
37
22 E
2

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

TOMUS SECUNDUS.

E — O.

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM

CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM

DECISIONES,

E

SCRIPTURIS, CONCILIIS, PONTIFICUM DECRETALIBUS, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

Authore JOANNE PONTAS, *Presbytero, Facultatis Parisiensis, Juris Canonici Doctore, necnon Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiario.*

EDITIO RECENS,

E Gallico in Latinum pari studio & fide concinnata.

TOMUS SECUNDUS.

LUXEMBURGI,

Sumptibus ANDREÆ CHEVALIER, Bibliopolæ. ET MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

MDCCXXXII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

DICTIONARIUM
CASUUM CONSCIENTIÆ,
SEU
PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM,
DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis.

EBRIETAS.

EBRIUS, is dicitur, qui immoderatè haustis vini, alterius-vè liquoris poculis, rationis usum amisit: Ebriosus verò is nuncupatur, cui mos est immodicè vino utendi.

Ex omnibus vitiis nullum reperias, quo homo ad bruti naturam magis accedat; quia vino sepultus rationem amittit, quâ ab eo secernitur, & cujuslibet fit societatis incapax: Hinc peccatum illud naturâ suâ est mortale, ac perquàm raró fit veniale: Licèt enim ad vitæ tutelam sit potus necessarius, huic natura suos præscripsit limites, quos vel ipsæ non prætergrediuntur belluæ, quosque proinde transgredi turpe est homini, atque creaturá rationali indignum. Unde colligendum est, hominem, qui voluntariè vino mentem obruit, coram Deo omnium ebrietatis suæ pravorum effectuum fieri conscium. In sacræ Scripturæ locis ad marginem indicatis legi potest, hæc esse potissimum solita magis & naturalia ebrietatis effecta.

1. Impudicitiæ vitium, ut declarant ista Sapientis verba (a): *Luxuriosa res vinum:* atque hæc alia divi Pauli (b): *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* (a) Proverb. 2. 1. (b) Ephes. 5. 18.

2. Vitium iræ atque violentiæ: unde à Sapiente *tumultuosa ebrietas* nuncupatur. Quæ veritas cuique quotidianâ experientiâ fit evidens ac manifesta; & cujus luctuosa imprimis exempla apud Historicos leguntur: qualia refert Plutarchus de Alexandro, quem post devictos Persas adeò immodicè vino fuisse deditum asserit, ut in convivio potori nobilissimo summam in præmium addixerit, quæ sexcentos monetæ Galliæ nummos implebat, Calistenemque, unum è suis amicis, largiora abnuentem vini pocula, in cavea ferreâ cum canibus includi jusserit, in quâ veneno se ipsum interemit. Fertur etiam ab eodem Historico, Regem hunc vino temulentum, è suis Ducibus fortissimo, cui nomen erat Clytus,

Clitus, vitam ademisse, anno à Româ conditâ 426. qui eum in eâdem ad Granicum pugnâ ante sexennium morti eripuerat, abscisâ Roscidi manu, qui Regi mortem minabatur: quare Rex ille, discusâ crapulâ, cùm indignum suum facinus accepisset, adeò ingemuit, ut etiam lacrymas effuderit, manusque sibi violentas offerre non sine desperatione tentârit. Hæc sunt funesta ebrietatis effecta, ad alia multa, quæ producit, mala; ex quibus manifestè ostenditur, Christiano viro, imò & solâ ratione utenti eam odio esse habendam.

CASUS PRIMUS.

AURELIUS, vino non assuetus, inebriatus est, quòd non vim ejus perspectam haberet, aut nondum expertus esset, quantum ejus copiam haurire poterat, absque ebrietatis periculo. Nonne in eo mortaliter peccavit?

RESPONSIO.

(a) S. Th. 1. 2. q. 88. art. 5. ad 1.

Existimat Sanctus Thomas (a), hujusmodi hominem in tali casu non peccare mortaliter, sed tantùm venialiter, si tali modo fuisset dispositus, ut à potu abstinuisset, malum inde sibi futurum prævidendo. Tunc enim malum illud ipsi præter intentionem & fortuitò contigisse dici posset. *De ebrietate verò dicendum est*, hæc sunt Angelici Doctoris verba, *quòd secundùm suam rationem habet quod sit peccatum mortale..... sed quod sit peccatum veniale, contingit propter ignorantiam quamdam, vel infirmitatem: putà cùm homo nescit virtutem vini, aut propriam debilitatem, unde non putat se inebriari. Tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum; sed solùm superabundantia potûs.* Ac de hujusmodi tantùm ebrietate inebriatum fuisse Noemum existimatur, quòd tùm primùm vinum biberet, nec adeò virtutem ejus sibi notam habêret.

(b) Idem. 2. 2. q. 150. art. 2. in corp.

Sed si tali homini propriâ suâ experientiâ notus esset vini effectus, seu quoad vim liquoris, aut debilitatem suæ temperaturæ, quâ absque ebrietate certam non posset haurire copiam, à mortali excusari nequit, quia in hoc casu voluntaria est ipsius ebrietas, atque sufficientem vini in se effectibus consensum præbuisse censetur. Ita alibi docet Sanctus Thomas his verbis (b): *Culpa ebrietatis consistit in inordinato usu & concupiscentia vini. Hoc autem contingit esse tripliciter; uno modo, sic quòd nesciat potum esse immoderatum & inebriare potentem, & sic ebrietas potest esse sine peccato..... Alio modo, sic quòd aliquis percipiat, potum esse immoderatum, non tamen æstimet, potum inebriare potentem: & sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest esse, quòd aliquis benè advertat, potum esse immoderatum & inebriantem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abstinêre: & talis propriè dicitur ebrius..... & sic ebrietas est peccatum mortale: Quia secundùm hoc homo volens & sciens privat se usu rationis, quo secundùm virtutem operatur, & peccata declinat: & sic peccat mortaliter periculo peccandi se committens.* Cum sancto Thoma hac in re consentit sanctus Antoninus (c), qui asserit credibile esse, non peccasse Noemum sese inebriando (d), quia vim inebriativam vini ignorabat: atque id ipsum probat ex his Sancti Ambrosii verbis, à Gratiano relatis (e): *Primus Noë vineam plantavit: dedit naturam, sed ignoravit potentiam.*

(c) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 6. c. 3. §. 1.
(d) Genes. 9.
(e) S. Ambros. in can. *Sexta die* §. 2. dist. 35.

Ex hac sanctorum Thomæ & Antonini doctrinâ facilè colligi potest, in casu proposito mortaliter non peccasse Aurelium, ac fieri posse, ut, ne venialiter quidem deliquerit.

CASUS II.

PASCHALIS, Dionysium ad cenam invitatum adeò enixè ac tam frequentibus poculis ad potum excitavit, ut inebriatus fuerit. Nonne ipsius peccati particeps est Paschalis, ita ut ejus coram Deo sit conscius; licèt ipsum temulentum facere non intenderit?

RESPONSIO.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 170. art. 1. ad 3.

Ad propositam sibi quæstionem hujusmodi his verbis respondet sanctus Thomas (f): *Sicut ille qui inebriatur*, inquit sanctus Doctor, *excusatur à peccato, si ignorat fortitudinem vini; ita etiam ille qui invitat aliquem ad bibendum excusatur à peccato; si ignoret, talem esse conditionem bibentis, ut ex hoc potu inebrietur, sed si ignorantia desit, neuter à peccato excusatur.*

(g) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 6. c. 3. in fin.
(h) S. Ambr. in can. *Sane*. 7. 15. q. 1.

Ut igitur allatæ quæstioni fiat satis, distinctione opus est; nam vel existimavit Paschalis ad tam frequentia invitans pocula, Dionysium inebriatum iri, vel non: Si primum judicaverit, nec eo minùs eum invitare destiterit; procul dubio ipsius peccati factus est particeps, ut constat ex verbis sancti Thomæ, & probat sanctus Antoninus (g), authoritate sancti Ambrosii, quem in decreti sui canone laudat Gratianus (h). Si verò nullam de ejus ebrietate suspicionem Paschalis habuerit; dicendum, eum peccati Dionysii non esse participem, nec peccasse, saltem mortaliter.

CASUS III.

THEOTIMUS, omninò temulentus, multoties in sanctum Dei nomen impia verba & blasphemias protulit, vel etiam injuriis ac verberibus quempiam affecit: Nunquid horum scelerum in conscientiæ foro conscius est, licèt in hoc statu non esset compos suæ rationis?

RESPONSIO.

Si absque sui culpâ in ebrietatem incidit Theotimus, ut quandoque, licèt perrarò, contingere potest: ac penitùs rationis usu carêret, non conscius est impiorum verborum, quæ protulit, aut facinorum quæ ebrius commisit: sed contrarium penitùs est dicendum, si sciens volensque inebriatus fuerit: In hoc enim casu, cùm in suâ causâ voluntaria sint impia ejus in Deum verba & blasphemiæ, nec non facinora, quæ admisit, ex iis coram Deo fit reus, licèt directè & in seipsis non sint voluntaria.

(i) S. Th. 2. 2. q. 150. art. 4. in corp.

Id docet sanctus Thomas (i), quando istam perpendens quæstionem, utrùm videlicet ebrietas excuset à peccato; ita distinguit. *In ebrietate*, inquit, *duo attenduntur.... scilicet defectus consequens & actus præcedens. Ex parte autem defectûs consequentis, in quo ligatur usus rationis, ebrietas habet excusare à peccato, in quantùm causat involuntarium per ignorantiam; sed ex parte actûs præcedentis, videtur esse distinguendum: quia si ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine peccato; tunc peccatum sequens totaliter excusatur à culpa, sicut fortè accidit de Loth. Si autem actus præcedens fuit culpabilis; sic non totaliter aliquis excusatur à peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actûs; in quantùm scilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in*

sequens

sequens peccatum. Diminuitur tamen peccatum sequens, sicut & diminuitur ratio voluntarii.

Congruit hæc doctrina Angelici Doctoris cum istâ Sancti Joannis Damasceni (a), quâ sic habetur: *Per ignorantiam tum demùm aliquid invitè fit*, inquit hic Sanctus, *cùm nos imprudentiæ causam haud quaquam præbemus; sed casu res ita contingit: etenim si quispiam vino obrutus cædem perpetravit; errore quidem & inscitiâ ductus eam admisit, at non item invitè; ignorationis quippè causam, hoc est, ebrietatem ipse accersivit.* Ita quoque docet Alphonsus Tostatus, dictus Abulensis (b). His omnibus addi potest authoritas Concilii Venetici an. 465. habiti (c), quod loquens de Clericis, qui propriâ culpâ inebriantur, declarat, eos in conscientiæ foro reos esse de peccatis, quæ in hoc statu committunt; neque ex præsenti eorum ignorantiâ posse ullatenùs excusari. *Ignorantia talis non potest non subjacere pœnæ, quam ex voluntariâ amentiâ manasse constiterit* (d).

(a) S. Joan. Damascenus. lib. 2. de fide orthodo. c. 24.

(b) Abulensis in Matth. c. 25. q. 166.

(c) Conc. Veneticum. can. 13.

(d) de Gener. tom. 6. tract. 7. cap. 3. q. 12.

CASUS IV.

EPIPHANIUM, hominem plebeïum, tres quatuor-ve bellici ductores; vino dediti, quibus cum erat, cogere voluerunt ad bibendum immodicè; quod cùm is denegaret, unus ex iis præsentem ei mortem ense suo minatus est, nisi secum pergræcaretur. Cui rei salutis suæ causâ assensus, cum cæteris inebriatus est. Nunquid in hoc casu mortaliter peccavit?

RESPONS.

Ut paucis solvatur hæc difficultas, illud Apostoli usurpamus (e): *Non faciamus mala, ut veniant bona*; & dicimus, nullo in casu licitum esse peccare mortaliter ob quemlibet metum, ut ait Innocentius III. ad Episcopum Nidrosiæ in Novergia scribens (f): *cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere.* Atqui ebrietas procul dubio lethale est peccatum; peccati namque qualitas & gravitas ex ejus oppositione cum ratione ducitur. Ebrietas autem rationi omninò est opposita, cùm ejus usum excludat; nec minùs aliundè corporis vires, quàm vim animi extinguat. His adde, vitium illud non minùs caritati, quam rationi repugnare, cùm animum ad voluptatem, quâ etiam carent belluæ, convertens, eundem à Deo avertit, qui solus est supremum illius bonum, eumque ad funestam ducat necessitatem, multa quandoque admittendi scelera, ubi sese offert occasio: ex quo inexcusabilis est ebrietas, cùm lethalis culpæ periculo se ipsum committere nunquam liceat. Unde Sanctus Ambrosius (g) de nefando loquens incestu, quem Loth ebrius admisit, *sanè discimus*, inquit, *evitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus.*

(e) Rom. 3. 8.

(f) Innoc. III. Io cap. *Sacris.* 5. de his, quæ vi, metus-ve causâ fiunt. lib. 1. tit. 40.

(g) S. Ambros. lib. 9. de Abraham. c. 6. seu n. 5. in can. *Sanè.* 7. 15. q. 1.

Concludamus igitur, non potuisse inebriari Epiphanium, nisi lethalem admittendo culpam, quamvis ita se gesserit mortis metu impulsus, quam potiùs ferre, quam Deum mortaliter offendere debebat juxta illud Christi Domini (h): *Qui enim voluerit salvam facere animam suam, perdet eam.* Qui proliziores hujusce rei probationes requirent, Fagnanum adeant, qui de ea fusè disputat (i).

(h) Matth. 16. 25.

(i) Fagnan. in cap. *A crapulâ.* 14. de vita & honest. Clericorum. n. 26. & seqq. & in cap. *Audivimus.* 1 de Reliquiis & Veneratione Sanctorum. n. 30. & seqq.

CASUS V.

OLIVERIUS, tertianâ febre jam dudum laborans consultò vino indulsit & inebriatus est, ut vomitum sibi provocaret, quem præsentissimum & certissimum ex omnibus morbo suo remedium judicavit ipsius Medicus. Nunquid id ipsum potuit absque mortali peccato?

RESPONS.

Absque culpâ mortali inebriari non potuit ille ut vomitu, quem cieret crapula, tertianam febrim sanaret. Cujus rei istam rationem affert Sanctus Thomas (k). *Nec tamen ad vomitum provocandum requiritur, quod sit potus inebrians*, inquit Angelicus Doctor. *Quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat*; adde, quòd innumera fermè sint alia, quæ vomitum provocare queunt; *& ideò*, subjungit, *propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.* Quæ ultima verba satis apertè indicant existimare Sanctum Thomam, hominem talem à peccato mortali in hoc casu non esse immunem, cùm ex ipso, ebrietas naturâ suâ sit lethale peccatum. Undè secundùm hunc censum Sanctum Thomam intelligit & explicat Sanctus Antoninus, addens (l): *Non excusaretur per hoc quis ab ebrietate secundùm Thomam*, ait hic Sanctus Archiepiscopus, *quamvis faceret causâ medicinæ: & per consequens peccaret mortaliter sumens, nisi crederet ex illo potu non posse inebriari: & similiter Medicus, vel alius, qui hoc sibi scienter consuleret, vel propinaret hoc æstimans.* Sancto Thomæ & Sancto Antonino consentiunt Angelus de Clavasio, Bartholomæus Fumus, Baptista Truvamala, Toletus, & alii plurimi (m).

Tom. II.

(k) S. Th. 2. 2. q. 150. art. 2. ad 3.

(l) S. Anton. par. 2. Sum. Theol. tit. 6. c. 3. §. 2.

(m) Angelus v. *Ebrietas.* q. 2. Bartholom. Fumus Armilla v. eod. n. 5. Baptista Trovamala in rosellâ eod. v. Fr. Toler Instruct. Sacerd. l. 8. c. 61.

CASUS VI.

PATROCULUS, haustis vino aliisque immodicè è vino stillatitiis liquoribus, judicii tamen rationisque compos, in castitatem lethaliter peccavit; ac novit penitùs, se eidem libidini post hujusmodi intemperantias multoties indulsisse. Quâ de re quæritur, utrùm hic homo, cùm hodiernâ die non minùs immoderatè potaverit, dici queat, ebrietatis aut intemperantiæ peccatum admisisse; etsi impudicitiæ actum non commiserit?

RESPONS.

Navarrus & Toletus existimant, hominem in Casu Patroculi positum, mortaliter non peccare, vinum & liquores perpotando. *Si non eo fine utatur*, inquit Toletus, *nec sit ei periculum consensûs in delectationem.* Sed è contra dici potest, in casu proposito Patroculum ex ipsis Authorum istorum rationibus à mortali non esse immunem, idque ob duplicem rationem. 1. Quia propriâ novit experientiâ, quàm verum sit illud Sancti Hieronymi ad Oceanum scribentis dictum (n): *Venter verò mero æstuans citò despumat in libidines.* Et istud Juliani Pomerii: *Luxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia* (o): 2. Quia huic non potuit indulgêre intemperantiæ, nisi certo fermè illud admittendi vitium periculo se committendo, ut ex præteritis suis lapsibus novit: quod sufficit, ut culpæ lethalis fiat reus, cùm quis voluntarium peccandi lethaliter periculum subire nequeat, nisi peccando lethaliter, juxta illud Ecclesiastici (p): *Qui amat periculum in illo peribit.*

(n) S. Hieron. in can. *Venter* 5. dist. 35.

(o) Apud Sanctum Prosper in cap. *Luxuriam.* 7. dist. eâd.

(p) Eccli. 3. 27.

Vide INTEMPERANTIA.

Rem multis Parochis & Confessoribus, qui vel in oppidis vel rure habitant, pergratam nos facturos existimamus, si novum eis conscientiæ casum de ebrietate communicaverimus, quem 24. Januarii an. 1720. dissolverunt Clarissimi D. D. Decanus, Syndicus & Doctores numero viginti sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis; verum quidem est, decisionem istam à defuncto D. Lamberto, è domo & societate Sorbonica jam typis fuisse mandatam; sed quia sola & separatis foliis excusa est, quam proinde moraliter impossibile est ad multorum pervenisse notitiam, qui in variis Regni Provinciis, aut alibi habitant; id nobis persuasum est, eos, ad quos perveniet Dictionarium nostrum, non sine quâdam animi voluptate eandem illam decisionem, in quâ præ-

eipuè elucet tùm eruditio, tùm sapientia Doctorum illorum, esse accepturos. En igitur casus eodem sensu Latinè expositus quo vernaculè promulgatus est.

Parrohus, qui suo fungi officio, regulasque in administratione Sacramenti Pœnitentiæ observare cupit, in regione vineis consitâ, beneficium obtinet. Unde fit, ut passim reperiantur multi vino dediti. Ne autem, vel nimiâ duritie, aut mollio-ri indulgentiâ utens, animæ suæ detrimentum patiatur clarissimis vitis doctoribus sequentes proponit quæstiones.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid de ebrietate cogitandum sit, & quæ sit illius peccati gravitas?

RESPONS.

Id ab initio statim advertere necesse est, multos esse posse ebrietatis gradus. Est quoddam ebrietatis genus, quod ad immoderationem usque manifestè attingit. Qui isto ebrietatis genere implicantur, evidenter in statu sunt peccati mortalis, neque ad Sacramenta possunt admitti, nisi diuturna sufficientia ac certa sinceræ conversionis præbeant argumenta.

Multis in locis speciem illam ebrietatis perstringit, etiam cum horrore Scriptura sacra. En verba Isaiæ Prophetæ: (a) *Va qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & petandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.* (b) *Va qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* (c) *Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt.* (d) *Venite*, inquiunt, *sumamus vinum & impleamur ebrietate: & erit sicut hodiè sic & cras, & multò ampliùs.*

(a) Isaiæ 5. v. 11.
(b) Eod. cap. v. 22.
(c) Cap. 28. v. 7.
(d) Isaiæ cap. 56. v. 12.

Sic etiam loquitur Oseas Propheta: (e) *Vinum & Ebrietas auferunt cor.* Nae minùs vehementer mentem suam aperit Sapiens: (f) *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Et alibi Sapiens dicit: (g) *Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo & non senties dolorem.* Addit etiam in eodem capite Sapiens: (h) *Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio.*

(e) Oseæ 4. v. 11.
(f) Proverb. 20. v. 1.
(g) Eccli. 31. v. 22.
(h) Eod. cap. v. 35.

Hine tot adhortationes, totiesque in Scripturâ sacrâ iteratæ, ut ab ebrietate avertantur homines *Noli esse in conviviis potatorum*, inquit Sapiens, (i) *nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt; quia vacantes potibus & dantes Symbola consumentur.* Ita etiam fideles his verbis hortatur Apostolus; (k) *Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus . . . & carnis curam ne feceritis in desideriis.*

(i) Proverb. 23. v. 20. & 21.
(k) Rom. 13. v. 13. & 14.

Quot Ebrietatis perniciosos effectus in Scripturâ sacrâ à Spiritu Sancto describuntur?

Ebrietas familias perturbat jacturâ bonorum temporalium, quæ aufert intemperantia: (l) *Qui diligit epulas, in egestate erit; qui amat vinum & pinguia non ditabitur.*

(l) Proverb. 21. v. 17.

Ebrietas ante tempus mortem accersit, & vitam facit breviorem, ut indicat Sapiens his verbis; (m) *Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adjiciet vitam.*

(m) Eccli. 37. v. 34.

Ebrietas alios quoque perniciosos producit effectus, & imprimis, quòd multorum sit causa malorum. *Noli nimius esse*, inquit Sapiens, (n) *ne fortè offendas.* Ad ebrietatem consequuntur blasphemiæ, rixæ, contentiones, & quandoque etiam homicidia. Inter vitia, quæ parit Ebrietas, connumeranda est impudicitia; unde mentem suam sic aperit Apostolus; (o) *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

(n) Eccli. 31. v. 20.
(o) Eph. 5. v. 18.

Sic autem funestos ebrietatis effectus exponit Sanctus Augustinus (p); *Quis ebriosus non & contentiosus, & animosus, & invidus & à præceptorum sanitate dissentiens, & arguentibus se graviter inimicus? Jam verò ut fornicator & adulter non sit difficile est.* Ex dictis hactenùs detegi potest gravitas ebrietatis; & ad primum quæstionis propositæ articulum respondetur.

(p) L. 4. de Bapt. contra Donatistas c. 20.

Ebrietas ex suâ naturâ est peccatum mortale, uti determinavit Facultas Theologica Parisiensis (q); idque conformiter ad doctrinam ab Apostolo Paulo traditam, qui ebrietatem reponit inter vitia, quæ à Regno cælorum excludunt, (r) *Nolite errare, neque fornicarii . . . . neque ebriosi . . . regnum Dei possidebunt.* Idem Apostolus in Epistola suâ ad Galatas ebrietatem inter opera carnis numerat, de quibus dicit quòd (s) *. . qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Affirmat Sanctus Thomas (t), quòd *Ebrietas per se loquendo est peccatum mortale.* Potestis ignorare, inquit Sanctus Chrysostomus, (u) quæ supplicia ebriosos expectent? è Regno Dei expellentur. Quis hoc dicit? Apostolus Paulus. Quæ est ista igitur ebriosi miseria, qui ob modicam voluptatem Regni cælestis delicias respuit. Ex iisdem Apostoli testimoniis colligit Sanctus Augustinus, ebrietatem, uti grave peccatum esse habendam (x). *Legi etiam illud*, inquit, Nolite errare, neque fornicatores, neque ebriosi &c. contendit, (y) quod *hanc lex æterna condemnat, quia cibum & potum ad ordinem naturalem nonnisi gratiâ conservandæ sanitatis admittit.* Alibi affirmat: (z) *Nec ideò quisquam sobrius dixerit ebrietatem non esse peccatum, quæ tamen subrepsit sancto viro.* Illius peccati gravitatem ostendit (a), *ingemiscendo admonens*, ait. Et in alio loco deplorat, peccatum illud tam latè grassari. *Jam latè*, inquit, (b) *vastat hæc pestilentia animas; & tantâ libertate dominatur, ut non multum mirer, si non vestrum gregiculum penetravit.*

(q) Prima part. Corp. de Ebr. art. 78.
(r) 1 Cor. 6. v. 9. & 10.
(s) ad Galat. 5. v. 19.
(t) 2. 2. q. 150. a. 2.
(u) Serm 50. in Martyres.
(x) Ep. 29.
(y) L. 22. contra Faustum, cap. 44.
(z) De peccatorum meritis l. 2. c. 10.
(a) Ep. 29.
(b) Ep. 93.

QUÆSTIO II.

Quid intelligendum sit nomine peccati ebrietatis? An peccatum illud tantùm committatur, cùm rationis lumen extinguitur, aut vinum è stomacho ejicitur?

RESPONS.

Certum est, ebrietatem imprimis esse manifestam, cùm ratio perturbatur. Hinc Sacra Facultas Theologica Parisiensis articulo superiùs citato (c); *In eam incurritur*, ait, *cùm voluntariâ potatione rationis lumen obruitur, vel etiam notabiliter perturbatur.* Hæc est etiam ebrietatis nota, cùm vinum è stomacho ejicitur, seu fit vomitus. De hujusmodi intemperantiis loquens Sanctus Chrysostomus dicit, (d) quosdam esse, qui corpora sua minoris quàm vasa sua faciunt. Hæc enim implêre, cavent adeò, ne disrumpantur; corpore verò suo haustum continêre nequeunt vinum. Nihilominus strictiores ebrietatis peccato fines præscriberentur, si quis contenderet, istud committi tantùm peccatum, cùm rationis lumen perturbatur, aut vomitus præ vino eicitur. Si verum esset istud principium, essent qui, quantumvis in vino immoderati, ebrietatis peccatum nunquam admitterent, quòd firmo sint capite & ex frequentissimis poculis vix quidquam mali percipiant. Igitur tutius est S. Chrysostomi (e) principium, qui post laudata superiùs verba addit, quod quidquid necessitatem superat, jam non est cibus & potus, sed venenum. Ad præceptum, quo prohibetur ebrietas, accedit etiam temperantiæ præceptum. Sanctus Thomas exponens quid sit ebrietas (f), asserit eam oriri *ex inordinatâ concupiscentia & usu vini. Immoderatus usus vini est*, ait, (g) *in quo peccati ratio consistit.* (h) *Culpa ebrietatis consistit in immoderato usu & concupiscentiâ vini*; certum est enim, quosdam reperiri, qui, licèt frequentiora, ultra necessitatem & etiam decorum vini pocula sorbeant, inde tamen rationis usum non amittunt, nec vomitionis periculo se committunt: sed cùm nimiâ vini concupiscentiâ ardeant, eoque immoderatè utantur, peccati ebrietatis, juxta Sanctum Thomam, fiunt conscii.

(c) Art. 78.
(d) Hom. 44. in Matth.
(e) Hom. 44. in Matth.
(f) 2. 2. q. 150. a. 1.
(g) ad 2.
(h) ad 2. iter.

Insu-

Insuper, quot reperias, qui in suis immoderationibus unicam bibendi delectationem concupiscentiamque explendi occasionem ambiunt, in quo sanè reperitur peccatum ex articulo 79. primæ partis Corporis doctrinæ superiùs laudati (a); *Comedere vel bibere, aut alias sensuum delectationes quærere propter voluptatem, peccatum est.* Unde falsum est illud principium, tunc duntaxat in culpam ebrietatis quempiam incurrere, cùm rationis lumen extinguitur, aut fit vomitus.

(a) 1. p Corp. Doctr. Sacr. Facul. Theol. Paris. art. 79.

QUÆSTIO III.

Utrùm certum non sit, tunc aliquem ebrietatis conscium fieri, cùm post vini potum calescit caput, spissa est lingua, & percipitur, quòd, quamvis ratio non obruatur, cerebrum tamen obnubilant vini vapores, nec solitus resumi potest labor?

RESPONS.

A peccato eximi nequeunt ii, quibus, licèt mentem vino non obruant, fervet caput, lingua spissa est, qui percipiunt vaporibus vini caput obrui; ex quo soliti fiunt laboris incapaces. Isaias Propheta eos condemnat, qui eò intemperantiæ deveniunt, ut caput vino ferveat.(b) *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.* Quibus verbis hujusmodi homines damnare videtur Propheta, quòd eò procedat ipsorum intemperantia, *ut vino æstuetis.* Deinde circumstantia est aggravans ad eum pervenire statum, ut præ vino consueto labori quis vacare nequeat. Hinc enim numerosa sæpè familia indiget, ipsi desunt ad vitam necessaria, dum ad explendam gulam impenduntur. Per se patet tanti gravitas peccati, nec satis vituperari potest. Ad Principium doctoris Angelici redeundum est. Hujusmodi hominibus immoderata est vini concupiscentia, eoque immodicè utuntur, quod sufficit, ut in eos cadat reatus peccati ebrietatis.

(b) Isai. cap. 5. v. 11.

QUÆSTIO IV.

Utrùm, qui valido sunt capite, & magnam vini copiam possunt haurire, intacto cerebro, ad libitum queant perpotare, quin ebrietatis fiant conscii?

RESPONS.

Casum hunc solvit Isaias dicens; (c) *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* De iis loquitur Propheta, qui forti sunt capite, nec vini vaporibus facilè perturbantur; verbisque suis indicat Isaias, eos decipi, si sub specioso illo prætextu gulæ atque intemperantiæ suæ posse indulgêre existiment. *Non solum excusatur à peccato*, sed *si se vino ingurgitet, si bibat mensuras sine mensurâ, parum est*, inquit Sanctus Augustinus (d), *quia non invenit crimen, etiam viri fortis accipit nomen, tanto nequior, quantùm sub poculo invictior.*

(c) Isai. cap. 5. v. 22.

(d) Serm. 153.

QUÆSTIO V.

An possint absolvi & ad Sacramentorum perceptionem admitti ebriosi habituales tertii & quarti generis?

RESPONS.

Ebriosi tertii & quarti generis absolutione indigni sunt, nec ad Sacramenta possunt admitti, donec serio examine pateat, pravum eorum habitum esse dissolutum, sinceram esse eorum emendationem, eosque firmum suscepisse consilium dignos pœnitentiæ fructus faciendi. Hæc sunt Christi verba: (e) *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Ebriosi, de quibus in superioribus articulis fit mentio, sub porcorum figurâ designantur, nec eorum haud quaquam sunt absimiles.

(e) Matt. 7. v. 6.

QUÆSTIO VI.

Quæ servanda est agendi ratio cum cauponibus qui vina ministrant nocturnis & indebitis horis, per Missam parochialem & vesperas, qui in ædes suas ebrios admittunt, homines perditos & dissolutos, quorum obscœnis cantionibus tecta obstrepunt; qui turpia itidem verba aut blasphemias proferunt; Patres, qui filiorum bona profligant; aut filios, qui contra Parentum suorum jussa popinas frequentant. An caupones potatum dare possunt diebus jejunii & Quadragesimali tempore hominibus, qui stabilem in loco sedem habentes non indigent, quique vinum aut oblectationis aut mercaturæ gratia postulant?

RESPONS.

Cauponibus quâcumque lege seu divinâ seu humanâ prohibetur, ne indebitis horis vina ministrent; uti dominicis festisque diebus per Missam parrochialem & vesperas.

Vinum ministrare ebriis, ac intemperantibus, qui scandalosè obscœna decantant, advenis qui cinædica verba & blasphemias proferunt; nunquid illud est enfem furioso præbêre, & ad iniquitatem conferre, eique participare? Negare quis poterit, graviter peccare Patres qui intemperantiâ suâ puerorum suorum bona dilapidant, puerosque, qui invitis parentibus adeunt popinas. Num à peccato immunis erit caupo, dùm tam gravibus peccatis ansam præbet & occasionem?

Vinum ministrare diebus jejunii & Quadragesimæ loci incolis, qui oblectationes tantùm meditantur; nunquid ex eo manifestatur contemptus & incuria infractionis legum Ecclesiæ, ac simul voluntaria eas transgrediendi præbetur occasio? Qui participes fiunt iniquitatis, ii ejusdem fiunt conscii, ut locut Apostolus. (f) *Nolite ergo effici participes eorum*; & alibi, (g) *quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

(f) Ephes. 5. v. 7.

(g) Rom. 1. 32.

Quod pertinet ad pactiones, si eas conficiendo, si moderatè quadam tantùm vini pocula biberentur; nihil in eo esset criminosum, modò id jejunii aut Quadragesimæ sacræ diebus non fieret.

Vanæ sunt autem à cauponibus rationes afferri solitæ; scilicet quòd minutim vendentes majori pretio vinum suum vendunt; quòd id ipsum sibi necessarium ad familiæ suæ sustentationem, neque ex iis excusatur id quod tot circumstantiis est criminosum. *Nulla est peccandi necessitas*, inquit Tertullianus (h), *ubi est una non peccandi necessitas.*

(h) Lib. de corona cap. 11.

QUÆSTIO VII.

An eodem modo excipiendæ sint cauponum mulieres, ut ipsorum mariti; quando vinum ministrant in supradictis casibus? An apud Deum possint excusari ob debitam viris suis obedientiam metum-ve malarum tractationum?

RESPONS.

Cùm mulieres conjugum suorum proposito adhærent, & cum ipsis iniquitatis sunt participes, cum iis consciæ censeri debent, ac proinde eâdem cum iis quoad Sacramenta excipi tenentur mulieres à nefandâ arte viros suos avertere & pro viribus commercium impedire, tot malorum originem. Si vinum è dolio fundant, dent ebriis, & de lucro injusto gaudeant, totius fiunt iniquitatis participes.

aliter dicendum, cùm illud commercium, quantùm in se est, abrumpere nituntur, illudque tantùm patiuntur, quòd penès se non sit imperium, ebriisque vinum dare recusant. Si eas malè excipiant viri, participes fient beatitudinis, de quâ loquitur Christus dicens: (a) *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*

(a) Matth 5. v. 10.

QUÆSTIO VIII.

Qualis debet esse agendi ratio erga eos, qui popinas frequentant, horis indebitis ibi remanent diuque immoderatè bibentes commorantur, qui verba impia proferunt, atque obscæna emittunt; qui sæpè sæpiùs Dominicos festosque dies ad suas immoderationes seligunt? Nunquid iis proxima est peccati occasio, caupona? Nonne iisdem debet ejus ingressus interdici, & ipsi à perceptione Sacramentorum debent excludi?

Respons.

Caupona est proxima peccati occasio pro iis, de quibus in præsenti quæstione fit mentio, & Sacramentorum perceptione indigni sunt, donec tam periculosam & proximam deseruerint peccati occasionem.

En Tertulliani principia (b) de occasionibus peccati. *Aut deserendum*, inquit, *aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversus Deum committatur.* Si ergo perseveret offensa Dei, unica est via, unicum huic malo remedium, fuga.

(b) De coron. c. 11.

Sanctus Carolus (c) loquens de iis, quos in proximâ peccati occasione versari asserit, expressè popinones designat. Popina inter eas recensetur occasiones, quæ ex Sancto Carolo exigunt, ut iis denegetur absolutio, qui in iis versantur, nisi aut eas abdicent, au se abdicaturos promittant; & ex Sancti Archiepiscopi principiis, ubi quis bis-terve promisit, nec promissa perfecit, actualis exquiritur abdicatio, ut absolvatur.

(c) Monita Sancti Caroli ad Confessarios art. *De occasionibus.*

Circumstantia est aggravans, si quis Dominicos festosque dies eligat, ut popinas frequentet, ibique immoderatè se gerat. Queritur Sanctus Augustinus (d) quòd olim in Ecclesiis committerentur ebrietates: *Nonne experti sumus quanto periculo nostro de istâ Basilicâ ebriositatas expulerit Deus?* Quam consuetudinem non sine magno labore se abolevisse refert Sanctus Doctor. Sed cur istam consuetudinem adeò periculosam habebat Sanctus Episcopus, nisi quia inde polluebatur templum domini, quod ipsi sanctum est? Dies dominici ac festi Domino pariter sunt consecrati; non minori igitur zelo incenderetur Augustinus in eos, qui dies Domino dicatos profanant, quàm in eos, qui loca partier ipsi dicata polluunt. *Nolite*, inquit idem Sanctus: *Spiritum Sanctum excludere de cordibus vestris.* S. Augustinus, uti modò ostensum est, in eos acerbiùs declamavit, qui templa sacra polluunt; sed quantò major est ista profanatio, si qui corda & corpora sua profanaverint, destinata in templum Spiritûs Sancti?

(d) Serm. 252.

QUÆSTIO IX.

Nunquid iisdem cum cauponibus regulis subjiciuntur vinitores, qui vinum suum domi clàm distrahunt, atque eodem modo excipi debent, cùm dictos dies dominicos ac festos infringunt?

Respons.

Vinitores, qui domi suæ vinum clàm vendunt, iisdem, atque caupones, tenentur regulis, & eodem modo excipi debent, si dominicos festosque dies infringant. Gravioris etiam fiunt conscii culpæ, quòd in politiæ statuta delinquant, vini sui confiscationis periculum subeant; ex quo oritur occasio multorum quæ admittunt, peccatorum; & jacturarum, quæ suis noxiæ sunt.

QUÆSTIO X.

An Caupones, qui se non satis firmos ad servandas regulas experti sunt, periculosam istam non debeant artem deserere; & utrùm ad Sacramenta admitti possint, priùsquam reipsâ eam deseruerint?

Respons.

Caupones, qui propriâ nôrunt experientiâ, se eo non esse firmo animo, ut regulas observent, periculosam hanc artem deserere tenentur. Hæc est regula in monitis Sancti Caroli tradita, unumquemque tenêri, ad eam deserendam artem, quæ proxima est occasio peccati. Licèt autem ars illa in se honesta sit & licita; est tamen, secundùm Sanctum Carolum, occasio peccati, cùm legitimè præsumitur, pœnitentem in eadem, quæ priùs admisit, peccata denuò esse lapsurum, si in eâdem arte perseveret. Sancti autem Archiepiscopi illud est principium, quod ii scilicet absolvi nequeant, quibus firmum non est propositum omnia vitandi deinceps mortalia peccata, simulque eorum occasiones.

Occasio autem mortalis peccati ex Sancto Carolo dicuntur ea omnia, quæ illud procurare valent; vel quia ex se-ipsis ad peccandum inducunt; vel quia pœnitens iis expositus, adeò peccare consuevit, ut justè præsumere queat Confessarius, eum propter pravum habitum semper esse peccaturum, dùm in iisdem versabitur occasionibus.

Jam verò, quamvis molliùs agere videatur Sanctus Carolus, easque factitare artes permittat, ex consilio periti & virtute præstantis Confessarii; in eodem tamen firmus stat principio, quòd nimirum, si bis ter-ve in idem peccatum incidat pœnitens, ipsi absolutionem prorogaturus sit Confessarius, donec actu pœnitens testetur, has se deseruisse occasiones.

Cum hæc principia authoritate Sancti Caroli fulta & communiter recepta sint, videtur, in prædicta hypothesi ad Sacramenta non priùs admitti posse caupones, quàm artem suam dereliquerint.

QUÆSTIO XI.

Quo pacto se gerere debet Confessarius erga eos, qui vino, ut sic dicam, recocti sunt, quique potui adeò assuefacti fuêre, ut se deliquium pati sentiant, nisi quâdam majori se vini copiâ proluant?

Respons.

Homines illi inducendi sunt, ut paulatim huic infaustæ quam contraxêre, necessitati se subtrahant; moderatus quidem iis concedi potest usus vini, quando animo se delinqui percipiunt; modò necessitatis fines non transgrediantur, imò & aliquid incommodi ferre consentiant, ne expleatur largiùs cupiditas. *Surgit concupiscentia potandi*, inquiebat Sanctus Augustinus (e), *titillat animum, ingerit faucibus siccitatem, insidiaturi sensibus.... si ei nunquam consentias, & nunquam inebrieris, minor & minor erit quotidiè; nam sunt vires illius subjectæ tuo.*

(e) Serm. 152.

QUÆSTIO XII.

Quomodo se gerere debeat Confessarius erga eos, qui præ capitis debilitate vino non obsistunt, quique vix sesqui-modium vini potare valent absque ebrietatis periculo?

Respons.

Prima necessitas est obedire Deo, qui temperantiam servare, & pretiosum rationis depositum

servare

servare jubet. Cùm igitur ebrietatis periculo se committant, etiam quando modico utuntur vino, illud nunquam potare debent, ne modicâ illâ quantitate, quâ malè afficiuntur; ac præsertim enitendum acriter, ne vinum unquam, nisi aquâ temperatum, bibant.

QUÆSTIO XIII.

An ei, qui jam sufficienter potavit, hæc sit legitima excusatio ad resumenda pocula, si causetur adventum amici invisentis, quem ad bibendum invitare tenetur ad pactionem aliquam faciendam &c.

RESPONS.

Nulla est legitima excusatio, ad leges temperantiæ infringendas. Amicus, qui benè potum iterùm ad bibendum invitat, tentator est, qui ad offensam Dei sollicitat. Igitur suppetit tunc ei resistendi obligatio, quia tentationi resistere tenemur. Ægri judicio pollentes quibus noxium esset vinum, ab eo, quantumvis enixè invitati, abstinêrent. A fortiori ei obsistendum est invitationi, quæ animæ noxia est, & ad Dei offensam inducit. Contendit Sanctus Thomas (a), nec eum qui inebriatur, nec eum qui ad bibendum extra modum invitat, à peccato excusari. De pactionibus verò dictum est in responsione ad sextam Quæstionem.

(a) 2. 2. q. 150. a. 1. ad 3.

QUÆSTIO XIV.

Quæ servanda est agendi ratio cum homine ebrietati dedito, qui per diuturnum tempus; annum v.g. propensioni huic obstitit, qui absolutus est, & ad Eucharistiæ perceptionem fuit admissus, quia ad meliorem frugem rediisse putaretur? Paulò post ad ebrietatem, & etiam ad vomitum, rediit. Nunquid præsumi potest, hunc verè fuisse conversum & validè absolutum? Nonne denuò probari debet, & etiam diutiùs quàm primâ vice, ut certiores sint ipsius emendationis probationes?

RESPONS.

Quamvis ad ebrietatis peccatum redierit homo ille, non idcircò existimandus est non fuisse conversus, cùm diù vitio huic enixè obstiterit. Recidivæ ipsius noxæ circumstantias perpendi necesse est, an semel tantùm relapsus fuerit; an victus invitationibus, quem-ve dolorem ipsi attulerit, ista culpæ iteratio. Certum est, eum denuò esse penitùs explorandum, sed tamen ei spem injiciendo & solatium. Ipsi penitùs inculcabitur ejus infidelitas post acceptam gratiam, quâ abusus est; at simul ostendetur, quàm misericors sit Dominus. Monebitur sibimet ipsi invigilare, ne absque spe & veniâ sint novi lapsus. Quandiu necesse erit, tentabitur, ut certior fiat ipsius conversio, de quâ sumetur judicium ex ipsius dolore & conatibus ad vitandum peccatum; non diuturniorem tamen ab eo probationem exigendo, quâ frangi posset ac labefactari ejus ad meliora regressus.

QUÆSTIO XV.

Nonne paulisper ab his regulis deflectendum ac molliùs agendum est, in iis potissimùm Parœciis, in quibus magna est reorum multitudo, quos à Sacramentorum participatione arcere necesse esset, si ad amussim istæ servarentur regulæ?

RESPONS.

Multitudo à regulis, quas constituit Spiritus S. legitimè nunquam dispensavit: En verba ipsius Dei; (b) *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ ut à vero devies.* Sic multi nunc pessimè argumentantur, uti olim tempore S. Augustini (c): *Nunquid omnes*, inquiebant, *perditurus est Deus? nunquid omnes damnaturus?* Non, respondendum est, Deus omnes non damnabit homines, quia omnes non sunt ebriosi, &c. Certum quidem est, eorum magnum esse numerum. At cùm *ille dicit damnabo, ignoscam eis, qui se mutaverint*, potestis mendacii Deum insimulare, aut verbum ejus in dubium revocare? *Non propterea*, inquit alibi idem sanctus Doctor, (d) *minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt.*

(b) Exod. 23. v. 2.

(c) Serm. 341.

(d) Serm. 351.

QUÆSTIO XVI.

Quid respondendum est iis, quos sic loquentes inducit S. Augustinus: *Si peccatum est multùm bibere, quare vinum instituit Dominus?*

RESPONS.

Cum eodem sancto Doctore dicendum (e); quòd *omnis creatura Dei bona est, & illic peccatum non est, nisi quia malè uteris.* Non quòd malum sit vinum, inquit S. Chrysostomus (f), sed usus immoderatus diabolicum inventum.

(e) Serm. 21.

(f) Serm. 159. in Martyres.

QUÆSTIO XVII.

Quid de iis cogitandum, qui in processionibus piisque peregrinationibus popinas adeunt, & eò intemperantiæ progrediuntur, ut sæpè inebrientur?

RESPONS.

Asserit S. Chrysostomus, (g) quod, cùm invisuntur sepulchra Martyrum cuique imprimis cavendum est ut domum suam quisque devotus redeat, popinas non frequentet, ac præsertim ne cibo potuique immoderatè indulgeat. Videte, subjungit, quàm iniquum sit, post celebratas cum aliis fidelibus solemnitates, acceptumque verbi divini cibum, præcipuam diei partem in popinis exigere. Si postquam Martyrum tumulos invisistis, tempus in ebrietate & comessationibus teratis, satius esset, ut domos vestras non dereliqueretis.

Asserit Sanctus Augustinus lugendum esse abusum, ut conviviis & compotationibus immoderatis colantur Martyres in eorum solemnitatibus. *Comessationes & ebrietates*, ait S. Doctor, (h) *ita concessa & licitæ putantur, ut in honorem Martyrum non solum per dies solemnes* (*quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis conspicit*) *sed etiam quotidiè celebrentur.* Ita ut de illis Christianis verè dici possit, quod alibi subjungit; (i) *Modò eos ebriosi calicibus, persequuntur, quos tunc furiosi lapidibus persequebantur.*

(g) Ibidem.

(h) Ep. 22.

(i) In Psal. 59. sub finem.

QUÆSTIO XVIII.

Nonne quidam sunt Casuistæ, quorum decisiones de ebrietate consulere periculosum esset.

RESPONS.

Casuistarum decisionibus adhærêre nefas est, quando Scripturæ sacræ Sanctis Patribus, sacris Canonibus & rectæ rationi sunt contrariæ. V. g. en casuistarum decisiones, quas in praxi sequi perniciosum esset, quales sunt istæ: (k) *Probabile est secluso scandalo & aliis, veniale tantùm esse, usque ad vomitum se cibo & potu implere, idque etiam si quis vomat, ut iteratò possit bibere.*

Si (l) *quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licèt non nihil phantasia turbata sit aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrare videatur, nondum plena est ebrietas, idcoque tantùm peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si deliberatè sit commissum.*

(k) Busembaum l. 5. de peccatis cap. 3. dub. 5 art. 1.

(l) Idem art. 2.

En

En alterius Casuistæ decisio (a). Quærit: *Qui paulò largiùs potaret ob solum opiparæ mensæ motivum non tamen rationis usum vel sanitatem amittendo peccaretne mortaliter?* Respondet. *minimè: nam ebrietatis materia consistit in amissione judicii vel sanitatis.*

Quantumvis autem petitionem ac responsionem suam mitigare conetur hic Author; utraque ad intemperantiam inducit, malitiam ejus minuit, & in utraque etiam multi deteguntur errores.

Primò satis apertè declarat, ex sua sententiâ peccatum ebrietatis in hoc tantùm casu esse mortale, cùm vino obruitur ratio, aut sanitas amittitur. Contrà quod asserit Sanctus Thomas suprà laudatus, qui ebrietatis essentiam in immoderato vini usu reponit.

Secundò; animadversione quoque digna sunt verba hæc: *Ob solum opipara mensa motivum.* Lautus & elegans victus, præcipuum & unicum motivum. Quod Christianum motivum, qui ab Apostolo Paulo istud haosit præceptum; (b) *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite.* Manducare & bibere ob solum obsoniorum splendidum apparatum, nonquid id ipsum est ad eorum se aggregare gregem, *quorum*, ut ait idem Apostolus, (c) *Deus venter est.* Authori non satis est, ut asserat in quibusdam circumstantiis fieri posse, ut res ad mortale non pertingat; universim dicit: *quamvis dubium esse nequeat, quin largè bibere ex solo opiparæ mensæ motivo, sæpè ad mortale non perveniat.*

Contendit idem Author, servos atque Hospitalarios vinum iis posse præbêre, qui eo immodicè utuntur. Quæ principia in moralibus sunt periculosa, imprimis cùm generatim proferuntur.

Multæ sunt aliæ recentiorum Casuistarum mollioris disciplinæ decisiones, quæ possent referri, & quibus immorari periculosum esset. Pravas illas dispositiones præcipuè intendit Clerus Gallicanus, cum expressè propositionem istam condemnavit (d): *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini; quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

(a) Bertinus Bertand. Caveant modicæ scientiæ Sacerdotes ab hoc Authore, cujus Liber perniciosus, in quo pagina ferè quælibet laxiorem contra mores continet regulam, triginta editionibus multiplicatus est.

(b) 1. Cor. 10. v. 31. Coloss. 3. v. 17.

(c) Philipp. 3. v. 19.

(d) Censura Cleri Gallicani. 41.

Censura: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda.*

Deliberatum Parisiis duodecimâ die Januarii an. millesimo septingentesimo vigesimo.

N. Chandiere, Decanus Facultatis.
Du Quesne, è societate Regiâ Navarræâ.
Hideux, Parochus sanctorum Innocentium emeritus Facultatis Syndicus.
G. Bourret, Parochus sancti Pauli socius Sorbonicus.
Th. du Rieux, socius Sorbonicus, Gymnasiarcha Collegii Plessæi Sorbonici.
Lambert, socius Sorbonicus, Prior de Palalseau.
D. Leger, Canonicus sanctæ Capellæ Parisiensis.
Herlau, è societate Regiâ Navarræâ.
Jollain, Parochus sancti Hilarii, Syndicus è societate Regiâ Navarræâ.
Bonnet, Parochus sancti Nicolai de Campis, socius Sorbonicus.
De la Coste, Canonicus Ecclesiæ Parisiensis.
Courcier, Canonicus & Theologus Ecclesiæ Parisiensis, socius Sorbonicus.
P. Davollé, è societate Regiâ Navarræâ.
De Beyne, socius Sorbonicus.
Girardus de Labournat, socius Sorbonicus.
F. le Tonnelier, nuperus sancti Victoris Prior.
Quinot, emeritus Theologiæ Professor, facultatis Syndicus, Bibliothecarius Gymnasii Mazarini, socius Sorbonicus.
Pastel, emeritus Theologiæ Professor, socius Sorbonicus, coadjutor illustrissimi Gymnasiarchæ Gymnasii Mazarini.
F. H. Delan, Theologiæ Professor Regius, socius Sorbonicus.
N. P. Gueret, socius Sorbonicus, Theologiæ Professor, Vicarius Generalis Eminentissimi D.D. Cardinalis de Noailles Archiepiscopi Parisiensis.

ECCLESIA.

ECCLESIA est cœtus Fidelium, qui sub legitimorum Pastorum regimine, unum corpus efficiunt, cujus Caput est Christus.

Vox illa etiam usurpatur ad significandum locum, quo conveniunt Fideles ad Exercitia Religionis colenda. Quod in Galliæ Regno initium habuit sub Clodovæo, primo Francorum Rege, qui Ecclesiam sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ nunc sancta Genovefa de monte dicitur; à se constructam fundavit. Secundùm hanc verò ultimam acceptionem de Ecclesia loquimur, in novemdecim decisionibus hujusce tituli.

Secundùm autem hunc sensum, duplex distinguitur Ecclesiæ species: Prior est Ecclesia Episcopalis, quæ ab Innocentio III. (e), *Matrix* (f) dicitur. Altera est Ecclesia Parrochialis, quo cujusque Parœciæ Fideles conveniunt, ut divinis ibi intersint officiis, sacramenta suscipiant, ac verbum divinum, suorumque Pastorum instructiones audiant.

Is autem est præcipuus hujusce Tituli finis, ut explicetur 1. quinam sint casus diversi, in quibus Ecclesiarum violatur sanctitas, & ipsis debita reverentia. 2. Quo pacto fiant pollutæ, ac novam exigant benedictionem aut reconciliationem. 3. Et quomodo & à quo benedici aut reconciliari debeant. Cùm eâ de re hic fusè agamus, & deinceps quàm multæ afferantur regulæ, quæ ad eam pertinent, hic plura non dicemus, quòd insuper eâdem de re sub aliis titulis fiat sermo.

Ex occasione hîc duntaxat monebimus, multas religiosè emissas fuisse ab ipsis Galliæ Regibus declarationes, quibus Ecclesiis earumque Pastoribus favem imprimis; quarum prima inter recentissimas est mensis Januarii an. 1650. quâ militibus prohibitum est, ne in Presbyteriis diversoria sua eligant: altera est an. 1657., quæ ad Ecclesiæ immunitates pertinet; de quibus etiam in Decretalibus extat integer titulus 49. videlicet libri tertii. & alter in Sexto 23. Tertia, quæ est an. 1661. de Ecclesiarum reparationibus

(e) Innoc. III. in cap. *Venerabili* 22. de verborum significatione. L. 5. tit. 40.

(f) Toto tit. de decimis. L. 5. tit. 30.

tionibus decernit. Quarta est 12. Februarii ejusdem anni, quâ Ecclesiis ac Fabricis earum fit potestas, absque regia authoritate abalienata bona sua repetendi. Quinta denique mensis Julii anni 1702. eandem omnibus Clericis potestatem facit.

Alibi & præsertim in titulo *Patronatus*; de aliis, quæ ad Ecclesias spectant, quæstionibus agemus.

CASUS PRIMUS.

CUM Ecclesia parochialis Sancti Justi, quæ maximâ ex parte ceciderat, ex iisdem refecta fuerit lapidibus, indiget-ne nova consecratione, ut ibi divinum celebrari possit Officium. Ecclesia quoque indiget-ne parites hujusmodi consecratione 1. cùm per partes cecidêre muri, ac successivè refecti sunt? 2. Cùm ex fortuito incendio tectum fuit combustum?

RESPONS.

In primo caso denuò consecrari debet hæc Ecclesia, licèt ex iisdem lapidibus fuerit refecta, ut evidenter probari potest ex antiquo Canone Vigilii Papæ, (*a*) quem refert Gratianus. Ratio est, quia hæc Ecclesia tali modo exædificata, eadem censêri nequit, quæ anteà. In secundo casu, hoc est, quando tectum solum combustum est, muris, saltem quoad maximam partem, stantibus, Ecclesia novâ tunc non indiget consecratione, quia eadem, ut antè, censetur. Id expressè declarat Innocentius III. in una Decretali (*b*) cujus hæc sunt verba: *Ligneis ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensâ principalis altaris in suâ extremitate modicam passa fracturam .... inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quod, cùm parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit: ob caussam prædictam nec Ecclesia, nec altare debet denuò consecrari*; quod consentit cum canone mox laudato. Cujus quidem discriminis hanc rationem affert Glossa (*c*): *Quandiù parietes integri sunt, non est*, inquit, *Ecclesia consecranda; quia in parietibus consecratur Ecclesia, & non in tectis.* Idem dicendum, si lapsi per partes ac diversis temporibus muri, successivè etiam exædificati fuêre.

(*a*) Vigilius in can. *De fabricâ* 24 de consecrat.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Ligneis.* 6. de consecrat. Ecclesiæ vel altaris. lib. 3. tit. 40.

(*c*) Glossa in cit. cap *Ligneis.* v. *Parietibus.*

Decisionem istam affert Sanctus Antoninus (*d*), qui allatis à nobis authoritatibus nititur. *Nota*, inquit hic Sanctus, *quod sunt tres casus, in quibus Ecclesia debet iterùm consecrari. Primus est, si Ecclesia combusta fuerit, ita quod parietes sint combusti, vel drupti, vel notabiliter decrustati in toto, vel in parte.... Secundus est, si tota Ecclesia, vel major pars destructa; vel dirupta est: secùs est, si solum tectum destructum fuerit vel combustum. Si verò parietes successivè fuerint reparati, eadem Ecclesia intelligitur; & ideò sufficit, si tantùm reconcilietur cum aquâ exorcizatâ & cum solemnitate Missæ. Secùs, si fuit primò tota destructa, etiamsi eisdem lapidibus reparata, consecranda est enim.* Juvat hîc addere casum tertium, in quo asserit hic Sanctus Archiepiscopus, Ecclesiam iterùm esse reconciliandam; *quando nimirum dubitatur*, sit, *utrùm fuerit consecrata, nec apparet aliqua probatio de his, quæ suprà dicta sunt. Can.* solemnitates, *de consecrat. dist.* 1.

(*d*) S. Anton. 2. part Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 8.

CASUS II.

ARBOGASTUM, Parœciæ Sancti Mari incolam, nominatim excommunicatum à quinquennio aut sexennio, qui subitò obiit ante acceptam de excommunicatione absolutionem, Andræas, novus hujusce Parœciæ Curatus in Ecclesiâ sepelivit, ignorans, ipsum excommunicatione esse ligatum. Nonne ex hujusce hominis sepulturâ polluta est Ecclesia?

RESPONS.

Sepulturæ Ecclesiasticæ privatio est pœna à Canonibus contra excommunicatos, & ut tales cognitos, præscripta, ut declarat Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Nidrosiæ in Norvegia, ab eo scriptâ (*e*). *Sacris est canonibus institutum*, inquit hic summus Pontifex, *ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Ecclesiasticâ sepultura, qui priùs erant ab unitate Ecclesiasticâ præcisi, nec in articulo mortis reconciliati fuerint.* Quò redeunt ista Sancti Leonis verba (*f*): *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.*

(*e*) Innoc. III. in cap. *Sacris.* 12. de sepulturis. lib. 3. tit. 28.

(*f*) S. Leo. in can. *De communione.* 1. 24. q. 2.

Eàdem nixus ratione declarat hic Papa (*g*) quòd *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit.* Quod idem constituit canon antiquus in Gratiani decreto (*h*) relatus, qui idem esse affirmat; si in eo sepultus fuerit ethnicus aut hæreticus. Ut autem reconcilietur, ante omnia, ex eo extrahendum corpus excommunicati, si ab aliis fidelium corporibus queat secerni ex eodem Canone, & sequenti (*i*), qui sic habet: *Ecclesiam, in qua mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus & rasis parietibus, vel lignis ejus loci, reædificetur.*

(*g*) Innoc III. in cap. *Consuluisti.* 7. de consecrat. Ecclesiæ &c. lib. 3. tit 40.

(*h*) Can. *Ecclesiam.* 17. de consecrat. dist. 1.

(*i*) Can. *Ecclesiam.* 28. ibid.

Hinc sequitur, quod, quamvis Andræas, recèns Sancti Marci Parochus, Argobasti excommunicationem ignoraverit; ex talis hominis sepulturâ polluta tamen facta est ipsius Ecclesia; quod idem contingeret, si quem in eâ inhumasset, qui hæresim palàm fuisset professus, ibique obiisset (*k*).

(*k*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4.

CASUS III.

ALCUINUS, qui publicè excommunicatus fuerat, vehementi oppressus morbo, Parochum suum accersivit cui coram septem octo-ve hominibus dolorem suum de pravo suo statu testatus est, eumque enixè rogavit ut intra unam duas-ve horas ad se rediret, peccatorum suorum confessionem auditurus, quò eorum ab illo absolutionem acciperet, promittens etiam, se ei, quam sibi imponere vellet, pœnitentiæ satisfacturum. Vix domum suam reduci Parocho nuntiatum est, hominem hunc subitâ morte fuisse correptum. Quâ de re quæritur, utrùm ipsum in Ecclesiâ sepelire non possit hic Parochus, quin fiat polluta?

Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 11.

De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 139.

Colloq. Condom. tom 1. colloq 4. sect. 1. & tom. 2. colloq. 7. sect. 2.

De Genet. Theol. moral. tom. 3. tract. 5. c. 7. q. 12.

RESPONS.

In Ecclesia Alcuinum sepelire non potest iste Parochus in casu proposito, nisi antiquissimas & sanctissimas leges Ecclesiasticas infringat, suamque polluat Ecclesiam: Nam, ut declarat Innocentius III. his verbis (*l*): *Quantacumque pœnitentis signa præcesserint: si tamen morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.* Undè colligendum est, ab isto Parocho Alcuinum in loco sacro non posse sepeliri, donec de censurâ, quam vivens incurrerat, mortuus absolvatur. Quare ad legitimum Superiorem sine mora debet recurrere, ut pro defuncto istam

(*l*) Innoc. III. in cap. *A nobis.* 28. de sen. excommunicat. lib. 5. tit. 39.

obtineat gratiam, prius quàm corpus ejus Ecclesiasticâ donet sepulturâ. *Debet ei Ecclesiæ beneficio subveniri.* Addit idem Papa, *ut si de ipsius viventis pœnitentia constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Ratio est, quia, cùm Alcuinus se ipsum reddiderit incapacem ad recipiendas gratias & suffragia Ecclesiæ, è cujus sinu, veluti membrum mortuum, per excommunicationem omninò avulsus fuerat, necesse est penitùs, ut Christianæ sepulturæ prærogativâ fruatur, ejusdemque Ecclesiæ præcibus communibus fiat particeps, cum ad ipsam denuò incorporari atque in fidelium juribus redintegrari; quod absque Superioris majoris authoritate fieri nequit (a).

(a) Eveillon. tract. de Excommunicat. & Monitor. cap. 4.

CASUS IV.

PLINIUS, Sacerdos, nominatim excommunicatus denuntiatus, publicè in Ecclesiâ Sancti Ebrulphi celebravit, non obstante censurâ, quâ erat ligatus. Nonne ex illo ipsius ausu temerario polluta facta est Ecclesia?

RESPONS.

Insignis Theologus, à Sylvio laudatus (b), contendit, in proposito casu Ecclesiam non fieri pollutam: nam peculiarem sibi opinionem, & quæ ad aliam pertinet difficultatem probare volens, hac præsertim ratione nititur: *Ecclesia non polluitur ex eo quod excommunicatus in ea celebret.* Ac Sylvius, ab eo licet dissentiens, hanc tamen ipsi non denegat propositionem; sed eam tacitè admittens, deductam inde conclusionem solùm refellit (c).

(b) Suarez apud Sylvium in 3. part. S. Tho. q. 83. art. 3. quæsito 2.

(c) Fr. Sylvius loco cit. ad 2.

Et quidem jure non exprimitur, in casu proposito Ecclesiam fieri pollutam: quare affirmare possumus, Sancti Ebrulphi Ecclesiam ex nefando Plinii in ea celebrantis suscepto non factam fuisse pollutam; quantumvis excommunicatione esset ligatus: atque adeò novâ eandem Ecclesiam reconciliatione non indigêre.

CASUS V.

In Ecclesia Sancti Claodii, à Demetrio Episcopo, quem publicè ob simoniæ crimen Papa excommunicârat, consecratâ, peractum est per mensem integrum Missæ sacrificium ac Divinum officium. Sacerdos, qui doctus habetur, coram Parocho propugnavit; ipsius Ecclesiam, ne dum consecrata canonicè fuerit, verè pollutam fuisse. Quærit Parochus, an res ita se habeat, ac denuò consecranda sit Ecclesia?

RESPONS.

Certum est, ita sententibus permultis seu antiquis seu modernis Authoribus, istam Ecclesiam à tali Episcopo fuisse violatam, ne dùm legitimè consecrata fuerit; eamque proindè iterùm esse consecrandam. Cujus rei hæc afferri potest ratio, quòd, cùm ex Canonibus Ecclesia ob solum corporis personæ excommunicatæ & in eâ sepulti contactum fiat polluta, à fortiori talis habenda est si per manus excommunicati Episcopi fuerit consecrata. Ita docet Sanctus Antoninus post Hostiensem, qui istam quoque sententiæ suæ affert rationem. *Quartus casus est*, inquit hic Sanctus (d), *si Ecclesia ab Episcopo publicè excommunicato consecrata fuerit; nam, ut dicit Hostiensis, si corpus defuncti excommunicati Ecclesiam polluit, multò magis, cùm consecrationis officium peragitur per eorum os & manus, qui excommunicationi subjacent.* Ita sentiunt Authores multi, quos ad marginem indicamus (e).

(d) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4.

(e) Petr. Palud. in 4. dist. 18. q. 8. Navar. Manual. c. 17. n. 257. August. Barbosa de offic. Episc. allegat. 17. Vivaldus de interdicto n. 23. Joan. Tagnatius vulgò Tabiena, seu Tabiensis v. *Consecratio. Ecclesia.* Zerola. v. *Pollutio Ecclesia.* Tolet. instruct. Sacerdot. lib. 5. c. 8. Panormitanus. Angelus de Clavasio. Sylvester de Prierio &c.

Alii tamen Authores, inter quos Suarez, contrariam acriter sententiam defendunt, & ad ejus probationem duo hæc in medium adducunt argumenta. Primò: quia dici nequit, Ecclesiam factam fuisse pollutam, nisi supponendo, eam priùs fuisse consecratam; cùm loci pollutio præcedentem necessariò supponat ipsius consecrationem. Atqui actio, inquiunt, Episcopi consecrantis, præviam non supponit consecrationem; cùm ejus actio nihil aliud sit, quàm ipsa consecratio. Unde inferunt, non nisi absurdè dici posse, ipsum, Ecclesiam consecrando, eandem polluere.

Secundò, quia Ecclesia non fit polluta, licèt in eâ celebraverit Sacerdos excommunicatus; Igitur non fit etiam polluta; etsi eam consecret Episcopus excommunicatus; cùm certum sit, simplici loci consecrationis cerimoniæ infinito modo præstare actionem sacro sancti sacrificii. Ita argumentantur illi Authores, ut testatur Sylvius (f), qui, licèt istas fateatur validas esse rationes & verisimiles, priorem tamen opinionem, uti magis communem inter Theologos agnoscit, à quâ recedere non cogunt, istæ, quantumlibet urgentes rationes. *Quæ cùm ita proponantur*, inquit, *nihil tamen eorum est quod nos cogat à communi veterum sententia recedere* (g). Cùm verò perquàm rarò ac difficillimè contingat casus propositus, de eo plura non dicemus, hoc unum observare contenti, priorem videlicet opinionem, quamvis à magno Theologorum atque Canonistarum numero propugnatam, nullius tamen Canonis authoritate niti; licèt plurimi in jure casus exprimantur, in quibus fit Ecclesia polluta; quæ ratio alterius opinionis asseclis favêre imprimis nobis videtur. Existimamus igitur, in pari casu consulendum esse Diœcesanum Episcopum, illiusque decisioni standum.

(f) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Th. q. 83. art. 3. quæsito 2.

(g) Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 16. q. 1.

CASUS VI.

CUM JUSTINUM in Ecclesia percussum graviter sauciasset Palæmon, non sine magnâ sanguinis effusione, quâ idircò polluta est Ecclesia, in ea tamen Parochus celebravit ob annuam festi solemnitatem, & ne ab auditione Missæ abstinêrent Parochiani sui, qui sacrificio non adfuissent, nisi is celebrasset. Qua de re quæritur, utrùm ista Ecclesia semper polluta censenda sit, etsi ab ejus pollutione in ea factum sit sacrificium, ita ut Episcopi authoritate priùs reconciliari debeat, quàm in eâ divina possint celebrari officia: an verò reconciliata sit habenda ex sacro-sancto Missæ sacrificio, quod in ea obtulit Parochus?

RESPONS.

Existimant quidam Authores, hanc Ecclesiam semper manêre pollutam, etsi ab eo tempore, quo polluta est, sacrosanctum in eâ oblatum fuerit Missæ sacrificium, atque adeò in eâdem continuari non posse actionem sacrificii absque gravi peccato, donec fuerit reconciliata. Contrarium tamen propugnant alii multi, inter quos Tostatus & Alphonsus à Castro (h), & putant, Ecclesiam pollutam sacrificio ab ejus pollutione in eâ oblato censendam esse reconciliatam: quod probant ex paritate Calicis, qui ex profano fit sacer solo pretiosi sanguinis Christi contactu, nec iterùm est consecrandus. Unde colligunt, Ecclesiam pollutam, ob celebrationem divinorum ab ejus profanatione factam, censendam esse reconciliatam.

(h) Alphonsus Tostatus Episcop. Abulensis part. 5. disput. 7. dub. 13. Alphonsus Castrensis l. 2. de leg. pœnali Emmanu. Sa v. *Ecclesia* n. 19.

Verum quidem est, secundam hanc opinionem vidêri probabilem & satis esse communem: sed illud etiam certum est, priorem esse tutiorem, & eam pluribus, quàm sit prior, niti rationibus, nam per celebrationem Missæ non fit Ecclesiæ reconciliatio, sed solùm fit per preces & ablutiones ab Ecclesiâ institutas, quæ fiunt aquâ benedictâ, vino & cinere (i), quando illa Ecclesia jam consecrata est, vel solùm aquâ benedictâ & exorcizatâ, si nondum fuerit consecrata, ut observat Glossa: & ablutiones istæ à solo fieri possunt Episcopo, vel ut ait Gregorius IX. (k), à Sacerdote, qui in eam rem ab ipso specialiter deputatus est,

(i) Alexand. III. in cap. *Proposuisti.* 4. de consecrat. Ecclesiæ vel altaris. Gloss. in cap. Si *Ecclesia.* fin. eod. tit. v. *Lavetur.*

(k) Greg. IX. in cap *Aqua.* 9. eod. tit. & ibi Glossa.

Confir-

Confirmari potest hæc sententia authoritate Glossæ, (a), quæ asserit, iterandam esse Ecclesiæ consecrationem, cùm dubitatur, utrùm fuerit consecrata. *Nota*, inquit Author hujusce Glossæ, *quando Ecclesia debet consecrari, vel reconciliari. 1. Si dubitatur an sit consecrata*: Cujus rei hanc profert rationem, ex antiquo depromptam Canone, quem Felici Papæ adscribit Gratianus; *quia*, inquit, *non dicitur iteratum, quod nescitur esse factum* (b). Atqui verè dubitari potest in casu proposito, num Ecclesia ob solam Missæ celebrationem fuerit reconciliata ob varias Doctorum opiniones. Igitur in hoc casu reconcilianda est.

(a) Glossa in cit. cap. *Proposuisti*. v. *Reconciliari*.

(b) Can. *Solemnitates*. 16. de consecrat. dist. 1.

CASUS VII.

Cum Joannes & Jacobus in Ecclesiâ rixam contraxissent, Joannes in eâ Jacobum repetitis fustis ictibus gravissimè percussit. Cùm autem in vicum Jacobus fugisset, Joannes, qui adhuc erat in Ecclesia, ipsum emisso sclopeto, subitò interfecit. Nunquid ex mutuâ fustium percussione Ecclesia polluta est, aut saltem emissione sclopeti, quâ Joannes, qui erat in Ecclesia, Jacobum foris existentem interfecit?

Respons.

Ecclesia non polluta est ex repetitis mutuò fustium percussionibus, nisi gravis fuerit effusio sanguinis. Sed si Jacobus ex acceptis ictibus sanguinem in ea emiserit, Ecclesia tùm polluta est: quod etiam verum est, licèt extra Ecclesiam fuerit sanguinis fluxus; nam si actio injuriosa, ex quâ secuta est sanguinis effusio, in ipsâ Ecclesiâ commissa fuerit, id ipsum sufficit, ut facta sit polluta. Ita Sylvius (c): *Porrò ad hanc Ecclesiæ pollutionem satis est*, inquit, *quod vulnus infligatur in Ecclesia, etiamsi sanguis in ea non fluat, sive quia recipiatur in aliquo vase, sive quia percussus egreditur, antequàm fluat: quia tunc intrà Ecclesiam data est injuriosa eaque proxima causa effusionis.*

(c) Fr. Sylvius. in 3. part. sum. S. Thom. q. 83. a. 3. quæsito 1.

Neque etiam est pollutio in secundo casu ex mente ejusdem Theologi: Licèt enim is, qui extra Ecclesiam existens occidit, etiam sine effusione sanguinis, aut cum effusione sanguinis lædit eum, qui est intrà eam, pollutam ex facinore suo efficiat Ecclesiam, ut declarat Innocentius III. (d), non idem dicendum de eo, qui in Ecclesia existens cum effusione sanguinis eum lædit, aut interficit, qui foris est: in hoc enim casu ex ipsius actione non polluitur Ecclesia: *Sed neque polluitur*, ait hic Doctor, *si intra Ecclesiam fiat percussio, ex qua nec mors sequitur, nec sanguis fluit: uti nec si ex Ecclesia misso telo, vel tormento interficiatur is, qui est extra. Polluitur autem, si foris existens jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Ecclesia est, occidat.*

(d) Innoc. III. in cap. *Proposuisti*. 4. de consecrat. Eccles. &c.

Sylvio assentitur Cabassutius (e): *Necesse est autem*, ait, *ad hujus pollutionis effectum, ut vulnus receptum fuerit in loco sacro: Si enim aliquis, existens intrà sacrum locum, jactu injurioso teli alterum foris existentem vulnerat aut interimit, non inde polluitur locus sacer.* Subjungitque doctus hic Canonista, id esse verum. *Licèt*, inquit, *vulneratus accepto vulnere ingrediatur Ecclesiam vel cœmeterium, ibique sanguinem effundat.*

(e) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & praxis l. 5. c. 21. n. 10.

Advertendum autem occasione præsentis difficultatis; quòd *non polluitur Ecclesia*, inquit Sylvius (f), *quando percussio, quæ magnam sanguinis copiam elicit, non est mortalis, ut in puerorum rixâ interdum contingit.* Quod idem post Sylvium asserit Author praxis jurisdictionis Ecclesiasticæ (g) voluntariæ.

(f) Fr. Sylvius, loco cit.

(g) Du Casse prax. jurisd. Eccles. volunt. c. 8. n. 6.

CASUS VIII.

Ibrahimus, natione Turca, & Daniel Judæus, cùm in Ecclesiâ Cathedrali divinis adessent officiis curiositatis gratiâ, inter se rixam contraxerunt, ita ut in hac Ecclesia Daniel Ibrahimo absque sanguinis effusione ictum infligit, quò paucis post horis in diversorio suo, quò delatus est, obiit: vel in eo multùm sanguinis per acceptum vulnus effuderit. Num ex hoc casu polluta est Ecclesia?

Respons.

Ex hoc homicidio polluta est Ecclesia, ut definivit Innocentius III. qui ad Compostellanum scribens Episcopum, qui ipsum consuluerat de quibusdam peregrinis, quorum alii in Ecclesiâ suâ vulnerati, alii verò occisi fuerant, ita respondet (h): *Respondemus, quod, manente Ecclesiâ & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.* Id etiam docet sanctus Antoninus (i), qui relatis quibusdam casibus, in quibus Ecclesia fit polluta, addit: *Secus si in Ecclesia vulneretur, & extra moriatur: quia tunc violatur.* Idem asserit Cabassutius de effusione sanguinis, quæ contingit extra Ecclesiam è vulnere in eâ accepto (k): *Polluitur sacer locus, si vulnere ibi accepto, saucius foras egrediatur, nec nisi post egressionem sanguinem effundat.*

(h) Innoc. III. in cap. *Proposuisti* supra cit.

(i) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 12. §. 4.

(k) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & praxis l. 5. c. 21. n. 10. cit.

Contrariam quidem opinionem tuetur Barbosa (l), & contendit, canones omnes, qui eâ de re loquuntur, debêre intelligi de effusione sanguinis, quæ reipsâ in Ecclesia vel cœmeterio contingit: Verùm in hoc se à communi Doctorum opinione recedere fatetur.

(l) August. Barbosa de offic. & potest. Episc. allegat. 38. n. 24.

Cæterùm idem dicendum, cùm absque sanguinis effusione fit homicidium in loco sacro, etiam legitimi judicis authoritate, ut docet Sylvius his verbis (m): *Impertinens autem est, an sanguis effundatur, necne: ac proinde si reus in Ecclesia stranguletur, etiamsi per legitimum judicem, ipsa polluitur ob injuriam, non personæ, sed loco factam.*

(m) Fr. Sylvius in 1. part. sum. S. Th. q. 83. art. 3. quæsito. 1.

CASUS IX.

Cum Joanna & Carola in Ecclesia inter se essent rixatæ, Joanna in Carolam impetu insiliens eam ad fauces strangulandam arripuit, tantâque vi constrinxit, ut fermè anhelitum amiserit: sed ex ejus avulsa manibus & in proximas ædes delata, statim à Chirurgis inspecta est, qui declararunt, eam esse in proximo intra paucas horas animam efflandi periculo. Quâ de re quæritur, utrùm Ecclesia ex hoc violento facinore, polluta censenda sit, ac præcipuè ob discrimen proximæ mortis, atque adeò à Sancto Sacrificio aliisque divinis officiis in eâ celebrandis cessare debeat Parochus?

Respons.

Testatur Cabassutius (n), se quondam de simili consultum fuisse difficultate, ad quam scripto respondit, dicens, quòd eatenùs dici non poterat, Ecclesiam esse pollutam, & esse reconciliandam ante casûs eventum; istamque adjiciens rationem. *Si enim mors interveniret*, inquit celeberrimus hic Professor Avenionensis, *eo duntaxat momento & non ante, pollutio eventura erat Ecclesia; atque ita necessitas incumbebat iterandi præcedentem & inopportunam Ecclesiæ reconciliationem, tunc temporis sacræ & impollutæ. Si verò ægra reconvalitura erat; majus nasciturum deridiculum ex publica reconciliatione &c.* Unde istam elicuit conclusionem: *Illa igitur mentibus insedit melior sententia præter Officii cessationem nihil interim esse moliendum: Si moriatur, reconciliandam esse pollutam Ecclesiam sine mora.* En solutio propositi casus; ac simul quo pacto in tali eventu se gerere debeat Parochus.

(n) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & prax. l. 5. c. 21. in fin.

CASUS X.

Cum Asdrubal & Achilles ferrum & manus secum invicem contulissent, & Asdrubal, qui se gravi percussum vulnere sentiebat, in vicinam fugisset Ecclesiam, post horæ quadrantem ibi ex acceptâ plagâ animam efflavit. Nunquid ob talem necem polluta est Ecclesia?

RESPONS.

Certum est, ob talem necem Ecclesiam non fuisse pollutam: quia Achilles lethale Asdrubali vulnus infligens, nullam loco sacro intulit injuriam. Hanc rationem decisionis istius affert Sanctus Antoninus istis terminis (a): *Si ex vulnere extra Ecclesiam accepto, in Ecclesiam fugiens moriatur, non violatur Ecclesia: quia non accepit ibi causam mortis.* Eandem sententiam simili ratione adstruit Sylvius (b). *Si autem foris percussus*, inquit, *ad Ecclesiam confugiens, ibi vel moriatur, vel sanguinem fundat, non polluitur: quia nihil in ea fit injuriosum.*

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4.

(b) Fr. Sylvius loco suprà cit.

CASUS XI.

PATUSIUS à quibusdam mensibus furiâ incensus, Paschatis die in Ecclesiam Sancti Urbani ingressus est breviorem sclopetum manu tenens, quem in suum caput displosit, ac subitò mortuus est. Parochus suam existimans Ecclesiam ex hoc casu pollutam esse, divinum interrupit officium, nec Missam celebravit. Nunquid in hoc suo functus est officio?

RESPONS.

Ob eum casum, de quo fit mentio, divinum abrumpere officium, aut Missæ celebrationem omittere non debuit hic Parochus; quia ipsius Ecclesia non polluta est ob necem, quam sibi intulit Patusius. Ita post multos Canonistas à se laudatos sentit Sanctus Antoninus (c), dicens: *Quòd si ex lapide de ædificio Ecclesiæ aliquis moriatur, vel ex fatuitate furia quis se occidat, secundùm Hugonem & Hostiensem, non est necessaria reconciliatio: quia non est per contentionem vel malam voluntatem facta* (sanguinis effusio). Hæc sunt verba Sancti Præsulis, cujus opinionem probant & sequuntur celeberrimi Authores, qui eâ de re scripsêre.

(c) S. Anton. loco cit.

CASUS XII.

ATHENAGORAS, in vico à Leandro lacessitus, & in Ecclesiam usque ad necem quæsitus, tam urgenti ad propriæ vitæ tutelam necessitate coactus est, ut aggressorem suum occidendo, mortem duntaxat evitare potuerit, quamvis non eum occidere, sed suam tantùm vitam tueri proponeret vim vi repellendo. Nùm Ecclesia ex hoc homicidio polluta est?

RESPONS.

Ecclesia non fuit polluta ex homicidio, de quo agitur in specie proposita. Ratio est, quia Ecclesia non fit polluta, nisi ex actione vel ipsi, vel proximo injuriosa. Atqui Athenagoræ actio, nec Ecclesiæ, nec proximo est injuriosa: non Ecclesiæ; quandoquidem ex jure naturali licitum sit, propriam tueri vitam, quam cum periculo invadit aggressor injustus, modò absit ipsum occidendi intentio: nec ob eam quoque rationem Leandro est injuriosa, cùm ipsum duntaxat interfecerit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, & etiam absque præcisâ ipsum occidendi intentione. Ita difficultatem hanc solvit Cabassutius (d), qui, cùm præmisit, Ecclesiam fieri pollutam *per injuriosam humani sanguinis effusionem*, his verbis mentem suam aperit: *Vox*, injuriosam, *excludit hominis aggressoris occisionem, aut cruentum vulnus cum inculpatâ tutelâ.* Sed in hoc præcipua sita est difficultas, ut in praxi dignosci queat, an, qui aggressorem suum interfecit, inculpatam servaverit tutelam, an verò præ cupiditate legitimos ipsius limites prætergressus non fuerit. Supposito hoc dubio, colligenda esset necessitas reconciliationis Ecclesiæ, in qua admissum esset facinus.

(d) Joan. Cabas. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 9.

CASUS XIII.

ELMUS ET BASILIUS, Accensi vel fossores Ecclesiæ Parochialis Sancti Tatini, existentes in caveâ concameratâ, quæ sub hujusce Ecclesiæ choro est, simul rixati sunt, & Elmus ligone Basilio caput ita contudit, ut in eodem ipso loco obierit. Nunquid ob hoc homicidium violata est Ecclesia?

RESPONS.

Cùm non *intrà Ecclesiam*, sed *extra* perpetratum fuerit istud homicidium, tanquam polluta non est habenda: *Si supra tectum Ecclesiæ quis occidatur, Ecclesia non polluitur, uti nec si sub Ecclesiâ, in cellâ, vel in cubiculo aliquo subterraneo*, inquit Sylvius (e). Ita quoque sentit Cabassutius his verbis (f): *Non est opus reconciliatione, si pollutio contigerit extra spatium murorum Ecclesiæ, vel Chori, vel adjunctarum Capellarum, quæ quidem censendæ sunt partes corporis Ecclesiæ: non ergò requiritur reconciliatio, si contigerit intra sacristiam vel campanile .... vel in subterraneo specu.* Quibus tamen hanc exceptionem addit hic Canonista: *Nisi foret specus ad sepulturam.* Ratio est, quia si talis specus esset fidelium tumulus, tum locus sacer haberetur, & pars Ecclesiæ, cùm ab eâ non esset sejunctos.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Th. q. 8. art. 3. quæsito 1.

(f) Joan. Caballut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 12.

Decisionem istam stabiliunt, non modò laudati Authores, sed etiam Glossa (g), Navarrus (h), qui laudat etiam Archidiaconum Bononiensem, Graffius (i), Suarez (k), Author Colloquiorum Luconensium (l) & alii multi.

(g) Glossa in cap. *Si Ecclesia.* un. de consecrat. Eccl. vel altar. in 6. v. *Sanguinis*

(h) Navar. Manual. c. 17. n. 255 & apud eum Archidiaconus.

(i) Jacob. à Graffiis l. 2. c. 48

(k) Suarez tom. 1 de relig. lib. 3. c. 9.

(l) Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 16. q. 1.

CASUS XIV.

AVIRCIO, Sancti Cyrini Parocho, sacrum faciente die festo, cùm jam in promptu esset ad consecrationem, à sicario vir in Ecclesiâ occiditur. Nunquid sacrificium peragere debet hic Parochus, ac peccaret, si subitò rem sacram intermitteret, ita Parochianos suus privans auditione Missæ?

RESPONS.

Certum est, in Ecclesiâ pollutâ absque gravi peccato Missam celebrari non posse, & statim relinquendum esse sacrificium, si nondum Canon inceptus sit: sed si Canon fuerit inceptus, Missam perficere debet Sacerdos. Quare, cùm Canonem incœpit Avircius, & etiam ad consecrandum paratus, quando perpetrata est cædes, sacrificium perficere, nec ab altari discedere debet. *Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem...., tunc dimittendam esse Missam dicunt Rubricæ: quamvis si post Canonem violetur, non sit dimittenda.* Ita doctus Theologus (m), qui alibi addit (n): *Si verò Ecclesia violetur, Sacerdote celebrante, dimittatur Missa, si est ante Canonem; perficiatur, si is est inceptus.* Cùm hæc decisio Missalis rubricis sit consentanea, ulteriori non indiget probatione.

(m) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Tho. q. 83. art. 6. quæsito 2.

(n) Idem. cit. q. 83. art. 3. quæsito 2. in fine.

(o) Joan. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 11.

CASUS XV.

Cùm in Ecclesiam urbis obsessæ confugissent passim viri & mulieres, ut ab hostili expugnatione brevi futurâ essent tutiores, ibique dies multos & noctes essent commorati, Faustus cum Daniela per noctem est mœchatus, alii verò matrimonii debitum quæsierunt. Nunquid & hisce actionibus polluta est Ecclesia?

RESPONS.

Ecclesia ista ob has actiones non est censenda violata si sint omninò occultæ, ac proindè ea reconciliatione non indiget. *Nullatenùs requiritur loci sacri reconciliatio*, inquit Cabassutius (o), *si ejus profanatio non sit publicè notoria, etsi posset per duos, vel tres testes probari.* Abbas, Hostiensis, Fumus & Navarrus idem asserunt (p): Sed si publicæ fuerint istæ actiones, Ecclesia polluta haberi debet; atque secundùm distinctionem hanc intelligi necesse est Canones & Decretales, in quibus de præsenti re fit mentio (q) juxta interpretationem Sancti Antonini (r): *Secundus casus violationis*, inquit hic Sanctus, *est propter adulterium & qualemcumque seminis emissionem voluntariè procuratam, sive cum aliis, sive per se solum*, *Extra. de adulteriis cap.* Significasti *de consecratione dist.* 1, *Can*, Ecclesiis, *Etiam per actum conjugalem*, *ut si*

(p) Abbas in cap. *Significasti* de adulteriis & stupro. n. 2.
Hostiensis in c. fin. de consecrat. Eccles. vel altar. lib. 13. tit. 40.
Bartholomæus Fumus in Aurea Armilla. v. *Consecratio Ecclesiæ.*
Navarr. Manual. c. 17. n. 265.

(q) Conc. Nicæn. in can. *Ecclesiis.* 20. de consecrat. dist. 1.
Alex. III. in cap. *Significasti.* 5. de adulteriis & stupro. lib. 5. tit. 16.
Greg. IX. in c. *Si Ecclesia.* fin. de consecrat. Ecclesiæ vel altaris.

(r) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 5

ut si vir cognoscat uxorem in Ecclesia ..... sed nota, quod quando vitia hæc in Ecclesia commissa, sunt occulta, ut dicit Guillelmus & Hostiensis in summa, non indiget reconciliatione: & idem tenet Joannes Andreas in 6. eodem titulo.

Addi potest etiam Sylvii authoritas, quæ sic habet (a): *Tum demùm Ecclesiæ censentur pollutæ; ita ut reconciliatione indigeant, quando causæ superiùs memoratæ sunt publicæ, vel per evidentiam rei, vel per confessionem aut probationem juridicam secundùm Sylvestrum, Navarrum & alios, ita ut quandiu sunt occultæ, nullâ opus sit reconciliatione; si autem propalentur, tunc reconciliatio est necessaria.* Cujus rei istam rationem affert hic Theologus: *Quia Prælati non debent occulta crimina revelare purificando, seu reconciliando Ecclesias.*

(a) Fr. Sylvius. in 3. part. Sum. S. Th. q. 83. art. 3. quæsito 1. in fine.

Colligimus ergo, quòd, si actiones, in Ecclesia, de qua fit mentio, peractæ, sint tantùm occultæ, ea polluta censeri non debet, & ideò reconciliatione non indiget; sed si publicæ sint, necessaria est reconciliatio.

CASUS XVI.

Ecclesiâ Sancti Thyrsi ex homicidio in eâ commisso pollutâ, quærit Parochus, utrùm Cæmeterium similiter pollutum censeri debeat?

RESPONS.

Certum est 1. quod si Ecclesiæ contiguum sit Cæmeterium, censetur esse pollutum, quia Cæmeterium, ut potè accessorium, naturam sequitur principalis, quod est Ecclesia, juxta istam juris Regulam, quam statuit Bonifacius VIII. (b) *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Decisionem istam eâ de re suppeditat hic summus Pontifex his verbis (c): *Si Ecclesiam pollui sanguinis effusione contingat, ipsius cæmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet aliquis in eo sepeliri.* 2. Si ab Ecclesia Cæmeterium sit separatum, benedictionem suam non amittit ex ejus pollutione, ut declarat idem Papa: *secùs, si remotum fuerit ab eâdem.*

(b) Reg. 41. de reg. juris in 6.
(c) Bonifac. VIII. in cap. un. de consecrat. Eccl. vel altar. lib. 3. tit. 21.

Advertendum autem circà præsentem difficultatem, quòd ex pollutione solius Cæmeterii consecrationem suam non amittit Ecclesia, quamvis ipsi sit contiguum, quia accessorii conditionem non sequitur sors præcipua. *Non sic quoque in casu converso sentimus*, addit etiam Bonifacius VIII. *ut videlicet polluto Cæmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo debeat Ecclesia reputari polluta; ne minùs dignum, majus; aut accessorium, principale ad se trahere videatur.* Hactenùs dictis omnes suffragantur (d).

(d) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 7. &c.

CASUS XVII.

ANSELMUS, Parochialis Sancti Faronis Parochus, ab Episcopo ad reconciliandam Ecclesiam suam sanguinolento & lethali hominis cum alio rixantis vulnere pollutam delegatus, mandatum perficiens, aquâ duntaxat benedictâ cum mixtione salis usus est. Parochus alter, qui peritus habetur, factum Anselmi addiscens, ipsi declaravit, hanc reconciliationem esse invalidam; quòd aquâ benedictâ non fuisset usus, quæ Gregoriana dicitur, quæ ab Episcopo cum mixtione vini & cineris benedicenda est. Nunquid alteri huic Parocho jus, ita ut Ecclesia iterùm sit reconcilianda?

RESPONS.

Si Ecclesia Sancti Faronis juxta formulas in Pontificali Romano præscriptas nunquam consecrata fuerit, debito modo à Parocho, quem in id Episcopus delegavit, reconciliata est, licèt ad reconciliationem aquam tantùm à se, vel ab alio Sacerdote benedictam adhibuerit.

Constat id ipsum ex Decretali Gregorii IX. ad Episcopum Legionensis Regni in Hispania, scribentis (e): *Si Ecclesia non consecrata, cujuscumque semine fuerit, aut sanguinis effusione polluta*, ait hic Papa, *aquâ protinùs exorcizatâ lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur.*

(e) Greg. IX. in cap. *Si Ecclesia.* fin. de consecrat. Ecclesf. vel altaris.

Sed si Ecclesia ista fuerit consecrata, major est difficultas: declarat enim idem summus Pontifex in alia Decretali, quæ modò laudatam antecedit, & quam ad eundem scribit Episcopum, olim Bracarensis Archiepiscopi, nunc verò Compostellani suffraganeum, in hoc casu reconciliandam esse Ecclesiam *aquâ per Episcopum* (solemniter) *benedictâ* (f). Necesse est autem ut sit vini & cineris mixtio cum aqua naturali, ab Episcopo consultò benedicitur ad reconciliationem Ecclesiæ, uti jussit Innocentius III. (g) in quâdam suâ Decretali ad Archiepiscopum Compostellanum, qui ipsum eâ de re consultaverat ob Metropolim suam, & cui his verbis respondet: *Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod manente Ecclesiâ & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.* Unde colligi posse videtur, quod si Ecclesia, de quâ agitur, fuisset consecrata, ipsa jam validè reconciliari non posset cum aquâ à Sacerdote simpliciter benedictâ.

(f) Idem in cap. *Aqua.* 9. eod. tit.
(g) Innoc. III. in c. *Proposuisti.* 4. eod. tit.

Dici tamen potest; non omninò certum esse, quod reconciliatio, quæ solitâ aquâ benedictâ, quæ canonibus *aqua exorcizata* dicitur, facta fuerit, omninò sit invalida: verum est enim à Gregorio IX. affirmari, hanc esse adhibendam; sed asserit quoque, eam à solo Episcopo esse benedicendam; quâ in re admissa non fuit ipsius Decretalis, præsertim in Gallia, ubi in multis Diœcesibus is obtinet usus, ut satis sit, ab Episcopo pro istâ cæremonia Sacerdotem deputari. Atqui videtur, legitimè defendi posse, aquæ ab Episcopo benedictæ, quæ Gregoriana dicitur, usum ad reconciliationem Ecclesiæ magis esse necessarium; quàm personale ipsiusmet Episcopi ministerium. Igitur si ad talem reconciliationem non requiratur absolutè personale Episcopi ministerium, idem de Gregorianâ aquâ est dicendum. Cæterùm quod de Ecclesiâ reconciliandâ diximus, de cæmeterio est intelligendum, ut diximus; & post Innocentium III. (h) docent omnes Theologi & Canonistæ (i).

(h) Innoc. III. in cap. *Consuluisti.* 7. de consecrat. Eccles. vel alt.

CASUS XVIII.

AMBROSIUS, Ecclesiæ Sancti Eucherii Accensus, in Ecclesiâ prandium sumere solet, præsertim per quindecim Paschatis dies, festaque solemnia, quæ decurrente annò contingunt, quòd parumper remota sit sua domus, & ad redeundum teneretur, ut vesperarum signum ære campano daret, cæteraque ad suum ministerium pararet. Nonne in eo peccat in debitam loco sacro reverentiam?

(i) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Ecclesiæ aut cæmeterii violatio.* & apud eum Guill. Durandus lib. 1. de divinis officiis. c. 6. Navarr. lib. 3. consil. de celebrat. Missæ consil. 1. Azorius part. 2. lib. 9. c. 5. Zerola. v. *Pollutio Ecclesiæ.* & alii.

RESPONS.

Cùm Ecclesia cultui divino sit mancipata, eam ad alios usus convertere non licet, nisi ob legitimam necessitatem. Quare, si alius ad cibum sumendum locus non suppeteret, eo uti liceret ad solitam nutritionem sumendam, aut ad alios usus licitos & honestos absque peccato, ut exponit Sanctus Thomas (k), qui hæc Apostoli verba explicans (l): *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum; aut Ecclesiam Dei contemnitis?* ita loquitur: *Non enim est licitum domum Dei, quæ est deputata sacris usibus, communibus usibus applicare: unde & Dominus Joan. 2. ejiciens ementes & vendentes de templo, dixit.* Domus mea, domus orationis vocabitur &c. *Et Augustinus dicit in regula:* In oratorio nemo aliquid faciat, nisi ad quod factum est; unde & nomen accepit. *Tamen propter necessitatem, quando scilicet aliquis aliam domum non inveniret, licitè posset Ecclesiâ uti ad manducandum, vel ad alios hujusmodi licitos usus.* Unde colligimus; quòd, cùm vix credibile sit, tantam esse Ambrosii in Ec-

(k) S. Th. in 1. ad Corinth. c. 11. Lectione 4.
(l) 1. Cor. 11. 22.

in Ecclesia occupationem, ut ipsi ad prandium hore non suppetat, & opportuno sit redux tempore ad pulsandum vesperarum signum, cæteraque ministerii sui implenda, videtur, quòd à peccato excusari nequeat, debitam loco tam sacro & ad cultum divinum unicè destinato non præstans reverentiam. Attamen, si diebus quibusdam ab Ecclesia discedere non posset, nisi omissis iis, quæ essent officii sui, ipsum tunc ab omni peccato immunem efficeret necessitas.

CASUS XIX.

DAMARINUS, Missam auditurus, aut cæteris interfuturus officiis, Ecclesiam nunquam ingreditur sine comitatu canis, qui ipsum quocumque vadat, insequitur. An affirmari potest, ipsum in debitam loco sacro reverentiam peccare?

RESPONSIO.

Non sine offensâ hanc sibi fieri quæstionem, audiret Mahumetanus. Nam apud Turcas pro gravi habetur crimine, si quis canem secum ducat, aut in eorum fana cani aditum permittat, ut referunt Historici omnes, qui de Mahumetanâ Religione scripserunt. Quod cùm ita sit, cui jam Christiano dubium esse poterit, indignè profanari templum Domini, si quis in illud canes introducat, qui immunditiæ symbolum referunt, quique ad spurcitias ac suos latratus, fideles etiam aliò abducunt, & à debita orationi attentione avertunt! Id tamen passim fit in Christianorum Ecclesiis, ubi currentium hinc & inde canum omnigena & numerosa conspicitur caterva, qui latratu suo Sacerdotem ipsum ad aram sacra offerentem, aut aliis divinis in choro officiis vacantem interturbant. Proh indecorum horrendum, nec non terrifica confusio, quam multi tamen, solo nomine Christiani, uti rem indifferentem habent!

Non sine causâ igitur in primo suo Mediolanensi Concilio statuit sanctus Carolus Borromæus (a): *Ut Ostiarius fores Ecclesiæ custodiat..... bruta denique canesque expellat, quidquid vel in Ecclesia dedecet, amoveat.* Idem constituitur in Concilio Mexicano quod viginti annis à primo Mediolanensi habitum est (b): atque ab istis Conciliis id tantum renovatum est, quod Aquisgrani an. 789. constitutum fuerat ex Capitulari Caroli magni (c), in quo pius hic Princeps sic Præsules alloquitur: *Placuit admonère Reverentiam vestram, ut unusquisque vestrûm videat per suam Parochiam, ut Ecclesia Dei suum habeat honorem..... & non sit domus Dei & altaria pervia canibus.*

(a) Conc. Mediolanens. part. 2. tit. 45. de ostiario.

(b) Conc. Mexican I. 5. §. 28 apud Labbe tom. 15 col. 1337.

(c) Capitulare Aquisgran. 71. (apud Labbe) tom. 7. col. 985.

Ex his igitur authoritatibus, & allatis rationibus colligimus, Damarinum monitum, ne canem suum secum ducat in Ecclesiam, toties peccare, quoties hunc sibi comitem in eam vocat, & ducit.

ELEEMOSYNA.

ELEEMOSYNA definitur *actus externus misericordiæ* (à caritate imperatus) *sublevans miseriam alienam* (d). Consentit hæc definitio cum his sancti Thomæ verbis (e): *quia misericordia est effectus caritatis..... ex consequenti dare eleemosynam, est actus caritatis, misericordiâ mediante.*

(d) Polman. part. 2. n. 212.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 1.

Duplex distinguitur eleemosynæ species. Prima est, quæ dicitur spiritualis: secunda est corporalis. Septem sunt bona opera, ad spiritualem eleemosynam pertinentia, quæ hoc versu, quem refert Sanctus Thomas (f) continentur. *Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.* Et alia septem, quæ corporalis eleemosynæ sunt propria; *Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.* Quæ fusè exponit sanctus Doctor, de utrâque loquens eleemosynæ specie (g).

(f) Idem 2. 2. q. 32. art. 2.
(g) Id. ibid. art. 5

In dubium revocari nequit, eleemosynam esse de præcepto, ut probat sanctus Thomas (h) & posteà ostendemus, idque de superfluo semper, & quandoque etiam de necessario secundùm eum sensum sumpto quem exponit idem Angelicus Doctor (i).

(h) Id. ibid.
(i) Id. ibid. art. 6.

Certum est quidem, fuisse quosdam molliores & solutiores, qui contenderunt, optimatibus ac Principibus ipsis sæpè non suppetere superfluum, ac proindè raró evenire, ut quis de Evangelico eleemosynæ præcepto teneretur. En verba propositionis, quam adeò temerè effutiêre, quæque centesima decima prima recensetur inter centum viginti septem, quas anno 1700. censura inussit Clerus Gallicanus.

PROPOSITIO CXI.

Vix in secularibus invenias, etiam in Regibus, superfluum statui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

CENSURA.

Hæc propositio est temeraria, scandalosa, perniciosa, erronea: Evangelicum de eleemosyna præceptum pessumdat.

Damnata jam fuerat perniciosa illa doctrina an. 1657. à Lovaniensibus Doctoribus, & à Facultate Theologicâ Parisiensi an. 1666. in libro, qui falsò *Amadæus Guimenius* inscribitur.

CASUS PRIMUS.

BARNABAS, nunquam eleemosynam erogat, licèt sit ditissimus, nec familiam habeat numerosam quam duritiam, si quis ei exprobret, subitò refert, eleemosynam erogandam sub peccati mortalis reatu non obligare. Nunquid errore quoad rem istam cæcatur?

RESPONSIO.

Docet sanctus Thomas, ex præcepto caritatis proximi quemlibet teneri ad eum non solùm ex animo diligendum bonum ipsi cupiendo, sed etiam opere bonum ipsi procurando, juxta hæc sancti Joannis verba (k): *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* Et hæc alia sequentia: *Non diligamus verbo, neque linguâ; sed opere & veritate.* Et tandem juxta hæc alia sancti Jacobi (l): *quid proderit..... si fidem quis dicat se habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sint & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis*

(k) 1. Joan. 3. 17. & 18.
(l) Jacob. 2. 14.

quis ex vobis illis: Ite in pace; calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori; quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera; mortua est in semet-ipsâ.

Addit idem Angelicus Doctor, præceptum eleemosynæ, non obligare, nisi in quantùm postulat recta ratio; quod ut dignoscatur, duo sunt consideranda; alterum ex parte dantis eleemosynam, alterum ex parte recipientis.

Ex parte quidem dantis habenda est ratio ipsius superflui, de quo non judicandum solùm, quoad personam ipsius dantis, sed eorum etiam omnium, quorum ei cura incumbit, quales sunt pueri pro patre familias & servi pro Domino: *Ex parte quidem dantis considerandum est*, inquit idem Angelicus Doctor; *ut id quod est in eleemosynas erogandum, sit ei superfluum secundum illud Lucæ XI. 41. Quod superest, date eleemosynam.* (a): *Et dico superfluum non solùm respectu sui ipsius, quod est supra id, quod est necessarium individuo; sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia priùs oportet, quod unusquisque sibi provideat & de his, quorum cura ei incumbit, & posteà de residuo aliorum necessitatibus subveniat, respectu quorum dicitur necessarium personæ, secundùm quod persona dignitatem importat; sicut & natura prima accipit cibum ad sustentationem proprii corporis, quod est necessarium ministerio virtutis nutritivæ; superfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generativam.*

(a) Luc 11. 41.

Ex parte autem recipientis eleemosynam sciendum, utrùm egeat; nam, si non egeret, par non esset hanc ei erogari. *Ex parte autem recipientis*, pergit idem sanctus Doctor, *requiritur quod necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare eleemosyna ei daretur.* Sed quia omnium egenorum necessitati provideri nequeat; extrema tantùm necessitas ad eleemosynam obligat: quo in casu danda est non solùm de superfluo, sed etiam de parte necessarii, cùm pauper ad eam extremam necessitatem redactus, aliter ab eâ liberari nequit. *Sed cùm non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subveniri*, subjungit idem Sanctus, *non omnis necessitas obligat ad præceptum; sed illa sola, sine quâ is, qui necessitatem patitur, sustentari non potest. In illo enim casu locum habet quod Ambrosius dicit* (b): Pasce fame morientem: si non pavisti; occidisti. *Sic ergo dare eleemosynam de superfluo, est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Aliàs autem eleemosynas dare est in consilio; sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia.*

(b) S. Ambros. l. de officiis in can. pasce 21. dist. 86.

Colligendum ergo, ex hac sancti Thomæ argumentatione, eleemosynæ faciendæ instare præceptum in duplici casu, etiam sub reatu peccati mortalis. 1. Cùm quis habet superfluum, ut docet etiam sanctus Augustinus his verbis (c): *Cetera, quæ superflua jacent, aliorum sunt necessaria: superflua divitum, necessaria sunt pauperum. Res alienæ possidentur; cùm superflua possidentur.* Quò redeunt hæc sancti Hieronymi verba (d): *Aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur.* Quibus etiam consentit sanctus Chrysostomus (e), qui postquam hominem divitem, qui habet superfluum, cum Regio quæstore contulit, cui pecuniam ad pauperum subsidium Deus concessit, his verbis colligit. *Itaque..... si quid amplius, quàm postulet necessitas, in seipsum insumpserit, gravissimas illic daturus est pœnas. Non enim sunt ipsius quæ possidet; sed conservorum illius..... etiamsi fueris opulentus; sed plusquàm opus est insumpseris, rationem reddes pecuniarum tibi creditarum..... accepisti plura cæteris; non ut ea solus consumas; sed ut cæteris bonus sias dispensator.* 2. Ad Eleemosynam, ex eodem sancto Thoma, quis tenetur in extremâ pauperis necessitate.

(c) S. Aug. in Psal. 147. n. 12.
(d) S. Hieron. in Regulâ Monachor. c. de paupertate. apud Gratian. in §. Hospitalem. dist. 41.
(e) S. Chrysost. tom. 2. Conc. 1. de Lazaro.

Ex his principiis judicium de Barnabæ ductu est ferendum: cùmque suppetat ei superfluum, ut supponitur, defendi nequit, eum ab obligatione erogandæ stipis esse liberum absque gravi peccato, cùm ex sententia Patrum doctissimorum, ipsius superfluum sit pauperum. Quòd si quæratur, quid nomine *superflui* intelligatur, legendus est attentè textus sancti Thomæ allatus, & præclara ista sancti Augustini verba sunt ponderanda (f): *Multa autem superflua habemus, si non nisi necessaria teneamus. Nam si inania quæramus; nihil sufficit. Fratres, quærite quod sufficit operi Dei; non quod sufficit cupiditati vestræ. Cupiditas vestra non est opus Dei.*

(f) S. Aug. cit. n. 13.

CASUS II.

Barnabas consentit, sibi esse superfluum, è quo eleemosynam posset erogare, in urgenti præsertim necessitate. Sed eam omittendo à lethali culpâ se esse immunem contendit, quia in vita contingere possunt morbi, lites defendendæ, & alii casus hujusmodi, in quibus superfluo suo præsenti tunc sibi opus esse poterit. Nunquid legitima est hæc ratio?

RESPONS.

Quæstioni huic sic respondet sanctus Thomas (g): *Est aliquod tempus dare*, inquit, *in quo homo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat: ex parte quidem recipientis; cùm apparet evidens & urgens necessitas; nec apparet in promptu qui ei subveniat: ex parte verò dantis, cùm habet superflua, quæ secundùm statum præsentem non sunt sibi necessaria, prout probabiliter æstimari potest. Nec oportet, quod consideret omnes casus, qui possunt contingere in futurum; hoc enim esset de crastino cogitare, quod Dominus prohibet Matth. 6. Sed debet dijudicari superfluum & necessarium secundum ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.* Addit alibi idem Sanctus (h), necessitatis nomine non eam semper esse intelligendam, quæ sit extrema, ad quam redigi pauper valeret; quod tunc fieri posset, ut siti ac fame vires jam consumptæ eleemosynæ subsidio non possent refici; sed intelligenda est adeò urgens necessitas, ut eam brevi fore extremam probabile sit, nisi eleemosynâ sublevetur. En verba sancti Doctoris: *Tempus ad quod obligat præceptum de eleemosynis faciendis accipitur ex parte accipientis & ex parte dantis. Ex parte autem accipientis; quando apparent signa probabilia extremæ necessitatis futuræ, nisi ei subveniatur: ut cùm quis videt alios impotentes, vel pigros ad subveniendum, & pauperem indigentem cibo & potu & aliis vitæ necessariis, nec sibi satisfacere posse. Non enim expectanda est ultima necessitas: quia tunc forte non posset juvari natura jam fame vel siti consumpta.... Ex parte autem dantis; quando habet homo multa quibus non indiget neque ad sustentationem vitæ sui & suorum, neque ad decentem status sui conservationem, & si pauperes extremæ necessitatis non compareant: neque oportet occasionem futuræ necessitatis prætendere ultra probabilia signa futuræ necessitatis, quia hæc est superflua solicitudo, quam Dominus prohibet Matth. 6.* Nolite soliciti esse &c.

(g) S Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. ad 3.
(h) Idem in 4. dist. 15. q. 2. art. 1. quæstiunc. 4. ad 4.

Ex his duobus sancti Thomæ textibus liquidò constat, vanam esse ac futilem Barnabæ excusationem, neque eum à peccato mortali in proposito casu ob necessitatem, quæ merè est possibilis, esse immunem. Suum itaque superfluum, non tanquam suum, habere debet, sed uti pauperum bonum, quod est pauperum, quos novit ad urgentem redigi necessitatem, juxta præclaram hanc sancti Gregorii magni sententiam (i): *Cùm qualibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: justitiæ debitum potiùs solvimus, quàm misericordiæ opus implemus.* Ac sanctus

(i) S. Greg. Pastoralis curæ 3. part. c. 2. admonit. 2.

hic

hic Papa, non nisi post S. Augustinum sic loquitur (a), cujus hæc sunt verba: *Quæ superflua jaccnt, aliorum sunt necessaria: superflua divitum, necessaria sunt pauperum: res alienæ possidentur, cùm superflua possidentur.*

(a) S. Aug. in Psal. 147. n. 12.

CASUS III.

FERDINANDUS, dominio & opibus insignis, jam dudum viginti quinque fermè nummorum millia quolibet anno impendit, bis ter-ve in hebdomadâ splendido convictui ac recto amicos suos adhibens, magnifica emens supellectilia, nec non prototypas picturas, aut ludo dans operam: ita ut ipsi nunquam superfluum pauperibus erogandum supersit; atque ita à decennio, nullam pauperibus stipem erogans, vitam ducit. Nùm dici potest hominem hunc in hoc mortalis peccati esse conscium, ita ut si institutum hoc vitæ genus se mutaturum non promittat, quò eleemosynam dare possit, à Confessario suo absolvi non debeat?

RESPONS.

Non liquet, quo pacto à mortali excusari posset Ferdinandus; cùm certum sit, ipsum in lauto victu, impensis omninò inutilibus aut curiosis, vel in ludo superfluum suum expendere, cui tamen posset parcere: dùm nullum ab eo pauperes obtinent subsidium, ipsis jure naturali & divino debitum: quocircà cum malo divite posset comparari, qui, ut in Evangelio legitur (b), *induebatur purpurâ & bysso, & epulabatur quotidiè splendidè*, nullam opem præstans Lazaro, *qui jacebat ad januam ejus....* addit Sanctus Lucas, *cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensâ divitis, & nemo illi dabat.* Cùm enim asserit Evangelium, quòd hic *mortuus est.... dives, & sepultus est in inferno*; hanc tanti mali causam affert, quòd nullâ commiseratione erga pauperem afficeretur, & sua criminosè & immoderatè expendebat; unde eleemosynam date non poterat.

(b) Luc. 16. 19. & seqq.

Ob eandem rationem divinam Propheta maledictionem annuntiat in præcipuos Israelitici populi optimates, qui divitias suas in lauto tantùm victu, splendidis vestibus, concentibus insumebant, nullatenùs civium suorum miseria & afflictione commoti, quibus ab Assyriis proxima imminebat ruina (c). *Væ qui opulenti estis in Sion .... optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel .... qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris, qui comeditis agnum de grege, & vitulum de medio armenti: qui canitis ad vocem psalterii .... bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Joseph*; hoc est, *super contritione fratris*; ut explicat Sanctus Augustinus (d).

(c) Amo. c. 6. v. 1. 4. & seqq.

(d) S. Aug. l. 4. de doct. Christ. c. 7. seu n. 20.

Verùm objiciet aliquis. Nunquid homo, quantumvis dives, boni sibi legitimè acquisiti dominium obtinet? & si dominium ejus obtineat, nonne illud in iis, quas magis libuerit, impensis absque crimine, ac nemine legitimè contradicente, potest insumere?

Sed huic objectioni facilis est responsio, quam inculcat Sanctus Thomas his verbis (e): *Bona temporalia quæ homini divinitùs conferuntur, ejus quidem sunt, quantùm ad proprietatem: sed quantùm ad usum, non solùm debent esse ejus, sed etiam aliorum* (hoc est pauperum) *qui eis sustentari possunt ex eo quod ei superfluit.* Hoc igitur specioso prætextu non glorientur divites ac nobiles, quòd nimirum bonorum suorum sint domini: iis quidem privari nequeunt, eorum obtinent dominium, & ad legitimam suam sustentationem iisdem possunt uti, nec non eorum quorum pro conditione & qualitate suâ ipsis cura incumbit: verùm his semotis, quidquid est superfluum, propriè loquendo, bonum est pauperum.

(e) S. Th. 2. 2. q. 32. a. 5. ad 2.

Vide BAPTISMUS. Cas. *Turma*.

CASUS IV.

BASILIO 8000. librarum sunt annui reditûs: sed cùm mulierem habeat, filium, ac famulos duos; dubitat nùm quandam eorum redituum partem, uti superfluum habere debeat; & ad quam summam superfluum illud extendi debeat ad Eleemosynas faciendas. Quid consilii ad conscientiæ suæ tutamen à Confessario suo accepturus est?

RESPONS.

Basilii Confessarius salubrius ei consilium dare nequit, quàm si Angelici Doctoris sequatur doctrinam, (f) quâ affirmat regulam, quâ de necessario ad decentiam & honestatem status judicium ferri potest, in indivisibili non esse positam; quia hæc decentia retineri potest, licèt quædam demantur, quædam verò addantur. *Talis decentia non consistit in aliquo indivisibili; quia multis additis homo non excedit status sui conditionem: multis etiam substractis conditio sui status decenter conservatur. Et hoc quidem*, subjungit, *sermone determinari non potest: quia de singularibus non est judicium: sed statur in hoc prudentiæ arbitrio & discretionis, quæ decet omnibus.* Quod autem demi nequit, nisi è statu concidendo, censetur necessarium: quia nemo in legitimo, quem sibi retinere cupit, statu indecenter manêre tenetur: nisi de eo ageretur casu, in quo instaret præceptum extremæ pauperis miseriæ subveniendi, vel bono publico aut Ecclesiæ consulendi: quocircà de necessario quidquam demere nemo obligatur ad eleemosynas, nisi in casibus illis insolitis: *Similiter etiam*, addit Sanctus Thomas, *illud, quo substracto non potest servari decentia status aliquo modo, sui, vel suorum, non debet aliquis in eleemosynas expendere, nisi de facili resarciri possit, aut nisi aliquis statum mutare vellet: quia nullus debet indecenter in aliquo statu manere; vel nisi necessitas illa præponderet, vel alicujus personæ specialis in necessitate ultima existentis, vel Ecclesiæ, vel Reipublicæ: quia bonum gentis est divinius, quàm unius.*

(f) S. Th. in 4. dist. 15. q. 2. a. 4. in corp.

Ex hoc igitur principio, tanquam ex certâ regulâ consilium Basilio dandum depromet ipsius Confessarius, & in nullo vehementior, aut mollior eum inducet ad objiciendam quamlibet impensam inutilem; quippè qui eâ debeat esse contentus, quam sibi necessariam esse suadebit pro statu suo Christiana prudentia; simulque ipsi ostendet, eum esse quasi sequestrum bonorum, quæ à Deo accepit, & de quorum usu accuratam proindè rationem redditurus est.

CASUS V.

PAULO mille sunt libræ de superfluo, pauperibus quolibet anno in spem erogando. Nunquid omnibus egenis eleemosynam petentibus dare tenetur, donec tota hæc summa fuerit distributa?

RESPONS.

Certum est, non tenêri Paulum ad erogandam omnibus indistinctè eleemosynam petentibus pauperibus, iis exceptis, de quorum extremâ necessitate esset convictus. Nam, ut ab omni sit peccato immunis, satis est, ut superfluum suum, quâ magis libuerit ratione, distribuat. Ita docet Sanctus Thomas (g): *Circa hoc distinguendum est*, inquit; *supposito enim, quod aliquis habeat de superfluo, & respectu individui & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente evidentia signa extremæ necessitatis, aut non. Si videt; certum est, quod tenetur dare; & putat, non dando .... si verò non appareant; tunc non tenetur dare pauperi petenti:* (scilicet huic determinato), *quia, quamvis teneatur dare superfluum pauperibus; non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare: sed tenetur distribuere secundùm quod sibi visum fuerit opportunum.* Et verò, si qui habent de superfluo, obviis passim eleemo-

(g) Idem quodlibeto 8. art. 12.

eleemosynam petentibus dare tenerentur: fatendum esset, neminem fore salvandum, ut advertit idem Sanctus: *In contrarium est; quia sic videtur, quod omnes essent damnati*: cùm certum sit, ab omnibus, & etiam à personis vel maximæ probitatis contrarium effici. Sequeretur etiam, quòd in hoc casu danda esset eleemosyna pauperibus, qui ob vitam solutiorem, aut pigritiam illâ essent indigni. Quod nequit defendi.

CASUS VI.

Multa Gervasio supersunt bona superflua, de quibus eleemosynam dare posset: sed in eo degit loco, ubi nullus est pauper, nullus mendicans. Tenetur-ne ad egenos inquirendos, sub reatu infractionis præcepti; quo divitibus injungitur eleemosyna erga egenos?

RESPONS.

Modum exiret, qui contenderet, Christiano incumbere obligationem inquirendi egenos ad stipem erogandam: pauperum est enim suam manifestare indigentiam, ut docet Sanctus Thomas his verbis (a): *Nec tenetur inquirere: quia hoc esset nimis grave, quod de omnibus pauperibus inquireret: & præcipuè cùm ad eum, quia necessitatem patitur, pertineat, ut necessitatem suam exponat.* Et alibi (b): *Non tenetur homo per mundum quærere indigentes quibus subveniat; sed sufficit, si eis, qui sibi occurrunt, misericordiæ opus impendat.*

(a) S. Thom. quodl. 8. art. 12. cit.

(b) Idem 2. 2. q. 71. art. 1. in corp.

Hinc tamen colligendum non ducimus, Gervasio licere, ut superfluum suum congerat, nullamque de eo stipem eroget. Nam si nullum in loco domicilii sui pauperem noverit: superfluum suum Xenodochiis, vel Religiosorum domibus egenis distribuere, aut in alios pios usus ex consilio Pastoris, aut prudentis & eruditi Confessarii debet convertere.

CASUS VII.

FRAMBURGUS, Beneficiarius dives, erga inopes impensè beneficus, quorumdam audit confessiones, quibus eleemosynas suas quàm sæpè dispertitur. Nunquid prudenter se gerit, hos cæteris anteponendo, quorum non tam certò sibi nota est egestas?

Id quidem concedimus, à Framburgo pauperes suos pœnitentes esse anteponendos *cæteris pauperibus*, hoc est, iis, qui non in majori sunt necessitate, aut quos sanguinis propinquitas, aut solidior pietas, subsidio suo digniores non efficit. Sed si quæstio ista generatim & indistinctè agatur; id à nobis concedi nequit, eos semper egenos pœnitentes aliis omnibus esse anteponendos: norunt è contrà Confessarii prudentes & experti, consultò ad se venire falsos pœnitentes, ut potiùs eleemosynas quasdam extorqueant, si notum eis sit, Confessarios illos esse eleemosynarum distributores semper se beneficos, quàm ut ad meliorem frugem redeant. Hujusmodi hypocritæ, ab initio magnos se profitentur peccatores, qui talem non adeunt Confessarium, nisi quia sibi notum est, ipsum impensò procurandæ salutis peccatorum studio flagrare; tùm ea duntaxat declarant peccata, quæ admittere solent valdè egeni. Unus fatetur, se frequenter de divinâ conquestum fuisse providentiâ, & tali sua statim accusationi non deest ratio, quia, inquit, ad eam redactus est inopiam, ut vel ipso pane deficeret: is confitetur, se mortem sibi anticipatam peroptasse, aut quàm sæpissimè ad desperationem sollicitatum fuisse, quod ad extremam fuisset redactus miseriam, atque mendicare, aut Xenodochium petere animus omninò refugeret: alter declarat, se à pluribus mensibus in capitale occalluisse odium, in hominem, qui reliquâ bonorum suorum paucitate se-ipsum spoliaverat, & ad mendicitatem coegerat; aut se creditorem infamasse falsis criminibus, qui eò duritiæ pervênit, ut omnia sua supellectilia voci præconis subjiceret, seque ad paleam & assem redigeret. Iste supponit, probris hominem se lacerasse, qui ob rem, si qua unquam, injustam litem intulerat, quam tamen tuêri jam non potest, ob defectum pecuniæ, quam exigit Procurator. Is jussum ab Ecclesiâ jejunium non observavit, quòd his diebus solo pane & aquâ sustentaretur: alter pueris suis mortem optavit, eosque ex ira & quasi desperatione concitus percussit, quòd panem sæpissimè rogarent, nec sibi, uxoris suæ puerisque suis sufficiens esset: alter nummum vicino suo furatus est, quòd non haberet, unde panem emeret; tanta erat miseria sua. Filia declarat, bis præ miseria suâ inductam fuisse, ut homini se ad libidinem pecuniâ sollicitanti obsequeretur: altera, inquit, egena est puella, è famulatu à mensibus sex & etiam pluribus egressa, quæ cùm sponsore careat, famulatum recuperare nequit, & cui tamen pro totâ re vix quinque asses supersunt. Nullus denique scribendi finis esset, si aliæ minutim referrentur fraudes, quas adhibent hujusmodi pœnitentes, qui admonitiones & hortationes Confessarii, quibus ægrè aurem præbent, inutiliter jam dicta multoties inculcant, & subtiliter, quantùm in se est, exaggerant, ut ad sublevandam miseriam suam commoveatur ex contestato vitæ melioris & in suæ deinceps patienter ferendæ miseriæ proposito. Ex his fallaciis, quas ad libitum non effingimus, & quæ certiores sunt, præsertim Parisiis & in aliis urbibus, ubi Confessariis non adeunt, non noti sunt falsi illi pœnitentes, satis apertè ostenditur, ad Confessoris prudentiam pertinêre, ut fraudibus hujusmodi non decipiatur, & maturè, quantùm in se est, perpendat, quæ sit hujusmodi collocutorum voluntas & habitus; ut verum à falso, hypocrisim à sincerâ queat secernere pœnitentiâ, neque absolutionem nimis festinanter iis conferat, qui eam non quærunt, sed labiis tantùm extremis postulant, quique liberalem malunt, ad emungendam pecuniam quàm accuratum Confessorem ad convertendam à vitiis animam.

At verò si Confessario constet de sinceritate sui pœnitentis, 1. ipsum hortaturus est ad patientiam atque subjectionem divinæ debitam providentiæ, qui ad se recurrentes nunquam deserit, quique Christianâ agendi ratione ac pœnitente ipsius merentur auxilia. 2. Pro possibili ipsum convincet, hunc esse Dei scopum in asperis, quæ patiuntur fideles, ut eorum salutem, vel suam procuret gloriam; ut facilè probare est exemplis Joseph, Danielis, Jobi, Tobiæ, Susannæ, Cœci nati, Paralytici, mulieris adulteræ, & aliis innumeris, quæ referunt sacri tùm veteris, tùm novi Testamenti codices. 3. His dictis temporale potest adjungere subsidium, quod eos merêri existimat, & quo ipsos non esse malè usuros justè præsumere potest.

CASUS VIII.

EXUPERIUS quolibet anno ducentas libras in eleemosynam largiri potest; sed in loco domicilii sui & alibi, duos tantùm tres-ve duntaxat cognoscit pauperes, qui, licèt ætate provecti, dissolutam tamen & vitiosam agunt vitam. Tenetur-ne iis eleemosynam erogare, præsertim, cùm gravi premuntur necessitate?

RESPONSIO.

Ut à solutione hujusce difficultatis omnis absit error, illud certum supponi necesse est principium, præcepto videlicet caritatis tenêri Christianum ad omnes omninò homines, tanquam se-ipsum, diligendos, amicos vel inimicos, bonos vel malos, fideles aut infideles, eisque benefaciendum: *Et benefacite his qui oderunt vos* (c): Tam apertè veritatem istam docent sacra Scriptura & Religio, ut ejus frustra rationes possent afferri.

(c) Matth. 5. 44.

Hinc sequitur, pauperes, quamvis malos, in sua necessitate esse sublevandos. Neque enim minùs latè patet eleemosynæ præceptum, quàm caritatis.

Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, inquit Tobias, *ut nec à te avertatur facies Domini* (a). *Omni autem petenti te, tribue*, inquit Christus (b). *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*, ait Apostulus (c).

(a) Tob.4.7.
(b) Luc.6.30.
(c) Galat. 6. 20.

Equidem nullo alio magis flecti potest improbi pauperis animus, licèt etiam sit nobis infensus, quam si erga eum tale misericordiæ opus exerceatur, nihilque sæpè sæpiùs absque eleemosynâ, quam postulat, vel vehementissimæ ei prosunt adhortationes; ac denique si neutro vincatur & ad Deum adducatur, id saltem pro certo est, coràm divino Tribunali nullam de eo rationem esse habendam; ut docet S. Paulus his verbis (d): *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus: noli vinci à malo, sed vince in bono malum.*

(d) Rom.12. 20. & 21.

Non igitur rejiciendus est pauper improbus, eò quòd ipsius pro nobis ad Deum preces essent inutiles: neque enim ab ejus merito ac precum virtute sperandum est præmium nostrum, sed ab eleemosyna ipsâ, quæ ex se-ipsâ necessarias à Deo nobis obtinêre potest gratias, cùm aliundè obicem non ponimus. *Conclude eleemosynam in corde pauperis*, inquit Sapiens (e), inter bonum & improbum non distinguens; *& hæc pro te exorabit ab omni malo; super scutum potentis, & super lanceam adversùs inimicum tuum pugnabit.*

(e) Eccli.29. 13. & 16.

Doctrinæ Sancti Augustini (f) consentit hæc decisio his verbis contentæ: *Fac misericordiam iniquo, non tanquam iniquo ... sed peccator est, qui à me petit. Da, non tanquam peccatori, ... ne pigrescant in hoc viscera misericordiæ, quia tibi peccator occurrit ... cùm dico, occurrit tibi homo peccator, duo nomina dixi..., aliud quod homo, aliud quod peccator; quod homo opus Dei est; quod peccator, opus hominis est. Da operi Dei: noli operi hominis*: hoc est, *peccatori dare placenti tibi propter peccatum.*

(f) S Aug. in Psal.102.n.13.

CASUS IX.

Toussanus in necasione est, habetque voluntatem simulque facultatem duobus subveniendi pauperibus, quorum alter est ipsius consanguineus, cujus curam in se voluntariè suscepit: alter verò, qui ipsius non est consanguineus, majori, quàm prior, opprimitur egestate, atque vitam magis moderatam ducit ac virtuosam. Potest-ne, an verò tenetur parenti suo potiùs, quàm alteri subvenire, cùm omnibus simul opitulari nequeat?

Respons.

Quæstionem hanc pro parente solvere videtur Sanctus Augustinus (g). Sed quia in casu proposito difficultatem quandam patiuntur verba Sancti Doctoris, nec de duabus, quæ hîc occurrunt, circumstantiis loquatur, standum est expositioni Sancti Thomæ, & dicendum, à Toussano anteponendum esse consanguineo suo pauperem, qui sanctiùs vivit, ac majori premitur indigentiâ; nisi consanguineus suus proximo sibi consanguinitatis gradu sit conjunctus, & aliunde Toussano illius cura non incumbat. *Est tamen circa hoc discretionis ratio adhibenda*, inquit Sanctus Doctor (h), secundùm differentiam conjunctionis & sanctitatis & utilitatis; nam multò sanctiori, magis indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum, est magis eleemosyna danda, quam personæ propinquiori; maximè si non sit multùm conjuncta, cujus cura specialis nobis immineat, & si magnam necessitatem non patitur; sed cùm in utroque pares sunt circumstantiæ, consanguineus seu propinquos est anteponendus, ut docet Sanctus Augustinus, & probat Sanctus Thomas (i) authoritate Sancti Ambrosii, his verbis: *Secundùm quam* (caritatem) *propinquioribus magis providere debemus, cæteris paribus. Undè Ambrosius dicis* (k), ... *melius enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est, ab aliis sumptum deposcere.*

(g) S.Aug.l.1. de Doctrinâ Christ. c. 21.
(h) S.Th.2.2. q. 32 a. 9. in corp. & ad 2.
(i) Idem ibid. ad 2.
(k) S. Ambros. l. 1. de officiis. c. 30.

CASUS X.

Fantinus, rure habitans voluntariis sæpè occurrit pauperibus, hoc est, qui licèt robusti & validi in otiositate vitam degere, quàm labore manuum victum quærere malunt, etsi ipsis laborandi præbeatur occasio. Tenetur-ne in foro conscientiæ, si eos tales agnoscat, ipsis eleemosynam erogare, cùm pane deficiunt?

Respons.

Cùm facilè obnoxium errori sit judicium, quod fertur de pauperibus, qui eleemosynam petunt, & qui validus & robustus videtur, is quandoque laborare nequeat, saltem quantùm sibi necesse esset, ut victum habeat, tutius est hac in re, si quis se judicem aut censorem nimis rigidum exhibeat, & stipem eroget, non inquirens scrupulosiùs de qualitate pauperis, cui datur. Ita consulit Sanctus Chrysostomus (l). Deinde multi sunt pauperes, quibus ob eam causam eleemosyna denegari non potest, quòd laborare recusent. Enimverò, num ad sportam aut ligonem detrudetur vir aut mulier nobilis ad egestatem redacta? Nunquid ad laborem cogetur, qui anhelatione aut pulmonibus laboravit, an qui herniâ, aut is cujus vires aut provectiori ætate aut prævio aliquo morbo fuerint multùm imminutæ? Nunquid is cogetur, qui artem ignorat, aut aliquando honorificè vixit inter concives suos?

(l) S. Chrysost Hom.25. in Epist. ad Rom.& Hom. 2. in Ep. ad Hebr.

Difficilè quidem ab aliis secernuntur veri pauperes: incertum tamen esse nequit, esse ex professo mendicos, qui per totam vitam panem emendicare, quamvis firmi & robusti malunt, quàm laborando victum habêre: mendicos, qui otiosè vivere malunt, quàm hoc unum facere è vico in vicum, è nundinis in nundinas ad facilem mendicationem currant: mendicos plerumque moribus pravis & perversis: nam ut ait Sapiens, (m) *multam ... malitiam docuit otiositas*; quibus tàm modicus est religionis sensus, ut ad Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ accedere nunquam ferinè conspiciantur: mendicos tandem, qui in pessimos usus convertunt eleemosynas, quas congerunt importunitate suâ, falsâ morborum aut vulnerum, quibus carent, suppositione, ac omni mendaciorum genere quæ adhibent ut pios ac beneficos decipiant. Quod & nos rure & in urbe millies experti sumus.

(m) Eccli.33. 29.

Eleemosynam autem hujusmodi pauperibus denegari posse existimamus, quos ad egestatem non redigi certò notum est, nisi quia volunt, & eâ liberari recusant; eisque cum Sapiente esse dicendum (n). *Vade ad formicam, ò piger, & disce vias ejus.*

(n) Proverb. 6. 6.

Falsi illi pauperes, ut alibi dicimus, eleemosynas sibi datas impunè furantur, & quæ solis reipsâ egenis debentur, quibus eas conferre fideles intendunt. Unde sic loquitur nostri temporis Author peritus (o): *Ignavis hominibus inerti otio torpentibus, qui, cùm suo labore victum quæritare possint, manducare, quàm laborare malunt; eleemosyna non est impertienda: siquidem, qui hujusmodi hominibus eleemosynam impertit, illis ut plurimùm materiam peccatorum subministrat.*

(o) Merbesius Summa. 1. Christ q. part. 2. q.135. Concil. 3.

Prima, quam dicti sui profert, ratio est, quia, cùm homines illi universim à Deo hominibus pro sua cuique conditione & viribus impositum laboris præceptum frangant; ex hoc indigni fiunt pane, quem postulant, juxta hæc

Apostoli

Apostoli verba (a): *Cùm essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet: audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes: i[illegible] autem qui hujusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silencio operantes suum panem manducent ..... quòd si quis non obedit verbo nostro per Epistolam; hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur.* Ita de inertibus hominibus generatim loquitur Apostolus, eosque sic haberi cupit, apprimè noscens, quòd, ut ait Sapiens (b), *multam..... malitiam docuit otiositas.* Hinc ita loquitur sanctus Augustinus (c): *Melius est cum severitate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat.*

Hactenùs dictis adeò sua constat veritas, ut validis mendicantibus pœnas imponat Lex civilis: *Lex autem civilis*, ait sanctus Thomas, (d) *imponit pœnam validis mendicantibus. qui non propter utilitatem vel necessitatem mendicant.* Leges verò illæ, de quibus loquitur Angelicus Doctor sunt primò Leges Imperatorum Gratiani, Valentiniani, & Theodosii in Codice relatæ (e), & 80. Novella Justiniani (f), quâ constitutione illi mendicantes detineri debent, & publicis damnari operibus: *Hos non frustrà esse terræ onus permittere, sed tradere citiùs eos, ut operum publicorum attinet artibus, ad ministerium & præpositis panificantium stationum & hortos operantibus, aliisque diversis artibus, aut operibus, in quibus valent, simul quidem laborare, simul etiam ali & segnem ita ad meliorem mutare vitam: Si autem aliqui noluerint observire operibus, quibus traditi sunt, hos sectari hac Regiâ civitate (id est cum dedecore & contumelia expelli*, ut explicat Glossa,) *ut non segnitie eos ad illicitos actus impellentes Leges eos abripiant ad pœnas, nostris tradentes judicibus.* Id olim etiam observabant religiosè Sardi antiqui (g), quorum Lege in hanc rem promulgata sancitum erat, ut severis subjicerentur pœnis inertes homines, & manifestè probarent, undè victum quærerent; quia existimabant, ut bonum alienum diripere ipsis erat vetitum, sic eis non licere, ut ex aliorum civium labore commodum perciperent, cùm victum proprio labore sibi procurare valêrent. Id quidem peroptandum esset, ut ubique vigeret Lex hujusmodi; quæ si accuratè perficeretur, Urbes brevi ac Provinciæ erronum atque inertium multitudine liberarentur.

Cæterùm, cùm de verâ pauperis necessitate locus est dubitandi, tutius est, ut jam diximus, ei eleemosynam dare; ea namque motivo caritatis data, apud Deum suo non careret merito.

(a) 2. Thessal. c. 3. 10. & seq.
(b) Eccli. 31. 29.
(c) S. Aug. Ep. 93. alias 48. n. 4.
(d) S. Thom. 2. 2. q. 187. a. 5. ad 3.
(e) Leg. Cunctis unic. Cod. de mendicantib. validis. l. 2. tit. 25.
(f) Authent. Cum Dei auxilio 80 Cod. de quæstore. c. 5. Authenticorum. collat. 6. tit. 9.
(g) Diarium Verodon. mensis Janu. an. 1718. pag. 54.

Vide Restitutio Cas. Vinebal. 164.

CASUS XI.

Fabianus, filius-familias, quandoque modicas è paterno bono eleemosynas dat, & etiam famula identidem è re domini sui. Nonne id possunt sine peccato?

Respons.

Ea, quæ sunt filii-familias, inquit sanctus Thomas (h), *sunt & patris; & ideò non potest eleemosynas facere, nisi fortè aliquam modicam, de quâ potest præsumere, quod patri placeat: nisi fortè alicujus rei esset sibi à patre dispensatio concessa:* Ex hoc principio Fabianus & famula se gerere debent non multùm tacito consensui patris-familias innitentes sub specioso misericordiæ prætextu. Ut autem faciliùs intelligatur, quid eleemosynæ modicæ nomine intelligatur; alibi exemplum ejus affert idem Angelicus Doctor his verbis (i): *Filius familias non potest dare eleemosynam sine consensu parentum, nisi panem & hujusmodi, quæ non inferunt sensibile damnum; de quibus satis constare potest, quod parentibus placeat.* Quod idem de famulis asserit (k): *Dicendum est de servis & ancillis, & etiam de famulis, quamvis sint liberæ conditionis, quod non possunt eleemosynas dare de rebus dominorum sine eorum consensu, nisi panem & hujusmodi..... quæ non inferunt sensibile nocumentum. Quia etsi sit dispensator rerum*, subjungit *non tamen ponitur dispensator, quasi potestatem aliquam in re domini habens, sed quasi tractans eam ad utilitatem domini.*

Observandum tamen, quòd filius-familias, qui rem fecit in militia, aut aliter, aut in aliquo honesto officio, quale est artium liberalium professio, Medicinæ exercitium, munus Notarii aut Procuratoris, aut Judicis vel Advocati, absolutum habet eorum dominium; quæ hoc modo acquisivit; & præter dominium liberam etiam administrationem: quocircà de iis eleemosynam dare & statuere potest ad libitum, absque ulla legitimâ patris intercessione. Idem dicendum de lucro, quod ex loteriâ filius ille retulisset, v. g. si ex duplione sortî loteriæ exposito centum nummos retulit, eorum particeps pleno jure ac propria authoritate pauperes efficere, aut cui magis libuerit dare potest.

(h) S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 8. ad 3. Item in 4. dist. 15. q. 2. a. 4. quæst. 2. in corp. & quæst. 34. in corp.
(i) Idem in 4. dist. 11. q. 2 a. 5. in solut. quæstiunc. 2.
(k) Idem ibid. quæstiunc. 3. in corp.

CASUS XII.

Martha, conjux, inscio sæpè, & quandoque etiam prohibente marito suo, eleemosynam dat. Nunquid in eo peccat?

Respons.

Ut difficultati huic fiat satis, distinctione opus est. Nam vel Martha pauperi vel in extremâ necessitate, vel communi tantùm & solitâ paupertate eleemosynam largitur. Si extremâ pauper sit necessitate pressus, quâ ipsum auxilio suo liberari posse legitimè judicet; certum est, eam posse & etiam debere, necessariam illi eleemosynam largiri, ut hæc ejus sublevetur inopia, etsi expressè vir suus prohibuisset. Ratio est, quia ex jure naturali omnia in tali necessitate fiunt communia. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (l): *In extrema necessitate existenti, quæ facit omnia communia, quilibet prædictorum* (hoc est non mulier solùm, sed & filii-familias ac famuli) *potest eleemosynam facere; quia debet præsumere, quod suo superiori placeat; cum ipse dare teneretur, si præsens esset. Et si etiam prohiberetur, idem dicendum videtur.*

Sed non idem asserendum, quando communis est tantùm & ordinaria pauperis necessitas: in hoc enim casu modicas tantùm absque tacito saltem viri sui consensu mulier largiri potest eleemosynas, quas ipsum non improbaturum judicat, si pauperis inopiam videret, nisi ipsas ea erogaret de lucro è propria industria proveniente, absque familiæ suæ detrimento & viri depauperatione. *Si uxor*, inquit sanctus Thomas (m), *habet alia præter dotem, quæ ordinantur ad sustentandum onera matrimonii, vel ex proprio lucro, vel quocumque alio licito modo, potest dare eleemosynas, etiam irrequisito assensu viri; moderatas tamen, ne ex earum superfluitate vir depauperetur. Aliàs autem non debet dare eleemosynas sine consensu viri, vel expresso, vel præsumpto..... quamvis enim mulier*

(l) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 2. a. 5. in corp.
(m) Idem 2. 2. q. 32. a. 8. ad 2. Et in 4. dist. 15. q. 2. a. 5. quæst. 1. in corp.

sit æqualis viro in actu matrimonii : tamen in his, quæ ad dispositionem domûs pertinent, vir est caput mulieris, secundùm Apostolum 1. ad Corinth. 11. 3.

Diximus : *absque tacito saltem viri sui consensu* : quia mulieri sufficit præsumptus viri sui consensus, ut licitæ fiant eleemosynæ communes, quas facit. Præsumi autem potest de tali consensu : 1. Cùm mulier res parvi tantùm momenti largitur, ita ut non sine causâ sibi persuasum sit, virum non esse dissensurum, si sciret ut diximus. 2. Cùm rerum familiæ gestionem ei vir permittet, vel quia rem per se ipsum gerere non potest, vel gravatur. 3. Quando à viro suo quandam anno quolibet summam ad vestes aliaque necessaria accipit, cui aliquatenùs ad eleemosynam parcere liberè potest : Atque eo sensu intelligenda sunt ista sancti Antonioi verba (a) : *Dominium dotalium est penes virum. Unde contra voluntatem viri mulier non potest inde eleemosynam facere.* Hæc enim ultima verba juxta allatam modò expositionem debent intelligi, quæque istis sancti Raymundi dictis est consentanea (b) : „De rebus autem viri, inquit hic „ Author, ut de pane vino & aliis, quæ bono & „ approbato more solent ad dispensationem uxorum „ pertinere, potest & debet facere eleemosynas, mo„ deratè tamen secundùm facultates viri, & majorem „ & minorem multitudinem vel necessitatem paupe„ rum : & debet semper sibi conformare conscien„ tiam, quod non displiceat marito in corde„. Addit hic sanctus, mulierem ita se gerere posse, *licet forte aliquando* (maritus) *prohibuerit ore. Solent enim mariti facere prohibitionem uxoribus absolutè ; ut sic temperent eas, non à tota, sed ab excessu, quem suspicatur.*

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 23. init.

(b) S. Raymundus summæ l. 2. tit. 8. de negotii. Secularibus §. 9.

Subjungit denique hic Sanctus, quòd *mulier potest etiam formare conscientiam ex qualitate & miseriâ pauperis cogitans, quòd si maritus illum videret, omnibus modis placeret quod sibi faceret eleemosynam. Si autem omninò & præcisè*, pergit idem, *dictat ipsi uxori conscientia, quod viro displicet & scandalizatur inde, deponat conscientiam, si potest, sin autem ; non debet & doleat quod non potest dare.* Hæ sunt regulæ à Marthâ observandæ in eleemosynis, quas largiri sibi animus est.

CASUS XIII.

Theophilus, Religiosus, ac Monasterii cujusdam Ædituus, qui proindè omnium, quæ ibi celebrantur, Missarum stipendia gerit, ad Ecclesiæ januam egenum conspiciens, qui inopiâ sæviente in tali existebat necessitate, quam non solùm gravem, sed etiam extremam non sine causâ judicabat, ipsi eleemosynam, quâ sublevari poterat ejus miseria, largitus est absque licentiâ sui Superioris, qui è contra omnibus suis Religiosis expressè prohibuit, ne privatam quandam facerent eleemosynam, ut sic perfectiùs paupertatis votum, omnem proprietatis actum evitando, servarent. Nunquid id ipsum potuit Theophilus absque peccato ?

Respons.

Non modò potuit, sed & debuit Religiosus ille pauperi ad extremam necessitatem redacto stipem dare, non obstante generali Superioris sui omnibus Religiosis prohibitione, ne quid eleemosynæ facerent. Ratio est, quia ex tali necessitate communia quodam modo fiunt bona omnia : ita ut, qui eam non patiuntur, teneantur talem miseriam sublevare & etiam de alieno bono, si proprium non suppetat. Quare eleemosynam, de quâ agitur, Monasterii sui impensis dare potuit Theophilus, sed & in foro conscientiæ debuit, si tùm forsàn solus esset, qui inopi huic subvenire posset. Ita docet Navarrus his verbis (c) : *Negandum est regularem eo casu illicitè accipere, quia extrema necessitas non solùm obligat existentem extra illam ad subveniendum eam patienti de eo quod superest sibi ultra naturæ suæ necessaria.... sed etiam facit facultatem accipiendi, si de suo non habeat, à quocumque, superflua naturæ habente, ad succurrendum ei..... & consequenter, licet bona superflua Monasterii non sint singulariter alicujus regularis illius, potest de illis accipere ad talem subventionem faciendam : non quidem eò quod necessitas faciat ipso jure patientem illam Dominum sibi necessariorum : Sed quod facit, ut eo casu debeant illa ei communicari : & ita facit facultatem non solùm ipsi ad capiendam pro se, sed etiam aliis, ad capiendum superflua naturæ alterius pro illo.* Secundum forsàn hunc sensum dicit sanctus Ambrosius (d) : *Neque enim minùs est criminis habenti tollere, quàm, cùm possis & abundes, indigentibus denegare.* Et alibi (e) : *Pasce fame morientem ; quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.*

(c) Navar. Comment. 2. de regularis. n. 28.

(d) Ambr. in can. sicut. 8. dist. 47.

(e) Idem in can. Pasce. 21. dist. 86.

CASUS XIV.

Justinus, multis quondam injustè bonis acquisitis, quietam eâ de re conscientiam habêre cupit : quod tutò se facere non posse existimat, nisi de iis, quæ injustè habêre putat, eleemosynas largiendo. Nunquid ita se gerere debet Justinus ?

Respons.

Ad istam difficultatem respondêri nequit, nisi cum Sancto Thomâ (f) varias distinguendo rationes quibus res illicitè potest acquiri. *Tripliciter* autem, ex Sancto Doctore, *potest aliquid esse illicitè acquisitum.*

(f) S. Thom. 2-2. q. 32. a. 7. in corp.

Uno enim modo id quod illicitè ab aliquo acquiritur, debetur ei, à quo est acquisitum, nec potest ab eo retineri qui acquisivit ; sicut contingit in rapina & furto & usuris : & de talibus, cùm homo teneatur ad restitutionem, eleemosyna fieri non potest.

Alio modo est aliquod illicitè acquisitum, pergit sanctus Doctor, *quia ille quidem qui acquisivit, retinere non potest ; nec tamen debetur ei, à quo acquisivit : quia scilicet contra justitiam accepit, & alter contra justitiam dedit : sicut contingit in simonia, in qua dans & accipiens contra justitiam divinæ legis agit. Unde non fieri debet restitutio ei qui dedit, sed debet in eleemosynas erogari.* Et quod hic dicit de bono simoniacè acquisito, idem de lucro asserit Sanctus Doctor (g) ex aleâ parto contra vetitum Legum, quæ ludos hujusmodi proscribunt, & lucrum ex iis partum, de quo alibi dicemus, injustum declarant.

(g) Idem ibid. ad 2.

Tertio modo est aliquid illicitè acquisitum, addit idem Sanctus, *non quidem, quia ipsa acquisitio sit illicita, sed quia id, ex quo acquiritur est illicitum : Sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium : & hoc vocatur turpe lucrum : quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit & contra Legem Dei, sed in eo quod accipit, non injustè agit, nec contra Legem. Unde quod sic illicitè acquisitum est, retineri potest & de eo eleemosyna fieri.*

Præsuppositis illis regulis, tanquam certis, facilis est ad propositam speciem responsio, dicendo Justinum debere perpendere, quibus viis injustis, aut illicitis fecit rem, quam in eleemosynas impendere constituit : Nam, si prima, quâ explicat sanctus Thomas ratione acquisivit, bonum illud iis restituere tenetur, à quibus accepit, nec de eo eleemosynas facere potest, nisi in eo solo casu, si ii sibi essent ignoti, vel eos detegere non posset : Sed si secundo modo acquisivit, potest & debet etiam illud in eleemosynas insumere, aut in alia pia opera, prout ipsi suadebit pius Director, aut quis alius intelligens.

CASUS

CASUS XV.

ALBERTUS, à septem octo-ve annis 3000. librarum acquisitis ex usuris, qua ex quatuor amicis suis exegit, duplione duos ex iis per modum restitutionis pauperi dono dedit, quem ad extrema redactum invenit, & cui aliter subvenire non poterat. Quâ de re quæritur, utrùm in hoc casu hanc ei potuerit eleemosynam dare, licèt de alieno bono; ita ut apud quatuor illos amicos suos eorum duplionum rationem habêre non teneatur, quando eis restituet?

RESPONS.

Certum est, Albertum potoisse, imò & debuisse in casu proposito eleemosynam hanc facere, eumque pariter illum posse deducere è summâ trium millium librarum, quam suis quatoor amicis restituere tenetur; non tamen restitutâ duorum duplionum eleemosynâ. Id manifestè probari potest authoritate Sancti Thomæ (a), qui similem sibi proponit difficultatem, ad quam respondet, dicendo, omnia ob extremam necessitatem fieri communia; ac proinde egeni ad eam redacti inopiam posse levari, ipsi etiam de alieno bono stipem erogando, cùm aliter ipsi subvenire quis non potest; modò is, ad quem pertinet tale bonum, in simili non versetur necessitate, & declarato illius boni usu facto, vel faciendo, nullam tunc restitutionis obligationem, sive consentiat, seu non. En verba Doctoris Angelici: *In tali casu, si sine periculo pauperis esse potest; debet ille, qui alienum habet, significare ei, cui debet, & sive ille licentiam dederit, sive non, debet pauperi in ultimâ necessitate existenti, providere: nec providet de alieno; quia necessitas talis omnia facit communia. Unde non tenetur ad restitutionem; nisi ille, cui debet in simili necessitate esset: quia etiam tunc teneretur sibi providere, si nihil habuisset ab eo.* Ex eodem principio alibi asserit sanctus Doctor (b), Religiosum, qui pauperem in articulo extremæ necessitatis invenit, absque Superioris sui licentia eleemosynam facere posse, & ad eam faciendam etiam furari, cùm ipsi aliter subvenire nequit. *Non potest facere eleemosynam sine licentia Abbatis, vel expressè habitâ, vel probabiliter præsumptâ, nisi fortè in articulo extremæ necessitatis, in quo licitum esset ei furari, ut eleemosynam daret.*

(a) S. Th. in 4. dist. 15. q. 2. art. 4. quæstiunc. 2. ad 2.

(b) Idem 2. 2. q. 32. art. 8. ad 2.

CASUS XVI.

MARIA, vidua pietate insignis, sed pauperrima, licèt non pateat ipsius miseria, cùm à matronâ nobili decem nummos, quatuor pagi sui pauperibus, pro arbitrio suo distribuendos accepisset, quartam eorum partem, iis, quos norat, egentibus dedit, & reliquom sibi clàm retinuit, conjiciens, matronam hanc rei huic libenter esse assenturam, si suam pariter notam habêret paupertatem; nunquid idipsum potuit tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Non peccavit ista mulier, summæ quadrantem sibi retinens, quam pro optione suâ quatuor pauperibus distribuendam acceperat, cùm ipsa vere egeat, nec speciatim pauperes matrona designaverit, quibus decem nummos dari cupiebat. Ita difficultatem hanc solvit Sanctus Thomas his verbis (c): *Cùm eleemosyna sit opus misericordiæ*, inquit, *sicut misericordia non est propriè ad se ipsum ... ita &, propriè loquendo, nullus sibi eleemosynam facit, nisi fortè ex personâ alterius. Putà, cùm aliquis distributor ponitur eleemosynarum, potest & ipse sibi accipere si indigeat, eo tenore, quo & aliis ministrat.* Sed addenda est acceptio, de quâ non loquitur Sanctus Thomas, cùm nimirùm tales & tales non designati fuêre pauperes. Si enim qui summam distribuendam mandavit, eos speciatim designavisset, quibus eam cupit distribui; qui mandatum accepit, integram eam distribuere tenetur, nihil sibi ullatenùs retinendo; cùm aliter infidelitatis & injustitiæ manifestæ reus fieret, alienum retinendo, nisi ipse extremâ premeretur necessitate.

(c) S. Th. 2. 2. q. 32. a. 9. ad 3.

Vide { EXCOMMUNICATIO. Cas. 31. / SIMONIA. Cas. 64. }

ELEEMOSYNARIUS EPISCOPALIS.

Vide SIMONIA. Cas. 7. 8. 11.

ELEEMOSYNARIUS REGIUS.

Vide IBIDEM. Casu 45.

ELECTIO.

Electionis nomine hîc non intelligimus jurisdictionem, quæ ita appellatur in Galliâ, & Latinè *duum-virorum vectigalium* dicitur, neque etiam Parœciarum numerum, ex quibus constat una ex sexaginta novem Electionibus, Regni hujusce, quarum quolibet præscriptos habet regionis limites, in quos Judices, qui electi dicuntur suam exercent jurisdictionem, eo in positam, ut ad eos prima litium pertineat cognitio, quæ inter privatos contingunt circa tributa annua, aliaque vectigalia, quæ Rex à suis exigit subditis.

Terminum hunc igitur usurpamus, ad significandam electionem, quæ fit unius personæ ad aliquam dignitatem Ecclesiasticam, aut ad possidendum aliquod officium aut Benefi-

Beneficium vacans, conformiter ad hanc Florentis definitionem (*a*): *Electio*, inquit; *est ordinaria vocatio idoneæ personæ ad Clerum; potissimùm verò ad dignitates & honores Ecclesiasticos, seculares, vel regulares, plurium suffragiis canonicè facta.*

Electionis forma semper habita est ut prima ac germana janua, quâ in ovile Domini ingredi debent Pastores. Electio Sancti Mathiæ ad accipiendum Apostolatum de quo prævaricatus fuerat perfidus Judas; ab Apostolis facta (*b*) primum hujusce rei suppedirat argumentum, atque hæc regula fermè semper observata est ad annum 1516. quo electio ad Prælaturas in Galliâ abrogata est ex famoso Concordato, inter Leonem X. & Franciscum I. inito, quocircà ab eo tempore vix nobis superest rudis imago juris electivi.

Ex concordato Francorum Regibus attributum est jus nominandi ad Episcopatus, aliaque Beneficia consistorialia (*c*) intra sex primos vacationis menses, quo tempore elapso, Papa Regem potest requirere, ut ad ea Beneficia nominet; quod si Rex negligat, aut recuset intra tres menses sequentes, de iis providére potest summus Pontifex. Nominatus à Rege vigesimum septimum ætatis annum debet attigisse, & Doctoris aut licentiatûs laureâ in Theologia aut jure Canonico esse insignitus, exceptis Principibus è Regio sanguine ortis, Regni primoribus & Religiosis mendicantibus Reformatis, qui ex constitutionibus ordinum suorum ad Gradus admitti nequeunt (*d*).

Ex eodem concordato ad Beneficia regulatia Rex non potest nominare, nisi Religiosum Professum ejusdem ordinis, viginti tres annos natum, idque intra sex primos menses Beneficii vacantis: & si sit Prioratus, necesse est 1. ut electio à solis pendeat Religiosis; 2. ut Prioratus ille sit electivus & à Superiore legitimo confirmandus, atquè adeò perpetuus, in quo differunt isti à prioratibus, qui *ad nutum* revocari possunt, & de quibus fit mentio in capite *cùm ad monasterium.* De statu Monachorum.

Papa ex concordato (*e*) Cathedralibus Ecclesiis & Monasteriis conventuum & Prioratuum, quæ speciali eligendi gaudent privilegio, electionis facultatem reservârat, formam privilegiis eorum præscriptam observando, quæ ex Bullis aut aliis instrumentis authenticis confirmare ipsis incumbebat, & non aliter. Verùm hodiè ad quosdam tantùm dignitates eligunt Cathedrales Ecclesiæ, & Monasteria, quæ electionis privilegio gaudent, in Edicto Blesensi designantur.

Tribus modis ad electionem procedi potest, ut statuit Innocentius III. in quarto Lateranensi Concilio (*f*). Primò per scrutinium. Secundò per inspirationem. Tertiò per compromissum.

Electio per scrutinium ea dicitur, quâ electores in loco, ubi fieri debet electio, congregari; tres inter se eligunt, qui clàm aliorum suffragia colligunt. Unde scrutatores dicti sunt.

Scrutinium semel finitum, promulgari debet, & qui majorem ac saniorem refert suffragiorum partem, is canonicè electus remanet, ita ut qui dedère suffragia, variare nequeunt, aut sententiam mutare, ut declarat Gregorius IX. (*g*).

Electio fit per compromissum, quando Capitulum aut Communitas de eligendo dissentiens, aut electionis dissensionem antevertere cupiens, in unum vel plures è suis eligendi facultatem transfert, jusque suffragii sui eis quilibet concedit. Sæpè de hac specie electionis jus loquitur, cujus formam faciendæ singuli debent approbare, ut sit Canonica. Quando facta est, Beneficium refert major suffragiorum numerus, ut in electionibus ordinariis.

Si compromissarius indignum eligat, seu sciens & volens, seu ignorans; cæteris electoribus ad novam procedendi electionem jus manet, modò factam à compromissario electionem non approbent, ut constituit Bonifacius VIII. (*h*), *Cùm dolus ipsius eis qui non sunt in culpâ non debeat imputari.* Quam rationem hujusce rei affert hic Papa æquitati conformem.

Compromissum ad electionem factum fit irrevocabile, ubi ad electionem faciendam processêre compromissarii, sed revocari potest, *re adhuc integra.*

Electio per inspirationem ea est, in quam consentiunt electores omnes, *nemine reclamante*; absque ullo prævio pacto: & idcircò talis dicitur, quia omnes in unum eligendum, quasi motione quâdam divinâ derepentè abrepti consentiunt.

Florens à Blondelio citatus (*i*) advertit, variis modis fieri electiones, cum aliæ celebrentur conformiter ad jus Canonicum; aliæ ad varias consuetudines legitimè præscriptas, & aliæ denique ad specialia privilegia: *Atque ita*, inquit doctus hic Jurisperitus, *mixto jure electiones celebrantur: non tantùm jure communi, sed etiam consuetudine vel privilegiis. Quin & aliquando concurrunt jus commune & consuetudo; itemque privilegium & consuetudo: Consuetudo debet esse legitimè præscripta,*

nec

(*a*) Florens ad tit. de elect. & elect. potest. part. 1. pag. 108 edit. an. 1679.

(*b*) Actor. 1. 23.

(*c*) Consistorialia beneficia dicuntur ea, de quibus in consistorio tantùm à se habito Papa providet.

(*d*) Concord. tit. 5. de regiâ ad Prælaturas nominat.

(*e*) Concordat. tit. 5.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Quia propter*. 42. de elect.

(*g*) Greg. IX. in can. *Publicato*. 58. de elect. Alex. III. in cap. *Causam*. 8. Innoc. III. in cap. *In causis*. 30. in cap. *Cùm dilectus*. 33. & in cap. *Cùm jure*. 33. eod. tit.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Si compromissarius*. 37. de elect. in 6.

(*i*) Blond. addit. ad Boch. v. *Electiones*. p. 579

nec obviare Canonibus. Contra privilegia sæpè derogant juri communi, nituntur gratiâ & authoritate concedentis, qui, sicut dicitur dispensare contra Canones, ita & privilegia contra jus indulgere soles.

Sed primò advertendum, nullam in Ecclesiâ Gallicanâ admitti derogationem juri communi, nisi solitâ formâ & cum cognitione causæ à Rege confirmetur, ut eruditè observat Blondelius.

2. Quod ultima Concilia & Decretales, quæ Regi jus tantùm electionis approbandæ concedunt, *nunquam* obtinuerunt in Galliâ, inquit Florens (*a*): Nam viget semper jus antiquum, in iis quæ ad publicum Ecclesiæ statum pertinent, juxta quem electiones non fiebant, nisi de consensu Principis, cujus interest, ut Ecclesiæ pii sint & fideles Ministri, quorum nota sit sibi fides. Ob eas igitur causas an. 549. declaravit Aurelianense Concilium (*b*), electionem firmam stare non posse, nisi de Regum consensu. Id etiam patet evidenter ex objectationibus, quas Rhemensibus opposuit Ludovici dicti mitis Commissarius quos nimirùm violatæ Regiæ authoritatis insimulabat, quòd Hincmarum, ante adventum suum & Imperatoris licentiam elegissent: Unde huic de culpa hac se purgare conati sunt, & post obtentam hanc licentiam ad Fulcii electionem venere; ut refert Syrmundus II. tomo Conciliorum Galliæ (*c*). Ex quibus constat, quòd quamvis Reges Clero ac populo jus nominandi sibi solis proprium ad Abbatias & Episcopatus concessissent, ut à Regibus primæ gentis præcipuè fieri solebat, & quamvis posteà jus illud ipsis confirmatum fuisset à Summis Pontificibus Zacharia, Stephano & Adriano; id tamen imprimis curavêre semper, ne qua celebraretur electio absque licentiâ suâ, & ut eas jam factas approbarent; & sæpè etiam eligi hos jubebant, quos electoribus commendabant, ut fusè probat Bochelius (*d*). Sed electiones sub tertiâ Regum Galliæ, id est Capetianorum penitùs restitutæ, & variis modis fuêre celebratæ, donec eas uniformes fieri constituisset Innocentius III. ex constitutione expressâ, quam in Concilio quarto Lateranensi emisit, quæ in corpore Decretalium (*e*) relata, Canonicæ electionis formam continet.

Ad Laïcos non pertinet jus electionis ad beneficia; licèt verum sit, hoc eis jus fuisse conjunctim cum Clero, ut vidère est ex Historia Ecclesiastica Theodoreti, Eusebii & Sozomeni (*f*), & ex Capitularibus Caroli magni, à Gratiano in Decreto suo relatis (*g*), ex quarto Concilio Toletano (*h*), ex Nicolao I. (*i*), & ex sancto Gregorio (*k*), & factas à Laïcis electiones fuisse legitimas, postquam à Superiore Ecclesiastico earum confirmationem obtinuerant electi, quasi regulâ juris nixas, quâ fertur: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari* (*l*): Sed Ecclesia, cujus Ministrorum auctus est multùm numerus, exclusis Laïcis, jus illud sibi retinuit: *Laici verò nullo modo se debent inserere electioni*, inquit Gratianus (*m*); qui multos refert Canones, quibus inducta est illa mutatio: quam ob causam asserit Gregorius IX. (*n*) Laïcum compromissarium esse non posse in aliqua electione Ecclesiasticâ.

Formalitates istæ, quæ in privatis obtinent Ecclesiis, observandæ sunt in electionibus; nisi fortè sacris Canonibus sint contrariæ.

Electiones factæ contra formam ex titulo fundationis Beneficii præscriptam aut contra privilegium, quo fruitur aliqua Ecclesia, sunt invalidæ, ut probat Florens (*o*).

Quælibet electio fieri debet apertè, nunquam verò clandestinè, hoc est, in occultis & fraudulentis cœtibus, ambitu & occultis artibus, quibus impeditur, ne iis præsit Spiritus sanctus: quâ de re legi possunt sancti Chrysostomi expostulationes (*p*).

Pariter electio debet esse omninò libera: & quod pertinet ad electiones Monasteriorum, quæ Ordinum sunt capita, in eos fertur excommunicatio *ipso facto*, qui ad eas interturbandas aut impediendas ad potestatem recurrunt secularem. Harum autem electionum confirmatio ad solum Papam spectat, quasi una ex iis causis, quæ majores dicuntur.

Ad validitatem verò electionis adeò necesse est, ut qui jus suffragii ad eam convocentur, ut si vel unus duntaxat omittatur, electio neque Canonica est, neque legitima; nisi is, qui non fuit invitatus, in cœtum superveniens, huic assentiatur electioni (*q*) cùm soli præsentes jure suffragii potiantur, ut infrà videbitur.

Elector legitimè absens procuratorem constituere potest, ad dandum nomine suo suffragium. Sed observandum 1. quòd Procurator juxta ordinem, qui nunc est in usu, debere, antequam incipiant electiones, adesse Missæ de Spiritu sancto, & in ea ad sacram Communionem accedere, instrumentum procurationis suæ producere, jusjurandum inter manus Præsidis emittere, & præmittere, idoneam se personam electurum esse, quantùm eam talem cognoscere poterit.

2. Quòd solo absentis nomine, cujus est Procurator, non autem suo suffragium dare potest: excepto casu unico, cùm videlicet procurans specialiter designat personam talem cui suffragium daturus est: tunc enim Procurator vocem suam ei dare potest, quem maluerit, ut etiam infrà ostendemus.

3. Quòd si nullus è Capitulo absentis procurationem accipere nolit, huic nullum jus competit, ut per Epistolam det suffragium, uti declaravit Bonifacius VIII. (*r*).

4. Quòd;

(a) Florens loco cit. pag. 151.
(b) Conc. Aurelian. 5. can. 10.
(c) Conc. Gall. Syrmund. append. pag. 635. 635. 638. 640. 643. 647. 649. &c. edit. Paris. an. 1629. Privileg. Ecclesiæ Gallic. tom. 2. tit. 15.
(d) Boch. Bibliot. can. v. *Electiones.* pag. 596. & seqq. Probationes libertatum Ecclesiæ Gallic. tom. 2. tit. 16 n. 3. 12. 13. & 17.
(e) Innoc. III. in c. *Quia propter.* 42. de elect.
(f) Theodoret. lib. 1. hist. cap. 9. Euseb. lib. 6. c. 21. Sozomen. l. 1. c. 6. & 23.
(g) In can. *Sacrorum.* 34. dist. 63.
(h) Conc. Tolet. 4 in can. *Qui in aliquo* 5. § 2. dist. 51.
(i) Nicolaus I. in can. *Episcop.* 13. dist. 63.
(k) S. Greg. in can. *Quanto.* 10. ead. dist.
(l) Reg. 29. de Reg. juris in 6.
(m) Gratianus §. *Laici.* dist. 63.
(n) Greg. IX. in cap. *Sacro sancta.* 51. de elect.
(o) Florens in c. 27. de elect. & c. 8. de consuetudine.
(p) S. Chrysost. l. 2. de Sacerdot. c. 4. & l. 5. c. 15.
(q) Innoc. III. in c. *Quod sicut* 28. de elect.
(r) Bonifac. VIII in c. *Si quis* 46. §. 2. & 3. de elect. in 6.

4. Quòd, cùm res ad electionem Papæ spectat, Procurationibus absentium non est locus: cùm soli præsentes jus habeant suffragii, & quòd etiam necesse non est, ut convocentur Cardinales eligentes, sed præsentes ad electionem procedere nequeunt nisi post dies decem à Sede vacante, ut declaravit Gregorius X., dum secundo Lugdunensi Concilio præesset (*a*), aliter electio non esset Canonica, ut definivit Alexander III. in tertio Lateranensi Concilio (*b*).

In electione simplici & propriè dictâ, hoc est, sumptâ secundùm propriam suam significationem, electores jam mutare nequeunt sententiam, ubi promulgata est; neque etiam ante suffragiorum publicationem confirmari potest: Sed posteà debet.

Dicimus: *In electione simplici & propriè dictâ*: quia in electione impropriè dictâ, id est, in quâ non observatur forma præscripta ex Decretali Innocentii III. *quia propter*, & in quâ plures opinantur sive palam sive secretò, per totum electionis tempus variare possunt. Talis est electio, quâ Canonici quempiam eligunt ad dignitatem, cujus collatio ad Capitulum pertinet, & cujus electio vim provisionis potiùs quàm electionis obtinet: Unde ista electionis species, quæ idcircò collativa dicitur, superioris confirmatione non indiget, nec Papalem in Capitulares præventionem impedit: uti dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto laro. 3. Februarii an. 1569. pro Stephano Boudet, in Curiâ Romanâ resignatario in N. Fontaine à Capitulo electum. Sed quoad beneficia propriè electiva præventionis jure non potitur Papa: & de ipsius provisionibus appellari posset tanquam ab abusu.

Beneficia illa electiva, etiam collativa graduatorum juri non sunt obnoxia, uti nec Indultariorum & eorum qui Breve regium obtinent.

Quando jure sibi concessum tempus, quod juxta Florentem est trium mensium (*c*), prætermittunt Electores, *ipso jure* fit devoluta ad Superiorem immediatum electio, pro hac vice solùm: & fit per gradus usque ad Papam (*d*).

Qui eligunt personam, quam nôrunt indignam, pro primâ electione faciendâ, jure electionis fiunt privati, & per triennium *à Beneficiis* manent suspensi, ut declarat Alexander III. in tertio Concilio Lateranensi (*e*), & confirmat Innocentius III. ad Cantuariensem Archiepiscopum scribens (*f*). Sed cùm electio vitiosa est tantùm ob defectum formalitatum, quæ non necessariò requiruntur, subsistit electio, donec accesserit sententia, quâ jure suo excidisse declarentur (*g*): aliter jus suum recuperant ad novam electionem procedendi. E contrà cùm omittitur aliqua formalitas essentialiter requisita; electio semper manet invalida, juxta istam juris regulam: *Non firmatur tractu temporis; quod de jure ab initio non subsistit* (*h*); & hanc aliam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi* (*i*).

Electio quàm primùm debet manifestari electo, cui ad consentiendum spatium duntaxat menstruum conceditur: aliter jure suo fit privatus, nisi legitima ei subsit excusatio. Tres ei quoque menses conceduntur, ad obtinendam confirmationem suam, si necessaria sit. In electione Papali non requiritur confirmatio; quia nullum habet sibi Superiorem Præsulem. Id ita declarat Gregorius X. in Concilio œcumenico Lugdunensi (*k*).

Cùm tres compromissarios nominant electores, duo inter illos tertium possunt eligere: sed se ipsum nullus elector nominare potest.; quia hæc esset ambitio turpis & ex omnibus seu Canonicis seu Civilibus Legibus damnanda (*l*).

Cùm electionis quarta sit species, quæ in jure dicitur, *Postulatio*, communis apud alienigenas ac præsertim in Germania; eò magis opportunè de ea fiet sermo, quòd de eâ agat titulus integer, qui est quintus libri primi Decretalium.

Postulatio, inquit Polmanus (*m*), *est ad Prælaturam vacantem assumptio personæ, aliàs non eligibilis*. Vel quia non reperitur in numero electorum, vel quia subest aliquod juris impedimentum.

Qui hac viâ eligunt, bis tertiam eligentium partem afficere debent, uti infertur ex Decretali ad marginem indicatâ, aut saltem majorem partem (*n*).

Postulatio Episcoporum, in regionibus, ubi obtinet, nunc à Papâ debet confirmari. Dicimus *nunc*; olim enim in Occidente à Concilio Provinciali confirmabatur, ut observant doctus Episcopus Hispanus Antonius Augustinus (*o*), & de Marca (*p*), & in Oriente à Metropolitano, qui ipse à summo Pontifice confirmabatur, ad quem Patriarchæ solam suam fidei professionem mittere debebant post electionem suam.

Quando postulationis instrumentum nondum fuit confirmatum, postulatus ab eâ desistere potest, etsi Scrutinium jam promulgatum fuerit.

Postulatio, nondum confirmata, nullum postulato jus confert ad Beneficium; in quo differt ab electione propriè dictâ, quæ electo confert *jus ad rem*, etiam antequam à Superiore fuerit confirmata, licèt electus *jus in re* tantùm habeat post confirmationem, nec eam antè adire, aut eâ frui possit, ut observat Panormitanus (*q*) his verbis: *Potestas administrandi descendit ex confirmatione: per electionem, jus tantùm in habitu.*

(*a*) Greg. X. in cap. *Ubi*, 3. §. 1. de elect. in 6.

(*b*) Alex. III. in cap. *Licèt*. 6. de elect.

(*c*) Florens ad tit. de elect. pag. 141.

(*d*) Idem ad cit. titulum de elect. & ad tit. de suppl. negligentiâ Prælatorum C. CXI.

(*e*) Alex III. in c. *Cùm in cunctis*. 7.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Innotuit* 10. & cap. *Cùm Wintoniensis* 25. de elect.

(*g*) Greg. IX. in cap. *Cumana* 50. eod. tit.

(*h*) Reg. 18. de reg. juris in 6.

(*i*) Reg. 64.

(*k*) Greg. X. in c. *Quàm sit* 6. de elect. in 6. & Nicol. III. in c. *Cupientes*: 16. ibid.

(*l*) Leg. *Si mandavero* §. *Si tibi* ff. *Mandati*.

(*m*) Polman. Breviar. Theol. part. 2. 2. n. 741.

(*n*) Innoc. III. in can. *Scriptum* 40. de elect.

(*o*) Ant. Aug. de emendat. Gratiani pag. 133. & 248. edict. Baluf.

(*p*) De Marca concord. Sacerdot. & imperii l. 6. c. 2. n. 5.

(*q*) Pannormit. in c. *Ad nostri*. de elect. n. 2.

Hæ

Hæ sunt præcipuæ regulæ, ad electionem pertinentes, quæ, quamvis magnâ ex parte in Galliâ non vigeant, alicujus tamen poterunt esse usûs in Germaniâ, Bohemiâ, Italiâ, & aliis Regionibus, quò forsàn hujusce Dictionarii penetrabit editio.

Cæterùm, quæ hactenùs de electione diximus, præcipuè intelligenda sunt de electione Præsulum, qui ex obitu suo viduam relinquunt Ecclesiam suam, quales sunt Episcopi & Abbates. Nam quod ad alios pertinet Clericos, quorum fit electio, non rigorosè servandæ sunt omnes, quas notavimus formalitates: quia plerisque Ecclesiis sua sunt statuta & usus speciales & legitimi, quos in praxi sequi tenentur.

CASUS PRIMUS.

CAPITULI Cathedralis Ecclesiæ Agathensis, in quâ duodecim sunt Canonici, cùm ad Decani electionem convenissent, sex antiquissimi Capitulares Eustasio suffragia sua; sex verò alii Eulugio sua dedêre. Quis è duobus futurus est Decanus?

RESPONS.

Electio pro utroque est invalida: & jus providendi de decanatu, pleno jure, ad Episcopum devolutum est. Ratio est, quia electio, quæ non fit *à majori & saniore parte Capituli*, ut in casu proposito contigit, non est Canonice, ut liquet ex quinque Decretalibus in jure relatis (a). Prima est Innocentii III. ad Episcopum Prænestinum scribentis: Altera est Honorii III. ad Rhotomagense Capitulum: Tertia Gregorii IX. Quarta est ejusdem Papæ, & quinta ejusdem ad Capitulum Catalaunense: quæ omnes Decretales innituntur Decreto œcumenici Concilii Lateranensis sub Innocentio III. an. 1215. habiti, quo idem præscribitur (b).

Si tamen ex duobus electis alter esset manifestè indignus, alter verò pro certo dignus, hic legitimè, dignus nimirum, fuisset electus; cùm in hoc casu minor etiam pars eligentium in majorem, quæ indignum elegisset, debeat prævalêre, ut declarat idem Gregorius IX. in Decretali, quam ad Silvanectensem scribit Episcopum (c).

(a) Innoc. III. in cap. *Dudum*. 22. de elect. & electi potest. l. 1. tit. 6. Honorius III. in cap. *Ecclesia* 48. eod. tit. Greg. IX. in cap. *Commissa*. 50. eod. tit. & in c. *In Genesi*. 55 ib. & in cap. *Ecclesia vestra* 57. ibid.

(b) Conc. Later. IV. c. 24.

(c) Idem Greg. IX. in cap. *Congregato*. 5. eod. tit.

CASUS II.

CUM ad eligendum Decanum convenisset Ecclesiæ Collegiatæ sancti Albini Capitulum, in quo sunt quatuordecim Canonici, Presbyteri, Diaconi aut Subdiaconi, nec non etiam quatuor insuper Acolythi; quatuordecim priores, liberè quatuor Acolythos secum ad suffragia admittere voluerunt. Septem è prioribus pro Titio vocem dedêre; alii verò septem cum quatuor Acolythis pro Mævio. Nunquid legitima est & Canonica Mævii electio?

RESPONS.

Invalida est Mævii electio: nullus quippè Canonicus secularis aut regularis seu Ecclesiæ Cathedralis, seu Collegiatæ in aliqua electione vocem habere potest, nisi in sacris Ordinibus sit constitutus; neque privilegium illud iis concedere possunt alii Canonici. Id ipsum sic definivit Clemens V. in unâ è suis Constitutionibus, quam verbis istis refert Summa juris (d): *Statuimus, ut nullus de cætera in hujusmodi Ecclesiis* (Cathedralibus vel Collegiatis, secularibus vel regularibus) *vocem in Capitulo habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis liberè concedatur, nisi saltem in Subdiaconatûs ordine fuerit constitutus.* Quam constitutionem Decreto suo ex professo confirmavit Concilium Tridentinum, cujus hæc sunt verba (e): *Quicumque in Cathedrali, vel Collegiata, seculari aut regulari Ecclesia divinis mancipatus officiis in Subdiaconatûs ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis liberè fuerit concessum.*

(d) Clemens V. in cap. *Ut iis*. 2. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum. l. 1. Clementin. tit. 6.

(e) Conc. Trid. sess. 22. c. 4. de reformat.

CASUS III.

RADEBODO, Ecclesiæ sancti Vigoris Decano mortuo; Capitulum quadraginta constans Capitularibus, qui ex immemoriali consuetudine Decanum suum per viam scrutinii eligendi jus obtinent servando formalitates omnes, quas præscribit Decretalis (f); ab Innocentio III. in quarto œcumenico Lateranensi Concilio emissa, biduo post obitum defuncti, omnes ad quos pertinebat jus suffragii, seu præsentes, seu absentes convocavit, ut novi Decani electioni, decem post diebus faciendæ, interessent, excepto tamen Macrobio, qui à multis annis ob arrogantiam suam rerumque novarum molitionem totius in se Communitatis odium converterat; quocircà is electioni non adfuit; neque etiam Baldericus, qui pridie quàm Capituli monitorias acciperet litteras, morbo fuerat correptus; sed qui ad Bernardum, unum ex consortibus suis procurationem suam misit, quâ ipsi potestatem faciebat, ut Julianum parentem suum, singulari merito ac pietate notâ Sacerdotem, proprio nomine eligeret. Bernardus verò, non solùm procurationis susceptæ summam perfecit, sed & privatim Juliano suffragatus est, qui hac ratione septemdecim suffragiis alios duos devicit, quorum alter tredecim duntaxat, alter verò novem solùm tulerat suffragia.

(f) Innoc. III. in cap. *Quia propter* 42. de elect.

Macrobius autem, se à Capitulo contemptum indignè ferens, & aliundè Balderico ac Juliano infensus, irritam esse electionem contendit, ac juxta formulas juris huic intercessit, quatuor nixus mediis: Primo: quia, electio, ut putat, neque canonicè, neque etiam validè fieri potuit, cùm à Capitulo ipse non fuerit invitatus. Secondo: quia, licèt suffragiorum pluralitatem tulerit Julianus; si cum suffragiis privatorum sibi comitum sua conferantur; non eam tamen tulit comparatè ad triginta novem Capitulares, quorum majorem partem suffragiorum juxta Canonicas regulas habêre debebat. Tertio: quia, licèt Juliano manifestata fuerit ipsius electio ab eo die, quo facta est; huic tamen assensum suum non præbuit, nisi post elapsas quinque hebdomadas; eo nimirum prætextu, quod sufficiens sibi tempus exegerat ad accipiendum vel denegandum hujusmodi beneficium ad quod non multùm propendebat. Quarto denique: quia, cùm acceptam à Balderico procurationem executioni mandârit Bernardus; in hoc casu ipse Juliano alterive privato nomine suffragari jure non potuit. Quâ de re quæritur, utrùm hæc electio sit invalida, eamque ut talem jure contestari queat Macrobius?

RESPONS.

Macrobius tria priora media jure adhibet, quòd certò invalidam esse Juliani electionem confirment. Sed quartum, quo utitur, insufficiens est.

1. Dicimus, legitimum esse primum ejus medium, ad probandam electionis, de quâ agitur, invaliditatem: quia ad talem electionem necessariò convocandi sunt sigillatim ii omnes qui in Capitulo jure suffragii potiuntur; aliter ipsa nec est Canonica, nec valida: Ita statuit Innocentius III. (a), qui ad legatum suum in Hiberniam missum scribens de dissidio orto supra electionem Archiepiscopi Armachani, ad quam non fuerant convocati Episcopus & Abbas, qui jure suffragii ad eam potiebantur, eam irritam esse ob id solum declarat: *Si eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos*, inquit hic Papa, *infirmanda erit penitùs electio, taliter celebrata*: Illam equidem addit exceptionem: *nisi posteà propter bonum pacis curaverint consentire*: Sed hæc ad Macrobium non pertinet; quandoquidem, ne dùm propter bonum pacis Juliani electioni assentiatur, eam potiùs irritari postulet.

(a) Ibid. in c. *Quod sicut.* 28. de elect.

Idem Summus Pontifex ad Parmensem scribens Episcopum, irritam quoque declarat Archipresbyteri electionem (b), quia ad eam tempore ea Canonibus præscripto non fuerat convocatus Canonicus, qui jure huic interesse poterat: *Electionem autem Archipresbyteri..... quia inventus est H. fuisse contemptus; licèt unus solus extiterit, justitia exigente cassavimus.* Ejusque rei hanc affert rationem: *Cùm plus in talibus consueverit contemptus unius obesse, quàm multorum contradictio in præsenti.*

(b) Idem in cap. *Bone.* 38. eod. tit.

2. Nec minùs legitimum est primum alterum Macrobii argumentum ad infirmandam Juliani electionem. Cùm enim jure fertur, nec Canonicam, nec validam esse electionem, nisi, quando majorem quam dimidiam suffragiorum partem tulit electus, id non est intelligendum de majori numero comparatè ad numerum multorum privatorum; sed respectivè solùm ad numerum omnium eligentium, ita ut electus majorem quàm dimidiam suffragiorum omnium partem referat. Ita constitutum est ab Honorio III. in una Decretali ad Capitulum Ecclesiæ Rothomagensis scriptâ, cujus hæc sunt verba (c): *Invenimus, quod illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licèt majorem partem facerent, partium comparatione minorum: non tamen ad majorem partem Capituli, quod factum est, de Th. prædicto cassavimus.* In hoc itaque casu, uti in præcedenti, iteranda est electio, cui adsint omnes Capitulares, aut ad quam debitè fuerint convocati; & necesse est, ut electus majorem, quam dimidiam eorum suffragiorum partem ferat, hoc est, viginti saltem & unum in casu proposito: quod adeò verum est, ut, si promulgato scrutinio accedat consensus majoris partis Capituli; novus ille consensus ei foret inutilis, qui ante majorem hanc suffragiorum partem non tulisset; *Cùm ex post facto nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat*: Quam rationem affert idem Innocentius III. in ultimâ suâ, quam modo laudavimus, Decretali (d): *Quoniam electio*, subjungit, *quæ fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum.... non poterat esse rata.* Quod non affirmamus, nisi supponendo, ut indicat proposita species; in Capitulo sancti Vigoris hunc obtinère usum, ut in electionibus serventur requisitæ ab Innocentio III. formulæ: ea, namque Capitula, in quibus diversa viget consuetudo, suis statutis & usibus stare debent.

(c) Honorius III. in c. *Ecclesia.* 48. eod. tit.

(d) Innoc. III. in cit. cap. *Auditis.*

3. Legitimum est etiam tertium duobus prioribus à Macrobio additum argumentum: quia omnis electio intra mensem ab electo debet acceptari à die notificationis: cujus acceptationis defectu censetur electus eam abdicasse, & tam diuturnâ dilatione adeò jure ad beneficium per electionem suam acquisito fit privatus, ut pleno jure Capitulum ad novam electionem procedere valeat; quòd ad rem Ecclesiæ pertineat ne diutiùs vacet beneficium, cui ministrare debet electus nomine Decani. Ita rem constituit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi ex Decretali in Sexto his verbis relata (e): *Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hac perpetuo Decreto statuimus, ut, si quando fuerit electio in aliquâ Ecclesiâ celebrata, electores electionem, quam citiùs commodè poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent; electus verò illum adhibere infrà mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur: quem si electus ipse ultrà mensem distulerit; jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc se noverit eo ipso privatum..... electores ex tunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem.* Hic omittitur exceptio hujus regulæ generalis, quam statuit hic Summus Pontifex, quòd nullatenùs ad præsentem casum pertineat.

(e) Greg. X. in cap. *Quam sit.* 6. de elect. in 6.

4. Denique non idem dicendum omnino de ultimo medio, quo utitur Macrobius. Verum quidem est, absentis confratris procuratorem, bis non posse suffragari, semel proprio, semel mandantis nomine, cùm generale est mandatum, nec in eo constat de certâ personâ eligendâ: Sed si nominatim exprimatur, tunc procurator nomine proprio, & cui voluerit suffragari potest. *Porrò*, inquit Bonifacius VIII. (f) *cùm unus est procurator, simpliciter constitutus; si is unum suo, & alium Domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit; nihil agit, nisi de certâ eligendâ personâ, sibi Dominus dederit speciale mandatum; tunc enim in illam ejus, & in aliam suo nomine, licitè poterit consentire.*

(f) Bonifac. VIII. in cap. *Si quis* 45. §. *Porrò.* de elect. in 6.

Casus autem expositus, cujus hic affertur solutio, asserit à Balderico commissum non fuisse Bernardum, nisi eâ lege, ut Julianum parentem suum nominaret. Bernardus igitur eidem Juliano suffragari proprio nomine potuit: atque adeò inutile fit ultimum hoc medium Macrobio, cui aliunde tria suppetunt, quorum vel unum sufficit, ut irrita declaretur Juliani electio.

Cæterùm eâ de re observandum, quòd, cùm defectu formalitatis tantùm irrita declarata est electio; idem, qui in priori electione canonicè non fuerat nominatus, iterùm de novo potest eligi: sed si electio personæ annexa esset defectua, v. g. si esset excommunicatus, aut simoniæ conscius; tunc alter necessariò esset nominandus capax electionis; ut fert Decretalis Clementis III. his verbis (g): *Hoc tuam volumus discretionem tenère, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur; promotionem ejus in eadem etiam Ecclesia..... non debeat impedire.*

(g) Clem. III. in cap. *Super.* 12. de elect.

CASUS IV.

Chrysippi electioni, cùm à majori Capituli parte Cathedralis Ecclesiæ Lectorensis Succentor electus & proclamatus fuisset, intercessit Jacobus, Canonicus adversæ partis, atque declaravit, paratam sibi suppetere probationem, quâ is eligi propter impedimentum Canonicum non poterat.

Canonici, qui Chrysippum nominârunt, Jacobi intercessionis nullam habuêre rationem: Alii è contrà contenderunt, illius habendam esse rationem; & consequenter ad eam, ad aliam diem prorogandum esse examen & exitum illius electionis. Quâ de re quæritur, pro quibus stet jus?

Respons.

Inclyti quidam Canonistæ, ut Abbas (Antiquus) & Innocentius IV. existimant, in hoc casu ad aliam

aliam diem prorogandam esse electionem, ne quid inconsultè statuatur, idque probant in simili ex exemplo, quod suppeditat Decretalis Innocentii III. (a), in quâ affirmatur, de divortio differendam esse sententiam, donec mulier, quæ se illius, cui nupsit, cognatam profitetur, probationes suas in medium proferat, si sint paratæ. Unde colligunt, tempus pariter ei præfigendum esse, cujus electioni reclamatur, ut sua in ipsum allegata evincat intercessor.

(a) Innoc. III. in c. *Litteras* 13. de restitur. spoliat. l. 2. tit. 13.

Sententiæ huic refragatur Hostiensis; quia, inquit, ad Capitulum non spectat judicare de validitate hujusmodi probationum, sed non obstante intercessione ab eo perficiendam esse electionem, salvo intercessoris recursu ad legitimum Superiorem, juxta Constitutionem, quam in Concilio œcumenico Lugdunensi emisit Innocentius IV. (b), & quæ in Sexto refertur.

(b) Innoc. IV. in c. *Stanimus*. 1. de elect. in 6. l. 10. tit. 6.

Dissidentes illas opiniones conciliare nititur Joannes Andræas (c) dicens, quòd, si intercessor asserat, v. g. electum esse excommunicatum & unus ex electi amicis affirmet, ipsum de excommunicatione fuisse absolutum; atque ambo dicta sua se probaturos intra paucos dies, respectivè promittant, electioni tunc supersedere necesse est, eosque audire, ac legitimo Superiori dissidii illius judicium permittere, ut existimat Antonius de Butrio (d): atque adeò Hostiensis sententia intelligenda est de eo casu, in quo intercessoria probationes non sunt ad manum, ut proferantur. Fagnanus, (e), qui hos laudat Authores, ultimam hanc amplectitur sententiam, quam in casu proposito tenendam esse arbitramur: quocircà qui Chrysippo suffragati sunt, justè Jacobi intercessionem respicere nequeunt, cùm ejus rationem Capitulo manifestare sit paratus; neque aliter se gerere queunt illi Canonici, absque periculo boni & honoris Ecclesiæ suæ, nec non exprobrationis, quòd perperam elegerint.

(c) Joan. Andræas in q. 13.

(d) Anton. de Butrio. hic n. 13. in fine.

(e) Fagn. in cap. *Publicato*. 58. de elect. n. 44.

CASUS V.

PHILIPPUS Ecclesiæ Cathedralis Carthaginis novæ, cùm in minorem incurrisset excommunicationem, quòd voluntariè & absque legitimâ causâ, cum uno amico suo nominatim excommunicato & publicè denuntiato communicasset, cum reliquis confratribus suis in electione Parochi suffragium suum tulit. Nunquid id ipsum potuit absque peccato, ejusque suffragium habendum est tanquam legitimum?

RESPONS.

Canonicus iste absque alicujus peccati reatu suffragari potuit in electione, de quâ in casu proposito agitur, ejusque suffragium tanquam legitimum est habendum. Ratio est, quia, licèt excommunicatione minori ligatus participatione, hoc est, perceptione Sacramentorum, nec non electionis seu præsentationis passivæ ad aliquod beneficium dignitatem-ve Ecclesiasticam jure privetur; ipsum tamen participatione aut electione activâ non privat (f). Quare Sacramenta valide potest administrare, quamvis non sine aliquo peccato, ut probant Dominicus Soto, Avila, Sairus & Reginaldus his verbis Decretalis Gregorii IX. ad marginem indicatæ; *peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta*: Sed peccatum illud ex iisdem Authoribus est tantùm veniale; & etiam administrans ea ob justam & necessariam causam ab omni prorsùs culpa excusari potest. In electione quoque suffragium suum ferre, ad beneficium nominare & quemlibet jurisdictionis actum exercère potest, ut probari potest ex eodem Papa Gregorio IX, in alia Decretali (g), in quâ declarat, quòd, licèt Sacerdos excommunicatione minori ligatus absque gravi peccati reatu Missam celebrare nequeat; cùm Dominicum corpus & sanguinem communicans in eâ accipiet; non fit tamen ex eo irregularis, nec spoliatur jure eligendi aliosve jurisdictionis suæ actus exercendi: *Nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere*, inquit hic Papa: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à sanctis Patribus est privatus.* Quod ita intelligendum, si contra Superioris sui prohibitionem & in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ Sacramenta non administret: *Dummodò*, subjungit idem Papa, *non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ videlicet contra prohibitionem communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit.*

(f) Greg. IX. in cap. *Si quem*. 59. de sentent. excommunicat. &c. lib. 5. tit. 39.

(g) Idem in cap. *Si celebrat*. 10. de Clerico excommunicato &c. l. 5. tit. 27.

Cæterùm id sciendum, unicum hunc esse effectum, quem modò attulimus, hujusce excommunicationis minoris, & jure nunquam eam incurri, nisi in solo casu, cùm nimirum illicitè cum excommunicato nominatim & publicè denuntiato communicatur, ut patet ex textibus ad marginem citatis (h). Sed si Canonicus ille excommunicatione majori foret ligatus, simulque denuntiatus; nullum tunc ei competeret jus electionis activæ, aut passivæ: 1. Quia tùm omni prorsùs jurisdictione spoliaretur. 2. Quia factus fuisset suspensus *ab officio*, & consequenter ad ferendum in electione suffragium suum inhabilis, juxta definitionem Innocentii III. (i). Unicus est autem casus, in quo excommunicatus, suspensus & interdictus in electione suffragii jure potiri queant, in electione videlicet Summi Pontificis (k).

(h) Can. *Cum excommunicato*. 18. 11. q. 3. &c. *Nuper*. 29. de sentent. excommunicationis &c.

(i) Innoc. III. in c. *Cum inter*. 16. de elect.

(k) Clement. *Ne Romani* §. *Cæterùm*. 4. de elect. &c.

CASUS VI.

CUM ad electionem Decani capitulariter convenissent Canonici Ecclesiæ Cathedralis Palentiæ; tres fuêre propositi, quorum unus ad vacans beneficium longè dignior est aliis duobus, qui, cùm sint nobiles, majori valent authoritate, quàm iste, neque aliunde tali dignitate ex aliquo defectu sunt indigni. Unus è Canonicis, qui suo sincerè cupit fungi officio, postulat, utrùm primo suffragari in foro conscientiæ teneatur, quamvis sibi familiares sint alii duo, imò verò unus ex eis cognatione proximè sit sibi conjunctus?

RESPONS.

Asserit sanctus Thomas, aliquem alio posse esse meliorem duobus modis (l). Primo modo, quando melior est, simpliciter absolutè loquendo; qualis est is, qui perfectiorem habet caritatem. Secundo modo, cùm aliquâ ratione tantùm est perfectior, & respectivè ad quasdam animi dotes, quibus ipse pollet, nec in alio reperiuntur, & ob quas ad illud, de quo agitur, officium fit magis idoneus. Quo posito concludit sanctus Doctor, eum non posse eligi, qui mortalis peccati conscius esse dignoscitur; *quia*, inquit, *per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum.* Sed tamen eum posse eligi, in quo reperiuntur quædam dotes aut perfectiones, quibus ad tale officium aut beneficium Ecclesiasticum est magis idoneus; licèt virtute ei suppar sit alter ac pietate: tùmque subjungit, admitti peccatum acceptionis personarum, si is, qui minùs ad vacans officium aut beneficium idoneus judicatur, ipsi anteponatur; cùm hujusce prælationis tunc non alia possit esse causa, quàm consideratio amicitiæ, consanguinitatis, propriæ rei studii, aut alterius hujusmodi motivi. *Non tamen oportet, quod semper eligatur ille, qui est melior simpliciter*: inquit Doctor Angelicus; *possibile est enim, quod illi, qui est in caritate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, quod aliquis sit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui est minoris caritatis, inveniuntur, ut sunt scientia, industria, potentia, & alia hujusmodi. Unde non oportet semper eligere meliorem simpliciter; sed eum, qui sit melior ad hoc officium. Si autem eligat quis eum, quem reputat minùs idoneum ad*

(l) S. Thom. quodlibet. 8. art. 6. in corp. Idem quodl. 4 art. 22. ad 12. & 2. 2. q. 63. art. 2. in corp.

tale officium, peccat: non enim potest esse, quod de duabus unus alteri praeligatur, nisi propter aliquid in ipsa consideratum. Illud autem quod considerátur in eo, qui est minus idoneus ad hoc quod magis idoneo praeferatur, est aliqua conditio indebitè movens, vel familiaritas, vel consanguinitas, vel aliquid hujusmodi.... & sic in tali electione erit sibi acceptio personarum, quae sine peccato non fit.

Ex hac Angelici Doctoris argumentatione sequitur, Canonicum, de quo agitur in specie propositâ, ne in ferendo suffragio suo peccet, teneri ad suffragandum ei è tribus, qui decanatum Ecclesiæ Palentinæ ambiunt, qui dignior est, non quidem absolutè loquendo & comparatè ad eminentiorem virtutem, sed habitâ ratione dotium, ac virtutum, quæ magis viro competunt, qui præstantis cujusdam societatis futurus est caput: & si consanguineum, præcisè ob consanguinitatem aliumve humanum finem eligeret, eum fore reum peccati acceptionis personarum.

CASUS VII.

Cum ad electionem Decani per viam scrutinii capitulariter convenissent sancti Carilephi Canonici numero triginta, viginti ex iis Maximilianum votis suis prosecuti sunt; decem verò duntaxat Ferdinandum. Ubi primùm verò Maximilianus, qui, uti Ferdinandus, erat è communitate Capituli, pro se esse majorem suffragiorum numerum rescivit, eò proterviæ processit, ut palàm imprudens societati manifestârit, debitum hanc sibi tantùm rependisse officium, se ipsum ad talem eligendo dignitatem: quo ejus dicto ita offensi fuêre vel ii, qui ipsi fuerant suffragati, ut subitò & nondum è Capitulo egressi octo decemve ex iis revocata suffragia sua ad Ferdinandum unà cum aliis decem converterint: quocirca ad minorem numerum redacti sunt, qui pro Maximiliano stabant. Nunquid valida est & Canonica Ferdinandi electio?

RESPONS.

Advertendum 1, quòd in electione per scrutinium, nullum ex electoribus variare posse, hoc est, ab electo in alium suffragium suum convertere; quando semel publicatum est scrutinium, & majorem suffragiorum numerum tulit electus, neque ullum ei adscribi potest vitium, quo electione fiat indignus; nisi ipse electionis suæ beneficio renunciare velit (a): *Publicato scrutinio*, inquit Gregorius IX. (b) *variare nequeunt electores; cùm sit faciendo collatio & electio celebranda.* Quocircà tunc electio tanquam valida & Canonica censenda est. Quia, inquit author Glossæ (c), conformiter ad regulam juris Canonici *mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum* (d): Quam regulam ex hoc Legis effato deprompsit Bonifacius VIII.: *Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam* (e): quod intelligendum, *re non amplius integra.* Atqui suffragii mutatio in casu proposito, injuriosa foret simul & noxia ei, cui jam quis fuisset suffragatus: Igitur mutationi jam non est locus, cùm res non ampliùs sit integra, ubi suffragia sua pro electo tulêre electores, atque ipsa electio fuit promulgata. Quam rationem affert Joannes Andræas (f), à Fagnano prolatam (g) simul & defensam contra Panormitanum. *Existimo igitur*, inquit hic Canonista, *esse bonam rationem, quam ponit Joannes Andræas, nam sive hæc constitutio sit novi juris promulgatoria*, ut asserit idem Joannes Andræas: *sive declaratoria juris antiqui*, ut vult Panormitanus, *semper tamen verum est, rationabiliter fuisse præclusam viam variationi posteàquam deventum est ad actum medium, id est, ad publicationem scrutinii, ut vitetur infamia & injuria quæ irrogaretur nominato à majori parte, si liceret electoribus ab illius nominatione recedere.*

(a) Innoc. III. in c. Cùm inter Canonicos. 16. de elect.
(b) Greg. IX. in cap. Publicato. 58. eod. tit.
(c) Glos. ibid. v. Variare.
(d) Reg. 33. de reg. juris in 6.
(e) Leg. Nemo. 75. ff. de diver. reg. juris antiqui.
(f) Joan. Andræas in d. c. Publicato n. 4.
(g) Fagnan. in d. cap. Publicato. lit. 10.

Confirmari potest hæc ratio ex hac alia Antonii de Butrio (h), quia nimirum electus, inquit, voventium suffragiis, absque injustitia nequit jure privari, quod scrutinii factâ publicatione acquisivit. Licèt enim nondum sit completa ipsius electio, donec confirmata & enuntiata his verbis fuerit, quibus fertur collatio juxta formulas novo jure introductas; constat tamen, eos, qui electo suffragati sunt, & pro eo suum præbuêre consensum, obligationem, quæ sit stricti juris contraxisse, quâ jam eximi nequeunt, ubi promulgatum est scrutinium; quia ipso publicato, jam non ignoratur, ut antè, quis majorem votorum numerum retulerit, & ex tunc electioni suæ jam assentiri jure potest, & consequenter jus habet acquisitum ad Beneficium, ad quod electus est; ut observat Innocentius IV. in suo Commentario in Decretales (i), & probari potest ex Paulo (k), Romano jurisperito in Legibus ad marginem citatis.

(h) Anton. de Butrio in d. c. Publicato. n. 4. versu *Æquius tamen.*

Advertendum 2. à contrario liberum esse electoribus variare ante scrutinii aperturam & promulgationem, perfectam & completam, ut docent Hostiensis, Joannes Andræas, Cardinalis, Antonius de Butrio, Goffredus, Innocentius IV. (l), aliique Canonistæ, quos laudat iste, quosque sequitur Fagnanus (m); modò qui ex electoribus suffragium suum revocare cupiunt, id ipsum præstent, dùm adsunt scrutatores, & antequam è loco discedant, ubi fit electio: Cùm enim discessêre, atque officio suo functi sunt, res jam in integro non est; nec jam privati queunt variare electores.

(i) Innoc. IV. in d. c. Publicato. n. 2.
(k) Paulus in leg. Dum jam. 30. ff. de testamentaria tutela. l. 26. tit. 2. Leg. Rutilia 69. & Leg. liberi. 70. ff. de contrahendâ emp. & vendit. &c. lib. 18. tit. 1. & Leg. Si fuerit. 11. de rebus dubiis. lib. 34 tit. 5.

Ratio, quâ statuitur hæc regula, est, quia ante scrutinii promulgationem, nulla fit nominato per talem variationem injuria: quia, cùm datum suffragium sit obsignatum, electi nomen non potest cognosci, & *quod ignoratur, perinde est, ac si non esset*, ut loquitur Fagnanus; quod multis Digestorum Legibus adstruit.

(l) Innoc. IV. in d. c. Publicato. n. 2. col. 2. vers. *Item argumento à contrario sensu.*
(m) Fagnan. loco cit. n. 52.

Præsuppositis duabus hisce regulis, tanquam certis; dicendum, viginti electores variare non potuisse cum injuria Maximiliani, nec ab eo in Ferdinandum suffragia sua convertere; quandoquidem, ut simplici expositione casûs patet, ad quem fit responsio, de eo casu agitur, in quo promulgatum est scrutinium, & nomen Decani, à majori numero electi, toti Capitulo declaratum, cui nullum aliundè potest objici impedimentum Canonicum.

CASUS VIII.

Cum ad electionem Decani convenisset Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Telesinæ; Scribæ seu Notarii Laïci operam adhibuerunt Canonici. Nunquid valida est & Canonica eorum electio?

RESPONS.

Diffident inter se de hac difficultate Doctores. Alii siquidem, ut Abbas Antiquus, Petrus Sampsonius, Ægidius Romanus, & Hostiensis (n), contendunt necesse esse, ut hujusmodi officialis Clericali militiæ nomen dederit, & horum ultimus Authorum (o), tuetur, nullum Clericale instrumentum à Notario Laïco confici posse. Alii, ut Panormitanus (p), Baldus (q), Compostellanus (r), & Durandus (s), contrarium sentiunt.

Prima ratio, quam affert Baldus, est, quia adhiberi potest Laïci testimonium, quando de contestata electione agitur; quare etiam pro Scribâ vel Notario in eâ quoque adhibêri potest. Altera ejus ratio est, quia hujusmodi officialis publico destinatur ministerio, non minùs pro Clericis, quàm Laïcis.

Tertia addi potest ratio, quam suppeditat Panormitanus; quia videlicet hic officialis nullam exercet auctoritatem pro electione, cujus causâ instrumentum confirit, nec ejus ministerium est spirituale, non magis, quàm Procuratoris *in causâ spirituali*, qui, licèt Laïcus, officio suo validè fungi potest.

(n) Abbas (Antiquus) Ægid. Romanus, Petrus de Sampsone & Hostiensis in c. Quia propter. 42. de elect. &c.
(o) Hostiensis in c. Sicut. ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant. n. 6. vers. Quid ergo. l. 3. tit. 50.
(p) Panormit. in d. c. Sicut. n. 17. vers. *An autem Laicus.*
(q) Bald. in c. Decernimus. 2. de judiciis l. 2. tit. 1.
(r) Compostel. in c. Quia propter. 41. de elect.
(s) Guill. Durandus in speculo. tit. de fide instrumentorum. l. 2. tit. 4. §. Restat. vers. *Quid ergo tabellio.*

Hæc

Hæc decisio est Fagnani in suo Commentario in Decretales (a), & Concilio Tridentino conformis est, quod manifestè & verbis expressis declarat Notarios regios seu Tebelliones acta scribere jure posse *in causis Ecclesiasticis*, ut legere est sessione 22. cap. 10. in quâ Episcopis tribuitur potestas eos examinandi, & consequenter eos probandi vel rejiciendi: quâ in re tamen Concilii disciplina in Regno Galliæ non admittitur, in quo istam in Notarios Laïcos authoritatem sibi jure vendicare nequeunt Episcopi.

(a) Fagn. in 2 part. lib. Decretal. in c. *Quisquis*, 43. de elect. §. 19. & seqq.

Colligimus ergo, quòd, quamvis Ecclesiæ Tesinæ Canonici Scribæ Laïci operam in electione Decani sui adhibuerint, eorum tamen electio legitima est, licèt opportuniùs Clerici manu ad exercitium hujusce ministerii usi fuissent.

CASUS IX.

Cum in Monasterio sancti Ambrosii habitum fuisset generale religiosi ordinis Capitulum, omnium conventuum Ordinis delegati adfuêre; quolibet delegato procuratione sui conventus munito, quâ ei fiebat potestas, ut Capitulo interesset suffragiumque ferret. Post diuturnam de Superiore eligendo contentionem; omnes de electione ex compromisso faciendâ consensêre, unanimique consensu duorum Capitularium Religiosorum arbitrio eam permisêre, ut digniorem in conscientia eligerent: quod perfectum est. Nunquid Canonica est hæc electio?

RESPONS.

Electio illa non est Canonica: Cùm enim aliorum conventuum deputatis procuratio tantùm generalis esset, compromittere vel transigere non potuerunt. Id constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Pisanum, quam refert Summa juris (b): Cui rei etiam consentiunt Leges quàm plurimæ seu Digestorum, seu Codicis (c), quas laudat Caballutius (d), ad asserendam propositionem nostram, & quibus Rebuffi addit authoritatem (e), qui ea de re loquens in suo in concordatum Commentario quadraginta septem casus enumerat, in quibus inutilis est procuratio generalis, inter quos compromissum aut transactionem reponit. En verba primæ Legis, quam citat hic Author: *Mandato generali non contineri etiam transactionem, decidendi causâ interpositam, & ideò si posteà is qui mandavit, transactionem ratam non habuit, non posse eum repelli ab actionibus exercendis.* Sic etiam loquitur secunda: *Transactionis placitum ab eo interpositum cui causæ actionem, non decisionem litis, mandasti, nihil petitioni tuæ derogavit.*

(b) Innoc. III. in cap. *Per tuas*, 9. de arbitris, junctâ Gloss. ibid. in fin.

(c) Leg. *Mandato*, 60. ff. de procuratoribus & defensoribus lib 3. tit. 3. Leg. *Transactionis*, 7. Cod. de transact. lib. 2. tit. 4.

(d) Joan. Caball. juris can. Theor. & prax. l. 2. c. 24. n. 11.

(e) Petrus Rebuff. in concordat. tit. de electionis derogat.

Observandum autem eâ de re, quod si vel unus vocalium compromisso non assentiretur, quod in Capitulo posset proponi, electio ad aliorum consensum consequenter facta esset invalida: quia delegati ad unum eligendum, possunt eundem tantummodò eligere *vice omnium*, ut loquitur Innocentius III. in Concilio Lateranensi, cui an. 1215. præerat; *aliter electio facta non valeat*, inquit hic Papa (f). Id quoque observat doctus Franciscanus è Lusitania, qui decimo sexto sæculo florebat (g).

(f) Innoc. III. in c. *Quia*, 4. de elect. & electi potestate & ibi Glossa.

(g) Emmanuel Rodericus qq. regularibus. q. 54. art. 12.

CASUS X.

Camillus, Religiosus, Monasterii Germaniæ Superior, tantâ adversùs Antonium, unum è suis subditis virum Religionis virtutibus insignem antipathiâ laborat, ut ejus præsentiam absque intimo supremæ aversionis sensu pati nequeat, quam etiam sæpè sæpiùs morositate sua manifestat, contemptuque illius nec non factorum, quantumvis innoxia sint & laude digna.

Antipathiam hanc tandem odium excepit: ita ut, cùm Antonius Provincialis sui mandata iter aggressus esset ad rem Monasterii sui gerendam, Camillus impos animi, Antonii absentiæ occasionem arripuerit, calumniarumque libellum in eum instruxerit; quem vi minisque à tribus Religiosis subscribi curavit, quos minùs idoneos ad sibi resistendum novit, & quibus etiam lectionem ejus denegavit. At Religiosi illi, cognitâ tandem Camilli libelli calumniâ, veniam ab Antonio de suâ ignaviâ petiêre, & scripto quisque eorum declaravit, primum à se subscriptum libellum esse falsum & calumniis refertum, seque subscriptionem suam revocare, quàm à se, non lecto illo libello, minis extorserat Camillus, & tandem se agnoscere, Antonium omnibus viri Religiosi virtutibus esse præditum, cui quidquam vitii jure objici non poterat. En factum.

Nunc verò in promptu est, ut fiat electio Provincialis Ordinis, & assistentis, jamque inter Religiosos fama volat, Camillum procul dubio alterutram ex his dignitatibus esse obtenturum. Quâ de re quærit Antonius, utrùm Camilli electioni, illæsâ caritate, intercedere nequeat, seu ad vitandam hujusce Superioris vexationem, quam ipso Provinciali aut assistente, jam declinare non poterit, seu ad bonum Religionis procurandum, exclusâ tam indigni Religiosi electione?

RESPONS.

Duplex distinguendus est finis, quem in specie propositâ sibi præstituere potest Antonius; prior videlicet qui ad se solum spectat; alter verò qui ad commune Ordinis sui bonum pertinet.

Quoad priorem existimamus, ad humilitatem, caritatem & patientiam Antonii pertinere, ut ipsum flocci faciat, & Christi sequitur vestigia, qui cùm à Judæis ita accusaretur, *Dæmonium habes*, leniter & absque ullo præcipiti impetu respondit; *Ego Dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me, ego non quæro gloriam meam* (h): Cùm reponere potuisset, ipsos maligno potiùs commoveri spiritu: Quod tamen in eos retorquêre noluit, *ne*, inquit sanctus Gregorius Magnus (i), *non dixisse veritatem, sed provocatus contumeliam reddidisse videretur.* Si ergo Religiosus ille sui ipsius rationem habeat, eum meminisse necesse est, persecutionem quolibet tempore fuisse sortem filiorum Dei, præmium virtutis, caracterem electorum, verumque prædestinatorum Typum, quibus cùm sit Christus exemplar, ut caput etsi ipsius instar, cunctis vitæ suæ diebus, eos in signum contradictionis improborum positos esse, atque ab illis contemptus, contumelias & persecutiones pati necesse est, quibus eos vult Deus tentari, ut tanquam aurum in fornace purgentur, & coronâ fiant digniores, quam ipsorum patientiæ nec non perseverantiæ promittit. Ex hoc principio in Camillum quoad seipsum agere non debet Antonius, si caritatis atque Religiosæ humilitatis rationem habêre velit.

(h) Joan. 8. 48. 49. & sq.

(i) S. Greg. hom. 18. in Evang.

Quod spectat ad alterum finem, quo bono communi Ordinis consulitur, Antonius pro certo tam indignæ personæ electioni refragari potest; quod ut facilius assequatur, tria Religiosorum scripta proferet, qui adeò fuêre ignavi, ut contra verum propriæque conscientiæ dictamen libello subscriberent, quem in fratrem suum innoxium scripserat Camillus; idque ut ejus impediat electionem ab iis magno boni communis Ordinis detrimento faciendam, quibus ignoti sunt pravi ejus mores.

Cæterùm id tantùm dicimus ex hypothesi, quòd Camillus injustitiam horrendam ab eo in Antonium commissam non reparârit; in hac enim suppositione de eo non sine causa dici potest hæc juris regula, quam affert Bonifacius VIII. (k) *Semel malus semper præsumitur esse malus*: At verò si calumniæ suæ pravas consecutiones emendasset, ejusque certa foret conversio, tùm silêre posset Antonius; quamvis reipsa Monachus, qui tam grave potuit

(k) Bonifac. VIII. reg. 8. de reg. juris in 6.

admittere facinus, ad ullam unquam regularem dignitatem promoveri queat.

CASUS XI.

ARCHANGELUS, Religiosus, reformati cujusdam ordinis Provincialis, cùm præesset Capitulo habito ad electionem Superiorum aliorumque officialium Conventuum Provinciæ; & quam grave esset incommodum agnovisset, si unicuique quisque indifferenter ei, quem mallet suffragaretur, tres proposuit Capitulo eligendos pro se, Petrum scilicet Paulum & Joannem: quo facto bis tertiam suffragiorum partem & ampliùs Petrus retulit. Nonne Canonica est hæc electio?

RESPONS.

Quælibet electio libera penitùs esse debet, ut statuit alterum œcumenicum Concilium Lugdunense, sub Gregorio X., qui huic præerat, habitum, & cujus constitutio his verbis in Sexto refertur (a): *Cùm arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquem obligationis cujusque necessitas adigit; cessat electio, dum libertas adimitur eligendi.* Atqui eligentium libertatem restrinxit Archangelus, ad unius eorum delectum, quos ipse nominavit, illos adigendo. Igitur Petri electio, licèt à majori capitularium numero facta, est invalida.

(a) Conc. gener. Lugdun. II in cap. *Ubi* 2. §. *Cæterùm* de elect. & electo potest. in 6. lib. 1. tit. 6.

Id quoque expressè declarat Celestinus III. (b), similem damnatus usum, qui ab ipso nominatur *pravæ consuetudinis morbus*, & asserit, quod *hoc redundat in gravamen Ecclesiasticæ libertatis*: quare *præscriptam*, inquit, *consuetudinis pravitatem sancimus penitùs abolendam.* Quâ de re ait Panormitanus conformiter ad sententiam hujusce Pontificis, tali modo eligendi destrui omninò, quod electioni essentiale est, plenam nimirum destruendo electorum libertatem.

(b) Celestin. III. in c. *Cùm terra*. 13. de elect. & elect. potest.

Decisionem istam adstruunt Cabassutius & Sylvester (c), nec non Rodericus (d), cujus est istud testimonium: *In nostra Religione*, ait, *vidi ego, me præsente, tres Guardianorum electiones declarari irritas & nullas, eò quod simili modo fuerint coarctata.* Atque, ut sententiam suam confirmet, pro se laudat Covarruviam, Fortunium Garciam, Decium & Bartholomæum Philippum; hisque verbis concludit: *Unde existimo, quod si electores, factâ hujusmodi coarctatione, ad electionem procedant & eligant alium à nominatis à Prælato generali, electio utique valebit, si fuerit dignus.*

(c) Joan. Cabassut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 23. n. 8.
Sylvester de Prierio v. *Electio*. 1. §. q. 26.
(d) Emmanuel Rodericus qq. can. & regular. tom. 2. q. 52. art. 11. pag. 128. col. 2. edit. Antuerp.

Confirmatur hæc solutio à Cabassutio (e), ex Decretali Innocentii III. ad Joannem, Cardinalem à sancto Stephano, qui tùm in Hibernia pro se legatione fungebatur, scribentis (f), quâ electionem invalidam declarat hic Papa factam, non convocatis iis omnibus, qui huic interesse jure poterant: unde concludit hic Canonista, à fortiori non valere electionem in casu proposito; cùm multò magis offendatur electorum libertas, cùm ab eo, qui præest restringitur ad unius eorum duntaxat electionem, quos ipse designavit. Rectè igitur ex Constitutionibus multorum ordinum prohibita est hujusmodi praxis, ac præcipuè ex Constitutionibus sancti Francisci, quas laudat Rodericus, qui unus erat Religiosus hujusce Ordinis, & definitor Provinciæ sancti Jacobi, & sancti Dominici Ordinis statutis (g).

(e) Cabassut. ibid. n. 9
(f) Innoc. III. in cap. *Quod sicut*. 29. de elect. &c. lib. 1. tit. 6.
(g) Constitut. Ord. Prædicatorum dist. 2. c. 2. §. 4.

Cæterum hactenùs dicta intelligenda sunt conformiter ad id, quod jure communi de electionibus præscribitur. Neque enim nos fugit veteres esse consuetudines his contrarias; & juxta quas Capitulum congregatum duos tresve eligit, Principi præsentandos, qui eum eligit, qui sibi magis arridet: Sed reipsa hujusmodi electiones habendæ sunt tantummodò uti simplices nominationes, non verò uti Canonicæ electiones, ut ait Innocentius in Decretali mox laudata (h): *Electio quæ facta est de tribus, dicenda videtur potius nominatio.*

(h) Innoc. III. in cit. cap. *Quod sicut.*

CASUS XII.

Cùm Religiosi quadraginta, ex quibus constat regulare Capitulum Monasterii sancti Vincentii, ad electionem quorumdam officialium per viam scrutinii faciendam convenissent, unum tantùm scrutatorem ad recipienda suffragia constituerunt. Nunquid Canonica est facta ab iis Electio?

RESPONS.

Talis electio non est Canonica: Necesse est enim cùm fieri potest, ut tres adsint scrutatores juxta definitionem Innocentii III. (i) cùm ipse quarto præesset Concilio œcumenico Lateranensi. En ipsius verba de electionibus quæ fieri debent: *Statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent & volunt & possunt commodè interesse, assumantur tres de Collegio fide digni, qui secretè & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi.... aliter electio facta non valeat: nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem absque vitio celebrata.* Cujus rei rationem hanc affert Rodericus loquens de electionibus generatim (k): *Quia is numerus* (trium videlicet) *magis perfectus creditur & fraudem excludit, facilitùsque concurdes fiunt; cùm facilè duo discordes esse possint, ac vix fit, quin duo ex tribus inter se consentiant.* Unde post multos, eosque inclytos Canonistas ita concludit: *Quare creditur electionis substantiam hunc numerum exigere, prout tradunt Hostiensis, Abbas & Petrus Biaxius.*

(i) Innoc. III. in c. *Quia propter*. 42. de electione & elect. potestate.
(k) Emmanuel Rodericus qq. Cano. & regul. q. 52. art. 1. tom. 2. & apud eum Hostiens. in sum. tit. de elect. § *Qualiter facienda*. v. *Collegium*.
Abbas in cit. c. *Quia propter*.
Pet. Biaxius de elect. cap. 24. part. 3.

Diximus; *cùm fieri potest*: Nam contingere potest, ut hæc observari nequeat regula, ut quando in tribus quatuorve personis tota consistit communitas: *Si verò Collegium non ita sit numerosum, ut tres scrutatores constituere possit; putà, quia eorum Collegium in tribus tantùm consistat, vel duobus: non erit hæc forma servanda, cùm scrutari non possit.* Ita observat mox laudatus Author, qui addit, in hoc casu electionem absque scrutinio legitimè fieri posse: *Sed quomodocumque electio fiat, tenebit; prout tenent (l), Abbas & Joannes Andræas..... Craveta, Biaxius & Rolandus.*

(l) Abbas & Joan. Andræas in cit. cap. *Quia propter*.
Craveta cons. 1. col. 2.
Biaxius supra cit.
Rolard. cons. 43 n. 37. lib. 2. apud eundem Rodericum.

CASUS XIII.

QUODAM Monialium Conventus Ordinis mendicantium in Diœcesi Tabellicensi positus à quatuor fermè sæculis fundatus est à Rege Galliæ, qui, sibi non servatâ nominatione, liberam Superioris electionem conformiter ad regulam & constitutiones Ordinis dimisit: Monasterium illud à sua fundatione ad an. 1700. sine intermissione ullâ jure illud electionis exercuit: Verùm Religiosæ quædam schismatico tandem ingenio, aut quorumdam nobilium instinctu impulsæ, eâ fuêre astutiâ & etiam apud Regem gratiâ, ut ipsius religionem intercuperent, ipsi suadendo, quod, cùm regiâ donatione erectum esset Monasterium suum ad ipsum jure pertinebat Superioris nominatio, cui assensum Pontificium exigere poterat; licèt jus illud Regi non competere contrarius quatuor fermè sæculorum usus confirmaret. Rex igitur hujusce Monasterii Superiorem nominavit alterius Ordinis Religiosam, quæ, Principis hujus authoritate & ex falso exposito in curiâ Romanâ Bullas suas obtinuit, novamque illam dignitatem adivit. Decem duodecim-ve Religiosæ intentæ ad asserendam antiquam disciplinam, intervenêre, ne ista superioritatem adiret, atque de nullitate Bullarum ejus contestatæ sunt, nec non omnium actorum superioritatis quibus consequenter ad eas se immiscêre poterat; atque declarârunt, nullum ex ejus actis se confirmare velle, quantumvis præsentes: Quocircà Regem sollicitare coacta est, ut a Summo Pontifice indultum obtinêret, quod à Papa concessum est, non obstante monialium oppositione, & suprà

falsa

falsa acta, Summo Pontifici allegata, & etiam sub conditione, quæ nondum perfecta est.

Novum hoc medium oppugnârunt istæ Moniales tanquam oppositum, non solùm fundationis titulo, sed etiam Ordinis constitutionibus, nec non rescripto Urbani VIII. & statuto Præpositi sui generalis, quibus statuitur, ut conventus sui Superiores tribus alternis annis à Religiosis vocalibus eligantur; & quibus earum jubetur reformatio: quod acceptârunt illæ Moniales sub conditione triennalis electionis.

Mortuâ istâ Superiore, alteram Rex nominavit, vi ejusdem indulti, quæ possessionem adivit, minata priùs ex regio mandato transportationem refragantium in alia Monasteria: Quocircà Moniales istæ sic oppressæ, & Regis iram, nec non egressum suum è conventu suo ipsius authoritate jussum verentes, id unum potuêre, ut apud Religiosam professione aliis antiquiorem de vi ac minis sibi à novâ illâ Superiore intentatis contestarentur: Talis est etiamnum hujusce Monasterii status.

Quâ de re quæritur, 1. utrùm decem duodecim ve Religiosæ ad regularitatem instituti sui, & veteris disciplinæ restaurationem stabiliendam intentæ, in foro conscientiæ teneantur ad usurpandum novum medium, qua se uti posse arbitrantur, ut veterem consuetudinem suam restituant; triennalemque restaurent electionem, supplicem videlicet libellum Regi dando; quo ipsum obtestentur, ut supposito jure cedere velit, quod sibi subreptitiè aut obreptitiè Pontificio indulto concessum est, & conando, ut antiquam obtineant alternis tribus annis eligendæ Superioris possessionem?

2. Utrùm Religiosæ, quæ factæ innovationi favêrunt, non teneantur assentiri in foro conscientiæ, ut non minùs suo, quàm aliarum nomine supplex Regi detur libellus, & quantùm in se est conari, ut allatam à se resarciant perniciem ex eversione antiquæ Ordinis disciplinæ?

3. Utrùm nova Superior vi indulti nominata etiam in foro conscientiæ non teneatur ad aliarum partes accedere, ut felicem hæc petitio Ordinis bono adeò consentanea & utilis assequatur exitum?

RESPONS.

Existimamus 1. quòd, si vera sint omnia, quæ in specie proposita exponuntur, pro viribus suis eniti debent, decem duodecim-ve Religiosæ, ut antiquum suum obtineant usum, demississimè Regi exponendo, se jus suum injustè ob injectas ipsi falsas rationes amisisse, Pontificiumque pariter indultum ex falso exposito fuisse obtentum: quod utrumque se Regi probaturas esse asseverabunt.

Ratio est, quia strictè tenentur ad conservandas instituti sui regulas Ordinisque Constitutiones, cùm ab aliquo propriæ rei studio, aut ambitione aut aliâ quâcumque injustâ ratione labefactantur. His addi potest, quòd, supponendo vera esse, quæ in Principis nominationem & indultum allegant, dici potest, nullam sibi esse Superiorem legitimam, cùm in eo casu prima & altera nomine tenùs fuêre, nec in foro conscientiæ ullum superioritatis actum exercêre potuerint, juxta istam juris regulam (a): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

(a) Bonifac. VIII. in reg. 64. de reg. juris in 6.

2. Idem affirmamus de Religiosis, quæ immutationis veteris usûs hujusce Monasterii participes fuêre: nam ad communem, quæ iis incumbit cum aliis obligationem, strictior etiam pro illis accedit; quandoquidem hæc una ipsis via superest ad resarciendum malum, quod intulerunt, ut ad aliarum partes accedant, quæ ad bonum communitatis benè sunt affectæ, & assentiantur, ut supplex, quem istæ meditantur, non minùs suo quàm illarum nomine Regi detur libellus, & seriò ac bonâ fide conferant, ut antiqua Monasterii consuetudo in integrum restituatur.

3. Nova Superior cui notæ sunt artes, quibus & quæ præcessit, & ipsæ usæ sunt ad obtinendam, quam habuere sedem, meminisse debet ejus, quæ ipsi incumbit, obligationis, ut singulari prosequatur veneratione omnia ordinis sui statuta, quorum unum ex præcipuis est jus triennalis electionis; & quòd, cùm per quatuor fermè sæcula viguerit hujusmodi eligendi ratio; novum obtinendæ superioritatis suæ modum approbare non potuit: quòd, cùm schisma & scandalum ob factam in electione triennali, quæ abolita est, mutationem contigerint; ad ipsius officium & caritatem pertinet, ut seriam det operam restitutioni antiquæ hujus consuetudinis, ne penitùs ruat stabilita instituti hujus Ordinis disciplina. *Quoniam non ignorat sancta Synodus*, inquiunt Patres Tridentini (b), *quantùm ex Monasteriis piè institutis & rectè administratis in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur; necessarium esse censuit, quò faciliùs ac maturiùs, ubi collapsa est vetus & regularis disciplina instauretur, & constantiùs, ubi conservata est, perseveret, præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes regulares, tàm viri, quàm mulieres, ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant..... si enim illa quæ bases sunt & fundamenta totius regularis disciplinæ, exactè non fuerint conservata, totum corruat ædificium necesse est.* Deinde Sacro-sancta Synodus loquitur de modo, quo fieri debent electiones, tanquam de uno ex præcipuis disciplinæ regularis articulis (c): En ejus verba: *In electione Superiorum..... Abbatum & aliorum Officialium ac Generalium & Abbatissarum, atque aliarum Præpositarum, quò omnia rectè & sine ullâ fraude fiant, imprimis sancta Synodus districtè præcipit, omnes suprà dictos eligi debere per vota secreta; ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur..... si verò contra hujus Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit.*

(b) Conc. Trid. sess. 25. de regul. & monial. c. 6.

(c) Conc. cit. c. 6.

Ex his Concilii verbis manifestè constat, quæ sit mens, quâ vult Ecclesia, ut Superiores ad Monasteriorum regimen eligantur, & quo pacto eorum fieri debeat electio; atque adeò quàm enixè conari debet moderna Superior, ut efficaciter ad restitutionem antiquæ conferat disciplinæ, quæ diu in monasterio observata est, cujus superioritatem obtinuit: quod tantùm affirmamus suppositâ eorum veritate, quæ in casu proposito explicantur; ac præcipuè si certum sit, Summi Pontificis & Regis interceptam fuisse falsis expositionibus religionem, uti affirmatur. Propositum autem illud moderna Superior certiùs assequi non potest, quàm si abdicationem suam Regi proponat, & ad communitatem accedat in sollicitationibus Regiæ majestati faciendis ad obtinendum jus meditatum: alioquin sperato exitu frustrarentur Moniales ex ejus authoritate & favore, & quia aliunde ex ejus humilitatis ac propriæ rei contemptûs exemplo tria orientur præcipui momenti commoda: 1. Quia efficaciùs Principi persuadebit, adeò notam defuncti Regis pietatem ab authoribus & promotoribus hujusce mutationis reipsa fuisse delusam. 2. Quia adversantium sibi Monialium animum, fiduciam & amicitiam hac ratione sibi denuò conciliabit. 3. Quia solidam pacem, perfectamque inter omnes hujusce conventûs Religiosas concordiam stabiliet: cùm alio agendi modo, deinceps, ut antè perseverabit inter eas discordia; aut si quæ Regi supplicem dare libellum statuerunt, absque ejus interventu postulata referant; apud eas habebitur tanquam puella ambitiosa ac dominationis ac propriæ rei cupida. Unde colligimus, Superiori huic strictiùs incumbere onus quàm partium suarum Religiosis, ut toti sit prævia communitati in supplici libello, qui Regi dabitur ad obtinendam triennalem electionem, voluntati Regis Monasterii sui fundatoris nec non Ordinis sui constitutionibus adeò conformem, quibus singulariter adhærêre debet.

CASUS

CASUS XIV.

Religiosæ Monasterii sancti Hilduini, Ordinis sancti Bernardi, suffragiorum pluralitate, Honoratam ejusdem quidem Ordinis, sed alterius Monasterii Religiosam sibi Superiorem elegerunt. Nonne Canonica est electio, ita ut Honorata Religiosarum sancti Hilduini legitima Superior censêri debeat?

Respons.

Ad istam difficultatem respondêri nequit, nisi varias distinguendo rationes, quibus Honorata eligi potuit: nam electa est vel simplici electione vel postulatione, quæ duo nunc sunt diversa, non verò, ut olim, unum & idem. Si electione simplici fuerit nominata, electio non est Canonica, nec Honorata tanquam Superior legitima haberi debet. Ratio est, quia simplex electio fieri tantùm potest de personâ, quæ sit *de gremio*, hoc est, de corpore Communitatis, ut constat ex his sancti Gregorii Magni verbis (a); *Defuncto verò Abbate cujuscumque congregationis: non extraneus eligatur, nisi de eadem Congregatione, quem sibi propriâ voluntate concors fratrum societas elegerit.* Et hunc solum casum excipit hic sanctus Pontifex, in quo digna in Communitate inveniri non valêret persona: *Quod si aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis Monasteriis similiter eligant ordinandum.*

(a) S. Greg. in can. *Quam sit*. 5. 18. q. 2. Item in can. *Obitum*. 16. §. 1. ibid.

Idem probari potest ex statuto plurium Canonum qui in Gratiani Decreto referuntur, quorum Decisiones eodem nituntur effato: *Nec emeritis* (*id est benè meritis in vita & scientia*, inquit Glossa) *in suis Ecclesiis Clerici peregrini & extranei..... ad exclusionem eorum, qui benè de suorum civium merentur testimonio præponantur*, ait Celestinus I. (b) scribens ad Episcopos Galliæ. *Tunc autem*, inquit etiam iisdem; (c) *alter de altera eligatur Ecclesia, si de Civitatis ipsius Clero, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus* (*quod evenire non credimus*,) *poterit reperiri: primùm enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis meritò præponantur.* Ex quibus testimoniis manifestum fit, hanc esse mentem Ecclesiæ, ut ex eorum numero fiant electiones, quibus unus præponendus est Superior, non verò ex extraneis; quod intelligendum est de monialibus, uti de cæteris.

(b) Celestin. I. in can. *Nec emeritis*. 12. dist. 61.

(c) Idem in can. *Nullus*. 13. ibid.

Sed si alio modo, qui postulatio dicitur, electa fuerit Honorata, cùm nimirùm in eandem personam consentit bis-tertia pars Capituli ex Innocentio III. (d); electio est Canonica: sed insuper necesse est, ut suam non acceptet Honorata electionem, nisi de consensu legitimorum Superiorum (e).

(d) Innoc. III. in cap. *Scriptum* 40. de elect. & electi potest.

(e) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 67.

CASUS XV.

Cum Religiosæ sanctæ Aldegondæ capitulariter ad electionem Superioris convenissent, ac divisa essent imprimis suffragia, deinde de compromisso convenerunt, ut pacificam instituerent electionem. Aliis hæc fuit mens, ut Episcopum Diœcesanum, naturalem suum Superiorem, aut pro eo Vicarium ejus generalem committerent, datâ licentiâ, eam, quam ad regimen suum aptiorem judicaret, eligendi. Aliæ verò existimarunt, hoc esse officii & grati animi, ut Ferdinandum Parœciæ Dominum committerent. 1. Quia ab avo ipsius erectum simul & dotatum est Monasterium suum. 2. Quia vitam ducit pietate insignem; & consequenter persuasum cuique esse debet, ipsum absque cupiditate, propriæ rei studio, sed ex afflatu divino se gesturum esse, eam Superiorem nominando, quæ præcipui erit meriti. Quâ de re quæritur, utrùm priores, quæ Episcopo suo electionis negotium committere volebant, iis valeant assentiri quæ, cùm plures sint, pro Ferdinando opinantur?

Respons.

Existimant quidam Authores, eum, qui ex compromisso nominatus ad electionem faciendam compromittentium tantùm, propriè loquendo, esse procuratorem; cùm electionem nomine tantùm eorum, qui se nominarunt, conficiat, ut constat ex multis Decretalibus (f): Unde colligunt, non minùs Laïcum, quàm Clericum procuratoris vices implêre posse, etiam in re spirituali, ac proinde in casu proposito compromissarium nominari. Verùm hæc opinio nec rationi, nec juri est consentanea: 1. Non rationi; neque enim tali electioni interesse potest: multò minùs igitur tota ipsi eligentium monialium potestas committi potest, ad nominandam, quam magis voluerit, personam totius Religiosæ communitatis Superiorem.

(f) Innoc. III in c. *In causis*. 30. & passim de elect.

2. Qui vi compromissi, quempiam eligere potest, compromittentem nominare potest. Igitur non simplex est illius procurator; alioqui dicendum foret, quod se-ipsum eligere posset, cùm simplex procurator, ad negotium gerendum commissus, una simplexque cum mandante persona esse censeatur. Ita ratiocinantur Joannes de Anania & Fagnanus, qui priorem laudat, & dicit (g): *Compromissarius potest eligere compromittentem; ergo non est illius procurator, quia alioquin posset quis eligere se-ipsum, cum procurator & Dominus in causa procuratorii censeantur unus & idem, ut hîc observat Joannes de Anania* (h).

(g) Fagn. in c. *Canonicam*. 27. de elect. in 16.

(h) Joan. de Anania sub n. 1. in 1. notabili. vers. *Utrum autem* & vers. *Dic hoc non esse verum.*

Neque etiam cum jure consentit opposita opinio, cùm contrarium ab eo statuatur. Et quidem Innocentius III. ad Cluniacensem Abbatem scribens (i), de compromisso, quo regularis quidam Monasterii sancti Pancratii, qui Varennarum Comiti, hujus fundatori potestatem fecerat, ut è duobus Religiosis, quos nominarat Abbas, eum eligeret, quem ad prioratum occupandum magis idoneum judicaret, declarat, tale compromissum canonicis regulis repugnare, & in perniciosum atque Ecclesiæ libertati contrarium trahere exemplum: *Attendentes, itaque:* ait hic summus Pontifex, *quod jus eligendi in Collegiatâ Ecclesia non cadit in Laïcum; & ideò id esset perniciosum exempla, & redundaret in dispendium Ecclesiasticæ libertatis, volumus &c.* Et ideò Celestinus III. (k), damnat & abrogat consuetudinem, quæ in Palæstina erat in usu, cùm de Præsulis electione ageretur, duos nominandi, & facultatem faciendi Patriarchæ Hierosolymitano, aut Principi, unum eligendi, aut ambos respuendi. Ob eandem quoque causam Innocentius III. irritam declarat Præsulis electionem, à Capitulo simul & à Laïcis factam (l): *Edicto perpetuo prohibemus* hæc sunt ejus verba, *ne per Laïcos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur, quæ si fortè præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obstante contrariâ consuetudine, quæ dici debet potiùs corruptela.* Quod Glossâ confirmat viginti fermè testimoniis tam à jure Canonico, quàm Romano depromptis.

(i) Innoc. III. in c. *Sacrosancta* 51. de elect.

(k) Celest. III. in c. *Massana*. 36. eod. tit.

(l) Gloss. v. *Per Laicos*.

In nostram sententiam abit Ancharanus (m): eamque amplectitur Fagnanus (n), nixus authoritate inclyti Abbatis (o), & asserit; quod, cùm de Superioris electione agitur, non satis est, ut nudum præbeat quis ministerium suum, ut simplex procurator ad rem finiendam commissus, sed insuper quod judicium de idoneitate aut incapacitate subjecti ferre debeat: *Dico secundùm Abbatem*, hæc sunt verba Fagnani (p), *in electione Prælati non versari nudum ministerium, imò enim debet arbitrari, an quis sit idoneus ad officium Prælaturæ..... nec est simplex Procurator, imò officium in ejus personâ radicatur, adeò ut nec revocari possit*: quæ ultima verba intelligenda sunt, *re non amplius integrâ*, ut declarat Innocentius III. in alia Decretali quam scribit ad Abbates Magnæ-Silvæ, & Bellæ-Perticæ (q).

(m) Ancharanus in c. *Causam*. 27. de elect. n. 1.

(n) Fagn. in eod. cap. n. 10. & seq.

(o) Abbas in d. cap. n. 3.

(p) Fagn. ibid. n. 13.

(q) Innoc. III. in cap. *Cùm consir.* 30. de elect.

Confir-

Confirmari potest hæc decisio ex aliâ Decretali ab eodem Innocentio III. in Concilio quarto œcumenico Lateranensi emissâ (a), quæ sic habet: *Generaliter prohibemus, ut super rebus spiritualibus compromittatur in Laïcum, quia non decet, ut Laïcus in talibus arbitretur.* Ad quod addit Glossa (b): *Sic enim patet, quod de rebus spiritualibus in Laïcum compromitti non potest, etiam incidenter, quia Laïcus de talibus cognoscere non potest..... Et Ecclesiastica negotia tractare non debent Laïci..... & de universa Ecclesia malè judicat, qui quærit judicium Laïcorum.* Quod hujusce Glossæ Authoe ex moltis Canonibus & Decretalibus confirmat.

(a) Idem in Conc. gen. Lateran. c. 40 in cap. *Contingit.* 7. de arbitris. lib. 1. tit. 43.
(b) Gloss. ibid. v. *Spiritualibus.*

Constat igitur, Religiosas, de quibos agitur, non potuisse canonicè Ferdinandum ex compromissu nominare, ipsi faciendo potestatem, ut in Superiorem eam eligeret, quam digniorem judicaret; & ceteras Religiosas, quamvis numero multò inferiores, in foro conscientiæ priorum consilio non posse assentiri, cùm rationi & Ecclesiæ regulis adversetur.

CASUS XVI.

Cum triginta Moniales Coonventûs sanctæ Melaniæ multoties ad Superioris electionem frustrà processissent, quòd nulla ex iis soffragiorum numero vinceret, iterùm inchoatum est scrutinium: Religiosæ duæ Superiori declarârunt, se huic suffragari, quæ votorum numero vinceret. Cùm Gabriela qoindecim suffragia retulisset, his Superior & duæ scrutatrices duo supradicta suffragia addiderunt, qoæ cùm ad septemdecim suffragia pervenirent, majorem efficiebaot numerom. Tùm Superior seu Præses Gabrielæ electionem promulgavit, sileotibus scrutatricibos, quæ rem, uti gesta erat, noverant. Quâ de re quæritur, 1. utrùm electio Gabrielæ sit Canonica. 2. Si fortè non sit talis, utrùm in foro conscientiæ teneantur serotatrices ad declarandnm, qoo pacto lata sint hæc duo suffragia, priosquàm coofirmetur electio?

Respons.

Ut solvatur proposita difficultas, sciendum, quòd, ut legitima sint suffragia, debent esse certa, absoluta, & determinatæ personæ applicata; non verò incerta, conditionata, aut alternativa, ut patet ex Constitutione Innocentii IV. in primo Concilio œcumenico Lugdunensi an. 1245. lata (c); cojus hæc sunt verba: *In electionibus & postulationibus ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel incerta penitùs reprobamus; Statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris consensibus celebretur electio, voce illorum, qui non purè consenserint, eâ voce in alios residente.*

(c) Innoc. IV. in cap. *In electionibus.* 2. de elect. &c. in 6.

Præsoppositâ illâ regulâ tanquam certâ, dicimus, electionem, de quâ agitur, non esse Canonicam; cùm facta tantùm fuerit consequenter ad duo suffragia incerta & indeterminata; qoocircà Gabriela, quæ sic electa est, suffragiorum numero non vicit; quod tamen absolotè necessarium est, ot fiat electio Canonica, uti constat ex his Gregorii IX. verbis (d): *Neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli pervenisse: Unde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra formam Concilii generalis...... sententialiter duximus irritandas*: Et ex his aliis ejusdem summi Pontifis, ad Catalaunense Capitulum scribentis (e): *Electionem dicti R. non personæ, sed potiùs electionis vitio, cùm major & sanior pars non consenserit in eundem, de Fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.*

(d) Greg. IX. in cap. *Cumana.* 5. de elect. &c.
(e) Idem in cap. *Ecclesia.* 57. eod. tit.

Cæterùm, cùm siluerint scrutatrices, & cum præside electioois instromento subscripserint, cumque hoc scripto appareat electionem canonicè factam esse; opportunum ducimos, ut in silentio soo perseverent, nec rationem declarent, quâ excedentia suffragia lata fuere. Ratio est, quia jam non admitterentur ad declarandum hujusce electionis vitium, aut ejus confirmationem impediendam: Quare criminosum non est earum silentium juxta istam juris regulam (f): *Culpâ caret, qui scit, sed prohibere non potest.* Et quidem ex earum appellatione orirentur tantùm scrupuli in animis pusillaminis, & conscientiis timoratis, & contemptus electæ Superioris & in ejus regimen rebellio, ac denique factiones bono pacis & communitatis contrariæ. Quocircà in hoc casu huic standum est juris regulæ: *Error communis facit jus*, quæ ex Legibus ad marginem indicatis confirmatur (g). Ita difficultatem hanc solvit inclytus Doctor Lusitanus (h).

(f) Leg. *Culpâ.* 50. ff. de diversis reg. juris antiqui. lib. 50. tit. 17.
(g) Leg. *Barbarius.* 13. ff. de officio prætorum. lib. 1. tit. 14. Glossa in Leg. *Non dubium* 5. quod de Legibus & Constit. Principum. v. *Ob id.* Item §. *Sed cùm aliquis.* 7. Institut. de Testamentis ordinandis, & ibi Glossa. lib. 2. institut. tit. 10.
(h) Emmanuel Rodericus qq. can. & regular. q. 52. art. 4. tom. 2. pag. 215. col. 1.

CASUS XVII.

Indicta die Religiosis sancti Cyriaci ab Episcopo, earum Superiore ad eligendam hujusce Conventûs Superiorem, quater quinquies-ve convenire in eam rem, & per viam scrutinii ad eam frustra processere: Cùm duodecim ex iis Læliæ, aliæ verò duodecim Titiæ, novem autem aliæ Mæviæ fuerint suffragatæ: quòd in omnibus scrutiniis contigit: Præsens Episcopus ipsas hortatus est ad concordiam, se etiam discessurum minitans. De novo processêre; sed divisa semper, ut anteà fuêre inter tres illas Religiosas suffragia: quo facto Episcopus Læliam Superiorem declaravit. Nonne Canonica est hæc electio?

Respons.

Electio illa non est Canonica, quatenùs facta est duodecim Mooialium suffragiis, quibus suum addidit Episcopus. Ratio est, qoia electio non potest esse Canooica, nisi facta fuerit *à majori & saniori parte Capituli*; ut declarat Gregorius IX. in unâ suâ Decretali ad Capitulum Catalaunense scriptâ (i), in quâ irritam declarat factam ab hoc Capitulo electionem, illiusque invaliditatis hanc affert rationem: *Cùm ex Lateranensi Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major & sanior pars Capituli exigatur; & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars consentit.* Reipsa œcumenicum Lateranense Concilium, an. 1179. sub Alexandro III. habitum, quod à Gregorio IX. laudatur, idem expressis verbis decernit. *Statuimus*, inquit (k), *ut nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & ostensum appellatione remotâ prævaleat semper, & suum consequatur effectum quòd à majori & saniori parte Capituli fuerit constitutum.* Quod à quarto Concilio ejusdem nominis, quod sub Innocentio III. habitum est, fuit confirmatum (l). Nec sufficit etiam, ut electio à majori numero facta fuerit, *partium comparatione minorum*; ut loquitur Honorius III. ad Ecclesiæ Rothomagensis Capitulum scribens (m).

(i) Greg. IX. in c. *Ecclesia.* 57. de elect. & electi potest.
(k) In c. *Cùm in cunctis* 1. de his quæ fiunt à majori parte Capituli. lib. 3. tit. 11.
(l) Conc. Later. IV. in cap. *Quia propter.* 42. eod. tit.
(m) Honorius III. in cap. *Ecclesia.* 48. eod. tit.

Lælia verò duodecim tantùm vota retulit, & licèt adderetur Episcopi suffragium, quod numerari non potest, cùm non sit de gremio Capituli, tredecim duntaxat, retulisset, quæ majorem Capituli partem non efficiunt, quod in triginta tribus Religiosis professis & vocalibus consistit. Igitur Religiosæ hujus electio non est Canonica, quoad requisitum suffragiorum numerum.

Nihilominùs, quamvis Canonica non sit quantùm ad hunc respectum hujusce Religiosæ electio; certum eam aliunde non esse irritam, quòd jus Monialium ad Episcopum fuerit devolutum in pœnam negligentiæ suæ aut pravæ dispositionis ad concordiam, & is propriâ authoritate Læliam potuerit eligere, licèt duodecim suffragia, imò vel unum duntaxat retulisset. Ita statuit Innocentius III. in Concilio œcumenico Lateranensi (n): *Qui eligere debuerant*, inquit hic Papa, *eligendi potestate careant, eâ vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur.*

(n) Innoc. III. in cap. *Ne pro defectu.* 41. eod. tit.

Patet autem, magnâ communitatem fuisse negligentiâ ad eligendam Superiorem die ab Episcopo indictâ, nec rationem habuisse monitionum ejus, nec non patientiæ, quâ usus est, electionem moltoties iterando, quin de personâ ad superioritatem idoneâ consentire voluerint ejus Moniales. Unam ergo ipse pleno jure eligere potuit Superiorem, conformiter ad statutum Juris Canonici.

Confirmari potest jus illud Episcopi. Exemplo juris Patronorum, qui de persona non consentiont idoneâ ad possidendum vacans beneficium, cujus nominatio ad eos spectat. & quorum jus in hoc casu ad Episcopum est devolutum, ut fert Decretalis, è tertio generali Concilio Lateranensi deprompta (a): Cùm enim Religiosis vocalibus non magis jus competat Superiores suas eligendi, quàm Patronis nominandi ad Beneficium, cùmque Episcopus non minùs possit ad electionem Superioris communitatis Religiosæ, quàm ad institutionem Parochi, quando de idoneâ personâ utrique consentire nequeunt, is unam pleno jure in utroque casu nominare potest.

(a) Conc. Lat. r. gener. III sub Alex. III. in c. *Quoniam* 3. de jure patronatûs. lib. 3. tit. 38.

CASUS XVIII.

Reyneldis transacto in novitiatu triennio pro anno uno, qui sufficiebat; deinde professa solemniter Religionem in Monasterio sancti Donati, cujus constitutionibus jubetur, ut novæ professæ tres post solemnem professionem in novitiato annos exigant. sub ductu Religiosæ Magistræ suæ, quin jus suffragii in Capitulo obtineant, duobus in eo annis cum novem mensibus permansit, quo elapso tempore à Superiore suâ dispensationem obtinuit, & veniam exeundi è novitiatu, & cum antiquis Professis electionem agendi, in qua ipsius suffragium cæterarum Monialium factionis suæ votis additum, contrà sentientium suffragia devicit. Nunquid valida est hæc electio?

Respons.

Invalida est hæc electio: Neque enim ad Superiorem solam spectat dispensare de Constitutionibus Monasterii, nisi unanimiter consentiat coacta simul communitas, nec legitimi Superioris interponatur authoritas. Ratio est, quia Monasterii constitutiones sunt Leges à Superioribus majoribus seu Prælatis latæ, quæ non minùs Superiorem istam, quam cæteras Moniales obligant. De iis ergo propriâ suâ authoritate dispensare nequit ista Superior, juxta illud Clementis V. affatum (b): *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*. Unde sequitur, quòd, cùm Reyneldis de statuto, de quo agitur, a solâ Superiore suâ fuerit dispensata, ipsius dispensatio est illegitima, nec eam ad suffragium seu activum seu passivum in Capitulo habilem efficere potest, atque adeò, cùm partes, quibus se adjunxit, in oppositam partem solo sui ipsius suffragio prævaluerint, constat, quod, cùm invalidum sit ipsius suffragium, invalida pariter est electio. Quod in expositione casûs annotatur, Reyneldem nimirum duos annos ultra debitum suum in Novitiatu transegisse, est circumstantia, quæ ei prodesse nequit; nam semper verum est dicere, eam post emissam solemnem professionem, tres annos in Noviciatu non exegisse; quod tamen Monasterii constitutionibus exigitur ab adolescentulis professis, ut possint esse vocales. Ita sentit doctus Theologus, quondam Sorbonæ Professor (c).

(b) Clem. V. in Clement. *Ne Romani*. 2. de elect. Item in cap. *Cùm inferior*. 16. de majoritate & obedientia. lib. 1. tit. 34.

(c) De sainte Beuve. tom. 2. cas. 180.

EMPTIO.

CONTRACTUS *emptionis & venditionis*, de quo in hoc titulo verba facimus, & de quo etiam occasione datâ sub titulo *venditio*, dicemus, oritur ex difficultate permutationum, quæ inter homines erant in usu, ut ait Lex, *origo vendendi emendique à permutationibus cœpit* (d).

Emptio definitur: *Pactio pretii pro merce*, inquit eruditus Theologus (e), seu pro re emptâ: quod his verbis Lex exprimit (f): *Si pecuniam dem, ut rem accipiam; emptio & venditio est.*

Pretium, inquit idem Author, est *pecunia valori rei commensa* (g). Quod quidem à communi quandoque prudentum æstimatione dependet, & aliquando etiam Principis authoritate & Magistratûs ad publicam utilitatem præfixum est; tumque venditori legitimum illud pretium tantisper augère non licet.

(d) Leg. Origo ff. de contrahen. empt. l. 18 t. 1.

(e) Polman. cit. loc. n. 606.

(f) Leg. Naturalis. 5. §. 1. de præscrip. verbis.

(g) Part. 2. n 609.

Certa est regula, quòd non in emptione & venditione solùm, sed in omnibus pactionibus bona fides est necessaria, ut in Ædificio fundamentum, iis omnibus præesse debet, & ab ea discedere absque reatu fraudis & injustitiæ non possunt contrahentes. Eam autem observare antiquis Romanis, licèt Ethnicis, sanctum erat atque religiosum. Eximium hujus rei exemplum profert Cicero (h), in Scevola Publii filio, qui, cùm domûs venalis pretium flagitasset à quopiam, atque ab eo venditore didicisset, adeò bonâ fide illius delectatus est, ut ultrà petitum pretium duo nummorum millia numeraverit, quòd tanti valère sibi fuerit persuasum.

(h) Cicero l. 3. de officiis.

Æquitas non minùs est necessaria, quàm bona fides: à se invicem namque sejungi non possunt in emptione & venditione; quandoquidem quantacumque sit bona fides, illatum tamen proximo damnum debeat resarciri, uti evenit cùm venditor rem ultrà ejus valorem vendit, aut emptor pretio valorem non æquat.

Emptio & venditio, contrahitur, inquit Imperator Justinianus (i), *simul atque de pretio convenerit; quamvis pretium nondum sit numeratum.*

Cùm emptio rei alicujus fiat; ut ad usum possideatur, emptor venditorem cogere potest, ut eam sibi tradat pro tempore & loco, quibus convenerunt (k). In eo enim consistit emptâ re fruendi jus; quâ ratione, si quo defectu aut occulto vitio res fiat inutilis, ejus venditorem sponsorem appellare potest.

(i) Instit. de emp. & vendit.

(k) Leg. Datis. 3. & Leg. Ex empto ii. § 2 ff. de acti. empti. & vendiit. l. 19. tit. 1.

Ex

Ex aliâ parte Emptor 1. nunquam Venditoris necessitate niti debet, ut minori pretio ab eo emat, quæ majoris sunt valoris. *Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum (a)*, inquit Scriptura. 3. Rem emptam possidère non potest, nisi pretio persoluto eo tempore & loco, quibus stat conventio; aut saltem datâ cautione, quæ venditori sufficiat. *Pretium in numerata pecuna consistere debet*, inquit Justinianus (*b*). *Quod vendidi*, inquit Lex alia (*c*), *non aliter fit accipientis, quàm si, aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum.* Et si pacto nec tempus nec locus designentur; præsenti pecuniâ fieri debet solutio, juxta hæc Legis verba (*d*): *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die pecunia debetur*; nisi emptori dilationis legitima adsit causa (*e*). Aliter, nisi solvat, pretii usuram solvere tenetur, seu post juridicam venditoris petitionem, seu propter rei venditæ naturam; cùm est fructuosa, ut ager, munus, & domus. Etiam ad ipsum rei emptæ pertinet jactura aut deterioratio, & non solutæ; *Post perfectam venditionem*, ait Lex Codicis, *omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet* (*f*). *Idem dicendum de damno, quod contrahere posset venditor, aut impensis ab ipso faciendis ad conservandam rem venditam* (*g*).

Tandem emptor erga venditorem tenetur, rem à se emptam & traditam curare in omnibus casibus, in quibus solvi potest venditio ac præstare se prædem pro damno in quo fundus culpâ suâ reperiretur, tum cùm venditio solveretur.

Cùm *emptio* & *venditio* sint termini correlati; quò faciliùs intelligantur, quæ in hoc titulo dicenda sunt, necesse est legere titulum, *venditio*, in quo frequens de emptione fit mentio. Juvat etiam pervolvere titulum, *contractus*, præcipuèque de restitutione, in quo multæ inveniuntur decisiones, quæ præsertim ad contractus emptionis & venditionis pertinent.

(*a*) Levit. 25. 14.
(*b*) §. *Item* 2. instit. de empt. & vendit. lib. 3. instit. tit. 24.
(*c*) Leg. *Quod vendidi*. 19. & Leg. *Ut res*. 23. de contract. empt. l. 18. tit. 1.
(*d*) Leg. *Eum qui*. 41. §. 1. ff de verb. significat. l. 45. tit. 1. & L. *In omnibus* 14. ff. de reg. juris. l. 5. tit. 17.
(*e*) Leg. *Initio*. 5. cod. de pactis inter empt. & vendit. compositis l 4. tit. 54. Leg. *Curabit*. 5. cod. de act. empt. & vendit. l. 4. tit 49. Leg. *Julianus* 12. §. 2. ff. de act. empti. & vendit. l. 19. tit. 1.
(*f*) Leg. *Post perfectam*. 1. cod. de peric. & commod. rei venditæ. l. 4. tit. 48. & Leg *Si vinum* 1. ff. eod. tit. l. 18. tit. 6.
(*g*) Leg. *Si is*. 9. & Leg. *Julianus*. 13. ff. de action. empti & vend.

CASUS PRIMUS.

TETRADIUS, emptis à Raymundo decem cadis vini, solvendo pro quolibet centum libras; cum eo transêgit scripto, eum cados servaturum ad primam diem mensis Julii, quo tempore eos apud se abduci curaret, ac pretium cum eo compositum solveret. Factum est, 1. ut Tetradius pretium solvere tempore statuto non potuerit, ac Raymundus vinum suum servare coactus fuerit, 2. Ut vinum ad finem Junii ob immodicos æstatis calores deterius factum fuerit; quocircà tertiâ pretii parte imminutum fuerit, quo à Tetradio erat emptum. Quâ de re quætitur, utrum ad Raymundum venditorem damnum non pertineat, cùm nondum solutione pretii venditio esset perfecta.

RESPONS.

Non ad Raymundum, sed ad Tetradium emptorem pertinet hoc damnum. Nam cùm rem venditam retinère sibi cogitur venditor, ob defectum solutionis pretiî, ejusque valor est imminutus; emptoris est venditori diminutionis damnum compensare, ad concurrentiam pretii conventi. *Si vinum venditum acuerit*, inquit Lex (*h*), *vel quid aliud vitii sustinuerit; emptoris erit damnum.*

Ratio est, quia *post perfectam venditionem omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet*, ut alia Lege fertur (*i*), cui multæ aliæ concordant (*k*). Atqui *emptio & venditio*, uti declarat Imperator Justinianus, (*l*), *contrahitur, simul atque convenerit de pretio; quamvis nondum pretium numeratum sit.* Igitur, cùm Raymundus venditor & Tetradius emptor de pretio pacti erant, atque adeò venditio erat perfecta, decem cadorum vini, licèt nondum ipsi traditi, diminutio in Tetradium cadere debet: *Periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita non sit*, ait idem Imperator (*m*). Reipsâ, licèt emptor propriè rei venditæ per solam ipsius traditionem, dominium acquirat, tamen contractûs perfecti is est effectus; ut emptor venditorem possit compellere ad sibi tradendam rem venditam, nec eam jam habeat venditor nisi ut sequester, qui tenetur eam reddere emptori, qui jacturam, quæ inter venditionem & traditionem rei evenit, ferre debet, ut percipere potest utilitatem & augmentum, quæ eodem tempore possunt evenire.

(*h*) L. *Si vinum*. 1. ff. de periculo & commodo rei vend. init. l. 18. tit. 6.
(*i*) Leg *Post perfectam*. 1. cod. de peric. & comm. rei venditæ l. 4. tit. 48.
(*k*) Leg. *Id quod*. 7. ff. eodem.
(*l*) Lib. 3. institut. tit. 24. §. 1. de emptione & venditione.
(*m*) Ibidem.

CASUS II.

THEOGENES equum à Florente ducentis libris emit; Pactio eorum est voce tantùm prolata; ac Theogenes non nisi intra dies octo equi pretium solvere tenetur, quem tamen de præsenti, ad placitum potest retinère. Post duos siquidem dies reddit, ut equum sumat; at periit morbo mærè naturali & absque culpâ aut negligentia Florentis. Quæritur, utrùm in conscientia 200. libras de quibus cum Florente ipsius venditore convenerat, jam solvere teneatur?

RESPONS.

Difficultatis hujus decisio in eo consistit, ut dignoscatur, quo præcisè tempore perfectus censeatur emptionis & venditionis contractus: ubi enim perfectus est, à venditore ad emptorem rei venditæ transfertur dominium. Atqui, certum est ex jure, rei venditæ dominium ad emptorem transferri, ubi cum venditore convênit de pretio; cùm res voce tantùm peragitur: quocircà ad venditorem non jam pertinet rei venditæ periculum, quæ jam non est venditoris, sed emptoris. *Cùm autem emptio & venditio contracta sit*, inquit Justinianus (*n*), *quod effici dicimus, simul atque de pretio convenerit, cùm sine scriptura res agitur; periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet; tametsi ea res adhuc emptori tradita non sit. Nec enim licet*, ut Lege fertur (*o*), *in continenti facta pœnitentiæ contestatio, consensu finita, rescindit.* Unde sequitur, quòd juxta istam juris regulam, cùm equus Florentis culpâ non perierit, in Theogenem recidere debet tota jactura, etsi nondum equi pretium persolvisset.

Observandum nihilominùs, quòd si juxta Legem aut patriam consuetudinem perfectus non censeretur contractus emptionis & venditionis, nisi post datum venditori pignus, seu arrhas, ut fit in quibusdam provinciis; necesse esset in foro conscientiæ huic se consuetudini conformare, etsi ad naturam contractûs ex civili jure nullatenùs arrhæ pertineant, atque adeò si Theogenes & Florens in ea essent regione, in quâ vigêret hujusmodi consuetudo, in Florentem recideret equi jactura, nisi arrhas Florens dedisset in signum sui consensûs contractui inter se inito. Hæc difficultas quæ à superio-

(*n*) Ibid. tit. §. 1.
(*o*) Leg. *Non idcirco* 12. cod. de contract. empt. & vendit. l. 4. tit. 38.

superiori parùm discrepat, ita ab illustri Episcopo & Authore Colloquiorum Diœcesis Condomensis dissulvitus (a).

(a) Franc. Genet. Theol. mor. tom. 1. Colloq. diœc. Con. tom. 1. Coll. 8. sect. 2.

CASUS III.

ANGILBERTUS, Mercator frumentarius, præsentem in arcâ suâ 3000. librarum summam destinavit ad emenda statim post messem frumenta; quo tempore vilissimè constant, ut ea deinde ad mensem Aprilem recondens, permagno, ut solet eo tempore, pretio vendat. An dici potest, ejus susceptum esse criminandum, eumque in hoc peccare?

RESPONS.

Difficultatem istam solvit S. Antoninus, dicendo, hunc Mercatorem, qui in hac emptione lucrum tantùm honestum intendit ad necessitatem rerum suarum, non in eo esse vituperandum. En verba illius: (b) *De ementibus tempore messium blada, & tempore vindemiarum vinum, & alios fructus, ut posteà cariùs vendant in futurum ... si ... propter privatum commodum; tunc fit tripliciter ... 2. fieri potest secundùm justitiam commutativam, ut faciunt mercatores; & licitè possunt pro opera sua recipere lucrum, ut sustenteneur; dummodò non intendant caristiam inducere.*

(b) S. Anton. 2. part. Sum. Theologicæ tit. 2. c. 23. §. 16.

Doctrina Sancti Thomæ nititur ista S. Archiepiscopi sententia, cùm dicit Angelicus Doctor (c): *Nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquem finem necessarium, vel etiam honestum ... sicut cùm quis lucrum moderatum, quod negotiando quærit, ordinat ad domus suæ sustentationem, vel etiam ad subveniendum indigentibus; vel etiam cùm aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem ... & lucrum expetit, non quasi finem, sed quasi stipendium laboris.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 77. art. 4. in corp.

Animadvertendum, sanctum Antoninum hanc addere exceptionem: *Dummodò non intendant caristiam inducere. Nam tertiò modo fieri potest; hoc est avaritiâ*, pergit idem Sanctus Antoninus, *ita quod unus tantùm emit de hujusmodi, & congregat, quod posteà compelluntur homines emere ab eo ad placitum suum: & ideo vendit carè, ut vult: & isti enormiter peccant contra proximum & communitatem: & tales, qui victualia, vel alias res emunt, ut caristiam inducant, vocat Raimundus, nefandas belluas, & mortale est.* De hujusmodi Personis solùm, ut docet idem Sanctus, intelligendus est Canon antiquus, quem Julio Papæ (d) tribuit Gratianus, & qui è primo Capitularium libro Carolomanni cap. 131. depromptus, ut observarunt emendatores Romani, qui indistinctè hoc genus lucri damnare videtur, ut lucrum turpe; *hoc turpe lucrum dicimus*; quamvis de iis solummodò loquatus, qui *propter cupiditatem* illud exercent commercium, utque populi ruinâ divitias parent: quod adeò verum est, ut nullus ab eâ se dissentire possit Theologus.

(d) Can. *Quicumque*. 9. 14. q. 4.

CASUS IV.

GEDUINUS pannorum negotiator, Firminum eorum opificem adit; & ab eo duos pannos, quorum quilibet est 50. ulnarum, emere postulat; pro quibus, etiam infimo pretio, decem libras pro quâlibet ulnâ solvere consuevit. Firminus, cùm his de præsenti careat, intra menses duos pannos se traditurum promittit; verùm Geduinus, viliori eos, quàm præterito tempore, emere pretio cupiens, anticipatam ipsi eorum solutionem offert; si pro quâlibet ulnâ, novem sit libris contentus; cui conditioni, pecuniæ Firminus indigens assentitur. Quâ de re quæritur, utrum Geduinus absque injustitiâ pactionem hanc tali modo conficere possit?

RESPONS.

Regula generalis est, rem minori, quàm valet, pretio non esse emendam, ob anticipatam solutionem. Quod probari potest è *pari*: nàm, ut majori pretio merces vendi non potest, eò quòd non numeretur pecunia; nisi probabile sit, eam solutionis tempore tanti valituram, quanti æstimator tempore venditionis, ut declarat Alexander III. ad Genuensem Archiepiscopum scribens, (e) his verbis: *Quidam piper, seu Cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc quinque libras non valent; & promittunt, se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto tempore solvendas ... merces illas plus minusve solutionis tempore valituras*: atque, ut etiam decernit Urbanus III. in unâ ex suis Decretalibus (f): Ita etiam merces non possunt emi infrà justum pretium, ob anticipatam solutionem; nisi fortè sit dubitandi locus, ne minoris valeat, cùm traditur, quàm cùm emitur.

(e) Alex. III. in cap. *In civitate*, de usuris l. 5. tit. 19.

(f) Urban. III. in cap. *Consuluit*. 10. eod. tit.

Ratio est manifesta. Nam, ut qui bonâ fide vendit emptori mutuum, saltem implicitum facit; ultrà justum pretium non vendit, nisi ut è pecunia fenus accipiat, quod est usurarium (g): sic, qui mercem emit infra justum pretium ob anticipationem solutionis; non id ipsum facit, nisi ut lucrum ex pecuniâ quærat; quod absque usurâ facere nequit: cùm pariter illa solutionis procrastinatio sit mutuum implicitum.

(g) Ezech. 18. & can. 1. & tribus seqq. 14. q. 3.

Animadvertendum tamen, quòd cùm dicimus; *infra justum pretium mercis*: de infimo intelligimus pretio; cùm certum sit, quod in rebus, quarum pretium à Principe vel Magistratu non est præfixum; sed in quo Theologi tres gradus varios agnoscunt, scilicet summum pretium, medium & infimum; licèt semper præsenti pecunia emere, aut bonâ fide seu non numeratâ pecuniâ vendere, infrà duo ultima pretia, ut alibi dicemus.

Omnis illa ratiocinatio est D. Thomæ. En illius verba (h): *Si aliquis cariùs velit vendere res suas, quàm sit justum pretium; ut de pecuniâ solvendo emptorem expectet; manifestè usura committitur: quia hujusmodi expectatio pretii solvendi habet rationem mutui. Unde quidquid ultro justum pretium pro hujusmodi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui: quod pertinet ad rationem usuræ. Similiter etiam, si quis emptor velit rem emere viliùs, quàm sit justum pretium, eò quod pecuniam ante solvit, quàm possit ei res tradi; est peccatum usuræ: quia etiam ista anticipatio solutionis pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium est, quod diminuitur de justo pretio rei emptæ.* Hinc Mediolanense Concilium sub sancto Carolo an. 1565. habitum, expressis verbis venditiones hujusmodi & emptiones prohibet (i). *Ne ob anticipatam solutionem res minoris ematur justo pretio, vel solvatur minùs quàm debeatur.* En igitur regula generalis, quæ in hac materiâ debet observari; à quâ tamen excipiendi sunt casus, in quibus verè reperiuntur damnum emergens vel lucrum cessans cum omnibus suis circumstantiis.

(h) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7.

(i) Conc. Mediol. l. 1. part. 2. tit. de usuris.

Alteram exceptionem, de quâ jam dictum est, addit S. Antoninus. *Si emptor dat pretium mercium*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus (k), *antequam recipiat merces, & minùs dat, quàm tunc valent, cùm emit, ex eo, quia eo tempore, quo recepturus est merces, verisimiliter æstimatur, quod minùs debeant valêre, quàm tunc, cum emit: vel saltem dubium est utrùm plus vel minùs sint valituræ, quàm sit pretium datum; pretium est justificatum & licitum. Secùs*, postea subjungit, *si ratione anticipationis solutionis pretii ante receptionem mercium diminueret tunc pretium currens; vel si verisimiliter æstimeret minori pretio non posse valere merces illas emptas, quàm sit illud quod dat, sed benè multo pro majori pretio: quia tunc esset usura.* Hæc doctrina convenit

(k) S. Anton. 2. part. 1. c. 8. §. 1.

cum

-tum dictis Gregorii IX. qui rem eandem his verbis decernit (a): *Ille quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur; quæ licet tunc plus valeant, utrùm plus, vel minùs solutionis tempore fuerint valituræ verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius deputari.*

(a) Greg. IX. in cap. Naviganti fin. de usuris.

Igitur ex dictis hactenùs concludendum est, quòd si Geduinus jure non possit existimare, pannum à Firmino emptum à se, non minùs esse valiturum, quo tempore eum accepturus est, quàm valet, cùm illius pretium facit; vel si de eo saltem non possit dubitare; hoc est, si judicat quamlibet hujusce panni ulnam intra duos menses decem libras esse valituram, ut nunc valet; non potest novem libris eam habere sibi pro justo decem librarum pretio, etiam infimo, ob anticipatam solutionem: quia hæc pretii diminutio haberi debet, ut lucrum ex mutuo implicito, quod in hac anticipatâ solutione continetur.

Frustrà ad excusandam emptionem suam pecuniæ suæ periculum afferet: istud namque periculum eos tantummodò excusat, qui commercii aleæ per contractum societatis pecuniam suam committunt; non verò eos, qui illius jacturam tantùm periclitantur mutuo, quod verè, licèt implicitè in solutione anticipatâ reperitur. *Ratio periculi, etiam circa sortem, non tollit rationem usuræ in mutuo, ut probatur capite* Naviganti, inquit doctus Author (b). Frustrà quoque Geduinus obtendet periculum, ne ipsum decipiat Firminus, rudi utendo lanâ, aut leviter pannum tingendo. Nam, cùm mercaturam exerceat, nosse quoque debet rationem hujusmodi fraudes evitandi, aut, si fuerit delusus, jure vindicandi.

(b) Apud S. Th. opusc. 73. de usuris c. 6.

Attamen hæc omnia cum eâ exceptione intelligenda sunt, ut mercator emens in suo commercio damnum non patiatur, legitimo se ipsum fraudans lucro, quod è pecunia sua perciperet, nisi solutionem anticiparet. Tùm enim usurâ non deberet damnari, nam *ille*, ut ait S. Thomas (c), *qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 3. ad 1.

CASUS V.

Cælius duos habens pretiosos equos, verùm pretii inæqualis, quorum unum, cùm Theodorus viginti duplionibus emisset numeratis, non eo designato quem vellet è duobus; ad ipsum minùs generosum misit. Theodorus equum istum accipere noluit, affirmans, hoc sibi jus esse quem libuerit, eligendi. Cælius è contrà rem aliter esse contendit. Petitur, utrùm pro venditore, an verò pro emptore stet ratio.

Respons.

Ratio stat pro venditore, modò non minoris, quàm viginti duplionibus valeat equus minùs pretiosus. Nam cùm unius è duobus speciei ejusdem fit venditio, quin contrahentes convenerint, utrùm ad venditorem, an verò ad emptorem optio pertineat; venditoris est, quod voluerit è duobus vel pluribus, tradere. *Si emptio ita facta fuerit*, inquit lex Digestorum; (d) *ille mihi emptus Stichus, aut Pamphilus; in potestate est venditoris, quem velit dare, sicut in stipulationibus.* Ratio est quia venditor debitoris locum obtinet, & eo nomine satisfacit vel minimum tribuendo: *Cum illa aut illa res promittitur rei electio est, utram præstet*, ait lex alia (e). *Si distrahatur illa aut illa res*, inquit Ulpianus (f), *utram eliget venditor, hac erit empta.* Unde sequitur, quòd Theodorus missum ad se à Cælio, licèt minoris alio pretii, equum non potest remittere, & quòd sibi soli acceptam referre debet amentiam, quòd meliorem sibi in pactione suà non designaverit.

(d) Leg. Si in emptione. 34. §. 6. ff. de contrahenda emptione &c. lib. 18. tit. 1.
(e) L. Plerumque. 10. in fin. ff de jure dotium l. 23. tit. 3.
(f) L. Si hæc. 29. de contrahenda emptione &c.

CASUS VI.

Calistratus, debitor idoneus, quingentas libras annuæ pensionis Paulo, civi Bajonensi debet ex contractu censuali, cujus summa in sortem collata est 8000. librarum. Vix ac ne vix quidem censum hunc Paulus exigere potest; quia facilè in Calistratum, virum scilicet nobilem & potentem procedere non valet; uti in alium paris secum conditionis debitorem. Antonius vir nobilis, qui à Calistrato solutionem census facilè potest obtinêre, Paulum sollicitat, ut ab eo contractum ipsius emat, pro cujus acquisitione 7000. librarum offert; cui rei Paulus assentitur. Quæritur, utrùm emptio Antonii de tali contractu sit legitima, etsi mille libras è sorte constitutionis in solutione imminuerit.

Respons.

Emptio ab Antonio facta, non est legitima. Ratio est, quia, sicut in mutuo aut venditione rei, quâ quis carêre potest absque sui damno, quæque in gratiam tantùm emptoris venditur; quidquam ultra sortem aut justum rei pretium absque injustitiâ exigi non potest: pariter cùm emitur quidpiam, cujus venditio grata est venditori, & ipsius emptione nullum est damni periculum, non minoris emi potest, quàm sit pretium sortis ob eam præcisè rationem, quia emptor venditori rem gratam facit: quia, ut aliquid ultra sortem exigatur, necesse est, ut immineat aliquod damnum verum, aut saltem cesset lucrum legitimum: atqui Antonius, ut in proposito casu supponitur, in nullum hujusmodi periculum incurrit; cùm facilè solutionem census possit obtinêre quem nequidem extorquêre Paulus poterat: quare ipsius lucrum ob Pauli necessitatem est injustum.

Id quidem istud, quod omnes admittunt Theologi, D. Thomæ principio facilè est probare (g): *Secundùm hoc*, inquit Angelicus Doctor, *emptio & venditio videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque, dùm scilicet unus indiget re alterius, & è converso ... quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius, quàm alterius: & ideò debet secundùm æqualitatem rei inter eos contractus institui.* Unde sequitur. Antonium 7000. tantùm solvendo pro 8000. non justum contractûs censualis valorem suppeditare, atque adeò necessariam huic contractui æqualitatem eum tollere; in eo quòd damnum patitur Paolus, justum census sui pretium non accipiens, dùm Antonius utilitati suæ servit. Hæc conclusio est ejusdem Sancti Doctoris ... *& ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem quàm valeat, est secundùm se injustum & illicitum* (h).

(g) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 1. in corp.

(h) de Ste. Beuve tom. 2. Cas. 146.

Verùm quidem est, quòd si Antonius mercaturam faciens, bonâ fide 7. millia librarum destinasset ad aliquam aliam emptionem, ex quâ majus probabiliter lucrum collegisset, & quod ad gratificandum Paulo censum ipsius emere, atque ita se lucro justè sperato privare voluisset, tunc ab injustitiâ excusari posset etsi à mendacio non possit, si fortè in contractu acquisitionis census illius declaret, se Paulo 8. millia librarum numerasse, dùm 7. millia Paulus tantùm accepit. At è contrà vir est nobilis & potens, qui emendo censum Pauli, nullum patitur damnum; cùm, ut supponitur, ipsius pensionis solutionem absque sumptu possit obtinere: nulla igitur de causâ census illius justum pretium mille libris minorare potest; nisi fortè quia Paulo gratificatur, qui solutionem suam facilè non potest obtinêre; quod Antonii lucrum in suum venditorem, non potest efficere legitimum: idque eò minùs, quod ab emptore non proveniat venditoris utilitas, sed ex propria ipsius conditione statuque, qui vix ac ne vix quidem solutionem suam potest obtinêre.

Verum est etiam, quod, si censum suum venalem Paulus multis proposuisset, emere eecusantibus, quòd virum nobilem pro debitore dedignentur, aut saltem, qui vili eum pretio duntaaat emere cuperent, quia alii multi census minori, quam sit sors, pretio ven.les sibi proponuntor, aut suum Paulus censum offerret Antonio, qui non illius indiget, quique 7. sua millia librarum pluris facit, quàm censum illum; tùm ab Antonio eo pretio posset emi absque injustitia, etsi à mendacio ob rationem superiùs allatam non possit excosari: quia, generaliter loquendo, non idem est jam constituti census pretium, atque constituendi. Ita sentit doctus Theologus (a), qui suam sententiam comptobat verbis Navarri (b), qui S. Pii V. constitutionem, quæ incipit bis vocibus, *Cùm onus*, exponens ait: *quod quia videtur statutum ad evitandam fraudem usurariam, fit, ut arbitror, licere iu foro conscientiæ habenti censum septem aureorum emptum centum aureis, si egeret, & non inveniret, qui vellet totidem emere, sed aliquantò minoris; posse vendere minoris, saltem quoad forum conscientiæ; modò nulla fraus usurarum interveniat; sed solùm diminutio valoris: aut ex eo quod venditor quærit & rogat emptorem, & merces ultroneæ vilescunt: aut quia multi sunt venditores, & pauci emptores, propter quæ valor rerum vendendarum minui solet.* Quibus addit, *quia justum pretium censuum non videtur in pretio indivisibili constitutum, sicut nec cæterarum mercium.*

(a) De sainte Beuve. tom. 1. cas. 20.
(b) Navarr. tom. 1. in comment. de usuris. n. 112.

Denique, ut dilucidè solvantur omnes difficultates, quæ fieri possunt, de hujusmodi emptionibus; supponendum 1. quòd omnis census justo suo pretio sit emendus, qui si minoris, qoàm valet, ematue, tùm fieri debet eestitutio. 2. Quòd omnium censuum non sit idem pretium, & quòd distioguendum est inter pretium census primùm acquisiti, tum cùm emitur ab eo, qui eum constituit, & pretium census jam dudum constituti, cùm tertiæ personæ à Censualistâ datue & transfertur. Ratio est, quia, (c) Constitutionis pretium à Principe quidem præfigitur; unde minori pretio non potest acquiri; at pretium venditionis contractûs jam facti, neque à Principe neque à Magistratu determinatur, sed communi prudentum celinquitur æstimationi, juxta quam minoris valent hujusmodi contractus, quàm sors ipsa. Insuper addi potest emptorem census jam constituti, nec pensionam nec sortem emere, quæ fortè nunquam cefundetur, cùm eam non redimere possit Censuarius; igitur jus tantum emit, à censuario pensionem annuam percipiendi; quod pluris vel minoris, judicio prudentis & intelligentis hominis æstimari potest. 3. Quòd magnum intercedat discrimen inter censum tutum, qui facilè potest exigi; & censum non tutum, qui difficilè tantùm potest exigi 4. Justum census pretium considerari posse, vel seorsè ad forum externum & civile; vel ad forum internum & conscientiæ. His ita præsuppositis.

(c) De sainte Beuve. tom. 3. cas. 240.

Dicendum 1. justum pretium censuum, qui mobiles dicuntur, tum cùm primò emuntur, non aliud esse quam pretium Principis authoritate determinatum quod nunc in Gallia juxta edictum an. 1665. 22. Decembris promulgatum, ad vigesimam sortis partem seu quincunces usuras præfigitur.

2. Eodem pretio censum redimi opoetere à venditore quo emptus est primùm, ita ut census pro vigesimâ sortis parte constitutus, oon possit eedimi nisi parem solvendo summam.

3. Justum census pretium, qui tertiæ personæ venditur, in Gallia idem esse atque pretium census primùm empti, cùm illud sit fixum & indivisibile: quod concordat cum Bullâ S. Pii V. de quâ diximus, & quâ prohibetus, ne minori pretio census ematur, quàm sit pretium venditionis primæ.

4. Dicendum, hanc Bullam in Gallia non vigere, quia ibi non recepta est: Atque adeò, ut justum censuum privatorum inootescat pretium, qui sunt certi, ac facilè possunt exigi, sciendum omninò, utrùm eorum pretium à Principe fuerit determinatum, & factæ determinationi per contrariam consuetudinem non fuerit derogatum: hæ sunt enim duæ regulæ, quibus statui debet justum horum censuum pretium; hoc est, Lex Principis aut ejus defectu consuetudo, ut docent Medina (d), & Cardinalis Toletus (e). Atqui certum est, horum censuum pretium Lege Principis & consuetudine esse determinatum, quod idem est, atque pretium Constitutionis: Unde sequitur, venditoris solam necessitatem non esse causam legitimam, cur ejus census minori pretio ematur, quam sit ab initio constitutus, atque ita duos tantùm reperiri casus observatos, in quibus minoris emi possint absque injustitiâ.

(d) Joan. Medina de Restitut. q. 15. pag. 351.
(e) Tolet. Instruc. Sacerd. l. 5. c. 47.

5. Dicendum, quod ad privatorum census pertinet, qui malè tuti sunt vel difficilè exigi possunt, horum pretium nec à Principe nec consuetudine fuisse præfixum, quare minori pretio vendi possunt quàm fuerint constituti. eosque emptor tutâ potest acquirere conscientia; modò absit scandalum; quo casu præcavêre deberet quoad forum externum.

6. Idem esse dicendum de censibus in Regem quoad pretii determinationem. Mos est enim universim receptus, ut minori, quàm fuerint constituti, pretio emantur, sive ob periculum dominorum hujusmodi censuum, qui authoritate uti non possunt ad eorum exactionem, seu ob rationem, quâ difficili regni tempore reliquatio numeratur, pro quâ non spondet venditor.

7. Quod ad census prædiales spectat, nullum est eorum pretium determinatum, nisi pretium, quo redimuntue census, à consiliis urbium civilibus debiti, quique ad Clericos non pertinent. Nam hujusmodi censos ratione vigesimæ sortis partes redimi possunt, juxta edicta Henrici II. & Caroli IX. Quod pertinet verò ad emptionem, quæ fieri potest à Domino horum censuum, habenda est ratio consuetudinis locorum universim receptæ. Ita sentit Theologus à nobis jam suprà laudatus (f). Cæterùm animadvertendum, in hujusmodi emptionibus ac venditionibus mendacium nunquam absque peccato posse adhibêri.

(f) De S. Beuve. tom. 2. cas. 145.

CASUS VII.

ALBINUS, duos habens Adamantes, unum ex iis 500. libris vendit Laurentio, qui nullo statim designato, sibi, quem vellet è duobus, unum intra 15. dies eligendi, optionem servavit. Elapsis octo aut decem diebus, Albino, duos illos Adamantes subripiunt, non sine ictibus, latrones. Quæritue, in quem cadere debeat illius jactura, quem emit Laurentius Contendit quidem Albinus, hanc sibi jacturam non debêre tribui, cùm se, inquit, casûs purè fortuiti, nec sibi illatæ violentiæ sponsorem reddiderit; atque adeò hanc Laurentio tribuendam esse jacturam, quem ad solutionem 500. librarum vult compellere. An hæc est exigendæ solutionis causa legitima?

RESPONSIO.

Cùm è duobus rebus, una est vendita ad optionem venditoris, aut emptoris; & post venditionem purè ac simpliciter factam, pereunt; emptor tenetur ad solutionem pretii, de quo facta est conventio; etsi ea, quam habiturus erat, sit amissa: Ratio est, quia absque illo pacto hanc vel aliam extrudere potuisset venditor. *Si emptio ita facta fuerit*, inquit Lex (g): Esto mihi emptus stichus, aut Pamphilus; *in potestate est venditoris, quem velit dare, sicut in stipulationibus: Sed uno mortuo qui superest, dandus est: & ideò prioris periculum ad venditorem, posterioris ad emptorem respicit. Sed & si pariter decesserunt; pretium debebitur*:

(g) L. Si in emptione. 34. §. 6. de contrahendâ emptione & vend. lib. 28. tit. 1.

anus enim utique periculo emptoris vixit. Idem dicendum est etiam; si emptoris fuit arbitrium, quem vellet habere. Dici debet in propositâ quæstione, Laurentium tenêri, ad solvendas Albino venditori suo 500. libras, cùm absque suâ culpâ, solâque latronum violentia perierint duo adamantes.

CASUS VIII.

Eduardus, ab Irene domum Severo pro sex annis, sub censu 600. librarum quolibet anno conductam emit. Severus, qui duobus tantùm annis eam habitavit, quadriennio etiam eam retinendi juxta contractum suum conductitium jure potitur: At Eduardus eam occupare, eâque, uti bono proprio, frui cupit. Quæritur, utrùm ab eâ Severum ablegare, aut eum saltem cogere possit ad illam de novo 700. libris conducendam?

Respons.

Magnum est discrimen inter emptorem & hæredem universalem, seu ab asse. Nam ut hæres, *fictione juris*, una cum mortuo censetur esse persona (a); in omnia ejus succedit jura; atque etiam onera ut ait Lex, hereditaria debet agnoscere (b). At non idem dicendum, de eo, qui emptione rei alicujus dominium acquirit. Nam ex jure *Emptorem quidem fundi necesse non est stare colono, cui prior Dominus locavit; nisi eá Lege emit* (c). Eduardus igitur Severum abigere, aut ei domum suam 700. libris de novo potest conducere.

Attamen si Eduardus conductionis Severi prorogandæ seu scripto, seu vivâ tantummodò voce consensisset, teneretur in foro conscientiæ ad illi domum derelinquendam ratione 600. librarum, donec finita esset conductio; ut lege affirmatur, quæ addit: *Verùm si probetur aliquo pacto consensisse, ut in eadem conductione maneat, quamvis sine scripto; bonæ fidei judicio ei, quod placuit, parêre cogetur.* Cæterùm, quæ de emptore diximus, ea debent intelligi de donatario, de legatario, & omni alio, qui non sit hæres, quique adeò nec jura nec onera prioris Domini subire debet.

(a) Hæres. 22. ff. de usurpationibus & usucapion. l. 41. tit. 3.

(b) L. *Hæres* 37. ff. de acquirenda vel omittenda hæredit. l. 29. tit. 2. L. *Pro hæreditariis*. 2. cod. de hæreditariis actionib. l. 4. tit. 16.

(c) L. *Emptorem* 9. cod. de locato & conducto l. 6. tit. 65.

CASUS IX.

Cassiodorus, venditis quibusdam vitium jugeribus Balthazari mille librarum pretio, quas numeratâ pecuniâ solvit emptor; posteà acervum mille palorum qui ab anno elapso erat in vineâ, vult auferre. Contrà obsistit Balthazar, & contendit eos palos ad se pertinêre, etsi de iis in emptione nulla sit facta mentio; Quæritur pro quo stet æquitas; & cujus sint hi pali?

Respons.

Regula generalis, quâ tota hujusce difficultatis nititur decisio, est, quia, quidquid est rei venditæ pars aut accessorium, censetur esse venditum, nisi sit expressè reservatum. Tales sunt arbores, quæ in hereditate emptâ reperiuntur; fructus pendentes (d): Claves ædium, atque Canaliculi, qui ad fontem aquas ducunt (e). Funis & situla putei, ad cujus usum perpetuum destinantur (f), & alia similia. Atqui pali in vineâ sunt hujusmodi; *Pali*, inquit Lex Digestorum (g), *qui vineæ causâ parati sunt, antequam collocentur, fundi non sunt. Sed qui exempti sunt, hac mente, ut collocentur, fundi sunt.* Dicendum itaque palos, de quibus agitur in casu proposito, jam elapso anno vineæ usui destinatos, nec avulsos, nisi ut remittantur, censêri debêre partem vineæ, atque ita emptoris esse.

Idem dicendum de accessorio rerum mobilium, non separato; ut cùm venalis est equus cum ephippio & fræno (h), idque convenit cum regula juris, quâ fertur (i), quòd *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Unde sequitur, palos, de quibus est quæstio, cùm sint vitis, cujus usui jam inservierunt, & de novo destinantur, accessorium, censêri debêre cum vinea venditos; licèt de iis non fiat in contractu mentio; & ad eos nullum jam Cassiodoro jus competit.

(d) L. *Julianus*. 13. §. 10. de actionibus empti & venditi lib. 19. tit. 1.

(e) L. *Julianus*. 13. § fin. ff. eod. tit.

(f) *Labeo generaliter scribit, ea quæ perpetui usûs causa in ædificiis sunt, ædificii esse... ut putà fistulæ... si perpetuò fuerint positæ, ædium sunt.*

(g) Fundi 17. §. 7. ff. eodem.

(h) L. *Ædiles* 38. ff. de ædilitio edicto &c. L. 21. tit. 1.

(i) Reg. 42. de regul. juris in 6.

CASUS X.

Gerundius, ex bonâ fide emit horologium portatile, quod furatus fuerat Mævius, in quem cùm nulla caderet furti suspicio, illud ad Mævium pertinêre existimabat. Post mensem addiscit, istud horologium Jacobo repetenti, fuisse ademptum. Quæritur, utrùm Gerundius teneatur ad illius restitutionem? & utrùm decem nummos, quos Mævio solvit ad illius pretium; saltem ab eo nequeat exigere?

Respons.

Qualiscunque fuerit Gerundii bona fides horologium istud emendo; certum est, non ei fuisse legitimè acquisitum; cùm à Mævio, cujus non erat ei dominium non potuerit transferri, juxta istam Bonifacii VIII. regulam (k): *Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscitur.* Itaque in conscientiæ foro tenetur Gerundius Jacobo suum restituere horologium, nec ab ipso latroni datos decem nummos repetere.

Hanc decisionem affert sanctus Raymundus his verbis (l): *Si aliquis emit rem furtivam ignoranter & bona fide & in foro publico & publicè: Nunquid potest saltem pretium quod numeravit petere à Domino, cùm deprehendit rem esse furtivam: vel nunquid poterit retinêre rem, donec pretium sit ei solutum? Respondeo: non.*

Regulam eandem statuunt Leges civiles, & iniquam rem esse volunt, si quis a Domino rei subreptæ, pretium solutum repetat: *Incivilem rem*, hoc est, ut explicat Glossa, juri ac rationi contrariam, *desideratis*, inquit una ex iis Legibus (m), *ut agnitas res furtivas non priùs reddatis, quàm pretium solutum fuerit à Dominis. Curate igitur cautiùs negotiari; ne non tantùm in damna hujusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis.*

Animadvertendum tamen, 1. quòd si de re fructuosâ ageretur, emptor illius ad fructuum perceptorum restitutionem sub peccato non teneretur, durante bonâ fide quâ à latrone emisset, nisi inde ditior factus fuerit. *Fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores extiterint*; inquit Lex alia (n), cui convenit jus Canonicum, in unâ Decretali Alexandri III. (o). 2. Quòd sumptus factos, ut rem meliorem efficeret, aut solummodò conservaret, retinere possit, ut eâdem constat Decretali: *Providendum est tamen, ne, si fortè coloni possessiones illas expensis ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bonâ fide fecerunt, debeant defraudari.*

(k) Reg. 79. de reg. juris in 6.

(l) S. Raymundus l. 2. summæ tit. 6. de furtis § 7.

(m) L. *Incivilem* 2. cod. de furtis & servo corrupto. l. 6. tit. 2.

(n) L. *Senatus consultum*. 1. Cod. de petitione hæreditatis l. 3. tit. 31.

(o) Alex. III. in cap. *Requisisti*. 11. de in integrum restitut. l. 1. tit. 41.

CASUS XI.

Hermogenes, emptum à se horologium portatile furtivum, quod jure ad furem illius venditorem pertinêre existimabat, Ludovico dono dedit; aut Ferdinando vendidit; aut fortuitò inter manus illius disperiit. Quæritur, utrùm ad illius restitutionem obligetur, etsi jam hujus non sit Dominus.

Respons.

Non tenêtur ad restitutionem; *Bonæ fidei emptor*, inquit sanctus Raymundus (p)..... *si durante bonâ fide ipsum periit res; non tenetur* (restituere.) *Idem credo: si alienavit, durante similiter bona fide.*

Doctrinæ illius ratio afferri potest ex Lege, quâ fertur, quod pretium rei furtivæ, non est furtivum: *Nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtivæ, non est furtivus* (q), inquit Lex. Si igitur Hermogenes, durante bonâ fide, vendidit horologium

(p) S. Raymundus summæ l. 2. tit. 6. de furtis § 7.

(q) L. *Qui vas* 48. ff. de furtis §. *Cum fur.*

gium, pretium illius venditi suum est; cùmque illius jam non sit Dominus, eximitur à restitutione per bonam fidem, quà illud possedit ad tempus, quo illius dominium amisit: *In utroque casu propter bonam fidem*, addit sanctus Raymundus. *In prima etiam; quia non erat in mora: in secundo; quia non desiit dolo possidere, & quia pretium, ex re furtivâ redactum, non est furtivum.* Quod Lege modò laudatâ, aliisque probat testimoniis. At si possessor malæ fidei factus esset Hermogenes ante venditum aut amissum horologium; certum est, quod in eo casu teneretur ad restitutionem, licèt illius jam non esset possessor; quandoquidem malæ fidei quis fit possessor, ubi primùm quis sciens alterius bonum, contra ejus voluntatem retinet, juxta doctrinam sancti Augustini his verbis (a): *Tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur; quamdiu se possidere ignorat alienum. Cùm verò scierit, nec ab alienâ possessione recesserit; tunc malæ fidei possessor perhibebitur; tunc injustus justè vocabitur.* Atque adeò non jam bonæ fidei possessoris privilegio frui potest, sed ad restitutionem, ut diximus, in quolibet casu obligatur.

(a) S. Aug. L. de fide & operibus c. 7. in cap. *Si virgo.* 5. 34. q. 1. & 2.

Observandum, quod si Hermogenes ex horologio, de quo agitur, lucrum quoddam percepisset, pluris nimirum vendito quam empto, putà duobus duplionibus; invento Domino illius, lucrum inde perceptum, & quo ditior extitisset, ut constat legibus (b), restituere teneretur; quæ volunt, talem venditorem impensas tantùm sibi retinere factas ad conservationem rei, quam bona fide emerat.

(b) L. *Utrùm* 23. de petitione hæreditatis, & ibi glossa. l. 5. tit. 13.

CASUS XII.

Cleomenes bonâ fide emit horologium pensile, à Jocundo subreptum, & post dies octo agnovit illud ad Claudium pertinere. Quæritur utrùm sub peccato teneatur ad illud reddendum Claudio; an verò factam sibi venditionem illius resolvere, atque illud Jocundo possit reddere, ut pretium ipsi datum ab eo recuperet.

(c) L. *Si per errorem* 15. ff. de jurisdictione omnium judicum l. 2. tit. 1.
(d) Reg. 116. ff. de diversis regulis juris antiqui.
Et Innoc. III. in cap. *Super.* 20. de rescriptis.
Et in cap. *Quia circa* 9. de consanguinit. & affinit.
(e) Reg. 79. de reg. juris in 6.
(f) Sylvester. v. *Restitutio* 3. q. 7.
(g) Angelus v. *Restitutio.* r. n. r
(h) Alexander Halensis. 1. p. q. 86. memb. 3. a. 6.
(i) Gabriel. Biel. in 4. dist. 15. q. 3. a. 3. dub. 5. & apud eum Hostiensis.
(k) Navar. Man. c. 17. n. 9.
(l) Joan. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 9. n. 24.

Respons.

Jure naturali res propria bono proximi est anteponenda. Quare Jocundum cogere potest Cleomenes, ut pecuniam suam sibi restituat, reddito ei horologio: ipsum tamen monens, ut illud Claudio, quem ejus novit Dominum, reddat.

Insuper contractus emptionis & venditionis horologii est invalidus ob defectum consensus emptoris. *Quid enim tam contrarium consensui, quàm error*, ait Lex (c), & quidem juxta istam juris regulam (d): *non videntur qui errant consentire:* Atqui Cleomenes omninò erravit emendo horologium, quòd profectò non emisset, si à Jocundo subreptum fuisse non ignorasset. Igitur non perfectus fuit ejus consensus de emptione penduli. Invalidus quoque fuit ex parte venditoris; cùm enim venditi falsò horologii non esset Dominus, Cleomeni proprietatem transferre non potuit juxta istam Bonifacii VIII. suprà laudatam regulam (e): *Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.* Cùm igitur invalidus sit emptionis & venditionis horologii pensilis contractus; quàcumque ratione consideretur; Cleomenes jure potest, res uti anteà erant, reponere, & suam à Jocundo exigere pecuniam, ipsi pensile horologium reddendo.

Rem ita decidunt Sylvester de Prierio (f), Angelus de Clavasio (g), Alexander Halensis (h), Gabriel Biel (i), quibus addi possunt Navarra (k), aliique multi seu Theologi, seu Canonistæ, quos laudat & sequitur Cabassutius (l), qui accuratè observat, rem non ita se habêre, erga eum qui rem furtivam malâ fide emit, qui eam proprio Domino restituere tenetur, quin ab eo pretium datum percipiat, aut eam fieri reddat, ut solutionis pretium accipiat; quia juxta istam juris regulam (m): *Damnum, quod quisquis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare.*

(m) Reg. 86. reg. juris in 6.

CASUS XIII.

Bertrandus à Sylvano parvum emit adamantem, qui ducentas libras valebat, pro cujus pretio decem tantùm nummos numeravit. Hunc à Sylvano subreptum Petri esse, utique nôrat: At modico enim pretio ideò emit, ut Petro gratum faceret, atque redderet; cùm nulla ei suppeteret via, ut Petro restitui posset. Quæritur, utrùm decem nummos Sylvano datos à Petro queat reposcere, ipsi adamantem reddendo.

Respons.

Non dubium est, quin Bertrandus in casu proposito collatos Sylvano nummos decem possit repetere à Petro; cùm ideò tantùm emit, ut ei rem gratam faceret, atque ipsius utilitati inserviret, adamantem illum è furis manibus educendo. Id ipsum docet S. Raymundus (n): *Si verò*, inquit, *emit aliquis bonâ fide à raptore, vel ab alio rem de rapina vel furto, bonâ scilicet intentione; non ut sibi lucraretur, sed ut spoliato restitueret, potest à spoliato repetere illud, quod dedit pro ipsa re bonâ fide..... & etiam quidquid expendit posteà ad conservationem illius rei; nisi fortè cum re ipsa lucratus aliqua, unde posset facere dictas expensas. Et breviter quidquid sibi adest ex illa re ut pensio, merces, fructus & simile tenetur restituere: quicquid sibi abest, ut pretium & moderatas expensas, potest repetere; vel cum eo quod ex ipsa re sibi advenit, usque ad concurrentem compensare quantitatem.* Quibus verbis videtur, idem dicendum, de eo, qui impensas quasdam fecisset, ad servandam Domino suo rem furtivam, cùm è furis manibus eduxisset: Cùm æquum sit, ut præter pretium solutum ad illam habendam, etiam legitimam impensam à se factam, accipiat: *Ratio autem*, inquit idem Sanctus, *quare iste potest repetere, est, quia gessit utiliter negotium absentis spoliati.* Author Colloquiorum Diœcêsis Condomensis, & Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ idem sentiunt (o).

(n) S. Raymund. l. 2. Summæ. tit. de raptoribus §. 22.

(o) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 8 sect. 3. De Gen. Theol. Moral. tom. 1. tract. 3. cap. 4 q. 1.

CASUS XIV.

Medardus semestri obligatione mille libras debet Martino. Ante solutionis diem cogitur Martinus 800. libras solvere pro mercibus emptis. Proponit Mauritio, ipsi cedere ac transcribere obligationem suam in Medardum pro 900. libris. Quæritur, utrùm Mauritius rem à Martino oblatam possit acceptare, cùm nullum ipsi immineat periculum, ac moraliter certus sit libras 100. lucrari, quia Medardus est debitor valdè idoneus.

Respons.

Respondet sibi propositæ olim huic difficultati doctus Theologus, dicendo, quod existimat, licitum esse obligationem emere minori pecuniæ summâ, quàm quæ obligatione continetur, etsi nullum emptori immineat periculum. Verùm addit, emptori cavendum esse accuratiùs, ne ipsius intentio sit usuraria, quæ talis foret, si illius obligationis emptione lucrum aliquod intenderet, ob tempus, quo pecuniâ suâ privatur. Hoc enim sibi lucrum pareret *ratione mutui*: Quod est semper usurarium. Unde sequitur, quod si Mauritio non esset hujusmodi prava intentio, sed Martino tantùm rem gratam facere vellet, invito etiam sibi eo oblato lucro; posset absque peccato hanc obligationem

gationem acceptare unà cum mercede 100. librarum (a), modò mercedem illam non accepisset nisi in dubio idoneitatis Medardi ad solvendum, aut alicujus damni sibi imminentis ob numerationem præsentis suæ pecuniæ: quibus sublatis talem emptionem licitam non existimamus. Quâ in re dici nequit, nos Intentionis directioni favêre in sensu quorumdam mitiorum Casuistarum; Cùm hic non agatur de æquivocatione, sed de justâ intentione, ut in casu proposito omnis vitetur usura; quandoquidem juxta sanctum Augustinum (b), *non.... quid quisque faciat; sed quo animo faciat, considerandum est.*

(a) De sainte Beuve tom. 3. casu 144.

(b) S. Aug. serm. Domini in monte l. 2. c. 21.

CASUS XV.

Farulfus, habens annuam pensionem 300. librarum Guillelmo proponit illius venditionem pro quatuor primis annis proximis, præsenti numeratâ pecuniâ, cujus indiget. Guillelmus hanc emit 900. libris; quæritur, nùm hæc emptio sit injusta?

Respons.

Injusta est hæc emptio. Idem namque non est dicendum de reditu prædii alicujus atque censûs. In eo positum est discrimen, quod prædii reditus pro varietate tempestatum atque casuum possit esse diversus. Unde tutâ conscientiâ potest emi prædii reditus minori pretio, quàm actu valeat: At idem semper est annuæ pensionis reditus, tutus, quique facilè potest exigi; unde sequitur Guillelmi emptionem esse injustam, cùm sit verum mutuum cum lucro ultra sortem, sub nomine emptionis inductum. Sic rem istam dissolverunt plures Doctores Sorbonici 27. Aug. 1673. his verbis. *Nos infrà scripti, Doctores Theologi sacræ Facultatis Parisiensis expenso ac diligentissimè discusso casu proposito, judicavimus contractum, quo minori pretio quadriennii reditus annuæ pensionis emitur, v.g. reditus quadriennii annuæ pensionis centum florenorum in quemlibet annum, pro 300. Florenis, omnemque alium contractum hujusmodi, quocumque nomine possit donari, esse omninò injustum, nec ab usuræ crimine immunem: atque adeò eos, qui eâ commercii specie divitias parant, ad restitutionem teneri.* Eo sensu decisionem hanc affert Author Colloquiorum Diœcêsis Luconensis (c): quæ tamen de eo debet intelligi, qui ideò emit, ut lucrum faciat hac ratione & quia pecuniam suam in antecessum numerat. *Si verò alias vult dimittere pretium*, inquit S. Antoninus (d), *solùm propter hoc, quod nunc solvit; sed in futuro rehabebit plus; est manifestè usura.* Quare si ita sit dispositus Guillelmus, istâ emptione fit usurarius, & ad restitutionem erga Farulfum venditorem tenetur: At à peccato excusari potest; si quatuor annorum pensiones ipsius minori tantùm pretio emat, quia præsenti pecuniâ & in antecessum solvendo verum patitur damnum in eo, quòd v.g. ut 900. libras reperiat, vilius triticum suum aut vinum teneatur vendere, cujus venditionem, ut statuerat, differendo ad aliud tempus, cariùs vendidisset; vel quia sese offert occasio pecuniam utiliùs collocandi; vel quia pensionis debitor non est idoneus; aut vulgò post litis contestationem tantùm solvit. *Si iste tantùm minus*, inquit idem sanctus Antoninus, *emit, quantùm nunc est interesse suum, aut quantùm verè æstimandum; sive timendum, ne ille debitor solvat; aut quantus est futurus labor rehabendi, non est usura.*

(c) Colloq. Luc. tom. 2. colloq. 41. q. 1.

(d) S. Anton. part. 2. summæ Theol. tit. 1. c. 8. §. 12.

CASUS XVI.

Gracilianus, Gemmarum ac Margaritarum Mercator, degens in tabernâ, à Leodegario, viro incognito aditus est, ut illi Sapphirum vendat. Gracilianus, eam accuratè perpensam judicat valêre ducentis libris, in quo nunc est statu, eamque denuò cæsam ac politam, ut faciliùs emptorem inveniat, majorem sibi pecuniæ summam esse allaturam; quo facto pro illius pretio 20. nummos offert Leodegario, qui aliquandiu reluctatus, eam tandem Graciliano 70. libris vendit, dicens, sapphirum hanc olim quadringentis aut quingentis libris valuisse, quam tamen nunc illius esse, modico sanè pretio ab ipso oblato, volebat. Gracilianus sapphirum hanc denuò cæsam & politam alii mercatori, paris secum conditionis, paulò post 330. libris vendidit. Quæritur, utrùm lucrum ejus sit legitimum; an verò ad aliquam teneatur restitutionem erga venditorem suum? Propugnat ad id se non teneri; ejusque rei quinque affert rationes.

Prima: quia non idem ferri debet judicium de hujusmodi mercibus, ac de frumentis, pannis, argenteâ suppellectili, aliisque similibus, quorum pretium à Magistratu, aut communi æstimatione mercatorum hujusmodi mercium, præfigitur; cùm gemmæ nec ad vitam sint utiles, nec pretiosæ, nisi solâ ambitiosorum hominum æstimatione: quocircà tanti videntur valêre, quantùm vendi possunt.

Equidem, addit Gracilianus, aliquando carius est quoddam gemmarum genus; quia sunt in usu apud quosdam earum emaces: aliquando vilius; quia apud eosdem obsolevit earum mos & splendor. Quod confirmari potest exemplo margaritarum, è quibus monile consertum, quod olim apud omnes Mercatores mille libris æstimabatur, vix 500. libris nunc fit; ex quo adulterinas inventas mos admisit.

Secunda ratio est, quia fit etiam verum margaritarum exemplum modò allatum in gemmarum mercatura: Nam in Galliâ adamanti soli nunc præcipuus habetur honos; quocircà in commercio nunc viluêre gemmæ, quæ pictæ dicuntur, ut Smaragdi, Topasii, Sapphiri & aliæ similes; adeò ut Mercatores hujusmodi gemmarum, eas, vel decennio custoditas, posteà cum jacturâ vendere cogantur; ne dum ex iis lucrum percipiant.

Tertia est, quia oblatæ merces, præsertim à venditore, qui earum novit pretium, vilescunt. Atqui Gracilianum adiit Leodegarius, ut Sapphirum suam venalem offerret, quam olim 400. vel 500. libris constitisse affirmavit, & cujus proinde pretium ignorare non poterat. Unde concludit Gracilianus, se eam 70. libris emere potuisse; cui rei consenuit Leodegarius, etsi multò pluris constitisse non ignoraret.

Quarta ratio, quâ nititur Gracilianus, est, quia non solus in urbe sua hujusmodi gemmas mercatur; sed multi sunt alii, etiam in vico suo, quibus Sapphirum suam offerre potuit Leodegarius, ut cariori venderet pretio: & jam pro comperto habet Gracilianus, hominem hunc jam alteri mercatori, vicino suo, gemmam hanc venalem obtulisse.

Quinta denique est, quia magnas tenetur Gracilianus facere impensas ad exercendum commercium suum; qualis est præsertim conductio ædium suarum, in nullo alio, quam in suo vico, carior: unde fit ut sibi etiam necessaria non suppeterent; si lucra ejusmodi damnarentur, non solùm ob naturam hujusmodi mercium, vix vendibilium, quarum & pecuniæ defectu & annonæ caritate commercium ferè nullum est aut saltem valdè imminutum, quàm ob vectigalia insolita, rerumque publicarum frequentes vicissitudines: quibus omnibus addi potest, gemmas à ditioribus tantùm inquiri; quos par est ob inanem earum usum hujusmodi merces cariùs solvere, quique immoderato earum pretio consentire videntur, largè solvendo, quod petitur, quod videtur esse tacita donatio eorum, quæ excedunt legitimum pretium in venditione. Nunquid his omnibus rationibus à restitutione liber est Gracilianus?

Respons.

Duo quoad præsentem difficultatem veniunt considerandа: primum est emptio Sapphiri, de qua agitur, à Graciliano facta: Secundum est ejusdem recisæ & denuò politæ ab eodem venditio.

Quod ad emptionem pertinet; dicimus, quòd quamvis oblata merx minoris sit pretii, quàm publicè venalis; juxta commune illud dictum, *merces ultroneæ vilescunt*; nec eodem, quo emit, mercator pretio mercem suam vendere tenetur; quia par est, ut operam suam publicè locans arte suâ, lucrum inde legitimum referat: non potest tamen tutâ conscientiâ, illæsoque jure rem multò minoris, quàm valeat, emere. Unde sequitur, quod si Gracilianus; Leodegarii sapphirum 70. libris emendo, justum illius non solvit pretium, obligatur procul dubio ad restitutionem summæ à justo pretio deficientis, non obstantibus speciosis, quas affert ad eam non faciendam rationibus; cùm erga proximum injustè agere nefas sit.

Sciendum itaque, utrùm legitimum ejus pretium Leodegario venditori solverit; ad quod duo sunt præsupponenda. Primum, suum esse sapphiro pretium; alterum, rationem esse dignoscendi illius pretii.

Ultrò conceditur Graciliano, gemmam hujusmodi non esse usitatam in rerum commercio, quæ vel ad vitam sunt necessariæ, vel publico utiles: atque adeò justum illius valorem juxta communem hominum æstimationem non posse præfigi: at id non obstat quominùs possit & debeat præfigi ab optimis hujusmodi rerum peritis hominibus, id est, à Mercatoribus intelligentibus & probis, qui eandem, atque Gracilianus, artem exerceant; quique non nisi perpensis in casu exposito rationibus, sententiam ferant: iisque præsertim, quibus indicat Gracilianus, hujusmodi gemmas non jam, ut antè, vigêre; ac venditorem sapphirum suam jam venalem aliis mercatoribus proposuisse.

En regula, quam sequi debet Gracilianus in suâ sapphiri emptione. Quocircà, si viri illi intelligentes & probi judicant, justum hujus gemmæ valorem in his circumstantiis ad 100. libras attingere, Leodegario 30. libras restituere teneatur; & si è contrà sentiunt, eum legitimum solvisse pretium, ad restitutionem non obligetur: atque eo sensu intelligi debent hæc verba Sancti Thomæ (a): *Justum pretium rerum non est punctualiter determinandum; sed magis in quadam æstimatione consistit.*

(a) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 4. ad 1.

Quòd verò spectat ad venditionem ejusdem sapphiri à Graciliano factam, ultrà legitimum potest esse pretium: & in eo casu ad summæ excurrentis restitutionem teneretur; quia ex hoc Tobiæ dicto (b): *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*, & ex his Domini nostri verbis (c): *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* In quæ verba dicit S. Thomas (d): *Sed nullus vult sibi rem vendi cariùs, quàm valeat. Ergo nullus debet alteri vendere rem cariùs, quàm valeat ... & tenetur ille, qui plus habet, recompensare ei, qui damnificatus est.* Atqui, pretium 310. librarum venditionis à Graciliano factæ, multùm excedere videtur, comparatè ad pretium 70. librarum prioris venditionis à Leodegario factæ. Nam reipsa vel pretium prioris emptionis nimis modicum & injustum videtur: & in eo casu emptor ad restitutionem tenetur ergà venditorem; vel est justum & legitimum: quo casu pretium 330. librarum, quod exegit à mercatore Gracilianus, videtur nimium & injustum; mercatori igitur excedentem summam ultra justum pretium restituere tenetur.

(b) Tobiæ 4. 14.

(c) Matth. 7. 12.

(d) S. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. in argum. *Sed contra* & ad 1.

Certum quidem est, quod, cùm denuò cædi ac poliri sapphirum curaverit, ut faciliùs vendi posset; quædam ipsius industriæ merces debetur; *si enim rem in meliùs mutatam*, inquit S. Thomas (e), *videtur præmium sui laboris accipere.* Verùm credi non potest, mutationem in sapphiro factam potuisse tali modo illius pretium augere.

(e) S. Th. cit. q. 77. a. 4. ad 1.

Nullius pariter sunt momenti allatæ à Graciliano rationes, ut emptionem ac venditionem suam excuset; iisque facilè responderi potest. Nam primò cùm dicit, se ob impensas, quas exigunt ars ipsius & commercium, jus habêre ad augendum pro ratâ pretium mercium suarum, easque vendendum cariori pretio, quàm emit: Respondendum, sumptus illos & onera; si justa sint & necessaria, qualia sunt domûs conductio, victus ac merces famulorum quorumdam, & alia similia; jus mercatori facere, ut ex mercibus suis aliquid lucri percipiat, ut docet S. Thomas (f); at defendi non potest, ob sumptus hujusmodi, merces illas vendi posse ultrà justum pretium, à Magistratu vel communi hominum æstimatione; si merces sint ordinariæ, aut hominum intelligentium & proborum æstimatione præfixum, si merces sint gemmæ, Tabulæ, aut aliæ hujusmodi: & supponendum semper, in æstimatione quarumcumque mercium includi & æstimari omnes legitimas impensas: quod permagni refert advertere.

(f) Idem. ibid. art. 4. in corp.

2. Cùm Gracilianus affirmat, quasdam esse gemmas, quæ non in commercio versantur; quocircà, eas emendo, periculum subest, ne diù asserventur sine venditione, unde fit ut ad eas emendas posita pecunia maneat otiosa & inutilis; atque ideò tempore venditionis, eas carissimè vendi posse: Respondetur, eum mercatorem esse imprudentem, qui merces comparat, quas vix vendibiles novit, &, si eas diu asservare teneatur absque venditione, postquam emit; eum sibi culpam commissam attribuere debêre, & damnum quod patitur, non verò illud transferre in privatum quempiam, qui eas emere volet. *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit*, inquit Bonifacius VIII. (g) *sibi debet; non aliis imputare*: quia eas ultrà suum nequit vendere justum valorem, cùm videlicet, quem rogatus in earum venditione vir intelligens in casu proposito determinasset. *Sunt enim & stulti & imprudentes ac temerarii quidam Mercatores*, inquit doctus Theologus (h), *qui, aut se facilè decipi patiuntur, aut sumptus inutiles faciunt, aut periculis temerè se objiciunt.* Par est igitur, ut hi Mercatores temeritatis suæ pœnas luant; alioquin æqualitas, quæ, ut ait S. Thomas (i), est essentialiter requisita ad justitiam commutativam, quæque debet reperiri inter emptorem & venditorem & ad utriusque utilitatem converti, destrueretur, & consequenter venditio esset injusta. *Emptio & venditio*, inquit idem Sanctus Doctor (k), *videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque ... quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius, quàm alterius; & ideò debet secundum æqualitatem rei inter eos contractus institui ... & ideò si pretium vel excedat quantitatem valoris rei, vel è converso res excedat, tollitur justitiæ æqualitas: & ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem, quàm valeat, est secundùm se injustum & illicitum.*

(g) Reg. 86. de regulis juris in 6.

(h) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 1. quæsitio 2.

(i) S. Th. 2. 2. q. 80. a. 1. in corp. & q. 61. a. 2. in corp. Et quodlib. 2. a. 10. in corp.

(k) Idem ibid. q. 77. a. 1. in corp.

3. Addit Gracilianus, quòd, cùm nobilibus aut opulentis viris pretiosa venduntur, qui ea ideò emunt, ut ambitioni suæ ac luxui serviant; videtur, quòd tanti valent, quantum vendi possunt: seu ob usum earum rerum, seu quia de pretio non contendunt; atque hinc præsumi potest, eos tacitè Mercatori donare, quod justum mercis suæ pretium excedit. Quibus Respondendum.

1. Hanc regulam, *res tanti valet; quantum vendi potest*, esse falsam: quamvis aliter sentiant quidam Authores, Sotus videlicet, Toletus, & Navarra (l); verùm opinio eorum communiter à plerisque Theologis doctissimis refellitur, qui volunt gemmis, quantumvis pretiosis, antiquis tabulis, etsi rarissimis, suum esse reipsa pretium, quod à viris earum rerum intelligentibus, aut etiam ab ipsis venditoribus determinari potest; si hæc omnia bonâ fide velint æstimare, *spectatis rerum, temporum & personarum circumstantiis*, ut loquitur Sylvius (m) *quia justum cujusque rei pretium*, inquit, *sumendum est, non ex sola voluntate venditoris; sed judicio Mercatorum intelligentium.*

(l) Dom. Sotus l. 6. de justit. q. 2. a. 3. in fine. Tolet. instruct. Sacerd. l. 8. c. 48. n. 1. Petrus Navarra l. 3. c. 2. n. 11.

(m) Franc. Sylvius 2. 2. q. 77. art. 1. quæst. 2.

Hæc igitur regula, *res tanti valet, quantùm vendi potest*, ad litteram sumpta, est falsa; *respondetur non esse verum*, inquit idem Author, *si simpliciter accipiatur, prout sonat. Ac proinde falluntur, qui existimant, rem tanti vendi posse, quanti invenerit emptorem.* Neque admitti debet, nisi *quando cessat fraus, ignorantia & necessitas emendi vel vendendi*, ut loquitur Sylvester (a); quocircà huic Sylvii principio standum: *Res non ideo tanti valet, quia venditori placet eam tanti vendere: sed quia tanti æstimatur à peritis talium rerum. Pro gemmis ergo, gemmariorum: pro floribus, gerbariorum; pro picturis pictorum: pro canibus, venatorum; aut aliorum intelligentium hìc attendenda est æstimatio.*

(a) Sylvester v. Emptio. q. 9.

2. Respondendum, ambitione, luxu, vel opulentiâ emptoris; jus venditori non conferri, ut mercem suam ultra justum pretium vendat; & si hujusmodi homines minùs de pretio contendant vulgò, quàm alii; id fieri, quia pecuniâ magis affluunt, & minùs eis cognita est venditorum mala fides: cùm certum sit, eos in emptionibus suis, æquè ac alios, deceptionem abhorrêre: una est igitur venditoris avaritia, quâ fertur ad interpretandum in sui favorem præsumptam illam & tacitam donationem à divitibus sibi factam, summæ justum merciam suarum pretium excurrentis: cùm nemo censeatur donare nimium alicujus rei pretium à se solutum, nisi justum agnoscat, & quod largè superaddit, venditori manifestet: quod nunquam fermè evenit.

Id quidem probari potest testimonio Cajetani, qui de præsumptis illis loquens donationibus, erga eos, qui vel minoris res emunt, quàm valent; aut eas ultra justum pretium vendunt, sic habet (b): *In hujusmodi commutationibus; scilicet emptione & venditione, non est recurrendum ad ea, quæ sunt per accidens, putà donationem admistam; dicendo, quòd venditor præsumitur donare & hujusmodi: tùm quia hoc non est verum, sicut nec in usura; etiamsi sine necessitate aliqua quis accipiat mutuum, sub usurâ præsumitur donare: tùm quia justum quæritur, non donum in emptionibus & venditionibus.* Tùm subjungit hic Cardinalis; *& hoc bene nota; ne fallaris, dicendò: ille non est in necessitate: voluit vendere: nemo coegit: potuit donare. Ergo donavit superfluum. Applica namque hoc ad accipientem sine necessitate mutuum sub usura..... & perspicies erroneum esse discursum tuum... quia commutatio exercetur; non donum: justitia; non liberalitas examinanda est.*

(b) Thomas de Vio Card. Cajet in 2.2. Sancti Thomæ q. 77. a. 1.

Opportuna est omninò docti illius Cardinalis comparatio, quâ contractus emptionis & venditionis confert cum usurâ, quoad illas præsumptas donationes tacitas. Nullus est enim usurarius, qui eandem non possit prætendere causam; cùm lucrum exigit è mutuo, iis præsertim collato, qui absque urgenti necessitate mutuantur: & eo prætextu nulla est tam indigna usura, quæ non fieret justa. Ut igitur turpiter errat usurarius, qui existimat, eum, qui solvit usuram, hanc sibi gratuitò conferre; non minus errat Mercator, qui putat, eos, quibus merces suas ultrà justum vendit valorem, majus sibi & superfluum pretium condonare.

In hoc Sylvius Cajetano consentit (c) *neque verò*, inquit, *si quispiam ejusmodi res pro libito vendiderit, justificare se poterit quasi per liberalem donationem emptoris, id accipiens, quod valorem prudenti aliorum judicio æstimatum excedit. Primò quidem non emptores rarò sunt ejusmodi, ut velint dare majus pretium, quàm res valeat. 2. Quia ipsi non intendunt donare, sed emere.*

(c) Sylvius art. cit.

Ex dictis hactenùs sequitur 1. quod Gracilianus videtur egisse contra justitiam sive sapphirum emendo 70. libris, quam noverat duplò aut triplò majore pretio excedere, vel eam 330. libris gemmarum mercatori vendendo, qui non emit, nisi ut aliis etiam cariùs venderet. 2. Quòd ut certior de veritate fiat, necesse est, ut professionis suæ quempiam arbitrum intelligentem & probum admittat, qui sapphirum æstimet, perspectis non modò temporis, cæterisque ipsius valorem, tum cùm vendita est, minuentibus circumstantiis, verùm etiam habitâ ratione industriæ Graciliani, & factæ mutationis; ut faciliùs vendi posset: ad cujus arbitri judicium se ita conformabit, ut si judicet, eum contra justitiam peccasse, vel in emptione vel venditione, vel in utraque; eas reparet restituendo justi pretii defectum Leodegario, à quo sapphirum emit injustè; vel excessum homini illi, cui nimiùm vendidit; si ipsi sit cognitus; vel si fortè sit ipsi ignotus; eleemosynis erogando, (adhibitis tamen omnibus emptorem cognoscendi, priùs rationibus) donec satisfecerit pro damno, vel venditori sapphiri vel ipsius emptori; vel ambobus illato. Dicimus autem, necesse esse, ut Gracilianus hominem professionis suæ peritum & probè intelligentem admittat; *ad hoc enim judicandum*, inquit Sylvius (d), *non sufficit æstimatio venditoris, cùm non debeat esse judex in propria causa.* Quod idem affirmat Glossa (e): *Nec in sua causa potest quis esse judex*; & Lex ipsa (f): *Lege generali decernimus neminem sibi esse judicem.*

(d) Sylvius loco cit.

(e) Glossa in can. *De accedendis*. §. 23. q. 5.

(f) L. *Unica*. Cod. ne quis in causa sua judicet.

CASUS XVII.

Clemens, Parisiis habitans, à multis suis provincialibus amicis mandata accipit; cùm is roget eum, ut sibi pannos emat; alter linea texta aut argentea; alius libros, aut similia. Mandatis satisfacit: sed quia iis conficiendis multum tempus insumit; nec de mercede suâ quidquam audit ab amicis; rerum emptarum pretia in suis monitis adauget parumper; quæ aucta sibi servat in mercedem laboris, insciis suis mandantibus. Quæritur, nùm in eo injustitiam quandam committat?

Respons.

Cùm ex proposito casu sit manifestum; quòd officiosè & ex amicitiâ hæc mandata Clemens accipiat & exequatur; atque amici illius ab ejus urbanitate hæc omnia expectent officia; non nisi injustè sibi retinêre potest, iis insciis, quam pro labore & temporis sui jacturâ debitam sibi mercedem existimat. Unde sequitur, eum tenêri ad restituenda ea, quæ sibi retinuit. Ratio est, quia, ut fert lex Digestorum (g), *mandatum nisi gratuitum nullum est. Nam originem ex officio atque amicitia trahit. Contrarium est ergo officio merces: interveniente enim pecuniâ, res ad locationem & conductionem potiùs pertinet.* Cùm igitur Clemens in eo ut amicus, non ut mercenarius agere debeat; mandantes suos decipit, cavendo, ne agnoscant, se ex eorum pecuniâ mercedem suam extorquêre, atque adeò obligatur ad restitutionem eorum quæ pro suo labore ac temporis jacturâ retinuit. His adde, eum cum injustitiâ mendacium conjungere, rationem mandatorum suorum augendo, hoc est, pretium à se solutum.

(g) L. Obligatio. 1. ff. mandati. vel contrà. §. 4. lib 19. tit. 1. Et §. ult. instit eodem tit.

CASUS XVIII.

Columbanus, Sarcinator, jussus à Pamphilo, viro nobili, ut sibi 100. ulnas variorum pannorum emat, ad vestem famularem conficiendam, suamque; Julianum, pannorum Mercatorem adit, de quo pannos omnes, quorum sibi est opus, mercatur. Julianus, ut sibi amicitiam atque commercium servet Columbani, cujus interventu per annum magnam pannorum copiam vendit, atque ut ei se gratum præbeat, minori ei pretio vendit, quàm solet aliis quò lucrum ipsi afferat; atque ulnam panni pro undecim & sesqui libris cum eo mercatur, quàm nemini nisi 12. libris vendit. Quæritur, utrùm Columbanus à Pamphilo possit exigere, ut pannum hunc 12. libris solvat; cùm certum sit, ut supponitur, non minoris Pamphilo aut cuilibet alii Julianum venditurum esse in suâ tabernâ mercanti illum?

Respons.

Dici potest, periculosum esse, hanc difficultatem pro Sarcinatoribus decidere: verumquidem est, quòd

si in se ipsâ consideretur, prout modò fuit exposita, Columbanus non videtur injustitiæ reus; cùm à Pamphilo illud duntaxat panni exigit pretium, quòd ipse Pamphilus, aut pro eo quilibet alius rerum intelligens emptor solvisset; & quòd Columbani lucrum oritur ex magna Juliani in ipsum propensione ob frequentes, quas ei curat, venditiones, & ea grato animo hujus Mercatoris, cujus ut præstet indicia, decem asses pro quâlibet ulna ipsi remittit; ut eum ipso mercium suarum quasi lucrum dividat.

Attamen, Confessarii usu periti agnoscunt, via fieri posse moraliter, ut hæ adsint omnes, quales exponuntur, circumstantiæ. 1. Quia sarcinator, qui venditoris fide ac verbis fretus, viliori se pretio emere existimat, non reipsâ sæpissimè emit; sed à mercatore deluditur, qui illum ad frequentem apud se emptionem allicit his verbis; dùm pannum illius eodem, ac ipse, pretio, quilibet alius emptor posset auferre. 2. Quia hujusmodi mercium emptio ideò sarcinatoribus mandatur, ut viliùs emant, cùm cœteris hujusmodi rerum peritiâ antecellant: unde sequitur, quòd mandantes suos hac ratione decipiant, qui pretium tantummodò pro pannis solutum reddere; non verò illis lucrum afferre hoc modo intendunt. Quocircà in eos verè cadunt hæc verba Romani Oratoris de mandatariis hujusmodi loquentis (a): *Ergo idcirco hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam & fidem. Nam neque mandat quisquam, nisi amico; neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. Perditissimi est igitur hominis, simul amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset.*

(a) Cicero Orat. pro Sexto Roscio.

CASUS XIX.

Ancelinus 1000. nummorum debet Gervasio. Hic in Ancelini domum juridicam manum injici, & post sententiam judicis sub hastâ vendi curavit. Licitatores pro illius pretio, 10000. libras duntaxat obtulerunt: licèt recens ab Ancelino fuerit condita; eique 25000. libris constiterit: Gervasius auctionem facit 10300. libris; atque ei pro tali pretio adjudicatur.

Quæritur, utrùm hac specie emptionis Gervasius sit tutus in conscientia, ob authoritatem justitiæ, quæ vult, ut plurimo licitanti res venalis addicatur; etsi certò sciat, quòd in circumstantiâ publicæ venditionis, domus, etiam vili empta pretio, 1800. libras valeat.

RESPONS.

Authores in ea difficultate discrepant. Quidam volunt, talem emptionem esse licitam, modò non interveniat dolus ex parte emptoris. His autem potissimùm rationibus nituntur.

1. Non est injustitia, inquiunt, cùm hæc emptio sit conformis legi, quæ statuit, ut in simili casu bona debitoris voci præconis ea sententiâ judicis subjecta, plurimo licitanti adjudicentur: & cùm debitor, jacturam, quam tali adjudicatione patitur, suæ solùm negligentiæ acceptam referat, non solvendo suum creditorem, juxta hanc juris regulam (b), *quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.*

(b) Reg. 203. ff. de diversis reg. juris antiqui.

2. Ad tranquillitatem familiarum statuere possunt Principes, ut sub certis conditionibus, servatisque certis formalitatibus bona fiant aliorum dominorum, ut patet exemplo præscriptionum, quas ex æquo comprobant leges civiles & Ecclesiasticæ: ob eandem igitur rationem possunt edicere, ut, ad præstandam creditori solutionem, atque in pœnam malæ fidei, aut negligentiæ debitoris; illius domus ad ipsius creditorem, qui bonâ fide & absque dolo auctionem ultimus faciet, possit reverti: alioquin plerique creditores, legitimè sibi debita sint amissuri; cùm pauci sint debitores, qui non juridicè coacti, debita sua persolvant.

3. Cùm secundum æstimationem sit rerum valor, qui pro locorum, temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum varietate, multùm quoque potest variari; necesse est omnino parêre consuetudini, quâ contingit, ut bona præconis voci subjecta, minoris fiant, & viliori emantur pretio, quàm quæ in foro tabernisque venduntur; quare de his rebus judicandum, uti de iis, quæ emptoribus oblatæ, minoris etiam valêre censentur, juxta istam Sancti Thomæ aliorumque Theologorum regulam: *Merces ultroneæ pretio vilescunt*: cùm res auctioni exposita, sit res omnibus oblata ad eam emendam.

Ex his colligunt Authores hujus prioris opinionis, nullum committi peccatum in æquitatem, emendo rem, cujus pretium authoritate publica & usu ab omnibus recepto est determinatum.

Altera opinio est eorum, qui existimant talem emptionem esse injustam. En eorum argumenta validissima & convenientissima.

1. Jure naturali cautum est, ne quis alteri faciat, quod ab eo non vellet perpeti; *quod ab alio oderis tibi fieri, vide, ne tu aliquando alteri facias*, inquit Scriptura (c); *omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines*, inquit Christus (d) *& vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ.* Juxta hanc regulam, Christianæ disciplinæ fundamentum, inquiunt propugnatores hujus secundæ opinionis; præsupponere debet creditor, se esse debitorem, & a se ipso reposcere, nùm vellet, ut domus, quam 25000. libris emit, & cujus justum pretium in casu de quo agitur, ad 18000. libras pertingit, 10300. libris tantùm venderetur. Nullus est, subjungunt iidem, creditor, qui tantam libenter ferre optaret jacturam, si ipse in eo casu debitor. Is igitur, de quo fit mentio in casu proposito, peccat in illud maximum præceptum, quo non minùs ethnici & infideles, quàm Christiani tenentur.

(c) Tob. 4. 16.
(d) Matth. 7. 12. Et Luc. 6. 31.

2. Præsenti casui rectè applicari potest, aiunt etiam, hæc juris regula (e), *jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.* Quam ipsa adoptavit Ecclesia (f): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.* Is autem verè cum miseri debitoris injuria locupletatur, qui bonum illius dimidiato fermè pretio emit, illumque sub prætextu publicæ authoritatis opprimit.

(e) Reg. 206. ff. de diversis reg. juris antiq.
(f) Reg. 48. de reg. juris in 6.

3. Laudant authoritatem Sancti Augustini, dicentis (g), quod *vili velle emere & caro vendere... reverà vitium est*: atqui certum est, quod creditor licitans nollet omninò, rem suam tam vili pretio vendi, quo nihilominùs emere gaudet bonum debitoris, à quo tali venditioni consensum extorquet judicis authoritas. Igitur reus est vitii, de quo loquitur Sanctus Augustinus, atque in conscientiæ foro non est tutus; quia lex civilis in eo casu non est conscientiæ regula, in quo violatur lex naturalis.

(g) S. Aug. L. 13. de Trinit. c. 3.

4. Sic etiam argumentantur: certum est quidem, quòd merces & alia bona mobilia non censentur valêre, nisi secundùm æstimationem legum & consuetudinis: quia pretium eorum non est naturale & fixum, sed pro eorum copiâ & penuriâ mobile & arbitrarium: quare minoris æstimantur voci præconis subjecta, quòd eorum venditionem vile tantùm pretium vulgò procuret: at non idem existimandum, inquiunt, de immobilibus, qualia sunt, agri, ædes & census, quæ è loco in locum transferri, nec facilè mutari possunt, ut potè bona stabilia, permanentia & semper eadem: unde communiter fixum habent pretium, quod fermè determinat consuetudo locorum, ubi posita sunt. Quocircà valdè discrepant à bonis mobilibus, quorum mutatur sæpissimè pretium; quæ usu atteruntur; quæque ad vitæ hominum commoda aut delectationem conferunt: ex quo legitimè videtur colligi, ea cum mobilibus, nisi injustè conferri posse, atque ea vili pretio emere velle, sub eo prætextu quòd ex judicis sententia vendantur. Lex enim, quâ bona illa plurimò licitanti venduntur, non intendit, rerum sic

vendito-

venditarum mutare valorem, sed solùm creditoris solutionem procurare, atque debitorem ab injustitia vindicare, non permittendo ipsius bona voluntati creditoris, publicamque eorum venditionem decernendo, ut litium sit finis, & utrique concordia: sed non intendit lex, ut sit regula conscientiæ emptoris, quâ tenetur ad solvendum justum rei ex decreto venditæ, ut in cæteris emptionibus, pretium. Id confirmari potest ex propriis legum Romanarum verbis, etiam in casu vendisionis ex edicto factæ pro Republicâ. *Si quas debitorum mole depressos*, inquit una ex his legibus (a), *necessitas publica rationis astingit, proprias distrahere facultates; rei qualitas & redituum quantitas æstimetur: nec sub nomine subhastationis publica locus fraudibus relinquatur, ut possessionibus viliore pretia distractis, plus exactor ex gratia, quàm debitor ex pretia consequatur.* In quam legem sic ait Bartolus (b): *Nota, æstimationem fieri secundum rei qualitatem & redituum quantitatem: tene menti hanc legem, quæ bona est. Nota, quod non est sufficiens probatio, quod res tantùm valet & non plus, quando factâ subhastatione tantùm reperitur, & non plus. Debet ergo fieri æstimatio secundùm rei qualitatem, & redituum quantitatem per bonos homines, ad hoc ponendos.*

(a) *Si quos.* 16 Cod. de rescind. venditione. lib. 4. tit. 44.

(b) Bartolus in tit. Leg. *Si quos.*

5. Hanc etiam addunt quintam rationem, quod idem dicendum de lege, quâ statuitur boni subhastati addictio ei, qui licitatione vincit; atque de lege, quâ non debet admitti actio pro læsione in venditione bonorum, nisi dimidiam justi pretii quantitatem, & ampliùs, læsio excedat; nam etsi lex suffragetur emptori, qui 100. libras tantùm solvit pro re, quæ 2000. librarum valebat; emptor ille non est tamen tutus in conscientiâ, etsi lex ipsi faveat; & coram Deo ac secundum naturalem æquitatem tenetur defectum justi pretii supplêre, & restituere venditori, ut docet Panormitanus his verbis (c): *Illud procedit jure fori, non jure poli: id est quoad Deum non procedit: sed jus positivum noluit, pro modicâ læsione dari actionem in odium litium; & quia homines omni die super hoc litigarent.* Idem ergo ferri debet judicium de lege, quâ statuitur ut bonum subhastatum addicetur ei, qui auctione vicerit: cùm lex utraque id unum intendat, ut inter privatos citò terminentur processus in Republicâ; nec utraque ad regulandam conscientiam valeat.

(c) Panormitanus in cap. *Pleriqu.* de immunitate Ecclesiarum &c. n. 28. l. 3. tit. 40.

Hæ sunt duæ circa propositam difficultatem opiniones, præcipuaque utriusque opinionis argumenta; quarum prior suam habet probabilitatem; at posterior magis est æquitati naturali conformis; ac solidioribus firmatur rationibus. Existimamus igitur, pretium 10300. lib. prò quibus Ancelini domus Gervasio fuit adjudicata; etsi legitimum in foro civili, non tamen esse justum in foro conscientiæ: cùm justus hujusce domus valor, ut supponitur, etiam in circumstantiâ decreti considerata, sit 18000. librarum; atque adeò, Gervasium, cui addicta est, tenêri ad restituendum Ancelino supplementum 7700. lib. Ratio est, quia creditori in nullo casu potest esse licitum vexare suum debitorem, ipsum cogendo ad dimittendum sibi bonum suum pro dimidiâ pretii illius quantitate; legumque authoritate abutendo, ad illum spoliandum: nam si id per leges fas esse videatur; id fit, non approbando, sed solùm reos non puniendo.

Hæc solutio confirmari potest authoritate D. Thomæ (d) qui dicit, quòd *carius vendere, vel vilius emere rem, quàm valeat, est secundùm se injustum & illicitum.* Atque adeò necessaria est restitutio in utroque casu, cùm leges huic rei contrarium nihil possint statuere, licèt fortè quædam ad publicam utilitatem mala tolerent, reos non puniendo. Lex humana populo datur, subdit paolò post Sanctus Doctor, in quo sunt multi à virtute deficientes; non autem datur solùm virtuosis. Et ideò lex humana non potuit prohibere quicquid est contrà virtutem: sed ei sufficit, ut prohibeat ea, quæ destruunt hominum convictum; alia verò habeat quasi licita, non quia ea approbat; sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum, pœnam non inducens, si absque fraude venditor rem suam supervendat, aut emptor vilius emat; nisi sit nimius excessus: quia tunc lex humana cogit ad restituendum: putà si aliquis sit deceptus ultra dimidiam justi pretii quantitatem. Sed divina nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium. Undè secundùm divinam legem illicitum reputatur; si in emptione & venditione non sit æqualitas justitiæ observata, & tenetur ille, qui plus habet recompensare ei, qui damnificatus est.

(d) S. Th. 2. 2. q. 77. in corp. & ad 1.

CASUS XX.

Durandus, Sacerdos, calicem habet argenteum, quatuor bessium pondere, mirabili industriâ perfectum, pro cujus opificio viginti solvit nummos, & in quo leve est, quod reprehendas. Ipsum defert ad Eustachium Aurificem, qui videns, illius defectus facilè emendari posse, ita ut tanquam novus habeatur, ipsum emit pro pondere, solvendo pro besse quolibet 30. libras, pretium videlicet à Principe præfixum; nullâ habitâ ratione opificii, quamvis agnoscat illud permulti constitisse. Postcà calicem hunc Cornelio vendit Eustachius 42. libris pro quolibet argenti besse, computato in hoc pretio, calicis opificio. Quæritur, utrùm contractus ille sit injustus ex parte emptoris.

Respons.

Ut clarè solvatur hæc difficultas, certum istud supponendum est principium, rem videlicet, cujus pretium authoritate Principis non est determinatum, non reipsâ valêre, nisi quanti ea à peritis probisque illius pretium cognoscentibus æstimatur. *Justum pretium rerum*, inquit Sanctus Thomas (e), *non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit.* Atqui certum est, omnia vasa aurea & argentea ab aurificibus, nisi secundùm proprium suum pondus non æstimari communiter, non habitâ artificii ratione. Eustachius igitur injustè non egit, neque erga Durandum, cui valorem ponderis calicis ejus tantùm solvit; neque erga Corneliom, à quo duodecim libras pro cujuslibet bessis artificio exegit.

(e) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 1. ad. 2.

Cæterùm, cùm dixerimus, res tanti valêre, quanti à peritis earum rerum viris, probisque communiter æstimantur; si vasis materiam qualecumque sit, superaret opificium; ac vir hujus rei intelligens & probus absque præjudicio & fraude, pluris illud, quàm pondus ipsum æstimaret, alio modo judicandum esset, quàm de calice de quo egimus, atque de illius pretio secundum æstimationem decernendum, juxta regulam Sancti Thomæ.

Vide { Monopolium. Venditio. Usura. Casibus 4. 7. 19. & 42. }

EMPHYTEUSIS.

EMPHYTEUSIS est species quædam conductionis, quæ Emphyteutica dicitur, quæque originem suam ducit ex difficultate Dominorum, qui prædia habebant infructuosa aut inculta, ad inveniendum conductores, qui eos solitis conductionibus vellent conducere: quâ re fuêre coacti ad ea danda in perpetuum, cum onere culturæ, meliorisque statûs, nec non reditûs annui, quolibet anno solvendi.

Emphyteusis itaque cum Domato (a), optimè definiri potest: Contractus, quo Dominus prædii, illud Emphyteutæ tradit ad colendum & ad meliorem statum deducendum, ut eo in perpetuum fruatur sub ista conditione, & mediante quâdam summâ annuâ, pecuniâ aut frumento, aut aliis oneribus solvendâ, de quâ ex contractu fit conventio.

(a) Domat. Leg. civiles l. cund. naturalem suum ordinem l. 1. tit. 4. sect. 10. art. 1.

Hæc definitio, quoad perpetuitatem, conformis est Legi Digestorum & Codicis, nec non istis Impetatoris Justiniani verbis (b): *Ut ecce de prædiis, quæ perpetuo quibusdam fruenda tradantur, id est, ut quandiu pensio sive reditus pro his Domino præstetur: neque ipsi conductori, neque hæredi ejus, cuive conductor, hæresve ejus id prædium vendiderit, aut donaverit, aut dotis nomine dederit, alieve quocumque modo alienaverit auferre liceat*; & quoad diversam censûs speciem, pariter legi ad marginem indicatæ conformis est (c).

(b) §. 3. instit. de locatione & conductione l. 3. tit. 25.

(c) Leg. Domin. 5. cod. de agricolis & censitis & col. lib. 11. tit. 48.

Ex his hujusce Imperatoris verbis manifestè apparet, Emphyteusim omninò à simplici conductione discrepare.

1. Quia Emphyteusis est contractus perpetuus, ut indicant verba ista, *perpetuò quibusdam fruenda traduntur*: Unde jus Emphyteuticum in multis legibus dicitur *jus perpetuarium* (d).

(d) Leg. *Ad Palatinorum* 1. cod. de officio comitis frat. Palatii. Leg. *Divi*, 2. & Leg. *Prædia*. 5. cod. de locatione prædiorum, civil. &c. lib. 11. tit. 70. & Leg. *Viam*. 10. cod. de locato & conducto lib. 4. tit. 65.

2. Quia Emphyteuta hoc contractu speciem quandam dominii acquirit, quod dicitur *dominium utile*, quodque consistit in jure perpetuo fruendi & percipiendi fructus. Agri seu prædii, solvendo ejus censum, & etiam illud ad hæredes suos transferendi, aut sub eâdem conditione de eo tanquam de proprio bono disponendi (e); ob quam causam in Lege emphyteuta dicitur Dominus fundi (f): & locum habet redhibitio quoad fundum Emphyteuticum, ut fert consuetudo Parisiensis (g).

Sed advertendum 1. quòd ut quis de agro seu fundo disponat, eumque Emphyteutico contractu conferat, necesse est, ut sit *sui juris*, & quod si de pupillo agatur, Emphyteusim constituere nequit, nisi de consensu sui Tutoris aut Curatoris.

2. Quòd si de bono Ecclesiæ agatur, necesse est, ut eædem serventur formulæ, quæ in boni hujusmodi venditione requiruntur, & quæ in eo positæ sunt, ut pro fundo ad Capitulum seculare aut regulare pertinente non constituatur Emphyteusis, nisi de consensu illius, aut pro fundo, qui sit Parœciæ alicujus de voluntate tantùm Parochi & omnium Æedituorum atque Seniorum.

(e) Leg. *Jus emphyteuticarium* 1. cod. de jure emphyteutico. lib 4. tit. 66.

Quamvis primâ fronte videatur, Emphyteusim de agris tantùm infœcundis ab initio fuisse constitutam, obtinet tamen etiam in agris fœcundis ob fructus ac reditus, quos producunt, quales sunt fructus agrorum, atque domus: *Loca omnia, fundi ve Reipublicæ*, inquit Lex (h), ... *perpetuariis conductoribus locentur.*

(f) Leg. *Possessores*, 12. cod de fundis patrimonialibus &c. lib. 12. tit. 62.

(g) Consuetud. Paris. art. 49.

Sunt locationes Emphyteuticæ, quæ, licèt non sint perpetuæ, sed ad diuturnum duntaxat tempus v. g. centum annorum factæ, vigent tamen in Galliâ. Et vulgò fiunt pro 99. annis: Et etiam juxta Galliæ jurisprudentiam, omnis conductio seu locatio, quæ novem excedit annos, emphyteutica habetur, atque adeò abalienationem inducit, quasi pro 30. aut 50. aut 99. annis facta fuisset: ita ut Emphyteuta dominium utile fundi acquirat, & datori directum tantùm supersit dominium. Sed observare interest, quòd, cùm ad determinatum annorum numerum facta est Emphyteusis, tum Emphyteuta fundum oppignerare, aut dare, aut vendere nequit, nisi ad tempus Emphyteusi præfixum, quia ad ipsum non pertinet directum fundi dominium, neque etiam dominium utile, nisi ad finem temporis contractu præfixi.

(h) Leg. *Loca*, 3. cod. de locat. præd. civil. &c. lib. 11. tit. 70. Leg. *Si finita*. 15. §. 26. ff. de damno infecto lib. 39. tit. 2.

Emphyteuta fundum, quem titulo Emphyteusis obtinet, vendere non potest, nisi priùs denuntiato ejus pretio Domino directo, qui intra duos menses post factam denuntiationem, venditum fundum retinendi jure fruitur, persoluto Emphyteutæ pretio, quo se erga eum obstrinxerat emptor. Id autem in foro *jus prælationis* dicitur. Sed duobus illis mensibus elapsis eo jam frui nequit jure aut venditionem impedire: Et quintam duntaxat pretii partem exigere potest, ut novum Emphyteutam confiteatur: quod tamen non obtinet, in censibus qui prædiales dicuntur & non redimibiles; etsi fuerit stipulatum, acceptorem tenêri ad fundum meliorem efficiendum. Ratio est, quia hujusmodi contractus non habentur tanquam veræ Emphyteuses, atque in Gallia rarò obtinent.

Hæc

Hæc est certa regula, emphyteutam videlicet in datorem directum dominium quocumque temporis lapsu præscribere non posse (*a*).

Qui ab Emphyteutâ fundum Emphyteuticum habent, de omnibus tenentur conditionibus Emphyteusis titulo latis, & etiam aliis rebus, quas præscribit loci consuetudo, ut sunt v. g. solutio laudemiorum, & venditionum, & alia onera.

Emphyteura datorem cogere potest ad resumendum fundum, quem titulo emphyteusis habet ab eo; quando sibi onerosus est contractus: iniquum enim foret, ut pro insufficienti fundo censum perpetuum solveret; cùm in locationibus aut conductionibus ordinariis, in multis casibus teneatur locator seu conductor de pretio minuere pro villico, qui ex aliquo inopinato casu grave patinr damnum in fructibus percipiendis.

Cùm Emphyteuta, ut dictum est, utile fundi dominium obtineat, par est, ut damna, quæ ex fortuitis casibus, aut aliunde oriuntur, in ipsum solum cadant, quin de iis teneatur ejus dator, modò fundus integer remaneat. Ratio est, 1. quia fundus ei tantùm fuerat datus, ut meliorem redderet. 2. Quia in ejus proventum vertere debet fundi melioratio.

Dicimus: *modò fundus integer remaneat*: Nam si in totum aut pro parte fundus periret, ejus damnum in datorem caderet, ut fructuum jacturam & meliorationis fert emphyteuta; ut expressè Legibus statuitur (*b*): Verum quidem est, quòd si pars tantùm fundi periret, de integro tamen censu teneretur Emphyteura; sed in hoc casu fundo cedere posset, observatis, quæ jure requiruntur, formulis.

Fundum, quem Emphyteusis titulo obtinet Emphyteuta, deteriorem facere non potest, ut clarè probamus in primâ decisione.

Ultimam hanc tandem addimus regulam, scilicet Emphyteutam de possessione fundi expelli posse defectu soluti censûs post justam à judice concessam dilationem; & quidem, si expellatur, nullam in foro exteriori expectare potest compensationem impensarum, quas in fundo meliore efficiendo insumpsit, quamvis ad suum lucrum fructus percipere ac vendere queat. Certum quidem est ex jure Romano, Emphyteutam, qui duos sinerat annos elabi, non persoluto censu, jure suo ex hoc fieri privatum, & expelli à domino directo, qui statim fundi possessionem resumere poterat. Sed in Gallia jus est minùs rigorosum, nec fundo privatur Emphyteuta, nisi dilatâ ad triennium solutione censûs: quo in casu Dominus directus fundi possessionem pleno jure sumere potest, ne factâ quidem ullâ Emphyteuræ præviâ solutionis contestatione (*c*). Si tamen ultrà conductionis suæ debitum impensas fecisset ad fundi proventum sive ad necessaria, vel utilia ædificia, aut aliter; æquum esset, ut earum rationem habêret Dominus directus, quantumvis contraria in quibusdam parlamentis servetur jurisprudentia. Hactenùs dicta in hoc articulo consentiunt cum Legibus ad marginem indicatis (*d*).

(*a*) Mainar. lib. 6. c. 56.

(*b*) Leg. *Jut.* 1. cod. de jure emphyteut. l. 4. tit. 65. & §. 3. institut. de locato & conductione.

(*c*) D. Argou Instiut. ad jus Gallicum. tom 2. lib. 3. cap. 28. pag. 281.

(*d*) Leg. *Jus emphyteuticarium.* 1. & Leg. *Cùm dubitatur.* 2. cod de jure emphyteutico. Novellâ 7. c. 3. §. 2. & Novellâ 120. c. 8.

CASUS PRIMUS.

RIGOBERTUS, prædii Dominus, illud Rollando ex emphyteusi pro annuo sexcentorum librarom censu conduxit. Illud posteà multò deterius fecit Rollandus, avulsis nimirum vineis frugiferis quatuor jugerum, quæ oblectationis causâ proceris & infecundis consevit arboribus, aut illud alio modo vastavit. Quâ de re conquestus juridicè Rigobertus prædium sibi reposcit, simulque illati à Rolando damni compensationem. Contendit è contrà Rollandus, se prædii dominiom habêre, sexcentas quolibet anno libras Rigoberto persolvendo; neque de ullâ re aliâ se tenêri. Cui jus?

RESPONS.

Ad istam difficultatem respondemus, à Rollando utiles fieri potuisse mutationes in prædio, quod à Rigoberto per emphyteusim obtinet, v. g. veteribus vineis novellas substituendo, aut veteri ædificio novum superstruendo, ut fert natura bujusce contractûs (*e*): Sed illud deterius facere non potuit, aut factas jam meliorationes destruere: Ratio est, quia, licèt proprietatem quandam habeat, quæ in jore *dominium utile* vocatur, in eo positum, quòd illod dare, aut abalienare aut etiam ad suos transferre possit hæredes; quò fit, ut in jure quandoque emphyteutæ Domini vocentur, *cùm fundorum sint Domini*, ut ait Lex (*f*); primarium tamen, directum ac præcipuum ejus non obtinet dominium, quod est Rigoberti, qui sexcentarum libratum censum non percipit, nisi ut fructum, qui ex proprio fundo suo procedit; quare conductor emphyteuticarius in lege fundi Dominus appellatur. *Pensio, sive reditus pro suis Domino præstetur* (g), & Lege Digestorum fertur, Emphyteuteo illius non esse Dominum (*h*): quamvis *non efficiantur Domini.*

Hincque colligi necesse est, quòd, cùm deterioratio, de quâ fit mentio in casu proposito, sit Rigoberto valdè noxia, in Rollandom jus dicere potest, ot solvatur Emphyteusis, eumque cogat, ut id qood deterius factum est, resarciat; quasi in usufructuarium ageret: *Sed siquidem deterius fecerit prædium jubinbanum, aut domum qui emphyteusim percepit, cogi eum de suo diligentiam ac restitutionem prisci status facere, & obligatum esse ad hoc ipsum, & heredes ejus & successores, ejusque rei insuper & debitus omnes reditus sine dilatione exigi.* Ita loquuntur Leges. *Si verò quis aut locatur, aut emphyteuta..... deteriorem faciat rem,* inquit etiam Imperator (*i*): *Damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio aut emphyteusis facta est..... antiquum statum locatæ, sive emphyteutica rei exigere & ejicere de emphyteusi.* Diximus; *cum deterioratio sit Rigoberto valdè noxia*: Nam si leve esset damnum illatum, aut Emphyteutes ligno, feno, pascuis aut vino carêret, atque fundus ad ligna aut vineas, quàm ad segetes esset aptior, Domino tum directo jus non competeret necessarias prohibendi in nam rem mutationes,

(*e*) Leg. *Cùm dubitabatur.* 3. cod. de jore emphyteur. l. 4. tit. fin.

(*f*) Leg. *Possessores.* 12. cod. de fundis patrimon. &c. l. 21. tit. 62.

(*g*) §. *Adeò.* 3. institut. de locat. & conductione L. 3. Institut. tit. 25.

(*h*) Leg. *Agri.* 1. §. 1. ff. Si ager vectigalis, vel emphyteuticarius petatur. l. 6. tit. 3.

(*i*) Novella 7. c. 3. §. 2. Novell. 120. c. 8.

(a) La Roche Flavin tract. de juribus domi. c. 11. art. 5.

nes, ut ait La Roche Flavin (a), & post ipsum D. Brillon in suo Arrestorum Dictionario; sed si evidens non urgeret necessitas, mutationes illas impedire valêret, & emphyteutam cogere, ut res ad pristinum earum statum reduceret.

Diximus etiam, factas in fundo meliorationes ab Emphyteutâ destrui non posse: quod probari potest exemplo usufructuarii, cui id ipsum legibus prohibetur. *Si quid inædificaverit*, inquit una ex his Legibus (b), *posteà eum neque tollere hoc, neque refigere posse.*

(b) Leg. *Si quid.* 15. ff. de usufructu & quemadmodum quis utatur fruatur. lib. 7. tit. 1.

Advertendum, quoad præsentem difficultatem, quòd si fundo emphyteutico illata populatio ex aquarum illuvione, hostium incursione, aut vi quâdam majori contingeret, tunc de eâ non tenerentur emphyteutes ergà Dominum directum. *Servius omnem vim, cui resisti non potest, Dominum colono præstare debere ait*, ut fert Lex Digestorum (c)..... *ut putà fluminum..... aut si incursus hostium fiat.*

(c) Leg. *Ex conducto.* 15. §. 2 ff locati conducti lib. 19. tit. 2. Item. c. 23. ff. de diversis regulis juris antiqui.

CASUS II.

Cùm domum Clotarius ejus Dominus ex emphyteusi Briando locasset sub annuo quingentarum librarum censu, ab hæredibus Briandi aut ab eo causam habentibus ultra centum ac viginti annos jam fuerat possessa, cùm subito fulminis incendio periit. Nunquid in Emphyteutam cadit hujusce domûs jactura?

RESPONS.

Etsi ob emphyteutici contractûs perennitatem ad eos perveniat emphyteusis, qui Emphyteutæ jus obtineri seu ex hæreditate, venditione, donatione, aut aliâ quâlibet abalienatione, nec canonem seu censum solvendo emphyteusi aliquando privari possint (d). Atque ita dominium ejus utile obtineant; certum est tamen ei, qui fundum suum ex emphyteusi conduxit, directum illius permanêre dominium, ut loquuntur Jurisconsulti; quòd fundum suum tantùm conducat, ut censum percipiat, tanquam fructum illius fundi, cujus præcipuum adeò jus proprietatis retinet, ut jam in superiori difficultate probavimus. Ex quo sequitur, in proposito casu domûs jacturam, non ad Briandum, sed ad Clotarium pertinêre: ut enim fructuum & proventuum fundi amissiones, quæ ex casibus fortuitis contingunt, in Emphyteutam cadunt, quòd eorum utilitatem percipiat: ita pariter ad Dominum solum directum spectat fundi jactura ex fortuitis casibus proveniens. *Si interdùm ea, quæ fortuitis casibus eveniunt*, inquit Lex (e), *fuerint conventione concepta; siquidem tanta emerserit clades, quæ prorsùs etiam ipsius rei, quæ per emphyteusim data est, faciat interitum, hoc non emphyteuticario, cui nihil reliquum permansit, sed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat, etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat, imputetur. Sin verò particulare, vel aliud leve contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitùs lædatur substantia, hoc emphyteuticarius suis partibus non dubitet adscribendum.*

(d) §. *Adeò autem.* 3. instit. de locato & conduct.

(e) Leg. *Jus emphyteuticarium.* 1. cod. de jure emphyteutico. l. 4. tit. 66.

Observandum autem circa ultima Legis hujusce verba, quòd, si ex fortuito casu pars tantùm fundi pereat, integrum semper tenetur Emphyteuta solvere censum: Sed ipsi liberum est ab eo se eximere de cedendo de possessione; hoc est, reliquum fundum ei reddendo, à quo ipsum per emphyteusim conduxit.

ENERGUMENUS.

ENERGUMENUS hic dicitur *Dæmoniacus* Latinè seu *à Dæmonio obsessus*, *qui* nimirum *diris malis agitur*, vel, *qui extrinsecùs à Dæmonio vexatur*: Græcè Ἐνεργούμενος. *Energumeni*, inquit Glossa (f), *dicuntur Lunatici & obsessi à Dæmonibus*, *ab en*; *quod est in*, *& ergo*, *quod est labor*, *& mene*, *quod est defectus*: *quod est quasi in opere deficiens*; & alibi (g), *quia scilicet in defectu lunæ & mentis alienationes mentis patiuntur*; quod Author hujus Glossæ ex inclyto deprompsit Archidiacono.

(f) Gloss. in can. *Exorcistæ* 17. dist. 23.

(g) In can. *Omni die.* 1. de consecrat. dist. 5.

Dæmon sæpissimè per os energumenorum loquitur: ita ut difficilè secerni queat, an Dæmoniacus, an verò Dæmon ipse loquatur: multa tamen sunt indicia, quibus de eo judicari potest.

Primum est, cùm verba resve profert, quorum intelligentia Dæmoniaci captum longè superat, aut etiam audientium; ut, si rusticus litterarum expers Græco, aliove idiomate loqueretur, quod nunquam didicisset: aut subtilissimas Philosophiæ aut Theologiæ quæstiones exponeret: tunc dubium esse non posset, quin ipse Dæmon loqueretur: cujus quidem rei istud indubitatum haberi potest argumentum, quòd, si energumenum jam non agitet Dæmon, lucidumque aliquod ei relinquat intervallum, ita ut interrogari possit obsessus de iis, quæ protulit, aut potiùs Dæmon per os suum, apertè declarat, illud se penitùs ignorare, ac ne quidem recordari.

Alterum est, cùm res secretas declarat, quæ sciri non possunt, seu ob magnam locorum distantiam, seu ob alias circumstantias, quibus incognitæ fieri possunt, ut probat exemplum puellæ, è cujus corpore spiritum Pythonem Paulus ejecit (h).

(h) Act. 16. 16. 17. & 18.

Tertium est, cùm momento temporis ab extremâ debilitate ad robur insolitum, aut à mortis angustiis ad integram perfectamque valetudinem transit Dæmoniacus: tunc enim judicari potest, duos adeò diversos à se invicem status sibi in instanti naturaliter succedere non posse: cùm subitos nunquam & adeò contrarios effectus natura non edat; sed per gradus semper agat, nec ab uno extremo ad aliud transeat in instanti. Quocircà tam diversi effectus illi possunt haberi, uti à maligno producti spiritu, qui vitales spiritus aut dissipare aut simul novit cogere, ad productionem hujusmodi symptomatum adeò insolitorum. Hæc sunt potissimùm indicia, quibus Dæmoniaca possessio ab ægritudine naturali potest distingui.

Sunt & alia duo triave indicia; sed quia ad istorum certitudinem ac evidentiam non accedunt; ideò hæc in præsenti omittimus.

Tanti

Tanti autem interest, ut hactenùs dicta non ignorentur, quòd certum sit, apud plebem ignaram quosdam reperiri, (ut multis nobis est compertum exemplis) qui melancolicis tantùm & malignis aguntur vertiginibus; quæ caput ac vim imaginatricem offendunt, & qui tamen se à dæmone possessos vel obsessos contendunt.

Famosum hujusce rei profert exemplum Paulus Zachias (a) de duabus sororibus, quæ Romæ tam vehementes atque insolitas patiebantur distortiones, ut nemini dubium esset, quin à dæmone vexarentur; sed brevi contrarium innotuit: cùm enim frustrà adhibiti fuissent exorcismi, venæ sectione, purgationibus aliisque brevi convaluêre remediis, quæ ipsis facienda præscripsit Clemens Cynthius, tùm Pauli V. Medicus. Ex quo videre est, sapientis esse Sacerdotis, istis subitò non illaqueari tendiculis, aut ad exorcismum recurrere ante licentiam Episcopi, qui hanc concedere non debet, nisi compertâ rei veritate post accuratam facti discussionem, & distinctionem eorum effectuum, quos parit hujusmodi ægritudo, ab iis, quos malitiosè dæmon producere valet.

(a) Zachias lib. 9. Cons. 49.

CASUS PRIMUS.

ACHILLES, à dæmone possessus, aut obsessus, quia sæpè juramenta profert ac verba blasphema, & quandoque etiam turpiter agit, peccat-ne in eo mortaliter?

RESPONS.

Dici nequit Achilles esse reus dictorum aut factorum suorum, dùm est in hoc statu. Ratio est, quia hæc ei non sunt libera, sed dæmon ipse ore simul & linguâ ejus utitur ad proferenda juramenta ac blasphemias, quæ profert, aliaque in hoc homine admittit facinora de quibus fit mentio in casu proposito. Ita sentit Angelicus Doctor his verbis (b): *Diabolus propriâ virtute, nisi refrænetur à Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum qui de suo genere peccatum est. Non autem potest inducere necessitatem peccandi: quod patet ex hoc, quod homo motivo ad peccandum non resistit, nisi per rationem, cujus usum totaliter impedire potest, movendo imaginationem & appetitum sensitivum, sicut in arreptitiis patet. Sed tunc ratione sic ligata, quicquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum.* Ratio autem, cur homo in hoc statu positus non peccat, est, quia dæmonis potestas in organa corporea, ad voluntatem ejus non pervenit; quia hominis voluntas ab organis corporeis non pendet: *Sed tamen hoc non pervenit ad voluntatem*, inquit alibi hic Sanctus (c), *quia voluntas, neque quantùm ad actum, neque quantùm ad objectum, dependet ex organo corporali: quia objectum suum ab intellectu accipit secundùm quod intellectus apprehendit aliquid in ratione boni.*

(b) S. Th. 2. 2. q. 80. art. 3. in corp.

(c) Idem 1. 2. q. 8. art. 5. in corp.

CASUS II.

BALTHASAR, Sancti Lupicini Parochus, in sua Parœcia Energumenum habet, hoc est, hominem à dæmonibus obsessum (d), qui actu periculosè ægrotat. Nunquid ei sacrum potest dare viaticum, quod postulat?

RESPONS.

Asserit Sanctus Thomas (e), idem esse dicendum de energumenis, atque de amentibus, hoc est, quòd, si lucida habeant intervalla, atque pium animi affectum erga sacro-sanctum Sacramentum fuerint testati, sacra ipsis conferri potest communio; quod probat his verbis Cassiani: *Eis, qui ab immundis vexantur spiritibus, communionem sacrosanctam, à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.*

Istam tamen Sanctus Doctor addit exceptionem: *Dæmoniacis non est deneganda communio; nisi fortè*, inquit (f), *certum sit, quod pro aliquo crimine à Diabolo torqueantur.* Hæc sunt Angelici Doctoris verba, quæ de iis tamen sunt intelligenda, qui peccatum suum sincerâ non luissent pœnitentiâ.

Confirmari potest sententia Sancti Thomæ authoritate Concilii primi Arausicani an. 441. sub Sancto Leone habiti (g), in quo statuitur, ut ad sacram communionem admittantur Energumeni, si eam postulent, & ad Sacerdotem recurrant, ut vi sacramenti subleventur, atque novum contra dæmonis vehementiam robur acquirant; quod quidem eò magis æquitati est consonum, quia juxta illud Gregorii X. in secundo Concilio œcumenico Lugdunensi an. 1273. habito dictum (h); *ubi periculum magis intenditur, ibi procul dubio est pleniùs consulendum.* Unde colligimus, non denegandam esse à Parocho communionem Energumeno, de quo agitur, sed pro eo tenendam esse Sancti Thomæ sententiam, simulque additam ab eodem Sancto exceptionem.

(d) *Obsessi à dæmonibus* gl. in cap. *Energumeni* 17. dist. 23. & in can. *Omnis.* 11. de consecrat. dist. 5.

(e) S. Th. in 4. dist. 9. q. 1. art. 5. quæst. 3. in argum. *Sed contra*

(f) Idem ibid. quæst. 2. ad 2.

(g) Conc. Araus. 1. c. 14.

(h) Greg. X. in cap. *Si* 3. de electi. & electi potest. in 6. lib. 1. tit. 6.

EPISCOPUS.

VOCE, *Episcopus*, significatur Præfectus, seu inspector, hoc est, is qui totius sibi subditi gregis curam habet, comprehensis simul Pastoribus, Sacerdotibus ceterisque inferioribus Ecclesiæ Ministris.

Ordo Sacer Episcopatus, qui, ut loquuntur Ecclesiæ Concilia & Patres, est plenitudo Sacerdotii, quique unus est, ut Ecclesia una est, uti ait Sanctus Cyprianus (i), dignè suscipienti gratiam confert, eumque indelebili signat caractere, quo potestatem accipit, ceteris exclusis, conferendi sacros ordines (k), benedicendi Sanctum Chrisma, & oleum infirmorum, & Ecclesias atque Altaria consecrandi.

Episcopus etiam accipit potestatem jurisdictionis, quâ reos suspensione, interdicto & excommunicatione ligare potest, eos ab his censuris absolvere, fidelibus indulgentias concedere, & Confessarios approbare.

Quocircà triplex in Episcopis agnoscenda est potestas: scilicet potestas ordinis; potestas regiminis in iis quæ pertinent ad curam animarum, & Episcopalis caracteris executionem & potestas jurisdictionis; respectu cujus solius habent superiorem. Hinc Metropolitanus, nec alius quilibet jurisdictione Episcopo superior, suffraganeum suum jure

(i) S. Cypr. in caus. *Novatianus* 6. 7. q. 1.

(k) Conc. Florent. Conc. Trid. sess. 23. c. 4. & can. 7. & ibid. de reform. c. 10.

cogere potest ad conferendos Ordines, aut Ecclesiam consecrandam, aut novam constituendam, ut statuit Concilium œcumenicum Calcedonense (a). Qui pleniorem volunt habêre totitiam totius amplitudinis jurisdictionis Episcopalis, quæ voluntaria dicitur, Authores ad marginem indicatos possunt consulere (b).

Episcoporum institutio est de jure divino (c), ut potè cùm sint Apostolorum successores, ut aiunt Sanctus Cyprianus (d) & Tridentini Patres (e), & similem illis habeant potestatem quoad caracterem Episcopalem; sed diœceseon distinctio est tantùm de jure positivo (f), ut sunt etiam dignitates & jurisdictio Patriarcharum, Primatum, & Metropolitanorum, qui variis præeminentiæ & jurisdictionis potiuntur gradibus; sed qui omnes summum tamen Pontificem seu Papam habent superiorem sibi & caput; cui nimirum, uti Principis Apostolorum successori competit in Ecclesia primatus.

Nimiis qua summi Pontifices concesserant, exemptionibus, quæ sub specioso prætextu emendandi abusus in quos ob authoritatem suam olim prorumpebant Episcopi quidam, excogitatæ fuerant, fermè extincta erat Episcopalis jurisdictio: verùm malo huic à Concilio Tridentino, quod etiam in hoc amplexa est Gallia (g), remedium aliquatenùs allatum est; ita ut nunc Religiosi, quantumvis ab Ordinarii jurisdictione exempti, ipsi tamen subjaceant in iis quæ spectant ad admissionem ad audiendas confessiones secularium, prædicationem, festa, quæ imperat, generales supplicationes seu Processiones, clausuram Monialium, crimina extra claustrum admissa, & in aliis multis, quæ hic omittimus, quòd alibi in hoc opere minutim exponantur.

In titulo, *Electio*, ostendimus, supremos Principes ac præcipuè Galliæ Reges omni tempore fuisse participes electionum Episcoporum, quarum nominatio, cùm in Galliâ ex Concordato (h) inter Leonem X. & Franciscum I. inito fuissent suppressæ, ipsis concessa fuerat, intra sex vacationis menses nominando virum, qui vigesimum septimum ætatis annum, loco trigesimi, qui jure requirebatur, attigerit (i), & qui sit Theologiæ Doctor aut Licentiatus, juris-ve Canonici; & collationem, seu provisionem summo Pontifici fuisse reservatam. Ex meris indultis Pontificiis, Hispaniarum Regibus competit nominatio: sed in Germaniâ permansêre electiones ex concordato, quod an. 1447. initum est.

Episcoporum Galliæ provisiones ad Decretum Consistorii conceduntur; & Episcopus, acceptis Bullis suis, in Regis verba jurare tenetur. juris jurandi sui majori sigillo munitum requirere diploma, quod in acta Curiæ regiarum rationum Parisiensis referre debet, unà cum Regis Epistola, quâ ipsi fructus per vacantiam elapsos condonat; eatenùs enim obtinet jus Regaliorum; neque ei Regaliæ ademtio, fructuumque Episcopatûs sui conceditur possessio, nisi post factam istam ex formulis requisitis in dicta acta relationem.

Triplex distinguitur proprius Episcopus, scilicet Originis, Beneficii, & Domicilii; quod à Bonifacio VIII. constitutum est. Quocircà ab uno è tribus suscipi queant ordines, modò absit fraus, ut infrà explicabimus.

Religiosi, qui fiunt Episcopi, semper manent ligati votis castitatis & paupertatis, quæ in solemni professione suâ emisêre, & etiam quasdam ordinis observantias servare tenentur, in iis, quæ Episcopatûs statui non sunt opposita, nec munere suo fungendi necessitati. Unde sequitur, talem Episcopum de bonis suis ultima voluntate non posse statuere; sed ea sunt Ecclesiæ vel Pauperum.

Episcopus alium Episcopum consecrare, nisi die Dominicâ, aut Ordines, nisi quatuor anni temporibus conferre non potest, absque Romanâ dispensatione; neque eos absque crimine, etiamsi Metropolitanus esset, aliorum Episcoporum Diœcesanis conferre potest, nisi ab iis dimissorias acceperint litteras.

Neque ullum etiam jurisdictionis contentiosæ actum extra territorii sui fines exercêre potest, ubi etiam non potest, nisi per suum officialem; licèt ubique vel per se, vel per vicarium suum generalem, jurisdictionem suam, quæ voluntaria aut gratiosa dicitur, exercêre valeat.

(a) Conc. Calcedon. can. 4. Item novell. 67. c. 1. & novell. 123.
(b) S. Leo in can. *Quamvis*. 4. dist. 68. Honorius III. in cap. *Conquerente*. 16 de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31. Glossa in cap. *Transmissa*. de elect. Panorm. in c. *Aquæ*. de consecrat Ecclesiæ vel Altaris.
(c) Act. 20. 28. Conc. Trid. sess 23. can. 1. & 7.
(d) S. Cypr. l. 1. ep 9.
(e) Conc. Trid. sess. 23. c 4.
(f) S. Leo Ep. 81. apud Labbe, tom. 13 Concil. Col. 1375.
(g) Edictum Aurelian. art. 11. Edictum Blesen. art. 29.
(h) Concordat. de regia ad prælat. nominat §. 2.
(i) Edict. Bles. art. 1.

CASUS PRIMUS.

NOTUM est, ex Constitutione Bonifacii VIII. (k) triplicem esse proprium Episcopum, scilicet Episcopum originis, domicilii & Beneficii. *Episcopus, de cujus diœcesi est is, qui ad ordines promovêri desiderat, seu in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet, licèt alibi natus sit, domicilium in eâdem.* Sed quæritur, utrùm Posthumius Lemovici natus, quò quindecim dies ante ipsius nativitatem Parentes ejus Pictavii habitantes iverant litigandi causâ & eâ mente, ut post judicatam litem statim Pictavium remigrarent; quæritur, inquàm, utrùm Posthumius eorum filius Lemovicensis censêri debeat Diœcesanus, eò quòd Lemovici natus sit, an Pictaviensis, propter fixum ac permanens parentum suorum Pictavii domicilium?

RESPONS.

Existimant duo Authores inclyti (l), Posthumium in hoc casu, quamvis Lemovici natum, censêri debere Pictaviensem Diœcesanum, ob fixum parentum suorum Pictavii ante & post ipsum natum domicilium. Ratio est, quia Pater ipsius, *jure postliminii* semper Pictavii habitasse censetur, idque conformiter ad legis intentionem (m), cujus hæc sunt verba: *Filios apud originem, patris, non in maternâ civitate; etsi ibi nati sint, si modo non domiciliis retineantur, ad honores seu munera posse compelli, explorati juris est.* Hinc etiam Legati filius, in regno extraneo

(k) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus*. 3. de temporibus ordinat. in 6. lib. 1. tit. 9.
(l) De Genet. Theol. moral. tom. 4. par. 2. cap. 2. n. 3. De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 56.
(m) L. Filios. 3. Cod. de municipibus & originariis. L. 10. tit. 38. Item. Leg. Cives. 7. Cod. de incolis lib. eod. tit. 39.

extraneo natus, ex eodem semper censetur regno oriundus, & ex eodem loco, ubi extra legationis tempus habitat pater ipsius. Quibus ad ultimam probationem addi possunt hæc alterius legis verba (a): *Filius civitatem, ex quâ pater ejus originem duxit, non domicilium sequitur.*

(a) Leg. *Assumptio.* ff. ad municipalem & de incolis. l. 50. tit. 1.

Nihilominùs, si per tempus notabile, ut per septem octo-ve annos Posthomii pater habitasset Lemovici, nec ulla suppeteret probatio, ipsum continuò reditum suum Pictavium meditatum fuisse, ubi per negotia sua ei liceret; tutius esset, præsertim quoad forum externum, ut Posthumius Tonsurâ & Ordinibus initiari cupiens, ab Episcopo Lemovicensi dimissorias obtineret litteras. Cæterùm juvat hîc monêre, hunc esse fermè generalem in Gallia usum, ut dimissoriæ semper à solo originis Episcopo literæ obtineantur.

CASUS II.

GUILLELMUS, Clericus tonsurâ initiatus, è Trecorensi Diœcesi ortus, de authoritate Episcopi sui originis exire cupiens, simplicem, consultò quærens, Capellaniam obtinet, in Rhodonensi Diœcesi positam, quam retinere solùm constituit, donec ab Episcopo postremæ hujus Diœcesis ad sacros promotus fuerit Ordines. Rem feliciter assequitur; & post acceptum Sacerdotium Beneficio suo valedicit. Quâ de re quæritur 1. Utrùm peccaverit. 2. Utrùm in aliquam non incurrerit pœnam Canonicam, quòd ita se ad Ordines promoveri curaverit?

RESPONS.

Certum quidem est, quòd ex jure Episcopus Beneficii proprius censêtur esse Episcopus, & quòd ex Constitutione Bonifacii VIII. in superiori casu relatâ, & Concilio Narbonensi an 1609. (b) Beneficiario dimissorias potest concedere, aut eum per se ordinare, modò triennalem beneficii sui pacificam obtineat possessionem, & ad triginta saltem nummorum summam perveniant beneficii reditus. Sed Episcopus Diœcesis illius, ubi sita est simplex Capellania, ex mente Canonum censêri non potest, ut proprius beneficiarii de eâ provisi Episcopus, cùm eam tantùm obtinuit in fraudem obedientiæ Diœcesano Episcopo suo debitæ. Extra dubium est, ergo, ut videtur, graviter peccasse Guillelmum, ob alio Episcopo Ordines suscipiendo, sub specie Capellaniæ, quam in Diœcesi hujus ultimi Præsulis obtinebat, & quam reipsâ duntaxat eo fine retinebat, ut sacris initiaretur Ordinibus independenter à suo originis Episcopo. Unde necessariò equitur, eum ex statuto ac mente Canonum in suspensionem incurrisse: nam Gregorius X. in secundo Lugdunensi Concilio an, 1273. omnibus ac singulis prohibuit Episcopis, ne alterius Diœcesis, quàm suæ Clericos ordinare præsumerent, indictâ etiam per annum pœnâ suspensionis à collatione Ordinum (c): *Eos, qui Clericos parœciæ alienæ, absque Superioris ordinandorum licentiâ, scienter, seu affectatâ ignorantiâ, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumpserint ordinare, per annum à collatione Ordinum decernimus esse suspensos: his, quæ jura statuunt contra taliter Ordinatos, in suo robore duraturis.* En verba hujusce Constitutionis: quod locum habet ex Glossa (d), cùm in fraudem Canonum, quos ad marginem indicamus (e), consultò eos in suum Episcopus adscisit in famulatum, aut eis aliquod confert Beneficium. *Vel in fraudem constitutionis hujus aliquem in suum familiarem recepit, vel ei Beneficium contulit: hæc & similia sunt figmenta.* Hæc sunt verba Authoris hujus Glossæ, & eâdem Constitutione statuitur, ut qui *quocumque alio figmento* ab alio, quàm originis suæ Episcopo Ordines suscipit, in canonicas incurrat pœnas; hoc est in suspensionem, ut constat ex Concilio Tridentino (f),

(b) Bonifac. VIII in cit. cap. *Cùm nullus.* & Concil. Narbon. c. 21 de Sacram. Ordinis.

(c) Gregor. X. in c. *Eos qui.* de temp. Ordinat. in 6. l. 1. tit. 19.

(d) Glossa in dicto c. *Eos qui* v. *Figmento.*

(e) Callixtus. I. in can. *Nullus.* 3. & in can. *Nullus.* 3. 9. q. 2.
Conc. Antioch. in can. *Nullum.* 6 & in can. *Episcopum.* 76. ibid.
Urbanus II. in can. *Lugdunensis.* 10. ibid.
Conc. Sardicen. in can. *Illud.* 1. dist. 71.
Innoc. I. in can. *De alienâ* ibid.
Conc. Nicæn. in can. *Si quis.* 3.
Et Conc. Calced. in can. *Clericos.* ead. dist.

(f) Conc. Trid. sess. 14. can. 2.

quod eandem his terminis pœnam innovat: *Taliter verò promoti ab executione Ordinum sic susceptorum, donec suo Prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi:* atque adeò irregularitatem, si in hoc statu Ordinum sic susceptorum functiones exerceant (g).

(g) Innoc. IV. in 1. Conc. Lugdun. an. 1245 in cap. *Cùm medicinalis.* 1. de sentent. excommunic. suspens. & interdict. in 6. l. 5. tit. 11.

Guillelmus autem, ut supponitur, fraudem adhibuit cùm Capellam eò duntaxat acceperit, ut proprii Episcopi sui auctoritatem ac jurisdictionem declinaret, ab alio Ordines suscipiendo, sub eo prætextu quòd de Beneficio provisus fuerit, quod nec retinere, neque huic inservire intendebat, quodque è contra dimittere, semel, Sacerdotio initiatus constituerat. Igitur in eorum incurrit casum, de quibus loquitur Gregorius X. quod eò magis rationi est consonum, quòd ex hac Codicis lege (h): *Nec pœnas insertas legibus evitabit, qui se contra juris sententiam sævâ prærogativâ verborum fraudulenter excusat.* Cui consentit hæc juris regula, in Decretali Innocentii III. relata (i): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(h) Leg. *Non dubium* 5. Cod. de legibus. l. tit. 14.

(i) Innoc. III. in cap. *Ex tenore.* 16. de rescriptis. lib. 1. tit. 3.

Hactenùs dicta apprimè decisionibus sacræ congregationis Cardinalium congruunt; quæ multoties declaravit, eos qui in fraudem subjectionis proprio suo Episcopo debitæ, sub specie beneficii consultò obtenti, ad Ordines se promovêri curârunt, esse suspensos, & in irregularitatem incurrere, si Ordinum susceptorum functiones obeant; ut refert Josephus Crispino Episcopus Bisertinus, Author libri, cui titulus: *Tractatus de sacrâ Ordinatione* (k). qui à Cardinali Francisco-Maria Ursino, Archiepiscopo Sipuntino in lucem editus est. In hoc autem libro sic loquitur in causa Illustrissimi Episcopi Cadurcensis, Alani de Solminihaco, qui ejusdem sacræ congregationis Cardinales consulueverat de Clerico suæ Diœcesis, qui ab alio Episcopo Ordines susceperat sub prætextu Beneficii per fraudem acquisiti, & eâ mente, ut se ipsum examini Episcopi sui originis substraheret. *Congregatio Concilii sæpiùs declaravit, tametsi quis possit ordinari ab Episcopo loci beneficii, si tamen adeptus sit beneficium in fraudem, esse malè promotum; ac, si in susceptis Ordinibus ministraverit, irregularitatem contrahere. Cæterùm an ipsa fraus intercesserit, ex legitimis conjecturis ad præscriptum juris esse dignoscendum.* Hanc ultimam probationem nobis suppeditat Author moralis Diœcêsis Gratianopolitanæ (l).

(k) Gieuseppe Crispino, trattato della sagra Ordinatione §. 2. de Collatori de gli Ordini. §. 11. & 12. ex tomo Decretarum an. 1662. in Archivio long. Cadurcens. 7. Octob.

(l) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 4. part 2. tract. 8. cap. 5. q. 6.

CASUS III.

ARISTARCHUS vir nobilis, & Abbas scientiâ ac pietate insignis Episcopatum eo fine ambit, ut fideliter & utiliter Ecclesiæ ministret. Nunquid talem potest optare atque requirere dignitatem, quin ambitionis aut avaritiæ fiat conscius?

RESPONS.

Ut solvatur ista difficultas, tria sunt cum D. Thoma (m) in Episcopatu distinguenda. Primum est Ministerium Episcopale & opera, quæ ad fidelium salutem & commune Ecclesiæ bonum spectant, quæque his Christi verbis designantur (n). *Pasce oves meas.* Alterum est præcelsus eminentiæ gradus, quò evehit Episcopalis dignitas; quem etiam ostendunt hæc alia ejusdem Christi Domini verba (o): *Fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam:* Tertium denique, quod ex secundo necessariò consequitur, sunt bona temporalia & divitiæ, quæ vulgò dignitatem istam comitantur.

(m) S. Th. 2. 2. q. 185 art. 2. in corp.

(n) Joan. ult. 17.

(o) Matth. 24. 45.

His præsuppositis; Respondemus 1. Aristarchum optare non posse, aut etiam requirere Episcopatum eo fine ut ad tam eminentem promoveatur dignitatem absque reatu ambitionis, & præsumptionis, quam damnat Dominus noster (p), quosdam è suis arguens discipulis, qui primatum in alios

(p) Matth. 20. 25.

obtinère, & in eos dominari volebant; *scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum*, inquit: Quâ de re ita sanctus Chrysostomus, à sancto Thoma laudatus, dicit: *Per hoc ostendit, quod Gentile est, primatum cupere; & sic Gentium comparatione eorum animam æstuantem convertit.*

2. Dicimus etiam honoris aut divitiarum causâ absque superbiæ aut avaritiæ reatu Episcopatum ab Aristarcho non posse optari: sic enim se gerens Pharisæorum referret speciem, quam istis Dominus in Evangelio coloribus depingit (a) *Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis & salutationes in foro, & vocari ab omnibus, Rabbi.*

(a) Matt. 23. 1. & 7.

Hactenùs dicta suppeditat sanctus Thomas, qui his ce verbis concludit (b): *Verùm, quia prout est Episcopalis actus, habet annexum gradûs celsitudinem, præsumptuosum videtur, quod aliquis præesse appetat, ad hoc quod subditis prosit, nisi manifestâ necessitate imminente..... potest tamen absque præsumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse, vel etiam se esse dignum ad talia opera exequenda; ita quod opus bonum cadat sub desiderio, non autem primatus dignitatis. Unde Chrysostomus (c), dicit super Matthæum:* „ Opus quidem desiderare bonum, bonum est, pri„ matum autem honoris concupiscere, vanitas est: „ Primatus enim fugientem se desiderat, desideran„ tem se horret.

(b) Idem S. Thom. ibid.

(c) Author. operis imperf. sup. Matt. hom. 35 apud S. Chrysost.

Tandem istis addamus, non sufficere, ut ait sanctus Hieronymus (d), puram intentionem, quò quis absque peccato Episcopatum desideret; sed insuper absolutè necesse esse, ut in eo reperiantur omnes, quas in Episcopo exigit Apostolus virtutes: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista*, inquit sanctus Doctor, *sed junge quod sequitur*: Oportet autem (Episcopum) irreprehensibilem esse..... sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitalem, docibilem, non vinolentum &c. *Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum, sed & Judam considera..... non facit Ecclesiastica dignitas Christianum..... non est facile stare in loco Pauli, tenère gradum Petri, jam cum Christo regnantium.*

(d) S. Hieron. l. 2 Epist. ad Heliodorum.

CASUS IV.

Chrysologus, Sacerdos propriæ salutis amore, aliorum salutis curam tenuit. Potestne tutâ conscientiâ, Episcopatum ex motivo humilitatis & timoris recusare, quem acceptare à suo Superiore jubetur, cùm nulla et alia ipsum recusandi subsit causa?

Respons.

Ob duas rationes ex D. Thoma (e), Chrysologus Episcopatum accipere tenetur, 1. *Quidem*, inquit Angelicus Doctor, *quia hoc repugnat caritati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco & tempore: Unde Augustinus dicit (f), quod negotium justum suscipit necessitas caritatis.* 2. *Quia*, pergit, *hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis se subjicit: Unde Gregorius dicit in pastorali*: „Tunc ante Dei „oculos vera est humilitas, cùm ad respuendum hoc, „quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est„. Et quidem si Laicus Superior uni è suis subditis præcipere potest, ut ad bonum commune oblatum sibi munus recipiat, uti indicant hæc Legis verba (g): *Paulus respondit, eum qui injunctum munus à Magistratibus suscipere supersedit; posse conveniri eo nomine, propter damnum Reipublicæ*: Cur eadem Ecclesiastico Superiori non competeret potestas; cùm agitur bonum Ecclesiæ salusque fidelium?

(e) S. Thom. cit. q. 185. art. 2. in corp.

(f) S. Aug. l. 19. de civit. Dei cap. 19.

(g) Leg. Lucius. 21. ff. ad municipalem & de incolis l. 50. tit. 1.

Observandum tamen cum sancto Thoma (h), quandoque in Sacerdote inveniri posse impedimentum, quo dispensetur de acceptione officii, quod sibi Superior imponere intendit. Tale est, v. g. impedimentum excommunicationis aut irregularitatis, super quâ cum eo dispensare nequit Superior, quòd Papæ videlicet sit reservata: quo in casu in suâ firmus stare debet repulsâ. *Quandoque verò non potest removeri impedimentum, nec per injungentem, nec per eum, cui injungitur: Sicut si Archiepiscopus non possit super irregularitate dispensare: unde subditus non tenetur ei obedire ad suscipiendum Episcopatum, vel etiam sacros Ordines, si sit irregularis*: Ita loquitur Angelicus Doctor, subjungens: *Quandoque verò impedimentum, ex quo fit ei illicitum pastorale officium, non potest ipse removere, sed Prælatus qui injungit, putà si sit irregularis vel excommunicatus; & tunc debet defectum suum Prælato injungenti ostendere: quod si impedimentum removere voluerit, tenetur humiliter obedire.* Quod idem à fortiori dicendum est, cùm ab eo ipso tolli potest impedimentum, in quo reperitur: quale esset efficax propositum admittendi peccatum mortale; neque enim tùm excusari non posset ob tale impedimentum, nec ab obedientiâ esse immunis, cùm illud tollere, peccatum suum sinceâ pœnitentiâ rejiciendo, teneretur, ut asserit etiam idem sanctus Thomas.

(h) S. Thom. cit. art. 2. ad 2.

CASUS V.

Ambrosius, Sacerdos, natalium splendore illustris, at veræ humilitatis sensu percitus, vovit, se nunquam accepturum Episcopatum, quem sibi à parentibus suis quæri noverat. Nonne tale votum potuit emittere?

Respons.

Ut huic difficultati respondeatur, distinctione opus est: Nam vel Ambrosius voto suo sese obstringere intendit omni prorsùs tempore ab Episcopatu accipiendo abstinère; licèt id sibi vel Papa ipse, aut alius Superior legitimus juberet; & in hoc casu ipsius votum est illicitum; vel solùm intendit Episcopatum non requirere, nec etiam acceptare, nisi in casu necessitatis: tùmque ipsius votum est licitum, quod proinde servare tenetur. Hanc distinctionem affert sanctus Thomas his verbis (i): *Qui autem votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Superioris Prælati accipiat, illicitè vovet. Si autem intendit ad hoc se obligare, ut quantùm est de se Episcopatum non quærat nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum, quia vovet se facturum id quod hominem facere decet.*

(i) S. Thom. loco cit. ad 3.

CASUS VI.

Theophilus, Religiosus, qui Episcopus factus est, teneturne Religionis regulas servare, hoc est, ipsius habitum deferre, paupertatem, aliasque sequi regulares observantias?

Respons.

Difficultatem istam sibi propositam solvit sanctus Thomas, dicens 1. Religiosum factum Episcopum ex Episcopatu non dispensari de votis continentiæ & paupertatis, quæ emisit, nec etiam de observantiis regularibus, quæ cum dignitate suâ possunt consistere: 2. Eum tamen dispensari de iis omnibus, quæ à statu vel ministerio suo aliena sunt; qualia sunt solitudo, silentium, vigiliæ & graves abstinentiæ, quibus ab officio suo functionibusque ritè obeundis impediretur. *Si quæ sunt in regularibus observantiis*, inquit sanctus Doctor (k), *quæ non impediant Pontificale officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia hujusmodi, ad hæc remanet Religiosus, etiam factus Episcopus, obligatus: & per consequens ad portandum habitum suæ Religionis, qui est hujus obligationis signum. Si quæ verò sunt in observantiis regularibus, quæ officio Pontificali repugnant,*

(k) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8 in corp. Item q. 88. art. 11. ad 4.

sicut

sicut est solitudo, silentium, & aliqua abstinentia vel vigiliæ graves, ex quibus impotens redderetur ad exequendum Pontificale officium, ad hujusmodi observanda non tenetur. 3. Addit Angelicus Doctor, Religiosum hunc secum ipse dispensare posse, hoc est, Sacerdotem committere, qui secum in foro pœnitentiæ dispenset, cùm id necessarium judicat quoad personam ministerium-ve suum, aliasve personas, quibuscum vitam agere & earum quotidianâ uti consuetudine tenetur. *In aliis tamen potest dispensatione uti, secundum quod requirit necessitas personæ vel officii, vel conditio hominum, cum quibus vivit, per modum quo etiam Prælati Religionum in talibus secum dispensant.* Igitur secundum istam sancti Thomæ doctrinam Ambrosius vitæ suæ rationem instituere debet.

CASUS VIII.

Flaminius, è Religioso factus Episcopus, teneturne in foro conscientiæ, observare votum obedientiæ Superioribus regularibus Ordinis sui; an verò ab eo eximitur ob dignitatem suam Episcopalem?

Respons.

Quamquam, absolutè loquendo, à voto obedientiæ non omnino liber sit hic Religiosus, factus Episcopus, non tenetur tamen regularibus Ordinis sui obtemperare Superioribus. Ratio est, quia ob dignitatem suam ipsis inferior esse desinit, ut etiam accidit simplicibus Religiosis, qui ad regulares prælaturas eliguntur, & eorum fiunt Superiores, quibus ante electionem suam erant subditi. *Hoc est per accidens*, inquit sanctus Thomas (a), *quod Episcopi Religiosi obedire Prælatis suarum Religionum non tenentur: quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi Prælati Religionum. Manet tamen adhuc obligatio virtualiter, ita scilicet, quod si eis legitimè præficiatur, obedire tenentur, in quantum tenentur obedire statutis regulæ per modum prædictum, & suis Superioribus, si quos habent.* Ita jam docuerat hic Sanctus in suo in Magistrum sententiarum Commentario (b), his verbis: *Obedientia respicit statum prælationis in altero, cui obedire tenetur: & quod ille, qui sub Prælato esse desistit, non teneatur alicui obedire: non est ex hoc quod obligatio voti deficiat ex parte voventis, sed quia substrahitur prælatio ex parte altera, cui obedire tenebatur. Unde Monachus, qui Abbati obedientiam promittit, si ipse fiat Abbas, non tenetur obedire alteri Abbati, quia jam non habet Abbatem.*

(a) S. Thom. supra cit. quæst. 185. art. 8. ad 3.

(b) Idem in 4. dist. 38. q. 1. art. 4. quæstiunc. 1. ad 5.

CASUS VIII.

Theodorus, Ordinis Reformati Religiosus, Episcopus inauguratus est. Potest-ne tutâ conscientiâ suum conficere in obitus testamentum, & de suis temporalibus statuere?

Respons.

Religiosus iste factus Episcopus, semper paupertatis voto solemni ligatus permanens, nullatenùs moriens testari potest; nisi vi Papalis dispensationis, ut docet sanctus Thomas. Ratio est, quia meram habet rerum Ecclesiæ, quas possidet, administrationem, quæ morte suâ desinit, & quæ proinde posteà subsistere nequit vi testamenti, quod robur suum non obtinet, nisi à die obitûs testantis. Ita docet idem sanctus Thomas (c): *Testamentum autem nullo modo facere potest*, ait, *quia sola ei dispensatio committitur rerum Ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex quâ incipit testamentum valêre, ut Apostolus dicit ad Hebræos 9. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum, sed Apostolicâ authoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem.* Consentit hæc doctrina sancti Thomæ cum istis sancti Gregorii verbis (d): *Ingredientibus Monasterium, convertendi gratiâ; ulteriùs nulla sit testandi licentia.* Cæterùm observandum est, hanc Angelici Doctoris restrictionem, *si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat &c.* non obtinêre in Galliâ, in quâ Romanum Rescriptum, quo fieret talis potestas, nec admitteretur, nec legitimum censeretur.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8. ad 3.

(d) S. Greg. in can. Quia. 7. 19. q. 3.

CASUS IX.

Maximus, Sacerdos, post emissum religionis profitendi votum, cùm jam ad Noviciatum magnæ Cartusiæ esset admissus Caballionensem acceptavit Episcopatum, ad quem à Summo Pontifice nominatus est. Nunquid id ipsum potuit absque peccato?

Respons.

Sacerdos iste sine peccato Episcopatum accipere non potuit. Ita censet divus Thomas (e), asserens, ab eo, qui tale votum emisit, quod adimplêre tenetur, Episcopatum esse dimittendum; suamque probat sententiam ex Decretali, quam Innocentius III. ad Gratianopolitanum scribit Episcopum, à quo de re simili, eique propriâ fuerat consultus. *In foro conscientiæ esset sibi consulendum*, ait hic Sanctus, *quod omnibus dimissis Religionem intraret. Unde de voto & voti redemptione cap.* Per tuas. *consulitur Episcopo Gratianopolitano, qui post votum Religionis Episcopatum assumpserat voto non impleto, ut, si suam sanare desideraret conscientiam, regimen Ecclesiæ resignaret, & redderet Altissimo vota sua.* Et quidem en verba hujusce Summi Pontificis (f): *Tuæ discretioni consulimus, ut, si tuam sanare desideras conscientiam, regimen Ecclesiæ resignes memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua.* Ex quibus verbis palàm fit, Innocentium III. merum Episcopo huic non dare consilium, quod ei fas sit sequi vel omittere; sed monitum salutis, cui se conformare tenetur, nisi animæ suæ detrimentum pati velit.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 3. ad 1.

(f) Cap. Per tuas. 10. de voto & voti redempt. lib. 3. tit. 34.

CASUS X.

Artemon, Limæ Archiepiscopus, hoc sibi jus arrogat, ut omnia possit Monialium ingredi Monasteria, quæ jurisdictioni suæ subjiciuntur, quotiescumque sibi libuerit, & etiam absque ullâ necessitate legitimâ. Nunquid hoc ipsi est licitum ob ejus dignitatem ac Superioris immediati munus?

Respons.

Id certum est, nullum Episcopum intra Monialium Claustra posse intrare sine peccato, si absit justa necessitas; qualis est visitatio locorum regularium, auditio confessionis Religiosæ ipsum requirentis, aut alia legitima causa. Si intrà claustra absque necessitate ingrediatur, primâ vice hoc ipso fit interdictus ab ingressu Ecclesiæ; Si secundâ, fit suspensus à *Divinis*; & tertiâ vice, excommunicatione fit ligatus; ut declaravit Gregorius XIII. vigesimâ octavâ Bullâ suâ 22. Decembris an. 1581. lata (g): *Declaramus*, inquit hic Papa, *Prælatos omnes, tam seculares quàm regulares, quibus cura & regimen Monasteriorum Monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, ita demùm uti posse, si id faciant in casibus necessariis..... quod si contra fecerint, eâdem authoritate Apostolicâ statuimus atque decernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro primâ vice, quâ contra fecerint, ingressu Ecclesiæ interdictos; pro secunda, à munere Pontificali & à divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque aliâ declaratione excommunicatos existere.* Verum quidem est, quòd, cùm in Regno Galliæ hujusmodi Bulla non admittatur quoad pœnas Canonicas, quas continet; Episcopus, qui hanc infringeret, pœnis illis non esset obnoxius, sed tamen peccaret: unde colligimus, Artemonem absque

(g) Greg. XIII. in Bulla. Dubiis. §. 1. & 2. magni Bullar. tom. 2. pag. 393.

legitimâ causâ Monialium claustra non posse ingredi, vitatis pœnis canonicis, quas exprimit Bulla Gregorii XIII. si in Peruvio admittatur.

Consentit hæc decisio cum sententia Navarri, (a), Francisci Leonis, Ricci & Bonacinæ, quos laudat Jacobus Eveillon, qui eorum amplectitur opinionem, quique suam fulcit sententiam 1. Constitutione Bonifacii VIII. in sexto Decretalium relata (b), quæ indistinctè cuilibet ingressum in loca Regularia Monasteriorum Monialium prohibet. 2. Decreto Concilii Tridentini, qui eodem modo loquens hanc quoque renovat Constitutionem; quod denique confirmatum est edicto Blesensi Henrici III. an. 1579. promulgato, quod idem prohibet omnibus & singulis, *cujuscumque sint qualitatis & conditionis*: quæ etiam verba usurpat idem Tridentinum (c).

(a) Navarr. l. 3. consi. de statu Monachorum consilio 9. Franc. Leo Thesauri Ecclesiast. part. 2. c 16 n. 50. Aloisius Riccius prax. fori Ecclesiast. decis. 648. Apud Jacobum Eveillon. Tract. de excommunic. cap. 25. art. 4. pag. 171 secund. editi.

(b) Bonifac. VIII. in c. *Periculoso*. de statu Monachor. in 6.

(c) Conc. Trid. sess. 25 de regular & Monial. c. 5

CASUS XI.

Melito, Sebenicensis Episcopus statutum promulgavit, quo omnibus Diœcesanis suis prohibet, ne exteruas quidem partes Monasteriorum omnium Monialium, seu exemptorum; seu non exemptorum absque licentia suâ sub pœnâ excommunicationis ingrediantur. Nunquid mandati sui executionem jure potest exigere, licèt huic intercesserint Superiores & Religiosæ duorum Monasteriorum, quæ sunt intra fines suæ Diœcesis; quæque diuturnâ simul & pacificâ fruùntur possessione immediatæ à sanctâ Sede dependentiæ?

Respons.

Licèt ad Diœcesanos suos duntaxat primâ fronte spectare videatur hujus Episcopi mandatum, certum est tamen, illud quoque ad duo pertinêre exempta Monasteria, eorumque libertati atque exemptionis privilegio contradicere, contra quod ab Episcopo quidquam statui non debet, quandiu ea jurisdictioni suæ non erunt obnoxia, sed Papali immediatè subjacebunt.

Idem igitur dici potest de mandato Episcopi Sebenicensis, ac de probibitione à quibusdam dominis facta suis clientibus, ne cum Clericis ullam habeant consuetudinem, donec isti annui tributi solutioni contribuerent. Quamvis enim directè ad clientes pertineret ista prohibitio, libertati tamen & privilegio exemptionis Clericorum contradiceret. *Isti licet quò ad verba non viderentur infringere libertatem, tamen infringebant quo ad mentem, faciendo fraudem de personâ ad personam*, ut loquitur Glossa (d). Ita pariter hujusce Episcopi mandatum, indirectè saltem, tendit ad destruendam libertatem duorum Monasteriorum exemptorum, quæ cum ceteris confundit, quasi nullum inter ea discrimen intercederet, *faciendo fraudem de Monasterio ad Monasterium*. Quocircà *licet* (Domini illi) *solis subditis imperarent*, inquit etiam Author hujus Glossæ (e), *tamen Clericis competebat actio de dolo ad suum damnum consequendum*; ita etiam exemptorum Monasteriorum Superiores de tali mandato jure conqueri possunt.

Reipsâ, negari non potest, talis mandati exitum pertinêre directè ad immunitatem illorum Monasteriorum; cùm enim Ordinariæ Episcopi jurisdictioni non subjaceant, horum non potest vetare ingressum, qui ad immunitatem necessarium habet respectum; ut jus itineris ad puteum, connexionem habet necessariam cum jure hauriendæ aquæ in hoc puteo. *Qui habet haustum*, inquit Lex (f), *iter quoque habere videtur ad hauriendum*. Unde colligit Ancharanus, (g) ut Monasterium Episcopi jurisdictioni non subjacet, accessum pariter ad illud liberum esse censendum, non obstante quolibet statuto contrario. Ex quo sequitur non valêre Melitonis mandatum, pro duobus exemptis Monasteriis; quæ in sua sita sunt Diœcesi, eorumque Superiores, uti Religiosas non tenêri ad ei obsequendum.

(d) Glossa in c. *Eos qui*. fin. de immunitate Ecclesiarum in 6. &c. l. 4. tit. 236. v. *Libertatis*.

(e) v. *Subditis*.

(f) Leg. *Item*. 3. ff. de servit. rustic. prædior. §. 1 fin.

(g) Ancharanus in c. *Periculoso*. de statu. regular. in 6. Col. 3. v. *Secundo quæro*.

Confirmari potest hæc Decisio istâ regulâ (h): *Privilegia non sunt violanda, etiam indirectè*. Quæ regula legitur initio Decretalis Honorii III. in quâ summus hic Pontifex Archiepiscopis & Episcopis, in quorum Diœcesibus essent Monasteria Ordinis Cluniacensis, vetat, ne quid statuerent aut juberent, quod vel leviter, etiam indirectè, Privilegia Religiosorum hujusce Ordinis attingeret; ut fieri solitum erat à quibusdam Episcopis, eorum-ve Officialibus, eos nimirum excommunicando, qui vel ad moletrinas eorum frumenta sua molenda, aut panes in eorum furnia coquendos deferrent: quæ excommunicatio Religiosos ipsos quodammodo afficiebat, ob injustam Diœcesanis factam probibitionem; licèt hæc ipsorum privilegium de immunitate excommunicationis directè non impugnaret. *Sic apostalicorum privilegiorum non vim & potestatem, sed sola verba servantes, dicti Monasterii Monachos excommunicavit, dum eis alias communicare non finit.* Hæc sunt Honorii verba, de quibus ait Glossarius (i): *Et malè certè: quia consideranda est mens, potiùs quàm verba. Nam verba deserviunt intentioni; & non è converso.* Quod posteà probat ex Decretali deproinptâ è scriptis Sancti Hilarii (k).

In casu autem proposito nonne idem dicendum? Enimverò id quidem certum est, nihil ab Episcopo Sebenicensi duobus illis exemptis Monasteriis directè contrarium statui: sed tamen eorum privilegia quasi inutilia efficit, omnibus suis Diœcesanis indiscriminatim prohibendo, ne duo frequentent Monasteria contra intentionem Apostolicæ sedis, quæ ea concedendo, consequentia quoque eorum, simulque pacificæ possessionis media dedisse censetur. Fatemur tamen, Canonistas omnes inter se de hac difficultate non consentire, ut patet 1. ex multis authoritatibus oppositis, quas refert Ancharanus (l). 2. Ex Abbate Lupo, Geminiano & Franco, qui contrariam nostræ tuentur opinionem.

(h) Arg. cap. *Quanto*. 26. de privileg. &c. l. 5. tit. 3.

(i) Glossa in d. c. *Quanto*. v. *Sola verba*.

(k) S Hilar. l. 4. de Trinit. in can. *Intelligentia*. 6. de verborum significatione. l. 5. tit. 40.

(l) Ancharan. in can. *Postulasti*. n. 18. & seqq de foro competenti.

CASUS XII.

Parœciam Sancti Gerini justo diffusiorem in duas dividere Parœcias, auxiliaremque Ecclesiam ipsi annexam in Parochialem erigere opportunum duxit Episcopus: verùm Attilius, ipsius Parochus, intercessit, quòd istâ divisione multùm suus minueretur reditus, & aliundè ope Vicarii sui Parœciæ huic facilè deservire posset. Nunquid legitima est Atilii intercessio, ita ut in eâ permanêre queat tutâ conscientiâ?

Respons.

Respondemus 1. generaliter loquendo, Episcopum novam in Parœciâ Ecclesiam erigere, & ex una solâ duplicem efficere posse ob justam necessitatem. Id patet ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Eboracensem scriptâ (m), quam etiam in eam rem Concilium Tridentinum renovavit. Idem quoque ex multis judicatum est Arrestis, ac inter cætera ex Arrestis, altero Senatûs Parisiensis 21. Maii an. 1632. quod refert Bardetus (n); altero 24. Maii an. 1669. quod tulit Burdigalense Parlamentum, quodque in actis Cleri Gallicani habetur (o).

2. Hanc justam necessitatem seu causam vulgò non aliam esse, quàm magnam difficultatem, quæ moratur incolas, ne horâ competenti in Ecclesiam conveniant, ut ibi Sacramenta suscipiant, divinis intersint Officiis atque sacris instructionibus, ut pueros ad Baptismi Lavacrum, mortuos verò ad sepulturam afferant; & ut ægri spiritualibus pro necessitate sua juventur auxiliis: quod potest accidere, v. g. cùm Parœcia in multos est divisa pagos ab Ecclesiâ valdè dissitos, aut cùm hyeme impervia sunt itinera, aut ab eâ dividuntur

(m) Alex. III. in cap. *Ad audientiam*. 3. de Ecclesiis ædificandis vel reparandis l. 3. c. 48.

(n) Bardet. tom. 2. l. 1. c. 16.

(o) Actor. Cleri tom. 1. tit. 1.

duntur amne, quandoque exundante ob nives solutas imbresve continuas, qualis erat locus, de quo loquitur Alexander III. his verbis: *Villa, quæ dicitur b. tantum perhibetur ab Ecclesiâ Parochiali distare, ut tempore hyemali, cùm pluviæ inundant, non possint Parœciani sine magnâ difficultate ipsam adire. Unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse.* Concilium Tridentinum dicit (*a*): *Sine magno incommodo*: Quod ad idem redit.

(*a*) Conc. Trid. sess. 21. c. 4. de reform.

3. Cùm eorum, quæ ad Curatarum erectionem pertinent, notitia ex Conciliis, sit de jure Episcoporum, ipsorum esse, occurrentes dirimere oppositiones; ut statutum est ex illustri Arresto Senatus Parisiensis anno 1667. lato inter illustrissimum Episcopum Bellovaci & incolas unius ex suburbiis ejusdem urbis. Auctor Actorum Cleri Gallicani (*b*), aliud etiam refert Arrestum Burdigalensis Parlamenti 23. Maii an. 1669. latum pro Reverendissimo Joanne D'Olce Episcopo Baïonensi in Joannem Bernardum de Haitze Parochum aliosque, tanquam ab abusu, appellantes de sententia, quâ constituebatur novæ Parochialis Ecclesiæ erectio in aliquâ Baïone regione.

(*b*) Acta Cleri tom. 2. addit. ad 10. cap. primæ partis. pag. 261.

Edictum verò pertinens ad jurisdictionem Ecclesiasticam (*c*), mense Aprili an. 1695. promulgatum, ultima est Lex in Galliæ Regno, quam hac in re tenêre est necesse. In eo verò ita loquitur Ludovicus XIV. dictus Magnus: „ Archiepiscopi & Episcopi, servatis solemnitatibus & formulis consuetis Parœcias erigere poterunt in iis locis, ubi necesse esse existimabunt. Pariter juxta declarationes nostras mensis Januarii an. 1686. & mensis Julii an. 1687. Vicarios perpetuos in iis locis constituent, ubi sunt tantùm Sacerdotes Amovibiles; & amborum sustentationi providebunt unione decimarum aliorumque redituum Ecclesiasticorum; ita ut isti, non minùs quàm alii Parochi anteà constituti summam 300. librarum habeant, juxta formam dictis nostris declarationibus mensis Januarii an. 1686. & Julii an. 1687. constitutam.

(*c*) Edict. an. 1695. art. 24.

4. Necesse esse, non solùm ut antiquæ Ecclesiæ fundator, ejus-ve hæredes, si qui sint, erectioni consentiant *cum fundatorum assensu*, inquit Alexander III. sed etiam ut loci Parochus juridicè vocetur. Nam etsi novam Curam, ipso invito, erigere possit Episcopus, ut declarat idem Alexander III. Papa his verbis; *Si verò persona matricis Ecclesiæ ... opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias illud opus ad perfectionem deduci, & virum bonum, appellationis cessante diffugio, instituere non omittas*; quod confirmat Tridentina Synodus his verbis: *etiam invitis rectoribus*. Necesse est tamen ut Parochus juridicè vocetur, cùm id ad ipsum pertineat, ut docet Glossa (*d*).

(*d*) Glossa in can. *Nulli*. 1. dist. 99. v. *Constitui*.

5. Ante omnia juridicam ab Episcopo instituendam esse inquisitionem *de commodo & incommodo*. Alioquin omnia ejus acta forent invalida & nulla, ut probat Rebuffus (*e*) ex antiquo Canone (*f*) deprompto ex Epistolâ Sancti Leonis ad Siculos Episcopos an. 447. his verbis scribentis: *Episcopus rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis, utatur. Irrita enim Episcoporum venditio & commutatio rei Ecclesiasticæ erit absque conniventiâ & subscriptione Clericorum.* Verùm eo intuitu antiquus ille Parochus erectioni consentire debet & novo Parocho omnia pristina sua jura in portione novæ Ecclesiæ affectatam, seu honorifica, seu utilia remittere, ut ait etiam idem Rebuffus (*g*) qui addit, omnia tandem pacta de consensu & authoritate Diœcesani Episcopi fieri ac perfici debêre.

(*e*) Rebuff. prax. benefic. tit. de erectione Eccles. in Curatam & Parochialem. n. 2.
(*f*) Can. *Sine* 51. 12. q. 2.

(*g*) Rebuff. cit. loco. n. 7.

Intereà, si Parochus sine causâ, suum denegaret assensum, & certum v. g. subesset periculum, ne dissiti quidam Parœciani morerentur non acceptis ob nimiam difficultatem Sacramentis; tùm, *invito Parocho* Episcopus novam posset erigere Ecclesiam, & pagi incolas, vel pro iis Patronos, aut magnos decumanos ad construendam capellam, omnesque impensas suppeditandas cogere posset: quod si non possent, Episcopus ipse his providere teneretur constituto Sacerdote, cui necessarias præberet facultates: atque eo sensu intelligenda est Decretalis *Ad audientiam*, Alexandri III. eamque exponit Joannes Andræas (*h*).

(*h*) Joan. Andræ. in cit. cap. *Ad audientiam*. n. 7.

6. Si tantus sit Parochi reditûs, ut facilè ad vitam necessaria habêre queat absque subsidio, quod sibi suppeditare consueverant loca è Parœciæ suæ finibus ab Episcopo dividenda, tùm ad justitiam officiumque Episcopi pertinêre, ut eorum reditum novæ huic Curæ adscribat. Sed è contra, si non sufficiens Parocho reditus ad suam sustentationem permanêret; de eo quidquam pro nova Parœciâ resecare non posset Episcopus ex his verbis Concilii Cabillonensis, quod in suo Decreto refert Gratianus (*i*): *Ecclesiæ antiquitùs constitutæ nec decimis, nec ullâ possessione priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.* Et ex istis aliis ab eodem compilatore ex Concilio Vormatiensi (*k*) depromptis: *Omninò providendum est Episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant; sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur.* Id quidem expresse statuit Decretalis Alexandri III. & huic consentit juris regulæ, quam in argumentum adducit Rebuffus (*l*): *Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest* (*m*): Ita ut in hoc casu assensum suum divisioni legitimè denegare possit hic Parochus, nisi sibi inferendæ jacturæ præstetur indemnitas: *Debet Curatus compensari de eo quod sibi detrahitur*, inquit idem Rebuffus (*n*), *ut commodè valeat sustentationem habere in prima Ecclesia*: quod probat hic Author ex duabus Decretalibus Alexandri III. & ex aliâ Constitutione in Sexto relata (*o*): idque etiam æquitati magis est consonum; cùm ad sustentationem suam Parocho non supersunt necessaria, ut jam diximus.

(*i*) In can. *Ecclesiæ*. 43. 16. q. 1.

(*k*) In can. *Quicumque*. 44. iisd. c. & q.

(*l*) Rebuff. sup. cit. n. 4.
(*m*) Leg. *Id quod*. 11. ff. de reg. juris.

(*n*) Rebuff. ibid. n. 7.

(*o*) Alex. III. in cap. *Ad audientiam*. cit. & in cap. *De monachis*. 7. de præbendis &c. Et Clemens IV. in cap. *Susceptî*. eod. tit. in 6.

CASUS XIII.

Athanasius, Gnesnæ in Poloniâ Archiepiscopus, diebus festis Beatæ Virginis & Apostolorum eos Episcopos consecrare consuevit, qui Bullas suas obtinuêre ad Episcopatus sibi suffraganeos. Nunquid id potest licitè?

Respons.

Episcopatus neque conferri, neque suscipi potest, nisi die Dominicâ: *Episcopi autem in die Dominico consecrandi sunt*, inquit D. Thomas (*p*): quare Athanasius & qui ab eo festis diebus beatæ Virginis & Apostolorum, qui non sunt Dominici, consecrantur, ordinem & antiquam Ecclesiæ consuetudinem infringunt; quod ab iis fieri nequit absque peccato; nisi super hoc a Papâ legitimè fuerint dispensati.

(*p*) S. Th. in 4. dist. 25. in exposit. litteræ.

Consentit hæc decisio cum sacris Canonibus, ac primò cum uno Canone, quem Evaristo Papæ (*q*) adscribit Gratianus, in quo expressis verbis constituitur, Episcopum ab aliis Episcopis non esse consecrandum, nisi die Dominicâ: *Qui simul convenientes...manus in sanctis Evangeliis, quæ prædicaturi sunt* (Episcopi consecrandi) *imponentes Dominicâ die, horâ tertiâ orantes; sacraque unctione, exemplo Prophetarum & Regum, capita eorum, more Apostolorum & Mosis ungentes... & hoc ritu solemnem celebrent ordinationem.* Hæc sunt hujusce Canonis verba. 2. Consentit etiam hæc decisio cum alio Canone Concilii Toletani an. 633. quem refert idem Gratianus (*r*), & in quo dicitur, quod Episcopus *ab universis comprovincialibus Episcopis, aut certè à tribus, in Sacerdotem die Dominicâ consecrabitur.* Denique

(*q*) Can. *Ordinationes*. 1. dist. 75.

(*r*) Conc. Toleta. IV. can. *Qui in aliquo*. 5. dist. 15.

rem

tem eandem Glossa comprobat ex Canone deprompto è scriptis Sancti Leonis (a), qui, cùm præmisit: *His, qui consecrandi sunt, nunquam benedictio, nisi in die Dominicâ Resurrectionis tribuatur*, istam posteà dicti sui rationem subjungit; *tantis divinarum dispensationum mysteriis est consecrata, ut quicquid est à Domino insigniùs constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum.*

(a) Glossa. 1. & penult. in can. *Quod die Dominico*. 5. dist. 75.

CASUS XIV.

PHILOMETOR, cùm solus esset in Scotia Catholicus Episcopus, Henricum Aberdoniæ Episcopum consecravit, quòd nullum è Gallia, aut è Belgio Episcopum ob maris bellique pericula evocare posset. Quidam verò Sacerdotes periti Missionarii Henrico dixerunt, se existimare, ipsum non canonicè, & ne quidem validè fuisse consecratum, atque à solo Philometore absque assistentia aliorum duorum Episcoporum non potuisse consecrari. Nunquid pro his Missionariis stat jus?

RESPONS.

Duæ in casu proposito variæ continentur difficultates: prima est, utrùm Philometor solus absque assistentia duorum aliorum Episcoporum Henricum canonicè consecrare potuerit: secunda, utrùm validè saltem potuerit, & utrùm Episcopi tres conjunctim & essentialiter sint Episcopatûs Ministri.

Ad primam difficultatem respondemus, Henricum canonicè non fuisse consecratum. Ita sentiunt Hostiensis (b), Joannes Andræas (c), Ancharanus (d), Antonius de Butrio (e), & Antonius Augustinus (f), qui sententiam suam probant ex multis testimoniis depromptis è Conciliis, Patribus aliisque antiquis Authoribus; duodecim præcipua referemus.

(b) Hostiens. in cap. *Nec Episcopi*. de temporibus ordinationum. v. *Sine tribus*.
(c) Joan. Andræas. n. 62. v. *Comprovincialibus*.
(d) Anchar. in 1. *Notabili*.
(e) Anton. de Butrio. n. 5.
(f) Anton. Augustin. juris Pontificii veteris Epitome. lib. 2. tit. 2. c. 2. & 6. & lib. 17. tit. 17. c. 1. 1. & passim toto tit. 4. & 6. & 8. & 10.

Prima authoritas ducitur è Concilio Arelatensi habito an. 314. sub Constantino Magno, in quo Episcopis prohibetur alium ordinare Episcopum, nisi septem, aut tres saltem habeant sibi comites Episcopos. En verba hujusce Concilii (g): *De his, qui usurpant sibi, quod soli debeant Episcopos ordinare, placuit, ut nullus hoc sibi præsumat, nisi assumptis secum aliis Episcopis. Si tamen non potuerit septem, infrà tres non audeat ordinare.*

(g) Conc. 1. Arelat. can. 20

Secunda est Concilii primi Nicæni (h), cujus sensus in (i) Canone his verbis refertur: *Tres Episcopi debent in unum congregari..... & ita faciant ordinationem.*

(h) Conc. Nicæ. 1. can. 4.
(i) Can. *Episcopi*. 2. dist. 64.

Tertia est primi Concilii Arausicani, cui adfuit sanctus Eucherius (k), in Canone (l), laudatus, & quod etiam ad unius consecrationem tres requirit Episcopos; & statuit, ut, si duo tantum cum consecrare præsumant, unà cum Episcopo consecrato puniantur; ejusque rei istam affert rationem: *Quò cautiùs ea quæ sunt antiquitùs instituta serventur.*

(k) Conc. Arausican. 1. can. 21
(l) Can. *De abjectione*. 3. ead. dist.

Quarta reperitur in alio Canone, quem, licèt absque causa, Aniceto Papæ (m), adscribit Gratianus, in quo sic fertur: *Comprovinciales Episcopi ..... à tribus ....., consecrari possunt Episcopis.* Quibus consonant hæc alia verba alterius Concilii, quod laudat idem Gratianus (n): *Ut ex omnibus* (Episcopis) *tres eligantur..... & sic ordinatio fiat.*

(m) Can. *Comprovinciales*. 4. ead. dist. 64.
(n) In can. *Episcopum*. 7. ead. dist.

Quinta est secundi Concilii Arelatensis (o), in Decretalium summa relati (p), quo sic habetur: *Sine Metropolitani permissu, nec Metropolitanus sine tribus, vel duobus Episcopis Comprovincialibus præsumat Episcopum ordinare.*

(o) Conc. Arelat. 2
(p) In cap. *Nec Episcopi*. 7. de temp. ordinat.

Sexta est secundi Concilii Carthaginensis (q), cujus hæc sunt verba: *Placet omnibus ut..... si necessitas fuerit*, hoc est, si *Archiepiscopus non est in Provincia*; ut loquitur Glossa (r), *tres Episcopi, in quocumque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debent.*

(q) Conc. Carthag. 2. c. 12. in can. *Placet*. 5. dist. 55.
(r) Glossa. ibid.

Septima est quarti Concilii Carthaginensis (s), in Canone relati (t), qui sic habet: *Episcopus cùm ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem super caput & cervicem ejus & unus super eo fundente benedictionem*, (En Minister, qui profert formam) *reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis caput ejus tangunt.*

(s) Conc. Carthag. 4. cap. 2.
(t) Can. *Episcopus*. 7. dist. 23.

Octava est Innocentii I. ad Victricium Rhotomagensem Episcopum scribentis (u), qui cùm prohibuit, ne ullus Episcopus alium ordinare præsumat absque Metropolitani consensu, hæc addit verba: *Nec unus Episcopus ordinare præsumat Episcopum, ne furtivum præstitum beneficium videatur.*

(u) Innoc. I. Epist. 2. c. 1. in can. *Extra* 5. dist. 64.

Nona est Concilii Sardicensis (x), in quo ita constituitur: *Si fortè in Provinciâ unum tantùm contigerit remanere Episcopum, superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ Provinciæ, & cum eis ordinet Comprovinciales sibi Episcopos.* Quodque addit, quod si vicinos Episcopos convocare renuat hic Episcopus, populus cui eligitur novus Episcopus, apud eosdem Episcopos conqueri debet, à quibus tum fieri debet ordinatio.

(x) Conc. Sard. cap. 5. in can. *Si forte*. 9. ead. dist. 65.

Decima ex antiquo Decreti Gratiani Canone depromitur (y). Sic autem Canon ille loquitur de ordinatione sancti Jacobi Minoris, fratris sancti Judæ, factâ à sancto Petro, sancto Jacobo Majore, fratre sancti Joannis, & ab ipso sancto Joanne. *Jerosalymarum primus Archiepiscopus, beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Jacobo & Joanne Apostolis est ordinatus; successoribus videlicet suis dantibus formam, ut non minùs quàm à tribus Episcopis..... ullatenùs Episcopus ordinetur.*

(y) Anaclet. in can. *Porrò*. 2. dist. 66.

Undecimam suppeditat Lucius III. his verbis (z): *Comprovinciales Episcopi, si necesse fuerit, à tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari; sed meliùs est, si ipse cum omnibus eum qui dignus est elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.*

(z) Lucius III. in cap. *Si Archiepiscopus*. 6. de temporibus ordinat.

Ultima denique est sancti Gregorii Magni, ad sanctum Augustinum Angliæ Apostolum scribentis de quæstionibus, quarum decisionem affert hic summus Pontifex. Postulat à sancto Gregorio sanctus iste Religiosus (aa), utrùm ob nimiam difficultatem in Angliam convocandi Episcopos, qui secum eorum adsint ordinationi, quos Episcopus in hoc Regno consecrare necesse erit, solus sufficiat Episcopus; respondet sanctus Gregorius: *Quando de Galliis Episcopi venient, illi in ordinationem Episcopi testes tibi assistent.*

(aa) q. 8.

Ex his adeò venerandis authoritatibus luce clariùs ostenditur, talem ordinationem absque Metropolitani consensu factam, non esse Canonicam. Hinc antiqua Ecclesia, tanquam menti suæ, ac regulis contrarias habuit eas ordinationes, quæ à duobus tantùm factæ fuerant Episcopis, easque abrogabat; non perpendens, utrùm invalidæ essent, an solùm illicitæ: quod patet exemplo Armentarii, qui à duobus tantùm Episcopis Ebrodunensis Episcopus fuerat consecratus, quique à Concilio Rhegiensi è sede suâ depulsus est (bb). Videamus jam utrùm valida sit.

(bb) Conc. Rhegiens. can. 12.

De validitate hujusmodi ordinationis non consentiunt omnes Authores. Quidam contendunt, eam invalidam esse, & ad ejus pertinêre essentiam, ut fiat à tribus Episcopis. Ita sensit Author Glossæ in Decretalem depromptam è secundo Arelatensi Concilio, à nobis laudato (cc); qui dicit: *Quod dicis: tribus, est de substantia consecrationis, aliàs non esset consecratus, si essent pauciores:* Idque probat ex Canone *Porrò*, cujus verba retulimus, quibus constat, sanctum Jacobum, primum Jerosolymæ Episcopum ab Apostolis Petro, Jacobo & Joanne fuisse consecratum, qui ex hoc manifestè designârunt Episcoporum numerum, qui alios posteà essent consecraturi.

(cc) Lit. can. *Nec Episcop.* v. *sine tribus.*

Addi

Addi potest authoritas alterius Cononis Damasi Papæ, ad Africanos Episcopos scribentis (a), in quo sic asseritur: *Quod autem Episcopi non sint, qui minùs quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet; quoniam, ut benè nostis, prohibitum à Sanctis est Patribus, ut qui ab uno vel à duobus fuat ordinati, non nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter Officium habebunt?* De quibus ultimis verbis ait Glossa (b): *Argumentum, quod si re priveris, nec nomen habere mereris:* quam regulam probat ex Sancto Ambrosio aliâ de re loquente, & ex lege Codicis (c).

Fagnanus (d) Glossæ adhærens, pro sua opinione laudat Hostiensem (e), Joannem Andræam (f), Bellameram (g), de Butrio (h), Ancharanum (i) & Cajetanum (k), & suam his verbis mentem aperit: *Quod si in Provincia non sunt tot Episcopi, vel unus solus, convocentur vicinorum auxilia. ut Can.* Pontifices 7. q. 1. *Est enim de substantia consecrationis, ut non à paucioribus, quàm à tribus Episcopis alius Episcopus consecretur.* Hujus Authoris pleraſque jam attulimus probationes; sed unam addit, de quâ nondum diximus, quæ depromitur ex Epistola Joannis III. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ ita scribentis (l): *Omnia quoque manima Concilia affirmant, eum non esse Episcopum, qui minùs quàm à tribus Episcopis, authoritate etiam Metropolitani, fuerit factus Episcopus: Ideòque illos, quos Chorepiscopos vocatis, quia ab uno, ut audivimus, fiunt Episcopo, Episcopos non esse; nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est.* Eandem opinionem sequitur Sanctus Antoninus (m).

Alii verò, ut Paludanus (n), existimant è contrario, ordinationem ab uno Episcopo factam esse validam: & nos ultimam hanc opinionem certiorem putamus. Ratio est, quia, ut ait Sylvius (o), è tribus Episcopis, quos ad unius consecrationem exigunt Canones, unus tantùm in Pontificali Romano consecrator dicitur, alii verò duo assistentes nominantur: *Consecrator & assistens Episcopi*, hæc sunt verba hujosce Pontificalis; *Minister autem consecrationem Episcopalem conferens*, inquit hic Theologus, *est unus Episcoporum assistentium, unus nimirum, qui vocatur in Pontificali consecrator* (p). Addit verò inclytus hic Angelici Doctoris interpres, suam priori opinioni non deesse probabilitatem, quod tres simul Episcopi consecrandi capiti manus imponant, sed cùm ille, qui solus unctione novum consecrat Episcopum, solus etiam appellatur consecrator, & solus itidem formæ verba conferat ex his tertii Concilii Carthaginensis terminis (q) *& uno super eo fundente benedictionem*; dicendum est, consecrationem, quamvis illicita esset, non minùs fore validam, licèt nullus alius sibi assisteret Episcopus. *Probabiliter putant quidam; omnes illos tres esse simul Ministros ... unus tamen eorum in Pontificali vocatur consecrator: quia ipse est, qui caput & manus electi ungit & consecrat, aliasque Caremonias peculiariter facit. Caterum etsi ad consecrationem Episcopi tres Episcopi assistere debeant: quia tamen hoc non videtur absolutâ rei necessitate necessarium; unus sufficere potest saltem ex indulto Apostolico, ut colligitur ex libro 8. Constitutionum Apostolicarum Clementis* (r).

Restrictionem verò istam, *saltem ex indulto Apostolico*, non aliâ de causâ addere videtur hic Author, nisi quia si unus tantùm Episcopus olim propriâ authoritate consecraret, gravissimum committeret peccatum, regulas & antiquam infringendo disciplinam Ecclesiæ, quæ tres exigit. Equidem, si Episcopatus sit ordo Sacerdotio distinctus, & verum Sacramentum, ut docet Sylvius (s) ex doctrina Authoris Hierarchiæ Ecclesiasticæ, Sancti Leonis (t), Sancti Gregorii Papæ, seu Authoris commentarii in librum Regum (u), Gelasii Papæ (x); quarti Concilii Carthaginensis (y) & Tridentini Concilii (z), post Guillelmum Antissiodorensem (aa), Scotum, Joannem Majoc (bb), Paludanum, de Orbellis (cc), Petrum Sotum (dd), Gabrielem, Bellarminum, Navarram (ee) & Michaelem Medinam (ff), quibus etiam consentanea est in ultimis operibus suis doctrina Sancti Thomæ (gg), qui contrà senserat in suo commentario in Magistrum, atque ut probat Fagnanus (hh), ex quindecim validissimis argumentis, quæ ducit ex multis juris Canonici textibus, & celeberrimorum scriptis Authorum, quales sunt Hostiensis (ii), Joannes Andræas, Antonius de Butrio, Cardinalis, Abbas, Ancharanus (kk), Præpositus, Angelus de Clavasio (ll), Armilla (mm); Vasquez, Tannerus, & Miratius; si, inquam, Episcopatus, ut docent isti Authores, sit verum Sacramentum, nullatenùs ad validitatem talis ordinationis referri potest Papalis in eam rem dispensatio; cùm non sit in potestate summi Pontificis dispensare in iis quæ pertinent ad essentiam Sacramenti, quod est de jure divino; & idcircò Papa Episcopo concedere potest, ut alium consecret, modò sibi assistant duo Abbates aut alii Ecclesiastici in dignitate constituti, cùm aliorum non subest facilè copia Episcoporum, ut post Bellarminum observat Binius (nn). Hinc etiam Fagnanus ipse fatetur (oo), quòd *unus tantùm Episcopus totam perficit consecrationem; alii verò duo sunt assistentes*: & concedit, idem affirmari ab Hostiensi, Joanne Andræâ, Bellomerâ, & Antonio de Butrio. Asserit idem Fagnanus, ita se idipsum observatum reperisse in caput 9. sessionis 7. Concilii Tridentini, & scriptum propriâ manu Cardinalis Aleiati in actis sacræ congregationis, cui præerat hic Cardinalis.

Antiquus Author libri Hierarchiæ Ecclesiasticæ, qui Sancto Dionysio adscribitur (pp), loquens de consecratione Episcopi; de uno tantùm Ministro mentionem facit. En ipsius verba: *Pontifex quidem, qui ad perfectionem virtutemque Pontifice dignam evehitur, utroque genu flexo ante altare super caput habet libros à Deo traditos, manumque Pontificis: atque modo ab eo Pontifice qui eum consecrat, sanctissimis precationibus appellationibusque consecratur.*

Eandem sententiam tuetur Christianus Lupus, inclytus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Religiosus, qui Conciliorum generalium & Provincialium Canones annotationibus illustravit, quique germanum eorum sensum apprimè intelligebat, asserit Apostolos, aliosque Episcopos, qui Apostolicis temporibus missi sunt ad prædicandum Evangelium, fuisse coactos, ut soli alios ordinarent Episcopos in urbibus, ubi erant constituendi. *Ipsi Apostoli, & eorum proximi successores*, inquit (qq), *frequenter etiam soli Episcopos consecrarunt*: quod asserit exemplo Pauli, qui, ut conjicit, suam tamen non probans hypothesim, Tito imperavit, ut Episcopos in Cretensi insulâ consecraret, etsi hujus insulæ solus esset Episcopus. *Etenim Tito Cretensium Metropolita mandat Apostolus, ut per civitates constituat Presbyteros, id est, ut ipse statim subdit, Episcopos, utique solus: quoniam post abitum Zenæ & Apollo, quos statim Nicopolim evocabat, nullum penitùs collegam in omni insula Titus erat habiturus. Quod ipsum alios quoque gentium primos Doctores fecisse ob eandem Collegarum carentiam facere debuisse referunt fidi Ecclesiastici Annales.*

Usus ille satis communis fuit, & ad tempora Conciliorum Arelatensis & Nicæni, ut existimat Lupus, permansit; à quibus constitutum est, ut deinceps nullus, nisi à tribus saltem Episcopis, consecraretur Episcopus, non improbatis tamen prioribus ordinationibus. *Reddita per Constantinum Ecclesiis pax exclusit hanc necessitatem, adeoque & eandem licentiam exclusit primùm Arelatensis Synodus, deinde Nicæna; volueruntque juxta Apostolicam regulam, deinceps Episcopum ad minùs à tribus ordinari .... de factis Ordinationibus omninò nihil*

(a) Damas. in can. *Chorepiscopi.* 5. dist. 68.
(b) Gloss. in can. *Dicat.* 9. 32. q. 4.
(c) Leg. *A nullo.* Cod. de feriis.
(d) Fagn. in cit. can. *Nec Episcopi*, n. 2. & seqq.
(e) Host. n. 1. v. *Præsumat.*
(f) Joan. Andr. n. 3.
(g) Bellamera n. 2.
(h) De Butrio io 3. Notabili. & n. 11.
(i) Ancharanus io can. *Si Archiepiscopus.* cit. in 3. Notabili.
(k) Cajetan. in 3. part. q. 67. art. 8.
(l) Labbe tom. 5. Concil. Col. 825.
(m) S. Anton. 3. p. c. 16. §. 9.
(n) Palud. Tract. de potest. Papæ.
(o) Sylvius in Supplem. 3. part. q. 40. art. 5. ad 1. resp. Conclus. 2.
(p) Pontifical. rom. tit. de consecrat. electi. in Episcopum.
(q) Concil. Carthag. 3. can. 2.
(r) Constit. Apostol. lib. 8. c. 27. aliàs 133.
(s) Sylvius in suppl. q. 40. a. 5. conclus. 1.
(t) S. Leo Ep. 81. c. 1. & Ep. 84. c. 4.
(u) Apud S. Greg. l. 4. in 1. Reg. c. 5.
(x) Gelasius in can. *Diaconos.* dist. 93.
(y) Concil. Cart. 4. c. 2.
(z) Concil. Tridens sess. 23. c. 3. & 4. & can. 6.
(aa) Guillelm. Antissiodor. l. 4. tract 8.
(bb) Joan. Major. n. 4. dist. 21. q. 1.
(cc) De Orbellis io 4. dist. 24.
(dd) Petrus Soto de inst. tit. Sacerdot. lect. 4 §. *Ex his igitur.*
(ee) Navarr. Man. c. 22.
(ff) Medina l. 2 de Sacrorum hominum continentia. c. 16. & 18.
(gg) S. Th. opusc. 18. de perfectione vitæ spiritualis & in 2. ad Timoth. 1.
(hh) Fagn. in can. *Requisivit.* de ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatui renuntiavit. lib. 1. tit. 13.
(ii) Hostiensis in cap. *Cùm contingat.* n. 6 de ætate ordinandorum.
(kk) Ancharanus in proœmio Sexti Decretalium v. *Episcopus.* & alibi.
(ll) Angelus de Clavasio. v. *Ordo.*
(mm) Armilla. v. *Ordo.* n. 11.
(nn) Binius notæ in 1. can. *Apost.* l. 4. c. 8.
(oo) Joan. Andreas & Fagn. loco cit. n. 7. & 8. Idem Fagn. cit. n. 8. & 189. Col. 2. in fine.
(pp) Author. Eccles. Hierarch. c. 5. part. 2.
(qq) Nota Appendi. ad can. 4. Conc. Nicæni pag. 30.

(statuunt): *ratas relinquunt & inconcussas.* Hinc ob eam causam sanctus Gregorius ad sanctum Augustinum Angliæ Apostolum respondet, è Gallia tres quatuorve evocandos esse Episcopos ad ordinationem novi Episcopi, neque asserit, eorum præsentiam ad validitatem ordinationis absolutè requiri, sed eam esse valdè utilem: *Pastorum quoque aliquorum præsentia valdè est utilis:* Eosque ordinationi non adesse, nisi ut testes Canonicos & necessarios, quos postulat Ecclesia ad confirmationem veritatis eorum consecrationis & servatæ in ea regulis Apostolicis formæ præscriptæ: *Nam quando de Galliis Episcopi veniens, illi in ordinationem Episcopi testes sibi assistent:* loquit sanctus Gregorius, *ne furtivum beneficium præstitum esse videatur;* ut jam ex Innocentio I. diximus.

Ad q. 8.

Ex multis aliis historiæ Ecclesiasticæ exemplis sententiam suam probat hic Religiosus; quale est exemplum Paulini, Episcopi Antiocheni, qui Evagrium sibi successorem electum, solus consecravit: Qui Evagrius posteà verus agnitus est Episcopus in Ecclesia Romana, quæ ei communionem suam concessit, ut dicit Theodoretus (a), & in omnibus aliis Ecclesiis Catholicis. *De Evagriana tamen ordinationis validitate, nemo unquam dubitavit, ut quidem ipse Flavianus,* inquit idem Author, qui multa subjungit exempla eorum, qui à duobus tantùm consecrati fuêre Episcopis, & quorum ordinatio, quamvis defectuosa, nunquam tamen ut invalida rejecta est. Hinc fit, ut primus eorum Canonum, qui Apostolici dicuntur, trium Episcoporum ad validitatem talis ordinationis absolutè non requirat, cum dicit solummodò; Episcopus à duobus vel tribus Episcopis ordinetur: *Επίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ Επισκόπων δύο ἢ τριῶν.*

(a) Theodoret. l. 5. Hist. Eccles. c. 23.

Solus igitur ad validitatem consecrationis sufficit, ut consentit sanctus Thomas his verbis (b): *Quantùm ad ea, quæ sunt Episcopalis ordinis, omnes Episcopi sunt æquales, & propter hoc quilibet alium potest consecrare.* Reipsâ nullo Canone nullâve Decretali affirmatur, invalidam esse ordinationem sine tribus Episcopis factam, ut jam post Lupum observatum est, qui meritò addit: Canonem *Porrò*, Anacleto adscriptum parvi in hanc rem esse momenti, cùm pro certò sit apochryphus.

(b) S. Thom. in 4. dist. 24. q. 3. a. 2. q. 3. ad 3.

Si quis verò objiciat à Concilio Rhegiensi, quod sanctus Hilarius Arelatensis convocavit in Armentarium, qui à duobus Episcopis, qui eum Metropolitam suum agnoscere nolebant, fuerat consecratus, è sede suâ novum hunc Episcopum fuisse depulsum, & ad Chorepiscoporum classem delegatum, cùm ejus ordinatio invalida fuisset declarata; facilis est ad hanc objectionem responsio. Nam 1. Synodus illa Armentario potestatem ante alium quemlibet Sacerdotem celebrandi & Neophytos confirmandi non ademit. 2. Clericos omnes, quos ordinaverat, in suo ordine atque gradu reliquit, ipsius etiam successori factâ licentiâ, ut quos dignos existimaret, ad sacrum adhiberet ministerium: Ex quo palàm fit 1. Synodum illam non existimasse ordinationem hujus Episcopi omninò invalidam, sed solùm factam contra præscriptum Canonibus ordinem, atque adeò, cùm Episcopi, qui huic aderant, aiunt: *Ordinationem irritam, evacuandam censuimus,* eos declarare tantùm, ipsius ordinationem habendam esse tanquam non factam & sine ullo effectu, quoad regimen Ecclesiæ, exercitiumque acceptæ ab eo potestatis, quam ut suspensam seu ligatam, & ut mortuam habebant. 2. Huic Synodo persuasum esse, Armentarium hos Clericos validè consecrasse, eumque proinde Episcopali charactere verè fuisse insignitum. Sed si eo esset insignitus, ut dubium non est, cur ipsum non haberet, licèt ab uno tantùm fuisset ordinatus Episcopo? Cùm enim ex multis antiquis Canonibus constituatur, ut unius Episcopi ordinationi quandoque adsint omnes Comprovinciales Episcopi, & aliquando eorum numerus ad duodecim, & aliquoties ad septem, quatuor, tresve præstituatur; nonne ex eo evidens fit, numerum pertinêre tantùm ad variam disciplinam, in Catholicis Ecclesiis constitutam; non verò ad ipsammet essentiam consecrationis Episcopalis?

Secundum illum quidem intellectum explicandi sunt isti multorum Canonum termini; *irrita & vacua ordinatio.* Nil aliud quippè significant, nisi eum, qui contra Ecclesiæ regulas, licèt validè, fuit ordinatus, exercitio tamen ordinum suorum manere privatum. Ita explicandæ sunt voces istæ sexti Canonis Concilii Calcedonensis (c), in quo de Clerico, qui absque titulo ordinatus est, ita statuitur: *Decrevit sancta Synodus vacuam habere manûs impositionem.* Ad quod Author Glossæ (d), dicit, verbum hoc, *vacuam*, non intelligi, nisi *quoad executionem.* Veritatem hujusce expositionis admittit Fagnanus ipse (e), hanc etiam hujus afferens rationem; *quia Caracteris impressionem non impedit defectus Tituli:* Quod tantum affirmat post Antonium de Butrio (f), Archidiaconum, de Turre-cremata, Bellameram & Geminianum (g). Eodem quoque sensu Placentina Synodus ab Urbano II. convocata (h), dicit: *Decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur.*

(c) Concil. Calced. in can. *Neminem.* dist. 70.

(d) Glossa ibid.

(e) Fagnan. in Cap. *Cùm secundum* 26. de præbendis & n. 18.

(f) Anton. de Butrio. ib. n. 14.

(g) Geminianus in cit. can. *Neminem*

(h) Conc. Placentinum. 10 can. *Sanctorum.* ead. dist.

Igitur ex dictis hactenùs colligimus, Sacerdotes Missionarios in errorem lapsos esse, dùm Henrico dixerunt, ipsius ordinationem esse irritam & invalidam.

CASUS XV.

Melchior, Barii Archiepiscopus, contendit, hoc sibi, tanquam Metropolitæ, jus competere, ut in Diœcesi Bituntinâ, Archiepiscopatui suo suffraganeâ non requisito priùs illius Diœcesis Episcopi consensu ordines possit conferre; Nunquid illud potest, non violatis Ecclesiæ regulis?

Respons.

Non potest; prohibetur enim Metropolitanis, ut nihil in suffraganeorum suorum jura audêre præsumant. *Cùm* (Metropolitanus) *in Diœcesi sui suffraganei absque illius assensu non debeat aliquid contra constitutiones Canonicas attentare;* ut loquitur Celestinus III. (i), in Decretali, quam scribit ad Episcopum quemdam, de unione, quæ Ravenatis Archiepiscopi ipsius Metropolitani autoritate factâ fuerat, unius Monasterii ad aliud absque ipsius consensu. Justa verò Canonicas regulas, nulla ordinaria & immediata in suffraganeorum suorum Diœcesanos Archiepiscopo competit jurisdictio, nisi in solâ causâ appellationis: *Nisi causa per appellationem ad ejus audientiam perferatur,* ut loquitur Innocentius III. ad Archiepiscopum Turonensem scribens (k). Hinc, ut alibi dicimus, licet Archiepiscopus sit Provinciæ Judex ordinarius, non est tamen cujuslibet incolæ Provinciæ. *Est tamen Judex ordinarius Provinciæ,* inquit Glossa (l), *quia ejus gerit sollicitudinem* (m): *nec ideò sequitur, quod cujuslibet de Provincia. Vel potest dici;* addit Author Glossæ ejusdem, *quod habet jurisdictionem super quemlibet, sed impeditam & ligatam: ex quo non habet nisi in quibusdam articulis.* Quod quidem facilè probari potest ex multis antiquis Canonibus, quos in suo Decreto refert Gratianus, & inter ceteros ex illo in quo Calixtus I. dicit (n): *Nullus primas vel Metropolitanus, Diœcesani Ecclesiam, vel Parochiam, vel aliquem de ejus Parochia præsumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, absque ejus consilio vel judicio.* Et ex alio Nicolai I. (o), qui idem prohibet, solum appellationis casum excipiendo.

(i) Celestin. III. in cap. *Sicut.* 8. de excessibus Prælatorum. lib. 5. tit. 31.

(k) Innoc. III. in c. *Duo simul.* 9. de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.

(l) Glossa in c. Pastoralis. 11. v. *Inuitum.* de officio judicis ordinar.

(m) Can. 1. & 2. 9. q. 3.

(n) Callixtus I. in can. *Nullus.* 7. 9. q. 3. Idem in cit. can. *Nullus.*

(o) Nicolaus I. in ca. *Conquestus.* 8. eadem causa & quæst.

Eandem rem docet Zeger-Bernardus van-Espen in opere, quod inscripsit *Jus Ecclesiasticum universum* (p): *Jurisdictio verò Archiepiscopalis,* inquit Doctor ille, *tantummodò se extendit ad ipsos suffraganeos Episcopos, nequaquam autem in eorum subditos, nisi mediatè, quatenùs nimi-*

(p) Juris. Eccles. univers. part. 1. tit. 19. de Metropolitanis n. 3. & 4.

rum

rum (*a*), *suffraganeorum negligentia sive defectus esset supplendus, aut eorum procedendi modus corrigendus.* Unde concludit, à Metropolitano nullam aliam exerceri posse jurisdictionem ordinariam vel Episcopalem intra fines Diœcesesou suorum suffraganeorum. Esset enim hoc mittere falcem in messem alienam, ot loquitur euthoe Glossæ (*b*), contra vetitum Scripturæ sacræ (*c*), cujus sensum Gregorius Magnus ad Augustinum Angliæ Episcopum scribens, refert his verbis (*d*): *Falcem ergo judicii mittere non potest in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa. Itaque Metropolitanus nullam quidem ordinariam & Episcopalem authoritatem habet aut exercere potest in Diœcesibus suorum suffraganeorum.* Hac de re legi potest quo pacto Metropolitanorum potestas ab ultimo Concilio œcumenico (*e*), imminuta ac limitata est his verbis: *Nulli Episcopo liceat, cujusvis privilegii prætextu, Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem ordinario subjectas tantùm. Si secùs factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Ordinum sint ipso jure suspensi.* Quâ in re nihil statuerunt Tridentini Patres, nisi consentaneum primo Concilio generali Nicæno, Conciliis Arelatensi, Antiocheno, Sardicensi, tertio Carthaginensi & Aurelianensi. Unde colligitur, Melchiorem, Barii Archiepiscopum, neque Ordines, neque Pontificalia exercêre potuisse intra limites Bituntinæ Diœcesis, etsi ejus sit Metropolitanus, & Episcopum suffreganuum ipsius in eum jure procedere posse canonicè, ut iniqui ausûs sui pœnam luat.

(*a*) Hilarius Papa ad Ascanium Metropolit. apud Philippum Labbe tom. 4. Concil general. pag. 1057

(*b*) Glossa in d. c. *Sicut.*

(*c*) Deuteron. 23. 25.

(*d*) S. Greg. in can. *Scriptum.* 1. 6 q. 1.

(*e*) Conc. Trid. sess. 24. c. 2. 3. & 1. de reform. & sess. 13 de reform. c. 8.

CASUS XVI.

Aristippum, Vapincensem Episcopum, Massiliæ rebus suis privatis vacantem adit Julius, vacantem Diœcesis ipsius Parœciam ab eo petiturus. Nùm eam ipsi conferre potest hic Episcopus, licèt sit extra suam Diœcesim? Possetne etiam unum è suis Parochis de suspensione absolvere, ipsumque redintegrare, si in irregularitatem incidisset; quam ei remittere posset? An denique in his casibus idem dicundum de Vicario generali, atque de Episcopo?

RESPONS.

Ad solutionem propositæ difficultatis, duplex distinguenda est jurisdictionis species: altera contentiosa, *quæ redditur in invitum*, ut loquitur Glossa (*f*), quæque nequit exerceri, nisi solitas in foro externo formalitates observando: Altera voluntaria, quæ *inter volentes tantùm* (redditur) inquit Glossa eadem, quæque formalitates istas non exigit. Quo præsupposito, dicimus, priorem à quocumque Judice exerceri non posse extra limites territorii, quo protenditur ipsius jurisdictio: Sed Episcopus, aut alius quivis Ecclesiasticus Superior, alteram, quæ est tantùm voluntaria, ubicumque sit, validè & licitè exercêre potest; modò ipsam exerceat in Diœcesanos aut subditos suos, & in casibus jure sibi concessis. † Unde sequitur, Aristippum, Vapincensem Episcopum Julio vacantem in suâ Diœcesi Parœciam conferre potuisse, etsi tùm in Massiliensi Diœcesi versaretur; quia beneficiorum collatio est actus jurisdictionis merè voluntarius. Ita docet Glossa in Decretalem Innocentii III. (*g*), ed Philippum Augustum, Galliæ Regum scribentis: *Extra Diœcesim potest* (Episcopus) *conferre beneficia*, inquit hæc Glossa. Ita quoque sentiunt Geminianus (*h*), Zerola, de Selva, Generalis in Senatu Parisiensi Causidicus, & Rebuffus, quos laudat Cabassutius (*i*).

(*f*) Gloss. in leg. *Omnes.* 2. ff. de officio proconsulis. l. 1. tit. 16.

(*g*) Glossa in c. *Novis.* 7. de officio legati. v. *Terminos.* l. 1. tit. 30.

(*h*) Geminianus in c. fin. de electione in 6.

Zerola prax. Episcop. 1. part v. *Jurisdictio.*

Joan. de Selva. tract. de Benef. 3. part. q. 40. & 63.

Petrus Rebuffus tract. de nominat. q. 14. n. 49.

(*i*) Joan. Cabass. juris can. theor & prax. lib. 1. c. 8. n. 2. & 3.

Ob eandem rationem de censuris Diœcesanos suos absolvere, eosque in casibus jure concessis restituere in integrum potest Episcopus, quamvis in alienâ Diœcesi commorans; quòd acta hujusmodi ad voluntariam similiter pertineant jurisdictionem. Denique cùm una eademque sit Vicarii Generalis & Episcopi potestas, certum est, quòd in casu proposito eandem jurisdictionem exercêre potest Vicarius generalis. *Vicarius ab Episcopo habens conferendi potestatem*, addit Cabassutius (*k*), *potest etiam sicut Episcopus beneficia conferre etiam extra fines Diœcesis; est enim uterque Ordinarius, & collatio Beneficiorum est actus voluntariæ jurisdictionis, quam constat exerceri posse extra territorium.*

(*k*) Id. ibid. c. 13. n. 11.

CASUS XVII.

Pisander, obtento Episcopatu, Romam misit, ut Bullas suas obtinêret; sed quia in Diœcêsi suâ multa sunt magni momenti & instantia quoad spirituale, quæ debent regulari; hoc sibi jus vindicat, ut iis se immiscêre possit, ut v. g. de beneficiis vacantibus providêre, aliosque jurisdictionis actus exercêre: cui tamen ejus suscepto intercedit Cathedralis Ecclesiæ Capitulum quod propugnat ipsi nullum jus competere in spirituale, donec Episcopus fuerit consecratus. Nunquid pro Capitulo stat jus?

RESPONS.

Jure Pisandri suscepto intercedit Capitulum, donec à Papâ fuerit confirmatus. Id quidem facilè probare est ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Vigorniensem, scribentis de Episcopo electo Lincolniensi (*l*): *Nosti*, inquit Summus hic Pontifex, *quod Linconem electus, non edendi honores vel prabendas, aut aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ (cùm sua non sit electio confirmata), non habeat facultatem..... Mandamus igitur, quatenùs ei auctoritate nostrâ præcipias, ut concessionem, si quem fecit de prædictis, studeat revocare.* Innocentius III. scribens ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ Aprutii ulterioris, consentit cum iis, quæ jam declaraverat Alexander III. de hoc disciplinæ articulo. Hæc enim sunt ejus verba (*m*): *Quoniam electus à vobis ante confirmationem administrationi Episcopatûs se irreverenter immiscuit... postquam nobis præsentastis eundem sufficienti examinatione præmissâ, electionem de ipso factam duximus irritandam, quidquid ex eâ vel ob eam factum est, denuntiantes penitùs non tenêre.*

(*l*) Alex. III. in c. *Nosti.* 9. de electione & electi potestate. l. 1. tit. 6.

(*m*) Innoc. III. in c. *Quoniam.* 17. eod. tit.

Attamen pro Capitulo, de quo fit mentio in casu proposito, non stat jus, dùm contendit, Pisandro nullum jus competere in regimen spirituale, donec consecratus fuerit Episcopus; ubi enim Bullarum suarum obtentione institutus & confirmatus fuerit, plenam in spirituale jurisdictionem exercere poterit. *At verò*, inquit Cabassutius (*n*), *postquam à Papa institutus fuerit & confirmatus, quamvis nondum consecratus, potest ea quæ sunt jurisdictionis exequi. Potest igitur*, pergit hic Canonista, *in sua Diœcesi corrigere, excommunicare, suspendere, interdicere, pro tribunali externo judicare, visitare jurisdictionem, delegare, non solùm in externo seu contentioso foro, sed etiam in interno, quod est pœnitentiæ Sacramentalis; sed per se nequit illam exercere, nisi ipse sit Presbyter: potest etiam beneficia conferre: Sed, non potest ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis exercere*, addit Canonista noster juxta Decretalem Celestini III. (*o*), *ut sacrum Chrisma conficere, Ordinum aut Confirmationis Sacramentu conferre, Virgines benedicere, Altaria vel Ecclesias consecrare; hæc enim requirunt Ordinis Episcopalis potestatem, quâ ille caret.*

(*n*) Joan. Cabass. juris can. theor & prax. l. 1. c. 7. n. 7 Item c. 8. n. 20.

(*o*) Celestin. III. in cap. *Transmissam.* 15. de electione &c.

Cæterum id sciri necesse est, ut jam alibi diximus (*p*), juxta usum, qui tenetur in Gallia, Capitulum, quod Ecclesiam Sede vacante rexit, jus illud sibi retinêre, donec Ecclesiam suam canonicè adierit novus Episcopus.

(*p*) V. capit. in casu *Episcopus.*

† Potest Episcopus contentiosam Jurisdictionem etiam extra Diœcesis suæ limites exercere, *quando impeditur illam exercere in proprio: quo casu poterit jus dicere in alieno territorio convivens, petitâ priùs tamen veniâ ab Episcopo loci, quamvis non obtentâ.* Ita Cabass. Juris Can. Theo. & prax. L. I. Cap. 8. n. 4.

CASUS XVIII.

Rodrigus, Portûs divitis Episcopus, ubi primùm consecratus est, statutum promulgavit, quo omnibus Diœcesis suæ Beneficiariis indicit, ut sibi Beneficiorum suorum titulos exhibeant, indictâ etiam eorundem privationis pœnâ, quo legitimos, inquit, à vitiosis secernere possit. Veteres quidam Parochi statuti hujus executioni intercedunt, ac de eo, tanquam de novitate nullis fultâ rationibus appellare volunt. Nunquid pro iis stat jus?

Respons.

Existimamus, non jure Episcopi sui statuto intercedere veteres Parochos: licèt enim hic non sit mos Episcoporum, ut talia condant statuta; attamen hæc eis competit potestas: & Ecclesiæ bono non solùm valde utile, sed & necessarium esset, ut aliquando hujusmodi promulgarent statuta, eaque executioni mandarent Episcopi. Necessitatem hanc tribus rationibus comprobamus.

1. Quia in quibusdam Diœcesibus inveniri possunt Beneficiarii, qui incompatibilia obtineant beneficia: quo in casu permulti interest, ut malo huic occurrat Episcopus.

2. Quia defectus essentialis in eorum provisionibus inveniri possunt, qui vel unum tantùm obtinent Beneficium, quorum notitiam eò potiori jure exigere potest Episcopus, quòd ad salutem tàm Beneficiariorum, quàm Fidelium maximi intersit, ut Provisiones seu Collationes validæ agnoscantur; quod fieri tantùm potest lectione & examine hujusmodi titulorum. *Si Clericus malè tenet Ecclesiam*, inquit Archidiaconus (*a*), *certum est quod animam suam damnat, & alias animas Parochianorum ipsius Ecclesiæ decipit*: Quod probat ex Decretali Innocentii III. scribentis ad Episcopum Prænestinum Legatum suum (*b*): cui & alia potest addi ejusdem Papæ Decretalis in quarto Concilio œcumenico Lateranensi (*c*), quam ad marginem indicamus.

3. Quia æquum pariter & necesse est, ut obligationes & onera Beneficiis annexa norit Episcopus, sciatque, nùm ea accuratè pro officiô suo adimpleant Titulares.

Nobiscum etiam sentiunt Hostiensis (*d*), & Fagnanus (*e*), à quo is citatur, quique suam probat sententiam ex Decretalibus sex numero variorum Pontificum. Idem etiam docent omnes antiqui Canonistæ, ut Joannes Andræas, de Butrio, Cardinalis, Ancharanus, Abbas, Joannes de Anania & Felinus (*f*), ut Goffredus, Federicus de Senis (*g*), & alii multi, qui consentiunt, ad provisum pertinêre, ut institutionis suæ Canonicæ titulum exhibeat, quæ est possessionis fundamentum, & confirmet, possessionem suam esse Canonicam.

Dicimus, *possessionem esse canonicam* ad distinctionem hujusmodi possessionis à possessione purè civili. Possessor namque fundi non contestati non tenetur possessionis suæ titulum producere (*h*), nisi Possessori sit jus commune, ut notat Bonifacius VIII. (*i*). Sed non idem dicendum de possessione Beneficii, & tituli, cui innititur ut, observat Author Glossæ his verbis (*k*): *Nota, quod hæc regula est argumentum contra Clericum, qui est in quietâ possessione Beneficii sui: & petitur ab eo titulus possessionis, scilicet institutio, scilicet quod teneatur illam ostendere*: quod probat Exemplo hominis ab Ecclesia manumissi, qui licèt suæ sit libertatis possessor, hanc tamen à se fuisse obtentam probare tenetur, ut patet ex Sexto Concilio Toletano, quod refert Gratianus (*l*). Ab eâ tamen obligatione Doctores permulti illos eximunt, qui incompatibilia non obtinent beneficia, quique de expresso vel tacito Episcopi aut ejus Prædecessoris consensu per decem annos suorum fuêre possessores beneficiorum. Hæc est Felini & Abbatis opinio, quam sequitur Fagnanus (*m*).

(*a*) Archidiaconus in cit. cap. *Ordinarii*. n. 1.
(*b*) Innoc. III. in cap. *Dudum*. 22. de elect.
(*c*) Idem in cap. *Grave*. 29. de præbend. &c.
(*d*) Hostiens. in cap. *Licet*. n. 4. de Simonia &c.
(*e*) Fagn. in d. c. *Licet heli*. n. 18.
(*f*) Joan. Andræas in d. cap. *Licet*. n. 7. Anton. de Butrio. ibid. n. 13. Ancharan. ibid. Abbas ibid. n. 2. Felinus ibid. n. 27.
(*g*) Goffred. in c. *Ex insinuatione*. de procuratoribus. Federicus de Senis Cons. 234. n. 4. Joan. Andræas in c. *Mora*. de regulis juris. n. 8. & 9.
(*h*) Gloss. in cap. *Episcopum*. 1. v. *Titulum*. de præscrip. in 6. l. 2. tit. 13.
(*i*) Bonifac. VIII. in d. c. *Episcopum*.
(*k*) Gloss. in c. *Beneficium*. 1. de reg. juris. in 6. v. *Obtineri*.
(*l*) Can. *Longinquitate*. 64. 12. q. 2.
(*m*) Felinus in d. c. *Liceat heli*. n. 11. Abbas ibid. n. 24. Fagnan. ibid. n. 31.

Decimus: *Qui incompatibilia non obtinent Beneficia*; nam si talia haberent, Episcopi consensus ipsis prorsùs foret inutilis ad eos eximendos ab obligatione, dispensationem suam Episcopo successori exhibendi: cùm hujusmodi incompatibilitas jure communi constituta fuerit, de quo nullus unquam legitimè dispensare potest Episcopus.

CASUS XIX.

Epimachus, Murciæ Episcopus, singulari pietate & conscientiâ strictiore Præsul insignitus, nominatus ad Archiepiscopatum Valentiæ, difficilè assentitur, ut è sede suâ ad aliam transferatur. Potest-ne translationi huic absque peccato assentiri?

Respons.

Primò respondemus, ex Sanctis Canonibus prohiberi translationes, cùm id non postulat necessitas aut Ecclesiæ utilitas. Id evidenter probatur ex decimo tertio canone inter eos, qui *Apostolici* nominantur. Hæc sunt ejus verba: *Episcopo, qui Parochiam suam dereliquerit: alteri insilire nefas esto, licèt à pluribus ad hoc compellatur, nisi rationabilis aliqua causa subsit, quod hoc ipsum facere vi adigat, nempe quod plus lucri & utilitatis his qui illic constituti sunt verbo pietatis conferre possit: neque hoc tamen à seipso, sed multorum Episcoporum judicio & exhortatione maximâ* (*n*).

Ita etiam loquitur Nicænum Concilium I. an. 325. habitum (*o*): *Si quis Episcopus ... dederit operam, ut ex sua Ecclesia transferatur, non est in alia recipiendus; sed potiùs cogere eum debent, ut ad locum suum redeat. Quod si noluerit, ejiciendus est in totum ex Ecclesia, deponendusque ex ordine, & communione fidelium illorum qui ad illam Ecclesiam pertinent, privandus.* Hinc Eusebius Cæsariensis ad Antiochenam sedem electus, eam abjecit, existimans, se ad aliam tutâ conscientiâ contra canonum præscriptum migrare non posse, ut patet ex Epistola, quam ad ipsum scripsit non sine magnis ea de re laudibus Imperator (*p*).

Eadem quoque in Concilio Antiocheno an. 341. reperitur prohibitio (*q*): *Episcopus ab alia Parochia in aliam ne transeat*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nec se suâ sponte ingerens, nec à populis vi adactus, nec ab Episcopis coactus: maneat autem in ea quam à Deo sortitus est Ecclesia, & ab ea non recedat secundùm Decretum priùs de eâ re editum.*

Hæc sunt etiam Sardicensis Concilii an. 347. (*r*), verba scitu digna. *Osius Urbis Cordubæ Episcopus dixit: non tam malâ consuetudine, quàm perniciosissimâ corruptela, est ex ipsis fundamentis penitùs extirpanda, ne cui Episcopo liceat à parvâ civitate in aliam migrare; ejus enim causæ prætextus est manifestus, propter quem talia tentantur: nullus enim adhuc Episcopus inveniri potuit, qui à majori civitate in minorem transire studuerit. Unde constat eos ardenti plura habendi cupiditate succendi, & magis arrogantiæ servire, ut videantur majorem habêre potestatem. Placet-ne hoc omnibus, ut ejusmodi improbitas acerbiùs vindicetur? Existimo enim eos ne Laïcorum quidem debere habêre communionem. Omnes Episcopi dixerunt: Placet omnibus.* Verbis adeò expressis & eâ de re vehementibus alias addere probationes, quas suppeditat antiquitas, necesse non ducimus, illas ad marginem indicâre contenti ut quisque apud Authores easdem legere queat (*s*).

2. Dicimus, à Sanctis Canonibus non absolutè prohibitas fuisse de sede in aliam Episcoporum translationes, cùm agitur necessitas aut Ecclesiæ utilitas, ut patet ex primo à nobis relato, qui sic habet: *Nisi rationabilis aliqua causa subsit &c.* E contra ab iis fuêre approbatæ à primis Ecclesiæ sæculis.

Primum, quod suppeditat antiquitas, translationis exemplum ab Eusebio in Historia Ecclesiasticâ refertur (*t*) de Episcopo Cappadociæ, Alexandri nomine, qui afflatu divino se è sua sede ad Hierosolymitanam esse migraturum cognovit, ut Narcissi

(*n*) Can. 13. Apostolorum.
(*o*) Conc. Nicæn. 1. can. 13.
(*p*) Euseb. lib. 3. c. 61. de vita Constantini.
(*q*) Conc. Antiochen. can. 21. Ita ferè in can. *Episcopum*. 25. 7. q. 1.
(*r*) Conc. Sardicens. can. 1.
(*s*) Julius I. Epist. ad Orientales apud S. Athanasium apol. 2. Damasius in confess. fidei ad Paulinum Thessalonicens. apud Theodoretum. l. 5. hist. Eccles. c. 11. Conc. Capuanum sub Siricio laudatum à Concilio Carthag. III. can. 38. Conc. Carthagin. IV. c. 27. in can. *Episcopus*. 37. 7. q. 1. S. Leo Epist. 82. aliàs 84. c. 8. in can. *Si quis*. 31. ead. causa & q. 1. Conc. Calcedon. Can. 5. & 10. Hilarius Papa epist. ad Episcopos Provinciæ Tarracon. c. 2. Capitular. 137. Caroli Magni Conc. Francford. an. 704. Can. 7. Conc. Meldense. c. 30.
(*t*) Euseb. Hist. Eccles. lib. 6. c. 11.

116. annos nati coadjutor, tùm successor esset, & qui loca sacra invisendi causâ Hierosolymam veniens ad regimen hujus urbis retentus est.

Idem quoque exemplum à Socrate unà cum aliis multis refertur (a), v.g. Perigenis, Sancti Gregorii Nazianzeni, Meletii Sebastes, & deinde Antiochiæ Episcopi, Dosithæi primùm Seleuciæ, deinde Tharsorum Episcopi, Reverentii, Joannis, Palladii, Alexandri, Theophili, Polycarpi, Hierophyli, Optimi, & Sylvani, qui omnes de Episcopatibus suis ad alios communis Ecclesiæ utilitatis causâ translati sunt.

(a) Socrates l. 7. Hist. c. 36.

Pelagius II. Papa eâ de re mentem suam sic aperit, ut omnem tollat difficultatem, simulque vel maximè pio Episcopo scrupulum. *Scias, Frater dilectissime*, inquit hic summus Pontifex, ad Archiepiscopum an. 581. scribens (b), *aliud esse causam necessitatis & utilitatis, aliud causam præsumptionis ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, id est, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel suæ delectationis, migrat de civitate ad civitatem, sed causâ necessitatis aut utilitatis mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati aut voluntati præferenda est. Aliud est enim mutare, & aliud mutari; nam aliud est spontè transire, & aliud est coactè aut necessitate venire. Unde non isti mutant civitates, sed mutantur ... Non ergo benè intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causâ necessitatis vel utilitatis.*

(b) Pelag. II. Epist. 2. in can. *Scias*. 35. 7. q. 1.

Est & alter canon antiquus (c), quem perperam Antero Papæ adscribit Gratianus, quo probantur translationes necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ causâ factæ: *Mutationes Episcoporum scicote communi utilitate fieri licere, sed non propriâ cujusquam voluntate aut dominatione.* Quod confirmat Exemplo Sancti Petri, qui ex Antiochiâ Romam sedem suam transtulit. *Petrus Sanctus Magister noster & Princeps Apostolorum, de Antiochia, utilitatis causâ, translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset.* Huicque addit Exemplum duorum Episcoporum Felicis & Eusebii, qui de Ecclesiâ in aliam fuerant translati authoritate sedis Apostolicæ, ad quam pertinet jus illud translationis, ut declarat Innocentius III. (d) scribens ad Decanum & Capitulum Andegavi: licèt primis temporibus ad Metropolitanum aut provinciale Concilium pertineret.

(c) Can. *Mutatione*. 34. ead. c. & q.

(d) Innoc. III. 10 cap. *Inter*. 2. de translat. Episcopi lib. 1. tit. 7. Item in c. *Quanto*. 3. & in cap *Licet*. fin. eod. tit.

Ex dictis sequitur, quod si Epimachus è Morciæ Episcopatu ad sedem Valentinam pro necessitate aut utilitate posterioris hujus Ecclesiæ vocetur, nullum ei scrupulum injicere debet hæc translatio: At è contra si ex superbiâ aut cupiditate alio-ve quovis motivo inordinato Valentinam sedem, tanquam opulentiorem & magis honorificam legitimè se reum coram Deo existimaret, translationem hanc acceptando (e).

(e) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 53.

CASUS XX.

Hyacinthus, Elonorensis Episcopus, abdicato intra manus Regis Episcopatu, à quo alter Episcopus ab eodem fuit nominatus, suas tamen functiones Episcopales, ut antè, ibi exercuit. Núm id canonicè potuit?

Respons.

Certum est, hunc Episcopum, licèt Episcopatum suum intrà regias manus abdicârit, non fractis Ecclesiæ regulis functiones suas Episcopales exercêre potuisse. Ratio est, quia tali demissione jurisdictionem suam non amittit Episcopus, & eam exercêre potest, donec talis abdicatio à Papa fuerit admissa: quia spirituale matrimonii vinculum, quod inter Episcopum ejusque Ecclesiam intercedit, non à potestate sæcolari, sed solùm Apostolicâ authoritate dissolvi potest, ut declarat Innocentius III. in unâ Decretali ad Decanum & Capitulum Andegavi (f) his verbis: *Per translationem, depositionem aut cessionem authoritate Romani Pontificis, quem constat vicarium esse Jesu Christi, Episcopus ab Ecclesia removetur ... Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis, suam non debet Ecclesiam derelinquere ... Translatio, depositio & cessio, ... soli est Romano Pontifici reservata.* Et quidem, cùm Papæ Ministerio Ecclesiæ suæ addictus sit Episcopus, ab eâ solius tantùm ipsius authoritate separari potest juxta communem hanc juris regulam: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur* (g).

(f) Innoc. III. in c. *Inter*. 2. de translat. Episcopi.

(g) S. Chrysost. in cap. *Omnis*. 1. de reg. juris (in antiquis) lib. 5. tit. 41.

Vide { Approbatio. / Festi Dies. }

EQUITES MILITARES.

EQUITUM militarium permulti sunt ordines, ab omnibus fermè Europæ Principibus constituti, quorum Historiam si quis scire cupiat, consulat R. Patrem Menestrier è Soc. Jesu in suo tractatu *de equitatu antiquo & moderno*, & D. Hermant in libro in 12. Rhotomagi an. 1698. typis mandato.

Omissâ itaque ordinum Historiâ, qui fuêre instituti in Germaniâ, Moscoviâ, Poloniâ, Italiâ, Angliâ, Scotiâ, Prussiâ, Daniâ, Hispaniâ, Lusitaniâ & alibi, hoc dicere nobis sufficiet, quòd in Galliâ sunt.

1. Ordo militaris Sancti Lazari, qui ab Hospitalariis ejusdem nominis originem suam ducit, & ineunte sæculo duodecimo institutus est, ut Christiani nominis hostibus obsisteret. Henricus IV. ordinem Beatæ Virginis de Monte Carmelo instituit, quem cum ordine Sancti Lazari conjunxit, cujus Philibertus de Nerestang apud Fontem Bellaqueum primus 30. Octob. an. 1608. summus Magister constitutus est.

2. Ordo Sancti Michaelis, à Ludovico XI. primâ Augusti an. 1469. institutus.

3. Ordo Spiritûs Sancti, ab Henrico III. 31. Decembris an. 1578. institutus.

4. Ordo Sancti Ludovici, à Ludovico XIV. institutus, pro ductoribus militaribus, qui post decem stipendiorum annos huic ordini merentur adscribi.

Omnium autem militarium ordinum celeberrimus, de quo fit sermo in hoc titulo est ordo Hospitalariorum Sancti Joannis Hierosolymitani, qui nunc *Ordo equitum Melitensium* vocatur à nomine insulæ, in quâ habitat summus eorum Magister.

Ab initio Hospitalarii dicti sunt; quòd ex primâ suâ institutione ad auxilium & tuitionem pauperum peregrinorum, qui frequentes loca sancta Hierosolymitana invisebant,

fiebant, essent destinati, eorum fundatio an. 1104. facta est. Nomen verò *Hospitalariorum* an. 1110. in *Equitum* nomen est mutatum. De Ecclesiâ autem tantâ gloriâ meriti sunt, ut à multis summis Pontificibus magna obtinuerint encomia in Bullis eorum, ac præsertim in Bullis Callixti II. an. 1120. Honorii IV. an. 1125. Lucii II. an. 1144. & Eugenii ipsius successoris. Constitutiones eorum ab Innocentio II. fuêre approbatæ.

Anno 1290. è Palæstinâ atque ex Urbibus, quò se receperant, expulsi, posteà Rhodum insulam in Turcas armis an. 1310. expugnârunt: sed à Solimano iterùm capiâ 25. Decembris an. 1522. hac insulâ; Carolus quintus, cujus, uti Regis Hispaniarum erat Melitensis insula, hanc eis ex inita 25. Aprilis an. 1530. conventione donavit.

Ordo iste est verè Religiosus, & tria solita vota religionis emittunt Equites. Nunc in septem distribuitur linguarum classes, quarum quælibet multas continet Provincias, & in unaquâque earum est Summus Prior.

Prima est Lingua Provinciæ.
Secunda, Alverniæ.
Tertia, Galliæ.
Quarta, Italiæ.
Quinta, Arragoniæ.
Sexta, Germaniæ, (olim Angliæ).
Septima denique Castiliæ.

Summus Magister, qui Eminentiæ titulo insignitur, in omnes, tùm quoad spirituale, tùm quoad temporale, jurisdictionem obtinet, & ad Melitensem Episcopatum nominat, cujus Episcopus ab Hispaniarum Rege confirmatur. Atque hæc satis sint, ut sufficiens detur idea ad faciliorem eorum intelligentiam, quæ modò de Equitibus hujusce Ordinis dicturi sumus.

CASUS PRIMUS.

Calisthenes, Eques Melitensis, commendatariam ordinis habet; è qua 2500 Librarum annui reditûs percipit: sed quia aliunde 3000, Librarum pensionem à Rege obtinuit, quæ ad sui sustentationem sufficit, Balduino proponit, ipsi commendatariam suam resignare, modò 4000. Librarum præsenti pecuniâ sibi numeret: Balduinus proposito pacto annuit, illudque utrinque perficitur. Quâ de re quæritur, utrùm à tali pacto inter ipsos inito ac perfecto absit omnis Simonia necne peccatum?

Respons.

Commendatariæ Melitenses, juxta Galliæ jurisprudentiam non sunt Beneficia, sed simplices duntaxat administrationes, ut docet Molinæus in stilum Parlamenti (a): *Hæ commendatariæ*, inquit hic Jurisconsultus, *non sunt Beneficia, nec possunt conferri per Papam, vel Legatum; nec cadunt in mandatis & aliis regaliis Beneficiorum.* Idem observat hic Author in suo commentario in regulas Romanæ Cancellariæ his verbis (b): *Commenda Sancti Joannis Hierosolymitani non sunt Beneficia.* Addit, pensiones his commendis affixas non esse Ecclesiasticas, neque iis similes, quas Beneficiis Papa addicit; quare haberi tantùm debent, ut *stipendia militaria:* unde ad earum pro creatione non requiritur summi Pontificis Authoritas.

(a) Carol. Molinæus. part. 5. q. 249.

(b) Idem in reg. de infirmis resig. n. 301.

Ex hac regulâ sequitur, nec in pacto inito neque eodem à Calisthene & Balduino perfecto reperiri Simoniam; sed uterque tamen peccavit, rem negotiando, quæ sub commercium nunquam cadere potest, quicumque aliunde obtendatur prætextus: quia de hujusmodi bonis summus tantùm Ordinis Magister vel Prior statuere possunt, eaque Equitum Ordinis sustentationi sunt destinata. Quare pactum hujusmodi haberi debet tanquam sordidum & turpe commercium, & penitùs contrarium intentioni fundatorum hujusmodi commendarum, quæ gratuito conferri debent, uti pensiones omnes, quæ è reditibus istis proveniunt. Duplici itaque modo reus est Calisthenes, 1. quia rem negotiatus est, cujus commercium exerceri nequit. 2. Quia 4000. librarum, quæ à Balduino accepit, sibi propria efficere non potuit. Nam Eques Melitensis verus est Religiosus, tribus continentiæ, obedientiæ & paupertatis solemnibus votis ligatus, ut probat Navarrus (c) ex Ordinis fundatione an. 1103. factâ, regnante Balduino Hierosolymitano Rege & successore Godefridi Bullonii, fratris sui, & ex hujus Ordinis statutis à beato Gerardo è Maritimâ Coloniâ Provinciæ urbe oriundo conditis, & à Sanctâ Sede approbatis, cùmque Ordo ille militaris cooptatus fuerit in Religionem Rhodensem, quæ est Ordo Melitensis, ex Bulla Innocentii VIII. an. 1484. Religiosus autem absque crimine peculium habêre nequit, nisi à Superiore suo legitimo hujus habendi licentiam obtinuerit, qui tutâ conscientiâ, eam non nisi ad pium opus concedere potest; ut illud etiam propriâ authoritate in alium usum convertere nequeat Religiosus. Nimis quidem notum est, moralem hanc permultis Equitibus Melitensibus esse incognitam, nec iis sapere; sed tamen non minùs vera est ac solida.

(c) Navar. l. 3. consiliorum de convers. conjugat. tom. 3. fol. 203. verso.

Fatemur nihilominùs, magnum esse discrimen pro voto paupertatis, inter eos, qui vulgò dicuntur Religiosi, & Equites Melitenses, eos ve aliorum Ordinum militarium. Religiosus enim voto suo paupertatis non solùm bonorum temporalium dominium, sed etiam usum-fructum dimittit; cùm Equites ex regulis Ordinis sui frui possint usu-fructu commendarum, quas possident, & ad arbitrium suum de eo statuere. Ita docet Azorius (d), qui de Equitibus professis generatim loquens, ad propositam sibi quæstionem istam: *An Milites Religiosi redituum ipsis commendatorum fructus sibi acquirant; eosque faciant suos, ac liberè in usus, quos voluerint, impendere queant?* his verbis respondet: *Respondeo, paupertatem, quam commendatarii Milites pollicentur ... non esse æquè arctam ac eam, quam Monachi & Mendicantes Religiosi profitentur. Hi enim, voto Deo facto, se abdicant*

(d) Joan. Azor. tit. 1. l. 13. c. 4. q. 9.

dominio,

Dominio, proprietate & usu rerum, quæ in jure, non in facto consistunt: illi vero dominium & proprietatem dimittunt; usum non item. ordo enim concedit ipsis, ut annuos reditus ad vitam commendatos habeant. ex quibus fructus in suos usus jure percipiunt: & de quibus possint liberè statuere: & ita eos locant, vendunt, permutant, donant, & arbitratu suo consumunt ... & in eos usus, quos volunt, impendunt, sed nutu & voluntate superiorum. Quibus ultimis verbis ostendit hic Author discrimen, quo Equites reditibus suis, & Laïci suis fruuntur, hi enim tanquam Domini, illi verò cum dependentia à suo superiore potiuntur.

(a) Joan. Cabass. Juris can. Theor. & pr. l. 1. c. 22. n. 8.

Unde Colligit Cabassutius (a), Equites illos pro Arbitrio suo disponere posse de usu-fructu bonorum, quæ è commendis suis percipiunt, modò neque ex avaritia peccent, neque ex prodigalitate, *Sed & hoc tenendum est*, inquit Doctus hic Canonista, *illam Beneficiariorum Religiosorum dispensationem ac usum circa fructus minùs liberam esse, quàm quæ Militibus regularibus competit. Cùm enim horum vivendi ratio in externis nihil à ratione differat, quam sequuntur nobiles opulenti sæculares cum quibus etiam versari sacri Milites ordinariè, solent eadem uti liberalitate possunt, quam solent alii paris conditionis nobiles opulenti, pariquè ab avaritia & prodigalitate alieni.* Quibus subjungit hic Author: *Ubi tamen sacri Milites per excessum peccarent, gravius esset eorum peccatum, quàm reliquorum nobilium seculi, quia rebus sacris, quæ ei sunt commendarum fructus abuterentur; tùm quia pias Fundatorum intentiones eluderent. Non tamen harum superfluarum & illicitarum expensarum restitutioni obnoxii essent; tùm tamen reliqui omnes Beneficiarii, qui Beneficiorum fructus consumpsêre, teneantur vel pauperibus vel Ecclesiis restituere.*

CASUS II.

THIMOLEON, Eques Militensis, videns ex obitu Patris sui pinguem Gerardo & Gualterio fratribus suis natu majoribus relinqui hæreditatem, hanc cum iis se jure dividere posse contendit. Eum autem secum cohæredem renuunt Gerardus & Gualterius, quòd ex emissione votorum suorum eo jure privetur? Possunt-ne absque injustitiâ in suâ perseverare repulsâ?

RESPONS.

Certum est, Equites ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, seu Melitenses, factâ professione votorum solemni ad successionem suorum parentum fieri in Galliâ inhabiles, neque eos ullam hæreditatis partem, quamvis usûs-fructûs titulo requisitam, sperare posse. Hæc est lex simul & consuetudo generatim in hoc Regno observata, & multis supremarum Curiarum Arrestis confirmata.

Verum quidem est, ex Papone, Equites Melitenses, olim ex Arresto 9. Aprilis an. 1566. ad successionem fuisse admissos, cum eo tamen onere, ut bonis defuncti tanquam usufructuarii tantùm fruerentur; verum non obtinuit illa Jurisprudentia, & eodem anno latum est Arrestum penitùs contrarium in equitem de Roussy: cumque Equites quidam identidem usufructuarios partis hæreditatis, quam postulabant, se declarari attentarent, Senatûs Parisiensis rubrâ indutus veste solemnia duo tulit alia Aresta: unum 23. Decembris an. 1573. D. Thuæo tunc Proto-præside, & alterum an. 1584. quo Equites omnes eo jure fuêre privati. Primum, quod refert Chopin (b), pro Dominâ Isabella de Chenu, Yvetoti Principe, viduâ Domini Martini du Bellay, in fratrem Robertum de Charè, Melitensem equitem, ac Landiæ commendatorem latum est, cùm se hæredem esse is contenderet, quique actione suâ exclusus est, tùm quoad proprietatem, tùm quoad usum-fructum partis hæreditatis, quam sibi arrogare volebat. Chopin, Pithæus, Lovetiis, Blondesius, D. Ferrerius & alii multi Arrestum illud referunt (c); ad quod multa deinceps lata fuêre, ac præsertim Arresta an. 1584. an. 1602. 24. Feb. latum, ut refert Ribierus, in quintâ inquisitionum curiâ consiliarius, pro Gilberto Dagen contra Fratrem Michaelem Fontaine, bujus ordinis equitem: Arrest an. 1612. 2. Julii. an. 1629. 11. Janu. & alia multa, quæ referre inutile est, quæque in Arrestographis Galliæ legi possunt.

(b) Chopin l. 2. de moribus Pris. tit. 5. n. 19. Ex lib. 3. de sacra. polit. tit. 1. n. 20.

(c) Chopin. loco cit. Pithæus in art. 105. consuetud. Trecensis. D. Ferrerius art. 337. consuetud. Paris. n. 30.

Juvat tamen observare, hic objici posse, quod ex Arresto an. 1612. Martino de Clinchamp, Equiti Melitensi, & feudi commendatori, usum-fructum portionem hæreditatis quam à fratribus suis exigebat, curiâ adjudicavit. Sed respondendum, curiam ipsi usum fructum hunc ideò tantùm concessisse, 1. quia is à fratribus suis liberaliter juridicè fuerat oblatus, 2. Quia ab an. 1584. & 1586. Martinum fratrem suum jam libenter ad divisionem hæreditatis, de quâ agebatur, secum admiserant, ut eâ tanquam dominus frueretur, cujus rei rescissionem 28. annis tantùm postea juridicè postulaverant.

Gallicæ Jurisprudentiæ æquitas eò nititur in hanc rem, quòd Equites Sancti Joannis Hierosolymitani veri sint Religiosi; cùm tria profiteantur castitatis, paupertatis & obedientiæ solemnia vota, ut constat ex statuto, quod condidit Raymundus *De Podio*, à ducentis & ampliùs annis Summo Melitensis ordinis Magistro; quod statutum reperitur inter constitutiones hujus ordinis (d), ut observat Chopin (e) & post ipsum Ferrerius (f) en verba illius: Meminerint perpetuaque mente teneant *Religiosi Milites nostri, cultu divini Zelo informati sacratissimæ regulæ vota substantialia, castitatem, paupertatem tenere, complere, perficere.* Idem quoque scripsêre Guillelmus Episcopus Tyri (g) in sua Historiâ sacri belli, Genebrardus, Molinæus, le Bret (h) & alii quam plurimi Authores.

(d) L. 1. c. 2.
(e) Chopin. cit. tit. 1. n. 20.
(f) D. Ferrerius loco cit.

Ex his igitur authoritatibus colligitur, non sine causà Gerardum & Gualterium secum cohæredem recusare Thimoleontem fratrem suum; quandoquidem emisso solemni paupertatis voto in Ordine ab Apostolicâ sede approbato, qualis est Melitensis, ad succedendum est inhabilis simulque ad aliquid tanquam sibi proprium habendum.

(g) Guillelm Tyrius sacri belli. l. 12. c. 7 & l. 18. c. 4. 5. & 6.

(h) Genebrard. ad an. 1119. Molinæus ad q 122. Joannis Galli. Le Bret. action. forens. 17. &c.

CASUS III.

GUILLELMUS, nobilis adolescens è Provinciâ in Ordine Sancti Joannis Hierosolymitani, natus annos tredecim, asserens, se jam decimum sextum attigisse ætatis annum, professionem emisit; cùmque posteà non solùm navales suas expeditiones sed alias etiam, quæ hujusce ordinis Equitibus conveniunt, functiones per quindecim sexdicim-ve annos obiisset, quin Professionis suæ invaliditati reclamarit; Bernardus, unicus sibi frater, opulenti prædii dominus, è vivis excessit. Guillelmus, defuncti hæreditati inhians, votis suis refragatur, & in Romanâ Curiâ rescriptum obtinet, quo de iis eum Papa dispensat eumque ad colligendam defuncti fratris hæreditatem idoneum efficit. Verùm cæteri parentes, qui, ipso deficiente, Bernardi caperent hæreditatem, & quibus notum est, ipsi deesse pecuniæ sufficientem copiam, ut litis diuturnæ impensas queat subministrare, & qui aliundè plurimùm authoritatis habent, ipsius contentioni vehementer, obsistunt eique multis intricatum formulis litigium inserunt. Quâ de re quæritur, utrùm tutâ conscientiâ intercessionem suam possint defendere illatamque Guillelmo litem persequi?

RESPONS.

Guillelmi Parentes, Bernardi hæredes, absque injustitiâ præsumpto ipsius juri possunt adversari:

Ratio

Ratio est, quia, licèt in Galliâ noo admittatur tacita Religionis professio, Summorum Pontificum Decretalibus iotroducta, verum tamen est, eam ex illius Regni jurisprudentia tanquam validam admitti, pro Equitibus Meliteosibus; uti judicatum est à Tolosano Parlamento ea Arresto 17. Aprilis ao. 1567. quod refert Papo (a) quod io simili casu ei, qui proponitur, latum est in Guidonem de Sagnat, Melitensem equitem, qui Clementis de Sagnat fratris sui hæreditatem capere volebat, & qui præsumpto jure soo excidit. Brodeaus (b) aliod etiam Parlamenti refert Arrestum latum 25. Maii an. 1621. in casu huic simili; quo Romanum Rescriptum, quale est illud, de quo agitur in propositâ specie, abusivum fuit declaratum; & qui illud obtinuerat eques, petitione soa excidit, & inhabilis declaratus est ad capiendam defuncti fratris sui hæreditatem.

(a) Papo l. 2. tit. 10. n. 7.

(b) Brodelius in Louetum. Litte. c. Sum. 8.

Equidem dispensatio hujusmodi in Regno Galliæ oullius est momenti, cùm ad temporale pertioeat, in quod nihil potest Papa, quia Rex nullum, Deo excepto, sibi superiorem *in temporalibus* agnoscit. Hinc 12. Martii an. 1571. & 1588. a Senatu Patisiensi judicatum est, hujusmodi dispensationes esse sobreptitias & invalidas. Hic multas gravis momenti, quæ in confirmationem hujus veritatis à Brodelio referuntur, authoritates omittimus; quòd à nemine in dubium revocetur.

CASUS IV.

ALEXANDER, Melitensis Eques, Parisiis babitans, cùm videat pinguem hæreditatem patris sui Baldoini à Georgio fratre suo obtinêri, hane ob eo gratiam postulat, ut pensiooem sibi concedere velit, ad tuendam oobilitatis suæ honestâ sustentatiooe dignitatem. Potest-ne Georgius, hane ei sine injustitia denegare pensionem?

RESPONS.

Distinctiune, ut nobis videtur, upus est: oam vel Alexander est simpliciter Eques, vel de commeodatariâ ordinis fuit provisus: si sit simpliciter eques, pensiooem convenientem ipsi jure denegare non potest frater. Ratio est, quia talis eques egeret, quòd Ordo nullum iis præstet auxilium, qui Melitæ non habitant, & inhumani esser animi pro Georgio necessaria fratri suo recusare alimenta. Hinc hujusmodi pensiones ea multis Arrestis constitutæ sunt. Labbæus in suo commentario in Consuetudinem Burgundam (c) unum refert à Tolosano Parlamento septimo Februarii an. 1543. latum, quo equiti viginti nummi pruvisionum (quæ summa tunc temporis præcipui erat momenti) adjudicatis foere, donec de commendâ esset provisus. Multa etiam alia legi possunt, quæ laudat Papo (d).

(c) Labbe. comment. in consuetud. Burgund. tit. 19. art. 36.

(d) Papo. l. 2. tit. 10 Arrest. ult. & l. 21. tit. 1. Arrest. 1.

Sed si Alexander de commendatariâ sit provisus, requisitam ei jure denegare potest frater pensionem; cùm jam in caso justæ necessitatis non versetur, & ad ceterorum Religiosorum classem ea voto paopertatis, quod emisit per solemnem prnfessionem, redigatur, qui Religiosi ex Galliæ Jurisprudentia talia à parentibus suis nequeunt requirere, quòd muudo mortui & è familiâ soâ abscissi censeantur.

Usus verò iste hac potissimùm ratione fulcitur, quia in Galliâ hoc semper propositum imptimis fuit, ut ad Regni utilitatem familiarum saluti ae perennitati coosuleretur, ac impediretur, ne ad exteros venirent bnna earum: qoâ in re Græcos antiquos imitati sunt Galli, qui, ut refert Plutarchus, non sinebant, ut defuncti bnna ad exteros venirent (e). Hinc etiam prodiit regula, *paterna paternis*, *materna maternis*, ut etiam prohibitio ex testamento omnia propria bona sua legandi, & lex generalis hujosce Regni, quâ non solùm in regionibus consuetudinariis ab hæreditate excluduntur omnes Religiosi Professi, sed etiam in regione joris scripti, cni in eam rem derogatum est.

(e) Plutarch. in Solone. n. 14.

Hactenùs dicta consentiunt cum sententiâ Celeberrimorum Galliæ Jurisperitorum, quales sunt Benedicti (f), Cassanæus, Molinæus, Boërius, Tiraquellus, Imbertos & alii molti, quibus adjungitur Ferrerios in son commentario in consuetudinem Parisiensem (g).

(f) Benedicti. V. *Duas habens* H. 156. Cassaneus. comment. in consuetud. Burgund. tit. 7. de successionibus §. 14. v. *Consuetudo Regni.* Molinæus in consuet. Burgund. tit. de Feudis. art. 6. v. *Religiosi.* Boërius in consuetud. Bituric. tit de Testamentis. §. fin. Tiraquellus, tract. *Mortuus das vivo.* part. a declarat. 15. n. 9. Imbertus, Enchirid. v. *Monachus professus.* p. 198.

(g) Art. 337. n. 30.

CASUS V.

ANNIBAL, Melitensis Eques, qoi Ordinis commendâ potiebatur, mortuus, 10000. Librarum credita reliquit. Nonne ipsius Creditores in ejus mobilia recorrere possunt & ad solutionem suam ea juridicè detinere, licèt ex ejus obitu ad Ordinem Melitensem fuerint devoluta?

RESPONS.

Certum est, mobilia & pecolium Equitis Melitensis qui è vita decedit, jure ad Ordioem pertinere, ut derelicta à Mooacho pertioeot ad Monasterium, cujus membrum erat. Attamen cùm æquitati non sit consonum, ut Creditores bonæ fidei legitimum sibi debitum amittant; Ordo tenetur ad solutionem creditæ defuncto peconiæ ad concursum bunorum, quæ ab ipso fuère derelicta. Ita dijodicavit Senatus Parisiensis ex Arresto au. Martii an. 1592. quod refert D. Brillon (h). Quod idem etiam asserit Bochelios in sua Bibliothecâ juris Gallici (i): verùm id tantùm obtinet pro debitis professionem consequentibus, noo verò pro iis quæ ante eques contraxisset, de quibus noo teneretor ordo, ut judicatum est in sanctiori Consilio 30. Martii an. 1688.

(h) D. Brillon. dict. Arrest. v. *Equites* n. 35.

(i) Bochelius v. *Commendatores.*

Ea dictis manifestè apparet, qood jus, qois recursus Annibalis creditoribus competat, ut 10000. Librarum, sibi ah equite defuncto debitorum solutionem obtineant.

CASUS VI.

IMBLINUS, Eques Melitensis, Parisiis in domo Patris sui habitans, contendit, se non tenêri ad confessionem annuam communionemque Paschalem faciendam in Ecclesia Sancti Rochi, quantumvis ad utrumqoe ipsum Parochus sollicitet. Nunquid legitima est ejus conteorio, & oonoe potiùs cootraria est Decreto quarti Concilii œcumenici Lateranensis (k), quu omnibus utriúsque sexûs fidelibus duplex illa strictè imponitur obligatio?

(k) Conc. Later. 4. c. 21.

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, quædam præsupponenda sunt certa principia.

Primum est, Equites Melitenses veros esse Religinsos, qui tria obedieutiæ, paupertatis & continentiæ solemnia vota emittunt. Illud est manifestum ex dictis in superioribus decisionibus.

Secundum est, Religiosos hujus Ordinis, Parochorum, & ne quidem Episcoporum Jurisdictioni subjacêre, exceptis visitatione Ecclesiarum Curatarum, & correctione eorum, qui ipsis deserviunt, ut patet ex nonâ Bullâ Pii IV. datâ 1. Julii an 1560. (l), & sexagesimâ septimâ Gregorii XIII. 25. Novembris an. 1580. (m): eosqoe à superioribus regularibus Ordinis sui tantùm pendêre. Dicimus, *exceptis visitatione Ecclesiarum Curatarum, & correctione eorum qui ipsis deserviunt*; nam Summi Pontifices Pius IV. in Bullâ modò laudatâ;

(l) Pius IV. in Bullâ. *Circumspectâ.* 9. 3. 36.

(m) Greg. XIII. in Bullâ. *Circumspectâ* 67. §. 2.

datâ; S. Pius V. in Centesimâ trigesimâ sextâ Bullâ an. 1571. (a) & Gregotius XIV. in quintà Bullâ sua 30. Aprilis an. 1591. (b) hanc semper Locorum Ordinariis Jurisdictinnem suam quòad hoc cunservârunt.

(a) S. Pius V. in Bullâ. *Exposcit*. §. 3.
(b) Greg. XIV. in Bullâ. *Quanta*. 5.

Sequitur ex his duobus principiis, Imelinum non tenêri ad Confessionem annuam vel communiunem Paschalem faciendam in Parœcia Sancti Rochi, licet solitum habeat Domicilium intra fines bujus Parœciæ.

1. Non tenetur ex jure commuui, statuto ex consilio Lateranensi: Concilium enim illud ad annuam confessionem proprio Parocho faciendam, ab eoque communionem in Paschate accipiendam obligat: Atqui Parocbus Sancti Rochi, non est proprius Religiosorum Parochus, qui intra fines Parœciæ suæ habitant; cum Religiosus quilibet soli regulari superiuri suu, alio quucumque excluso, subjiciatur, ut constat ex his terminis Constitutiunis Benedicti XI. (c) qui declarat, omnes Religiosus secnudum statuta & regulam, quam profitentur, superiuribus suis debêre confiteri: *Qui secundùm statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent; aut ab eis, uuu confitsantur aliis, prohibentur.* Quud cunsentit cum antiqun Canone, quem Concilio Nicæno falsò adscribit Gratianus (d), qui de Religiosis generatim loquens dicit: *Præcipimus, ut aliquis Monachus pœuitentiam nemini tribuat, nisi sibi invicem.* Cùm igitur in confessore præter potestatem Ordinis, quam in ordinatione suà accepit, insuper requiratur potestas jurisdictionis in pœnitentem, quem vult absulvere ut à Concilio Tridentinu definitum est (e), neque ullà Parocho in Religiusum competat jurisdictio, certum est etiam, nullum ipsi jus competere, ut ab eis Confessionem aut communiunem Paschalem in Parochiali Ecclesia fieri exigat; cùm à Parochorum jurisdictione omninò sint immunes (f). Quocircà, nedum Religiusus, quicumque ille sit, ad confitendum Parochu, aut Sacerdoti Ecclesiæ ipsius approbatu teneatur; è contra Confessio ab ipso facta absolutè esset invalida defectu jurisdictionis in Parocho, aut in tali confessare, uti solidè probat Luduvicus Miranda (g). Addimus etiam, Religiosum, quamvis extra suum babitet Monasterium, ne quidem Episcopi Jurisdictiuni subjici, nisi in solo casu delicti (b).

(c) Eatravag. *Inter cunctas*. 1. *De privilegiis*. §. *Sed quia*.
(d) Conc. Nicæn. in can. *Placuit*. 1. 6. q. 1.
(e) Conc. Trid. sess. 14. c. 6. & 7. & c. 9. de Sacram. Pœnit. & sess. 23. c. 15. de refor.
(f) Conc. Trid sess. 24. c. 11. vers. *Exceptis tamen his*.
(g) Lud. Miranda. Manual. Prælat. tom. 2. q 33. art. conclus. 1.
(b) Conc. Trid sess 6. c. 3. de reform.

2. Imelinus etiam ex propriis Melitensis Ordinis constitutiunibus eximitur ab ubligatione confitendi & communicandi in Ecclesiâ Paruchiali: ab iis enim equiti cuilibet prohibetur, ne alium, quàm ejusdem Ordiois Priorem, vel Capellanum ad confessiunem adeat, nisi ab hoc Priore, aut ipsu absente, à superiore legitimo (i) licentiam obtinuerit: quud etiam constituit nona Bulla Pii IV. quam in superiuri Decisione retulimus (k).

(i) Tit. 3. de Ecclesia. statuto. 7. p. 24.
(k) Pius IV. in Bulla *Circumspecta*. 9. §. 29.

Cœterùm non quidem nos fugit, Benedicti XI. cunstitutiunem ex aliâ Clementis V. in Conciliu œcumenico Viennensi constitutione fuisse abrogatam (l), quuad Privilegia nimia, quæ Dominicanis & Fratribus minuribus quautum ad secularium confessionem, Prædicatiunem & sepulturas fuerant cuncessa; sed nullatenùs ad rem præsentem spectat hæc abrogatio.

(l) Clemens V. in Clem. *Dudum*. 2. de sepulturis. l. 3. tit. 7.

CASUS VII.

Renatus, Sacerdos, professus urdinis Sancti Joannis Hierosolymitani, Prior-Curatus Parœciæ Sancti Joannis, quæ hoc ab urdine dependet, privatà authoritate suà Beneficium illud resignavit Claudio, Sacerdoti sæculari nepoti suo, qui eo per quatuor annos & ampliùs pacificè potitus est. De eu quoque se provideri, quasi vacante, à superiori suo legitimo Curavit Antonius, Sacerdos, Professus ejusdem urdinis, & Claudiu litem intulit, ut eum ab ejus possessione depelleret. Claudius ad sui defensionem titulum suum possessionemque triennalem obtendit. Quâ de re quæritur, utrùm non sit jus ejus legitimum, & utrùm Antonius absque injustitià litem ipsi illatam persequi queat?

Respons.

Jus Claudii nun est legitimum: & illatam ipsi litem absque injustitia persequi valet Antonius. Ratio est, quia juxta Regulam, *secularia secularibus, regularia regularibus* Renatus propria authoritate Priotatum-Curatum Sancti Juannis Claudio, seculari Sacerdoti resignare non potuit; cùm ab ordine Melitensi beneficium illud pendeat, qui, ut ostendimus iu superioribus decisionibus, sit verus Ordo Religiusus, à Summis Pontificibus approbatus, & omnia, quæ ab eo pendent Beneficia, à Prufessis ordinis tantum obtinêri possint.

Nititut hæc decisio Bullâ Clementis VII. relatâ & confirmatâ aliâ Bullâ, quam 1. Julii. an. 1560. tulit Pius IV. (m), quæque iu Senatu Parisiensi & Parlamento Tolosano an. 1576. unanimi Episcoporum cunsensu approbata est; En verba ipsius; qualia à Pio IV. ipsu referuntur: *Quod Presbyteri, qui in dicta Religione professionem uuu emisissent, uisi de expressa licentia vel consensu Magistri, seu Priorum, Præceptorum, vel Fratrum, quos id tangeret ad deserviendum Parochialibus, vel aliis Ecclesiis ac Capellis hujusmodi, Capellani ejusdem Religionis per locorum ordinarios sub eadem excommunicationis lata sententia pauâ, si contrà facerent, eo effectu incurreudâ, ad requisitionem seu præsentationem dictarum Bajulivorum, Priorum, Præceptorum & Fratrum absque aliqua exactione & oneris impositione recipi & admitti deberent.*

(m) Pius IV. in Bulla. *Circumspecta*. 9. §. 42.

Bullis istis consentanea est Galliæ Jurisprudentia, ut videre est ex Arresto, quod tulit Parlamentum Burdigalense 3. Maii. an. 1605. pro commendatore d'Arens in Vicarium perpetuum, secularem; & ex tribus aliis Arrestis Senatùs Parisiensis, quæ refert D. Brillon in suo Dictiunnario Arrestorum, & Blondelius in additionibus suis ad Bibliuthecam Canonicam Bouchelii (n). Primùm per modum ordinationis generalis latum est 29. Maii. an. 1659. pru Preceptore d'Oisemont in vicarium perpetuum loci, qui ecat Sacerdos secularis: alterum II. Januarii. an. 1664. pru D. d'Elsoïe, Sacerdute, Religiosu Prufessu ordinis contra quemdam nomine Jordan, Sacerdutem secularem, qui etiam iutra sex menses, sed seriùs, religionem profiteri vulebat: Tertium 2. Decembris an. 1669. à D. de la Guessiere (o) & ab Authure Diarii forensis (p) relatum; quibus addendum est quartum à sanctiore Consiliu 30. Septembris an. 1671. latum, quod refert etiam de la Guessiere (q).

(n) Chevallier.
(o) De la Guessiere. tom 3. l. 3. c. 20. & l. 7. c. 18.
(p) Diarium fori in 4. 2. part. p. 325.
(q) De la Guessiere ibid. l. 7. c. 8.

Nec est, quud quis objiciat, à Claudiu per tres & ampliùs annos pacificè ubtentum fuisse Beneficium suum: nam regula *de pacificis possessoribus* non ubtinet in regulatu *regularia regularibus*, quæ priure multò est antiquiur: atque ita rem istam dijudicavit Parlamentum Gratianopolitanum 27. Junii an. 1675. cui jam Arresto suu 15. Julii an. 1602. præiverat Senatus Parisiensis, ut refert Basset (r), nec non sanctius cunsilium 28. Augusti an. 1685. ex D. de la Guessiere (s).

(r) Basset. tom. 2. l. 6. tit. 8. c. 5.
(s) De la Guessiere. tom. 4. l. 6. c. 16.

Frustrà quoque in hanc decisionem quis ubjiciet Arrestum Parlamenti Tulosani, quos Sacerdos secularis an. 1526. pacificam Curæ S. Joanuis de *Kyris eleison*, prupe Tulusam positæ, & Melitensi ordini subditæ possessionem retinuit. Nam huic Arresto, cui nullum aliud simile posteà latum est, apposita fuerat verbis expressis hæc Clausula: *Absque præjudicio libertatum, immunitatem atque authoritatis Arrestorum curiæ.* 2. Sub ea etiam conditione tantummodò latum est, ut Sacerdos ille crucem candidam vestitalari assu-

tam deferret *in signum Patronatûs*; his addi potest, contraria penitùs huic Arresta ab eodem parlamento lata fuisse, quale est inter cetera illud, quod 21. Julii an. 1665. in D. Serres Vicarium perpetuum commendatariæ Piscenarum latum est.

Cæterùm advertendum est, quòd, si Claudius, de quo in casu proposito agitur, in ordine ante sex menses elapsos professus fuisset, inito à die datæ provisionum suarum calculo, canonicè fuisset provisus: quam professionem cùm non emiserit ante id temporis, ed eam jàm admitti nequit post illatam ipsi ab Antonio actionem: & de Prioratu curato is depelli debet, de quo contra regulam *regularia regularibus* nec non privilegia ordini Melitensi eb Apostolicâ sede concessa fuit provisus.

Hæc sunt potissimùm, quæ de equitibus Melitensibus scitu necessarie duximus. Sunt quidem & aliæ quæstiones quæ de re illa fieri possunt, sed quia non sunt usitatæ eas prætermittimus. Addemus tantummodò omnes, qui hunc ordinem componunt ordinatiæ Episcoporum jurisdictioni non subjacêre vi Bullarum Adriani IV. Clementis VII. Paoli III. & Pii V.

2. Galliæ Reges Franciscum I. Henricum II. & Carolum IX. edictis suis an. 1543. 1550. & 1563. Equites illos de omnibus subventionibus, contributionibus oneribus & tributis, quæ à Clericis exiguntur, liberasse. Quod ex multis confirmatum est Arrestis, quorum duo celeberrima sunt Senatûs Parisiensis, mensis Aprilis an. 1598. & mensis Maii an. 1601. quæ refert Bouchelius in Bibliothecâ suâ juris canonici (a), quibus addi potest Arrestum sanctioris Consilii 9. Januarii an. 1548.

(a) Bouchel bibliotheca juris Gallici tom 1. p. 135. Col. 1.

Ea potissimùm ratione nititur ea prærogativa, non solùm quòd Melitenses equites de Christianitate præcipuè & continuò benè mereantur ob implacabile bellum, quo Turcas, Barbarosque, Christiani nominis hostes infensissimos prosequantur, sed etiam quia nulla ordinis sui bona obtinent, ne ipsis quidem commendatariis exceptis, nisi ut possessores merè precarii.

Verùm tamen est 1. ipsos unà cum Clero quandoque tributa pensitasse, cùm nimirum urgens fuit Regni necessitas, uti accidit an 1568. 1585. & 1606. quod notat D. Brillon (b): 2. eos conferre debere ad generales locorum eleemosynas, pro rata decimarum, quas ibi percipiunt, ut à Senatu Parisiensi judicatum est 26. Martii an. 1598. ut etiam ad refectionem chori & Campanilis Ecclesiæ ex Arresto 30. Martii 1640. quod refert le Prêtre (c).

(b) D. Brillon dict. Arrestorum v. *Eques*. n. 50.

(c) Le Prêtre 3. cent. c. 28.

3. Ordinis hujus Equites, regulariter loquendo, de bonis à se possessis testamento statuere non posse; etsi id quandoque pro piis aut conscientiæ legatis toleratum fuerit, & cùm legata illa tertiam bonorum suorum partem non superabant, ut patet ex Arresto Senatûs Parisiensis 22. Martii an. 1571. & ex aliis quibusdam posterioribus: quâ de re consuli possunt Papo, le Prêtre, Brodellus in Lovetum, Peleus, Chenu, Ricardus, & Diarium fori (d).

4. Diœcesanos Episcopos jus visitationis habere in Ecclesiis Beneficiorum, quæ pendent ab ordine, ut fert ordinatio an. 1606. modò eam per se exequantur, nec ulla jura exigant, ut statuunt multa Arresta, ac præsertim Arrestum 25. januarii an. 1529. quod refert Chenu (e): quâ de re legi potest Tournetus, & diarium fori (f).

(d) Papo l. 1. tit. 10. n. 3. Le Prêtre. 1. cent. c. 28. & 3. cent. c. 23. Brodelius lit. c. *Summar*. 8. Peleus action. for. l. 2. act. 73. Chenu 2. centur. q. 16. Ricardus tract. de donat. inter vivos 1. p. c. 3. sect. 5. o 346. Diarium fori tom 2.

(e) Chenu tom. 1. p. 1. tit. 1. cap. 50.

(f) Tournet. lit. v. *Ex Arresto*. 30. Diarium fori. l. 2. c. 32.

EXAMEN.

EXAMEN secundùm varios sumitur sensus, qui ad rem præsentem non pertinent. In hoc enim titulo agitur tantùm de obligatione superioribus impositâ, ut fiant certi de sufficienti peritiâ inferiorum suorum, qui sese offerunt ipsis ad suscipiendos ordines, aut ad obtinendam licentiam functiones eorum obeundi, qualis est functio confitendi aut sacra verba ad populum habendi, aut ad obtinendum aliquod Beneficium: quod sine prævio examine ab ipsis nequit cognosci. Ideò autem examen est necessarium, quòd, cum vitiorum omnium & errorum origo sit ignorantia, multò magis est in Clericis periculosa, quàm in aliis, quòd ipsis populos edocendi onus incumbat. *Ignorantia, mater cunctorum errorum*, inquit Toletanum Concilium 4. (g), *maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt.*

Duplex distinguenda est in Clericis Capacitas; una interior, quæ in probitate morum posita est, quæque ex litteris testimonialibus, quæ sint authenticæ, nota fit; altera exterior, quæ in scientiâ consistit, quâ quis ligare aut solvere opportunè, populum edocere & concionari, aliasque dotes habere queat requisitas ad exercitium ministerii sui; quod plerumque solo examine potest detegi.

Examinis illius materia, non sola debet esse grammatica; quæ olim satisfuisse videtur Concilio Vauri an. 1368. habito (h); sed scientia ministerio suo dignior, & ordini aptior, qualis est ea, quæ ad sacramenta, ac præcipuè ad Eucharistiam & Pænitentiam spectat. *Agri Dominici cultura non est indignis operariis committenda*. inquit Toletanum Concilium an. 1473. (i) habitum, *sed illi duntaxat conducendi sunt in domo Domini, qui secundùm Apostolum sciant, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, & inter lepram discernere noverint* (k). Quam ob causam ei nota debent esse scriptura sacra, ac præsertim effata ac regulæ in novo Testamento contentæ, nec non Canonum præscripta. De iis igitur potissimùm fieri debet à superioribus Ecclesiasticis examen scientiæ & capacitatis sibi subditorum in sacro ministerio; neque ab hac regulâ debent excipi ii omnes, qui de Beneficiis fuêre

(g) Conc. Tolet. 4. can. 25. tom. 5. conc. p. 1713. Vide etiam. tom. 11. p. 2. pag. 1285. Conc. Oxon.

(h) Conc. Vaur. can. 20. apud Labbe tom. 11. concil. part. 2. Col. 1989.

(i) Apud Labbe tom. 13. pag 145.

(k) Vide Proœmium in pragmaticam sanctionem. §. *Nam Ecclesiarum*. v. *Vulnus*. pag. 37. edict. Paris. an. 1666.

provisi

provisi à Summo Pontifice *in forma dignum*. Hoc est, in formâ commissoriâ: Idque eò æquius est, quòd concessæ à Papâ gratiæ meritum ejus, cui conceduntur. semper supponant, ut constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Mediolanensem in corpore juris relatâ (*a*), de quo proinde par est ut prævio examine fiat certus Episcopus.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Cùm adeò*. 17. de rescriptis. l. 1. tit. 3.

CASUS PRIMUS.

Lysias, qui per decennium in famosâ Universitate Theologiam professus est, provisus in Curiâ Romanâ, de Curato Beneficio, ad illud adeundum Episcopo se præsentem stitit, ut ab eo *visa* suum obtineret. Episcopus, quanquam de ipsius scientia ac probitate morum convictus, ipsum tamen examini subjicere voluit: At Lysias eâ re offensus, petiit, ut testimonio juridico constaret de repulsâ, eo fine, ut Metropolitani provisiones obtineret, aut sibi competeret appellatio tanquam ab abusu. Potest-ne tutâ conscientiâ alterutram adhibêre litigii rationem?

Respons.

Quantalibet sit Lysiæ eruditio, Episcopi tamen sui examen recusare non potuit, neque obtento repulsæ testimonio juridico uti. Ratio est, quia Episcopo jus competit, eorum omnium indistinctè periclitandi doctrinam, qui Romæ Curati Beneficii provisiones *in formâ dignum*, hoc est, in formâ commissoriâ obtinuerunt.

Jus illud Episcoporum adstruit authoritas Tridentini Concilii (*b*), quo statuitur, ut nullum curatum Beneficium conferatur, nisi iis, quorum scientiæ ac probitatis morum factum fuerit periculum, si idonei fuerint judicati, quodque ab hâc regulâ non magis Doctores, quàm alios excipit. Decretum illud Concilii Edicto Blesensi (*c*) admittitur. quod neminem ab obligatione examinis liberat. Edicto quoque Melodunensi mensis Febr. an. 1576. ita generatim sancitur (*d*): „ Qui in Curiâ Romanâ „ Beneficiorum provisiones impetraverint (in for„ ma, quæ dicitur, *dignum*) hujusmodi Beneficia „ adire, eorumve possessioni se immiscêre non po„ terunt, nisi priùs Archiepiscopo, aut Episcopo „ Diœcesano, & ordinario, aut ad eorum absen„ tiam, Vicariis eorum generalibus ad examen se „ præsentes stiterint, eorumque *visa* obtinuerint, „ quod dari non poterit sine prævio examine pro„ visorum. de quo expressè mentionem facere in „ institutionibus tenebuntur„. Hanc eandem disciplinam accuratè teneri jam jusserat Carolus IX. Edicto suo Molinensi (e). Reipsâ non intendit Papa, ut provisus *in forma dignum* obtento potiatur Beneficio, nisi eum ad ejus obeunda officia idoneum judicaverit Episcopus. Quod sapientissimè à Concilii Tridentini Decreto Regumque Galliæ edictis cautum est; quia fieri potest, ut gradum suum dolosè quispiam obtinuerit, & aliundè non sufficit, ut is, qui ad alios docendos præponitur, scientiâ polleat, nisi sana sit ejus doctrina & orthodoxa, atque de ea prævio examine certus fuerit.

(*b*) Conc. Trid. sess. 24. cap. 18.

(*c*) Edict. Bles. art. 12.

(*d*) Edict. Melod. art. 14.

(*e*) Edict. Molin. art. 74.

Hactenùs de provisis tantùm in formâ commissoriâ diximus; neque enim de iis idem dicendum, omninò qui provisiones *in formâ gratiosâ* obtinuerint. Attamen, quamvis eas viris merito præstantibus Papa duntaxat concedat, quales sunt Vicarii Generales, Officiales, aut alii in dignitate constituti, is, cui concessum est tale rescriptum illud obtinêre non potuit, nisi ex Litteris testimonialibus vitæ morumque ac scientiæ, quas ab Episcopo originis, aut Domicilii *à decennio*, si beneficium sit curatum, aut *à triennio*, si aliud sit beneficium, aut tandem ab Episcopo loci, in quo situm est beneficium, exclusis aliis duobus, obtinuerit, juxta hodiernam Romanæ Curiæ praxim, quæ consequenter ad Episcoporum Galliæ expostulationem à 13. Junii an. 1636. observatur. Ita statuêre Edicta Ludovici XIII. an. 1629. & Ludovici XIV. 9. Julii an. 1646. (*f*), ut observat Author modernus (*g*).

(*f*) Edict. Lud. XIII. art. 21. Edict. Lud. XIV.

(*g*) Ducasse prax. jurisdict. Ecclesias volunt. cap. 5. §. 5.

CASUS II.

Guillelmus, in Curiâ Romanâ de Curâ sancti Exuperii *per obitum* provisus; cùm Episcopum ad obtinendum *visa* suum adiisset, & ab eo ob suam ignorantiam & imperitiam in examine fuisset recusatus; cujus repulsæ juridicum ei Episcopus instrumentum dedit, ad Metropolitanum appellavit, à quo *visa* suum obtinuit, supposito Sabiniano, qui pro se & nomine suo ad interrogata respondit, quo facto Curæ possessionem adivit, quam à triennio & ampliùs obtinuit, non minùs, quam cùm ab Episcopo recusatus est, ignarus?

Quæritur 1. utrum censuram aliquam aut irregularitatem incurrerint Guillelmus & Sabinianus? 2. An Guillelmus nunc curam illam abdicare teneatur? 3. An fructus, quos à tempore possessionis percepit, suos fecerit?

Respons.

1. Certum est, Guillelmum & Sabinianum nullam censuram vel irregularitatem incurrisse, quia in hujusmodi delinquentes nulla in jure pœna talis constituitur, sed ambos ad rigorosum tenêri pœnitentiam, eò quòd tam impudenter Ecclesiæ mentiti sint; & quod in re tanti momenti falsitatem commiserint.

2. Guillelmum Beneficii Curati sancti Exuperii non verè esse titularem, sed esse intrusum: Enimverò is est intrusus qui privatâ suâ authoritate possessionem adit, non obtento Canonico titulo à Superiore, cujus est Beneficii collatio, ut ex multis constat Summorum Pontificum Decretalibus, & præsertim Alexandri III. ad Episcopum Exoniensem (*h*), Innocentii ad Episcopum & Capitulum Ecclesiæ Tornacensis (*i*), & ex alia ejusdem Papæ, cum aliis in corpore juris relata (*k*): Sic autem se gessit Guillelmus, Metropolitano Sabinianum pro se supponens. Quare licèt in externo foro Canonicus ejus titulus videatur; in interno tamen & coram Deo est irritus, cùm Metropolitanus nullo modo intenderit ei *visa* dare, quo abusus est ad invadendam curam, & ei tantùm dare illud voluerit, qui coram se ad interrogata respondit.

3. Guillelmum proinde intrusorum pœnæ se subjecisse, quæ in privatione Beneficii posita est, conformiter ad ista Bonifacii VIII. (*l*), verba: *Eum qui Beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injustè intrudit in eo, decernimus ipso jure esse privatum Beneficio, quod cum cura simili primitùs obtinebat.* Quod consentit cum Decretali Alexandri III. modò citatâ.

4. Ipsos tandem perceptos fructus non fuisse suos, quos proinde Ecclesiæ restituere coram Deo tenetur, cùm actu per intrusionem suam curâ suâ fuerit privatus, nec illius legitimus fuerit titularis.

(*h*) Alex. III. in cap. *Ad aures*. 3. de excess. Prælatorum &c. lib. 5. tit. 31.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm jam dudùm*. 18. de præbendis & dignit. lib 3. tit. 5.

(*k*) Idem in cap. *Quia diversitatem*. 5. de concess. præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. cit. lib. 3 tit. 8.

(*l*) Bonifac. VIII. in cap. *Eum qui*. 18. de præb. & dignit. in 6.

Vide { Graduatus. Provisio Beneficii. Visa. }

EXCOMMUNICATIO.

CUM in hoc titulo plures de excommunicatione difficultates, octoginta sex videlicet discutiamus, atque in iis effatæ & regulæ præcipuæ reperientur; existimamus id satis fore 1. si lectorem monueamus, potestatem excommunicationis Ecclesiæ fuisse concessam in personâ primorum pastorum, cùm ea potestas sit pars potestatis clavium, quam Christus Apostolis immediatè, & in eorum persona Episcopis ipsorum successoribus contulit. 2. Si Excommunicationis varias species definiamus, ut earum cognoscantur natura & effectus.

Excommunicatio, sumpta secundum sensum hodiernum, est id quod *Anathema* dicitur, hoc est, separatio à communione fidelium. Pœna hæc istis CHRISTI DOMINI verbis innitur (*a*): *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi, velut Ethnicus & Publicanus*: Et istis Apostoli (*b*): Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: ac denique his ejusdem Apostoli, de incestuoso Corinthi (*c*): *Tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit: Ego quidem absens corpore præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini Jesu Christi, tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.*

Excommunicationem hoc modo definiunt Theologi: *Excommunicatio est censura Ecclesiastica, privans baptizatum communione Sanctorum ex toto vel ex parte* (*d*). *ex toto*, hoc est, (omni participatione Sacramentorum, aliorumque Ecclesiæ bonorum) *vel ex parte*, hoc est, privans tantùm peccatorem participatione passivâ Sacramentorum & jure ut ad aliquod Beneficium eligatur.

Ad pleniorem autem definitionis Excommunicationis generatim sumptæ intelligentiam, duplex distinguenda est Excommunicatio: prima, quæ dicitur *major*, & quæ non nisi ex peccato mortali unquam incurritur, ea est, quæ privat Christianum participatione totali, seu activâ seu passivâ, bonorum spiritualium Fidelibus communium; ita ut homo tali modo excommunicatus, 1. nullum posse conferre aut recipere Sacramentum, nisi in casu justæ & urgentis necessitatis. 2. Ut suffragiorum Ecclesiæ nullatenùs sit particeps, qualia sunt Sacrificia, preces, jejunia, & alia opera satisfactoria, quæ publicè fiunt in nomine Ecclesiæ. 3. Ut cujuscumque Beneficii obtinendi sit incapax, licèt ipsius Excommunicatio sit penitùs occulta (*e*), ut, cum talis denuntiatus est, omnis ei cum aliis fidelibus interdicatur communicatio, quò ad res sacras & spirituales, quales sunt preces publicæ aut privatæ (*f*), sepultura & exercitium jurisdictionis Ecclesiasticæ.

Altera, *minor* vocatur, quòd non tàm latè pateat ejus effectus, & unâ tantùm bonorum illorum parte privet: ita ut, qui eâ ligatus est, Sacramenta, nondum solutus, recipere, aut ad ullum eligi queat Beneficium: Alioquin irrita à Judice declarari posset ejus electio. Ultima hæc excommunicationis species à jure constituta est in pœnam illiciti commercii cum excommunicato denuntiato, verùm irregularitatem in iis non parit, qui eâ ligati eam Ordinum suorum exercitio infringunt (*g*).

Excommunicatio major, jure quandoque fertur, hoc est, Canone aut statuto, quo excommunicati declarantur iis omnes, qui hoc vel illud peccatum admiserint, & tunc *Excommunicatio à jure* vocatur. Quandoque verò solâ judicis sententiâ infligitur, & dicitur *Excommunicatio ab homine*. Hujus autem absolutio ferenti semper reservatur, cùm Excommunicatio à jure ipsi duntaxat reservetur, quando talis à Canone declarata est. Excommunicatio à jure lata generatim semper enuntiatur; altera verò sæpè sæpius est particularis, & ad unam aut quasdam tantùm spectat personas. Prior semper durat: sed posterior quòad effectum suum futurum desinit per obitum judicis, qui eam tulit, aut per privationem ab officio suo; & idem dicendum de aliâ quâcumque simili censurâ *ab homine*.

Denique fit etiam distinctio inter excommunicationem *lata*, vel *ferenda sententia*. Excommunicatio, quæ dicitur *lata sententia*, ea est, quâ quis rem illicitam perpetrans ligatur: Sed Excommunicatio *ferenda sententia* est tantùm comminatoria, hoc est, simplex est Excommunicationis comminatio à Superiore facta ad impediendam actionem illicitam, quam prohibet, eaque tamen monitionis locum obtinet ad sententiam consequenter ferendam.

Pro merito suo sat dignis prædicari nequit laudibus mira illa Episcoporum caritas, quâ peccatores olim prosequebantur, atque incredibilis eorum patientia, quâ eos ad pœnitentiam provocabant, priùsquàm illos à fidelium Communione rescearent: quo remedio primis Ecclesiæ sæculis, non nisi ad extrema redacti & uberem lacrimarum vim profundentes

(*a*) Matth. 18. 5.
(*b*) 2. Thessal. 3. 14.
(*c*) 1. Cor. 5. 2. & seqq.
(*d*) Polman. bre Theol. part. 3. n. 391.
(*e*) Cap. *Postulasti* de Clerico excommunicato &c.
(*f*) Innoc. III. in cap. *Ad probandum*. l. 1. tit. 27. de re judicata & Clement. *N. Romani*. de elect.
(*g*) Cap. Si celebrat. 10. de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto celebrante. l. 5. tit. 27.

fundentes usi sunt : Verùm ut in pejus lapsi sunt Christianorum mores & imminutum est Episcoporum meritum frequentiores etiam factæ sunt causæ Excommunicationis & minor circumspectio in usu extremi illius remedii: Quâ de re sic loquitur D. Abbas de Floriaco, in secundo Tomo institutionis ad jus Ecclesiasticum (*a*), in quo mœstè depingit, quàm celeriter serpserit usus Excommunicationis, quæ posteà malo ipso facta est periculosior medicina: Eò tandem immoderationis pervenit hic progressus, ut nihil nisi Excommunicationis sono resonet infinitus propè summorum Pontificum Decretalium & Constitutionum numerus, ex quibus constat alterum juris Canonici volumen. Triginta etiam duæ diversæ in sexto, & quinquaginta pariter diversæ Excommunicationum species in Clementinis reperiuntur; solaque Bulla *In cæna Domini* viginti & unam continet: Nulla tandem è Papali tribunali venit Bulla, quæ in Excommunicationem non desinat. Notum est omnibus, quàm immodicè Excommunicatione abusus fuerit Gregorius VII. contendens Principem Excommunicatum ab omni suâ potestate atque imperio excidisse, ejusque subditos nullo jam præstandæ ipsi obedientiæ vinculo tenêri (*b*).

(*a*) Pag. 92.

(*b*) Greg. VII. l. 6. Ep. 2. Idem in can. *Nos sanctorum*. 4. 15. q. 6.

Prælati etiam nunc quàm plurimi, præsertim in Italiâ, funesta illa in manibus arma quotidiè gerunt, ad obtinendam à subditis obedientiam, quos sæpè ad meliorem frugem adducerent lenitas & indulgentia loco severitatis, quæ aptiùs peccatorum vulnera exulcerat, quàm demulcet. Quâ de re legi potest Tridentinum Concilium, cujus sapiens Decretum referemus, quo Episcopos admonet, ne excommunicationis gladium, non nisi magnâ circumspectione & gravibus ex rebus exerant (*c*).

(*c*) Conc. Trid sess. 25. de reform. c. 3.

Cæterùm, quantumvis justa videatur Excommunicationis causa, certum est tamen, censuram illam injustam esse & invalidam, quando in reum profertur, qui antè ter nec monitus nec in judicium personaliter vocatus est; (*d*), quia, ob solam suam contumaciam terribilem adeò pœnam meretur: quæ regula solius casûs exceptionem patitur, violentiæ nimirum aut fraudis, quâ reus uteretur, dùm consultò abesset aut latêret ad vitandum vadimonium, tum enim non esset necesse, ut vadimonium seu in jus vocatio homini ipsi diceretur, sed tantùm ipsius domicilio affigeretur.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Inter quatuor*. 8. de major. & obed. l. 1. tit. 33.

Juvat hic advertere nos dixisse, ***censuram illam injustam esse & invalidam*** : Nam multi possunt esse casus, in quibus valida est Excommunicatio, licèt injusta sit ob defectum formalitatis alicujus non absolutè necessariæ, aut ob alias causas, de quibus in hoc titulo verba faciemus.

Hìc insuper addendæ sunt regulæ duæ præcipui momenti: prior est; neminem timore injustæ excommunicationis averti debêre, ab implendis officiis Legis naturalis & divinæ. Altera est, Excommunicationem pacificè & humiliter esse tolerandam, cujus probari nequit injustitia aut invaliditas · quòd si verò probari queat hæc injustitia & nullitas, omni ope cuilibet enitendum, ut tollatur hæc à se Excommunicatio; quia aliter se gerens Sacramentorum participationem & fidelium societatem contemnere censerêtur, atque ita coram Deo reus fieret.

In casu Excommunicationis ***ab homine***, Judex, qui eam tulit, scripto sententiam suam reddere, causam censuræ exprimere, nec non reo, si petat, intra mensem dare exemplar tenetur: Idque totum ab ipso exigitur sub pœnâ suspensionis ab ingressu Ecclesiæ ac Divinis Officiis, quam violare nequit, omissâ irregularitate, quam Papa solus tollere potest (*e*).

Exponetur posteà 1. quæ ignorantia ab Excommunicatione excuset. 2. Qualiter se gerere debeat, qui de excommunicatione se conscium esse dubitat. 3. quis sit effectus appellationis interpositæ ante vel post sententiam Excommunicationis; ac nonnullæ aliæ exponentur difficultates, quæ ad hunc Titulum pertinent.

(*e*) Innoc. IV in cap. *Cùm medicinalis*. 1. de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

CASUS PRIMUS.

AUDENTIO & LEANDRO Sacerdotibus, in communium sibi amicorum trium vel quatuor cœtu, in disputatione secum invicem rixantibus, Leander Audentium tam acerbis facetiis aggressus est, ut is subito iræ impetu penitus ipsi alapam inflixerit, cujus veniam statim ipsum rogavit, ipsi asserens, se absque voluntariâ deliberatione eum percussisse: Equidem ita Leandro fuit persuasum, actionem suam defectu sufficientis deliberationis non esse mortalem culpam, ut eo ipso die vel postridie, multorum confessiones exceperit. Quâ de re quæritur, utrùm hic Sacerdos ob actionem violentam à se commissam excommunicationem incurrerit, atque irregularis factus fuerit, quia in hoc statu pœnitentiæ Sacramentum administravit?

RESPONS.

Id quidem constanter est verum, excommunicatione videlicet neminem ligari, nisi ob mortale peccatum. *Anathema & æterna mortis damnatio non nisi pro mortali debet imponi crimine*, inquit Meldense Concilium an. 835. habitum (*f*). Certum est est etiam, actionem illam non esse peccaminosam, quæ absque voluntariâ fit deliberatione: *usque adeò peccatum voluntarium est malum*, inquit sanctus Augustinus (*g*), *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Unde sequitur, quòd si Audentius verè primo iræ motu abreptus actionem hanc commiserit, & absque sufficienti deliberatione, quâ fiat peccatum; neque excommunicationem, neque irregularitatem in casu proposito incurrit: Sed quia legitima est de eâ re dubitandi causa, & in foro externo præ-

(*f*) Conc. Meldens. cap. 56. in can. *Nemo*. 41. 21. q. 3.

(*g*) S. August. lib. de vera religione c. 14. seu n. 27.

simendum est, ipsum peccasse lethaliter, ac proinde excommunicationem & irregularitatem incurrisse, Episcopum tenetor adire vel Pœnitentiarium ot absolutionem ab eo obtineat, atqoe in integrum restitoatur *ad majorem cautelam.* Cujos quidem rei hæc afferri potest ratio, *quia bonarum mentium ibi est timere*, cùm nimirum agitur de salute, ut post Glossam loquitur doctus Canonista (*a*), & *in dubiis via est eligenda tutior*, uti ait Innocentius III. in suâ ad Capitulum Herbipolense Decretali (*b*), vel ut dicit Eugenius I. (*c*): *In his qua dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.*

(*a*) Daoyz v. *Excommunication.* 31. & apud eum Glossa to c. *Olim* de rest. tit. spoliat

(*b*) Innoc. III. Capitulo Herbipolensi, in cap *Ill.* *lud.*5. in Clerico excommunic... ministraure l. 5 tit. 27.

(*c*) Eugeo. I. in c. *Juvenis.* 3. de sponsal. & matr. lib. 4. tit. 1.

CASUS II.

BARTHOLOMÆUS, apertus Sacerdotis inimicus mandavit vel saltem Georgio consuluit ipsi pariter ioimicissimo, ut eum in saltu, quà erat traositurus, obvium fuste cæderet; quod vi magnâ perfecit Georgius quâ de re qoæritur, utrùm Bartholomæus in eandem incurrerit excommunicationem, quâ Georgins ob admissum à se crimen ligatus est?

Ratio seotiendi, quòd io eam incurrerit, est, quia censura illa terminis expressis fertur in casibus Simoniæ, confidentiæ, incendii, hæresis & aliorum hujusmodi in eos, qui horum criminum fiont conseii pravis suis consiliis, aut datà à se tutelâ, ut videre est io multis summorum Pootificum Decretalibus (*d*).

(*d*) Alex. III. in cap. *Sicut.* 8. de hæreticis &c. l 5. tit. 7. Innocent. III. io capit. *Excommunicamus.* 13. eodem tit. Alexand. III. in cap. *Ita* 6. de Judæis &c. eod. lib. tit. 6. Clemens III. in c. *Quod olim.* 12 eod. tit. &c.

Videtur è contrà, defendi posse, Bartholomæum io excommunicationem non incurrisse (*e*), quia in Canone, quo fertur illa censura, nulla fit mentio eorum, qui crimen illud vel mandant, vel consulunt. Uode concludi potest, banc igitur io eos oon cadere censuram, sed tantùm in illos, qui per se committunt; quandoquidem, cùm hæc censura sit res odiosa, incurri oon potest, nisi in solis casibus jure expressis, juxta hanc regulam: *Expressa nocent; non expressa non nocent* (*f*).

(*e*) Innoc. II. in Conc. Lateran. an. 1139. in can. *Si quis.* 29. 17. q. 4.

(*f*) Leg. 155. ff. de diversis regulis juris antiqui.

R e s p o n s.

Existimat ioclytus Canonista (*g*), quòd licèt Canone si quis suadente (*h*), non exprimantur consulentes aot mandantes percutere Clericom, & de ipsis tantùm percussoribus fiat mentio, ex eo non fit, ut non minùs ex æquo omnes hanc excommunicatiooem incurrant. Ratio ejus est (*i*), quia, licèt regulariter loquendo, Lex, quæ excommunicatum declarat, qui facinus quodpiam admittit, non censeatur comprehendere eum, qui illud vel consulit, vel ad illod suadet, censetur tamen eam comprehendere, eum aliâ simili lege continetur, ut docet Cajetanus post Sylvestrum aliosque permultos Canonistas (*k*): Ex aliis autem Sommorum Pontificum Constitutionibus ioter excommunicatos censentur ii, qui in simili caso gravia illa facinora imperant, consulunt, aut reis favent vel assentiuntur.

(*g*) Navar. Manual c. 27. n. 51. & 78.

(*h*) Can. *Si quis suadente* 29. 17. q. 5.

(*i*) Idem cit. n. 51.

(*k*) Cajetan. in sum v. *Excommunicatio.* c. 47. notabi. li. 3. Sylvest. de Prierio v. *Excommunicatio.* 5. &c.

Prima autem ex iis est Alexandri III. (*l*), qui Canonem *si quis suadente*, exponens, dicit: *Illi verò, qui non per se ipsos, sed eorum authoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericum ad Sedem Apostolicam sunt mittendi, cùm is committat verè, cujus authoritate vel mandato delictum committi probatur.*

(*l*) Alex. III. in cap *Mulieres.* 6. § 1. de sentent. excommunic. &c. lib. 5. tit. 39.

Altera est Innocentii III. (*m*), qui rem eandem declarat erga eos, qui violentiæ tali consentiunt & etiam erga illos, qoi, cùm possint & ex officio teneantur, ex malitia non impediunt, ut docet Glossa (*n*): *Ne autem solos violentiæ hujusmodi Authores aliquorum præsumptio existimet puniendos*, inquit hic Papa, *facientes & consentientes, pari pœnâ plectendos Catholica condemnat authoritas: eos favere interpretamur, qui, cùm possint, manifesto facinori desinunt obviare.* Quod pro certo locum obtinet erga eos, qui tale facinus imperant vel consulont.

(*m*) Innoc. III. in c. *Quanta* 47. eod. tit.

(*n*) Glossa in cit. cap. *Quanta.* v. Interpretans.

Tertia est Bonifacii VIII. (*o*), qui longiùs etiam progreditur: Volt enim hic Papa, ex solâ approbatione commissi sceleris, excommunicationem incurri, quam decernit idem Canon, *Si quis suadente*; licèt is, cujus nomine perpetratum est, illud tantùm jam commissum approbet: *Cùm quis absque tuo mandato*, inquit hic Papa, *manus injicit in Clericum tuo nomine violentas; si hoc ratum babueris, excommunicationem latam à Canone incunctanter incurris; cùm ratihabitio retrò trahatur; & mandato debent comparari* (*p*). Ex quo manifestè liqoet, eum, qui crimen, nondum commissum imperavit, aut consuluit, multò magis excommunicationis pœoam mereri, quàm eum qui, illud tantùm commissum suo nomine, seque inscio, simpliciter ratum habet & approbat.

(*o*) Bonif. VIII. in c. *Cùm quis* 23. de sentent. excommunic in 6. lib. 5. tit. 11.

(*p*) Item regula 10. de reg. juris in 6.

Nititur etiam hæc decisio juris regulâ, quâ dicitur (*q*): *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se-ipsum.* Ac dictis hactenùs frustrà objicitur, Canonem *si quis suadente*, de solis Clerici percussoribus loqui, non verò de imperantibus percussionem aut consulentibus, cùm jure Decretalibus relatis contento pœna eadem extendatur ad eos qui imperant, consulunt, suadent, aut crimen illod approbant. Hanc eandem opinionem tuentur sanctus Antoninus, Sylvius & Cabassutius (*r*). *

(*q*) Reg. 72. de reg. juris in 6.

(*r*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 24. c. 1. §. 2. Fr. Sylvius resolut. var. v. *Cleric. percussio* r ad 4. quæsitum. Joan. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 2. n. 3.

CASUS III.

CUM Lampridius & Mævius, Sacerdotes & Canonici, in Capitulari conventu in se iovicem concaluissent ob negotium aliquod, de quo fiebat consultatio, Lampridius Breviarium suum in Mævii caput impêgit, qui tamen ictom declinans, eo non fuit percussus. Quâ de re quæritur, utrùm Lampridius excommonicationem incurrerit, & si eam incurrerit, utrùmà solo Papâ, an verò ab Episcopo absolvi possit?

R e s p o n s.

Lampridius, ut nostra fert sententia, in excommonicationem incurrit, latam Canone, *si quis suadente*, in superiori decisione relato, qui bis verbis enuntiatur: *Si quis suadente Diabolo sacrilegii hujus reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjacent.* Quam eandem pœnam *ipso facto* constituit Decretalis Alexandri III. (*s*), in eos, qui in Clericus aut Religiosos violentas manus injiciunt. *Non dubium est*, inquit hic Papa, *quòd hi, qui violentas manus in Clericos, vel Canonicos, vel cujuslibet Religionis conversos injiciunt, sententiam excommunicationis incurrunt.*

(*s*) Alex. III. in cap. *Non dubium* 5. de sentent. excommun. susp. & interd.

Navarræ in hoc assentimur (*t*), qui cum præmisit, his vocibus, *manûs injectio*, non solùm intelligi actionem, quæ manu fit, sed pede, aut aliâ corporis parte, addit, his verbis significari actionem quocumque instrumento factam in illius injoriam, qui offenditur. *Dicitur manus violentas injicere Clerico, qui immediate, aut mediante instrumenta injicit ei, aut rei eum tangenti: & per consequens, qui eum percutit ense, baculo, aut aspergit pulvere, vel aquâ, salivâ, aut aliâ re simili.* Quod jàm docuerat Sanctus Antoninus (*u*), qoi hæc eadem affert exempla, & generatim asserit, quòd, *in quibusdam casibus*, inquit hic Sanctus, *quamvis non actualiter injiciat quis manum violentam, incidit in Canonem propter quosdam actus injuriosos*

(*t*) Navar. Manual c. 27. n. 77. & apud eum Petr. Paludanus.

(*u*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 24. c. 1. §. 1.

* Frustra objiceretur neminem posse excommunicari nisi propter peccatum personale, & consequenter Bartholomæum qui per se & personaliter non percussit Sacerdotem, excommunicari non posse: non enim excommunicatur præcisè propter percussionem quæ non est actus personalis nisi respectu Georgii, sed propter mandatum, & consequenter semper verum est dicere neminem nisi propter personale peccatum excommunicari. Si tamen Bartholomæus mandatum suum revocasset, & revocationem Georgio significasset, excommunicationem non incurreret, quam tamen, etiam revocato consilio, iocurreret, si consuluisset.

juriosos personales; *factos contrà tales.* Et de eò quòd objici potest, Canonem videlicet, quo fertur pœna excommunicationis, non ultrà proprium suum sensum debere extendi, quia is ad rem odiosam spectat & pœnalem; asserit è contra, eundem tanquam favorabilem habêri debere, relatè ad ordinem Ecclesiasticum, pro quo conditus est, ac proinde sensum illius ad casum præsentem esse extendendum.

(a) Sylvester de Prierio. v. *Excommunicatio.* 6. notab. 3. n. 6.
(b) Cajetanus in summ. v. *Excommunicatio* c. 10.
(c) Sylvest. loco cit. n. 1.

Cum hoc Sancto consentit Sylvester (*a*), & expressius etiam Cajetanus his verbis (*b*): *Quia manus est organum organorum; appellatione manûs violentæ venit non solùm quæcumque percussio, sed etiam pulveris aut aquæ injectio, imò & conspuțio ac violenta acceptio cujuscumque rei de manu seu persona Clerici.* Cujus rei hanc rationem affert Sylvester (*c*), quia *Iste canon... inquit, ponderat potiùs effectum violentiæ, quàm modum inferendi injuriam.*

(d) Fr. Sylvius resol. var. v. *Clerici percussio.* 1. ad 1. quæritur.
(e) Fr. Suarez tom. 5. in 3. part. S. Th. disput. 22. sect. 1. n. 25.
(f) Idem ibid. n. 26.

Sylvius quoque opinionem istam sequitur (*d*) & post Suarem (*e*) observat, satis esse, ut, qui violentiam infert, gravem admittat injuriam in personam aut honorem Clerici, cui actione suâ insultat. *Suarez observat*, inquit ... *ad hoc ut incurratur hac censura, non oportere corporis percussionem talem esse, ut illud graviter lædat; sed sufficere injectionem manûs violentam, cum gravi injuria, quæ fit non solùm contra honorem, sed etiam contra immunitatem proprii corporis ... unde ait* (*f*), *quòd si actio violenta personam attingat, licèt contactus, physicè consideratus, levissimus sit, si tamen secundum moralem existimationem sufficiat ad gravem injuriam contra honorem & reverentiam debitam tali personæ: sufficit ad incurrendam talem censuram.*

(g) Innoc. III. in c. *Nuper.* 29. de sent. excom. &c.

Actio verò Lampridii in conventu capitulari contrà Mævium Sacerdotem & confratrem suum, in tribus illis circumstantiis habêri tantùm potest ut injuria gravissima & valdè scandalosa. Quod quidem probari potest ex his Innocentii III. (*g*) verbis, quæ pariter de Clericis, uti de Laïcis intelligi debent. *Non credimus, Laïcos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpiùs circa Clericos nequiter perpetratur.*

(h) Innoc. III. in cap. *Cùm illorum.* 32. de sent. excommunic. &c.
Navar. Manual. c. 27 n. 91. & apud eum panorm. in cap. *Quoniam.* 9. de vitâ & honest. Clerico.
(i) Clem. III. in c. *Pervenit.* 17. de sent. excomm. &c.
(k) Cajetan. in Summ. v. *Excommunicatio.* c. 10. n. 15.
(l) Alex. III. in c. *Si verò.* 3. de sent. ex comm.
(m) S. Anton. loco cit. § 4.

Defendi tamen nequit, hanc censuram Papæ esse reservatam, qualis est ea, de quâ loquuntur Innocentius III. & Alexander III. quia de excommunicatione sermonem habent isti Pontifices, quæ actione violentâ & enormi incurritur, qualis dici nequit actio Lampridii, quæ levis tantùm haberi debet, non quidem quoad peccatum, quod verè est mortale cùm aliter non incurreretur excommunicatio, sed eo sensu, quo terminus ille in jure accipitur, & relatè ad eam, quæ violentâ & enormis dicitur (*h*). Illa igitur excommunicatio Episcopo tantùm reservatur, ut constat ex his verbis Decretalis Clementis III. (*i*): *De his absolvendis, qui Clericis, non enormem, sed modicam & levem injuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.* Ita quoque docet Cajetanus (*k*): *Si esset levis* (injuria) inquit hic Cardinalis, *potest Episcopus absolvere.* Hinc declarat Alexander III. (*l*), quòd *si... alicujus potestatis*, (hoc est viri nobilis) *ostiarius sub prætextu sui officii, malignatus Clericum læserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi fortè eumdem Clericum graviter vulneraverit.* Hæc est tandem Sancti Antonini Doctrina (*m*), qui casus designat, in quibus hæc à jure fit Episcopo potestas, etiam cùm gravis est violentia, non vero enormis, & explicatur, quid sit *manûs injectio levis, gravis & enormis*, cujus discretio, in casu dubii, ad Episcopum quoque spectat, ut ait idem Sanctus Archiepiscopus.

CASUS IV.

PASCHASIUS ET PAULUS, alter subdiaconus, & alter Diaconus, inter se in domo Pauli rixati, sese invicem percusserunt, atque cum alter alterum esset complexus. Paschasius fuste Pauli caput percussit non sine sanguinis effusione, quâ de re apud loci judicem Paulus conquestus est. De eo autem quæritur 1°. utrùm Paschasius & Paulus ambo in excommunicationem incurrerint. 2. Si fortè sint excommunicati, an excommunicatio, saltem Paschasii, Papæ sit reservata. 3. Utrùm, posito quod de ea absolvere queat Episcopus, novum debeant ad eam obtinendam adire Episcopum, qui nondum Episcopatûs possessionem obtinuit, an verò ipsius Prædecessorem.

RESPONS.

1. Constat, Paschasium Paulumque ambos pariter esse excommunicatos: cùm enim sese invicem percusserint, certum est, eos peccasse lethaliter, & culpæ, quam commiserunt, excommunicationem esse annexam, ut patet ex allatis testimoniis in duabus superioribus decisionibus.

2. Hæc tamen excommunicatio Papæ non est reservata, ne quidem Paschasii, quia factum est occultum, & manus injectio, quâ erga se usi sunt, juxta canonum sensum levis duntaxat est censenda: & quamvis mediocris esset vel enormis, in casu proposito Papæ non esset reservata; quia non est publica sed in ædibus Pauli transacta: quo in casu reos absolvere potest Episcopus juxta constitutionem Tridentinam (*n*) quæ in Gallia admittitur: *Liceat Episcopis ... in quibuscumque casibus occultis etiam sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari.* Hæc sunt verba Concilii, quo Episcopo fit potestas, non solùm in suspensionibus & irregularitatibus occultis, eâ exceptâ, quæ procedit ex homicidio voluntario, sed etiam in omnibus aliis casibus occultis. Neque est quòd quis objiciat, ad forum externum vim à Paulo fuisse delatam; quippe qui in Paschasium conquestus fuerit; atque adeò ad solum Papam rei illius cognitionem pertinere, juxta hæc Concilii verba *Exceptis aliis deductis* ad forum contentiosum: nullius enim momenti est ista objectio; cùm simplex expostulatio, aut etiam citatio ad eam consequenter facta non sufficiat, ut ad forum contentiosum deductum fuisse dicatur delictum, nisi subsecuta fuerit *litis contestatio*, ut loquitur jus seu canonicum, seu civile. In præsenti autem casu simplex supponitur fuisse expostulatio, in Paschasium à Paulo Judici facta, quam nec citatio alius-ve processus fuere secuta: nulla est igitur in hoc casu reservatio summo Pontifici.

(n) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.

3. Paschasius & Paulus veterem debent adire præsulem: cùm enim de exercitio Episcopalis jurisdictionis suæ non fuerit depulsus neque à capitulo, neque à recenti Episcopo, reos potest absolvere, seu per se-ipsum, aut Vicarium suum generalem, aut denique Pœnitentiarium suum, aut alium quemlibet Sacerdotem ad id à se specialiter deputandum, ut statuit Decretum Concilii mox à nobis laudati (*o*).

(o) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 32.

4. Denique, cum apud Judicem in Paschasium Paulus conquestus fuerit; quam expostulationem postea renovare eumque juridicè persequi valeret, ad prudentiam spectat, ut de absolutione sua testimoniales sibi dari litteras curet Paschasius.

CASUS V.

FRANCISCUS, cùm Sacerdotem publicè percusserit, & actu ab eo juridicè postuletur hujus criminis

minis reparatio, ac nominatim excommunicatus declaretur, postulat tamen se ad participationem sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ admitti, priusquam dijudicata lis fuerit ipsi à Sacerdote illata; ac promittit se Sacerdoti, Ecclesiæ & communitati satisfacturum, prout jusserit Episcopus. Nunquid ei concedi potest gratia, quam rogat?

RESPONS.

1. Certum est, nullatenùs ad sacramentorum participationem admitti posse Franciscum, antequam de excommunicatione, quam ob injuriam Sacerdoti illatam incurrit, absolutus fuerit, ut constat ex Decretali Clementis III. ad marginem laudatâ (a): 2. pariter constat, ipsum authoritate Papæ absolvi posse ante latam decretoriam litis ipsi illatæ sententiam, modò adhibeantur conditiones jure constitutæ, quas declarat Decretalis Alexandri III. (b) & aliæ duæ, quarum prior est Urbani III. posterior verò Clementis III. (c). Ita sentit Glossa in Decretalem Innocentii III. ad Archiepiscopum Rhotomagensem scripta (d): quod probat ex statuto alterius Decretalis ejusdem Papæ (e), quam ad marginem indicamus: & id ipsum etiam ex professo declarat Innocentius III. his verbis: *Cùm, etsi pro certo constaret, rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam; nihil ominùs esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti.* 3. Denique, cùm de excommunicatione Franciscus absolutus fuerit, non est, cur ei denegetur sacramentorum participatio, quam rogat, cùm omnia sinceræ præbeat conversionis indicia, offerens se accepturum & perfecturum satisfactiones omnes convenientes, sibi impositas, aut deinceps imponendas.

(a) Clem. III. in cap. *Cùm desideres.* 15. de sent. excommunicat.
(b) Alex III. in cap. *Ex tenore.* 10. eod. tit.
(c) Urban. III. in c. *Ad hæc.* 12. Clem. III. in c. *Cùm desideres.* 15. eod. tit.
(d) Glossa in c. *Cùm contin-gat.* 36. de officio & potest. judicis de legati. lib. 1. tit. 29.
(e) Innoc. III. in c. *Cùm olim.* 25. de rescriptis lib. 1. tit. 3.

CASUS VI.

HERMODORUS, obvium sibi Junianum, subdiaconum, quem nominatim & publicè excommunicatum noverat, & cui jam pridem erat infensus contumeliis oneratum repetitis fustium ictibus percussit; id se facere posse existimans absque anathematis periculo. Nunquid ex hoc facinore excommunicationem incurrit?

Videtur, quod non: quia Junianus jam ut membrum Christi ipsiusque Ecclesiæ habêri non debet, sed ut verum satanæ membrum, cui per excommunicationem traditus est juxta hæc terrifica Sancti Augustini verba (f): *Omnis Christianus ... quia à Sacerdotibus excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? scilicet, quia extra Ecclesiam diabolus est, sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiasticâ communione removetur.* Et alibi: *Si enim separatur à Corpore Christi, non est membrum ejus.*

(f) S. August. in can. *Omnis.* 22. & in can. *Nihil.* 33. 11. q. 3.

RESPONS.

Respondemus, Hermodorum incurrisse excommunicationem ob eam, quam Juniano intulit, injuriam. Ratio est, quia Clericus ob excommunicationem vel alias censuras Clericale non amittit privilegium, quod constituit Concilium œcumenicum Lateranense 1. sub Innocentio II. (g) habitum, quo sancitur, ne Clericus eo modo possit excipi. Ita sentiunt quàm plures eruditi Canonistæ quos laudat Fagnanus (b) in Decretalem Gregorii IX. Joannes Andræas (i) pro eâdem sententia eosdem etiam citat Authores occasione Ecclesiæ interdictæ: En ipsius & verba & argumenta, quæ tantùm descripsit Fagnanus, *Quid si Ecclesia sit interdicta?* inquit hic Canonista, *videtur per hoc caput, quod teneat privilegium, sicut Clericus interdictus, suspensus, vel excommunicatus retinet privilegium immunitatis circa manuum injectionem & circa forum* (k). *Idem Goffredus: Idem Vincentius: Idem Hostiensis* (l), *qui dicit, quod Deus, in cujus honorem datur immunitas, non delinquit ...* (m) *de his quæ fiunt à majore parte Capituli: & satis affligitur, quod sibi subtrahitur debitum* (n), *nec est addenda afflicto afflictio* (o). De eâ etiam quæstione fusè agit Hostiensis, & eandem Doctrinam cum Antonio de Butrio defendit.

(g) Conc. Lateran. 1. c. 15. in can. *Si quis suadente.* 29. 17. q. 4.
(b) Fagn. in c. *Ecclesia* 10. de immunitate Ecclesiarum, &c. n. 2. & apud eum Hostiensis Goffredus & Vincentius ibid.
(i) Joan. Andræas in eod. c.
(k) Dist. 81. can. *Dictum.*
(l) Hostiensis. eod. tit. §. *In quantum.* v. *Sed nunquid.* de Butrio. n. 4. Cardinalis. n. 5. & 8. Ancharan. n. 3. Joan. de Anania n. 3. Archidiaconus in can. *Lator.* 17. q. 4. n. 2. & Julius Clarus in practicâ crimin. §. fin. q. 30. vers. *Item dicendum.*
(m) Cap. *Quæsivit.* de his quæ fiunt à majore part. capituli
(n) Cap. 1. de celebrat. Missarum.
(o) Can. *Cùm percussio.* 1. 7. q. 1.

Confirmari potest hæc decisio 1. ratione deductâ ex duobus præcipuis excommunicationis effectis, quorum primum est, hominem privare 1. communione spirituali Ecclesiæ, *quæ*, ut ait Eveillon (p) *consistit* 1. *in sacramentis.* 2. *In Sacrificio Missæ.* *in precibus & suffragiis publicis. quæ communiter & Ecclesiæ nomine fiunt.* 4. *In indulgentiis.* 5. *In sanctis cætibus, qui ad Dei Ministerium fiunt: quæ bona Deus Ecclesiæ commisit distribuenda, prout convenientius judicabit.*

Alterum est, privare excommunicatum societate civili & omni prorsùs externo cum Fidelibus commercio: quod paucis hisce verbis complectitur Arausicana Synodus (q): *A gremio Sanctæ matris Ecclesiæ & à consortio totius Christianitatis eliminamus.* Hic autem de excommunicationis effectis magis communibus & magis propriè dictis loquimur; neque enim minutim ea persequi volumus, uti Rebuffus (r), qui ad saxaginta duo enumerat. Sed nullo Canone, nulla Decretali probabitur, Clericum per excommunicationem fieri privatum privilegio & immunitate, de quâ agitur.

2. Confirmari potest etiam hæc sententia ex aliâ ratione, quâ nimirum dici potest, privilegium illud præcisè ac præcipuè pro Clerico injuria affecto non fuisse concessum, sed pro toto Clericali ordine, in quem delinquit, is, qui unum ejus membrum offendit: *Cùm ille Canon non tàm in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus*, ut loquitur Innocentius III. scribens ad Archiepiscopum Bracarensem (s). Hanc eandem rationem adhibet alibi Joannes Andræas, à nobis laudatus ad confirmationem opinionis suæ (t). *Hæc regula*, inquit Doctus hic Canonista, *facit ad quæstionem quam disputavi de Clerico excommunicato, quod retineat privilegium immunitatis Ecclesiæ, cui propter delictum præjudicari non debet.* Et paulò pòst: *Clericus excommunicatus adhuc retinet privilegium immunitatis ... quia certum est, quod excommunicatus retinet ordinem, cujus favore Canon inductus est.* Quo sic dicto sex septem-ve in contrarium sibi proponit hic Anthor argumenta, quæ solidè ab ipso solvuntur, & quæ omittimus, ne lectori sint fastidio. Addemus tantummodò hactenùs dicta à nobis omninò esse consentanea Celeberrimis Canonistis, quales sunt (u) Fedéricus de senis, Henricus Boic; & Aloysius Riccius, uti etiam cum Doctrina Sancti Antonini (x); qui, cùm præmisit, excommunicationem non incurri in casu de quo nunc agitur, ut existimant Authores quidam, asserit eorum opinionem esse falsam, eandemque opinionis suæ rationem affert, atque Joannes Andræas, quem unà cum quatuor aut quinque aliis antiquis Canonistis laudat: *Sed in contrarium est communis opinio. Nam excommunicatus retinet ordinem, ratione cujus inducta est immunitas. Ergo durat, durante causâ.* Hæc sunt Sancti Archiepiscopi verba, in quæ desinit hæc decisio.

(p) Eveillon tract. de excommunicationibus & monitoriis c. 1. art. 2. &c. 2. art. 1.
(q) Conc. Arausic. in can. *Canonica.* 107. 11. q. 3.
(r) Rebuff. in cap. *De Excommunicatis non vitandis.*
(s) Innoc. III. in cap. *Contingit.* 36. de sent. excommunicat.
(t) Joan. Andræas in reg. *Delictum.* 76. de regulis juris in 6. n. 6. & seqq.
(u) Federic. de senis consilio 31. Henricus Boic in cap. *Ecclesia.* de immunit. Ecclesiæ, &c. Aloysius Riccius in praxi aureâ decis. 438. r. 1. p. 516. Col. 2.
(x) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 24. c. 1. post. medium.

CASUS VII.

PHOCIO, vir nobilis, Eremitæ verbo injurioso in se prolato offensus, duos tres-ve ipsi fustis, quem manu tenebat, ictus impegit; Nunquid ex tali actione excommunicationem incurrit?

RESP.

RESPONS.

Priusquam fiat responsio, sciendum est, an hic Eremita, ex eorum sit numero, qui, licet non sint Clerici, alicui tamen ab Ecclesia regulæ approbatæ sunt affixi, & alicui legitimo superiori subditi: an vero sit Eremita ex iis, qui veste duntaxat Eremiticam vitam profitentur, quam arbitrio suo possunt deserere. Si inter priores censeatur hic Eremita, est verè Religiosus & consequenter eum percutere non potuit Phocio, vitatâ excommunicatione, quam decernit Canon, *siquis suadente*, superiùs relatus. Atque secundum hunc sensum, ut post Sylvestrum (*a*) observat Cabassutius, intelligenda est Glossa in canonem depromptum è quarto Capite Concilii Calcedonensis an. 451. habiti, quem in suo Decreto refert Gratianus (*b*), cum ipsa ait; *Eremitæ ..... privilegium Clericorum habent*. Sed si is sit tantùm Eremita quoad vestem tantùm, & ob pium animi affectum; nullatenùs regulæ ab Ecclesiâ approbatæ addictus; in excommunicationem non incurrit Phocio; quòd Eremita hujusmodi Clericali non fruatur privilegio.

(*a*) Sylvest. de Prierio. v. *Eremita*. Joan. Cabassut. juris. can. theor. & prax. lib 5. c. 2. n. 2.
(*b*) Glossa in can. *Qui verò*. v. *Eos verò*. 12. 16. q. 1.

CASUS VIII.

DIOMEDES ET RADULPHUS, viri nobiles, Paræciæ Sancti Porcarii incolæ, inter se de jure venationis rixati duello secum invicem dimicarunt, & quilibet socium sibi sumpsit. E quatuor dimicantibus nullus occisus est, sed duo tantùm leviter fuêre vulnerati. Cùm autem Paschali tempore Parochum suum ad confessionem adiissent, eorum confessiones excipere noluit; ipsis asserens, eos in excommunicationem majorem incurrisse, de quâ illos absolvere non poterat. Nunquid in hoc deceptus est is Parochus, & isti sunt-ne verè excommunicati?

RESPONS.

Antiqua Concilia, illos habuere, uti excommunicatos, qui singulari certamine dimicarent, eosque è fidelium societate eliminârunt, nec non occisos in certamine, uti sui-ipsius homicidas exceperunt, ita ut ab ipsis fuerit probitum, ne qua pro iis fieret oblatio, preces-ve funderentur, & etiam ne corporibus eorum Christiana concederetur sepultura. Id quidem constituit expressè Concilium Valentinum in Delphinatu an 855. jussu Imperatoris Lotharii sub Pontificatu Leonis IV. habitum (*c*): quod idem confirmavit Concilium Toletanum an. 1473. sub Sixto IV. convocatum ab Alphonso Carillo Archiepiscopo (*d*), à quo additur suspensio *ab officio & beneficio* per sex menses contra Clericos, qui eos in terrà sacrâ præsumerent sepelire: quâ in re Canones tantùm & antiquam Ecclesiæ Disciplinam secutæ sunt ambæ illæ Synodi.

(*c*) Conc. valent. 3. can. 12.
(*d*) Conc. Toletan. cap. 10.

Sunt & multæ Summorum Pontificum Bullæ, quibus duelli crimini annexa est excommunicatio major *latæ sententiæ*.

Prima est Julii II. quæ in magno Bullario decima nona est, ab hoc Papa promulgata 24. feb. an. 1509. quâ districtè prohibetur duellum sub pœna excommunicationis *ipso facto* (*e*).

Secunda est Leonis X. qui Bullam hanc confirmavit ex constitutione sua. 23. Julii an. 1519. (*f*) & eandem quoque pœnam constituit in spectatores duellorum, & in eos, qui ea permittunt, aut iis favent.

Tertia est Clementis VII. qui utramque etiam bullam confirmavit. Sed tres istæ bullæ ad eos tantùm pertinent, qui Ecclesiasticæ ditioni quoad temporalia sunt subjecti.

Quarta est Pii IV. 13. Novemb. an. 1560. lata (*g*). Quâ eadem excommunicationis *ipso facto* Apostolicæ sedi reservata pœna decernitur non solùm in Provinciis Ecclesiæ Romanæ subditis sed *etiam extra terras & loca ditionis Ecclesiasticæ hujusmodi non subjecta* in eos, qui duellum committent aut ipsius erunt patrini vel huic præsentes aderunt.

(*e*) Julius II. in bulla. *Regis pacifici*. 19. tom. 1. Bullarii p. 509.
(*f*) Leo X. in Bulla. *Quam Deo*. 31. cit. tom. p. 600.
(*g*) Pius IV. in Bulla. *Ea quæ*. 21. §. 7. tom. 2. Bullarii. pag. 30.

Ultimam hanc bullam in omnibus suis circumstantiis confirmavit Tridentinum Concilium (*h*): sed quia publica tantùm duella exprimit hoc Decretum, aut quibus favet potestas quædam; Gregorius XIII. (*i*) in bulla suâ 5. Decembris an. 1582. Decretum illud confirmans, sub iisdem pœnis prohibitionem hanc ad omnia duella, etiam privata extendit: *Nos*, inquit hic Papa, *ad hæc coercenda pleniùs evidentiùsque providendum esse rati, considerantesque duellum privatum non minùs cruentum & animæ & corpori noxium esse, quàm quod publicè perpetratur: Authoritate Apostolicâ statuimus, omnes illos, qui ex condicto statuto tempore & in loco convento monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nulla-ve provocatoria litteræ aut denuntiationis Chartulæ præcesserint, censuris & pœnis omnibus à dicto Concilio* (Tridentino) *propositis teneri, perindè ac si publico & consueto abusu singulare certamen inivissent. Volentes etiam .... omnes.... instigantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes.... aut ex composito spectatores, vel socios quovis modo se præbentes, eisdem censuris & pœnis subjacere: etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti pugnam non commiserint, si per se ipsos non steterit, quominùs illa committatur.*

(*h*) Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.
(*i*) Greg. XIII in Bulla. *Ad tollendum*. 78. §. 10.

Clemens VIII. (*k*). ex bulla sua 17. August. an. 1592. superiores omnes bullas, uti Decretum Tridentinum eà de re confirmat, ac præsertim bullam Gregorii XIII. hæc sunt potissimùm, quæ à Conciliis & Summis Pontificibus in duellum fuêre Decreta.

(*k*) Clemens. VIII. in Bulla. *Illius vices*. 11. tom. 3. Bullarii Pag. 13.

In comitiis generalibus Cleri Gallicani Parisiis an. 1654. habitis promulgatum est mandatum in eos omnes qui duello dimicant, ad illud hortantur, qui illud denuntiant, ejus-ve denuntiationem gerunt; & Episcopi sibi absolutionem de excommunicatione hoc mandato latâ reservârunt: quocircà nunc obtinet illa censura & incurritur *ipso facto*, in omnibus diœcesibus, in quibus viget hujusmodi mandatum. Si igitur Sancti Porcarii Paræcia in aliquâ harum Diœceseon sita sit, constat, Diomedem & Radulphum excommunicationem *ipso facto* incurrisse, atque adeo parochum eorum, licet ab ordinario ei facta esset potestas absolvendi de casibus reservatis, justâ de causâ illos ad superiorem remisisse ad obtinendam absolutionem suam de tali censurâ, priusquàm eorum confessiones posset excipere. Ita sentit Author Colloquiorum Andegavensium (*l*).

(*l*) Colloq. Andeg. mensis junii 1712. q. 4.

CASUS IX.

CASSIANUS, crimen commisit, cui ex statuto Synodico annexam esse excommunicationem *ipso facto* apprimè nôrat. Lis ei fuit illata, atque ab officiali excommunicatus denuntiatus est. Nunquid jam excommunicationem incurrerat, etiam antè latam sententiam, ita ut Sacramentorum fieri non posset particeps, ante quam de hac censurâ fuisset absolutus?

RESPONS.

Certum est, in casu proposito Cassianum actu & de facto esse excommunicatum, ac proinde se pro tali gerere debuisse; quare Ecclesiæ Sacramentorum fieri particeps non poterat absque novo crimine, antequam de hac censurâ à legitimo superiore fuisset solutus. certa est hæc in Galliæ regno disciplina. Ratio est, quia contumax esse censetur ille, qui scienter peccat in statutum legem-ve, quâ sub illâ pœnâ, actio prohibetur, & quæ *permodum sententiæ* fertur. Id unum ergo ex sententia judicis Ecclesiæ additur, quòd nimirum, cùm reus nominatim denuntiatus est excommunicatus, tunc est vitandus, ac si in eo statu obiret, Ecclesiasticâ privaretur sepulturâ.

Cæterùm quod diximus, de iis quoque est intelligendum, qui post tres monitiones promulgatas, non revelant ad factum monitorium, nisi, cùm in rebelles ab officiali lata fuit excommunicationis sententia; licet enim posteà revelent, reipsâ tamen excommunicationis pœnæ sententiâ latæ subjiciuntur.

CASUS X.

ZENO, bonus Catholicus, at imprimis timidus, cùm in Angliam eo tempore trajecisset, quò palàm vexabantur Catholici, in eo casu versatus est ut carcerem ac vincula declinare non posset, si palàm Religionem suam profiteretur: quo factum est, ut se Presbyterianum finxerit, templum cum ceteris intraverit, ibique publicè calvinianæ pravitatis actus exercuerit; fidem tamen Catholicam semper animo retinens. Nonne excommunicationem incurrit in hæreticos Decretam, seu quoad forum internum, seu externum?

RESPONS.

Fieri potest, ut exteriùs & ob solum metum quædam hæresis exercitia quis obeat, licet omninò non sit hæreticus, & tantùm mortaliter contra fidem delinquat. Nam *pro solo actu interiori homo est perfectè hæreticus*, inquit Sanctus Antoninus (a), post Paludanum quem laudat, & qui iisdem fermè verbis mentem suam aperit (b). Unde colligendum est, quòd, cùm interiùs fidem Zeno non abjecerit, & è contra eam animo expressè retinuerit, & externè tantùm & solo vitæ aut libertatis suæ timore impulsus hæretici actum fecerit, hinc perfectus non factus est hæreticus: & quòd licet in fidem sic se gerens graviter deliquerit, in foro adeò interno & coram Deo excommunicationem non incurrit; quamvis in foro externo, *ubi juris præsumptiones attenduntur*, tanquam excommunicatus sit habendus, quia Ecclesia, cui incognita est mens fidelium, & quæ, ut ait Tridentinum, de internis judicare non potest, nisi ex actionibus externis, præsumit, quamvis per errorem, actionem ejus fuisse perfectè voluntariam ac liberam, ac ei perfectum dedisse assensum.

(a) S. Anton. 3. part. tit. 22. c. 4. init.
(b) Paludan. in 4. dist. 18. q. 3. init.

CASUS XI.

GUALTERIUS, audità promulgatione monitorii, quo iis imminebat excommunicatio, qui, cùm notabilis furti notitiam haberent, sibi nota non revelarent, & cognoscens tamen, quinam fures essent, & quo in loco res subreptæ laterent, id tamen revelare neglexit. Nonne excommunicationem majorem incurrit?

RESPONS.

Tutò solvi nequit hæc difficultas, ignotis terminis, quibus præcisè enuntiatur talè monitorium: quod enim monitorium dicitur, id quandoque simplex est duntaxat monitio, ab Ecclesia facta fidelibus; & aliquoties etiam pœnam continet, quam veritatem non revelantibus minatur Ecclesia. Si igitur, ut vulgò fit, his monitorium verbis simpliciter enuntietur: *Excommunicabimus eos vel eas, qui, cùm facta suprà dicta cognoscant, eadem non revelabunt*; vel etiam, *in eos censuris Ecclesiasticis animadvertemus*: tùm monitorium simplex erit monitio, cui, si quis non obediat, non annexa est censura: sed si verbis istis mentem suam aperiat superior, *eos excommunicamus* vel *excommunicatos declaramus*, aut aliis æquivalentibus terminis; cùm istis monitoriis tùm decernatur excommunicationis pœna; quin nova requiratur sententia; elapso tempore debitæ revelationis, quæ non facta est, certum est, eam statim incurri censuram, absque ulla de novo Judicis Ecclesiastici declaratoriâ sententiâ.

Ex hac igitur terminorum monitorii distinctione dijudicare poterit Gualterius, an excommunicationem incurrerit, nec-ne: nam si ultimò designatis terminis enuntiaretur illud monitorium, certum est, ipsum in excommunicationem *ipso facto* incurrisse, quod aliter esset, si simplex tantùm in monitorio contineretur admonitio: sed si ad monitorium accederet excommunicationis sententia ante Gualterii revelationem, pro certo excommunicatione foret ligatus, uti jam ad finem decisionis Casus IX. observavimus (c).

(c) Colloq. Lucon. tom. 7. Colloquio 19. q. 3.

CASUS XII.

FELIX rem perfectè novit, de quâ in Parœciâ suâ nunc promulgatur monitorium; sed revelare nequit absque certo notabilis læsionis vel in se vel in bonis suis periculo, quòd monitorium illud promulgetur in dominum loci, virum scilicet ad iram & ultionem proclivem, cui etiam omnium fermè bonorum suorum Felix est debitor. Teneturne in conscientiæ foro, non obstante illâ ratione ad veritatem sibi notam revelandam, an verò, id omittens, incideret in excommunicationem promulgandam?

RESPONS.

1. Si res, de quâ agitur in monitorio, directè ad bonum publicum pertineat & notabilis sit momenti; certum est, Felicem sub conscientiæ reatu teneri ad manifestandam veritatem, non obstante, quod subit, periculo, & ipsum aliter subjectum iri excommunicationi, quæ in contumaces promulgaretur. Ratio est quia quisque proprium bonum publico post-habere tenetur. Igitur si de rebellione v. g. in Ecclesiam aut statum, direptione orbis, aut aliis hujusmodi excessibus ageretur, quilibet privatus ad revelationem eorum teneretur, quæ sibi essent cognita, ut tantum possit malum præverti.

2. Sed si in casu proposito de bono privato tantùm agatur, nota tibi Felix revelare non obligatur, cum tanto gravis detrimenti periculo; certum quippe est, quòd non intendat Ecclesia, ut in hujusmodi circumstantiis quis ad revelationem pro monitorio teneatur. Cujus rei hæc potest afferri ratio, quod juxta D. Thomam (d), propria sui ipsius dilectio atque salus proximi dilectioni ac saluti sit anteponenda, atque adeò nemo tenetur ad ferendum notabile damnum, nec ad subeundum manifestum illius ferendi periculum pro bono temporali alieno, ut observat Author eruditus (e). Ita sentiunt multi Authores inclyti, quales sunt, Navarrus, Avila, Graffius, Suarez, Barbosa & Eveillon, qui eos laudat (f), & qui eâ de re à septuaginta & pluribus annis scribebat.

Idem dicendum de proximis parentibus, quales, sunt Patres, Matres, & Filii, & etiam (si adsit mortis aut notabilis infamiæ periculum) fratres, sorores, avunculi, avunculæ, nepotes, consobrini, ut etiam de illis, qui fuêre, consulti; quòd Ecclesia hujusmodi personis ad revelationem non obliget, ne violetur jus naturale.

(d) S. Th. 2. 2. q. 26. art. 5.
(e) Sylvest. du Frierio v. Familia. q. 8.
(f) Jac. Eveillon. tract. de excommun. & monit. cap. 23 art. 2. §. 2.
Et apud eum Navar. Manual cap. 25. n. 50
Avila de censuris. part. 2. c. 5. dub. 2.
Jac à Graffiis decis aurearum l. 4. c. 8. n. 24
Fr. Suarez de censuris disp. 20 sect. 3. n. 9
Aug Barbosa de officio & potest. Episcopi. part. 3. allegat 96 n. 70. &c.

CASUS XIII.

NICEPHORUS pervolutis licenter perniciosis libris, in errorem incidit circa efficaciam sacramenti Pœnitentiæ. Nunquid ex eo statim excommunicatione fuit ligatus?

RESPONS.

Distinguendum est cum Sancto Thoma (g): nam *Hæreticus dici potest aliquis*, inquit Angelicus Doctor, *vel quia simpliciter errat ignorantiâ, & ex hoc non est excommunicatus; vel quia errat ex pertinaciâ, & alios nititur pervertere, & tunc incurrit excommunicationem latæ sententiæ*.

Ob eam verò rationem hæreticus ex ignorantia tantùm in casu proposito excommunicationi non subjacet, quia fieri potest, ut talis hæreticus non peccet mortaliter, uti evenit, cum in eo talis ignorantia excusari potest: nam hæresis, quæ ex ignorantia procedit, *imputatur tantùm homini ad peccatum si non curat discere ea, quæ scire tenetur.*

(g) S. Thom. lect. 2. in cap. 1. Epist. ad Galat.

(a) Idem. q. 8. de malo. art. 1. ad 7.

(b) Innoc. III. in cap. *Excommunicamus.* 13. de hæreticis. §. *Credentes.*

netur, ex eodem Sancto Thoma (a): & propriè loquendo, non est quis hæreticus, nisi ex pertinacia, *quæ sola facit hæreticum.* Atque eo sensu intelligenda est Decretalis Innocentii III. (b) in quarto Lateranensi œcumenico Concilio promulgata. Circa propositam tamen difficultatem observandum, quòd, si libri, de quibus agitur, tales essent, ut sub pœna excommunicationis *ipso facto* prohibita esset eorum lectio, idque Nicephoro notum esset, solâ eorum lectione excommunicationem incurreret.

CASUS XIV.

Anthymus, Parisiensis diœcesanus, qui in urbe habitat, vir oblectationi deditus, qui diebus dominicis festisque, spectaculis, mimorumque ludis vacare solet, cùm die Paschatis Missæ Parochiali adfuisset; Pastorem audivit, qui in prœno suo excommunicatos declarabat Mimos omnes, eosque qui ludis eorum vacabant; quam ob rem timore perculsus est. Quærit. utrùm reipsa sit excommunicatus, an verò hîc sit tantùm Ecclesiæ comminatio?

Respons.

Si Anthymus mimorum ludis ac spectaculis dominicis festisque diebus extra tempus divini officii vacaverit, non est excommunicatus: sed si per tempus officii divini iis adfuit, in excommunicationem incurrit, Rituali Parisiensi latam his verbis (c): *Declaramus excommunicatos... eos omnes, qui per tempus officii divini Mimorum ludis & spectaculis vacant. Hujusmodi homines maledicti erunt & excommunicati, donec resipiant, & ab Ecclesia absolvantur.*

(c) Ritual. Paris. Pron. Dominic. pag. 516.

Pœna illa, quantumvis severa iis videatur, qui res fidei lumine non inspiciunt, non recens est, sed è contra antiquæ Ecclesiæ disciplinæ consentanea, quæ hanc adhibêri severitatem contrà reos hujusce peccati jubebat, ut patet ex quarto Concilio Carthaginensi an. 398. habito, cujus canonem refert Gratianus his verbis (d): *Qui die solemni prætermisso solemni Ecclesiæ conventu ad spectacula vadit excommunicetur.*

(d) Conc. Carth. IV. in can. *Qui die.* 66. de consecrat. dist. 1.

Anthymus ergo in secundo casu reconciliatione indiget: sed quia excommunicatio ista superiori non est reservata, validè de ea absolvi potest à primo Sacerdote approbato, qui peccatorum suorum confessionem excipiet; modò in ipsum Sacerdos ille sufficientem habeat jurisdictionem. Cæterùm si Anthymus de alia esset Diœcesi, in quâ talis censura non esset constituta, non esset etiam excommunicatus.

CASUS XV.

Tetradius, Dertonæ, aut Placentiæ habitans, cùm civem Dertonensem notabilem graviter vulnerasset, statim Ucetiam aufugit: cujus crimen postquam cognovisset Episcopus Dertonensis, statim in reum juridicè litem instrui imperavit, & servatis omnibus requisitis formalitatibus, hominem hunc, licet absentem, excommunicatum declaravit. Quâ de re quæritur, utrùm Tetradius ob latam in se sententiam excommunicatione sit ligatus?

Respons.

Antequam solvatur hæc difficultas, ad quam non sit responsio relatè ad Galliam, in quâ casus hujusmodi ad forum seculare pertinent; scitu est necesse, an Tedradius Dertonæ an Placentiæ sit incola: nam si Dertonæ habitet, hujus Urbis Episcopali subjacet jurisdictioni; sin verò Placentiæ solitum habeat domicilium, Dertonensi Episcopo nulla jam in ipsum est jurisdictio, cùm in ipsius Diœcesi non versetur. Præsuppositâ illâ distinctione,

Dicimus, id certum esse, excommunicationem scilicet, ut aliam quamlibet censuram, nullo in casu ab Episcopo aut ab alio superiore Ecclesiastico ferri posse, nisi in eos, qui actu jurisdictioni ipsius subjacent. Ita declarat Clemens III. in Decretali scriptâ ad Decanum Ecclesiæ Rothomagensis (e): En ejus verba: *A nobis fuit ex parte tuâ quæsitum, utrùm si quis ita pronuntiaverit: quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit, hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatos subditos referatur; an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus; quod hæc sententia non nisi subditi obligantur.*

(e) Clem. III. in cap. *A nobis.* 21. de sentent. excom.

Disciplinam istam adstruit, hæc juris Romani regula (f): *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*; hoc est, *non parens ex eo pœnam non patitur*; ut loquitur Glossa in constitutionem Bonifacii VIII. qui hanc regulam confirmat, ipsam afferens in probationem (g) decisionis suæ in aliam rem. Si igitur Tetradius Placentinus esset incola, nec Dertonæ domicilium haberet; certum est, quòd, cùm hujus ultimæ Urbis Episcopo nulla in ipsum competeret jurisdictio, eum quoque excommunicatione punire non posset; quandoquidem ipsius non sit Diœcesanus, & statim post admissum crimen Dertonâ Ucetiam aufugerit. Sed quamvis Tetradius Dertonæ domicilium suum habuisset, jure excommunicationem in eum ferre non posset Episcopus, quia in hypothesi nostrâ domicilium suum abdicavit, & Præsulis sui jurisdictioni fugâ se substraxit.

(f) Leg. *Extra.* fin. ff. de jurisd. l. 2. tit. 1.

(g) Glossa in cap. *Ut animarum.* 2. de constitutionibus. v. *Impunè.* lib. 1. tit. 2.

Verum tamen est, quòd, si Tetradius Dertonæ aut in alio Diœcesis loco domicilium haberet, ac processum in eum instruere cœperit Episcopus vel officialis, ac ipse ante fugam citatus fuerit, verè excommunicationem in eum ferendam incurreret: 1. quia crimine suo subjectus evasisset jurisdictioni Episcopi sui, à quo proinde citati & processum instrui in eum potuisset, ex acceptâ communiter regulâ, *ubi delictum, ibi forum.* Quam constituêre Innocentius III. (h), Gregorius IX. (i) & Innocentius IV. (k), præsens in Concilio primo œcumenico Lugdunensi; quæ Edictis Ruscinonensi (l), & Molinensi (m) confirmata est: quocircà si vadimonium desereret, fieret contumax, & ut talis castigari posset, conformiter ad antiquum Galliæ Concilium, quod ex Burchardo & Yvone Carnutensi Meldis est habitum, & cujus Decretum in summâ Decretalium reperitur (n).

(h) Innoc. III. in cap. *Postulasti.* 14. de foro compet. lib. 2. tit. 2.

(i) Greg. IX. in c. *Licet.* fin. eod. tit.

(k) Innoc IV. in cap. *Volentes.* 1. de privilegiis in 6.

(l) Edict. Ruscinon. art. 19.

(m) Edict. Molinense. art. 35.

(n) In cap. *De illis.* 1. de raptoribus l. 5. tit. 17.

2. Quia sententia directè ad rei, quocumque in loco is versetur, pertinet, cum initio processûs, judicis, qui ipsum condemnavit, potestati esset subjectus: alioqui puniri non possent homines improbi, qui, ut debitam sibi canonicam pœnam vitarent, in aliam se Diœcesim reciperent; ubi primum litis instructio in se fuisset incœpta; quoniam alterius Diœcesis, in quâ domicilium eligerent, Episcopus nullam haberet jurisdictionem ad eos puniendos de crimine, quod alibi commisissent, ut dicimus in aliâ decisione.

Hactenùs dicta majorem tamen postulant explicationem; sciendum itaque, quòd si lex, aut statutum Diœcesanum vel sententia, quâ fertur excommunicatio *ipso facto*, sit de re, quæ in Diœcesi perfici debeat, non minùs absentes, quàm incolas ligat. v. g. si Joannes, qui Atrebatæ remanet, in Bononiensi Diœcesi beneficium curatum obtineat, & in eo residêre pertinaciter recuset, ad residentiam cogi potest adhibendo suspensionem vel excommunicationem: & Bononiensis Episcopus in eum, licet absentem è suâ Diœcesi, alterutrum ex his censuris proferre potest, si beneficium suum retinêre sine residentia perseveret. Cujus rei hæc potest afferri ratio, quòd

Joannes censeatur, *fixione juris* habere Domicilium in Diœcesi, ubi situm est beneficium, & esse consequenter Bononiensis Episcopi jurisdictioni subjectus ob eandem rationem sententiam jure proferre potest Episcopus, qua Canonicus absens præbendæ suæ fructibus privetur, cùm is licentiâ sibi datâ studiorum causa in urbe remotâ abutitur, ut declarat Innocentius III. (*a*) scribens ad Episcopum Altissiodorensem; & juxta multas alias Decretales (*b*) in Beneficiarium lis instrui potest, licet is Cardinalitiâ fulgeret dignitate, isque titulo Beneficii sui privari.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Tuæ fraternitatis*. 11. de Clericis non resid. in Ecclesiâ vel præbendâ l. 3. tit. 4.

(*b*) Leo III. in cap. *Ex gestis*. 2. Celest. *III*. in cap. *Ex parte*. 8. Innoc. *III*. in cap. *Qualiter*. 9. Idem in cap. *Inter*. 10. Item in cap. *Ex tuæ*. 11. Greg. *I*. in cap. *Clericos*. 17. eod. tit.

CASUS XVI.

SERGIUS, ab Episcopo suo excommunicatus est ob peccatum, quod lethale existimabat hic Præsul, sed quod reipsâ tantùm erat veniale. Nùm homo ille verè est ex communicatus, & ut talis, bonis privatus, quibus carent ii, in quos dirum Anathema Ecclesia contorquet?

RESPONS.

Certum est, quòd. cùm excommunicatio sit pœna, *quâ ... in Ecclesiâ nulla major est*, ut loquitur Sanctus Augustinus (*c*), nullo in casu infligi potest, nisi ob culpam lethalem, & cùm aliter peccatoris emendatio procurari nequit, uti constituit Meldense concilium, an. 845. habitum, quod his verbis refert Gratianus (*d*): *Anathema est æternæ mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine; & illi qui aliter non potuerit corrigi*: ex quibus ultimis verbis constat, necesse esse, ut ad peccatoris malitiam accedat ejus pertinacia & rebellio contra Ecclesiæ mandata, conformiter ad statutum à Christo Domino ordinem, his verbis contentum (*e*): *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et secundùm hunc sensum intelligenda sunt hæc verba Innocentii III. (*f*): *caveat autem diligenter*, (quis) *ne ad excommunicationem cujusquam absque manifestâ & rationabili causa procedat.* Ex quo sequitur, quòd, cùm Sergii peccatum fuerit tantùm veniale, invalida est coram Deo in eum lata excommunicatio, cujus rationem in foro interno habêre non tenetur: quamvis in externo foro ab iis omnibus abstinere teneatur, quæ hujus occasione scandalum parere valerent, & quidem nihil æquitati magis est consonum; cùm enim excommunicatio sit omnium maxima pœnâ, quæ ab Ecclesia infligi potest, manifestè foret injustum reum venialis duntaxat peccati tantâ afficere pœnâ.

(*c*) S. Aug. l. de corrept. & gratia. c. 15. seu num. 46. in can. *Corripiantur*. 17. 24. 4. 3.

(*d*) Conc. Meldens. in can. *Nemo*. 41. 11. q. 3.

(*e*) Matth. 18. 17.

(*f*) Innoc. III. in c. *Sacro*. 4. de sent. excomm. §. *Caveat*.

Perfectè consentit hæc decisio cum Doctrina Sancti Thomæ. Sic autem eâ de re mentem suam aperit Angelicus Doctor (*g*); *Judex Ecclesiasticus excommunicatos excludit à regno quodammodo. Unde cùm non debent excludere nisi indignos ... nec aliquis reddatur indignus, nisi per peccatum mortale amiserit caritatem, quæ est via ducens ad regnum; ideò nullus excommunicari debet, nisi pro peccato mortali ... sed quia excommunicatio est gravissima pœnarum; pœnæ autem sunt medicinæ secundùm philosophum in 2. Ethicorum: sapientis autem medici est, à levioribus medicinis incipere & minùs periculosis & ideò excommunicatio infligi non debet, etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendi ad judicium, vel ante terminationem judicii sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo: tunc enim, postquam monitus fuerit, si obedire contempserit, contumax reputatur, & excommunicari debet.* Nititur ista Angelici Doctoris sententia, non modò Meldensi Concilio, à nobis jam laudato, sed & alio multi sæculis antiquiore, Claramontii in Alvernia an. 549. habito (*h*). Idem denique docet Sylvius, hanc dicti sui rationem subjiciens (*i*): *Neminem enim debet vel potest* (Ecclesia) *separare à suo corpore, quem Christus à suo non excludit.* Cui hanc aliam quoque addit rationem: *Sed & Medicus reputaretur crudelis, qui membrum sanum, etsi levi defectu laborans, amputaret à corpore.*

(*g*) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæstiunc. 2. in corp.

(*h*) Conc. Claramont. 11. in can. *Nullus*. 42. 11. q. 3.

(*i*) Fr. Sylvius in supplem. S. Tho. q. 21. art. 3.

Ad plenam autem dictorum hactenùs confirmationem, hîc Tridentinæ juvat addere Decretum Synodi (*k*). quæ districtè jubet Episcopis, ne excommunicatione, non nisi parcè & gravibus de causis utantur. *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ*, inquiunt Patres hujus Concilii, *& ad continendos in officio populos valdè salutaris, sobriè tamen magnâque circumspectione exerendus est; cùm experientia doceat, si temerè aut levibus de causis incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm salutem.* Sapiens illud Decretum à Ludovico Magno in inclyto edicto an. 1695. (*l*) admissum est: & cum Doctrinâ Ecclesiæ Patrum apprimè consentit, ac præsertim Sancti Leonis Papæ, cujus hæc sunt verba (*m*): *Nulli Christianorum facilè communio denegetur*, inquit hic Sanctus Doctor, *nec ad indignantis fiat hoc Arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatûs ultionem invitus & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis: cognovimus enim pro commissis & levibus verbis. quosdam à gratiâ communionis exclusos, & animam, pro quâ Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sævi judicii sauciatam & inermem quodammodo, exutamque omni munimine, Diabolicis incursibus ut facilè caperetur, objectam.* Denique Decretoria hæc Canonis (*n*) ex Origenis operibus deprompti verba addemus, quem Sancto Hieronymo adscribit Gratianus: *Si quis non recto judicio eorum, qui præsunt Ecclesiæ, depellatur & foras mittatur: si ipse non ante exiit, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus; & ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus sit: & ille foris; qui intus retineri videtur.*

(*k*) Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 3.

(*l*) Edict. 1695. art. 26.

(*m*) S. Leo. Epist. 82. c. 6.

(*n*) Origen. in can. *Si quis*. 4. 24. q. 3.

CASUS XVII.

THEODOTUS, cui compertum est, excommunicationem in se latam esse invalidam, seu quia peccatum, cujus gratiâ excommunicatus est, non est mortale, vel Judex Ecclesiasticus nullam in se jurisdictionem habebat; vel quia non observatæ sunt formalitates requisitæ ad validitatem sententiæ, quâ excommunicatio decernitur, potest-ne tutâ conscientiâ deinceps celebrare ceterasque, ut antè, obire functiones suas?

RESPONS.

Distinctione opus est; nam Theodotus vel clâm duntaxat, vel publicè celebrare intendit: in primo casu potest; cùm enim verè non sit excommunicatus, non æquum est, ut pœnas excommunicationi annexas patiatur, nec de eâ opus est, ut absolvatur, uti ait Gelasius Papa in canone. quem in suo Decreto refert Gratianus (*o*) his verbis: *Cui est illata sententia, ... si injusta est, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergo eâ se non absolvi desideret, quâ se nullatenùs perspicit obligatum.* Id etiam constat ex famoso exemplo, quod apud Sanctum Gregorium magnum legitur, scribentem ad Magnum Ecclesiæ Mediolanensis Sacerdotem, qui absque causâ fuerat excommunicatus

(*o*) Gelas. r. in can. *Cui est illata*. 46. 11. q. 3.

catus

catus: En verba hujusce Sancti Pontificis (a): *Sicut exigente culpâ quis à sacramento communionis digoè suspenditur, ito insontibut nullo moda talis debet irrogari vindicta. Comperimus siquidem, quod Laurentios, quondam Frater & coepiscopus noster, nullis te culpis exigentibus communione privaverit: ideòque hujus praecepti nostri authoritate munitus, officium tuum securos perage & communionem sine aliqua sume formidine.* Quæ doctrina conformis est 1. Sancto Hieronymo (b), asserenti quòd ut leprâ mundum non inficit Sacerdos, sic insontes ligare non potest Episcopus: 2. Sancto Augustino, qui ad Classicianum injustè ab Episcopo suo excommunicatione ligatum scribens, dicit (c): *Quod illud planè non temerè dixerim: si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè ei potiùs oberit qui faciet: quam ei, qui hanc patietur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur immeritam nulli pœnam ingerit.*

(a) S. Greg. l. 12. epist. 16

(b) S. Hieron. l. 3. in Matth. in hæc verba: *Quodcumque ligaveris.* &c.

(c) S. Aug in fragm. epist ad Classician. l. post epist. 250 novæ edict.) extat. in can. *illud* D. 11. q. 3.

Verùm idem omnino non est dicendum in secundo casu, hoc est, si deinceps functiones suas publicè obire contendat Theodotus; licet enim celebrando nullam irregularitatem aliam-ve pœnam canonicam incurrat, gravissimè tamen peccaret ob futurum inde scandalum, si in eo loco, ubi esset cognitus & haberetur excommunicatus, celebraret. In publico igitur à Ministerio suo abstinère debet, ne debitam authoritati Ecclesiæ reverentiam infringat; si lata in eum sententia, publicè fuerit promulgata: *Ne etsi injustè ligatus est, culpa, quæ non erat, fiat;* ut loquitur idem Sanctus Gregorius (d).

(d) Idem. Hom. 26. in Evang.

Attamen in hoc casu imminenti scandalo posset mederi, promulgatâ causâ, cur nulla sit & irrita excommunicatio in se lata; tum enim si ipsius injustitiam & invaliditatem pro certo & extra omne dubium manifestaret, deinceps celebrare & functiones suas, etiam publicè sine peccato exercere posset. Gabriel Biel (e) tam dilucidè rem istam exponit, ut textum ejus, licet paulo longiorem, prætermittere nefas esse putemus: hæc sunt igitur istius Doctoris verba: *Si vero sententia excommunicationis fuerit nulla ob defectum jurisdictionis super excommunicatum simpliciter, vel in illo casu, quo fertur excommunicatio, vel quia fertur post appellationem legitimè interpositam, vel quia habet intolerabilem errorem expressum aut quia nulla præcessit monitio, vel ob alium defectum, propter quem ipsa jure est irrita, tunc non oportet eam timere, nec se pro excommunicato gerere, vitando communionem sacramentorum & hominum: quoniam quod non est non oportet timere; sed dum sententia est nulla, jam non est excommunicatio, neque quòad Deum, neque quòad Ecclesiam; ea ergo non est timenda quòad Deum, quia nulla culpa est: nec quòad Ecclesiam, quia secundùm veritatem nullam sententiam juris incurrit, qui sententiam; quæ nulla est non custodit. Timenda tamen est, non sententia, sed scandalum populi vulgaris nescientis sententiam esse nullam; & ad illud sedandum servanda est in publico: quò usque scandalum rationabiliter sedatum fuerit. Unde si aliquis publicè excommunicatur & denuntiatur nulliter, ex adverso publicet sufficienter ipse causam, propter quam sententia est irrita, quo facto, non pareat sententiæ; & si aliquis tunc scandalizatur, non est scandalum pusillorum, sed Pharisæorum, secundum regulam Christi Matth. 15. contemnendum: Attamen non tenetur eam servare in occulta ante scanduli sedationem: sed neque in occulta neque in publico, coram sapientibus, quibus nota est nullitas sententiæ, tenetur eam observare.* Integrum illud, quamvis longius, testimonium referre necesse duximus, quia mutilum à Navarro affertur, qui cum aliis quibusdam Authoribus illud citat. Cæterùm istam difficultatem sic quoque definiunt Paludanus; Sanctus Antoninus, Sylvester, Navarrus, Avila, Sayrus, Graffius, aliique plores inclyti Theologi & Canonistæ (f).

(e) Gab Biel. in 4. dist. 18. q. 2. conclus. 8.

(f) Pet. Palud. in 4 dist. 18. q. 1. S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 24. c. 73. §. 1. Sylvest. v. *Excommunicatio.* 2. n. 1. Navarrus in c. *Cùm contingat* de rescript. caus. nullit. 15. remed. 2. & Manual. c. 27. n. 3. Avila de censuris. part. 2. c. 6. dub. 1. Gregor. Sayrus thesaur. 1 lib. 1. c 16. n. 43. Jac. de Graffiis lib. 4 decisionum aurearum c. 3. n. 13 & alii.

CASUS XVIII.

Curtius, cui nulla res est familiaris, clàm subrepta Mævio nummis ducentis, iisque perperam dissipatis, furtum illud confessus, de eo absolutus est; post acceptam convenientem satisfactionem, cùm sincero illud restituendi quàm primum poterit, proposito. Mævius furtum detectum ad judicem detulit; & monitorium promulgari curavit, quod juxtà solitam formam in reum denuntiatum est. An Curtius in hac hypothesi excommunicationem incurrit?

Responsio.

Cùm excommunicatio, ut jam ostendimus in responsione ad primam difficultatem, ob mortale duntaxat incurratur, existimamus, Curtium in casu proposito excommunicatione non fuisse ligatum: quia furtum à se commissum sacramento Pœnitentiæ deletum est, & cùm ducentos nummos restituere jam non posset, quando publicato monitorio contorta est excommunicatio, dici nequit, eum esse mortalis peccati conscium, quòd non restituat, cùm ad restitutionem sibi impossibilem non teneatur, ex hac Bonifaci VIII. regulâ (g): *Nemo potest ad impossibile obligari;* & ex hac alia juris civilis (h) *Impossibilium nulla est obligatio.* Casum istum ita solvunt Sylvester, Navarrus, Avila, & Eveillon (i): quò etiam redit illud Sancti Gregorii Magni effatum: Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit (k). Hinc Sanctus Carolus in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. non vult, ut monitoriæ concedantur literæ, quibus constituatur excommunicatio *ipso facto* in eos, qui post tertiam promulgationem non obtemperaverint, cùm certò constat, eum, contra quem requiruntur, damnum à se illatum non posse resarcire (l): *Porrò hujusmodi excommunicationum litteræ non concedantur ... contra aliquem pro rebus, quæ in Monitoriis litteris exprimuntur, satisfacere non posse constet.* Quæ verba Concilii non minùs de impotentiâ morali, quàm physicâ intelligenda sunt; modò tamen is, qui eâ tempore promulgati Monitorii, premitur, ad illam se-ipsum, ex malitiâ ad vitandam restitutionem non redegerit; cùm enim in hoc casu mortalis peccati reatum contraxisset; existimamus, eundem, non obstante tali impotentiâ, excommunicationem non esse vitaturum; nisi sincerâ pœnitentiâ delictum suum reparasset, adjuncto firmo restituendi proposito, ubi primùm penes se esset: cùm ipsius obligationem non extinguat, sed tantùm suspendat talis impotentia; ita ut, si multis elapsis annis illatum à se damnum reparare posset, & restitutionem omitteret, tùm promulgatam excommunicationem incurreret, si nec mortuus nec depositus fuisset Judex Ecclesiasticus, à quo lata esset: quæ conditio consultò à nobis additur, quia censura quælibet ex obitu aut depositione ferentis desinit, si actu non fuerit antè incursa.

(g) Reg. 6. de reg. juris in 6.

(h) L. *Impossibilium.* 145. ff. de diversis regulis juris antiqui.

(i) Sylvest. v. *Excommunicatio.* 1. q. 12. Navarrus. in c. *Inter verba.* 55 11. q. 3. Conclus. 6 n. 399. Avila de censuris. 2. part. c. 5. disp. 5. dub. 1. Eveillon. tract. de excommunic. & monit. cap 19 art. 1.

(k) Greg. in c. *Cognoscentes.* 2. de constitut.

(l) Conc. Medialan 4. part. 3. tit 8. de foro Episcopali.

Duo autem quoad propositam difficultatem acutè observat author modernus (m): primum; si ante latam excommunicationis sententiam Mævius ex caritate aut liberalitate Curtio ducentos

(m) Colloq. Andegav. mensis maii. 1712. q. 2.

nummor restituendi obligationem condonasset, tùm censuram illam Curtius non incurreret, cùm in hoc casu de nullâ erga Mævium restitutione teneretur. Alterum, idem dicendum est, si ex sententia Curtio ad restitutionem tempus fuisset determinatum, & ante elapsum tempus illud majorem Mævius Curtio dilationem concessisset: tùm enim Curtius concessâ dilatione posset uti absque timore incurrendi in excommunicationem post determinatum es sententiâ temporis terminum. Ratio est, quia actori præter ejus voluntatem favere voluisse judex non censetur, & si Mævius longiorem, quàm quæ ex sententiâ fertur, temporis dilationem reo concedere, ipsum rogasset, ejus procul dubio intentioni fuisset obsecutus; cùm, præterquam quòd sole ejus causa agatur, actori quidquam ultra petitionem suam Judex non debet concedere.

CASUS XIX.

Cum Acacius duplionem clàm Bertino, prædiviti Tolosano civi esset furatus, hic supplicem Judici libellum dedit, in quo præposterâ ostentatione falsò supposuit, vigesies majorem sibi summam fuisse surreptam, ac monitorium obtinuit, quod in reum posteà, conscios que furti non revelantes promulgari curavit. Petrus, cui notum erat, duplionis unius tantùm esse furtum ab Acacio factum; ob tantillum damnum ad revelationem se non tenêri putavit. Quâ de re quæritur, utrùm Acacius & Petrus excommunicationem incurrerint; prior, quia non restituit; alter, quia non revelavit?

Respons.

Certum est effatum, illos tantùm anathemati subjacêre, quos sententiâ suâ excommunicationis percellere Judex intendit: Constat autem, æquum non esse Judicem qui hominem levis tantùm damni proximo illati reum omnium maximâ pœnâ afficere intendit; cùm manifestè ab ipsâ mente Ecclesiæ deflecteret, nec non ab Edictis Principum, qui, ut alibi probatur, vetant, ne ulla feratur excommunicatio, nisi ob delicta gravissima & scandalosa. Dicendum igitur, quòd, cùm pro homine prædivite damnum, quod Bertino Acacius intulit, tanquam grave haberi nequeat, quodque levior ipse Bertinus judicavit, quam ut obtineret, reum excommunicatione ex eo puniri, quoniam Judici furtum notabilius falsò supposuit; non verisimile est, intendisse Judicem, quod in casu proposito valeret ista excommunicatio, eumque falsum Bertini libellum fuisse rejecturum, si nota sibi fuisset rei veritas. Unde colligimus, neque Acacium, neque Petrum in excommunicationem incurrisse ob solum intentionis defectum in superiore, qui deceptus tulit sententiam.

Nititur ista Decisio tribus juris regulis, quarum prima est ista: *Nihil tam contrarium consensui, quàm error*, inquit Glossa (a), quæ eam de Lege Digestorum deprompsit (b): Unde alibi concludit (c), quòd *Errantis nullus est consensus.* Judex autem Ecclesiasticus deceptus est petitam Bertino concedens licentiam, quam non obtinuisset, si nudè veritatem complexus esset ipsius libellus. Nullatenùs igitur Judex excommunicationi nomine suo & authoritate promulgatæ assensus est.

Altera regula est Innocentii III. qui asserit, quòd *non deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt* (d). Atqui Bertinus est deceptor, eoque magis damnandus, quòd Ecclesiæ imponere, ejusque authoritatem cupiditati atque ostentationi suæ submittere temerè attentarit. Nullum igitur co-

(a) Gloss. in c. *Si adversùs* fin. de restitut. in integrum. v. *Jurare* in 6. l. 1. tit. 21.

(b) Leg. *Si per errorem.* 15. ff. de jurisdict. l 2. tit. 1.

(c) Glossa in c. *Ad nostram* fin. de conjug. servor. v. *Conditionis.*

(d) Innoc. III. in cap. *Inter.* 8. de donat.

tam Deo & hominibus effectum sortiri debet excommunicationis sententia, quam sub falso prætextu obtinuit.

Tertia est Bonifacii VIII., quæ sic habet (e): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*: Quam regulam deprompsit hic Papa ex his sancti Gregorii magni verbis (f): *Sancitum est, ut ea quæ contra Leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.* Bertinus autem eam, de qua agitur, excommunicationis sententiam *contra jus* obtinuit: Cùm strictè à Concilio Tridentino (g), aliisque permultis Galliæ Synodis prohibeatur, ne feratur excommunicatio, *nisi gravibus de causis, & pro re non vulgari.* Nulla igitur habenda est excommunicatio à Bertino dolosè in Acacium & Petrum obtenta.

(e) Bonifac. VIII. in reg. 65 de regulis juris in 6.

(f) S. Greg. in can. *Imperiali.* 13. 25. q. 2.

(g) Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reformat.

CASUS XX.

Cum Murcia Episcopus mandato suo vetuisset, ne quis è suis Diœcesanis, sub excommunicationis pœnâ clandestinis adesset matrimoniis, ut testis, Geofridus, qui, ut amico faveret, uni adfuit, hâc fuit censurâ ligatus?

Respons.

Ut quæstioni huic fiat satis, duplex est distinguenda censuræ species; alia quæ dicitur *latæ sententiæ*, alia *ferendæ sententiæ*. Prior incurritur *ipso facto*, actionem prohibitam faciendo, & ubi primùm commissa est, nullâ etiam interveniente sententiâ, quâ declaretur incursa. Sed non idem dicendum de altera censuræ specie, quæ, propriè loquendo, est tantùm comminatio, quæ verò monitionis locum obtinet, quæque triplex ad validitatem censuræ requiritur, conformiter ad hæc verba Constitutionis à Gregorio X. in secundo œcumenico Lugdunensi Concilio, an. 1273. habito, promulgatæ (h): *Judices sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla.* Vel duabus saltem juxta Tridentinum Concilium (i), *præcedente binâ saltem monitione.* Unde sequitur, in casu proposito excommunicatione Geofridum non fuisse ligatum, si his terminis enuntiaretur Episcopi mandatum, *sub pœna excommunicationis*, vel, *sub interminatione anathematis*, vel *decernimus excommunicandum*, aut denique *excommunicabitur*. Quamvis hæc ejus culpa censuræ promulgatione puniri queat, nulla erga eum monitione neque particulari neque publicâ utendo: At è contra si hæc mandato Episcopi verba essent inserta, *sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ*, vel hæc alia: *Sit anathema*, aut hæc denique; *absque ulla alia declaratione sit excommunicatus*, vel *noverit se excommunicatum*, vel, *incurrat excommunicationem*, vel, *habeatur pro excommunicato*; certum est, ipsum esse excommunicatum. Idem dicendum de suspensione & interdicto, uti de excommunicatione.

(h) Greg. X. in c. *Constitutionem.* 9. de sent. excommunic. suspens. & interdict. in 6.

(i) Conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3.

CASUS XXI.

Episcopus Monasteriensis promulgato statuto Diœcesis suis Sacerdotibus, ne popinam adirent, prohibuit sub pœnâ excommunicationis, quæ his verbis declaratur. *Presbyter, qui tabernam frequentaverit excommunicetur*, vel *subjiciatur excommunicationi.* Nunquid Sacerdos, qui hoc statutum infregit, censetur *ipso facto* excommunicatus?

Respons.

Utraque formula est ambigua, utporè, quæ de tempore præsenti vel futuro apprimè intelligi possit, hoc est, quæ excommunicationem deno-

tat.

tet, vel *latæ sententiæ*, vel comminatoriam tantùm, ut observat Caballutius his verbis (a): *Quæ formulæ ambiguæ sunt, eò quod intelligi possint de præsenti, quod ex se infert pœnam latæ sententiæ, & de futuro, quod non nisi ferendam à judice significat.* Quare in his casibus, addit doctus hic Professor, *exploranda erit ex aliis verbis in Canone contentis ipsa Legislatoris mens; sed, si ne quo hâc viâ explorari possit, tunc judicandum esse censent communiter Doctores, censuram non esse latæ, sed ferendæ sententiæ.*

(a) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 6.

Nititur hæc sententia 1. Lege Digestorum his verbis contentâ (b): *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt, potiùs quàm asperandæ.* 2. Canone quem refert in Decreto Gratianus (c), qui eandem Legem approbat. 3. Istâ juris regulâ (d): *In pœnalibus causis benigniùs interpretandum est.* 4. His tribus aliis juris Canonici regulis, quas affert Bonifacius VIII. (e): Primâ: *Odia restringi & favores convenit ampliari.* Secundâ: *In obscuris minimum est sequendum.* Tertiâ, quæ primam a nobis citatam Legem confirmat: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Ex quibus omnibus colligitur, quòd, si certò dignosci non possit, verum statuti, de quo agitur in casu proposito, terminorum sensum ad excommunicationem *latæ sententiæ* non pertinêre, ii tantùm de comminatoriâ exponendi sont, neque in hoc casu judicandum est, Sacerdotem mandati Episcopi Monasteriensis transgressorem esse excommunicatum.

(b) Leg. Interpretation. 42. ff. de pœnis. lib. 48. tit. 19.
(c) Can. Pœnæ 18. de pœnitentia dist. 1.
(d) Leg. Factum 197. ff. §. 2. de divers. reg. juris antiqui.
(e) Regul. 15. 30. & 49. de regulis juris in 6.

CASUS XXII.

STEPHANUS, de libidinoso cum Matronâ nobili commercio valdè suspectus, cùm ad preces parentum ejus consuetudinem hanc Stephano sub pœnâ excommunicationis *ipso facto* prohibuisset Episcopus, si eâ deinceps familiariter uteretur, per aliquot menses obtemperavit: Sed mortuo Episcopo idem cum hâc Matronâ commercium fermè per annum habuit. Nonne in excommunicationem incurrit?

RESPONS.

Ut dilucidè solvatur hæc difficultas; observandum est 1. censuras excommunicationis, suspensionis & interdicti dividi in censuras *à jure* & censuras *ab homine*.

Censuræ *à jure* seu *à Canone* illæ dicuntur, quas statuit jus commune, ut Leges ac statuta à superioribus Ecclesiasticis lata, hoc est, à Conciliis generalibus vel provincialibus per sua Decreta; à Summis Pontificibus per constitutiones suas; vel jure particolari Diœcesis cujuslibet, quod continent statuta Diœcesis alicujus generalis, aut privata statuta, quæ pro quibusdam Ecclesiis condunt Episcopi; cùm expressè Superiori non reservantur, aut à Capitulis generalibus vel provincialibus Ordinum Religiosorum aut similium, in eos, qui publica quædam & scandalosa peccata committunt, quæque ad eos omnes extendontur, qui earum fiunt conscii, dum viget Lex, quæ legitimè promulgata fuit & acceptata.

Censuræ *ab homine* sont eæ, quas sententiâ suâ seu judicio Superior decernit in quibusdam casibus, & in quædam privata delicta; eæque non minùs pro præterito, quàm futuro tempore infligi possunt, in quo à prioribus distinguuntur, quæ ad solum futurum tempus pertinent.

2. Non minoris interest observare, quod triplex inter duas illas censurarum species intercedit discrimen. 1. Quòd absolutio de censuris *à jure* Superiori nunquam reservatur, nisi id expressè declaret Lex, quâ fertur censura: ac proinde quod quilibet Confessarius approbatus de eâ validè & licitè potest absolvere, si in pœnitentem ipsi competat jurisdictio, uti declarat Innocentius III. in Decretali (f), his verbis: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit; eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Sed è contrario absolutio censurarum *ab homine* est semper reservata, de quâ proinde tantùm absolvere potest Superior, cui retinetur, ejusve successor, aut denique in casu appellationis Superior major, seu per se ipsum, seu per alium ad id à se specialiter deputatum.

(f) Innoc. III. in c. Nuper. 29. de sent. excom. &c.

2. In hoc differunt duæ illæ censurarum species, quòd censuræ *à jure* ad omnes spectent Legis transgressores; contra verò censuræ *ab homine* quasdam tantùm privatas personas & nominatim, aut saltem formali Superioris intentione designatas afficiant.

3. In eo quoque differont hujusmodi censuræ, quòd incurratur censura *à jure* dùm obtinet Lex quâ fertur: Censura verò *ab homine*, cùm per modum prohibitionis in futurum profertur, non incurritur prohibitionis transgressione, nisi per vitam Superioris, qui eam decrevit in eos, qui talem aut talem in posterum culpam admitteot.

Præsuppositis illis regulis colligendom est, quòd, cùm censura comminatoria Episcopi erga Stephanum, inter eas reperiatur, quæ *ab homine* vocantur; cùmque hic homo prohibitionem, cui erat annexa, tantùm post mortem Episcopi violaverit, is in excommunicationem pro certo non incurrit.

CASUS XXIII.

ALPHONSUS ob cædem conductitiam, seu assassinium à se commissum excommunicatus, potestne iterùm ob idem crimen vel aliud posteà a se admissum anathemate percelli?

RESPONS.

Homo iste, licèt ob assassinium à se commissum jam excommunicatus, alterâ potest excommunicatione ligari, non solùm ob aliud crimen, quod posteà commisit, sed etiam ob idem, propter quod jam excommunicatus fuerat, ut sic majori pudore suffusus resipiscat. Ita sanctus Thomas his verbis (g): *Ille, qui excommunicatus est una excommunicatione, potest iterùm excommunicari per ejusdem excommunicationis reiterationem, ad majorem sui confusionem, ut, vel sic à peccato resiliat, vel propter alias causas, & tunc tot sunt principales excommunicationes quot causæ, pro quibus aliquis excommunicatur.* Idem etiam clare constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum, Decanum & Cantorem Ecclesiæ Lugdunensis, quam posteà referemus loquendo de absolutione ab hac censura (h).

(g) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3. quæstiunc. 3. in corp.

(h) Cas. MET-TALLOS.

CASUS XXIV.

BALDUINUS, Clericus tonsurâ initiatus, majorem quidem incurrit excommunicationem, sed est toleratus, nec publicè talis est denuntiatus. Fitne ex eo incapax, ut provideatur de Beneficio, aut Clericalem habeat pensionem, quam obtineret?

RESPONS.

Certum est, istum excommunicatione majori ligatum, *ipso jure*, fieri inhabilem ad habendum quâcumque ratione aliquod Beneficium, ut declarat Innocentius III. in unâ Decretali ad Decanum Ecclesiæ Coloniensis scripta (i): *Respondemus*, inquit hic Papa, *quod..... Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica Beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea licitè*

(i) Innoc. III. in c. Postulastis. 7. de Clerico excommunicato &c. lib. 5. tit. 27.

licitè retinere..... cùm ea non fuerint canonicè consecuti. Sed ad majorem hujusce difficultatis expositionem addendum 1. Clericum excommunicatum, qui electus aut præsentatus fuisset ad Beneficium, quique posteà ab excommunicatione esset absolutus, illius confirmationis aut collationis esse incapacem: quia in hoc casu electio vel præsentatio invalida fuit. Sed è contrà si Clericus ante incursam excommunicationem de Beneficio fuisset provisus, & postea eam incurrisset ante acceptum aut aditum Beneficium, teneret collatio seu provisio, & sufficeret, ut absolveretur ante acceptationem aut aditionem Beneficii, ut observat Author Colloquiorum Andegavensium (*a*): 2. Quod de invaliditate collationis factæ excommunicato, modò dictum est, id intelligendum esse de quâcumque provisione seu simplici, per resignationem, aut permutationis causâ, seu provisio sit titulus, vel commenda; quamvis esset in bonâ fide, nec se excommunicatum putaret, tùm cùm sibi facta est collatio. 3. Hæc omnia pariter esse affirmanda non solùm de excommunicato denontiato, sed etiam de excommunicato tolerato. 4. Quòad pensionem Clericalem, quam haberet, nos existimare, eundem de illâ non posse privari; cùm de pensionibus nulla in hoc casu fiat mentio in Canonibus. Contrariam tamen opinionem tenet Covarruvias (*b*), quæ ejus opinio non est contemnenda. Sunt etiam quidam Authores, ut Avila (*c*), ex antecedenti excommunicatione ad obtinendam pensionem Clericum non fieri inhabilem: quæ opinio Cabassutio videtur probabilis (*d*).

CASUS XXV.

PALAMAUES prior sancti Mauritii, juridicâ sententiâ excommunicatus declaratus, sitne privatus Beneficio suo per hanc censuram?

RESPONS.

Quamvis ex præcedenti excommunicatione ad Beneficium obtinendum incapax fiat Clericus, ex consequenti tamen post ipsum obtentum non eo fit privatus *ipso jure*, cùm ex nullo Canone nullâve Decretali hæc Beneficiariis jam provisis pœna imponatur. *Excommunicatio*, inquit Cabassutius (*e*), *aliave censura atque irregularitas præcedens electionem aut provisionem beneficii facit eam invalidam & irritam..... sed collato jam beneficio superveniens, non inducit beneficii vacationem.* Rei hujusce probationem, præsertim quòad irregularitatem suppeditat Decretalis Innocentii III. (*f*), in quâ mandat hic Papa, Episcopum Albiganensem, qui ex homicidio factus fuerat irregularis, cujus pravo suo consilio fuerat particeps, esse commonendum, ut Episcopatui cedat; alioqui per pœnas Canonicas de ipso amoveatur, hoc est, necesse esse ut juridica interveniat sententia, quâ beneficio suo reus privetur, cujus aliter legitimus remanet titularis. Unde à *simili* idem colligendum est de excommunicatione aliisque censuris.

Sententiam nostram confirmat alia ejusdem Summi Pontificis Decretalis: Nam hic Papa loquens de Beneficiariis excommunicatis, asserit quidem, nova ei conferri non posse beneficia; sed pro iis, quæ ante incursam censuram obtinuere, id unum affert, quod videlicet (*g*): *Sunt Ecclesiastica Beneficia spoliandi*; hoc est, eosdem beneficiarios privari non posse, nisi per sententiam Judicis, qui eos spoliare potest, præsertim si eadem innodati censurâ per annum perseverent, parùm curantes, ut de eâ absolvantur (*h*). Est & alia ejusdem Papæ Decretalis (*i*), in quâ declarat, quòd *illi proventus Ecclesiastici meritò substrahuntur* (per sententiam videlicet Judicis, ut exponit Glossa (*k*), *cui Ecclesiæ communio denegatur.* Ex quo patet, eum titulo Beneficii non spoliari. Ita argumentatur Suarez (*l*).

(*a*) Colloq. Andegav. mensis Aprilis an. 1712 q. 2.

(*b*) Didac. Covarruvias à Leyva Relect. cap. *Alma mater.* 1. part. §. 7. & Gygas tract. de pensionibus. q. 14.

(*c*) Avila de censuris 2. part. c. 6. dub. 7.

(*d*) Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 1. c. 11. n. 8.

(*e*) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 11. n. 8.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ex litteris* 10. de excessibus Prælatorum & subditorum. l. 5. tit. 31.

(*g*) Innoc. III. in c. *Postulastis.* 7. de Clerico excommunicato &c.

(*h*) Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 3.

Conc. Parisiense an. 1346. c. 3.

(*i*) Idem in cap. *Pastoralis* 13. *Verùm.* de appellationibus recusat. & relat. omnibus. l. 2. tit. 28.

(*k*) Gloss. in cit. cap. *Pastoralis.* v. *substrahuntur.*

Ita quoque constituit Rota, ut refert idem Cabassutius (*m*), & docent, non solùm multi Doctores, ut Sylvester de Prierio, Gomesius Covarruvias, Felinus, Panormitanus, & Ugolinus (*n*); sed & celeberrimi Galliæ Canonistæ & Jurisperiti, præcipuè Gregorius Tolosanus, Papo, & Pastor, quos laudat & sequitur Cabassutius (*o*).

CASUS XXVI.

RIGOBERTUS, resignato Prioratu suo Jacobo, qui posteà nominatim excommunicatur & talis ex officialis sententia denuntiatus est, retentâ tamen in dictum Prioratum pensione, quam à biennio non persolvit Jacobus Rigobertus, inquam ad ipsum misit epistolam, quâ ab eo duorum annorum pensionis reliquationem petit, & more solito Epistolam suam his terminis subscripsit: Sum toto animo, Domine humillimus tuus & obsequentissimus servus. Quæritur, utrùm ex hoc excommunicationem minorem incurrerit?

RESPONS.

Id pro principio supponendum, idem de Epistolâ, quæ ad aliquem mittitur, esse dicendum, atque de colloquio, quod, cum ipso habetur, ex his verbis Romani oratoris (*p*): *amicorum absentium colloquia, Epistola*, & ex his aliis: *Litterarum aliquid ad te darem, ut loquerer tecum absens.* Id tanquam verum agnoscit Innocentius III. (*q*), dicens: *Litera nostra cum salutationis alloquio!* Unde ait Bartolus (*r*), quòd scribere Epistolam idem est, atque eum alloqui, ad quem mittitur.

Posito isto principio, sequitur, ad excommunicatum à quopiam scribi posse eodem prorsùs modo, quo cum potest alloqui. Certum est autem, eum in locutione posse communicare, 1. cùm de ejus emendatione ac salute agitur. 2. Loquentem absque excommunicationis periculo alia ex occasione addere posse verba, quæ ad eam non referantur, & quibus ejus duntaxat aucupetur benevolententiam. *Excommunicationis sententiam non incurrit*, inquit Gregorius IX. (*s*), *qui non excommunicato in his quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem animæ pertinent in locutione participat; licèt etiam alia verba incidenter, (ut apud eum magis proficiat) interponat.* Quâ de re asserit Innocentius IV. in suo in Decretales commentario (*t*), id etiam ei licitum esse, quamvis incidenter proferantur verba, *quæ non faciunt*, inquit, *neque ad absolutionem neque ad salutem* (excommunicati). Ulteriùs etiam progreditur Ancharanus dicens (*u*): *Si quis principaliter ad hoc tendit, ut excommunicatum ad pœnitentiam reducat verbis persuasivis, si cum tali locutione immisceat incidenter potum, vel comestionem in mensâ, vel cum eo habitet principaliter ad finem conversionis; talis non incidit in Canonem.* Unde sequitur, quòd, cùm ex hoc Canonista licita sit comestio cum excommunicato imò & cohabitatio, ut saluti ejus provideatur, à fortiori ad eum mitti salus potest per Epistolam, ut fert casus propositus, juxta istam juris regulam: *Ubi majus conceditur, minùs concessum esse videtur* (*x*): Et hanc aliam (*y*): *Plus semper in se continet quod est minus.* Quibus regulis moliti nituntur Canones (*z*).

Nihil autem rei tam accidentarium, de quâ ad Jacobum scripsisse supponitur Rigobertus, quàm verba, quibus juxta solitam Literarum omnium consuetudinem Litteras suas terminat; cùm Epistolæ suæ is erat scopus præcipuus, ut pensionis suæ exigeret solutionem, & addita ad finem epistolæ

(*l*) Fr. Suarez de censuris. disp. 13. sect. 1. n. 1.

(*m*) Rot. decis. 195. (in novis) apud Cabassut. cit.

(*n*) Sylvester v. Excommunicatio 3. n. 1 §. 9.

Lud. Gomes tract. de expectativis n. 60.

Didac. Covarruvias in cap. *Alma mater.* 1. part. §. 7. n. 4 notab. 11.

Felinus in cap. *Insinuatum* de Simonia.

Panormit. in c. *Cùm Clerici.* de pactis. n. 2.

Ugolinus de Simonia tab. 1. c. 19.

(*o*) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 9. n. 1 & apud eum Gregor. Tolosanus instit. benefic. c. 26. n. 2.

Bengeus de Simonia in benef. n. 43.

Papon. tom. 1. Notariorum l. 2. pag. 90.

Pastor. l. 3. de benef. tit. 18. n. 17.

(*p*) Cicero 2. Philippicarum & ad Atticum 7.

(*q*) Innoc. III. in c. *Si aliquando* 42. de sent. excom.

(*r*) Bartol. in l. *modo* 26. n. 4. vers. *Hic verò fuit.* ff. de donationibus.

(*s*) Greg. IX. in c. *Cùm voluntate* 54 de excomm.

(*t*) Innoc. IV. ad c. *Cùm voluntate* cit. v. *Incidenter.*

(*u*) Petr. Ancharan. in eod. c. notab. 2. n. 3.

(*x*) Innoc. III. in c. *Ex parte* 27. de decimis l. 3. tit. 30.

(*y*) Reg. 35. de reg. juris in 6.

(*z*) Innoc. I. in can. Illud. 3. dist. 95.

Can. *Præcipimus.* 24. 12. q. 1.

Joannes Papa in can. *Visis.* 16. q. 2.

otiæ suæ expressio sit tantùm incidens. His adde, quòd Rigoberti intererat, ne suum in Jacobum contemptum, stilo superbo & solitæ consuetudini contrario scribens testaretur; ne is de ipsius solutione parùm sollicitus contemptûs vicem rependeret. Hanc eandem opinionem tuetur Fagnanus (a), supra laudatas multas adducens authoritates. Hanc tamen opinionem in solâ casus propositi circumstantia ut veram admittimus, in quo Judex Ecclesiæ, è communione Fidelium Jacobum demens, damnum pro certò Rigoberto, neque aliis ejus creditoribus ex suâ sententiâ inferre potest, neque ipsi solutionis suæ exigendæ medium auferre. quam proinde literis aut aliter sollicitare poterat: cæterum ex canonibus alis quælibet consultò cum excommunicatis habenda interdicitur communio.

(a) Fagn. in cap. *Si aliquando* d. excommunicat. n. 16. & 19.

CASUS XXVII.

Chelidonius, spectante numerosâ communitate crimen admittens, notorie excommunicationem incurrit. An requiritur, ut accedat judicis sententia, quâ nominatim excommunicatus declaretur, qui sit vitandus?

Respons.

Publica notorietas absque ullâ sententiâ declaratoriâ ante Concilium Constantiense sufficiebat, ut patet ex Decretali Clementis III. (b), qui de eâ difficultate consultus, his verbis respondet: *Consultationi tuæ respondemus, quod à communione illius, qui pro sacrilegâ manuum injectione in edictum excommunicationis incidit, licet denuntiatus non sit, debet abstinere, nisi fortè id tibi soli pateret; in quo casu ipsum privatim tantummodo evitabis.* Quo circa tunc temporis homo notoriè excommunicatus ex circumstantiis delicti sui non minùs erat vitandus, quàm qui talis juridicâ sententiâ fuerat declaratus.

(b) Clem. III. in cap. *Cùm non*. 14. de sent. excom. susp. & interd.

Verùm hæc disciplina immutata est ex Decreto Concilii Constantiensis, quo declaratum est, solam notorietatem absque sententia non sufficere, ad vitandum excommunicatum, iis tantùm exceptis, qui publicâ ac violentâ manuum injectione in Clericum, notoriam hoc crimine excommunicationem incurrerant. Concilia Basileense & Lateranense istam exceptionem amplificant, & conformiter ad jus antiquum eam extendunt ad illos omnes, quorum crimen, cui annexa est hæc censura, adeò evidens est & publico notorium, ut nemo dubitet de excommunicatione, quam incurrerunt; quod etiam Concordato insertum est (c): sed exceptio illa diffusior in Gallia non fuit admissa, ubi contrarius usus invaluit.

(c) Concordat. cap. *Ad evitandum*.

Concludimus igitur, ut solvatur proposita difficultas, licet Chelidonius criminis, cui annexa est excommunicatio major, quam etiam eum incurrisse nôrunt omnes, sit conscius, à nemine tamen eum esse vitandum, uti excommunicatum, donec sententiâ declaratoriâ talis fuerit denuntiatus (d). Eveillon quidem & alii quidam Authores contendunt; quòd, cùm de notoriâ clerici percussione aut gravi injuriâ agitur, is etiam in Gallia ante sententiam declaratoriam est vitandus, qui in publicam hoc delicto excommunicationem incidit: sed casum hunc ne quidem excipiunt authores complures, quorum is, qui eximium opus inscriptum; *Praxis jurisdictionis Ecclesiasticæ &c.* (e) promulgavit, opinionem sequitur; & contendunt, solum excommunicatum denuntiatum, in Galliâ esse vitandum, quod idem docet Author Colloquiorum Andegavensium (f). Et quidem ex generali Regni Galliæ consuetudine Decreto Concilii Constantiensis derogatum est, neque in eo ulla habetur ratio notorietatis facti. Quod nititur Decretali Alexandri III. (g) qui ad quosdam scribens Galliæ Episcopos, quorum diœcesani Monachos & conversos Cisterciensis Ordinis injuriis affecerant, eosque percusserant, iis mandat, ut illos diœcesanos excommunicatos denuntient, quò uti tales evitentur. *Parochianos vestros*, ait hic Papa, *si qui in Monachos vel conversos præfati Ordinis, violentas manus injecerint, sublato appellationis remedio ... excommunicatos publicè nuntietis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctiùs evitari, donec læsis congruè satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repræsentent.* His omnibus ad confirmationem hujusce nostræ addi potest, quòd, cùm nullus sit casus, in quo effugio non sit locus, & ex ipso concordato illi solùm sint vitandi, quorum nec dissimulari, nec ullâ ratione crimen excusari potest, saltem justâ apparenter, par est, ut reus tàm de jure, quàm de facto jus suum experiatur, & ejus perpendantur rationes, ut absolvatur, si sint legitimæ; aut notoriè excommunicatus declaretur, si nullæ sint; cùm videlicet innumeri possint esse casus, qui notorii habentur, licet reipsâ tales non sint; ut asserit idem Papa, ad Toletanum scribens Episcopum (h) his verbis: *Cùm multa dicantur notoria quæ non sunt, prohibere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere.*

(d) Eveillon cit. cap 3. art. 2. p. 47. 2. edict.

(e) Ducass. prax. jurisd. Eccl. volunt. &c. cap. 11. §. 2. n. 3.

(f) Colloq. Andegav. 1711.

(g) Alex. III. in cap. *Parochianos*. 9. de sent. excommunic. &c.

(h) Alex III. in cap. *Consuluit*. 14. de appellat. &c.

CASUS XXVIII.

Nereus, Parœcialis Ecclesiæ sanctæ Euphemiæ Æditus, seu Matricularius, cùm dolo libras sexcentas Fabricæ subripuisset, & juridicè à tribus idoneis testibus de furto suo palàm convictus esset, in frequenti foro à Judice Ecclesiastico excommunicatus est denuntiatus, quod & subreptam pecuniam restituere, nec non furtum etiam fateri recusaret. Nunquid is est vitandus sub censura excommunicationis minoris; ac ipse à sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ abstinere debet?

Respons.

Cùm ex sententiâ tantùm judicis Ecclesiæ aliquis est excommunicatus, omne cum illo non est prohibitum commercium, nec is est vitandus; donec in Missæ Parochialis Prono, aliove cœtu publico fuerit promulgata, aut publicè proposita: licet enim in Justitiæ tribunali, Judicis Ecclesiæ fuerit prolata, etiam præsentibus iis, quorum interest, aliis-ve personis, nondum is est vitandus, uti excommunicatus denuntiatus, ac necesse est, ut publicè & juxta formam præscriptam fiat excommunicationis denuntiatio; quo circa de hujusmodi sententiâ idem dici potest, ac de lege, à Principe coràm consiliariis suis, aut etiam in Parlamento sancitâ: nam ut lex illa non obligaret subditos, donec promulgata fuisset, ita pariter ex sententiâ excommunicationis quispiam anathemate perculsus nunquam est vitandus, donec juxta regionis consuetudinem ea fuerit promulgata. Sed etiam ultrà progredimur: licet enim ageretur excommunicatio jure lata, ac nemo criminis, cui ea foret annexa, ignoraret authorem; nondum omnis cum eo esset abrumpenda communio, donec ab Ecclesiæ Judice juridica lata fuisset sententia, quâ declararet, hunc in excommunicationem incurrisse, quod criminis hujusce author fuisset; idque solùm postquam eum citasset, atque in defensionibus suis audisset, ut probari potest ex Decretali Innocentii III. (i) ad Constantinopolitanum Patriarcham scribentis, quam ad marginem indicamus.

(i) Innoc. III. in cap *Inter*. 8. de majorit. & obedient. l. 1. tit. 33.

Verum est tamen, à constitutione Martini V. in utroque casu, hoc est, cum excommunicatio jure lata est *latæ sententiæ*, aut cum eam de facto particulari judex protulit, reus etiam ante denuntiationem pro certo est coram Deo excommunicatus, & consequenter privatus fructu publicarum Ecclesiæ precum, participatione sacramentorum, aliisque proventibus, quos ceteri percipiunt fideles, licet ut talis non sit vitandus, nisi cùm legitimi superioris mandato facta fuerit.

Hinc sequitur, quòd, si prolata in Nereum sententia nondum juridicâ denuntiatione fuerit promulgata, is nondum est vitandus: sed cùm

verè coram Deo sit excommunicatus, in hoc statu nullius absque crimine fieri potest Sacramenti particeps.

CASUS XXIX.

Libertus, cui apprimè nota erat Balduini excommunicatio, cum eo tamen aliquatenùs communicavit. Nunquid id ipsum potuit sine peccato?

Respons.

Ut tutò solvatur hæc difficultas, duplex est distinguenda excommunicationis species, altera *major*, quâ peccator separatur omninò, non solùm à participatione activâ & passivâ Sacramentorum Ecclesiæ, sed etiam à communione fidelium, eorumque suffragiis. Altera *minor*, sic vocata, quòd peccatorem non privet nisi passivâ Sacramentorum participatione, hoc est, jure ea percipiendi, licet possit eadem conficere, modò 1. ex conficiens, ipse non percipiat, ut eveniret in casu Sacerdotis celebrantis. 2. modò omnis à conficiente absit contemptus pro interdicto superioris aut regularum Ecclesiæ. & aliundè is sit in statu gratiæ.

His suppositis respondemus, quòd, si excommunicatione tantùm minori sit ligatus excommunicatus, is non est vitandus; modò nullum ei administretur Sacramentum: quia, ut modò diximus, & asserit Sanctus Thomas (a), ea hac censurâ excommunicatus passivâ tantùm Sacramentorum participatione sit privatus: *duplex est excommunicatio; una est minor, quæ separat tantùm à participatione Sacramentorum, sed non à communione fidelium: & ideò tali excommunicato licet communicare, sed non licet ei Sacramenta conferre.* Et idcircò ad sit Angelicus Doctor (b): *Excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & sic excommunicatio non transit in tertiam personam.*

(a) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. quæstiun. 2. in corp.

(b) Idem ibid quæst. unc. 2. ad 2.

Verùm cum excommunicato excommunicatione majori, qui talis denuntiatus est, non licet communicare absque justâ necessitate; ex quo tempore in Concilio Constantiensi promulgata, & in Basileensi etiam amplificata (c) fuit constitutio *Ad vitanda scandala*; nisi ad procurandam ipsius salutem; quo in casu licet, iis præsertim, quibus ipsius salutis cura incombit, cum eo, etiam familiariter colloqui, ut ad recipienda salutis monita meliùs disponatur. *Alia est major excommunicatio*, addit Sanctus Thomas, *& hæc separat hominem à Sacramentis Ecclesiæ, & à communione fidelium; & ideò excommunicato tali excommunicatione communicare non licet, sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam & non ad interitum inducit: excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet; scilicet in his quæ pertinent ad salutem; quia de talibus homo licitè cum excommunicato loqui potest, & etiam alia verba interserere ut faciliùs salutis verba ex familiaritate recipiantur.* Quæ verba Angelici doctoris consentiunt cum antiquo Canone quem Gratianus Callisto I. (d), licet falsò adscribit, cum duobus aliis, quorum alter è Concilio Carthaginensi, an. 398. habito (e), & alter ex operibus Sancti Isidori depromitur, nec non cum istis Decretalis Gregorii IX. verbis (f): *Cùm voluntate ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.*

(c) Conc. Basil. Sess. 20. de reto de excommunicatis &c.

(d) Can Excommunicatos. 17. 11. q. 3.

(e) Conc. Carth. IV. in can. *Qui communicaverit.* 19. ibid. & Isidor in can. *Cùm excommunicato.* 18. ibid.

(f) Greg. IX. in c. *Cùm voluntate.* 54. de sent. ex. communic. &c.

Dicimus: non licet communicare *absque justâ necessitate*: nemo enim diffiteri potest, 1. Medicum, Chirurgum & Pharmacopolam posse sine peccato communicare cum excommunicato ægrotante in iis quæ pertinent ad ejus morbum & curationem. 2. Creditorem à debitore excommunicato solutionem suam non posse requirere, aut debitorem cum excommunicato creditore ad ejus solutionem, solutionisque apocham faciendam, seu solutionis dilationem petendam loqui posse; & sic de ceteris. Ex his regulis ferri debet judicium de Liberti communione cum Balduino.

CASUS XXX.

Auxilius cum Richardo excommunicato palàm denuntiato communicavit, cum eo rogando vel audiendo Missam, vel etiam loquendo aut manducando peccavit-ne in hoc mortaliter?

Respons.

Multùm intercedit discriminis inter exempla proposita: licet enim peccato non vacat communicatio cum excommunicato denuntiato, ut multi constituunt Canones (g), tamen peccatum non est semper mortale, & quandoque est tantùm veniale.

(g) Can. 10. Apostol. can. *Sicut* 16. & tribus seq. 11. q. 3.

In tribus casibus mortale semper reperitur. 1. Quando cum eo communicatur in spiritualibus; & in hoc casu, si Auxilius cum Richardo oraverit, aut Missæ adfuerit, in hoc mortaliter peccavit, ut patet ex quarto Carthaginensi Concilio, quod in reum talis peccati excommunicationis pœnam constituit (h): *Qui.... oraverit cum excommunicato, si Laicus est, excommunicetur; si Clericus, deponatur.* Hisce terminis Gratianus istum refert Canonem, de quo observant Romani correctores in exemplari legi: *Sive Clericus, sive Laicus, excommunicetur.* 2. mortale admittitur peccatum, quando cum eo in quâlibet re communicatur in contemptum regularum & prohibitionis Ecclesiæ, *aversanda regulas*, ut loquitur Canon (i). 3. Quando cum illo communicatur in crimine, propter quod ab Ecclesiæ communione avulsus est; uti constat ex Epistolâ Nicolai I. ad Lotharium Galliæ Regem ad annum 863. scriptâ, quam refert Gratianus (k) de Gualdradâ feminâ, quâ cum Princeps ille libidinosè egerat, ob eamque causam excommunicatâ & cujus consuetudine ne deinceps utatur, eum admonet, *ne cum eâ pari mucrone percellaris sententia*, inquit Papa, *ac pro unius mulierculæ passione vinctus & obligatus ad perenne traharis exitium.*

(h) Conc. Carth. IV in can. *Qui communicaverit.* 16. 11. q. 3. Item Gelasius in can. *Qui verò* 38. ibid.

(i) Can. *Sicut* cit.

(k) Nicolaus I. in can. *Præcipuè.* 3. ead. causa & quæst.

Hactenùs dictis consentanea est Sancti Thomæ (l) doctrina; cujus sunt hæc de eâ re verba: *Aliquis per excommunicationem separatur à communione fidelium; non autem hominum, nisi per accidens: quia in tantùm separatur à communione hominum, in quantùm convenit separari à communione fidelium. Dico ergo, quod aliquis potest communicare, seu participare cum excommunicato directè & indirectè: directè quidem in his, quæ sunt fidelium; & sic ille, qui hoc modo ei communicat, peccat mortaliter; & hoc contingit tripliciter; putà si communico cum illo in divinis, sicut si orem pro eo, vel audiam missam cum eo, & in aliis spiritualibus. Item, si ex contemptu, & in hoc quocumque communicet quis cum eo, quasi contemnens mandatum Ecclesiæ, peccat mortaliter. Item, quicumque participat cum illo in crimine & in causa.*

(l) S. Thom. quodlibet 11. art. 9. in corp.

Sed si cum excommunicato tantùm communicatur in rebus purè humanis, ut ipsum salutando, alloquendo, cum eo manducando, & in aliis hujusmodi, quibus non permisceantur religio ac spiritualia; tunc non admittitur mortale, sed tantùm veniale peccatum, modò absit omnis contemptus authoritatis & prohibitionis Ecclesiæ: & etiam ab omni potest excusari peccato quibusdam de causis, putà necessitate commercii, utilitate personæ, & aliis similibus, quæ his verbis continentur, *utile, Lex, humile, res ignorata, necesse.*

Idem quoque docet Sanctus Thomas addens: *Indirectè verò communicat quis cum eo in his, quæ sunt hominis, sicut in verbo, in cibo, & in his,*

qua

quæ sunt simpliciter humanæ conversationis. Secundùm hoc non peccat mortaliter, sed venialiter; nisi faciat ex contemptu, ut dictum est. Idem etiam alibi apertè docet idem Sanctus, (*a*) hanc sententiæ suæ rationem afferens: *Præceptum Ecclesiæ directè respicit spiritualia*, inquit, *& ex consequenti legitimos actus. Et ideò qui communicat ei in divinis, facit contra præceptum Ecclesiæ: & peccat mortaliter. Qui autem participat ei in aliis, facit præter præceptum, & peccat venialiter.* Ex quibus facilè colligitur, quòd, licet mortaliter peccaverit Auxilius, si oraverit, aut Missæ adfuerit cum Richardo, aut aliter cum eo communicaverit in spiritualibus, aut in crimine ipso, propter quod è corpore Ecclesiæ avulsus est, aut etiam cum contemptu prohibitionis Ecclesiæ: venialiter tamen duntaxat peccavit, si in iis tantùm cum eo communicaverit, quæ simpliciter ad civilem societatem pertinent, ut cum ipso loquendo, convescendo, aut ipsum salutando.

(*a*) Idem in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. quæstiunc. 3 ad 2.

CASUS XXXI.

Dionysia, Andreæ excommunicati denuntiati uxor, pueri illius ac famuli in solitis suis officiis, à promulgatâ excommunicatione cum eo communicare non intermiserunt. Nonne id potuêre absque peccato? Nunquid etiam idem potest affirmari de fratre suo, sorore, avunculo & consobrino?

RESPONS.

Uxor, filii ac famuli, illius, qui fortè excommunicatur, ab ejus cœtu discedere non tenentur, & cum eo communicare possunt, non quidem in *divinis*; hoc est, in exercitiis religionis. Ita docet Sanctus Thomas, (*b*) cum duplici tamen de liberis & servis restrictione, ut ostendunt hæc ejus verba: *Excipiuntur etiam quædam personæ*, inquit, *ad quas specialiter pertinet provisio personæ excommunicati, scilicet, uxor, servus, filius, rusticus & serviens. Sed hoc intelligendum est de filiis non emancipatis: aliàs tenerentur vitare patrem: de aliis autem intelligitur, quod licet excommunicato communicare, si antè excommunicationem se ei subdiderunt; non autem, si post.*

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 1. art. 4. eit. quæstiunc 1. in corp.

Eosdem etiam à generali regulâ exceperat Gregorius VII. in Concilio Romæ an. 1078. habito (*c*): *Apostolicâ itaque authoritate*, inquit hic Papa, *ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos servientes, & omnes alios, qui non adeò curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur.* Quâ de re observandum, summum hunc Pontificem non distinguere inter filios emancipatos & non emancipatos. Eodem fermè modo mentem suam aperit in decretali Innocentius III. (d) cujus hæc sunt verba: *Si Pater familias domus excommunicationis sententiâ fuerit innodatus, à participatione illius familia excusatur.*

(*c*) Gregor. VII. in can. *Quoniam* 103. XI. q. 3.

(*d*) Innoc. III. in c. *Si verò*. 34. de sent. excommunicationis &c.

Diximus cum Sancto Thoma, loquendo de servis seu famulis, cum hero excommunicato communicandi facultatem ipsis concessam non esse intelligendam, nisi pro iis, qui ante latam excommunicationis sententiam ipsius famulatui erant addicti; non verò pro iis, qui posteà ei adhæserunt: quod aliâ decretali ejusdem Papæ Innocentii III ad doctores juris Canonici in universitate Bononiensi nititur: En ejus verba (*e*): *Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi aliter duximus absolvendam, quod cùm quædam persona..... illis in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio non tenerantur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium, teneantur; cùm adhuc debitum duret, beneficio Canonis id agente, à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenentur obsequium: & ita per consequens ad communionem tenentur, sine quo illud nequeunt exhibere*; quibus verbis constat, in servorum exceptione à Papâ eos tantùm comprehendi, qui se heri sui nondum excommunicati servitio addixerant; non verò eos, qui post latam sententiam ejusdem famulatum contraxerant.

(*e*) Idem in cap. *Inter*. 31. eod. tit.

Hæc sunt potissimùm, quæ dicturi eramus de uxore, liberis, ac famulis hominis excommunicati. Hanc autem facultatem fratribus, sororibus, avunculis, aliis-ve parentibus esse concessam affirmari non potest, cùm istos à regulâ generali nullus Canon excipiat; ac proindè eosdem per solam Episcopi licentiam de peccato excusari posse.

CASUS XXXII.

Aristippus, Cliens domini, qui ex sententia officialis ob crimen publicum & scandalosum excommunicatus est denuntiatus, postulat, utrùm tutâ conscientiâ, & absque minoris excommunicationis reatu, domino illi obtemperare queat, qui eum secum pro jure suo ad bellum vult ducere?

RESPONS.

Certum est, Aristippum absque reatu minoris excommunicationis dominum suum ad bellum sequi posse, eique in omnibus, quæ ad suum pertinent officium, parêre. Ratio est, quia Ecclesia talem hominem privare nequit jure, quod obtinet, exigendi servitia à subditis suis, quales sunt ipsius uxor, pueri, servi, clientes & milites. Ita docet Paludanus his verbis (*f*): *De vassallo videtur, quòd dominum sequendo, sicut prius, Lege subjectionis excusatur; imò tenetur.... non enim eo ipso, quo excommunicatus est, solutum est juramentum fidelitatis: aliàs post absolutionem faciendum esset de novo juramentum.... Sic vassallus debitor servitii, si dominus justo bello indiget, debet eum sequi.* Ex quibus verbis manifestum fit: Aristippum non solùm posse, sed etiam sub peccato tenêri sequi dominum suum.

(*f*) Paludan. in 4. dist. 18. q. 6. art. 2.

CASUS XXXIII.

Ludovicus, Sacerdos potest-ne licitè pro Patre publicè excommunicato denuntiato singulis diebus, uti facit, orare?

RESPONS.

Ludovicus pro Patre suo, quamvis excommunicato potest orare. Nam si pro infidelibus oratur, quamvis inutiliter, nisi ad christianam fidem convertantur, inquit Sanctus Thomas (g): ita quamvis pro excommunicatis publicas Ecclesia non fundat preces, exceptâ feriâ sextâ Parasceves, quâ quasdam collectas pro hæreticis & schismaticis, qui censentur inter excommunicatos, recitat; privata tamen persona clam pro istis orare potest, non quidem uti pro fidelibus, qui sunt Ecclesiæ membra, sed pro iis, quatenùs sunt Ecclesiæ membra avulsa, ut nimirum pœnitentiæ spiritum à Deo obtineant, atque Ecclesiæ possint reconciliari per conversionem suam. *Pro infidelibus oratur*, inquit Sanctus Thomas; *Sed ipsi fructum orationis non percipiunt, nisi ad fidem convertantur. Similiter & pro excommunicatis orari potest; quamvis non inter orationes, quæ pro membris Ecclesiæ fiunt: & tamen fructum non participant, quandiu in excommunicatione manent: sed oratur, ut detur eis spiritus pœnitentiæ, ut ab excommunicatione solvantur.* Et paulò post: *nec ex personâ Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest: quamvis aliqua persona privata possit ad eorum conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.*

(g) S. Thom. in 4. dist 18. q. 1 art 1. q. 1. ad 1. & 2.

Omninò consentit hæc sententia cum doctrina Sancti Augustini (*h*), qui asserit, quòd *Nec illius ipsius, qui de medio fratrum tollitur, debet negligi Salus; sed ita agendum est, ut ei tolis vindicta sit utilis: & agendum & voto & precibus, si corrigi objurgationibus non potest.*

(*h*) S. August. contra Epist. Parmeniani lib. 3. c. 1. seu n. 3.

Ita loquitur sanctus Doctor, ex cujus verbis facilè colligitur, Ludovicum non modò pro conversione patris sui diebus singulis posse orare, sed ad id etiam districtè præceptu caritatis teneri, & eum ad hanc obtinendam tacitè sacrificium Missæ Deo posse offerre. *Privatim autem potest quilibet fidelis Deum precari pro quolibet excommunicato, etiam minimè tolerato*, inquit Caballutius (*a*): *Imò Sacerdos quilibet ad altare potest orare pro excommunicatis, sive vivis, sive defunctis, in secretis & particularibus commemorationibus, quæ fiunt in Canone.* Et paulò post: *quamvis autem sacrum faciens gerat publicam nomine totius Ecclesiæ personam, non tamen exuit omninò privatam personam; & ut talis potest mentaliter, sive in memento, sive in aliis Missæ partibus orare pro excommunicatis, tàm vitandis, quam toleratis* (*b*).

(*a*) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 11 n. 1. & 5.

(*b*) Item Avila 4. part. disput. 1. conclus. 2. Navar. manual. c. 27 n. 36 & alii plures.

CASUS XXXIV.

Cum Horatius, agricola, nominatim excommunicatus ab Ecclesiastico Judice fuisset declaratus, eumque Lucianus, Parochus ejus ad pœnitentiam, sed frustra, hortatus fuisset, ut Ecclesiæ posset reconciliari, dictus Parochus ad suam pertinere caritatem existimavit: ut in Prnano miserandum illius obdurati hominis statum suis Parochianis patefaceret, eosque rogavit demississimè, ut juxta intentionem suam uno jejunare die eleemosynas quasdam facere, nec non beatæ Virginis Litanias vellent recitare, quod à multis accuratè confectum est. 1. Nunquid in eâ re suo functus est officio Parochus neque in regulas Ecclesiæ deliquit? 2. Potest-ne utilis esse huic excommunicato applicatio orationum aliorumque bonorum operum facta à Parochianis?

Respons.

Antequam afferatur responsio, scitu necesse est 1. bona fidelium opera in Ecclesiæ communione existentium non solùm sibi privatim esse utilia, sed toti etiam fidelium generatim communitati.

2. Hominem, ubi primùm excommunicatus est denuntiatus, statim privatum fieri participatione precum, quæ publicè fiunt in Ecclesia.

Quo supposito dicimus 1. hominem nominatim excommunicatum, qualis est Horatius, omnino carere subsidio publicarum Ecclesiæ precum, nec non gratiarum omnium, quas fidelibus confert, ne ipsâ quidem Sacramentorum participatione & Missæ sacrificio aliisque divinis officiis assistentiâ exceptâ (*c*): & ob eam causam non vult, ut pro eo preces fundantur, priusquam absolutus fuerit, ut revera debet absolvi, si sincerè pœnitens obierit. *Quantumcumque se quis juramento præstito; quod Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit*, inquit Innocentius III. (*d*), ad Abbatem sancti Andreæ scribens. *Quantumcumque pœnitentiæ signa præcesserint; si tamen morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet ei Ecclesiæ beneficio subveniri, ut si de ipsius viventis pœnitentiâ per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. .....quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit.* Idem etiam asserit hic Papa in Decretali ad Archiepiscopum Strigoniensem (*e*).

(*c*) Innoc. III in c. illud 5. de Clerico excommunicato, &c. ministrante. Bonifac. VIII. in c. *Episcoporum*. 8. de privilegiis in 6. Clem. V. in Clement. *Gravis* 2. de Simonia. l. 5. tit. 10.

(*d*) Innoc. III. in c. *A nobis*. 28. de sent. excom.

(*e*) Idem in c. *Sacris*. 38. eod. tit.

Ista gratiarum privatio pro excommunicatis jam in usu erat temporibus sancti Cypriani, per quem non licuit, ut pro Victore sacrificium offerretur, aut ullæ funderentur preces, quòd moriens tutorem appellasset Sacerdotem, nomine Faustinum, contra præscriptum Africani Concilii (*f*). Quâ severitate in excommunicatum utens Ecclesia divinam aliquatenùs imitatur agendi rationem inquit sanctus Thomas (*g*): *In quantum enim etiam à communione fidelium separat ut erubescat, imitatur divinum judicium, quo hominem sibi reliquit, ut per humilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.*

(*f*) S. Cyprian. Epist. 66.

(*g*) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæst. 2. in corp.

Forsan objiciet quispiam Ecclesiam feriâ sextâ Parasceves, orare non solùm pro hæreticis & schismaticis, pro certo excommunicatis, sed etiam pro infidelibus & Paganis, qui non sunt ex ejus membris. Verùm hæc objectio, ne dum infirmet, ut potiùs hactenus dicta de excommunicatis confirmat: Licet enim die illâ oret Ecclesia pro hæreticis & schismaticis generatim, uti pro infidelibus & paganis, ut Christi sequatur vestigia, qui cruci affixus, pro persecutoribus suis & inimicis oravit: Nullum subest exemplum, quo pateat eam publicas communesque fudisse preces pro iis, qui ab ipsius communione sunt avulsi ex juridicâ sententiâ, dum terribili ista fuêre innodati censurâ, donec à Superiore legitimo absoluti ad suam redierint communionem. Ex quo patet evidenter, acerbiùs eam excommunicatos habêre, quàm hæreticos generatim aliosque, de quibus dictum est.

2. Verum est tamen, quòd licèt Ecclesia nominatim excommunicatos tam durè excipiat, fidelibus tamen non interdicit, ne pro iis suas privatim fundant preces, easque per intentionem pro excommunicatis dirigant, ad obtinendam eorum conversionem & ad Ecclesiæ matris gremium reversionem. *Fructum* (communis Ecclesiæ) *non participant, quandiù in excommunicatione manent*, ait sanctus Thomas (*h*), *sed oratur; ut detur eis tempus pœnitentiæ. ut ab excommunicatione solvantur* & paulò inferiùs (*i*): *Suffragia Ecclesiæ eis non prosunt, quæ pro totâ Ecclesiâ fiunt; nec ex personâ Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest, quamvis aliqua persona privata possit ad eorum conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.* Unde colligendum est, Pastoris zelo incensi officio functum esse Lucianum, non Horatii duntaxat parentes, sed & omnes Parœcianos suos hortando, ut privatis suis precibus errantis ovis reditum ad Ecclesiæ ovile Deum rogarent. Quod docent præclara ista sancti Bernardi verba (*k*): *Absit à nobis, ut etiam pro talibus, etsi palàm non præsumimus, vel in cordibus nostris orare cessemus.* Hac autem potissimùm ratione quisque ad orandum pro peccatore debet induci, *quoniam ut ait sanctus Augustinus* (*l*), *de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.*

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 16. q. 2. art. 1. ad 1.

(*i*) Ibid. ad 2.

(*k*) S. Bern. de grad. humil. c. 22.

(*l*) S. Aug. l. 1. retract. c. 19. n. 7.

CASUS XXXV.

Scævola, qui in excommunicationem incurrit ob crimen à se admissum de quo in judicium vocatus falsis probationibus sese purgavit, quærit, utrùm necesse sit, ut ad Apostolicam sedem recurrat pro obtinendâ absolutione suâ, ex his verbis: *Exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*, quibus absolutionem ab hujusmodi censuris Tridentinum (*m*) Papæ reservat?

(*m*) Idem sess. 24. de reform. c. 6.

Respons.

Non requiritur recursus ad Papam, ut in proposito caso de excommunicatione Scævola absolvatur, licet falsis probationibus de ea se se purgaverit, & sufficit ut Episcopum adeat. Ita sentit peritus Canonista (*n*), qui asserit, se in hoc communem sequi opinionem. En ejus verba: *Si in foro contentioso reus ipse delicti se falsis etiam asseverationibus aut probationibus sufficienter purgaverit, poterit etiam per Episcopum aut ejus delegatum absolvi; & est communis Doctorum assensio.* Ejus autem rei hæc afferri potest ratio, quòd, cùm reus de illatâ sibi accusatione in foro externo purgavit, eumque Judex insontem declaravit, talis haberi debet coràm hominibus, licèt coram Deo sit reus; & posteà crimen ejus in foro interno, ut occultum duntaxat est considerandum.

(*n*) Joan. Caballutius eit lib. 5. c. 14. n. 5.

CASUS

CASUS XXXVI.

Herculus, sancti Fortunati Parochus, unum è suis Parœcianis excommunicatum denuntiatum, qui sacro adesse volebat, die quâdam Paschatis in Ecclesia perspiciens, cùm ipsum ad exeundum cogere non potuisset, æquum non esse existimavit, ut propter unius duntaxat inobedientiam, à celebratione Missæ abstinere teneretur, quia aliter omnes Parœciæ incolæ nec Missæ adesse, nec Paschali suæ communioni satisfacere potuissent, ad quam plerique erant dispositi: quocircà celebravit. Potuit-ne tali modo se gerere absque ullius vel peccati mortalis vel censuræ reatu?

Respons.

Coram Parœciano suo nominatim excommunicato Parochus ille celebrare non potuit, nisi in re maximi momenti Ecclesiæ motem non gerendo: ac proinde factus est mortalis conscius peccati: cui annexa est excommunicatio minor, quòd cum eo communicaverit *in divinis*: cui etiam addendum est, ipsum fuisse interdictum *ab ingressu Ecclesiæ*, ut patet ex constitutione Bonifacii VIII. (a) in sexto Decretalium his verbis relata: *Præsenti Decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares vel regulares ... excommunicatos publicè vel interdictos ad divina officia, seu Ecclesiastica sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui verò contra præsumpserint, præter alias pœnas à jure statutas, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum: donec de transgressione hujusmodi, ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter*: quod intelligitur de his regionibus, in quibus admittitur ista constitutio. Quod cùm ita sit, sequenti die celebrare, nec alias ordinum suorum functiones obire potuit, nisi post præmissam absolutionem, quin in irregularitatem incurreret; non quòd eas exercuisset minori excommunicatione ligatus, cùm ea infractione hujus censuræ nulla incurratur irregularitas, ut declarat Gregorius IX. (b), sed quia interdictum violavit, cujus factus est conscius. Sylvius istam admittit decisionem; nam propositâ sibi istâ quæstione: *Si excommunicatus ingrediatur Ecclesiam ad orandum, quid faciunt præsentes.* Respondet, quòd qui sunt in Ecclesia *exire debent nisi* (excommunicatus) *persuasionibus, minis, aut vi cogatur ipse egredi; cessandum est etiam à divinis officiis; & Missa cœpta abrumpenda, si est ante Canonem. Si autem Canon sit inceptus, ea cum uno Ministro perficienda* (c). Idem docet Sylvester (d) unà cum Caballutio (e), qui de eâ quæstione ita mentem suam aperit: *Quisquis enim scienter Missam, aliave Ecclesiastica officia celebrat coram excommunicato evitando, peccat mortaliter; simulque ligatur excommunicatione minori quisquis scienter interest Missis, aut divinis officiis, præsente illo sive Clericus sit, sive Laicus. Eam enim decrevêre pœnam prisci Canones contra quoscumque participantes ... si ergo inchoatâ jam Missâ, adveniat notorius, aut nominatim denuntiatus excommunicatus, monendus est, ut inde exeat: si parêre recuset, vi ejiciendus est, quamvis esset Sacerdos. Sed si ejici non potest; tunc distinguendum est ita: vel Sacerdos inchoavit Canonem Missæ, vel non: si non inchoavit, debet à cœptâ Missâ desistere & in sacristiam redire. si verò jam Canonem inchoavit, debet prosequi reliquum usque ad communionem inclusive; & iis, quæ sequuntur, prætermissis, ad sacristiam redire, ubi prætermissa supplebit ... hæc docent unanimes omnes, nemine contradicente, doctores.*

(a) Bonif. VIII. in cap. *Episcoporum.* 8. de privilegiis in 6.

(b) Greg. IX. in cap. *Si celebrat.* fin. de clerico excommun. deposito. vel interd. ministrant. (lib. 5. tit. 27.)

(c) Sylvius in supplem. S. Th. q. 23. art. 3.

(d) Sylvester. v. *Excommunicatio.* 5. n. 3.

(e) Caball. l. 5. c. 12. n. 2.

CASUS XXXVII.

Si Herculus Missam inchoasset, cum novit excommunicatum denuntiatum esse in Ecclesia; potuisset-ne eam perficere, si exire forsàn is recusasset, aut etiam vi expelli non potuisset, vel expellere eum non essent ausi? Si vesperas aut aliud quod divinum officium jam inchoasset, quid ipsi facto opus fuisset?

Respons.

Distinguendum est; nam si ante cœptum canonem advertisset Herculus, adesse hunc hominem excommunicatum, ex altari debuisset secedere absolutè, atque sacro-sanctum abrumpere sacrificium: sed si canonem jam inchoasset, Missam prosequi ad communionem inclusivè potuisset (f), ut in superiori decisione diximus, quâ peractâ in sacristiam recedere debuisset ad reliqua supplenda. Quod ad cœtera pertinet divina officia, uti ad matutinum aut vesperas, eadem extemplò abrumpere debuisset, donec ab Ecclesia egressus fuisset excommunicatus (g).

(f) Gloss. in Clement. *Gravis.* de sent. excom. v. *Inexplesa.*

(g) Colloq. Lucon. tom. 7. colloq 20. q. 3. Ivenin. tract. de censur. Colloq. Andegav. mensis Junii 1712. q. 1.

CASUS XXXVIII.

Meuulphus, Missam celebrans monitus est, Paulum nominatim excommunicatum huic adesse, quamvis extra Ecclesiam ad ostium staret. Debet-ne Sacerdos ab Altari recedere, si fortè is abire recuset?

Respons.

Innocentius IV. in suo in Decretales commentario (h), existimat, quòd si Missæ canonem nondum inchoaverit Sacerdos, in hoc casu ab Altari recedere debet: sed si inchoaverit eundem canonem, Missam in Altari perficere debet conformiter ad statutum canonis septimi Concilii Toletani (i). En verba hujusce summi Pontificis (k): *Nullo modo debemus orare, ubi excommunicatus orat, quia videmur sibi communicare, cùm eundem Deum simul pro eodem, scilicet pro populo Christiano, rogemus; unde etiamsi sit excommunicatus extra Ecclesiam, & audiat Missam, statim Sacerdos debet cessare, & alii orantes recedere, nisi fortè incœpisset canonem Missæ: quia tunc debet ibidem Missam perficere.*

Quòd si quæratur, utrùm Sacerdos Missam celebrans teneatur ab Altari recedere ante canonem, si in Ecclesia non sit excommunicatus ad orandùm sed ob aliquod aliud negotium v. g. ad reficiendam ex arte suâ rem quampiam; existimant nonnulli Canonistæ, non teneri Sacerdotem ad cessandum à sacro-sancto Missæ sacrificio, cùm excommunicatus non est in Ecclesia ad audienda officia divina. *Nota*, inquit Innocentius IV. (l) *excommunicatos posse ingredi Ecclesiam, dummodo non audiant officium. Item si in Ecclesia esset excommunicatus, non causa orandi, sed pro alio suo negotio, non video quare in eadem Ecclesia orare non possim, quia sibi non communico, quia non orat.* Ita loquitur hic Summus Pontifex (m): & Archidiaconus (n), Ancharanus (o) & Cardinalis (p) Innocentii IV. sequuntur opinionem. Attamen in jure de eo nihil dicitur, & Innocentius III. (q) in sua ad Episcopum Ferrariensem Decretali excommunicatis tantùm concedit, ut in Ecclesiam ingrediantur, verbi divini audiendi causâ, quo meliùs sua nôrint officia, & suam pœnitentiâ reconciliationem quærant cum Ecclesia, è cujus gremio eos sejunxit excommunicatio. Sed extra hunc casum absolutè ab ingressu Ecclesiæ interdicuntur, juxta sententiam sancti Raymundi (r), Goffredi (s), Astensis (t), & Hostiensis (u), qui dicit: *Dispensatur enim in hoc casu propter favorem animarum: & ita possunt intrare Ecclesiam: verbo tamen finito, statim exeant & fugiant; quia nec licet eis divina audire, ut notatur in cap. quod in te.*

Joannes Andræas (x), expressius etiam, quam Hostiensis ad ipsum docet, ut Marianus Socinus (y), qui contendunt ingressum in Ecclesiam ex-

(h) Innoc. IV. in c. *Nuper.* 29. n. 5. v. *Orando* de sent. excom.

(i) Conc. Tolet. 7. in can. *Nihil*, 16. 7. q. 1

(k) Innoc. IV. in d. c. *Nuper.* n. 3.

(l) Idem in c. Responso. 43. de sent. excom.

(m) Idem in c. *Nuper.* n. 3.

(n) Archid. in c. *Sicut. Apostoli.* n. 2. vers. *Sic intelligit.*

(o) Ancharan. in c *Responso.* 43. de sent. excom. n. 2.

(p) Cardinal. n. 2. ibid.

(q) Innoc. III. in d. c. *Responso.*

(r) S. Raimund. in Sum. lib. 3. de sent. excom. pag. 411. §. *Sed nunquid.*

(s) Goffred. in d. c. *Responso.*

(t) Astensis. tit. de damn. excom. v. *Item Ecclesiam.*

(u) Hostiens. in eod. c. *Responso.* n. 3.

(x) Joan. Andr. in cit. c. *Nuper.* v. §. 1. *Orando.* n. 5.

(y) Marian. Socinus in c. *Sacris* de sent. excom. nono principali. articulo. dub. 17. n 124. & seqq.

communicato tantùm esse licitum in casu, quem jus exprimit, & quem modò designavimus.

(a) Fagnan. in d.c. *Responso* n.8. & seq.

Fagnanus etiam (a), secundam hanc opinionem tuetur, ot juri regulisque in eo constitotis magis consentaneum. *Ego adhæreo huic secundæ opinioni.* Prima ejus ratio hæc est, quia, cùm fideles sint membra Ecclesiæ, & ab eâ avellantur excummunicati, par est etiam ut è loco excludantur, ubi communis fit Religionis exercitatio. Altera, quam à Felino mutuatur (b); ratio est, quia *excommunicationis gladius nervus est Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valdè salutaris: ac, si contemnatur, perniciem potiùs pariat quàm salutem, ut legitur in c, 3. sess. 25. Conc. Trident. per hoc autem quod excommunicatus excluditur ab Ecclesiâ, censura magis formidatur.* Ex hac ratione tutiorem hanc Boïc existimat sententiam (c).

(b) Felinus in d.c. *Responso*. init.

(c) Boïc. in d 5. *Responso*, circa med.

Cæterùm, quæ hactenùs diximus, de iis tantùm debent intelligi, qui excommunicatione majori sunt innodati: Atqoe secundum hanc sententiam in casu proposito Medulphus suam debet institnere agendi rationem.

CASUS XXXIX.

HENRICUS, sanctæ Mariæ Parochus, die Dominica sacram habens ante Vesperes ad populum concionem, hominem vidit, quem excommunicatum nominatim noverat. Nunquid ejus potuit præsentiam iu cœtu fidelium tolerare, atque concinnem suam finire, quin censeatur cum illo *in divinis* communicasse?

RESPONS.

Parochus iste coram homine illo excommunicato prædicare potoit. Ratio est, quia, licet excommunicatus publicè & nominatim denuntiatus divinis non possit adesse Officiis, *non tamen excluditur ab auditione prædicationis verbi Dei*, ioquit Caba∫∫utius (d), *ut per eam compungi & converti possit.* Quod probat hic Canonista ex antiquo Ecclesiæ usu, juxta quem à conventu fidelium ad auditiouem Missæ congregatorum non excludebantur Gentiles, neque Judæi, neque hæretici nisi tempore nffertorii, hoc est, post decantatum Evangelium & prædicatione expositum, ut patet ex quarto Carthaginensi Concilio, quod refert Gratianus (e), cujus tale est Decretum: *Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive Gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad Missam Catechumenorum.* Et quidem aliter agens Ecclesia peccatorem ab emendatione morum averteret, efficacissimum ei demendo medium, quo pœnitentiâ ad Deum possit reverti: quod absque errore defendi nequit, cum id per excommunicationem præcipuè intendat, ut hoc supplicio peccatoris conversionem procuret. Hinc in ultimo generali Concilio declaravit, se nolle, ut io articulo mortis aliqua vel culpa vel censura reservaretur; *Ne hac ipsâ occasione aliquis pereat* (f). Hinc etiam ex sancto Antonino (g), à prædicatione verbi Divini hæreticus, licèt excommunicotus, non debet excludi.

(d) Cabassut. supra cit. lib. 5 c. 11. n. 5.

(e) Conc. Carthag. IV. in can. *Episcopus*. 67. de consecrat. dist. 1.

(f) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

(g) S. Antan. 3. part. tit. 13. c. 5. §. 3.

Consentit penitus hæc decisio cum responsione Iunocentii III. ad Episcopum Ferrariensem in simili argumento factâ; quâ sic constituitur (h): *Postulas edoceri, an cùm Ferrarienses cives excommunicationis & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros & mulieres semel in hebdomadâ, vel in mense apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quod respondemus, quod sine scrupulo conscientia hoc facere poteris..... dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum Officium celebretur.*

(h) Innoc. III. in c. *Responso* 43. de sent. excom. &c.

CASUS XL.

JUDAS ex sententiâ juridicâ fuit excommunicatus: Verùm à multis, etiam peritissimis invalida reputatur lata in eum sententia. Nunquid omnis cum eo homine sub peccato mortali abjicienda est iu spiritualibus commuuio, dùm subsistit tale dubium?

RESPONS.

Sanctus Thomas (i), similem discutiens difficultatem, asserit, hominem, qui habetur excommunicatus, nondum esse vitandum, cùm eum talem nnn declaravit Judex Ecclesiæ, & dubium est legitimum nixum sententiâ peritorum, qui eum non esse excommunicatum affirmant: *Sed si ambiguum oriatur post concordem Judicum determinationem*, addit Angelicus Doctor; *magis standum sententiæ Judicum duplici ratione. Primò quidem, quia Judices sollicitiùs discutientes negotium, pleniùs possunt percipere veritatem, etiamsi sint minùs periti, quàm alii, qui perfunctoriè constituuntur & extraordinariè. 2. Quia hoc esset in magnum nocumentum utilitatis communis status hominum, si sententiæ non staretur, sed quilibet pro suo libito vellet sententiæ calumniam ingerere: quia sic litigia essent interminabilius & ideò in tali casu magis est standum sententiæ Judicum, nisi fortè sit per appellationem.* Dicendum itaque juxta decisionem Doctoris Angelici, Judam habeodum esse in casn proposito tanquam excommunicatum, quidquid in contrarium privati quidam sentiant, qui ipsius excommunicationem invalidam reputant, & consequenter cum eo in spiritualibus absque reatu peccati mortalis communicari non posse, & iu aliis illicitis absque veniali.

(i) S.Thom. quodlib. 4. art. 14. in corp.

CASUS XLI.

NEBRIDIUS, amicissimus Alexandro, quem nominatim excommunicatum & palàm denuntiatum noverat, absque ullâ legitimâ causâ cum illo communicavit. Nùm ex eo incidit iu excommunicationem, ac fieri potest, ut in aliquo casu illa excommunicatio sit major?

RESPONS.

Ad istam difficultatem respondemus, quòd, si lata in Alexandrum excommunicationis sententia, omues etiam cum eo communicantes complectatur, Nebridius ex suâ cum illo communione procul dubio excommunicationem incurrit, cùm, ut supponitur, sic ferat sententia. Sed si excommunicatio in reum absque ullà de aliis mentione simpliciter lata fuerit; Nebridius excommunicationem duntaxat minorem incurrit, nisi fortè cum Alexandro communicaverit in crimine, cujus gratiâ is fuit excommunicatus, seu ei favendo, seu pravè consulendo; quo in casu majorem pro certo incurrisset excommunicationem, ut declarat Gregorius IX. in unâ Decretali, quam refert summa Juris Canonici (k).

(k) Greg. IX. in cap. *Si concubina* 15. de sent. excom. &c.

Difficoltatem istam sic solvit Angelicus Doctor his verbis (l): *Excommunicatio*, inquit, *potest inferri in aliquem dupliciter: aut ita quod sit excommunicatus cum omnibus ei participantibus, & tunc non est dubium, quod quicumque participat ei, est excommunicatus majori excommunicatione: aut est excommunicatus simpliciter, & tunc, aut participat aliquis ei in crimine, præbendo ei consilium & auxilium & favorem, & sic iterùm est excommunicatus majori excommunicatione: aut participat in aliis, sicut in verbo, vel osculo, vel mensâ; & sic est excommunicatus minori excommunicatione.*

(l) S.Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. quæstiunc. 2. in corp.

CASUS XLII.

SI NEBRIDIUS minorem tantùm incurrit excommunicationem cum Alexandro communicans, 1. peccavitne tamen mortaliter, quòd ipsum salutaverit, ac multoties in occursu allocutus fuerit absque necessitate, præsertim cùm de eâ re increpârit eum

Parochus,

Parochus, atque ejus testibus scandalum præbuerit? 2. An de omni peccato excusaretur, si hanc ab Episcopo suo licentiam obtinuisset.

RESPONS.

Ad primum quæsitum respondemus, quòd regulariter loquendo, communicando cum excommunicato in casu proposito peccatur tantùm venialiter, sed tamen quod peccatum aliquoties fieri potest mortale, ut eveniret, si talis communicatio fieret in contemptum formalem regularum Ecclesiæ, aut notabilis præberetur scandali occasio fidelibus, id ipsum noscentibus. Id constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Strigoniensem (a), in quâ vult hic Summus Pontifex, ut anathemate percellantur inobedientes, qui cum Ecclesiæ contemptu, & spatiis salutaribus monitis cum excommunicato temerè communicant. *Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur*, inquit hic Papa, *nisi quadam persona, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum*, quoniam multos (b), *specialiter excusantur. Illi autem qui nominatim excommunicatis præsumptuosè participant præter personas dicto Canone adnotatas, nisi ab eorum participatione commoniti fortè destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi.* Unde ergo sequitur, in hoc casu peccatum esse mortale; cùm ob minus peccatum infligi nequeat excommunicatio major. Ita quoque docet sanctus Thomas (c), his verbis: *Quamvis participare excommunicato sit peccatum veniale; tamen participare ei pertinaciter, est peccatum mortale: & per hoc potest aliquis excommunicari secundum jura.*

(a) Innoc. III. in c. *Quod in dubiis*, 30. de senten. excommunic. &c.

(b) Greg. VII. in can. *Quoniam* 103. 11. q. 3.

(c) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. q. 3. ad 4.

Colligimus ergo, 1. eum Nebridius cum Alexandro absque necessitate communicaverit, eum pro certo peccasse. 2. Cum peccato suo pertinaciam, pastorisque sui monitorum contemptum addiderit, eum, ut dici potest, mortaliter peccasse: quod eò magis consonum veritati nobis videtur, quia ista agendi ratione notabile præbuerit ejus testibus scandalum.

Ad secundum quæsitum dicimus, quòd, si ab Episcopo suo licentiam obtinuerit cum Alexandro communicandi, fieri potest, ut ex bonâ suâ fide fuerit excusatus à *tanto*, licet non à *tali* peccato; cùm talem facultatem concedere nequeat Episcopus: quia jure communi, de quo is, cùm ei sit subditus, ut ceteri fideles, dispensare nequit, constituta fuerit excommunicatio minor.

CASUS XLIII.

MACROBIUS, suo obvius avunculo, quem nominatim noverat esse excommunicatum, ab ejus salutatione, & etiam urbanâ comique allocutione abstinere non ausus est, licèt notum sibi esset, in hoc esse peccatum. Nunquid in primâ suâ confessione peccatum illud, quamvis tantùm veniale, declarare absolutè tenetur?

RESPONS.

Quamquam venialia peccata non sint necessaria Sacramenti pœnitentiæ materia, quorum proindè omissio invalidam non efficit confessionem; certum est tamen, Macrobium in casu proposito teneri ad confitendum peccatum illud veniale. Ratio est, quia pœnitens, quicumque is sit, non est capax absolutionis, dùm aliquâ ligatur censurâ, & donec Confessarius, cui ista competit potestas, illum de tali censurâ absolverit.

Minor autem excommunicatio, licèt majore effectibus suis minùs sit formidanda, vera tamen est Ecclesiastica censura, quæ ex Gregorio XI. (d) ligatum privat 1. passivâ Sacramentorum participatione, quæ ideò sine gravi offensâ, nondum de eâ absolutus, suscipere nequit. 2. Jure licitæ saltem electionis, aut præsentationis ad beneficium; cum talis electio vel præsentatio à judice invalidari possit. Qui pleniorem requirent notitiam de hac specie excommunicationis, Gratiani Decretum possunt adire in novemdecim Canonibus ad marginem indicatis (e). Necesse est igitur, ut qui à suis cupit absolvi peccatis, eam priùs declaret confitendo peccatum, cui annexa est. Ita sentit Author colloquiorum Andegavensium (f).

(d) Greg. IX. in c. *Si celebrat.* 10. de Clerico excommunicato, &c.

(e) Can. 5. 7. 10. 18. 19. 20 24. 25. 29. 28. 38. 102. 103. 104. 105. & 110. 111. 4. 3. Innoc. III. in c. nuper 29. & in c. quod in dubiis. 30. de sent. Excommunic.

(f) Colloq. Andeg. mensis maii 1712. q. 1.

Cæterùm cum hæc censura à jure non sit reservata, de eâ potest absolvere quilibet Sacerdos ab Episcopo admissus, ut declarat Innocentius III. in suâ Decretali ad Episcopum Wratislaviensem scripta (g): *Quia conditor ..... Canonis*, inquit, *ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit.*

(g) Innoc. III. in cit. c. *Nuper*.

Si tamen Sacerdos excommunicatione minori esset ligatus, quòd Sacramentum excommunicato denuntiato administrasset, præterquam quod mortaliter deliquisset, *ipso facto* interdictus quoque fieret *ab ingressu Ecclesiæ*, nec posset in integrum restitui, nisi post factam convenientem satisfactionem *ad arbitrium Prælati excommunicatoris*, ut declarat Bonifacius VIII. (h) his verbis: *Qui verò contrà præsumpserint præter alias pœnas à jure statutas, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum donec de transgressione hujusmodi, ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter.*

(h) Bonif. VIII. in cap. *Episcoporum*. 8. de privilegiis in 6. l. 5. tit. 7.

CASUS XLIV.

PYSANDER, Lutetiæ Parisiorum publicè excommunicatus denuntiatus, Neapolim se recepit. Nunquid Neapoli, ut Parisiis, est vitandus?

RESPONS.

Distinctione opus est, ut docet Paludanus (i). tam enim in publico, quàm in occulto vitandus est is, qui noscitur excommunicatus denuntiatus; sed in publico non est vitandus, cùm in loco versatur, ubi non cognoscitur uti publicè excommunicatus. Inclytus hic Patriarcha Hierosolymitanus, expositis iis rebus, in quibus talis est vitandus juxta hæc duo carmina:

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, Communio, mensa negatur.

(i) Paludan. in 4 dist. 18. q. 6. art. 1. init.

Subjungit: *Et hoc verum est in publico, si est publicus; vel in occulto; si est occultus.* Et istud posteà affert exemplum: *Unde illum qui est publicè excommunicatus Parisiis, non debeo vitare Bononiæ in publico, sed tantùm in occulto, si ibi nesciatur, quia quod est publicum Parisiis, est occultum ibi.*

Præsuppositâ illâ distinctione, respondemus, Pysandrum, cùm Neapoli commoratur, ubi excommunicatio ejus non est publica, publicè quoque non esse vitandum, ut si quis eum excommunicatum noscens, à publico conventu, cui is adesset, abstinêre non teneretur; sed privatim ab eo est vitandus, ut v. g. in convivio, vel in privatâ oratione.

CASUS XLV.

RENOBERTUS publicè excommunicatus, à suis tùm amicis, tùm etiam propriis parentibus adeò derelictus est, ut ad extremam adigatur inopiam. Nunquid ei potest erogari eleemosyna non fractis Ecclesiæ regulis, quæ omne cum excommunicatis prohibet commercium?

RESPONS.

Certum est, Renoberto dari posse eleemosynam in extremâ, quâ premi supponitur, inopiâ, intactis Ecclesiæ regulis & etiam sine omni prorsùs peccato; imò verò eum peccaturum esse, qui necessarium ei recusaret subsidium in urgenti necessitate. Ratio est, quia caritatis præceptum ad omnes omninò homines indistinctè extenditur. *Sunt etiam quidam casus excepti*, inquit sanctus Thomas (k), *sunt..... si aliquis videat excommunicatum in necessitate: quia tunc ex præcepto caritatis tenetur ei providere.* Consentit hæc decisio cum sententia Gregorii VII. his verbis contentâ (l): *Si quis excommunicatis, non in sustentationem superbiæ, sed humanitatis causâ, dare aliquid voluerit, non prohibemus.*

(k) S. Thom. loco cit. quæstiunc. 1. in corp.

(l) Greg. VII. in can. *Quoniam*. 103. XI. 4. 3.

Ob

Ob eandem rationem ab excommunicato recipi potest eleemosyna, ut declarat Gregorius IX. in quàdam ex suis Decretalibus (a), ac præsertim cùm recipiens urgenti premitur necessitate.

(a) Greg. IX. in cap. *Cum voluntate.* 54. §. 1. de sentent. excomm. &c.

CASUS XLVI.

FLAVIUS, majori excommunicatione ligatus, Landericum, Sacerdotem ad confessionem duntaxat admissum adit, ut ab excommunicatione suâ solvatur. Potest-ne Landericus, saltem in quibusdam casibus, ipsum de suâ absolvere censurâ?

RESPONSIO.

Quamquam juxta sanctum Thomam (b), *à minori excommunicatione quilibet potest absolvere, qui potest absolvere à peccato participationis:* Non idem tamen dicendum est de excommunicatione majori, cujus duplex est species videlicet *ab homine*, hoc est, quæ à Judice seu Superiore Ecclesiastico profertur, & *à jure*, quæ ipso jure constituitur. Si sit *à jure*; Landericus, aut quilibet alius Sacerdos approbatus legitimè de eâ potest absolvere nisi lege, quâ fertur, Superiori expressè reservetur, aut eam specialiter sibi retinuerit Episcopus: Si verò sit *ab homine*; is solus, qui eam protulit, aut is, qui ab illo in eam rem mandatum accepit, aut in casu appellationis Superior de eâ potest absolvere. *Si autem major*, addit sanctus Thomas, *aut est lata à Judice, & sic ille qui tulit, vel ejus Superior potest absolvere: vel lata à jure, & tunc Episcopus, vel etiam Sacerdos potest absolvere.*

(b) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. quæstiunc. 2. in corp.

Atque juxta regulas istas judicium est ferendum de potestate Landerici circa absolutionem, quam illum rogat Flavius.

Diximus de excommunicatione *à jure* quemlibet Sacerdotem absolvere posse, *nisi lege, quâ fertur, Superiori expressè reservetur*, hoc est Papæ: Sciendum quippe hanc reservationem in sex casibus, quos commemorat sanctus Thomas, in jure reperiri, & etiam in aliis quibusdam, quos prætermisit Angelicus Doctor: *Exceptis*, inquit, *sex casibus, quos sibi juris conditor, scilicet Papa, reservavit.*

Primus est, *cùm aliquis injicit manus in Clericum vel Religiosum:* In Clericum scilicet, qui sit *in sacris* juxta consuetudinem Diœcesis Parisiensis, centum & plurium annorum possessione constitutam, quâ ad solos Clericos, qui sunt *in sacris* jus antiquum fuit restrictum, ut videre est ex statutis hujusce Diœcesis an. 1608. & ex omnibus Ritualibus posterioribus, in quibus hæc fertur restrictio. Cæterùm primus hic casus intelligitur *non de gravi tantùm, sed de enormi & atroci percussione Clerici Sacri aut Religiosi.*

Secundus *est de illo, qui incendit Ecclesiam, & est denuntiatus.*

Tertius *est de illo, qui frangit Ecclesiam, & denuntiatus est.*

Quartus *est de illo, qui in divinis scienter communicat excommunicatis nominaliter à Papa.* Idem dicendum de illo, qui interdictum latum à Papa violavit.

Quintus *de illo, qui falsat Litteras Apostolicæ Sedis* (c). Ista reservatio non satis apertè in jure notatur; sed in quibusdam Diœcesibus, ut Parisiensi, hæc reservatio Papæ ex consuetudine reservatur.

(c) Cap. *Ad falsariorum.* de crimine falsi.

Sextus denique casus, in quo absolutio excommunicationis *à jure* Apostolicæ Sedi reservatur; *est de illo, qui excommunicatis in crimine communicat. Non enim debet absolvi*, subjungit sanctus Doctor, *nisi ab eo qui excommunicavit, etiamsi non sit ejus subditus; nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum absolveretur ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote, præstitâ juratoriâ cautione, quod pareret mandato illius Judicis, qui tulit sententiam.*

Casibus istis addi debet casus Simoniæ realis & completæ *ex utraque parte*, & confidentiæ, quando crimina illa evasêre publica; nisi enim sint publica, aut ad forum contentiosum deducta, de iis absolvere potest Episcopus & de excommunicatione ipsis annexâ, uti de ceteris, de quibus hactenùs. Id unum de Simonia reali & confidentiâ observandum, Episcopum videlicet non posse rehabilitare ad tenenda Beneficia, neque fructus condonare, sed à solo Papâ hanc concedi posse gratiam.

Observat etiam idem Angelicus Doctor, primum casum octo admittere exceptiones. *A primo autem casu*, ait, *octo excipiuntur: Primus est in articulo mortis, in quo à quolibet excommunicatione potest quis à quolibet Sacerdote absolvi.*

Secundus: *Si sit Ostiarius alicujus potentis, & non ex odio vel proposito percussit* (Clericum vel Religiosum) quæ exceptio reperitur in Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Senonensem (d), in quâ asserit, quòd percussor *ab Episcopo suo potest absolvi, nisi fortè eundem Clericum graviter vulneraverit*, inquit hic Papa.

(d) Alex. III. in cap. *Si vero* 3. de sent. excomm. &c.

Tertius est: *Si percutiens sit mulier*, inquit sanctus Thomas; quod etiam designat Decretalis ejusdem Papæ Alexandri III. ad Episcopum Exoniensem scriptâ his verbis (e): *Mulieres vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, ab Episcopo Diœcesano absolvi possunt, si manus in Clericum injecerint violentas.*

(e) Idem in c. *Mulieres* 6. eodem tit. Item Clemen. III. in cap. *Ea noscitur.* 13. ibidem.

Quartus: *Si sit servus*, pergit idem Angelicus Doctor, *& Dominus læderetur de ejus absentia, qui non est in culpa.*

Quintus: *Si Regularis Regularem, nisi sit enormis excessus.* Quæ exceptio etiam in Decretali Alexandri III. his verbis reperitur (f): *Monachi verò & Clerici Regulares quocumque modo se in Claustro percusserint, non sunt ad Apostolicam Sedem mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur.*

(f) Idem in cap. *Monachi.* 2. eod. tit.

Sextus: *Si Clerici vel Religiosi percussor sit pauper:* Nam homo ad egestatem redactus legitimè excusatur de recursu ad Papam juxta aliam ejusdem Alexandri III. Decretalem ad Episcopum Cenomanensem (g), in quâ censetur hic Papa istam admittere exceptionem, cùm generatim asserit: *Vel alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur.*

(g) Idem in cap. *De cætero* 11. eod. t.

Septimus: *Si sit vel impubes, vel senex, vel valetudinarius.* Ita sanctus Thomas, idemque declarat Alexander III. ad Senonensem Episcopum scribens his verbis (h): *Si Clerici infra puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apostolicam Sedem mittendi, quia eos ætas excusat.* Quâcum consentit Clemens III. dicens (i): *Duximus respondendum, quòd mulieres, senes & valetudinarii seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostolicam Sedem non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui.*

(h) Idem in cap. *Super eo* 1. eod. tit.

(i) Clement. III. in cap. *Ea noscitur.* 13. tit. 39.

Octavus denique, de quo loquitur Sanctus Thomas, est, *si habeat inimicitias capitales*, hoc est, inimicos capitales, quibus occurrere vereatur. Quæ exceptio designatur quoque ab Alexandro III. (k), ut alias ferè omnes includunt ista Gregorii IX. verba (l): *Nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ aut inopiâ, puerili vel senili ætate, fragilitate sexûs, seu aliâ corporis impotentiâ, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quominùs Romanum Pontificem possit adire.* Quâ de re observandum est, juxta usum Galliæ, qui in hoc antiquo juri prævaluit, eum, qui ab Episcopo, aut ejus delegato ad id specialiter, de censurâ, pro quâ ad Papam recurrere non poterat, absolutus est, jam absolutè de hac censurâ esse solutum, nullâ remanente ad Sedem Apostolicam

(k) Alex. III. in cap. *De cætero* cit.

(l) Greg. IX. in cap. *Quamvis.* 58. de sent. excommunic.

tolicam recursus obligatione, licèt posteà desineret esse impedimentum.

Ad plenam propositæ difficultatis & passim obviarum enodationem, addemus insuper, septem esse casus, in quibus ex violentâ manuum in Clericum injectione non incurritur excommunicatio. *Sunt*, inquit Angelicus Doctor, ... *alii casus septem, in quibus percutiens Clericum excommunicationem non incurrit.*

Primus: *Si causa disciplinæ, ut Magister vel Prælatus percusserit.*

Secundus: *Si jocosâ levitate* duo illi casus jure ex ipiuntur, ut patet ex laudatâ superiùs Alexandri III. Decretali (a), in qua sic legitur: *Nec Clerici* (ad sedem Apostolicam mittendi sunt); *si sunt plenæ ætatis, & non odio vel invidiâ, vel indignatione, sed levitate jocosâ se invicem percutere contingat; neque magister si scholarem Clericum intuitu disciplinæ vel correctionis percusserit, quia non potest in ipsis injectio manuum violenta notari.*

(a) Idem in cit. cap. *Super eo.*

Tertius: *Si invenerit eum turpiter agentem cum uxore, vel matre, vel sorore, vel filia.* Qui casus etiam exprimitur ab eodem summo Pontifice in suâ Decretali ad Archiepiscopum Senonensem (b). *Nec ille compellendus ad sedem Apostolicam venire*, hæc sunt verba hujusce Pontificis, *qui in Clericum cum uxore, matre, sorore vel filiâ propriâ turpiter inventum manus injecerit violentas.*

(b) Idem in cit. cap. *Si vero.* 3. eod. tit.

Quartus: *Si statim vim repellat*: hunc quoque casum excipit modò laudatus Pontifex, dicens (c): *Si verò Clericum vim sibi inferenti, vi quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sedem Apostolicam transmitti, si incontinenti vim vi repellat: cum vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittant.*

(c) Idem ibid.

Quintus: *Si ignoret esse Clericum*: quod declarat idem Summus Pontifex scribens ad Episcopos Bathuensem & Exoniensem (d). His verbis: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem comam, manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apostolico præsentari conspectui, nec etiam* (quod magis est) *excommunicatione notari, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit*, addit hic Summus Pontifex.

(d) Idem in cap. *Si vero aliquis.* eod. tit.

Sextus: *Si inveniat eum in Apostasia post trinam admonitionem.*

Septimus tandem, *si se transfert Clericus*, inquit Sanctus Thomas, *ad actum penitùs contrarium; ut si fiat miles.* Fusè de eâ re occasione præsentis difficultatis consultò egimus, ut unicâ responsione solverentur vel aliæ viginti, quæ possunt proponi.

CASUS XLVII.

Elizabeth in Monasterium interius Religiosorum reformatorum Diœcesis Burdigalensis ingressa est, quò ab Anselmo ejusdem conventus Religioso, avunculo suo intromissa est. Num ambo excommunicationem incurrerunt?

Respons.

Priusquam difficultati huic fiat satis, juvat observare 1. in toto juris Canonici corpore nullam extare prohibitionem, generalem pro mulieribus aut puellis, ne Monachorum Monasteria ingrediantur, & ne id quidem ex ullâ Pontificum Bullâ generatim & expressè constitui.

Verum quidem est, Sanctum Pium V. ex unâ è Bullis suis (e) 24. Octobris an. 1566. latâ hanc tulisse prohibitionem, sed pro mulieribus tantùm & puellis, quæ vel invitis superioribus, & non sine Laïcorum scandalo ingrediebantur: *Ipsis etiam Abbatibus, præpositis, prioribus, & aliis præsidentibus aliquando recusantibus & renitentibus, nec sine gravi Laïcorum offensione ac scandalo*: idque vi aut sub prætextu quorundam indultorum, quæ his verbis revocat hic Sanctus Pontifex: *Omnes & singulas facultates ac licentias ingrediendi Monasteria, ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcumque regularium Ordinum, etiam mendicantium, mulieribus cujuscumque statûs, gradûs, Ordinis, conditionis .... etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis ... concessas ... tenore præsentium revocamus, & cassas, irritas & inanes esse decernimus*, addita etiam excommunicationis pœnâ: *Districtè prohibentes*, inquit, *mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnâ ... ne dictas domos & Monasteria ingredi audeant*, & pro Religiosis viris: *Sub privationis officiorum, quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa & alia omnia, & suspensionis à divinis ipso facto, sive alia declaratione incurrendis pœnis, ut eas introducere, admittere-ve præsumant.*

(e) S. Pius V. in Bullâ *Regularium.* 20. §. 1. & 3.

Gregorius XIII. vigesimâ octavâ Bullâ suâ (f) 13. Junii. an. 1575. eandem excommunicationis pœnam *ipso facto*, Sanctæ sedi reservatam innovavit non solùm pro mulieribus vel puellis, quæ Monasteria ingrederentur sub prætextu cujuscumque licentiæ, sed etiam pro superioribus Religiosis, qui, vel quæ eas admitterent. *Abbatissis verò, nec non Abbatibus conventibus ac aliis Monasteriorum utriusque sexûs superioribus & personis, quocumque nomine vocentur, districtè præcipimus sub eadem excommunicationis pœna, nec non privationis dignitatum beneficiorum & officiorum suorum; ac inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda, ne in Monasteria, domos & loca sua, quemquam prætextu hujusmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant.* Id primum observatu dignum putavimus.

(f) Greg. XIII. in Bullâ *Ubi gratia.* §. 2. 3. & 4.

2. Advertendum etiam, ex Bullis sancti Pii V. & Gregorii XIII. supponi generalem mulieribus & puellis ingrediendi hominum Monasteria prohibitionem: alioquin ad ea ingrediendum, illæ, de quibus loquuntur ambo Pontifices, ad ingressum licentiâ non indiguissent; unde mulieres illæ, quæ facultates istas obtinuerant, ad aliarum statum fuerant revocatæ, atque adeò omnibus ingressus erat prohibitus. Quare asserunt nonnulli Authores (g), non minùs à mulieribus, quæ nec habent licentiam, nec egère intendunt, non minùs excommunicationem incurri, quàm ab aliis, & à Religiosis eas admittentibus privationem officiorum suorum, inhabilitatem ad alia deinceps exercenda, suspensionem & excommunicationem. Quod tamen alii negant Doctores, quia, inquiunt, Bulla sancti Pii, facta *motu proprio*, quæ est de re odiosâ ob pœnas, quas continet, ultrà proprios suos terminos extendi non debet, quibus exprimuntur mulieres illæ, quæ reipsâ habebant, aut habere contendebant licentias seu privilegia in loca Regularia hominum ingrediendi, non verò illæ quæ iis carebant.

(g) Navarre.

3. Advertendum est etiam, ex omnibus antiquorum Ordinum constitutionibus mulieribus prohibitum esse ingressum Monasteriorum hominum, & Religiosis viris eas admittendi facultatem, ut videre est in Regula Sanctorum Patrum, hoc est, Serapionis, Paphnucii, & utriusque Macarii (h), in regula sancti Aureliani (i), & sancti Ferreoli (k) & in antiquis constitutionibus Ordinis Cisterciensis, an. 1134. collectis (l): quam ob rem Abbas Monasterii Pontiniaci in generali capitulo an. 1205. Pœnitentiæ subjectus est, quòd in Monasterium suum Galliæ Reginam, unà cum sequacibus ejus Matronis admisisset, & in Refectorio manducare, ac duabus noctibus in dormitorio cubare permisisset; & quamvis, rogantibus Rhemensi Archiepiscopo, ac nonnullis aliis Episcopis, Abbatis hujusce pœna fuisset mitigata, istam tamen jussus est

(h) Reg. SS. Patrum. cap. 4.
(i) C. 15.
(k) C. 4.
(l) C. 22.

pœnam subire: *Verùm ne omninò impunita remaneat tanta præsumptio, extra stallum Abbatis maneat usque ad Pascha, nec celebret nisi de necessitate officii sui, & sex diebus sit in levi culpa, tribus scilicet diebus in Cistercio, & tribus in Pontiniaco, uno eorum in pane & aquâ hinc inde* (a). Idem etiam interdictum legitur in collectione veterum hujusce Ordinis definitionum an. 1289. factâ (b), uti in multis conciliis, ac præcipuè Turonensi an. 567. habito sub Pontificatu Julii III. cujus Decretum tale est (c): *Ut mulier intra septa Monasterii nullatenùs introire permittatur; si Abbas in hac parte, aut præpositus negligens apparuerit; qui eam viderit & non statim ejecerit, excommunicetur.* In Antissiodorensi Synodo, secundùm nonnullos an. 590. & secundùm alios an. 578. habitâ, cujus hæc sunt verba (d): *Quòd si quis Abbas mulierem in Monasterio suo ingredi permiserit ..... tribus mensibus in alio Monasterio detrudatur, pane & aquâ contentus.* Et in multis aliis conciliis sæculi decimi sexti, qualia sunt Trevirense an. 1349. Tertium & quartum Mediolanense; Cameracense an. 1565. Rhemense an. 1583. Turonense an. 1583. & Narbonense an. 1609. (e), quibus addi possunt constitutiones Cleri Gallicani an. 1625. & 1643.

(a) Monastic. Cisterciens.

(b) Dist. 3. c. 8.

(c) Conc. Turon. an. 567. can. 16.

(d) Synod Antissiodor. can. 26. (apud Binium. tom. 4. concil.)

(e) Conc. Trev. 2. cap. De Relig. Monachis, & Monialibus. Conc. Camer. tit. de Monaster. Virorum. & Mulier. c. 8. Conc. Rhem. tit. de regularibus & eorum Monasteriis §. 17. Conc. Turon. tit. de Monachis. § Conc. Narbon. tit. de Abbas c. 33.

4. Denique præsupponendum 1. quòd Religiosus, qui mulierem in loca Monasterii sui regularia intromittit, excommunicationem vel suspensionem *ipso jure* non incurrit, quia nullo Ecclesiæ generali vel etiam Pontificum interdicto, universim recepto hæc pœna constituitur; cùm Bullæ sancti Pii, & Gregorii XIII. ubique non obligent, sed in iis dumtaxat regionibus, ubi promulgatæ fuerunt & acceptatæ; nec ultrà naturalem terminorum suorum sensum extendi debeant; sed, ut dictum est, cùm ad eas tantùm mulieres pertineant, quæ spretâ privilegiorum suorum revocatione hominum Monasteria ingrediuntur, & ad Religiosos, qui eas introducunt, ut sustinent plures inclyti Theologi, quos laudat Doctor Celeberrimus, qui & plerasque nobis suppeditat probationes, quas attulimus, & cujus decisionem hac in re amplectimur (f). 2. Quòd si Concilium Turonense an. 1583. & tertium Mediolanense an. 1573. & quartum an. 1576. (g), Bullis sancti Pii & Gregorii XIII. mulieres omnes indistinctè esse comprehensas intellexerint, & latas ab iis pœnas extenderint ad eas, quæ neque habuissent, neque habêre contendissent aliquam licentiam uti ad illas, quæ aliquo volebant frui privilegio; hinc solùm inde sequitur, excommunicationem *ipso facto* ab iis tantùm incurri, quæ hominum Monasteria, in his provinciis, & non alibi sita ingrediuntur.

(f) De Sie. Beuve, tom. 2. Cas. 69. & Cas. 162.

(g) Conc. Mediol. III. tit. 10. Conc. Mediol. IV. 3. part. 10.

His igitur omnibus præsuppositis, ut propositæ difficultati respondeatur, dicendum, quòd, licet Elizabeth peccaverit, excommunicationem tamen *ipso facto* non incurrit, quòd in loca regularia ingressa fuerit conventûs Religiosorum Diœcesis Burdigalensis; nisi sub hac pœnâ a superiore legitimo aut Concilio Burdigalensis Provinciæ id prohibitum fuerit; & quod Anselmus ejus introductor, neque suspensione, neque aliâ canonicâ pœnâ ligatus est, nisi pœnæ illæ in hujusmodi casu fuerint constitutæ à Concilio Provinciali Burdigalensi, aut capitulis generalibus Ordinis, aut statutis seu constitutionibus ejusdem Ordinis, aut aliquo statuto vel Ordinatione Archiepiscopi ejusdem Diœcêsis, aut denique à superiore regulari, legitimâ in hanc rem authoritate munito. At si in hoc casu ob quamcumque ex his rationibus ista fuerit lata censura, censuram hanc *ipso facto* incurrit Elizabeth, uti Anselmus ejus introductor, si eadem in Religiosos, qui mulieres admittunt, pœna constituta fuerit, qui insuper aliis subjectus est pœnis Canonicis, quas decrevêre, aut Concilium Provinciale, aut superior legitimus, aut denique Regulæ, statuta, seu constitutiones Ordinis.

CASUS XLVIII.

Fulvia, Religiosa professa Ordinis reformati, statûs sui pertæsa, infractâ Monasterii, in quo solemnia vota emiserat, clausurâ, apud Matronam nobilem, amicam suam se recepit. Nunc verò absolutionem & in conventum suum regressum postulat. Nunquid eam absolvere potest Episcopus Diœcesanus, an verò ad Papam recurrere tenetur?

Ratio dubitandi est 1. quia videntur Episcopi absolvere posse mulieres omnes de censuris Papæ reservatis, ut statuunt multæ Decretales (h), quarum nonnullis nominatim etiam comprehenduntur Religiosæ, quæ ob violentam manuum injectionem in alias Religiosas aut Clericos excommunicationem incurrerunt. 2. Quòd casus particularis Clausuræ ex Bullis sancti Pii V. & Gregorii XIII. soli Papæ sit reservatus.

(h) Cap. Mulieres. 6. c. Fa noscitur. 13. & cap. Quamvis. 58. de sentent. excomm. &c. lib. 5. tit. 39.

Respons.

Primò certum est, quod si Fulviæ crimen sit occultum, eam de peccato suo simul & de excommunicatione, quam incurrit, absque ullo ad Papam recursu absolvere potest Episcopus Diœcesanus, ut constat ex Decreto Concilii Tridentini (i), quod plenam Episcopis ab omnibus casibus & censuris occultis absolvendi potestatem concedit.

(i) Conc. Trident. sess. 24. c. 6. de reformat.

Secundò Fulvia à suo potest absolvi Episcopo, licet publica sit ipsius apostasia. Hic est Galliæ usus, ubi Bullæ contrariæ, ut observat Cabassutius, non sunt receptæ: *Hoc tamen verum est*, inquit (k), *prævaluisse diuturnam in Regno Galliæ consuetudinem ut per Episcopos absolvantur Moniales, hac censurâ ligatæ: non modò in Monasteriis Ordinario subditis, sed etiam in exemptis, quamvis violatio ista publica & notoria foret.*

(k) Joannes. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 14. n. 4.

Hanc sibi potestatem retinuêre Ecclesiæ Gallicanæ Episcopi, fulti plenâ jurisdictione, quam jure obtinent in Monialium Clausuram, etiam exemptarum, ex constitutione Bonifacii VIII. in sexto relatâ (l), sed ex Concilio Tridentino (m): quibus accedit decima octava Gregorii XV. 5. februar. 1622. Bulla, quâ summus hic Pontifex hanc Episcopis asserit jurisdictionem, ipsis aliunde ex Episcopali dignitate sufficienter acquisitam.

(l) Bonif. VIII. in cap. Periculoso. un. §. Fin de statu Monachor. in 6.

(m) Conc. Trid. sess. 25. de Regularib. & Monialib. c. 5.

CASUS XLIX.

Selogenes, Professa Religiosa, à sorore conversa conventûs sui injuriosis verbis affecta, ipsam manu pedeque percussit; nunquid ex eâ actione violentâ excommunicationem incurrit; & si reipsâ incurrerit, à quo potest de ea absolvi?

Respons.

Certum est, quòd Religiosa hæc excommunicatione fuerit ligata, de quâ tamen absolvere potest Episcopus Diœcesanus, non requisito ad Papam recursu, ut definivit Innocentius III. ad Episcopum Pistoriensem in Tuscia scribens (n), à quo fuerat consultus: nam suppositâ illius Monialis excommunicatione Respondet hic Papa,

(n) Innoc. III. in c. De Monialib. 33. de sentent. excomm. l. 5. tit. 35.

Papa, eam ab Ordinario posse absolvi. En ipsius verba: *De Monialibus..... tua à nobis fraternitas requisivit, per quem eis fit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se invicem, vel conversos, vel conversas suas, aut Clericos etiam, manus injecerint temerè violentas? super hoc igitur tuæ consultationi taliter respondemus, ut per Episcopum, in cujus diœcesi Monasterio fuerint, absolvantur.*

Et quidem non minùs anathema meretur talis actio in Religiosà, quam in Religioso. Atqui negari non potest Religiosum alterius percussorem incurrere excommunicationem, *quocumque modo se in claustro percusserint*, ut loquitur Alexander III. scribens ad Senonensem Archiepiscopum (a); atque, ut is de tali crimine ab Ordinario potest absolvi, eandem quoque gratiam Religiosæ esse concedendam; hanc verò in hujusmodi personas indulgentiam adhibuit Papa, quòd non sint *sui juris*; & quia non convenit, ut Romam remittantur, quò absolutionem de censurâ suâ recipiant.

(a) Alex. III. in c. *Monach.* 2. eod. tit.

Hactenùs dicta vera sunt, non solùm de Monialibus, quæ Episcopi Jurisdictioni subjacent; sed etiam de iis, quæ immediatè ab Apostolicâ Sede dependent: nullum quippe discrimen ab Innocentio III. adhibetur inter exemptas & non exemptas. Unde sequitur, quòd ambas suâ intendit comprehendere Decretali ex hac regulâ, *ubi jus non distinguit, neque nos distinguere debemus* (b), & juris regulâ, quâ dicit Bonifacius VIII. (c): *Odia restringi & favores convenit ampliori*. Unde ita sentit Decretalis hujusce Glossarius his verbis: *Sic absolvas omnes tam exemptas, quàm non exemptas* (d).

(b) Arg. Legis *De pretio* ff. de publiciana in rem actione l. 6. tit.
(c) Reg. 15. de Reg. juris. in 6.
(d) Gloss in d. cap. de *Monialib.* v. *per Episcopum.*

CASUS L.

Bodardus, Religiosus Professus Ordinis reformati, apud Avunculum suum ruri degens, & cum duobus suis parentibus cursu decertare cupiens oblectationis causâ, ut velociùs curreret suum deposuit habitum, peractoque cursu resumpsit. Numquid ex eo incurrit excommunicationem majorem *ipso facto*, quam tulit Bonifacius VIII. in constitutione *Ut periculoso* (e).

(e) Bonifac. VIII. Const. *Ut periculosa*, 2. ne Clerici vel Monachi in 6. l. 3. tit. 24.

Responsio.

Excusandus ab excommunicatione videtur iste Religiosus in casu proposito. Certum quidem est, à Bonifacio VIII. excommunicatos *ipso facto* declarari Religiosos, qui habitum suum temerè dimittunt: sed in constitutione sua de iis tantùm loquitur, qui studiorum prætextu in aliquâ universitate è Monasterio suo absque Superioris licentiâ exeuntes, habitum suum dimittunt, ne Religiosi agnoscantur: quod penitùs est contrarium obedientiæ & Professioni vitæ Religiosæ, cujus solemne emisêre votum.

Ad casum itaque propositum justè applicari nequit ista Decretalis, cùm ex puerili tantùm levitate habitum suum, peracto statim cursu, resumendum dimiserit Bodardus. Ita sentiunt Paludanus & Zenzelinus, uti Fagnanus, qui eos laudat (f), ac dicit: *Religiosus, qui jocosâ levitate ad horam dimittit habitum, ut currat, vel lapidem projiciat, in excommunicationem non incidit*. En verba Paludani, quæ refert Sylvester, (g), Bonifacii VIII. constitutionem exponens: *Nota, quod aliquando dimissio habitûs est sine peccato, & non temeraria..... aliquando vero est cum peccato quidem & temeraria; id est, sine causâ rationabili; & tamen non est cum ligamine excommunicationis, sicut Petrus de Palude dicit in quartum, quia qui jocosâ levitate ad horam ut currat, vel lapidem projiciat, deponit habitum, non incidit in sententiam excommunicationis.* Cujus rei hanc affert causam, æquitati ac rationi penitùs consonam: *Quia non est verisimile, Papam in his minutiis tantum laqueum posuisse.* Hanc opinionem approbat idem Sylvester post Joannem Andræam his verbis: *Ego dico illud valdè rationabile esse, ... quia non omni illicito apponitur sententia excommunicationis, etiam in eodem genere in quo aliquid sub eâ sententiâ cadit, sicut si feratur pro furto; intelligitur pro notabili, quod sit mortale, non autem pro modico, puta solidi unius, aut fortè multò plurium.* Consentit autem hic Canonista (h), talem Religiosum peccare dimittendo habitum suum, quia nullam habet legitimam causam; sed eum non ideò excommunicationem incurrere, vel quia peccatum ipsius non est mortale, vel quia habitum deponere non censetur hic Religiosus secundùm eum intellectum, quem jus requirit, hoc est, ipsum fraudulenter dimittere, & secularem induere, ut sæculo denuò se implicet, aut alium se esse simulet; quo in casu reus tum mortaliter peccat, Apostasiæ fit reus, & *ipso facto* excommunicatus.

(f) Palud in 4. Zenzelinus & Fagnan. in c. *Si quis.* de foro competenti. n. 55.
(g) Silvest. v. *Excommunicatio.* 9. n. 51.
(h) N. 55.

Authoritatibus istis rationem addendo dici potest, ut is, non censetur Religiosum induisse habitum, qui semel acceptum statim dimisit facti sui pœnitens, ut patet ex decretali Alexandri III. (i); ita eum, qui ad breve tempus eundem exuit, non censendum esse exuisse; ut reipsà concludit Glossa (k): *Argumentum: non dici factum quod non durat*; ut is *non dicitur natus qui statim decessit* (l), vel ut loquitur Glossa (m), *Non videtur fuisse, qui non duravit..... non videtur possessionem adeptus, qui eam statim amisit* (n).

(i) Alex. III. in c. *Ad nostram.* 8. de Regularibus &c. l. 3. tit. 31.
(k) Gloss in d. c. v. *statim pœnitens.*
(l) Arg. cap. *Nam & ex* de verb. significat.
(m) Gloss in d. c. v. *qui nunquam esset.*
(n) Gloss in c. *Querenti.* 26. de Offic. & potest. judicis deleg. v. *Ad integrum annum* post leg. *non videtur.* ff de acquir. possess.

CASUS LI.

Synesius, Ordinis reformati in Gallia Religiosus cui pœnas ob pravos mores Superior ipsius fuerat minatus, & non sine causa minatum effectus reformidans, debitæ ipsi obedientiæ sese substrahere conatus est, Diœcesano Episcopo supplicem dando libellum; quo multas ipsi falsas & absque causâ exponebat quærimonias, licet fultas scripto testimonio duorum adolescentium Monachorum, qui ad ipsius partes dolosè adducti contrà verum testabantur, justas esse ipsius querelas. Quâ de re quæritur, utrùm Synesius aliique Religiosi excommunicationem *latæ sententiæ* incurrerint, quam decernunt Bulla Clementis VIII. 2. Decemb. an. 1604. & alia Pauli V. 4. Julii 1608. (o) in Religiosos hujus Ordinis, qui, cùm jus suum coram Generali ejusdem Ordinis Præposito experiri deberent, ad Superiores seculares, quicumque illi sint, recurrerunt.

(o) Clemen. VIII. in Bullâ *Quoniam* 114. Paul. V. in Bullâ *Admonemur.* 48.

Hinc autem potissimùm oritur difficultas, quòd Ordinis hujusce constitutiones in tabulas Senatûs Parisiensis nunquam missæ fuerint, uti nec Bullæ illæ; quantascumque adhibuerint illi Religiosi sollicitationes, ut hæc sibi concederetur gratia.

Quæritur itaque 1. An tres Religiosi, de quibus agitur in casu proposito, peccaverint. 2. An excommunicationem *ipso facto* incurrerint, quamvis deficiente illi perscriptione, cùm in his constitutionibus & Bullis tantùm agatur de disciplinâ purè monasticâ, quæ nullatenùs ad Parlamentum vel Episcopos spectare videtur. 3. An posito quòd in eam inciderint censuram, absolutionis obtinendæ causâ ad Papam recurrere teneantur?

Respons.

Gravissimè quidem peccaverunt isti Religiosi suo agendi modo, quem districtè prohibent

constitutiones suæ: Sed in excommunicationem non incurrerunt, atque adeò ad Papam recurrere non tenentur, ut possint absolvi.

Certuio quidem est, pœnam excommunicationis *ipso facto* decerni Bullis duabus allegatis, quæ in Constitutionibus Ordinis laudantur, quò majoris sint ponderis, sed ambæ inter eas recensentur, quibus Romæ tribuitur suprema authoritas, his terminis *motu proprio* expressa, quæ in Gallia non agnoscitur, quæ illas nunquam admittit, & ubi proinde nullam vim obtinent ex intemeratis regulis Jurisprudentiæ & disciplinæ Gallicanæ.

Idem dicendum de Constiturionibus hujusce Ordinis. Nam, præterquàm quod solum iis continetur interdictum, cui non adjungitur pœna excommunicationis; vim aliquam obtinêre non possunt, nisi Regio diplomate in Parisiensis Senatûs tabulis perscripto fuerint confirmatæ.

Sed quamvis juxta formulas requisitas admissæ fuissent Bullæ istæ & Constitutiones (qood reipsa non contigit); non idcirco ad obtinendam absolutionem suum Papam adire tenerentur tres illi Religiosi. Ratio est, quia, cum Legis conditor censuram in eam contentam absolvendam non sibi retinuit, de eâ absolvera potest quilibet Confessarius, ut patet ex his Innocentii III. verbis: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi* (a): Atqui ex Bullis Clementis VIII. & Pauli V. nulla ad Papam continetur reservatio absolutionis de excommunicatione, quam proferunt; quare tres Religiosos, de quibus agitur, validè ac licitè absolvere potest in foro pœnitentiæ Superior Monasticus, aut quilibet alius Religiosus ab ipso approbatus, injunctâ priùs ipsis convenienti pœnitentiâ; licèt reipsâ in excommunicationem incidissent; ut eosdem posset absolvere de qualibet aliâ excommunicatione *à jure*, quæ non esset reservata; quamvis aliter sit dicendum de censuris, quæ sunt *ab homine*, quæque ad Superiorem semper reservantur, qui eas protulit.

(a) Innoc. III. in cap. *Nuper* 29. de sentent. excomm. l. 5. tit. 39.

CASUS LII.

Medericus, excommunicatione majori ligatus, ab Episcopo suo ipsius absolutionem requisivit: quare scripto Mederici Parochum Episcopus ad ipsum absolvendum mandavit. An sufficit ad validitatem absolutionis, ut in pœnitentiæ Tribunali istis solitæ formæ verbis utatur Parochus: *Absolvo te primùm ab omni vinculo excommunicationis &c.*?

Respons.

Distinguendum est: Nam vel Episcopi mandato exprimitur forma à Parocho Mederici servanda; vel exprimitur solùm; Medericum ab ipso esse absolvendum, *in forma Ecclesiæ consueta. Si potestas absolvendi ab excommunicationis sententia Sacerdoti commisso sit à Superiore, & in mandato certa forma fuerit præscripta, illo omninò servanda est*; inquit Rituale Parisinum an. 1697. (b), quod ad reliquam istam decisionem nobis erit regula: *Si verò in mandato seu commissione dicitur:* In forma Ecclesiæ *consuetâ absolvat: hæc servanda est*. Quam formam solitam si adhibere teneatur Parochus, tria observabis.

(b) Ritual. Paris. tit. de absolut. excomm. in foro extern.

Primò, subjungit hoc Rituale, *ut excommunicatus ei ob cujus offensam excommunicationem incurrit, priùs, si potest, satisfaciat. Quod si tunc non possit, sufficientem cautionem præbeat, aut saltem, si eam præstare non potest, juret se, cùm primùm poterit, satisfacturum.*

Secundò, subjungit idem Rituale, *si crimen ob quod in excommunicationem incidit, sit gravius: juramentum ab eo exigatur, de parendo mandatis Ecclesiæ, quæ illi fient pro tali causa; ac præcipuè ne deinceps delinquat contra illum Canonem vel Decretum, contra quod faciendo censuram incurrit.*

Tertiò, si excommunicatio fuerit publica, absolutio quoque publicè fiat. Si autem excommunicatio est occulta; tunc nulla adhibenda est cæremonia, sed tantùm forma absolutionis est dicenda, incipiendo ab his verbis: Dominus noster Jesus Christus &c. Hæ sunt regulæ Parisiensis Ritualis, quæ in hoc omninò Romano congruit.

Juvat hic observare 1. quòd, cùm excommunicatio est occulta, nec ad forum externum fuit deducta, à Sacerdote hujus absolutio in Tribunali pœnitentiæ est danda. At verò, si sit publica, aut ad Ecclesiastici fori Tribunal fuerit deducta, absolutionem illius tunc impertiri debet legitimus Superior, hoc est, ille solus, qui tulit censuram, aut is, quem in eam rem commisit, licèt non sit Sacerdos. Sed tunc qui istam absolutionem impertitur, reo tantùm Ecclesiæ communionem restituit, omniaque jura, quibus ex hac censurâ fuerat spoliatus, eumque tandem disponit, ut se se possit Sacerdoti præsentem sistere, quò ab eo de peccato, propter quod incurrerat in excommunicationem, absolvatur.

2. Quòd ea, quæ modò advertimus de absolutione excommunicationis aut suspensionis à Judice Ecclesiastico prolatæ, non obtinent in censuris jure latis; nam alter Episcopus, in cujus Diœcesim sese reus recepisset, ipsum posset absolvere, non requisito Episcopi consensu, in cujus Diœcesi censuram incurrisset, ut putant Doctores quamplurimi.

CASUS LIII.

Faustulus, adolescens tredecim annos natus, cum subdiacono coram septem octove præsentibus rixâ contractâ, fuste caput ipsi graviter contudit. Biennio trienniove post, confessionem à Parocho suo requisivit, qui absolutionem ei recusans ipsum monuit, ad eam obtinendam necessarium ei esse ad Papam recursum. Quâ de re quæritur, utrùm non decipiatur hic Parochus; nec satis sit, ut ad Episcopum suum recurrat Faustulus?

Respons.

Non necessarius est ad Papam, sed tantùm ad Episcopum suum recursus huic adolescenti, ut de excommunicatione incursâ absolvatur, quòd esset impubes, cum in eam incidit. *Si Clerici infrà puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apostolicam Sedem mittendi, quia eos ætas excusat.* Ita Alexander III. in unâ è suis Decretalibus, jam superiùs à nobis relatâ (c).

(c) Alex. III. in cap. *Super* eo. 1. de sent. excom. &c.

Ac frustrà quis objiciet, Faustulum jam puberem factum esse, cùm absolutionem rogavit. Sufficit enim, ut impubes in excommunicationem inciderit, quòd ab Episcopo queat absolvi; sicuti declarat Gregorius IX. (d), his verbis: *Pueris, qui in Canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, sive ante sive post pubertatem postulent se absolvi, potest Diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri, cùm propter defectum ætatis in quâ fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.* Vide Casum *Flavius* 46.

(d) Greg. IX. in cap. *Pueris* fin. eod. tit.

CASUS LIV.

Promulgatum est Monitorium, in quo de homicidio agebatur, & quo omnes illud non revelantes, qui cognoscerent, post trinam publica-

tionem

tionem excommunicationi *ipso facto* subjiciebantur. Joannes tredecim annos cùm sex mensibus natus, declarare noluit, se Petrum vidisse homicidium illud perpetrantem, quòd is sibi foret amicissimus. Nùm excommunicationem incurrit?

R e s p o n s.

Author à multis annis nobis notus, & Parisiensis Ecclesiæ Propœnitentiarius (*a*), distinguit inter excommunicationem jure latam, & eam, quæ à Judice Ecclesiastico profertur, & asserit, ab impubere contrahi posse excommunicationem *latæ sententiæ*, si jure sit lata; non verò eam, quam profert Ecclesiasticus Superior, quia impubes judiciorum ordinem vimque terminorum, quibus utitur Judex, non intelligit. *Pueri ante 14. ætatis annum, & puella ante duodecim non indigent absolvi ab excommunicatione; quia ex jure eam non incurrunt, quod intelligendum est de censuris latis ab homine: quia in ejusmodi ætate non intelligunt judiciarium ordinem: possunt tamen incurrere censuras latas à Jure.* Hæc sunt hujusce verba Doctoris, qui a Sairo (*b*) distinctionem hanc ejusque, quam affert rationem, mutuatus est, qui addit tamen ex homicidio puerum juxta Avilam (*c*), non fieri irregularem. *Sed hæc omnia*, subjungit hic Author (*Bail*) *parùm certa sunt, cùm jura non sint satis expressa, & Authores varient inter se.*

(*a*) *Bail* de examine confession. p. 886 Edit. Parisis. an. 1668.
(*b*) Sairus Thesauri casuum conscientiæ l. 1. c. 8. n. 4
(*c*) Avila de censuris 7 part. disp. 6. sect. 1. dub. 13.

At licèt non satis apertè constaret in jure facta distinctio inter puberes & impuberes, ubi de excommunicatione agitur; quod tamen falsum est uti apparet ex Decretalibus Gregorii IX. (*d*), & Alexandri III (*e*) ad marginem indicatis; hinc non sequeretur, quòd, cùm impuberes quorumdam mortalium peccatorum conscii, jure latam excommunicationem incurrere possint (*f*), *qui in Canonem incidunt sententiæ promulgatæ*, ut loquitur Gregorius IX. ejusdem incurrendæ minùs sint capaces, si ab Ecclesiastico Superiore profertur, quàm sint illius, quæ dicitur *à jure*, modò *sint doli capaces*, hoc est, ei sint ratione præditi, ut gravitatem criminis sui & injunctam fidelibus Ecclesiæ mandatis parendi obligationem possint cognoscere.

(*d*) Greg. IX. in c. *Pueris*, fin. de sent. excomm
(*e*) Alex III. in cap. *Referente*. 2. de delictis puerorum l. 5. tit. 23
(*f*) Greg. IX in cit. cap. *Pueris*.

Hæc nostra opinio eò magis veritati & rationi est consona, quòd, cùm lethaliter peccare queat impubes, censendus est etiam pœnâ dignus, quam in eum decernere potest Judex Ecclesiæ in illius peccati vindictam, ut probat Bonacina, qui de severiori procul dubio morali non insimulabitur. Is igitur à de re mentem suam sic aperit post explicatam conditionem tertiam, quæ requiritur, ut quis excommunicationis sit capax: *Hinc sequitur*, inquit (*g*), *primò impuberem doli capacem validè ligari posse censuris non tantùm à jure, sed etiam ab homine latis. Sicut enim mortaliter peccare potest, ita etiam puniri potest censurâ, quæ fertur in pœnam peccati.* Suamque sententiam confirmat hic Author ex paritate interdicti, in communitatem prolati: Certum est enim, impuberes, uti ceteros, generali interdicto personali ligari, & eosdem pariter ad obedientiam teneri. Cur igitur excommunicationis essent incapaces?

(*g*) Bonacina de censur. in comm. disp. 1. q. 1. punct. 4.

Ratio ista, quam affert Bail excipiens excommunicationem *ab homine latam*, *quia non intelligunt judiciarium ordinem* nullius est momenti: Nam 1. non necesse est, ut excommunicationis pœnâ à Superiore Ecclesiastico latâ sit dignus, impuberi nota esse regulas & ordinem, quæ in foro externo debent servari; alioquin ab excommunicatione essent excusandi innumeri homines ignari, & præsertim rusticæ pleræque muliercułæ, quæ in ordine judiciario hospites sunt omninò & peregrinæ.

2. Si valeret hæc ratio, sequeretur, adolescentulam puellam, duodecim annos natam, atque adeò puberem, excommunicari tantùm posse, quòd fori externi formulas & ordinem mente posset assequi, atque adeò ipsam in hac ætate perspicaciorem esse posse, quàd adolescentulum, qui eam octodecim aut viginti mensibus ætate superaret: quod non minùs à sensu communi quàm ratione abest.

Paritas, quâ utitur Saïrus dicens, impuberem in judicium vocari non posse, neque per seipsum causam suam tueri, atque adeò eum excommunicatum declarari non posse, ad probandum est infirma, quia nihil probat, dùm nimis probat. Nam 1. si proprio nomine impubes jus suum tueri & per seipsum nequeat, id fit ex eo, quòd id sibi per Leges non sit licitum: At non solùm ex Legibus Ecclesiasticis ab excommunicatione est immunis, si pœnâ illâ dignum crimen admiserit, ipsi è contrà subjicitur expresse eamque incurrit, cùm hæc censura jure est lata, uti probavimus, & fatentur Sairus & Bail.

2. Mulier addicta viro non magis juridicè agere potest, quàm impubes, absque viri sui auctoritate. An inde inferri potest, eam excommunicatione ligari non posse? Idem dici potest de homine morte, aut remis perpetuis damnato, aut de servo in iis regionibus, ubi servitus obtinet; iis enim non competit actio juridica; & constat tamen eos denuntiari posse excommunicatos, si mereantur.

Certum quidem est, hujusmodi pœnam, quamvis in impuberem lata sit valida, non esse tamen incitam, si eam in impuberem quemdam privatum Judex constituat. Ratio est, quia, licèt ab impuberibus admitti possint peccata istâ punitione digna, teneræ tamen eorum ætatis rationem habet Ecclesia, neque eos pari cum iis, qui annis sunt provectiores, severitate punit, ut ait Decretalis ad marginem indicata (*h*): *Quamvis in eis* (pueris) *non ita, ut in majoribus, puniendo peccata) videantur*; atque ut declarat expressè laudata superiùs Alexandri III. Decretalis (*i*), his verbis: *In pueris relinqui solet inultum* (hoc est, *non perfectè ultum*, ut explicat Author Glossæ) *quod in aliis provectioris ætatis humanæ Leges dicunt esse severiùs puniendum*: Quod etiam probat Glossa ex septem octove Canonibus & Decretalibus (*k*). Ita quoque sentiunt Suarez aliique permulti (*l*).

(*h*) Cap. *Pueri*, 1. & ibi Glossa de delictis puerorum. l. 5. tit. 23.
(*i*) Alex III. in c. *Referente* 2. eod. tit.
(*k*) Glossa in cit. cap. *Pueris*. v. *Rigor*.
(*l*) Suarez disput. 15. sect. 2 n. 19.

CASUS LV.

Hildegardes, nupta mulier, cujus ædes Monachorum Conventui sunt proximæ, cognoscens, se à Religioso quodam turpitudinis probro injustè ac mendaciter fuisse aspersam, tanto iræ impetu concita est, ut fixo in corpus Monachi cultro lethale ei vulnus non sine magno scandalo inflixerit. Nunquid hæc mulier ad Papam recurrere tenetur, ut de excommunicatione, quam enormi illo contraxit facinore, absolvatur?

R e s p o n s.

Non requiritur, ut Hildegardes ad obtinendam absolutionem Romam recurrat, cùm à suo Episcopo in specie propositâ absolvi queat, non solùm ob sexûs infirmitatem, sed quia sui non est juris, ut potè, quæ sit sub potestate viri constituta. Ita statuit Alexander III. ad Exoniensem scribens Episcopum; cujus propria verba legi possunt in ipsius Decretali in Casu 46. *Flavius* relatâ (*m*), in quo diximus idem esse dicendum de pauperibus, infirmis, aut ætate provectis: quod etiam de Monialibus verum est, ut expressè declarat Innocentius III in suâ Decretali ad Episcopum Pistoriensem in Tuscia (*n*), & ostendimus, dùm de Monialium clausurâ.

(*m*) Alex. III. in cap. *Mulieres*. 6. de sent. excomm. &c.
(*n*) Innoc. III. in c. *De Monial.* 33. eod. tit.

CASUS LVI.

Gentianus, Eboræ Officialis, post Latam in Philibertum excommunicationis sententiam, postea in irregularitatem incidit, quod homicidium efficaciter procuràsset. Potest-ne in hoc statu, Philibertum, qui ipsum adit, validè absolvere, an verò ad alium remittere tenetur?

Respons.

Officialis iste licet irregularis, de lata in Philibertum excommunicatione valide potest absolvere. Ratio est, quia ea irregularitate fit tantùm quis incapax suscipiendi ordines, eorum-ve functiones exercendi, non verò quosdam meræ jurisdictionis actus obeundi. Atqui ligare aut absolvere de censurâ est actus meræ jurisdictionis. Quare Prælati, non solum Episcopi, sed qui jurisdictionem quasi Episcopalem obtinent, sub itos suos censuris ligare possunt, ut constat ex multis Summorum Pontificum constitutionibus, ac præsertim Cœlestini III. scribentis ad Episcopum Eliacensem in Angliæ, electum & nondum consecratum (a), & ex aliâ Alexandri III. ad Episcopum Florentinum (b). modo, ut ait Sanctus Thomas, (c) *jurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.* Quod verum est, etiamsi Prælatus eacommunicans esset ipse excommunicatus, ut declarat Gregorius IX. in unæ è suis decretalibus (d), modò tamen nominatim non esset excommunicatus excommunicatione majori publicè denuntiata, quia tunc jurisdictione carêret, ut declarat Alexander II. (e) in Canone Laudatus, & fusè probat Gratianus (f). Ratio est, *quia*, ex Angelico Doctore (g) *excommunicatio est jurisdictionis privatio; ideo excommunicatus excommunicare non potest.* Sed cùm excommunicatio est occulta, aut excommunicatus ab Ecclesia est toleratus, tunc omnes jurisdictionis suæ actus exercendi jus retinet. Quare, ut ligare, sic de excommunicatione potest absolvere licet simplici tantùm tonsurâ esset initiatus hic Prælatus. *Qui habet potestatem excommunicandi*, inquit Sanctus Antoninus (h), *habet & potestatem absolvendi, quantùm ad restituendum communioni hominem & reddendum illum habilem ad actus legitimos.*

Ex his principiis dicendum, quòd cùm irregularis Clericus, ea irregularitate seu occultâ, seu publicâ jurisdictionis potestatem non amittat, eum pro certò de qualibet censurâ absolvere potest, quem ipse innodavit; etsi postea factus fuerit irregularis.

(a) Celestin. III in cap. *Transmissam* 15. de Elect. & electi potestate. lib. 1. tit. 6.
(b) Alex. III. in c. *Cum ab Ecclesiarum*. 3. de Offi. in Judicis ordinarii l. 1. tit. 31.
(c) S. Thom in 4. dist. 18. q. [illegible] 2. quæstiunc. 2. in corp.
(d) Greg. IX in c. ab *Excommunicato* 41. de rescriptis
(e) Alex. II. in can. *Audivimus*. 4. 24. q. 1.
(f) Gratian. c. *Sin autem* in cit. can
(g) S. Thom. supra cit. art. 2. quæstiunc. 3. in corp.
(h) S. Anton. 3. part. sum Theol. tit. 24. c. 77.

CASUS LVII.

Philo, Sacerdos, suspensus & excommunicatione majori ligatus de beneficio curato S. Francisci provisus est. Amicus quidam ejus pravæ dispositionis conscius, ipsum monuit, provisiones ejus esse invalidas ob excommunicationem, quâ fit incapax Beneficii: At Philo, se legitimè esse provisum contendit, hanc contentionis suæ afferens rationem, quia de omnibus suis censuris à Papâ fuit absolutus, cùm expressè idipsum declarent provisiones suæ his verbis: *Et cum absolutione à censuris ad effectum*: Cui jus?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis observandum, solitam quidem esse clausulam in ultimâ parte omnium provisionum, quæ in Romanâ Curiâ obtinentur, quæ verbis enuntiatur in proposito casu expressis: sed in hoc vertitur quæstio, ut germanus illius dignoscatur sensus: notum est enim, diversas esse clausulas in Curiæ Romanæ expeditionibus & rescriptis, quarum aliæ sunt necessariæ; aliæ verò ad merum stilum pertinent; quædam verò sunt indifferentes aut inutiles respectivè ad Galliæ usum.

Carolus Molinæus præposterè de præsenti clausulâ joculatur (i), dicendo, à Papa absolvi oratorem de excommunicatione in ipsum lata, licet non confessum nec pœnitentem.

Acutè observat Aloysius Riccius (k), Oratorem ex hac clausulâ non solvi de irregularitate, quam incurrere potuisset, quia irregularitas est pœna, non verò censura Ecclesiastica.

Boërius (l) Garcias & Rebuffus contendunt, nullum esse illius clausulæ in provisionibus effectum, nisi ut valeat gratia à Summo Pontifice concessa, & ut Orator tantummodò solvatur de suspensione & excommunicatione majori *à jure*, quâ posset ligari, non verò, ut vult Lovetus (m) de excommunicatione *ab homine* quam ob causam ait Rebuffus: *Licet hic absolvatur, quoad effectum obtinendi istud beneficium impetratum, tamen impetrans non poterit celebrare, nec horis interesse divinis, nec alia facere, quia ad effectum tantùm est absolutus, ut patet hic: imò si post hanc absolutionem ingerat se divinis, incurrit irregularitatem; nec posset aliud Beneficium post istam absolutionem obtinere ab Ordinario vel alio, nisi absolveretur de novo.*

Quibus præsuppositis, dicendum, quòd, si Philo excommunicationem majorem tantùm *à jure* incurrerit, de eâ solvitur tantùmmodo ad effectum impetrationis beneficii per clausulam, *& cum absolutione à censuris ad effectum.* Atque adeò Canonicæ sunt ejus provisiones; sed quòd, si ipsius excommunicatio sit *ab homine* hoc est, per modum sententiæ ab Officiali aut Superiore Ecclesiastico lata, ex hac clausula non censetur esse absolutus, & quod antequam ordinum suorum functiones quasdam possit obire, tenetur ad requirendam à superiore legitimo absolutionem suam, quâ obtentâ novas impetrabit provisiones: quod quidem eò certius videtur, quia hæc censuræ species multò gravior est, quàm suspensio *ab officio & ordine*. Quâ tamen ligatus privatur potestate aliquod conferendi Beneficium, aut titularem de eo privandi (n): quòd potestas illa sit effectus jurisdictionis & officii accessorium. Decisionem istam suppeditat cum aliis, quos diximus, Author Libri inscripti, *Jus Canonicum Galliæ* (o).

(i) Carolus Molinæus de infirmis resignantibus n. 10.
(k) Aloysius Riccius decis. 134. pag. 564.
(l) Nicolaus Boerius Decisione 270. Pet. Rebuffus in praxi beneficiorum de forma mandati. v. 1. notatus & 3. pars signaturæ in forma novæ provisionis. N. Garcias de Benefic. 7. part. c. 11. n. 54. & c. 13. n. 63. & 64.
(m) Louet de Infirmis resignant. n. 397.
(n) Innoc. IV. ad cap. *Tanta est*. 18. de Excess. Prælatorum. Glossa in c. *Quia diversitatem* de concess. Præb. & in c. cum dilectus 8. de consuetud.
(o) *M. Duperrai liv. 6. chap. 2. n. 33. & suivans.*

CASUS LVIII.

Alpinus, qui est excommunicatus denuntiatus, sed qui in foro interno de excommunicatione suâ fuit absolutus. Canonicatum obtinuit. 1. An Canonicè, aut saltem validè de eo provisus est? 2. An saltem validè de eo fuisset provisus, si ipsius excommunicatio omninò esset occulta?

Respons.

Dicimus 1. omnem collationem excommunicato factam esse *ipso jure* invalidam: ita ut datum sibi beneficium tutâ conscientiâ retinere nequeat provisus, ut docet Joannes Andræas (p): & declaravit Innocentius III. (q): *Respondemus*, inquit hic Papa *quòd cum excommunicatis communicari non debeat; Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica Beneficia conferri non possunt; nec illi valent ea licitè retinere.*

2. Per antecedentem excommunicationem, de quâ provisus de Beneficio ante factam collationem absolutus est, non impediri legitimam de eo provisionem, ut declarat idem Papa in aliâ decretali (r) Idem asserit Fagnanus (s).

3. Clericum excommunicatum, quamvis secretò in Pœnitentiæ Tribunali fuerit absolutus, adhuc tamen remanere inhabilem, ut de

(p) Joannes Andræas in d. c. *Postulastis*. de Clerico Excomm. &c. ministrante lib. 5. tit. 27. n. 6. Butrio n. 10. ver. *Compostellanus* abbas. n. 2. Marian. Socinus. n. 6. & 16. & Gloss. in d. c. *Postulastis* v. v. *Canonicè*.
(q) Innoc. III. in cit. c. *Postulastis* 7. Isidorus in can. *Cum Excommunicato*. 18. 11. q. 3. & can sequenti.
(r) Innoc. III. cap. *Proposuit*. 8. de Clerico Excomm. minist.
(s) Fag. in d. c. *Postulastis*, n. 3.

de Beneficio provideatur, quando publica fuit excommunicatio; *quia ... præsumitur quod adhuc sit excommunicatus, nisi probaverit se absolutum ... & ita quicumque absolvitur, saltem ad cautelam semper obtineat litteras absolutionis.* Hæc sunt Glossæ verba (a) simul & ratio. *Quia excommunicato denegatur communio, non possunt ei conferri beneficia: quia sine communione non potest Beneficia adipisci, nec in eis administrare.* Ita Inclytus loquitur Panormitanus (b) quem sequitur Fagnanus (c), qui etiam Marianum Socinum laudat (d), his quoque additis (e): *Sed excommunicato, quamvis sit absolutus in foro conscientiæ, & quò ad Ecclesiam denegatur Communio, & debet se gerere in publico, tanquam excommunicatum ...., ergo nec potest ei Beneficium conferri.* Ratio est, quia ex Panormitano (f), cùm agitur de crimine, non satis est, ut reus per injunctam sibi à Sacerdote pœnitentiam satisfaciat, & sic Ecclesiæ suffragiorum, quibus ob excommunicationem carebat, fiat particeps: sed necesse est insuper, ut in foro externo à superiore Ecclesiastico puniatur; quia Ecclesiam offendit, quæ ipsum privavit participatione sacramentorum (g), Communione fidelium (h) nec præsentiæ divinis officiis (i) & privilegio Ecclesiasticæ sepulturæ (k); nec non passivâ electione ad quodlibet Ecclesiasticum Beneficium (l): *Et hujusmodi pœna*, inquit Fagnanus (m), *cùm respiciant Ecclesiam Militantem, nullatenùs tolluntur per absolutionem in foro animæ.* Quod etiam docent Panormitanus (n), Covarruvias (o), & alii multi ab eodem Fagnano laudati.

Et quidem licet talis Beneficium suum tutâ posset conscientiâ retinere, quo pacto ipsi ministrare, atque imposita ex eo munera adimplêre posset, à communione fidelium semper avulsus; quandoquidem *Beneficium .... propter officium datur.* Ob eamque causam de excommunicatione tantùm absolutus in foro interno, exteriùs se gerere debet, uti censurâ semper ligatum; ad quod etiam invitus & renitens cogi posset ex hac declaratione, quam refert Fagnanus (p): *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum*, inquit, *censuit ... absolutum ab eis* (regularibus) *in foro conscientiæ & pœnitentiali, utique non censêri absolutum in judicio exteriori & contentioso. Quin imò censuris Ecclesiasticis irretitos cogi posse à locorum Ordinariis gerere se pro talibus, etiamsi à regularibus ... absolutionem obtinuerint.*

Concludimus ergo, Alpinum in primo casu nec canonicè nec validè de Præbendâ sibi datâ fuisse provisum.

Ad secundum verò casum, in quo supponitur excommunicatio penitus occulta, Respondemus, quòd, cùm nullum in foro exteriori producat effectum, nec in eodem foro Beneficiorum Ministerium impediat, ut docent Hostiensis, Joannes Andræas (q) Panormitanus & alii Canonistæ; ita absolutio occulta eum nequit præstare effectum, ut Beneficii obtentio in eodem externo foro sit valida, si excommunicatio fuerit publica & denuntiata. Ita argumentatur Fagnanus (r): *Quemadmodum excommunicatio occulta nihil operatur in exteriori judicio, nec impedit Beneficii executionem ... ita nec absolutio occulta*, (*id est in foro secreto & pœnitentiali*) *operari debet, ut Beneficii assecutio valida sit in foro externo. Eadem enim vis ligandi atque solvendi* (s).

(a) Gloss. in d. c. *Propositit.* v. *De absolutione.*
(b) Panormit. in d. c. *Postulastis.* post. n. 5.
(c) Fagnan. ib. n. 16.
(d) Marian. Socin. ibid. in 1. *Notabili.*
(e) Fagn. ib n. 17.
(f) Panormit. in c. *De his.* de accusatio nib. n. 3. & 4. lib. 5. tit. 1.
(g) Can. *Engeltrudæ.* 3. q 4.
(h) Can. *Sicut.* 11. q. 3.
(i) C. *Quod in te.* 11. de pœnit & Remiss.
(k) C. *Sacris.* de sepulturis lib. 3. tit 28
(l) D. c. *Postulastis.* de Clerico excom... ministrante.
(m) Fagnan. hic n. 21.
(n) Panorm. in d. c. *De his.* n. 5. 2. limit.
(o) Covarr. in cap. *Alma Mater.* 24. de senten. excom. in 6. 1. part §. 11. n. 16 & l. 2. Variar. resolut. c. 10. n. 3.
(p) Fagnan. in d. c. *Postulastis.* in fin.
(q) Hostiens. Joan. Andræas. Panormit. ad c. *Si verò.* 4. de senten. excom. Glossa v. *Executionem.*
(r) Fagn. in d. c. *Postulastis.* n. 24.
(s) Can. *Verbum.* de pœnit. dist. 1. & c. *Cum inferior.* de majorit. & obedientiâ.

CASUS LIX.

Metellus, multiplici excommunicatione ligatus, potest-ne de unâ absolvi absque aliâ; vel de omnibus simul per unicam absolutionem?

Respons.

Cùm excommunicationes, etiam majores; nullatenùs inter se sint connexæ, certum est, Metellum de unâ posse absolvi absque aliâ. Ita Doctor Angelicus his verbis (t): *Excommunicationes*, inquit, *non habent connexionem in aliquo, & ideò possibile est, quòd aliquis ab unâ absolvatur & in alterâ remaneat.* Quo generatim præmisso ita advertit idem sanctus Doctor. 1. *Sed circa hoc sciendum est, quod aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno judice: & tunc quando absolvitur ab una, intelligitur ab omnibus absolvi; nisi contrarium exprimatur, vel nisi in causa, quâ quis absolutionem impetrat de uno tantum casu excommunicationis, cùm pro pluribus excommunicatus sit.* 2. *Quandoque est excommunicatus à diversis judicibus*, observat etiam idem Sanctus, *& tunc absolutus ab una excommunicatione, non propter hoc est absolutus ab altera* (intellige, si à diversis ob idem & unum crimen non fuerit excommunicatus) *nisi omnes alii ad petitionem ejus excommunicationem suam confirmaverint, vel nisi omnes sui demandent absolutionem.*

Conformis est hæc decisio Decretali Innocentii III. Archiepiscopo, Decano, & præcentori Lugdunensi scriptæ, de quodam Archidiacono Cabillonensi, qui ob violentam manuum injectionem in Succentorem, simul & ob violationem immunitatis Ecclesiæ Lugdunensis excommunicatus, primum tantùm crimen in libello suo ad obtinendam absolutionem expresserat. En verba summi Pontificis (u): *Mandamus quatenùs si constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantùm alteram in litteris, quas super absolutione sua impetravit, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ pro altera, monitione præmissâ cogatis.*

(t) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. quæstiunc. 3. in corp.
(u) Innoc. III. in c. *Cum pro causâ.* 27. de sentent. excom. &c.

CASUS LX.

Officialis Pompeïonensis, promulgatâ in Hippolytum excommunicationis sententiâ, ab ejus parentibus vehementer impulsus est, ut eum absolveret, oblatâ etiam pro reo convenienti ad ejus arbitrium satisfactione. Sed Hippolytus, ne dum absolutionem suam requirat, tanto ob acceptam ex hac censurâ injuriam furore percitus est, ut palàm se nolle absolvi profiteatur. Nunquid tamen ab Officiali potest absolvi, etiam invitus?

Respons.

Constat, Hippolytum ab Officiali de excommunicatione in se latâ posse absolvi, licet invitum; quamvis de crimine, cujus gratiâ excommunicatione perculsus est, absque suo consensu nequeat absolvi. Ratio est, quia ipsum peccatum est voluntarium, pœna verò inflicta non est voluntaria. Necesse est igitur, ut Hippolytus, qui propriâ voluntate peccavit, suum præbeat assensum, ut de eo absolvatur; sed idem ejus assensus non requiritur, ut ei relaxetur censura in ipsum promulgata, cùm pœnæ huic invitus fuerit subjectus. Ita difficultatem istam solvit Sanctus Thomas his verbis (x): *Malum culpæ & pœnæ differunt in hoc, quod culpæ principium in nobis est: quia omne peccatum voluntarium est; pœnæ autem principium; quandoque est extra nos. Non autem requiritur ad pœnam quod sit voluntaria; imo magis de ratione pœnæ est contra voluntatem esse: & ideò sicut peccata non committuntur sine voluntate, ita non remittuntur alicui invito; sed excommunicatio sicut in aliquem invitum ferri potest, ita & invitus* ob ea

(x) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. quæstiunc. 2. in corp.

ab ea absolvi poterit. unde sequitur, quod *etiam maneate contumaciâ*, subjungit idem Angelicus Doctor (a), *potest aliquis discretè excommunicationem justè latam remittere, si videat saluti illias expedire, in cujus medicinam excommunicatio lata est.*

(a) Idem ibid. ad 2.

Verùm casus ille perquàm rarus est, & hæc semper tenetur generalis regula, ut neque in foro interno, neque externo unquam relaxentur censuræ, quando fuere promulgatæ, nisi pro iis, qui earum absolutionem humiliter postulant; & etiam necesse est, quantùm fieri potest, ut ante absolutionem Deo, Ecclesiæ & proximo debitè satisfecerint, ut expresé ex multis Decretalibus (b) constituitur uti posteà dicemus.

(b) Innoc. III. in cap. *Ex parte*. 23. de verborum signi. ficat. &c.

CASUS LXI.

THEOCRENES, ob furtum à se commissum excommunicatus palàm denuntiatus, absoluté obedientiam latæ sententiæ abjecit, contendens eam ipso jure esse invalidam; quòd præscriptas à Canone regulas & formulas in ea judex non observasset; 1. quòd sententiam scripto non mandasset. 2. Quod crimen tanquam excommunicationis causam non expressisset judex. Nunquid pro eo stat jus, atque is adeò potest divinis adesse officiis, Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, atque in omnibus more ceterorum fidelium se gerere, nullam de hac censurâ absolutionem requirendo?

RESPONS.

Certum est, sententiam excommunicationis, ut sit legitima & Canonica, scripto tradendam, causamque excommunicationis in ea conscribendam esse.

Priorem ex his duabus conditionibus expressè præscribit Constitutio Innocentii IV. in Concilio Lugduensi lata his verbis (c): *Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat; & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur.* Quæ regula in omnibus Actis Ecclesiasticis ac publicis semper observata est. *Legum Ecclesiasticarum consuetudo & authoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant.* Idque certius est de excommunicationibus: *Qui etiam ab Ecclesiasticâ societate quolibet excessu discinditur, libelli inscriptione aut recipitur aut ejicitur... & sic in cæteris hujusmodi in tantùm scriptura deposcitur, ut, sicut beatus Gregorius scribit, sententia, qua sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur.* Ita loquitur Hincmarus in Concilio Suessionensi habito sub Pontificatu Leonis IV. an. 853. præsente Carolo Galliæ Rege dicto Calvo (d). Eveillon post Antonium Genuensem (e) duos solùm casus excipit. 1. Quando tam urgens est negotium, ut non suppetat tempus vel copia scribæ seu Notarii ad tradendam scripto sententiam. 2. Quando Episcopus ut reus agit ad defensionem authoritatis ac jurisdictionis suæ.

(c) Innoc. IV. in cap. *Cum medicinalis*, de sent. excom. in 6.

(d) Conc. suessionen. 2. an. 853. act. 1. in can. *Legum*. 9. 2. q. 1

(e) Anton. Genuensis. prax. Archiepisc. c. 30.

Nihil æquitati magis consonum, quàm prima hæc conditio. 1. Quia post traditam scripto sententiam, quidquam in ea mutari vel addi jam non potest contra judicis intentionem. 2. Quia talis sententia est instrumentum judiciarium publicum & authenticum, quod proinde neque fidem neque executionem patitur, nisi scripto mandatum. 3. Quia si excommunicatus de sententiâ ad superiorem majorem velit appellare, sententiâ indiget, ut veritatem causamque damnationis suæ, censuræque injustitiam ipsi manifestet.

Altera conditio jure requisita priore non minùs est necessaria. 1. Quia interest, ut reus crimen noverit, de quo accusatur, ut si innoxius sit, de eo se se purgare; aut, si reus sit, illud reparare valeat. 2. Quia necesse est, ut omnibus pateat excommunicationis latæ causam esse justam, ut nimirùm cuilibet nota sit non solùm obligatio sibi imposita vitandi excommunicatum, neque cum eo deinceps communicandi, sed etiam ut omnis tollatur scandali occasio vel contemptùs iis, qui, defectu cognitionis, de eâ vel temere vel malignè possent judicare. 3. Quia in casu appellationis necesse est omninò, ut judex *ad quem* probe noscat, an judex *à quo* benè vel malè judicarit: quod sibi notum esse nequit, nisi damnationis causam penitùs cognoverit.

Neque tamen hinc inferre volumus, sententiam excommunicationis, omissâ duplici illâ conditione latam, in foro conscientiæ absolutè esse invalidam. Existimamus econtrà, quòd, licet Judex, qui eas omisisset, imprimis reus esset, & etiam suspensionem *ipso facto* latam ex constitutione Innocentii IV. superiùs citatâ incurrisset, suum tamen ipsius sententia effectum sortiretur; quia nullibi jus, quo eæ præscribuntur, eam ob solum hunc defectum, esse invalidam declarat. *Nota*, inquit Author Glossæ (f) *quod sententia excommunicationis lata vel sine scriptis, vel sine causa rationabili expressa, tenet de mero jure licet sit injusta.* Quod probat hic Author, e textu ipsius-met Decretalis, in quâ statuit Papa, quod in hoc casu superior ejus, qui talem protulit sententiam excommunicatum debeat absolvere, & eum, qui ita judicavit, litis impensis, damnis & interesse & etiam eorum usuris damnare. *Hoc probat ipse textus*, addit Glossa, *dum dicit, quod si excommunicator violaverit istam Constitutionem, quod superior relaxabit excommunicationem. Ergo talis excommunicatio tenebat.* Idem docet Eveillon (g): unde Colligimus, quod, si lata in Theocrenem excommunicationis sententia, ob defectum tantùm hujusmodi formularum sit injusta, se uti verè excommunicatum in omnibus gerere debeat; ita ut, si esset Sacerdos, neque conficere, neque administrare posset aliquod sacramentum, irregularitatem devitans.

(f) Glossa in cit. cap. *Cum medicinalis*.

(g) Eveillon Tractatu de excomm. & Monit. c. 34. art. 2.

CASUS LXII.

MAXIMUS ex juridicâ Officialis Diœcesani sententiâ excommunicatus palàm denuntiatus, appellationem de eâ interposuit ad Metropolitanum, à quo absolutionem *ad cautelam* accepit, donec lis ditimeretur. Nunquid ex hac absolutione ei penitùs relaxatur excommunicatio?

RESPONS.

Antequam solvatur ista difficultas: juvat exponere 1. absolutionem *ad cautelam* eam vocari, quæ ei conceditur, qui, cùm excommunicatus denunciatus est, de lata in se sententiâ appellat, donec lis ad finem fuerit deducta resque penitus dijudicata: neque enim hujusmodi absolutio unquam conceditur pro excommunicatione *à jure*, quia de justitiâ & validitate ipsius nullum est dubium. 2 Talem absolutionem legitimam esse non posse, nisi quinque observatis conditionibus.

Prima est, ut appellans coràm judice affirmet, excommunicationem in se latam esse injustam & invalidam, seu quia errore crasso & supino; vel quia post interpositam appellationem processûs vel denique absque jurisdictione in judice lata est.

Secunda: ut summatim facta sua appellans comprobet, & superiori judici manifestet adeò verisimilem esse excommunicationis invaliditatem, ut de jure Appellantis sibi constet. Uti patet ex Constitutione Innocentii IV. in sexto

ralatâ

relatâ (*a*): Ratio hujus rei est evidens: quia si nullam invaliditatis rationem proferret Appellans; justè præsumeretur validam & justam esse excommunicationem, & eò tantùm spectare appellationem, ut illusorium fieret Ecclesiæ judicium.

Tertia: ut Appellans, qui absolutionem istam postulat sufficientem præbeat cautionem, se latam in se sententiam esse confecturum, si fortè malè appellaverit, & causâ ceciderit; quæ cautio uti necessaria declaratur in constitutione Innocentii IV. præsentis in primo generali concilio Lugdunensi an. 1245. (*b*) his verbis: *Non relaxetur sententia, nisi sufficiens præstetur emenda, vel competens cautio de parendo, si offensa dubia proponatur.*

Quarta: ut adversa pars Appellantis debito modo citetur; quia admitti potest ad intercedendum libello, quem superiori reos dedit, eumque potest inutilem efficere, intra octo dies probando, excommunicationem latam fuisse *pro offensa notoria* (*c*).

Quinta denique: ut absolutio illa à superiore legitimo conferatur hoc est ab eo, qui in Appellantem habeat legitimam authoritatem (*d*).

Suppositis istis principiis, dicimus, quòd, si in his circumstantiis & secundùm hanc formam Maximus fuerit absolutus, verè est absolutus, & pristinum suum statum, uti antè latam in se excommunicationem, recuperat, non solùm in foro interno & coràm Deo, accepto jure suscipiendi sacramenta Missæ divinisque officiis assistendi, & Ordinum suorum functiones obeundi, si sit Clericus (*e*): Sed etiam in foro externo & coràm hominibus, quibuscum, ut antè communicare potest. Sed econtrà, si judex superior absolutionem ipsi fuerit impertitus *in limine litis* & causâ non cognitâ, ut nunc vulgò fit, nihil ipsi prodest nisi *ad standum in judicio*, hoc est, ut possit agere in foro externo, seu petitione seu defensione; cum aliter ipsi denegetur omnis actio & exceptio, ut statuunt edicta an. 1550. (*f*) & an. 1695. (*g*), cujus ultimi hæc sunt verba: „Cum nostræ Curiæ post examen inquisitionum, „quæ in Clericos fient, æquum judicabunt, „eos ad *Cautelam* absolvi, eos remittent ad Archiepiscopos & Episcopos, qui ipsis litem intulerint, & si fortè denegent, ad eorum superiores in Ordine Ecclesiastico, ut ab iis absolvantur: quin tamen prædicti Clerici consequenter aliquod Ecclesiasticum munus possint „obire, aut aliud inde sibi jus sperare, quàm „*ut in judicio stare* possint „.

(*a*) Innoc. IV. in c. *Venerabilibus*. 7. de sent. excom. &c. in 6. ff. l. 5. tit. 11.

(*b*) Idem Innoc. IV. in cit. cap. *Solet*.
Item Innoc. III. in cap. ad *Reprimendum*. 8. de officio judicis Ordin. §. *Tertiò*.

(*c*) Innoc. IV. in cap. *Solet*. 2. de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Ad reprimendum*. 8. de officio judicis ordin. L. 1. tit. 31.

(*e*) Alex. III. in cap. *Ad præsentiam*. 16. de appel. lat. l. 2. tit. 28.

(*f*) Edictum de 1550. art. 41.

(*g*) Edictum de 1695. art. 40.

CASUS LXIII.

Flaminius, ab Episcopo suo ejus-ve officiali excommunicatus, ex formâ præscriptâ ad Metropolitanum appellavit, quòd se injustè damnatum fuisse contenderet. Nihilominùs ad petendam ab Episcopo suo absolutionem se se subjecit aliquantò pòst. Nunquid eum absolvere potest Episcopus, quamvis ligatus appellatione ad Metropolitanum, penès quem est causæ cognitio?

Respons.

Episcopus absque ullâ difficultate Flaminium de excommunicatione potest absolvere, non obstante interpositâ ad Metropolitanum appellatione. Ratio est, quia superior quidem, è cujus judicio ad Metropolitanum provocavit, jam in appellantis detrimentum quidquam moliri nequit; quia in eam rem manus, ut aiunt, habet ligatas, ubi superior major, ad quem confugit, cognitionem causæ interpositâ appellatione sibi arripuit: at superior ille major, hoc est Metropolitanus non potest impedire, ne appellanti rem utilem concedat suffraganeus suus: atqui utile est appellanti, ut Episcopus latam in se sententiam rescindat, atque hujus injustitiam agnoscens, excommunicationem ipsi remittat. Quod constat ex tribus Decretalibus, primâ Innocentii III. ad Archiepiscopum Rhotomagensem (*h*): alterâ ejusdem Papæ ad Episcopum Parisiensem (*i*) in quâ dicit, *cùm ille* (appellans) *appellationis persecutioni renuntiasse tacitè videatur*: Tertiâ Bonifacii VIII. in sexto relatâ (*k*).

(*h*) Innoc. III. in c. *Ad reprimendum*. §. *Tu verò*. de offic. jud. ordinarii.

(*i*) Id. Innoc. III. in cap. *Sollicitudinem*. 54. de appellat. l. 2. tit. 28.

(*k*) Bonif. VIII. in c. *Si a judice*. 20. de appellat. ibi glossa in 6.

CASUS LXIV.

Theophilum, excommunicatum publicè denontiatum, cùm intra paucas horas moriturus, ut videbatur, anginâ subitò laborasset, Parochus ejus de excommunicatione absolvit; eâ tamen lege, ut, si sanus fieret, Episcopum, ad quem per tempus recurrere non potuerat, ipse adiret, pœnitentiam pro ejus Arbitrio imponendam accepturus, ut Ecclesiæ debitam redderet satisfactionem. Hic homo, recuperatâ valetudine, Parochi sui jussa perficere neglexit, putans se validè fuisse absolutum, conformiter ad potestatem, quam Concilium Tridentinum Sacerdoti cuilibet in simili casu concedit. Nunquid ex inobedientiâ suâ in excommunicationem incurrit?

Respons.

Difficultatem istam constitutione sua dissolvit Bonifacius VIII. (*l*), his verbis in eâ contentis: *Eos qui à sententia Canonis vel hominis (cùm ad illam à quo aliàs de jure fuerant absolvendi, nequeant propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro absolutionis beneficio habere recursum,) ab alio absolvuntur: si cessante postea periculo vel impedimento hujusmodi, se illi à quo, his cessantibus absolvi debebant, quàm citò commodè poterant, contempserint præsentare; mandatum ipsius super illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi & satisfacturi, prout justitia suadebit: decernimus, ne sic censura illudant Ecclesiastica, in eandem sententiam recidere ipso jure?*

Eadem disciplina à Clemente V. posteà in Concilio Viennensi in Delphinatu an. 1311. confirmata est quoad excommunicationem, Papæ reservatam (*m*), quam incurrit quispiam ex violentâ percussione aut aliter injuriosâ Clerici acceptione, & de quâ reus in mortis periculo à simplici Sacerdote fuit absolutus. *Sane si quis in aliquo casuum prædictorum fuerit ab excommunicationis sententia in mortis articulo absolutus*, ait hic Papa, *nisi, postquàm pristinæ restitutus fuerit sanitati, tam citò commodè poterit, conspectui Romani Pontificis se præsentare curaverit, ejus mandatum humiliter recepturus, prout justitia suadebit, in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto.* Nihilominùs *illa obligatio* (se præsentandi conspectui Romani Pontificis) ut acutè observat Cabassutius, quamvis Romanæ curiæ devotus (*n*), *multis in locis à supremâ sede remotis planè cessavit, ut in Gallia.*

Cœterùm, quando asserunt summi illi Pontifices, quòd in casu proposito, in eandem, qua quis antè ligabatur, reincidit *ipso facto* excommunicationem id tantùm intelligi debet quò ad conscientiæ forum, non quò ad forum externum nullos ea rediviva excommunicatio producit effectus, nisi nova accedat sententia, quâ propter inobedientiam de novo excommunicationem ipsum incurrisse, & iterùm denuntiatum iri excommunicatum declaretur,

(*l*) Bonif. VIII. in c. *Eos qui*. 22. de sent. excom. in 6.

(*m*) Clem. V. in Clement. *Si quis*. 1. de pœnit. lib. 5. tit. 8.

(*n*) Joannes Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 24. n. 3.

tur, uti opportune advertit Author Colloquiorum Andegaviensium (a).

(a) Colloquia Andegavi. mensis Julii 1712. p. 221. q. 2.

CASUS LXV.

Arturus, de excommunicatione majori, occultâ & reservatâ à simplici Sacerdote absolutus in præsenti vitæ periculo, teneturne, recuperata valetudine, superioris conspectui, sub reincidentiæ pœnâ in eandem excommunicationem, præsentem se sistere, ut iterùm absolvatur, cùm id non constituit Sacerdos?

Respons.

Ut is, qui in simili casu de peccatis suis à Sacerdote advena absolutus est, ad proprium Pastorem post recuperatas vires non tenetur recurrere, ut de iisdem peccatis iterùm absolvatur, sed tantùm, ut ipsi manifestet, se legitimè fuisse absolutum; ita qui ad extrema fermè redactos de excommunicatione à simplici Sacerdote fuit absolutus, ubi convaluit, non tenetur superiori se præsentare, ut novam ab eo absolutionem recipiat, sed tantùm ad subeundam, quam voluerit, satisfactionem. *Non oportet eum recurrere ad propriam Sacerdotem*, inquit Sanctus Thomas (b), *ut iterùm à peccatis absolvatur, à quibus in articulo mortis absolutus est, sed ut innotescat ei, quod est absolutus: nec similiter oportet, quod absolutus ab excommunicatione ad judicem vadat, qui aliàs (eum) absolvere potuisset, absolutionem petens, sed satisfactionem offerens.* Ita enim fert usus, ut sic pœnitenti suo in simili casu jubeat Confessarius; *exigi consuevit*, ut loquitur Clemens III. (c).

(b) S. Th. in 4. dist. 20. q. 1. art. 1 quæstiunc. 2. ad 2.

(c) Clem. III. in c. *Quod de his*. de sent. excomm. &c.

Verum tamen existimat Navarrus, quòd, si pœnitentem ad ipsum non juberet Sacerdos, is non teneretur post acceptam absolutionem de novo se superiori offerre; modò & parti læsæ & Ecclesiæ sufficienter satisfecisset. Et quidem in Concilio Tridentino de eâ obligatione nulla fit mentio, sed econtrà declarat Sancta hæc Synodus absolutè & omissâ quâcumque conditione, quemlibet Sacerdotem in mortis articulo, à quibusvis censuris & peccatis absolvere posse. *Veruntamen*, inquiunt Patres Concilii, *piè admodùm, ne in hac ipsa occasione aliquis pereat, in eâdem Ecclesiâ Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.*

Neque hactenùs dictis adversatur Bonifacii VIII. constitutio, in præcedenti decisione relata (d): cùm enim statuit hic Papa, ut, qui eo modo fuit absolutus, se iterùm superiori præsentet, sub pœnâ incurrendi de novo eandem excommunicationem, in eo contemptum supponit & inobedientiam mandato Confessarii, à quo absolutionem sub hac conditione recepit, ut patet ex his Papalis Constitutionis terminis: *Si cessante postea periculo, ... se illis, à quo, his cessantibus, absolvi debebant, ... contempserint præsentare.* Insuper constitutio ista in Galliæ regno non fuit admissa, & aliundè dici potest eam sufficienter à Concilio Tridentino fuisse revocatam in eo, quòd declaret, nullam esse censuram in articulo mortis reservatam (e). Unde colligimus, Arturum de excommunicatione purè & simpliciter absolutum absque mandato se præsentem superiori sistendi, si convalesceret, de contemptu & inobedientiâ erga Ecclesiam non posse damnari, neque Bonifacii VIII. constitutione comprehendi (f) modò, ut diximus, & parti læsæ & Ecclesiæ sufficienter satisfecerit. Observandum est tamen, talem præsentationem ab eo pœnitente non esse omittendam, in cujus Diœcesi viget tale statutum ab Episcopo emissum; licet Sacerdos, qui in *articulo mortis* ipsum absolvit, hoc ei mandatum per oblivionem aut ignorantiam non fecerit; ut servari debet in Diœcesi Parisiensi juxta Mandatum Eminentissimi Cardinalis de Noaille, Parisiorum Archiepiscopi a Januarii an. 1709. promulgatum de Casibus reservatis in quo sic legitur (g): *Si autem absolutus fuit Moribundus à censura aliqua, omnino necesse est, ut, ubi convaluit, ad superiorem accedat, denuoque ab eo absolutionem censuræ recipiat*; quæ ultima verba rigidè loquendo, de approbatione præcedentis absolutionis intelligenda sunt juxta Doctrinam sancti Thomæ, nec non verba ista Constitutionis Bonifacii VIII. *Mandatum ipsius* (superioris) *super illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi, prout justitia suadebit.*

(d) Bonif. VIII. in cap. *Eos qui*. 22. de sent. excomm. lec. in 6.

(e) Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de reform.

(f) Navar. Manual. c. 26. n. 26. De St. Beuve tom. 2. cas 46.

(g) Mandatum eminent. Cardin. Archiep. Paris. art. de Casib. reserv. n. 6.

CASUS LXVI.

Foldradius excommunicatus, & subito morbo correptus excommunicationis absolutionem ab Episcopo requirit. Sed quia justè timeri potest ne eam mortis judiciorumque divinorum metu potiùs, quàm verâ sinceræ pœnitentiæ intentione postulet, hanc ei conditionatè tantùm concedere opportunum videtur Episcopo: quare ab eo id promissum exigit, quòd nimirum intrà duos menses proximo suo offenso, vel in propriâ persona, vel honore, vel bonis plenè satisfaciet, ut ad id jure tenetur (h): & piam suscipiet peregrinationem triginta Leucas è vico Domicilii sui dissitam; quas duas conditiones si non perficiat, in pristinam suam reincidet *ipso jure* excommunicationem. Fuldradius, completâ primâ conditione, alteri, sed uno mense tardiùs satisfacere non potuit, quia tùm in morbum recidit, cùm peregrinationem parabat. Quâ de re quæritur, utrùm eâdem denuò excommunicatione fuerit ligatus, quòd istam intrà duos menses præscriptos conditionem non adimpleverit?

(h) Alex. III. in c. *Parochianos*. 9. & in c. *Ex tenore*. 10. de sent excom. &c. Clem III. in c. *Ex transmissa*. 13. eod. tit. Bonif. VIII. in cap. *Eos qui*. sup. cit. Innoc. III. in c. *Ex parte*. 23. de verborum signif. lib. 5. tit 40.

Respons.

Absque notâ severioris disciplinæ defendi non posse videtur, Fuldradium in eandem iterùm lapsum esse excommunicationem, quia tempore præscripto peregrinationem ad amussim non complevit, quæ altera erat conditio, sub quâ ei absolutio fuerat concessa. Ratio est, quia hujusmodi conditiones imponere velle non censetur superior, nisi is, quem hoc modo de excommunicatione absolvit, legitimo non impeditur obice, quominùs eas perficiat. Quod clarè patet ex constitutione Bonifacii VIII. ad marginem propositi casûs laudatâ, quâ ab eo, qui de excommunicatione absolvitur, id tantùm postulat, quod commodè poterit adimplere: *Si hæc, cùm primùm commodè poterunt, non curaverint adimplere*, inquit hic Papa. Reipsâ Ecclesia reincidentiam in eandem censuram non constituit, nisi in odium & pœnam inobedientiæ reorum, & *ne sic censuræ illudant Ecclesiasticæ.* Cùm igitur Fuldradius priorem & potiorem sibi impositam conditionem tempore statuto adimpleverit, proximo, quem offenderat, plenè satisfaciens, & alteram ob casum morbi duntaxat omiserit, ac denique illam, ubi primùm potuit, impleverit, ut sic & rectam intentionem & suam Ecclesiæ mandato subjectionem testaretur, dici nequit, eum denuò eâdem excommunicatione fuisse innodatum, quòd invitus mandato sibi facta parere cunctatus sit. Ita

sen-

sentiunt Author modernus rei hujusce peritissimus (a), nec non Author colloquorum Andegavensium (b).

(a) Ducasse prax. jurisd. Eccle. vol. c. 12. §. 2. n. 3.
(b) Colloq. Andeg. mensis Julii. an. 1712. q. 2.

CASUS LXVII.

Theodorus excommunicatus denuntiatus, quòd excommunicationem Apostolicæ Sedi reservatam incurrisset, de eâ absolutus est à legato Pontificio, illa tamen Lege, ut Diœcesano Episcopo præsentem se sisteret, ab eo pœnitentiam sibi debitam, speciemque satisfactionis, quæ personæ offensæ erat debita, accepturus. Cùm se præsentare neglexerit Theodorus, nunquid tamen validè est absolutus?

Respons.

Theodoro concessa absolutio ob negligentiam suam prorsùs est inutilis, ut patet ex laudatâ jam superiùs Bonifacii VIII. constitutione (c), in quâ sic statuit hic Papa: *Decernimus*, inquit, *ne sic censura illudant Ecclesiasticæ, in eandem sententiam recidere ipso jure. Idem statuimus de his, quibus, cùm à Sede Apostolicâ, vel à Legatis ipsius, absolutionis beneficium à quibusvis sententiis consequuntur, injungitur, ut Ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet, suscepturi pœnitentiam ab eisdem, se conspectui repræsentent, & passis injuriam, seu iis, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem, si hæc quàmprimùm commodè poterunt, non curaverint adimplere* (d).

(c) Bonif. VIII. in cap. *Eos qui* 22. de sent. Excom. &c. in 6.
(d) Fr. Tolet. instruct. sacerdot. l. 1. cap. 15. n. 2. Colloquia. Cordu. Tomo. 1. colloq. 4. sect. 4.

CASUS LXVIII.

Florentinus, excommunicatus denuntiatus, absolutionem de hac censurâ vehementer peroptaret, sed præsentem se sistere coràm superiore ob nimium pudorem reformidat; vel non potest ob nimiam domicilii sui distantiam, vel ob aliquam corporalem infirmitatem, quâ iter aggredi nequit. Nunquid per Procuratorem validè absolvi potest?

Respons.

Quamvis absens persona de peccatis suis absolvi nequeat (e), potest tamen de censuris: cùm enim Ecclesia absentes excommunicatione aliisque possit ligare censuris, à fortiori potest & solvere. Igitur Florentinus, quamvis absens, solvi potest, non de suis quidem peccatis, sed de incursa à se excommunicatione, modò hanc à Superiore gratiam requirat per procuratorem à se in eam rem delegatum, qui ipsius nomine necessarias impleat satisfactiones. Dicimus: *per Procuratorem à se in eam rem delegatum*: Quia speciale mandatum habere debet Procurator, ut observat Glossa (f) in constitutionem Bonifacii VIII. in sexto decretalium relatam (g).

Confirmari potest hæc nostra decisio authoritate Richardi (h), qui Angelum de Clavasio sequitur (i): & uterque talem absolutionem tanquam legitimam & validam approbat, uti Joannes Andræas, Archidiaconus & Durandus (k). Et quidem luculentum rei hujusce argumentum suppeditat Epistola Sancti Gregorii Magni ad Castorium Ravennæ notarium scribentis de Maximo Salonitano, quâ erga eum hanc agendi rationem dicto Castorio præscribit. *Si Maximus Salonitanus*, inquit hic Sanctus Pontifex (l), *præstito Sacramento firmaverit, se Simoniacâ hæresi non teneri, atque de aliis ante Corpus Sancti Apollinaris tantummodò requisitus innoxium se esse responderit, & de inobedientiâ suâ pœnitentiam, sicut deputavimus, egerit; volumus, ut ad consolandum illum, epistolam quam ad eum scripsimus, ubi ei & gratiam nostram & communionem nos reddidisse signavimus, experientia tua dare debeat.* Ex quibus verbis Glossa in canonem, in quo refertur hic textus, ita concludit (m): *Ergo quis potest absolvi per litteras & excommunicari.* Idem etiam alibi docet Author (n) hujusce Glossæ, in alium videlicet canonem depromptum ex Epistola, quam Stephanus Quintus ad Episcopum Thianensem in regno Neapolitano scribit. Ex quibus omnibus clarè patet, nostram eâ de re decisionem Juri Canonico nec non clarissimorum doctorum sententiæ penitùs esse conformem.

(e) Can. *Quem pœnitet.* 88 de pœnit. dist. 1.
(f) Glossa in c. *Qui ad agendum.* v. pœnitentiæ de procuratoribus in 6. l. 1. t. 19.
(g) Ducasse jurisd. Ecc. volunt. cap. 22. §. 2. n. 3.
(h) Richardus in 4 dist. 18. art. 10. q. 2.
(i) Angelus v. *Absolutio* 3. q. 5.
(k) Joan. Andr. in cap. *Qui ad agendum.* 4. de procurat. in 6 lib. 1. tit. 19. Archidiac. in c. *Eos qui* 22. de sent. Excom. lib. 5. tit. 11. Innoc. IV. in c. Cum desideres, Eod. tit.
(l) Greg. 1. 7. in sect. 2. Epist. 81. in Can. *Quantò* 8. 2. q. 4.
(m) Glossa in cit. can. *Quantò* v. Epistolam.
(n) Glossa in can. *De manifestâ.* 17. 2. q. 1. v. *Judicati.*

CASUS LXIX.

Priscillianus, excommunicatus denuntiatus, à Confessario suo de peccatis suis & censurâ absolutus est vi Jubilæi generalis, quod lucratus est, & ea omnia confecit, quæ sibi fuêre injuncta. Nunquid omnia jura, quibus excommunicatione fuerat spoliatus, sic recuperavit, ut Superior, qui censuram protulit, ipsum ad aliam subeundam absolutionem cogere nequeat?

Respons.

Priusquam difficultati propositæ fiat satis, supponendum est, quod à nemine in dubium revocari potest; duplex videlicet esse forum, scilicet forum internum Sacramenti pœnitentiæ, & forum externum, & ad utrumque pertinere excommunicationem aliasque censuras; ut constat ex his Innocentii III. (o) verbis ad Abbatem Sancti Andreæ scribentis. *Judicium Dei, veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, Ecclesiasticâ sit sententiâ innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cùm sententia remittitur, relaxatur.* Unde concludit hic Pontifex, ob eandem rationem excommunicato, qui ante acceptam absolutionem verè pœnitens è vivis excessit, inutilia esse Ecclesiæ suffragia ac preces, donec ipsum in foro externo absolverit eadem Ecclesia, *quia*, inquit, *quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur; nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.*

(o) Innoc. III. in c. *A nobis.* 28. de sent. Excom.

Præsuppositâ hac veritate; dicimus, eum qui excommunicatione aliâ-ve censurâ occultâ ligatur, ex acceptâ in foro interno absolutione Ecclesiæ communionem adipisci, & publicè se gerere posse, quasi nunquam excommunicationem incurrisset, Sacramentis, ut antè, participando, aliisque ministrando, & si sit Sacerdos: sed non idem dicendum est de eo, qui ex juridicâ & publicâ sententiâ excommunicatus declaratus est: cùm enim Ecclesiæ sit suum forum externum præter internum pœnitentiæ, & in priori semper excommunicatus habeatur, donec publica fuerit ipsius absolutio; necesse est omninò, ut judici qui tulit censuram, & communitati, cui præbuit scandalum, nota sit penitùs ejus absolutio. Ex quo sequitur, quòd, licet Priscillianus clàm Sacramentorum fieri particeps nec non Missæ Sacrificio possit interesse, necesse est tamen, ut absolutionem iterùm in foro externo postulet & recipiat: quod utrumque si recusaret, in ipsum Judex agere posset, eique Canonicas infligere pœnas, quas merentur illi, qui reipsâ mandatis Ecclesiæ refragantur.

Advertendum 1. absolutionem censuratum *ab homine* aut earum, quæ in externo justitiæ Tribunali latæ sunt, in foro itidem externo posse duntaxat conferri à Superiore, ad quem pertinet jurisdictio, aut ab ejus in hanc rem delegato.

2. Excommunicationem particularem, quæ consequenter ad monitorium fertur in quosdam privatos terminis generalibus, pro certo esse reservatam Superiori, qui eam tulit, licet in sententia non exprimeretur reservatio.

3. Absolutionem istam non esse Sacramentalem; quia per eam non remittitur à Superiore peccatum, quod est excommunicationis causa; sed tantùm rehabilitatur peccator, ipsum revocando ad Ecclesiæ communionem, & ad omnia jura, quæ per hanc censuram amiserat; eumque hæc absolutio disponit ad obtinendam absolutionem de suo peccato in Sacramento pœnitentiæ, cujus Sacerdos solus est minister, ut declarat Innocentius III. scribens ad Episcopos Valentiæ & Burgorum in Hispania (*a*).

(*a*) Innoc. III. in cap. *Nova*. 10. de pœnit. & rem. l. 5. tit. 38.

4. Non necesse esse, ut Superior absolvens sit Sacerdos. Nam, si censurâ ligare queat, licèt nondum sacris initiatus Ordinibus, ob eandem rationem solvere potest juxta istam regulam: *Ejus est solvere, cujus est ligare*, depromptam ex his sancti Ambrosii verbis (*b*): *Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit.*

(*b*) S. Ambros. lib. 1. de pœnit. c. 1. in can. *Verbum*. 51. § 1. de pœnit. dist. 1.

5. Jure non præscribi formam absolutionis, quæ confertur de excommunicatione in foro externo, atque ita satis esse 1. ut terminis claré manifestetur intentio tollendæ excommunicationis & rei Ecclesiæ reconciliandi. 2. Si excommunicatio denuntiata & scripto mandata fuerit, actum pariter absolutionis promulgandum esse & scripto tradendum. 3. Quod ratio nunc usitatior pro excommunicato juridicè denuntiato in eo consistit, ut præscribatur satisfactio à reo Ecclesiæ & personæ offensæ facienda, quam etiam si fieri potest, ante adimplebit, & tandem ei præbeatur absolutionis sententia, quâ feratur, eam promulgandam esse, ubicumque opus erit. Aliæ quippè antiquæ ceremoniæ jam non vigent, præsertim in Galliâ.

CASUS LXX.

Aphrodisius, dives Beneficiarius moriens testamento omnia bona sua è Beneficiorum suorum fructibus parta, Ecclesiæ ac pauperibus legavit; quod ubi rescivit Renatus nepos ejus, tantâ percitus est iracundiâ, ut ipsius posteà defuncti cubiculum ingressus mortuum corpus repetitis multoties ac validis fustium ictibus coràm duobus fratribus suis percusserit. Nunquid is ob impium factum majorem incurrit excommunicationem, latam Canone *Si quis suadente* 17. *q.* 4.?

Respons.

Canonistæ quidam, ut Sandeüs Felinus affirmant (*c*): Præcipua eorum ratio hæc est, quòd Clericorum privilegium, quo ab omni violentâ manuum injectione fiunt immunes, ipsis præcisè non conceditur propter eorum ordinationem cùm Laïci conversi & Religiosi eodem potiantur privilegio juxta duas Alexandri III. Decretales in corpore juris relatas (*d*), licèt aliquo non fuerint Ordine initiati.

(*c*) Felin. Sandeüs in c. *A nobis*. 28. de sent. excom. n. 4.

(*d*) Alex. III. in cap. *Non dubium est*. 5. & in cap. *Ex tenore* 10. de sent. excom.

Existimamus attamen Felini rationem ejusque sequacium non esse solidam, & ne quidem veram. Nam affirmat Innocentius III. (*e*) quòd.... *Canon ille, non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Clericalis Ordinis fuerit promulgatus:* Quod idem asserit Bonifacius VIII. (*f*), in unâ ex Constitutionibus suis in sexto his verbis relatâ: *Privilegium retineant Canonis ab Innocentio Papa II..... editi in favorem totius Ordinis Clericalis.*

(*e*) Innoc. III. in c. *Contingit*. 36. de sent. excom.

(*f*) Bonif. VIII. in cap. *Clerici*. un. de Clericis conjugatis. in 6. l. 3. tit. 2.

Affirmari autem nequit sine apertâ insulsitate, corpus mortuum esse Clericum, cùm ex Concilio Tridentino (*g*), specialis character, quo insignitus est, in anima tantùm impressus fuerit, & de eo quidquam non supersit in corpore mortuo.

(*g*) Conc. Trid. sess. 7. de Sacram. can. 9.

Ac supervacaneum est dicere, conversos fratres ac Novitios eâdem cum Clericis frui prærogativâ. Hanc enim ipsis Ecclesia concessit, ob regularem, quam amplexi sunt vitæ rationem. Unde sequitur, quòd, cùm ex obitu Religionis membra esse desinant, etiam cum vita fluitur tale privilegium.

De casu itaque proposito idem dicendum est, ac de eo, quem alibi proponimus de homine, qui cadaveri cervices abscidisset (*h*): Nam ut ex hoc excessu non fieret irregularis, quia de irregularitate hujusmodi jus reticet; ita qui Clerici cadaver percutit non fit excommunicatus, cùm in jure talis excommunicatio non exprimatur.

(*h*) V. Irregularit. *Cas.* I. Jean.

Vide { Appellatio Cas. 9.
Casus Reservati.
Ecclesia Cas. 2. 3. 4. & 5.
Excommunicare.
Missa Cas. 42.
Officium Breviarii. Cas. 12.
Provisio Beneficii. }

EXCOMMU-

EXCOMMUNICARE.

NEcesse est ad plenam difficultatum hujusce Tituli intelligentiam, ea legere, quæ in capite præcedentis diximus, in quo jam advertimus, à quo primi Ecclesiæ Pastores potestatem excommunicatione ligandi habent, tresque prævias monitiones adeò esse requisitas, quò justa & canonica sit excommunicationis sententia, ut Judex Ecclesiasticus eas omnes præmittere teneatur, nisi subsit urgens ratio.

Episcopus, ejusve officialis totam communitatem, aut ne quidem privatam familiam excommunicare non potest, nisi certus sit, singulas familiæ aut communitatis personas ex æquo esse conscias mortalis peccati, quod excommunicationi ansam præbuit; atque id quidem certo cognoscere moraliter impossibile est,

Excommunicatio à triplici Superiorum specie ferri potest, scilicet ab Episcopo, ejus Vicario generali, cùm hanc ei potestatem verbis expressis in Litteris Vicariatûs sui generalis fecit, & ab Officiali, nec non ab omni alio Prælato, cui competit jurisdictio contentiosa seu secularis, seu regularis; nisi tamen ipsi sint excommunicati denuntiati, aut suspensi *à jurisdictione* & suam non proferant excommunicationis sententiam, nisi *intra limites territorii sui.*

In Gallia Officiales fori Regii Ecclesiasticæ jurisdictioni non subjacent in his, quæ pertinent ad debitum muneris sui, aque adeò excommunicatione ligari nequeunt neque ab Episcopis, neque ab ipso Papâ. Quod regulâ istâ certissimâ innititur, scilicet à Superiore judicari aut puniri non posse, nisi eos, qui jurisdictioni ipsius subjacent.

CASUS PRIMUS.

OFFICIALIS Scodrensis, Decreto monitorio, ut excommunicationis sententiam ferret in privatum quemdam, jussit, ut unâ vice solùm pro tribus promulgaretur. Nunquid Canonica fuit & valida excommunicationis sententia ab ipso lata post istam promulgationem?

RESPONS.

Præscribitur à sacris Canonibus triplex prævia monitio Canonica, priùsquam à Superiori ferri queat excommunicationis sententia. Id constat ex Concilio Rothomagensi ad an. 1118. habito, quod refertur in Canone Decreti Gratiani (*a*): En ipsius verba: *Statuimus, ut secundùm Domini nostri præceptum admoneantur semel & secundò & tertiò: qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur.* Est & alter ab eodem Gratiano Canon relatus (*b*), in quo dicitur: *Fraterno amore conveniantur secundò & tertiò.* Et Innocentius III. eandem rem his verbis significat (*c*): *Si tertiò à te commoniti se ipsos contempserint emendare &c.* Et idem in aliâ Decretali (*d*): *Cùm speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti monitione præmissâ, promulgare præsumat.* Denique Gregorius X. in Decretali promulgatâ in secundo Concilio œcumenico Lugdunensi an. 1273. statuit, *ut Judices* inquit, *observent aliquorum dierum competentia intervalla* (*e*): V.g. sex dierum: scilicet 2. pro primâ monitione: Duorum sequentium pro secundâ, ac denique aliorum duorum pro tertiâ; idque eo fine 1. ut reus suam possit agendi rationem recogitare, & sic se ad obediendum Ecclesiæ disponere, ac malum à se commissum reparare, ut observat S. Chrysostomus (*f*). 2. Ut cohibeatur nimia Judicum præcipitatio, vel etiam partium adversarum fraudes impediantur. 3. Ut certior fiat reorum contumacia.

Disciplinam hanc, sapientiâ & caritate plenam accuratè observarunt Ephesini Concilii œcumenici Patres in causa Nestorii, quem non nisi tribus sequentibus diebus citatum ad assistendum Concilio damnârunt (*g*). Eadem quoque procedendi formula à Patribus Concilii Calcedonensis servata est, antequam Dioscorum condemnarent, qui scripto ter in Concilium vocatus est, uti Nestorius (*h*). †

(*a*) Conc. Rhotomag. in can. *Omnes*. 5. 16. q. 7.

(*b*) Nicolaus I. in can. *De Præsbiterorum*. 23. 17. q. 4.

(*c*) Innoc. III. in c. *Consinglis*. 45. de sent. excom. &c. lib. 5. tit. 39.

(*d*) Idem in cap. *Cum speciali*. 62. de appellat l. 2. tit. 28.

(*e*) Greg. X. in cap. *Constitutionem*. 9. de sent. excomm. &c. in 6.

(*f*) S. Chrisost. hom. 18. in Matth.

(*g*) Conc. Ephes. act. 1.

(*h*) Conc. Calced. act. 3.

† Duplicis speciei monitiones distinguuntur. Sunt quas requirit charitas; & tres Math. C. 18. memorantur, 1. *Corripe eum inter te & ipsum solum*: 2. *Adhibe tecum adhuc unum vel duos*: 3. *Dic Ecclesiæ.* Sunt quas ipsamet exigit justitia, quæ ab Ecclesiâ institutæ sunt ad instar trium monitionum à Christo institutarum, & ad eumdem finem. Utriusque speciei monitiones à se invicem nunquam sunt separandæ; imò ita adhibendæ sunt, ut à monitionibus simpliciter charitativis, quantum fieri potest, ad Canonicas, & à Canonicis ad sententiam excommunicationis procedatur. Siquidem, cùm de infligendâ excommunicationis pœnâ agitur, lentè properandum est, nec membrum à corpore rescindendum est, nisi tentatis priùs omnibus, quas charitas verè Pastoralis suggerit, medicamentis. *Excommunicationis gladius*, inquit Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reform. *Sobriè magnâque circumspectione exerendus est.* Et paulò infra. *Causâ diligenter ac magnâ maturitate per Episcopum examinatâ, quæ ejus animum moveat.* Primis Ecclesiæ sæculis monitiones à Christo institutæ, seu charitativæ præibant; ut patet ex sancto Clemente Lib. 2. Constitut Apost. C. 41. cujus aurea verba hic referre juvat. *Tu, ut Medicus condolens, cura omnes qui deliquerint, utens salutaribus ad opitulandum adjumentis: & non solùm secans, aut urens, aut arida medicamenta adhibens; sed etiam vulnus alligans, & lintea concerpta apponens, & lenia medicamenta, quæ vim habeant obducendi cicatricem, immittens, ac verbis consolatoriis velut perfundens. Si vulnus cavum fuerit, nutri ac fove illud suavi emplastro: ut, carne subolescente repletum, æquale efficiatur parti sanæ. Si autem vulnus sordescit; tunc repurga novaculâ, id est, sermone increpatorio; si turgescit, complana, & deprime acri collyrio, id est, minis judicii: Si serpit depascendo carnem, cauterio adhibito ure, & excide saniem, comprimens jejuniis. Quòd si hæc feceris, ac demum intellexeris quòd à pedibus usque ad caput non est malagma imponere, neque oleum neque alligationem; imò magis serpit cancer, & omnem curationem anticipat, universas partes corporis tanquàm gangræna tabefaciens; hic tu cum multâ consideratione & consilio, aliis item Medicis peritis & exercitatis in consilium adhibitis, abscinde membrum tabidum, ne universum corpus Ecclesiæ eâd. tabe corruptum intereat. Ne igitur facilis sis, & præproperus ad secandum, neque celeriter ad serram dentatam prosilias: quin potiùs utere priùs scalpello ad dividenda apostemata: ut, causâ morbi, quæ intùs residet, exectâ, corpus servetur à dolore incolume. At verò quem à pœnitentia alienum videris, & obduruisse, hunc tu cum mœrore & luctu, ut insanabilem abscinde ab Ecclesia.* Quam multa veterum Episcoporum solertissima charitas tentabat remedia, priùs quam ullum membrum à corpore Ecclesiæ amputaretur.

Attamen ex Decretali Gregorii X. laudatâ una quandoque pro tribus sufficere potest monitio; *Judices* inquit hic Papa, *sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus &c.* Sed in hoc casu monenda est communitas, unicam tantùm monitionem esse faciendam, & insuper observandum intervallum. V. g. sex dierum, scilicet duorum pro primâ monitione; duorum pro secundâ, & sic pro tertiâ, ut observat Cabassutius (a) post Navarram (b), aliosque Canonistas, *nisi facti necessitas aliter ea* (intervalla) *suaserit moderanda*, ut loquitur idem Gregorius X. Enimverò fieri potest aliquando, ut ob graves & urgentes circumstantias rei pœnam differre nequeat Superior: quo in casu ab eo ferri posse censuram, statim post primam monitionem omnes conveniunt, * reo declarando, primam hanc ab eo pro omnibus esse habendam. Hæc agendi ratio quandoque potest esse necessaria, ut cùm gravi Ecclesiæ scandalo providendum est, cui tutiorem & breviorem offerri non posse remedium existimat Episcopus.

(a) Joannes Cabassut. Juriscan.theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 18.
(b) Navar. Manual c.27. n. 11.

Ex dictis sequitur, quòd, licèt Scrobensis officialis unam tantùm jusserit monitionem, antequam proferretur excommunicatio, sententia tamen est valida, & etiam canonica, si declaraverit, hanc unicam esse faciendam ob notas sibi causas legitimas, monitionem; & sex dierum intervallum observàrit: Sed si nullam habuerit causam legitimam, cur ita ageret, ipsius tamen sententia, quamvis valida secundùm formam, tamen est injusta. *Ubi verò non tres, sed una aut altera præcessit admonitio, circa præsentem seu præteritam culpam*, inquit Cabassutius (c), *valida quidem erit censura, sed tamen injusta, & per Superiorem relaxanda.*

(c) Cabassut. ib. n. 22.

Vide Casum IX. PALEMON inferiùs.

CASUS II.

GYMNASIUM sancti Amandi, in quo sunt Gymnasiarcha, octo Professores, viginti Convictores, & quinquaginta Scholastici, qui in eo habitant, eò processit audaciæ, ut Episcopo Diœcesano insultaret, qui illud visitare volebat; at Episcopus in totam processum instruxit communitatem, quam pœnâ excommunicationis plectere intendit omnia ejus membra generatim complectens. Nunquid illud potest tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Difficultatem istam solvit Angelicus Doctor dicens (d): *Excommunicari non debet aliquis, nisi pro peccato mortali; peccatum autem in actu consistit: Actus autem non est communitatis sed singularum personarum, ut frequenter, & ideò singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas.*

(d) S.Thom. in 4. dist. 18. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. in corp.

Ob eandem rationem tuetur Gratianus (e) totam familiam non posse excommunicari; idque ex multis comprobat Canonibus: Unde verisimile est, à sancto Basilio (f), hominem quemdam cum totâ familiâ suâ non fuisse excommunicatum: *Cum familiâ suâ separetur à precibus & sacrarum rerum omnium communione, usque dum ab omnibus declinatus ad meliorem frugem revertatur*; nisi quia Sancto notum erat, singulos è familia, nullo excepto, peccati hujusce hominis esse participes. Quod idem affirmandum de simili excommunicatione quam Synesius Ptolemaidis Episcopus tulit in Andronicum, Præfectum Bernices, Pentapoleos oppidi (g), totamque ejus familiam, ejusdem cum eo peccati consciam.

(e) Gratianus §. *His ita* & §. *ut ergo*.
(f) S. Basilius Epist. 245.
(g) Synesius ep. 58. ad Episcopos.

Confirmari potest hæc decisio authoritate sancti Augustini, qui ad juvenem quemdam Africanum Episcopum scribens (h), dictum Auxilium, qui imprudenter Classicianum, virum nobilem excommunicàrat cum totâ familiâ suâ, quæ nullatenùs viri hujus excessuum erat conscia, eum de hac re, uti de notabili, quam commiserat, injustitiâ vehementer redarguit. En verba sancti Doctoris: *En adsum senex à juvene, & Episcopus tot annorum à Collega, nec dum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus justam possumus reddere rationem; si animas innocentes pro scelere alieno, ex quo non trahunt, sicut ex Adam in quo omnes peccaverunt, originale peccatum, spirituali supplicio puniamus.* Quibus subjungit: *Nunquam hoc facere ausus sum, cùm de quorumdam facinoribus, immaniter adversùs Ecclesiam perpetratis, gravissimè permoverer.*

(h) S. Aug. Ep. 250 alias 75. in can. *Si habes* 1. 24. q. 3.

Colligimus igitur in singulas Gymnasii sancti Amandi personas ab Episcopo, de quo fit in casu mentio, excommunicationem non posse promulgari, cùm is legitimè præsumere queat, è tanto personarum, scilicet 79. numero, quasdam, imò & plures esse innocentes; quas proinde absque certa & horribili injustitiâ anathemate percellere nequit (i).

(i) Petr. Palud. in 4. dist. 18. c. 2. art. 3.

CASUS III.

CUM singuli cujusdam communitatis efficaciter ad eumdem actum concurrissent, qui ex genere suo & adjunctis erat lethale peccatum; V.g. Gymnasiarcha, Professores & Discipuli simul navim onustam mercibus traxissent, quas direptas inter se diviserunt; Nonne Gymnasium totum aut communitas generatim ab Ecclesiæ Judice excommunicari potest?

RESPONS.

Sanctus Thomas, qui eandem fermè sibi proponit difficultatem, existimat, singulas totius communitatis personas ab Ecclesiæ Judice generatim excommunicari non posse; quia *etsi etiam quandoque actus sit totius alicujus multitudinis*, inquit Angelicus Doctor (k), *ut quando multi navim trahunt, quam nullus trahere posset, non tamen est probabile, quod aliqua communitas ita tota ad malum consentiat, quin aliqui sint dissentientes*, (ac proinde peccatum mortale non admiserint, sine quo tamen nemo potest excommunicari) (l): *Et quia* non est Dei, qui judicat omnem terram, ut condemnet justum cum impio, *ut dicitur Genesis* 18. *ideò Ecclesia, quæ judicium Dei imitari debet, satis providè statuit, ut tota communitas non excommunicetur, ne collectis Zizaniis simul eradicetur & triticum* (m).

(k) Conc. Meldens. in can. *Nemo* 41. 11. q. 3.
(l) S.Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3. quæstiunc. 2. in corp.
(m) Math. 5. 13.

Hinc non minùs sapienter quàm legitimè ab Innocentio IV. in primo œcumenico Lugdunensi Concilio an. 1245. prohibitus est ille excommunicatio-

* Animadvertit Dominus Eveillon Ecclesiæ Andegavensis Canonicus & Vicarius generalis in suo de Excommunicationibus & monitionibus tractatu Cap. 18. intervalla posse quidem abbreviari, ita ut tres monitiones sint ferè continuæ, aut etiam ita ut unica monitio fiat, sed tamen intervalla omninò non posse omitti, saltem inter unicam monitionem, & sententiam excommunicationis; Si enim nullum esset temporis spatium, saltem inter unicam monitionem & sententiam, non esset contumacia. Hoc idem jam animadverterat Glossa in Cap. *Constitutionem* de sent. Excom. in Sexto; Glossa enim hæc istius Capitis verba, *Competentia intervalla..... moderanda*, explicans, notat non dici, *tollenda*, aut *omittenda*. Contrarium, ut puto, non asseriit Pontazius, quamvis dicat in casu urgentis necessitatis sententiam Excommunicationis posse ferri *statim post primam monitionem*; potest enim dici Pontazium uti verbo, *statim*, ut excludat duas alias monitiones, non autem ut excludat aliquod tempus quod medium sit saltem inter primam monitionem & sententiam.

municationum hujusmodi usus (*a*): *In Universitatem vel Collegium proferri excommunicationis sententiam prohibemus*, inquit hic Papa, istam addens rationem: *Cùm nonnunquam contingeret, innoxios hujusmodi sententiâ irretiri.*

Putat tamen Sylvius (*b*), quòd si Episcopus singulos è communitate excommunicaret, quos omnes criminis ejusdem reos existimaret, *Probabile est*, inquit hic Theologus, *excommunicationem fore validam, quantùm ad illos, qui eâ digni sunt, etiamsi non quantùm ad innocentes: quanquam & hi deberent, se ut excommunicatos palàm gerere, donec de eorum innocentiâ manifestè constaret.* At quod hîc dicit Sylvius, est tantùm, ut ipse fatetur, opinio probabilis, eo tantùm nixa medio, quòd ex suâ Decretali Innocentius IV. simpliciter excommunicationes hujusmodi prohibeat, & non invalidas declaret. Quare non tenenda est hæc opinio, tàm infirmâ ratione fulta; sed potiùs dicendum, totam communitatem aut totum Collegium, etiam in casu nunc proposito terminis universis à Judice Ecclesiæ absolutè non posse excommunicari.

(*a*) Innoc. IV. in Conc. Lugdun. generali 1. in cap. *Romana.* de sent. excomm. &c. in 6.

(*b*) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 22. art.

CASUS IV.

DANIELI, Gemmarum mercatori, qui Belloquadram, gemmas venditurus in nundinis, venerat, in diversorio suo subreptæ sunt hujusmodi gemmæ ad valorem septem octove millium librarum. Quâ de re solito more apud Judicem conquestus, monitorium à Vicario generali Episcopi sibi concessum, & post tertiam denuntiationem promulgatum obtinuit. Furem reipsa noverat Eustachius inclytus hujusce regionis Causidicus; sed ad revelationem se non teneri putavit, quia contendit, in tali casu à Vicario generali jure non posse ferri excommunicationis censuram; cùm excommunicationes ad finem revelationis ob res subreptas aut amissas ab Episcopo tantùm ferri statuat Tridentinum Concilium: Cui rationi addit etiam, excommunicandi potestatem inter causas, quæ *majores* dicuntur, recenseri; quæ proindè nemini communicari potest, nisi specialiter exprimatur. Quæritur autem, utrùm legitimæ sint Eustachii rationes, nec ipse sit excommunicatus?

RESPONS.

Vicarius Episcopalis, cui ex provisionibus suis specialiter collata est potestas ferendi censuras, monitorium potest concedere, & excommunicationis sententiam in eos, qui non obediunt, proferre. Unde si hæc fuerit concessa potestas Vicario generali, de quo in casu proposito fit mentio, ex provisionibus suis; certum est, Eustachium verè esse excommunicatum, quod furtum Danieli factum ac sibi notum non revelârit.

Dicimus: *cui ex provisionibus suis specialiter collata est potestas ferendi censuras*: Nam excommunicandi potestas generalibus terminis Vicariatûs Litterarum non continetur; ac necesse est, ut in iis hæc potestas specialiter exprimatur, uti patet ex his verbis Bonifcaii VIII. (*c*): *Licet in Officialem Episcopi per commissionem Officii generaliter sibi factam causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos à suis beneficiis, Officiis, vel aministrationibus amovendi transferri nolumus in eundem, nisi sibi specialiter hoc committatur.* Ita quoque expresserunt ii, qui harum Litterarum exemplaria formavêre uti Rebuffus (*d*), Sbrozzius, Franciscus Leo, Barbosa, & Azorius, quos laudat Eveillon, qui eorum sententiæ, quam sequitur, hanc affert rationem: „Nam permagni interest, ut nulli „dubia aliquo modo possit esse validitas ex„communicationum, quæ promulgantur; Cùm „res ista ad tot pertineat homines. Atqui præ„cipuum validitatis fundamentum, pergit hic „Author, est ut certa sit legitima potestas ex„communicatoris„. Et quidem multa Galliæ Concilia Provincialia, ut Rothomagense an. 1581. Rhemense & Burdigalense an. 1583. (*e*) judicarunt, potestatem ferendi censuras Vicariis generalibus & officialibus necessariò expressis terminis esse concedendam ab Episcopis, quam aliter exercêre non possent, uti declaravit sacra Congregatio Cardinalium sacri Tridentini Concilii interpretum, referente Piacesio, qui hanc tuetur sententiam (*f*).

(*c*) Bonif. VIII. in cap. *Licet.* 2. de offic. Vicarii in 6. lib. 1. tit. 13

(*d*) Pet. Rebuffus prax. Benefic. tit. *Forma Vicariatus*, &c. Sbrozzius de officio Vicarii Episc. lib. 1. q. 70. Franc. Leo Thesaur. fori Eccles. c. 10. August. Barbosa de officio, & potest. Episc. part. 3. l. legat. 54 Joan. Azorius. Instit. moral. tom. 2. lib. 2. c. 46. Jacob. Eveillon tractatu de Excomm. & monit. cap. 8. art. 1.

(*e*) Concil. Rothomagens. &c. tit. de jurisd.

(*f*) Piacesius prax. Episc. 2. part. c. 4. n. 84.

Existimant tamen alii Authores potestatem ferendi censuras ad istos pertinêre Officiarios; modò Litteris suis inserta fuerit clausula generalis: *Ac generaliter omnia & singula faciendi &c.* Absque potestate specialiter expressâ; & ita sentit Author modernus (*g*). Sed cùm ista opinionum varietas ex præcisis Concilii Tridentini oriatur terminis, quos alii strictè, alii latè exponunt; putamus, quòd, cùm de re tanti momenti agitur, qualis est validitas, aut invaliditas excommunicationis; tutiorem interest opinionem sequi.

(*g*) Colloquia Andegavi, mensis Septembris 1711. 4. 3.

Futiles sunt etiam ambæ Eustachii rationes ad excusandam inobedientiam suam: Nam 1. cum Tridentinum constituit, ut *Excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro deperditis seu substractis rebus ferri solent à nemine prorsùs, præterquam ab Episcopo decernantur*: Solos ex hoc Decreto Archidiaconos & Prælatos inferiores excludere intendit, non verò generales Vicarios, qui *fictione juris* una sunt eademque cum Episcopo persona, quò ad ea, quæ pertinent ad authoritatem ac jurisdictionem Episcopalem. Expositionem istam suppeditat Provinciale Concilium Turonense an. 1583. (*i*), cujus hæc sunt verba: *Quia Litteræ quærimoniales ad finem revelationis, tàm à dictis Officialibus Ordinariorum, quàm ab Archidiaconis, Archipresbyteris, Decanis, aliisque nimis facilè in multorum scandalum, & divini cultûs diminutionem concedi videmus; hincque illa magis contemni, quàm formidari, ac perniciem parere potiùs, quàm salutem; œcumenicis Conciliis inhærendo, illas à nemine prorsùs, quàm ab Episcopis, seu eorum Vicariis & Officialibus generalibus impostêrùm decerni vetamus.* 2. Nec potior priore est altera, quam affert Eustachius, ratio; quamvis enim excommunicandi potestas sit id ipsum, quod causa major dicitur; sufficit ut eam Vicario generali sub generali termino potestatis decernendi censuras contulerit Episcopus; quandoquidem sub termino, *censuras*, manifestè & expressè contineatur excommunicatio, ut constat ex Decretali Innocentii II. (*k*). Qui interrogatus; *Quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi?* Respondet, *Quod per eam non solùm interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valeat intelligi* (*l*).

(*h*) Conc. Trid sess. 15. de reform. c. 3.

(*i*) Conc. Turon. an. 1583. tit. de Jurisd. & visitat.

(*k*) Innoc. III in c. *Quærenti.* 20. de verborum significat. lib. 5. tit. 40.

(*l*) Lucasse prax. jurisd. Eccles. volont. cap. 11. §. 2. n. 1.

CASUS V.

PHILISTUS, Parochus sancti Gobiani, contendit, se proprio ac privato nomine atque authoritate loqui, cùm in Proano suo dicit, *denuntiamus excommunicatos omnes &c.* quippè qui existimet, Parochum validè excommunicare posse, non minùs quam Episcopum. Nunquid hallucinatur?

RES-

RESPONS.

Tanta erat olim Parochi facultas, ut refractarium sibi subditum excommunicatione percellere valeret, uti observavit D. de Tillemont (a), qui de schismate Donatistarum loquens, Parochum commemorat, qui Ecclesiæ suæ Diaconum, & subdiaconum, nomine Ruffimanum excommunicavit. Cujus quidem nonnulla etiam jus præbet argumenta, quale est illud, quod in Canone Decreti Gratiani (b) reperitur, cujus hi sunt termini: *Nemo Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici Canones hoc fieri jubent.* In quem canonem sic notat Glossarius (c): *Argumentum quod simplex Sacerdos habet potestatem excommunicandi .... nam quilibet Sacerdos habet claves ligandi.*

(a) D. Tillemont Hist. Ecclesiast. tom. 6. art. 31.

(b) Can. Nemo. 41. 11. q. 3.

(c) Gloss. v. *Excommunicat.*

Alteram etiam probationem suppeditat Alexander III. scribens ad Episcopum Florentinum his verbis (d): *Mandamus, quatenùs si quando Plebanus Sancti P.* (Pancratii) *in Clericos vel laicos, Parochianos suos interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit; ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congruâ satisfactione & absque ejusdem Plebani conscientiâ non relaxare.* Ad quod Glossa quoque (e): *Nota quod Plebani habent jurisdictionem excommunicandi.* Alibi quoque supponit idem Papa, hanc potestatem Prælatis Episcopo inferioribus, uti Archidiaconis & Parochis competere (f), loquens de privato quopiam, qui furtivè, hoc est, absque consensu Episcopi sui & sine prævio examine Sacerdotio fuerat initiatus. *Si non fuit a te, vel aliquo Archidiaconorum, vel Prælatorum tuarum sub Anathematis interminatione prohibitus &c.* Sanctus Hieronymus in alio canone (g) loquens de discrimine quod intercedit inter Presbyterum & Monachum, *Mihi*, inquit, *ante Presbyterum sedere non licet. Illi, si peccavero, licet me tradere satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu.*

(d) Alex. III. in c. *Cùm ab Ecclesiarum.* 3. de offic. judicis ordinarii. l. 1. tit. 31.

(e) Gloss. ibid.

(f) Alex. III. in c. *Veniens.* 1. de eo qui furtivè ordinem suscepit. l. 5. tit. 30.

(g) S. Hieron. ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ. c. 1. 10 can. *Alia causa.* 8. 19. q. 1.

Contendit quidem Eveillon (h), nomine, *Plebanus*, non intelligi simplicem Parochum, sed ejus Parœciæ Pastorem, qui intra Parœciæ suæ limites unam aut plures habet Capellanias cum curâ; hoc est Vicarios perpetuos, de quibus loquitur Bonifacius VIII. in unâ è suis Decretalibus in sexto relatâ (i): *Plebania sub se Capellas in quibus instituantur Clerici perpetui.* Plebaniam quoque ita definit Archidiaconus (k), canonem exponens è Concilio Toletano depromptum & in Decreto Gratiani relatum, dicens: *Illa Ecclesia dicitur Plebania, quæ habet sub se diversas Capellas, in quibus sunt Clerici habentes jus in illis Capellis, & qui non possunt ab illis sine culpâ removeri.* Addit Eveillon, Vicarios illos perpetuos, propriè loquendo vocari, *Cappellanos perpetuos*, eorumque Ecclesias *capellas curatas*, & Parochos, qui *Plebani* vocabantur, in Vicarios illos perpetuos jurisdictionem habêre; unde putarunt quidam Canonistæ, Plebanias illas esse dignitates: quod negant Philippus Francus & Geminianus (l), qui titulum hunc iis solis concedunt, qui sunt Pastores & capita Ecclesiæ collegiatæ, qualis est Ecclesia sancti Nicetii Lugdunensis: atque cum his consentit Glossa in Decretalem Concilii Rhemensis, cui præfuit Eugenius III (m), quæ sex juris textibus allegatis à se innititur.

(h) Eveillon tractatu excomm. & monit. cap. 8 art. 3.

(i) Bonifac. VIII in cap. *Statutum.* 1. ne Clerici v. *Monachi secular.* negot. se immisceant. in 6. l. 3. tit. 24

(k) Archidiac. in can. *Plures.* 54 16. q. 1.

(l) Philip. Francus & Geminianus in cit. c. *Statutum.*

(m) Gloss. in c. *Decernimus.* 2. de judiciis v. *Ecclesiarum Prælatos.* 2. l. 2. tit. 1.

Ex laudato Sancti Hieronymi, Duobusque aliis sancti Augustini testimoniis probat P. Thomassinus (n), Parochos hisce temporibus excommunicare potuisse, cùm asserat hic ultimus Ecclesiæ Doctor (o), subdiaconum & Diaconum à propriis suis Sacerdotibus fuisse excommunicatos: *Propter malos & perversos mores excommunicatus à Presbytero suo ... & ipsum à sua Presbytero excommunicatum.*

(n) Thomass. discipl. Eccles. part. 1. l. 2. c. 13. n. 10.

(o) S. Aug. Ep. 78 aliàs 155. n. 19.

Hæc erat olim Parochorum authoritas, quam ex consuetudine acquisiverant, ut ait Glossa (p): *Ubi consuetudo est, ibi benè possunt excommunicare: consuetudo dat jurisdictionem*: inquit ejusdem Glossæ author, *Episcopi jam præscripserunt contra multos Prælatos.* Et quidem notum est, jam ineunte sæculo quarto hanc Parochorum prærogativam a Niceno Concilio (q) non fuisse confirmatam; sed de solis Episcopis, inquit Thomassinus (r), constituit illa Synodus, latas ab iis excommunicationis sententias à cæteris Episcopis esse tenendas, donec eas revocârit aliqua Synodus Provincialis. Quod quidem exponit Antiochena Synodus, sub Julio I. an. 355. habita (s): *Si quis à proprio Episcopo*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *fuit excommunicatus; nec prius ab aliis suscipiatur, quàm fuerit à proprio Episcopo susceptus; vel factâ Synodo, accedens se defenderit, & persuasâ Synodo aliam sententiam retulerit. Idem etiam Decretum adversùs Laïcos, & Presbyteros & Diaconos, & eos qui sunt in Cleri catalogo observetur.* Ex hoc tempore pristinâ suâ authoritate defecerunt excommunicationes à Parochis latæ, nisi ab Episcopo approbatæ aut confirmatæ fuissent: in hoc enim casu reos ligabant, ut fatêri necesse est ex iis, quæ scripsit Timotheus, Alexandrinus Archiepiscopus, in suâ ad Menam Epistolâ, in quâ Sacerdotum pagi cujusdam zelum laudibus extollit, qui matronam anathemate perculerant, quòd nec delictorum suorum pœnitère, nec ea satisfactoriis operibus expiare vellet (t): quod exemplum nobis suppeditat idem Thomassinus.

(p) Gloss. in cit. c. Nemo. 18. q. 3. v. *Excommunicet.*

(q) Conc. Nicæn. Can. 5.

(r) P. Thomassio ibid. n. 13.

(s) Concil. Antioch. Can. 6.

(t) In commonitorio apud Balsamum. c. 5.

Constat igitur ex hodiernâ Ecclesiæ Disciplinâ universim acceptâ, nullam Parocho de jure communi competere excommunicandi potestatem, & hanc clavium partem ad solos pertinêre Episcopos, ut docent Panormitanus (u), & Navarra (x). Quod probatur evidenter ex tribus rationibus, quas affert Eveillon.

Prima est, quia excommunicandi potestas ad eum solum pertinet, cui competit jurisdictio spiritualis, exterior & contentiosa, seu Ordinaria, seu delegata. *Excommunicatio est fori contentiosi*, inquit Panormitanus (y). *Cùm hæc potestas ad fori exterioris disciplinam spectet*, ait Covarruvias (z), *ubi causa inter homines agitur: ideò illius propria erit, qui jurisdictionem in foro exteriori habet, etiamsi Ordinis potestatem non habeat*: quocirca judicium aut sententiam nemo, nisi in proprios subditos potest proferre; non verò in extraneos.

Judex autem & superior Ecclesiasticus aut laïcus, eos tantùm habet sibi subditos, qui intra jurisdictionis suæ limites continentur. Quod principium quisquam infirmari non potest, nisi totum Ecclesiasticæ aut secularis disciplinæ Ordinem perturbando. Hoc unum itaque explorandum superest, an Parochis conveniat aliqua jurisdictio exterior & contentiosa, hoc est, utrùm sint judices, qui juxta præscriptas jure formulas, causam instruere, sententiam ferre, pœnamque, qualis est excommunicatio, infligere possint. Quod paradoxum à nemine, quod putamus, defendi poterit in favorem Parochorum, qui pro certo nullam de jure communi jurisdictionem habent similem: cùm omnis eorum jurisdictio ad forum spectet internum, extra quod Judiciariam non obtinent potestatem, neque adeò ullam Parochianis suis inferre actionem, aut pœnam infligere possunt. *Sacerdotes*

(u) Panormit. in c. *Si Sacerdos.* 2. de offic. Judicis ordin. & in c. *Si quis contra.* 4. & in c. *Cùm contingat.* 13. de foro competenti. l. 2. c. 2.

(x) Navarr. relect. in c. *Cùm contingat.* de rescriptis n. 26. & 27.

(y) Panormit. in c. *Cùm contingat.* de foro competenti.

(z) Covarruvias in c. *Alma mater.* sin. de sent. excom. in 6. §. 11.

Paro-

Parochiales, inquit sanctus Thomas (a), *habent quidem jurisdictionem in subditos suos, quantùm ad forum conscientiæ, sed non quantùm ad forum judiciale: quia non possunt coram eis conveniri in causis contentiosis, & ideò excommunicare non possunt, sed absolvere possunt in foro pœnitentiali*, quibus, ut objectionem antevertat, quæ fieri posset, addit Angelicus Doctor; *& quamvis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro judiciali major solemnitas requiritur: quia in eo oportet, quòd non solùm Deo, sed etiam homini satisfiat.* Quod etiam verum est de iis, qui *Plebani* dicebantur; si fortè, ut vult Eveillon, potestate distinguerentur à simplicibus Parochis. *Plebanus in illo de plebanatu nullam habet jurisdictionem respectu fori contentiosi de jure communi, & non dicitur habere territorium, quod sapit jurisdictionem, sed Parochiam*; ut loquitur Zabarella (b). Vulgò Cardinalis dictus.

(a) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. 4. 2. q. 1. ad 2.

(b) Cardinalis in d. c. *Cum ab Ecclesiarum*. de offic. judicis ordinarii.

Secundo est, quia excommunicare est actus supremæ potentiæ, quæ peccatorem contumacem & induratum morte spirituali condemnare potest. *Confirmatus* (Episcopus) *habet merum imperium, quia excommunicat, & Concilium convocat*, inquit Innocentius IV. (c) cum omnibus antiquis Canonistis (d), quales sunt Speculator, Zabarella (e), Panormitanus (f), Joannes Andræas, Ancharanus & Immola (g).

(c) Innoc. IV. in c. *Transmissam*. 15. de elect. n. 2. in fine.

(d) Speculator in Speculo l. 1. part. 1. c. jurisd. omnium judicum. n. 28.

(e) Zabarella in c. *Perpendimus*. de sent. excom. n. 16.

(f) Panorm. in c. *Quod sedem*. de offic. judicis ordin. n. 5.

(g) Joan. Andræas. Anchar. & Imola in c. *Cùm contingat*. de foro competenti.

Hæc autem potestas ad primos tantùm Ecclesiæ judices, pertinet Episcopos nimirum, non verò Parochos, ipsis multò inferiores, & quorum omnis potestas in eo posita est, ut sibi commissam plebem verbi divini pabulo nutriant, pro iis sacra conficiant, ac sacramenta administrent. Hinc etiam sanctus Augustinus (h) loquens de excommunicatione, eam appellat *Episcopale judicium*; unde sic Glossa concludit: *argumentum quod excommunicatio spectat tantùm ad Episcopale judicium*; & juxta expressionem summi Pontificis ad Isaacium Episcopum Syracusanum scribentis est (i), *mucro Episcopi.*

(h) S. Aug. lib. de correp. & grat. c. 15. in Can. *Corripiantur*. 17. 24. q. 3.

(i) Can. visis. 1. 16. q. 2. in fine.

Tertia est, quia excommunicatio omnium maxima est & maximè tremenda pœna, quâ in reum animadvertere possit Ecclesia, ut affirmat sanctus Augustinus ibidem: *qua damnatio nominatur... quâ pœnâ in Ecclesia nulla major.* Quippe quæ mortis supplicio & anathemati correspondeat, quo de medio Israël reus exterminabatur. Imago est etiam & præjudicium tremendæ excommunicationis, quâ per totam æternitatem a Deo ejusque regno separabuntur damnati, ut Satanæ præda fiant ab omni ævo. Qui denique excommunicationis fulmina justè percelluntur, eo ipso Satanæ traduntur.

Necesse est autem, ut pœna omnium maxima à primis tantummodò Ecclesiæ prælatis, quales sunt Episcopi, infligatur. Illis igitur solis, aut Vicariis eorum generalibus, & Officialibus, quibus communicatur eorum potestas, de jure competit excommunicare; *excommunicationes à nemine prorsùs, præterquàm ab Episcopo decernantur*, inquit Tridentinum Concilium (k), cujus posteà Decretum secutæ sunt aliæ omnes Synodi Provinciales, ut quarta Mediolanensis anno 1582. & Rothomagensis (l), Burdigalensis, Rhemensis, Turonensis, Aquensis, Tolosana & Narbonensis.

(k) Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reformat.

(l) Conc. 4. Mediol. an. 1582. titulo de foro Episcopali. Conc. Rothomag. 1581. Burdig. l. 1582. Rhemens. 1583. Turonens. 1583. Aquens. 1585. Tolosan. 1590. Narbon. 1609.

Vehementer igitur errat Philistus, qui contendit, se varios excommunicare peccatores, quos in Prono suo appellat; cùm dicendo: *Declaramus excommunicatos &c.* Nomine tantùm & authoritate Ecclesiæ loquitur quæ ipsos tales declaravit in Conciliis, aut vi constitutionum seu statutorum Synodicorum, quæ condiderunt Episcopi, qui hanc induxêre loquendi formam, ut improbos terrerent, eosque à criminibus excommunicationis metu averterent, quæ hac censurâ plectit Ecclesia; quod patet ex his Bonifacii VIII. verbis (m): *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint excommunicationis sententia promulgatur.*

(m) Bonifac. VIII. in c. *Unanimarum*. 2. de Constitutionib. in 6. l. 1. tit. 2.

CASUS VI.

Bernardus, legitimâ de causâ publicè excommunicationis censuram in nefarium quemdam proferre potest consequenter ad contentiosam, quam habet, jurisdictionem, propter Beneficium, quod possidet; at ipse nominatim & publicè est excommunicatus vel suspensus. Potestne tamen hominem hunc nequam excommunicare?

Respons.

Cùm excommunicatio major juxta formam jure præscriptam lata, reum omninò à communione ac societate fidelium separet (n), cumque omni prorsùs spirituali, temporali externâ & internâ seu pœnitentiali jurisdictione spoliet; excommunicatus isto modo alium excommunicare non potest (o), licet non idem sit dicendum de excommunicato occulto seu ab Ecclesiâ tolerato, ut observat Eveillon (p) post Navarram (q). Ita sanctus Thomas his verbis (r): *Usus jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem: & ideò, cùm omnis excommunicatus à communione fidelium separetur; quilibet excommunicatus usu jurisdictionis privatur: & quia excommunicatio est jurisdictionis privatio, ideò excommunicatus excommunicare non potest.* Ita Innocentius III. (s), conformiter ad superiorem multò ante declarationem Alexandri III. (t), scribentis ad Episcopum, nomine Valerianum, quem excommunicare, quamvis ipse excommunicatus voluerat Ravennas Archiepiscopus: En ejus verba: *Audivimus, quod Henricus Ravennas dictus Archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verùm quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apostolicâ authoritate te tuosque absolvendo, mandamus exinde nunquam curare.* Quâ de re observat Glossa, verba illa, *te tuosque absolvendo*, stricto & rigido sensu non esse intelligenda, quasi supponerent, Episcopum hunc latâ ab Archiepiscopo sententiâ verè fuisse ligatum; sed ea juxta hunc sensum esse sumenda: *id est, absolutos esse ostendendo; id est, non ligatos*: quam interpretationem probat ex multis textibus è jure Canonico & civili depromptis, qui eo modo intelliguntur: addit etiam hæc eadem verba explicari posse de absolutione de facto, hoc est, nisû temerario & injusto Ravennatis Archiepiscopi, illum invalidum declarando: *Vel dic, absolvendo, scilicet de facto.* Quem sensum etiam comprobat ex multis textibus eodem modo & expressis & significantibus. Unde sequitur, quòd, si Bernardus sit nominatim excommunicatus, nefarium hominem, de quo agitur in casu proposito, excommunicare nequit (u).

(n) Nicolaus 1. in Can. *Præcipuè*. 3. & Callixtus 1. in Can. *Excommunicatos*. 17. 10. q. 3.

(o) Eveillon tractatu excomm. & monit. cap. 6.

(p) Idem ibid. cap. 3. art. 1.

(q) Navarr. l. 5. Consil. de sent. excom. Cons. 56.

(r) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæstiunc. 3.

(s) Innoc. III. in c. *Ad probandum*. 24. de sent. & re judicatâ l. 2. tit. 27.

(t) Alex. II. in Can. *Audivimus*. 4. 24 q. 4.

Dicimus: *si sit nominatim excommunicatus*; hoc est, talis ex sententiâ juridicâ publicè declaratus: nam si esset toleratus, & nondum denuntiatus, jurisdictionis suæ usum non amisisset; quia Ecclesia, quæ hujusmodi excommunicatos in exercitio officii sui tolerat, censetur etiam eorum acta, nomine suo exercita tolerare ob commune bonum ac publicam fidelium utilitatem.

(u) C. *Romana*. de officio Vicarii in 6. C. *Si is cui*. de offic. & potestat. judicis delegati in 6. C. *Decernimus*. de sent. excom. in 6. C. *Clemens*. de testib. in 6.

Sed si tantùm sit suspensus, distinctione utendum: nam vel est *ab Ordine* duntaxat

suspen-

suspensus; & tùm, licet Ordinum suorum functiones nequeat obire, actus tamen jurisdictionis exercere legitimè potest; vel est tantùm suspensus à jurisdictione, & tunc Ordines, non jurisdictionem exercere, atque adeò nec excommunicare potest: vel denique ab utroque est suspensus, tumque neutrum exercere potest. *Et eadem est ratio de suspenso à jurisdictione*, addit sanctus Thomas, *si enim sit suspensus ab Ordine tantùm, tunc non potest ea quæ sunt Ordinis; sed potest ea quæ sunt jurisdictionis: & è converso, si sit suspensus à jurisdictione, & non ab Ordine: si autem ab utroque, tunc neutrum potest.*

CASUS VII.

Cecilianus, qui ex jure dignitati suæ annexo ferre potest censuras, in Antonium superiorem suum aut saltem sibi æqualem excommunicationis sententiam ferre aggreditur. Potest-ne illud licitè, aut saltem validè in aliquo casu?

Respons.

Quæcumque fulgeat dignitate Cecilianus, neque licitè, neque validè Antonium excommunicare potest. Ratio est, quia nemo potest excommunicare nisi subditum suum, in quem habet jurisdictionem, & cujus judex est. Antonius verò est Ceciliano superior, aut saltem ipsi æqualis, ut supponitur. Nulla ergo Ceciliano in eum competit jurisdictio, neque adeò uti judex erga eum agere potest, neque aliquam ei pœnam infligere. Ita docet sanctus Thomas (*a*): *Cùm per jurisdictionem*, inquit, *aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu ejus in quem habet jurisdictionem, quia est judex ejus: ideò nullus habet in se ipsum, vel superiorem, vel æqualem jurisdictionem, & per consequens nullus potest se ipsum excommunicare, vel superiorem, vel æqualem.*

(a) S.Th.in 4. dist 18. q. 2. art 3. quæstiunc. 1. in corp.

CASUS VIII.

Fridericus, Episcopus Diœcesis in Britannia positæ, advertens negligentiam officiariorum subalternorum Regii fori ad procurandam executionem edictorum, Constitutionum, & Arrestorum de Nundinis, quas Rex Regnique Parlamenta solemnibus festis prohibent (*b*), mandatum emisit, quo eorum executionem sub pœnâ excommunicationis *ipso facto* procurandam eis injungit. Nunquid legitimum est illud mandatum?

(b) Edict. aurelian 1561. art. 23. Edict. Blesense 1579. art. 38.

Respons.

Constat, mandatum illud non esse legitimum: nam Episcopus ex mandato illo eos habet, uti Politiæ Officiarios, eisque sub tali ratione censuras Ecclesiæ minatur, si officii sui debitum deinceps non adimpleant. Atqui Magistratus, judex, aut alius Officiarius Laïcus jurisdictioni Ecclesiæ non subjacet, in iis quæ pertinent ad culpas, quas admittit in exercitio officii sui; atque de iis non tenetur nisi apud Principem, eos-ve, qui in hunc Officiarium regium obtinent authoritatem. Tali igitur mandato manifesta Ecclesiasticæ potentiæ in politicam & secularem potentiam molitio continetur, ex quâ oriri posset legitima appellatio tanquam ab *abusu* (*c*). *Non licet Ecclesiæ Judici*, inquit D. Brillon, hoc est, neque Episcopo, neque Officiali aut vicem gerenti ipsius, *censuras vel excommunicationes adhibere in Officiarios & Ministros forenses in iis, quæ pertinent ad exercitium Officiorum ac munerum suorum.* Quod probat hic Author suffragio duorum Galliæ jurisperitorum, nimirum La Rocheflavin & Bacquet (*d*).

(c) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 179.

(d) D.Brillon Dict.Arest.v. *Officiaux*. n. 9.

La Rocheflavin tract. de parlamentis. cap. 44. art. 17.

Bacquet. tract. de jurib. Justitiæ. cap 7. art. 29.

Et quidem talis fuit universim observata in Regno Galliæ Jurisprudentia à quinque sæculis & ampliùs. Reges quippe eorumque Parlamenta hujusmodi excommunicationibus accuratè semper intercesserunt; cum eas in Judices aliosque Officiarios Regios promulgare susceperunt in iis, quæ pertinent ad exercitium Officiorum suorum. Id quidem legere est in probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ (*e*), in quibus referuntur instrumenta sequentia.

(e) Probationes libertatum Ecclesiæ Gallic. tom. 2. cap. 5. pag. 67.

Exscriptum ex actis Baronum Normaniæ an. 1205. in quo sic legitur: *Item, diximus per sacramentum nostrum, quod Archiepiscopus, vel Episcopus, vel alia inferior Ecclesiastica persona, non debet ferre sententiam excommunicationis in Borones vel Baillivos, aut in servientes Domini Regis, aut in Clericos Domûs suæ, Rege non requisito, vel suo Senescallo.*

Declaratio Caroli Sapientis 5. Janu. an. 1379. cujus hæc est inscriptio: *Quod Officiarii Regii non possunt excommunicari.* Et constitutio, seu diploma ejusdem Regis 14. Maii an. 1370.

Arresta multa Rothomagensis Parlamenti. 1. 28. Junii an. 1373. & 6. Aug. an. 1399. alia I. Aprilis 1408. & 15. Martii 1409. alia itidem 26. Feb. 1410. pariter aliud 25. Aprilis 1485. aliud 25. Octob. 1493. aliud 15. Maii 1495. aliud 17. Aprilis 1507. aliud Arrestum Parlamenti Gratianopolitani de verificatione Bullarum Legationis Avenionensis 15. Martii an. 1516. aliud Parlamenti Tolosani 9. Sept. an. 1599. aliud Parlamenti Aquensis 8. Maii 1601. aliud Parlamenti Burdigalensis 5. Martii an. 1602. aliud 30. Decemb. 1606. & aliud denique Latum à Michaele Charpentier, qui à Rege fuerat nominatus Præses Regionum & Urbium, Metarum Tulli, ac Verodum. Ex quibus omnibus Arrestis abusivæ declaratæ sunt excommunicationes promulgatæ in Regios Officiarios, eùm ad exercitium Officiorum suorum pertinebant.

CASUS IX.

Palæmon, Episcopus Zacynthinus, à quinque sex-ve testibus integris & incorruptis monitus, ab Achille admissum fuisse crimen gravissimum & maximè scandalosum, ipsum non citatum, neque auditum, ut fieri debet, excommunicavit. Nunquid valida est hæc ejus sententia excommunicationis?

Respons.

Certum est, hanc sententiam esse invalidam, ut probari potest ex Decretali Innocentii III. ad Patriarcham Constantinopolitanum scriptâ (*f*), cui consentiunt alia Alexandri III. præsentis in Concilio tertio œcumenico Lateranensi an. 1179. (*g*), & aliæ tres Innocentii IV. & Alexandri IV. in Sexto relatæ (*h*). Ita docet Cabassutius his verbis (*i*): *sententia contra eum lata, qui nullo modo citatus fuit, nulla est ipso jure*, & paulo post, *ubi nulla præmissa fuit admonitio: simul erit injusta & nulla censura.*

Ratio verò, quam decisionis suæ affert hic Author, depromitur è Sancto Augustino, quem in Decreto suo citat Gratianus (*k*), qui asserit, quòd, cùm excommunicatio sit pœna, *quâ in Ecclesia nulla major est*, & quâ ad reorum tantùm emendationem eadem utitur; *Potest si Deus volue-*

(f) Innoc. III. in cap. *Inter*. 8. de Majoritate & obedientia lib. 1. tit. 34.

(g) Alex. III. in c. *Reprehensibilis*. 26. de appellat. &c. l. 2. tit. 38.

(h) Innoc. IV. in c. *Statuimus*. 2. & in cap *Romana*. 5 de sent. excomm in 6. Alex. IV in c. *Decernimus*. 8. ib.

(i) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 19. & 12.

(k) S.Aug. in can. *Corripiantur*. 17. 24. q. 3.

voluerit, in correctionem saluberrimam cedere atque proficere; refert imprimis, ne ab Ecclesiæ Prælatis in subditos suos ante citationem & indictâ causâ promulgetur. Quod quidem eò certius est, quòd peccator nunquam à Fidelium communione debeat separari, nisi in crimine suo contumax sit, & Ecclesiæ mandatis inobsequens, ut ait Meldense Concilium an. 845. habitum (a): *Anathema est æterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuit corrigi.* Igitur puniendus non est hujusmodi peccator, absque citatione seu monitione prævià, quæ forsàn ad morum ejus emendationem sufficeret. Quâ in re turpiter erravit Glossæ Author in constitutionem Innocentii IV. dùm ita concludit: *Ligat ergo excommunicatio lata non præmissâ monitione.*

(a) Conc. Meld. in Can. *Nemo*. 41. 11. q. 3.

Jure Romano, quod in civilibus rebus similem constituit Jurisprudentiam, confirmari possent hactenùs à nobis dicta: en vèrba legis (b), *tum ex edicto peremptorio, quod neque propositum est, neque in notitiam pervenit absentis, condemnatio fit, nullius esse momenti sententiam constitutiones demonstrent.*

(b) Leg. *Ill. lud.* 1. §. ff. quæ sententia sine appellat. rescindatur l. 49. tit. 8.

Vide Casum I.

CASUS X.

Hierocles, cui competit Ecclesiastica jurisdictio in foro contentioso, sed qui nondum sacris est initiatus Ordinibus, potest-ne suam exercere jurisdictionem excommunicationis sententiam in aliquem promulgando?

Respons.

Quamvis Hierocles nondum sit in sacris, suam tamen jurisdictionem exercere potest. Cujus rei rationem hanc affert Angelicus Doctor (c): *Sacramenta in quibus gratia confertur*, inquit, *dispensare ad solos Sacerdotes pertinet, & ideò illi soli possunt absolvere & ligare in foro pœnitentiali. Sed excommunicatio non directè respicit gratiam, sed ex consequenti, in quantùm homo suffragiis Ecclesiæ privatur, quæ ad gratiam disponunt, vel in gratia conservant; & ideò etiam non Sacerdotes dummodo jurisdictionem habeant in foro contentioso possunt excommunicare.* Quâ in re consentit cum multis summorum Pontificum Decretalibus, in summâ juris relatis (d).

(c) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæstiunc. 2. in corp.

(d) Alexand. III. in c. *Suffragantis*. 11. de Electione, & Electi potest. l. 1. tit 6. Celestin. III. in cap. *Transmissam*. 15. eod. tit.

Obiter hîc advertere necesse est, hactenùs dicta non obtinere pro Officialibus Episcoporum; quamvis enim existimârint quidam Galliæ jurisperiti, satis esse ad obtinendam Officialis dignitatem, ut quis esset tonsurâ initiatus vel Acolythus (f), vel saltem aliquem Ordinem sacrum susceperit (g): ex edicto tamen Blesensi, requiritur ut si Sacerdos (h), quod probat Fevretus (i) ex Arresto Senatûs Parisiensis 9. Januarii an. 1603. lata, quo Officiali Andegavensi omnem jurisdictionis actum Coria prohibuit, donec litteras suas testimoniales suscepti Sacerdotii, atque Graduum suorum attulisset. Quod idem quoque Arrestum à D. Blondean in suis additionibus in Bochelium (k) refertur; unde, licet ex quibusdam Arrestis acta & judicia ab Officialibus, tantùm Acolythis lata confirmata fuerint, cautum est tamen ex iisdem Arrestis, ut deinceps Episcopi Blesense edictum observarent, officiales constituendo, ut videre est ex edicto Parlamenti Tolosani 15. Maii an. 1608. lata. Quare locus esset appellationi tanquam *ab abusu*, de iis quæ statuisset Officialis, non Sacerdos; ob eamque causam in comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1606. Lutetiæ habitis (l) constitutum est, ut Episcopi in suis Diœcesibus officiales Sacerdotes eligerent.

Alex. III. in cap. *Cùm ab Ecclesiarum*. 3. de officio judicis ordinarii eod. lib. tit. 32.

(e) Loiseau l. 5. de offic. cap. 6. n. 35. & 36.

(f) Mainard. l. 2. cap. 24.

(g) Chenu, Collectio Regulament. tit. 41. cap. 1.

(h) Edictum Bles. art. 45.

(i) Carolus Fevret. tract. de abusu, l. 4. cap. 3. n. 4.

(k) Blondeau in Bochel. v. *Official*. p. 139.

(l) Acta Cleri. tom 3. pag. 2.

CASUS XI.

Uladislaus, Posnaniæ simplex Canonicus, Sacerdotio nondum initiatus, ad Episcopatum Premissiæ à Poloniæ Rege nominatus, primum hujus Ecclesiæ Archidiaconum excommunicavit, quòd ab eo injuriosis verbis quinque sex-ve diebus à nominatione sua publicè fuisset affectus. Nùm censendus est hic Archidiaconus verè excommunicatus?

Respons.

Certum quidem est potestatem ligandi suspensione, interdicto & excommunicatione, Clerico non conferri ex Ordinatione, quia talem potestatem non parit character ipsi in eâ impressus: sed ei confertur talis potestas ex jurisdictione & authoritate, quæ sibi ab Ecclesia in foro externo datur. Unde Clericus simplex, qui ratione ejusdem dignitatis aut Beneficii, de quo foret provisus, hanc obtineret jurisdictionem, excommunicationis sententiam ferre posset. Ita docet sanctus Thomas his verbis (m): *Etiam non Sacerdotes, dummodo jurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.*

(m) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 2. q. 2.

Verùm non minùs constat, ex solâ nominatione seu electione alicujus ad Episcopatum nullam conferri jurisdictionem, donec fuerit confirmata, hoc est, juxta nostrum loquendi modum, donec nominatus aut electus Bullarum suarum expeditionem obtinuerit, quibus de eo ipsum Papa providet. Unde colligitur, quòd, cùm Uladislai nominatio nondum à Papâ fuisset confirmata, neque is adeò aliquam obtineret jurisdictionem, jure ipso invalida est excommunicatio, quam tulit in Archidiaconum. Quod innititur istâ sancti Thomæ regula (n): *Excommunicatio ad forum exterius pertinet, & illi soli possunt excommunicare, qui habent jurisdictionem in foro judiciali.*

(n) Id. cit. art. 2. in corp.

Advertendum 1. jurisdictionem hanc ab eo, qui habet, delegari posse cuicumque Ecclesiastico, licèt tonsurâ simpliciter esset initiatus.

2. Hanc delegationem in Galliâ legitimam non fore habendam: nam ex Edicto Blesensi (o) Vicarii generales & officiales, à quibus vulgò authoritate Episcopi fertur excommunicatio, debent esse Sacerdotes, quia cum potestatem obtineant ferendi censuras, non conveniens est, Clericum, Sacerdotio nondum initiatum, jurisdictionem, præsertim in re tam gravi, exercere in eos, qui Sacerdotali charactere ipsi sunt superiores. Turonense Concilium sub Simone de Maillé Archiepiscopo Turonum habitum an. 1583. in hoc edictum illud secutum est (p).

(o) Edict. Bles. art. 450.

(p) Concil. Turonense ann. 1583. tit. 17. de jurisdict. & visitat. initio.

3. A Superiore Ecclesiastico non posse unquam Laïcum delegari ad proferendam in foro suo censuram. *Decernimus, ut Laïci Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*, inquit Eugenius III. (q) in Concilio Rhemis an. 1148. habito. *Sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maximè de illis, quæ spiritualia esse noscantur) Laïcorum judicio non disponant.*

(q) Euger. III. in cap. *Decernimus*. 2. de judiciis, l. 2. tit. 2.

4. Episcopum *in partibus*, ut vulgò dicitur, hoc est, eum, qui simpliciter est Titularis, aut alium, qui Episcopatum omninò abdicavit, validè neminem excommunicare posse, cùm neutri sua sit jurisdictio Ordinaria.

CASUS XII.

Demetrius Episcopus quidam in Thessalia à Schismaticis è suâ sede expulsus, cùm in Larissæam confugisset Diœcesim, cujus est suffraganeus, ibi

 ordina-

ordinata lite in præcipuos immanis facinoris authores, excommunicationis sententiam in quatuor maximè conscios protulit. An valida est hæc sententia, licet in alienâ Diœcesi prolata?

R e s p o n s.

Regula generalis hæc est, communiter loquendo, ab Episcopo videlicet jurisdictionem suam, nisi in propriâ Diœcesi exerceri non posse; ut probat canon antiquus, quem Calixto I. Gratianus adscribit (a), in quo sic habetur: *Nullus Primas, nullus Metropolitanus: nullusque reliquorum Episcoporum alterius adeat civitatem..., super cujusquam dispositione; nisi voluntas ab eo, cujus juris esse dignoscitur; aut quidquam ibi disponat, vel ordinet aut judicet. si sui gradus honore potiri voluerit. sin aliter præsumpserit, damnabitur.... nam qui ordinare non poterit. quomodo judicabit? Nullatenùs procul dubio judicabit, aut judicare poterit.* Quam disciplinam adstruit etiam Concilium Antiochenum ab eodem Gratiano relatum (b) in multis Canonibus, quos in suo refert Decreto, & in quorum secundo asserit; Episcopo quidquam non licere in Metropolitani sui Diœcesi, absque ipsius consensu: *Ultra autem nihil agere permittitur citrà Metropolitani Episcopi licentiam.*

(a) Calix. I. Epist. 1. in can. *Nullus.* 3. 9. q. 2.

(b) Concil. Antioch. c. 11. in can. *Episcopum.* 7. eod.c.& q.& c. 9. in Can. *Per singulas.* 1. 9. q. 3.

Ea regula generalis, quam Clemens V. in Concilio œcumenico Viennensi approbat; cui tamen exceptionem casûs præsentis apponit hic summus Pontifex. Cum enim Episcopus à suis Diœcesanis vi expulsus est, eos in proximâ Diœcesi excommunicare potest, & etiam eos, qui illatæ sibi violentiæ non fuêre participes testes citare, dùm lis ordinatur, modò è suo Domicilio isti non distent *ultra duas dietas.* En igitur hujusce exceptionis verba (c): *Nos tamen Episcopis, qui à suis sedibus protervià impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus vel Diœcesibus ..... residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se, vel per aliam inibi exercere: ne injuria, in eorum expulsione, ipsarum irrogata Ecclesiis, hoc praetextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in Diœcesibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus, in quibus poterant securè morari, & jurisdictionem suam liberè exercere possint contra suos expulsores & eorum in hac parte Consiliarios & fautores ... liberè procedere, prout justitia suadebit.* Quibus addit hic Papa: *Si verò dicti Episcopi ausi non fuerint hujusmodi expulsores, vel eorum Consiliarios & fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiosè impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari, licitum sit eisdem Episcopis, ut expulsores, Consiliarios & fautores eosdem diebus aliquibus Dominicis, vel Festivis, cùm populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliùs præsumatur, citent, vel citari faciant publicè in Ecclesiis civitatum vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter, statuto ipsis peremptorio termino competenti, coram eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitimè ubiàs extitissent.* Denique hic summus Pontifex, vel potiùs illud Concilium subjungit (d), Episcopos ita expulsos ab Episcopo Diœcesano licentiam ita procedendi esse petituros, *quam*, inquit, *si obtinere nequiverint, procedant nihilominùs*; atque statuit, ut facti ab iis processus, ac judicia consequenter lata, in vicinis Diœcesibus promulgentur. Constat ergo, censuram excommunicationis à Demetrio in quatuor præcipuos reos, etiam extra fines suæ Diœcesis latam in hoc casu esse validam & Canonicam.

(c) Clemens V. in Clementinâ *Quamvis.* unicâ de foro competenti.

(d) Ibid § *Volumus.*

C A S U S XIII.

J o v i u s, Episcopus Luceoriæ, in Diœcesi Posnaniæ existens, ibi excommunicationis seu suspensionis sententiam juxta omnes juris formulas requisitas protulit in Clericum Diœcesanum suum. Nonne excommunicatio illa Canonica est & valida?

R e s p o n s.

Censura hæc absolutè est invalida, atque ita eum in quem prolata est, nullatenùs ligare potest: nam Episcopus nullam habet in alienâ Diœcesi, atque extra territorii sui limites jurisdictionem. *Episcopus in aliâ Diœcesi existens*, inquit Doctus Canonista (e), *ne suos quidem subditos potest aliquâ censurâ afficere; quia nullam ibi habet contentiosam jurisdictionem.* Non idem tamen est dicendum de jurisdictione simpliciter voluntaria; nam eam exercere potest Episcopus erga suos subditos, ubicumque existat, ut animadverterit idem Author: *Potest tamen*, addit, *extra suam Diœcesim uti gratiosâ jurisdictione, suumque subditum in aliena Diœcesi non modo in sacramento pœnitentiæ absolvere à peccatis & censuris; quin etiam extra sacramentum potest à censuris eumdem absolvere, itemque dispensare, delegare, dimissorias ... expedire.*

(e) Ioan. Cabassutius juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 9.

C A S U S XIV.

F l o r e n t i n u s ob furtum notabile, quod admisit, excommunicatus est; at censuram hanc in eum ex motivo aut odii aut vindictæ protulit superior Ecclesiasticus; nunquid reipsâ excommunicatus est ex injustâ hujusce judicis sententiâ?

R e s p o n s.

Priusquam sua sit huic difficultati responsio, advertendum est excommunicationis sententiam haberi posse uti injustam triplici modo. 1. Cùm prolata est absque causâ justâ & verâ; ut cùm huic locum non præbuerit is, in quem lata est, aut saltem venialis duntaxat peccati erat conscius. 2. Cùm Judex formulas à jure requisitas non observavit. 3. Denique quando eam judex protulit ex odio tantùm aut ex vindictâ in reum, aut ex alio quopiam pravo motivo: *Sententia aliquando est injusta ex animo proferentis*, inquit Gratianus (f), *justa verò ex ordine & causa aliquando est justa ex animo & causâ; sed non ex Ordine: aliquando justa ex animo & Ordine, sed non ex causa. Cùm autem ex causa injusta fuerit, aliquando nullum in eo omnino qui accusatur delictum est, quod sit damnatione dignum. Aliquando non est in eo illud, supra quod fertur sententia; sed alio notandus est. Ex animo est injusta, cùm aliquis servatâ integritate judiciarii Ordinis ....., in quemlibet criminosum, non amore justitiæ, sed livore odii, vel pretio aut favore adversariorum inductus sententiam profert.*

(f) Gratian. in Can. *Episcopus.* 65. 11. q. 3. §. *Si ergo.*

His ita præsuppositis, dicimus, certò Florentinum esse verè excommunicatum: quamvis enim ex intentione pravâ hujusce Superioris injusta excommunicatio fuerit, quia Deum in eo graviter offendit, suum tamen sortita est effectum; modò aliundè formulas essentiales, quas jus præscribit, eam proferens observàrit. *Excommunicatio*, inquit Sanctus Thomas (g), *potest dici injusta dupliciter. uno modo ex parte excommunicantis, sicut cùm ex odio vel ex irâ excommunicant, & tunc excommunicatio nihilominùs habet effectum suum quamvis ille qui excommunicat, peccet: quia iste justè patitur, quamvis ille injustè faciat.* Atque de hac specie excommunicationis loquitur Sardicense Concilium (h), nec non sanctus Gregorius magnus dicens (i): *Pastor ergo vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel injustè, nec Pastoris sui judi-*

(g) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæstiunc. 4. in corp.

(h) Conc. Sardicens. in Can. *Si Episcopus.* 4. 11. q. 3.

(i) S. Greg. Hom. 26. in Evang.

judicium temerè reprehendat, ne, etsi injustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat. At si sententia esset in se injusta, vel quia causa excommunicationis non est peccatum mortale, vel ex non servatis jure necessariò requisitis regulis; tùm is non esset verè excommunicatus, etsi in foro exteriori talis esse videretur: *Alio modo*, subjungit Angelicus Doctor, *ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia infertur sententia juris ordine prætermisso, & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiam nullam faciat esse, non habet effectum, quia non est excommunicatio: Si autem sententiam non annullet, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire.*

Attamen, quamvis ex hoc principio Sacerdos, in quem invalidam excommunicationis sententiam tulit Superior, in foro interiori celebrare queat (*a*), non incurrendo irregularitatem; à sacrificio tamen abstinere debet in foro externo, ubi censuræ invaliditas non est nota, ab omni quoque ordinum suorum exercitio ob reverentiam authoritati Ecclesiæ debitam, & ne iis sit occasio scandali, qui ipsum non nôrunt esse injustè damnatum.

(*a*) Joan. Caballut. Juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 12. & apud eum Cajet. tract. 10. q. 2. & alii.

Juvat hîc animadvertere quòad præsentem difficultatem ut jam obiter diximus, eum graviter peccare, qui excommunicationem in peccatorem contumacem adhibet, nisi conformiter ad Ecclesiæ mentem agat; hoc est, nisi se gerat juxta Christianæ caritatis regulas, manifestè designatas ex agendi ratione Apostoli (*b*), in incestuosum Corinthium, duosque Hæreticos, Hymeneum & Alexandrum, quos anathemate perculit, & etiam conformiter ad regulas ab ipso Christo Domino præscriptas (*c*), ex quibus id unum Superior debet habere propositum, ut improbos castigando, eosdem ad pœnitentiam adducat, & ipsorum salutem pœnis ob delicta eorum impositis procuret. Hinc Innocentius IV. in primo Lugdunensi Concilio œcumenico an. 1245. de excommunicatione sic loquitur (*d*): *Cùm medicinalis sit excommunicatio, non mortalis*, inquit hic Papa, *disciplinans, non eradicans, dum tamen is in quem lata fuerit, non contemnat.* Unde *cautè provideat Judex Ecclesiasticus*, pergit idem Papa, *ut in ea ferenda ostendat, se prosequi quod corrigentis fuerit & medentis.* Ita etiam officiales aliosque Superiores edocet sanctus Ambrosius his verbis (*e*): *Cum dolore amputatur quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc à Medico bono abscinditur. Sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentia auferre vulnera, adurere aliqua, non abscindere: postremò quod sanari non potest cum dolore abscindere.* Legi possunt alia multa Sanctorum Patrum testimonia in eorum libris sparsa (*f*), quæ cum allatis modò conveniunt.

(*b*) Timoth. I.

(*c*) Matth. 18. 17.

(*d*) Innoc. IV. in cap. *Romana* 2. de sent. excom. &c. in 6.

(*e*) S. Amb. l. 2. de officiis c. 27.

(*f*) S. Hieron. in Ezech. c. 34. S. Leo Epist. 89. Edit. antiq. S. Avitus Epist. 61.

CASUS XV.

DOROTHEUS, reformati cujusdam Ordinis Provincialis, adhibitis frustrà ad emendationem Athanasii Religiosi sui viis omnibus, quas sibi & prudentia & Christiana caritas suggessserunt, ipsum excommunicavit, observatis omnibus, quas præscribit Ecclesia, formulis, ut ex hac objectione ipsum à viâ pravâ ad meliorem frugem adduceret. Nonne valida est ista excommunicatio?

RESPONS.

Excommunicatio illa est valida. Nam constans est assertio, eos omnes, quibus in exteriori foro competit Ecclesiastica jurisdictio excommunicatione uti posse in omnibus casibus jure sibi concessis; in quo differunt à simplici Confessario, qui peccatorem, quòad Deum tantùm, non verò, quòad homines ligare aut solvere potest ob defectum hujusmodi jurisdictionis, ut probat Sotus (*g*), authoritate sancti Thomæ his verbis: *Omnes Episcopi & Prælati ex proprio officio authoritatem habent excommunicandi suos subditos generaliter, ut in totâ Ecclesiâ sint excommunicati: in foro pœnitentiæ res agitur solùm inter hominem & Deum; quare illic Sacerdos solùm absolvit & ligat in foro Dei; in foro autem exteriori absolvitur homo & ligatur non solùm in ordine ad Deum, sed in ordine ad alios cives & totam Ecclesiam: Quia illic privatur homo suffragiis Ecclesiæ & communione fidelium. Ergo illi soli excommunicare possunt, qui in foro exteriori habent jurisdictionem.* Ex quibus verbis ita concludit Toletus (*h*): *Ex his sequitur .... posse excommunicare Papam, Concilium generale, Provinciale, Episcopos, Abbates, Generales Ordinum Provinciales, Guardianos, & denique habentes jurisdictionem Ecclesiasticam in exteriori foro; tamen cum discrimine &c.*

(*g*) Sotus in 4. dist. 21. q. 2. n. 1. conclus. 1.

(*h*) Tolet. instr. Sacerdot. l. 1. c. 6. n. 3.

CASUS XVI.

RECAREDUS; Vir præpotens Ecclesiam persecutus dum viveret, ut Schisma suum tueretur, cùm in peccato suo obiisset, paulò post mortem ab Episcopo declaratus est excommunicatus. Potest-ne affirmari, talem excommunicationem esse legitimam & Ecclesiæ spiritui conformem?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, sufficit, si hæc excommunicationis propriè dictæ noscatur definitio: *Excommunicatio est censura Ecclesiastica, separans à Communione Ecclesiæ, quòad Sacramenta & publica suffragia, atque fidelium convictum*: Ex quibus verbis constat mortuum excommunicari non posse, sumpto secundum strictam hujusce definitionis significationem excommunicationis nomine. Nam mortuus non jam est membrum Ecclesiæ militantis, quæ ipsum proinde à corpore suo, uti talem nequit abscindere; cùm excommunicationis effectus omnes, non nisi in viventem cadere valeant.

Certum quidem est, in antiquitate nonnulla reperiri exempla multorum hæreticorum, qui mortui fuêre excommunicati; ut videre est in quinto generali Concilio (*i*) quod laudat Gratianus in Decreto, omissis aliis propè innumeris exemplis: sed anathema in ipsos prolatum non est intelligendum de excommunicatione, quatenùs est Ecclesiastica censura, sed quatenùs significat execrationem, detestationem, abominationem, ut concludi potest ex his Apostoli verbis ad Galatas (*k*): *Licet nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizamus vobis, anathema sit... si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.*

(*i*) 5. Synodus generalis in can. *Sanè* fin. 24. q. 2.

(*k*) Galat. 1. v. 8. & 9.

Hæc est Toleti (*l*) in Glossam (*m*) sententia si quis ergo vivens excommunicationem à jure incurrit, id unum ipso mortuo, fieri potest, ut juridicè declaretur in hanc vivus incidisse censuram (*n*) *Ne Ecclesia oret pro eo, quia non fuit accusatus in vita*, ut loquitur Glossa (*o*), & corpus ejus Ecclesiasticâ privetur sepulturâ, atque ab ejus memoriâ cuncti abhorreant. Secundùm autem significationem istam intelligendus est Innocentius III. (*p*), dùm asserit, Ecclesiam excommunicare posse mortuos, atque exponendæ sunt excommunicationes omnes, quas in multos hæreticos post ipsorum obitum promulgavit. Qui majorem eâ de re elucidationem requirent, colloquia Andegavensis Diœcesis pervolvant, in quibus fusiùs agitur istud argumentum (*q*).

(*l*) Tolet. l. 1. c. 7. n. 2.

(*m*) Glossa in c. *Si quis*. 5. de hæreticis, l. 1. tit. 7. & ibid. Panormit.

(*n*) Cap. *Si quis*. de hæreticis in Glossa in cap. *A nobis*, 2. de sent. excom. & Hostiensis n. 12.

(*o*) Glossa in d. cap. *Si quis*. 5. de hæreticis.

(*p*) Innoc. III. in cit. cap. *A nobis*. 28. de sent. excommunicat.

(*q*) Colloquia Andegavi. 1711. mens. Julii q. 4 pag. 017.

Vide { EXCOMMUNICATIO. / MONITORIUM. }

EXORCIZARE.

TERMINUS, *Exorcizare*, duplici sensu potest sumi. 1. Ad significandum Exorcismum, seu Benedictionem aquæ & salis, quæ fit in Missâ Parochiali. 2. ad exprimendam obtestationem, quâ utitur Ecclesia ad expellendum dæmonem ejusque potentiam, ut fit in Cærimoniis, quæ Baptismum antecedunt, & pro obsessis aut possessis à dæmone.

Exorcismus secundùm priorem intellectum sumptus, nihil est, propriè loquendo, nisi simplex benedictio, quæ aquæ vim remittendi venialia peccata, eo quo explicabimus modo, communicans, est functio purè Sacerdotalis, quam proinde nullus inferior Clericus jure exercere potest.

Idem terminus in secundo sensu acceptus à Theologis definitur: *Exorcismus est divini numinis obtestatio ad effugandum dæmonem, ejusque virtutem* (a).

(a) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 919.

Exorcismi cæremoniam, quæ fit in Baptismo, imperant 1. Celestinus I. in Epistola ad Episcopos Galliæ scriptâ, quam refert Gratianus (b(, *Sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum; non priùs fontem vitæ adeant, quàm Exorcismis & exsufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abjiciatur.* 2. Bracarense Concilium an. 572. habitum, quod refert Canon his verbis: (c): *Ante viginti dies Baptismi ad purgationem Exorcismi Catechumeni concurrant.* Hujus quoque antiquæ ceremoniæ meminit Sanctus Augustinus (d): *sicut nostis, Fratres carissimi*, inquit, *& Parvuli exsufflantur & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut homines possideret.* Rabanus Maurus, Author noni sæculi dicit etiam: *Exorcizatur diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum super se judicium timens, recedat ab homine; nec jam contendat, eum arte suâ subvertere, ne Baptismum consequatur* (e). Denique Sanctus Gregorius Magnus (f) antiquam illam Ecclesiæ traditionem asserit dicens: *Sacerdotes, cùm per Exorcismi gratiam manum credentibus imponunt..... Quid aliud faciunt nisi dæmonia ejiciunt?*

(b) In can. sive 3. de consecrat. dist. 4.
(c) In can. ante 55. ibid.
(d) S. Aug. in Can. sicut. 62. ib.
(e) Rabanus in can. Dehinc. 66. ibid.
(f) In can. Sacerdotes. 67. ib.

CASUS PRIMUS.

PHILOSTORGIUS, Sanctæ Helenæ Parochus baptizato infante in urgenti necessitate, omissas ceremonias paulò pòst supplevit. Quâ de re quæritur, utrùm exorcismi Ritus supplere potuerit.

Videtur, quod sic: quandoquidem omnes in simili casu suppleri debeant, ut præscribit Rituale.

Videtur tamen è contra Exorcismi ceremoniam non esse supplendam; cùm ab Ecclesia fuerit inducta *ad expellendam dæmoniorum potestatem*, ut loquitur Sanctus Thomas (g) hoc est, ad destruenda impedimenta, quæ dæmon posset objicere peccati remissioni, quam in baptizando Sacramentum debet operari; quod consentit cum doctrina Sancti Augustini, quam refert Gratianus (h). Atqui per gratiam sanctificantem, nulla jam dæmoni competit potestas in puerum recèns baptizatum, ut probat idem Angelicus Doctor authoritate Sancti Cypriani. Quid igitur Parochus facere debuit?

(g) S. Thom 3. part. q. 71. art. 3. in corp.
(h) In can. Sicut. 6. de consecrat. dist. 4.

RESPONS.

Certum est à Philosturgio supplendas fuisse post Baptismum ceremonias omnes, quas omittere coactus fuerat, ne quidem Exorcismo excepto: nam, ut ait Sanctus Thomas (i) non solùm Dæmon conatur impedire, ne infans Baptismi effectum recipiat, sed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat. *Aliud impedimentum* est intrinsecum, inquit hic Sanctus, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria. Quod confirmat authoritate Rabani Mauri, in Canone Decreti Gratiani, his verbis laudati (k): *Per salivam typicam & Sacerdotis tactum sapientia & virtus divina salutem Catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ Dei: & aperiantur ei aures, ad audiendam mandata Dei: ut aperiantur illi sensus in intimo corde ad respondendum.* Unde sequitur, quòd, quamvis baptizatus jam habeat gratiam justificantem, nedum obsit, ut potiùs multùm prosit additus Exorcismus ut servetur gratia per Baptismum collata & fructificetur. Ita quoque concludit Sanctus Thomas (l): *Tunc cessante periculo debent suppleri, ut servetur uniformitas in Baptismo. Nec frustra supplentur post Baptismum quia sicut impeditur effectus Baptismi, antequam percipiatur; ita potest impediri, postquàm fuerit perceptus.*

(i) S. Thom. loco cit.
(k) Raban. Maurus. lib. 1. de instit. Clericorum c. 27. in can. Postea 63. de consecrat dist. 4.
(l) S. Thom. ib. ad. 3.

Decisionem istam affert antiquus Theologus, quem laudat & sequitur Angelus: *quid*, ait hic author, *si aliquis baptizetur sine Exorcismo? Respondet Richardus* (m), *quod debet post Baptismum exorcizari..... quia licet in baptizato parvulo peccatum non sit, tamen in eo remanet actualiter fomes peccati. Et ideò etiam post Baptismum habet efficaciam reprimendi diabolum* (n). Concilium Provinciale Rhemense an. 1583. Burdigalense an. 1584. Aquense an. 1585. Synodus Ebroïcensis an. 1476. & alia ejusdem Diœcesis an. 1504. Rituale Romanum, & alia plurima sententiæ nostræ sunt consentanea.

(m) Richardus in 4. dist. 6. art. ultim. q. 1.
(n) Angelus de Clavasio. v. *Exorcismus* n. 2.

CASUS II.

GELASIUS à duobus annis est possessus aut obsessus à dæmone: & quamvis multoties Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentum susceperit, ab eo tamen malignus spiritus ejici non potuit. Paschalis ipsius Parochus, jubente Episcopo * secundùm præs-

*Notanda sunt hæc verba, *jubente Episcopo*, Sacerdos enim cavere debet ne privatâ suâ auctoritate, & inconsulto Episcopo à dæmone possessos aut obsessos liberare præsumat. Deceptus enim sæpissimè se deridendum præberet, sacraque ministeria risui contemptuique exponeret. Sunt ut rustores & melancholici, qui facilè sibi persuadent se vexari à dæmone à quo tamen nullatenus vexantur; sunt etiam (quod notandum est) qui ex professo & maligna mente se fingunt arreptitios, ut popularem in se admirationem concilient, & largiores Eleemosynas emungant. Meminêre etiam Patres Laodiceni, & alii Scriptores quorumdam impostorum, & circulatorum qui quæstus causa urbes & vicos circuibant, & superstitionibus ac incantationibus Corporum morbis tanquam à dæmone creatis mederi se simulabant. Quibus corruptelis ac fallaciis quæ profectò Sacra Ministeria in contemptum derisumque verterent ut obviaret Ecclesia, pro suâ prudentiâ cavit, ne quis inconsulto Episcopo, dæmones è Corporibus pellere attentaret.

præscriptam Ecclesiæ formam ipsum exorcizavit, & ab eo etiam multa eaque curiosa sciscitatus est, quæ omnia Dæmon Gelasii ore patefecit, licet tamen eum à corpore hujusce hominis ejicere non potuerit.

1. Cui rei debet adscribi exorcismi hujusce inutilitas?

2. Nunquid malè se gessit Paschalis in exorcizando?

RESPONS.

Dicimus, infaustum hujusce exorcismi eventum trihui posse 1. Dei voluntati, cujus nutu factum est, ut Gelasium Dæmon invaderet ob arcanum quoddam scelus ab eo commissum, & quod ab illo diutiùs expiari per hanc pœnam Deus voluit. Nam ut ait sanctus Thomas (a), *Dæmones.... in cursu hujus vitæ nobis adversarii constituuntur: non autem eorum actus nostræ dispositioni subduuntur, sed dispositioni divinæ & sanctorum Angelorum: quia, ut Augustinus dicit (b): Spiritus desertor regitur per spiritum justum.* Hanc etiam Deus ei tolerantiam procuravit ad propriam sanctitatem, aut in aliorum exemplum, qui eum ad miserum illum statum redactum conspiciunt.

(a) S. Thom. 2.2. q. 90. art. 2. in corp.

(b) S. August. l. 3. de Trin. c. 4. ant. med.

2. Modicæ Paschalis Dæmonem conjurantis fidei adscribi potest infaustus hic exitus: is enim ob eundem defectum à discipulis è possessi corpore non potuit ejici, quibus interrogantibus (c): *Quare nos non potuimus ejicere illud?* Respondit Christus Dominus: *Propter incredulitatem vestram.* Easdem rationes adhibet Petrus Cluniacensis ad probationem hujusce veritatis: *Quod si aliquando Dæmones nec cruci, nec aquæ lustrali, nec aliis remediis cedunt*, ait hic Authos inclytus (d) à Graffio citatus, *id est in causa, minima conjurantis fides*: (Luc. 17.) Si habueritis fidem &c., *vel permittit Deus, eos operari ad exercendos bonos, ut in fide solidentur & virtute patientiæ roborentur: &. ut Divus Chrysostomus.. (e)..... docet, ut pœnas suorum peccatorum hic dantes, puri migrent ad Dei conspectum. Est quoque in causa lethale peccatum, quia quantum illud in interioribus alicujus latuerit, nullius exteriùs sacramenti perceptio prodesse poterit.* En responsio nostra ad primum quæsitum.

(c) Matth. 17. 5. 18. & 19.

(d) Petrus Cluniac. l. 1. de mirac. c. 6 & c. 4. 16. & 17. (apud Graffium. decis. aurearum l. 2. 6 7 n. 3)

(e) D. Chrysost. hom 41. in Acta Apostolorum.

Ad secundum verò respondemus, quòd conformiter ad sententiam ejusdem Graffii, malè omninò se gessit Paschalis in exorcismo, vana & inutilia à Dæmone exquirens, & periculo deceptionis se objiciens. *Exorcizantibus longa inire colloquia cum energumenis à Dæmonibus obsessis illicitum est*, inquit doctus ille Author (f) *& gravi se periculo abjiciunt: sæpè enim Dæmones ipsos decipiunt, vera falsis miscendo: ut interim omittamus, hoc ad familiaritatem quandam Dæmoniacam pertinere.* Quæ doctrina hujusce Authoris cum sancto Thoma penitùs consentit, cujus sunt hæc eâ de re verba (g): *Non tamen licitum est eos adjurare, ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertinet ad aliquam societatem cum ipsis habendam.*

(f) Graffius citatus. n. 4.

(g) S. Thom 2.2. q. 90. art. in corp. & ad 3.

CASUS III.

HELIODORUS, simplex exorcista, jubente Parocho suo, die Dominicâ salem & aquam benedictam exorcizavit. Nunquid id ipsum legitimè potuit?

RESPONS.

Hic exorcista aquam Dominicam benedicere eo prætextu non potuit, ut possit exorcizare: Nam aquæ benedictio, quæ fit cum sale, est functio merè Sacerdotalis, atque adeò Clerico, simpliciter exorcistæ eo jure non competit, cùm ne id quidem possit Diaconus, ut docet Sylvester (h): *Benedicetur à Sacerdotibus..... cum sale.... quam Diaconi benedicere non possunt*: Quod constat evidenter ex universo Ecclesiæ usu.

(h) Sylvest. in sum. v. *Aqua benedicta.*

Ratio hujus est, quia benedictio ista aquæ cum sale permixtæ non solùm vim ejiciendi Dæmonem, quæ ordinaria est exorcistarum potestas, sed & venialia remittendi, quem effectum producere nequit simplex exorcismus, & quem his verbis exponit idem Sylvester: *Non facit remissionem venialium per modum sacramenti, sed per modum meriti; quod intelligendum est in quantùm excitat mentem ad quandam elevationem & devotionem actualem, quæ est virtualis contritio de venialibus.* Sententiam hanc adstruit Canon antiquus, quem Alexandro I. adscribit Gratianus (i), & cujus Canonis hæc sunt verba: *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut eâ cuncti aspersi sanctificentur & purificentur..... nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populum sanctificabat atque mundabat, multò magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat? & si sale aspersa per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est (k), quantò magis divinis precibus sacratus sal..... coinquinatos sanctificat atque mundat & purgat &c.?* Atqui potestas purificandi & sanctificandi fideles, ad solos pertinet Sacerdotes; unde ex hoc Canone illud solis Presbyteris committitur ministerium; *quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus.* Unde colligendum est, quòd, cùm Sacerdotium sit principium remissionis cujuslibet peccati, hæc benedictio uti merè Sacerdotalis habenda est; & quidem talis ex Rubricis Missalis Romani manifestè supponitur his verbis, *Die Dominicâ, præparato sale & aquâ benedicendâ, Sacerdos celebraturus Missam, vel alius ad id deputatus, alba, vel superpellicea indutus cum stola circa collum &c.* Quæ ultima verba manifestè ostendunt, terminos istos, *vel alius ad id deputatus*, de alio intelligi non posse, quàm Sacerdote, cùm solus Sacerdos *circa collum* stolam possit gerere.

(i) Can. *Aquam* 10. de consecrat. dist. 3.

(k) Hebr. 9. 13.

EXTREMA-UNCTIO.

QUadruplici per vitæ cursum unctione fideles inunguntur. 1. Cùm Baptismi undis abluuntur. 2. Cùm suscipiunt Confirmationem. 3. Cùm Ministri Altaris ab Episcopo unguntur. 4. Denique, cùm ad extrema redacti unctionem accipiunt, quæ hujusce Tituli materiam præbet: Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat Tridentini Synodi Catechismus: *Quare hæc Unctio à majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est (l).*

Extrema Unctio à Theologis definitur: *Sacramentum, quo per Sacerdotalem orationem, oleique unctionem infirmo gratia confertur (m).* Per hæc verba, *Sacerdotalem orationem*, intelligitur oratio contenta verbis formæ hujusce Sacramenti, cujus

Sacerdos

(l) Catechism. Conc. Trid. p. 2.

(m) Polm. brev. Theol. p. 1. n. 48.

Sacerdos solus est legitimus Minister, hoc est, Parochus, aut alter Sacerdos, ab ipso delegatus (*a*): & per hæc alia, *Oleique Unctionem*, intelligitur oleum ex olivis expressum, ab Episcopo benedictum, quod solum est ejus materia remota, ut unctio est materia ejus proxima per verbum, *infirmo*, intelligendus est ægrotans cum vitæ periculo. Unde colligi necesse est, cuilibet alteri Sacramentum hoc non esse ministrandum, quantumvis certum sit & proximum vitæ discrimen, in quo versatur. Denique per verbum, *gratia*, intelligitur gratia habitualis, ægroti animam sanctificans, quæ in ipso peccati reliquias abstergit, ipsum in morbo contra Dæmonis tentationes & impulsus confirmat, & sanitatem etiam consequitur corporis, ubi saluti animæ expedierit, uti ait Tridentinum Concilium, post Florentinum (*b*): quos effectus *ex opere operato*, hoc est, propriâ suâ virtute Sacramentum illud producit.

(*a*) S. Carol. act. Eccles. Mediol. p. 4. Instr. de Extremâ Unctione.

(*b*) Conc. Trid. 14. c. 2.

Infirmus in discrimine vitæ constitutus susceptionem hujusce Sacramenti ad extrema vitæ nunquam debet differre; verùm illud debet requirere; dùm integris est mente & sensibus, & hujus Sacramenti gratias & effectus percipere potest, sanctas ad ejus susceptionem afferendo animi dispositiones, vividam scilicet fidem, spem firmam, sincerum Dei amorem, veram de peccatis suis contritionem, perfectamque Divinæ voluntati subjectionem: Hæ sunt enim tot virtutes fidelibus necessariæ, & ad quarum praxim magis etiam, quàm alii, tenentur morientes ob evidens amittendi usus rationis periculum, quo jam actus harum virtutum elicere jam non poterunt.

Sed quia fit sæpè sæpiùs, ut morbi vim ac discrimen ægrotis non satis sit perspectum; tale eis periculum manifestare tenentur Pastores, Confessarii, Medici, Chirurgi, Parentes aliique, quibus eorum commissa est cura, ut congruo tempore, hoc est, ante aut post acceptum Viaticum, Sacramentum illud suscipiant: neque enim nos fugit, non uniformem fuisse hac in re antiquæ Ecclesiæ disciplinam; ut patet ex multis Conciliis & aliis veneratione dignis monumentis, quæ refert D. Grancolas, Facultatis Theologicæ Parisiensis Doctor, in secundo & tertio Tomo Operis sui inscripti, *Antiqua Liturgia*. Ecclesiis, quæ diversos illos usus adhibuerunt, suæ non defuere rationes, de quarum soliditate atque prælatione non nostrum est judicare, quippè qui id unum affirmare contenti sumus, à quolibet hujusce Sacramenti Ministro propriæ Ecclesiæ ritus esse servandos, quorum ordinem ab Episcopis aut longo usu ab eisdem confirmato statutum immutare non licet. Attamen, cùm de variis illis usibus, ab universâ quidquam non constitutum fuerit Ecclesiâ, ordinem quandoque, cùm urget necessitas, aut postulat ægrotus, immutare potest prudens Pastor.

CASUS PRIMUS.

CYCONIUS, sancti Juliani Parochus, Extremæ Unctionis Sacramentum ægrotis ministrare contemnit, eosque sine illo subsidio morientes dimittit. Nunquid in hoc mortaliter peccat?

Contendit se non peccare: quia Extrema unctio non solùm necessaria non est necessitate, quam *medii* vocant Theologi: Sed ne quidem necessitate præcepti, seu Divini, seu Ecclesiastici; & quam proinde sub mortalis culpæ reatu administrare non tenetur, saltem non petentibus, aut eos ad petendam inducere, qui de illâ non cogitant. Num legitima est hæc ratio?

RESPONSIO.

Putant reipsâ Authores nonnuli, Sacramentum Extremæ Unctionis non esse quidem necessarium necessitate præcepti (*c*). Eorum autem hæc est ratio, quod præceptum illud, inquiunt, neque in Scripturâ Sacrâ, neque in Conciliis, nec etiam sufficienter in Traditione expositum reperiatur. Id ipsum probat Becanus ex Decretali Innocentii III. (*d*), in quâ tempore generalis interdicti Summus hic Pontifex necessaria concedens administrare Sacramenta, Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta designari, & expresse vetat, ne ministretur Extrema Unctio. Unde concludit hic Author, Sacramentum illud non esse necessarium necessitate præcepti naturalis aut divini, & illud idem positivè ac formaliter ab Ecclesia non fuisse imperatum.

(*c*) Becan. de Sacrament. c. 27 de Extrem. Unct. q. 11.

(*d*) Innoc. III. in c. *Quod in te.* 11. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

Existimamus tamen, opinionem istam sufficienti non esse niti ratione, ac multò probabilius esse, Sacramentum illud necessitate præcepti periculosè ægrotantibus esse necessarium. Cujus quidem necessitatis probationem illicò suppeditant hæc S. Jacobi Apostoli verba (*e*): *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Ex quibus concludit Sacro-sancta Tridentina Synodus, Sacramenti hujus susceptionem periculosè ægrotantibus esse præceptam: En ipsius verba (*f*): *Quare nullâ ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam & dilucidam Jacobi Apostoli sententiam docent hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei.* Quibus dictis subjungit etiam: *Neque verò tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere & ipsius Spiritûs Sancti injuria esse posset.*

(*e*) Jacob 5. 14.

(*f*) Conc. Trid. sess 14. c. 2. de Extremâ Unctione.

Probari etiam potest Sacramenti hujus necessitas ex fine, ob quem à Christo fuit institutum. Nam, ut ait idem Concilium, à Domino nostro fuit institutum tanquam clypeus & præsidium ad resistendum fortiter insidiis ac tentationibus, quibus ad extremum vitæ nos oppugnat Dæmon salutis nostræ hostis infensus: *Clementissimus Redemptor noster*, inquiunt Tridentini Patres.... *Extremæ Unctionis Sacramento finem vitæ tanquam firmissimo quodam præsidio munivit: Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementiùs ille omnes versutiæ suæ nervos intendat ad perdendos nos penitùs, & à fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ perspicit.* Valdè igitur periculosum esset infirmo Sacramentum illud non suscipere & Parocho non administrare: hinc videmus generalem Ecclesiæ consuetudinem eorum opinioni, qui negant ipsius necessitatem, penitùs adversari: cùm ægri, quibus notum est morbi sui periculum, accuratè illud requirant, & petentibus Parochi administrent, & aliud suscipiendum eos omnes inducant.

ducant, qui vel de eo non cogitant, vel instantis mortis periculum non cognoscunt.

Colligimus igitur, errare Cyconium in suo ratiocinio, eumque toties mortaliter peccare, quoties ob negligentiam suam morientes absque sacramenti hujus subsidio dimittit. *Etiam non rogatus*, (Parochus) *inquit Modernus Canonista* (a), *si advertit ægrum in eo statu esse, ut hoc indigeat sacramento, maximè verò si aliàs sine ullo omninò sacramento sit ex hac vitâ discessurus, dubitandum non est Parochum, hæc advertentem & negligentem, peccare mortaliter.* Quamvis enim de eo suscipiendo nullum sit Ecclesiæ præceptum, scandalum tamen is præberet, qui universalem contemneret consuetudinem, quam adeò religiosè observat, media usurpare negligens, quæ Deus fidelibus suppeditavit ad assequendam faciliùs & tutiùs cælestem beatitudinem, ad quam vocati sunt: atque in hoc sensu intelligenda sunt hæc verba Concilii Provincialis Coloniensis an. 1536. sub Paulo III. habiti (b): *Est autem unctio impendenda cum expositione unctionis & mandati Apostolici, quod sic habet:* Infirmatur quis in vobis &c.

(a) Joan. Cabas. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 15. n. 8.

(b) Conc. Colon. an. 1536. p. 7. c. 50.

Media autem salutis, quæ infirmis suppeditat istud sacramentum, maximi sunt momenti: nam præter gratiam sanctificantem, quæ sibi cum ceteris sacramentis communis est effectus, multos alios, etiam sibi speciales producit, qualia sunt virtus ad resistendum Dæmonis incursibus, donum fiduciæ in misericordiam divinam, donum patientiæ in malis, & remissio peccatorum, non solùm venialium, sed etiam mortalium, ut constat ex his sancti Jacobi verbis (c): *Et si in peccatis sit, dimittentur ei.* Quod etiam docet supplementum sancti Thomæ his verbis (d): *Si invenit peccatum aliquod mortale vel veniale quoad culpam, tollit ipsum* (extrema unctio), *dummodo non ponatur obex ex parte recipientis.* † Quibus etiam addere interest 1. sacramento isto abstergi etiam reliquias peccati, hoc est, languorem hunc & infirmitatem, quam originale vel actuale peccatum in homine parit, & quibus fit, ut ad actus virtutis & vitæ, qui sunt quasi fœcundum gratiæ & gloriæ semen, validè feratur. *Contra illos defectus quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ vel gloriæ & hic defectus nihil est aliud, quàm quadam debilitas & ineptitudo, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum.* Ita sanctus Thomas. 2. Consequenter ad illos effectus hominem ex eo immediatiùs ad gloriam disponi, quàm ex quolibet alio sacramento, ut explicat Concilium Tridentinum (e), modò suscipiens sit ritè dispositus. 3. Ab eo alium quoque produci effectum, qui sibi particularis est, restitutionem videlicet corporeæ Sanitatis, cùm id ægroti spirituali bono expedire Deus judicat, ut docent hæc ejusdem S. Jacobi Apostoli verba, *alleviabit eum Dominus.*

(c) Jacob. 5. 15.

(d) Supplem. S. Thom. q. 3. art. 1. in corp.

(e) Conc. Trid. cit. in Proemio.

Ex quibus omnibus palàm fit, graviter, imò & mortaliter, ut diximus, Cyconium peccare, qui ex negligentiâ affectatâ & omninò voluntariâ causa est, cur tot gratiis frustrentur sui Parochiani.

CASUS II.

Agapius, sancti Norberti Parochus, Extremam unctionem Parochiano suo, extremos agenti spiritus deferre festinans, nec oleum infirmorum inveniens, Catechumenorum oleum, aut sacrum Chrisma adhibuit. Nunquid validè sacramentum illud contulit?

RESPONS.

Faciliè cum aliquibus Theologis (f) respondemus, in simili casu Extremam unctionem cum sacro Chrismate aut oleo Catechumenorum validè conferri posse.

Prima, quæ rei hujusce afferri potest, ratio est, quia Chrismatis nomine aliquoties dictum est oleum, quod in hoc sacramento adhiberi solet, ut patet ex Innocentio 1. ad quemdam Italiæ Episcopum scribente (g), qui loquens de infirmis, dicit, *Sancto oleo Chrismatis perungi possunt.*

(f) Maldonat. de extrem. unct. q. 1. argum. 5. tom. 2. pag. 364. De Ste. Beuvé de extrem. unct. disp. 3. art. 2.

(g) Innoc. I. Ep. ad Decentium. c. 8.

Secunda: quia, cùm sacrum Chrisma ex oleo olivarum conficiatur & proindè ab Episcopo sit benedictum, nihil obstat, quominùs sufficiens esse queat hujus sacramenti materia.

Tertia denique est, quia ex Rituali Romano, cùm oleum infirmorum est in minori quantitate, superinfundi potest simplex olivum (h): *Si fortè intra annum aliquo modo deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate superinfuso, reparari potest.* Hæc sunt verba hujusce Ritualis. Cur igitur mixtio Balsami, ex quo Chrisma conficitur, validitati hujus sacramenti obstaret; cùm oleo nativam suam auferre proprietatem dici nequeat, nec illud proinde ex eâ fieri insufficiens ad unctionem infirmorum.

(h) Rituale Roman. tit. de sacram. extr. unct.

Nihilominùs, cùm omninò non constet de hâc doctrinâ, quia nulla est de hoc Ecclesiæ constitutio, & aliunde periculosum sit, aliquid in administratione sacramenti immutare, juvat hic illud sancti Caroli Borromæi monitum addere, quod in quinto Mediolanensi Concilio an. 1577. habito his verbis legitur (i): *Parochus, si per errorem aliud oleum quàm quod infirmorum est, ad ægrotum ungendum unquam adhibuerit, etiamsi Chrismatis aut Catechumenorum sit, ut erratum emendet, olei sacri, quod proprium infirmorum est, unctionem ei adhibeat, tuncque sacramenti formam iteret.* * (saltem sub conditione).

(i) Conc. Mediol. V. 1. part. tit. *Quæ pertinent ad sacramentum extrem. unctionis.*

CASUS III.

Marinus, sancti Placidi Parochus, ad Extremam unctionem simplex oleum ex olivis expressum, ab Episcopo non benedictum adhibuit. Nunquid validum est sacramentum?

RESPONS.

Videtur, dubium esse non posse, quin olei benedictio absolutè sit necessaria *necessitate sacramenti*: quia Christus sacri sui corporis contactu non solum aquam, quæ ex eo vim sanctificandi in Baptismo habuit, sed etiam panem & vinum, quo in Eucharistiæ consecratione usus est, sanctificavit: quare aquæ, panis & vini benedictio absolutè non requiritur: *Et propter hoc*, inquit sanctus Thomas, *non est de necessitate horum sacramentorum, quod materia priùs benedicatur; quia sufficit benedictio Christi: si qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad solemnitatem sacramenti, non autem ad necessitatem.* Verùm addit sanctus Doctor, non idem esse dicendum de

† Remittit quidem EXTREMA UNCTIO peccata mortalia, imò remittit per se, sed per se secundariò, non per se primariò; Siquidem per se & primariò animam alleviat, peccati reliquias abstergendo. Ita ferè loquitur scriptor Theologiæ Dogmaticæ & Moralis ad usum Seminarii Catalaunensis tract. *De Sacramento Extremæ Unct.* C. 6. qui, ne quod dicit intellectu difficilè videatur, notat *voces illas* PER SE & PRIMARIÒ *non esse confundendas; aliud quippe est esse institutum per se ad aliquem finem: aliud primariò: quædam enim tam ex intentione operantis quam operis assumuntur ad finem, qui tamen non intenditur nisi secundariò. Veritas patebit exemplo Medici*, addit citatus scriptor, *qui ita vult levare dolorem capitis, ut timeat nocere pulmoni malè affecto; ideoque parat medicamentum in quo miscet utilia ad utrumque morbum curandum. Medicamentum illud per se est ad medendum capiti, & Pulmoni, sed primariò capiti; id enim primum intendit Medicus: Secundariò verò pulmoni.*

* Ut caveatur ejusmodi error, qui non ita raro contingit, præcipere debent omnes Episcopi, ut vasculum olei infirmorum in Capsulâ separatâ inclusum servent, & Parochi omnes diligenter præcepto obedire.

materia extremæ unctionis, quia eam ex aliquo usu Christus non sanctificavit, quare ad producendam gratiam, necesse est, ut ab Episcopo benedicatur. *Unctionibus autem visibilibus Christus non est usus*, pergit idem Sanctus, *ne fieret injuria invisibili unctioni, quâ est unctus præ consortibus suis* (a), *& ideò tam Chrisma, quàm oleum sanctum priùs benedicuntur, quàm adhibeantur ad usum Sacramenti* : & idem Angelicus Doctor ex hoc principio, duabusque aliis, quas affert, rationibus hujus benedictionis necessitatem his verbis alibi comprobat (b). *Potest autem triplex ratio assignari, quare exigitur materiæ sanctificatio in hoc Sacramento & in quibusdam aliis. Prima est, quia omnis efficacia Sacramentorum à Christo descendit; & ideò Sacramenta illa, quibus ipse est usus, habent efficaciam ex suo usu, sicut tactu suæ carnis vim generativam contulit aquis : sed hoc Sacramento non est usus, nec aliquâ corporali unctione, & ideò in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materiæ. Secunda causa est propter plenitudinem gratiæ, quæ confertur, non solùm ut tollat culpam, sed etiam reliquias & infirmitatem corporis. Tertia est ex hoc, quod effectus ejus corporalis, scilicet sanatio corporalis, non causatur ex materiæ naturali proprietate; & ideò oportet, quòd hæc efficacia ei per sanctificationem detur.* Sylvius inclytus Sancti Thomæ interpres (c) probat olei benedictionem Sacramento esse essentialem, juxta mentem Sancti Doctoris. *Istam verò resolutionem*, inquit, *ita esse intelligendam, ut olei olivæ per Episcopum benedictio necessaria sit, non præcepti tantùm necessitate, sed etiam Sacramenti; ita ut si Presbyter infirmum ungere oleo, vel non benedicto, vel non per Episcopum benedicto, Sacramentum non subsisteret, ex articuli quinti argumento tertio, ejusque solutione potest doceri.*

In hoc consentit Angelicus Doctor cum Ecclesiæ traditione; cùm à Conciliis & Patribus (d) id semper observatum fuerit, loquendo de materia hujus Sacramenti, olei Benedictionem factam ab Episcopo requiri. Hæc est universim accepta Latinæ Ecclesiæ consuetudo, quæ quidem in Ecclesiâ Græcâ non observatur, in qua benedictionem istam facere obtinent simplices Sacerdotes. Qui in re non sunt leviter damnandi 1. Quia Sanctus Jacobus non designat, oleum ab Episcopo esse benedicendum 2. Quia Author antiquus soli Episcopo privativè ad Sacerdotes, potestatem hanc non adscribit. 3. Quia in Latina Ecclesia cum Episcopis hanc potestatem olim diviserunt Sacerdotes, ut patet ex Sacramentario Sancti Gregorii, qui asserit, quod oblatum oleum Episcopus unà cum Presbyteris benedicit (e) : *Tunc offertur Pontifici oleum, & benedicit illud, tam ipse, quàm omnes Presbyteri, ad ungendum infirmum, his verbis : Emitte, Domine, Spiritum sanctum tuum paracletum de Cælis in hanc pinguedinem olivæ, ... ut tuâ sanctâ benedictione sit omni hoc unguentum tangenti, tutamentum mentis & corporis ad evacuandum omnes dolores, omnesque infirmitates, omnem ægritudinem Corporis..... in nomine Domini nostri Jesu-Christi.*

Superest etiam nunc quoddam hujusce antiqui usûs vestigium in Pontificali Romano, in quo ista notatur Rubrica : *Benedicit illud* (Episcopus) *voce demissâ, ita tamen, quod à Sacerdotibus circumstantibus audiri possit* (f). Unde inferri potest, Sacerdotes hujusce benedictionis aliquatenùs esse participes. His etiam addamus, quibus excusatur Græcorum usus, hanc etiam consuetudinem inter ipsos esse perantiquam, ut patet ex ipsorum Euchologiis, & Clementem VIII. in sua ad Latinos Episcopos instructione, ipsis prohibere, ne Græcos Sacerdotes cogant, à se oleum infirmorum sumere (g) : *Non sunt cogendi Presbyteri Græci*, inquit, *olea sancta præter Chrisma, ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere; cùm hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur.* Ex quo inferri potest cum Maldonato (h).

(a) Psalm. 44.

(b) S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. art. 1. quæstiunc. 2. in corp.

(c) Fr. Sylvius in supplement. S. Thom. q. 29. art. 5. & 6.

(d) Conc. II. Cabillonem, an 813. can. 28. Conc. Vormat. can. 72. Conc. Aquisgr. II. can. 5. Conc. Trident. sess. 14. c. 1. Vita S. Eligii l. 2. c. 16. Innoc. 1. Epist. ad Decentium. Beda in cap 6. Marci Jonas de instit. laicali l. 3. c. 14. S. Bernard. in vitâ Malachiæ c. 31. & alii.

(e) Gregorius Papa. lib sacramentorum. Feriâ quintâ in Cœna Domini de benedict. olei ad ungendum infirmum.

(f) Pontificale Romam. de officio in quintâ. fer. Cœnæ Domini.

(g) Clem. VIII. in Bullâ *Sanctissimus* 24. an. 1595. maq. Bullar. 3. p. 47.

1. à Summo Pontifice hanc fieri posse facultatem ita ut oleum benedicat, uti fatetur insignis alius Theologus (i) : etsi potestatem hanc sibi non debeat arrogare Sacerdos; quæ Episcopo à primis Ecclesiæ sæculis fuit reservata, ut indicant Concilia. Carthaginense secundum, Toletanum primum & Innocentius I. (k).

2. Non solùm tutius esse sequi opinionem Sancti Thomæ aliorumque, qui putant, olei benedictionem Sacramento esse essentialem, sed hanc quoque doctrinam potioribus niti rationibus probabiliorem esse : Ita ut irritum dici debeat Sacramentum, si cum oleo non benedicto ab Episcopo conficiatur in Ecclesia Latina, aut non benedicto à Sacerdote in Ecclesiâ Græcâ, atque adeò Parochum, de quo in casu proposito, non validè extremam unctionem administrasse.

Putant quidem nonnulli Theologi, (l) benedictionem istam Sacramento non esse essentialem, sed tantùm de præcepto Ecclesiastico; verùm tam infirmæ sunt eorum rationes, ut contrarium asserere nequeant : dicunt enim 1. Quòd, si, necesse non sit *necessitate Sacramenti*, ut aqua Baptismi benedicatur, idem dicendum est de oleo, quod ad Extremam Unctionem adhiberi solet : nam præterquàm quòd, ut ait Sanctus Thomas, ex contactu Corporis Christi aqua sufficienter tùm consecrata est, cùm à Joanne baptizatus est in Jordane; magnum intercedit inter duo illa Sacramenta discrimen in eo, quòd cùm Baptismus ad salutem sit necessarius, divinæ bonitatis erat, ut facillimè & cum simplici aquâ naturali administrari posset : hinc etiam in Ecclesiâ judicatum est, eum à quocumque confici posse; quod idem de Extremâ Unctione asseri nequit; quia cùm paris non esset necessitatis, nec etiam necesse fuit, ut ejus materia tàm communis esset ac materia Baptismi nec quilibet ejus posset esse Minister.

2. Dicunt illi Authores, non necessariò requiri benedictionem olei, quòd de illa sileat omninò Sanctus Jacobus. Sed respondendum 1. Cum Authore Hierarchiæ Ecclesiasticæ (m) Primos Ecclesiæ Præsules Sacramenta nobis dereliquisse, partim scriptis & partim traditione nos docendo, quæ eorum esset materia. *Primi illi Hierarchiæ nostræ Duces ac Principes, cùm & ipsi à divinâ bonitate plenè cumulatèque hoc munus accepissent, & à divina benignitate ejus apud posteros propagandi, prorogandique causâ missi essent..... partim scriptis, partim non scriptis suis institutionibus. ex sacrosanctis legibus nobis tradiderunt.* Hæc sunt verba antiqui hujusce Authoris. 2. Ex Concilio Tridentino ad Concilia Sanctosque Patres pertinere, ut scripturæ sacræ sensum determinent, & quoniam asserunt hæc Concilia Sanctique Patres unanimi consensu, oleum debere esse benedictum, consecratum vel sanctificatum (sic enim loquuntur) existimandum esse, eos intellexisse hæc verba; *Ungentes eum oleo in nomine Domini*, de unctione olei per benedictionem consecrati.

Addunt denique illi Theologi argumentum desumptum ex Decretali Alexandri III. (n); in qua summus hic Pontifex consultus de eo, qui cum oleo non consecrato confirmationem susceperat, an iterùm esset confirmandus, res-

pondet,

(h) Maldonat. de extrema Unctione q. 1. argum. 5.

(i) *Desainte Beuve*, tract. de Sacram. Extrem unct. disputat. 3. art. 1.

(k) Conc. Cart. II. can. 3. Conc. Tolet. 1. can. 20. Innoc. 1. Epist. ad Decent. cit.

(l) De sainte Beuve tom. 2. cas. 88. p. 288.

(m) Lib. de Hierarchiâ Ecclesiast. c. 1. pag. 73. Edit. Paris.

(n) Alex. III. in cap pastoralit. de Sacrament. non iterandis.

pondet, quòd non, quia omissa supplere satis est; unde colligunt, ut oleum non consecratum est sufficiens confirmationis materia, posse etiam esse Extremæ unctionis. Verùm iis Authoribus non respondendo, à quibusdam Theologis, quod ipsos non latet, defendi, Chrisma esse tantùm materiam integrantem confirmationis; ipsis hæc sit responsio, à summo Pontifice sapienter quæstionem fuisse solutam, & hunc esse Decretalis ipsius sensum, eum videlicet, qui absque manuum impositione factus fuerat subdiaconus, ad eundem subdiaconatum promovendum esse per impositionem manuum, & eum pariter, qui sine Chrismate, ut volebant, confirmatus fuerat, reipsa cum Chrismate esse confirmandum; quin tamen asserere sit licitum, subdiaconatum & Confirmationis sacramentum fuisse iterata. Cæterùm hæc forsàn agitata fusiùs videbitur quæstio; verùm ob momentum suum fusam quoque nobis visa est mereri responsionem.

CASUS IV.

Nicetius sancti Albani Parochus, vocatus ad tres quatuor-ve infirmos sacrâ unctione perungendos: deficienti fermè oleo benedicto in ampullâ sua majorem non benedicti copiam superinfudit, ut tam istis infirmis sufficeret, quàm aliis, qui posteà sacramentum istud essent rogaturi. Potuit-ne illud facere, eoque uti validè & etiam licitè pro administratione hujus sacramenti?

Respons.

Duæ sunt eâ de re opiniones, quarum cujuslibet assertores sanctum Thomam ad suas trahere partes conantur; quamvis reipsâ neutris faveat (a) formaliter.

Prima est Fumi in summa suâ *Aurea Armilla* (b): qui asserit, majorem olei communis quantitatem minori benedicti addi posse. Hujus ratio est, quia, licèt in rebus heterogeneis majoris liquidi mixtio superinfusa minoris naturam immutet, non idem evenit in rebus homogeneis, quia eadem semper remanet eorum natura, quantacumque sit mixtio: *Nam aqua benedicta*, inquit, *remanet aqua, & oleum consecratum remanet oleum.* Emanuel Sa, de Sainte Beuve (c) & alii nonnulli hanc opinionem sequuntur, qui omnes nituntur his verbis Innocentii III. ad Episcopum Nidrosiæ in Norvegia scribentis (d): *Non negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.* Ad quod Glossa (e): *Et ita sacrum*, ait, *tanquam dignius trahit ad se non sacrum:* quod idem quoque affirmant Panormitanus, Hostiensis & Joannes Andræas; & hæc etiam legis verba nonnulli usurpant in confirmationem opinionis suæ (f): *Quæ religiosis adhærent, religiosa sunt.*

Altera opinio est Sylvestri (g), qui contendit, nunquam addendam esse nisi minorem quantitatem majori, alioqui non esset sufficiens materia sacramenti. Ita quoque Bonacina (h) cum Sylvio (i), qui asserit, Sylvestri opinionem esse probabiliorem; & pro se laudat sanctum Bonaventuram & Azorium (k), addens etiam hæc verba Ritualis Romani Pauli V. *Si fortè infrà annum aliquo modo ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi, queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate super infuso, reparari potest:* & hæc alia Pastoralis seu Manualis Cameracensis: *Poterit oleo benedicto aliquid olei non benedicti in minori quantitate misceri, si benedictum deficiat, nec aliud benedictum haberi queat, & urgeat necessitas.* *Eique*,

(a) S. Tho. 3. part. q. 77. art. 4. ad 2.
(b) Bartholom. Fumus. v. *Aqua.*
(c) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 38.
(d) Innoc. III. in cap. *Quod in dubiis.* 3. de consecr. de Ecclesiæ vel alt. lib. 3. tit. 40.
(e) Gloss. in d. cap. *Quod in dubiis.* v. *Consecratum.* & ibid. Panorm. Hostiensis & Joan. Andræas.
(f) Leg. *Quæ religiosas.* 42. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.
(g) Sylvest. v. *Aqua.* & v. *Oleum.*
(h) Bonacina tract. de sacram. disp. 7. q. un. de extrem. unct. puncto 2. propos. 1. n. 7.
(i) Sylvius in 3. part. S. Tho. q. 77. art. 8. sub fin.
(k) S. Bonavent. in 4. dist. 12. art. 2. q. 2.
(l) Azorius part. 2. lib. 9. c. 25.

subdit Sylvius, *consentit Manuale Atrebatense, monens ut oleum, quod est apponendum, sit de olivis & in minori quantitate.*

Alteram hanc sententiam eò libentiùs amplectimur; quòd, cùm de sacramenti validitate agitur, opinionem dubiam aut minùs probabilem, tutiori aut probabiliori nunquam liceat anteponere.

Quod verò spectat ad rationes, quibus innituntur defensores prioris opinionis, Respondemus, neque Decretalem Innocentii III. neque Glossam, aut eos, quos laudat, Interpretes loqui de præsenti casu, cum affirment solùm, oleum non benedictum, benedicto commisceri posse; quod quidem non negamus; sed ne ullum quidem verbum de majori vel minori quantitate proferunt; quo circa jure verba eorum de minori quantitate majori consecratæ permixtâ explicare possumus: quod autem pertinet ad istud effatum: *Sacrum tanquàm dignius trahit ad se non sacrum*; eodem sensu verum est: minor enim olei communis quantitas majori olei consecrati copiæ addita, per hujus benedictionem fit quoque benedicta. At fusiùs & generaliùs illud non debet intelligi; alioquin ex eò posset concludi, quòd si olei sacri guttæ quædam olei communis dolio affunderentur, totum dolium fieret consecratum: quod quàm absurdum sit & Ecclesiæ intentioni contrarium nemo non videt. Denique nullam cum proposita quæstione connexionem habet lex, quæ objicitur. Quod enim à Romanis, *res religiosæ*, dicebatur, nihil aliud erat, quàm loca sepulturæ destinata, & ubi mortuum corpus fuerat tumulatum. *Religiosum locum unusquisque suâ authoritate facit, dùm mortuum infert in locum suum*, inquit Imperator Justinianus (l). *Religiosa loca sunt*, ait Glossa (m), *in quibus corpora mortuorum sepulta sunt.* Igitur rationi penitùs repugnat talem adhibere legem ad probandum, minimam olei benedicti quantitatem majori communis olei copiæ benedictionem suam conferre: atque is profectò probatione est distitutus, qui talem sibi libenter assumit.

Concludamus ergo, Nicetium sine peccato majorem olei communis copiam minori sibi reliquo oleo sacro affundere non potuisse, sed eum statim minorem quantitatem addere debuisse, atque idem iteratis vicibus facere, si necesse fuisset; aut dicendum, cum iis, quos sequimur, Authoribus, materiam, quam adhibuit, non fuisse sufficientem ad validitatem sacramenti.

(l) Instit. l. 2. tit. 1. §. 9. de rerum divisione.
(m) Glossa ibid. v. *Religiosum.*

CASUS V.

Joannes, Parochus sancti Trasonis, Extremam uni è suis subditis unctionem conferens, Ordinariam adhibuit formam, nisi, quod hæc ultima verba proferre omisit: *Per visum, per auditum, per gustum & locutionem, per ardorem libidinis, per incessum pedum;* atque istis, *quidquid peccasti* nihil addidit, quorum tamen significatio ex omissis debet determinari; quòd quidem advertit, priùsquam ab ægro recederet. Numquid unctiones iterare & integram repetere formam debuit, alioquin invalidum censendum fuit sacramentum?

Respons.

Reprehensione quidem dignus est hic Parochus ob talem omissionem, sed neque unctiones, neque formam iterare tenetur, quia verba hæc *per visum* aliave omissa ad essentiam formæ non pertinent. Ratio est, quia voces priores, quas protulit, formæ debitam significationem sufficientet expri-

exprimunt, scilicet causam præcipuam, quæ misericordia est divina, & causam instrumentalem; quæ est unctio sacra: ad denique effectum, remissionem videlicet peccatorum, ex quâ sæpè sequitur corporeæ sanitatis recuperatio; cùm morbus plerumque sit effectus peccati ex hoc Christi Domini dicto (a): *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

(a) Joan. 5. 14.

Ita sentit Sylvius (b), cum aliis multis Theologis, quos laudat: *Quamvis autem non constet, quæ verba sint essentialia, probabilius tamen videtur, quod hæc*: per istam unctionem indulgeat tibi Deus: *Sic enim exprimitur actus, dicendo*: per istam unctionem; *& causa principalis*, Deus; *& subjectum*, tibi; *& effectus*, Indulgentia .... *sed utrùm hæ clausulæ sint essentiales*, per visum, per auditum &c. *dubitatur; quidam sic opinantur: Tannerus tamen (c) & apud propositum Valerius Reginaldus probabiliter negant: cùm non videantur ad essentialem significationem sacramenti pertinere; per quod petitur ac etiam obtinetur remissio eorum quoque peccatorum quæ non sunt per sensum exteriorem commissa; ita etiam Gamachæus* (d).

(b) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. S. Th. q. 29. art. 9.

(c) Tannerus q. 1. dub. 1.

(d) Gamachæus de extrema unct. c. 3.

CASUS VI.

Calixtus Sancti Blasii Parochus, Parochianum suum extremos jam ducentem spiritus conspiciens, cui proinde extremam unctionem more in Ecclesia ex Rituali præscripto se conferre per tempus non posse existimavit; formam in breve se contrahere posse arbitratus est, dicens. *Ego te ungo oleo sancto in nomine Patris &c.* Nunquid validum est sacramentum?

RESPONS.

Asserit sanctus Thomas (e), formam absolutam seu indicativam huic Sacramento non convenire, quia effectum suum non semper producit consequenter ad actionem Ministri, uti Baptismus & confirmatio, quæ necessario spiritualem imprimunt caracterem, observatis iis, quæ ad eorum essentiam spectant, atque ut consecratio Eucharistica, cujus effectum præcipuum necessariò producunt verba consecrationis, quæ profert Sacerdos. Tres etiam alias convenientiæ rationes affert Doctor Angelicus ad probandum formam hujusce sacramenti necessariò debere esse deprecatoriam. En ejus verba: *Forma hujus sacramenti est oratio deprecativa, ut patet per verba Jacobi (f), & ex usu Romanæ Ecclesiæ, quæ solùm verbis deprecativis utitur in collatione hujus sacramenti, cujus ratio multiplex assignatur. 1. quia suscipiens sacramentum hoc, est viribus propriis destitutus: unde indiget orationibus sublevari. 2. Quia datur exeuntibus, qui jam desinunt de foro Ecclesiæ esse, & in solius Dei manu inquiescunt; unde & ei per orationem committuntur. 3. Quia hoc sacramentum non habet aliquem effectum, quia semper ex operatione Ministri consequatur, omnibus quæ sunt de essentia sacramenti ritè peractis, sicut character in Baptismo & confirmatione, & transsubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati in pœnitentia, existente contritione, quæ est de essentia sacramenti pœnitentiæ, non autem de essentia hujus sacramenti. Et ideò in hoc sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in prædictis sacramentis.*

(e) S. Th. in 4. dist. 23. q. 1. art 4. quæstiunc. 2. in corp.

(f) Oratio fidei salvabit infirmum Jac. 5. 14.

Objici quidem potest, hanc formam purè indicativam in Ecclesia Mediolanensi olim fuisse adhibitam: *Ungo hos oculos oleo sanctificato, in nomine Patris, & Filii, & spiritûs sancti*: quod sancto Ambrosio fuerit attributa. Sed respondendum 1. eam falsò sancto Ambrosio fuisse adscriptam, nec etiam ad validitatem sacramenti sufficere. Hinc testatur Bonacina, patriâ Mediolanensis, aliam ibi adhiberi formam, partim indicativam partim deprecatoriam, ut eam, quæ est in usu Ecclesiæ Atrebatensi & Venetâ. *Neque est Ambrosii*, inquit Sylvius (g), *neque sufficit ad valorem sacramenti: quod non sit Ambrosii; manifestum est ex Bonacina, qui Ambrosianam dicit esse istam, aut similem*: ungo te oleo sanctificato, in nomine Patris, & Filii, & spiritûs sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aëreas possis superare potestates. *Quæ cùm sit similis Atrebatensi, non est dubium, quin sit bona..... caeterùm quod ad valorem sacramenti non sufficiat, asserit beatus Thomas hic ad tertium.* Reipsa id testatur sanctus Thomas (h) his verbis: *Verba illa indicativi modi* (ungo hos oculos oleo sanctificato) *non sunt forma*, inquit hic sanctus, *sed sunt quædam dispositio ad formam, in quantùm intentio Ministri determinatur ad actum illum per illa verba.* Quo circa dicendum, quòd in omnibus Ecclesiis, in quibus verba illa fuere usurpata: *Ungo hos oculos &c.* ipsis ante aut post addita est semper oratio (i), ut videre est in antiquo Pontificali Anglico, in antiquo Rituali Sagiensi, & Rhemensi, cujus Author putatur esse sanctus Remigius; quod etiam probari potest ex hac alia forma, quæ in sacramentario sancti Gregorii Magni refertur, quod in lucem protulit P. Menardus. *Inungo te oleo sancto, sicut unxit Samuel David in Regem & Prophetam. Operare Creatura olei, in nomine Patris omnipotentis, ut non lateat illic spiritus immundus, neque in membris illius, neque in medullis neque in ullâ compagine membrorum: sed in te habitet virtus Christi altissimi & spiritûs sancti.....* per eundem &c. quâ in oratione consistit essentia formæ hujus sacramenti.

(g) Fr. Sylvius in suppl. S. Th. q. 27. art. 8.

(h) S. Th. cit. quæstiunc. 2. ad 3.

(i) Jacob. de Ste. Beuve tract. de sacram. extrem. unct. disp. 3. art. 2.

Tenenda est igitur forma deprecatoria, uti sola sufficiens, & quæ à tot sæculis obtinuit, non solùm in Ecclesia Latina, ut testantur omnia antiqua Ritualia; ac præcipuè Rituale Abbatiæ Gemeticensis (k), sex sæculis vetustius; sed etiam in Ecclesia Græca, in quâ nulla alia agnoscitur, teste Neophyto Rhodino in sua Synopsi vernaculè editâ jussu & impensis Congregationis *de Propagandâ fide*, nec non Arcudio (l) Sacerdote Græco patriâ Cossyræo; atque ideò dicendum est, à Calixto, de quo in casu proposito agitur, non validè collatam fuisse extremam unctionem, quòd sufficienti formâ ad validitatem hujus sacramenti non usus fuerit.

(k) Rituale Gemeticense.

(l) Petrus Arcudius lib. 5. de sacr. c. 5.

CASUS VII.

Georgius, Parochus sancti Cæsarii, & Claudius ipsius Vicarius ægroto in ultimis constituto extremam unctionem contulerunt; atque ut citiùs conficeretur hoc sacramentum, oleo tantùm unxit Parochus, formam verò protulit Vicarius. Nùm sacramentum illud validè & absque peccati reatu conferre potuerunt?

RESPONS.

Certum est, à Parocho ejusque Vicario Extremam unctionem hac ratione non potuisse administrari absque gravi peccato, & ipsum sacramentum etiam esse irritum; quia ad ejus validitatem absolutè requiritur, ut idem Sacerdos, qui infirmi corpus ungit, formam quoque simul proferat. Quod sat manifestè indicant hæc sancti Jacobi verba (m): *Orent super eum ungentes eum oleo.* Ita Sylvius (n), si plures, inquit ita ministrent, ut uno ungente alter proferat formam, nihil fit. En ipsius ratio: *Quia dùm materia proxima sacramenti est actio Ministri, ut ablutio, signatio, unctio, illa debet ab eo determinari per formam.*

(m) Jacob. 5. 14.

(n) Fr. Sylvius in suppl 3 part. Sum. S. Th. q. 31. art. 1. ad fin.

CASUS VIII.

Philemoni, extremum reddenti halitum Parochus ejus & alter Sacerdos Extremam Unctionem celeriter conferunt, altero oculos, altero pedes, & sic ceteras corporis partes ungente, ut

ante

ante ipsius mortem omnes possit recipere unctiones. Nunquid validum est Sacramentum, cùm quilibet formam parti, quam ungebat, convenientem protulerit?

RESPONS.

Certum est, Extremæ Unctionis Sacramentum ita confectum esse validum: Constat enim, ex usu olim magis solito plures simul adhiberi solitos fuisse Sacerdotes ad illud administrandum; ut facile est probare 1. ex Authore vitæ gesturumque Caroli Magni, qui erat Monachus Engolismensis, & qui testatur, Sacramentum illud à pluribus Episcopis Imperatori huic fuisse collatum. 2. Ex inclyto Theologo moderno (a), qui de multis loquitur antiquis Ritualibus, in quibus narratur, Extremam Unctionem à multis simul Presbyteris administrari. 3. Ex sancto Thoma (b), qui affirmat, tempore suo hanc fuisse magis usitatam consuetudinem, quam ipse approbat, ejus afferens rationem his verbis: *Quia tamen hoc Sacramentum perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic Sacramento quod multi Sacerdotes intersint, & quod oratio totius Ecclesiæ ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet. Unde Jacobus dicit:* Inducat Presbyteros Ecclesiæ. 4. Ex antiquo uso, qui in Ecclesia Græca perpetuò servatus est, in quâ nunquam administratur hoc Sacramentum, nisi septem intersint Sacerdotes, ut testatur Arcudius (c), & in Euchologiis legere est †.

(a) De Sainte Beuve, tract. de Extr. unct. disp. 6. art. 3.
(b) S. Thom. l. 4. contra Gentiles. c. 73.
(c) Pet. Arcudius l. de concordiâ oriental. cum occident. Ecclesia in Sacramentorum administ.

Equidem non necesse est, ut cujuslibet Sacramenti unus sit & idem Minister, ut patet ex matrimonio, cujus duo contrahentes, juxta multos Theologos, reciprocè sunt Ministri: Quod de Extrema Unctione eò magis conveniens est, quia forma ejus est deprecatoria, & ad eandem orationem plures concurrere possunt. Quibus addi potest, ex naturâ hujusce Sacramenti non requiri unitatem solius ejusdemque Sacerdotis, quia ex pluribus constat quasi materiis proximis, scilicet unctionibus, & pluribus formis particularibus, quarum cuilibet proprius est sensus in ordine ad eundem effectum, quamvis à multis proferantur Ministris. Unde concludendum est, in casu proposito validè Sacramentum fuisse administratum, in quo unctiones diviserunt ambo Sacerdotes, ut docet Sylvius his verbis (d): *Si verò unus unam unctionem faciat cum sua forma, & alius aliam, etiam cum propria forma. Sacramentum subsistit, sive id ob necessitatem fiat, ideoque licitè, sive extra illam, & illicitè.* Quod probat hic Author exemplo Sacræ Eucharistiæ: *Quale aliquid etiam in conficienda Eucharistiæ Sacramento potest accidere, dum consecrato per unum pane, alius vinum consecraret, priore Sacerdote per morbum aut per mortem deficiente, ut beatus Thomas admonuit.*

(d) Fr. Sylvius loco cit.

Advertendum tamen circa antiquum illum Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis usum, istius posterioris hanc semper fuisse fidem, unum nimirum sufficere Ministrum pro administratione hujus Sacramenti, ut facilè probari potest authoritate Innocentii I. scribentis ad Decentium Episcopum Eugubinum in ducatu Urbinate (e), cui respondet, illud ab Episcopo solo posse conferri, quin necesse sit, ut alium habeat sibi socium Episcopum vel Sacerdotem: *Cæterùm illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt.* Ita Innocentius I. Hincmarus, Archiepiscopus Rhemensis unum tantùm in suis Capitularibus (f), Sacerdotem exigit. Idem quoque declarat Alexander III. his verbis (g): *Sacerdos uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere.* Denique fatetur sanctus Thomas solum requiri Sacerdotem ad conficiendum illud Sacramentum, quia, inquit, agit nomine Ecclesiæ totius (h), atque hæc verba sancti Jacobi *inducat Presbyteros Ecclesiæ,* tanquam opposita hodierno Ecclesiæ Latinæ usui non sunt habenda: cum soleant Scriptores Sacri numerum pluralem pro singulari usurpare, ut observat sanctus Augustinus (i), qui rei hujusce plurima refert exempla. Cæterùm præsentem quisque Ecclesiæ usum sequi tenetur, à quo sine peccati reato nequit recedere, nisi urgenti coactus necessitate, qualis videtur esse in casu proposito.

(e) Innoc. I. Epist. ad Decent. c. 8.
(f) Hincmar. in Capitular. c. 10.
(g) Alex. III. in cap. *Quæsivit.* 14. de verbo significatione l. 5. tit. 40.
(h) S. Thom. loco supra cit.
(i) S. Aug. l. 3. de consensu Evangelist. c. 16.

CASUS IX.

EPIFODIUS, sancti Mauritii Parochus, cognoscens moribundo Parochiano suo Extremam Unctionem conferendo, fore ut omnes facere non posset unctiones, si antecedentes omnes recitaret orationes, ut præscribit Rituale, eas omisit, ac statim ipsum inunxit. Num id potuit absque peccato?

RESPONS.

Parochus ille in casu proposito, non solùm absque peccato, sed & prudenter egit moribundum signans unctionibus, quæ profectò multò majoris sunt momenti, ac multò efficaciores conctis precibus, quas præscribit Rituale, cùm alioquin, istis omissis, perfectum tamen quoad essentiam sit Sacramentum. Hinc etiam idem Rituale constituit, ut in simili casu parem Sacerdos adhibeat cautionem (k): En verba Ritualis Parisiensis: *Si quis autem laborat in extremis, & periculum immineat, ut decedat antequam finiantur unctiones, prætermissis orationibus, quæ unctiones præcedunt ungatur infirmus, incipiendo ab oculis, & sequentes unctiones perficiuntur, si fieri potest: & ad quamlibet unctionem dicantur orationes ad singulos sensus accommodatæ..., deinde, si supervivat, dicantur aliæ orationes suo loco prætermissæ,* Idem docet Grassius (l) post Paludanum.

(k) Ritual. Paris. de Sacrament. Extr. unct.
(l) Jac. de Graffis Decis. aurear. part. 2. lib. 1. c. 8. n. 22. & apud eum Paludanus.

CASUS X.

CANDIDUS, sancti Genesii Parochus, serius accersitus ad ægrum oleo sancto ungendum, unicam oculorum unctionem facere potuit, quâ perfectâ æger obiit. An dici potest, ægrum illum validè Sacramentum accepisse?

RESPONS.

Multi antiqui Theologi, ut sanctus Bonaventura, sanctus Thomas, Durandus, Richardus & Paludanus (m) contendunt, quinque unctiones, quibus, quinque corporis sensus perunguntur esse essentiales Sacramento Extremæ Unctionis: Cujus rei hanc convenientiæ rationem affert Angelicus Doctor; quia Sacramentum illud confertur tanquam remedium aptum ad tollendas maculas & reliquias peccati, cujus radix est in sensibus; *Et ideò,* inquit, (n) *in ultima unctione gratia infunditur, quæ effectum Sacramento præbet.*

(m) S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. art. 3. quæstiunc. 2. in corp. & l. 4. ad Hannibaldum dist. 23. q. 2. art. 2. ad 2. & l. 4. contra Gentil. c. 73.
(n) Supplem. 2. part. sum. sancti Thom. q. 32. art. 2. ad 3.

P 3 Quam-

† Quamvis partialiter à pluribus ministris Sacramentum *Extremæ unctionis* validè possit administrari, modò quilibet proferat formam actioni quam facit correspondentem, id tamen non probant citatæ auctoritates, neque usus Ecclesiæ Græcæ, aut saltem efficaciter non probant; ut patebit attendenti; responderi enim potest ex citatis auctoritatibus & ex usu Ecclesiæ Græcæ optimè probari plures Sacerdotes sacramenti Extremæ Unctionis administrationi interfuisse ut precibus suis ad effectum hujus Sacramenti obtinendum coadjuvarent, sed probari saltem efficaciter non potest plures interfuisse ut ministros, ita ut una actio cum suâ formâ ab uno, alia cum suâ pariter formâ ab alio facta fuerit. Et præsertim sancti Thomæ textus citatus nullatenus probat plures Sacerdotes ut ministros interfuisse; quod tamen probandum foret. Præterea Theologi communiter asserunt verisimilius esse unum duntaxat Sacerdotem antiquitùs contulisse Sacramentum, Cæteros verò convenisse, ut preces pro infirmo funderent; quod tamen non assererent si contrarium efficaciter probari posset.

Quamquam verò præcipuam mereatur tantorum virorum authoritas venerationem, Moderni tamen Theologi, ab eorum sententiâ recedentes docent, unicam unctionem sufficere ad validitatem hujus Sacramenti. Unde ita statuit Rituale Parisiense (a): *Si verò non possit super infirmum fieri nisi unica unctio, ungatur oculus vel aliud sensuum organum, & cæteris precibus prætermissis, dicatur*: Per istam sacri olei unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per sensus.

(a) Ritual. Parif. de Sacr. Extr. Unct.

Inter istos recensetur Sylvius (b), qui suam fusè probat sententiam ex multis authoritatibus & suffragio decem duodecim-ve Doctorum; quæ omnia referre, cum longius esset, ista notatu præcipua excerpemus.

(b) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 32. art. 6. quæsito 2.

Pastorale Mechliniense à Professoribus Lovaniensibus compositum juxta Manualia plurimarum Diœceseon, & 23. Septembris an. 1588. ab iisdem Professoribus aliisque Theologiæ Doctoribus in eadem Universitate approbatum, constituit, ut sæviente peste sufficiat unica unctio in solo sensuum organo facta, formam istam generalem proferendo: *Per istam sanctam unctionem & piissimam suam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.* Certum quidem est, inquit Sylvius, istum Pastoralis articulum mutatum fuisse in Manuali, quod an. 1607. emissum est; sed inde non probatur Lovanienses mutasse sententiam.

Aliud Pastorale (c) à Doctoribus ejusdem Universitatis an. 1573. approbatum, idem fieri posse statuit, non solùm tempore pestis, sed quando justè timetur, ne suppetat tempus ad omnes partes inungendas: Hæc sunt ejus verba: *Si videat extremum periculum, ita ut difficulter consuetas posset inungere partes, in pectore vel in fronte, cum inungat, dicens*: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, accipe sanitatem; Amen. Per istam Sanctam unctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per quinque sensus tuos & cogitationes: Per Christum Dominum nostrum. *Et nota, quòd hic modus communiter etiam observatur apud pestiferos propter periculum.* Eodem modo loquuntur Ritualia Cameracense & Atrebatense.

(c) Bartholom. ab Aulâ in suo Pastorali.

Octavius, Episcopus Tricariensis in suo Directorio Ecclesiasticæ disciplinæ idem declarat hoc modo (d): *Et si ordinariè inungenda sint singula singulorum sensuum loca, nec unquam, nisi gravissima necessitas cogat, aliter faciendum sit, constabit tamen sacræ unctionis Sacramentum, & in inungendo contagioso morbo aut peste laborante, ad evitandum contagionis periculum suffecerit, si inungatur sensûs organum, ad unctionem magis expositum & detectum dicendo*: Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.

(d) Octavius Tricariens. in director. Ecclesiast. disciplinæ.

Noster idem Theologus, à quo probationes istas mutuati sumus, multa etiam affert testimonia, Molani, Serarii, Becani, Possevini & Arcudii (e), qui omnes idem sentiunt, ut legi potest in eorum operibus ad marginem indicatis, aut apud Sylvium.

(e) Joan. Molanus, tractatu 4. Theol pract. Nicolaus Serarius, tract. de Extr. unct. c. 7. n. 89. Martin Becan. de sacr. in specie. q. 7. c. 27. Joan. Bap. Bernardin. Possevinus de Extr. unct. c. 9. Petr. Arcudius l. 5. de Extr. unct. c. 6.

Concludimus itaque, ægrum, quem semel tantùm inunxit Candidus, Sacramentum validè accepisse.

Id etiam confirmari potest: 1. Ex ipsis S. Jacobi Apostoli verbis: Cùm enim dicat tantùm, *ungentes eum oleo*, non designando multiplicem unctionem, constat, abundè adimpleri hujus Apostoli præceptum unicâ unctione: Ita ut exponi queat vox, *ungentes*, de unicâ unctione, uti exponitur vox, *baptizantes* de unicâ ablutione in baptismo. 2. Quia ex generali Ecclesiæ traditione non innotescit absoluta quintuplicis unctionis necessitas; aliter sanctus Thomas qui opinionem suam ex simplici convenientiæ ratione asserit, hujusce traditionis probationes haud dubiè attulisset, quod tamen ab ipso omissum est, uti à sancto Bonaventura, eorumque sequacibus. 3. E contra ex traditione probari potest, unicam unctionem sufficere ad validitatem hujus Sacramenti: ex formâ quippè quæ legitur in Sacramentario sancti Gregorii & formâ Ecclesiæ Mediolanensis, sancto Ambrosio adscripta, quam refert Bonacina, ut superiùs diximus (f), unica designatur unctio. 4. Quia si æger surdus est aut cæcus à nativitate, aut utrumque simul; non videtur absolutè necessarium oculos vel nares ungere dicendo, *indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum vel per auditum*, cùm duobus illis sensibus nunquam malè profectò usus sit in nostra hypothesi, & ad summum, eorum tantùm, pravum usum optare potuerit si habuisset; in quo est tantùm cordis peccatum. Atque hæc nostra sententia sat idoneis, ut videtur, argumentis fulcitur & authoritatibus: In hac tamen opinionum varietate præscripta Ritualis Diœcesani in praxi observare intemeratè debent Parochi.

(f) Cas. 9.

CASUS XI.

Anistius, annos triginta natus, à nativitate cæcus, in extremis ægrotans, sumpto Viatico, Extremam Unctionem petit. Quærit ejus Parochus, an oleo sacro oculi, ut reliquæ partes, sint inungendi?

Respons.

Existimamus cum sancto Antonino (g), oculorum unctionem ab hoc Parocho esse omittendam. Quod probat hic Sanctus authoritate sancti Thomæ & Paludani, quia, Sacramentum Extremæ Unctionis confertur *per modum curationis*: *sicut* (igitur) *in curatione corporali*, inquit sanctus Archiepiscopus, *ponitur medicina in locis, ubi radix est mali*; *sic debet esse in Extremâ Unctione*; *ut scilicet fiant inunctiones in illis partibus solùm, in quibus sunt principia peccati mortalis vel venialis. De his qui nunquam habuerunt membra, ut cæcus natus, videtur dicendum*, pergit idem, *quod sit omittenda inunctio in tali sensu*: *quia nunquam deliquit per visum.* Contrarium tamen sentiunt Authores nonnulli, ut Toletus: Verùm illis Authoribus prævalet sancti Thomæ & Antonini authoritas.

(g) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 15. §. 7.

CASUS XII.

Maternus, sancti Patricii Parochus, moribundum sacro ungens oleo, ubi ad ultimam pervenit Unctionem, existimavit eum jam efflasse animam, quòd nullum jam in eo vitæ signum appareret. Num debuit cessare vel omittere ultimam istam Unctionem, an verò, ob dubium suum eam sub conditione facere?

Respons.

Si Parocho huic certum foret, moribundum hunc jam animam efflasse, ultimam ei non debuit Unctionem facere. *Si post primam aut aliam Unctionem decedat* (ægrotus) inquit Rituale Parisiense (h), *sequentes unctiones & orationes omittantur.* Ratio est, *quia mortuus non est capax Sacramenti*, inquit Sylvius (i). Verùm si dubitaret tantùm Maternus, ipsum inungere debuit sub hac conditione: *Si vivis per istam* &c. Hanc regulam præscribit Rituale Romanum (k), cujus hæc sunt verba: *Si verò dùm inungitur infirmus decedat, Presbyter ultra non procedat, & prædictas Unctiones*

(h) Ritual. Parif. de Sacrament. Extr. unct.

(i) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 89. art. 6.

(k) Ritual. Roman. de Sacram. Extr. unct.

Unctiones omittat : quod si dubitet an vivat adhuc, unctionem prosequatur, sub conditione pronuntiando formam, dicens: si vivis, per istam Sanctam Unctionem &c. Id quoque jubet Sanctus Carolus in quinto suo Provinciali Concilio an. 1579. sub Pontificatu Gregorii XIII. habito (a): *Si vero*, inquit Sanctus Cardinalis, *aliqua morbi vis de repente illum oppressit, ut dubitetur vivens-ne sit an mortuus, eâ conditione in ungendo utatur*: Si est vivus, per istam Sanctam Unctionem &c.

(a) Conc. Mediolan. v. part. 1. tit. *Quæ pertinent ad sacram. Extr. unct.*

CASUS XIII.

Manlio, Sancti Paciani Parocho, apoplexiâ correpto, dùm Extremam-Unctionem infirmo administraret, quem jam ter unxerat, vocatus est Vicarius, qui ipsius vicem suppleret. Quâ de re quæritur, utrùm Vicarius factas jam à Parocho Unctiones iterare, an verò reliquas tantùm perficere debuerit?

RESPONS.

Vicarius factas à Parocho unctiones non iterare, sed tantùm quæ supererant conficere debuit. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (b): *Quamvis in Eucharistia, si post consecrationem panis moriatur Sacerdos, alius Sacerdos possit à consecratione vini incipere, ubi ille dimisit, vel etiam incipere à capite supra aliam materiam: tamen in extrema unctione non potest à capite incipere, sed debet semper procedere: quia unctio in eâdem parte facta tantùm valet, ac si consecraretur bis eadem hostia, quod nullo modo faciendum est: nec tamen ministrorum pluralitas tollit unitatem Sacramenti, quia instrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem martellorum non tollit unitatem operis fabri.*

(b) S.Thom. in 4. dist. 23. q. 1. art. 1. quæstiunc. 2. ad 3.

Cum Angelico Doctore consentit Sanctus Carolus Borromæus; (c) *Si quando acciderit*, inquit, *ipsum Parochum, dùm ungit, præ virium debilitate alio-ve casu deficere, alius Sacerdos, si præsens aderit, aut aliundè statim evocatus, reliquas partes quas ille non unxit, ungere ritè perget: unctas autem denuò non unget.* Ita quoque Graffius (d): *Si Presbyter inungens deficiat post primam unctionem*, ait hic Canonista, *tunc alius Sacerdos debet ei succedere, qui debet unctiones quæ restant continuare & non reincipere.* Istam quoque sententiam amplectuntur Astesanus aliique permulti, quos allatis addere authoritatibus inutile est.

(c) Act. Eccles. Mediolan. p. 4. tit. de sacr. Extr. unct. cap. de diligentiâ in ministrando.
(d) Jacobus de Graffiis, decis. aurear. part. 2. l. 1. de sacr. Extr. unct. c. 8. n. 14.

CASUS XIV.

Nicandro, Sancti Cyriaci Parocho absente, cùm ad ungendum moribundum vocatus est; alterius Diœcesis Sacerdos, qui tùm in domo Parochi aderat, oblato ministerio suo, Sacramentum hoc ægroto administravit, licèt hanc ei potestatem non fecisset Nicander. Nunquid licitè id potuit Sacerdos extraneus?

RESPONS.

Certum quidem est, Parochum, alium-ve Sacerdotem ab ipso, aut ab ejus superiore delegatum, solum esse Ministrum Ordinarium Sacramenti Extremæ-Unctionis, ut docet Sanctus Carolus (e), eamque functionem à Clemente V. ex constitutione in Concilio œcumenico Viennensi an. 1311. promulgatâ, sub pœna excommunicationis *ipso facto*, Religiosis fuisse interdictam quoàd Clericos & Laïcos infirmos, *non habitâ*, inquit, *Parœcialis Presbyteri licentia* (f): Sed si absit Parochus, & de vitâ periclitetur infirmus, quilibet Sacerdos secularis Sacramentum illud administrare potest, ut docet Sanctus Carolus in quinto suo Provinciali Concilio (g): *Ne alius Sacerdos, nisi Parochus, hoc Sacramentum administret*, ait hic Sanctus Cardinalis; *si porrò is impeditus, aut aliàs in mora est, mortisque periculum instat, tunc Sacerdos alius ministret licitè.* Unde sequitur, Sacerdotem, de quo loquitur casus propositus, Moribundo Sacramentum illud administrare potuisse.

(e) S. Carolus. act. Eccles. Mediol. p. 4. tit. de sacr. Extr. unct.
(f) Clem. V. in Clementinâ *Religiosi* de privilegiis, & excessib. privilegiatorum lib. 5. tit. 7.
(g) Conc. Mediolan. v. 1. part. tit. *quæ pertinent ad Sacramentum Extr. unctionis.*

Cæterùm cùm affirmamus, à solo Parocho, aut si absit, ab alio tantùm Sacerdote confici posse Sacramentum istud, hinc non Episcopum excludimus, cùm major ei, quàm alteri cuilibet Sacerdoti competat facultas; sed ut Diaconos cæterosque inferiores Clericos excludamus, dicente Apostolo Jacobo: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ.* Cujus rei hanc Graffius in præcedenti decisione laudatus rationem affert (h). *Quia cùm hujus Sacramenti materia sit oleum consecratum, non debet administrari, nec contingi, nisi ab eo qui manus habet consecratas: & talis est Presbyter.* Idem docet Sanctus Antoninus (i) post Paludanum, quem laudat.

(h) Jacobus de Graffiis. loco suprà cit. n. 10.
(i) S.Anton. 3. part. tit. 14. c. 15. §. 1.

CASUS XV.

Ad extrema decumbente puerulo, tres quatuorve annos nato, Pater enixè Parochum rogat, ut Extremæ-Unctionis Sacramentum administret. Nunquid assentiri debet Parochus? Videtur, quòd non; cùm eo Sacramento non indigeat puerulus in hac ætate; quippè qui nondum peccaverit. Videtur è contrà, quod debeat; cùm Sacramentum illud fuerit institutum ad tollendas peccati reliquias, & constet, reliquias originalis peccati in hoc puerulo remanere?

RESPONS.

Parochus iste puerulo in hac tenerâ ætate Sacramentum hoc non debet administrare. Ita sentit Sanctus Thomas (k). *Quia nulli debet dari hoc Sacramentum*, inquit, *cui non competit forma Sacramenti, sed forma hujus Sacramenti* (Indulgeat tibi Deus; quidquid peccasti per visum, auditum &c.) *non competit pueris, qui non peccaverunt per visum & auditum, ut in forma exprimitur. Ergo eis non debet dari hoc Sacramentum.*

(k) S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. art. 2. in argum. *sed contrà.*

Sanctus Carolus in suis instructionibus de hoc Sacramento dicit etiam (l): *Ministratur hoc Sacramentum adultis periculosè ægrotantibus.... At non infantibus, pueris-ve, qui nullum adhuc rationis usum habent, neque peccata admittunt.* Alteram hanc etiam ejus rei rationem affert Doctor Angelicus, quia *Hoc Sacramentum*, ait, (m), *exigit actualem devotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia: unde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc Sacramentum.*

(l) S. Carol. act. Eccles. Mediol. p. 4. tit. quibus ministratur sacram. Extr. unct.
(m) Id. S. Thom. cit. art. 2. q. 4. In corp.

Porrò invalida est omninò ratio, quæ affertur ad probandum, hoc Sacramentum pueris esse ministrandum; hinc eam refellit D. Thomas his verbis (n); *dicendum* inquit, *quod non datur contra reliquias peccati originalis, nisi secundum quod sunt per actualia peccata quodammodo confortatæ. Unde principaliter contra actualia peccata datur, ut ex ipsa forma patet, quæ non sunt in pueris.* Idem docet Sylvius (o) cùm aliis Theologis, ut Graffius (p) aliique Canonistæ; nec non Sanctus Antoninus cum Paludano (q).

(n) Idem. ibid. quæstiunc. 4. ad. 1.
(o) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 32. art. 4.
(p) Jacobus de Graffiis decis. aurear. part. 2. lib. 1. c. n. 18.
(q) S. Antonin. 3. part. tit 14. c. 15. §. 5.

CASUS XVI.

Benedictus, Parochus Sancti Wandregesili, vocatus ad ungendum sacro oleo Basilium, agnoscit, hominem hunc una manu, unoque crure esse mutilatum. An satis est, ut alteram manum alterumque pedem inungat?

RESPONS.

Non satis est, ut quæ supersunt Basilio, pes manusque ungantur; sed proximas mutilatis membris partes debet ungere, hoc est, Carpum, atque genu, solitam proferendo formam, ut præscribit Rituale Romanum, & eodem planè modo, quo unguntur, qui duas habent manus, pedesque duos; ut docet Sanctus Thomas his verbis (r): *Mutilati inungi debent*, inquit S. Doctor, *quantò propinquiùs esse potest ad partes illas, in quibus unctio fieri debuerat: quia quamvis non habent membra, habent tamen potentias animæ,*

(r) S.Thom. in. 4. dist. 23. quæstiunc. 3. in corp.

anima, quæ illis membris debentur, saltem in radice, & interiùs peccare possunt per ea, quæ ad partes illas pertinent, quamvis non exteriùs. Sancto Thomæ assentitur Sylvius (*a*).

(*a*) Sylvius in suppl. S. Thom. q. 32. art. 7.

CASUS XVII.

Lucilius, sancti Solemnii Parochus, vocatus ad ungendum unum è suis subditis, quem phrenetidi novit laborare, postulat, utrùm ipsi, dùm in hoc erit statu, Sacramentum illud administrare debeat?

RESPONS.

Existimat sanctus Thomas, Sacramentum hoc furiosis aut omninò amentibus non esse conferendum, nisi lucida habeant intervalla, per quæ Sacramentum agnoscentes ad illud piè se disponant, atque illud nullâ polluant irreverentiâ. Sed juvat hic Sancti Doctoris verba referre (*b*): *Ad effectum hujus Sacramenti percipiendum*, inquit, *plurimùm valet devotio suscipientis, & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ.... & ideò illis, qui non possunt recognoscere & cum devotione suscipere hoc Sacramentum, dari non debet, & præcipuè furiosis & amentibus, qui possunt irreverentiam Sacramento per aliquam immunditiam facere, nisi haberent lucida intervalla, in quibus Sacramenta recognoscerent, & sic eis conferri in statu illo possent.*

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3. in corp.

Id tamen intelligendum est cum ea restrictione, quæ istis Ritualis Romani terminis exprimitur (*c*): *Infirmis autem, qui, dum sanâ mente & integris sensibus essent, illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederunt signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominùs præbeatur: sed si infirmus, dum phrenesi aut amentiâ laborat, verisimiliter posset quicquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omninò.* Hæc est potissimùm regula, quam sequi tenetur Lucilius in casu proposito, & quam etiam statuit sanctus Carolus Borromæus in tertio suo Provinciali Concilio an. 1577. (*d*): Sic autem loquitur: *Quod Concilio primo decretum est, ut dum æger integris est sensibus, extremæ unctionis Sacramentum ei administretur: Si tamen vel curantium negligentiâ, vel morbi vi, vel repentino aliquo casu sensum omnem amiserit, ut nihil planè intelligat, illius Decreti sententiâ vetitum non esse declaramus, quin hoc Extremæ Unctionis Sacramentum ei ministrari liceat, si modò adhuc vivat, & dùm usum rationis haberet, pii animi significationem dederit, ut inde judicari possit, eum hoc Sacramentum petiturum, si adhuc integrâ mente esset.* Et iterùm alibi (*e*): *Infirmis autem, qui sanâ mente dum erant, illud petierunt, aut verisimile est quod petiissent, etiamsi posteà in amentiam inciderint, vel ratione sermone-ve uti desierint, ministrabitur item. Si verò dùm infirmus amentiâ, phrenesi-ve laborat, verisimile sit, ut indecorè aut spurcè impurè-ve aliquid agat, quo irreverentia Sacramento huic fiat, nisi alicujus complexu ita teneatur, ut firmus stabilisque hæreat.*

(*c*) Ritual. Roman. de Sacram. Extr. Unct.

(*d*) Conc. Mediol. III. tit. de iis quæ pertinent ad Sacr. Extr. Unct.

(*e*) S. Carolus act. Eccles. Mediol. p. 4. instr. Extr. Unct. tit. quibus ministratur sacr. Extr. Unct.

Observandum est; quòd, si homo à nativitate phrenesi aut insaniâ laborasset absque ullis lucidis intervallis, per quæ de peccatis quæ commisisse potuisset, dolorem testatus esset, in hoc casu Sacramentum ei administrari nequiret; quantumcumque posset esse morbi illius periculum; quia, qui non est pœnitentiæ, is etiam non est capax Extremæ Unctionis Sacramenti; *quod non modò pœnitentiæ, sed etiam totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est à Patribus*, ut loquitur Tridentinum Concilium (*f*). Idem quoque loco postremò citato observat sanctus Archiepiscopus. His etiam addi potest, quòd, si Sacramentum illud aliis administrari posset, quàm iis, qui vel fuêre vel actu præditi sunt usu rationis, non vera esset formæ Sacramenti significatio; cùm verè dici non posset, *quicquid peccasti &c.* Cùm ab hujusmodi hominibus in hoc statu peccatum committi non possit.

(*f*) Conc. Trid. sess. 14. de Sacram. Extr. Unct. initio.

CASUS XVIII.

Bartholomæus, sanctæ Columbæ Parochus, rogatur, ut Extremam Unctionem velit administrare, uni è suis Æditiuis, qui subito correptus lethargo, eam non petiit. An tenetur vel potest Sacramentum illud administrare Parochus; licèt hic Infirmus, in hoc statu positus, omnia hujusce Sacramenti effecta suscipere nequeat?

RESPONS.

Quò dilucidè solvatur præsens difficultas, omnisque tollatur ambigendi locus; supponendum est 1. varios esse Extremæ Unctionis effectus, ut fusè ex sancto Jacobo, Tridentino Concilio & sancto Thomâ ostendimus. 2. Ad salutem non requiri, ut æger actu sit capax omnium illorum effectuum, quò gratiam suscipiat, quam producit ultimum illud morientium Sacramentum; quandoquidem, uti probavimus in superiori decisione, homo, qui phrenetide aut alio simili morbo laborat, quo usu rationis privatur, & quo multorum illorum effectuum sit incapax, sufficienter ad ejus fructuosam susceptionem est dispositus, modò, ut notat Rituale Romanum, antè similem casum illud petierit, aut illud petiturum fuisse, ex præviis ejus contritionis signis, aut ex Christianâ vitâ ante actâ justè præsumi possit, si loquelam non amisisset, aut sanâ adhuc mente & integris esset sensibus.

Hoc præsupposito, dicimus satis esse, hominem ad hæc extrema redactum, esse capacem recipiendi remissionem peccatorum gratiâ Sacramenti, etsi aliorum quorumdam ejus effectuum sit incapax. *Etiamsi plures sint Extremæ Unctionis effectus ultra peccatorum remissionem*, inquit pius & peritus Canonista modernus (*g*), *hæc tamen sola tanti momenti est, ut ille etiam inungendus sit, qui cæterorum effectuum sit incapax: Nam is qui usu rationis prorsùs excidit, non opus habet, ut ejus animus, sive torpore sive terrore depressus erigatur. Et nihilominùs inungi debet, ut peccatorum præcedentium, sive mortalium, sive venialium reliquiæ aboleantur; potest namque Sacramentum istud primam etiam ac justificantem gratiam conferre illi, qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex superveniente dementia nequit confiteri.* Adeò certam Navarrus existimat hanc sententiam, ut existimet, quòd *fieri potest*, inquit (*h*), *ut aliquis moriens*, (qualis supponitur esse in præsenti casu Julianus) *absque hoc Sacramento damnaretur, & unctus eo, salvaretur*: Quod pariter docet Suarez (*i*).

(*g*) Cabass. l. 3. c. 15. n. 5.

(*h*) Navar. Manual. c. 22. n. 13.

(*i*) Suarez disp. 42. n. 20.

Ex his igitur concludi necesse est, Julianum, modò sit capax obtinendæ remissionis peccatorum suorum, à Bartholomæo Parocho suo inungendum esse, licet Sacramentum hoc in illo effectus eosdem producere nequeat, quos parit in iis, qui ad ejus susceptionem ritè dispositi, sanâ sunt mente ac sensibus integris: At, si Parocho huic contrarium esset persuasum, quia v. g. Julianus est publicus peccator, atque ante lethargum nullum dedit pœnitentiæ signum, tunc ipsum oleo sancto absque lethali pollutione inungere non posset.

CASUS XIX.

Alcibiades, morte damnatus, & ad supplicium brevi ducendus, confessarium suum rogavit, ut sibi intra paucas horas certò morituro Extremam administraret Unctionem.

Gervasius præsenti ineluctabili naufragii periculo commissus ab Eleemosynario nautico idem petiit Sacramentum. Nunquid in iis duobus casibus debet concedi?

Res-

Respons.

Difficultatis hujusce decisio clarè istis sancti Thomæ verbis continetur (a): *Hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio ... qua quidem per quandam curationis modum significatur, & ideò illis, quibus corporalis curatio non competit scilicet sanis, non debet hoc sacramentum conferri*; quippe quod ad infirmorum duntaxat subsidium fuerit institutum ex his sancti Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis: inducat Presbyteros Ecclesiæ &c.* (b).

(a) S. Th. in 4. cit. dist. 22. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.
(b) Jac. 4. 14.

Nec sufficit, ut ægrotet tantùm quispiam, ut hoc ei conferri queat sacramentum, sed insuper morbus debet esse periculosus. *Hoc sacramentum est ultimum remedium, quod Ecclesia potest conferre immediatè quasi disponens ad gloriam*; ita etiam loquitur Angelicus Doctor (c): *& ideò illis tantùm infirmantibus debet exhiberi, qui sunt in statu exeuntium: propter hoc quod ægritudo nata est mortem inducere, & de periculo timetur.* Ita quoque statuunt Ritualia Mechliniense, Rhemense & Antissiodurense (d), aliaque in hoc consentanea Decreto Eugenii IV. unà cum Latinis Episcopis ab ipso condito post celebratum Concilium Florentinum; cujus Decreti hæc sunt verba (e): *Hoc sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet*: quod pariter vult Concilium Tridentinum (f).

(c) S. Th. cit. art. 2. quæstiunc. 2. in corp. Item l. 4. contra Gentiles cap. 73.
(d) Rit. Mechl. an. 1598. tit. de sacram. Extr. unct. Ritual. Remense, an. 1585. tit. de Extr. unct. Rit. Antissiod. an. 1683.
(e) Eugen. IV. instruct. Armenorum.
(f) Conc. Trid. sess. 14. c. 3. de sacram. Extr. unct.

Quo circa ex hoc generali sancti Thomæ principio concludendum est; sacramentum illud Alcibiadi, licet morte damnato, non esse conferendum; cùm ipsius status non sit ad mortem ægrotantis; sic enim concludit ipse Angelicus Doctor loco citato, his verbis (g): *Licèt aliqui sint in statu propinquo mortis absque infirmitate, ut patet in his qui damnantur ad mortem, qui tamen effectibus hujus sacramenti indigerent, non tamen exhibendum est, nisi infirmanti, cùm sub specie corporalis medicinæ exhibeatur, quæ non competit, nisi corporaliter infirmato: oportet enim in sacramentis significationem servari.* Et in opere suo contra Gentiles (h): *quarta conclusio est; hoc sacramentum non debet dari propinquis morti, absque infirmitate, putà damnatis ad mortem.*

(g) S. Th. cit. art. 2. quæstiunc. 3. ad 1.
(h) Idem cit. l. 4. contra Gentiles. c. 73.

Id quoque docet sanctus Carolus Borromæus (i) qui asserit, sacramentum illud non esse administrandum: *Neque navigationem aut peregrinationem suscipientibus, neque iis, qui mox ultimo supplicio afficiendi sunt, ... nisi cùm hi ex morbo in periculo mortis versantur.* Uno verbo, hæc est unanimis omnium Theologorum & Canonistarum (k) sententia, universali Ecclesiæ Latinæ usu comprobata.

(i) S. Carol. act. Ecclesiæ Mediol. p. 4. de sacr. Extr. unct. cap. quib. administratur sacr. Extr. unct. Item in concil. Mediol. IV. p. 2. tit. quæ pertinent ad Extrem. unct.
(k) F. Sylvius in suppl. S. Th. q. 32. art. 2. Jac. de Graffiis. decis. aurear. part. 2. l. 2. c. 8. n. 19. Joan. Cabassut. Jur. can. Theor. & prax. l. 3. c. 15. n. 6. & alii communiter.

Hîc obiter observare est, ex pravâ, quæ olim in Galliâ obtinebat consuetudine, ne quidem confessionis facultatem dignis morte fuisse concessam: ac testatur Raynaldus Gregorium XI. an. 1375. ad Carolum V. Galliæ Regem scripsisse, ut hanc ab eo pro reis gratiam obtineret: quod tamen sub Carolo VI. executioni duntaxat mandatum est: cùmque judices permulti antiquam sequerentur consuetudinem, Stephanus Poncher Episcopus Parisiensis judicibus omnibus sub excommunicationis pœnâ ex constitutione suâ an. 1515. injunxit, ut conformiter ad Viennense Concilium reis facultatem Confessionis concederent, non obstante quâcumque opposita consuetudine, quæ jam dudum in Angliam invecta fuerat, atque ibi an. 1316. promulgatâ in eam rem ab Eduardo lege abrogata est. Atque hæc per transennam dicta sint, quamquam extra rem nostram posita.

CASUS XX.

Petronilla, Pauli uxor, proxima ad pariendum, ac in prioribus puerperiis in præsens se adductam fuisse mortis periculum reminiscens, hanc à Parocho suo, apud quem confessa est; gratiam postulat, ut sibi extremæ unctionis sacramentum administret? Nunquid in hoc casu Petronillæ petitioni obsequi debet Parochus?

Respons.

Ex constituto in superiori decisione principio, in quâ ostendimus Extremam-unctionem administrandam tantùm esse *illis ... præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur*, ut loquitur Concilium Tridentinum (l): Petronillæ Parochus, hoc ei sacramentum administrare non debet; licet in eo statu sit posita, qui supponitur, hoc est, partu laboret, aliundè non infirma; sed mortis tantùm timore perculsa; qui timor in sanis non sufficit, ut illud suscipiant; alioquin militibus omnibus exercitûs ad pugnam accinctis, & omnibus iter longum navigando suscipientibus administrandum esset, quibus tamen certum est illud non esse conficiendum. At si Petronilla aliundè graviter laboraret, procul dubio oleo sacro esset ungenda.

(l) Conc. Trid. sess. 14. c. de sacr. Extr. unct.

Decisionem istam in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. asserit sanctus Carolus Borromæus his verbis (m): *Istis ne ministret* (hoc sacramentum Parochus) *nempe pueris, rationis usu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiscentibus, navigantibus, peregrinantibus &c.* Quòd si verò ex eodem sancto Cardinali, sacramentum hoc possit concedi *senio confectis, etiam non ægrotis, in diem morituris* (n). Id in causa est; quòd ætas illa decrepita, atque extrema eorum infirmitas, uti morbus continuus haberi debeat: quod idem de memoratis suprà statibus dici nequit.

(m) S. Carol. in Conc. Mediol. IV. p. 2. tit. quæ pertinent ad Extr. unct.
(n) Idem ib. & Ritual. Roman. Pauli V.

Certum quidem est, ut alibi advertimus, hanc esse apud Græcos consuetudinem, ut sanos pœnitentes suos oleo sacro ungant, ut patet ex scriptis Simeonis Archiepiscopi Thessalonicensis (o) & testatur Arcudius (p), qui morem hunc vanum, temerarium & sacrilegum appellat, *Frustrà*, inquit, *temerèque nec sine sacrilegio illud* (sacramentum) *Græci administrant.* Qui mos ex ipso eò etiam magis est damnandus, quòd Pœnitentes antè confessionem inungant. *Non solùm errant*, subjungit, *qui subjectum minùs aptum inungunt, sed quia ante sacramentum pœnitentiæ inungunt.* Unde sic concludit hic Author. *Est itaque merus abusus, omninò reprobandus & abrogandus.*

(o) Simeon Thessalonic. l. 7. de sacram.
(p) Petr. Arcudius. l. c. de Extr. unct. c. 4.

CASUS XXI.

Hieronymus, graviter ægrotans, Extremæ unctionis susceptionem contempsit, aut saltem neglexit, atque in hoc statu obiit, cùm sibi de convalescentia spes affulgeret. Quid cogitandum de illius salute?

Respons.

Multùm inter se discrepant neglectus & contemptus hujusce sacramenti; contemptus quippe formalis peccatum mortale inducit, in quo si perseveret æger ad mortem, certam proinde sibi asserit damnationem: quod idem ex neglectu, qui nullum continet contemptum, non evenit, ut docet sanctus Thomas his verbis: *Hoc magis accipiendum copulativè, quàm disjunctivè; non enim quælibet negligentia, sed ex contemptu procedens, vel contemptum inducens, damnabilis est.* Unde concludendum est, de Hieronymi salute non esse desperandum, si neque ex contemptu sacramenti processerit ipsius negligentia, eumve non fuerit comitatus; sed aliter sentiendum esse, si ex contemptu formali sacramentum illud suscipere noluerit.

FALSARIUS.

FALSARIUS is dicitur, qui falsum commisit, quodcumque illud sit, seu verbo, seu scripto, vel aliquo facto.

Crimen falsi naturâ suâ est mortale peccatum : *Falsarius*, inquit Cajetanus (a), *tam moneta, mensurarum & ponderum, quàm scripturarum, seu litterarum, aut sigillorum, peccat procul dubio mortaliter : quia intervenit ibi factum perniciosum ex suo genere.* Licèt peccatum illud, ut ait hic Author, quandoque veniale tantùm quibusdam in rebus possit esse, ob aliquas circumstantias, quæ notabiliter ipsius gravitatem minuunt.

(a) Cajetan. in sum. v. *Falsarius*.

Clerici falsarii debent degradari & sic omni privilegio Clericali spoliari seculari foro applicari, ut declarat Innocentius III. (b).

(b) Innoc. III in cap. *Novimus*. 27. de verbor. signific. l. 5. tit. 1.

Falsatii, monetarum adulteratores, excommunicati à Joanne XXII. (c) declarantur, & ex Galliæ Edictis capite damnantur.

(c) Joan. XXII in extrav. prodiens unic. de crimine falsi l. 5. tit. 10.

Falsi crimen circa litteras & rescripta Apostolica novem modis committi potest, qui in Decretali Innocentii III. ad marginem indicata possunt exponi (d); & in alia hic Summus Pontifex declarat, quæ pœnæ hujusmodi falsariis eorumque complicibus infligendæ sint (e).

(d) Innoc. III. in c. *Licèt* 5. de crimine falsi.

(e) Idem in c. *Ad falsariorum*. 7.

Crimen falsi, quod admittitur à Scribis, Notariis Procuratoribus, Servientibus, aliisque Officiariis publicis, in Actis suis, seu aliquid eis contra veritatem addendo, seu quid necessarium supprimendo, multò acerbius punitur, quàm quod committunt privatæ personæ : Ab illis enim Officiariis labefactatur fides publica, cujus sunt depositarii. Unde afflictivâ pœnâ & infamante vulgò damnantur, & aliquoties etiam morte ; cùm aliorum pœna sit plerumque multò minor ; quòd ex crimine suo publicâ fide non abutantur, sed privatum tantùm quempiam decipiant, illæsâ communitate. Id patet ex Edicto Martii an. 1680. in Senatûs acta mense Majo sequenti relato, cujus termini leguntur in Dictionario Arrestorum D. Brillon (f).

(f) D. Brillon. dict. Arrest. v *Falsarius* n. 134. p. 179.

Specialem hanc crimen illud falsi continet malitiam, quòd juxta Arrestorum Jurisprudentiam in multis Parlamentis, contractum totum inficit (g), eumque invalidum efficit.

(g) La Peirete Collect. decisi. Litt. F. n. 3.

Crimen Monetæ non Adulterinæ comissum à Beneficiario, ejus non vacare facit beneficium *ipso jure*, sed tantum *per sententiam Judicis* (h).

(h) De fin. juris Canon. pag. 206.

Falsum verò testimonium, quod est crimen ab eo admissum, qui in judicio falsum affirmat ad probationem juridicam de lite motâ inter duas partes adversas, mortale est, ut inferiùs probatur.

Crimen illud morte plectitur ex Edicto Francisci I. mense Martio an. 1531. promulgato. Verum quidem est, illud Edictum ad apicem non observari pro quolibet genere falsorum testium, qui pro rerum exigentia minùs acerbis damnantur pœnis ; nisi cùm agitur de re capitali, pro accusato : tunc enim à Judicibus constituitur pœna Talionis, illum capite plectendo, qui alterum eidem pœnæ falso suo testimonio exposuit (i).

(i) Arrest. Parlament. Gratianop. 14. sept. an. 1453. Item Arrestum Parlamenti Parisiensis 19. Julii. ao. 1674.

Omittimus hîc quæstiones permultas, quæ unicè pertinent ad formulas fori exterioris, quia ad Judices aliosque Justitiæ Officiarios pertinet earum decisio.

CASUS PRIMUS.

FARULFUS, scribendi magister egenus, assimulatâ scripturâ mandati, quo Centurioni præscribebatur via Turmæ suæ equestris Vesuntionem pergentis, additisque pagis quibusdam, qui in hoc mandato non designabantur, nullatenùs de perverso suo cogitavit, quem intendebat hic Centurio, & statim spe lucri duorum nummorum duntaxat illectus est, ut suam aliquandiu sublevaret miseriam. Quâ de re quæritur, utrum falsi crimen, quod commisit Farulfus in hac circumstantia sit mortale, cum aliunde incertus sit ei perversus usus, ad quem centorio, sibi ignotus, simulatum mandatum adhibuit ?

RESPONSIO.

Nôn dubium est ; quin mortaliter peccaverit hic scribendi Magister, falsum illud scribens mandatum. 1. Quia occasionem præbuit, & ad injustas efficaciter contulit vexationes, quas à Centurione passi sunt additi pagi, è quibus vel pecuniam exegit Centurio, vel quos hospitio equites suos excipere, eisque necessaria præbere alimenta indebita coegit : cumque leve nequeat esse tale damnum, peccatum quoque Farulfi, qui falsitate suâ vera est illius causa, leve quoque esse nequit, sed contrà gravissimum. 2. Hæc addi potest etiam ratio, Farulfum videlicet voluntarium mortis subiisset periculum, vel Regis vel ipsius Administri mandatum adulterando ; atqui sine peccato mortali vitæ quis libens ultimo finiendæ supplicio discrimen adire non potest. Unde colligendum est, quòd, cùm illud facinus sciens ac volens admiserit, à mortali peccato excusari nequit ; quamvis, uti debebat & poterat, omnes facti sui consecutiones non præviderit. His etiam additur, coràm Deo ipsum teneri de omnibus damnis, quæ à Centurione ejusque militibus passi sunt suppositorum pagorum incolæ (k), ex hac Gregorii IX. decisione (l): *Si culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti ; aut hæc imperitiâ tuâ, sive negligentiâ evenerunt, jure super his satisfacere te oportet : nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.... sanè qui occasionem damni dat, damnum* (videtur) *dedisse.*

(k) De sainte Beuve, tom. 2. cas. 202.

(l) Greg. IX. in cap. *Si culpâ* fin. de injur. & damno dato. l. 5. tit. 36.

CASUS II.

Chronopius, Pontificiæ indigens dispensationis, subreptitiam obtinuit, in libello suo non exponens necessaria ad ejus validitatem. Nunquid hic homo censendus est inter falsificatores litterarum Apostolicarum; præsertim si iis sit usus, atque subjiciendus excommunicationi majori, aliisque pœnis Canonicis in hos falsarios constitutis?

Respons.

Non existimamus Chronopium inter falsificatores Rescriptorum seu Litterarum Apostolicarum esse annumerandum, atque adeò ipsum non incurrisse pœnas, quas in eos constituere Canones & imprimis Decretalis Innocentii III. in jure relata (a). Ratio est, quia licet grave commiserit peccatum, quo juxta definitionem Pelagii Papæ (b) & Innocentii III. ad Pictaviensem Canonicum scribentis (c) fit indignus gratiâ, quam obtinuit, quod consultò & plenâ deliberatione necessariam veritatem exprimere omiserit, & cujus expositione factâ petitam fortè non obtinuisset à Summo Pontifice dispensationem; verè tamen dici potest, nullâ in re ipsum adulterasse Rescriptum, cùm eo usus sit sine additione vel immutatione.

Decisionem hanc affert Sylvester (d) unà cum Ancharano, quem laudat *Notandum primò secundum Petrum de Ancharano*, inquit hic Author, *quod scienter impetrans breve subreptitium, & eo utens, non incidit in pœnam falsarii, sed solùm ut ejus commodo careat & in expensis condemnetur.* Quo dicto, paulò post antiqui & inclyti Doctoris authoritatem affert (e) *& secundò quòd secundum Richardum, impetrans litteras à Domino Papa, cui in scienter tacitâ veritate, vel suggestâ falsitate, aliàs non concessuro, non incidit* (in pœnam falsariorum). *Similiter nec utens litteris alio nomine impetratis, licet uterque dignus sit pœnâ magnâ.* Ratio est, quia tale rescriptum verè à Papâ dimanavit, etsi non fuisset ab eo concessum, si perfectè omnes circumstantias exponendas cognovisset. Quare impetrans non est falsarius, nisi verbum hoc in sensu improprio & fusiore usurpando. *Non tamen est falsarius litterarum Domini Papæ; quia litteras impetrat veras, quamvis suggestione falsâ.* Cœterùm invalida est procul dubio Chronopii dispensatio, ac ipse gravissimi factus est conscius peccati.

(a) Innoc. III in cap. *Ad falsariorum.* 7. de crim. falsi. l. 5. tit. 21.

(b) Pelag. in can. *Dicenti.* 16. 25. q. 2.

(c) Innoc. III. in c. *Super eo.* de rescriptis.

(d) Sylvest. v. *Excommunicatio.* 7. n. 9.

(e) Richardus 104. dist. 18.

FAMULUS.

Vocem hanc, *famulus*, hic usurpamus ad significandum eos omnes, qui sub quâcumque ratione in aliquâ familiâ serviunt. Sic Matronæ Principis, deductor nobilis, familiæ dispensator, mensæ Præfectus, Cubicularius, Pedissequus, puella nobilis serviens, Cubicularia, coqua, aliique omnes sunt famuli.

In hoc titulo agitur de officiis & fidelitate debitâ suis Dominis ac Dominabus, quæ ad quinque præcipua capita revocantur.

1. Ut, pro sua potestate debitum Hero & Heræ ministerium reddant.

2. Ut de pactâ inter se & herum mercede sint contenti, nihil superfluum secretò accipientes aut retinentes, sub quocumque prætextu.

3. Ut Dominis suis debitum honorem debitamque præstent obedientiam, *tanquam Christo*, ut loquitur sanctus Paulus, in iis omnibus, quæ ad suum spectant famulatum; nec legi divinæ, aut saluti suæ, proximi ve caritati sunt contraria.

4. Ut intemeratam erga eos servent fidelitatem, hoc est, non solùm Dominis suis aliquam faciant injuriam; sed eorum bona, tanquam propria conservent, eosque moneant, servatis tamen, quas præscribit Evangelium Caritatis regulis, de damno, quod ab aliis ipsis possint inferre quibus addenda est stricta eorum obligatio de secreto servando, in iis omnibus; quæ ad rem Domini sui pertinent.

5. Ne famulatum Domini sui dimittant, nisi eos justo antè tempore moneant, nisi legitimam hujus & urgentem habeant necessitatem, ut ipsis prohibitum est ex Edicto Caroli IX. 25. Febr. an. 1565. ex alia apud Fontem Bellaqueum an. 1567. lato, alio pariter 13. Octobris an. 1573. & aliis multis Ordinationibus latis à Generali Præfecto Politiæ Urbis Parisiensis, & præcipuè ex Ordinationibus 12. Aprilis 1670. & 2. Jan. 1672. quod etiam strictiùs prohibitum est pro famulis Agricolarum, aliorumque rus colentium ex Edicto Mensis Januarii an. 1350. ex alio Henrici III. Parisiis lato an. 1577. ex statuto Præpositi Parisiensis, quod in sanctiori Regis Concilio 17. Octob. an. 1701. confirmatum est, & ex multis Ordinationibus Politiæ quibus omnibus nova etiam accedit Authoritas ex edicto Imperatoris Josephi an. 1707. quo confirmatur Edictum Imperatoris Leopoldi an. 1688. quo Octodecim Articulis continentur sapientes constitutiones pro quocumque famulorum genere, & in quo non omittitur eorum pœna, qui absque ratione aliorum famulos corrumpunt, eos ab Heri aut Heræ suæ famulatum ad alium absque legitimâ ratione avocando.

CASUS PRIMUS.

Francisca jam ab anno famulatur Helvidio, publico hæretico, qui ei facultatem integram facit omnia religionis Catholicæ officia exequendi, quæ quidem accuratè famula hæc perficit. Tenetur-ne tamen sub conscientiæ reatu ab hujus heri famulatu recedere ob religionem suam?

Respons.

Non tenetur, absolutè loquendo, famula hæc ab Helvidii famulatu recedere; modò opera, quam Helvidio præstat, nullatenùs Religioni Christianæ, quam profitetur, noceat, nec ipsi Franciscæ sit occasio Peccati. Licet enim peroptandum foret, ut nullâ ratione cum hæreticis communicent Catholici, uti mandant inclyta Cleri Galli-

Gallicani cumitda, an. 1579. Meloduni habita; verum est tamen, hanc præcipuam esse Ecclesiæ mentem, ut omne cum iis interdicat commercium in rebus Religionis, non verò humanæ ac civilis Societatis. Et quidem non vetat B. Paulus (*a*), ne fideles infidelibus aut hæreticis serviant; sed vult tantùm, ut qui dominos habent fideles, ipsis majori affectu serviant, quia ejusdem gratiæ participatione fratres sont, ec proindè potiure dilectinne digniores. *Quicumque sunt sub juga servi*, inquit Apostolus, *dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini & doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt; sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt.*

(*a*) I. Thimoth. 6. c. & 2.

Hactenùs dicta confirmari possunt ex illostri, quod narrat Historia Ecclesiastica (*b*), Origenis exemplo, qui emissis in persecutione omnibus suis facultatibus, apud mulierem quandam secessit, quæ enm mensâ suâ recepit, licet in ejus domo famosus manêret hæreticus, qui Alexandriæ hæresim publicè docuerat, quocum tamen manebat Origenes, at sine ullo cum hoc homine commercio, in iis, quæ ad Religionem pertinebant. *Origenes*, inquit Eusebius, *tametsi eum supradicto viro necessitate compulsus versaretur, ex eo tamen tempore suæ in recta fide retinenda constantiæ illustrissimum specimen edidit. Siquidem innumerabili multitudine, non hæreticorum modo, sed etiam nostrorum, ad Paulum (hoc enim illi viro nomen fuit) quotidiè confluente, eò quod excellentiâ excellere videretur; ipse unnquam adduci patuit, ut cum Paulo in precatione consisteret.*

(*b*) Eusebius Cæsar. l. 6. c. 2.

Diximus: *modò opera, quam Helvidio præstat Francisca, nullatenùs Religioni Christianæ, quam profitetur, noceat, nec ipsi sit occasia peccati.* Alioquio non dobium est, quin ab hoc famulatu recedere necessariò teneretur. Qnare, si quod ei opus servile imperaret Helvidius diebus feriatis, nec ei congruum tempus concederet ad implendum iisdem diebus præceptum auditionis Missæ, aliarumque, quæ ipsi necessariæ sunt, instructionum; eamque ad Religionem Catholicam ejurandam sollicitaret, aot non permitteret, famulam hanc servare abstinentiam ac jejonia, quæ juber Ecclesia, aut eam eogere vellet ad sibi parandas carnes diebus Veneris aliisque prohibitis, atque ad frequentandos falsæ suæ Religionis conventus; aut denique si ratione famulatûs sui in periculo offensæ Dei ea versaretur; certum est, quod tunc ab hero illo recedere sub peccati reatu teneretur; eumque habere, uti petram scandali quòad suam salutem (*c*).

(*c*) Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 18. q. 3.

CASUS II.

Ladislaus, Christianus Polonus, Bellgradum profectus, Urbis hujusce Præfato Turcæ operam suam locavit. An id ipsum potuit Ladislaus absque peccato.

Respons.

Existimamus, Ladislaum id potuisse absque offensâ Dei. Ratio est, quia Christiano non solùm licet infideli servire, sed quandoque utile est ad aliorum fidelium defensionem, ut probat Sanctus Thomas exemplo Sancti Sebastiani, qui Diocletiano serviebat, his verbis (*d*): *utile erat*, inquit hic Sanctus Doctor, *quod aliqui fideles locum in familia Imperatoris haberent; ad defendendum alios fideles; sicut beatus Sebastianus Christianarum animos, quos in tormentis videbat deficere, confortabat, & adhuc latebat sub militari chlamide in domo Diocletiani.* Hinc, ut notat idem Sanctus (*e*), passa est Ecclesia, ut Juliano Apostatæ servirent Christiani, eique obtemperarent in rebus, quæ ad fidem non pertinebant. *Illo tempore Ecclesia in sui novitate, nandum habebat potestatem, terrenos Principes campescendi: & ideò toleravit fideles Juliano apostatæ obedire in his, quæ nandùm erant contrà fidem, ut majus periculum fidei vitaretur.* Ita Sylvester, Angelus aliique permulti (*f*).

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. ad 2.

(*e*) Idem ibid. q. 12. art. 2. ad 1.

(*f*) Sylvester. *Servitor.* q. 8. & apud eum Innoc. 10 cap. *Nisi jam pridem.* 10. de renunciacione l. 2. tit. 9 & Angelus de Clavasio eod. v. in fin.

CASUS III.

Alypius Alphonsi famulus, jam dudum latis à domino suo ad matronam nobilem litteris, quarum unam legit, eum molieris hojusce amore irretitum esse agnovit. Potest-ne Alypius pergere ad serviendum amoribus heri sui, cùm nihil aliud intendat, quam Alphonsi famulatum retinere, à quo amplam accipit mercedem, & qui aliundè fortunam optimam sibi facere potest.

Respons.

Famulus ille Alphonsi deinceps ametorias ad hanc matronam deferre non potest litteras. Ratio est, quia actio illa de se mala est, nec proindè ullâ intentione recta fieri potest. Quod quidem facilè probari potest authoritate Sancti Augustini dicentis (*g*): *Interest quidem plurimùm*, inquit Sanctos Doctor, *quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu; nullo quasi bono fine, nullâ velut bona intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas, seu malas, nunc sunt bona, nunc mala, quando non sunt per se ipsa peccata.... Cùm verò jam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemiæ, vel cætera talia; quis est, qui dicat causis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel, quod est absurdius, justa peccata sint?* Et quidem si dicto Sancti Patris sua non constaret veritas, sequeretur, hominem usuras exercêre posse obtentu, Eleemosynæ faciendæ, aot ædificandi Xenodochii; quod nemo sanos admittere potest, & quod etiam damnat Sanctus Doctor subjungens: *quis est, qui dicat, ut habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta divitibus?*

(*g*) S. Aug. l. contra Mendacium. c. 7. seu n. 18.

Cùm igitur ex se mala sit Alypii actio; nullo in casu, neque ob quamcumque causam fieri potest licita, ob prætextum in casu allegatum. Quare Innocentius XI. sexaginta quinque morales propositiones 2. Martii an. 1679. condemnans, istam quæ 51. est inter eas recensuit: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut aliquid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis damni; putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*: quam perniciosam opinionem defendi vetat hic Summus Pontifex sob pœnæ excommunicationis *ipso facto*, cujus absolutio Sedi Apostolicæ, excepto solùm mortis articulo reservatur.

Vide Casus { Restitutio. Genesius 50. Didacus 75. Getaldus 77. Donatus 89. Blesilla 96. Caninius 115. Casus 116. Macrobius 132. }

FESTA.

NOMINE *Festorum* intelligimus hîc dies eos, quos præcipuè in honorem ac memoriam mysteriorum Redemptionis nostræ, aut Beatæ Virginis aliorumque sanctorum Ecclesia instituit, ut illis de ipsorum æternâ gloriâ congratulemur, ad eorum sequenda vestigia exemplaque sanctitatis imitanda vehementiùs accendamur, eosque rogemus ut à divinâ nobis misericordiâ per merita Christi gratias obtineant, quibus eorum in cœlis gloriæ aliquando possimus fieri participes.

Jam ostendimus in titulo, *dominici festique dies*, eam ob causam dies festos ab Ecclesiâ fuisse institutos atque eosdem celebrandi modum fidelibus esse præscriptum, seu quoad obligationem audiendi Missam, vel abstinendi ab omni opere servili sacris illis diebus; quinque tantùm eâ de re quæstiones addimus.

Prima & altera pertinet ad obligationem viatorum de audiendo sacro, ad quam respondemus distinguendo inter præcepta, quæ sunt de jure communi, de quibus nemo potest dispensari, & inter ea, quæ sunt tantùm de jure particulari, quæque subditos superioris, qui condidit legem, obligant, ob territorium, in quo versantur, extra quod nulla est jam superioris jurisdictio.

Tertia & quarta ad præceptum generale spectant de sanctificatione Festorum ab Ecclesiâ constitutum, quod etiam ex septem Galliæ Regum edictis fuit admissum. Duas tantùm exceptiones impositæ hoc præcepto obligationis admittit, quas legitimâ solum fulcit necessitate, *scclusò tamen scandalo.*

Quinta denique in hoc posita est, ut dignoscatur, quæ sit necessaria authoritas ad Festorum institutionem. Nova quidem Festa instituere possunt Episcopi; at in Galliâ non sola sufficit eorum authoritas; nec eadem possunt instituere, nisi post obtenta Regia diplomata, (*a*) in Parlamento comprobata, in cujus jurisdictione eorum posita est diœcesis; quod etiam ab Episcopis fieri non debet ex regulis Canonicis nisi de Consilio Cleri, & consensu, saltem tacito, populi. (*a*) Edict. de jurisdic. Ecclesi. m. April. an. 1695. art. 28.

Judices nullam proferre sententiam, nullum possunt festis diebus exercere jurisdictionis actum ex edicto Molinensi (*b*) nisi ob graviores quosdam casus, qui absque magno nequeant differri incommodo. Conformiter ad illud Edictum lata fuere permulta in variis Parlamentis Arresta. (*b*) Edict. Molin. art. 69.

CASUS PRIMUS.

PTOLOMÆUS, Parisiis Gratiæ Portum profectus vigesimâ secundâ Augusti, Rhotomagum vigesimâ quartâ ad vesperam adveniens ibi commoratur. Tenetur-ne sub reatu mortali ad audiendum sacrum die crastinâ, quæ dies est festa Sancti Ludovici?

Ratio dubitandi est, quia præcepto feriandi diem Sancti Ludovici ii tantùm ligari in conscientia videntur, qui actu in Parisiensi Diœcesi commorantur, aut in aliis ubi festum illud est imperatum.

Videtur è contrà dicendum, hac die ad auditionem Missæ teneri Ptolomæum, quia ipsum nullibi deserit qualitas Diœcesani Parisiensis, atque ut talis, in aliâ quâlibet Diœcesi festa Diœcesis Parisiensis observare tenetur.

Propositæ huic difficultati nova subjungitur, utpote cum ea aliquatenùs connexa, utrùm videlicet Ptolomæus pergens iter & per vicum Sancti Genesii eo ipso die transiens, quo celebratur Sancti hujusce festum, sub eâdem pœna sacrum audire teneatur; præsertim si in totâ Diœcesi Ruthomagensi festum illud esset præceptum?

RESPONS.

1. Certum est, id omne esse servandum, quod est de jure communi. v. g. homo, è Diœcesi Mediolanensi, ubi licitus est carnium aut ovorum quatuor primis quadragesimæ diebus usus, qui Gratianopoli commoratur, ubi tenetur his diebus jejunium, illud ibi observare obligatur, quia in Galliâ est præceptum de jure communi, non verò à Solo Episcopo Gratianopolitano constitutum. Sed non idem dicendum de obligatione quâdam, quæ vel statuto tantùm aut consuetudine particulari fulcitur; cùm igitur solemnitas Sancti Ludovici, non sit de jure communi, sed vi statuti seu particularis constitutionis locorum ordinarii fuerit constituta, sequitur eam extra fines Diœcesis Parisiensis non obligare; atque adeò Ptolomæum, qui hac die Rothomagi versatur, ad auditionem Missæ sub reatu mortalis peccati hac die non teneri: quod probari potest ex constitutione Bonifacii VIII. in sexto decretalium relatâ (*c*): in quâ Summus hic Pontifex consultus, utrùm statutum, quo excommunicatus *ipso facto*, Episcopus declaraverat illos omnes, qui de furto essent conscii, diœcesanum etiam sub excommunicationis pœnâ ligaret, qui illud extra fines diœcesis committeret, ita respondet: *statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus, furtum extra ipsius diœcesim committentes, minimè ligari noscuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.* Hæc sunt verba hujus Papæ.

(*c*) Bonifac. VIII. cap. *Ut animarum*, fin. de constitut. in 6. l. 1. tit. 2.

2. Ptolomæus per vicum Sancti Genesii, è Diœcesi Ruthomagensi iter faciens die quadam in hac tantùm diœcesi feriatâ, non tenetur sub peccatu mortali ad auditionem Missæ illâ die. Ratio est, quia statutum, quo ab Archiepiscopo Rothomagensi constituta est festi hujus solemnitas, solos potest obligare diœcesanos, eosque, qui permansione suâ tales haberi possunt, non verò advenas viatores.

CASUS II.

Theodatus, civis Aurelianensis, dieppam iter habeoaRothomagi pernoctat vigiliâ sancti Romani, cujus dies festa in hac Diœcesi celebratur. Tenetur-ne die illâ, quamvis Aureliæ non feriatâ, missam audire?

Respons.

Tenetur hic viator die festâ sancti Romani, qoamvis Aureliæ non feriatâ, missam audire. Ratio est, quia statuto Diœcesano ligantur extranei, cùm aliquandiu in Diœcesi, ubi viget statutum, commorantur. Id probat Glossa in Decretalem Clementis III. (a), quâ assertur, quòd infractione statuti Episcopi intra fines Diœcesis ipsius, reus ex peccato suo jurisdictioni ejus fit obnoxius: *Nam ratione dilicti sortitur quis forum*; qnod probat Glossa ex Decretali Gregorii IX. (b) in quam idem affirmat, ac multis Canonibus ac legibus probat verum quidem est, eam loqui de foro externo; sed à fortiori idem intelligi potest de foro interno, de quo nunc agitur, cùm ipsi supponat, quempiam Episcopi jurisdictinni non fieri obnoxium, nisi consequenter ad peccatum commissum.

(a) Gloss. in cap. *A nobis.* 21. v. *Non nisi sub litis.* de sentent. excom. suspen. & interd.

(b) Greg. IX. in cap. *Licet.* fin. de foro compet. & ibi. Glossa v. *Ratione delic.* lib. 2. tit. 2

CASUS III.

Elezaros, Parisiensia Sotor, semi-apertum habens diebua festis tabernam suam, publicè ibi emptoribus merees suaa vendit, atque opifices suos ad præstandam hisce sibi diebus operam vult cogere. Hæc autem sunt præcipua argumenta, quibus inductus existimat, se posse illis diebus merces suas divendete.

1. Id à Judice politiæ non prohibetur, ac imprimis festi diebus, qui in dies mercurii & sabbati cadunt, quibus diebus habetur forum solitum, ubi à privatis multis, præsertim agricolis, artificibus ac famulis emi solent calcei, aliaque sibi necessaria.

2. Tabernam habet sitam in ipso Emporio.

3. Cæteri Sutores iis diebus pariter vendunt, unde sequitur, quod, si cum iis non venderet, magno id sibi foret nocumento, quod aliò diverterent soliti sui emptores.

4. Incolæ vicinorum pagorum eò libentiùs dies festos ad emendum seliguot, quòd aliis diebus labori dent operam, quem absque magno damno nequeuot abrumpere: quare merces suas ipsis vendendo benefacere potiùs, quam peccare se existimat.

5. A Confessario suo certò didicit, se in suo perseverare posse commereio tutâ conscientiâ, saltem donec generali statuto omoibus artis suæ sociis interdicatur Tabernarum apertura, ac mercium venditio.

6. Addit denique, non novitiam esse hanc agendi rationem, aut à pauco tempore inductam consuetudinem, sed usum antiquum, quo existimat exponi posse mandatum de Festorum sanctificatione. Quâ de re quærit, 1. Utrùm cùm aliis tutâ conscientiâ vendere possit festis diebus, prætertim, cum diebus Mercorii & Sabbathi contingunt, qui ut dictum est, dies sunt foris destinati? 2. Utrum famulos suos diebus illis cogere nequeat, ut præsentes in tabernâ suâ, se in venditione mercium suarum adjuvent, quàm si fortè operam denegant, oùm pariter eos ablegare queat?

Respons.

Prinsquàm difficultati propositæ respondeatur, sciendum laborem atque commercium non solùm Ecclesiæ præcepto Dominicis festisque diebus esse prohibita, sed etiam multis Galliæ Regum Edictis, quorum primum est Guntrandi 12. Novembris an. 585. promulgatum, quo statuitur, ut ab omnibus operibus servilibus atque corporeis Dominicis festisque diebua cessetur, exceptis iis, quæ requiruntur ad paranda alimenta injunctione simul factâ locorum Judicibus ut Edictum hoc executioni demendari curent, statutas à regibus in refractarios pœnas proferendo (c).

(c) Capitul. Regum Franc. tom. 1. col. 10.

Secundum à Clotario II. Parisiis ultimâ die Februarii an. 595 conditum est (d).

(d) Ibid. col. 20.

Tertium est Pepini an. 756. quo prohibentur opera servilia sub mulctâ pecuniaria Sacerdotibus solvendâ, qualem judex determioabit, atque eandem vult festis ac Dominicis diebus baberi reverentiam (e).

(e) Ibid. col. 155.

Quartum est Caroli Magni an. 809. quo vetatur, ne aliis diebus, quàm profestis habeantur Mercatus (f). Quod Quadriennio pòst à tertio Concilio Turonensi an. 813. sub Leonis III. Pontificatu habito confirmatum est (g).

(f) Ibid. col. 466.

(g) Conc. Turon. 3. can. 40.

Quintum est Ludovici dicti Mitis, qui statuit, ut festa præcipua, tanquam dies Dominica observentur, atque inter alia appellat festa sancti Joannis Baptistæ, sanctorum Petri & Pauli, sancti Martini & sancti Andrææ (h).

(h) Cit. Capitul. can. 5.

Sextum est Henrici III. an. 1579. latum (i) in comitiis Blesensibus, quo judicibus omnibus injungitur, ut Aurelianense Edictum à Carolo IX. an. 1560. de celebratione festorum conditum (k) districtè observari curent, pro foris & nundinis, quæ diebus illis, uti Dominicis sunt interdicta. Quibus addi possunt multæ Ordinationes Politiæ, ac præcipuè Ordinatio an. 1638. quâ cautum est, ne Mercatores, Artifices, Muliones, aliique vendant, mercea extrudant, aut laborent sacris hisce diebus, mulctâ indictâ 24. Librarum Parisinarum; quæ confirmata est ex alia 12. Decembris 1641. ex alia 12. Novembris an. 1667. quâ Mercatori cuilibet & Artifici vetatur, ne tabernas & Apothecas aperiant, ullum-ve commercium aut mercium venditionem faciant Dominicis festisque diebus: ex alia item 11. Januarii an. 1696. quæ superiores confirmat, & ex Arresto Senatûs Parisiensis lato 15. Octobris an. 1588. quo eadem prohibentur (l).

(i) Edict. Bles. art. 38.

(k) Edict. Aurel. art. 4. & 25.

(l) D. De la Mare tract. de politiâ tom. 2. l. 2. tit. 8. c. 4.

Præsuppositâ illâ generali regulâ, tres aliæ particulares statuendæ sunt ad solvendam propositam difficultatem. Prima est: cùm rem quampiam emere quis tenetur ob urgentem necessitatem, ita ut emptionem suam absque gravi detrimento procrastinare nequeat, tunc rem eam ipsi vendere potest mercator, modò omne absit scandalum: quam regulam affert sanctus Thomas his verbis (m): *Opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum non violat sabbatum.*

(m) S. Th. 1. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Secunda est: Mercator vendere potest festis diebus, cùm ipsi ad sustentationem familiæ suæ necessaria est venditio, præsertim cùm illis tantùm festis diebus vendit, in quibus habetur forum publicum, atque alii Mercatores ejusdem artis communiter vendunt: hanc quoque regulam suppeditat doctrina sancti Thomæ his verbis contenta (n): *Quilibet autem, tam servus quàm liber, tenetur in necessariis providere, ..sibi etiam in damno rerum viando.*

(n) Idem ibid.

Tertia regula est: in dubio, utrùm mercatores quidam diebus festis vendere possint, aliis affirmantibus, aliis negantibus, tunc ad sententiam superioris est recurrendum: qui enim existimant, se merces suas sacris illis diebus vendere posse, cavêre imprimis debent, ne cupiditate magis, quàm necessitate ducantur. Tertiam hanc regulam suppeditat inclytus Gerso (o): *Quod si dubietas occurrat*, inquit, *consulat ille superiores aut peritos, ne per amplam nimis, aut strictam conscientiam in peccatum cadat.*

(o) Joan. Gerson. tract. in Decalog. c. 7.

Suppositis his regulis tùm generalibus, tùm particularibus, respondemus Elezarum sutorem, aliorum more merces suas vendere posse diebus Mercurii & Sabbati, licet festis diebus, si in casu primæ aut secundæ regulæ à nobis allatæ reperiatur, hoc est, si à venditione abstinere nequeat, absque gravi, ut supponit, incommodo, quo deinceps familiæ suæ sustentationi providere non posset, atque vendere possit absque scandalo, quod instare non videtur in casu proposito, cùm poli-

tiæ Judex approbet, aut ſaltem commercium illud aliaque plurima hiſce diebus toleret; & alii omnes, quos habet artis ſuæ comites, pariter cum eo divendant. Pariter famulorum famularumque ſuarum operam in venditione mercium ſuarum exigere poteſt, modò tamen eos Sacrum audire permittat. Sed ſi Elezarus in caſu alterutrius regulæ non verſetur, neque per ſe, neque per ſuos vendere poſſet, ac pro certo præceptum ſanctificationis feſtorum infringeret. Denique ſi dubitet; ad Epiſcopum, aut ejus Vicarium generalem debet recurrere, vel per ſe, vel interventu Parochi ſui aut Confeſſoris; quò tuti poſſint eſſe in conſcientiâ, tam ipſe, quàm famuli ejus; atque eorum præſcriptum adimplere.

Vide ſequentem Deciſionem.

CASUS IV.

Multi Incolæ pagi ſancti Martini, tempore meſſis ob continuos jamdudum imbres frumentorum ſuorum jacturam timentes, poſſunt-ne diebus ſancti Bartholomæi, ſancti Ludovici ac præcedenti Dominica die eorum perceptioni operam date, cùm per tempus liceat, quin tamen de eorum amiſſione certi ſint?

Respons.

Juxta generalem ſancti Thomæ regulam, quam modò attulimus Incolæ illi duobus feſtis diebus & præcedente Dominicâ laborare poſſunt; nam, ut ait Doctor Angelicus (a), *Opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum.* Quod probat ſanctus Doctor ex his Chriſti verbis: *Unde dicit Dominus Matth.* 12. Quis erit ex vobis homo qui habet unam ovem, & ſi reciderit Sabbato in foveam, nonne tenebit & levabit eam?

(a) S. Thom. 2-2. cit. q. 122. art. 4. ad 3.

Ob eandem rationem Alexander III. Diœceſanis cujuſdam Archiepiſcopi, à quo fuerat conſultus, Halecum piſcationem, è quâ iſti præcipuè ſuſtentabantur, Dominicis feſtiſque diebus permittit, modò tamen quaſdam viciniis Eccleſiis & pauperibus eleemoſynas inde ſumptas deſtinarent. *Indulgemus*, inquit Papa (b) *ut liceat Parœcianis veſtris, diebus Dominicis & feſtis aliis, præterquàm in majoribus anni ſolemnitatibus, ſi halecia terræ ſe inclinaverint, eorum captioni, ingruente neceſſitate intendere: ità quòd poſt factam capturam, Eccleſiis circumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.*

(b) Alex. III. in cap. *Licet* 3. de feriis. l. 2. tit. 9.

Hinc ſequitur, quòd, cùm pagi ſancti Martini Incolæ è perceptione tantùm frumentorum, vindemiæ ac fructuum ſuorum ſuſtentari poſſint, quam ſi ad alios dies differrent, ea vel interire omninò vel corrumpi magno ſuo damno valerent; eadem poſſunt colligere, etiam ſacris illis diebus, modò tamen Miſſæ auditionem præmiſerint; *ſed neque earum rerum opera hac Lege prohiberi exiſtimandum eſt, quarum jactura facienda ſit, ſi die feſta prætermittantur*, inquit Catechiſmus Concilii Tridentini (c). Quod conſentit cum Synodo Antverpienſi an. 1314. habito, quo verbis expreſſis excipitur caſus propoſitus: *Excepta*, inquit, *neceſſitatis articulo, videlicet ubi de amiſſione fructuum, vel vehendorum veriſimiliter timeretur, nec poſſet aliud facilitèr remedium adhiberi.*

(c) Catechiſm. Roman. part. 3. de tertio Decalogi præcepto. n. 32.

Conſtantinus, primus Imperator Chriſtianus hunc etiam neceſſitatis caſum in Lege uâ 6. Martii an. 322. conditâ, & in codice relatâ his verbis excipit (d): *Omnes Judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, venerabili die ſolis quieſcant: ruri tamen poſiti, agrorum culturæ liberè licenterque inſerviant, quoniam frequenter evenit, ut non aptiùs alio die frumenta ſulcis aut vineæ ſcrobibus mandentur: ne occaſione momenti*, hoc eſt, *diei Dominici*, ut explicat Gloſſa, *pereat commoditas cæleſti proviſione conceſſa.*

(d) Leg. Omnes. 3. cod. de feriis. lib. 3. tit. 12.

Advertendum tamen præter caſum neceſſitatis requiri inſuper diſpenſationem legitimi Paſtoris, cùm obtineri commodè poteſt; quia ipſius eſt dijudicare, num talis ſit, ut ſupponitur, neceſſitas, & ad ſolum legitimum ſpectet Paſtorem de Legibus hiſce diſpenſare.

CASUS V.

Episcopus quidam Galliæ quinque ſex vè nova feſta inſtituit; at maxima pars Cleri, Magiſtratus & Plebs ipſius mandato obtemperare recuſant. Nunquid ad id eos cogere poteſt?

Respons.

Epiſcopus iſte ad exequendum mandatum ſuum eos cogere nequit, qui obtemperare recuſant, idque ob duplicem rationem. 1. Quia Gregorius IX. in unâ Decretali (e) nova inſtituendi feſta Epiſcopis poteſtatem non adſcribit niſi de conſenſu Cleri & Populi: *Quas* (ſolemnitates) *ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero & Populo duxerint ſolemniter celebrandas.* 2. Quia juxta Galliæ diſciplinam, neceſſe eſt, ut authoritas Regia cum Epiſcopi poteſtate concurrat, qui adeò antè feſti alicujus inſtitutionem à Rege diploma obtinere debet, quod in Parlamento approbetur, & in ejus acta referatur, intra cujus juriſdictionem poſita eſt illius Diœceſis.

(e) Greg. IX. in cap. *Conqueſtus.* 1. de feriis.

Nititur hæc diſciplina 1. quòd ex inſtitutione feſtorum vacet forum & manuum opus; quod ad res temporales ſpectat. 2. Quia intereſt imprimis, ne quid in officium Eccleſiaſticum obrepat, quod uſui & antiquis Eccleſiæ Gallicanæ libertatibus adverſetur. Ob eam cauſam Edicta illâ de re promulgarunt Galliæ Reges, ut patet ex trigeſimo quinto Capitulari Caroli Magni, in quo agitur (f) *de feſtivitatibus anni.* Hinc fit etiam, ut in Gallia mutari nequeant Miſſalia & Breviaria, niſi de conceſſione Regiâ, uti videre eſt in probationibus libertatum Eccleſiæ Gallicanæ (g) ex multis inſtrumentis authenticis, ac præſertim ex diplomate, quod Epiſcopo Pictavienſi 15. Martii an. 1606. conceſſit Henricus IV. & quod vigeſimo ſeptimo Julii ejuſdem anni in Pariſienſi Senatu confirmatum eſt; & ex Arreſto ejuſdem Senatûs in Epiſcopum Antverpienſem 26. Febr. an. 1603. Iaro nova à fortiori inſtitui feſta nequeunt abſque conſenſu Principis.

(f) Lib. 1. Capitular. c. 35.

(g) Probationes libertatum Eccleſiæ Gallicanæ. tom. 2. cap. 21. pag. 1137. & ſeq.

Author qui hoc modo ſolvit difficultatem iſtam (h) & cujus occaſione novas iſtas probationes inquiſivimus in Archetypo inſtrumento, refert, quòd, cùm Rothomagenſis Epiſcopus novum ſancti Galterii, Abbatis ſancti Martini Pontiſaræ feſtum inſtituiſſet in toto Vcaino celebrandum, Capitulum ſancti Maclovii & Paſtores huic inſtitutioni interceſſere, & quòd re ad Senatum Pariſienſem latâ, Montholonem partium adverſarum Advocatum, qui contendebat, ad Epiſcopi poteſtatem non pertinere, ut feſta inſtitueret, refellit D. Taloo Advocatus Generalis, & pro Archiepiſcopo Rothomagenſi concluſit, qui, cùm declaraſſet, ſe aſſentiri, ut prædictum feſtum Pontiſaræ tantùmmodò celebraretur, eâ ſolùm conditione Arreſtum obtinuit favorabile, ut intrà tres menſes à Rege diploma obtineret.

(h) De ſainte Beuve tom. 3. caſ. 174.

Juvat hic obſervare, non eſſe hanc Eccleſiæ mentem, ut augeatur, ſed potiùs ut minuatur, quantùm fieri poteſt, feſtorum numerus, uti declaratum eſt in multis Conciliis Provincialibus, & inter alia, Rhemenſi an. 1583. habito à Ludovico Cardinali Guiſio, Rhemorum Archiepiſcopo, Quod à Gregorio IX. approbatum eſt (i): Cameracenſi an. 1565. (k) Burdigalenſi an. 1583. (l). Conformiter ad hanc mentem Tractatum ſuum *de novis feſtis non inſtituendis* emiſit Nicolaus de Clemengis.

(i) Conc. Rhem. cap. 4.

(k) Conc. Camerac. tit. de cultu cærem. & officio divino. c. 11.

(l) Conc. Burdigal. tit. 6.

Vide { Dominici & Festi Diei. }

FIDEI.

FIDEI-COMMISSUM.

Vide { DONATIO. LEGATUM. TESTAMENTUM. }

FIDEJUSSOR.

FIDEJUSSOR seu Sponsor is dicitur, qui pro alterius facto spondet, cujus obligatio non satis est tuta; & fidejussionis nomine etiam dicitur ejus actio (*a*). *Qui alieno nomine obligatur*, inquit Lex (*b*), *Fidejussor vocatur: & plerumque ab eo quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eâdem obligatione teneantur; ut dum curamus quod in obligationem deduximus, tutiùs nobis debeatur.*

Fidejussionum usus ad omnia obligationum genera extenditur, v. g. ad solutionem pecuniæ à promissore debitæ, ad perfectionem suscepti operis & alia similia, in quibus fidejussor rei promissæ à promittente executionem pro eo in se sumit.

Triplex distinguitur fidejussio: prima est voluntaria, quæ datur pro qualibet obligatione; quæ ex aliquo pacto, rei-ve naturâ oritur, qualis est oppigneratio tutelæ.

Secunda est, quæ Lege constituitur, v. g. ad litigium non admittitur in Galliâ devolutarius, nisi priùs solutionem judicati satisdederit, ex edicto mensis Januarii an. 1557. atque idem est in usu erga advenam qui Franco regnicolæ litem infert.

Tertia est, quæ à Judice constituitur, seu ex officio, seu ad petitionem aut oblatum partium. V. g. alteri partium provisoriè aliquid adjudicatur, si pro dati restitutione satisdederit, si ea constituatur: pariter carcere detentus aliquando liberatur sub alterius cautione.

Quamvis mulieres, à viris suis authoritatem non habentes, se ipsas, non magis, quàm pupilli, obligare queant, ut plurimùm; tamen pro viris suis carcere detentis spondere possunt, ut potest pupillus, octodecim annos natus, pro patre incarcerato; quod quidem uterque faciens nullam jam habet spem restitutionis contra satisdatum suum.

Fidejussor, ut talis, ad majus obligari nequit, quàm obligatur debitor præcipuus, pro quo spondet, quamvis possit ad minus. *Fidejussores*, inquit Justinianus (*c*), *ita obligati non sint, ut plus debeant, quàm debet is, pro quo obligarentur:* Cujus rei hæc est ratio: *Nam eorum obligatio*, subjungit hic Imperator, *accessio est principalis obligationis: nec plus in accessione potest esse, quàm in principali re.*

Fidejubere pro alio potest quisque, inquit Lex (*d*), *etiamsi promissor ignoret.*

Fidejussio adversùs Leges bonos-ve mores data est invalida. Sic fidejussio ab aliquo requisita pro solutione pretii sibi promissi ob homicidium à se perpetrandum, aut ad evitandam pœnam facinori suo debitam esset irrita. *Pœnas ob maleficia solvi magna ratio suadet..... in quibus casibus illa ratio impedit fidejussorem obligari, quia scilicet in nullam rationem adhibetur fidejussor; cum flagitiosæ rei societas coita nullam vim habet* (*e*).

Aliæ sunt obligationes, in quibus inhonestum foret exigere velle fidejussorem. v. g. quando negotii causâ societatem ineunt duo Mercatores, contra honestatem esset, si alter ab altero bonæ suæ fidei prædem vellet exigere, & sic de aliis multis.

Fidejussoris hæres de ipsius tenetur obligatione: *Fidejussor & ipse obligatur, & hæredem obligatum relinquit*, ait Lex (*f*): Excipienda est tamen corporalis obligatio in eo casu, cùm de eâ tenebatur Sponsor defunctus.

Cum semel accepta est cautio, altera jam exigi nequit, licèt Fidejussor non solvendo idoneus evasisset; quia, *qui admisit eum fidejubentem, idoneum esse comprobavit*, inquit Lex (*g*).

Fidejussor, qui non tenetur in solidum, non potest conveniri, nisi postquàm debitor præcipuus discussus fuerit à principali Creditore, qui ab eo solutionem obtinere non potuit (*h*). Ab hac regulâ tamen excipiendi sunt 1. qui coram Judice satisdederunt. 2. Excipiendus est casus, in quo præcipuus debitor est absens, nec ullum comparet bonum (*i*) è quo solutionem suam repetere queat Creditor.

Quando multi cum præcipuo Debitore se obligant Fidejussores, de toto quilibet eorum tenetur; quia quisque debitum spopondit: Sed si qui solvendo fiant non idonei, alii eorum vicem supplent: *Ideoque*, inquit Justinianus (*k*) *si quis ex Fidejussoribus eo tempore solvendo non sit, hoc cæteros onerat.*

Jus

(*a*) Domat. Leg. civil. &c. l. 3. tit. 4.
(*b*) Leg. obligationes. 1. §. 8. ff. de obligat. & act. l. 44. tit. 7.
(*c*) §. 1. Institut. de Fidejussoribus.
(*d*) Fidejubere. 30. ff. de Fidejussoribus.
(*e*) L. *Si à reo* 70. in fine ff. de Fidejussoribus &c. lib. 46. tit. 1.
(*f*) Leg. *Postea*. 4. §. 1. ff. de Fidejussor. & §. 2. Instit. eod. tit.
(*g*) Leg. *Qui satisdare*. 3. in fine ff. de Fidejuss.
(*h*) Nov. 4. c. 1. in ad quid defuisset Fidejussores conveniendos. & Leg. *Si Titius*. 48. in fine. de Fidejussor.
(*i*) Ibidem cit. novell. 4. c. 1.
(*k*) §. 4. Instit. de Fidejussor.

Jus illud, quod obtinent Fidejussores ad divisionem obligationum suarum, pro civilibus debitis tantùm vocatur *divisionis Beneficium*. Sed ab eo possunt abstinere, tumque omnes in solidum tenentur, ita ut unus pro toto debito à creditore queat conveniri.

Fidejussori suo indemnitatem præstare tenetur promissor, seu ipsum ab obligatione suâ solvendo, aut debitum persolvendo, ubi præscripta dies aderit; quod si non persolvat, in eum Fidejussori competit actio, etsi debitum creditor non postularet: & etiam ante elapsum terminum promissorem convenire potest Fidejussor, si de indemnitate suâ periclitetur.

Si Fidejussor ante diem creditorem solverit, contra reum ipsi actio non competit, nisi post elapsum terminum: nam solutionis securum præstat, solvendi dies præscripta. *Si Fidejussor*, inquit Lex, ... *ante diem creditoris solverit, expectare debebit diem, quo eum solvere oportuit.* (*a*)

Fidejussorem convenire non potest Creditor, nisi de eo, ad quod præcipuus tenetur debitor: ita ut si casu purè fortuito res pereat, & absque illius culpa, penès quem erat, & qui non erat in morâ ejusdem restituendæ, nihil tùm debet, quia tunc nihil debet præcipuus debitor. v. g. Joanni pro Jacobo spopondi de equo ipsi commodato, aut pro depositâ apud eum crumenâ: fulmine forsan perit equus aut pecunia: tunc solvitur fidejussio mea, quia de tali casu fortuito nec ipse tenetur Jacobus (*b*).

Diximus: *& qui non erat in mora ejusdem restituendæ*: nam si esset in morâ, de ejus valore teneretur; & prorogaretur in hoc casu Fidejussoris obligatio erga dominum rei, juxta hæc legis verba: *cum facto suo reus principalis obligationem perpetuat: etiam Fidejussoris durat obligatio, velut si moram fecit in Sticho solvendo, & is decessit* (*c*).

Quando unus ex Fidejussoribus totum solvit debitum creditori, in cujus locum ac jus suffici non curat; tunc in præcipuum duntaxat debitorem, non verò in compromissores suos recurrere potest: at si in jura sua ipsum creditor subroget, aut, ipso recusante, substitutionem hanc à Judice obtineat; tùm in alios sponsores sibi comites appellare potest, & substitutio illa dicitur: *Beneficium cessionis jurium Creditoris*: quod intelligendum est de iis tantùm fidejussoribus, qui ex satisdatione suâ, jus illud non repudiarunt; ut diximus de Beneficio divisionis (*d*).

Fidejussio non remanet 1. ex solutione debiti. 2. ex aliquo vitio præcipuæ obligationis, seu dolo, coactione, aut alio simili. 3. innovatione tituli debiti contracti inter creditorem & debitorem, inscio Fidejussore. Sic pro Paulo spopondi erga Petrum de pretio venditi prædii: Paulus ac Petrus, me inscio primum debitæ pecuniæ titulum renovarunt, pro eo acceptis à Petro schedulis campsoriis: non jam permanet sponsio mea: *Novatione legitimè perfectâ*, inquit Lex (*e*) *debiti in alium translati, prioris contractûs Fidejussores..... liberatos esse non ambigitur; si modò in sequenti se non obligaverunt.*

Si creditor debitoris hæres existat, aut debitor creditoris; tunc confusione illa duorum in unum desinit Fidejussoris obligatio. Nam si præcipui debitoris hæres fiat Fidejussor, tùm ipse fit præcipuus obligatus, atque adeò desinit esse Fidejussor. Si creditori succedat, jam cessat ejus obligatio; cùm sui ipsius idem nequeat esse debitor. Si Fidejussoris hæres sit creditor, in se ipsum nequit esse obligatus; sed tantùm jus suum in debitorem retinet. Denique si Fidejussori succedat debitor, extinguitur tùm satisdatio; & obligatio hujus debitoris in eo fit præcipua obligatio, isque tùm exceptionibus Fidejussoris frui nequit, qualis esset. v. g. Pupillaritatis exceptio, si pupillus esset. Hæc sunt dicta legum Civilium de iis, quæ modò attulimus: *Cùm reus promittendi Fidejussori suo hæres extitit, obligatio fidejussoria perimitur. Quid ergo est: tanquam à reo debitum petatur. Et si exceptione Fidejussori competente usus fuerit, in factum replicatio dari debebit; aut doli mali proderit*: Ita Lex digestorum (*f*). *Quod si creditor Fidejussori hæres fuerit, vel Fidejussor creditori*, inquit Lex alia (*g*), *Puto convenire, confusione obligationis non liberari reum.* Tertiam denique legem addemus, cujus hæc sunt verba: *Generaliter Julianus ait, eum qui hæres extitit, ei pro quo intervenerat, liberari ex causa accessionis, & solummodo quasi hæredem rei teneri. Denique scripsit: Si Fidejussor hæres extiterit, ei, pro quo fidejussit, quasi reum esse obligatum ex causa fidejussionis liberari* (*h*). Ita observationes istas atque allatas regulas nobis suppeditavit doctus ultimi sæculi Jurisperitus (*i*).

(*a*) Leg. si Fidejussor. 31. ff. de Fidejussor. & mandator. l. 46. tit. 1.

(*b*) Leg. [illegible] 2. ff. eod. tit.

(*c*) Leg. 5. à Cœtus. 58. § 1. de Fidejussor.

(*d*) L. Cùm alter 11. cod. de Fidejussor. lib. 8. tit. 41. leg. Cùm ir. 3. & leg. 36. & leg. [illegible] ff. 19. ff. [illegible] tit. 5. 4. institut. eod. tit.

(*e*) Leg. Novatione 4. cod. de Fidejuss. & leg. Ubicumque. 10. ff. eod. tit.

(*f*) Leg. Cùm reus. 4. ff. de Fidejussor. & mandator.

(*g*) Leg. [illegible] inite ff. eod. tit.

(*h*) Leg. Generaliter 5. ff. eod. tit.

(*i*) D. Domat. leg. civ. in suo ordine naturali. l. 3. tit. 4.

CASUS PRIMUS.

SYMMACHUS 2000. nummorum ad annum Simeoni mutuò dedit sub fidejussione Petri, Pauli & Andreæ. Potestne, elapso solutionis termino, aut à debitore, aut ab uno ex Fidejussoribus, prout magis sibi libuerit, mutuatam Simeoni pecuniam jure repetere?

RESPONS.

Naturaliter in solidum tenentur Fidejussores, postquàm Creditor necessariam adhibuit diligentiam, ut à præcipuo debitore solutionem repeteret: *Qui alios pro Debitore obligat*, inquit Justinianus (a), *hoc maximè prospicit, ut, cùm facultatibus lapsus fuerit Debitor, possit ab iis, quos pro eo obligavit, suum consequi.* Et alibi (b): *Si plures sint Fidejussores, quotquot erunt numero, singuli in solidum tenentur. Itaque liberum est Creditori, à quo velit solidum petere.*

(a) Lib. 4. Instit. 4. de repl... § fin.
(b) Ibid. l. 3. tit. 2. § 4. de Fidejussoribus.

Sed quia paulò acerbius visa est ista Jurisprudentia, tribus subsidiis, quæ Fidejussoribus concessa fuêre, mitigata est.

Primum, quod usus invenit, est, quòd Creditor de suis omnibus juribus & actionibus et cedere debeat ex Fidejussoribus, in quem agit: ut cessionis illius subsidio & ipse in alios compromissores suos agere valeat.

Alterum, quod est divisionis Beneficium, ab Imperatore Adriano concessum (c), constituit, ut Creditor inter Fidejussores suos, qui solvendo sunt idonei, actionem suam dividat, ut singuli partem ac portionem debiti sibi competentem solvat: *Ex Epistola divi Adriani compellitur Creditor, à singulis, qui modò solvenda sunt, litis contestatæ tempore, partes petere:* Et si unus ex Fidejussoribus, solvendo factus est non idoneus, ad alios perveniat ipsius portio, & quisque partem sibi competentem de toto persolvat.

(c) Ibid. cit. §. 4.

Tertium denique, quod ab Imperatore Justiniano concessum fuit, in eo positum est, ut Creditor primùm teneatur ad discussionem bonorum præcipui Debitoris, priusquàm ei in Fidejussores actio concedatur. *Si quis enim alternâ fidejussione obligatos sumat aliquos*, inquit hic Imperator (d), *siquidem non adjecerit, oportere & unum horum in solidum teneri, omnes ex æquo conventionem sustinere. Si verò aliquid etiam tale adjiciatur; servari quidem pactum: non tamen mox ab initio unumquemque in solidum exigi; sed interim secundùm partem, quâ unusquisque obligatus est.... si verò minùs idonei se habere reliqui videantur, sive omnes, sive quidam, sive in partem, sive in solidum, sive absentes fortè, in illud teneri, quod accipere ab aliis non potuit: Sic enim & illis servabitur pactionis modus, & nullum sustinebit damnum actor.* Ut igitur Creditor in Debitoris sui Fidejussores agere queat ad solutionem totius debiti, necesse est, ut eos sponsores accipiens cogat ad abjiciendum expressè triplex illud beneficium Ordinis, divisionis & discussionis: tunc enim ipsum, quem voluerit, convenire potest, nondum factâ præcipui Debitoris bonorum discussione.

(d) Authent. Collat. 7. tit. 11. de diversis reis promittendis. seu authent. novellâ 99. c. 1.

Unde colligimus, Symmachum, qui Simeoni 2000. nummorum dedit mutua, pro integrâ eorum solutione in tres Fidejussores agere non posse, ante discussa Simeonis bona, nisi Petri, Pauli & Andreæ fidejussionem acceptans eos coegerit ad abstinendum à tribus illis Legis subsidiis, de quibus egimus: quod si ita ab eo fuerit factum; unum è tribus pro arbitrio judicis convenire potest: cùm in hoc casu proprio omnes nomine de eâ obligatione teneantur (e): *Aut proprio nomine quisque obligatur, aut alieno. Qui autem alieno nomine obligatur, Fidejussor vocatur: & plerumque ab eo, quem proprio nomine obligamus*, inquit Lex, *alios accipimus, qui eâdem obligatione teneantur.*

(e) L. obligationes 1. ff. de obligation. & action. §. 8. l. 44. tit. 7.

CASUS II.

ELBODUS à Justino octingentos nummos, Antonio pro se spondente, mutuatus est; sed Justinus, non recuperatâ ab Elbodo post multas dilationes pecuniæ summâ, Antonium convenit; cùm Elbudum solvendo haud idoneum declarari à Judice obtinuisset. Antonius verò octingentos nummos Justino solvere recusat, ob concessas ab eo intempestivè, seque inscio, solutionis dilationes, quibus factum est, ut Elbodus rem suam omnem decoquere & ad solvendum ineptus fieri potuerit. Quâ de re quæritur, utrùm Justinus apud Antonium solutionem suam jure persequi nequeat illæsâ conscientiâ; quandoquidem solvere nequeat Elbodus?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, interest scire, quis sit tenor obligationis Justini in Elbodum: Nam vel nuda est & simplex, ita ut nullus illi solutionis terminus fuerit oppositus: vel tempus exprimit, quo Justino summam reddere tenetur Elbodus.

Si nuda sit & simplex obligatio, quâ nimirum Elbodus se erga Justinum de solutione octingentorum nummorum teneri fatetur, quos se ad primam ejus petitionem redditurum promittat, Antonius Justino, uti Elbodi Fidejussor, manet obligatus, suæque tantum adscribere debet negligentiæ, quòd Elbodus rem omnem suam decoxerit, atque solvendo impar sit factus; ob duplicem rationem. 1. Quia in ipsum juridicè agere poterat ad dirimendam satisdationem suam, non solùm quòd Elbodus solutionem Justini diutiùs prorogaret, sed etiam quia par non erat, ut perpetuâ implicaretur Fidejussione, eò quòd ipsi gratum fecisset. 2. Quia ipsi cognitæ, aut saltem cognoscendæ erant Elbodi profusiones, ob quas proinde ipsi timendum erat, ne Elbodus solvendo esset. Hi sunt enim duo primi casus, in quibus Fidejussor, ut sinunt Leges Civiles (f), agere potest in principalem debitorem, ut potest etiam in tertio, cùm nimirum proprio nomine de solutione debiti, cujus fuit sponsor, damnatus est. *Fidejussor*, inquit Guido Papa (g), *potest agere contra principalem debitorem in tribus casibus, ut eum liberet ab obligatione. 1. Casus: Si diu steterit in obligatione. 2. Casus: Si debitor incipit bona sua dissipare &c. 3. Casus: Si Fidejussor fuerit condemnatus ad solvendum debitum, pro quo Fidejussor extitit* (h).

(f) Leg. Lucius. 38. §. non absimili ff. mandati vel contra lib. 17. tit. 1. Leg. Si pro eo. 10. eod. eod. tit. l. 4. tit. 15.
(g) Guido Papa. decis. 117.
(h) Lucius III. in c. Constituitus. 3. de Fidejussoribus. l. 3. tit. 22.

Tres illi Casus à Jure Canonico comprobantur in Decretali Gregorii IX. his verbis (i): *Eum pro quo te Fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te à fidejussione debeat liberare.*

(i) Greg. IX. in c. Eum. fin. eod. tit.

Antonium autem non latebat 1. se jampridem fidejussionem suam contraxisse. 2. Elbodum facilè solvendo æri alieno imparem fieri posse profusionibus suis. In eum igitur agere debebat, ut à contracto pro octingentis nummis, satisdato liber esset; quod quidem cum neglexerit, solus in culpa est, nec legitimè Justino solutionem suam denegare potest.

At verò si præfixum ea obligatione sex mensium aut anni v.g. terminum multoties Justinus propriâ authoritate & inscio Antonio distulerit, Justinus in se solum nimiam facilitatem suam in concedendis Elbodo hisce dilationibus cum Antonii nocumento, ac partem imprudenti obsequio suo Debitoris ad solvendum impotentiam debet transferre.

Distinctionem bene offert Ranchinus in Notis suis in Guidonis Papæ Decisiones (k): *In hac quæstione ista distingui solet*, inquit, *aut quis fidejussit pro aliquo obligato ad certum tempus; ut, si quis se obligaverit ad custodiam Castri ad sex menses, & pro tempore dederit Fidejussores; elapso tempore Fidejussores erunt liberati; quia ibi obligatio fuerat facta ad certum tempus. Quod si elapso tempore adhuc prorogatum fuerit tempus absque Fidejussorum consensu; Fidejussores non tenebuntur quia.... limitata causa limitatum effectum producit.... si*

(k) Ranchinus in Guid. Papæ Decisi. 117. tit.

verò

verò obligatio facta sit purè, scilicet solutio pecuniæ defertur in diem: ut quando quis dat pecuniam debitori purè ..... tunc, quia datio pecuniæ est facta purè ... eo casu si Fidejussor intervenerit, quamvis creditor distulerit solutionem in aliud tempus per talem prorogationem termini, non liberabitur Fidejussor.

Opinionem suam confirmat hic Author authoritate Jasonis (*a*), qui contrariam, quam defenderat, sententiam retractat (*b*), & decisione Rotæ (*c*), quæ licet vim legis non habeat, alicujus tamen est momenti. Atque *juxta eam distinctionem*, ait Ranchinus, *jam bis judicatum vidi.*

(*a*) Jason in L. *si Lecta.* 40. n 9. ff. rebus creditis, si certum petetur &c. lib. 12. tit. 1.
(*b*) Idem in l. 1. cod. de judiciis.
(*c*) Rota decis. 860. in antiquis.

CASUS III.

ACHILLES, 2000. libr. Juliano credidit, ad fidejussionem Titii & Mævii; cùmque Julianus solvendo non esset post factam juridicè bonorum ipsius disquisitionem, neque etiam Mævius, qui pariter solvendo non est, aut qui in hostilem regionem res omnes suas transportavit, Mævium pro solutione totius summæ persequitur. Contendit autem Mævius, se de mediâ tantùm debiti parte teneri, cujus solutionem offert, eùm pro Juliano conjunctim cum Titio fidejusserit: & quia veretur, ne in foro externo Achilles, qui gratiâ pollet, damnationem de integrâ summâ solvendâ obtineat, res omnes suas distrahit. Nunquid peccat in justitiam?

RESPONS.

Injustè agit Mævius in proposito casu; dùm mobilia sua abscondens integram 2000. lib. quæ Achilli debentur, solutionem avertit. Ratio est, quia cùm duo plures-ve ejusdem summæ fiunt sponsores, singuli in solidum tenentur; quia quisque integræ pollicetur summæ solutionem aut supplementum saltem ejus rei, in quâ deficit præcipuus debitor, & sic naturaliter in solidum omnes fidejubent, ita ut unus pro altero de integrâ solutione teneatur post factam bonorum præcipui debitoris disquisitionem.

Fidejussores quidem beneficio divisionis potiuntur, ut diximus in responsione ad casum superiorem, hoc est, eodem modo & ob eandem causam dividitur eorum obligatio, uti præcipuorum debitorum, qui in solidum tenentur (*d*), *ut autem is, qui cum altero fidejussit, non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos, qui solvendo sunt, ante condemnationem ex ordine postulari solet.* Ita ut, cùm omnes solvendo sunt, à quolibet partem duntaxat debiti, pro quo omnes spoponderunt, exigere queat creditor. sed cum quis solvendo non est, ut Titius in caso proposito; aut per fidejussionem suam à beneficio divisionis & discussionis abstinuerunt, de illius portione cœteri tenentur. *Si plures sint fidejussores*, inquit Justinianus (*e*), *quotquot erunt numero, singuli in solidum tenentur; itaque liberum est creditori, à quo velit, solidum petere. Sed ex Epistolâ divi Hadriani compellitur creditor à singulis, qui modò solvendo sunt litis contestatæ tempore, partes petere. Ideòque si quis ex fidejussoribus eo tempore solvendo non sit, hoc cæteros onerat.* Quod consentit cùm istâ digestorum lege (*f*): *Inter fidejussores non ipso jure dividitur obligatio ex Epistola divi Hadriani; & ideò si quis eorum ante exactam à se partem sine hærede decesserit; vel ad inopiam pervenerit; pars ejus ad cæterorum onus respicit.*

(*d*) L. *Fidejussor.* 10. §. 1. cod. de fidejussoribus & mandatoribus.
(*e*) Institut. l. 3. tit. 21. §. 4. de fidejussoribus.
(*f*) L. *Inter.* 29 ff deFidejussoribus & mandat.

Advertendum autem, ex eodem sequi principio, quòd, si unus è fidejussoribus esset pupillus, & ob eam causam aut aliam quamlibet suam posset extinguere obligationem, alter solus de toto debito erga creditorem teneretur, si præcipuus debitor solvendo non idoneus declararetur. Ita statuit Lex, quæ exemplum affert mulieris, quæ sub potestate viri constituta fidejussionis suæ diremptionem postulasset: *Si Titius & Seia pro Mævio fidejusserint; subductâ muliere dabimus in solidum adversus Titium actionem: cùm scire potuerit, aut ignorare non debuerit, mulierem frustrà intercedere* (*g*).

(*g*) L. *Si Ti. ius* 48. ff. eod. tit

CASUS IV.

BALDERICUS, proclinatâ re suâ, à Georgio ad annum 1000. libras spondente pro eo Mutio prædivite Mercatore, mutuatur. Elapso anno, Georgius, cui nota est Balderici inopia, quâ debitum solvere nequit, Mutium ad ejus solutionem vult adigere, cui, si solutionem recuset, litigia, seu ob rem illam, seu ob alias etiam majoris ponderis minatur; salvo in Baldericum ipsius recursu. Potestne Georgius solutionem suam totâ conscientiâ à Mutio hac ratione exigere, qui requisitam solutionem potiùs eligit, quam duram litigandi non sine magno commercii sui atque quietis dispendio necessitatem?

RESPONS.

Mutium ad solutionem cogere nequit absque injustitiâ Georgius, quin priùs Balderico litem intenderit, eumque solvendo non idoneum esse juridicè declarari fecerit. 1. Ratio est, quia alterius fidejussor ipsius debiti securitatem promittit, at præcipuus non est debitor, quocirca solutio summæ, pro quâ fidejussit, ab eo justè nequit exigi, priusquàm debitor, si adsit, fuerit conventus; ac juridicè probatum fuerit, eum solvendo minùs idoneum esse repertum; ut evidenter statuitur ex hac constitutione Codicis Justiniani (*h*): *Præsente tamen utroque non permittitur intercessorem conveniri, priùsquam reus inventus est minùs idoneus, sive in totum, sive in partem.*

(*h*) Authent. *Præsente*, cod. de fidejussoribus & mandator §. *Si quis igitur*, & §. *Non solum.* collat. 1. constitut. 4.

Si tamen Georgius cum Balderico & Mutio convenisset, se pro arbitrio alterutrum liberè convenire posse; procul dubio à Mutio solutionem posset exigere: quia ex tali pacto præcipuum se debitorem unà cum Balderico constituisset Mutius (*i*).

(*i*) De Genet. theol. moral. tom. 1. tract. 6. c. 1. dem. 1.

CASUS V.

CASSANDER, Pupillus, sedecim tantùm vel octodecim annos natus 100. nummos à Marcello ad fidejussionem Paulini mutuatus, hoc debito se liberavit, è potestate tutoris egressus: quo facto Marcellus Paulinum sponsorem appellavit, eique litem de solutione 100. nummorum intulit: at Paulinus contendit èċontra se de fidejussione sua esse liberum; cùm debitum, pro quo spopondit, fuerit extinctum. Nunquid ab eo pecuniæ hujus solutionem jure potest exigere Marcellus?

RESPONS.

Quamvis Cassander debiti per pupillaritatem suam contracti remissionem obtinuerit, non sequitur, Paulinum quoque de satisdato suo pariter esse immunem. Nam licèt fidejussio sit accessoria obligationi principalis debitoris; si is remissionem suam obtineat, subsistit tamen adhuc fidejussoris obligatio: nisi restitutio principalis debitoris aliquo niteretur dolo, vi, aut alio vitio, quo absolute invalidum fieret jus creditoris. Id quidem facilè probate est ex multis legibus Digestorum Codicis, & præsertim ex hujus verbis (*k*): *Postquàm in integrum ætatis beneficio restitutus es, periculum evictionis emptoris, cui prædium ex bonis paternis vendidisti, præstare non cogeris. Sed ea res fidejussores, qui pro te intervenerint, excusare non potest.* Eâ de re expressius etiam fit mentio in sequenti lege (*l*): *Si ex, qua tibi vendidit possessionem, interposito decreto judicis, ætatis tantummodò auxilio juvatur; non est dubium, fidejussorem ex personâ suâ obnoxium esse contractui; verùm si dolo malo apparuerit contractum interpositum esse, manifesti juris est; utrique personæ,*

(*k*) L. *Postquàm.* 1. cod. deFidejussor. &c. minorum. l. 2. tit. 23.
(*l*) L. *Si ea* 1. cod. eod. tit.

tam vendltricis, quam fidejussoris consulendum esse. Hæc sunt denique tertiæ legis verba (a): *Marcellus scribit : si quis pro pupille, sive Tuteris authoritate obligate. vel prodige, vel furioso fidejusserit; magis esse, ut ei nou subveniatur. Quando his mandati actio non competit.*

(a) L. *Marcellus*. 25. ff. de Fidejussor. & mandat. l. 46. tit. 1.

Jurisprudentia ista eò magis æquitati consona videtur in casu proposito, quòd Cassandri, pupilli restitutio in integrum esset eventus, cujus effectum anteverterat Marcellus ipsius creditor, pustulatâ Paulini fidejussione, quem latere non poterat, Cassandrum, extra tutelam pusitum, in integrum posse restitui.

Advertendum tamen, quòd si 100. nummi quos mutuos accepit hic pupillus, ipsi fuerint utiles; v.g. si hæc summa ad ædes reficiendas alium-ve fundum reparandum adbibita fuerit; ipsum de indemnitate sua appellare potest Paulinus, ipsius fidejussor; ut in primâ lege modò citatâ legitur (b): *Mandati judicio, si pecuniam solverint, aut condemnati fuerint: convenieris.*

(b) L. *Post quam*. cod. de fid. jussor. minorum.

CASUS VI.

EULOGIUS Flodoardo 1000. libras debet sub cautione Matthæi, Lucæ & Joannis: Flodardus ab Eulogio solutionem suam recipere non valens, Matthæo litem infert, & de solutione 1000. librarum ipso petente damnatur. Nunquid Lucam & Joannem appellare potest Matthæus, ut partem cuique competentem recuperet?

RESPONS.

Matthæus, qui 1000. libras ad Eulogio debitas Flodoardo solvit, justè Lucam & Joannem appellare nequit, sed solum Eulogium, debitorem principalem. Ratio est evidens: nam 1000. libras solvendo, satisdamm suum duntaxat persolvit, atque summam hanc solvendo non requisito divisionis Beneficio contra alios duos Fidejussores, extincta est obligatio principalis & consequenter aliorum duorum fidejussoria, quæ erant tantùm accessoria, omnino desiit.

Nihilominùs, si Matthæus solvens Flodoardum creditorem, ipsius jura sibi retinuisset; tùm à Luca & Joanne compromissoribus suis partem cuique competentem recuperare posset, aut ab alterutro integram etiam summam repetere; si fidejubentes ab ordine divisionis abstinuissent, quia ex subrogatione Creditoria subsistit jus ejusdem Creditoris pro solvente: & si eum in jura sua sufficere denegaret Creditor, ipsius damnationem jure obtinere potest, aut à fidejussione suâ liberari.

Nititur hæc decisio legis hujus verbis (c): *Cùm alter ex fidejussoribus in solidum debito satisfaciat; actio ei adversùs eum, qui unà fidejussit, non competit. Potuisti sanè cum fisco solveres, desiderare, ut jus pignoris, quod fiscus babuit, in te transferretur: & si boc ita factum est, cessis actionibus uti poteris. Quod & in privatis debitis observandum est.* de hac quoque difficultate ita loquitur lex alia (d): *Cùm is qui & reum & fidejussores babens, ab uno ex fidejussoribus, acceptâ pecuniâ, præstat actiones; poterit quidem dici nullas jam esse. cùm suum perceperit, & perceptione omnes liberati sunt. Sed non ita est; non enim in solutum accipit; sed quodammodo nomen debitoris vendidit: & ideo habet actiones: quia tenetur ad id ipsum, ut præstet actiones.*

(c) L. *Cùm alter*. 11. cod. de fidejussorib. & mandator. l. 8. tit. 41.

(d) L. *Cùm is*. 36. ff. eod. tit. l. 46. tit. 1.

CASUS VII.

PHOEBUS, Justini fidejussor pro summa 700. librarum, quam ab Hieronymo is mutuam intrà annum reddendam acceperat, ac fidejussionem suam dirimere cupiens sex elapsis mensibus propriâ pecuniâ Hieronymi solvit debitum: quo facto à Justino summam illam repetere volens, ipsi litem ad ejus solutionem obtinendam minatus est; Justinus verò renumerandæ pecuniæ dilationem causatur, quòd Hieronymus creditor suus ad annum solutionem suam distulisset; unde contendit se de solutione non teneri, nisi datâ die numerandæ pecuniæ. An Phœbus tenetur in conscientiæ foro expectare, dùm sex posteà lapsi menses fuerint ad repetendam pecuniam suam?

RESPONS.

Certum est, expectandam esse à Phœbo diem pecuniæ, quam Justino concesserat Hieronymus, priusquam Justinum ad renumerationem suluti cogere possit. Neque enim fidejussor deteriorem potest facere præcipui debitoris, pro quo satisdedit, conditionem, eò quod debiti solutionem anticiparit: quod tamen contingeret, si eum cogere posset ad restituendam pecuniam ante diem, ab eo ipsi concessam ad solvendum. Si fidejussor, ait Lex (e), *vel quis alius pro reo, ante diem creditori solverit, expectare debebit diem, quo eum solvere oportuit.*

(e) L. *Si fidejussor*. 31. ff. eod. tit.

Attamen si de indemnitate suâ Phœbus periclitaretur, quia rem suam dissipat aut oppignerat Justinus, tùm justè ante diem agere posset ad vitandum periculum, seu intercedendo, aut alias adhibendo necessarias diligentias. Ita statuit Lex alia his verbis (f): *Non absimilis illi, quæ frequentissimè agitari solet, an fidejussor & priusquam solvat, agere possit, ut liberetur. Nec tamen semper expectandum est, ut solvat, aut judicio accepto condemnetur, si diu in solutione reus cessavit, aut certè bona sua dissipavit; præsertim, si domi pecuniam fidejussor non babebit, quâ numeratâ creditori mandati actione conveniat reum.*

(f) L. *Lucius*. 38. §. 1. ff. mandati, vel contra. l. 17. tit. 1.

CASUS VIII.

SYLVANUS pro quo spopondit Arturus, Claudio triticeæ farinæ modios decem centum quinquaginta libris vendidit, intra dies octo Claudio tradendos. An obligatus manet Arturus, etiam, cùm furtuito casu farina corrumpitur?

RESPONS.

Si tempore convento farinam Claudio tradere neglexerit venditor, & elapso termino posteà corrumpatur, aut aliter fortuito casu dispereat, non solùm erga Claudium obligatus remanet venditor, sed etiam Arturus fidejussor illius: quia fidejussoris obligatio consequitur & est accessoria obligationi præcipui debitoris. Cujus decisionis hæc afferri potest ratio, quia is, qui est in mora, est etiam in culpâ, ac proinde negligentiæ suæ pœnam luere debet ex hâc Bonifacii VIII. regulâ (g): *Mora sua cuilibet est nociva.* Nisi ipsum excuset legitima moræ suæ ratio: nam, ut asserit alia regula juris (h): *Non est in mora, qui potest exceptione legitimâ se tueri.* Hactenùs dicta à nobis cum his legis verbis consentiunt (i): *Cùm facto suo reus principalis obligationem perpetuat; etiam fidejussoris durat obligatio, veluti, si moram fecit in Sticho solvendo & is decessit.*

(g) Reg. 25. de reg. juris in 6.

(h) Reg. 6. ibid.

(i) L. *Si à Colono* 58. §. 1. ff. de fidejussor. & mandato.

At non idem dicendum, si ex fortuito casu ante elapsum terminum farina perierit: tùm enim eam præstare non teneretur Sylvanus, neque adeò Arturus ipsius fidejussor.

CASUS IX.

THEOPHANES pro Juda spopondit de summa 500. librarum, quas ab Eugenio mutuatus est. Mortuo Theophane, & Juda ad solvendum haud idoneo; potest-ne Eugenius in foro conscientiæ Theophanis hæredes de solutione 500. lib. appellare?

RESP.

RESPONS.

Certum est, Theaphanis hæredes ab Eogenio, illæsâ conscientiâ posse conveniri. Ratio est, quia hæres defuncti personam repræsentat, ita ut ex fictione juris (a) ambo una eademque censentur persona. Quare, ubi defuncti hæreditatem adivit, de factis ejus civilibus tenetur, qoalis est satisdatio. *Fidejussor & ipse obligatur*, inquit Lex (b) *& hæredem obligatum relinquit; cùm rei locum obtineat* (c). Qnod consentit cum juris regulâ (d), quâ dicitur, qoòd *qui sentit onus, sentire debet commodum: & contra.*

(a) L. *Hæres.* 22. ff. de usurpationibus. l. 41. tit. 3.
(b) L. *Potest.* 4. ff. de fidejuss. & mandat.
(c) Item L. *Fidejussoris.* 23. cod. eod. tit.
(d) Reg. 55. de reg. juris in 6.

CASUS X.

RICHARDUS, Sulpitii erga Antoniom pro 300. libris cautio, ignorans debitum illud à Sulpitio fuisse solutum eo quo is de solutione ab Antonio in jus vocatus erat, 300. libras Antonio solvit, qui malâ fide eos recipit, quo facto renumerationem à Sulpitio postulat, qoi eam denegat, contendens ipsum perperam solvisse, qoia se ipsum de citatione factâ moniturus erat. Richardus èeontra vult ipsom teneri ad monendum se de solutione debiti, quòd cùm non fecerit, non teneri se de renumeratione. Nunquid pro Richardo stat jus?

RESPONS.

Si Richardus ob Aotonio de solotione 300. librarum pro Sulpitio appellatus, cujus fidejussor erat, eas solvit ut joridicam detentionem declinaret, qoam ipsi minabatur Antonius, nec sibi nota esset solutio à Sulpitio facta, aut ignoraret, ipsum compensatione oti posse, aut aliis legitimis rationibos se defendere; Sulpitiom convenire debet, & ab eo renomeratiooem pecuoiæ suæ potest exigere. Nam Sulpitius, debitor principalis ipsum de solutâ Antonio debitâ sommâ monere debebat, atque adeò sibi soli culpam hanc debet adscribere. *Si cum debitor solvisset*, inquit Lex (e), *ignarus fidejussor solverit, puto eum mandati habere actionem. Ignoscendum enim est ei, si non divinavit debitorem solvisse. Debitor enim debuit notum facere fidejussori jam se solvisse, ne fortè creditor obrepat, & ignorantiam ejus circumveniat, & excutiat ei summam, in quam fidejussit.* Idem quoque habetur inlatio legis hujus terminis istis: *Si fidejussor conventus, cùm ignoraret non fuisse debitori numeratam pecuniam, solverit ex causâ fidejussionis, an mandati judicio persequi possit id quod solverit quæritur ... ubi verò ignoravit, nihil quod ei imputetur. Pari ratione & si aliqua exceptio debitori competebat, pacti fortè conventi, vel cujus alterius rei, & ignorans hanc exceptionem non exercebit; dici oportet, ei mandati actionem competere: potuit enim atque debuit reus promittendi certiorare fidejussorem suum ne fortè ignarus solvatur indebitum.*

(e) L. *Si fidejussor.* §. 2. ff. mandat. vel contra l. 17. tit. 1.

Econtrà, si Richardus fidejussor leviter solvit, non requisitus videlicet, & non præmonito Sulpitio principali debitore de solutione Antonii Creditoris, factæ perperam solutionis culpam in se unam debet transferre, neqoe compensotionem a Sulpitio potest exigere: atque hoc sensu intelligenda sont hæc alia ejusdem legis verba (f): *hoc idem tractari & in fidejussore potest; si cum solvisset, non certioravit reum, & sic deinde reus solvit; quod solvere eum non oportebat. Et credo, si cùm posset eum certiorare, non fecit; oportere mandati agentem fidejussorem repelli. Dolo enim proximum est, si post solutionem non denuntiaverit debitori.* Equidem ex silencio fidejussoris periculum subit debitor bis solvendæ ejusdem rei qood justitiæ adversatur.

(f) Cit. L. *Si fidejussor.* §. 3.

CASUS XI.

VINDONIUS, Mercator, in solidum pro Similiano fidejussit in summam 1000. nummorum, quos ad annum à Theotimo mutuatus est. Anno elapso summam illam Similionus reddere neglexit Theotimo, qui eum de solutione juridicè convenit, oti Vindonium fidejussorem, quem ad magnas coegit impensas, & cui grave intulit damnum ob jacturam temporis sibi commercii causâ pretiosissimi. Denique de solutione 1000. nummorum damnatus est Similianus. Quo facto Vindonius ab eo repetit 1. impensarum, quæ in lite à Theotimo sibi illatâ factæ sont. compensotionem. 2. Indemnitatem ob damnum, quod in commercio soo passus est. Similianus primum ei concedit postulatum, & alterum denegat. Tenetur-ne de utroque in coascientiæ foro?

RESPONS.

Difficultatem istam manifestè solvit Decretalis Lucii III. ad Episcopum Eliencensem & Archidiaconom Norvicensem in Anglia (g), & alia ejusdem Papæ ad Archiepiscopum Cantuariensem, in qoibos declarot, eum, pro quo quis spopondit, teneri erga fidejussorem suom de damnis, quæ is ob negligentiam suam passus est. *Mandamus itaque discretioni vestræ*, inquit Papa in priori decretali, *quatenùs ..... moneatis eosdem (Clericos) ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem. Alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exsolvi: & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri; aut prædictos reditus sibi assignatis, tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint & debita sine diminutione soluta.* Atqui in casu proposito, Similionus Theotimi debitor; reipsâ damnum Vindonio fidejussori suo attulit, quod in commercio suo pertulit; quandoquidem Theotimum datâ die non persolvendo, ob moram soam, non ei solum litem à Theotimo, sed & temporis jacturam commercio suo imprimis noxiam procuravit: Tenetur ergo Similianus totum resarcire damnum arbitrio viri prodentis & periti, quod Vindonio intulit; cum par sit, ut pœnam ac damnum patiator, quod alter, ut ei gratum faceret, passus est: atqoe id ipsum confirmari potest ex his Decretalis Gregorii IX. verbis (h): *Si culpâ tuâ damnum, vel injuria irrogata ..... aut hæc imperitiâ tuâ, sive negligentiâ tuâ evenerunt, jure super his satisfacere te oportet.*

(g) Lucius III. in c. *Pervenit.* Et in c. *Constitutum.* 2. de fidejuss. l. 3. tit. 22.
(h) Greg. IX. in c. Si culpâ, fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.

CASUS XII.

ANNIBAL erga hæredes Andreæ debitor est 800. lib. quod ejus debitum cùm ad Mathiam, onum ex hæredibus pervenisset, is eum in talem summam satisdare coegit. Aliquot verò ei ipsis mensibus cùm Mathias de parte capiæ hæreditatis Joanni cedere adactus fuisset, quòd irrita esset institutio sua, fidejussor contendit pro Joanne non permanere fidejussionem suam, qui pro solo Mathia fidejubere intendebat, nullatenus verò pro alio. Contendit èeontra Joannes etiam pro se stare fidejussionem. Nunquid pro eo stat jus?

RESPONS.

Pro Joanne stat jus, ac fidejussio manere debet; à quocumque capiatur hæreditas: atque insufficiens est fidejussoris ratio: nam si pro Annibale hæreditatis debitore fidejubere noluisset; debitorem hunc de solutione appellasset hic creditor, aut aliâ ratione debito soo consuluisset. Ita difficultatem istam solvit Lex his verbis (i): *Hæres à debitore hæreditario fidejussorem accepit: deinde hæreditatem ex Trebelliano restituit; fidejussoris obligationem manere, ait. Idemque in hac causa servandum, quod serva-*

(i) L. *Hæres.* 2. ff. de fidejuss. & mandat.

retur, cùm hæres contra quem emancipatus filius bonorum possessionem accepit. Ideoque in utraque specie transeunt actiones.

CASUS XIII.

Bonifacio, qui pro Ægidio in 200. libras fidejusserat erga Augustinum Creditorem, is liberaliter ob quædam ejus officia, debiti Apocham dedit. An solutionem 200. librarum exigere potest ab Ægidio Bonifacius, an verò Ægidius debito suo liberatus ea remissione Augustini censendus est?

Respons.

Solvi non potest hæc difficultas, nec ferri judicium, an remissio ista in Bonifacii fidejussoris, aut Ægidii debitoris lucrum cedat, nisi ea ratione, quâ mentem suam aperuit Augustinus in apochæ terminis. Nam, si ex apochæ terminis Bonifacio testatus est Augustinus, se huc aom dono ex liberali aut grato animo donare; remissio illa vertere debet ad commodum Bonifacii, qui adeò ducentas libras ab Augustino in hoc casu exigere potest tanquam rem sibi gratuitò concessam. *Si Fidejussor,* inquit Lex (a) *donationis causâ acceptum factum sit à creditore; puto, si fidejussorem remunerari voluit creditor, habere eum mandati actionem multò magis, si mortis causâ accepta tulisset creditor, vel si ei liberationem legavit.*

(a) L. Idemque. 10. ff. §. fin. mandati, vel contra.

Verùm, si donum non esse constet ea apochæ terminis, quo Bonifacium munerari intendebat Augustinus, sed liberationem tantùm ab fidejussione esse tunc in Ægidium debitorem subsistit jus Augustini creditoris, & ad Bonifacium nihil nisi liberatio pervenit. Ea solis igitur terminis, quibus mentem suam aperuit Augustinus, dijudicari potest: an ad Bonifacium tantùm pervenire debeat apochæ beneficium, an verò ejus quoque sit particeps debitor, pro quo fidejussit Bonifacius. *Si verò non remunerandi causâ,* inquit Lex alia (b), *sed principaliter donando, fidejussori remisit, actionem mandati cum non acturum.*

(b) L. Si verò. 12. ff. eod. tit.

CASUS XIV.

Pelagio, qui ad pristinam reparandam fortunam pecuniâ indiget, duo millia librarum mutua dare eâ conditione Petrus assentitur, si pro eo Ferdinandus sponsor fuerit. At Pelagius gratiam hanc à Ferdinando 200. libris emere tenetur ob periculum fidejussionis. Nùm injusta est Ferdinandi petitio?

Respons.

Ferdinandus absque injustitiæ reatu à Pelagio 200. libras accipere aut exigere non potuit in casu proposito. Neque enim alio niti potest titulo, nisi quòd solvendo non sit Pelagius: atqui eo quòd quis solvendo non sit, non paritur legitimus usuræ titulus, ut palàm fiet, dùm de usurâ. Igitur de summæ à Pelagio acceptæ restitutione tenetur Ferdinandus. Ita sanctus Antoninus his verbis (c): *Paria quidem videntur, mutuare ultra sortem & certum quid recipere; & penes creditorem satisdare, & aliquid à debitore recipere.* Cujus rei hanc rationem affert sanctus Archiepiscopus, quia licèt alterius fidejussor solutionis periculum sobeat, & de eâ forsan deinceps teneatur, hinc ab usurâ non eximitur; quia principalis debitoris creditor fit fidejussor ejus, nec proinde quidquam ultra sortem exigere potest; quam ei, fidejubendo pro eo quasi mutuam dedit. *Nec obstat,* pergit hic sanctus, *cùm in casu nostro etiam in me suscipio periculum. Quia si tu illi non solvis; ego teneor solvere: quoniam tu mihi remanes obligatus ad reddendum.* Quod probat ex Decretali a nobis superiùs relatâ in responsione ad undecimum casum (d).

(c) S. Anton. 2. part. sum. Theolog. tit. 2. c. 7. §. 45.

(d) Lucius III in c. Pervenit. 10. de fidejussor.

CASUS XV.

Maximus Andreæ. 400. libras dedit mutuas: sed quia Andreæ res angusta esse videtur, Jacobo, proponit, quòd, si pro Andreâ fidejubere velit, quatuor ei dupliones daturus est. Potest-ne Jacobus tutà conscientiâ rem à Maximo oblatam accipere?

Respons.

Jacobus oblatos sibi à Maximo dupliones quatuor sine scrupulo potest accipere, ut pro Andreâ fidejubeat. Ratio est manifesta; nam finis pactionis Maximi cum Jacobo, non est mutuatio jam facta, sed sortis assecuratio, quam postulat Maximus, & periculum, quod in se sumit Jacobus, *cujus periculi,* ut ait Lex (e), *pretium est;* & pro quâ mercedem periculo convenientem recipere potest is, qui eam in se sumit; ut docet sanctus Antoninus his verbis (f): *Aut recipit illud ultrà sortem præcisè ratione periculi, ut pretium periculi: & sic non est usura; sed licitum.*

(e) L. Periculi. 5. ff. de nautico fœnore. l. 22. tit.

(f) S. Anton. 2. part. sum. theol. tit. 1. c. 7. §. 21.

Longè ergo dispar est casus iste ab eo, in quo pro alio quispiam fidejubere nollet, nisi lucrum referendo, in quo est usura; quia tùm ipsius fidejussio est quasi mutuum implicitum; & in hoc casu non minùs est reus, quàm is, qui Petri debitum ta Paulo solutorum promitteret, ea lege, ut Petrus & ipsius sortem, & sortis usuram restitueret. Dici etiam potest, eum magis fore reum, cum fidejussio pro aliquo minus sit officium, quàm pro eodem summæ præsens solutio. At in casu proposito Jacobus, qui pro Andreâ satisdans, periculum debiti erga Maximum in se sumit, nullâ utitur necessitudine cum Andræa, qui 400. libras mutuatus est; & periculi tantùm recipit pretium, quod in se sumit pro Maximo creditore (g).

(g) De Genet. theol. moral. t. 1. tract. 6. c. 1. quæsitu 6.

CASUS XVI.

Leidradius, quem pœnitet, pro Josepho cavisse de 500. m. librarum, quas à Theogene is mutuatus est, eidem Theogeni Viginti offert dupliones ad liberationem suam. Theogenes verò, qui novit, Josephum nunc solvendo fatesse, oblatos à Leidradio accipit viginti dupliones, eumque à fidejussione suâ liberat. Nunquid in hoc injustè egit Theogenes?

Respons.

Theogenes in eo non egit injustè: nam de præsenti casu idem dicendum atque de eo, in quo fidejussionem suam dirimi ab eo quispiam peteret, pro quo fidejussisset. Ut enim par esset, à dirimente fidejussionem quidquam solvi; pariter æquum est, ut in propositâ specie Leidradius Theogeni summam idoneam solvat, ut liberetur de suâ fidejussione, dicimus, *summam idoneam sua convenientem,* hoc est, quæ periculo sit accommodata, quod subit Theogenes, ipsum dimittendo (h).

(h) De Genet. ibid. quæs. 7.

CASUS XVII.

Flavianus ob miserum rerum suarum statum à Jacobo mille Libras mutuatur, sub cautione tamen Joannis amici sui, qui res ejus abscissas esse ignorat. Paucis deinde elapsis mensibus moritur Flavianus, post cujus obitum creditores ejus, Joanni anteriores, omnis bona & mobilia juridicè detinent; quæ ipsorum solutioni haud sufficiunt. Quod advertens Jacobus, in Joannem agit, obtentoque in eum judicio ad solutionem 1000. librarum, in quas fidejusserat, ipsum adigit.

Aliunde Joannes 300. libras, absque obligatione atque Syngraphâ acceptas Flaviano debebat: eidemque æqualis summæ debitor erat Paulus, à quo nullum scriptum pariter Flavianus acceperat.

1. Joannes qui mille libras, in quas pro Flaviano apud Jacobum fidejusserat, solvere coactus est, potest-ne 300. servare sibi libras ad indemnitatem satisdationis suæ, quas defuncto debebat, licèt creditores

tores se ipsis anteriores, à quibus facta est juridica detentio, integram sibi debitam summam referre nequeant, ob defectum bonorum à defuncto derelictorum?

2. Potest-ne quoque Joannes trecentos à Paulo debitas libras Flaviano, clam sibi retinere, quas is sibi offert, ut præstetur indemnis?

3. An verò Joannes & Paulus debitas à se summas ad hæreditatem à Flaviano derelictam, referre in conscientiæ foro tenentur, ut totum quod superest inter Creditores fidejussione anteriores dividatur?

R e s p o n s.

1. Joannes absque injustitiæ reatu 300. libras à se Flaviano debitas retinere potest, ut 1000. libras, quas pro Flaviano solvere coactus est, partim recuperet. Nam potest dici, quòd ex jactura sibi illatâ, ex fidejussione suâ, ipsius desinit esse debitor, ac nullam proinde inferri ab eo injuriam Creditoribus, qui se anteriores sunt. Ita sentit inclytus Causidicus Parisiensis Responsor, quocum eâ de re collocuti sumus (a).

(a) D. Nivelle.

2. Non idem dicendum est de 300. libris, quas ipsi offert Paulus; neque enim eas potest accipere, quia Flaviani hæreditati debentur, & consequenter Creditoribus, qui bona ab ipso per obitum derelicta juridice detineri curaverunt. Quocirca summam hanc Joanni persolvendo, injuriam faceret hisce Creditoribus, quorum solutio, utpotè qui ipsi sunt anteriores, ejus solutioni est anteponenda. Ita olim ad similem fermè difficultatem respondit inclytus Theologus (b).

(b) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 205.

Vide Cesso Casu Eliseus 6.

CASUS XVIII.

Anguerranous, Pannorum Mercator, hæreditati, cujus Stephanus etiam Mercator hæres erat, 400. librarum Debitor, & in hanc debitam summam, ad obtinendam ipsius solutionis dilationem satisdare coactus, Fidejussorem pro se Alexandrum invenit. Tribus verò postea mensibus Stephanus existimans, Anguerrando res sat esse prosperas, multos ei in Angliâ contextos laneos pannos vendidit, quorum duas tertias ipsi præsenti solvit pecunia, eique de reliquo Syngrapham scripsit intra menses quatuor laturi solvendam, cui Stephanus 400. quoque libras in quas fidejusserat Alexander, inserere non dubitavit, & quas in aversâ obligationis paginâ acceptas retulit. At verò, cùm infeliciter actis rebus Anguerrandus solvendo non esset, Stephanus Alexandrum Fidejussorem ejus de solutione 400. librarum convenit. Tenetur-ne Alexander in conscientiæ foro ad solutionem earum erga Stephanum consequenter ad fidejussionem suam?

R e s p o n s.

Alexander in conscientiæ foro non tenetur de solutione 400. librarum, in quas erga Stephanum spoponderat. Ratio est, quia novatur debitum inter Creditorem & reum, inscio & iterum non spondente Fidejussore, tum desinit fidejussio. Cùm igitur Stephanus titulo suo in Anguerrandum cesserit, in quem fidejusserat Alexander, eumque ex pactione cum eo initâ irritum fecit, inscio & non participe Alexandro, & alium accepit titulum, non requisitâ iterum ejusdem Alexandri cautione, is omnino remanet liberatus. Unde sequitur, quòd, licèt Anguerrandus non solvendo factus sit, de 400. tamen libris erga Stephanum non tenetur Alexander. Licèt enim non soluta fuerit hæc pecuniæ summa, de eâ tamen pro Anguerrando, Debitore præcipuo teneri non potest Alexander, cùm prima obligatio, in quam fidejusserat, extincta fuerit, & ea, quam Fidejussoris nomine contraxerat, priori tantùm sit accessoria, quæ adeò extincta principali non subsistit, ut fert ista Juris regula (c): *Accessorium naturam sequi congruit principalis.*

(c) Reg. 42. de reg. juris in 6.

Decisionem istam suppeditat Digestorum Lex his verbis (d): *Ubicumque reus ita liberatur à Creditore, ut naturâ debitum maneat; teneri Fidejussorem respondit. Cùm verò genere novationis transeat obligatio, Fidejussorem aut jure, aut exceptione liberandum.* Idem etiam ex hac aliâ Lege statuitur (e): *Novatione legitimè perfectâ, debiti in alium translati, prioris contractûs Fidejussores, vel Mandatores liberatos esse non ambigitur, si modò in sequenti se non obligaverunt.*

(d) Leg. Ubicumque. 60 ff. de fidejussor. & mandar. l. 46. tit. 1.

(e) L. Novatione. 4. cod. eod. tit.

Idem prorsus dicendum de prima obligatione, quæ desiit cui intervenisset Fidejussor, uti de conductione, in quam promissor factus esset Alexander. Si enim Dominus cum Villico conductionem innovat, aut tacitâ reconductione utile illi relinquat dominium, non appellato Alexandro, cùm prior ejus fidejussio conductionis elapso termino fuerit extincta, nec alteram conductionem, nec tacitam reconductionem præstare obligatur. Ita quoque statuitur istâ Lege Digestorum (f): *Qui implere tempore conductionis remansit in conductione, non solùm reconduxisse videbitur, sed etiam pignora videntur durare obligata. Sed hoc ita verum est, si non alias pro ee in priore conductione res obligaverunt: hujus enim novus consensus erit necessarius.*

(f) L. Item 21. §. 1. ff. locati & conducti. l. 19. or. 2.

CASUS XIX.

Robertus Hieronymum rogat, ut Damiano 2000. librarum motua dare velit, pro quo fidejubere offert. Novit utique Robertus, hanc Hieronymo summam nullatenùs restituere posse Damianum, nec potior est sua, quàm Damiani fortuna; licèt eos divites existimet Hieronymus, qui, si id sibi non persuasum foret, mutuam hanc profectò non daret pecuniam? Quâ de re quæritur, utrùm Hieronymum ad tale mutuum dandum absque mortalis peccati reatu inducere potuerit Robertus?

R e s p o n s.

Certum est, Robertum in casu proposito mortaliter in justitiam deliquisse, quandoquidem grave Hieronymo damnum sciens ac volens attulerit; quod ei numquam potest esse licitum, ex hoc Doctoris Angelici principio (g): *Dare alicui occasionem periculi vel damni, semper est illicitum.* Nam Hieronymus, ut supponitur, ideò tantùm 2000. librarum Damiano mutuo dedit, quòd sibi foret persuasum, Damianum & Robertum solvendo esse. Quare Robertus vera est damni causa, quod ex mutuæ pecuniæ jactura perferet Hieronymus: Unde ob malam fidem à mortali excusari non potest (h).

(g) S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 8. in corp.

(h) De Genet. Theol. moral tom. 4. tract. 6. quæst. 10.

FIDES.

FIDES.

TERMINUS iste, *Fides*, secundum varios sensus sumitur. 1. ad significandam constantiam in servandis accuratè promissis suis. *Fides est dictorum & conventorum constantia & veritas* (*a*).

2. Pro conscientiâ; quo sensu ab Apostolo dicitur (*b*): *Omne autem, quod non est ex fide* (hoc est, ut explicat Sylvius (*c*), *ex persuasione, quâ quis credit vel existimat aliquid sibi licitum*,) *peccatum est.* Quare de rei alicujus possessore dici solet, eum esse possessorem bonæ vel malæ fidei, hoc est, hunc illam habere ex bonâ vel malâ fide.

3. Pro fidelitate seu promisso; ut quando fidem suam fregisse quis dicitur, cum dato promisso non stetit, nec in eo servando fidelis extitit. In hoc sensu dicit Sanctus Paulus (*d*), loquens de quibusdam, qui promissam Deo non servarant continentiam; quod *Primam fidem irritam fecerunt;* hoc est, ut explicat Sylvius (*e*) post expositionem Sancti Augustini, (*f*) *Violaverunt suam sponsionem, quâ Deo promiserant continentiam.*

4. Hâc eâdem voce quandoque significatur assensus, qui rei alicui præbetur ob authoritatem loquentis, vel propter rationes, quibus veritatem ejus comprobat. Sic dicitur, tali aut tali verbo fidem adhiberi.

5. Denique fides aliquando sumitur pro authoritate; ut cùm de argumento vel probatione, quæ afferuntur, dicitur, ea facere fidem in judicio, vel aliter. Quo sensu intelligenda sunt ista Sancti Pauli verba (*g*): *Fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.* At cùm authoritas, quâ rei cujuspiam nobis suadetur veritas, possit esse aut humana, aut divina; hinc duplex distinguitur fidei species, scilicet fides humana, & fides divina; & de hâc postremâ tantùm, quæ Theologica nuncupatur, fit sermo in hoc titulo.

Cùm fides ista sit virtus Theologica, necesse est, ut ejus definitioni præmittatur ratio virtutis Theologicæ: *virtus Theologica*, inquit doctus Theologus (*h*) *est virtus* (à Deo) *infusa pro immediato objecto habens Deum supernaturaliter cognitum.* Prima autem virtus Theologica est fides, ut asserit Sanctus Paulus (*i*), cujus definitionem istam affert author modo à nobis laudatus. *Fides*, inquit, *est virtus Theologica, quâ creatus intellectus firmiter assentitur omnibus revelatis à Deo, tanquam primâ veritate* (*k*). Aliam etiam Fidei definitionem breviorem & dilucidiorem suppeditat idem Theologus his verbis: *Fides est donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo firmiter assentitur omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit, sive in sacris litteris illa scripta sint, sive non sint;* hoc est, solâ nobis Traditione innotescant.

Dividi potest fides Theologica, in fidem formatam & informem; vivam & mortuam; explicitam & implicitam. Fides formata est *Fides gratiâ habituali & caritate informata.* Fides verò informis est, *Fides gratiâ habituali & caritate destituta.*

Fides viva est, *Fides quæ per caritatem operatur*, (*l*) vel etiam, *est ea, quæ producit opera viva & æternæ vitæ meritoria.* Fides verò mortua est, *Fides operibus caritatis destituta;* de quâ nimirum loquitur Sanctus Jacobus Apostolus (*m*), dicens: *Fides, si non habeat opera* (caritatis) *mortua est in semet-ipsâ. sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus* (à caritate profectis) *mortua est.*

Fides explicita *est assensus circa objectum in se terminisque suis creditum*: Fides verò implicita *est assensus circa objectum, non in se, sed in alio creditum*, hoc est, in alio articulo, quem fide explicitâ credimus; quas omnes definitiones affert idem Theologus. V. g. quando explicitè Mysterium Resurrectionis mortuorum credo, implicitè quoque credere censeor, quòd justi in vitam æternam, improbi verò in æternum supplicium resurgent: quando fide distinctâ & explicitâ credo, unum esse Deum, trinum in personis; implicitè quoque credo, tres illas personas inter se perfectè esse æquales.

Fides generatim spectata mirâ quâdam penitus ratione certas nobis efficit veritates vel occultissimas, quæque ingenii nostri comprehensionem maximè fugiunt: *Fides est ignota rei admiranda certitudo*, ait inclytus Scripturæ sacræ interpres (*n*): tenebris quoad objectum suum est involuta; at pro mente luminis sui fulgori subditâ harum obscuritatem pellit, in caliginoso lucet loco; quòd res naturali rationi nullatenùs subditas proponat, quæque sumptæ & secundum sensus intellectæ, mentem etiam possent offendere, nedum eam convincant, uti Mathematica demonstratio. Talia sunt vel maxima Religionis Mysteria, quale est Mysterium unitatis essentiæ & Trinitatis

(*a*) Polman. brev. Theol. part. 2. 2. n. 500.
(*b*) Rom. 14. 18.
(*c*) Sylvius in 2. 2. q. 1.
(*d*) 1. Tim. 5. 12.
(*e*) Sylvius loco cit.
(*f*) S. Aug de sancti virginit. c. 33.
(*g*) Act. 17. 31.
(*h*) Polman. part. 2. 2. n. 38.
(*i*) 1. Cor. 13. 13.
(*k*) Polman. ibid. n. 41.
(*l*) Gal. 5. 6.
(*m*) Jacob. 2. 17. & 26.
(*n*) Nicolaus de Lira in 1. Cor. 12.

Trinitatis personarum in Deo, Incarnationis verbi mysterium, in quo nobis proponit Deum hominem & Deum mortuum, & alia multa: at fides ea objecta adeò lucida efficit, ac certa, ut ne minima quidem in iis appareat difficultas; ac fidelis Christianas veritates ita persuasas habeat, ut auxiliante gratiâ ad eas credendas easque, etiam cum propriæ vitæ discrimine profitendas sit paratus; ut innumera testantur exempla, quæ proferunt Ecclesia nec non Traditio.

Fides, ipsique debita mentis perfecta subjectio à Christi temporibus ad nos usque in omnes pertransiit fideles, quibus annuntiata est, per duos amplissimos canales, scilicet per Scripturam sacram, cujus custos est & fida interpres Ecclesia, & per Traditionem: atque utrique adhærere intemeratè tenetur quilibet Christianus, si fidem suam integram illibatamque servare cupiat.

Agnoscimus, non novas à Deo in Ecclesia fieri revelationes in iis, quæ ad fidem pertinent, & Traditionem, quæ est verbum Dei non scriptum, illis pro scripturâ substitui; sed necesse est, ut triplex sit earum, quas docet traditio, veritatum conditio, uti demonstrat inclytus Vincentius Lirinensis, hoc est, ut fidelibus id tantùm proponant credendum, quod semper sæculis superioribus fuit admissum, absque interruptione, & in omnibus locis, in quibus reperitur aut reperta est Catholica Ecclesia.

Ex dictis modò colligendum, quòd, cùm Ecclesia quemdam proponit articulum; ut pertinentem ad fidem, quò orientem errorem hæresim-ve comprimat; tunc non novum condit fidei articulum, sed oppugnaram tantùm proponit veritatem, antiquam suam ac perpetuam fidem dilucidiùs ac distinctiùs exponendo.

In rebus fidei non exigi possunt ab Ecclesiâ nisi temerè, decisionum suarum testes; ut credantur; atque ut probatæ haberi debent ejus declarationes atque præcepta; quid cùm sit supremâ & infallibilis controversiarum judex; is in eam rebellaret, qui decisionibus ejus non obtemperaret aut de iis dubitaret, quia cùm loquitur, *vox est Domini super aquas: Deus majestatis intonuit super aquas multas* (a): hoc est, Spiritus ipse Sanctus per Ecclesiæ Organum cunctos populos alloquitur, qui sunt in hoc terrarum orbe, veluti in mari fluctus; *vox est Domini confringentis cedras... Libani*, hoc est, omnem mentis altitudinem ac superbam & fastidiosam humilians scientiam: denique *vox est Domini concutientis desertum... Cades*, id est, receptus illos, ubi frustraneus de rebus vanis labor suscipitur.

(a) Psal. 28. v. 5. & 6.

Ad Justificationem & salutem necessaria semper fuit fides in Deum remuneratorem; & à lapsu proto-plastæ Adami fides insuper in Christum Mediatorem.

Denique ad salutem necessaria semper fuit necessitate *medii*, ut loquuntur Theologi fides explicita Mysterii sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis verbi æterni, Redemptionis hominum per merita Christi, Resurrectionis generalis mortuorum, supplicii æterni omnium reproborum, ut dicetur in primâ decisione.

Ad hanc *Medii* necessitatem, accedit alia, quæ *præcepti* necessitas dicitur, in eo consistens, ut quis apprimè nôrit Symbolum Apostolorum, saltem quoad substantiam, Dei & Ecclesiæ præcepta, orationem Dominicam, nec non ea, quæ spectant ad illa Sacramenta, quæ suscepturus est; & sui statûs officia.

En qualis esse debet vera Christiani fides, ex quâ non nisi criminose, particeps fieri potest superstitionum Infidelium, Paganorum & Idololatrarum, & etiam falsæ hæreticorum religionis: neque enim sat est, ut quis interiùs & ex animo Christianas credat veritates; sed ex præcepto divino fidem suam corde & ore & operibus confiteri tenetur: unde Christianus à publico judice de religione suâ ac fide interrogatus, eam non minùs ore, quàm corde profiteri tenetur, neque eam quidem celare potest silentio, quod fidelibus scandalum aut aliquod fidei pareret detrimentum.

Fusiùs istæ exponentur veritates 1. octo censuris sequentium propositionum, quas tulêre comitia Cleri Gallicani an. 1700. contra novem, quas hic afferimus, propositiones, jam antè ab Alexandro VII. & Innocentio XI. proscriptas. 2. responsis ad octo particulares casus, ex quibus constat hic titulus. En propositiones, earumque censuræ,

VII. Propositio. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei & caritatis ex vi præceptorum divinorum, ad eas virtutes pertinentium.

VIII. Propositio. Satis est, actum fidei semel in vitâ elicere.

Censura. *Hæ duæ propositiones sunt scandalosæ; in praxi perniciosæ, erronea, fidei & Evangelii oblivionem inducunt.*

IX. Propositio. Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

Censura. *Hæc propositio scandalosa est,perniciosa,& Apostolicam fidei definitionem evertit.*

X. Propositio. Si à potestate publicâ quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri ut Deo & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

Censura. *Hæc propositio scandalosa est, præceptis Evangelicis & Apostolicis apertè contraria & hæretica.*

XI. Propositio. Religio Christiana est evidenter credibilis : Nam evidens est prudentem esse quisquis eam amplectatur : non evidenter vera ; nam, aut obscurè docet, aut quæ docet obscura sunt. Imo qui aiunt Religionem Christianam esse evidenter veram, fateantur necesse est, falsam evidenter esse. Infer hinc evidens non esse, 1. quod existat nunc in terris aliqua vera Religio. Unde enim habes, non omnem carnem corrupisse viam suam ? 2. Quod omnium quæ in terra sunt, veræ simillima sit Christiana. An enim omnes terras peragrasti, aut peragratas ab aliis esse nosti ? 3. Quod ab Apostolis & Dæmonibus manifestata fuerit divinitas Christi : id enim si doces ; docere te oportet, Christum manifestè Deum esse. 4. Quod afflante Deo fusa sint Prophetarum oracula : quid enim mihi opponas, vel si negem, illa fuisse vera vaticinia, vel affirmem, conjecturas ? 5. Quod vera fuerint quæ à Christo edita fuisse commemorantur miracula : quanquam negare hæc nemo prudenter potest.

Censura. *Doctrina, hac propositione contenta, impia est, blasphema, erronea, & inimicis Christianæ Religionis favet.*

XII. Propositio. Evidens nun est evidentiâ morali propriè dictâ & physicâ Religionem Catholicam esse veram.

Censura. *Hæc propositio, doctrinam superiori propositioni consentaneam continens, temeraria est, & in errorem inducens.*

XIII. Propositio. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

XIV. Propositio. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

XV. Propositio. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini.

Censura. *Hæ tres propositiones & in Deum remuneratorem, & in Christi Mediatoris nomen contumeliosæ sunt, erronea & hæretica.*

CASUS PRIMUS.

JODOCUM, Pastorem, qui Sabbathn Sancto præcepto de annuâ confessione satisfacere cupiebat : statim interrogavit Theotimus Parochus ejus de suo Catechismo, scire cupiens, nùm præcipua sufficienter esset edoctus Religionis mysteria. Jodocua verò Theotimi interrogatione offensus, ei quidquam aliud non respondit, nisi se generatim ea omnia credere, quæ fidelibus ad credendum proponit Ecclesia. Cui Theotimus retulit, ad salutem non sufficere talem fidem generalem, sed insuper in homine adulto requiri fidem explicitam plurium veritatum, quarum actus eliceret, non generatim & confusè, sed eas à se invicem specialiter distinguendo ; cui Jodocus respondens se de talibus ab aliis suis Confessariis nunquam fuisse interrogatum, è pœnitentiæ tribunali secessit.

Quæritur autem hac de re, utrum Theotimus in suâ perseverans sententiâ, & Jodocum admittere nolens ad confessionem, donec interrogationibus suis respondisset, imprudenter egerit ?

RESPONS.

Nedum in hac ipsâ occasione imprudenter egerit Theotimus, ut suo potiùs functus est officio, uti constat ea Doctrinâ Tridentini Concilii (a), & ea multis Scripturæ Sacræ testimoniis, ibidem relatis : quibus addi potest authoritas sanctorum Patrum ac speciatim sancti Augustini (b). Equidem sine errore defendi nequit, non teneri adultum ad habendam fidem explicitam alicujus mysterii Religionis. *Laicum non teneri ad aliquem fidei articulum explicitè credendum, sed satis est credere, quod credit Ecclesia, hæresis est damnata ab Inquisitoribus Arragoniæ ex præcepta Summi Pontificis*, inquit Victorellus, in suis in Toletum additionibus (c). Quo nixus fundamento R. D. Vicarius generalis Mechliniensis Diœcesis, Sede vacante, quinque sequentes propositiones, publice Lovanii 24. Martii & 25. Novembris an. 1711. propugnatas, an. 1712. condemnavit.

(a) Conc. Trid. sess. 6. c. 6.

(b) S. Aug. l. de Nat. & Gratia. c. 1. & l. 2. de peccat. meritis & remiss. c. ult.

(c) Andr. Victorellus in cap. 2. lib. 4. Toleti. de instruct. Sacerd.

Prima propositio damnata. *Fides explicita mysterii Sanctissimæ Trinitatis non est necessaria necessitate medii ad salutem : probabiliùs etiam promulgata Evangelio.*

Secunda. *Idem de mysterio Incarnationis, seu Christi.*

Tertia. *Actus spei probabiliùs non est necessarius necessitate medii ad salutem.*

Quarta. *De actu caritatis Dei super omnia, idem esto judicium.*

Quinta. *Fides explicita Dei, ut remuneratoris extrinseci est necessaria necessitate medii ad salutem, non tamen ut vindicis malorum.* Quas detestandas propositiones Romæ etiam fuisse damnatas non est dubium ; licèt ea de re nondum ad nos pervenerit Decretum.

Sed quoniam explicita quarumdam veritatum fides ad salutem omnino est necessaria, eas minutim exponendas necesse ducimus ; si priùs animadversum fuerit, 1. nonnullas esse, quarum fides actualis & explicita est tantùm necessaria necessitate præcepti ; alias verò necessitate medii, ut loquitur Schola. 2. Nullum hominem adultum, hoc est, qui rationis habet usum, à statu peccati ad gratiæ, id est justitiæ statum posse transire, nisi actualem & explicitam habeat veritatum fidem, quarum fides necessaria est necessitate medii : qualis est is, qui Infans baptizatus, post adeptum rationis usum notabili superstes est tempore, atque baptismi gratiam amittit ; nisi actu & explicitè mysteria credat, quorum actualem & explicitam fidem necessariam esse necessitate medii asserimus. Quibus observatis seorsim expendamus quæ sint veritates à Deo revelatæ, quarum fides actualis & explicita necessaria est necessitate medii. 1. Veritates illæ sunt, mysteria Sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis humanæ per merita mortis Christi, Resurrectionis, & æternæ beatitudinis, quibus addi potest mysterium Providentiæ Dei in homines.

Quod

Quod spectat ad mysterium Sanctissimæ Trinitatis explicitè adultus quisque credere tenetur. 1. adorandam hanc Trinitatem, unum esse Deum in tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu Sancto. 2. Veram inter tres illas personas intercedere distinctionem, quâ fit, ut una non sit altera, licet tres simul sumptæ eandem habeant essentiam seu naturam, & unus sint idemque spiritus omnimodâ & infinitâ perfectione excellens. *Verus Deus in* (tribus) *Personis Trinitas est, & in una natura unus est*, inquit Sanctus Fulgentius (a). 3. Tres illas personas esse æternas, hoc est, principio & fine carere, idque absolutâ necessitate: *Nemo alium præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate*, addit idem Sanctus. 4. Ab illis tribus Personis liberè productas res omnes creatas eodem plane modo conservari atque gubernari: *Neque enim sunt separabilia opera Trinitatis*, inquit Sanctus Augustinus (b), easque præsentes adesse ubique. 5. In possessione Summi Dei illius in tribus Personis omnem beatitudinis nostræ spem esse ponendam, si absque mortalis noxæ reatu & in gratiæ statu moriamur.

(a) S. Fulgent. l. de fide ad Petr.

(b) S. Aug. Enchirid. n. 38.

3. De mysterio Incarnationis Verbi æterni adultus quisque necessitate medii explicitè credere tenetur (c). 1. Secundam hanc Sanctæ Trinitatis personam nostram sibi copulasse naturam, *id est, corpus, animam, spiritum*, inquit Sanctus Augustinus (d), eamque humanitatem à Spiritu Sancto fuisse formatam in sinu Beatissimæ Virginis Mariæ, quæ proinde post partum Virgo permansit (e). 2. Ob hanc ineffabilem unionem verè affirmari posse, hominem esse Deum, & vicissim Deum esse hominem, qui vocatur Jesus Christus. 3. In illo Deo-homine unicam esse personam, in quâ unitur duplex, quam habet, natura, Divina scilicet & humana. 4. Personam hanc esse increatam & æternam, uti est natura Divina, à quâ non realiter distinguitur. 5. Christum Dominum, qui ab omni semper immunis fuit ignorantiâ & peccato, postquam cum hominibus per statutum temporis spatium conversatus est, iisque Evangelium suum promulgavit, mortem crucis subiisse, ac triduo post ex mortuis resurrexisse, ut nos à peccato ac æternâ damnatione liberaret, atque æternam nobis in Cœlo beatitudinem mereretur, quò ipse devictâ morte ascendit (f), & unde veniet, judicaturus vivos & mortuos, uti postea exponetur.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 7.

(d) S. Aug. lib de fide & Symbolo n. 8.

(e) Idem ibid. n. 8.

(f) Joan. 1. 28. & 29. S. Aug. Enchir. de fide, spe & carit. n. 112. & lib. de fide & Symbolo. n. 11. 12. & 13.

4. De Providentiâ tandem Divinâ necessitate medii credendum est explicitè 1. Deum in unoquoque homine animam creasse immortalem. 2. Ob peccatum ab Adamo primo homine commissum esu fructûs vetiti, omnem ejus prolem naturali viâ genitam contrahere reatum nascendi cum peccato, quod idcirco *originale* dicitur, & quo æternæ subjiciuntur damnationi. *Illud unum, quod originaliter trahitur..... obnoxios damnationi facit*, ait Sanctus Augustinus (g), quo nunc liberari nequeunt, nisi per Baptisma aquæ, quod primum inter Sacramenta locum obtinet, aut per Baptisma Sancti Spiritûs, quod consistit in sincerâ animi conversione, addito recipiendi, si possibile sit, Baptismatis aquæ voto; vel denique per martyrium, quod sanguinis Baptisma nuncupatur, ut docet Apostolus his verbis (h): *Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et alibi asserens, quod omnes homines sunt *naturâ filii iræ* (i), super quod dicit Augustinus, *id est, vindictæ*. 3. Mortuos omnes esse resurrecturos, alios ad vitam beatam in Cœlo, alios ad supplicium æternum in inferis, tam quoad corpus, quàm quoad animam. 4. Ob eam causam futurum esse generale judicium, cui præerit Christus cum majestate & potestate magnâ. 5. Adultum, licèt fidem habeat, ac Baptismo initiatus fuerit, inter beatos non posse annumerari, nisi Dei & Ecclesiæ mandata servaverit. 6. Mandata illa ab eo impleri non posse absque auxilio gratiæ (l); hoc est, absque auxilio supernaturali, quod à Deo enixè postulare debet. 7. Ad æternam damnationem sufficere vel unum mortale peccatum.

(g) S. Aug. cit. Enchirid. c. 50.

(h) Rom. 5. 12.

(i) Ephes. 2. 3.

(k) S. Aug. de fide & Symbolo. n. 23.

(l) S Thom. 2. 1. q. 2. art. 3. ad 1.

Hactenùs dicta in hoc articulo consentiunt cum Doctrinâ multorum Theologorum præcipuæ notæ; licèt reipsâ existiment alii permulti, tot veritatum ac mysteriorum, quæ explicuimus, fidem explicitam non esse necessariam necessitate medii: Sed priorem ideò sententiam amplectimur; quia, cùm agitur de rebus necessariis necessitate medii, non sufficit opinio probabilis vel etiam probabilior, relictâ tutiore, & quæ teneri potest; ut alibi dicamus.

Fatendum tamen cum Sylvio, quosdam rudiores, vel qui perfectum nondum rationis usum attigêre, licèt veritates modò expositas sub periculo damnationis explicitè credere teneantur, eas tamen distinctè scire non obligari, ut à Clericis aliisve, qui intelligentiâ sunt prædlti, exigitur. *Observandum tamen*, inquit hic Theologus (m), *rudiores non sic teneri hæc sublimia mysteria explicitè credere, quasi sub periculo damnationis obligentur ea omnino indistinctè intelligere; sed sufficit, quòd credant Patrem & Filium & Spiritum Sanctum esse verum Deum, etiamsi distinctè non sciant, quod sit una essentia in tribus Personis: & similiter quod credant Filium Dei, verum Deum & hominem, esse passum & mortuum pro nobis, etiamsi non noverint distinguere, quod sint duæ naturæ & una tantùm persona. Tenentur*, addit, *magis distinctam habere cognitionem pro ratione status & officii.* Idem quoque docet Sanctus Thomas his verbis (n): *Explicatio credendorum non æqualiter, quantùm ad omnes, est de necessitate salutis: quia plura tenentur explicitè credere majores, qui habent officium alios instruendi, quam alii.* At illud saltem constat eos omnes, quibus incumbit animarum cura, districtè teneri ad exponenda populis accuratè hæc omnia mysteria; quo munere si non fungantur, rigorosum eis manet à Deo judicium; neque enim ab Ecclesia fuit constitutum, fidei explicitæ quarumdam ex his veritatibus defectum alio quopiam suppleri posse medio, v. g. caritate; quamvis illud probabilitate non careat. Nostra igitur tenenda est Doctrina celeberrimorum Theologorum authoritate fulta, quamvis strictior videatur; cùm nullum unquam salutis periculum adire liceat.

(m) Fr. Sylvius in 2. 2. quæst 2. de fide art. 7. & 8.

(n) S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 6. ad 1.

5. Ad veritates revelatas, quarum necessitate medii fides explicita requiritur, accedunt etiam speciales quædam veritates, quarum fidem explicitam habere necessitate præcepti adulti quidam tenentur: quare eas ex contemptu aut negligentiâ ignorare nequeunt absque reatu notabilis delicti. Tales sunt veritates articulorum Symboli Apostolici, saltem quoad substantiam, Decalogus (o), Ecclesiæ Præcepta, & Oratio Dominica, nota quoque debent esse Sacramenta, quæ suscipiuntur, nec non statûs sui officia (p), inter veritates explicitè ab adultis necessitate præcepti credendas eas recenset sanctus Bonaventura (q), quas ex institutis à se solemnitatibus, aut ex Sacerdotum functionibus Ecclesia manifestat; quales sunt nativitas, Resurrectio & Ascensio Christi Domini, nec non festum ipsius corporis. Talis est etiam Confessionis usus, quo adultus quisque concessam Presbyteris remittendi peccata potestatem explicitè credere tenetur. *Ad illos autem tenentur explicitè credendos*, inquit hic sanctus Doctor, *quos manifestat eis non solùm prædicatio, sed etiam Ecclesiasticus usus & consuetudo, sicut est.... de Nativitate*

(o) S. Th. q. disputat. q. 14. de veritat. art. 11.

(p) Conc. Agathem. c. 13. in c. *Symbolum* 56 de consecrat. dist. 4 Conc. Laodic c. 46. in can. *Baptizandos*. 58. ibid. Mart. Brochar. 2. 4. in can. *Non liceat* 59. ibid. S. Leo serm. 11. de pass. Dominic. S. Th. 1. 2. q. 76. art. 2. 10 corp. & 21. q. 2. art. 5. 6. 7. & 8. Catechism. Rom. in præfat. Suarez disput. 15. & plures alii apud eum.

(q) S Bonav. in 3. dist. 25. art. 1. q 3. in conclus.

tivitate, Passione, Resurrectione & peccatorum remissione, quas cognoscere possunt ex ipsis solemnitatibus quas Ecclesia celebrat, & ab ustibus Sacerdotum; & ideo ab eorum cognitione & notitiâ nullus ratione utens excipitur, nec ignorantiâ excusatur: quia non potest esse talis ignorantia sine negligentiâ & contemptu. His omnibus addit etiam Sylvius (a), veritates quaslibet, à Pastoribus & Concionatoribus propoui folitas in hæreses seu errores, quæ veræ fidei puritati opponuntur.

(a) F. Sylvius. q. s. de fide conclus. 8. & tom. 3. pag. 27. edit. Antverp.

CASUS II.

Thucydides, Sancti Gobinieni Parœciæ in Sylva positæ Parochus, incolas ejus sibi Parœcianos habet, homines Lignarios, Carbonarios, aliosque hujusmodi rudes atque agrestes, quorum plerique neque Symbolum nôrunt, neque mandata Dei; adeò supina est & crassa eorum ignorantia. Nunquid Paschali tempore eos absolvere potest, præsertim, si ea se addiscere velle promittant?

Respons.

Parochus iste homines hujusmodi absolvere nequit, cùm ignorantiâ culpabili præcipua Religionis mysteria ac præcipuas Christianæ vitæ regulas in Symbolo ac mandatis divinis contentas ignorent.

Certum quidem est, multos inveniri, qui ea distinctè & ad verbum recitare non possunt, quòd ea à teneris annis edocti, confusè tantum & imperfectè reminiscantur, & qui tamen absolvi possunt, utpotè ritè dispositi, modo consentaneam regulis Evangelii & fidei principiis vitam agant. *Symbolum Apostolorum*, inquit una ex Constitutionibus Diœcesis Lingonensis an. 1404. *& omnes articulos fidei in eo comprehensos debent scire omnes Christiani & firmiter credere: & quemadmodum Sacerdotes, præcipuè Curati, debent articulos illos distinctè & explicitè scire: Laïcis verò sufficit, quod sciant illos, & credant implicitè; id est, quod credant omnes illos articulos quos sancta Mater Ecclesia credit.* Sed non idem de iis dicendum, quorum ignorantia est culpabilis; nam priusquàm absolvantur, cogendi sunt ad discendum Symbolum & orationem dominicam, ipsis jejunia aliamve pœnam in negligentiæ suæ satisfactionem injungendo. *Symbolum, quod est signaculum fidei*, inquit Moguntinum Concilium an. 813. ab Riculpho Archiepisco habitum, sedente Leone III. Papa & imperante Carolo Magno (b) *& orationem dominicam discere semper admoneant Sacerdotes populum Christianum; volumusque, ut disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, sive in jejunio, sive in aliâ castigatione emendentur.* Sanctus Carolus in quinto suo Concilio an. 1567. (c) hanc etiam constitutionem emisit: *Omnibus animarum curatoribus & cæteris Confessariis, sive secularibus sive regularibus, in virtute sanctæ obedientiæ id præcipimus, ut faciant, antequam confessiones audiant, orationem dominicam, Angelicam salutationem, Symbolum fidei & 10. præcepta Dei, quæ decaloge continentur, ut pœnitentes recitent, ac ipsis audientibus referant.* Quo manifestum fit, quàm indignos absolutione illos Ecclesia existimârit, qui res ad salutem ita necessarias ignoraverint.

(b) Concil. Mog. an. 813. can. 45.

(c) Constit. Mediol. 1. parte. art. 2.

CASUS III.

Antanor in publicis Theologiæ Thesibus contra Armandum earum defensorem disputans, omni argumentorum genere probare conatus est, nullam propositionem fide divinâ seu Theologicâ esse credendam, nisi in Concilio Oecumenico fuisset definita; contrarium propugnavit Armandus. Cujus & veritas?

Respons.

Pro Armando stat veritas; quia Universalis Ecclesiæ dispersæ par est in suis de doctrinâ judiciis infallibilitas, atque congregatæ in Oecumenico Concilio; quod facilè probari potest authoritate Sancti Augustini, (d) qui in duas Pelagianorum scribens Epistolas probat, non esse necesse, ut Oecumenicum congregaretur Concilium, ut isti postulabant, ad damnandos eorum errores, qui tam apertè Scripturæ, & omnium sæculorum Traditioni erant adversi, & multos eorum similes errores jam absque Concilio fuisse damnatos. *Aut verò congregatione Synodi opus erat*, inquit Sanctus Doctor, *ut aperta pernicies damnaretur: quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi Congregatione, damnata sit: cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multòque sint atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.* Quibus subjungit gratiæ Doctor; *Verùm istarum superbia, quæ tantum se extollit adversùs Deum, ut non in illo velit, sed potiùs in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur.*

(d) S. Aug. lib. 4. contr. 2. Epist. Pelagian. c. 1. 2. seu num. 34.

Altera, quæ pro Armando afferri potest, probatio est censura lata 18. Junii 1644. à sacra facultate Parisiensi in Authorem, qui eandem cum Antenore doctrinam proponere ac tueri ausus fuerat. Hic Author erat Theophilus Brachet Dominus de la Milletiere, cujus liber erat inscriptus *Verus Pacificus &c*; in quo propositiones, quas damnavit Sorbona, his enuntiabantur terminis: „ non erit necesse, ut Apostolica Sedes consulatur, & alibi quæratur ejus authoritas, nisi ubi „ judicium ejus consulari nequit, secundum verum solumque statum, in quo omnes ipsius decisiones sunt infallibiles, scilicet in Concilio „ Oecumenico..... Ecclesia nihil novi molitur, „ nisi cùm agit per definitiones suas ac determinationes in Conciliis generalibus, in quibus patefit & declaratur unanimis Ecclesiæ consensus; „ & quod nunquam aliter agit nisi per definitiones „ Conciliorum suorum generalium„. En germanus illius Authoris sensus è Gallico in latinum accuratè redditus. Hæc autem fuit Sorbonæ censura. *Hæ propositiones, in quantum infallibilitatem Ecclesiæ universali, in nullo alio statu, quam in solo Concilio Oecumenico congregata tribuunt, & ipsam aliquo tempore legitimi usus pœnitentiæ cognitione caruisse supponunt, temeraria sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosa & hæretica.* Ita refert Bail in suo Apparatu Conciliorum.

Tertia probatio ducitur è libro, cujus Author *Petri Aurelii* nomen sibi adscivit (e), quique in comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1646. magnis probatus est encomiis: sic enim loquitur hic Author in sententiam, quam tueri contendit Antenor. *Hæresibus non paucis similiter contigit, ut nimirum ab unius provinciæ aut regni Episcopis damnata sint, cæteris consensu solum tacito, non Synodalium decretorum authoritate suffragantibus. Sic enim Eusthatianos, quos Synodus Gangrensis damnavit, non legimus ab aliarum Provinciarum Conciliis, apertè deinde damnatos. Idem Aërianis, Collyridianis, aliisque accidit, quos præter locorum, ubi exorti sunt, Episcopos, non constat ab aliarum regionum Synodis rejectos esse; sed universali Ecclesiæ consensione, quæ sensim sine sensu inoleverit exauctoratos, quemadmodum singulorum postmodum Patrum scriptis declaratum est.* Exempla, quæ affert hic Author, tot sunt argumenta quæ nullâ possunt responsione confutari.

(e) Petrus Aurelius pro Epistola Illustrissim. ac Reverendissim Galliæ Antistitum ad nonam hyperbol.

CASUS IV.

Eleutherius, recèns Prædicator, dùm Panegyricâ oratione sancti cujusdam quarto sæculo viventis merita extolleret, inculcavit, dubiam alicui non posse esse beatitudinem ejus, nisi is vel in fi-

dem

dem Theologicam delinqueret, vel in hæresim incurreret. Cùm verò eum postridiè factâ ejus oratione auditâ adiisset Clearchus, declaravit, sibi penitùs incertam videri propositionem, quam protulerat, nihilque ad divinam seu Theologicam fidem pertinere, nisi quod à Deo Ecclesiæ immediatè fuit revelatum. Atqui Deus, subjungit Clearchus, Ecclesiæ suæ sancti hujusce beatitudinem non revelavit, cùm doceant Theologi, nihil a Deo immediatè revelari ab obitu Apostolorum usque ad consummationem sæculi; quandoquidem fide theologicâ veritates ab ipsis Apostolis tali modo non creditas nos aliter credere teneremur. quod contrarium est doctrinæ Sanctorum Ambrosii, Anselmi atque Sancti Thomæ (a).

(a) Ambros l. de institut. Virginis c. 7. S. Anselm. de excellent Virginis. c.7. S. Thom. 2.2.q.1. art.7.

Illud autem Clearchi ratiocinium confutans Eleutherius respondit, quòd, si beatitudo Sancti, quem laudarat, non esset de fide theologicâ, de eâ proinde dubitare fas esset: quod quidem absque peccato fieri non posse asseruit. Cui jam amborum favet veritas?

RESPONS.

Clearchi tenenda est sententia in Eleutherium: certum est enim, eas tantummodò fide divinâ credendas esse veritates, quas in Scripturâ & Traditione contineri definiit Ecclesia. Hinc docuit peritus Theologus, (b) certitudinem, quæ visione beatificâ continetur, fidei divinæ certitudini non prævalere; quia, inquit, tàm impossibile est, ut Deus testimonio suo nos inducat ad credendum falsum, quàm impossibile est, ut beatos in errorem inducat circa ea, quæ ipsis per intuitivam adorandæ essentiæ suæ visionem manifestat; cùm Deus mentiri nequeat, quia est ipsa sanctitas, nec falli, quia novit omnia. Si igitur veritatem quandam immediatè Deus non revelavit, fide Theologicâ eam credere non possumus; & si ob humanam prædicatorum aut doctorum tantùm authoritatem, non verò præcisè ob authoritatem divinæ revelationis aliquam credamus veritatem, aliter quàm fide Theologicâ ipsi assentimur. Quâ in re maximi est momenti non errare, habitâ eorum ratione, quæ de fide istâ Theologicâ diximus.

(b) Ysambert. disput. 23. a. 7.

Quamvis autem fide divinâ illud tantùm credi debeat, quod in Scripturâ aut Traditione continetur, acutè tamen observat Petrus Aurelius (c), concta quæ ab Ecclesia fuere definita; sine errore in dubium revocari non posse, quantumvis aliquando sine hæresis reatu iisdem queat contradici: ex quo manifestum fit, non sine causâ præter fidem divinam & purè humanam, aliam quoque admitti, quæ dicitur Ecclesiastica, quæ omnem excedit humanam certitudinem. En verò propria Theologi à nobis laudati verba (d): *Disce, non omnem propositionem erroneam Dei verbo, seu scripturæ contrarium esse. Quicquid enim consensui Ecclesiæ adversatur, semper erroneum, non semper hæreticum, aut Dei verbo contrarium est: quia non omnis Ecclesiæ consensus certo Dei verbo scripturâque continetur, aut fidem prorsus catholicam continet, etsi certitudinem habeat omni humanâ majorem; ideoque illi obstrepere erroneum.* Cujus rei posteà exemplum subdit hic Doctor: *Beatam Virginem Dei-param corpore simul & animâ in cælum ivisse, verissima doctrina est, Ecclesiæ consensu fulta; non tamen omnino Catholica fides; nec qui eam neget, ut erroris reus, sic hæreseos erit, aut Dei verbo refragabitur, in quo eâ de re nihil extat. Multa sunt ejusmodi &c.*

(c) Petr. Aurel. loco cit.

(d) Petr. Aurel. loco sup. cit.

Constat ex dictis 1. errasse Eleutherium, & Clearchi sententiam absque peccati discrimine teneri posse. 2. peroptandum esse, ut qui concionari aut alios docere satagunt, nihil unquam profiterentur, nisi quod penitus sibi notum esset.

CASUS V.

PASCHASIUS, recens Sancti Alexii Parochus, inter Missarum Solemnia Parochianos suos familiariter de fide alloquens, protulit, primæ hujus Theologicæ virtutis praxim ratione utentibus & sufficienter Religionis mysteria edoctis, non minùs, imò magis in aliquo sensu esse necessariam, quàm ipsum Baptismi Sacramentum. Parœciæ Dominus, qui tùm præsens forsan aderat, hujusmodi propositione offensus, rem duobus suis amicis declaravit, atque addidit, in Parochum illum meritò novitatis in Doctrina sua ac nimiæ in morum disciplina rigiditatis cadere suspicionem. An absque peccato ita de Parocho suo loqui potuit iste?

RESPONS.

Parœciæ Sancti Alexii Dominus procul-dubio ita in Parochum suum loquendo peccavit; non solùm quia tali sermone caritatis præceptum violavit; sed etiam quia rem falsam protulit, ipsum novitatis ac damnabilis morum disciplinæ insimulans: Parochus enim ille id tantùm asseruit, quod Sanctus Paulus, Alcuinus Author sermonis, qui Sancto Augustino adscribitur, Sanctus Bernardus ac Tridentina Synodus docent, (e) atque iis ducibus Theologi omnes, conformiter ad Evangelium. *Cùm bis me, aut errare, aut sapere fateor*, inquit Sanctus Bernardus, *credens & ipse solâ fide hominem posse salvari, cum desiderio percipiendi Sacramentum: si tamen pio adimplendo desiderio mors anticipans, seu alia quæcumque vis invincibilis obviarit. Vide etiam, ne fortè Salvator, cùm diceret:* qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, *cautè & vigilanter non repetierit*: qui verò baptizatus non fuerit; *sed tantùm*: qui verò non crediderit, condemnabitur: *nimirùm innuens solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsâ sufficere nihil.*

(e) Ad Hæb. c. 11. Conc. Trident. sess. 6. c. 7. & 8. Alcuinus lib de temit. apud S. Aug. serm. 38. de tempore. S. Bernard. Epist. 77. in hæc verba. *Qui crediderit*, &c. marc. 16.

CASUS VI.

Cùm PAROCHI, cæterique decanatûs Sancti Gratiani diœcesis cujusdam ad colloquium convenissent, in quo præcipuæ de fide agebantur quæstiones, in varias abiere sententias de tempore, quo illius actus eliciendi urget præceptum. Hierotheus, Sancti Urbani Parochus asseruit, satis esse, si triplici diverso tempore actus fidei elicerentur circa veritates, quæ actu & explicitè credi debent. Primum est, cùm quis ad rationis usum pervenit, atque revelatas à Deo, & ab Ecclesiâ propositas veritates sufficienter edoctus est. Alterum est, cùm in patenti versatur mortis periculo. Tertium; cùm quis contra fidem tentatur, nec aliter superari potest tentatio. Philastrius, Sancti Callixti Parochus, cum Hierotheo consensit, triplici illo tempore urgere præceptum eliciendi actus fidei; sed insuper addidit, illud idem obligare, saltem per accidens, in multis aliis casibus, quamvis idipsum nec per sacram Scripturam nec per Traditionem eâ manifestum foret ratione, quæ esset optanda. *Justus autem*, inquit, docente Apostolo (f) *ex fide vivit*: Num igitur satis est, subjunxit, homini, qui annis quadraginta aut quinquaginta vivit, bis terve per totam vitam suam id ipsum ad praxim adducere, à quo pendet vita sua spiritualis, ac proinde salus propria? quid dicendum de hac difficultate, & cui jus ex his duobus Parochis?

(f) Rom. 1.

RESPONS.

Existimamus, eum, qui tribus ab Hierotheo designatis temporibus actus fidei elicit, & insuper, cùm ad eosdem per accidens tenetur, ut asseruit Philastrius, præcepto divino satisfacere de fide Theologicâ. Is autem ad eliciendum actum fidei per accidens tenetur, cùm aliter quid facere ritè nequit, quod perficere intendit. Unde si quis teneatur ad producendos actus spei aut caritatis Theologicæ, actum fidei præmittere debet, quia ritè produci nequeunt actus spei & caritatis, nisi eos antevertat fides actualis.

2. Actualis quoque ob eandem rationem necessoria est fidei Sacramenti, quod quis suscipere intendit. 3. Cùm imminet obligatio orandi Deum, cùm absque fide invocari nequeat juxta hæc Apostoli verba (a): *Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt?* Et conformiter ad hæc alia Sancti Jacobi (b): *Postulet autem in fide nihil hæsitans;* unde Augustinus, *si fides*, ait, *deficit, oratio perit*: Et iterùm: *Non enim orat nisi fides* (c). 4. Cùm adest obligatio fidem suam exteriùs manifestandi: tunc enim testimonium illud, nisi comitem haberet veram fidem interiorem, mera esset & nefaria hypocrisis.

(a) Roman. 10. 14.

(b) Jacob. 1. 6.

(c) S. Aug. serm. 115. de verbis Evang aliàs 36. de verbis Domini. c. 1. & serm. 168. aliàs 17. ex Homil. 50. n. 5.

Hinc colligimus, salvâ Hierotheo debitâ reverentiâ (quia præcisè hactenùs dicta non negavit) Philastrii tenendam esse sententiam, quòd defenderit, fusiùs explicandam esse adulti obligationem de eliciendis frequenter actibus fidei.

Cæterùm juvat observare 1. à multis fieri actus fidei, etsi accuratè fidem definire non norint; atque idem dici posse de aliis duabus Theologicis virtutibus: Unde isto nixus fundamento dicebat Author imitationis Jesu Christi (d): *Opto magis sentire compunctionem, quàm scire ejus definitionem.* 2. A Bonacina atque Duvallio Sorbonæ quondam Professore (e), nostram parumper mitigari sententiam: quæ mitigatio ad conscientiam non est tuta.

(d) Thomas à Kempis lib. 1. de imit. Christi c. 4.

(e) Bonacin. de 1. præcepto Decal. disput. 3. q. 2. puncto 2. Duvallius q. 2. de actu interno fidei art. 6.

CASUS VII.

Durandus verè omnes Catholicæ credit Religionis articulos; sed de transsubstantiatione parumper hæsitat, ac timet, ne clarè ac certò articulum hunc Deus revelârit. An ex tali dubio fit conscius mortalis peccati in fidem?

Respons.

Falsum supponitur in casu proposito, cùm asseritur, verè à Durando omnes fidei Catholicæ articulos credi. Cùm enim fides sit virtus Theologica, ac supernaturalis, quâ Deo credimus & omnibus quæ Ecclesiæ suæ revelavit, eò quòd certi simus, eum esse primam veritatem, qui nec falli ipse, nec quemquam fallere potest; cùmque sit fides, definiente Apostolo (f): *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*; certò affirmari nequit, in casu proposito Durandum veram habere fidem, cùm incerta sit fides ejus & dubio voluntario & consequenter nefario annexa. *Dubius in fide, infidelis est*, ait Decretalis Stephano I. Summo Pontifici adscripta (g): Hinc ab Innocentio XI. proscripta est opinio contraria, quam temerè effutierant Casuistæ quidam, Decreto suo die Jovis 2. Martii an. 1679. in quinquaginta quinque propositiones morales lato, inter quas 21. veritati, quam asserimus, est contraria: En ipsius verba: *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis: imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus* (h). Quam propositionem, uti ceteras, damnavit hic Summus Pontifex, ac prohibuit, ne defenderetur indictâ excommunicationis *ipso facto* pœnâ, cujus absolutio Apostolicæ Sedi est reservata, excepto solùm mortis articulo.

(f) Heb. 11. 1.

(g) Cap. *Dubius*. 1. de hæreticis &c. lib. 5. tit. 7.

(h) 21. ex 65. proposit. damnat. ab Innoc. XI. 2. die Martii 1679.

Colligendum itaque, conscium mortalis peccati fieri Durandum, qui in dubio voluntario de articulo transsubstantiationis perseverat.

Altera quoque proponi potest difficultas, utrùm videlicet is, qui dubitat de articulo fidei, quem novit ab Ecclesia fuisse definitum tanquam revelatum à Deo, ex hoc solo dubio in excommunicationem incurrat. Ad quam difficultatem respondendum, quòd si dubium sit tantùm internum, tunc per illud excommunicationem non incurri; quia Ecclesia *non judicat de occultis*, ut loquitur Tridentinum Concilium: Sed si dubium suum exteriùs quis manifestet, *cum pertinacia*, uti ait Toletus (i), tum excommunicatione in hæreticos latâ is ligatur: *Est autem pertinacia*, addit hic Author, *quando homo scit aut scire debuit & potuit aliquid esse contrarium Scripturæ Sanctæ, aut ab Ecclesiâ damnatum & ei adhæret assensu.* Quod ex multis probat Decretalibus, quas hic referre non est necessum.

(i) Tolet. l. 1. c. 19. n. 1.

CASUS VIII.

Bertarius Mercator, Religionis suæ satis gnarus, sed qui humanioribus tantùm Litteris operam dedit, illud habet domicilium, in quo commoratur Calvinista, qui hoc unum ambit, ut eum ad disputationem inducat de rebus controversis, quales sunt præsentia realis Christi in Eucharistiæ Sacramento, Confessio, Purgatorium & invocatio Sanctorum. Bertarius vir & judicio pollens, & multâ lectione sæpè sæpius cum eo absque ullo proventu de articulis istis disputat. Nunquid id ipsum potest absque peccato?

Respons.

Præsupponenda est certa, quam proponit sanctus Augustinus, regula (k), hæreticorum videlicet disputandi pruriginem ex solâ suâ tantùm oriri pervicaciâ, nec non desiderio ac præsumptione superandi atque ad extremas adigendi angustias fideles ipsos, quò eos seducant. *Non enim disputare amant hæretici*, inquit Sanctus Doctor, *sed quoquo modo superare impudentissimâ pervicaciâ.*

(k) S. Aug. 15. contra Faustum c. 12.

Quo supposito dicimus, Bertarii zelum ad disputandum cum dicto Calvinista, non esse secundùm scientiam, sed omnino imprudentem; cùm omni studiorum ope ad tuendam doctrinam destitutus periculum subit, de quibusdam saltem dubitandi articulis, de quibus est controversia, ac minùs firmiter standi in fide: quandoquidem is sit mos hæreticorum, ut Scripturæ tantùm quædam afferant testimonia, quæ ad sensum suum detorquent & interpretantur, ut alios in errorem pari secum lapsu adducant. *Scripturas obtendunt*, inquit Tertullianus (l), *hac suâ audaciâ statim quosdam movent. In ipso verò congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt.* Illi verò, qui in studiis parumper sunt provectiores, captiosis tantùm utuntur ac falsis argumentationibus, quæ omne habent venenum quo ipsi inficiuntur. *Omnem vim venenorum suorum in dialecticâ disputatione constituunt*, ait Canon antiquus (m), *quæ Philosophorum sententiâ, definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi.*

(l) Tertul. lib. de præscript. c. 25.

(m) Can. Omnem. 6. dist. 37.

Hinc à Summis Pontificibus atque Conciliis vetitum est Laïcis sub anathematis interminatione, ne cum hæreticis de articulis ad fidem Catholicam pertinentibus, seu publicè, seu privatim disputarent. *Inhibemus quoque*, inquit Alexander IV. (n), *ne cuiquam Laicæ personæ liceat publicè vel privatim de fide Catholicâ disputare. Qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Bertarius igitur nullâ cum illo hæretico necessitudine teneri absque justâ necessitate, imò eum devitare debet, suadente Apostolo (o), *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: sciens quia subversus est qui ejusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio judicio condemnatus.*

(n) Alex IV. in c. *Quicumque*. 2. §. 1. de hæreticis in 6.

(o) Tit. 3. 10. & 11.

Clerici etiam, qui eâ se non noverint esse peritiâ, ut hæretico os obstruant, cum eo disputationis aleam adire non debent, quoniam, ut ait sanctus Hieronymus (p), *De hæreticis manifestus est sensus, quod sophismatibus suis & arte dialecticâ sæpè opprimant Ecclesiasticos.*

(p) S. Hieron. ad c. 5. Ose. in can. *Transferuntur*. 33. 24. q. 2.

Vide Religio.

FISCUS.

F I S C U S.

Vide { REUS. ILLEGITIMUS. }

FORI & NUNDINÆ.

Vide { DOMINICI ac FESTI DIES Casus V. XI. & XII. }

F O R N I C A T I O.

TErminus iste, FORNICATIO, sæpè in Scripturâ Sacrâ analogicè sumitur pro Idololatriâ, aliisque ab ea indivulsis criminibus. Sumitur etiam pro hæresi, & aliâ quâlibet fidei Deo debitæ infractione.

Terminus iste in jure generalis est, & sæpè sumitur ad significandam quamlibet actionem carnalem & nefariam, qualia sunt adulterium, incestus & sacrilegium, de quibus suo loco. Hic autem de eo dicimus secundùm proprium intellectum, qui hac definitione continetur: *Fornicatio est carnalis copula soluti cum solutâ corruptâ.*

Verbis istis, *soluti cum solutâ*, intelliguntur personæ duæ, quæ nec matrimonio, nec voto castitatis, neque ullo Ordine Sacro, neque consanguinitate aut affinitate conjunguntur. Cùm enim ambæ aut una ex illis matrimonio junguntur, tum earum crimen, adulterium nominatur; si voto aut Ordine Sacro ligentur, tunc sacrilegium, siverò consanguineæ sint aut affines, tunc incestus dicitur.

Additur, *corruptâ*, hoc est, quæ non sit virgo, ut distinguatur fornicatio ab eo crimine, quod propriè *stuprum* dicitur, quodque definitur: illicita defloratio virginis invitæ: aut *Claustri virginalis corruptio per copulam carnalem illicitam.*

Fornicatio prohibetur jure naturali & divino (*a*), neque unquam à mortali peccato excusari potest, dicente Apostolo (*b*); *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

In comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1700. habitis, damnata est duplex propositio erronea, 42. videlicet & 43. inter 127. quæ fuère præscriptæ, quarum prima ad hunc titulum, & altera ad adulterium attinet. En prioris verba, simul & censura.

(*a*) 1. Cor. 6. 9. 10. 15. & Gal. 5. 17. & 2. seq. Ephes. 5. 5.
(*b*) Gal. 5. 22.

PROPOSITIO XLII.

Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se, nullam involvere malitiam; & solùm esse malum, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum esse videatur.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta, scandalosa est, perniciosa, castarum & piarum aurium offensiva & erronea.

CASUS PRIMUS.

BERTOLOUS, qui Paulinam corrupit, & cum eâ fornicatus est ob falsas pecuniæ promissiones, & importunas ac vehementes contentiones; tenetur-ne eam in uxorem ducere, cùm paris sint ambo conditionis, aut saltem eam dotare, quòd omni viciniæ notum sit eorum peccatum, quamvis puellæ illi se nupturum non promiserit?

RESPONS.

Cùm importunæ & vehementes contentiones eæ non dicantur, quibus puella honesta facilè resistere potest, sed illæ, quas dolus aut timor comitantur, & quæ proinde graviter minuunt libertatem, & aliquatenùs ad vim accedunt; Existimamus, Bertoldum, qui fraudem ac mendacium vehementibus suis contentionibus ad Paulinam corrumpendam conjunxit, teneri tum in foro interno tum externo ad illam uxorem sibi sumendam, ut injuriam ipsi illatam, & ortum inde scandalum resarciat; aut saltem ad eam dotandam, si qua justa hanc ei nubendi causa remittat obligationem, ita ut hoc modo illatum ipsi damnum restituat, & mediante illâ dote non minùs feliciter corrupta, quàm si esset virgo, nubere possit. Ita sentit Sanctus Antoninus (*c*), his verbis: *Si autem seduxit* (virginem) *putà promissionibus & mendaciis, non videtur fuisse voluntarium. Invitam ergo & seductam si constupravit, injungendum est sibi, ut satisfaciat ad arbitrium boni viri. vel cum ea componat.*

(*c*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Eandem rem docet Toletus dicens (*d*): *Obligat autem stuprum aliquando ad restitutionem. Cùm enim quis virginem coegit violentiâ, vel importunis precibus, tenetur illam ducere aut dotare.... ut possit alteri nubere ita honoratè, ac si esset virgo. Si autem falsis persuasionibus ipsam decepit, ad idem tenetur.* Quod probat hic Author ex duabus Decretalibus (*e*), quarum prior ob Exodo deprompta (*f*), his verbis enuntiatur: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam & habebit uxorem. Si verò pater virginis noluerit, reddet pecuniam, juxta modum dotis, quâ virgines accipere consueverunt.* Altera est sancti Gregorii Magni, ad Episcopum Sipuntinum in Regno Neapolitano scribentis, cujus hæc sunt verba: *Pervenit ad nos, quod Felix quandam Virginem stupro decepit: quod si verum est, quamvis esset de Lege plectendus, nos aliquatenùs Legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus, ut, aut quam stupravit, uxorem habeat, aut, si renuendum putaverit, corporaliter castigatus excommunicatusque, in Monasterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur.* Ita quoque Navarrus (*g*).

(*d*) Fr. Tolet. instruct. Sacerdot. l. 5. c. 21. n. 1.
(*e*) Cap. *Si seduxerit.* 1. & cap. *Pervenit* 2. de adulteriis & stupro l. 5. tit. 16.
(*f*) Exod. 22. 16.
(*g*) Navarr. Man. c. 16. n. 17.

CASUS

CASUS II.

Leopoldus, ſub falſis matrimonii promiſſionibus Cæciliam corrupit, bonæ anteà apud omnes famæ puellam. Tenetur-ne in conſcientiæ foro eam ſibi uxorem ſumere, cùm ſint ambo æqualis conditionis?

Respons.

Duplici de causâ tenetur Leopoldus ad ducendam Cæciliam in caſu propoſito. Prior eſt, ob ſcandalum ipſi illatum, & quod ex eo ipſa patitur, damnum; cùm nulla ſubſit potioria reſtitutionis via, quàm ut puellam hanc ducat, quam ſuo privavit honore, ac decepit, nec ipſa aliam accipere velit reſtitutionem. *In tali caſu*, inquit ſanctus Thomas (*a*), *ſponſus tenetur eam ducere in uxorem, ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis.* Idem aſſerit ſanctus Antoninus (*b*): *Si promiſiſſet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, ſervet promiſſum.*

(*a*) S. Th. in 4 diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

(*b*) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Altera ratio, quâ tenetur Leopoldus ad ducendam Cæciliam, eſt, quia juxta commutativam juſtitiam corruptor conſenſum ſuum & corpus tradere tenetur, corruptæ conſenſum & corpus pariter accipiendo; in hoc enim propriè conſiſtit contractus, *do ut facias*, unus ex illis, qui in jure *contractus innominati*, dicuntur; qui cùm à Cæciliâ fuerit perfectus, eodem planè modo à Leopoldo debet perfici. Quod confirmari poteſt paritate debitoris, qui creditori ſuo rem unam pro aliâ debitâ nequit ſubſtituere ad ſolutionem, ut ait Lex (*c*). Cùm igitur conſenſus ſui atque corporis debitor ſit Leopoldus erga Cæciliam, quæ ſuum tradidit, dicendum, quòd, ad amuſſim loquendo, aliam ipſi rem is tradere non poteſt, niſi ipſa ſpontè velit.

(*c*) L. *Mutuum*. §. 2. ff. de rebus creditis.

Ita communiter ſentiunt Authores, qui eâ de re egêre. *Si rurſus promiſit illam ducere, aut cum juramento, aut ſine illo, quamvis non intenderit illam ducere, tenetur tamen ſub mortali ducere, ſi pater illius voluerit, aut ipſa.* Ita Toletus (*d*). *Si promittit, ſe ducturum eam*, inquit Navarrus, *ſive promittat ex animo vero, ſive ad decipiendam eam ficto, obligatur ad implenda promiſſa tam in interiori, quàm in exteriori foro.*

(*d*) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerdot. lib. 5. c. 11. n. 1.

Confirmari poteſt hæc deciſio verbis Exodi, ex quibus conſtat prima Decretalis, quam in reſponſione ad primam difficultatem retulimus, nec non iſtis Deuteronomii (*e*): *Si invenerit vir puellam Virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit, dabit qui dormivit cum ea patri puellæ: quinquaginta ſiclos* (*f*) *argenti, & habebit eam uxorem.* Et quamvis præceptum illud Moſaïcæ legis non obliget ſub Evangelicâ niſi quatenùs naturali æquitati & Eccleſiæ regulis conforme eſt, ut aſſerit Sylveſter (*g*) exponens ſanctum Thomam, qui illud in probationem allegat (*h*): Certum eſt, illud præſertim obtinere in præſenti deciſione, cùm juri naturali ſit omnino conſentaneum, illudque tanquam regulam adoptârit Eccleſia in Decretali ſuperiùs laudatâ; & conſtituat ſanctus Gregorius (*i*), ut qui illi obtemperare recuſaverit, corporaliter caſtigetur, nec non excommunicetur.

(*e*) Deuteron. 22. 28. & 29.

(*f*) Cujuſlibet ſicli pondus erant duæ dragmæ, & pretium cujuſlibet drachmæ tres aſſes cum dimidio monetæ Gallicæ. *Morerì.*

(*g*) Sylveſter. v. *Luxuria*. n. 5.

(*h*) S. Th. 2. 2. q. 154. art. 6. ad 3.

(*i*) S. Greg. in cit. cap. *Pervenit*. 2. de adulter. & ſtupro.

Hanc denique ſententiam tuentur inclytus Archiepiſcopus Panormitanus (*k*), aliique permulti Doctores; qui omnes fatentur, ad æquitatem pertinêre, ut qui fraudem crimini adjunxit, ad integram cogatur reſtitutionem tantæ injuriæ, quâ puella manet infamata, & *impeditur*, inquit ſanctus Thomas (*l*), *à legitimo matrimonio conſequendo, & ponitur in via meretricandi, à quo retrahebatur, nec ſignaculum virginitatis amitteret*; quibus addi poteſt, puellæ infamiam in parentes ejus ac totam familiam redundare. Unde in multis Galliæ Parlamentis, ac præſertim Pariſienſi ac Britanno, aut matrimonii promiſſi contrahendi, aut meritæ mortis ſubeundæ conſtituta eſt pro corruptore optio.

(*k*) Panorm. in cap. 1. de adulter. & ſtupro.

(*l*) S. Th. 2. 2. cit. q. 154. art. 6. in corp.

CASUS III.

Tetradius vir nobilis, aut in dignitate conſtitutus, Adelaïdam, puellam infimo loco natam & pauperem dolo corrupit. Tenetur-ne, non obſtante conditionum diſparitate, eam ducere; ſi cum eâ ſub ſpe futuri matrimonii peccaverit, & aliter maneat infamata?

Respons.

1. Si Adelaïdæ nota eſſet conditionis ſuæ inæqualitas cum Tetradio; aut ex quibuſdam circumſtantiis conjecturis-ve cognoſcere potuerit, virum hunc falſis promiſſis ſeipſam inescare velle; infortunium ſuum atque infamiam ſibi uni debet adſcribere, quam culpâ ſuâ atque imprudentiâ incurrit juxta iſtam juris regulam (*m*): *Damnum quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Quocirca eam ducere non tenetur Tetradius, quòd ipſa dolo ac infamiæ ſuæ conſenſiſſe cenſeatur. Ita ſentit ſanctus Antoninus, qui cum præmiſit, teneri puellæ corruptorem, qui ſub ſpe futuri matrimonii eam ſtupravit ad extorquendum ipſius aſſenſum, ad ſtandum promiſſo, hanc addit exceptionem (*n*): *Et hoc niſi nimis diſtans eſſet eorum conditio; putà mulier plebeïa; vir nobilis & potens: non enim mulier præſumitur fraudem ignoraſſe; vel etiam ſi magnum ſcandalum inde creditur pravaturum; & tunc petat remiſſionem promiſſi; & aliter ſatisfaciat ſecundùm ſuam facultatem & mulieris indigentiam.*

(*m*) Reg. 86. de reg. juris in 6.

(*n*) S. Anton. 2. part ſum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Doctrinam Angelici Doctoris in hoc ſecutus eſt ſanctus Antoninus: hæc ſunt enim verba ſancti Thomæ (*o*): *Ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, ſi ſponſus ſit multò melioris conditionis, aut aliquod ſignum evidens fraudis fuerit; quia*, (& hæc eſt ejus ratio) *præſumi probabiliter poteſt; quòd ſponſa non fuerit decepta: ſed decipi ſe finxerit.* Ita quoque Navarrus (*p*) cum aliis permultis: *In eo caſu*, inquit, *præſumi poteſt illam fingere ſe deceptam, ſed non eſſe.* Quod iſti juris regulæ innititur (*q*): *Scienti, & quidem ſcire debenti*, ait Gloſſa, *non fit injuria neque dolus.* Nam rem ſcire, aut eandem ſcire debere, unum eſt ex jure & idem, uti ex lege (*r*) probat hic Author. Reipſa jure canonico (*s*) vir non tenetur ad ducendam puellam, quam corrupit, niſi, cùm videtur fuiſſe decepta. Atqui verè dici nequit Adelaïdam in hoc caſu eſſe deceptam, cùm ex nimiâ inæqualitate conditionis facilè judicare poterat, fictam eſſe Tetradii promiſſionem, & eo tantùm fine ab eo fieri, ut citiùs libidinem ſuam expleret.

(*o*) S. Th. in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

(*p*) Navarr. Manual. c. 16. n. 18.

(*q*) Reg. 27. de reg. juris in 6. & ibi Gloſſa.

(*r*) Leg. *Quod ſe* 5. ff de rebus creditis lib. 12. tit. 1.

(*s*) Cap. 1. & 2. de adulteriis & ſtupro.

Attamen exiſtimamus (*t*), Tetradium teneri ad reſtituendum *ſecundùm ſuam facultatem & mulieris indigentiam*, ut loquitur ſanctus Antoninus, damnum, quod Adelaïdæ ex fornicatione intulit, ex quâ infamatur, nec tam honeſto, ut ante, jam collocari poteſt matrimonio. Igitur Tetradius malum hoc compenſare tenetur dotis ſupplemento, quo ipſius conditio fiat æqualis, ac ſi non fuiſſet corrupta, aut ingreſſum Religionis ei procurando, ſi aſſentiatur. *Judicio noſtro*, inquit Navarrus (*u*) *non obligatur*

(*t*) S. Anton. cit. loco. Navarr. Ma. c. 27. n. 76. Fr. Tolet. inſt. Sacerd. l. 5. c. 11. Dom Sotus in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.

(*u*) Navarr. cit. 16. n. 28.

tur ad ampliùs, quàm ad dandum ei tantum, quantum magis opus habet ad adipiscendum maritum, qualem si non esset infamata, adipisceretur; vel ad reponendam eam in aliquo statu honesto, in quo Dei obsequio vivat ... ad alterum horum tenetur, quia licet non præsumatur decepta, ad effectum ducendi eam. tamen tenebitur ad resarciendum damnum, eò quòd promissio ducendi vim habeat saltem precum importunarum.

2. Si Adelaïdæ nota non fuerit conditionis suæ cum Tetradio inæqualitas; nec de fictis Tetradii promissis jure præsumere potuerit aut debuerit, & si bonâ fide è contrario existimaverit, quòd si ipsius voluntati obsequeretur, sibi nuberet, tenetur ad eam ducendam, aut saltem ad eam dotandam conformiter ad statum ipsius; ita ut dotem hanc adepta, facilè virum conditioni suæ non minùs congruum invenire queat, quàm ante potuisset adipisci. Atque secundo hoc medio in foro conscientiæ damnum, de quo erga puellam hanc tenetur, resarcire potest Tetradius, ut nostra fert opinio, quin ad eam ducendam teneatur: Ratio est quia ex justitiâ commutativâ, damni tantummodò illati requiritur restitutio: atqui, si ad famulam suam à se corruptam ducendam cogeretur v. g. Magistratus, injuriam ipsi factam longè superaret restitutio; cùm viri in dignitate constituti, aut nobilitate vel divitiis potentis honor, multò pluris debeat fieri, quàm honor puellæ infimo loco natæ. Adde quòd, ex tali matrimonio, uti verisimile est, gravissima existerent incommoda. Igitur satis est, sicut post laudatos Authores (*a*) asseruimus, ut Adelaïdæ tale matrimonium procuret Tetradius, quale ante lapsum suum hæc potuisset obtinere, quod nobis etiam magis certum videtur, præsertim in viro nobili, qui infimo loco natæ puellæ nubere nequit absque gravi incommodo, quòd pueri ejus quasdam Ecclesiasticas aut sæculares ambire, aut etiam obtinere nequeant dignitates, quæ non possunt haberi, nisi probetur in quibusdam gradibus nobilitas tàm à patre, quàm à matre ingenita.

(*a*) S. Ant. cit. Navarr. cit. n. 18. Sylvester. v. *Luxuria*. Abeli, Demets &c.

CASUS IV.

Geduinus, falsis delusam matrimonii promissionibus & à se corruptam Annam vult quidem ducere; ast eum habere virum Anna recusat, & injuriam sibi illatam ab eo præsertim nummeratæ pecuniæ summâ vult reparari. Ad quid tenetur in foro conscientiæ?

Respons.

1. Si Anna sit puella nobilis, Geduinus verò multò inferioris conditionis, is tenetur ex Panormitano & Joanne Andræâ (*b*) ad reparandam datâ dote aut nummeratâ pecuniæ summâ injuriam Annæ illatam, nec non damnum, quod ei ex infamiâ contraxit; nec oblatas sibi ab eo nuptias acceptare tenetur; cùm ex tali matrimonio probro accepto novum adderet.

(*b*) Panorm. & Joan. Andræas in cap. *Si seduxeris*. 1. de adulter. & stupro.

2. Si Geduinus & Anna paris sint conditionis, putant quidam Authores, uti Covarruvias; puellæ, quæ oblatum recusat matrimonium, nullum jam competere jus ad exigendam aliam quamdam restitutionem; quod firmari posse videtur ex hac juris regulâ (*c*): *Imputari non debet ei per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Et ex hac aliâ (*d*): *Cùm non stat per eum ad quem pertinet, quominùs conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset.*

(*c*) Reg. 41. de reg. juris in 6.
(*d*) Reg. 66. ibid.

Hæc tamen sententia suas habere videtur difficultates aliis Authoribus, ex quibus si Anna Geduino nubere teneretur, aut infamata permanere, ex hoc ei quædam incumberet necessitas seu coactio, & consequenter nova injuria, quam contra jus omne & æquum pateretur. Unde colligunt, eam à Geduino corruptam pari frui libertate ad nubendum cui voluerit, atque ante lapsum suum; alioqui Geduini crimen in proprium suum commodum, Annæque injuriam cederet, contra illud juris effatum ab Innocentio III. (*e*) & Alexandro III. (*f*) statutum: *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Verùm istæ non suadent rationes: cur enim cogeretur Geduinus ad aliam subeundam pœnam, nisi eam, quâ se obstrinxit, de formali Annæ consensu, cum statim ista fuit sufficiens, nullâ aliâ additâ? Et quidem non verum est, quòd homini huic patrocinaretur fraus & scelus, si se ab Annæ dotatione eximere posset; quandoquidem ipsi matrimonium offerenti, jam fraus objici nequit; cùm ejus tollat effectum, offerendo, bonâ fide id ipsum perficere, quod contra mentem suam tantùm promiserat.

(*e*) Innoc. III. in c. *Sedes*. 15. & in c. *Ex tenore*. 16. de rescriptis lib. 1. tit. 3. & in cap. *Cùm Olim*. 33. de offic. & potest. judicis delegat.
(*f*) Alex. III. in c. *Ex litteris* 2. de dolo & contumacia. lib. 2. tit. 14.

Vide Sponsalia Cas. XXXVIII. & seqq.

CASUS V.

Theogenes cum Susannâ carnaliter peccat sub matrimonii promissione factâ, quam tamen nullatenùs perficere intendit. Susanna vicissim Theogenem decipere conatur, falso ipsi asserens, se esse opulentam, licèt omni re destituatur, aut se esse virginem, licèt eam jam cum aliis fuisse fornicatam posteà agnoscat. Susanna fit gravida: Tenetur-ne Theogenes ad nubendum ei in alterutrâ ex his circumstantiis?

Respons.

Theogenes, uti defendi posse verisimile est, in hac hypothesi Susannæ nubere non tenetur, *cum paria delicta mutuâ compensatione tollantur*; ut loquitur Innocentius III. in unâ Decretali ad Episcopum Turonensem (*g*), & in alterâ ad Episcopum Ambianensem (*h*): quod consentit cum multis canonibus ac legibus à Glossâ in probationem hujus regulæ allatis. Attamen æquum est, ut cùm Susanna maneat infamata, damnum ipsi sub fictâ matrimonii promissione illatum Theogenes restituat; licèt enim eam virginem, cum illâ peccando, non invenerit; peccatum illius erat occultum, & virgo publicè habebatur. Cùm igitur ex solo Theogenis peccato famam suam amiserit, tenetur damnum ei illatum, quantùm in se est & viri sapientis & prudentis judicio reparare. Ita Navarrus post Joannem Major: En verba prioris Canonistæ (*i*). *Is, qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuit rem cum aliqua, jam ob alio corruptâ, sed pro virgine reputatâ ac habitâ, & per hoc eam infamavit; licèt in nihilum in foro conscientiæ ob virginitatem ereptam teneatur, ob famam tamen ereptam tenetur secundùm Joannem Major, in tertio libro sententiarum. dist. 35. q. 33. quæ omnia sunt intelligenda de illo, qui pervenit ad copulam carnalem, vel ad suæ famæ amissionem per prædicta.*

(*g*) Innoc. III. in cap. *Intelleximus*. 6. de adult. & stupro & ibi. Glossa.
(*h*) Idem in c. *Tua*. 7. eod. tit.
(*i*) Navarr. Manual. c. 16. n. 18.

CASUS VI.

Calistratus post emissum simplex Religionis aut castitatis perpetuæ votum, cum Justinâ sub promissione futuri matrimonii, etiam cum vi aut dolo peccavit. Nunquid tenetur ei nubere, non obstante voto suo, ut partum illi puellæ scandalum atque infamiam reparet; an verò deinceps votum suum observare potest, eique pecuniæ summam per modum compensationis dare?

Respons.

Videtur, quòd in casu proposito tenetur Calistratus ad nubendum Justinæ, quia ex sancto Antonino (*k*), ... *regula est. si duo vincula disparis potentiæ incompassibilia contrahuntur, fortius repellit minùs forte* (*l*): Atqui negari non potest, vinculum, quo ligatur Calistratus, Justinæ nubendi, fortius esse vinculo voti sui; est enim strictum Justitiæ Vinculum, quo tenetur ad restitutionem damni & injuriæ ipsi illatæ: è contra voti sui perfectionem

(*k*) S. Anton. 3. part. sum. Theolog. tit. 1. c. 28. §. 2.
(*l*) Cap. *Si inter*. 3. de spons. & matrimon.

tionem ex caritate tantùm obligatur. Quare in proposito casu, promissionis matrimonii non tantùm habenda est ratio, atque ea cum simplici voto conferenda est; sed præcipuè attendi debet ad criminis circumstantiam, quo hic homo Justinæ scandalum & infamiam peperit: Unde procul dubio magis ligatur, quàm ex simplici matrimonii promisso; cùm ex promissi sui perfectione, tanquam solo remedio efficaci injuriam possit reparare, quam jure naturali redimere tenetur.

Reipsâ, si solo caritatis vinculo voti sui perfectionem suspendere quis teneatur, ut cùm filius Patris sui necessitati extremæ subvenire non potest, nisi omittendo votum suum, à fortiori idem dicendum est in casu proposito, in quo de obligatione justitiæ & etiam strictissimæ agitur.

Addi potest, voti simplicis obligationem coram Deo desinere, cum inopina accidit, eaque gravis mutatio. Atqui mutatio illa, eaque gravissima in casu proposito accidit, igitur desiit obligatio voti à Calistrato emissi; vel potiùs suspenditur, per strictiorem ac supervenientem obligationem redimendæ injuriæ, quam Justinæ, ipsam infamando, intulit (a).

(a) Andræas Victorell. annot. in Tolet. lib. 5. c. 11.

Objici quidem potest; majoris esse momenti promissionem Deo, quàm homini factam. Igitur tenetur Calistratus Deo factum adimplere votum, quod etiam datam Justinæ promissionem antecessit.

Sed responderi potest, majoris quidem esse momenti promissionem Deo quàm homini factam *cæteris paribus*: Sed vera non est ista propositio, cùm adeò gravis accidit mutatio, qualis est, de quâ in proposito casu agitur.

Sed, inquiet aliquis, qui Mariæ se nupturum promittit, & postea sub tali promissione aliâ abutitur puellâ, Mariæ nubere semper tenetur, licèt ad primum promissum nova accesserit mutatio; dicendum ergo, quod primam suam obligationem pariter implere tenetur Calistratus, licèt novam ex crimine voti sui emissioni superveniente mutationem induxerit. Sed non valet ista complexio; votum namque considerandum est tantùmmodo, uti species contractûs cujusdam gratuiti cum Deo initi; sponsalia verò, in suppositis nunc circumstantiis haberi debent, tanquam onerosus contractus, qui præcipuè reum, ac rigorosè obligat, & qui gratuito hujusmodi contractui prævalere debet; cùm præsumi non debeat, Deum, qui est ipsa justitia, sibi promissorum executionem velle exigere, quando ea absque gravissimo proximi incommodo adimpleri nequeunt: quâ in re discrepat omninò divinæ providentiæ dispositio ab hominum ductu, qui rigorosè sibi promissorum executionem exigunt, parùm curantes de damno ad tertiam personam inde venturo. Quia tamen à nobis dissentiunt Navarrus aliique nonnulli, ad tollendam difficultatem quamlibet opportunum ducimus, quòd Calistratus, antequam Justinæ nubat, voti sui relaxationem obtineat, ut hoc modo tutâ sit penitùs conscientiâ.

Cæterùm in dictis hactenùs supponimus, Justinæ ignotum omnino fuisse Calistrati votum; quia si illud novisset Justina, jam ei nubere is non teneretur, quia infamiæ suæ ac deceptioni ea consensisse censeretur; cui nimirum notum in hoc casu fuisset, nec sinceram nec validam esse potuisse promissionem ipsius ob antecedens votum: quare tum ut unicam infortunii sui atque infamiæ futuræ causam habere se ipsam deberet, & cui proinde jure meritò applicari posset ista juris regula: *Scienti & consentienti non fit injuria*. Et hæc alia: *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare* (b). Ita Bonacina, & cum eo sex Authores, quos ipse laudat.

(b) Reg. 27. & 86. de reg. juris in 6.

CASUS VII.

Brigida, emisso virginitatis & castitatis perpetuæ voto, falsis promissis Joannis ad fornicandum adducta est. Joannes, cui notum erat ipsius votum, tenetur-ne ei nubere, aut conveniens conditioni suæ matrimonium datâ ei pecuniæ summâ procurare?

RESPONSIO.

Si Brigida ante admissum peccatum virginitatem voverit, ut supponitur, non tenetur Joannes ad nubendum ei, aut ullum procurandum matrimonium; cùm tutâ conscientiâ nubere ea nequeat subsistente voto suo: Licèt enim ob crimen commissum virginitatem suam amiserit, tenetur tamen in posterum servare castitatem. Nihilominùs, si aut gravida fuerit aut infamata Brigida ex crimine, quod à Joanne seducta cum eo commisit; certum est hunc hominem teneri ad restitutionem damni, quod ipsi intulit; qualecumque sit illud.

CASUS VIII.

Angilbertus Acolytus & Canonicus Ecclesiæ collegiatæ sancti Baboleni, se nupturum Clementiæ promisit, sincerè cum ea nuptias inire volens. Tum ob datum promissum cum ea fornicatus est: Tenetur-ne in foro conscientiæ Beneficium suum dimittere, atque Ecclesiasticum statum abdicare, ad quem se vocari semper existimavit, ad nubendum Clementiæ?

RESPONSIO.

Tenetur hic Beneficiarius ad abdicandum beneficium suum, nec non statum Ecclesiasticum ad nubendum Clementiæ: Nam ex justitiâ obligatur ad perficiendum promissum suum, eòque magis, quòd, ipso ei non nubente, maneret infamata. Insuper vir hujusmodi dotes non habet requisitas, ut dignus sit in Ecclesia operarius, cujus Ministri vitam castam & integram ducere debent. Si tamen obligationem suam ei vellet Clementia remittere, acceptâ ab eo pecuniæ summâ, tùm ei non teneretur nubere; neque etiam in casu proposito teneretur, si quâ ratione præcipui momenti conjici posset, ipsam scientem atque consentientem deceptam fuisse; v. g. si is illustri esset loco natus, ipsa verò infimo.

CASUS IX.

Cæcilia vi aut dolo à Leopoldo corrupta est; sed crimen est occultum, neque ex eo scandalum aut infamiam ullam ipsa ferre potest: Unde ex hoc casu non magis impeditur à contrahendo tam feliciter matrimonio, ac si non evenisset. Nunquid tamen Leopoldus in foro conscientiæ tenetur ad eam aut ducendam, aut saltem dotandam?

RESPONSIO.

Si Leopoldus matrimonium non promiserit, dicendum videtur, eum ad aliud non teneri, nisi ut de peccato suo pœnitentiam agat; & multò minùs, si libens crimini Cæcilia consenserit, ut docet sanctus Antoninus his verbis (c): *Si deflorat eam voluntariam, non tenetur ei*. Hæc est etiam Toleti sententia (d). *Quando verò virgo non decepta nec coacta est, sed sponte consensit & acceptavit, tum non est obligatio ad restitutionem ex justitiâ*. Eandem rem docent Sylvester, Navarrus & Dominicus Soto cum aliis multis: quæ Doctrina nititur isto juris effato: *Scienti & consentienti non fit injuria neque dolus* (e): Et eo, quòd Legibus Canonicis ad restitutionem damni illi tantùm obligentur, qui vim aut dolum adhibuerunt erga personam corruptam, ut videre est ex duabus Decretalibus, quas in responsione ad primam difficultatem attulimus; licèt non idem in foro externo eveniat, in quo pro puellâ semper præsumitur, quia eam fuisse coactam aut deceptam semper Judex præsupponit, uti observat sanctus Antoninus. Sed cùm Cæcilia, ut hîc supponitur, coacta est aut à Leopoldo seducta; ab ejus matrimonio, neque in interno neque in externo foro is abstinere potest.

(c) S. Ant. 2. part. sum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

(d) Fr. Toletus instruct. Sacerdot. l. 5. c. 11. §. 21.

(e) Reg. 27. de reg. juris in 6.

CASUS

CASUS X.

Henricus, jam à sex mensibus multoties cum Balduinâ famulâ suâ fornicatus, & fortuitò postea morbo amens factus, in sua post amentiam suam fornicatione eum ea perseveravit. Quâ de re quæritur, utrùm homo ille toties mortaliter peccaverit, quoties à contractâ dementiâ fornicatus est? An verò de peccato possit excusari ob defectum liberi rationis suæ usûs?

R e s p o n s.

Si Henricum peccatorum ante suam dementiam admissorum jam pœnituisset, & omnes accuratè cautiones adhibuisset ad vitandam fornicationem; Existimamus, eum de novis mortalibus non esse damnandum, quamvis post amentiam suam iterùm sit fornicatus; cùm aliquis in hoc statu constitutus actionibus suis liberè non consentiat, nec proinde ex iis peccet, ut alibi probatur authoritate Sancti Augustini.

Ast è contra si Henricum non pœnituerit fornicationum, quas ante dementiam suam commisit, nec cautiones omnes adhibuerit ad vitandum deinceps talem lapsum; tunc à mortali, etiam postquam amens factus est, frequentes ejus in fornicationem relapsus excusari nequeunt. Atqui verisimile est, hominem hunc ante amentiam suam libidinis suæ verè non pœnituisse, cùm in ea, ut supponitur, perseveraverit; ac domi suæ Balduinam retinuerit, quam expellere coram Deo tenebatur, uti proximam peccati occasionem. Quo circa is cum homine conferri potest, qui expertus, se blasphemias proferre, cum nimis indulget vino, in ebriositate suâ pergit; nam ut hic homo verè reus est omnium, quas ebrius protulit, blasphemiarum, ita Henricus, cùm in pravo suo habitu ad dementiam suam perseveraverit; omnium, quas posteà commisit, fornicationum reus est censendus; quandoquidem admissa priùs crimina & pravus habitus, quem, dum sana esset mente, contraxerat, relapsuum veræ sint causæ, & is effectum velle censeatur, qui vult causam. *Duo verò casus dantur in quibus locum habet excusatio. Prior est: quando deficit usus rationis, ut in amentibus & ebriis, qui rationis compotes non sunt, nisi tale periculum prævideriut, & neglexerint cavere sibi ab eo, quando potuerunt. In quo casu censendi sunt, tanquam periculum amantes, periisse in illo.* Ita sentit & loquitur Reginaldus (*a*).

(*a*) Valerius Reginaldus prax-fori pœnit. l. 22. c. 3. sect. 2. n. 20.

FUCUS.

Fucus est Permistio quædam confecta ex cerussâ, minio, aut aliquo alio medicamine, quâ vultum suum illiniunt mundanæ mulieres, ut cuti nitorem inducat, faciemque præstet gratiorem: quod quidem alicujus est adjumenti ad pulchritudinem in quoddam tempus; sed cujus pœnam accelerant prœmaturæ ante senium rugæ, quibus fiunt deformes.

Non nunc primùm fallaciâ istâ utuntur mulieres ad captandam virorum gratiam; cùm eam & referant & condemnent Plautus cœterique Authores Ethnici. Unde mirum videri non debet, si tam acerbe scriptis suis christianas fœminas insectentur Sancti Cyprianus, Gregorius Nazianzenus, Clemens Alexandrinus, Augustinus, aliique Patres Ecclesiæ; quòd ora fucando Ethnicas imitentur mulieres. Eorum modò verba referemus; simulque modum hac in re adhibendum.

CASUS PRIMUS.

Lydia, matrona nobilis, fusco plerumque ac Sericis maculis in vultu utitur, ut consuetudinem mulierum sui ordinis sequatur. An id ipsum potest absque gravi peccato, ita ut mortale haberi debeat?

R e s p o n s.

Cùm hujusmodi mulieres tam immoderato sui ipsius amore ardeant, ut hyperbolica habeant ea omnia, quæ in ridiculas illas glorias efferuntur; juvat hîc tantùm eâ de re Patrum sententias ac verba referre. *Manus Deo inferunt*, inquit Sanctus Cyprianus, (*b*) *quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare* (fuco aut aliquo hujusmodi artificio) *contendunt; nescientes; quod opus Dei est omne quod nascitur, diaboli, quocumque mutatur.* Quibus addit Sanctus Martyr, quòd *Lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis feminis congruunt; & nullarum ferè pretiosior cultus est, quàm quarum pudor vilis est. Sic in Scripturis Sanctis*, subjungit, *quibus nos instrui Dominus voluit & moneri, describitur civitas meretrix, compta pulchriùs & ornata, & cum ornamentis suis, ac propter ipsa potiùs ornamenta, peritura.*

(*b*) S. Cyprian. tract. de habitu virg. post med.

Sanctus Augustinus in sua ad Possidium Epistola (*c*) similiter loquitur dicens: *Fucare pigmentis, quo vel rubicundior vel candidior appareat, adulterina fallacia est, quâ non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi. Nam verus ornatus maximè Christianorum & Christianarum, non tantùm nullus fucus mendax..... sed mores boni sunt.* Idem alibi asserit viduas alloquens (*d*): *Simulatum autem candorem ac ruborem & pigmentis illitum non adhibebitis, etiamsi viros haberetis, non putantes dignos quos falleretis nec vos quod fallere deberetis.* Hæc sunt verba hujusce Doctoris.

(*c*) S. Aug. Ep. 245. aliàs 73. in can. Fucare. 38. de consecrat. dist. 5.

(*d*) S. Aug. l. de bono viduit. c. 19. seu n. 24.

Sanctus Clemens Alexandrinus eo etiam modo loquitur (*e*), quo pudore suffundi deberent mulieres ac puellæ, quæ faciem pigmentis illinunt, ac sericis maculis eam distinguunt: *Quemadmodum autem*, inquit, *cui impositum est Cataplasma, & cui inuncti sunt oculi, vel ipso aspectu præbet morbi suspicionem; ita fuci, tinctura, & colores illiti animam intrinsecùs ægrotam significant.*

(*e*) Clem. Alex in Pedag. l. 3. c. 2.

Eâ ratione loquuntur vel antiquissimi Ecclesiæ Patres, quorum dictis adeò claris ac nervosis quiddam addendum non putamus. Mulieres quippe, quibus vel minima superest Religionis scintilla, venerandis adeò ac sanctis authoritatibus cedere non dubitabunt. Igitur Lydiam, de quâ in casu proposito fit sermo à peccato excusare non possumus; eoque gravissimo, quod etiam fieri posset mortale, si vanos illos adhibens ornatus, homines ad luxuriam provocare intenderet, uti constat ex doctrinâ Sancti Antonini (*f*).

(*f*) S. Anton. 2 part. sum Theol. tit. 1. c. 23. §. 13. in fine.

Dicimus, quod peccatum illud *etiam fieri posset mortale*, si impura esset mulieri huic intentio: nam fatemur illud naturâ suâ non esse mortale; quia, ut ait Sanctus Thomas (*g*) *Non semper tamen talis fucatio est cum peccato mortali, sed solùm*

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 2.

quando sic propter Lasciviam, vel in Dei contemptum. Qui duo sunt casus, in quibus Patres adeò vehementer in mulieres, quæ fucum seu pigmentum adhibent, invexêre. *Quibus casibus loquitur Cyprianus*, inquit Angelicus Doctor, qui addit, mulieribus non esse vetitum faciei vitia occultare: quod probat his verbis, authoritatem Apostoli adhibens: *Aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliquâ causâ provenientem, puta ægritudine, vel aliquo hujusmodi. Hoc enim licitum est; quia secundum Apostolum, 1. Corinth. 12. quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorem circumdamus.*

(a) Syl. in. I. 2. q. 77. art. 4. quæst. 1. Conclus. 5. §. Quod attinet.

Id quidem confirmari potest ex his Sylvii, inclyti Sancti Thomæ interpretis (a) qui loquens de compositoribus ac venditoribus fuci aliorumque similium dicit: *Quod attinet ad fucus..... quamvis quibusdam videatur, quod homines ut plurimum iis utantur ad malum; satis tamen certum est, quod non ut plurimum utantur in malum mortale. Et ideò non est in malo statu, qui talia facit aut vendit, nisi vendat ei, quem probabiliter dubitat hujusmodi rebus usurum ad mortale.* Quod confirmat authoritate Sylvestri Cajetani (b) & Vivaldi: *Est autem ratio*, inquit Cajetanus, *quia fucatio species est fictionis. Constat namque quod fictio, nisi sit perniciosa, non est peccatum mortale, sicut de mendacio dicimus, quod solum perniciosum est mortale. Mulierum autem fucatio officiosa est ad pulchritudinem serviens, non perniciosa secundùm se, sicut nec suprema pulchritudo naturalis. Quando enim natus effectus potest ab arte & natura fieri, ejusmodi rationis est, si à naturâ & si ab arte fiat, ut patet de sanitate. Et propterea si pulchritudo naturalis non est secundum se perniciosa, consequens est, quod nec pulchritudo artificialis secundùm se sit perniciosa.*

(b) Sylvest. de Interio. v. A. q. 4. Cajetan. in 2. 2. S. Thom. q. 169. art. 2. ad 3. dub. Mart. Alphons. Vivaldus de usu lævarum. c. 14.

CASUS II.

Ancelinus, Mercator minutarum mercium, fucum componit & vendit nobilibus matronis. An id potest absque peccato, & quale est ipsius peccatum?

Respons.

Mercator iste fucum absque peccato vendere non potest; hæc est enim morum firmissima ac certissima regula, ea sine peccato vendi non posse, quæ in usus absque peccato converti non possunt: *Si qua ars est*, inquit Sanctus Thomas (c), *ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato: per consequens artifices talia faciendo peccarent*: atque dicti sui rationem istam affert Angelicus Doctor: *Utpote præbentes directè aliis occasionem peccandi.* Atqui, ut alibi docet Sanctus Thomas, (d) *De fucato autem ornatu semper est peccatum. Mulieribus non permittitur ornari, nisi propter viros; & viri nolunt decipi, ut fucatæ eis appareant.* Quod asserit tantùm Angelicus Doctor post Sanctum Augustinum, qui de fuco loquens dicit (e): *Adulterina fallacia est, quâ non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittenda sunt feminæ ornari secundùm veniam, non secundùm imperium.* Atque hinc sequitur ab Ancelino nec confici nec vendi posse matronis faciei medicamen absque peccato. Hactenùs dictis assentiuntur Hostiensis (f), Joannes Andræas (g), quos sequuntur Ancharanus, Antonius de Butrio, Abbas & Albericus, quos laudat Fagnanus (h) ipsis assentiens.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.

(d) Idem. in c. 2. 1. ad Timoth lect. 2.

(e) S. Aug. ep. 245. alias 73. n. 1.

Quod pertinet ad Criminis qualitatem, non ducimus id defendi posse, quod sit mortale; eo tamen casu excepto, quo non sine causâ legitimâ putaret mercator, ab emptore fucum esse adhibendum ad committendum mortale peccatum, ut docent Sylvius & Cajetanus, quorum verba in præcedenti decisione retulimus.

(f) Hostiens. in c. *Mulier*, ne Clerici vel Monac. &c. n. 9. & in sum. tit. de sacr. noniterand. §. *Ea quæ*. v. *Sed quid est*.
(g) Joan. Andræas in Rubric. n. 4.
(h) Fagnan. in c. *Multæ*, n. 64 tit. ne Clerici vel Monachi &c.

FUNDATIO.

Vide { Beneficiarius. / Legatum. / Missa. }

FURARI.

Furtum definitur *injusta & occulta rei alienæ acceptio.* Dicitur; *injusta*; quia per furtum detinetur bonum proximi contra ipsius voluntatem; unde sequitur, quod si quis illud justè acciperet, vel titulo justæ compensationis, aut consequenter ad repudiationem debitæ justitiæ, vel in extrema necessitate, in eo tùm furtum non reperiretur. Additur *occulta*; ut distinguatur furtum propriè dictum à Rapina, quæ est furtum vi apertâ factum. Dicitur etiam *rei alienæ*, hoc est, rei cujus dominium aut solùm usus vel possessio alterius est; unde sequitur, quod si furtivè subripiatur à debitore res creditori oppignerata ad assecurationem debiti, tùm admittitur furtum additur denique: *acceptio*: quo intelligitur injusta detentio rei, quæ antea justè fuisset accepta.

Multæ distinguuntur furtorum species: prima dicitur Rapina, quæ est *injusta & violenta rei alienæ acceptio.* Altera vocatur Plagium, estque *liberi hominis injusta acceptio.* Tertia est Peculatus, furtum videlicet publicæ pecuniæ. Quarta appellatur *abigeatus*, hoc est, *pecudum injusta & violenta, dolosa-ve abductio.*

Furtum generatim est semper mortale peccatum, quando res subrepta est gravis vel per seipsam, vel relatè ad Dominum; sed est tantùm venialis culpa, cum furtum est rei levis naturâ suâ, aut respectivè ad commodum proximi.

Furti pœna Capitalis est; saltem cùm est domesticum, aut nocturnum, aut violentum, & in publico itinere commissum. In aliis quidem circumstantiis minùs gravibus à judicibus injungitur tantùm pœna remotum, flagri vel exilii attamen intra fines jurisdictionis Burgundi Parlamenti, is, qui jam furatus, alterum admittit furtum, capite plectitur.

Hac

Hac autem de re sic statuerunt Gallicani Præsules in comitiis generalibus an. 1700. censurâ sex propositionum, quas protulerant recentes quidam Casuistæ moralis disciplinæ Corruptores.

PROPOSITIO XLV.

Permissum est furari, non solùm in extremâ necessitate; sed etiam in gravi.

CENSURA.

Hæc propositio, quatenùs furtum permittit in gravi necessitate, falsa est, temeraria, & Reipublicæ perniciosa.

PROPOSITIO XLVI.

Famuli & Famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, furtis viam aperit; & famulorum fidem labefactat.

PROPOSITIO XLVII.

Potest uxor viro surripere pecuniam, etiam ad ludendum, si mulier talis sit conditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis ac victu habeatur.

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa & Familiarum pacem perturbat. Quod autem de Ludo alimentis æquiparando additur, furti iniquitati pessimas fallendi artes adjungit; & in vitam humanam necessitates inducit à Christiana simplicitate & honestate abhorrentes.

PROPOSITIO XLVIII.

Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

CENSURA.

Hæc propositio est falsa, perniciosa, & furta etiam gravia approbat.

PROPOSITIO XLIX.

Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

PROPOSITIO L.

Etiamsi donatario perspectum sit, bona sibi donata à quopiam, eâ mente ut creditores frustrentur, non tenetur restituere, nisi eam donationem suaserit, vel ad eam induxerit.

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, temerariæ, fraudibus & dolis patrocinantur, & justitiæ regulis repugnant.

CASUS PRIMUS.

GUILLARDUS, præpotentis cujusdam Domini Cubicularius, ipsi aureum duplionem surripuit. Nùm ex hoc furto mortaliter peccavit? Ita affirmandùm videtur; neque enim summa levis haberi potest aureus duplio: è contra videtur etiam Guillardi furtum non esse mortale; quia cum opulentissimus sit herus suus, duplionis amissio minùs ei detrimentosa est, quam quinque assium agricolæ parùm diviti.

RESPONS.

Certa est & constans regula, de furti gravitate, ad amussim loquendo, judicium ferri debere ex damno, quod infert proximo. Unde sequitur, quòd si ei tam levis fiat rei furtum, ut ex eo levissimum is patiatur damnum; peccatum est tantùm veniale; cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas, (a) quia *illud quod modicum est, ratio apprehendit quasi nihil*, inquit, *& ideò in his quæ minima sunt, homo non reputat sibi nocumentum fieri; & ille, qui accipit, potest præsumere, hoc non esse contra voluntatem ejus, cujus est res; & pro tanto si quis accipiat furtivè hujusmodi res minimas potest excusari à peccato mortali.* En Angelici doctoris principium.

(a) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

Attamen, cùm certum sit, furtum naturâ suâ esse mortale, ut patet ex his Christi Domini verbis, quæ refert Sanctus Matthæus (b): *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi: quæ? Jesus autem dixit: Non homicidium facies: non adulterabis: non facies furtum*; & ex his aliis Apostoli Pauli (c): *Neque fures, neque avari.... neque rapaces Regnum Dei possidebunt.* Imprimis hac in re verendum est, ne quis sibi nimiùm blandiatur, leviùs existimans, furtum esse tantùm veniale, dùm coram Deo mortale est. Quod quidem dijudicari potest exemplo peccati Adami; nam ut dicit Sanctus Leo (d) scribens ad Nicetam, Episcopum Aquileïensem, primi hujus hominis peccatum fuit furtum & ipsum quidem, ut videbatur, rei levissimæ, pomi videlicet. *Furtum* (reperitur in Adami peccato) *quia prohibitus usurpatus est cibus.* Nec tamen à peccato mortali fuit immunis ob levitatem rei subreptæ.

(b) Matth. 19. 17.

(c) 1. Cor. 6. 10.

(d) S. Leo Ep. 86. c. 3.

Jure meritò igitur dici potest, vanam esse Guillardi excusationem, cum ob heri sui opulentiam asserit, unius tantùm duplionis jacturam levissimum ei damnum inferre, atque adeò legitimè se præsumere posse, herum suum in se tam leve furtum non esse damnaturum: Nam è contrà dici potest, herum nunquam esse censendum libenti animo proprium furtum pati, imprimis à famulis suis quorum operam convenienti mercede remuneratur, ac proindè ab eo Guillardum fore dimittendum, aut saltem emendandum, si ipsi nota foret ejus infidelitas. Deinde, quamvis duplio parùm sit pro divite, in se tamen res est notabilis, atque adeò de Guillardo affirmari potest, quod asserit Catechismus Concilii Tridentini (e): *Quid quod audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus & copiosis hominibus, qui eâ detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem? Misera sane & pestifera defensio.* Ex quibus verbis concludere necesse est,

(e) Catech. conc. Trid. part. 3. de 7. præcepto n. 35.

est; absque mortali delicto rem in se notabilem subripi non posse, quamvis homini opulento, qui eâ privari potest, absque gravi incommodo. Hinc Sanctus Augustinus à Gratiano in Decreti Canone relatus (*a*) severè eos redarguit, qui ab opulentis aliquid auferunt ad Eleemosynam dandam; & asserit, hujusmodi actiones à dæmone duntaxat posse suaderi. *Fortè aliquis hoc secum cogitat & dicit*: hæc sunt verba Sancti Doctoris, *multi sunt Christiani divites, avari, cupidi: non habebo peccatum, si suum illis abstulero & pauperibus dedero. Unde enim nihil boni agunt, mercedem habere potero; si ego Eleemosynas dedero: etiam in hac re parcat unusquisque animæ suæ; quia hujusmodi cogitatio ex diaboli calliditate suggeritur. Nam etsi totum tribuat pauperibus quod abstulerit, addit potiùs peccata, quàm minuat.* Ex quâ Sancti Patris doctrina videre est, reum imprimis esse Guillardum, nec à mortali peccato excusari posse, cùm rem Domino suo subreptam sibi retinendo magis sit reus, quàm ii, qui furta sua in Eleemosynas conferre destinant.

(*a*) S. Aug. in can. *Forte*. 14. q.

CASUS II.

NUMERIANUS, Alexii & Helenæ filius unicus, quandam identidem à Patre subripit occultè pecuniam, quâ non abutitur sed ad commercium eam adhibet; cùmque se unicum Patris sui fore hæredem præsumat, ex hoc furti conscium non fieri sibi persuadet. Nunquid in eo errat?

RESPONS.

Procul-dubio errat Numerianus, ac mortaliter peccat, si notabilis sit res ab eo Patri suo ablata. Ita sentit Sanctus Antoninus his verbis (*b*): *Si quis rem aliquam occultè, invito Domino, non solùm, si abstulit ab extraneo, sed etiam filius parentibus, uxor viro, servus Domino, discipulus magistro, socius socio, consanguineus consanguineo; furtum est, si est notabile damnum: unde est mortale, & tenetur ad restitutionem.*

(*b*) S Anton. 2. part sum. Theol. tit. 1. c. 15. §. 1.

Sed frustrà alibi potiùs, quàm in Sacrâ Scripturâ adeò certæ veritatis probationes conquirimus. *Qui subtrahit aliquid*, inquit Sapiens (*c*) hoc est furatur, juxta Hebraïcum sensum) *à Patre suo & à Matre: & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est*; aut juxta versionem septuaginta, *Particeps est impii.* Quâ locutione adeò vehementi satis manifesta fit gravitas peccati, quod in casu proposito admittit Numerianus; cùm satis constet, rem, quam Patri surripuit, maximi esse momenti.

(*c*) Prov. 2. 25.

Gersonius quoque de furto filios-familias damnat, qui Patris bona surripiunt: *Regula filiorum ad parentes*, ait doctus ille Author, *est, quod parentes honorent, & eis in bonis obediant, nec eis sua furentur* (*d*).

(*d*) Joan. Gerson. tract. de modo vivendi. considerat. 15.

Juvat tamen observare 1. Non ita commoveri Patrem de furto sibi facto à proprio filio, atque ab extraneo, & ideò, ut filius furti conscius judicetur, necesse esse, ut res à filio subrepta majoris sit momenti, quàm quæ ab extraneo fuisset ablata. 2. ad judicandum, nùm filius-familias sit reus peccati mortalis ob rem subreptam, considerandam esse non solùm Patris indolem ejusque in filium habitum, sed etiam rerum bonorumque illius statum, uti pariter pravum vel bonum usum rei à filio ablatæ; nam si filium Pater imprimis diligeret, dives esset, eique libenter pecuniam daret; dici posset, filium non esse peccaturum lethaliter; nisi subrepta ab eo pecuniæ summa longè major esset, quàm ea, cujus furto alter peccati mortalis reus fieret. 3. si è contra filio ad victum vestitumque Pater parùm æquus denegaret necessaria; quæ ut suppleret filius, furto usus est, tùm fore necesse, ut multo major esset furtiva pecunia, quàm si eam ad ludum aut ganeas adhibuisset. 4. Denique, si Pater egenus esset, multò magis ex furto filium fore reum, quàm, si Pater dives esset; quo in casu furtum de facili in mortale peccatum obiret. Attamen, licèt ad ista attendat Confessarius, imprimis cavere debet, ne pro hujusmodi furtis nimium indulgeat; alioqui nimiâ facilitate suâ ad absolvendos filios-familias de hujusmodi furtis, iis in crimine perseverandi occasionem præberet.

CASUS III.

DIONYSIA, quæ Eleonoris viri sui areæ pecuniariæ clavem habet, quòd is de privatis familiæ sumptibus non curet, potest-ne propriâ authoritate quandam pecuniæ summam notabilem alienare, seu ad amicorum suorum munera, seu ad ludum, quo ex conditione suâ quandoque obstringitur. aut denique ad alios similes usus; quod si faciat; peccat-ne hæc mulier contra præceptum, quo prohibetur furtum.

RESPONS.

Dicendum, in casu proposito verum à Dionysia furtum committi, cùm arbitratu suo, insciisque viris suis aliquid paulo-majoris momenti, quod ad communitatem pertineat abalienare nequeant mulieres, præsertim cùm illud ludo dilapidant.

Id quidem probari potest, ex præclaris Sancti Augustini (*e*), præceptionibus ad conjugem quandam, nomine Ecdiciam, quæ partem bonorum suorum absque viri sui consensu in Eleemosynas contulerat, caritatis opera exercere se putans. quod ipsi facere non licitum fuisse ostendit Sanctus Doctor absque viri sui assensu: *Nihil ergo de tuâ veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quâcumque pecuniâ vel rebus ullis terrenis tuis, sine arbitrio ejus facere debuisti.* Tùm subjicit: *scribe ad eum satisfactionem, petens veniam; quia in eum peccasti, quod ejus consilium & voluntatem de rebus tuis fecisti, quod faciendum putasti.* Quid ergo dixisset S. Augustinus, si bonum hoc in ludo vel in gloriis aut in aliquo pravo usu consumpsisset hæc mulier. Cum Sancto Augustino sentit Sanctus Antoninus, cujus in præcedenti decisione testimonium retulimus; cùm asserat furtum esse. si quid abstulerit uxor viro, & furtum etiam illud esse mortale; cùm res furtivè sumpta est notabilis.

(*e*) S. Aug. Epist. 262. aliàs 199.

Confirmari potest hæc decisio authoritate jurisperitorum, qui ex legibus unanimi consensu docent, dominium atque gestionem bonorum communitatis, quæ inter virum & uxorem intercedit, ad virum, stante Matrimonio, pertinere; cùm nec de suâ dote uxor disponere queat, licèt sit bonum cum viri bonis non permixtum. *Si prædium uxor tua dotale venumdedit*, inquit Lex Codicis (*f*) *sponte nec contractum ratum habueris; nihil interest, cùm rei tibi quæsita dominium auferre nolenti minimè potuerit.* Neque etiam de reditibus dotis suæ potest statuere; quippe qui viro conceduntur pro oneribus Matrimonii sustinendis, ex hac aliâ lege (*g*): *Pro oneribus Matrimonii mariti Lucro fructus totius dotis esse, quos ipse cepit. manifestissimi juris est.* Quibus legibus congruit Parisiensis consuetudo cum aliis multis.

(*f*) Leg. *Si prædium*. 23. cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

(*g*) Le. *Pro oneribus*. 20. ibid.

His addi potest censura 3. Aug. an. 1658. à Vicariis generalibus Parisiorum lata in contrariam opinionem, quam continet Liber inscriptus, *Apologia Casuistarum*, (*h*), in quo objectionem sibi proponit Author, quam dissolvit supponendo, mulierem viro suo pecuniam furtivè ad ludendum posse surripere. En verba censuræ: *Hæc doctrina quatenùs furtum mulieris, ad ludendum viro suo factum, approbat, temeraria est, scandalosa, & à mente honestæ atque Christianæ mulieris aliena, perniciosam inducit licentiam, atque familiarum quietem perturbat.*

(*h*) Apologia casuistarum. pag. 151.

Faten-

Fatendum tamen, in quibusdam casibus mulieri forsan licitum esse, quidquam de bonis communitatis furtivè ob justam aliquam necessitatem auferre; v. g. si vir esset libidini deditus, mulieris suæ dotalia bona & etiam propria dilapidaret, necessaria ad familiæ sostentationem non suppeditans; certum est enim, quòd in hoc casu mulier res ad familiæ suæ sustentationem necessarias & quas is denegaret, absque peccato furtivè sibi posset sumere, modò omne abesset scandalum. Quâ de re consuli possunt, quæ jam de hac difficultate diximus, dùm de communitate bonorum (a).

(a) V. Communitas bonorum. Cas. 3.

CASUS IV.

Portianus, Sarcinator, sibi retinet minutias panni, ex quo vestes aliorum, qui suam frequentant tabernam, conficit: An id ipsum potest absque furti reatu? Videtur, quòd possit tribus de causis. 1. Quia exiguum sanè manupretium pro conficiendâ veste sibi tribuitur. 2. Quòd nullâ mercede redimatur temporis jactura in emptione pannorum consumpti. 3. Denique, quòd minuta illa pannorum frusta reposcere non soleant illi, quibus operam suam locat: quibus etiam addi potest, quosdam contemptui id habituros, si ipsis reliquas illas offerret minutias. Numquid sufficiunt rationes istæ, ut à peccato excusetur Portianus?

Respons.

De furto Portianus excusari nequit, & etiam affirmari potest, eum mortaliter peccare, si quas retinet panni minutias, notabilis sint valoris. Hinc vult sanctus Antoninus (b), ut Confessarii Sarcinatores interrogando, quærant, nùm quasdam pannorum sibi ad vestes conficiendas datorum minutias retinuerint, quia in hoc casu furti essent conscii. *Si quod restat sibi de serico, vel panno, vel telâ, vel aliis sibi datis, pro faciendis vestibus retinet sibi*, inquit, *furatur illud si sit quid notabile; nisi illi diminutias dedisset sibi in mercede laboris, & illud capit sibi ad supplendum tantùm, vel ubi esset in pacto*. Ita sanctus Archiepiscopus.

(b) S. Anton. in sum. sua Confessionali 3. part. 6 8. de Artificibus mechanicis §. 6. de furtore pannorum.

Irritæ quoque sunt omnino Portiani rationes; Prima & secunda; quia in hoc casu occultâ nequit uti compensatione, ut constat ex dictis alibi, dum de jure compensationis. Nec potior est tertia ejus ratio; quia qui de bono alieno quid retinet, *invito Domino*, non debet expectare, dùm id petatur, ut restituat: & si fortè non petantur hujusmodi minutiæ, id fit, quia de eo non cogitant, qui vestes conficiendas dedêre, vel nimiâ in Sarcinatores suos fiduciâ, sibi persuadent, nihil superfuisse de panno; aut quia existimant, supervacaneum esse postulare, cùm nihil superfuisse soleant reponere sutores vestium. Cæterùm *gratis* & absque ullâ ratione affirmatur, quibusdam fore offendiculum, si minuta pannorum frusta reddere vellet Sarcinator: Insuper, ut tutâ is posset esse conscientiâ & à restitutione immunis; scire pro certo deberet, pannorum minutias ab illis non esse accipiendas, pro quibus laborat; quod tutò nisi per experientiam, sciri nequit (c).

(c) De Gener. tom. 6. Theol. mor. tract. 8. c. 3. q. 12.

CASUS V.

Metrophanes, divitis publicani rei familiari ac mensæ præpositus, sæpè asses quosdam è pecunia heri sui retinuit in emptionibus vel ad ejus mensam vel ad cultum factis. Ea minimis illis furtis identidem à se repetitis, potest-ne fieri reus peccati mortalis?

Respons.

Primò certum est, quòd, licèt ob levitatem materiæ furtum possit esse veniale peccatum; is tamen, qui furatur, mortaliter peccat, cùm rem minimam accipiens, intendit minima illa furta ad summam notabilem extendere, ut docet sanctus Thomas his verbis (d); *Si tamen habet animum furandi, & inferendi nocumentum proximo, etiam in talibus minimis potest esse peccatum mortale*; quia non tam rei, quæ aufertur, quàm furantis intentionis habenda est ratio. *Fur autem*, inquit sanctus Hieronymus (e), *non solùm in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur*. Unde sequitur, quòd, licèt is, qui ab eodem minima repetitis vicibus tantùm furatur, à peccato excusari possit, si minima illa furta ad notabilem summam adducere statim non intenderit, dubium tamen esse non potest, quin ea continuando mortaliter peccet, non solùm ob intentionem malam, quam præsumitur habere, magnum ex his proximo inferendi nocumentum; sed quia reipsâ novit, se posteà illud allaturum: quandoquidem ex minimis illis furtis ad notabilem summam deveniet; & quia, licèt ea se non sint mortalia, si seorsim spectentur; ex unione tamen eorum morali & ex circumstantiâ, quâ summa fiet notabilis, evadunt mortalia. Ita docet inclytus sancti Thomæ interpres, cujus hæc sunt verba (f): *Ex his, quæ supra diximus, facile est intelligere, eum qui ab initio voluntatem habet per plura minima furta notabilem quantitatem conferendi, aut res suas ita paulatim notabiliter augendi, peccare mortaliter in singulis illis furtis, quia singulis vicibus aufert rem parvam cum intentione auferendi magnam*: Et paulò post (g): *Qui non habet intentionem aliquid notabile excipiendi, paulatim tamen quantitatem accipit; peccat mortaliter non quocumque actu, sed eo demùm in quo habet notabilem summam alienam.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

(e) S. Hieron. in can. Fur. 4. 24. q. 6.

(f) Fr. Sylvius in cit. Locum S. Th. q. 3. conclus. 1.

(g) Idem ibid. conclus. 2.

Hactenùs dicta probari possunt ex comparatione ebrietatis; nam is, qui paulò ultrà justam necessitatem cognitam & ex levi intemperantia potat, statim venialiter tantùm peccat; sed tam crebris denique se proluere potest calicibus, ut peccatum tandem mortale fiat, cùm nimirum ex intemperantia fit ebrietas. Idem etiam dici potest de eo, qui jejunio Ecclesiastico tenetur: Licèt enim jejunii præceptum frustula quædam edendo non frangat, non intendens esum continuare; certum est tamen, quod pergendo edere repetitis vicibus peccati mortalis tandem reus fiet, cum eam notabilem quantitatem comederit & sufficientem, ut Lex jejunii frangatur. Nec dispar est ejus ratio, qui brevi tempore ad opus servile dominico festo-ve die incumbit, is enim diutiùs laborare non intendens, leviter peccat; sed si tot repetitis vicibus idem opus aggrediatur, ut in eo faciendo, notabile tempus occupet; peccat haud dubiè mortaliter in præceptum Ecclesiæ, quo prohibetur opus servile, & statuitur festorum Dominicæque diei sanctificatio. Idem ergo dicendum de eo, qui multa minima furta exaggerat; cùm ea his furtis simul unitis fiat summa notabilis, quæ proximo subripi aut detineri nequit absque peccato mortali: Et quidem si ita se res non haberet, sequeretur, quòd utens falso pondere falsâ-ve mensurâ non peccaret mortaliter, cùm nimirum unius alterius-ve denarii v. g. jacturam privato cuique afferret; quod tamen omnino est falsum: Nam, ut ait Scriptura (h): *Statera dolosa abominatio est apud Deum*: Et iterùm: *Abominatio est apud Deum pondus & pondus*; & alibi (i): *Non habebis in sacculo diversa pondera: majus & minus, nec erit in domo tuâ modius major & minor..... abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc*. Ex his omnibus testimoniis ac rationibus manifestum fit, Metrophanem, de quo in casu proposito fit mentio, factum fuisse reum mortalis peccati & ad integram teneri restitutionem summæ subreptæ, quæ tandem per minima illa furta sæpiùs repetita notabilis facta est (k).

(h) Prov. 2. 11. & 20. 23.

(i) Deuter. 25. 13. & seq.

(k) De Gener. Theol. mor. tom. 6. tract. 7. cap. 8. Idem 4.

CASUS VI.

Proposita est in publico colloquio hæc quæstio; utrùm videlicet, aliquando mortale peccatum

reperiri

reperiri queat in furto rei minimi valoris, ut acûs, calami, alterius ve rei similis. Quidam affirmarunt; alii verò negarunt. Cui jus?

RESPONS.

Cùm ex furto rei minimi valoris nullum vulgò Dominus detrimentum patiatur, & qui eam furtivè accipit, præsumere possit, quòd eam non subripit invito Domino; affirmari potest, hujusmodi peccatum naturâ suâ non esse mortale, sed tantùm veniale: attamen, si qui eam furtivè accipit, graviter proximo nocere intendat, aut grave damnum hoc furto ipsi afferat; peccaminosa est ipsius intentio, & furtum mortale, ut constat ex verbis sancti Hieronymi in superiori decisione relatis (a): v. g. Sarcinator seu vestium Sutor egenus, rure habitans, unam tantùm actu habet acum; neque in eo est loco, ubi alias invenire possit; ipsi subripitur acus ista, sicque impeditur, ne laboret, ac labore per unum alterum-ve aut etiam dies complures vitam quærat; furtum in hoc casu, cum cognitione factum procul dubio potest esse mortale. Ita docet sanctus Thomas (b) his verbis: *Illud quod modicum est, ratio apprehendit quasi nihil, & ideò in his, quæ minima sunt, homo non sibi reputat nocumentum inferri: & ille qui accipit, potest præsumere, hoc non esse contra voluntatem ejus, cujus est res, & pro tanto; si quis furtivè hujusmodi res minimas accipiat, potest excusari à peccato mortali: si tamen habet animum furandi & inferendi nocumentum proximo; etiam in talibus minimis potest esse peccatum mortale; sicut & in solo cogitatu per consensum.*

(a) S. Hieron. in cit. can. Fur. 4. 14. q. 6.

(b) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

CASUS VII.

METAPHRASTUS in extremâ necessitate constitutus etiam cum vitæ periculo, quòd huic nullatenùs inopiæ mederi posset, furtivè panem decem librarum abstulit, quo per dies decem vitam sustentavit: hoc autem elapso tempore ad eandem inopiam iterum redactus, in levamen miseriæ suæ simili pondere panem furatus est. Nunquid hæc furta committendo peccavit?

RESPONS.

Certum est, Metaphrastum in proposito casu non peccasse: quia, ut ait sanctus Thomas (c) omnia sunt communia jure naturali, cui jus humanum, quo constituta est divisio, proprietas ac possessio rerum temporalium in casu necessitatis hujusmodi derogare non potest. Quare egenus, qui nec labore, nec eleemosynâ, vel aliter vitæ necessaria invenire nequit, ut in casu proposito Metaphrastus, absque peccato tantum de alieno bono furtivè potest accipere, quantum sibi necesse est ad levandam præsentem miseriam. *Ea quæ sunt juris humani*, inquit sanctus Doctor, *non possunt derogare juri naturali; vel juri divino: secundùm autem naturalem ordinem, ex divinâ providentiâ institutum, res inferiores sunt ordinatæ ad hoc quòd ex his subveniatur hominum necessitati: & ideò per rerum divisionem, & appropriationem, ex jure humano procedentem, non impeditur, quin hominis necessitati sit subveniendum ex hujusmodi rebus, & ideò res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi.* Quod confirmat Angelicus Doctor ex his sancti Ambrosii verbis (d): *Esurientium panis est, quem tu detines. Nudorum indumentum est quod tu recludis. Miserorum redemptio & absolutio est pecunia, quam tu in terram defodis.* Quibus dictis propiùs ad casum præsentem accedens sanctus Doctor dicit: *si tamen sit adeò evidens & urgens necessitas, ut manifestum sit instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subveniendum, putà, cùm imminet personæ periculum, & aliter subveniri non potest; tunc licitè potest aliquis ex rebus alienis suæ necessitati subvenire, sive manifestè, sive occultè sublatis: nec hoc propriè habet rationem furti vel rapinæ*; cujus rei hanc affert rationem (e): *quia per talem necessitatem efficitur suum id quod aliquis accipit ad sustentandam propriam vitam.*

(c) S. Th. in 2. q. 66. art. 7. cap. 23.

(d) S. Amb in can. *Sicut*. 8. dist. 47.

(e) S. Th. ibid. ad 2.

Sanctus Raymundus in hoc Angelico Doctori assentitur (f): cùm enim quæstionem hanc ita sibi proposuit: *Si aliquis furatur cibum, vel potum, vel vestimentum, propter necessitatem famis, vel sitis, vel frigoris, nunquid committit furtum?* ita Respondet: *Ad hoc dicas, quod si patitur magnam necessitatem famis, vel sitis, vel frigoris; ita quod nisi furetur, credit se non posse evadere mortem, non committit furtum, nec peccat; dum tamen propter hanc necessitatem faciat, can.* Discipulos *de consecratione dist.* 5. *dum, per segetes transeundo evellerent spicas & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat, quod coacti fame hoc fecerunt. Item propter necessitatem famis comedit David panes propositionis. 1. Reg. 21.* (g). Eandem veritatem probat hic sanctus ex laudato superiùs sancti Ambrosii testimonio, ex quo ita concludit: *Unde talis fur licitè & debuit & potuit credere Dominum permissurum: & ita non commisit furtum.*

(f) S. Raim. in sum. l. 2. c. de furtis. §. 12.

(g) 1. Reg. 21. 6.

Ex dictis sequitur, eum, qui tali proximi sui necessitati mederi non potest aliter, quàm rem alienam accipiendo, idem pro eo, ac pro se-ipso facere posse, ut asserit Angelicus Doctor subjungens (h): *In casu similis necessitatis etiam potest aliquis occultè rem alienam accipere, ut subveniat proximo sic indigenti.*

(h) S. Th. cit. art. 7. ad 3.

CASUS VIII.

LAUNOMARUS, ad extremam quidem non redactus necessitatem, quâ vitæ periculum subeat, nisi furetur, in gravi tamen versatur necessitate, ob quam notabilem pati potest infamiam, quia conformem conditioni suæ vitam agere nequit; & ad abjectum vivendi modum, etiam cum aliquo propriæ valetudinis periculo adigitur, potest-ne in hoc casu sibi necessaria furari absque peccato?

RESPONS.

Launomarus ob hanc necessitatis, quâ premitur, speciem à peccato non excusatur. Ita sentit sanctus Raymundus (i), qui, cùm præmisit licitum esse furtum in extrema necessitate, hoc est, cùm absolutè necessaria ad vitam tuendam non suppetunt, nec ulla subest via statum hunc vitandi, addit, quòd si non tanta sit necessitas, tunc à furto non excusat; atque eo sensu intelligenda est Decretalis ab ipso laudata, quâ trium hebdomadarum injungitur pœnitentia illi, qui fame oppressus aut nuditate, in hanc rem sibi necessaria furatur: *Si autem non patitur ita magnam necessitatem, peccat ...* ait hic sanctus, *& in tali casu intelligitur Decretalis extra de furtis* (k)) si quis propter necessitatem famis aut nuditatis, fuerit cibaria furatus, vel vestem, vel pecus; pœniteat hebdomadas tres. Quod consentaneum est argumento, quod in capite hujusce Decretalis terminis istis legitur: *Committens furtum ex necessitate non multùm urgente peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis pœnitentia.* Certum est quidem, ut hoc argumento observatur, quod in hoc casu multò minùs grave est peccatum, quemadmodum ait sanctus Raimundus, *Attenuatur* tamen peccatum propter necessitatem; & constat ex his verbis sapientis (l): *Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit, furatur enim, ut esurientem impleat animam.* Hinc in lege veteri prædiorum Dominis erat vetitum, ne iis molestiam afferrent, qui in sua necessitate racemos in vineis, aut spicas in agris colligerent (m): *Ingressus vineam proximi tui, comedes uvas, quantùm tibi placuerit, ... si intraveris in segetem amici tui, franges spicas & manu conteres.* Unde Christi Discipulos de furto

non

(i) S. Raymund. l. 3. sum. tit. de furtis. §. 10.

(k) Lib. 5. Decret. tit. 18.

(l) Prov. 6. 30.

(m) Deut. 23. 24. & 25.

non accusarunt Judæi, quòd in necessitate suâ spicas collegissent, sed quòd Die Sabbathi, ut observat sanctus Augustinus (a): *Unde etiam spicas vellentibus Discipulis Domini, de Sabbatho potiùs, quàm de furto Judæi calumniati sunt.*

(a) S. Aug. l. de opere Monachorum c.23. seu n. 18.

Attamen certum est, solâ necessitate extremâ quempiam ab toto prorsus excusari peccato, & qualibet aliâ, quamvis gravi, non omnino excusari, licèt majus sit vel minus peccatum, prout magis minusve urgens est necessitas. Quorumdam Casuistarum opinio, qui istâ propositione. *Permissum est furari, non solùm in extremâ necessitate, sed etiam in gravi*, contrarium defenderant, à Doctoribus Facultatis Theologicæ Lovaniensis an. 1657. damnata est isto Decreto: *Furari nullo casu permissum est, quia intrinsecè malum: surripere autem alienum, permissum quidem est in extrema necessitate, quando aliter haberi non potest. Sed illud extendere infinitè ad necessitatem gravem, est dare ansam pauperibus ad passim furandum.* Quam eandem propositionem jure damnavit Innocentius XI. Decreto suo 2. Martii an. 1679. lato: quam doctrinam ad praxim reducere aut tueri vetuit Summus hic Pontifex indictâ excommunicationis *ipso facto* pœnâ, & sedi Apostolicæ reservatæ.

Ex dictis hactenùs satis apertè damnantur Nobiles quidam, qui sub specioso prætextu natalium suorum majorumque splendorem tuendi atque expensas sæpe inutiles aut superfluas explendi, aliena bona invadunt. atque injustè detinent, mutuasque contrahunt pecunias, apud Mercatores, Artifices aut alios; licèt iis solvendis se haud idoneos esse certissimè noverint; constat enim eos de furto fieri conscios, ac in illos verè cadit illud Davidicum (b): *Mutuabitur peccator & non solvet.* Et quidem sæpè sæpiùs intestinam hanc ipsis faciunt inopiam pravi mores & in peccato pervicacia; quippe qui Dei beneficiis libidinosâ illâ vivendi ratione fiunt indigni, quem largum in se ac munificentissimum experirentur, si fideliter ei deservirent, ejusque mandata servarent: Unde dicit Sapiens; *Alii dividunt propria, & ditiores fiunt. Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Hæc dicta sint obiter, ac perpendat ex animo Launomarus, num inter fæcem illam peccatricis nobilitatis locum obtineat: in hoc enim casu multò gravius foret illius peccatum (c).

(b) Ps. 36.21.

(c) De Genet. theol. moral. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 3.

CASUS IX.

LAURENTIUS, Mercator Batavus, cùm ad Indias Orientales commercii causa navem conscendisset, à Sinensi Prædone servus captus est. Potest-ne sine peccato pecuniam hero suo furari ad summam duntaxat sibi necessariam, ut à servitute se se expediat?

RESPONS.

Præceptum, *non furtum facies* (d), adeò expressum est ac generale, ut dubium esse nequeat, Laurentium in propositâ specie de furto conscium fieri, quandoquidem constet, hanc ipsum pecuniam esse surrepturum *invito Domino*: quâ in re posita est vera furti ratio. Igitur servitutis suæ ærumnas patienter ferre tenetur, nec uti alieno potest bono, ut se in libertatem asserat; cùm nunquam sit licitum, vel minimum perpetrare malum, ut aliud vitetur, aut etiam bonum, quantumcumque possit esse, comparetur. Ita docet Apostolus (e) his verbis: *Non faciamus mala, ut veniant bona.* Difficultatem hanc olim ita solvit inclytus Theologus (f).

(d) Exod. 20. 15.

(e) Rom. 3. 8.

(f) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 10.

GLORIA HUMANA.

CUM humana in gloria non minùs sit temporale bonum, quàm cetera vitæ hujus bona, absque peccato potest desiderari, ut docet sanctus Thomas; modò ad honestum finem propter actionem bonam referatur; cùm necesse sit persæpè, ut opera nostra bona cognoscat proximus, ad ipsius ædificationem, ut & ipse ad similia facienda inducatur. *Potest tamen appeti*, inquit sanctus Thomas (g) *in quantum est utile ad aliquid vel ad hoc, quod Deus ab hominibus glorificetur, vel ad hoc quòd homines proficiant ex bono quod in alio cognoscunt; vel ex hoc quod ipse homo ex bonis quæ in se cognoscit per testimonium laudis alienæ, studeat in eis perseverare & ad meliora proficere: & secundum hoc laudabile est, quod curam habeat de bono nomine..... non tamen quòd in hominum laude inaniter delectetur.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 132. art. 1. ad 3.

At cùm gloria, quam quis appetit, & quâ delectatur, vana est, tùm est peccatum vel mortale vel veniale pro diversis circumstantiis; quam propositionem minutiùs non expendemus, quia Angelicus Doctor, cujus doctrinam in citatis posteà testimoniis exponimus, regulas ad rem istam pertinentes liquidò stabilit. Non omittendum tamen, vanam gloriam ex eodem Angelico Doctore, quæ est inordinata cupiditas famæ, laudis & honoris (h), esse peccatum capitale, licèt semper non sit mortale; quia radix est aliorum multorum peccatorum; quæ ex sancto Gregorio magno (i) sunt *inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordiæ & novitatum præsumptiones; quod manifestè probat idem sanctus Doctor* (k).

(g) Polm. brev. theol. part. 2. 2. n. 1077.

(h) S. Greg. l. 31. moral c. 17.

(k) S. Tho. q. 132. art. 5. in corp.

CASUS PRIMUS.

VALERIANUS, vir nobilis, gloriæ imprimis est avidus. Huic probare conatur ipsius confessarius, in eo laudis appetitu esse peccatum; quod quidem sibi persuadere non potest, quia, inquit, appetitus ille Dei mandatis non est contrarius, nec in aliquâ re proximo noxius. Cui jus?

RESPONS.

Ex principiis sancti Thomæ facilis est hujusce difficultatis solutio (l). Nam primò asserit angelicus Doctor, quod *nomen gloriæ*, propriè loquendo, *importat manifestationem alicujus de hoc, quod apud homines decorum videtur, sive illud sit bonum corporale, sive spirituale*, 2, affirmat,

(l) S. Th. 2. 2. q. 132. art. 1. in corp.

quod *non est peccatum, quod aliquis velit bona opera sua ab aliis approbari; dicitur enim Matth.* 5. subjungit sanctus Doctor, luceat Lux vestra coram hominibus; *& ideò appetitus gloriæ de se non nominat aliquid vitiosum: sed appetitus inanis, vel vanæ gloriæ vitium importat; nam quodlibet vanum appetere vitiosum est, secundùm illud Psalm.* 4. ut quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? *Potest autem gloria*, pergit idem sanctus, *dici vana tripliciter. Uno modo, ex parte rei, de quâ quis gloriam quærit: putà, cum quis quærit gloriam de eo quod non est, vel de eo, quod non est gloriâ dignum, sicut de aliquâ re fragili & caducâ. Alio modo, ex parte ejus, à quo quis gloriam quærit, putà hominis, cujus judicium non est certum. Tertio modo, ex parte ipsius qui gloriam appetit, qui videlicet appetitum gloriæ suæ non refert in debitam finem, putà ad honorem Dei, vel proximi salutem.*

Sequitur ex his regulis gloriam à nemine unquam propter se-ipsum solum esse expetendam, sed eam semper ad Deum esse referendam ex hoc Apostoli (*a*): *qui autem gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat:* vel ad bonum & utilitatem proximi, ut ait Angelicus Doctor (*b*): *Similiter etiam homo laudabiliter potest ad aliorum utilitatem gloriam suam appetere, secundùm illud Matth.* 5. Videant opera vestra bona & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est: quò redeunt etiam hæc Apostoli verba (*c*): *Providentes bona, non tantùm coram Deo; sed etiam coram hominibus*: id est, curate, ut opera vestra bona videant homines, quò debitam Deo gloriam reddant, cùm ea facere, auxiliante ipsius gratiâ, tantùm possitis.

(*a*) s. Corinth. 10. 17. & 18.

(*b*) S. Th. cit. q. 132. art. 1. ad 1.

(*c*) Rom. 12. 17.

Colligitur ex dictis, quod si Valerianus appetens sit gloriæ, quæ vana sit unâ ex triplici ratione, quam explicat sanctus Thomas; (quo plerumque vitio laborant viri nobiles) a peccato excusari nequit, plus minus-ve gravi, prout minus magis-ve inordinata est ipsius animi cupiditas: at si gloriam tantùm quærit, in ordine ad eam, quæ Deo debetur, aut ad utilitatem bonumque proximi, de aliquo damnari nequit peccato.

CASUS II.

Valerianus fatetur, gloriam, quam ambit, vanam esse secundùm varios sensus, quos exponit sanctus Thomas; sed, quia contendit, in hoc venialiter tantùm se peccare, vix ac ne vix quidem futuram suam promittere potest emendationem: quâ de re quæritur, utrùm non erret in eo, & utrùm vana ipsius gloria quandoque nequeat esse mortalis?

Respons.

Duplici modo juxta sanctum Thomam (*d*) vana gloria potest esse mortale peccatum; quando amori debito Deo contraria est. Primo modo ratione rei, de quâ quis gloriatur, uti de re falsâ, & honori ac reverentiæ Deo debitæ contrariâ juxta illud sacræ scripturæ (*e*): *Elevatum est cor tuum; & dixisti: Deus ego sum*: aut cùm Deo aliquid temporale præfertur, de quo quis gloriam quærit: quod designant hæc verba Prophetæ (*f*): *Non glorietur sapiens in sapientiâ suâ; & non glorietur fortis in fortitudine suâ; & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Vel denique hominum testimonium atque approbationem Dei testimonio atque approbationi anteponendo; uti faciebant ii, de quibus à sancto Joanne dicitur (*g*): *Dilexerunt enim gloriam hominum magis; quàm gloriam Dei.*

(*d*) S. Th. a. 2. q. 132. art. 3. in corp.

(*e*) Ezech. 28. 2. Item S. Th. q. 9. de malo. art. 2.

(*f*) Jerem. 9. 23. & 24.

(*g*) Joan. 12. 43.

Secundo modo ex parte ejus, qui gloriatur; cùm nimirum bona opera sua præcipue & ut ad ultimum suum finem refert ad gloriam, quam intendit, & quam ut adipiscatur, Dei mandata contemnere non dubitat. Unde dicit Christus in Evangelio sancti Matthæi (*h*): *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus; ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est.* Ita de propositâ difficultate loquitur sanctus Thomas; quibus positis sic posteà concludit (*i*): *Si autem amor humanæ gloriæ, quamvis sit inanis, non tamen repugnet caritati, neque quantùm ad id de quo est gloria, neque quantùm ad intentionem gloriam quærentis, non est peccatum mortale, sed veniale.* Ex his ergo principiis ferri debet judicium de peccato, quod admittit Valerianus ex vana gloria, cujus se avidum profitetur, quodque veniale duntaxat esse potest; si debitam Deo & Proximo caritatem non destruat.

(*h*) Matth. 6.

(*i*) S. Th. cit. arti. 3. in corp.

GRADUATUS.

Graduatus is dicitur, qui emenso per statutum tempus studiorum curriculo in celebri Universitate, post adhibitum examen in eâ obtinuit litteras Magistri artium, Baccalaurei, Licentiati, aut Doctoris: quod intelligendum est de Graduatis Facultatis alicujus in hac Universitate constitutæ; hæc enim Universitas, in quâ traditur duntaxat jurisprudentia, ut Aureliæ, Gradus Theologiæ aut Medicinæ concedere nequit, & sic de aliis, in quibus Facultates omnes, uti Parisiis, non fuêre constitutæ.

Graduatorum jus oritur ex constitutione Concilii Basileensis, quæ posteà confirmata est à Pragmaticâ Sanctione, in comitiis Bituricensibus emissâ, ab universo Galliæ Clero & à Senatu Parisiensi receptâ, ex quâ Graduatis affectatur tertia pars Beneficiorum vacantium: sed post abrogatam Pragmaticam, ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. inito an. 1516. constitutum est, ut Graduati vacantia per tertiam anni partem, hoc est, mensibus Januario, Aprili, Julio & Octobri haberent.

Distinguuntur Graduati in Nominatos & Simplices. Graduati Nominati illi dicuntur, qui ad attestationem temporis studiorum suorum, ante nominationem suam perfecti (*k*), tales fuêre nominati ab universitate, in quâ studuerunt, ad obtinenda ad ipsorum petitionem & vi litterarum nominationis suæ, beneficia ex obitu vacatura, mensibus sibi assignatis.

(*k*) Arrestum Senatûs Parisi. men. Aug. 1523.

Graduati Simplices sunt qui nominationis litteras non obtinuerunt ab Universitate, in quâ requisito tempore studuerunt, sed litteras tantùm gradûs sui, simulque attestationem temporis studii sui.

Benefi-

Beneficia Januario & Julio vacantia solis Graduatis nominatis affectantur, aliis exclusis; vacantia verò cæteris duobus mensibus Aprili & Octobri simplicibus Graduatis, uti statuit concordatum (*a*): Quare *Graduati simplices non possunt cum præjudicio Graduatorum nominatorum vacantia mense rigoroso Beneficia requirere; cùm ea postulare queant Graduati nominati; quando vacant mense gratioso; si ea forsan collator illi, qui debitas non haberet qualitates, contulisset*, ut ait Dionysius Simon in suis Annotationibus in regulas Juris Canonici Galliæ (*b*).

Graduati tenentur 1. Collatoribus ac Patronis Ecclesiasticis exhibere Litteras gradus sui, nec non attestationem temporis studiorum datâ etiam descriptione: Et si sint Graduati nominati, aut nobiles, litteras nominationis suæ cum titulo nobilitatis eisdem pariter cum simili eorum descriptione proferre debent. Quâ de re obiter advertendum est, admitti litem de attestatione temporis studiorum, ut ejus probetur falsitas adhibitis testibus, ob nimiam facilitatem quâ hujusmodi attestationes in quibusdam Universitatibus conceduntur. Ita dijudicavit Senatus Parisiensis Arresto 6. Martii an. 1646. quod refert D. Pinsson.

2. Tenentur iidem Graduati nomina sua & cognomina quotannis solo tempore quadragesimali alio verò non sufficiente, & ante vacans Beneficium significare & iterare ex Concordato & ex Constitutionibus Ludovici XII. an. 1499. & 1510. & ex Constitutione Henrici III. an. 1585. ut docent Louetus, Despeisseus & Molinæus (*c*), idque sub pœnâ nullitatis: quæ significatio fieri debet Collatoribus seu Patronis Ecclesiasticis, aut Vicariis eorum Generalibus, Officialibus, aut vicem gerentibus; aut denique per eorum absentiam, Priotibus aut Subprioribus claustralibus: quod satis est, si ab iis fiat Scribis seu Graphiariis Ecclesiasticarum insinuationum, cùm abest Collator, nec in loco suum habet Vicarium generalem.

Hujusmodi verò formalitates adeò sunt necessariæ, ut, si eas omiserint Graduati seu nominati, seu simplices, factâ alteri non Graduato Collatio subsistat; & ab iisdem Graduatis nullum vi graduum suorum Beneficium per quatuor prædictos menses hoc anno vacans requiri poterit: At verò si Litteras suas debito modo ante Beneficii vacantiam quis alius Graduatus insinuaverit; Collator alium de eo validè providere nequit Graduatum, quamvis nominatum; qui sibi instrumenta sua non significavit, nec insinuare fecerit: Et qui hanc observavit formalitatem ante vacans Beneficium, anteponitur illi, qui easdem tantùm adhibuit post ejus vacantiam; licèt istius obtineat sola requisitio & prævaleat in provisum à Papa, modò ordinario Collatori non præjudicet.

Insinuatio verò omnium hujusmodi Litterarum temporis studii, Graduum & nominationis necessariò fieri debet in Tabulariis Insinuationum Ecclesiasticarum earum Diœceseon, in quibus sita sunt Beneficia; idque intra mensem datæ suæ sub pœnâ nullitatis ex Ordinatione an. 1646. quod idem dici debet de requisitionibus, denegationibus, aliisque omnibus ejusmodi actibus. Ita etiam in Sanctiori Concilio dijudicatum est 6. martii an. 1662. quoad instrumenta significationum & iterationum, quæ à Graduatis fieri debent, ut observat D. Simon in allegatis suis Annotationibus in regulas Juris Canonici D. Dubois (*d*), qui ejusdem Curiæ addit Arrestum 13. Martii ejusdem anni latum, quo statuitur, ut intra mensem à die datæ quodlibet instrumentum significationis indultorum, revocationum, nominationum & requisitionum Beneficiorum, quæ à Graduatis nominatis fiunt, similiter sub nullitatis pœnâ insinuentur, scilicet, ut jam dictum est, in Tabulariis Insinuationum Ecclesiæ, ipsum Scribam seu Graphiarium, aut ejus substitutum, non verò alios alloquendo ex Arresto Superioris Curiæ Senatûs Parisiensis 1. Martii an. 1666. prima verò graduum significatio quolibet tempore fieri potest, modò non præcesserit quadragesima ante vacationem Beneficii, quod requirit Graduatus.

Postulationi Beneficii à Graduato factæ nomen propriamque notam subscribere debet Episcopi Secretarius, qui eam ad acta publica referre debet unà cum datâ, & nominibus atque cognominibus Notarii, Apparitoris & testium; tùmque Papæ ligat manus, etiam contra eundem Graduatum postulantem, qui in Romanâ Curiâ fuisset provisus, ut priores se tempore præverteret, nec non pro iis, qui nondum postulassent: Quocirca jam eos in eâdem Curiâ prævertere nequit, neque eum aut alium quemlibet Papa providere non potest: quod verum est sive Graduatus per se, sive per alium Mandatarium sui requisierit.

Graduati nominati humaniores Litteras septennio professi, cæteris Graduatis nominatis, quamvis datâ Superioribus anteponuntur, modò Litteras suas *quinquennii* conformiter ad Arrestum Senatûs Parisiensis mense Martio an 1688. latum obtinuerint, exceptis tamen solis Theologicæ Facultatis Doctoribus, ut fert Statutum Parisiensis Universitatis, in Parlamento 3. Septembris an. 1598. confirmatum, cujus articulus 54. (*e*) à Bochelio relatum (*f*), his verbis effertur: *Ut plures ad docendum invitentur*,

(*a*) Concordat. tit. de collat. §. *Præfatique*. D. Abbas Fleuri Instit. ad jus Cano. tom. 1. p. 2. cap. 17. pag. 380. Diction juris civ. & Canon pag. 476. Bochel. v. *Graduatus*. pag 151.

(*b*) Simon tom. 1. p. 286. 5. edit.

(*c*) Louet. Litter. c. cap. 3. Despeiss. tract. de benefic. tit. 3. n. 45. Molinæus in reg. *De infirmis resignantibus*.

(*d*) Simon. tom. 1. pag. 287. 5. ed.

(*e*) Statut. Univers. Parif. tit. de Facul. artium. art. 5.

(*f*) Biblioth. can. v. *Graduati*. pag. 661. col. 1.

tentur, magistri artium, qui per septennium continuum absque intermissione & citra fraudem in celebri collegio publicè docuerit, præferantur omnibus Graduatis in jure nominationis, exceptis doctoribus in Sacrâ Theologiâ tantùm. Quod privilegium Graduatorum Professorum septennalium Parisiorum obtinet etiam in omnibus Beneficiis, quæ sita sunt intra fines aliarum Universitatum, ex Arresto Senatûs Parisiensis 24. Novemb. an. 1607. lato pro Francisco Placet professore in collegio quodam Parisiensi ad obtinendum Archipresbyteratum Bituricensem & Parœciam de Vernant ipsi annexam in Diœcesi Andegavensi (*a*) in Stephanum Riniere Professorem Universitatis Andegavensis; & ex alio Supremæ Curiæ 5. Januarii an. 1649. licèt ad Jurisdictionem hujusce Senatûs non pertineant; uti dijudicatum est mense Martio an. 1688. pro N. Fretteau Professore Collegii Craffiniacensis (*b*).

Observandum tamen doctorem in Sacrâ Theologiâ non præponi Professori Septennali, nisi Doctoratûs gradu fuerit insignitus ante vacationem Beneficii; cùm non sufficiat, ut eum posteà obtinuerit, licèt ante obtentionem provisionum suarum; uti judicavit Senatus Parisiensis 21. Februarii an. 1696.

Collationi Graduato nominato factæ apponi debet hæc clausula: *Tibi tanquam Graduato nominato*, &c. alioquin invalida est collatio ex Arresto Parisiensi 15. April. an. 1535. sed quod spectat ad Provisiones simplici Graduato concessas, ex Arresto solemni ejusdem Senatûs Parisiensis validæ sunt declaratæ etiam absque istâ clausulâ (*c*).

Graduatis omnibus sive nominatis seu simplicibus jus competit ad omnia beneficia ex obitu vacantia, quæ sunt ordinariæ collationis: ita ut ab ordinariis collatoribus non Graduati de iis validè provideri, aut à Patronis Ecclesiasticis nequeant præsentari; quamvis non idem sit dicendum de Patronis Laïcis; quòd Graduati nullum jus habeant ad Beneficia ipsorum nominationis, neque etiam ad Beneficia collatoris, qui duo tantùm conferre potest; quia ad tertiam tantùm partem jus habent, quæ non inter duo sed inter tria tantùm reperiri potest.

Quando vacat Beneficium, Graduatis obnoxium, mensibus Aprili & Octobri; de eo quem voluerit, providere potest collator, seu sit Graduatus simplex, seu nominatus (*d*): & si nullus sit Graduatus requirens; illud alteri non Graduato conferre potest collator, vel Graduato non qualificato, hoc est, in cujus titulo quæpiam inveniretur nullitas, vel qui proximè elapsâ quadragesimâ nomen atque cognomen suum non declarasset. Attamen si post concessam collationem, tempore requisito unus aut plures sese offerrent Graduati, debitè qualificati, collatio non obtineret, & in hoc casu collator de eo Graduatum providere teneretur, qui illud debito modo primus requisiisset (*e*): sed si vacet Beneficium mensibus rigorosis scilicet Januario & Julio; tunc ad antiquissimum è Graduatis nominatis pertinet, uti fert Concordatum.

Cùm idem Beneficium requirunt plures Graduati nominati; Collatori incumbit eum præferre, qui prior fuerit nominatus: modò omnia sua instrumenta ac litteras habeat ritè disposita.

Quando ad idem Beneficium concurrunt duo Graduati apprimè qualificati cum litteris nominationis ejusdem datæ, si ejusdem sint Universitatis, collator Provisionem requisitam concedens anteferre debet. 1. Doctores Theologos Licentiatis ejusdem facultatis. 2. Licentiatos Baccalaureis. 3. Baccalaureos Magistris artium & sic de cæteris pro nobiliori vel minùs nobili eorum gradu, & habitâ ratione majoris vel minoris famæ Facultatis, cujus sunt suppositi.

Ob eandem æquitatem, quando concurrunt diversarum Facultatum Doctores, jurium Canonici doctoribus præponi debent Theologi doctores: juris Civilis Doctoribus juris Canonici doctores & hi doctoribus Medicinæ sunt anteponendi: quod etiam par est observari pro Licentiatis & Baccalaureis variarum facultatum. An si ad plures ac varias pertineant Universitates isti Graduati; anteponitur qui à celebriori nominatus est Universitate. Quæ omnia rationi & æquitati non minùs quàm Concordato congruunt.

Interest tamen hìc advertere de prioritate nominationis Graduati, quòd, cùm, ut ait doctus officialis Condomensis (*f*), duo concurrentes eodem anno, alter v. g. Januario; alter verò Martio, fuêre nominati, non ab adscriptâ nominationi die, sed ab anno duntaxat computandus est concursus conformiter ad hæc verba Concordati (*g*). *Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni*: ad quæ verba dicit Rebuffus, parvi referre an Graduati ineunte aut exeunte quadragesimâ fuerint nominati, cum par sit jus eorum. At si duo illi Graduati non eodem solùm anno fuissent nominati, sed in eâdem Facultate pari gradu insigniti, tùm ad nominationis datam esset recurrendum, uti subjungit concordatum his terminis: *Et si in eisdem Facultate & gradu concurrant, ad datam nominationis seu gradus esse volumus.*

Graduatis seu simplicibus seu nominatis nullum jus competit in beneficia sibi affectata, nisi in casu vacationis ex obitu (*h*). Quare in permutationibus resignationibus & abdicationibus ad solos Collatores ordinarios pertinet de illis providere, vel ad alios, quorum interest; omisso penitus Graduatorum jure.

Adverte tantummodò, quoad permutationes, quæ fiunt mensibus Januario & Julio, necesse

(a) Bochel. cit. pag. 663. col. 1.

(b) Diarium fori tom. 5. l. 12. cap. 9.

(c) D. Brillon. dict. Arrest. v. *Graduatus*. n. 26.

(d) Concordat. tit. de collat. §. *Statuimus, quoque & ordinamus.*

(e) Regulæ juris cano. & Gallici. tom. 3 pag. 276. edit. an. 1703.

(f) Praxis jurisd. Ecclef. volum. c. 5. §. 4. edit. Antverp. in 8. an. 1695.

(g) Concordat de coll. t. §. *Statuimus.*

(h) Pragm. t. §. *Item quod omnia.*

cesse esse ad earum validitatem, ut ante compermutantis obitum admittantur & insinuentur, nec probari possit, eas in fraudem juris Graduatorum fuisse factas: in hoc enim casu invalidæ declarantur à Parlamentis; quod probat Bochellus (*a*) ex celebri Arresto lato in primâ inquisitionum Curiâ Senatûs Parisiensis 9. Januarii 1616. Necesse est etiam, ut permutationes ac voluntariæ demissiones duobus integris diebus ante obitum Permutantis aut Resignantis fuerint insinuatæ; ut constitutum est articulo edicti insinuationum Ecclesiasticarum.

Graduatis solis seu nominatis seu simplicibus jus competit possidendi Beneficia-Curata oppidorum muratorum: ita ut aliis, quàm ipsis, conferri nequeant, quocumque vacent anni tempore, ut statuit idem Concordatum (*b*), Edicto Henrici III. an. 1585. confirmatum. Quare nova provisio concessa à Summo Pontifice cum clausula, *perindè valere ac si qualificatus esset*, prorsus esset inutilis Parocho oppidi clausi, non Graduato, cui etiam non opitularetur regula *de pacificis possessoribus*, ad retinendam Parœciam oppidi clausi vi possessionis triennalis, ut docet Mainardus (*c*). Et dijudicatum est à Parlamentis Parisiensi an. 1536. & Tolosano mense Martio an. 1594. Certum quidem est, quosdam à Summo Pontifice de Beneficiis locorum muratorum ad an. 1550. fuisse provisos, *Quantumvis pudendum & absurdum esset*, inquit Molinæus (*d*): sed abusum hunc emendavit Henricus II. Edicto suo Rhemensi an. 1551.

Superest hic enodanda difficultas, an videlicet necesse sit, ut Gradum suum obtinuerit talis Graduatus ante vacationem Beneficii: an verò sufficiat ut post vacationem eum adeptus sit? cui difficultati hæc una suppetit responsio, Arrestorum videlicet jurisprudentiam non esse uniformem: ex quibusdam enim Arrestis admissus est, uti validus & sufficiens gradus, solùm ante obtentionem litterarum, quæ *Visa* dicuntur, acquisitus (*e*).

Graduatus quilibet, qui Beneficium sui juris petere intra sex menses neglexit, privilegium suum amittit, nisi per se non steterit, legitimumque obstitisse impedimentum comprobet pariter, si Collator idem tempus sex mensium concedere denegaverit, aut neglexerit, devolvitur jus conferendi ad Superiorem ipsius immediatum; quo tempore elapso fit valida collatio (*f*).

Graduatus nominatus jure suo excidit, cùm per decennium titulorum suorum insinuationem neglexit ex duobus Arrestis Senatus Parisiensis, altero men. Jul. an. 1528. altero verò Jun. an. 1545. quæ refert Papo (*g*). Licèt aliud fuerit anterius ejusdem Senatûs Arrestum 5. Aprilis an. 1541. quo fuit declaratum, quòd jus insinuationis triginta tantùm annorum spatio censebatur præscriptum. Sed facta semel intra decennium insinuatio ad triginta annos perseverat.

Ex utroque parente nobiles ad studiorum triennium tantùm tenentur in ea jurium facultate, in quâ gradum Baccalaurei sumpserunt, ut statuunt Concordatum (*h*), & Edicta: quâ de re observandum 1. Nobilitatis suæ attestationem à judice loci nativitatis suæ, ipsis absentibus esse concedendam, postquam ipsi subscripsère testes quatuor coram illo judice jurati. 2. quòd hujusmodi Graduati, aliorum instar, tenentur omnes observare formalitates, de quibus diximus.

Graduatus secularis seculare tantùm, Regularis verò regulare duntaxat Beneficium requirere potest, cùm eorum quilibet statui suo convenientia beneficia sperare possit, quin sub quocumque prætextu ab iis infringi queat hæc regula. Quod adeò certum est, ut si regulare Beneficium diutissimè per modum commendæ fuisset possessum, illud petere legitimè non posset Graduatus secularis; quia Beneficii naturam commenda non mutat: At si per quadraginta annos Beneficium illud tribus vicibus consequentibus fuisset collatum secularibus, tunc legitimo præscriptionis jure censeretur seculare.

Dignitates electivæ & confirmativæ (*i*) Ecclesiarum tam Cathedralium, quàm Collegiatarum, quales sunt dignitates Præpositi, Decani, Thesaurarii, Cantoris & Succentoris Graduatorum juri non subjiciuntur, ut articulo 2. statuit Edictum an. 1596. quod licèt non approbatum, postea confirmatum est alio Edicto an. 1606. (*k*) sub istâ conditione verificato, *salvo Indultariorum jure*. Neque etiam in earum collatores valet papalis præventio ante sex menses, Canonicis constitutionibus concessos, ut fiant electiones aut provisiones.

Advertit tamen Dionysius Simon (*l*); 1. laudata modo edicta duo executioni non fuisse mandata quoad Theologales ac Pœnitentiarias, ex Pragmaticâ Graduatis affectatas, cui in hoc non derogavit Concordatum. Et quidem ex Arresto 17. Apr. an. 1642. (*m*) Graduato, nomine Saint-Simon, Bellovacensis Ecclesiæ Theologi munus, quamvis ad id officii parum idoneo, Senatus Parisiensis adjudicavit. Est & aliud ejusdem Senatûs Arrestum 29. Decemb. an. 1666. priori simile, cui tertium 14. Feb. an. 1650. quoad Pœnitentiariam dignitatem addit D. Dufrêne (*n*): hinc etiam quantùm ad alias dignitates solùm obtinet Edictum an. 1606. 2. observat idem Author dignitates Cantoris, Succentoris & Thesaurarii, quæ in quibusdam Ecclesiis speciem quandam primævæ jurisdictionis suæ retinent, quæque aliunde præeminentiæ fruuntur prærogativâ, nunc haberi tanquam veras dignitates, Graduatorum juri non subjectas. 3. asserit etiam non esse necesse, ut illi, quibus aliqua confertur in Ecclesia Cathedrali dignitas, ad obtinendas provisiones suas gradus suos significaverint, neque etiam ut temporis studiorum attestationem proferant.

(*a*) Bochel. Biblioth. can. v. *Graduatus*. p. 663. Le Pr[e]tre cent. 1. c. 89. pag. 561. [..] edit. an. 1679.

(*b*) Ibid. §. *Statuimus quoque quòd parochiales*.

(*c*) Mainard. tom. 1. l. 12. cap. 56.

(*d*) Molin. in reg. de infirmis resignantibus. n. 275.

(*e*) Arrest. Parlam. Tolos. 5. April. an. 1411. Arrest. aliud. 3. Mart. an. 1636.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Quia diversitatem* 5. de concess. præbend. &c. l. 3. tit. 8. De Selva tract. de benefic. part. 3. q. 6. Rebuffus de nominat. q. 20. n. 1. & 2.

(*g*) Pap. l. 2. tit. 5. n. 1.

(*h*) Præterea.

(*i*) Arrest. Sen. Paris. 14. mart. an. 1625. & 23. feb. an. 1538. Arrest. Parlam. Rotomag. 15. maii an. 1674.

(*k*) Art. 1.

(*l*) Loco citato. pag. 281.

(*m*) Soefve. tom. 1. cent. 1. c. 51.

(*n*) Diarium. for. l. 5. cap. 51.

Idem dicendum de Beneficiis, quæ in quibusdam Ecclesiis ante Concordatum, Cantoribus, Choristis, Musicis aut Mansionariis fuêre addicta, & quæ ne quidem *in favorem* possunt resignari; ut probat Brodellus ex multis, quæ refert Arrestis (*a*).

(*a*) Brodeau in Louetum. litt. q. c. 4.

Dicimus, *ante Concordatum*; Nam si ipso posterior esset talis addictio, & à quibusdam tantùm particularium Ecclesiarum Statutis, Regio diplomate non confirmatis, suam duceret originem, tunc Graduatorum jus impedire non posset, ut dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arrestis latis 22. Decembris an. 1520. 28. Novemb. an. 1573. 4. Feb. an. 1586. & & 6. 7. Aug. & 15. Decemb an. 1625. (*b*).

(*b*) Bouchel. Biblioт. can. tom. 1. pag. 270. & seq. D. Brillon Diction. Arrest. v. Grad. n. 208.

Graduatum quemlibet prævenire potest Summus Pontifex, *re adhuc integrâ*, hoc est, Beneficium conferendo ante Collatorem Ordinarium aut petitionem Graduati vel per se vel per Procuratorem factam (*c*); sed ipsâ Graduati petitione adeò ligatur Pontificis potestas, ut provisio Romana, cujus data est ejus diei, quo facta est petitio, ex Arrestorum Jurisprudentiâ invalida penitùs censeatur: quod idem debet affirmari de casu duarum provisionum ejusdem datæ, quarum altera ab ordinario Collatore, altera à Papa manaret: tunc nimirum Pontificiæ provisioni prævalet ordinaria. Ratio est, quia, cùm Papæ jus tantùm præventionis competat, provisus in Curiâ Romanâ præventionis tempus probare nequit, ut observat Molinæus in sua notâ in Constitutionem Bonifacii VIII. in sexto relatam (*d*). Et quod magis est; valere etiam posset facta invalidè ab Ordinario alicui non Graduato collatio Beneficii Graduatis affectati, modò ipsi inserta fuisset clausula hæc, *aut aliàs capaci & idoneo*, nec à Graduato debitè qualificato intra sex menses Beneficium fuisset requisitum.

(*c*) Concor. dat. de mandat. Apost. §. *Declaramus*.

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. Si à Sede. 31. de præbend. in 6. l. 5. tit. 4.

Inter Graduatos simplices & nominatos illud intercedit discrimen, quòd simplices, nisi deficiant Graduati nominati, vacantia mense rigoroso Beneficia requirere non possint (*e*), cùm Graduati nominati ea valeant Beneficia petere, quorum vacatio in alterutrum ex duobus gratiosis mensibus incidit; 1. quando Collator nullum providit Graduatum. 2. Quando Collator quempiam non debite qualificatum providit, ut observat Dionysius Simon (*f*), in regulas juris Canonici Galliæ D. Dubois: Existimat quoque hic Author, quòd, ut non ligari potest Summi Pontificis potestas ex petitione alicujus non Graduati pro Beneficio Graduatis affectato; ita etiam impediri nequit Papalis præventio ex petitione à simplici Graduato Beneficii rigoroso mense vacantis factâ; quia in tali casu nullo jure nititur talis petitio (*g*). Sed aliter rem putat esse hic Author de Graduato, qui postulavit Beneficium, quod mensibus gratiosis Aprili scilicet & Octobri vacavit, quia verum ad hoc illi jus competit; quamquam per petitionem suam non possit Collatorem obligare, ut se alteri Graduato anteponat.

(*e*) Dionysius Simon tom. 1. p. 277.

(*f*) Idem ibi 1. pag. 278. Edit. 1703.

(*g*) Idem ibid. pag. 276.

Quando Graduatus, cujus legitimi sunt tituli, collationem Beneficii ad quod jus habet, quodque requisivit, & ad quod aliunde idoneus est, obtinere nequit; tum petere debet, ut scripto mandetur debitæ sibi justitiæ recusatio, & Metropolitanum adire, qui petitam potest ei & etiam debet concedere collationem: quæ si pariter à Metropolitano denegetur, ad Primatem, quo denegante ad Summum denique Pontificem recurrere debet; horum priùs juridicè scripto consignatâ recusatione, ut statuit Concordatum.

Diximus: *& ad quod aliunde idoneus est*: Nam si ineptus esset, ad Prælatum Superiorem recurrere non posset. Est ergo Collatoris peritiæ ipsius facere periculum, tum quoad ipsius doctrinam, tum quòad mores: quamvis enim Graduati rigoroso jam fuerint subjecti examini, Patresque Tridentini (*h*) opportunum esse duxerint, eos ab omni posteà examine dispensare; Ex Edicto tamen Molinensi (*i*) Ordinariis licitum est, iterùm examini eos subjicere, quos offerunt Universitates, ut de eorum peritiâ fiant certiores: quod eò æquius videtur, quòd constet, multos esse, qui obtentis gradibus, studium contemnant, & quam assiduo non ita pridem labore compararunt scientiam, præ socordia & negligentia amittant & obliviscantur. Insuper possent esse Graduati pravis moribus imbuti, aut in quibus inveniri potest inhabilitas quædam, parta ex censurâ Corporis juridicâ detentione, aut aliâ quâvis ratione.

(*h*) Conc. Trid. sess. 7. c. 13.

(*i*) Edict. Molin art. 75. & Edict. an. 1629. art. 20.

Graduati capacitas seu habilitas, ut provideatur, repetenda est tantùmmodò à tempore provisionis suæ, non verò nominationis, ut observant du Luc (*k*), Papo, Tournet, & D. Brillon (*l*), qui eos laudat, quique refert Arrestum conformiter à Senatu Parisiensi latum 11. Febr. an. 1537. & itidem aliud 13. Aprilis an. 1690. quoad gradum requisitum pro loco murato.

(*k*) Du Luc. l. 2. tit. 14. c. 1.

(*l*) D. Brillon dict. Arrest. v. *Graduatus*. n. 29. & 57. & seq.

De istâ verò procedendi ratione unum interest plurimi advertere, quòd nimirum si Graduatus Beneficium requisivisset, à Capitulo conferendum jurisdictioni Papæ immediatè subjecto, is tùm non teneretur, accepto juridicè denegationis sibi factæ instrumento, ad Papam recurrere, ut de eo provideretur; sed tantùm ad Episcopum. Ratio est, quia, cùm libera non sit collatio, nullum inde Curia Romana patitur detrimentum, quandoquidem ad eam non pertineant collationes hujusmodi.

Graduatorum secularium cessat privilegium, qui possident Beneficium reddens annuos ducentos florenos Cameræ Apostolicæ, hoc est, ut exponit Louetus (*m*), sexcentas libras monetæ Gallicæ; quare vi graduum suorum aliud jam censentur requirere non posse Beneficium. Hæc etiam summa à quibusdam Parlamentis ad

(*m*) Louetus litt. G. n. 1.

400.

400. lib. fuit determinata, & imprimis ex Arresto Senatûs Parisiensis, quod refert Blondellus in suis Decisionibus in Bochellum (*a*), quodque ad conclusiones D. Bignon Generalis Advocati an. 1656. latum est: quâ de rè ita etiam dijudicat supremum consilium; licèt Titularis tale Beneficium vi graduum suorum non obtinuerit: in quo Tribunal illud non judicat conformiter ad Edictum an. 1606. (*b*), in quo fit tantùm mentio de Beneficio 400. librarum, vi graduum obtento, & à quo statuitur, sufficere tale Beneficium, ut cesset jus Graduati, nisi judicio contradictorio & absque dolo illud amiserit.

(*a*) V. *Graduatus*. pag. 688.

(*b*) Art. 30.

Differunt etiam Concordatum & Edictum, quòd ex Concordato Graduati jus non desinat nisi ex obtentione Beneficii 600. lib. sive illud vi graduum suorum aut aliâ ratione acquisierit; ex Edicto verò jus suum amisisse censeatur, si vi graduum suorum de Beneficio 400. lib. duntaxat provisus fuerit; licèt illud posteà resignasset aut permutasset, aut ob aliquem belli eventum de pacificâ ejus possessione deturbaretur.

Acutè etiam observat idem Author, in oppidis casualia stipendia inter Beneficii reditus esse computanda pro summa requisita, ut jus Graduati impleatur: alioquin magnarum Urbium, quarum reditus omnis in stipendiis & casuali positus est, jus Graduati Parœciæ non implerent; quod absque manifesto absurdo defendi nequit.

Idem dicendum de quotidianis Canonicorum distributionibus & iis, quæ manuales dictæ procedunt ex anniversariis fundationibus pro defunctis alioque casuali; cum ipsis liberum sit eas recipere, modò adsint choro, uti tenentur; & aliunde sint capitula, quorum reditus ad distributiones fuere destinati, ut tutiùs divino interesse officio obligentur Canonici.

Diximus: *Graduatorum secularium cessat privilegium*: Nam Graduati secularis prærogativa censetur impleta ex possessione Beneficii, cujus reditus est infra summam 400. lib. quòd is paupertatis votum emiserit, eique sufficiens esse possit minor reditus, ut observat D. Abbas Fleuri, qui addit; jus Graduatorum in Britannia non magis quàm reliquam Pragmaticam unquam viguisse. Hinc requirit Concordatum (*c*), ut omnes Graduati ab universitatibus, in quibus studuerunt nominati, nomina & qualitates Beneficiorum, quæ actu possident, justumque eorum valorem expresśe designent: quod jam à Ludovico XII. sub pœna nullitatis nominationis ipsorum fuerat constitutum (*d*).

(*c*) Concor. dat tit. de collat. §. *Volumus autem*.

(*d*) Edict Ludo. XII an. 1499. art. 7.

Vide titulum, *Indultarius*, de privilegio Indultariorum in Graduatos, quibus semper anteponuntur, conformiter ad edicta Francisci I. an. 1541. & 1543.

CASUS PRIMUS.

GERALDUS, obtentis per gratiam aut astutiam Magistri artium & Baccalaurei gradibus in Universitate, in quâ non studuerat, & aliunde necessariâ destitutus scientiâ, in oppido præcipuo de parrochiali Ecclesiâ provisus est. Nunquid canonicè de isto Beneficio provisus est aut illud tutâ conscientiâ retinere potest, cùm studio dare operam & necessariam ita acquirere scientiam constituerit?

RESPONS.

Beneficium quidem cui annexa est animarum cura, in loco murato, hoc est, loco valdè populoso licèt non cincto mœnibus, Graduatis tantùm in Gallia conferri potest, uti statuit Concordatum an. 1516. inter Leonem X. & Franciscum I. initium (*e*), cui jam præiverat Edictum Ludovici XII. an. 1499. (*f*) & postea sancitum est duobus Edictis Henrici II. quorum alterum an. 1550. apud sanctum Germanum, alterum an. 1551. Rhemis emissum est (*g*).

(*e*) Concor dat de collat. in fine.

(*f*) Edict. Lud. XII. art. 5.

(*g*) Edict. Henrici II. men. Jun. an. 1550. art 16. Edict mens. Mart. an. 1551.

Verùm ad Canonicam provisionem non sufficit obtentio gradûs requisiti, sed huic accedat competens scientia, omninò necesse est: & insuper sufficienti tempore studuisse oportet in Universitate, in quâ gradum quis obtinuit; cùm nihil aliud sit gradus, quàm testimonium Authenticum de peritiâ Graduati, ut fert idem Concordatum his verbis: *Qui per tempus competens in Universitate famosâ studuerint*, nec non Edictum Henrici II. 2. Martii an. 1551. necesse est igitur, ut Graduatus sufficienti scientiâ sit præditus, ut eum, quem obtinuit, gradum mereatur, & legitimè annexâ gradui prærogativâ frui possit. Unde colligendum est ad solvendam propositam difficultatem, Geraldum de Beneficio suo curato legitimè non esse provisum; 1. quia nullo reipsâ gradu fuit insignitus ob falsitatem litterarum suarum; cùm non studuerit in Universitate, in quâ eos obtinuit. 2. Quia ad hunc defectum alter accedit magis etiam præcipuus, necessariæ videlicet scientiæ defectus. Ita sentit Author Colloquiorum Condomens (*h*).

(*h*) Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 1. sect. 2.

Vide Tertium Casum.

CASUS II.

TARINUS, Clericus Doctissimus, in Cancellarium Theologum, aut Pœnitentiarium titularem Ecclesiæ Cathedralis ab Episcopo eligitur. Sed quia ad possidendum hoc Beneficium, necesse est, ut Doctoris aut saltem Licentiati in Theologia, vel jure Canonico gradum obtinuerit, cujusdam Universitatis Theologos Professores adit, quos novit faciles, quique admittendi ad Gradus jure potiuntur; & quamvis in eorum Universitate nunquam studuerit, ab iis tamen ob divulgatam apud eos Doctrinæ suæ famam Doctori Theologi patentes litteras obtinet. Nunquid hunc ei gradum conferre possunt isti Professores absque peccato; & si Tarinus ad hunc gradum sit inhabilis, peccatum illorum posset-ne esse mortale? An Tarinus ipse peccavit ad illos recurrens Doctores, & gradum ab illis concessum accipiens?

RESPONS.

Respondemus 1. Doctores Theologos hujusce Universitatis neminem ad Doctoratum admittere posse, nisi conformiter ad statuta, quibus eorum ordinatur potestas, & consequenter eos tantùm, qui in suâ Universitate tempore ex his statutis præscripto studuere; & tituli hujusce merentur honorem: *Doctores, qui jus habebunt suffragii, solemni jurerurando se obstringant, se nihil gratiæ, nihil favori daturos; sed veritati fidele testimonium laturos.* Hæc sunt verba statutorum Facultatis Theologicæ Parisiensis (*i*), quibuscum cæterarum Regni Universitatum statuta par est consentire. Quocircà, si alii, quantumvis periti, ab his Professoribus admittantur, graviter peccant infringendo jusjurandum, quo se obstrinxêre, servandi hæc statuta, & perjurii adeò reatum contrahendo.

(*i*) Art. 31.

2. Gra-

casus propositus. Dicimus itaque; quòd cùm ex falso & supposito jure sancti Cæsarii parœciam Maurus obtinuerit, Provisiones ejus sunt irritæ, atque adeò illæsâ conscientiâ Beneficium illud retinere non potest; quòd præ illo certius sit jus Guillelmi.

Ratio est, quia Collator id unum intendit, ut de beneficio illo verum provideret Graduatum, id est, eum qui in Parisiensi Universitate studiorum quinquennium impleverit. Atqui Maurus non est verè Graduatus, cum ex statutis hujusce Universitatis Concordati authoritate munitis & Edicto Blesensi confirmatis ut jam vidimus, Gradus obtineri nequit nisi peracto illo studiorum tempore in aliquâ Universitate. Igitur censeri non potest Collator hoc ei voluisse conferre Beneficium ex istâ juris regulâ: *Cùm nullus sit errantis consensus* (a). Provisio ergo illius habenda est tanquam irrita, ob defectum legitimi consensûs in collatore. Unde sequitur ipsum Beneficium illud verè usurpasse, quod tutâ proinde conscientiâ retinere nequit, sed quod abdicare tenetur, quasi omni legitimo ad illud jure destitutus, nec potens coràm Deo Beneficii ita usurpati fructus facere suos vi falsi tituli.

(a) Leg. *Non idcirco*. 9. cod. de juris & facti ignorantiâ. lib. 1. tit. 18.

Consentit hæc decisio Gallicæ jurisprudentiæ, quam stabiliunt Edicta Henrici III & Ludovici XIII. in responsione ad superiorem difficultatem allata, quibus tantùm confirmantur antiquiora Edicta, ac præcipuè Edicta Ludovici XII. an 1499. (b) Francisci I. an. 1515. (c) & an. 1539. (d) quibus is tantùm verè Graduatus agnoscitur, qui præscripto tempore studuit; uti Edictum mensis Junii an. 1559. (e) quo declarat Henricus II. falsos omnes Graduatos omni excidisse jure ad Beneficia, quæ requisierant. *Quicumque falsitatem in re beneficiariâ commiserit:* inquit Rex ille, *seu dando collationes, impetrationes ... requisitiones, studiorum tempus, Graduum litteras, si sit Clericus, declarabitur excidisse jure suppositi possessoris ad dicta beneficia, ab ipso facta litigiosa, & punietur eâ pœnâ, quam idoneam judicabunt judices pro casu privilegiato, & ad suum remittetur. Prælatum & judicem ordinarium, ut in ipsum procedat seu per declarationem perpetuæ inhabilitatis ad possidendum in hoc Regno Beneficium, seu per alias pœnas pro qualitate facti. Et quod ad laicos pertinet &c.*

(b) Edict. an. 1499. art. 5.
(c) Edict. an. 1515. art. 7.
(d) Edict. an. 1539. art. 9 & 10.
(e) Edict. an. 1550. art. 16.

Conformiter ad hæc Edicta ab omnibus Galliæ Parlamentis emissa sunt solemnia in falsos Graduatos Arresta; & imprimis Tolosanum 30. Martii an. 1693. unum tulit, quo quemdam Beneficiarium cognomine Rauroule confirmavit in possessione Parœciæ de Villeglene (f) in Diœcesi Carcassonensi positæ contra D. Coste, qui antiquior erat Tolosanæ Universitatis Graduatus, sed in quâ per quinque annos non studuerat, quamvis id ipsum testarentur ejus litteræ quinquennii. Rebuffus in suo commentario in Concordatum (g) simile refert Arrestum Senatûs Parisiensis 1. April. an. 1522. latum. Est & aliud simile 6. Martii an. 1648 plura si quis requirat, consulat Dictionarium Arrestorum D. Brillon (h) causidici in Senatu Parisiensi.

(f) Du Casse tract. de jurisdict. Eccles. volum. c. 5. §. 1. n. 2.

(g) Petr. Rebuffus in concordat. tit. de collationib. §. *Mnemus*. v. *Studuerint*.

(h) D. Petrus Jacobus Brillon. Diction. Arrest. v. *Studium*. n. 22. & seq. & v. *Graduatus*.

Vide Secundam decisionem.

CASUS IV.

Synesius peracto Rhedonibus, ubi non est Universitas, biennio philosophico; posteà in urbe suâ natali studio per tres annos operam dedit, ubi est Universitas, in quâ quinquennii litteras obtinuit, ipsi concessas ob emensum Rhedonibus Philosophiæ cursum. Quo facto Parœciam requisivit, de quâ provisus est. Potest-ne illam in conscientiæ foro tenere?

Respons.

Consultus olim de simili difficultate Doctor Sorbonicus (i), respondit, à tali Graduato retineri posse Beneficium, quod eâ ratione obtinuit, donec juridicâ sententiâ de ipsius possessione depellatur. Cujus rei hanc affert rationem, quia titulus ejus absolutè non est invalidus, sed qui possit invalidari. Quocirca, licèt graviter peccaverit Synesius eo utens; curam tamen retinere potest, de quâ a collatore provisus est, donec invaliditatis ipsius tituli declarationem à judice obtinuerit ejus competitor, quia litteræ ipsius quinquennii, cùm sint Edictorum verbis contrariæ, non omninò tamen adversantur legis intentioni, quæ eò tendit, ut qui reipsà quinque annis non studuêre, privilegio veris Graduatis concesso frui non possint. Unde inferri posset cum eodem Theologo, Synesium pecuniam in casu proposito absque Simoniæ reatu dare posse competitori, qui de eodem beneficio in Curia Romanâ provisus fuisset, ut jure suo cederet; quandoquidem verum esset dicere, Synesium tunc non pecuniâ, sed titulo suo Beneficium acquisivisse, qui juridicè non fuisset invalidatus.

(i) J. de Ste-Beuve tom. 1. cas. 24.

CASUS V

Maglorius, Philosophiæ dans operam, pomeridianis tantùm horis Scholam petit, unicâ etiam Professoris explicatione contentus, cujus scripta ter quater-ve duntaxat intra biennium excepit. per duos eosdem annos matutinas horas adhibet ad scriptionem ditorum Theologiæ tractatuum; bienioque illo elapso, à Philosophiæ Professore hujusmodi attestationem obtinet: *Testor Maglorium meas lectiones scriptis & auribus excepisse per biennium a Remigialibus anni &c.*

Posteà Maglorius assiduè duobus aliis annis Theologicas excipit lectiones, ac tertio denique anno, sed negligentissimè, rarò petens Scholam, sed Baccalaureorum tantùm thesibus sæpè interesse contentus. Post id temporis Gradus Magistri Artium & Baccalaurei in Theologia acquirit, obtentisque quinquennii litteris uno adhuc anno studet, atque ad attestationem primi studiorum suorum quinquennii fit Graduatus nominatus & ut talis curatum requirit Beneficium; quod ipsi confert Episcopus, *tanquam Graduato nominato capaci & idoneo.*

Denique propugnatis duabus litibus in Resignatarium & devolutarium, fit pacificus beneficii sui à quinque annis possessor. Sed perpendens, quòd Artium Magister & Baccalaureus, Graduatus nominatus & Parochus factus est vi tantùm quinquennii sui; licèt scripta philosophica nullatenùs accipiens unicâ Professoris explicatione, pomeridianis tantùm horis, contentus fuerit, & per annum tertium Scholam Theologicam rarissimè frequentârit, veretur, ne non legitimè Graduatus nominatus fuerit, atque adeò debitè de suo provisus beneficio. Nunquid legitimus est metus ejus? Nonne etiam in conscientiæ foro tenetur Beneficium illud abdicare, aut saltem aliquid restituere alterutri ex competitoribus suis.

Respons.

Quamvis probari nequeat quinquennium eâ, quâ in casu proposito exponitur, ratione transactum & obtentum; existimat tamen Author modernus, non teneri Maglorium suo ante sententiam judicis abire beneficio, 1. Quia studiorum temporis requisiti negligentiam compensans non solùm sexti anni studio, & per quintum annum assiduâ Thesibus Theologicis assistentiâ, sed etiam Baccalaureatum adipiscens; amissum hoc modo tempus resarcivit: ac tandem necessariam Parocho scientiam acquisivit: quâ in re Concordati intentioni satisfecit, quo requiritur tantùm studiorum

quinquennium, ut comparetur idonea ad Ecclesiæ ministerium capacitas. 2. Quia, cùm Maglorius neque sit intrusus neque Simoniacus, utpotè qui canonicè de Curâ suâ fuit provisus, quæ Canonica institutio est ipsi loco tituli saltem colorati, post diremptam litem ejus factus esset titularis legitimus ex solo jure triennalis possessionis, licèt aliundè non eam legitimè possideret, ea hac Concordati regulâ (a): *Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habeat coloratum titulum pacificè & sine lite prælaturam, dignitatem.... seu quodcumque beneficium Ecclesiasticum, triennio proximo hactenùs, vel pro tempore possederit, seu possidebit, in petitorio, vel possessorio, à quoquam, etiam ratione juris noviter reperti, molestari nequeat.*

(a) Concordat. tit. 28.

Attamen existimamus, Maglorii nominationem esse illegitimam; cùm absolutè falsa sit biennii ipsius philosophici attestatio, nec inter studii tempus computari possit Tertius annus Theologiæ, cui oscitanter incubuit, & cujus scholam perrarò frequentavit: quia statutis Universitatum requiritur, ut studentes in iis ad gradus comparandos conscribant Tractatus, quos dictant sui Professores. Atqui ex eodem Concordato non solùm constituitur studiorum integrum quinquennium, verùm etiam jubetur, ut Graduum petitores litteras Graduatorum & nominationis obtinere nequeant, nisi conformiter ad regulas ab his Universitatibus constitutas sub pœnâ nullitatis. En verba Concordati (b): *Monemus autem præfati regni Universitates, sub pœnâ privationis omnium & singulorum privilegiorum, à nobis & sede Apostolicâ obtentorum, ne collatoribus, seu patronis Ecclesiasticis habeant aliquos nominare nisi eos, qui secundùm præfata tempora studuerint, & secundum dictarum Universitatum statuta ad Gradus, & non per saltum promoti fuerint. Quod si secùs fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum litteris declaramus, nominandi privilegio, secundum culpæ qualitatem, suspendimus.*

(b) Ibid. tit. 20.

Hinc igitur colligi debet, quòd, cùm Maglorius scripta philosophica absque ullâ dispensatione non acceperit, & duos tantùm rigorosè loquendo, annos Theologiæ computare valeat; titulus, quo fultus Graduatus nominatus est, non est legitimus, & quòd de amissione Beneficii sui à quolibet æquo judice damnaretur conformiter ad verba Edicti an. 1550. & Arresta consequenter lata ab Parlamentis Parisiensi & Tolosano in tertia decisione à nobis relata; cùm Edictum illud clarè dirignet, eos, qui falsitatem quandam in re beneficiaria admisêre seu quoad tempus studiorum, obtentionem litterarum graduum, vel aliter, declarandos esse de jure possessorii excidisse, & insuper severè esse puniendos.

CASUS VI.

GERMANUS, obtentis quinquennii litteris in Universitate Parisiensi, Parœciam sancti Richarii, uti Graduatus requisivit; quamvis ante obtentionem gradûs aut ejus insinuationem & Collatori significationem beneficium illud vacasset. Nunquid ei jus comperit in illam Parœciam, non obstante utroque isto defectu?

RESPONS.

Si Germanus non nisi à vacatione Parœciæ sancti Richarii gradus suos obtinuerit, eam requirendi jure non potitur: & idem dicendum, si ante beneficii vacationem obtento jam gradu, suas nominationis litteras collatori non significarit; ut statuunt Concordatum an. 1516. (c) & Edictum Henrici III. an. 1585. quod tamen ita intelligendum, si alii sint Graduati, quorum litteræ earumque insinuatio sint Anteriores: ut explicat Rebuffus. Nam si Graduatus solus sit ad illud beneficium, post notificationem graduum suorum illud requirere potest, priùsquam collatum fuerit; cùm certum sit, quod ubi primum fuit Graduatus, ei jus competit ad beneficia actu vacantia, uti deinceps vacatura. Ita Glossa in Pragmaticam sanctionem (d): *quæritur*, inquit Author hujusce Glossæ, *an vigore nominationis possit acceptari Beneficium, quod vacavit ante datam nominationis, vel ante ejus insinuationem, quod reperitur adhuc vacans tempore insinuationis.* Ita quæstionem hanc sibi proponit, & quibusdam allatis objectionibus sic respondet; *dic contra, quia nominationes non consueverunt continere, quod provideatur de Beneficiis vacaturis; sed simpliciter, quod de Beneficiis ad collationem &c. spectantibus dignanter provideatur*: ad quod unicam istam admitit exceptionem: *Nisi Beneficium esset de novo creatum post datam nominationis: quia ad illud non extenderetur.* Quibus dictis hactenùs congruit jurisprudentia primi Galliæ Parlamenti, uti constat ex Arresto, quod refert quartus Tomus Diarii forensis.

(c) Concord. tit. de collationibus. §. *Præfatique Graduati.*

(d) Glossa in Pragmat. tit. de collationibus. §. *si autem*, v. *Ita ne.*

Juvat autem hac de re observare 1. necesse esse, uti ab initio hujusce tituli dictum est, ut Graduatus litterarum suarum, temporis sui studii & nominationis suæ dederit descriptionem Collatori Beneficii, quod petit, ejus-ve prædecessori, & eum rogârit, ut de eo se provideat. 2. Necesse etiam esse, ut nominationem suam quadragesimali tempore renovet, eamque curet ad tabulas referri insinuationum Ecclesiasticarum Diœcesis, in quâ situm est Beneficium, quod requirit. Nam si alterutram ex his duabus formalitatibus omittat, ad annum fit ei jus suum inutile, ut statuit Concordatum (e) & ultimum posteà Edictum Insinuationum Ecclesiasticarum (f). Consule hac de re Bouchellum, du Casse, aliosque, qui eâ de re scripsêre (g).

(e) Concord. tit. de collat. §. *Tenemur.*

(f) Edict. Insinua. Eccles. art. 18.

(g) Bouch. Biblio. can. v. *Graduati.* Du Casse tract. jurisd. Eccles. volun. c. 5. §. 1.

CASUS VII.

BARTHOLOMÆUS, Graduatus nominatus in Ecclesiam Aptensem, vigore graduum suorum, ejusdem Ecclesiæ Archidiaconatum requisivit vacantem per obitum mense Januario aut Julio; qui duo menses Graduatis nominatis sunt affectati, quique menses rigorosi dicuntur, quia datâ Anterior jus habet ad Beneficium vacans his mensibus. Sed Episcopus: nullâ ipsius petitionis habitâ ratione, de eo Laurentium providit. Cui ex duobus competit jus ad illud Beneficium?

RESPONS.

Certum est Laurentio soli jus competere ad illud Beneficium, & de eo Canonicè fuisse provisum. Ratio est, quia Cathedralium dignitates Graduatorum juri non sunt obnoxiæ, ut patet ex Edicto Henrici IV. an. 1606. (h): quod sapienter constitutum est; quia viris tantùm doctrinâ & & virtute præcipuis conferri debent hujusmodi Beneficia, ob præeminentiam & functiones ipsis annexas, quorum proinde multi Graduati procul dubio sunt incapaces. Idcirco in supremo consilio decretatum est ex Edicto modò citato, per Arrestum 5. Julii an. 1672. latum (i). hujusmodi dignitates Indultariis jurisjurandi fidelitatis, & lati ad coronam adventùs non subjici.

(h) Edict. an. 1606. art. 1.

Addere etiam hic necesse est, 1. Graduatis nullum quoque, ut dictum est in proemio ad hunc titulum, jus competere ad Beneficia, quæ in collegiatis aut Cathedralibus Choristis, aut Mansionariis dictarum Ecclesiarum addicuntur, uti constat ex Consuetudine legitimè stabilitâ & pluribus Arrestis, quæ refert

(i) Laurent. Bouchel. Bibliot. can. tom. 1. pag. 634. v. *Fidelitas.*

Brode-

Brodelius in suo Commentario in Louetum (a) præscriptâ. 2. Provisos in Curiâ Romanâ ad resignationem *in favorem* de iisdem Beneficiis, nullum quoque ad ea jus habere, nisi resignationes istæ Regio diplomate in Parlamento verificato fuerint confirmatæ (b).

(a) Brodelius in Louet l. 9. c. 4.

(b) Idem ibid.

CASUS VIII.

Gilbartus, sancti Lupi Parochus, graviter ægrotans & Curam suam ad Ægidium nepotem suum, sancti Eutropii Capellanum transmittere cupiens, eam 29. Julii cum ipsius Capellâ permutat, & postridie moritur, post admissam ab Episcopo Collatore ordinario utriusque Beneficii permutationem. Geofridus, Graduatus nominatus ab ipso die postero Curam hanc uti per obitum vacantem requirit, licèt notam habeat permutationem. Potest-ne legitimè Ægidium interpellare in possessione hujusce Beneficii?

Responsa.

Geofridus absque injustitiâ jus suum persequi potest, & Ægidium in possessione Parœciæ sancti Lupi interpellare. Ratio est, quia ejusmodi permutatio censetur facta esse in fraudem juris Graduatorum nominatorum; hinc ultimo suo Edicto de Insinuationibus Ecclesiasticis sancivit Ludovicus Magnus (c), Collationes consequentes ad hujusmodi permutationes aut demissiones fore invalidas, nisi biduo integro ante permutantium & resignantium obitum fuerint insinuatæ. En verba hujusce Edicti mensis Dec. an. 1691. quod ad Acta Parlamenti 2. Januarii sequentis, summi rei tributariæ tribunalis 22. & amplioris & Consilii 22. ejusdem mensis relatum est. „Declaramus „provisiones Collatorum ordinariorum per resi„gnationem aut permutationem factas, invalidas „& nullius effectûs ac valoris; si per eas Indul„tarii, Graduati, Brevetarii lati ad Regnum ad„ventûs, & Sacramenti fidelitatis Regi præstiti „gratiis suis expectativis aut Patroni jure præsen„tandi spolientur, si procurationes ad faciendas „resignationes & permutationes, simul provisio„nes ab Ordinariis concessæ biduo integro ante „obitum resignantis aut permutantis non fuerint „insinuatæ, non computatis diebus insinuationis „& obitûs. Quod absque contraventione accura„tè à Judicibus nostris observari volumus sub „pœnâ nullitatis eorum sententiæ.

(c) Edict. de insinuat. Ecclesiast. art. 13.

CASUS IX.

Paschalia, Graduatus nominatus Universitatis Parisiensis, & Paulus Graduatus quoque nominatus Universitatis Rhemensis, petita sancti Ursini Parœciâ vi Gradunm suorum, ambo eodem anno 1700. suum Gradum susceperunt: Sed data nominationis Pauli est mense Januario; data verò Paschalis est mense Martio. Prætereà Paschalis est Doctor Theologiæ in Facultate Parisiensi, & Paulus est tantùm Licentiatus. Cui ex duobus jus competit ad Parœciam?

Responsa.

In concursu duorum Graduatorum, quorum alter alterum tempore non præcedit, Graduatus in Universitate magis famosâ, quàm alia, competitori suo anteponitur. Unde sequitur, Paschalem Graduatum Universitatis Parisiensis, quæ Galliæ nobilissima est & celeberrima, & insuper Doctorem ejusdem Theologicæ Facultatis, absque controversiâ esse anteponendum Paulo, qui est Graduatus Universitatis Rhemensis & tantùm Licentiatus. Ita Concordatum, quod est Galliæ jus scriptum in hac materiâ (d). Quod verum est, quamvis adscripta litteris nominationis Pauli dies datam nominationis Paschalis antecedat: quia duorum Graduatorum ab anno, quo fuere Graduati, non verò à die datæ nominationis suæ computari debet juxta hæc ejusdem Concordati verba; *Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni.* De quibus ait Rebuffus conformiter ad nostram decisionem, eum potiori jure non frui, qui ineunte, quàm qui exeunte quadragesimâ nominatus est. Addendum insuper, quòd si in eadem Universitate similem gradum susceperint concurrentes, ut doctoratum vel licentiam in eâdem Facultate; tum ad litteras eorum nominationis est recurrendum, & qui datâ est anterior, alteri tunc prævalet, ut statuit idem Concordatum his verbis (e): *Et si in eisdem Facultate & Gradu concurrant, ad datam nominationis, seu Gradûs recurrendum esse volumus.*

(d) Concordat. tit. de collat. §. Statuimus.

(e) Du Casse prax. jurisdict. Eccles. volum. c. 5. §. 1. n. 4.

CASUS X.

Barnabas, Graduatus nominatus, decretâ in ipsum Corporis detentione, sancti Gelasii Parœciam requisivit. Nunquid ex petitione suâ jus acquirit ad illud Beneficium?

Respons.

Nullum legitimè Beneficium requirere potest hic Graduatus, atque adeò ex factâ petitione Parœciæ sancti Gelasii nullum ad illud Beneficium jus acquirit. Ratio est, quia ad requirendum jure Beneficium, non sufficit scientia idonea, sed prætérea necessarii sunt boni mores vitaque inculpatissima. Atque is, in quem decreta est Corporis detentio, vel reus est, vel præsumitur talis. Igitur affirmari nequit, eum esse vitæ integerrimæ. Hinc civili Jurisprudentiâ excluduntur Graduati, qui sunt in tali casu, jure requirendi Beneficia vacantia, ut patet ex Arresto amplioris Consilii lato 4. Martii an. 1673. referente D. de Bernage de Archipræsbitero Gradiniaci Diœcesis Burdigalensis (f).

(f) Idem ibid.

CASUS XI.

Asclepius, Graduatus nominatus ad Abbatiam sancti Luciani; requisitâ sancti Paterni Parœciâ, quæ ab eâ pendet Episcopum Diœcesanum adivit, ut ejus collationem & visa suum obtineret, quæ ipsi fuere denegata, quòd examen subire noluerit, quo ex Concilio Tridentino (g) liberantur Graduati. Nunquid jure Metropolitanum eâ de re potest adire?

(g) Concil. Trid. sess. 7. c. 13.

Respons.

Graduatus ille jure testimonium denegatæ sibi justitiæ petere non potest, ut litem coram Metropolitano instruat ex consuetudine in Gallico Regno observari solitâ; neque enim in Gallia admittitur, iste Concilii Tridentini articulus, quo hæc exemptio Graduatis conceditur: Huic è contra expresse derogat Molinense Edictum mens. Feb. an. 1566. cujus hæc sunt verba (h): „Non obstan„tibus Gradibus & nominationibus quorumdam, „qui se Graduatos nominatos appellant, inquit „Carolus IX. Volumus tamen & permittimus Re„gni nostri Prælatis, ut periculum faciant & in„quirant de idoneitate eorum, qui se præsentant „ad obtinendum in dictâ qualitate quodcumque „Beneficium, & scripto consignent eorum peri„tiam aut imperitiam, suamque responsionem „aut recusationem, ut judicando de possessorio „Beneficiorum pro æquitate eorum habeant rationem Judices nostri.

(h) Edict. Molin. art. 75.

Multis gravioris momenti rationibus fulcitur hoc Edictum. 1. Quia Universitates, quæ Graduatos nominant, eorum capacitatem tantùm quoad scientiam attestantur, non verò quoad probitatem morum, quæ tamen Episcopo non minùs certa esse debet, quàm scientia. 2. Quia à multis annis Graduati partam tempore nominationis suæ scientiam studio sæpè sæpiùs non foventes, non eâdem jam sunt periti, cùm Beneficium re-

quirunt. 3. Quia refert plurimi ad salutem regimenque animarum, ut Graduati illi cum scientia cæteras in digno Pastore requisitas dotes conjungit, idque Episcopo prævio examine manifestum fiat. 4. Quia notior est quarundam Universitatum incuria ad non concedendum gradus, nisi illis, qui studiorum quinquennio eosdem meruere. 5. Quia multi sunt Graduati, qui gradus dolo suppositisque nominibus obtinent, & iis plerumque indigni sunt. 6. Quia si absque examine quempiam non Graduatum, aut aliundè incapacem Beneficii obtinendi, eique deserviendi Collator admitteret, collatio esset invalida, & conferendi jus ad Superiorem ipsius immediatum esset devolutum, amissâ illud idem alteri perito Graduato iterùm conferendi licentiâ; ut patet ex Decretali Innocentii III. in Corpore juris relatâ (a). Ex his rationibus plus quàm superfluis confirmatur mos Episcoporum & Vicariorum Generalium præsens, quo Graduatos examinant, & eos præsertim, qui Gradibus suis ad obtinenda curata Beneficia utuntur. Hinc à Prælatis in Concilio Burdigalensi sub Cardinali de Sourdis an. 1624. habito emissum est istud Decretum (b): *Ne fraus aliqua in hujusmodi Graduatorum litteris delitescat, posse ordinarium quosvis Graduatos, etiam nominatos pro Beneficiis obtinendis, examinare & repellere indoctos declaramus.*

(a) Innoc. III. in c. *Dilectis.* fin. de supplendâ negligentiâ prælat. l. 1. tit. 10.

(b) Conc. Burd. an. 1624. 4. 9. n. 14.

CASUS XII.

Gaudus, Acolythus, Graduatus nominatus in Abbatiâ sancti Audoeni anno post nominationem suam puellæ nupsit, cujus amore ob pulchritudinem moresque venustos captus fuerat. Mortuâ verò altero mense post nuptias contractas uxore suâ tandem Clericaturam resumpsit, & subdiaconatu initiatus est. Cùm verò simplex Prioratus, qui ab ista pendebat Abbatiâ, mense Julio vacasset, ipsum vigore graduum suorum requisivit: sed Collator Ordinarius, contendens, ipsum jure suo ob contractum matrimonium excidisse, Prioratum hunc Justino simpliciter Tonsurato contulit. Ad quem è duobus jus pertinet?

RESPONS.

Justinus solus ad Beneficium illud jus habet; quia omnis Graduatus Clericus, qui nubit, actu fit privatus jure suo nominationis: *Clericus conjugatus*, inquit Joannes Andræas Author Glossæ (c) *amittit omnia privilegia Clericalia.* Ratio autem, quam hujusce rei affert Bartholomæus Brixiensis, in eadem Glossa relata (d), est quia talis Graduatus censetur jure suo absolutè cessisse ex matrimonio posteà contracto. *Sed nunquid talis Clericus, si habebat rescriptum ad vacaturum, antequam contraheret, mortuâ tali uxore, si posteà vacat illa præbenda, potest illam petere? Terminavit Bartholomæus Brixiensis in principio quæstionum suarum .... quod non.* Quod probat eadem Glossa sequentibus argumentis. *Quia contrahendo matrimonium, renuntiavit per ipsum factum, & animum deposuit .... & hoc verum est: nam tunc etiam perdidisset jus in re. Multò fortiùs ad rem .... item contrahendo voluit perpetuò adhærere uxori ... & eligendo alterum de contrariis, alteri renuntiavit.* Ita sentit etiam Rebuffus (e), & hæc est Senatûs Parisiensis jurisprudentia ex Aresto lato ad relationem D. Daurat, Consiliarii tertiæ Inquisitionum Curiæ 13. Aug. an. 1671.

(c) Joan. Andræas. in Glossa c. *Clerici.* unic. de Clericis conjugatis in 6. lib. 3. tit. 1.

(d) Idem ibid. v. *Clericalis.*

(e) Rebuff. tract. de nominat. q. ult. n. 13.

CASUS XIII.

Duodecim sunt in Ecclesia Collegiali sancti Vedasti Præbendæ quarum collatio alterna est inter Regem & Capitulum pro quolibet mense, Rege scilicet conferente per mensem Januarium Capitulo verò per Februarium & sic per cæteros menses. Protasius, Sacerdos, Graduatus Universitatis Parisiensis nominatus ad hoc Capitulum, 2. Augusti unam ex his Præbendis in forma requisivit vacantem per obitum ultimi Titularis, qui 10. Julii contigit: at Rex eandem Ferreolo, uni è suis Capellanis Ordinariis contulit. Quâ de re quæritur, utrùm Ferreolus jus ad illud Beneficium potiùs habeat, quam Protasius?

RESPONS.

Hæc est constans regula, quòd si Beneficiorum Ecclesiæ alterna sit collatio inter Regem & Ordinarium, vel inter Regem & Capitulum, nullum Graduatis jus competit ad Beneficia mensibus Regi affectatis vacanti; uti dijudicavit Senatûs Parisiensis ex Aresto supremæ Curiæ 5. feb. an. 1656. sed jus suum retinent erga Beneficia mensibus Episcopo aut Capitulo affectatis. Unde colligendum Ferreolo soli jus competere ad Canonicatum Ecclesiæ Collegialis sancti Vedasti, non verò Protasio; cùm Beneficium illud mense Julio Regi affectato vacaverit.

Ratio Jurisprudentiæ illius evidens est; cùm enim Placuit Regi, seu ex Pragmaticâ, seu ex Concordato prælationis prærogativam pro quibusdam Beneficiis Graduatis concedere; censeri non potest, hac eos donasse gratiâ eum proprio detrimento & contra jus coronæ suæ annexum, sed solùm præjudicio competitorum Beneficiorum, quæ Graduati requirunt.

Advertendum occasione præsentis decisionis, aliter esse dicendum de duobus simul Patronis aut duobus Collatoribus, quorum alter est Clericus, alter Laïcus, si amborum nominibus facta esset collatio: tùm enim Laïci privilegio frueretur Clericus: ita ut nullum Graduato jus competeret, ad Beneficium quod isti conferrent, aut ad quod præsentarent.

GULA.

Gula, inquit Theologus (f), *est inordinatus appetitus, usus-ve cibi & potûs* dicitur *inordinatus*, quia, ut ait Sanctus Thomas (g) *recedit ab ordine rationis, in quo bonum virtutis moralis consistit*: & in hac inordinatione propriè, inquit idem sanctus, positum est istud peccatum, *ex hoc autem dicitur esse peccatum quod virtuti contrariatur. Unde manifestum est, quod gula est peccatum*; & paulò post (*ad* 2.). *Vitium gulæ non consistit in substantia cibi, sed in concupiscentiâ non regulatâ ratione*; cujus inordinatio hoc carmine continetur,

Præpoperè; lautè, nimis, ardenter, studiosè.

hoc est, manducare aut bibere ante tempus conveniens, nimiâ magnificentiâ & cupediâ, immoderatione, aut nimis voluptuosè; quod quidem ad amussim exponit sanctus Thomas (h).

(f) Polm. brev. theol. 2. 2. part. n. 1106.

(g) Th. 2. 2. q. 148. a. 1. in corp.

(h) Idem q. cit. art. 4. in corp.

Pecca-

Peccatum istud, licèt non semper mortale, inter capitalia tamen recensetur (*a*); quia est origo ac radix multorum aliorum peccatorum: unde dicit sanctus Gregorius Papa (*b*) à sancto Thomâ relatus: *Dum venter in ingluviem tenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur.* Post sanctum Gregorium (*c*) addit Angelicus (*d*): quinque vitiorum genera ex gulâ oriri. *Ex ventris ingluvie inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis circa intelligentiam propagantur.* Quod fusè explicat sanctus Doctor articulo ad marginem indicato (*e*).

(*a*) Idem art. 5. in corp.
(*b*) S. Greg. Past p. 3. c. 10.
(*c*) S. Greg. l. 31. moral. c. 17.
(*d*) S. Th. ibid. art. 6. in corp.
(*e*) S. Thom. ibid. art. 5. in corp.

CASUS PRIMUS.

ANDRÆAS valetudini suæ valdè obfuit, quòd immoderatè comedisset, aut saltem ea, quæ cognoverat esse nociva sanitati suæ; An judicandum, ipsum peccasse mortaliter?

RESPONS.

Existimat sanctus Thomas (*f*) eum non posse à mortali excusari, cùm scienter & volens eò immoderationis adeò valetudini suæ noxiæ pervenit. En verba sancti Doctoris: *Si quis tamen scienter propter immoderatam concupiscentiam cibi grave suo corpori nocumentum inferret, nimis comedendo, & nociva sumendo, non excusaretur à peccato mortali.* Ex Doctrinâ sancti Doctoris asserendum, quòd si qualitas ciborum & vini, quibus usus est Andræas, valetudini suæ imprimis nociva fuerit, eamque immoderationem sufficienti determinatione admiserit, difficillimum videtur, ipsum à peccato excusare.

(*f*) S. Tho. q. 14. de malo. art. 2. ad 4.

CASUS II.

SYNODINUS manducare & bibere solet ad satietatem, idque ob solam ciborum ac vini voluptatem. Nunquid in en peccatum aliquod committit, cùm in neutro excedit ad infirmitatem?

RESPONS.

Peccat hic homo in casu proposito. Verum quidem est quempiam absque peccato, etiam voluntariè, affici posse voluptate, quæ a Deo comesturæ & potationi affixa est, modò eam voluptatem quis tanquam finem sibi non proponat, sed corporis tantùm vires reficere ac cibo potuque sanitatem suam tueri intendat; cujus rei hanc rationem profert sanctus Augustinus (g). *Alimentorum sustentaculis indigemus*, inquit sanctus Doctor, *si suavia non sint, quæ ore sumuntur; nec sumi possunt, & nauseando sæpè respuuntur, & perniciosa sunt cavenda fastidia. Non solùm ergò cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri, non propter exsaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem.* Sed fit contra rectam rationem atque adeò peccaminosè quando commedendo aut bibendo intenditur voluptas, non verò necessitas. *Cùm verò suppletâ necessitate amor edendi animum sollicitat*, subjungit sanctus Doctor, *jam libido est, jam malum est, cui cedendum non est, sed resistendum.*

(*g*) S. Aug. l. 4. contrà Julianum. c. 14. seu n. 67.

Idem docet sanctus Antoninus his verbis (*h*); *quamvis autem, dum quis sanus existens, & indigens cibo vel potu, cum delectatione comedat vel bibat, plus & minùs delectatus, secundùm quod habet gustum meliùs dispositum, & secundum qualitatem cibi & potûs, ipsa delectatio de se non est mala, cùm sit naturalis: sed cùm complacet sibi in cibi & potûs usu propter ipsam delectationem, non propter sustentationem, ibi est peccatum, sive cùm comedit vel bibit principaliter propter delectationem ipsam, sive comedat propter sustentationem: sed in ipso esu & potu, jam cum tentatur comedere propter ipsam delectationem.*

(*h*) S. Anton. 2. part. sum. theol. tit. 6. c. 1. §. 2.

Jure merito igitur ac sapienter Innocentius XI. sequentem damnavit propositionem, quæ est octava inter 65. quas Decreto suo 2. Martii an. 1679. proscripsit. *Commedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini: quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui* (*i*). Quæ doctrina pernicioso nititur principio, & quam prohibuit hic Papa sub pœnâ excommunicationis *ipso facto*, Apostolicæ sedi reservatæ, excepto solo mortis articulo. Papalem censuram admisit & confirmavit in comitiis generalibus an. 1700. Clerus Gallicanus, eandem damnans propositionem his verbis: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda* (*k*).

(*i*) Propositio damnata ab Innocentio XI.
(*k*) Censura 125 proposit. lata ab Episcopis Eccles. Gallic. art. 21. de Intemperantia 69.

Consentit hæc censura non solùm cum doctrina sanctorum, quam jam retulimus; sed & aliorum plurium, ac imprimis sancti Clementis Alexandrini, cujus hæc sunt verba (*l*): *Nondum enim dixerunt Deum parasse opificio suo, homini inquam, cibum & potum, ut conservetur, non autem ut voluptate afficiatur.* Hinc Augustinus in suis confessionibus (*m*), *Hoc me docuisti*, inquit, *quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumturus accedam.* Hæc tandem sancti Gregorii magni præclara omittere nefas ducimus verba, quibus finitur hæc decisio. *Discretus vir ac continens & usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, & à voluptate restringit. Sciendum verò est, quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solvi debitum necessitatis petit, voluptas explere desiderium suppetit; & tantò gula securiùs in præceps rapit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit* (*n*).

(*l*) S. Clem. Alex. lib. 2. Pædagogi c. 1.
(*m*) S. Aug. l. 10. confess. c. 31. seu n. 44.
(*n*) S. Greg. Papa l. 30. moral. c. 24.

Vide {INTEMPERANTIA. / EBRIETAS}

GYMNASIARCHA.

GIMNASIARCHA, seu *Gymnasii litterari Præfectus* is dicitur, qui fuit præpositus, ad inspiciendum rationem agendi moresque eorum, qui in eo habitant, aut student, & cui incumbit onus ea omnia curandi, quæ ad studium ac pietatem referuntur.

Non fusè quoad moralem patent ea, quæ de Gymnasiarcha dici possunt; quia eo tendunt omnia, ut accuratè suis fungatur officiis, & caret imprimis, ne quid ipse faciat, aut ab aliis fiat, quod sit contrarium intentioni Fundatorum redituum Collegii, neque statutis ac legitimis præscriptionibus, quæ in eo observari debent, nec tandem supremarum Curiarum ordinationibus aut Arrestis.

CASUS PRIMUS.

UNIVERSALIS est & communiter recepta in Gymnasiis Urbis Frisingæ consuetudo, ut Studentes Beneficiarii, neque veste neque capillis ab aliis Laïcis distinguantur, Pamphilus, unius ex istis Collegiis Gymnasiarcha, eos utique adigere perupiaret ad gestandam tonsuram vestemque adolescentibus Clericis congruam; sed magna ipsi oriuntur impedimenta ab eorum Parentibus, qui susceptum ejus scrupuli ac novitatis nomine appellant. Quâ de re postulat, utrùm in foro conscientiæ teneatur Scholares illos Beneficiarios ad tonsuram vestemque Clericalem sumendam cogere, etiam cum nocumento proprii Gymnasii?

RESPONS.

Certum est, Gymnasiarcham in conscientiâ teneri de institutione Scholarium Gymnasii sui, & uti eorum Superiorem, qui illud componunt, debere exigere, ut Ecclesiæ regulas observent. Unde sequitur, quòd, cùm Summi Pontifices & Concilia ex innumeris Canonibus & Constitutionibus exigant, ut omnes Beneficiati, absque ullâ ætatis exceptione, tonsuram vestemque habeant Clericalem, Gymnasii Præpositus in foro conscientiæ accurare debet, ut in eo observentur istæ Constitutiones, & omnes Scholares, qui Beneficia possident, cujuscumque sint ætatis, obligate ad modestiam capillorum, vestisque statui suo convenientis, ita ut à Laïcis valeant distingui. Ita doctus Theologus, cui par olim proposita est difficultas (a), qui existimat, talem Gymnasiarcham ab hoc onere non fieri immunem ex metu, ne illi Scholares à Collegio suo dissederent. Hanc igitur regulam sequi debet Pamphilus erga Collegii sui alumnos Beneficiarios. Cujus quidem rei plura si quis requirat argumenta, ea perlegat, quæ jam de Beneficiario diximus, & posteà de veste Clericali sumus dicturi.

(a) De sainte Beuve, tom. 2. cas. 15.

CASUS II.

IGNATIUS sancti Joannis Gymnasio præpositus est, ob datam prius 1000. libr. summam amico, cujus gratiâ munus illud obtinuit. Cùm ad vacantes Collegii sui convictus, Gymnasiarchæ titulo, nominandi jus ei competat, à novis, quos admittit convictoribus, donum 100. lib. exigit; ut mille libras, quas ad obtinendum Gymnasiarchæ Officium solvit, paulatim resarciat. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Cùm Ignatius pecuniâ Gymnasiarchæ Officium acquirere nec debuerit, nec potuerit; neque etiam à novis, quos admittit, convictoribus pecuniam eo prætextu exigere potest, ut datæ amico pecuniæ ad munus suum obtinendum indemnitatem acquirat; neque sub alio quocumque prætextu. Ratio est, quia ordinariò res hujusmodi commercio subjici non debent, & partum inde lucrum sit sordidum: quod etiam certius est de eo lucro, quod Gymnasiarcha iste è convictibus Gymnasii sui percipit. 1. Quia lucrum illud contra Fundatorum intentionem exigit, qui convictus illos non constituerunt, nisi ut gratuitò conferrentur. 2. Quia convictus illi pro egenis duntaxat constituti sunt Scholaribus, à quibus proinde exigere pecuniam, ut de iis provideantur, est illegitimum (b).

Confirmari possunt hactenùs dicta ex Edicto Blesensi ab Henrico III. an. 1579. (c) promulgato, quo cunctis Gymnasiorum præpositis prohibet, ne quid ab iis accipiant, quos ad sua Collegia Professores admittunt; „ Non poterunt, inquit Rex iste, prædicti Gymnasiarchæ, Officia „ sua conducere, neque à dictarum Scholarum „ moderatoribus pecuniam accipere, sub pœna „ privationis Officiorum suorum & Privilegiorum „ Universitatum „. Unde sequitur, à fortiori Gymnasiarcham pro convictorum admissione quidquam accipere non posse, cùm hujusmodi convictus pro ipsis constituti, veræ sint eleemosynæ, quarum adeò injustum, indignum & turpe est iis præpositum velle fieri participem.

(b) De sainte Beuve, tom. 2. cas. 55

(c) Edict. Bles. art. 73.

HABITUS PECCATI.

Vide { ABSOLUTIO. CONFESSARIUS. CONFESSIO. JUBILÆUM. PECCATUM. }

HÆRES.

HÆRES dicitur, *defuncti successor in universum jus illius*, inquit doctus Theologus (d), qui addit eum vocari hæredem, vel minùs Latinè *Hæreditarium*, inquit Author antiquus (e), quia *in bonorum successione defuncto ita hæres, ut personam illius repræsentet fictione juris.* Quæ definitio istis Legis verbis innititur: *Hæredes sui juris successores sunt* (f), & ex istis Legis alterius: *Hæres in omne jus mortui, non tantùm singularum rerum dominium succedit* (g).

Cùm hæreditatis nomen ex æquo conveniat hæreditati, quæ testamentaria dicitur, & ei quæ *ab intestato* nuncupatur; ita pariter nomen hæredis convenit hæredi legitimo, & hæredi testamentario, quamvis in Regionibus consuetudini subjectis *legitimi hæredes* vocentur illi, qui proximè defuncto propinquitatis gradu sunt conjuncti & *Legatarii* universi nomen ei tribuatur, qui testamento hæres est recitatus: & in Regionibus scripti juris is quem *testamentarium hæredem* dicimus, nominetur *hæres legitimus*

(d) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 518.

(e) Ditmarus l. 6. pag. 77. apud Ducange in glos. v. Hæreditarii.

(f) Leg. Quoties. 9. ff. de hæred instituend. §. 22. l. 28. tit. 5.

(g) Leg. Hæres. 37. ff. de acquirenda hæreditate. lib. 29. tit. 2.

ut

ut is, qui testamento solo hæres est renuntiatus: ambo tanquam veri hæredes habentur; unde paria ambobus jura conveniunt.

Actione quâlibet jure hæredis factâ major fit hæres, etiam invitus. Dicimus, *major*; nam pupillus immutabiliter contrahere nequit, & quamvis hæredem se integrum ac simplicem profiteatur, hæres tamen beneficiarius semper reputatur (*a*). Atqui pro hærede se quis hæredem gerit in quinque sequentibus casibus. 1. Cùm rem debitam aut censum recipit, quæ nisi ut hæres potest accipere (*b*). 2. Cùm hæreditatis quosdam solvit creditores; cùm enim sit debitor, ut hæres, hæredis quoque nomine solutionem facit (*c*). 3. Quando predii cujusdam possessionem adit, illud colit, aut conducit; aut si mobilia præhendat, ea vendat, aut de iis aliter statuat. *Pro hærede autem gerere quis videtur, si rebus hæreditariis tanquam hæres utatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo, locandove, & quoquo modo voluntatem suam declaret, ... de adeundâ hæreditate* (*d*). Cujus rei hanc Justinianus affert rationem: *Pro hærede enim gerere, est pro Domino gerere* (*e*). 4. Cum damnosam sibi putans hæreditatem, eam dat, cedit, aut alicui pro summâ pecuniæ divendit; neque enim idipsum potest, nisi ut hæreditatis Dominus, quæ ad eum, uti hæredem pertinet (*f*). 5. Quando hæres aliquid de hæreditate, priusquàm repudiârit, clàm subduxit; in hoc nimirum casu, ut in quatuor prioribus, hæres habetur, nec jam ab hæreditate abstinere potest (*g*).

Cum hæres universim in omnia bona ac jura defuncti succedat, de omnibus quoque tenetur hæreditatis oneribus, seu debitis, legatis, aut aliis rebus; cum par sit hærèdis aliquo sensu atque defuncti conditio: *Sive solvendo sint bona, sive non sunt*, inquit Lex (*h*): *Sive damnum habent, sive lucrum, sive in corporibus sunt, sive in actionibus, in hoc loco propriè bona appellantur*; hoc est, quæ non aliquod boni genus speciatim, sed jus hæredis, ex æquo hæreditati onerosæ atque utili conveniens significat; unde Lex, *hæreditatis appellatio*, inquit, *sine dubio continet etiam damnosam hæreditatem; juris enim nomen est* (*i*).

Hæres, qui talem nudè ac simpliciter se gessit, aut aliquâ actione se declaravit, licèt damnosa sibi esset hæreditas, de tribus debitorum speciebus teneri potest. Prima sunt, quæ independenter à defuncti voluntate debentur, qualia sunt credita. Secunda sunt, quæ ipse constituit, ut legata: tertia denique sunt ea, quæ, ipso mortuo, adveniunt, uti impensæ funebres.

Hæreditatem qui semel adivit, jam repudiare nullatenùs potest: unde quamvis eam acceptatam abdicet, aut in alicujus favorem donatione, cessione, venditione, aut aliter ipsam transmittat; hæres tamen semper censetur, & de omnibus per se tenetur oneribus, salvo ipsius in eum recursu, ad quem transtulit, aut cui vendidit: *Sine dubio hæres manebit, qui semel extitit*, ait Lex Digestorum (*k*). *Quamvis hæres institutus hæreditatem vendiderit*, inquit Lex alia Codicis (*l*), *tamen legata & fideicommissa ab eo peti possunt: & quod eo nomine datum fuerit; venditor ab emptore ... petere poterit.*

Duplex est causa, ob quam hæres seu testamentarius, seu ab intestato scribi quis non potest, 1. si sit incapax seu inhabilis. 2. Si indignus.

Quilibet igitur, si non sit incapax, hæres esse potest; sed quidam hæredes esse nequeunt ab intestato, quamvis hæredes esse possint testamentarii. Sic illegitimè natus hæres scribi potest secundum leges: licèt vitio natalium successionis cujuslibet sit incapax ab intestato, si pueros suos legitimè natos excipias.

Incapacitas succedendi *ab intestato* potest esse naturalis, qualis est puerorum, qui mortui nati sunt, qui etsi in sinu matrum vixerint, neque *ab intestato*, neque vi testamenti hæredes esse possunt: quare hæreditatem ad eos non transferunt, qui ab illis eam accepissent, si vivi essent nati. *Qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur, quia nunquam liberi appellari potuerunt* (*m*), inquit Lex: quare subsistit mariti testamentum, qui aliquem instituit hæredem, postquam mortuus natus est infans; ut patet ex istis alterius legis verbis (*n*); *Uxoris abortu testamentum mariti non solvi ..... juris evidentissimi est*: sed contrarium fit, cùm vivus natus est, licèt paulò post moriatur; tùm enim hæres patris sui defuncti ab intestato, & ejus hæreditatem ad proximiorem suum hæredem transmisisse censetur. *Sancimus*, inquit Imperator Justinianus, *si vivus perfectè natus est, licèt illico postquàm in terra cecidit, vel in manibus obstetricis decessit, nihil ominùs testamentum rumpit hoc tantùm modo, si vivus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum* (*o*): Quæ ultima verba notatu digna sunt; Enim verò *non sunt liberi*, inquit Lex Digestorum (*p*), *qui contra formam humani generis converso more procreantur: veluti si mulier monstrosum aliquid aut prodigiosum enixa sit.*

(*a*) L. *Necessariis*. 57. §. 1. ff. eod. tit.

(*b*) L. *Pro hærede*. 10 §. 4. in f. ff. eod. tit.

(*c*) L. *Cùm debitum*. 2. cod. de jure deliberandi. lib. 6. tit. 30.

(*d*) §. 7. Instit. de hæred. qualit. & differ.

(*e*) Ibid.

(*f*) L. *Licet*. 2. ff. si quis omissâ causâ testam. lib. 27. tit. 4 & L. *Si in fraudem*. 1. cod. si omissa sit causa &c. l. 6. tit. 29.

(*g*) L. *Si servum*. 71. §. 4. ff. de acquirenda vel omittend. hæredit.

(*h*) L. *Bona*. 3. ff. de bonorum possess. l. 37. tit. 2.

(*i*) L. *Hæreditatis*. 11. 9. ff. de verbor. significat lib. 50. tit. 16.

(*k*) L. *Ait Prætor*. 7. §. 10 ff. de minoribus 25. annis lib. 2. tit. 4.

(*l*) L. *Hæreditati*. in cod. de lega lib. 6. tit. 19.

(*m*) L. *Qui mortui*. 12. 9. ff. de verborum signific.

(*n*) L. *Uxoris*. 2. de posthum. hæred. instituend. l. 6. tit. 29.

(*o*) Leg. *Quod certatum*. 3. cod. eod. tit.

(*p*) L. *Non sunt*. 14. ff. de statu hominum. Item l. quæret. 135. ff. de verbor. signific.

Observandum

Observandum pariter, filium è ventre matris, statim atque decessit, à Chirurgo extractum, ipsius esse censeri hæredem, licèt paucis post horis moreretur, & matris suæ hæreditas jam adita fuisset ante ipsum natum. Quod ita declarant leges æquitati consentaneæ; quia in hoc casu infantes illos uti jam natos habent, & eorum res agitur, quibus proinde jus favere debet. ***Quod dicitur filium natum rumpere testamentum, tantùm accipe, etsi exsecto ventre editus sit***, uti declarat Ulpianus in unâ ex istis legibus (*a*). Ita Patribus suis succedere possunt filii posthumi, & alterius etiam posthumus hæres institui potest, ut fert jus Romanum, quocum Galliæ usus consenrit (*b*).

Alia est etiam incapacitatis species, quæ legalis dici potest, quòd legibus constituta fuerit; quâ nimirum illegitimi ex Galliæ jurisprudentia nunquam possunt esse hæredes ab intestato, neque suorum parentum maternotum, neque etiam propriæ matris: quâ in re Galliæ usus, (si privatas quasdam excipias consuetudines) juri Romano adversarur, quo ad maternam hæreditarem vocabantur illegirimi unà cum legitimis.

Quod spectat ad privilegium illegitimis concessum quo possunt habere testamento à parribus, marribus aut ab aliis derelicta, ex consuetudinibus & usu certos habent limites, quos sequi necesse est, quòd non una sit eâ de re Galliæ jurisprudentia.

Sed observandum est illeg'rimi incapacitatem uno in casu desinere, cùm videlicet tempore sui conceptûs simul nubere potetant, aut reipsâ post aut ante ipsum natum nubunt parentes ejus: quod idem statuunt leges ad marginem indicatæ (*c*).

Attamen non retroagit illa legitimatio, neque ex eâ illegitimus fit capax ad succedendum in prateriris hinc pater, qui hæreditatem repudiavit, quæ sibi anre suum matrimonium contigerat, & quæ ad illegitimum ob hanc repudiationem devenisset, si tùm legirimarus esset matrimonio, acquisita remanet proximiori hæredi, qui cam accepraverit; quin eam recuperare queat illegitimus ex sequenti matrimonio factus legitimus: atque idem dicendum de advenâ, quem civirate Princeps donavir; qui fit capax futuras tanrùm capiendi hæreditates; cùm urriusque incapacitas sit naturalis; & nixa statu suæ originis.

Albini sic dicti, *quasi alibi nati*, cùm sint advenæ, pejoris etiam sunt conditionis, quàm filii naturales; quia ex æquo sunt incapaces hæredirarem capiendi ab intestato & ex restamento. *Peregrini* (hæreditatem) *capere non possunt*, inquit Lex (*d*). Quod de iis duntaxat est intelligendum, quos Princeps civitate non donavit, quâ frui potuerint capaces.

Religiosi, qui validam emisêre professionem in Ordine ab Ecclesiâ approbato, ejusdem sunt conditionis ac Albini pro hæreditaribus capiendis, propter votum paupertatis, quod emisêre; & quia sæculo morrui censenrur, Dicimus, *validam*, hoc est, liberè factam, post sexdecim annos completos & annum præcedentis probationis (*e*). Tunc enim perpetua est eorum incapacitas, eaque tolli nequit.

Advertendum tamen Patres è societate JESU, qui simplicia vota professi antè ab omni hæreditate fuerant exclusi, nunc omnia, quæ sibi contigerunt, aut deinceps contingere valent ante aut post emissionem votorum simplicium, jura sua recuperare, eaque repetere possunt, si fortè è societate suâ ante ann. 33. completos emittantur, ex art. 5. Edicti an. 1603. cum restirutione fructuum computatâ à die, quâ ab egressu è societate eos postularunt, ut fert regia declaratio 15. Julii an. 1715.

Rei, qui vel capite, vel remis perpetuis, aut perpetuâ è regno deportatione seu exilio damnati sunt, quibus pœnarum rribus generibus mors civilis constituitur, juxta Edictum 1670. (*f*). Paris sunt cum Albinis condirionis; nisi gratiam ipsis Princeps concesserit, quâ ad pristinum suum jus fuerint restituti. Quod etiam Romanis legibus fuerat constitutum. Edicto Prætoris bonorum possessio his denegatur, qui rei capitalis damnati sunt, neque in integrum restituti sunt (*g*).

Dicimus, *qui capite damnati sunt*: quod intelligendum est de sententia damnatoriâ ante eorum obitum latâ, aut à reo non invalidatâ. Alioqui incapacitati non esset locus, juxta hæc legis verba: *Si quis, cum capitali pœnâ, vel deportatione damnatus esset, appellatione interpositâ & in suspenso constitutâ, fati diem functus est; crimen morte finitum est* (*h*). Et quidem, si ex Arresto aut Principis gratiâ sententia damnatoria fuerit invalidata, reus ad omnia sua jura ut ante restituitur, uti patet ex allato legis textu.

Necesse est quoque observare, juxta Galliæ jurisprudentiam, capite damnatorum ex contumacia incapacitatem non obtinêre, nisi per quinquennium vadimonium deseruerint, & per id tempus sese juridicè purgare omiserint; ut statuunt Edictum Molinen-

(*a*) Leg. *Quod dicitur*. 12. ff. de liberis & posthumis hæred. instituend. l. 28. tit. 2.

(*b*) Item l. *Posthumus*. 61. ff. de in offic. testam. lib. 5. tit. 2. L. *Manus*. 132. de verbor. signif. (c) § 1 In fin. instit. de hæred qualit & diff. r. Item ibid. tit. de bonor. possess.

(*c*) L. *Divi* 5. & leg. *Cùm quis*. 10. & L. *Naturr*. 11. cod. de naturalibus liberis. l. 5. tit. 27. Item Novel. 12. c. 4. Novel. 74. c. 1. & Novel. 89. c. 8.

(*d*) L. *Qui de portantur*. 1. & leg. *Si commendandi*. 6. cod. de hæred. instituend. lib. 6. tit. 24.

(*e*) Conc. Trid sess. 25. c. 5. Edict. Bles. a. 28.

(*f*) Art. 29.

(*g*) L. *Edicto*. 13. de bonor. de bonor. possess. 37. tit. 1.

(*h*) L. ult. cod. si reus vel accusat. mortuus fuerit. Item l. *Qui à latronibus*. 13. § 2. ff. qui testam. facere possunt. l. 28. tit. 1. & leg. *Si quis*. 6. ff. de injusto rupto testam. l. 28. tit. 3.

Molinense (*a*) & edictum an. 1670. (*b*) Quocirca si ante annos quinque è vivis migret damnatus, hæreditatem damnati capiunt ipsius hæredes, & eas etiam, quæ ipsi inter sententiæ & obitus temporis intercapedinem contingere potuissent. Hæc sunt potissimùm, quæ dici poterant de eorum incapacitate, qui ad hæreditatem adspirant; nunc de alterâ, quâ jure hæreditatis excluduntur, indignitate videlicet, dicendum.

Hæreditas alterius quandoque alicui, ut indigno, aufertur; licèt quadruplici modo enumeratâ ratione nullatenùs sit ejus incapax: nam ut qualitate ac jure hæredis quis excidat, satis est, ut in defunctum, seu dùm luce potiebatur, seu postquàm fato cessit, graviter deliquerit: quo in casu post obitum defuncti, hæreditas ad eum transmittitur, qui eam, ipso excluso, erat obtenturus: quod verum est, seu hæreditas ab intestato ipsi devoluta fuerit, seu sit testamentaria. Quâ in re multò magis elucet æquitas Gallicæ jurisprudentiæ, quàm juris Romani, quo hæreditates ob indignitatem omissæ fisco addicuntur (*c*).

In jure quibusdam casibus notatur hæredis indignitas: sed casus sunt etiam nonnulli, in quibus à judicibus postulant boni mores & æquitas, ut pro qualitate delicti & circumstantiarum ejus declaretur quis alterius hæreditate indignus. Hinc fit, ut defuncti mariti hæreditatem colligere non permittatur mulier, quæ cum ipso vivo in apertâ libidine vixit.

Prima & potior causa indigni hæredis est, cùm vitam defuncti ipse appetivit, aut vitæ illius parari insidias conscius, ipsum non admonuit; aut si ipsum de vitâ aliter periclitantem pro viribus non adjuvit, quod locum habet in utraque hæreditatis seu testamentariæ seu ab intestato specie. Altera est, quando hæres seu legitimus, seu scriptus, defuncti honorem invadit, seu de crimine quodam ipsum juridicè insimulando, aut inchoatæ ab alio in ipsum accusationi interveniendo, aut contumeliosos in ejus famam libellos promulgando. Tertia est capitale odium, quod contigit inter testatorem & institutum à se hæredem; præsertim, cum ad prioris mortem perducta est. Neque enim probabile est, eum Testatoris meruisse voluntatem, qui se illius inimicum palàm professus est. Ita multis legibus expresè fuit sancitum in legatarios. Unde à fortiori idem inferri necesse est, in hæredem testamentarium; nisi aliter voluntatem suam Testator, ductus motivo caritatis, quâ bonum pro malo redditur, declaraverit. Quarta est, quando præsumptus ab intestato hæres, vi aut dolo prohibuit volentem facere testamentum, ne faceret, aut quando is, qui ex testamento scriptus est hæres, aut juxta solitum Galliæ loquendi modum, legatarius universalis, impedivit, ne voluntatem seu testamentum prius mutaret, aut se hæredem scribere fraude aut vi coëgit. Quæ omnia certa sunt ex duabus legibus ad marginem indicatis (*d*), Aliæ etiam addi possent causæ indigni hæredis; sed hactenùs dicta sufficiant.

Quemadmodùm hæres quilibet defuncti hæreditatem potest adire, sic eam quoque repudiare potest, antequàm eam aliquo actu acceptaverit (*e*). Sed illa renuntiatio 1. fieri debet actu juridico, aut iis, quorum scire interest debitè significato. 2. qui renuntiat scire debet, se esse hæredem vel ab intestato, vel scriptum: quo cognito, jam ipsius renuntiatio irrevocabilis est (*f*), si alter in ipsius locum suffectus fuerit. Si igitur se hæredem ab intestato existimans, ita se gesserit, & discat posteà, se testamento scribi hæredem cum oneribus strictioribus; tunc illo actu hæreditatem accepisse non censetur, eamque repudiare potest (*g*), atque ut partem tantùm hæreditatis acceptare nequit; ita non partem solùm, sed totam repudiare tenetur. *Vel omnia admittantur*, inquit Lex, *vel omnia repudientur* (*h*).

Ne quis imprudenter hæreditatem adeat, eam potest sub inventarii duntaxat beneficio acceptare, id est, rerum hæreditatis indicem fieri curando; ne hoc modo ultra valorem bonorum hæreditatis debitorum solutionem in se suscipiat; de quibus bonis in hoc casu rationum codicem habere debet, in quem accepta ex inventario bona & impensas, debitorum aliorumque onerum solutionem debet referre; sed id præcipuè memoriâ tenere debet, legatorum solutionem creditæ pecuniæ solutioni esse postponendam, servatis tamen aliis juribus, quæ sibi, tanquam creditori in hæreditatem competunt.

Quandoquidem hæres beneficiarius non teneatur de debitis, nisi ad concursum bonorum hæreditatis; ad securitatem suam necesse est, ut mobilia publicè vendat, idque post publicas denuntiationes, aut alias ex consuetudine requisitas formalitates. At si nudum se ac simplicem profiteatur hæredem, aut aliquâ actione talem se gerat, omnium hæreditatis debitorum solutionem irrevocabiliter in se suscipit, seu ea sibi sint cognita, seu non, & cujuscumque sint naturæ, & ad quamlibet summam perveniant (*i*).

Ex jurisprudentiâ Edicto an. 1667. promulgatâ (*k*), hæredi tres conceduntur menses ab

(*a*) Art. 28.
(*b*) Art. 29.
(*c*) Leg. *Variâ*, 1. & toto tit. ff. de jure fisci lib. 47. tit. 14. & cod. de his, quibus ut indignis &c. lib. 6. tit. 14.
(*d*) Leg. *Qui eum capias*. 1. & leg. *Si quis* 2. ff. si quis aliquem testari prohibuit, vel coegit, & leg. *Civili*. 1. & leg. *Eos qui*. 1. cod. eod. tit. lib. 6. tit. 34.
(*e*) Leg. *Is qui*. 13 ff. de acquir. vel omitt. hæred.
(*f*) Leg. *Si majores sunt*. cod. de dolo malo lib. 2. tit. 20.
(*g*) Leg. *Quidam*. 20. cod. de jure de liberandi. lib 6. tit. 30.
(*h*) Leg. *Si hæreditatem*. 19. & l. *Si is* 21. Leg. *Neminem*. 27. de acquir. vel omitt hæred.
(*i*) Leg. *More*. 8. ff. de acquirend. vel omitt. hær. 4.
(*k*) Edict an. 1667. tit de. dilat. ad deliberandum.

ab aditâ hæreditate, ut bonorum ejus inventarium condat; tum quadraginta dies ad deliberandum, num eam accepturus sit, an verò repudiaturus.

Ex Galliæ Jurisprudentia hæredes quidem tenentur de interesse civilibus, de restitutionibus debitis pro crimine, seu delicto eorum, quorum capiunt hæreditatem: Sed non tenentur de pœnis pecuniariis, quæ mulctæ dicuntur, neque de confiscationibus, nisi cùm lata fuit damnatoria sententia ante obitum defuncti, nec interposita fuit appellatio, quæcumque in ipsum facta fuerit petitio; modò tamen hæres ejusdem cum defuncto criminis particeps non fuerit. Ratio est, quia ex obitu rei definit actio criminalis, exceptis tamen criminibus læsæ-Majestatis Divinæ vel humanæ, duelli, homicidii sui-ipsius, & rebellionis vi apertâ in justitiam factæ, quando in eâ occisus est reus (a).

Si multi sint defuncti alicujus cohæredes, tunc in quemlibet eorum pro portione hæreditatis Creditores actionem suam dividere necesse est, neque in hos pro aliorum parte competenti agere, neque ab uno tantùm debitum totum exigere possunt. Attamen, si debita sint privilegiata, seu hypothecaria; tunc Creditor fundum pigneratitium repetere potest, salvo illius recursu, qui illum obtinuit in cohæredes suos, qui ipsi partem hæreditatis quilibet pro competenti parte, indemnem præstare debent (b).

Si multi sint cohæredes ab intestato, tunc inter omnes ex æquo dividenda est hæreditas, nisi aliter pro quolibet eorum Lege cautum sit (c). At si Lex aut consuetudo cujusque portionem constituat, necesse est, ut eam admittant. V. g. ego & quatuor fratris mei filii, hæreditatem Patris mei, quatuor Nepotum meorum avi dividimus, dimidiam ego partem referam, ipsi verò alteram dimidiam, quæ Patri eorum obvenisset. Pariter, si ex consuetudine, cui quis est subditus, diversorum bonorum diversi quoque constituantur hæredes; consuetudo illa pro Lege tenenda est.

Cohæredes, hæreditatis bonorum condivisores, sibi invicem hæreditatis partem, quæ cuique obtigit, præstare tenentur. Quare si quis eorum portionem suam jure amitteret, tunc alios sponsores appellare posset.

Unus ex cohæredibus hæreditatis bona esse communia recusare potest, atque ab aliis portionem suam exigendo, eos ad bonorum divisionem cogere potest. *Arbitrium familiæ ercifcundæ vel unus petere potest. Nam provocare apud Judicem, vel unum hæredem posse palam est; igitur & præsentibus cæteris & invitis poterit vel unus arbitrium poscere.* Hæc sunt verba Legis (d).

Donatarii universales omnium bonorum seu præsentium seu futurorum ex donationibus inter vivos, & quæ revocari non possunt, factis à donatoribus qui sibi per vitam necessaria retinuerunt, pro hæredibus habentur, cum facultate tamen ea solùm admittendi præsentia bona, quæ donatores possidebant, tum cùm facta est donatio, & parta deinde à donatoribus bona repudiandi; modò requisitas observent formulas.

Denique hæreditatis emptores pariter sunt loco hæredum; & cùm omnia jura hæredis sibi habeant, de omnibus etiam hæreditatis oneribus tenentur.

Alias insuper quàm plures omittimus regulas, quæ ad hanc consequuntur materiam, quales sunt lineæ & gradus cognationis; divisio hæreditatis & ejus consecutiones; discrimen, quod intercedit inter hæredes ascendentes, descendentes & collaterales; bonorum ad hæreditatem relatio; quid huic sit obnoxium, & quinam referre teneantur. Qui hæc nosse pleniùs desiderabunt, consulant Domat, à cujus eruditione hactenùs dicta in hunc titulum mutuati sumus (e).

(a) Edict. Aug. an. 1670, tit. 22. art. 1.

(b) Leg. *Legatorum.* 33. ff. de leg. 2. lib. 30. tit. 1. & Leg. *Pro hæreditariis.* 2. eod. de hæreditatis actionibus lib. 4. tit. 16.

(c) Cit. Leg. *Quoties* 9. §. 12. de hæred. instit.

(d) Leg. *Servos.* 24. ff. famil. ercifcundæ lib. 10. tit. 2.

(e) Domat. Leg. civil. &c. 2. part. lib. 1. tit. 4. pag. 549. & seqq.

CASUS PRIMUS.

ATTALUS, filium suum in matrimonium collocans, ex nuptiali contractu declaravit, se erga eum de integrâ suâ hæreditate servandâ obstringere. Attamen biennio post feudum nobilem, potiorem ejus partem Gabrieli vendidit. Nùm id potuit illæsâ conscientiâ, & infracto promisso suo?

RESPONS.

Quæstionis hujus, uti aliarum quàm plurium solutio pendet ex constituto consuetudinis, cui subjicitur Attalus. Tali institutione, ut plurimùm loquendo, Author ejus non ita manus habet ligatas, ut jam vendere, inter vivos donare, aut aliter bonorum suorum partem abalienare nequeat; licèt ea donare universim non possit, ut ait Brodelius in Louetum (f): Ratio est, quia hæredis institutio facta à Patre in regionibus scripti juris suum in hæreditate affectum non sortitur, nisi secundum eum statum, quo in die obitûs futura est. Contrarium tamen ex quibusdam consuetudinibus, ut Andegavensi statuitur (g), ex quibus Pater & Mater, qui sic ex nuptiali contractu sese obstrinxêre, ita manus ab eo tempore habent ligatas, ut jam nullam bonorum, quæ institutionis tempore habebant, partem abalienare valeant; neque in tuto essent eorum donatarii aut emptores.

Observandum 1. talem nunquam fieri posse constitutionem, nisi ex contractu nuptiali, & pro solis filiis, eorum-ve posteris, ut advertit

(f) Brodeau in Louet. lit. S. n. 9.

(g) Consuetud. Andeg. art. 245.

Coquille

(a) Coquille in Consue- tud. Nivern. tit. de donationibus. art. 52.

Coquilie in consuetudine Niveenensi (a). 2. eam ex pacto nuptiali factam esse irrevocabilem, cùm sub eâ duotaxat conditione nuptiæ fuerint contractæ. 3. cum hujusmodi constituoo per ouptialem contractom fit à Patre aut Maire, alio-ve ascendente, aliorom, si qoi fiot, filiorum legitimam esse distrahendam. 4. si hæres ex pacto noptiali iostitutus absque prole moriator, jos illius ad collateales hæredes non transire: sed si prolem relinquat, ad eam jos suom teansmitti, eamque acquirere hæreditatem Patri suo derelictam, ut observat idem Brodelius (b). 5. hujusmodi constitutionem à consuetudine Bituricensi omnino reprobari & annullari (c), sed eam ex jurisprudeotiâ Arrestorum, aliarumque consuetudinum, quæ de eâ dicere omittont, admitti ac vigere; ac tandem statutum localis consuetudinis esse hac in ee servandum. 6. hujusmodi constitutionem hæreditariam etiam peregrinis esse conressam juxta multas consoetudioes, eùm nuptiali contractoi illius interveniunt, cui gratificasi volunt.

(b) Brodelius loco cit.
(c) Consuet. Bituricens. tit. de matrim. art. 3. & 6.

CASUS II.

Medericus, eùm nudum ac simplicem Jodoci hæredem sese gessisset, cujus pinguem existimabat hæreditatem, agnovit posteà, eam ad 30000. m. lib. summam tantùm pertingere, licèt 40000. m. lib. debitis sit oppressa. Quare eam repudiare atqoe creditoribus derelinquere voluit, quos absque detrimento 10000. lib. de propriis bonis solvere non poterat. At Creditores oblatam acceptare noluerunt bæreditatem, cumque de solutione suâ teneri contendunt. Nunquid injusta est eorum contentio?

Respons.

Certum est, Creditorum contentiouem æquitati esse consentaneam, ac Medericum, cùm nudom ac simplicem sese gesserit hæredem, indistioctè teneri de solutione 10000. m. lib. quæ debita superfluunt bonis aditæ hæreditatis. ejusqoe alia omoia subire onera, etiam de propriis.

Ratio est 1. Quia ipsi liberum fuit eandem non acceptare. *Hæreditatis autem quin obliget uat æri aliena, etiamsi non sit solvends, plus quàm manifestum est*, inquit Lex (d). 2. ex boe etiam Medericus excusari non potest, & irrevocabiliter de omnibus hæreditatis Jodoci oneribos tenetur, quòd Beneficio inventarii, si libuisset, uti poterat, hoc est, se hæredem profiteri valebat, inventarium rei hæreditariæ juxta formam præscriptam eonficiendo, hoc est, aothoritate judicis, & appositis sigillis in rebos à Jodoco derelictis, *Adeat hæreditatem, vel se immisceat: omni tamen modo inventarium ab eo conficiatur.* inquit Lex codicis (e): Quo in casu ad onera bæreditatis sobeunda non foisset obligatus, nisi quoad valorem bonorum derelictorum, & ad rationes eorum cum ereditoribus habendas. *In tantùm hæreditariis creditoribus teneantur*, inquit Lex alia (f), *in quantùm res substantia ad eos devoluta valeant, & nihil ex suâ substantiâ penitùs hæredes amittant, ne dum lucrum facere sperant, in damnum incidant. Si verò & ipse* (hæres) *aliquas contra defunctum habeat actiones, non hæ confundantur*, subjungit Lex eadem (g); *sed similem cum aliis creditoribus per omnia habeat fortunam: temporum tamen prærogativâ inter creditores servandâ.*

(d) Leg. Movet. 8. ff. de acquir. vel omittendâ hæredit. lib. 29. tit. 2.
(e) Leg. Scimus. fin. cod. de jure deliberandi & de &c. lib. 6. tit. 30.
(f) Cit. leg. Scimus. §. 4.
(g) Ibid. §. 3. in fine.

Aliud inde etiam commodum colligere potuisset Medericus, si se beneficiarium tantùm hæredem gessisset; nam legatorum, quæ oimia fuissent, reductionem obtinere potoisset peo ratâ bonorum derelictorom; deductis priùs debitis, aliisque oneribos, juxta duas leges, quas ad marginem indicamus: *Si præfatam observationem inventarii faciendi solidaverint*, inquit Prioe Lex (h), *hæreditatem sine periculo habeant; & legis Falcidiæ adversus legatarios utantur beneficio. Bona intelliguntur cujusque*, ait Lex altera (i), *quæ deducto ære alieno supersunt.* Ioteeest tamen advertere, hæredes officialium, qui rationi reddendæ sunt obnoxii, eeoseri semper nudos ac simplices hæredes pro Rege, nec ipsis ullatenùs prodesse Beneficium inventarii, ut statuit Ruseinonense edictum (k).

(h) Leg. fin. §. 3. cod. de jure deliberandi.
(i) Leg. Subsignatum. 39. § 1. ff. de verborum significatione. lib. 50. tit. 16.
(k) Edict. Rusinonense. art. 16.

CASUS III.

Petrus, Paulus, Joannes & Andræas cohæredes, hæreditatem inter se diviserunt. Petru domus ad portionem suam obtigit. Post trimestre à facta divisione spatium, Jacobus, defuncti creditor, domum hanc pro suâ hypothecâ repetiit, & post litem diuturnam, à Petro eam evicit. Petrus cohæredes suos Paulum Joannem & Andræam portionis suæ sponsores appellat; qoam præstare quilibet eorum renuit. Quâ de re quæritur, otrùm Petro suam possint tutâ conscientiâ denegare indemnitatem, ipsi factâ divisæ inter se quartæ portionis restitotione pro ratâ lucri, quod qoisque ex hæreditate percepit?

Respons.

Paolus, Joannes & Andræas tutâ conscientiâ eam, quam Petrus requirit, æquitatem ipsi denegare non possunt. Nam factâ communium inter multos rerum divisione, quilibet ex divisoribus erga alium venditoris vicem obtinet: *divisionem prædiorum vicem emptionis obtinere placuit*, inquit Lex (l); & omnes sibi iovicem portionis suæ indemnitatem præstare tenentur ab omni evictione, licèt damni infecti non scripta fuisset promissio; *Si familiæ erciscundæ judicio*, inquit Lex alia codicis (m), *quo bona paterna inter te ac fratrem tuum æquo jure divisa sunt, nihil super evictione rerum singulis adjudicatarum, specialiter inter eos convenit; id est, ut unusquisque eventum rei suscipiat; rectè possessionis evictæ detrimentum fratrem & cohæredem tuum pro parte agnoscere. Præses Provinciæ per actionem præscriptis verbis compellet.* Probatur quoque hæc eadem decisio ex istis alterius legis antiquioris verbis (n): *Judex familiæ erciscundæ.... curare debet, ut de evictione caveatur his quibus adjudicat.*

(l) Leg. Divisionem. 1. cod. communi. utriusq. judicii &c. lib. 3. tit. 38.
(m) Leg. Si familiæ. 14. cod. familiæ erciscundæ &c. lib. 3. tit. 39.
(n) Leg. Hæredes. 15. §. 20. & 21. ff. cod. tit. lib. 10. tit. 2.

Cum æquitate consentiunt omnino leges istæ: nam hæreditas ad hæredes non pertinet, nisi post defuncti persoluta debita. Quare Paulus, Joannes & Andræas portionem hæreditatis suam facere non possunt, nisi & suam Petrus similiter habeat. Cùm igitur à Petro evicta fuerit pars ea, quæ ipsi contigerat, hujus detrimentum ab aliis tribus debet resarciri, eum indemnem præstando datâ parte hæreditatis, quæ cujusque parti sit similis.

CASUS IV.

Demophilus, Germanus, à decennio io Galliâ habitans, ibi ditissimus obiit; hæreditatem percipere volunt doo ejus filii, quos è Matrimonio ibi contracto procreavit. Sed Fisci Regii officiarii contendunt è contrà, hanc hæreditatem ad Fiscum iotegram pertinere, cùm Pater eorum jus civitatis regio diplomate oon obtinuerit, eamque peopriâ authoritate invaseront. Nùm id potuêre absque injustitiâ?

Respons.

Officiarii Fisci, Demophili hæreditatem absque injustitia invadere non potuerant, si filii ejus aliive hæredes in Gallia nati sint è legitimo thoro; aut si ibidem non nati, Regio diplomate civitate fuerint donati. Nam in hoc casu, ipsius liberi ex Galliæ jurisprudentiâ sunt legitimi hæredes. At si liberi illi essent illegitimi, tunc paternæ forent incapaces hæreditatis, quæ ad Fiscum jure, quod Albinatùs dicitur, tunc esset devoluta. Quibus addendum est, quòd si tales liberi aut hæredes in iis essent casibus, quos exprimunt Edicta quorumdam Galliæ Regum; uti Edictum Ludovici XI. Tarbellicis mense Martio an. 1462. factum (a); Caroli IX. apud Plessiacum ad Turres mense Martio an. 1569. & Henrici III. etiam mense Martio an. 1583. quibus peregrinis Mercatoribus, qui Lugdunenses nundinas frequentant, licitum est testari, eorumque liberis aut aliis legitimis hæredibus, ipsis ab intestatò succedere; paternam quoque possint recuperare hæreditatem, absque ullà legitima officiariorum Fisci intercessione.

(a) Edicta Lud. XI. art. 9. Caroli IX & Henrici III. Fontanon. tom. 1. p. 1062. & tom. 2. pag. 443.

CASUS V.

Macrobius Justinæ maritus, obiit *ab intestatò*, nullà derelictà prole legitimâ, neque etiam cognitis parentibus. Justina defuncti hæreditatem, quasi defuncti hæres, adivit. At ipsi litem intulerunt officiarii Fisci, contendentes hæreditatem ad Regem pertinere jure, quod deshærendentiæ, seu non derelictæ prolis dicitur. Nunquid pro iis stat Jus?

Respons.

Non ad Fiscum ex jure Romano, sed ad uxorem pertinet res à Macrobio derelicta; cum legitimis careat liberis, ac parentibus ascendentibus, aut descendentibus aut collateralibus, neque de eâ testamentum scripserit. Nam in casu proposito, alteri, conjux superstes Fiscum excludit. *Maritus & uxor ab intestato invicem sibi in solidum pro antiquo succedant*, inquit Lex (b), *quoties deficit omnis parentum, liberorum-ve, seu propinquorum legitima, vel naturalis successio, fisco excluso.*

(b) Leg. *Unica.* cod. unde vir & uxor &c. Item leg. un ff cod. tit. lib. 6. tit. 18.

Diximus; *ex jure Romano*: id enim ita intelligendum est, nisi adversetur consuetudo, neque istam abrogârit regulam juris Romani, quod tanquam jus commune haberi debet in iis omnibus, quæ usui nostro non sunt contraria, & quod pro lege censeri debet, cum juri naturali & æquitati conforme est, ut in casu proposito contingit; cùm Lex, quæ virum & uxorem ad hæreditatem superstitis, appellat, jure naturali fulcitur ac divino, quo uterque tam stricto simul conjunguntur vinculo, ut unum totum è duobus efficiat, à quo oriuntur homines & cognationes, quarum proximiores multo latiori uniuntur vinculo, quam sit nexus Matrimonii. Ita argumentatur peritus nostri temporis Jurisperitus, (c) cui cœteri omnes assentiuntur (d).

(c) Domat. tract. de legibus Civilibus &c tom. 1. præfat. secund. partis num. XI.

(d) Loiseau de dominiis. c. 12. n. 103. Coquill. q. 255. Bacquet. tract. de jure in hæredentiæ. c. 4. n. 9. chopin, Charondas, Argentrè &c.

CASUS VI.

Ingens ortum est dissidium inter Paulinam Altini viduam, & viri sui defuncti hæredes; En factum; Mortuo Altino 25. Januarii. Paulina, quam is prægnantem dimiserat, puerum dimidio graviditatis suæ termino, hoc est, post quatuor aut quinque menses peperit; qui, cùm celeriter aquis Baptismi fuisset ablutus, post horæ quadrantem obiit, Paulina, quæ alios è suo marito liberos non susceperit, ab hæredibus defuncti postulat id, quod contendit suum esse de bonis paternis hujusce filii, quasi hæredis facti bonorum Patris sui. Volunt è contrà hæredes, puerum hunc non posse censêri Patris sui hæredem, quia eo tempore natus est, quo naturaliter fieri non poterat, ut vitâ diu frueretur; quod constat experientiâ pro quibuscumque infantibus, quorum adeò præmatura est nativitas: unde inferunt, ipsum Patris sui non potuisse fieri hæredem; cùm ad mortem subitam tantùm natus esse videretur. Quâ de re quæritur, utrùm pro istis hæredibus, non stet jus, cùm infans ad vitam ineptus, ad hæreditatem quoque ineptior, & aliunde bonis neque egens, neque uti valens, eadem acquirere non potuisse censendus sit?

Respons.

Nullâ ratione legitimâ nituntur Altini hæredes in suâ contentione; & à Paulinâ stant jus & æquitas. En solutionis hujus argumenta à peritissimo jurisperito moderno relata (e).

(e) Domat. tract. de leg. civil. l. 1. tit. 1. sect. 2. n. 5 p. 313. edit. in fol.

1. Quia, licèt verum sit, mortuum natum non fieri posse hæredem, quamvis in Matris utero tùm viveret, quando contigit aliqua successio seu scripta, seu ab intestato; ac proinde hanc successionem ad eos ipsum transmittere non posse, qui ipsius fuissent hæredes, si vivus natus esset, ut constat ex his legis digestorum verbis: *Qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur, quia nunquam liberi appellari potuerunt* (f): & ex alia lege Codicis Justiniani, quæ sic habet: *Uxoris abortu testamentum mariti non solvi..... juris evidentissimi est* (g): non idem tamen dicendum de eo, qui vivus natus est; nam quamvis moriatur, ubi primum natus est, capax est cujuslibet hæreditatis, quæ contigit à sua conceptione ad mortem. Ita rem decernit Lex Justiniani his verbis: *Quod certatum est apud veteres non decidimus..... & sancimus, si vivus perfectè natus est, licèt illicò, postquam in terra cecidit, vel in manibus obstetricis decessit, nihilominùs testamentum rumpit, hoc tantummodo requirendo, si vivus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum vel prodigium* (h). Et quidem ortu suo inter vivos recensetur talis infans, & etiam proles parentum, quibus par pro eo cura fuit ac labor, atque pro alio, qui diutiùs vixisset.

(f) Leg. *Qui mortui.* 129. ff. de verbor. significat. lib. 10. tit. 16.

(g) Leg. *Uxoris.* 2. cod. de posthumis hæredibus instituendis. l. 6. tit. 29.

(h) Leg. *Quod certatum est.* 2. cod. eod. tit.

2. Quia certum est, puerum, qui paulò post nativitatem moritur, verè ac reipsâ bonorum temporalium subsidio usque indiguisse, cùm absque illo auxilio ipsum vivum mater servare aut concipere non potuisset; unde non minùs ad conservationem propriæ vitæ, quàm mater bonis illis opus habuit. Hinc mater gravida, si vidua fiat, jure alimentariam provisionem in bonis defuncti mariti petere & obtinere potest ad salutem prolis, quam ab ipso suscepit. Unde sequitur etiam, eam frui posse commodis, quæ percipit ex obitu prolis, pro quâ non minores curas, ærumnas ac dolores passa est, quàm pro aliâ, quam naturali suo tempora vivam ac sanam fuisset enixa.

3. Quia nullâ lege veri liberi nomen hujusmodi prœmaturæ denegatur proli; nec proinde qualitas hæredis; cum eum tantùm ab ista prærogativâ leges excludant partum, qui sine formâ ac figurâ humanâ nascitur, quique ideò inter homines reputari non potest, ut multis statuitur legibus (i) quarum primæ, quam ad marginem indicamus, hæc sunt verba: *Non sunt liberi, qui contra formam humani generis converso more procreantur: veluti si mulier monstruosum aliquid aut prodigiosum enixa sit.* Hinc manifestum fit, quamvis negativo modo, omnem partum, qui vivus in humanâ formâ nascitur in aliorum liberorum numero esse ponendum, & consequenter aliorum hæredum; licèt paulò post nativitatem suam decedat; eumque necessariò esse secernendum ab iis, qui aliter nascuntur, aut mortui nascuntur. quique soli ab hac prærogativâ excipiuntur. Quod probat hæc

(i) Leg. *Non sunt* 14 ff. de statu hominum lib. 1. tit. 5. Leg. *Quæret.* 153. de verb. signific. & cit. Leg. *Certatum est.* 3. cod. de posthumis hæredibus instituendis.

com-

communis regula : *exceptio firmat regulam.*

4. Quia si verum sit, uti certum est, quòd infans nondum natus, sed mortuâ Matre Chirurgi industriâ ex ejus utero extractus; *etsi exsecto ventre editus sit*, ut loquitur Lex (*a*). Successionis est capax, licèt paulò post escisionem uteri moriatur; à fortiori idem potest affirmari de infante, qui justa solitum naturæ cursum, vivâ Matre nascitur. Quod adeo certum est, ut hæreditas, quæ ad ipsum spectat, nunquam possit esse incerta, neque eam alius adire jure queat, cùm eam iste alius habere non posset, si adhuc in utero matris esset inclusus.

(*a*) Leg. *Quod dicitur.* 22. ff. de liberis & posthumis hæredibus instituendis. &c. l. 28 tit. 2. & leg. *Etiam.* 14. l. de verborum significat.

5. Nititur etiam ista decisio causâ favorabili Patris aut Matris puero huic superstitis, & legum æquitate, quâ bonorum jactutam amissioni infantis addere non licet (*b*): sed quæ exigit, ut aliquatenùs *solatii loco* mortis ejus dolor bonorum, quæ vivus habuisset, conservatione compensetur.

(*b*) Leg. *Jure.* 6. ff. de jure dotium.

6. Denique, quia si quadrimestri termino natus infans paternam obtinere non posset hæreditatem; neque is etiam hæres esse posset, qui octimestri pariter termino nasceretur; cùm juxta communem Medicorum opinionem, partus octo mensium diu luce frui nequeat. Atqui nullâ lege hæreditatis incapax declaratur is, qui octavo mense nascitur vivus; cur ergo excluderetur, qui mense quarto vivens in lucem prodit?

Equidem hoc unum intenderunt leges omnes, in quibus de pueris præmaturo nixu editis fit sermo, ut eorum statum perpenderent; hoc est, an sint legitimi, nec-ne; non verò ut deciderent, an qui diu naturaliter vivere post partum non potetaor, hæredes esse possent, & ad alium ex obitu suo hæreditatem transmittere, quam ipsi obtinuissent; cùm apud omnes constet Jurisperitos, quemlibet infantem, qui legitimus est natus, simul hæredem esse posse bonorum, quorum successio à conceptu suo ad nativitatem sibi aperta est, ut jam dictum est, quantulumcumque sit vitæ suæ post partum spatium: *Hoc tantummodò requirendo, si vivus ad orbem totus processit; ad nullum declinans monstrum vel prodigium.*

Consentit hæc decisio non solùm cum Romanis legibus, sed etiam cum jurisprudentiâ supremarum Galliæ curiarum, quæ semper pro infantibus præmaturè editis judicarunt; quoties certis probationibus manifestum fuit, eos natos esse vivos; quamvis vel minimo tempore post ortum suum vixerint.

CASUS VII.

Marcellinus, peregrinus, aut illegitimus ab Alexio hæres ex asse scriptus est: at de hæreditate cum eo litigare volunt defuncti hæredes. Quod quidem an tutâ possint conscientiâ, quæritur; si nulla ipsis subsit causa nisi, quia Marcellinus est peregrinus aut illegitimus?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis, distinguendum est inter peregrinum & illegitimum. Illegitimus est quidem hæreditatum ab intestato incapax, nisi propriorum filiorum, qui de legitimo thoro sunt procreati; quia hæreditates hujusmodi non deferuntur nisi ob cognationem, quæ intercedit inter hæredem & eum, cui succedit, & quia ex usu Galliæ, qui hac in re non solùm adversatur juri Romano, quo illegitimi ad maternam sed & ad maternorum parentum admittebantur successionem (*c*), sed quibusdam etiam consuetudinibus, quæ eos ad matris successionem admittunt unà cum legitimis, quales sunt consuetudines Valentianarum (*d*) & Sancti Audomari (*e*), nec non totius Delphinatûs (*f*); nullam hac in re cognationem agnoscimus, nisi eam, quæ à legitimo Matrimonio procedit; quâ in re juri Canonico assentimur, uti constat ex Decretali Celestini III. ad Archiepiscopum Eboracensem, à quo consultus eâ de re Summus hic Pontifex ita respondet (*g*): *Publica honestatis justitiâ prohibente, Matrimonium inter eos contrahi, non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cùm filii, nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur: ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenùs admittendi.*

(*c*) Leg. *Hac parte.* 2. ff. unde cognati. l. 38. tit. 9. item §. 4. inst. tit. de success. cognat.
(*d*) Consuetud. Valentian. a. 121.
(*e*) Consuet. S. Audom. art. 1.
(*f*) Expilli. collect. Arrest. c. 171. Salvaing tract. de usu feud. c. 60. Chorier in Guidonem Pap. pag. 199.
(*g*) Celest. III in cap. *Referente.* 10. qui filii sint legitimi. l. 4. tit. 17.

Advertendum tamen, illegitimum posse legari vel quoad partem vel quoad totum, vel etiam hæreditatem ab intestatò capere posse, si legitimus factus fuerit ex matrimonio, quod in ejus conceptu contrahere potuissent Pater ac Mater, & quod posteà reipsâ contraxissent; modò ipsum tanquam suum agnovissent infantem, atque illa agnitio illius è duobus mortem antecessisset, cujus supponitur hæres esse futurus; nam si posteriùs à superstite parente fieret illa agnitio, ex hac non impediretur legitimi hæredis successio; quia nemo hæres esse potest, nisi illud jus ei competat ipso momento mortis illius, cujus sperat hæreditatem. Quæ hactenùs dicta consentiunt cum multis legibus, quarum verba non referemus; quia ista animadversio ad præcipuam præcisè difficultatem non spectat, de quâ agitur in casu proposito; atque aliunde leges illæ in locis indicatis possunt inveniri (*h*).

(*h*) Leg. *Divi.* 5. leg. *Cum qui.* 10. & leg. *Nuper.* 11. cod. de naturalibus liberis. Lib. 5. tit. 27. Novellâ 74. & Novell. 89. c. 8.

Advertendum est etiam, quòd, cùm affirmamus scriptæ hæreditatis aut legati universalis illegitimum esse capacem, id intelligendum est secundum varias rationes consuetudinum & usuum; quâ de re id scitu præcipuum est. 1. ex quibusdam mitioribus consuetudinibus licere Patribus, ut in eorum contractu nuptiali filios naturales scribant hæredes; aut donationem faciant, servatâ filiis suis è Matrimonio suo prognatis legitimâ bonorum portione. 2. ex aliis pariter consuetudinibus licitum esse Patribus, ut filiis suis illegitimis ad victum vestitumque necessaria suppeditent. Quod consentit cum jure Canonico, quo statuitur, ut Puerorum hujusmodi parentes ipsis necessaria præbeant alimenta; quâ ratione omnis alia videtur eis esse interdicta liberalitas, præsertim erga illegitimos ex adulterio, incestu, aut aliquo pari crimine natos (*i*).

(*i*) Cit Novel. 89. cap. ult.

Quod pertinet ad peregrinos, qui dicuntur Albini, quasi *alibi nati*, hoc est, qui in regione Principis dominio non subjectâ nati sunt, nec civitate fuêre donati, cujuslibet hæreditatis seu scriptæ seu legitimæ sunt incapaces; atque ut ipsis nemo, sic nemini ipsi succedunt; quod consentit cum jure Romano (*k*): *Peregrini*, inquit, *capere non possunt* (hæreditatem). Naque ipsi etiam hæredes instituere possunt; eorumque bona solius Principis fisco adjudicantur; quod dicitur jus Albinatûs. Quâ de re legi potest Edictum Caroli VII. an. 1431, una cum aliis multis, ex quibus nulla etiam in Regno habere possunt beneficia (*l*).

(*k*) Clemens. III. in cap. *Cùm haberet.* 5. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. Leg. *Qui deportantur.* & leg. *Nec apud.* 7. cod. de hæred. instit. &c. lib. 6. tit. 24.
(*l*) Edictum Blesense art. 4. Edictum Juliodunense. art. 8. &c.

Diximus: *nec qui civitate fuêre donati*: nam Peregrini incapacitas tolli potest ex Regio diplomate civitatis, quo fit capax successionum, quæ sibi contingere possunt à die tantùm, quo illud obtinuit: nam diploma illud vim non habet retroactivam, nisi fortè peregrinus ille, in Gallia natus, & alterius Principis factus subditus aliquo munere, paternam requireret hæreditatem aliquantò post obtentas restitutionis in integrum litteras. Videtur enim exigere in hoc casu naturalis æquitas, ut ad pristinum suum statum restitutus plenè Principis gratiâ frui possit, ex hac juris regulâ (*m*): *Beneficium Imperatoris.... plenissimè interpretari debemus.* Hæc sunt potissimùm, quæ observanda duximus circa propositam difficultatem ad majorem ejus elucidationem.

(*m*) Leg. *Beneficium* 3. ff. de constitut. principum tit. 4. re

CASUS VIII.

Liminius, Menandri filius naturalis, obtentis à

Principe legitimationis litteris consequenter hæreditatem Patris sui unà cum filiis legitimis dividere contendit. Nùm ei jus illud competit.

RESPONS.

Certum est, Liminio jus illud non competere. Ratio est, quia ex legitimatione à Principe concessâ desiuit tantùm illegitimorum incapacitas, quâ excluduntur à quibusdam honoribus, prærogativis ac muneribus, quorum ex hoc beneficio fiunt capaces; at ipsius effectus eò non extenditur, ut successionis jus obtineant, quod personis dumtaxat natu legitimis competit. Is nimirum legitimationis usus æquitatem bonosque mores læderet; esset enim injustum simul & inhonestum, si naturalis filius, quamvis à Principe legitimationis jure donatus, unà cum legitimis filiis hæreditatem haberet; cùm eos tantùm hæredes jus agnoscat, qui ex Matrimonio juxta Ecclesiæ ac Principis leges contracto procreati sunt, ut eodem jure illi solùm Patres agnoscuntur, qui tales fiunt ex hujusmodi Matrimonio, juxta hæc legis verba: *Pater verò is est, quem nuptiæ demonstrant.* (a) His adde vitium natalium illegitimorum adeo deleri non posse, ut naturalem filiorum legitimorum conditionem adipiscantur; & aliundè referre, ut filiorum illegitimorum incapacitate ad succedendum puniatur crimen parentum (b).

(a) Leg. *Quia semper*. 5. ff. de in jus vocando. lib. 2. tit. 4.

(b) Domat. tract. de jure publico l. 1. tit. 2. sect. 2. n. 10.

CASUS IX.

BASILIUS, ob furtum capitaliter accusatus, & ex sententiâ in ipsum contumacem latâ capite damnatus, unum è suis propinquis ad rem suam satis amplam derelictam gerendam scripto delegat; at huic propinquo notum fit, rem omnem Basilii ab officiariis regiis invadi, tanquam fisco acquisitam, ob judicium, quo Basilius capite damnatus est. Quâ de re quæritur, utrùm mortui civiliter Basilii omnia bona fisco acquirantur, an verò ipsius naturaliter mortui filii aut alii legitimi hæredes in foro conscientiæ, bona hæreditatis ejus mobilia sua facere nequeant.

RESPONS.

Quamvis jure Civili rei accusati in capitali causâ bona omnia fisco essent addicta, nisi tempore præscripto Vadimonium obiret (c).; idem tamen in Galliâ non observatur. Nam juxta edicta duplex distinguenda est sententia damnatoria, Prior est, quam profert Judex in reum præsentem: altera est, quæ in eundem profertur, cum Vadimonium deseruit, seu in judicio se præsentem sistere contemnit, & quâ eum judex pœnâ criminis damnat, de quo accusatus. Ex utrâque sententiâ incurritur mors Civilis, atque adeò bonorum confiscatio, & incapacitas ad successionem; cum hoc tamen discrimine, quod sententia damnatoria rei præsentis perficitur in illius personâ atque bonis; ac necessariâ consecutione à die latæ sententiæ computatur ejus incapacitas; è contra damnati ob contumaciam incapacitas ex edictis post quinque annos tantùm obtinet: unde lata in contumacem sententia suum pro confiscationibus & mulctis non sortitur effectum in bonis damnati, nisi postquam illud prætermisit, non se in judicio sistens ad sui defensionem & sententiæ obtentionem.

(c) Leg. *Divi*. 1. § 4. ff. de requirendis vel absentibus damnandis lib. 48. tit 7. Leg. *In pecuniariis*. fin. eod de requirendis reis. Et leg. *Cùm absent*. 1. & leg. *Quicumque*. 2. cod. eod tit. lib. 9. tit. 40.

Id quidem manifestè constat ex Edictis, & præsertim Molinensi an. 1566. mensa Februario à Carolo IX. lato; (d) & juxta edictum an. 1670. non à die latæ sententiæ, sed à die perfectæ per suspensam è patibulo rei effigiem quinque anni numerantur (e). Quo tempore elapso, damnatus, naturaliter moriens, civiliter quoque censetur mortuus à die perfectæ modo prædicto sententiæ. Unde sequitur, juxta hæc edicta, si intra quinque annos vitam amittat damnatus ex contumaciâ, ipsiùs damnationem nullum sortiri effectum, quem tantùm post elapsum illum annorum numerum exigunt edicta; atque adeò ipsum damnatum non esse incapacem fruendi bonis suis ante præteritum illud temporis spatium, neque etiam adeundi hæreditates, quæ ipsi possunt obvenire, quæque ob eandem rationem suis videntur acquiri hæredibus, cùm intra quinque annos ultimum obit diem. Hæc est Galliæ solita jurisprudentia, licèt aliter in quibusdam locis feratur sententia.

(d) Edict. Molinensis art. 28.

(e) Edict. an. 1670. tit. de defectibus & contumaciis. art. 29.

Ex dictis igitur concludere est, quòd in proposito casu, si Basilius quinque annos prætermiserit, ad contentionem non se sistens judicio; bona ipsius fisco addicuntur, hoc est, ad Regem pertinent, vel Dominum loci, cujus esse debet confiscatio: sed si tempus illud nondum fuerit elapsum, is non est censendus civiliter mortuus, neque adeò incapax possessionis bonorum suorum, testamenti condendi, atque adeundæ hæreditatis, cùm ex edictis, quæ in Galliâ vim legis obtinent, quinque concedantur anni damnatis ex contumaciâ, ut obeant Vadimonium, seque in judicio in præsentes defendant (f).

(f) Domat. laud. tract. de leg civ. in suo naturali ordine. l. 1. de success. in gen. sect. 2. n. 39.

CASUS X.

POMPONIUS, ab inferiore judice morte damnatus, tanquam homicidii particeps, interpositâ ad Parlamentum appellatione, obiit ante latam appellationis sententiam: cùmque Alexander, Pater ipsius ab interpositâ appellatione è vivis migrarat, & Pomponio rem amplam dereliquerat; quæritur, utrùm bona illa ad fiscum pertineant, an verò ad Pomponii filios?

RESPONS.

Bona hæreditatis Alexandri sine controversiâ ad filios Pomponii attinent, quasi successores Patris sui, filii & hæredis Alexandri. Ratio est, quia Pomponii incapacitas ad succedendum, quæ ex ipsius condemnatione oriebatur, poterat extingui, etiam quoad præteritum tempus, non solùm per litteras absolutorias, a Principe concessas; uti constat ex Lege Imperatoris Antonini, in Justiniani codice relata (g); sed etiam per Arrestum, quod sententiam circumscriberet, aut saltem mitigaret, pœnam constituendo, quæ civilem mortem non inferret; aut denique per interpositam, uti factum est, appellationem. *Provocationis remedio condemnationis extinguitur pronunciatio*, inquit Lex (h); *si quis, cùm capitali pœnâ vel deportatione damnatus esset*; ait Lex alia (i) *appellatione interpositâ & in suspenso constitutâ, fati diem functus est; crimen morte finitum est.* Quocirca, uti testari poterat Pomponius legitimè, quatenùs manifestum fit ex hac lege (k) *Si quis in capitali crimine damnatus appellaverit, & medio tempore pendente appellatione fecerit testamentum, & ita decesserit, valet ejus testamentum*: ita ob eandem rationem in paternas opes succedere poterat.

(g) Leg. *Cùm satisfactus*. 1. cod. de sent. passis & restitutis. lib. 9. tit. 51.

(h) Leg. *Accusatorum*. 1. §. fin. ff. ad senatus consultum Turpillianum. l. 48. tit. 16.

(i) Leg. *Si quis*. 2. cod. si reus vel accusator mortuus fuerit. lib. 9. tit. 6. Item leg. *Si is*. 2. cod. si pendente appellat. mors intervenerit. lib. 7. tit. 66.

CASUS XI.

CALLINICUS, perduellionis in Gallia factæ particeps, ex Arresto Parlamenti perpetuâ extra Regnum deportatione damnatus est: Claudio Patre mortuo intestato, Fratres illius hæreditatem adivêre, Callinicum secum cohæredem agnoscere recusantes, quòd eum civiliter mortuum esse contenderent ob latam in ipsum condemnationem. Nùm pro istis stat jus?

(k) Leg. *Qui à latronibus*. 13. §. 1. ff. qui testam. facere possunt &c. & l. *Si quis*. 6. §. 6 ff. de injusto rupto & irrito facto testam. lib. 28. tit. 1. & 3.

RESPONS.

Callinici fratribus favet jus. Hæc est enim generalis regula, non solùm morte damnatos, sed etiam pœnâ, quæ civilem infert mortem, nemini posse succedere, seu ab intestato, seu scripto Testamento: *Edicto Prætoris bonorum possessio his denegatur, qui rei capitalis damnati sunt, neque in integrum restituti sunt.* Hæc sunt verba

legis

(a) Leg. Edicto 13. de bonorum possess. l. 17. tit. 1.
(b) Edictum an. 1670. art. 29.

Legis Digestorum (a): Atqui Edictum an. 1670. (b) declarat, damnatos remis perpetuis, perpetuove è Regno exilio, censeri mortuos civiliter. Igitur Callinico jus non competit paternam cum fratribus suis dividendi hæreditatem, si à suâ damnatione mors Claudii Patris contigerit.

(c) Leg. *Si necem.* 4. §. 2. ff. de bonis libertorum. lib. 38. tit. 2.
(d) Leg. *Si quâ.* 7. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt. l. 1. tit. 6.

Adverte tamen, quòd si Callinico sit filius quidàm legitimus, Patris sui jura obtinet hic filius, ac defuncti hæreditatem cum cæteris hæredibus dividere debet ex his Legis terminis (c): *Si deportatus Patronus sit; filio ejus competit bonorum possessio in bonis liberti, nec impedimento est ei talis Patronus, qui mortui loco habetur*: Quod asserit etiam Lex alia (d) verbis istis: *Si quâ pœnâ Pater fuerit affectus, ut vel civitatem amittat, vel servus pœnæ efficiatur, sine dubio nepos filii loco succedit.*

CASUS XII.

Eustrato mortuo absque parentibus majoribus aut posteris, Paternis aut Maternis, vel Collateralibus; petitur, utrùm vici, in quo obiit, Parochus de bonis ab eo derelictis pro egenis statuere possit?

Respons.

(e) Leg. *Scire.* cod. de bonis vacantibus & de incorporatione. lib. 10. tit. 10.
(f) Leg. *Vacantia.* 4. cod. eod. tit.
(g) Leg. *In metallum.* 4. cod de bonis proscriptorum seu damnatorum. lib. 9. tit. 49.
(h) Dictioni Trevoltii v. *Exhæredentia.*

Eustrati Parochus de bonis defuncti statuere nequit pro pauperibus. Nam in casu proposito omnia bona defuncti, qui de iis aut donatione, aut causâ mortis non statuit, ad Regem jure exhæredentiæ pertinent, seu *jure in caduca bona*, cum nullus est hæres. Hic est Galliæ usus, qui fuit etiam Romanorum: *Scire debet gravitas tua intestatorum res, qui sine legitimo hærede decesserunt, fisci nostri rationibus vindicandas*, ait una ex Legibus Codicis Justiniani (e). *Vacantia mortuorum bona*, inquit etiam Lex alia (f), *tunc ad fiscum jubemus transferri, si nullum ex quâlibet sanguinis linea, vel juris titulo, legitimum reliquerit intestatus hæredem.*

Observandum 1. jus exhæredentiæ seu jus in caduca bona non solùm ad Regem pertinere, sed etiam ad Dominum, qui altam habet jurisdictionem intra fines dominii sui (g). 2. Ex quibusdam consuetudinibus, uti Normannâ nullum esse parentem hæreditatis capacem ultrà septimum gradum. Aliæ jus successionis limitant ad decimum gradum, aliæ ad infinitum extendunt. Denique in locis quibusdam seriei Materna Paterno generi in infinitum succedit; & è contra in aliis gradus Materni Paternis, nec vicissim Paterni Maternis succedunt (h). 3. Jure exhæredentiæ tam quoad Regem quàm supremos Dominos supponi obligationem persolvendi debita à defuncto contracta, ut statuit Edictum Caroli VII. 30. Janu. an. 1455.

CASUS XIII.

Pantaleo, Religiosus mendicans, per errorem solemnia Religionis suæ vota professus est, natus tantùm annos quindecim cum decem mensibus, cujus cùm Pater Andræas quadriennio post decessisset; Daniel, nepos defuncti pro Pantaleone hæreditatem cepit: Sed alter ejus propinquus prosperæ Danielis fortunæ æmulator, Pantaleonem monuit, ipsum ante requisitum tempus vota emisisse, atque adeò iis reclamare jura posse, cui monito obsequens Pantaleo Romanum obtinuit rescriptum, quo de votis solutus est. Quo facto nunc Danielem de captâ hæreditate vult expellere. In ipsum verò Daniel ex eo jus suum tuetur, quòd tùm esset Religiosus & per quatuor annos in eodem statu ante Patris obitum perseverasset; atque adeò tunc temporis cujuslibet esset incapax hæreditatis; ac denique ipsius incapacitas sublata tantùm pro futuro, non autem præterito tempore censenda sit. Nunquid jus suum in foro conscientiæ persequi potest Daniel?

Respons.

(i) Carol. Fevr. tract. de abusu. lib. 4. c. 7. n. 14. Arrest. 30. Jan. an. 1638. Arrest. 29. Nov. an. 1632. Diarium forens. tom 1. l. 4. cap. 32.
(k) Conc. Trid. sess. 25. de regular. & monial. c. 15.
(l) Edict. Bles. art. 28.

Certum est, quemlibet Professum Religiosum mundo esse mortuum, atque adeò Parentum suorum hæreditatis capiendæ esse incapacem. In Gallia Jurisprudentia illa etiam ad votum simplex extenditur, quod Religiosi societatis Jesu post duos novitiatûs annos emittunt (i): Sed non minùs certum est, omnem solemnem Religionis professionem, ante sexdecim annos completos & probationis annum emissam esse invalidam. *In quâcumque Religione, tàm virorum, quàm mulierum professio non fiat ante decimum sextum annum completum*, inquit Concilium Tridentinum (k), *nec qui minori tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut ad alios quoscumque effectus.* Quod Decretum admittitur in Galliâ ex his Edicti Blesensis verbis (l): „Professio seu Religiosorum, seu Religiosarum non fiet ante decimum sextum annum „completum; nec ante probationis annum post „susceptum habitum; & ubi fiet antè, declaravimus & declaramus Contractus, Obligationes & Dispositiones benè factorum hujus causâ factas, invalidas nulliusque effectus: & qui „ante dictum tempus Religionem fuerint professi, poterunt testamento aut quovis alio modo „de suis bonis & successionibus captis aut capiendis in lineâ directâ vel collaterali, in illius è „suis propinquis aut aliis, quem magis libuerit, „emolumentum statuere; non tamen alicujus „Monasterii directè vel indirectè; idque post tres „menses, quibus decimum sextum ætatis annum „attigerint. Si verò tempore illo non disposuerint, prædicta bona ad proximos hæredes *ab* „*intestato* devenient„. Atqui incapacitas Religiosi ad succedendum, cessat omnino, ubi primùm vota ejus sunt irrita. Unde sequitur, quod, cùm Pantaleonis incapacitas juridicâ sublata fuerit sententiâ, quæ irritam ipsius professionem declaravit, uti factam ante tempus præscriptum à Tridentino, quod probavit Edictum Blesense; & ex hoc in pristinum suum statum restituatur, quasi nullum unquam solemne votum emisisset, Danielem jure potest excludere, ac hæreditatem *ab intestato* Patris sui Andreæ adire. Cùm enim penitùs sublata fuerit illius incapacitas, fit capax, non solùm omnium hæreditatum, quæ deinceps ipsi poterunt contingere, sed etiam earum, quæ ab simulatâ illa professione ipsi fuerunt apertæ.

Idem dicendum de homine, qui capite, aut remis vel exilio in perpetuum damnatus, sententiam sui damnatoriam rescindi curat, aut qui appellatione interpositâ eam mitigari se statutam à priori mutari curat pœnam in aliam, quæ civilem mortem non infert, uti pœnam remorum pro quinque aut novem annis. Unde patet discrimen, quod intercedit inter duas illas incapacitatis species, & incapacitatem illegitimi & alienigenæ. Nam incapacitas alienigenæ tolli non potest nec suum habere effectum, nisi pro futuro tantùm. Discrimen autem harum incapacitatum oritur è diversitate causarum, quibus inducuntur. Atqui duarum priorum causæ ita tolli possunt, ut idem sit, ac si nunquam fuissent; cùm Incapacitatis alienigenæ aut illegitimi non sint hujusmodi: quandoquidem, licèt illegitimè natus per subsequens matrimonium fiat legitimus; semper verum sit dicere, eum natum esse illegitimum; uti verum est, alienigenam extra Regni fines esse natum, quamvis à Rege Civitate fuerit donatus: cùm igitur alterutrius incapacitas statûs sui origini sit naturalis,

naturalis, numquam penitùs tolli potest, neque adeò suum effectum sortiri nisi pro futuro.

Ex his colligitur ergo, quòd modò Pantaleo professioni suæ reclamârit ante elapsos quinque annos, quos iis Ecclesia concessit, qui reclamare volunt, ac judicium causæ suæ contra Danielem obtinuerit, Andreæ Patris sui hæreditatem potest adire legitimè, quam ipsi Daniel absque injustitiâ denegare non potest.

CASUS XIV.

Arnaldus, Telonensis mercator, Testamento scriptus hæres à Simeone, timens, ne ob debitorum multitudinem ac negotiorum intricationem onerosa sibi esset hæreditas, ab eâ se abstinuit pro Renato, qui futurus erat legitimus hæres ab intestato, modò is sibi summam præsentem 3000. lib. numeraret. Deinde creditores duo & legatarius unus, illi pro pecuniâ creditâ, is verò pro obtinendo legato litem ipsi intulêre. Arnaldus verò eos ad Renatum remisit, cui se jure hæreditatis defuncti cessisse declaravit. At creditores illi atque legatarius ei significârunt, se velle, ut is solus de suâ esset solutione onustus, cùm Simeonis testamento hæres scriptus fuisset, neque gratuitò hæreditatem prætermisisset. Cui jus?

Respons.

Pro duobus creditoribus hæreditatis Simoneis & legatario stat jus, ac legitimè Arnaldum, uti debitorem suum, quatenus est defuncti testamentarius hæres persequuntur. Ratio est, quia licèt prætermittendo hæreditatem, jam uti hæredem se gerere nequeat quoad Renatum. Hæres tamen haberi debet quoad creditores & legatarium: nam, licèt non videatur hæres esse ob prætermissam hæreditatem, talis tamen est semper censendus, cùm ab eâ nudè ac simpliciter non abstinuerit, sed accepto pretio 3000. lib. à Renato persoluto; & sic jus suum ad hæreditatem vendidit; quod non nisi ut hæres poterat; ut qui rem aliam quamlibet vendit, ex venditione illius rei Dominum se declarat. *Licèt pro hærede gerere non videatur*, inquit Lex (a), *qui pretio accepto prætermisit hæreditatem; tamen dandam in eum actionem; exemplo ejus; qui omissâ causâ testamenti ab intestato possidet hæreditatem, divus Hadrianus rescripsit. Proinde legatariis & fideicommissariis tenebitur.* Addi potest etiam Lex alia, cujus verba, non minùs quàm Superioris, sunt expressa (b): *Si pecuniâ acceptâ omisit* (hæres) *aditionem; legata & fideicommissa præstare cogebitur.*

(a) Leg. Licet, 2. ff. si quis omissâ causa testamenti. &c. lib. 29. tit. 2

(b) Leg. Si in fraudem. 1. cod. si omissa sit causa testamenti. lib. 6. tit. 39.

Uno verbo hæres quilibet, qui testatoris mortem cognoscens, & quo titulo ipsius sit hæres, aliquid agit, quod non agere potest, nisi ut hæres, ut si integram vendat hæreditatem, aut ejus tantùm partem; aut à debitore censum hæreditatis accipit, aut absque urgenti necessitate defuncti creditorem persolvit, vel prædium aliquod possidet, quod ad eandem pertinere novit hæreditatem, hinc pro nudo se simplici hærede gerere videtur, & omnibus inde hæreditatis oneribus fit obnoxius; ut constat ex sequentibus legibus: *Tunc pro hærede gerere dicendum esse ait, quoties accipit quod citra nomen & jus hæredis accipere non poterat.* (c). *Cùm debitum paternum te exsolvisse alleges pro portione hæreditaria, agnovisse te hæreditatem defuncti non ambigitur* (d). *Pro hærede autem gerere quis videtur, si rebus hæreditariis tanquam hæres utatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo, locando-ve, vel quoquo modo voluntatem suam declaret, vel re vel verbis de adeundâ hæreditate* (e). *Gerit pro hærede, qui animo agnoscit successionem; licèt nihil attingat hæreditarium. Undè & si domum pignori datam, sicut hæreditariam retinuit, cujus possessio qualis qualis fuit in hæreditate; pro hærede gerere videtur. Idemque est, etsi alienam rem ut hæreditariam possedisset* (f).

(c) Leg. Pro hærede. 20. §. 4. ff de acquir. vel omitt. hæred. lib. 29. tit. 2.

(d) Leg. Cùm debitum. 2. cod. de jure deliberandi lib. 6. tit. 30. & leg. Parentibus. 8. cod. de inofficioso testam.

(e) §. 9. Instit. de hæred. qualit. & different.

(f) Leg. Gesti. 88. de acquir. vel omitt. hæreditate.

Observandum 1. quòd si quis se hæredem gerere nolit, & justa subsit necessitas, cur aliquo actu sub nomine hæredis se gerat; necesse est, ut sibi caveat, suam exponens intentionem, & juridicè attestans, ex actu suo non se fore impeditum, ne hæreditatem prætermittat, & acta ad hanc attestationem consequenter facta, non sibi fore nociva: *Et ideò*, inquit Lex (g), *solent testari liberi, qui necessarii existunt, non animo hæredis se gerere quæ gerunt; sed aut pietatis aut custodiæ causâ aut pro suo.*

(g) Leg. Pro hærede. 20 ff. de hæred. acquir. vel omitt. Item leg. Etsi 14. § 8. ff. de religiosis & sumpt. funerum. lib. 11. tit. 7.

Observandum 2. Pupillum validè nullo se actu gerere posse hæredem, quo irrevocabiliter teneatur. Nam in integrum semper restitui potest de iis, quæ ut pupillus propriæ rei contraria fecerit. Quare si se aliquo actu hæredem gessisset, & onerosa esset hæreditas, in integrum restitui posset ex hac lege (h). *Minoribus 25. annis, si damnosam hæreditatem parentis appetierint, ex generali edicto, quod est de minoribus 25. annis succurrit* (proconsul) *cùm etsi extranei damnosam hæreditatem adierint; ex eâ parte edicti in integrum eos restituit.* Atque hæc minoris prærogativa nullum creditoribus damnum inferre potest. Nam cum Minor hæres est, fit semper bonorum hæreditatis, quam acquirit, inventarium; ex quo inter beneficiarios hæredes semper annumeratur; atque inventarium illud hæreditatis Creditorum jura in tuto reponit.

(h) Leg. Necessariis. 57. §. 1. ff. de acquir. vel omitt. hæred.

CASUS XV.

Riberius, paternam volens repudiare hæreditatem, multa clàm ejus mobilia ante repudiationem subducit: quo facto hæreditatem repudiat, debitis aliisque oneribus solvendis imparem. Creditores quatuor, detectâ Riberii infidelitate, ipsi litem inferre volunt, ut juridicè hæres simpliciter declaretur, & sic ad solvenda omnia hæreditatis debita cogatur, quæ longè pretium ejus superant. An id possint tutâ conscientiâ, si Riberii damnum ad 2000. numerorum de bonis propriis venturum esse certò sciant?

Respons.

Quatuor illi Creditores absque injustitiæ certò Riberium jure persequi possunt, eumque simplicem esse Patris sui hæredem sententiâ obtinere. Ratio est, quia, si furtivè subducta ut hæres accepisset, constat ex eo solo futurum esse simplicem Patris sui hæredem ex his verbis legis (i). *Pro hærede autem gerere quis videtur, si de rebus hæreditariis, tanquam hæres utatur.* Atqui certum est etiam, ipsius conditionem ex eo non fieri meliorem, quòd hæreditaria Patris sui mobilia dolo malo subduxerit: atque idcirco par est, ut is habeatur tanquam hæres simpliciter paternæ hæreditatis, ejusque debitorum solutione astrictus; quod expressè declarant duæ leges digestorum, quarum prior in præcedenti decisione relata his effertur terminis (k): *Tunc pro hærede gerere dicendum esse ait* (Papinianus) *quoties accepit quod citra nomen & jus hæredis accipere non poterat.* Et posterior istis (l): *si quis servum se dicit retinere hæreditatem nolle, aliquid autem ex hæreditate amaverit, abstinendi beneficium non habebit.*

(i) §. 7. Instit. de hæredum qualit. & differ. lib. 2. tit. 19.

(k) Leg. Pro hærede 20. §. 4. ff de acquirend. vel omitt. hæred

(l) Leg. Si servum. 71. §. 4. ff. eod. tit.

Idem tamen non esset dicendum, si Riberius primò ab hæreditate abstinuisset, dein mobilia quædam amovisset; tùm enim hæres non esset censendus, nisi ex quibusdam specialibus facti sui circumstantiis is prodoceretur effectus; sed solùm furti conscius esset, de quo juxta leges esset puniendus. *Cæterùm si ante se abstinuit, deinde tunc amovit; hic videamus, an edicto locus sit: magis est, ut putem istic Sabini sententiam admittendam, scilicet ut furti potiùs actione creditoribus teneatur. Etenim qui semel se abstinuit, quemadmodum ex post delicto obligari.* Ita Papinianus in lege nunc allatâ.

CA-

CASUS XVI.

Florus, Vir Nobilie in Provincia natus, cognitâ Valentini avunculi sui morte, qui Gratiæ obiit, cujus hæres est ab inteſtato, & adit hæreditatem bonâ fide, posteà egnoſcit, ſe ab avunculo ſuo teſtamento ſeriptum eſſe hæredem eum ouere pluriuu Legatorum præcipui momeoti, quorum ſolutionem ab eo requirunt Legatarii: Quo facto hæreditatis prætermiſſionem offert, omniumque mobilium ejus reſtitutionem: Sed obletam Crediiores reruſant conditionem, cujus acceptationem non ſibi fore utilem exiſtimant; & contendunt, ipſum de omnibus; etiam cum proprio periculo, hæreditatis oneribus teneri; quòd ſe juſtum ab inteſtato hæredem geſſerit ab initio. Nunquid legitima eſt eorum contentio?

Respons.

In quibuſdam caſibus illegitima poſſet eſſe iſtorum Legatariorum contentio. Nam ut hæres de oneribus hæreditatis teneatur; non ſatis eſt, ut mortem illius, cui ſoccedit, cognitam babeat; cognoſcat eriam, ſe ejus eſſe hæredem, & aliquo actu talem ſe gerat; ſed inſuper requiritur, ut cognoſcat, quo titulo hæres ſit. Id autem Florus ignorabat, quando avunculi ſui Valentini hæreditatem adivit; cùm ignoraret, ipſum teſtamento ſcripſiſſe hæredem, cum onere pluriuin Legatorum. Igitur cùm ab Legatariis certò addiſcat, à Valentino conditum eſſe teſtamentum, ab hæreditate legitimè poteſt ebſtinere, ipſis derelictâ re omni hæreditariâ. *Ut quis pro hærede gerendo obſtringat ſe hæreditati, ſcire debet quâ ex causa hæreditas ad eum pertineat, veluti adgnatus proximus juſtè teſtamento ſcriptus hæres, antequam tabulæ proferantur, cùm exiſtimaret inteſtatò Patrem-familias mortuum, quamvis omnia pro Domino fecerit; hæres tamen non erit.* Hæc ſunt ipſa Digeſtorum Legis verba (a), quæ addit, quòd in hoc caſu idem ferendum eſt judicium, ac de hærede, qui teſtamento, quod validum put t, inſtiutus, nec aliunde hæres ab inteſtato, hæreditatem adiiſſet, quem poſteè repodiaſſet, ob defectus in teſtamento contentos. *Et idem juris erit, ſi non juſte teſtamento ſcriptus hæres, prolatis tabulis, cùm putaret juſtum eſſe; quamvis omnia pro Domino adminiſtraverit; hæreditatem tamen non acquiret.*

(a) Leg. Si is. 22. ff. de acquir. vel omit. hæred. lib. 29. tit. 23.

Diximus In quibuſdam caſibus illegitima poſſet eſſe contentio Legatariorum, de quibus in caſu propoſito fit mentio; quamvis enim Legatorum, quæ nimia ſunt, reductionem quandoque hæres obtinere poſſit, ut alibi dicimus; ſunt tamen teſtamentariæ quædam diſpoſitiones quæ huic reductioni non ſubjiciuntur, ut cùm hæreditatis dodrantem Legata non exreduut; qui litis inſtuendæ impenſis addiius ed illas reductiones obtinendas ſufficit, ut hæres ab hæreditete ſe abſtinere poſſit: Sed ſi Legata reduci poſſent, & reductioni eorum aſſentirentur Legatarii, aut facilè eorum obtinere hac in re condemnationem; tunc ad repudium hæreditatis jute non admitteretur, ſi ſe tanquam hæredem eum cognitione cauſæ geſſiſſet (b).

(b) Novel. 1. c. 2.

CASUS XVII.

Laurentius, futurus hæres Hugonis, cognito, quod Parens iſte in Provincia mortuus eſſet, Gabrieli ſummam centom nommorum, ab hæreditate debitam perſolvit, priuſquam huic ſe immiſeerer; ſed cognito etiam, defunctum ſcripſiſſe teſtamentum, quo exhæres erat, atque adeò perperam ſe nummos centum ſolviſſe, horum reſtitutionem à Gabriele requirit, qui eam denegat, ſnamque aſſerit denegationem iſtâ Lege (c): *Repetitio nulla eſt, ab eo qui ſuum recepit, tametſi ab alio, quàm vero debitare ſolutum eſt.* Cur jus?

(c) Leg. Repetitio. 44. ff. de condictione indebiti. lib. 12. tit. 6.

Respons.

Ad propoſitam difficultatem eum diſtinctione reſpondendum. Nam ſi crediti ſui titulum centum nummos accipiendo extinxiſſet Gabriel, ita ut eos jem ab Hugonis hærede repetere non poſſet, ut ſi titulus ille ſimplex eſſet Syngrapha, quam à Gabriele acceptam laceraſſet Laurentius, & defectu titoli debitum à Creditore ita eſſet amiſſum; exiſtimamus; centum nummos à Gabriele legitimè retineri poſſe, atque à Laurentio malè ſolutæ pecuniæ culpam ſibi ſoli eſſe adſcribendam ſalvo ſoo contra hæredem recurſu, ſi ed eum pateat aditus: Sed ſi Gabriel titulum ſuum non extioxit, & debitam ab hærede ſummam recipere poſſit, tenetur erga Laurentium de reſtitutione centum nummorum; cùm is de propriâ ſolverit pecuniâ; & ſperatam liberando hæreditatem, proprium quoque ſibi debitum perſolvere ſe putaret. *Quamvis debitum ſibi quis recipiat*, ait Lex (d), *tamen ſi is qui dat, non debitum dat, repetitio competit; veluti, ſi is qui hæredem ſe, vel bonorum poſſeſſorem falsò exiſtimans Creditori hæreditario ſolverit. Hic enim neque verus hæres liberatus erit; &* id *quod dedit, repetere poterit. Quamvis enim debitum ſibi quis recipiat; tamen ſi is qui dat, non debitum dat, repetitio competit.*

(d) Leg. Si pœna. 19. §. 1. ff. eod. tit.

Neque huic Legi derogat Lex à Gabriele allegata, ut Laurentium jure repetitionis centum nummorum privet; quia Lex illa, quam laudat Gabriel, intelligitur tantùm de eo, qui Creditori de propriâ ſolvit pecuniâ debitum, quod ab alio novit eſſe contractum, & qui ſolvit, præſumitur alterius debitum liberaliter ex emicitiâ eut ob aliquam aliam rationem velle perſolvere.

CASUS XVIII.

Lombardus, uti Sempronii hæres, ipſius bona poſſidens, & ſe unicom ejus hæredem contendens eſſe, à Tertullo in ſua poſſeſſione interpellatus eſt, qui ſe quoque ejuſdem ſucceſſionis eſſe hæredem contendit.

Pendente lite, contagio aut aliter deperierunt pecora ad valorem mille & plurium librarum. Tertullos, adjudicatâ ſibi hæreditate in judicio, à Lombardo hæreditatis ſimul & deperditi pecoris reſtitutionem petiit. Nunquid in Lombardum cadit illa jacture?

Respons.

Quandoqnidem Lombardos, ut ſopponitur, bonæ fidei poſſeſſor fuerit, non tenetur ad reſtituendum Tertullo valorem pecorum, quæ lite pendente deperierunt. Hujuſmodi namque detrimenta haberi debeut uti caſus fortuiti & improviſi: Dici etiam poteſt, quòd, licèt caſus illos prævidiſſet Lombardus, ex timore telis eventûs compelli non debuiſſet ad jus ſuum deſerendum in hæreditatem Sempronii.

Conſentit hæc deciſio cum æquitate naturali & jure Romano: *Illud quoque quod in oratione divi Hadriani eſt*, inquit uoa ex Legibus Digeſtorum (e), *ut poſt acceptum judicium id actori præſtetur, quod habiturus eſſet, ſi eo tempore, quo petiit, reſtituta eſſet hæreditas, interdum durum eſt. Quid enim ſi poſt litem conteſtatam mancipia, aut jumenta aut pecora deperierint? Damnari debebit ſecundùm verba orationis, quia potuit petitor, reſtitutâ hæreditate, diſtraxiſſe eo. Et hoc juſtum eſſe in ſpecialibus petitionibus Proculo placet. Caſſius contra ſentit. In prædonis perſonâ Proculus rectè exiſtimat; in bonæ fidei poſſeſſoribus, Caſſius. Nec enim debet poſſeſſor aut mortalitatem præſtare, aut propter metum hujus periculi temerè indefenſum jus ſuum relinquere.*

(e) Leg. Si. ind. 40. ff. de hæred. petitione.

CASUS XIX.

Valentinus, qui ſe Juliani hæredem geſſit, agnoſ-

agnoscens bona hæreditatis non sufficere ad solvenda ipsius debita, ad falcidiam confugit, & quod supererat, creditoribus dereliquit. Num id ipsi est licitum?

Respons.

Antequam propositæ quæstioni fiat satis, quatuor sunt observanda. Primum est, quod *Falcidia* ab inventoris nomine in jure sic dicta, nihil aliud est, quàm pars quarta bonorum hæreditatis, quam hæres sibi retinere potest, quando dodrantem seu tres quadrantes legata excedunt. *Quicumque civis Romanus post hanc legem rogatam, Testamentum faciet*, inquit Lex (a), *is quantam cuique civi Romano pecuniam jure publico dare, legare volet; jus potestasque esto; dum ita detur legatum, ne minùs quàm partem quartam hæreditatis eo testamento hæredes capiant.*

(a) Leg. *Lex falcidia*. 1. ff. ad Leg. *Falcidiam*. lib. 35. tit. 2.

Secundum est, quod quarta pars illa sumi non potest in hæreditatem, nisi post deductum æs alienum, seu persoluta debita, cujuscumque sint naturæ. *Sicut legata non debentur, nisi deducto ære alieno aliquid supersit*, ait Lex alia (b), *nec mortis causâ donationes debebuntur sed infirmantur per æs alienum.* Quod idem declarat hæc Lex alia (c); *bona intelliguntur cujusque quæ deducto ære alieno supersunt.* Quod verum est, etiam intellectis ipsius hæredis debitis, quâcomque ratione sit Creditor. *Etiam quod ipsi hæredi mortis tempore debitum fuerit; quamvis aditione hæreditatis confusa sint actiones* (d).

(b) L. *Circa*. 66 § 1. ff. eod. tit.
(c) L. *Subsignatum*. 39. § 1. ff. de verbor. signif. l. 50. tit. 16.

Tertium est, quod falcidiæ beneficium, speciatim hæredibus testamentariis concessum, eorum defectu pertinet etiam ad hæredes qui vocantur legitimi & ab intestato juxta hæc legis verba (e): *Dixi legem falcidiam inductam esse à Divo Pio, etiam in intestatorum successionibus propter fideicommissa*, sed quod jure illo nullus frui potest legitimus (f): *Nunquam legatarius, vel fideicommissarius, licèt ex Trebelliano Senatusconsulto restituitur ei hæreditas, utitur legis falcidiæ beneficio*, inquit Lex alia.

(d) Leg. *In imponenda*. 6. cod. ad leg. falcid. lib. 6. rit. 50.
(e) L. *Filius familias*. 18. eod. tit.
(f) L. *Lex falcidia*. 47. § 1. ff. eod. tit.

Quartum denique; quod beneficium & usus falcidiæ non pertinet ad hæreditates, quarum bona in regionibus juris consuetudinarii posita sunt, in quibus legitima ac legatorum reductio diversimodè pro variis cujusque consuetudinis regulis statuitur; sed quod jus illud spectat tantùm ad eorum clausulas testamentarias, quorum bona in Provinciis scripti juris posita sunt. Ex quibus animadversionibus facilè solventur omnes difficultates, quæ ad falcidiam pertinent. Quo præsupposito.

Ad quæstionem in casu, de quo agitur, propositam respondemus dicendo, Valentinum vel se gessisse simpliciter hæredem Juliani, vel solùm beneficio inventarii: si se hæredem simpliciter Juliani gesserit; nullum ei jus competit ad falcidiæ beneficium; licèt multò plura essent ejus hæreditatis debita atque onera, quàm bona: & absque ullo in aliquem recursu præstare tenetur non solùm omnes ei hæreditariæ imminutiones, sed etiam damna omnia, quæ fortuito casu absque legatariorum culpâ contigêre. *In ratione legis falcidiæ*, inquit Lex (g), *mortes servorum, cæterorumque animalium, furta, rapinæ, incendia, ruinæ, naufragia, vis hostium, prædonum, latronum, debitorum facta pejora nomina: in summâ quodcumque damnum; si modò culpâ legatarii careant, hæredi pereunt.*

(g) L. *In ratione*. 30. ff. eod. tit.

Si verò hæredem se beneficiarium declaravetit, vel bonorum defuncti inventarium descripsit, vel non si verè, sine fraude & cum debitis formulis descripserit, & comprobet, bona hæreditatis ad debitorum solutionem non sufficere; tunc jus haber ad falcidiam sed jus illud amittit, nisi caverit de inventario describendo: *Fiat igitur inventarium ab hærede metuente, ne fortè non habeat post debita & legata falcidiam*, inquit Justinianus (h) ... *si verò non fecerit inventarium ... non retinebit falcidiam, sed complebit legatarios & fideicommissarios; licèt puræ substantia morientis transcendat mensuram legatorum datio.* Quibus illud etiam addendum est, licèt ad ipsum pertineant diminutiones ac damna hæreditatis, etiam ut hæredem beneficiarium, id ei tamen commodi evenire, quòd hæreditatem repudiare queat habitâ eorum ratione, quæ ex eâ percepit: quo in casu omnes casus, qui à morte testantis contigêre, ad solos pertinent defuncti creditores & legatarios, ut jus constituit (i).

(h) Novell. 1. c. 2. § 1.
(i) L. *In quantitate*. 73. ff. ad L. *Falcidiam*.

CASUS XX.

Simon, hæres Leodegarii, qui Paulino 10000. lib. summam ex testamento legavit, hæreditatem ejus pinguem existimans, eam statim non nisi ut beneficiarius hæres adivit; & tamen scripto erga Paulinum de solutione legati sese obligavit. Sed posteà agnoscens, omnia bona hæreditatis, deducto ære alieno, non sufficere ad solutionem hujusce legati; ad falcidiæ beneficium confugit, quo uti cupiens 10000. lib. quæ Paulino fuerant legata, solutionem negavit. Numquid legitima est ejus recusatio?

Respons.

Simon, Paulino legatæ à Leodegario 10000. lib. summæ solutionem absque injustitia denegare non potest. Cùm enim hæres, priusquam falcidiæ beneficio uti constituerit, de integrâ se obstringit solutione legati, quod falcidiæ locum dare potest, jam in integrum restitui nequit, cùm falcidiæ beneficio renuntiaverit ex contractâ obligatione solvendi integri legati. Ratio est, quia præsumenda est hujusmodi obligatio esse facta: ut testatoris voluntatem compleret; à quâ liberè poterat abstinere; & falcidiæ tantùm jus petere. *Si solverit*, inquit Lex (k), *sive super hoc cautionem fecerit*, æquitatis ratio similia suadere videtur. En etiam legis alterius verba (l): *Scire debet omissâ falcidiâ quò pleniorem fidem restituendæ portionis exhiberet, non videri plus debito solutum esse.*

(k) L. *Cùm verum*. fin. cod. ad legem falcid. in fine lib. 6. rit. 50.
(l) L. *Scire*. 1. eod. eod. tit.

Nihilominùs si hæres iste solvisset, aut de solutione cavisset errore facti tantummodò; ut si rem peregisset priusquàm sibi notus esset codicillus, qui alia continebat legata, quibus demtioni locus esset; tunc eorum, quæ in solutione superabundarent, jus ei repetitionis competeret; ut probari potest ex hac juris regula (m): *Regula est, juris quidem ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere*; & ex his verbis legis (n): *Si post divisionem factam testamenti, vitium in lucem emerserit, ex his, quæ per ignorantiam confecta sunt præjudicium tibi non comparabitur.* Cujus rei hanc rationem affert Lex alia (o): *Cùm ... facti interpretatio plerumque etiam prudentissimos fallat.*

(m) L. *Regula*. 9. ff. de juris & facti ignorantia.
(n) L. *Si post*. 4. eod. tit.
(o) L. *In omni*. 2. ff. eod. tit.

Diximus: *Errore facti tantummodo*: nam si errore juris lapsus esset; v. g. si ignorasset, se falcidiam retinere posse, aut putasset legatum illud detractioni non esse obnoxium, tunc ad pristinum non posset statum restitui. *Error facti quarta, ex causâ fidei commissi non retenta, repetitionem non impedit. Is autem qui sciens se posse retinere* (universum restituit) *condictionem non habet, quin etiam si jus ignoraverit, cessat repetitio.* Hæc sunt verba legis Codicis (p), quâcum consentit hæc alia digestorum (q): *Si quis jus ignorans, lege falcidiâ usus non sit, nocere ei dicit Epistola divi Pii.*

(p) L. *Error*. 9. cod. eod. tit.
(q) L. *Regula*. cit.

CASUS XXI.

Geminius, civis fori Julii, hæres Cæsaris qui ipsi multa eaque gravia legata erga eundem

laga.

legatarium testameoto imposuit, nomine beoefiriarii hæredis acceptâ hæreditate, libenter plos quàm dimidiam legatorum partem exsolvit, nihil pro falcidiâ dedurens; sed agnoscens tandem, hæreditatem iis omnibus persolvendis Imparem esse, contendit, se de reliquis legatis falcidiam deducere posse. Vult econtrà Legatarius; cùm prima absque diminutione neque exercito jure falcidiæ persolverit, illud idem jus in reliqua eum jam exercere non poss. Cui jur?

Rrspons.

Legatario jus non competit: nam certum est, hæredem, qui imposito sibi multorum erga unum eundemque Legatarium oneri legatorum quoad majorem partem satisfecit; jure suam ex omnibur legatis falcidiam retinere posse, licèt unum duntaxat legatum superesset solvendum: idemque dicendum est, si unius tantùm legati soluoone obstrictus, jam partem persolvissrt, non deductâ de solutione falcidiâ. Ratio est, quia legitimè præsumitur, solutionem ab illo hærede non fuisse susceptam absque falcidiæ deductlone, nisi quia eam penitùs extinguere constiuerar ex iis, quæ sibi supererant; uó constar ex hac Digestorum Lege (a): *Si ex pluribus rebus legatis hæres quasdam solveris; ex reliquis falcidiam plenam per doli exceptionem retinere potest, etiam pro his, quæ jam data sunt*: unde sequitur, in casu proposito Geminium intrgram suam jure repetere posse falcidiam ex reliquis legatis persolvendis lrgatario.

(a) Leg. *Si ex pluribus*. 16. ff. ad Leg. falcid.

CASUS XXII.

Nicasius Civis Logdunensis, hæres beneficiarius ab intestaro Cosmæ; civis pariter Lugdunensis, ex inventario bonorum defuncti aguoscens, ea non sufficere ad solutionem debitorum nec non legatorum, falcidiam tantùm volt petere, quartam bonorum, quæ in hæreditate supersunt, partem, deductis debitis retinendn, ac cæterum dodrontem legatarils relinqoere: ar legatarii; quorum legata 3000. lib. summam conficiunt, ipsi ohjiciont, eâ fructibus ac rediribus futuri temporis augendum esse legatorum fundum, eique pro quadranre illos adscribendos esse. Duo verò alii legatarii, quorum legata sunt alimentaria, contendunr, nihil de concessâ sibi pensione demi posse, utpotè quæ sibi sit omnino necessaria. Quâ de re quæritur, utrùm omnium istorum legatariorum æqua sit ac legitima contentio?

Rrspons.

Illegitima est illorum legatariorum in Nicasium contentio nam legibus constitutum est, quadrantem, qui juxta scriptum jur ad hæredem pertinet, esse computanduin de bonis certis ac præsentibus tempore obitus defoncti: quia eom illo tempore aperta sit successio, in iis tantùm, quæ tùm supersunt, bonis consistit. *Mortis tempus in ratione legis falcidiæ ineundæ placuit observari* (b) inquit Lex. Quare nolla est habenda ratio fructuum aut redituum, qui futuri sunt, neque illi pro legatis fundum augere, neque pro falcidiâ Nicasio possunt adscribi, cojus reditus ad ipsum pleno jure attinent. *Ex die mortis fructus quadrantis apud hæredem relinqui necesse est*, inquit Lex alia (c). Unde concludi necessum est, quòd cùm præcisè tempore mortis defuncti falcidia hæredi acquiratur, eamqoe repetere jore possit ex omnibus bonis hæreditaris; Cosmæ legatarii fructus ir bonis hæreditatis futuros nequeunt comprehendere, nisi fructus illi tempore mortis essent maturi. Certum quippe est, in hoc casu eorum habendam esse rationem in æstimatione fundorom conformiter ad ista legis verba (d): *In falcidia placuit, ut fructus posteà percepti, qui maturi mortis tempore fuerunt, augeant hæreditatis æstimationem fundi nomine, qui videtur in illo tempore fuisse pretiosior.* Quod mutuo consensu fieri debet, si hæres & legatarii inter se convenire possint, aut juridicè, si non possint.

(b) Leg. *Cum quo*. 56. ff. ad Leg. falcid.

(c) Leg. *Quod bonis*. 15. §. 6. ff. eod. tit.

(d) Leg. *In falcidia*. 9. ff. eod. tit.

Constat verò eorum illegitimam esse contentionem, quorum legata sunt alimentaria, quique de iis ad falcidiam nihil deduci posse contendunt. Neque enim legata alimentaria minùs, quàm alia falcidiæ sobjiciuntur, ot his terminis Lex declarat (e): *Divi Severus & Antoninus rescripserunt, pecuniam relictam ad alimenta puerorum, falcidiæ subjectam esse*; quod quidem mirum videri non debet, cùm legatum Principi factum eidem subjiciatur: uti statuit hæc alia Lex (f): *Et in legatis Principi datis legem falcidiam locum habere meritò divo Hadriano placuit.*

(e) Leg. *Divi*. 89. ff. eod. tit.

(f) Leg. *In legatis*. 4. cod. eod. tit. lib. 6. tit. 50.

Illud igitur unum intercedit discrimen inter legatum alimentitium, vel pensionem ad vitam seu usumfructum, cæteraque legata, quòd cùm legati cujusque pretium stabiliri debeat, ut pro omnibus constituatur falcidia; videtor, quòd legati alimentitii, pensionis ad vitam aut usûs fructûs pretium constitui debeat juxta modum valoris, quem respectivè ad suam ætatem acciperet legatarius, si vendere optaret. Sed legatarius ille statim post testantis obitum falcidiam pretii sui legati solvere non teneretur, neque pro ratione valoris determinati; quia à primo anno mori potest, quo in casu non legatarius sed successionis debitor esset; neque etiam par est, ut debitam pro falcidiâ detractionem non pateretur, nisi multis pòst annis, aut ultimo anno, quo legato suo frui debet. Ita igitur constituenda est hæc falcidia, ut pro quolibet anno de hac pensione aut usu fructu non detrahatur, nisi pro ratâ parte diminutionis constitutæ pro cæteris legatis: ita ut v. g. si falcidia de omnibus legatis, non suppressâ pensione ad vitam aut usufructo, juxta æstimationem generaliter factam, partem sextam demat; legatarius alimentitius quolibet anno pro parte falcidiæ sibi competenti sextam partem suæ pensionis amittat, nisi fortè aliter ab iis, quorum interest, constituatur.

Juvat hìc advertere, non idem esse dicendum, quando is, cui incumbit onus solvendæ pensionis alimentariæ, non hæres est, sed legatarius, quem cum eo onere testator legavit. Tunc enim si obtineat falcidia, ac partem legati sui ob eam amittat, aut etiam totum ejusdem proventum post præbita alimenta, detractionis illius partem in legatarium alimentitium transferre nequit (g), & totam, quam ipsi injunxit testator, pensionem solvere tenetur, non solùm quia ipsum eum hoc duntaxat onere testator, legavit, sed etiam qoia non tàm favorabilis est legatarii causa, quàm hæredis: unde fit, ut, quamvis ex legibus hæres, qui de eo teneretur onere, partem ejus in legatarium alimentitiom aut osufructuarium tranferre posset, legatario tamen non idem per eas licitum sit.

(g) Leg. *Liberto*. 21. §. 1. ff. de annuis legatis & fidei-commiss. lib. 35. tit. 5. Et leg. *Cùm pater*. 77. §. 1. ff. de legatis & fidei-commiss. 2. lib. 31. tit. 1.

CASUS XXIII.

Rutilius, Civis Massiliensis, Gilberto hæredi suam qoinqoe diversorum solutionem legatorum imposuit, quæ quinque ex amicis suis testamento scripsit, simul prohibens ne falcidiæ jure uteretor. Legatarii isti legatorum suorum numerationem postulant à Gilberto, qui eam recusavit, uti volens jure falcidiæ, quod sibi, inquit, lege acquisitom est, contra quam constituere non potuit Rotilius. Potest-ne hic hæres absque injustitia in sua perseverare repulsa, & oti jure falcidiæ?

Rrspons.

Certum est 1. falcidiam esse jus legibus constitutum pro hæredibus, qui eo uti cupiunt. 2. Omnes testamentarias dispositinnes legibus debere esse conformes, neque iis derogare posse voluntatem

testantis ; quia effectum suum independenter à voluntate privatorum jura obtinent. *Jus publicum privatorum pactu mutari non potest*, inquit Lex (a); *privatorum conventio juri publico non derogat*, ait Lex alia (b). *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt, Lege contrahere prohibente*, ut fert etiam alia Lex (c).

(a) Leg. *Jus publicum*. 38. ff. de pactis. lib. 2. tit. 14.
(b) Leg. 45. §. 1. ff. de diversis regulis juris antiqui lib. 50. tit. 17.
(c) Leg. *Non dubium*. 5. cod. de Legibus &c. l. 1. tit. 14.

Attamen testator hæredi suo omnium, quæ scripsit Legatorum solutionem conficiendi onus imponere potest, ac simul prohibere, ne utatur falcidiâ. Ratio est, quia hæc est ejusdem Legis exceptio (d), & quia hæres liberè hæreditatem sub hac conditione potest accipere; aut ab eâ abstinere. *Si in testamento ita scriptum sit*: Hæres meus Lucio Titio decem dare damnas esto: & quantò quidem minùs per legem falcidiam capere poteris, tantò ampliùs ei dare damnas esto; *Sententiæ testatoris standum est*. Hæc sunt verba secundæ Legis ad marginem indicatæ.

(d) Leg. *Si Debitor*. 12. & Leg. *In testamento*. 64 ad Leg. falcid. lib. 35. tit. 2.

Fatemur equidem contrarium videri fuisse constitutum ex quibusdam aliis Digestorum Legibus (e). Sed posteà rem apertè pro hæredibus Justinianus definivit his verbis (f): *Si verò expressim designaverit* (testator) *non velle hæredem retinere falcidiam, necessarium est, testatoris valere sententiam, & aut volentem eum parere testatori, forsan etiam quædam justè & piè relinquenti, lucrum non in percipiendo, sed solummodò piè agendo habeatem; & non videri sine lucro hujusmodi esse hæreditatem: aut parere noluerit, eum quidem recedere ab hujusmodi institutione*. His addendum, quosdam esse casus, in quibus obtinet prohibitio utendi falcidiâ, licèt ea sit tantùm tacitâ, cujus rei exemplum suppeditat Lex ista (g): *Si quando aliquis testamentum faciat, & aliquam rem immobilem suæ familiæ, aut alteri cuicumque personæ, nomine Legati reliquerit; & specialiter dixerit, nullo tempore hanc rem alienari; sed aut apud hæredes aut apud successores illius, cui relicta est permanere: In hoc legato jubemus, falcidiam Legem locum penitùs non habere*. Prohibitio namque alienandi tacitè voluntatem hujus testatoris includit quâ vult, ut Legatarios iste ejusque hæredes, fundo sic Legato absque diminutione fruantur.

(e) Leg. *Scimus*. 27. ff. eod. tit.
(f) Novellâ 1. c. 2. in fine.
(g) Novellâ. 119. c. finali.

Colligendum itaque ex dictis, quinque Legatarios, de quibus loquitur casus propositus, integram suam à Gilberto Rutilio hærede Legati solutionem legitime posse exigere, cùm ipsi prohibere potuerit hic testator, ne erga quinque Legatarios falcidiæ jure uteretur; ipsumque adeò perseverare non posse in repulsâ solvendi integri Legati à Rutilio scripti.

CASUS XXIV.

Henricus, Albertus & Germanus, hæredes ab intestato, vel testamentarii Marci hæreditatem adiverunt. Germanus, aliis duobus absentibus, 200. impendit libras ut ædes hæreditatis proximam ruinam minitantes fulciret. At cum fulmine ictæ periissent; Henricus & Albertus sumptuum, quos fecerat Germanus propriâ authoritate, participes esse noluerunt, quòd sibi forent inutiles. Nunquid in foro conscientiæ in suâ permanere possunt repulsâ?

Respons.

Duo primi isti hæredes in suâ repulsâ perseverare nequeunt absque manifestâ injustitiâ. Cùm enim unus ex hæredibus quosdam fecit sumptus ad communem utilitatem, eorum par est rationem habere cohæredes, & partem impensarum earum Authori restituere pro ratâ, licèt fortuito quodam casu res pereat. *Quòd si sumptus quidem fecit*, inquit Lex una Digestorum (h), *nihil autem fructuum perceperit; æquissimum erit rationem horum quoque in bonæ fidei possessoribus habere*. Et in hoc positum est discrimen inter hæredem ac bonæ fidei possessorem & inter malæ fidei possessorem: Nam cùm possessor malæ fidei nequidem sumptus necessarios aut utiles in re possessâ factos jure repetere queat, nisi res actu subsistat, & melior ex his impensis facta fuerit. & è contra eos sumptus amittat, si res pereat, aut ex his melior non facta fuerit; hæres è contra aut quicumque alter bonæ fidei possessor hujusmodi sumptus legitimè recuperare potest, quamvis res extra suam culpam pereat, ut in casu proposito. Ita statuit Lex verbis istis (i): *Planè in cæteris necessariis & utilibus impensis posse separari, ut bonæ fidei quidem possessores has quoque imputent; prædo autem de se queri debeat, qui sciens in rem alienam impendit sed benignus est, in hujus quoque persona haberi rationem impensarum. Non enim debet petitor ex alienâ jactura lucrum facere; & id ipsum officio Judicis continebitur: Nam nec exceptio doli desideratur. Planè potest in eo differentia esse, ut bonæ fidei quidem possessor omni modo impensas deducat; licèt res non extet, in quam fecit, sicut tutor vel curator consequuntur: prædo autem non aliter, quàm si res melior sit*.

(h) Leg. *Quod si*. 27. ff. de hæred. petitione lib. 5. tit. 3.
(i) Leg. *Planè* 38. ff. eod. tit.

CASUS XXV.

Paulus ob admissum furtum, dùm lis ei inferretur, mortuus, à Judice tamen damnatus est de restitutione rei subreptæ, damnis & interesse Domini rei, & mulctâ pecuniariâ 300. lib. Xenodochio generali erogandâ. Ludovicus, qui defuncti hæredem se gessit, tenetur-ne non solùm de restitutione rei subreptæ ejusve pretii, sed etiam de solutione damnorum & interesse, nec non mulctæ 300. librarum?

Respons.

Certum est, Ludovicum uti Pauli hæredem teneri non solùm de restitutione rei subreptæ, aut legitimi ipsius valoris, sed etiam damnorum & interesse erga eum, cujus est res subrepta. Hæc est enim Galliæ Jurisprudentiæ regula, quòd cùm agitur de restitutione damni ex delicto seu crimine orti, seu Authoris ejus bona aucta fuerint ex eo sive non, de eo tenetur ejus hæres, licèt etiam nulla facta fuerit accusatio vel actio in defunctum. Quâ in re jus Gallicum non sequitur Jus Romanum, verùm certissimas naturalis æquitatis regulas jure Canonico stabilitas.

Veritatem istam asserunt Summorum Pontificum Decretales, in quarum unâ Alexander III. scribens ad Episcopum Claromontanum (k) de homine multorum criminum conscio, de quibus à Parocho suo in articulo mortis absolutus fuerat, Episcopo huic jubet, ut ab hærede defuncti omnium damnorum, quæ delictis suis defunctus intulerat, restitutionem exigat; licèt ex his nullum hæres ille percepisset commodum. *Quapropter si ita se res habet*, inquit hic Papa, *mandamus ut corpus ejusdem appellatione cessante, facias in cæmeterio sepeliri. & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo, damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condignè satisfaciant: ut sic à peccato valeat liberari*. Idem posteà etiam statuit Gregorius IX. his verbis (l): *Parochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violentâ manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione, vel incestu, fuit, dum ageret in extremis, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cæmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censurâ sunt Ecclesiasticâ compellendi*.

(k) Alex. III. in cap. *In litteris*. 5. de raptoribus incendiariis & violat. Eccles. lib. 3. tit. 17.
(l) Greg IX. in c. *Parochiano*. fin. de sepult. lib. 3. tit. 28.

Id

Id quidem si verum sit, etiam in eo casu, cùm hæres nullum è crimine seu delicto defuncti commodum percipit; à fortiori idem dicendum, si quis ad eum inde eveniat proventus. Quod etiam manifestum fit ex Decisionibus ejusdem juris Canonici, uti constat ex his sancti Gregorii verbis in Canone relatis (a): *Si Episcopum talem culpam admisisse constiterit, (quod absit) ut constet eum non irrationabiliter fuisse depositum, eadem ejus depositio confirmetur, & Ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quæ ablata claruerint: quia delictum personæ in damnum Ecclesiæ non est convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus est, ab hærede ejus quæ injustè ab illo ublata sunt, sine excusatione reddantur.*

(a) S. Gregor. in can. Si Episcopum. 3. 16. q. 6.

Ex variis hisce probationibus manifestum fit, hæredem de facto defuncti teneri. Quam veritatem vel ipsi Legum civilium Authores, quamvis contrarium sentientes, agnovêre loquendo aliâ de re. *Hæredis quoque succedentis in vitium habenda fortuna est*, inquit una ex his Legibus (b). *Hæres juris.... vitiorum defuncti successor est*; ait etiam Lex alia (c). Cùm igitur Author delicti mortuus est, neque in ipsum instituta est aliqua accusatio aut actio, ad jus dicendum admittitur is, qui de eo queritur: & si hæres defuncti memoriam purgare nequeat, seu probationum insufficientiam manifestando, seu ipsum factis, quibus ejus ostendatur innocentia, purgando, de restitutione omnium damnorum & interesse, quæ Judex proferet, hæres tenebitur.

(b) Leg. Litigator. 2. cod. de fructibus & litium expensis.

(c) Leg. Si Ego. 11. §. 2. ff de publicanâ in remactione lib. 6. tit. 2.

Non idem dicendum de pœnâ pecuniariâ, seu de mulctâ. Cùm enim in defunctum ante ejus obitum lata non est sententia; hæres, qui ipsius criminis non est conscius, non tenetur: Hæc enim pœna in reum ipsum tantùm obtinet, & ex ejus obitu cessat merita damnatio. At si ante rei obitum lata fuerit sententia; hæres tenetur de mulctâ pecuniariâ, quam Judex protulit: Quia in hoc casu pœna ista est onus hæreditatis, cui uti cæteris satisfacere hæres tenetur. *Ex judiciorum publicorum admissis non aliàs transeunt adversùs hæredes pœnæ bonorum ademptionis; quàm filiis contestatu & condemnatio fueris secuta.* Ita Lex Digestorum de publicis loquens criminibus (d); quæ ita quoque ex usu Galliæ de privatis delictis intelligenda est. His addendum ducimus, quòd si ante obitum defunctus mulctâ fuisset damnatus, de eâ non teneretur hæres, si defunctus ille appellationem interposuisset, quia ex appellatione suspenditur judicium damnatorium: quæ tamen appellatio hunc non produceret effectum pro quibusdam criminibus, qualia sunt crimina læsæ Majestatis divinæ vel humanæ, duelli, homicidii sui-ipsius, apertæ rebellionis contra justitiam, in quâ occisus fuerit defunctus.

(d) Leg. Ex judiciorum. 20. ff. de accusationibus & inscriptionibus. lib. 48 tit. 2.

CASUS XXVI.

Guarinus & Cyprianus Brixii fuêre hæredes; et absente Guarino, Cyprianus communis hæreditatis bona omnia gerens, per errorem, ut peritum non intelligens, lapsus est; unde notabiliter hæreditas deterior facta est. Ast aliunde ob industriam suam multò majus è fructibus hæreditatis commodum percepit, quàm Guarinus ipse, si præsens fuisset. Quâ de re duo quæruntur. 1. Utrùm Cyprianus de dimidio damno teneatur erga Guarinum, quod passa est hæreditas, quam ob imperitiam suam male gessit. 2. Utrùm integram cum Guarino lucri ex fructibus percepti rationem habere in foro conscientiæ teneatur; quamvis id sibi constet, à Guarino tantùm ex iis non fuisse reportatum lucrum, si hæreditatem is gessisset?

RESPONS.

Ad primum respondemus, Cyprianum modò communem rem hæreditatis pari & debitâ curâ, atque suam administraverit, nec ipsi adscribi possit infelix exitus aut damnum, de quo agitur, de nullâ ipsum indemnitate teneri erga Guarinum; quamvis ob intelligentiæ aut experientiæ suæ defectum contigerit damnum illud, neque alter ipso peritior rerum eodem lapsus fuisset errore, qui damnum illud attulit. Neque enim par est ejus ratio, atque hominis, qui absentis amici sui negotia propriâ authoritate administrare sategisset, quæ ad ipsum non pertinebant; neque etiam uti Tutoris, Curatoris, aut Procuratoris constituti, qui omnes accurati ac vigilantis Patrisfamilias curam ac diligentiam adhibere debent; quia se ipsos intrudunt, aut præponuntur ad gerendas omni, quâ fieri potest curâ res, quæ ipsis committuntur; cùm cohæres ad rei hæreditatis gestionem proprio sui commodo naturaliter vocetur, uti statuit Lex naturali innixa æquitati his terminis (e): *Non tantùm dolum; sed & culpam in re hæreditariâ præstare debet cohæres, quoniam cum cohærede non contrahimus, sed incidimus in eum. Non tamen diligentiam præstare debet, qualem diligens paterfamilias; quoniam hic propter suam partem causam habuis gerendi: & ideò negotiorum gestorum ei actio non competit. Talem igitur diligentiam præstare debet, qualem in suis rebus.*

(e) Leg. Hæredes 25. §. 16. ff familiæ erciscundæ. lib. 10. tit. 2.

Ad secondum verò quæsitum respondemus, quòd licèt multò majus à Cypriano quæsitum fuerit lucrum, quàm Guarinus ipse percepisset, attamen in foro conscientiæ Cyprianus totum lucrum cohæredi suo præstare tenetur: quia lucrum illud è communi fundo processit, & aliunde fructuum productio aliquam semper industriam supponit. *Cùm hæreditas petita sit*, inquit Lex Digestorum (f), *eos fructus, quos possessor percepit omni domo restituendos: Etsi petitor eos percepturus non fuerat.* Quod ita tamen intelligendum est, ut cohæres de fructibus necessarias aut utiles impensas ad accurandum fundum, aliave communia hæreditatis negotia gerenda a se factas deducat; quia *fructus intelligantur* (tantùm) *deductis impensis, quæ quærendorum, cogendarum, conservandorumque eorum gratiâ fiunt*, ut loquitur Lex alia eorumdem Digestorum (g).

(f) Leg. Cum hæreditas 56. ff. de hæredit. petitione. lib. 5. tit. 3.

(g) Leg. Si à Domino 36. §. fin. eod. tit.

CASUS XXVII.

Jacobus, Mercator Vinciensis, juridicè accusatus est de re, in quâ de vitâ, aut saltem de amissione famæ periclitabatur. Benedictus verò nepos ejus & hæres futurus eò duritiæ processit, ut causæ Capitali ipsi illatæ interveniret. Jacobus autem cum relatâ lite se de crimine purgasset, testamentum condidit, quo Benedictum exhæredavit, aliumque sibi propinquum scripsit hæredem. Nunquid legitimum est illud testamentum; & hæres ille testamentarius potest ne tutâ conscientiâ mortui Jacobi hæreditatem adire?

RESPONS.

Cùm ex Legibus is privari debeat hæreditate alterius, cujus erat proximus hæres; quando particeps fuit mortis illius, seu quòd directè adjutor illius fuerit, seu quòd ipsum in homicidas potens non defenderit, ut statuunt Leges (h): *Indignum esse divus Pius illum decrevit, qui manifestissimè comprobatus est exegisse ut per negligentiam & culpam suam mulier, à quâ hæres institutus erat, moreretur*: Videtur dicendum ob eandem rationem, Benedictum factum esse indignum hæreditatis Jacobi, cùm particeps fuerit actionis ipsi illatæ, in quâ, si non vita, saltem honor ejus agebatur; atque adeò Jacobum testamento suo alium sibi scribere posse hæredem in foro conscientiæ. Id quidem probari potest, ex Lege, quæ asserit defuncti hæredes non teneri de solutione Legati erga eum, qui in pari casu versatur. En verba Legis hujus (i): *Seïa testamento suo legavit auri pondo quinque. Titius accusavit eam, quod*

(h) Leg. Indignum 7. ff. de his quæ ut indignis auferuntur. lib. 34. tit. 9.

(i) Leg. Fi... § penult. ff de adimendis vel transferendis Legatis, vel Fideicom. lib. 34. tit. 4.

patrem suum mandasset interficiendum: Seïa post accusationem institutam codicillos confecit, nec ademit Titio privigno legatum; & ante finem accusationis decessit. Actâ tamen pronunciatum est, patrem Titii scelere Seiæ non esse interceptam. Quæro, cùm codicillis legatum, quod Testamento Titio dederat, non ademerit, an ab hæredibus Seiæ debeatur? Respondit secundùm ea, quæ proponerentur, non deberi. Unde sequitur à fortiori, proximum hæredem privandum esse hæreditate illius, quem ipse accusavit, aut cujus accusationi particeps fuit; quia majus est beneficium ab hærede, quàm à legatario acceptum; ac proinde majus ac pœnâ dignius illius, quàm hujus ingrati animi vitium.

Idem dicendum de eo, qui testamento hæres scriptus, Testatorem atroci quâdam injuriâ affecisset; ut si Author aut conscius esset famosi libelli in ipsum promulgati; aut si ex malitia litem ipsi intulisset, ut eum illegitimum aut plebeïum comprobaret, cùm sit vir nobilis (a). *Si palàm & apertè testatori maledixerit* (legatarius) *& infaustas voces adversùs eum jactaverit, idem erit dicendum. Si autem status ejus controversiam movit, denegatur ejus, quod testamento accepit persecutio*: à fortiori id affirmandum est de hærede hujusmodi; cùm inter crimina capitalia libelli famosi legibus recenseantur (b).

(a) L. *Si inimicitia*. 9. §. 1. & 2. ff. de his quæ ut indignis auferuntur. lib. 34. tit. 9.

(b) L. *Si quis*. un. cod. de famosis libellis. lib. 9. tit. 36.

Dicimus: *Si ex malitia litem ipsi intulisset*: quia si illa tantummodo fuisset illata ad cognoscendam veritatem, justâ de causâ dubiam, quam tamen elucidare necesse esset; ex tali accusatione indignus hæres non fieret, qui illam intulisset. V. g. Joannes & Jacobus sibi invicem hæredes, Petri quoque se hæredes esse contendunt. Est Joanni quòd dubitet Jacobum esse illegitimum, atque ipsi eâ de re litem infert. Lite cadit, & Jacobus legitimus declaratus decedit: huic tamen Joannes succedit; quia actio ipsi illata non pertinebat directè ad ipsius nocumentum vel offensam, sed ad defensionem juris sui elucidato Jacobi statu.

Inter indignos hæredes eum etiam leges reponunt (c), qui ante obitum defuncti, cujus vel hæres scriptus vel legitimus esse debet, in fine de parte futuræ illius hæreditatis constituit absque consensu illius: ut eum, qui etiam testamento scriptus hæres, vi, minis, aut aliquâ aliâ illicitâ ratione impediret, ne alterum scriberet testamentum: aut eum, qui cùm legitimus hæres esset debeat, similem adhiberet viam, ne is testaretur, cujus hæreditatis spes ei incumbit. Consultò ista animadvertimus, ut anticipetur responsio ad alias difficultates, quæ fieri possent eâdem de re; & quidem à nobis leges afferentur, quibus res ita constituitur præter eas, quæ ad marginem indicantur. En prima (d): *qui dum captat hæreditatem legitimam; vel ex testamento, prohibuit testamentarium introire, volente eo facere testamentum, vel mutare, divus Hadrianus constituit, denegari debere ei actiones, denegatisque ei actionibus fisco loco fore.* En altera (e), *Eos qui ne testamentum ordinaretur, impedimento fuisse monstrantur, velut indignas personas à successionis compendio removeri, celeberrimi juris est.* En etiam tertia (f): *Donationem quidem partis bonorum proximè viventis nullam fuisse constabat. Verùm ei qui donavit, ac posteà jure prætorio successit, quoniam adversùs bonos mores jus gentium festinasset: actiones hæreditarias in totum denegandas respondit. Nam ei, ut indigno, aufertur hæreditas.* Multæ sunt etiam aliæ causæ exhæredationis, de quibus mentio fit in jure (g), quas sigillatim non prosequimur, quatuordecim causas hic annotare contenti, quas continent quatuor, sequentia disticha, à Peleo relata: *Julianus Peleus qq. illustres, q. 24.*

(c) L. *Donari*. 29. §. 2. & leg. 30. ff. de donat. lib. 39. tit. 5. L. *Aufertur*. 1. ff. de his quæ ut indignis auferuntur.

(d) Leg. *Qui dum*. 1. & leg. *Si quis*. 2. ff. si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit lib. 29. tit. 6.

(e) L. *Eos qui*. 2. cod. eod. tit. lib. 6. tit. 31.

(f) Cit. leg. *Donari*.

(g) Novellâ. 115.

Bis septem ex causis exhæres filius esto.
Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum:
Criminis accuset, vel paret insidias:
Si dederit damnum grave, nec ab hoste redemit:
Si testari vetet, se societque malis.
Si mimos sequitur, vitiet-ve cubile parentum:
Non Orthodoxus: filia, si meretrix.

Hæc sunt potissimum scitu necessaria hac de re. Addimus solùm, quòd si causa, quâ fit hæres indignus, non jam subsistat mortis tempore, quâ ad hæreditatem patet aditus, v. g. si post capitale odium, hæres in illius gratiam redisset, cujus successor futurus est, hoc obice sublato, jus ei competit ad capiendam hæreditatem, quandoquidem cùm causa, quâ indignus fiebat hæres, penitùs sublata fuerit, ejus quoque effectus omnino cessare debet.

CASUS XXVIII.

Maria, nobilis matrona multos habet bonorum suorum hæredes nepotes neptesque, inter quos est Titius ipsius cognominis & paria habens cum ea gentilitii scuti insignia; unde ipsum præcipuo inter cæteros Maria prosequitur amore; quibus accedit, ipsi soli jus competere amplissimum in familiâ suâ dignitatem, solis natu majoribus annexam conservandi, quam tamen absque sperato à Maria auxilio obtinere nequit. Ut autem sincerum suum ei testetur amorem matrona illa, constituit ipsum cum Sempronii puellâ in matrimonium collocare, & simul ei necessariam præstare opem ad obtinendam eam dignitatem, de quâ dictum est.

Propositum tamen perficere nequit Maria, nisi Titium illustri quodam & clientelari prædio, cujus est Domina, donando. Sed quia juxta loci consuetudinem in quo situm est prædium, Maria neque ex donatione inter vivos, neque ex testamento dare potest, nisi partem tertiam rei propriæ; nummerato pretio prædium illud Sempronio vendit, qui illud dotem filiæ suæ, futuræ Titii conjugi collocat. Ex aliâ parte Maria venditionis pretium ponit in fœnore apud Magistratus Basilicæ Parisiensis; & publico Inter vivos donationis instrumento Titio pro futuro ipsius matrimonio fundum hunc confirmat, usum-fructum tantùm per vitam sibi retinens. Quæ omnia gesta sunt ex sententia duorum Magistratuum sagacissimorum, duorum illustrium Causidicorum, totidemque Notariorum peritissimorum.

Constituto sic Titii matrimonio, Mariæ tantùm de propriis supersunt circiter 50000. lib. supellectilium. Ast illa perpendens, tenorem esse rem Titio nepoti suo, pro dignitate, quam paulò post celebratas nuptias obtinuit, & habitâ ratione quatuor puerorum, quos ei jam peperit, cæterorumque, quos deinceps uxor parere poterit, Testamentum suum facit, & natu maximo Titii filio omnia sua legat supellectilia, ut paternam faciliùs possit obtinere, atque obtentam tueri dignitatem.

Henrica, neptis, & una ex genere materno proxima ex hæredibus Mariæ, queritur de venditione, quam eo fine tantùm confecit Maria, ut post mortem suam Pretium ejus Titio soli confirmaret, se ipsâ (Henrica) ceterisque hæredibus exclusis; qui, licèt non egeant, & amplas habeant possessiones, hujusmodi abalienationis incommodo, inquit, affici non debent, quamvis à multis ex hæredibus probatum fuerit Mariæ consilium: & contendit, quòd, cùm prædium suum Sempronio Maria non vendiderit, nisi in fraudem consuetudinis Provinciæ, ubi situm est, quâ prohibetur, ne fundorum Domini ea donari ne inter vivos aut mortis causâ de propriis, nisi quoad tertiam duntaxat partem disponere valeant,

Maria erga se, uti erga alios cohæredes suos de restitutione tenetur pro ratâ parte damni, quod infert hæc venditio; idque eò magis, quòd si venditio ista judicio contestaretur, & judicibus suppeterent probationes de intentione Mariæ ad rem omnem suam Titio dandam subsidio simulatæ hujusce venditionis, rescindi posset, quasi facta cum præjudicio consuetudinis.

Rationi huic addit Henrica, quòd, quamvis sit puella nobilis, jam quinquaginta annos nata, unicum habet vitæ subsidium, pensionem videlicet 3000. lib. unde concludit, teneri Mariam ad sibi speciatim jus faciendum de hoc damno in reliquis suppellectilibus, quæ adeò filio Titii legare non potest, nisi deductâ priùs summâ, quæ sibi contingit de hæreditate.

Hæ sunt potissimùm rationes Henricæ: quibus expositis, quærit Maria, utrùm verè injustitiam admiserit in Henricam aliosque cohæredes propriorum bonorum naturam immutando factâ pro Titio venditione, ita ut sub mortalis reatu de aliquâ teneatur restitutione?

RESPONS.

Videtur in proposito casu defendi posse de nullâ Mariam teneri restitutione pro Henrica cæterisque cohæredibus.

1. Quia ex legibus Regni, bonorum possessorum Dominis est licitum ea vendere, & consequenter eorum naturam genere isto abalienationis immutare. 2. Quia quid contrarii non statuit regionis consuetudo, ubi situm est nobile prædium à Maria venditum: nam prohibet quidem, ne de propriis omnibus ex donatione inter vivos aut causâ mortis statuatur, sed tantùm quoad tertiam eorum partem, sed venditionem eorum non interdicit, quia lege generali illud est licitum. Unde sequitur, Mariam in consuetudinem provinciæ, ubi situm est prædium, non quidquam peccasse. Certum quidem est, eam prædium non distraxisse, nisi ut prætium ejus in Titii nepotis sui favorem cederet, sed illud non præstitit, nisi suffragante lege, nec vetante jure consuetudinis.

Ratio hujus decisionis est, quia cùm jus possessionis bonorum concedatur authoritate legum, quas Princeps constituit, juxta illud sancti Augustini (a): *Unde quisque possidet quod possidet? nonne jure humano ... per jura Regum possidentur possessiones*: ita pariter de iis statuere nemo potest, nisi earumdem legum authoritate & juxta earum præscripta. Atqui per leges omnibus licitum est, qui sunt *suis juris* quique alienandi non sunt incapaces, mobilia vel immobilia, quorum sunt Domini, vendere; cùm bonum illud commercio subjacet illæsis bonis moribus. Hinc cùm Maria sit *sui juris* & alioundè capax proprium vendendi bonum; cùmque bonum illud sit ejusmodi, ut abalienari queat, ipsi denegari non potest facultas illud vendendi; quidquid illud vendendo sibi proposuerit.

(a) S. Aug. in can. Quo jure, 2. dist. 8.

Addi potest, quod si ea fuisset mens consuetudinis regionis, in quâ situm est prædium, ut propria vendendi bona facultas privatis adimeretur, id expressè animadvertissent ipsius Authores aut potiùs collectores, ac talem utique prohibitionem manifestè designassent. Ratio est, quia prohibitio inducta consuetudine ista, ne quis scilicet de propriis non nisi quoad tertiam partem statuere possit ex donatione inter vivos, aut causâ mortis, est stricti juris, in eo quod juri naturali deroget ac communi, quo quilibet, qui sui juris est, suorum est Dominus, ac de iis prout libuerit, statuere potest. Unde sequitur, quod juxta istam juris regulam (b) *Odia, restringi ... convenit*, hæc prohibitio in lege aut jure consuetudinario nunquam supponi debet, nisi in iis exprimatur ex hac aliâ regulâ (c): *Expressa nocent: non expressa non nocent.* Igitur si Henrica, cæterive cohæredes de modo agendi Mariæ conquerantur, hæc respondere potest conformiter ad legem (d). *quod quidem perquàm durum est: sed ita Lex scripta est.*

(b) Reg. 15. de regulis juris in 6.

(c) Reg. 155. ff. de diversis regulis juris antiqui.

(d) L. Prospexit. 12. §. 1. ff. qui & à quibus manumissi liberi non fiunt; &c. lib. 40. tit. 9.

Et quidem sola bona substituta vendere non possunt, qui sui juris sint, quòd eorum tantùm sit usus-fructus, non dominium. Igitur si rerum Domini sua vendere non possunt, usufructuarii tantùm essent suorum, nec melior esset ipsorum conditio, quàm eorum, qui substituta possident; & omnia sua censerentur substituta: quo quid est absurdius? Quod cùm ita sit, inde sequitur, Mariam jure statuere posse de bono parto ex prædii sui venditione, seu in Basilicâ Parisiensi aut aliter; de quo cùm statuerit pro Titio, qui unicus est è suis hæredibus, qui sibi cognominus est, & paribus secum gentilitii scuti insignibus, & in quo ob amplam, quam ope suâ obtinuit dignitatem tota familiæ suæ spes recumbit, nihil est, quod suam hac in re conscientiam remordeat, non magis quam quoad supellectilia, quæ natu maximo Titii filio pronepoti suo legavit.

At duriùs egisse videri posset Matrona illa nobilis in venditione prædii sui ceterisque testamenti sui clausulis; si Henrica, aut alii cohæredes reipsâ egerent: In hoc quippe casu ad æquitatem naturalem pertineret, ut eorum necessitatibus ipsa prospiceret, cùm semper æquitatis potior sit habenda ratio, quàm juris rigorosi, uti Lex asserit (e): *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque, quàm stricti juris rationem.* Sed in proposita specie conceditur, Henricæ annuam esse 3000. lib. pensionem, cæterosque cohæredes potentiâ & opibus valere, quorum alii, nedùm ut Henricam conquerantur, potiùs silent, alii operam suam ad conficiendum Titii matrimonium commodârunt, & Mariæ agendi rationem, etiam consiliis juvantes approbarunt: ex quo valens ducitur præjudicium, istis hæredibus esse persuasum, jure se impedire non posse, ne, factâ Sempronio prædii sui venditione, Titio nepoti suo gratificaretur illa Matrona.

(e) L. Placuit. 2. cod. de judic.

Quod ad Henricam speciatim pertinet, dici nequit egestate premi, cùm certam habeat & accuratè solutam 3000. lib. pensionem: qui reditus mulieri absque familiâ, absque prole, prolisque ob ætatem spe sufficit; quo quidem jam diu commodè & honorificè usa est. Ad id autem, quod addit, venditionem à Mariâ factam à judicibus fore rescissam, si contestaretur; merùm est & inane figmentum, quo animum pascere videtur; cùm verisimile non sit, irritum in judicio declarari posse contractum, qui legitimus est, nec consuetudini oppositus. Insuper de suis bonis sic pro Titio statuit tantùm Maria ex sententia duorum Magistratuum sagacissimorum, duorum illustrium causidicorum, totidemque Notariorum peritissimorum, qui omnes talem ei non suasissent venditionem; nisi eam ratam, legitimam & forensi Stylo conformem judicassent; neque Sempronius ipse, cujus intelligentiâ pollebat consultor, tam emplæ emptionis periculum subiisset; si quod reipsa fuisset.

Deniquè ad confirmationem hujusce decisionis dici potest, magnum esse discrimen inter filios hæredesque collaterales & remotos. Nam verum est, à Patre exhæredari non posse filium aut nepotem directè aut indirectè absque legitimâ causâ; quia cùm filii sint pars suæ substantiæ, eorum necessitatibus providere jure naturali tenetur, simulque impedire

gravissi-

gravissima, quæ fratrum invidiam Zelotypiamque consequuntur incommoda. Sed non eodem modo se res habet erga propinquos collaterales & remotos; & multò minor incumbit æquationis inter eos obligatio, præsertim cum æqua, ut in casu Mariæ erga Titium, & valida subest unum aliis præponendi ratio.

CASUS XXIX.

Crossus, omni re vel paternâ vel proprio labore partâ destitutus, sed Beneficiorum redditibus ditissimus non ita pridem decessit. Omnia ejus bona ex obitu derelicta invasêre hæredes. Quæritur, utrùm in foro conscientiæ ea possint facere sua?

Respons.

Nullatenùs est necesse, ut propositæ diu immoremur quæstioni, de quâ fusè egêre peritissimi Theologi, nec non celeberrimi Canonistæ, quorum alii partem affirmantem, alii negantem tenuêre, & qui suam omnes validis opinionem firmant argumentis. Nam de alia jam egimus difficultate (a), quam ista necessario consequitur, utrùm videlicet Beneficiarii dominium habeant redituum Beneficiorum suorum, ita ut de iis liberè & pro quovis, quem magis libuerit, statuere possint; an verò simplicem tantùm eorum administrationem & usum. Ostendimus ex Decisionibus 18. Conciliorum seu generalium seu particularium, antiquorum & modernorum, ex Decretalibus Alexandri III. & Bonifacii VIII. quibus aliæ duæ Gregorii IX. addi possunt (b); tertia à Concilio generali Lateranensi sub Alexandro III. an. 1179. habito (c) desumpta, & aliæ duæ ejusdem Pontificis in Corpore Juris relatæ; ex authoritatibus sanctorum Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Bernardi, Thomæ, Raymundi; ex suffragiis aliorum quàm plurium Authorum, quales sunt Gratianus, Innocentius IV., Albertus Magnus, Alexander Halensis, Panormitanus, Major, Joannes Andræas & Navarra; Ostendimus, inquam, Titulares & possessores bonorum Ecclesiasticorum, quæ Deo fuêre consecrata, & ad ipsius cultum, communemque Ecclesiæ utilitatem destinata, absolutum non habere dominium eaque proinde in pia opera, hoc est, in pauperum subsidium & Ecclesiæ utilitatem ab iis esse convertenda. Unde sequitur necessariò, ipsorum hæredes, qui egestate non premuntur, illis tanquam suo uti non posse; præcipuas eorum, qui contrariam tuentur opinionem, rationes solvere ac penitùs de medio tollere conati sumus: ita ut quidquam hîc addere non necesse nobis videatur, fusæ, quàm ibidem de ea re dedimus, responsioni.

(a) V. *Beneficiarius*. Cas. 14.

(b) Greg. IX. in cap. *Quorumdam*. 1. & in cap. *Filius* 5. de testamentis & ult. voluntatibus lib. 3. tit 26.

(c) Alex. III. in cap. *Quia nos*. 7. & in cap. *Relatum* 12. eod. tit.

Vide { Hypotheca. Legatum. Cas. 17. 18. 19. 20. & 21. Testamentum. Cas. 28. }

HOMICIDIUM.

Vide Occidere.

HONESTAS.

Vide Impedimentum Publicæ Honestatis.

HONORARE.

Ad perfectum termini *honorare* intelligentiam requiritur, ut nota sit vocis hujus, *honor*, significatio. Quandoque terminus iste, *honor*, sumitur, pro *existimatione*, *gloriâ*, *famâ*, sic dicitur *honori inservire*. Quandoque significat officia, munera dignitates, & sic vulgò dicitur, *honores mutant mores*. Sed eo, quo hîc accipitur, sensu *honor*, inquit sanctus Thomas (d), *est quoddam testimonium de virtute ejus, qui honoratur*; unde Belgicus quidam Doctor hanc honoris definitionem desumpsit (e): *Honor, ait est testimonium æstimationis propriæ de excellentiâ alienâ*, vel, est *testimonium excellentiæ alienæ* (f). Quocirca, propriè loquendo, honorare aliquem est ipsi signis externis æstimationem & reverentiam testari ob ipsius virtutem ac scientiam (g).

Ostendemus posteà, posse & quandoque honorari debere dignitatem alicujus; quamvis ipse in se consideratus nullo sit propter vitia sua dignus honore, atque ita quempiam honorari posse vel ob propriam virtutem ac meritum, vel ob dignitatem personæ, quam gerit, & cujus est Minister; quales sunt Prælati, & Magistratus, vel denique quod superiorem inter homines gradum obtineat ob generis sui nobilitatem, vel propter divitias suas atque potentiam.

Vulgò periculosum est homini honorem peroptare; quòd desiderium illud ex cupiditate seu amore proprio semper fermè oriatur; attamen huic desiderio non semper inest peccatum, modò desiderium illud sit moderatum, & à caritate & divinâ gloriâ, aut amore proximi oriatur, atque ut ipsa Angelici Doctoris verba usurpem (h), *in quantùm ex hoc paratur sibi via ad hoc, quod aliis prosit*.

(d) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 3.

(e) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 493.

(f) Idem ibid. n. 780.

(g) S. Th 2. 2. q. 103. art. 1. in corp.

(h) S. Tho. 2. 1. art. 1, in corp.

CASUS

CASUS UNICUS.

FLAVIANUS certò novit, Publium, Prælatum suum fœdissimam ducere vitam. An tenetur nihilominùs sub peccati reatu ipsum honorare, ipsi reverentiæ signa exhibendo, ubi sese offert occasio?

RESPONS.

Duo ex Sancto Thomâ in Prælato debent distingui (a). Primum est, ejus persona; alterum est, ipsius dignitas. *In Prælato*, inquit Angelicus Doctor, *duo possumus considerare: scilicet personam propriam, & dignitatem secundùm quam est persona publica.* Si personam spectes, nullo dignus est honore, cùm est improbus: *Si ergo Prælatus sit malus*, subjungit hic Sanctus, *ratione personæ suæ non est honore dignus: quia cùm honor sit reverentia alicui exhibita in testimonium virtutis, falsum testimonium de eo proferret, si quis eum obtentu propriæ personæ honoraret.* Sed idem non evenit, si dignitatis ejus ratio habeatur atque ut publica persona consideretur. *Sed in quantùm est persona publica*, pergit idem Sanctus, *sic gerit typum & locum, non sui ipsius, sed alterius, scilicet Christi in Ecclesia.... & sic valor ejus non computatur secundum personam, sed secundùm eum, cujus loco præsidet.... & ita est honor ei exhibendus non propter se sed propter eum, cujus locum obtinet. Sic adoratio imaginis refertur ad prototypum, ut dicit Damascenus. Unde & malus Prælatus idolo comparatur Zachariæ* II. O Pastor & idolum derelinquens gregem. Ita D. Thomas. Unde colligendum est, quòd, licèt Flaviano certum sit, Publium nullo dignum esse honore, uti personam privatam propter depravatos mores; tenetur tamen sub peccati reatu ipsum honorare propter dignitatem suam ac personam Christi, cujus locum tenet in Ecclesia.

(a) S. Thom. quolib. 8. art. 7. in corp.

HYPOCRISIS.

HYPOCRISIS juxta verba sensumque scripturæ & Patrum est falsa pietas & fictio in re ad Religionem pertinente, vel dolosum factum improbi hominis, qui vitiosam ducens vitam, virtuosus tamen haberi contendit: quod propriè *fucata virtutis species*, aut *simulata probitas* dicitur; hæc autem hypocrisis vulgò circumfertur definitio: *Hypocrisis (b) est fictio peccatoris, se justum simulantis*: quam definitionem desumpsit author Belgicus ex his Sancti Augustini verbis (c): *Quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est. simulat enim justum, nec exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit.*

Perpenditur in hoc titulo, quomodo & quo in casu hypocrisis possit esse mortale delictum, & quando veniale duntaxat peccatum.

Duplici modo per hypocrisim quis peccare potest 1. per actionem; externum aliquem producendo actum virtutis, quam reipsa non habet. 2. per verba; cùm ita loquitur, ut insinuet, se habere virtutem, quam reipsa non habet: sic impudicus homo potest esse hypocrita, castam faciendo actionem, aut laudabiliter de castitate loquendo eo fine, ut suadeat, se virtutem hanc & amare & colere: quod vitium istis Scripturæ sacræ textibus condemnatur (d): *Ne accesseris ad illum duplici corde: ne fueris hypocrita in conspectu hominum.* Tùm Christus in Evangelio, (e) *Væ vobis*, inquit, *Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa; intùs verò plena sunt spurcitiâ.*

Duobus istis textibus alia multa addi possent scripturæ loca, in quibus hypocrisis & hypocritæ acerrimis terminis damnantur. Reipsa nihil Deo magis injurium isto peccato; cùm per hypocrisim agatur, quasi falsâ virtutis specie falli posset ipse Deus, qui scrutator est cordium, intimosque eorum recessus, latebras atque abyssos summâ suâ luce illuminat ac detegit, præterquam quod proximo illudunt hypocritæ, & per eam sint multi Pastores, *qui*, ut scripturæ verbis utar, *veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces (f).*

(b) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 1045.
(c) S. Aug. l. 2. de serm. dom. in monte. c. 2. seu n. 5. tom. 3. 2. part.
(d) Ecclesi. c. 36. & 37.
(e) Matth. 23. 27.
(f) Matth. 7. 15.

CASUS UNICUS.

EPARCHIUS, Sancti Patricii Parochus, auditâ multoties duorum è suis Parochianorum confessione agnoscit, eos plerùmque hypocrisis esse conscios. Quâ de re postulat, quibus principiis nixus de peccatis eorum judicium ferre queat, & utrùm dici possit, quamlibet hypocrisim esse semper mortale peccatum, seu verò quandoque tantùm veniale?

RESPONS.

Parochus iste principia Sancti Thomæ (g) sequi debet, qui de re istâ accuratè ac dilucidè egit. *Hypocrisis* inquit Angelicus Doctor, *habet eandem rationem peccati, sicut & mendacium: mendacium autem non semper est peccatum mortale; sed quando est perniciosum. Et similiter hypocrisis non semper est peccatum mortale; sed quando est perniciosa, cadens in nocumentum alterius personæ, dum per creditam sanctitatem alium defraudat re, quam habet, vel habere debet, aut in nocumentum fidei & Ecclesiæ, dum propter sanctitatem creditam de ipso, ei contra fidem & Ecclesiam creditur.*

Asserit alibi idem Sanctus Doctor (h), quòd si hypocrita nullatenùs de christianâ vitâ agendâ curet, & id unum intendat, ut coram hominibus in vivendi modo ac moribus sanctus appareat, tùm ipsius hypocrisis est mortalis. *In hypocrisi duo sunt*, inquit, *scilicet defectus sanctitatis & simulatio ipsius. Si ergo hypocrita dicatur ille cujus intentio fertur ad utrumque; ut scilicet aliquis non curet sanctitatem habere; sed solùm sanctus apparere, sicut consuevit accipi in Sacrâ Scripturâ; sic manifestum est, quod est peccatum mortale: nullus enim totaliter privatur*

(g) S. Thom. in 4. dist. 16. q. 6. art. 1. quæstiunc. 2. in corp.
(h) Idem. 2. 2. q. 21. art. 4. in corp.

privatur sanctitate, nisi per peccatum mortale. Sed quod si piè vivere fingat, non tamen vitæ sanctitatem contemnens, quamvis aliunde peccati mortalis sit conscius, tùm ipsius hypocrisis potest esse quandoque venialis; *Si autem dicatur hypocrita ille, qui intendit simulare sanctitatem, à qua deficit per peccatum mortale; tunc quamvis sit in peccato mortali, ex quo privatur sanctitate, non tamen semper ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed quandoque veniale; Quod discernendum ex fine*, pergit idem sanctus Doctor; *qui si repugnat caritati Dei vel proximi, erit peccatum mortale: putà, cùm simulat sanctitatem ut falsam doctrinam disseminet; vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem constituit. Si verò finis intentus non repugnet caritati, erit peccatum veniale: putà cùm aliquis in ipsa fictione delectatur; de quo dicitur 4. Ethicorum*, quòd magis videtur vanus, quàm malus. *Contingit tamen quandoque, quod aliquis simulat perfectionem sanctitatis, quæ non est de salutis necessitate: Et talis simulatio nec semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali.* Ex quibus ultimis verbis manifestum fit, hominem v. g. qui majorem, quam reipsâ habeat, perfectionem ostendere affectaret, non idcirco lethaliter ex tali hypocrisi semper esse peccaturum: quia sanctitas, quam fingit, non est ad salutem necessaria.

Addemus hic, quòd, quamvis fingi non debeat ab aliquo virtus, quâ caret, potest tamen dissimulari aut occultari vitium vel defectus, cujus is est conscius: quod quidem in quibusdam casibus fieri debet, ne iis præbeamus scandalum, qui nos hujusmodi vitiorum reos esse existimarent. V. g. quispiam in adulterio occulto vitam agit: in amicorum cœtu, ipso præsente, de hoc vitio fit sermo; & novit, se in quorumdam præsentium suspicionem cadere de hoc vitio; tum non solùm potest, sed & loqui debet, ut illius esset insons criminis. Sacerdos, aut Religiosus Confessarius coram suis pœnitentibus aut aliis mansuetudinem, castitatem, modestiam affectat, ut eos ad colendam virtutem exemplo suo inducat, eorumque animis debitam status sui Sancti reverentiam inculcet; tum non peccat, licèt reipsâ coram Deo alius sit, atque coram hominibus. Sic enim sua duntaxat vitia occultat, ac virtutis speciem præbet ad majorem Dei gloriam ac proximi exemplum. E contra præceptum istud Evangelicum aliquatenus perficit (a): *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cælis est*: Et hoc aliud Apostoli verbum (b). *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*; cùm externa modestia sit virtus, quam vel maximi peccatores absque majoris delicti reatu omittere non possunt.

(a) Matth. 5. 16.

(b) Philip. 4. 5.

HYPOTHECA.

HYPOTHECA est *contractus, quo res immobilis nudâ conventione*, (hoc est, *absque traditione*) *obligatur Creditori* (c); ita ut Creditor, qui solutionem exigit tempore convento, rem hypothecariam possit aggredi. Dicitur, *quo res immobilis obligatur*, hoc est, ager, domus &c. Quamvis enim ex Jure Romano mobilia uti immobilia hypothecæ sint subjecta, & ob eam rationem ex ejusdem juris Legibus nullum sit discrimen inter pignus & hypothecam, ut patet ex istis locis (d): *Inter pignus autem & hypothecam, quantùm ad actionem hypothecariam attinet, nihil interest*; & in Digestis: *Inter pignus autem & hypothecam tantum nominis sonus differt.* Alia tamen in Galliâ observatur Jurisprudentia, neque ulla agnoscitur hypotheca quoad mobilia, nisi quatenùs à debitore possidentur, aut à Creditore fortitan detinentur; ita ut, ubi primùm mobile à Debitore venditum, datum, aut oppigneratum fuit, cesset hypotheca Creditoris ad tale mobile: Unde constans hæc est in Regno ac certa regula, nimirùm quod *mobile non sequatur hypotheca.* Quare pignus ab hypotheca secernitur & pignus fit de mobili, hypotheca verò de immobili.

(c) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 638.

(d) §. 7. inst. tit. de action. & Leg. Res hypothecæ 5. §. 1. ff. de pignor. & hypothec lib. 10. tit. 1.

Non solùm immobilia, quæ actu possidentur, sed etiam, quæ postea, seu hæreditate, donatione, seu emptione aut aliter possunt acquiri, hypothecæ dari queunt: *Conventio generalis in pignore dando bonorum, vel postea quæsitorum recepta est*, inquit Lex (e): Atque hæc bonorum universitas ex se omnia bona præsentia & futura continet, licet de futuris non fieret mentio; quare hæc regula nullam patitur exceptionem, nisi cùm ad quædam determinata bona restringeretur hypotheca, tumque ea bona hypothecæ non essent obnoxia, uti definiunt quàmplures Digestorum & Codicis Leges (f), in quarum secundâ ad marginem citatâ ita loquitur Imperator Justinianus. *Si quis in cujuscumque contractûs instrumento ea verba posuerit*: FIDE ET PERICULO RERUM AD ME PERTINENTIUM, VEL PER EARUM EXACTIONEM SATISFIERI TIBI PROMITTO; *Sufficere ea verba ad rerum, tam earum quas in præsenti Debitor habet, quàm futurarum hypothecam sancimus.... Sancimus, si res suas supponere debitor dixerit, non adjecto: tam præsentes, quàm futuras, jus tamen generalis hypothecæ, etiam ad futuras res producatur.*

(e) Leg. Conventio ff. de pign. & hypoth. l. 10. tit. 1.

(f) Leg. Et quæ 15. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. Leg. Signis. fin. cod quæ res pignori obligari possunt. l. 8. t. 17.

Advertendum est duntaxat, hypothecam non habere vim retro-activam quoad bona à Debitore quæsita à tempore contractûs facti, hoc est, eam tantùm incipere à die novæ acquisitionis, non verò à die constitutæ hypothecæ; quod quidem æquitati eò magis est consonum, quòd aliter inferretur damnum juri Creditorum illius, à quo Debitor iste emisset fundum, qui non potuit abalienari cum præjudicio eorum hypothecæ. Quare antiquiores hujus emptoris Creditores aliis debent anteponi in hoc fundo post suam hypothecam acquisito. Ita acutè observat Domat (g).

(g) Domat. Leg. civ. 1. part. l. 3 tit. 1. sect. 1

Quando specialis est in fundo hypotheca, ad omnes fructus fundi & etiam ad illius

illius accessorium extenditur. Unde fructus non maturi hypothecæ, uti fundus ipse, subjacent pariter, quando ager aut pratum augetur cursu amnis, ad hypothecam Creditoris pertinet illa agri prativè auctio. *Si fundus hypothecæ datus sit*, inquit Lex, *deinde alluvione major factus est, totus obligabitur* (*a*).

Diximus: *& etiam ad illius accessorium*; qualis esset domus à tertio possessore in fundo hypothecæ dato ædificata: domus enim ista, cum sit fundo accessoria, sit etiam, ut fundus, hypotheca; sed in hoc casu Creditori Domus non addicetur, nisi impensas à tertio possessore factas ipsi renumerando, modò justum Domûs pretium non excedant; at tertius hic possessor potest tamen & fundum & Domum retinere, Creditoris hypothecarii debitum solvendo (*b*). A fortiori cùm Domus hypothecæ data, si incendio aut aliter perierit, à Domino fuerit denuò extructa; eidem hypothecæ subjecta est nova Domus (*c*); quod idem dici debet de omnibus mutationibus, quæ fiunt in fundo oppignerato (*d*).

Quando inter multos divisus est ager, qui à defuncto jure hypothecæ mihi obligatus est, totus mihi, etiam post divisionem eodem jure manet obligatus. Quare, licèt mihi debiti partem sibi competentem, ex quo oritur hypotheca, solverit unus ex hæredibus; jus tamen meum hypothecæ ubtinere possum in toto agro; salvo tamen ipsius recursu in suos cohæredes pro rata parte eorum. Si unus ex hæredibus, inquit Lex, portionem suam solverit; tamen tota res, pignori data, venire poterit, quemadmodum si ipse debitor (defunctus) portionem solvisset (*e*). Ob istas leges ex Galliæ jurisprudentia, *de toto hypotheca nomine omnes tenentur hæredes*: quia semper manet hypotheca in toto fundo indiviso affectata, quamvis personaliter eorum quilibet de suâ parte teneatur.

Hypothecæ nomine ea numquam dari possunt, quæ non possunt abalienari; quales sunt res publicæ, aut sacræ: *Eam rem quam quis emere non potest, quia commercium ejus non est, jure pignoris accipere non potest* (*f*).

Absque stellionatûs reatu res hypothecæ dari non potest, cujus se quis novit non habere Dominium: *Si quis rem alienam mihi pignori dederit sciens, prudensque, ...* inquit Lex (*g*)..... *Crimine* (stellionatûs) *plectetur*. Si tamen posteà Dominium ejus acquiratur, tenetur hypotheca & suum sortiretur effectum, post eorum hypothecas, quibus res ista à Domino ejus hypothecæ data fuisset. *Rem alienam pignori dedisti: Deinde Dominus rei ejus esse cœpisti; datur utilis actio pignoratitia Creditori* (*h*).

Absque stellionatu fundus quispiam aliâ vice alteri non potest hypothecæ dari, nisi debitor primam Creditori suo declaret hypothecam (*i*).

Generali aut speciali adstrictione hypothecæ dari possunt res etiam incorporeæ, qualia sunt jura & actiones, modò inter immobilia recenseantur, qualia sunt census & officia (*k*).

Hypotheca, quantumvis generalis in ea non cadit, quibus ex æquitate spoliari non debet debitor; qualia sunt vestis, lectus, & alia hujusinodi, quæ absque inhumanitate detinere non potest Creditor (*l*): quod consentit cum jure naturali in scripturâ sacrâ exposito (*m*), & cum Edictis Regum Galliæ (*n*). Idem dicendum de rebus omnibus Agriculturæ necessariis, etiam ex jure Romano (*o*).

Antichresis, qua datur jus percipiendi fructus fundi, qui Creditori datur hypothecæ (*p*), non est licita, ex usu Galliæ, quem probat æquitas, nisi ea conditione, ut ejus fructus Creditor sit compensaturus cum usuris legitimè debitis: quam conditionem non admittebat jus Romanum, quo licita erat usura.

Dare autem quis hypothecam potest, sive pro sua obligatione, sive pro alienâ, ut loquitur Lex Digestorum (*q*).

Dividi potest hypotheca in expressam & legalem, seu tacitam. Prior est illa de quâ pacti sunt contrahentes, hoc est, Creditores & debitores, quales sunt usitatæ hypothecæ, quæ apponuntur contractibus, qui coram publicis Notariis conficiuntur. Altera est ea, quam expresse Lex inducit, aut quæ ab ea consequitur subintellecta, qualis est hypotheca mulieris in bonis mariti ad cautionem dotis suæ, aut Pupilli in bonis Tutoris sui debitoris (*r*), vel prodigus aut furiosus aut amens in suum Curatorem (*s*).

Hypotheca expressa vel est generalis, hoc est, in omnibus bonis debitoris; vel est specialis, hoc est, quæ ad quosdam tantùm fundos extenditur (*t*); & ambæ in eodem contractu simul conjungi possunt.

Duplex insuper distinguitur hypothecæ species: simplex una; privilegiata altera. Ex simplici fundus vario tempore multis oppigneratur Creditoribus, singulis addicitur absque ullo sibi invicem prælationis jure, nisi eo, quod ex datâ contractuum suorum oritur: *Cum de pignore utraque pars contendit; prævalet jure, qui prævenit tempore* (*u*). Econtrà ex hypotheca privilegiatâ præfertur aliis Creditor, nullâ habitâ anterioris temporis ratione. Sic hypothecæ privilegiatæ jure potitur is, qui ædes lapsas & antiquis Creditoribus oppigneratas propriis refecit sumptibus; cæterisque anterioribus Creditoribus in solutione præfertur.

(*a*) L. *Si fundus*. 16. ff. de pign. & hypothec.
(*b*) L. *Paulus*. 29. §. 2. ff. eod. tit.
(*c*) L. *Si insula* fin. 16. §. 2. ff. eod. tit.
(*d*) Cit. L. *Si fundus*. §. 2. eod tit.
(*e*) L. *Si necessarias*. 8. §. 2. ff de pignor. act. lib. 13. tit. 7. Item leg. *Actio*. 2. cod si unus ex plurib. hæred. Credit lib. 8. tit. 32. L. *Unus*. 16 cod de distract pignor. lib 8. tit 28. L. *Qui pro parte*. 1. cod. de luitione pignoris l. 8 tit. 31.
(*f*) L. *Sed et quod*. 9. § 1 ff. de pig. & hypoth.
(*g*) L. *Si quis*. 36 § 1. dig. de pignoratitiâ act.
(*h*) L. *Rem alienam*. 41. ff. eod. tit Item. l. *Cum res*. 5. eod. si aliena res pign data sit. lib. 8. tit 16.
(*i*) L. *Si quis*. 36. § 1. ff. de pignor act. L. *Improbus*. 2. cod. de crimine stellionatûs lib. 9. tit. 34.
(*k*) Edict. Feb. an. 1683.
(*l*) L. *Obligatione*. 6. L. *Vel quæ*. 7. ff. de pignor. & hypothec. & l. *Alumnus*. 1. cod. quæ res pignori obligari possunt vel non &c. lib. 8 tit. 17.
(*m*) Exod. 22. 26. Deut. 16. & 17 & Job. 24. 3.
(*n*) Edict. April. 1667. tit. 33. art. 14. 15. & 16. Edict. Aur. art. 28. Bles. art. 57. Edict. 16. Mart. an. 1595.
(*o*) L. *Executores*. 7. cod. quæ res pign. oblig. possunt vel non. L. *Pignorum*. 8. eod. tit. lib. 8. tit. 17.
(*p*) L. *Si is qui*. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypoth.
(*q*) L. *Res hypotheca*. 5 §. fin. ff. eod. tit.
(*r*) L. *Contractus*. 4. ff. de pig. & hypot. L. *Eo jure*. 4. ff. in quibus causis pignus vel hypoth. tacite contrahit. lib. 30. tit. 2. Item L. *Pro officio*. 20. eod. de administr. tutor. tit. 128. c. 5. in fine. lib. 5. tit. 37. L. *Cùm unus*. 22. ff. de reb. auth. judicis possid. lib. 4. tit. 5. Leg. *Rem in præsenti*. unic. §. 1. cod. de rei uxoriæ actione. lib. 5. tit. 13.
(*s*) L. *Senatus consulto*. 2. ff. in quibus causis pign. vel hypothec. tacitè contrahitur. lib. 40. tit 2. L. *Quamvis*. 3.
(*t*) L. *Si non*. 5. L. *In prædiis*. 7. & l. *Tutoris*. fin. eod. tit. Novel. 32. c. 1.
(*u*) L. *Si non certo*. 2. in fin. cod. qui potiores in pign. habeant. lib. 18. tit. 18.

Præter varias hypothecæ species, de quibus dictum est, & alia quæ Judicis authoritate acquiri potest, ut cùm adjudicata fuit ex sententia, quæ nullam admittit appellationem, aut ex Arresto supremæ alicujus Curiæ (*a*).

Quatuor sunt hypothecæ seu generalis seu specialis effecta. Primum est, quòd Creditori jus conferat venditionem rei obligatæ exigendi. *Si in hoc quod jure tibi debetur satisfactum non fuerit*, inquit Lex Codicis (*b*), *Debitoribus res obligatas tenentibus, aditus Præses Provinciæ tibi distrahendi facultatem jubebit fieri*. Secundum; quòd Creditori in fundum semper competat actio; cuicumque ipsum Debitor tradiderit, aut quocumque modo abalienaverit (*c*), atque à Judice publicam ejus petere venditionem juxta præscriptas formulas, si fortè ipsius venditioni reus nolit assentiri. Tertium est, quòd inter plures Creditores simpliciter hypothecarios, qui datâ primus est, fundum sibi addici requirere potest; licèt posterior à Debitore in ejus possessionem missus fuisset, ut constat ex Lege jam superiùs laudatâ & ex his alterius Legis verbis: *In pignore placet, si prior convenerit de pignore, licèt posteriori res tradatur, adhuc potiorem esse priorem* (*d*). Quartum est, denique, quòd hypotheca non sortem tantùm præstet, sed & surtis consecutiones, quibus augebitur: qualia sunt usuræ, juridicæ impensæ, damna & interesse, aliaque hujusmodi (*e*).

Quatuor istis effectis, quintum addi potest, nimirùm quòd si dies solutionis nondum advenerit, Creditor agere queat, si crediti periculum immineat. Sic ad jus suum conservandum venditioni rei sibi obligatæ potest intercedere. *Quæsitum est*, ait Lex, *si nondum dies pensionis venit, an & medio tempore persequi pignora permittendum sit? Et puto dandam pignoris persecutionem, quia interest meâ* (*f*).

Præcipua Creditoris in Debitorem adstrictio est, quòd si fundum obligatum Antichresis titulo possideat, tenetur erga debitorem de restitutione accepti ultra censum, aut legitimum lucrum, sibi debitum. V. g. Joannes annuam 500. lib. mihi pensionem debet; quam ut mihi præstaret, domum obligavit, simul & possessionem dedit, quæ quotannis 600. lib. locatur; quolibet anno de restitutione 100. lib. erga ipsum teneor, quæ pensionem meam excedunt; alioquin usuræ reus sum. *Ex pignore percepti fructus imputantur in debitum..... si debitum excedant, qui supererunt redduntur*; Ita Lex Codicis Justiniani (*g*).

Idem tamen non dicendum de fructibus è fundo perceptis, quos à me derelictos possidet Creditor, ut sint ad usuras persolvendas summæ, pro quâ ipsum hypothecæ dedi: Nam bonam fidem utrinque supponendo, cùm fructus illi sint incerti, nec si pensionis meæ pretium reddant, jure repetere non possum, quæ desunt, sic in hoc casu quod superfluit, reddere non teneor, si quid ultra producant; ut probant hæc verba Legis alterius in Codice contentæ. *Si eâ Lege possessionem mater tua apud Creditorem suum obligavit, ut fructus in vicem usurarum consequeretur; obtentu majoris percepti emolumenti propter incertum fructuum proventum rescindi placita non possunt* (*h*).

Duo hic tantùm supersunt examinanda. Primum est; quo obice tollatur usus hypothecæ. Secundum, quomodo bypotheca intereat.

Ptivilegia, quibus fruuntur quidam Creditores, in jure consistunt, quod parit natura crediti sui, & quo cæteris Creditoribus, quamvis sibi tempore prioribus & hypothecariis in solutione anteponuntur; unde hæc sunt Jurisperiti Pauli verba in Lege Digestorum; *Privilegia non tempore æstimantur, sed ex causâ* (*i*): Ex quo fit, ut qui ultimus est, fiat primus, & se tempore priorem antecedat: *Interdum posterior, potior est priori* (*k*).

Inter diversa Creditorum privilegia, quædam aliis anteponuntur, sed ex omnibus, nullo excepto, Creditor privilegiatus Creditori simpliciter hypothecario fit anteponendus. Sed ista minutim expendamus.

Quatuordecim recensentur privilegiorum species.

Primum est, cùm emptori mutuum datur venditionis pretium, & necessariæ observantur formulæ, ut jus venditoris acquirat is, qui suam dat emptori pecuniam mutuam ad solutionem rei (*l*): Quod tamen in mobilibus tantùm obtinet, cùm ea sunt in potestate Debitoris. Nam, uti jam dictum est, cessat ptivilegium & etiam omnis hypotheca cùm ad tertium possessorem devenêre.

Secundum, quando ad rem conservandam aut reficiendam mutuum datur. Nam mutuator in hoc casu & rebus Domini & Creditorum consulit (*m*).

Tertium; quando fit mutuum, ut melior fiat fundus, idque solùm, dum ex mutuo fundus melior subsistit, v. g. ad ædificandum novum, aut vetus augendum ædificium (*n*).

Quartum: quando Architecti, operæ & artifices laborem suum curasque adhibent, & utilia seu copias suppeditant pro quibusdam operibus, pro conservandâ aut reficiendâ domo aut aliâ re.

Quintum: cùm his Architectis mutua datur pecunia, ut ad domum aut aliquod aliud opus construendum adhibeatur; modò id fiat jubente Domino, & non aliter (*o*).

Sextum:

(*a*) Edict. Molin. art. 51. Declaratio 10. Feb. 1666. in hunc art. Edict. an. 1539. art. 92. & 93.

(*b*) Leg. *Si in hoc* 14. cod. de distract. pign. lib. 8. tit. 28.

Item Leg. *Quæ specialiter.* 9. eod. tit. & Leg. *Si convenit.* 4 ff. de pignorat. action.

(*c*) Leg. *Si convenerit.* 18. §. 2 ff. de pign. action. nov. t. 11. c. 1.

Leg. *Creditor.* 12 ff. fin. ff qui potiores in pignore. lib. 20. tit. 4.

(*d*) Leg. *Creditor.* 3. in fin. ff. eod. tit.

(*e*) Leg. *Si necessariis.* 8. §. fin. ff. de pign. action. & Leg. *Si convenerit.* cit.

(*f*) Leg. *Quæsitum.* 14. ff. de pign. & hypoth.

(*g*) Leg. *Ex pignore.* 1. cod. de pignorat. action. lib. 4. tit. 24.

Item Leg. *Creditor.* 3. eod. tit.

Leg. *Eleganter.* 24. §. 2. in fin. ff. eod. tit.

Leg. *Secundum.* fin. cod. de distract. pignor.

(*h*) Leg. *Si eâ Lege.* 17. cod. de usuris lib. 4. tit. 32.

(*i*) Leg. *Privilegia.* 17. ff. de privileg. Creditor. lib. 42. tit. 6.

(*k*) Leg. *Interdum.* 5. §. ff. qui potiores in pignore &c.

(*l*) Leg. *Licet.* 7. cod. qui potio. in pign. habeant lib. 8. tit. 18.

Leg. *Quamvis.* 17. cod. de pignor. & hypothecis lib. 8. tit. 14.

(*m*) Leg. *Creditor.* 25. ff. de rebus creditis &c. lib. 12. tit. 1.

Leg. *Creditori.* 1. ff. de cess. bonor. lib. 42. tit. 3.

(*n*) Leg. *Senatus consulto* 1. ff. in quibus causis pig. vel hypoth. tacitè contrahitur. lib. 20. tit. 2.

Leg. *Julianus.* supra cit.

(*o*) Cit. Leg. *Senatusconsulto.*

Sextum: quando vecturam exercens merces transportat, & impensas ingressûs in provinciam, portorii & alia hujusmodi jura seu vectigalia in antecessum numerat (a). Tùm enim privilegiarius est creditor quoad merces sibi commissas.

Septimum: Dominus prædii conducti præfertur etiam in fructibus ejus, donec persolutum sit conductionis pretium, modò fructus sint immaturi, aut in potestate conductoris (b).

Octavum: Dominus fundi censualis aut Emphyteutici pariter est privilegiarius quoad censum suum, non solùm immaturis, sed etiam maturis à quocumque detentis (c).

Nonum: Dominus præfertur quoad mobilia inquilini sui pro locationis pretio, aliisque locationis consecutionibus, ut si ædes culpâ inquilini factæ sint deteriores; aliisque hujusmodi (d): sed nullum ei jus competit in hæc mobilia extra potestatem inquilini posita, nisi ea fraudulentè subduxerit.

Decimum: idem dicendum de præcipuis inquilinis erga inferiores quoad mobilia, seu supellectilia, quibus domus instruitur (e).

Undecimum est pro Rege, seu fisco, qui privilegium suum exercet adversus omnia bona suorum Publicanorum, Officiariorum, qui reddendæ rationi sunt obnoxii, & eorum, qui Regis authoritate argentariam coactionem publicè factitant (f). Hæc autem hypotheca incipit, ubi primùm obligantur, ut declarat articulus quartus Edicti an. 1679. Nihilominùs creditores, qui hypothecâ suâ Rege priores sunt, eam retinent in immobilibus, quæ prædicti officiarii acquisiverant, priusquàm Regi obligarentur, cujus hypotheca in hoc casu non obtinet nisi secundùm suum ordinem. At quoad immobilia, quæ ab obligatione suâ comparârunt Rex suum exercet privilegium ante alium quemlibet creditorem, exceptis venditore & eo, qui mutuam dedit pecuniam ad emptionem, qui Regi anteponuntur; at qui pretium empti dedit, usum hunc pecuniæ suæ ex suo contractu confirmare debet, ut fert articulus tertius ejusdem Edicti; alioquin jus prælationis amittit. Chirographariis autem Creditoribus, aut quibus competit tantùm actio personalis in Creditorem, Rex semper anteponitur in immobilibus, consequenter ad jus suum tacitæ hypothecæ erga omnes, qui rationi publicæ reddendæ sunt obnoxii; quamvis ipsi non competat hypotheca erga privatos, qui debent vectigalia. Eidem quoque Regi competit jus prælationis in mobilibus cuilibet alteri creditori non privilegiario, quamvis is primus manum juridicè in ea injecerit. Sed si creditor esset privilegiarius, ipsi Regi anteponeretur ex eodem edicto, nisi quod Domini locati privilegium in bona inquilini sui in eo restringitur ad sex ultimos menses debiti pro locatione pretii.

Duodecimum pertinet ad eos omnes, quibus debentur impensæ funebres, & quibus competit actio in hæredes, &c. & pro iis hypothecæ privilegium habent in bonis defuncti (g).

Decimum tertium est pro iis, quibus debentur sumptus juridici, ut pro sigillis appositis, inventariis confectis aliisque hujusmodi (h).

Decimum quartum denique eorum est, cum privilegiatæ hypothecæ possessores ad alium jus suum transferunt, (i) aut suo loco sufficiunt (k) aut cedunt ex pacto inito cum debitore, requisitas ex edicto an. 1609. formulas observando.

Alterum superest examinandum, quâ ratione videlicet hypotheca extinguitur: hæc est constans regula, hypothecam nihil esse quam accessorium debiti, atque ut sortem sequitur accessorium, soluto debito, solvi quoque hypothecam. Atqui multis modis solvitur hypotheca.

1. Extinguitur hypotheca tituli novatione: v. g. Hieronymus summam mille librarum ex publico obligationis instrumento mihi debebat, pro quâ domum hypothecæ dedit: posteà pro obligationis instrumento Syngrapham accepi in diem solvendam; ex hac mutatione extinguitur hypotheca domûs, & ipsius sum tantùm Creditor chirographarius ex his verbis legis: ***Novata debiti obligatio pignus perimit*** (l).

2. Specialis hypotheca in fundo constituta pro eo fundo desinit, si alluvione, fulmine, aut alio simili casu fundus pereat.

3. Desinit quoque hypotheca, si fundus, in quo constituta est, commercio jam non subjiciatur, ut cum in eo Ecclesia exstructa est, aut Cæmeterium factum est; & creditori superest tantùm actio in pretium à venditore receptum.

4. Quando præscriptione solvitur debitum, hypotheca quoque, èjus accessorium perimitur.

5. Quando debitor amisit jus suum in fundum hypothecæ datum absque suâ culpâ, vel quia evictus est juridicè, vel quia venditoris propinquus illum recuperavit ipsius hypotheca ex hac mutatione finitur.

6. Si de consensu creditoris hypothecarii debitor rem oppigneratam vendiderit, aut factam venditionem ratam habeat omisso jure suo, ipsius hypotheca extinguitur. *Creditor, qui permittit rem vænire, pignus dimittit* (m), inquit regula juris. *Si consensit venditioni creditor, liberatur hypotheca*, ait Lex (n): sed aliquo actu ad hunc effectum manifestari debet hic consensus. (o)

Si quis verò pleniorem hujusce rei expositionem velit, adeat authorem à nobis ad marginem laudatum (p), à quo plerosque allatas hactenùs regulas excerpsimus.

(a) Leg. Huajus. §. 1. & 2. ff. qui potiores in pign. hypoth. habeantur. &c. lib. 20. tit. 4.
(b) Leg. In prædiis. 7. ff. in quibus causis &c.
(c) Leg. Etiam. 15. ff. qui potiores in pignore &c. Leg. Lex. 31. de pign. & hypoth.
(d) Leg. Eo jure. 4. ff. in quibus causis &c. Leg. Sancimus. cod. eod. tit. lib. 8. tit. 15. Leg. Certi juris. 5. cod. de locato & conducto. lib. 4. tit. 65. Leg. Pomponius. 2. ff. quibus causis &c.
(e) Leg. In prædiis. 7. §. 1. ff. in quibus causis &c. Leg. Nabutor. 51. in fin. ff. de pign. & hypothecis.
(f) Leg Si cùm. pecuniam. 3. cod. de privilegio fisci lib. 7. tit. 73. Edictum mensis aug. an. 1669. art. 4.
(g) Leg. Qui propter. 1. & leg. Impensa. 45. ff. de religiosis & sumptibus funerum &c. lib. 11. tit. 7.
(h) Leg. Si is. 8. in fin. ff. depositi vel contra. lib. 26. tit. 3. Leg. Quantitates. 71. ff. ad leg. Falcidiam. lib. 35. tit. 2. Leg. Scimus. fin. §. 9. cod. de jure deliberandi &c. lib. 6. tit. 30.
(i) Leg. Emptori. 6. de hæreditate vel actione vendita leg. Si creditori. 7. cod. de obligatione & action. lib. 4. tit. 10. Leg. Modestinus. 76. ff. de solutione & obligat. lib. 46. tit. 3.
(k) Leg. Si in 16. fin cod. de privilegio fisci. Leg. Si prætorium. 1. cod. de præt. pign. &c. lib. 8. tit. 21. Edict. an. 1609.
(l) Leg. Solutum. 11. §. 10. ff. de pign. actione.
(m) Leg. 58. ff. de reg. juris.
(n) Leg. Si debitor. 4. §. 1. & leg. Sic consensit. 7. §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypotheca solvi lib. 20. tit. 6.
(o) Leg. Si cut. 8. §. 15. ff. eod. tit.
(p) Domat. leg. civil. &c. part. 1. lib. 3. tit. 1.

CASUS PRIMUS.

BERARDUS, hæres victoris beneficiarius, agnoscens, rem ab eo derelictam solvendo æri alieno esse imparem, septem octo-ve statim creditores Chirographarios, datâ aliis pecuniâ, aliis verò suppellectili solvit. Exhaustâ solutionibus istis hæreditate, Emilianus Creditor hypothecarius summæ præcipuæ, solutionem suam ab eo exegit. At retulit Berardus, nihil sibi de hæreditate superesse: ad quem Emilianus refert, eum perperàm solvisse; quia, cùm esset Creditor hypothecarius, potior quoque in solutione antè alios simplices creditores erat futurus. Nùm de aliquo erga Emilianum tenetur Berardus?

RESPONS.

Respondemus, de re quâpiam non teneri Berardum erga Emilianum; quia beneficiarius hæres variam creditorum hæreditatis qualitatem agnoscere non tenetur: quare primos debitum suum postulantes solvere potest, cùm ab aliis non reperitur juridica detentio, aut aliud quod impedimentum; quocirca sibi uni Emilianus culpam adscribere debet non manifestati Berardo debiti, neque soluti. *Eis satisfaciant*; inquit Lex (a), *qui primi venient creditores: & si nibil reliquum est; posteriores venientes repellantur.*

(a) L. *Scimus.* fin. §.3. cod. de jure deliberandi &c. lib. 6. tit. 30.

Attamen si Berardus primis illis Creditoribus fundum Emiliano oppigneratum dedisset; tunc iste suam in hoc fundo posset exercere hypothecam. Quo in casu beneficiarius hæres quidquam præstare non teneretur, neque erga eum, cui fundum dedisset, neque erga alios pro integrâ eorum solutione, nisi quatenùs superessent aliqua hæreditatis bona. Ita statuunt leges, naturali æquitati consentientes. *Si verò hæredes*, addit Lex eadem, *res hæreditarias creditoribus hæreditariis pro debito dederint in solutum, vel per dationem pecuniarum satis iis fecerint; liceat aliis creditoribus, qui ex anterioribus veniunt hypothecis adversùs eos venire, & à posterioribus Creditoribus secundum leges eas abstrahere, vel per hypothecariam actionem, vel per condictionem ex lege, nisi voluerint eis debitum offerre. Contra ipsum tamen hæredem ... qui quantitatem rerum hæreditariarum expendit, nulla actio extendatur.*

CASUS II.

EUSTACHIUS, Alexander & Bernardus sunt Creditores quilibet pro 3000. lib. in Mævii hæreditate, cujus quatuor sunt cohæredes, qui rem hæreditariam in æquas partes inter se distribuerunt, ita ut quilibet 800. libras retulerit. Quâ de re quæritur, utrùm unus ex Creditoribus ab uno ex cohæredibus, quem magis libuerit, totum suum possit exigere debitum?

RESPONS.

Ut difficultati huic fiat satis, tres sunt distinguendi Creditores varii scilicet Chirographarii, hypothecarii & privilegiati. Quando multi sunt defuncti hominis cohæredes, in quemlibet eorum agere debent Creditores Chirographarii pro parte hæreditatis, quæ cuique contigit, neque unum pro aliis aut de toto debito convenire possunt. Unde sequitur, quod si Eustachius, Alexander & Bernardus sint tantùm Creditores Chirographarii, totum debitum nemo ex iis ab uno tantùm ex hæredibus exigere potest, sed solòm partem ab hærede debitam pro ratâ hæreditatis quam habuit; quod etiam verum est, quamvis unus ex iis solvendo non esset idoneus. In hoc quippe casu Creditor suæ culpæ tantùm adscribet, si ad cautionem suam hæreditatis divisioni priùs non intercesserit (b): *Nec pro his, qui solvendo non sunt, onerari cohæredes oportet*, inquit Lex Digestorum. Sed non idem evenit in Creditoribus hypothecariis vel privilegiatis. Cùm enim omnia hæreditatis bona ipsorum hypothecæ vel privilegio sint subjecta, absque injustitia totum suum possunt exigere debitum in bonis istis. Unde est ista juris regula: hæredes de successionis debitis pro ratâ singuli tenentur, & hypothecariè de toto: quæ regula ex his paucis verbis legis desumitur (c): *Pro hæreditariis partibus hæredes onera hæreditaria agnoscere, etiam in fisci rationibus, placuit; nisi intercedat pignus, vel hypotheca: tunc enim possessor obligatæ rei conveniendus est.* Quocirca Creditoribus jus suum manet integrum in omnia bona hæreditatis hypothecæ suæ aut privilegio subjecta, idemque jus suum in omnibus aliis bonis experiuntur, neque actionem suam in singulos hæredes pro parte hæreditatis dividere possunt. Si igitur Creditores, de quibus agitur, sint hypothecarii vel privilegiati, de solutione sua quemlibet ex hæredibus singuli convenire possunt pro ratione acceptæ partis hæreditariæ.

(b) L. *Legatorum.* 31. ff. de legatis & fideicommiss. 1. lib. 30. tit. 1.

(c) L. *Pro hæreditariis.* 2. cod. de hæredit. actionibus. lib. 4. tit. 16.

Sed observandum, quòd licèt Creditor hypothecarius vel privilegiarius ab hærede rei hypothecariæ possessore totum suum debitum exigere possit; huic hæredi patet recursus in suos cohæredes, qui portionem suam præstare tenentur; quia, quamvis debitum hypothecarium vel privilegiatum pro isto creditore divisionem non patiatur: par est tamen ut illud inter cohæredes dividatur; ita ut ejus partem quisque ferat pro ratâ acceptæ hæreditatis; nisi aliter testamento statuerit defunctus. *Actio quidem personalis inter hæredes, pro singulis portionibus quæsita, scinditur*, inquit Lex alia (d), *pignori autem jure multis obligatis rebus, quas diversi possident; cùm ejus vindicatio non personam obliget; sed rem sequatur; qui possident tenentes non pro modo singularum rerum substantiæ conveniuntur, sed in solidum, ut vel totum debitum reddant; vel eo quod detinent, cedant* (e).

(d) L. *Actio.* 2. cod si unus ex pluribus hæredibus Creditoris vel debitoris &c. lib. 8. tit. 32.

(e) Domat. Tract de leg. Civilib. &c. de hæredibus in genere. l. 1. tit. 1. sect. 9 n. 10. & seq.

CASUS III.

BAUDOINUS simplicem se Armandi hæredem gessit, cujus debita ignorabat, quæ derelictam hæreditatem longè superant, cùm Leporius & Titius illis hæreditatis sint hypothecarii Creditores, alii verò duo tantùm Chirographarii. A Bauduino debitum suum requirunt Leporius & Titius, & ob hypothecam suam aliis anteponi pro toto contendunt, non solùm in bonis defuncti, sed & in ipsâ re Bauduini. Nùm æquitati consentit eorum contentio?

RESPONS.

Priorum illorum Creditorum Leporii & Titii æqua est contentio quoad bona defuncti sibi hypothecæ data. Nam, uti jam diximus, hypothecarii Creditores defuncti de bonis successionis pro Crediti sui Ordine Chirographariis Creditoribus in solutione debent anteferri. *Cum de pignore utraque pars contendit*, inquit Lex (f), *prævalet jure, qui prævenit tempore*: Item; *Si fundum pignori accepisti, antequam reipublica obligaretur, sicut prior & tempore, ita potior & jure.* Quod consentit cum jure antiquo Digestis contento, cujus hæc est regula (g): *Potior est in pignore, qui prius credidit pecuniam, & accepit hypothecam.*

(f) L. *Si Decreto.* 2. in fine cod. qui potiores in pignore habeantur.

Leg. *Si fundum.* 4. cod. eod. tit.

(g) L. *Potior.* 11. ff. eod. tit. lib. 20. tit. 4.

Sed cùm res à defuncto derelicta solvendis debitis hypothecariis impar est, & de ipsis bonis hæredis solutionem suam exigunt Creditores; tunc Creditores omnes, quicumque sint, concurrunt, nec ullo prælationis jure potiuntur; ex quo sequitur, Leporium & Titium, quorum solutioni integræ impar fuit Armandi hæreditas, hypothecam suam exercere non posse in bona Banduini ante duos alios Creditores Chirographarios. Ratio est, quia omnes illi Creditores in

res in hæredem jus suum à die tantùm acquisierunt, quâ Arnsodi hæreditatem adivit. Quocirca non æquum est, ut alii aliis anteponantur, nisi ii forsan, qui primi hypothecam acquisivissent in bonis illius hæredis, qui apud eus nomina posuisset, aut de aliquâ summæ solutione damnatus fuisset (*a*).

(*a*) Domat. cit. n. 8.

CASUS IV.

Patricius, datis hypothecæ omnibus bonis suis, seu præsentibus, seu futuris, Lamberto pro summa 10000. lib. quam is sibi mutuam dederat, tribus postea mensibus hæreditatem 12000. librarum cepit, in cujus bonis par 10000. lib. summa debetur Dionysio, Creditori tantùm Chirographario. Contendit Dionysius se priorem esse Lamberto, qui vult è contra, primas sibi partes in integrâ solutione suâ deberi, quippe qui hypothecarium habeat debitum, cùm Dionysio actio sit tantùm personalis & absque hypothecâ. Quis alteri est anteponendus?

Respons.

In casu proposito Dionysii solutio est anteponenda. Nam Creditores, etiam Chirographarii alicujus defuncti priores de bonis hæreditatis solutionem suam debent accipere, quàm Creditores, etiam Hypothecarii ipsius hæredis. Ratio est, quia licèt bona hæreditatis naturaliter Creditoribus ipsius possessoris sint oppignerata, cum ipsis præsentia ac futura bona sua ipsis oppigneravit, attamen bona ipsius hæreditatis defuncti Creditoribus præcipuè addicuntur, & cum onere eorum solvendi debita ad hæredem possunt tantùm transire. *Paulus respondit*, inquit Lex Digestorum (*b*), *generalem quidem conventionem sufficere ad obligationem pignorum, sed ea quæ ex bonis defuncti non fuerunt; sed posteà ab herede ejus ex aliâ causâ acquisita sunt, vindicari non posse à Creditore testatoris.* Unde sequitur, quòd Dionysius suum cupiens jus experiri, bonorum hæreditatis separationem jure petere potest ab iis, quæ Patricio, uti hæredi supersunt, ac debitum suum sibi vindicare ex hac Lege (*c*): *Est jurisdictionis tenor promptissimus, indemnitatisque remedium, edicto Prætoris Creditoribus hæreditariis demonstratum, ut quoties separationem bonorum postulant, causâ cognitâ impetrent.* Unde etiam hæredis Creditores eodem prioritatis jure potiuntur in hæc bona propria, & eorum possunt requirere separationem, ut ante defuncti Creditores solutionem suam accipiant ex hac aliâ Lege (*d*): *Quoties hæredis bona solvendo non sunt, non solùm Creditores testatoris, sed etiam eos, quibus legatum fuit, impetrare bonorum separationem æquum est.*

(*b*) Leg. *Paulus*. 29. ff. de pignor. & hypothecis &c. lib. 20. tit. 1.

(*c*) Leg. *Est jurisdictionis*. 2. cod. de bonis authoritate Judicis possidendis &c. lib. 7. tit. 72.

(*d*) Leg. *Quoties*. 6. ff. de separationibus. lib. 42. tit. 7.

CASUS V.

Thelemachus Theotimo domum vendidit 16000. lib. intra annum solvendis, quam ipsi statim tradidit; cùm autem Theotimus post sex menses Creditoribus suis omnia bona sua cedere coactus fuisset; plerique ex illis, quibus sunt hypothecæ vetustissimæ, contendunt, se esse præferendos, etiam quoad domum quam acquisivit; salvo tamen Thelemaci recursu in reliqua Theotimi bona, si quæ supersunt, servato crediti sui temporis ordine. Quamobrem Thelemacus Creditoribus illis litem infert, quibus se in solutione 16000. lib. esse anteponendum contendit. Nunquid legitima est lis Creditoribus illata?

Respons.

Legitima est lis, quam Thelemacus antiquis Theotimi hypothecariis Creditoribus infert. Nam qui rei immobilis venditæ à se pretium non accepit, ad solutionem suam cæteris emptoris Creditoribus præfertur. Ita Lex his verbis (*e*): *Hæreditatis venditæ pretium pro parte accepi, reliquum emptore non solvente. Quæsitum est, an corpora hæreditaria pignoris nomine teneantur? Respondit nihil proponi cur non teneantur.* Hujus autem rei ista potissimùm afferri potest ratio, quia secundùm juris regulas, venditione hæc tacita contineretur conditio; quod nimirum Emptor venditæ domûs non fieret Dominus, nisi post ejus pretium persolutum. *Quod vendidi non aliter fit accipientis*, inquit Lex (*f*), *quàm si aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum.* Idem confirmavit Justinianus (*g*). Ita ut non accepto pretio venditor fundum ante solutionem traditum recuperare possit, aut nondum traditum retinere; *Venditor enim*, inquit Lex alia (*h*), *quasi pignus retinere potest eam rem quam vendidit.*

(*e*) Leg. *Hæreditatis*. 22. fin. de hæred. vel actione vendità. lib. 18. tit. 4.

Item Leg. *Quod si*. 31 §. 8. ff de ædilitio edicto &c. lib. 21. tit. 1.

(*f*) Leg. *Quod vendidi*. 19. ff. de contrahend. empt. &c.

Item Leg. *Ut res*. 5. ibid. lib. 18. tit. 1.

(*g*) §. 41. Instit de rerum divisione lib. 2. tit. 1.

(*h*) Leg. *Julianus*. 13. §. 8 ff. de actionibus empti. & vendit. lib. 19. tit. 1.

Advertendum tamen 1. hactenùs dicta de prælatione venditoris esse tantùm intelligenda, si ex contractu venditionis de non soluto pretio constet. Nam si contractus acceptum ferret pretium, & venditor simplici contentus fuisset syngraphâ, ex hoc jus suum prælationis amitteret: Alioquin futuri postea hujus emptoris Creditores sæpè deciperentur. 2. eadem pariter, quæ dicta sunt, non obtinere in mobilibus: cùm enim mobilia non sequatur hypotheca, eorumque omnino dominium venditor amittat, si emptori tradita fuerint; hoc unum potest, ut ea detineat, si adhuc sint penes emptorem, in quo solo casu in solutione præfertur. At si emptor ea abalienaverit, eadem jam vendicare nequit prior horum venditor, aut intra manus tertiæ personæ juridicè detinere; Si unicum ex quibusdam consuetudinibus casum excipias, quando scilicet res mobilis non servatis formulis ex consuetudine præscriptis vendita est, hoc est, absque data die numerationis pecuniæ, quòd venditor præsentem ac brevi tempore speraret pecuniam: quo in casu ex his consuetudinibus, non jam ut Creditor, sed uti Dominus rei habendus est venditor ad integram suam solutionem; eamque à quolibet potest repetere.

CASUS VI.

Urbanus 100. libr. pensionis annuæ, vigesimam scilicet sortis datæ partem debet Joanni, cui prædium in quemlibet annum 600. lib. conduxit. Joannes tribus annis integris prædium illud possidet non persoluto ipsius conductionis pretio: quo facto ob inconsideratam & inconsultam agendi rationem haud solvendo fit, & paulò post moritur.

Multi Joanis Creditores Urbanum conveniunt de solutione 2000. lib. quæ sortem efficiunt census, quem habent in hæreditate defuncti, non deducendo triennale conductionis pretium nondum ipsi persolutum; quia hypothecâ suâ potiores sunt. At verò ex Consilio Causidici, qui Urbanum esse anteponendum censuit, ab institutâ actione desistentes, rationem habent 1800. librarum, quarum ipsi debitor erat Joannes ob conductionis pretium non solutum, ac præsenti pecuniâ 200. ipsis, quæ supererant, libras numeravit.

Confectis hoc modo rationibus istis, detegit Urbanus, Joannem 30. librarum impensas tolerasse ob aliquam partem census addicti prædio, quem ex conductitio contractu solvere tenebatur: quas impensas ad rationes adducere non potuit cum defuncti Creditoribus; quòd sibi essent ignotæ; & quarum proinde jacturam ipsum ferre necesse est, eò quòd Joannes solvendo non sit, quod tamen non contigisset; quia è summa 200. lib. quas solvit, 30. lib. sibi retinuisset; si notum sibi fuisset illud debitum.

Quâ de re quærit Urbanus 1. utrùm tutâ conſcientiâ ante Joannis Creditores hypothecâ ſe priores quoad annuum 100. lib. cenſum ſibi debitum, ſolutionem ſuam exigere potuerit, & utrùm ex dato conſilio advocati, quem conſuluêre iſti creditores, coràm Deo eximatur à reſtitutione 1800. lib. quæ pro ſe non ſine eorum detrimento fuêre ſubductæ. 2. Utrùm legitimè poſſit uti compenſatione quantùm ad impenſas 30. librarum, eiſque parem non numerare ſummam, quam à ſe Joanni debitam eſſe meminit?

RESPONS.

Cum æquitate conſentit datum à cauſidico conſulto reſponſum: quare tutâ conſcientiâ ante alios creditores hypothecâ ſe priores in bonis à Joanne derelictis ſolutionem ſuam repetere potuit Urbanus. Ratio eſt, quia Urbano competebat naturalis hypotheca ac ſpeciale privilegium in hac hæreditate, quo cæteri erant deſtituti; quandoquidem ſibi à Joanne erant debiti fructus proprii, quem ipſi elocarat, fundi, & cujus pretium non ſolverat, quantum videlicet erat pretium locationis.

Deciſionem iſtam ſtabiliunt hæc legis verba (a): *In prædiis ruſticis fructus, qui ibi naſcuntur, tacitè intelliguntur pignori eſſe Domino fundi locati; etiamſi nominatim id non convenerit:* & quamvis fructus illi à Joanne fuerint venditi aut diſſipati, privilegium tamen ſuum obtinet ſemper Urbanus in cætera omnia illius bona, in quibus nullum eſt jus creditoribus aliis, etiam prioribus cum Urbani detrimento, ex hac juris regulâ (b): *Privilegia non ex tempore æſtimantur, ſed ex causâ.*

(a) Leg. *In prædiis.* 7. ff. in quibus cauſis pignus vel hypoth. tacitè contrahit. lib. 20. tit. 2.

(b) Leg. *Privilegia.* 17. ff. de privilegiis creditorum. lib. 42. tit. 6.

Ob eandem rationem Urbanus compenſatione uti poteſt abſque injuſtitia pro 30. lib. ſumptuum, quos injuſtè tulerat Joannes ob contractam ea conductione ſuâ obligationem, debitum privato cuidam ſolvendi centum de fructibus prædii à ſe conducti (c).

(c) De Sainte Beuve. tom. 1. cas. 199.

CASUS VII.

GERVASIUS & Fredericus ſinguli 2000. nummorum Juſtino mutua dedere ad emendum munus judiciarium. Menſe uno prius eſt Gervaſii creditum, quàm Frederici. Nunquid etiam in ſolutione prior eſt Frederico?

RESPONS.

Non temporis ordine, ſed ſolùm privilegii ſui naturâ diſtinguuntur privilegiarii creditores. Cùm igitur parem Gervaſius ac Fredericus prærogativam habeant, alter altero non eſt potior jure, quamvis menſe uno anterius ſit Gervaſii creditum: quocirca in ſolutione ſimul concurrunt; uti declarat Lex ſuperiùs citata, cujus hæc ſunt verba (d): *Privilegia non ex tempore æſtimantur; ſed ex causâ: & ſi ejuſdem tituli fuerunt, concurrunt; licèt diverſitates temporis in his fuerint.*

(d) Cit. leg. *Privilegia.* 17. ff. de privileg. creditorum.

CASUS VIII.

DIOMEDES, generalem habens hypothecam in bonis præſentibus ac futuris Bertrandi agricolæ ob ſummam 1500. lib. Ipſi mutuò datam; tria boum juga cum aliis quibuſdam aratoriis animalibus, nec non gregem 500. ovium juridicè detinuit: quòd ea ſpeciali hypothecæ ſuæ à Bertrando fuerint ſubjecta, utpotè quæ certius ſint bonum illius. Poteſt-ne Diomedes eò uſque ſummæ ſibi debitæ executionem prorogare, illæſis æquitate naturali nec non iſto ſcripturæ ſacræ præcepto (e): *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum, quaſi exactor.*

(e) Exod. 22. 25.

RESPONS.

Conſtitutæ ac legibus confirmatæ hypothecæ non ſubjiciuntur res, quibus abſque inhumanitate ſpoliari nequit debitor; qualia ſunt veſtis, Lectus, cœteraque non minùs neceſſaria; neque ea etiam oppignerare poteſt debitor ipſe ad præſtandam ſpecialiter creditoris mutuò datam pecuniam; quia pactæ etiam in res hujuſmodi hypothecæ jus experiri nequit Creditor, niſi æquitatis naturalis regulas infringat, bonoſque mores offendat. *Obligatione generali rerum quas quiſque habuit, habiturus-ve ſit*, inquit Lex (f), *ea non continebuntur, quæ veriſimile eſt, quemquam ſpecialiter obligaturum non fuiſſe: ut putà, ſupellex: item veſtis relinquenda eſt debitori; & ex mancipiis, quæ in eo uſu habebit; ut certum ſit, eum pignori daturum non fuiſſe. Proinde de miniſteriis ejus, perquàm ei neceſſariis, vel quæ ad affectionem ejus pertineant, vel quæ in uſum quotidianum habentur, Serviana non competit.* Cui legi hæc quoque conformis eſt (g): *Res quas neminem credibile eſt pignori ſpecialiter datum fuiſſe, generali pacti conventione, quæ de bonis tuis facta eſt, in cauſa pignoris non fuiſſe, rationis eſt.* Ita pariter ſtatuunt edicta Regum Galliæ (h), ac præſertim edictum Caroli IX. menſ. Jan. an. 1560. Edictum Bleſenſe Henrici III. & Edictum Ludovici Magni menſis Aprilis an. 1667.

(f) Leg. 6. & 7. *Juncta.* ff. de pignoribus & hypothecis. lib. 20. tit. 2.

(g) Leg. *Alumnos.* 1. cod. quæ res pignori obligari poſſunt, vel non &c. lib. 8. tit. 17. Item Exod. 22. 26. Deuter. 24. 6. & 17. Job 24. 3.

(h) Edict. Aurel art. 8. Bleſenſ. art. 57. Edict. an. 1667. tit. 33. art. 14. 15. & 16.

Hinc infertur, quòd, quamvis Diomedes ovium gregem Bertrando poſſit auferre, vi tamen hypothecæ ſuæ boves aliaque aratoria pecora juridicè detinere nequit illæsâ naturali æquitate, & ſine reipublicæ detrimento. *Pignorum gratiâ aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit*, inquit Lex codicis (i). Eſt & alia Lex hac de re formalis, cujus hi ſunt termini (k): *Executores à quocumque judice dati ad exigenda debita ea quæ civiliter poſcuntur, ſervos, aratores, aut boves aratorios, aut inſtrumentum aratorium pignoris causâ de poſſeſſionibus non abſtrahant, ex quo tributorum illatio retardatur.*

(i) Leg. *Pignorum* 8. cod. quæ res pignori obligari poſſunt, vel non &c.

(k) Leg. *Executores.* 7. cod. eod. tit.

CASUS IX.

ISACIUS, à Joduco, aliiſque creditoribus quatuor, permultas pecuniæ ſummas ad 15000. lib. mutuatus; oppigneratiſque cunctis bonis ſuis, quinque videlicet domibus ſuis, è vivis exceſſit; quas Paulo & Andreæ filiis ſuis hæreditarias reliquit, qui eas amicâ æquatione inter ſe diviſerunt: Paulus competentem ſibi debitorum ſolvit portionem: at Creditores, cùm ab Andreâ ſolutionem ſuam obtinere non poſſent, jus ſuum hypothecæ exercuerunt in partem hæreditatis Pauli, qui de ipſorum injuſtitiâ conqueritur. Quâ de re quæritur; utrùm creditores iſti tutâ conſcientiâ Paulum judicio perſequi valeant pro debito fratris ſui, etſi dimidium communis debiti jam ſolverit?

RESPONS.

Paulus quinque Iſacii Patris ſui creditores injuſtitiæ inſimulare jure non poteſt. Cùm enim ipſis cautum ſit omnibus defuncti bonis; ipſius filii, hæredis nomine, in ſolidum tenentur de 15000. libris, quas à Jodoco & aliis quatuor creditoribus mutuò acceperat. Ratio eſt quia facta inter hæredes Iſacii bonorum æquatio creditorum hypothecæ omnino non nocet, neque eam immutat: cùm cujuslibet hæredis portio, uti fundus communis ipſorum hypothecæ ſubjecta remaneant. Ita definit Lex his verbis (l): *Si unus ex hæredibus portionem ſuam ſolverit, tamen tota res pignori data, venire poterit, quemadmodum ſi ipſe debitor portionem ſolviſſet.* Cujus rei rationem iſtam affert hæc Lex alia; quia nimirùm fundus, hypothecæ

(l) Leg. *Si neceſſarias.* 8. §. 2. ff. de pign actione vel contra. lib. 13. tit. 7.

datus,

datus non personæ', de solutione tenetur (a). *Actio quidem personalis inter hæredes pro singulis portionibus quæsita scinditur, pignoris autem jure multis obligatis rebus, quas diversi possident; cùm ejus vindicatio non personam obliget, sed rem sequatur. qui possideat tenentes, non pro modo singularum rerum substantiæ conveniantur, sed in solidum, ut vel totum debitum reddant, vel eo, quod detinent, cedant.*

(a) Leg. Actio. fin. cod. si unus ex pluribus hæred. creditoris &c. 3. lib. 8. tit. 2.

Hinc sequitur, quòd licèt Paulus & Andræas seorsim teneantur personaliter de parte 15000. libr. sibi competenti, indivisim tamen hypothecariè obligantur pro totâ summâ, pro quâ & hæreditas tota & quælibet pars hæreditatis fuit addicta. Ita à Senatu Parisiensi dijudicatum fuit ex Arresto 6. Septembr. An. 1608. atque ex hoc principio fit, ut cùm Joannes v. gr. hypothecarius Jacobi creditor obiit; si unus ex hæredibus creditoris suam à debitore partem debiti accipiat, integra omninò cohæredibus suis remaneat hypotheca pro parte eorum in omnem factam Joanni hypothecam. *Si creditori plures hæredes extiterint*, inquit Lex (b), *& uni ex his pars ejus solvatur: non debent cæteri hæredes creditoris injuriâ affici, sed possunt totum fundum vendere, oblato debitori eo, quod cohæredi eorum solvit.*

(b) Leg. *Solutum.* 11. §. 4. ff. de pignor. actione; vel contra.

CASUS X.

Godelenum, qui à Theobaldo 4000. libr. datâ bonorum suorum cautione mutuatus est, & qui posteà domos duas, prædiumque unum emit, quatuor quinqueve post annis judicio is prosequitur ad recuperandam solutionem suam; atque omnia ipsius bona juridicè detinet, contendens ea universim hypothecæ suæ esse subjecta. Hubertus, alter Godeleni creditor inchoatæ liti intervenit, & contendit, quòd, cùm pro Theobaldo obligatione transactâ coram Notariis non contineatur vox, *omnium bonorum*, sed tantùm *bonorum suorum*, ea sola comprehendi debent ejus bona, quæ tùm actu possidebat, cùm scripta est obligatio; addit insuper, hypothecæ nomine sibi data fuisse domos duas, prædiumque ob summam 1000. nummorum, quos venditori mutuos dederat, priusquam ea acquisivisset Theobaldus, & quod proinde jure prior est quam Theobaldus. Quâ de re quæritur, utrùm domus illæ & prædium à Godeleno acquisita ante mutuationem 4000. libr. hypothecâ Theobaldi contineri censenda sint; cùmque generali hypothecâ suâ Theobaldo sit anterior, utrùm ipsi in solutione non sit anteponendus?

Respons.

Constat, quòd datis à debitore bonis hypothecæ ad præstandam summam à se mutuatam, si hypotheca ad hoc vel illud specialiter bonum non restringatur; omnia bona seu præsentia seu futura hypothecæ subjicì censeantur; quæcumque ea ratione debitor acquisierit, nec obligationi seu contractui appositæ fuerint voces, *omnium bonorum*, vel etiam *præsentium & futurorum*. Ita rem definiunt Leges duæ, quarum prima sic habet (c): *Quod dicitur creditorem probare debere; cùm conveniebat, rem in bonis debitoris fuisse, ad eam conventionem pertinet, quæ quotidie inseri solet cautionionibus, ut specialiter rebus hypothecæ nomine datis, cætera etiam bona teneantur debitoris quæ posteà acquisierit, perinde atque si specialiter hæ res fuissent obligatæ.* Alterius verò Legis hæc sunt verba (d): *Si quis in cujuscumque contractûs instrumento ea verba posuerit*, Fide & periculo rerum ad me pertinentium, *vel*, per earum exactionem satisfieri tibi promitto, *sufficere ea verba ad rerum, tam earum quas in præsenti debitor habet, quàm futurarum hypothecam sancimus.* Id ipsum denique ex his aliis ejusdem Legis verbis manifestè constituitur: *Sancimus, ut si res suas supponere debitor dixerit non adjecto*: Tam præsentes, quàm futuras: *Jus tamen generalis hypothecæ etiam ad futuras res perducatur* (e).

(c) Leg. Et *quæ* 15. §. ff. de pign. & hypothec. l. 20. tit. 1.

(d) Leg. *Si quis* fin. cod. quæ res pignori obligari possunt. lib. 8. tit. 17.

(e) Cit. Leg. *Si quis* in fine.

Hinc concluditur: 1. Theobaldo veram in omnibus Godeleni bonis competere hypothecam. 2. Hubertum tamen ipsi potiorem esse in speciali hypotheca duarum domorum & prædii; quia Theobaldus suam tantùm in futuris Godeleni bonis hypothecam obtinet à die, quâ eà acquisivit Godelenus, non verò à die adscriptâ obligationi à Godeleno sibi scriptæ: & quia fundi isti hypothecæ Huberti priùs erant subjecti, quàm eos emisset Godelenus: quod cum jure consentit; alioquin injuriam pateretur Hubertus, cujus hypothecæ detrimento fundorum horum Dominus, qui eos jam hypothecæ dederat, eosdem abalienare non potuit.

CASUS XI.

Metrodori domus, qui Hyppolyto eam hypothecæ nomine dederat ob summam 2000. libr. quam ab ipso mutuam acceperat, casu purè fortuito incensa est, atque illo incendio res tota Metrodori periit. Hippolytus verò statim non aream tantùm domui proximam, sed & ipsum domûs solum occupavit, contendens ad utrumque pertinere hypothecam suam. Huic autem possessioni intercedere volunt alii quidam creditores, & asserunt, domum duntaxat speciali Hippolyti hypothecæ fuisse addictam, quæ cùm perierit, ejus pariter hypotheca extincta est; unde nulla ei competit prioritas in se. Cui jus?

Respons.

Pro Hippolyto stat jus: nam certum est, ipsum præ cæteris Metrodori creditoribus jure esse potiorem: Ratio est, quia hypothecà domûs non ipsius duntaxat ædificii solum, sed & rudera areamque ipsius, tanquam accessorium comprehendit. *Accessoriam naturam sequi congruit principalis*, inquit Bonifacius VIII. (f) *Domo pignori datâ*, inquit Lex una Digestorum (g), *& area ejus tenebitur: est enim pars ejus: & contrà, jus soli sequitur ædificium.* Undè sequitur, quòd si domus cum ipsius areâ, in hortum, saltum, vineam, aut pratum conversa fuerit; solum illud antiquæ semper subjiceretur hypothecæ, non obstante factâ mutatione. *Si res hypotheca data, posteà mutata fuerit*, inquit Lex alia (g) *æquè hypothecaria actio competit, veluti de domo datâ hypotheca & horto factâ. Item si de loco conventis, & domus facta sit. Item de loco, dato deinde vineis in eo depositis.* Tandem ex hoc principio dicendum, quòd si eversa domus à debitore reficeretur, idem hypothecæ jus in novo ædificio creditori competeret ex hac aliâ Lege (h): *Si insula, quam tibi ex pacto convento licuit vendere, combusta est; deinde à debitore tua restituta; idem in novâ insulâ juris habes.*

(f) Reg. 42. de reg. Juris in 6.

(g) Leg. *Domo* 91. ff. de pignor. actione. vel contra.

(g) Leg. *Si fundus.* 16. §. 2. ff. de pign. & hypothecis.

(h) Leg. *Si insula* 29. ff. eod. tit.

CASUS XII.

Norbertus pecuniæ indigens Nicolaum rogat, ut sibi mutuam dare velit 2000. libr. summam, pro quâ ipsi oppignerare offert veterem 100. libr. annui censûs contractum, simùlque 2000. libr. obligationem ab Oliverio sibi debitam. Nicolaus verò his contentus pignoribus ipsi mutuo dat 2000. libr. millia.

Anno elapso, cùm Norbertus 2000. libr. denuò opus haberet, eadem à Petro mutuatur, cui duobus librarum millibus sibi ab Oliverio debitis cedit, eique Petrus factam sibi à Norberto transcriptionem denuntiat.

Quo cognito Nicolaus in Norbertum debitorem suum agit, atque Petrum, conquerens de fraude atque invaliditate transcriptionis. Nunquid jure suam exercere potest hypothecam in hac obligatione?

RESPONS.

Hypothecam suam Nicolaus exercere potest in contractu censuali 100. l. non verò in obligatione 2000. libt. Quamvis enim ex Legibus Romanis (a) res etiam incorporeæ, qualia sunt debita, actiones & alia jura hypothecæ subjici valeant, & hujusmodi bona, licèt non expressa, generali contineantur hypothecâ. Attamen Nicolaus suam non potest exercere hypothecam in obligatione à Petro transcripta, atque adeò jure in ipsum pro hac re nequit agere. Sciendum nimirùm, quædam esse jura, quæ ad immobilium naturam pertinent, quales sunt Contractus censuales; alia verò inter mobilia recensentur, uti obligationes aliaque debita personalia. Quod ad census spectat, jus suum hypothecarium in iis semper obtinet creditor, quamvis iis tertiæ personæ cedat debitor. At non idem dicendum de obligationibus aliisque debitis personalibus: quia, cùm mobilibus annumerentur, ea sequi jure non potest creditor, uti census, cùm tertiæ personæ iis cessit debitor, & tertia hæc persona cessionem denuntiavit ei, qui huic debitori obligatur, aut eam acceptavit. Unde sequitur, quòd, cùm Norbertus 2000. libr. obligatione Petro cesserit, eamque iis Oliverio summæ hujus debitori denuntiàrit; jam obligationem istam inter manus Petri detinere non potest Nicolaus, neque eâ de re ipsi litem inferre. En usum Galliæ (b).

(a) Leg. *Nomen.* 4 cod. quæ res pignori obligari possunt, &c. lib. 8. tit. 6. Leg. *Etiam.* 5. cod. de execotione rei judicatæ. lib. 7. tit. 53. Leg. *Si prætorium.* 1. cod. de prætorio pignore, &c. lib. 8. tit. 21. Leg. *Si convenerit.* 18. ff. de pignor. actione vel contra.

(b) Domat. Leg. Civil. &c. l. 3. tit. 1. Sect. 5. n. 23.

CASUS XIII.

GUIDO prædii Dominus, quod quolibet anno 2000. librarum censum affert, ipsum jam pro 1000. nummis mutuis Publio obligatum, illud idem pro 2000. quibus Guido indiget sibi Pomponium vult obligari, qui ignorat, illud jam Publio hypothecæ datum fuisse. Potest-ne Guido totâ conscientiâ, & absque fraudis reatu, illud iterùm Pomponio hypothecæ dare prædium?

RESPONS.

Certum quidem est, accuratè loquendo, quòd infidelitatis cujusdam, quæ Stellionatus dicitur, is fit reus qui obligatum jam alicui creditori specialem fundum, alteri denuo obligat, priorem isti non declarans hypothecam. *Si quis alii obligatam (rem) mihi obligavit*, inquit Lex (c), *nec me de hoc certioraverit; eodem crimine* (Stellionatus) *plectetur*. At de tali is crimine infidelitatis, qui fundum possidet multò amplioris pretii, quàm sit mutua pecunia ob talem hypothecam recuperanda: Lex enim modò relata eo sensu debet intelligi, ut sequens hypotheca creditoribus ac præsertim secundo sit noxia; quare Lex eadem addit: *Planè si ea res ampla est, & ad modicum æris fuerit pignorata; diti debebit: cessare non solùm Stellionatûs crimen, sed etiam pignoratitiam & de dolo actionem, quasi in nullo captus sit, qui pignori secunda loco accepit.*

(c) Leg. *Si quis.* 36. §. 1. ff. de pignorat. actione, vel contra.

Hinc infertur, quòd, cùm Guidoni sit prædium 2000. libr. censûs annui, cujus valor ad 40000. libr. pertingit, & duo debita pro quibus illud oppigneravit, 9000. duntaxat libr. summam efficiant; illud idem totâ conscientiâ, & absque malæ fidei reatu Pomponio obligare potest, cùm omni alieno ære dissoluto, sibi ad minimum 10000. nummorum è suis bonis sint reliqua.

CASUS XIV.

BARNABAS, 500. nummos à Benedicto mutuatus octoginta sylvæ cæduæ jugera ipsi oppigneravit, parem; quoque posteà summam à Basilio mutuans, ipsi eandem pignori dat sylvam, quam ei fruendam tradidit ad legitimum conductæ summæ lucrum accipiendum. Biennio triennio-ve post Benedictus ad solutionem suam sylvam hanc vindicare contendit jure suæ hypothecæ, utpote quæ prior est hypothecâ Basilii & quæ proinde suæ nocere non potest. Affirmat econtrà Basilius, quòd cum ad suam hypothecam accedat possessio, jure prior est, quàm Benedictus; quia ex Legibus (d) *in pari causâ possessor potior haberi debet.* Quis è duobus alteri est anteponendus; si utriusque integræ solutioni non sufficiat?

(d) Leg. 170. ff. de diversis regulis juris ant. lib. 50. tit. 27.

RESPONS.

Cum anterior sit Benedicti hypotheca, quàm Basilii, ille quoque in solutione præferri debet ex his verbis Legis (e): *Cùm de pignore utraque pars contendit, prævalet jure, qui prævenit tempore.* Neque Basilii possessio quidquam in Benedicti hypothecâ immutare potest, uti expressè definit hæc alia Lex (f): *Si priori hypotheca obligata sit; nihil verò de venditione convenerit, posterior verò de hypothecâ vendendâ convenerit; veriùs est, priorem potiorem esse. Nam & in pignore placet, si prior convenit de pignore, licèt posteriori res tradatur, adhuc potiorem esse priorem.*

(e) Leg. *Si Decreto.* 2. cod. qui potiores in pignore habeantur. l. 8. tit. 18.

(f) Leg. *Creditor.* 12. §. fin. ff. qui potiores in pign. vel hypoth. habeantur.

Ex quibus manifestum fit, quòd in quamcumque manum transeat res immobilis, qualis est sylva cædua, de quâ agitur; cùm pignori data est, seu alteri eam debitor creditori oppigneret, factâ ei possessione rei aut facultate abalienandi; seu eam debitor ipse quâcumque ratione alienet; ipsam primus creditor vendicare potest in ejus possessores: eosque ad integram solutionem suam spoliare: ac juvat hîc advertere, id non solùm intelligendum esse de sorte; cui cautum est ex hypotheca; sed etiam de omnibus consecutionibus, quæ inde manantes eam augent; qualia sunt usuræ, sumptus juridici, damna & interesse, necnon alia hujusmodi (g): ita ut creditori sua sit hypotheca pro his consecutionibus ab eâ die, quâ eam pro sorte obtinet (h): quod verum est, seu hypotheca sit generalis, seu sit specialis (i).

(g) Leg. *Si necessarias.* 8. §. fin. ff. de pignor. actione, vel contra. lib. 13. tit. 7.

(h) Leg. *Lucius.* 8. ff. qui potiores. &c. lib. 20. tit. 4.

(i) Leg. *Qui generaliter.* 2. ff. cod. tit.

CASUS XV.

OLDRADIUS, mercator adolescens, qui Didymo ex syngrapha coram Notariis factâ 1000. nummos debet, Fulviæ nubit, cui dos est 10000. libr. Elapsis annis aliquot in pejus ruunt Oldradii negotia, & posteà moritur, derelictis 1000. tantùm nummis præsenti pecuniâ. Hos Fulvia clam abducit ad recuperandam aliquatenùs dotem suam. Queritur Didymus, quòd defuncti res hæreditarias furtivè ista subduxerit; quam tamen accusationem comprobare nequit. Nunquid 1000. nummos retinere non potest Fulvia?

RESPONS.

Certum est, à Fulvia, Oldradii viduâ 1000. nummos absque injustitia retineri non posse, eamque proinde de eorum restitutione erga Didymum teneri. Ratio est, quia mulieri non competit jus hypothecæ ad bona viri sui, nisi à datâ contractûs sui Matrimonialis, & solùm pro dote suâ pactisque nuptialibus (k). Atqui Didymi hypotheca prior est tempore ipsius contractu nuptiali, ut supponitur; jure igitur 1000. nummos

(k) Domat. Leg. Civ. &c. l. 1. tit. 9. in proœmio.

mos à viro suo derelictos retinere non potest; sed eos, Didymo, Creditori hypothecario priori restituere debet; quanta quanta sit, quam patitur jactura consentit hæc decisio cum multis Legibus, quas jam retulimus in responsionibus ad superiores difficultates, & quas denuò afferre supervacaneum est (a).

(a) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 194.

CASUS XVI.

Mainfredus eodem tempore 8000. lib. à Gervasio, & 4000. à Protasio mutuatur, atque eorum cuilibet totum pignori dat fundum, qui quadraginta prati jugera continet: posteà res ejus ita delabuntur, ut, cum dato ex obligatione die solutionem suam accipere non possent duo illi Creditores, hypothecam suam in fundo sibi addicto separatim exerceant. Sed cùm fundus ille utriusque solutioni integræ non sufficiat, quippe qui 8000. lib. duntaxat valeat; vult Protasius ipsum bifariam & in æquas partes dividi; contrà Gervasius contendit, divisionem ejus ita esse instituendam, ut pro ratâ sui crediti quisque accipiat; ita ut duos ipse trientes, Protasius verò unum è pretio fundi habeat. Cui jus?

Respons.

Legitima est Gervasii contentio. Nam certum est, quòd, cùm fundus idem eodem tempore duobus Creditoribus ob varias causas hypothecæ datus est, omissa fundi divisione pro utriusque hypothecâ; tùm fundus totus utrique manet obligatus: At quando fit, ut is amborum solutioni non sufficiat, tùm pro ratione suorum Creditorum, jus quoque hypothecæ dividi debet: quocirca cùm Gervasii creditum sit 8000. lib. Protasii verò 4000. lib. Gervasius trientes duos, Protasius autem trientem reliquum accipere debet. Decisio ista in jure his verbis exprimitur (b): *Si duo pariter de hypotheca paciscuntur, in quantum quisque obligatam hypothecam habeat, utrùm pro quantitate debiti, an pro partibus dimidiis, quæritur? Et magis est, ut pro quantitate debiti pignus habeant obligatum. Sed utraque; si cum possessore aget: quemadmodum? Utrùm de parte quisque, an de toto quasi utrique in solidum res obligata sit? quod erit dicendum, si eodem die pignus utrique datum est separatim: sed, si simul, illi, & illi; si hoc actum est, utrque in solidum rectè aget; si minus, unusquisque pro parte.*

(b) Leg. Si *fundus*. 16. §. 8. ff. de pign. & hypothecis. Item Leg. Si *Debitor*. 10. ibid. lib. 20. tit. 1.

Attamen hujusce casûs admittenda est exceptio, in quo alteruter Creditorum fundi esset possessor: tum enim alteri is anteponeretur ex hac Lege (c): *In pari causa possessor potior haberi debet.* Et ex istâ aliâ (d): *Si debitor res suas duobus simul pignori obligaverit; ita ut utrique in solidum obligatæ essent; singulis in solidum adversùs extraneos Serviana utantur. Inter ipsos autem si quæstio moveatur; possidentis meliorem esse conditionem.* Quod juri canonico conforme est, ex quo: *De jure melior est conditio possidentis*, ut loquitur Alexander III. (e).

(c) Leg. 170. ff. de diversis reg. juris ant.

(d) Leg. Si *Debitor*. 10. ff. de pignor. & hypoth.

(e) Alexand. III. in cap. *Ad aures*. 6. de præscriptionibus. lib. 2. tit. 26.

CASUS XVII.

Natalis, duo millia librarum à Bartholomæo mutuatus, pro debito veterem ei domum hypothecæ dedit: quam cùm refici post sex menses necesse esset; ad ejus restaurationem 500. libras insumpsit. Hyeme sequenti domus hæc proximi fluminis diluvione diruta est, atque hoc modo Bartholomæi hypotheca extincta est. Numquid tenetur Natalis præter sortem hanc etiam 500. librarum summam Bartholomæo restituere?

Respons.

Certum est, Natalem erga Bartholomæum de restitutione 500. librarum teneri. Ratio est, quia cùm necessariam Creditor fecit impensam ad conservandam rem sibi datam hypothecæ; tùm Debitor ad restitutionem prædictæ impensæ tenetur, licèt de præsenti non permaneret, ut fit in caso proposito: *Si necessarias impensas fecerim.... in fundum, quem pignoris causâ acceperim*, inquit Lex (f), *non tantùm retentionem, sed etiam contrariam pignoratitiam actionem habeba*: Cujus rei ista Lex profert exempla: *Finge enim medicis, cùm ægrotares servus, dedisse me pecuniam, & eum decessisse: item, insulam fulsisse, vel refecisse; & posteà deustam esse, nec habere, quod possim retinere.* Hanc quoque difficultatem solvit apertè ista hæc Lex alia (g): *In summa debiti computabitur etiam id, quod propter possessiones pignori datas ad collationem piarum muniendarum, vel quodlibet aliud necessarium obsequium præstitisse Creditorem constiterit.* Ac Natali quidquam non prodest allegare, domum fuisse dirutam: cum enim ejus semper dominium, obtineret non obstante hypothecâ, ipsi soli periit ex hoc juris effato: *Res perit Domino* (h) quare non solùm de duobus librarum millibus, sed etiam de quingentis libris ad reficiendam domum insumptis erga Bartholomæum tenetur.

(f) Leg. Si *necessarias*. 8. ff. de pignoratitiâ act. vel contra. lib. 13 tit. 7.

(g) Leg. In *summâ*. 6. cod. de pignoribus & hypoth. lib. 8. tit. 14.

(h) Argum. Legis *Pignus*. 9. cod. de pignor. actione lib. 4. tit. 24.

CASUS XVIII.

Casimirus duorum jugerum agrum, qui ipsius erat, legavit ad constitutionem Ecclesiæ ac cœmeterii, & quem Machuto pro mutuata ab ipso trecentarum librarum summâ hypothecam dederat. Machutus verò legato huic scripto consensit, atque ita jure suo hypothecæ cessit: Ast evenit, ut irritum esset Casimiri testamentum, ac proinde non obtineret ejus legatum, aut non fuerit acceptum. Num in eo casu jus suum hypothecæ adhuc retinet Machutus?

Respons.

Non solùm in hoc casu jus suum hypothecæ denuò acquirit Machutus; Ast etiam in aliis omnibus illud recuperaret, in quibus abalienatio de consensu Creditoris sui facta à Debitore, irritaretur, aut suum non haberet effectum. *Si voluntate Creditoris fundus alienatus est*, inquit Lex Digestorum (i), *inverecundè applicari sibi eum Creditor desiderat; si tamen effectus secutus venditionis; nam si non venierit, non est satis ad repellendum Creditorem quod voluit venire.*

(i) Leg. Sicut. 8. §. 6. ff. quibus modis pignus vel hypotheca solvitur. lib. 20. tit. 6.

Ratio est, quia, cùm Machotus jure suo hypothecæ tantùm cesserit pro singolari alienatione à Casimiro constitutâ, Machotus jus suum in eo solùm casu repudiare voluisse censetur, si hæc alienatio suum non obtineret effectum. *Voluntate Creditoris pignus Debitor vendidit*, inquit etiam Lex alia (k), *& posteà placuit inter eum & emptorem, ut ab venditione discederint; jus pignorum salvum erit Creditori; nam sicut debitori, ita & Creditori pristinum jus restituitur. Neque omni Creditor pignus remittit; sed ita demum, si emptor rem retineat, nec reddat venditori.*

(k) Leg. *Voluntate*. 10. ff. cod.

Quod his Legibus affirmatur de venditione, quæ suum non obtinet effectum, de legato pariter est intelligendum, quod irritatur, aut non acceptatur, uti expressè docet hæc Lex alia (l): *Venditionis autem appellationem generaliter accipere debemus, ut & si legare permisit valeat quod concessit: quod ita intelligimus, ut & si legatum repudiatum fuerit, convalescat pignus.*

(l) Leg. Sicut. 8. §. 15. eod. tit.

CASUS XIX.

Leufridus, cui Villam pro summâ mutuâ 1800. lib. Landericus hypothecæ dedit; testis nomine duobus subscripsit publicis Instrumentis, quibus jure suo hypothecæ cessisse videtur. Primum instrumentum est contractus nuptialis, quo Landericus Debitor suus pro filiæ suæ dote omnem rem suam oppignerabat; Alterum est contractus, quo idem Landericus eandem Villam Joanni iterùm hypothecæ dabat, declarans eam nullius esse hypothecæ obnoxiam. Nunquid ex eâ re Leufridus jure suo hypothecæ excidit, ita ut eam tutâ conscientiâ in Joannem, aut in alios, quorum intererit, defendere nequeat?

RESPONS.

Magnum intercedit discrimen inter exempla duo, quæ in casu proposito referuntur. Nam in primo jus suum hypothecæ non amittit, in altero amittit Leufridus. Ratio est, quia, cùm instrumento publico, uti testis tantùm & absque fraude subscribit Creditor hypothecarius, hoc est, ita ut nemini ejus subscriptio sit noxia, nihil inde sequitur, quod ad rem ejus pertineat, quia id unum efficit ejus subscriptio, ut contrahentium acta eorumque veritatem confirmet. Quare dicimus, Leufridum jure suo hypothecæ non excidere, cùm nuptiali contractui testis nomine subscribit, cùm ex se nulli fraudi locum det, nec ullum præbeat consensum, quo labefactetur jus suum. Id ipsum manifestè Lex evincit, quâ affirmatur, eum, qui fundum suum hypothecæ Creditori dederat; illum tamen fundum non emittere, quòd, ubi simplex testis signaverit testamentum illius Creditoris, qui declarat, se velle, ut fundum hunc habeat unus è suis filiis, licèt falsò ab eo testatore fuisset addictum, se fundum hunc ab illo teste emisse. En verba Legis hujus (a): *Gaius Seius ob pecuniam mutuam fundum suum Lucio Titio pignori dedit. Postea pactum inter eos factum est, ut Creditor pignus suum in compensationem pecuniæ suæ certo tempore possideret: Verùm ante expletum tempus Creditor, cùm suprema sua ordinaret, testamento cavit*, ut alter ex filiis suis haberet eum fundum, *& addiderit:* Quem a Lucio Titio emi, *cùm non emisset hoc testamentum inter cæteros signavit & Gaius Seius, qui fuit Debitor. Quæro, an ex hoc quod signavit, præjudicium aliquod sibi fecerit, cùm nullum instrumentum venditionis proferatur; sed solum pactum, ut Creditor certi temporis fructus caperet? Herennius Modestinus respondit, contractus pignoris non obesse, quod Debitor testamentum Creditoris, in quo se emisse pignus expressit, signasse proponitur.*

(a) Leg. Gaius. 39. ff. de pignor. actione. vel contra.

Sed quando subscriptioni seu Chirographi appositioni inest dolus, qualis est subscriptio Leufridi in secundo casu, in quo subscribit contractui inter Landericum & Joannem scripto & quo Landericus falsum declarat Leufrido id confirmante ex subscriptione sua; tùm jus suum hypothecæ emittit. Nam silentio ipsius liquidò mala continetur fides, quâ fit conscius fraudis Landerici Debitoris sui, ipsique fert opem ad decipiendum Joannem, qui Villam hanc hypothecariam non acciperet, si eam jam anteriori cuidam Creditori hypothecæ datam fuisse notum haberet; uti probet hæc alia Lex (b): *Inveniebatur autem Mævius instrumento cautionis cum republicâ facto à Seio interfuisse & subscripsisse, quo caverat Seius, fundum nulli alii esse obligatum. Quæro, an actio aliqua in rem Mævio competere potest? Modestinus respondit; pignus, cui is, de quo quæritur, consensit, minimè eum retinere posse.* His addi potest, quòd, si jus suum hypothecarium retinêre posset Leufridus, non obstante malâ fide; hinc sequeretur, lucrum ex fraude ipsum esse percepturum contrà regulam juris ab Alexandro III. his verbis constitutam (c): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Cùm ex his alterius Legis terminis (d): *Æquè in omnibus fraus puniatur.*

(b) Leg. Titius. 8. §. 1. ff quibus modis pignus, vel hypoth. solvitur.

(c) Alex. III. in cap Officii, 14. de testamentis & ult. voluntatibus lib 3. tit. 26.

(d) Leg. In fraudem. 45. ff. de jure fisci. lib. 49. tit. 14.

JACTANTIA.

JACTANTIA juxta expositionem Sancti Thomæ (e), apprimè definiri potest, *Vitium, quo quis se effert suprà id quod in ipso est, vel suprà id quod est in opinione hominum*; vel his verbis juxta Cajetanum (f): *Est vitium, quo quis plus de se quàm sit, aut apparet, elevando dicit.* Denique Varro, quem laudat de Rochefort (g) asserit, quod Jactantia est *inanis & stulta prædicatio, quâ quis se extollit suprà id quod est in eo.* Ex quibus constat, inter se consentire non minùs profanos, quàm Sacros Authores de naturâ, causâ fineque ejus vitii, quod ex intimâ superbiâ amoreque proprio nascitur, & illud etiam speciem quandam esse mendacii ex Angelico Doctore (h): Cujus rei hanc Cajetanus affert rationem (i), quia *jactantia*, inquit, *propriè dicta, opponitur veritati per modum excessûs.*

(e) S. Thom. 2.2.q.112. art. 1. in corp.
(f) Cajet. in sum. v. Jactantia.
(g) Cesar de Rochefort. Diction. gener. & curios. sum. v. Jactantia.
(h) S. Thom. loco cit. art. 2. ad 3.

Vitium hoc vel ipsis ethnicis tanto fuit odio, ut ipsi ferendo essent impares. Ex eo namque Alcibiades, magnificus opum suarum & assiduus prædicator Socrati ipsi invisus fuit, & Sylla Regis Agrippæ exercituum Imperator, Principis hujus nec non Aulicorum odium contraxit, quòd indesinenter armis præclare gesta sua laudaret, ut observat Josephus in sua de bello Judaico Historia (k). Inquiremus modò, quæ sit natura atque proprietas hujusce vitii.

(i) Cajet. loco cit. q. 112. art. 1.
(k) Joseph. l. 19. c. 7.

CASUS PRIMUS.

DUORUM, qui simul de verâ Jactantiæ origine differebant, Theologorum alter voluit eam nihil aliud esse quam ipsam superbiam: Alter verò contendit eam esse vanitatem seu inanem gloriam. Retulit prior, superbiam inanemque gloriam unum esse & idem; quod is negavit: Num pro posteriore stat jus?

RESPONS.

Non sine causâ inter inanem gloriam & superbiam posterior distinguit: Nam superbia, propriè loquendo, est amor propriæ excellentiæ inordinatus, quo quis se aliis majorem perfectiorem-ve existimat; est cæca libido, quâ impeditur homo, ne res, ut sunt in se, cognoscat, sed quà fit, ut eas tales esse putet, quales esse peroptaret: unde est illud Sapientis (l): *Via stulti rectâ in oculis ejus, qui autem sapiens est, audit consilia.*

(l) Prov. 12. 15.

Inanis

Inanis gloria ſeu vanitas eſt ſuperbiæ prima ſoboles; nihil quippe magis naturale atque magis commune homini ſuperbo, hoc eſt, homini, qui ſe immoderato proſequitur amore, quàm ut cupiat, omnes pari ſuum exiſtimationis opinione de ſe ſentire. Atqui præcipuus inanis gloriæ effectus eſt jactantia; *ex inani gloria oritur jactantia*, inquit S. Thomas (*a*), quâ impellitur homo ad gloriandum de iis omnibus, quæ ſibi videntur excellentia, aut de iis, quæ novit ab illis æſtimari quos alloquitur, aut qui ipſum vident, ſeu relatè ad gentem ſuam, natalium ſplendorem, bona ſua, favorem erga potentes, amicos eoſque, qui ad ipſum pertinent, aut protegunt; ſeu relatè ad virtutes ſuas, bona opera, rerum peritiam, præclarè geſta, dotes nativas, ingenii aut corporis robur, venuſtatem, aut formam liberalem, induſtriam ſuam aut ſolertiam, vel etiam vitia, aut etiam facinora, juxta falſam, quam de iis fingit, ideam.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 112. in arg. *Sed contrà.*

Sex alii ſunt quos notat Sanctus Gregorius magnus (*b*), inanis gloriæ effectus: *Nam ex inani gloria*, inquit, *inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentiones, pertinacia, diſcordia & novitatum præſumptiones oriuntur.* Ex quo patet ex inani gloriâ infeliciter oriri innumera peccata graviſſima, qualia ſunt mendacia, juramenta, perjuria, inimicitiæ, diſcordiæ, rixæ & convicia.

(*b*) S. Greg. l. 13. moral. c. 17. poſt med.

Hinc manifeſtum fit diſcrimen, quod intercedit inter ſuperbiam & inanem gloriam; quandoquidem inanis gloria, quæ parit jactantiam, nihil aliud ſit, quàm immoderata cupiditas apparendi, aliorumque captandi exiſtimationem; unde à S. Auguſtino loquente de jactantiâ (*c*), vocatur *libido gloriandi*; atque ab eo jactantia definitur *vitium.... animæ perversè amantis laudari ab hominibus, ſpreto conſilio conſcientiæ.* Aſt ſuperbia eſt occultus animi motus, quo quis impellitur ad opinionem propriæ excellentiæ majoris, quàm ſit in aliis, nullam tamen inde ambiendo oſtentationem. V. g. cùm quis ingenio cæteris præpollere ſe exiſtimat, quin tamen eximii ingenii famam ambiat; aut dona Dei proprio adſcribit merito.

(*c*) S. Aug. l. 4. de civit. Dei c. 15. in fin.

CASUS II.

Duo iidem Theologi, cùm iſtam propoſuiſſent quæſtionem, utrùm ſcilicet homo, qui ſe jactat, quandoque mortaliter peccare valeat; an verò ſemper peccet venialiter; & quâ ratione unum ab alio ſecerni poſſit, à ſe invicem diſſenſere, altero affirmante; jactantiam aliquando poſſe fieri peccatum mortale, & altero negante. Cui jus?

RESPONS.

Difficultatem iſtam clarè admodum elucidat Sanctus Thomas dicens (*d*), jactantiam ſecundum ſe ſpectatam in eo tantùm caſu lethale eſſe peccatum, cùm divinæ gloriæ debitoque Deo amori opponitur; aut cùm proximi dilectionem deſtruit, & extra duos illos caſus, quorum inſolita proſſus & rariſſima profert Angelicus Doctor exempla, eam eſſe tantùm veniale peccatum. En verba Sancti Doctoris, ſimulque exempla, quæ affert. *Peccatum mortale eſt, quod caritati contrariatur. Dupliciter ergò jactantia conſiderari poteſt. Uno modo, ſecundùm ſe, prout eſt mendacium quoddam & ſic quandoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale. Mortale quidem quando aliquis jactanter de ſe profert, quod eſt contra gloriam Dei: ſicut ex perſonâ Regis Tyri, Ezech.* 28. Elevatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum: *Vel etiam contra caritatem proximi; ſicut, cùm aliquis, jactando ſe ipſum prorumpit in contumelias aliorum; ſicut habetur Luc.* 18. *de Phariſæo, qui dicebat:* Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. *Quandoque verò eſt peccatum veniale, quando ſcilicet aliquis de ſe talia jactat, quæ neque ſunt contra Deum, neque contra proximum.*

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 112. art. 2. in corp.

Addit ſanctus Thomas, idem vitium altero etiam modo poſſe conſiderari ſecundùm ſuam cauſam, quæ eſt ſuperbia, aut avaritia, tùmque illud eſſe mortale peccatum, ſi eò malitiæ pertingat ſuperbia, quæ ſit mortale peccatum; & aliter eſſe tantùm veniale. *Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm ſuam cauſam, ſcilicet ſuperbiam, vel appetitum lucri, aut inanis gloriæ: & ſic, ſi procedat ex ſuperbia, vel inani gloria, quæ ſit peccatum mortale, etiam jactantia erit peccatum mortale: Alioquin erit peccatum veniale.* Quod ſpectat ad lucri aviditatem, eſt tantùm peccatum mortale, cùm proximo damnum affert; extra caſum hunc eſt ſolùm veniale.... *Non tamen ſemper eſt peccatum mortale: quia poteſt eſſe tale lucrum, ex quo alius non damnificatur.* Hactenùs dictis ab Angelico Doctore addamus, jactantiam poſſe eſſe etiam mortale peccatum, ſi æquitati notabiliter eſſet noxia, ut fieri poſſet v. g. ſi Cauſidicus domicilium alicubi ſtatuens, peritiam ſuam in jure, quamvis omnino ignarus, oſtentaret; ſicque litis juſtæ amiſſionem procuraret; aut iſto modo clientis nimiùm creduli facilitate in ejus fraudem abuteretur. Hæ ſunt, uti videtur, potiſſimùm regulæ, quas adhiberi neceſſe eſt, ut hac in re mortale à veniali diſtinguatur.

JEJUNIUM.

Dividi poteſt jejunium in jejunium naturale, jejunium ſpirituale & jejunium Eccleſiaſticum.

Jejunium naturale conſiſtit in abſtinentia cibi potûſve cujuſcumque à media nocte, ſeu per modum victûs, ſeu medicinæ, aut aliter.

Jejunium ſpirituale, propriè loquendo, in eo poſitum eſt, ut quis ſe à peccato abſtineat, ſenſus ſuos moderetur, atque cupiditates refrænet.

Jejunium Eccleſiaſticum, de quo ſolo in hoc titulo agitur, his verbis definit inſignis Theologus: *Jejunium Eccleſiaſticum eſt voluntaria victûs abſtinentia ſecundùm Eccleſiæ præſcriptum* (*e*). Per hæc verba, *victûs abſtinentia*, intelligitur 1. Chriſtianorum obligatio, quâ tenentur ſeſe à quibuſdam abſtinêre alimentis, qualia ſunt caro, omniaque ipſi adhærentia, ut adeps, inteſtina, & alia ſimilia: quibus addi debet ovorum uſus in quibuſdam regionibus, uti in Pariſienſi diœceſi ſolo quadrageſimæ tempore, & lactis, nec non butyri & caſei in aliis, ubi ab Eccleſia interdicitur; quòd hujuſmodi alimenta à quibuſdam animalibus ſuam ducant originem. 2. Per has voces intelligenda eſt quoque obligatio unius duntaxat comeſtionis his pœnitentiæ diebus, computatâ die ab una media nocte ad

(*e*) Polm. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 1002.

aliam sequentem. 3. Hora quoque intelligenda est, quâ sumi debet illa refectio, quæ olim non fiebat, nisi occidente sole, & posteà ad horam vesperarum, hoc est, ad horam tertiam post meridiem, & post vesperarum officium, quod solum tempus in jure constitutum fuisse invenitur, & pro solo quadragesimali tempore, ut constat ex Capitulari Theodulphi Episcopi Aurelianensis an. 797. (a). Quod etiam erat in usu tempore sancti Thomæ, qui jejunium quadragesimale ab aliis non distinguit. Hæc tandem refectio juxta hodiernam consuetudinem horâ meridianâ sumi potest, cùm antiquæ suæ disciplinæ lapsum hunc passa sit Ecclesia, uti eum, qui inductus est, levem sumendi ad vesperam refectionem, quæ cœnula dicitur, hac in re consuetudine vim Legis obtinente. Sanctus Bonaventura, Sanctus Thomas aliique permulti Authores non consentiunt de ætate, quâ urget obligatio jejunii Ecclesiastici: Ast usus additus rationi, quâ nititur Angelicus Doctor, ipsius invexit sententiam, quâ censet, hanc obligationem non urgere nisi completis viginti & uno annis: quod etiam cum eo docent Paludanus & Archidiaconus.

(a) Can. Salent. 30. de consecrat. dist. 1.

Quod pertinet ad tempus, quo desinit hæc obligatio, cum eâ de re nihil ab Ecclesia fuerit constitutum, uti nec de tempore, quo ea desinit, dicendum eam tandiu permanere, quandiu præceptum illud adimpleri potest.

Non solùm ob ætatem, sed etiam ob alias & urgentes quas posteà exponemus, rationes, à jejunio quis excusari potest.

En censura quatuor sequentium propositionum ad jejunium spectantium, quam emisêre Comitia Præsulum Cleri Gallicani an. 1700. habita, in quibus 127. propositiones morales, quarum pleræque jam à Summis Pontificibus fuerant præscriptæ, damnaverunt.

PROPOSITIO XCII.

Frangens jejunium Ecclesiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia, hoc faciat; putà quia non vult se subjicere præcepto.

PROPOSITIO XCIII.

In die jejunii qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

PROPOSITIO XCIV.

Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

PROPOSITIO XCV.

Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, & etiamsi iter non sit necessarium, & etiamsi iter unius diei conficiant.

CENSURA.

Doctrina his quatuor propositionibus contenta, falsa est, temeraria, scandalosa, perniciosa, Ecclesiasticorum mandatorum incuriam inducit; jejunii Leges pravis artibus eludit.

CASUS PRIMUS.

VIxtu decem & octo annos & Martino novendecim annos natis, tempore paschali cùm eorum confessiones excepisset Parochus, magnum is injecit scrupulum, quòd nullo quadragesimalis jejunii die jejunium observassent; simulque ipsis præcepit, ut deinceps singulis præceptis diebus accuratè jejunarent. Num ipsi Lege Ecclesiasticâ jejunii sub reatu mortalis peccati tenentur; licèt tertium nondum ætatis suæ septennium attigerint?

RESPONSIO.

Eâ de re quidquam non definivit Ecclesia, atque sapientum arbitrio, & cujuslibet conscientiæ determinationem suam dimisit. Multi ex iis, quos in Sanctorum numerum retulit, Doctores à se invicem dissentiunt; sunt qui existimant, jejunii præceptum obligare ætate annorum octodecim. At putat Sanctus Thomas non urgere hujusmodi præceptum ante completum ætatis tertium septennium; quæ opinio magis probatur & admittitur; & quam istâ potissimùm ratione comprobat Angelicus Doctor; quòd pueri frequentiori indigeant cibo, ut integram acquirant Corporis sui accretionem. *In pueris maximè est evidens causa*, inquit Sanctus Doctor (c), *tùm propter debilitatem naturæ: ex quo provenit, quod indigent frequenti cibo, nec non multo nutrimento propter necessitatem augmenti, quod fit de residuo alimenti. Et ideo quandiu sunt in statu augmenti, quod est ut in pluribus, usque ad finem tertii septennii, non tenentur ad Ecclesiastica jejunia observanda.* Theologi communiter & Canonistæ (d) Doctoris Angelici sententiam amplexi sunt, qui addit: *Conveniens tamen est, ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant, plus vel minùs, secundum modum suæ ætatis.* Et alibi (e): *Ideò secundùm quod magis appropinquant ad prædictum terminum, sunt eis jejunia magis commensuranda.*

(b) S Thom. 2.2. q. 147. art. 4. ad 2. Item in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. q. 3. in corp.

(c) Petrus Palud. Fr. Sylvius. Angelus de Clavasio. Sylvest. de Prierio. Bapt. Trovamala in Rosella. Navarrus.

(d) Idem S. Th. in 4. loco cit.

Adstrictio ista eò majoris est momenti, quòd à vigesimo ætatis anno jejunio teneri adolescentes contendant multi, iique peritissimi Theologi; alii verò decimo octavo, uti Halensis (f), qui vult etiam eos, qui ad istam nondum pervenerunt ætatem, identidem jejunare: *Pueri non tenentur ad jejunia Ecclesiæ*, ait inclytus hic Doctor, *nisi fortè interpolatè jejunent, & tales sint, quod virtus in eis suppleat ætatem. Non enim possunt jejunare continuè sine magnâ læsione personæ.*

(e) Alexand. Halensis part. 4. q. 28. n. 6. art. 2. §. 3.

Alii denique contendunt ab ætate jam quindecim annorum instare præceptum jejunii Ecclesiastici; verùm excedit hæc opinio. At verò ex hac opinionum varietate constat manifestè, non omnino certam esse Angelici Doctoris sententiam, sed solùm esse probabiliorem; unde nihil contrarium definiente Ecclesiâ ac obtinente universim ejus in praxi usu, sine formidine teneri potest, adhibitâ tamen adstrictione, quam addit Angelicus Doctor. Unde colligitur, Sixtum ac Martinum de mortali non esse damnandos, quòd integrâ non jejunaverint quadragesimâ; sed attinere imprimis, ut eis quandoque jejunare Parochus eorum jubeat, quantum per vires licebit; quod prudentia sapientis tantùm conscientiæ moderatoris ordinare potest.

CASUS

CASUS II.

Romualdus & Geatianus, septendecim annos nati, solemnem professi sunt Religionem, is in Monasterio non reformato, alter verò in reformato. Num duo illi Religiosi ante expletum ætatis suæ tertium septennium sub conscientiæ reatu per totam quadragesimam aliosque jejunii dies præceptos jejunare tenentur?

RESPONS.

Duo illi Religiosi singulis jejunii diebus, quos præcipit Ecclesia jejunare tenentur, si ex regulà Ordinis sui hæc sibi imponatur obligatio; quia ex voto obedientiæ suæ obligantur ad illud observandum à die emissæ professionis. *Qui professi sunt regulam*, inquit Sylvius (a), *in qua jejunium quadragesimale est sub præcepto, sicut Fratres Minores, ut ex capite tertio Regulæ sancti Francisci habetur, & si qui sint alii, tenentur ad jejunium quadragesimale; etiamsi annum vigesimum primum non expleverint. Quicumque enim sunt professi, obligantur ex vi suæ Regulæ, seu voti professionis ad omnia, quæ Regula, quam professi sunt, præcipit.* In hoc assentitur hic Theologus aliis, qui ante se eâ de re egerunt, uti Sylvester, Tabiena, Azorius, aliique sex, quos laudat (b).

(a) Fr. Sylvius. resolut. var. v. *Vigiliæ.* conclus. 2.

(b) Sylvester de Prierio. v. *Jejunium.* q. 6. Joan. Tabiena eod. v. q. 6. Joan. Azorius Tom. 1. l. 7. c. 7. q. 3. &c.

Advertit tamen Sylvius post eosdem Autores, ad verbum exponendam esse regulam; ita ut si in ea de quadragesimali jejunio fiat tantùm mentio, ad alia extendi non debeat; eamque proinde non obligare ad jejunium quatuor temporum & vigiliarum eos, qui vigesimum primum ætatis suæ annum nondum expleverunt.

Quod spectat ad Religiosos ordines, quorum regula de jejunio quadragesimali aut aliis ab Ecclesia præceptis non loquitur, professi horum ordinum ad illud nonnisi post hanc ætatem tenentur, ut docet idem Theologus his verbis; *Regulares ex hoc, quod sunt professi, aut professæ non obligantur ad jejunium quadragesimale, uti nec ad alia jejunia Ecclesiastica, sive vigiliarum sive quatuor temporum, antequam prædictum annum vigesimum primum expleverint: quia neque Ecclesia eos magis, quàm alios fideles obstrinxit; cùm nullum extet Ecclesiæ præceptum, quo ipsi præ aliis obstringantur, neque Regula, cùm ea nihil istâ de re disponat.* Quâ in re assentitur hic Doctor aliis multis gravibus Authoribus, quales sunt Gabriel Biel, aliique quos jam laudavimus.

CASUS III.

Marculphus, Religionem in ordine reformato professus, peculiaria ordini jejunia sæpè sæpiùs non observat, quòd decimum-octavum ætatis suæ annum nondum expleverit: Nunquid in eo peccat?

RESPONS.

Procul dubio peccat Religiosus iste, non servans jejunia præscripta ab ordinis Regula, quem professus est. *Ad jejunia ordinis, seu Regulæ tenentur qui professi sunt*, inquit Sylvius (c), *etsi sint juniores, & annum illum ætatis vigesimum primum non attigerint. Ratio est*, pergit doctus ille Duacensis Professor, *quia per professionem se obligarunt ad præcepta Regulæ, ac sponte susceperunt legem in ea expressam.* Sicut igitur Laïci ante vigesimum primum ætatis annum quibusdam singularibus diebus ad jejunium tenerentur, si ad illud voto se adstrinxissent, non dubium est etiam, quin in casu proposito ad illud pariter teneantur Religiosi. Sylvio in eâdem sententiâ præiverant Sylvester, Joannes Azorius, & Laurentius Portel, quos laudat idem Sylvius in decisione sua 6. Feb. An. 1644.

(c) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Vigiliæ.* concl. 4. Item in 2. 2. q. 147. art. 4.

CASUS IV.

Monica, à duobus tribusve mensibus gravida mulier & Gertrudes soror ejus, quæ propriam prolem mammis suis nutrit, tenentur ne ad jejunium, saltem aliquot quadragesimæ diebus?

RESPONS.

Quamvis multi sint Authores à quibus mulieres gravidæ ac nutrices in eo tantùm casu à jejunio lege eximuntur, si proli suæ sibi-ve aliquod immineat periculum; multò tamen probabilius affirmatur, eas absolutè à lege jejunii liberari; quia moraliter fieri nequit, ut illud observent absque gravi detrimento prolis, quam utero gestant, aut mammas suis alunt. Ita sentit Sylvius (d), qui loquens de iis, qui excusantur à jejunio, sic dicit: *Similis impotentia est in mulieribus gravidis & lactantibus, quæ non solùm excusantur à jejunio propter alimentum, non tantùm sibi, sed etiam fœtui & proli necessarium, sed etiam peccabunt jejunando, si inde sit periculum notabilis nocumenti, vel ipsis, vel proli:* Et quidem fœtus gravidæ, aut lactantis proles multò magis alimento indigent, quàm puer decem duodecim-ve annos natus, quem tamen Theologi omnes absque ulla exceptione vel restrictione à lege jejunii liberant. Existimamus igitur, in casu proposito Monicam ac Gertrudem nullâ jejunii lege teneri?

(d) Fr. Sylvius. in 2. 2. q. 147. art 4. ante med.

CASUS V.

Aimericus tantâ rerum omnium premitur inopiâ, ut victum suum ostiatim mendicare teneatur. An dici potest, ipsum jejunia ab Ecclesiâ præscripta teneri servare?

RESPONS.

Asserit sanctus Thomas (e), pauperes, quibus suppetit copia integræ & sufficientis comestionis, à lege jejunii non esse immunes; aliter excusari. En verba sancti Doctoris: *Pauperes, qui possunt sufficienter habere quod eis sufficiat ad unam comestionem, non excusantur propter paupertatem, à jejuniis Ecclesiæ; à quibus tamen excusari videntur illi, qui frustratim eleemosynas mendicant, qui non possunt habere simul quod ad victum eis sufficiat.* Et alibi (f): *Paupertas non semper excusat à jejunio, sed in illo casu, quando simul habere non potest tantum horâ comestionis, quod ad victum totius diei sufficiat sicut frequenter egenis contingit, qui frustratim eleemosynas quærunt; vel etiam, quando ex præcedenti inediâ tantùm debilitati sunt, quod jejunium sufferre non possunt.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 4.

(f) Idem in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæstiunc. 4. ad 2.

Alexander Halensis rem eandem ante doctorem Angelicum docuerat (g) & distinguens inter pauperes, qui non mendicant, & alios mendicantes, asserit, mendicantes à jejunio excusari, cùm necessaria ad sufficientem comestionem simul non habent, pauperes verò, qui non mendicant, teneri. *Respondeo*, inquit, *quod sicut habetur ab Augustino, differentia est inter pauperem & egenum. Egenus enim est ille, qui indiget petere ab aliis: non manet in domo suâ; sed circuit domos aliorum: & tales, aut habent determinatam aliquam annonam sufficientem, quæ datur ab aliquibus personis; & si hoc, tenentur jejunare: aut non habent aliquid certum & determinatum, sed quotidie vivunt de eo quod mendicant: & tales, ut existimo, non tenentur, quia non datur eis totum simul; & quia uno die abundant, alterâ nihil habent. Pauperes verò sunt, qui non ex toto sibi sufficiunt, non tamen mendicant, sed manent in domibus suis: & tales non excusantur à jejunio.* Ita cum Halensi sentiunt Richardus, Trovamala, Angelus de Clavasio, Azorius, Emanuel Sa, Paludanus, Sylvester & Navareus (h).

(g) Alexand. Halensis part. 1. 4. q. 28. memb. 6. art. 2. §. 4.

(h) Richard. de Media villa. 4. dist. 15. art. 3. q. 4. Petrus Palud. in 4. dist. 5. q. 4. Navarr. Manual. c. 21. n. 15. &c.

Colligendum est itaque, quòd, cum victum suum ostiatim quærat Aimericus, nec legitimè præsupponi queat, ipsi suppetere necessaria ad sufficientem comestionem, ut jejunii rigorem ferre possit, ab eo servando liber habendus est: cùm aliunde constet, mendicantes in vicis aut Provinciarum oppidulis, sæpè sæpiùs panem tantùm habere, quod non sufficit ad ferendam jejunii macerationem.

CASUS

CASUS VI.

Ascanius frequenter Parisiis Nannetes aut in alias Regni urbes commercii sui causâ iter agere cogitur. Leontius operarius pariter ad victum labore quærendum adigitur. Nunquid ambo à jejunio diebus ab Ecclesiâ imperatis excusantur, prior, dùm iter agit, alter verò dùm laborat?

Respons.

(a) S. Th. 1. 2. q. 147. art. 4. ad 8.

Distinguendum cum sancto Thoma (a): *Circa peregrinos, seu iter facientes & operarios distinguendum videtur*, inquit, *quia si peregrinatio & operis labor commodè differri possit, aut diminui absque detrimento corporalis salutis & exterioris status, qui requiritur ad conservationem corporalis, vel spiritualis vitæ; non sunt propter hoc Ecclesiæ jejunia prætermittenda.* Tùm alteram distinctionis partem subjungens, *si autem*, ait, *immineat necessitas statim peregrinandi & magnas dietas faciendi, vel etiam multùm laborandi, vel propter conservationem vitæ corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem, & simul cum hoc non possint Ecclesiæ jejunia observari, non obligatur homo ad jejunandum.* Cujus rei hanc affert rationem: *Quia non videtur fuisse intentio Ecclesiæ statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias & magis necessarias causas.*

Hinc sequitur, quòd, si Ascanius aut aliusquilibet die jejunii absque necessitate & ob solam suam oblectationem iter susciperet, tùm is peccaret, si ob eam causam jejunium omitteret, quantuscumque posset esse itineris labor. Si tamen ex devotionis motivo peregrinaretur, aut suscepto jam itinere aliquis occurreret dies jejunii, quod ob viæ laborem ferre non posset, tum videtur jejunii obligatio à legitimo superiore ipsi posse remitti. Ita quoque sibi sentit Angelicus Doctor his verbis (b): *Si autem peregrinatio commodè differri non potest, vel quia tempus jejunii hominem in viâ præoccupat, vel quia dies festus alicui imminet, ad quem ex devotione homo pergere cupit ... potest cum dispensatione superioris, omnia prædicta pensantis, peregrinari & jejunium solvere. Hoc tamen intelligitur de his, qui labore itineris ita affliguntur, quod simul cum jejunio itinerari non possunt.*

(b) Idem in 4. dist. 15. q. 3 art. 2. quæstiunc. 4. ad 1.

Sed quia objici potest, quod, cùm jejunium sit de præcepto, illud est anteponendum peregrinationi, quæ fit tantùm ex devotione, addit S. Thomas: *Nec obstat, quod præceptum debet præponi consilio; quia intentio præceptum hujusmodi dantis non est alias pias & magis necessarias causas excludere.* Quæ decisio adeò est manifesta, ut alias ad ejus confirmationem probationes adducere, omninò foret inutile. Id unum observabimus cum inclyto sancti Thomæ interprete, quòd qui pedibus iter peragit; is multò faciliùs excusatur à jejunio, quàm is qui equo vel curru, quia illius major est corporis defatigatio, quàm istius, qui vix à lege jejunii dispensari potest, nisi ob magnam fatigationem. *Si faciant iter pedestres*, inquit Sylvius (c) ... *excusantur* ... *non excusantur*, ... *si sic proficiscantur curru vel equo, ut non inde magnam patiantur fatigationem corporis.*

(c) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 147. art. 4. ante med.

CASUS VII.

Gildas Parisiis profectus primâ februarii die ad habitandum in remotâ provincia, veterem ibi constitutam invenit consuetudinem, ex quâ observatur jejunium Vigiliâ sancti Mathiæ, nisi Parisiis die Vigiliæ sancti Matthæi & aliorum multorum. Existimavit, se ob talem consuetudinem jejunio non teneri 1, quia nullo statuto aut constitutione Diœcesani Episcopi confirmatur. 2, Quia peculiaris est huic provinciæ consuetudo, quæ nullibi in aliis Regni Provinciis observatur. Nonne ob eas rationes ab eâ tenendâ abstinêre potest?

Respons.

Variæ consuetudines, quæ in Ecclesia observantur pro variis locis ac temporibus intemeratè tenendæ sunt, quando sacris Canonibus non sunt oppositæ, uti dicit Gratianus in canone, quem è duobus summis Pontificibus desumpsit (d): *Nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines; si illis canonica non obsistat authoritas, pro quâ eis obviare debeamus. Unde non judicamus eis debere vel posse resistere.* Hæc sunt hujus Canonis verba. Hanc suam esse opinionem declarat sanctus Augustinus scribens ad Januarium his verbis (e): *Alia verò quæ per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est quod alii jejunant sabbato, alii non ..., totum hoc genus rerum liberas habet observationes; nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat quo agere viderit Ecclesiam ad quam fortè devenerit.*

(d) Leo IX. & Nicolaus I. in can. *Scit. sancta.* 3. dist. 12.

(e) S. Aug. Ep. 54. n. 2. & 3. aliàs 118. in can. *Illa.* 11. dist. 11.

Atque ut Januario magis inculcet sanctus Doctor, à fideli Christiano tenendam esse hanc regulam, ipsi affert Exemplum sanctæ Monicæ matris suæ quæ ipsum Mediolanum usque secuta, ubi non servabatur, jejunium Sabbati, uti fieri solebat in Africa, variis conscientiæ motibus anxia fuit, ignorans, an jejunare debêret, an verò non: Augustinus verò sanctum consulturus Ambrosium adivit, à quo unicam hanc responsionem accêpit: *Cùm Romam Venio, jejuno Sabbato: cùm hîc sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Ex quo intellexit S. Augustinus tenendam esse consuetudinem Ecclesiæ, ad quam quis venerit, cùm laude digna est, nec ipsi contrarium aliquid definivit Ecclesia; unde est illud effatum, quod refert Paludanus: *Cùm fueris Romæ, Romano vivito more: cùm fueris alibi; vivito sicut ibi.*

Atqui consuetudo, de quâ agitur in casu proposito, est hujusmodi, quàm proinde tenere debet Gildas eò libentiùs, quò magis est meritorium, vigiliâ festi Apostoli jejunare, quàm non jejunare.

Imò dicendum, omnes Provinciæ, ubi viget talis consuetudo, incolas absolutè ex eâ tenêri ad jejunium sub reatu peccati mortalis: nam ut ait Paludanus (f): *Ad jejunia consuetudinaria consuetudo ipsa obligat, etiamsi scriptura non dicat.* Quod probat ex his S. Augustini verbis ad Casulanum scribentis, quæ in Canone referuntur (g): *In his rebus de quibus nihil certi statuit divina scriptura, mos populi Dei & instituta majorum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.* Unde hanc conclusionem elicit vetus ille Theologus, *Si ergo consuetum est in aliquâ Diœcesi, quod jejunetur certo die, illi de Diœcesi tenentur jejunare, sicut & tenerentur, si Episcopus indiceret ... Consuetudo enim rationabilis & præscripta obligat* (h). Ex quo concludimus, in proposito casu Gildam pro certo ad jejunium tenêri vigiliâ sancti Matthiæ; cùm hæc sit consuetudo Provinciæ Domicilii sui, & aliunde æqua sit & legitima hæc consuetudo: nam licèt hactenùs de oriundis ex Provinciâ locutus sit Paludanus, & hoc quò ad indigenas, subdit statim: *Alienigenæ verò, si veniunt animo habitandi, ex tunc ligantur jejunio consuetudinario, sicut & scripto.*

(f) Palud. in 4. dist. 15. p. 4. art. 5. Concl. 2.

(g) Can. *In his.* 7. dist. 11.

(h) Can. *Illud* &c. *illa* ibid.

Confirmari potest hæc decisio ex decretali Innocentii III, ad Archiepiscopum Bracarensem, in quâ Prælato huic de festo sancti Bartholomæi interroganti ita respondet hic summus Pontifex (i): *De festivitate verò beati Bartholomæi Apostoli, de cujus festivitate dubietas oritur apud quosdam, respondemus, quod in hoc consuetudinem tuæ regionis obser-*

(i) Innoc. III. in can. *Consilium.* de observatione jejuniorum. lib. 3. tit. 46.

observet. Ac similiter eidem respondet ad foctam quæstionem, nùm licitus esset esus carnium die Sabbati, præsertim in infirmitate: *Respondemus*, ait, *quod super hoc consuetudinem tua regionis facias observari; sic tamen, quòd debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat.* Ex quo patet, consuetudinem vim legis obtinere, nec minùs eam obligare, quàm Lex ipsa obliget. Ita Hostiensis (*a*) & alii multi.

(*a*) Hostiensis 10 dic. cap. *Consilium.* n. 4. v. *Consuetudinem* & n. 5. v. *Si tamen.* de Patrio. n. 6. Cardinalis. §. *Item de illis.* n. 1.

CASUS VIII.

Frobertus Vinitor, cui non incumbit cura alendæ uxoris aut familiæ, facilè jejunare potest, quia absque immodico labore dimidiæ diei necessaria ad sufficientem comestionem lucrari potest: sed quia dimidium mercedis diurnæ non vult omittere, totâ die laborat; unde jejunium jam observare nequit. Potest-ne excusari à peccato?

Respons.

(*b*) Alex. Halensis 4. part. q. 102. art. 5.

Difficultatem istam solvit Halensis (*b*) dicens, & in simili casu hominem non excusari à jejunio. *Si tamen operarius*, inquit hic Author, *non habet familiam, sed se solùm pascere, sive substentare, si potest laborando tantùm lucrari, quantùm sibi sufficit ad victum; non debet solvere jejunium. Dico, sine labore immoderato: si enim non posset laborando acquirere sibi victum sine labore immoderato & corporis proprii enervatione, credo quòd non tenetur & excusat eum necessitas debilitatis.* Unde sequitur in casu proposito Frobertum non excusari ob obligatione jejunii; cùm facilè jejunare queat minùs laborando, & totâ die ideò tantùm laboret ad faciendum lucrum, quo fit ut ob laborem diuturniorem, operosiorem, nec legitimè necessarium laboret, ut supponimus.

(*c*) Petr. Palud in 4. dist. 25 q. 4 art. 2. n. 4.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Paludani (*c*), qui loquens de illis qui labori voluntario & compatibili cum jejunio dant operam, asserit eos ad jejunium teneri; nec eos à peccato excusari ob cupiditatem lucri, quæ ad immodicum ducuntur laborem, qui non compatitur adimpletio jejunii: *Ubi autem voluntariè laborant, tenentur* (jejunare), *nisi sit tantus labor, cui non compatiatur jejunium, & sit necessarius propter victum & vestitum sui & suorum & non voluntarius propter cupiditatis lucrum.* Idem docet Baptista Trovamala in suâ summâ, quæ *Rosella* (*d*) inscribitur, his verbis: *Si autem victum necessarium possunt acquirere cum labore, cum quo convenienter exercere possunt opus suum cum jejunio, tunc à fructione jejunii non excusantur.* Peropportunè ad propositam difficultatem hic referri potest censura Alexandri VII. huic quorumdam casuistarum propositioni 18. Martii an. 1666. inusta, quæ propositio sic habet. *Omnes officiales, qui in Republicâ corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

(*d*) Bapt. Trovamala. v. *Jejunium.* n. 19.

CASUS IX.

Rolandus, agricola singulis diebus ad propriam, familiæque sustentationem laborare tenetur: cùmque improbus sit labor suus, omninò jejunare nequit. Sed contingit quandoque per quadragesimam, alios-ve dies jejunii festum, aut tempus adeò pluvium, ut laborare nequeat. Nùm his diebus ad jejunium tenetur?

Respons.

(*e*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 147. art. 4. sub med.

Eandem sibi difficultatem Sylvius proponit his verbis (*e*): *Difficultas est, utrùm Agricolæ & similes opera laboriosa facientes, debeant servare jejunium, eo die quo laboriosa opera intermittunt, veluti quando est festum.* Ad quam quæstionem ita respondet: *Sunt* (Doctores) *qui simpliciter eos excusant, eò quod labore diei præcedentis multùm fatigatis vix possibile videatur, unâ tantùm refectione corpus sustentare.* Hanc tamen opinionem omninò non approbat; *Sed respondeo*, inquit, *communiter eos non esse excusandos; quandoquidem eo die non laborent, præcedenti autem die sicut laboraverunt, ita corpus plenè refecerunt.* Optimè quidem adjungit Doctus hic Theologus, *communiter eos non esse excusandos*; nam, 1. fieri potest, ut præcedentis diei labor hominem adeò debilitârit, ut ex jejunio, quo in hoc casu se maceraret, ad laborem sequentis diei fieret inhabilis 2. id quoque considerandum est, homines hujusmodi infirmissimo vitam cibo sustentare, & ob eam rationem multos pro certo non teneri ad jejunium; etiam cùm non laborent; aut non multùm operosè laborant; eorum quippè vivendi ratio continuum fermè est jejunium. Igitur nihil certi generatim statui potest, sed advertit noster idem Theologus, *Prudentiæ . . . Confessarii esse relinquendum, an hic & nunc iste possit excusari ob laboris magnitudinem & complexionis qualitatem.* Hæc sunt potissimùm, quæ de propositâ difficultate dici possunt, quæque ad Rolandum transferre haud difficile est.

CASUS X.

Evander, cui incumbit uxorem & prolem sustentare, quadragesimæ tempore opus aggreditur, quod quidem servando jejunium perficere potest; quo tamen non servato multò majus ex eo operæ lucrum haberet: quia jejunio non debilitatus ex majori operâ majorem quoque mercedem referret, An ob eam rationem excusari potest à jejunio?

Respons.

Si aliunde homini huic suppetat copia sustentandæ familiæ suæ independenter à labore suo, aut factum ab eo lucrum, dùm jejunat, sufficiat propriæ suæ necessitati, nec non familiæ suæ; certum est quòd laborando ad jejunium teneatur, modò non tantus sit ejus labor, ut cùm jejunii maceratione compati possit, neque enim ex majoris lucri motivo, quo non indiget, legitimè ob obligatione jejunii excusatur. Ita sentit Angelicus Doctor (*f*): *De operariis distinguendum videtur: quia si jejunando possunt competenter victum pro suâ personâ habere & pro familiâ, cujus cura eis incumbit, sive quia aliàs divites sunt, sive quia de eo quod minori labore, qui secum jejunium compatiatur, lucrari sufficientia possunt, à jejunio non excusantur. Si autem aliàs non possunt*, pergit Angelicus Doctor, *tantùm laborare, quod victum sufficientem* (sibi & familiæ) *acquirant, nisi jejunium frangendo; possunt secundùm dispensationem Sacerdotis sui jejunium solvere, & laborare, ex quo patet, quod intentio majoris lucri non necessariè eos à peccato non excusat.*

(*f*) S. Th. in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæstiunc. 4. ad 3.

Idem jam antè sanctum Thomam, discipulum suum docuerat Alexander Halensis (*g*): *ille*, inquit, *qui non habet unde vivat, & sustentet familiam suam, nisi labore suo, & non conduceretur, nisi solveret jejunium suum, non tenetur.* Ex hoc itaque principio sumi debet regula pro Evandro.

(*g*) Alex. Halensis part. 4. q. 28. memb. 6. art. 2. §. 5.

Cæterùm advertendum est, hactenùs dicta sic esse intelligenda, si Evandro sit persuasum, se finitâ quadragesimâ, inventurum occasionem labore acquirendi necessaria sibi familiæque suæ; nam si præviderct, occasionem istam non sibi esse adfuturam, in hoc casu jejunium posset omittere, ut longiorem ferendo laborem, vitæ sibi necessaria pararet.

CASUS XI.

Germanicus quadragesimæ tempore domum ædificare volens, viginti conducit operarios, quibus singulis 30. asses diurnam mercedem dat ea conditione, ut jejunium non sint observaturi, quò majori labore susceptum breviori perficiant tempore. Núm homo ille reus est peccati quod admittere possent ii, qui jejunium observare tenentur?

Respons.

Si laborando jejunare queant illi operarii, & aliunde ob ætatem ad jejunium teneantur; certum est, Germanicum eorum peccati fieri participem, nisi justâ de causâ opus suum accelerare obligetur; ut docet S. Thomas his verbis, quæ allatis in superiori decisione subdit (a): *Nec verùm illi à peccato immunes sunt, qui operarios conducere nolunt, nisi tali pacto, ut jejunium solvant: nisi fortè sit causa necessaria, quæ festinationem operis, pro quo laboratur, exposcat.*

(a) S. Thom. quæstiunc. 4.

CASUS XII.

Fulgentius quandoque extra tempus comestionis potat ad se-ipsum refrigerandum. Núm ideò solvit is jejunium suum, aut saltem illud solveret, si multoties in die potaret?

Respons.

Licitus est ex D. Thoma (b) potus extra comestionem diebus jejunii, *quamvis enim aliquis potus aliquomodo nutriat*, inquit Angelicus Doctor; *tamen de se non ordinatur ad nutriendum; sed magis ad dispositionem bonam eorum, quæ nutriunt; ut scilicet per membra deducantur, & in stomacho non comburantur. Unde sumptio potûs, manducatio non dicitur: & ideò ille, qui potat extra horam unicæ comestionis non dicitur bis manducare: & propter hoc nec statutum Ecclesiæ frangit, nisi fraudem faciat; quia legem violat, qui in fraudem legis aliquid facit.* Et alibi (c). *Non autem intendit Ecclesia interdicere abstinentiam potûs, qui magis sumitur ad alterationem corporis, & digestionem ciborum assumptorum, quàm ad nutritionem; licèt aliquo modo nutriat; & ideò licet pluries jejunantibus bibere.* Itaque in casu proposito non dicendum à Fulgentio aliquoties extra horam comestionis bibente solvi jejunium.

(b) S. Th in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. quæstiunc. 1. ad 1.

(c) Idem. 2. 2. q. 147. art 6. ad 2.

Acutè tamen observat Angelicus Doctor, quod *si ... immoderatè potu utatur, potest peccare, & meritum jejunii perdere; sicut etiam, si immoderatè cibum in unâ comestione sumat.* Licèt ex sententia sancti Doctoris, absolutè loquendo, jejunium rigorosè & strictè sumptum in neutro casu frangeret. *Quamvis*, ait alibi sanctus Doctor (d), *per inordinationem circa illas circumstantias peccet & meritum jejunii amittat, vel in toto, vel in parte, non tamen Ecclesiæ statutum transgreditur, & ideò jejunium non solvit.* Quâ in re tamen Angelico Doctori non assentiuntur alii permulti Doctores, qui contendunt, quòd, si pro potu sumatur vinum, tunc non solùm admittitur intemperantiæ peccatum, sed & jejunii violatur præceptum, quòd vinum nutriat & corpus multùm sustentet: unde in hoc casu perimitur finis, quem sibi proposuit Ecclesia præcipiens jejunium, qui in eo positus est, ut corpus abstinentiâ maceretur ac debilitetur. Attamen facile est, ut videtur, Angelicum Doctorem in concordiam cum oppositis sibi Authoribus adducere; si dicatur, sanctum Doctorem, de iis tantùm loqui, qui extra tempus comestionis bibunt ob solam necessitatem, non verò de iis, qui absque necessitate bibunt; atque id ipsum significant ejus verba, in responsione ad Casum, *Candidus*, inferiùs allata. *Nisi fortè aliquis in fraudem ... assumat.*

(d) Idem in q. cit. art. 4. quæstiunc. 3. ad 2.

CASUS XIII.

Eutropius totius quadragesimæ jejunium observavit prandens horâ decimâ matutinâ, & septimâ vespertinâ levem tantùm faciens cœnulam. Ipsius Confessarios ipsi persuadere conatus est, ab eo infractum fuisse jejunii præceptum; quia prandii tempus duabus horis absque causâ legitimâ præverterat, quod haberi solet circa horam fermè meridianam, conformiter ad consuetudinem, quæ in Ecclesia nunc generatim obtinet. Hic verò istam affert excusationem, quòd unicâ tantùm in die comestione, ut jubet Ecclesia, se refecerit, & contendit, tempus comestionis ad naturam jejunii non pertinere, cùm certum sit, quòd ab Apostolicis temporibus ad præsens sæculum varia fuerit de horâ comestionis Ecclesiæ disciplina. Nunne ex istis rationibus excusatur à peccato?

Respons.

Eutropio non sufficiunt, quas affert rationes, ut in casu proposito à peccato sit immunis. Nam ut conformiter ad mentem Ecclesiæ servetur jejunii præceptum, non sufficit, ut una tantùm in die absque carne sumatur refectio, sed requiritur etiam, ut indictâ fiat horâ. Id ultro quidem fatemur, quòd, cùm sæpè sæpiùs imminutus fuerit fidelium Zelus, Ecclesia, pia mater eorum obsecuta est infirmitati; nec jam nunc, uti primis sæculis necesse est, ut ad refectionem sumendam expectetur noctis initium, nec etiam Vesperarum aut Nonæ tempus, uti fiebat eo, quo vivebat sanctus Thomas, sæculo; sed ad verum jejunium ad meridiem usque aut circiter procrastinanda est refectio.

Id quidem manifestè probatur ex multis eâ de re constitutionibus, quas diversis temporibus emisit Ecclesia. Unam suppeditat Theodulphus (e), qui loquens de quadragesimali jejunio, quod suis vigebat temporibus, hoc est, exeunte sæculo octavo, & ineunte nono, refectionem sumendo post Vesperarum tantùm horam, verbis expressis declarat, ab iis non satisfieri Ecclesiastico jejunii præcepto, qui hanc antevertebant horam, & Nonæ tempore, hoc est, tertiâ post meridiem horâ prandebant. *Solent plures*, inquit, *qui se jejunare putant, mox ut signum audiunt ad nonam manducare; qui nullatenùs jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quàm vespertinum celebratur officium.* Est & alia constitutio Concilii Rothomagensis sub Alexandro II. an. 1072. habiti, quo tempore invaluerat mitior usus, cui obstiterat Theodulphus, ac denique vim consuetudinis obtinuerat; quandoquidem tunc temporis prandii hora ad nonam, & ad initium Vespertinæ fuerat constituta; nam expressè declarat illud Concilium, ab iis violari jejunii legem, qui ante tempus illud manducabant: en verba Concilii (f): *Si autem est, ut nullus in quadragesimâ prandeat, antequam horâ Nonâ peractâ, Vespertina incipiat, non jejunat, qui ante manducat.*

(e) Theodul. Capit. ad Parochiæ suæ Sacerdotes. c. 39.

(f) Conc. Rotho. an. 1071. can. 21.

Ex his videre est, tempus ad refectionem sumendam ab Ecclesia determinatum, aut universali consuetudine constitutum non esse antevertendum, ut ad mentem Ecclesiæ servetur jejunium. Cùm igitur piâ in fideles indulgentiâ severiorem disciplinam eò adduxerit Ecclesia, ut pateretur, fideles ab horâ meridianâ posse manducare, procul dubio Eutropius peccavit, duabus horis propriâ authoritate tempus statutum antevertendo; ac de eo dici potest, quod Rothomagensis Concilii Patres de illo asserebant, qui statutum tunc tempus prævertebant: *Non enim jejunat, qui ante manducat.*

Confirmari potest hæc decisio Authoritate sancti Thomæ ita sentientis (g): *Ille jejunium solvit*, inquit, *qui Ecclesiæ determinationem non servat. Unde cum Ecclesia instituerit certum tempus comedendi jejunantibus, qui nimis notabiliter anticipat, jeju-*

(g) S. Thu. in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. quæstiunc. 3. in corp.

jejunium solvis. Non enim Ecclesia arctare intendit ad subtilem temporis inspectionem; nec oportet astrolabium accipere ad horam comestionis cognoscendam. Unde sufficit, si circa horam illam, quam Ecclesia instituit, jejunans sumat cibum, etiamsi aliquantulum propter aliquam necessitatem anticipet. Atqui idem sanctus (*a*), alibi asserit, tempus comestionis in die jejunii ad horam tertiam pomeridianam fuisse determinatum. Certum quidem est, Doctorem Angelicum ad confirmationem dicti sui allegare authoritatem Canonis, quem ipse Concilio Calcedonensi, Gratianus verò Concilio Caballonensi adscribit; sed quamvis constet, utrumque per errorem lapsum esse, & Canonem hunc, ut optimè advertit Pirhæus (*b*) eundem esse cum Canone Theodulphi Episcopi Aurelianensis, qui an. 797. vivebat, semper tamen manifestum est, ita sentire Angelicum Doctorem. Advertendum tamen, sæculo sequenti tempus illud ad horam meridianam fuisse redactum. Ut igitur solvebatur Lex jejunii sæculo, quo vivebat sanctus Thomas, cùm horæ tertiæ notabiliter tempus prævertebatur; ita pariter qui anteverterit duabus horis tempus meridianum, ut fecisse dicitur Eutropius, is profectò Ecclesiæ præceptum frangit.

(*a*) Idem 2. 2. q. 147. art. 7. in arg. *Sed contra.*

(*b*) Pirhæus in cap. *Solent* 50. de consecrat. dist. 1.

CASUS XIV.

CANDIDUS persæpè quadragesimæ tempore post aliquot à prandio horas mixtam haurit potionem ad alimentorum digestionem: Nonne frangit jejunium, cùm potio illa nutrit, qualis est v. gr. cocolata, aut aqua hordeana cum aliquantulo sacharo, aut potio alia hujusmodi?

RESPONS.

Certum est, Candidum ex sancto Thomâ jejunii legem solvere (*c*), si potio illa sit in gravi quantitate, aut eam, quamvis in minori quantitate sumat in fraudem jejunii, hoc est absque necessitate. Nam, licet hujusmodi potio aliquatenùs nutriat, à peccato excusari potest, si verè illâ indigeat ad faciliorem alimentorum prandii digestionem. *Electuaria etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum. Unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio; nisi fortè aliquis in fraudem electuaria in magnâ quantitate assumat per modum cibi.* Ita Angelicus Doctor.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 6. ad 2. Item in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. quæstiunc. 1. in corp.

Existimamus tamen, quando cocolatam, si tempore Angelici Doctoris in usu fuisset, eam à sancto doctore ab aliis electuariis specialiter fuisse distinctam; nam certum est, eam magis nutrire, quam caffetum aut Theum, aut aquam hordeaceam, aut salviæ. Quod propriâ nobis compertum est experientiâ, cùm sumpto horâ meridianâ cocolatæ vasculo, diem sine cibo, facilè transegimus. Quare si notabilis esset cocolatæ sumptio, in casu proposito Candidus ut nostra fert opinio, non esset excusandus, idque eò certiùs nobis videtur, quòd facilem reddere posset alimentorum coctionem aliorum liquorum ope, qui eundem producerent effectum, nec tamen ullatenus, aut parùm omnino alerent.

CASUS XV.

MANLIUS, vir pietate insignis, aliquando suis fungi nequit officiis, quod severiorem observet abstinentiam. Nonne in eo peccat?

RESPONS.

Asserit S. Thomas, virum talem peccare, ejusque rei multa profert exempla (*d*) ut patet ex his ejus verbis: *Si verò aliquis* inquit, *in tantùm virtutem naturæ debilitet per jejunia & vigilias & alia hujusmodi, quòd non sufficiat debita opera peragere; putà, Prædicator, prædicare, Doctor, docere, Cantor, cantare, & sic de aliis; procul dubio peccat: Sicut etiam peccaret vir, qui nimiâ abstinentiâ se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum:* Quod confirmat sanctus Doctor, ex his sancti Hieronymi verbis: *Rationalis hominis dignitatem amittit, qui jejunium caritati, vigilias sensûs integritati præfert.* Si igitur ex officio suo Manlius teneatur confessiones excipere, prædicare, aut aliquod aliud ministerium obire, quod cum immoderatâ ipsius abstinentiâ sociari nequeat; Certum est, quòd nedum mereatur, ut potiùs peccet, perperam, ut ait Hieronymus, jejunium debitæ proximo caritati anteponendo.

(*d*) S. Thom. in 4. cit. loco & q. 147. art. 1. ad 2.

CASUS XVI.

RODOLPHUS Cefaloniensis Episcopus ab aliquot annis tulit in quadam Synodo statutum, quo jejunium indixit, per triduum Rogationum servari. Monasterium S. Mauri, quod jurisdictionis Ordinarii sibi vindicat Immunitatem, quodque ponitur intra territorium Diœcesis præfati Episcopi, subjicitur ne ejusmodi statuto; adeò ut Religiosi non servantes triduum istud jejunii, perindè mortaliter peccent ac peccarent, si dies aliquos, qui fuissent ab eodem Episcopo solemnes instituti, Festos non agerent; aut attentarent aliquod interdictum, quod idem Prælatus dictasset adversùs urbem, in quâ situm foret eorum Cœnobium; perstringere?

RESPONS.

Siquidem Monasterium S. Mauri gaudeat immunitate jurisdictionis Cefaloniensis Episcopi, non obligantur Religiosi, qui, commorantur ibidem ad jejunium tridui Rogationum ex conscientiâ servandum; licèt jejunium istud statuto Synodi Diœcesani fuerit institutum ac præscriptum. Ratio est, quòd statuta non obtinere censeantur, nec eo fine lata considerentur, nisi quantùm ad eos, qui jurisdictioni Episcopi Diœcesani subjiciuntur, cui quidem Religiosi de prædicto Monasterio nullâ ratione subjacent.

Quæ comparatio instituitur de Interdicto, quod Episcopus adversùs aliquam urbem pronunciavisset, aut de diebus, quos tanquàm solemnes ac Festos celebrari, decrevisset, nihil juvare potest, ad evincendum contrarium illius, quod asserimus de jejunio triduano Rogationum. Jure namque communi tenentur omnes Religiosi etiam immunitatis privilegio donati, ad interdictum ejusmodi servandum, ad eosque dies agendos solemnes, qui tanquàm Festi ab Episcopo Diœcesano indicuntur: quippe hoc utrumque determinatum fuerit ab Ecclesiâ totâ in postremo Concilio generali congregatâ, in quo sic declaratur (*e*) *Censuræ & interdicta, nedùm à Sede Apostolicâ emanantia, sed etiam ab ordinariis promulgata, mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque serventur. Dies etiam Festi, quos in Diœcesi suâ servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus serventur*: At nusquam legitur in Jure, Religiosis immunitatis gratiâ potientibus eandem obligationem induci quantùm ad jejunia particularia, quæ statutis Episcoporum indicuntur; nisi, silente Jure, obligatio ejusmodi fuerit legitimè inducta consuetudine antiquâ & generali, quæ invaluerit in Provinciâ, aut in loco, in quo Monasterium poneretur. In eo etenim casu vim legis obtineret consuetudo, & obligationem induceret prædictis Religiosis jejuniorum, de quibus instituitur quæstio, servandorum. *Obligantur ... ex vi talis consuetudinis, etsi non ex vi legis Episcopalis*, ait Sylvius (*f*), post plurimos alios Autores, juxta (*g*) sententiam Synodi Cameracensis secundæ, quam allegat laudatus Theologus. Quæ tamen affirmamus de prædictorum Religiosorum immunitate, sic volumus intelligi, modò periculum absit omnis cujuscumque offensionis.

(*e*) Conc. Trid. Sess. 25. de regular. & monialibus, c. 12.

(*f*) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Rogationes*. 1. Respons. ad quæsit. 5. Et apud eum Azorius. p. 1. lib. 7. c. 19. q. 2. Suarez. Tom. 1 de legibus. c. fin. Hieronymus Rodericus. q. 78. Laurentius Porcel. v. *Festi dies.* & alii.

(*g*) 2. Synod. Cameracens. tit. 4. q. 4 c. 3.

CASUS XVII.

AUGUSTINUS sexaginta annos completos natus, nullum jam Ecclesiæ jejunium observat, quòd sibi dictum fuerit, elapsa illa ætate hominem, etiam firmâ valetudine ad jejunium non teneri. Contrarium tamen alii ipsi asseruerunt. Quærit, quæ sit ejus obligatio, rigorosè loquendo?

RESPONS.

Sanctus Thomas ætatem accuratè designavit, quâ instat præceptum jejunii; at eam, quâ cessat obligatio ejusdem determinare opportunum non duxit: quia re ipsa non ætatis, sed virium personæ habenda est ratio, ad dijudicandum, num ipsi jam non incumbat obligatio jejunii, ut docet Sanctus Antoninus (*h*) dicendo, non desumendam esse obligationem jejunii à senectute, sed à viribus & habitu corporis. Et quidem multi sunt septuagenarii senes viribus & valetudine firmiores, quàm qui quinquaginta nondum annos attigere. Unde concludendum est, nullum esse determinatum tempus, quo dici queat cessare jejunii obligationem, & consequenter sexaginta & plures etiam annos natum hominem jejunii Lege teneri, dùm absque notabili sanitatis suæ detrimento ipsius austeritatem per vires ferre potest. *Senes, si sint multùm debiles*, inquit Sanctus hic Archiepiscopus, *eo modo possunt excusari sicut dictum est de infirmis. Ratione autem senectutis tantùm non excusantur, si sint fortes ad sufferendum jejunium: nec est determinata ætas ab aliquo usque ad quos annos quis teneatur ad jejunium.*

(*h*) S. Antonin. 2. part. sum. theol. tit. 6. c. 2. §. 6.

Navarrus quoque hanc esse sententiam suam manifestè ostendit, dùm eam, etiam de se loquens, his verbis aperit (*i*): *Impotentia eximit ab hâc Lege pueros usque ad vigesimum primum annum*, inquit hic Canonista. *hæc etiam eximit senes sexagenarios secundùm communem; quamvis sanctus Thomas nihil de hoc dicat: & meritò quia, ut ibi ait Caietanus, alii aliis citiùs fiunt ad id impotentes: & ideo arbitrio prudentis, aut Superioris id relinquendum est. Equidem* (gratia Deo) *octuagesimum annum agens perinde possum jejunare ac cùm agerem sexagesimum, imò & quinquagesimum.* Idem de nobis, inquit PONTAS, affirmare possumus, qui octuagesimum septimum ætatis nostræ annum mense Januario an. 1725. attigimus.

(*i*) Navarr. Man. c. 22. n. 16.

Consulat ergo vires suas Augustinus, nec sibi aduletur. Nam quamvis probabile sit, ex sententiâ quorumdam Authorum (*k*), post completam sexaginta annorum ætatem non instare jejunii præceptum; aut ex aliis (*l*), post septuaginta annos; certum est tamen, neque Ecclesiam, neque Angelicum Doctorem à jejunio sexagenarios excusare, ac Sanctum Antoninum, Navarrum & alios bene multos iis tantùm favere, quorum infirmitas talis est, ut jejunii austeritatem ferre nequeant. Unde colligimus, quòd si Augustinus eâ sit valetudine, ut jejunium observare possit, ob solam ætatis suæ rationem non excusatur à jejunio, neque à peccato, si illud non observet.

(*k*) Joann. Azorius l. 7. Institut. moral.

(*l*) De Sainte Beuve, tom. 2. cas. 62.

CASUS XVIII.

NUNQUID ab omni peccato immunis est, parvæ, quæ nunc fit, cœnulæ usus, qui ex abusu inductus est, & nunquam ab Ecclesia fuit approbatus?

RESPONS.

Certum quidem est, usum cœnulæ, quæ diebus jejunii nunc fit, labente fidelium disciplinâ fuisse inductum neque ullâ Ecclesiæ de hac re lege compmbatum; nec etiam sancti Thomæ temporibus vigebat hic abusus: nam expressè docet, diebus jejunii unicam permitti refectionem. *Ecclesia maderatione statutum est*, inquit (a), *ut semel in die jejunantibus comedatur.* Et alibi. *Intendit autem Ecclesia .·.·. ut scilicet semel in die jejunans manducet. Et idrò si aliquorum sumptio, secundùm qua manducatio salet compleri, itreretur, jejunium solvitur.·.·.* Attamen cùm Ecclesia usum hunc toleraverit, eumque, saltem tacitè silentio suo probate censeatur, de peccato ii nequeunt damnari, qui serotinis horis levi se reficiunt cœnulâ.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 6 in corp. Et in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. quæstiunc. 1. in corp.

Vide Casum sequentem.

CASUS XIX.

Leonorius, Cœnulam faciens, pisciculos aliquot ftiaus diebus jejunii solet edere. Huic unus è suis familiaribus, vir religiosus, affirmavit, se non putare, id ipsi tutâ conscientiâ licitum esse. Contendit è contrà Leonorius in hoc se non peccare, quia leviter admodum cœnulam facit, cùmque in quantitate non delinquat, non existimat, ex hoc cibo, se alicujus peccati conscium fieri. Quâ de re quæritur, cui sit jus?

RESPONS.

Antequam solvatur proposite difficultas; juvat observare, cœnulam esse refectionem penitùs olim ignotam Ecclesiæ, quò lapsu disciplinæ tantum strictioris invecta est, uti jam advertimus in responsione ad superiorem difficultatem. Volgò existimatur, cœnulam banc originem suam ducere ex licentiâ quorumdam Religiosorum, qui statim ante completorium diebus jejunii, à suâ tantùm Regulâ indictis, aut ante spiritualia colloquia sua aquam bibebant: quod probari potest ex summario conventûs Abbatum Galliæ Aquisgreni, Imperatore Ludovico debonnario, ipsum an. 817. indicente, babiti (b): in eo quippe hæc bibendi facultas etiam ad jejunie Quadragesimæ prolata est, cùm nimirum ob laboris defatigationem, aut cantûs Officiique divini diuturnitatem bibere Religiosis esset necesse: En ipsius verba: *Ut si necessitas poposcerit ob operis laborem post refectionem vespertinam, etiam & in quadragesima pari moda, & quanda Officium mortuorum celebratur, priusquam lectio completorii legatur, bibant.* Ad hæc usque tempora in aquæ potu cœnula erat posita: at tandem mitiùs actum est, & parùm fructûs ac denique panis additum est.

(b) Conventus Aquisgran. Abbatu Franciæ cum monachis suis 6. Idus julias c. 12.

His ita præsuppositis dicendum, absque peccato non posse Leonorium ad cœnulam suam frixos adhibère pisciculus, quod faciendo manifestè abutitur licentiâ Ecclesiæ, quæ, cùm non aliter, quàm silentio suo, cœnulæ usum approbarit, à tali prorsùs licentiâ abhorret. Et non ita pridem etiam non unanimis erat consensus, an in cœnula licitus esset panis usus, ut videre est ex his sancti Antonini verbis (c): *Quia panis est principalis cibus ordinatus ad nutriendum, minùs congruum videtur, panem sumera: sumendo autem bucellam panis frangitur jejunium.* Contrarius tamen posteà usus invaluit; *nec sumere in jentacula seratina parùm panis, frangit jejunium*, inquit Cajetanus (d). En modus cœnulam faciendi: & procul dubio is licentiæ hominum eique immoderationi faveret, qui in bac refectione piscium usum approbaret.

(c) S. Anton. 2. part. sum. Theolog. tit. 6. c. 2. §. 9.

(d) Thom. de vi. card. cajet. in sum. v. *Jejunium.*

CASUS XX.

Gildaredus, Tabernarius, multos epud se mensâ accipit, qui cœnam ab eo paratam diebus jejunii exposcunt: quod exequitur, quamvis mortaliter sibi compertum sit, eos ad jejunium teneri, quod ad solam impietatem eos frangere pariter novit. Ob has potissimùm rationes existimat, se non peccare 1o. quia, si instructam opiparè cœnam ipsis deneget, aliam quærent tabernam, nec jam penès se erit, se suamque sustentare familiam, 2o. quia Vicini sui Tabernarii id ipsum facere nullatenùs cunctantur, nec sibi soli ait, constituta esse debet regula; quippe qui aliorum exemplo Cœnam hujusmodi recusare paratus sit. 3o. quia eidem mensæ multi assident, qui non lege jejunii tenentur; cùmque unam tantùm mensam instruat, à cœnâ eos prohibere nequit, qui ad jejunium sunt obstricti, quique aliundè sibi teponent, se jejunium observare non posse. Nùm ex his rationibus à peccato excusatur ille Tabernarius?

RESPONS.

Facilis est propositi casûs solutio, si illud sancti Raymundi supponatur principium (e), eos scilicet peccare, qui res vendunt, emptoribus ad peccandum, cùm sibi compertum est, aut legitimè præsumunt, ita affectos esse illos emptores. Atqui novit Gildaredus, ad cœnam necessarie non requiri ab hospitibus, nisi ut ea manducent contrà Ecclesiæ vetitum, cui obtemperare sub reatu mortalis tenentur, cùm nulla ipsis suppetit legitima dispensationis causa: novit pariter, uti supponitur, eos absque legitimâ causâ, & ob solam impietatem Ecclesiæ præceptum transgredi igitur cœnam bis diebus illis ministrare nequit, nisi eorum peccati fiat particeps, simulque conscius spiritualis damni, quod sibi legum Ecclesiæ infractione inferunt, juxta istam Nicolai I. regulam (f): *Facientem & consentientem par pœna constringit.*

(e) S. Raymund. in sum. l. 2. dit. de negot. secular. §. 6.

(f) Nicol. 1. in can. Notum. 10. 2. q. 1.

Non ergo allatia rationibus à peccato excusari potest Gildaredus, neque enim sustentationi suæ peccando is providere potest, neque perniciosum eorum, qui eandem secum artem exercent, sequi exemplum; cùm ex doctrinâ Apostoli certum sit, quod *Qui talia agunt digni sunt morte: & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus* (g). decisioni huic assentitur Author Theologiæ moralis Gretianopolitanæ (h).

(g) Rom. 1. 32.

(h) Fr. de Genet theol. moral. tom. 1. tract. 3. cap. 8. quæst. 7.

Vide ROGATIONES.

IGNORANTIA.

Ignorantiæ definitionem ac divisionem exponet prima decisio, simulque in eâ, uti in secunda explicabuntur præcipuæ hac de re regulæ. Quare ad eas decisiones Lectorum remittimus.

CASUS PRIMUS.

Ephidius ex lectione Authoris agnovit, se ex merâ ignorentiâ præterito tempore malas quasdam & damnandas commisisse actiones, quæque sunt peccata mortalia pro iis, qui eas nôrunt. An dici potest, ipsum peccasse eas committendo, ita ut eum apud Deum non excuset ipsius ignorantia? Atque ut ejus rei detur exemplum supponamus, quòd, cùm Ephidius semper ignoraverit, mollitiem esse peccatum mortale, in illud sæpè ab ætate quindecim annorum ad ætatem viginti inciderit; quo tempore elapso, cùm ex lectione Casuistæ rem noverit, peccatum illud deinceps non admisit. Nùm dici potest, ipsum in hoc casu toties mortaliter peccasse, quoties in mollitiem incidit?

RESPONS.

RESPONS.

Priosquàm quæstioni huic fiat satis, sciendum est, qoid sit & quotuplex ignorantia.

(a) S. Thom. 1.2. q. 76. art. 1. in corp.

1°. *Ignorantia*, inquit sanctus Thomas (a) *importat scientiæ privationem, dùm scilicet alicui deest scientia eorum, quæ aptus natus est scire*, hoc est, qoæ potest, aut debet scire v. g. qui nescit simoniam esse peccatum, in ignorantia versatur.

2°. Multiplex est distinguenda ignorantiæ species; prior est ignorantia juris, quâ quis ignorat legem, quæ rem aliquam vetat aut præcipit; v. g. qoando ignoratur præceptum, qoo jubetur inimicorum dilectio, aut qon furtum prohibetur. Altera est ignorantia facti, quâ qois ignorat, non quidem legem, sed actionem in particulari esse contra legem; ot quandu accipitur res aliena ab aliqoo, quam putat esse suam, & qoam non acciperet, si novisset esse alterius. Ad objectum pertinet duplex illa ignorantia.

3°. Ignorantia facti vel est antecedens, vel concomitans, vel subsequens actionem. Antecedens est, cùm est causa actionis. v. g. cùm venator, existimans occidere bestiam, huminem interficit, quem nullatenùs occidere intendebat. Concomitans est, quando non est quidem causa actionis, sed ipsi reperitur adjuncta (b), ot cùm venator ille pro fera inimicum suum, non de eo cogitans, interficit, quem tamen occidisset, si suom esse novisset inimicum. Ignorantia denique subsequens est, cùm à voluntate procedit, seu directè, qualis est ignorantia affectata; seu indirectè, qoalis est ignorantia, quam parit cupiditas, qoam quis reprimere negligit. Ita rem omnem exponit angelicus Doctor (c).

(b) Idem ibid. art. 1. & 3. in corp.

(c) Idem 1.2. q. 6. art. 8. in corp.

4°. Duplex est etiam alia ignorantiæ species quoad personam. Prior, qoæ vincibilis dicitur, hæc est, quæ potest & debet superari. Altera, quæ invincibilis nominatur, ea est, quæ nec mediatè, nec immediatè superari potest, aut quam vincere qois non tenetur. Consentit hæc definitio cum doctrinâ sancti Thomæ (d). Prior appellatur *crassa & supina*, quando colpabili ignorantiâ qois ea ignorat, quæ scire tenetor; *affectata verò & voluntaria*, cùm quis legem vult ignorare, ne, si sciret, ad eam implendam teneretur; atqoe de hac oltimâ ignorantiæ specie Job loquitur dicens in persona peccatorum qui id ipsum scire nolunt, quod absque crimine ignorare non possont (e) *Recede à nobis: & scientiam viarum tuarum nolumus.* Asserit etiam sanctus Thomas, (f) quod *talis ignorantia videtur augere voluntarium: ex intentione enim voluntatis ad peccandum provenit quod aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi.*

(d) S. Thom. 1.2. q. 76. art. 2. in corp

(e) Job. 21. 14.

(f) S. Thom. cit. q. 76. art. 1. in corp.

Præsuppositis illis principiis ad propositam difficoltatem respondemus, quòd, licèt propriè loquendo, ignorantia sit effectus labis originalis, quæ ob tenebras, quibus mentem offundit, impedit cognitionem veritatis; ignorantia, inquam, ipsa est peccatum, si sit eorum, quæ quis & scire tenetor & addiscere potest.

(g) S. Hieron. l. 1. dialog. contra Pelag.

Rem ita docet sanctus Hieronymus (g), qui in Pelagianos contrà sentientes scribens, eam solidè demonstrat; quæ veritas etiam in sacris scripturis tàm firmis est stabilita testimoniis, ut de eâ nullum esse queat dubium. 1a. probatio sumitur è Psalmo 24. (h), in quo deum orat Psaltes regius, ut *delicta*, inquit, *juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris.* 2.a docitur ex prima Epistola sancti Pauli ad Corinthios (i), in quâ affirmat Apostolus, quòd qui ea ignorat, quæ scire tenetur, is à Deo ignorabitor: *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Unde asserit, ob ignorantiam suam non excusari idolorum cultores; quòd solo naturali lumine & ex miris ejus operibus attentè inspectis haberi posset veritas & existentia Dei (k): *Invisibilia enim ipsius Dei à creaturâ mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur ∴ ita ut sint inexcusabiles.* Quare certus est eorum reatus: hinc à Deo punitionem his verbis petit David (l). *effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.* Hinc asserit etiam Idem Apostolus, quòd isti ignorantiæ suæ pœnas luent (m) *In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, qui pœnas ∴ dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis ejus*: cæcitas quippè cordis eorum iram dei in ipsos convertit, ut loquitor idem Apostolos (n): *Propter hoc quia venit ira dei in filios diffidentiæ.*

(h) Psal. 24. 7.

(i) 1. Cor. 14. 38.

(k) Rom. 1. 20.

(l) Psal. 78. 6.

(m) 2. Thess. 1. 8. & 9.

(n) Ephes. 5. 6.

Ex his itaque colligendum est, Ephidium, qui, licèt ignorans, egit contra legem Dei, quæ indictâ æternæ damnationis pœnâ factum ejus prohibet, *neque molles ∴ Regnum Dei possidebunt* (o), haud dubiè peccasse; quamvis minùs graviter, quàm si veritatem peccando cognovisset. Dicimus, *minùs graviter*: quia ignorantia, quamvis crassa, modò non sit affectata, minuit peccatum, quia minùs est voluntaria. *Talis ignorantia diminuit voluntarium, & per consequens peccatum*, inquit Angelicus Doctor (p), sufficienter tamen est voluntaria, ut actionem peccaminosam efficiat; quia vinci posset hæc ignorantia, adhibitâ curâ doctrinæ & veritatis requirendæ. *Sed & illa ignorantia*, inquit sanctus Augustinus (q), *quæ non est eorum, qui scire nolunt* (nam hæc est affectata & omninò voluntaria) *sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat. Sed propterea non credidit, quia non audivit omninò quod crederet, sed fortasse, ut minùs ardeat.*

(o) 1. Cor. 6. 10.

(p) S. Thom. 1. 2. q. 76. art 4. in corp.

(q) S. Aug. l. de grat. & lib. arbitr. c. 3. seu. n. 5.

Ex dictis hactenùs constat, adolescentem, de quo in casu proposito fit mentio, à mortali non posse excusari ob ignorantiam, in quâ fuit à decimo quinto ad vigesimum ætatis suæ annum, & contra toties mortalis conscium fuisse quoties mollitie se inquinavit; quia hac de re instrui neglexit; nec verisimile est, lumen vel naturale vel supernaturale ipsi non dictasse, actionem suam esse illicitam, ut docet sanctus Thomas his verbis (r): *Pollutio, quâ semen humanum solitariè effunditur ∴ si ∴ est voluntaria, peccatum mortale est: & est unum de peccatis contra naturam, & vocatur mollities.* Ita sentiunt Cajetanus, Toletus & Navarrus (s). Quare ob ignorantiam suam inter ætatem prædictam à peccato excusari nequit Ephidius.

(r) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 2. in corp. & ibi Cajetanus.

(s) Card. Tolet. instruct. sacerd. l. 5. c. 16. Navar. man. c. 16. n. 6.

Vide CONSCIENTIA. Cas. Primus.

CASUS II.

Nonne etiam dici potest, fieri non posse, ut Ephidius contrà jus naturale agit ex ignorantiâ invincibili, quæ ipsum à peccato excuset?

RESPONS.

Ad datam hujusce quæstionis solutionem; 1°. adhibenda est distinctio inter principia generalia juris naturalis, & conclusiones ex iis deducendas. 2°. fieri nequit, ut homo rationis compos prima juris naturalis principia invincibiliter ignoret: sed fieri potest, ut ejus conclusiones remotas invincibiliter ignoret.

Præsupposito hoc effato, ad quæstionem propositam respondemus, quòd si jus naturale in primis ejus principiis violaret Ephidius, à peccato excusari non posset, quòd ea invincibiliter ignorare non potuerit; atque ita intelligendus est sanctus Augustinus, qui hæc Apostoli (t) verba *Legem non habentes ipsi sibi lex sunt*, exponens, dicit (u): *Legem naturæ non sinitur ignorare.* Quippe quæ à Deo in mentibus hominum unà cum ratione insculpta fuerit quare ab eodem sancto Doctore *lex rationis* nuncupatur (x). Quia lumen est sufficiens, cujus ope bonum à malo in casu proposito possimus secernere, nisi dictamen ejus peccati tenebris offundamus; & quia, si jus illud naturale ignoramus, id uni nostræ culpæ debet adscribi, quòd ad ejus cognitionem omnem nostram animi attentionem atque curam non adhibuerimus.

(t) Rom. 2. 14.

(u) S. Aug. in Psal. 118. serm. 25. n. 4. & in Ps. 57. n. 1.

(x) Idem epist. 157. aliàs 89. n. 18.

ILLEGITIMUS.

CUm vocis istius, ILLEGITIMUS, latiùs pareat significatio, quàm istarum *Nothus*, aut *spurius* & vulgò conceptorum species varias eadem vox includat, hanc in hujus tituli capite usurpandam esse duximus.

Terminus ille generatim eos omnes designat, qui non ex legitimo thoro sunt procreati; quamvis secundùm proprium & naturalem sensum suum eum significet porissimùm, qui natus est *ex soluta & solutâ*, hoc est, ex Patre & Matre, *qui ipso coitûs tempore* erant liberi ad contrahendum simul matrimonium. De istis illegitimis Lex ita loquitur: *Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demonstrare non possunt: vel qui possunt quidem; sed eum habent quem habere non licet* (a): atque hujusmodi personæ adeò contemtui erant, ab ipsis etiam Mosaïcæ legis temporibus, ut ab aliorum societate usque ad decimam generationem arcerentur juxta hæc Deuteronomii verba (b): *Non ingredietur Manzer, hoc est, de scorto natus in Ecclesiam Domini usque ad decimam generationem*; hoc est, juxta expositionem Co nelii à Lapide, tanquam peregrini habebantur ob vitium natalium, & è politicâ judæorum societate excludebantur, nullo potientes jure eorum privilegiorum, nec matrimonii cum puellâ Israëliticâ. In Galliâ etiamnùm tanquam non nati habentur in iis, quæ pertinent ad hæreditates *ab intestato*: atque, ut nemini, nisi filiis suis legitimis, succedunt, sic ipsis nemo succedit, nisi filii eorum legitimi, quorum defectu bona ipsorum vel Regis, vel Domini altæ jurisdictionis intra fines ejus fisco addicuntur, cùm de iis testamento non statuerunt; quâ in re Romanam non sequimur jurisprudentiam, ex quâ illegitimi cognatis suis, hoc est, parentibus è materno genere succedebant (c), & qui etiam jure novo, quod constituerat Imperator Justinianus, hæredes erant ex parte sextâ in hæreditate Patris sui, cùm absque filiis legitimis mortem obibat (d): attamen si per subsequens patris matrisque matrimonium fiant legitimi, eâ quâ explicamus ratione in hoc titulo, eorum bona hæreditate capere possunt.

(a) L. Vulgò. 23 ff de statu hominum. l. 1. tit. 5.
(b) Deuteron. 23. 2.
(c) L. Hac parte. 2. ff unde cognat. l. 38. tit. 9. §. 4. Instit. de success. cognat.
(d) Novel. 18. c. 5.

Ex usu Galliæ pari cum cæteris jure de suis possunt statuere illegitimi: sed quamvis aliorum donationes possint accipere, iis ex legibus Romanis & Galliæ consuetudinibus præscripti sunt limites, quas sequi necesse est, juxta locum domicilii sui.

Natalium defectus in Ecclesiâ græca non est impedimentum ad suscipiendos ordines, & ad Beneficia possidenda, contrà quod statutum est in latinâ, in quâ illegitimi absque dispensatione legitimâ ad statum Clericalem non admittuntur. Vetustissimum, quod extet, hujusce disciplinæ monumentum reperitur in Concilio Meldensi an. 845. & constitutio ejus facta est Lex generalis, quæ in quarto Concilio Lateranensi an. 1215. habito sub Innocentio III. confirmata est.

CASUS PRIMUS.

HEBERTUS & Monica Clandestino juncti matrimonio, hoc est, absque publicis denuntiationibus, nec obtentâ dispensatione, filium procreârunt. Num filius iste est illegitimus?

RESPONS.

Constat, filium hunc inter illegitimos non esse censendum ex hoc solo defectu. Ratio est, quia Heberti & Monicæ validum est, licèt non promulgatum, matrimonium. Atqui filius quilibet ex vero natus matrimonio est legitimus juxta hæc legis verba (e): *Filium eum definimus, qui ex viro & uxore nascitur*. At foret illegitimus, si v. g. Hebertus & Monica nuptias in prohibito consanguinitatis aut affinitatis gradu, quamvis sibi incognito, contraxissent; quia in hoc caso culpabilis esset eorum ignorantia, & censeretur voluntaria in suâ causâ ob omissionem denuntiationum, quibus aptiùs, quàm aliâ quâcumque ratione detegi potest tale impedimentum dirimens. Id quidem probari potest ex Concilio Tridentino, quod easdem infligit pœnas iis, qui in hoc casu voluntariè & scienter futuri matrimonii denuntiationes nubendo omittunt (f): unde sequitur, nullum esse discrimen in his duobus casibus. *Si quis intrà gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *& spe dispensationis consequendæ careat .... quòd si ignoranter id fecerit; siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis.*

(e) L. Filium. 6. ff. de his qui sui, vel alieni juris sunt. l. 1. tit. 6.
(f) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 5.

CASUS II.

PLACIDUS Mariæ coràm Ecclesia nupsit, sed fictè, nulloque dato consensu matrimonio, id unum intendens, ut eam falleret, & sub specie matrimonii, puellâ abuteretur. Ab ipso Maria filium peperit, quo nato ipsam is dereliquit, & alteri nupsit. Numquid filius hic censendus est legitimus?

RESPONS.

Filius hic censendus est legitimus; quippe qui ex solâ bonâ matris fide talis in hoc casu sufficienter reputetur. Decisionem istam astruunt decretales multorum Pontificum, & præsertim Decretalis Innocentii III. ad duos Beneventanæ Ecclesiæ Canonicos scribentis (g), in quâ declarat hic summus Pontifex, filios esse legitimos, licèt mater sola fuerit in bonâ fide, matrimonium contrahendo cum homine jam nupto, sed quem solutum putabat. *In favorem prolis potiùs declinamus*, inquit hic Papa (h), *memoratum R. legitimum putantes*. Idem jam statuerat Alexander III. pro filiis è muliere natis, quæ vivente primo marito jam dudum absente alteri nupserat de licentia Episcopi. *Mandamus*, inquit hic summus Pontifex, *quatenùs si constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios quos sustulit de alia, ad cujus copulam authoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.* Addi potest & tertia ejusdem summi Pontificis Decretalis (i), quâ videtur, quòd, ut legitimi sint filii ex

(g) Innoc. III. in c. Ex tenore. 14 qui filii sint legitimi. l. 4. tit. 17.
(h) Alex. III. in c. Porro. 8 eod. tit.
(i) Idem in c. Cùm inter. fin. eod. tit.

ex invalido matrimonio procreati, sufficit, ut matrimonium illud publicè & coram Ecclesiâ fuerit contractum. *Cùm parentes earum, publicè & sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur.* Atqui Matrimonium Placidi & Mariæ publicè & juxta requisitas ab Ecclesia formulas contractum fuit. Igitur natus ex eo filius est legitimus, non obstante patris malâ fide (*a*).

(*a*) Colloq. Lucon. Tom. 9. Colloq. 6. q. 1.

CASUS III.

GUSTAVIUS & Susanna, bonâ fide & juxta formam ab Ecclesia præscriptam contracto Matrimonio, è quo filium susceperunt, posteà agnovere, se in quarto gradu esse affines, ac proinde irritum esse Matrimonium suum: quo cognito Judex Ecclesiæ divortii sententiam tulit. Nunquid illegitimus est eorum filius, præcipuè ob sententiam Judicis, qua irritum esse declaravit ipsorum Matrimonium.

RESPONS.

Susceptus ex invalido Gustavii & Susonæ Matrimonio filius procul dubio est legitimus: nam, uti jam ex multis decretalibus probavimus, ex solâ bonâ fide contrahentium legitimi fiunt eorum filii, ut expressè asserit Alexander III. in præcedenti decisione laudatus. *Cùm inter J. virum & T. mulierem divortii sententia canonicè sit prolata*, inquit hic Summus Pontifex (*b*), *filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, cùm parentes eorum publicè & sine contradictione Ecclesiæ contraxisse noscantur. Ideoque sancimus ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minùs habeantur legitimi.*

(*b*) Alex. III. in cit. cap. *Cùm inter.* fin. qui filii sint legitimi. Item in cit. cap. *Perlatum.*

Idem quoque definierat Innocentius III. (*c*) pro viduâ, quam nonnulli è suis parentibus à paterna volebant eo prætextu excludere hæreditate, quòd esset illegitima: utpote ex invalido procreata Matrimonio: eamque legitimam declarat ob fidem bonam, quâ Matrimonium illud fuerat contractum: *Mandamus itaque quatenùs, si est ita dictam viduam legitimam nuncietis.* Hæc sunt verba hujus Papæ, qui econtrà illegitimos declarat filios ex invalido Matrimonio natos; quòd contrahentibus tempore Matrimonii notum esset impedimentum illud invalidans (*d*).

(*c*) Innoc. III. in cap. *Per venit.* eod. tit.

(*d*) Idem in c. fin. §. 1. de clandest. desponsat. l. 4. tit. 3.

Idem docet sanctus Thomas (*e*): *Ignorantia*, inquit, *excusat illicitum coïtum à peccato, nisi sit affectata. Unde illi qui conveniunt bonâ fide in facie Ecclesiæ, quamvis sit impedimentum, dùm tamen ignorent, non peccant, nec filii sunt illegitimi.* En casus propositæ species.

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 41. q. 11. art. 3. ad 1.

Decisioni huic consentit supremarum Curiarum Jurisprudentia, ut constat ex multis Arrestis, quæ refert D. Brillon (*f*), & inter cætera ex Arresto 30. Aug. An. 1597. & ex alio 16. Januarii An. 1610. quod apud D. Le Prêtre legi potest. Unum quoque Pariensiensis Senatûs refert Sœfvius, 12. Januar. An. 1644. latum pro filio, quem ex altero viro falsò habito susceperat mulier, verum suum maritum jam obiisse existimans, qui redux eam repoposcit. At si impedimentum illud ipsis est cognitum, inquit, peccant, etsi eos ad Matrimonium Ecclesia, cui ignotum est eorum impedimentum, admittat, & ob malam contrahentium fidem filii eorum sunt illegitimi. Et idem dicendum, quando clandestinè contrahunt, quamvis impedimentum ignorent; quia in hoc casu ipsorum ignorantia censetur affectata, hoc est, quia censentur utique velle ignorare impedimentum, absque præviis contrahendo denuntiationibus, quæ ideò ab Ecclesia fuerunt constitutæ, ut futuri Matrimonii impedimenta dirimentia possent detegi. *Si autem sciat*, addit sanctus Thomas; *quamvis Ecclesia sustineat, quæ ignorat impedimentum, non excusantur à peccato, nec filii ab illegitimitate. Si autem nesciant & in oculto contrahant*, hoc est, absque præsentiâ Parochi & testium; quæ forma à Concilio Tridentino præscripta est: *Non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.*

(*f*) D. Brillon. Diction. Arrest. v. *Matrimonium.* n. 86.
Vide etiam. n. 128.
Le Prêtre cent. 2. cap. 1.
Sœfvius T. 1. cent. 1. c. 64. S. Thom. cit.

CASUS IV.

NICANOR, Joannæ maritus, mortuâ Joannâ, per cujus vitam è puellâ filium susceperat, eidem puellæ nupsit, quæ alterum ei filium conjux peperit. Teneturne is primò susceptum filium cum alterius præjudicio legitimum habere?

RESPONS.

Nicanor non solùm primò susceptum filium agnoscere tenetur, sed nequidem potest; nam filius per subsequens Matrimonium fit tantùm legitimus, quando filii parentes quoad Matrimonium tùm erant liberi, cùm illum susceperunt. Ita Alexander III. in decretali ad Exoniensem Episcopum his verbis (*g*): *Si autem vir, vivente uxore suâ aliam cognoverit, & ex eâ prolem susceperit; licèt post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominùs spurius erit filius & ab hæreditate repellendus.* In hoc consentit Jus Romanum (*h*) cum Jure Canonico.

(*g*) Alex. III. in cap. *Tanta.* 6. qui filii sint legitimi.

(*h*) §. *Aliquando.* fin. institut. de nuptiis. lib. tit. 10.

CASUS V.

GUILLEBALDUS, ad mortem decumbens, quam sibi per decem annos concubinam habuerat, duxit uxorem, & biduo post è vivis excessit. An ex tali Matrimonio legitimi facti sunt, quos ab ea susceperat filii?

RESPONS.

Juxta antiquam Galliæ Jurisprudentiam legitimi fiebant filii ex Matrimonio, quod, *etiam in extremis*, cum suâ concubinâ contrahebat concubinus; quia tale Matrimonium censebatur legitimè contractum, ut observat D. Ferterius in Parisiensem consuetudinem (*i*), proferens etiam Arrestum, quod citat D. Le Prêtre (*k*) latum in Parisiensi Senatu die Jovis 29. Martii An. 1599. à Proto-præside Harlæo, qui rem ita dijudicavit, & ab eodem Senatu idem judicatum est 4. Martii An. 1636.

(*i*) D. Ferterius. in consuetud. Paris. tit. 15. art. 1318. n. 46. & seq. Tom. 3. p. 586. Edit. An. 1685.

(*k*) Le Prêtre. cent. 2. art. 11.

(*l*) Art. 6.

Verùm Jurisprudentiam istam omninò immutavit Declaratio Ludovici XIII. (*l*) An. 1639. quæ in Senatu 19. Decembris sequentis confirmata est, in quâ Rex ita loquitur: „ Volumus,
„ ut eadem pœna obtineat in filios aut filias, qui
„ nati sunt ex mulieribus, quas patres habuere
„ concubinas, & quas ad extrema redacti sibi
„ sumunt Matrimonio uxores, uti etiam in filios
„ aut filios ab iis procreatos, qui nubunt, post-
„ quam capitali sententia damnati sunt, etiam ex
„ sententiis judicum nostrorum, latis ob vadi-
„ monium non obitum; nisi ante mortem suam
„ ad pristinum statum fuerint restituti juxta ratio-
„ nes Edictis nostris præscriptas „. Hinc sequitur, quòd quamvis tale Matrimonium sit validum quò ad Sacramentum, non eos tamen producit civiles effectus, qui ad alia consequuntur Matrimonia, qualis est legitimitas prolis ob contrariam Principis legem; atque adeò proles, quam è concubina sua Guillebaldus suscepit, non reputanda est legitima, & ob eam causam defuncti hæreditatem habere non possunt cum præjudicio legitimorum ejus hæredum.

Juvat hîc observare cum Ferterio 1. Regis declarationem non esse intelligendam, nisi de casu, in quo pater moritur ex morbo, qui ipsum oppresserat paulò post contractum Matrimonium, non verò de morte fortuitâ, quæ ipsi contingeret. Sic, quando vir benè valens, quamvis ætate provectâ concubinæ suæ nubit, & post aliquot dies ab inimico aut à latrone occiditur, proles, quam dimittit, licèt ante Matrimonium nata, profectò est legitima, & nuptiales pactiones jure repetere potest uxor sua. 2. Declarationem loqui tantùm de patribus, qui, cùm *sint in extremis*, concubinæ suæ nubunt, & eam proinde non obtinere quoad Matrimonium contractum ab homine, qui benè valens uxorem ducit concubinam suam, quæ in extremis versatur, & quæ pau-

lò

lò post moritur. 2. Matrimonia *in extremis* inita, non deterioris esse conditionis, quàm cætera omnia quoad effectus civiles, quando nullus inter contrahentes intercessit Pellicatus (*a*).

(*a*) D. Ferrerius laudat. n. 46. & seq.

CASUS VI.

PUBLIUS, suscepto è Maria concubina suâ filio, posteà Laurentiæ nupsit: sed paulò post Laurentiâ mortuâ Publius Mariæ nupsit, & nubendo filium, quem ei primò pepererat agnovit. Num ex illo Matrimonio legitimus sit ille filius?

RESPONS.

Filius iste est legitimus quamvis Publius pater eum tantùm post contractas cum Laurentia nuptias agnoverit, nec Mariæ, nisi post obitum prioris uxoris suæ, nupserit. Ita Hostiensis in Decretalem Alexandri III. qui scribens ad Exoniensem Episcopum (*b*), generatim & absque restrictione asserit, natos *ex fornicatione* fieri legitimos per subsequens Patris cum matre conjugium. *Tanta est vis matrimonii; ut qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi habeantur.* Ex quibus verbis concludit inclytus ille Cardinalis, quòd licèt intermedium matrimonium pater contraxerit, filius tamen fit legitimus, cùm mortuâ uxore suâ, filii matri nupsit. *Nota* 2, inquit, *quod jus istud non requirit, ut nullum matrimonium sit intermedium, scilicet ante nativitatem filiorum & contractum matrimonii cum illâ muliere. Et ex hoc infertur, quòd si habens filios ex concubina contrahat cum aliâ muliere, & eâ mortuâ, contrahat cum concubinâ, quod filii legitimantur: non obstante matrimonio intermedio.* In hoc assentitur Hostiensis Joanni Andrææ (*c*), qui asserit, in jure, quidquam huic sententiæ contrarium non reperiri. *Constat quòd jus positivum, quod jubet per parentum matrimonium legitimari prolem, non distinguit, an fuerit matrimonium intermedium, vel non: Sed hoc solùm requirit matrimonium inter parentes secutum .... ubi autem jus non distinguit, nec nobis distingui licet* (*d*)... *satis ergo sit .... quod matrimonium, tempore contractum quo fuit, inter parentes fieri potuit, nec nocet, quod tempore medio fieri non potuerit.* Inclytus hic Author ad confirmationem dicti sui viginti quatuor affert authoritates depromptas è jure canonico, Digestis & Codice, quas discutere longiùs esset, & ex quibus istam, quam eruit, juvat tantummodò referre complexionem. *Concludamus ergo, quod illud jus legitimandi, quod habebant parentes, antequam alter contraheret, impeditum pro tempore contractûs, reviviscat impedimento sublato; & sic satis sit in principio & in fine hoc licuisse ... nec nocet tempus medium ad hoc.*

(*b*) Hostiensis in c. *Tanta vis* 6. qui filii sint legit.

(*c*) Joan. Andreæ in reg. *Sine culpâ.* de reg. juris in 6. n. 2. & apud eum Goffredus.

(*d*) C. *Si dormieris.* 32. q. 2. c. *Solitæ.* de majorit. & obed.

CASUS VII.

BABOLENUS, jacens in mortis lecto declaravit, Palladium, qui alter filius suus legitimus habetur, quia stante matrimonio natus est, ex adulterio tamen natum fuisse; & Julitta uxor ejus confessa est, id verum sibi videri, maritum suum non esse patrem ejus, sed se eum suscepisse è quodam duce cohortis, tùm cùm vir suus menstruum iter fecisset. An tenetur Palladius in his circumstantiis se habere illegitimum, atque ita ab dividenda Baboleni & Julittæ hæreditate cum fratre suo natu majore sese abstinere?

RESPONS.

Celebre est juris axioma, quo dicitur (*e*): *Pater ... is est, quem nuptiæ demonstrant.* Unde sequitur, non admittendam esse neque tanquam veram audiendam mariti declarationem, qui vulgò cum muliere suâ commoratur, quâ declarat, filium, quem perperit *constante matrimonio*, non esse suum (*f*): *Filium eum definimus, qui ex viro & uxore ejus nascitur*, ait Ulpianus, *sed fingamus abfuisse maritum ... non tamen ferendum Julianus ait, eum qui cum uxore suâ assiduè moratus, nolit filium agnoscere quasi non suum.*

(*e*) L. *Quia semper.* 5. ff. de in jus vocando. l. 2. tit. 4.

(*f*) Ulpian. in L. *Filium.* 6. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt. l. 1. tit. 6.

Neque etiam fides est adhibenda matri, quæ in filii injuriam propriam fatetur turpitudinem, ut fert alia Lex Digestorum (*g*). Non sufficit igitur, ut Babolenus & Julitta talem faciant declarationem, quæ omnino inutilis futura est, nisi ejus certas afferant probationes, uti constat ex aliâ lege, quam ad marginem indicamus (*h*).

(*g*) Scævola in L. *Imperatores.* 29. ff. de probationibus & præsumpt. l. 22. tit. 3.

(*h*) L. *Non nudis.* 14. cod. de probationibus. l. 4 tit. 19. & ibi Baldus & Accursius.

Antiquam illam jurisprudentiam secutus est in suis judiciis Senatus Parisiensis, ut patet ex Arresto 5. Julii an. 1655. quod refert Du Fresne in suo fori diario, quo filius declaratus est legitimus, non obstante declaratione viri de suâ impotentiâ, quam & ipsa mulier confirmavit. Idem Author aliud etiam profert Arrestum, ab eodem Senatu 26. jan. an. 1664. latum; quo curia declarat, filium habendum esse legitimum, quando vir cum muliere sua rem habere potuit (*i*); sed aliter dicendum foret, si, ut notat Lex quam modò laudavimus (*k*), invictè probaret maritus, filium esse adulterinum; ut si per multos annos absens continuè, mulierem suam aut gravidam, aut puerperam inveniret; cùm talis absentia factum contrarium probaret (*l*).

(*i*) Du Fresne tom 2.

(*k*) Cit. L. *Filium.*

(*l*) D. Ferrerius in consuetud. Paris. tom. 3. tit. 15. art. 318. n. 71.

Vide Restitutio, Cas. 152. & Cas. SAVERIANUS posteà.

CASUS VIII.

FLAVIUS & Visigarda, quibus notum erat, se in tertio gradu collateralis lineæ esse parentes, cùm ex Flavii concubitu Visigarda fuisset gravida, simul matrimonio juncti sunt vi Papalis dispensationis, quæ ante natum puerum obtenta & executioni mandata fuerat; & cùm celebratum est matrimonium declaravit Fulvius, puerulum, cui Philberti nomen impositum est, esse suum. An filius iste censeri debet legitimus ob matrimonium istud atque declarationem?

RESPONS.

Doctus jurisperitus (*m*) existimat, talem filium legitimum non esse censendum; quia necesse est, inquit, ad legitimitatem ejus, ut parentes ad matrimonium contrahendum tempore conceptûs habiles fuerint. Ita quoque sentiunt duo periti jurisconsulti Cynus & Paulus Castrensis (*n*): nam contendunt, conceptum *ex matrimonio nullo* puerum non fieri legitimum, quamvis ortum ejus antecesserit dispensatio, quæ matrimonium parentum suorum in integrum restituit.

(*m*) Salicetus in L. *Filium.* cod. de suis & legit. hæredibus.

(*n*) Cynus & Paulus Castrens. in L. *Filium.* cit.

Nititur hæc decisio 1. Lege Digestorum (*o*), in qua Jurisconsultus Paulus vult, ut ad judicandum de statu pueri, conceptûs ejus temporis ratio habeatur, & si tempore conceptûs parentes ejus ad matrimonium contrahendum erant inhabiles, illegitimus semper remaneat, quâ de re juvat observare, Authorem Glossæ (*p*), perperàm ex hac lege probare, temporis conceptus rationem tantùm esse habendam, cùm de pueri utilitate agitur; cùm in casu legis hujus de ipsius incommodo manifestè agatur.

(*o*) L. *Paulus.* 11. ff. de statu hominum. lib. 1. tit. 5.

(*p*) Glossa in c. *Cùm inter.* 2. qui filii sint L. v. *Concepti.*

Confirmatur etiam hæc sententia ex duabus aliis legibus (*q*), quarum prior, ex græco prototypo, eos tantùm admittit pueros legitimos, qui tùm concepti sunt, cùm pater & mater ad matrimonium contrahendum erant habiles, ut observat Author Glossæ minoris. Altera Lex est etiam magis aperta: nam de statu filii fert tantùm judicium relatè ad ejus conceptum, non verò nativitatem: *ex liberâ conceptus & servo, velut spurius habetur.* Quod Glossa (*r*) confirmat & lege Digestorum (*s*), quæ affirmat, filium ejus qui fuit Senator, non esse habendum, uti Senatoris filium, si conceptus fuerit, postquam pater ejus Senatu motus est. *Eum qui postquam pater ejus de Senatu motus est, concipitur & nascitur; Proculus & Pegasus opinantur non esse quasi Senatoris filium, quorum sententia vera est; nec enim propriè Senatoris filius dicitur is, cujus pater Senatu motus est, antequàm iste nasceretur* (*& conciperetur*, addit Glossa) (*t*); & ob contrariam rationem is, qui conceptus est,

(*q*) L. *Ex si contrâ.* 6. cod. de nuptiis l. 3. tit. 4. & Leg. *Ex liberâ.* 6. cod. de suis & legit. hæredibus. l. 6. tit. 55.

(*r*) Glossa v. *Defuncti postquam.*

(*s*) L. *Emancipatum.* 7. ff. de Senatoribus. l. 1. tit. 9.

(*t*) Glossa in c. L. v. *Antequam.*

tùm cùm pater ejus Senatoriam obtinebat dignitatem, haberi debet uti filius Senatoris, quamvis post motionem patris tantùm natus sit. *Si quis conceptus quidem sit, antequàm pater ejus Senatu moveatur,* subjungit eadem Lex (*a*), *natus autem non patris amissam dignitatem; magis est, ut quasi Senatoris filius intelligatur. Tempus enim conceptionis spectandum plerisque placuit.* Uno verbo leges permultæ ad conceptionem pueri tantùm attenderunt, ubi de ipsius statu constituere. Quod verum est tàm de legibus antiquis, quàm de novis; ab Imperatore Justiniano promulgatis (*b*). Qun circa generatim dici potest, ad conceptionis tempus potissimùm spectasse leges, eosque omnes habuisse illegitimos, quorum vitiosa erat conceptio: unde Baldus (*c*) *infectio*, inquit, *parentum inficit filium, post conceptum.*

(*a*) L. Cit. §. 10.

(*b*) §. *Illud autem.* 9. instit. quibus modis jus patriæ potestatis solvitur. l. 3. tit. 12.

(*c*) Baldus in argum. L. *Imperialis.* 24. cod. de nupt. l. 5. tit. 4.

Apertè sententiæ huic favet Joannes Andræas (*d*): nam hujusmodi filii legitimitatem vi subsequentis matrimonii tantùm admittit sub istâ conditione, *dummodò coïtûs tempore parentes conjuges esse potuerunt*: eique assentiuntur Bartholus (*e*) & Panormitanus; utroque contendente, omnes filios, qui procedunt *ex coïtu, à jure reprobato*, esse illegitimos, scilicet *spurios*, hoc est. ex eorum numero, quos jus, seu Canonicum, seu Civile declarat, nunquam fieri posse legitimos & per subsequens parentum suorum matrimonium, etiam vi Ecclesiasticæ dispensationis contractum. *Licèt enim postmodum contrahat matrimonium per dispensationem Ecclesiæ*, ait Panormitanus (*f*), *non tamen filii antea geniti legitimantur: quia tunc non poterat esse matrimonium, non obstante impedimento affinitatis vel consanguinitatis.*

(*d*) J. Andr. n. reg. *Sine culpa.* 23. de reg. juris in 6. n. 7.

(*e*) Barthol. in L. *Si generfin.* ff. de his, quæ ut indignis auferuntur. l. 34. tit. 9.

(*f*) Panorm. in c. *Tanta.* 6. qui filii sint legit. n. 14.

Confirmari potest hæc decisio exemplo filii adulterini, quem vir matrimonio ligatus è puellâ susciperet. Nam, licèt puellæ huic, mortuâ uxore, nuberet; ex matrimonio eorum filius non fieret legitimus; quia conceptus aut natus esset eo tempore, cùm ad matrimonium illi secum invicem contrahendum essent inhabiles, ut ait Alexander III. his verbis (*g*): *Si autem vir vivente uxore suâ, aliam cognoverit, & ex eâ prolem susceperit; licèt post mortem uxoris eamdem duxerit; nihilominùs spurius erit filius & ab hæreditate repellendus.* Quibus verbis non pueri nativitas sed conceptus ejus ex commisso scelere proveniens designatur. Unde sequitur, quod sufficit, parentes in gradu prohibito conceptionis tempore esse ad matrimonium inhabiles, ut filius verè possit esse *spurius*, hoc est, incapax, ut per subsequens patris ac matris connubium fiat legitimus, etiam contractum cum dispensatione necessariâ. Quo circa de filio illo ex incestu nato idem dicendum est atque de adulterino, ita ut quemadmodum conceptus ex adulterio in quocumque casu nunquam fieri potest legitimus; sic natus ex incestu meliorem non habet conditionem.

(*g*) Alex. III. in cit. c. *Tanta.*

Notum quidem nobis est, quorumdam casuistarum, uti Sanchez & aliorum, quos laudat, contrariam esse sententiam: at opinio nostra; ut ritè observat Author colloquiorum Andegavensium (*h*), tutior est, & addere possumus, eam magis esse consentaneam legibus Romanis atque menti juris canonici, quod profectò filiis ex copulâ illegitimâ & ab Ecclesiâ omnibus sæculis tam strictè fidelibus prohibitâ notis favere non intendit.

(*h*) Colloq. Andeg. mensis Maii 1710. q. 3. p. 85.

Inclytus Covarruvias (*i*), qui cum postremis istis casuistis per quatuor primas operum suorum editiones senserat, fatetur, adeò solidas sibi visas fuisse Francisci Sarmientis Hispani Doctoris, quem etiam laudat, & à se dissentientis rationes, ut dubitet, nùm justâ de causâ docuerit, non necesse esse, ut temporis conceptûs ratio haberetur, & lectorem moneat, ne pari secum audaciâ quæstionem hanc definiat: *cujus*, inquit (Francisci Sarmientis) *rationibus, ingenuè fateor me dubium esse, ... atque ideò lectorem admoneo, ut in judicando & consulendo, cautè & cum judicio quæstionem istam definire velit.*

(*i*) Covarruv. de matrim. part. 2. c. 8. §. 2. n. 2.

Decisionem tandem hanc absolvemus, objectionis, quæ fieri potest, solutionem afferendo matrimonium, inquiet aliquis, cum legitimâ dispensatione contractum vim habet retro activam quòad conceptionem & nativitatem infantis, qui consequenter juris fictione ex matrimonio legitimo conceptus & natus esse censetur. Ad quam objectionem respondemus 1. vim talem retro activam nunquam locum habere, ubi ei jus contradicit, ut aiunt Joannes Andræas (*k*) & Author Glossæ, quos ad marginem indicamus (*l*): atqui ei jus apertè contradicit in casu de quo agitur, uti probavimus. Talis ergo juris fictio locum habere nequit in casu proposito; *nec enim trahi debet ad tempus quo sequi possit juris repugnantia*, inquit hic Canonista, qui dictum suum probat ex tribus aut quatuor legibus Digestorum & Codicis (*m*), quas referre longiùs simul & inutile foret. Ratio est; quia fictio juris, quâ matrimonio duorum parentum quòad vitiosum infantis conceptum tribuitur vis retro-activa admitti nequit in proposito casu, quia æquum non est; eam habere locum cum alterius detrimento ... *Licèt ergo quò ad parentes contrahentes & ipsum filium procedere possit; non tamen quò ad præjudicium primogeniti legitimi habentis efficax jus ad rem. Plus videtur*, subjungit, *quod fictio locum non habeat cum alterius præjudicio.* Atqui fictio juris admitti nequit pro Philberto, nisi præsupponendò detrimentum, quod inde paterentur filii legitimi cæteri-ve hæredes Flavii & Visigardæ; igitur pro eo obtinere nequit.

(*k*) J. Andr. in cit reg. *Sine culpâ*, 23. de reg. juris in 6. n. 14. ver. ad 3. *Argumentum.*

(*l*) Glossa. in L. *Talis.* 30. ff. de legatis. 1. l. 30. tit. 1.

(*m*) L. *Si is qui* 25. ff. de usurpat. & usucapionibus. l. 41 tit. 3. L. *Donationes.* 15. cod. de donat. inter. virum & uxorem. l. 5. tit. 16. & L. *Si pater.* 2. cod. de inofficiosis donationibus l. 3. tit. 29.

Juvat observare quoad præsentem difficultatem, quòd si Flavius & Visigarda matrimonium contraxissent, ignorantes etiam, se esse consanguineos aut affines; & postcà matrimonium eorum tale agnitum esset, natus ante matrimonii in integrum restitutionem filius, non fieret legitimus ex novo matrimonio contracto vi dispensationis obtentæ, cujus nullus esse potest alius effectus, quàm matrimonii in integrum restitutio.

CASUS IX.

Allucius, ortu Gratianopolitanus, filius illegitimus Germanæ, quæ à mense in eâdem urbe obiit, in omnium matris bonorum possessionem statim venit; quâ obtentâ hujus mulieris hæredes Allucio litem intulere, contendentes, defunctæ hæreditatem jure esse suam. Nunquid illæsâ conscientiâ litem hanc prosequi valent?

Respons.

Illegitimi omnes, generatim loquendo, in Galliâ censentur nullos habere parentes; neque etiam Patri aut matri fermè in omnibus Regni Provinciis succedunt: Dicimus *fermè*; quia in quibusdam, uti in Delphinatu; matribus suis succedunt, ut iis matres; quoties tamen sunt ex fornicatione tantùm nati; adulterinis namque aut incestuosis denegatur illud privilegium; ut videre est apud Bassetum (*n*) in sua Arrestorum collectione.

(*n*) Basset. tom. 1. l. 5. tit. 13. c. 3.

His ita præsuppositis, ad propositam difficultatem dicendum, Germanæ hæredes sine causâ Allucio litem intulisse, eamque prosequi non posse, si is sit simplex illegitimus, hoc est, si parentes ejus tempore conceptionis & nativitatis fuerint liberi ad contrahendum; sed si adulterinus sit aut incestuosus, hoc est, si pater aut mater ejus, aut ambo tùm cum aliquo matrimonio juncti essent, aut essent consanguinei vel affines in casu prohibito; his hæredibus plenum esse jus ad Germanæ hæreditatem, è quâ Allucii exclusionem possunt requirere, qui in hac suppositione de eâ quidquam sperare nequit.

CASUS X.

Ruffinianus, civis Alenconii, 500. libras Didaco illegitimo, & non ita pridem in hac urbe

mortuo

mortuo debebat. Quâ de re quæritur, utrùm Ruffinianus summam hanc in eleemosynas aut alia pia opera ad ejus restitutionem impendere; aut eam Domino loci, ejus solutionem requirenti, cui Rex Dominium suum oppigneravit, solvere nequeat?

RESPONSA.

Bona mobilia in casu illegitimitatis, uti in casu exheredentiæ pertinent ad Regem, nisi ex contractu suo pigneratitio ea Rex expresse cesserit. Ita ferunt duo Arresta; alterum 27. Aprilis an. 1624; quod refert Basnagius (a), alterum verò 8. Junii an. 1646. Unde sequitur, cùm inter mobilia censeantur 500. libræ, quas Didaco Ruffinianus debebat, hanc summam Regi esse solvendam, ad quem solo supremi Dominii titulo pertinet; si ex contractu pigneratitio non dicatur, mobilia illegitimorum fore Domini oppignerantis, qui aliundè illegitimis succedit in immobilibus intra Dominii sui fines positis & sibi clientelaribus.

(a) Basnag. in consuetud. norm. art. 147.

Quod cum ita sit, absque manifestâ injustitiâ 500. libras à se Didaco debitas in eleemosynas aliave pia opera impendere nequit Ruffinianus; cùm de re proximi absque consensu ejus statui nequeat. Igitur summam istam vel Regi si non cesserit, vel Domino loci, si Rex jure suo cesserit, solvere tenetur.

CASUS XI.

ILDEFONSUS, Parochiæ sancti Pontii Dominus, abusus Mariâ, puellâ nobili, ex eâ Julianum filium suscepit, quem secretò ea peperit; eumque cum viginti leucas inde distantem, nutriendum dedisset, deinde puellæ huic juxta præscriptas ab Ecclesia formulas nupsit, atque ex matrimonio suo alterum filium nomine, Joannem, tulit Julianus vigesimum ætatis annum nactus, cognitus ea rumore publico suis parentibus ad Parochiam sancti Pontii venit, Ildefonsum ac Mariam rogaturus, ut se filium suum agnoscerent. Cùm autem conjux uterque valenter contendisset, ipsum esse impostorem, cum ipsis Julianus vadimonium ac judicium subscripsit, ob quasdam probationes quas ipsi quidam Ildefonso infensos suppeditavit.

Cùm res ita se habeat, quæritur, utrùm Ildefonsus & Maria sub reatu mortalis peccati Julianum filium suum agnoscere teneantur; an verò illatæ sibi litis sententiam expectare nequeant?

Ob eam verò potissimum rationem sibi persuasum est, se non teneri ad eum filium agnoscendum, quòd, cùm eum ante matrimonium suum *ex coitu fornicario* susceperint, ipsum filium agnoscere non possint absque maximo Joannis filii sui legitimi & futuri hæredis Dominii sancti Pontii detrimento.

RESPONSA.

Ut difficultati huic fiat satis, certa juris est regula præsupponenda, nimirum videlicet prolem ex soluto & solutâ natam, per subsequens Patris ac matris connubium fieri legitimam. Id apertè definit non solùm jus civile (b) sed etiam canonicum, in quo extat decretalis Alexandri III. (c), qui de simili quæstione interrogatus pro puellâ, natâ ante contractum à parentibus suis matrimonium, quam ideò illegitimam declarari judicio contendebat patruus ejus, ut eam à paterna qui filii sint legit. hæreditate amoveret, respondet, eam per subsequens matrimonium uti legitimam esse habendam. *Mandamus*, inquit hic summus Pontifex, *quatenùs si eit ita, eam legitimam judicetis: prædicto R.* (Patruo ejus) *inhibentes, ne dicta mulieri hac occasione super hæreditate paterna molestiam inferat vel gravamen.* Expressè quoque eandem difficultatem solvit hic Papa ad Exoniensem Episcopum scribens his verbis (d). *Tanta est vis matrimonii, ut qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur.*

(b) Cit. §. *Aliquando* fin. instit. de nuptiis.

(c) Alex. III. in c. Con. *quæstus est*. 1. qui filii sint legit.

(d) Idem in. c. Tanta, 6. eod.

Præsuppositis istis ad difficultatem propositam respondemus, quòd si Ildefonsus & Maria certò sciant, eum, qui postulat, ut eorum agnoscatur esse filius, à se reipsâ antè matrimonium suum fuisse genitum, sub mortalis reatu ipsum agnoscere tenentur, non expectato etiam illatæ sibi litis eventu.

Neque ullius est momenti ratio, quam allegant, istum videlicet à se agnosci non posse, nisi Joannem jure primogenitorum & hæreditatis privando: nam jura illà non ad Joannem, sed ad Julianum solùm, quasi natu majorem pertinent (e).

Non abs re erit advertere, hactenùs dicta non vigere in Anglia, neque in Scotia, ubi filii ante matrimonium nati non agnoscuntur legitimi, etiam post contractum matrimonium; ita ut primus, qui post nuptias nascitur, aliorum semper natu maximus & solus legitimus censeatur. Hæc in his regnis lex obtinet. Ex hac quoque regula, si advena jus civitatis in his locis obtineat, filius natus post obtentas naturalitatis litteras cæteris antè natis præfertur in hæreditate paternâ, exemplo Persarum, qui Regis filium ab obtento imperio natum iis anteponunt, quorum præcesserat nativitas.

(e) De sainte Beuve tom. 1. cas. 178. Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 6. q. 2.

CASUS XII.

MANILIA, in gravem infamis cum Titio commercii suspicionem actu veniens, Antonio nubit, & post menses septem filium parit, an præsumi debet filium hunc esse legitimum?

RESPONSIO.

Filius iste legitimus est habendus, cùm enim *in matrimonio* natus sit, præsumendum quoque, eum *de matrimonio* natum esse. Ratio est, quia mulier septimo mense parere potest, uti definierunt leges Romanæ: *De eo autem, qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hypocrates scripsit, & divus Pius Pontificibus rescripsit, justo tempore videri natum:* inquit una ex his legibus (f). *Septimo mense nasci perfectum, partum jam receptum ac, propter auctoritatem doctissimi viri Hypocratis Et ideò credendum est eum qui ex justis nuptiis septimo mense natus est, justum filium esse*, ait etiam lex alia (g): Unde conjici debet, Maniliæ filium verè esse Antonii & ipsius Maniliæ filium. Si tamen compertum haberet, Maniliæ filium hunc libidinis suæ fructum esse, certum est, quòd in foro conscientiæ nullum ei jus competeret ad bona Antonii, neque etiam ad Maniliæ dotalia, ipsique cum Antonio viro suo communia bona.

(f) Leg. Intestato 3. §. fin. ff. de suis & legitimis hæredibus. l. 38. tit. 17.

(g) Leg. Septimo 12. ff. de statu hominum. l. 1. tit. 5.

CASUS XIII.

CUM SEVERIANUS, vir nobilis Parisiensis uxorem derelinquere coactus; ut Ducis copiarum titulo arma in Germaniæ exercitu Gallo gereret, ibi per biennium remansisset, in Galliam non rediens; Henrica, quæ ex eo nondum prolem susceperat, corrupta est ab Alexio, sancti Piathi Barone, viro ligato, cujus coïtu filium peperit, octodecim mensibus post discessum mariti sui.

Filius iste Gerardi nomine dictus est, & ex scripto, quo ipsum baptismo fuisse initiatum constat, legitur, ipsum esse filium Alexii Baronis sancti Piathi & Henricæ uxoris Severiani. Quarto à partu Henricæ mense, Severianus, Augustâ Vendelicorum, ubi stationarius commorabatur, Lutetiam profectus, Argentorati nullâ re derelictâ, post quatuor ægritudinis dies obit. Quâ de re quæritur, 1°. utrùm Gerardus natus *in matrimonio*, licèt *non de matrimonio* haberi debeat, uti legitimus? 2°. an tutâ conscientiâ Severiani matris suæ viri nomen scutumque gentilitium sibi sumere nequeat? 3°. an etiam Henricæ obeuntis hæreditatem adire non possit?

RESPONS.

Constaos hæc est regula, in dubio videlicet hoc juris effatum *Pater... is est. quem nuptiæ demonstrant* (a), hoc est, *præsumptione juris*, ut loquitur Glossa (b). atque ut ait Accursius (c) locum habe ce pro filio adulterino: quia semper præsumi debet de ortu legitimo, cùm non suppetunt sufficientia in contrarium argumenta, ex hac juris regulâ, *semper in dubiis quæ benigniora, præferenda sunt* (d). Quo circa hujusmodi filius matri turpitudinem suam manifestanti, fidem adhibere in conscientiâ non tenetur, ut alibi probamus, cùm nullâ sit fide digna mulier, quæ tana fatetur, ut ait Glossa in Decretalem Innocentii III. (e), & docent Panormitanus (f), Sylvester (g), Angelus de Clavasio (h), Ugolinus (i), Aloytius Riccius (k), Didacus Covarruvias (l), Sancus Benedictinus Anglus, Suarez & alii, quos sequitur Bonacina (m). quâ in re consentiunt illi Authores cum jurisprudentiâ, in Galliæ Parlamentis constitutâ, ut videre est apud D. de la Guessiere (n), qui refert Arrestum unum inter alia multa 20. Martii an. 1660. latum e quo Parisiensis Senatus filii legitimitatem non obstante matris ipsius contraria declaratione constituit.

(a) L. *Quia semper*. §. ff. de in jus vocando. l. 2. tit. 4.
(b) Gloss. fin. in L. *Filium*. 6. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt. l. 1. tit. 16.
(c) Accursius. in D. L. *Filium*.
(d) Reg. 51. ff. de reg. juris.
(e) Gloss in c. officii de pœnit. & remiss.
(f) Panorm. in c. *Per tuas*. de probat.
(g) Sylvester. v. *Adulterium*. n. 4.
(h) Angelus de Clavasio. v. *Eodem* n. 6.
(i) Ugolinus de irregularitate. c. 41.
(k) Aloysius Riccius decisione 266.
(l) Didacus Covarr. in reg. peccatum. 1. part. n. 6.
(m) Bonacina. de matrim. q. 4. part. 25 n. 21. & 22.
(n) De la Guessiere tom. 2. l. 3. c. 25.

At non putamus, Gerardum versari in casu dubii, de quo hactenùs dictum est: unde de ejus ortu favorabilis queat ferri sententia. Ratio est, quia, ut apprimè asserunt Bonacina & alii, filius in conscientia tenetur, matris suæ declarationi, quantumvis sibi noxiæ, fidem adhibere, cùm ejus rei manifesta ipsi suppeditare potest argumenta. Atqui Henrica Gerardo facile probare potest, virum suum Severianum tempore conceptus ejus abfuisse, eumque è Germania in Galliam post quartum mensem ob ejus ortu profectum esse, atque in via obiisse. Probatio ista fieri potest facile 1. ex litteris, quas ad se è Germania vel aliunde scripsit vir suus. aut ad propinquos aut amicos: cum in tali casu litteræ hujusmodi vim probationis obtineant, ut patet ex lege Digestorum (o), in quâ sic de eâ re dicitur: *Epistolas, quæ uxoribus missæ allegarentur si de fide earum constitit, nonnullam vicem instrumentorum obtinere decretum est*; quâ de re asserit Glossa, quòd hujusmodi litteræ *semiplenam, non autem plenam probationem faciunt*.

(o) L. *Imperatores*. 19. ff. de probat. lib. 2. tit. 3.

2. Continua per duos annos Severiani absentia etiam probari potest ex testimonio parentum suorum, vicinorum domui suæ, ductorum, aliorumque, quibuscum collocutus est, aut in Germania arma gessit, aut Domini vel præcipui locatoris domûs, in quâ per duos illos annos commoratur est.

3. Henrica etiam Gerardo statum suum certiùs etiam manifestare potest instrumento, seu scripto, quo ipsum fuisse baptizatum constat, quale nimirum reperitur in publicis tabulis; cum ex illo instrumento expressè constet, ipsum esse genitum, non Severiani matris suæ mariti; sed Alexii, sancti Piathi Baronis copulâ; & huic etiam addere potest exceptum instrumentum Sepulturæ Severiani factæ Argentorati, ubi, transiens ad redeundum Parisios, ultimum diem obiit. Quæ probationes omnes fidem merentur: duæ quidem priores; neque enim legitimè præsumi potest, Severianum per duos annos in Germania commoratum non scripsisse aut ad uxorem suam, aut parentes vel amicos, & multò minùs ad eos falsas ac suppositas misisse Epistolas, aut multorum vicinorum vel aliorum probatæ fidei veritati adversari. Tertia etiam probatio ceteris est certior: Nam constat, publica baptizatorum acta *in utroque foro* fidem facere: atqui ex actis illis certum fit Alexium verè Gerardi esse Genitorem, & Gerardum matrem habere Henricam, Severiani uxorem. Unde sequitur, quòd, si Parisios rediisset Severianus, atque filium hunc alienum invenisset; ipsum è domo abigere jure potuisset juxta legem, quâ statuitur, ut is, qui post diuturnam absentiam, natum à muliere suâ filium redux inveuit, ipsum tanquam suum agnoscere non teneatur (p): *Placet nobis Juliani sententia, tunc non esse mariti filium*: Idem affirmant Accursius cæterique Jurisconsulti, uti Angelus, Sylvester, aliique moralis disciplinæ Authores.

(p) L. *Filium*. ff. de his qui sui, vel alieni juris sunt. l. 1. tit. 6.

Objiciet forsàn aliquis, eò minùs teneri Gerardum, ad fidem adhibendum publicis baptismorum actis, quòd in iis ignominiosè habeatur mater sua, si quæ unquam possit esse infamia; cùm ex iis constet, eam viri uxorati copulâ & absente marito suo genuisse; quod malitiosè & ex uterâ calumniâ in inferium fuisse actis videtur. At respondetur, Gerardum instrumento, quo declarantur ortus suus, baptismus, ceteraque ibi expressa adjuncta, fidem non posse denegare, cùm in foro externo seu Ecclesiastico, seu civili, tale instrumentum sit legitimum & ita authenticum, ut à nemine repudiari possit. *Romanorum temporibus*, inquit Buchellus (q) *ad demonstrandam nobilitatis originem, erant acta publica, quibus fides adhibebatur. Acta hæc*, pergit hic Author, *erant commentarii publici, quibus puerorum suorum nativitatem mandabant parentes.* Quod probat hic Jurisperitus ex testimonio plurimorum Authorum profanorum, & ex legibus Romanis, in quibus tale instrumentum vocatur *Natalis professio* (r): atque hujusmodi commentariorum inventio, & generalis omnium nationum consuetudo ad ens recurrendi adeò Galliæ Regibus necessaria visa est, ut opportunum duxerint formalem hac de re legem sancire, uti videre est ex constitutionibus Francisci I. (s), & Henrici III. an. 1579. quibus statuunt illi Reges, ut ad eos pateat recursus (t), tanquam ad instrumenta authentica, cùm alicujus ortum, ejusque circumstantias probare incumbit.

(q) Bouchel. Biblioth. can. v. *Baptismorum index*.
(r) L. *Statutum*. 6 cod de fidei instrum. l. 4. tit. 21.
(s) Edict. Francisci 1. art. 51.
(t) Edict. Bless. art. 181.

Neque facit, quod in baptismi instrumento scripto exprimitur, veritati obstant matris atque filii pudor & infamia. Huic etiam, de quo nunc agitur, casu simile reperimus exemplum in una lege Digestorum, in quâ dicitur, quòd *Mulier gravida*, hæc sunt Legis verba (u), *repudiata, filium enixa, absente marito, ut spurium, in actis professa est*. Sive ergo Patris ac Matris Gerardi vera ac realia nomina alterutrius mandato fuerint expressa, aut eadem proprio marte imprudenter scripserit Parochus ejus ve Clericus, aut aliam ob aliquem conscientiæ scrupulum, non minùs verum nec adeò ad probandam facti veritatem authenticum censeri debet instrumentum. Hoc unum superest Gerardo medium ad impugnandam instrumenti illius veritatem, si nimirum illius abolitionem à Judice requireret, hoc est, postularet, ut calumniosum & falsum declararetur. Ad id ipsum judex integer nunquam constituet, nisi de facto certos sit prævià inquisitione juridicâ, quæ in casu proposito non nisi in Gerardi confusionem vertere potest.

(u) Cit. L. *Imperatores*. 19. §. *Mulier*.

Cæterùm id quoque attendendum, quòd, si Gerardus nomen & gentilitium scutum mariti matris suæ sumere posset, hinc magna orirentur incommoda: 1. Enim Severiani filii legitimi jura omnia, ac præcipuè viri nobilis acquireret, quod 26. Edicti mensis Martii an. 1600. quod refert Papo (x), illegitimis omnibus denegatur & prohibetur; ita ut ipsis non sit licitum viri nobilis nomen aut scutum gentilitium affectare, ut dijudicavit Senatus Parisiensis 14. Feb. an. 1639. referente Bardeto (y): at omnes annuo vectigali, non minùs, quàm alii plebeii, sunt obnoxii. Igitur ab eo solvendo sine injustitia se ipsum posterosque suos eximere hac ratione non posset Gerardus.

(x) Papo. l. ar. tit. 3. n. 1.
(y) Tom. 2. lib. 8. c. 8.

2. Hæreditario jure bona acciperet, quæ postea successionis titulo aut aliter venirent ad hæredes Severiani, qui, licèt sine re mortuus. propinquos habere potest, seu proximos, seu remotos,

quo,

quorum habere potuisset hæreditatem, & quorum adeò hæres esset pro illo Gerardus, si filius esset legitimus, aut talis haberetur.

3. Hæreditario quoque jure Henricæ matris suæ bona seu præsentia seu futura acciperet contra omnem æquitatem, quandoquidem bona post mortem ejus pleno jure futura sunt legitimorum ejus hæredum, non verò Gerardi, qui ut spurius & adulterinus ad hæreditatem parentum adeundam est inhabilis ex Jurisprudentia Galliæ Jureque consuetudinario.

Ex his igitur rationibus colligimus, Gerardum non esse nec ab aliis nec à seipso habendum, nisi ut adulterinum, adeòque ipsum tutâ conscientiâ non posse nomen & gentilitium scutum Severiani materis suæ mariti sibi arrogare, quod si faceret, viri nobilis ordinem sibi adscribere non posset, neque adeò maternam adire hæreditatem, neque eam, quæ proximioribus Severiani & Henricæ parentibus contingere posset.

Cæterùm juvat observare, hic à nobis eam omitti, quæ fieri posset, quæstionem, utrùm videlicet Gerardo statûs ipsius veritatem ipsi mater declarare teneretur, si eam fortè ignoraret; nam hæc difficultas à superiori est omninò diversa, de quâ non interrogamur, & quam alibi solvimus (a).

(a) V. *Restitu-tio.* Cas. 152.

CASUS XIV.

Bassiniano Joannæ marito Calendis Januarii An. 1700. mortuo, Joanna 15. Novembris sequentis Ludovicam enixa est. An legitima reputari debet Ludovica, quamvis à decem mensibus cum dimidio Bassinianus ultimum diem obierit?

RESPONSIO.

Ludovica censeri debet legitima juxta Jurisprudentiam quorumdam Arrestorum Senatûs Parisiensis, qui rem in simili casu ita dijudicavit. Primum Arrestum latum est 6. Sept. An. 1653. pro filiâ undecimo post mortem patris natâ, ut refert Du Frêne in suo fori diario, in quo & aliud commemorat Arrestum 2. Aug. An. 1649. latum pro filio posthumo decimo mense cum diebus decem post obitum patris nato.

Attamen Jurisprudentiæ huic adversatur Jus Romanum, ut videre est ex hac Justiniani constitutione (b): *Neque enim in tantùm* (scilicet undecim mensium, *tempus conceptionis extensum est*: ad quod Glossa. *Nam per decem menses*, inquit, *& duos dies portare mulier in ventre & non plus*: novo Juri in hoc vetus consentiebat, ut patet ex his Ulpiani verbis in lege Digestorum (c): *post decem menses mortis, natus non admittetur ad legitimam successionem* in collatione tamen Arrestorum D. Bouguier (d) invenitur Arrestum ejusdem Senatûs Parisiensis latum 22. Aug. An. 1626. duobus superioribus contrarium, & Romanæ Jurisprudentiæ conforme: sed existimamus, tenendam esse Jurisprudentiam posterioribus Arrestis constitutam.

(b) Novellâ. 39. c. 2. (Authentic. col 4. tit. 19.) Gloss. v. *perfecto.*

(c) Leg. *Intestato.* 3. ff. de suis & legitimis hæredibus. §. 11. l. 38. tit. 17.

(d) Bouguier. Litt. 2. c. 4.

Vid. { DISPENSATIO IRREGULARITATIS. Cas. 12. 3. & 4. RESTITUTIO. Cas. 152. TESTAMENTUM. }

IMPEDIMENTA MATRIMONII IN GENERE.

IMPEDIMENTUM Matrimonii, definiente Polmano (e), *est quid praexistens, jure reddens illud invalidum, aut illicitum*, hoc est, *jure naturali*, vel *jure divino*, vel *jure humano*. Sive impedimentum illud sit quid positivum, ut raptus & votum, seu quid negativum, ut defectus ætatis & impotentiæ?

(e) Polm. part. 3. n. 485.

Matrimonii impedimenta generatim duplicis sunt generis. Alia dicuntur prohibentia, seu impedientia quorum nonnulla jam non sunt in usu, uti suo loco dicemus; alia sunt dirimentia, quæ numero quatuordecim, his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Si Parochi & duplicis desit præsentia testis:
Rapta-ve sit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Impedimenta impedientia Matrimonium tantùm reddunt illicitum; & dirimentia invalidum, cum illud antecedunt, & fuit contractum absque legitimâ dispensatione. *Impedimentum dirimens*, inquit Polmanus (f), *est istud quod impedit Matrimonium contrahendum, & invalidat contractum.*

(f) Idem ibid. part. 3. n. 485.

Quæcumque ad impedimenta dirimentia pertinent, in septemdecim sequentibus titulis exponentur; tùm de impedientibus, quæ duodecim numerantur, & quorum nonnulla, ut jam diximus, non sunt in usu, fiet sermo: hæc autem sex versibus initio responsionis ad primum casum tituli, qui ad ea pertinet, allatis comprehenduntur.

Fusè de utrisque in sequentibus decisionibus agetur & simul de necessitate eadem revelandi Ecclesiæ aut contrahentibus, quâ tenentur ii, qui ea noverunt, & de dispensationibus necessariis ad tollendos varios effectus, quos, iis non obtentis, in contrahentibus producerent; minutim quoque causas persequemur, ob quas legitimæ fieri possunt hujusmodi dispensationes, simulque circumstantias, quas exponi necesse est, ut obtineantur, & absque peccato ad usum revocari possint. Quare hìc subtiliùs rem exequi omittimus, ne jam dicta iterentur.

Advertere tantùm opportunè ducimus, inter impedimenta dirimentia, multa reperiri, quæ sunt Juris naturalis, ut fusiùs infrà dicemus, qualis est, v. gr. in lineâ directâ, cognatio inter ascendentes & descendentes in quolibet gradu; & alia etiam esse permulta, quæ sunt tantùm Juris Ecclesiastici, hoc est, quæ ab Ecclesiâ ob legitimas & fidelibus utiles rationes fuere constituta. Priora tolli aliquâ nequeunt dispensatione; contrà quod dicendum de iis, quæ sunt tantùm Juris Ecclesiastici, de quibus absque discrimine dispensare potest Papa, & etiam Episcopus, in quibusdam casibus infrà dicendis.

CASUS PRIMUS.

SEMPRONII cum Sylvia Matrimonio contracto, elapsis octo diebus supervenit impedimentum dirimens. Num ex eo invalidum fit eorum Matrimonium?

RESPONS.

Sempronii cum Sylvia Matrimonium ex superveniente impedimento non potest fieri invalidum. Nam certum est, Matrimonium semel validè contractum aliquo nunquam invalidari posse impedimento. Ita docet sanctus Thomas, qui eandem his verbis solvit quæstionem (a): *Impedimentum prædicta non dicuntur interimere Matrimonium contractum, quasi solventia verum Matrimonium, quod ritè contractum est; sed quia solvunt Matrimonium, quod contractum est de facto & non de jure. Unde si impedimentorum aliquod Matrimonio ritè facto superveniat; Matrimonium solvere non valet.* Hæc verò decisio, utpotè certa, aliis non eget probationibus.

(a) S. Thom. in 4. dist. 32. art. 1. ad 2.

CASUS II.

ANSELMUS, qui è Nicolâ, à se corruptâ sub spe Matrimonii, duos suscepit filios; jam ad propriæ conscientiæ levamen suo cupiens stare promisso, anxius est imprimis, quia inter se & Nicolaam intercedit impedimentum dirimens; neque toto eo tempore necessario expectare potest ad obtinendam dispensationem in Curiâ Romanâ, ob urgens Regis mandatum, intra biduum in Poloniam proficiscendi. Nunquid tamen in hac adeò urgente occasione, in quâ salus sua agitur, absque reatu mortalis peccati Matrimonium contrahere potest, saltem postquàm Campsori dispensationis obtinendæ curam demandaverit, ut factam Nicolæ injuriam resarciat, & duos ejus filios legitimos efficiat consequenter ad dispensationem, qua ipsa obtinebit, & quâ validum fiet eorum Matrimonium?

RESPONS.

Certum est, Anselmum ita Matrimonium contrahere non posse: nam mortaliter is semper peccat, qui illud impedimento dirimente ligatus contrahit. Ratio est, quia illud ita contrahendo, in re gravissimâ infringit Ecclesiæ interdictum, quæ ad Matrimonium inhabiles eos declaravit; qui aliquo sunt impedimento dirimente irretiti; unde declarat Innocentius III. (b) eum qui se legitime nuptum existimans, posteà agnoscit, Matrimonium suum ob aliquod impedimentum dirimens, quantumvis occultum, esse invalidum, neque reddere neque petere posse debitum conjugale, & excommunicationis sententiam potiùs ferre debere: *Debet potiùs*, inquit, *excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale.* Videtur itaque, quòd Anselmus eo, quod supponitur, negotio implicitus, ut conscientiæ suæ officium impleat, primùm demandare debet, ut obtineatur dispensatio; quâ semel obtentâ specialem ad quemdam amicum suum procurationem mittat, quâ ipsi potestatem faciat, Nicolæ nomine suo nubendi & simul duos ejus filios agnoscendi legitimos, donec è Poloniâ redeat.

(b) Innoc. III. in cap. *Inquisitioni*. 44. de sentent. excommunicat. &c.

CASUS III.

LAODEGARIUS, sancti Antonii Parochus ex confessione duorum Parochianorum suorum, qui nuptias parant, novit, inter eos impedimentum dirimens, procedens ex occulto peccato, quod alter eorum cum patre aut matre alterius commisit. Quid acturus est, si quantumvis ab eo moniti Matrimonium perficere constituerint? An eos ad Episcopum debet remittere; vel, si in nubendi proposito perseverent, potest sine peccato eorum adesse Matrimonio, ipsisque nuptialem impertiri benedictionem ad vitandum scandalum; an verò ipsis suum tenetur denegare ministerium; quod cum inde scandalum oriatur?

RESPONS.

Certum est, absque peccato mortali Leodegarium Episcopo duorum suorum Parochianorum impedimentum dirimens non posse manifestare sine formali eorum consensu; nam ita se gerens graviter in re maximi momenti peccaret contra Jus naturale, Divinum & Ecclesiasticum confessionis sigillum frangendo, & juxta sanctum Thomam (c), non tenetur ad requirendum eorum consensum, saltem quando commodè non potest igitur eos, quantùm in se erit, à nubendi proposito debet avertere, ipsisque criminis sui gravitatem manifestare, si tale contraherent Matrimonium.

(c) S. Thom. in 4. dist. 1. q. 3. art. 2. ad 3.

In his igitur casibus 1. id tantùm adhibendum, quod aptiùs Christiana suadet prudentia; ut in tuto ponatur & conscientia & fama eorum, qui hujusmodi implicantur negotiis, ut suadet sanctus Antoninus (d): *Quidquid videtur Confessori faciendum vel omittendum pro bono ipsius pœnitentis: vel bono communi, potest facere vel omittere, dummodò per hoc non revelet ar confessio, ad quod solùm obligatur.*

(d) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 17. c. 12. §. 1.

2. Si duplex illa via non succedat, contrahentibus suadere debet Leodegarius, ut bonâ fide sub ista conditione nubant: *Si Papa dispensaverit*, cum formali intentione Matrimonium non consummandi ante obtentionem & approbationem dispensationis, sed simul fraternè vivendi ad id tempus.

3. Si denique ad amplectendam aliquam ex his rationibus eos adigere nequeat, nec ipsis suum recusare possit ministerium, nisi infracto, etiam tacitè, confessionis sigillo, aut parto ex suâ denegatione scandalo, ipsorum debet adesse Matrimonio, eisque nuptialem impertiri benedictionem, quasi non sibi notum esset eorum dirimens impedimentum: quia consentientibus jam partibus, designatâ die, convocatis parentibus & amicis, malæ inde nascerentur suspiciones. Ita Sylvius (e), *Si Parochus*, inquit doctus hic Theologus, *novit ex confessione sponsum & sponsam esse affines, tenetur, si extra confessionem petant, eos conjungere, nisi vel in confessione possit dissuadere, vel etiam aliter, quàm ex confessione noverit esse impedimentum;* & iterùm alibi (f): *Si per solam confessionem sciat impedimentum, in ea sola pœnitentem moneat, & à contrahendo avertat: quòd si sit refractarius, & extra confessionem petat conjungi oportet acquiescere, eosque conjungere.* Ratio est, quia idem de hoc Sacramento dicendum, atque de sacro-sancta Eucharistia: atqui consentiunt omnes Doctores, homini publicè petenti non posse denegari Communionem; quamvis notum sit, eum esse reum peccati mortalis occulti, ut docet Christus ipse suâ agendi ratione erga Judam, cui ut ait sanctus Augustinus (g) *dedit primam Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo commendatam.* Igitur, si ex eodem Doctore (h) tali peccatori denegari non possit Communio, & si satis sit eum monere de pravo ejus usu: *Non prohibeat dispensator manducare pingues terræ in mensa Domini, sed exactorem moneat timere;* à fortiori Parochus iste Matrimonio debet adesse, & benedictionem nuptialem dare petentibus extra Tribunal pœnitentiæ.

(e) Fr. Sylvius Supplem. 3. part. S. Thom. q. 12. art. 1.

(f) Id. Ibid. q. 55. art. 9.

(g) S. Aug. in Psalm. 10. in can. *Christus*. 88. 1. q. 1.

(h) Idem in cap. *Non prohibeat*. 67. de consecrat. dist. 2.

Confirmari etiam potest hæc decisio alio argumento *à simili*, ducto à decretali Alexandri III. (i), qui declarat ab Episcopo conferendos esse Ordines publicè petenti, quamvis noverit, eum esse in crimine occulto. *Verùm*, inquit hic Papa, *quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenùs pœnitentiam ei condignam imponas, & suadeas, ut parte pœnitentia peractâ, ordine suscepto utatur, quo hactenus existitus, ad superiores non ampliùs ascendat: Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.* Licèt ergo verum esset, Parochum esse

(i) Alex. III. in cap. *Ex tenore*. 4. de temporibus. Ordinationum & qualitate ordinand. lib. 1. tit. 2.

Matrimonii

matrimonii ministrum, ut contendunt multi Theologi doctrinâ præcipui, matrimonii celebrationem duobus illis Parochianis denegare nequit Leodegarius: & multò minùs potest, si præsens matrimonio, honorarii tantùm & publici testis vices gerat, ut alibi dicemus (*a*).

(*a*) Adrianus in 4. q. 5. de concess. dob. 7.

CASUS IV.

SYLVESTER, Parochus Sancti Amatui certò novit, duos è suis subditis, qui se ad matrimonium sibi præsentes sistunt, dirimente impedimento occulto ligari, de quo dispensare non potest Episcopus. Potestne absque mortali peccato eos matrimonio conjungere, cùm impedimentum illud tantùm novit ex confessione?

Paludanus & Sotus apud Sylvium loco cit.

RESPONS.

Parochus ille in casu proposito absque gravi peccato duorum illorum parochianorum matrimonio adesse non potest; quandoquidem præbens ipsis ministerium suum ad celebrationem matrimonii, directè & efficaciter ad peccatum, quod nubendo committerent, & ad concubinatum, in quo viverent, conferret, atque adeò conscius ac particeps esset peccatorum eorum, juxta illod Apostoli (*b*): *Qui talia agunt digni sunt morte, & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Contrahentes itaque monere tenetur de impedimento suo dirimente, eosque à matrimonio avertere: qui si moniti acquiescere noluerint, id ipsum monebit Episcopum, ut ejus deinde sequatur sententiam, quæcumque futura sit; & quantumvis ipse de impedimento dirimente sit certus. Ita sentit Sylvius his verbis (*c*): *Si verò ipse Parochus, qui illud impedimentum novit, ait hic Theologus, & quidem extra confessionem, caveat ipsas, tametsi impedimentum negantes, conjungere: Sed ipsos contrahere volentes moneat, ne procedant ulteriùs, addens, quod non possit eos conjungere, neque sit conjuncturus, negotiumque ad Episcopum tempestivè deferat; ad eum quippe pertinens causa matrimonialet. Si tamen ab Episcopo compellatur eos conjungere, eò quod ipsi ostenderint, nullum esse impedimentum, non peccabit Parochus obediendo, quamvis impedimentum noverit, quia justam habet causam fungendi suo munere.*

(*b*) Rom. I. 32.

(*c*) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 55. art. 9. sub fin.

Æquiùs tamen & tutiùs ad conscientiam Sylvestri nobis videntur, dicendo, quòd penitùs abstinere debet à præsentia tali matrimonio, ne ministerio suo authoritatem tribuat iniquitati certò sibi cognitæ, & ob malam fidem & malitiam duorum parochianorum Episcopo ignotæ, qui negatâ veritate ab ipsis deceptus est.

CASUS V.

Duo jam matrimonio juncti, Juliano Parocho sunt confitentes, se ipsos de peccato accusando, ipsi manifestant impedimentum, quo invalidum fit matrimonium suum, & quod penitus est sibi ignotum. An Parochus ille tenetur sub conscientiæ reatu ipsis tale impedimentum declarare, ut ejus dispensationem requirant, & jubere, ut interim ab usu matrimonii abstineant, donec eam obtinuerint?

RESPONS.

Si duo illi conjuges matrimonii sui invaliditatem ignorantiâ vincibili & culpabili ignorent, tenetur Parochus eos de tali impedimento monere; seu eorum ignorantia ad jus divinum, aut solùm ad jus humanum pertineat. Ratio est, quia talis ignorantia eos apud Deum non excusat, ipsisque peccato imputatur; quia non debet poni discrimen inter rem scire, aut velle eam ignorare, ex his Glossæ verbis in Constitutionem Gregorii X. (*d*): *Æquipollent ergo scientia & ignorantia affectata... & dicitur affectata, ex quo scire potuit, sed noluit, imò dissimulavit.* Quod etiam declarat Innocentius III. in una è suis Decretalibus (*e*). Quare Parochus ipsis statum, in quo sunt, manifestare tenetur, cùm in hoc casu ipsi conjuges Sacramentum pœnitentiæ valide excipere, & absque peccato simul copulam habere nequeant & aliunde Parochus ipsos ea omnia docere compellatur quæ scire debent fideles, ut constat exemplo Sancti Pauli omnes Pastores his verbis alloquentis (*f*): *Mundus sum à sanguine omnium; non enim subterfugi quominus annuntiarem omne Consilium Dei in vobis.* Quod verum est, quamvis præsumeret hic Parochus, monitionem suam fore inutilem.

(*d*) Glossa in cap. *Eos qui.* 2. de temporibus ordinat. &c in 6. v. *Affectata.* lib. 1. tit. 9.

(*e*) Innoc. III in cap. *Cùm inhibitio* 3. §. *Si quis.* de clandestina desponsat. l. 4. tit. 3.

(*f*) Actor. 20.

At si ignorantia ipsorum sit penitùs invincibilis, seu sit de jure seu de facto, eos Parochus aut alius quilibet Confessor monere de invaliditate matrimonii ipsorum non tenetur; nisi certum sibi fuerit moraliter, ipsis utilem fore monitionem suam.

Ex dictis sequitur, in his casibus prudentiam tanquam regulam potissimùm esse adhibendam, & permulti referre, ut accuratè perpendatur, an conveniens sit vel loqui vel silere, conformiter ad hæc præclara Sancti Gregorii verba (*g*): *Sit rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat; nam sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit.*

(*g*) S. Gregor. in can. *Sit rector.* 1. dist. 43.

Decisioni nostræ assentitur Sylvius (*h*) his verbis: *Huc pertinet*, inquit, *quòd si Confessarius videat pœnitentem versari in juris vel facti ignorantia crassa, sive contra jus divinum, sive contra jus humanum.... tenentur eum monere & instruere: & similiter, si videat ipsum laborare ignorantia inculpabili, sed ex monitione speret fructum, nec ullum metuat notabile incommodum:* Quod probat istâ ratione: *Confessarius enim est Doctor, Consultor, Medicus & Judex pœnitentis, ideoque debet ipsum docere, ei benè consulere, diligenter curare:* Tùm subjungit: *Si verò pœnitentis ignorantia sit inculpabilis, nec videtur monitio profutura, vel ex ea timentur gravia incommoda, non debet Sacerdos eum monere, quia monitio esset inutilis ac perniciosa.* Tùm generalem hanc regulam speciali quo agimus, casui applicat hic Theologus, vultque, ut eam sapiens Confessarius sequatur. *Hinc*, addit, *si Confessarius noverit esse impedimentum dirimens inter conjuges, qui ipsi confitentur, & illud sit omninò occultum, invincibiliterque ignoratum à conjugibus, qui nihil aliud sciunt, quàm se esse legitimè conjunctos, & si aliud scirent, nunquam vellent carnaliter commisceri, non debet illi revelare, quando ex revelatione apparent secutura magna incommoda.*

(*h*) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. sum. S. Tho. q. 58. art. 5. quæsito 7.

Sylvio jam in hac doctrinâ præiverat Navarrus (*i*), & ambo eam fuerant mutuati a Dominico Soto (*k*), cujus hæc sunt verba: *Quando ignorantia est juris, quod omnes tenentur scire, sive divini, sive humani, vel facti, quod ille pœnitens scire tenetur, Sacerdos obligatur pœnitentem instruere, quicquid sequatur, si prosit, sive obsit. Res est clara: nam omnis talis ignorantia est culpabilis & peccatum; quare si pœnitens ignorat articulum aliquem fidei, nullâ de causâ debet silere Sacerdos, sed illum docere. Si autem ignorantia sit eorum quæ non omnes tenentur scire, sive sit juris divini, sive sit humani, tunc distinguendum est. Si Sacerdos viderit quod possit prodesse, idque sine gravi scandalo, tunc tenetur rem detegere: Si verò videt, quod nullatenùs prodesse potest, aut non sine gravi scandalo, tunc tenetur tacere & dissimulare. Si verò non interrogatur, aut si alter non confitetur de illa, tanquam de re scrupulosâ, verbi gratiâ, in exemplo præsenti ignorantia est divini juris nescire, quod matrimonium primum sit validum & secundum irritum: Sed tamen non omnes id tenentur scire, imò inter Sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tamen Sacerdos, quòd maritus non credet uxori dicenti, quòd primò fuerit alii nupta imò à*

(*i*) Navarr. man. c. 21. n. 83.

(*k*) Dom. Sotus in 4. dist. 18. c. 2. art. 4. §. Secundum.

Judice

à Judice compelletur manere cum illo. Quare tunc nihil aliud Sacerdos, si diceret, ageret, quàm cogere miseram mulierem; ut nunquam posset debitum petere, imò neque reddere: Nam cùm sciat illum non esse suum, scit subinde quòd ad illum quomodocumque accedere est fornicari; quod priusquàm faciat, mori debet. In hoc ergo casu tacendum est.... Prætereà etiam est attendendum, si magnum scandalum sequeretur ex separatione; quia non sunt personæ nobiles; aut aliàs aliquod nomen habentes in Republicâ, & habentes liberos. Et idem est de ignorantia humani juris; ut si ignorans putet matrimonium in quarto gradu esse licitum; aut ignorantia facti, ut si ignoret maritum suum esse sibi consanguineum, cùm tamen sit. Totum hunc, licèt paulò fusiorem ab Authore excerptum textum referendum putavimus, ut manifestiùs vis ejus tota appareret. Acutè etiam idem observat, ejusdem rei ignorantiam quandoque invincibilem esse posse respectu quorumdam, & vincibilem respectu aliorum, pro diverso eorum statu atque peritiâ; atque ita prudentis est & docti Confessoris unum ab alio secernere. Tandem quia Adrianus (a) eandem tuetur doctrinam, exceptâ ignorantiâ rerum, quæ sunt juris divini, quam nunquam invincibilem esse supponit, *nisi quando non est, qui veritatem docere valeat.* Hanc Sutus exceptionem refellit, & contrarium demonstrat.

(a) Adrianus. de confess. q. 5. dub. 6.

Hîc prætereu nefas est sapiens monitum Authoris Colloquiorum Ecclesiasticorum Parisiensis Diœcesis de præsenti difficultate (b), ut nimirùm si fieri possit, peritus quidam consulatur Doctor ac præcipuè Episcopus, quò certiùs innotescat, quid juxta caritatis & prudentiæ regulas faciendum sit. Istam quoque cautionem præscribit Rituale Burdigalense (c): At si Confessarius ipse sit vir intelligens, & certò noverit pœnitentis sui ignorantiam esse invincibilem; tùm hujusmodi consultatione non opus esse existimamus.

(b) Colloq. Paris. de matrim. tom. 1. pag. 314. & seq.

(c) Ritual. Burdigal. pag. 210.

CASUS VI.

Theodebertus, qui bonâ fide nupsit, invincibiliter ignorans impedimentum dirimens matrimonii sui, post multos annos ex lectione Casuistæ cujusdam eâ de re levi quodam conscientiæ angitur scrupulo. De hoc suum consulit Confessarium, qui noscit, matrimonium illud reipsâ esse invalidum, at Theodeberti ignorantiam esse invincibilem, atque adeo inculpabilem. An tenetur ille Confessarius absolutè ad ei detegendam matrimonii ipsius invaliditatem; an verò non potest hanc ipsi solerter dissimulare, nihilque contra veritatem respondens, præsertim, cùm prævidet ex manifestatione invaliditatis aut scandalum, aut gravia futura esse incommoda?

Respons.

Confessarius iste sub mortalis reatu Theodeberto matrimonii ipsius invaliditatem manifestare tenetur. Ratio est, quia, licèt quis fuerit in ignorantiâ inculpabili eò, quòd esset invincibilis; ubi jam oritur dubium; ignorantia tunc censetur vincibilis, & etiam affectata, si dubitans veritatem addiscere negligat. Hinc Sylvius inter utrumque nullum affert discrimen, & asserit, Confessarium teneri veritatem petenti manifestare, sive ignorantia sit vincibilis, seu pœnitentis conscientia sit scrupulosa: *Huc pertinet*, inquit, *quòd si Confessarius videat pœnitentem versari in juris aut facti ignorantia.... aut habere scrupulum, teneatur eum monere & instruere &c.* (d). Theodeberti itaque Confessarius veritatem ipsi manifestare tenetur, neque hanc ei absque crimine dissimulare potest; quodcumque inde scandalum, aliud-ve oriri possit incommodum.

(d) Fr. Sylvius cit quæsito 7.

CASUS VII.

Gilbertus, Octavio & Mæviæ familiaris, certò novit, reperiri dirimens impedimentum in matrimonio, quod bona fide & illius rei omninò inscii contraxerunt. Tenetur-ne sub reatu peccati eos monere de tali impedimento, præsertim cùm videt, monitionem suam non fore utilem, imò verò fortè noxiam?

Respons.

Certum est, non teneri Gilbertum, ad manifestandam Octavio & Mæviæ matrimonii ipsorum invaliditatem ipsis eorum impedimentum dirimens revelando, si sint in ignorantia invincibili, & impedimentum illud sit occultum: nam cùm non peccent in hoc casu ex usu matrimonii, monitio facta ipsorum saluti nullatenùs esset necessaria; & è contra fieri posset, ut cognitâ matrimonii sui invaliditate, alteruter divortium cum scandalo tentaret. Ita sentit Sylvius (e): *Si impedimentum est prorsùs occultum, & inter conjuges est bona fides*, inquit hic Author, *magna autem incommoda apparent, secutura, sive infamiæ, sive aliorum damnorum, si agatur de divortio, nec obtineri possit dispensatio; vel aliud remedium adhiberi, nisi cum maxima difficultate.... qui tale impedimentum novit, tacere debet, & relinquere hujusmodi conjuges in suâ bonâ fide.* Idem ante Sylvium docuerat Navarrus (f).

(e) Fr. Sylvius in supplem. S. Tho. q. 55. art. 9.

(f) Navarr. Man. cit. cap. 22. n. 83.

At si eorum ignorantia sit affectata aut culpabilis, non eos à peccato excusat coram Deo bona eorum fides: quare eos monere debet, si id ipsis profuturum existimet, aut Superiorem commonere, aut alium quempiam, qui malo huic possit mederi.

CASUS VIII.

Thelemacus certò novit, esse impedimentum dirimens inter Philippum & Henricam, qui intra biduum secum invicem matrimonio jungi debent. An tenetur illud Superiori revelare, cùm ipse solus novit impedimentum, nec ullam ejus probationem afferre potest?

Respons.

Certum est, teneri ad revelationem impedimenti dirimentis Thelemacum in casu proposito, seu ad obtemperandum Ecclesiæ ita jubenti, seu ad impediendum, ne invalidum partes contrahant matrimonium, à quo orientur multa in castitatem mortalia peccata, quorum ipse coràm Deo fieret conscius; quandoquidem tale impedimentum non revelans, iis silentio suo ansam præberet. Quod probatur authoritate sancti Thomæ (g), qui asserit, quod ea manifestare tenetur homo, quæ proximo sunt valdè noxia: *Quandoque enim sunt talia*, inquit, *quæ statim cùm ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur; putà si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ.* Idque eò certius est, quòd nullum ei, qui dirimens impedimentum revelat, damnum contingere queat, licèt illud probare non possit, & aliunde unius tantùm hominis revelatio sufficiat ad impediendum, ne conficiatur matrimonium uti declarat Alexander III. scribens ad Episcopum sanctæ Agathæ in Romanâ Campaniâ (h), & in Decretali ad Cardinalem scriptâ (i), in quâ expressè declarat, non perficiendam esse matrimonii celebrationem, licèt ab uno tantùm reveletur impedimentum dirimens. *Super illa verò quæstione*, inquit hic Papa, *an mulier conjungenda non sit viro, pro eo quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur; respondemus, quòd si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se lineâ consanguinitatis attingant.* Ratio autem, quæ hujusce obligationis afferri potest, est. Quia licèt unus testis probationem completam non efficiat, unius tamen testimonium ad legitimam sufficiat conjecturam, uti asserit Glossa (k), & docent Covarru-

(g) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

(h) Alex. III. in cap. Prætereà 12. de sponsal. & matrim. l. 4. tit. 1.

(i) Idem in cap. *Super eo.* 22. de testibus & attestation. lib. 2. tit. 20.

(k) Glossa in cap. *Licet.* 3. v. *Unius.* eod. tit.

vias,

vias, Navarrus, Sylvester & alii; præsertim cùm testis est integer & incorruptus, ut ait Panormitanus (a), & declarat etiam Innocentius III. in unâ è suis decretalibus ad Episcopum Bellovacensem (b).

(a) Panormit. in cit. cap. Præterea.
(b) Innoc. III. in cap. Cùm in tua. 27. de sponſ. & matrim.

CASUS IX.

Renatus cum Paulina matrimonio jungi cupiens & futuri connubii actu denuntiationes fieri curans, sub arcani lege Huberto declaravit, impedimentum dirimens esse inter se atque Paulinam; eò quòd cum Paulinæ matre libidinosè egerit. An commissum sibi secretum Hubertus servare absolutè tenetur; an verò illud absque peccato detegere potest Parocho?

Respons.

Quamvis Sapiens, (c) cujus verba in Canone decreti Gratiani referuntur, asserat, quòd *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum*; Certum est tamen, in casu isto proposito Hubertum teneri ad detegendum tale impedimentum; quia in hoc agitur de contrahentium salute, & quam servandi secreti obligationi debet anteponere, quæ in hoc casu desinit, juxta hæc Angelici Doctoris verba (d): *Contra hoc debitum* (denuntiandi) *obligari non potest* (quis) *per secreti commissum; quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet.* Quibus addi possunt alia ejusdem sancti verba in responsione ad proximam difficultatem allata.

(c) Proverb. 11. 13. 10. can. Qui ambulat. 5. q. 5.
(d) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

Ac frustrà quis objiciet, secreti servandi legem esse de jure naturali: nam pariter obligatio, quæ cuilibet Christiano incumbit, grave, si possit, malum avertendi, est etiam de jure naturali, & strictiùs, quàm prior, obligat. Atqui malum est gravissimum pollutio sacramenti, ac matrimonii invaliditatem necessariò consequitur perpetuus concubinatus, à quo gravius etiam malum oritur, nempè liberorum procreatio, qui injusti fiunt hæredes rei non suæ. unde sequitur, uti jam diximus, non teneri Hubertum lege secreti, & econtrà ipsum eò strictiùs teneri ad illud detegendum Parocho, quòd unius tantùm testimonio impediatur sufficienter matrimonii celebratio, ut patet ex decretalibus Alexandri III. & Innocentii III. in præcedenti decisione relatis.

CASUS X.

Natalis cognoscit, impedimento dirimente criminis ligari duos, qui brevi matrimonio conjungi debent, cujusque rei idoneas penes se habet probationes; sed moraliter sibi certum est, inutilem fore suam declarationem, aut ex eâ oriundum esse vel maximum damnum, vel gravissimum scandalum. Nunquid tamen illud Ecclesiæ manifestare tenetur?

Respons.

Casus iste à regula generali, quam in præcedenti decisione statuimus, omninò est excipiendus. Dicimus ergo, non teneri Natalem ad revelandum sibi notum inter illos duos sponsos impedimentum interjacens: nam ut ait Innocentius I. ad Hispanos Episcopos in Concilio Toletano coactos scribens, uti refertur in Canone decreti Gratiani (e), aliquando ad vitandum scandalum iis parcendum est, quæ aliter fieri esset necessè.

(e) Innoc. 1. Ep. 24. c. 2. in can. Aliquantos. 1. dist. 51.

Decisionem istam admittunt Theologi complures atque Canonistæ inclyti (f): *Si scitis intelligit ex sua denuntiatione magnum scandalum secuturum, quamvis probare possit, ad denuntiandum non tenetur*, inquit Navarrus (g). *Respondeo*, ait Sylvius, (h) *illud esse denuntiandum ab eo qui habet notitiam, etiamsi solùm noverit ex auditu, modò audiverit ex persona fide digna & denuntiare possit absque gravi suo & aliorum detrimento: quia hoc pertinet ad evitandum damnum contrahentium & liberorum ipsorum.*

(f) Adrianus in 4. de Confess. q. 5. dub. 7. Sylvius, Navarrus &c.
(g) Navarr. manu. c. 22. n. 83.
(h) Fr. Sylvius in supplem. 3 part. sum. S. Thom. q. 55. art. 9.

Confirmari potest hæc sententia ex hoc effato Apostoli, qui dicit (i): *Non faciamus mala, ut veniant bona*: atqui Natalis, ut supponitur, impedimentum dirimens, sibique notum, quo ligantur duo mox futuri conjuges, declarare non posset absque gravi malo, hoc est, scandalo maximo. Igitur illud denuntiare non tenetur, eâ de causâ, ne illegitimum contrahant matrimonium.

(i) Rom. 3. 8.

CASUS XI.

Ammianus novit, Patrem suum Viduamque, mox futuram ejus conjugem ligari, impedimento dirimente; An tenetur, illud Ecclesiæ revelare; An idem pariter dicendum de Patre ergà filium; licèt neuter adversùs alterum ad testimonium ferendum admittatur?

Respons.

Certum quidem est neque filium in patrem, neque Patrem in filium admitti ad testimonium dicendum in re capitali; sed uterque admittitur quoad matrimonium, quæ res est favorabilis. Ita declarat Clemens III. scribens ad Episcopum Florentinum his verbis (k): *Quod parentes, fratres & cognati utriusque sexûs in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tàm antiquâ consuetudine, quàm legibus approbatur* (l). *qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs sciunt, & quorum est interesse? quod verò legitur, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis & contractibus verum est: in matrimonio verò conjungendo & disjungendo, ex ipsius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res est, congruè admittuntur.*

(k) Clem. III. in cap. Videtur. 3. qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. l. 4 tit. 18.
(l) Leg. Quamvis. 2. cod. ad legem Juliam de adult.

Dicendum itaque, Patrem filiumque respectivè teneri ad revelationem impedimenti dirimentis, sibi noti, eumque ab Ecclesiâ admitti debere testimonium. Ob eam causam Alexander III. in responsione ad octavam difficultatem Ludani, interrogantis, num ratio habenda esset testimonii matris alterutrius ex contrahentibus, quæstionem his verbis solvit (m): *Respondemus, quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos esse consanguineos, non debent conjungi: quia præsumptio est non modica, quod se lineâ consanguinitatis attingant.*

(m) Alex. III. in cap. Super eo: 22. de testibus & attestationibus.

CASUS XII.

Copertus, actu contrahens matrimonium, & Parocho, ut fieri solet ex Rituali, interrogante, num ullum agnoscat inter se & sponsam dirimens impedimentum, recordatur, uno se ligari, de quo ad hoc usque tempus non cogitaverat. An tenetur illud declarare, si id fieri nequeat absque sui infamiâ, atque matrimonium abjicere, donec necessariam obtinuerit dispensationem?

Respons.

Copertus non tenetur ad declarandum impedimentum dirimens in suppositis circumstantiis; cùm de jure naturali suæ cuique famæ cura incumbat, nec id absque sui infamia & scandalo manifestare possit. Illud è contrà celare potest, modò omne absit mendacium: at necessariò tenetur matrimonium non consummare, donec legitimam obtinuerit dispensationem: & si eam aut petere noluit, aut obtinere non possit, Religionem potiùs profiteri, quam de salute suâ periclitari tenetur.

IMPEDIMENTUM ERRORIS.

PRrimum ex impedimentis, quæ dirimentia vocantur, & quæ matrimonium invalidant, est impedimentum erroris. Quadruplex est autem error diversus, scilicet personæ, conditionis servilis, qualitatis & fortunæ. Duo priores ad essentiam matrimonii, duo posteriores, ad id quod ipsi accidentarium est pertinent.

(a) Polm. part. 3. n. 501.

Error personæ, definiente Polmano (a), *est judicium quo quis judicat personam, cum quâ contrahit matrimonium, esse aliam, quàm sit.* v. g. Si Joannes Mariæ, Petri primogenitæ se nubere putaret, & Magdalenæ sorori ejus natu minori nuberet inscius, & Mariæ soli nubere intendens.

Error iste invalidum jure naturali matrimonium reddit, eò quòd consensum impediat, qui necessariò ad validitatem matrimonii requiritur, uti necessarius est ad valorem cæterorum omnium contractuum uti patebit in aliquâ ex decisionibus hujusce tituli.

CASUS PRIMUS.

THECUSA, puella nobilis, eum Remberto nubit, quem Marchionis aut alterius viri nobilis ac conspicui filium putat. Ex alia parte Thecusam sibi uxorem ducit Rembertus, existimans eam semper fuisse sapientem virginem, esse & ditissimam; licèt reipsa libidinosè aliquandiu vixerit, & omni re careat. An validum est illud matrimonium; an potiùs ex mutuo contrahentium errore sit invalidum?

RESPONSIO.

Antequàm proposito casui fiat satis; sciendum 1. duplicem esse errorem, qui spectat ad id quod matrimonio essentiale est (b): primus est error personæ: alter est error conditionis liberæ aut servilis: 2. Duplex est etiam alius error, qui pertinet ad id, quod matrimonio accidentale est, scilicet error qualitatis, & error fortunæ, ut jam suprà dictum est.

(b) Magist. sent. lib. 4. dist. 30. & S. Th. ibid. q. 1. art. 2. in corp.

Error personæ & conditionis servilis matrimonium invalidant, quia uterque liberum excludit consensum, sine quo verum esse nequit matrimonium; quod non efficit error qualitatis & fortunæ *Consensus*, inquit Gratianus (c), *est duorum vel plurium sensus in idem: qui autem errat non sentit, ergo non consentit; id est, simul cum aliis non sentit .... verum est, quod non omnis error consensum excludit, sed error alius est personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui est servus. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui est malus. Error fortunæ & qualitatis conjugii consensum non excludit: error verò personæ & conditionis conjugii consensum non admittit.* Antiquus ille Canonum collector, distincto illo quadruplici erroris genere, ejus postea discrimen ostendit, illudque apertis probat exemplis: sic autem ratiocinatur: *Si quis enim*, inquit, *pacisceretur se venditurum agrum Marcello, & posteà veniret Paulus, dicens, se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo; numquid cum Paulo convenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse.* Tùm aliud subjungens exemplum: *Item si quis promitteret*, ait, *se venditurum mihi aurum & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, numquid diceret consensisse in aurichalcum? Nunquam volui emere aurichalcum; nec ergo aliquando in illud consensi: quia consensus non est, nisi voluntatis.* Ex quibus hanc posteà conclusionem elicit: *Sicut ergo hic error materiæ excludit consensum, sic & in conjugio error personæ: non enim consensit in hunc sed in eum, quem putabat esse ... quia ergo hæc persona, decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit; patet quod ejus conjux non fuerit.*

(c) Gratianus §. *Quod autem*, 29. q. 1.

Non idem verò dicendum de errore fortunæ aut qualitatis personæ, quia neuter liberum excludit consensum. Sic puella quæ pauperi nubit, credens hunc esse divitem, matrimonium suum, quasi invalidum dissolvere nequit, eò quod illud contrahendo erraverit. *Error fortunæ & qualitatis non excludit consensum* ita semper Gratianus, *velut si ... quæ nubit putans illum esse divitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit.*
Nec aliter de errore qualitatis sentiendum: is enim consensum quoque non perimit. *Error qualitatis*, addit tandem Gratianus, *non excludit similiter consensum; utpotè si quis emerit agrum vel vineam, quam putabat esse uberrimam, quamvis iste erraret in qualitate rerum, rem minùs fertilem emendo, non potest tamen venditionem rescindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem vel corruptam, quam putabat esse castam vel virginem, non potest eam dimittere & aliam ducere.*

Ita cum Gratiano sentiunt communiter Theologi & Canonistæ, ac præcipuè sanctus Thomas his verbis (d): *Oportet quod error qualitatis qui matrimonium impedit, sit alicujus eorum, quæ sunt de essentia matrimonii. Duo autem includit matrimonium ipsum, scilicet personas, quæ conjunguntur, & mutuam potestatem in invicem, in qua matrimonium consistit. Primum autem tollitur per errorem personæ: secundum per errorem conditionis, quia servus non potest potestatem sui corporis alteri tradere sine consensu Domini sui: & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alii.* Ita de dublici primo errore sanctus Thomas sentit, de duobus aliis ita subjungens (e): *Diversitas fortunæ non vitiat aliquid eorum quæ sunt de essentia matrimonii, nec diversitas qualitatis, sicut facit conditio servitutis.*

(d) S. Th. in 4. sent. dist. 30. q. 1. art. 2. in corpore.

(e) Idem ibid. ad 4.

Error quidem personæ jure ipso naturali matrimonium invalidat, ex quo jure sine libero & reciproco contrahentium consensu matrimonium stare nequit: atqui ut fert Lex (f) *quid tam contrarium consensui est, quàm error, qui imperitiam detegit?* Unde sequitur, quod error personæ irritum prorsus, etiam inter fideles, conjugium efficit. Id ipsum quoque multoties declaravit Ecclesia, ut videre est præcipuè in antiquo Galliæ Concilio, quod refert Canon (g) & ex Decretali Innocentii III. in corpore juris relata (h).

(f) L. *Si per errorem* 16 ff. de jurisdict. omnium judicum. l. 2. tit. 1.

Idem quoque sentiendum de errore conditionis servilis ob triplicem rationem depromptam ex bonis matrimonii, quæ sunt *Proles*, *Fides*, *Sacramentum*. Prima ratio est, quia conditio ser-

(g) Conc. Vermeriense in can. *Si quis*. 4. 29. q. 2.

(h) Innoc. III. in c. *Tua nos* 26. de sponsal. & matrimon.

vilis apponitur bono liberorum, qui è matrimonio nascuntur contracto cum servo; quia quidquid acquirit servus, non sibi, sed Domino acquirit cujus est servus; quod noxium tantùm esse potest & liberis & liberorum institutioni. Secunda; quia servus debitum reddere nequit, quoties exigit persona libera, cùm sui non sit juris, neque quoad personam, tempus, actionesque suas non magis, quàm rei partæ. Tertia denique, quia simul cum personâ liberâ habitare nequit, à quâ eum separari necesse est, quoties vult Dominus.

Denique ad majorem hujus e rei expositionem, & facilem aliarum quàm plurium, quæ fieri possent, difficultatum solutionem, advertendum est, impedimentum qualitatis aut fortunæ fieri posse dirimens in duobus casibus. 1. Si hæc expressè apponeretur conditio, sub quâ quis contraheret, intendens formaliter suum conjugio non præbere consensum, nisi impleatur conditio, uti eveniret, si Joannes Mariam ducens uxorem diceret, *duco te, si dives es*: tunc enim contractus foret invalidus, si Maria esset egena, uti observat Magister sententiarum (a). 2. Si error qualitatis fiat error personæ: quod fit, quando error hic ad determinatam & specialem personam spectat; ut si Maria nuberet cum Joanne, qui se filium esse Marchionis simularet in hoc quippe casu error non est error simplex qualitatis, cùm præter qualitatem directè ad determinatam spectet personam, cui nubere credebat Maria, & cui tamen non nuberet, ut observat Panormitanus (b): *Error nobilitatis*, inquit sanctus Thomas (c) *in quantùm hujusmodi, non evacuat matrimonium, eâdem ratione, quâ nec error qualitatis: sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit matrimonium. Unde si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error de nobilitate ipsius non impedit matrimonium. Si autem directè intendit consentire in filium regis, quicunque ille sit, tunc si alius præsentetur ei, quàm filius regis, est error personæ, & impeditur matrimonium.*

Cùm certa sint hactenùs dicta, facile est præsentis casûs difficultatem solvere, dicendo, matrimonium Remberti & Thecusæ esse invalidum, si Thecusa credidit, se nubere cum filio talis Marchionis, v. g. Marchionis sancti Pauli; nam in hoc caso error qualitatis transit in errorem personæ. At si existimaverit, Rembertum esse virum nobilem & filium cujusdam Comitis vel Marchionis in genere, validum est matrimonium, quòd in hoc casu error iste sit tantùm error qualitatis, qui irritum facere nequit matrimonium, uti ostendimus & idem dicendum de errore, in quo supponitur fuisse Rembertus; quia hic error spectat tantùm ad qualitatem puellæ virginis & divitis; quæ circumstantiæ nullatenùs ad essentiam matrimonii pertinent.

(a) Magister sentent. l. 4. dist. 30. cit.

(b) Panormit. in c. *Cùm in Apostolicâ*, 8. de sponsal. & matrim.

(c) S. Th. in 4. cit. dist. 30. q. 1. art. 2. ad 5.

CASUS II.

TARBULUS Genovefæ nupsit, cùm esset in errore personæ, qui dicitur concomitans, hoc est, in errore, qui matrimonium non antecedebat, sed comitabatur. An ex illo errore invalidum fuit ipsius matrimonium?

RESPONS.

Priusquàm huic quæstioni sua sit responsio, præsupponendum id quod jam diximus de errore personæ, respondendo ad proximam difficultatem; quod hîc repetere inutile est: sed ad solutionem præsentis difficultatis addimus, errorem, qui dicitur concomitans, sufficere ad impedimentum dirimens constituendum; quia positivum is excludit consensum, sine quo verum stare nequit matrimonium, ut declarat Innocentius III. scribens ad Episcopum Brixinionensem (d) & in Decret. ad Episcopum Arelatensem (e). Atque ut apprimè probat Gratianus exemplis, ab eo allatis, & a nobis in superiori decisione relatis. Verum quidem est, ex hujusmodi errore positivè involuntariam non fieri actionem, sed tantùm negativè, ut in scholis dicitur, hoc est, non voluntariam, ut ait sanctus Thomas (f); quod sufficit ad tollendum consensum necessarium in matrimonio, cujus plena debet esse & perfecta libertas ex Doctrinâ ejusdem Angelici Doctoris his verbis contentâ (g): *Quidquid impedit causam de sua natura, impedit effectum similiter. Consensus autem est causa matrimonii ..., & ideò quod evacuat consensum, evacuat matrimonium. Consensus autem voluntatis est actus qui præsupponit actum intellectûs; deficiente autem primo, necessarium est defectum contingere in secundo; & ideò quando error cognitionem impedit, sequitur etiam in ipso consensu defectus, & per consequens in matrimonio, & sic error de jure naturali habet, ut evacuet matrimonium.* Ita sentiunt sanctus Antoninus (h) Dominicus Sotus (i); & alii multi.

(d) Innoc. III. in c. *Tua Fraterni* art. 15. de sponsal. & matr.

(e) Idem. in c. *Cùm apud.* 23. ibidem.

(f) S. Th. 1. 2. q. 76. art. 3. in corpore.

(g) Idem. in 4 dist. 30. q. 1. art. 1. in corp.

(h) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 3.

(i) Dominic. Sotus in 4. dist. 35. art. 2.

IMPEDIMENTUM CONDITIONIS SERVILIS.

VOx ista, *Conditio*, secundùm triplicem sensum hîc sumi potest; unde triplex conditionum genus distinguitur. Primum conditionis genus vim habet cohibendi consensum necessarium ad matrimonium, quod proindè suum nequit sortiri effectum, nisi impletâ istâ conditione. v. g. Si quis diceret: *Tibi nubo, si pater tuus consentiat: Conditio suspensiva est particula, si, vel alia æquipollens, consensui matrimoniali opposita, eumque tollens, non impleta*, inquit Polmanus (k).

Altera conditio ipsimet substantiæ matrimonii est opposita, aut alicui ex his tribus ejus bonis, quæ dicuntur, *Fides, proles, sacramentum*: ut si homo his verbis contraheret: tibi nubo eâ conditione, ut mihi liberum sit moechari; aut ut te ipsam sterilem efficias, ne ullus ex nostro procreetur infans conjugio, aut, ut possim ad libitum alteri nubere, vel, ut habeam potestatem in tuum corpus, non verò tu in meum: *Conditio contraria matrimonio*, inquit idem Author (l) *est additio illi opposita, directè evertens substantiam* (matrimonii) *bona-ve illius.*

Tertia denique conditio, de quâ speciatim agitur in hoc titulo, est privatio libertatis. *Conditio servilis est status personæ, qua non est sui juris*, inquit idem noster Theologus (m): nam quamvis libertas hominibus sit naturalis, jure tamen gentium quidam aliis ita fuêre subjecti, ut de iis tanquam de re suâ disponant ex hac servitutis definitione (n): *Servitus est juris gentium constitutio, qua quis alieno Dominio* *subji-*

(k) Polman. part. 3. n. 507.

(l) Polm. cit. ibid. 508.

(m) Id. ibid. n. 511.

(n) Ibid. n. 515.

ſubjicitur. Quando igitur una è contrahentibus perſona eſt libera, & alteri ſervilis conditionis nubit, quam liberam exiſtimat, id ipſum vocatur hîc error conditionis ſervilis, quæ ita definitur (a) : *Error conditionis eſt judicium, quo liber judicat, perſonam, cum qua contrahit, eſſe liberam, cùm non ſit.* Quo impedimento matrimonium fit invalidum.

(a) Ibid. n. 515.

Addi poteſt hîc, alias eſſe conditiones, quæ, licèt ad ſuperiorum naturam non accedant, ſunt tamen, vel bonis moribus contrariæ, vel impoſſibiles; aſt earum non magis habetur ratio, quàm ſi nulla de iis facta eſſet mentio. En exempla, quæ eárum dari poſſunt. Tibi nubo, modò pedes Pariſiis Lugdunum uno die me conferre poſſim, aut ſi hodiè ſol non occidat, aut ipſe ſolus decem millia copiarum hoſtilium diſſipem; & alia ſimilia, quæ habentur uti inutilia, aut impoſſibilia, quæ nullum ſortiuntur effectum.

CASUS PRIMUS.

NUMMIUS, Titium, cujus conditio libera eſt, connubio junxit Semproniæ, ſervæ ſuæ, occultans ipſi viro conditionem ejus ſervilem, & aſſeverans econtrà, eam eſſe liberam. An validum eſt matrimonium non obſtante errore Titii de ſervili conditione Semproniæ?

RESPONS.

Conſtat equidem, invalidum eſſe matrimonium, quando unus contrahentium, qui liber eſt, uxorem ducit ſervam, quam putat liberam, ut declarat Innocentius III. in una è ſuis decretalibus, (b) his verbis: *Mandamus, quatenùs ſi conſtiterit, quòd miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem. *. *. contrahendi cum alia liberam ipſi concedas auteritate Apoſtolicâ facultatem.* Quod jam pridem ante Innocentii III. tempora fuerat definitum ab antiquo Concilio Vermerienſi, cui adfuit Pepinus Rex, & quod refert Gratianus in ſuo decreto (c): quod idem etiam declaraverat Alexander III. in unâ è ſuis decretalibus (d).

(b) Innoc. III. in c. *Ad noſtram.* 4. de conjugio ſervorum. l. 4. tit. 9.

(c) Conc. Vermerienſe in can. *Si quis.* 4. 29. q. 1.

(d) Alex. III. in c. *Propoſuit.* 2. de conjug. ſerv.

Certum eſt tamen, Titii cum Sempronia conjugium eſſe validum, quamvis ei nubens fœminæ hujus conditionem ignoraverit. Ratio eſt, quia, ubi Nummius ſervam ſuam hoc modo uxorem Titio dedit, facta eſt libera, atque adeò errori jam Titii locus non fuit, nec is debuit eſſe impedimentum dirimens hujus matrimonii. *Si Dominus ancillam tanquam liberam eam alicui tradat in uxorem,* inquit Gloſſa (e), *quis liber eſt, eo ipſo intelligitur ei dediſſe libertatem.* Quod probat ex Conſtitutione Imperatoris Juſtiniani, cujus hæc ſunt verba (f): *ſi tradiderit tanquam liberam ancillam Dominus, ille autem liber exiſtens & credens tradenti, hanc accepit. *. *. non erit juſtum tale non conſtare matrimonium; ſed tacitam libertatem ſequi, ſive virum* (ſervum) *ſive mulierem* (ancillam). *Cùm tale aliquid à Domino fit, ſancimus & rapi talem virum aut feminam ad ingenuitatem & cauſam, tanquam ſuper liberis & ingenuis judicari.* Ita quoque docent celebertimi Canoniſtæ (g). His addamus, quòd ſi Nummius Semproniam ancillam ſuam Titio, qui novit ejus ſervitutem, tradendo uxorem, ipſi dotem conſtituat, ob eam ſolam rationem cenſetur libera ex juriſprudentia civili. *Sed & ſi quis,* inquit lex codicis Juſtiniani (h), *homini libero ſuam ancillam in matrimonium collocaverit, & dotem pro ea conſcripſerit* (*quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolùm procedere*) *ancilla non Latina, ſed civis efficiatur Romana.* Cui rei conſentiunt Panormitanus & Gloſſ in decretalem Alexandri III. ad Genuenſem Archiepiſcopum (i). Cujus rei hanc textûs modò laudati afferunt rationem, quia dos ſcilicet dari non præſumitur, niſi perſonis liberis.

(e) Gloſſa in c. *Ad noſtram.* cit. v. *Nec facto.*

(f) Authentic. Collat. 4. de nuptiis ot. 1. c. 11.

(g) Hoſtienſis. Abbas. Sylveſter Navarre &c.

(h) Leg. *Cùm dediticii.* un. §. *Sed & ſi quis.* fin. cod. de Latina libertate tollenda. lib. 7. tit. 6.

(i) Panorm. & Gloſſa in c. *Illud.* 11. de præſumptionibus. v. *Donationem,* l. 2. tit. 23.

CASUS II.

GUNTAMNUS, Servus Berthæ pariter ſervæ, ſed quam liberam putabat, nupſit, cui tamen non nupſiſſet, ſi conditionem ejus ſervilem cognoviſſet. An validum eſt illud matrimonium.

RESPONS.

Incertum eſſe nequit, matrimonium illud eſſe validum, 1º. quia, cùm ambo contrahentes paris ſint conditionis, Guntamno, neque injurioſum, neque noxiom eſt. 2º. quia, cum par ſit ex utraque parte, mutua, quæ ex matrimonio procedit obligatio, una pars contrahens ab altera majorem jure exigere non poteſt quàm ipſa adimplere teneatur. Matrimonium itaque inter perſonas diſſimilis conditionis in eo tantùm caſu eſt irritum, in quo altera contrahens, quæ eſt libera, ſervæ, quam putat liberam, nubit. Ita docent ſanctus Bonaventura (k), & cum eo ſanctus Thomas his verbis (l): *quia in matrimonio eſt æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum, non poteſt aliquis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quam ipſe poſſit facere: & propter hoc ſervus etiam, ſi contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium, & ſic patet quod ſervitus non impedit matrimonium, niſi quando ignorata eſt ab alio conjuge, & ſi ille ſit liberæ Conditionis* (m).

(k) S. Bonavent. in 4. diſt. 36. art. 2. q. 2. in concluſ.

(l) S. Thom. in 4. diſt. 36. art. 1. ad 1.

(m) Item ibid. Scotus. q. 1. §. *Dic ergo* Durandus q. 1. Petrus Palud. q. 1. n. 8. & alii.

CASUS III

BENEDICTUS, ſervus, invito Domino, cum puellâ pariter ſervâ, & quam talem cognoſcebat, matrimonium contraxit. An validum eſt illud conjugium.

RESPONS.

Matrimonium illud amborum Servorum eſt validum: Ratio eſt, quia ex Angelico Doctore cuicumque nubili licitum eſt jure naturali matrimonio ſe conjungere: quare, cùm jure tantùm poſitivo inducta fuerit inter homines ſervitus, matrimonium irritare nequit, quia jus poſitivum juri naturali, rebuſque ipſi conſentaneis derogare nequit. *Quamvis jus poſitivum,* Inquit ſanctus Thomas (n). *. *. *progrediatur à jure naturali; ideò ſervitus quæ eſt de jure poſitivo, non poteſt præjudicare his quæ ſunt de jure naturali: ſicut autem appetitus naturæ eſt ad conſervationem individui, ita eſt ad conſervationem ſpeciei per generationem. Unde ſicut ſervus non ſubditur Domino, quin liberè poſſit comedere & dormire, & alia hujuſmodi facere, quæ ad neceſſitatem corporis pertinent, ſine quibus natura conſervari non poteſt, ita non ſubditur ei quantùm ad hoc, quod non poſſit liberè matrimonium contrahere, etiam Domino neſciente aut contradicente.*

(n) S. Thom. in 4. diſt. 16. q. 1. art. 2. in corp.

Angelici Doctoris ſententiæ conſentiunt deciſiones Eccleſiæ, ut videre eſt in antiquo canone, cujus hi ſunt termini (o): *Omnes, cujuſcumque conditionis ſint, unam legem, quantùm ad Deum, habere non dubitamus:* & in decretali Adriani Papæ jam citatâ in aliâ difficultate (p), quæ ſic habet: *ſanè juxta*

(o) Can. *Omnibus.* 1. 29. q. 2.

(p) Hadrian. in cap. *Dignum.* 1. de conjug. ſervorum.

juxta verbum Apostoli, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est à Sacramentis Ecclesia removendus; ita nec inter servos matrimonia debent ullatenùs probiberi: & si contradicentibus dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione propter hoc dissolvenda. Si fusiores quis requirat probationes, Sylvium consulat. (*a*)

(*a*) Fr. Sylvius.in suppl. 3. part. Sum. S. Thom. q. 52. art.2.

CASUS IV.

GUERICUS, contracto matrimonio ob ignorantiam conditionis servilis sponsæ suæ invalido, cùm cognovisset, se fuisse deceptum, initum jam matrimonium ratum habere utique voluit, eò quòd existimaverit, se illud validè contraxisse. An sufficit illa ratihabitio, ut validum fiat matrimonium?

RESPONS.

Cessante errore, quo invalidum erat Guerici matrimonium, ipsius ratihabitione jam validum factum est, modò tamen Guericus baptizatus illud in facie Ecclesiæ, & juxta formam à Tridentino præscriptam contraxerit. Ratio est, quia is præcedenti statim errore deficientem consensum ratihabitione suâ supplevit; & quamvis perperàm existimaverit, validum esse à se contractum in hoc errore matrimonium, hinc non fit, ut non sufficiat præbitus denuò ipsius consensus, cùm error, quo factus erat præcedens consensus invalidus, cessaverit, quando eum cum plenâ prius ignotæ sibi veritatis cognitione renovavit. Ita Glossa in decretalem Innocentii III. (*b*) Quod ipsa probat ex multis textibus, ac præcipuè ex Decretali Innocentii III. (*c*), cujus hi sunt termini: *Mandamus, quatenùs si constiterit, quod idem vir præfatam mulierem, postquàm istam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit; ipsum, monitione præmissâ, compellas, ut eam, sicut uxorem, maritali affectione pertractet.* At non aliâ opus est probatione, quàm ipsâ Decretali Innocentii III. cùm Summus hic Pontifex, invalidum declarans matrimonium, quod liber cum ancillâ, quam liberam putabat, contraxerat, hanc addat exceptionem: *Ita quod postquàm intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem.*

(*b*) Glossa in c. *Ad nostram.* fin. de conjugio servorum, v. *Nec facto.*
(*c*) Alex. III. in cap. *Proposuit.* 2. eod. tit.

CASUS V.

COELIUS, servus Alexandri, nubere cupiens, dominum suum rogat, ut matrimonio suo velit assentiri. An potest Alexander tutâ conscientiâ suum ipsi denegare consensum?

RESPONS.

Affirmat Sanctus Thomas de hac difficultate, servum absque consensu Domini sui posse nubere: (*d*) *Nec tenentur servi dominis...., obedire de matrimonio contrahendo...., sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum & rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obedire, secundùm rationem superioritatis, sicut servus Domino in his quæ pertinent ad servilia opera exequenda.* Quibus verbis manifestum fit, à conjugio impediri non posse tutâ conscientiâ servum à Domino, cùm in externis tantùm rebus, quæ ad ejus ministerium spectant, ipsi sit subditus; atque adeò Alexandrum jure non posse impedire, ne meditatas Cœlius perficiat nuptias. Attamen si Alexandro foret jure persuasum, matrimonio servi sui damnum grave inferri ministerio sibi debito; videtur, affirmari posse, quod huic expressè assentiri sub peccati reatu non teneretur, & tunc fore satis, ut authoritate suâ non uteretur ad eum vi, minis, verberibus à conjugio arcendum; quia tunc ageret contra jus naturale, ex quo licitum est servo, uti libero, matrimonium contrahere, ut modò probatum est ex Sancto Thomâ. Ita communiter sentiunt Theologi & Casuistæ (*e*).

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore.

(*e*) Petr. Palud. Richardus. Dominic. Soto. S. Antoninus. Glossa in cap. 1. de conjug. servor. v. *à Sacramentis.* Fr. Toletus instruct. Sacerd. lib. 7. c. 7. n. 3. &c.

CASUS VI.

POTAMIUS, Bernardi servus, de ipsius consensu matrimonium contraxit. Tenetur-ne tamen debitum ei, ut ante, præstare servitium, posthabitâ mulieri suæ debitum conjugale reddendi obligatione?

RESPONS.

Servus ille in casu proposito non tenetur anteponere debitum hero suo servitium obligationi, quæ ipsi incumbit, conjugale debitum mulieri petenti reddendi. *Si servus volente Domino matrimonium contraxit*, inquit Sanctus Thomas (*f*), *tunc debet prætermittere servitium Domini imperantis, & reddere debitum uxori.* Cujus rei hanc S. Doctor affert rationem. *Quia per hoc quod Dominus concessit, ut matrimonium servus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia, quæ matrimonium requirit.*

(*f*) S. Thom. in 4. dist. 36. art. 2. ad 3.

CASUS VII.

VENERALDUS, Pauli Servus, invito Domino, cum puellâ liberâ matrimonium contraxit: hæc autem quandoque eo tempore debitum exigit, cùm Paulus ab eo quoddam exigit servitium. An potiùs mulieri, quàm Domino tenetur obtemperare?

RESPONS.

Domino potiùs, quàm mulieri suæ tenetur obedire, cùm utrique eodem tempore satisfacere nequit. Id probari potest ex Decretali Adriani Papæ ad Archiepiscopum Saliburgensem (*g*), in quâ, cùm præmisit, servorum matrimonia, qui invitis dominis contraxêre, non esse dissolvenda, addit, quòd *debita tamen & consueta servitia non minùs debent propriis dominis exhiberi.*

(*g*) Hadrian. in cap. *Dignum*, 1. de conjug. servor.

Is tamen, ut videtur, casus est excipiendus, in quo mulier vi pravæ cujusdam tentationis incontinentiæ periculo manifesto committeretur: tùm enim debitum conjugale, quod est de jure naturali anteponi debet servitio debito ratione servitutis, quæ est tantùm de jure humano. Ita sentit Sanctus Thomas (*h*): *Si autem*, inquit, *matrimonium ignorante vel contradicente Domino est contractum; non tenetur reddere debitum; sed potiùs Domino obedire, si utrumque simul esse non possit.* Posteà subjungit: *Sed tamen in his multa particularia considerari debent, sicut etiam in omnibus humanis actibus, scilicet periculum castitatis imminens uxori, & impedimentum, quod ex redditione debiti servitio imperato generat, & aliis hujusmodi, quibus omnibus ritè perpensis judicari poterit, cui magis servus obedire teneatur, Domino vel uxori.* Idem docet Sanctus Bonaventura (*i*) cum Panormitano & aliis.

(*h*) S. Th. in 4. dist. 36. art. 2. ad 3.
(*i*) S. Bonav. in 4. dist. 36. art. 1. q. ad 4. & 5.

CASUS VIII.

BERTINUS, Vir matrimonio ligatus se ipsum servituti mancipavit, Domino se vendens, reclamante uxore suâ. An id potuit tutâ conscientiâ? An etiam mulier, nolente marito se posset servituti addicere?

RESPONS.

Vir ille seipsum in servum vendere potest in ea regione, ubi servitus est in usu, & si ad id teneatur ob urgentem necessitatem. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (*k*): *Vir subditur uxori solùm in his quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus sunt æquales, ad quæ servitutis subjectio se non extendit: & ideò vir nolente uxore potest se alteri in servum dare.* Idem quoque alibi probat hoc ratiocinio (*l*): *Quilibet potest dare alteri quod suum est, sed vir est sui juris, cùm sit liber, ergo potest jus suum dare alteri.* Et paulò post (*m*), subdit, non idem esse dicendum de muliere, quippe quæ non sit domina sui, suarumque actionum. *Quamvis in actu matrimoniali & his quæ ad naturam spectant, ad paria vir & uxor judicentur, ad quæ conditio servitutis non se extendit;*

(*k*) S. Thom. in 4. dist. 36. art. 3. in corp.
(*l*) Idem ibid. in arg. *Sed contra.*
(*m*) Idem ibid. ad 3.

tendit; tamen quantùm ad dispensationem domûs & ad alia hujusmodi superaddita, vir est caput mulieris & debet corrigere; non autem è converso: & ideò uxor non potest se dare in ancillam, nolente viro. Quocircà hæc verba Sancti Hieronymi, in Canone relata (*a*), *quod non licet fœminis, æquè non licet viris, & eadem servitus pari conditione censetur*, intelligenda sunt tantùm de conjugali debito & in sensu Angelici Doctoris.

(*a*) S. Hieron. in can. *Apud nos*, 20. 32. q. 5.

Observandum tamen eum Sylvio (*b*), virum non posse se servum venondare, nisi legitima ei subsit ratio. *Si verò justa causa non subsit*, inquit, *maritus non potest se servituti subjicere, invitâ uxore: quod si faciat, potest illa propter hanc separationem, quam maritus ab ea facit, petere divortium*.

(*b*) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 52. art. 3.

C A S U S I X.

Amalericus, qui servum habet matrimonio junctum, potest-ne ipsum absque peccato vendere ducendum in dissitam regionem, ubi matrimonii debitum reddere non poterit, quia hue mulier ejus ipsum sequi, non potest; aut quia eam emptor ducere non vult?

R e s p o n s.

Ad solutionem hujus quæstionis distinctione utendum: nam vel servus ille nupsit de consensu Domini sui; vel sine ejus consensu: si absque consensu Domini sui nupserit, ipsum Amalericus vendere potest ducendum in quamlibet regionem; præsertim si ipsum in proximâ nequeat vendere regione. Ratio est, quia hoc ei Jus competebat in servum suum, nondum matrimonio junctum, quod se invito & inscio contraxit, & cui juri non derogavit, cùm matrimonio huic non consenserit. Sed contrà sentiendum, si matrimonio servi sui consenserit Amalericus; quia, ut jam suprà diximus, consentiendo matrimonio, censetur quoque ejus usùs facultati & medio consensisse, cùm debitum ex eo naturaliter ac necessariò sequatur, ut ait S. Thomas (*c*): *In tali casu.... Dominus cogendus est, ne servum vendat taliter, quod faciat onera matrimonii graviora: præcipuè cùm non desit facultas ubique servum suum vendendi justo pretio.* Angelico Doctori assentiuntur Navarrus & Toletus (*d*).

(*c*) S. Thom in 4. dist. 36. art. 1. ad 4.

Multas hic omittimus alias difficultates, quæ de re istâ fieri possunt; quia Christiana Religio feliciter servitutem ex iis omnibus regionibus abegit, ubi dominatur, & parvi adeò interest fusiùs hanc rem pertractare, ac scire, si Missionarios excipias, qui apud infideles versantur, & qui minutiùs ea, quæ ad servitutem pertinent, callere tenentur, ut Christianos servos sua doceant officia.

(*d*) Navarr. Man. c. 22. n. 14. Toler. instruct Sacerd. l. 7. c. 7.

IMPEDIMENTUM VOTI.

DUPLEX distinguendum est votum; aliud solemne, quod explicitum vel implicitum; & aliud simplex.

Votum solemne explicitum est illud quod fit per solemnem Religionis professionem in Religioso ordine ab Ecclesiâ approbato, aut à Papâ.

Votum solemne tacitum, seu implicitum, est illud quod fit, suscipiendo ordinem subdiaconatûs, qui ad perpetuam castitatem servandam obligat. *Votum solemne castitatis illud est, quod fit in professione Religionis approbata, vel in susceptione Ordinis Sacri.* Sic ipsum Polmanus definit (*e*).

(*e*) Polman. 3. part. n. 5.

Utrumque votum ex constitutionibus Canonicis est impedimentum dirimens matrimonii, cum hoc tamen discrimine, quòd ex solo voto solemni explicito invalidum fiat non solùm matrimonium posteà contrahendum, sed etiam contractum, si sit tantùm ratum & non consummatum; ita ut ille contrahentium, qui Laicus est, validè ac licitè aliud possit matrimonium contrahere, postquàm solemnem alter Religionis professionem emisit: quem effectum non parit solemne votum tacitum, quod fit susceptione primi Ordinis sacri, uti definivit Joannes XXII. (*f*)

(*f*) Joan. 22. in extravag. *Antiqua*. unic. de voto & voti redempt.

Votum simplex, quod fit aliter, quàm per professionem Religionis & susceptionem Ordinis sacri, non minùs coràm Deo obligat, quàm solemne; sed tamen invalidum non efficit matrimonium ab ejus emissione contractum, quamvis ejus usum illicitum pro eo reddat, qui votum emisit.

Unum est tamen, quod excipias circa votum simplex post duos probationis annos in Societate Jesu emissum, ut alibi dicemus.

C A S U S P R I M U S.

CUM Cyconius Justinæ nupsisset, nova hæc sponsa a marito suo, qui vel ipso primo nuptiarum die altiores sibi sumebat Spiritus, aversa est; atque se ab eo ante matrimonium consommatum separavit, eoque invito Religionem ingressa, solemnem in eâ Professionem emisit. Potest-ne Cyconius secondas cum alterâ inire nuptias?

R e s p o n s.

Res est ab Ecclesiâ definita, solemnem videlicet Religionis professionem, etiam à conjuge ante matrimonium consummatum factam, matrimonii vinculum omnino dissolvere; ita ut post emissam ab uno professionem, conjux in sæculo superstes liber sit, & alteri nubere queat, ut decrevit Alexander III. Scribens ad Archiepiscopum Salernitanum. *Post legitimum consensum de præsenti*, inquit hic Summus Pontifex (*g*), *Licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere Monasterium.... dummodò carnalis commixtio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti.... licitum est ad secunda vota transire, quia cùm non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire & alter in sæculo remanere.* Ejusque rei istam Angelicus Doctor affert rationem, quia, inquit, *sicut corporalis mors viri* (*h*), *hoc modo vinculum matrimoniale solvit, ut mulier nubat cui vult, secundum Apostoli sententiam; ita etiam post mortem spiritualem viri per Religionis ingressum, poterit cui voluerit, nubere.*

(*g*) Alex. III. in cap. *Verum*. 2. de convers. conjugat. lib. 3. tit. 32.

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. quæstiunc. 3. in corp.

Verùm

Verùm ad confirmationem hujusce decisionis non aliâ opus est authoritate, quam Concilii Tridentini (*a*), cujus hæc sunt verba: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Colligendum itaque, Cyconium in casu proposito cuilibet alteri posse liberè nubere mulieri.

(*a*) Conc. Trid sess. 24. de matrimonio. can. 6.

Vide Impedimentum Ligaminis. Cas. 1.

CASUS II.

Luciana, nupta Guillelmo, ante matrimonii consummationem Religionem ingredi cupiebat: at per duos menses, quos ad deliberandum de hoc consilio, Ecclesia concedit, Guillelmus, ipsius consilii conscius, eam nec opinantem oppressit, & vi, atque ipsâ dissentiente, matrimonium consummavit. An ipsi Jus est, cùm ita se res habeat, Religionem, ipso invito, ingrediendi, eamque solemniter profitendi?

Respone.

Quamvis ex consummatione, quocumque modo contigerit, indissolubile fiat matrimonium quoad vinculum, *modò copula non solùm attentata, sed vera & perfecta fuerit per seminis intra vas emissionem.* Cùm eâ ratione conjuges fiant *duo in carne unâ*, ut loquitur Scriptura (*b*); atque adeò qui superstes est in sæculo, vivente altero conjuge validum nunquam possit matrimonium contrahere: dicendum tamen, quòd, licèt indistinctè determinet Jus, non licitum esse Religionis ingressum post consummationem matrimonii, id solùm intelligendum est de consummatione liberâ & voluntariâ, non verò de violentâ, & alterutri ex sponsis injuriosâ: atqui consummatio, de quâ agitur, in casu proposito, non solùm est violenta, sed etiam Lucianæ, Religionis ingressum meditanti, quod consilium ex legibus Ecclesiæ perficere poterat, injuriosa; igitur affirmari potest, Lucianam jure suo non excidisse, vi & injustitiâ, quam à Guillelmo passa est, qui justè commodum ex injuriâ ipsi illata percipere non potest, ex hac juris regulâ à Bonifacio VIII. (*c*) constituta: *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.* Quare violenta illa consummatio tanquam non facta censeri debet ex hac aliâ regulâ: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*: atque adeò Luciana semper eodem, quo priùs, Religionem solemniter profitendi jure potitur. Ita sentiunt Paludanus (*d*) at celeberrimi Canonistæ, ac præ cæteris Joannes Andræas (*e*), qui contrarias refellit rationes, & fusè ac multis probat testimoniis, talem virum nec posse nec debere fructum consequi ea suâ injustitiâ, & vi sponsæ suæ illatâ cum detrimento bimestris prærogativæ, quæ ipsi jure conceditur ad deliberandum de ingressu religionis. Idem docent Bartholomæus Brixiensis & Panormitanus (*f*), nec non Felinus (*g*): *Non discedo*, inquit is, *à Joanne Andrea in dicta regula*, quæ contrà Jus &c. *ubi concludit, quod cognita per vim non dicitur matrimonialiter cognita, nec impeditur ingredi Monasterium.* Consuli potest Fagnanus (*h*) de hac quæstione, quam accuratè perpendit, opinionem tredecim Authorum inclytorum conciliando cum sententiâ quatuordecim, quos sequimur.

(*b*) Genes. 2. 24.

(*c*) Bonifac. VIII. in reg. 38 de reg. juris in 6.

(*d*) Petrus Palud. in 4. dist. 27. q. 3. n. 10.

(*e*) Joan. Andræas in reg. *Quæ contra jus* &c. n. 12. & apud eum Bart. Brixiensis. q. 83.

(*f*) Panor. in c. *Verum.* 2. de convers. conjug.

(*g*) Felinus Sandeus in c. *Cum in.* 14. de probationibus. l. 2. tit. 19.

(*h*) Fagnan. in c. *Ex publico.* de convers. conjug. n. 27. & seqq.

CASUS III.

Victor, Catharinâ sub spe futuri conjugii abusus, quæ ipsi clàm filium peperit, posteà, jubente confessario suo ei in facie Ecclesiæ nupsit: at facti statim pœnitens, ipsam non consummato matrimonio dimisit, & in Daniam se contulit: Catharina, cujus præcedens delictum erat incognitum, anno post Religionis ingressum meditata, eam deinde solemniter professa est. Victor autem post septem octo-ve annos redux, eam repetiit: Catharina verò contendit, se ad id non teneri, & votum suum esse validum, cùm matrimonium non fuerit consummatum. Victor verò in suâ petitione commoratur, & vult, ut ea fornicatio, quæ præcessit, consummationis locum habeat. An potest Catharina vel etiam sub conscientiæ reatu tenetur Victoris petitioni obtemperare; en verò, ipsâ denegante, secundas potest Victor contrahere nuptias?

Respons.

Casus propositi totus cardo in eo consistit, ut dijudicetur, an vir fornicatus cum puellâ, cui deinde nupsit, censeri debeat consummasse matrimonium ex solâ fornicatione antè commissâ cum eâ: quâ de re in triplicem doctores abeunt opinionem.

Prima opinio est eorum, qui docent, carnalem copulam viri cum puellâ aut muliere, antequam ipsi nubat, non esse obicem, quominùs ingredi possit Religionem, eamque solemniter profiteri; cùm sponsalia delictum præcessit; sed impedimentum esse legitimum, si à factis sponsalibus fornicatio fuerit commissa. Ita sentit Sylvester: *quæritur*, inquit (*i*), *utrùm intrare possit* (Religionem) *qui duxit.... aliquam in uxorem: & dico, quod si duxit per verba de præsenti, & consummavit, non potest intrare; sed intellige, si copula secuta est contractum matrimonii, vel sponsalium; non, si præcessit: quia sic non impedit nec diceretur matrimonium consummatum. Argum. capitis* veniens de *sponsalibus.*

(*i*) Sylvester. v. Religio. 2. q. 9.

Confirmari potest prima hæc opinio ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Exoniensem (*k*), in quâ declarat hic Summus Pontifex, mulierem posse solemne Religionis votum emittere, invito etiam conjuge suo, modò secum non habuerit copulam, post acceptam ab eâ futuri matrimonii promissionem, hoc est, post sponsalia, *Si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis*; in quo textu verbum *desponsatio*, sumitur pro matrimonii promisso, ut patet ex casu in hac decretali proposito, in quâ dicitur, de eo fieri quæstionem, qui *de contrahendo matrimonio fidem dedit.*

(*k*) Alex. III. in cap. *Commissum.* 16. de sponsal. & matrim.

Altera opinio est eorum, qui volunt, fornicationem quocumque tempore matrimonium antecedentem nunquam obtinere pro consummatione subsequentis matrimonii; atque ita puellam, in Catharinæ casu positam Religionem posse ingredi, eamque solemniter profiteri, antequam matrimonium fuerit consummatum, licèt ante cum sponso suo fuerit fornicata. Ita sentit inclytus Covarruvias (*l*): *Non enim dicitur conjugium consummatum ex coïtu præcedenti, sed ex secuto: ille siquidem fornicarius est, hic verò conjugalis*: Ita loquitur doctus hic Canonista, qui addit etiam: *Illa enim conjugalis* (copula) *non fuit, sed fornicaria, nec in illa traditio conjugalis dari potest.*

(*l*) Didacus Covarruvias à Levva de spons. tom. 1. part. 1. c. 4. §. 1. n. 23. & 24.

Tertia denique est eorum, qui defendunt, ex antecedenti copulâ sufficienter esse consummatum subsequens matrimonium; atque adeò in mulieris potestate non esse positum, ut Religionem suscipere ac profiteri in proposito casu queat. Modernus Theologus tres hujusce opinionis assertores

assertores laudat (*a*) eorum autem præcipua ratio hæc est, quia, videlicet cùm ea sit ut vis matrimonii subsequentis fornicationem, legitimi fiant filii, qui ex hoc peccato oriuntur; nec minorem quoque vim habere debet, ut actio, quâ fuere geniti, habeatur, tanquam consummatio subsequentis matrimonii. Adducunt insuper, sententiæ suæ apertè favere Decretales summorum Pontificum: Nam Alexander III. in duabus suis Decretalibus, scriptis, alterâ ad Archiepiscopum Salernitantum, alterâ ad Episcopum Brixianum (*b*) in Longobardiâ generalibus terminis mentem suam aperit, affirmando, absque ullâ restrictione ad tempus, quod matrimonium subsequitur, quod *post consensum legitimum de præsenti*, inquit hic Papa in priore Decretali, *licitum est alteri, altera etiam repugnante eligere Monasterium... dummodò carnalis commixtio non intervenerit inter eas.* In alterâ quoque suâ Decretali generaliter loquitur: *Si prædictus vir*, ait, *ipsam carnaliter non cognoverit*: quæ modi loquendi ratione sensuque indefinito exprimuntur, non restrictâ eam sic copulâ ad solum tempus subsequens matrimonii celebrationem.

(*a*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 100. Et apud eum Hyppolit. in sign. 500. Claudius in Rubric. ff. solut. matrim. Sylvâ nuptiarum. Baldus in c. *Licèt*. 4. de translat. Episcopi lib. 2. Decretal. tit. 7.

(*b*) Alex. III. in c. *Verum*. 2. & in c. *Ex publico*. 7. de convers. conjug. l. 3. tit. 32.

Triplici huic opinioni sua non deest cuique ratio. Prima, quæ est Sylvestri, nobis minùs ratione fulta videtur: nam alicujus non esse videtur momenti distinctio, quam affert inter tempus præcedens & subsequens sponsalia, præsertim a tempore Concilii Tridentini; nam Decretalis Alexandri III. quam affert hic Author, quæ loquitur *de desponsatione & copulâ*, non debet intelligi de simplici promissione matrimonii, eo sensu, quo nunc sumitur, & quæ *sponsalia* dicitur; sed de vero ac reali matrimonio propter carnalem copulam promissum illud subsecutam. Ratio est, quia sæculo Alexandri III. hoc est, ante Concilium Tridentinum copula carnalis addita promissioni antecedenti sponsalia reddebat verum matrimonium in foro conscientiæ (*c*).

(*c*) Alex. III. in c. *Veniens*. 15. Greg. IX. in c. *Is qui*. 30. & toto ferè tit. de spons. & matrim.

Tertia quoque opinio suam habet difficultatem; nam in omnibus allatis Decretalibus, Pontifices summi certissimè non loquuntur. nisi de copulâ conjugali, non verò de fornicariâ, ut manifestè constat ex propositis difficultatibus; atque ut expressè designat proposita ab Archiepiscopo Lugdunensi difficultas; de quâ interrogatus Innocentius III. ita respondet (*d*): *Nos tamen nolentes à prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequàm matrimonium sit per carnalem copulam consummatam, licere alteri conjugum reliquo inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari, hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotata.*

(*d*) Innoc. III. in c. *Ex parte*. 14. de convers. conjug.

Secunda itaque opinio, quam sequitur Covarruvias, Pontificiarum Decretalium menti videtur magis esse consentanea, & duabus reliquis anteponenda. Reipsâ evidens est, omnes Decretales, quæ loqui videntur infinitè *de commixtione carnale habita*, esse tantùm intelligendas *de copulâ conjugali*, non verò *de copulâ fornicariâ præcedente*: unde quando asserit Alexander III. (*e*), quòd is, qui *cuidam mulieri de matrimonio fidem dedit*, potest solemniter Religionem profiteri, *si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis*. loquitur de matrimonio reipsâ consummato, uti jam observavimus.

(*e*) Alex. III. in cit. c. *Commissum*.

Nihilominùs cùm omninò inconcussa non sit ea, quàm sequitur, opinio; totiùs dici potest, respondendo ad difficultatem casus propositi, Victorem non posse, dolente Catharinâ Religiosum abjicere statum, alteri nubere mulieri, priusquam Judex Ecclesiæ sententiâ juridicâ declaraverit, matrimonium ex præcedenti fornicatione vel non fuisse, vel fuisse consummatum. Quòd si Judex declaret, matrimonium non censeri fuisse consummatum, Catharina potest, imò & debet in statu religionis permanere, quam solemniter professa est, & in hoc casu Victor liber est, & matrimonium contrahere potest: ac econtrà si judex declaret, matrimonium illud habendum esse, tanquam consummatum; alteri nubere Victor non potest, atque Catharinam debet accipere & habere, tanquam legitimam conjugem suam, quæ vicissim tenetur latam acceptare sententiam ad suum virum redeundo.

CASUS IV.

Eustachius, initio cum Renatâ matrimonio, ante ipsius consummationem in Monasterium secedens, in eo per triennium remansit, non emissâ religionis professione, & tamen proprium Religiosorum Ordinis habitum gerens. An ipsi licitum est, ex eo migrare; ut ad Renatam redeat, aut secundas cum Mariâ nuptias contrahat, si è vivis Renata migrârit?

Respons.

Contendunt Authores nonnulli, omninò dissolvi matrimonium per professionem solùm tacitam, quæ fit, cùm per tres annos defertur habitus Religiosi professi, seu is à Novitiorum habitu discrepet, seu non; modò liberè deferatur & cum cognitione obligationis, quæ inde contrahitur, nec huic rei reclamatum fuerit. Ita sanctus Thomas (*f*), cum aliis quibusdam Theologis.

(*f*) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. art. 2. q. 3. ad 2. Richard. Paludan. &c.

Ab aliis annuum duntaxat requiritur spatium ad validitatem tacitæ professionis; ita ut qui finito anno religiosum pergit deferre habitum & in cæteris se uti Religiosum professum gerit, is censeatur verè esse professus, nec jam ad sæculum redire valeat. Ita sentit Glossa in multas Decretales (*g*). Et cum ea Toletus (*h*) & alii nonnulli, qui existimant, non esse necessè, ut per tres annos deferatur Religiosus habitus, quia 1. unum duntaxat probationis annum ad solemnem emittendam religionis professionem exigit Ecclesia. 2. Quia si trium annorum requireretur spatium, sequeretur, quòd ante completos tres annos posset quis exire de religione; quod fieri sine aliquo non posset scandalo; & sine suspicione labentis disciplinæ in Ordine religioso. 3. Quia rem ita præcisè definivit Honorius III. sic enim loquitur scribens ad Episcopum Venetiarum (*i*): *Fraternitati tuæ mandamus, quatenùs quoslibet tibi lege Diœcesanâ subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis* (Religionis scilicet & sæculi) *ingredi non verentur, ut postquàm per annum gestaverint habitum Monachalem, Regulam secundùm formam Ordinis profiteantur & servent, Ecclesiasticâ censurâ compellas.* Cui Decretali consentiunt & alia Clementis III. (*k*), & Canon antiquus è Concilio Triburiensi habito an. 895. depromptus (*l*), qui sic habet; *Puella, si ante duodecim annos ætatis sponte suâ sacrum sibi velamen assumpserit, possunt statim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, si voluerint, at si annum & idem id dissimulando, consenserint; ulteriùs nec ipsi, nec ipsa mutare hoc poterunt.* Hæc est jurisprudentia canonica, ab Innocentio IV. expressè confirmata, ut videre est in unâ ex ejus Decretalibus in sexto relatâ (*m*).

(*g*) Glossa in cap. *Meminimus*. 3. qui Clerici vel voventes matrim. contrahere possunt. v. *Nec habitum*. 10 c. *Antiquæ*. de voto & voti redemp. in extravag. Joannes XXII. v. *Tacitè* & in reg. 44. de reg. juris in 6.

(*h*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 7. c. 8. n. 1.

(*i*) Honorius III. in c. *Ex parte*. 32. de regularibus transeuntibus ad religionem. l. 3. tit. 31.

(*k*) Clemens III. in c. *Consuluit*. 10. de convers. conjugat. eod. lib. tit. 32.

(*l*) Conc. Triburiense. c. 24. in can. *Puella*. 2. 20. q. 2.

(*m*) Innoc. IV. in c. *Is qui*. 1. de regularibus & transeuntibus ad Relig. in 6. l. 3. tit. 14.

Verùm observare interest, tacitam Religionis professionem, qualiscumque sit, in Gallia non admitti (*n*), & solam professionem expressam ibi esse validam; cùm duas habet conditiones à Tridentino requisitas, quarum prima est, ut eam antecedat probationis annus integer;

(*n*) Edict. Molin. an. 1566. an. 55. Edict. Bles. an. 1579. an. 28.

ger; & altera, ut non fiat professio ante annum 16. expletum (a): *In quâcumque Religione, tàm virorum, quàm mulierum professio non fiat ante 16. annum expletum, nec qui minore tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit ad professionem admittatur. Professio autem anteà facta sit nulla &c.* Quare superiùs relata nullius sunt usûs in Regno Galliæ; ubi nulla admittitur tanquam legitima professio tacita, qualis in corpore juris admittitur (b). Atque hinc sequitur, quòd Eustachius, expressè Religionem non professus per tres annos, quibus Religioso indutus est habitu, 1. ad sæculum redire potest; & cum Renata suum consummare matrimonium: 2. vel alteram ducere uxorem, si Renata obierit.

Certum quidem est, Navarrum & alios quosdam Canonistas existimare, quòd è tribus in jure memoratis professionum speciebus, primam solam irritat Concilium Tridentinum (c), de quâ loquitur Decretalis è Concilio Arelatensi deprompta (d), quâ is, qui Religiosum induerat habitum, & sponte atque cum cognitione professi exercitia observârat, censebatur Religiosus; & alteram, de quâ loquuntur Alexander III. & Bonifacius VIII. (e), juxta quos is, qui per triduum solùm professi vestem tulerat, si à novitiorum habitu esset diversa, pariter Religiosus professus habebatur; at contendunt iidem illi Authores tertiam professionis tacitæ speciem non fuisse abrogatam à Concilio, de quâ loquuntur Innocentius IV. & Clemens V. qui declarant, eum fieri professum, qui per annum & diem Religiosum fert habitum, quando Professis & Novitiis est communis. Attamen tenenda est Regni Galliæ disciplina, quâ omnis Professio, ut sit Canonica & valida, debet esse expressa, quamvis ab his Authoribus, tertia hæc professionis species pro iis tantùm admittatur, qui expleto 16. ætatis suæ anno probationis annum in Noviciatum transegerunt, ut vult Concilium.

CASUS V.

Donatus post emissum Religionis aut castitatis votum Luciam duxit uxorem. Nunquid validum est illud matrimonium.

Respons.

Si Donati votum de Religione suscipiendâ non sit solemne tenet ejus matrimonium; sed si sit solemne, & in Religione approbatâ à Sancta sede factum, validè contrahere non potuit: nam certum est, uti jam probavimus, votum solemne Religionis esse impedimentum dirimens, & tali emisso voto quodlibet conjugium esse irritum, ut à Viennensi Concilio, cui an. 1311. præerat Clemens V. (f), & à Tridentino definitum est (g), conformiter ad plures antecessorum ejus Summorum Pontificum decretales (h), nec non ad multos etiam Canones ipso antiquiores. (i) Idem dicendum de voto castitatis emisso per susceptionem sacrorum Ordinum.

At verò non idem dicendum de voto simplici: quamvis enim gravissimum is admittat peccatum qui tali voto ligatus matrimonium contrahit, illud tamen est validum, uti declarat Alexander III. in unâ è suis decretalibus (k), & Celest. III. in aliâ (l). Verum quidem est voto simplici coràm Deo non minùs quàm solemni ligari voventem, ut affirmat Cælestinus III. *Cùm simplex votum*, inquit, *apud Deum non minùs obliget, quàm votum solemne, votum quod Deo fecit, studeat observare.* At invalidum non reddit matrimonium, *cùm votum simplex matrimonium impediat contrahendum*, subjungit hic Papa *non tamen dirimat jam contractum.* Cùm è contrà voto solemni dirimatur jam contractum, quia voto solemni ligatos ad contrahendum inhabiles declaravit Ecclesia: cujus discriminis rationem istam affert Angelicus Doctor: (m) *In voto enim simplici est sola promissio, quâ quis promittit Deo se continentiam servaturum: ex sola autem promissione non transfertur dominium. Unde si aliquis promittat rem aliquam alicui, & posteà det eandem alteri, hujusmodi donatio non potest rescindi per priorem promissionem, quamvis malè faciat dando: & sic ille, qui emisit votum simplex continentiæ potest postmodùm corpus suum tradere uxori; & quamvis peccet hoc faciendo, tamen matrimonium non dirimetur propter votum præcedens. In voto autem solemni est simul promissio & collatio; tunc enim est votum solemne, quando simul aliquis cum voto consecratur Deo, & ponitur in aliquo statu sanctitatis, vel per susceptionem Ordinis, vel per professionem certæ regulæ; & sic non potest ulteriùs corpus suum tradere uxori; & si tradit, contractus nullus est; & sic matrimonium dirimitur per votum solemne, non autem per simplex.*

CASUS VI.

Ausbertus Castitatis votum intra manus Superioris cujusdam Religiosæ domûs & coràm omnibus ejus Religiosis, nec non aliis solemniter emisit. Nunquid votum illud in his circumstantiis consideratum est impedimentum dirimens matrimonium, ita ut jam validè deinceps contrahere nequeat?

Respons.

Votum illud, ab Ausberto emissum, non est solemne, quamvis sit publicum; cùm Religionem non sit professus, nec Monasterii, in quo illud emisit, regulam amplexus fuerit. Reipsâ ergo est tantùm simplex votum. Atqui simplex votum non est impedimentum dirimens, uti constat ex probationibus in superiori decisione allatis. Unde sequitur, ab Ausberto validè contrahi posse matrimonium, quamvis non possit id ipsum facere absque peccato mortali, nisi legitimam priùs obtineat dispensationem.

Unum est tamen, quod excipias pro iis, qui post duos probationis annos in Religioso Societatis Jesu ordine votum simplex emisêre: nam is, qui triplex castitatis obedientiæ & paupertatis votum in hoc ordine post statutum Novitiatus tempus emisit, jam matrimonium validè contrahere nequit, ut declaravit Gregorius XIII. expressâ constitutione 15. Maii an. 1584. latâ (n) quæ est octogesima nona in magno Bullario postremæ editionis. Si igitur in communitate Patrum Societatis tria simplicia vota post duos probationis annos emisisset Ausbertus, matrimonium jam validè contrahere non posset. Ita difficultatem istam solvunt Sylvester de Prierio, Toletus, qui Archidiaconum laudat, & Author Colloquiorum Luconensium (o).

CASUS VII.

Thrason post factum simplex castitatis votum ductâ uxore Annâ absque dispensatione, potest-ne absque mortalis peccati reatu suum consummare matrimonium, saltem conjugale debitum uxori petenti reddendo?

Respons.

Dicendum est, à Thrasone suum non posse consummari matrimonium in casu proposito sine peccati mortalis reatu. Ratio est, quia suum tenetur, cùm potest, servare votum. Atqui una adhuc ipsi via illius servandi suppetit, scilicet Religionem solemniter profitendo ante consummationem matrimonii

(a) Conc. Trid. sess. 25. de regular. & monial.

(b) Citatis capite & cap. *Vidua.* 4. & cap. *Ad nostram* & de regular. &c. & cap *Constitutionem.* 3. eod tit. in 6 & Clem. *Eos qui.* 2. l. 3. tit. 9.

(c) Conc. Trid. sess. 25. de regular. &c. c. 15.

(d) Cit. can. *Vidua*

(e) A ex. III. in cit cap. *Ad nostram.* Bonifac. VIII. in cit. cap. *Constitutionem.*

(f) Clemens V. in Clement. *Eos qui.* un. de consang. & affinit. l. 4 tit. un.

(g) Conc. Trid. sess. 24. can. 9.

(h) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum.* de voto & voti redempt. in 6. l. 3. tit. 15. Joan. XXII. extravagante. *Antiquæ.* unic. eod. tit. Urban. III. in c. *Ex parte.* 9. de convers. conjug. Clemens III. in c. *Consuluit.* 10. eod. tit. Alex. III. in c. *Meminimus.* 3. qui Clerici vel voventes &c. Innoc. III. in c. *Insinuante.* 7. eod tit. Nicolaus I. in can. *Quod interrogasti.* 6. dist. 27.

(i) Conc. Calced. can. 16. Conc. Tolet. I. can. 16. Conc. Tolet. IV. can. 51. Conc. Tolet. VIII. can. 6. Conc. Turon. III. can. 16.

(k) Alex. III. in c *Consuluit.* 4. qui Clerici vel voventes &c.

(l) Celest. III. in cap. *Rursus.* 6. eod. tit.

(m) S. Thom. quodlibet 8. art. 10. in corp. Item in 4. dist. 38. q. 1. q. 1. art. 3 quæstiunc. 2. in corp.

(n) Greg. XIII. in Bullâ *Ascendente.* §. 18 & 23.

(o) Sylvester. v. *Matrimonium.* 8. q. 5. Fr. Toletus instr. Sacerd. l. 7 c. 118. n. 1. Et apud eum Archidiaconus. Colloq. Lucon. tom 9. Colloq. 9. q. 2.

trimonii foi; cùm duos ei ad deliberandum menses concedat Ecclesia. *Ille qui contrahit matrimonium per verba de præsenti, post votum simplex*, inquit Sanctus Thomas (*a*), *non potest cognoscere uxorem carnaliter sine peccata mertali: quia adhuc sibi restat facultas implendi continentiæ votum ante matrimonium consummatum.* At si semel is matrimonium consummasset, jam conjugi debitum absque Dei offensâ reddere posset, imò teneretur, licèt ipsa interpretativè tantùm seu tacitè peteret: *Sive mulier petat expressè, sive interpretativè, ut quando mulier verecunda est, & vir sentit ejus voluntatem de redditione debiti; tunc enim sine peccato reddere potest*, addit idem Angelicus Doctor. (*b*) At certum est, quod illud is exigere non posset sine peccato, etiam post copulam, ut observat idem Sanctus.

(*a*) S. Thom in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. q. ad 3.

(*b*) Id. Ibid. in 4.

CASUS VIII.

Theonillos emisso simplici Religionis voto, potest-ne sine mortali peccato Magdalenam docere uxorem, perseverans in voluntate suum conficiendi votum, Religionem suscipiendo ante consummationem matrimonii sui?

Respons.

Non potest sine gravi peccato, nisi legitimæ ipsi & maximi momenti rationes sint adimplendi votum suum: quamvis enim contra votum suum præcisè non delinqueret, cùm illius adimplendi voluntatem servaret: peccaret tamen contra bonam fidem, sponsam suam decipiens, & rem faciens, quæ ipsi grave damnum afferret, in eo, quòd ipsa secundas jam inire non posset noptias, nisi post annum probationis ad solemnem ipsius Religionis professionem requisitum. Addi etiam potest, Magdalenam haud facilè esse forsàn nupturam ob suspicionem consummationis, aot etiam præviæ matrimonio copulæ, aut ob aliquam aliam ab eâ discendi rationem occultam. Ita sentiunt Navarrus, (*c*) Dominicus Sotus, & Sylvester, quos primus his laudat verbis: *Nunc autem de illo dico peccare*; inquit, hic Canonista, *non tantùm eò quòd frangit votum, quàm eò quòd sponsam decipit, ut Sotus rectè dixit. & ante eum Sylvester, ... & quia magnum damnum infert ei, quippe qua non ita facilè alii nubet ob suspicionem copulæ cum eo habitæ.*

(*c*) Navarr. Man. c. 16. n. 30. Et apud eum Sotus in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. Sylvester v. *Matrimonium*. 7. q. 5. Richard. & Archidiaconus.

Diximus: *nisi legitimæ ipsi & maximi momenti sint rationes adimplendi votum suum*; quod post eundem addimus Authorem, qui istam affert exceptionem: *Credo tamen, quod si aliqua causa urgeret eum ad matrimonium contrahendum cum ea simulata ejusmodi proposito, qualis esset notabilis mortis aut infamiæ metus, quamvis non esset satis justa ad matrimonium dirimendum, non peccaret, modò daret operam, ne quid detrimenti suâ culpâ ei eveniret: que casu opinio Angeli & Calderini intelligi posset.*

CASUS IX.

Petrus Mariam uxorem suam vi aot minis adegit ad assentiendum suscepto à se de Religionis Ingressus consilio; quo facto solemnem emisit professionem. Num is cogi potest, si nota sit vis & attestata, ut è Monasterio post factam professionem exeat, & maritali affectu cum uxore suâ vivat?

Respons.

Is profectò cogi potest ad exeundum è Monasterio, in quo Religionem professus est, ob extortum vi à suâ conjuge assensum: & tenetur coràm Deo, ad ipsam, si postulet, redire; uti expressè declarat Innocentius III. (*d*) *Quocirca discretioni vestræ mandamus*, inquit hic Papa, de simili quæstione loquens, de quâ fuerat consultus; *quatenùs, si res ita se habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remotâ cogatis.* Ratio est evidens; nam ex vi & metu gravi fit invalidus mulieris consensus in hoc caso, ut declarat Alexander II. in Canone relato in Decreto Gratiani (*e*). Ita sentit inclytus Panormitanus (*f*) & cum eo cæteri Canonum interpretes.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Accedens*. 17. & ibi Glossa de convers. conjugatorum.

(*e*) Alex. II. in can. *Nosifcasti*. 2. 33. q. 5.

(*f*) Panorm. in c. *Consuluit*. 10. de convers. conjugat.

Advertendum tamen, id sub eâ conditione esse intelligendum, si Petro nulla subsit legitima excusatio, cur ad mulierem suam redire non teneatur, qualis esset v. g. causa adulterii ab ea non ita pridem commissi, aut si jure suo cesserit, ut fieri posset, si ipsa solemnem Religionis professionem emisisset à susceptâ à viro suo vitâ cœlibe: tunc enim eam recipere non teneretur, ut patet ex aliâ decretali ejusdem Papæ Innocentii III. ad Episcopum Patavinum scribentis (*g*).

(*g*) Innoc. III. in cap. *Veniens*. 16. eod. tit.

CASUS X.

Valeria, Aigulphi uxor, octodecim aut circiter viginti annos nata, & cujus mores, quoad castitatem sunt suspecti, viro suo permittit, ut Religiosum amplectatur institutum, non existimans & penitùs ignorans, se quoque in hoc casu teneri ad Religionem profitendam, ut castitati suæ consolat, aut saltem ad simplex castitatis votum emittendum. An tenetur Aigulphus, solemniter professus, eam recipere, atque, ut antè cum ea cohabitare, si mulier sua Religionem ingredi, aut castitatem vovere omninò renuat?

Respons.

Datus ille à Valeria consensus tantùm ex ignorantia, validam mariti sui professionem efficere nequit: ex quo sequitur, ipsum non teneri ad remanendum in Monasterio, nisi ipsa mutet consilium Religionem profitendi, aut se voto ad servandam castitatem obstringat; sed eundem teneri ad redeundum cum Valeriâ, si id necessarium judicet Episcopus, ut illius adolescentulæ mulieris in tuto ponatur castitas; quo in casu omnia mariti jura recuperat. Id quidem clarè definitum videtur ab Urbano III. (*h*), qui declarat, concessum à muliere viro suo consensum profitendi Religionem esse invalidum, quando suspectis circa castitatem moribus suis ipsa remanet in sæculo. *Licèt prædictus D. uxore suâ remanente in sæculo, de jure ad Religionem nequiverit proficisci.* Hæc sunt verba hujus Summi Pontificis, ex quibus sequitur emissam ob talem consensum professionem esse similiter invalidam.

(*h*) Urban. III. in cap. *Ex parte*. 9. eod. tit.

Difficultas ista ex alia etiam Decretali Alexandri III. manifestiùs definita videtur (*i*): hac autem de re summum hunc Pontificem consuluerat Hungariæ Episcopus: *Unùm Laicus uxoratus, qui præsentibus Sacerdotibus & monachis, ignorante Episcopo, de licentia & permissione uxoris Monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in sæculari habitu remanente, nec transeunte ad Religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad thorum revocari uxoris; an illa compellenda sit, continentiam observare.* Ad quam interrogationem sic respondet Papa, solvens difficultatem, de qua in præsenti casu agitur. *Dicimus, quòd; nisi uxor ad Religionem transierit, aut perpetuò castitatem servare promiserit, vir potest & debet de Monasterio revocari.*

(*i*) Alex. III. in cap. *Præterea*. 1. eod. tit.

CASUS XI.

Patroculus, qui iter apud Turcas suscepit, & qui mulierem suam Joannam deserere peroptat, quòd noverit, eam Religionis desiderio teneri, se mortuum esse simulat, ipsi curans dari lit-

teras

teras falsamque mortis suæ attestationem. Joanna, de obitu viri sui convicta, Religionem ingreditur, elapsoque probationis anno solemniter in eo profitetur. At Reduce in patriam suam Patroculo, ipsa verò monasterii pertæsa, ex eo vult exire, atque virum suum recipere. An id ipsum potest hæc mulier absque peccato, & potest pariter virum suum cogere, ut secum habitet?

RESPONSIO.

Certum quidem est, quòd ex regulâ juris *fraus & dolus alicui patrocinari non debent* (a), ut loquitur Innocentius III. sed pactum fraus non invalidat in rebus spiritualibus, licèt ipsum in temporaneis vitiosum efficiat, ut fert Lex (b), & docet Navarrus (c): hinc, cùm solemne Joannæ votum saltem voti simplicis continentiæ vim habeat; absque gravissimo peccato exire nequit è Monasterio, ubi solemniter professa est, aut ad virum suum reverti: quod eo certiùs est, quia non possit sine gravi scandalo.

Navarrus conclusionem istam tribus asserit rationibus: 1. Quia votum quodlibet justè emissum religiosè observandum est, ut constat ex Decretali Celestini III. (d), & ex aliâ Innocentii III. scriptâ ad Episcopum Trecensem. Atqui Joanna in casu proposito justum & legitimum votum emisit, quia justè præsumens de obitu viri sui illud emisit; igitur illud in conscientiâ observare tenetur, in iis præsertim, quæ spectant ad continentiam. *Pro parte negante facit primò*, inquit hic Author, *quòd vota justè emissa servanda sunt ... sed illa uxor justè vovit & sanctè professa est; quia justè credidit maritum mortuum; ergo.*

(a) Innoc. III. in c. *Officii*. 13. de testam. & ultimis volunt. l. 3. tit. 16. & in cap. *Cùm dilectus*. 8. de religiosis Domibus eod. lib. tit. 36.
(b) L. *Pactum quae*. fin. ff. de hæredibus instituendis l. 28. tit. 5.
(c) Navarr. l. 3. consil. tit. de convers. conjug. consilio. 6.
(d) Celest. III. in c. *Placet*. 12. de convers. conjugat. Et Innoc. III. in c. *Magna*. 7. de voto & voti redemp. l. 3. tit. 34.

2. Quia cùm alteruter conjugum Religionem ingressus est absque alterius consensu, in eâ perseverare debet, nisi alter eum revocet; uti definivit Clemens III. (e): ex quo concludit Panormitanus (f), quod is, qui solemnem Religionis professionem emisit, altero seu ignorante seu sciente, sed simulante se nescire, aut qui emisit hanc professionem non obstante alterius intercessione, jam ad sæculum redire non potest, nisi cum superstes in sæculo ipsum revocet, *2. Facit caput, consuluit. quatenùs probat, quod conjux ingressus Monasterium absque consensu alterius, debet in suâ professione permanere, nisi à conjuge, dum vivit, revocetur. Et Panormitanus relatis multis modis intelligendi illud capitulum, concludit, quod conjux professus, sive ignorante, sive sciente & dissimulante, sine cujus consensu intravit, repetatur ab eâ.*

Denique *quia conjux potest vovere continentiam*, pergit Navarrus, *sine consensu viri, & valet quoad voventis præjudicium, licèt non ad præjudicium conjugis secundùm Glossam memorabilem* (g), *& ita non potest exigere debitum, licèt teneatur reddere. Ergo etiam professio, facta sine licentia alterius conjugis, valebit quoad suum præjudicium: & ideò, si non quæratur ab alterâ parte, non potest exire.* Quibus dictis sic concludit idem Author: *Super quæ omnia videtur, quod prædicta uxor* (Joanna scilicet in casu proposito) *non potest suâ sponte redire ad sæculum, nec repetere maritum approbantem suam professionem*, (ut fit in casu præsenti), *nisi viveret incontinenter, & Episcopus ex officio suo juberet, ut cohabitarent simul.*

(e) Clem. III. in c. *Consuluit* 10. de convers. conjug.
(f) Panorm. in cit. c. *Consuluit*.
(g) Glossa in c. *Uxoratus*. 8. de convers. conjug.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS NATURALIS.

TRIPLEX distinguitur Cognatio, ut observat sanctus Antoninus (h): prima est cognatio naturalis, altera cognatio spiritualis dicitur; tertia verò legalis: de duabus postremis in sequentibus titulis fiet sermo: in hoc enim agitur tantùm de cognatione naturali, quæ consanguinitas appellatur; & cujus istam definitionem offert Polmanus (i): *Consanguinitas*, inquit, *est vinculum personarum, carnali generatione à se mutuò, communive stipite descendentium.*

Stipitis nomine hîc intelligitur persona patris vel matris pro filio, nepote ex filio aliisque descendentibus in linea directa, & pro fratribus; eorum filiis, aliisque lineæ transversæ seu collateralis.

Linea directa definitur: *Ordinata series consanguineorum, a se mutuò descendentium* (k): quod intelligendum est relatè ad patrem, avum, aut abavum, aut alios ascendentes; vel relatè ad filios, aut nepotes, aut pronepotes, alios-ve descendentes: cùm ii, qui in lineâ collaterali se tangunt, aliis ab aliis suam non ducant originem, licèt communem habeant stipitem cum iis, qui in lineâ directâ sunt positi: v. g. Joannes duos habet filios, Petrum & Paulum. Duo illi fratres duos quoque habent filios. Petrus & Paulus respectivè ad Joannem sunt in lineâ directâ: sed filius Petri est tantùm cognatus filii, qui est Pauli, in lineâ collaterali. Nam quamvis Joannem habeant pro communi stipite, alter tamen ab altero non fuit genitus.

Ex jure Romano *agnati* dicuntur, qui à patre, *cognati* verò, qui à matre oriuntur.

Impedimentum cognationis naturalis & perpetuum, eoque continentur ii omnes, qui sunt in lineâ directâ, absque ullâ exceptione, & in quocumque sint, quantumvis remoto gradu. At non obtinet in lineâ collaterali, nisi ad quartum usque gradum inclusivè.

Gradus nominatur, distantia cognationis, quæ reperitur inter cognatos, quæque ex jure Canonico computatur per unam aut plures generationes. Sic filius est consanguineus patris sui in primo gradu; quia inter eos una tantùm intercedit generatio; nepos verò in secundo gradu, quia duæ sunt generationes; ita ut tot sint numerandi consanguinitatis gradus, quot sunt personæ, excepto communi stipite, qui non est computandus.

Advertendum est, in Orientali Ecclesiâ etiamnùm antiquam teneri disciplinam, ex quâ ad septimum usque gradum exclusivè prohibitum erat matrimonium. Hac de re consuli possunt itineraria liturgica Galliæ, pag. 472.

(h) S. Anton. 3. part. sum. tit. 1. c. 2.
(i) Polm. 3. part. n. 528.
(k) Id. ibid. n. 530.

CASUS PRIMUS.

QUIRINUS & Reyneldis consanguinei sunt, in quarto, alter verò in quinto gradu. An simul nubere possunt validè absque dispensatione Pontificiâ, aut Episcopali: & quo pacto numerandi sunt gradus, ut certò dignoscatur gradus consanguinitatis sponsorum?

RESPONS.

Certum est, Quirinum & Reyneldem simul nuptias inire posse sine ullâ dispensatione: cùm enim gradibus inter se discrepant lineæ, à gradu remotiori semper inchoanda est graduum numeratio, ut docent sanctus Thomas, Sylvius (*a*) aliique Authores seu Theologi, seu Canonistæ. Sed ad istas authoritates alia certior accedit, Gregorii scilicet IX. (*b*), qui rem ita in unâ è suis Decretalibus definit: *Vir qui à stipite quarto gradu*, inquit hic Papa, *& mulier, quæ ex alio latere distat quinto, per regulam approbatam, quâ dicitur: quanto gradu remotior differt à stipite & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem; licitè possunt matrimonialiter copulari.*

(*a*) S. Tho. in 4. dist. 40. q. un. art. 2. in corp.
(*b*) Greg. IX. in c. *Vir qui.* fin. de consanguin. & affinit. l. 4. tit. 24.

Quod pertinet ad rationem, quâ gradus debent numerari, tres sunt regulæ certissimæ ex Angelico Doctore, cæterisque, qui eâ de re scripserunt.

Prima regula his verbis à Sylvio effertur (*c*): *Personæ consanguineæ*, inquit, *in linea recta tot gradibus inter se distant, quot progressiones generationis facta sunt à stipite ad ipsas, sive quot sunt personæ in ea linea ordine sanguinis collocatæ, unâ demptâ, nempe stipite. Sic filius à patre distat primo gradu: nepos ab avo, secundo: pronetos à proavo, tertio ... & sic deinceps.*

(*c*) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Th. q. 54. art. 2.

Secunda regula, quæ ad lineam indirectam seu collateralem pertinet, ab eodem Authore sic proponitur. *Personæ consanguineæ in linea transversa, si æqualiter distant à communi stipite; quoto gradu ab eo distant, eodem distant ab invicem: quia cùm non habeant inter se consanguinitatem, nisi ratione communis stipitis, ex quo descendunt, necesse est gradus attendi penes distantiam ab illo stipite. Ac proinde duo fratres, itemque frater & soror, quia uno tantùm gradu differunt à communi ipsorum patre, distant etiam uno solùm gradu inter se: filius verò unius fratris, quia duobus gradibus distat à communi stipite, duobus etiam gradibus distat à filio alterius fratris.*

Tertia Regula, quæ ad eandem spectat lineam, est quòd, cùm lineæ collaterales gradibus sunt inæquales, numeratio inchoanda est à remotiori (*d*); nullâ habitâ ratione propinquioris. Sed juvat hîc ejusdem Theologi verba referre. *Tertia regula*, ait Sylvius, *si personæ consanguineæ inæqualiter distant à communi stipite, eodem distant inter se ..... quia, cùm tota ratio propinquitatis, vel distantiæ collateralium inter se sumatur ex Ordine ad communem stipitem, non possunt esse conjunctiores inter se, quàm sint cum illo stipite. Si autem haberetur ratio propinquioris, ille. qui est in quinto gradu, esset propinquior ei qui est in secundo gradu; quàm stipiti.* Addit hic Author, istam numerandi rationem à quarto Lateranensi œcumenico Concilio & ab Alexandro III. fuisse approbatam; & ob eam causam atque conformiter ad hanc regulam asseruimus, duas personas, de quibus agitur in casu proposito, simul validè nubere posse; cum una sit in quinto gradu, in quo licitum est matrimonium ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & Tridentino.

(*d*) Gloss. in arbor. Consang. & affinit.

CASUS II.

JUDAS Raymundi filius illegitimus potest-ne validè matrimonium contrahere cum unâ consanguineâ Patris sui in tertio aut quarto gradu lineæ collateralis?

RESPONS.

Consanguinitas, quæ est *vinculum ab eodem stipite descendentium Carnali generatione contractum* (*e*), ex jure antiquo erat impedimentum dirimens matrimonii usque ad septimum gradum (*f*), at nunc ad quartum usque gradum inclusivè tantùm extenditur, ut definivit Innocentius III. in quarto Lateranensi œcumenico Concilio, in Decretali relatâ in corpore juris (*g*); cujus hic est tenor: *Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari ..... Cùm ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus Constitutionibus super hoc dudùm editis, vel ab aliis vel à nobis; ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat, tantòque sint graviora crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent illigatam.* Cui Constitutioni nullatenùs derogavit Concilium Tridentinum (*h*). Atqui Lateranense Concilium non distinguit inter consanguinitatem legitimam & illegitimam. Unde sequitur, futurum Judæ, licèt illegitimi cum consanguineâ patris sui in tertio aut quarto gradu matrimonium, fore omninò invalidum.

(*e*) S. Th. in 4. dist. 40. q. un. art. 1. in corp.
(*f*) Nicolaus II. in c. *De consanguinitate.* 17. 35. q. 2. & 3. Can. *Nullum.* 7. ibid. Can. *Ad sedem.* 2. 35. q. 5.
(*g*) Innoc. III. in c. *Non debet.* 8. de consanguin. & affinit.
(*h*) Conc. Trid. sess. 24. de sacram. matrim. c. 2. & 3.

CASUS III.

GERUNDIUS & Olympia Consanguinei, unus in quarto, altera verò in quinto gradu, simul nupsere, existimantes, se esse ambos Consanguineos in quarto gradu. Nùm validum est eorum matrimonium?

RESPONS.

Quamvis ob malam suam fidem Gerundius & Olympia peccati mortalis sint conscii; ex hoc non fit, ut irritum fit eorum matrimonium, si illud se contrahere validè putaverint; quandoquidem in hoc casu consensus eorum est verus & absolutus; at si econtrà existimaverint, se invalidè contrahere ob impedimentum dirimens, quod inter se supponebant, invalidum est eorum matrimonium. *Si hujusmodi impedimento non obstante putant se posse inire validum contractum, valebit*, inquit Sylvius (*i*). *Si autem credunt non valere non valebit, quia deest consensus.* Ita quoque docent Sylvester & Navarrus.

(*i*) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Th. q. 55. art. 9. & apud eum Sylvester & Navar. Manu. c. 22. n. 43.

CASUS VI.

ABRAHAM & Rachel, Calvinistæ, in tertio gradu consanguinei, olim in Galliâ matrimonio juncti à quodam Religionis prætensæ reformatæ Ministro vi 41. articuli secreti Edicti Nannetensis, quo ipsis licitum est tale matrimonium, Catholicam fidem amplexi sunt. Nunquid in conscientiæ foro tenentur, ab Ecclesia dispensationem obtinere de impedimento consanguinitatis, quo non obstante contraxere? An etiam necesse est, ut coram Parocho suum renovent consensum?

RESPONS.

Licèt Conjuges pagani aut infideles ad Christianam religionem transeuntes, Ecclesiasticâ non indigeant dispensatione, ut matrimonium suum in consanguinitate contractum retinere valeant, tenentur tamen hæretici, qui Catholicam fidem amplectuntur. Ratio hujusce discriminis est, quia, ut ait Innocentius III. (*k*), infidelium matrimonium invalidari non potest *Constitutionibus Canonicis*,

(*k*) Innoc. III. in c. *Gaudemus.* 8. de divortiis l. 4. tit. 19.

nicis, quibus ipſi *non arctantur*, At verò iis econtrà tenentur hæretici ob acceptum baptiſmum, quo facti ſunt Eccleſiæ filii, cujus proindè legibus obtemperare debent. Quamobrem contra vetitum earumdem legum matrimonium nunquam contrahere poſſunt; quamcumque hujus contrahendi licentiam iis Princeps faciat; cùm ea licentia dirimens nequeat tollere impedimentum à Concilio generali, in quo tota congregatur Eccleſia, conſtitutum; & ex eâ tantùm fiat, ut in foro externo ii non puniantur, qui eo modo nupſère; ut ad ſeparationem non cogantur, nec filii eorum illegitimi declarentur. Id manifeſtum fit ex ipſis Edicti Bleſenſis terminis, in quibus ſic habetur: „ ſua „ quoque Majeſtas non volt etiam, ut ii prædictæ „ Religionis, qui anteà contraxerint aut poſteà „ matrimonium contrahent in tertio & quarto gra„ du, ex eo moleſtiâ afficiantur, aut validitas „ prædictorum contractuum in dubium revocetur, „ nec pariter hæreditas tollatur aut diſputetur filiis „ natis aut naſcituris: & quoad matrimonia jam „ contracta in ſecundo gradu, aut à ſecundo ad „ tertium, inter illos prædictæ Religionis, qui ad „ ſuam Majeſtatem accedent; iis, qui erunt hu„ juſmodi & in tali gradu matrimonium contraxe„ rint, concedentur tales proviſiones, quæ erunt „ neceſſariæ, ne inquirantur, aut moleſtiâ affician„ tur, aut hæreditas filiis controvertatur „.

Obſervare juvat, quòd, ut mitiùs & humaniùs haberentur novi ad fidem converſi eâ ratione nupti, Apoſtolica ſedes Congregationi ſancti officii poteſtatem fecit, ipſis gratuitò omnes concedendi neceſſarias diſpenſationes, ut valida fiant ipſorum matrimonia ita contracta.

Ex dictis hactenùs ſequitur, quod, cùm ex conſtitutionibus Canonicis invalidum ſit omninò Abrahami & Rachelis matrimonium; ad ejus redintegrationem abſolutè neceſſe eſt, ut legitimam obtineant diſpenſationem, & ſuum renovent conſenſum coràm Parocho & duobus teſtibus, ut ſtatuit Concilium Tridentinum.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS SPIRITUALIS.

COGNATIO ſpiritualis hîc dicitur affinitas ſpiritualis quæ contrahitur ex adminiſtratione ſacramentorum Confirmationis vel Baptiſmi, & quæ matrimonium reddit invalidum inter perſonas, de quibus mentio fiet in primâ & ultimâ deciſione.

Oritur quoque ſpiritualis affinitas ex adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ inter Confeſſarium & Pœnitentem; eò quod Confeſſarius habeatur tanquam pater ſpiritualis illius, quem abſolvit, quia dando ipſi abſolutionem ipſum ad ſtatum gratiæ per peccatum amiſſæ reſtituit. At de eâ nihil dicemus, quia ſpecies illa affinitatis inter impedimenta dirimentia matrimonii non recenſetur, & aliunde Sacer ordo Confeſſarii unum eſt ſingulare, de quo poſteà fiet ſermo.

CASUS PRIMUS.

PASCHASIUS & Maria de ſacro baptiſmi fonte Beatricem, filiam Catharinæ, viduæ Joannia ſuſceperunt. Quamè tribus uxorem ducere poteſt Paſchaſius abſque diſpenſatione?

RESPONS.

Certum eſt, Mariam ſolam à Paſchaſio ſumi poſſe uxorem; nam ex Concilio Tridentino (a) cognatio ſpiritualis non contrahitur per baptiſmum 1. niſi inter baptizantem & baptizatum. 2. Inter baptizantem ac baptizati Patrem ac matrem 3. inter ſuſcipientes è ſacro fonte & infantem ſuſceptum ex una parte & ſuſcepti parentes ex aliâ. *Sancta Synodus*, inquiunt Patres Concilii, ... *ſtatuit, ut ... ad ſummum unus & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant; inter quos & baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem ac baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantùm ſpiritualis cognatio contrahitur ... omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.* Quo circa ſuſceptores ſeu Patrinus ac Matrina, qui in caſu propoſito ſunt Paſchaſius & Maria, inter ſe nullam cognationem ſeu affinitatem ſpiritualem contrahunt, atque ita ſimul nuptias abſque diſpenſatione inire poſſunt. Ob eam cauſam 1. Conjuges puerum è ſacro baptiſmi fonte ſuſcipere poſſunt retento jure mutuo à ſe invicem conjugale exigendi debitum, quamvis ſimul infantem ſuſcipere abſque peccato nequeant in iis Diœceſibus, ubi illud eſt vetitum, uti Bonacina id vetari in Mediolanenſi teſtatur. 2. Ob eandem rationem viduæ Patrini ſui nubere poſſet Paſchaſius, modò eum cum viro defuncto non ſuſcepiſſet. 3. Sic etiam baptizatus filiæ patrini ſui vel illius à quo baptizatus eſt, nubere poteſt, quia à Concilio Tridentino Confraternitas jam non eſt in uſu.

(a) Conc. Trid ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 2.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex Conſtitutione ſancti Pii V. latâ 28. Aprilis an. 1566. & quæ in magno Bullario poſt decimam quartam ipſius Bullam reperitur (b): en ipſius verba: *Ab aliquibus dubitari accepimus, an ſaltem impedimentum cognationis ſpiritualis hujuſmodi inter maritum vel uxorem ſuſcipientis & baptizatum, nec non inter maritum vel uxorem ſuſcipientis, & patrem ac matrem baptizati vigeat ... Nos ... à præciſis verbis Concilii minimè diſcedendum in præmiſſis eſſe cenſuimus: & propterea nullum ampliùs impedimentum ratione cognationis hujuſmodi ſubeſſe decernimus & declaramus, quominùs inter dictos maritum vel uxorem ſuſcipientis & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, & quaſcumque alias perſonas, tam ex parte ſuſcipientis quàm & baptizatis, in dicto Concilio nominatim non expreſſas, matrimonium licitè & liberè contrahi poſſit.*

(b) S. Pius V. in conſtitut. Cum illius vicem &c. in Bullario. tom. 2. pag. 193. col. 2.

CASUS II.

NICETIUS ab Alexandro ſeptemdecim annos natu baptizatus eſt: aliquantò poſt Alexander nubens Mathurinam duxit uxorem, & elapſis tribus menſibus obiit. An poteſt deinceps Nicetius matrimonium inire cum Mathurina ſine diſpenſatione?

Respons.

Ad solutionem præsentis difficultatis sufficiunt præmissa in superiori: neque enim ulla intercedit cognatio vel affinitas spiritualis inter Niectium & Mathurinam; ita ut simul nubere possint absque dispensatione. Ratio est, quia hujusmodi cognatio non contrahitur, nisi inter personas in jure expressas, quæ actu ipsis attributas habent qualitates, uti declarat sanctus Pius V. in relatâ modò constitutione, Concilii Tridentini Decreto (a) omninò consentanea.

Certum quidem est, aliter sensisse Doctorem Angelicum (b) pro iis, qui suum consummarunt matrimonium: sed advertendum, sanctum Thomam diu ante Tridentinum scripsisse, & esse locutum conformiter ad jus antiquum (c), quod suo vigebat tempore, quodque ab illo Concilio fuit reformatum. Ita observat Sylvius his verbis (d): *Docet cognationem spiritualem à viro transire in uxorem & contra, secundùm scilicet jus antiquum, qua transibat a viro in mulierem carnaliter cognitam: sed nunc post constitutionem Concilii Tridentini res non se habet, nec enim est spiritualis propinquitas seu cognatio inter baptizantem & susceptorem, neque inter suscepturos, neque inter baptizatum & filios baptizantis vel susceptoris; sed tantùm est propinquitas baptizantis cum baptizato & ejus parentibus; suscipientis aut suscipientium etiam cum baptizato & ejus parentibus ... nec aliquid prohibet filiastrum accipere in matrimonium uxorem aut filiam sui patrini* (e).

(a) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 2.
(b) S. Th. in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. in corp.
(c) Bonifac. VIII. in cap. *Nedum*. 1. de cognat. spirit. in 6. l. 4. tit. 3.
(d) Fr. Sylvius in suppl. S. Th. q. 56. art. 4.
(e) Item Navar. Manual. c. 22. n. 39. & alii omnes. dd.

CASUS III.

Audentius in urgenti necessitate puerum sacris baptismi aquis abluit, quem ab Apolloniâ, puellâ à se corruptâ suscepit. An ex facto Audentii oritur spiritualis cognatio inter ipsum & Apolloniam, quæ sit impedimentum dirimens matrimonii, quod cum ipsa contrahere intendit, licèt necessarium penitùs ei fuerit, proprium filium brevi moriturum baptizare?

Respons.

In hoc casu inter Audentium & Apolloniam interjacet impedimentum dirimens cognationis spiritualis, quam iste suam baptizans prolem contraxit; atque adeò cum Apollonia nubere validè non potest, nisi post obtentam dispensationem legitimam. Neque ex necessitate baptizandi impeditur hujusmodi cognatio: cùm enim impedimentum illud Ecclesia non constituerit tanquam pœnam, quam mereantur illud contrahentes, sed tanquam mutuæ & indebitæ in se invicem reverentiæ testimonium; dici nequit, absque suâ culpâ puniri Audentium istam contrahendo affinitatem, cùm ea contrahi etiam possit per actionem bonam, uti contrahi potest irregularitas aliquid faciendo, quod sit coram Deo remuneratione dignum. Ita communiter docent Theologi & Canonistæ celeberrimi. *Si quis in necessitate baptizaret filium suum*, inquit Doctus sancti Thomæ interpres (f).... *Talis incurreret impedimentum dirimens: adeòque non posset inire validum matrimonium cum sua concubina. Si dicas*, addit hic Theologus, *neque hunc debere puniri propter actum baptizationis licitum, imò necessarium: Respondeo, eum non puniri; contrahit enim cognationem, quæ subsequens matrimonium dirimat non ad pœnam, sed ad quoddam amicitiæ genus pertinet.* Nec aliter sentiunt Prosper Fagnanus & Navarrus (g).

(f) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Th. q. 56. art. 1.
(g) Prosper. Fagn. in c. *Si vir.* de cognat. spirit. Navarr. Man. c. 2. n. 4. & consilio 5. de cognat. spirit.

CASUS IV.

Joannes Laïcus, viginti annos natus, cum puerum Mariæ in urgenti necessitate baptizasset, cum eâ posteà rem habens adulterinum etiam suscepit filium quem in simili pariter necessitate baptizavit: quâ de re quæritur, utrùm cum ea spiritualem in utroque casu cognationem contraxerit, hoc est, quia in tali necessitate primum Mariæ, quâcum nondum deliquerat, filium baptizavit, & quia alterum, cujus ipse pater erat, filium similiter baptizavit; & utrùm ob eam rationem validum cùm eâ non possit inire matrimonium?

Respons.

Constat, Joannem, qui primum Mariæ filium, licèt in extrema necessitate baptizavit, cum ea spiritualem contraxisse affinitatem, quæ est impedimentum dirimens matrimonii, quod cum illa cupiebat inire. Id probatur Authoritate Bonifacii VIII. (h), qui cùm præmisit, eum, qui de sacro fonte puerum suscipit, cognationem spiritualem contrahere cum patre & matre pueri, & cum ipso puero, addit, *& eadem, quæ de susceptione sunt dicta, sunt etiam de baptismate censenda.* 2. Ex Concilio Tridentino, quod idem in pari casu definit (i): neque ex præsuppositâ baptismatis necessitate impeditur, ne cognationem istam Joannes contraxerit, ut docent Hostiensis, Archidiaconus, Bellamera, Angelus de Clavasio, Covarruvias, Sylvester, aliique Canonistæ (k).

Nec minùs certum est, uti probamus in responsione ad casum proximum, Joannem contraxisse impedimentum dirimens cognationis spiritualis in secundo casu, sacris abluendo aquis baptismi filium, quem è Maria suscepit, quamvis eum in extremâ tantùm necessitate baptizaverit; nihil quippe in jure reperitur, quo excusari possit. Equidem Joannes VIII. (l) scribens ad Anselmum, Episcopum Lemovicensem de patre, qui in necessitate pari suum coactus fuerat baptizare filium, asserit, quod propter hanc causam à muliere suâ non debet sejungi *quoad thorum*, quia in hoc laudabiliter tantum egit: *Benefecisse laudatur: idcirco sua uxori sibi jam legitimè sociatæ, impunè, quamdiu vixerit, judicavimus manere conjunctum.* At si jus in simili circumstantia legitimo patri faveat, nihil tale reperitur, quod ei faveat, qui, Joannis instar, est tantùm filii pater naturalis. Et quidem ob eam rationem maritus qui suum baptizavit filium, à propria uxore separari non debet, quia non æquum est, ut ex eo quòd laudabiliter egerit, jus amittat jam acquisitum in corpus uxoris suæ: at idem nequit affirmari de illo, qui filium, infelicem criminis sui factum baptizavit, cùm ei nullum jus competeret in corpus Mariæ, & cui etiam deinceps commisceri nequit absque novo crimine. Colligendum est itaque, Joannem validum cum Maria non posse matrimonium inire, cùm actu baptizandi filium, quem ab eâ suscepit, factus est ejus compater, uti jam contraxerat affinitatem in primo casu. Ita rem definit Canon antiquus, quem Gratianus Papæ Deo-dato (m) (quamvis falsò) adscribit, loquendo de iis, qui proprios filios de sacro baptismi fonte absque necessitate solùm levaverant: nam Papa declarat Gordiano, Episcopo Hispalensi, in sua constitutione se Prædecessorum suorum Julii, Innocentii & Celestini sequi vestigia. Multa quoque possent afferri juris testimonia; at superfluum jam allatæ probationes, ut nobis videtur; addemus tantùm quòd de se loquens asserit Navarrus (n), quòd nimirum. *Interrogatus Romæ*, inquit, *an qui infantem semestrem filium suum, quem abortivit amica ejus, baptizavit jam moriturum, absente Clerico, posset ducere in uxorem illam amicam: respondit* non

(h) Bonifac. VIII. in c. *Nedum.* 1. de cognat. spirit. in 6. l. 4. tit. 3.
(i) Conc. Trid. sess. 26. c. 2. de reform. matrim.
(k) Hostiensis in sum. eod. tit. §. *Et an aliquis.* n. 8. Archidiaconus & Bellamera in can. *Omnes.* §. 30. q. 1. Angelus de Clavasio. v. *Matrimonium* 3. impedimento. 6. in 16. Covarruvias in l. 2. Decretal. 2. part. c. 6. §. 4. n. 4. Sylvester. v. *Matrimonium* 8. q. 7.
(l) Joannes VIII. in can. *Ad limina.* 7. 30. q. 1.
(m) Can. *Pervenit.* 1. 30. q. 1.
(n) Navarr. Man. c. 16. n. 33.

non posse : quia licèt necessitas efficiat, ut possit compater cum uxore sua jam nupta, eâdemque commatre, licitè rem habere, ∴ non tamen efficit, ne nascatur compaternitas, qua ante matrimonium illud impediat & dirimat. Alibi rem eandem docet hic Canonista (a). Ita quoque sentiunt Sanchez, Fagnanus, aliique permulti Doctores (b).

(a) Id. Conf. 5. de cognat. spirit.
(b) Sanchez de matrim. l. 7. disput. 62. n. 10. Fagn. in c. *Si vir.* de cognat. spirit.

CASUS V.

JOSEPHA, puellâ nobilis, octo tantùm annos nata, de sacro baptismi fonte Armandum suscepit. Nùm duo illi aliquando simul nuptias inire possunt?

RESPONS.

Generalis est regula, personam, quæ aliam de sacro fonte suscipit, cum ea contrahere impedimentum dirimens, scilicet affinitatem spiritualem. Atqui Concilia omnia, Canones & decretales, quibus constituta est illa impedimenti species, universim loquuntur, & ne uno quidem excipiuntur impuberes; unde sequitur, quòd, cùm de omnibus indistinctè jus loquatur, inter eos quoque nulla adhibenda est distinctio, juxta illud juris effatum: *ubi jus non distinguit, neque nos distinguere debemus* (c). Atque adeò veram cognationem spiritualem cum puero à se suscepta Josepha contraxit; quâ cognatione ad contrahendum simul fiunt inhabiles. Ita nimirùm rem definivit Congregatio Concilii, ut testatur Fagnanus his verbis (d): *Respondit* (Sacra Congregatio) *Contractam quidem esse Cognationem spiritualem non obstante ætate.* Ejusque rei quatuor potissimùm affert rationes 1º. *quia nullus canon, nullum Concilium, nullus Doctor in terminis decidit contrarium* : 2º. *tùm quia sicut ætas levati non impedit, quin levans major 14. annis contrahat hanc cognationem cum levato, quamvis anniculo, vel paucarum mensium, aut dierum, ita nec impedit, quando levans est minor quatuordecim.* 3º. *tùm quia licet minor quatuordecim, potuit tamen instruere minorem* : 4º. *tum quia, reperiuntur Canones tantùm, qui repellunt non baptizatum, Abbatem & Monachos, nec alii repelluntur : ergo etiam infantes & impotentes admissi censebuntur.* Quæ ultima ratio, quamvis negativa, alicujus tamen est momenti.

(c) Arg. leg. *De pretio.* ff. de publicana in rem actione. lib. 6. tit. 2.
(d) Fagnan. in cap. Ex litteris. de cognat. spirit. n. 16.

CASUS IV.

THEODATUS, hæreticus, schismaticus, aut infidelis baptizavit aut de sacro fonte Nicolaum suscepit. An ex eo spiritualem contraxit cognationem, quæ sit impedimentum dirimens matrimonii, quod simul inire intendunt?

RESPONS.

1º. Si Theodatus sit infidelis, aut nondum baptizatus, nullam spiritualem contraxit cognationem cum Nicolao, quam baptizavit, vel de sacro fonte suscepit; quia nondum baptizatus, cùm non habeat in se spiritualis vitæ principium, nullum ejus potest recipere effectum; uti probant ista sancti Thomæ verba (e): *Qui non est baptizatus non potest aliquem levare de sacro fonte, cùm non sit membrum Ecclesiæ, cujus typum gerit in baptismo suscipiens, quamvis possit baptizare, quia est creatura Dei, cujus typum gerit baptizans, nec tamen aliquam cognationem contrahere spiritualem potest, quia est expers spiritualis vitæ, in quam homo primò per baptismum nascitur.* Alibi sententiam suam probat Angelicus Doctor (f) hac ratione; quia patrini tenentur docere filios suos spirituales ea omnia, quæ pertinent ad fidem, & necessaria sunt ad salutem. Ecclesia enim recèns baptizatis patrinos concedens hoc unum intendit, ut eorum saluti consuleret, uti ait sanctus Augustinus, à Gratiano in canone relatus (g) necesse est igitur ut fidem ac Religionem Christianam profiteantur, de quâ pueros illos imbuere tenentur. Id quoque probat Glossa in canonem depromptum ex Concilio Moguntino (h): en autem verba Canonis: *In baptismate vel in Chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus vel confirmatus.* Cujus rei hanc rationem profert Glossa; *quia patrini debent instruere filiolos suos in symbolo & in aliis ∴ hoc facere non possunt, qui primò in eis instructi non fuerint.* Quod probat authoritate Gratiani (i), quibus probationibus istud addi potest ratiocinium. Qui nondum secundùm carnem natus est, non potest habere consanguineos aut affines secundùm carnem. Ergo qui non natus est secundùm spiritum per Baptismum, eosdem habere nequit secundùm eundem spiritum (k).

(e) S. Thom. in 4. dist. 41. q. 1. art. 3. quæst. 1. ad 3.
(f) Idem 3. part. q. 67. art. 8.
(g) S. Aug. in can. *Vos ante.* 105. de consecrat. dist. 4.
(h) Glossa in c. *Baptismate.* 102. ibid. v. *Baptizatus.*
(i) Gratian. §. *Necesse.* dist. 47.

2º. Quod spectat ad baptizatos, constat, quòd puerum vel baptizando, vel de sacro baptismi fonte levando, cognationem spiritualem contrahunt, quamvis sint hæretici, schismatici aut Apostatæ, ut patet ex rationibus hactenùs allatis, quæ simul probant, omnes hujusmodi homines nunquam esse admittendos, ut sint patrini vel matrinæ (l).

(k) Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q 67. art. 7. & in suppl. q. 56. Richardus & alii dd. in 4.
(l) Dominic. Sotus. in 4. dist. 42. q. 1. art. 3.

CASUS VII.

SERVIUS, Christianus, Amurati infidelis filiam baptizavit. An ideò cum patre & matre hujus filiæ cognationem spiritualem contraxit?

RESPONS.

Quamvis Servius cognationem hanc spiritualem cum puellâ a se baptizata certò contraxerit, certum est etiam hunc ipsum non contraxisse cum parentibus infidelibus filiæ; quia, ut in superiori decisione probavimus, nullius cognationis spiritualis infideles sunt capaces, quia unicum hujus principium est baptismus, quem non receperunt. Cùmque cognatio illa sit qualitas relativa, quæ proinde esse nequit in baptizante, nisi sit in baptizato; contrahi non potest à Servio pro patre & matre, cùm duo illi infideles hanc pro se ipso contrahere non possint. Ita sentit sanctus Thomas, ut patet evidenter ex ejus verbis in præcedenti decisione laudatis. Ita quoque Richardus & Navarrus (m).

Eandem quoque Doctrinam tuetur Dominicus Sotus angelici Doctoris authoritatem allegans: sic autem quæstionem proponit (n), *Utrùm si quis baptizet, aut levet de fonte filium Judæi vel Gentilis, contrahat cum patre affinitatem?* ad quam petitionem ita respondet: *Glossa canonis 1. 30. q. 1. illud affirmat. At verò divus Thomas id meritissimò negat: neque in dubium revocari debet, quoniam fundamentum cognationis spiritualis esse est, spirituale, quod per regenerationem baptismi suscipimus; & ideò, sicut non baptizatus baptizans nullam contrahit cognationem cum baptizato, ita ex adverso neque baptizatus ullam contrahit cum non baptizata.*

(m) Navarr. man c. 22. n. 36. Et apud eum S. Thom. & Richardus in 5. dist. 42. q 1. art. 3.
(n) Dom. Sotus in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. Conclus. 2. §. Postremo.

CASUS VIII.

CESAR de sacro fonte levavit Agnetem, quæ jam domi ab Obstetrice baptismi aqua fuerat abluta, & cui baptismi ceremoniæ supplebantur. An inter ipsum & Agnetem in hoc casu intercedit cognatio spiritualis, quæ sit impedimentum dirimens matrimonii?

RESPONS.

Diximus supra in solutione primæ difficultatis, quæ ad rem istam pertinet, affinitatem seu cognationem spiritualem, quæ est impedimentum dirimens

menq

mens matrimonii, tantùm in Baptiſmo vel confirmatione contrahi inter quaſdam perſonas, à Concilio Tridentino expreſſas (*a*): Unde ſequitur nullam reperiri inter Cæſarem & Agnetem; quandoquidem Concilium de iis tantùm loquitur, qui puerum in ſolemni baptiſmi adminiſtratione factâ cum ſolitis Eccleſiæ ceremoniis ſuſcipiunt; non verò de iis, qui patrini vices in ceremoniarum tantùm ſupplemento gerunt. Conſentit hæc ſententia cum iſta juris regula (*b*): *Odia reſtringi & favores convenit ampliari*: nam impedimentum illud eſt res odioſa, eo quòd voluntatem eorum; qui nubere cupiunt, reſtringat, iiſque facultatem matrimonii adimat, cùm inter eos intercedit iſta cognationis ſpecies.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.

(*b*) Reg. 15. de reg. juris in 6.

Probari poteſt noſtra hæc opinio authoritate ſupplementi ſancti Thomæ, cujus hæc ſunt verba (*c*): *ſicut cognatio carnalis*, inquit, *non contrahitur niſi per actum generationis completum: unde etiam affinitas non contrahitur niſi factâ commixtione ſeminum ex quâ poteſt ſequi generatio carnalis: ſpiritualis autem generatio non perficitur niſi per aliquod Sacramentum. Unde non videtur conveniens, quod ſpiritualis cognatio contrahatur niſi per aliquod ſacramentum.* Ita quoque manifeſtiùs rem definit Sylvius (*d*) dicens: *ſi quis poſt Baptiſmum, domi propter neceſſitatem collatum, adhibeatur ut patrinus, tunc quando ſolemnes cæremoniæ ſupplentur, nullam etiam contrahit propinquitatem.* Eandem opinionem tuentur Navarrus (*e*) Bancelius & Authores Colloquiorum Luconenſium (*f*) & Andegavenſium (*g*).

(*c*) ſupplem. 3 part ſum. S. Thom. q. 46 art. 2. in corp.

(*d*) Fr. Sylvius in cit. q. art. 3.

(*e*) Navarr. Manual. c. 22. n. 20.

(*f*) Ludovicus Bancel. v. *Matrimonium*. ad q. 8. Colloq. Lucon. tom. 9. colloq. 9. q. 2.

(*g*) Colloq. Andega. octob. an. 1703. q. 4.

CASUS IX.

Leopoldus puerum de ſacro baptiſmi fonte ſuſcepit, uti procurator Theotimi, quem patrinum parentes elegerunt, quamvis abeſſet. An ſpiritualem contraxit propinquitatem cum puero ejuſque parentibus?

Respons.

Reſpondemus, Leopoldum, cum puerum hunc Theotimi ſolùm nomine & tanquam ejus in hanc rem procurator ſuſceperit, nullam & cum puero & cum parentibus ejus ſpiritualem contraxiſſe cognationem. Ratio eſt, quia ex his Concilii Tridentini (*h*) terminis: *Si alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, ſpiritualem cognationem nullo pacto contrahant*, ſatis manifeſtè apparet nullam contrahi ab eo propinquitatem, qui alterius tantùm nomine & ut ejus procurator puerum ſuſcipit, cùm procurator ipſe non eligatur, neque deſignetur patrinus, ſed ille ſolus, cujus in hoc munere eſt procurator. Quam rationem urget Sylvius (*i*) aſſerens, ita fuiſſe definitum à ſacrâ Cardinalium congregatione (*k*). *Procurator autem*, inquit hic Theologus, *eſt ultra deſignatos: deſignantur enim principales, non autem eorum procuratores. Ita reſpondit congregatio Cardinalium, ut tradit Emmanuel Sa*, verb. *matrimonii impedimenta.* opinionem ſuam multis rationibus confirmat Sylvius, quarum præcipua eſt; *quia quæ procurator agit, non agit nomine ſuo, ſed alterius.* Ex quo ita concludit: *Ergo non ipſe cognationem contrahit, ſed alter.* Deciſioni huic aſſentiuntur permulti inſignes Canoniſtæ, quales ſunt Panormitanus, Joannes de Anania, Joannes Andræas, Navarrus & Fagnanus (*l*).

(*h*) Conc. Trid. cit. cap. 2.

(*i*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſummæ S. Thom. q. 56. art. 3.

(*k*) Pius IV. in Bullâ. aliàs. 81. Sixtus V. in Bullâ *Immenſa*. 74. Bullar. mag. tom. 2. pag. CXII.

(*l*) Panorm. in cap. *Veniens*. de cogn. ſpirit. Joan. Andr. in cap. *Poteſt quis*. de reg. juriſ. in 6. Proſp. Fagn. in cit. cap. *Veniens*.

CASUS X.

Marcellinus ab Ambroſio rogatus, ut modò parituræ conjugis prolem de ſacro fonte vellet levare, & in longinquam regionem iter habere coactus, Marcum conſtituit procuratorem ſuum, qui puerum nomine ſuo ſuſciperet. An cognationem ſpiritualem Marcellinus, quamvis abſens contraxit?

Respons.

Marcellinus juxta probabiliorem ſententiam cum puero, quem ipſius nomine Marcus è ſacro fonte ſuſcepit, & cum patre & matre ejus, ſpiritualem contraxit cognationem. Cujus rei rationem præcipuam ſuppeditat iſta juris regula (*m*): *Qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſe ipſum.* Ex ea quippe colligi poteſt, quòd, cum Marcellinus à parentibus pueri patrinus deſignatus fuerit, & Marci miniſterio, quem ſpecialiter ad id commiſit, munus illud obierit, per ſe ipſum illud obiiſſe cenſetur, cùm de mandato proprio illud obierit ipſius procurator; ut docet Sylvius (*n*), qui aſſerit, quòd, ſi is, qui procuratori partes ſuas demandat, ſpiritualem non contraheret cognationem, nullus puero eſſet patrinus, cùm procurator ipſe nec ſuo nec mandantis nomine eam contrahat. *Alioquin dicendum foret, illi puero, quem ſoli procuratores ſuſcipiunt, nullos eſſe patrinos, ſi nolint eum ſuſcipere nomine proprio, ſed tantùm alieno: id quod non videtur admittendum, quia hoc eſſet contra univerſalem Eccleſiæ legem & conſuetudinem.*

(*m*) Reg. 72. de reg. juriſ. in 6.

(*n*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 35. art. 3.

Id unum apparenter objici poteſt. Quando pater pueri Parochum rogavit, ut ſuum baptizaret puerum certum eſt, quòd, ſi Parochus ille alium committat Sacerdotem, qui pro ſe baptizet; non Parochus, ſed ſolus Sacerdos commiſſus & baptizans ſpiritualem contrahit affinitatem. Ergo à pari idem dicendum de eo, qui alium committit, ut nomine, ſuo puerum ſuſcipiat; cùm non potior videatur eſſe ratio contrahendi in mandante, quàm in Parocho.

Argumento huic reſpondet Sylvius negando conſequentiam; quia non valet paritas inter Parochum & Patrinum mandantes, ut is pro ſe baptizet, alter verò pro ſe ſuſcipiat. *Reſpondeo*, inquit hic Author, *negando conſequentiam, quia iſte alius baptiſmum miniſtrat, & non Parochus. Jure autem Eccleſiaſtico eam cognationem contrahit baptizans: qui verò, ut procurator, baptiſmo aſſiſtit, officium ſuſceptoris non acceptat ſibi, ſed principali: cognationem autem contrahit is, qui fit ſuſceptor, ſeu qui officium ſuſceptoris ſibi acceptat.*

CASUS XI.

Apollonius, Sancti Ildefonſi Parochus, factam à Concilio Tridentino (*o*) prohibitionem, ignorans, ne plures, quàm unum patrinum, aut ſaltem patrinum unum cum matrinâ admittantur ad baptiſmum, Tertullo, Parœciæ ſuæ Domino ita indulſit, ut patrinos duos matrinaſque duas admitteret. An iſti quatuor ſpiritualem omnes contraxêre propinquitatem cum baptizato ejuſque parentibus: An verò duo ſolùm contraxêre, & quinam ſunt?

(*o*) Conc. Trid. ſeſſ. 24 de reform. matrim. c. 2.

Respons.

Certum quidem eſt, quòd iſta à Concilio Tridentina facta fuerit prohibitio, imò ſtatuit ſacroſancta iſta Synodus, ut, *ſi Parochi culpâ vel negligentiâ ſecùs factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur.* At non declarat, quòd ſi plures, quàm unum, admiſerit patrinos omnes ſpiritualem non contraherent affinitatem. Unde videtur, nihil de novo fuiſſe conſtitutum à Concilio, de hac parte diſciplinæ, atque adeò patrinos omnes matrinaſque ſtatutum ſuperantes numerum cum baptizato ejuſque parentibus ſpiritualem, ut ante, contrahere propinquitatem. Ita docet Sylvius his verbis

bis (a): *Verùm, tùm Concilium nihil dicat de simili casu, sed loquatur solùm de illo, ubi ex pluribus duo tantùm, ut fieri vult, designantur, Navarrus* (b) *censet omnes contrahere, idemque asserit de alio casu, ubi nulli essent à Parocho designati, & plures susciperent: & favet Concilium dicens:* Si Parochi culpâ vel &c. *Cùm alioqui dicendum fuisset:* nulli contrahant. Quare in simili casu *esset ergo*, addit idem Theologus, *saltem pro securitate, petenda dispensatio: nec deberet Parochus ante illam conjungere eos, de quibus esset hac difficultas.* Subjungitque idem Sylvius, ita sentire sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, aliosque permultos, quos laudat, Authores (c).

(a) Fr. Sylvius in 3. part. sum. S. Th. q. 67. art. 7 in fine.
(b) Navarr. Manual. c. 22. n. 39.
(c) Martinus Alphonsus. Vivaldus. Molanus. Cabrera. Henriquez. Carol. Fevres apud cit. Sylvium.

CASUS XII.

BERTOLDUS, qui Patrini munia obivit in baptismo Marthæ, neque suscepit, neque omninò tetigit hanc puellam per totam baptismi Ceremoniam. An tamen cognationem spiritualem non minùs contraxit, quàm si tetigisset?

RESPONS.

Contendunt nonnulli Authores, quòd juxta ista Tridentini verba: *Si alii ultrà designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacta contrahant* (d), necesse sit, ut puer tangatur ad contrahendam cognationem. Verisimilius tamen videtur, ex his verbis non probari, quòd necessarius sit ad illam contrahendam pueri contactus corporeus, sed quòd sufficit, ut quis designetur & admittatur ad functionem Patrini: præterquàm quod post Sylvium dici potest (e), ad litteram & rigoroso sensu verbum, *tetigerint* non esse sumendum, uti sumunt quidam Authores (f), sed latiori significatu, pro *susceperint*, aut *fidejusserint*. Existimamus igitur satis esse, si verbo aut signo, aut præsentiâ suâ ostendat quis, se de sacro fonte puerum suscipere. *Ex iis enim verbis*, ait Sylvius, *habetur quidem non sufficere contactum, nisi is qui tangit fuerit ad hoc designatus: sed non dicitur, quòd ille contactus sit necessarius.* Alibi etiam sic loquitur (g): *Ut quis sit patrinus, debet eum quem suscipit manu tenere, vel signis, verbis & assistentiâ declarare, quod tum officio susceptoris offerat ad baptismum.*

(d) Conc. Trid. sess. 24. c. 2. cit.
(e) Fr. Sylvius in 3. part. q. 67. art. 7. cit.
(f) Martin Bonacina & Petrus Ledesma.
(g) Fr. Sylvius in suppl. S. Tho. q. 56. art. 3.

Videtur quoque, decisionem istam confirmari posse ex variis Diœceseon usibus: in aliis quippe, uti in Cameracensi, Mechliniensi & Yprensi, ex Pastorali constituitur, ut, dùm abluitur infans, eum Patrinus tangat, Atrebatense verò Rituale tantùm exigit, ut tangatur dum accipit stolam candidam & lampadem ardentem; quâ in re consentit eum Ordine Romano (h). Alcuinus, Præceptor Caroli Magni, & discipulus Venerabilis Bedæ, loquens de patrinis, asserit, eos intra manus suas pueros suscipere, statim atque baptismo initiati sunt, eis Sacerdos orationem recitavit, quæ immediatè post susceptionem hujusce Sacramenti dicitur. Denique Rituale Romanum statuit quidem, ut patrini puerum teneant, cùm ipsi per immersionem confertur baptismus; sed eum excipit casum, in quo ipsi confertur per effusionem, ut advertit Sylvius. Ex his igitur diversis usibus concludi potest, non necessarium esse absolutè pueri contactum, ut cognatio aut affinitas spiritualis contrahatur.

(h) Ordo Rom. tit. de Sabbato sancto.

CASUS XIII.

CUM SEX QUATUOR homines obtulissent ad suscipiendum de sacro baptismi fonte puerum, Parochus eum omisit designare, qui patrinus admitti poterat conformiter ad constitutionem Tridentinæ Synodi. An illi omnes spiritualem contraxêre propinquitatem?

RESPONS.

Videtur, non esse dubium, quominùs illi quatuor spiritualem affinitatem cum baptizato ejusque parentibus contraxerint; ut patet ex definitione Bonifacii VIII. (i), qui in unâ è Decretalibus suis ita loquitur. *Quamvis non plures, quàm unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem juxta Sacrorum Canonum instituta; si tamen plures accesserint, spiritalis cognatio inde contrahitur matrimonia contrahenda impediens & etiam pòst contracta dissolvens.* Ad quod ait Glossa (k): *Scilicet cum omnibus, & sic multa fieri prohibentur, quæ facta tenent.*

(i) Bonifac. VIII. in cap. *Quamvis.* fin. de cognat. spirit. in 6.
(k) Glossa in cit. c. *Quamvis.* v. *Contrahitur.*

Confirmari potest hæc sententia ex ipsis Concilii Tridentini verbis. nam prohibuit quidem illud Concilium, ne plures, quàm duo admitterentur ad suscipiendum puerum in baptismo: at non declaravit, quòd tres quatuor-ve admissi cognationem spiritualem non contraherent: econtrà manifestè supponit, quoslibet designatos & admissos eam contrahere, affirmando, quòd non designati eam non contrahant (l): *Si alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem non contrahant.* Atqui quatuor illi homines, de quibus fit mentio in casu proposito, indistinctè à Parocho fuere admissi, cùm nemo ex iis fuerit exclusus. Igitur illi quatuor eam contraxerunt, quamvis Parochus deliquerit in regulas Ecclesiæ, quæ prohibet, ne plures, quàm duo admittantur. Ita sentit Sylvius cum aliis permultis, quos laudat (m).

(l) Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 2. cit.
(m) Sylvius in 3. part. sum. S. Th. q. 57. art. 7. Et apud eum Navarr. Man. c. 22. n. 39. Molanus. Vivaldus. Cabrera. Henriquez.

CASUS XIV.

GRACILIANUS, qui Benedicti in confirmatione fuit patrinus, potest-ne validè uxorem ducere matrem aut sororem Benedicti?

RESPONS.

Magnum est in casu proposito discrimen inter Matrem & Sororem Benedicti: nam Gracilianus validè quidem potest nubere cum ejus sorore absque ullâ dispensatione; sed non potest cum ipsius matre. Ratio est, quia cognatio seu affinitas spiritualis eodem modo in confirmatione contrahitur, atque in baptismo, uti declarat Bonifacius VIII. (n): *Ex confirmatione, seu frontis Chrismatione*, inquit hic Papa, *spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur, matrimonia similiter impediens, contrahenda, & dirimens pòst contracta.* Atqui cognatio spiritualis, ut diximus, contrahitur tantùm inter patrinum, & filiastram, & matrem ejus, & inter matrinam & filium spiritualem & patrem ejus. Ita in confirmatione non contrahitur, nisi inter confirmantem & confirmatum, & inter patrinum & eundem confirmatum, & patrem ac matrem confirmati. *Ea quoque cognatio*, inquit Concilium Tridentinum (o), *quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omninò sublatis.*

(n) Bonifac. VIII. in c. *Non dum.* 1. §. 1. de cognat. spirit. in 6.
(o) Concil. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 2. cit.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS LEGALIS.

COGNATIO Legalis est impedimentum dirimens matrimonii, quæ contrahitur per adoptionem, quæ ex Polmano (*a*) nihil est aliud quàm *naturalis generationis imitatio inventa ad illiberorum solatium, ut natura infecunditatem, familiæ-ve orbitatem illa suppleret.*

(a) Polm. part.3.n.547.

Duplex est adoptionis species: prior, quæ *adrogatio* dicitur, his verbis definiri solet. *Adrogatio, est persona sui juris in alienam familiam assumptio.* Altera, ea est, quæ simplex seu civilis adoptio nuncupatur, & definitur, *filii-familias in alienam familiam assumptio* (*b*). Patebit in sequentibus decisionibus, 1. inter quas personas adoptio sit impedimentum dirimens. 2. Quæ sint personæ, quibus liberum est adoptare. 3. In quibus circumstantiis fieri potest adoptio.

(b) Id.ibid.n. 548. & seq.

CASUS PRIMUS.

BLASIUS, recens Parochus, & jurisprudentiæ non ita peritus, scire peroptat, utrùm quælibet adoptionis species sit impedimentum dirimens matrimonii. Quid ipsi respondendum est?

RESPONS.

1. Parocho huic exponendum est, quid sit adoptio, cujus definitionem istam affert Sylvius (*c*) post sanctum Thomam. *Docet* (sanctus Thomas (*d*), *adoptionem convenienienter definiti quod sit*: Personæ extraneæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio: quâ de re observandum est, verbis istis, *persona extranea* intelligi personam, *qua erat extra potestatem adoptantis, & à jure, ad quod assumitur, aliena*, ut loquitur idem Theologus: & istis aliis verbis, *legitima assumptio*, intelligi adoptionem, *qua debet fieri secundùm formam legum.*

(c) Sylvius. suppl.S.Tho. q. 17. art. 1.
(d) S.Th.in 4. dist. 42. q. 2. art. 1. ad 7.

2. Blasio dicendum, quod duplex est adoptionis species: una perfecta, quæ à Jurisconsultis propriè dicitur *adrogatio*, quâ is, qui, cùm esset sui juris, adoptatur, transit in potestatem adoptantis, eique succedit, uti filius ejus aut hæres: quæ adoptionis species à solo Principe confirmari potest. Altera adoptionis, simplicis dictæ, species, fit per solam Magistratûs authoritatem, quin adoptatus transeat in potestatem adoptantis, aut jus acquirat ad ejus hæreditatem, & necesse sit, ut adoptatus sit *sui juris.* Sic autem de duplici illâ adoptionis specie leges loquuntur: *Generalis enim adoptio duobus modis fit*, inquit una ex his legibus (*e*), *aut Principis authoritate, aut Magistratûs imperio. Principis authoritate adoptamus eos, qui sui juris sunt, qua species adoptionis dicitur adrogatio; quia & is, qui adoptat, rogatur, id est, interrogatur, an velit, eum, quem adoptaturus sit, justum sibi filium esse: & is, qui adoptatur, rogatur, an id fieri patiatur. Imperio Magistratûs adoptamus eos, qui in potestate parentis sunt, sive primum gradum liberorum obtineant, qualis est filius, filia, sive inferiorem, qualis est nepos, neptis, pronepos, proneptis &c.* Lex illa jure novo Imperatoris Justiniani (*f*) confirmata est, ac duplicem illam adoptionis speciem agnoscit Ecclesia, de quâ sic loquitur sanctus Thomas (*g*): *Filiatio adoptionis est quadam imitatio filiationis naturalis. & ideò duplex est adoptionis species. Una, qua perfectè imitatur naturalem filiationem, & hæc vocatur adrogatio, per quam reducitur adoptatus in potestatem adoptantis: & sic adoptatus succedit patri adoptanti ex intestato, nec potest eum sine culpâ privare quartâ parte hæreditatis. Sic autem adoptari non potest, nisi ille, qui sui juris est, qui scilicet postquam adoptatur, non habet potestatem, aut si habet, est mancipatus, & hæc adoptio non fit nisi authoritate Principis. Alia est adoptio, qua imitatur naturalem filiationem imperfectè, qua vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis: unde magis est dispositio quadam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & secundùm hanc potest adoptari etiam ille, qui non est sui juris & sine authoritate Principis, ex authoritate Magistratûs, & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere, nisi velit.*

(e) L. Generalis. 2. ff. de adopt.l.1.tit. 7.
(f) §. Adoptio. Institution. eod. tit.
(g) S.Th. cit. art. 1. ad 2.

3. Parocho huic respondendum, ex sancto Thoma & Sylvio (*h*) solam priorem adoptionis speciem esse impedimentum dirimens matrimonii, eò quòd simplex adoptio nullam queat producere cognationem. *Hanc autem esse mentem beati Thomæ patet, cum ex corpore hujus articuli*, inquit Sylvius, *tùm ex responsione ad primum & quartum articuli sequentis.* Idem quoque docent alii multi primæ notæ Authores.

(h) Sylvius loco cit. art. 2.
Et apud eum Sylvester de Prierio. v. *Matrimonium* 8. q. 8.
Innocent. I. Dom.Soto.in 4. dist.42.art. 2. q. 2.
Petrus Ledesma. Sanchez.

CASUS II.

BLASIUS iterùm postulat, quotuplex sit species cognationis legalis propriè dictæ, quâ illicitum fiat, aut invalidum matrimonium.

RESPONS.

Ad quæsitum illud respondendum, triplicem esse cognationis legalis speciem. *Prima* (species cognationis legalis) *est ascendentium & descendentium*, inquit Sylvius (*i*), *qua scilicet contrahitur inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati filios & nepotes usque ad quartum gradum*: atque hæc cognationis legalis species est impedimentum dirimens matrimonium, quod durat etiam post solutionem adoptionis, aut emancipationem personæ adoptatæ. Quod probat hic Theologus ex antiquo Canone Nicolai I, (*k*), in quo sic habetur: *Nec inter eos, qui naturâ, & eos qui adoptione filii sunt veneranda Romana leges matrimonio contrahi permittunt.*

(i) Sylvius in suppl. S.Tho. q. 57. art. 3.
(k) Nicolaus I. in can. Ita. 1. 30. q. 3.

Secunda *est Lateralis*, inquit idem Author, *inter adoptatum & filium seu filiam naturalem adoptantis;* neque in hac lineâ ultrà progreditur. Hinc filius matrimonio jungi nequit cum filia, quam pater suus adoptavit *per adrogationem*: (nam de hâc solâ adoptionis specie hîc agitur); verùm illa legalis cognatio non est impedimentum dirimens, nisi quaodiu persona adoptata manet in potestate adoptantis; ut fert Canon, quem è Lege Digestorum (*l*) deprompsit Gratianus: quare mortuo patre, aut filiis emancipatis, aut extra potestatem patris quâcumque ratione factis, desinit impedimentum. *Per adoptionem quasita fraternitas eò usque impedit nuptias*, inquit hic Canon, *donec manet adoptio: ideòque eam, quam pater meus adopta-*

(l) L. Per *adoptionem.* 17. ff. de ritu nuptiar. in can. *Per adoptionem.* 6. ead. causâ & q.

adoptavit & emancipavit poters uxorem ducere, aquè & si me emancipato, illam in potestatem retinueris, poterimus jungi matrimonio: itaque volenti generum adoptare, suadetur ut filiam emancipet; similiter suadetur ei, qui vult nurum adoptare, ut emancipet filium.

Tertia denique aliquatenùs *respondet affinitati*, ait Sylvius, *& est 1. inter adoptantem & uxorem adoptati. 2. & inter adoptatum & uxorem adoptantis.* Tertia hæc cognationis legalis species, eodem modo ac prima, matrimonium dirimit, ut fert Lex, cujus hæc sunt verba (*a*): *Adoptivus filius, si emancipatur, eam quæ Patris adoptivi uxor fuit, ducere non potest, quia noverca locum habet. Item si quis filium adoptaverit, uxorem ejusdem, quæ nurûs loco est, nequidem post emancipationem filii, ducere potest, quoniam aliquando nurus ei fuit.*

(*a*) Leg. Adoptivus. 14. ff. de ritu nuptiarum. c' 23. tit. 2.

CASUS III.

Blasius denique rogat, utrùm dici possit, intercedere cognationem legalem 1. inter adoptantem & Matrem personæ adoptatæ. 2. inter Petrum & Joannam ab Antonin adoptatos?

Respons.

Respoodetuc, nullam esse cognationem legalem inter personas io proposito casu enuntistas, quia de eâ nulla fit in jure mentio; & illa tantùm debet cognatiu agnosci, quæ in ipso exprimitur, ut docet Navarrus (*b*) qui tàm apertè eaponit ea, quæ debent inferri ex divisione cognationis legalis, de quâ in duobus superioribus casibus dictum est, ut ejus textum non futurum sit abs re afferre. En igitur ipsius verba: *sequitur.... quod adoptans aliquam in filiam suam, non potest cum illa, neque cum aliqua ejus descendente intra quartum gradum matrimonium contrahere: quia sunt tanquam ascendentes & descendentes. Item quod non potest contrahere cum uxore filii adoptivi, eo mortuo, nec filius adoptivus cum Matre adoptantis, eo mortuo, quia est cognatio tertia speciei, quamvis cum ejus Matre, etiam filio vivente, quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item, quod filius adoptivus cum filia naturali adoptantis, hoc vivente, & illâ in ejus potestate manente, contrahere non potest: sed sic Patre mortuo, aut filia emancipatâ, ... aut ipse est jam emancipatus: quia hæc cognatio his modis solvitur secundùm omnes.*

(*b*) Navarr. Manual. c. 22. n. 45.

Idem dicendum de duobus ab eodem homine adoptatis, quales essent Petrus & Joanna ab Antonio adoptati: nam inter duos illos nulla intercedit legalis propinquitas, non magis, quàm inter Patrinum & Matrinam, qui eundem puerum simul de sacro fonte levaruot: atque adeò licitè & validè matrimonio jungi possunt. Consentiunt hæc omnia cum legibus & doctrinâ Sancti Thomæ (c), Sylvii & aliorum Theologorum atque Canonistarum.

(*c*) S. Thom. in 4. dist. 42. q. 2. art. 3. in corp. ad 1. & 2.

CASUS IV.

Archembaldus, triginta annorum ætate provectus, Josephum, octodecim annos natum, filium sibi adoptare cupit. Nunquid illud potest legitimè?

Respons.

Non licet Archembaldo Josephum pro filio sibi adoptare in præsuppositis circumstantiis: sunt enim regulæ atque conditiones, quibus non ubservatis unus ab alio nequit adoptari.

Prima est, ut adoptans sit de præsenti connubio, aut fuerit junctus; aut saltem possit conjungi.

Secunda: ut ætatis suæ vigesimum quiotum attigerit annum, & sit *sui juris*, ut docet S. Thomas his verbis (*d*): *Adoptio ordinatur ad hæreditatis successionem; & ideò illis solis competit, qui habent potestatem disponendi de hæreditate suâ. Unde ille, qui non est sui juris, vel qui est minor viginti quinque annis, aut mulier, non potest adoptare aliquem nisi ex speciali concessione Principis.*

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 42. q. 2. art. 5. ad 3.

Tertia: ut adoptans octodecim annis adoptatum ætate superet, ut statuunt leges (*e*): *Non tantùm cùm quis adoptat, sed & cùm adrogat*, ait una ea his legibus, *major debet esse eo, quem sibi per adrogationem vel adoptionem filios facit.... decem & octo annis eum præcedere debet.* Idem asserit Justinianus his verbis (*f*): *Minorem natu majorem non posse adoptare placet: adoptio enim naturam imitatur, & pro monstro est, ut major sit filius, quàm Pater. Debet itaque is, qui sibi filium per adoptionem vel adrogationem facit, plenâ pubertate, id est, decem & octo annis præcedere.* Ad quæ ultima verba ait Glossa: *Id est, decem & octo annos debet habere plus adoptans, quàm adoptatus.* Atque eo niatus fundamento regulam istam statuit Angelicus Doctor, (*g*), *quòd minor non potest adoptare seniorem: & ideò oportet secundùm leges, quòd adoptatus sit in tantùm adoptante junior, quòd possit ejus naturalis esse filius.*

(*e*) Leg. Adrogatio. 40. §. 1. ff. de adoptionib. & emancipat. l. 1. tit. 7.

(*f*) §. Minorem natu 4. instit. de adoptionib. l. 1. tit. 11.

(*g*) S. Thom. loco cit. ad 5.

Hinc sequitur, eos, qui defectu naturali potentiæ generandi sunt ad contrahendum matrimonium inhabiles, quales sunt, qui utroque teste carent &c; jure quoque adoptandi carere, ut observat idem Sanctus Thomas (*h*). dicens: *Qui habet impedimentum perpetuum ad generandum.... ei non competit adoptare, sicut nec naturaliter generare.*

(*h*) Idem ibid. ad 4.

Denique addendum est, jus adoptandi mulieribus, uti eo potiebantur in lege Mosaïca, non competere: *Mulier non potest adoptare aliquem*, inquit Sanctus Thomas; quod Jus ipsis ademit Justinianus (*i*): *Feminæ quoque adoptare non possunt*, inquit hic Imperator, hanc dicti sui rationem afferena, *quia nec naturales liberos in suâ potestate habent. Sed ex indulgentia Principis* subjungit iste, *ad solatium liberorum amissorum adoptare possunt.* Quod etiam cum Justiniano asserit Angelicus Doctor dicens (*k*): *Mulier non potest adoptare aliquem, nisi ex speciali concessione Principis.* Idem observat Glossa in Canonem Decreti Gratiani (*l*).

(*i*) § Feminæ 10. instit. de adopt.

(*k*) S. Thom. loco cit. ad 3.

(*l*) Glossa in c. Ismael. 9. dist. 58 v. Possessas.

CASUS V.

Eduardus à Jacobo adoptatus, potest-ne validè uxorem ducere filiam illegitimam illius?

Respons.

Panormitanus (*m*) & Angelus de Clavasio existimant, tale matrimonium esse invalidum. Putamus tamen, contrariam opinionem esse probabiliorem, quare etiam magis est communis. Dicimus itaque, Eduardum validè posse conjungi matrimonio cum filiâ illegitimâ Jacobi, à quo fuit adoptatus, quia soli legitimi filii adoptantis impedimentum cognationis legalis cum adoptato contrahunt. Ratio hujus rei est aperta: nam legalis cognatio merus est juris civilis effectus; quare ab iis contrahi nequit, quos uti veros filios Jus illud non considerat. Atqui constat, illegitimos civilibus legibus non haberi tanquam veros Patris sui filios, quoad effectus civiles: atque ideò *Filius illegitimus non* censetur esse, seu, ut loquitur Baptista Trovamala (*n*) *non est in potestate Patris, & ideò potest copulari filiæ adoptivæ Patris*: Quâ in re Astesanum seu Astensem sequitur. Eandem opinionem tuetur Sylvester de Prierio (*o*) cum Hostiensi & aliis permultis. Ita quoque sentiunt Toletus & Navarrus (*p*), uti Glossa (*q*)

Non fusiùs eâ de re dicemus, quòd adoptio non sit in usu in Galliæ Regno, nisi in Regionibus scripti juris, in quibus Parochus, difficultate aliqua distentus, eam facilè elucidare posset, consulens Authores, qui de hoc argumento egerunt, quales sunt ii, quos jam laudavimus, & Joannes Andreas, Felinus Sandeus, Hostiensis, & plerique Galliæ Jurisperiti.

(*m*) Panorm. in un. de cognat. legali l. 4. tit. 12.

(*n*) Bapt. Trovamala in summa rosella. v. *Impedimentum*. 7. n. 8.

(*o*) Sylvester. v. *Matrimonium*. 8. q. 8. §. 8. & apud eum Hostiensis &c.

(*p*) Toletus instr. Sacerd. l. 7. c. 4. Sanchez l. 7. disput. 61. & alii apud eum.

(*q*) Glossa in c. *Si qua*. uni. de cognat. legali.

IMPEDIMENTUM AFFINITATIS.

(a) Glossa ad arborem affinit. 85. q. 5.

AFFINITAS ex Authore Glossæ (a), ut videre est in primo casu hujus tituli, *est personarum proximitas, ex coctu proveniens, omni carens parentelâ.* Per istas voces... *Ex coitu proveniens*, designatur affinitatem procedere, non solùm ex carnali copulâ in matrimonio licitâ, sed ex quâcumque etiam aliâ (b) seu legitimâ seu illicitâ per tres autem voces istas: *omni carens parentelâ*; affertur discrimen, quod intercedit inter affinitatem & consanguinitatem: quamvis enim affinitas & consanguinitas ex carnali copulâ oriantur; attamen definitio ista non potest convenire consanguinitati, quæ non potest esse absque omni parentelâ, cùm affinitas contrahatur inter personas, quæ nullâ inter se parentelâ ligantur; quamvis fieri possit aliquando per accidens, uti loquitur Sanctus Thomas, ut personæ consanguineæ contrahant affinitatem, quam tamen contraherent absque illâ consanguinitate.

(b) Soto tit. de eo qui cognovit consangui. neam uxoris suæ vel sponsæ.

Affinitas à marito non contrahitur, nisi cum uxoris suæ consanguineis, & à muliere, nisi cum consanguineis viri sui, quin tamen utriusque parentes affinitate aliquâ ligentur; unde fratres duo duabus sororibus nubere possunt (c).

(c) Innoc. III cap. *Quod super*. 5. de consanguinit. & affinit. l. 4. tit. 14.

Impedimentum affinitatis proveniens ex copulâ conjugali tot gradus complectitur, atque cognatio naturalis, hoc est, ad quartum usque gradum inclusivè extenditur. Atqui ut facilè dignoscatur, quotum affinitatis Jacobus v. g. Luciæ maritus obtineat gradum erga consanguineos uxoris suæ, id unum notum esse debet, quo in gradu consanguinitatis sit Luciæ consanguineus: Jacobus enim huic consanguineo erit affinis in eodem gradu, quo consanguineus est hujus uxoris: & idem dicendum de Lucia pro affinitate, quam ipsa contraxit cum mariti sui consanguineis.

Quod pertinet ad affinitatem, quæ ex coitu illicito oritur, ultrà secundum gradum non extenditur, ut definivit Concilium Tridentinum (d)

(d) Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 4.

CASUS PRIMUS.

THAOGENAS, ductâ uxore Elisabeth orbus remansit, nondum consummato matrimonio; an potest deinde nubere Mariæ, consanguineæ uxoris suæ defunctæ in tertio gradu, absque dispensatione Romana?

RESPONS.

Affinitas ex Sancto Thoma (e), nunquam oriri potest, nisi ex copula completa; hoc est, in qua adfuerit commixtio seminum: quare sic loquitur S. Doctor: *Quantumcumque aliquis claustra pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.* cujus rei Glossa (f) hanc affert rationem, quia *affinitas est personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ.* Nunquam igitur oriri potest ex matrimonio non consummato, ut constat ex duobus Canonibus à Gratiano relatis, quorum alter est Benedicti I. (g), & alter Urbani II. (h), & ex constitutione duorum aliorum, qui reperiuntur etiam in decreto ejusdem Gratiani, quorum prior est Sancti Gregorii magni (i), posterior verò Zachariæ Papæ (k), atque ut docent Panormitanus (l), Dominicus Sotus (m), aliique Theologi & Canonistæ.

Verum quidem est, aliter sentire Sylvium (n), sed huic assentiri non possumus post allatas authoritates, quibus addere licet, huic decisioni favere Innocentium III. (o), supponendo, ut ceipsa fatetur, impedimentum, de quo loquimur, provenire è carnali copulâ: *Prohibitio quoque copulæ conjugalis*, inquit, *quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat*; termini quippe isti, *copulæ conjugalis* evidenter propositionem nostram confirmant. Concludendum est itaque, Theogenem secundas cum Maria nuptias inire posse absque ullâ dispensatione affinitatis, quamvis ista sit prioris ejus uxoris consanguinea in tertio gradu; cùm inter eos nulla intercedat affinitas.

Dicimus: *absque ullâ dispensatione affinitatis*: quo non fit, ut is non teneatur ad dispensationem petendam de impedimento publicæ honestatis, quod è tali matrimonio oritur, quodque locum habet ad quartum usque gradum inclusivè, uti probabimus sequenti titulo; nam absque tali dispensatione Mariæ nubere non posset Theogenes, licèt non ei affinis.

(e) S. Thom. in 4. dist. 41. q. un. art. 1. quæstiunc. 4. ad 2.
(f) Glossa in declarat. arboris affinitatis 53. q. 3. §. *Est autem*.
(g) Benedict. I. in can. *Lex divina*. 28. 27. q. 2.
(h) Urban II. 10 can. *Extraordinaria*. 2. 35. q. 2. & 3.
(i) S. Greg. in can. *Fraternitatis*. 1. 35. q. 10.
(k) Zachar. can. *Porro*. 3. 35. q. 5.
(l) Panorm. in cap. *Sponsum*. 8 de sponsalibus & matrim.
(m) Dom. Sot. in 4 dist. 43.
(n) Fr. Sylvius in suppl. q. 55 art. 4.
(o) Innoc. III. in can. *Non debet*. de consang. & affinit.

CASUS II.

MARIA nupsit cum Petro fratre meo, post cujus obitum secundas ista nuptias iniit cum Titio; Maria verò mortuâ paulò post, Titius Annam uxorem duxit. Possumus ne ego, an soror mea cum aliquâ ex istis personis matrimonio conjungi?

RESPONS.

Antequam propositæ difficultati fiat satis; sciendum 1. ex jure antiquo triplex esse genus affinitatis (p), quod hir verbis exprimit Pithæus: *Frater uxoris mihi primogradu affinis est; uxor ejus, secundo gradu; soror uxoris, primo gradu, maritus est secundo: uxor secunda illius mariti tertio.* 2. id supponendum, solam primam affinitatis speciem esse impedimentum dirimens matrimonii, duabus prioribus abrogatis ab Innocentio III. in quarto Lateranensi œcumenico Concilio, cujus est tale decretum (q). *Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando pericula pariant animarum; cùm cessante prohibitione, cesset effectus, Constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes liberè copulentur.*

(p) Can. *De propinquis*. 3. 35. q. 1. & 2. Can. *Nullum*. 7. & can. *Nulli*. 19. 35. q. 5.
(q) Innoc. III in cap. *Non debet*. cit. de consang. & affin.

Hoc præsupposito, respondemus, quòd contracto & consummato inter Mariam & Petrum matrimonio, nullam frater Petri affinitatem contraxit cum Mariæ consanguineis, sed solùm cum ipsâ Mariâ, ac proinde, licèt frater Petri Mariæ copulari non possit, ipsum tamen cum ejus consanguineis posse matrimonio conjungi. At mortuo Petro, & Mariâ ipsius viduâ secundis conjunctâ nuptiis cum Titio, soror Petri, mortuâ Mariâ, Titio

Titio nubere potest; quia Petrus, ejosque consangoinei Titio non sont affines, nisi io secondo genere affinitatis, qood jam ampliùs non subsistit. Ita pariter, si Titius mortuâ Mariâ Annæ nubat, frater Petri licitè potest cum eâ matrimonium contrahere post Titii obitum; quia non sont affines nisi in tertio genere affinitatis, quod uti secundum abrogatum est, ut jam diximus.

CASUS III.

Florianus matrimonium contraxit cum Julianâ viduâ Jacobi, cui filiam, Mæviam nomine peperit, Nunquid Ludovicus, Floriani filius validè cum Mævia matrimonio jungi potest?

Respons.

Certum est, io casu proposito Ludovicum validè ac licitè matrimonio cum Mævia jongi posse. Ratio est, quia affinitas oon parit affinitatem, atque adeò affines viri & affines mulieris nullâ inter se affinitate sunt conjuncti. Unde, licèt Mævia Floriano sit affinis; eò quòd Julianæ matri suæ nupserit, & Ludovicus, filius Floriani, Julianæ sit affinis, quia Floriano patri suo nupsit, Mævia tamen cum Ludovico nullâ est affinitate conjuncta: atque ob eam causam fratres duo sororibus duabus nubere possunt, uti pater & filius matri atque puellæ possont nubere.

Decisionem istam asserit Innocentius III; qui de simili difficultate interrogatus, his verbis respondet (a): *Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonium, taliter tibi duximus respondendum, quòd, licèt omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris, sint viri affines (b): inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorumdem scilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsùs est affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.* Ea qoo sequitur, Ludovicum cum Mæviâ, filiâ ex priori conjugio Julianæ, Jacobi viduæ, & altero ejusdem cum Floriano patre suo natâ matrimonium contrahere posse. Ita quoque docet sanctus Thomas (c).

(a) Innoc. III. in cap. *Quod super*. 5. de consang. & affinit. l. 4. tit. 14.

(b) S. Greg. in can. Nec eam. 10. 35. q. 3.

(c) S. Thom. in 4. dist. 41. q. 1. art. 1. quæst. 5. ad 6.

CASUS IV.

Christianus, Susannæ maritus, non ita pridem ipsi superstes fuit. Nunquid ex obitu Susannæ desinit impedimentom affinitatis inter Christianum consangoineasque uxoris soæ; atque adeò nonne alicui ex iis ejus consanguineis iste nubere potest; licèt sibi fuerit affinis io tertio & quarto gradu?

Respons.

Constat, Christianum validè matrimonium contrahere non posse cum aliqua ex consanguineis oxoris suæ defunctæ, nisi ultrà quartum gradum. Ratio est, quia post obitum alterutrius contrahentium manet affinitas (d): quocirca viduus maritus uxoris mortuæ consanguineis manet affinis ad quartum inclusivè gradum; quod idem dici debet de uxore pro coosanguioeis viri soi defuncti. Ita docet S. Thomas de his verbis (e) *Causatur* (affinitas) *ex hoc, quod aliqui conjuncti sunt, non ex hoc quod conjunguntur: unde non dirimitur manentibus illis personis, inter quas affinitas est contracta, quamvis moriatur persona, ratione cujus contracta fuit.* Ejusque rei istam ab Angelico Doctore depromptam rationem affert Sylvius (f): *quia est relatio fundata in conjunctione, quæ est, vel fuit. Relationes autem quæ fundantur in actione præterita, non pereunt, nisi destruatur alterum extremorum*: onde sic concludit: *quamvis ergo moriatur maritus, consanguinei tamen illius manent affines uxori superstiti, & contrà.* Idem multò ante definierat sanctus Gregorius Papa scribens ad Benerium, Caralitanum Episcopum (g): *Porro, unâ defunctâ*, inquit, *in superstite affinitas non deletur, nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ solvere potest.*

(d) Innoc. III. in cap. *Non debet*, supra cit.

(e) S. Thom. in 4. dist. 41. q. 1. art. 1. quæst. 2. in corp.

(f) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 55.

(g) S. Greg. in can. *Fraternitatis*. 1. 35. q. 10.

CASUS V.

Tetradius cum Tertulla fornicatus est. Nunquid ex eo crimine oritur affinitatis impedimentum ioter hominem istum, Tertullæque consangoineos; præsertim cùm per vim cum eâ fornicatus fuerit?

Respone.

Affinitas non minùs oritur ex tali crimine, quàmvis per vim patrato, quàm ex actu conjugali; ut declarat Innocentius III. in duabus suis Decretalibus, quarum unam scribit ad Archiepiscopum Magdeburgensem (h), & alteram ad Præpositum ejusdem Ecclesiæ (i). Verum tamen est, impedimentum illud non obtinere nisi in primo & secundo gradu, ut definivit his verbis Concilium Tridentinum (k) *Præterea sancta Synodus .˙. impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium posteà factum dirimit, ad eos tantùm, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus verò gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium posteà contractum non dirimere.* Unde sequitur, quòd post habitam cum Tertulla carnalem copulam, Tetradius validè matrimonium contrahere non potest cum puellâ aut viduâ ipsius consanguineâ in primo aut secundo gradu, quales sunt Mater ipsius, Abavia, Soror, Amita, Neptis, & Patruelis, seu Germana consobrina; & contrà Tertulla nulli eorum potest nubere, qui in alterutro eorum gradoom Tetradii sunt consanguinei, quales sunt Pater ipsius, Avus, Frater, Avunculus, Nepos, & Germanus. At verò alteruter matrimonium validè contrahere potest & licitè cum alterius consanguineis in tertio gradu, uti expressè declaravit sanctus Pius V. in Constitutione lata 18. Novembris an. 1566. (l) his verbis: *Nos omnem ambiguitatem tollere & animarum tranquilitati, ac matrimonii libertati, quantùm cum Deo possumus, consulere volentes declaramus & authoritate Apostolicâ decernimus, nullum hodie impedimentum remanere, quominùs in ulterioribus gradibus hujusmodi liberè & licitè matrimonium contrahi possit.* Quibus verbis eorum tollitur scrupulus, qui possent existimare à Concilio non abrogatum fuisse impedimentum dirimens in tertio & quarto grado affinitatis.

(h) Innoc. III. io cap. *Veniens*. q. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. l. 4. tit. 13.

(i) Idem in c. *Discretionem*. 5. eod. tit.

(k) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 4.

(l) S. Pius V. in Bulla. *Ad Romanum*. in Bullario magno. tom. 1. p. 193. col. 2.

CASUS VI.

Nonna intercedit impedimentum dirimens affinitatis in tertio grado inter eas personas, quarum una nata est *ex fornicaria copula* v. g. inter Stephanum & Mariam in seqoenti schemate.

Nicolaus
Pater
Joannis & Magdalenæ illegitimæ
Patris — Matris
Ludovicæ — Joannis
Matris — Patris
Mariæ — Catharinæ
Uxoris
Stephani.

Quæritur itaque, utrùm, mortuâ Catharinâ, Stephanus dispensatione non indigens, Mariam uxorem sibi sumere possit?

Respone.

Priusquam difficultati propositæ fiat satis; sciendum 1o. affinitatem taotùm cootrahi inter maritum & coosanguioeos uxoris suæ ex unâ parte, & inter uxorem atque consanguineos ma-

riti sui ex aliâ; atque adeò nullam esse affinitatem inter consanguineos mariti & uxoris; quo fit, uti jam in superiori decisione diximus, ut Fratres duo sororibus duabus nubere possint. 2o. id quoque notandum est, eandem esse vim & extensionem impedimenti affinitatis, atque cognationis, hoc est, ipsum extendi ad quartum inclusivè gradum: nam, ut fert canon antiquus, cùm ex scripturâ vir & uxor sint una caro ex matrimonio consummato; par est, ut unius propinqui consanguinitate, fiant & alterius affinitate: *Porrò*, inquit canon iste (a) *de affinitate, quam dicitis parentelam esse; qua ad virum ex parte uxoris, seu, qua ex parte viri ad uxorem pertinet; manifestissima ratio est, quia, si secundùm divinam sententiam, ego & uxor mea sumus una caro, profectò mihi & illi mea, suaque parentela propinquitas una efficitur. Quo circa ego & soror uxoris mea in uno & primo gradu erimus: filius verò ejus in secundo gradu erit à me, neptis verò in tertio: idque utrimque in cæteris agendum est successionibus, uxorem vero propinqui mei, cujuscunque gradûs sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque aliqua fœmina propria propinquitatis sit, quod nimirùm uxori de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus convenit observari.*

(a) In can. Porrò. 3. 35. q. 10.

Præsuppositis istis principiis tanquam certis, ad quæstionem propositam respondemus, Stephanum, post mortem Catharinæ uxoris suæ, secundas non posse cum Maria inire nuptias, nisi requisitam obtineat dispensationem, quia inter eos intercedit impedimentum dirimens ob eorum affinitatem in tertio gradu, quæ affinitas legitima est, quia oritur ex matrimonio legitimè contracto inter Stephanum & Catharinam, quo hic homo affinitatem contraxerat cum parentibus Catharinæ, inter quos Maria recensebatur: quod quidem certum est, licèt Catharina Stephani conjux Mariæ non esset consanguinea, nisi ratione fornicationis Magdalenæ, ipsius Stephani Aboviæ, è qua natus erat Joannes Pater ipsius: nam cognatio legitima, aut illegitima ex æquo impedimentum dirimens pariunt, ut docet sanctus Thomas his verbis (b): *Etiam fornicarius concubitus affinitatem causat, in quantùm habet aliquid de naturali conjunctione:* idque eò certius est, quòd à Tridentino inter utramque cognationem nulla admittatur distinctio, quod Concilium adeò non derogavit juri antiquo, quod similiter inter duplicem illam cognationis speciem, quoàd effectum, quem parit nullatenùs distinguit. Quibus addendum est, ex obitu Catharinæ, quâ Stephanus Mariæ factus erat affinis, non cessasset affinitatem, quam is cum Maria, Catharinæ nubens contraxerat, ut patet verbis expressis alterius Canonis ex operibus sancti Gregorii Magni deprompti, & ad finem solutionis quarti casûs, relati, quem proinde hîc repetere non vacat.

(b) S. Thom. in 4. dist. 42. q. un. arti. 1. quæstiunc. 3. in corp.

CASUS VII.

GEDUINUS, viduus amissâ Justina conjuge, nubere cupit cum Agadreme, quam pepererat Justina, primùm nupta cum Alexandro. An idipsum potest tutâ conscientiâ, si Romanam fortè obtinere queat dispensationem?

RESPONS.

Nostra hæc est sententia, Geduinum videlicet tutâ conscientiâ Agadremem uxorem ducere non posse; nam puellæ huic affinis est in primo gradu lineæ directæ, in quo de jure naturali invalidum est matrimonium; ita ut Ecclesiæ nulla sit potestas matrimonium permittendi inter Vitricum & Privignam, uti in propositâ specie, neque inter Socrum & Privignum. Cujus rei hæc afferri potest ratio, quia ex sancto Augustino (c). Privigna contrahere non potest cum Vitrico suo, non aliter quàm filia cum proprio patre: *Si enim vir & uxor sicut Dominus dicit, non jam duo, sed una caro est non aliter nurus est deputanda, quàm filia.* Unde sequitur, quòd, uti filia nullo in casu cum proprio patre conjungi potest intactis naturæ legibus, sic Nurus seu Privigna cum Vitrico nubere nequit, nisi violatis legibus iisdem; eâ autem de re hîc supersedeo, quòd jam de eadem fusè sim locutus, dùm de dispensationibus matrimonii, quas potest aut non potest concedere summus Pontifex, verba fecimus (d).

(c) S. Aug. lib. 12. contrà Faustum, c. 61.

(d) v. *dispensatio matrimonii.* cas. 3.

CASUS VIII.

PETRUS Mariam conjugem primâ vice carnaliter cognoscendo, virginitatis quidem claustrum fregit ac in ipso actu conjugali ita sese retraxit, ut extra vas muliebre semen effuderit. Oritur-ne ex tali Concubitu affinitatis impedimentum inter Petrum ac uxoris consanguineas?

RESPONS.

Nullam in hoc casu inter Petrum ac uxoris consanguineas affinitatem exurgere patet ex argumentis, alibi jam à nobis allatis; cùm copula fuerit incompleta; nec ulla adfuerit seminum commixtio. *Vir & mulier*, inquit beatus Thomas (e), *efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem seminum. Unde quantumcumque aliquis claustra pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.* Idem omninò docent (f) sanctus Antoninus, Navarrus, Covarruvias, Toletus & alii communiter. Neque verò refert, an sigillum pudoris violatum fuerit, nec-ne; cùm ex solâ virginitatis claustri fractione affinitatis impedimentum oriri nequeat, ut cum sancto Thoma & aliis sentit Glossa communiter recepta (g).

(e) S. Th. in 4. dist 42. q. un. art. 1. quæstiunc. 4. ad 2.

(f) S. Anton. in 2. part. sum. theol. tit. 1. c. 11. init. &c. 12. §. 2. Navarr. man. c. 22. n. 43. &c.

(g) Glossa in c. *Extraordinaria.* 11. 35. q. 3. v. *Impedire.* & in declarat. arbor. consanguin. v. *Est autem.* 35. q. 5.

CASUS IX.

SI QUIS intra vas muliebre semen emitteret, sine membri genitalis introductione, nasceretur-ne affinitas ex tali copulâ?

RESPONS.

Certum videtur, quod ex hujusmodi copula affinitas exurgeret, quando quidem ex seminum commixtione, quæ hic adest, oritur. Ita censent Author supplementi sancti Thomæ, sanctus Antoninus, Paludanus, Dominicus Soto, Angelus de Clavasio, Sylvester Prierias, & alii (h). Porrò ad hoc quod seminum fiat commixtio, necesse non est, ut mulier ipsa semen emittat; sed satis est, quod per matricis attractionem fiat. Ratio est, quia juxta sanctum Thomam (i), sanctum Antoninum, Sylvium & alios, semen femineum non est materia ad conceptionem necessaria. Unde sequitur, solam ex parte viri seminationem ad efficiendam affinitatem sufficere. Per commixtionem seminum igitur intelligendum est ex parte mulieris, vel id quod verum est semen, aut id quod est loco seminis, qualis est sanguis, ex quo & ex semine viri, secundùm Aristotelem, sequi potest generatio. Ita censent præfatus Sylvius in supplemento tertiæ partis summæ Theologiæ Doctoris Angelici (k), & alii complures.

(h) supplem. S. Thom q. 57. art. 3. & 4. S. Ant. 3. part. sum. theol. tit. 1. c. 11. & alii apud eum. Petrus Palud. in 4. & dom. Sotus ibid. dist 17. q. 1. art. 4. &c.

(i) S. Thom. 3. part. q. 31. art. 3. & ibi Sylvius art. 4. & 5.

(k) Fr. Sylvius in supplem. cit. q. 55. art. 1.

CASUS X.

CAROLUS uxorem sibi Cæciliam exposcit: at Cæcilia communi & incerto rumore novit, Carolum cum matre suâ libidinosè egisse. Potest-ne tutâ conscientiâ ipsum sibi virum sumere, & Parochus ipse nonne talis conjugii celebrationem declinare tenetur?

RESPONS.

Publicus & incertus rumor, per se loquendo, nullam meretur fidem: *Fama per se nihil probat*, inquit Glossa (l). Hinc Cælestinus III. (m) declarat matri-

(l) Glossa in can. *Si testes.* 3. §. *sæpè.* 4. q. 2. v. *Fama.* Item in c. *Qualiter.* 24. de accusationibus, inquisitionibus & denuntiat. v. *Ex famam.* l. 5. tit. 1.

(m) Celest. III. in c. *super eo.* §. de eo, qui cognovit consanguin. uxoris suæ &c.

matrimonium non esse sejungendum ob publicum rumorem præcedentis inter sponsos affinitatis, *quamvis aliqua pars vitiniæ hoc aulamare dicatur.* Non ergo tenetur, Cæcilia vago & communi rumori fidem addere; quem econtrà uti matri suæ injurium & parùm tutum habere debet. Unde sequitur, quòd sic intra se cogitans, absque peccati reatu Carolo nubere potest; cùm experientiâ constet, sæpè sæpiùs injuriosas constati suspiciones ob innoxias virorum cum mulieribus frequentiores conversationes; eamque posteà famam facilè divulgari à malignis obtrectatoribus, quibus credi nequit leviter sine peccato contrà caritatem, ex his verbis Canonis in Gratiani Decreto relatis (*a*); *Non solùm ille reus est, qui falsum de alio profert, sed & is, qui aurem citò criminibus præbet.*

(a) Can. *Non solùm*. 77. 11. q. 3.

Insuper Parochus partium, de illo supposito libidinis commercio penitùs incertus, eis quoque matrimonium denegare non potest; quia aliter se gerens, injustè gravissimum pareret scandalum, quod in Cæciliæ matrem recideret; & quia repulsâ suâ publicam famam confirmaret, & fidem incerto adderet (*b*).

(b) De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 181.

IMPEDIMENTUM PUBLICÆ HONESTATIS.

HONESTATIS publicæ definitio apud sanctum Thomam (*c*) his verbis utcumque reperitur: honestas publica est *propinquitas*, inquit, *ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesia institutione propter ejus honestatem.* Ast accuratior est ea, quam affert Polmanus, definitio. *Honestas*, ait, seu *justitia publica honestatis, est apparens propinquitas, orta ex matrimonio rato, non consummato, & ex sponsalibus validis* (*d*).

Magnum intercedit discrimen inter honestatem, quæ oritur ex matrimonio rato & non consummato, & inter eam, quæ ex sponsalibus procedit: prior namque matrimonium irritat ad quartum usque gradum inter virum & uxoris ejus consanguineas ac vicissim inter uxorem ac viri consanguineos. Quâ in re viguit semper jus antiquum (*e*), etiam à Concilio Tridentino, quod nihil contrà statuit (*f*); cùm honestas, quæ ex sponsalibus provenit, ultrà primum gradum non extendatur; & etiam necesse sit, ut ex eodem Concilio, cui scriptis suis prævit Angelicus Doctor, sponsalia sint valida (*g*): ita ut juxta præsentem usum sponsus validè contrahere non possit cum matre, sorore, ac filia sponsæ suæ; nec sponsa cum patre, fratre & filio sui sponsi; ut fusiùs in hoc titulo exponetur.

(c) S. Th. in 4. dist. 41. q. un. art. 1. quæstiunc. 4. in corp.

(d) Polm. brev. theol. part. 3. n. 571.

(e) Can. *Si quis uxorem*. & can. *Si quis desponsaverit*. 27. q. 2.

(f) Bulla. *Ad Romanum* an. 1568.

(g) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 3.

CASUS PRIMUS.

PALLADIUS cum Antonia invalidum contraxit matrimonium ob impedimentum dirimens quo ligabantur; & matrimonium non fuit consummatum. An tamen ex invalido illo matrimonio oritur impedimentem dirimens, quod dicitur publicæ honestatis; ita ut Palladius cum aliquâ Antoniæ consanguineâ, aut vicissim Antonia cum aliquo Palladii consanguineo ad quartum inclusivè gradum validè nuptias inire nequeat?

RESPONSIO.

Quamvis matrimonium sit invalidum, ex eo tamen oritur impedimentum publicæ honestatis. Quare Palladius cum aliquâ Antoniæ consanguineâ, ac vicissim Antonia cum aliquo Palladii consanguineo ad quartum inclusivè gradum matrimonio validè conjungi nequit; nisi ex defectu consensûs oriretur ejus invaliditas. Ratio est, quia impedimentum publicæ honestatis, ex antiquo jure (*h*) oritur, non solùm ex sponsalibus, sed ex matrimoniis quoque, etiam invalidis, licèt non consummatis; modò, uti diximus, ex defectu consensus non sint invalida; ut probant ita Bonifacii VIII. verba (*i*): *Ex sponsalibus puris & certis etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, Religionis, aut aliâ quâvis ratione sint nulla, (dummodò non sint nulla ex defectu consensûs) oritur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis.* Atqui jus novum à Concilio Tridentino constitutum eâ de re quoad matrimonium nihil innovavit; at solùm declaravit, impedimento huic locum non esse, cùm oritur ex sponsalibus invalidis, omisso illo impedimento, quod parerent matrimonia nulla: atque adeò, ut ante Concilium, ita etiamnum obtinet jus antiquum. Idem quoque definivit sanctus Pius V. ex Bullâ suâ sexagesimâ secundâ 1. Julii an. 1568, latâ (*k*), in quâ declarat, impedimento huic locum esse, etiam de præsenti, in omnibus casibus & gradibus, uti ante Concilium: *Tenore præsentium declaramus & definimus*, inquit hic sanctus Papa, *Decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sic, ut præfertur, contracta; sed in eo adhuc durare impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum Decretum Concilii interdictum erat.*

(h) Can. *Desponsatam*. 12. §. 2. & can. *Si quis*. 15. &c. 27. q. 2.

(i) Bonifac. VIII. inc. *Ex sponsalibus*. unic. de sponsal. & matrim. in 6.

(k) S. Pius V. in Bulla. *Ad Romanum*, 62. in magno Bullario. tom. 2. p. 237. col. 1.

Eò certior est hæc sententia, quòd, ut ait Lex (*l*), jus antiquum semper retinendum sit, cùm huic à novo non fuit derogatum: atqui jus novum veteri non derogavit de impedimento publicæ honestatis, nisi quoad sponsalia, nec de matrimonio rato & non consummato loquitur. Juri ergo veteri stat robur suum. His addi potest, quod asserit Bonifacius VIII. in constitutione superiùs relatâ, scilicet matrimonium nullum & non consummatum esse pro sponsalibus, & ex eo oriri impedimentum dirimens honestatis publicæ. *Per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia est inducta.* Quæ omnia argumenta nobis firmiora videntur, quàm ut à nostrâ possimus discedere sententiâ, quam tenent Panormitanus, Petrus Paludanus, Covarruvias (*m*), & alii complures.

(l) L. *Præcipimus*. 32. cod. de appellat. & Consultat lib. 7. tit. 62.

CASUS II.

OLODIMIRUS, jam cum Flaminia desponsatus, *de facto* Henricæ Sorori ipsius nupsit, nec matrimonium consummavit. Cognitâ deinde matrimonii sui invaliditate ob impedimentum publicæ honestatis, ortum ex sponsalibus suis priùs cum Flaminia conventis, ad medelam patrati à se mali

Flami-

(m) Panorm. in c. *Sponsam*. de sponsal. & matrim. Petrus Palud. in 4. dist. 41. q. 2. n. 8. Didacus Covarruvias à Leyva 2. part. de matrim. c. 6. §. 2.

Flaminiam uxorem ducere ſe ſe offert. At celatum eſt ipſi; quòd nuptâ jam, licet invalidè, Henricâ, pari fuit impedimento ligatus, quoad Flaminiam, quâcum valido proinde jungi nequit matrimonio. Nunquid ita ſe res habet?

RESPONS.

Profectò Olodimirus impedimentum publicæ honeſtatis quoad Flaminiam non contraxit ex ſuppoſito ſuo cum Henrica matrimonio, quamvis ſimili fuiſſet ligatus impedimento quoad Henricam ex ſponſalibus ſuis cum Flaminia.

Ratio eſt, quia ex jure novo, quod conſtituit Tridentinum (*a*), ſponſalia, quâcumque ratione invalida, nullum pariunt honeſtatis publicæ impedimentum: *Juſtitia publica honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quâcumque ratione valida non erunt, iſta Synodus prorſus tollit*, inquiunt Patres hujuſce Concilii. Atqui matrimonium ſuppoſitum Olodimiri cum Henrica ad ſummum haberi nequit, niſi ut ſponſalia invalida ob præcedens eorum impedimentum. Nam de hujuſmodi matrimonio idem dicendum, atque de eo, de quo loquitur Bonifacius VIII. (*b*), hoc eſt, quòd, cùm verum non ſit matrimonium, ſponſalium tantùm vim habere poteſt, ex his aliis ejuſdem Papæ verbis: *Sponſalia illa* (de præſenti) *juris interpretatione, tantùm fuerunt ſponſalia de futuro; licèt verba, conſenſum exprimentia. de præſenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes.* Igitur, ut invalida eſſent ſponſalia, quæ cum Henrica contraxiſſet, neque ullum parerent honeſtatis publicæ impedimentum pro matrimonio, quod poſteà cum Flaminia contrahere vellet; ita ex hoc falsò credito matrimonio nullum oritur impedimentum, quominùs Olodimirus cum Flaminia, uti tenetur, nubere poſſit: honeſtas quippe publica eſt impedimentum, quo matrimonium & ſubſequentia ſponſalia contracta cum ſponſæ conſanguineâ ad quartum incluſivè gradum invalidantur ex his ejuſdem Papæ Bonifacii VIII. (*c*): *Ex ſponſalibus ... oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitia publicæ honeſtatis.*

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.

(*b*) Bonifac. III. in cap. *Si infantes*. 1. de deſponſat. impub. in 6. §. *Idem quoque, qui tabulis, ut poſuit, non ſicut agebatur.*

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Ex ſponſalibus*. r. de ſponſal. & matrim. in 6.

CASUS III.

CUM VITELLIUS Sophiæ, Georgii viduæ deſponſatus fuiſſet, Sophia elapſis octo diebus mortua eſt. Quâ de re quæritur, utrùm Vitellius cum Julitta, Sophiæ filia matrimonium validè contrahere poſſit?

RESPONS.

Reſpondemus, Vitellium cum Julittâ validè contrahere non poſſe: nam inter ipſum & Julittam intercedit impedimentum dirimens publicæ honeſtatis; hoc eſt, *propinquitas ex ſponſalibus proveniens, robur trahens ab Eccleſia inſtitutione propter ejus honeſtatem*, ut definit ſanctus Thomas (*d*), quo irritum fit matrimonium, tam in lineâ directâ, quam collaterali, uti declarat Alexander III. ad Papienſem Epiſcopum ſcribens (e), at in ſolo primo gradu; uti conſtitutum eſt à Concilio Tridentino his verbis (*f*): *Juſtitia publica honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Quocirca poſt conditum illud Decretum jam validè matrimonium contrahi nequit, cum Patre, Matre, filiis, filiabus, fratribus & ſororibus eorum vel earum, quibuſcum ſponſalia fuere inita, hoc eſt, cum iis perſonis, quæ ſunt in primo gradu lineæ directæ vel collateralis, ut ait Bonifacius VIII. (*g*). Cùm igitur Julitta ſit in primo gradu lineæ directæ, Vitellius ipſi validè nubere nequit.

(*d*) S. Th. in 4. diſt. 41. q. un. art. 1. quæſt. 4. in corp.

(*e*) Alex. III. in c. *Ad evidentiam*. 4. de ſpons. & matrim.

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.

(*g*) Bonifac. VIII. in c. *Ex ſponſalibus*. un. de ſponſal. & matrim. in 6.

CASUS IV.

CUM DOMINICUS cum Genovefa ſponſalia contraxiſſet, cognitum eſt, eos inter ſe eſſe affines in quarto gradu, & ſponſalia proindè eſſe irrita. An tamen, quamvis invalida, pariunt impedimentum publicæ honeſtatis?

RESPONS.

Nullum eſt in caſu propoſito honeſtatis publicæ impedimentum: nam certum quidem eſt, ante Tridentini Concilii celebrationem, ex quocumque ſponſalium genere, etiam invalido, oriri hoc impedimentum, niſi, cùm ſponſalia erant invalida defectu conſenſus, uti definierat Bonifacius VIII in conſtitutione ſuâ proximè laudatâ: at impedimentum illud poſt habitum illud Concilium jam non oritur, niſi ex ſponſalibus certis, abſolutis & validis, ut conſtat ex Decreto in præcedenti deciſione relato.

Cæterùm obſervandum eſt, 1. ex hoc impedimento, uti jam advertimus, invalidari matrimonium inter ſponſum & ſponſæ conſanguineas in primo gradu, hoc eſt, Matrem ejus, ſororem & filiam; uti etiam inter ſponſam & ſponſi quoque conſanguineos in primo gradu, ſcilicet Patrem ipſius, filium & fratrem; quòd impedimentum illud à Concilio ad primum duntaxat gradum fuerit redactum. 2. Impedimentum illud oriri etiam ex matrimonio rato tantùm & non conſummato, etiamſi illud validum eſſet, ut explicuimus in reſponſione ad primam difficultatem. 3. Certum quoque eſſe, cùm ad validitatem ſponſaliorum à Concilio non requiratur præſentia Parochi, abſolutè non eſſe neceſſe, quò ſint valida, ut in Eccleſia aut palàm fuerint contracta, ſed ſatis eſſe, ut privatim facta fuerint ad inducendum publicæ honeſtatis impedimentum eodem modo, ac ſi publicè & in Eccleſia fuiſſent celebrata (*h*), ut fusè probat Sanchez (*i*), contra opinionem quinque ſeu ve juriſperitorum, qui contrarium tenent unico fulti ratiocinio, quod validè refellit Author ille è ſocietate JESU, & ſuam confirmat ſententiam authoritatibus ſancti Antonini, Hoſtienſis, Soti, Covarruviæ, Navarri, & plurium etiam, quàm quinquaginta Authorum, quos hîc referre nullius eſt uſûs.

(*h*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 13. ſect. 4. & Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 9. q. 9.

(*i*) Tho. Sanchez de ſponſal. diſp. 12. n. 2.

CASUS V.

CLEMENTE deſponſato Chriſtinæ, mutuo utrinſque conſenſu, aut ex ſententia Officialis ſponſalia fuere diſſoluta. An etiam poſt eorum ſolutionem remanet impedimentum publicæ honeſtatis inter Clementem & Conſanguineas Chriſtinæ in primo gradu, & viciſſim Chriſtinam & Conſanguineos Clementis in eodem gradu?

RESPONS.

Certum quidem eſt, ex Decreto Concilii Tridentini in ſecundâ deciſione allato, impedimentum illud non oriri ex ſponſalibus, quâcumque ratione invalidis: at ſi valida ſemel fuerint ſponſalia, uti fuere inter Clementem & Chriſtinam, partum jam ex iis impedimentum neque mutuo ſponſorum conſenſu, neque Judicis ſententiâ, ſolutionem proferentis, neque alterutrius contrahentium obitu poſſe diſſolvi: cùm enim impedimenta matrimonium dirimentia legitimè authoritate univerſæ Eccleſiæ fuerint conſtituta, eâdem tantùm authoritate poſſunt abrogari ex hac juris

regula

regulâ è sancto Chrysostomo deprompta (a): *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Ita sentit Prosper Fagnanus (b), qui ita dijudicatum fuisse Romæ affirmat, sedente Alexandro VII. pro sponsalibus factis inter Alphonsum Roiza & Isabellam Rodriguez, quâ mortuâ Alphonsus eum sorore defunctæ nubere volebat. *Sacra Congregatio censuit*, inquit hic Canonista, *sponsalia hæc, cùm à principio valida fuerint, induxisse impedimentum publicæ honestatis, licèt mutuo consensu dissoluta; quia Concilium hoc solùm considerat, quòd à principio valida sint, & quia à principio valida, deinde dirempta per mortem id impedimentum inducunt, ita & dissoluta consensu.* Addit posteà de aliis sponsalibus, quæ validè contracta, mutuo duarum partium consensu fuerant dissoluta, eandem sacram Congregationem censuisse, quòd semper manebat impedimentum publicæ honestatis. *Pluries proposito dubio, ac maturè examinato, tandem sub die sextâ Julii 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consistentes, censuerunt non esse sublatum* (impedimentum). *Cujus sententiæ*, tùm subjungit, *unà cùm rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis factâ relatione ad Sanctissimum; Sanctitas sua die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eandemque jussit in dubium non revocari.*

(a) S. Chrysost. in cap. *Omnis*, 1. de regulis juris in antiqua l. 5. decretal. tit. 45.

(b) Prosp. Fagn. in c. *Ad audientiam*. 4. de spons. & matrim. n. 27.

Certum quidem est, aliter sensisse quosdam Authores, quos allegat Sanchez (c); sed absque ratione: quia standum est Decisioni Concilii, quod jus antiquum duntaxat emendavit eâ in re, pro sponsalibus, quæ *ab initio* fuere invalida, aliter quàm per defectum consensûs; & idem jus antiquum, à quo constitutum est illud impedimentum, vigere permisit pro quibuscumque sponsalibus validè contractis; & etiam pro quibuscumque aliis, etiam invalidis ob quamlibet rationem, ut asserit idem Tridentinum Concilium, cujus Decretum in secundâ decisione attulimus. Ex quibus omnibus colligitur, ex sponsalibus inter Clementem & Christinam contractis, ortum esse impedimentum dirimens publicæ honestatis inter Clementem & Christinæ consanguineas in primo gradu, & vicissim inter Christinam Clementisque consanguineos in eodem gradu; quamvis mutuo utriusque consensu fuerint dissoluta, aut Judicis Ecclesiastici authoritate sponsalia.

(c) Sanchez de matrim. l. 7. disp. 68. n. 2

CASUS VI.

Cùm Cessellius Paulæ despondisset, & postea cum eâ copulam habuisset, aliquantò post de communi utriusque consensu soluta fuêre sponsalia. Deinde Cessellius vi Pontificiæ dispensationis Martinæ Paulæ sorori nubere constituit. An absolutè requiritur, ut in libello suo supplici duo impedimenta affinitatis *ex illicitâ copulâ*, & publicæ honestatis exponat?

Respons.

Tenetur Cessellius, duo impedimenta in libello suo supplici, implicitâ saltem ratione. Papæ exponere; alioquin invalida foret dispensatio, & contractum exinde matrimonium, irritum. Ita docet Sylvester (d), qui Toletum sequitur, ut patet ex his ejus verbis (e): *Aliquando accidit, ut simul sit impedimentum affinitatis & honestatis publicæ: & tunc qui petit dispensationem debet utrumque saltem implicitè declarare, aliàs invalida esset dispensatio.*

Cum Toleto dicimus, *implicitâ saltem ratione*: quia ut post Panormitanum advertit Sylvester (f), non necesse est, ut expressa fiat mentio de publicâ honestate, cùm necessariò affinitatis expressæ gradui annectitur, quandoquidem eam tum Summus Pontifex ignorare non potest; sed juvat hîc ipsa Sylvestri verba referre. *Si honestas*, inquit, *sub affinitate necessariò comprehenditur, satis est de affinitate fecisse mentionem, & sic procedit Glossa in cap.* Non debet: *Ut si impetro ducere uxorem consanguinei mei defuncti, non obstante affinitate in tertio gradu: quia ex quo feci mentionem, quod fuerit uxor consanguinei mei, consequenter feci mentionem de publica honestate: & sic per consequentiam videtur sublata, virtute dispensationis. Si verò ea narratione verborum non comprehenditur; ut, si impetro dispensationem, ut liceat mihi ducere Blancham uxorem, non obstante, quod sit mihi affinis in tertio gradu, non valet dispensatio, ex quo de publica honestate non est facta mentio expressa, vel tacita: quia affinitas potest contrahi sine matrimonio.*

(d) Sylvester de Prierio v. *Matrimonium* 8. q. 14. §. tertium.

(e) Toletus instruct. Sacerd. lib. 7. c. 15. n. 2.

(f) Sylvester loco cit.

Et apud eum Panormit. in cap. *Non debet* 8. de consang. & affinit.

CASUS VII.

Callistratus, contractis cum Nicolaâ sponsalibus, deinde cum Juliana Nicolaæ sorore contra datam fidem, copulam carnalem habuit. Alterutri è duabus is nubere offert: Quam sibi uxorem validè sumere potest absque dispensatione?

Respons.

Validè cum neutrâ matrimonium contrahere potest; est enim impedimentum publicæ honestatis inter ipsum & Julianam ob sponsalia cum Nicolaâ contracta, & aliud impedimentum affinitatis inter ipsum eandemque Nicolaam, ortum ex illicita copula, quam habuit cum Juliana, sponsæ suæ sorore. Ita docet Sylvius his verbis (g): *Si ergo sponsus de facto contraheret cum sorore suæ sponsæ per verba de præsenti, deberet redire ad priorem. Si autem consummaret matrimonium cum secunda, neutram posset accipere in uxorem: non priorem, quia obstaret affinitas; non posteriorem; quia obstaret justitia publicæ honestatis.* Ita quoquè docent Toletus, Navarrus & alii, seu Theologi, seu Canonistæ (h).

(g) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Thom. q. 43. art. 1. quæsito 3.

(h) F. Tolet. instr. Sacerd. l. 7. c. 15. n. 2. Navarr. Man. c. 22. n. 27. & alii in c. *Litteras*. 4. de spons. impub. & in c. *Ex Litteris*, de eo qui cognovit consang. uxoris &c.

CASUS VIII.

Eligius, Adrianæ maritus, duas habebat filias, scilicet Danielam è legitimo matrimonio natam, & Cordulam ante matrimonium suum è concubina susceptam. Danielæ spopondit Saturninus; sed istâ brevi mortuâ, Cordolæ jam is vult nubere. Num id potest, non indigens dispensatione; atque locum non habet impedimentum publicæ honestatis pro Cordulâ, licet Danielæ sit tantùm soror illegitima?

Respons.

Quandoquidem præcipuè *in contrahendis matrimoniis naturale jus & pudor inspiciendus est*, inquit Lex (i); dici necesse est, publicæ honestatis impedimentum ad omnes consanguineos, seu legitimos, seu naturales tantùm in primo gradu pertinere; cùm reipsâ & secundùm naturam ex æquo utrique sint consanguinei, & hoc unum inter eos discrimen intercedat, quòd eos Leges consanguineos non agnoscant, qui è legitimo thoro non sunt procreati, in odium ac pœnam sceleris, quo nati sunt (k): *Ex complexu nefario, aut incesto, seu damnato, liberi nec naturales sunt nominandi*, ait Lex. Non minùs ergo prohibet publica honestas, in proposito casu, ne cum istis potiùs, quàm cum legitimis nuptiæ contrahantur. Quod cum ratione eò magis congruit, quia, cùm in jure Canonico inter eos nulla sit differentia in his, quæ spectant ad consanguinitatem, affinitatem, & cognationem spiritualem, nulla quoque debet admitti quoad publicam honestatem (l). Validè igitur cum Cordula nuptias inire non potest Eligius ob impedimentum dirimens publicæ honestatis, quo invicem obstringuntur.

(i) Leg. *Adoptivus*. 14. §. *Serviles* 8. ff. de rit. nuptiarum l. 23. tit. 2.

(k) Autent. *Ex complexu*, Cod. de incestis & inutilibus nuptiis. l. 5. tit. 5.

(l) Fr. de Genet. Theol. mor. tom 4. part. 2. tract. 9. cap. 6. n. 22.

CASUS IX.

Ali, Religione Turca, Adelaïdæ, Christianæ puellæ desponsatus, fidem Christi amplexus est: & paulò post cum eâ contrahere detrectans, nunc matri ipsius, aut sorori, aut filiæ vult nubere. Num id potest validè, non obstante impedimento publicæ honestatis?

RESPONS.

Validè nubere potest; nam impedimentum publicæ honestatis, uti cetera, authoritate tantùm Ecclesiæ constitutum est, ut fert definitio sancti Thomæ (a): *Robur trahens ab Ecclesiæ institutione.* Atqui Ecclesiæ authoritas ad infideles non extenditur, neque eos aliquâ Lege suâ ligare potest: *Constitutionibus Canonicis non arctantur*; ut ait Innocentius III. (b); quia ejus non fieri possunt subditi, aut ejus subjici jurisdictioni, nisi per baptismum, ex hoc Apostoli dicto (c): *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt judicare?* Quare, cùm nondum Christianus esset Ali, quando Adelaïdæ spopondit matrimonium, ex ipsius cum eâ sponsalibus oriri non potuit impedimentum honestatis publicæ: quo edeò prohiberetur, ne cum aliquæ ex dictis in casu proposito nuberet personis.

(a) S. Thom. in 4. dist. 41. q. unic. art. 1. quæstiunc. 4. in corp.

(b) Innoc. III. in c. *Gaudemus*, 8. de divortiis.

(c) 1. Corinth. 5. 12.

IMPEDIMENTUM ORDINIS.

IMPEDIMENTUM ORDINIS pro iis tantùm obtinet, qui aliquo sacro Ordine fuêre initiati, quales sunt Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium, quibus ex Canonicis Constitutionibus (d) annexa est servandæ castitatis & continentiæ necessitas, quæque illius votum implicitè continent, ut jam dictum est, dum de impedimento voti.

Advertendum est autem, istam servandæ castitatis necessitatem obtinere duntaxat in Ecclesia Latina: Nam apud Græcos pro Episcopis tantùm viget Lex ista: apud quos Clerici, Sacris Ordinibus initiati, matrimonio liberè uti possunt, ante ordinationem suam contracto, quâ semel acceptâ jam contrahere nequeunt. Quæstio est solùm difficillima, an scilicet Ordo sacer, metu gravi, & in virum constantem cadente susceptus, sit impedimentum dirimens matrimonii, quòd posteà contrahit is, qui hoc modo ordinatus est. Quæsitum verò illud perpendimus in responsione ad ultimam decisionem hujusce tituli.

(d) Innoc. III. in c. *Cùm olim* de Clericis conjug. & in c. *A multis*. 9. de ætate & qualit. &c. Et Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. unic. de voto in 6.

CASUS PRIMUS.

ADOLPHUS uxoratus, consommato matrimonio suo, invitâ aut insciâ muliere, sacros suscepit Ordines. An tenetur cum eâ maritali affectu remanere eodem prorsus modo, atque ante Ordinationem suam; an verò ab eâ debet recedere, ut Clerici more vivat, ac novæ obligationi suæ satisfaciat?

RESPONS.

Certum est, Adolphum sub peccati reatu teneri ad cohabitandum atque vivendum cum muliere suâ eodem prorsus modo, ac si non esset ordinatus; ut is ex sancto Gregorio (e) teneretur, qui invitâ uxore suâ religionem fuisset ingressus, eumque etiam per censuras Ecclesiæ, requirente uxore suâ, ad id posse compelli: quod verum est, licèt nondum matrimonium fuisset consummatum, nisi in hoc ultimo casu solemnem Religionis professionem emitteret. Ita docet sanctus Thomas (f), & declarat Joannes XXII. in unâ è Constitutionibus suis, his verbis (g): *Præsenti declaramus edicto, quod licèt votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis, quantùm ad impediendum matrimonium contrahendum & dirimendum, si pòst contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum. Ad dissolvendum tamen priùs contractum, etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum.... invalidum est censendum. Quod si secùs à quoquam forsitan attentatum fuerit.... ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus, contractum matrimonium consummare.*

Advertendum tamen 1. quòd, licèt Adolphus petenti uxori conjugale debitum reddere teneatur, illud tamen ipse absque reatu peccati mortalis exigere nequit; cùm juri huic sacrorum Ordinum susceptione renunciasse censeatur, & quod ipsi petenti reddere non teneretur mulier. *Qui Ordinem suscipit*, inquit sanctus Thomas.... *non potest petere debitum, nec uxor tenetur ei reddere.... sed.... ipse uxori tenetur debitum reddere, si non possit eam ad continentiam inducere.* 2. Quòd si de consensu mulieris suæ sacris fuisset initiatus Ordinibus, non jam ei jus competeret ipsum ad se revocandi; & si fortè rediret, ambo tenerentur vivere, uti frater & soror; quòd in hoc casu jure suo pariter cessisse mulier censeatur, ut ait idem Doctor Angelicus (h): 3. Quòd si matrimonium suum non consummasset, solemnia Religionis vota posset emittere, invitâ muliere suâ, quamvis ad id non teneretur, si eum vellet recipere; ut inferri potest ex laudatâ mox constitutione, in qua Joannes XXII. eo uno contentus asserit, ipsum monendum esse & acriter inducendum ad Religionis ingressum, quod si deneget, ad debitum uxori reddendum per censuras Ecclesiasticas compellendus est. *Ad ingressum hujusmodi* (Religionis) inquit hic Papa, *sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per Diœcesanum instanter moneri præcipimus & induci; quòd si forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare.* Ad quod Glossa exponens hæc verba, *si forsitan renuerit*, inquit; *supponit expressè quod possit renuere.* 4. Quòd hæc omnia intelligenda sunt in eo casu, si legitimam ei divortii perpetui causam mulier non præbuerit, qualis est causa adulterii, ut notat sanctus Gregorius in laudato superiùs Canone. Ita sentit & observat Sylvius, cujus textum referre longius esset (i).

(e) S. Greg. in can. *Agathosa*. 11. 27. q. 2.

(f) S. Th. in 4. dist. 35. q. 1. art. 2. ad 1.

(g) Joan. XXII. in extravag. *Antiquæ*. un. de voto & voti redemp. extravag. 9. tit. 6.

(h) Idem Thom. ibid. ad 2.

(i) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 54. art. 4. conclus. 1. & quinque seq.

CASUS II.

MEDARDUS Acolytus & Prior sancti Fantini susceptum clam nubendi consilium perfecit. Nunquid validum est ejus matrimonium?

RESPONS.

Matrimonium, quod contraxit Medardus Acolythus & Beneficiarius, procul dubio est validum: quia Ordines non sacri non sunt impedimentum

dirimens

dirimens matrimonii ; quod tribus tantùm convenit majoribus ordinibus, ut declarat Leo IX. in sua ad Nicetam Abbatem epistola his verbis (*a*) : *Sancta Romana Ecclesia.... Clericos, tantùm Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum & habitum Monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint, uxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittit.* Alexander III. scribens ad Archiepiscopum Cantuariensem ejusque suffraganeos rem eandem determinas istis terminis (*b*) : *Si quis clericorum infrà subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica & retinendos uxores districtione Ecclesiasticâ compellatis. Sed si in subdiaconatu & aliis Superioribus Ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere & pœnitentiam agere de commisso per suspensionis & excommunicationis sententiam compellare procuretis.* Denique Clemens V. Bonifacius VIII. & Concilium Tridentinum idem definierunt (*c*) : cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas (*d*), quia, *illi*, inquit, *qui sunt in minoribus ordinibus constituti.... quamvis ordines illi deputentur ad aliqua spiritualia, non tamen immediatè habent accessum ad tractandum sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus.* Advertendum tamen est, Medardum prioratu suo fieri privatum ex matrimonio, quod contraxit, quem proinde retinere nequit sine crimine, ut docent omnes Canonistæ post Sanctum Antoninum (*e*).

(*a*) Leo IX. in can. *Sciatis* 14. dist. 32.

(*b*) Alex. III. in c. *Si qui.* 1. de Clericis conjug. lib. 3. tit. 3.

(*c*) Clemens V. in Conc. Viennens. in Clement. *Eos qui.* unic. de consang. & affinit. Bonifac. VIII. in c. *Quod votum.* un. de voto & voti redempt. in 6. l. 3. tit. 15. Conc. Trid. sess. 24. de Sacram matrim. can. 9.

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 37. q. un a 14

(*e*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 8.

CASUS III.

Agapius, contracto cum Mævia sed non consummato matrimonio, Religionem ingredi constituit ; quod quidem ut faciliùs perficiat, sacris vult initiari ordinibus, priùs quàm Religiosum induat habitum. Quâ de re quæritur, utrùm subdiaconatum suscipere ad minimum queat absque consensu sponsæ suæ ?

Respons.

Non putamus, Agapium in casu proposito subdiaconatum posse suscipere, invitâ aut inscia uxore suâ, absque reatu mortalis peccati decisionis hujus hæc afferri potest ratio, quia ordinari nequit, nisi committendo se periculo dehonestandi posteà ordinem sacrum, quem susciperet, cùm fieri posset, ut ordinatus ad solemnem Religionis professionem non admitteretur, aut ipse consilium mutaret, atque adeò teneretur manere sæcularis cum obligatione reddendi uxori conjugale debitum. Huic decisioni favet Sylvius, ita loquens (*f*) : *Si quis uxore invitâ ordinetur ante consummationem matrimonii, cum animo ingrediendi Religionem, non videtur ex hoc à mortali excusandus ; quia se exponit periculo dehonestandi ordinem, si enim non admittatur ad professionem, manet obligatus ad reddendum debitum.*

(*f*) Sylvius in suppl. S. Thom. q. 53. art. 4. Concl. 4.

Addi potest ; quòd Ecclesia Ministris suis matrimonium prohibens non distinxit inter matrimonium ratum duntaxat, & matrimonium consummatum, nec prius excepit. Cùm igitur prohibitio ista sit de re gravissimâ, ejus transgressio proculdubio est lethalis. Unde sequitur, teneri absolutè Agapium ad consummationem matrimonii sui, aut ad solemnem Religionis professionem, quæ sola matrimonii tantùm rati, & non consummati vinculum potest dissolvere (*g*) ; quæ vis non competit voto tacito, quod in susceptione ordinum mittitur, ut definivit Joannes XXII. in constitutione ad primum casum relatâ.

(*g*) Alex. III. in c. *Verum.* 2. de convers. conjug. l. 3. tit. 32.

CASUS IV.

Hermocratas, invalidè subdiaconatu initiatus, quamvis se validè ordinatum fuisse putarit, tùmque intenderit, continentiæ lege sese obstringere, aliquantò post ordinationis suæ invaliditatem cognovit : quo factum est, ut cum Annâ, quâ deperibat, nubere voluerit. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ ?

Respons.

Respondemus, in casu proposito Hermocratem tutâ conscientiâ matrimonium contrahere non posse. Ratio est, quia ad continentiam tenetur servandam ob simplex votum, quo se obstrinxit (*h*) ; quia convictus de validitate ordinationis suæ, continentiæ lege, quantùm potuit, sese devincire intendit : quare, licèt à parte Ecclesiæ ad contrahendum matrimonium non sit inhabilis ob nullitatem ordinationis suæ ; promissam tamen Deo continentiam servare, & in perpetuum matrimonio valedicere sob mortali reatu tenetur.

(*h*) S Greg. in can. *Nullum.* 1. dist. 28. Alex. III. in c. *Sane.* 2. de Clericis conjug. Suppl. S. Thom. q. 53. art. 3.

Confirmari potest nostra sententia exemplo viri, qui Religionem absque consensu uxoris suæ professus esset : quamvis enim ipsius professio sit invalida, eumque mulier cogere possit ad exeundum è Monasterio, ut suum cohabitet ; certum est tamen, quòd uxori suæ vir superstes, alteri nubere non posset ; quam rem si faceret, dirimeretur ipsius matrimonium, ut definivit Clemens III. in unâ è suis Decretalibus (*i*). Ratio est, quia sese obstrinxisset, quantùm in se erat, ad amplectendam Religionem, ac morte uxoris suæ factus liber ad implendam obligationem suam, primum suum teneretur perficere consilium, ad Monasterium remigrando. *Respondemus*, inquit hic Papa, *quod prædictus vir, nec habitum potest abjicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare. Quod si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.* Nec statuit Celestinus III. in una è suis Decretalibus (*k*), in quâ declarat, mulierem, quæ mortuum virum suum, licèt vivum, existimans, solemnem emiserat Religionis professionem, & quæ ad virum suum redire coacta fuerat, post obitum conjugis sui manere tamen obligatam ad tenendam castitatem, quòd præsumi debeat, sufficienter ad eam servandam sese obstrinxisse voto simplici, quo bonâ fide se obligarat. *Licèt votum ejus usquequaque non tenuerit*, inquit hic Papa, *eatenùs tamen fuit obligatorium, quatenùs se poterat obligare ; promisit enim intrando Monasterium se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius ; redire verò ad sæculum in ejus potestate non erat, sed in potestate viri ; & ideò quantùm ad ipsam tenuit votum, quod post viri obitum tenere non desiit.*

(*i*) Clemens III in c. *Consuluit.* 10. de conversione conjugat.

(*k*) Celest. III. in c. *Placet.* 1. eod. tit.

Nonne verò facile est casui proposito ista accommodare exempla ; nam idem dicendum de Hermocrate, qui in sua ordinatione invalidâ quidem sese tamen obstringere continentiæ voto existimavit, quod aliquo sensu dici potest, *solemnisatum.. .. per susceptionem Sacri Ordinis*, ut loquitur Bonifacius VIII. (*l*). Et qui proinde ad illud servandum, saltem ex adstricto voti simplicis, teneri censetur. Si tamen Hermocrates subdiaconatum suscipiens, nullatenùs sese voto ligare ad castitatem servandam intendisset, sed tantùm legi ab Ecclesia subdiaconis impositæ obedire, dispensatione non indigens contrahere valeret, modò posset absque scandalo, quia in hoc casu ista eum Lex non obligaret.

(*l*) Bonifac. VIII 10 c. *Quod votum.* un. de voto &c. in 6. l. 3. tit. 15.

CASUS V.

Fulvia consensit, ut vir suus sacros susciperet ordines : quo facto perpetuam ipsa vovit continentiam. An potest manere in sæculo, & etiam in eâdem urbe, ubi commoratur ipsius maritus ; an verò tenetur in conscientia Religionem profiteri ?

RESPONS.

1. Si de marito agatur, qui nondum Sacerdotio initiatus fuerit, ipsum Episcopus ordinare non debet, nisi mulier ipsius, si sit adhuc juvenis, solemniter se Religionem esse professuram promittat: nam quamvis omnino certum non sit, necesse esse, ad ordinationem mariti, ut Religionem profiteatur uxor ejus; cum pro utraque parte decertent inter se Authores: nihilominùs, quia ordinario est actus voluntariæ jurisdictionis, & proinde Episcopus ordinationem cui magis libuerit denegare potest, de eo apud Deum tantùm rationem reddere coactus; maximè conveniens est, ut ad ordines eum non admittat, cujus mulier est etiamnum juvenis, nec extra omnem suspicionem posita; donec Religionem ingressa fuerit: quamvis enim Alexander III. in sua ad Archiepiscopos duos Hungariæ Decretali (a), non exigat, ut mulier juvenis Religionem profiteatur, cùm simpliciter dicat: *Nullus conjugatorum est ad Sacros Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus*; non addens, *& ad Religionem migrante*; hinc non fit, ut eam ad id cogere non possit Episcopus, cùm id utile judicat ad bonum Ecclesiæ, & necessarium ad animarum salutem: quippe qui neminem ad ordinationem, quæ merè est gratuita, admittere teneatur, nisi sub conditionibus, quas duxerit opportunas. Insuper multi doctores (b) hæc tantùm verba *continentiam profitente*, intelligunt de muliere etiamnum juveni; quod probant ex Canone, quem suppeditat Agathense Concilium (c).

(a) Alex. III. in c. *Conjugatus*. 5. de convers. conjugat.

(b) S. Thom. n. 4. dist. 37 q. 2. art. 2. ad 2. Albert. Magn. Petrus Palud. Dom. Sotus Covarruvias. Aug. Barbosa. Navarrus. Sanchez & alii.

(c) Conc. Agathense in can. *Episcopus*. 6. dist. 77.

Addi potest, esse etiam convenientius, ut Sacerdotis mulier juvenis, quando viri sui Ordinationi assentitur, Religionem profiteatur, quàm ea, quæ mariti sui Religiosæ professioni assentiretur; cùm multò faciliùs sit, ut Sacerdos cum uxore suâ frequens sit, quàm Religiosus, qui Monasterii septis continetur, è quo sine comite non exit. Ergo si apud omnes sit in confesso, uxorem juvenem, quæ mariti sui professioni religiosæ assentitur, teneri pariter ad Religionem amplectendam; à fortiori idem dicendum de eâ, quæ viri sui ordinationi Sacerdotali suum præbet assensum. Nihilominùs, si Episcopo foret persuasum, talem uxorem esse sapientem & ab omni suspicione immunem, ipsi permittere posset, ut in sæculo maneret, ab ipsâ continentiæ votum exigendo *ad tempus*. Hoc est, ad tempus mortis mariti sui; quo in casu alteri posset nubere, si primus ipse moreretur.

Ast è contra si mulier ista sit senex, Episcopus maritum ejus ordinare potest, simulque dissimulare, quòd ea in sæculo remaneat. Ratio hujusce decisionis est, quia videtur, Episcopum eodem modo se gerere debere pro Ordinatione Sacerdotis conjugati, quo exigunt Canones, ut agatur pro Religiosâ professione, quam idem conjugatus vellet amplecti. Atqui prohibent Canones, ne ad solemnem Religionis professionem admittatur, nisi mulier ipsius, si sit juvenis, eam simul profiteatur; & è contra si sit senex, & ab omni suspicione libera, ad id cogi non debet, uti declarant Alexander III. Scribens ad Exoniensem Episcopum & Innocentius III. in sua ad Pisanum Archiepiscopum Decretali (d): *Verùm*, inquit Alexander III. *Si ita uxor senex est & sterilis, quòd sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut ea in sæculo remanente & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem*. Dicit quoque Innocentius III. *Nisi fortè sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in sæculo remanere*.

(d) Alex. III. in c. *Cùm sis*. de convers. conjug. Innoc. III. in cap. *Ad Apostolicam*. 13. eod. tit.

2. Si vir uxoris illius, de qua fit mentio in proposito casu, jam Sacerdotio initiatus est de consensu mulieris suæ, quæ se voto tantùm simplici continentiæ obstrinxerit, Religionem sequi nullatenùs intendens; dicendum cum Angelico Doctore jam superiùs laudato, eam, neque ob votum suum, neque aliter teneri ad amplectendam Religionem; cùm hæc ipsi non incumbat necessitas ex aliquo Canone aut Ecclesiæ constitutione. *Si uxor sciat*, inquit hic Sanctus, (e), *& de ejus consensu vir ordinem sacrum susceperit; tenetur continentiam perpetuam vovere, non tamen tenetur Religionem intrare, si sibi non timeat de periculo castitatis propter hoc quod vir ejus solemne votum emisit..... Si autem sine ejus consensu susceperit, non tenetur: quia ex hoc nullum sibi præjudicium generatur*. Sed quia ex præcepto caritatis tenetur omnem vitare scandali occasionem, Religionem debet amplecti, aut saltem in aliquem recedere locum, ubi Sacerdotis uxor non agnoscatur, donec eam attigerit ætatem provectam, quâ extra omnem sit posita suspicionem.

(e) S. Thom. loco cit.

CASUS VI.

RENATUS, suscepto subdiaconatu cum intentione formali, se ad continentiam servandam voto non adstringendi, posteà nupsit, existimans se validè posse contrahere. An invalidum est ipsius matrimonium?

RESPONS.

Certum est, contractum à Renato post susceptum subdiaconatus ordinem, matrimonium esse invalidum; quamlibet habuerit non servandæ continentiæ intentionem. Ratio est, quia invalidum fit matrimonium contractum post susceptionem majorum ordinum, ut his verbis declarat Bonifacius VIII. (f) *Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantùm ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem ..... factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis*.

(f) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. unic. de voto & voti redempt. in 6.

Concilium Rhemense habitum an. 1148. sub Eugenio III. qui huic præfuit, contra Eonem hæreticum, qui se filium Dei profitebatur, & contra Gilbertum Porretanum, Episcopum Pictaviensem, primum declaravit, Ordinis Sacri susceptionem deinceps futurum esse impedimentum dirimens matrimonii (g). Sic autem loquitur hic Summus Pontifex in hoc Concilio: *Quia verò continentia & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis & Sacris Ordinibus dilatanda est sanctorum Patrum & Prædecessoris nostri Papæ Innocentii vestigiis inhærentes, statuimus, quatenùs Episcopi, Presbyteri, subdiaconi, regulares Canonici, Monachi, atque conversi professi, qui sacrum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur: hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam rationem constat esse contractam, matrimonium non esse censemus*.

(g) Conc. Rhem. an. 1148. con. 7.

Alexander III. scribens ad Cantuariensem Archiepiscopum ejusque suffraganeos Episcopos, hujusce Concilii decisionem secutus est exeunte eodem sæculo (h), hoc est, ad annum 1180. Sic autem loquitur: *Si qui.... Clericorum in subdiaconatu & aliis Superioribus Ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere & pœnitentiam agere de commisso per suspensionis & excommunicationis sententiam compellere procuretis*.

(h) Alex III. in c. *Si qui*. 1. de Clericis conjugat.

Constitutiones istas firmat jam priùs facta ab Ecclesia subdiaconis cæterisque Sacris Ministris nubendi prohibitio, ut videre est 1. ex Concilio Constantinopoli an. 692. habito in Palatio Imperatorio, & quod idcirco dicitur, *Concilium Trullanum*, uti etiam *Synodus Quini sextu*, in quo sic habetur (i): *Si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari: hoc ante ordinem subdiaconatûs faciat*. 2. ex Sancto Gregorio Magno in sua Epistolâ ad Bonifacium Episcopum Rhegiensem (k). 3. ex Decreto Urbani II. in Concilio Melphitano (l). 4. ex Concilio Carthaginensi an 398. (m).

(i) Quini sex. Synod. cap. 6. in can. *Si quis*. 7 dist. 32.

(k) S. Greg. in can. Subdiaconis. 9. dist. 32.

(l) Urbanus II. in can. *Eos qui*. 10. ibid.

(m) Conc. Carthag. V. cap. 3. in cap. *Placuit*. 15. ibid.

His

His ita positis, dicendum est, Renatum teneri ad vivendum in statu subdiaconi, & ad servandam continentiam; quamvis enim Ecclesia neminem cogat invitum ad suscipiendos ordines, atque, ut ait sanctus Ambrosius (a), votum castitatis imperare fidelibus nequeat: *Sola est enim virginitas*, inquit, *quæ suaderi potest, imperari non potest, res magis voti, quàm præcepti*; constituere tamen potest, uti ipsa multis canonibus statuit (b), ut qui sacris cupiunt initiari ordinibus, ad contrahendum, iis susceptis, sint inhabiles; quos quidem suscipiendo, inhabilitati huic libenter se submittunt, uti aiunt Paludanus, Scotus (c), cæterique Theologi. Hinc dicit sanctus Thomas (d), Loquens de voto continentiæ: *quod etiamsi quis verbotenùs non emittat; ex hoc ipso quod ordinem suscipit secundùm ritum Occidentalis Ecclesiæ, intelligitur emisisse.* Quâ de re, etiam dilucidiùs loquitur Paludanus his verbis: *In susceptione sacri ordinis est votum præsumptum præsumptione juris & de jure, contra quam non admittitur probatio. Unde si quis, non intendens vivere castè, nec se obligare, nihilominùs volens suscipit subdiaconatum, nihilominùs obligatur ad continentiam vi statuti & non voti. Imo etiamsi contrarium protestaretur, nihilominùs obligaretur.* Eandem doctrinam verbis expressis tuetur sanctus Antoninus (e).

Cæterùm observandum est quoàd præsentem difficultatem; 1°. Renatum ita contractis nuptiis in excommunicationem incurrisse, ut fert Constitutio Clementis V. his verbis (f): *Clericos in sacris ordinibus Constitutos, matrimonia contrahentes refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audaciâ cupientes, ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* 2°. in irregularitatem quoque ipsum incidisse, juxta definitionem Innocentii III. (g), atque ut docent sanctus Antoninus post Paludanum & Richardum, quos sequantur Covarruvias, Navarrus & alii (h). Certum quidem est, juxta quorumdam opinionem in hoc casu irregularitatem non incurri, nisi cùm suppositum matrimonium fuit consummatum, at Covarruvias istam distinctionem, nullo canone fultam refellit.

CASUS VII.

Si Renatus ordinem sacrum, non nisi invitus & ex metu gravi suscepisset, & expressè significasset, se non intendere, ut se ad servandam continentiam obligaret, sed ècontra se velle nubere; matrimonium, quod posteà contraheret, esset-ne in hoc casu invalidum?

RESPONSIO.

Ordo sacer, quamvis eâ, quâ fertur in proposito casu, ratione susceptus, est impedimentum dirimens, atque adeò matrimonium, quod in his circumstantiis contraheret Renatus, esset omninò invalidum. Ratio est, quia ordines sacri non sunt impedimentum dirimens matrimonii præcisè ob solam, quæ ipsis annexa est, servandæ castitatis promissionem, sed ob inhabilitatem eos suscipientium ad contrahendum matrimonium; quæ inhabilitas originem suam vimque omnem ducit à legibus & universali Ecclesiæ consuetudine, ut probat ipsum Ecclesiæ Græcæ exemplum (i), in qua matrimonium post susceptionem sacrorum ordinum contractum est irritum, quamvis nullum huic castitatis votum annexum agnoscat, ut fatetur Innocentius III. dicens (k): *Orientalis Ecclesia votum Continentiæ non admisit*: quod idem asserit etiam sanctus Thomas (l): quare, si puerulo conferrentur ordines sacri, etiam ante usum rationis; certum est, quòd, licèt spirituali charactere esset insignitus ob ordinationem, ut docent Sanctus Thomas, (m), Sanctus Bonaventura aliique Theologi contra Durandum, nec teneretur ad servandam castitatem, ut docent Paludanus, Dominicus Sotus, Sylvester & Richardus (n); quia implicat votum absque consensu saltem tacito, cujus absolutè incapax est hujusmodi puerulus, attamen ex proprio suo statu esset inhabilis ad contrahendum matrimonium, juxta Doctrinam sancti Antonini Paludani, Gabrielis Biel, Sylvestri & aliorum.

Certum quidem est, à quibusdam Casuistis, quos laudat Sanchez, existimari, talem subdiaconum validè matrimonium contrahere posse: at consentit hic author, contrarium à multis aliis defendi, *valdè probabiliter*, inquit, nec sine ratione; nam pro quatuor, quinque-ve Casuistis, quos pro suâ laudat opinione, fatetur alios novendecim, quos appellat, & quorum plerique magnam obtinent famam, ipsi esse oppositos, quales sunt sanctus Antoninus, sanctus Raymundus, Paludanus, Hostiensis, Panormitanus, Joannes Andræas, Cardinalis, Albericus, Goffredus, Sotus & Sylvester (o). Ad hæc octavum Concilium Toletanum an. 653. habitum (p), de eo loquens, qui ordines suscepit *aut eventu necessitatum aut metu periculorum* (hæc sunt ejus verba) & qui posteà nubit non obstante sacro, quem suscepit ordine, declarat, quòd vir talis *mox omni Ecclesiastici ordinis dignitate privatus, verè ut Apostata, à sancta Romana Ecclesia liminibus & societate fidelium habeatur prorsùs exclusus, Monasterii claustris, donec advixerit, sub pœnitentiâ retrudendus.* Hæc sunt hujusce Concilii verba quæ Sanchez, eo, quo in actis ejus legimus, modo non retulit.

Ex quibus colligendum est, quòd, quamvis is, qui metu quantumcumque gravi, ordinatus est, nullo voto (q) ad servandam continentiam teneatur status tamen sui sanctitate tenetur cœlibatum observare & ad contrahendum est inhabilis. In jure huic nostræ decisioni contrarium nihil reperitur: Canones enim, qui huic videntur oppositi, intelligi solùm debent de ipso usu matrimonii ante ordinationem contracti, qui Græcis est permissus, quibus, ut jam dictum est; non magis, quàm Latinis est licitum nubere post susceptionem sacrorum ordinum; quidquid in Contrarium asserat Gratianus (q), qui hac in re hallucinatus est & post ipsum Cajetanus.

IMPEDIMENTUM DISPARITATIS CULTUS.

RELIGIONE seu cultu quis ab alio dispar esse potest duplici ratione primâ, cum alter Christianam profitetur religionem, alter verò est paganus, aut infidelis de hac autem cultûs disparitate agitur in hoc titulo, quam hoc modo definiunt Theologi (r): *Cultûs disparitas, quâ matrimonio jungendorum, unus baptizatus, colit Deum verum; alter non baptizatus colit Deum falsum*: vel, *diversitas Religionis baptizati matrimonium contrahentis cum non baptizatâ, vel è contrario.* Alterâ; cum ambo sunt Christiani; sed unus est Catholicus, & alter Hæreticus. Licèt absque crimine matrimonium contrahi non possit cum Hæretico, qui baptismum suscepit; certum est tamen, validum esse illud matrimonium. At verò non idem dicendum de eo, quod contrahit Christianus cum infideli, quamvis Cathecumenâ, aut vicissim; nam invalidum est, ut patet ex authoritatibus in primâ decisione relatis.

Multæ sparsim reperientur regulæ in responsionibus nostris ad difficultates, quæ ad materiam hujus tituli pertinent; quare eâ de re quidquam, hic addendum non putamus, ut vitentur repetitiones.

(a) S. Ambro. In can. *Integritas*. 13. 32. q. 1.

(b) Cit. can. 7. Conc. Rhem. Conc. Arelat. III. in can. *Præterea*. 7. dist. 28. Conc. Arelat. IV. in can. *Assumi*. 6. ibid. Conc. Tolet. III. in can. *De his*. 5. ibid. Conc. Tolet. IV. in can. *Quando*. 3. ibid. S. Greg. in can. *Nullum*. ibid. Can. *Antè*. 1. dist. 31.

(c) Petr. Palud. in 4. dist. 38. q. 2. Scotus in 4. dist. 37. q. 1.

(d) S. Thom. in 4. dist. 37. q. 2. art. 1 in corp.

(e) S. Anton. in 3. part. sum. theol. tit. 1. c. 8.

(f) Clemens. V. in Clementina. *Eos qui*, init. de cons. sang. & affinit.

(g) Innoc. III. in c. *A nobis*. fin. de bigamis non ordinandis l. 1. tit. 2.

(h) S. Anton. 2. part. sum. theol. tit. 1. c. 8. & Petr. Palud. in 4. dist. 37. Richardus ibid. art. 4. q. 1. Navarr. man. c. 27. n. 195. Covarruvias & alii.

(i) S. Anton. loco cit.

(k) Innoc. III. in c. *cùm olim*. 6. de Clericis conjugatis.

(l) S. Thom. in 4 dist. 40. q. 1. art. 1. in corp. S. Anton. loco cit. Joan major. in 4. dist. 24. & 27. q. 1. Alphonsus à castro. Dom Sotus. Paludanus. Scotus. Richardus. Sylvester de Prierio. Didacus Covarruvias de matrim. 2. part. c. 65. § 3. n. 1.

(m) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. quæstiunc. 2. in corp.

(n) Richardus in 4. dist. 29 art 1.

(o) S. Anton. supr. cit. loco. S. Raymundus in sum. l. 5. §. 16 de ætate ordinandorum. &c. Palud. in 4. dist. 38. q 3. art 4. conclus 6. Hostiensis. cit. tit. de ætate &c. n. 5. Panorm. ibid. Joan. Andræas in c. *Majores*. de bapt. in fine. Cardinalis in Clemens. fin. de ætate & qualitate ordinand. Albericus in dictionario Lit. O. v. *Ordinatur*. 1. Goffred. in sum. de ætate & qualit. medin. n. 11. Sylvester. v. *Ordo*. 4. q. 1. dicto. 2. Rota. *In novissimis*. part. 1. decis. 560. Sotus de justitia & jure l. 7. q. 2. art. 5. in resp. ad argum. & alii plures.

(p) Conc. Tolet. III. can. 7.

(q) Idem ibid. q. 2.

(r) Gratianus §. Ecce hac. dist 28.

(s) Polm. brev. theol. part. 2. n. 558. & seqq.

CASUS PRIMUS.

Marius Christianus Hildegardæ infideli nupsit. An licitum est, & quidem validum illud matrimonium?

Respons.

Constat, matrimonium Christiani cum infideli esse prohibitum: 1°. ob præsens discrimen, in quo fermè semper versatur Christianus ratione mutui conjugum amoris, & intimæ, quâ simul vivunt, familiaritatis. Hanc veritatem nimis comprobat magno sui infortunio experientiæ sapientissimi regum Salomonis, cujus *depravatum est cor*, inquit scriptura (*a*), *per mulieres, ut sequeretur deos alienos*. Insuper constans est Ecclesiæ regula, quam docent Patres, ac stabiliunt Concilia, & præsertim Eliberitanum an. 305. sub Marcello Papa habitum (*b*); Concilium œcumenicum Calcedonense an. 451. (*c*); Agathense an. 506; quod in suo decreto refert Gratianus (*d*); secundum Aurelianense an. 536. (*e*) & quartum Toletanum an. 533. coactum, quod pariter laudat idem Gratianus (*f*). Hanc eandem regulam docent sancti Patres, ac præsertim SS. Cyprianus, Ambrosius & Augustinus (*g*).

Altera bujusce prohibitionis ratio est, quia religionis illa disparitas noxia est debito Deo cultui, ut libertati & fidelitati, quâ Christiana & Catholica Religio exerceri debet, familiarum quieti bonæ puerorum institutioni, ac denique mutuo conjugum ac debito in se invicem amori. Hinc etiam strictè prohibita fuerint hujusmodi matrimonia in antiquâ lege, in quâ dicitur (*h*): *Cave, ne unquàm cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias* ∴ *nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis*: & iterùm (*i*): *neque sociabis cum eis conjugia, filiam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.* Ob eam quoque causam eadem prohibentur in novâ lege: *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, ait Apostolus (*k*), *quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate, aut quæ conventio lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pax fideli cum infideli?* Et alibi (*l*): *Qui vult, nubat tantùm in Domino*, hoc est, mulier fidelis, cui voluerit, potest sociari marito, modò is sit Christianus: sic enim intelligi debent ista sancti Pauli verba, juxta interpretationem sanctorum Patrum, ac præsertim Tertulliani, sanctorum Cypriani, Hieronymi, Chrysostomi, Augustini, & Theodoreti (*m*); quam etiam interpretationem confirmant Concilia à nobis superiùs laudata.

Conformiter ad Ecclesiæ constitutiones à Christianis Imperatoribus prohibitum est indictâ etiam capitali pœnâ, ne fideles cum Judæis matrimonia contraherent, ut fert lex codis (*n*). & cum Gentilibus, ut legere est in codice Theodosiano (*o*), & alibi.

Verum tamen est, matrimonium Christiani cum infideli, quamvis prohibitum, non esse invalidum jure naturali vel divino, ut docent Scotus (*p*), Durandus, Covarruvias, aliique post sanctum Augustinum, cujus verba inferiùs referemus. 1°. quia non adeò fini conjugii contrarium est, ut, absolutè loquendo, pueri religione Christianâ & Catholicâ imbui non possint; quamquam id rariùs & difficiliùs eveniat, præsertim cùm pater est infidelis, ob majorem ejus in pueros authoritatem. 2°. quia multa sunt seu in lege naturæ seu scriptâ hujusmodi matrimoniorum exempla: nam temporibus legis naturæ Joseph uxorem duxit Asenet, filiam Putiphare Ægyptiam (*q*); Esaii, uxores Chananæas (*r*). Tempore legis scriptæ Moyses uxorem accepit Sephoram, filiam Jethro Æthiopem (*s*); Booz uxorem Moabitidem, Esther, virum Assuerum Chaldæum; Salomon plurimas uxores peregrinas & idolatras (*t*). Hujusmodi matrimonia pariter quatuor primis Ecclesiæ sæculis non absolutè & universim fuere prohibita; ut constat ex multis iisque inclytis exemplis, atque inter cætera, exemplo sanctæ Monicæ, quæ virum habuit Patricium, quamvis ethnicum, ut testatur sanctus Augustinus, ipsorum filius in suis Confessionibus, sancta Clotildis etiam Clodovæo, Franciæ Regi nupsit, dùm adhuc ethnicæ superstitioni subjaceret, ut testatur sanctus Gregorius Turonensis (*u*). His addi possunt exempla Berthæ, cum Rege Angliæ idololatrâ nuptæ; Dingundæ principis è stirpe regia Gallorum Regum ortarum, Theodelindæ Reginæ Longobardorum, & aliorum plurium, quibus probatur, fidelium cum infidelibus conjugia primis sæculis passam esse Ecclesiam, ut patet ex hoc sancti Augustini testimonio (*x*); *Quæ* (matrimonia videlicet cum infidelibus contracta) *nostris temporibus jam non putantur esse peccata*: *quoniam*, ait ejus rei subjiciens rationem, *reverâ in novo testamento nihil inde præceptum est; & ideò aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum.* Hæc sunt verba sancti Doctoris, qui eandem alibi rationem iterat (*y*): *Non enim*, inquit *tempore revelati Testamenti novi in Evangelio, vel ullis Apostolicis litteris sine ambiguitate declaratum esse recolo, utrùm Dominus prohibuerit fideles cum infidelibus jungi.*

Attamen, quàm diuturna fuerit hæc tolerantia, certum est adhuc, hujusmodi matrimonia ab Ecclesia nunquam fuisse probata & confirmata; & econtra, quamvis statim ea vituperare contenta fuerit, non irrita declarans, posteà ab eâdem Ecclesia habita fuisse tanquam invalida, ut patet ex allatis jam argumentis, & fusiùs probat ipse Gratianus ex multis decreti sui canonibus (*z*): quamvis, ut observat Estius, (*aa*) nullâ tùm lege positivâ declarentur invalida. Nunc itaque tanquam invalida haberi debent, ob generalem consuetudinem, quæ vim legis obtinet. *Si infidelitas in altera conjugum matrimonium præcedat*, inquit sanctus Thomas (*bb*), *dirimitur matrimonium sequens, etiam, quantùm ad vinculum.* Ratio est, quia, uti jam dictum est, omnimoda Religionis diversitas multis in rebus bonis matrimonii adversatur, ac præcipuè optimæ ac liberali prolis educationi, quæ cùm Patris ac Matris authoritati curisque sit annexa, certò fit, ut uterque parens Religionis suæ sensus atque regulas ipsi instillare contendat: *Parentes ad diversa prolem trahere intendunt* (*cc*). Unde si unius, Religio alterius fidei sit contraria, fieri non potest; quin prolis fides titubet, ex & diversa parentum religione oritur inter eos dissidium, ac proinde eadem varietas optimam puerorum suorum institutionem destruat. Ratiocinium istud urget Angelicus Doctor his verbis (*dd*): *Principalius bonum matrimonii est proles ad cultum Dei educanda. Cùm autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, uterque secundùm fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare, & ideò, si sint diversæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit: & ita inter eos non potest esse conveniens matrimonium; & propter hoc disparitas cultûs, præcedens matrimonium impedit, ne contrahi possit.*

Sed quia generalior haberi posset ista ratio, & ex eâ concludi posse quis asseveraret, matrimonium cum hæretico contractum pariter invalidum fore; aliam addimus, quæ nullatenùs refelli posse videtur; quia nimirùm, cùm Baptismus primum sit & unicum cæterorum sacramentorum fundamentum, quo eadem recipiendi homo capax fit, infidelis homo, qui baptismo non initiatus est, Sacramenti matrimonii, uti aliorum, Capax esse nequit, ut ait Glossa (*ee*). Id ipsum quidem declaravit Innocentius III. ad Episcopum Ferrariensem scribens (*ff*) his terminis: *Ubi fundamentum*

(*a*) 3. Reg. 11. 4.
(*b*) Conc. Eliber. can. 16.
(*c*) Conc. Calcedon. part. 2. act. 15. can. 14.
(*d*) Conc. Agath. can. 67. in can. *Non oportet*, 16. 28. q. 1.
(*e*) Conc. Aurelian. II. can. 18.
(*f*) Conc. Tolet. IV. in can. *Judæi*. 10. & duobus seqq. 28. q. 1.
(*g*) S. Cyprian. l. 3. contrà Judæos. c. 62. & serm. de lapsis. S. Ambros. l. 1. de Abraham. c. 9. in can. *Cave*. 15. 28. q. 1. S. Aug. lib. de conjugiis adult. c. 25. seu n. 31.
(*h*) Exod. 34. 12. & 16.
(*i*) Deuteron. 7. 3. Item 2. Esdræ q. 1. & seqq. & 2. Esdræ 13. 23. & seqq.
(*k*) 2. Corinth. 6. 14. & 15.
(*l*) 1. Cor. 7. 39.
(*m*) Tertull. lib. 2. ad uxorem. c. 2. S. Cyprian. lib. 3. testimoniorum. c. 62. S. Hieron. l. 1. contr. Jovinianum. c. 5. S. Chrysost. & Theodoret. in 1. Corint. c. 7. S. Aug. loco cit.
(*n*) Leg. Nequis. 6. cod. de Judæis & Cælicolis l. 1. tit. 9.
(*o*) Cod. Theodosia. l. 3. tit. 14.
(*p*) Joan. Duns vulgò Scotus in 4. dist. 39. art. 1.
(*q*) Genes. 41. 45.
(*r*) Genes. 26. 30.
(*s*) Exod. 2. 2.
(*t*) Reg. II. 1. & 2.
(*u*) S. Greg. Turon. lib. 2. hist. c. 28.
(*x*) S. Aug. lib. de fide & operib. c. 19. seu. n. 35.
(*y*) Id. l. de conjug. adult. c. 25. seu n. 31.
(*z*) Totâ causâ 28. q. 1.
(*aa*) Guill. Estius. in 4. dist. 39. §. 3.
(*bb*) S. Thom. in c. ad Hanibaldum dist. 39. art. 2. in corp.
(*cc*) Idem in 4. dist. 39 q. unic. art. 2. ad 2.
(*dd*) Idem ibidem art. 2. in corp.
(*ee*) Glossa in can. *Pervenit*. 2. 30. q. 1. v. *Pabulo*.
(*ff*) Innoc. III. in c. *Veniens*. 3. de Presbytero non bapt. lib. 3. tit. 42.

mentum non est, superædificari non potest: nam quamvis matrimonium inter infideles sit verum, quatenùs est contractus civilis, uti asserit idem Papa in aliâ Decretali (a), nunquam tamen sacramentum propriè dictum esse potest, dùm in infidelitate suâ remanent; qood declarat idem Summus Pontifex his verbis: *Et si matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum & ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus, illo durante perduret.*

(a) Idem in c. *Gaudemus.* §. de divortiis.

Superest igitur, ut post tot authoritates adeò Decretorias concludamus, matrimonium à Marino Christiano contractum cum Hildegardâ infideli neque validum esse, neque licitum: nam, ut loquitur sanctus Ambrosius (b): *Quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia? Cùm oratio communis esse debeat, quomodo inter dispares devotione potest esse conjugii communis caritas? Sæpè plerique capti amore fœminarum fidem suam prodiderunt, ut Patrum populus in Beelphegor.* Indulgentiùs ergo accipi Marinus non meretur, quàm agi statuit Canon primo Nicæno Concilio adscriptus (c) cum muliere fideli, quæ cum infideli nupsit, cùm uterque in simili casu versetur: sic autem loquitur ille Canon. *Quæcumque mulier fidelis viro infideli nupserit; ipsa quoque ab Ecclesia ejiciatur: quæ si pœnitentiam egerit maleficii, & eum virum, quem habere non poterat, id est, infidelem, dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo, quo recipitur, qui, postquam fidem negavit, ad fidem revertitur, debetque ipsa infidelem relinquere.*

(b) S. Ambros. epist. 19. n. 7.

(c) Conc. Nicæn. Alphonsi Lisani. lib. 3. can. 67.

CASUS II.

SELIMUS, infidelis, Christianam ampleaus est religionem. Huic tres actu erant uxores. Post contractum cum primâ matrimonium, eam juxta legem suam repudiarat; altera ipsi consanguinea est in secundo gradu lineæ collateralis; tertia verò, nullo ipsi consanguinitatis gradu conjuncta, Christianam quoque fidem amplexa est. Consentiunt tres illæ mulieres cum eo pacificè & conjunctim vivere: quam è tribus potest, aut tenetur habere legitimam conjugem suam?

RESPONS.

Innocentius III. (d) Evangelii atque Apostoli doctrinâ fultus apertè difficultatem istam solvit. *Qui autem secundùm ritum suum legitimam repudiaverit uxorem*, inquit hic Summus Pontifex, *cùm tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam eâ vivente poterit aliam etiam ad Christi fidem conversus habere; nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso; aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale.* Quibus verbis manifestum fit, unum è conjugibus infidelibus, qui ad fidem convertitur, alterum dimittere non posse, nisi tribus in casibus. 1. Cùm is, qui in infidelitate remanet, ab eo separari cupit, qui convertitur. 2. Quando cum eo manere non consentit, qui fuit conversus, nisi semper in Deum aut Christianam religionem blasphema verba proferendo, seu de Deo loquendo cum contemtu, seu nomen Christi audire nolendo, aut pueros suos, famulos-ve à divino cultu amovendo, aut aliquâ aliâ simili ratione. 3. quando conversum pervertere nititur, ipsum inducendo ad abnegandam fidem, quam amplexus est.

(d) Innoc. III. in c. *Gaudemus.* §. de divortiis. l. 4. tit. 19.

Eandem rem asserit prædictus summus Pontifex in aliâ Decretali, quam ad Episcopum Ferrariensem scribit (e), & in quâ sic loquitur: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus (f); si infidelis discedit, discedat; frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi; & Canonem etiam, in quo dicitur;* Contumelia Creatoris solvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur.

(e) Idem in c. *Quanto.* 7. eod. tit.

(f) 1. Corint. 7. 15.

Hinc sequitur, teneri Selimum sub conscientiæ reatu, ad redeundum cum primâ suâ uxore, postpositis aliis duabus; licèt eam, infidelis adhuc, repudiarit, cùm, ut supponitur, pacificè & conjunctissimè cum eo vivere protestatur, absque blasphemia in Deum vel in religionem Christianam. Ratio est, quia ab eâ resumendâ non dispensatur ex ejus repudio; quia Ecclesia, cujus membrum factus est baptismo, hujusmodi divortium non agnoscit. Ita docet sanctus Thomas his verbis (g): *Repudium uxoris... est contra legem naturæ; unde non licet infideli uxorem repudiare; & ideò si convertatur postquam unâ repudiatâ alteram duxit; idem judicium est de hoc & de illo, qui plures uxores habebat, quia tenetur primam, quam repudiaverat accipere, si converti voluerit, & aliam abjicere.* Ita quoque sentiunt Panormitanus, Hostiensis, S. Bonaventura, sanctus Antoninus, Sotus, Covarruvias, Navarrus, Sylvius, aliique Doctores (h), quorum sententia nititur. 1. his Apostoli verbis (i): *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam; & si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:* quæ verba juxta expositionem Tertulliani (k), & S. Hieronymi (l) non pro simplici consilio, sed pro vero præcepto sumenda sunt. 2. Et istis aliis, quæ refert Innocentius III. *Si infidelis discedit, discedat &c.* Hoc est, si infidelis à fideli facto discedit, cum eo pacificè vivere nolens, tunc infidelem dimittere potest, & Christiano nubere; at si infidelis cum fideli pacificè habitare consentiat, alteri nubere non potest fidelis, quamvis ipsi sit licitum ab infideli discedere, *quoad thorum & cohabitationem* tantùm, ex sancto Thoma (m). Unde colligendum est, quòd, licèt Selimus, de quo fit mentio in casu proposito, cum primâ uxore sua habitare nollet, nec cum eâ maritali affectu vivere, uni è duabus reliquis nubere non posset, sed in castitate permanere teneretur. *Quando alter conjugum*, inquit Doctor Angelicus, *altero in infidelitate remanente, distinguendum est; quia si infidelis vult cohabitare sine contumelia Creatoris, sine hoc quod ad infidelitatem inducat, potest fidelis liberè discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens; tunc, si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari.*

(g) S. Th. in 4. dist. 39. q. un. art. 2. ad 5.

(h) Panorm. & Hostiensis in c. *Quanto.* cit.
S. Bonavent. in 4. dist. 39. art. 2. quæst. 2. & 4.
S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 2. c. 6.
Dom. Sotus in 4. dist. 17. q. 2. art. 4. Concl. 1.
Didacus Covarruvias à Leyva de matrim. 2. part. c. 7. §. 4. n. 5.
Navarr. Man. c. 22. n. 49.
Fr. Sylvius in suppl. S. Th. q. 59. art. 3. & 4. & alii.

(i) 1. Corinth. 7. 12. & 13.

(k) Tertull. lib. 2. ad uxorem. c. 2.

(l) S. Hieron. l. 1. contra Jovini. c. 5.

(m) S. Th. cit. dist. 39. art. 5. in corp.

CASUS III.

ACHMETUS ET ÆMILIA infideles, in gradu prohibito Consanguinei, simul nuptias contraxere; Achmetus verò paulò pòst ad Christi fidem conversus potestne, aut debet, ut antè, cohabitare cum Æmilia, quæ, licèt infidelis, cum eo pacificè remanere consentit, neque verbo, neque facto viri sui religionem offensura; an verò quâdam indiget dispensatione?

RESPONS.

Cùm sint gradus jure divino prohibiti (n), alii verò solis Ecclesiæ legibus; ut quæstioni propositæ fiat satis, dicendum cum sancto Thoma (o), quòd *Infideles non baptizati, non sunt astricti*

(n) Levitici 18.

(o) S. Th. in 4. dist. 39. q. un. art. 3. ad 3.

statutis

statutis Ecclesiæ, sed sunt astricti statutis juris divini: & ideo, si contraxerint aliqui infideles in gradibus secundùm legem divinam prohibitis Levit. 18. *sive uterque, sive alterutrer ad fidem convertatur, non possunt in tali matrimonio commanere. Si autem contraxerint in gradibus prohibitis per statutum Ecclesiæ, possunt commanere, si uterque convertatur, vel si, uno converso, spes sit de conversione alterius.* Si igitur Archmetus & Æmilia sint in primo casu, hoc est, consanguinei in gradu prohibito vi juris divini, simul habitare nequeunt conversi, ut vir & mulier, & à se invicem discedere omnino tenentur: at verò, si tantùm sint cognati in gradu prohibito solis Ecclesiæ legibus, simul, ut antè, possunt & debent manere, cùm uterque consentiat.

(a) Innoc. III. in c. *Gaudemus*, 8. de divortiis. Item in cap. *De infidelibus* 4. de consang. & affin.

Decisionem istam asserit Innocentius III. his verbis (a); *Utrùm pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti.* En quæstio, quam proponit Episcopus, ad quam ita respondet hic summus Pontifex: *Super quo taliter respondemus, quòd ... in præmissis gradibus à paganis, quò ad eos, matrimonium licitè sit contractum, qui constitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos, secundùm Apostolum eundem, de his qui foris sunt judicare!* Hactenùs dictis addendum, quòd, si Achmetus & Æmilia sint tantùm cognati in grado prohibito solis Ecclesiæ legibus, non necesse est, quòd in matrimonio suo remanere queant, ut ea, quæ ad validitatem matrimoniorum præscribit Tridentinum, ab iis suppleantur; cùm tempore conjugii sui legibus Ecclesiæ non essent subditi, uti jam diximus cum sancto Thoma & Innocentio III.

CASUS IV.

Mahometes, Religione Turca, sumptis sibi matrimonio uxoribus quinque, fidem Christianam amplexus est, ipsiusque exemplum uxores suæ omnes secutæ sunt? Potestne eligere & retinere sibi uxorem legitimam, eam, quam voluerit è quinque uxoribus?

Respons.

Ad solutionem præsentis difficultatis sufficit ampla, quam attulimus, ad secundum casum responsio: ibi enim ostendimus, in simili casu virum, qui ab infidelitate suâ ad Christi fidem conversus est, non retinere posse, nisi primam mulierum, cui ante conversionem suam nupserat. Hic igitur unicum sancti Thomæ addemus testimonium, quo sic quæstio ita solvitur. *Habere plures uxores*, inquit Angelicus Doctor (b), *est contra legem naturæ, ... cui etiam fideles sunt astricti & ideò non est verum matrimonium infidelis, nisi cum illa, cum quâ primò contraxit. Unde, si ipse cùm omnibus suis uxoribus convertatur, potest cum prima cohabitare & alias debet abjicere.*

(b) S. Th. in 4. dist. 39 q. un. art. 3. ad 4.

Juvat hîc observare, quòd, si prima uxor pertinaciter in infidelitate suâ maneret, nec cum viro suo ob religionis mutationem vivere pacificè nollet; Inter quatuor alias ad fidem conversas eam, quam magis vellet, uxorem sibi legitimam eligere posset; sed in hoc casu de novo contrahere juxta solitam Ecclesiæ formam teneretur Mahometes, quia priùs contractum cum ea matrimonium non est validum, cùm juri naturali contraria sit Polygamia. *Si autem prima converti noluerit, & aliqua aliarum convertatur*, inquit idem sanctus, *idem jus habet contrahendi cum illa de novo, quod cum alia haberet.*

CASUS V.

Hassanus & Sophia, simul connubio juncti, matrimonium suum consummarunt; Sophia deinde ad Christi fidem conversa solemnem Religionis professionem, inconsulto Hassano, emisit. Num ex hoc matrimonium illud sit dissolutum, quoad vinculum; ita ut Hassanus Sophiam cogere non possit, ut ad se redeat; aut econtra alteri nubere ipsi liberum sit?

Respons.

Quandoquidem Christianorum matrimonium, quod *ratum* ab Ecclesia dicitur & exinde fit verum sacramentum, dissolvi possit quoad vinculum per solemnem Religionis professionem, cùm non fuit consummatum; à fortiori idem dici potest de matrimonio infidelium, licèt consummato, cùm propriè loquendo, non sit sacramentum, neque adeò indissolubile, sed simplex contractus naturalis & Civilis, Unde sequitur; ab Hassano Sophiam cogi non posse, ut post solemnem Religionis professionem suam è monasterio egressa ad se redeat.

(c) S. Bonavent. in 4. dist. 30 art. 2. q. 2. in resp. ad argum.

(d) Fr. Sylvius in suppl. S. Th q. 59. art. 1. quæstio 2.

Advertendum tamen, hoc disciplinæ punctum ab Ecclesiâ nunquam fuisse definitum: sed in hoc sequimus sententiam sancti Bonaventuræ (c) & multorum Theologorum, ac præcipuè Sylvii (d) dicentis: *Notandum etiam probabile esse, quod etiam per professionem Religionis dissolvatur matrimonium in infidelitate contractum, quamvis consummatum; hoc enim licet non inveniatur definitum, ex communi tamen sententia Bonaventuræ, Richardi, Dominici & aliorum in 4. dist. 39. habetur.*

CASUS VI.

Solimanus à Mahumetanâ sectâ, in quâ natus erat, ad fidem Christi conversus est; at Irene, uxor ipsius in Infidelitate suâ perseverare voluit: quâ de re quæris Solimanus 1. utrùm Sacerdos fieri possit, aut Religiosus. 2. Utrùm ad Irenem posteà conversam & se ipsum petentem redire teneatur, quamvis Sacerdos aut Religiosus?

Respons.

(e) S Th. in 4. dist. 39 art. 5. ad 4.

Ad similem difficultatem ita respondet sanctus Thomas (e): *Si autem non sit spes de conversione* (uxoris) *potest ad sacros Ordines vel ad Religionem accedere, priùs requisitâ uxore, quod convertatur; & tunc, si postquàm vir Sacros Ordines accepit, uxor convertatur, non est sibi vir reddendus; sed debet sibi imputare in pœnam tardæ conversionis, quod viro suo privatur.* Idem docet sanctus Bonaventura (f). Unde sequitur, Solimanum fieri posse Sacerdotem vel Religiosum, si spretis instantibus precibus suis, uxor ipsius Christianam sequi religionem abnuat, & eum posteà non coactum iri ad redeundum cum illa, si fortè convertatur.

(f) S. Bonavent in 4. cit. dist. 39. art. 2. q. 0.

CASUS VII.

Sergius Christianus, & Catholicus, nuptias contraxit cum Berenice; quæ etiamnum Cathechumena erat, & quæ citò se Christianam Religionem esse amplexuram promiserat. Nunquid validum est illud matrimonium?

Respons.

Probavimus fusè in responsione ad primam difficultatem, invalidum esse Christiani cum infideli matrimonium. Atqui verum est dicere, personam, quæ nondum sacris baptismi aquis abluta est, semper infidelem censeri, quamvis sit Cathechumena, ac in voto baptismi; atque adeò Christianum validè cum ea matrimonium contrahere non posse. *Si aliquis Catechumenus, habens rectam fidem*, ait sanctus Thomas (g),

(g) S. Th. in 4. dist. 39. q. un. art. 1. ad 5.

sed

Sed nondum baptizatus, cum aliqua fideli baptizata contraheret, non esset verum matrimonium. Unde concludimus, quòd, cùm *jure Ecclesiastica, sive scripta, sive non scripta* irrita sint hujusmodi matrimonia, validè Sergius cum Berenice contrahere non potuit.

Objiciet forsàn aliquis, magnum esse discrimen inter Catechumenum, aliumque infidelem; quia non immineat ab eo periculum perversionis partis fidelis, neque etiam perversio futuræ prolis, cùm in corde jam fidelis sit Catechumenus. Verùm huic objectioni facilis est responsio. Nam 1. Experientiâ apud omnes constat, non Catechumenum duntaxat, sed Neophytos ipsos sæpè sæpiùs in fide esse instabiles, debiles & incertos; & sic, licèt non tantum ab ipsis immineat subversionis discrimen, aliquod tamen esse; quod sufficit, ut sua Ecclesiæ hujusmodi matrimonia prohibenti certa maneat & inconcussa authoritas. 2. Insuper nullum debet poni discrimen inter Catechumenum aliumque infidelem quoad susceptionem sacramentorum, inter quæ recensetur matrimonium; cum ea recipiendi uterque ex æquo sit incapax, & eorum susceptionis capax fieri nequeat, nisi post susceptionem Baptismi, ut probavimus in primâ decisione. Unde inferre necesse est, Berenicem Catechumenam, quæ nondum baptismo initiata est, contrahendi Christianum, de quo solo hîc loquimur, matrimonium esse incapacem, & ipsum, quod contraheret nondum baptizata, haberi tantùm posse, uti merum civilem contractum, ut constat ex dictis Innocentii I. ad Episcopos Macedoniæ scribentis (*a*) & Innocentii III. in suâ ad Episcopum Ferrariensem Decretali (*b*). Authot Glossæ (*c*), Navarrus, Sylvius, Isambertus, aliique complures seu Theologi seu Canonistæ de hac difficultate cum Angelico Doctore consentiunt.

(*a*) Innoc. I. in can. *Deinde*. 3. dist. 26.
(*b*) Innoc. III. in cit. c. *Veniens*. 3. de Presbytero non baptizato. l. 3. tit. 43.
(*c*) Glossa in can. *Cave*. 15. 28. q. 1 v. *Alienam*. & initio causæ 30. q. 1.

CASUS VIII.

JANUARIUS Catholicus Judithæ hæreticæ, aut nominatim excommunicatæ & palàm denuntiatæ nupsit. Nùm validum est illud matrimonium?

Responsio.

Matrimonium, quod cum Judithâ, quamvis hæreticâ, aut excommunicatâ denuntiatâ contraxit Januarius, est validum. Ita docet sanctus Thomas his verbis (*d*): *Si aliquis fidelis cum hæreticâ baptizatâ matrimonium contrahit, verum est matrimonium, quamvis peccet contrahendo, si sciat eam hæreticam; sicut peccaret, si cum excommunicata contraheret: non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur.* Et iterùm (*e*): *Crimen hæresis impedit matrimonium semper contrahendum, sed non dirimit contractum, nisi sit talis hæretica, quæ baptismi sacramentum non acceperit, aut non in forma Ecclesiæ fuerit baptizata.* Ita quoque sentit Glossa (*f*), & quod videtur ex statuto unius è Decretalibus Bonifacii VIII. (*g*), in quâ tale matrimonium ab eo Papa validum, quamvis illicitum supponitur.

(*d*) S. Th. in 4. dist. 3. q. un. art. 1. ad 5.
(*e*) Idem ibid. in exposit. textus.
(*f*) Glossa in can. *Non oportet*. 16. 28. q. 1. v. *Hæretici*.
(*g*) Bonifac. VIII. in *Decretis*. 14. de hæreticis in 6. l. 5. tit. 2.

Hujus verò decisionis hæc afferri potest ratio, quia ea est vis Characteris baptismo recepti, ut matrimonium, eo accepto contractum indissolubile efficiat. Ita quoque sentiunt sanctus Antoninus (*h*), Sylvius (*i*), aliique omnes Authores, qui eâ de re scripsêre.

(*h*) S. Anton. 3. part. sum. theol. tit. 1. c. 6.
(*i*) Sylvius in suppl. S. Tho. q. 59. art. 1. quæsito 2.

CASUS IX.

GERUNDIUS Catholicus, cum Danielâ hæreticâ matrimonium contraxit, seu ob eximias ejus animi dotes, sapientiam nataliumque splendorem, seu ob dotem ejus summam. An ipsi potuit absque mortali culpâ nubere?

Responsio.

Certum quidem est, Gerundium in hoc lethaliter peccasse: nam cum hæretica nubere Catholicus vir non potest absque reatu gravissimi peccati: *Propè nihil graviùs, quàm copulari alienigenæ*, inquit sanctus Ambrosius, ad Vigilium Tridentinum Episcopum scribens (*k*). Equidem ex sancto Cypriano, qui tali modo nubit, membra Christi infidelibus mancipat (*l*). Is pariter maximi momenti interdictum infringit ab Ecclesia sub gravissimis pœnis factum in multis Conciliis suis, ac præsertim in Eliberitano an. 305. in Laodiceno sub Pontificatû sancti Sylvestri habito, in Calcedonensi an. 451. in Agathensi an. 506. & in alio Constantinopolitano an. 692. habito in Trullo, seu Imperatoris Palatio (*m*). Eliberitanum quidem in parentes, qui hujusmodi matrimoniis consenserant, in eorum odium ita statuit: *Hæretici, si se transferre noluerint ad Ecclesiam Catholicam, nec ipsas Catholicas dandas esse puellas, eò quod nulla possit esse societas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abstinere* (hoc est, à fidelium communione separari) *per quinquennium placet.* En Decretum Concilii Eliberitani: *Quod non oporteat cum hæreticis universis nuptiarum fædera celebrare, nec eis filios dare, aut filias..* Decretum Concilii Constantinopolitani his verbis exprimitur: *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica conjungi; neque verò orthodoxam cum viro hæretico copulari.* Cujus rei hanc rationem afferunt Patres hujusce Concilii.... *Neque enim ovem cum lupo, nec peccatorum sortem cum Christi parte conjungi oportet.* Additâ etiam in refractarios excommunicationis pœnâ: *Si quis autem ea, quæ à nobis decreta sunt, transgressus fuerit, segregetur.*

(*k*) S. Ambros. ep. 19.
(*l*) S. Cyprian. apud S. Aug. l. 1 de conjugiis adult. c. 25. seu n. 31.
(*m*) Conc. Eliber. can. 15. & 16. apud Gratianum. 28. q. 1. Conc. Laodicen. can. 3. Conc. Calced. can 14. Conc. Agat. c. 67. in can. *Non oportet*. 16. 28. q. 1. Conc. Quinisextum Constantinopolit. in Trullo. can. 71.

Igitur de hujusmodi matrimonio utique dici potest, quod asserit sanctus Hieronymus (*n*) de mulieribus Christianis, quæ cum infidelibus copulantur; earum videlicet corpora esse, *non templa Dei viventis, sed fana & idola mortuorum.* Hæc sunt etiam gravissima sancti Ambrosii verba (*o*): *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris. Si hoc in aliis, quantò magis in conjugio, ubi una caro & unus spiritus est? Quomodo autem potest congruere caritas, si discrepet fides? Et ideò: Cave Christiane, Gentili aut Judæo filiam tuam tradere. Cave Gentilem aut Judæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam & omnem alienam à fide tuâ uxorem accersas tibi.* Hæc sunt inclyti hujusce Doctoris Ecclesiæ verba: Reipsa, quî potest Catholicus, membrum scilicet Christi mysticum, cum eo, quàm maximè fieri potest, conjungi, qui ei apertus est hostis? Nam si conjux consortem suam in matrimonio habere debet, uti donum Dei, juxta illud Sapientis dictum (*p*): *Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Quo pacto sibi persuadere potest pars, quæ Catholicam profitetur fidem, hæreticam sibi à Deo destinatam fuisse personam? Si eò præcipuè fine nuptias à Conjugibus contrahi necesse est, ut salutem suam in eo operentur; quo pacto sperare potest Catholicus, hæreticam personam salvam fore, dùm in suâ permanebit hæresi, cùm ei, utpotè excommunicatæ, omnis ad salutis viam occludatur aditus.

(*n*) S. Hieron. l. 1. contra Jovinian. c. 5.
(*o*) S. Ambros. l. 1. de Abraham. c. 9.
(*p*) Prov. 19. 14.

Verùm ad has rationes, accedit etiam, in legem naturalem certissimè peccare Catholicam personam, dùm se ex tali cum hæreticâ connubio, perversionis manifesto committit periculo: uti Regum sapientissimo contigit, qui adeò immoderatè infidelibus, quibus nupserat, uxoribus indulsit, ut idolis earum sacrificia offerret, templaque ædificaret.

Præsentius etiam videtur hoc discrimen pro susceptâ prole, ut jam advertimus in responsione ad primam difficultatem; ac præcipuè cùm pater hæresi est infectus, quòd Maternæ authoritati ejus prævaleat authoritas. Hinc est istud Toletani

(a) Conc. Tolet. IV. in can. *Judæorum*.1.18.q.1.

* Aliàs deputandos.

Concilii Decretum (a): *Judæorum filios, vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus*, inquit illud Concilium, *deputatos* * *aut Monasteriis, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione Dei cultum discant.*

Catholicus etiam in Legem peccat Divinam, quæ hæreticos devitare imperat, & prohibet, ne ullâ cum iis familiaritate sit conjunctus, ne dùm patiatur, ut cum iis matrimonium contrahat. *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita*, inquit Apostolus Paulus scribens ad Titum (b). Longiùs etiam procedit sanctus Joannes (c) ita scribens: *Nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis: qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Idem quoque apprimè probat sanctus Cyprianus (d), qui authoritate Apostoli comprobat, cum hæreticis non esse cibum sumendum, & profert exemplum Prophetæ, qui ad Jeroboam à Deo missus, ut facta ejus pessima ei exprobraret, & divinam ipsi minaretur vindictam, à Leone dilaniatus est, quòd apud hunc infidelem Principem contra expressam Dei prohibitionem cibum potumque sumpsisset: *Quòd cùm non custodisset, divinâ sententiâ, inde rediens, morsu Leonis in itinere interiit.*

(b) Tit. 3. 10.

(c) Epist. 2. Joan. c. un. v. 10.

(d) S. Cyprian. in c. *Si quis*.70.1.q.1.

Ex his igitur testimoniis concludimus, Catholicum quempiam in nullo casu hæreticam uxorem ducere posse absque reatu peccati mortalis: cùm Sacramentum matrimonii gratiam sponsis conferat, cujus recipiendæ indignus & incapax est hæreticus, cùm à corpore Ecclesiæ avellatur per excommunicationem, quâ ligatur; quâ ratione potissimùm nititur prohibitio Concilii Narbonensis an. 1609., hujusmodi matrimonia vetantis his terminis (e): *Non contrahent Catholici cum hæreticis: neque enim fas est ad Sacramentum matrimonii, quod gratiam confert, excommunicatum, talis gratiæ incapacem recipere.* Cæterùm hinc necessariò sequitur, lethaliter quoque peccare Sacerdotem, qui tale celebrat matrimonium, ad susceptionem Sacramenti eos admittendo, quos illius novit esse indignos: Ast insuper suspensionem Ordinum suorum *ipso facto* incurrit in quibusdam Diœcesibus, ut in Parisiensi.

(e) Conc. Narbon. an. 1609. c. 28. matrim.

Vide DISPENSATIO Matrimonii Cas. XXXI.

CASUS X.

THEODORUS & Gabriela conjuges, ambo Catholici contraxêre matrimonium; at Gabriela recens conversa, ad infidelitatem, aut hæresim, quam ante erat professa, denuò incidit; & nedum cum viro suo pacificè vivere velit, eum, quantùm in se est, ab exercitio Religionis suæ amovet, de eâ non sine contemptu loquens ac blasphemiis. An ob eam causam dissolvitur eorum matrimonium quoad vinculum, ita ut Theodorus absque peccato nuptias cum aliâ muliere, quæ sit Catholica possit inire?

RESPONS.

Matrimonium Theodori & Gabrielæ manet indissolubile; quæcumque sint mulieris hujus pertinacia ac blasphemiæ. Quare Theodorus cum alia muliere, vivente Gabriela, nubere non potest. *Ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur*, inquit Innocentius III. ad Archiepiscopum Lugdunensem scribens (f), *illis viventibus in nullo casu potest dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret, etiamsi unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret hæreticus & nollet permanere cum altero sine contumelia Creatoris.* Alibi quoque rem eandem declarat hic Papa (g), scribens ad Episcopum Ferrariensem: *Si verò alter fidelium conjugum*, ait, *vel labatur in hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quòd in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare.*

(f) Innoc. III. in cap. *Ex parte*. 14. de convers. conjug.

(g) Idem in c. *Quanto*. 7. de Divortiis.

Doctrinam quoque eandem his exprimit verbis Angelicus Doctor (h): *Si infidelitas in altero conjugum matrimonium præcedat, dirimitur matrimonium sequens, etiam quantùm ad vinculum; si verò infidelitas conjugis matrimonium sequatur, non propter hoc vinculum matrimoniale dirimitur, sed potest fieri separatio à thoro & cohabitatione, sicut & propter fornicationem carnalem.* Id tandem à Concilio Tridentino sic definitum est (i): *Si quis dixerit propter hæresim aut molestam cohabitationem.... à conjuge posse dissolvi matrimonii vinculum, anathema sit.* Ceterùm constat, hanc decisionem esse veram, etiam quoad matrimonium, non consummatum; cùm in eam rem non distinguant Concilium, Innocentius III. & Angelicus Doctor inter matrimonium consummatum & non consummatum.

(h) S.Thom. in 4. ad Hannibald. dist. 19. art. 1. in corp.

(i) Conc. Trid. sess.24. de Sacrament. matrim. c. 5.

CASUS XI.

VALERIUS Catholicus, & Paulina hæretica simul matrimonio conjuncti, ex nuptiali contractu convenerunt, ut è prole suâ futurâ, filii religionis paternæ, filiæ verò maternæ elementis imbuerentur. Nunquid omni peccato vacat tale pactum, & Valerius potest-ne? an etiam tenetur illud exequi?

RESPONS.

Certum est, à Valerio talem fieri non potuisse pactionem absque gravi peccato: neque enim Patri in aliquo casu prolis suæ damnationi æternæ assentiri unquam est licitum: Atqui ex hac pactione filiarum suarum damnationi assentitur ille Pater, permittens, ut à Matre falsis hæreseos elementis imbuantur. Iniqua est igitur hujusmodi pactio, & contraria ipsi juri naturali, ac fini matrimonii, quo exigitur, ut proles ex eo nascitura veræ Religionis doctrinâ imbuatur, ut Deum cognoscere, diligere, eique servire valeat, uti tenentur veri fideles: quæ veritas adeò certa nobis videtur & indubitata, ut probatione eam indigere non existimemus.

Vide DIVORTIUM Cas. XX. & XXI.

IMPEDIMEN-

IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

VErbum, CLANDESTINITAS, non est fermè in usu, nisi secundùm stylum forensem, juxta quem significat defectum formalitatum requisitarum, quæ rem clandestinam efficiunt: in hoc verò titulo de verbo illo non fit mentio, nisi relatè ad matrimonium, quando occultâ ratione fuit contractum, & in quo omissæ sunt requisitæ formalitates, quarum aliæ sunt tantùm de præcepto, & accidentariæ, uti promulgatio triplex futuri matrimonii: aliæ verò essentiales ad ejus validitatem ut v. g. si contractum fuerit absque præsentia proprii Parochi contrahentium, aut alterutrius eorum, aut Sacerdotis in eam rem à Parocho commissi; aut cùm testes duo * saltem juxta Tridentinum non adfuêre; ex quo duplici defectu invalidum est matrimonium aliter contractum, ut definivit idem Concilium.

* In Galliâ ex Edictis, quatuor requiruntur testes

De hoc autem impedimento fusè dicemus in viginti novem decisionibus hujusce tituli, in quo etiam verba faciemus de variis pœnis, quas infligit Ecclesia infractoribus Legum, quas eâ de re condidit: quibus etiam addentur similiter pœnæ constitutæ à Galliæ Regibus, quibus competit jus faciendi Leges de matrimonio respectivè ad id, quod ad contractum civilem pertinet.

CASUS PRIMUS.

SERGIUS & Apollonia, factis inter se sponsalibus *per verba de futuro*, coram proprio Pastore, duobus testibus, & cognatione sibi proximis, paulò post inter se clandestinò contraxerunt *per verba de præsenti*, & ab eo tempore affectu conjugali uti conjoges inter se vixêre. Nunquid dici potest eos verè & coram Deo contraxisse validum matrimonium, quod conscientiæ vocatur?

RESPONS.

Quamvis hujusmodi matrimonia ante Concilium Tridentinum essent valida, ut constat ex multis Decretalibus in Corpore Juris relatis (*a*); Certum est tamen, à tempore hujusce Concilii eadem esse clandestina & invalida; quia contrahentes necessariò consensum præbere debent requisitum ad legitimum matrimonium *per verba de præsenti* coram proprio Parocho suo, & duobus tribusve testibus, & quidem juxta Galliæ Jurisprudentiam coram quatuor testibus.

(*a*) Alex. III. in cap. *Veniens*. 15. de sponsal. & matrim. & passim. eod. tit.

Dicimus, *per verba de præsenti*, quia promissiones *per verba de futuro*, quæ sponsalia dicuntur, quamvis in Ecclesia & coram proprio Parocho & testibus factæ, non sufficiunt, ut verum sit matrimonium; quâ de re homines indocti in suo perseverarunt errore, uti advertunt Synodi Diœcesis Alectensis, ab an. 1640. ad an. 1674. (*b*), & statuta ejusdem Diœcesis, ab eodem anno 1640. ad an. 1659. emissa (*c*). Quippe qui existimaverint, etiam longo post tempore ab habito Concilio Tridentino, se posse sequi jus antiquum, ex quo promissiones illæ ad essentiam matrimonii sufficiebant *accedente copulâ carnali, animo conjugali factâ*, atque adeo sponsos secum invicem maritali affectu cohabitare posse: Unde prohibita est in hac Diœcesi & abrogata sponsalium ceremonia (*d*): quod tamen non probamus.

(*b*) Synod. Alect. tit. 4. n. 15.

(*c*) Statut. Alectens. n. 52.

(*d*) Rituale Alectens. 21. instruct. de Sacram. matrim. pag. 521.

Ut igitur propositæ quæstioni respondeatur, dicendum est, nullum esse verum matrimonium inter Sergium & Apolloniam, si in ea sint regione, ubi Concilium Tridentinum, saltem quoad rem istam, uti in Galliis fuerit promulgatum & admissum; ac proinde eorum inter se copulam merum esse concubitum. Id quidem probari potest ex his Sancti Caroli Borromæi verbis in quinto suo Mediolanensi Concilio, an. 1679. habito (*e*): *Si quis ætate etiam legitimâ, & Parocho præsente, testibus duobus adhibitis, & Notario: item jurati spoponderunt, se matrimonium inituros, ac deinde non contracto legitimè per verba de præsenti matrimonio, copulationem inter se inierint, eorum matrimonium nullum ab Episcopo declaretur*, ac decernatur.

(*e*) Conc. Mediolan. v. 3. part. tit. 17. *quæ ad matrimonium pertinent*.

Diximus: *Si in ea sint regione, ubi Concilium Tridentinum fuerit admissum*: Nam si in Regno aut Principis aut Reipublicæ ditione manerent, ubi disciplina ab eo Concilio in eam rem constituta non esset recepta, duo illi vero inter se conjuncti essent matrimonio; quòd jus antiquum vigere non desinat nisi ex promulgatione & acceptione juris alterius contrarii (*f*).

(*f*) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 4. q. 1.

CASUS II.

JOANNES, Sacerdos secularis aut regularis, eò temeritatis accessit, ut matrimonio adesset, quasi Parochus contrahentium, quamvis non esset reipsà Parochus, nec à proprio Parocho, aut Episcopo Diœcesano hanc obtinuisset licentiam. Nunquid irritum est matrimonium, & Sacerdos ipse in aliquam pœnam Canonicam incurrit?

RESPONS.

Certum est 1. matrimonium illud esse invalidum, quia ex Concilio Tridentino ad validitatem matrimonii absolutè requiritur, ut præsens huic Sacerdos sit Parochus proprius, vel si non sit proprius Parochus, specialem à proprio contrahentium Parocho facultatem, aut saltem generalem conficiendi Sacramenta in ipsius Parochiâ licentiam obtinuerit; uti definivit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum 22. Junii an. 1581. referente Fagnano (*g*). 2. Constat etiam, Joannem suspensione fuisse innodatum; quilibet enim Sacerdos secularis aut regularis, qui loco proprii Parochi matrimonio adesse præsumit absque ejus licentia, vel ordinarii, aut nuptialem contrahentibus benedictionem impertit, fit *ipso jure* suspensus, & de hac censurâ tantùm absolvi potest ab Episcopo Parochi illius, ut declarat Tridentinum Concilium (*h*): *Si quis Parochus*, inquiunt Patres hujus Concilii, *vel alius Sacerdos, sive regularis, sive secularis, etiamsi id ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus*

(*g*) Prosper. Fagn. in c. *Quod nobis*. 2. de Clandestina desponsat. n. 32.

(*h*) Conc. Trid. sess. 4. de reform. matrim. c. 1.

 maneat,

maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Insuper Sacerdos regularis, qui hanc admittit culpam, à Clemente V. dum Viennensi œcumenico Concilio præesset an. 1311. (a), excommunicatur *ipso facto* declaratus: *Religiosi qui.... matrimonia.... solemnisare non habitâ.... Parœcialis Presbyteri licentiâ speciali, præsumpserint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto per sedem Apostolicam duntaxat absolvendi*, inquit hic Papa: quæ excommunicatio etiamnum obtinet, ut docet Navarrus (b), quidquid in contrarium asserant Decius & Saïrus (c).

(a) Clemens V. in c. *Religiosi*. 1. de privilegiis & excess. privilegiatorum. l. 5. Clementinarum. tit. 7.

(b) Navarr. lib. 5. Consiliorum de pœnit. Conf. 1.

(c) Philippus Decius in c. *De causis*. de officio judicis delegati. Greg. Sayrus l. 4. thesauri casuum conscientiæ. c. 15. n. 9.

Justâ igitur de causâ Galliarum Rex Ludovicus XIV. edicto suo an. 1697. jubet, ut præter solitum lis instruatur in omnes Parochos, tam sæculares, quàm regulares, qui eorum matrimonio, qui non sunt Parœciani sui, adesse temere præsument, nisi scriptam habeant licentiam proprii Parochi contrahentium, aut Episcopi, & ut præter Canonicas pœnas Beneficiorum suorum redditibus per triennium mulctentur primâ vice, quò dicti reditus in pia opera adhibeantur; & si iterum in similem incidant culpam, per novem annos exulent. Addit hoc idem Edictum, ut Sacerdotes, qui beneficium non obtinentes ejusdem culpæ conscii futuri sunt, primâ vice per tres annos, & alterâ per novem exulent, ac denique, si sint regulares, in tali monasterio vel conventu includantur, quem designavarint Judices, quin ex eo per totum tempus sententiâ in ipsos latâ determinatum exire valeant.

CASUS III.

LAMBERTUS, Sacerdos mansionarius Parœciæ sancti Guillebaldi, duorum hujusce Parœciæ sponsorum matrimonio adfuit, ad licentiam, quam per fraudem & mendacium obtinuit à Parocho. An validum est illud matrimonium?

RESPONS.

Matrimonium illud validum est, si dolo aut mendacio tantùm inductus est Parochus ad concedendam faciliùs hanc licentiam: v. g. si Sacerdos iste hanc requisierit à parte personæ nobilis quam multi facit Parochus. Ast è contra non tenet matrimonium istud, si fraus & mendacium præcisè ad causam pertinerent, ob quam Parochus licentiam concessit, ita ut eam certò denegasset, si nota sibi fuisset causæ falsitas ac suppositio. *Quid enim*, ut ait Lex (d), *tam contrarium est consensui, quàm error?* Quo circa dici potest, in hoc casu Parochum non verum præbuisse consensum; *Cùm nullus sit errantis consensus*, ut loquitur Lex alia (e), cui consentit ista Juris regula: *Non videntur qui errant, consentire* (f).

Hactenùs dicta confirmari possunt duabus aliis Innocentii III. Decretalibus, in quibus declarantur dispensationes aut permissiones mendaciis obtentæ, invalidæ ob eandem rationem, quam suprà diximus, hoc est, ob defectum consensûs in concedente (g).

(d) Leg. *Si per errorem* 15. ff. de jurisdict. omnium judicum l. 2. tit. 1.

(e) Leg. *Non idcirco*. 9. cod. de juris & facti ignorantia. lib. 1. tit. 28.

(f) Leg. *Nihil*. 116. ff. de diversis regulis juris antiqui. l. 50. tit. 17.

(g) Innoc. III. in cap. *Super* 20. de rescriptis lib. 1. tit. 3. & in c. *Quia circa* 9. de consang. & affin. l. 4. tit. 14.

CASUS IV.

LUCILIUS Lovanii in Parœcia sancti Pauli bonâ fide habitans, verùm à paucis diebus; in ea coram Parocho matrimonium contraxit cum intentione biduo post celebratas nuptias in aliâ Parœcia domicilium suum eligendi. An validum est illud matrimonium, & Parochus ille censeri debet proprius ejus Parochus in eam rem?

RESPONS.

Existimamus, eum, qui est proprius Parochus quoad Sacramentum Pœnitentiæ & communionis Paschalis, esse quoque proprium Parochum quoad matrimonium (h): & absolutè loquendo non diuturnior pro uno, quàm pro altero requiritur habitatio. Parvi ergo interest, an diu, paucis-ve diebus in Parœcia sancti Pauli, in quâ contraxit, Lucilius commoratus fuerit; modo tempore nuptiarum ibi bonâ fide & sine fraude moraretur, nec alibi præcipuum actu haberet domicilium, & quamvis tum in eâ diu permanere non intenderet. Nam ad validitatem matrimonii sui satis est, ut habitatione sua Parochianus sancti Pauli factus sit. Id quidem luculentè probat inclytus Canonum interpres (i) ex Decretali Cælestino III. adscriptâ, quæ tamen est Innocentii III. ut observat Pithæus, in quâ dicitur, incolas Hierosolymæ, qui durante sacræ terræ bello Anconam confugerant, ultimæ hujus Urbis Parochianorum titulum jusque acquisivisse, quamvis expressam semper retinuissent voluntatem Hierosolymam redeundi, ubi sita erant omnia bona sua, ut primùm bello finis imponeretur. Sic autem loquitur hic Author: *Nota ex illis verbis*: Ad habitandum in ea se quam plurimi contulissent, *ad hoc, ut quis efficiatur Parochianus & recipiatur ad Ecclesiastica Sacramenta, non requiri formalem translationem domicilii, sed sufficere simplicem habitationem de præsenti: nam ad hunc effectum ibi quis dicitur habere domicilium ubi habitat, ut dicit Glossa I. hic per textum in Leg.* Municeps §. Miles ff. *ad municipalem.... & secundùm hanc opinionem hodie cùm ex Decreto Concilii Tridentini.... non aliter contrahi possit matrimonium, quàm præsente Parocho &c. validum esset matrimonium contractum coram Parocho habitationis.*

(h) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 14. sect. 3.

(i) Prosp. Fagn. in c. *Significavit*. 5. de Parochiis & alienis Parochianis. n. 18.

Ad majorem partis hujusce disciplinæ elucidationem, observandum cum eodem Canonista (k), quòd *maxima est dissentio inter Doctores*, inquit *qualis habitatio requiratur, ut quis dici possit alicujus Parochianus*; præsertim quoad matrimonium. Author iste post relatas tres opiniones, quas improbat quartam addit, dicens (l): *At verò*, ait, *alii tenent ex sola habitatione quem effici Parochianum alicujus Ecclesiæ, dummodò non sit ibi recreationis gratiâ, vel ad ruralia exercenda, aut ex alia brevi causa, statim reversurus ad primam Parochiam.... quæ opinio, sicuti est magis communis, ita est verior.* Acuta est sanè hæc exceptio, *dummodò non sit ibi &c.* Et Bonifacii VIII. Constitutioni Conformis, in quâ sic habetur (m): *Is qui habens domicilium in Civitate vel Castro, quandoque ad Villam ruralem se transfert, recreationis causâ, vel ut ruralia exerceat in eâdem, si non electâ sepulturâ decebat ibidem, non in Ecclesia dicta Villa, sed in sua Parœciali... sepeliri debebit.*

(k) Idem ibid. n. 20.

(l) Idem n. 27. 31. & 32.

(m) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 3. de sepulturis in 6. l. 3. tit. 12.

Denique peritus hic Author objectionem anteoccupat quæ fieri posset, quoad discrimen, quod quis vellet apponere inter matrimonii celebrationem, aliorumque Sacramentorum receptionem, eamque solvit his terminis: *Neque enim constituenda est differentia inter Sacramentum pœnitentiæ & matrimonii, cùm sæpè non minor sit necessitas nubendi, quàm confitendi, ut contingit in his, qui continere non possunt: Nam melius est nubere quàm uri.... ideòque communiter is dicitur esse Proprius Parochus ad conjungendos aliquos in matrimonium, qui in cap.* Omnis utriusque sexûs *appellatur proprius Sacerdos ad confessiones audiendas.*

Sylvius eandem sequitur sententiam, ut constat ex his ejus verbis (n): *Verior sententia est, illum esse* (Parochum contrahentium) *qui habet potestatem ordinariam administrandi illis Sacramenta, ut idem in Concilio Tridentino proprius Parochus, qui in cap.* Omnis utriusque sexûs..... *quæ igitur habitatio sufficit ad esse Parochianum alicujus quantùm ad confessionem & communionem,*

(n) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Thom. c. 45. art. 5. quæsito 5.

eadem

eadem sufficit quantùm ad matrimonium; quia neque Pontifex, neque Concilium substraxit ministerio proprii Sacerdotis collationem matrimonii; & propterea non refert; an quis animo permanendi longe, vel exiguo tempore alicubi habitet, modò verè habitet, ita ut ex habitatione sortiatur Parochiam & Parochum.... & verbo Parochus, *ad matrimonium sufficit vel modica habitatio.* Addit denique, hanc quæstionem ita fuisse solutam à Sacrâ Cardinalium Congregatione; quod etiam testatur Riccius (a).

(a) Aloysius Riccius decisione 144.

Ex dictis hactenùs sequitur, scholares, qui in aliquâ Urbe Gymnasia frequentant, præsidiarios ejus milites, Tyrones & famulos ibi ministrantes, pro matrimonio eundem proprium habere Parochum; quem habent pro aliis Sacramentis; quia Incolas.... domicilium facit, ut loquitur Lex (b).

(b) Leg. Cives, 7. cod. de incolis & ubi quisque domicilium habere videtur. l. 10. tit. 39.

Cæterùm ad casum propositum non respondimus, nisi conformiter ad id, quod in eo dictum est de bonâ fide Lucilii, nam ad validitatem matrimonii absolutè necesse est, ut contrahens sit Parochianus bonâ fide. Quare si legitimam suam & solitam malâ fide relinqueret Parœciam, eo fine in aliam migraturus, ut proprii Parochi sui authoritati se subtraheret, ibique matrimonium contraheret brevi in propriam Parœciam rediturus, certum est, ipsius matrimonium fore invalidum defectu præsentiæ proprii Parochi, cùm verus non esset Parœcianus illius, qui solis adesset nuptiis: quod manifestum est ex hoc Concilii Tridentini Decreto (c): *Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit & annullat.*

(c) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 1.

Priusquàm autem decisioni huic finis imponatur, observandum 1. eos censeri esse proprios contrahentium Parochos, quibus in ipsos competit jurisdictio ordinaria, uti Papæ in totâ Ecclesiâ, Cardinalibus in iis Ecclesiis, quarum habent titulum; Episcopis aut ipsorum Vicariis generalibus in eorum Diœcesibus; aut Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Sede vacante; Prælatis inferioribus, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent in suis Ecclesiis; ac denique Parochis in suis Parœciis. 2. Pariter referre ac necesse esse, ut teneantur Principis constitutiones & Episcoporum, uti statuta Diœceseon in hoc quod pertinet ad tempus requisitum ad acquirendum sufficiens domicilium, quò contrahantur nupiæ. Atqui in Gallia ex Edicto 2. Martii an. 1697. tempus illud ad sex menses protenditur pro iis, qui ante in alia ejusdem Diœcesis Parœcia manebant, & ad annum pro iis, qui suum in aliâ Diœcesi domicilium habebant; ac denique determinat, quodnam debeat esse pupillorum domicilium. En propria hujus Edicti verba: „ Prohibemus singulis Parochis ac Sacerdotibus seu Sæcularibus, „ seu Regularibus, ne alios matrimonio jungant, „ quàm eos, qui veri sunt eorum & Ordinarii „ Parœciani, qui actu & palàm in eorum habitent Parœcia, saltem à sex mensibus, pro iis, „ qui manebant ante in aliâ Parœcia ejusdem Urbis ejusdem Diœcesis, & ab anno pro iis, qui „ in alienâ Diœcesi manebant..... Declaramus, „ filiorum filiarumque minorum 25. annis esse „ domicilium Patrum ac Matrum, aut mortuis „ eorum Parentibus Tutorum ac Curatorum suorum: Et si aliud defecto habuerint domicilium, „ statuimus, denuntiationes futuri matrimonii „ faciendas esse in Parœciis prædicti domicilii sui, „ & in Parœciis Patrum, Matrum, Tutorum „ Curatorumque suorum „. Hæc est Lex Principis, quam sequi tenetur in Galliâ quilibet Parochus, in iis, quæ spectant ad eorum domicilium, qui ad matrimonium se repræsentant; quia non censentur veri ejus Parochiani, nec ipse verus eorum Parochus, nisi postquàm in suâ Parœciâ toto, quod statuit Edictum, tempore bonâ fide permansere.

CASUS V.

Flavius, qui plerumque sex menses in Parœcia sancti Joannis, sex verò alios menses in Villa suâ Parœciæ sancti Jacobi habitat, in Parœciâ sancti Joannis matrimonium contraxit, licèt actu in Parœcia sancti Jacobi habitaret. An validum est ejus matrimonium?

Respons.

Licèt matrimonium, ut plurimùm, in eâ Parochia debeat celebrari, in quâ de præsenti manent contrahentes; Videtur tamen, affirmari posse, Flavii matrimonium esse validum, quamvis illud contraxerit coram Parocho sancti Joannis, in cujus Parœcia tum non remanebat: cum enim æquo anni tempore in utraque Parœcia habitet, Parochus sancti Joannis non minùs est proprius ejus Parochus, quàm Parochus sancti Jacobi.

Nititur hæc decisio certissimâ istâ regulâ, quâ videlicet asseritur, eidem posse competere duo æqualis temporis domicilia; ut constat ex Constitutione Bonifacii VIII. in sexto relatâ (d), his verbis: *Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesia habebunt inter se dividere Canonicam portionem*; & ex Glossa in plures alias Decretales (e), quæ in primam earum quas ad marginem indicamus, ita loquitur: *Benè potest quis habere domicilium in pluribus locis, dummodò se in utroque æqualiter collocasse videatur.* Quod probat ex multis Legibus, & inter cæteras ea istâ, in quâ sic Ulpianus loquitur (f): *Prudentibus placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non idem minùs apud alteros se collocasse videatur.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm quis.* 2. de sepul. in 6.

(e) Glossa in c. *Cùm dilectus* 29. v. *Domicilium.* de rescriptis l. 3. tit. 3. & in c. *Ex parte.* 25. v. *Andegavensi.* de foro competenti l. 2. tit. 2. & in cap. *Cùm nullus.* 3. v. *Domicilium.* de temporibus ordinationum & qualit. ordinand. &c. l. 3. tit. 9.

(f) Leg. *Assumptio.* 6. ff. ad municipalem & de incolis §. 2. lib. 50. tit. 1.

Isto fultus principio Sylvius hanc nostram sequitur opinionem: *Qui verò habent duplicem Parochiam*, inquit (g), *regulariter videntur debere contrahere coram illo*, (Parocho) *in cujus Parochia manent tempore matrimonii contrahendi; quamvis si coram altero contraherent, videatur fore validum; quia etiam ille censetur proprius eorum Parochus.* Quâ in re sentit hic Theologus cum aliis multis, quos laudat, & à quibus tamen dissentit Navarrus, quamvis absque sufficienti, ut putamus, ratione. Verum tamen in simili casu satiùs est, ut contrahentes utriusque Parochi consensum obtineant, quò nullus sit alicui dubiis locus.

(g) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 45 art. 5. quæsit. 5. & apud eum Thom. Sanchez de matrim. l. 3. disp. 24. Et Henriquez l. 6. c. 7. Item Aloysius Riccius. Bonacina & alii contra Navarrum de clandestin desponsat. consilio 7. n. 3.

CASUS VI.

Pratoculu è Parochia sancti Paterni, Diœcesis Briocensis, & Bibianâ è Parochia sancti Amandi Diœcesis Trecotiensis nubere volentibus, Pepinus Parochus sancti Paterni Sacerdotem delegavit, ut eorum adesset matrimonio in Parœcia sancti Amandi, inscio, aut etiam invito ultimo isto Parocho. Nunquid valet illud matrimonium?

Respons.

Validum est illud matrimonium: Nam semper verè dici potest fuisse celebratum coram proprio contrahentium Parocho; quod ad ejus validitatem sufficit, non quid ultrà requirente Tridentino Concilio. Hanc rationem his verbis affert

Fognanus (a): *Nam Concilium Tridentinum inquit, eo tantummodo matrimonia annullat, qua celebrata sunt aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius licentia, & duobus testibus: sed hoc matrimonium habuit præsentiam Sacerdotis de licentia Parochi, quamvis in alia Parochia fuerit celebratum; ergo satisfactum est formæ Concilii, nihil aliud quàm alternativè talem præsentiam requirentis, ut in hac specie arguit Rota decisione* 730. *n.* 1. *part.* 2. *divers.*

(a) Prosp. Fagn. in cap. *Quod nobis*, 2. de Clandestin. desponsat. n. 34.

Et quidem, licèt Papinus Sacerdotem istum commiserit ad celebrandum istud matrimonium extra fines territorii sui, illud tamen non minùs est validum; ob duas rationes. 1. Quia, ut observat Idem Canonista (b): *Concilium nihil de loco expressit: Ergo*, inquit, *ubicumque celebretur matrimonium præsente Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, validum existit.* Addit hic Author, idem ab Hostiensi (c) adhiberi ratiocinium ad probandum, solâ suâ authoritate Parœcianum suum à Parocho validè posse absolvi in alterius Parœcia; quia de loco nihil constituit Lateranense Concilium. 2. Ob eam quoque rationem validum est tale matrimonium, quia celebratio ejus est tantùm actus jurisdictionis voluntariæ, quæ extra limites proprii territorii exerceri potest, ut ait Lex (d), & consentiunt jurisperiti omnes & Canonistæ. Dici potest etiam cum Fagnano (e), ad cujus sententiam accedimus, Sacerdotem delegatum, ut matrimonio intersit, propriè loquendo, jurisdictionis voluntariæ actum non exercere; quia in functione istâ nudam suam exhibet præsentiam. *Verè in dubio proposito non agitur de jurisdictione exercendâ, sed de exhibendâ nudâ præsentiâ.*

(b) Idem Ibid. n. 35.

(c) Hostiensis in sum. tit. de pœnit. & remiss. §. *Cui confitendum*, v. *Et numquid*.

(d) L. *Omnes*, 2. ff. de offic. proconsulis. lib. 1. tit. 16. Item. D. D. in c. *Novit*, 7. de officio legati lib. 1. tit. 30.

(e) Prosp. Fag. in cit. c. *Quod nobis*, n. 30.

CASUS VII.

Theodemirus, è Parœcia sancti Blasii, & Elizabeth è Parœcia sanctæ Honoratæ, à Parocho sancti Blasii in suâ Ecclesiâ matrimonio conjuncti sunt, invito Parocho sanctæ Honoratæ, & quamvis id expressè sit vetitum Constitutionibus Diœceseos, quibus statuitur, ut solus sponsæ Parochus matrimonium celebret. Quid sentiendum de validitate hujusce matrimonii?

Respons.

Cùm ex Concilio Tridentino id solùm sequatur, ut celebrentur nuptiæ coràm proprio contrahentium Parocho, omisso casu, in quo contrahentes è diversis sunt Parochiis, benignè ipsius Decretum exponendum est; & dicendum, quòd in hoc casu satis est, ut unus è duobus Parochis intersit. Id quidem declaravit sacra congregatio sub Pontificibus Sancto Pio V. & Gregorio XIII. testante Fagnano (f), qui cùm speciem præsenti casui omninò similem retulit, postea narrat, ex undecim Cardinalibus qui tùm Congregationi aderant, quinque sensisse, tale matrimonium esse invalidum; sex verò reliquos in contrariam abiisse sententiam: quâ de re consultus Papa, sententiam eorum, qui pro validitate matrimonii opinabantur, approbavit. *Sanctissimus*, inquit hic Author, *audito relatione opinionum congregationis approbavit sententiam sex Cardinalium pro validitate matrimonii, & quod in futurum ita respondeatur nullâ habitâ ratione alterius decisionis, editæ* 15. *Decemb. an.* 1574. *quâ dictum fuit sufficere præsentiam solius Parochi mulieris, si in ejus Parochia matrimonium contrahatur: item sufficere præsentiam Parochi viri, si contrahatur in Parochia viri; ideòque si vir unius Parochiæ accesserit ad mulierem alterius Parochiæ, & secum duxerit suum proprium Parochum, & coràm eo sola matrimonium contraxerit sine licentia seu præsentia Parochi mulieris vel Ordinarii, matrimonium esse nullum.* Unde constat, anteriorem decisionem, hoc est, in contrarium editam 15. Decemb. an. 1574. per istam abrogari & invalidari. Idem quoque testatur Navarrus (g): ratio autem, quâ nititur ista decisio, est, quia in matrimonio necessaria est & essentialis unius personæ ad aliam habitudo; ita ut, cùm Parocho cuilibet indubitatum jus competat suum matrimonio jungendi Parochianum; eum proinde conjungere potest cum persona, cui vult nubere. Ex quo inferri necesse est, contractas à Theodemiro & Elisabeth nuptias esse omninò validas; quamvis etsi celebrans sancti Blasii Parochus peccaverit, quòd non Diœcesani interdicti rationem habuerit.

(f) Prosp. Fagn. in cap. *Quod nobis*. 2. de Clandest. desponsat. n. 33.

(g) Navarr. l. 4. consiliorum de clandest. despons. can.

CASUS VIII.

Franciscus, sancti Genesii Parochus, cùm legitimo suam titulo Parœciam non obtineret, multa tamen celebravit matrimonia. An ista sunt valida?

Respons.

Legitima sunt hæc matrimonia, 1. Si Franciscus titulum habeat coloratum & præsumptivum; hoc est, si à legitimo superiore Parœciæ suæ collationem acceperit, quamvis ex parte sui aliunde sit invalida ob impedimentum aliquod, provisiones suas irritans, quale est impedimentum simoniæ, seu collationem antecesserit, seu subsecuta sit: ideòque functiones omnes Parochi qui litigiosam per vindicias seu recredentiam obtinuit Parœciam, sunt validæ; licèt deinceps jure prætenso cadat, & juridicè invalidus declaretur ejus titulus. 2. Modò hic Parochus nullo innodetur impedimento, quod sit de jure naturali vel divino, & communiter habeatur Parochus. Sed econtra matrimonia illa essent invalida; si Parochus ille esset intrusus, hoc est, si absque legitimâ authoritate & Canonicâ institutione, saltem coloratâ, Parochiam suam adierit, & intrusio illa sit publica.

Difficultatem istam sic paucis solvit verbis Sylvius (h): *Quid si Parochus fuerit intrusus sine legitimo authoritate?* Ita proponit hic Professor inclytus, & ad quæsitum sic respondet: *Respondeo, matrimonium coram eo contractum non subsistere: secùs, si obtinuerit institutionem, vel canonicam, vel coloratam, & communiter habeatur pro legitimo Parocho.* Idem ante Sylvium docuerat Navarrus (i).

(h) Fr. Sylvius in suppl. S. Th. q. 45. art. 5. quæsito 7.

(i) Navarr. L. 4 consil de Clandest. despons. consil. 8. Item Sanchez dispur. 22.

Diximus: modò Franciscus *communiter habeatur Parochus*: quod probari potest ex lege Digestorum (k), quæ loquens de quodam fugitivo servo, qui industriâ suâ & bonâ fortunâ ad Prætoriam dignitatem perveneret, dùm occulta maneret servilis ejus conditio, asserit latas ab eo sententias, priusquàm servus agnosceretur, habendas esse tanquam validas, cùm haberetur communiter legitimus, licèt reipsâ non esset: *Et verum puto, nihil eorum reprobari*, inquit Ulpianus in hac lege. Ad quod Glossa (l): *Nota hîc*, ait, *quòd circa factum error communis facit jus*: Idem quoque docet Gratianus (m). Ex hoc exemplo inferri potest, paritatem tamen limitando, quòd, cùm errore communi verè Parochus censeretur Franciscus; functio curialis, quam obivit, matrimonia Parochianorum sancti Genesii celebrando, haberi debet uti legitima, & quòd matrimonia illa sunt valida.

(k) L. *Barbarius*. 3. ff. de officio Prætorum. l. 1. tit. 14.

(l) Glossa in cit. L. *Barbarius*. v. *Reprobari*.

(m) Gratian. §. *Verumtamen*. 3. q. 7.

CASUS IX.

Alphonsus Dominus Parœciæ sancti Eledii, Julitæ, rusticæ pauperi nubere cupiens, Parochum

ehum se matrimonio jungere recusantem coegit, duosque pariter testes suo adesse matrimonio; vel dolo usus est, ut huic interessent. An validum est hujusmodi matrimonium?

R e s p o n s.

Validum est illud matrimonium: cùm enim Clandestina matrimonia irrita declaravit Concilium Tridentinum; Clandestinorum nomine ea tantùm intellexit, quæ absque Parochi duorumque testium præsentia contrahuntur. In casu autem proposito adsunt Parochus testesque duo: igitur Clandestinum non est, & irritum matrimonium in sensu Concilii; cùm eum casum non exceperit, in quo intervenirent fraus & vis. Reipsà dolus & vis non impediunt, quominùs isti animo & corpore huic matrimonio sint præsentes, & testari valeant, illud fuisse celebratum: ob quam potissimùm rationem constitutio ista à Tridentinis Patribus fuit edita.

Propositionem nostram luculentè confirmat Fagnanus his verbis (a): *Non est cur matrimonium ob dissensum Parochi sit dicendum irritum, cùm verbis & menti Concilii sit satisfactum. Verbis quidem, quia coràm eo præsente & intelligente fuit contractum: menti autem, quia Parochi sola præsentia excludit Clandestinitatem. Nec credendum est*, addit hic Author, Concilium, *quod maximè studuit libertati matrimonii (b), adeò ut noluerit, contradictionem seu dissensum patris obesse validitati matrimonii, voluisse illud subjicere consensui Parochi.* Suam confirmat sententiam declaratione sacræ Congregationis, quæ interrogata, nùm valeret matrimonium coràm Parocho dissentiente, & nullum quidem obeunte ministerium, duobusque testibus contractum, respondit valere: *Sacra Congregatio*, inquit, *die 2. Martii an.* 1580. *respondit: illa verba (c) cap. 1. vers.* Ubi Parochus viro & muliere interrogatis, *non pertinere ad substantiam matrimonii: ideòque matrimonium valere, etiamsi verba prolata sint tantùm à contrahentibus, & non à Parocho, dummodo adsit præsentia Parochi, quam absque verbis sufficere putavit.* Idem a fortiori dicendum de testibus, cùm certum sit eorum consensum minùs ad validitatem matrimonii esse necessarium, quàm Parochi.

(a) Fagn. in c. *Quod nobis*, supra cit. n. 48. & in cap. *Litteræ*. 1. de matrim. contracto contra interdictum Ecclesiæ contracto. n. 14.

(b) Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 1 & 2.

(c) Scilicet Concil. Trid. sess. 24. c. 1. cit.

Fagnanum sequitur Sylvius his verbis (d): *Si autem Parochus aut testes sint præsentes per violentiam, vel contradicant; intelligant tamen & advertant, id quod geritur, matrimonium erit ratum, quia satisfit Decreto Concilii, nec requiritur ad valorem contractûs, ut Parochus eum approbet, vel quicquam dicat aut faciat.* Cum Fagnano & Sylvio sentit Cabassutius (e).

(d) Sylvius sup. cit. q. 4. art. 5. quæsito 6.

(e) Joan. Cabassut. Juris can. theor. & prax. l. 3. c. 20. n. 12.

Post expressa illa tantæ famæ authorum testimonia, assentiri non possumus Theologo nostri temporis (f), qui putat, valde probabile esse, non validum esse tale matrimonium. Certum est tamen, eos, qui tali modo contrahunt, mortaliter peccare, habendos esse, uti peccatores publicos & scandalosos, & excommunicationem *ipso facto* incurrere in multis Diœcesibus, ac præcipuè in Parisiensi, in quà statuta est illa censura occasione Domini Germain, qui ita nubere Parisiis ausus est in Ecclesia sancti Nicolai de Cardoneto, præsente quidem sed dissentiente Domino Froger illius Parœciæ Pastore.

(f) De Ste. Beuve. tom. 3. cas. 164.

Eadem excommunicationis pœna est constituta 26. statuto inter Synodalia Eminentissimi Cardinalis de Noailles Archiepiscopi Parisiensis, quæ 26. sept. an. 697. promulgata sunt (g); in quo sic habetur. „Renovantes, & veteres Ritualis nostri constitutiones confirmantes, omnibus & singulis fidelibus sub pœna excommunicationis *ipso facto* prohibemus, ne cum Notariis & testibus, & quandoque etiam sine Notariis & cum duobus testibus se præsentes sistant Parocho proprio, aut Sacerdoti ab eodem delegato, ut in eorum præsentia dolo & contra eorum voluntatem matrimonium contrahant, non acceptâ ab iis nuptiali benedictione, neque observatis aliis præscriptis cæremoniis: atque ut hujusmodi matrimoniorum, quæ semper improbavit Ecclesia, nemo fidelium sit particeps, prohibemus pariter Notario cuilibet, ne illius ullum scripto det testimonium, & singulis aliis personis, ne ut testes eidem intersint sub pœnâ excommunicationis *ipso facto*, de quâ prædicti Notarii, & testes, atque contrahentes à nobis tantùm poterunt absolvi post exemplarem satisfactionem„. Quæ ultima verba intelligenda sunt, excepto mortis periculo.

(g) Synodus Parisiensis an. 1674.

Objicient forsàn adversarii nostræ sententiæ; quòd, cùm Parochus sit minister Ordinarius sacramenti Matrimonii, tale matrimonium nequit esse validum, quando quidem huic non volens, sed potiùs expresse dissentiens intersit hic minister. En unica, quæ cum aliquâ verisimilitudine fieri potest objectio; sed respondendum, juxta opinionem communiorem & firmioribus munitam authoritatibus, quam fusè probat Fagnanus (h), Parochum non esse hujusce sacramenti Ministrum, & matrimonio non interesse, nisi ut testem publicum; cùm illud sacramentum sibi administrent contrahentes, ut docent sanctus Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Sotus, Richardus, Melchior Canus, Estius, Cardinalis Cajetanus, Bellarminus, Thomas Sanchez (i), aliique complures Theologi & Canonistæ, quorum Doctrina hac in re omninò conformis esse videtur sententiæ sancti Thomæ dicentis (k): *Verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale*: & iterùm (l): *Consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum matrimonium facit. Alia autem omnia sunt de solemnitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur, ut convenientiùs fiat. Undè, si omittantur, verum matrimonium est, quamvis peccent sic contrahentes.* Quod confirmari potest ex Decreto Eugenii IV. ad Armenos, quod in Concilio Florentino an. 1438. conditum est (m): in quo manifestum videtur, ipsos contrahentes solos esse sacramenti administros, cùm declaret, quòd *causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* His denique addi potest, quòd, si Parochus esset hujusce sacramenti minister, ut volunt Authores nonnulli, dicendum esset, omnia matrimonia Clandestina, ante Concilium Tridentinum facta, non vera fuisse sacramenta, cùm non fuissent indissolubilia; quæ indissolubilitas ex ratione sacramenti potissimùm oritur: quod formaliter contradicit, non solùm Doctrinæ sancti Thomæ, sancti Bonaventuræ aliorumque, quos priùs laudavimus, Authorum; sed etiam his Concilii verbis: *Dubitandum non est, Clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu ea Ecclesia irrita non fecit, & proindè jure damnandi ... illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant (n).*

(h) Fagn. in cit. c. *Quod nobis*.

(i) S. Bonavent. in 4. dist. 28. q. 5. resp. ad arg. Scotus in 4. dist. ead. Palud. q. 4. n. 22. Richard. ib. dist. 25. q. 2. art. 4. Estius dist. 26. §. 10. Melchior Canus de locis Theologicis. l. 8. c. 5. Cajetan. de matrim. inter absent. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 9. 10. & 11. &c.

(k) S. Th. in 4. dist. 46. q. 2. art. 2. ad 1.

(l) Idem ibid. dist. 28. q. 1. art. 3. in corp.

(m) Decret. Eug. IV. pro unione Armenorum apud Philipp. Labbe. tom. 13. Concilior. col. 538.

(n) Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 1.

CASUS X.

Ancelinus matrimonium contraxit coràm Parocho, cui ab Episcopo suo prohibitum fuerat, ne cui matrimonio interesset; quòd unum contra statuta Diœceseos celebrasset. An validum est Ancelini matrimonium?

R e s p o n s.

Ancelini matrimonium est validum; licèt enim certum sit, Parochum contra Episcopi sui interdictum

dictum matrimonio cuipiam non posse interesse absque peccato mortali: attamen si Episcopi sui interdictum prætergrediatur, matrimonium, cui interest, validum erit. Ratio est, quia hoc interdicto jurisdictionem suam non amittit ille Parochus, sed illius tantùm usum. Atqui multa sunt, quæ prohibentur, & quæ contra prohibitionem facta, sunt valida.

(a) Prosp. Fagn. in cap. Litera. 2. de matrim. Contracto contra interdict. Ecclesiæ n. 6.

(b) S. Thom. quodl. 5. art. 15. ad 1.

Decisionem istam affert Fagnanus (a), qui suam probat sententiam authoritate sancti Thomæ (b), cujus hæc sunt verba: *Ecclesia in his, quæ ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet: uno quidem modo per modum judicantis ... alio modo se habet per modum prohibentis, vel punientis, & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum... Tertio modo se habet per modum statuentis.* Ad quod Fagnanus: *Hæc potestas*, inquit secundùm *quam Ordinarius inhibuit, non refertur nisi ad secundum modum & tunc, etiamsi matrimonium impediatur contrahendum, non dirimitur contractum.* Septem iterùm aliis argumentis, quæ referre longiùs esset, suam Doctus ille Canonum interpres sententiam probat: sed quia ex iis tertia nobis videtur omnium maximè peremptoria, non existimamus, eam esse omittendam (c): *Per hanc inhibitionem sibi factam*, ait, *Parochus non desinit esse Parochus: ergo matrimonium coram Parocho, licèt inhibito factum, ratum erit & validum; quia de eo verè enuntiatur, coram Parocho fuisse contractum juxta requisitionem Concilii: & quamvis ex parte Parochi ejus interventus, ut potè contra præceptum Episcopi, dici possit non licitus, ex parte tamen contrahentium & ipsius contractûs, legitimus censeri debet: nec dicendum est, hoc casu, propter illam prohibitionem factam Parocho, inhabiles redditas esse personas ad sic contrahendum à Concilio.* Quæ omnia consentiunt cum Decretali, quam exponit hic Author, Alexandri III. scribentis ad Patavinum Episcopum. Qui fusiorem eâ de re cupient expositionem, Fagnanum ipsum consulant, qui post assertam opinionem suam plurimis rationibus, ad quinque insuper objectiones sibi factas respondet, & tandem concludit, hanc esse sacræ Congregationis sententiam. *Episcopus Viennensis*, inquit (d) *dubitavit, an validum sit matrimonium adhibito Parocho, cui ab Episcopo fuerat interdictum ne illi matrimonio interesset, sacra Congregatio censuit esse validum.* Eandem quoque sacræ Congregationis authoritatem multorumque Authorum suffragia urget Cabassutius (e), ad probandam hanc nostram sententiam.

(c) Id. Fagn. ibid. n. 11.

(d) Idem ibid. n. 5. & seqq.

(e) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 26. n. 17.

Objici potest, invalidum esse, regulariter loquendo, actum factum contrà interdictum legitimi superioris; licèt ipsum talem non declaret, ut probari potest ex lege Codicis, quâ utitur sanctus Gregorius, ad Caralitenum Episcopum in Sardinia scribens (f): *Licèt legislator*, inquit Lex illa, *fieri prohibuerit tantùm, nec specialiter dixerit, inutile esse debere quod factum est, sed & si quod fuerit subsecutum ex eo, vel ob id quod interdicente lege factum, illud quoque cassum atque inutile esse præcipimus.* Quod etiam docent famosissimi Canonistæ ac jurisperiti (g). Ad quam objectionem respondet idem Fagnanus, huic non esse locum regulæ, nisi in casu, in quo superior ille talem actum facienti communicat, idque certis quibusdam Conditionibus; uti evenit pro iis, quos delegat. *Hoc tamen procedit, si eodem contextu superior tribuat potestatem & adjiciat prohibitionem ne actus fiat, nisi hoc vel illo modo; tunc enim recipitur potestas qualificata, seu modificata, & ideò actus, non servatis modis præscriptis à superiore, redditur nullus ex defectu potestatis, ut in judice delegato, qui formam delegationis non servat.* Verùm non idem evenit, quando quis faciens actum, eum potest facere independenter à superiore, ut in casu proposito, in quo Parochus, uti talis, non obtentâ ab Episcopo licentiâ, matrimonio potest adesse. *Secùs verò*, pergit idem Fagnanus (h), *Si prohibitio fiat illi, qui priùs potestatem habebat actum celebrandi, ut hoc casu, quia tunc actus sustinetur in vim potestatis præexistentis, licèt transgrediens sit puniendus.* Hanc proprio suo marte distinctionem non excogitavit iste Canonista, quam profert tantùm post Authorem Glossæ (i), multosque alios, quos ipse laudat Canonum interpretes.

(f) L. Non dubium. cod. de legibus & Constitutionibus Principum & edictis. l. 1. tit. 14. can. imperiali 13. 25. q. 2.

(g) Hostiensis, Joannes Andræas & alii in c. Ad Apostolicam. 16. de regularibus. &c. l. 3. tit. 31.

(h) Id. Fagn. ib. n. 33.

(i) Glossa in Clement. de jure patronatûs. v. In habentes. §. Sed quæro.

Quod hactenùs de Parocho diximus, idem pariter de ipsius Vicario intelligendum est, supposito quòd sit talis pro omnibus functionibus curialibus, aut saltem pro administratione matrimoniorum, nisi ex interdicto Episcopi constaret, ipsius potestatem esse revocatam. Ita sentit etiam Fagnanus noster, qui ita à sacra Congregatione fuisse determinatum asserit (k): *Eadem conclusio*, inquit, *procedit in Vicario Parochi, licèt temporali, supposito quod habuerit licentiam generalem administrandi omnia sacramenta: & alia gerendi, quæ ad proprium Parochum pertinent, vel saltem specialem licentiam matrimonii celebrandi, juxta declarationem sacræ Congregationis Concilii in causa Jannensi. Quod sic ex inhibitione constaret de revocatione licentiæ ab Episcopo concessæ, secùs dicendum esset, non propter inhibitionem, sed propter revocationem:* tùm subjungit: *Si tamen habuisset licentiam à Parocho, dubitari posset, an hujusmodi licentia ab Episcopo revocari posset per inhibitionem illi factam; quandoquidem Concilium pariter loquitur de matrimonio celebrato de licentia Parochi aut Ordinarii.*

(k) Id. Fag. ib. n. 27.

Putat tamen Sylvius (l), quòd, si Parochus esset excommunicatus denuntiatus, matrimonium à Vicario, quem in eam rem committeret, celebratum esset invalidum; quia ob censuram privaretur delegandi potestate, quia potestas illa ex eodem Sylvio est actus jurisdictionis, quâ in re Theologo huic non assentitur Fagnanus: Ideòque dicimus, tutiorem in hoc casu viam esse futuram, si ad Episcopum recurratur & acceptâ ejus sententiâ mandatum ipsius conficiatur.

(l) Fr. Sylvius suppl. S. Th. q. 45. art. 5. quæsito 8.

CASUS XI.

Columbanus, sancti Nectarii Parochus, excommunicatus denuntiatus, duos suos Parœcianos junxit matrimonio. An illud est validum?

Respons.

Tenet illud matrimonium: nam à Concilio Tridentino nuda Parochi contrahentium præsentia requiritur, non eo excluso vel excepto, qui foret interdictus, aut excommunicatus. Atqui Parochus, quantumvis excommunicatus, Parochi semper qualitatem retinet, donec beneficio suo ex sententiâ juridicâ fuerit privatus. Igitur matrimonium, ipso præsente celebratum, censetur verè celebratum coram proprio Parocho; atque adeò est validum. Ita docet Fagnanus, qui asserit, ita sensisse sacram Congregationem Cardinalium sacrosancti Tridentini Concilii Interpretum. En ipsius Fagnani verba (m): *Suspensio ab omnibus sacramentis, non debet operari nullitatem sacramenti matrimonii, in quo Parochus nullam exercet jurisdictionem, sed exhibet nudam præsentiam & ministerium facti .... & propterea valet matrimonium contractum coràm Parocho excommunicato, si sit toleratus, secundum Navarrum (n), quin imò & coràm Parocho denuntiato excommunicato, ut* respon-

(m) Fagn. in sup. cit. c. 5. Litera. 2. n. 16.

(n) Navarrus Manual. c. 27. n. 2.

respondit Congregatio Concilii tempore Cardinalis Matthæi, re diligenter examinatâ.

CASUS XXII.

Sabinius et Valeria, qui sedem stabilem & domicilium certum non habent à multis annis, quia victum suum pagatim è provincia in provinciam migrantes quæritant, coràm primo, cui occurrêre, loci, in quo erant, Parocho matrimonium contraxêre. An validum est & legitimum eorum matrimonium?

Respons.

Ad solutionem propositæ difficultatis, dicendum est, strictè teneri Parochos istâ Concilii Tridentini constitutione (a): *Multi sunt, qui vagantur .·. Parochis autem præcipit* (Sancta Synodus), *ne illorum matrimonio intersint, ni prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Quod idem Provinciæ suæ Parochis expressè jubet etiam sanctus Carolus Borromæus (b): *Vagantium hominum & peregrinorum matrimonia non facilè celebrabit*, inquit, *sed diligenti primùm, ex Concilii Tridentini præscripto inquisitione factâ, & testimoniorum, quibus de illis testatum sit, cautione studiosè adhibitâ, reque omni ad Archiepiscopum delatâ, de facultate celebrandi matrimonii ab eodem impetratâ.*

(a) Conc. Trid. sess. 24. de reform matrim. c. 7.

(b) Act. mediol. Ecclesiæ. part. 4. de sacram. matrim. tit. *Quæ parochus doceat.* tom. 1. pag. 457.

Attamen, si æquas illas Parochus non adhiberet cautiones, validum adhuc esset vagorum illorum hominum matrimonium; modò nullum inter eos esset aliundè impedimentum dirimens. Prima quæ hujusce rei afferri potest ratio, est, quia vagi illi domicilium in eo loco habere censentur, ubi sunt de præsenti; hac in re militum haud absimiles, qui in propria patria domicilio bonisque carentes, in iis omnibus locis suam habere domum censentur, ubi sunt, juxta hæc legis verba (c): *Miles ibi domicilium habere videtur, ubi inhæret, si nihil in patria possideat.* Unde sequitur, hujusmodi vagis eundem esse pro matrimonio proprium Parochum, atque pro Pœnitentiâ, communione & extrema unctione, quæ sacramenta iis administrare potest quilibet Parochus loci, in quo commorantur: cùm matrimonium, sub ratione remedii concupiscentiæ consideratum, certissimè permultis sit necessarium, ut tutam præstent salutem suam. Secunda ratio est, quia Parochus iste non minùs censetur proprius eorum Parochus, quàm ordinarius censetur esse proprius eorumdem Episcopus: atqui, ex ipsius Concilii terminis, ordinarius locorum habetur tanquam proprius eorum Episcopus, cùm asserat Concilium, eos de licentiâ tantùm Episcopi à Parocho esse conjungendos. Ergo loci Parochus, in quo sunt, pariter eorum proprius est Parochus. *Vagi autem & qui certas sedes non habent*, inquit Sylvius (d), *contrahere debent coram illo Parocho, ubi se reperiunt, & ubi confessionis & Eucharistiæ sacramenta possunt recipere, quia nullus est alius proprius eorum Parochus.* Addit posteà hic Theologus, verum quidem esse, ex mente Concilii à Parochis hujusmodi vagos homines non esse conjungendos, nisi præmissâ diligenti de eorum statu inquisitione, & obtentâ ordinarii licentiâ: *Si tamen*, subjungit, *de facto assisterent*, (Parochi) *absque tali licentia, quamvis peccarent, matrimonium tamen valeret, quia tam sunt Parochi talium, quàm Episcopus sit eorum ordinarius. Ita Ledesma q. 4. art. 5. Henriquez lib. 12. cap. 3. & Sanchez disput. 25. hæc ille.*

(c) Leg. *Municeps.* 23. §. 1. ff. ad municipalem & de incolis l. 52. art. 1.

(d) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 45. art. 5. quæsito 3.

Verum tamen est, Parochum gravissimè esse peccaturum, qui in simili casu adeò justas ac necessarias adhibere cautiones negligeret, eumque strictissimè teneri, ad consulendum Episcopum suum, ejusque mandata exequendum; quamlibet ipse de hujusmodi hominum statu cognoscendo præmiserit inquisitionem.

Objicient forsitan illi, quibus minùs arridebit nostra hæc sententia, ex Edicto an. 1697: eis, qui nubere volunt, opus esse domicilio sex mensium integrorum in Paræciâ Parochi, aut etiam unius anni, cùm sunt ex alienâ diœcesi.

Ad quam objectionem respondeinr 1°. quòd si attentè ac mente liquidâ legantur verba edicti, manifestè apparebit, nullam à Principe in eo fieri mentionem de iis personis, quæ nullum habent domicilium, quæque ostiatim mendicato pane vescentes, dùm è vico in vicum, è provincia in provinciam migrant, in horreo pernoctant, aut stabulo loci, quò eos introducere non dedignantur in egenos misericordia commoti; verùm de iis tantùm loquitur illud edictum, qui actu in unâ Paræciâ habitantes, priùs suum habebant in aliâ domicilium. 2°. Quòd si ea esset mens edicti, ut illo continerentur vagantes, sequerentur, eos necessariò teneri quò matrimonium contrahere possent, ad commorandum saltem mensibus sex aut sæpè anno integro in eodem loco, priusquàm ad nuptias possent admitti, vel ad nunquam contrahendum. Ast unde sumerent habitationis suæ mercedem? quis ipsis gratuitò victum tandiu suppeditaret? comperta est satis Rusticorum paupertas, quorum pars maxima subsidiis indiget, nedùm aliis ipsis præstare queant. An istud Parochis imponetur onus? At 1°. sæpè non suppetit Parocho Hospitium pro hujusmodi gente vaga.

2°. Quod si hospitium haberet, non sineret prudentia, ut eam exciperet, non solùm ob sexûs diversitatem, & ignota sibi capita illa transeuntia, sed quia plerumque pravis inficiuntur moribus, & *improbi sunt ingenii*, ut loquitur Tridentinum. 3°. Parochus subditos suos potiùs eleemosynis pascere debet, quàm vagantes incognitos, qui in sua tantùm commorarentur paræcia, donec nuptias iniissent, & qui ob eam causam bonâ fide domicilium non acquirerent.

3°. Respondetur, quòd pauper vagus, qui cum puellâ à se sub spe matrimonii vel aliter corruptâ, per multos annos libidinosè vixisset, quique curâ propriæ salutis, & susceptam jam prolem legitimam efficiendi desiderio ipsius requireret matrimonium, duplici huic oneri, vellet, nollet satisfacere omninò non posset matrimonio suo præsentiam ipsi denegante Parocho; ob eam videlicet causam, quòd contrahere volentes in sua Paræcia unius anni aut sex mensium domicilium non acquisivissent: quâ quidem ratione isti præsentissimo, quodque moraliter certum dici potest, producendæ, etiam ad mortem, libidinis suæ periculo atque occasioni proximæ committerentur, nullatenùs ipsis opitulante Ecclesiâ in his circumstantiis, quæ in omnibus aliis casibus filiorum saluti omni remediorum genere novit prospicere: quod nequit defendi, nisi, ultrà quàm par est, procedendo, & moralia severiùs ac vehementiùs pertractando.

CASUS XIII.

Simplicius, qui nullam certam habet sedem Natatiæ nupsit, quæ fixum habet domicilium, ac matrimonium illud à primo loci Parocho, in quo se reperit Simplicius, celebratum est. An dici potest illud esse validum?

Respons.

Videtur affirmari posse, absolutè loquendo, matrimonium

trimonium illud esse validum: nam matrimonium quodlibet coràm proprio Parocho contractum, cum omnibus formalitatibus requisitis est validum, si nullum aliunde adsit impedimentum dirimens: atqui Parochus loci, in quo se reperit is, qui nullum habet Domicilium censetur esse proprius illius hominis Parochus: igitur validum est illud matrimonium; cùm ad ejus validitatem id unum sufficiat, ut coràm alterutræ contrahentium Parocho celebretur, quamvis ex regulâ communi coràm proprio sponsæ Parocho debeat celebrari. Ex antecedenti sequitur decisio ista: Quo circa Parochus, antequàm nuptias illas celebret, eodem prorsus modo quo superiùs dictum est: se gerere debet.

CASUS XIV.

PHILEMON & Paulina, tribus factis matrimonii sui denuntiationibus, aliquot postea diebus piam suscepere peregrinationem ad beatam virginem latam in aliâ Diœcesi sitam, cum Parocho suo qui ibi eos conjunxit. An validum est illud matrimonium?

RESPONS.

Negari non potest à quopiam, matrimonium illud esse validum. Ratio est, quia id unum constituit Tridentina Synodus, ut matrimonium celebretur coram proprio contrahentium Parocho, nullam faciens mentionem de loco, ubi debeat celebrari. Unde, modò celebretur coràm Parocho ac testibus requisitis, constat, illud esse validum, in quocumque loco celebretur; cùm solius contentiosæ jurisdictionis actus qui extra limites proprii territorii exercentur, sint invalidi; uti observat Author Colloquiorum Luconensium (a), post Gaugericum ad summulam Cajetani (b).

(a) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 7. q. 2. p. 307.
(b) Gaugeric. annotat. ad Summulam Cajetani de matrim. Clandest. n. 1.

Verùm in casu proposito observandum 1. rationi pariter & æquitati consonum esse, ut Philemonis & Paulinæ Parochus ante celebrationem eorum matrimonii ab Episcopo alterius illius Diœcesis licentiam scripto obtineat, quam conjungat cum instrumento matrimonii celebrati. 2. Pariter conveniens & æquum esse, ut de consensu tantùm Parochi matrimonium illud celebret; quamvis illa Parœcia non esset alterius Diœcesis.

CASUS XV.

BASILISCUS, Vicarius imperpetuus Parœciæ Sanctæ Fidei, unum è suis amicis Sacerdotem delegavit ad Celebrationem matrimonii hujusce Parœciæ. An validum est illud matrimonium, ac dici potest contra istam juris regulam: delegatus *delegare non potest* (c), Basiliscum, cui competit tantùm jurisdictio delegata, validè Sacerdotem hunc delegare potuisse, ut nuptiis illis interesset?

(c) Glossa in c. *Cum causam* 62. v. *Delegatus*. de appellat. &c. l. 2. tit. 28.

RESPONS.

Valet illud matrimonium: nam licèt verum sit dicere, delegatum ad negotium aut ministerium singulare, alium non posse subdelegare ad ejus executionem, ut declarat Gregorius IX. (d), nisi, ut ait Honorius III. sit à Principe delegatus; *cùm non, nisi delegatus à Principe, causam alii valeat delegare* (e): Attamen generaliter delegatus, uti Basiliscus, potest subdelegare ad aliquam rem particularam eorum, quorum ipsi universim administratio commissa est; *Si ei esset delegata universitas causarum*, ut loquitur Glossa, à quâ deprompta est, juris regula, quæ opponitur; idque evidens est ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem (f): atqui Vicarius, quantumvis imperpetuus & temporalis, generatim delegatur ad regimen Parœciæ, quam ei commisit ipsius superior: Alium igitur subdelegare potest Sacerdotem, ut aliquam ministerii sui partem exequatur, & quandam è suis obeat functionibus, qualis est matrimonii celebratio. Ita sentit Fagnanus (g), & affirmat, ita definitum fuisse à sacra Congregatione Cardinalium, cujus erat Secretarius; quare præcipuam in hoc fidem meretur. *In casu præsenti*, inquit, *sacra Congregatio censuit* (Vicarios temporales) *posse & matrimonio interesse, & aliis dare licentiam, ut intersint, hujusmodique matrimonia esse valida.*

(d) Gregor. IX. 10. c. *Quoniam*. fin. de officio & potest. judicis delegat.
(e) Honor. III. in cit. c. *Cùm causam*.
(f) Innoc. III. in c. *Super* 27. de officio & potest. judicis deleg. l. 1. tit. 19. Glossa ibid. v. *Quicumque*.
(g) Prosp. Fagn. in cap. *Quod nobis*. 1. de Clandest. desponsat. n. 32.

Cæterùm ex posito nunc principio sequitur, quòd, si Sacerdos à Vicario Sanctæ Fidei delegatus, alium, qui pro se matrimonium celebraret, subdelegasset, tùm invalidum esset matrimonium, & quòd in hoc casu obtineret illa regula, *delegatus delegare non potest*: cùm ipse ad functionem particularem delegatus, alium ad eandem functionem obeundam subdelegare non posset.

CASUS XVI.

HELIODORUS & Justina ortu suo Parœciæ sancti Fursei incolæ in Diœcesi Meldensi Parisios se contulerunt ad contrahendas nuptias in Parœcia sancti Pauli, coràm Sacerdote, quem in eam rem delegavit ipsorum Episcopus, & duobus testibus. An validum est illud matrimonium, quamvis eorum suscepto intercesserit proprius Parochus, & Episcopi mandato reclamarit?

RESPONS.

Certum est, matrimonium illud esse validum: nam Concilium Tridentinum (h) loquitur duntaxat de præsentia aut licentiâ proprii Parochi, vel Ordinarii nihil statuens de loco, ut jam diximus in responsione ad decimam quartam difficultatem. *Qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote; de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit.* Hæc sunt verba Tridentini. Atqui Heliodorus & Justina contraxere solùm de licentiâ Episcopi, qui ex Concilio hanc eis concedere potest; quantumvis intercesserit & huic obstiterit Parochus sancti Fursei; cùm Episcopus quilibet in totâ Diœcesi suâ Pastor esse censeatur, uti Papa in totâ Ecclesia, & Parochus in Parochia sua. Igitur verum est affirmare, Heliodorum & Justinam ex præscripto hujusce Concilii matrimonium contraxisse. Nec vacat objicere, illud fuisse contractum extra proprium Episcopi territorium; quandoquidem datum Sacerdoti ab ipso mandatum, sit tantùm actus jurisdictionis voluntariæ, quæ in quocumque loco exerceri potest; in quo illa discrepat à jurisdictione contentiosa, quæ proprii territorii limites transgredi non potest, ut videri potest ex tertia lege, quam in sequenti decisione afferemus.

(h) Conc. Trid. sess. 24. de sacram. matrim. c. 1.

CASUS XVII.

CAMILLUS & Columba, simul nubere cupientes, matrimonii sui futuri denuntiationes fieri curant, nemine huic intercedente: at Parochus, haud ipsis amicus, multas obtendit difficultates, ut nuptias eorum discutiat, earumve Celebrationem proroget; quare sponsi isti supplicem officiali dant libellum, quo ipsum rogant enixè, ut ipse vel matrimonium suum celebret, aut authoritate suâ ministerium illud Sacerdoti cuipiam demandet. Petitis eorum acquiescit officialis, finitimum substituens Parochum, qui juxta præscriptas ab Ecclesia solemnitates celebrat. An validum est eorum matrimonium?

RESPONS.

Priusquàm solvatur hæc difficultas, certæ quædam præmittendæ sunt regulæ. Prima est, duplicem esse jurisdictionem; unam, quæ voluntaria; alteram, quæ contentiosa dicitur. Distinctio ista legis

legis verbis hisce continetur (a): *Omnes proconsules, statim quàm urbem egressi fuerint, habent jurisdictionem, sed non contentiosam sed voluntariam.* Jurisdictio voluntaria ea est, quæ exercetur erga eos, qui non litigant. *quæ inter volentes tantùm locum habet*, inquit Glossa (b): Contentiosa verò ea est, quæ exercetur erga eos, qui litigant; *quæ redditur in invitum*, inquit eadem Glossa; ut etiam constat ex his alterius legis verbis (c): *Stipulatio ex utriusque consensu valet; judicium autem etiam in invitum redditur.* Jurisdictio voluntaria in omni loco exerceri potest, exceptis quibusdam casibus, qualis est Ordinatio: at contentiosa intra fines proprii territorii duntaxat exerceri potest, *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*, inquit Lex (d).

Secunda regula hæc est, duplicem nimirum illam jurisdictionem verè pertinere ad Ecclesiam, cujus ministri, qui utramque obtinent, diversâ ratione eam exercent; scilicet voluntariam, *de plano*; & contentiosam *pro tribunali*, ut videre est ex antiquo Decreti Gratiani Canone (e). Per se ipsum Episcopus, vel per Vicarium suum Generalem voluntariam exercet: at in Galliâ per Officialem suum aut Vicegerentem tantùm contentiosam exercere potest, uti solent Domini, qui altam habent jurisdictionem, & qui per se ipsos jurisdictionem suam exercere non possunt, sed tantùm per Officiarios, quos instituunt, & ad eam rem delegant. Attamen Episcopus, si opportunum duxerit, unius duntaxat ministerio utramque exercere potest, ipsum simol & Vicarii generalis & Officialis titulis insigniendo.

Tertia regula est, Vicarium generalem, qui voluntariam tantùm obtinet jurisdictionem, nihil in contentiosa posse moliri; & eum vicissim, qui contentiosam habet, iis, quæ ad voluntariam pertinent, se immiscere non posse; nisi fortè de expresso Episcopi consensu: qui in casu Vicarii generalis munus obiret. Aliter quod ab uno fieret in præjudicium jurisdictionis alterius, defectu potestatis prorsus esset invalidum. Quo circa si Vicarius generalis, uti talis, de re contentiosâ cognoscere se ingereret; instructa ab eo litis series & redditæ Ordinationes essent abusivæ, & in omnibus Galliæ Parlamentis, ut tales judicarentur, & hac juris regula (f): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*; quam regulam desumpsit Bonifacius VIII. è sancto Gregorio Magno, quem laudat Canon Decreti Gratiani (g): & ob eandem rationem, si Officialis jurisdictionem voluntariam exercere se immisceret, invalida essent acta ipsius. Idcircò dimissorias dare non potest litteras ad recipiendum Tonsuram vel Ordines: *Cùm ad hoc se ipsius officium non extendat*, ut loquitur Bonifacius VIII. (h). Ideò quoque uti Officialis, quod docent Hostiensis, Sylvester aliique Canonistæ, in foro pœnitentiæ validè absolvere nequit à casibus Episcopo reservatis; quia hujusmodi absolutio est actus jurisdictionis voluntariæ. Quare is in omnibus Officialitatibus mos obtinet, ut jubeatur, eos, qui in excommunicationem, vel jure latam, vel ab Episcopo decretam inciderunt Pœnitentiario se præsentes sistere, ut absolvatur. Certæ sunt istæ omnes regulæ & in Gallia non controversæ; ut Consentiunt Officiales omnes, qui eâ de re scripsere (i), ac præsertim Bordenave, Audoux & du Casse.

Ex dictis facilè colligitur, ab officiali, de quo loquitur casus propositus, finitimum non potuisse delegari Parochum, ut Camilli & Columbæ matrimonio interesset; cùm tale mandatum sit actus jurisdictionis merè voluntariæ, quam, uti officialis exercere non potuit. Ex quo sequitur matrimonium illud esse invalidum quippè quod celebratum fuerit à Sacerdote, qui huic interesse legitimè non poterat, conformiter ad Decretum Tridentini Concilii, in responsione ad decimam sextam difficultatem allatum (k).

(a) L. *Omnes*. 2. ff de officio proconsulis. l. 1. tit. 16.

(b) Glossa in tit. L. *Omnes*.

(c) L. *Inter*. 82. §. *Si Stichus*. ff. de verborum obligat. lib. 45. tit. 1.

(d) L. *Extra*. fin. ff. de jurisdict. omnium judicum. l. 2. tit. 1.

(e) Canon. *Si quis*. 82. q. 3.

(f) Bonifac. VIII. in reg. 64. de reg. juris in 6.

(g) S. Greg. in can. *Imperiali* 13. 25. q. 2.

(h) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus*. 3. de temporibus ordinat. in 6.

(i) Bordenave. official. Lascuren. tract. de Curiis Ecclesiast. edit. Par. an. 1625. Audoux official. Cadurcens. Theoriæ practica officialit. edit. Paris. an. 1648. Du Casse official. Condom. prax. jurisdict. Ecclesiast. volunt. & Conten. edit. Aginn. a. 1696. & 1697.

(k) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 143.

CASUS XVIII.

Archiepiscopus Viennensis matrimonio adfuit duorum nobilium è Diœcesi Genevensi, cujus Episcopus est unus è suffraganeis suis. An validum est illud matrimonium?

Respons.

Constat, matrimonium illud esse irritum; si Archiepiscopus istud illud propriâ authoritate & absque consensu Episcopi suffraganei sui, aut Contrahentium Parochi celebraverit. Ratio est, quia Archiepiscopo nulla competit jurisdictio ordinaria in Diœcesanos suffraganeorum suorum, nisi in causa appellationis; uti nullam Patriarcha vel Primas obtinet in Archiepiscopum, neque in suffraganeos suos, nisi in eadem appellationis causa, *nisi causa per appellationem ad ejus audientiam perferatur*, ut loquitur Innocentius III. in unâ Decretali ad Archiepiscopum Turonensem (l).

Firmatur iste Disciplinæ articulus hac regulâ, *si sua unicuique jurisdictio non servetur, Ecclesiasticus ordo confunditur*; quam Glossa (m) deprompsit è scriptis sancti Gregorii. quem laudat Canon Decreti Gratiani; cui Author addit, quòd, quamvis Archiepiscopus sit judex Ordinarius provinciæ suæ, non est tamen cujuslibet de provincia, cùm potestatem habeat legatam quoad rem illam. *Est tamen judex Ordinarius totius provinciæ, quia ejus gerit solicitudinem* (n): *nec ideò sequitur, quòd cujuslibet de provincia; vel potest dici, quod habet jurisdictionem super quemlibet, sed impeditam & ligatam ex quo non habet, nisi in quibusdam articulis*, uti est appellationis causa, sicut diximus.

(l) Innoc. III. in c. *Duo simul*. 9. de officio judicis ordinarii. lib. 1. tit. 31.

(m) Glossa in c. *Pastoralis*. 11. v. *Invitum*. eod. tit. ex S. Gregorio in can. *Pervenit*. 39. 11. q. 1.

(n) Can. 1. & 2. 9. q. 3.

CASUS XIX.

Pamphilus, non quidem Episcopus, sed tamen Prælatus Ordinarius Balthazaris & Annæ; quia jurisdictionem quasi Episcopalem obtinet in incolas oppidi sancti Cheremundi, ubi ab ortu suo habitant duo illi sponsi, ipsis scriptam concessit licentiam ad nubendum coram Vicino Parocho, simulque ultimæ denuntiationis dispensationem. Nunquid validum est illud matrimonium, cùm *de Ordinarii licentia* celebratum fuerit; quod ex Tridentino sufficit ad ejus valorem?

Respons.

Fatendum est, de propositâ difficultate à se invicem Authores dissentire. Sylvius & Navarrus contendunt, verbo *Ordinarii*, quo utitur Concilium, intelligendum esse, non solùm Episcopum, sed etiam Prælatum quemlibet inferiorem, qui potestatem quasi Episcopalem obtinet. *Illos quoque*, inquit prior ex his duobus (o), *qui jurisdictionem Episcopalem habent, posse licentiam interessendi matrimoniis concedere: cujusmodi sunt Abbates Ecclesiarum, nulli subjectarum, cum multis aliis tradit Barbosa* (p); *quia tales Prælati sunt ejusmodi Ecclesiarum* (Prælati) *Ordinarii*. Barbosæ quoque & Sylvio assentiens Navarrus dicit: *Sufficit licentia illius Ordinarii, cujus præsentia sufficeret ad contrahendum in Parochia hujusmodi Parochi; ita quod sufficeret licentia Episcopi vel Vicarii ejus Generalis, vel alterius Prælati, qui habet jurisdictionem quasi Episcopalem, quâ esset superior Parocho, cujus Parochianus est, qui, vel vult contrahere, qualem habent Illustrissimi Cardinales in suis titulis* (q).

Ab opinione tamen illorum Authorum in contrariam abeuntes, existimamus, nomine *Ordinarii*, in hoc Concilii textu intelligendum esse solum

(o) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 45. art. 5. quæsito. 8.

(p) S. Aug. Barbosa allegæ. 32. n. 121. & 122. & ad cap. 1. session. 24. Conc. Trid. Navarr. l. 4. consilior. consil. 24.

(q) Cap. *Hic quæ*. 11. de majoritate &c. lib. 1. tit. 38.

Episcopum Diœcesanum contrahentium, exclusis aliis omnibus Prælatis inferioribus; quamlibet aliunde Ecclesiasticam jurisdictionem obtineant; ut docet Fagnanus his verbis (a): *Cùm tamen Concilium in cap. 1. sess. 24. de reformatione matrimonii loquatur de Ordinario, intelligi debet de Episcopo Diœcesano, non autem de aliis, qui sunt ordinarii de jure speciali, etiamsi à Papa fuerint constituti.* Inter autem præcipuas rationes, quas affert inclytus hic Canonum interpres, ad probandum dictum suum, hæc verisimillima videtur, quia videlicet Concilium, quando de dispensatione proclamationum, quam justis de causis concedere potest Ordinarius, locutum est; declarat posteà, *quòd si quis Parochus vel alius Sacerdos, sive regularis, sive sæcularis, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Hæc sunt verba Concilii, à quo additur: *Ne verò hæc tam salubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit* (sancta Synodus) *ut, cùm primum potuerint, curent hoc Decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum Diœcesium Parochialibus Ecclesiis; idque in primo anno quàm sæpissimè fiat.* Ex quibus colligit Canonista noster, omnes illas expressiones propriè intelligi non posse, nisi de Ordinariis, qui Diœceses habent, ut apertè indicant verba ista: *In singulis suarum Diœcesium Parochialibus Ecclesiis*, hoc est, de iis, qui titulo Episcopatûs ordinariam ex jure communi jurisdictionem obtinent (b), non verò de aliis Prælatis inferioribus, qui Ordinarii sunt tantùm vi exemptionum aut privilegiorum, quæ ipsis concessere vel Pontifex summus, vel ipsimet Episcopi. *Hæc opinio*, addit insuper hic Author, *jam videtur carere difficultate ob aliam decisionem sacræ Congregationis; tempore Gregorii XIII. editam & ab ipso approbatam, quâ declaratum fuit, Alexandrum Cardinalem Farnesium, Commendatarium Abbatiæ Farsensis, jurisdictionem quasi Episcopalem habentis, carere facultate has denuntiationes remittendi, quam ei ex Gratia speciali Gregorius, vitâ Cardinalis durante concessit, & in libris sacræ Congregationis manu bonæ memoriæ Cardinalis Caraffa adnotatum est, Gregorium dixisse in Decreto dicti capitis 1. appellatione Ordinarii non venire, nisi solum Episcopum.* Quæ verba Canonistæ hujus eò majori fide digna sunt, quòd is esset Congregationis ejusdem Secretarius, & ejus acta in manibus haberet.

(a) Prosp. Fagn. in cap. *Cùm inhibitio* 1. de Clandest. despons. n. 6. & seqq.

(b) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm Episcopus.* 7. de officio Ordinarii in 6.

Concludimus ergo, Balthazaris & Annæ matrimonium, de quo loquitur casus propositus esse invalidum, quia legitima illud celebrandi facultas vicino Parocho non competebat: Pamphilo quippe jus non erat Sacerdotem ad eos conjungendos delegandi; nec ipse per se-ipsum matrimonio huic adesse poterat, nisi dignitati ipsius annexa esset animarum cura.

CASUS XX.

Catholici permulti, hæreticæ regionis incolæ, uti Sueviæ, ubi 1. Episcopo, Parocho, aut alio Sacerdote carent, qui sui invicem locum supplere valeant. 2. vel qui, cùm eos habeant, de ipsis quid certi addiscere nequeunt, quòd ob hæreticorum persecutionem se se occultent. 3. Denique, vel qui, cùm præsentes sint, ab ipsis nullum possunt sacramentum suscipere, id ipsum vetante Principis lege, indictâ incarcerationis, exilii, aut mortis pœnâ, ne ullam Catholicæ Religionis functionem exerceant; ob istas rationes coràm Magistratu loci Domicilii sui nuptias inire tenentur, vel coràm duobus tantùm testibus. An validè contrahunt?

RESPONS.

Catholici isti, qui in his casibus coràm duobus testibus nuptias contrahunt, validè nubunt. Validum quidem est ipsorum matrimonium in primo & altero casu, in quo supponuntur contrahentes nullum habere Episcopum, vel Parochum, neque alium Sacerdotem ab alterutro legitimâ authoritate munitum; vel si quis sit in eâ regione, de eo nihil addiscere valent. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum de simili difficultate ab Octavio, sanctæ sedis in Germaniâ Nuntio consulto occasione matrimoniorum, quæ tùm hoc modo in Batavia, Zelandia & Frisia contrahebantur, matrimonia illa valida declaravit 19. Januarii an. 1603. Conformiter ad ea quæ jam ad eundem Nuncium Apostolicum his verbis scripserat Cardinalis Bellarminus (c): *De matrimoniis contractis, ubi nulli jam sunt proprii Pastores, jam olim actum fuit cum sanctissimo Domino nostro, & cum Congregatione Concilii Tridentini, & sententia communis fuit, illa esse rata, nec ad ea pertinere Decretum Concilii, cùm in ejusmodi locis observari non possit. Non video ergo, cur ea matrimonia non debeant tolerari, cùm satis constet Concilii Decretum, quod jubet matrimonium fieri coràm Parocho, non se extendere ad ea loca, ubi nulli sunt Parochi.* Idem nuntius Octavius ad Mechliniensem Archiepiscopum scripsit, testante Sylvio (d), qui ita concludit: *Sive ergo dispensatione Pontificiâ, sive juris interpretatione in oppidis & Pagis illis, ubi nec Pastor, nec vicem ejus gerens haberi potest, validè Christiani contrahunt sine illo.*

(c) Bellarm. Octavio Episcopo Tricariensi nuncio Apostol. per Germaniam & Belgium. Apud Chapeaville Vic. Gener. Leodicensem. q. 15. de matrimonio.

(d) Sylvius in suppl. 3. part. Sum S Tho. q. 45. art. 5. quæsito 4.

In tertio quoque casu valida sunt illa matrimonia, in quo supponitur esse Episcopus aut Parochus, sed cui Principis lege vetitum est, ne ullam Catholicæ Religionis functionem exerceat sub pœna mortis, exilii aut Carceris, & cujus ministerium adhibere nequeunt contrahentes, vitatis malis hujusmodi: Idem enim est, ac si eo carerent, cùm moraliter ipsis impossibile sit, ejus uti ministerio. Ut igitur sacra Congregatio valida declaravit matrimonia contracta in iis regionibus, ubi nullus est Episcopus, nullus Pastor; idem videtur dici posse de illis, quæ in hoc tertio casu contrahuntur. Ac tale reipsà fuit responsum Doctissimi Estii, 19. Martii an. 1607. datum Miræo, Andegavensi Episcopo, à quo de eâdem re fuerat consultus, ut testatur idem Sylvius. Attamen si Sacerdos ab Episcopo legitima authoritate munitus: aut Episcopus ipse proprio marte ac libenter tali matrimonio interesse vellet, quamvis hujusmodi pœnarum discrimen subiens, sponsi, qui contrahere vellent, ipsius ministerium acceptare tenerentur; alioquin invalidum esset eorum matrimonium. *Invalidè contrahunt*, inquit Sylvius, *quia licèt Sacerdos, non sine suo periculo præstet operam, cùm tamen eam offerat, contrahentes possunt servare Decretum Concilii, ideòque ad illud tenentur.*

CASUS XXI.

Diœcesani duo Parisienses, derelictâ Galliâ, ac Londinum aut in aliam regionem hæreticam commigrantes, ibi perpetuò habitaturi, ubi Tridentinum Concilium nunquam promulgatum est, anno posteà elapso, ibi coràm Magistratu Civili juxta legem patriam contraxere. An validum est eorum matrimonium?

RESP.

Respons.

Non minùs validum est eorum advenarum matrimonium, ac si in regione illâ exterâ nati essent. *Incolæ locorum*, ait Sylvius (*a*), *ubi viget Decretum Concilii, venientes ad locum, ubi non est publicatum, ibique habitantes validè contrahunt, non servatâ formâ Concilii.... Unde non est hîc considerandum, ex quo loco sit quis oriundus; sed ubi habitet eo tempore, quo matrimonium contrahit, sive cui Parochia sit subjectus.* Suam probat hic Theologus sententiam authoritate sacræ Cardinalium Congregationis, quæ difficultatem istam hoc modo solvit, respondens ad Episcopum Antverpiensem, à quo de simili quæsitu fuerat consulta, ob duos Diœcesanos suos, qui Notarii publici ministerio in regione hæretica, ubi suum dicâtant domicilium, matrimonium contraxerant.

(*a*) Id Sylvius cit. quæsito 4. Et apud eum Petrus Ledesma q. 45. de matrim. in fine.

Equidem, cùm duo illi Parisienses Diœcesani legitimum Londini acquisierint domicilium ex his Legis verbis (*b*): *In eo loco singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit; unde rursùs non sit discessurus, si nihil avocet*; eâdem frui debent prærogativâ; quâ omnes hujus Urbis incolæ, nubendi videlicet juxta Legem patriam, cùm Lex à Concilio Tridentino edita de præsentia proprii Parochi, in Anglia nunquam recepta nec promulgata sit, & aliunde declaret illud Concilium, Decreto suo non teneri fideles, nisi ipsis juxta formam promulgatum fuerit, ut patet ex his ejus terminis (*c*): *Decernit insuper* (sancta Synodus), *ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.* Sed constat, tale matrimonium fore invalidum, si in exteris regionibus admitteretur hoc Decretum, ubi celebratæ essent nuptiæ; ut declaravit laudata superiùs sacra Congregatio.

(*b*) Leg. Cives. 7. cod. de incolis &c.

(*c*) Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 1. in fine.

Ratio hujus decisionis est, quia Lex Ecclesiastica vim non habet obligandi eos, quibus non fuit promulgata, & à quibus non fuit acceptata, ut jam diximus. Unde, cùm neque materia neque forma matrimonii à Concilio fuerint invalidatæ, quia ad ejus essentiam pertinent, ac sint de jure Divino, & eos tantùm ad contrahendum inhabiles declarare voluerit sancta Synodus, qui Decretum suum non observarent, eodem suo Decreto illos continere voluisse non censenda est, quibus non promulgatum, & apud quos admissum non fuit.

Ac frustrà quis hîc objiciet, quòd, cùm duo illi è regione illâ sint oriundi, ubi Concilii Decretum receptum fuit, illud idem servare tenentur, in quamcumque migrent regionem: Nam certum est, Concilium Lege suâ obligare noluisse subditos, nisi in ordine ad regionem, in quâ commorantur. *Nec obstat*, addit Sylvius (*d*), *quod prioribus Decretum fuerit publicatum, posterioribus autem non fuerit: quia publicatio non est personalis, sed localis, ideoque comprehendens personas pro omni & solo eo tempore, quo subjectæ sunt locis illis.* Ob eandem quoque rationem incolæ regionis illius, in quâ non promulgatum est Tridentinum, qui domicilium suum, etiam ad breve tempus, in eo loco collocant, ubi promulgatum fuit & admissum, matrimonium tenentur contrahere sub formâ à Concilio præscriptâ, hoc est, coram proprio Parocho, & duobus tribusve testibus; alioquin erit invalidum; quia tunc Lex ejus, utpotè promulgata & admissa, generalis est, & omnes incolas de præsenti obligans. Paludanus, Richardus, Durandus aliique Theologi idem cum Sylvio docent.

(*d*) Sylvius ead. quæsito 4.

CASUS XXII.

Paschalis & Ludovica, Parisienses Diœcesani, è Parœciâ sancti Nicolai, objectas sibi ob meditatum suum matrimonium difficultates, impatienter ferentes, consultò in Angliam migrant ad ibi contrahendum juxta Legem patriam, contractisque nuptiis in Galliam remigrant. Nunquid validum est eorum matrimonium, cùm in ea contractum fuerit regione, ubi Decretum Concilii, quo requiritur præsentia proprii Parochi, nunquam promulgatum, neque receptum est, & ubi proinde eos coram Deo non obligat?

Respons.

Matrimonium in præsenti casu expositum est invalidum; quia Paschalis & Ludovica Concilii Decreto tenentur, utpotè Parisiorum Diœcesani, ubi receptum est & viget tale Decretum. Atqui Decretum illud eos ad matrimonium contrahendum inhabiles declarat, qui illud absque præsentia proprii Parochi, duorumque aut trium testium contrahere præsumunt. Igitur validè non contraxerunt, cùm nubere, omissâ illâ Ecclesiæ constitutione, temerè præsumpserint. Nec vacat dicere, quòd cùm in peregrinâ sint regione, ejus usus Legesque ibi constitutas sequi potuerunt: Hæc enim ratio non obtinet, nisi pro iis tantùm, qui ibi certam suam sedem domiciliumque collocârunt, & bonâ fide prioribus ædibus suis valedixêre, in ea regione positis, unde egressi sunt, & hac mutatione subditi esse desierunt Ecclesiæ, ubi Concilii Decretum obtinet. Atqui Paschalis & Ludovica bonâ fide ædes suas non dereliquerunt, cùm in Angliam non se contulerint, nisi in fraudem Legis, quâ tenebantur, & deditâ operâ in pristinum redeundi domicilium. Igitur semper habendi sunt Parœciani sancti Nicolai, uti sunt reipsa; quamvis Ecclesiæ Legi fraudem facere voluerint, & quæ proinde nullatenùs ipsis favere potest, ex hoc effatu Innocentii III. (*e*): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*: Alioquin clandestinis permultis aperiretur via matrimoniis contra intentionem Legemque Ecclesiæ, quæ ea abrogare unicè intendit in Concilio Tridentino: nam, ut ait Glossa (*f*) in Decretalem Honorii III. *Qui facit in fraudem Legis, contra ipsam Legem videtur facere.*

(*e*) Innoc. III. in c. *Officii.* 14. de testament. & ultimis volunt. l. 3. tit. 26.

(*f*) Glossa in c. *Quanto* 26. de privilegiis & excessib. privileg. v. *In fraudem*. lib. 5. tit. 33.

Sententiam nostram amplectitur Sylvius (*g*), à quâ nonnullos dissentire Authores fatetur, qui contendunt, quòd, ut quis propriæ Diœceseos jejunia ac festa observare non tenetur, si sit in alienâ; ita Decretum Concilii tenere non obligatur, cùm eam habitat regionem, in quâ illud non viget. Ast opinionem hanc refellit, & suam probat isto ratiocinio, quod jam supra à nobis allatum est: *In quibuscumque enim Parochiis publicatum fuit Decretum Concilii Tridentini, irritans clandestina matrimonia; eorum Parochiani post triginta dies à primâ publicatione, illo Decreto obligantur: Atqui Diœcesani, de quibus quæritur, sunt Parochiani Ecclesiæ, in qua ejusmodi publicatio fuit facta; neque enim per suum illum transitum in aliam Diœcesim desinunt esse Parochiani Ecclesiæ illius, è quâ veniunt, cùm ponatur, quòd aliò transeant, non intentione habitandi, sed solummodò clandestinè illic contrahendi. Ergo Decreta Concilii obligantur, & per consequens sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum.* Addit postea hic Theologus, quòd si inhabilitas contrahendum clandestinè prædictas personas non sequeretur, cùm illius vitandæ causâ in aliam transeunt regionem; frustra esset & inutile remedium, quo clandestinitatis mala cohibere voluit Concilium, pro innumeris personis, quæ adeò Sanctam impunè frangerent Legem.

(*g*) Fr. Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Thom. q. 45. art. 5. quæsito 4. cit. & fusiùs resolut. varl. v. *Matrimonium* 8.

Quod ſpectat ad feſta ac jejnnia, quæ quis obſervare non tenatur, in alienâ Diœceſi commorans, ubi non ſunt imperata: Reſpondet Sylvius 1. ad eorum quidem obſervarionem non teneri, ſi bonâ fide abſuit, quia eos tantùm obligare intenderunt Synodi aut Epiſcopi, à quibus fuêre conſtitutæ, qui in ſuo eſſent territorio. 2. Eus, qui in alienâ Diœceſi verſantur, ab illorum obſervatione coram Deo non eſſe immunes, cùm de induſtriâ & in fraudem Diœceſanæ Legis abfuere, quamvis eâdem non teneantur, ſi bonâ fide abſint. *Addit quòd illi demùm Diœceſani ſint immunes ab obſervatione feſtorum & jejuniorum ſuæ Diœceſis, qui ſeclnſis fraude & dolo extra eam diverſantur.*

CASUS XXIII.

Sozes duo Lutherani, contracto ex Legibus patriis coram Miniſtris ſuis aut Magiſtratibus matrimonio, aliquot poſt annis à labe Lutherenâ ad Catholicam fidem in Galliâ, quò ſeceſſerant, converſi, poſtulant, utrùm matrimonium ſuum ſit invalidum, ita ut illud denuò celebrare juxta formam à Concilio Tridentino præſcriptam teneantur; an verò ſatis ſit, ut mutuum ſuum renovent conſenſum?

Respons.

Ad ſolutionem propoſitæ difficultatis, diſtinctione opus eſt: Nam certum eſt, hæreticorum matrimonia in iis Regnis ſeu Imperiis eſſe valida, ubi Concilium Tridentinum, vel ſaltem illius Decretum pertinens ad rem matrimonii, neque promulgatum fuit, neque receptum; cùm Lex Eccleſiaſtica vim obligandi eos, pro quibus condita eſt, non habeat; cùm neque promulgata, neque fuit acceptata, ut docent communiter Canoniſtæ (a): Et inde Concilium Tridentinum, poſtquàm declaravit, clandeſtina matrimonia (b): *Rata & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit*; & poſtquàm protulit, quòd *hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit: prout præſenti Decreto irritos facit & annullat*, ſcilicet pro futuro tempore; poſtea addit ſe velle, ut præſens ſuum Decretum *Robur poſt triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis.... numerandos.* Unde ſequitur, quòd ex mente Concilii matrimònia illa non ſunt invalida in iis regionibus, ubi Decretum ſuum non fuit promulgatum, cùm illud vim ſeu robur tantùm habere decernat triginta diebus poſt ipſius promulgationem. At ſi ibidem fuiſſet promulgatum, invalida eſſent matrimonia; quamquam jam ibi non obſervaretur, eò quòd à pauco tempore huc introducta fuiſſet hæreſis. *Ee propterea*, inquit Sylvius (c), *in his locis, hæreticarum etiam matrimonia abſque forma Concilii, quamvis coram Miniſtro hæretico vel Magiſtratu loci, contracta, Congregatio Cardinalium cenſuit nulla atque irrita eſſe.*

(a) D. D. in c. *Treugas.* 1. de Treuga & pace l. 1. Decretalium tit. 36.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. cit.

(c) Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 4. art. 5. quæſito 4. cit.

At verò in Galliæ matrimonia illa ſunt invalida, ubi Decretum illud fuit receptum & confirmatum Edictis Henrici III. Ludovici XIII. & Ludovici Magni (d): Et idem dicendum de aliis regionibus, ubi Concilium fuit promulgatum. Hinc igitur inferendum eſt, Suecorum illorum, de quibus fit mentio, conjugium eſſe validum, cùm in Sueciâ Concilium nunquam fuerit promulgatum; atque adeò eos non teneri ad contrahendum de novo poſt ejuratam hæreſim ſuam.

(d) Edict. Bleſenſ. an. 1579. art. 4. Edict. an. 1659. Edict. an. 1697.

CASUS XXIV.

Theophrastus cum Theonilla matrimonio junctus eſt coram Hieronymo proprio ſuo Parocho, ſed nondum Sacerdote. An validum eſt hoc matrimonium?

Respons.

Navarrus cum aliis multis exiſtimat (e), probabile eſſe, tale matrimonium eſſe validum; quia Parochus, qui matrimonio intereſt, non Sacerdotis, ſed publici tantùm teſtis functionem exercet. Ita fuiſſe declaratum à ſacra Cardinalium Tridentini Concilii interpretum Congregatione teſtatur Fagnanus (f), & addit, erraſſe Navarrum cùm ſcribit, eandem Congregationem in contrariam inclinaſſe opinionem. Ita quoque cum aliis multis quos laudat ſentit Barboſa (g). Verum tamen eſt, eorum opinionem, qui volunt Parochum eſſe Sacerdotem, tutiorem eſſe, ut fatetur Navarrus. Hanc eandém tuetur Sylvius cum aliis qui putant, proprium Parochum eſſe Miniſtrum matrimonii, iſtis fulti verbis Concilii: *Parocho vel alio Sacerdote*; & terminum *alio*, tanquam relativum uſurpantes, qui proinde Sacerdotii dignitatem ſupponit in Parocho, uti in eo, quem is delegat. At verò dici poſſe videtur, ita loqui duntaxat Concilium, quod Parochi vulgò ſint Sacerdotes, & ſi fortè non ſint, Sacerdotem debent committere, qui nuptialem benedictionem, quam Sacerdotalem appellat Concilium, Conjugibus impertiatur. Quæ cùm ita ſint, putamus Theophraſti & Theonillæ matrimonium eſſe validum; licèt proprius eorum Parochus non ſit Sacerdos. Attamen Parochus iſte in dubio tutiorem debuit partem ſequi, Sacerdotem videlicet delegando, qui hoc matrimonium celebraret, ſi quem invenire potuit, qui vices ſuas impleret.

(e) Navarr. l. 4. conſil de clandeſt. deſponſat. conſilio 10.

(f) Proſp. Fagn. in c. *Quoniam.* de conſtitutionibus. n. 16.

(g) Aug. Barboſa ad ſeſſ. 24. Conc. Trid. c. 1. n. 97. & alii apud eum.

CASUS XXV.

Protasius & Luciana juxta omnes præſcriptas ab Eccleſia formulas matrimonium contraxêre; At Petrus & Paulus, qui huic, ut teſtes adfuêre, erant excommunicati denuntiati. Num validum eſt eorum matrimonium?

Respons.

Validum eſt hujuſmodi matrimonium; licèt teſtes, qui huic adfuêre, ſint notoriè excommunicati, & etiam tales à Judice Eccleſiaſtico declarati. Ratio eſt, quia, licèt in re civili & capitali cujuſlibet non admittatur teſtimonium, ſed illius duntaxat, qui dotes habet ad teſtandum requiſitas, ut videre eſt ex multis Canonibus (h); non idem tamen dici poteſt de matrimonio, quia res eſt maximè favorabilis, uti aſſerunt Gregorius IX. & Clemens III. (i), & ad illud teſtes adhibeantur, ad teſtificandum in aliis rebus aliunde jure inhabiles; ut declarat Alexander IV. in quâdam Conſtitutione ſuâ ad Inquiſitores fidei (k), in quâ excommunicati & criminis hæreſeos participes admittuntur, uti teſtes legitimi contra hæreticos.

Ob eandem quoque rationem Tridentina Synodus duorum triumve teſtium requirens præſentiam præter Parochi proprii, ad validitatem matrimonii, terminis generalibus, nullâque adhibitâ exceptione vel diſtinctione de teſtibus loquitur. Atqui *quod generaliter dicitur, generaliter eſt intelligendum*, inquit Sylvius (l), conformiter ad hæc verba Gloſſæ (m): *Ubi jus non excipit, nec nos excipere debemus.* Quod iſta probat ex multis teſtimoniis ſive Juris Canonici ſive Civilis. Unde ſequitur, quemlibet pro matrimonio idoneum eſſe teſtem, ſeu fidelem, ſeu infidelem, Catholicum, hæreticum, aut excommunicatum, cognatum, affinem, aut peregrinum, conjugio junctum vel non, uxorem vel puellam, puberem aut impuberem; modò eo ſint judicio, ut cognoſcant id quod fit in celebratione hujus Sacramenti.

Difficultatem iſtam ſic ſolvit Sylvius: *Dicendum eſt non eſſe neceſſarium, ut illi teſtes ſint omni exceptione majores*, inquit hic Author, *ſive ut habeant qualitates jure in aliis negotiis requiſitas*,

(h) Can. *Teſtes.* 1. & 2. ſeqq. 4. q. 2. & 3. Can. *Nullus* 1. 4. q. 4. Can. *Teſtes.* 39. & Can. *Placuit.* 53. 2. q. 7. Can. *Non poteſt.* 24. ibid. Can. *Abſens.* 18. 3. q. 9. & totâ causâ q. 5. & toto tit. de teſtib. & atteſtationib. l. 1. tit. 20.

(i) Greg. IX. in c. *Dudum*, fin. de ſent. & re judicatâ. l. 2. tit. 27. Clemens III. in cap. *Videtur.* 3. qui matrim. accuſare poſſunt, vel contra illud teſtari. l. 4. tit. 18.

(k) Alex. IV. in c. *In fidei favorem.* 5. de hæreticis. in 6. l. 5. tit. 2.

(l) Fr. Sylvius in ſuppl. q. 45. art. 5. quæſ. 9.

(m) Gloſſa in c. *Quoniam*, 2. de conjug. leproſorum. l. 4. tit. 8.

sitas, sed sufficere quoscumque, qui possint intelligere, ac etiam intelligant quid contrahentes dicant & faciant: cujusmodi sunt parentes, consanguinei, viri & mulieres, boni & mali, infames, excommunicati &c. Quâ in re doctus hic Professor Duacensis Barbosæ (a) assentitur & aliis multis; suamque probat sententiam ipsiusmet Tridentini authoritate Concilii, quod, ut modò diximus, exponit; addens, Sacro-sanctam Synodum, dùm novum condidit Decretum, noluisse matrimonii validitatem magis dubiam, quam ante effi ere, sed ejus duntaxat clandestinitati mederi. Atqui contractûs validitatem, cognitu difficiliorem, quàm ante effecisset, si intendisset, quòd testes, quorum præsentiam requirit, essent locupletissimi ac religiosissimi, hoc est, haberent omnes qualitates quas exigit Canon in iis, qui in negotiis vel civilibus vel criminalibus testantur, cùm certum sit, eum nunc integrum posse esse testem, qui postea non erit audiendus. Non ergo verisimile est, quòd Patres Concilii in suo Decreto intenderint, ut testes matrimonii essent integri & incorrupti. Addit idem Author, ad validitatem matrimonii nullatenùs requiri, ut Parochus ipse vir sit integer & innocens. Ergo à fortiori, ita colligit, non necesse est, ut testes ipsi sint certissimi & integerrimi. Reipsa cognatorum & affinium in matrimonio adhiberi potest testimonium, ut declarat Clemens III. in Decretali superiùs laudatâ, & affirmat Canon, quem his verbis refert Gratianus (b): *Quod autem parentes, fratres & cognati utriusque sexûs in testificationem suorum ad matrimonium conjungendum.... admittantur, tùm antiqua consuetudine, quùm Legibus approbatur* (c). Atqui certum est, hujusmodi testes non semper esse admittendos, cum eos ne quidem jus admittat ad dicendum testimonium in rebus criminalibus, ut fatetur idem iste Summus Pontifex. Quæ tertia ratio in confirmationem sententiæ suæ ab hoc affertur Authore, qui hanc tandem Octavii Frengipani Constitutionem addit: *Quando ob periculum persecutionis alius magis idoneus testis haberi non poterit, coram duabus fœminis, aut impuberibus, doli capacibus testibus & proprio Parocho, vel alio Sacerdote ad hoc potestatem habente, contractum matrimonium ratum habeatur; quoniam non rei arduæ aut difficilis, sed luculenter manifestæ, quam observare etiam fœminæ ac impuberes doli capaces, atque ac viri possunt, testes requiruntur.* Atqui testes illi non sunt *omni exceptione majores*: Igitur illa qualitas non necessariò ad validitatem matrimonii requiritur. Fatendum tamen est, quod, cùm tutior pars sit semper eligenda, ubi agitur de validitate Sacramenti, Parochus, qui Protasii & Lucianæ nuptias celebravit, Petri ac Pauli testimonium accipere non debuit; si noverit, eos esse excommunicatos, aliosque invenire testes potuerit; & quòd cùm aliter fecerit, graviter etiam deliquit.

(a) Aug. Barbosa ad cit. sess. 24. Conc. Trident. alleg. 32. n. 138.

(b) Clemens III. in cit. cap. *Videtur.*

(c) Can. *Videtur.* 2. 35. q. 6. §. 1.

CASUS XXVI.

URBANUS cum Valentina matrimonium contraxit coram proprio utriusque Parocho, duobusque testibus Scholasticis Parochianis ejus, quorum alter undecim alter verò duodecim natus est annos. An validum est illud matrimonium, non obstante testium infima ætate?

RESPONSIO.

Quamvis matrimonium illud validum putemus, fatendum tamen est, non sine causâ validitatem ejus in controversiam venire posse, ob infimam præsertim duorum testium ætatem; nam inter Authores non convenit de eorum qualitate, qui testium nomine matrimonio intersunt, aliis affirmantibus, eos legitimos esse non posse, nisi sint *omni exceptione majores*, hoc est, nisi sint tales, ut quidquam ipsis objici nequeat, quod eorum possit aut elevare, aut infirmare testimonium; atque talis est, ex ipsorum sententia, defectus pubertatis: Aliis verò contendentibus, hanc in ipsis non requiri qualitatem, & quamlibet personam, quæcumque illa sit, idoneum esse hac in re testem, modò sufficienti sit prædita judicio.

Priores duas præcipuè afferunt opinionis suæ rationes: 1. Quia Ecclesia testium necessitatem in Tridentino Concilio constituens, hunc potissimùm sibi finem præstituit, ut Ecclesiam statumque legitimæ celebrationis matrimonii tute efficeret; quod fieri nequit absque eorum testimonio, qui pubertatem judiciumque perfectum assecuti sunt, ex hoc dysthico.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides: in testibus ista requira.

2. Quia præsumi non potest, *testium* nomine alterius qualitatis testes à Concilio fuisse comprehensos, quam eos, qui ex Legibus vulgò legitimi agnoscuntur, è quorum numero istæ impuberes excludunt, aliosque omnes, quorum testimonium aliquatenùs refelli potest. Pro impuberibus ratio est, quia eâ non sunt discretione, ut verum facere queant judicium de iis, quæ in celebratione matrimonii inter contrahentes geruntur; quod tamen omnino necessarium est, quia quid coram eo factum non censetur, qui factum non intelligit, ut patet ex istis Legis verbis (d): *Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat. Itaque si furiosus aut infans sit.... non videtur coram eo fuisse.*

(d) Leg. *Coram.* 209. ff. de verborum significat. l. 59. tit.

Qui verò contrariam sequuntur opinionem, contendunt, eos omnes, qui tali sunt intelligentiâ, ut cognoscere queant, quid à contrahentibus matrimonium agatur, testes esse posse, cujuscumque sint qualitatis, hoc est, sive boni sint, sive mali, pueri aut senes, fideles aut infideles, vel alii hujusmodi. Hanc sententiam in superiori decisione fuimus amplexi post Sylvium, qui eam solidè fusèque probat (e), ut ostendimus, referendo præcipuas rationes & authoritates, quas adhibet, & quas hic denuò inculcare foret inutile. Id tantum addetur, quòd objectioni huic respondet: *Ad probandum matrimonium fuisse irritum requiruntur testes omni exceptione majores: Ergo etiam ad validè contrahendum.* Ad quam objectionem respondet 1. negando consequentiam, *quia causa matrimonialis*, inquit, *est favorabilis, ideòque difficilius probatur fuisse irritum, quàm vel sit ratum, vel ratum esse probetur, præsertim cùm in contractu authoritas Parochi suppleat, si quid legalitatis ex parte testium desideretur.* 2. Dicendo, ipsum quidem antecedens non omnino evidens esse, quia, licèt Alexander III. (f) asserat, matrimonium inter duas personas, in quarto gradu cognatas, debere dissolvi ad attestationem duorum testium integrorum; *per testes circumspectos*, ait, *omni exceptione majores*, Clemens III. (g), vult tamen, ut parentes proximi, viri, aut mulieres, ad testimonium admittantur, ubi de solvendo aut contrahendo matrimonio agitur; neque tamen exigit hic Papa, ut sint integri omnino & innocentes, ut reipsâ non omnes plerumque sunt hujusmodi: *Hæc autem constat non esse omni exceptione majores*; ut loquitur noster idem Theologus.

(e) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 45. art. 4. quæsito 9.

(f) Alex. III. in cap. *Ex litteris* 1. de consang. & affin. l. 4. tit. 14.

(g) Clemens III. in cap. *Videtur.* 3. qui matrimon. accusare poss. sunt.

Hæc sunt potissimùm, quæ in utramque partem de hac difficultate dici possunt. Cùm argumenta,

quibus

quibus nituntur prioris opinionis assertores, omninò sunt infirma, & facilè solvi possunt ex iis, quibus altera firmatur, pergimus dicere, omnem & quamlibet personam admitti posse ad testimonium matrimonii, ne exceptis quidem impuberibus, quando sunt *doli capaces*, ut loquitur Octavius Frangipani, quem in responsione ad superiorem difficultatem attulimus; hoc est quando sunt capaces ad ferendum verum judicium de iis, quæ fiunt in celebratione matrimonii; quales sunt illi, qui undecimum aut duodecimum ætatis suæ annum attigêre. Atque hinc colligimus, dici non posse, invalidum esse testium defectu Urbani & Valentinæ matrimonium, si, qui adfuere testes, eâ fuerint intelligentiâ, ut quæ fiebant in ejus ceremoniâ, apprimè cognoscerent. Quia tamen nihil periclitandum est, ubi de validitate Sacramenti agitur & tutior pars est eligenda, hujusmodi pueros admittere nunquam debet Parochus ad testimonium, cùm alios omni exceptione majores invenire potest testes.

Cæterum in Galliâ non obliviscatur Parochus, ex edicto Blesensi & edictis an 1639. & 1697. constitui, ut matrimonium quodlibet coràm testibus quatuor celebretur. & Rituale Parisiense, quòd ex decreto Concilii Tridentini duos tres-ve tantùm exigit ad ipsius validitatem, velle tamen, ut à Parocho coràm quatuor duntaxat celebretur, quò impleantur Principis edicta. Quod eò accuratiùs ab ipso observari necesse est, quòd, cum fit, ut ex parte Clandestinitatis impugnetur matrimonii validitas, requiritur seu in Curiis sæcularibus seu Ecclesiasticis, ut probatio contraria fiat per testes quatuor, qui in actis Parochi subscripserint.

CASUS XXVII.

Hierophylus Olympiæ nupsit, omissis in Parœcia sua futuri matrimonii denunciationibus absque dispensatione necessaria. Etiam nocte mediâ nuptiæ celebratæ sunt, non à Parocho, sed à Sacerdote expressè delegato à vicario Generali Episcopi, coràm duobus tamen testibus. An clandestinum est & invalidum illud matrimonium?

Respons.

Matrimonium illud clandestinum est in foro externo civili; At, rigorosè & ad mentem Ecclesiæ loquendo, non est clandestinum, saltem clandestinitate, quâ fiat invalidum. Ratio est, quia ex jure novo, quod constituit Tridentinum, & cui consentit Blesense Edictum, in iis, quæ ad Clandestinitatem pertinent, matrimonium illud duntaxat clandestinum dicitur, quod contrahitur sine testibus, aut sine præsentia proprii Parochi. Atqui Hierophylus & Olympia contraxêre, non quidem coram proprio suo Parocho, sed coràm Sacerdote expressè delegato à Vicario Generali; quod idem est, ac si ab ipso Episcopo fuisset commissus, & quod ex Concilio Tridentino sufficit, à quo statuitur, ut matrimonium contrahatur *præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu ordinarii licentia* (a), *& duobus vel tribus testibus.* Adfuere quoque testes duo, quos exigit Concilium: non igitur ad mentem ejusdem Concilii Clandestinum est ipsorum matrimonium, hoc est, eâ clandestinitate, quâ irritum fit & invalidum; cùm nimirum certum sit, ex defectu proclamationum nunquam invalidari matrimonium, ut alibi ostendimus, dùm de matrimonii denuntiationibus dictum est.

(a) Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 1.

CASUS XXVIII.

Ambrosius, sancti Gregorii Parochus, peccati mortalis conscius, duorum è suis Parœcianis matrimonio interfuit, non præmissâ delicti sui confessione, ejusdem-ve Contritione. An mortaliter peccavit functionem istam in hoc statu obiens?

Respons.

Si proprius Parochus non sit matrimonii minister, sed ipsimet contrahentes; dicendum est, Ambrosium non novo se ligasse mortali, dùm conscius lethalis culpæ duorum è suis subditis matrimonium celebravit, quia huic tantùm, ut testis honoratus & publicus interfuit, uti cum multis Theologis & Canonistis sentimus.

Nititur hæc nostra sententia verbis sancti Thomæ (*b*) asserentis, Sacerdotalem benedictionem in celebratione matrimonii non esse formam hujus Sacramenti, cujus essentia in mutuo contrahentium consensu posita est, sed meram ejus esse Ceremoniam. *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti*, inquit, *non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale; & alibi Sacerdotis benedictio usu requiritur in matrimonio, quasi de essentia Sacramenti*, Matrimonio igitur non interest Parochus, nisi ut testis præcipuus ab Ecclesia delegatus; quo munere fungens in statu mortalis peccati, dici non potest se videtur, novo se ligare delicto mortali.

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 1.

CASUS XXIX.

Olympius secretò Eleonoræ nupsit, coràm tamen proprio Parocho, duobusque testibus. Ab annis octo celebratum fuit illud matrimonium, è quo quatuor jam suscepti sunt infantes, quin tamen illud hactenùs promulgare voluerit Olympius ob privatas quasdam rationes, quantumvis ab Eleonorâ hanc gratiam enixè rogatus. An tenetur sub conscientiæ reatu illud declarare?

Respons.

Certum est, Olympium teneri ad promulgandum matrimonium suum. Ratio est, quia vel remotissimis sæculis Ecclesia semper constituit, ut publice essent matrimonia; & quia ob male, quæ ex occultis nuptiis oriebantur, eadem cum Concubinatu comparavit, uti mox ostendemus ex multis Canonibus.

Equidem evenit plerumque 1°. ut qui occultas habent nuptias suas, dùm simul maritali affectu convescentes habitant, aut saltem secum invicem sæpè frequentes sunt, iis scandalum pariunt, qui eos inter se conjugio junctos non noverunt, & qui proindè eos habent tanquam dissolutiotes vitæ homines, aut ad minùs de incontinentia valdè suspectos. 2°. fieri potest, ut vir, qui liber censetur, ad petitum aliud connubium admittatur vel in proprio domicilii sui loco, vel in alio loco remoto, & sub hac specie simplicitati & bonæ fidei parentum puellæ illudat. 3°. etiam contingere potest, ut, alterutro præmoriente, superstes alteras ineat nuptias, quasi nunquam connubio junctus fuerit, quamvis ex occulto suo conjugio prolem susceperit ut, in proposito casu, unde imposterùm lites, unde jurgia in familiis exoriri possent. Ex quo sequitur, quòd hujusmodi conjugia haberi debent, tanquam mala, quæ damnat Ecclesia, quæque severè Principum legibus puniuntur.

Ad probandum verò has ab Ecclesiâ damnatas fuisse nuptias, simulque accuratè prohibitas; legi tantùm satis est sex primos Canones, quos refert Gratianus, in quæstione quinta. Causæ trigesimæ, quorum primus ab inclyto illo Collectore Evaristo Papæ, quamvis falsò, adscribitur, alter Hormisdæ; Tertius Nicolao I.; quartus depro-

depromitur ex Epistolâ sancti Leonis; quintus ex quarto Concilio Carthaginensi an. 398. & sextus ex Concilio Arelatensi, quod habitum est ineunte sæculo sexto: quibus addi possunt Concilium Veronense Imperante Pepino an. 755. habitum (a), & Capitularia Caroli Magni (b), in quibus ita loquitur hic Imperator: *Sancitum est, ut publicæ nuptiæ ab his, qui nubere cupiunt, fiant*: quia sæpè in nuptiis clàm factis, graviora peccata, tam in sponsis aliorum, quàm in propinquis, sive adulterinis conjugiis, & (quod pejor est dicere), consanguineis accrescunt vel adcumulantur.

(a) Conc. Veron. can. 15.
(b) Capitular. Caroli Magni l. 7. c. 179. apud Baluzium tom. 1. col. 1062.

Quod spectat ad interdictum Principis legibus factum, id unum observare sufficiat, edictum an. 1639. (c) nominatim proferre, quòd hujusmodi occultæ nuptiæ concubinatum redolent, eoque constitui, ut ex iis nascitura proles tanquam inhabilis ad paternam maternamque hæreditatem capiendam, ac proinde ut illegitima censeatur: quâ in re consentit illud edictum cum primo Canone à nobis laudato (d), cujus hæc sunt verba: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi... uxor ... solemniter accipiatur ... Ita peracta, legitima scitote esse connubia. Aliter verò præsumpta, non conjugia sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes, potiùs quàm legitima conjugia esse non dubitate.* Unde colligitur, graviter peccare Olympium, qui suum cum Eleonora promulgare matrimonium recusat, cùm Ecclesiæ & Principum legibus non obtemperet, & filios suos illegitimitatis atque exhæredationis tam in suis quàm Eleonoræ bonis, periculo committat (e).

(c) Art. 5. & 6.
(d) Can. Aliter. c. 30. q. 5.
(e) De St. Beuve. tom. 1. cas. 63. & tom. 2. cas. 161.

IMPEDIMENTUM LIGAMINIS.

VErbo LIGAMEN, intelligitur, ut definit Polmanus (f), *indissolubile vinculum matrimonii, quo conjux obligatus est conjugi, durante vitâ ipsius*: quod solum debet intelligi de conjugibus Christianis, qui suum consummarunt matrimonium; quia cùm matrimonium est tantùm ratum & non consummatum: ipsis licitum est, illud, etiam quoad vinculum dissolvere, solemnem Religionis emittendo professionem in Ordine approbato ab Ecclesia, aut à Summo Pontifice (g), uti jam supra diximus. Ast in alio quolibet casu vinculum est indissolubile usque ad obitum præmorientis.

(f) Polm. prac. theol. part. 3. n. 569.
(g) Conc. Trid. sess. 24. de matr. cap. 6. Cap. *Ex publico.* 7. de convers. conjugat. & ex c. *Ex parte tuâ.* ibid.

CASUS PRIMUS.

CHRISTIERNUS juxta formam à Concilio Tridentino præscriptam Dariæ matrimonio junctus est, at ipsa matrimonium consummare recusavit, religionemque ingressa, eam deinde solemniter professa est? An alteram sibi ducere uxorem absque peccato potest Christiernus?

RESPONS.

A nobis jam dictum est, dum de impedimento voti (h), matrimonium non consummatum, quoad vinculum posse dissolvi per solemnem Religionis professionem; idque probatum fuit ex Decretali Alexandri III. sancto Thoma, & Concilio Tridentino; quibus addi possunt aliæ duæ ejusdem Summi Pontificis Decretales (i), scribentis ad Episcopos Exoniensem, & Brixiniunensem, & una etiam Innocentii III. ad Archiepiscopum Lugdunensem, quem his verbis alloquitur (k): *Nos tamen nolentes à Prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequàm matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere, alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari, hoc ipsum tibi consulimus observandum.* Antiquitas plura nobis suppeditat exempla, quæ hanc doctrinam asserunt, quorum nonnulla refert Gratianus (l), ut exempla sancti Macarii, sancti Alexii, quæ deinde ex multis Canonibus confirmat (m). Respondemus itaque, Christiernum absque peccato alteri posse nubere uxori post solemnem Dariæ professionem.

(h) Cas. 1.
(i) Alex III. in cap. *Commissum.* 16. de sponsalib. & matrim. & in cap. *Ex publico.* de convers. conjug.
(k) Innoc. III. in c. *Ex parte.* 14. eod. tit.
(l) Gratianus §. *Ecce.* ad can. *Scripsit.* 27. q. 2.
(m) Can. *Desponsatam.* 27. & can. *Decreta.* 27. q. 2.

CASUS II.

CALIXTUS, ductâ sibi uxore Valentina juxta omnes præscriptas ab Ecclesiâ formulas, nec dum consummato cum eâ matrimonio, Ulricæ secundò nupsit, quâcum matrimonium per carnalem copulam consummavit. Quodnam è duobus conjugiis legitimum est & validum?

RESPONS.

Constat: primum duntaxat Calixti cum Valentina matrimonium esse legitimum & validum, & alterum esse invalidum & nefandum. Ita rem definivit Alexander III. in Decretali ad Archiepiscopum Salernitanum (n), à quo de simili difficultate fuerat consultus; *Consultationi tuæ respondemus*, inquit hic Papa, loquens de muliere, quæ in simili casu alteras se posse inire nuptias contendebat, *quòd si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expressè recipiat*, utroque dicente; *Ego te accipio in meam; & ego te accipio in meum ..... non licet mulieri alii nubere: & si nupserit, etiamsi carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat Ecclesiasticâ districtione compelli.* Est & alia decisio ejusdem Papæ scribentis ad Archiepiscopum Senonensem inserta tertio Lateranensi Concilio, quod habitum est an. 1179. cujus hæc sunt verba: *Porrò si qui vir & mulier pari consensu contraxerint matrimonium, & vir eâ incognitâ aliam duxerit in uxorem, & eam cognoverit, cogendus est secundam dimittere, & ad primam redire.* Denique Gregorius IX. (o) eandem rem expressis verbis definit, & declarat, in casu proposito *secundum matrimonium de facto contractum, etiam si sit carnalis copula subsecuta, separari debet, & primum in sua firmitate valere.*

(n) Alex. III. in c. *Licèt.* 3. de sponsa duorum. l. 4. tit 4.
(o) Greg. IX. in c. *Si inter.* 31. de spons. & matrim.

CASUS III.

NEMBRODIUS in regione habitans, ubi nondum receptum est Concilium Tridentinum, incautè Titiæ

nupsit, quâcum matrimonium non consummavit. Paulò post Mæviam publicè duxit in uxorem, quâcum matrimonium consummavit. Quam sibi tutâ conscientiâ uxorem retinere potest? An Titiam; retinere tenetur, quamvis idipsum non possit absque sui infamiâ; & Mæviam dimittere quamvis inde futurum sit scandalum, & etiam excommunicatio, quam in se obtinebit promulgari hæc secunda mulier, ut Titiam dimittere, & ad se redire compellatur. Quid facto opus est in hoc difficili negotio ut in tuto suam habeat conscientiam?

RESPONS.

Certum est 1. in casu proposito validum esse Nebridii & Titiæ matrimonium, eumque proinde absque mortali peccato alterum cum Mævia contrahere atque consummare non potuisse matrimonium; quod, licèt publicè contractum est invalidum. 2. Id quoque certum est, eum primum suum non posse consummare matrimonium, nisi absit omnis infamia omneque scandalum. Si igitur eum damnet Ecclesia ad retinendam Mæviam, quam legitimam suam uxorem esse judicat; quia *Ecclesia non judicat de occultis*, ut loquitur Concilium Tridentinum (*a*), cum ea remanere tenetur uti frater cum sorore suâ; modò nullum sit incontinentiæ periculum; alioquin sub peccati reatu eam dimittere tenetur; quæcumque in ipsum lata fuerit excommunicatio; quippe quæ censura tùm coràm Deo inutilis evadit. *Debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale*, utloquitur Innocentius III. (*b*). *Cùm illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potiùs excommunicationem humiliter sustinere*, ait etiam idem Summus Pontifex in Decretali ad Archidiaconum Bituricensem scriptâ de muliere, cui nota erat matrimonii sui invaliditas; quæque virum suum idcircò dimiserat, qui eam ad se redire compellere volebat (*c*).

(*a*) Conc. Trid sess. 24. de reform. matrim. c. 1.

(*b*) Innoc. III. in c. *Inquisitioni*. 44. de sentent. excomm. &c. l. 5. tit. 39.

(*c*) Idem in c *Litteras*. 13. de restitut. spoliatorum. l. 2. tit. 13.

CASUS IV.

GERMANICUS & Flora juxta solitam formam in facie Ecclesiæ matrimonio juncti, Parocho suo se sistentes declararunt, invalidum esse matrimonium suum ob occultam affinitatem à Germanico ante cum Florâ contractam ex fornicatione cum ipsius sorore; ac divortium postularunt: at Parochus eos ad judicem Ecclesiæ, tanquam ad eum, ad quem pertinet cognitio causæ illius, remisit. Ambo jurati affirmarunt Officiali, rem ita se habere, uti reipsâ erat rumor. An eos quoad vinculum separare debet hic judex, eisque facultatem facere nubendi, cui voluerint; & si jam matrimonium contraxerint, an eos in suis debet relinquere secundis nuptiis, nec eos cogere, ut ad se invicem redeant?

RESPONS.

Officialis in casu proposito Germanicum & Floram quoad vinculum non debet separare: nam verum quidem est, contrahentium consensum primam esse validitatis matrimonii causam; at solutio ipsius à consensu contrario non dependet. Quare ista juris regula (*d*) *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, non obtinet in matrimonio. Ratio est, quia à Christo Domino indissolubile factum est ob dignitatem Sacramenti, ad quam illud evexit: ita ut homo illud dissolvere nequeat, juxta illud (*e*): *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Decisionem istam affert Celestinus III. in una è suis Decretalibus in corpore juris relatâ (*f*), in qua ad similem propositam quæstionem *Respondemus*, inquit, *quòd propter eorum confessionem tantùm, vel rumorem viciniæ, separari non debet* (conjugatus) *cùm & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, & ad confessionem incæstûs facilè prosilirent, si suo judicio crederent per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeò est judicandus validus, quod, nisi rationabiles & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari.* Addi etiam potest pro altero argumento, verum quidem esse, quòd nonnulli admittantur ad testimonium contra se, non verò pro se: atqui is, qui dirimens impedimentum proponunt ut irritum declaretur matrimonium suum, eo tantùm fine illud sæpe proponunt, ut suam faciliùs assequantur libertatem: igitur eorum solius testimonii non est habenda ratio. Ita argumentatur Glossa in decretalem modò relatam (*g*), & post citatas leges quasdam Romanas (*h*), & etiam decretalem Innocentii III. (*i*), quibus probari videtur, standum esse partium testimonio; tùm ostendit, quòd *in isto casu non statur confessioni contrà matrimonium*, hæc sunt ejus verba, *propter rationem, quæ hic in littera redditur*; *& est ratio*, addit, *quia contra se quisque testificari potest, pro se vero, minimè*: quod probat ex multis textibus juris (*k*): quibus allatis denique subjungit: *Præterea iste non confitetur contra se, imò pro se. Unde jure communi non prodest ei talis confessio; nam iste petit separari ab uxore, quia dicit se cognovisse ejus consanguineam.... sed... speciale est in matrimonio, ubi non creditur viro, vel uxori in præjudicium conjugii.* Ex his probationibus sequitur, quòd, si privatâ authoritate à se invicem discesserint Germanicus & Flora, & cum aliis secundas contraxerint nuptias, ad se invicem redire à judice Ecclesiastico compelli deberent. At si verum sit, quod narrat Germanicus, teneretur in foro interiori ad vivendum cum Flora, uti frater cum sorore, saltem quoad usque legitimam obtinuisset dispensationem, quâ suum matrimonium in integrum posset restitui.

(*d*) Regula 1. de reg. juris in antiquis.

(*e*) Matth. 19. 6.

(*f*) Celest. III. in cap. *Super eo.* 5. de eo qui cognovit de consang. uxoris suæ vel sponsæ l. 4 tit. 13.

(*g*) Glossa in cit. c. *Super eo.*

(*h*) Leg. *Confessus.* un. Cod. de confessis. l. 7. tit. 19. Leg. *Confessus.* ff. eod. tit. & Leg. *Certum.* 6. ibid. l. 42. tit. 2.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Olim.* 20. de censibus. l. 3. tit. 39.

(*k*) 14. q. 2. §. 1. & Leg. *De ætate.* ff. de interrogationibus in jure faciendis &c. lib. 11. tit. 1.

CASUS V.

PORPHYRIUS existimans, mulierem suam adhuc luce frui, quamvis reipsa ultimum diem obiisset, cum Joanna matrimonium contrahit. An validum est illud matrimonium; & si tale non sit, quomodo validum fieri potest?

RESPONS.

Si Porphyrius eâ fuerit imperitiâ & simplicitate, ut crediderit, se verè contrahere nubendo Joannæ, & verè consenserit, validum est illud matrimonium, quamvis mortaliter peccaverit. Sed è contra, si existimaverit, se validè non contrahere, invalidum est ipsius matrimonium defectu legitimi consensûs; cùm eum non præbuerit matrimonio, quod contrahere intenderit, sed adulterio, quo se sub nuptiarum specie inquinare intendebat; & in hoc casu, neque reddere, neque petere debitum conjugale potest, nisi de novo liberè & sincerè consentiat, tumque validum fiet ipsius matrimonium, modò juxta formulas ab Ecclesia præscriptas celebratum fuerit, nec Joanna suum revocarit consensum, nec consilium mutaverit. Quod probant duæ decretales, altera Innocentii III. (*l*), & altera Alexandri III. in quibus declarant duo illi Summi Pontifices, tale matrimonium, cum servâ contractum, quam liberam sponsus existimabat, fieri validum & legitimum, cùm suum renovat consensum agnito errore conditionis servilis sponsæ suæ eandem rem probat Glossa in quamdam decretalem (*m*).

Et quidem absolutè non est necesse ad validitatem matrimonii, ut contrahentes eodem tempore & loco consentiant; quidquid in contrarium sentiat Panormitanus (*n*): nam rigorosè loquendo sufficit,

(*l*) Innoc. III. in c. *Ad nostram.* fin. de conjugio servorum. Alex. III. in c. *Proposuit.* 2. eod. tit.

(*m*) Glossa in c. *Non debet.* 8. v. *De cætero.* de consang. & affin.

(*n*) Panorm. in cap. *Dilectus.* de spons. & matr.

sufficit, ut unus hodie, & alter alio tempore consentiat, uti docent Hostiensis (a), Joannes Andræas, Joannes Major, Navarrus, Sylvius & alii plurimi. Ratio est, quia prioris consensus perseverare censetur, donec fuerit revocatus, ut probari potest exemplo Sacramenti Pœnitentiæ, in quo Sacerdos validè de peccatis absolvere potest, quæ pœnitens multis ante diebus & etiam mensibus confessus est: Nam quamvis uno tempore fiat confessio, & alio conferatur absolutio, validum est tamen Sacramentum, eo quod utrumque tempore eodem moraliter fieri censeatur. Idem dici potest de mutuo contrahentium consenso, qui, ut fert communior opinio, quam solam veram putamus, locum habet materiæ & formæ sub variis respectibus in Sacramento matrimonii. Ita etiam Sylvester & Toletus (b).

(a) Henricus Cardinalis Epis. Hostiensis. Navar. Man. in cap. *Duer.* cit. c. 22. n. 80. Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 45. art. 1. quæst. o 1.

(b) Sylvester v. *Matrimonium.* 8. q. 13. Fr. Toler. instr. Sacerd. l. 7. c. 13.

CASUS VI.

Marcellinæ persuasum est, Hieronymum virum suum, qui Moscuam petiit à quindecim annis, in cruento certamine cum Turcis post ejus discessum collato, & ubi tanquam ductor copiarum Imperatoris Moscoviæ militabat mortem oppetiisse; cùm ab ejus profectione de eo quidquam audire non potuerit, nisi ejus adventum in hanc regionem. Quâ de re postulat hæc mulier, utrùm Ambrosio, quo ardere cœpit, nubere non possit?

Respons.

Olim juxta Leges Romanas licitum erat mulieri, quæ de absente viro suo à quinquennio aliquid non audierat, alteri nubere (c). At Justinianus Imperator Leges istas abrogavit, & prohibuit, ne mulieres ante aliis nuberent, quàm certò conjugis sui obitum didicissent. Idem quoque prohiber Jus Canonicum, ac præcipuè Canon (d) à Gratiano depromptus è Concilio Compendiensi *, quod habitum est an. 757. cujus hæc sunt verba: *Si quis necessitate inevitabili cogente in alium Ducatum seu Provinciam fugerit, & ejus uxor, cùm vales & potest, amore parentum & rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir ejus, quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permaneat.* Siricius Papa scribens ad Himerium Episcopum Tarraconensem (e), prohibet quoque, ne secundæ contrahantur nuptiæ, donec priores alterutrius ex conjugibus obitu fuerint dissolutæ. *Tale ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, probibemus*, inquit hic Papa.

(c) Leg. *Uxor* 6. ff. de divortiis & repudiis. l. 24. tit. 1.

(d) Can. *Si quis.* 4. 34. q. 1. & 2.

* *Pithæus.*

(e) Siricius in Can. *De conjugali.* 50. 27. q. 2.

Mulier itaque absque mortali peccato alteri viro nubere nequit, sub obtentu diuturnioris absentiæ prioris conjugis sui, ut expressè definivit Clemens III. (f), nisi probationes habeat de ipsius obitu, quibus convinci possit vir sapiens & prudens. *Quantocunque annorum numero ita remaneant, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Hæc sunt verba hujus Papæ. Lucius III. ad Christianos scribens, quos captivos detinebant Saraceni, idem declarat (g), dicens, alteram non posse duci uxorem, nisi constet de obitu prioris. *Sanè*, inquit hic Summus Pontifex, *super matrimoniis, quæ quidam ex vobis, nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine, contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus à modò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.* Quocirca si mulier ista alteri viro nuberet, priore superstite & apparente, illum indesinenter dimittere in conscientia teneretur, & ad Judicem Ecclesiasticum recurrere; ut, expositâ ipsi totâ facti serie ac veritate, ab eo sententiam obtineret, quâ irritæ declararentur secundæ, quas contraxit, nuptiæ.

(f) Clemens III. in c. *In præsentia.* 19. de sponsal. & matrim.

(g) Lucius III. in cap. *Dominus.* 2. de secundis nuptiis.

Ex dictis hactenus sequitur, Marcellinam in propositâ specie Ambrosio nubere non posse, quia ob diuturnam Hieronymi conjugis sui absentiam à mortali non eximeretur, si secundò nuberet, omissis aliis testimoniis, quibus de obitu viri sui moraliter certa fieri posset; cùm aliter continuè cum Ambrosio mœchandi periculo se committeret. Atqui ea certitudo videtur fore moralis, & consequenter sufficiens, ut à mortali excusetur, si testis unus fide dignus & integer affirmaret, se vidisse morientem maritum suum, aut, cùm eum initio pugnæ vidisset, jam non ipsum inventum esse neque inter superstites è pugnâ, aut captivos. In hoc casu existimamus, Marcellinam Ambrosio nubere posse, modò accedat licentia Ecclesiastici Judicis: At cùm & teste & omni aliâ probatione deficiat, in eo, in quo est, statu permanere debet.

Juvat hic observare, ut unus è conjugibus mortaliter peccat, quando nubit absque morali certitudine de morte alterius, ita pariter eum Parochum fieri lethalis noxæ conscium, qui tale celebrat matrimonium, si novit, nullam suppetere probationem de ipsius obitu: 1. Quia efficaciter confert ad periculum, cui se committunt contrahentes, in adulterio vivendi, & ad scandalum cæteraque mala, quæ è tali matrimonio possunt oriri. 2. quia justum Ecclesiæ interdictum in materia maximi momenti transgreditur.

IMPEDIMENTUM METUS.

Quemadmodum ad validitatem matrimonii absolutè necesse est, ut cum libero partium consensu contrahatur, certum est quoque, ab eo illud validè non contrahi, qui metu gravi, injusto & cadente in prudentem & constantem virum ad consensum suum præstandum cogitur; quandoquidem metu illo absolutè tollitur consensus ad quemlibet contractum requisitus, & præcipuè ad contractum matrimonialem, cujus obligatio ad mortem usque perseverat, & cujus consecutiones tanti sunt ponderis ad felicitatem vitæ, prolis educationem, salutemque æternam. Hinc Alexander III. scribens ad Episcopum Vigorniensem (h), *Quæ metu & vi fiunt*, inquit, *de jure debent in irritum revocari*: Quod idem asserit Innocentius III. in Decretali ad Decanum & Canonicos Lincolnienses his verbis (i): *Quæ vi metus-ve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis.*

Exponet octava decisio, quodnam sit discrimen inter constantem personam & non constantem, & in quo situm sit discrimen illud, explicabitur pariter quid sit metus justus & metus injustus, & quæ debeat adhiberi distinctio inter utriusque effectus.

(h) Alex. III. in c. *Abbas.* 2. de his quæ vi metùsve causâ fiunt. l. 1. tit. 40.

(i) Innoc. III. in c. *Ad audientiam.* 4. eod. tit.

CASUS PRIMUS.

CESTIUS ob metum gravem, cadentem in constantem virum matrimonium invalidè contraxit, illudque ob eundem metum consummavit. An ex copulâ carnali matrimonium ejus validum factum est? An etiam mortaliter non peccavit, illud consummando?

RESPONS.

Matrimonium, quod ex metu gravi contraxit Cestius, non factum est ex consummatione validum; cùm, ut supponitur, illud ex eodem metu consummaverit. Ratio est, quia ad essentiam matrimonii requiritur, ut consensu integro, pleno & libero fiat, ut constat ex duabus Decretalibus Alexandri III. & Honorii III. (a). Atqui à Cestio non datus est consensus liber, cùm ex metu tantùm gravi & in virum generosum & constantem cadente illud matrimonium contraxerit; invalidum igitur semper remanet illud matrimonium, etiam ex eodem metu consummatum juxta illam Alexandri III. ad Episcopum Vigornensem scribentis regulam (b): *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.*

(a) Alex. III. in cap. *Cùm locum.* 14. de sponsal. & matrim. Honorius III. in c. *Consultationi.* 28. eod. tit. Item Clemens III. in c. *Ad id.* 21. ibid.

(b) Alex. III. in c. *Significavit.* 3. de eo qui duxit in matr. quam polluit per adul.

Nec minùs constat, à Cestio consummari non potuisse conjugium illud absque reatu mortalis peccati, quia ad committendum mortale sufficit consensus etiam non omnino liber: Nam quamvis is, qui ex hoc timore agit, directè ac præcipuè peccatum non intendat; vult tamen sufficienter, facere volendo & reipsâ faciendo, quod sine peccato facere nequit. Id quidem apertè docet sanctus Augustinus; cùm propositam sibi quæstionem istam (c): *Quæritur, quæ sint ipsa peccata nolentium.... an etiam rectè possit dici esse peccatum nolentis quod facere compellitur: Nam & hoc contra voluntatem facere dici solet?* His verbis dissolvit: *Sed utique vult propter quod facit; tanquam si pejerare nolit, quod tamen facit, cùm vult vivere, si scilicet quisquam, nisi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere, & ideò non per se ipsum appetendo ut falsum juret, sed ut falsum jurando vivat.* Postea asserit, hunc hominem, qui pejerat ut vivat, peccare, hanc dicti sui rationem subjungit: *Omnes quippe homines, qui scientes faciunt, quod non licet, vellent licere.* Hic autem facilè componi possunt dicta sancti Augustini cum actione Cesti, dùm ex metu gravi matrimonium consummat: Cùm enim in hoc prohibitam à Deo actionem committat, ut imminens sibi malum declinet; certum est, ipsum propriam quietem remque suam conscientiæ suæ atque saluti anteferre, & volendo hanc actionem censeri quoque necessariò velle crimen ab eâ inseparabile.

S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art. 3. in corp.

Alex. III. in c. *Abbas.* 2. de his quæ vi metûsve causa fiunt. lib. 1. tit. 40.

(c) Aug. l. 4. qq. q. 24. in cum. in c. *Meritò.* 1. 15. q. 1.

Doctrinam eandem his verbis inculcat sanctus Antoninus (d): *Si mulier*, ait, *post consensum coactum carnaliter cognoscitur, si habuit opportunitatem reclamandi, præsumitur tacitè consentire in matrimonio: si coacta fuit per vim absolutam vel metum sufficientem non est matrimonium.* Ita quoque Panormitanus (e), Navarrus, Sylvester & alii complures.

(d) S. Anton. in 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 7. sub finem.

(e) Panorm. in c. *Consultationi.* 28. de sponsal. & matrim.

CASUS II.

ALPHONSUS, qui filiam suam Antonio renuenti in matrimonium collocare vehementer optat; mortem, aut grave aliquod aliud incommodum minatur, non quidem Antonio; sed quibusdam è propinquis ejus, quos in ipsum authoritate plurimùm novit valere, uti Patri aut Matri, Patruo vel Patruæ, fratri aut sorori ipsius, si in sua perseveret repulsa. Antonius timens, ne quid malè propinquis suis contingat, ex hoc metu se determinat ad ducendam in uxorem Alphonsi filiam. An validum est matrimonium?

RESPONS.

Quamvis, non Antonio ipsi, sed tantùm propinquis ejus mortem minetur Alphonsus, matrimonium tamen ex hoc metu contractum est irritum: quia factæ propinquis Antonii minæ à puellæ Patre, Antonio ipsi fieri censentur, ut docet sanctus Thomas his verbis (f): *Nec differt utrùm hæc* (scilicet mors, verbera, dehonestatio per stuprum, & servitus) *pertineant ad propriam personam vel uxoris, vel filiorum aut aliorum hujusmodi.* Doctori Angelico assentitur sanctus Antoninus (g).

(f) S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art. 2. ad 2.

(g) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 7.

Id ita tamen est intelligendum, si Antonio sit persuasum, Alphonso minas suas perficiendi nec voluntatem nec potestatem deficere: In hoc quippe casu ipsius consensus, utpotè non liber, foret invalidus: *Cùm locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit: necesse est, ut ubi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur*, ut loquitur Alexander III. scribens ad Episcopum Papiensem (h).

(h) Alex. III. in c. *Cùm locum.* 14. de sponsal. & matrim.

CASUS III.

FLORENTIANUM, qui per vim Elisabeth filiam familiæ vitiârat, carcere ob illud crimen detentum, Judex damnavit aut mori, aut ipsi nubere: Florentianus autem vitæ suæ consulens, nuptias elegit, eamque duxit uxorem, priusquàm è carcere exiret. Matrimonium illud, ex hoc metu contractum, est-ne validum?

RESPONS.

Certum est, matrimonium Florentiani cum Elisabet esse validum: Nam, quamvis metus gravis & cadens in constantem virum, qualis est metus carceris perpetui, aut diuturni, mutilationis aut mortis, servitutis, aut jacturæ bonorum suorum, aut cujusvis alterius mali hujusmodi, sit impedimentum dirimens matrimonii, cùm à causâ externâ procedit, quæ tendit ad extorquendum matrimonio consensum, ut definiunt plures Summi Pontifices in suis Decretalibus, & docent Sancti Bonaventura, Thomas, Antoninus, necnon Scotus, Sotus, Richardus, Paludanus, Joannes Major, Navarrus, Sylvius, aliique Authores tùm Theologi, tùm Canonistæ: Constat tamen, quòd metus justè illatus, qualis est in casu proposito, irritum non efficit matrimonium, modò is, qui nubit, verè ac sine figmento internum suum præbeat consensum. Ratio est, quia Judex metum incutiens, jure suo utitur, nec propriè loquendo est causa matrimonii, sed hoic tantùm præbet occasionem, munus suum ex regulis justitiæ exercens, & qui metum patitur, vera est ejus causa ob justam rationem, quam Judici suppeditavit, ipsum ad consentiendum matrimonio, cogendi. Consentit hæc decisio cum Decretali Gregorii IX. (i), in qua sic statuit hic Summus Pontifex in eum, qui puellam vitiaverat: *Si renuendum putaverit*, inquit, *corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur.*

(i) Greg. IX. in c. *Pervenit.* 2. de adulter. & stupro.

Confirmari potest hæc decisio nostra authoritate Sancti Thomæ (k), qui duplicem vult distingui metum: Alter est, qui liberum penitùs tollit consensum, & sic invalidum omnino efficit matrimonium: Alter verò est, qui eum penitùs non tollit, & cum liberâ voluntatis determinatione potest subsistere, ut probat illius exemplum, qui metu naufragii merces suas in mare projicit: quæ species timoris, de quâ videlicet in casu proposito agitur, interiorem non destruit consensum, sed sufficientem relinquit libertatem, atque adeò irritum non reddit matrimonium. *Duplex est coactio, vel violentia*, inquit Angelicus Doctor; *una, quæ facit necessitatem absolutam; & tale violentum dicitur à Philosopho, violentum simpliciter, ut cùm quis alium corporaliter impellit*

(k) S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art. 1. in corp.

impellit ad metum: alia, quæ facit conditionatam necessitatem; & hanc vocat Philosophus violentum mixtum; sicut cùm quis projicit merces in mare ne periclitetur: & in isto violento, quamvis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, tamen, consideratis circumstantiis, hic & nunc voluntarium est. & quia actus in particularibus sunt, ideò simpliciter voluntarium est, sed secundum quid involuntarium. Unde hæc violentia vel coactio potest esse in consensu, qui est actus voluntatis: non autem prima. Atqui certum est, Florentianum non cogi ad nubendum Elizabeth, nisi secundâ hac specie metûs: igitur ex Angelico Doctore validum est ejus matrimonium.

Ex hoc principio dicendum 1. eum, qui vitandæ mortis causâ, quam ei intentat inimicus, viri potentis qui periculum potest repellere, filiam ducit uxorem, validè contrahit, licèt reipsa ipsi solo mortis metu nubat. Ratio est, quia hic inimicus, qui est causa externa metûs illius hominis, non intendit ipsum ad conjugium hujus puellæ cogere, sed tantùm ob conceptam animo invidiam eundem interficere. Ita Judex, qui Florentianum morte damnavit, præsertim intendit, ut is lege constitutam in tali casu lueret pœnam, à quâ tamen liberum ei voluit esse se eximere, nubendo puellæ, quam vitiavit.

2. Idem etiam dicendum est; cùm metus ex câusa naturali aut internâ oritur; qualis esset metus hominis, qui se damnatum iri putaret, nisi puellæ à se corruptæ nuberet: ex hoc enim metu, quantumcumque magno, non fit invalidum matrimonium. Ita etiam si homicida carcere detentus, & qui mortem vitare nequit, ut vitæ suæ consulat filiæ carcerum Custodis nubit, tenet matrimonium, quamvis solo vitæ amittendæ metu contractum. Convenienter hactenùs dictis inclytus Covarruvias loquens de antiquâ quâdam consuetudine loquens, ea quâ reus capitalis morti eripiebatur, si meretricem uxorem duceret, asserit, valere ejusmodi matrimonium; quia metum mortis ipsi Judex ad nubendum non infert, sed reus ipse ejus est unica & vera causa crimine, propter quod à judice morte damnatur. Sed juvat hic ipsa docti hujus Canonistæ verba referre (a): *Matrimonium contractum ab existente in mortis periculo, naufragii, prælii, ægritudinis-ve causâ cum concubina, non ex eo nullum erit, quòd timore illius periculi sit contractum, quod aliàs minimè contraheretur: is enim metus ad illum actum non fuit illatus... si quis autem ad mortem damnatus meretricem uxorem acciperet, minimè posset allegare, matrimonium esse nullum propter metum mortis; is enim metus à nemine ad illum contractum agendum infertur, sed sibi ipse eum intulit, & eundem metum habebat, ac potiùs ab eo timor mortis aufertur, quàm infertur.*

(a) Didac. Covarruvias de matrim. 2. part. §. 4. n. 28. & 29.

CASUS IV.

Festus, falsò accusatus, quòd seductam spe ac promissis Angelicam, puellam nobilem, quæ erat sub potestatem parentum, corrupisset, ad testificationem duorum falsorum testium damnatus est, vel ipsi nubere, vel caput amittere: quâ dictâ sententiâ, reipsâ eam, unicè vitandæ mortis causâ, duxit uxorem. An validum est illud matrimonium?

Respons.

Certum quidem est, legitimam latam fuisse sententiam à judice, qui judicare tenetur secundum legem, quæ in simili casu talem pœnam constituit, & secundum allegata in judicio & probata, ut asserit sanctus Ambrosius, à Gratiano relatus (b): *Bonus judex nihil ex Arbitrio suo facit, & Domestica proposito voluntatis; sed juxtà leges & jura pronuntiat, statutis juris obtemperat, non indulget propria voluntati... sed sicut audit, ita judicat.* Sed quia injustus erat metus, quo pulsus est Festus ad nubendum puellæ huic, ut potè qui adscripti sibi criminis insons erat atque adeò dignus, qui indemnatus ramitteretur; datus ab eo consensus nuptiis est invalidus, quia à causâ externâ & liberâ procedit, hoc est, ab accusatrice falsisque testibus, quibus judex tantùm instrumento fuit & solùm per accidens in perniciem ipsius innocentiæ, & quia reipsâ vis ipsi illatæ authores isti fuera: unde sequitur, quòd, cùm metus contrà omnem æquitatem eo fine illatus fuerit, ut matrimonio is assentiretur, & aliunde metus ille talis sit, ut in constantem virum cadat; certum est, tale matrimonium coram Deo esse invalidum (c). His addimus, Angelicam injustitiæ ac vis illatæ Festo fuisse participem, eoque proinde marito esse indignam, quòd siluerit de falsâ ejus accusationa, cùm ejus innocentiam, apertâ rei veritate judici, tegere deberet.

(b) S. Ambr. In can. *Judicet.* 4. §. 1. 3. q. 7.

(c) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 3. n. 13. Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 5. q. 2.

CASUS V.

Barnabas, cùm Guillemum cum filia suâ fornicantem de improviso occupasset, ipsum detinuit, atque ad judicem vi ducere voluit, ut accusatus aut morte aut remis damnaretur & præscripto legis, quæ ita in corruptores filiarum familias statuit; vel mortem ei minatus est, nisi filiæ suæ nuberet: Guillelmus verò, carcere, quò ducebatur, vel morte aut remis, debitâ crimini suo pœnâ exterritus, aut denique minis mortis, quibus in ipsum Barnabas intonabat, Henricæ nubere consensit, ac reipsâ, dùm erat in Barnabæ potestate, eidem nupsit. An validum est illud matrimonium?

Respons.

Matrimonium illud in primo casu validum est, in quo supponitur Barnabas Guillelmum vi ducere velle ad judicem, ut morte vel remis; debitâ crimini suo pœnâ, ab eo damnetur. Ratio est, quia, cùm Barnabæ jus competat, pœnas exigendi à corruptore filiæ suæ, si fortè ipsi nubere recuset, ut ademptum ei restituat pudorem, metum, quo concutitur Guillemus, pariunt, strictè loquendo, tùm legum severitas, tùm natura criminis ipsius, quod talem meretur pœnam. Quo circa metus iste à causâ naturali & internâ procedit atque adeò irritum nequit facere matrimonium, non magis, quàm votum, ex pari metu emissum (d) cujus radix & origo est in animo delinquentis, qui ob crimen suum pœnæ legibus constitutæ in reum, sese subjicere voluit. Quare, si crimen commisit Guillelmus intra fines jurisdictionis Parlamenti, ubi morte aut remis damnentur hujus conscii, certum est, quòd matrimonium ab eo cum Henrica contractum, ut jam ostendimus in responsione ad præcedentem difficultatem, esse validum; cùm, ut ait Ulpianus (e) in lege Digestorum, solâ vi atroci & contra bonos mores illatâ contractus irritari queat; non verò vi à Magistratu incussâ; *Sed vim accipimus atrocem, & eam, quæ adversus bonos mores fiat, non eam, quam Magistratus rectè intulit; scilicet jure licito & jure honoris, quem sustinet.* Ita Lex mox laudata.

(d) Didac. Covarruvias de matrim. 2. part. §. 4. n. 28.

(e) Ulpian. in *L. Continet.* 8. §. *Sed vim.* ff. quod metûs causâ gestum erit. l. 4. tit. 2.

Idem quoque manifestè probari potest ex Decretali Gregorii IX. scribentis ad Episcopum Sipuntinum (f), in quâ Summus hic Pontifex consultus de stupro, quod vi quidam, Felix nomine, puellæ intulerat, respondet, eum ad nuptias esse cogendum; sed juvat ipsa Decretalis verba, pœnamque in ea constitutam referre. *Pervenit ad nos,* inquit Papa, *quòd Felix quandam virginem stupro decepit: quòd si verum est, quamvis esset de Lege pœnâ plectendus, nec*

(f) Greg. IX. in c. *Pervenit.* 2. de indulc. & stupro. l. 5. tit. 16.

aliquatenus legis duritiam mollientes, hoc modo disponimus, ut, aut quam stupravit, uxorem habeat; aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque in Monasterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione licentia. Atqui fatendum est, pœnas omnes infelicem constitutas, si nubere recusaret, esse gravissimas, & quæ vel fortissimi viri constantiam debilitare possent, eumque ad eligendum matrimonium cogere, ut eas evitaret. Igitur, cum ex jure valeat matrimonium Felici sub his minis propositum, metus quantumvis gravis sit, cùm legitimus est, matrimonium non irritat.

Decisionis hujusce adeò constans est veritas, ut metus iste non sit vera causa matrimonii, ab eo, cui incutitur, contracti; sed ipse sibimet metum hunc incutiat, atque adeò à causâ externâ non procedat: & de hoc metu idem dici potest, atque de eo, quo quis manumissus aliquid dederit, ne in pristinam quam ob ingrati animi vitium meruit, servitutem incidat; atque ut donatio ista legitima est, quia hunc ipse sibi metum infert, ut ait Lex ista (*a*): *Si mulier contra patronum suum ingrata facta; sciens se ingratam, cum de statu suo periclitatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit, ne in servitutem redigatur, cessat edictum; quia hunc sibi metum ipsa infert.* Pariter matrimonium ex hujusmodi metu contractum est legitimum; cùm ejus causa sit reus ipse, vel ad summum Lex; non verò judex, qui conformiter ad legem judicare tenetur, unde ait sanctus Augustinus: *Cùm homo justè occiditur. Lex cum occidit, non tu.*

(*a*) *Mulier.* 2. ff. quod metûs causa gestum erit.

At verò aliter omninò dicendum est in secundo casu, in quo supponitur Barnabas Guillelmo necem minari, nisi filiæ suæ nubere velit: neque enim ei jus competit, huic privatâ authoritate eripiendi vitam. Quare metus ex mortis minis injustis oriens, ob quem matrimonio assentitur, est impedimentum dirimens matrimonii, quo fit invalidum (*b*). Quod certum est, sive metus gravis sit in se ipso iniquus, ut cùm mortem immeritam quis nobis minatur; sive sit injustus in modo, quo infertur, ut cum privatus homo, qui nos de improviso occupavit in crimine quod mortem aut grave aliquod meretur supplicium, nobis necem intentat, ut fit in casu proposito: nam metus ille utroque modo injustus eo fine incussus ad extorquendum matrimonio consensum, ipsum invalidat, quicumque huic interior accedat consensus, quia ex hoc metu penitùs extinguitur voluntatis libertas, sine quâ nullum unquam potest esse legitimum matrimonium; aut eam saltem notabiliter minuit & ideò *Talis coactio*, inquit Sanctus Antoninus (*c*), *consensûs per talem metum matrimonium impedit, & quantùm ad judicium Dei, & quantùm ad judicium Ecclesiæ, etiamsi adsit consensus interior in matrimonio, quamvis enim consensus interior sufficienter cogi non possit, tamen per prædictum tam vehementer inducitur, quod multo in ipso diminuitur de ratione voluntarii: & ideò nec Deus nec Ecclesia voluerunt hominem per talem consensum esse ligatum, & ratio est duplex. Una est, quia matrimonium significat conjunctionem Christi & Ecclesiæ, quæ fit per liberum amorem. Alia, quia talia matrimonia malos exitus haberent... potest etiam dici secundùm aliquos, quòd Ecclesia aliquo modo instituit, ut persona, modo prædicto coacta, sit illegitima, durante prædictâ coactione, ad contrahendum cum illa, ad quam ducendam cogitur.*

(*b*) Alex. III. in c. *Veniens.* 15. de spons. & matr.

(*c*) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 7.

CASUS VI.

Stephanus Martinam duxit uxorem, quæ matrimonio non consensit, nisi ex metu gravi, injustè sibi ab homine illo incusso: at consensum suum jure jurando confirmavit. An validum est matrimonium; ut cæteri contractus, propter jusjurandum?

RESPONS.

Matrimonium illud est invalidum, licèt Martinæ juramento confirmatum: & in hoc nuptialis contractus differt à cæteris, qui facti metu gravi & injusto, censentur tamen validi, quando jurejurando firmati sunt Discriminis hujusce ratio ab eo petitur, quòd cæteri contractus authoritate judicis facilè rescindi, & aliis multis juris rationibus invalidari possunt, & damnum ex iis emergens facilè pariter reparari potest: at idem de matrimonio dici nequit; nam legitimè semel contractum dissolvi neque invalidari potest ob sacramenti dignitatem, quâ fit indissolubile. Unde de isto, uti de cæteris & usitatis contractibus idem ferri non debet judicium, cùm, si metui gravi aut vi additum jusjurandum ipsum validum efficeret, jam in potestate cujuspiam judicis non esset, cum sub quocumque obtentu dissolvere; quare maximum esset absque remedio malum, & gravissimum damnum, quod reparari non posset. Igitur integræ libertati, quâ matrimonium, ut sit validum, contrahi debet, nunquam supplere potest juramentum. Nam, licèt absolutè loquendo dici queat, non omni coactione destrui libertatem in contractibus; certum est tamen, quòd ab his excipiendus est matrimonialis contractus, juxta Glossam, quæ differentiæ hujus hanc affert rationem (*d*) *coacta voluntas, voluntas est*, inquit ... *secùs in matrimoniis, ubi exigitur voluntas directa vel spontanea*: quod probat Authoritate Alexandri III. jam in responsione ad secundam difficultatem laudata.

(*d*) Glossa in c. *Notificasti.* 2. 33. q. 5. v. *Licentiam.*

Probari potest decisio hac regulâ Alexandri III. in responsione ad primam difficultatem relatâ: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari* (*e*): & hac Bonifacii VIII. (*f*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

Confirmari possunt hactenùs dicta authoritate Innocentii III. qui ad Archiepiscopum Genuensem scribens (*g*) dicit, quòd *si post hujusmodi juramentum* (hoc est, contrahendi matrimonii) *mulier fieret, non solùm leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpiùs evenerit... nunquid non ductam admittere teneretur?* Hæc sunt verba hujus Papæ; ex quibus colligi potest, non urgere obligationem adimplendi juramenti in casu proposito; quandoquidem in primo casu cessat obligatio juramenti, quamvis validè facti; & in secundo est invalidum sufficientis consensûs defectu, atque vim non habet obligandi jurantem. Insuper si nuda corporis difformitas, quæ matrimonio non est contraria, sit causa sufficiens abstinendi ab eo contrahendo, quamvis adsit jusjurandum; à fortiori dicendum, vim & coactionem, utpotè libero contrariam consensui, quem omninò destruit aut valdè notabiliter minuit, legitimam esse causam non implendi hujusmodi juramenti. His denique addi potest, quòd, licèt sit obligatio, vulgò loquendo, implendi juramenti; cessat tamen hujusmodi obligatio, ubi adimpleri nequit sine periculo salutis, ut declarat Gregorius IX. scribens ad Archiepiscopum Senonensem (*h*). Atqui moraliter impossibile est, ut servato juramento tale matrimonium permanere possit *sine interitu salutis æternæ*, ob exitus periculosos, qui illud fermè semper comitantur. Quare si velit Celestinus III. in Decretali scripta ad Episcopum Brundusinum (*i*), ut remittantur juramenta metu facta, & jurati relaxentur; procul dubio multò majoris est & momenti & æquitatis, ut in hac materia nullam obligandi vim obtineant. Ita sentit nobiscum Sylvius (*k*), & evidenter probat: Canonem, quem à sancto Augustino deprompsit Gratianus (*l*), suæ nullatenùs adversari setentiæ.

(*e*) Alex. III. in c. *Abbas.* de his quæ vi metûs ve causâ fiunt.

(*f*) Reg. 64. de reg. juris in 6.

(*g*) Innoc. III. in c. *Quemadmodum.* 25 de jurejurando. l. 2. tit. 24.

(*h*) Greg. IX. in c. *Si verò.* 8. cod. tit.

(*i*) Celest. III. in c. *Verùm.* 15. cod. tit.

(*k*) Fr. Sylvius in suppl. S. Th. q. 47. art. 1.

(*l*) S. Aug. in can. *Inter.* 2. q. 4.

CASUS

CASUS VII.

Marinus metu Fabiæ nupsit; at justè dubitari potest, an metus ejus tam gravis fuerit, ut in virum constantem cadere posset? Quid cogitandum de validitate aut invaliditate hujus matrimonii?

Respons.

Expeditior ac facilior via in simili casu hæc est, ut, si aliundè conjugium illud juxta omnes requisitas formulas contractum sit, mutuum *animo conjugali* Marinus & Fabia consensum renovent: quod quidem si fieri nequeat, seu propter repulsam, seu ob aliquam aliam justam rationem; tenenda est sententia Authoris Glossæ (*a*), cui *videtur relinquendum arbitrio judicis, an verba, vel minæ, vel potentia hominis sit justa causa metus*: quod probat hic Author ex lege digestorum (*b*), quâ his verbis idem statuitur: *Non sufficit quodlibet terrore abductum timuisse; sed ejus rei disquisitio judicis est.* Idem ducet Navarrus (*c*): *Omnis rectus judex*, inquit hic Canonum interpres, *considerabit.... non solùm ipsum malum objectum, sed etiam circumstantias fortitudinis, vel fragilitatis, non solùm sexûs.... sed etiam ætatis, innatæ magnitudinis, vel parvitatis animi, aliorumque accidentium metum passi. ita quod ejusdem mali objecti metum in alio judicabit justum, in alio vanum.* Ita quoque sentit Covarruvias (*d*). Ex hoc igitur principio æstimanda est qualitas metûs, quo perculsus Marinus Fabiæ nupsit, & consequenter validitas aut invaliditas ipsius matrimonii.

(*a*) Glossa in c. *Cùm dilectus*. 1. de his, quæ vi metûs-ve causâ fiunt. v. *Metum, mortis.*

(*b*) Leg. *Metus*. ff. ex quibus causis majores 25. an. in integ. restitut. l. 4. tit. 6.

(*c*) Navarr. Manual. c. 22. n. 51.

(*d*) Didac. Covarruvias à Leyva de matrim. 2. part. §. 4.

CASUS VIII.

Servia Tullio nubere consensit ob metum sibi ab eo illatum, publicè se-ipsam infamandi sparso habitæ secum copulæ rumore; seu verum sit illud, seu falsum. An validum est illud matrimonium? Nunquid dici potest, metum, quo perculsa est Servia, amittendæ famæ suæ, esse metum verè gravem & cadentem in constantem puellam, atque adeò matrimonium ipsius non valere?

Respons.

Priusquàm solvatur proposita difficultas, præsupponendum est illud Sancti Thomæ principium, simulque discrimen, quod affert, inter constantem & inconstantem hominem. *Cadere metum in aliquem, est aliquem metu cogi*, inquit Angelicus Doctor (*e*); *cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod aliàs non vellet, ad evitandum aliquid quod timet. In hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantùm ad duo: primò, quantùm ad qualitatem periculi, quod timetur, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit aliquid pro quo sit dimittendum vel faciendum; semper autem minus malum vel majus bonum eligendum est. Et ideò constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut evitet minus malum: sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum propter metum corporis pœnæ. Secundò*, pergit idem, *differunt quoad æstimationem periculi imminentis, quia constans non nisi ex forti æstimatione & probabili cogitur, sed inconstans ex levi.* Quod probat ex his verbis sapientis (*f*): *Fugit impius, nemine persequente.*

His præsuppositis dicendum est, infamiæ metum non talem esse, ut in hominem verè constantem cadere debeat; quia, licèt grave sit malum, huic de facili remedium afferri potest, atque adeò, cùm Servia ex hoc metu suum præbuerit consensum ad contrahendum cum Tullio, ob eam causam matrimonium non est invalidum. *Infamia, quamvis sit magnum damnum*, ait Sanctus Thomas (*g*), *tamen ei de facili occurri potest, & ideò non reputatur cadens in constantem virum metus infamiæ secundùm jura.*

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 24. q. un. art. 2. in corp. Idem 3.2. q. 6. art. 6.

(*f*) Prov. 28.

(*g*) S. Thom. q. cit. art. 2. ad 3.

CASUS IX.

Lampridius in secessu domûs suæ, ubi eam inclusam habebat, repertam Joannam vi subitò stuprare minatus est, nisi sibi promitteret esse nupturam: promisit quidem; & paulò post conjugii promissum nubendo perfecit, perterrita minis violentiæ, quam sibi minabatur. An validum est matrimonium?

Respons.

Si Joannæ verè persuasum fuit, Lampridio voluntatem reipsa, simul & potestatem esse minas suas exercendi, itaut eas declinare non posset, matrimonium, quod cum eo ex hoc metu contraxit, est invalidum. Ratio est, quia in hoc casu metus ejus gravis est, & cadens in mulierem constantem; cùm ex Sancto Thoma (*h*), *mors, verbera, dehonestatio per stuprum, & servitus* adeò gravia sint mala, ut hujusmodi metum procreare valeant, cum is qui minatur, ea potest inferre, nec impediri potest: ast è contra, si Joannæ foret persuasum, ipsum minis suis exercendis imparem esse, metus hic non censeretur gravis & cadens in constantem personam; nam ex Sancto Bonaventurâ talis metus duntaxat levis est, ut patet ex his ejus verbis (*i*): *Cùm quis parvum malum minatur, vel cùm talis minatur, de quo præsumitur, quòd implere non possit; & talis metus non facit consensum adeò defectivum, quo impediat matrimonium contrahendum, vel dirimat jam contractum, sed consensus cum tali metu fuit matrimonium.*

In casu autem proposito non supponendum est, Joannæ metum fuisse gravem, si extra manus ac potestatem Lampridii posita, tùm ipsi nupsit juxtà formulas ab Ecclesia præscriptas; cùm facilè Parocho, parentibus, amicis suis intentatas ab hoc homine sibi minas declarare, eorumque non solùm, sed & judicis Ecclesiastici, aut sæcularis præsidium implorare posset: quocircà metus ejus non potest censeri gravis, nisi dùm ipsi non fuere vires aut viæ resistendi, uti per id tempus, quo sola erat & absque subsidio, aut apud eum inclusa.

(*h*) S. Thom. in 4. cit. dist. 29. q. un. art. 2. ad 2.

(*i*) S. Bonavent. in 4. dist. 29. q. 1. resp. ad argum.

CASUS X.

Alcimus Leonardæ nupsit ex timore gravi injustè illato à causâ externâ & libera eo fine, ut matrimonio assentiretur. An idipsum is potuit absque peccato?

Respons.

Videtur, Alcimum sic contrahendo à peccato excusari non posse, cùm ita nubere non potuerit, nisi affirmando, suum matrimonio se præbere consensum: quamvis enim ex timore mentitus sit loquendo contra mentem suam, attamen peccavit; certum quippe est; id, quod naturâ suâ peccatum est, uti mendacium, in nullo casu unquam fieri posse licitum; uti manifestè ostendemus, loquendo de hoc peccato; atque ut probari potest testimonio Sancti Augustini, allato in responsione ad primam difficultatem, quodque repetere inutile est.

CASUS XI.

Felix jussit filiæ suæ, ut Ferdinando nuberet hæc autem ob timorem & reverentiam paternam oblatum matrimonium recusare non ausa est, & celebratæ sunt nuptiæ. Nonne ex hoc solo timore invalidum est matrimonium?

Res-

RESPONS.

Timor ille filialis seu reverentialis non censeri debet metus gravis, neque adeò capax ad irritandum matrimonium, quod filix ista contraxit. Ita fert Lex Digestorum, quæ hanc affert rationem liberi consensûs hujus puellæ matrimonio, quòd Patri displicere noluerit (a): *Si Patre cogente ducat uxorem, quam non duceret, si sui arbitrii esset, contraxit tamen matrimonium quod inter invitos non contrahitur: maluisse enim hoc videtur.* Si tamen Felix præceptioni suæ minas graves, uti exhæredationis, aut malam quandam tractationem addiderit; certum videtur, quod in casu isto metus ille invalidum efficeret matrimonium, ut patet ex Decretali Urbani III. de puella, quæ (*dolens & invita, minis parentum impulsa*) matrimonium contraxerat (b). Idem dicendum foret, si filia moraliter compertum haberet, se Patris iram diuturno tempore in se esse conversuram, ut existimat Author Glossæ (c). Ita sentiunt celeberrimi Canonistæ (d).

(a) Leg. *Si Patre*, 22. ff. de ritu nuptiarum, l. 23. tit. 2.

(b) Urban. III. in cap. *Ex litteris*, 31. de despons. impuberum.

(c) Glossa in c. *Præsens*. 4. 20. q 3. v. *Patrem*.

(d) Abbas in c. *Veniens*, 13. de sponsal. & matr. Præpositus in c. *Cùm locum*. 14. eod. tit. Covarruvias de matrim. part. 2 §. 6. n. 338. & alii.

IMPEDIMENTUM CRIMINIS.

DAri potest generalis definitio, quæ duo criminum genera includat, quibus inducitur impedimentum dirimens: Hæc autem à docto Theologo profertur (e): *Hoc crimen est machinatio in mortem conjugis, aut adulterium cum attentato permissove matrimonio.* Duo criminum genera complectitur hæc definitio. Primum est illud, quo de viri aut mulieris morte fit conspiratio, & meditatum patratur mortis consilium, illatâ quidem eo fine nece, ut cum participe facinoris matrimonium contrahatur.

(e) Polm. Brev. theol. part. 3. n. 556.

Dicimus, *& meditatum patratur mortis consilium*; Nam si mortis tantùm sumeretur consilium, nec perficeretur, tùm inter conscios non intercederet impedimentum dirimens. In uno etiam casu esset impedimentum dirimens homicidium, licèt ab uno fuisset commissum, altero inscio & non consentiente; nimirum quando inter eos adulterium commissum est.

Alterum crimen, quo inter duas personas inducitur impedimentum dirimens, est adulterium, commissum *constante matrimonio*, cum eâ personâ, quam quis vult ducere, adjunctâ promissione contrahendi matrimonium post mortem naturalem conjugis sui, aut suæ mulieris; quando promissio illa à consentiente fuit acceptata, & promittentem actu matrimonio teneri cognovit.

Sed de hoc impedimento fusiùs dicere inutile est, cum hactenus dicta tot sint regulæ certæ, quarum probationem afferent sequentes Decisiones, in quibus etiam de circumstantiis rei hujusce fusiùs dicetur.

CASUS PRIMUS.

ALBINUS, Ludovicæ maritus, derelictâ uxore suâ in remotam Urbem abiit; ac secum Mariam abduxit, quâcum ab anno libidinosè agit: At cognitâ certò morte Ludovicæ post aliquod tempus, Mariæ nubere constituit. An id ipsum validè potest?

RESPONS.

Certum est, Albinum validè matrimonium contrahere posse cum Maria, si inter eos solum interveniat adulterii crimen, non additâ promissione ipsam ducendi in uxorem, post obitum prioris suæ conjugis, neque mulieris hujus mortis ex iis quisquam particeps fuerit: Nam ex quibusdam antiquis Canonibus prohibetur quidem matrimonium inter conscios adulterii (f): Sed ex hac prohibitione invalidum non fit matrimonium. Hanc decisionem asserit sanctus Augustinus his verbis (g): *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium potest, cum quo priùs adulterium fuit.* Id quoque sic definivit Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Spoletanum scripta (h): Hæc autem Sanctissimo proposita fuerat quæstio: *Significasti nobis, quòd, cum P. Civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxisset legitimè in uxorem, eâ relictâ, cuidam meretrici adhæsit. Verùm, cùm uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem cui adhæserat, desponsavit.* En ipsius responsio: *Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd, nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, eâ vivente, sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judicet matrimonium supradictum.*

(f) Can. *Nullus*. 1. & Can. *Illud*. 3. 31. q. 1.

(g) S. Aug. l. 1. de nuptiis & concup. c. 10. seu n. 21.

(h) Innoc. III. in c. *Significasti*. 6. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. c. 4. tit. 7.

CASUS II.

THEOGENIUS promisit puellæ, cujus amore ardet, se ipsi nupturum post mortem Bertæ uxoris suæ omnino infirmæ. Promissio ista bonâ fide facta est, neque eam antecessit aut subsecutum est adulterium, aut prava aliqua in vitam Bertæ molitio. An tenetur in hoc casu Theogenius filiæ huic juxta promissionem suam nubere; & si ei nuberet, an validum tunc foret matrimonium?

RESPONS.

Promissionem suam exequi nullatenùs tenetur homo iste, quia injusta est, nec eam absque gravi peccato facere potuit; nisi fortè ipsum coram Deo, *à tanto* si *non à toto* excusaverint ignorantia atque bona fides. Ob eam verò causam illicita est talis promissio, quia periculosa est, utpotè quæ adulterio ansam præbere potest, aut pravæ alicui molitioni in ejus vitam, cujus mors expectatur: & certum est, tale promissum manifestè eò spectare, ut ipso destruatur, aut multum saltem minuatur amor debitus à promittente conjugi suæ.

Attamen, si postea perficeretur promissum, teneret matrimonium, modò non præcesserit adulterium, aut nefaria in vitam defunctæ personæ molitio; ut clarè patet ex Decretali Gregorii IX. (i), cujus hæc sunt verba: *Si quis uxore vivente, fide datâ, promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post*

legitimâ

(i) Greg. IX. in c. *Si quis*. fin. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium.

legitimâ ejus superstite, cognovit eandem; quamvis utrique ipsorum, pro eo quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda, non est tamen matrimonium quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum.

CASUS III.

Celerinus, Joviæ maritus, uxore suâ superstite, alteras contraxit nuptias, quas consummavit cum Gilbertâ, quæ utique noveret, ipsum esse matrimonio ligatum; vel potiùs omisso illo supposito conjugio, cum eâ adulterium commisit, promittens, se illam ducturum post obitum uxoris suæ; & promissum illud Gilberta acceptavit. Quâ de re quæritur, utrùm Celerinus in utroque casu cum ipsâ validè possit contrahere?

Respons.

In neutro casu matrimonium validè contrahere potest Celerinus cum Gilberta ob impedimentum dirimens, quod in utroque casu reperitur. In primo quidem est impedimentum dirimens; quia qui alteram ducit uxorem, etiam matrimonio junctus, & cum eâ sub specie alterius illius matrimonii copulam habet, scientibus ambobus, priorem conjugem etiamnum esse superstitem, posteriorem hanc sibi uxorem retinere nequit, & ambo inhabiles fiunt ad contrahendum simul de novo: Igitur si Gilbertæ notum erat, Joviam esse superstitem, & ita quoque noverit Celerinus, cum Gilbertam carnaliter novit, eam jam uxorem ducere nequit absque legitimâ dispensatione; quòd verum est, seu copula carnalis præcesserit, seu subsecuta fuerit suppositum illud matrimonium, ut dixit Gregorius IX. in Decretali citatâ in decisione præcedenti (a): *Tolerari non debet* (tale matrimonium) *si priùs vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.*

Verbis quoque expressis ejusmodi matrimonii invaliditatem declarat Clemens III. (b) in duabus Decretalibus suis, quarum textum, quem in summa juris videre est, longiùs esset referre.

Diximus: *Si Gilberta notum erat, Joviam esse superstitem*: Nullum quippe esset impedimentum dirimens, si existimaret, Celerinum esse liberum; aut si cognito, Joviam esse superstitem, omnem Celerino carnalem copulam denegasset, ut declarant Alexander III. & Innocentius III. in duabus Decretalibus, quas ad marginem indicamus (c).

Est etiam impedimentum dirimens in secundo casu proposito: Nam ex adulterii crimine adjuncto promissioni nubendi consorti criminis, prorsus fit invalidum matrimonium, quod simul contrahere postea vellent personæ adulteræ, quamvis liberæ: Si igitur Celerinus cum Gilbertâ adulterans, quæ, ut ipse, novit etiamnum vivere ipsius uxorem, ipsi se nupturum, mortuâ uxore suâ, promittat, statim contrahit impedimentum dirimens, quo fit irritum matrimonium, quod post obitum Joviæ uxoris suæ contrahere vellet, præsertim cùm Gilberta ipsius promissionem acceptavit, ut observant Paludanus, Gabriel Biel, Dominicus Soto & Angelus de Clavasio.

Impedimentum illud in jure constituitur 1. ex Concilio Triburiensi habito an. 895. (d), quod refert Gratianus his verbis: *Relatum auribus sanctorum Sacerdotum, quemdam alterius uxorem stupro violasse, & insuper mœchæ, vivente viro suo juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem: quod & factum est: tale ergo connubium prohibemus & anathematisamus.* 2. Ex Alexandro III. (e) & Innocentio III. (f) 3. Ex sancto Thoma (g), Magistro sententiarum, sancto Antonino, Sylvio, aliisque omnibus Doctoribus, qui hac de re scripsêre.

(a) Greg. IX. in cap. *Si quis.* supra cit.

(b) Clemens III. in 6. *Ex litterarum.* 4. & in cap. *Cùm haberet.* 5. de eo qui duxit in matrim. quam &c.

(c) Alex III. in c. *Propositum.* 1. Et Innoc. III. in c. *Veniens.* 7. eod. tit.

(d) Conc. Tribur. c. 40. in can. *Relatum.* 31 q. 1.

(e) Alex. III. in c. *Super hoc.* de eo qui duxit in matrim. &c.

(f) Innoc. III. c. *Significasti* 6. & in c. *Veniens.* 7. eod. tit.

(g) S. Thom. in 4. dist. 15. in exposit. Litteræ. & dist. 4. q. unic. art 4. quæstiunc. 5. ad 2.

Juvat hîc advertere, quosdam esse Casuistas, qui contendunt, nullum tunc esse impedimentum, cùm sincere non est & ex animo facta promissio; sed Authorum illorum non est tenenda opinio; nam ideò Ecclesia impedimentum illud solùm constituit, ne fideles in adulterium & homicidium inciderent: Atqui certissimum est, non minùs ad hæc crimina quempiam induci ex ficto promisso, quod sincerum putat, quàm ex promisso sincero: Quocirca utrumque promissum ex æquo impedimentum dirimens producit. Ita argumentantur celeberrimi nostri Canonum Interpretes (h), ut Joannes Andræas, Ancharanus, Alexander de Nevo, Veracruz, Bartholomæus à Ledesma, Andræas Vega, Grassius, Sanchez, aliique permulti, quos sequitur Author Colloquiorum Luconensium.

(h) Joan. Andr. in c. *Significavit.* 2. de eo qui duxit &c n. 2. Petrus Anchar. ibid. n. 2. Alexander de Nevo ibid. n. 9. Veracruz. 1. part. specul. art 35 conclus. 9. Joan. à Grassis 1. part. decis. lib. 2. c. 85. n. 8. Barth. à Ledesma. de matrim. dubio 58. conclus. 5. Sanchez de matrim. disp. 79. n. 10.

CASUS IV.

Marcellus, commisso cum Æmilia adulterio, ei se nupturum etiam spopondit: Atque Æmilia inscia ipsius matrimonii, promissionem ejus acceptavit, & sic per annum in eodem libidinis commercio vixêre: Ast Marcellus factus liber ex obitu suæ conjugis, Æmiliam uxorem duxit; quâ de re quæritur utrùm ex promissione factâ nubendi Æmiliæ, cum adulterio conjunctâ matrimonium non fiat invalidum?

Respons.

Matrimonium à Marcello cum Æmilia in expositis circumstantiis contractum est validum: Nam ut promissio matrimonii adulterio adjuncta sit impedimentum dirimens, non sufficit, ut fuerit acceptata; sed insuper necesse est, ut ei qui promissionem acceptat, notum sit, alium de præsenti matrimonio esse ligatum; cùm aliter ipsius acceptatio, in se ipsa considerata, non esset nefaria; unde colligitur, Æmiliæ cum Marcello, qui ex obitu uxoris suæ factus erat liber, matrimonium esse validum, cùm ipsa Marcelli conjugium eo tempore ignoraret, quo ejus promissum acceptavit. Id expressè definivit Alexander III. in una è suis Decretalibus ad Abbatem sancti Albani (i), in quâ sic habetur: *Propositum est nobis*, inquit hic Summus Pontifex, *quod vir quidam uxorem habens, sibi aliam, hujusmodi rei insciam, copulavit; sed primâ mortuâ nititur discedere à secundâ. Licèt autem in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat, uxore suâ vivente.... quia tamen præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet, consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.*

(i) Alex. III. in c. *Propositum* supra cit.

CASUS V.

Cassius, vir matrimonio junctus, adulterio cum Anna commisso promissionem eam ducendi post obitum uxoris suæ adjungit; verùm ea conditione, ut sibi mille nummorum dotem afferret, quam conditionem ipsa accepit. An sufficit talis promissio conditionalis, ut inter eos impedimentum dirimens inducat?

Respons.

Quamvis promissio conditionalis vim obligandi non obtineat, nisi post impletam conditionem, verum tamen est semper, dicere, esse promissionem veram & realem, quæ proinde impedimentum dirimens, de quo nunc agitur, verè inducit, cùm huic adjungitur adulterium. Ita sentit Navarrus his verbis (k). *Licèt enim promissio conditionalis non habeat effectum obligandi promitten-*

(k) Navarr. l. 4. consilior. tit. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. consil. 2.

tem,

cem, ante conditionem impletam, habet tamen effectum ad hoc, ut verè dici possit, esse datam fidem, quia datio cum adulterio sufficit. Postea subjungit: *Quia non requiritur valor promissionis ad hoc, ut ex illa & ex adulteria oriatur impedimentum; cùm palam sit omnem promissionem, etiam puram de contrahendo cum adultera post mortem ejus mariti valere.* Hinc sequitur, ex peomissione à Cassio factâ, quam Auna acceptavit, & adulterio adjuncta, cos inbabiles fieri ad contrahendum simul matrimonium; licèt à Cassio facta fuerit sub conditione dotis mille nummorum.

CASUS VI.

Blosius lento veneno Magdalenam uxorem suam interemit, ut Nicolaam cujus amore deperibat, sibi matrimonio copularet. An crimine illo inducitur impedimentum dirimens inter ipsum & Nicolaam, cui notum est crimen, quod etiam probavit?

Respons.

Inducitur profectò impedimentum dirimens, inter Blosium & Nicolaam, quoad contrahendum simul fiunt inhabiles, ob homicidium Magdalenæ, quod consentiente Nicolaa commisit Blosius: Nam ex jure persona conjugata, quæ per se ipsam, aut alterius ministerium conjugi mortem eo fine procurat, ut cum aliâ personâ, homicidii consciâ, aut consentiente matrimonium contrahat, ei jam validè absque Pontificiâ dispensatione nubere non potest, licèt nullum fuerit inter eos adulterium commissum. Id ita definitum est à Celestino III. (*a*) in unâ è Decretalibus suis, in quâ loquens de quibusdam molieribus, quæ viros suos à Saracenis captivis trucidari consenserant, asserit eas non posse homicidis istis, licèt ad fidem Christianam conversis nubere, atque in eam rem Triburiense laudat Concilium: En decisio hujusce Summi Pontificis: *Hic Triburiensis Concilii regula (b), contenti sumus, asserentis, quòd, si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinata, licèt earum studio ad fidem accesserint, nec tamen eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint, etiam tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit*: Ad quod Glossa (*c*): *Nota*, ioquit, *quòd mulier non potest contrahere cum illo, qui virum suum interfecit, si mortem ejus fuerit machinata.* Idem jam ante statuerat Vermeriense Concilium habitum an. 752. quod refert Decretum Gratiani (*d*). Addendum insuper, quòd, ut impedimento sit locus, satis est, ut alterutrius consilio facinus sit patratum, altero consentiente, & ambo contrahere simul intendant, uti advertuut (*e*) S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Richardus, Durandus, Scotus, & Dominicus Sotus, & post ipsos (*f*) Navarrus, Bellarminus, & Toletus, qui omnes contendunt, non satis esse, ut homicidium factum sit, sed insuper esse necesse, ut subsecutum fuerit *vi machinationis*: Quod videtur conforme verbis Decretalis Celestini III. qui declarat, eum quidem, qui ex consensu mulieris ejus virum in bello occidit, eâ mente, ut ei nuberet, cum eâ validè non posse matrimonium contrahere: Sed tamen posse, si occiderit eum duntaxat, uti hostem Reipublicæ. Sic autem Pontifici huic proposita fuerat quæstio: *Saraceni quidam in bello sunt Christianos interfecisse notati, & Christiani similiter Saracenos: postea verò Saraceni ad fidem conversi, uxores eorum, quas in belli certamine occiderunt, matrimonialiter copularunt, & idipsum Christiani de Saracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur: quæ postquàm de priorum virorum morte compererint veritatem, divortium instanter exposcunt.* Quam quæstionem his verbis solvit Papa: *In his igitur respondemus, quòd cùm tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.*

(*a*) Celestin. III. in c. *Laudabilem.* 1. de convers. in fidelium l. 3. tit. 3.

(*b*) Conc. Tribur Can. 40. & 51.

(*c*) Glossa in cit. cap. *Laudabilem.* v. *Ex hoc.*

(*d*) Conc. apud Vermerias io Can. *Si qua.* 6. 31. q. 1.

(*e*) S. Thomas in 4. dist. 37. art. 2. in corp.

(*f*) Navarr. Manual. c. 22. n. 45. Bellarm. de matrim. c. 22. Tolet. instr. Sacerd. l. 7. c. 10.

Verum quidem est, Cajetanum & Bartholomæum Fumum in summâ suâ inscriptâ, *Armilla* (*g*) sentire, ex solo homicidio perpetrato, etiam absque proposito nubendi superstiti, indu-ei testimonium dirimens inter homicidam & uxorem viri ah isto interfecti: Verum hallucinantur hi duo Authores; nam ex Concilio Vermeriensi & Decretali Celestini III. manifestum est, hujusmodi matrimonia non fuisse ab Ecclesiâ invalidata, eo solùm fine, ut vitarentur homicidia; sed etiam ne homicida lucrum de suo crimine referat, illud ad propositum suum referendo, ut expressè asserit Alexander III. loquens de adulterio (*h*): *Nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet.* Unde sequitur, quòd, si reus superstiti nubere non intendat, censetur Ecclesia non intendisse ipsi pœnam infligere interdicto matrimonii, quod homicidio non quæsivit: quod reipsa manifestè apparet ex terminis Decretalis Celestini III.

(*g*) Cajetan. in sum. v. *Matrimonium.* n. 11. & 13. & Armil.

(*h*) Alex. III. in c. *Propositum.* 1. de eo, qui duxit in matr. quam polluit per adult.

CASUS VII.

Antonia, post transactum tempus aliquod in adulterio cum Symphoriano, Ludovicæ viro, Ludovicam veneno interemit, inscio Symphoriano, cui nubere intendebat. Num inter eos inducitur ex hoc crimine impedimentum dirimens?

Respons.

Existimant Authores quidam, quòd, cùm non satis sit apertus Decretalium, in quibus istâ de re agitur, sensus de hoc particulari casu, non affirmandum est, esse impedimentum dirimens in casis proposito. 1. Quia impedimentum dirimens ad duas spectat personas: Hic autem una tantùm est conscia. 2. Quia antiquo juri, quo constitutum fuerat illud impedimentum (*i*), derogavit consuetudo.

(*i*) Can. *Interfectores.* 5. & c. *Admonere.* 8. 33. q. 2.

Opinionem tamen istam, utpotè, quæ parùm solidâ niti ratione nobis videatur, complecti non possumus; cùm opinio contraria, quam sequimur, sit procul dubio magis tuta & Pontificum Decretalibus consentanea. Dicimus ergo, esse impedimentum dirimens in casu proposito: Nam expressè jus constituit, quòd cùm inter duos reperitur adulterium, & alteruter alterius conjugi mortem affert, hi duo tùm validè inter se contrahere non possunt, seu adulterium necem antecesserit, seu fuerit subsecutum; seu ambo homicidio consenserint, aut unus tantùm sit conscius, altero inscio.

Hæc decisio est Alexandri III. ad Episcopum, à quo de hac difficultate fuerat interrogatus, respondentis (*k*): *Respondemus*, inquit hic Papa, *quòd si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dedit, sive non, quòd, eâ defunctâ, hanc esset ducturus, secundùm Canones ab ejus consortia prohibetur: & hac prohibitio perpetuò est servanda.* Idem declarat Innocentius III. Nam ab Episcopo Spoletino consultus, num vir uxorem validè eam posset ducere, quam, superstite suâ, adulterio polluerat, his verbis respondet: *Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, eâ vivente, sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium supradictum.*

(*k*) Alex. III. in cap. *Super.* 3. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.

Consentit

Consentit hæc decisio cum doctrina Patrum & antiquorum Conciliorum, ut videre est ea Canonibus, quos refert Gratianus (a), & ea Glossa in istos Canones: Hinc eandem admittunt sanctus Thomas, S. Bonaventura, Richardus, Scotus, Durandus, Hostiensis, Joannes Andræas & alii multi.

Cæterùm, satis apparet, Leges omnes, ab Ecclesiâ de mulieris homicidio conditas, pariter de viri nece esse intelligendas, cùm non minor sit ratio, secundum hoc ulciscendi crimen, quàm primum; ut docent Panormitanus, Paludanus, Navarrus, Sylvius (b), aliique Doctores. Neque est, quòd quis istam Juris Romani objiciat regulam (c): *Pœnæ Legum interpretatione molliendæ sunt potiùs quàm exasperandæ*: Nam intelligenda est tantùm de personis correlativis, quibus ob paritatem rationis par quoque pœna debet infligi: *Fallit* (hæc regula) loquit Navarrus, *in illis correlativis, in quibus eadem ratio idem suadet secundùm Panormitanum in Præmio, Gregorium & alios.*

(a) Passim causæ 31. q. 1. & ibi Glossa.

(b) Petrus Palud. in 4. dist. 34. q. 1. Navarr Manual c. 12. n. 24. & apud eum Felinus. Fr. Sylvius in suppl. S. Thom q. 60. art. 2.

(c) Leg. 42. ff. de pœnis. in Can. Pœna 18. de pœnitentia. dist. 1.

IMPEDIMENTUM IMPOTENTIÆ.

IMPOTENTIA nihil aliud est, quam *inhabilitas ad habendam copulam carnalem*; seu inhabilitas ista ab ipsâ oriatur naturâ, aut aliquâ causâ liberâ, vel denique à quâcumque causâ: Copula verò carnalis dicitur, *emissio seminis virilis in vas muliebre.*

Multiplex est autem impotentia; absoluta una; alia relativa tantùm: una perpetua; alia temporalis. Impotentia absoluta est *inhabilitas habendæ copulæ cum quacumque diversi sexûs persona*; relativa verò est *inhabilitas habendæ copulæ cum certâ tantùm personâ*; ut vulgò fit in iis, qui impotentes sunt duntaxat *ex maleficio*, uti loquitur sanctus Thomas (d).

Impotentia absoluta & perpetua ea est, quæ semper remanet, quæ nimirum tolli non potest citra miraculum aut citra peccatum, aut citra periculum mortis hæc impotentia matrimonium dirimit, non solùm jure Ecclesiastico, sed etiam jure naturæ: Et si fortè aliqua ex his rationibus desinat illud impedimentum, matrimonium, quòd priùs ex hoc defectu erat invalidum, non idcirco fit validum: Quocirca duobus contrahentibus liberum est, aut novum contrahere matrimonium, aut simul remanere consentiendo de novo matrimonio, quod se contrahere posse existimaverant.

Impotentia temporalis ea est, quæ processu temporis auferri potest, ut in impuberibus, aut solitis medicinæ remediis, *secluso mortis periculo.* Quæ species impotentiæ matrimonium non dirimit, si impuberum impotentiam excipias, qui licèt eorum impotentia progrediente ætate desinat, non tamen validè contrahere possunt, uti Canonicis statutum est Constitutionibus.

Priusquàm autem articulo huic finis imponatur, id necessariò observandum duximus, nimirum, quando legitimum est dubium, num impotentia sit perpetua, an verò solùm temporalis, ab Ecclesia triennii spatium concedi, ut veritas experimento comprobetur: quo tempore elapso dissidii quoad vinculum sententiam profert, cùm perseverat impotentia, & alias inire nuptias permittit, in casu solùm impotentiæ respectivæ: *Ad hoc experiendum*, inquit hic Sanctus, ... *Ecclesia tempus triennii præfixit.*

(d) S. Thom in 4 dist. 34. q unic art 2. in corp.

CASUS PRIMUS.

VALET-NE matrimonium cum arctâ muliere contractum?

RESPONS.

Validum esse hujusmodi matrimonium censent Thomas Sanchez (e), & alii nonnulli; licèt strictioris sit orificii vulva; modò per incisionem, citrà vitæ illius periculum; operâ Chirurgi remedium afferri possit; tunc enim impedimentum istud non reputatur perpetuum, sed tantùm temporale (f), cùm *præter divinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo*, ut loquitur Innocentius III., valeat removeri. Fatentur autem feminam arctam non teneri incisionem pati, virumque, eâ vivente, tunc cum alia nec licitè nec validè posse matrimonium contrahere, sed utrumque simul convivendo, debere continentiam servare.

Alii verò è contra docent (g), fœminam, etsi talem incisionem pati queat, non tamen ad eam subeundam teneri: 1. Quia arctationis impedimentum censendum est perpetuum, non modò cùm absque vitæ mulieris periculo tolli nequit; verùm etiam quando remedium quod adhiberi potest, repugnat justitiæ ac honestati. Talis autem incisionis remedium videtur injustum ac honestati contrarium; quid enim turpius, quam ut virgo nuda oculis ac manibus Chirurgi subjecta, tam gravem incisionem pati cogatur. 2. Quia sui corporis potestatem viro tradidisse æstimanda non est, nisi sub eâ conditione, quod viri genitale membrum esset proportionatum, aptumque ad conjugale debitum sibi reddendum. Cùm ergo vir ob disproportionem membri debitum reddere nequeat, nullam in mulieris corpus potestatem acquisivit. 3. Quia Ecclesia nunquam talem incisionem fieri mandavit, sed solam cohabitationem triennalem permisit; quia scilicet persuasum habuit, fœminam, quæ ab initio nimis erat arcta, posse viro idoneam effici per frequentem copulæ nisum; & huic quidem sententiæ eò lubentiùs adhærendum nobis esse putamus, quòd certius esse videatur, nullam unquam inveniri posse fœminam, quæ tam gravi, tamque inhonestæ incisioni consentire vellet, si ante initum matrimonii contractum ei subeunda proponeretur: ac proinde nullum ejus in hoc casu præsumi posse tacitum in talem incisionem consensum.

(e) Thom. Sanchez de matrim. l. 7. dispur 93. & alii apud eum.

(f) Innoc. III. in c. *Fraternitatis.* 6. de frigidis & maleficiatis & impotentia coeundi. l. 4. tit. 15.

(g) Basilius Pontius de matr. l. 7. c. 62.

CASUS

CASUS II.

Antonius Mæviam uxorem suam primâ vice carnaliter cognoscere non potuit ob nimiam vulvæ illius arctationem, cùm tamen posset, si priùs à viro potentiori cognosceretur. Judicio autem Ecclesiæ ab illa separatus Titiam uxorem duxit: potest-ne huic adhærere? Seu, ut verbo dicam, talis Mæviæ impotentia est-ne censenda perpetua respectu Antonii?

Respons.

Titiæ adhærere posse Antonium constat: non enim qualibet impotentia, quæ cessare potest, temporalis existimanda est, sed ea duntaxat, quæ, ut cum Innocentio III. loquar, *præter Divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo removeri potuit* (a). Unde sequitur præfatæ mulieris impotentiam respectu Antonii censeri perpetuam, proindeque impedimentum dirimens inter utrumque constituere, ut intelligitur ex Innocentio III. (b) junctâ Glossâ. Ita sentit sanctus Antoninus, cujus hæc verba sunt (c): *Si verò nec per incisionem, nec per usum ejus fieri potest cognoscibilis ab isto; quamvis potest fieri cognoscibilis per usum alterius, non est separanda ab illa secundo, si cum eo contraxerit, nec reddenda primo, etiamsi per alium fiat aptata: quia quamdiu est juncta, non potest alter eâ uti: & sic illud remedium est impossibile de jure divino & positivo, quia esset adulterium vel fornicatio.* Huic eidem sententiæ adstipulantur Panormitanus, Richardus, Durandus, Paludanus (d) & alii. Attamen aliter omninò sentiendum esset, si Mævia absque vitæ periculo & gravi incommodo posset, velletque incisionem pati, ex quâ viro fieri posset idonea. Tunc enim illius impotentia non censeretur perpetua, valeretque prius matrimonium, ac proinde teneretur Antonius, Titiâ relictâ, ad Mæviam reverti; eique ut uxori legitimæ cohabitare, ut docent sanctus Thomas, ac sanctus Antoninus (e).

(a) Innoc. III. in cit. c. *Fraternitatis.*

(b) Id. ibid. §. *Similiter.* & ibi Glossa. v. *Simili.* & v. *Debeat.*

(c) S. Ant. 3. part. Sum. theol. tit. 1. c. 12. §. 1.

(d) Panorm. in cit. c. *Fraternitatis.* Richardus in 4. dist. 34. art. 2. q. 2. Durand. ibid. q. 2. Petr. Paludanus ib. q. 2. n. 4. 14.

(e) S. Th. in 4. dist. 34. a. 2. in corp. S. Anton. loco cit. Item Sotus, Armilla &c.

CASUS III.

Ægidius Mariam uxorem duxit, ac ita arcta inventa est, ut judicio medicorum absque vitæ periculo apta copulæ per incisionem fieri non posset. Posteà tamen periculum sponte subire voluit, ac incisionem passa, apta facta est. Quæritur an eo ipso convalescat matrimonium, quod ante nullum erat?

Respons.

Non fieri matrimonium eo ipso validum, nisi accedente novo utriusque consensu, docent Sylvester de Prierio (f), Bartholomæus Fumus in aurea Armilla, Joannes Fagnatius, vulgò Tabiena, & alii.

(f) Sylvester v. *Matrimonium.* 8. q. 14.

CASUS IV.

Rodanus, qui copulæ ac generationis potens est, cum Titia ad utrumque impotente scienter contraxit. Potest-ne se se ab eâ separare, & aliam in matrimonium ducere?

Respons.

Certum est Rodanum copulæ ac generationis potentem, se à Titiâ impotente, & eâ etiam invitâ, separare posse, imò ac debere; nisi secluso omni incontinentiæ periculo, velit eam, quasi sororem habere. Ratio est, quia impotentia absoluta aut relativa perpetua est impedimentum, quo matrimonium posteà contractum dirimitur. Talis quippe impotentia, sive sit nota, sive ignota, contra substantiam matrimonii militat; quia traditionem corporis ad copulam conjugalem excludit.

Neque obstat, quod qui novit impotentiam alterius, videatur juri suo renuntiare, si cum eo contrahat. Cùm enim cessio illa sit juris ad substantiam matrimonii contractûs spectantis; admitti non potest; sicut nec cessio, quâ quis matrimonium contrahens, indissolubilitatis juri cedere præsumeret.

Nec iterùm obstat, quod juxta Lucium III. (g) potens qui scienter cum impotente contraxit cum eo remanere, ac instar fratris & sororis utérque vivere teneatur; summus enim ille Pontifex, hoc non ut præceptum, sed tantùm ut consilium tradit, ut docet Glossa (h): *Hic non præcipit ejus consuetudinem esse servandam*, inquit, *sed potius consilium est.*

Hanc nostram sententiam tuentur Navarrus (i), Cardinalis Toletus, & apud eum Panormitanus, Hostiensis & Innocentius (k).

(g) Lucius III. in c. *Consultationi.* 4. de frigidis & maleficiatis &c.

(h) Glossa ibid. v. *Judicare.*

(i) Navar. Manual. c. 22. n. 6. contra Palud. in 4. dist. 34. q. 2.

(k) Panormitanus. Hostiensis & Innocent. in c. *Consultationi.* 18 de sponsal. & matr. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 13. sect. 4

CASUS V.

Quando conjugum alter copulam sæpiùs tentatam perficere non potuit, unde se impotentem ante ipsum contractum fuisse suspicatur; potest-ne imposterùm sine lethali crimine licentiâ uti conjugali?

Respons.

Difficillimum quidem est, impotentiam perpetuam à temporali discernere: unde Innocentius III. ait (l): *De talibus autem non est facilè judicandum; cùm finale judicium pendeat ex futuro.* Quapropter, ut observat Angelicus Doctor (m), ad dignoscendam rei veritatem experientiæ triennium ab Ecclesia concessum est, intrà quod tempus carni operam dare conjugibus licèt, ut intelligitur ex cap. *Accepisti.* 2. Et ex Innocentio III. in citato capite *Fraternitatis*, tit. *de frigidis &c.* quo quidem tempore elapso separari debent, si copulam perficere nequiverint; aut saltem simul instar fratris ac sororis convivere, modo absit omne scandali & incontinentiæ periculum, ut eis indulget Celestinus III. (n), post sanctum Gregorium (o), & Lucium III. (p).

Porrò diximus; *instar fratris ac sororis*: his quippe nefas est, non tantùm actui carnali, sed & nequidem tactibus amplexibus aut osculis vacare, statim ut certò deprehendunt se esse impotentes.

(l) Innoc. III. in c. *Fraternitatis.* 6. de frigidis &c.

(m) S. Th. in 4 dist. 34. q. un. art. 2.

(n) Celest. III. in c. *Laudabilem.* 5. de frigidis &c.

(o) S. Greg. in c. *Requisisti.* 2. 33. q. 1.

(p) Lucius III. in c. *Consultationi.* 4. de frigidis &c.

CASUS VI.

Qui certò scit se impotentem fuisse, antequam matrimonium contraheret, potest-ne sine peccato mortali ad alias nuptias propriâ authoritate, & non expectatâ judicis sententiâ, convolare?

Respons.

Quamvis matrimonium, ab impotente contractum, sit omninò irritum, à neutro tamen conjugum sine Ecclesiæ judicio separari potest: tùm quia ex tali divortio scandalum nasceretur, tùm etiam quia is, qui ab altero privatâ authoritate recederet, debitam Ecclesiæ obedientiam violaret, ideòque gravissimè peccaret. Hoc patet ex Concilio Agathensi (q), in quo sub excommunicationis pœnâ statutum est, ne quis conjugum consortem relinquat, nisi priùs dissidii causa probetur. *Si antequàm apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint* (hæc ipsa sunt præfati Concilii verba) *& priùsquàm in judicio damnentur, uxores abjecerint, à communione sanctæ Ecclesiæ & populi cætu ... excludantur.*

(q) Conc. Agathens. c. 25. §. in can. *Seculares.* 1. 32. q. 2.

CASUS VII.

Qui utroque teste carent virili tamen membro valent, possunt-ne validè matrimonium contrahere?

Respons.

Utrinsque testiculi privationem perpetuam censeri impotentiam, ex quâ matrimonium pòst con-

contractum omninò dirimitur, consentiunt omnes. Ratio est, quia genitalis hujus partis defectu prolificum semen emitti nunquam potest; ac proinde qui hâc privati sunt, matrimonio sunt ipso naturæ jure prorsùs inhabiles, ut à Sixto V. die Junii vigesimâ septimâ anni 1587. declaratum est in litteris ad Episcopum Novariensem, apud Regem Hispaniarum Nuntium Apostolicum scriptis (a), quas quidem idem Nuntius per omnia Hispaniarum regna intimari voluit, & autoritate Apostolicâ declaravit matrimonium talium eunuchorum irritum esse; eosque ad contrahendum esse prorsus inhabiles, jussitque hujusmodi conjunctos statim separari. *Fraternitati tuæ per præsentes committimus, & mandamus*, inquit Sixtus V. *ne conjugia per dictos & alios quoscumque eunuchos & spadones, utroque teste carentes, cum quibus-vis mulieribus defectum prædictum sive ignorantibus, sive etiam scientibus contrahi prohibeas, eosque ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles autoritate nostrâ declares; & tam locorum Ordinariis ne hujusmodi conjunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant, interdicas, quàm eos etiam, qui sic de facto etiam matrimonium contraxerint separari cures, & matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & invalida esse decernas.* Hoc autem Apostolicum Breve Madriti publici juris factum est die decimâ septimâ Novembris ejusdem anni.

(a) Bullâ *Cùm frequenter*. §. 1. in magno Bullario t. 6. p. 587.

Porrò hæc sententia certissima est, etsi talis impotentia utrique contrahentium, aut alteri tantùm nota sit, quia potentia ad copulam carnalem exercendam est de essentia matrimonii. quamvis ipse actus copulæ ei non sit essentialis, ut docet Angelicus Doctor, qui ait (b); *quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonii; tamen potentia ad hoc est de essentia ejus; quia per matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulæ*: Quod idem docent Richardus, Scotus & Durandus (c), ac post ipsos Sylvius (d). Hinc Parisiensis Senatus decretum dedit die octavâ januarii an. 1665. quo tales Eunuchos, etiam mutuo consensu & scienter nuptias inire volentes, declaravit ad contrahendum prorsus inhabiles.

(b) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. art. 2. ad 1.

(c) Richard. Scot. & Durand. in cit. dist. 34.

(d) Sylvius in supplem. S. Tho. q. 58. art. 1. quæsito 4.

CASUS VIII.

Defectus alterius tantùm testiculi constituitne etiam impedimentum dirimens?

RESPONS.

Cùm vir uno tantùm teste carens verum ac prolificum semen possit emittere, constat eum non esse ad contrahendum inhabilem. Ita docent sanctus Antoninus, Petrus Paludanus, Dominicus Soto, Sylvester de Prierio, Franciscus Sylvius & alii communiter, quod & ante hos docuerat Panormitanus (e).

(e) Panorm. In c. *Quod sedem*, de frigidia & maleficiatis &c.

CASUS IX.

Procopius, vir cui angusta fluit ingenii vena, ductâ uxore Claudiâ, impotens extitit, nec unquam per integrum quadriennium matrimonium consummare potuit. Claudia verò à Georgio vicino suo corrupta, ex eo filium peperit, cujus se Patrem esse Procopius existimavit, licèt omnino certum sit, quod toto illo Quadriennii spatio nunquam semen intra vas emisit. Hinc conscientiæ stimulis valdè angitur Claudia, quòd Procopio licentias maritales denegare nequeat, quasi verus esset maritus. Quâ de re quæritur, quid ipsa sit actura ad conscientiæ suæ securitatem, & quâ ratione erga ipsam se gerere debeat ipsius Confessarius in his circumstantiis?

RESPONS.

1. Respondemus, quòd absque crimine Claudia licitas in matrimonio libertates Procopio tandiu permittere non potuit: nam ad comperiendam rei veritatem in dubio impotentiæ três tantùm ab Ecclesia conceduntur anni; quare nullam afferre potest legitimam excusationem, quòd quarto anno libertates istas Procopio permiserit; & eam cogere debuit ipsius Confessarius 1. ut se quoad thorum à Procopio separaret, nec ei aliquam licentiam maritalem permitteret. 2. Ut omnem adhiberet diligentiam, ad obtinendam ab officiali divortii sententiam; & si fortè monitis suis obtemperare noluisset, ipsi absolutionem recusare: quod dicimus in casu tantùm impotentiæ certæ, quia v. g. nunquam mentulam intromisit, nec in vase seminavit; nam si aliquoties intromisisset; majus profectò hinc nasceretur impotentiæ dubium; potest siquidem eunuchus intromittere, nec tamen potest seminare; attamen in casu proposito præsumendus esset seminasse Procopius; at nequidem quoad thorum posset Claudia ab ipso sine Ecclesiæ judicio separari.

2. Dicimus, suppositâ certitudine impotentiæ Procopii, Claudiam semper teneri necessariò ad ipsi denegandum, quidquid Castitatem Lædere potest, quin ei quidquam contrarium permittere queat; licèt ei judex Ecclesiæ sub excommunicationis pœnâ injungeret, ut prætenso suo marito debitum redderet, uti alibi probamus * pro alio impedimento dirimente ex Decretali Innocentii III. (f).

* v. Debitum Conjugale. cas. 47.

(f) Innoc. III. in c. *Litteras* 13. de restitut. spoliat.

Certum quidem est, ob filium, quem è Georgio Claudia peperit, insuperabilem divortio nasci obicem, cùm ejus esse patrem Procopio sit persuasum, atque adeò ipsi impotentiam suam à Claudia non posse objici, neque multò minùs divortium ab ea postulari juridicè posse; quod ipsi procul dubio in quolibet Tribunali denegaretur: non minùs tamen coram Deo tenetur ad vivendum cum Procopio, uti cum fratre suo, nihil ipsi concedens, quod castitati aliquatenùs adversari queat. Id unum igitur superest, ut moneatur, se aliter agere non posse sine reatu gravissimi peccati.

3. Certum est denique, Claudiam teneri de resarciendo damno, quod legitimis Procopii hæredibus inferet filius suus adulterinus, bona ejus post ipsius obitum hæreditate capiens non sine eorum præjudicio: at hic obligationes ejus pro re istâ minutim non persequemur, quòd alibi fusè de simili difficultate agatur.

CASUS X.

Epimenides quatuordecim annos integros, & Sempronia totidem ætatis suæ annos nati, à Parentibus suis matrimonio juncti sunt, ipsa die posterâ, quâ ætatem hanc attigere. Jam à tribus annis simul viventes nondum matrimonium suum ob temperamenti debilitatem consummare potuerunt. An validè contractum est illud matrimonium; nec à se invicem sunt separandi?

RESPONS.

Certum est, Epimenidem & Semproniam validè contraxisse ac proindè non esse sejungendos, nisi constet, præsentem, quæ in ipsis nunc apparet, impotentiam fore perpetuam. *De illis, qui in minori ætate desponsantur*, inquit Alexander III. ad Archiepiscopum Genuensem scribens (g): *Respondemus, quòd si ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint carnali copulâ conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur.* Quibus verbis videtur, Epimenidem & Semproniam, licèt eam, quâ matrimonio juncti sunt, ætatem nondum attigissent, legitimè tamen esse copulatos, si carnali copulâ conjungi potuerint;

(g) Alex. III. in c. *De illis* 9. de desponsatione impuberum l. 4. tit. 2.

quod quidem ante pubertatis ætatem potest accidere, ut ait sanctus Isidorus Hispalensis, in aliâ Decretali his verbis relatus (a): *Puberes à pube sunt vocati; id est, à pudentia corporis nuncupati: quia hac loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem existimant, id est, eum esse puberem, qui quatuordecim annos impleverit, quamvis tardissimè pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit & generare jam potest; & puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.* Unde colligimus, inter istos conjuges non dari locum dissidii; quamvis à triennio nuptiis copulati matrimonium suum nondum consummaverint: nam verum quidem est, ab Ecclesia tres tantùm annos concedi (b), ad experiendum, nùm impotentia haberi debeat, tanquam perpetua vel solùm temporalis: at verò ab ætate tantùm octodecim annorum pro viris, & quatuordecim an. pro fœminis tempus illud computari debet; quia ex Canonistarum sententia perfectæ pubertatis annos attigisse tantùm censentur, quando illum annorum numerum complevere (c).

(a) Isidorus in c. *Puberes.* 3. eod. tit.

(b) Celest III. in c. *Laudabilem* 5. de frigidis & maleficiatis &c. l. 4. tit. 15.

(c) Colloq. Lucon. tom. 9 Colloq. 9. q. 2.

CASUS XI.

HIPPOLYTUS, octoginta & plures etiam ætatis suæ annos natus, Hortensiæ, viduæ septuaginta annis ætate provectæ cupit nubere, è quâ proinde nulla est spes suscipiendæ prolis. An absque peccato matrimonium simul contrahere possunt, non obstante impotentiâ suâ naturali, quæ præcipuè pro Hortensia est perpetua?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, præsupponenda est certa regula, quam in variis operum suorum locis docet sanctus Augustinus, scilicet validè matrimonium contrahi posse cum expressa intentione ab ejus usu abstinendi, & perpetuam colendi continentiam. *Quibus verò placuerit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum abstinere*, inquit sanctus Doctor (d), *absit ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: immò firmius erit, quo magis ea pacta secum inierunt, quæ carius concordiùsque servanda sunt, non voluptariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum.* Ex hac regula matrimonium Beatæ Virginis cum sancto Joseph. Verum fuit matrimonium, ut probat idem sanctus his verbis: *Neque enim fas erat, ut ob eum à conjugio Maria separandum putaret, quod non ex ejus concubitu, sed virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo magnificè insinuatur, fidelibus conjugatis, etiam servatâ pari consensu continentiâ, posse permanere, vocarique conjugium non permixto corporis sexu, sed custodita mentis affectu.*

(d) S. Aug. l. 1. de nupt. & concupiscent. c. 11. seu n. 12. item l. 1. de consensu Evangelist. c. 1. & serm. 51. aliis 63. c. 13. seu n. 21. & l. 23. contra Faustum c. 8.

Præsuppositâ istâ regula, in dubium non revocanda est validitas matrimonii Hyppolyti cum Hortensiâ; licèt ista sit impotens ad suscipiendam prolem; cùm teneret adhuc ipsorum matrimonium, licèt contractum cum expressa intentione ab ejus usu in perpetuum abstinendi: & quia rarissimè fit, ut eâ mente contrahatur matrimonium, quòd omnibus non concedatur continentiæ donum, hi duo conjugati licitè matrimonio uti possunt, modò vir possit perfectam cum illa copulam habere; id est, semen intra vas uxoris emittere, quamvis fortè per accidens, scilicet ob senilem ætatem, frigidioremque corporis constitutionem, illius semen non sit prolificum.

Dicimus; *modo vir possit perfectam cum illa copulam habere*; quia, uti ait sanctus Thomas (e), matrimonio essentiale est, ut *fiat mutua traditio corporum ad copulam carnalem: hoc autem fieri nequit sine commixtione seminum, aut eorum saltem* (respectu mulieris) *quæ in ea loco seminis sunt, cujusmodi est sanguis, alius-ve humor seminis similitudinem referens.* Hinc hujusmodi matrimonia neque damnavit unquam, neque prohibuit Ecclesia, neque contrahentes tanquam reos habuit; cùm econtrà eos semper ad hoc sacramentum admiserit.

(e) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. art. 2. in corp.

Hæc decisio consentit cum Doctrina sancti Thomæ, qui ait (f): *Venli, quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, & ideo conceditur eis matrimonium, secundùm quod est in remedium, quamvis non competat eis, secundùm quod est in officium naturæ.* Idem asserit Angelicus Doctor, de iis, qui steriles sunt ob imbecillitatem virium corporis (g), quod etiam docet Glossa (h), nec non sanctus Antoninus (i) Annus 1708. singulare nobis suppeditat exemplum matrimonii, quod mense januario contraxit Timotheus Blanche mercator è Diœcesi Vasatensi, qui natus annos centum & septemdecim cum tribus mensibus, ad nuptias admissus est cum N. Vigniao de Droine, quæ decimum octavum ætatis suæ annum nondum compleverat (k). Quidam nomine Lacher, in suburbio sancti Marcelli olitor, centum tresque annos ætate provectus mulieri septuaginta sexque annos natæ nupsit anno 1713. in Ecclesia Parochiali sancti Hippolyti. an. 1711. Eduardus Kork in Joannæ Serimpbaw 3. Aprilis an. 1584. natæ, atque adeò centum viginti septem annorum ætate provectæ nupsit. Quæ duo ultima exempla nobis præbuit Verodunense Diarium (l), ac multò minor est difficultas pro viro, quantumvis decrepitus videatur, cùm infantariæ nobit: nam certum est, virum, licèt jam omninò grandævum, posse generare, ut probat exemplum fabri armorum è Monte Falcone in Velauniorum tractu, qui ætatis suæ an 86. mulieri nupsit, quæ ei filios peperit (m). Quatuor etiam alia illustriora exempla retulere nuntii publici. Primum est Davidis Bergeron, in vico nomine de Salles, distante à Rupella duas Leucas mortui, qui ætatis suæ an. 86. tertiæ nupsit mulieri, è quâ tres suscepit filios. Alterum est Pharmacopolæ cujusdam Britanni, qui primò nuptus ætatis suæ anno 50. sexdecim è muliere sua suscepit pueros, & secundis initis nuptiis totidem procreavit filios, quorum duo gemelli nati sunt, cùm 103. ætatis suæ annum ageret (n). Tertium exemplum est Joannis Mansart è Parœcia de Chalivoi-Milon in Diœcesi Bituricensi, qui cùm novies nupsisset, decimam duxit uxorem, an. 99. natus, & biennio post hæc ei filium peperit (o). Quartum exemplum est Francisci Maille, in Pago Pontnes è Provincia nati, qui 100. ætatis suæ annum agens illegitimum suscepit filium e puellâ Castri-novi, & elapso 19. an. spatio tantùm mortuus est mense Januario an. 1710. Multa denique hujusmodi exempla Fagnanus refert, plurium, quos laudat, Authorum testimoniu nixus (p).

(f) Id. ibid. ad 2.

(g) Idem in exposit. textûs.

(h) Gloss. in c. *Nuptiarum* 4. v. *In quibusdam.* 27. q. 1.

(i) S. Anton. 3. part. Sum. theol. tit. 1. c. 12. §. 2.

(k) Mercurius Mensis Feb. an. 1708.

(l) Diarium Verodunense Men. Sept. anno 1713. art 10.

(m) Idem April. an. 1709.

(n) Idem Jan. 1799.

(o) Acta temp. 18. Jan. an. 1710.

(p) Fagn. in c. *Cùm fit.* de convers. conjugat. n. 67. & 68.

Cæterùm, cùm in casu proposito objectum fuerit impedimentum impotentiæ naturalis, opportunum duximus, hîc annotare præcipuas regulas, quæ hac in re tanquam certæ haberi debent. Istæ autem potissimùm recensentur.

Ut impotentia matrimonium dirimat, duo requiruntur: primò enim necesse est, ut sit antecedens; id est, matrimonium præcesserit; quia si ei superveniat, ex ea matrimonium dirimi nunquam potest, ut docet sanctus Thomas (q), patetque ex Gratiano (r). Deinde debet esse perpetua, ut docet idem Angelicus Doctor (s) rescribitque ad Episcopum Antissiodorensem Innocentius III. (t) Perpetua autem censetur, quando sine miraculo, vel absque vitæ periculo,

(q) S. Th. cit. dist. 34. art. 4. in corp.

(r) Gratianus §. *Ecce impossibilitas.* 27. q. 2.

(s) S. Th. cit. dist. 34. art. 2. in corp.

(t) Innoc. III. in c. *Fraternitatis*

culo, aut tandem sine peccato removeri nequit, ut expressè notat idem summus Pontifex, intelligiturque ex alia Alexandri III, Decretali (e). Quod quidem verum est, sive impotentia nascatur ex impedimento naturali, putà respectu viri, ex naturali frigiditate, propter quam membrum erigere, aut semen intra vas uxoris emittere non potest; respectu verò fœminæ, si vas illius ita sit arctum, ut ipsi conjungi vir nullatenùs possit; sive denique aliunde proveniat impotentia. Temporalis igitur impotentia, quæ vel naturaliter, aut quopiam remedio facilè tolli potest, matrimonium, post contractum non dissolvit, ut alibi diximus; quia contra substantiam matrimonii non militat. Hoc autem inter utramque impotentiam discrimen ex sancto Thoma desumpsimus; sic enim loquitur: *Impotentia coëundi ... potest ... esse vel ex causa intrinseca & naturali, vel ex causa extrinseca accidentali, sicut per maleficium.... si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter; quia vel est temporalis, cui potest subvenire beneficiis medicinæ, vel processu ætatis; & tunc non solvit matrimonium; vel est perpetua, & tunc solvit matrimonium, ita quod ille, ex cujus parte allegatur impedimentum, perpetuò maneat absque spe conjugii, alius nubat cui vult in Domino.*

(e) Alex. III. in c. *Ex litteris*. 3. eod. tit.

Sequitur ex dictis virum morti proximum impotentem pariter non esse censendum: in moribundo enim manet adhuc potentia ad coïtum, etsi per accidens, scilicet vi morbi, ad actum hìc & nunc reduci nequeat, quod quidem sufficit, cùm, uti dictum est, sola ad coïtum potentia matrimonio sit essentialis. Huic sententiæ favet ipsa Ecclesiæ praxis, quæ sæpiùs viris, morti etiam proximis, præcepit, ut quas priùs habuerant concubinas, in matrimonium ducerent, tùm ad tollendam earum infamiam, tùm etiam ut prolem ex eis natam hoc modo legitimam, nisi Principis edicto contrarium caveretur, efficerent. Ita Didacus Covarruvias à Leyva.

CASUS XII.

Mirocles, scortator insignis, contracto morbo venereo, ejusque curatione neglectâ, Titiæ nupsit, quæ, cùm is matrimonium consummare non potuerit, ipsum impotentem existimans, juridicè requisivit, ut irritum declararetur matrimonium suum: quo facto cùm requirente Titiâ Mirocles ex præscripto judicis fuisset inspectus, & Chirurgi deputati ad inspectionem pro impotentia stetissent, judex sententiam tulit, quâ matrimonium invalidè contractum declaravit, & Titiæ permisit, ut quem vellet, sibi conjugio jungeret, factâ simul Mirocli prohibitione, ne secundas iniret nuptias: et iste adhibitâ periti Chirurgi manu, & recuperatâ omninò valetudine, secundò Sylviæ nupsit, non obstante judicis interdicto, & ex eâ multos suscepit pueros. Quâ re cognitâ, Titia perspiciens, ipsum non impotentem esse, petivit, ut ad se rediret; at respondit, se ad eam redire non posse, cùm suum cum eâ matrimonium irritum declaraverit judex Ecclesiæ, & secundum cum Sylvia contraxerit & consummarit conjugium. Cùm itaque ad Titiam redire deneget Mirocles, cum Alexandro matrimonium hæc inire constituit.

Quâ de re quæritur 1. utrùm invalidum sit primum matrimonium, imprimis post declarationem Ecclesiæ; & consequenter ad istam sententiam Mirocles validè cum Sylvia contraxerit. 2. Utrùm Sylvia, cui notum erat primum matrimonium, absque peccati reatu debitum conjugale Mirocli reddere potuerit, aut saltem cum ipso habitare, instar fratris ac sororis cum eo convivens. 3. Utrùm denegante Mirocle ad Titiam redire, absque culpæ reatu Alexandro nubere possit. 4. Utrùm moriente Titia, dùm Mirocles est cum Sylvia, tutâ conscientiâ cum eâ permanere queat, non contractis de novo in facie Ecclesiæ nuptiis?

Respons.

Manifestum est, deceptum fuisse Officialem, dùm ex sententiâ suâ contractum inter Miroclem & Titiam matrimonium irritum declaravit, & ad relationem Chirurgorum, quos ad inspectionem hujusce hominis deputaverat, protulit, hujusce hominis perpetuam esse impotentiam, quæ temporalis tantùm erat, uti certò probavit suscepta è secundo matrimonio ipsius proles. Unde sequitur 1. primum matrimonium esse validum, & alterum proinde irritum, ut constat ex decisione Innocentii III. ad Episcopum Antissiodorensem rescribentis (b). 2. si notæ fuerint Sylviæ priores nuptiæ, uti fert casùs expositio, eam Mirocli debitum absque mortali peccato reddere non potuisse, ubi primùm eum novit non esse impotentem, cùm legitimus ejus non esset maritus: & si ei nubendo sibi persuasum fuit, eum esse impotentem, ipsam quoque mortaliter peccasse. Neque etiam cum viro isto sororis instar permanere potest, sed ab eo debet recedere; is enim absolutè tenetur ad resumendam Titiam, solam suam legitimam conjugem, & à Sylvia recedere, ut tuta sit conscientia, & simul eorum tollat scandalum, quibus nota est prioris sui conjugii validitas. 3. Titiam neque licitè neque validè secundas cum Alexandro inire posse nuptias, ob eam videlicet causam, quòd ad se redire sibi denegarit Mirocles, cùm ignorare hæc non potuerit, ipsum non esse impotentem, & divortii sententiam, quam obtinuit, reipsâ esse injustam, quòd judex falsâ Chirurgorum relatione deceptus fuerit, atque ideò ipsâ non uti potuisse ad convolandum ad alias nuptias. 4. Denique, si Titia moreretur, priusquàm ad eam rediret Mirocles; ipsum cum Sylvia remanere non posse, nisi de novo coràm proprio parocho ac testibus contrahendo, quia impedimentum ligaminis prioris matrimonii erat publicum; & solùm post obtentam ab officiali facultatem, cùm utrique apprimè notum sit, ipsum fuisse deceptum in prima sententia, quam tulit, non sine damno prioris matrimonii, quod erat validum. At si impedimentum illud prioris matrimonii erat occultum, non necesse esset iterùm in facie Ecclesiæ contrahere; & satis esset mutuum inter se occultè renovare consensum. Ita peritus ultimi sæculi Theologus (c), cujus decisio congruit Doctrinæ sancti Thomæ (d), qui ita loquitur: *Ecclesia, si se deceptam inveniat per hoc, quòd ille, in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum alia vel cum eadem perfecisse, reintegrat matrimonium præcedens & dirimit secundum, quamvis de ejus licentia sit factum.* Idem docet Sylvius cum cæteris Theologis.

(b) Innoc. III. in c. *Fraternitatis*. sup. cit.

(c) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 159.

(d) Suppl. 2. part. Sum. S. Tho. q. 58. art. 1. in corp. & ibi Sylvius quæsito. 1.

CASUS XIII.

Daniel, semel à conjuge suâ ob impotentiam in perpetuum separatus, & posteà solemniter Religionem professus, aut omnibus sacris initiatus ordinibus, tenetur-ne sub conscientiæ reatu ad suam redire, si certò appareat, ipsius impotentiam non esse perpetuam?

Respons.

Certum est, quòd si Daniel solemnem religionis professionem emiserit, ad conjugem suam absolutè redire nequit, quandoquidem ipsius matrimonium non consummatum *ipso jure* dissolutum est, etiam quoad vinculum, per solemne ipsius Religionis votum: At si Novitius tantùm esset, nec dum professus esset, ad eam redire posset, si

vellet,

vellet, nec tamen ad id teneretur, si Religionem sequi, eamque solemniter profiteri constituisset. Ita rem definivit Innocentius III. (a), qui consultus ab Episcopo Antissidiorensi de muliere, quæ à viro suo ipsius Præsulis authoritate fuerat sejuncta, quia ex relatione obstetricum, à quibus fuerat inspecta, nunquam poterat esse mater, aut conjux, tanquam cui naturale deerat instrumentum, & quæ alteri nupta viso, cum eo tamen matrimonium consummarat, respondet primò, impedimentum, quod reperiebatur inter mulierem hanc & priorem ejus virum, non esse perpetuum, ac proinde matrimonium primum esse validum: *Impedimentum illud non erat perpetuum*, inquit Innocentius, *quod præter divinum miraculum per opus humanum obsque corporali periculo potuit removeri ... cùm pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur: & ideò inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse.* En verba summi Pontificis, qui inde sic concludit: *Quare* ait, *inter eam & præfatum Gullelmum* (secundum illius maritum) *matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab invicem separari.* Quibus dictis duo addit hic Papa: primum est, quòd si mulier ista solemnem emiserit Religionis professionem; secundum matrimonium ab eo contractum, à quo fuerat separata, remanere debet validum, quia prioris vinculum voto solemni Religionis ab hac priore conjuge emisso dissolutum est: *Etsi prædicta mulier ad Religionem transivit ... primus vir, qui non cognovit eandem, cum eâ remaneat, cum quâ post modùm Ecclesiæ authoritate contraxit.* Alterum est, quòd si hæc Religionem non fuerit professa, primus ejus & solus legitimus sponsus ad eam redire tenetur: *Alioquin eâ dimissâ debet ad illam redire, cum quâ primò contraxit.* Cum hac tamen exceptione... *Nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir prætextu fornicationis ejus velit consortium declinare.* Cæterùm quidquid asserit sanctissimus de muliere, idem de viro in simili casu dicendum est.

(a) Innoc. III. in cit. c. *Fraternitatis* ff. de frigidis &c.

At verò non idem evenit, si Daniel sacros tantùm susceperit ordines, Religionem non professus: nam in hoc casu ad conjugem suam, si ipsum postulet, redire tenetur; nisi Religionem solemniter profiteri velit. Cujus rei hanc rationem post sanctum Thomam affert inclytus Theologus (b); quia *Ordo post matrimonium, sive consummatum, sive inconsummatum susceptus, non dissolvit matrimonium*; quod probat iste non solùm authoritate Angelici Doctoris: *Ita beatus Thomas hîc*: sed etiam ex Decretali Joannis XXII. (c), qui sic loquitur: *Votum Solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis .... ad dissolvendum .... priùs contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum ... invalidum est censendum.*

(b) Fr. Sylvius in suppl. 3. part Sum. S. Thomæ q. 33. art. 4. concl. 1.

(c) Joan. XXII. in Extravaganti. *Antiqua* de voto & voti redempt. tit. 6.

CASUS XIV.

Theocritus cum Thomassinâ, quam duxit uxorem, matrimonium consummare non potuit, utpotè impotens ex maleficio, vel ex frigiditate naturali. An invalidum est illud matrimonium?

Respons.

Difficultatem istam solvit sanctus Thomas dicens (d): *Impotentia coeundi ex maleficio ...* ait hic sanctus, *aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit, aut non est perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus præfixit*, triennium scilicet, *sicut & de frigiditate dictum est. Tamen hac est differentia inter maleficium & frigiditatem, quia qui est impotens ex frigiditate, sicut est impotens ad unam, ita ad aliam, & ideò quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, ut alteri conjungatur, sed ex maleficio homo potest esse impotens ad unam & non ad aliam; & ideò quando judicio Ecclesiæ matrimonium dirimitur, utrique datur licentia quod alteram copulam quærat.*

(d) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. art. 3. in corp.

Sciendum autem, quòd, priusquàm tale matrimonium ab Ecclesia invalidum declaretur, necesse est, ut duo conjugati simul per triennium cohabitaverint, & cum juramento affirment, se matrimonium consummare non potuisse: id enim jure præscribitur his verbis (e): *Si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum & mulierem intra prædictos octo annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsis cum septimâ propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.*

(e) Honorius III. in c. *Litteræ.* fin. de frigidis & maleficiatis &c.

Non abs re fore putamus, si proponantur regulæ quædam, quibus dignosci possit, num impotentia è maleficio procedat: sunt autem istæ: prima: *Quando uxor virum ad se accedentem pati recusat, quòd illius mentulam tanta magnitudinis imaginatur, ut se ab eo cognosci, ferre nequeat.* Secunda: *quando conjuges, cùm aliàs sese diligant, odio tamen inflammantur, vel exhorrescunt, quando ad coitum veniendum est.* Tertia: *Quando vir, quem ad alias fœminas potentem esse constat, cum solâ uxore, in quâ nullum est obstaculum, est impotens.* Quarta: *Quando vir coitum appetens, & mentulâ erectâ paratus est ad copulam, subitò riget, organumque relaxatur & concidit.*

Juvat etiam observare, quo pacto maleficium à Dæmone produci queat. De eo autem ita loquitur sanctus Antoninus (f) post Paludanum, cujus propria refert verba. *Potest* (Diabolus) *corpora impedire, ne sibi mutuò appropinquent, vel directè, vel indirectè, interponendo se inter eos, corpore assumpto... secundo modo potest inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè vires rerum, quas optimè novit ad hoc validas. Tertio modo turbando imaginationem & phantasiam æstimativam, quæ reddit mulierem exosam. Quia potest imaginationem imprimere. Quarto modo, prohibendo directè rigorem membri sicut & motum localem cujuscumque organi. Quinto modo, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiva, quasi intercludenda vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excidat, vel ne emittatur; & multis aliis modis ... hæc Petrus de Palude.*

(f) S. Ant. 3. part. sum. theol. tit. 1. c. 12. §. 3.

CASUS XV.

Libertus, maleficiatus, aut naturaliter frigidus, jam à triennio matrimonium suum cum Marthâ consummare non potuit: quam ob rem Martha sententiam obtinuit, quâ irritum declaratur eorum matrimonium. Deinde alteri nupsit liberius, quâcum absque ullâ difficultate matrimonium consummavit, nec jam maleficiatus, aut frigidus videtur. Potest-ne tutâ conscientiâ cum hac ultimâ muliere remanere; an verò ad Martham redire tenetur?

Respons.

Magnum intercedit discrimen inter maleficium & frigiditatem naturalem: nam, ut superiùs ex sancto Thoma probavimus, impotens ex maleficio talis est tantùm, ut fit plerumque, erga hanc & non erga aliam; at impotens ex frigitate naturali talis est erga omnes (g): quare validè cum nullâ aliâ muliere contrahere potest, quando ob eam causam irritum declaratum est ipsius matrimonium. Unde sequitur, in casu proposito, quòd si liberius, qui se frigidum naturaliter cum Martha putabat, contrarium expertus sit, alteram tenetur

(g) S. Th. sup. cit. art. 3. & can. *Requisisti* 2. 33. q. 2.

sub

ſub conſcientiæ reatu dimittere mulierem, cui nubere voluit, & ad Martham redire, non obſtante Sententiâ judicis, qui deceptus eſt, juxta decretales Celeſtini III. & Innocentii III. ſuperiùs laudatas (a).

(a) Caſ. 9. 10. 11. & 12.

At verò ſi Liberius eſſet impotens *ex maleficio* cum Martha, atque impotentia ejus perpetua judicata ſit, alteri nubere potuit, quâcum conſummato matrimonio, ad Martham redire non tenetur, & è contra cùm alterâ, cui nupſit, & pro quâ non eſt impotens, remanere debet. Ad authoritatem Angelici Doctoris, qui multis in locis operum ſuorum quæſtionem hanc ita definit (b), accedit etiam Canon à Gratiano relatus, cujus hæc ſunt verba (c): *Si per ſortiarias atque maleficias, occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur ..... ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt; ſed poſtquàm alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus quibus juncti fuerant, prioribus quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Depromitur Canon iſte è ſcriptis Hincmari (d): idem docet Author Gloſſæ (e).

(b) S. Thom. cit. diſt. 34. art. 3. & in expoſit. textûs & quodlib 11. art. 11.

(c) Can. *Si per ſortiarias.* 4. 33. q. 2.

(d) Ex Hincmar. lib. ad q. 23. de matrimonio Lotharii Regis. (Pithæus)

(e) Gloſſa in cap. *Fraternitatis.* 6. de frigidis &c. v. *Divinum.*

CASUS XVI.

Nicander *ex maleficio* impotens erga Paulam, cui nupſit, ab ea ex Officialis ſententiâ poſt triennalem cohabitationis, quam Eccleſia requirit, experientiam ſeparatus eſt. Deinde Gertrudi matrimonio ſe ſociavit, pro quâ, non minùs quàm pro Paulâ impotens fuit. Sui autem ſtatûs pertæſus, maleficio ſuo ſe liberavit, aliud adhibens maleficium, cujus uſum edoctus eſt, & ſic pro utrâque potens factus eſt. Quam è duabus ſibi uxorem legitimam ſumere debet?

RESPONS.

Impedimentum quodlibet, ſi maleficio duntaxat tolli poſſit, cenſetur perpetuum, ut docet Sanctus Thomas (f): *Tamen*, inquit, *ſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominùs perpetuum reputatur; quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficia invocare*: Idem quoque docet Sanctus Antoninus (g), dicens: *Nota quòd ſi maleficium non poteſt revocari niſi per aliquod illicitum, ut per dæmonis auxilium & hujuſmodi, etiamſi ſcires ſic poſſe revocari, nihilominùs impedimentum perpetuum judicabitur, quia remedium non eſt licitum.* Quod dictum ſuum confirmat Sanctus Archiepiſcopus authoritate Sancti Thomæ mox laudati, Alberti Magni, & Cardinalis Hoſtienſis. Unde ſequitur, Nicandrum ad Paulam non poſſe reverti, quâcum validè non contraxit, ſed cum eum Gertrude permanere debere, cùm pro ea, licet non ſine gravi peccato, impotens eſſe deſierit: ſed quia invalidè cum ea contraxerat, neceſſe eſt, ut ambo ſuum renovent conſenſum, ſeu expreſsè, ſeu animo conjugali copulam habentes.

(f) S. Thom. in 4. cit. diſt. 34. art. 3. ad 3.

(g) S. Ant. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 12. §. 3.

CASUS XVII.

Henricus, impotens ex maleficio, hominem detexit, à quo faſcinatus eſt: Poteſt-ne veneficum ſuum cogere, ut rem comburat, cui affixum eſſe novit maleficium, aut eam ipſe comburere, aut aliâ quâcumque ratione deſtruere, ut pro muliere ſuâ, uti pro aliâ quâlibet potens fiat?

RESPONS.

Antequam peculiari huic difficultati ſua ſit reſponſio, præſupponenda eſt ſimulque probanda regula certa, ſcilicet, maleficio tolli aut deſtrui non poſſe abſque peccato mortali: eſt enim Apoſtaſiæ & idololatriæ ſpecies, uti ope dæmonis aut miniſtrorum ejus ad producendum talem effectum, ut docent Albertus magnus Sanctus Bonaventura, Durandus aliique Theologi poſt Sanctum Chriſoſtomum, qui dicit (h): *Ea res eſt idololatria,* Eodem modo loquitur Sanctus Baſilius (i). Idque confirmari poteſt præclaris hiſce Sancti Auguſtini verbis (k): *Ad hæc omnia ſuprà dicta pertinent, ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſque rebus ſuſpendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum eſt ex quâdam peſtiferâ Societate hominum & angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitùs execratione repudianda atque damnanda.* Hinc dicit Sanctus Thomas, quod *ea quæ ſunt ſupra facultatem humanam & naturæ, à ſolo Deo requirenda ſunt: & ideò*, ſubjungit, *ſicut graviter peccat, qui illud quod eſt Dei, creaturæ impendit per idololatriæ cultum, ita etiam graviter peccat: qui ea quæ à Deo expetenda ſunt, auxilio dæmonum implorant ..... in his enim omnibus eſt apoſtaſia a fide per pactum initum cum dæmone, vel verbo tenùs, ſi invocatio interſit, vel facto aliquo.* Quòd ſi crimini huic aliqua ſubjiciatur excuſatio, magna videlicet, quæ ex eo percipitur utilitas, cum eodem Sancto dicendum: (l) *Nulla utilitas eſſe poteſt, pro quâ aliquid faciendum ſit, quod in Dei vergat injuriam; quod contingit, quando quod ipſius eſt, non ab ipſo quæritur, ſed cum ejus adverſario fœdus initur.*

(h) S. Chryſoſt. hom. 8. in Epiſt. ad Coloſſ.

(i) S. Baſil. in Pſal. 45. initio.

(k) S. Aug. in can. *Nec mirum.* 14. 26. q. 5.

(l) Idem ibid. ad ff.

Nec minùs excuſari poteſt crimen illud ex bonâ intentione committentis; nam ut vana adeò tollatur excuſationis ſpecies, ſatis eſt, ut legatur iſta Alexandri III. decretalis (m), in quâ de Presbytero quodam, præpoſterè ſuperſtitioſo ſic loquitur hic ſummus Pontifex: *V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum acceſſit*, hæc ſunt verba decretalis, *non eâ intentione ut vocaret dæmonium, ſed ut inſpectione Aſtrolabii, furtum cujuſdam Eccleſiæ poſſet recuperare; verùm licet hoc ex bono zelo & ſimplicitate ſe feciſſe proponat, id tamen graviſſimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit.*

(m) Alex III. in c. *Ex tuarum.* 2. de ſortilegiis. l. 5. tit. 21.

Præſuppoſitâ illâ ſolidèque firmatâ præcipui momenti regulâ, dicimus, non licère, quidquam fieri, quod vel minimum habeat ad ſuperſtitionem reſpectum, ut deſtruatur maleficium, quo quis vexatus, uti quærere ſub limine januæ ceræ figuras, oſſa, papyros aliave hujuſmodi, quæ ſupponi potuêre ab iis, qui vulgò ſponſorum faſcinatores, Gallicè *Noüeurs d'aiguillette*, hoc eſt, ab iis, qui authores ſunt maleficii, de quo loquimur; uti etiam ſolvere nodum quempiam, in quo poſitum eſſe vulgò dicitur maleficium; cùm hoc unum dæmon intendat, ut ſimplicibus ſuadeat, hiſce rebus hanc eſſe vim, ut maleficium producant; quamvis certum ſit, quod *hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi qui hæc audiunt vel vident, probentur: & appareat quâ fide ſint vel devotione erga Deum*, inquit *Canon antiquus* (n).

(n) Can. *Nec mirum.* 14. 26. q. 5.

Non alia igitur adhiberi debent remedia, quàm quæ præſcribit Hincmarus (o), Confeſſionem videlicet, preces, eleemoſynas, lacrymas & jejunia cum exorciſmis Sacerdotum, *Si per ſortiarias atque maleficas, occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito & ſpiritu humiliato Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ Medicinæ munia Miniſtri Eccleſiæ tales, quantùm annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent.* Hæc ſunt ſalubria media, quæ proponit doctiſſimus ille Præſul, quibus adhibitis nihil ſupereſt faciendum, niſi ut ſponſi ſeparentur. *Quod ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt.*

(o) Hincmarus in can. *Si per ſortiarias.* 4. 33. q. 1.

Ad confirmationem hactenùs dictorum addi potest præclarum Sancti Hilarionis exemplum, de quo loquitur Sanctus Hieronymus in vitâ hujusce solitarii (a): is enim narrat, quod, cum virgo adolescens dæmone vexaretur, neque se ex ejus corpore exiturom profiteretur malus genius, priusquàm sublata fuisset euprea lamina, sub limine januæ recondita; Sanctus Hilario dæmonis propositum dedignans ipsum è corpore puellæ hujus precum suarum fervore expulit. *Exire me cogis*, solitario ait dæmon, *& ligatus subter limen teneor; non exeo, nisi adolescens qui tenet, dimiserit*; cui Sanctus Hilario; *grandis fortitudo . . . . . tua, qui licio & laminâ strictus teneris.* Subjungitque Sanctus Hieronymus: *Noluit autem Sanctus* (Hilario) *antequàm purgaret virginem, vel adolescentem signa jubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni ejus accommodasse fidem, asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos.*

(a) S. Hieron. in vita v. Hilarion.

Concludimus, ad casum propositum respondendo, ab Henrico ergo non posse authorem maleficii, quo vexatur ad comburendam rem, cui affixum esse maleficium existimat, eùm ita ad dæmonem recurreret si illius, qui dæmonis est minister, ope uteretur ad recuperandam sanationem suam, quam a Deo solo expectaturus est, & quam ab ejus bonitate sperare tantùm debet ob pœnitentiæ opera, ut loquitur Sanctus Augustinus (b). Id ipsum consentit cum istis verbis 72. Capituli Martini Episcopi Bracarensis an. 572. (c): *Si quis autem Paganorum consuetudinem sequens, divinos & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foràs mittant, aut maleficia inveniant, quinque annis pœnitentiam agant*,

(b) S. Aug. lib. 10. de civit. Dei c. 22.

(c) Conc. Martini Bracar. in can. Non licet. 3. 26. q. 5. ex Coll. ét. de Syn. græc.

Fatemur tamen, neglectâ authoris maleficii ope, ejus signa tolli & comburi posse, eo tantùm fine, ut destruantur opera Diaboli, nec ab eo expectetur, quòd nocere desinat, ex eo quòd ejusmodi signa fuerint combusta aut sublata: nam si eâ intentione comburerentur tollerentur-ve, ab eâ non abesset superstitio. Uno verbo signa comburendo necesse est, ut omne cum Diabolo pactum rejiciatur, nec eâ ratione quidquam ab eo expectetur: atque eo sensu intelligendum est Rituale Romanum (d), quando præscribit, ut exorcista *jubeat dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut maleficia signa vel instrumenta: quæ si obsessus ore sumpserit, evomat: vel si alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.*

(d) Ritual. Rom. tit. de exorcizandis obsessis à dæmonio. in fine.

CASUS XVIII.

Norberto & Julianæ, matrimonio junctis datum est maleficium, quo jam à sex mensibus, à matrimonii consummatione impediuntur, ob mutuum, vehemens & subitum odium, quo in se invicem corripiuntur, ubi copulam habere volunt. Notum est ipsis, quosdam, simili vexatos maleficio, iteratâ matrimonii celebratione fuisse sanatos. Possunt-ne absque peccato hanc eandem adhibere viam, cùm ex iteratione hujusce Sacramenti nullum oriatur incommodum?

Respons.

Certum quidem est, quando justa subest causa, nullum ex iteratâ matrimonii celebratione oriri incommodum, cùm omnia sacramenta, quæ nullum imprimunt caracterem, iterari possint, & ista etiam sub conditione possunt iterari, quando legitima est de eorum validitate dubitandi ratio: at id non esse licitum in casu proposito contendimus, quia in iteratione esset superstitio, ut docet inclytus Theologus (e): *Existimo*, inquit, *illam praxim pertinere ad varias superstitiones, quæ licet aliquando reperiantur habere effectum, non idcirco tamen desinunt esse vanæ.* Ratio evidens, quam affert hic author dicti sui, est, quia inde speratus effectus, hoc est, cessatio maleficii naturaliter ex hac iteratione oriri nequit, cùm ad hunc finem non institutum fuerit matrimonium, neque unquam medium illud ad tollendum maleficium Ecclesia adhibuerit. Ratio ista petitur ex Sancto Thoma dicente (f): *In his quæ fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, considerandum est, utrùm naturaliter videantur tales effectus causare: sic enim non erit illicitum . . . . si naturaliter non videantur posse tales effectus causare; consequens est, quod nec adhibeantur ad hos effectus causandos, tanquàm causa, sed solùm quasi signa, & sic pertinent ad pacta significationum cum dæmonibus inita.*

(e) Fr. Sylvius resolut. var. v. Maleficium.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 96 art. 2. in corp.

Nec prodest dicere, simili ratione alios à maleficio suo fuisse sanatos: ennstat enim, quòd si ita res evenerit, effectus ille uni dæmonis astutiæ ac fraudi adscribi debet, non verò ceremoniæ iterandi matrimonium, quæ nullam cum tali effectu potest habere connexionem: *Multa per hujusmodi observationes eveniunt per deceptionem, dæmonum, ut in his observationibus homines implicati curiosiores fiant, & se magis inserant multiplicibus laqueis perniciosi erroris.* Ita Doctor Angelicus iterùm post Sanctum Augustinum (g), quem laudat.

(g) S. Aug. l. de doctr. Christiana. c. 23.

Hine severè damnatur mos ille ex antiquo exorcismorum Manuali, quod iterùm an. 1618. probavit Episcopus Antverpiensis, in quo hæc leguntur verba: *Cavebit autem Sacerdos diligenter, ne permittat illum errorem & rei sacræ abusum, qui hodie in nonnullis vigere dicitur, quo aliqui tali maleficio vexatis succurri posse putant, si vir & mulier priori matrimonio legitimè & in facie Ecclesiæ contracto, mutuo consensu renuntient, & novum coràm Sacerdote contrahant: est enim hoc diabolicum inventum superstitionis inducendæ causâ, vel ut res sacras hominibus ludibrio exponat, & Sacramento Christi gravem irroget injuriam.* Ex allatis igitur authoritatibus manifestè constat, Norbertum & Julianam absque reatu superstitionis, matrimonii sui celebrationem eo fine non posse renovare, ut hac ratione à maleficio, quo vexantur, fiant immunes; illisque ea tantùm suppetere remedia, quæ in præcedenti decisione sunt à nobis notata.

CASUS XIX.

Si in causâ divortii Theocritus affirmet, se esse potentem; neget verò uxor illius; cui potiùs è duobus fides est adhibenda?

Respons.

Cùm vir sit caput mulieris, in casu proposito fides Theocrito est adhibenda, ut docet Sanctus Thomas (h), præcipuè si cum eo satis longo tempore vixisset absque querela, ut fert decretum istud Concilii Compendiensis an. 757. *Si quis acceperit uxorem & habuit eam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit, quòd nunquam coisset eum eâ, ille vir dicit quod sic fecit, in veritate viri consistat, quia vir est caput mulieris* (i). Si tamen requireret, ut inspiceretur vir suus, aut aliâ quâcumque ratione Theocriti impotentiam posset certò probare, ad audientiam deberet admitti.

(h) S. Thom. in 4. dist. 34. in exposit. Litteræ.

(i) Conc. apud Compend. in can. Si quis. 3. 33. q. 1. & ibi Glossa.

Idem quoque expressis terminis definit decretalis in corpore juris relata, ejus hi sunt termini (k): *Illa autem* (mulier) *si prior post annum aut dimidium ad Episcopum, aut ejus missum proclamaverit dicens, quòd non cognovisset eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est,*

(k) Cap. Accepisti. 1. de frigidis &c.

est; eò quòd caput es mulieris: quia si proclamare voluit, tam diu tacuit? citò etiam & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisset. Si autem statim in ipsa novitate post mensem aut duos ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit dicens... Vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi; si probari potest per rectum judicium, separari potestis, & illa si vult, nubat in domino.

Advertendum autem hic, idem dici non posse de viro: nam si se impotentem profiteatur, & contrarium uxor ejus affirmet, mulieri fides est adhibenda, quia ea non præsumitur velle manere cùm viro impotente, & aliunde pateret ad dictus divortio, quod injustè attentare multi conjuges attentarent, si affirmationi eorum crederetur. Ita Sanctus Thomas, quem laudavimus. *Si autem*, inquit, *vir neget copulam carnalem præcessisse, non est danda juramento ejus, quamvis sit caput mulieris, si mulier affirmet; quia sic daretur facultas multis viris dimittendi uxores suas.*

CASUS XX.

Malio & Luciâ, de impotentia litigantibus, cujus mulier ista virum suum postulabat, à judice constitutus conjugum congressus coràm duobus testibus. Nùm legitimum est illud judicium & sine peccato prolatum?

Respons.

Notum satis est infame illud impotentiæ viri experimentum jam à 120. annis in Gallia obtinuisse, fierique solitum coram Chirurgis & Matronis ad sententiam judicis Ecclesiastici vel sæcularis: at dubitare non possumus, quominùs judices graviter peccaverint, hujusmodi ferendo judicia 1o. Quia turpes impudentia sola sustinere potest formulas congressûs, quo vel magis communis læditur pudor, & quia honestati ac bonis moribus adversatur. 2o. Quia ex congressu incertum omninò ducitur argumentum virilitatis aut impotentiæ conjugis, ut evidenter probat Venetius (a): quare ob istas rationes Parisiensis senatus Arresto suo 18. feb. an. 1677. quod forensi diario insertum est, congressûs usum omninò abrogavit. Quâ autem occasione latum fuerit sapiens illud arrestum, legi potest apud Cabassutium, (b) qui congressûs originis & abolitionis historiam narrat. abrogatio congressûs & aliquatenùs debetur Vincentio Tangereau, qui in suo Tractatu de impotentia viri & mulieris (c) manifeste infamiam simulque injustitiam tam damnandæ praxis, nec non mali ex eâ oriri solita detegit; quâ in re Ambrosium Paré sequitur (d), qui acriter in tam infamem consuetudinem invexerat.

(a) Nicolaus Venette, effigies. amoris conjugalis p. 578. & 579. editione septimâ.
(b) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 25. n. 6. & seqq.
(c) Vincentius Tagereau tract. de impotentiâ. cap. 4. edit. Paris. an. 1612.
(d) Ambr. Paré. tract. de relat. impotentiæ viri & mulieris lib. 28. operum ejus. Dictionarium Trevolliense v. *Gillenetus*.

CASUS XXI.

Si quis post matrimonium, ratum, nec dùm consumatum, fiat ad copulam perpetuò impotens; potest-ne compar illius ad alias nuptias, saltem obtentâ judicis veniâ, convolare?

Respons.

Matrimonium semel ratum, etsi nondùm consumatum, nunquam solvi potest quoad vinculum, nisi per solam Religionis professionem solemnem; proindeque ob quamvis impotentiam supervenientem nunquam illud posse dirimi certum est: ut intelligitur ex Sancto Augustino, cujus hac de re sententiam in decreto suo refert Gratianus (e), & ex his Glossæ verbis (f): *Post matrimonium contractum, si superveniat impedimentum, non debent separari.* Quod quidem auctor istius Glossæ probat autoritate Nicolai Papæ ad Carulum Moguntinum scribentis (g). Idem communiter docent Sanctus Thomas ac cæteri Theologi. Itaque etiamsi vir utriusque testis ex sectione fieret ad coïtum impotens, uxor ab eo separari non posset.

(e) S. Aug. In can. *Si uxorem*. 18. 32. q. 5.
(f) Glossa in c. *Fraternitatis*. v. *divinum*. de frigidis &c.
(g) Nicolaus I. in can. *Si qui*. 25. 32. q. 7.

CASUS XXII.

Margarita, existimans virum suum esse impotententem tenetur-ne sub reatu mortalis culpæ ad debitum ei conjugale reddendum?

Respons.

Si mulieri huic non omninò comperta sit viri sui impotentia, tenetur, etiam sub reatu mortalis culpæ, ad ei reddendum conjugale debitum per triennium, ut docet Sanctus Thomas (h): Quia, inquit Sanctus Doctor, *ad hoc experiendum ... Ecclesia tempus præfixit, triennium.* Quocirca mulier virum suum absque peccato nequit jure privare, quod ei concedunt Ecclesiæ regulæ.

(h) S. Thom. in 4. dist. 34. q. un. art. 2. in corp. & art. 3. in corp.

Diximus: *Si mulieri huic non omninò comperta sit viri sui impotentia.* Nam si certò eam novisset, cognoscendo V. G. quod utroque teste carebat, tunc se ipsam ab eo separare valeret nihil insuper expectans, ac nedum in hoc casu ei debitum reddere teneatur, ut potiùs absque reatu mortali non posset. *Si est evidens impedimentum, ut in Eunuchis* ait, Agelicus Doctor, *possunt statim separari.*

IMPEDIMENTUM RAPTUS.

RAPTUS est *femina invita abductio, matrimonii contrahendi, libidinisque explendæ causâ.* Ita raptum definit Polmanus, stricto sensu & propriè sumptum (i): At definitio ista non satis convenit & Galliæ moribus, & sensui, quo sumitur hic terminus in hoc titulo, ob duplicem rationem.

(i) Polm. 3. part. 592.

Prima est, quia duplicem distinguimus raptûs speciem: prior dicitur raptus violentus; alter verò raptus fraudulentus. Raptus violentus is est, quem suprà definivit hic Theologus, quo persona invita & dissentiens & etiam renitens ab eâ ab ducitur quæ, ei cupit nubere. Raptus vero fraudulentus is est, quo promissis, argento, vel aliter captatur filius-familias, & invitis parentibus suis, Tutore, vel curatore ad contrahendum matrimonium ducitur: quod crimen ex Legibus nostris pœnâ infamante sæpè judices puniunt, & quandoque capite, pro diversis facti circunstantiis, & personarum qualitate.

Secunda ratio est, quia Raptores tantùm puellarum vel mulierum comprehendit definitio, nihil exponens de raptu viri à muliere facto; quod tamen viri legibus est prohibitum. Verum quidem est, Concilium Tridentinum loqui duntaxat de raptu puellarum invitarum factâ à viro, omisâ abductione viri à muliere factâ, tamen ex jurisprudentia Galliæ, edicto Blesensi innixa, ut inferiùs videbitur in utrisque ex æquo punitur illud crimen.

CASUS PRIMUS.

MAsimianus & Rosa, filia-familias nuptias simul meditantur. Rosa verò, viginti tantum tresque annosnata, quæ Patris tutoris-ve sui consensum obtinere non potest, permittit, ut Maximianus vim adhibeat, seque in diffitum locum abducat; quò cùm ambo pervenere, ibi constituto domicilio suo, coràm Parocho loci duobusque testibus matrimonii contrahendi viam inveniunt. An censeri potest Maximianus conscius raptûs, ac matrimonium illud est-ne invalidum?

Respons.

Es crimine raptus, cujus conscius est Maximianus, invalidum est illud matrimonium: nam raptus est, si quis puellam, etiam consentientem, abducat, invitis ejus parentibus, tutoribus aut curatoribus, ut docet Barbosa (a) post Gratianum (b). Id constat ex antiquo canone deprompto è primo Concilio Aurelianensi an. 511. habito, in quo dicitur (c): *Si verò qua rapitur, patrem habere constiterit, & puella*, inquit canon *raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur, & raptor patri superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius.* Ad quod Gratianus, *ex hac ait auctoritate liquet, quod aliquando vis infertur parentibus, non puellæ.*

(a) Aug. Barbosa in remissionibus ad cap. 6. session 24. Conc. Trid.
(b) Gratianus § Ex hac 36. q. 1.
(c) Conc. Aureli. 1. in can. *de Raptoribus.* 3. 36. q. 1.

Equidem in casu proposito, licet apertam Rosæ parentibus aut tutori vim non intulisset Miximianus, certum est tamen, eos ab ipso atroci fuisse affectos injuriâ, quâ erga ipsos non fermè minùs fieret conscius, quam vi apertâ: Parentes quippe ac tutores puellarum suarum sunt quasi sequestri, dùm istæ minores sunt, ut patet ex juris præscripto, quod ea de re constituit Tridentinum Concilium (d). Idem docet Sanctus Thomas dicens (e). *Violentia*, inquit, *quandoque infertur tam ipsi virgini, quam patri, quandoque autem infertur patri, sed non virgini: purà cum ipsa consentit, ut per violentiam de domo patris abstrahatur ... qualitercumque enim violentia adsit, salvatur ratio raptûs.*

(d) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 6.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. in corp.

CASUS II.

Martialis Justinam, invitam quidem, at consentiente patre ipsius aut tutore, abduxit. An conscius est criminis raptûs, & matrimonium quòd cùm ea contraxit, dùm erat in potestate suâ, est irritum?

Responsio.

Certum est, Martialem raptus esse conscium, atque ex hoc crimine invalidum esse matrimonium, quod cum Justinâ contraxit. Ratio est, quia Patri in propriam filiam, ac multò minùs tutori in pupillam suam talis non competit potestas; licet splendidissimè collocari deberet. *Puella non est in potestate patris, quasi ancilla, ut jus corporis potestatem non habeat*, inquit Sanctus Thomas (f).

Probari potest hæc decisio 10. ex antiquo canone, quem concilio Meldensi adscribit Gratianus, sed qui, ut observant emendatores Romani, è capitularibus Caroli Magni depromitur (g), in quo sic habetur: *Placuit, ut hi, qui rapiunt feminas, vel furantur, aut seducunt eas, nullatenùs habeant uxores, quamvis eis post-modùm conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suarum acceperint.* 2. Idem probari potest authoritate Gratiani, dicentis (h): *Puella autem: non parentibus vis infertur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitum, cujus copula nunquam consensum adhibuit.* Quo circa sive patri simul & filiæ, seu filiæ tantùm vis inferatur, verus semper est raptus, ut suprà ex Sancto Thomâ diximus; hinc casum hunc particularem non excipit Concilium Tridentinum, & generatim Raptorum matrimonium cum puellis aut mulieribus raptis irritum declarat. (i) *decernit Sancta Synodus inter raptorem & raptam, quandiu in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium.* Ita concilium: necesse est igitur, quò validum sit matrimonium, ut rapta tuto reddatur loco & libero, priùs quàm ei raptor nubere valeat; alioquin ambo ad contrahendum sunt inhabiles ex decreto Concilii, à quo sic constitutum est, ut omnis tollatur violentiæ occasio in matrimonio: quâ in re Innocentii III. decretalem (k) emendavit, à quo tale matrimonium declaratum erat validum, quando rapto nubere raptori consentiebat, & res omnes ad eum restituit statum, in quo à primo concilio Aurelianensi fuerant constitutæ, statuendo, ut, si raptor in Ecclesiam sese cum raptâ reciperet, is servituti manciparetur, & filia patri redderetur, licet abductioni suæ consensisset. Leges Principum etiam severiores omni ævo fuêre in raptores eorumque participes, quos Capitali pœnâ damnavêre, ut videre est ex legibus Imperatorum Justiniani & Joviniani (l), & quas multis edictis confirmarunt Galliæ Reges, ac præsertim Edicto Blesensi (m) lato ab Henrico III. Men. Mai. an. 1579. in quo sic legitur: „ Nihilominùs volentes ut, qui invenien„ tur filios aut filias minores viginti quinque annis „ subornasse sub specie matrimonii aut alio præ„ textu, absque nutu, scientia, & consensu expres„ so Patrum, Matrum & tutorum, morte plec„ tantur absque spe gratiæ & veniæ, non obs„ tante quolibet consensu, quem posteà prædic„ ti minores affirmare possent, se dedisse prædic„ to raptui, tum, cùm factus est, aut ante Quod confirmavit Ludovicus XIII. edicto suo an. 1639. (n)

(f) Idem in 4. dist. 18. q. unicâ. art. 3 ad. 1.
(g) Lib. 7. capitular. cap. 395. in can. *Placuit* 11. 36. q. 2.
(h) Grat. tit. §. *Ex hac.*
(i) Conc. Trid. sess. 24. c. 6.
(k) Innoc. III. in cap. *Accedens.* fin. de raptoribus &c. l. 5. tit. 17.
(l) Justinianus in leg. *Raptores.* un. cod. de raptu virginum seaviduorum &c. l. 9. q. tit. 13. Et Jovinianus in can. *Si quis.* 3. 36. q. 2. Ex lege *Si quis.* 5. cod. de Episcopis & Clericis l. 1. tit. 3
(m) Edictum. Bles. art. 42.

Advertendum autem circa præsentem difficultatem existimare quosdam Authores, raptum, quem vocant fraudulentiæ seu seductionis, non esse impedimentum dirimens; quia, cùm eâ de re non manifesta sit Concilii expositio, rigorosè illud intelligendum est, neque ampliandum ultrà proprium verborum sensum, quæ adhibuit, & quæ raptum tantùm violentiæ designant. Verùm attendendum est ad mentem Sacro Sanctæ Synodi, quæ raptum fraudulentiæ excipere non intendit, quia fraudulentia seu seductio propriè loquendo, impedimentum istud dirimens inducit; vis enim est alia impedimenti species, quando infertur intentu fine matrimonii; qui si absit, jam vis desinit esse impedimentum; ut si quis puellam abducat: non matrimonii, sed fornicationis causâ, ut declaravit sacra Cardinalium congregatio an. 1585. Hinc Galliæ Regum edicta inter raptum violentiæ & raptum fraudulentiæ non distinguunt, sed utrique parem imponunt pœnam. Quâ de re ad majorem difficultatis elucidationem observandum 1. raptum, qui dicitur fraudulentiæ, supponi formalem abductionem, cum motivo contrahendi matrimonii factam, & cum personâ seductâ meditatam; aut ejus receptum è domo paternâ cum raptore meditatum. 2. minoritatem personæ seductæ, nam adolescens triginta annos natus, aut filia, viginti quinque annorum non jam deceptionis, quoàd rem matrimonialem, capaces censeri non debent, licèt sint antè istam ætatem. 3. puellæ corruptelam seu deceptionem, præclaris fultam promissis, & insciis ejus parentibus: nam si consentirent parentes, jam non esset deceptio: hisque omnibus addimus, manifestiùs ac certiùs patêre seductionem, quando inter personas reperitur conditionum inæqualitas, ut cùm servus heri sui filiam subornat, aut cùm filia ab eo corrupta est, qui eam decepit, & in cujus potestate versatur.

(n) Edict. an. 1639. art. 3.

CASUS III.

Mutius Serviam, quam de consensu patris ejus desponsaverat, ipso posteà sine legitimâ ratione sibi

bi in matrimonium collocare recusante, abduxit, ac biduo post ei nupsit, An conscius est Raptûs, & invalidum est matrimonium, licèt huic liberè consenserit Servia, & de ejus consensu abductio facta fuerit?

RESPONS.

Matrimonium, quod cum Serviâ sponsâ suâ contraxit Mutius, validum est, licèt eam vi de manibus Patris ejus abduxerit: neque in hoc casu conscius est raptûs, quamvis peccaverit vim adhibendo. cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas(*a*), quia *sponsus ex ipsa desponsatione habet aliquod jus in sua sponsa, & ideò, inquit, quamvis peccet, violentiam inferendo, excusatur tamen à crimine raptus.* Quod probat authoritate Gelasii Papæ: *Gelasius Papa dicit* (*b*): *Lex illa præteritarum Principum ibi raptum dicit esse commissum, ubi puella, de cujus nuptiis nihil actum fuerat, videatur abducta.* Idem asserit Lucius III. cum Gelasio his terminis (*c*): *Respondemus, quòd, cùm ibi raptus dicatur admitti, ubi nil ante de nuptiis agitur, iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum, & priùs eam desponsaverit, quàm cognoverit, licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuisse.* Ad quod Glossa dicit (*d*), re ipsâ, ex rigore legum Romanarum (*e*), quod admitti quidem crimen raptûs, etiam quoàd desponsatam sed contrarium jure canonico fuisse constitutum, cùm eâ à sponso adducitur, ut patet ex hac decretali: *sed canon prajudicat ut hic.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. ad. 4.
(*b*) Gelasius in can *Lex illa.* 2. 36. q. 1.
(*c*) Lucius III. in cap. *Cùm causam* 6. de raptoribus &c. lib. 5. tit. 17.
(*d*) Glossa in cit. cap. *Cùm causam* v. *dicatur admissi.*
(*e*) Leg. un. cod de raptu virg.

Idem quoque docet Sylvius (*f*), ob istam rationem, *Quia scilicet sponsus ratione sponsalium habet aliquid juris ad matrimonium cum ipsa consentiente perficiendum, etiamsi parentes reclament.* Quibus addit hic Theologus, qui ita post Sanchez, Azorium & Filliucium (*g*) loquitur, quod juxta probabiliorem opinionem, quam amplectuntur Azorius & Bonacina, sponsus fieret conscius criminis raptus, nisi sponsa abductioni suæ consentiret; quia jure, quod in ipsam habet, vi ad matrimonium eam compellere non potest. *Si sponsus talem suam sponsam rapiat invitam ad matrimonium quia vim infert puella, non habet autem jus ad eam vi compellendam, ut matrimonium promissum perficiat.* Cæterùm Sanchez pro nostrâ sententiâ laudat Panormitanum, Angelum de Clavasio, Baptistam Trovamalam, Sylvestrem de Prierio, Joannem Tagnatium seu Tabienam, Henriquez & novem alios Authores (*h*): quibus verbis constat non incurri crimen raptûs, nisi cùm abducitur persona omninò voluntate suâ libera, & quacum nullum contractum est vinculum per præcedentia sponsalia.

(*f*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 154. art. 7. §. *Petes.*
(*g*) Thom. Sanchez de matrim. l. 7. disput. 12. n. 15. & disp. 13. n. 15.
Joan. Azorius institut. moral. 3. part. l. 3. c. 14.
Filliucius tract. 30. c. 6. n. 113.

Testimoniis istis addi potest authoritas Gregorii II. qui raptores excommunicatos declarans, eandem ponit exceptionem (*i*): *Si quis virginem vel viduam, nisi desponsaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem, cum sibi faventibus anathema sit.* Hæc sunt verba ipsa, quæ refert Gratianus.

(*h*) Abbas in cit. cap. *Cùm causam.* n. 1. Notabili 1. & n. 4. Angelus. v. *Raptor.* n. 3.
Rosella. v. *Luxuria* n. 1.
Sylvester q. 6. dicto 2.
Joan. Tabiena. v. *Raptor.* n. 2. v. 1.
Henriquez. de matrim. l. 11. c. 14. n. 4. & 5.
Corneus Bossius & alii.
(*i*) Greg. II. in can. *Si quis.* 5. 36. q. 2.

CASUS IV.

ANTONIUS Carolam filiam majorem, quæ suæ consentiebat abductioni, stricto etiam ense repulsis parentibus ejus, sibi eam è manibus suis eripere contendebant, domum suam deduxit, eique nupsit. An vir ille conscius est raptûs, & matrimonium ejus est-ne invalidum?

RESPONS.

Dicendum, est, Antonium non esse raptûs conscium, propriè loquendo; & verbum illud juxta sensum Canonum usurpando: cùm enim Carola *sui juris* esset ob majoritatem suam, & suæ consenserit abductioni, atque matrimonio suo cum Antonio, nullam passa est injuriam ex hac juris regulâ (*k*): *Scienti & consentienti non fit injuria neque dolus.* Neque Parentibus puellæ illius injuriam intulit Antonius, cùm jam in eorum non esset potestate, atque sui juris esset. Igitur causâ raptus non invalidum est illud matrimonium: hinc Edictis Regum Galliæ in raptores indicitur tantùm is pœna, qui *filios aut filias minores viginti quinque annis rapiunt*, ut loquitur Edictum Blesense in decisione secundæ difficultatis relatum, nihilque constituitur in illos in eo casu, in quo personæ raptæ ad majoritatem pervenere, & sunt consentientes.

(*k*) Reg. 27. de reg. juris. in 6.

In istam decisionem objici potest edictum an. 1639. art. 3. in quo his verbis loquitur Ludovicus XIII. Declaramus conformiter Sacro Sancta Decreta, & canonicas constitutiones, matrimonia eorum, qui rapuerint & abduxerint Viduas, filios & filias, cujuscumque sint ætatis & conditionis, invalidè contracta. Cui edicto consentaneum videtur Concilium Tridentinum, in eo quòd loquens de raptu, nullum ponit discrimen inter majores & minores, & generatim declaret matrimonium cum raptis contractum esse invalidum, atque adeò non distinguendum esse inter minores, eos qui majoritatis ætatem attigere, ex hac juris regulâ (*l*): *ubi jus non distinguit, neque nos distinguere debemus.*

(*l*) Argum. legis de pretio ff. de publicianâ in rem actione. lib. 6. tit. 2.

Objectio ista nullius est ponderis: nam Edicto an. 1539. cæterisque ejus vel antecedentibus vel subsequentibus intelligitur raptus in sensu canonum sumptus hoc est, raptus vi commissus & contrà raptæ personæ voluntatem, aut ejus parentum, cùm ob minoritatem in eorum est potestate, neque de se absque eorum consensu disponere potest: & ob eam causam edicta illa voce, *rapere*, Gallicè *ravir*, utuntur: ad exprimendam vim, quæ in raptûs crimine admittitur. Neque ullus reperitur vel canon vel decretalis, quæ terminum raptûs alio sensu usurpent, & quibus personæ majori quæque suis juris est, tollatur facultas disponendi de persona suâ, factis, & actionibus suis; præsertim in iis quæ spectant ad matrimonium, quod à Tridentino etiam validum agnitum est in minoribus, qui illud absque Parentum seu Patris & Matris consensu contrahunt. Fatemur itaque, juxta mentem edicti an. 1539. ab iis validè contrahi non posse cum personis majoribus, qui vi eas & dissentientes abducunt; quòd sic ab Ecclesia ac Principibus statutum fuerit, ut matrimonia sua staret libertas, quæ ab eo separari non debet: sed contendimus, neque Ecclesiam, neque Principes personam majorem privare voluisse plenâ libertate, quam ipsi concedunt leges omnes, seu civiles, seu Canonicæ. Quæ cùm ita sit, jure dicimus, cùm Carola sit major & se ab Antonio abduci nuptiarum causâ consenserit, ejus cum eo matrimonium validum esse, licet huic præter æquum & rationem intercesserint ipsius parentes.

Certum quidem est, præter raptum violentiæ, alium quoque admitti, quem fraudolentiæ seu seductionis vocamus, qui vulgò supponitur, & reipsâ sæpè inest matrimoniis, quæ minores contrahunt sine consensu aut præter consensum Patris, Matris, tutorum, curatorum-ve suorum. Sed hæc nunquam in majoribus præsumitur fraudulentia, qui de se suâque voluntate, ad arbitrium suum disponere valent; quem hæc altera raptûs species non obtinere in casu proposito.

CASUS V.

ANASTASIA, matrona vidua nobilis & potens, adolescentem pariter nobilem, qui etiamnum in patris erat potestate; octoderim videlicet tantùm annos natum rapi curavit, & quidem de ipsius consensu; eique nupsit coràm proprio suo Parocho multisque testibus. Quæritur utrum validum sit illud matrimonium?

RESPONS.

Cum lex ultrà sensum suum litteralem & nativum

non fit exponenda, & ex hac juris regula *In pœnalibus præsertim causis benignius interpretandum sit* (a), videtur Lex, in viros puellarum aut mulierum raptores jure lata, ad ipsas puellas aut mulieres non esse amplianda, quæ viros rapiunt abductioni suæ consentientes, atque adeò, cùm de raptoribus tantùm puellarum aut mulierum loquatur Tridentini Concilii decretum, nihil statuens in mulieres, quæ simili uterentur violentiâ, matrimonium inter mulierem & virum, quem adduci curavit, esse validum, cùm, ut in casu proposito, vir abductioni suæ & secuto ex eâ matrimonio liberè consensit (b) Testatur Fagnanus, hanc opinionem non solùm probabilem esse, sed communiter etiam receptam (c): *probabilis & communis opinio.*

(a) Leg. *Factum* 187. §. 26. ff. de divers. reg. juris antiqui.

(b) Petrus Fuliensis de præceptis decalogi c. 6. art. 2. Andræas Victorellus ad instruct. sacerd. Tolet. lib. 7. c. 17.

(c) Fagnanus in cap. *Ne innitaris* de constitutionibus. n. 372.

Contraria tamen viget juris prudentia in Gallia: nam fœminæ, quæ viros rapiunt, Principum Legibus, eisdem ibi subjiciuntur pœnis, quibus fœminarum, raptores quo circa in foro externo invalidè contractum declararetur tale matrimonium eo sensu, quo invalidum est illud, quod contrahit pupillus sine consensu parentum suorum aut tutoris curatoris-ve sui.

Vide { SPONSALIA. MATRIMONIUM. DISPENSATIO MATRIMONII. }

IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA.

IMPEDIMENTUM impediens tantùm, est *illud quod impedit matrimonium contrahendum, sed non invalidat contractum* (d): Duodecim autem vulgò recensentur hujusmodi impedimenta impedientia, quæ seorsim exponentur in primâ hujusce tituli decisione, in quâ ostendetur, quatuor prima etiamnùm obtinere, cætera, verò consuetudine oppositâ fuisse abrogata.

(d) Polm. brev. Theol. 3. part n. 484.

CASUS PRIMUS.

JODOCUS, quamvis Ligatus impedimentis quibusdam, quæ *impedimenta impedientia* vocantur matrimonium contraxit. An ita sese gerere potuit absque mortali peccato?

RESPONS.

Prinsquàm difficultati huic fiat satis, juvat hic exponere, quæ sint hujusmodi impedimenta, quæ dicuntur impedientia, & quæ numero-duodecim bis versibus comprehenduntur.

Eclesia vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungita Votum,
Incestus, raptus sponsata, mors mulieris,
Susceptus propria prolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter aut monialem,
Accipiat. Prohibent hæc conjugium sociandum.

En terminorum illorum expositio, unà cum probationibus horum impedimentorum, quæ ad marginem indicantur.

Ecclesia vetitum significat 1. prohibitionem ab Episcopo, aut Vicario ejus generali aut Officiali aut etiam à solo Parocho alicui factam, ne matrimonium contrahat, donec manifestum fiat, nullum esse impedimentum dirimens, quo invalidari possint meditatæ nuptiæ; vel Episcopum ipsum consultaverit. 2. excommunicationem majorem vel minorem & interdictum, quo durante prohibita est matrimonii celebratio. 3. omissionem promulgationis triplicis futuri matrimonii.

Tempus feriatum (e) tempus est Adventùs & Quadragesimæ, quo durante non licet nubere.

Catechismus (f) designat impedimentum, quod contrahitur ex unâ parte ab eo, qui puerum duntaxat suscipit iis cerimoniis, quæ baptismum antecedunt, aut quæ supplentur cùm domi baptizatus est infans; & ex aliâ parte à Patre & matre infantis.

Sponsalium (g) nomine intelliguntur, sponsalia; quæ fuère valida, nec legitimè fuère soluta.

Votum (h), significat votum simplex castitatis, ad quod referuntur Vota Religionis, Sacri ordinis suscipiendi & nunquam nubendi.

Incestus (i), est copula carnalis, habita cum defunctæ mulieris consanguinea in primo aut secundo gradu, non verò in tertio aut quarto, ut vult Toletus (k), nam à sancto Pio V. in constitutione 18. Novemb. an. 1566. Latâ (l) declaratum est impedimentum illud secundum affinitatis gradum non excedere quo circa reus hujus jam criminis alteras cum aliâ personâ nuptias licitè non potest contrahere.

(e) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 10. & cap. 1. & 2. de matrim. contracto contra interdict. Ecclesiæ Lib. 4. tit. 16. can. *Non oportet.* 10. 33. q. 4.

(f) Cap. *Per catechismum.* 2. de cognat. spirit. in 9. &

(g) Cap. *Veniens.* 15. &c. *Si inter* 31. de sponsal & matrim. ex cap. *Accepisti.* 2. & cap. *Licet.* 3. de sponsa duorum.

(h) Cap. *Meminimus* 3. &c. *Veniens.* 5. qui Clerici vel voventes &c.

(i) Cap. *Transmissa.* 4. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ &c.

(k) Tolet. instruc. Sacerd. l. 7. c. 19.

(l) S. Pius V. in Bulla *Ad Romanum* Magn. Bullar. tom. 2. pag. 193. col. 2.

Raptus sponsata (m), significat abductionem ab homine factam illius, quæ alteri jam spopondit eo fine ut cum eâ carnaliter peccet; eoque interdicto ipsa continetur sponsa, si suæ consentiat abductioni.

Mors mulieris (n), hoc est mors, quam privatâ suâ authoritate vir mulieri suæ attulit, quo crimine fit, ut ex canonibus alteri nubere non possit quâ de re animadvertit Toletus, idem jure non fuisse constitutum impedimentum pro muliere, quæ virum suum interfecit.

Susceptus propriæ prolis (o) fit ex peccato, quod alterutet conjugum committeret, suum è sacro baptismatis fonte puerum eo fine suscipiens, ne alter usum matrimonii posset requirere.

Mors prebyteralis (p) significat homicidium commissum in persona sacerdotis, ac præcipuè ut advertit Panormitanus (q), cùm reus convictus est, & juridicè damnatus.

Si pœniteat solemniter (r) quibus verbis illud duntaxat tempus intelligitur, quo subsistit publica, quæ injuncta est, pœnitentia.

Aut monialem accipiat. (s): hoc est, illius ausus nefarius, qui Religiosæ præsumpsisset nubere personæ.

(m) Can. *Statutum.* 34. 27. q. 2.

(n) Can. *Interfectores* 5. & can. *Admonere* .8. 33. q. 2.

(o) Can. *De eo* 5. 30. q. 1.

(p) Cap. *Qui Presbyterum,* 2. de pœnitentiis & remiss.

(q) Panorm. in cit. c. *Qui Presbyterum.*

(r) Can. *De his* 12. 33. q. 2.

(s) Can. *Hi ergo.* 13. 27. 9 1. & can. *Si quis* 17. ibid.

His præsuppositis, ad propositam quæstionem respondemus, dicendo, mortale admitti peccatum, cùm matrimonium contrahitur, non obstante impedimento interdicti, qui matrimonii celebrationem prohibet Ecclesia 1. à primâ Adventùs die dominicâ ad Epiphaniam, & à die cinerum ad octavam Paschatis inclusivè. 2. non obstante illo impedimento, quo ab Ecclesiastico superiore prohibetur matrimonii celebratio, donec eâ, quæ intervenire potuit, elucidetur difficultas, quæ prohibitio duabus Alexandri III. (u) decretalibus continetur. Idem dicendum de impedimentis sponsalium & voti. Ita nobiscum sentiunt Sylvester, Petrus Sotus, Cardinales Cajetanus & Toletus, Navarrus & Sylvius (x

1. Quod ad interdictum pertinet, seu hac voce intelligatur tempus illud, quo durante matrimonii celebrationem prohibet Ecclesia, aut ipsa legitima superioris Ecclesiastici prohibitio, à peccato mortali eximi posse non videntur inobsequentes; nam si interdicti nomine intelligatur prohibitio juxta à superiore legitimo iis facta, qui contrahere volunt, certum est, id ab eis fieri non posse absque scandalosa Ecclesiasticæ authoritatis contemptu; quâ in releve

(u) Alex. III. in cap. *Litteræ.* 1. & in c. *Ex Litteris.* de matrim. contracto contra interdict Ecclesiæ.

(x) Fr. Sylvius in supplem. sancti Thom. q. 60. art. un. quæsito 4 conclus. 2. 3 4 5. & 6. Sylvester *Matrimonium.* 6. q. 10. Tolet. instruct. Sacerdot. l. 7. c. 21. Petrus Sot. Lat. 9. &c.

noo

non potest esse peccatum; ut probari potest ex iis quibus utitur, terminis Alexander III. scribens ad Episcopos Vigurmiensem, Bathuensem & Patavinum (a): sic enim ad Patavinum rescribit de muliere, quæ contemptâ Præsulis hujus prohibitione matrimonium contraxerat. *Mandamus, quatenùs .·.·. præfatam mulierem, ne præfatum mandatum tuum contemptibile videatur, ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna postquam in domo materna per mensem steterit; ad tertium reverti permittas.* Quæ pœna nititur istâ Joannis VIII. regulâ (b): *Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.* Hoc est, mulier illa digna erat, ob inobedientiam suam, quæ ab eo ad tempus quoad thorum & domicilium sejungeretur, cui nubere contra Episcopi sui vetitum præsumpserat, licèt suum valeret matrimonium. Et quidem tantoperè cavet Ecclesia, ut hac in re sua sarta tectaque teneantur mandata, ut quemlibet Parochum seu secularem seu regularem, qui prohibita illa non impedit matrimonia, trium annorum suspensione puniri jubeat, ut fert ista Innocentii III. decretalis in corpore juris relata (c): *Sanè si parœcialis sacerdos*, inquit hic Papa, *tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, graviùs puniendus, si culpæ qualitas postulaverit.*

Pariter si voce interdicti sumatur pro tempore, quo matrimonium contrahere non licèt; dubium esse non potest, quin mortale insit peccatum transgressioni prohibitionis, quam eâ de re emisit Ecclesia in multis suis Conciliis seu œcumenicis seu privatis, quæ legi possunt in Canonibus, à Gratiano in decreto suo relatis (d), ac præcipuè in Tridentinâ synodo, quæ antiquas omnes innovet prohibitiones hoc suo decreto: *Ab adventu Domini nostri Jesu-Christi usque in diem Epiphaniæ, & à Feriâ quartâ Cinerum usque ad Octavam Paschatis inclusivè antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta synodus præcipit.*

Contendunt equidem Authores quidam, nuptiarum tantùm solemnitatem hoc tempore à sacrosancto illo Concilio prohiberi; quod quidem satis manifestè ex ipsis probari posse videtur Concilii terminis, (e), à quo antiqui dumtaxat renovantur Canones, qui solas interdicebant solemnitates, ut nuptialem dare benedictionem, publicè conjugatam in domum mariti deducere, nuptiales apparare epulas: quæ sententia confirmari potest, 1. ex his Ritualis Romani terminis (f): *Meminerint Parochi à Dominicâ primâ Adventûs usque ad diem Epiphaniæ & à Feria quarta Cinerum usque ad octavam Pascha inclusivè solemnitates nuptiarum prohibitas esse, ut nuptias benedicere, sponsam traducere, nuptialia celebrare convivia, matrimonium autem omni tempore celebrari potest.* 2. ex declaratione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, datâ die 31. Maii an. 1597, cujus hæc sunt verba: *sacra Congregatio censuit ab Adventu Domini nostri Jesu-Christi usque ad diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè, convivia nuptiarum, solemnitates, traductiones ad domum, & Carnalem copulam decreto Concilii, decimo capite sessionis 24. de reformatione matrimonii prohiberi: sed matrimonium coram Parocho & testibus & eo tempore contrahi posse.*

Verùm omissâ illâ quæstione, an videlicet privatim & absque solemnitate matrimonium contrahi possit, ut volunt isti Authores; hoc unum asserere sat est, in hoc tenendam esse Ecclesiarum Consuetudinem, quæ ne quidem privatas & absque solemnitate nuptias admittunt: quæ consuetudo, teste Sylvio, viget in diœcesibus Mechliniensi, Cameracensi & Audomeritenâ; quod etiam in omnibus Galliæ diœcesibus obtinet, quæ multorum secutæ sunt Conciliorum provincialium statuta; ac præcipuè diœcesis Bituricensis, Narbonensis & Burdigalensis, quæ terminis generalibus, nullâque adhibitâ distinctione, matrimonii celebrationem hoc tempore prohibent (g).

(a) Alex. III. in cit. c. *Litera.*

(b) Joan. VIII. in cap. *Vides.* 20. dist. 10.

(c) Innoc. III. in cap. *Cùm inhibitio.* 3. § 2. de clandest. desp.

(d) Conc. Laodicen. an. 320. in can. *Non oportet.* sup. cit. Conc. Martini Bracarena. in can. *Non licet.* 9. 35. q. 4. Nicolaus Papa in can. *Nec uxorem.* 11. ibid.

(e) Fr. Sylvius loco cit. & Cajet. in summa. v. *Nuptiarum peccata.*

(f) Ritual. Rom. tit. de matrim.

2. Quod spectat ad impedimentum voti castitatis, Religionis, sacros suscipiendi ordines, vel prorsùs a matrimonio abstinendi; certum est, eum qui aliquo ex his votis ligatur, absque mortali peccato matrimonium contrahere non posse, licet votum esset tantùm ad tempus limitatum & nondum finitum. Ita docet sanctus Augustinus (h) his verbis: *In virginali & viduali continentia*, inquit sanctus Doctor, *excellentia muneris amplioris expetitur; quâ expetitâ & electâ & voto debito oblatâ, jam non solùm capessere nuptias, sed etiam, si non nubant, nubere velle damnabile est.* Quod probat hic sanctus authoritate Apostoli (i), addens: *Nam ut hoc demonstraret Apostolus non ait: cùm in deliciis egerint, in Christo nubunt, sed* nubere volunt, habentes, *inquit*, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Idem docet sanctus Hieronymus in canone relatus (k): hinc alio legimus canone sic fuisse statutum (l): *si vir simplex votum virginitatis habens, adjungitur uxori*, ait iste canon, *posteà non dimittat uxorem, sed tribus annis pœniteat.*

3. Quod ad sponsalia pertinet, loquendo ut plurimùm, contrahi non possunt nuptiæ cùm aliâ, personâ non sine ejus præjudicio, quâcum jam inita sunt sponsalia, absque reatu mortalis peccati; cum data fides servari debeat, factaque promissio confici dicimus; *ut plurimùm loquendo*, quia in contrarium legitimæ quandoque haberi possunt, rationes, uti observabitur, dum de sponsalibus.

4. denique affirmari potest, non esse peccatum, si quis matrimonium contrahat, non obstantibus aliis impedimentis, de quibus dictum est; quòd iis diuturna & contraria consuetudo ita derogasse videatur, ut ab iis jam dispensari nemo postulet; sciente Ecclesiâ, quæ tamen veteres suas non renovat prohibitiones. Ita sentiunt sanctus Antoninus, Paludanus, Richardus, aliique Theologi, quibus assentiuntur Navarrus (m), Sylvius (n), Sanchez & Cabassutius, qui dicit (o), his non opus esse immorari, quia jam omnino sublata sunt; *nam his irretiti*, inquit, sine ullâ dispensatione videntibus Prælatis contrahunt.

CASUS II.

CANDIDO notum est impedimentum impediens inter duas personas desponsatas, quarum factæ sunt futuri matrimonii denuntiationes. An tenetur sub reatu mortalis peccati, illud Parocho revelare?

RESPONS.

Existimamus, in casu proposito teneri Candidum, ad revelandum Parocho tria ultima impedimenta, de quibus dictum est in responsione ad superiorem difficultatem; hoc est, ea quæ continentur his vocibus: *Interdictum, sponsalia, votum*, sumptis eo, quo explicuimus sensu: cùm enim absque lethali culpâ hujusmodi impedimentis ligatus matrimonium contrahere nequeat; is profectò, cui nota sunt, sub reatu ejusdem pœnæ eadem superiori revelare tenetur, cùm aliter in re gravi Ecclesiæ revelationem imperantis mandatum infringeret; & aliundè eorum fieret particeps criminis, qui in hoc statu contraherent juxta illud Apostoli (p): *Qui talia agunt digni sunt morte: & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

(g) Conc. Bituricens. an. 1584. de matrim. tit. 27. can. 14. Conc. Narbon. an. 1609. c. 12. Conc. Burdigal. an. 1624. de matri. c. 7. n. 5.

(h) S. Aug. l. de bono conjugali c. 8. in can. *Nuptiarum.* 41. 27. q. 1.

(i) 1. ad Timoth. 5.

(k) S. Hieron. in can. *Si nupserit.* 5. dist. 27.

(l) Can. *Si vir.* 3. eâd. dist.

(m) Navar. Manual. cap. 22. n. 75.

(n) Fr. Sylvius in supplem. sancti Thomæ. q. 50. art. un. quæsito 4. Conclus. 5.

(o) Sanchez de matrim. l. 7. disp. 17. n. 8. Cabassut. l. 3. cap. 21. in fine.

(p) Roman. 1. 32.

INCESTUS

INCESTUS.

INCESTUS *est copula carnalis consanguineorum, vel affinium intrà gradus prohibitos.* Ita Polmanus incestum definit (*a*), in se sumptum, & extra casum in quo conscii hujusce criminis, qui matrimonium vellent contrahere, legitimam obtinuissent dispensationem de consanguinitate, cujus Ecclesiæ prohibitio ad quartum inclusivè gradum extenditur, aut de affinitate, quæ eandem habet graduum amplitudinem, eâ exceptâ, quæ oritur *ex illicitâ copulâ*, quæ ad secundum tantùm gradum protenditur.

(*a*) Polm. brev. Theolog. part. 2. n. 1119.

Ex hac definitione liquet, duplicem distinguendam esse incestûs propriè dicti speciem; unus est, qui inter personas consanguineas; alter verò qui inter affines committitur; quo circa ut consanguinitas & affinitas duplicem constituunt cognationis speciem; sic incestus uterque à se invicem specie differt. At tertia est etiam incestûs species, qui spiritualis dicitur, quòd ad eas spectet personas, quibuscum cognatio seu Spiritualis affinitas Baptismi, aut Confirmationis Sacramentis contracta est, quibus à nonnullis Theologis Sacramentum quoque pœnitentiæ adjungitur: quâ de re fusè agetur in secundâ decisione.

Incestus est impedimentum matrimonii, quod per legitimam tantùm dispensationem desinere potest, quodque post contractum matrimonium reum hujusce criminis privat jure debiti conjugalis exigendi, quod jus solâ Episcopali dispensatione recuperare potest (*b*).

(*b*) D. Godeau. tom. 2. pag. 544.

CASUS PRIMUS.

ABRAHAM commissum à se incestum cum Ansgardâ, puellâ viginti annos natâ, consanguineâ suâ, Parocho suo, uti simplicem fornicationem in confessione declaravit; quòd sibi persuasum foret, non requiri, ut Ansgardam suam esse consanguineam aperiret, cùm ambo matrimonii Lege essent soluti. Quâ de re inquiritur, nùm circumstantiam istam retiñere potuerit, quin invalida fieret confessio sua?

RESPONS.

Id primò pro principio statuendum est, incestum videlicet crimen esse specie diversum à simplici fornicatione ab eo namque pendet difficultatis propositæ nodus.

Certum est igitur, ab Abrahamo debuisse in Confessione manifestari, eam fornicationem, de quâ se ipsum accusabat, fuisse incestum, simulque esprimi gradum consanguinitatis, quo Ansgardæ junctus erat; quo omisso confessionem ipsius ex hoc defectu fuisse invalidam.

Ratio est, quia declarari necesse est circumstantias, quæ speciem peccati immutant: atqui circumstantia, de quâ in casu proposito agitur, peccati, quod admisit Abrahamus, speciem immutat; quia fornicationis peccato novam addit alterius generis peccati difformitatem, scilicet reverentiam violendam iis à naturâ impressam, qui consanguinitatis aut affinitatis vinculo sunt conjuncti. En verba Sancti Thomæ eâ de re loquentis (*c*): *Circumstantia peccatum in aliud genus mutat, quando alterius generis peccati deformitatem addit. Et secundùm hoc.... incestus, quis est consanguinearum vel affinium abusus.... quia castitatem violat in illis qui maximo fœdere conjunguntur, addit specialem deformitatem, scilicet naturalis fœderis violationem.* Eandem rem alibi fusè probat Angelicus Doctor (*d*) his terminis: *Ibi necesse est inveniri determinatam speciem luxuriæ, ubi invenitur aliquid repugnans usui debito venereorum. In usu autem consanguineorum vel affinium invenitur aliquid incongruum commixtioni venereæ.* Quod probat idem Sanctus Doctor tribus rationibus, quibus quartam ex Aristotele desumptam superaddit.

(*c*) S. Thom. in 4. dist. 41. q. 1. art. 4. in corp.

(*d*) Idem 2. 2. q. 5. art. 2.

Prima ratio est ista: *Primò quidem*, inquit, *quia naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per consequens aliis consanguineis qui ex eisdem parentibus de propinquo originem trahunt.... manifestum est autem secundùm prædicta, quòd in actibus venereis maximè consistit quadam turpitudo honorificentiæ contraria. Unde de his homines verecundantur. Et ideo incongruum est., quod commixtio venerea fiat talium personarum ad invicem. Et hac causa videtur ex primo Levitici* 18. *ubi dicitur*: Mater tua est: non revelabis turpitudinem ejus: *Et posteà dicitur in aliis.*

Secunda ratio *est*, *quia personas sanguine conjunctas necesse est ad invicem simul conversari. Unde si homines non arcentur à commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus venereæ commixtionis; & sic animi hominum nimis emollescerent per luxuriam.*

Tertia ratio est: *Quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum. Dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur sibi quasi speciali amicitiâ omnes consanguinei uxoris, ac si essent consanguinei sui... addit autem Aristoteles quartam rationem in* 2. *Politicorum: quia cùm naturaliter homo consanguineam diligat, si adderetur amor, qui est ex commixtione venereâ, fieret nimius ardor amoris & maximum libidinis incentivum, quod castitati repugnat.* Ex quibus rationibus ita concludit sanctus Doctor: *Unde manifestum est, quòd incestus est determinata luxuriæ species.*

CASUS II.

VIGILIUS Sancti Patricii Parochus de libidinoso commercio convictus est, habito cum puellâ, quam confitentem audierat. An idcirco spiritualem commisit incestum, & debitam incestuosis ferre debet pœnam?

RESPONS.

Priusquàm sua sit difficultati huic responsio, sciendum est, incestum esse crimen commissum cum persona alteri conjuncta cognatione naturali aut spirituali, vel affinitate; & quodlibet aliud peccatum cum aliâ quâlibet personâ commissum dici non posse incestum.

Hoc præsupposito, dicimus, juxta quosdam Theologos spiritualem intercedere affinitatem inter Confessarium & personam, quam in confessione Sacramentali audivit, atque adeò, si cum eâ fornicatus fuerit, conscium fieri criminis incestûs, & tanquam incestuosum esse puniendum; Ita sentit Paludanus (*e*), & cum eo alii nonnulli, qui

(*e*) Petr. Palud. in 4. dist. 41. q. 1. art. 2.

opinionem

opinionem suam probant ex multis antiquis Canonibus, ac præcipuè ex his verbis Symmachi Papæ à Gratiano in Decreto suo celatis (*a*): *Omnes, quos in pœnitentia suscepimus, ita nostri sunt spirituales filii, ut & ipsi, quos, vel nobis suscipientibus, vel trina mersionis vocabulo mergentibus, unda Sacri Baptismatis regeneravit*: Et ex his aliis Papæ Celestini I. (*b*): *Non debet Episcopus, aut Presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint confessa peccata. Si fortè, quod absit, hoc contigerit, sic pœniteant, quomodo de filiâ spirituali*

(*a*) Symmachus in can. *Omnes*, 8. 30. q. 1.

(*b*) Celestin. in can. *Non debet*. 10. ibid.

Attamen contrarium sentiunt alii omnes Theologi, & contendunt, spiritualem affinitatem propriè loquendo, non oriri, nisi ex administratione Sacramentorum Baptismatis & Confirmationis; non verò Pœnitentiæ; ut expressè declarat Bonifacius VIII. (*c*), qui, cùm præmisit, ex administratione duorum illorum Sacramentorum spiritualem contrahi affinitatem, tum addit: *Ex datione verò aliorum Sacramentorum spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissolvat.* Idem quoque docet sanctus Thomas his verbis (*d*): *Per Sacramentum Pœnitentiæ non contrahitur, propriè loquendo spiritualis cognatio .... nec obstat, quòd per Pœnitentiam tollatur peccatum actuale: quia hoc non est per modum generationis; sed magis per modum sanationis.*

(*c*) Bonifac. VIII. in cap. *Quamvis*. 3. de cognat. spirit. in 6.

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 42. q. 1. art. 1. ad 8.

Eandem sententiam amplectitur Dominicus Sotus (*e*), quam ista ratione asserit: *Quod aliorum* (Sacramentorum) *nullum censetur generatio, nisi* Baptismus & Confirmatio, *sed vel alimentatio, ut Eucharistia, vel sanatio & reconciliatio ut Pœnitentia.* Quo dicto, tum Symmachi Papæ verba exponit, dicens: *Sed dicuntur filii spirituales; quia per doctrinam & monita atque administrationem Sacramenti reconciliat eos Deo; quod quamdam gerit cum spirituali genitura similitudinem.* Deinde subjungit, nullam esse agnoscendam spiritualem affinitatem, quæ sit realis & propriè dicta, nisi eam, quæ oritur ex administratione Baptismi & Confirmationis; atque adeò peccatum à personis commissum, quæ hujusmodi affinitatem non contraxerunt, verum non esse incestum. *Attamen illa species peccati spiritualis incestûs, qui committitur inter cognatos spirituales, non nisi cum illis, quos nec Sacerdos vel alius baptizavit, vel levavit de fonte.*

(*e*) Dom. Sotus. in 4. dist. 52. q. 1. art. 2.

Eandem quoque doctrinam expressè tuetur Gamachæus his verbis (*f*): *Unde & solvitur quod alii opponunt de cognatione spirituali ex ministerio absolutionis Sacramentalis: Non enim absolutio hæc inducit propriè paternitatem spiritualem aut generationem... Quia non fuit instituta ad tribuendas omnes prorsus virtutes, exempli gratiâ, fidem & spem: Siquidem fides & spes manent in peccatoribus simul cum peccato mortali. Sed est potiùs ad solam justificationem & gratiam gratum facientem: ac proinde non est propriè generatio; quia non dat esse spirituale simpliciter. Addo quod absolutio habet potiùs rationem suscitationis quàm generationis; itaque nec propriè parit cognationem: non enim intelligitur cognatio inter eum, qui suscitat, & eum qui suscitatur, sicut est inter illum qui generat, & illum qui generatur.*

(*f*) Gamachæus tract. de Sacram. matrim. c. 10.

Canones igitur Summorum Pontificum Symmachi & Celestini, ex quibus opinionem suam firmat Paludanus, intelligi tantùm debent de cognatione spirituali impropriâ, uti eos exponit S. Thomas, & quæ ob eam tantùm causam talis dicitur, quia, ut loquitur idem sanctus Doctor, similitudinem quamdam habet cum verâ propriè-que dicta cognatione. Unde inferri necesse est, Confessarium, qui cum suâ fornicatur pœnitente, incestûs non esse conscium, sed criminis duntaxat incestui valdè affinis. & quo fit, *ut tantùm peccet*, pergit idem Sanctus (*g*); *eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia.* Hinc Sacri Canones eandem pœnam pro utroque crimine imponunt, ne ob nimiam suam familiaritatem ad scelus ac libidinem invitentur hujusmodi personæ. *Hoc scelus si quis perpetraverit*, inquit Symmachus Papa (*h*), *non solùm dignitatis honorem amittat; verùm etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi pœnitentiæ se subdat.* Hæc sunt etiam Celestini Papæ (*i*) verba: *Ab omni officio deponatur & peregrinando duodecim annis pœniteat. Postea verò ad Monasterium vadat; ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo serviat.* Denique nullum hic Summus Pontifex discrimen ponit inter pœnam utrique crimini debitam. *Sic pœniteat*, inquit (*k*), *quomodo de filiâ spirituali, Episcopus quindecim annis, Presbyter duodecim, & deponatur, si tamen in conscientiam populi devenerit.* Secundus Canon inter eos, qui pœnitentiales dicuntur, eandem præscribit pœnam. Vigilius itaque eandem subire debet pœnitentiam, quam ipsi sapiens imponeret Confessarius, si realem commisisset incestum, licèt similitudinarii, sit tantùm reus (*l*). Cæterùm de verbo *Incestus*, fusiùs hic non agemus, quòd de eo alibi multa fiat mentio.

(*g*) S. Th. cit. loco.

(*h*) Symmachus in cit. can. *Omnes*.

(*i*) Celest. in can. *Si quis*. 9. 30. q. 1.

(*k*) Idem in can. *Non debet*. eod. loco cit.

(*l*) De Sainte Beuve, tom. 3. cas. 184.

INDULGENTIÆ.

NOmen INDULGENTIA, juxta Sylvestrum de Prierio (*m*), derivatur à verbo Latino, *Indulgere*, quod significat remittere, seu alicui condonare culpas, quarum factus est reus; quocirca Indulgentia, eo sensu sumpta, quo in hoc titulo intelligitur, significat *veniam & remissionem*, unde olim, *remissionum* nomine dictum est, quod hodie *indulgentiarum* verbo intelligitur, ut constat ex his verbis trigesimi octavi tituli, Libri quinti Decretalium Gregorii IX. *De Pœnitentiis & remissionibus*; & ex hisce aliis Authoris Glossæ (*n*), *remissiones, seu Indulgentias*: Id quidem manifestissimum fit ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Cantuariensem in Anglia (*o*) à quo fuerat consultus hic Summus Pontifex de amplitudine potestatis Præsulum pro concessione Indulgentiarum: quamvis enim in summario, quod huic Decretali præfixit sanctus Raymundus de Pegnafort, adhibeatur vox ista, *Indulgentia*, Summus tamen hic Pontifex verbum duntaxat, *remissiones* usurpat. Sic autem suam incipit responsionem: *Quod autem consuluisti, utrùm remissiones, quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum... aliis prosint, quàm his, qui remittentibus subsunt*: Ex sic concludit: *Remissiones prædictas*

(*m*) Sylvester de Prierio. v. *Indulgentia*. n. 1.

(*n*) Glossa in cap. *Romana*. 1 hoc tit.

(*o*) Alex. III. in c. *Quod autem*. 4. eod. tit.

prodesse illis tantummodo arbitrantur, *quibus*, *ut possint proprii judices* (*id est Episcopi*) (addit Glossa) *specialiter indulserunt*. Advertit Bellarminus (*a*), quòd Ecclesia termino *Indulgentiæ* utens ac veniæ, loco termini, *Remissiones*, in hoc tantùm usurpasse vit loquendi modum scripturæ quæ modò hoc, modò, illo utitur verbo, ad rem fermè eandem significandam, ut videre est ex his Isaiæ verbis (*b*): *prædicate captivis indulgentiam*; quod idem istis aliis sanctus Lucas exprimit terminis: *prædicare captivis remissionem*. Quâ in re eadem divina scriptura veterum Romanorum sequitur loquendi rationem Imperatorum, qui publicis ac generalibus quibusdam diebus, pœnas remittere solebant, quarum digni erant nocentes, quibus delictorum suorum gratiam facere volebant. Quod quidem in Codice Theodosiano videre est titulo *de indulgentiis criminum* (*c*).

(*a*) Bellarm. l. 1. de Indulgent. c. 1.

(*b*) Isai. 4. Luc. 1.

(*c*) Cod. Theodosiano l. 9. tit. 38.

Explicato hoc modò Indulgentiæ nomine; jam ipsius exponenda est natura ac definitio, quæ triplex affertur, quæ ad eundem redit sensum prima est Angeli de Clavasio (*d*) Authoris sæculi 15. qui eam sic definit: *Indulgentia est quædam remissio pœnæ debitæ pro peccato, post contritionem habitam de eo.* Altera est Sylvestri, quæ sic habet: *Est... Indulgentia Ecclesiastica donatio alicujus sumpti de thesauro spirituali Ecclesiæ, facta peccatori, ut inde satisfaciat Deo pœnarum creditori.* Tertia denique est Polmani, qui indulgentiam universim sumptam ita definit: *Indulgentia est absolutio, potestate clavium à pœna injuncta, vel injungenda.*

(*d*) Summa Angeli ad v. *Indulgentia.*

Indulgentiarum virtus à solis omnium sanctorum meritis oritur, quæ ad Ecclesiæ thesaurum non pertinent, nisi ut subsidium, unicè mentis Christi Domini subnixum, ut explicat Clemens VI. in unâ è constitutionibus suis titulo 9. Extravagantium relatâ, cujus hæc sunt verba: *Ad cujus quidem thesauri cumulum, Beatæ Dei genitricis, omniumque electorum à primo justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur* (*e*).

(*e*) Clem. VI. in c. *Unigenitus*. 2. de pœnit. & remiss.

Hic varias cum Van-Espen Indulgentiarum species, quæ in Ecclesia fuere in usu, non recensebimus, neque etiam de tempore fiet mentio, quo vigere cœperunt, neque etiam de variis, quas refert, opinionibus multorum illustrium, quos laudat, Theologorum, quales sunt Guillelmus Episcopus Antissiodorensis (*f*), Pater Morinus (*g*), & Cardinalis Baronius, unicâ fidei professione contenti, quâ dicitur; *Indulgentiarum potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse*, primis scilicet pastoribus ejus, *illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse.* At verò immoderatos earum abusus comprobare non possumus, in quos præruperè quidam Præsules post sæculum decimum secundum, de quibus loquitur quartum Lateranense Concilium, habitum an. 1215. sub Pontificatu Innocentii III. cujus Decretum refertur in corpore juris Canonici, in quo dicuntur indiscretæ & superfluæ; quòd antiquæ Ecclesiasticæ Disciplinæ vigorem debilitarent, & ex earum facilitate Indulgentiæ tantùm à fidelibus haberentur, ut facilè medium, quo integram pœnarum delictis suis debitarum remissionem obtinere poterant, quin eadem convenienti satisfactione expiarent; cùm eas tantùm habere deberent, uti medium supplendi impotentiæ suæ atque infirmitati, ut earum ope pleniùs divinæ justitiæ satisfacerent.

(*f*) Guillelm. Antissiod. in sum. l. 4.

(*g*) Morinus l. 10. c. 20.

Equidem stolidè errat, si quis putet, sub obtentu quarumdam oratiuncularum, nec non aliquot Eleemosynarum modicarum, se debitis justitiæ divinæ ob crimina sua omnia pœnis esse defunctum. *Pœnitentiales Presbyteri*, inquit Christianus Lupus (*h*), Van-Espen relatus (*i*), *qui tempore indulgentiæ pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias, hallucinantur insigniter, & peccatoribus plurimùm nocent: quò major ei pœnitentia imponitur, eò fiunt viciniores satisfactioni, & ad Indulgentiæ fructuum aptiores.* Unde sequitur nulla tutiori atque utiliori viâ pœnitente peccatores ad Lucrandas indulgentias magis esse paratos, quàm, si laboriosis pœnitentiæ operibus mereantur, ut Ecclesia eorum infirmitati atque bonæ voluntati indulgens defectum pœnitentiæ, oblatæ sibi indulgentiæ auxilio suppleat, ut scitè exponit sanctus Carolus Borromæus, de Jubilæo loquens (*k*). Reipsâ, quâ Lætitia, animi alacritate atque fortitudine Romam, aut etiam in aliam multò etiam remotiorem, urbem quis se conferret, si hinc amplas opes temporales, licèt fluxæ sint & caducæ, se asportaturum speraret, tanquam hujusmodi itineris mercedem & earum, quæ in eo conficiendo toleratæ sunt, defatigationum? Quid igitur Christiano faciendum, ut ab Ecclesia copiosè & gratuito divitias ac spirituales thesauros obtineat, quorum administrationem ac dispensationem habet. Ita ratiocinatur sanctus iste Archiepiscopus.

(*h*) Christianus Lupus differtat. prœmiali. c. 8.

(*i*) Van-Espen. jus Ecclesiasticum. Universum. 2. tit. 7. n. 16.

(*k*) S. Carol. ait. Eccles. Mediol. part. 7. tom. 2. pag. 931.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Cum breve Papa concessisset, quo septennales decernebantur Indulgentiæ pro sodalitio in Ecclesia Sancti Mammesti erecto, illud Diœcesanus Episcopus examinare se posse contendit, priusquàm ejus promulgationem fieri permitteret. Nunquid hoc ei jus competit?

Respons.

Certum est, jus illud Episcopo competere, quia solus Brevis illius publicationem permittere potest ex decreto Concilii Tridentini (a): *Indulgentias verò, aut alias spirituales gratias, quibus non ideò Christi fideles decet privari, deinceps per Ordinarios locorum (adhibitis duobus de Capitulo)* (clausula hæc in Gallia non obtinet) *debitis temporibus populo publicandas decernit* (Sancta Synodus).

(a) Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 9.

Interest autem plurimi ad bonum spirituale populorum, qui Episcopi jurisdictioni subjacent, ut sibi Brevia esse authentica non verò abusiva, constet: quod quidem prævio tantùm examine discernere queunt Præsules. Hinc Clemens V. cùm per se Concilio Viennensi œcumenico, in Delphinatu an. 1311. habito præesset, loquens de quæstoribus, quos sibi ministros habebat eo tempore Ecclesia, & qui à Concilio Tridentino penitùs fuêre suppressi, jussit, ut Diœcesani, quos adirent, Episcopi Brevia diligenter examinarent, vi quorum collecta sua mendicabant, ut eorum falsitatem, vel, si qui essent, abusus cognoscerent. *Litteras quoque Apostolicas Diœcesani Episcopi*, inquit hic Papa (b), *ne quid fraudis committi valeat per easdem, antequàm admittant quæstores ipsos, examinent diligenter*,

(b) Clem. V. c. *Abusionibus*. 2. de pœnit. & remiss. lib. 5. Clement. tit. 9.

Idem constitutum est à Concilio Cameracensi an. 1567. his verbis (c): *Prohibet sancta Synodus, ne quis ullas novas aut ignotas Indulgentias populo commendet, aut promerendas offerat; nisi priùs ab Ordinario visitatæ fuerint & probatæ*. Sic etiam statuit Concilium Rhotomagense an. 1581. (d), loquens de Indulgentiis à Papa concessis Xenodochiis: *Statuimus, ne deinceps à nostris Officiariis recipiantur, aut subsignentur, priùsquam Episcopis de Sanctæ Romanæ Ecclesiæ diplomate per ipsius inspectionem constiterit*. Nec aliter loquitur Concilium Turonense an. 1583. (e), cujus hæc sunt verba: *Sublato etiam, qui in multis Diœcesibus invaluit, abusu, omnibus Ecclesiasticis cujuscumque status, ordinis, aut dignitatis existant, prohibemus, ne Indulgentias, aut alias spirituales gratias, sive ab antiquo, sive post Tridentinum Concilium concessas, audeant imposterum publicare, præter eas, quas ordinarii locorum . . . . debitis temporibus populo publicandas judicaverint*. Ita quoque rem expressè definivit Aquense Concilium an. 1585. (f) est etiam Narbonensis Concilii an. 1609. (g) Constitutio ista: *Statuimus, ne in Ecclesiis, aut alias quoquo modo publicentur Indulgentiæ, nisi ab Episcopis visæ, & per eorum sigillum aut signum & Secretarii suscriptionem, appareat Parochis eas à summo Pontifice concessas fuisse*.

(c) Conc. Camer. tit. de Indulg.

(d) Conc. Rhotomag. tit. de Episc. off. §. 35.

(e) Conc. Turon. tit. scilicet de professionis fidei tuendæ curâ.

(f) Concil. Aquens. tit. de Indulgentiis.

(g) Conc. Narbon c. 12.

Denique istud disciplinæ caput universim tenetur in Gallia, ut patet ex hac Comitiorum Cleri Gallicani an. 1625. (h) ordinatione: *Prohibetur omnibus Religiosis, & aliis, ne ullas promulgent Indulgentias absque licentiâ scriptâ Episcopi Diœcesani*.

(h) Comitia general. Cleri Gallic. an. 1625. art. 9.

CASUS II.

Cùm Religiosa Communitas, Episcopi authoritati subdita pro septennio Breve Apostolicum Indulgentiæ plenariæ obtinuisset in favorem sodalitatis recens constitutæ; illudque Communitatis superior Episcopo examinandum obtulisset ad obtinendam illius promulgationis, facultatem, breve illud per tres menses retinuit Episcopus, non concedendo requisitam licentiam; num ita se gerere potuit Episcopus illæsâ justitiâ, servatoque officio suo?

Respons.

Quamvis authenticum agnoscat Episcopus Indulgentiarum breve, quod sibi offertur, nec sit in eo, quod reprehendat, non tamen illius promulgandi licentiam facere subito non tenetur, sed eam ad tempus prorogare potest, quo id ipsum spirituali fidelium bono convenientius judicat. Ratio est, quia, cùm summus Pontifex ad spiritualem tantùm fidelium utilitatem hujusmodi gratias concedat, neque ipse legitimum ferre queat judicium de tempore, quod magis conveniens est, idipsum ordinariorum judicio permittitur, ut patet ex verbis istis Concilii Rhotomagensis in superiori decisione illatis, quæ conveniunt pariter cum dictis Concilii Tridentini: *Quas ordinarius locorum...... debitis temporibus populo publicandas judicaverint*.

Obtinet usus, ut quibusdam hebdomadis Bullarum etiam Jubilæi universalis promulgationem differant, cùm id sibi faciendum ob aliquam legitimam causam putant. A fortiori ad aliquod tempus simplicis Brevis indulgentiarum publicationem prorogare valent, cùm sibi persuasum est, opportunè eam differri posse. Unde dici nequit, Episcopum, de quo loquitur casus propositus, in justitiam officii-ve sui debitum peccasse, si fidelium bono conveniens existimaverit petitam prorogare licentiam, eamque tribus post mensibus tantùm ejus petitione concedere (i).

(i) De Sainte Beuve, tom. 3. cas. 37.

CASUS III.

Cùm Innocentius Papa XI. Indulgentiarum Breve ad annos novem concessisset pro Ecclesia Parochiali Sanctæ Julitæ, cujus promulgationem neglexit Parochus, qui etiam præmortuus est; Indulgentiæ illæ non nisi post decem annos à data Brevis publicatæ sunt cura ipsius Successoris quâ de re quæritur, nùm iste defuncti Parochi successor non peccaverit, populo suo Indulgentiarum istâ specie illudens, cùm earum tantùm promulgationem obtinuerit anno & ampliùs post elapsum terminum?

Respons.

Ad solutionem hujusce difficultatis, id tanquam regula certa præsupponendum est, Breve videlicet Indulgentiarum suum non obtinere effectum, nisi à die promulgationis ipsius, ut satis indicant verba Tridentini Concilii aliorumque in primâ decisione citatorum. Quod cùm ita sit, dicendum, Breve de quo agitur, tantummodò defectu promulgationis fuisse suspensum, neque lapsu temporis irritum evasisse; sed, ut Lex Principis, quæ decennio pòst, quo lata est, tantùm promulgata fuit, suum à die promulgationis sortitur effectum; ita pariter Breve illud suum obtinere effectum inito calculo à die, quâ Episcopi authoritate promulgatum est; quòd novem Indulgentiarum anni non incipiant à die datæ, aut receptionis Apostolici Brevis, verùm à die ipsius promulgationis. Unde sequitur, Parochum, qui illud executus est, obtentâ illius promulgandi veniâ, non peccasse, nec Parochianorum suorum credulitate abusum fuisse: cum breve illud sit authenticum, nullamque includat clausulam, quâ irritum declaretur defectu publicationis in tempore determinato (k).

(k) Idem tom. 1. cas. 90.

CASUS IV.

Arsenius, Sancti Gaudentii Abbas regularis, cujus Abbatia intra fines Parœciæ Sancti Lupi posita est, Breve Indulgentiarum obtinuit pro Ecclesia

ac celebratur post dominicem in Albis probabile esse Indulgentias lucrendae esse, non in die 25. Martii, sed eo die, quo post Paschafestum illud celebretur.

Confirmari potest hæc sententia ex præsumptivâ intentione Papæ, dùm talem Indulgentiam concedit: tùm enim eam præcise ad talem aut talem mensis diem restringat, sed ad eum duntaxat, quo celebranda est hujus Festi solemnitas; censetur etiam assentiri, Indulgentiam suum sortiri effectum, quocumque die festum celebretur: quod consentaneum est cum regulâ juris, quâ dicitur: *Favores convenit ampliari.* Et quidem si obtineat hæc regula pro gratiis temporalibus, quas concedunt sæculares Principes, ex his Legis verbis: *Beneficium Imperatoris, quod à divinâ scilicet Indulgentiâ proficiscitur, quam plenissimè interpretari debemus* (a); quantò magis obtinere debet pro gratiis purè spiritualibus, quas ad salutem duntaxat Fidelium concedit Ecclesiæ caput: alinquin sequeretur eos, quibus ista fuisset gratia, ejus Beneficio privarentur pro re, quæ suâ carêret culpâ, contra istam S. Gregorii regulam: *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit* (b).

(a) Leg. *Beneficium*. 3. ff. de constitutionibus Principum. l. 1. tit. 4.

(b) S. Greg. in cap. *Cognoscentes*. 2. de constitutionibus. l. 1. decretal. tit. 2.

CASUS VII.

Sancti Tatini Parochus ab annis triginta Indulgentiarum perpetuarum obtinuit pro Ecclesia sua, quæ ad diem Sancti Nominis Jesu fuere assignatæ. Mortuo illo Parocho, Gilbertus ipsius successor Parochianis suis declaravit Indulgentias istas non ampliùs subsistere. Quod ejus dictum Scandali occasionem præcipuis loci illius præbuit, incolis qui illas semper se posse lucrari contendunt: Numquid pro ipsis stat jus?

Respons.

Hallucinantur illi Parochiani. Quamvis enim Indulgentiæ Brevibus concessæ, in iis perpetuæ dicantur; verum est tamen, vocem hanc ad litteram non esse sumendam; ut sumuntur illæ, de quibus in decimâ sextâ decisione fit mentio; sed conformiter ad Stilum Curiæ Romanæ, & ad interpretationem ejusdem Romanæ Cancellariæ, quæ in quinquagesimâ Septimâ regulâ sua declarat vocem, *perpetua*, ad viginti duntaxat annorum spatium esse restringendam. Ex quo sequitur, non sine causâ Gilbertum contendisse, Indulgentias à Prædecessore suo jam antè triginta annos obtentas non ampliùs subsistere. Sic autem de re istâ loquitur inclytus Doctor Sorbonicus (c): *Reduci semper debet Indulgentia perpetua ad curriculum viginti annorum propter Regulam 57. Cancellariæ Romanæ, in quâ habetur, Indulgentiam absolutè concessam alicui Ecclesiæ pro tali die cujuslibet anni futuri restringendam esse ad viginti annos, ut rectè notat Navarrus.* En verba Navarri, quem Laudat hic Theologus: *Concessio Indulgentiarum strictè interpretanda est; quoniam Indulgentia pro certis diebus festis cujuslibet anni futuri restringenda est usque ad viginti annos Regulâ Cancellariæ 57. Cùm tamen in alia materia restrictio non fiat.* Addit posteà Gamachæus, quosdam esse Auctores, (d) qui aliter sentiunt. *Alii volunt*, inquit, *dictas Indulgentias, communiter extendi ad proximum Jubilaum, quo scilicet omnes plenariæ remissiones suspenduntur, etiamsi perpetua illæ ac perennes fuerint.* Ad quam sententiam ita respondet Idem Gamachæus: *Atqui hoc spatium ait, est circiter viginti annorum, aut ad summum viginti-trium annorum: siquidem anno vigesimo-quarto solet summus Pontifex suspendere omnes Indulgentias usque ad finem Jubilæi anni sequentis; vel etiam quamdiu placuerit, ut patet ex Bulla Gregorii XIII. & Clementis VIII.....deinde & alii respondent satis probabiliter, nullas hodiè ampliùs esse Indulgentias perpetuas, strictè & propriè sumptas, sed tantùm impropriè & latè: quia etsi per quasdam Bullas Pontificias videntur formaliter explicitè in perpetuum concedi: attamen virtute implicitè sunt solùm ad tempus viginti annorum ob supradictam Cancellariæ Regulam, quæ in his Bullis omnibus semper intelligi debet.* Navarro & Gamachæo assentitur Reginaldus; qui suam multorum suffragiis authorum opinionem confirmat (e), quibus Jacobum de Graffiis addemus (f).

(c) Gamachæus Tract. de Indulg. c. 60.

(d) Benson. l. 4. c. 4. dubio 6. Zerola l. 2. de Indulg. c. 29. §. 8.

(e) Valerius Reginaldus in praxi fori pœnitentialis. l. 7. sect. ult. §. 159. & apud eum Suarez & alii.

(f) Jacobus de Graffiis in appendice decisionum aurearum l. 2. c. 8. n. 3.

CASUS VIII.

Summus Pontifex plenariam concessit Indulgentiam Ecclesiæ Sancti Paulini ad diem festum Sancti Joannis Baptistæ, cum solitâ istâ clausulâ, Brevi insertâ: *Volumus autem, quòd, si in dictâ Ecclesia alia Indulgentia perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa sint.....præsentes, nullius sint valoris.* Atqui jam similis erat Indulgentia perpetua in eâdem Ecclesiâ pro die festo Sancti Patroni. Quæritur ergo, an invalidum sit Breve illud propter priorem Indulgentiam; an verò intelligenda sit tantùm & exponenda clausula Brevi insertâ de festo die Sancti Joannis Baptistæ; ita ut, cùm huic diei nulla sit Indulgentia, hæc suum debeat habere effectum licèt alia fuerit jam concessa pro die festo Sancti Patroni?

Respons.

Clausula ultimi Brevis intelligenda est de quâcumque aliâ Indulgentiâ plenaria concessa huic Ecclesiæ pro quâcumque die; quare secundum illud Breve nullum habere potest effectum, cùm eidem Ecclesiæ similis jam concessa fuisset Indulgentia in diem festum Patroni. *Nobis innotuit*, inquit Sylvius (g), *mentem Pontificis esse, ne Indulgentiæ, quas cum ejusmodi clausula concedit, nullæ sint; si pro eodem, vel pro quocumque alio die anni concessa sint aliæ Indulgentiæ perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duraturæ, eandem Ecclesiam visitantibus.* Sententiam suam probat hic Theologus ex Epistola, quam Leodicensis Episcopus 22. Maii an. 1642. scripsit ad D. Vant Laurentem, cujus hic est tenor: *Sua Eminentia dominus Cardinalis Barberinus per Epistolam de date 5. mensis Aprilis, mihi mandat, quod sua Sanctitas* * *ad intentionem suam melius explicandam contra interpretationem dictæ clausulæ per aliquos Religiosas datam statuit, ut deinceps in iisdem Indulgentiis inseratur sequens clausula:* Volumus autem, si aliàs pro Christi Fidelibus in quocumque anni die dictam Ecclesiam, sive Capellam, aut altare in eâ situm visitantibus aliquam aliam Indulgentiam, etiam dissimilem perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint.

(g) Fr. Sylvius resolut. Vari. v. *Indulgentia*. 3.

* Urbanus VIII.

Addit Sylvius, sub eâdem clausulâ ab Urbano VIII. die 1. Aprilis concessum fuisse Breve Indulgentiarum Religiosis monialibus Sanctæ Catharinæ Senensis Duaci pro die assumptæ Virginis, aliudque simile sub eadem clausulâ visitantibus Ecclesiam Sanctæ Brigittæ ejusdem urbis.

Certum est itaque, Indulgentiarum litteras à Papa concessarum visitantibus Ecclesiam Sancti Paulini die Sancti Joannis Baptistæ esse prorsùs irritas; quandoquidem pro alio die jam in eadem Ecclesia erat similis Indulgentia.

CASUS IX.

Plenaria à Summo Pontifice concessa est Indulgentia perpetua pro Ecclesia Sanctæ Clotildis. Superior hujusce Ecclesiæ, constituto recèns in eâdem Ecclesia, sodalitio, quod probavit Episcopus, Breve plenarum Indulgentiarum pro ipsius sodalibus ad Septennium in Romanâ curiâ obtinuit. An Breve illud promulgari potest & suum obtinere effectum, dùm plenaria subsistit Indulgentia?

RESPONS.

Altera hæc promulgari potest Indulgentia, quam proinde lucrari possunt Sodales. Nam, quamvis subsistente actu plenariâ ac perpetuâ Indulgentiâ in aliquâ Ecclesiâ, novi brevis, quo alia ad septennium obtenta est plenaria Indulgentia in eâdem Ecclesia, promulgatio permitti nequeat, quia brevibus ad septennium hæc vulgò inseritur clausula: *Volumus autem, ut si aliàs Christi fidelibus in quocumque alio anni die, dictam Ecclesiam, seu Capellam, aut altare in eâ situm visitantibus, alia aliqua Indulgentia, vel perpetua, vel ad tempus nondum elapsum concessa fuerit, præsentes nullæ sint*: Nihilominùs, cùm clausula ista intelligi tantùm debeat de aliâ Indulgentiâ plenaria locali, non verò de personali; dici potest, quòd cum ea, de quâ agitur, Indulgentia perpetua sit merè localis, breve Indulgentiæ plenariæ ad septennium concessæ promulgari potest, suumque sortiri effectum, cùm certum sit, Indulgentias Sodalitio seu Confratriæ concessas esse personales, ac proindè eas posse subsistere cum iis, quæ merè sunt locales; qualis est Indulgentia concessa Ecclesiæ Sanctæ Clotildis (a).

(a) De Sainte Beuve, tom. 3. cas. 37. pag. 134.

CASUS X.

CUM breve septennalis Indulgentiæ plenariæ à Papa fuisset concessum Sodalitio Sancti Sepulchri Domini nostri JESU CHRISTI, instituto in Ecclesia regulari Sancti Francisci; Confratres libellum suum supplicem 1. Sept. 1706. Campsori eo fine commiserunt, ut ad alios annos septem ejusdem Indulgentiæ prorogationem obtinerent, eumque datis ipsi commentariis sui monuerunt, priorem Indulgentiam ultimam tantùm Decembris consequentis die esse elapsuram. Alterum, quod postulabant breve primâ die Octobris obtentum est, iisdem terminis, atque sub iisdem conditionibus enuntiatum, & istâ imprimis: *Volumus Ecclesiam N N. simili ad præsens privilegio, ut accipimus, minimè decoratam, hoc speciali dono illustrare.* Quâ de re quæritur 1. utrùm alterum illud breve non sit obreptitium ac nullum; cùm in eo declaretur contra veritatem, nullam esse similem Indulgentiam in Ecclesia; ubi constituta est hæc Sodalitas, & tamen in eo primum breve subsistat, quod post ultimam tantùm diem Decembris debet desinere. 2. Utrùm, posito quòd non sit invalidum, suum debeat habere effectum à die datæ suæ, hoc est, primo Octobris, & ejus promulgatio concessa fuerit?

RESPONS.

Alterum Indulgentiarum breve validum est, non verò obreptitium, quamvis in eo declaretur, nullam similem esse Indulgentiam in Ecclesia, in quâ instituta est Sodalitas ista, *Ecclesiam simili ad præsens privilegio minimè decoratam*.

Ratio est, 1. quia ut libello supplici sua stet veritas, sufficit, verum esse, quòd hæc Ecclesiæ septennalem hanc non habeat Indulgentiam pro tempore, pro quo à Papa requirebatur, neque etiam pro tempore, quo eam concedebat Pontifex. Atqui non requisita fuit nec etiam concessa à Papa: nisi pro tempore incipiendo post ultimam Decembris diem, quâ primum breve finiebatur, quo tempore verum erat, Ecclesiam istam simili Indulgentiâ non esse decoratam, cùm prima esset in exitu, & eò pertineret supplex libellus, ut ejus tantùm obtineretur prorogatio, cùm spatio septem annorum esset finita.

2. Nisi alterum illud breve eo sensu interpretari liceret, sequeretur, quòd in Regionibus Româ valdè remotis, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Peruviensi aut Canadensi regione Indulgentiæ illæ non possent continuari, nisi per multos interruptæ menses: quod proculdubio est contrarium intentioni Summi Pontificis, qui eas vult concedere prolationes, ut suum habeant eo tempore effectum, quo postulantur.

3. Clausula hæc universim omnibus apponitur hujusmodi brevibus: unde manifestum fit, eam merè ad stilum Romanæ Curiæ pertinere, eamque benignè esse exponendam, conformiter ad istam jam superiùs laudatam Juris regulam, quâ dicitur: *Favores convenit ampliari* (b): quod conforme est isti Juris Romani regulæ (c): *In re dubiâ benigniorem interpretationem sequi non minùs justius est, quàm tutiùs*: Nec non isti alteri (d): *In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est ejus qui protulisset.* Ad quod Glossa: *Hæc regula obtinet in rescriptis.*

(b) Bonifac. VIII. in cit. reg. 15. de reg. juris in 6.

(c) Leg. Proximè. 3. ff de his, quæ in testam. delentur, inducuntur, vel inscribuntur. L. 28. tit. 4.

(d) Reg. 96. ff. de diversis reg. juris antiqui. l. 50. tit. 17.

4. Denique addi potest, nullum esse dubitandi locum, quoniam Campsor: cujus ministerio alterum breve fuit impetratum, Papæ exposuerit ex iis, quæ acceperat monitis, primum breve ultimâ Decembris die esse finiendum, & secundum à Papa fuisse concessum cum solita clausula eâ intentione ut in alterius exitu istud suum haberet effectum, non obstante illâ declaratione. Ita sentit Sylvius, cujus verba referre longius esset (e).

(e) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Altare privilegiatum*. respons. ad quæstiunc. tom. 5.

CASUS XI.

NICEPHORUS, Conventûs Mendicantium Superior, obtento ad septennium brevi Indulgentiarum pro Altari privilegiato, cum hac clausula: *Ut quandocumque Sacerdos ejusdem Ecclesiæ duntaxat ad præfatum Altare celebrabit, Indulgentiam consequantur*, postulat, utrùm Religiosi, qui ex aliis quotidie veniunt Monasteriis transeunter tantùm, & per dies aliquot, ex brevis intentione, censeri debeant Religiosi Conventûs, cujus est Superior, ita ut in hoc Altari privilegiato celebrantes, indulgentias lucrentur.

Ratio dubitandi est, quia non verè ad Corpus Communitatis pertinent, cùm sint tantùm, ut vocantur, *Hospites*: unde inferri posse videtur, eos Indulgentias non lucrari, dùm in hoc Altari celebrant.

Aliundè videtur, affirmari posse, eos esse Religiosos hujusce Conventûs; quia, ubi primùm advenerunt, ei sint subjecti, qui est Superior, cui etiam jus competit eos puniendi, si demererentur, uti alios omnes Religiosos Conventûs.

RESPONS.

Certum esse videtur, hoc unum intendere Papam, ut Indulgentiam solis concedat Religiosis, in hoc Altari privilegiato celebrantibus, qui sunt de Communitate Conventûs, cujus Nicephorus est Superior, non verò externis Religiosis, qui ex aliis Conventibus huc adveniunt, quique solo hospitalitatis jure potiuntur. Ita sentit Sylvius (f): *Respondetur*, inquit, *Religiosos ex diversis Conventibus venientes, quos vocant Hospites, non videri posse uti privilegio, de quo quæritur; quia non sunt Sacerdotes istius Ecclesiæ, & sic his non convenit, quod Sacerdotibus ejusdem Ecclesiæ duntaxat concessum est.*

(f) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Altare privilegiatum*, 2. resp. ad 3. quæsit.

Neque peremptoria est, quæ in opposito offertur ratio, dicendo, quòd, ubi primùm Conventum ingressi sunt, fiunt subditi Superioris: quamvis enim ex Ordinis Constitutionibus, Conventûs, quò veniunt, Superiori subjaceant, hinc non fit, ut non sint verè *Hospites*, pro Communitate. *Etsi Hospites subjiciantur per Constitutiones Priori Conventûs, ad quem veniunt*, addit hic Theologus, *non tamen desinunt esse Hospites, neque fiunt Sacerdotes illius Ecclesiæ; alioquin non dixisset Pontifex*: Quandocumque Sacerdos ejusdem Ecclesiæ duntaxat; *sed*, quandocumque Sacerdos ejusdem Ordinis duntaxat. *Secundùm enim ea*,

qua

qua opponuntur, omnis Sacerdos ejusdem Ordinis esset Sacerdos ejusdem Ecclesia, quando est in illo conventu; quod non est, concedendum. Atque ut probet idem Auctor, hospites istos non esse censendos Religiosos communitatis, quibus solis in altari privilegiato Indulgentiam concedit Papa, hoc utitur ratiocinio: *Si procedendum, inquit, ad electionem Prioris, aut alterius Officialis, in qua soli Patres istius conventus habent vocem; isti hospites non admitterentur ad dandum suffragium. Signum ergo est, quod non habentur tunquam Sacerdotes istius Conventus vel Ecclesia.*

CASUS XII.

Eucherius Religiosus, commissis quàm plurimis culpis, ob quas ei Superior ipsius multas in Capitulo pœnas satisfactorias imposuit, earum se posse remissionem obtinere contendit, Plenariam lucrando Indulgentiam. An idipsum potest?

Respons.

Certum est, Eucherium, plenariam lucrando Indulgentiam, obtinere non posse remissionem pœnarum, quas ipsi Superior in capitulo imposuit. Ratio est, quia Ecclesia plenarias concedens Indulgentias, regularem non intendit exercere disciplinam: quare hac viâ non remittuntur pœnæ hujusmodi; cùm suum Indulgentiæ effectum habeant pro pœnis duntaxat peccato in externo pœnitentiæ foro debitis: Ita docet Sanctus Thomas his verbis: *Nec iterùm per Indulgentias remittuntuntur pœna, injuncta in capitulo: quia in capitulo agitur foru m quasi judiciale magis, quàm pænitentiale; (unde etiam non Sacerdates Capitulum tenent). Sed absolvitur à pæna injuncta vel debita pro peccats in foru pænitentiali.*

CASUS XIII.

Innocentius, cupiens Septennalem lucrari Indulgentiam, à Papâ iis concessam, qui preces quasdam recitabunt, & eleemosynas pariter erogabunt. Preces voluntariò distractus recitavit, & ex jactantiâ stipem dedit: quamvis ad mortalem culpam non pervenerint ipsius vanitas atque mentis evagationes. Numquid in hoc casu Indulgentiam lucratus est?

Respons.

Videtur, affirmari posse hominem hunc in specie proposita Indulgentiam esse lucratum. Ratio est, quia juxta opinionem Sancti Thomæ aliorumque Theologorum, quorum multi à Bellarmino laudantur (a), ad lucrandam Indulgentiam sat est, ut quis sit immunis à peccato mortali & in statu gratiæ. Atqui si Innocentius aliorum non sit conscius peccatorum, quàm jactantiæ mentisque evagationum, quas habuit conficiens res ex Indulgentiarum Brevi præscriptas, procul dubio est in gratiæ statu; cùm gratia non tollatur ex venialibus tantùm peccatis, eâque solum ex peccato mortali privari queat peccator. Ita sentit Sanctus Antoninus (b).

Contendunt etiam Auctores inclyti, uti Sanctus idem Antoninus (c), post Paludanum, ad lucrandam Indulgentiam, satis esse, ut quis sit in statu gratiæ, eo ipso momento, quo ejus fructum percipit, ultimam rem perficiens ex iis, quæ à Superiore eam concedente fuere præscriptæ. Nihilominus, quamvis hæc opinio innumeris faveat hominibus, qui mortalis culpæ rei, preces eleemosynas & jejunia imperata exequuntur, priusquàm in gratiam redierint per Sacerdotalem absolutionem, aut perfectam Contritionem, quando non suppetit copia Confessarii; existimamus tamen contrariam sententiam Bellarmini, aliorumque quos laudat, Auctorum, solam in praxi esse tenendam, ut fatetur idem Sanctus Antoninus dicens: *Quamvis utique tutius & utilius etiam tunc esse sine mortali.*

(a) Bellarm. 6. de Indulg. c. 15.

(b) S. Anton. 1. part. sum. Theol. tit. 10. §. 5.

(c) Idem ibid. cit. §. 5. in fin.

Advertendum tamen, quòd in proposito casu, ex Indulgentia quam lucratus est, Innocentium non obtinuisse remissionem pœnæ debitæ peccatis jactantiæ & distractionis, quæ commisit *Ex eo quod pæna non remittitur remanente culpâ etiam veniali.* quam rationem affert idem Sanctus Archiepiscopus.

CASUS XIV.

Ferdinandus, Præsul, cujus vitam solutiorem esse norunt omnes, Indulgentias concessit. An validæ sunt?

Respons.

Doctor Angelicus, qui hanc sibi proponit difficultatem, huic affirmativè respondet (d); ejusque rei hanc affert rationem, quia Præsul ob peccatum mortale jurisdictionem non amittit: atqui potestas concedendi Indulgentias oritur ex Jurisdictione Præsulum. Igitur, ait, Præsuli improbus non minorem, quàm Sanctissimus, potestatem habet, Indulgentias concedendi, cum propriis ejus non fulciantur meritis, sed meritis Christi ipsius & Sanctorum. *Elargiri Indulgentias, pertinet ad Jurisdictionem*, ait hic Sanctus Doctor, *Sed per peccatum homo non amittit jurisdictionem. Et Indulgentia æquè valent, si fiant ab eo, qui est in peccato mortali. sicut si fierent ab eo, qui est Sanctissimus: cùm non remittat pænam ex vi suorum meritorum; sed ex vi meritorum reconditorum in thesauris Ecclesiæ.* Idem sentit Sanctus Antoninus (e). Validæ sunt igitur Indulgentiæ, quas concessit Ferdinandus, quantumvis immoderata sit vita ipsius; easque lucrari potuêre ipsius Diœcesani, res ab illo in hanc rem præscriptas exequendo.

(d) S. Thom. in 4. dist. 20. art. 4. quæstione, 4. in corp.

(e) S. Anton. 1. part. cit. §. 2.

CASUS XV.

Cum Leander Episcopus Vernoniensis unius anni Indulgentiam concessisset iis, qui Sancti Celerini Ecclesiam, eo ipso die visitarent, quo eam consecrabat, Thomas incola oriundus è viciná Diœcesi, consultò venit, ut hanc lucraretur Indulgentiam, & omnia ab hoc Præsule injoncta opera confecit. An Indulgentiam reipsa lucratus est, quamvis ex aliâ, quam Vernoniensi Diœcesi oriundus?

Respons.

Thomas in casu proposito Indulgentiam non est lucratus. Nam Episcopus. Indulgentiam iis tantùm, qui jurisdictioni suæ subjiciuntur, hoc est Diœcesanis suis concedere potest, ut docet Sanctus Antoninus (f). *Episcopi dare possunt tantùm* (Indulgentias) *in suo Episcopatu*; Conformiter ad decisionem Alexandri III. (g) qui in una decretali ad Cantuariensem Archiepiscopum: à quo de simili quæstione consultus his verbis: *Quòd autem consuluisti, utrùm remissiones quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum....aliis prosint, quàm his qui remittentibus subsunt*; Respondet his terminis: *Hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cùm à suo judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut possint proprii judices specialiter indulserunt.*

Ita quoque docet Sylvius, suamque probat sententiam authoritate ejusdem decretalis (h): *Indulgentia, quæ conceditur vivis*, inquit. *non est valida, nisi concedatur subditis. Ergo requirit, ut concedens habeat jurisdictionem in eos, quibus concedit.... huc pertinet caput* quod autem &c.

(f) S. Ant. cit. §. 2.

(g) Alex. III. in c. *quod autem*. 4. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

(h) Sylvius in supple. S. Thom. q. 25. art. 1. q. 2.

CASUS XVI.

Cum Episcopus Cremonensis quadraginta dierum Indulgentiam concessisset visitantibus Eccle-

siam

ſiam Parochialem ſancti Maximi, Triſtanus, unus è Diœceſanis ſuis hanc bis indulgentiam ſe lucraturum exiſtimavit, hujus Eccleſiæ viſitationem, cæteraque ab Epiſcopo præſcripta iterando. An reipſa plus quàm dies quadraginta Indulgentiarum lucratus eſt?

RESPONS.

Quando perpetua eſt Indulgentia, nec ad certum annorum numerum limitatur ſeu determinatur, qualis eſt ea, quæ conceditur iis, qui ſancti Petri Romanam Eccleſiam inviſunt, toties obtineri poteſt, quoties viſitatur Eccleſia deſignata, & cætera, quæ præſcripſit Pontifex, qui ſolus talem poteſt concedere Indulgentiam, adimplentur. At non idem dicendum, ubi ad quoddam tempus determinatur Indulgentia: nam ſemel tantùm obtineri poteſt, quia talis eſt concedentis intentio. Deciſionem iſtam affert ſanctus Thomas (a): *Nec tamen quotieſcumque vadit infra tempus Indulgentiæ, toties eam conſequitur*, inquit Angelicus Doctor; *quando autem ad determinatum tempus datur, ut cum dicitur: quicumque vadit ad Eccleſiam talem uſque ad tale tempus, habeat tantùm de Indulgentia, intelligitur, ſemel tantùm. Sed ſi in aliqua Eccleſia ſit Indulgentia perennis, ſicut in Eccleſia divi Petri quadraginta dierum; tunc quoties vadit aliquis toties Indulgentiam conſequitur.*

(a) S. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quæſt. 2. ad 4.

CASUS XVII.

Epiſcopo Algerienſi in Sardinia defuncto, Capitulum Cathedralis Eccleſiæ juriſdictionem Epiſcopalem occupavit, cujus exercitium incepit mandato, quo quadraginta Indulgentiarum dies concedit, iis omnibus, qui Eccleſiam ſuam Parochialem viſitabunt, ibique rogabunt Deum, ut dignum ſibi velit in Epiſcopatu dare ſucceſſorem? An Capitulo huic jus competit emittendi tale mandatum?

RESPONS.

Quando Eccleſiæ Cathedralis Capitulum defuncto Epiſcopo in Diœceſis regimine ſuccedit, juriſdictionem tamen Epiſcopalem non obtinet tantâ amplitudine, ac Epiſcopi ipſi, ut alibi diximus: atqui poteſtas concedendi Indulgentias, jus eſt, quod Epiſcopo perſonale eſt, & quod in aliquo caſu non poteſt devolvi ad Capitulum; cùm & eo ne quidem Generalis Epiſcopi Vicarius uti poſſit. *Ecce ergo ex parte diſpenſandi theſaurum ſumitur prima ratio, cur ſolis Prælatis tanquam Eccleſiæ Principibus ex proprio Officio incumbat Indulgentias conferre*, inquit inclytus Theologus Hiſpanus (b): *Capitulum autem Cathedralis Eccleſiæ, ſede vacante, hâc non pollet authoritate quia eſt poteſtas Epiſcopalis... Capitulum verò Cathedrale non habet plenam juriſdictionem niſi ſecundum limitationem Eccleſiæ* (c). Id quidem fusè probant Calderinus (d), Navarrus (e), Archidiaconus (f), Joannes Andræas (g) de Butrio (h), Ancharanus (i) & Fagnanus (k) qui eos laudat, quique jus idem ordinum Generalibus denegat, niſi ſpeciale ad hoc habeant privilegium, & qui eâ de re opinionem Emanuelis Roderici (l) improba Navarrus tamen jus illud admittit, *ubi viget conſuetudo*; quod idem acriter negat Cardinalis à ſancto Sixto, ſeu de Turrecremata (m). Hujuſce rei ſanctus Thomas profert rationem (n). Solus ille, qui præficitur Eccleſiæ, poteſt Indulgentiam largiri. *Sed cùm Eccleſia ſit congregatio fidelium; congregatio autem hominum ſit duplex, ſcilicet œconomica, ut illi qui ſunt de unâ familiâ; & politica, ſicut illi, qui ſunt de uno populo; Eccleſia ſimulatur congregationi politicæ: quia ipſe populus Eccleſia dicitur... & ideò ſolus Epiſcopus propriè Prælatus Eccleſiæ dicitur: & ideò ipſe ſolus habet plenam poteſtatem in diſpenſatione ſacramentorum & juriſdictionem in foro cauſarum, quaſi perſona publica; alii autem ſecundùm quod ab eo eis committitur... Unde Sacerdotes Parochiales, vel Abbates, aut alii hujuſmodi Prælati non poſſunt hujuſmodi Indulgentias dare.* Quod quidem evidens eſt ex Decretali ab Innocentio III. in quarto Lateranenſi Concilio emiſſâ in quoſdam Abbates, qui jus ſibi Indulgentias concedendi arrogabant, *qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis extendunt... concedendo etiam Indulgentiarum* (o) *litteras*; cujus Decretalis ſummarium his terminis enuntiatur: *Indulgentias concedere ſpectat ad Epiſcopalem dignitatem.*

(b) Socus in 4. diſt. 21. q. 1. art. 4. §. *Ad quæſtionem.*
(c) Idem ib. ad 2 arg. vers. *Hinc fit.*
(d) Calderinus in c. *Noſtro.* de pœnit. & remiſſ. col. penult. & fin.
(e) Navarr. tract. de Indulg. *Notabili.* 31. n. 6.
(f) Archid. in c. *Romana.* eod. tit. 6. in vers. multò fortius.
(g) Andræas in c. *Accedentibus.* de exceſſu Prælatorum & ſubditorum n. 2. in fine. l. 5. tit. 31.
(h) Butrio n. 4. vers. *Ex his.*
(i) Ancharan. n. 4. vers. *Ex prædictis.* Cardinalis ſancti Xiſti tract. de Indulg. art. 5.
(k) Fagnan. cit. n. 18.
(l) Rodericus qq. regular. tom 2. q 86. art. 1. vers. 2. *Dico.*
(m) Joan. de Turrecremata tract. de Indulg. a. 5. cit.
(n) S. Th. in diſt. 20. art. 4. q. 5.
(o) Innoc. III. cap. *Accedentibus.* 2. de exceſſ. Prælat.

Cæterùm, quæ diximus de Capitulo, pariter intelligi debent eſſe Abbatibus, cæteriſque Prælatis inferioribus, ut obſervat Archidiaconus (p), & apertè declarat Decretalis Innocentii III. modo laudata, cui conſentanea eſt Doctrina ſancti Thomæ, quem citat Author Gloſſæ (q).

(p) Archidiac. in c. *Romana.* de pœnit. & remiſſ. h. v. *Indulgentiis.*
(q) S. Th. in qq. additis ad 3. part. q. 26. per totam.

CASUS XVIII.

Pantæsus, Abbas regularis ſancti Jobi, quaſi-Epiſcopalem obtinens juriſdictionem, propriâ authoritate Indulgentiam iis conceſſit, qui intra fines territorii ſui reſident. Quâ re offenſus Epiſcopus Diœceſanus Indulgentiam hanc abuſivam & nullam declaravit. Quæritur autem eâ de re, an ii, qui mandato Pantæni præſcripta omnia confecerunt, non verè Indulgentiam fuerint conſecuti.

Videtur, hanc Prælato inferiori non competere poteſtatem, quippe quæ de jure ſoli ſummo Pontifici & Epiſcopis conveniat.

Econtrà videtur, hanc ad ipſum pertinere poteſtatem, atque adeò ſibi ſubditos iſtam potuiſſe lucrari Indulgentiam. Nam Epiſcopus, licèt ſolùm electus & confirmatus, & nondum conſecratus Indulgentias, ut omnes conſentiunt, concedere poteſt: quo manifeſtum fit, hanc Epiſcopos non obtinere poteſtatem vi Caracteris Epiſcopalis, ſed propter Epiſcopalem ſolùm juriſdictionem, quâ etiam, nondum conſecrati, potiuntur. Unde ſequitur, quòd cùm Abbas iſte quaſi-Epiſcopalem habeat juriſdictionem, eodem quoque jure frui cenſendus eſt.

RESPONS.

Qui intrà fines territorii hujuſce Abbatis reſident, Indulgentiam, quam ipſis concedere ſe poſſe contendit, non lucrati ſunt. Ratio eſt, quia, ut ait Cardinalis Bellarminus (r) præter ſummum Pontificem & Epiſcopos nullus inferior Prælatus Indulgentias poteſt elargiri. Ita rem definivit Innocentius III. (s), dum Concilio Lateranenſi habito an. 1215. his verbis: *Accedentibus ad nos de diverſis mundi partibus Epiſcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam Abbatum exceſſus. qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis extendunt... concedendo etiam Indulgentiarum litteras, & ſimilia præſumendo. Unde contingit interdum quod vileſcit Epiſcoporum auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Epiſcoporum dignitati & Abbatum providere ſaluti, præſenti Decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare, niſi forſan quis eorum ſpeciali conceſſione, vel aliâ legitimâ causâ valeat ſe tueri.* Ex quibus ultimis verbis Abbates aut alii Prælati inferiores videntur Indulgentias validè concedere poſſe ex ſpeciali Papæ aut Epiſcopi mandato, ſed aliter non poſſe.

(r) Rob. Bellarm. l. 1. de Indulgen. c. 11.
(s) Innoc. III. in c. *Accedentibus.* de exceſſibus Prælatorum. l. 5. tit. 3.

Quod ſpectat ad rationem in caſu propoſito allatam, ad probandum, Pantænum Indulgentiam potuiſſe concedere, quia juriſdictionem quaſi-Epiſcopalem obtinet; dicendum cum ſancto Thoma magnum eſſe diſcrimen inter Juriſdictionem Epiſcopalem, & eam, quæ *Quaſi-Epiſcopalis* dicitur: quia

quia prior est jurisdictio ordinaria & perfecta; posterior verò, jurisdictio tantùm delegata, atque adeò imperfecta: unde fit, ut hujusmodi Abbates non sint Præsules, nisi modo quodam loquendi improprio. *Abbates autem & Parochi*, inquit Sylvius (*a*), *cùm suis conventibus & Parochiis præsint, non uti politica multitudini; sed solùm ut œconomicæ; id est, non tanquam civitati, vel provinciæ; sed tanquam uni cuidam familiæ, non sunt simpliciter Prælati Ecclesiæ, sed secundum quid & impropriè. Unde nec plenam habent potestatem in dispensatione omnium sacramentorum, nec omnimodam in suos subditos jurisdictionem, quam habent Episcopi.*

(*a*) Fr. Sylvius in suppl. cit. loco.

Soli ergo Episcopi, præter summum Pontificem, sunt Ordinarii dispensatores, per modum Indulgentiæ, gratiarum; hoc est, meritorum infinitorum vitæ, Mortis & Passionis Jesu Christi, & superfluentium meritorum omnium sanctorum, qui sunt in cœlo & super terra, ex quibus thesaurus Ecclesiæ, qui à Clemente VI. *Infinitus thesaurus* (*b*), dicitur, & quem *Cœlestes... Ecclesiæ thesauros* vocat Concilium Tridentinum (*c*), componitur. Omnes quippè alii Clerici ipsis inferiores hac uti nequeunt potestate, nisi ex licentiâ & delegatione speciali, uti jam diximus.

(*b*) Clemens VI. in c. *Unigenitus*. 2. de pœnit. & remiss. l. 5 extravag. comm. tit. 9.

(*c*) Conc. Trid. sess. 21. c. 9.

CASUS XIX.

Albericus, qui Romæ commorans Indulgentiam obtinuerat in articulo mortis applicabilem, post suum in Galliam reditum adeò gravi morbo affectus est, ut morti vicinus fuerit, & præscripta ad eam lucrandam perfecerit; quo facto sanitatem recuperavit. Postulat utrum hanc Indulgentiam lucratus fuerit; an verò ipsius effectus ad aliam vicem maneat suspensus?

Respons.

Existimamus, Albericum verè Indulgentiam sibi à Papâ ad mortis articulum concessam lucratum fuisse. Ratio est, quia ad lucrandam hujusmodi Indulgentiam, sufficit ut æger morti proximus videatur: alioquin sequeretur, Indulgentiæ effectum manere suspensum, ad extremum usque spiritum, postquam æger imposito sibi à Papa opere fuisset defunctus: quod tanquam verum defendi nequit: igitur his terminis, *in articulo mortis*, intelligendus est status, quo existimatur æger, juxta majorem verisimilitudinem brevi esse moriturus; non verò instans ipsum, quo à corpore anima per mortem dirimitur.

Hactenùs dicta probari possunt ex paritate absolutionis, quam Sacerdos quilibet, quamvis non approbatus, conferre potest iis, qui in articulo mortis sunt constituti, de omnibus peccatis, etiam Papæ reservatis. nam ut certum est, talem absolutionem esse validam, nec ægro, si valetudinem recuperet, ad superiorem non opus esse recursu, ut ab eo de iisdem peccatis alteram accipiat absolutionem; dicendum pariter. Albericum in casu proposito Indulgentiam verè esse consecutum, cùm in tali mortis periculo versatus fuerit, ut nulla appareret recuperandæ sanitatis species, atque, ut effectus absolutionis in nostrâ hypothesi non potest manere suspensus, sic etiam Indulgentiæ effectum in casu proposito non posse manere suspensum.

Diximus: *Ut alteram à superiore accipiat absolutionem*; neque enim loquimur de aliis obligationibus; quas ægris quandoque imponit Confessarius, & quibus satisfacere tenentur recuperatâ sanitate.

CASUS XX.

Geranus, Parœciæ sanctæ Claræ Parochus, plenariam promulgans Indulgentiam, à Papâ concessam in favorem sodalitatis Moribundorum, asseruit, ab iis omnibus, qui eam lucrarentur, plenam esse obtinendam peccatorum suorum remissionem, non solùm quoad pœnam, sed etiam quoad culpam. Nunquid in hoc Indulgentiarum valorem exaggeravit?

Respons.

Certum est, ab eo Parocho non solùm ultrà modùm auctum fuisse Indulgentiarum valorem, sed ipsum etiam contra veram Ecclesiæ Doctrinam locutum fuisse.

Prima, quæ afferri potest, hujus assertionis ratio, est quia Ecclesiæ non competit potestas remittendi culpam mortalis peccati, nisi mediantibus sacramentis: quia peccatum mortale remitti tantùm potest per infusionem gratiæ sanctificantis, quam unicâ hâc viâ communicare potest.

Secunda ratio est, quia ligandi aut solvendi potestatem Ecclesia non accepit, nisi speciem judicii exercendo: atqui non per modum judicii, sed per modum gratiæ conceduntur Indulgentiæ. *Uno ore*, inquit Doctus Jesuita (*d*), *omnes Theologi, nemine excepto, respondent Indulgentiam non esse remissionem culpa, sed pœna*: Unde addit hic Author; *Respondeo*, inquit, *illum esse abusum; & multos esse Theologos bonos, qui affirmant nullum Pontificem dedisse unquam sub illâ formâ, sed verbum illud à culpâ esse additum ab illis ad quos pecunia pertinet.* Et alibi (*e*): *Negari non potest, multa irrepsisse per abusum in formam dandi Indulgentias, quale est illud, quod ab omnibus reprehenditur, quod dicatur dari Indulgentia à* pœnâ & culpâ, *eò quod dicatur* plenaria, plenior & plenissima.

(*d*) Maldonat tom. 1. de pœnit. q. 6. tit de Indulg. 1. p. q. 1.

(*e*) Id. ibid. 2. p. 1. q.

Addi potest, terminos istos, *ab omni culpâ & pœnâ*, fuisse insertos à quæstoribus, quibus Decimo tertio & quarto sæculo demandata est cura, fidelium eleemosynas colligendi, quique à Concilio Tridentino (*f*) penitùs fuere sublati. Certam hujusce rei probationem suppeditat constitutio Clementis V. (*g*), in qua hic summus Pontifex, inter cæteras abusiones, quibus utebantur isti Quæstores, & quas damnat, ista expressè notatur his verbis: *Cùm aliqui ex hujusmodi Quæstoribus... non sine multæ temeritatis audacia & deceptione multiplici animarum Indulgentias populo, motu suo proprio de facto concedant... remissionem peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos à pœnâ & à culpâ (ut eorum verbis utamur) absolvant: nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & Clavium Ecclesiæ authoritas ducitur in contemptum, omnimodè aboleri volentes &c.*

(*f*) Conc. Trid. sess. 21. c. 9. de reform.

(*g*) Clemens V. in Clementinâ *Abusionibus*. 2. §. *Ad hac*. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 9.

Ob eam quoque causam Patres Constantiensis Concilii (*h*) inter cætera postularunt, ut Papa revocaret Indulgentias, quæ sub titulo, *plenaria Indulgentia*, remissionem peccatorum promittebant quoad pœnam & quoad culpam; cùm Christus solus talem posset concedere remissionem. *Solus Papa supremus, cùm Patre & spiritu sancto, potest dare plenaria authoritate remissionem omnimodam à pœna & culpa*; ita loquitur inclytus Cancellarius Parisiensis, Gersonius, qui huic aderat Concilio (*i*).

(*h*) Conc. Constantiens. sess. 40.

(*i*) Joan. Gerson. tract. de Indulg. Consider. 5.

INDULTARIUS.

QUAMVIS Apostolica mandata Conciliis generalibus Basileensi & Tridentino (a) fuerint sublata, permanserunt tamen Indulta, & alia nonnulla.

Indultum est gratia expectativa, ab Apostolicâ sede iis concessa, qui primas Senatûs Parisiensis dignitates obtinent, in cujus vim Rex jubet expediri Cancellariæ litteras, ad Collatores scriptas, quibus mandat, ut in iis designatos de beneficio proxime vacaturo Collationis suæ Indultarios provideant.

Gratiam hanc primò concessit an. 1381. Clemens VIII. Illustrissimis Magistratibus Senatûs Parisiensis: Eugenius IV. qui an. 1431. summus Pontifex denuntiatus est, & an. 1447. obiit, gratiam hanc confirmavit, quæ iterùm an. 1538. à Paulo III. confirmata est & perpetua reddita: huic tandem multas prærogativas adjunxit Clemens IX.

Præcipui illi Magistratus sunt supremus Regni Cancellarius, Majorum Regis sigillorum custos, Præsides, supplicum libellorum Magistri, Curiæ Consiliarii, Generales Advocati, Primarius scriba, quatuor Notarii scribæ curiæ, & primus Apparitor (b). Quâ de re observandum 1. eos, qui matrimonio juncti sunt, aut jungi meditantur, teneri ad nominandum sui loco Clericum. 2. Clericos se-ipsos posse nominare. 3. Cùm supremus Cancellarius sigillorum simul est custos, duas eum habere nominationes. 4. Regios Officiarios Aulæ, qui non sunt membra Parlamenti, jure Indultariorum non potiri. 5 Quæstorem Ærarium Regium, cui incumbit cura solvendi honoraria Officiariorum Parlamenti, cui jus illud fuerat denegatum, jam eo jure frui consequenter ad Regia diplomata concessa 6. Octob. an. 1677. & Arrestum Sanctionis Concilii latum 30. Martii an. 1701. 6. eum, qui munus obtinebat, quo jure Indulti potiebatur, alterâ vice nominare posse; quando aliud munus obtinet, v. g. quando Curiæ Consiliarius fit supplicum libellorum Magister, Advocatus Generalis aut Præses honorario cudone insignis. 7. Indultum esse irrevocabile, ac proinde perpetuum, quicumque fiat Papæ adventus, aut Regis ipsius mors eveniat (c).

Ut autem hujusce Indulti fiat usus, ejus fieri debet significatio per Notarium Apostolicum (d). Collatori, seu Archiepiscopo, Episcopo, Abbati vel Capitulo, à quo pendet Beneficium requisitum, ejusque dari debet ei descriptio coràm duobus testibus; ac tandem fieri insinuatio in Tabulario Collatoris ante vacantiam Beneficii requisiti: quâ de re admonendum, quòd ab hoc Edicto non viget Arrestum Majoris consilii an. 1666. quo injungebatur, significationem esse fieri ab Apparitore duobusque testibus, non ampliùs viget.

Collatores omnes ac Patroni Ecclesiastici Galliæ semel in vita tantùm indulto gravari possunt (e), modò collator de beneficiis decem providere queat, & communitates etiam semel tantùm indulto Senatûs Parisiensis, Rege vivente, qui solus Senatus in Gallia privilegio isto potitur.

Indultum juri Graduatorum (f) & eorum, qui habent indulta juramenti præstiti fidelitatis, aut læti ad Regnum adventûs.

Unicum duntaxat vi Indulti obtineri potest Beneficium, & Collator unicâ tantùm Indulti nominatione gravari potest, quantùm ad se pertinet.

Consilium majus, solus est judex Indultorum Senatûs, & generatim eorum omnium, quæ ad Indulta spectant (g).

Cardinales, qui Indulto obnoxii declarati fuerant à Francisco I. ab eo immunes declarati sunt à Clemente IX.

Indultis continetur irritans Decretum, quo caduca redditur Ordinarii collatio & nulla ex Indultarii requisitione: quod Decretum non continetur in Indultis præstiti Regi fidelitatis sacramenti, & lati adventûs.

Indultarius, cujus nominatio à Rege facta prior est datâ sua, ei anteponi debet, cujus nominatio est datâ suâ posterior; quamvis qui postremus est datâ jam Beneficium petiisset, & Indultum nominationis suæ collatori significari curasset.

Si collator Beneficium conferat, de quo Indultarium providere debebat, atque is sex menses elabi permittat, beneficium non requirendo aut quærendo, tenet collatio, nec Indultario datur locus intercessionis; at si intra sex vacationis menses conqueratur, tunc facta cum suo detrimento collatio fit invalida, & collator potest etiam in hoc casu iterùm Indultarium providere, aut si providere recuset: jus ei datur contestationis in ipsum collatorem, modò tamen scripto de ejus recusatione constet, & actus iste intra mensem fuerit insinuatus.

Indultarii non tenentur petere, vel acceptare quodlibet Beneficium, quando reditus ejus sunt infrà valorem 600. librarum, sed unum etiam minoris valoris pro arbitrio possunt requirere (h); quo in casu jus ipsorum fit consummatum.

(a) Conc. Trid. sess 19. c. 24. de reformat.

(b) Arrestum Consilii 20. Aug. an. 1678.

(c) Bonifac. VIII. in c. Si eui, de præbendis in 6.

(d) Edict. mensis Decembris an. 1691.

(e) Declarat. Henrici II. mensis Novemb. 1558.

(f) Declarat. Francisci I. 18. Joan. 1541. 30. die in supremo consilio confirmata.

(g) Ex litteris patentibus julii an. 1668 in majori consilio confirmatis 16. Nov. sequentis, datis ad acceptationem Bullæ ampliativæ Clementis IX.

(h) Clem. IX. in Bulla Summi. regis an. 667.

Dignita-

Dignitates Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium, quæ sunt electivæ collativæ, Indulto subjacent: quòd edictum an. 1606. quo Indultis eximebantur in majori consilio ad publica acta non fuerit relatum: at sunt ad Indultis immunes, quando sunt electivæ confirmativæ, hoc est quando electio canonica à superiore legitimo debet confirmari.

Denique Indultum Magistratuum officiatiorumque Senatûs Parisiensis locum habet in Britannia, ut alibi, etiam per menses Papales, quia censetur esse collator ordinarius Regni, his mensibus pro beneficiis hujusce Provinciæ.

Duplex distinguitur Indultorum genus, scilicet Indulta activa, & Indulta passiva: Indulta, quæ activa dicuntur, ea sunt, quibus Regi fit facultas nominandi ad Beneficia. Tale est Indultum Regi concessum ab Alexandro VII. & Clemente IX. ad nominandum ad Episcopatus Metarum, Tulli & Veroduni, & ad alia Benefi ia Consistorialia, quales sunt in his tribus Diœcesibus præcipuæ dignitates Cathedralium post Pontificales & ad primas Collegialium; quamvis eo jure Rex non utatur in aliis Galliæ Ecclesiis; licèt illud Carolo IX. illud concessisset Pius IV. & confirmatum fuerit regio diplomate Henrici II. quamvis neque Bulla, neque regium diploma in ampliori consilio inter acta publica fuerint relata. Hoc privilegium vulgò Principibus, Cardinalibus, aut aliis quibusdam Præsulibus conceditur.

Indulta passiva ea sunt, de quibus agitur in hoc titulo, quibus Indultariis fit potestas obtinendi aliquod Beneficium.

Alias quasdam prætermimus regulas, quæ ad hanc spectant materiam, quòd in sequentibus decisionibus reperientur: qui fusiorem de Indultis explicationem requirent, consulant præclarum, quem hae de re D. Præses Cocbet de S. Vallier scripsit, Tractatum.

CASUS PRIMUS.

CUm ex obitu, aut voluntariâ Titularis demissione vacasset dignitas aut Præbenda Ecclesiæ Cathedralis Gratiensis, de eâ Theogenem providit Episcopus, aut à Capitulo electus est. Paulò post Theophilus Indultarius Theogenis, dignitatis vel Præbendæ aditioni intercessit, Indultoque suo significato, ab Episcopo vacantis Beneficii provisiones petiit. An potest absque injustâ vexatione Theogenem in suâ possessione interturbare?

RESPONS.

Species, de quâ hîc agitur, modo sanè æquivoco proponitur; at priusquàm res explicetur, distinguendum est antè, quid sit Indultum & Brevetum, quæ est alia species Indulti; & quodnam discrimen intercedat inter hasce gratias expectativas, quæ sunt in usu apud Gallos.

1. Indultum, ut jam diximus, est gratia expectativa à summo Pontifice concessa Galliæ Cancellario, sigillorum Regiorum custodi, Præsidibus & consiliariis Senatûs Parisiensis, & ex usu, Magistris libellorum supplicum, (quamvis de iis non fiat mentio in Bullâ Pauli III. quia habentur tanquam membra senatui adjuncta) ut etiam Primario Scribæ, quatuor Secretariis, primo Apparitori ejusdem Senatûs, quibus collatores ordinarii, exceptis Cardinalibus, tenentur conferre primum vacans Beneficium; modò dotes habeant requisitas, vel Clericis, quibus Indultum suum transtulerunt.

Jus illud concessum est istis, qui primas togæ dignitates obtinent ab Eugenio IV. Bullis ipsius an. 1431. 1434. & 1435. Caroli VII. causâ, cujus patrocinium, ambiebat, & à Paulo III. in colloquio, quod Nisciæ cum Francisco I. & Carolo V. habuit, ut observat Carolus Molinæus in suo commentario in decimam octavam regulam Romanæ Cancellariæ (a) (Bulla hujus Pontificis data est 6. Junii an. 1538.) ac denique à Clemente IX. Bullâ suâ datâ 19. Martii an. 1678. contendunt etiam nonnulli authores hujusmodi gratias esse antiquiores. Ita sentit Louetus (b).

2. Indultarius olim Beneficium ab Episcopo sibi collatum acceptare tenetur, licet 200. tantùm librarum essent ipsius reditus. Ita dijudicatum est in ampliori consilio ex Aresto suo lato 4. Decembris an. 1657. conformiter ad Bullam Pauli III. datam 19. Junii an. 1538. at obsolevit ista jurisprudentia, ex quo tempore Clemens IX. Brevi suo dato 1. Aprilis an. 1667. declaravit, Indultarium cogi non posse ad accipiendum Beneficium, nisi 600. esset librarum annui reditûs: ac Breve illud confirmatum & ad acta publica relatum est in majori consilio 16. Novembris an. 1668.

3. Indultariis nullum jus competit, nisi ad Beneficia ex obitu vacantia; non verò ad Beneficia ex demissione aut aliter vacantia; quòd Indultariorum litteræ de solâ ex obitu vacatione loquantur: quod idem aliis omnibus Mandatariis commune jure declaratur, ut patet ex multis constitutionibus summorum Pontificum (c). His addi necesse est, collatorem in vitâ suâ uno tantùm gravari posse Indulto; Capitulum verò semel tantùm per vitam cujusque Regis ex Edicto Henrici II. an. 1550.

4. Iisdem Indultariis jus competit Canonicis requirendi Præbendas, & etiam dignitates. Nam Regium diploma Henrici IV. sub formâ edicti datum 9. Decembris an. 1606. quo à dignitatibus excludebantur, in ampliori consilio non fuit confirmatum, neque in ipso Senatu acceptum est, nisi sub istâ restrictione: *Non derogando juribus Indultariorum.* Excipienda sunt tamen 1. dignitates, quæ sunt electivæ confirmativæ, ut declarat Clemens V. in Concilio Viennensi in Delphinatu an. 1311. habito (d); quod observat Rebuffus (e): 2. Præbendæ Theologales & Pœnitentiariæ, ex edicto Caroli I. an. 1560. (f)

5. Quando Indultarius Patrono & collatori Indultum suum significavit, jam ad aliud Beneficium obtinendum eo uti non potest, neque is, ad quem jus suum transtulit, nominationem suam mutare juxta constitutionem Henrici IV. quam apud Fontanon legere est (g).

6. Duplex est genus Brevetorum; priora sunt ea, quæ Rex Clericis concedit ob suum lætum ad Coronam regiam adventum. Altera sunt ea, quæ Rex concedit, cùm novus Episcopus apud eum se fidelitatis Sacramento obstringit: ob hujusmo-

(a) Carol. Molinæus in reg. de infirmis resign. n. 224. tom. 5.

(b) Georg. Louet. litt. G. c. 10. Item. litt. B. n. 16.

(c) Bonifac. VIII in c. *Licet.* un de rerum permutat. in 6. l. 3 tit. 10. & in cap. Si *te.* 2 de renunciatione in 6. l. 1. tit. 7. Clemens V. in Clement. *Ne concessione.* unic. de rerum permutat. lib. 3. tit. 5.

(d) Clem. V. in Clement. *Si dignitatem.* 1. de præb. & dignit.

(e) Petr. Rebuffus in praxi benefic. tit. de clausulis mandatorum. n. 13.

(f) Edict. an 1569. art. 2.

(g) Fontanon. tom. 4. p 109.

di Breveta seu indulta Regia, tenetur Episcopus Brevetario primum conferre Beneficium vacans, cujus est collator, postquàm is suum ei Brevetum significavit: atque in solo ampliori consilio admittuntur duæ illæ gratiarum expectativarum species, earumque probatur executio; quòd eas Senatus non recipiat.

7. Brevetarii ad dignitates Cathedralium, quæcumque illæ sint, aspirare nequeunt, uti constitutum est ex declaratione Ludovici XIV. dicti Magni data 15. Martii an. 1646. & dijudicatum ex Arresto amplioris consilii lato 5. Julii an. 1672.

8. Ob indultum nulla fit collatio ab Ordinario concessa in præjudicium Indultarii: at eadem vis Brevetis non competit: quo circà Ordinarius nondum manus, ut aiunt ligatas habeat per requisitionem Brevetarii: validè Beneficium vacans confert, & posteriori Brevetarii intercessione non irritatur ipsius collatio. Ita dijudicat amplius consilium, quod tamen in hoc casu jubet, ut teneatur Ordinarius ad conferendum Brevetario primum vacaturum Beneficium, quod facere si recuset, altero Arresto tenetur erga eum de solutione pensionis æqualis reditibus Præbendæ, donec ipsum de simili præviderit: idque consentit cum iis, quæ constituuntur pro mandatis Apostolicis ab Innocentio III. ad Episcopum Vercellensem scribente: *Fraternitati tuæ mandamus*, inquit hic Papa (*a*), *quatenùs si tibi constiterit, quòd in Navariensi Ecclesia præbenda vacaret tempore, quo ejusdem Ecclesiæ Canonici nostras litteras receperunt, cùm eam alii in elusionem mandati nostri duxerunt conferendam; eundem Clericum, si non habet sufficiens Beneficium Ecclesiasticum, in Canonicum recipi facias, & sibi de reditibus Ecclesiæ singulis annis assignari proventus, donec sit ei beneficio Præbendali provisum.*

(*a*) Innoc. III. in c. *Dilectus*. 27. de Præbend. & dignit. l. 3. tit. 5.

9. Indultarius & Brevetarius statim Indultum suum collatori significare tenentur: atque significatio ista à Notario cum duobus testibus fieri debet. Cumque vacat Beneficium aliquod, iterari debet hujusmodi significatio, quâ vacans Beneficium requiratur; qua requisitione jus ad Beneficium istud acquiritur, modò Indultis fiat insinuatio in Tabulario Ecclesiastico Diœcesano quo facto Papali jam non datur locus præventioni contrà Indultarium, ut observat Rebuffus (*b*). Cæterùm necessitas hujusce significationis & requisitionis omnibus Mandatariis communis est, ut patet ex duabus Constitutionibus Bonifacii VIII. (*c*).

1. Tandem his addemus, in concursu, ut probat Blondellus (*d*) authoritate Loveti & Molinæi in Rebuffum, Indultarium Graduato prævalere ex Edictis & Declarationibus Galliæ Regum, ac præsertim conformiter ad Edictum Francisci I. latum 18. januarii an. 1541. ut observat Cabassutius (*e*).

Præsuppositis istis regulis; tanquam certis, ad propositatem difficultatem respondemus, quòd, si Theophilus sit Indultarius, & præter Indultum suum, regiam habeat nominationem, ad Episcopum Gratiensem scriptam unà cum litteris testimonialibus Religionis, vitæ morumque; ac Prælato huic aut ipsius Generali Vicario, omnium, quæ necessaria sunt, instrumentorum debitum dederit exemplar, ac tandem omnia hæc instrumenta in Tabulario Insinuationum Ecclesiasticorum ejusdem Diœcesis fuerint insinuata ante vacationem Beneficii requisiti; quibus omnibus confectis ipsum adierit Episcopum intra sex menses, inito calculo à die vacantis Beneficii: (nam elapso illo sex mensium spatio jam admitti non potest ex Ordinatione an. 1606.) Jus habet ad dignitatem, de quâ agitur; si ejus collator sit Episcopus ipse; quia eam cum sui detrimento Theogeni conferre non potuit: at verò quòd ad eam nullum ipsi jus competit, si sit electiva-confirmativa. A fortiori jus habet ad Præbendam.

(*b*) Petr. Rebuffus in concordat. tit. de Mandatis Apost. l. §. *Declarantes*. v. *Jure proventionis*.

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Tibi*. 12. de rescriptis in c. *Si Clericus*. 11. de Præb. & dignit. in 6

(*d*) Blondeau in Bibliot. can. Bochelli v. *Indulta*. n. 733.

(*e*) Cabassut. juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 4. n. 3.

At si Theophilus sit tantùm Brevetarius; Episcopi collatio legitima est. 1. Quia Brevetariis nullum jus competit ad dignitates Ecclesiarum Cathedralium, uti observavimus. 2. Quia, si esset simplex Canonica Præbenda, cùm Episcopus liber fuerit, seu manus ligatas non habuerit ex Brevetarii petitione, tùm cùm ab eo facta est collatio, validè conferre potest: quòd Breveto, uti Indulto, non inferatur Decretum irritans.

CASUS II.

Lævius, Sacerdos, Indultum habet, sibi à consiliario Senatus Parisiensis datum: at cùm apud Dominum Cancellarium amico sit destitutus, cujus gratiâ id obtinere queat, ut collocetur Indultum in Episcopatu vel Abbatiâ; nisi positis in Provincia à patriis laribus remotissimâ, ubi nullo familiarium consortio uti potest: hominem habuit; qui hanc sibi gratiam obtinuit pretio centum nummorum, quos ipsi dono dedit. An idipsum facere potuit absque peccato.

Ratio dubitandi est; quia amicus ille Indulti sui collocandi occasionem sibi præbens, non solùm Beneficium sibi non confert; sed ne quidem jus ad Beneficium aliquod; cùm actu nullum vacet, nec jure deinceps vacaturum possit obtinere, nisi observatis omnibus requisitis formulis. Aliunde jus sibi acquirit petendi primum, quod vacabit. Ob duas istas rationes oppositas scrupulis angitur, nesciens, quæ ex duabus sit legitima?

Respons.

Quamvis Indulti executionem procurando in Episcopatu vel Abbatiâ, actu non conferatur Beneficium, neque etiam determinatum jus ad aliquod particulare, verè tamen dici potest, procurari jus, primum, quod vacabit, Beneficium petendi & obtinendi: atqui jus illud, cùm sit merè spiritualis, pecuniâ comparari non potest. Lævius igitur Indulti sui executionem sibi procurare non potuit pretio centum, quos dedit, nummorum; cùm hac viâ Beneficium obtinere nunquam liceat.

Confirmari potest hæc decisio 1. Exemplo hominis, qui in præmium temporalis cujusdam ministerii Beneficium promittit, aut illius obtinendi viam aperit. Cùm enim absque simonia fieri nequeat tale promissum, ut definivit Alexander III. in Concilio œcumenico Lateranensi habito an. 1179. (*f*); à fortiori dicendum, procurari non posse aut pecuniâ acquiri jus alicujus obtinendi. 2. Authoritate Gregorii IX. (*g*), qui expressè declarat omnem illicitam esse pactionem pro rebus spiritualibus: *Cùm in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omninò cessare*, ut loquitur hic Papa: atqui in specie propositâ, non solùm pactio occurrit, sed & pecunia data ad obtinendum jus Ecclesiasticum & spirituale, quo pro certo obtinebitur Beneficium. Igitur à gravi peccato atque simoniâ excusari non potest Lævius.

(*f*) Alex. III. in c. *Cùm essent*. 12. de simonia &c. l. 5. tit. 3.

(*g*) Greg. IX. in c. *Pactiones*. 8. de pactis. lib. 1. tit. 35.

INDULTUM REGIUM & INDULTARIUS REGIUS.

INDULTUM Regium, quod modò Brevetum ad diſtinctionem nominavimus, nihil aliud eſt, quàm expeditio gratiæ à Rege conceſſæ ad Beneficii obtentionem quare dicitur Indultum nominationis.

Rex hujuſmodi Indulta ad Beneficia nunquàm confert, niſi actu ſint vacantia, nomenque ultimi Titularis in libello ſupplici, qui Regi offertur, debet exprimi.

Indultum Epiſcopatûs non complectitur jus conferendi Beneficia huic annexa, ſed Regis eſt ad ea nominare, ſi vacent, exceptis tamen Beneficiis Curatis.

Triennali poſſeſſione excluditur quodlibet Indultum à Rege conceſſum.

Indulta ad Coadjutorias non niſi rarò conceduntur, pro Beneficiis commendatariis.

Rex nullum dat Indultum in Abbatias ac Prioratus Religioſarum, niſi cùm Abbatiſſa, aut Prioriſſa reſignare vellet, quo in caſu ipſi ad vitam attribui debet penſio 300. lib. ad ſummum.

Indultum quodlibet à Rege conceſſum ſubſcribi debet à ſcriba Regni, & ad Indicem ſcribæ illius, qui menſe illo miniſtrat, eſſe relatum. Legi etiam poſſunt alii quidam articuli in præſcripto eâ de re emiſſo, quod refert Bochellus (a).

Duplex diſtinguitur hujuſmodi Indultorum particularium genus, ſcilicet Indultum læti ad Regnum adventûs: alterum præſtiti fidelitatis juramenti. Quod ultimum, uti prius, non perantiquum eſt; cum de iis non fiat mentio in Concordato an. 1516. inter Leonem X. & Franciſcum I. inito, neque in ſtilo Parlamenti (b), neque apud Authores ſæculi decimi ſexti.

Jus Regium ad dandum Indulta læti ad Regnum adventûs, quæ ad ſolas Præbendas, excluſis Cathedralium dignitatibus (c), extenditur, non fuit conſtitutum, niſi an. 1577. (d) ab Henrico III. diplomatis ejus menſe martio ejuſdem anni emiſſi; ſunt & aliæ ordinationes 12. octob. an 1612. & menſis Januarii an. 1629., in majori tantùm Concilio ad acta publica relatæ, quæ jus illud ordinant.

Cæterùm jus illud, quod tantùm in qualibet Regis mutatione obtinet, à ſenatu ſemper improbatum eſt, uti liberæ ordinariorum collationi contrarium, ut teſtatur Brodelius, qui id probat ex duobus ſolemnibus arreſtis in Curia prolatis; præſidente D. Verduns, uno 13. decembris an. 1612. ad requiſitionem Advocati Generalis D. Servin, & altero 7. Januarii an. 1616. conformiter ad requiſitionem D. Lebret advocati Regii: hinc à Parlamento nunquam confirmatum eſt diploma Regium Henrici III. Attamen declaratio menſis Octob. an. 1646. (e), quæ inter acta publica relata eſt à Parlamento 2. Aug. an. 1646. expreſsè inter gratias expectativas in Regno Galliæ probatas complectitur non ſolùm gratias Indultariorum & Graduatorum; ſed etiam gratias præſtiti fidelitatis juramenti & ad læti Regnum adventûs. At cum ſenatus duo iſta ſemper jura improbârit, reſiſtentiam ipſius in proprium lucrum vertit amplius Conſilium: & ſibi ſoli de eis cognoſcere attribuit.

Indultum, quod dicitur præſtiti fidelitatis juramenti, quâ Rex primam confert Præbendam à præſtito fidelitatis ſacramento ab Epiſcopo, nititur tantùm Regio diplomate, quod in ampliori conſilio 3. Aprilis an. 1597. inter acta publica relatum eſt & multis poſteà arreſtis in hoc Tribunali latis confirmatum, tamen jus illud cenſetur inter gratias nunc in Regno approbatas, uti ſtatuitur declaratione an. 1649. (f):

Indulto utroque Regio nullum infertur decretum irritans, atque ſimplex à Rege Epiſcopo facta commendatio; quare proviſiones Epiſcopi conceſſæ ante requiſitionem Indultarii validæ ſunt; atque is tantùm decretum obtinere poteſt, quo ſtatuatur, ut Epiſcopus ei primam vacaturam Præbendam conferat, ut illius defectu ad vitam ei tribuat penſionem Beneficii valoris æqualem.

Vide Titulos { GRADUATUS. / INDULTARIUS. }

(a) Biblioth. can. tom. 1. pag. 170. & 171.

(b) Concord. tit. de Regul. ad Prælat. nominat fac. ſtil. Parlam. part. tit. 44. de privilegiis Apoſt. Regi conceſſis.

(c) Arreſt. amplioris conſilii 5 Julii. an 1672.

(d) Chopin. lib. 2. de doman. tit. 12. n. 11.

(e) Art. 17.

(f) Declaratis an. 1649. art. 7.

INFIDELIS.

MAGNUM intercedit discrimen inter Infideles & Paganos. Hi nimirum verum Deum non agnoscunt, & Idola sua tantùm adorant. Tales sunt Mogoles, Cambaienses, Siamenses, Cocincinenses, Tunguinenses, Sinenses, Tartari superiores, Japonenses & innumeri tùm Africæ tum Americæ incolæ. Infideles econtrà, quales sunt Judæi, Turcæ, Persæ, Tripolitani, Tunetes; Algerienses, & Marochiani verumDeum agnoscunt; jure tamen Infideles vocantur, quia sanctissimam Trinitatem, Jesum Christum, nec Christianas credunt veritates.

Cum neutris Christiani communicare possunt in iis, quæ ad suam pertinent Religionem absque reatu criminis vel atrocissimi: at possunt in iis rebus, quæ ad Commercium spectant aliasque occasiones, quando idipsum postulat Justitia vel Caritas. Alia permulta omittimus, quæ spectant ad Infideles, quia de iis in hoc titulo, & aliis sex verba facimus, ut videre est in indice rerum, *verbo* Infidelis.

CASUS PRIMUS.

AMURATUS Infidelis, qui Christianam & Catholicam Religionem professus, ad sacramentum Pœnitentiæ recipiendum se disponit, postulat, utrùm quot admisit actiones, tot sint peccata, quæ proinde in confessione, accusare teneatur?

RESPONS.

Certum est omnes Amurati Infidelis actiones, durante Infidelitate factas, non esse tot peccata. Ratio est, quia, licet peccato mortali tollatur gratia habitualis justificans, non omninò tamen bonum naturale hominis destruitur quare, cùm Infidelitas sit mortale peccatum, Infideles gratiâ quidem privantur, sed in iis quoddam tamen naturale bonum superest. Constat igitur, Infideles bona non posse exercêre opera, quorum gratia sit principium scilicet opera meritoria; quamvis bona aliquomodo opera facere queant, ad quæ sufficit bonum naturale. Unde sequitur, Infideles in omnibus actionibus suis non peccare, quamvis toties peccent, quoties ex Infidelitate suâ agunt. Ita sanctus Thomas ratiocinatur, cujus hæc sunt verba (*a*): *Peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem; non autem totaliter corrumpit bonum naturæ. Undè cùm Infidelitas sit quoddam peccatum mortale, Infideles quidem gratiâ carent: remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Undè manifestum est, quòd Infideles non possunt operari opera bona, quæ sunt ex gratia scilicet opera meritoria, tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ, aliqualiter operari possunt. Undè non oportet, quod in omni suo opere peccent; sed quandocumque aliquod opus operantur ex Infidelitate, tunc peccant.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4. in corp.

Decisio ista conformis est cum multis Bullis & Constitutionibus summorum Pontificum, & præcipuè Constitutionibus sancti Pii V. I. Octob. an. 1567. Gregorii XIII. immediati huic successoris. 28. jan. 1579. & Urbani VIII. 6. Martii an. 1642. quibus damnatæ sunt 72. Propositiones Michaëlis Bai, inter quas istæ 25. & 65. recensentur: *Omnia opera Infidelium sunt peccata.* Et ista, quæ Et 65. *Infidelitas purè negativa in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.*

CASUS II.

HORTENSIUS mercaturæ causâ Pechinum & Nanchinum profectus, ubi multos annos commoratus est sæpè cum Paganis & Infidelibus harum regionum communicavit. Nùm id potuit absque peccato?

RESPONS.

Potuit iste sine peccato cum ethnicis aut infidelibus communicare, inter quos vitam egit; modò non communicaverit in iis, quæ ad Religionem spectant. Ita docet sanctus Thomas (*b*) qui statum duplicem distinguit causam, ob quam Fidelibus quorumdam prohibetur communio hoc modo; *Communio alicujus personæ interdicitur Fidelibus dupliciter*, inquit Angelicus Doctor; *uno modo in pœnam illius, cui communio Fidelium subtrahitur. Alio modo ad cautelam eorum, quibus interdicitur, ne aliis communicent.* Quâ distinctione factâ, tùm subjungit: *Primò ergo modo non interdicit Ecclesia Fidelibus communionem Infidelium, qui nullo modo fidem Christianam susceperunt, scilicet Paganorum, vel Judæorum: quia non habet de eis judicare spirituali judicio sed temporali*, addit posteà, *sunt simplices & infirmi in fide, de quorum subversione probabiliter timeri posset, prohibendi sunt ab Infidelium communione, & præcipuè, ne magnam familiaritatem cum eis habeant, vel absque necessitate eis communicent.*

(*b*) S. Thom. 2. 2 q. 10. art. 7. in corp.

Si igitur Hortensius cum Pachini & Nanchini incolis commercii sui causâ duntaxat communicaverit, neque ullum perversionis periculum adfuerit; certum est, in hoc eum nullo peccato esse damnandum; sed eum fore reum & absque excusatione, si eum eis communicasset in iis, quæ ad Religionem spectant.

CASUS III.

TIMOLEON, Dominus Catholicus, & è Turcico apud Hungaros bello rediens Turcas duos sibi famulos adduxit. An potest absque peccato duos illos Infideles in famulatu suo retinêre?

RESPONS.

Quandoquidem *magis est probabile*, inquit sanctus Thomas (*c*), *Quod servus, qui regitur imperio Domini convertatur ad fidem Domini fidelis, quàm è converso; Et ideò non est prohibitum, quin fideles habeant servos Infideles.* Tale nobis exemplum scriptura sacra suppeditat, in quâ legitur, (*d*) Salomonem à Rege Tyri petiisse operarios ligni Cedrini cædendi peritos, cujus opus ei erat ad ædificandum Templum, quod Hierosolimæ construere cupiebat, quamvis servi illi, non minùs quàm Rex suus, essent Infideles. *Si tamen Domino*, subjungit Angelicus Doctor, *periculum immineret ex communione talis servi, deberet eum à se abjicere, secundum illud mandatum Domini, Matth. 18. Si pes tuus scandalizaverit te, abscinde eum & projice abs te.*

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 9 ad 3.

(*d*) 3. Reg. v. 8. & seqq.

CASUS

CASUS IV.

JOVIUS & MÆVIUS, sopremam in ditione potestatem habentes, pœnarum rigore Judæos aliosque infideles, ibi habitantes cogere ad amplectendam ac profitendam Christiaoam Religionem constituerunt. An tale consilium tutâ possunt exequi conscientiâ?

RESPONS.

Distinguendum est com Sancto Thomâ (a): Nam *Infidelium*, inquit, *quidam sunt, qui nunquam susceperunt fidem, sicut Gentiles & Judæi; & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi, ut ipsi credant; quia credere voluntatis est; Alii verò sunt Infideles*, addit idem Sanctus, *qui quandoque fidem susceperunt & eam profitentur, sicut Hæretici & quandoque Apostatæ: & tales sunt, etiam corporaliter, compellendi, ut impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt.*

(a) S. Thom. 2. 2. q 10. art. 8. in corp.

Consentit hæc doctrina com dictis Sancti Augustini, qui de hæreticis soæ ætatis loquens, scribendo ad Vincentium (b), dicit: *Hæc primitùs mea sententia non erat, nisi neminem ad unitatem Christi esse cogendum; verbo esse agendum; disputatione pugnandum, ratione vincendum; ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis.... Legum terror, quibus promulgandis Reges serviunt divino in timore, ita profuit, ut nunc alii dicant .... Gratias Domino, qui vincula nostra disrupit, & nos ad pacis vinculum transtulit.* Et alibi in soa ad Bonifaciom Comitem Epistola (c): *Ubi est quod isti clamare consueverunt, liberum esse credere, vel non credere. Cui vim Christus intulit? Agnoscant in eo* (Sancto Paulo) *priùs cogentem Christum, & posteà docentem, priùs ferientem & posteà consolantem.... quis enim nostrùm velit, non solùm aliquem illorum* (Hæreticorum) *perire; verum etiam aliquid perdere? Sed si aliter non meruit pacem habere domus David, nisi Absalom filius ejus, in bello, quod contra pacem gerebat, fuisset extinctus.... quid ei restitit, nisi perditum flere; & sui Regni pace acquisitâ suam mæstitiam consolari? Sic ergo Catholica Mater bellantibus adversus eam quibus aliis, quam filiis suis.... si aliquorum perditione cæteros tam multos colligit.... dolorem materni cordis lenit & sanat tantorum liberatione populorum.*

(b) S. Aug. Epist. 93. alias 48. c. 5. seu n. 17. & 18.

(c) Idem Epist. 185. aliàs 50. n. 22. & 32.

INIMICUS.

Vide { CHARITAS. / ODIUM. }

INJURIÆ.

VOX, INJURIA, est terminus universalis, sub quo varias injuriarum species in hoc titulo complectimur, ut eas, quæ Latinè quoque dicuntur *convicium; contumelia, improperium, & maledictio*, quarum quælibet suum habet proprium sensum.

Terminus iste in proprio sensu sumitur, pro injuria, quæ actu committitur, jus alienum absque legitima causa violando; unde definitur; *Alieni juris violatio facta sine justa causa.*

Convicium à Polmano definitur: *Objectio mali pœna coram facta, per violationem honoris alieni* (d), seu objectio pertineat ad mentem, seu ad defectum corporeum; ut cum alicui exprobratur, ipsum esse ignarum, esse illegitimum, aut alio quovis corporeo defectu insignem. Idem Author dicit etiam: *Contumelia est injusta honoris violatio, irrogata præsenti & scienti*; improperium verò juxta eundem, est *indulgentia objectio.* Ad quod referenda est exprobratio collati beneficii in alicujus necessitate. Denique maledictio est *mali imprecatio* alicui facta, quas omnes definitiones affert idem Theologus.

(d) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 101. 1248. 2. seq. & 496.

Diversæ illæ injuriarum species huic titulo materiam præbent, in quo notabimus, quibus in casibus sint tolerandæ absque ullâ defensione, & quandonam earum satisfactionem juridicè petere, aut licitum est, aut etiam necessarium.

CASUS PRIMUS.

HILARINUS injuriosa quandoque verba eo fine in qoempiam protulit, ut ipsum offenderet. An dici potest, eum toties mortaliter peccasse, quoties ea protulit?

RESPONS.

Certum est, omne verbum injuriosum non semper esse peccatum mortale; sed quandoque veniale tantùm, ut cùm leve est; & ex animi levitate profertur; nec multùm dehonestat eum in quem profertur; aut denique ex levi motu iræ, ut contristetur aut humilietur is, in quem profertur absque ullâ intentione ipsum dehonestandi. *Cum peccatum convicii, vel contumelia ex animo dicentis dependeat*, inquit S. Thomas (e), *potest contingere, quod sit peccatum veniale; si leve sit convicium; non multùm hominem dehonestans, & proferatur ex aliquâ animi levitate, vel ex levi irâ absque firmo proposito aliquem dehonestandi; putà cùm aliquis intendit aliquem per hujusmodi verbum leviter contristare.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 3.

Ex hoc itaque Sancti Thomæ principio difficultas proposita solvenda est: Quocirca si Hilarini verbis injuriosis notabili afficiatur is infamiâ, aut offendatur, quem istis afficit; à mortali eximi non potest, quoties ea profert: At si verba illa leviter tantùm sint contumeliosa, aut, cùm sint notabiliter, ea proferat ex inadvertentiâ, aut nimiâ animi levitate absque proposito notabiliter offendendi aut probro afficiendi eum in quem proferuntur; dici potest ipsius peccatum in his circumstantiis esse tantùm veniale.

CASUS II.

Falcidius injuriis valdè contumeliosis Eliæ sæpè insultat. An tenetur Elias sub peccati conscientiâ ex præcepto charitatis eas pati contumelias, nec eas ulcisci, aut repellere.

Respons.

Certum est, vindictam ad Deum solum pertinêre, *Mibi vindicta; Ego retribuam* (a), atque ut ait Sapiens (b): *Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam.* A Christiano quidquam igitur dici, aut fieri non debet animo ulciscendi.

(a) Rom. 12. 19.
(b) Eccl. 28. 1.

Attamen *Quandoque oportet*, inquit Sanctus Thomas, *ut contumeliam illatam repellamus, maximè propter* duo. *Primò quidem propter bonum ejus, qui contumeliam infert; ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cætero non talia attentet, secundùm illud* Prov. 27. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. Alio modo*, pergit idem Angelicus Doctor, *propter bonum multorum, quorum profectus impeditur, propter contumelias nobis illatas. Unde Gregorius dicit super* Ezechiel Hom. 9. *quorum vita in exemplo imitationis posita est, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant.* Idemque Angelicus Doctor perpendens modum, quo contumelia debet repelli, & quo motivo (c): *Audaciam conviciantis contumeliosi debet aliquis moderatè reprimere, scilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem privati honoris:* Quod confirmat istis Sapientis verbis (d): *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne ei similis efficiaris.*

(c) Idem ib. ad 1.
(d) Prov. 26.

Principia itaque ista consulere debet Elias quòad contumelias, quas à Falcidio patitur: Quocirca absque ullo peccato eas repellere ac reprimere potest legitimis rationibus; modò tum agat motivo charitatis erga hunc hominem; aut in aliqua dignitate vel Ecclesiasticâ, vel sæculari constitutus judicet, hoc esse necesse ad bonum Ecclesiæ, vel publicum, vel privatum. At si ex odio aut vindicta, vel etiam ex immoderatâ privati honoris cupiditate se gerat, à peccato nequit esse immunis. Quâ in re consuli debent hæc tria Scripturæ Sacræ testimonia (e): *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata solventur.* Alterum sic habet: *Dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Est etiam illud Apostoli: *Nulli malum pro malo reddentes, ... Non vosmet ipsos defendentes carissimi, sed date locum iræ.*

(e) Eccli. 28. 2. Matth. 4. 39. Rom. 12. 17. & 19.

CASUS III.

Possidius, à Saturnino contumeliis affectus, qui ne quidem contumeliis atrocibus, quas in eum protulit, contentus, ipsum etiam palmâ apertâ coram multis graviter percussit, quærit, utrùm absque ullo peccato inflictæ sibi injuriæ satisfactionem nec non pœnam juridicè reposcere queat, cùm privatâ authoritate hanc ulcisci injuriam non sinat Religio?

Respons.

Dubium esse non potest, quin Possidius Saturnino litem inferre, ac justitiæ ope illatæ sibi contumeliæ satisfactionem exigere queat; quamvis majoris esset perfectionis, hanc ei condonare injuriam, atque patientiam Christi Domini imitari, qui ne quidem unquam in aliquo Tribunali conquestus est de conviciis immanibus, quibus ipsum homines tam crebrò, tamque injustè affecerunt.

Attamen ut Possidius absque ullo peccato Saturninum juridicè prosequi queat, id tantùm facere tenetur ad ejus emendationem, ne se deinceps videlicet contumeliis afficiat, aliosve, penes quos non esset propulsare injuriam; vel ut justitiam conservet, non verò ut ulciscatur. Hæ sunt conditiones, quas ab eo requirit Sanctus Thomas (f), qui Judicem adit de satisfactione illatæ sibi injuriæ. En ipsius verba: *Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per pœnam peccantis; putà ad emendationem peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus & quietem aliorum, & ad justitiæ conservationem & dei honorem, potest esse vindicatio licita, aliis debitis circumstantiis servatis.* Istæ autem circumstantiæ, quas requirit Angelicus Doctor, sic à Sylvio exponuntur (g): *Et si serventur aliæ circumstantiæ, cujusmodi sunt, ut oporteat inferri major pœna, quàm peccator meruerit, nec illa inferatur, nec consideretur inferri, nisi authoritate publicâ.* 2. Requiritur, ut omnis deponatur vindictæ libido, atque intacta servetur charitas, unicam sibi finem proponendo Dei gloriam, & nocentis spirituale bonum, animoque ad majores perpetiendas injurias sincerè disposito potiùs quàm Christiana amittatur charitas. *Si verò animus vindicantis aut vindictam expetentis*, addit hic doctus Interpres, *feratur principaliter in pœnam, seu supplicium ejus qui peccavit, vindicatio erit illicita, quia est actus odii, delectari malo alterius. Tenemur autem diligere proximum, etiam eum qui nos læsit. Sicut ergo non licet odientem nos habere odio; ita non est licitum, injuriam facienti velle malum, quatenùs malum est.* Unde colligere necesse est, actiones illas, quæ tam sæpè juridicè inferuntur, perquàm raro coram Deo esse innoxias; licèt æquæ ac justæ hominibus videantur: quia à paucis, qui actiones illas inferunt, istæ servantur conditiones, & è contra omnes fermè libidini suæ indulgent, & vindictam suam cum detrimento Christianæ charitatis meditantur.

(f) S. Tho. 2. 2. q. 108. art. 1.
(g) Fr. Syl. in cit. locum S. Thom.

CASUS IV.

Sostenes quospiam aliquando verbo lacessit, quod ex se ipsâ, & juxta naturalem suum sensum est contumeliosum; sed ille jocosè tantùm profert, & absque ullâ intentione illos lædendi, neque contemnendi. An idcirco peccatum aliquod ab eo committitur?

Respons.

Non est in eo peccatum ex Sancto Thoma (h), modò serventur debiti ex prudentiâ & modestiâ limites. Res esset tamen omnino damnabilis, si Sostenes hoc proferret verbum eâ mente, ut præsentibus risum moveret, non curans an ii, ad quos dirigitur illud verbum, eo offendantur, necne. *Ad Eutrapeliam pertinet dicere aliquod leve convicium, non ad dehonorationem, vel ad contristationem ejus in quem dicitur; sed magis causâ delectationis & joci: & hoc potest esse sine peccato, si debitæ circumstantiæ observentur.* Ita S. Thomas, qui subjungit: *Si verò aliquis non reformidet contristare eum, in quem profertur hujusmodi jocosum convicium, dummodo aliis risum excitet; hoc est visiosum.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 1.

Addendum tamen, per quàm rarissimè fieri, ut hujusmodi joci sint penitùs absque peccato; quamvis non adsit expressa intentio eos offendendi, qui dicteriis istis appetuntur: quia vulgò non omnes observantur circumstantiæ, quæ ex regulis charitatis, honestatis, sapientiæ & modestiæ debent teneri. Quare cavere debet Sostenes, ne blandus nimium conscientiæ suæ sit Judex; dum leviùs istos jocandi modos perstringit, à quibus quandoque obtineri exigit prudentia, ne proximus contristetur, vel præsentibus occasio scandali præbeatur; præsertim, cùm isti nimium infirmi existimantur.

CASUS V.

Volusianus, cui multi sunt liberi & quatuor quinque-ve famuli, qui gravissimè quandoque delinquunt, aliquando contumeliosa aut injuriosa in eos verba profert, ut ipsos deprimat, vel emendet. An in hoc peccatum aliquod committit?

Respons.

Existimamus, Volusianum verbis contumeliosis, aut injuriosis uti posse absque peccato, quando id ipsum necesse putat, ad corrigendos reprimendosque liberos suos atque Domesticos: Cùm ex eo quòd Pater sit vel Dominus hanc habeat licentiam, ut eam, quæ sibi magis conveniens videtur, rationem emendandi adhibere possit. Ratio est, quia verberibus etiam jure eos plectere potest, ut ipsos in officio suo contineat, cùm nec minis, nec verbis conviciosis potest. Ita sentit Sanctus Thomas, cujus tutò sententia teneri potest, quam his verbis exprimit (a): *Sicut licitum est aliquem verberare, vel in rebus damnificare causâ disciplinæ, ita etiam & causâ disciplinæ potest aliquis alteri, quem debet corrigere, verbum aliquod conviciosum dicere.* Quod probat ex multis exemplis Scripturæ Sacræ, addens: *Et hoc modo Dominus Discipulos vocavit stultos; & Apostolus Galatas, insensatos.*

(a) S.Thom. 2.2. q.72. art. 2. ad 2.

Nihilominùs, quia rarò fit, ut verba illa ex motivo charitatis proferantur, ac sæpe sæpius iræ impetus potiùs quam æquitas ac recta ratio verba ista suggerat, interest maximè, hujusmodi convicia, non nisi raro & in ultima necessitate adhibere. Tamen addit Angelicus Doctor, *sicut Augustinus in libro de Sermone Domini in monte* (b), *rarò & ex magna necessitate objurgationes sunt adhibendæ, in quibus non nobis, sed ut Domino serviatur, instemus.*

(b) S. Aug. l. 2. de Serm. Domini in monte c. 30. in fin.

CASUS VI.

Paulinus, primò verbis, deinde factis ab Alexandro, qui ipsum absque ratione aggressus est, appetitus, vim vi repellere conatus est, & ipsum quibusdam ictibus in se mulctavit. Num id ipsum potuit absque peccato, & potiùs fugam arripere debuit?

Respons.

Respondemus, quòd, si Paulinus se solùm defenderit, ut illatam sibi injuriam repelleret, & debitam adhibuerit moderationem, ita se gerere absque peccato potuit juxta Doctrinam S. Thomæ, his verbis contentam (c): *Si sola animo repellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione se defendat, non est peccatum; nec propriè potest dici rixa ex parte ejus. Si verò,* pergit idem Sanctus Doctor, *cum animo vindictæ vel odii, vel cum excessu debitæ moderationis se defendat; semper est peccatum: Sed veniale quidem, quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ se immiscet; vel cùm non multùm excedit moderatam defensionem: mortale autem, quando obfirmato animo in impugnantem insurgit, ad eum occidendum, vel cum graviter lædendum.* Perpendat igitur Paulinus secum, quâ ratione injuriosam Alexandri aggressionem repulerit, & dicta Sancti Thomæ consulat ad dijudicandum, num peccaverit, & quale suum fuerit peccatum.

(c) S.Thom. 2.2. q.41. art. 1. in corp.

INSINUATIO.

Insinuatio nihil aliud est juxta stilum forensem, quám instrumenti alicujus in publicas tabulas relatio; quocirca insinuare idem est, atque *in easdem publicas tabulas instrumentum aliquod referre*, ut fidem faciat, & in necessitate pateat huc recursus. Publica sunt Insinuationis Tabularia in diversis Urbibus constituta, tàm pro rebus Sæcularibus, quàm Ecclesiasticis.

Multa sunt Edicta, quibus dirigitur, quidquid ad Insinuationes pertinet. Edicto an. 1646. exigitur, ut omnes Litteræ, Graduum, Nominationum, Requisitionum, Instrumenta recusationis, aliaque hujusmodi ad Tabularium Insinuationum Diœcesis intra mensem referantur initâ numeratione à die datæ suæ sub pœnâ nullitatis conformiter ad hoc Edictum in ampliori Consilio latum est Arrestum 6. Martii an. 1662. ac simile tulit Senatus Parisiensis 1. Martii an. 1666.

Ex eodem Edicto (d) insinuari debent Procurationes ad resignandum aut permutandum, quando ad Romanam Curiam mittuntur, & etiam antequàm mittantur, uti Provisiones Papæ vel Ordinarii, Præsentationes, Litteræ, quæ *visa* dicuntur, missiones in possessionem, idque intra mensem post missionem in possessionem.

(d) Art. 16.

Si ab Ordinario concessæ fuerint Beneficiariis provisiones, seu resignationis, seu permutationis causâ ex utraque parte vivente perfecta expeditione Provisionum, necesse est, ut, si ad Indultarios graduatos alios-ve expectantes, aut præsentatos à Patronis Clericis res pertineat, indeque patiantur incommodum; missio in possessionem ad Tabularium Insinuationum Ecclesiasticarum loci referatur biduo integro ante obitum Resignantis, ex eodem Edicto an. 1646. (e). Idem denique dicendum, de Revocationibus, Resignationibus & Retractationibus inito mensis numero à die significationis, ut videbitur in casu *Leufridus*, secundo hujus tituli

(e) Art. 13.

Donationes mutuæ inter virum & mulierem, ante matrimonium, aut eo stante, factæ, pariter Insinuationi sunt obnoxiæ ex Edicto Molinensi (*a*): Et Insinuatio illa fieri debet in Tabulario Regiæ Jurisdictionis sub pœnâ nullitatis. Ita sentiunt Carondas, Le Prêtre, Bacquetus & Tronçonius, quos laudat D. Ferrerius (*b*).

Donationes quoque conjugum mutuæ ex nuptiali contractu factæ, seu reciprocæ sint, seu non, necessariò quoque debent insinuari; quia termini isti articuli 58. Edicti Molinensis, *in favorem matrimonii & aliorum, quâcumque formâ & qualitate inter vivos facta fuerint*, sunt generales, & aliunde usus invaluit contra opinionem contrariam, quam tuetur Bacquetus (*c*).

Quando dotalia à marito post mortem suam uxori concessa absque regressu instrumento scripta sunt, & bono immobili mariti constituuntur, tunc Contractus Insinuationi est obnoxius, *quia tunc Contractus ille est donatio*, inquit D. Ferrerius (*d*), *quia dotalia post mortem ex consuetudine relinqui solita superat, quæ in solo usufructu posita sunt.*

Omnes pariter donationes inter vivos, seu merè gratuitæ aut mutuæ & onerosæ (*e*), à Donatariis acceptatæ, Insinuationum juribus subjacent, ut posteà probabitur ex septem Edictis Galliæ Regum, quæ confirmata sunt Edictis anno 1690. & 1703.

Edicta illa intelligi tantùm debent de immobilibus, qualia sunt agri, domus & Officia ex sententia Bourdini (*f*), Loueti, Le Prêtre, Bacqueti, Carondæ & D. Ferrerii in consuetudinem Parisiensem (*g*); nisi omnium mobilium universalis facta fuerit donatio ex Louëto & Bacqueto; vel saltem majorem bonorum Datoris partem auferat, ex Richardo (*h*), Tronçonio (*i*), & Loiseau (*k*).

A Lege Insinuationis eximendæ sunt. 1. Donationes à Rege factæ bonorum Fisco addictorum liberis damnati, ut docet Chopinus (*l*); & idem dicendum est de aliis omnibus donationibus, quas Rex subditis suis concedit. Quod pertinet ad alia dona à Rege concessa, is est ordo, ut ad Compactorum Curiam referantur (*m*).

2. Donationes Patrum ac Matrum liberis suis factæ anticipatæ hæreditatis causâ ex contractu ipsorum matrimoniali, & non aliter; quod probat D. Ferrerius (*n*) ex tribus recentibus Arrestis Senatûs Parisiensis: primum latum est 27. Martii an. 1673. Alterum 31. Julii ejusdem anni, & tertium 14. Maii. Tria alia à Basseto quoque referuntur Arresta, quæ eandem confirmant jurisprudentiam.

Dictum est: *Donationes Patrum ac Matrum*: Nam quando fiunt hujusmodi donationes à fratribus, aut sororibus, vel ab aliis; validæ non fiunt nisi ex Insinuatione.

3. Pacta nuptialia insinuatione non indigent, nisi iis adjuncta sit donatio, qualis foret, si adjungeretur clausula, quâ diceretur, quod penes maritum manerent omnia conquisita (*o*), vel penes mulierem omnia mobilia & acquisita.

4. Ab Insinuationis quoque necessitate immunis est titulus Clericalis, quem filio suo Pater scribit (*p*): Quod probat D. Ferrerius ex tribus Arrestis Senatûs Parisiensis, quorum primum est 26. Januar. an. 1610. alterum 5. Decemb. an. 1619. & tertium 29. Maii an. 1645. & aliter diceretur, si ab alio, quàm Patre scriberetur hic titulus (*q*).

Formulæ in Insinuationibus requisitæ adeò necessariæ sunt ad validitatem donationis juxta Loüetum (*r*), ut suppleri non possint aliquâ significatione, publicatione, aut aliâ quâvis simili ratione: Ratio est, quia tale instrumentum non solùm pro præsenti, sed etiam pro futuro tempore debet esse publicum: quod fieri nequit per insinuationem seu in publicas tabulas relationem ad quam recurrere possunt ii, quorum interest; si opus sit.

Insinuatio instrumenti facta priùs, quam illud sit perfectum, est invalida: talis est insinuatio donationis, quæ nondum acceptata fuisset, ut posteà ostendemus.

Insinuatio fieri potest, etiam absente donatore, & absque ejus procuratione. Idem dicendum de insinuationibus, in materia Ecclesiasticâ (*s*).

Insinuatio fieri debet in Regia jurisdictione, conformiter ad Declarationem ann. 1594. quâ expositus est Articulus 132. Edicti an. 1539. cui conformis est Edicti Molinensis Articulus 58. quo fertur, *Insinuationem faciendam esse in tabulariis Curiarum nostrarum solitarum, ubi sita sunt bona data, & domicilium contrahentium.* Quo articulo cæteræ omnes excluduntur jurisdictiones, etiam eæ, quæ ad Ducatus Parif. dignitatis Franciæ pertinent; uti à Senatu Parisiensi dijudicatum est ex duobus Arrestis, latis in quintâ Inquisitionum Curia 16. Aprilis an. 1615. & 1664.

(*a*) Edict. Molin. art 5. & consuet. Paris art 284.

(*b*) D. de Ferriere in consuetud. Paris. tom. 3. tit. 13. p. 293.

(*c*) Tract. de juribus justitiæ c. 21. n. 376.

(*d*) D. de Ferriere ibid n. 73.

(*e*) Declaratio in Parlam. Paris. confirmata 5. Decemb. an. 1622.

(*f*) Bourdin. in Edict. an. 1539. Louetus L. D. n. 24. Le Prêtre, Bacquet tract de Juribus justitiæ cap. 21. n. 401. Carondas in art. 272. consuetud Paris.

(*g*) D. de Ferriere in consuetud. Paris. tom. 3. tit. 13. p 292.

(*h*) Ricard. tract. de donat. part. 1. cap. 4. sect. 3. gl. 1. n. 1154.

(*i*) Tronçon in art. 284. ejusdem consuetud. v. *Debet esse.*

(*k*) Loiseau tract. de offic.

(*l*) Chopin. in art. 148. consuet. Paris. n. 17.

(*m*) D. de Ferriere loco citato. n. 39.

(*n*) Idem ib. n. 56. 57. & 58.

(*o*) Arrest. Parlamenti Paris. 14. Aug. 1573. Arrest. 22. Feb. an. 1681.

(*p*) D. de Ferriere ibid. n. 61. p. 295.

(*q*) Arrest. 4. Sept. an. 1649.

(*r*) Arrest. Senatûs Parisi. 8. Aprilis an. 1597. à Loueto relatum.

(*s*) Bourdin. parph. in art. 232. Edict. an. 1529. Chopin. Charondas Arrest. Senat. Paris. 23. Maii an. 1661.

Observan-

Observandum est, quòd ex Edicto Ludovici XIII. 17. Decemb. an. 1612. insinuatio fieri potest in Tabulario Balliviatus aut Præpositurae, in iis urbibus, in quibus duplex illa jurisdictio regia est, & quòd, cùm in duobus locis diversis sunt constitutæ, in eo potissimum loco debet fieri insinuatio, ubi sola reperitur Præpositura juxta Arrestum confirmationis hujus edicti. Attamen Parlamentum Tolosanum insinuationem admittit factam in Tabulario Balliviatus pro personis nobilibus in iis urbibus, ubi reperitur tantùm Balliviatus, licèt Præpositura in alia urbe sit constituta. Ita judicatum est ab hoc Parlamento 19. Augusti an. 1694.(*a*).

Insinuatio rerum datorum requiritur tantùm in jurisdictione domicilii donatoris, uti putant Carondas, Bacquetus (*b*) & Ricardus (*c*): quia edicti hæc tantùm fuit intentio, ut promulgarentur donationes inter vivos quas de bonis suis fecissent donatores. Idem Ricardus duo Arresta supremæ Curiæ Senatûs Parisiensis refert, quibus ita dijudicatum est mensis Februarii anno 1638. & 5. Augusti anno 1539.

Quando immobilia data in diversis sita sunt jurisdictionibus, tunc in qualibet earum fieri debet insinuatio. Ita sentit Chopinus (*d*) & cum eo Carondas, qui Arrestum conformiter latum anno 1585. refert. Ita quoque Ferrerius (*e*): & idem dicendum, si res datæ sint census domaniales quia census illi censentur positi, ubi sita sunt dominia. Quod spectat ad census pecuniâ emptos, sufficit, ut eorum donatio insinuetur intra fines jurisdictionis, ubi positum est donatoris domicilium; uti dijudicatum est Arresto Curiæ edicti anno 1606. quod refert Le Prêtre (*f*), idem quoque dicendum est de donatione rerum mobilium in quocumque reperiantur loco, quia naturaliter donatoris domicilium sequuntur.

Sufficit, ut insinuatio donationis dominii cujusdam fiat in Tabulario jurisdictionis loci, ubi præcipua sedes est dominii: licèt aliæ multæ sint dependentiæ, positæ in aliis jurisdictionibus Regiis. Ratio est, quòd sedes seu mansio sit cæterorum caput; cætera verò, uti accessoria haberi debeant. Id quidem luculenter probat Ricardus (*g*). Idem sentit Chopinus (*h*), & Arrestum Parlamenti profert latum conformiter 22. Maii anno 1552.

Donatio officii insinuari debet in Tabulario jurisdictionis domicilii Donatoris, & in Tabulario, in quo fit officii exercitium, si sit diversum à jurisdictione domicilii ejusdem Donatoris.

Tempus, quo fieri debet insinuatio, his verbis articuli 58. Edicti Molinensis notatur. „ Intra quatuor menses initâ numeratione à die & datâ earumdem donatio-„ num, quòad bona & personas eorum, qui intra Regni nostri fines habitant; & „ intra sex menses, pro iis qui erunt extra Regni nostri limites: & si intra illud „ tempus Donator aut Donatarius mortem oppetetet, insinuatio tamen fieri po-„ terit intra prædictum tempus, initâ, ut suprà, numeratione à die contractûs.

Voces istæ, *à die & datâ earumdem donationum*, intelligendæ sunt tantummodò de donationibus acceptatis & perfectis: quo circa si donatio facta fuerit primâ die Martii, & solùm acceptata primâ Aprilis, tempus insinuationis numerari tantùm debet à primâ Aprilis.

Ex Arrestorum jurisprudentiâ, insinuatio donationum, quæ ex contractu nuptiali factæ sunt, aut aliter, quæ non facta est tempore, quod præscribit edictum, deinceps fieri potest; modò actu viventes superfint Donator & Donatarius, ex Arrestis Senatûs Parisiensis 8. Martii anno 1578. 17. Septembris 1584. & 5. Augusti 1603. quæ refert D. Ferrerius (*i*): At si Donatarius post quatuor. Menses elapsos, obiisset, quamvis superstes foret Donator, insinuatio foret invalida (*k*).

Cùm insinuatio facta est duntaxat post tempus edicto determinatum, nullum habet effectum retro-agentem, in detrimentum creditorum intermediorum, hoc est, qui contraxerunt à quatuor mensibus Lege concessis, & ante insinuationem: nam Donatario anteponuntur. Ita quippe dijudicatum est Arrestis Senatûs Parisiensis, & Curiæ Edicti 5. & 21. Martii anno 1588. & 1595.

Donum mutuum inter maritum & conjugem intra quatuor menses insinuari debet: & si posteà insinuetur, existimat D. de Ferriere, id faciendum esse de utriusque consensu. At putat Ricardus (*l*), quòd, cùm donum mutuum fieri nequeat, nisi à conjugatis benè valentibus, insinuari quoque non potest, nisi tempore bonæ valetudinis ex Arresto Senatûs Parisiensis mensis Septembris anno 1612. quod refert idem Author. Attamen D. Ferrerius (*m*) & Brodeus (*n*) in Louetum contra sentiunt, ob eam potissimùm rationem, quia omnis donatio acceptata est perfecta, licèt nondum insinuata; quòd insinuatio sit simplex cautio & formula, pro hæredibus Donatarii constituta, & etiam pro creditoribus, qui posteà cum Donatore contrahentes decipi possent, si publicæ non fierent ex insinuatione donationes. Prior horum

(*a*) D'Olive l. 4. c. 2.

(*b*) Caronda, Baquet, tract. de jurib. justitiæ. c. 21. n. 3. 83.

(*c*) Ricard. tract. de donat. part. 1. c. 4. sect. 3. glos. 6. n. 1212.

(*d*) N. 36.

(*e*) Chopin loco cit. n. 100.

(*f*) Le Prêtre, centuria 1. c. 44.

(*g*) Ricard. loco cit. n. 1217.

(*h*) Chopin loco cit. n. 16.

(*i*) N. 119.

(*k*) Arrest. Parlament. Paris. 17. Aprilis 1610.

(*l*) Ricard. cit. n. 126.

(*m*) D. de Ferriere n. 128. & 129.

(*n*) Brodeau in Louetum. litt. d. n. 4.

duorum jurisperitorum Arrestum profert latum 21. Julii anno 1540. conformiter ad sententiam suam ; & alter aliud etiam refert latum anno 1618.

Mulieri quatuor conceduntur menses ab obitu viri sui ad insinuationem donationis, sibi ex contractu suo nuptiali factæ ; quia jure præsumitur mulier, vivente marito suo, insinuationem istam sibi procurare non potuisse. Ita fert fori consuetudo.

CASUS PRIMUS.

ALEYDIS, adolescentula vidua, quæ è primo suo conjuge defuncto pueros tres susceperat, secundis cum Anthimo contractis nuptiis parem ei cum uno è pueris suis prærogativam ex contractu suo nuptiali juxta consuetudinem Parisiensem dedit. Anthimus datum sibi contractûs exemplar, & in arcâ conclusum 12. annis & pluribus etiam reliquit, omissâ ejus insinuatione in Tabulario Regiæ jurisdictionis, uti necesse erat, propter factam sibi ab Aleyde donationem.

Posteà obiit Aleydis, & Anthimus à forensi viro monitus, ad validitatem donationis omninò necesse esse, ut ejus insinuatio intrà quartum à datâ contractûs mensem, aut saltem Aleyde superstite, facta fuisset, defectum hunc formalitatis subdolè supplendi artem invenit, obtinendo ut anterior octo diebus data huic insinuationi apponeretur ; ita ut octo ante hujus mulieris obitum diebus facta esse videatur ; quamvis reipsa morte illius sit posterior. Qua de re quæritur, utrùm donatio ista inutilis facta fuerit, etiam in foro conscientiæ, quòd tempore juxta Edictum requisito in tabulas publicas non fuerit relata.

Multas quidem rationes affert Anthimus, ut probet, factam sibi ab Aleyde donationem esse validam, saltem in foro interno. Prima est constans Aleydis voluntas, quæ à nullo sollicitata, sed merà suâ generositate hanc sibi donationem facere non dubitavit. Altera ejus ratio est, acceptatio à se facta, cùm nuptiali contractui subscripsit. Tertia est, quia si donum illud non sibi Aleydis obtulisset, ne de ejus matrimonio unquam cogitasset. Quarta petitur ex integra & bonâ fide, in quâ ambo, stante matrimonio suo fuêre ; cùm de validitate donationis, qualis erat, ambo numquam dubitarint, nec à quopiam audierint, insinuationem factam suprà notato tempore, esse necessariam ad validitatem hujusmodi contractûs. Ex quo colligit, quòd, cùm nulla sibi possit imputari negligentia ; nec aliunde ex statu suo teneatur ad juris peritiam, talem defectum præstare non debet, atque adeò non par est, ut ex tali defectu gravetur. Quinta denique ratio, quam affert est, quia sibi persuasum est, quòd si rem, uti gesta est, tres pueri è primis nuptiis suscepti callerent, nullam à se in casu proposito restitutionem exigerent. Nunquid ex istis rationibus sufficienter ac legitime ab omni restitutione erga tres illos pueros immunis est ?

RESPONS.

Non recens est Lex illa, qua jubetur quorumdam insinuatio instrumentorum, qualia sunt ea, quibus instituitur donatio, cùm à tempore Romanorum Imperatorum vigêret. Primum ejus vestigium in codice Theodosii (*a*), deinde Justiniani (*b*) reperitur, in quo legere est, ab Imperatoribus Romanis constitutam fuisse insinuationis necessitatem, non determinato tamen, tempore, quo fieri deberet. Quod posteà ab Imperatoribus Leone & Anastasio diversimodè fuit institutum (*c*).

(*a*) Leg. 1. cod. Theod. de sponf.
(*b*) Leg. Damus. 17. cod. de donationibus
(Leg. *In hac.* 30. Leg. *In donationibus.* 3. & Leg. *Secundùm.* 3. cod. tit. cod. l. 8. tit. 54.

Jurisprudentiam istam adoptârunt Reges Galliæ edictis suis ; ac 1. Franciscus I. edicto suo an. 1539. (*d*), in quo sic legitur : „ Volumus, „ ut donationes quælibet à subditis nostris & „ inter eos faciendæ inserantur, & ad Curiarum „ nostrarum & Jurisdictionum partium & rerum „ datarum publicas tabulas referantur ; alioquin „ invalidæ reputabuntur, & suum tantùm ef- „ fectum habebunt à die prædictæ insinuationis. Henricus II. Edicto suo anno 1548. & Declaratione suâ anno 1549. cum Francisco I. consentit. Carolus IX. Edicto suo Aurelianensi (*e*), & strictiùs Edicto Molinensi anno 1566. Idem imperat his verbis : „ Atque ut deinceps „ omnis tollatur fraudis occasio ac dubiorum, „ quæ oriri possent pro insinuatione donationum, „ quæ postea fient, inter subditos nostros, or- „ dinavimus, ut deinceps omnes donationes inter „ vivos factæ, mutuæ, reciprocæ, onerosæ ; cu- „ juscumque formæ & qualitatis sint, inter vivos „ factæ, referendæ sint ad Tabularia nostrorum „ Tribunalium consuetorum, in quibus res da- „ tæ, contrahentiumque domicilia erunt posita, „ intra quatuor menses incipiendo numerationem „ à die & datâ earumdem donationum quòad „ bona & personas incolarum Regni nostri, & „ intra sex menses quòad eos, qui erunt extra „ ejusdem limites. Aliter & defectu dictæ insi- „ nuationis, erunt & permanebunt dictæ dona- „ tiones invalidæ, & nullius effectûs ac valo- „ ris, tam pro creditore, quàm pro hærede do- „ natoris.

(*c*) Leg. *In hac.* 30 Leg. Secundùm. 32. ibid
(*d*) Edictum an. 1539. art. 132.
(*e*) Edict. Aurelian. art. 8. 86.
Edict. Molinens. art. 58.

Is est legis tenor, quæ absque ullâ expositione, clarè ostendit, quemlibet donationis contractum esse invalidum, nisi per insinuationem tempore requisito factam publicetur. Quod authenticè confirmavit Ludovicus Magnus Declaratione suâ 17. Novemb. an. 169... quâ permittit, ut post quatuor menses fiat insinuatio, modò superstes sit ac vivus Donator. „ Donationes ad publicas tabulas insi- „ nuatione poterunt referri post quatuor menses, „ modò adhuc superstes sit Donator donationes, „ inquit hæc declaratio, poterunt insinuari per vi- „ tam Donatorum, licèt à pluribus, quàm men- „ sibus quatuor factæ fuerint ; quin opus sit ullo „ consensu Donatoris, aut sententiæ ; quâ sic ordi- „ natum fuerit : & quando post quatuor tantùm „ menses earum fiet insinuatio, nullum eæ obtine- „ bunt effectum contra emptores bonorum dato- „ rum, & contrà creditores Donatorum, nisi à „ die earumdem insinuationis. Mandamus amatis „ & fidelibus consiliariis nostris, ut legi, promul- „ gari, & ad acta publica referri & in iis conten- „ tum, servari curent hæc nostræ declarationis „ jussa ...... non obstantibus mandatis articulo- „ rum 57. & 58. Edicti Molinensis, quibus in „ eam rem derogavimus & per præsentes deroga- „ mus.„. Huic igitur ultimæ legi standum est, & stant reipsâ supremæ Regni Curiæ.

Quæ cùm ita sint, & consentientibus Theologis omnibus cum sancto Thoma, teneri subditos in foro conscientiæ & coram Deo ad observationem Legum Principum, quæ ad communitatem

tatem spectant, sub pœnis, imponunt; dicimus, quòd, cum Anthimus contractum suum nuptialem ad publicum Tabularium referri non curaverit, saltem ante obitum Aleydis uxoris suæ; prærogativâ, quâ eum donare voluerat. ipsum cum pueris suis primò susceptis parem efficiendi, facta caduca, & donatio nulla, etiam in foro interno, atque adeò datam sibi portionem accipere non potest, sed quam pueris Aleydis aut derelinquere, aut restituere debet.

Anthimo autem prorsùs inutile est, constantem hîc Aleydis allegare voluntatem, quæ solo ducta amicitiæ nomine, nec cujusquam sollicitationibus inducta, hanc ei prærogativam concedere voluit: nam ex solâ voluntate valida non fit donatio facta contra regulas lege præscriptas: necesse est igitur, ut præter voluntatem dandi, Donator & donatarius ejus accuratè regulas istas observent; & cùm in donationibus insinuatio præscripta tempore facta ad earum valorem absolutè necessaria sit, Anthimusque contractûs sui insinuationem neglexerit; apposita ipsi Donatio, ex obitu uxoris suæ invalidata fuerit.

Quod spectat ad acceptationem donationis, quàm à se factam profitetur Anthimus, nuptiali contractui subscribendo; Respondetur, hanc in re sufficientem ac validam fieri non posse acceptationem, nisi ope insinuationis. quam lex requirit: ut constat ex terminis edicti Francisci I. mensis Aug. an. 1539. (a) & edicti an. 1549.

(a) Edictum. an.1539. art. 139.

Cùm verò addit Anthimus iste, se Aleydi nunquam fuisse nupturum, nisi hanc sibi donationem prælegasset, sit ita sanè: sed quid inde potest inferre pro se, & cum detrimento prolis primò susceptæ? nam ipsi, neque mater eorum Aleydis hunc insinuationis defectum præstare debent, hancque sibi tantùm soli culpam adscribere potest.

Frustrà Anthymus fidei suæ integritatem legumque imperitiam obtendit: neque enim præsumi potest, ipsum eâ fuisse ignorantia, qua excusetur pro lege, quæ recepta est & in omnibus supremis Regni Tribunalibus promulgata, & quæ etiam diebus singulis in omnibus regiis jurisdictionibus observatur, qualis est Lex insinuationis. Equidem si ob talem rationem quis ab observatione Legis sese excusare posset, nulla jam esset Lex, quæ non impunè violaretur, & quæ specioso bonæ fidei atque ignorantiæ prætextu pro subditis non fieret inutilis. Cæterùm si Anthimus eâ non erat conditione, ut jus forensiaque negotia sciret; eò minùs excusatione dignus est, quòd eam non sumpserit curam donationis suæ validitatem cognoscendi, ope scilicet Notarii sui, Procuratoris vel Advocati.

Tandem frustrà prætendit hic homo tacitum & præsumptivum consensum puerorum è primo thoro natorum proposito suo, si rem, uti est, cognoscerent nam præsumptus tantùm consensus non sufficit, ut tutâ sit conscientiâ contra injustitiam realem & manifestam. Oporteret igitur, ut pueri illi apprimè donationis nullitatem edocti, posteà suum & omninò liberè præberent consensum; alioquin ipsis debitam tenetur reddere æquitatem, illis portionem restituendo, quam ipsi ex nuptialibus pactis dare voluerat Aleydis, & quam non par est, eum suam facere sub specie insinuationis suppositæ, quam fieri curavit; & cujus gratiâ severam debet amplecti pœnitentiam.

Tres hîc addere observationes opportunum ducimus ad majorem hujusce argumenti elucidationem in eorum favorem, quibus res non satis est perspecta.

Advertendum itaque 1. per Edictum insinuationum derogari privatis Regni Provinciarum consuetudinibus, ex quibus alio modo statuitur: quia edictum illud Lex est generalis: quæ omnes Regis subditos obligat.

Advertendum 2. in reciprocâ conjugatorum donatione ex contractu nuptiali insinuationem non requiri; at in eo tantùm casu esse necessariam, cum vir solus mulieri suæ, aut mulier sola viro suo donationem facit; cùm hoc tamen discrimine, quòd, cùm mulier dat viro suo, insinuatio fieri debeat, saltem ipsâ vivente: cùm econtra si vir sit Donator, sufficit; ut mulier insinuationem fieri procuret intrà quatuor menses ab obitu mariti; atque hæres defuncti in ipsam defectum factæ insinuationis allegare nequit. Ratio est, quia mulieri sub potestate viri constitutæ exprobrari nequit, quòd observationi adeò rigorosæ formalitatis invigilare potuerit. ut ait Bacquetus in suo tractatu de juribus justitiæ (b); atque ut dijudicatum est ex multis Arrestis Senatûs Parisiensis, atque inter cætera ex Arresto 2. Feb. 1595. referente D. le Prêtre quintæ Inquisitionum Curiæ consiliario; & ex alio lato in eadem curiâ, referente D. du Vaire 14. Julii an. 1587. Si tamen ex donatione attribueretur pecuniæ summa ex immobilibus Donatoris, aut ex eorumdem immobilium usufructu deducenda, tunc præviæ subjaceret insinuatione; quia tunc esset illorum prædiorum seu immobilium affectatio & hypotheca, quæ absque insinuatione valêre nequit cum præjudicio creditorum, qui sunt hypothecarii.

(b) Bacquet. tract. de juribus Just. cap. 21. n. 185.

Advertendum 3. quòd, cùm intrà quartum mensem non facta est insinuatio; sed v. g. decennio pòst, creditores intermedii Donatoris, hoc est. Qui contraxerunt inter tempus donationis & tempus insinuationis, Donatario anteponuntur; quia jus hypothecæ non obtinet, nisi ab insinuationis die, cùm è contra intrà quatuor menses insinuando, insinuatio retroagit, & ad dictum diem hypothecam adducit. Ab hac tamen regula jurisdictionem Tolosani Parlamenti excipit Louetus (c), ubi insinuatio, intra tres menses facta, nullum habet effectum retrò agentem. Qui majorem requiret horum expositionem, consulat eâ de re Dictionarium civile & canonicum. Dictionarium Arrestorum D. Brillon, uti Bacquetum, Ricardum aliosque Galliæ jurisperitos.

(c) Louet. v. *Insinuatio.* n. 1.

CASUS II.

Leufridus, Sancti secundi Prior, cùm infirmâ, esset valetudine; in Romana Curia Prioratum Julio nepoti suo resignavit. Julius verò acceptis provisionibus suis, & obtento *visa* suum prioratum adivit, non præmissâ insinuatione procurationis *ad resignandum*, neque provisionum suarum, neque *visa* sui, neque missionis in possessionem tempore, quo requirit Edictum. Post hæc Germanus, qui cognitâ Leufridi morte, Provisiones *per obitum* de eodem prioratu. Romæ obtinuerat. ipsius possessionem adivit, contendens Julium perperàm esse provisum ob insinuationis defectum; & ipsi lite illatâ, Arrestum obtinuit, quo sibi Prioratus adjudicatur, eoque defectus Julius declaratur.

Respons.

Respondemus, quòd, cùm insinuationis defectus hac in re sit essentialis, & contractus huic obnoxios invalidet, Germanus tutâ conscientiâ omnem, quam sibi Arrestum suum procurat, utilitatem percipere potest. Ratio est, quia, ut pro insinuationibus Laïcis, sic pro insinuationibus Ecclesiasticis viget Lex, quæ eos ad quos pertinet, etiam sub conscientiæ reatu obligat. Id quidem probatur ex Edicto Martii an. 1552. quod 20. ejusdem mensis die in Parlamento confirmatum est, quo Henricus II. ordinat, „quòd „omnes collationes, præsentationes, & aliæ quæ„cumque provisiones Beneficiorum, Officiorum „& Ecclesiasticarum dignitatum, cujuscumque sint

„ qualitatis & quâcumque sint ratione, factæ à „ Sanctissimo Domino Papâ, Legatis Apostolicæ „ sedis, collatoribus Ordinariis & Patronis Ecclesiasticis & Laïcis.....referentur ad publicas tabulas dictorum Tabulariorum Archiepiscoporum „ aut Episcoporum, in quorum Diœcesibus dicta „ Beneficia, uti dictum est, erunt sita & permanentia „. Hæc sunt hujus Edicti verba, quo etiam continentur Beneficiorum Missiones in possessionem, & alia multa instrumenta, quæ Rex iste designat, & quæ vult à Judicibus tanquam nulla haberi ob solum insinuationis defectum.

(a) Acta Cleri tom. 1. parte 2. p. 524.

Acta Cleri Gallicani (a) integrum referunt illustreque arrestum Senatûs Parisiensis, huic edicto consentaneum 15. Julii an. 1625. Latum per modum regulæ. En ipsius verba: „ Et rationem „ habens (Senatus) conclusionum dicti nostri Pro„curatoris Generalis, jubet ut omnes Ecclesias„tici, qui deinceps provisiones habebunt Abba„tiarum, Prioratuum aliorumque Beneficiorum, „ teneantur, ad insinuandum cum dictis suis „ Provisionibus, instrumentum Missionis in pos„sessionem dictorum Beneficiorum in actis pu„blicis Insinuationum Diœceseon, in quibus „ sita erunt dicta Beneficia: quo omisso, habe„buntur prædicta instrumenta Missionis in pos„sessionem nulla & nullius effectûs & valoris. „ Quod præsens Arrestum curâ substitutorum „ Procuratoris nostri Generalis legetur, promul„gabitur & in Regiis Tribunalibus hujusce „ jurisdictionis aliisque locis, quorum intererit, „ inter acta publica referetur „.

Ludovicus XIII. declaratione sua 31. Decembris ejusdem anni 1625. jubet etiam, ut omnia Superiora edicta de insinuatione Provisionum aliorumque actorum, ad res Beneficiarias pertinentium facta, religiosè observentur, ut omnia instrumenta, de quibus in eo fit mentio, insinuentur sub nullitatis pœna. „ Volumus, nobisque „ placet, inquit hic Princeps, ut omnia Edicta „ à Prædecessoribus nostris facta de insinuatio„ne Provisionum & actorum ad res Benefi„ciarias pertinentium, inviolatè custodiantur, „ observentur & teneantur juxta formam eorum „ ac tenorem: ac præcipuè, ut omnes Bullæ, „ Tituli ac Provisiones Beneficiorum & alia „ instrumenta in dictis Edictis designata ac speci„ficata,....insinuentur in Tabulariis Insinuatio„nem tempore determinato ex Ordinationibus „ nostris, Regumque Prædecessorum nostrorum. „ Aliter, eoque omisso ea declaravimus nulla „ & nullius effectûs & valoris. Probibemus sin„gulis & omnibus, ne se immisceant possessioni „ Beneficiorum sibi concessorum, seu à Sanctissi„mo Patre nostro summo Pontifice, à nobis, „ aut ab Ordinariis, quin priùs ipsorum Bullæ, „ Provisiones & acta Missionis in possessionem in„sinuentur; quæ ipsius injungimus ut insinuari „ curent intra mensem post aditum Beneficium. „ Aliter & quo neglecto declaramus de præsenti „ dictam Missionem in possessionem nullam nul„liusque effectûs, quin continuata eadem possessio, „ ullum ipsis jus acquirere possit „. En aliud Edictum an. 1629 (b), quo statuitur eadem nullitatis pœna omnium hujusmodi instrumentorum, quæ non fuerint insinuata.

(b) Edictum an. 1629. art. 24.

Ordinationes istas excepit famosum Edictum de publica recognitione juridicorum instrumentorum, latum mense Novembri an. 1635. cujus abrogationem obtinuit Clerus Gallicanus declaratione mensis Octobris an. 1646. confirmatâ 2. Aug. 1649. consequenter ad diploma provocationis ad Parisiensem Senatum, ut confirmationem prosequeretur: quæ omnia referuntur in secundo Tomo Actorum Cleri (c) hæc autem declaratio sic habet (d): „ Volumus & Ordinamus, ut omnes „ Procurationes *ad resignandum*, aut permutandum „ referantur ad Tabularia Insinuationum Diœ„ceseon, in quibus sita sunt Beneficia, priusquam „ ad Romanam curiam mittantur, & ut alia omnia „ instrumenta, quæ scripta fuerint, & dicta Be„neficia pertinebunt seu Bullæ, Provisiones Apos„tolicæ vel ordinariæ, Bullarum fulminationes, „ Litteræ testimoniales, quæ *Visa* dicuntur Præsen„tationes, repræsentationes instrumenta Missionis „ in possessionem, publicationis & alis generaliter „ quæcumque sint (exceptis (e) expeditionibus Be„neficiorum, quæ ad Regiam nominationem & „ collationem pertinent,) similiter referantur ad „ Tabularia insinuationum post mensem à missione „ in possessionem: uti etiam revocationes & retrac„tationes intra eundem mensem, postquàm fuerint „ significats: eaque omnia statuta volumus, sub „ pœnâ nullitatis, tam missionum in possessio„nem quàm dictarum Provisionum, aliorumque „ instrumentorum.

(c) Acta Cleri. tom. 2. p. 528. & seq.

(d) Declarat. an. 1686. art. 16.

(e) Nota quod exceptio ista revocata est art. 15. edicti an. 1691 6.

Articulus iste 16. modò exscriptus aliâ declaratione mensis januarii an. 1651. confirmatâ 31. Martii sequentis expositus est sic autem in eâ loquitur Rex Ludovicus XIV. „ Ordinamus, exponendo „ articulum 16. Dictæ declarationis mensis Octo„bris an. 1646. ut omnes procurationes ad re„signandum, aut permutandum, referantur ad „ Tabularia Diœceseon, in quibus Procurationes „ & alia instrumenta quorum jubetur insinuatio, „ scripta fuerint; idque antequàm ad Romanam „ Curiam mittantur: quas procurationes provisi de „ prædictis Beneficiis insuper tenebuntur referre „ ad Tabularia insinuationum Diœceseon, in qui„bus sita sunt Beneficia, sex septimanis post ex„peditionem dictorum Beneficiorum; eaque om„nis statuimus sub pœnâ nullitatis „.

Observandum ex Arresto confirmationis dictæ declarationis trimestre concedi spatium pro sex septimanis ab expeditione Provisionum, conformiter adquam declarationem Parlamentum multa tulit arresta, ex quibus celeberrimum est 20. Aug. an. 1668. Latum per modum regulæ, quam sequi tenentur cæteri omnes jurisdictionis ejusdem Senatûs judices. & quo constituitur pœna nullitatis omnium insttumentorum quæ hac declaratione insinuationi sunt obnoxia, & insuper infligitur punitio contra inobsequentes: quod jam constituerat idem Senatus alio Arresto 15. Julii an. 1623. Legi possunt hæc arresta citata in actis Cleri (f). Parlamentum Britanniæ simile jam tulerat arrestum per modum regulæ 4. Julii an. 1634. Eandem jurisprudentiam amplexum est majus consilium, ut videre est ex duobus Arrestis 9. Martii an. 1593. & 29. Januarii an. 1695. quæ refert Author diarii forensis (g).

(f) Acta Cleri tom. 2. tit. 9. n. 7. pag. 287. & tit. 10. n. 9. pag 304.

(g) Blondeau diarium fori. tom. 2. p. 7. 9. & 89.

Asserit quidem hic Author in suis additionibus ad Bochellum quasdam supremas Curias non semper attendisse ad ordinationes, quibus requiritur ut Procurationes *ad resignandum* insinuentur sub pœna invaliditatis: nisi cùm fraus aliqua legitimè præsumi poterat; & cùm res bonâ fide actæ videbantur, tunc ordinationum rationem non haberi. Eâ de re Blondellus refert Arrestum amplioris consilii 4. Aprilis an. 1675. Latum pro Ludovico Pean, qui litigabat cum Nicolao Ronichon, de Præbendâ Sancti Honorati Parisiensis; licet in ipsius instrumentis esset Insinuationis defectus (h).

(h) Idem tom. 5. p. 150. & seqq.

Verùm Ludovicus Magnus edicto suo mensis Decemb. an. 1691. Confirmato 2. Jan. 1692. (i) hanc strictè sententiarum quorumdam judicum varietatem prohibuit; & omnibus Regni sui curiis imperavit, ut uniformem sequerentur jurisprudentiam, iterùm confirmando superiora Edicta & declarationes, quæ eâ de re fuerant constituta sic autem in hoc Edicto rex loquitur (k): „ Edicta à Regibus Antecessoribus nostris lata de insinuatione instrumentorum, quæ ad statum personarum

(i) Edit. an. 1691. art. 9. 10. 11. 14. & 22.

(k) Art. 9.

Eccle-

,, Ecclesiarum, Beneficiorumque titulos spectant, ,, deinceps religiosè observabuntur .·. eaque in
(a) Art. 10. ,, novando, si opus esset, eisque addendo, Jubemus, ut Tonsuræ litteræ, simul (a) Procurationes ad resignandum purè ac simpliciter, in favorem, permutationis causâ .·. aut aliâ quâcumque ratione; etiam ad .·. revocationes earumdem procurationum, earum significationes, ,, Provisiones Curiæ Romanæ, legationis, vel ,, Ordinarii expeditas super dictis resignationibus .·. ,, litteræ quæ *Visa* dicuntur, procurationes ad ,, possessionem adeundam, ipsæ missiones in possessionem, Publicationes earum .·.·. insinuentur ,, tempore posteà declarato omnes Procurationes
(b) Art. 11. ,, (b) ad resignandum iri favorem, vel ad permutandum, insinuabuntur, priusquam ad Romanam Curiam mittantur, in Tabulariis diœceseon, in quibus eas Notarii scripserint; & si ,, fuissent transactæ extra diœceses, in quibus sita suntBeneficia resignata, Provisi de dictis Beneficiis earum causa, insuper tenebuntur, eas referre ad Tabularium Insinuationum diœcesis, ,, intra cujus limites Beneficia erunt posita, intra ,, tres menses post expeditionem provisionum ,, suarum, quod totum sub nullitatis pœna constituitur. Procurationes ad adeundam possessio-
(c) Art. 14. ,, nem (c), missiones in possessionem, aliæque expeditiones intra mensem referentur ad Tabularium Diœcesis, in qua sita sunt Beneficia; & ,, si dictis expeditionibus apposita fuerit data in ,, loco extra Diœcesim posito neque ibi commodè intra dilationem istam insinuari queant; ,, Contrahentes tenebuntur, eas intra mensem referre ad Tabularium Diœcesis, in qua fuerint ,, transactæ; & insuper tenebuntur easdem intra ,, duorum mensium spatium posteà referre ad Tabularium Diœcesis, in quâ sita sunt Beneficia .·. ,, quod totum sub nullitatis pœna constituitur. In,
(d) Art. 22. ,, jungimus (d) Curiis nostrorum Parlamentorum, ,, ampliori nostro consilio; cæterisque aliis omnibus Judicibus nostris, ut præsentis nostri Edicti ,, executionem accurent: iisdem prohibemus, ne ,, ullam habeant rationem instrumentorum, quæ ,, superiùs fuère designata, quæ non fuerint insinuata: & si quod Arrestum vel judicium in ,, contrarium latum fuerit, nunc jam illud irritum declaravimus, & nullius effectus atque valoris ,,. En propria ultimi hujusce edicti, quod referre necesse duximus 1. in eorum favorem, quibus non satis notum atque perspectum esse posset. 2. quia Edictum propriè sola lex est, quam sequi debent & reipsâ sequuntur omnes judices in sententiis suis vel Arrestis: & ex quâ proinde Germanus, de quo in casu proposito fit mentio, haberi debet, ut solus Possessor legitimus Prioratûs sancti secundi.

Cæterùm insinuatio non minùs absolutè necessaria est ad validitatem instrumentorum, quæ ad graduatos spectant, quàm sit in casu modò perpenso. Quare novas de iis, quæ ad ipsos pertinent, difficultates proponere inutile putamus. Qui ea noscere penitùs cupient, Pragmaticam & Con-
(e) Acta cleri tom. 2. tit. 10. p. 300. (f) Edict. an. 1499. art. 8. & 9. Declarat. an. 1512. art. 11. 12. & 13. Ibid. pag. 298. cordatum Actis cleri inserta (e) consulant, uti Edictum Ludovici XII. an. 1499. & declarationem ejusdem Regis an. 1512. in iisdem actis relata (f): ac præcipuè declarationem an. 1629. art. 17. & Edictum an. 1691. in Parlamento 2. janu. 1692. & in ampliori Concilio 29. ejusdem mensis confirmatum.

CASUS III.

Gurdinelus, Parisiis habitans, Henricum cognatum suum prædio 1000. lib. Census annui donavit, donationemque suam ad publicas tabulas referri curravit, priusquàm Henricus, qui Pali commorabatur, eam juxta formulas omnes acceptasset. An donatio suum potest sortiri effectum, imprimis si eam posteà Henricus acceptaverit?

Respons.

Instrumentum quodlibet, quo instituitur donatio, est imperfectum, donec à donatario fuerit acceptum: quod acceptatio ex Edicto sit formalitas necessariò requisita ad ejus valorem. Atqui Instrumentum imperfectum non potest Insinuari: cùm igitur hujusmodi instrumentum fieri nequeat perfectum nisi ex acceptatione institutæ in eo donationis, absolutè necesse est ad ejus valorem, ut insinuationem antecedat acceptatio. Hinc, licèt Henricus posteà donationem sibi a Gurdinelo factam acceptaverit, fieri nequit valida, nisi per novam insinuationem factam post ejus acceptationem.

Tenetur ista in senatu Parisiensi jurisprudentia, ut probat Ferrerius ex tribus Arrestis, quibus ita (g) D. de Ferriere. in consuetud. Paris. tit. 13. art. 284. n. 83. judicatum est (g); quorum primum latum est 3. junii an. 1614. in majori Curia, requirente D. AdvocatoGenerali Servino. Agebatur de donatione inter vivos transactâ & acceptatâ à Notariis solùm pro absente donatario, qui præsens eam à donatore non acceptârat, nisi post tres annos. Eam invalidam Arrestum declaravit, non obstante insinuatione ejus, quæ paulò post scriptum ejus instrumentum facta fuerat, & ob defectum insinuationis acceptationis posterioris. Secundum Arrestum latum est 20. Aug. ejusdem anni in Curia Edicti, referente D. Hatte, ad provocationem de sententia Senescalli Pictaviensis, quo donatio, quamvis per Procuratorem acceptata & deinde insinuata, nulla similiter declarata est, quòd eam donatarius ad publicas tabulas iterùm non retulerit, postquam eandem præsens acceptavisset. Tertium latum est 10. junii an. 1633. de eodem casu in secunda Curiâ Inquisitionum, referente D. Madelaine, confirmando sententiam Curiæ libellorum fori.

Cæterùm ratio, propter quam generatim & absque exceptione introducta est Insinuatio donationum inter vivos ex Edicto Francisci I. an. 1539. art. 132. Edicto Molinensi an. 1560. art. 58. & aliis, confirmatis Edicto decembris an 1703. ad publicas senatûs Parisiensis tabulas relato 8. feb. 1704. fuit 1. ad impediendas fraudes, quæ possent admitti contrà creditores bonæ fidei, occultis donatorum & donatariorum consiliis, qui donationes occultare possent non sine detrimento legitimorum creditorum, qui facilè pecuniam suam commodarent iis, qui viderentur bonorum adhuc habêre dominium, quæ jam dedissent. 2. ut sarta tectaque Regis, aliorumque jura serventur. ,, Cùm, inquit Rex in Edicto suo an. 1703. ,, nihil pluris Interest ad tutelam, tàm dominiorum nostrorum, quàm Dominorum omnium ,, seu Clericorum vel laïcorum Regni nostri, ,, quàm ut accuratè noscantur omnes mutationes, ,, quæ fiunt tùm intra fines prædiorum nostræ ,, clientelæ, & feudorum censualium, quàm ex dictorum dominorum, quæ nobis & illis jura ,, domanalia parere debent, quibus tàm nos, ,, quàm ipsos persæpe frustrantur novi possessores, ,, eas accuratè occultando, volumus, ut deinceps ,, &c. ,, Et in Gallia nulla habetur ratio exceptionum omnium, quas statuunt leges Romanæ apud Ferrerium legi potest. qui sint contractus, (h) D. de Ferriere tom. 3. p. 191. qui insinuatione non indigent, (h), quæ fuerit sententiarum varietas jurisperitorum Galliæ eâ de re; uti etiam quo in loco fieri debeant Insinuationes.

Vide Donatio Casu V.

INSPIRA-

INSPIRATIO.

(a) Polm. brev. Theol. part. 1. 2. n. 69.

INSPIRATIO definitur à Theologis (*a*), *actualis vehemens incitatio, quâ quis à Deo instigatur ad boni salutaris volitionem & executionem.* Quod ita intelligendum, est, seu motus ille à Deo ipso ope gratiæ prævenientis procedat, aut in nobis ab Angelo bono excitetur.

Cùm multis argumentum istud non sit implicitum difficultatibus, & aliunde Pastor aut prudens Confessarius facilè atque justè discernere queat inter veram inspirationem & suggestionem malam, atque etiam consilium salutare consulentibus se dare hoc uno contenti erimus, si per Doctrinam sancti Thomæ casus explicemus, in quibus instat obligatio sub mortalis reatu divinis obtemperandi inspirationibus.

CASUS UNICUS.

THECLA, insigni pietate puella; quandoque experitur, se instigari divinitus ad facienda opera bona, quæ sunt tantùm consilii. Potest-ne absque peccato suam non sequi inspirationem?

RESPONS.

Puella illa absque peccato opera illa bona potest omittere, ad quorum praxim se instigatam divinitùs experitur. Cùm enim sub peccati reatu ad opera consilii perficienda, quis non teneatur, ut v. g. omnia sua bona vendere, eorumque pretium pauperibus erogare, virginitatis votum emittere, aut religionis, aut piæ cujusdam peregrinationis; etiam is non tenetur ad obtemperandum hujusmodi inspirationibus; quandoquidem non magis ligare possint, quàm ipsum consilium, ad quod sufficit non habere contemptum: ad evitandum peccatum. *Cùm conscientia non liget, nisi ex virtute ejus, quod in conscientia habetur*, inquit S. Thomas (*b*), *conscientia, quæ ex consilio sequitur, non alio modo potest obligare, quàm ipsum consilium, ex quo aliquis obligatur ut non contemnat; sed non ut impleat.*

(b) S.Tho. q. 17. de conscient. art. 3. ad 2.

Idem alibi docet sanctus Doctor (*c*). Addit tamen, quòd si cuiquam esset persuasum rem inspiratam esse de præcepto; licèt reipsa esset tantùm de consilio, aut etiam ex se-ipsâ foret indifferens; tùm peccaret, qui eam omitteret. *Conscientia... obligat virtute præcepti divini*, inquit, *sub cujus ratione apprehendit illud, quod ratio dictat. Et ideò si illud aprehendatur, ut directè cadens sub præcepto, vel prohibitione; tunc non fit directè contra conscientiam, sed præter eam: & ita non peccatur mortaliter, sed venialiter; vel etiam nullo modo: sicut quando conscientia dictat alicui, quod bonum est facere aliquod opus consilii; si non facit, non peccat, quia non apprehendit illud ut bonum debitum & necessarium ad salutem & præcepto subjacens.*

(c) Idem in 2. sentent. dist. 39 q.3.art.3. ad 6.

INTEMPERANTIA.

CUm INTEMPERANTIA sit vitium, quod in eo, quod nunc intelligitur, sensu, alia multa includit, quæ contraria sunt abstinentiæ, sobrietati, & castitati, de quibus alibi sub variis titulis agimus; hic tantùm dicemus, quòd ut vitium contrarium sobrietati consistit in appetitu usque immoderato liquorum, qui possunt inebriare; pariter vitium, quod intemperantia dicitur, consistit propriè non immoderata ciborum sumptione & satisfactione nimiâ sensuum gustûs & tactûs. *Inordinatus affectus, usus-ve delectationum gustûs & tactûs* (*d*). Ita intemperantiam definiunt Theologi. Quo circa intemperantiæ nomine hic intelligimus omnem appetitum immoderatum potûs & cibi, seu respectivè ad ciborum qualitatem potusque exquisitioris; seu relatè ad nimiam quantitatem; seu etiam quoad sensualem delectationem: quæ in iis reperitur; seu quoad temporis spatium, quod ad commestionem adhibetur; aut tempus ab Ecclesia prohibitum, aut aliunde non conveniens.

(d) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 108.

Declaratio, quæ ex intemperantiâ oritur, semper est peccatum, quando propter se ipsam requiritur, nec ad bonum finem refertur: nam, propriè loquendo, eâ est frui, non verò, uti. *Comedere, vel bibere, aut alias sensum delectationes quærere propter voluptatem peccatum est.* Contrarium dicere, est Manichæorum errorem amplecti, qui contendebant, absque peccato esse consensum datum concupiscentiæ motibus; quia ex eorum principio, concupiscentia non erat res mala.

Quælibet igitur intemperantia peccatum est, modò lethale, modò veniale mortale est, 1. Quando ultimus finis in ea constituitur; quod faciunt ii, de quibus loquitur Apostolus (*e*): *Quorum finis interitus; quorum Deus venter est.* 2. Quando ad comedendum vel bibendum infringitur aliquod præceptum divinum vel Ecclesiasticum; ut cùm ob intemperantiam non servatur jejunium ab Ecclesia præscriptum; aut quis præ nimio ad mensam sumptu debita sua persolvere, aut rem alienam restituere nequit. 3. Cùm immoderatis excessibus notabiliter læditur sanitas. 4. Cùm ex intemperantia proximo scandali præbetur occasio. 5. Quando quis prævidet, intemperantiam fore causam cujusdam mortalis peccati, seu impuritatis, blasphemiæ, conviciorum aut aliorum hujusmodi.

(e) Philip. 3. 19.

CASUS

CASUS PRIMUS.

GERARDUS, gulæ imprimis deditus, & opiparæ curiosos mensæ, ad epulas suas largam insumit pecuniam, nullam tamen vini immoderationem committens, quæ rationem interturbet, aut ejus valetudini notabiliter noceat. At verò ob nimias impensas Creditoribus suis debitam non potest solvere pecuniam, qui inde grave patiuntur detrimentum. An mortaliter peccat ob intemperantiam suam?

RESPONS.

Ille mortalis peccati fit conscius, qui ob hujusmodi immoderationes præceptum notabile, naturale aut divinum non adimplet. Atqui naturali ac divino præcepto æs alienum persolvi debet, nisi absoluta adsit illius solvendi impotentia. Unde sequitur, Gerardum esse censendum reum peccati mortalis ob sensuum Delectationes, quibus non vult abstinere; cùm ex iis verè oriatur injustitia, quam committit in creditores suos, quos vel ex toto vel ex parte persolvere facilè poterat, si necessaria tantùm ad vitam insumendo, reliquum in solutione debitorum suorum collocare vellet.

CASUS II.

THEODELINDA, puella quindecim aut 16. annos nata, sæpè poma ex horto paterno decerpta, aut condita sacchaso, aliasve cupedias comedit, quamvis apprimè noscat, se istis non egere, sed solùm ut palato suo satisfaciat. An dici potest, eam in hoc peccare ex intemperantia?

RESPONS.

Non putandum est, in hoc esse peccatum, si quis cum delectatione rem gustui gratam manducet: alioqoin dicendum foret, quamlibet delectationem sensibilem futuram esse peccatum; quod falsum est. *Gula peccatum*, inquit Cajetanus, *consistit non in hoc quòd cibus delectabilis delectabiliter sumitur: quoniam in hoc nullum est peccatum; nisi quis sit adeò insipiens, uti putet omnem voluntariam delectationem sensibilem esse peccatum.*

Equidem voluptas, sensuum propriè loquendo, nihil aliud est, quàm via à natura concessa, quâ impellimur ad actiones necessarias ad vitæ nostræ conservationem: nec non generis humani: quo circa honestè ac sine peccato adhiberi potest, tanquam medium legitimum; at nunquam licitum est, eam sibi ut actionum suarum finem proponere, agendo propter voluptatem: ut loquitur inclytus Doctor Sorbonicus (a): in hoc igitur tantùm adest peccatum, quòd quis appetat aut habeat hanc delectationem contra regulam & ordinem, quem præscribit ratio, quæ teneri debet: *Sed consistit in hoc*, Addit Cajetanus, *quòd inordinatè delectatio cibi appetitur aut habetur*: vel ut propria sancti Thomæ verba usurpem (b): *Consistit ... in concupiscentia, non regulata ratione.* Quod quinque hisce vocibus designatur: *Præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè*, & quæ ex S. Gregorio (c), designant quinque rationes diversas, quibus lædi potest temperantia. *Quinque nos modis gula vitiam tentat*, inquit hic sanctus Doctor; *aliquando namque indigentiæ tempora prævenit. Aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit. Aliquando qualibet quæ sumenda sunt præparari accuratiùs expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abjectius est quod desiderat; & tamen ipso æstu immensi desiderii deterius peccat.* Quæ omnia probat sanctus Doctor ex exemplis scripturæ sacræ, quæ ad marginem indicamus (d).

(a) D. Habert. Prax. sacr. Pœnit. tract. 6. cap. 6. pag. 456.
(b) S. Th. 2. 2. q. 148. art. 1. ad 2.
(c) S. Gegr. l. 30 moral c. 13. in can. Quinque 22. de consecrat. dist. 5.
(d) Genes. 3. Genes. 25. 1. Reg. 2. 1. Reg. 14. 3. Reg. 17. Ezech. 16. Matth. 4.

Idem quoque apprimè explicat sanctus Thomas his verbis (e): *Gula importat inordinatam concupiscentiam edendi. In esu autem duo considerantur, scilicet ipse cibus qui comeditur, & ejus commestio. Potest ergo inordinata concupiscentia attendi dupliciter. Uno quidem modo quantùm ad ipsum cibum qui sumitur. & sic quantùm ad substantiam vel speciem cibi quærit aliquis cibos lautos, id est, pretiosos. Quantùm ad qualitatem, quærit cibos nimis accuratè præparatos: id est studiosè. Quantùm ad quantitatem, excedit nimis in edendo. Alio verò modo attenditur inordinatio concupiscentiæ quantùm ad ipsam sumptionem cibi, vel quia prævenit debitum tempus commedendi, quod est præproperè; vel quia non servat modum debitum in edendo; quod est ardenter.*

(e) S. Th. 2. 2. q. 148. art. 4. in corp.

Hinc facile est concludere, quòd, cum Theodelinda fructus illos, sacchare conditâ, aliasque cupedias, de quibus fit mentio, tantùm edat solo desiderio satisfaciendi palato suo, & sensuum, quam experitur delectationem sibi procurandi, quam etiam sibi tanquam finem proponit, quin ullatenùs egeat, ac denique eadem non convenienti tempore comedat, à peccato intemperantiæ excusari nequit.

Vide { GULA | JEJUNIUM | EBRIETAS, Cas 5. }

INTENTIO.

QUÆ ad hunc titulum pertinent, duabus decisionibus sequentibus complectemur, scilicet definitionem diversasque species intentionis, principia ac regulas, quas sequi necesse est, ut tutò solvantur difficultates, quæ eâ de re fieri possunt. Quod cùm ita sit, lectorem remittimus ad casum sequentem; nec non etiam consulere potest titulos *consecrare, Famulus, ordo & occidere, in quatuor casibus, qui in indice indicantur, verbo* INTENTIO.

CASUS PRIMUS.

MARCULPHUS, Sacerdos, Pœnitentiæ sacramentum administravit, nullam habens intentionem actualem vel virtualem, sed solùm habitualem. An validæ sunt absolutiones, quas ita contulit?

RESPONS.

Priusquàm fiat responsio, scire necesse est.

1. Quòd intentio nihil aliud est, quàm voluntas quidquam faciendi.

2. Quòd voluntas illa potest esse absoluta vel conditionalis tantùm.

3. Quòd voluntas, seu intentio absoluta est vel actualis, vel virtualis, vel habitualis.

4. Quòd intentio vocatur actualis, quando immediatè antecedit & comitatur actionem, quæ ex eâ fit. v. g. Si Sacerdos velit immediatè administrare sacra-

facramentum & vi illius voluntatis abſque dilatione illud adminiſtret, nec talem deponat intentionem, tunc dicitur habere actualem intentionem.

5. Quod intentio virtualis nihil aliud eſt, quàm virtus intentionis actualis, ſeu actûs, ſit quo quis voluit ſed qui jam non ſubſiſtit, quamvis non revocatus talis actus ſit cauſa ejus quod fit & quod aliter non fieret. Unde virtualis intentio à Theologo quopiam definitur: relatio dependentiæ effectûs ad anteriorem intentionis actum, qui jam non ſubſiſtit, ſed tamen qui præſentis eſt cauſa actionis. Exemplum quod retulimus verbo, *conſecrare* manifeſtè ſenſum hujuſce definitionis declarat; & ita docet Sanctus Thomas (*a*). *Si poſteà in ipſo exercitio actûs*, inquit, *cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur ſacramentum.*

(*a*) S. Thom. 3 parte ſum. q. 64. art. 8. ad 3.

6. Quod utraque intentio vel eſt explicita, vel ſolùm implicita: explicita; ut ſi baptiſmum conferendo; expreſſè & formaliter intendat Sacerdos ſacramentum Baptiſmi conferre: implicita; cùm generalis eſt ejus intentio faciendi per hanc actionem. quod in hoc Eccleſia intendit & ſolet facere, aut facere, quod ab ipſa requiritur.

7. Quòd intentio habitualis non eſt vera intentio. Non enim aliud quidquam eſt, quàm habitudo, ſeu facilitas habendi intentiones, aut exercendi actiones ex intentionibus factas: quæ habitudo poteſt eſſe in dormient, ebrio vel phrenetic. Non eſt igitur actus voluntatis humanæ ſeu rationalis, ſed ſolùm facilitas illum exercendi; ut habitus cantandi, qui reperiri poteſt in eo, qui nullatenùs cantat.

Præſuppoſitis illis principiis tanquam certis, ad propoſitam quæſtionem reſpondemus 1. certum eſſe in Theologia, quòd ad validitatem Sacramenti neceſſaria eſt in illius Miniſtro intentio actualis, aut virtualis faciendi quod facit Eccleſia, ut iſto Concilii Tridentini decreto fuit definitum (*b*): *Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.* Cujus rei iſtam rationem affert Sanctus, quia neceſſe eſt, ut hic miniſter applicationem materiæ ad formam determinet ad conficiendum Sacramentum; quia res ea ſe ipſis indifferentes ad producendos varios effectus, abſolutè determinari debent ad producendum hunc, potiùs, quàm alium. Sed juvat ipſa Angelici Doctoris verba referre: *Quando aliquid ſe habet ad multa oportet, quod per aliquid determinetur ad unum, ſi illud effici debeat: ea verò, quæ in Sacramentis aguntur, poſſunt diverſimodè agi: ſicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptiſmo, poteſt ordinari, & ad munditiem corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad alia multa hujuſmodi: & ideò oportet, quòd determinetur ad unum; ideſt, ad Sacramentalem effectum per intentionem abluentis: & hæc intentio exprimitur per verba. quæ in Sacramentis dicuntur: putà cùm dicit: Ego te Baptizo &c.* Unde ſequitur, quod ſi Maeculpho nulla fuerit intentio vel actualis vel virtualis, ut dicitur in propoſito caſu, collatæ ab eo abſolutiones ſunt invalidæ.

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 11.

Conſentit hæc Doctrina Sancti Thomæ cum Tridentino Concilio (*c*), quod aſſerit, quòd *Ideò non debet pœnitens adeò ſibi de ſuâ ipſius fide blandiri, ut etiamſi nulla illi adſit contritio, aut Sacerdoti animus seriò agendi, & verè abſolvendi deſit, putet tamen ſe propter ſuam ſolam fidem verè & coram Deo eſſe abſolutum.*

(*c*) Idem con. ſeſſ. 14. c. 6 & loco cit.

2. Dicimus, quòd intentio, quæ eſt tantùm habitualis, hoc eſt quà res fit ex puro habitu & abſque ulla advertentia & deliberatione, non ſit ſufficiens ad valorem Sacramenti, quodcumque illud ſit; quia ex habitu agere, non eſt humano modo agere, ut quiſque fatetur de eo, quod ſtultus aut phreneticus agit, vi habitus quem contraxit: atqui *Diſpenſatio Sacramentorum*, inquit Sanctus Bonaventura (*d*), *eſt opus hominis, ut rationabilis, ut Miniſtri Chriſti, & ut Miniſtri Salutis. Hinc eſt neceſſe, quod fiat ex intentione, quâ quis intendat facere, quod Chriſtus inſtituit ad humanam ſalutem, vel ſaltem facere, quod facit Eccleſia. In quo clauditur in generali intentio prædicta, quia ipſa Eccleſia ſicut à Chriſto Sacramenta accepit, ſic ad fidelium ſalutem diſpenſat.* Quamvis hic Miniſter non crederet, Sacramento produci gratiam; ignoraret etiam, Eccleſiam Catholicam eſſe veram Eccleſiam ut obſervat Sanctus Thomas (*e*), & poſt ipſum Innocentius IV. (*f*).

(*d*) S. Bonav. in breviloq. 6. p. c. 5. de ſacr. diſpens.

(*e*) S. Thom. 3. part. ſum. q. 64. art. 9. ad 1.

(*f*) Innoc. IV. in c. *Si quis puerum.* de Bapt.

Eandem de habituali intentione doctrinam tradit Sylvius, cujus hæc ſunt verba (*g*): *Habitualis intentio dicitur, vel promptitudo quædam operandi ex habitu, ſive infuſo, ſive acquiſito: vel intentio, quam præceſſit voluntas operis faciendi; ſed poſteà nullo modo influit in operationem: quia nec eſt in memoriâ vel cognatione, nec per ſe, nec per aliud eſt cauſa talis actionis.* Sic autem definitâ vel potius deſcriptâ intentione habituali, ſubjungit: *Collatio Sacramenti debet eſſe actus humanus ex judicio rationis procedens: ab intentione autem ſolùm habituali non procedit actio deliberata: Eſt enim indifferens ad hanc vel illam actionem: poteſtque eſſe in ebrio, aut dormientibus. Ergo illa non ſufficit.*

(*g*) Fr. Sylvius in 3. p. S. Thom. q. 64. art. 8. concluſ. 6. init.

Obſervandum tamen, ne erroris ſit occaſio, quoſdam Theologos, ut ipſum Doctorem Angelicum (*h*), aliquando intentionem virtualem dicere nomine intentionis habitualis: ſed ex verbis ſuis manifeſtè oſtendunt, ſe loqui de intentione virtuali, quam habitualem vocant in ſenſu tantùm impropio, & forſan juxtà modum loquendi inter alios Thologos ævi ſui uſitatum.

(*h*) S. Thom. loco cit.

Objicitur ad tollendam neceſſitatem intentionis actualis, vel virtualis; quòd ſi ad validitatem Sacramentorum eſſet neceſſaria; à Sancto Alexandro Alexandriæ Epiſcopo Baptiſmus à Sancto Athanaſio, *adhuc impuberi*, inquit Solomenus, ſociis ſuis jocosè & per modum obłectamenti collatus, dùm imitari, quòd in Eccleſia viderat ſactum vellet non fuiſſet, uti reipſa fuit, comprobatus, Additur, quòd cùm Sanctus Geneſius ſibi Commodus in Theatro in deriſionem Baptiſmatis Chriſtianorum Baptiſmum conferri voluiſſet, ipſius Baptiſmus, uti validus, comprobatus eſt; quamvis præſumi non poteſt Sanctum Athanaſium, aut eum, à quo baptizatus eſt Sanctus Geneſius, in hac occaſione ullam habuiſſe ſacramentum adminiſtrandi intentionem.

Sed reſpondendum 1. ſi vera ſit Sancti Athanaſii hiſtoria, qualis à Gratiano (*i*) refertur, Baptiſmum quem ludendo contulit, validum eſſe potuiſſe; ſi eum adminiſtrans intentionem habuerit faciendi quod facit Eccleſia: *Dico etiam*, inquit Author Gloſſæ, (*k*) *Quod licet formam ludendo accipiat, dum tamen baptizare intendat, baptizat. Si autem omnia jocosè fiant, non erit baptiſmus.* certum eſſe debet puerum Athanaſium hanc habuiſſe intentionem, cùm interrogatus à Sancto Alexandro, de eo quod fecerat; reſpondit ſe facere voluiſſe, quod ab Epiſcopo Alexandrino fieri viderat. Unde ſequitur, Baptiſmum ab eo collatum, non aliâ de cauſâ fuiſſe approbatum, niſi quia judicatum eſt, eum ſimilem habuiſſe intentionem cum Epiſcopo, cujus actionem imitabatur: & inde juſta ac vera perſuaderi debet hæc præſumptio, quòd declaret; ſe ſolos Catechumenos baptizaſſe. Ita ad hanc objectionem reſpondet Sanctus Thomas (*l*): *Dicitur quod puer Athanaſius, ludendo ſimulans ſe Epiſcopum baptizavit quoſdam, & judicatum ab Alexandro Epiſcopo, ut non rebaptizarentur: quia inventum eſt, quod ipſe intentionem baptizandi habuit: quod etiam patet ex hoc, quod non baptizabat niſi Catechumenos.*

(*i*) Gratianus. §. *Ecce quomodo.* can. *Spiritus Sanctus.* 58. 1. q. 1.

(*k*) Gloſſ. in cit. can. v. *integris.*

(*l*) S. Thom. in. 4. diſt. 6. in expoſit. textûs.

Dixi-

Diximus *si vera sit sancti Athanasii historia* : nam factum illud non multam fidem meretur ; unde illud ut dubium tantùm, & auditione acceptum refert Sozomenus : *Istud ei, adhuc impuberi, accidisse fertur.* Reipsa ob duas rationes videtur fabulosum, aut saltem modicâ fide dignum

1. Quia non consentit cum disciplina, quæ tùm in Ecclesiâ tenebatur : Nam supposito quod si Achillas an. 310. mortuus sit, eique in Alexandrinâ sede successerit sanctus Alexander an. 311. Sanctus Athanasius hujus successor immediatus ; tùm quatuordecim annos natus esse debebat, quando quidem, cùm Nicæno concilio an. 325. habito adfuit, jam erat diaconus, & post quinque menses post habitum illud concilium, sancto Alexandro successit, atque adeò tum 35. ætatis suæ annum attigerat juxta disciplinam hujusce temporis, quâ vetitum erat, ne quis diaconatu ante 25. Presbyteratu ante 30. & Episcopatu ante. 40. ætatis sum annum initiaretur.

2. Quia si Alexander Alexandriæ Episcopus renuntiatus est tantùm an. 321. ut fert chronicum sancti Hieronymi, ad Episcopalem dignitatem ab anno ætatis suæ 19. evectus fuisset sanctus Athanasius, quod omnem fidem superat ; cùm Ariani pro falsis in eum accusationibus, hoc unum allegare potuissent, quòd irregulariter fuisset consecratus ad exequendum pravum suum consilium.

Respondendum 2. ad historiam sancti Genesii, quòd is a quo baptisatus est, perfecte christianorum cærimonias simulare cupiens, veram habuit intentionem faciendi id ipsum, quod agebat, baptismum conferendo : quod sufficit ad validitatem sacramenti ; quæcumque pro se vel pro aliis intendatur oblectatio, ipsum conferendo.

Cæterùm Usuardus, qui de sancto illo mentionem facit 25. Aug. non refert, ipsum fuisse comædum, nec in scena mimicè fuisse baptisatum ; sed eum generosum fuisse martyrem, qui crudelissima patiens tormenta, generose exclamavit : *Non est Rex præter Christum, pro quo si millies occidar, ipsum mihi de corde auferre non poteris* verum quidem est, quòd ab Adone, *mimus, themele artis magister* vocatur, qui ad scenam coram Diocletiano Christianorum Baptismum adducere voluit, & qui partes agebat ægroti, qui Baptismum postulabat, sed quidquid sit eâ de re hoc semper revertendum, quod si comœdus à quo baptisatus est, veram habuerit intentionem faciendi id, quod in Ecclesia christiana fieri solitum erat, sancti hujusce Baptismus fuit validus ; at quod, si eum baptisando mimicum tantùm intenderit jocum, verè non est baptisatus ; quo in casu certum est, eum paulò post in sanguine suo fuisse baptisatum illustri Martyrio quod pro Christo pertulit.

CASUS II.

Amalius et Gentianus, Adolescentes Theologi simul differebant ; quorum alter contendebat, quamlibet actionem in materia morum non esse bonam vel malam, nisi ex intentione, quâ fiebat, alter econtra volebat, ut sæpè actio mala esset, quamvis cum bona intentione conjuncta ; cui jus ?

Respons.

Priusquàm ad difficultatem istam respondeatur, juvat hic multa afferre principia, authoritate sancti Augustini, sancti Thomæ & S. Antonini fulta.

Primum est : intentio, in materia morum, nihil aliud est ; quam voluntatis actus, quo finem determinatum sibi proponit ad agendum. *Intentio est volitio finis per medium assequendi*, inquit Polmanus (*a*), vel *est actus voluntais, tendentis in finem per medium ad eum ordinatum*. quæ definitio consentit cum doctrina sancti Thomæ, (*b*)

(*a*) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 151. & 152.
(*b*) S. Thom. 1. 2. q. 12. art. 1. in corp.

qui postquam probavit, quòd *intentio propriè est actus voluntatis*, & non intellectus, subjungit : *intentio primò & principaliter pertinet ad id quod movet ad finem* & iterùm (*c*) *intentio est actus voluntatis respectu finis* : & alibi iterùm (*d*) : *intentio respicit finem secundùm quod est terminus motûs voluntatis.*

(*c*) Idem ibid. ad 4.
(*d*) Idem ibid in corp.

Alterum : quælibet intentio est bona vel mala ; bona intentio est actus voluntatis impellentis ad actionem ob finem, qui verè bonus est, qui & pro christiano, ut sit meritorius, Deum respicere debet, uti finem ultimum. Mala intentio econtra ea est, quâ ad actionem impellimur ob malum finem ; seu actio illa ex genere suo bona sit seu non.

Tertium duplex distingui debet actionum diversarum genus. Quædam, quæ vel naturâ suâ malæ sunt ; vel aliunde illicitæ : aliæ, quæ malæ sunt ob malam duntaxat intentionem quâ fiunt ; nam, ut ait sanctus Thomas (*e*), *Malitio voluntatis sufficit ad hoc quod actus malus esse dicatur : quia quod mala fine agitur, malum est*, onde ait Sanctus Augustinus (*f*) *cùm itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et alibi (*g*) : *Interest quidem plurimùm quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat.* Et Boetius (*h*) à sancto Thoma laudatus (*i*) : *cujus finis bonus est, ipsum quoque bonum est ; & cujus finis malus est, ipsum quoque malum est* & Ipse sanctus Thomas (*k*) : *actiones humanæ... habent rationem bonitatis ex fine, à quo dependent præter bonitatem absolutam, quæ in eis existit* ; cui consentiunt hæc alia Sancti Augustini verba (*l*) *Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas seu malas nunc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per se ipsa peccata.* Inter exempla, quæ possunt afferri ad asserendam hanc veritatem, eleemosynæ exemplum affert sanctus doctor : *sicut victum præbere pauperibus, bonum opus est, si fit causâ misericordiæ cum rectâ fide... hæc atque hujusmodi*, subjungit, *secundùm suas causas opera sunt bona, vel mala : quia eadem ipsa, si habeant malas causas, in peccata vertantur : velut, si causa jactantiæ pauper pascitur.*

(*e*) S Thom. quodlib. 9. art. 15. q. 7.
(*f*) S. Aug. l. 4. contra Julian. c. 3. seu n. 21.
(*g*) Idem lib. contra mendacium c. 7. seu. n. 18.
(*h*) Bœtius l. 3 topic. c. 1.
(*i*) S. Thom. 1. 2. q. 18 art. 4. in argum. *sed contra.*
(*k*) Idem ibid. in corp
(*l*) S. Aug l. cont. mendac. c. 7. seu n. 18.

Quartum, quod ex duobus præcedentibus sequitur, licèt sufficiat mala intentio ; ut fiat actio mala ; bonitas tamen intentionis non sufficit, ut bona fiat actio, quæ naturâ suâ mala est. *Malitia voluntatis*, inquit sanctus Thomas (*m*), *sufficit ad hoc quod actus malus esse dicatur : quia quod mala fine agitur, malum est. Non autem bonitas voluntatis intendentis sufficit ad bonitatem actûs ; quia actus potest esse de se malus, qui nullo modo benè fieri potest.*

(*m*) S. Thom. in 2. sent dist. 40. q. 1. art. 2. in corp.

His itapræsuppositis ; dicimus, propositionem Amelii esse universaliorem : quia, ut animadversum est, actio, quæ ex se mala est, nunquam bona fieri nequit vel recta ex quâcumque bonâ intentione. v. g. vox blasphemia, mendacium aut adulterium nullo in casu fieri possunt licita, quia eo tantùm fine admittuntur ad proximi vel etiam propriam salutem. *Sed ea ; quæ constat esse peccata*, inquit sanctus Augustinus, *nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt.... cùm vere jam opera ipsa peccata sunt sicut furta, stupra, blasphemiæ, vel cætera talia ; quis est qui dicat causis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel, quod est absurdius, justa peccata sint* ; atque in hoc sensu vera est Gentiani propositio. Amelius verò falsa ob eandem quoque causam asserit sanctus Antoninus (*n*) : *quod si quis fœnus exerceret, ut Hospitalia & Ecclesias consecraret ; vel etiam aliena raperet, ut pauperibus subveniret ; se ipsum deciperet ; cùm nil mereretur, sed peccatum incurreret quod ergo dicitur, quod quicquid agant homines, intentio judicat omnes in-*

(*n*) S. Anton. 1. p. tit. 4. c. 6. §. 1.

 telli-

telligendum est hoc, non de his, quæ mala sunt secundam se, sed de bonis, seu indifferentibus.

At cùm actiu, quæ fit, per se mala non est, fit bona vel mala ex intentiona & fine, quem sibi quisque proponit, dùm agit. Quare plurimi interest, ut ait sanctus Augustinus modò laudatus, perpendere causam, finem & intentiunem, ob quam agimur, ad dijudicandum, nùm actiones nustræ bonæ sint vel malæ v. g. vetitum est mihi rem alienam furari, at si extrema me premat necessitas, nec aliter vitam cunservare possim, non erit peccatum, si rem alienam rapiam. Pariter, si ad populum sacra verba faciam, bunam pussum actionem facere, ministerium illud exercendu ex mera, quam mihi propono, intentione ignaros edocendi, & ad peccaturum cunversionem cuoperandi: at si conciunes habeam turpis lucri gratiâ, mala fit actio mea ex malo fine, quem mihi propono. Confessarius tandem casuistam legit, qui da sexto fuse agit maudatu, ut rem istam apprimè noscat sicque alios, qui cunscientiæ suæ moderaman sibi confidunt, edoceat: in hoc benè agit, propter intentiunis suæ rectitudinem: at si Lectionem istam eligat, ut sensuum delectationem, in ea reperiat, aut curiositati suæ satisfaciat, ipsius actiu pro certu mala est & damnanda coram Deu: cui nun potest esse cor hominis absconditum. Sic ergo conciliandæ simulque intelligendæ sunt ambæ propositiunes contrariæ Amelii & Gentiani.

Ex his principiis & regulis in hac decisiune positis innumeræ propemodum solvi possunt ea de re quæstiones, ut v. g utrùm famulo liceat, hero suo famulari in ipsius amuribus, quod per hoc nihil aliud intendat, quàm ejus iram declinare, aut famulatum suum retinere è quo amplam colligit mercadem: quod alim affirmarunt esse licitum, quidam casuistæ; sed quod damnavit Innucentius XI. 4. Marti an. 1679. in quinquagesima propositione Murali inter sexaginta quinque quas ut falsas & perniciosas damnavit multæ aliæ proponi possent difficultates, quæ facilè solvi possunt, suppositis principiis, quæ constituimus, quæque umnia fulta sunt doctrinâ sancti Augustini, Sancti Thomæ & Sancti Antonini, & ab umnibus Theulogis approbata.

INTERDICTUM.

OPERÆ pretium est, scire, quid sit interdictum, & quæ ejus origo. Interdictum *est censura, quâ quibusdam personis, aut locis, probibentu a sacramentorum, divinorum officiorum, sepulturaque sacra celebratio*; definitionem istam affert Polmanus (*a*), qui eam exponit, addens, per voces istas, *quibusdam personis* interdictum personale; per istas *aut locis*, Interdictum locale, ac denique per ultimas hasce, *Sacramentorum* intelligendum esse interdictum eorundem Sacramentorum non quidem omnium, sed quorumdam duntaxat, de quibus postea fit sermo.

(*a*) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 4?9.

Perperàm contenderunt authores quidam, Interdicti originem acceptam referendam esse ad Alxandrum III. qui an. 1159. Papa electus est; nam censura ista clarè designarur in operibus Jvonis, & Fulberti Carnotensis; in secundo Concilio Lemovicensi an. 1031. aut circiter habito, & in S. Gregorio Turonensi (*b*). Ejus itaque origo repetenda est à sola ligandi & solvendi potestate, quam Christus Ecclesiæ suæ contulit. Vide ad majorem rei hujusce elucidationem quatuor observationes nostras primi casus responsioni appositas.

(*b*) Yvu Carnotensis epist. 50. & seqq. Fulbert. ep. 3. & 92. Conc. Lemovicense 2. S. Greg Turon. l. Hist. Franc. c. 31. & lib. 2. de gloria Martyr. c. 79. & l. de gloria confess. c. 71.

CASUS PRIMUS.

INTERDICTO tuto à Papa Bagoxi urbis populo, Armandus, qui ibi Episcopatum obtinet quærit, utrum ipsamet omnesque urbis Clerici interdictu subjacêre sint censendi?

RESPONS

Priusquàm sequentium difficultatum perpendatur solutiu, juvat observare 1. juxta prudentiæ regulas nun assa licitum, ut summi Puntifices suo utantur jure genarali mulctandi interdicto; deerrant spiritualium fulminum ictus, inquit D. Abbas Fleuri (*c*) ab iis, qui eos reformidare nolunt: quia, nedum corrigantur, ut potiùs indurantur, eisque nuvotum præbetur criminum uccasio. Addit hic Authur inclytus, censuras hujusmodi, ne dum Ecclesiæ prusint, ipsis perniciosas fieri, malorum umnium maximum pariendo, schisma videlicet, ipsamque ub nimiam armorum suurum profusionem axarmando. Velle, inquit ductus hic Authur, omnes peccatores ab Ecclesia divellere, est insanum imitari Principem, qui subditos suos omnes, quos novit cunscius, ferru interimeret, non fine periculu regnum suum inculis spoliandi.

(*c*) D. Abbas Fleuri serm. inni. 13. vol. Histor. Eccles.

2. Ad cunfirmatiunem dictorum d. Abbatis, ipsus esse cunsulendos summos Pontifices, qui fatêri coguntur funestos exitus, ac mala incredibilia, quæ fermé semper ex interdictis nascuntur. Sia enim de iis loquitur Bonifaciua VIII. (*d*): *Interdicti tempere organa suspenduntur & laudes; nec Ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia præsertim per oblationem frequentem Hostiæ salutaris; Adolescentes & parvuli, participantes rarius sacramentis, minùs inflammantur, & solidantur in fide. Fidelium tepescit devotio. Hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum.*

(*d*) Bonifac. VIII. in extrav. provide. 2. de sent. excom. L. 5. extravag. com. tit. 10.

3. Ad evitanda tam horrenda mala, in Regno Galliæ non tolerari bujusmodi interdicta; sive à Parta Papæ, sive Episcoporum, ut patet ex his terminis diplumatia Regis Juannia 23. Novemb. an. 1330. *Licet alicui, non liceat in domania nostro apponere interdictum, seu cessum &c.* quod dixit hic Princeps occasiona interdicti, quu Monsferraudum oppidum ejusque inculaa mulctarat Episcupoa Claromuntanus (*e*) quam praxim secutus est senatus Parisiensis arresto suu 12. Decemb. an. 1468. quu decreta est corporea detentio in officialem Vesuntinum ob interdictum, quud protulerat in orbem diœcesimqoa Nivernensem, & in Joannem Luyre, qui illud sullicitationibus suis ubtinuerat.

(*e*) Probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ tit. 11. c. 4. n. 6. p. 40. tit. 2. c. 4. n. 5. p. 32.

Cum igitur summi Puntifices tam insuperabiles interdictis suis ubices in Gallia upponi animadvertissent, ut ab eu non sine honure se expedirent negotiu,

Regi-

Regibus Galliæ Bullas privilegiatas concesserunt quibus ab omni interdicto Regnum eximitur, & quæ relatæ inveniuntur in tabulas senatûs *Libro antiquarum ordinationum* fol. 62. uti refertur in codicibus Jacobi Capel (*a*), quondam Regii in eodem senatu Advocati. Ibidem legi possunt litteræ patentes Regis datæ & promulgatæ 5. januarii an. 1369. quibus prohibitum est cunctis Regni Episcopis eorumque Officialibus, ne deinceps ullum proferrent edictum in urbes aliaque loca quæ sita sunt in Gallia, aut ab eâ pendent.

(*a*) Cod. Capell à Pithæo relati r. 1. de probationibus Liberta-tum & c. p. 55.

4. Cum hæc ita sint, dicenda posteà de interdicto intelligenda esse tantùm pro exteris regionibus & ditionibus, ubi ejus toleratur usus.

Quatuor istis animadversis, ad propositam difficultatem Respondemus, neque Armandum neque clericos urbis Bagoxi censeri interdictos Ratio est, quia, cùm interdictum illud sit generale & personale; quandoquidem omnis ei populus subjiciatur, ad eum solum populum spectat, neque adeò Episcopum aut urbis clerum obligat: nam interdictum personale, seu generale, seu personale unicè in personas in eo designatas cadit. Ut igitur interdictum in oppidi cujuspiam clerum prolatum, incolas ejus non ligat, ita pariter interdictum in solam plebem latum in eam solam cadit, non verò in clerum, quia in eo non designatur.

Idem dicendum de interdicto prolato in Ecclesias Loci alicujus, nullâ de incolis factâ mentione quamvis enim in hoc casu incolæ sacro adesse nequeant in his Ecclesiis, ipsis tamen est licitum, imò verò tenentur se ad alias, si possint, conferre Ecclesias non interdictas, ad audiendum sacrum, ut postea ostendemus; denique si incolæ soli sint interdicti, Ecclesiæ loci non censentur interdictæ. Unde sequitur, quod, quamvis incolæ sacramenta nequeant suscipere, neque in iis Ecclesiis adesse sacro, Peregrini vel advenæ illud absque ullo peccato audire possunt; & ibi sacramentorum fieri participes, quæ omnia fulciuntur non solùm istâ juris regulâ (*b*) *odia restringi, & favores convenit ampliari*, sed etiam formali decisione Bonifacii VIII. (*c*) quæ reperitur in constitutione ab eo factâ de re ista. *Si sententia interdicti*, inquit hic Papa, *proferatur in clerum, non intelligitur, nisi aliud sit expressum in eâ, interdictus populus. Nec etiam è converso. Unde uno interdicto ipsorum, alius licitè admittitur ad divina.* Decisionem istam accipit Author Glossæ dicens (*d*) *Hoc idem probatur olim per decretalem 1. de privilegiis, ubi lato fuit sententia interdicti in clerum & populum: sed ibi unum esset superfluum, si interdicto uno, intelligeretur alterum interdictum.*

(*b*) Bonifac. VIII. in reg. 15. de reg. juris.

(*c*) Idem in c. *Si sententia* ia de sent. excommunicationis in 6. Lib. 5. tit. 11.

(*d*) Glossa in cit. c. *Si sententia* v. *è converso.*

Advertendum tamen, clericos, qui sunt è familiâ interdictâ, censeri interdictos, ut alios privatos, qui ejus sunt membra: quia nomen & idea naturalis familiæ absque exceptione omnia ejus membra complectitur, & quia prolato interdicto in totum, totius quoque partes sunt interdictæ, cùm econtra prolatum in partem, in totum non cadat.

CASUS II.

Cum Populum, omnesque Ecclesias Volaterris interdixisset Papa, singulis tamen diebus Episcopus in cathedrali Ecclesia missam celebravit. An idcirco statutam canonibus pœnam in eos, qui hanc infringunt censuram, incurrit?

Respons.

Distinctione opus est; nam si nominatim designatus fuerit Episcopus; aut censuræ huic ansam præbuerit, certum est, ipsum celebrare non potuisse, ne quidem in cathedrali, non incurrendo pœnas canonicas contrà inobsequentes latas; at si expressè nominatus non fuerit, neque ob aliquam sui culpam interdicto occasionem dederit; certum est, eum licitè in cathedrali suâ, non obstante Interdicto, celebrare potuisse, ut patet ex constitutione Innocentii III. in quarto Lateranensi Concilio œcumenico lata, quæ refertur in corpore juris canonici (*e*). At celebrare non potest, nisi *excommunicatis & interdictis exclusis.... januis clausis, suppressa voce, & non pulsatis campanis*, ut ait eadem decretalis.

(*e*) Innoc. III. in c. *quod non nullis.* 25. de priv. & excessibus privilegiatorum l. 5. tit. 33. c. 58.

Bonifacius VIII. (*f*) hanc eandem omnibus indistinctè sacerdotibus potestatem facit sub iisdem conditionibus. *Adjicimus præterea*, inquit hic summus Pontifex, *quod singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis missa celebrentur, & alia dicantur divina officio submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis.* Quod intelligendum est de Ecclesiis non specialiter interdictis, in quibus divina non licet celebrare officia; nisi semel in hebdomadâ sacrum facere, uti permittit Gregorius IX. (*g*) *causâ conficiendi corpus domini*, inquit, *quod decedentibus in pœnitentia non negatur*: quod idem dicit Innocentius III. (*h*) consule Sylvestrum & Navarrum (*i*).

(*f*) Bonifac. VIII. in c. *Alma mater.* fin. de sent. excom. in 6.

(*g*) Greg. IX. in c. *permittimus.* 55. de sent. excommun. &c.

(*h*) Innoc. III. in c. *quod in te.* 11. de pœnit & remiss.

(*i*) Sylves. v. *Interdictum.* 5. Navarr. man. c. 27. tit. de interdic.

CASUS III.

Cum Papias, Archiepiscopus & Patriarcha Aquileius generale interdictum in omnes Urbis Ecclesias & capellas protulisset, ne cathedrali quidem exceptâ, huic se submittere recusarunt Religiosi duorum Monasteriorum; quòd Archiepiscopus iste nullam in eos obtineat jurisdictionem, & immediatè sedi Apostolicæ subjaceant. Nunquid legitima est hæc ratio, ut interdicto obtemperare non teneantur; præsertim si ad Papam de interdicto appellaverint?

Respons.

Non legitima est istorum Religiosorum ratio; neque ob eam à custodiendo interdicto eximuntur. Nam Religiosi omnes seu exempti, seu non exempti, cujuscumque sint ordinis, absque exceptione in Ecclesiis Monasteriorum suorum vel conventuum, generale interdictum servare tenentur, latum in omnes Ecclesias urbis, cujus sunt incolæ. Ita definitum est à Clemente V. in generali concilio Viennensi in Delphinatu: *Nos igitur in sancta Dei Ecclesia... uniformitatem, quantùm commodè possumus, conservare volentes*, inquit hic Papa (*k*) *circa interdictorum observantiam prædictorum; authoritate sedis Apostolicæ vel à locorum ordinariis positorum... Mandamus, quatenùs religiosi quicumque tam exempti, quàm non exempti, cujuscumque ordinis & conditionis existant cùm cathedralem, vel matricem, seu parrœcialem loci Ecclesiam illa viderent aut sciverint observare, absque dolo & fraude, cum moderatione decretalis* Alma *inviolabiliter conservent*: Quibus hic summus Pontifex addit pœnam excommunicationis *ipso facto*; in casu *inobedientiæ, aliòquin non servantes excommunicationis sententiæ hoc ipso volumus subjacere.* 2. quod appellatio quæ interdicti sententiam præcesserit, licèt ad apostolicam sedem, aut ad alium Episcopo superiorem interposita nullius ipsis usûs erit nec impediet, quominus in excommunicationem incurrant illud non servantes, *non obstantibus quibuscumque appellationibus, antea etiam ad eandem sedem vel alium, seu alios interjectis, & aliis objectibus quibuscumque.* 3. pœna illa à fortiori locum habebit, quando interdictum à Provinciali Concilio fuerit positum; *non obstantibus*, inquit, *privilegiis, conventionibus, statutis & consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa... religiosis ipsis in nullo volumus suffragari.* 4. sed tamen, quòd hanc censuram servare non tenebuntur nisi cum moderatione, quàm ipsi attulit Bonifacius VIII. (*l*) *ex una constitutione, quam alia decisione exponimus.*

(*k*) Clem. V. in C. *Ex frequentibus* 1. de sent. excom. mun. l. 15. tit. 10.

(*l*) Bonifac. VIII. in c. *Alma* fio. de io 6. excom. sent.

Hactenùs dicta etiam confirmari possunt authoritate Tridentini Concilii (a), quod Constitutionem Clementis V. innuvavit, nullâ adhibitâ distinctione inter Religiosos exemptos vel non exemptos. *Censuræ & interdicta*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *ut dum à sede Apostolicâ emanatæ, sed etiam ab ordinariis promulgata mandante Episcopo à regularibus in eorum Ecclesiis publicentur atque serventur*.

(a) Conc. Trid. sess. 25. de Regularibus. c. 12.

CASUS IV.

Cum Philastrius, Baccuniæ in Moldavia Episcupus Catholicus omnes hujus urbis Ecclesias & incolas interdicto subjecisset, ob nimiam eurum cum schismaticis ac pertinacem familiaritatem, in iis, quæ ad spiritmale pertinent non obstante sui ipsius defensione; Unus è Parœcis existimavit, se moribundo non viaticum solùm, sed & extremam unctionem administrare, nec non matrimonia celebrare posse. An id ipsum potuit sine peccatu, & intracto interdictu?

Respons.

Observandum ante omnia duplicem esse interdictorum generalium speciem: primum est personale, & alterum lucale; & durante utruque interdictu, Sacramenta neque administrari, neque suscipi, neque Ecclesiæ ufficia posse celebrari solitu more, exceptis solis casibus jure permissis Bonifacius VIII. (b) de priore his verbis loquitur: *Cùm verò alicujus terra populus interdicto nodatur, singulares ex eo persona, quas interdictas esse constat (nec sententia effectu careat, cùm divinorum auditus & Sacramentorum perceptio populo, ut universis non competant, non debent alicubi (casibus expressis à jure duntaxat exceptis) audire divina, vel Ecclesiastica recipere Sacramenta*: Alibi quoque de interdictu locali loquitur idem Papa dicens (c): *A nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, ut in terris seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto nulla, (si certis casibus & Sacramentis exceptis) divina celebrentur afficia, vel ministrentur Ecclesiastica sacramenta*. Quâ de re ubservandum, bis verbis, *divina Officia*, intelligendum esse non solùm officium quod in choro decantatur, sed & quamlibet actionem, quæ ad ordines refertur, & quæ ea Ecclesiæ regulis exercenda est à personis econsuratis, aut ab iisdem in hanc rem deputatis: quales sunt omnes Benedictiones, quæ fieri debent à Ministris, ut Benedictiones Cinerum, Ramorum, cerei paschalis, cereurum in die purificationis, Mapparum Altaris, calicum & ornamentorum Sacerdutalium; processiones, Collationes urdinum, etiam minorum & alia bujusmodi.

(b) Bonifac. V. tl. in c. Si *sententia* 26. de sent. excom. in 6.

(c) Idem in c. *Alma*. ad tit. in 6.

2. Quòd ex antiquo jure certum erat non esse licitum ægris extremam unctionem ministrare per interdictum generale, ut ait Innocentius III. in unâ è decretalibus suis (d); *Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura &c.*

(d) Innoc. III. in c. quod inte. 11. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

3. Quòd Idem summus Pontifex, & alii nunnulli, ut Gregorius IX. & Innocentius IV. & post ipsos Bonifacius VIII. multùm antiquam disciplinam mitigarunt, quæ olim ab Ecclesia quoàd interdictum tenebatur, permittendo id, quod antea strictè vetitum erat.

4. Quod Bonifacius VIII. qui de quibusdam capitibus ampliùs remisit, nihil tamen immutavit, quòad extremam unctiunem, neque etiam quoad Ordinem, & antiquum hac in re jus retinuit, quale erat tempore Innocentii III. Unde sequitur, etiamnum non licitam esse ejus administrationem alicui ægrotu; licèt clericus esset vel Religiosus; seu Interdictum accuratè servaverint, sive non, aut etiam nominatim non sint interdicti: Ratio est, quia, cum ab Ecclesia generaliter facta est prohibitiu, ea semper permanère censetur, dunec expressam attulerit exceptiunem, ex hac Clementis V. Regula (e) *Ubi aliquid alicui generaliter prohibitur, quod expressè non conceditur, intelligitur denegatum.*

(e) Clemens V in Clement exivi. 1. verb. signifi. post. med. l. 5. tit. fin.

Existimamus igitur, Parochum urbis Bacconiæ, licèt nominatim non interdictum, absque peccato, & etiam non infractu interdictu, petenti moribundo extremam unctiunem administrare non potuisse: quòd ipsi jure antiquo sit ei vetitum; nec novo permissum; Ita sentiunt Sylvester. (f), Panormitanus (g), Antonius de Butrio (h), Joannes Andræas & Joannes Calderinus.

(f) Sylvest. v. *Interdictum* 5. q. 7. inst.

(g) Panorm. in c. *Responso*. 43 de sent. excomm.

(h) Ant. de Butrio. in c. *non est vobis*. 11. de spons.

Idem dicendum de matrimonio: de quo etiam nus locutus est Bonifacius VIII. attamen matrimonium, durante tali interdicto contractum & validum, ut valet illud excommunicati, ex Decretali Innocentii III. ad Spoletanum scribentis Episcopum. (i) *tenet etiam matrimonium tempore interdicti*, inquit Glossa (k), *cùm teneat etiam contractum ab excommunicata majori.*

(i) Innoc. III. in cap. *Significasti*. 6. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. l. 4. tit. 7.

(k) Glossa in cit. c. *Alma*. v. *Sacramentis*.

Putant etiam Authores inclyti, licitum esse celebrare matrimonium, non obstante interdicto generali; modò contrahentes nominatim & specialiter non sint interdicti; horum autem Authorum celeberrimus est Innocentius IV. qui in suo commentario in decretalem Alexandri III. (l) dicit: *Matrimonium credimus posse fieri apud interdictos*, & alibi (m): *Si contraxerint, tenet matrimonium*. Eandem opiniunem sequitur Sylvester, & fatetur solum, quòd *Benedictio tamen nuptialis prohibetur secundùm Innocentium quartum* (n). Eidem sententiæ adhæret Author Colloquiorum Andegavensium (o), & etiam contendit, dari posse benedictiunem nuptialem, modò id fiat, 1. suppressâ voce. 2. Januis Ecclesiæ clausis. 3. contrahentes non sint excommunicati, neque personaliter interdicti.

(l) Innoc. IV. ad cit. cap. *Non est vobis*.

(m) Idem in c. *ut privilegia*. 24. de privilegiis & excess. privilegia. l. 6. tit. 31.

(n) Sylvester. v. *Interdictum* 5. q. 7. §. *quinta exceptio*

(o) Colloq. Andeg. mensis Octob. an. 1712. q. 3.

Ultrò quidem fatemur, Innocentium IV. quem hujus opiniunis Authorem agnoscunt illius defensores, & cujus potissimum authoritate nituntur, præcipuâ quâdam dignum esse veneratione: at verò quæritur, utrùm de validitate tantùm hujus matrimonii, an verò de licitâ illius celebratione loquatur. Nos autem existimamus, ipsum de solâ validitate loqui, ut videtur satis manifestè id ipsum verbis istis indicare: *Si contraxerint, tenet matrimonium*, cum immediatè pòst hanc addit paritatem, *Quia & apud infideles est*. hoc est, ut agnoscitur validitas matrimonii Infidelium, eadem quoque agnosci debet in matrimoniis tempore interdicti generalis contractis. Hinc id unum secundùm naturalem suom sensum significant isti termini *si contraxerint tenet matrimonium*: hoc est, tale matrimonium est validum, nec dissolvi potest: quam veritatem ultrò fatemur sed inde concludi nequit, quòd, cùm sit validum, ita quoque licitum est, cum matrimonium posset esse validum & simul illicitum, quale esset illud, quod contraheretur absque præviis promulgationibus, aut tempore ab Ecclesiâ prohibito.

Putamus ergo, eos, qui tale matrimonium validum existimant, frustrà Innocentii IV. authoritatem allegare; unde opiniunem eorum rejicimus: Equidem si vera esset, regula ista juris à Clemente V. constituta, & nobis superius relata, *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur quod expressè non conceditur, intelligetur denegatum*, absolutè esset falsa. Constant autem. jure antiquo prohibitam fuisse administrationem & usum omnium Sacramentorum in Ecclesiis interdictis, uni versa Sacramenta Ecclesiastica interdicta erant, ut loquitur Innocentius III. (p), exceptis quibusdam in antiquo novuque jure designatis. Certum est etiam, nullum extare Canonem, nullam decretalem, quâ matrimonium vel extrema unctio à regula generali excipiatur. De utroque igitur idem statuendum est, & inferendum, quòd, ut non licèt extremam unctionem administrare; quia jure non excipitur, neque etiam aliquod matrimonium

(p) Innoc. III in c. *Responso* 43. de sent. excomm.

in

in Ecclesia, durante interdicto generali locali celebrare licet.

CASUS V.

Patricius: Episcopus Fuligniensis, interdicto generali totam Clericorum communitatem, ob unius superioris culpam, subjecit. Paolò pòst singuli quique, qui istam componebant communitatem secesserunt, & diversis sese implicuere muneribus. Atque negotiis. Nunquid tamen etiam interdicto subjacent, post dissolutam communitatem, donec de eo fuerint absoluti?

Respons.

Nullus ex privatis, qui communitatis illius erant membra ligatus remanet interdicto, hujus Episcopi, solo superiore excepto, qui cùm solus sit reus, debitam peccato suo pœnam debet luere. Ratio est, quia communitas sit omninò soluta, nec ampliùs subsistit, secessione atque recepto membrorum suorum; atque adeò interdictum in ipsam prolatum, nullum jam habere potest effectum, nisi in Authorem peccait, qui censuræ hujus causa fuit: quod quidem adeò verum est, ut si post interdictum in communiratem prolatum, privatus quispiam, eam in perpetuum relinquens, jam interdicto subjectus esse desineret; modò istâ non esset ligatus censurâ, quod huic ansam præbuerit: nam iis omnes, qui vel ex toto vel ex parte interdicti causa fuêre, jam de hac censura ob recessum eximi nequeunt. Ratio est, quia interdictum, utpote pro iis personale, eos ubique sequitur; donec de eo fuerint absoluti à legitimo superiore, qui non alius est, quàm is, qui illud protulit, vel quem delegavit, suusve successor, aut in casu appellationis, superior suus major immediatus. Id ita observavit acutus doctusque Author colloquiorum Andegavensium (a).

(a) Colloq. Andeg. mensis. Nov. an. 1712. q. 3. p. 359. & seq.

Advertendum 1o. de interdicto *à jure*, si ei fuerit reservatum, à quo latum est, ab eo solo illud quoque jure remitti posse; sed si non sit reservatum, à quolibet Confessario approbato illud posse remitti, uti excommunicationem & suspensionem reservatas; ut alibi diximus. Atque secundum hunc sensum intelligenda sunt ista absolutionis verba Sacramenti Pœnitentiæ, *absolvo te primùm ab omni vinculo excommunicationis suspensionis* (si pœnitens sit sacris initiatus Ordinibus) *& interdicti, in quantùm possum & tu indiges*.

2. Quòd si interdictum locale ad quoddam determinatum tempus limitaretur, aut sub quâdam conditione fuisset prolatum, ubi tempus illud esset finitum, aut impleta conditio, tunc desineret, nullâ requisitâ absolutione.

3. Quòd interdictum Generale locale tolli nequit per absolutionem *ad cautelam præsenti generali declaramus edicto*, inquit Gregorius X. in secundo generali Concilio Lugdunensi; *Beneficium relaxationis ad cautelam, quò ad interdicti sententias, in civitates, castra vel qualibet alia loca, sive terras generaliter promulgatas locum aliquatenùs non habere* (b).

(b) Greg. X. in c. *præsentiam*. de sent. excomm. in 6.

Cùm usus interdicti non sit frequens, præcipuè extraditiones Italiæ, & ipsi summi Pontificis magna mala ne perniciosos cognoscant exitus, qui hodiè etiam nimiùm patent in actis non ita pridem Siciliæ, non ultrà de hac difficultate verba faciemus, cujus præcipuas sufficienter elucidasse difficultates putamus.

CASUS VI.

Cornelius Chonadii in Hungaria Episcopus, & superior natus numerosæ communitatis ejusdem urbis communitatem illam totam interdicto subjecit. Nunquid ipse tali interdicto continetur, cùm totius sit caput communitatis; & nonne, ut alii ejusdem communitatis, irregularis fieret, si censuram istam infringeret?

Respons.

Episcopus iste tali interdicto non ligatur. Ratio est, quia magnum est discrimen inter interdictum locale, & interdictum personale. Nam certum quidem est, quolibet interdicto locali contineri non eum tantùm, qui interdictum protulit, sed etiam ipsius æqualem, & quidem ipsius superiorem; quocirca, si Ecclesia, v. g. foret interdicta, talis esset pro superiore, uti pro inferioribus: atque superior iste, aut quilibet alius in ea celebrare non posset, nisi irregularitatem incurrendo, exceptis jure concessis diebus. Ratio est, quia *loco interdicto intelligitur omnibus interdictum*, ut loquitur Sylvester, (c), post Hostiensem aliosque Canonistas. Unde alibi concludit hic Author, quòd *non interdictus exercens ea* (quæ interdictis sunt propria) *in loco interdicto ..... est irregularis* (d).

(c) Sylvester. *Interdictum*. 2. q. fin. vers. *decimum nonum*.

(d) Id v. *Interdictum*. 6. q. 2. §. *secundum*.

Et verò interdictum tantùm personale, superiorem à quo prolatum est, non comprehendit. Ratio est evidens: quia nemini competit *authoritas*, ut aiunt, *coactiva*, vel in se ipsum vel in superiores suos, vel etiam in suos æquales, sed tantùm in suos inferiores. Quibus addi potest, quòd, ubi de interdicto & suspensione agitur, Episcopus istas non incurrit censuras, quando terminis generalibus exprimuntur, quia eum tali modo à cæteris clericis atque laicis secernit ipsius dignitas, ut iis ipse continere non censeatur; nisi expressè fuerit designatus ab eo, qui censuram protulit. *Episcopi non incurrunt aliquam sententiam suspensionis vel interdicti, prolatam vel ab homine vel à jure; nisi specificè exprimantur*, inquit Sylvester (e): Idemque declarat Innocentius IV. in unâ è suis constitutionibus in primo Concilio œcumenico Lugdunensi emissa, quæ in Sexto (f) relata his verbis continetur: *duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores prælati, nullius constitutionis occasione, sententia sive mandati, prædictam* (interdicti vel suspensionis) *incurrant sententiam ullatenùs ipso jure, nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur*.

(e) Sylvester v. *Interdictum* 1. q. 1. §. *differunt*.

(f) Innoc. IV in c. *quia periculosum*. 4. de sent. excom. in 6.

Cùm igitur Cornelius se ipsum non designaverit, & solâ ratione motus se ipsum judicio à se prolato submittere non deberet, quod in solos tantum reos proferebat; dici nequit absque absurditate ipsum inter interdictos comprehendi. Ita quoque sentit Author colloquiorum Andegavensium (g).

(g) Colloq. Andeg. mensis Octobris an. 1712. q. 1.

CASUS VII.

Tyndarus, Dominus comitatus Sancti Luciani in Provincia Lusitaniæ Regni, qui decimas 40. agrorum Diœcesano Episcopo debet, cum pertinacia à tribus annis eas persolvere recusat, & Collectores earum malè habet: quam ob rem Episcopus Ecclesiam loci interdixit, ut comitem ad officium redigat, & ad debitum sibi jus reddendum compellat. Nunquid eo se modo gerere potuit hic Episcopus?

Respons.

Episcopus viam interdicti in casu proposito adhibere non potuit. Ratio est, quia Bonifacius VIII. post quàm sex numeravit gravia, mala, quæ ex interdictis nascuntur, prohibet, ne quis superior Ecclesiasticus hac censurâ utatur pro quocumque debito, aut ullâ re civili. *Præsentis constitutionis providemus edicto*, inquit hic Papa (h) *ut nulla Provincia, civitas, castrum, villa, locus territorium vel districtus authoritate ordinaria vel delegatâ supponatur Ecclesiastico interdicto, pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ vel pecuniæ quantitate, quacumque occasione vel causâ, seu quovis quæsito colore* pro

(h) Bonifac. VIII. in c. *provid*. 2. de sent. excomm. in extrav. communibus lib. 3. tit. 10.

pro eo maximè, quòd ipsorum Domini, rectores, seu officiales, quocumque nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ, ipsorum statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum, seu quantitatem non solverunt hactenùs, aut in antea non persolvent. Nos enim ea tunc decernimus irritum & inane, si secus hactenus extitit attentatum, vel contigerit attentari; illudque revocamus omnino, non obstantibus quibuscumque contractibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus & sententiis super hoc habitis, vel habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium & temporalium, seu mulctorum appositione, vel quâcumque aliâ firmitate vallatis.

Decretalis ista adeò io Gallia vigoit, ut conformiter ad illam, Parlamenta semper abusivum declarârint interdictum hujusmodi; *ut* testatur Fevretus in soo tractatu de abusu (*a*), in quo, postquam antiquom retulit usum, ex qoo adhibebatur vis excommunicationis & suspensioois à *Divinis*, ad cogendum Clericos ad solutionem debitorum suorum, talis abusûs abolitionem probat ex Edicto Henrici III. an. 1571. (*b*), Aurelianensi, & Blesensi, quæ Senatûs Parisiensis, Britanni & aliorum authoritate confirmata executioni fuere mandata ex multis eorum Arrestis, quæ referuntur in Commentatore Loüeti (*c*) apud Bellordeao (*d*), apud Carondam (*e*), apud Peleum (*f*), & apud Chenu (*g*). Addit hic Canonista, quòd pariter Episcopi viam interdicti adhibere non possunt pro civili debito in aliquam Ecclesiam, aot Collegiom: Atqoe ut dictum suum confirmet, profert Arrestum Senatûs Parisiensis, quo abusivum declaratum est interdictum latum ab Episcopo Baïonensi in Ecclesiam d'Athran, quòd ipsi jus visitatioois denegaverit: quâ de re consoli possunt etiam Mornacius (*h*) & Molinæus (*i*), qoos ad margioem laodamus, cum aliis Arestographis modò citatis.

(*a*) Fevret. tract. de abusu. l. 7. c. 3. n. 18.
(*b*) Edict. Henrici III. 1571. art. 18. Edict. Aurelian. art. 18. Edict. Blesens. art. 21.
(*c*) Brodeau in Louetum. litt. C. n. 31.
(*d*) Bellordeau. l. 2. c. 17. observat. for.
(*e*) Carondas l. 13. respons. 4.
(*f*) Peleus act. forens. l. 2. c. 37.
(*g*) Cheoo cent. 1. c. 12.
(*h*) Mornacius ad Leg. *Hi qui.* 3. cod. de apostatis.
(*i*) Molinæus ad c. *Romana.* de sent. excomm. io 6. v. *Ponitius benè fiet.*

Hæc aotem Jorisprudentia non minùs in Lusitania aliisque passim locis vigere debet, quàm in Gallia: cùm ad omnes omninò regiones, ubi admissa est, pertineat Constitutio Bonifacii VIII. atque adeò ad Lusitaniam.

CASUS VIII.

Ecclesia Barcinonensi Cathedrali nominatim interdictâ; Geofridus, Parochus unius è Parœciis Barcinonis, in sua Ecclesia celebravit, in ipsis etiam casibus, qui durante interdicto, ex jure ipso non sunt liciti. Quâ de re quæritur, utrùm Parochus ille peccaverit, nec etiam ioterdictum violaverit?

Respons.

Certum est, quòd præcipuâ loci alicujus Ecclesiâ interdictâ, Ecclesiæ ioferiores, tàm Collegiatæ quàm Parochiales interdictum quoque servare debent, quoad speciem, hoc est, quòd clausæ debent esse earum januæ, nec pulsari Campanæ: Si Ecclesiæ illæ nominatim in interdicto non sint expressæ, in iis solito more Divina celebrari possunt Officia, verùm submissâ voce, ita ut, qui foris sunt, quidqoam audire nequeant, ut fert Constitutio quædam Bonifacii VIII. (*k*): Quâ in re Summus hic Pontifex aliam Innocentii III. eâ de re Constitutionem (*l*), mitigavit: *Concedimus*, inquit Bonifacius VIII. *quod tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati... singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur divina Officia, sicut priùs, submissâ tamen voce, & januis clausis, excommunicatis et interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis.* Uode sequitur, quòd, si Geofridus celebrans præscriptas ex ista Bonifacii VIII. Constitutione regulas servaverit, nec peccavit, nec interdictum infregit latum in Cathedralem Ecclesiam Urbis, io qua posita est ipsius Parœcia.

(*k*) Bonifac. VIII. in c. *Almai.* 24 de sent. excommun susp. & interd. in 6.
(*l*) Innoc. III. in c. *Quod in te.* 11. de pœnit. & remiss.

Defendi potest è contra, ut mihi videtur, promulgato io omnes alicujus Urbis Ecclesia, generatim interdicto, non contineri Ecclesiam Cathedralem ob dignitatem suam; nisi expressè in eo fuerit denominata, ut probari potest ex istis ejusdem Bonifacii VIII. verbis (*m*). *Cathedralem Ecclesiam, quam propter ipsam honorem sub hâc generalitate, nolumus hoc casu includi.* Quamvis enim Constitutio, ex qua verba illa fuere deprompta, de interdicto non loquatur, sed de aliâ re; ex eâ tamen manifestè satis ostenditur, Cathedralem sub nomine & expressione generali Ecclesiarum Urbis, aut Diœcesis non contineri ob debitum ipsi honorem, & singularem, quam in omnes alias Ecclesias obtinet, prærogativam.

(*m*) Bonifac. VIII. in c. *Quamvis.* 4. de præbendis &c. in 6. lib. 3. tit. 4.

CASUS IX.

Interdicta Sancti Joannis Ecclesiâ cum omnibus aliis Urbis Bambergæ; Sacerdos quidam loci hujus incola, solo ductus pietatis motivo, & absque necessitate publicè in eâ celebravit, feriâ secundâ post Corporis Domini diem festum. An potuit absque mortali peccato, nec fracto interdicto?

Respons.

Potuit hic Sacerdos absque ullo peccato, nec fracto interdicto, in hac Ecclesia die illâ celebrare, non obstante generali interdicto, cui omnes Bambergæ Ecclesiæ fuerant suppositæ. Nam de jure licitum est 1. celebrare, etiam publicè, ac pulsatis campanis Divina Officia in Ecclesiis, quæ nominatim non sunt interdictæ, diebus Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, ut declarat Bonifacius VIII. Constitutione consultò datâ (*n*): *In festivitatibus verò Natalis Domini*, inquit hic Papa, *Paschæ ac Pentecostes & Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, & januis apertis altâ voce, divina Officia solemniter celebrentur excommunicatis prorsùs exclusis; sed interdictis admissis.... quibus præfatis diebus participationem permittimus divinorum.* Attamen, qui interdicto locum dedêre, ad altare non debent accedere, neque ad oblationem se præsentes sistere; qood quidem ab Ecclesia ipsis est prohibitum, ut eos aliquatenùs deprimat, ad pœnitentiam excitet, nec non ad reparandum scandalum suum compellat. 2. Martinus V. festis hactenùs declaratis addit festum Corporis Domini & totam ejus Octavam, ut declarant hæc ejus Bullæ verba quæ 26. Maii an. 1429. lata est (*o*): *Quodque in festo, & diebus Octavarum hujusmodi, etiam in terris & locis Ecclesiastico quôvis authoritate suppositis interdicto, pulsatis campanis, januis apertis & altâ voce, excommunicatis prorsùs exclusis, sed interdictis, ut citiùs reconciliari studeant, admissis, & illis, qui causam, vel occasionem hujusmodi interdicti dederint, Altari tunc nullatenùs appropinquantibus, missæ & prædicta Officia celebrari possint, authoritate Apostolicâ concedimus.* Non idem foret dicendum, si Sacerdos iste hoc modo celebrasset aliâ die, quæ in jure non esset expressa. Tunc enim graviter peccasset, & interdicto infracto in irregularitatem adeò incurrisset, juxta Decisionem ejusdem Papæ Bonifacii VIII. (*p*).

(*n*) Bonifac. VIII in c. *Alma.* 24. de sent. excom. susp. & interd. in 6.
(*o*) Martin. V. in Bulla. *Ineffabile.* §. 3.
(*p*) Bonifac. VIII. in c. *Si cui.* 20. eod. tit. in 6.

CASUS X.

Philoponomus, Urbis Parochus, cujus incolæ omnes generali interdicto fuere suppositi, Baptismum & Sacrum Viaticum multis è suis Parœcianis administravit, omnes ab Ecclesia usitatas Ceremonias adhibendo; atque etiam Sacrum Viaticum cum omni pompa exteriori, extra tempus interdicti adhiberi solitâ, detulit, hoc est, cum umbella, duobus cereis accensis & tintinnabulo; qood quibusdam magnæ fuit admirationi. Nunquid io hoc interdictum violavit?

Resp.

RESPONSIO.

Putant Authores nonnulli, Baptismum & Sacrum viaticum non solitas adhibendo solemnitates, sed solùm clàm posse administrari. Ita censet Author Colloquiorum Lucunensium, nixus potissimùm Rituali Alectensi, quod contendit, opinionem hanc confirmari authoritate Bonifacii VIII. in famosâ ipsius Constitutione *Alma Mater*, à nobis jam superiùs laudatâ. Contrariam opinionem, cui non sine ratione subscribimus, amplectitur editor Colloquiorum Andegavensium (a), nam cum jure horum Sacramentorum licita sit administratio, licitus quoque eorum rituum esse usus ex eodem jure non sine causâ præsumitur. 1. quia ex eodem Bonifacio VIII. in unâ è suis juris regulis: *plus semper in se continet quod est minus*: Atque jus terminis generalibus utriusque Sacramenti administrationem permittit. Præsumendum itaque, ex eodem licitas esse omnes cæremonias in eorum administratione adhiberi solitas: cùm Sacramentum quodlibet sit quid præstantius & multò dignius, quàm Ceremoniæ simplices, quæ ejus sunt comites: igitur licitæ censeri debent ex hac aliâ regulâ: *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.* 2. quia certum est, ceremonias Sacramento esse tantùm accessorias; atqui *accessorium*, ut ait idem summus Pontifex in ista aliâ juris regulâ, *naturam sequi congruit principalis.*

(a) Colloq. Andeg. mensis Octobris an. 1712. q. 3.

Equidem si Bonifacius VIII. Sacramentorum ceremonias, quæ tempore interdicti administrari permittit, vetare intendisset: eas procul dubio prohibuisset expressè, uti divinorum officiorum, quorum ritus præcipuos interdixit, statuendo, ut suppressâ tantùm voce, non pulsatis campanis, & januis Ecclesiæ clausis celebrentur, exceptis festis anni solemnioribus, quæ à regulâ generali demit. Atqui summus hic Pontifex Baptismi atque Sacri Viatici administrationem permittens, nullatenùs mentionem fecit de ceremoniis, quæ sunt in usu in Ecclesiâ cum ista administrantur Sacramenta. Non putandum igitur, quòd intenderit, ut ea nudè & absque debita ipsis decentiâ administrarentur.

Ac frustra à compositoribus Alectensis Ritualis allegatur constitutio *Alma Mater*: ex eâ quippe exigit quidem Bonifacius VIII. ut solemnes demantur Ceremoniæ, quæ in Officiis divinis Ecclesiasticis observantur; at perperàm ratiocinatur, dùm inde colligit, ab eo Pontifice fuisse quoque exactum, ut pariter Sacramentorum ceremoniæ demerentur; quandoquidem Officia divina de quibus loquitur, & administratio Sacramentorum duæ sunt res diversæ; & Ecclesia Sacramentorum administrationem tempore interdicti absque ullâ restrictione permisit.

Decisioni huic consentit Sylvester (b), & dicit Bonifacii VIII. Constitutionem referendo (c), quæ Baptismum permittit, ceremonias omnes, quæ Sacramentum illud vel antecedunt vel subsequuntur, pariter habendas esse ut licitas: *Et consequenter Officium baptismi tanquam accessorium, & omnia per quæ venitur ad baptismum, & sine quibus expediri non debet, cujusmodi est Catechismus ante baptismum.... & idem intellige de pœnitentia & aliis concessis.* Quod de Baptismo, idem de Sacro Viatico specialiter asserit hic Canonum interpres (d): *Nam dari & deferri potest morientibus*, inquit,.... *etiam cum campana & lumine, in præsentia astantium & venientium & cum aliis consuetis.* Quâ in re Calderini sententiam amplectitur, quam hac ratione probat, quæ tanquam juris regula haberi potest: *Cùm aliquid permittitur, nisi aliud appareat, intelligitur permitti, secundùm quod jus disponit & observat usus.*

(b) Sylvest. v. *interdictum.* 5. q. 7. §. *prima.*
(c) Bonifac VIII. Cap. *quoniam.* de Sent. excom. in 6.
(d) Idem Ibid §. *quarta exceptio.*

Concludimus itaque, Philopomenum potuisse, nec non debuisse Baptismum sacrumque Viaticum egentibus administrare, solitas Ecclesiæ cœremonias adhibendo.

CASUS XI.

PROPOSITA à duobus Canonistis quæstione istâ, utrùm videlicet tempore interdicti generalis in loco Sacro inhumati possent fidelium corpora; alter contendit; id absolutè & indistinctè esse vetitum: alter verò dixit, hanc prohibitionem non adeò esse generalem, ut nullam pateretur exceptionem, præsertim pro personis innocentibus. Numquid pro isto stat jus?

RESPONSIO.

Priusquàm respondeatur, advertendum est duplicem esse interdicti generalis speciem: alterum personale; ut cùm Clerus totus, aut totus urbis populus interdicto subjacent. Alterum simpliciter locale, ut cùm Ecclesiæ omnes aut urbis cœmeteria fuere interdicta: quo supposito.

Dicimus, quòd in utraque hujusmodi interdictorum specie; prohibitio non adeò generalis est, ut nullam patiatur exceptionem. Certum quippe est, in decretali Clementis V. approbante Concilio generali Viennensi, emissâ, expressè vetitum esse, ne interdicti nominatim sepeliantur, & prohibitioni huic pœnam excommunicationis *ipso facto* contrà in obsequentes fuisse additam. Eos, inquit hic Papa (e), *qui propria temeritatis audaciâ defunctorum corpora, non sine contemptu Clavium Ecclesiæ, in cæmeteriis, interdicti tempore, in casibus non concessis à jure, vel excommunicatos publicè aut nominatim interdictos.... scienter sepelire præsumunt, decernimus ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere, à quâ nullatenùs absolvantur, nisi priùs ad arbitrium Diœcesani Episcopi, eis quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem: nullo eis circa præmissa exemptionis, vel quovis alio privilegio, sub quacumque formâ verborum concesso, aliqualiter suffragante.*

(e) Clem. V. in Clement. *Eos qui* 1. de sepulturis. l. 3. tit. 7.

Idem quoque generatim prohibitum fuisse ab Innocentio III, excommunicatione tamen exceptâ, etiam constat; attamen hic summus Pontifex (f) exceptionem adjunxit, de quâ nec Clemens V. nec alii summi Pontifices mentionem fecerant, pro Clericis videlicet, quos, si interdictum accuratè servaverint, in cœmeterio sepeliri permittit, omissis tamen solitis Ecclesiæ solemnitatibus, ut ex his ejus patet verbis: *Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus Ecclesiastica Sepultura*, inquit hic Papa, *Concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverunt interdictum, in cæmeterio Ecclesiæ, sine Campanarum pulsatione, cessantibus Solemnitatibus omnibus, cum silentio tumulentur.* Illi verò, qui temerè interdictum violaverint, atque ex eo facti sunt irregulares, absolutè Ecclesiasticæ sepulturæ jure privantur (g).

(f) Innoc. III. in c. *quod inte.* 11. de pœnit. & remiss.

Ultrò fatemur, quòd toto tempore interdicti generalis localis, loquendo ut plurimùm, absque crimine concedi nequit Ecclesiastica sepultura illis omnibus, qui sunt intra limites locorum, quæ interdicto sunt supposita; nisi ea speciali privilegio hanc obtineant gratiam: at inde non fit, ut cùm species illa interdicti non in personas, sed in Ecclesias tantùm & cæmeteria cadat, in quolibet alio loco Sacro non interdicto, sepeliri nequeant; modò interdicto personali non sint ligati, nec interdicto locali ob suam culpam occasio-

(g) Bonifat. VIII. in c. is qui. 18. §. 1. de Sent. excomm. in 6.

occasionem dederint. Imò verò existimant nonnulli Canonistæ peritissimi, quòd cùm Innocentius III. Clericos sepeliendi, qui interdictum fideliter servaverint, tempore interdicti, gratiam generatim concesserit, non ponenda est distinctio inter interdictum personale, & interdictum locale, seu generale, seu particulare; atque adeò licitum est, ipsis sepulturæ gratiam in Ecclesia aut cœmeterio generaliter aut specialiter interdictis concedere: quod tamen asserere non audemus, nisi forsan moraliter fieri non possit, ut in alio loco sacro non interdicto inhumarentur. At cùm eâ de re in jure expressa non fiat mentio; tutius est eos non sepelire, & ultrà juris statutum mitiori interpretatione, quæ huic videtur contrarià, non procedere. Hactenùs dicta consulere tanquam regulam suam debent illi duo, de quibus in casu proposito fit mentio, canonum interpretes.

Juvat observare, ex jure constitutionibus modò relatis præscripto, in loco sacro inhumari posse infantes, qui ante rationis usum decedunt, non obstante interdicto generali personali: quia, cùm innocentiæ prærogativâ gaudeant, præsumi non debet, eos isto interdicto Ecclesiam voluisse contineri. At contrarium dicendum est, si interdictum sit locale, nam ob eorum innocentiam non fit, ut locus interdictus seu generaliter seu specialiter, non sit incapas ad recipienda eorum corpora.

CASUS XII.

Cùm Messanæ incolæ unà cùm Urbis Ecclesiis interdicto fuissent suppositi, quidam ex iis in Parœcialem vicini pagi Ecclesiam se contulerunt, ibique Missæ divinisque officiis adfuerunt. Núm idcirco interdictum violârunt?

Respons.

Si privati illi incolæ, de quibus loquitur casus propositus, nullatenùs conscii sint peccati, in cujus pœnam latum est interdictum, Missam cæteraque Divina officia in Parochiali pagi vicini Ecclesia potuerunt audire, ut dictum est in superiori decisione: at si conscii sint, & ob malos eorum mores interdictum latum fuerit; non potuerunt, quin interdictum violaverint, adeòque constitutam ex Canonibus pœnam in hoc casu incurrerint, se in istam quidem conferre Ecclesiam ad audiendum sacrum, cæteraque divina officia: quia, cùm personæ ipsorum interdictum sit annexum, eos ubique sequitur; donec de eo fuerint absoluti. *Si propter aliquos puniendos, vel alium in eis, veluti dominum, vel familiam, positum sit interdictum; etiam extra terram, non possunt audire officium. Si autem non deliquerunt, nec causam aliquam præstiterunt, quare terra interdiceretur; si terra, provincia vel villa pro alio delicto interdicta est; tunc secùs est. In hoc casu non sunt personæ interdictæ; vel si sunt, ad hoc tantùm sunt interdictæ, ne ibi accipiant Sacramenta, vel audiant divina; & ideò bene audient divina extra terram interdictam.* Hanc difficultatem verbis istis solvit Paludanus (a).

(a) Paludan. in 4. dist. 18. q. 8. art. 20. fol. 103. Edit. Paris. an. 1518.

CASUS XIII.

Athenagoras, Judex Civilis & Criminalis Syracusarum, qui à summo Pontifice obtinuit, privilegium, ut minori Missæ aliisque posset adesse divinis officiis, quæ submissâ voce dicuntur in Ecclesiâ suâ Parochiali, quæ cum aliis urbis Ecclesiis fuit interdicta, huc se comitari jubet quatuor quinque-ve è famulis suis. Nunquid ipse aut famuli illi Interdictum violant?

Respons.

Athenagoræ famuli suum ad Ecclesiam comitari possunt dominum, ibique sacro divinisque adesse officiis, absque periculo violandi interdictum & absque peccato. Ita declarat Bonifacius VIII. istis constitutionis suæ terminis (b): *Cùm conceditur singulari personæ, ut modo præmisso, (hoc est) januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, voce submissâ, interdicti tempore celebrare valeat, vel audire divina; ejus familiares domestici, ad audiendum cum eâ & celebrandum sibi divinum officium licitè admittuntur.* Si tamen Athenagoræ domestici ob aliquam sui culpam interdicto locum dedissent; hac prærogativâ non frui possent, ut patet ex his ejusdem constitutionis verbis: *Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cujus causâ, suâ culpâ, dolo vel fraude, fuit sententia interdicti prolata: seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata extitit, præbuit consilium, auxilium vel favorem.* At privilegium illud non concedit hic Papa domesticis Conventuum aut Communitatum; quare sine crimine & interdicti violatione Missæ vel divinis officiis interesse non possent. *Non autem sic in familiaribus alicujus Conventûs, seu Collegii, est censendum; illi enim, nisi privilegiati fuerint, admitti non debent.*

(b) Bonifac. VIII. in c. Licet. 11. de priv. in 6.

Interest autem advertere, hactenùs dicta pertinere tantùm ad casum interdicti localis generalis. Nam si locale tantùm esset particulare, hoc est, si talis & talis urbis Ecclesia foret interdicta; nullum ibi celebrari posset officium, quocumque anni festo: exceptâ Parochiali Ecclesiâ, ubi semel tantùm in Hebdomadâ Missa celebrari posset voce submissâ & januis clausis, ut consecrarentur Hostiæ, destinatæ ad Viaticum ægrotorum, juxta datam à Gregorio IX. licentiam.

CASUS XIV.

Navigius, qui juridicè ab ingressu Ecclesiæ fuerat interdictus, correptus morbo violento, quo intra unius horæ spatium è vivis sublatus est, omnibus, qui præsentes fuêre, de peccatis suis se dolere vehementer testatus est, & de eo præsertim, pro quo talem incurrerat censuram; quo cognito ipsius Parochus eum in cœmeterio sepelivit; ob eam potissimùm rationem, quòd Innocentius III. Ecclesiasticâ non privet sepulturâ, nisi eum, qui in interdicto *ab ingressu Ecclesiæ* moritur, sub ista tantùm conditione; *nisi pœnituerit*. An quidquam in hoc Ecclesiæ legibus contrarium egit iste Parochus?

Facilior fuit iste Parochus in hac occasione: nam Christianam Navigii, quamvis in sincero pœnitentiæ affectu mortui, corpori sepulturam concedens, mentem Ecclesiæ non est secutus.

Id quidem probari potest exemplo hominis excommunicati, qui moriens sinceræ de peccatis suis pœnitentiæ signa præbet, & vehementis etiam affectus, ut Ecclesiæ reconcilietur. Nam quamvis tam sanctè dispositus obierit hic homo, pro ipso tamen nomine Ecclesiæ preces fundi non debent, nisi, cùm à superiore sublata est excommunicatio, quâ erat ligatus: quia istâ censura privatus erat jure participandi communibus fidelium suffragiis, nec jus illud recuperare poterat, nisi ex Ecclesiæ Indulgentiâ, & excommunicationis relaxatione, ut patet ex decretali Innocentii III. ad Abbatem sancti Andreæ (c): *Statuimus*, inquit hic Papa, *ut illius mortui absolutio à Sede Apostolicâ requiratur, qui cùm viveret, ab ea fuerat absolvendus; aliorum autem absolutionem ex præmissâ causâ cæteris indulgemus, à quibus dum viverent, fuerant absolvendi.* Pariter, cùm obierit Navigius jure Ecclesiasticæ sepulturæ privatus ob ejus interdictum ab ingressu Ecclesiæ,

(c) Innoc. III. in c. Amobis. 28. de sent. excom.

eoque

eoque jure ipsum Ecclesia privaverit; jus illud recuperasse censeri non debet, nisi ex Indulgentia Ecclesiæ, & solùm postquàm interdictum, etiam post illius mortem, à superiore Ecclesiastico sublatum est, nisi per ejus vitam tolli potuerit.

Fatemur tamen à quibosdam mitioribus canonistis contrariam defendi opinionem, quorum hæc est ratio, quòd magnum sit discrimen inter excommunicatum & interdictum, & excommunicatus majori severitate ab Ecclesia excipiatur; cùm exigat, ut corpus ejus, si in loco sacro fuerit sepultum, exhumetur, in loco profano inhumandum.

Cæterùm, si tempore interdicti accideret, ut in loco profano quorumdam corpora fuissent sepulta; è loco illo essent eruenda post sublatam censuram, & in loco sacro, adhibitis solitis Cæremoniis sepelienda; modò non fuissent authores vel participes Criminis, quod interdicto locum præbuisset, Consentit hæc decisio cum opinione Authoris Colloquiorum Andegavensium (a).

(a) Colloq. Andeg mensis Nov. an. 1712. q. 1. p. 387. & seqq.

CASUS XV.

Virginius, Sacerdos, interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quòd celebrasset coràm homine, quem noverat interdictum, nominatim denuntiatum; in eam tamen ingressus est, quasi laïcus fuisset, & solus ibi Officium Breviarii recitavit. Quâ de re duo quæruntur. 1. utrùm in eam ingredi potuerit absque peccato? 2. utrùm ex hoc in irregularitatem incurrerit?

Respons.

Constat 1. Virginium in Ecclesiam ingredi non potuisse, nisi peccando in regulas Canonicas; cum id ipsi jure vetitum esset. 2. ipsum tamen ob inobedientiam suam irregularitate non fuisse ligatum. Ratio est, quia ii, qui ab ingressu Ecclesiæ sunt interdicti, irregularitatem non incurrunt, nisi, cùm in eam ingressi solemniter aut publicè aliquod Ecclesiasticum munus exercent; ut expresè definivit Bonifacius VIII. (b) his verbis: *Is cui est Ecclesia interdictus ingressus (cùm sibi per consequens censeatur in ipsa divinarum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingesserit, in suo agens Officio, sicut priùs.* Addit etiam hic Papa: *Talis quoque si hoc interdicto durante, decedat, non debet in Ecclesia, vel cæmeterio Ecclesiastica, nisi pœnituerit, sepeliri. Sanè, sicut excommunicatio, sic ab Officio vel ab ingressu Ecclesia lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minimè suspenduntur.*

(b) Bonifac. VIII. in c. *is cui.* 20. de sent. excom. in 6.

CASUS XVI.

Clodomirus absque necessitate cum multis communicavit, qui nominatim denuntiati fuerant interdicti. An potuit absque peccato, nullamque incurrens canonicam pœnam?

Respons.

Respondemus 1. Clodomirum non potuisse absque gravi peccato cum istis communicare in rebus divinis, aut sacris, quæ ipsis erant interdictæ; tùm enim cum hujusmodi personis eodem modo agendum est, atque cum excommunicatis denuntiatis; cùm jure eodem ponantur ordine in defensionibus, quæ ipsis quoad rem istam fiunt (c), licet eadem non urgeat obligatio ante publicam hujus censuræ denuntiationem, ex constitutione *Ad evitandum scandala*, quam tulit Martinus V. (d)

2. Clodomirum non peccasse, si in aliis rebus cum iis communicaverit, quia hujusmodi communio non prohibetur, cùm nullus adest Ecclesiæ contemptus.

(c) Bonifac. VIII. in c. *alma.* suprà cit. Innoc. III. in c. *quòd in te.* II. de Pœnit. & remiss. Greg. IX. in c. *permisimus.* 57. de sent. excomm.

(d) Martin. V. in bulla *ad evitandum.* quæ extat apud pragmaticam sanct. p. 575.

3. Eundem nullam incurrisse canonicam pœnam, ex eâdem Constitutione, quamvis cum illis interdictis communicasset: *Nemo deinceps*, inquit eadem Martini constitutio, *communicatione alicujus .·. prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ .·. teneatur abstinère, vel aliquem vitare vel interdictum Ecclesiasticum observare, .·. Censura hujusmodi fuerit in, vel contra personam .·. Ecclesiam, aut locum certum aut certam, à judice publicata & denuntiata specialiter & expresè.*

4. Clodomirum, si esset sacerdus, & cum interdicto communicasset celebrando in loco interdicto (extra casus, jure exceptos) 1. irregularitatem incurrisse, non quòd sacrificium coram interdicto celebrare præsumpsisset; quod tamen absque mortali peccato non potuisset; sed quia celebrasset in loco interdicto; & à solo Papa absolvi posset si foret publica, ut fert constitutio Bonifacii VIII. 2. eum ab ingressu Ecclesiæ *ipso facto* interdictum fore, quòd coràm personâ interdictâ celebrasset; licèt esset privilegiata vel exempta, donec Deo & Ecclesiæ ob peccatum suum satisfecisset ad arbitrium superioris sui, ut jure constituitur (e): *Ingressum Ecclesiæ noverint sibi interdictum donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter*: & idem foret dicendum, si Clodomirus, posito quòd esset laïcus interdictus, sacerdotem coëgisset ad celebrandum in Ecclesia vel Capella interdictâ ut eâdem Constitutione statuitur.

(e) Bonifac. VIII. in c. *is cui.* 20. de sent. excom. in 6. Id Bonifacius VIII. in c. *Episcoporum.* 8. de priv. in 6.

CASUS XVII.

Interdicto Generali suppositis omnibus vici sancti Symphoriani incolis; quosdam tamen in confessione, licet non ægrotantes, audivit Parochus, quibusdam ægrotantibus sacrum porrexit viaticum? Nunquid in eo peccavit, aut interdictum violavit?

Respons.

Parochus absque peccati reatu, aut interdicti violatione ad Confessionem sese offerentes admittere potuit: nam Ecclesia tempore Generalis interdicti non solùm Baptismum & Confirmationem administrare permittit; sed etiam sacramentum pœnitentiæ; modò illud requirentes non sint excommunicati, aut nominatim interdicti; nisi in mortis articulo essent constituti: & etiam periculosè ægrotantibus sacrum viaticum petendi & recipiendi licentiam facit: atque illa sacramenta tunc cum omni reverentia atque decentia ipsis debita administrari debent: sed in Ecclesiam ad Baptismi administrationem admitti tantùm debent ii, qui ad Cæremoniam sunt necessarii.

Quòd pertinet ad Baptismi & Confirmationis administrationem, id expresè statuit Innocentius III. in suâ decretali ad Episcopum Ferrariensem (f), cui declarat, ipsum durante interdicto hæc duo sacramenta administrare posse: *sicut baptizati possunt pueri*, inquit, *sic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te possunt sacro Chrismate deliniri.*

De pœnitentiæ sacramento ita constituit Bonifacius VIII. (g): *Concedimus*, inquit, *quòd tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, non tantùm morientes, sed etiam viventes, tàm sani etiam, quàm infirmi ad pœnitentiam, quæ propter pronitatem & facilitatem hominum ad peccandum summè necessaria est, licitè admittantur dùm tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquàm in mortis articulo nolumus ad eandem.*

Denique de viatico probationem suppeditat decretalis Gregorii IX. (h) in quâ sic habetur: Permittimus

(f) Innoc. III. in c. *responsa.* 43. de sentent. excomm. &c. lib. 5. tit. 39. Item Bonifac. VIII. in c. *quoniam.* 10 eod. tit in 6.

(g) Bonifac. VIII. in c. *alma.* 24. eod. tit. in 6.

(h) Greg. IX. in c. *permisimus.* 57 de sent. ex comm. &c.

timus, sit, *Ecclesiarum Ministris semel in hebdomada, tempore interdicti, januis clausis, voce submissâ, excommunicatis, & interdictis exclusis, Missarum solemnia celebrare, tunc conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.*

Advertendum tamen quoad propositam difficultatem, authores, aut Criminis participes, cujus causâ Ecclesiis vel locus fuêre interdicta, absque peccato nec celebrare, nec corpus Dominicum sumere, neque divinis officiis adesse, neque dare aut recipere posse sacramenta, neque etiam ad pœnitentiam posse admitti; nisi priùs, quantùm in se est, de ipso malo & scandalo, quod attulit eorum crimen aut inobedientia, Ecclesiæ satisfecerint. Id ipsum addit Constitutio Bonifacii VIII. à nobis mox laudata, in quâ sic subjungit hic Papa: *Illis etiam, propter quorum culpam, dolum, vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione interdictum est latum, præbuerunt auxilium, Consilium, vel favorem; nisi de ipso delicto, si sint tales, quod id facere valeant, priùs satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, juraverint, quòd cùm poterunt, satisfacient ∴ non est pœnitentiæ beneficium aliquatenùs concedendum.*

CASUS XVIII.

Almachius, Parochus sancti Florentiani, die sancti Patroni publicè sacram habuit Concionem, coràm majori incolarum numero; quamvis Ecclesia cum omnibus incolis foret interdicta. Nunquid in hoc interdictum violavit hic Parochus?

Respons.

Parochus ille interdictum non violavit, in suâ Ecclesiâ prædicans in tali occasione; nam certum est quidem prohibitum esse, ne tempore Generalis interdicti in Ecclesiâ celebrentur divina Officia, hoc est, Officia, quæ à Clericis celebrari solent, quale est inter cætera Missæ sacrificium, exceptis quibusdam diebus jure expressis, horæ Canonicæ, & Benedictiones, quas dare possunt Ecclesiæ Ministri: sed in iis non continetur prædicatio: quidquid in contrarium sentiat Author Glossæ in Clementinas.

Decisionem istam astruit Innocentius III, qui ad Episcopum Ferrariensem scribens, à quo de simili difficultate consultus fuerat (a), declarat, quòd tempore Generalis interdicti in Ecclesiam convocari possit populus & huc absque scrupulo convenire, *sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris*, ad audiendum verbum divinum; *dummodo contra formam interdicti*, subjungit, *nullum eis divinum Officium celebretur.* Equidem si populo demerentur Instructiones, exhortationes & prædicationes, tùm præcipuum ei demeretur Conversionis medium; & fieret contra Dei ipsius & Ecclesiæ intentionem, qui nihil aliud volunt, quàm ut convertantur peccatores.

(a) Innoc III. in c. *responso*. 43. de sent. excom. suspens. & interdicti.

CASUS XIX.

Capella & Cœmeterium, Ecclesiæ sancti Marculphi contigua, juxta præscriptam formam ab Episcopo Diœcesano fuere interdicta; ab eo tamen tempore in eâdem Ecclesiâ Missæ sacrificium celebravit Parochus. Nunquid in eo interdictum violavit?

Econtrà si Ecclesia nominatim fuisset interdicta, & in hac Capella celebraret, aut demortui corpus in hoc cœmeterio inhumaret, An interdictum frangeret?

Respons.

Magnum intercedit discrimen inter duas hasce difficultates: nam in primo casu Parochus in Ecclesia Parochiali celebrans, interdictum non violaret: certum quippe est, Capellâ aut Cœmeterio interdictis, Ecclesiam, cui alterutrum est contiguum, non censêri interdictam ex hac juris regulâ, quâ dicitur, quod *accessorium naturam sequi congruit principalis* (b). In secundo verò casu interdictum violaret ille Parochus, quia Ecclesiâ interdictâ, verè quoque interdicto subjacent Capellæ & Cœmeterium ipsi contigua, & quæ ejus sunt accessorium: atque adeò Parochus iste post latum interdictum in Ecclesiam, non posset celebrare in Capella ipsi contigua aut mortui Cadaver sepelire in Cœmeterio ipsi adjacente, nisi interdictum violaret, atque adeò in irregularitatem incurreret; Ita rem definivit Bonifacius VIII. (c): *si sit Ecclesia interdicto supposita vel subjecta*, inquit hic Papa, *nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius, eidem Ecclesiæ contiguis, poterit sepeliri: secùs, si ei contigua non existant.*

(b) Reg. 42. de regulis juris in 6.

(c) Bonifac. VIII. in c. *Si civitas*. 17. de sent. excomm. &c. in 6. & ibi Glossa.

Ex hoc igitur principio dicendum, interdictum latum in locum integrum, in omnes ejus partes cadere; ac proinde Urbis interdicto contineri non omnes tantùm Urbis ædes, sed etiam suburbia omnia, quæ sunt pars ejus, ut declarat idem Papa (d): *si Civitas*, ait, *Castrum aut villa subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia & continentia ædificia eo ipso volumus interdicta*: cujus rei hanc subjicit rationem: *ne vilipendi*, inquit, *valeat sententia interdicti: quod fieret, si posset in ipsorum suburbiis, vel Continentibus ædificiis licitè celebrari*: imò si eveniret, ut intrà alterius Diœcesis limites situm esset suburbium; tamen interdictum esset *à jure*, quamvis ob defectum jurisdictionis Episcopi in istud suburbium, non esset interdictum *ab homine*. Sed econtrà parte interdicto suppositâ, totum, cujus est pars, non censetur interdictum quo circa unâ urbis Parœcia, aut ejus suburbiis interdictis, tota urbs non censetur interdicta.

(d) Idem ibid.

CASUS XX.

Burchardus, sancti Eutropii Parochus, die dominicâ Missam celebrans solemnem; Licinium videt, qui nominatim fuit interdictus ab Episcopo, mittit ad eum, qui referat, ipsi exire esse necesse; at non optemperat. Quid igitur acturus est hic Parochus? Potest-ne absque aliquo culpæ reatu sacro-sanctum Missæ sacrificium illo præsente perficere?

Respons.

Qui personas interdictas ad divina admittunt Officia, *ipso facto* fiunt privati ingressu Ecclesiæ; donec satisfactionem superiori debitam dederint, cujus sententiam contempserunt. *Præsenti decreto duximus statuendum*, inquit Bonifacius VIII. (e), *ne aliqui seculares aut Regulares ∴ excommunicatos publicè, vel interdictos ad divina Officia, seu Ecclesiastica sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittant: qui verò contrà præsumpserint præter alias pœnas à jure statutas ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum, donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter.*

(e) Bonifac. VIII. in c. *Episcoporum*. 8. de privilegiis in 6. lib. 5. tit. 7.

Ex hoc itaque statuto concludendum, Parochum, ubi primùm in Ecclesiis hominem nominatim interdictum videt per Missæ sacrificium, alia-ve divina officia, teneri ad imperandum ei, ut exeat; & ipso exire recusante, ad abstinendum ab Officiis

&

& Missâ etiam, si nondum sit lne hosta: & si fortè sit inchoata, eam perficere debet a d communionem inclusivè; tùm reliquas preces in sacrario recitabit, ut manifestè constat ex statuto Clementinæ in juris corpore relatæ (a). Ita igitur agere debet Burchardus, de quo loquitur casus propositus:

Advertendum de præsenti difficultate, quòd si Licinius Parochi jussa perficere negaret, & pertinaciter in Ecclesia remaneret, excommunicationem *ipso facto* incurreret, quæ pœna constituitur in omnes laïcos, qui interdictum seu locale seu personale violant; sive interdicto locum dederint, sive non; uti irregularitas pœna est, quam in simili casu incurrunt Ecclesiastici, qui interdicto personali absque restrictione ligati, quandam Ordinis sacri functionem exercent, aut in Ecclesiâ interdictâ celebrant: qui duo sunt casus, in quibus fiunt irregulares per violationem interdicti.

Quod hactenùs diximus de excommunicatione, quam incurreret Licinius, manifestè probatur ex Constitutione Clementis V. in Concilio œcumenico Viennensi emissâ (b), in quâ dicit hic summus Pontifex: *Qui in ipsis Ecclesiis nominatim à Celebrantibus ut exeant, moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententiâ ... sacro approbante Concilio, innodamus.*

(a) Clemens V. in Conc. gener. Viennens. in c. *Gravis*, sup. cit.

(b) Clem. V. in Clement. *Gravis* 2. de sent. excom. lib. 5. tit. 10.

CASUS XXI.

Licinius, ab ingressu Ecclesiæ interdictus, & talis denuntiatus, Parocho divina officia, aut missam celebranti obtemperare recusavit, simulque imperanti, ut ex Ecclesiâ exiret. Solutus de interdicto, de inobedientiâ suâ sese in Confessione accusavit apud Sacerdotem unum è mansionariis Parœciæ. An potuit hic Serdos solito more ipsi absolutionem concedere; si promiserit hic pœnitens, se à Parocho suo veniam coràm multis esse petiturum?

Respons.

Laïcus, qui interdicto non obtemperat, ex Ecclesiis exire recusans, cùm jubetur, & qui in eâ pertinaciter remansit, licèt interdictus esset denuntiatus, actu propter inobedientiam suam in excommunicationem incurrit, de quâ à solo Papa absolvi potest, uti jam probavimus in superiori decisione ex Constitutione ista Clementis V. (c): *Ne igitur excessus. Sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum; præsumtores præfatos ... nec non excommunicatos publicos & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis, nominatim à celebrantibus ut exeant moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententiâ, à quâ per sedem duntaxat Apostolicam possint absolvi, sacro approbante Concilio, innodamus.* Quod cùm ita sit, ipsum Licinii confessarius validè absolvere non potuit, priusquàm solutus esset ab excommunicatione, quam propter inobedientiam suam incurrerat.

Quod spectat ad Clericos, qui nominatim interdictum in Ecclesiâ aut cœmeterio sepeliunt, & Laïci omnes, qui suum præstant auxilium, excommunicationem quoque *ipso facto* incurrunt, de quâ à solo superiore queunt absolvi, qui interdictum protulit (d).

(c) Clement. V. in c. *Gravis*. suprà cit.

(d) Colloq. Condom. Tom. 1. colloq. 6. sect. 2.

CASUS XXII.

Quadraginta aut quinquaginta privati, incolæ oppiduli sancti Galmerii, Sacerdotes communitatis, qui ibi sedem suam collocarunt, expellere voluerunt, eosque malè omnino exceperunt. Episcopus Diœcesanus oppidum illud interdicto supponere ob nefarium hunc ausum sollicitatur. An potest, aut etiam debet susceptum exequi consilium?

Respons.

Supponendum hîc, tanquam certum, ex interdicto sæpissimè gravius oriri malum, quàm sit ipsum crimen, cui hoc modo remedium afferri constitutum est, ut patet ex constitutione Bonifacii VIII. cujus verba retulimus in secunda observatione, quæ titulo huic præsupposita est.

Quod cùm ita sit, Episcopo Diœcesano tale non debet, suaderi remedium, quod malo ab his incolis admisso vix ac ne via quidem mederi posse videtur. Dici etiam potest, ipsum, ut videtur, tutâ non posse conscientiâ: quia, licèt crimen publicum & scandalosum hac pœnâ ulcisci possit Episcopus; hanc tamen pœnam adhibere non debet, nisi cùm ab omnibus communitatis incolis, in unum corpus coactis admissum est, ut putat Rebuffus in suo commentario in concordatum, & cum eo Author Glossæ in Pragmaticam sanctionem. Atqui quadraginta aut quinquaginta illi incolæ, nudi erant Privati homines, ut fert expositio casûs, qui nec ab Urbis Magistratibus, nec ab ipsa communitate aliquam obtinebant authoritatem. Insuper injuriâ affecti Sacerdotes solitâ judiciorum formâ pœnas à consciis exigere, eosque in officio hac viâ continere possunt, non requisitis Ecclesiæ spiritualibus armis. Satius est igitur, eos hanc ultimam adhibere viam. Ita sentit Author rei hujusce peritissimus, qui Condomensis Diœcesis generalis Vicarii, nec non Officialis munus obtinebat (e).

(e) Du Casse praxis Jurisd. Eccl. voluntariæ c. 11. §. 2. n. 4.

INTERSTITIA.

Vox, Interstitium, in re Ecclesiasticâ nihil aliud significat, quam intervallum temporis ab Ecclesia constituti ad suscipiendos licitè Ordines.

Statutum est illud intervallum temporis, ut nota esse posset atque perspecta morum probitas, capacitas, ac veritas vocationis Clericorum: *Ut in eis*, inquit Concilium Tridentinum (f) loquens de interstitiis, quæ observari cupit, etiam inter quamlibet Minorum Ordinum susceptionem, *cùm ætate vitæ meritum & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum & assiduum in Ecclesia ministerium ... maximè comprobabunt.*

Concilium in Dalmatia habitum, cui præerant legati Innocentii III. constituit, ut annus interjaceret inter susceptionem subdiaconatus, & Diaconatus, & idem etiam temporis intervallum inter Diaconatum & Presbyteratum; idque sub poena suspensionis *ipso facto* ab Episcopo incurrendâ, quandiu summo Pontifici placet, si Decreto huic contradiceret. Tridentini Concilii Patres (g) significarunt etiam, se cupere, ut subdiaconatus

(f) Conc. Trid. sess. 23. c. 2. de reform.

(g) Conc. Trid. sess. 23. c. 14.

conatûs non conferatur nisi iis, qui per annum fuissent Acolythi, & qui per id temporis minorum Ordinum functiones exercuissent; nec pariter quis initiaretur diaconus, nisi anno post susceptionem subdiaconatus, & Presbyter post simile à Diaconatu temporis intervallum, nisi exigeret necessitas aut Ecclesiæ utilitas, ut in breve contraheretur illud tempus.

Episcopus de interstitiis dispensare potest, modò ordines non conferat, nisi statuto ex Canonibus tempore, hoc est, quatuor anni temporibus: verùm dispensare nunquam debet, absque causa legitimâ, quæ ad necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ pertineat, *nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*, inquit idem Concilium (*a*). Non sat igitur reprehendi possunt ii, qui brevi tempore ordines suscipere festinant, prætermissis eâ de re Ecclesiæ regulis; nimirum ex sancto Gregorio (*b*) *Ordinatè ad Ordines ascendendum est; nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum.*

(*a*) Conc. Trid. c. 14.
(*b*) S. Greg. l. 7. indict. ep. ext. ad Syagrium.

CASUS PRIMUS.

AMPHILOCHIUS, Diaconatus ordine initiatus Sabbatho quatuor temporum quadragesimæ anni superioris; hoc anno simili die Sacerdotium suscepit; licet dies ille, anni superioris diem viginti diebus præcesserit, nec adeò inter ordinationes duas annus integer intercesserit, neque eum Episcopus de interstitiis dispensarit. Nunquid legitima est ista ordinatio, nec is, qui ita ordinatus est, aliquam incurrit pœnam Canonicam?

RESPONS.

Certum quidem est, ex Canonibus annum præscribi inter quodlibet sacrorum Ordinum interstitium; neque eos in tenorem istorum Canonum non posse suscipi; nisi de iis ad utilitatem Ecclesiæ dispensare Episcopo opportunum videatur eum, qui ante annum elapsum ordinationem suam postulat: at duplex anni species distinguenda est, scilicet annus naturalis seu annus civilis, de quo loquitur Jurisconsultus Paulus in unâ Digestorum lege dicens (*c*): annum civiliter ... ad dies numeramus, & annus Ecclesiasticus.

Annus naturalis constat 365. diebus & sex fermè horis, ex quibus cùm quarto quolibet anno dies fiat, hic annus vocatur bissextilis (*d*), quia bis numeratur *sexto kalendas.*

Annus Ecclesiasticus non dierum numero computatur, sed sacris temporibus, quæ celebrat Ecclesia, ut ab uno Paschate ad sequens Pascha. Certum est autem à Concilio in suo de interstitiis decreto usurpari annum Ecclesiasticum, non verò annum civilem. Unde sequitur, ordinationem Amphilochii esse legitimam, ac proinde eum in nullam incurrisse Canonicam pœnam.

Decisionem istam astruit Fagnanus in suo commentario in Decretales (*e*), qui testatur, id ità declaratum fuisse, approbante Clemente VIII. à Congregatione Cardinalium constitutâ ad expositionem Concilii Tridentini in iis, quæ pertinent ad mores & disciplinam, & cujus ipse Secretarius fuit. *Porrò*, inquit hic Canonista, *cùm Concilium dicat annum integrum, hoc intelligas non de anno naturali vel civili ... sed de Ecclesiastico; ita ut si ordinatus Diaconus in quatuor temporibus quadragesimæ* (*f*) *ordinetur Sacerdos in quatuor temporibus quadragesimæ anni sequentis, annus dicatur integer judicio Ecclesiæ, licet Pascha celeriùs advenerit quàm præcedens* (*g*). *Cùm aliàs dubitatum esset in sacra Congregatione Concilii, an qui ad Diaconatum promotus fuerat an. 1566. in quatuor temporibus quadragesimæ posset an. 1567. sequenti ad Presbyteratum promoveri; licèt lapsus non esset integer annus; quia Pascha an. 1567. celeriùs adveniebat quàm præcedens; sacra Congregatio censuit posse: quia judicio Ecclesiæ iste videtur annus integer; quam Congregationis sententiam Clemens VIII. ad se relatam approbavit.*

(*c*) L. *Anniculus* 124. ff. de verborum significat. l. 50. tit. 16.
(*d*) Gloss. in c. 40. *Dies*. de consecrat. dist. 5. & in Clem. I. §. *Licèt*. v. *Certum diem*. de reliq. & venerat. sanctorum.
(*e*) Fagnan. in c. *Liter* 8. de temporib. ordinationum. n. 8.
(*f*) Ordinetur Sacerdos in quatuor temporibus quadragesimæ anni &c.
(*g*) Id. in c. *Ad nostram*. n. 18. §. *Et confirmatur*. de regularibus. l. 3. tit. 31.

CASUS II.

FLODOARDUS, non servatis interstitiis à Concilio Tridentino (*h*) constitutis, nec obtentâ de iis ab Episcopo dispensatione, Sacerdotium suscepit. An idcircò aliquâ fuit Canonicâ pœnâ ligatus?

(*h*) Conc. Trid. sess. 3. 11.

RESPONS.

Quidam Authores contenderunt, eos, qui non servatis interstitiis aliquos suscipiunt Ordines, suspensione & irregularitate ligari; atque nituntur Bullâ Sixti V. quæ est 91. ab hoc Pontifice lata 5. Junii. an. 1589. (*i*). At nulla ex iis re incurritur pœna in hoc casu. Certum est enim, eas non incurri, nisi in casibus jure expressis; ut probari potest ex Constitutione Bonifacii VIII. qui loquens de Sacerdote, qui in Ecclesiâ polluta, aut coràm excommunicato celebravit, declarat, ipsum irregularitate non fuisse ligatum; cujus rei istam affert rationem; *Cùm id non sit expressum in jure* (*k*): quam rationem quoque post alios Canonistas affert Cabassutius (*l*); *Ratio in promptu est, quia nulla est inducenda censura, quam jus non expresserit*. Atque, ut ait hic Professor Avenionensis ad nostram respondens difficultatem: nullibi jus exprimit, infligi suspensionem, Ordines sacros recipiendo non servatis interstitiis. Nulla est igitur in hoc casu pœna Canonica vel irregularitas; *incurritur tamen grave peccatum*, subjungit hic Canonista, ... *quatenùs in re gravi prohibitio Ecclesiæ violatur*.

Objici quidem potest, ultimum provinciale Concilium Tolosanum constituisse, ut accuratè teneretur Constitutio Sixti V. At Responderi facilè potest. 1. Statutum hujusce Concilii usu non fuisse comprobatum. 2. Bullam Sixti V. fuisse revocatam à Clemente VIII. in Bulla sua datâ 28. Feb. an. 595. & quæ redigitur ad terminos alterius Constitutionis S. Pii V. & Concilii Tridentini (*m*), uti observant Zerola (*n*) & Prosper Fagnanus (*o*).

Unde colligimus, Flodoardum in caso proposito neque suspensione neque irregularitate fuisse innodatum; quamvis aliunde gravis sit conscius peccati, ut jam cum Cabassutio diximus, eumque mereri, ut aliquam ei suus pœnam infligat Episcopus (*p*).

(*i*) Sixtus V. in 91. Bulla, quæ incipit, *Sanctum & salutare*.
(*k*) Bonifac. VIII. in c. *Is cui*. 18. de sent. excom. &c. in 6.
(*l*) J. Cabass. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 16. n. 7.
(*m*) Clemens VIII. in Bulla Romanum. 40.
(*n*) Zerola 2. part. prax. Episcopalis. v. *Ordo*.
(*o*) Prosp. Fagn. in c. *Vel non est*. de temp. ordinat. n. 12.
(*p*) Du Casse prax. jurid. Eccles. voluntariæ. c. 3. §. 1. n. 4.

CASUS III.

THEOPHANES Diaconatum suscepit ad dimissorias litteras, quas ei Ferdinandus Vicarius Generalis Diœcesanus concessit, & quibus cum eo de interstitiis dispensabat. An validè fuit ordinatus?

RESP.

RESPONS.

Respondemus, Theophanem legitimè esse ordinatum, modò tamen provisionibus Vicariatos Generalis Ferdinandi expressis terminis contineatur potestas concedendi dimissorias. Nam si clausulâ speciali hæc ei non facta fuerit potestas; dimissorias tunc nequit concedere; quòd adversetur jus commune, ut patet ex istis Bonifacii VIII. (a) verbis: *Inferiores quoque Prælati.... vel Officiales Episcopi* (*cum ad hoc se ipsius Officium non extendat*) *hujusmodi nequeunt licentiam impartiri.* Quâ de re Glossa, loquens de Vicario Generali, dicit *nisi habeat speciale mandatum.* Casum unum tamen excipit hic Papa, in quo jure potestatem hanc absque speciali mandato obtinet Vicarius Generalis, cùm videlicet Episcopus è suâ Diœcesi valdè est dissitus. *Episcopo autem in remotis agente*, inquit hic Summus Pontifex, *ipsius in spiritualibus Vicarius Generalis... vel is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.* Cùm tamen isti termini, *Episcopo in remotis agente*, multos eosque diversos sensus patiantur, de quibus ne quidem inter se consentiunt Authores; tutius est, si Vicarius Generalis ab exercitio hujusce potestatis se abstineat; nisi Episcopus sit extra Regni fines; quamvis putet Glossa, sufficere Episcopi absentiam, cùm est extra Provinciam suam & minorem etiam requirat distantiam: quam ejus sententiam tenendam non putamus.

(a) Bonifac. VIII. in c. *Cùm nullus.* 3. de temp. ordin & qualit. ordin. in 6.& ibi Glossa v. *Non extendat.* l. 1. tit. 9.

Dispensationem verò de interstitiis, absente Episcopo, concedere potest Vicarius Generalis, & tunc solummodò, cùm dimissorias concedere potest, ut docet Fagnanus (b), & definivit Sacra Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum 5. Martii an. 1597. *Quin imò* hæc facultas dispensandi super Interstitiis ex sententiâ Sacræ Congregationis competit etiam Vicario Generali, absente Episcopo, posito quod habeat mandatum Generale in formâ. Ita sentit Author nuperus (c).

(b) Prosp. Fagnan. in c. D. *eo.* 3. de temp ordin. &c. o.12.l.1. tit. 11.

(c) Du Casse prax. jurisd. Eccl. voluntariæ. c. 3. §. 2. n. 2.

Vide { DIMISSORIÆ LITTERÆ. ORDO. }

INVENTARIUM.

INVENTARIUM dicitur juxta stilum forensem, quod ab Ulpiano *Repertorium* dicitur (d).; hoc est, descriptio effectuum hæreditatis alicujus facta cum formalitatibus jure aut consuetudine requisitis.

Priusquam autem rem istam aggrediamur, juvat observare, quòd, ut hæres quilibet jus obtinet accipiendi & adeundi hæreditatem, quæ sibi obtigit, aut eam repudiandi; sic ei competit jus deliberandi de alterutrius delectu, ut cognoscat, an sibi sit fructuosa, necne, *ut perinde instruere se possint, expediet, nec ne agnoscere hæreditatem* (e). Nam nec damnosam *quisquam hæreditatem adire compellitur* (f), ait Lex.

Hæres tamen in dubio valoris bonorum hæreditatis, se pro hærede gerere potest, Inventarii Beneficio utens, quo de justo rei hæreditariæ pretio certus esse potest: *Sin autem dubius est* (hæres).... *Inventarium ab eo conficiatur* (g).

Modus ille se hæredem gerendi dicitur, *Beneficium Inventarii*: quia ejus hic est effectus, quòd si à defuncto rei derelictæ valorem superent hæreditatis onera, de iis non tenebitur hæres nisi ad concursum acceptæ hæreditatis, conformiter ad hæc Legis verba: *In tantùm hæreditariis Creditoribus teneantur, in quantùm res substantia ad eos devoluta valeant* (h). Alioquin se nudum ac simplicem gerens hæredem de toto excessu teneretur.

(d) Leg. *Tutor.* 7. ff de administrat. tutorum & pup. lib. 26. tit. 7.

(e) Leg. *Aristo.* 5. ff. de jure deliberandi. l. 6. tit. 8.

(f) Leg. *Nec emere.* 16. cod. de jure deliberandi. l. 6. tit. 30.

(g) Leg. *Scimus.* fin §. 2. cod. eod. tit.

(h) Cit. Leg. *Scimus.* §. 4. cod. de jure deliber.

Quando hæres Beneficiarius est defuncti Creditor, qualecumque sit creditum suum, jus suum retinet, & cum aliis Creditoribus concurrit, servans quoque hypothecam aut privilegium suum, si quod habeat. *Si verò & ipse aliquas contra defunctum habeat actiones; non hæ confundantur: sed similem cum aliis Creditoribus habeat fortunam, temporum prærogativâ inter Creditores servandâ.* Ita statuit Lex Codicis (i). Habenda est quoque ratio sumptuum, quos necessarios impendit in funebres impensas, ad inventarium, reparationes aut alia hujusmodi.

(i) Cit. Leg. *Scimus.* §. 9. cod. de jure deliberandi.

Si hæres Beneficiarius tantùm æris alieni persolvisset, quantùm ex hæreditate collegit, & posteà accederent alii Creditores, ipsis satisfactum esset, accepti & expensi rationes habendo: *Et si nihil reliquum est; posteriores venientes* (Creditores) *repellantur* (k).

(k) Cit. Leg. *Scimus* §. 4.

Hæredi ex Edicto an. 1667. (l) tres conceduntur menses ad describendam hæreditatem; numeratione factâ, à die aditæ hæreditatis; & quadraginta dies pariter ab eo tempore obtinet ad deliberandum ob cognitionem ex inventario partam, an eam sub tali beneficio velit acceptare, an verò repudiare; & si fortè ante aut post inventarium, aut per quadraginta dies quid urgens negotium contingeret, tunc in hæreditate nominandus esset Curator, qui eam procuraret.

(l) Tit. de dilationibus ad deliberandum.

Pariter si inter idem medium tempus, rebus periclitantibus providere necesse esset, qualia sunt fructus, grana & vina, aut quorum conservatio impensam inutilem pareret, ut equorum v. g. quos alere inutile esset, hæres ista aut Curator vendere posset. re-

quisitas

quisitas observando formulas quæ juxta Galliæ usum in eo consistunt, quòd Judicis authoritate fiat eorum venditio; aut si res illæ parvi essent momenti, eorum consensu, quorum aliquatenùs interest.

Si hæres deliberans decedat è vita ante factam declarationem suam, successor ejus *ab intestato*, vel aliter, & ad quem transmitti debet successio nondum acceptata simili gaudet deliberandi jure, uti defunctus: At si purè ac simpliciter eam accepisset defunctus, illo jure careret.

Hæres quilibet statim absque deliberatione, se Beneficiarium hæredem profiteri potest, & inventarium omnium bonorum & instrumentorum hæreditatis procurare; sed quia ad Creditores & Legatarios pertinet de inventario, necessariò ex usu Galliæ fieri debet authoritate Judicis & ab Officiario publico, postquàm omnia hæreditatis mobilia publico consignata fuere sigillo; ac priusquam instituatur inventarium, hæredis atque famulorum defuncti exigitur jusjurandum de occultatione aut receptione fraudulentâ mobilium hæreditatis. Atque hæ sunt præcipuæ regulæ, quæ ad rem istam pertinent.

CASUS PRIMUS.

THEODRADA, vidua Ludovici, Pannorum Mercatoris, Civis Parisiensis, quæ cum isto bonorum Communitate erat sociata, non curavit fieri inventarium bonorum Communitatis, nisi post tres annos à morte viri sui. cùm nimirum alias volebat inire nuptias: At filii ejus, qui erant pupilli, ab eâ bona paterna petierunt cum dimidio augmento Communitatis, quam secum invicem contraxerant, initâ numeratione à die nuptiarum ejus cum Ludovico Patre suo ad diem petitionis suæ. Vult quidem Theodrada dimidium iis numerare lucrum Communitatis, quod viri sui mortem præcessit, non verò dimidium illius, quod ab ejus obitu retulit; quandoquidem haud æquum videtur, ut defuncto tribuatur, quod curis suis ac proprio labore lucrata est. Nunquid pro eâ stat jus?

RESPONS.

Ludovici & Theodradæ filii, utpotè subditi consuetudini præposituræ & Vice-comitatûs Parisiensis, à Matre suâ jure possunt exigere dimidium lucrum Communitatis mutuæ ad diem petitionis suæ. Nam juxta consuetudinem Parisiensem (a) Communitas conjugum post obitum viri pro pupillis perseverat, donec repertorium factum & perfectum fuerit, & clausum juxta præscriptam formam tribus mensibus, postquàm confectum est; & formalitates quæ requiruntur, sunt 1. quòd ejus clausura in publico Tabulario fiat. 2. Quòd is vel ea, quæ eam exigit simpliciter affirmet, se nihil occultasse ac fidelem esse bonorum indicem: 3. Quòd affirmationi suæ subscribat. 4. Quòd Tabularius inventarii primo exemplari Chirographum suum apponat, postquàm hæc scripsit verba, *ad clausuram*, & anni mensisque datam expressit. Formalitas ista est conditio necessaria juxta consuetudinem Parisiensem ad dissolutionem Communitatis conjugatorum, ut dijudicavit Parisiensis Senatus 23. Decembris an. 1529. ex Arresto lato in Pictaviensi consuetudine, quod refert Imbertus in suo Enchiridio (b), & Du Luc (c): Ex alio Arresto lato in consuetudine Andegavensi 19. Decembris an. 1598. (d): Ex alio lato in consuetudine Rupellensi 6. Martii an. 1606. à Domino Proto-præside Harlæo in viduam cujusdam, nomine Champferrant: Ex alio in consuetudine Carnutensi 14. Feb. an. 1612. & alio in consuetudine Drocensi 10. Julii an. 1627. tria quoque alia Arresta profert Brodeus (e) istis consentanea; quorum primum latum ex 22. Martii an. 1628. Alterum 29. Aprilis 1606. & tertium 28. Junii 1622. (f): Aliter dicendum foret, si vidua Communitati renuntiasset; quia tunc necessaria non est inventarii clausura, & ejus renuntiatio facta, *re adhuc integra*, sola sufficit ad eam dissolvendam; nisi id expressè postularet loci consuetudo, uti dijudicatum est ex Arresto Parlamenti Parisiensis 18. Novembris 1600. quod refert Louetus (g). Ea eo petitur ratio hujusce discriminis, quòd consuetudo Parisiensis (h) nullam in hoc casu de clausura mentionem faciat, nec ea subintelligi queat: quia consuetudines sunt *stricti juris*; ac proinde ultra Litteram ac proprium suum, etiam in pœnalibus, extendi nequeunt.

(a) Consuetudo Parisiens. art. 240. & 241.

(b) Imbertus Enchiridion. v. Societas. p. 298.

(c) De Luc. l. 8. Placitorum. tit. 3. Arrest. 1.

(d) Louet. litt. C. n. 30.

(e) Brodeau in Louetum litt. C. n. 30.

(f) Ibid.

(g) Louet. litt. I. n. 11.

(h) Consuetudo Paris. art. 237.

Hactenùs dictis duo notatu digna addere interest: Primum: Quòd juxta articulum 237. consuetudinis Parisiensis necesse est, ut inventarium sit factum & clausum intra tres menses post viri obitum. ut effectum habeat retrò agentem ad diem dissolutionis matrimonii, & ut communitatis cursus impediatur, & finis ejus ad diem obitûs præmortui determinetur, quasi reipsa clausum fuisset ipso die ejus obitûs: qui effectus non competit inventario post tres menses elapsos confecto, licèt aliunde valeat, & à die perfectionis suæ suum habeat effectum, ut observat D. Ferrerius (i), in consuetudinem Parisiensem, qui pro sua opinione laudat Molinæum in articulum 118. ejusdem consuetudinis (k), & Carondam, qui refert Arrestum Senatûs Parisiensis, latum conformiter 13. Augusti an. 1557. Qua in re nova consuetudo reformavit antiquam; quæ mox dictis contraria, exigebat, ut de Creditorum medietate teneretur mulier, quæ Communitati renuntiare non poterat.

(i) D. de Ferriere in consuetud. Paris art. 241. Gloss. 1. n. 6. & 7.

(k) Du Moulin. in consuetud. Parisiensem n. 21.

Alterum observatione dignum est, quòd Communitatis continuatio ob inventarii defectum non obtinet, nisi pro pupillis, non verò pro hæredibus Collateralibus, quibus tantùm actio competit in superstitem, quem ad inventarium faciendum cogere possunt: quod à pupillis fieri nequit. Ita dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto lato in quinta Inquisitionum Curià, referente D. de Flexelles 10. Aprilis an. 1610.

Vide { COMMUNITAS. MULIER CONJUGATA. HÆRES. }

CASUS II.

ATHENAGORAS, in Normannia natus, & Rothomagi habitans, cum Visigardæ in eadem Provintia manenti nupsisset, ex contractu nuptiali communitatem bonorum admisit, non obstante Normannâ consuetudine, quæ inter virum & uxorem eam non admittit, & quæ ob eam causam nihil de inventario constituit, quod ex consuetudine Parisiensi necessariò exigitur ad dissolutionem

Communi-

Communitatis, & in eam tem renuntiavit consuetudini hujus Provinciæ & Parisiensi usui se submisit. Præmortua Visigardâ, Athenagures nullum juxta formam præscriptam fecit inventariom & quod juxta Parisiensem usum clausum fuerit. Ipsius pueri sex elapsis à Matris obitu annis, facti majores, non solùm ab eo rem maternam postularunt, sed etiam dimidium augmentum Communitatis; initâ numeratione à die nuptiarum ad diem petitionis suæ, quòd nec factum neque ex usu Parisiensi clausum fuerit inventariom. Athenagoras verò ipsis rem maternam obtulit, at alterum eis denegavit articulum, qui ad continuatam communitatem pertinet, contendens, se Normannam consuetudinem non abjecisse, nisi quoad communitatem bonorum, quam non admittit; non verò quoad alias ejusdem consuetudinis formalitates. An pueri illi suam judicio, tutâ conscientiâ, petitionem tueri possunt?

Respons.

Athenagoræ filii procul dubio à Patre suo non modo bona Matris defunctæ, quæ sua sunt, jure possunt exigere, sed etiam ut dimidiom sibi is præstet communitatis augmentum à die celebrati matrimonii ad diem requisitionis suæ; cùm certum sit, mutuam inter eum & Matrem suam communitatem ad diem illum perseverasse, quòd post Visigardæ mortem inventarium non fecerit juxta formulas consuetudine Parisiensi, cui voluntariè se submisit, præscriptas.

Id quidem probari potest famoso exemplo similis quæstionis, quæ olim in Senatu Parisiensi agitata est, in quo solute est Arresto lato 19. August. an. 1655. quod in suo fori Diario refert D. du Frêne, pro pupillis in D. Turgot, Dominum Sancti Clari, Regni Consiliarium, qui Parisiis Dominæ Annæ Favier an. 1619. nupserat, cujus bona in Normannâ Provincia erant posita. Ex ipsorum nuptiali contractu scripte fuerat inter eos bonorum communitas, non obstante Normanniæ consuetudine, cui expressè derogabant, Parisiensem admittendo in iis omnibus, quæ è suo contractu matrimoniali procederent.

Post mortem illius Matronæ, D. Turgot quosdam scripsit indices omninò deficientes & invalidos ob defectum formalitatum, quas exigit consuetudo Parisiensis, quæ requirit, ut inventarium fiat & claudatur cum legitimo Contradictore, hoc est, Curatore, aut subrogato Tutore, qui pupillorum jura defendit. Ex quibus filii ejus, quorum unus erat Consiliarius in Parlamento Rothomagensi, concludebant, quòd, cùm Normanna consuetudo nihil constituisset de necessitate inventarii, quod sequitur ex bonorum communitate, quam non admittit, & cùm aliunde Pater suus eam abjecisset, adoptatâ Parisiensi, quâ statuitur, ut conjugum alter superstes inventarium conficere juxta omnes formas requisitas in hoc casu teneatur; necesse erat, ut hanc ultimam sequeretur.

Sic reipsà dijudicavit Curia ex Arresto, quod tulit, etiam contra requisitiones D. Advocati Generalis Bignon. Idem jam priùs judicatum fuerat 5. Martii an. 1574. quod Arrestum refert D. Tronçon (a) & post ipsum D. Ferrerius (b), in articulum 241. consuetudinis Parisiensis.

(a) Tronçon v. Communitas continuata.

(b) D. de Ferriere in art. 241. Gloss. 2. n. 5.

CASUS III.

Lamberto, Parisiensi Cive mortuo 1. Januarii an. 1650. Juliana vidua ejus elapsis octo diebus inventarium condere instituit, ut communitati finem imponeret cum duobus filiis suis pupillis, quos è suo procreaverant matrimonio. At vix alterum finierat justitium, cùm pestilenti morbo, qui in dies augebatur, coacta est inceptum interrumpere indicem & apud Patrem in Provinciam quinquaginta & ampliùs distantem Leucas secedere, ubi per menses sexdecim, quibus grassabatur morbus, commorata est: quo tempore elapso Lutetiam redux inventarium statim perfecit, quod in Castellanâ Parisiensi jurisdictione post duos menses, ipsâ requirente, clausum est. Cùm multùm ab obitu Lamberti adaucta esset communitas; filii contenderunt, eam pro se fuisse prorogatam, quoniam nec tempore nec formâ ex consuetudine requisitis describi inventarium non curaverat Mater sua; nec quidquam se detrimenti pati debere ob fortuitum pestis supervenientis casum. Contra Mater contendebat, sibi non adscribendam esse moram inventarii; cùm non in se culpa resideret, & in Provinciam tantùm esset profecta, ut tutam tectamque præstaret suam salutem. Cui jus?

Respons.

Affirmari posse videtur, pro Matre jus stare: Cùm enim ex Ulpiano Legis Digestorum Authore (c) Tutor excusetur, quòd pupilli sui bona non recensuerit, quando legitimâ causâ prohibitus est: *Nisi aliqua necessaria & justissima causa allegari possit.* Juliana pariter in casu proposito debet excusari, quandoquidem nihil magis necessarium est, & æquitati consonum, quàm vitæ suæ consulere in manifesto grassantis pestis discrimine; atque adeò perperam Lamberti filii Matri suæ adscribere volunt temporis defectum, quod consuetudine præscriptum est, ut conficiatur simul & claudatur inventarium bonorum, quæ sibi viroque suo erant communia. Ita quidem sentit Molinæus in articulum 245. consuetudinis Borboniæ, qui refert Arrestum Senatûs Parisiensis 3. Feb. an. 1597. latum in Codice causarum Silvanectensium pro Patre in filiam suam. Est hæc etiam opinio aliorum plurium consuetudinis nostræ interpretum, ut observat D. Ferrerius (d).

(c) Leg. Tutor. 7 ff. de administrat. & periculo Tutorum l. 26. tit. 7.

(d) D. de Ferriere in consuetud. Paris. art. 241.

Attamen cùm generalem & absolutam regulam, nullâque modificatione vel exceptione, expressâ vel tacitâ limitatam consuetudo includat; tutius videtur eam sequi, ut ait Auzanet in titulo; *Quod Communitatem dissolvere potest.* Quod spectat ad Legem Digestorum laudatam, ex ea illata à *pari* conclusio non videtur legitima: Nam Lege istâ continetur exceptio legitimi impedimenti, *nisi aliqua necessaria & justissima causa allegari possit*: Cùm articulus consuetudinis Parisiensis sit generalis, nullamque admittat exceptionem. Quare ad propositum casum ea applicari nequit.

Ratio, quæ pro Juliana affertur dicendo, eventum morbi pestilentis esse merè fortuitum, ex quo proinde damnum eam pati non æquum est, non ipsi magis favet, quam filiis ipsis, qui etiam affirmare possunt, non minùs jus suum æquum esse, cùm ille casus sit merè fortuitus: quoniam consuetudine, quæ Legis vim obtinet, non fuerit exceptus à regulâ generali, ut excipere potuissent consuetudinis Authores, si opportunum duxissent, uti Ulpianus citatus.

Denique quod spectat ad Arrestum an. 1567. dici potest, Molinæum & Tournetum, à quibus profertur, ejus motivum non afferre, neque rationem exponere, vel causam, propterquam à Patre plus, quàm annuo temporis spatio dilatum fuerat inventarium.

CASUS IV.

Joachim mortuo, Apollonia, vidua ejus, quæ tres ex eo peperit filios, accuratum confici curavit inventarium omnium bonorum mobilium, obligationum,

tionum, syngrapharum, titulorum, Instrumentorum boni conquisiti, immobilium, debitorum & Creditorum, quæ inter se virumque suum erant communia : at ob quasdam rationes contractum 10000. librarum; etiam ante nuptias sibi proprium, cujus dissoluta non erant reliqua, declarare noluit, & in judicio affirmavit, se quidquam fraudulenter occultasse. An malè egit?

R e s p o n s.

Necesse non est, ut qui bonorum sibi cum præmortuo communium inventarium describit, propria sibi bona declaret, nisi quatenùs defuncti hæredes jus habent ad fructus, reliquationes aut usuras, quæ attulerant bona hujusmodi usque ad obitum præmortui. Cùm igitur contractus ille, cujus sors est 10000. lib. quique proprius est Apolloniæ, quolibet anno 500. lib. lucrum affert, hunc ipsa in inventario declarare tenebatur, ut æstimarentur reliqua elapsa usque ad mortem Joachimi viri sui : quia usuræ illæ seu reliquationes attinebant ad communitatem inter se virumque suom iuitam quæ ex obitu tantùm defuncti & post inventarii clausuram tantùm desierat, & quia earum participes erant filii, uti Patris sui hæredes. Quo circa absque perjurii reatu affirmare nun potuit, se quidquam fraudulenter occultasse (a).

Vide Testamentum.

(a) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 186.

I N V I D I A.

INvidia est peccatum Caritati oppositum, quod his verbis definitur : *invidia est tristitia de proximi bono, tanquam malo proprio (b)*; hoc est, tristitia concepta de bono proximi nostri, quia illud, tanquam malum nostrum spectamus, quòd putemus ex eo minui gloriam, meritum, aut excellentiam nostram; definitionem istam Polmanus ex istis sancti Thomæ verbis deprompsit (c) : *alio modo bonum alterius æstimatur, ut malum proprium, in quantum est diminutivum propriæ gloriæ vel excellentiæ, & hoc modo de bono alterius tristatur invidia.* Atqui de bono alterius multimodè quis potest contristari, ex eodem Doctore Angelico.

(b) Polm. brev. Theol. part. 2. n. 255.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 2. in corp.

1. Metu, *cùm aliqui de bono alicujus*, ut loquitur idem sanctus Thomas, *in quantùm ex eo timetur nocumentum, vel sibi ipsi, vel etiam aliis bonis : & talis tristitia*, inquit, *non est invidia.*

2. *Aliquis tristatur de bono alterius*, pergit idem, *in quantùm ille, cui accidit bonum, est eo indignus* : quod non intelligit, nisi de bonis illis, *quæ possunt provenire dignis & indignis*, ut loquitur.

3. Quando quis contristatur, quod alter bonum possideat, eoque privetur : quod propriè dicitur *æmulatio.*

4. Cùm quis de bono alterius contristatur, & econtra non nisi malum ei imprecatur : quod potius odium, quàm invidia vocari debet.

5. Quando quis contristatur de prosperâ fortunâ vel divitiis malorum, quòd iis utantur ad offensam Dei, quæ tristitia, ne dum sit criminosa, ut potiùs est effectus caritatis.

Sed tristitia, quatenùs est effectus invidiæ, est ea, quâ quis afficitur, ob alterius bonum, quatenùs existimat illud esse diminutivum boni sui; species hæc tristitia, aut potiùs invidia, ex quâ oritur, est peccatum, quod est mortale, quando magna est & ab imaginatione ad voluntatem transit, & pro objecto habet bonum aliquod excellens & magni momenti hac invidiæ specie peccavit Diabolus, & impulsus est ad tentandum proto-parentem Adamum, cujus felicitatis invidus est factus : quod sapiens hoc verbo exprimit (d) : *Invidia* ∴, *Diaboli mors intravit in orbem terrarum* : quo circa invidi Dæmonem imitantur, & graviter delinquunt in caritatem, quæ semper de alterius bono lætatur, uti de ipsius malo dolet; cùm invidia de ipsius malo gaudeat, & de bono contristetur.

(d) Sap. 2. 24.

CASUS PRIMUS.

FAstidius, pauper, sæpè contristatur, videndo, divitiis affluere vicinum suum. Nùm ex eo fit conscius invidiæ?

R e s p o n s.

Id ipsum, propriè loquendo, vocatur peccatum invidiæ : quare criminosa est species hæc tristitiæ, neque unquam potest esse licita. *Quarto modo*, inquit sanctus Thomas (e) *aliquis tristatur de bonis alicujus, in quantùm alter excedit ipsum; & hoc propriè est invidia, & illud semper est pravum.* Cujus rei hanc affert rationem; *quia dolet de eo, de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi* scilicet, juxta regulas caritatis. Unde sequitur, quòd, cùm Fastidii tristitia sit invidiæ effectus, innoxia esse nequit.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 2. in corp Item q. 10. de malo. art. 1.

Verùm quidem est, quòd, si homo iste non contristaretur præcisè de eo : quod dives sit vicinus suus, sed quòd ipse tot non possideat divitias, quibus ad familiæ suæ sustentationem indigeret, ex eo non fieret invidiæ conscius, cùm ipsi licitum sit necessaria sibi peroptare, modò ea ambiens mente & animo sit perfectè Deo submissus, neque ambiat nisi ad libitum ejus.

Addere possumus 1. absque peccato quempiam posse contristari de bono proximi, quando nota est omninò ipsius indignitas. v. g. possum mœrere, quòd Petro collatum fuerit Beneficium curatum, quia certò scio, ipsum esse vitiis deditum & ignarum : vel etiam, quòd Paulus Magistratum obtinuerit, quia incapacitati suæ injustitiam addit & avaritiam, quâ apud ipsum venalis erit justitia; vel denique quòd Jacobo pinguis obtigerit hæreditas, quia, cùm libidinosus sit

fit homo, ex hoc augmento libidini impensiùs indolgebit, aut saltem in pravis moribus perseverabit. Hujusmodi tristitiæ species inter invidiæ peccata censeri non debent, cùm ex solo Dei aut proximi amore oriantur. Contristari etiam sine peccato possumus, quòd homo nobis apertè inimicus ad Magistratum evectus sit, quo fit litis nostræ Judex, cùm præter ejus in nos odium, novimus eum insuper esse iojustum, & talem, qui vel cum justitiæ detrimento ulciscatur.

CASUS II.

CÆSAR in Confessione se de peccato invidiæ quàm sæpissimè accusat, quas debet consulere regulas ipsius Confessarius, ut mortale peccatum à veniali secernat?

RESPONS.

Mortale peccatum à veniali noo tutiùs secernere potest Confessarius, quàm rationes & exempla illa consulens, quæ profert Doctor Angelicus, de peccato invidiæ differens (a): *Potest contingere, inquit, quòd aliquis motus invidiæ non est peccatum mortale, quamvis invidia secundum suum genus sit peccatum mortale; propter imperfectionem ipsius motûs, vel quia est subitus & non procedit ex ratione deliberata, vel quia homo tristatur de aliquo bono alterius, quod est adeò parvum; quod non videtur esse aliquod bonum. Putà si quis invideat alieno simul ludenti, quod vincat in ludo; putà cum eo currendo, vel aliquod hujusmodi ludicrum faciendo.* Si igitur quandam ex his circumstantiis observet Confessarius Cæsaris in peccatis, de quibus se ipsum accusat, ea oon debet babere uti peccata mortalia, sed tantùm venialia.

(a) S. Thom. q. 10. de malo. art. 2. in corp.

CASUS III.

SCIPIO, videns, multùm auctam esse & rem & gratiam Prosperi, de eo contristatur, quia timèt, ne hic homo, de quo olim malè omnino meritus est, ascensu suo in propriam ruinam suam abutatur, seu lites injustas sibi inferendo, seu aliter. Num ex eo fit coosciùs peccati invidiæ.

RESPONS.

Scipionis tristitia, propriè loqoendo non oritur ex peccato invidiæ. Ratio est, qoia præcipuum ejus objectum est timor mali sibi à Prospero impendentis, non verò privatio divitiarum atque gratiæ, quæ possidet. Ita sentit Sanctus Thomas (b), qui asserit, speciem banc tristitiæ non esse propriè invidiam, & eam posse esse sine peccato; quod probat Sanctus Doctor authoritate Sancti Gregorii: En utriusque verba: *Invidia est tristitia quædam de alienis bonis: Sed hæc tristitia potest contingere quatuor modis: Uno quidem modo, cùm aliquis dolet de bono alicujus, in quantùm ex eo timetur nocumentum, vel sibi ipsi, vel etiam aliis bonis, & talis tristitia non est invidia.... & potest esse sine peccato. Unde Gregorius ait* (c): Evenire plerumque solet, ut non amissâ charitate & inimici nos ruina lætificet, & rursùm ejus gloria sine invidiæ culpâ cootristet, cum & ruente eo quosdam benè erigi credimus; & proficiente illo plerosque injustè opprimi formidamus.

At non idem foret dicendum, si Prosperi rem & favorem corriperet Scipio cum ejus detrimento: tunc enim Scipionis tristitia esset effectus peccati invidiæ, & esset damnabilis; qoia tunc contradiceret Ordinationi Divinæ Providentiæ, quæ semper justa est & adoranda in distributione hujusmodi bonorum. *Secundùm Doctrinam fidei*, ait Sanctus Thomas loco citato, *temporalia bona, quæ indignis proveniunt, ex justa Dei ordinatione disponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem.... & ideò hujusmodi tristitia prohibetur in Scriptura Sacra.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 2. in corp. & q. 10. de malo art. 1. in corp.

(c) S. Greg. l. 22. moral. c. 11. sub init.

JOCATIO.

Vide IRONIA.

IRA.

IRA *Passio est naturalis*, inquit Cajetanus (d), *qua appetimus vindictam.* Quæ definitio conformis est sententiæ Sancti Thomæ (e): *Non enim*, inquit, *insurgit motus iræ.... nisi adsit desiderium & spes ulciscendi*; & Sancti Bonaventuræ (f): *Ira est motus & fervor sanguinis ex evaporatione fellis, propter appetitum vindictæ.* Hanc aliam Cassiodori definitionem refert Sanctus Bonaventura (g): *Ira est animi motus concitatus, ad pœnam provocans inferendam*; & alias multas, quæ ad eundem sensum redeunt, & quas è Sancto Augustino, Sancto Damasceno aliisque Authoribus inclytis deprompsit.

Quando passionem istam ratio moderatur, tùm non est peccaminosa; sed aliàs fit. *Si ratione reguletur*, ait Cajetanus, *non est peccatum; sed si à rectâ ratione exorbitet, peccatum est.* Sic non peccat Pater, qui filio inobsequenti, aut libidinoso irascitur; aut qui eum pro merito castigat: At si pœnæ appetitus, aut pœna ipsa rationi atque charitati sit contraria; certum est, eum peccare. Ira igitur, ut non sit peccaminosa, ratione dirigi debet; at si contraria sit amori, qui Deo & proximo debetur, aut adeò immoderata, ut rationem perturbet, nunquam apud Deum excusari potest. *Attenditur ordo rationis circa iram*, inquit S. Thomas (h), *quantùm ad modum irascendi; ut scilicet motus iræ non immoderatè fervescat, nec interiùs nec exteriùs: quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato; etiamsi aliquis appetat justam vindictam.*

(d) Cajetan. in sum. v. Ira n. 2.

(e) S. Thom. 1. q. 46. in corp.

(f) Bonavent. opuscul. declaratio terminorum Theologiæ. tom. 6. pag. 201.

(g) Idem centiloq. 1. part. sect. 20.

(h) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Peccatum iræ juxtà qualitatem suam, potest esse majus vel minùs, pro variis, quæ ipsum comitantur, circumstantiis. *Potest esse motus iræ inordinatus*, subjungit Sanctus Doctor (*a*), *quantùm ad modum irascendi: ut potè si nimis ardenter irascatur interiùs, vel si nimis exteriùs manifestat signa iræ: & sic secundum se ira non habet de suo genere rationem peccati mortalis. Potest tamen contingere, quòd sit peccatum mortale, putà si ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.*

(*a*) S. Th. ibid. art. 3. in corp.

Perturbatio illa facilè agnoscitur ex effectibus, quos exteriùs producit illa cupiditas uti eos describit sanctus Gregorius (*b*) verbis istis: *Ira suæ stimulis accensum cor palpitat; corpus tremit; lingua se præpedit; facies ignescit, exasperantur oculi & nequaquam recognoscuntur noti: ore quidem clamorem format; sed sensus quid loquatur, ignorat;..... unde fit, ut plerumque usque ad manus ira prosiliat, & quò ratio longiùs recedit, audacior exurgat, seque ipsum animus retinère non valet; quia factus est potestatis alienæ..... aliquando verò manus non exerit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit..... atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur.*

(*b*) S. Greg. l. 5. Moral. c. 30.

Ira, generatim loquendo, duplici modo rationi potest esse contraria 1. relatè ad excessum vindictæ, quæ appetitur. *Putà, si appetat punire eum, qui non meruit vel ultrà quàm meruit*, inquit sanctus Thomas (*c*): v. g. si mors ei peroptetur, cui quis est iratus; etiamsi eam non mereatur: aut, cùm eam est meritus; ipsi peroptatur contrà ordinem formamque justitiæ; *vel etiam non secundùm ordinem*, addit sanctus Doctor; vel denique cùm ei peroptatur, non ut justa, verum ut expleatur vindictæ desiderium & propria cupiditas; *vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ, & correctia culpæ* (*d*). 2. Relatè ad immoderatum iræ interioris excessum, aut externos motus, quos producit, quosque tam graphicè depingit sanctus Gregorius, ut constat ex ejus terminis modò allatis.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 5. in corp.

(*d*) Id. ibid.

CASUS PRIMUS.

LUCIUS in confessione de multis iræ peccatis se accusat; at Confessarius ejus, qui eo non pollet judicio, ut venialia à mortalibus distinguat, quærit, utrùm sint quædam certæ regulæ, quibus dignosci queat, quale sit peccatum illius, qui irâ commotus est?

RESPONS.

Ut difficultati huic fiat satis, supponendum est, iram quandoque posse esse laude dignam ac sine peccato, cùm eam moderantur justitia ac ratio. *Ira,.... propriè nominat quandam passionem*, inquit sanctus Thomas (*e*): *Passio autem appetitûs sensitivi in tantùm est bona, in quantùm ratione regulatur: si autem ordinem rationis excludat, est mala.* Hoc est, absque illâ regulâ est peccatum mortale vel veniale. Ut autem de qualitate peccati fiat judicium; ira consideranda est non solùm in ordine ad appetitum, quem excitat, finemque, quem sibi proponit homo iratus; sed etiam in ordine ad personam, quæ agit irata.

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Si primo modo ira consideretur, ut cùm is, qui irâ commotus est, injustæ in proximum suum vindictæ desiderio æstuat, volendo v. g. punire per se ipsum, aut per alium, eum qui non meritus est, vel ultrà quàm meritus est; aut volendo, hanc pœnam, quamvis in se justam, ab eo exigi, qui authoritatem non habet; aut denique eam non appetendo ob bonum finem, qualis est intentio boni publici, aut privatæ emendationis rei, sed odio & animositate in ipsum solum commotus; tunc judicandum est, vitium illud naturâ suâ esse mortale; quia contrarium est caritati & justitiæ. *Motus iræ potest esse inordinatus & peccatum dupliciter*, inquit S. Thomas (*f*), *uno modo ex parte appetibilis; ut potè cùm aliquis appetit injustam vindictam: & sic ex genere suo ira est peccatum mortale; quia contrariatur caritati & justitiæ.* Fieri tamen potest aliquando, ut sit tantùm veniale, ut cùm sufficiens non est deliberatio: aut iræ impetu abripitur ratio; aut de re modicâ appetitur vindicta. *Potest tamen contingere*, addit idem Sanctus, *quòd talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actûs; quæ quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, putà cùm motus iræ prævenit judicium rationis; vel etiam ex parte appetibilis, putà cùm aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita etiam quod si actu inferatur, non esset peccatum mortale: putà, si aliquis parùm trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi.*

(*f*) Idem ibid. art. 3. in corp.

Si ira consideretur in ordine ad eum, qui irascitur, ut cùm motus internus hujusce affectûs immoderatè est vehemens, aut majora hujus præ se fert signa; quamvis ex eo non sit semper peccatum mortale, fieri tamen potest, si tanta sit ejus vehementia, ut dilectio Dei vel proximi amittatur, licet ira in se sit justa. *Alio modo potest esse motus iræ inordinatus, quantùm ad modum irascendi*, ita pergit idem sanctus, *ut potè si nimis ardenter irascatur interiùs, vel si nimis exteriùs manifestet signa iræ: & sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis. Potest tamen contingere, quòd sit peccatum mortale: putà, si ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.* Hæ sunt potissimùm regulæ, quas consulere debet Confessarius, ad ferendum judicium de peccato iræ, & ex quibus mortale à veniali tantùm potest secernere.

Eandem rem post sanctum Thomam, quem in omnibus suum profitetur Magistrum, docet Sylvius his verbis (*g*): *Ira, quæ solùm ex modo irascendi vitiosa est, non est ex sua genere peccatum mortale. Potest tamen esse mortale, si vehementia sit tanta, ut vel scandalum magnum infirmis præbeat, vel irascentis valetudini multùm noceat, vel alioquin destruat caritatem sive in opere externo, sive tantùm in animo.* Atque hæc est iræ species, de quâ, ut ait S. Gregorius Magnus (*h*), *rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio & blasphemiæ proferuntur*, & quæ ex Apostolo (*i*) tali modo irascentibus Regnum cælorum occludit. *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt..... ira, rixæ, dissensiones..... quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

(*g*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 158. art. 3. conclus. 3.

(*h*) Greg. Papa l. 31. Moralium in Job. c. 17. v. 19. & seqq.

(*i*) Galat. 5.

CASUS II.

Paulus, dissolutis moribus filium habens, quem nec lenitate suâ, nec caritate plenis monitis emendare potuit, eò adactus est, ut cum castigare teneretur, ut ipsum ad officium suum motu verberum adduceret. At fermè semper irascitur ipsum castigando. An dici potest, talem iram esse peccatum, saltem veniale?

Respons.

Cum ira Pauli ea sit, quæ à Sancto Thomâ *ira per Zelum* dicitur, de peccato damnari non potest modò absit omnis excessus, eamque dirigant justitia & caritas. Certum est enim, quòd cum ira sit animi passio indifferenter boni malive potest esse instrumentum, & esse innoxia, vel criminosa, ut patet ex primo Sancti Thomæ testimonio, quod in responsione ad Superiorem difficultatem attulimus, in quo Sanctus Doctor, postquàm præmisit, passionem quæ ratione regulatur non esse damnabilem, ostendit posteà, quo pacto intelligi debeat hæc regula in ordine ad iram. *Ordo autem rationis in ira potest attendi quantùm ad duo,* inquit, (a), *1. quidem quantùm ad appetibile, in quod tendit, quod est vindicta: unde si aliquis appetat, quod secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis iræ appetitus, & vocatur ira per zelum Si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis; putà si appetat puniri eum, qui non meruit, vel ultrà quàm meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ & correctio culpæ; erit appetitus iræ vitiosus, & nominatur ira per vitium. Alio modo attenditur ordo rationis circa iram; quantùm ad modum irascendi; ut scilicet motus iræ non immoderatè fervescat, nec interiùs, nec exteriùs: quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato; etiamsi aliquis appetat justam vindictam.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Ulterius etiam progreditur idem Sanctus Doctor (b), & ex Sancto Chrysostomo (c) probat, iram quandoque esse necessariam. En ipsius verba: *Chrysostomus dicit super Matthaum:* Qui sine causa irascitur, reus: qui verò cum causa, non erit reus nam si ira non fuerit; nec doctrina proficit, nec judicia stant, nec crimina compescuntur.

(b) Idem ibid. art. 1. in arg. *sed contra.*
(c) S. Chrysost. Hom. 11. in Matth.

Ex dictis hactenùs videre est, duplicem esse iræ motum; nam ut docet Sanctus Gregorius Papa (d): quidam sunt iræ motus, quos in nobis excitat impatientia; & sunt etiam qui ex solo justitiæ amore oriuntur. *Alia est ira, quam impatientia excitat; alia quam zelus justitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur.* Probatque Sanctus hic Papa iram esse quandam, quam parit amor justitiæ: 1. exemplo iræ Phinées, qui gladio suo usus est, ut divinam compesceret vindictam. 2. Verbis istis Prophetæ Regii (e), *Irascimini & nolite peccare.* Unde colligendum est, hanc iræ speciem non esse damnandam; cùm & suos zeli motus habeat caritas, uti lenitatis atque benignitatis sensus; sed eam tantùm, quæ ex impatientia oritur, quæ in nobis caritatem destruit, quâ Christo similes esse debemus, & quæ animam perturbans hominem reddit incapacem justitiæ leges amplectendi; quia judicium & rationem confundit. Quare eam Christus severè damnat in Evangelio (f). *Quanta ergo sit iracundiæ culpa pensemus,* infert Sanctus Gregorius (g), *per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur; ut quid quo-ve ordine agendum omninò nesciatur....quia nimirum Intelligentiæ lucem subtrahit, cùm mentem commovendo confundit* (h).

(d) S. Greg. l. 3. Moral. c. 30.
(e) Psalm. 4. 5.
(f) Matth. 5. 22. & seqq.
(g) S. Greg. ibid.
(h) Colloq. Petrocoriensia. tom. 3. Colloq. 6. q. 2.

CASUS III.

Servianus, irâ commotus, in ea perseveravit per diuturnum tempus; insuper eo vitio laborat, ut irâ frequenter fervescat, & aliquando scandalosè. An ex his circumstantiis judicandum, ipsum lethaliter peccasse?

Respons.

Quamvis ira diuturno tempore perseveret, ac frequens sit, hujus tamen passionis natura ex eo non immutatur; nisi aliqua alia circumstantia, ut inobedientiæ aut contemptûs, speciem ejus immutet: Tale est Sancti Thomæ principium (i): *Diuturnitas non est circumstantia trahens in aliam speciem,* inquit hic Sanctus; *similiter nec frequentia, vel assiduitas: nisi fortè per accidens ex aliquo supervenienti. Non enim aliquod acquirit novam speciem ex hoc quod multiplicatur, vel protelatur; nisi fortè in actu protelato, vel multiplicato superveniat aliquid, quod variet speciem; putà inobedientia, vel contemptus, vel aliquid hujusmodi.* Judicium ergo ferri debet de qualitate peccati iræ, præsertim ex fine hujusce passionis; v. g. si eam comitetur appetitus proximo nocendi. Quo circa si homo, qui irâ commovetur, non grave ei damnum cupiat, cui irascitur; at in re tantùm levi ipsi nocere desideret, & quæ de se-ipsâ non est peccatum mortale; judicandum est, ipsius peccatum esse tantùm veniale, nisi fortè ex aliquo gravi scandalo, aut ex aliquâ aliâ circumstantiâ mortale fieret. Ita concludit idem Sanctus ex principio suprà posito: *Dicendum ergo,* inquit, *quod cùm ira sit motus animæ ad nocendum proximo; si sit tale nocumentum, in quod tendit motus iræ, quod ex genere suo sit peccatum mortale, sicut homicidium, vel furtum, talis ira ex genere suo est peccatum mortale. Sed quod sit peccatum veniale habet ex imperfectione actûs, in quantùm est motus subitus sensualitatis. Si verò sit diuturna, redit ad naturam sui generis per consensum rationis. Si verò nocumentum, in quod tendit motus iræ, esset veniale ex genere suo,..... non erit ira peccatum mortale, quantumcumque sit diuturna, nisi fortè per accidens, si ex hoc grave scandalum oriatur, vel propter aliquid hujusmodi.*

(i) S. Th. 2. 2. q. 85. art. 5. ad. 1.

Ex hoc Sancti Thomæ ratiocinio manifestè sequitur, non judicandum esse Servianum, peccati mortalis fieri conscium, ex hoc præcisè quòd in irâ suâ diu quandoque perseveret; aut quod facilè ac frequenter iræ indulgeat. At si ira ejus esset conjuncta cum appetitu notabiliter nocendi ei, cui irascitur, tum à peccato mortali non posset excusari: hæc sunt potissimùm, quæ generatim de propositâ quæstione dici possunt, quæque obviis passim casibus applicare facile est.

IRONIA.

IRONIA juxta proprium sensum, est Urbana quædam cavillatio, quâ quis quempiam ingeniosè irridet, eique illudit.

Quamvis ironia, sit modus quidam loquendi ingeniosus & lepidus quo subtiliter manifestantur defectus illius, cui, aut de quo fit sermo: Perrarò tamen ac difficilè omninò adhiberi potest absque peccato, seu ex imprudentia, aut ex defectu caritatis, vel quia verba, quæ usurpantur, sunt verba otiosa, quæ Christus in Evangelio damnat; vel quia denique cum aliis quibusdam, ex quibus fit vitiosa, circumstantiis conjuncta est.

Est & alia ironiæ species, de quâ in hoc titulo non fit sermo, quæ semper est peccatum; quia eâ mendacium continetur; quando nimirum aliquis eos sibi adscribit defectus, quos in se non agnoscit, aut aliquam negat de se virtutem, aut præclaram animi dotem contra propriæ conscientiæ dictamen; atque hæc est ironiæ species, quam peccaminosam esse asserit angelicus Doctor, ut postea dicetur.

CASUS PRIMUS.

CLAUDIUS, qui ingenio est faceto ac lepido, sæpè ironia utitur in familiaribus amicorum aliorumque colloquiis. Ipsi inculcatum est, id non esse sine peccato: at existimat ipse, se in hoc non peccare. Nunquid pro eo stat ratio?

RESPONS.

Affirmari nequit, ironiam ex genere suo esse peccatum; cùm usum ejus ipsa confirmet Scriptura Sacra primum omnium & certissimum rei hujusce testimonium in Genesi reperitur (a), in qua Deus his dæmonis tentatoris verbis alludens (b) Evam alloquendo: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum*, Adamum sic affatus est, ipsi inobedientiam exprobrans: *Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. Nunc ergo, ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & vivat in æternum &c.*

(a) Genes. 3. 21.
(b) Ibid. v. 5.

Aliud quoque ironiæ exemplum suppetitat tertius Regum liber (c), in quo Elias Propheta quadringentos falsos Baal Prophetas irridens, qui à primo mane ad meridiem idolum hoc frustrà invocaverant ad obtinendum ignem miraculosum, quem postulabant ad consumptionem Sacrificii sui, eos hortatur, ut clamores suos ingeminent, ut à falsis diis suis promptiùs audiantur. *Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: clamate voce majore; Deus enim est; & forsitan loquitur, aut in diversoria est; aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.* Unde ironiam adhibere in quibusdam casibus vel ipsi Sancti non timuerunt, teste Basilio, qui officiario juridico sibi minitanti jecur avellere, nisi à defensione viduæ abstinêret, quæ huic nubere homini nolebat, & quæ, ut ejus vim evitaret, in Ecclesiam secesserat, respondit: *Gratias tibi habebo; etenim haud mediocriter mihi jecur molestum est* (d).

(c) 3. Reg. 18. 27.

(d) Brev. Paris. in Festo S. Basil. 14. junii in 2. lect. 2. Noct.

Manifestum est igitur Ironiam non esse ex se peccatum, & eam quandoque adhiberi posse, seu eùm utilis reputatur vel ad tuendam veritatem, vel ut merentes pudore suffundantur: nam, ut ait Tertullianus (e) *Congruis veritati, ridere, quia lætans; de annulis suis ludere, quia secura est..... cæterùm ubicumque dignus risus, officium est.* At illæsâ caritate, adhiberi nequit ironia, cùm illud fit ex contemptu, superbia, aut pravâ aliquâ intentione. *Curandum planè, ne risus ejus videatur; si fuerit indignus*, inquit idem Author.

(e) Tertull. l. cont. Valentin. c. 6.

Perpendat igitur Claudius, qua mente ironicè loquatur; nam si honesti causâ oblectamenti ironiam adhibeat, proximum contemnere vel offendere non intendens, aut finem quemdam legitimum ac justum sibi proponens, in hoc nullum admittit peccatum. At si criminosa sit ejus intentio, absque peccato non potest.

Cæterùm observare est, hic vocem, *ironia*, à nobis eodem sensu non usurpari, atque à sancto Thomâ (f), qui hoc termino solum intelligit mendacium, quod committitur, res haud veras de se enuntiando, ut quis se deprimat. Certum est enim, quòd ironia hoc sensu sumpta nonquam excusari potest de peccato; cùm pariter certum sit, mendacium quodlibet, quantumvis leve sit & ad quemcumque finem referatur, semper esse peccatum, ut alibi ostendemus. Hic autem ironiæ nomine intelligi tantùm debet species quædam jocationis, atque facetiæ, quâ proximo, non intentâ tamen ejus offensione, ingeniosâ quâdam ac lepidâ ratione ipsius defectus manifestantur.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 113.

CASUS II.

LUCIUS quandoque ludo Natalis pietatem vertit, quòd sæpè ad confessionem sacramque Synaxim accedat, & scrupulosiùs mundanorum cœtus devitet. Ironia, quam io hac occasione adhibet Lucius, estne semper peccatum, & quale peccatum?

RESPONS.

A peccato eximi nequit hujusmodi ironia, quia tacitum saltem bonorum proximi morum contemptum continet, quia interiùs ipsum pudore atque perturbatione suffundit, & ex se tendit ad avocandum à pietate, non solùm, cujus actiones pietatis vel Sanctissimæ, ac laudibus dignissimæ ludo vertuntur; sed etiam testes hujusmodi cavillationum. Unde ait Author moderNus (g) rerum Moralium peritissimus: *Lethale peccatum est irridere justos. Per hujusmodi enim irrisionem multi revocantur ab colendâ virtute, quam alioqui strenuè capesserent.* Et inferiùs: *ipsa virtutis derisio pestilentissimum est vitium, & ut plurimùm peccatum lethale, etiamsi fiat, nullo proximi pudore suffendendi consilio.* Quare de illis irrisoribus apte satis dici potest, verendum sibi esse imprimis, ne in die judicii in eorum numero reprobatorum censeantur de quibus loquitur sapiens, quique tùm de justis dicent (h): *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperii. Nos insensati*

(g) Merbesius in sum. Christ part. 1 q. 126. tom. 2. fol. 528.

(h) Sap. 5.

fati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem eorum sine honore: Terribilem hanc confessionem facere tenebantur corám supremo judice homines hujusmodi, qui Christianæ simplicitatis contemptores jocis suis ea aspernantur, quæ ad religionem pertinent, quod iis non sapiant cælestia, sed tantùm terrena.

Colligimus ergo, à peccato eximi non posse Lucii cavillationes de Natalis pietate. Certum quidem est, hanc joci speciem, quandoque non esse lethalem; ac constat, saltem eam esse non posse absque veniali, eoque gravissimo, ac proinde omni prorsùs curâ esse vitandam.

CASUS IV.

Samuel ironicè Gilbertum solet alloqui in frequenti cœtu. Huc unum verò intendit Samuel, ut vanam Gilberti ostentationem deprimat & ejus audaciam retundat, quâ loqui consuevit. At cùm sæpè expertus sit, Gilbertum, ne dum emendetur, eâ ce offendi, & audaciorem fieri; timet, ne in ea peccet. Quid videtur?

Responsio.

Existimamus Samuelem in casu proposito absque peccato ironiam eo fine adhibere non posse, ut Gilberti ostentationem reprimat. Ratio est, quia correctio quælibet fraterna è Christianâ manare debet caritate, nec adhiberi debet, nisi juxta regulas à Christo & Ecclesiâ præscriptas. Atqui Samuel non modò Caritatis regulas non sequitur, sed eam apertè offendit; cùm Gilberto, ut supponitur, scandalum præbeat, ipsi peccati occasionem præbendo ex ironiâ, quâ in eum frustrà utitur, & quâ superbior fit, quàm anteà. Igitur malè agit; cùmque illud sit Apostoli mandatum, *ut non faciamus mala, ut veniant bona* (a), à peccato immunis esse nequit ipsius ironia.

Equidem Christianus quilibet proximum suum, ut se-ipsum diligere debet, ut præcipit Christus (b), *diliges proximum tuum, sicut te ipsum.* Atqui is, qui proximo occasionem peccandi suppeditat, non verè eum diligit, uti se-ipsum diligere debet; enim verò cùm nollet ipse, ut sibi alter peccandi ansam præberet, se-ipsum ad iram aut superbiam sponte impellendo, illi quoque peccati occasionem suppeditare non debet. Sed longiùs progrediamur: quamvis ironia res esset ex se bona & laude digna, eam tamen in proposito casu adhibere non liceret, cum vel bonum opus facere non liceat ad quod proprio quis officio non tenetur, eo quòd naturâ suâ bonum sit, quando aliunde experientiâ compertum est, ex eo oriri scandalum, & proximo illud esse occasionem pertinaciùs in peccato remanendi.

(a) Rom. 3. 8.

(b) Matth. 22. 39.

IRREGULARITAS.

Irregularitas non est censura, quia non est pœna medicinalis ad emendationem peccatoris constituta: sed Irregularitas est tantùm, inquiunt Theologi & Canonistæ, *Impedimentum Canonicum, quo quis prohibetur ad Tonsuram, Ordinesque promoveri, & ministrare in iisdem* (c).

Ex hac definitione liquet, duplicem esse irregularitatis speciem: alia est enim irregularitas juris divini, qualis est personæ non baptizatæ, aut sexûs muliebris: alia est juris Ecclesiastici, qualis est Natalium defectus, mutilatio, & alia hujusmodi.

Irregularitas juris divini definitur: *Inhabilitas ordinatione divinâ reddens personam incapacem ordinis Ecclesiastici* (d).

Irregularitas verò juris Ecclesiastici est *inhabilitas ordinatione Ecclesiæ impediens directè susceptionem Tonsuræ & ordinum, indirectè usum susceptorum.*

Dividi potest etiam irregularitas in totalem & partialem. Ex priore homo fit irregularis in perpetuum, qualis est v. g. muti aut cœci irregularitas.

Altera est, quæ ad quoddam tempus subsistit; qualis est irregularitas pueruli nondum loquentis; aut qualis est inhabilitas illius, qui ad quasdam tantùm functiones est ineptus, qualis esset Sacerdotis, cui pollex fuisset abscissus; qui, quamvis ad celebrandum inhabilis, confessiones tamen audire, aut alias exercere posset functiones sacerdotales.

Denique alia duplex distinguitur irregularitas; una quæ dicitur *ex delicto*, hoc est, quæ ex aliquo crimine contrahitur, ut ex homicidio, aut censuræ violatione, aut ex procurato abortu fœtûs animati, aut mutilatione altera; quæ *ex defectu* dicitur, incurritur ex aliquo facto, quod omnis est expers peccati. Qualis est irregularitas bigami; Judicis, qui capitis aut mutilationis sententiam in reum protulit, cùm sententia fuit peracta.

De Irregularitate, cùm non sit peccatum, neque absolvere, neque dispensare potest Confessarius, nisi potestatem ad hoc habeat sibi concessam à superiore, qui vulgò est Papa, aut, in multis casibus, Episcopus: quod verum est, etiam tempore jubilæi, nisi ex Bullâ hæc formaliter & expressè Confessariis fiat potestas.

Potest etiam quandoque contrahi absque ullo peccato à Laïcis, uti à Clericis; at nunquam incurritur, nisi in casibus jure expressis, ut declarat Bonifacius VIII. (e).

Irregularitatis effectus isti sunt. 1. Mortaliter peccatur ordines suscipiendo, aut susceptos exercendo; nisi ab eo excusent, vel urgens necessitas, vel inculpabilis ignorantia. 2. Beneficii collationem irritam efficit, licèt *ipso facto* non privet de Beneficiis anteà collatis (f).

Irregularitas nunquam per se irregularitatem parit.

Multæ sunt irregularitatum species, quæ solâ Baptismi susceptione, aut solemni Religionis professione desinunt. At in centum triginta quatuor sequentibus decisionibus repetientur istæ regulæ passim expositæ.

(c) Pons. brev. theol. part. 3. n. 421.

(d) Idem. ibid. n. 423.

(e) Bonifac. VIII. in cap. Is qui. 18. de sent. excom. in 6 l. 5. tit. 11

(f) Navar. Manual. c. 27. 251.

CASUS PRIMUS.

MARINUS, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Volaterranæ irregularitate ligatus, quòd homicidium suasisset & etiam procurasset, post acceptam absolutionem de peccato suo, simulque huic annexâ excommunicatione, choro adesse, ibique cùm aliis confratribus suis psallere, nec non etiam vice suâ canonicam celebrare Missam non intromisit. An idipsum potuit absque reatu novi peccati?

RESPONS.

Extat in corpore juris Decretalis Alexandri III. ad Episcopum Exoniensem, ad homicidium sancti Thomæ Archiepiscopi Cantuarensis emissa (a), in quâ summus hic Pontifex loquens de Clericis, qui consilio suo ad mortem Sancti hujusce Martyris contulerunt, puniendis, ita statuit: *Perpetuò non solùm ab Altaris ministerio deponendos esse censemus, sed etiam quod in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel Responsoria in choro separatim cantent.* Unde concludunt quidam Canonistæ, uti Tancredus, Abbas (antiquus) (b) & Cardinalis Florentinus (c), quos sequitur Fagnanus (d), eos igitur cum aliis Canonicis posse psallere, cùm eis tantùm sit vetitum, ne Responsoria *separatim* cantent: cùm non censeatur hic Papa hanc inutiliter vocem, *separatim*, apposuisse; nec intendisse hoc eis permittere, ut eam officii partem cantarent, quæ conjunctim cum aliis omnibus Canonicis decantatur.

(a) Alex. III. in c. *Sicut dignum*. de homicidio. §. *Clericos*.
(b) Tancredus & Abbas antiquus in dict. cap. v. *Separatim*.
(c) Cardinalis ibid. n. 4.
(d) Fagn. in d. c. n. 2. & seq.

Hæc autem opinio mitior nobis videtur erga hominem, qui uti Marinus, tantùm admisit flagitium, quale est homicidium, quod tam nefario consilio suasit; hinc addit hic Papa, Clericos hujusce criminis participes in Religiosorum, si fieri potest, Monasterium esse detrudendos ad pœnitentiam, eosque ab ingressu Ecclesiæ per septem aut saltem quinque annos esse arcendos. *Ita quod usque ad septennium, vel quinquennium, debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.* Quod manifestè ostendit, Alexandrum III. nedum approbet, eos choro adesse & uti antè cum aliis psallere, judicare potiùs eos indignos ingressu Ecclesiæ tam diuturno tempore; ut meliùs nota fieret omnium in eos indignatio. Hanc eandem nobiscum sententiam tuentur Hostiensis (e), Joannes Andreas (f) Antonius de Butrio (g) Joannes de Anania (h), & Petrus Ancharanus (i).

(e) Hostiensis in d. c. *Sicut dignum*. v. *separatim*. n. 56.
(f) Andreas ibid. n. 16.
(g) Anton. de Butrio. 16. n. 24. v. Clericos.
(h) J. de Anania. §. *Clericos*.
(i) Petr. de Ancharan. n. 9 notabili 11.

Frustrà igitur misticam quandam vocis hujus, *separatim*, expositionem quærit Fagnanus; quasi talem Canonicum, jure cum aliis psallendi privare non intendisset Pontifex. Atque id etiam frustrà probare nititur ex his verbis, quæ leguntur in Constitutione Bonifacii VIII. (k), *cùm verba aliquid operari debeant.* Quia hic Papa loquitur tantùm de privilegiis quibusdam, quæ nullam cum re præsenti habent affinitatem, & aliunde Glossa apertè ostendit, rerum potiùs, quàm solorum verborum habendam esse rationem: *Lex tamen non debet imponi verbis; sed rebus.* Quam regulam deprompsit è constitutione Bonifacii VIII. quam laudat, & in quâ eodem sensu iisdemque fermè verbis loquitur hic summus Pontifex denique addit Fagnanus, talem Canonicum sibimet ipsi fore scandalo, si aliis psallentibus ipse sileret. Nam 1. si id fieret, scandalum sibimet deberet adscribere. 2. Quia Canonicus iste à choro potest abesse certo quodam dierum anni numero, ex decreto Concilii Tridentini, & tùm, si velit abesse potest, simulque absentiæ suæ tempus occupare ad peragendam pœnitentiam, & clàm obtinendam à superiore legitimo dispensationem suam, ut deinde ad chorum redeat, atque ita scandalum quodlibet seu activum seu passivum evitabit.

(k) Bonifac. VIII. in c. *Si Papa*. 10. de privileg. l. 5. tit. 7.

Cæterùm multò minus celebrare, aut aliquam ordinum suorum functionem exercêre potest Marinus, priusquàm fuerit rehabilitatus, ut consentit idem Fagnanus (l) post Marianum Socinum (m), Innocentium IV. & Abbatem (n). Ita quoque sentit Navarrus (o).

(l) Fag. in d. c. *Sicut*. n. 4.
(m) Marian. Socin. in c. *Ad audientiam*. de homicid. 105.
(n) Innoc. IV. & Abbas in c. 2. de Clerico pugn. in duello de irregul. n. 191.
(o) Navar. cap. 27.

CASUS II.

CALLIGONUS, Sacerdos Missionarius in regione peregrinâ; in quâ capite damnantur ii, qui se Catholicos profitentur, Henricum superiorem suum consuluit, nùm sibi licitum esset Religionem suam dissimulare, si fortè juridicè de hoc articulo interrogaretur; licèt id ipsum facere non posset absque gravi multorum scandalo, qui olim erant Catholici; respondit, illud ab eo non posse absque reatu gravis peccati. Triduo pòst Calligonus in vincula, uti Catholicos conjectus est, & fidem confessus, morte damnatus fuit. Nunquid Henricus in irregularitatem incurrit ob consilium à se datum, quod vera fuit causa mortis hujusce Sacerdotis?

RESPONS.

Tanquam principium certum supponendum est, Christianum in quolibet casu teneri, ad confitendam, ut corde, sic ore, veram Religionem. *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem Confessio fit ad salutem* inquit Apostolus (p): *Qui autem me negaverit coràm hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, inquit Christus dominus (q). Hinc Augustinus (r), *non solùm abnegat Christum, ait, qui dicit eum non esse Christum, sed ille etiam, qui, cùm sit, negat se esse Christianum ..... negavit ergo ipsum* (Petrus) *cùm se negavit esse ejus discipulum.* Unde etiam ex eodem sancto Patre, *Primum est capitale mendacium longèque fugiendum, quod fit in doctrina Religionis (s); cum eam nimirum profiteri qui tenetur.* Ob eam quoque causam Author homiliæ 25. operis imperfecti in S. Matthæum, quæ inter opera sancti Chrysostomi (t) recensetur, exponens hæc Christi verba: *Nolite timêre eos qui occidunt corpus* (u). Asserit, tunc prodit veritatem, quando non manifestatur si urgeat necessitas: *Sic ergo*, inquit, *ex his verbis ostenditur, quòd non solùm ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem palam mendacium loquitur; sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet..... proditor est veritatis.*

(p) Rom. 10. 10.
(q) Matth. 11. 33.
(r) S. Aug. in Can. *Non solùm*. 35. 11. q. 3.
(s) S. Aug. in Can. *Primum est*. 3. 22. q. 2.
(t) Apud S. Chrysost. in can. *Nolite*. 86. 11. q. 3.
(u) Matth. 10. 33.

Quod cùm ita sit, Henricus igitur non censeri debet irregularis, quòd Calligono consilium dederit, quod ad ipsius salutem absolutè pertinêret: Henricus quippe contrarium dare non poterat, quin particeps fieret sceleris atrocis, quod admisisset hic Missionarius Religionis suæ veritatem prodens in articulo adeò gravi, ut est articulus Catholicæ Religionis.

Hinc sequitur, cùm asserit Alexander III. (x) incurri irregularitatem, quando dato consilio vel aliter cujuspiam mors procuratur, ab hac generali regulâ excipiendum esse casum, de quo loquimur, ut observat Innocentius IV. (y) his verbis: *Sed si ei consulat, quod se exponat indubitatæ morti pro honore Christi vel pro fide, vel pro statu Ecclesiæ, non fit irregularis, etiamsi sequitur mors, cùm Christus mortem subierit pro nobis, & sancti Martyres pro Ecclesia sanguinem suum fuderint.* Ita quoque sentit Archidiaconus (z).

(x) Alex. III. in c. *De cætero*. 11. de homicidio.
(y) Innoc. IV. in c. *Ad audientiam*. n. 6. vers. *Sed & si consulat*. de homicid.
(z) Archidiaconus in sum. 23. q. 8. n. 4. vers. *Sed & si consulat*.

Ob eam rationem dicit Fagnanus (aa) judices, inquisitores fidei, in regione, ubi admittitur fidei inquisitio, non incurrere irregularitatem judicando reum esse hæreticum; licèt pro com-

(aa) Fagn. in d. c. *De cætero*. n. 26.

competo habeant, ipsum capite à Laïco Judice esse minuendum, uti Officiorum suorum præscripto tenetur juxta præclarum dictum Sancti Hieronymi (a), qui probat non modò ex antiquâ Lege (b), sed etiam exemplis Phinees, Heliæ (c), Sanctorum Apostolorum Petri (d) & Pauli (e), eos pium & religiosum opus facere. *Non est credulitas pro Deo punire sed pietas* quod etiam probat Sanctus Cyprianus (f) exemplo Mathatiæ (g).

(a) S. Hieron. in can. *Legi.* 13. 23. q. 8.
(b) Deut. 13.
(c) 4. Reg. 1.
(d) Act. 5.
(e) Act. 34.
(f) S. Cyprian. l. de exhortat. ad martyr. c. 5. in can. *Si audieris.* 32. 23. q. 5.
(g) 1. Machab. 2.

CASUS III.

Latro Aqualem argenteum Parocho suo Julio subreptum, dum in furto deprehensus est, Aqualem fugiens in puteum Presbyterii projecit, in quo modica tantùm erat aqua, ut si in fugâ detineretur, cum eo non detineretur. In puteum Julius Paulum demittit, nepotem suum, adolescentem Clericum, priùs novo ligatum fune, qui sat validus esse videbatur, ut Aqualem è puteo educeret, quo facto ipsum hinc extrahere tentavit: At funis in lapidem putei attritus, & aliunde in medio deficiens ruptus est, atque Paulus in eum decidit & aquâ fuit suffocatus. An irregularis factus est Julius ob casualem nepotis sui mortem?

Respons.

In hoc tota vertitur quæstio, ad dignoscendum videlicet, an Julius in proposito casu rem licitam fecerit, eamque faciens nullius sit culpæ conscius. Nam si hoc sit, dicendum est, ipsum in irregularitatem non incidisse: Duplex est autem eâ de re opinio.

Prior opinio est eorum, qui putant, non illicitum quid ab eo Parocho fuisse admissum, neque ullam proinde culpam; cùm omnes, quantùm in simili casu fieri poterat, cautiones adhibuerit. Nihil quippe, inquiunt, magis rationi est consonum, quàm eniti, ut res amissa recuperetur, cùm id fit prudenter, ut ab illo Parocho factum est. Igitur innocens est de morte Pauli, neque ullam adeò irregularitatem incurrit, ut aiunt. Opinionem suam confirmant authoritate Gregorii IX. (h) occasione cujusdam hominis, quem vocârat Sacerdos, ut ad movendam trabem operam sibi præstaret, quique se ipsum interemerat, cum trabe cadendo; eò quòd declaret hic Papa, quòd, cùm in eâ re conscius non sit hic Sacerdos, irregularitatem quoque non incurrit. Ejusque rei hanc profert rationem, *quod Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei: studuit etiam quam debui diligentiam adhibere.... ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos qui prævideri non possunt, forsitan non prævidit.* Quod etiam asserit Honorius III. (i), loquendo de Sacerdote, qui campanam pulsabat, ut populum convocaret, & cujus lapsa clava proximum sibi puerum occiderat: *Dicto Sacerdoti qui dabat operam rei licitæ nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non prævidit.* Atque hæc sunt potiora argumenta, quibus innituntur prioris hujusce opinionis assertores, qui funis ruptionem non considerant, nisi ut casum merè fortuitum, quem prævidere non potuit hic Sacerdos.

(h) Greg. IX. in c. *Quidam.* 25. de homicidio.

(i) Honorius III. in c. *Joannes.* 23. ibid.

Altera opinio est eorum, qui volunt, in casu proposito irregularitatem inveniri: quia Julius in hoc rei de se illicitæ dedit operam, nec culpâ vacat: Cùm nepotem suum in puteum demittere non potuerit, licèt fune ligatum, absque aliquo mortis periculo, non solùm ob funis ruptionem sed etiam ob aliquam vertiginem aut pavorem, quæ adolescenti illi Clerico poterant contingere. Id probat Covarruvias (k) *à simili* ex duabus Decretalibus Innocentii III. aliisque textibus, quos præterimus.

(k) Covarruvias in Clement. c. *Furiosus.* de homicidio. 2. part. §. 4. n. 10.

Secundam hanc sententiam priori esse anteponendam existimamus. Licèt enim valdè probabile sit, Julium in hoc rei de se licitæ operam dedisse; attamen omni carere culpâ censeri non debet: ac sufficit ad incurrendam irregularitatem, ut culpa, quam commisit, sit solùm *culpa levissima* eo sensu, quo in jure intelligitur, uti explicamus in Casu *Callistratus.*

Atqui conscius videtur saltem hujusmodi culpæ. 1. Quia absque manifestâ imprudentiâ in puteum adolescentem Clericum sic demittere non poterat, qui ob solam ætatis suæ & modicæ agilitatis circumstantiam timore magis & pavore percelli poterat, se ipsum in puteo videns, cujus aqua & & tenebræ ipsum terrore facilè percellere, atque phantasiam perturbare poterant, quam homo maturæ ætatis, agilior atque fortior.

2. Quia facilè dignoscere poterat Parochus funis attritum, & utrùm talis esset ejus defectus, ut ipsius fractio inde sequeretur.

3. Quia aliâ ratione æqualem suum è puteo educere poterat, seu huc hominem expertum & huic descensui assuetum demittendo, quales sunt ii, qui puteos solent purgare; seu ferreum adhibendo uncinum tali usui destinatum. Julius igitur cùm nullam ex his cautionibus adhibuerit, saltem imprudentiæ aut negligentiæ reus censeri debet: quod sufficit ad inducendam irregularitatem *ex homicidio casuali*, præsertim cùm agitur de actione quâdam. Ita sentit doctissimus Abbas à Fagnano (l) his verbis laudatus: *Unde, ut ait Abbas, ... ut quis casu fortuito non teneatur, intelligitur de fortuito, quem etiam diligentissimus prævidere non potest, ut Lege*, si quis domum ff. *de locato.* Addit hic Canonista, ob nimiam suam festinationem ad recuperandum Aqualem suum, à latrone in puteum conjectum, Julium fieri potuisse reum culpæ etiam gravis, quæ Legibus dicitur *lata culpa*: quòd probat authoritate Felini Sandei (m), qui proponere non dubitat, quamvis nimium universim, ex morte hominis contingente ob actionem factam ad recuperandum bonum suum fieri Clericum irregularem licèt contra voluntatem suam mors illa contigerit: *Imputatur Clerico, si ex actu, per quem nititur conservare bona, sequitur homicidium, etiam ultra propositum.*

(l) Fagnan. in c. *Quidam.* fin. de homicid. n. 21. ult. notabili.

(m) Felinus in c. *Suscepimus.* 19. init. eod. tit.

CASUS IV.

Tribonianus, Galterii, qui ex vehementi febre phrenesi laborabat, hæres futurus, fenestram cubiculi, in quo jacebat hic æger, aperuit, ut frigidum, inquiebat, aerem spiraret; at reipsâ cum secretâ intentione, ut Galterius in vicum se dejiceret; Galterius autem se solum conspiciens, revera se dejecit, atque interiit. An ex illâ solâ intentione Tribonianus sit irregularis?

Respons.

Ex solâ suâ occultâ intentione Tribonianus non fit irregularis; At nefaria illa intentio cum actione, quâ fenestram tenuit apertam, ut suum intentio sortiretur effectum, conjuncta, procul dubio ipsum irregularem reddit. Neque enim ipsum latere poterat, hoc unum phreneticos quærere, ut se per fenestram præcipites dejiciant, uti omnibus notum est. Id quidem Triboniano erat persuasum quando prævidebat, hunc eventum esse futurum, Galterium sine auxilio, & fenestram apertam relinquendo. Quare haberi debet hæres ille indignus, uti vera causa necis Galterii. Certum quidem est, aperire fenestram esse rem de se licitam neque directè ac proximè eam ad homicidium referri: At fit criminosa ob perniciosam intentionem ipsi adjunctam.

Probari potest hæc decisio duplici paritate. Prioris exemplo hominis, qui furioso gladium cum mala intentione, daret, quo se ipsum, aut alium interi-

interimeret. 2. Ex paritate hominis, qui alicujus morti occasinuem præbuit lapsu arboris, quam modò exciderat. Nam, ut ex Alexandro III. (a) primus verè esset irregularis, quòd homicidii causa fuisset; ita etiam, si alter cujuspiam negligentiæ sit conscius, v. g. non monendo ad tempus, ut is recederet, procul dubio, erit quoque irregularis, ut declarar Papa antiquus in Canone. qui sic habet (b): *Hi qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles sunt atque innoxii: quia nec voluntate eorum, nec desideria homicidium perpetratum est. Si verò aliquâ culpâ eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur advenisse; abjiciendi sunt à gradu; & in sacro ordine nullatenùs suscipiendi.* Atqui manifestum est, Tribonianum non meræ tantùm negligentiæ esse conscium, sed eum reipsà Galterii mortem intendisse & procurasse: igitur dubitari nequit, quin sit homicidii reus, ac proinde irregularis; quamvis causa mortis hujusce videatur esse causa duntaxat remota. *Idem videtur in remotâ*, inquit Glossa (c), *si animo nocendi hoc faciat, vel minori diligentiâ.* Et alibi (d): ita punitur, qui causam causæ præstat. Ita Marianus Socinus (e) & post eum Fagnanus (f).

(a) Alex. III. in c. *De Catero.* 11. de homicidio voluntario vel casuali.
(b) Nicolaus in Can. *Hi qui arbores.* 49. dist. 10. Item. c. *Sepè.* 50. ibid.
(c) Glossa in c. de *Catero.* 11. de homicidio. v. *Causam dedisse.*
(d) In c. *Presbyterum.* 7. ibid. v. *Ad iam infirmitatem.*
(e) Marian. Socinus in c. *Ad audientiam* n. 237. de hom.
(f) Fagn. in c. *Ad audientiam.* de homicidio n. 45. & seqq.

CASUS V.

Callistratus, Ecclesiæ sancti Captasii apparitor, die Festi hujusce campanas numerose pulsans, & perspiciens, unum ex funibus campanæ cujusdam ab imâ campanilis parte attrahi, ad se eundem retraxit, ex pondere judicans puerulum quendam ab eo pondere, eumque tigno cuidam affixit; quo circa viribus deficientibus puerulus iste nondum septennis quinque sex.ve pedum altitudine decidit, & fracto capite, biduo post è vulnere accepto obiit. An irregularis est Callistratus?

Respons.

In hoc sita est tota difficultas, ut cognoscatur, an Callistratus in hac occasione prudenter se gesserit. Nam si res ita non sit, de peccato excusari nequit, ac proinde de irregolaritate; licet culpa illius de earum esset genere, quæ jure levissima dicuntur.

Videtur autem, defendi non posse, Callistratum egisse prudenter, cùm ex pondere & resistentia, quam funem attrahendo sentiebat. facilè judicare, poterat, puerum illi esse appensum, & eum ad se trahere atque retinere non posse, absque certo lapsùs periculo, qui viribus deficientibus diu se suspensum in aere retinere non poterat, ut re ipsâ puerulo illi contigit. Igitur ob supinam imprudentiam suam mortem illi attulit; atque adeò in irregularitatem ex homicidio incurrit.

Contigit hic casus: quo tempore Fagnanus sacræ Congregationis erat Secretarius; & refert, quòd *Sacra Congregatio habuit Clericum pro irregulari*; inquit (g), subjiciens eandem, quæ superiùs allata est, rationem: *Quia dum chordam onustam trahebat, advertere poterat, & debebat, aliquem esse illi appensum; & inde posse illi aliquid nocumenti contingere.*

Dicimus, Callistratum irregularitate fuisse obligatum, *Licet culpa illius de earum esset genere, quæ jure levissima dicuntur.* Quamvis enim contendant nonnulli Authores, quos laudat Fagnanus (h), quales sunt Abbas (i), Navarrus & alii quidam, irregularitatem non induci *& culpâ levissimâ*, ipsis tamen putamus Glossam esse anteponendam (k), quæ dicit de homicidio, quod ..... *negligentia imputatur.* Idem sentiunt Hostiensis & Joannes Andreas (l): & etiam Authores ipsi, qui contrariam Glossæ tuentur opinionem, fatentur, ex levissimâ culpâ irregularitatem indui; cùm de actione agitur, non verò de omissione tantùm, ut ait Canon (m), quem Stephano V. adscribit Gratianus, loquens de parentibus, qui suos adhuc infantes in eodem secum lecto reponentes, eos postridie manè suffocatos reperiunt, quia tunc culpa levissima *transit, in culpam levem.*

(g) Fagn. in c. *Ad audientiam.* de homicidio. n. 44.
(h) Idem in c. *Quidam.* fin. eod. tit. n. 9.
(i) Abbas. in c. *Quæsitum.* 7. de pœnit. & remiss. n. 2.
(k) Glossa in c. *Significasti.* 16. de homic. v. *Negligentibus.*
(l) Hostiensis & Joan. Andr. in d. c. *Significasti.*

In proposito autem casu agitur de actione, eâque præcipui momenti, à Callistrato admissâ. qui ignorare non poterant, se puerulum quondam una cum fune ad se trahere, cùm pondus illius sentiret. Quod confirmari potest ex Lege (n) *Si merces 29. ff.* cujus hæc sunt verba: *Culpa autem abest, si omnia facta sunt, quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset.* Lege etiam (o), quæ asserit, quod *imperitia culpa est adnumeranda*; confirmari potest dictum nostrum. Atqui Callistratus in eo casu non est positus; econtra negligentiùs eam adtribuit cautionem, quam ab eo exigebat pondus solum, quod sentiebat funem retrahendo. Igitur de irregularitate eximi nequit.

(m) Can. *Consuluisti.* 20. 9. q. 5.
(n) Leg. *Si merces.* 25. ff. Locati. §. *Qui columnam.* l. 9. tit. 2.
(o) Leg. *Si quis domum.* §. Celsus. ff. eod. tit.

CASUS VI.

Marius ad singulare certamen Maxentium provocavit, & Cajum sibi adjutorem; Maxentius verò Salvium sibi pariter elegit. Marius neque interemit, neque mutilavit Maxentium: at Cajus ipsi adjutor Salvium occîdit. An Marius est irregularis?

Respons.

In hujusmodi difficultatibus semper ad illud redeundum est principium, quod in decretalibus suis constituunt summi Pontifices, ac præsertim Alexander III. (p) eum videlicet qui est causa homicidii, non minùs esse reum, quàm ipsum interfectorem: *Diaconus, qui homicidia causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.* De quibus verbis advertere juvat, vocem, *videtur*, non significare Dubium quoddam, sed constantem veritatem, quando in aliqua lege vox illa reperitur; atque adeò, *non videtur*, idem significare, *ac non est*, ut docent Cardinalis Zabarella, Antonius de Butria (q), Marianus Socinus (r), & Joannes Andreas (s), qui id ipsum probat ex lege digestorum ad marginem indicatâ (t). Ratio est, quia *Constitutia Apostolicæ Sedis ...... nihil debet obscurum, vel ambiguum continere.* Sed ea æquo debet esse justa & intellectu facilis, ut loquitur Gregorius IX. (u), ut debet esse justa & utilis, uti ait sanctus Isidorus; pariter debet esse clara, neque aliquos continere terminos æquivocos aut dubios (x). *Erit autem Lex honesta, justa ...... utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat.* Quæ qualitates à constitutione Alexandri III. abessent; si voce istâ, *non videtur*, aliquod de suâ decisione dubium indicare voluisset. Marius autem est vera causa, cur Salvium interfecerit Caïus: igitur pariter cum eo irregularitatem incurrit Marius.

Decisio ista omnimodè consentit cum decretali Celestini III. (y), qui respondens ad similem fermè huic, quæ proposita est, quæstionem, dicit: *Tales pugiles homicidæ veri existunt; nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit*, non debet in Sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt Sacrorum Canonum instituta (z).

(p) Alex. III. in c. *Sicut dignum.* 6. & in c. de cætero. 11. de homicidio.
(q) Ant. de Butrio. n. 2.
(r) Marian. Socin. in d. c. n. 1.
(s) J. Andr. in c. *De cætero.* cit. n. 1.
(t) Leg. *Quid tamen.* 21. ff. de receptis, qui arbitrium receperunt aut sententiam dicant. §. 1. l. 4. tit. 8.
(u) Greg. IX. in c. *Quoniam.* 13. de constitut. l. 1. tit. 2.
(x) Isidorus in can. *erit autem.* 2. dist. 4.
(y) Celestin. III. in c. *Henricus.* 2. de Clericis pugnant. in duello. l. 5. tit. 14.
(z) Can. *Si quis.* 8. dist. 50. &c.

CASUS VII.

Triberianus, Sacerdos sæcularis, *à divinis* suspensus declaratus, multoties tamen à tribus mensibus sacram ad populum concionem habuit.

1. An

1. An ex hoc irregularitatem incurrit?
2. Esset-ne irregularis: si à prædicatione suspensus, in hoc statu positus prædicasset?

R E S P O N S.

Priusquàm afferatur responsio, scire necesse est, ejus, ut plurimùm loquendo, terminis istis, *divina Officia*, prædicationem verbi divini non comprebendere. *Concludo igitur*, inquit Fagnanus (*a*) *prædicationem verbi Dei, non venire divinorum appellatione*. Ob eamque causam excommunicati & interdicti absque peccato prædicationi adesse possunt, licet ipsis non sit licitum ullis adesse divinis Officiis, ut declarat Innocentius III. scribens ad Episcopum Ferrariensem de incolis Ferrariæ, qui erant excommunicati & interdicti, quibus sub istâ conditione prædicationem audire permittit *dummodò contra formam interdicti nullum tis divinum Officium celebretur*. Equidem extat in corpore juris titulus expressus de celebratione Missæ aliisque divinis Officiis (*b*) in quo ne ullum quidem verbum de prædicatione profertur ex quo manifestum sit, eam inter divina non recenseri Officia. Atque hinc inferendum est cum eodem Canonistâ, quòd *suspensus à divinis non intelligitur suspensus à prædicationis Officio, nec è converso*.

(*a*) Fagn. in c. *Responso*. 43. de sent. excomm. n. 20.

(*b*) Decretal. l. 3. tit. 41. de celebrat. Missarum .·. & divinis officiis.

Quod cùm ita sit, dicimus, quòd, licèt juxta canones (*c*), qui celebrat suspensus à divinis, irregularitatem incurrat, non idem tamen asserendum est de eo, qui est suspensus à prædicatione, quæ, ut ait Glossa (*d*), viginti duas suspensionis species cum earum divisionibus afferens, indocit *novam speciem suspensionis*, nam si verba ad populum faciat, non obstante illâ suspensione, irregularis non fit, quamvis ob inobedientiam suam graviter peccet. *Si verò sit* (suspensus) *ab Officio prædicationis*, inquit Sylvester (*e*), *non efficitur irregularis prædicando & celebrando*: quod etiam asserit Calderinus (*f*), & post ipsum Fagnanus (*g*) bis verbis: *Quamvis suspensus à divinis, celebrando efficiatur irregularis, .·. tamen secus est in suspenso à prædicationis Officio*. Ratio præcipua, quâ fulciuntur isti Canonistæ, est, quia Ministerium prædicationis non adeò cuipiam ordini sacro est annexum, ut authoritate Episcopi à Clerico solâ tonsurâ initiato exerceri nequeat, uti præclarum hujus rei præbet exemplum defunctus D. Abbas Gaillard qui sacro illo Ministerio functus est, sæpe, etiam multoties in die prædicando in multis missionibus, quas proprio sumptu confecit, & quas ad annum 80 ætatis suæ, de Præsulum licentiâ in multis regni Diœcæsibus continuavit; quamvis clericalem tantum suscepisset tonsuram.

(*c*) Can. *Si quis Episcopus*. 7. 11 q. 3.
(*d*) Glossa in Clement. *Cupientes*. 8. de pœnis. l. 5. tit. 8. v. *suspensi*.

(*e*) Sylvester. v. *Suspensio*. q. 5. sub fin.
(*f*) Calderinus. in D. Clement. *Cupientes*.
(*g*) Fagn. loco cit. & n. 18.

Et vero nullus in toto corpore juris canon reperitur, quo prohibeatur, ne prædicationis Ministerium iis committatur, qui minores tantùm ordines, vel tonsuram suscepêre. Ita quoque censuit sacra congregatio Concilii; 23. junii an 1530. referente Fagnano (*h*): *Hanc partem*, inquit, *aliàs probavit sacra Congregatio Concilii articulo diligenter examinato. Nam .·. die 23. Junii 1539. censuit, munus prædicationis committi posse etiam Clerico; qui non sit in sacris ordinibus constitutus*. Hinc sequitur, Tiberianum non incurrisse irregularitatem in primo casu proposito, neque eum etiam incursurum fuisse in secundo casu.

(*h*) Fagn. in D. *responso*, n. 19.

Ac frustrà objicerentur Canones quidam (*i*), quorum alii Officium potestatemque prædicandi Episcopis & sacerdotibus, alii diaconis adscribunt hinc enim inferri legitimè non potest, quòd, cum Diaconus vel sacerdos ab Officio ordini suo conveniente fuit suspensus, censendus sit ob necessariam connexionem suspensus quoque à Ministerio prædicationis. Ratio est 1. quia Canones istis intelliguntur de verbo Dei, quod annuntiat diaconus, qui alta voce *ex Officio* Evangelium recitat in Missa, ut observat Navarrus (*k*) post Glossam, atque ut manifestum fit ex ipso textu sancti Gregorii, è cujus scriptis depromptus est secundus Canon (*l*), qui objicitur. 2. quia alii tantùm intelliguntur de iis, qui prædicant *ex Officio*, quales sunt Parochi, qui Parochianis suis verbum divinum explicare tenentur; licet nondum ad sacerdotium fuissent promoti, quod intra annum suscipera debent.

(*i*) S. Leo. in. can. *A subjectimus*. 19. 16. q. 1.
Conc. Trid. sess. 24. c. 4.
S. Greg. in can. *In sanctâ*. 2. dist 92.
Isidor. in can. *Perlectis*. 5. dist. 25. §. *Ad diaconum*.

(*k*) Navarr. Consil. 7. de officio judicis delegari.
(*l*) Cit. c. *in sanctâ*.

C A S U S VIII.

FUSCIANUS diaconus, non ita pridem de beneficio provisus, quo exigitur, ut intra annum sit sacerdos, iter faciens in sylva latrones offendit, qui gladiis suis tres ei digitos absciderunt in manu dexterâ; quâ re factus est irregularis. An cogi potest in hoc casu ad dimittendum beneficium illud sacerdotale?

Hinc autem oritur difficultas, quòd Pictaviense Concilium an. 1078. (*m*) habitum constituit, ut Abbates, decani & Priores teneantur ad suscipiendum sacerdotium sub pœnâ amittendi Beneficii sui, quamcumque possint obtendere causam, ut sese excusent. *Quòd si aliquâ justâ causâ prohibente, Presbyteri .·. esse non potuerint, Prælationes amittant*.

(*m*) Concil. Pictav. in c. *Ut Abbates*. 1. de ætate & qualitate præficiend. l. 1. tit. 14.

R E S P O N S.

Diaconus iste ad dimittendum Beneficium suum cogi non debet, eo quòd factus sit irregularis ad sacerdotium, cùm legitimè. Beneficio suo, utpotè innoxius privari non possit, & afflicto jam non sit danda afflictio (*n*). Hoc sensu debent intelligi decretales, quæ loquuntur de necessitate, in quâ sunt quidam Beneficiarii, suscipiendi sacerdotium. *Hoc intelligitur*, inquit Glossa (*o*), *qui sine culpa sua factus est talis, quòd ordinem recipere non potest secundùm canones. Unde propter hoc non debet removeri; licèt ordinem non possit recipere*. Cujus rei hanc affert rationem, *quia non est addenda afflictis afflictio*, quam rationem depromsit author Glossæ ex his sancti Gregorii magni verbis (*p*): *non debet à nobis addi flagellatis* (à Deo) *afflictio*, & ex Innocentio III. scribente ad Archiepiscopum Arelatensem de Episcopo Arausicano, qui ab annis quatuor ægrotans, Episcopales suas functiones obire non poterat (*q*). Ita etiam explicat author Glossæ in decretalem depromptam è Concilio Pictaviensi, quæ objicitur in præsenti casu (*r*). *Hoc intellige*, inquit, *quando per culpam suam ad talem statum pervenit, quod promoveri non potest; contrà verò, quando sine* culpâ; & tunc non debet addi afflictis afflictio. Ita sentit Fagnanus, qui pro sua sententia laudat Innocentium IV. (*s*), Abbatem Antiquum (*t*) & Hostiensem. (*u*)

(*n*) Fagn. in c. *Quæris*. 6. eod. tit n. 40.
(*o*) Glossa in c. *Cùm in cunctis*. 7. de elect. *Si Canones*.

(*p*) S. Greg. in can. *Cùm percussi*. 2. 7. q. 1.
(*q*) Innoc. in cap. *Ex parte*. 5. de Clerico ægrotante vel debilitato. l. 3. tit. 6.
(*r*) Glossa in c. *Ut Abbates*. cit. v. *Amittant*.
(*s*) Innoc. IV. in D. c. *Amittant*.
(*t*) Abbas Antiquus in D. c. *Ut Abbates*. v. *prohibente*.
(*u*) Hostiens. in eod. cap. v. *Justa causâ*.

At verò, si Clericus culpâ suâ factus sit irregularis, ut si v. g. quempiam ad singulare certamen provocasset, in quo oculum, manum, aut aliud quod simile amisisset membrum, tunc mereretur beneficio suo privari, ut asserit Hostiensis, (*x*), qui exponens hæc verba, *justa causa*, profert hæc exempla: *putà, quia amiserunt oculum, vel pedem, vel manum, vel aliud simile. Intelligas tu: culpâ suâ interveniente: putà, quia ei, de quo quæritur duellum, obtulit aut sponte suscepit .·. vel quia vir reperit ipsum, cum uxore suâ turpiter conversantem*. Quibus addit contrarium esse dicendum, *quando sine culpâ talia acciderunt*.

(*x*) Hostiens. loco citat. v. *Justa causâ*.

Vide { BENEFICIUM. BENEFICIARIUS. }

V u 2 CASUS

CASUS IX.

ANTIGONIUS in vicinam sylvam eo fine profectus, ut ex improviso Valerium trucidaret, qui serò illàc erat transiturus, ab ipsius sylvæ initio ipsum jam à latronibus fuisse occisum invenit. Attamen eò inhumanitatis pervenit, ut in ipsius Cadaver sæviendo ipsi gladio caput amputârit. Nunquid ex illo facto in irregularitatem incidit?

RESPONS.

(a) Archid. in can. Si quis. fin. 25. q. 1 n. 2.

Archidiaconus Bononiensis, Author sæculi XIII. (a) qui hanc sibi difficultatem proposuit, ad eam respondet, dicendo, non quemquam fieri irregularem ex hoc facto, quantumvis ex se enorme sit & inhumanum.

(b) Innoc. III. in c. Nuper 4. de bigamis non ordin. l. 1. tit. 21.
(c) Idem in c. A nobis. fin. ib.
(d) Conc. Toletan. c. 8 in can. Si quis. 4. dist. 51.

Contrà verò sentiunt quidem Authores nonnulli, ex hoc casu irregularitatem induci ob criminosam intentionem, quam sequitur actio; idque probant exemplo hominis, qui priori uxore viduus & Sacerdotio initiatus, matrimonium contrahit *de facto*, illudque cum aliâ uxore consummat. Nam ex Innocentio III. (b) haberi debet tanquam bigamus, licèt reipsâ non sit ac proinde tanquam irregularis *propter affectum intentionis cum opere subsecuta*; ut loquitur hic summus Pontifex, qui in sequenti Decretali (c) eandem statuit regulam pro subdiacono, qui tale suppositum matrimonium contrahit cum vidua, & illius rationem eandem affert. Addunt illi Authores antiquum Canonem, depromptum è Concilio primo Toletano, quem in suo Decreto citat Gratianus (d), in quo dicitur, Clericum, qui militavit, ad Diaconatum admitti non posse ob affectum occidendi, quem habuit arma suscipiens, licet neminem occiderit aut mutilaverit: *Etiamsi gravia non admiserit, si ad Clerum admissus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem.* At illi textus non concludunt: nam quod pertinet ad primam Decretalem Innocentii III. manifestum est, nullam fuisse bigamiam in casu Papæ huic proposito, ut ipse agnoscit his verbis: *Tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant*, intelligendo vocem, *tanquam*, uti notam, non quidem veritatis, sed meræ similitudinis. *Hoc tanquam*, inquit nota ad marginem Glossæ apposita, *non est expressivum veritatis, sed similitudinarium, juxta illud: ex istis tanquam ad latronem.* Non est quoque irregularitas, uti nec bigamia: attamen Innocentius III. vult talem Sacerdotem puniri, quasi verè esset bigamus, *propter similitudinem facti*, ut loquitur Glossa (e). Ita ex Concilio Ancyrano (f), *quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt, professione contemptâ, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebant*, licèt tales non essent. At jus est expressum in casu prioris illius Decretalis, uti in casu alterius; nam utraque Sacerdotem hunc & subdiaconum subjicit eorum pœnæ, qui verè sunt bigami; unde *bigamus reputatur quantùm ad effectum; licèt in veritate non sit: & sic punitur propter affectum tantùm cum opere subsecuto, & non propter defectum sacramenti.* Hæc sunt verba Glossæ (g), cùm tamen nullo canone statuatur irregularitas, in casu quem proposuimus, & in materiâ odiosâ, qualis est irregularitas, argumentum *à pari* non potest institui, nec legitimè concludere. Unde sequitur, quòd cùm amputare caput Cadaveri sit actio penitùs diversa ab homicidio, quo homini vita eripitur, de uno, uti de alio fieri non potest idem ratiocinium, neque ex posteriori concludi, priore induci irregularitatem, *Cùm id non sit expressum in jure.* Hæc regula est Bonifacii VIII. (h).

(e) Gloss. in d. c. Nuper v. Tanquam bigamis.
(f) Concil. Ancyran. c. 18. in can. Quot quot. 24. 27. q. 1.
(g) Glossa in d c. Nuper. v. Dispensari.
(h) Bonifac. VIII. in c. Is qui. 18. de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.
(i) Fagn. in c. A nobis. de sent. excom. n. 22. & alii apud eum.

Fagnanus (i) & alii cum eo permulti ita sentiunt, & probant, par esse discrimen inter occisionem hominis & sævitiam in ejus cadaver, atque inter hominem vivum & hominem mortuum; quia *ad esse hominis duo principaliter exiguntur; videlicet corpus & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit*, ut loquitur Innocentius III. (k). Cùm cadaver jam cum animâ non conjunctum censeri non potest homo, sed tantùm materia informis, quæ naturâ suâ ab eo essentialiter distinguitur, unde sequitur, ex odio & inhumanitate, quibus in cadaver sævit quispiam, non induci irregularitatem; cùm id nulla Canone sit expressum.

(k) Innoc. III. in c. In Quadam. 8. §. Sed adversus. de celebrat. Missarum. l. 3. tit. 41.

CASUS X.

LEONIDES, Sacerdos, cui notum erat, à Paulo sub fallaci nuptiarum promisso stupratam esse Mariam neptem suam, eos simul accubantes inveniendi occasionem captavit, ut Paulum ad judicium adduceret, eumque dictâ sententiâ adigeret ad nubendum Mariæ, jam gravidæ, quæ proinde de famâ suâ manifestè periclitabatur. Cùm igitur horâ post mediam noctem in Mariæ cubiculum cum duobus suis parentibus ingressus fuisset Leonides; Paulus huc intromissus, jam crepare fores percipiens, captum subitò se per fenestram in vicum è primo tabulato dejiciendi consilium perfecit; at lapsus in sectilem lapidem, ictu ex templò interiit. Quærit Leonides, utrùm ex hoc casu irregularitatem non incurrerit, nec dispensatione indigeat?

RESPONS.

Existimamus, in Leonidem non referendam esse Pauli necem, quam ipse sibi imprudenter ac temerè attulit, atque adeo irregularitatem in hoc casu eum non incurrisse.

Ratio est, quia ex principio alibi jam posito, mors casualis ei non debet imputari, qui rei licitæ dat operam, & quas exigit prudentia, cautiones adhibet. Hæc regula multis fulcitur Decretalibus (l).

(l) Alex. III. in c. Presbyterum. 7. de homicid. Innoc. III. in c. Dilectus. 13 & in cap. Ex literis. 11. & 2. seqq. 16. Honorius III. in cap. Joannes. 23. de homicid.

Atqui Leonides non quidquam contra jus egisse videtur: cùm legitimè à Paulo exigere judicio poterat, ut matrimonii promissum Mariæ datum perficeret, quæ libidini ejus non nisi sub spe nuptiarum fuerat obsecuta; quando aliter mansisset infamata. Neque Leonidi nocere potest circumstantia, quâ dicitur, hunc secum duos consanguineos suos adduxisse comites; neque enim, ut sani, sic prudentis erat Sacerdotis, ut solus ad mediam noctem & in tali casu neptis suæ cubiculum ingrederetur: cui etiam addi potest, sibi duobus opus esse testibus, ut de crimine suo Paulum convinceret.

Conformiter ad hanc decisionem respondit sacra congregatio Cardinalium sacro sancti Concilii interpretum 29. Novemb. an. 1612. Sacerdoti, qui illam de casu omnino simili consuluit, illum irregularitatem non incurrisse, ut refert Fagnanus. *Sacra Congregatio, cui undecim Cardinales interfuerunt*, inquit hic Canonista, *censuit Petrum prædictum, secundùm ea quæ probantur, non incidisse in irregularitatem.*

In hoc itaque casu idem de Leonide dicendum, uti de Sacerdote, qui ad noctis meditullium furem in domo suâ reperiens, & opem inclamans, furem bene ad fugam adigit. Nam si fugiens in præcipitem locum fur cadat, ibique pereat; ex hoc eventu, Sacerdos iste non fit irregularis, cujus nimirum est occasio tantùm, non verò causa: pariter Leonides in casu proposito censeri non debet irregularis, cùm verè causa non sit mortis Pauli, quam suâ ipse sibi culpâ attulit, quin ejus aliquatenùs particeps sit Leonides.

Pariter

Pariter in hoc casu Leonides eodem modo haberi debet ac Clericus ille, de quo loquitur Alexander III. (*a*), qui cum alio Clerico ludens, eo ad humum dejecto, ab hoc Papa irregularis non censetur; licèt is Clericus cultro ad cinctorium suum appenso, qui casu in corpus penetravit, se ipsum interemerit. Ratio est, quia Clericus Summum Pontificem consulens rei illicitæ cum socio suo ludens operam non dederat, nec ullatenùs erat particeps mortis ejus, quæ merè casualis erat. Innocentius III. (*b*) ab irregularitate pariter in hujusmodi casibus eos eximebat, pro quibus consilium ejus exquirebatur. Aliud est denique exemplum, in quo Honorius III. (*c*), asserit, adolescentem Clericum, irregularem non esse factum, quod ludens in socium quemdam lapides, non animo feriendi sed ipsum tantùm ad fugam adigendi projecerit, licèt in fugâ lapsus in magnum lapidem interierit.

(*a*) Alex. III. in c. *Lator*. 9. de homicidio.

(*b*) Innoc. III. in d. c. *Dilectus*. eod. tit.

(*c*) Honorius III. in c. *Exhibita*. 22. eod. tit.

CASUS XI.

Inchadus, filius Mahudi & Abassæ conjugum, infidelium, & consanguineorum in tertio gradu lineæ Collateralis, Christianam Religionem amplexus, militiæ posteà Clericali nomen dare voluit. At ipsi persuasum est, ipsum esse irregularem *defectu natalium*, quia ex eo natus erat matrimonio, quod merè erat contractus civilis. An verè illegitimus est, ac proinde irregularis?

Respons.

Certum est, duorum infidelium, quamvis in tertio gradu lineæ collateralis consanguineorum, matrimonium esse validum; *Cùm Sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat, quemadmodùm ostendit Apostolus* (*d*), ut loquitur Innocentius III. (*e*). Ratio est, quia licèt Ethnicorum & Infidelium matrimonium non sit Sacramentum propriè dictum; est tamen contractus legitimus & naturalis, etiam inter eos, qui cognati sunt in gradibus jure tantùm Ecclesiastico prohibitis, quia Ecclesiæ Legibus non subduntur. *Cùm... in præmissis gradibus à Paganis, quoad eos matrimonium licitè sit contractum, qui Constitutionibus Canonicis non arctantur*, ut etiam loquitur idem Summus Pontifex. Unde sequitur, procreatos ex tali matrimonio inter illegitimos non esse censendos, nec adeò irregulares. Ita concludit S. Innocentius I. in Epistola, quam ex Binio (*f*) an. 404. ad Victricium, Episcopum Rhotomagensem scripsit, in quâ post statutam hujusmodi matrimoniorum legitimitatem, deinde concludit: *Quod si non putatur uxor esse computanda, quæ ante Baptismum ducta est, ergo nec filii, qui ante Baptismum geniti sunt, pro filiis habentur.* Veritatem hanc multò etiam fusiùs probat hic Sanctus Pontifex in Epistolâ aliâ, in quâ refellit errorem, in quo erant istâ de re Episcopi Macedones (*g*), & dicit, quòd non nisi absurdè defendi potest, tales filios esse illegitimos: *Quòd cùm ita sentire atque judicare absurdum est &c.*

(*d*) 1. Cor. 7.

(*e*) Innoc. III. in c. *Gaudemus*. 8. de divortiis. l. 4. tit. 19.

(*f*) Innoc. I. Ep. 2. ad Victricium. c. 6. apud Labbe tom. 2. col. 49.

(*g*) S. Innoc. I. Ep. 22. c. 2. (apud Labbe tom. 2. col. 1273.)

Hinc sequitur, Inchadum esse censendum legitimum, atque adeò, cùm *ex defectu natalium* non sit irregularis, conditionem ortûs sui non obstare consilio, quod iniit, suscipiendi statum Clericalem.

CASUS XII.

Daniel, cui oculus casu effossus fuerat, hujus defectum reparavit, utens encausto oculo, tam graphicè elaborato, ut absque magnâ attentione res percipi nequeat. Insuper dextero bene est oculo, quo facilè legere potest. An irregularis in hoc casu haberi debet, ita ut ipsum Episcopus absque dispensatione ordinare non possit?

Respons.

Supponendum est, tanquam certum, orbum oculo Canonibus irregularem non censeri, nisi ratione notabilis deformitatis, quæ in vultu apparet, atque adeò irregularitatem desinere, ubi desinit ipsa deformitas. Ita communiter sentiunt Authores permulti. *Jura, quæ irregulares decernunt eos, qui carent oculo Canonis*, inquit Sylvius (*h*), *intelligenda videntur suppositivè; hoc est, supponendo quod carentia illa notabilem inducat deformitatem.* Idem jam docuerat Navarrus (*i*), dicendo, hoc sensu intelligendum esse Gelasium Papam, in Gratiani Decreto citatum (*k*), qui declarat, Sacerdotem altero orbum oculo, ad celebrandum esse inhabilem. *Ideò*, inquit, *Caput, si Evangelica, disponens de carentia oculi, quæ gravem inducit deformitatem, non est extendendum ad carentiam visûs, quæ eam non facit.*

(*h*) Sylvius resolut. variar. v. *Irregularitas*. 4.

(*i*) Navarr. man. c. 25. n. 199. §. *Quarto*.

(*k*) Gelas. in can. *Si Evangelica*. fin. dist. 55.

Gregorius Saïrus his quoque verbis eâ de re mentem suam aperit (*l*): *Si quæras*, inquit, *an qui caret visu unius oculi, habet tamen alium oculum integrum & sanum, irregularis sit? Respondeo, non esse irregularem.* Quod probat authoritate Navarri modò laudati, Gregorii de Valentia (*m*), & Henriquez (*n*). *Sin verò*, ait, *orbatus esset oculo sinistro, & legere posset oculo dextro sine ullâ indecentiâ, ad Ordines admitti posset, cessat enim ratio irregularitatis, cùm nec careat membro necessario, nec sit deformitas.* Eandem opinionem tuetur Emmanuel Sa (*o*), ut videre est in editione operis sui, quæ Romæ post ejus emendationem Typis excusa est. Idem asserit Mercerus (*p*) cum aliis permultis. Igitur absque temeritatis periculo audemus contendere, Danielem in casu proposito non esse irregularem.

(*l*) Greg. Saïrus Thesauri casuum consc. l. 6. c. 8. n. 8.

(*m*) Greg. de Valentia. to. 4. disp. 7. q. 19. punct. 3. §. 2.

(*n*) Henriq. l. 14. de irregul. c. 8 §. 2.

(*o*) Emman. Sa. v. *Irregularitas ex corporis vitio*.

(*p*) Mercerus in suppl. q. 14. dub. 13.

Attamen certum est, quòd si res dubia sit, ad Episcopum pertinet ejus decisio, ut fatentur Navarrus, Henriquez (*q*), Rebuffus (*r*), Simon Majolus (*s*), Alphonsus Vivaldus (*t*), Saïrus, Sylvius & alii.

(*q*) Navarr. Henriq. locis citatis.

(*r*) Rebuffus in praxi benef. tit. de dispens. cum corpore vitiatis. n. 7. & 8.

(*s*) Simon Majolus l. 1. de irregular. c. 20. n. 4. vers. *Ille quoque*.

(*t*) Alphons. Vivald. tract. de irregular. n. 141.

CASUS XIII.

Patrophilus, vir bellicosus, qui vitiis omninò deditus fuit, nunc militiæ Clericali nomen cupit adscribere. At cùm semel Sodomitico se inquinârit crimine; postulat, utrùm ex hoc atroci scelere in irregularitatem inciderit, atque adeò Episcopali aut etiam Papali indigeat dispensatione, priusquàm ad Sacros Ordines promoveatur?

Respons.

1. Certum est, ab incunabulis Ecclesiæ gravia crimina irregularitatem induxisse & totius Orbis Episcopos, ut loquitur Sanctus Cyprianus (*u*), consensisse, ut à Sacerdotio statuque Clericali consocios atrocis cujusdam peccati removerent. Ex solo adulterio per adolescentiam commisso ad Ordines suscipiendos fiebat quis incapax ex Concilio Eliberitano (*x*); Idem statuit sexagesimus Canon inter eos, qui Apostolici (*y*) dicuntur his verbis: *Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione, aut adulterio.... & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur.* In primo etiam Nicæno Concilio (*z*) statutum est, ut deponerentur ii, qui post admissa quædam gravia crimina sine prævio examine ad Sacerdotium fuerant promoti; licèt etiam ipsa in examine, quo de moribus eorum fuerat inquisitum, essent confessi. Nitebatur vetus hæc disciplina his S. Pauli verbis (*aa*), *nullum crimen habentes*, (de Diaconis hîc loquitur) & istis aliis (*bb*), *reliqui te Cretæ; ut ea quæ desunt, corrigas, & constitueas per Civitates Presbyteros.... si quis sine crimine est.*

(*u*) S. Cyprian. Ep. 68.

(*x*) Concil. Eliberit. can. 30.

(*y*) Can. 60. Apost.

(*z*) Conc. Nicæn. 1. can. 9.

(*aa*) Ad Timoth. 2. 10.

(*bb*) Ad Tit. c. 1. v. 5. & 6.

Vigebat etiam bæc disciplina circa medium-septimum sæculum, ut videre est ex Concilio I. Toletaoo an. 656, licèt jam foisset restiicta ad crimina Capitalia, duqoibus in Canonibus fit mentio; qoalia erant hæresis simonia, homicidinm & alia at verò auctâ Sequentiom sæculorom malitiâ atque pravis moribos, Indulgere tandem coacta est Ecclesia, & de pristinâ suâ severitate aliquid remittere: quo circa nunc multis criminibus, quantumvis atrocibus, irregularitas non indocitur.

Tale est crimen, de quo reus supponitur Patrophilus in casu proposito: io toto enim juris Canooici corpore nullibi invenitur, ex hoc crimine, quantumvis atroei, irregolarem fieri; qui eo se contaminavit. Certum est autem, non adesse irregularitatem, nisi jure exprimatut, ut ex (Bonifacio VIII. (a) superiùs declaratum est. Attamen qoamvis verum sit, ex hoe erimine, quantumvis horrendom sit, nou induci irregularitatem, si terminus iste sumatur in eo sensu. quo sumiror in novo jure deeretaliom an ab eo minùs abhoriet Ecclesia? An Casta illa & illibata Christi sponsa spiritum motare potuisset, ae fieri posset, ot ad Sacerdotinm eum admitteret. qui se tam torpi abominatiune fœdavit; dùm per septem octo. ve Sæcula eos ab illo gradu accuratè exclusit, qui peecata multò leviora cummiserant? Si igitur integram velimùs illibatamque manere Eeclesiæ intentionem, quæ semper invariabilis est, Patrophilo respondendom, ne se ad ordines suscipiendos offerat, licèt pro peccato suo satisfecerit 1. quia eos suscipere non potest, nisi perrumpendo prohibitionem, unanimi totios orbis Episcoporum, in primis Eeclesiæ Conciliis eongregatorum, consensu latam. 2. qoia si ad ordines se promovendum offerret, præsumptionis manifestè damnabilis se conseium redderet, se Ipsum tàm Sancto sublimiqoe grado dignum eoistimans; dùm eo indignum omninò reputat Ecclesia, & publica laïcorum judicium vindictæ eos è suis ministris dimittit, qui eo se erimine detoiparunt; postquàm eos omni honore privilegioqoe Clericali spoliavit, ot fert Bulla Sancti Papæ Pii V, (b), qoam ad marginem indicamus.

(a) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. de sent. excomm. in 6.

(b) S. Pius v. in Bullâ *Horrendum*. 72. §. 3.

CASUS XIV.

Fiaminus, Episcopus Traunctinus, sospensione ligatus, ab ordinum quidem Collasione ac celebratione *in Pontificalibus* abstinuit, at cùm secundis Sacro-Sancti Sarrameoti vesperis interfuisset, Populom solemnites se benedicere posse in fine officii existimavit; dicendo ut mos est: *Sit nomen domini benedictum &c.* quamvis de bac censurâ nondom absolotus fuisset; quòd Benedictionem hanc, uti meram haberet cæremoniam, ex quâ irregulatis fieri non poterat quâ de re quæritur, utrùm reipsâ irregulatis factus sit, nec ne?

(c) Sairus Thesauri casuum cons. l. 4. c. 16. o. 16.

(d) Alex. IV. in c. *Abbates*. de privilegiis. io 8.

Respuns.

Putamus, hone Episeopum irregularitate fuisse ligatom. Ita Saïrus sentit (c) his verbis: *Idem erit*. hoc est, (*quod incurrit irregularitatem*) de *Episcopo, qui suspensus solemniter benedicit per illa verba*: Sit nomen domini benedictum, *de quá agitur in cap. Abbates* (d),....*erit enim irregularis.* Quod eonfirmat suffragio antiqui & inclyti Canonistæ, duoromqoe aliorum cujusdam nominis Authorum: *Ita expressim scripsit Nicolaus Dionisii de Perusin, scriptor & eruditus & antiquus in c. primo* (e) §. Caveant. *De Sent. Excommunicationis libro sexto, quem refert & sequitur Majolus* (f); *& expresè docet Ugolinus citatus* (g).

(e) Innoc. IV. in c *Cùm medicinalis*. 1. §. *Caveant*. de sent. excomm. 6.

(f) Majolus l. 3. de irregularit. c. 19. n. 3.

(g) Ugolinus l. r de censuris Eccles. tab. 1. c. 14. §. 1. n. 6.

Opioionem eandem tuetur Fagnanos (h): *Irregularis est Episcopus*. inquit. *qui suspensione durante, solemnem benedictionem impertitur per illa verba*: Sit nomen domini benedictum. Cujus rei hanc affert rationem: *Quia nimirum hujusmodi benedictio, quamvis non sit ordo, est tamen actus proprius ordinis Episcopalis, qui jure ordinario inferioribus Presbyteris non competit.* Quæ ultima verba probat bie Canonista ex Canooe deprompto è Concilio Agatensi, qnem refert Gratianos (i) his verbis: *Benedictionem quoque super plebem in Ecclesiâ fundere......Presbytero penitùs non licebit.* Ad quod Glossa (k). *Scilicet, solemnem quæ fit per salin verba*: Sit oomen domini henedictum. Quod etiam notat hojosce Glossæ Author in Canonem depromptum ex Concilio primo Aorelianensi. Addit Fagoanus: *Suspensionis enim violatio irregularitatem inducit, non solùm per actum alieni ordini competentem jure divino, sed etiam jure humano, videlicet ex præcipto Ecclesiæ, vel ex universali consuetudine:* Idem qooque asserunt Durandus (l), Paludanus (m) Sanctus Antoninus (n) & Angelus (o), quibus additut Navarroe, qui ut cœteri Canonistæ contendit contra opinionem multorum Theologorum, Episcopatum esse ordinem distinctum ab ordine Sacerdotii. *Mea sententia.....est,.... Episcopatum esse verè & propriè Sacramentum* (p). Ex quo concludit (q), Episcopum, qui functiooem exereet *cum apparatu Pontificali*, actum exercere peculiarem & proprium Ordinis Episcopalis: atque adeo, si eum exerceat, *durante suspensione*, ipsum irregularitate innodari constitutâ eo decretalibus superiùs allatis, io eos qui sospensi fuoctionem aliquam anneram & propriam ordini suo exercent. *Ex quo infertur primò, quòd verius est: Episcopum celebrantem in apparatu Pontificali incurrere irregularitatem, quia*, inquit, *id est actus peculiaris ordinis Episcopatus.*

(h) Fagnan. in cap. *vel non est compos*. 14. de temp. ordin. n. 37. & 8. l. 1. tit. 11.

(i) Conc. Agath. in can. ministrare 16 q. 6.

(k) Glossa. v. *Benedictionem*. ead. Gloss. in can. Cùm *ad celebrandas*. 65. de consecrat. dist. 1.

(l) Durand. in speculo. tit. dispens. §. *Juxta*.

(m) Paludan. in 4. dist. 18. q. 7. art. 3. concl. 2.

(n) S. Anton. 3. p. tit. 28. de irregularit. c. 1 §. 1.

(o) Angelus. v. *Suspensio*. 3. n. 8.

(p) Navarr. man. c. 22. n. 18. vers. *quare*.

(q) Idem c. 27 n. 163. v. *Ex quo infertur*.

CASUS XV.

Andreas, aeceptâ jussu Patris sui Vandelini tonsurâ, cùm septennis esset, & ad decimum octavum ætatis soæ annum Laïcâ semper vestè indotâ; none verò Ecclesiastico otdini nomen dare cupiens, denuò Tonsuram suscepit, & posteà omnes Sacros ordines dictum est ei, esse irregularem quòd bis Tonsurâ fuisset initiatus. An id verom est?

Respons.

Difficultas præsentis casus in boe tota posita est, ut eognoscatur, an Toosura sit ordo. Id plures affirmant Canonistæ; at negaot communiter Theologi, & eertam potamus isturum sententiam, quam secuti sumus loqoentes de Tonsura, quo io loeo novem attolimus peremptorias, ut nobis videtur, ejus rei probationes.

Qood cùm ita sit, Andreas censeri nequit irregularitatem incurrisse, qoòd Tonsoram bis susceperit, quamvis io Ecclesiæ regulas peccarit. Sententiam Theologorum hac in re etiam secuta est jurisprudentia civilis, ut videre est ex Arresto Senatûs Parisiensis 17. Octob. an. 1657. qood refert du Frêne, in diariu suo forensi (r).

(r) Du Frêne. Diarium Fori. tom. 3. pag. 586.

CASUS XVI.

Aogostal, nobilis adolescens, equo conscenso ad deambulandum aut invisendum amicom, cùm equus ruptâ frœnâ domasset, infantis corpus is equo contrivit eomque oecidit: An irregularis est Augustal?

Respons.

In casu proposito Augustal, ut plurimùm loquendo, non debet haberi irregularis. 1. qoia rei illicite operam non dedit eqoo ambolans, aut invisens amicum. 2. quia simplici casûs hujusce explica.

explicatione non fit manifestum, infantis necem ipsius culpâ contigisse, aut aliquarenùs ei fuisse participem; cùm absque fræno equus jam agitatus domari nequeat. Ita sentit Angelus de Clavasio (a). *respondeo, quod non est irregularis*, inquit, *quia nec voluntate, nec facto occidit, nec rei illicitæ dabat operam.* Ita quoque definivit Innocentius III. (b). in Decretali ad Episcopum Lingonensem, in quâ de Capellano loquens, cui par obtigeret eventus, dicit: *Mandamus, quatenùs si ita est, cùm idem Capellanus nec voluntate nec actu homicidium perpetravit; nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quominùs divina Officia possit Celebrare.* Idem quoque probari potest ex duabus aliis Decretalibus, quarum prior, est Honorii III. (c), & altera Gregorii IX. (d).

Diximus: *ut plurimùm loquendo*. hoc, est supponendo Augustalem reum non esse vel peccati, vel negligentiæ, vel imprudentiæ. Nam si v. g. agnoscere facilè potuisset, trita esse equi fræna; quæ facilè lacerari possent, & proinde se periculo obtemperandi equo exponere, non videtur excusari posse de irregularitate, cùm in hoc casu mors infantis ob ejus imprudentiam & culpam contigisset. Ita Glossa probat ex multis textibus (e). Ita quoque sentit Angelus (f): *quòd si de facili*, inquit, *frenum potuit frangi, erit irregularis.* Id quidem manifestum est ex statuto Decretalis Alexandri III. (g) in Corpore juris relatæ, cujus summarium his verbis enuntiatur: *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.* Idem etiam declarat hic summus Pontifex in alia Decretali ad Archiepiscopum Cosentiæ, urbis, quæ caput est Calabriæ (h).

Videtur, quòd, ut ait Angelus, idem ferri debet judicium de eo, qui in pari casu non necessariam haberet industriam ad domandum equum.

CASUS XVII.

ITHACIUS, Sacerdos, Parochus sancti Tyberii, *à beneficio* suspensus ab Episcopo suo, ab eo tamen tempore celebravit, & etiam fructus casuales Parœcia suæ percepit. An idcircò irregularitatem incurrit?

RESPONS.

Suspensio *à beneficio* tantùm irregularitatem non potest inducere pro iis, qui hanc non tenent censuram hæc sententia, referente Saïro (i) est omnium Doctorum, ac præcipuè Paludani (k), Innocentii IV. in suo commentario in Decretales (l). Durandi (m), & Majoli (n). En ipsa Paludani verba, quæ non refert Saïrus; *Si aliquis est suspensus à beneficiis tantùm & ingerat se divinis, nec peccat; nec est irregularis.* Nititur Decretali ab Innocentio IV. lata in primo Generali Concilio Lugdunensi (o), in quâ hic summus Pontifex loquens de eo, qui suspensus est *à beneficio* per triennium, asserit solùm, quòd si ad ejus administrationem se ingerat, jure fit illo privatus, nullâ de irregularitate mentione factâ. *A beneficiis Ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propriâ temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuò sit privatus* Nicolaus III. (p) non alio modo de aliâ re loquitur. Addit hic antiquus Theologus: *sed si ingerat se illis, quibus est privatus, aliam pœnam potest incurrere, scilicet non irregularitatem: quia non incurritur ex hoc quòd homo ingerit se divinis, nisi hoc sit actu alicujus Ordinis sacri, per se requisiti ac jure vel consuetudine.*

Innocentius IV. in suo Commentario in Decretalem Innocentii III. scribentis ad Episcopum Caralitanum in Sardinia (q) eandem tradit doctrinam his terminis: *Nota, quod suspensi ab Officio si celebrant, sunt irregulares .... sed suspensus à beneficio, si celebrat, non est irregularis, quia in jure non invenitur.* Ex quo Colligimus, quòd licèt graviter peccaverit Ithacius suspensionem non tenendo; in casu tamen proposito irregularitate non fuit innodatus.

(a) Angel. de Clavasio. v. *Irregularitas*. q. 17.
(b) Innoc. III. in c. *Dilectus*. 13 de homicidio &c.
(c) Honor. III. in c. *Joannes*. 23. eod. tit.
(d) Greg IX. in c. *Quodam*. 25. eod. tit.
(e) Gloss. in D. c. *Dilectus*. 13. v. Freno. de homicid.
(f) Angelus. ibid.
(g) Alex. III. in c. *Presbyterum*. 7. eod. tit.
(h) Idem in c. *Continebatur*. 8. eod. tit.
(i) Sairus Thesaurus casuum conscient. l. 4. c. 36. n. 2.
(k) Palud. in 4. dist. 8. q. 7. art. 3. conclus. 2.
(l) Innoc. IV. in c. *Nisi cùm pridem*. de renunt.
(m) Speculator. tit. de dispensat. §. *Juxta*. v. *Item. Nota*. v. *Suspensio*. q. 5. *Si vero sit à Beneficiis*.
(n) Majolus l. 3. c. 19. n. 14.
(o) Innocent. IV. in c. *Statuimus*. 1. §. 2. de elect. in 6.
(p) Nicolaus III. in c. *Cupientes*. 16. ibid.
(q) Innoc. IV. ad c. *Nisi cum pridem*. 10. de renunciat. n. 9. l. 1. tit. 9.

CASUS XVIII.

MANLIUS, Juris Professor, de suspensione Baccalaureum interrogans, ipsi suffragium suum recusavit, quòd sibi responderet, Episcopum suspensum *à collatione ordinum*, *à Pontificalibus & ab ingressu Ecclesiæ*, irregularitatem non incurrere, triplex illud suspensionis genus non servando. Nunquid in justitiam peccavit ob id solum Baccalaureo illi suffragium suum resecans?

RESPONS.

Interest, priusquàm respondeatur, duo stabilire principia certa, primum: quòd necesse sit, ut actus, in quem cadit suspensio, sit actus *proprius ordinis, aut deputatus ordinis*, seu potestas exercendi hunc actum ad ipsum pertineat jure divino, vel jure tantùm Ecclesiastico. Ita docent Abbas (r), Felinus (s), S. Antoninus (t), Angelus (u), Sylvester (x), Innocentius IV. (y), Navarrus (z), & alii.

Alterum est: quòd ad incurrendam irregularitatem, necesse sit, ut qui hunc actum exercet, illo fungatur, uti Minister Ecclesiæ; uti patet ex Glossa in Decretalem è Concilio Antiocheno (aa) depromptam, atque ut manifestum fit ex his terminis Canonis à Gratiano relati; *Si quis Episcopus sive presbyter aut diaconus post excommunicationem præsumpserit .... facere oblationem, vel matutinum aut vespertinum sacrificium quasi in Officio suo agens, sicut priùs, non liceat ei in alio Concilio spem reconciliationis habere.* His autem consentiunt hæc alia Bonifacii VIII. verba (bb): *Si .... se ingerat in suo agens Officio sicut priùs.* Ita quoque sentiunt Sylvester (cc), Navarrus (dd), & Fagnanus (ee), post Marianum Socinum (ff).

His præsuppositis, respondemus, quòd, cùm Episcopatus videatur esse verus ordo à Sacerdotio distinctus, ac verum sacramentum, ut alibi dicimus; Episcopus suspensus *à collatione ordinum*, non aliquem potest conferre ordinem quin irregularis fiat; quoniam ordinum collatio est actus proprius & præcipuus Episcopatûs, ut docet sanctus Leo (gg), relatus in Canone Decreti Gratiani, atque ut definivit Tridentinum Concilium (hh): ac proinde cùm ista suspensio sit vera censura Ecclesiastica, eam violare nequit, quin in irregularitatem incidat, ex decisione Innocentii IV. in Decretali emissâ in œcumenico Lugdunensi Concilio (ii). Idque verum est etiam quoad Collationem quatuor minorum ordinum; si terminis Generalibus suspensio lata fuerit, ut in casu proposito esse supponitur. Id quidem probat Fagnanus (kk) in Dominicum Germinianum & Philippum Francum. Præcipua ejus ratio est quia collatio minorum ordinum non attinet *jure ordinario*, nisi ad Episcopum solum, nec dici potest absque hæresi, post definitionem Tridentini, Concilii (ll), hanc potestatem Communem esse Presbyteris atque Episcopis: unde inferendum, Episcopum eos conferentem ordinis igitur sui Episcopalis actu fungi, & si id ipsum, quamvis suspensione ligatus, faciat, eum fieri irregularem.

Quod pertinet ad suspensionem à *Pontificalibus*, Existimant quidem nonnulli Authores talem Episcopum gravissimè peccare, cum Episcopali apparatu celebrandi, cum tamen in irregularitatem non incidere. Ita sentiunt Innocentius IV. (mm), & S. Antoninus (nn), qui dicit: *Nota secundùm Hostiensem, quòd suspensus à Pontifi-*

(r) Abbas in c. *Cùm dilectus*. n. 17. de consuetudine.
(s) Felinus in c. *Apostolicæ*. n. 13. de exceptionibus.
(t) S. Anton. 3. part. tit. 29. c. 2. in fine de suspensione.
(u) Angelus. v. *Suspensio*. 3. n. 7.
(x) Sylvester eodem v. q. 5.
(y) Innoc. IV. ad c. *Cùm æterni*. de sent. & re judicatâ in 6. & in c. *cum medicinalis*. de sent. excom. in 6.
(z) Navarr. man. c. 27. n. 161.
(aa) Gloss. in c. *Si quis*. 2. de Clerico excomm. deposito vel interdicto ministrante. v. *Præsumpserit*. & in c. *Cùm medicinalis*. citat. v. *Sicut priùs*.
(bb) Bonifac. VIII. in c. *Is cui*. 20. de sent. excom. in 6.
(cc) Sylvest. v. *Irregularitas*. n. 14. v. *Sexto*.
(dd) Navarr. man. c 27. n. 163.
(ee) Fagn. in c. *Vel non est compos*. 14 de temp. ordinat. n. 22 & seqq. l. 1. tit. 11.
(ff) Marian. Socin. in c. *Ad audientiam*. de homicidio. n. 106.
(gg) S Leo Ep. 86. aliàs 88. in c. *Quamvis*. 4. dist. 68.
(hh) Conc. Trid. sess. 23. de sacram. ordinis. c. 4. de reform. & can. 7.
(ii) Innoc. IV. in cit. c. *Cùm medicinalis*.
(kk) Fagn. loco cit. n. 32. & seqq.
(ll) Conc. Trid. cit. can. 7.
(mm) Innoc. IV. loco cit.
(nn) S. Anton. 3 p. tit. 18. c. 4. post med.

Pontificalibus, si celebrat in Pontificalibus, non erit irregularis: ratio est, quia Pontificalia non sunt de substantiâ celebrationis, nec debemus judicare aliquem irregularem, nisi inveniatur expressum. Marianus Socinus (*a*), Durandus (*b*), & Sylvester (*c*) idem sentiunt.

Aliter tamen sentiunt multi alii Authores, & putamus; eorum sententiam legitimis niti esse fundamentis. Eorum ratio, inquit Fagnanus (*d*), est: *Quia etsi Pontificalia non sint de substantia ordinis, nec officii, cùm etiam sine ipsis possit quodlibet officium exerceri, secundùm Innocentium* (e): *tamen sunt actus proprius ordinis Episcopalis, ut* (*f*), *&* *notat Abbas* (*g*). Multos insuper inclytos & antiquos hic Canonista laudat Doctores, uti Geminianum (*h*), Joannem Calderinum (*i*) Paludanum (*k*), Angelum (*l*), & Navarrum (*m*): quo circa in hoc juris dubio & adeò controversâ hac opinione tutior pars est, ut Episcopus talis in foro conscientiæ suæ se-ipsum ut irregularem habeat.

Tandem de suspensione *ab ingressu Ecclesiæ*, certum est, quod, si Episcopus in Ecclesia celebret, à cujus ingressu est interdictus, ex eo fit irregularis, uti declaravit Bonifacius VIII. in unâ è suis constitutionibus (n) his verbis: *Is cui Ecclesiæ est interdictus ingressus, cùm sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta, irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat, in sua agens officia, sicut priùs.* Addidque hic Papa: *Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat; non debet tamen in Ecclesia vel Cœmeterio Ecclesiastico (nisi priùs pœnituerit) sepeliri.*

Interest autem animadvertere, 1. quòd Glossa exponens verbum, *interdictus*, dicit: *ab homine vel à jure*: quod probat ex primo capite ejusdem tituli (*o*), in quo rem ita explicavit Innocentius IV. Lugdunensis Concilii præses, & ex aliâ Constitutione Bonifacii VIII. (*p*).

2. Quòd, cùm dicit hic Papa: *Si... divinis in ea se ingerat*; sequitur, quòd si is, cui ingressus Ecclesiæ cujusdam est interdictus, fit tantùm irregularis in eâ celebrando, nullam alibi celebrans incurrit irregularitatem, ut observat Glossa (*q*). quæ ita concludit: *Ergo secùs, si extra eam ... si igitur sub aëre vel sub tentorio, vel in domo privatâ celebret ... irregularis non erit.* Addit Joannes Andræas, ita sentire Innocentium IV. Hostiensem (*r*) & Durandum (*s*); & Fagnanus (*t*) refert quoque, hanc esse sententiam Abbatis (*u*) & Mariani Socini [*x*].

(*a*) Marian. Socin. in cit. c. *Ad audientiam*. 129.
(*b*) Speculator. tit. 3. de dispens. §. *Juxta*.
(*c*) Sylvester. v. *Suspensio*. q. 5. cir.
(*d*) Fagn. ibid. n. 30.
(*e*) Innoc IV. in d. c. *Cum medecinalis*. n. 2. v. *Secus autem*.
(*f*) C. *Transmissam*. 15. de elect.
(*g*) Abbas in c. *Cum dilect*. n. 20. v. *Aut suspenditur*.
(*h*) Geminianus. in cit. c. *Cum medecinalis* §. *Si quis autem*. n. 5.
(*i*) Joan. Calder. tract. de interdicto Ecclesiast. membro 2. q. 3
(*k*) Paludan. in 4. dist. 18. q. 7. art 3. conclus. 2.
(*l*) Angelus v. *Suspensio*. §. *Tertio*. n 3.
(*m*) Navar. man. c. 27. n. 863. v *Ex quo infertur*. 1.
(*n*) Bonifac. VIII. in c. cit. *Is cui*. l 5. tit 11.
(*o*) § *Si quis*
(*p*) Bonifac. VIII. in c. *Episcoporum*. 8. de privilegiis. in 6. l. 5. tit. 7.
(*q*) Glossa ibid. v. *In ea*.
(*r*) Hostiensis in cap *Sacro*. 48. de sent. excom.
(*s*) Durand. in speculo de legibus. c. 2.
(*t*) Fagn. ad d. c. *Vel non est compos*. n. 19.
(*u*) Abbas in c. *Cum dilectus*. n. 20. v. *Aut est*. de consuetudine.
(*x*) Marian. Socin. in d. c. *Ad audientiam*. de homicidio. n. 130.

CASUS XIX.

Cum exterum Regnum generali interdicto suppositum fuisset, ibique observaretur hæc censura, ne Rege quidem intercedente; Urbis primariæ Episcopus aliquoties tamen Missam celebravit. An factus est irregularis in hoc casu?

Respons.

Si Episcopus iste culpâ suâ locum dederit interdicto, aut speciatim in sententia interdicti denominetur: certum est, ipsum in hoc casu irregularitate fuisse ligatum: secùs si non sit, celebrare potuit absque irregularitatis periculo: omnis quippe Episcopus, qui interdicto locum non præbuit, & qui nominatim non est interdictus, sine peccato celebrare potest, servatis tamen conditionibus in hac Innocentii III. dùm Lateranensi Concilio præesset, constitutione expressis (*y*): *Concedimus, ut, cùm communis terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque, januis clausis, suppressâ voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia, nisi & hoc ipsum eis expressè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto* (*z*).

(*y*) Innoc. III. in Conc. Lateran. in c. *Quod nonnullis*. 25. de privilegiis l. 5. tit 33.
(*z*) Sylvest. v. *Interdictum* 5. q. 4. §. *Quintum*.

Advertendum est 1. prærogativam hanc ab Innocentio III. Episcopis non fuisse concessam, nisi ut speciale privilegium; nùm verò hanc eis jure communi concedi, ut fert summarium hujusce Decretalis; *Hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune.* Id quidem constat ex Decretali Bonifacii VIII. (*aa*).

2. Ex Joanne Andræa (*bb*) quem laudat Fagnanus (*cc*) privilegium illud etiam censeri concessum Cardinalibus non Episcopis, ut observat Glossa (*dd*). Vide quatuor observationes initio responsionis ad primum casum verbi, *interdictum*, appositas.

(*aa*) Bonifac. VIII. in cap. *Alma*. fin. de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.
(*bb*) J. Andræas in addit. ad specul. tit. de legatis. §. *Sequitur*. v. *Item per hoc dico*.
(*cc*) Fagn. in cit. c. *Quod nonnullis*. de priv. n. 4.
(*dd*) Glossa in c. *Quoniam*. fin. de privilegiis 106. v. *Indulgemus*.

CASUS XX.

Methodius, Episcopus Nuceriensis, ab ipso Papâ suspensus *à collatione beneficiorum*, quia Clero de multis Beneficiis providerat, qui ipsis erant indigni, ab eo tamen tempore nonnulla contulit. An factus est irregularis?

Respons.

Collatio Beneficiorum, inquit Fagnanus [*ee*] non est actus alicujus ordinis, sed actus meræ jurisdictionis, ut ait Glossa (*ff*) & ut observat Abbas (*gg*), quod etiam declarat Alexander III. (*hh*): qui dicit Episcopum, licèt nondum consecratum, modò electio ejus confirmata fuerit, posse conferre beneficia. Hinc in Gallia jus conferendi quædam Beneficia ad Regem, imo & ad privatos quosdam pertinet Laïcos, qui illud, nemine contradicente exercent, ut alibi dicimus. Unde sequitur, Methodium in casu proposito non incurrisse irregularitatem.

Id consentit cum decisione Innocentii III. (*ii*), qui in una è suis Decretalibus declarat, ad querelam Archiepiscopi Eboracensis, quòd qui beneficia absque sua authoritate occupârant, dùm erat suspensus, cogi deberent, etiam adhibitâ excommunicatione, ad dimittenda illa beneficia; præsertim, cùm non neglexisset absolutionem petere de suspensione suâ, *etsi fuerit suâ culpâ suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illâ culpâ præbendarum erat Donatio devoluta, sed ad illum tempore suspensionis illius præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam poterat præbendas donare.*

Ita sentit Saïrus, qui Majolum criminatur, quod contrarium protulerit. Ex quibus *infertur*, ait (*kk*), *errare Majolum, dum dicit tàm suspensum à collatione Beneficiorum, quam suspensum ab ordinibus, si conferat Beneficium, esse irregularem. Cùm verò collatio Beneficii nullius ordinis sit actus, sed solùm jurisdictionis, ita ut Episcopus etiam non consecratus beneficia conferre possit; sequitur necessariò neque inducere irregularitatem, cùm ... irregularitas non nisi exercitio actûs ordinis incurri possit.* Cui rei consentanea sunt hæc Fagnani dicta (*ll*): *Cùm Beneficiorum collatio nullius ordinis actus sit, sed solius jurisdictionis.... Episcopus à collatione Beneficiorum suspensus, si illa conferat, irregularitatem non incurrit... quicquid contrà scripserit Majolus* (*mm*), *cujus errorem redarguit Sairus* (*nn*).

(*ee*) Fagn. in c. *Vel non est* de temp. ordin. n. 24.
(*ff*) Glossa in c. *Transmissam* 15. de elect. & 4. v. *Talibus*.
(*gg*) Abbas in c. *Cùm dilectus*. de consuet. n. 17.
(*hh*) Alex. III. in c *Nostri*. 9. de elect.
(*ii*) Innoc. III. in c. *Quia diversitatem*. 5. de concess. præbendæ c. *Ecclesiæ non vacantis*. lib. 3. tit. 8.
(*kk*) Sairus l. 3. de irregularitate. c. 19. n. 2. vers. 2. v. *Extensio*. & n. 8. v. 14. *Extensio*.
(*ll*) Fagnan. in c. *Vel non est compos*. de temp. ordinat. n. 24.
(*mm*) Majolus de irregularitate l. 6. c. 19. n. 2.
(*nn*) Sairus de censuris. l. 4. c. 26. n. 3.

CASUS XXI.

Cum Papa quandam Hungariæ Diœcesim interdicto submisisset, tamen Episcopus solito more die in cœna Domini consecravit Chrisma, ad unctiones Baptismi & confirmationis adhiberi solitum. An potuit non violato interdicto, neque incursâ irregularitate?

Respons.

Episcopus iste in casu proposito Chrisma consecrare potuit absque irregularitatis periculo: cujus

quidem

quidem rei causa ducitur ex hac Bonifacii VIII. declaratione (a): *Quoniam in Baptismo & Confirmatione (quæ nedum pueris, sed & adultis, propter moram periculum exhiberi possunt licitè tempore interdicti) Chrismatis utimur unctione: posse (licet terra interdicta existat) Chrisma die cænæ domini confici, dubium non existit.*

(a) Bonifac. VIII in c. *Quoniam.* 19. de sent. excomm. in 6. l. 5. tit. 8.

Author Glossæ hanc affert rationem, quòd cùm licitum sit Baptismum & Confirmationem administrare, non obstante interdicto, & dum illa Sacramenta conferri non possint: nisi supremum caput in Baptismo, & frontem in confirmatione Chrismate ungendo, necesse est omninò ut Episcopis die in Cænâ Domini novum consecret, quia vetus debet comburi, ut jubet Ecclesia (b). Sic autem Author Glossæ hujus ultimæ constitutionis Bonifacii VIII. verba exponit (c); *Quasi dicat, concessio Baptismo & confirmatione tempore interdicti; satis & concessum; Confici Chrisma. Et est ratio, quia vetus Chrisma non debet esse usui; nec de illo veteri Chrismate debet quis Chrismari: & deponitur Sacerdos, qui de illo cæteri Chrismate ungit baptisatum, nisi in mortis articulo* (d). *Unde omni anno in die Cænæ debet Chrisma confici, & vetus cremari* (e). *Vere ergo insurgit hoc decretalis dictum: quia si tempore interdicti permittuntur Sacramenta, in quibus utimur Chrismate, & vetus Chrisma non debet esse usui, ergo restat; quod permissum intelligitur, eo tempore die Cænæ Chrisma conficere: quia concessa principali est accessorium.*

(b) Conc. Lugd. in can. *Si quis.* 122. de consecrat. dist. 2.
(c) Glossa ibid.
(d) Can. *Si quis.* de consf. dist. ff. can. *Si quis de alio.*
(e) De consecr. dist. 3. can. *Litteris.*

CASUS XXII.

Camillus, lapsus in mortale peccatum, quo ex præscripto Canonum fit suspensus; non obstante istâ censurâ celebravit; postquam tamen culpam suam sincerâ pœnitentiâ expiavit. An ex eo factus est irregularis?

Respons.

Regula est, de quâ omnes consentiunt, à nobis jam constituta in aliâ decisione, irregularitatem non contrahi, nisi in casibus jure expressis: hoc est, aliquo Canone vel decretali in corpore juris Canonici contentis: Id declarat Bonifacius VIII. (f) in unâ è suis Constitutionibus, in quâ dicit, quòd v. g. si Sacerdos coràm excommunicatis celebrat, non fit irregularis, ejusque rei hanc affert rationem: *Cùm id non sit expressum in jure.* Ita quoque sentiunt Durandus (g) & Hostiensis (h), qui dicit *Ego neminem de facili irregularem judico, nisi jus expressum ad tale judicium me compellat.* Cardinalis Zabarella idem asserit (i), & duo isti ultimi consentiunt, quòd *hæc regula optima est.* Quo circa is qui tale crimen admisit, non fit irregularis, nisi, ut observat idem Cardinalis (k), suspensio lata sit *per modum sententiæ*, hoc est, nisi simul Canon declaret, reum irregularitatem esse incursurum, si violet suspensionem, ut patet in quibusdam decretalibus, quæ rem ita explicant. Reperitur una in sexto (l), in quo Innocentius IV. anno uno suspensum declarat Judicem Ecclesiasticum, qui à recto abstractus injustam feret sententiam; & addit, quòd in hoc casu in irregularitatem incidet, si suspensionem non teneat. *Sciturus, quòd, si suspensione durante, damnabiliter ingesserit se divinis; irregularitatis laqueo se involvet.* In alia quoque Constitutione declarat Bonifacius VIII. (m), quòd is, qui ab Ecclesiæ ingressu est interdictur. *Irregularis*, inquit *efficitur. si contra interdictum hujusmodi divinis in ea* (Ecclesia) *se ingerat;* quâ de re observat Glossa, hoc interdictum non de eo solùm intelligi, quod est *ab homine*: tunc enim nulla est difficultas de irregularitate illius, qui tale frangit interdictum: sed etiam de interdicto *à jure*; quo in casu reus fit etiam irregularis; quia expresè declarat hæc constitutio, & *per modum sententiæ* effertur.

(f) Bonifac. VIII. in c. *Is quis.* 18. de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.
(g) Speculat. tit. de dispens. §. *Juxta.* n. 21.
(h) Hostiensis in c. *Si quis propter.* n. 4. de Clerico excom. ministrante. Et in c. *Quod ad translationem.* 11. n. 3. de temp. ordinat.
(i) Cardinal. in c. *Si celebrat.* 10. de Cler. excom. n. 4. col. 3. vers. *Sed inter.* & col. 4. vers. 4.
(k) Card. Zabarel. in c. *Vestra.* 7. n. de cohabit. Clericorum & mulierum.
(l) Innoc. IV. in c. Conc. Lugd. in c. *Cum æterni.* 1 §. *Sciturus.* de sent. & re judicatâ. in 6. l. 2. tit. 14.
(m) Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* 20. de sent. excom. in 6.

Denique Bonifacius VIII. (n), postquam declaravit, in casu, de quo diximus. Sacerdotem non fieri irregularem; quia id non est expressum in jure alium addit casum de Sacerdote, qui extra casus jure concessos in loco interdicto celebrat; quo in casu fit irregularis.

(n) Bonifac. VIII in c. *Is qui.* 18. de sent. excom. in 6.

Nobiscum sentit Fagnanus (o) de propositâ difficultate, & in hoc sequitur Archidiaconum (p), quem laudat Ancharanus, qui dicit (q): *Suspensum propter crimen tùm demum irregularitatem incurrit, cùm Canon hoc exprimit.* Quod etiam asserunt alii Canonistæ à Fagnano laudati.

Unde sequitur, quòd si Camillus sit criminis conscius cui ab aliquo Canone annexa fuerit suspensio *per modum* sententiæ, & irregularitatem Canon expresserit pro iis, qui censuram hanc violabunt, qualia sunt homicidium voluntarium, confidentia & simonia; & in hoc statu celebraverit, irregularitate ligatus est; quamcumque de peccato suo pœnitentiam habuerit ante celebrationem: sed quod, si Canone tantùm suspensus declaretur hujusce criminis reus, non additâ suspensionis infractioni irregularitatis pœnâ, tùm non est irregularis: quamvis gravissimè deliquerit non obtentâ priùs suspensionis absolutione.

(o) Fagnan. in c. *Quæsitum.* de cohabit. Cler. & mulier. n. 14. & seqq.
(p) Archidiaconus in c. *Cùm æterni.* de re judicatâ. in 6. n. 5.
(q) Ancharan. in c. *Vestra.* 7. de Cohabit. Cler. & mulierum. l. 3. tit. 2. n. 12. v. *Prætereà.*

Juvat observare, Authorem Glossæ (r), & Toletum (s) ab Innocentio IV. dissentire: at Conciliari possunt duæ illæ opiniones adhibito medio, dicendo cum Sylvestro & aliis multis, quòd; cùm suspensio *à Canone* non oritur nisi *ex defectu*, tunc non incurritur irregularitas, si quis celebret hac suspensione ligatus; & quòd econtrà, si hæc suspensio orta fuerit ex aliquo crimine; tunc irregularitas incorritur. Tutior ad conscientiam nobis videtur hæc opinio, quam tenendam putamus cæterùm, quæcumque sit suspensio *à jure*, certum est, irregularitatem semper incurri, in hac suspensione celebrando; cum id jure exprimitur, uti observatum fuit.

(r) Gloss. in c. *Si celebrat.* 10. de Clerico excommunicato, &c. v. *Nec eligere.*
(s) Tolet. lib. 1. cap. 47.

CASUS XXIII.

Cùm tempore belli in terram Rex insulæ evadere Angli tentassent, huicque excursioni obstitissent milites unà cum incolis armatis, arma quoque sumpsère octo decem ve Religiosi, totidemque Sacerdotes unicà se tuendi, non verò quempiam occidendi intentione; simulque cum aliis diplosis minoribus tormentis in hostes detonuêre; ita ut eos repulerint, interfectis ducentis aut trecentis, non cognito tamen, an quemquam ex iis occiderint alii Sacerdotes & Religiosi. Quâ de re quæritur, nùm in hoc casu irregularitatis laqueo fuerint involuti; an verò in dubio, se uti irregulares & habere & gerere debeant.

Videtur, quòd eam non incurrerint, & in dubio suo sub reatu conscientiæ suæ teneantur ad se gerendos uti irregulares, & à celebratione cæterisque functionibus Ecclesiasticis abstinendum, quia tunc agebatur de tutandâ Religione, patriâ, & etiam libertate, nec non de vitâ suâ, quam aliter incolumen præstare non poterant, quàm hostes suos apertâ vi congredientes occidendo.

Videtur è contrà, quòd sint irregulares, ut jure multisque iisque validissimis rationibus probari potest.

1. Quia Constitutio Clementis V. (t), quâ fertur occidi posse aggressorem absque irregularitatis

(t) Clemens V. in c. *Si furiosus.* unicn. de homicidio &c. L. 5. de Clementinarum. tit. 4.

tis vinculo; modò id fiat *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, loquitur tantùm de rixa, aut certamine singulari, hoc est, de eo casu, in quo privatus quispiam alterum injustè aggreditur, *& qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem*; ut loquitur hic Papa: Ita constitutionem hanc explicant multi Doctores cum Authore Glossæ (*a*), qui dicit: *Inangulatus erat, vel sic arctatus, quod fugere non poterat, nec se juvare clamore, vel aliter*: Quod non potest intelligi nisi de pugnâ singulari, in quo quispiam vitæ suæ vel fugâ, vel clamore consulere potest; non verò de pugnâ bellicâ in quâ fugere non licet, & omnes pugnantes sibi invicem opem præstare tenentur. Hac igitur Constitutione unicus ille excipitur casus, neque ea nullatenùs antiquis derogat Canonibus, ex quibus homicîda quilibet est irregularis; absque ullâ exceptione, neque ullâ adhibitâ distinctione inter bellum justum, vel injustum, necessarium, vel necessarium; offensivum aut defensivum.

(*a*) Glossa in c. sit. v. *Non valens.*

2. Clementina illa nequit intelligi de pugnâ militari; alioquin in bello justo hostes possent occîdi, absque ullo irregularitatis vinculo; cùm tantùm ad defensionem patriæ suæ, libertatis & vitæ occidantur, & aggressores ipsos eadem urgeat necessitas, nullus quippe miles est, qui de vitâ suâ non periclitetur, nisi hostem suum occidat. Notum est tamen, ad statum Clericalem milites non admitti absque Papali dispensatione de gestione armorum; licet pro certo non habeant, se hostem quempiam interfecisse.

3. Eadem Constitutio Sacerdotibus atque Religiosis prædictis favêre non potest; quia de iis solùm loquitur, qui aliter mortem vitare non possunt, quàm hostes occidendo. Atqui Sacerdotes & Religiosi illi ex insulâ in continentem terram migrare poterant, ut alii multi jam secesserant. In remotum etiam locum poterant recedere; ibique Deo submissi orantes ac gementes ex censionis expectare exitum; quòd arma offensiva ordinis sui viris non convenirent, qui aliundè ob paucitatem suam vel minimam in hac occasione præstare opem poterant.

4. Clemens V. nullatenùs de Clericis, sed de laïcis tantùm verba facit, & decretalis ipsius pro Clericis antiquos non abrogat Canones modò referendos, ex quibus indistinctè irregulares declarantur in similibus casibus. Huic. de quo agitur, igitur pristinum suum illi Canones obtinent vigorem præ Clericis & Religiosis, quibus præcipuè dictum est, quod Petro Christus mandavit (*b*): *Converte gladium tuum in locum suum*, ex ea his Innocentii I. verbis in Canone (*c*) relatis, *Cùm à Judæis ..... Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet; ferire prohibuit, & forma omnium Sacerdotum; quorum prior erat, etiam pro se ipso capi arma Carnalia prohibuit.*

(*b*) Math. 26. 51.

(*c*) Innoc. I. in can. *Cùm à judæis*, 23. q. 8.

5. Ex multis Canonibus irregulares declarantur hujusmodi clerici. Nam v. g. extat Canon Nicolai I. (*d*), qui homicidium tam strictè ac generaliter prohibet, ut excipi nequeat casus ille, in quo fuere Sacerdotes illi ac Religiosi: En ipsius verba: *Scito nos nullam occasionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi.* Hæc sunt etiam verba alterius Canonis ex antiquo Concilio depompti (*e*): *Similiter si homicidii, aut facto, aut præcepto, aut Consilio, aut defensione; post baptismum consciùs fuerit, per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, dejiciatur.*

(*d*) Nicol. I. in can. *De his.* 6. dist. 50.

(*e*) In can. *Si quis.* 8. dist. cit.

Concilium Ilerdense, an. 524. habitum, à Gratione, uti superiores Canones, relatum non mitiùs loquitur (*f*), ac præter irregularitatem incursam, severam quoque ac diuturnam imponi vult pœnitentiam Clericis, qui in urbis obsidione, in quâ proinde agebantur patria, bona, libertas ac vita obsessorum, arma sumpsissent, quin tamen in eo designetur; illas, quemquam hostium occidisse: *Qui in obsessionis necessitate positi fuerint*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi Corpus & Sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputato contrectant, ab omni humano sanguine, etiam hostili se abstineant. Quòd si in hoc inciderint, duobus annis tàm officio, quàm communione Corporis Domini priventur: ita ut bis duobus annis, vigiliis, jejuniis, orationibus & eleemosynis pro viribus, quas dominus donaverit, priventur.*

(*f*) Conc. Ilerdens. in can. *De his.* 36. ead. dist.

6. Antiqui illi Canones jure novo decretalium confirmantur, ac præsertim ex decretali Innocentii III. scribentis ad Archiepiscopum Cantuariensem (*g*), in quâ hic summus Pontifex Clericos omnes, & à fortiori Religiosos, quòd omninò mundo valedixerint, inhabiles ad pugnandum in bello. *De Clericis verò duximus respondendum*, inquit, *quòd cùm Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum &c.*

(*g*) Innoc. III. in c. *Ex nullâ.* 9. §. 3. de voto &c. l. 3. tit. 34.

7. Est etiam decretalis Honorii III. (*h*), quâ etiam certiùs probari potest, Sacerdotes illos & Religiosos ex Rea insulâ, esse irregulares. Nam declarat, quemdam Sacerdotem, nomine Pelagium, qui armatus seipsum defenderat in hæreticos, aut infideles, à quibus obsessum fuerat castellum, in quo remanebat, & qui tamen dubitabat, nùm quempiam horum occidisset, à celebratione abstinere debere, quia in hoc dubio se irregularem reputare debebat. Hæc sunt verba hujusce Pontificis: *Mandamus, quatenùs si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineas reverenter; cùm sit consultiùs in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.*

(*h*) Honorius III. in c. *Petitio.* 24. de homicidio voluntario vel casuali.

8. Eandem doctrinam docet sanctus Thomas (*i*), isto nixus Christi præcepto: *Converte gladium tuum in locum suum*; unde ita concludit, *ergo non licet eis* (ministris scilicet Dei & Ecclesiæ) *pugnare*; nullâque adhibitâ distinctione inter aggressionem & defensionem, addit, Clericos omnes, qui occidunt, fieri irregulares; quod intelligit de irregularitate *ex delicto*, ut patet manifestè ex ejus responsionibus ad objectiones.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. in argum. *Sed contra.* & in corp.

9. Denique confirmari possunt hæc omnia argumenta ex Concilio Tridentino (*k*), quod decretali Clementis V. modum quemdam posuisse videtur; dicendo: *Si verò*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *homicidium, non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad Sacrorum Ordinum & altaris ministerium & beneficia quæcumque ad dignitates jure quodammodo dispensatio debeatur; committatur loci Ordinario, aut ex causâ, Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui nonnisi causâ cognitâ & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit.* Quibus verbis constat, necessariam esse dispensationem ad suscipiendos aut exercendos Ordines, ac possidenda Beneficia, quamvis nulla esset culpa quoad mortem occisi: quæ necessitas procul dubio irregularitatem supponit in eo, qui dispensatur.

(*k*) Conc. Trid. sess. 14 de reformat. c. 7.

Atque hæc sunt potissimùm argumenta, quibus probari potest, Sacerdotes ac Religiosos, de quibus in casu proposito agitur, esse irregulares. Nonne ad hanc rem istæ sufficiunt probationes?

R E S P O N S O.

Sacerdotes & Religiosi, qui sumptis armis in casu proposito pugnaverunt, in quo ducenti trecentive ex hostium copiis cæsi sunt; non cognito tamen, qui sint homines privati, à quibus fuêre occisi, in irregularitatem non incurrerunt.

Ratio

Ratio est, qoia generatim ii omnes, qui suos occidunt aggressores, *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, & quibus moraliter certum est, se aliter vitæ suæ non posse consulere, nullam incurrunt irregularitatem; ut definivit Clemens V. in Constitutione laudatâ initio casûs propositi; modò non occidere sed se tantùm defendere intenderint: Ii autem de quibus sit sermo, in hoc casu versantur: cùm ab hostibus oppugnentur, eò magis timendis, quòd Catholicæ Religioni ejusque Ministris magis sint infensi, quàm ipsi patriæ. & adeò minùs exorandi, quàm si Regno inviderent, pro quo tamen solo tuendo vitam suam committere debet quilibet subditus. Insuper de internecione periclitabantur Sacerdotes illi ac Religiosi, si copiarum atque incolarum agmina fuissent perrupta: Unde major ipsis instabat ratio sumendi arma unà cum jam armatis ad hostem vi repellendum: Cùm jure naturali vim vi repellere cuique sit licitum (*a*). Quare irregularitatem non incurrerunt, quæ dicitur *ex delicto*; ut probare nituntur adversarii ex authoritatibus in propositâ specie allegatis; cùm nulla sit culpa in defendendâ vitâ sua, aggressorem etiam occidendo eâ, quâ diximus ratione. *Idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem*, inqoit Clemens V. (*b*).

(*a*) Isid. in can. *Jus naturale*. 7. dist. 1. Innoc. III. in cap. *Olim* 12. de restitut. spoliatorum l. 2. tit. 13.

(*b*) Clemens V. in Clementinâ *Si furiosus*. cit.

Ad majorem hujusce decisionis elucidationem, satis erit, si allatis objectionibus ad stabiliendam contrariam sententiam sua subjiciatur responsio.

Dicimus ergo 1. Constitutionem Clementis V. non intelligendam esse tantùm *de rixâ privatâ*, uti affirmatur: Nam termini, quibus utitur hic Papa, sunt generales, iisqoe proinde continentur hostes quilibet, seu privati, seu in unum corpus coacti, qui sunt *invasores*, & quorum vis aliter nequit repelli, quam vim adhibendo eosque occidendo; quin de vitâ moraliter certum incurratur periculum ob eorum furorem. Ex quo sufficienter refellitur altera ratio, quæ objicitur: cùm ista constitutio ad privatam aggressionem non restringatur, sed non minùs de bello defensivo intelligi possit, quàm *de rixâ privatâ*: præsertim, cùm agitur respublica, defensio patriæ ac propriæ salus: quia ex hac juris regula (*c*): *Ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Et quidem jure naturali non minùs communitati, quàm privato homini, licitum est injustos occidere invasores ad tuendam vitam suam. Atqui jus naturale positivo tolli nequit; non igitur jure præsumi potest, hanc fuisse intentionem Ecclesiæ, ut interdictum suum eique conjunctam pœnam ad casum in propositâ specie expressum ampliaret. Nam cùm ab irregularitate expresè illos exemerit, qui in privato certamine injustum occidunt invasorem, cùm aliter vitam suam incolumem præstare nequeunt; eò magis probabile est, hanc exceptionem ex ejus intentione ad eos extendi, qui eâdem necessitate pressi simul congrediuntur: cùm publicum bonum sine dubio hominis privati vitæ sit anteponendum.

(*c*) Argum. Legis *De pretio*. ff. de publicianâ in rem actione. lib. 6. tit. 2.

Quod additur dicendo, milites Clericalem statum non posse amplecti absque prævia dispensatione de irregularitate; quamvis non constet, eos quempiam ex hostibus occidisse; nullius est momenti, ob paritatis institutæ dissimilitudinem; quandoquidem Sacerdotes ac Religiosi, de quibus loquimur, non sunt milites ad bellum auctorati: quod quidem si ab iis factum fuisset, rei essent, quod id eis Canonibus sit vetitum, uti conditio incompatibilis cum statu ac ministerio suo. At arma tantum sumpsere in urgenti & improvisâ necessitate, in quâ agebatur de tuendâ patriâ sua, Religione ac propriâ salute: quæ ratio sufficiens erat, ut arma caperent, absque metu pœnæ alicujus Canonicæ, ac irregularitatis; cùm ut diximus jure naturali vitam suam tueri sit licitum, cùm aliter mors vitari non potest, & quisque, seu Laïcus, seu Ecclesiasticus propriam teneatur vitam profundere in necessitate adeò urgenti, in quâ agitur patriæ utilitas.

2. Sed si licitum sit, inquiunt occidere in casu proposito, sequeretur, quòd nemo irregularis fieret, quando bellum est legitimum; cum vulgò nullum sit legitimum, quàm illud, quod ad defensionem patriæ spectat: Atqui tamen Clericus quis fieri non potest, nisi antè dispensatus, de gestione armorum. Ad quod respondendum, non legitimam esse complexionem istam: quia possunt esse bella defensiva, quæ quis sequi potest, quamvis mors vitari queat non bellum ineundo, & salva possit esse & incolumis patria, quin isti & isti privati teneantur hujus esse participes, nec adeò quemquam mutilare vel occidere; & propriè in tali bello auctorati milites dispensatione indigent; sed usus non obtinet ut requiratur in eo casu, *in quo mors aliter vitari non potest, nec patria conservari*.

3. Quando objicitur, Sacerdotes illos ac Religiosos ex insulâ potuisse exire instar aliorum, qui jam fugam ceperant; atque adeò, cùm fugâ vitæ suæ possent consulere, eos in casu Constitutionis Clementis V. non esse constitutos. Respondendum verba illa Clementis V. *Mortem aliter vitare non valens &c.* non esse intelligenda de eventu, sed de judicio periculosi statûs, in quo quis versatur. Atqui talis erat istorum Sacerdotum ac Religiosorum status, ut vitam suam incolumen præstare ac patriam non possent moraliter, nisi hostes oppugnantes mutilando vel occidendo; ac prudenter de suo statu judicabant, habitâ ratione circumstantiarum ipsius. Nam parùm tutam oppugnabant insulam hostes patriæ ac Religionis: Et si vim eorum non repulissent incolæ, gladio ipsis interemptis, & patriam & Religionem funditùs evertissent. Tam manifestum erat discrimen, ut vel minos perspicaces illud cognoscerent. Igitur in suo non errabant judicio, atque adeò ad sui defensionem erant coacti, eâ quâ fecerunt ratione, pro sua patriæque salute.

4. Nec valet dicere, Sacerdotes illos ac Religiosos vitæ suæ fugientes posse consulere. Cum enim in eo, eos, quo supponitur, statu res essent positæ, nec vitari posset periculum; jam ad continentem terram transfugere non poterant, quamvis paratas habuissent naves, absque periculo non minùs, quàm prius erat manifesto: præterquàm quòd & suam patriam & Religionis defensionem contra officii sui debitum turpiter deseruissent.

5. Ad antiquos verò, qui referuntur, Canones facilis est responsio, dicendo, eos non debere intelligi de homicidio, quod ineluctabili necessitate patratur, ut observat Author Glossæ in unum ex his Canonibus (*d*), qno de casu tamen in propositâ specie agitur: *Si fuit inevitabilis necessitas, sine omni dispensatione potest ministrare in ordine jam habito*; ut loquitur hæc Glossa, quæ rem eandem in alterius Canonis expositione repetit, in quâ rationem perpendens, ob quam Clerici in castello obsessi arma sumpserant, & contrà oppugnantes non sine sanguine fuso se defenderant, pœnitentiæ subjiciuntur, ex functionum suarum exercitio privantur, his verbis de eâ re loquitur: *Intelligimus illud de necessitate evitabili, quâ poterant bene cavisse Castrum ante adventum paganorum. Si enim esset inevitabilis necessitas, non imponeretur eis pœnitentia. Unde dicas, quòd si est necessitas inevitabilis, sine omni dispensatione potest celebrare in ordine habito.*

(*d*) Glossa in cap. *De his*. cit. dist. 50. eod. v. *De his*.

6. Innocentii III. Decretalis laudata, quâ fertur ex Officio Clericali personas Ecclesiasticas fieri *inhabiles ad pugnandum*, huic Decisioni non adversatur: quia loquitur tantùm hic Summus Pontifex de iis, qui ad sacrum bellum arma

sumere possunt, è quorum numero Clericos excipit; quia cum armis non convenit ipsorum professio. At non asserit idem, eos esse inhabiles *ad se* defendendum, cùm ad id inevitabili aut mortis aut victoriæ necessitate coguntur: quâ de re tamen agitur in quæstione, ad quam respondemus.

Neque sententiæ nostræ contraria est Honorii III. Decretalis. Nam declarat tantùm, quòd consultus hic Papa à Sacerdote, qui in area à Saracenis obsessus, & cum obsessorum parte factâ in hos barbaros irruptione, quosdam perculerat, dubitabat, núm esset irregularis; Respondet Papa, quòd, si quemdam occidisset, satius erat, ut in hoc dubio à celebratione abstineret: neque hoc ei dat consilium, nisi factâ hypothesi, quòd quempiam occidisset; nec absolutè definit, eum esse irregularem: Neque enim ex percussione tantùm, sed ex mutilatione aut occisione alterius tantùm fit quis irregularis, cùm aliter vitæ suæ potest consulere. Nihil igitur aliud asserit hic Papa, quàm consultius esse in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare; atque adeò quidquam decisioni nostræ contrarium non definit.

7. Quod pertinet ad Sanctum Thomam, intelligi debet de Clericis, qui aliquem mutilant aut occidunt in bello, aut aliquâ peculiari occasione, in quâ vitam suam aliâ viâ tutare possent. Frustra igitur ejus allegatur authoritas in præsenti quæstione, ut patet evidenter ex hactenùs dictis. Certum quidem est, alibi ab Angelico Doctore affirmari, à Clericis nequam neminem esse occidendum, licèt aliter vitæ suæ consulere non possent: Quâ in re jus antiquum sequitur, quod tempore suo vigebat, & cujus illustre videtur vestigium in Canone Concilii Triburiensis (*a*); *Si quis Clericus nimium coactus homicidium fecerit, sive sit Presbyter, sive Diaconus, deponatur.* Et in uno ex iis, qui fuere objecti (*b*); At contrarium postea statutum reperitur Constitutione Clementis V. qui eâ in re juri antiquo derogavit.

(*a*) Concil. Tribur.

(*b*) Cit. can. *De his*. 6. dist. 50.

8. Neque adversariis nostræ sententiæ favet Concilium Tridentinum: Certum quidem est, quòd si de eo unde & ex verbis judicetur, reliquum quid irregularitatis antiquo jure constitutæ retinere videtur Sacro-sancti hujusce Concilii Decretum; sed intelligi tantùm debet de casu, in quo quis alium interficit, *sine moderamine inculpata tutelæ*, aut potens vitam suam servare incolumem, non occiso aggressore suo; quo in casu procul dubio incurritur irregularitas. Equidem dicit illud Concilium: *Vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet*; at cum Clemente V. non addit, *Mortem aliter vitare non valens*. Quâ solâ circumstantiâ vitantur culpa & irregularitas, & quæ in casu nostro reperitur. Hinc etiam suaderi potest, germanam hanc esse Concilii mentem, quòd Clementis V. Constitutionem non revocet; quam profectò renovasset, si irregularitatem jure antiquo constitutam innovare intendisset. Eo igitur fine latum est illud Decretum, ut poneretur discrimen inter eos, qui consultò occidunt, & eos qui occidunt tantùm datâ occasione, & iræ impetu abrepti, quamvis ad sui tutelam interficiant, at cùm occidere non possent, aut cùm non servant moderamen inculpatæ tutelæ: quo in casu ob humanam infirmitatem eo ad reconciliationem admittit, quam absolutè iis recusat, qui deliberatâ mente proximo suo crudeliter vitam abripiunt. *Cùm etiam quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari avelli debeat qui suâ voluntate homicidium perpetraverit; etiam si crimen id, nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum, sed occultum fuerit; nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua beneficia Ecclesiastica, etiamsi curam non habeant animarum conferre liceat.* Hæc sunt verba Concilii, quæ immediatè objecta præcedunt, & ex quibus manifestè ostenditur, discrimen, quod inter hos & illos intercedit: quòd nullatenùs ad difficultatem præsentem pertinet, in quâ se defendendi necessitas est absoluta & inevitabilis, & in quâ versantur ii, qui in hostes oppugnantes se defendunt, omneque servant inculpatæ tutelæ moderamen.

9. Denique respondendum ducimus ad testimonium S. Matthæi, quo probare contendunt, mandatum illud Christi Sancto Petro factum: *Converte gladium tuum in locum suum*, ad Clericos potissimùm spectare. Dicimus itaque præceptum illud non specialiùs ad Clericos pertinere, quàm ad omnes Christianos in genere, quibus à Christo Domino proximi veratur homicidium. Id quidem luculenter patet ex verbis immediatè post additis: *Omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt.* Ratio est, quia Petrum tunc Christus non habebat, ut Ecclesiæ suæ caput; quicquid de eâ re sentiat Gratianus (*c*), quia Principatum hunc ipsi tantùm contulit post Resurrectionem suam; sed ut privatum hominem, quem arma sumere vetabat ad sui defensionem in Judæos, aut aliquem occidere, vel mutilare. Reipsâ si injustum invasorem ad propriam vitæ suæ tutelam occidere aut mutilare licitum sit, eùm mors aliter vitari non potest; non idem dicendum, cùm agitur tantùm de vitâ Domini sui aut amici; fatemur enim, eum non posse occidi, qui Domino aut amico vitam adimere contendit, nisi irregularitatem incurrendo; quòd casus iste Clementis V. Constitutione, vel alio Canone non excipiatur. Ex hoc igitur exemplo quidquam concludi non potest in Sacerdotes & Religiosos, de quibus loquimur. Quare eos nullam in proposito casu incurrisse irregularitatem perseveranter affirmamus, non modò ob allatas rationes; sed quia cùm irregularitatis materia sit odiosa, restringi debet ex hac juris regula (*d*): *Odia restringi... convenit*; & proinde in dubio juris, quale est istud præsumi non debet, hominem esse irregularem, nt alibi probabimus (*e*). Quibus addi potest quòd, ut isti Sacerdotes ac Religiosi irregularitatem quæ dicitur *ex delicto*, & de quâ nunc agitur, incurrerint; supponendum est, ut cum aliis Canonistis observat Navarrus (*f*), eos mortaliter peccasse, & Ecclesiæ regulas contempsisse, oppugnantes se hostes vi armisque repellendo; atqui valde probabile est, ne dicamus, certissimum, in hoc eos mortaliter non peccasse; & saltem non certum est, sed ad summum, dubium est tantùm, jure irregularitatis pœnam iis infligi, qui in simili casu versantur: Ita sentiunt Sylvius & Fagnanus, qui plures alios laudat Canonistas, uti Hostiensem, de Butrio, Goffredum, Innocentium, Joannem Andræam, Cardinalem, Abbatem, aliosque permultos (*g*).

(*c*) Grat. 2. p. q. 8. §. 1.

(*d*) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(*e*) Cas. 31.

(*f*) Navarr. Manual. c. 27. n. 252.

Cæterùm putamus, in simili casu consultius esse ad Papam recurrere, saltem ad vitandum pusillorum futurum scandalum; quamvis id absolutè necessarium esse non judicemus.

CASUS XXIV.

Lucas manifesto mortis periculo expositus à Gregorio, inimico suo infensissimo, qui propiùs stricto ense se persequebatur, ipsum occidit, aliter mortem vitare non valens timet, ne irregularitatem incurrerit, quòd hominem hunc primus atrocibus injuriis affecerit, quibus ad vindictam impulsus fuerat, & quia data ob culpam suam homicidio commisso occasione, pœnam ipse ferre debeat. An irregularis est ob istam circumstantiam?

Responsio.

Contendunt Authores quidam, ex hac circumstantiâ non effici, ut homo iste sit irregularis quia,

(*g*) Sylvius resol. var. v. *Irregularitas*. 3. Fagn. in c. *Pervenit*. 2. de immunit. Ecclesiarum &c. n. 12. §. *Alii demum*, & apud eum Hostiens. d. 1. de Butrio n. 5. Goffredus in sum. ejusd. tit. §. *A quibus*. v. *Materna*. Innoc. IV. in c. *Non minùs*. eod. tit. n. 5. Joan. Andræas ibid. n. 8. Cardinalis o. 3. in 30. opposito. Abbas. n. 3. v. *Sed certè*. Angel. n. 34. & alii. De Sainte Beuve tom. 3. cas. 108.

quia, licet verum sit, ipsum graviter peccasse in Gregorium injurias proferendo, atque eâ de causâ ad iram & vindictam excitando; non minùs tamen certum est, à jure se ipsum tuendi Lucam non excidere, & etiam invasorem suum occidendi, cùm aliter vitæ suæ consulere nequit, quia aggressori illi nullum jus competit privatâ authoritate ulciscendi, & proximi sui vitæ insidias parandi. Quare inquiunt Authores illi, est in casu Clementinæ, *si furiosus*, quæ clarè & absque ullâ distinctione vel restrictione dicit (*a*): *Idem censemus de illo, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* Et quidem addunt, jure naturali vim vi repellere cuique licitum est; hinc ait Lex (*b*): *Jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur.* Et his assentitur, Sanctus Thomas, dicens (*c*): *Secundum jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ.* Quod verum putant, quamvis homicida in hoc casu, etiam odiosè, alteri vitam eriperet: quamvis enim in hoc casu ob pravum animi affectum lethaliter peccaret, quoad actionem tamen licitum foret homicidium, cùm aliter, ut supponitur, propriæ vitæ suæ consulere non posset, neque occidendo homicidium intendisset: quod ex eorum sententiâ satis est, ut irregularitatem non incurrat, ad sensum litteralem & nativum Constitutionis Clementis V.

(*a*) Clemens V. in cit. cap. si furiosus. unic. de Homicid. l. 5. Clement. tit. 4.
(*b*) Leg. Ut vim. 2. ff. de justitia & jure. l. 1. tit. 1.
(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp.

Aliter tamen sentiunt quidam Authores, fulti potissimùm Concilio Tridentino (d), quod dispensationem exigendo in eo qui interfecit, *vim vi repellendo, ut.....se à morte defenderet,* censetur à fortiori eam exigere in illo, qui invasorem interfecit, quem atrocibus convitiis provocavit, & cujus aggressionem aut prævidebat, aut prævidere debebat.

(*d*) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

At respondent prioris opinionis assertores, Concilium intelligendum esse duntaxat de necessitate evitabili; quo in casu consentiunt, homicidio annexam esse irregularitatem. Addunt verba Concilii posse intelligi de irregularitate præsumptâ in foro externo, non verò in foro interno, seu conscientiæ: atque ideò, inquiunt, Concilium, quando dispensationem ad ordines suscipiendos exigit, utitur verbo, *quodammodo*, hoc est, non absolutè, sed aliquâ ratione, quoad forum externum, & ad majorem securitatem.

Sed quicquid sit, & non habitâ eorum, quæ pro prima opinione diximus, ratione, existimamus, tutiorem esse assertorum secundæ opinionis viam, quatenùs consentanea est huic regulæ, quam jus astruit (*e*): quòd nimirum, cùm rei illicitæ datur opera, ac præcipuè si ad homicidii periculum res spectaret, qualis est Lucæ insultatio Gregorio facta, tùm incurritur irregularitas, ubi homicidium etiam casuale sequitur: quia qui vult causam proximam & immediatam homicidii, sufficienter quoque homicidium sequens velle censetur. Hinc dicit Alexander III. (*f*); *Diaconus*, inquit, *qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.* Id quoque docet Angelicus Doctor his verbis (*g*): *Si verò* (aliquis) *det operam rei illicitæ; vel etiam det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opere mors hominis sequatur.* Cæterum supponi necesse est, quòd ut jam in 23. Decisione diximus, ad vitandum homicidii reatum, & inde sequentem irregularitatem, nulla debet necessariò esse intentio, occidendi aggressorem suum, sed solùm vitam suam defendendi.

(*e*) Alex. III. in c. *continebatur*. 8. de homicidio voluntario vel Casuali. Innoc. III. in c. *Suscepimus*. 10. & in c. *Sicut*. 20. eod. tit. l. 5. tit. 12.
(*f*) Alex. III. in c. *de cætero*. 11. eod. tit.
(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. in corp.

CASUS XXV.

GALTERIUS, morte damnatus, ob cædem ex insidiis à se commissam, à quinque sex-ve sbiro lacessitus satellitibus, quibus ipsum, aut vivum, aut mortuum detinere jussum fuerat, in necessitate ineluctabili se ipsum defendendi versatus est, ut vitæ suæ consuleret, ac primo se aggredienti manum abscidit, ac duos alios posteà vulneravit, fugâ evasit. An irregularis censeri debet?

RESPONS.

Is procul dubio est irregularis. Nam licet ex Constitutione Clementis V. in Concilio generali Viennensi an. 1311. habito (*h*), mutilari, aut etiam occidi possit aggressor, cùm aliter mors vitari nequit, idque fit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ut loquitur Sanctus Thomas (*i*); id tamen intelligi tantùm debet de iis, qui injustè impugnantur, nec præcisè occidere, sed se defendere tantùm intendunt. Atqui Galterius non injustè impugnabatur, cùm aggressores illius Judicis authoritate, tanquam Justitiæ ministri, fulcirentur. Igitur vim ad sui defensionem absque crimine adhibere non potuit, ac proinde irregularis est.

(*h*) Clement. Si furiosus. suprà cit.
(*i*) S. Thom. cit. q. 64. art. 7. in corp.

CASUS XXVI.

MATHURINUS & Bernardus, Religiosi cùm furem ex Ecclesiæ suæ Sacrario exeuntem, qui pleraque ejus vasa, cæteraque argentea Suppellectilia auferebat, detexissent, cumque furem hunc detinere non possent, quòd impervius sibi esset locus, quà fugiebat, ipsum emisso unanimiter Sclopeto occiderunt. An sunt irregulares?

RESPONS.

Certum est, Religiosos illos esse irregulares: quamvis enim solo furis homicidio rem suam quis retinere possit, absque irregularitatis reatu committi nequit illud homicidium. Ita definit Alexander III. (*k*), qui de duobus Religiosis consultatus, quorum alter in furto per noctem deprehensum furem interfecerat, his verbis respondet. *Quoniam expediebat potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tàm acriter in alios exardescere; abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium suum studeat expiare. Constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam ex utriusque ope interemptos.*

(*k*) Alex. III. in c. Suscepimus. 10. de homicidio, &c.

Contendunt quidem nonnulli Authores, ut vim hujusce decretalis eludant (*l*), tùm in hoc casu duntaxat irregularitatem incurri, cùm occiditur latro, quando aliter bonum suum conservari potest, & ob id solùm duos illos Religiosos ab hoc summo Pontifice irregulares declarari, quia rem suam, fure non occiso, recuperare poterant: Sed falsa est hæc expositio; nam ex terminis hujusce decretalis apertè constat, eos in irregularitatem incidisse, quia Clerici & Religiosi, ut potè Deo Sacri, Laïcis etiam strictiùs tenentur, omnibus suis temporalibus rebus hominis vitam anteponere.

(*l*) Suarez.

Addi potest, ad defensionem propriæ famæ quempiam non posse occidi absque irregularitatis notâ, quamvis fama sit bonum potius aliis rebus omnibus temporaneis, ut docet Glossa in constitutionem Clementis V. quam attulimus in responsione ad Superiorem difficultatem (*m*): *Licet sit licitum*, inquit Author hujusce Glossæ, *vim illatam repellere, ita quod non teneatur fugere, cùm esset honesta persona, cui non esset honestum fugere: si resistendo occidat, incurrit irregularitatem:* Unde inferri necesse est, eam à fortiori incurri, quando committitur homicidium, ad conservandam aliam rem temporalem, quæ minoris est momenti, & quam etiam abdicare ob amorem

(*m*) Cit. Clement. *Si furiosus*. un. de homicid. &c.

Dei perfectionis est Christianæ (*a*). Ita sentit Panormitanus, qui, eùm præmisit. Clericis licitum esse iis, etiam sumptis armis, resistere, qui sibi bona auferre volunt, addit tamen, nunquam ipsis licitum esse cujusquam homicidium, vel mutilationem (*b*).

(*a*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 7. sect. 2.

(*b*) Panormit. in c. *Significasti*. 18. de homicidio &c. n. 2.

CASUS XXVII.

SALOMON, uni è famulis suis imperavit, ut Genebaldum, quem oderat, densis baculi ictibus contenderet; cavens tamen, ne eum occideret: at prætermisso heri sui mandato, famulus tot eum plagis affecit, ut post quindecim vel viginti dies obierit. Nunquid in hoc casu irregularitatem Salomon incurrit?

RESPONS.

Cùm herus ille peccaverit, famulo suo imperans, ut Genebaldum, qui ipsum oderat, baculo malè multaret, & prævidere debuerit, ex hoc homicidium contingere potuisse; certum est, quòd irregularitatem incurrit. Ita rem definivit Bonifacius VIII. in unâ è constitutionibus suis in Sextu bis verbis relat (*c*): *Is qui mandat, aliquem verberari licèt expressè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membra aliqua mutiletur; irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat; mandando in culpâ fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.* Quibus ultimis verbis manifestè indicatur hujus decisionis ratio: quo circa verè dici potest, Salomonem verè conscium esse necis Genebaldi, quamvis ipse non eum occiderit, ex hac Alexandri III. regulâ; *Cùm his committat verè, cujus authoritate, vel mandato delictum commissi probatur*: nam est causa saltem indirecta necis hujusce hominis. Ita communiter sentiunt Canonistæ omnes, ac imprimis Covarruvias, qui Bonifacii VIII. (*d*) constitutionem exponens, asserit, tale homicidium habendum esse, uti voluntarium: *Non casuale, sed voluntarium, ... non directâ, sed indirectâ occidendi voluntate commissum.*

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 3. de homicidio &c. in 6.

(*d*) Covarr. 2. part relect. Clem. *Si furiosus*. de homicid. §. 1. v. *Tertio*.

CASUS XXVIII.

URSINUS ab homine lacessitus, qui se viribus longe superabat, amico, quem comitem habebat, ensem suum ad suam defensionem dedit; amicus verò ille aggressorem interfecit. Nunquid Ursinus factus est irregularis?

RESPONS.

Cùm absque peccati & irregularitatis reatu occidi possit aggressor, ad vitam suam defendendam, cùm aliter mors vitari nequit, & nihil aliud intenditur, quàm sui ipsius defensio; Ursinus procul dubio ensem suum amico ad sui defensionem dare potuit, cùm se ipsum iis non esse viribus experiretur, quibus aggressori suo resistere posset; quin ullam tamen incurrerit irregularitatem ob mortem aggressori ab amico suo illatam; cùm alterius ope non minùs, quam suâ ad propriam defensionem suam quis uti possit. Insuper ensem suum dans amico, non præsumendus est voluisse, ut amicus suum occideret aggressorem; sed tantùm intendisse, ut amicus ille impediret, quominùs ab aggressore occideretur aut læderetur: quod legitimè reprehendi non potest; cùm jure naturali cuilibet licitum sit, se-ipsum propriis viribus, quando potest, defendere; aut adhibito amici auxilio, si per se-ipsum non potest.

CASUS XXIX.

URANIUS, natu Andegavensis, in Flexiensi Gymnasio litteris dans operam, cùm cognovisset, unum è suis popularibus à Britanno quopiam verberibus malè multatum esse, alios ad vindictam excitavit, cum iis factâ conventione, postridiè horâ decimâ se aggressuros esse Britannos, qui, grege facto, Andegavensium impetum repellere aliunde constituerant. Datâ horâ utrinque à scholasticis factum est confligendi initium. Uranius, qui unicè sociis ensem commodârat, hoc uno contentus fuit, ut socios sequens, eosdem ad pugnam excitaret, duos tantùm in manibus habens lapides, quibus tamen quemquam lædere non intendebat, socios etiam non nisi ægrè sequens, & ne apud eos ignavus & iners haberetur attamen ensis sui mutuatarius unum è Britanis interfecit. En factum: jam quæritur, utrùm Uranius se laqueo involverit irregularitatis *ex homicidii voluntarii vel casualis delicto*, quòd ensem commodaverit, quo unus è suis adversariis occisus est, cognoscens utique, cur eum commodaret, & quòd socios suos ad pugnam insecutus excitarit?

RESPONS.

Cardinalis Toletus, quem sequitur modernus Theologus (*e*), existimat.

1. Cum, qui in Uranii casu reperitur, non incurrisse irregularitatem *ex homicidii voluntarii delicto*; si ex verbis suis ad occidendum aut mutilandum adversarios non fuerint Socii excitati; secùs irregularem factum esse si fuerint.

2. In dubio facti hujus, se, uti irregularem, & habendum esse & gerendum.

3. Hunc hominem, si ensem commodans, novisset eum utendum acceptum fuisse ad occidendum aut mutilandum aliquem pariter esse irregularem: sed eum talem non esse habendum, reipsâ, si ensem crederet, non fuisse petitum ad occidendum, vel mutilandum, neque insuper ad id socios excitaris quamvis, si sit in dubio facti, ipse se reputare debeat irregularem.

4. Quod spectat ad Circumstantiam, quâ notatur, ipsum socios suos in risâ adversariis injuste illatâ fuisse prosecutum; existimare quosdam Authores, excitantem alios ad pugnam & insequentem fieri irregularem, quando quis eorum occidit, vel mutilat: cujus dicti sui hanc afferunt rationem, quia ex præsentiâ ipsius fiunt socii audaciores, & adversarii timidiores: at contrà tamen sentire quosdam Authores: unde fit, ut in hoc casu sit *dubium juris* & in tali dubio constans est regula, nunquam hominem censendum esse irregularem, ut observavimus in primâ decisione. Quare dici potest, Uranium non factum fuisse irregularem in tali casu, quamvis tutior sit contraria sententia.

5. Ipsum non incurrisse irregularitatem *ex homicidii casualis delicto*, quòd ensem suum commodaverit, & occisorem secutus fuerit, si homicidium verè casuale fuerit: nec quòd Socios suos excitaverit ad insultandum adversariis eorum; si fortè nullatenùs quempiam occidere vel mutilare intenderint; quia, ut ait Panormitanus (*f*), præcipuè consideranda est intentio actionis, ad quam consecutum est homicidium. Ita Toletus.

Attamen certissimum est solam intentionem, quâ quis voluit, ut neque mors neque cujuspiam mutilatio contingeret, non solam esse regulam tenendam, ut quis ab irregularitate excusetur, uti constat ex Constitutione Bonifacii VIII. quam in quinta decisione nostrâ retulimus: sed præsertim habenda est ratio, cujus naturæ sit actio, quam ipse aut fecit, aut suasit: nam si hæc sit illicita, tùm irregularis ille censendus est, si alicujus aut mors aut mutilatio eam subsecuta fuerit: atqui negari non potest, illicitum absolutè esse, quod & egit, & suasit Uranius in proposito casu. Igitur ab irregularitate immunis censeri non potest, quæcumque fuerit ejus intentio. Hæc nostra est sententia, quam, ut potè jure fultam, tutiorem putamus. Ita etiam sentiunt Sylvester (*g*), Sylvius & Suarez. *Quando aliquis non percutit*, inquit alter ex

(*e*) Franc. Tolet. intr. Sacerd. l. 1. c. 77. n. 6. De Ste. Beuve tom. 2. cas. 117.

(*f*) Panorm. in c. *Significasti*. 18. de homicidio volunt. vel casuali.

(*g*) Sylvest. v. *Homicidium*. 1. 9. 13.

ex his Authoribus (a), *sed ex actione alterius si sequitur mors, ipsa adjuvantes, comitando, assistendo &c. Irregularitatem incurrit, ut expressis terminis tradit Suarez. Titius autem, etsi non percusserit, adjuvit tamen occisorem, eum comitando & ei assistendo. Dum enim plures simul concurrunt, ipso facto se juvant, eos qui invaduntur debilitando, eum qui percutit, suâ præsentiâ corroborando. Ergo &c.*

(a) Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas*. 8. conclus. 3. in fin. & apud eum Suarez tom. 5. in 3. part. disput. 44. sect. 3. n. 31. & Laurent. Portel. v. *Homicidium*. n. 16. & 17.

CASUS XXX.

Genesius. Subdiaconus, domi suæ latrones esse cognoscens, opemque in eos exclamans, ne ipse occideretur, aut res sua subriperetur, causa fuit, cur tres ipsius amici, qui huc accurrerunt, unum ex his occiderint. An ex hoc homicidio factus est irregularis?

Respons.

Dicendum, Genesium eo præcisè, quòd amicorum suorum auxilium vocaverit, non factum esse irregularem; licèt unus ex Latronibus hac occasione interfectus fuerit. Ratio est, quia is, qui latrones Clamoribus avertere conatus, id ipsum facere tantùm censetur, ut auxilium in eos poscat, qui sibi rem furari volunt, atque ut eos à prædâ ad fugam convertat, aut à se-ipso vim eorum avertat, quod æque Clericis ac Laïcis est licitum, ut docet Panormus (b), atque jure naturali est concessum. Etiam absque peccati reatu aut irregularitatis pœnâ, dato sibi auxilio latrones detinere eosque judiciorum rigori subjicere potest, quamvis posteà capite à judice damnentur, ut docet inclytus Canonista (c); modò tamen coràm judice illo eâ, quâ jus requirit, ratione protestatus fuerit. *Prælatis vel Clericis quibuscumque*, inquit Bonifacius VIII. (d), *qui de Laïcis suis malefactoribus, querelam penes sæcularem judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri & provideri, ne contra eas talia de cætero præsumantur, protestando expressè, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet, quamvis aliàs in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat justitiâ exigente.* Unde colligendum, quòd si adhibitâ hujusmodi protestatione, judicis arbitriu latronem permittere potest absque irregularitatis formidine, à fortiori auxilium invocare potest in specie propositâ, quin fiat irregularis; quamvis latronem alius forsàn occidat. Ita sentiunt Panormus, Hostiensis, ac Sylvester, à quo citantur (e).

(b) Panorm. in cit. c. *Significasti*. de homicid. &c.

(c) Navarr. Man. c. 27. n. 226.

(d) Bonifac. VIII. in cap. *Prælatis*. 2. de homicidio &c. in 6. l. 5. tit. 4.

(e) Sylvester. v. *Homicidium*. 3. q. 7. v. *Quartum* & apud eum Panorm. & Hostiensis,

Attamen, si Genesius, auxilium invocando, intendisset ut interficeretur latro, quò rem suam, quam auferret, recuperare posset, existimamus, eum fore irregularem, saltem *ex defectu lenitatis*. Ita docet Navarrus his verbis (f): *Infertur, quòd Monachus ... vel Clericus beneficiarius, aut ordine sacro initiatus, videns furem subripientem, vociferatur:* latro, latro, *secutâ deformatione est irregularis hujus speciæ*, (scilicet ex defectu lenitatis) *si animo ut deformaretur, clamavit; aut credens quod supervenientes eum deformaturi erant, vel ad judicem ut deformaretur ducturi; alias non.* Idem statuit Toletus (g), istamque difficultatem sic explicat: *Qui Clamavit in defensionem personæ, etiamsi verisimiliter sciret, venientes occisuros latronem, atque intenderet mortem illius, si aliter liberari non poterat, nullam incurrere irregularitatem: quia licebat ipsimet absque irregularitate occidere invasorem servato moderamine. Qui verò clamavit in defensionem rerum, si intendebat occidi latronem, erit irregularis: quia qui in defensionem rerum occidit, irregularis est ex defectu; & si Clericus ex delicto ... at si non intendebat mortem etiamsi verisimiliter cognosceret mortem inde secuturam, tàm pro persona, quàm pro rerum defensione, non esset irregularis, morte secutâ.*

(f) Idem Navar. cit. c. 27. n. 236.

(g) Fr. Toletus inst. Sacerd. l. 2. c. 85. n. 7.

CASUS XXXI.

Agathon, patrem suum videns à latrone lacessitum, qui ipsum volebat occidere, ipsi præstò est auxilio, ac latronem ipse interficit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, non habitâ priùs ipsum interficiendi intentione. An ex illâ homicidio factus est irregularis?

Respons.

Ad solutionem hujusce difficultatis, observandum est, duplicem esse irregularitatem; alteram *ex delicto*; alteram *ex defectu lenitatis*: & utramque esse impedimentum Canonicum, hoc est, Canonibus inductum, & solâ Ecclesiæ authoritate constitutum, quo fit quis inhabilis ad Ordines suscipiendos, aut susceptos exercendos.

Irregularitas *ex delicto*, ea est, quæ procedit, non quidem ex quolibet peccato, sed ex eo, cui expresse jure annexum est illud impedimentum; qualia sunt homicidium & mutilatio.

Irregularitas *ex defectu lenitatis*, ea est, quæ oritur ex simplici defectu sine peccato; seu defectus ille ad animam pertineat, ut defectus lenitatis aut scientiæ; seu ad corpus spectet, ut privatio manûs, aut membri alterius. Hæc præsupposito tanquam certo.

Ad propositam difficultatem respondemus, & dicimus, Agathonem non incidisse in irregularitatem *ex delicto*; quia non peccavit; & è contrà ipsum caritatis opus exercuisse subveniendo patri; cùm ex præcepto Christianæ caritatis teneretur ad opem præstandam proximo suo, ac patri imprimis in tàm manifesto periculo: *Cùm liceat cuilibet, suo vicino vel proximo, pro repellendâ ipsius injuriâ suum impertiri auxilium. Imò, si potest & negligit, videatur injurianeem fovere, ac esse particeps ejus culpæ*, ut loquitur Innocentius IV. in primo generali Concilio Lugdunensi an. 1245. in constitutione in eodem emissâ, quæ in Sexto Decretalium reperitur (h).

(h) Innoc. IV. in c. *Dilecto*. 6. de sent. excom. suspens. & interdict. in 6. l. 5. tit. 11.

Verùm putamus, hominem hunc irregularitatem incurrisse, quæ dicitur *ex defectu lenitatis*: ut incurrit Judex, qui reum morte damnavit, & tortor, qui sententiam perfecit. Ratio est, quia ex antiquo jure, quod ante Clementis V. tempora vigebat, ex quocumque homicidio, quodcumque esset, inducebatur irregularitas, quamvis inevitabili vitæ defendendæ necessitate commisso. Atqui Clemens V. huic antiquo juri non derogavit, nisi in solo casu, quem expressit in constitutione suâ de homicidio latâ (i), eo nimirum, in quo quis positus mortem aliter vitare non valet, nisi invasorem illius occidendo. Cùm igitur ab isto differat casus propositus, quia Agatho ad propriæ vitæ defensionem non occidit latronem, sed tantùm ad patris sui vitam tuendam; dicendum est, ipsum in irregularitatem *ex defectu lenitatis* incidisse uti reipsâ incidisset ante constitutionem hujusce summi Pontificis. Ita sentit Navarrus dicens (k): *Est irregularis qui deformat* (id est, occidit aut mutilat) *alium ab defensionem justam vitæ alterius, etiam patris aut matris, etiam in bello justo.* Sic quoque Glossa (l) cum Sylvestro (m) & Toleto (n).

(i) Clemens V. in c. *Si furiosus*. unic. de homicid. volunt. vel casuali. l. 5. Clement. tit. 4.

(k) Navar. Man. c. 27. n. 113.

(l) Glossa in cit. Clem. *Si furiosus*. v. *Suam*.

(m) Sylvest. de Prierio. v. *Homicidium*. n. 5. 13.

(n) Fr. Toletus instruct. Sacerd. l. 1. c. 80. n. 10.

CASUS XXXII.

Palamedes, Nauplium patrem suum videns, imprimis iratum Lysimacho inimico suo, à quo gravissimè fuerat offensus, ipsi suasit, ut eum occideret. Nauplius aliquantò pòst unà cum filio suo, obvium sibi Lysimachum stricto gladio aggreditur: At cùm Lysimachus viribus & dexteritate ipsi suppar esset, in præsenti mortis periculo se versari præcipit; ac reipsâ fuisset occisus, nisi conjectam in eum petitionem avertisset Palamedes. Tandem Lysimachum Nauplius interficit. Quâ de re quæritur, utrùm Palamedes sit irregularis ob pravum consilium auxiliumque patri suo datum?

Resp.

Respons.

Nostra fert sententia, Palamedem ob duas rationes esse irregularem: nam ii non solùm sunt irregulares, qui committunt aut committi imperant homicidium vel mutilationem, sed etiam, qui alterutrum consulunt, aut ad illud committendum opem præstant. Atqui Palamedes non solùm patri suo Nauplio homicidium suasit, sed etiam ipsum adjuvit, cùm ipsum defenderit in Lysimachum, qui se morte liberare poterat, nisi intervenisset Palamedes. Unde sequitur, ipsum efficaciter ad homicidium à patre suo commissum contulisse, ac proinde irregularem esse.

Decisio ista depromitur ex antiquo Concilio, cujus Canonem vigesimum sextum his verbis refert Gratianus (a): *Si homicidii, aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post Baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad Clericatum venerit; dejiciatur, & in fine vitæ suæ laicam communionem tantummodò recipiat.* Panormitanus hanc eandem amplectitur sententiam fultus eodem Canone (b), & Decretali Alexandri III. ad Episcopum Exoniensem scriptâ; eamque sequuntur Sylvester (c), Toletus (d), Navarrus (e), Author colloquiorum Luconensium (f), aliique permulti.

(a) Conc. Martin. Papæ in can. Si quis. 8. dist. 50.

(b) Panorm. in c. *Ad audientiam.* 12. de homicid. &c. n. 2. & in cap. *Sicut.* 6. eod. tit. n. 5.

(c) Sylvest. de Prierio. v. *Homicidium.* 1. q. 8. §. 4.

(d) Card. Tolet. instr. Sacerd. l. 1. c. 35. n. 2.

(e) Navarr. Manual. cap. 27. n. 231.

(f) Colloq. Lucon. tom. 1. Colloq. 22. q. 1.

CASUS XXXIII.

Andronicus, vir præceps in iram, qui capitali odio ab Germano dissidet, non solùm famam illius appetit; sed & ipsi vultum deformare parat, uti jam duobus suis inimicis deformavit, quorum alteri oculum effodit: alteri nasum abscidit. Quo animadverso Germanus stricto gladio ipsum extemplò occidit, cùm sibi omnino persuasum esset, alterutrum ex his sibi impendere ineluctabiliter malum. An ex hoc homicidio sit irregularis?

Respons.

Certum est, Germanicum esse irregularem ex homicidio Andronici. Ratio est, quia juxta jus antiquum commune; hoc est, jus, quod Constitutionem Clementis V. antecessit (g), irregularitas *ex defectu lenitatis* inducebatur, etiam in casu, in quo mors aliter vitari non poterat; nisi invasorem suum occidendo, ut patet ex sancto Thoma (h), qui scripsit ante Pontificatum hujusce summi Pontificis; atque adeò eadem inducebatur in quocumque alio casu, etiam minùs favorabili. Atqui jus illud antiquum, ut alibi diximus, pristinam vim suam semper obtinuit, excepto solo casu homicidii ineluctabili servandæ vitæ necessitate perpetrati, quem expressit Clemens V. igitur ob metum deformitatis in vultu, aut amissionis famæ, absque irregularitate *ex delicto*, aut *ex defectu lenitatis* incursa, occidi nequit aggressor, cùm ille casus in exceptione non reperiatur, quæ jus antiquum commune abrogat; occisor quippe non inevitabili premitur necessitate occidendi invasorem suum ad mortem vitandam, quam ipsi, ut supponitur, non parat.

(g) Clemens V. in cit. c. Si *furiosus*, de homicidio.

(h) S. Th. 2. 2. q. 64. art. 7. ad 3.

Fatemur equidem, aliter sentire quosdam modernos Authores: at cùm nullum pro suâ opinione textum expressum proferant, eò potiori jure hactenùs dictis standum esse putamus, quòd in casu etiam dubii de irregularitate, tutior ad conscientiam pars teneri debeat: *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, ut loquitur Clemens III. de Sacerdote, cujus inceps sibi videbatur irregularitas (i).

(i) Clemens III. in cit. c. *Ad audientiam.* 12. de homicid. &c.

CASUS XXXIV.

Ernestus, suadente Euphronio, hominem occidit hostem rerum publicarum cujus sanguinem Princeps addixerat pretio: ac Justinus Manfredo suasit, ut quâ vi necesse esset è domo suâ Marcellum pelleret ipsius proditorem, aut Clandestinum furem: & quo consilio subsecutum est homicidium. Nunquid Euphronius & Justinus, qui ita consuluere, facti sunt irregulares?

Respons.

Euphronius factus est irregularis; quia, licèt consilium ejus esset de re justâ ac licitâ, directè tamen ad hominis à Principe proscripti mortem pertinebat.

Justinus quoque irregularitatem pariter incurrit, quia, licèt directè homicidium factum non suaserit; ipsi tamen adscribi debet, quod rem injustam & illicitam suaserit, Manfredum impellendo, ut è domo suâ Marcellum vi apertâ & privatâ authoritate expelleret; ac prævidere debebat, homicidium inde secutum, ex tali vi posse contingere. Id ipsum probat Panormitanus, qui post allata quædam hujusmodi exempla, subjungit (k): *Nunquid consulens sit irregularis, ex quo directè non consuluit in mortem alicujus? Innocentius concludit, quod sic: quia fuit causa propinqua homicidii. Debuit enim cogitare, quod verisimiliter ex talibus sequeretur homicidium.* Quibus dictis hanc adjungit observationem: *Et hæc nota; quia extenduntur jura dicentia, quem effici irregularem ex solo consilio* 50. *dist. c.* Si quis viduam &c. Sicut dignum. *Suprà eod. ut procedant nedum quando directè consuluit in mortem alicujus, sed etiam quando præstatur causa propinqua ad mortem: Et hoc intellige, ubi consuluit aliquis rem illicitam: secùs rem licitam secundum Innocentium.* Sic difficultates istas definivit Author Moralis Gratianopolitanæ (l).

(k) Idem Panormit. in c. *Ad audientiam* 12. de homicid. &c. n. 8.

(l) Ep. de Genet. theol. mor. tract. 6. c. 3. n. 12.

CASUS XXXV.

Joannes Petro suasit, ut Jacobum sibi inimicum occideret. Petrus Joannis Consilio obsequens Jacobum aggressus est: at ipse à Jacobo occisus fuit. An irregularitatem Joannes incurrit ob datum à se consilium?

Ratio dubitandi est, quia Joannis Consilium in solam Jacobi, non verò Petri mortem cadebat.

Respons.

Asserit Panormitanus, quosdam putare Authores, quòd si verosimile esset, aggressorem potuisse occidi ab eo, quem invadebat, tunc qui tale dedisset consilium, esset irregularis: at quòd si id præsumi non posset, quòd aggressor adversario suo longè fortior erat, tunc in irregularitatem non incideret. En verba inclyti hujusce Canonistæ (m): *Innocentius & Hostiensis concludunt, quòd si verisimiliter poterat occidi ab invaso, tunc est irregularis: quia debebat cogitare hoc posse evenire. Secùs, ubi cessat illa præsumptio, seu verisimilitudo, ut quia ille, cui datum erat consilium, erat illo longè fortior & potentior.*

(m) Panorm. in c. *Ad audientiam.* n. 7.

Verùm Docto huic Authori non arridet ista sententia, at cum celebri Joanne Andrea consentit, quiècontrà contendit, eum, qui tali modo consuluit, procul dubio fieri irregularem, ut nullo effugio, nullâ exceptione vel distinctione ab hac pœnâ queat eximi. *Sed Joannes Andreas*, inquit, *in cap. fin. Suprà eod. tit. lib. 6. contrarium tenet per textum illum: & istud verius. Nam omni casu iste incurrit irregularitatem, tanquam dans operam rei illicitæ: quia cogitare debuit, hoc evenire posse. Nam si mando, vel consulo*, pergit idem, *ut Titius verberetur; & iste mandatarius excedendo fines mandati illum interficiat; ego teneor, quia præstiti causam propinquam mortis, ut est textus in dicto capite finali. Ergo fortiùs, quando dedit consilium ad mortem, per illum textum idem dicendum est in casu nostro, si consuleret, ut occideret, & invadens fuisset occisus: & tunc consulens sit irregularis, tanquam dans operam rei illicitæ.*

CASUS XXXVI.

Vindonius & quatuor amici sui rixâ, quæ in tres alios subitò orta est, implicitò, hos crebris ictibus malè mulctârunt, unusque à Vindonio & lethali vulnere affectus paulò post obiit. An Vindonius & quatuor ipsius amici sunt simul Irregulares; an verò solus Vindonius?

RESPONS.

De hac difficultate inter se non consentiunt Authores. Omnes tamen fatentur, eos omnes, qui consensu unanimi & deliberato animo percutiunt opem præstant, aut efficaciter ad homicidium quâcomque ratione conferunt, illius verè esse conscios, ac proinde Irregulares. At alii volunt, quod, si rixa non sit meditata, sed merè casualis, ut in proposito casu, nemo sit Irregularis, nisi is, qui lethale vulnus inflixit (a): modo tamen 1. alii directè ad vulnus non contulerint, ex quo mors secuta est. 2. modo notus sit ille, qui vulnus intulit.

(a) Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 1, c. 26. n. 9.

Putant tamen Authores nonulli, omnes in casu proposito esse Irregulares, hoc est, quamvis rixa non sit meditata, & notus sit is, à quo inflicta est lethalis plaga, licet alii leviter tantùm lethali vulnere læsum percussissent. Horum autem Authorum hæ sunt potissimum rationes.

1. Quia omnes rei illicitæ dant operam, & quæ manifestum homicidii includit periculum, quod prævidere possunt & debent. Ex quo inferunt, eos omnes juxta canonum constituta (b) homicidii esse conscios ac proinde Irregulares.

2. Quia unam eandemque omnes actionem facere censentur.

3. Quia moraliter fieri non potest, ut in hoc casu omnes ad homicidium non concurrant, seu percussorem efficiendo audaciorem ac fortiorem, aut percussum magis timidum vel temerarium, aut denique ex aliis circumstantiis ipsi illatæ injoriæ. Hæc autem secunda opinio procul dubio tutior est ad conscientiam.

(b) Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* fin. de homicidio in 6. Innoc. III. in cap. *Tua nos.* 19. eod. tic.

CASUS XXXVII.

Duodecim aut quindecim homines seu Clerici, seu Laici, rixa fuere impliciti in quinque sex-ve milites, quorum unus subitò occisus est, ignoto penitùs homicida. An omnes, qui pugnârunt in milites, Irregularitatem contraxêre?

RESPONS.

Quæstionem istam solvit Sanctus Thomas (c), asserens in tali casu omnes & singulos esse censendos Irregulares propter dubium, ne ab horum quolibet homicidium fuerit patratum. *Si aliquis percussus in bello moriatur, si ignoretur quis eum percusserit, propter dubium, quilibet qui in bello interfuit, Irregularis habetur secundum jura.* Sanctus Raymundus, quem sequitur & laudat Sanctus Antoninus, eamdem tradit doctrinam his verbis (d): *Ubi plures reperiuntur in pugna, in qua aliqui sunt interfecti, vel mutilati, & nescitur à quibus: quantùm Irregularitatem omnes censentur Irregulares.*

(c) S. Thom. quod lib. 4 in arg., *Sed contrà.*

(d) S. Raymund. apud S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 6.

Ratio hujus decisionis est, quia, licet ex communi Doctorum sententia, qui nituntur hac juris regulâ (e), *Ignorantia facti.....excusat*, quis se ipsum Irregularem habere non debeat in dubio facti, quale est istud, juxta hanc aliam regulam (f) *in obscuris minimum est sequendum*; ab eâ tamen excipi necesse est homicidium, ut declarat Clemens III. (g). qui consultus, utrùm à Sacerdote incursa fuisset Irregularitas, qui, cùm unum è famulis suis castigare voluisset, cumque cingulo, quo pendebat gladius, suâ thecâ inclusus, verberasset, tergo ipsum casu læserat: quo ex vulnere sanatus fuerat; at in morbum relapsus obierat, his verbis respondet. *Quia verò utrùm occasione vulneris decessisset dubium habetur, tua discretioni duximus respondendum, quòd, cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in Sacris ordinibus non ministret.* Quibus verbis; *cùm in dubiis &c.* manifestè ostenditur, in quocumque dubii genere tutius esse, ut quis se Irregularem reputet & pro tali se gerat.

(e) Reg. 25. de reg. juris. in 6.

(f) Reg. 30. ibid.

(g) Clemens III. in c. *Ad audientiam.* 12. de homicidio &c.

CASUS XXXVIII.

Athenodorus, Sacerdos, rixam in Ludovicum contraxit, eique caput ictu baculi contudit, absque ullâ tamen sanguinis effusione: Ludovicus plagam, utpotè levissimam, neglexit: At cùm elapsis octo diebus, dolorem ibi persensisset & eum corripuisset febris, post morbum per septem octove dies protensum obiit. Chirurgi duo peritissimi, qui à judice fuère designati, ut corpus ejus visitarent, retulerunt, ictum à defuncto acceptum, nullatenùs periculosum esse vel lethalem, & mortem ejus unicè referendam esse ad negligentiam, quâ venam sibi incidi, aut morbum suum aliquâ ratione curari neglexit, & quia solito suo labori nimiùm indulsit, unde secuta est febris, quæ ipsi mortem attulit. An dici potest, in hoc casu Athenodorum esse Irregularem?

RESPONS.

Contendunt Authores nonnulli, uti Angelus de Clavasio, Sotus & Lessius, in tali casu Irregularitatem non incurri (h): quia mors defuncti uni negligentiæ vel læsi vel Chirurgi adscribi debet; non verò accepto vulneri; quod quidem cùm periculosum non esset, subsequentis mortis causa haberi non debet.

(h) Angelus v *homicidium* 2. n. 12. Dom. Sotus l. 5. de justit. & jure q. 1. art. 9. Leonard. Lessius l. 2. c. 9. dub. 15.

Sylvius (i) tamen, olim de simili difficultate consultus, contrarium docet in decisione suâ 17. Aug. an. 1643. nam duplex, inquit, distinguenda est causa partialis hujusce mortis. Prior est ictus inflictus. Altera est negligentia ictum accipientis, aut sauciatis. Ex priori percussor fit reus. 1. Quia illicitè & sine jure percussit. 2. Quia, licet vulnus de se non esset periculosum ac lethale, sufficit ut læso febrim, & ex febre mortem attulerit.

(i) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas.* 7.

Ex hoc principio dicit Sylvester (k), verum esse, quod *percutiens aliquem vulnere non mortifero non est Irregularis.....si ex imperitia medici, vel incuriâ aut expositione ad labores & sudores moriatur.* Sed quod percutiens injustè, in hoc casu in Irregularitatem cadit, si mors sequatur. *Si tamen quis animo nocendi faciat, aut minorem diligentiam adhibeat, consideratur etiam causa remota.* Hæc sunt verba hujus Authoris, qui paulo antè præmiserat (l). *Si quis autem alium percusserit vulnere non mortifera, dans tamen operam rei illicitæ, si ille moriatur ex negligentia medici, vel incuriâ sui, Irregularis est.*

(k) Sylvest. v. *Homicidium.* 2. q. 22.

(l) Idem Ibid. q. 2.

Sententiam suam fusè probat. Sylvius authoritate multorum, inter quos præcipui sunt Covarruvias(m). Navarrus (n) Vivaldus (o), Avila (p), & alii multi, quorum testimonia non referimus, quòd certiores etiam nobis suppetant probationes.

(m) Didac. Covarr. à Leyva. 2. 3. art ad clementianam. *Si furiosus.* §. 2.

(n) Navarr. Manual. c. 27. n. 223.

(o) Martinus Alphonsus Vivald. in c. *Candelabro aureo.* tit. de homicid. casuali.

(p) Avila part. 7. disp. 6. sect. 1. dub. 5.

Prima ducitur ex Decretali Innocentii III. [q], in qua consultus hic summus Pontifex de religioso Sacerdote, qui Chirurgiæ peritus vomicam ruperat in sinu mulieris, quæ mortua fuerat, quòd potentiorem aërem contrà ipsius vetitum spirasset, Respondet, Episcopum ipsi mysteriorum celebrationem indulgere posse post peractam ab illo convenientem satisfactionem, & non aliter. *non est ex eo quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit adeò reprobandus, quod non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare.* Ex quibus Papæ verbis manifestum fit, ab eo Irregularem reputari Religiosum istum; cùm nolit, ut celebret, nisi post factam Deo & Ecclesiæ satisfactionem, & hac ratione obtentam ab Episcopo celebrandi licentiam, *alioqui*, addit *interdicenda est ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.*

(q) Innoc. III. in *Tuanos* 19. de homicid. &c.

Qun potiori jure habendus est Athenodorus Irregolaris in casu proposito; quoniam, nedum motivo caritatis egerit, uti fuerat Religiosus, de quo loquitur Innocentius III. vim potiùs adhibuerat, & Ludovicum lædere voluerat, qui quamvis ob incuriam suam obierit, non tamen mortem oppetiisset, si Baculo ictus ab Athenodoro plagâ non læsus fuisset. Ita ratiocinatur Sylvius (a): *Quantò autem magis Caïus dicendus est esse Irregularis* inquit Doctus hic Theologus, *qui non curare volens, sed lædere; non ex piâ intentione, sed ex inordinatâ passione graviter in capite percussit Titium, qui post tres septimanas, cùm neglexisset remedium suis vulneribus adhibere, mortuus est, ex sua quidem negligentia; sed simul etiam ex illis vulneribus?*

(a) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas*. 7.

Altera probatio nititur] aliâ decretali ejusdem Papæ, ad Lingonensem Episcopum Scribentis (b), qui declarat, quemdam Clericum, cujus equus, quem conscenderat, calcitrans puerum occiderat non esse irregularem; modò casus ille præter voluntatem ejus contigerit, neque in hac occasione rei illicitæ operam non dederit. *Cùm idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias quominus divina possit officia celebrare.* Athenodorus autem in hoc casu non versatur; neque de eo, uti de Capellano dici potest, *Nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei*, quandoquidem subito iræ impetu abreptus & non ferendo in Sacerdote, Ludovico caput ictu baculi contudit, quæ corporis pars faciliùs vulneri patet, & cujus vulnera ceterarum partium plagis sunt periculosiora. Ut igitur Innocentius III. capellanum judicasset Irregularem, si conscenso equo illicitum quid fecisset, de Athenodoro idem fieri debet judicium.

(b) Innoc. III. in c. *Dilectus*. 13. eod. tit.

Tertia nititur Alexandri III. authoritate, qui declarat, quod diaconus, *qui homicidio*, inquit (c), *causam dedisse videtur*, censeri debet Irregularis, seu, ut ipse loquitur, *non videtur ad Sacerdotium promovendus*: Athenodorus autem occasionem præbuit, aut potiùs, causa fuit mortis illius, quem percussit; cùm ictus, quo caput ei contudit, Ludovici incuriæ conjunctus, febrim pro certo ei attulit, & febris mortem. Igitur dubitari nequit, quin ex morte Ludovici factus sit Irregularis.

(c) Alex. III. in c. *De cætero*. 21. eod. tit.

Quartam probationem suppeditat ejusdem Papæ Alexandri III. alia Decretalis (d) in quâ expressè dicitur, Sacerdotem quemdam, qui puerum in capite percusserat, ex quo ictu puer non pòst multos dies obierat, esse Irregularem *si ex ipsa*, inquit, *percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.* Atqui multò magis conscius est Athenodorus, quàm Sacerdos ipse, de quo loquitur Papa, cùm Ludovicum non percusserit *intuitu disciplinæ*, sed vi & iræ impetu; ac febris, quæ Ludovico mortem attulit, ex vulnere orta est, ut mortem proximè febris procreavit, conjuncta incuria defuncti ad remedium malo suo adhibendum.

(d) Idem in c. *Presbyterum*. eod. tit.

Quinta Denique probatio ducitur etiam ex decretali Clementis III. (e), in quâ summus Pontifex Sacerdotem declarat Irregularem, quòd famulo imprudens mortem attulisset, quem intuitu disciplinæ verberaverat; & qui etiam non nisi post accepti vulneris sanationem morbo consumptus obierat; cùm ex solo dubio; num vulnus morbi, atque adeò morbus ipsius mortis causa fuisset Papa determinatus fuerit ad ferendum illud judicium. *Quia verò*, inquit, *utrùm occasione vulneris decessisset dubium habetur, tuæ discretioni duximus respondendum, quòd, cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret.*

(e) Clemens III. in c. *Ad audientiam* 12. tit.

Athenodorus autem multò magis est reus, quàm Sacerdos ille, qui famulum suum non nisi moderatè & jure correctionis percusserat; *quidam Presbyter volens corrigere quemdam de familia sua*, & qui eum casu tantùm vulneraverat; *cùm .... cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentaret, contigit quod cultellus de vagina, qua cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulneravit:* inquit decretalis. Athenodorus èconträ iræ suæ indulgens graviter & injustè Ludovicum verberavit. His addendum, vulnus Ludovici nondum esse sanatum, cùm febre correptus est; ac proinde minùs dubium esse, mortem ipsius ab accepto vulnere ortam esse, quàm esset famuli hujus Sacerdotis, de quo consulebatur Clemens III. *cùm ille vulneratus aliquandiu vixisset & convaluisset à vulnere*, inquit Papa, *& aliâ graviori, ut dicitur infirmitate percussus, viam universæ carnis ingressus.* Ex omnibus istis tamque variis circumstantiis manifestè ostenditur, ab Irregularitate Athenodorum eximi non posse.

CASUS XXXIX.

Faustinus, videns, Petrum fratrem suum pugnare cum Firmino, qui magis robore valebat, ipsi opem tulit, atque gladio Firmidum in humero vulneravit Firminus adhibita ad medelam vulneris chirurgi manu, post dies quindecim Anginâ laborans intra viginti quatuor horarum spatium mortuus est. An Faustinus est irregularis? contendit, se non incurrisse irregularitatem, quia ex attestatione Medici, atque chirurgi relatione dicitur 1. vulnus non esse lethale. 2. illud occasionem præbere non potuisse anginæ, qua laborans Firminus mortuus est, & casum hunc, qui post inflictum vulnus quindecim diebus, obtigit, alii causæ naturali adscribendum esse, nempè pravo defuncti habitu corporis, quo morbo huic fiebat obnoxius, & quo aliquoties jam laborarat. Addi potest pro Faustino, malè curatam fuisse plagam quam ideò negligebat chirurgus, quòd eam nullatenùs periculosam existimaret.

Videtur è contrà, Faustinum Irregularitatem incurrisse, quandoquidem verisimile sit lethalem Firmini morbum, ex accepto vulnere à Faustino ortum esse, aut saltem fuisse acceleratum.

RESPONSIO.

Sat probabiliter defendi potest. Faustinum in casu proposito non factum esse Irregularem. Neque enim accuratiùs cognosci potest causa mortis Firmini: quàm ex testimoniis Medici ac chirurgi, qui ipsum per morbum, atque vulneris accepti tempus curàrunt: Atqui uterque vivâ voce scriptoque asserit, lethalem Firmini morbum oriri non potuisse ex accepto vulnere, quippe quod esset absque periculo, eumque unicè referendum esse ad pravum ejus habitum, quo morbo huic fiebat obnoxius, & quo jam antè laboraverat. Unde sequitur, Faustinum non habendum esse conscium mortis Firmini, nec proinde Irregularem. Ita sensit Sylvius, ut constat ex ejus decisione 24. Julii an. 1642. (f) in similem quæstionem; suamque affirmat sententiam ex Decretali Alexandri III. in responsione ad præcedentem casum allatâ (g); in qua summus hic Pontifex ab Archiepisco Salernitano consultus de Sacerdote, qui puerum corrigendo, ipsum in capite fortuitò vulneraverat, Prælato huic respondet, Sacerdotem hunc factum fuisse Irregularem; *si ex ipsa percussione*, inquit Papa, (puer) *interiit; vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.* Ex quo concludit inclytus iste Duacensis Professor, quòd, si qui plagam accepit, non moriatur *ex ipsa percussione*, neque ex morbo ex hac plagâ procreato, *vel aliam &c.* Vulnerans non incurrit Irregularitatem; quod planè consentaneum est alteri Decretali Clementis III. quam jam in decisione præcedenti rent-

(f) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas*. 6.
(g) Alex. III. in c. *Presbyterum*. 7. de homicid. &c.

(a) Clemens III. in cit. c. *ad audientiam* eod. tit.

retulimus (a), in quâ summus hic Pontifex loquens de Sacerdote, cui similis casus obtigerat, asserit, quod *si...ille* (qui percussus est) *ex alia infirmitate obierit* (Presbyter qui percussit) *sicut erat solitus, divina officia ministrare.*

Colligitur inde, quòd, cùm Faustinus neque directè neque indirectè, proximè vel remotè Firmino mortem attulerit, quæ ipsi non nisi ex morbo externo contigit, cui aliunde obnoxius erat ex prava corporis sui habitus hæc in eum refundi non debet, neque is adeò, ut Irregularis haberi.

CASUS XL.

PELAGIUS Basilium aggressus ipsum ense leviter vulneravit. At quamvis plaga non esset lethalis, quindecim post diebus tamen obiit ob ignorantiam, aut incuriam Chirurgi; qui ipsum curavit. An ex hac morte irregularitatem incurrit Pelagius?

RESPONS.

Duplex est de hac difficultate opinio. Prima est, eorum, qui sentiunt, nullam esse Irregularitatem in casu proposito, quia is qui alium leviter vulneravit, non est causa proxima sed remota tantùm & occasio mortis, unde colligunt, nullam ab eo incurri Irregularitatem.

Altera opinio est eorum, qui contra contendunt, Irregularitatem induci ex morte ad illatum vulnus consequente; licèt ob imperitiam, aut incuriam chirurgi contingat, præsertim cùm vulneravit *dando operam rei illicitæ*; hoc est, injustè, & absque ratione, ut in casu proposito. Ratio, quam afferunt, nititur isto axiomate philosophico: *Qui est causa causæ, est causa causati.* Ex quo inferunt, quòd, cùm vulnerans sit causa physica vulneris & vulnus mortis, is quoque censetur causa mortis. Ita Sanctus Antoninus his verbis (b): *Si vulnus intulisset, non de se mortale, & vulneratus propter imperitiam medici, vel propter defectum custodiæ; quia scilicet non cavet sibi à noxiis, mortuus est, vulnerans est Irregularis.*

(b) S. Anton. 3 part. sum. Theol. cit. 28. c. 8. init.

Confirmari potest hæc secunda opinio duobus exemplis, quæ in jure reperiuntur. Primum exemplum suppeditat constitutio Bonifacii VIII. cujus hæc sunt verba (c): *Is qui mandat aliquem verberari, licet expressè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, Irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat.* Ejusque rei istam affert Papa rationem. *Cùm mandato in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.* Atqui Pelagius Basilium stricto ense aggrediens peccavit, ac cogitare debuit, mortem sequi posse, si ipsum vulneraret. Non minùs igitur irregularis est, quàm ille, de quo loquitur Bonifacius; alioqui falsum esset hujus Papæ ratiocinium.

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui.* fin. de homicid. volunt. vel casuali. in 6.

Alterum exemplum est Religiosi, qui Irregularis declaratur, quòd in sinu mulieris vomicam ruperit, ex quâ ruptione obiit mulier quamvis ex propriâ suâ culpâ, quòd aëri ventoque se se exposuerit contra expressam Religiosi prohibitionem, non verò defectu experientiæ illius, quippe qui chirurgiæ peritissimus erat, ægrosque permultos ex artis hujus regulis sanarat hanc autem decisionis hujus rationem affert, quòd Religiosus iste peccaverat, *officium alienum* (à Religiosi professione) *usurpando, quod sibi*, ut ait hic Papa (d) *minimè congruebat.* Atqui Pelagius Religioso isto magis est nocens: Igitur ob Irregularitate excusari nequit, cùm mors Basilii non contigit, nisi ob actionem criminosam, quam commisit, hominem hunc aggrediens & vulnerans; & quia toties incurritur Irregularitas, quoties fit res illicita; quamvis eam faciendo cujusquam mortem non quis intenderit.

(d) Ex his rationibus atque testimoniis evincitur, alteram opinionem priori esse anteponendam, ac Pelagium esse irregularem.

(d) Alex. III. in cap. *Continebatur* 8. & in cap. *suscepimus* eod. tit.

CASUS XLI.

JOANNES, Jacobus, Ægidius & Gilbertus, milites, ense suo ac sclopeto armati, unanimi consensu obvios quosque expilare constituunt. Neminem occidere intendit Gilbertus, sed vult tantùm furti particeps fieri. Duos sibi obvios equites aggrediuntur, quorum unum, cùm ad defensionem essent accincti, interficit Joannes. An Irregularis est Gilbertus; quamvis neminem occidere vel mutilare intenderit?

RESPONS.

In proposito casu ab Irregularitate eximi nequit Gilbertus, quamvis neminem interficere vel mutilare intenderit. Ratio est, quia censeri debet, efficaciter ad mortem equitis à Joanne occisi contulisse, cùm ei se comitem pravo consilio dedisset, eumque armatos unà cum aliis duobus juvaret ad vim equitibus inferendam, atque omnes reipsâ concurrerent ad pravum facinus, uno aliis audaciam ob præsentiam & opem injiciente, & quolibet eorum partialiter saltem homicidium procurante à Joanne commissum, qui duos equites solus aggredi non ausus fuisset.

Probari potest hæc decisio sat manifeste ex decretali Alexandri III. ad Bartholomæum; Episcopum Oxoniensem scriptâ, de homicidio Sancti Thomæ, Archiepiscopi Cantuariensis (e), qui Pontifex summus declarat, quod *Hi quoque*, inquit, *non sunt à culpa liberi, nec à pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari; tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.* Et paulò post (f) Irregularitati subjicit hic summus Pontifex clericos omnes, qui in armis fuêre cum iis, qui Sanctum Archiepiscopum detinere volebant, *Clericos, autem, quos constat armatos interfuisse tanto facinori, & alios, qui consilium dederunt, ut Sanctus vir caperetur, perpetuò, non solùm ab altaris ministerio deponendos esse censemus; sed etiam quòd in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant &c.*

(e) Alex. III. in cap. *Sicut.* 6. §. 4. eod. tit.

(f) Idem Ibid. §. 7.

Noverat autem Gilbertus 1. pravum trium sociorum suorum consilium. 2. eadem ipsi cum iis mens inerat obvios aggrediendi atque expilandi. 3. noverat, aut scire ad minimum debebat manifestum discrimen homicidii, quod semper cum tali ausu nefario conjungitur. Reus est ergo homicidii equitis ex his aliis ejusdem Papæ verbis (g): *Quia cùm scriptum sit: qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit; constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt.*

(g) Idem ibid. §. 2.

Validam quoque in Gilbertum probationem suppeditat Bonifacius VIII. (h) Constitutio, cujus verba in quadragesima decisione retulimus. Asserit enim ibi summus Pontifex, quod *is qui mandat aliquem verberari, licet expressè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, Irregularis efficitur, si mandatarius fines* mandati excedens mutilet, vel occidat. Unde inferendum est, Gilbertum esse Irregularem, quando præsentiâ suâ & quantum in se fuit, commissum homicidium approbavit & procuravit, nec eum sua excusat intentio illud per se ipsum non committendi, non magis, quàm eum, qui alteri mandavit, ut alium verberet, expressa prohibitio, ne ipsum occidat aut verberet, quia est causa sequentis homicidii vel mutilationis; non solùm quia, ut jam diximus, criminis à Joanne commissi participem se effecit, præsentiâ suâ illatæ duobus equitibus violentiæ & occisi morti conferendo, sed quia homicidium ex tam nefario ausu consequi posse prævidere debuit.

Denique his addimus, quod, ut ab Irregularitate is sit immunis, cujus culpâ homicidium, etiam casuale contigit, necesse est, ut *nec voluntate nec actu* ut loquitur Innocentius III. Scribens ad Episcopum Lingonensem commissum fuerit, sed insu-

insuper ut rem illicitam non faceret, *nec dedit operam illicitæ rei*; Atqui verum quidem est, Gilbertum propriâ manu suâ, nec deliberatâ voluntate homicidium commisisse, *nec voluntate, nec actu*, at rei illicitæ operam dedit adjungendo sed ad latrones & sicarios, sumptis armis, ut eis opem præstaret in furto, quod unius equitis morti occasionem dedit ad quod aliundè efficaciter contulit. Igitur est irregularis. Atque hæc de præsenti difficultate dicta sufficiant, in cujus decisione Sylvium fuimus secuti qui alios permultos laudat Authores qui rem eandem tradunt, & qui advertit, quòd, cùm tale homicidium Gilberto non sit voluntarium, eo sensu quo intelligitur à Concilio Tridentino, orta ex eo Irregularitas Papæ non est reservata; ac de eâ proinde dispensare potest Episcopus, modò sit occultum, nec delatum ad forum contentiosum. (a) Confirmari potest hæc decisio, ex nonâ præcedenti, in quâ ostendimus Irregularitatem incurri, in casu, qui magis, quàm præsens, excusari potest.

(a) Fr. Sylvius. resol. var. v. Irregu. §. Conclus. 3. & apud eum Fr. Suarez tom. 5. in 3. part. S. Thom. disp. 4. sect. 3. n. 35. & laur. Portel. v. *Homicidium*. n. 16. & 17.

CASUS XLII.

Etherius, à Titio odio Capitali aversus, à quo rerum omnium famæque jacturam passus est, Sempronio mandat, ut ipsum interficiat, ubi præsens erit occasio. Aliquantò post mandati sui pœnitet, & Sempronio prohibet, ne quid in ipsum moliatur; aut etiam non revocato expressè mandato, quod Sempronio dederat, coràm ipso Titium adiens cum eo pacem init. Is tamen elapsis octo diebus Titium interficit, parvi pendens Etherici prohibitionem; ne mandatum suum exequeretur, aut etiam reconciliationem, Cujus ipse testis fuerat. An Etherius ex hoc homicidio sit Irregularis?

Respons.

Quamvis incurratur Irregularitas, cum ad homicidium aliquatenùs collatum est, seu mandato, seu Consilio illud perpetrandi, ut fert Canon (b); constat tamen, eum non incurrisse Etherium in casu proposito; cùm enim mandatum Sempronio datum revocârit, & contrarium penitùs dederit, aut initâ coram eo pace cum Titio manifestavit; jam primum nefarium, quod acceperat mandatum exequi non censetur Sempronius; cùm illius perficiendi consilium abjicere omninò debuerit, convictus ex contrario Etherii mandato aut ex ejus cum Titio reconciliatione, istum omnem vindictæ deposuisse affectum, quo circa perfectum homicidium soli malitiæ atque crudelitati Sempronii adscribi debet. Ita docet Innocentius IV. in suo commentario in quinque libros decretalium his verbis: *Qui mandasset fieri homicidium pro se, videretur sufficere, si tantùm contrarium mandaret, vel si pacem iniret cum occidendo, vel parentalem, vel aliam amicitiam cum eo contraheret, sciente eo, cui mandatum erat de occidendo ..... quia quando mandato alterius, & pro alio tantùm fiebat homicidium, videtur, quod contrario mandato, vel contrariâ voluntate ostensâ debet ab homicidio cessare.*

(b) Conc. Martin. Papæ in can *Si quis*. §. dist. 50.

Decisionem istam communiter sequuntur canonistæ, & præ cæteris Navarrus, Cabassutius (c), & alii permulti seu veteres seu recentiores, qui Innocentii IV. sententiâ nituntur.

(c) Navar. Manual. c. 27. n. 233. Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. lib. 5. c. 10. n. 5.

CASUS XLIII.

Aventinus, subdiaconus, cognitâ Ebrulphi Cyrillum ulciscendi cupiditate, consulit & suadet, ut eum interficiat. Elapsis aliquot diebus dati consilii pœnitet, Ebrulphoque suadet; imò & ipsum rogat, ne quid tale admittat. Ebrulphus tamen Cyrillum interficit. An ex illâ perniciosi consilii sui revocatione sit Aventinus immunis ab Irregularitate?

Respons.

Magnum intercedit discrimen, inter datum consilium, & mandatum; nam altiores consilium in ejus animo, cui datur, agit radices, quare ob talem revocationem Irregularitate non eximitur Aventinus, si judicari possit, eam homicidium impedire non posse, quo circa ad vitandam in simili casu Irregularitatem, aut recurrendum est, servatis prudentiæ regulis, ad authoritatem superiorem, aut excogitanda via manifestandi impendens periculum ei, in quem datum est consilium, ut illud vitare queat, nisi legitimâ de causâ sit persuasum, datum sibi consilium penitùs eum abjecisse, qui tali modò consultus est; alioquin incurritur Irregularitas, quantumvis dedisse consilium pœniteat, si contingat homicidium, priusquàm sufficienter revocatum fuerit consilium.

Decisionem istam astruit Innocentius IV. (e) his verbis: *Item non interest, si ille, cui consulitur homicidium, statim faciat homicidium, post consilium, vel post, etiam longo tempore interposito, nisi contrarium dissuaderet, & primum consilium revocaret. Imò & plus videtur necesse quod etiam illi, de cujus morte tractatum est, denunciet, quod sibi caveat, nisi firmiter & probabiliter credat, quod post revocationem consilii, revocetur ille cui consultum est homicidium, à proposito occidendi ... Ubi non fit homicidium, pro alio, sed pro se, ille qui consuluit, semper debet contra suadere, & etiam plus facere: si hoc dictat conscientia; cautè tamen, ne prodrat si autem, antequam revocet consilium, procedat, sed postquam consulens jam pœnituerat, tunc videtur, quod irregularis sit; quamvis tempore homicidii fuerit caritme.*

(e) Innoc. IV. in cit. cap. *Ad audientiam*. de homicidio &c. n. 2. & 3.

Navarrus, Cabassutius (f) & alii canonistæ hujusce summi Pontificis decisionem sequuntur: En verò hujusce ultimi Authoris verba: *Hoc tamen discrimen inter mandantem & consulentem assignant doctores, ut is qui mandavit, revocato antè factum suo mandato, non ampliùs sit Irregularitati obnoxius; tametsi mandatarius post mandati revocationem exequatur demandatum homicidium consulens verò non sit immunis ab ista & aliis canonicis pœnis, etiamsi Consilium revocaverit & pro viribus dissuaserit si is qui consilium accepit, fuerit delictum executus, postquam fuit ei intimata revocatio consilii* Solidior est & præceptis plenior ratio hujus discriminis ab isto Professore allata, quàm ut hic prætermittatur. *Quia mandatum*, inquit *fit in ipsius mandantis commodum & gratiam. consilium verò dirigitur, in gratiam & commodum ejus cui datur.* Unde sic concludit *ideòque si qui dat consilium, non censetur suasionis suæ influxum revocare nisi is cui & cujus commodo datum est consilium destiterit velle consilium sibi datum exequi. Dispositio enim ejus, quod nostrû inter est nostro subest & non alieno arbitrio. Quâ eâdem ratione sufficit mandanti suum revocasse mandatum, quod in ejus commodum refertur. Ideoque si post revocationem mandatarius velit illud exequi, non id tribuetur influxui præcedentis mandati, sed propria ejus qui exequitur malitia. Ideoque mandans, post revocationem opportunam, non tenebitur Canonicis pœnis.*

(f) Navar. Manual. loco cit. Joan. Cabassut. cit. loco.

CASUS XLIV.

Cosmas & Ferrandus subdiaconi, in horto arcu sagittas emittere oblectabantur; at Cosmas infeliciter Ferrandum emissâ sagittâ interfecit, ipsum nullatenus percellere volens. An ex hoc casu Irregularitatem incurrit?

Respons.

Quoties fit homicidium dando operam rei illicitæ, toties fit quis reus homicidii, atque adeò incurritor irregularitas, ut observat Glossa in Canonem decreti Gratiani (g) & docet Sanctus Thomas. his verbis (h): *Si verò* (quis) *det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum si ex ejus opere mors hominis consequatur.* Cosmas autem saggittando operam dabat rei pro se illicitæ: enim verò ex Sacro-Sanctis Canonibus prohibentur Clerici,

(g) Glossa in v. de his. §. dist. 50. init.
(h) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.

dici, ne armis offensivis utantur, quæcunque sint; ac negari non potest, quominùs arcus & sagitta sint arma offensiva, & etiam hæc ludi species Clericis sit vetita.

Confirmari potest hæc decisio ex decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Corentinum scribentis, in quâ summus hic Pontifex irregularem declarat diaconum, quòd clerico mortem fortuitò casu attulisset ludo oblectans se multò minùs periculoso, quàm sint arcus & sagitta. En ipsius termini (*a*): *Cum diaconus, præsentium Lator, & quidam alii Clerici à vineis Ecclesiæ, opere consummato, redirent, levandi laboris gratia, quemdam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire, cujus ludi solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor, pro equo alio uteretur; sed præfati Clerici equitandi licentia non utentes, sola erant jactatione contenti. Quidam autem Laicus, dùm baculum ejusdem diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit, & à falce illius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo interiit.* En factum, simulque decisio hujusce Papæ: *Ideòque mandamus, quatenùs eundem diaconum, sine Licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas: sed eum dispensative ministrare in subdiaconatûs officio patiaris.* Ecce tibi diaconus, qui irregularis declaratur, licèt neque percusserit, occiderit, vel mutilaverit, quia hominis morti occasionem præbuit, cum eo illo ludens ludo, clericis illicito, uti ex Legibus probat Glossa (*b*), & quia falcem, quæ è cingulo suo pendebat, non dimiserit; quod fuisset satis, ad illum irregularem in hoc casu efficiendum, quamvis Ludus ipse fuisset licitus, ut observat eadem Glossa (*c*) Ex quo inferri debet, Cosmam esse irregularem irregularitate *ex homicidio casuali*, quòd Ferrando mortem attulerit illum in ludo clericis illicito percutiens. Igitur ordines suos exercere nequit, nisi post obtentam dispensationem necessariam, quam Episcopus jure ei potest concedere, si factum sit occultum, ex hoc Tridentini concilii decreto (*d*): *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus delicto occulto provenientibus* (*excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*) *dispensare.*

(*a*) Alex. III. in cap. *Continebatur.* 8. de homicid. &c.

(*b*) Gloss. in cap. *Continebatur.* v. *Ludum.* ex Leg. *Nam ludus.* ff. ad Leg. Aquiliam. & Leg. *In furti act.* §. *cum eo* ff. de furtis.

(*c*) Eadem Gloss. v. *Romani.*

(*d*) Conc. Trid. sess. 14. de reformat. c. 6.

CASUS XLV.

Constantinus, cùm esset phreneticus aut ebrius, Tertullum occidit. An irregularis est ex hoc homicidio?

Respons.

Nulla est pro phrenetico irregularitas, uti declaravit Clemens V. in unâ è suis constitutionibus approbante generali, cui an. 1311. præerat, Viennensi concilio (*e*): *Si furiosus..... seu dormiens hominem mutilet vel occidat nullam ex hoc irregularitatem incurrit.* Ita loquitur hic summus Pontifex.

At si Constantinus, cùm esset ebrius, Tertullum mutilavit aut occidit, irregularis est. Ratio est, quia, cùm voluntariè atque culpâ suâ vino mentem obruerit, at ebrietas ejus vera sit homicidii causa, constat, quòd, cùm voluerit causam, effectum quoque inde secutum voluisse censetur, cujus proinde pœnam luere debet.

(*e*) Clemens V. in Clementinâ *Si furiosus.* unic. de homicidio &c.

CASUS XLVI.

Hypparchus, puer septennis, Julium interfecit, tensum emittendo brevius sclopetum. An irregularis est, ita ut ordines aliquando suscipere nequeat?

Respons.

1. Si puer iste rationis usum nondum attigisset, quando Julium interfecit, nullam irregularitatis speciem incurrit. Ratio est, quia tale homicidium haberi debet, uti merè & absolutè casuale, neque ullatenùs in suâ causâ vel effectu est voluntarium.

Id quidem probari potest ex duabus decretalibus, quarum prior est Alexandri III. ad Episcopum Oxoniensem scribentis (*f*), & altera Innocentii III. ad Episcopum Lingonensem (*g*): in quibus duo illi summi Pontifices de duobus singularibus homicidii penitùs casualis & involuntarii casibus consulti, ut de eorum irregularitate dijudicarent, eam in illis non fuisse incursam respondent idem ergo dicendum de Hypparcho, si rationis usu nondum polleret. Ita quoque rem definivit Clemens V. in constitutione jam sæpe laudata (*h*), in quâ sic habetur: *si furiosus aut infans .... hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit.*

(*f*) Alex. III. in cap. *Lator.* 9. de homicid. &c. lib. 5. tit. 12.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Dilectus.* 13. eod. tit.

(*h*) Clemens V. in suprà cit. cap. *Si furiosus.*

2. At si eò rationis usum attigisset hic infans, ut jam Lethalis culpæ conscius esse potuerit, ex hoc homicidio irregularis censeri debet, quòd ipsius actio sufficienter voluntaria censeatur dicimus, *Si jam culpæ Lethalis conscius esse potuerit:* nam si imperfecto tantùm rationis usu polleret, & culpæ venialis duntaxat reus esse posset in casu proposito non fieret irregularis, quia irregularitas *ex delicto homicidii* necessario mortale delictum supponit.

3. Denique si legitimè dubitari queat, num Hypparchus tùm sufficienter ratione uteretur, ut in ipsum mortale peccatum cadere posset, nostra hæc est sententia, quòd, licèt à multis authoribus ab irregularitate in hoc dubio eximatur, tamen probabile est, ipsum esse irregularem, uti probari potest ex decretali Clementis III. qui consultus, nùm irregularis censeri deberet Sacerdos quidam, dubitans, se in re quâpiam ad mortem pueruli contulisse, respondet, eum irregularem esse censendum, eumque pro tali se gerere debere *cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*: quam rationem affert hic Pontifex.

CASUS XLVII.

Agilus in saltu venationi dans operam, dormientem hominem interfecit, existimans se belluam occidere. Aliâ vice exciso ingenti arboris ramo, illa transeuntem hominem obtrivit. Denique in attingendo scopo sese exercens cum sclopeto, hominem, quem non videbat, occidit. Nunquid in omnibus istis casibus factus est irregularis?

Respons.

Priusquàm ad istas quæstiones respondeatur, tria sunt observanda. 1. quòd homicidium casuale, de quo hic agitur, illud est, quod fit absque voluntate occidendi, seu propriis admittatur manibus, ut in primo casu, in quo agitur de venatore, qui belluam putans se occidere hominem latentem, quo ictum collineabat, interfecit; seu aliter committatur, ut cùm homini jubetur ut puerum castiget, aut quempiam percutiat, & mandati modum excedens, ipsum interficit. 2. quod homicidium aliquando casuale est absolutè & omnimodè; ita ut neque directè, neque indirectè, in effectu vel in causâ suâ sit voluntarium; quale est homicidium à phrenetico aut dormiente commissum. 3. denique, quòd homicidium aliquando casuale est *secundum quid*, tantùm, ut loquuntur scholæ, hoc est, quod; quamvis casuale sit quoad effectum, indirectè tamen & in suâ causâ voluntarium est, quale est homicidium ab ebrio patratum, qui ebrietati indulgens, prævidebat aut prævidere debebat, se illud committere posse.

Hoc præsupposito ad propositas difficultates respondemus, cuipiam in culpam verti non debere actionem, cùm ab eo sit omninò involuntariè quare dici nequit, eum esse homicidam, ac proinde irregularem, qui ignorans & casu merè fortuito alium interfecit.

Illum tamen casum excipi necesse est, in quo occisor homicidium commisisset, rei illicitæ dans operam,

ram, aut non adhibitâ, diligentia & cautione debitâ, ut talem casum vitaret; tùm enim causa quodam modo esset voluntaria, atque adeò irregularitatem pareret. Ita ratiocinatur Sanctus Thomas (a): *Nullus facit nisi illud, cujus causa est, quod est voluntarium in homine*, inquit Sanctus doctor, *& ideò ille, qui ignoranter hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec Irregularitatem incurrit; nisi dederit operam rei illicitæ, vel nisi omiserit debitam diligentiam: quia jam quodammodo efficit voluntarium; nec hoc est propter hoc quod culpâ careat, quia etiam sine culpâ incurritur Irregularitas.*

(a) S. Thom. in 4. dist. 26. q. 2. art. 1. quæstiunc. 2. ad 3.

Eandem alibi doctrinam tradit Angelicus doctor (b), dicens; *Contingit tamen, id, quod non est actu & per se volitum vel intentum, esse per accidens volitum vel intentum, secundùm quòd causa per accidens dicitur removens, prohibens.* Quo dicto sic pergit *Unde ille, qui non removet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat removere, erit quodam modo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter. Uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit. Alio modo, quando non adhibet debitam sollicitudinem.* Unde istam ducit conclusionem alibi jam allatam, & quam tamen hic iterare necesse est; *& ideò secundum jura, si aliquis det operam rei licitæ, debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum. Si verò det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opere mors hominis consequatur.* Isto principio multi summi Pontifices (c) decisiones suas stabilierunt, quodque sufficit ad solutionem plurium difficultatum, quæ eâ de re fieri possunt, cum facilis sit ejus applicatio: & ex quo concludimus, quòd, si Agillus, de quo fit mentio in casu proposito fuerit Clericus, Irregularitatem incurrit si belluam occidere putans, hominem interfecit, aut si scipum collineans cum sclopeto, quempiam occidit quem non videbat, quia venatio & armorum ad nocendum gestio Clericis sunt prohibita, quamvis etiam Clericus iste omnem adhibuerit diligentiam ad vitandum homicidium, ut observat Toletus his verbis: *Clericus venationi, in qua sagittæ, aut sclopeta emitti solent, incumbens & casu occidens; quantumque omnem priùs diligentiam adhibuerit, Irregularis est; quia operam dabat rei illicitæ, & talibus personis prohibitæ.*

(b) Idem. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.

(c) Alex. III. in cap. *Presbyterum*. 7. in c. *continebatur*. 8. & seqq. de homicid. &c. & Clemens III. in c. *Ad audientiam*. Innoc. III. in c. *Dilectus*. 13. & tribus seqq. Honorius III. in c. *Joannes*. 23. eod. tit.

Ex eodem principio sequitur, Agilum pariter Irregularem factum esse ex obitu hominis, qui lapsu arboris excisæ occisus est, si ob culpam suam aut negligentiam casus iste contigerit; v. g. si ramum arboris exciderit in viâ, aut publico loco, quâ solitus erat hominum transitus, non præmonitis viatoribus. At si palàm ramum illum excidens, vicinos præmonuerit, ut discederent, quòd casui proximus esset, non reus est homicidii illius hominis, cui per tempus recedere licuit, & neglexit; atque adeò non est Irregularis. *Hi qui arborem incidere videntur*, inquit Nicolaus I. in canone, quem in suo decreto refert Gratianus (e). *si contigerit, ut cadens arbor hominem occiderit, inculpabiles sunt atque innoxii, quia nec voluntate eorum, nec desiderio homicidium perpetratum est. Si verò aliqua culpa eorum vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abjiciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.*

(e) Nicolaus I. 4. in can. *Hi qui* 49. dist. 50.

CASUS XLVIII.

RADOLPHUS, Sacerdos, potentis cujusdam domini Eleemosynarius, venatores aliosque ad venationem in saltu faciendam homines cogendi acceptum mandatum confecit, venatoresque die constitutâ in saltu adfuêre, circa quem quisque suum obtinuit locum & angulum. Radulphus ipse laicâ veste indutus, medium saltum occupavit sine armis, vestigatorem canum manu tenens, quem belluæ, ubi primum visa est, immisit, non sine magno clamore, ut venatores moneret esse accinctos ad emittenda sclopeta. Unus ex iis, glande plumbea in belluam emissâ hominem per silvæ semitam transeuntem haud auspicatò interfecit. Quâ de re quæritur, utrùm Radulphus factus sit Irregularis ex homicidio casuali, quod commisit hic venator?

RESPONS.

Priusquàm solvatur proposita difficultas; advertendum est, Radulphum sibi non permissum mandatum in se suscepisse. Nam ex quarto generali Concilio Lateranensi an. 1215. sub Innocentio III. habito (f), quarto Aurelianensi, vel potiùs, ut observat Pithæus, Concilio Agathensi an. 506. (g), ex quibus depromptæ sunt duæ decretales in corpore juris relatæ (h), & ex multis canonibus, qui in Decreto Gratiani reperiuntur (i), Sacerdotibus & omnibus generatim Clericis venatio prohibetur. Is vero Irregularis est, qui rei illicitæ dans operam, hominem interficit, quamvi fortuito casu, uti invictè probavimus in præcedenti decisione, ex authoritate Sancti Thomæ, & multis Decretalibus summorum Pontificum. Ergo Radulphus Irregularitatem incurrit; cùm indirectè saltem procuraverit casuale homicidium ab uno venatore commissum: belluæ canem immittendo & venatores clamoribus suis monendo. Ita sentit insignis Theologus, qui mense Martio an. 1666, de pari difficultate consultus est (k).

(f) Conc. Lateran. 4. c. 15.

(g) Conc. Agath. in can. *Episcopum* 2. dist. 34.

(h) Cap. *Episcopum*. 1. & cap. *Omnibus*. 2. de Clerico venatore. l. 5. tit. 24.

(i) Can. *Episcopum*. eod. tit. can. *Omnibus*. 3. dist. 34. Can. *Qui venatoribus*. 8. & 5. seqq. dist. 86.

(k) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 66.

Advertit autem Cabassutius (l), quòd, si culpa, ex quâ ortum est casuale homicidium, esset tantùm venialis, nulla inde sequeretur Irregularitas. *Levis autem culpa*, inquit hic Canonista *seu venialis negligentia non sufficit; Nam Irregularitas ex delicto præsupponit mortale peccatum. Idque ulteriùs ex hoc probatur, quia decernitur in capite,* Quæsitum. *De pœnis, Parentes qui noctu inter dormiendum infantem oppresserunt, non esse Irregulares; quamvis id aliqua eorum incuria .... acciderit, nisi*, inquit, *ea negligentia fuerit studiosa.*

(l) J. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 10.

CASUS XLIX.

MARTIALIS, Sacerdos, Ecclesiæ structuræ dans operam hominem vocavit, qui sibi opem præstaret ad solvendam trabem; est hic homo cum trabe lapsus extemplò mortuus est. An ex hoc casu Martialis factus est Irregularis?

RESPONS.

Ex principio Sancti Thomæ, quod jam suprà in responsione ad casum Agili retulimus, Martialis in casu proposito non factus est Irregularis. Ratio est, quia rei licitæ dabat operam, & sine culpâ suâ contigit mors hominis, qui cum trabe lapsus est. Ita difficultatem hanc solvit Gregorius IX. in unâ è suis decretalibus (m): *Quidam, ut asseris*, inquit hic Papa, *ad ædificationem Ecclesiæ à Presbytero vocatus ruens cum ligno, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus..... attendentes igitur, quod Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit, diligentiam adhibere: circumstantibus, quibus periculum imminebat, ita tempestivè & alta voce permonitis, quod intelligere & fugere potuerunt, inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos, qui provideri non possunt, forsitan non prævidit, non debet quoad officium, vel beneficium impediri.*

(m) Greg. IX. in c. *Quidam*. fin de homicid. voluntas vel casuali.

CASUS L.

SERGIUS, amissâ conjuge, cupiens Sacros suscipere ordines, recordatus est quod, cùm in eodem secum & muliere lecto puellulum, recens natum collocasset, suâ culpâ fuerat suffocatus. Quâ de re postulat, utrùm ex hoc casu non factus sit Irregularis?

RESP.

RESPONS.

Id tanquam certum præsupponendum, parentes videlicet, qui recèns natos in eodem secum lecto collocant, eosque suffocant, quòd non requisitam adhibuerint diligentiam ad vitandom tale infortunium, coràm Deo homicidii verè conscios esse; ut patet ex antiqoo canone Stephani v. ad Humbertum, Moguntinum Episcopom scribentis (a), in quo sic babetur: *Manendi sunt namque, & protestandi sunt parentes*, ioquit hic Papa, *no tam tenellos, secum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur vel opprimantur, unde homicidii rei inveniantur, ... quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit homicida est, quantò magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* Ex quo colligitor, Sergium in casu proposito esse irregularem, atque eum ideò in hoc statu sacros ordines non posse suscipere quod verum est ex nonnullis Authoribus licet in hoc levissimam tantùm culpam admiserit, ut inferri potest ex bis canonia verbis, *ne negligentia quolibet proveniente suffocentur* quod tamen Cabassutii seotentiæ contrarium est,

(a) Steph. V. in can. *Consuluisti*, 20. 2. q. 5.

Hæc eadem difficultas clarè definita reperitur in quâdam decretali Clementis III. (b) in quâ summus hic Pontifex irregulares declarat qoosdam Græcos sacerdotes, qui pueros suos propriâ culpâ suffocaverant. Navarros eandem hanc sententiam nostram tuetur (c), & eum duntaxa casum excipit, in quo omnem parentes adhibuissent diligentiam quam viri sapientes & prudentes adhibere potuissent ad vitandom tale infortunium, scilicet pueri suffocationem v. g. inquit hic canonista (d): *quia cubile est amplum, & puerum à se longè posuit* (mater):

(b) Clemens III. in c. *Quæsitum*. 7. de pœn. & remiss. l. 5. tit. 38.

(c) Navarr. Manual. c. 27. n. 256.

(d) Idem ibid. 15. n. 53.

CASUS LI.

GENNADIUS, Sacerdos, ab Aristarcho famulo suo subreptà re suâ, de eo apud capitalem judicem conquestus est, qui post factam de delicto inquisitionem, Aristarchum detentum Capite damnavit, suumque sententia sortita est effectum An ex istâ sententiæ executione irregularis factus est Gennadius? Cleri syndicus, qui ad causam intervenit, & qui latam in Aristarchum sententiam prosecutus est, potuit-ne id-ipsum facere, præter missa irregolaritate?

RESPONS.

Regula generalis est, ex sacris canonibus eos omnes irregularitatem incurrere, qui efficaciter ad alicujus mortem conferunt, seu mors sit justa; seu injusta. Unde sequitur, Clericos nunquam debere, se causis & processibus immiscere, quæ ad affusionem sanguinis spectant, quantumvis æquæ sint & legitimæ. Quia tamen non par est, Clericos improborum vi atqoe malitiæ patere, eisque omnem præcavandi ab illis occasionem abripere; ex jure ipsis licitum est apud judices querelas deferre de injuriis sibi illatis, quin ullam incurrant irregularitatem seu *ex delicto*, seu *ex defectu Lenitatis*; modò regulam in constitutione Bonifacii VIII. (e), contentam observent in qoâ declarat hic Papa, non damnandos esse Prælatos ceterosque clericos, qui suam apud seculares judices querelam deponunt in eos, à quibus injuriam aut damnum aliquod passi sunt, ut eorum exigant reparationem, & ne tali modo deinceps habeantur; modò juridicè protestentur se non animo vindictæ conqueri, & declarent, hoc unum sibi proponere, ut indemnitatem suam atqoe injuriæ reparationem obtineant, oon verò ut Malefactures capite, aut pœnâ aliquâ quæ ad effusionem sanguinis pertineat, damnentur. En verba hujusce constitutionis. *Prælatis, vel Clericis quibuscumque qui de Laicis, suis malefactoribus querelam penes secularem judicem deponentes, petunt mendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia præsumantur, protestando expressè, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis noc intendunt, imputari non debet; quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat, justitia exigente* cujus rei banc rationem affert Papa: *alioquin, si Prælati & Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset procedere de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona liberè deprædandi.*

(e) Bonifac. VIII. in c. *Prælatis*. 2. de homicid. &c. in 6.

Verùm observandum est, hujusmodi protestationem in Galliâ esse inutilem, ubi ad partem publicam, seu ad procuratores Regioa, aut dominorum, qui altam obtinent jurisdictionem, pertinet, reorum supplicium prosequi, non verò ad privatos, quiboa tantùm competit actio civilis (f).

Idem dicendum de Cleri Syndico, qui causæ se immiscuit, & litem prosecutus est, 1. quia ipsi competit protestationis via. 2. quia in Gallia solus procurator Regius potest esse actor criminalis. & qoi sub eâ ratione vel rei mortem vel pœnam afflictivam postulare queat.

(f) De Sainte Beuvea tom. 2. cas. 68. & tom. 3. cas. 109.

CASUS LII.

ALANUS, Sacerdos, Augustæ Taorinorum habitans cui Nicetius, vitiis & improbitate omnibus notus rem suam surripuit, apud Capitalem conquestus est judicem, eoque præsente pratestatus est, se ad pœoam sanguinis non intendere; sed ad formam tantùm in foro exteriori requisitam; sic protestatus est, intùs copiens, ut Nicetius, ut potè pestis publica, morte plecteretur, & ob eam causam judici necessarias ad ejus damnationem probationes suppeditans; An sufficit illa exterior protestatio, ut ab irregularitate immunis sit Alanus?

RESPONS.

Sentit Toletus (g), ex tali protestatione, quæ veritati nec spiritui Legis Ecclesiasticæ consentanea est, non impediri irregularitatem. *Qui protestatur, se non ob vindictam facere* inquit hic Author *tamen reverà animam habet vindictæ, irregularis est ex delicto, ac si non faceret protestationem. Erit tamen in solo foro conscientiæ quia animus ejus latebit, sicut in homicidio occulto, si tamen constaret de animo, esset etiam in foro exteriori irregularis.* Ejusque rei hanc affert rationem, *quia protestatio.... supponit animum non vindicandi, & eam habenti suffragatur. Aliter enim non est vera protestatio.... nec ergo protestatio sine animo, nec animus sine protestatione sufficit* addit, quòd cùm objicitur, quòd *Ecclesia non judicat de occultis*, respondendum est, regulam illam, quæ è concilio Tridentino deprompta est, non intelligi, nisi de actibus purè interoia, non verò de iis, qui actibus externis sont conjuncti, ut in caso proposito. *Ecclesia enim judicat de actibus animæ quando conjuncti sunt cum actibus exterioribus*

(g) Fr. Toletus instruct. Sacerdot. l. 1. c. 86. n. 5.

Igitur Alani protestatio externa & contra animi sui sensum facta non eum ab irregularitate coram Deo eximit, licet coràm hominibus & in foro externo non sit irregularis. Reipsâ protestatio, qoam jus requirit, supponit absolutè intentionem expressam, sinceram & veram, non exigendi vindictam ex rei morte aut ejus mutilatione; & hæc est mens Ecclesiæ, quam quisque sequi tenetur in omnibus regionibus, ubi necessaria est & viget hæc protestatio hanc sententiam tuetur Joannes Andræas (h), & Hostiensem laudat. Eandem quoque rem tradunt sanctus Antoninus, Angelus de Clavasio, Astensis, Vivaldus, Navarrus & alii multi (i), qui eâdem, qoâ nos, ratione nituntur.

(h) J. Andræas in cit. c. *Prælatis*. 2. de homicid. in. 6. Tom. 5. & apud. eum Hostiensis.

(i) S. Anton. 3. part. summ. theolog. tit. 28. c. 2. §. 4. Angelus de clavasio v. *Homicidium*. 1. n. 6. Astesanus, seu summa Astensis. part 2. l. 6. tit. 14. art. 8 q. 1. Alphons. Vivaldus tract. de irregular. n. 233. Nav. Manual. c. 27. n. 216. & alii plures.

CASUS LIII.

ONUPHRIUS, Sacerdos, voluntariè abortum procuravit, ut Mariæ sororis suæ famæ consuleret. An ex hoc crimine irregularitatem incurrit?

RESP.

RESPONS.

Distinctione opus est: Nam fœtus, quem utero gerebat Maria, erat animatus, vel non: si esset animatus, Onuphrius procul dubio irregularitatem incurrit: ut si fœtus esset inanimatus; non eam incurrit, licèt gravissimum commiserit peccatum.

Ita rem expressè definivit Innocentius III. (*a*), de simili difficultate interrogatus. *Si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit*. Respondit hic Papa de Religioso Sacerdote, criminis hujus conscio, *alioquin debet ab altaris officio abstinere*.

(*a*) Innoc. III. in c. *Sicut*.20. de homicidio &c.

Consentit hæc decretalis cum doctrina sanctorum Patrum, Theologorum atque Canonistarum, ac præcipuè sancti Augustini, quem laudat Gratianus (*b*), in canone, in quo docet sanctus doctor, eum qui fœtus nondum animati abortum procurat, homicidam non esse censendum. *Quod vero* inquit, *non formatum puerperium, noluit* (lex vetus) *ad homicidium pertinere? profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur.... ideò lex noluit, ad homicidium pertinere, quia nondùm dici potest anima viva in eo corpore; quod sensu caret.*

(*b*) S. Aug. in can. quod verò 8. 32. q. 2.

Eandem quoque rem docet sanctus Bonaventura (*c*) idque probat ex alio testimonio ejusdem sancti Augustini (*d*), & ex his verbis sancti Hieronymi (*e*) *semina paulatim formantur in utero, & tamdiu non reputatur homicidium, donec elementa confecta suas imagines membraque suscipiant. His apparet, tunc eos homicidas esse, qui abortum procurant, cùm formatum est, & animatum pueperium.* Nec aliter Loquitur sanctus Thomas (*f*): *Nec est judicandus talis, irregularis*, inquit, *ni jam formato puerperio abortum procuret.*

(*c*) S. Bonav. In 4. sent. dist. 31.
(*d*) S. Aug. in cap. aliquando 7. 22. q. 2.
(*e*) S. Hieron. apud S. Bonav. cit.
(*f*) S. Thom in 4. dist. 31. in exposit. textus.

Ex his igitur testimoniis constat, quempiam non esse irregularem, quod fœtûs inanimati abortum procuraverit, nam ut ait Glossa (*g*), non censetur qui in hoc casu homicida nisi *quantùm ad pœnam Legalem* (*h*) *& quantùm ad pœnam spiritualem. Sed non est irregularis, ac si hominem interfecisset. Illa enim irregularitas non contrahitur, nisi actu homo interficiatur jam animatus,*

(*g*) Gloss. in c. *Si aliquis*. 5. de homicid l. homicida.
(*h*) Leg. *Si quis aliquid* §. qui *Abortionis*. ff. de pœnis & Leg. *Si mulierem*. ff ad leg. cornel. de sicariis.

Theologi omnes & Canonistæ idem docent, ac præ cæteris sanctus Antoninus his verbis: *Qui percutit mulierem prægnantem. vel dat ei aliquid, ut faciat abortum, si ex hujusmodi percussione, vel rei datione, illa abortitur, si jam erat formatus conceptus, est irregularis; secùs, si nondum erat formatum puerperium* (*i*). hanc eandem doctrinam solidè probat Covarruvias. (*k*).

(*i*) S. Anton. part. 3 sum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 3. Item Sylvest. de Prierio. v. *Irregularitas* 1. q. 3. Fr. Toletus instr. Sacerd. l. 5. c. 76. n. 5. Joan. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 1. c. 50. n. 6. post. Hostiensem, Panormit. & alios.

Addit verò sanctus Archiepiscopus; *Quòd si dubitatur, utrùm ex percussione, vel rei sumtione secutus fuerit abortus vel alia causa vel utrùm esset puerperium formatum, vel non; si probabiliter dubitat, debet à promotione & ministerio abstinere. ne periculo se committat, & multò magis, si hoc credit. Si autem habet temerariam opinionem, deponat.*

Quod subjicit hîc sanctus Antoninus, eò potioris est momenti, quia difficillimum est agnoscere, utrùm fœtus sit animatus; an non: cùm hactenus inter Medicos omnes & Philosophos convenire non protuerit de tempore præciso & stabili, quo cœpit esse animatus. Alii siquidem, ut Hypocrates [*l*], existimant, pueri corpus perfectè esse conformatum, atque adeò animatum trigesimâ secundâ die ab ejus conceptu; puellæ verò, Corpus quadragesima secunda die alii verò ut Aristoteles [*m*] à sancto Thomâ [*n*], laudatus contendunt marem quadragesimâ die, feminas autem nonagesimâ tantum vivere at omnes illi Authores de eo, uti de re valde incertâ loquuntur. Addit sanctus Thomas, ex opinione Sancti Augustini, fœtum non esse animatum, nisi quadragesimâ sextâ die. Navarrus post Glossam & alii multi Aristotelis opinionem sequuntur [*o*].

(*k*) Didac. Covar. 2. parte relectionis Clementinæ. *Si furiosus*. de homicidio. §. init.
(*l*) Hypocrat. l. de pueri fètusque natura.
(*m*) Aristoteles L. 9. de animalibus.
(*n*) S. Thom. in 4. sunt dist. 3. q. 5. art. 2. in corp.
(*o*) Navarr. Man. c. 27. n. 223. & apud eum Gloss. in princ. dist. 5.

Advertendum autem, quòad præsentem difficultatem Sixtum V. ex bulla sua octogesimâ septimâ 29. octobris an. 1588. lata generatim declarasse irregulares eos omnes, qui abortum procurarent, seu fœtus esset animatus, vel non [*p*] at Gregorius XIV. Constitutionem hanc mitigavit ex Bullâ suâ octavâ 31. Maii an. 1591. (*q*), & irregularitatem restrinxit, uti Innocentius III. ad solum casum in quo fœtus est animatus.

(*p*) Sixtus V. in Bulla *Effrenatam*.
(*q*) Greg. XIV. in Bulla. *Sedes Apostolica*.

CASUS LIV.

NICEPHORUS, post admissum gravissimum peccatum, dubitat an ipsi annexa sit irregularitas; an non; quamlibet adhibuerit diligentiam ad explitionem dubii sui. An se irregularem in hoc casu existimare debet, & pro tali se gerere?

RESPONS.

In dubio juris positivi humani, irregularem se coràm Deo, & pro tali se gerere quis non tenetur quòad functiones Ecclesiasticas. Ratio est 1. quia lex neminem obligat, nisi sufficienter à subdito sit cognita, præsertim cum per se non stetit, ut eam cognosceret.

Hîc vero supponitur, Nicephorum irregularitatis legem non sufficienter cognovisse, nec per eum stetisse, quominùs eam cognosceret igitur illum lex non obligat, atque adeo se irregularem putare & pro tali se gerere non tenetur 2. qui omnem, quantùm potuit, diligentiam adhibuit, ad cognoscendam veritatem, dubiumque deponendum, invincibili censetur ignorantiâ laborare. Atqui legi positivæ humanæ nemo subjicitur, quam invincibiliter ignorat. Idem ergo dicendum de eo, qui dubio juris humani laborans, quale est dubium de irregularitate, illud nequit deponere, quamcumque adhibeat diligentiam. 3. non incurritur irregularitas, nisi jure sit expressa, aut saltem sufficienter designata, ut probari potest ex constitutione Bonifacii VIII. qui dicit (*r*). *Irregularitatis tamen, cùm id non sit expressum in jure, laqueum non incurrit.* Atqui in dubio juris, irregularitatem non sat manifestè jus designat non ergò incurritur.

(*r*) Bonifac. VIII. c. *Is, qui* 18. de sent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 4.

Confirmari potest hæc decisio ex hac juris civilis regulâ (*s*), *In re dubia benigniorem sententiam sequi, non minùs justius est, quàm tutius*; & ex hac alia; *semper in dubiis benigniora præferenda sunt.*

(*s*) Leg. 192. §. 1. & leg. 56. ff. de diversis regulis juris antiqui 50. tit. 17. Item leg. *Proxime*. 3. ff. de his quæ in testament. delentur &c. l. 28. tit. 4.

Cabassutius (*t*) putat, idem dicendum esse de dubio facti, excepto solo dubio homicidii, quod probat ex duabus regulis juris Canonici. *Æquitati consentanea & communis assertio est*, inquit doctus hic Professor, *non esse pro irregulari habendum, in aliis facti dubiis, solo excepto dubio homicidii. Ratio est quia.... (u) odia sunt restringenda, potius quàm extendenda, & quia sunt partium jura obscura, reo potiùs favendum est, quàm actori* (*x*). Ratio, cur dubium homicidii accipit hic canonista, petitur ex duabus decretalibus, quas Laudat, quarum prior est Clementis III. & altera Innocentii III. (*y*) & addit, quòd in tali dubio inducta censeri debet irregularitas seu irregularitas, de quâ dubitatur, sit *ex delicto*, seu *ex defectu Lenitatis* Quod confirmat aliâ decretali Honorii III. (*z*).

(*t*) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 4.
(*u*) Reg. 15. de regulis juris in 6.
(*x*) Ibid. Reg. 11.
(*y*) Clem. III. in c. *Ad audientiam*. 22. & Innoc. III. in cap. *Significasti* 16. de homicidio &c.
(*z*) Honor. III. in c. petitio. 24. eod. tit.

CASUS LV.

LEONTIUS, professione Restiarius, à multis annis carnifici funem suppeditat, quâ novit eum uti ad strangulandum eos, qui ultimo patibuli supplicio damnati sunt.

Henricus, Lignarius, ipsi quoque patibula, scalas aliaque artis suæ instrumenta præbet, quæ novit pariter eidem usui esse destinata. An duo illi unt irregulares, quòd sic ad reorum mortem contulerint?

RESPONS.

Dicendum videtur, Leontium & Henricum in casu proposito irregularitatem incurrisse, non eam quidem, quæ *ex delicto* vocatur, cùm non peccaverint, unus funem, & alter scalas ac patibula vendentes; sed eam, quæ dicitur *ex defectu Lenitatis*, si consultò fecerint & hac intentione supplicii instrumenta vendiderint, ut Reorum morti conferrent, uti videntur fecisse ex praposito casu, *Fit irregularis...., vendens, ...*

vel

vel commodans scalas, funes, enses ..,.. ad laqueo suspendendum, jugulandum, aurem aut aliud membrum decidendum, inquit Navarrus (a).

(a) Navarr. Manual. c. 27. n. 217.

At si res illas Carnifici non vendiderint, nisi ut ex se ipsis indifferentes ad multos usus, atque uti aliis emptoribus vendunt; probabile non est, tùm eos aliquam incurrisse irregularitatem. Nam funes & scalæ non solùm adhiberi possunt, & reipsa quotidiè adhibentur ad multos usus, qui nullatenùs ad reorum supplicium referuntur; sed & ipsa patibula usui esse possunt 1. Ut sontis alicujus effigies ignominiæ causâ suspendatur. 2. Ut iis incutiatur pavor, qui de aliquâ conspiratione sunt suspecti, ut quandoque fit in urbe ab hostibus obsessâ, in quâ periculum est seditionis aut rebellionis. 3. Adhibentur etiam tanquam signa jurisdictionis Dominii alicujus, aut denique viarum è loco in locum. Ita advertit S. Antoninus (b), qui cùm præmisit, eos, qui ferunt funem, scalam, aut gladium, cùm reus ad supplicium ducitur, fieri irregulares; posteà subjungit: *Secùs de eo, qui fecit scalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam; sed ad omnes usus, & casu posteà aliquis utitur ipsis ad occisionem.*

(b) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 5.

Ratio est, quia in hoc casu Restio ac Lignarius non sunt causa proxima: sed causa tantùm remota & indirecta mortis damnati. Sententiam suam probat sanctus Archiepiscopus authoritate S. Augustini in Canone relati (c), qui asserit, à nemine præstandum esse rei usum, quæ ex se non est destinata ad abusum quorumdam: quod probat ex multis exemplis, quæ affert, & ex quibus sic concludit: *Absit, ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus, aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur: quid enim est in usu hominum bono ac licito, unde non possit etiam pernicies irrogari?*

(c) S. Aug. in can. *De occidendis*. 8. 23. q. 5.

Concludendum est itaque, Leontium & Henricum potuisse, non incursâ irregularitate, funes & scalas Carnifici vendere; modò expressè & formaliter non intenderint ea ad reorum supplicium adhiberi; non inquirentes, ad quem usum ille iis uti vellet; cùm certum sit: Carnificem non minùs, quàm alii, eadem ad usus communes & ordinarios adhibere posse.

CASUS LVI.

Juvenalis, Judex capitalis, multos capite damnavit, & damnatos eodem supplicio puniri jussit; qui illud merebantur. An idcircò incurrit in irregularitatem?

RESPONS.

Contrahitur irregularitas, non solùm ex quibusdam peccatis: qualia sunt homicidium, abortus, & iteratio Baptismi; ex susceptione aut exercitio Ordinum in quibusdam casibus jure designatio; sed etiam ex quibusdam defectibus corporeis, ut ex privatione unius membri corporis, aut partis notabilis, ex quâ oritur gravis difformitas; aut ex spiritualibus, ut cùm quis usu rationis caret, aut sufficienti scientiâ, uti etiam natalium defectu; aut libertatis, ut cùm illegitimus est aut servus; ex defectu significationis in Sacramento, uti cùm quis est bigamus, etiam bigamiâ interpretativâ, qualis est ea, quam contrahit vir nubens viduæ; ac denique *ex defectu lenitatis*; quæ in judice occurrit, cùm reum ex sententiâ suâ capite minuit: ex hoc igitur ultimo defectu irregularis est Juvenalis; quantumvis æquitati consonæ fuerint, quas tulit, sententiæ; quo circa inhabilis est ad susceptionem aut exercitium Ordinum; donec de irregularitate legitimè fuerit dispensatus. *Irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm*, inquit S. Thomas (d), *sed principaliter propter ineptitudinem personæ ad Sacramentum Eucharistiæ ministrandum. Et ideò judex, & omnes, qui in causâ sanguinis ei participant, sunt irregulares propter hoc quod effusio sanguinis non decet ministros dicti Sacramenti.* Dicit S. Doctor: *Propter ineptitudinem personæ ad Sacramentum Eucharistiæ ministrandum*; quia, ut alibi dicit (e): *Omnes Ordines referuntur ad Sacramentum Eucharistiæ, quod est Sacramentum pacis.* Ita cum omnibus Theologis atque Canonistis sentit Panormitanus.

(d) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. quæstiunc. 2. ad 2.

(e) Idem ibid dist. 24. q. 2. art. 2. quæst. 2. in Corp.

CASUS LVII.

Gabriel, Capitalis judex, qui mortis sententiam tulit in Reum, qui effugit, an ex eo incurrit irregularitatem *ex defectu lenitatis*; quamvis hæc sententia suum non sortita sit effectum, vel ob rei fugam, vel ei concessam à Principe gratiam?

RESPONS.

S. Thomas (f), respondens ad objectionem, quæ fieri potest ad probandum, ex eventu augéri posse malitiam vel bonitatem actionis, asserit in hoc casu judicem non esse irregularem; cujus rei hanc affert rationem, quia nimirum hæc irregularitatis species non oritur ex peccato, sed solùm *ex defectu lenitatis*, qui sententiæ executionem supponit: *Ratio illa procederet*, inquit, *si irregularitas sequeretur culpam: Non autem sequitur culpam, sed factum propter aliquem defectum Sacramenti.* Igitur in propositâ specie Gabriel non factus est irregularis; quia, ut ait idem Sanctus (g) ad incurrendam irregularitatem, necesse est, ut sententia fuerit perfecta. *Irregularitas consequitur actum homicidii, etiamsi sit absque peccato.*

(f) S. Thom. 1. 2. q. 20. art. 5. ad 4.

(g) Idem 2. 2. q. 64. art. 7. ad 5.

CASUS LVIII.

Tiburtius, S. Gratiani Patochus, cùm vidisset cædem insidiosam Germani à Desiderio factam, jussus est, curante Germani uxore, ut juridicum ferret testimonium; ac postridiè vadimonio sibi dicto testificatus est; atque ob ejus testimonium alteri adjunctum Desiderius morte damnatus ultimum subiit supplicium. Nunquid in hoc casu irregularis est Tiburtius?

RESPONS.

1. Antequam propositæ difficultati respondeatur, juvat advertere Clericos, etiam in re civili, coram Laico judice testes non posse adhiberi, ut patet ex antiquo Canone, quem S. Sylvestro tribuit Gratianus (h), & qui multis etiam Romanis Legibus stabilitur (i), & etiam ex antiquo Concilio Rhemensis; quod in suo Decreto refert idem Gratianus (k); unde Colligit S. Thomas (l), eos à Laico judice ad dicendum testimonium cogi non posse, præsertim in re capitali, cùm agitur de crimine, cujus pœna est vel mors, vel mutilatio. *Operari & cooperari ad occisionem hominis, non competit Ministris altaris*, inquit Doctor Angelicus, *& ideò secundum juris ordinem compelli non possunt ad ferendum testimonium in causa sanguinis.*

(h) Can. *Testimonium*. 9. 11 q. 2.

(i) Leg. *Nemo honore*. 6. & Authenticâ. Sed *judex*. cod. de Episcopis & Clericis. l. 1 tit. 3.

(k) Conc. Rhem. in can. *Nullus*. 22. q. 5.

(l) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 3.

Conformiter ad Canonicas constitutiones à dicendo testimonio in quâlibet instantiâ seu civili, seu criminali, Constantinopolitanos Clericos dispensavit Imperator Marcianus (m), ac prærogativam hanc ad cæteros omnes extendit Imperator Zeno, ut observat Cujacius (n). Talis est jurisprudentia Canonica ab Imperatoribus Christianis confirmata, quæ tamen hoc tempore non universim admittitur & observatur.

(m) Leg. Cum Clericis 25. cod. de Episcop. & Clericis.

(n) Cujacius in c. 1. de juramento calumniæ, & in Novell. 19. Justiniani.

2. Hoc ita observato, ad propositum casum respondemus, ex opinione doctorum Ultramontanorum, testem, quem judex ad ferendùm testimonium cogit *in causa sanguinis*, & qui in hoc obtemperat, fieri irregularem, si reus fuerit damnatus, & ultimo affectus supplicio. Nituntur autem 1. Decreto Concilii Agathensis an. 506. quod refert Gratianus (o), quo videtur incurri posse irregularitas solo

(o) Conc. Agath. in can. *Si quis*. 8. dist. 50.

 consi-

consilio. Unde inferunt argumentando *à minori ad majus*, eam à fortiori incurri ex testimonio in reum lato, cùm Judex consilium queat contemnere; secundùm verò testium allegationem debeat judicare. 2. Suam quoque sententiam confirmant illi Authores ex undecimo Concilio Toletano an. 675. quod in Canone refert idem Gratianus (*a*). 3. Ex authoritate alterius Concilii Romæ an. 324. à S. Sylvestro habiti (*b*). 4. Ex eo quod testis hujusmodi sit causa proxima mortis ipsius rei.

(*a*) Conc. Tolet. 11. in can. *A quibus*. 23. q. 8.
(*b*) Conc. Rom. in cit. can. *Testimonium*.

3. Hæc Italorum Doctorum opinio non admittitur in Gallia, ubi non viget Canonicum statutum, quo à ferendo coram Laïcis Judicibus testimonio non eximuntur Clerici. Nam ex universâ illius Regni Jurisprudentiâ, quam firmat publica utilitas, veritatisque cognoscendæ ac juris reddendi necessitas, eos cogere possunt Judices Laïci, *levi tamen coercitione*, ut loquitur Guido Papa in suis Decisionibus (*c*), cum multis aliis Authoribus, quamvis Clerici essent Religiosi, ad ferendum testimonium non modò in causâ civili, sed etiam in Capitali, ut docet Rebuffus, in Proëmio suo ad Regias Ordinationes (*d*). *Non vidi servari Legem*, nec bonore, *nec authenticam* sed Judex. *Seq. Cod. de Episcop s & Clericis*, inquit hic Jurisperitus; *sed hodie tàm Episcopi, quàm Clerici veritatem dicere, & testimonium ferre, sicut Laïci, coguntur.* Idem asserunt Cujacius, uti Carolus Molinæus (*e*), Bugnion in suo tractatu de Legibus abrogatis (*f*), Carolus Fevretus in suo tractatu de abusu (*g*), aliique multi Canonistæ ac Jurisperiti. Edicto criminali (*h*), quod in Galliâ Legis vim obtinet hac in re fertur: „ Quòd omnis & „ quilibet assignatus, ut ejus audiatur testimo- „ nium, ... tenebitur se Judici præsentem siste- „ re.... atque ad id damnari poterunt Laïci.... „ etiam Clerici mulctâ pecuniariâ.... ad cujus „ solutionem cogentur temporalis sui proventûs „ juridicâ detentione.

(*c*) Guido Papa Decis. 65.
(*d*) Petrus Rebuffus in Constitut. seu ordinat. Regiarum proemin. Gloss 5. n. 27.
(*e*) Carol. Molinæus & Cujac. in c. *Dilectorum*, de testibus.
(*f*) Bugnion l. 3. c. 130.
(*g*) Fevret. l. 7. c. 2.
(*h*) Edict. crim. tit. 6. art. 6.

4. Advertere tamen interest, Clericos in re capitali nunquam testificari debere ad simplex vadimonium sibi datum, at solùm post Judicis sententiam; alioqui, si testimonium ferrent non coacti, & mors rei ex suo testimonio sequeretur, ex Canonum præscripto essent irregulares. Quod verum putamus, licèt juxta formam præscriptam fuissent protestati, priusquàm testificarentur. 1. Quia non licet ipsis testimonium ferre, priusquàm a Judice fuerint coacti. 2. Quia protestatio à Bonifacio VIII. (*i*) solùm constituta est pro Clerico accusatore, non verò pro testibus, aut alio quolibet, uti manifestum fit solâ hujusce Constitutionis Pontificiæ lectione, atque ut ritè observat Toletus (*k*), qui loquens de testibus, Advocatis, aliisque qui non sunt accusatores, dicit: *Illi, etiam protestantes, fiunt irregulares.* Idem asserit Covarruvias (*l*): Quibus omnibus addi potest, protestationem hanc, ut alibi observavimus, nullius esse usus in Galliâ, ubi accusator nunquam rei pœnam requirit, & pro suis tantùm civilibus agit, cùm soli sint Procuratores Regii, qui uti criminum publici ultores, reo inferri debitum supplicium postulent.

(*i*) Bonifac. VIII. in c. *Prælatis*. 2. de homicid. &c. in 6.
(*k*) Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 1. c. 86. n. 4. v. *Secundò*.
(*l*) Covarruv. tom. 1. relect. ad element. *Si furiosus* de homicidio &c. in 6. part. 2. §. 5.

At verò, ut observat Modernus Theologus, ubi Clericus ad ferendum testimonium à Judice cogitur, nullam is incurrit irregularitatem; quamvis ad ejus testimonium ultimo reus afficiatur supplicio. 1. Quia nullus in toto Canonici Juris corpore Canon reperitur, qui in hoc casu expressè irregularitatem constituat, ut multis eadem statuitur in Clericos, qui Judicis officio fungentes, mortis ferunt sententiam (*m*). 2. Quia ex bono publico inducitur ad manifestandam veritatem juxta regulas Jurisprudentiæ omnium Curiarum Regni, atque tunc desinit præceptum Ecclesiasticum non testificandi sub irregularitatis pœnâ; quippe quòd istud sit tantùm juris humani, aliud verò, quo bono publico providetur, sit juris naturalis, ecque adeò Ecclesiastico anteponendum. His addi potest Ecclesiam, dum Clericis prohibuit, ne *in causa sanguinis* testificarentur, non intendisse, ut noxia bono publico Lex constitueretur: quod tamen contingeret, si verum esset, Lege, quam tulit Ecclesia, impediri Judices, ne probationes necessarias ad punienda crimina haberent.

(*m*) Alex. III. in c. *Clericis*. 5. & Innoc. III. in c. *Sententiam*. 9. ne Clerici vel Monachi secular. negotiis se immisceant. l. 3. tit. 50.

Superest tantùm, ut solvantur argumenta Doctorum Ultramontanorum, quod facilè fieri potest. Nam quod spectat ad Canones, quos allegant, nullus est pro ipsorum opinione expressus: Primus enim, qui citatur ab ipsis, nullatenùs loquitur de testibus; alter loquitur tantùm de Clericis, qui eo temeritatis prorumperent, ut mortis sententiam ferrent, aut qui per se quempiam mutilarent, aut mutilari juberent: *Ne indiscreta præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententiâ propriâ judicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas præcipiant.* Hæc sunt verba hujus Canonis, qui ad præsentem quæstionem non pertinet. Tertia probatio etiam minùs est ad rem: Nam simpliciter ita asserit Sanctus Sylvester, *testimonium Clerici adversùs Laïcum, nemo recipiat*; istamque affert rationem: *Nemo enim Clericum quemvis in publica examinare præsumat, nisi in Ecclesia.* Insuper Correctores Romani ad hunc Canonem hanc apposuere notam, ex qua omnis ejus vis amittitur (*n*): *Verùm in Epilogo ejusdem Concilii habetur, testimonium Laïci adversùs Clericum nemo recipiat, & eodem modo legitur in Capitulis Hadriani c. 72. in Concilio Triburiensi c. 4. & ex ipso apud Burchardum & Ivonem.* Denique ratio, quam adducunt, dicendo testium allegationem esse causam proximam mortis rei, in quem tulere testimonium, & quemlibet Christianum, qui est causa proxima mortis alicujus, fieri irregularem, quamvis eam actu etiam licite procuret, excepto solo casu inevitabilis necessitatis defendendi propriam vitam: Hæc, inquam, ratio nullius est ponderis. Nam respondendum est, eam non admitti uti veram à Theologis atque Canonistis Galliæ, qui volunt è contra testes esse causam tantùm remotam mortis rei; neque aliam esse quærendam causam proximam, nisi 1. Regium Procuratorem, qui solus in Galliâ mortem rei postulat: 2. Judicem, qui capitalem fert sententiam. 3. Carnificem ipsum. Quare in Galliæ Parlamentis neque Procurator, neque Advocatus, nec testes ipsi habentur, uti irregulares.

(*n*) Correct. Rom. ad cit. can. *Testimonium*.

CASUS LIX.

Philomator, Sancti Gualterii Parochus à loci Baillivio rogatus, ut Procuratoris fiscalis absentis vicem supplere vellet, atque libellum supplicem dare Judici in hominem, qui in Domini ædibus supellectilia argentea furans deprehensus fuerat, Baillivii petitis obsecutus est: Quo facto ad hunc libellum à Judice scriptum factæ sunt inquisitiones, ac fur damnatus, atque ultimo affectus est supplicio. Philometor, qui nullâ aliâ in re facti in reum processûs fuit particeps, an ideò irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum est, quòd Philometor irregularitatem incurrit *ex defectu lenitatis*, & etiam *ex delicto*, juxta hæc Innocentii III. (*o*) verba: *Nec quisquam Clericus Litteras dictet, aut scribat pro vindictâ sanguinis destinandas.* Quod consentit cum antiquo Canone, quem in suo Decreto refert Gratianus (*p*) his verbis: *Similiter si homicidii, aut facto præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad Clericatum venerit, dejiciatur.*

(*o*) Innoc. III. in Conc. gener. Later. in cap. *Sententiam*. 9. ne Clerici vel Monachi &c.
(*p*) Conc. Martini in can. *Si quis*. dist. 50.

Ratio est, quia ex hoc libello Philometor factus est Actor Capitalis. Atqui ex Jurisprudentia

Galliæ

Galliæ Actor Capitalis noo minùs irregularitatem incurrit, quàm Judex ipse, qoi mortis fert sententiam: quia libello dato judici ab actore criminali nititur totà processûs series, qui eo sublato foret invalidus. Parochus ille indiget ergo dispensatione, ut suas queat obire functiones, & à solo Papa rehebilitari potest ex Concilio Tridentino (a); quia agitur res deducta ad forum contentiosum. Attamen si in casu simili reus non fuisset ultimo affectus supplicio, Parochus iste non factus esset irregularis ex solà subscriptione libelli, ad quem secuta fuisset Sententia damnatorie, sua carens effectu (b).

(a) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.

(b) De Sainte Beuve, tom. 2. cas. 21. & tom. 3. cas. 109.

CASUS LX.

Ælius, scribe Castellanæ jurisdictionis Parisiensis, multas sententias mortis latas & perfectos in eos quàm plurer subscripsit atque expedivit; eatumque pro Officii sui debito, executioni adfuit. An irregularis est?

De eo quidem nullum videtur esse dubium: 1. Quia necesse est omninò, ut sententia mortis damnatoria subscribatur & expediatur à Scribâ jurisdictionis, in quâ lata est hæc sententia. 2. Quia inter irregolares Glossa (c) eos recenset, qui mortis scribunt sententiam. 3. Ita sentit inclytus Professor Sorbonicus (d).

(c) Glossa in c. *Sententiam*, 9. ne Clerici vel Monachi secularib. negot. se immisceant.

(d) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 20.

Respons.

Doctores Ultramontani, ut jam diximus in quinquagesimâ octavâ decisione, inter irregulares recensent, non judicem duntaxat, actorem Criminalem, & sententiæ Executorem; sed etiam accusatorem, testes, scribam & eos omnes, qui conferunt ad detentionem aut condemnationem rei, cujus mors consecuta est; eâque potissimùm ratione fulciuntur, quòd ii omnes, inquiunt fuere causa proxima mortis rei, cùm ea subsequitur. At in Gallia causam proximam mortis rei agnoscunt Doctores & Jurisperiti, Actorem tantùm Criminalem, Judicem & Carnificem; ceteris omnibus habitis, uti causâ remotâ: quo circa scriba ipse in Regni hujusce Parlamentis non habetur, ut irregularis. Unde si obtento Beneficio non fuisset eum eo dispensatus, non idcirco Beneficium amitteret: ex quo concludimus, Ælium non esse censendum irregularem. Id quidem probatur ex celebri Arresto Senatûs Parisiensis, lato 11. April, an. 1613. Referente D. Brozian, quo dijudicatum est pro scriba, qui per 25. annos mortis sententias subscripserat, & reorum supplicio adfuerat; locum non esse devoluto Beneficii, de quo nondum obtentâ dispensatione provisus fuerat (e). Cujus arresti hæc effertur ratio, quia scribe non est causa mortis rei, nec sanguinem fundit.

(e) Georg. Louet. l. 6. n. 1. D. Perrerius tract. de jure Canon. Galliæ. l. 5. c. 4. n. 16.

Quod spectat ad objectionem ex Glossâ allatam, dicendum 1. Eam solùm intelligendam esse de eo, quod ipse Judex scribit, non verò scriba, ut patet ea ipsis, quibus ea nititur, terminis: *Episcopi*, ait, *non possunt sententias sanguinis ferre....nec dictare, vel scribere sententiam.* De Episcopis igitur, non de scribis loquitur hæc Glossa. 2. Addi potest etiam, quòd quamvis de scribis loqueretur, nullius esset authoritatis in Gallia, ubi contraria tenetur jurisprudentia.

De Theologo autem, quiin proposito casu laudatur, dicendum est, ipsum obiter & datâ solùm occasione asseruisse, scribam inter eos recenseri qui sunt causa proxima mortis rei: at eâ de re in varios ebiit sensus & contrarium alibi expressè docet (f).

(f) De Sainte Beuve tom. 5. cas. 68.

Quia tamen decisioni huic adversantur Doctores peritissimi (g) jure merito agnoscimus, tutius esse; si talis scriba, qui aut Beneficium obtinere, aut Ordines suscipere cupit, antea dispensationis Breve obtineat *ad majorem cautelam.*

(g) Mart. Navar. Manual. c. 27. n. 212. Tolet. Juenin &c.

CASUS LXI.

Lucius, causidicus Ludovici partes apprimè defendit in causâ capitali, in quâ à Joanne injustè accusabatur Ludovicus de cæde insidiosâ cujusdam privati, cùmque Geofridus Joannis Advocatus perperàm omninò à reo suo illatam accusationem defendisset, latum est Arrestum, quo Joannes, uti calumniator, morte damnatus est, ac sententia suum est sortita effectum. An duo illi Causidici, qui reipsâ ad mortem Joannis contulerunt, irregulares facti sunt?

Respons.

Putamus, nullam irregularitatem incurisse duos illos advocatos in caso proposito nam primò Lucius Ludovici Advocatus in eam non incidit, quia ex defensione ipsius, non nisi indirectè & ex accidenti consecutà est mors calumniatoris; cùm in omnibus aut dictis aut scriptis suis innoaium defendere intenderit, morsque falsi accusatoris, calumniæ tantùm, cujus erat conscius, & quæ solâ veritatis defensione detecta est, adscribi debeat. Secundò, Geofridus quoque non debet haberi irregularis cùm ei tribui nequeat mors Joannis, qui eam sibi attulit ob falsam accusationem, quam Ludovico conflavit; ac Joannis partes male tantùm defendit, quòd ab ipso non starent justitie & veritas. Ita Hostiensis in suo Commentario in decretales: *Nec obstat*, inquit hic Canonista (h), *quòd accusater pœnam patitur talionis: quia illud fit ex vi justitiæ, & est potiùs fatuitati, seu malitia, vel dutitiæ accusatoris quàm alterius imputandum.... maximè cùm ipsimet sciret, hoc evenire posse. Unde & recedende ab accusatione debuit sibi cavere ab initio.*

(h) Hostiensis in cap. *Ad audientiam.* 12. de homicidio.&c.n.11

Contrà omninò dicendum esset, si accusatio veritati fuisset omninò consentanea in hoc quippe casu procul dubio irregularis esset Lucius; sciens, reum cujus causam defendebat, vere esse conscium criminis, justum accusatorem morte damnandum procurasset, quandoquidem in casu efficaciter & directè ad mortem innocentis contulisset. Pariter Geofridus, qui partis suæ innocentis malè causam defendisset, vel ob ignorantiam vel negligentiam suam, in irregularitatem incidisset; quia ad ejus mortem contulisset; idque ob eandem rationem, quâ Medicus fit irregularis, ut ait Panormitanus (i), cùm ob ignorantiam suam aut incuriam ægri mortem procurat: Nam in utroque casu mors Advocato & Medico justè debet tribui: cùm prior accusatoris defensionem; alter ægri Sanationem suscipere non debuerit, nisi sufficientem habeant peritiam, aut si eâ præditi, omnem curam atque diligentiam necessariam nolint adhibere ad fungendum officio suo. Ita quoque Toletus (k).

(i) Panormit. in cit. c. *tua nos*, 19. eod. tit. n. 4.

(k) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 1. c. 26. n. 2.

CASUS LXII.

Licurgus, Sacerdos Agathæ Confessarius ipsam jam in agone conspiciens, sic ut mulier ista à quatuor jam horis nullum cibum sumpsisset, ipsemet ductus motivo caritatis, jusculum ipsi sumendum porrexit, quo vix dimidio sumpto suffocata, extemplo interiit. An idcirco irregularitatem incurrit Licurgus?

Respons.

Nullâ de causâ dici potest, ex hoc casu Licurgum in irregularitatem incidisse. 1. Quia mortem hujusce mulieris non parere aut accelerare, sed potius ei succurere, vitamque ejus porrectâ nutritione protendere intendebat. 2. Quia hac in re illicitæ rei non dedit operam, quam nimirum cuilibet præstare licitum est homini ægro-

tanti. Igitur, cùm Sacerdos iste neque in effectu, neque in causa ullum admiserit peccatum, neque contra officium suum in hoc deliquerit, legitimè defendi nequit, ipsum in aliquam incidisse irregularitatem in casu proposito.

(a) Fr. Sylvius resolut. var. v. Chirurgus.

Ita sentit Sylvius his verbis (a): *Pro consolatione autem illorum, qui infirmos custodiunt, aut illis serviunt, observari potest, eos nullam irregularitatem incurrere; etiamsi præter eorum opinionem accidat, quod ex ipsorum actione contingat mortem accelerari, nisi interveniat culpabilis negligentia; ita ut periculum accelerationis fuerit prævisum; vel prævideri potuerit: & ea notabili negligentia prætermissum fuerit.* Cujus rei hoc profert exemplum: *Ac proinde qui bonâ fide infirmum revolvit, ut commodiùs cibum subministret, vel ut meliùs quiescat, licèt acceleretur mors, non est irregularis, sive is sit Laicus, sive Sacerdos, aut Religiosus, si culpa lata non interveniat.*

(b) Joan. Caball. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 25.

Non aliter etiam docet Caballutius (b): *Multò minùs ergo peccant*, inquit, *vel irregularitatem incurrere dici possunt, sive Sacerdotes, sive Laïci, qui bonâ intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei jusculum propinant, unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur, & suffocetur, aut ex motione sui corporis expiret.* Cujus dicti sui hanc affert rationem, parem cum superiori jam allatâ: *Hujusmodi enim officia per se, directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem, Itaque nihil commune habent cum irregularitate.* Idem quoque tenet Gregorius Saïrus cum novendecim, quos laudat, Authoribus, & quos recensere longiùs esset (c).

(c) Greg. Sairus thesaur. Casuum conscient. l. 7. c. 6. n. 13.
(d) Cajetan. in 2. 2. q. 64. art. 8.

Denique Cajetanus idem sentiens mox laudatis Authoribus præiverat (d) dicens: *Tutè possunt Sacerdotes Religiosi, serviendo infirmis eos, etiam in finem vitæ, volvere in lecto, ut quietiùs jaceant: & cætera servitia exhibere cum prudentia, quæ in hujusmodi consueta est. Nec oportet inde scrupulum capere, si mors fortè ex hoc acceleratur.... nec ullus est irregularitatis timor in proposito, ubi nulla est culpa negligentiæ.*

CASUS LXIII.

Leïdradius, Sacerdos, primus Eleemosynarius, & unus inter amicos supremi cujusdam Principis, animadvertens, in ipsius ditione jam jam grassari nefandi sceleris pestem, ipsum impulit ad edicendam Lege mortis pœnam in eos, qui de crimine isto forent convicti, Consilio ipsius morem gessit Princeps, jamque duo tres-ve hujusce criminis censeti ultimo affecti sunt supplicio. An irregularis factus est Leïdradius ex morte illorum, ob datum à se Principi consilium?

Respons.

Eleemosynarius iste in proposito casu nullam incurrit irregularitatem. Ratio est, quia non est causa mortis eorum, qui ultimo fuere affecti supplicio ob violatam Principis Legem, nisi remotissimè, ut probatu facile est. Nam cum sibi consilii dati Principi finem non proposuit, ut alicui mortem afferret, sed ut bono publico consuleret, & etiam privatorum, qui ab improbis opprimerentur, nisi malitiam ipsorum coerceret Legum severitas; atque ob eandem causam Princeps Legem condens, quâ in ejus infractores mortis pœna statuitur, non fit irregularis ex eorum supplicio, quos damnarunt Judices. Ita docet Caballutius (e). Post Ugolinum, Avilam, Suarem, aliosque permultos, quos laudat, Authores. *Licitum est*, inquit hic Canonista, *& irregularitatis expers, si Sacerdos intendens flagitia reprimi, suadeat Principi, ut Legem ferat, quâ certorum criminum rei morte digni plectantur capite. Non enim per generalem istam provisionem potest dici causa mortis, nisi remota.*

(e) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax l. 5. c. 19. n. 17.

CASUS LXIV.

Macarius, Dominus temporalis & spiritualis Parœciæ Sancti Justini, Abbatiæ titulo; cognitâ cæde insidiosâ, quæ intra jurisdictionis suæ fines commissa fuerat, Baillivo suo injunxit, ut absque morâ de hoc crimine inquireret, ad cognoscendum homicidam. Factâ autem inquisitione captoque homicidâ, Macarius Baillivo suo imperavit, ut debitum cuncto jus redderet; quo perfectò à Judice pœnalis rotæ supplicio seu crurifragio damnatus est: quæ sententia fuit confirmata ex Arresto Parlamenti lato ad appellationem interpositam à reo, qui posteà ultimum passus est supplicium. Nunquid ex nece hujus hominis irregularis est Macarius ob data Baillivo suo mandata adeò expressa?

Respons.

Certum est, in casu proposito nullam irregularitatem Macarium incurrisse. Nam Episcopi aliique Præsules non fiunt irregulares, cùm Laïcis exercendæ criminalis justitiæ intra fines jurisdictionis suæ partes demandant, eisque generatim imperant, ut juxta Leges de reis ibi passim obviis ferant sententiam: dicimus, *eisque generatim imperant*: quia nunquam Clerico licitum est suadere Judici, aut ipsum hortari, ut reum aliquem speciatim morte damnet, aut mutilatione.

Decisionem istam astruit Bonifacius VIII. (f) in unâ è suis constitutionibus, in quâ sic legitur: *Episcopus*, inquit hic Papa, *seu quicumque alius Prælatus vel Clericus, jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione suâ commissa, Baillivo suo, aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet; quamvis ipse Baillivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitiâ mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat*, addit Bonifacius VIII. *eas tamen, cùm jurisdictionem obtinent temporalem, debent & possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.* Hactenùs dicta solidissimè ac fusè probat Hostiensis (g), & cum eo Sanctus Antoninus (h), aliique permulti (i), quorum verba, uti aliorum Canonistarum, referre non necesse putamus, post tam claram tamque expressam Bonifacii VIII. Decisionem.

(f) Bonifac. VIII. in c. *Episcopus*. fin. Ne Clerici vel Monachi sæcular. negotiis se immisceant in 6. l. 3. tit. 24.

(g) Hostiensis in c. *Clericis*. 5. ne Clerici vel Monachi &c.
(h) S. Anton. 3. part. Sum Theol. tit. 28. c. 2. init.
(i) Didac. Covar. in Clementina. *Si furiosus*. part. 2. § 5. n. 8.
Astesanus. e. 6 part. 2. tit. 14. art. 4. q. 1.
Angelus de Clavasio v. *Homicidium*. 1. n. 10.
Sylvest. de Prierio eod. v. 3 q 5. v 1. & q 7. v. 2.

CASUS LXV.

Fulbertus, Confessarius Bauduini, Judicis Capitalis in Oppido Corellensi, hujus Confessione auditâ agnoscens, ipsum nullatenùs esse affectum ad ferendam de reis duobus juxta Leges sententiam, ipsi declarat, se ei absolutionis Beneficium non esse concessurum, nisi promittat, se deinceps officio suo esse functurum, sententias suas ferendo ex severitate Legum, nullo reo excepto. Id quidem promittit Bauduinus, ac reipsâ paucis elapsis diebus, duos reos ex sententiâ morte damnat, ac suam jubet perfici sententiam. Quâ de re quæritur, utrùm absque irregularitatis reatu Bauduinum cogere potuerit Fulbertus ad ferendam talem sententiam, præsertim, si duo illi rei de eorum essent numero, aut hujusmodi, quos punire nollet Judex iste?

Respons.

Confessarius ille non est irregularis, quòd Bauduinum coegerit ad ferendam de reis sententiam juxta Principis Leges; quamvis de quibusdam agatur criminibus, quorum pœna capitalis est, atque promiserit Judex ille ad impetrandam absolutionem, se deinceps suo functurum officio, quo reipsâ functus est, multis prolatis sententiis capitalibus, quas confici pro flagitiosis hominibus curavit.

Ratio

Ratio est, quia peccat mortaliter judex, qui de reis ferre sententiam juxta leges Principis recusat: constat autem, à nemine defendi posse, quòd Confessarius in aliquo casu eum possit absolvere, qui in statu peccati mortalis vult perseverare colligendum est igitur à tali Confessario absque irregularitatis metu posse, imò & cogi debere judicem, quem ita pravè affectum observat, & sua ferat judicia ex legum præscripto, quod ipso denegante, non esse absolvendum. Alioquin necesse esset supponi Confessarium hunc in irregularitatem esse incursurum, quòd suo functus esset Officio juxta Dei Ecclesiæque præscriptum: quod dici nequit absque absurditate.

Objiciet forsan aliquis, judicem, ex Ecclesiæ Deique mandato teneri ad partes judicis explendas, hoc est, ad damnandum capite flagitiosos, quod tamen sine irregularitatis nota facere nequit at objectio illa nullius est momenti. Magnum quippe discrimen intercedit inter judicem & Confessarium, de quo loquimur: nam judex, qui reum damnat mortem ejus directè & expressè intendit, ejusque causa est proxima; quamvis talem ferens sententiam non peccet: at Confessarius, de quo in casu proposito agitur, hanc præcisè voluntatem non habet; at præcipuè intendit Judicis emendationem & salutem, quam ei procurare nequit, nisi ipsum cogendo ad fungendum Officio, quod ipsi necessario incumbit, in suis judiciis sequendi leges Principis, cujus est minister.

Interest tamen advertere, Confessarium hunc, qui judicem cogere potest ad implendum Officii sui debitum, nunquam mortis pœnam ipsi intimare debere, ipsi jubendo v. g. ut talem flagitiosum capite damnet, tunc enim efficaciter & directè ad mortem hujusce hominis conferret, atque adeò in irregularitatem incideret. Generatim itaque loqui tantùm debet, ipsi imperans, ut flagitiosos juxta legis præscriptum castiget, abstrahendo à tali, vel tali pœnâ, ut jam diximus.

Ita sentit Cabassutius his verbis (a): *Potest quoque citra irregularitatem Confessarius recusare absolutionem magistratui; nolenti punire ex Officio & secundùm leges flagitiosum, quem lex jubet capitis damnari: modò generatim loquatur, ut puniat secundùm legem, neque directè intimet mortis pœnam.* Ita quoque docent Gregorius Saïrus (b), aliique quàm plurimi.

(a) J. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 7

(b) Greg. Sairus in thesauro Theol. moralis. l. 6. c. 19. n. 16.

CASUS LXVI.

THEODOSIUM, Carcere detentum, & de homicidio accusatum, Gasto ipsius Confessarius, cui notum erat, hunc verè hujus esse conscium ob depositionem testis ocularis, ipsum obligavit ipsi absolutionem denegans, ut crimen suum judici declararet, qui eum morte damnavit, ac sententiam suam executioni mandari curavit. Nunquid Gasto factus est irregularis?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis: præsupponendum est principium illud certissimum, scilicet reum à judice suo legitimo juridicè interrogatum teneri ad confitendam veritatem, cùm in se est probatio semiplena. Ita sanctus Thomas his verbis docet (c): *Non aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed eam solum, quam ab eo potest, & debet requirere judex secundùm ordinem juris: putà, cùm præcessit infamia super aliquo crimine; vel aliqua expressa indicia apparuerint, vel etiam cum præcessit probatio semiplena.* Atqui in proposito casu est *probatio semiplena*, in Theodosium, cùm testis integræ fidei referat se eum vidisse patrantem homicidium, de quo accusatur. Igitur Theodosius tenetur ad confitendam judici veritatem sub reatu peccati.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 13. in corp.

Posito isto sancti Thomæ principio, tanquam vero, dicimus, Gastonam cogere potuisse Theodosium, ut suum crimen manifestaret ad conscientiæ suæ securitatem; atque adeò nullam inde Confessarium istum irregularitatem contraxisse; quandoquidem reum istum aliter absolvere non poterat, intacto ministerio suo. *Potest Confessarius*, inquit Cabassutius (d) *reum urgere juridicè interrogatum, ut suum capitale crimen confiteatur judici: fungitur enim hac in parte Officio suo.* Observandum est, nos cum duobus illis Authoribus dixisse: *reum à judice suo legitimo juridicè interrogatum.* Nam, ut docet S. Thomas (e) si judex non esset competens, aut si crimen, de quo accusabatur Theodosius, non esset semiprobatum, ut explicat Doctor Angelicus, de nullâ prorsùs manifestatione reus teneretur. *Si verò judex hoc exquirat, quod non potest secundùm ordinem juris*, inquit hic sanctus, *non tenetur ei accusatus respondere; sed potest vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere.* Atque adeò Confessarius ipsum aut absolutionem denegando; aut aliter cogere non posset ad confitendum proprium crimen, nisi incurrendo irregularitatem, si ob factam Confessionem reus iste ultimo afficeretur supplicio.

(d) J. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. cit. c. 19. n. 19.

(e) S. Thom. loco cit. & q. 67. art. 2. in corp.

Vide ACCUSATUS. Cas. Theodemarus.

CASUS LXVII.

SYLVANUS, potens impedire, ne Publius ab inimico suo occideretur, opem ei præstare neglexit. An ex hac omissione factus est irregularis?

RESPONS.

De eâ difficultate à se invicem dissentiunt Canonistæ. Alii siquidem, ut Hostiensis (f), contendunt, eos omnes, qui possunt impedire, nec tamen injustam alicujus mortem impediunt, fieri absque ullâ exceptione aut distinctione irregulares. Alii econtra existimant (g), nullam incurri irregularitatem, quamvis non impediatur, etiam malâ intentione & non sine delectatione de ipsius occisione. Nonnulli verò authores (h) casum excipiunt, in quo habetur talis intentio mala, quâ ex ipsis incurritur irregularitas.

Ad hanc autem quæstionem sic respondendum ducimus, ne eâ in re quid acerbius statuatur. Vel Sylvanus Publii homicidium impedire tenebatur ex solo Caritatis, vel etiam ex justitiæ debito: si solo Caritatis debito teneretur, in irregularitatem non incidit, quamvis mortaliter peccaverit; tam grave malum non impediendo. Ita sentit sanctus Antoninus (i): *Qui videt aliquem occidi, & delectatur, & posset etiam sine sui periculo liberare, si vellet, quamvis pessimè faciat, non tamen est irregularis.* At si ex debito justitiæ & ex proprio Officio teneretur Sylvanus, non solùm mortaliter peccavit; sed etiam factus est irregularis, non impediens mortem, quam debebat, & quam impedire poterat; cùm homicidium illud in ipsius negligentiam, tanquam in veram causam possit refundi; *Tenetur ille qui non obstat, cùm obstare tenetur*, inquit S. Thomas (k). atque in hoc casu de eo idem dici possit: 1. ac de Nauclero, qui sæviente tempestate absque causâ gubernaculum deserens naufragio ansam præbet, ac navigantium mortem procurat. 2. ac de Carceris custode, qui captivos datâ pecuniâ nutrire debens, eos fame tabescere permittit. 3. aut denique idem ac de Medico; qui ad Curationem ægroti acceptâ mercede, ipsum sine ope, sine remedio deserit, quorum defectu is moritur. Isti omnes irregularitatem *ex delicto* incurrunt, peccando in justitiam propriumque Officii sui debitum. Idem itaque de Sylvano dicendum est, ex hac ejusdem sancti Thomæ (l) regula: *Non solùm peccat ille, qui peccatum exequitur; sed etiam ille, qui quocumque modo peccati est causa.*

(f) Hostiensis in c. *Significasti.* 18 de homicidio &c. n. 2.

(g) Aliensis l. 6. tit. 14. art. 8. q. 8. Tabiena v. *Homicidium.* 1. §. 2. & alii apud Tolet. instruct. Sacerd. l. 1. c. 7. n. 2.

(h) Angelus de Clavasio. v. *Homicidium.* 2. §. 17. v. *Irregularitas.* §. 8. Sylvester. de Prierio. v. *Homicidium.* 1. q. 14.

(i) S. Anton. 3. part. sum. theol. tit. 28. c. 2. init.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp.

(l) Idem ibid. ad 1.

Ratio allati à nobis discriminis inter eum, qui

ad rem aliquam ex solo Caritatis motivo, & eum, qui insuper ad eandem ex debito justitiæ tenetur, hæc afferri potest, quia is, qui non dat aut facit rem quampiam, quam dare aut facere tenetur ex justitiæ debito; alteri suum aufert, quia alterius res aliquatenùs esse censetur, quando ad eam jus habet aliquod acquisitum, & qui eum jure ad rem privat, ipsum re eâdem privare censetur: at cùm res est tantùm debita titulo caritatis; is cui res ea debetur hoc titulo, nullum ad eam jus habet acquisitum; quare si ei denegetur, non quidquam ei suum aufertur: ita ut non sit *rem ei auferre*, sed solùm *rem ei non dare*; in quo simplex est dandi negatio: atqui magnum est discrimen inter *rem auferre*, & *rem non dare*: quia prius est causa proxima effectûs consequentis, ac proinde irregularitatem parit, quando effectus ille est mors aut mutilatio hominis: cum alterum sit tantùm causa remota & impropria.

Ex hoc itaque principio solvenda est proposita difficultas, quo posito dicimùs, Sylvanum in irregularitatem non incidisse, quòd Publii mortem impedire, cùm posset, neglexerit, si ex debito justitiæ & ex proprio officio ad id non teneretur; at verò in eam incurrisse, si potens impedire, cùm ad id ex debito justitiæ teneretur, non impedivit (*a*).

(a) Navarr. Man. c. 27. n. 201. Fr. Tolet. instr. Sacerd. l. 5. c. 87. n. 6. & 7. & apud eum Covarruv. Gregor. Sairus thesaur. casuum conscient. l. 7. c. 8. n. 2. & apud eum Astesanus part. 2. l. 6. tit. 14. art. 8. q. 9 sum. Pisanella. v. *Homicidium*. 4. § penult. Angel. de Clavasio v. *Homicidium*. 1. n. 17.

CASUS LXVIII.

Cum Aristides Barnabam de Crimine læsæ Majestatis falsò insimulasset, Ludovicus, ipsorum Parochus, qui compertam habens rei falsitatem, Barnabam liberare potest de præsenti, in quo is versatur mortis periculo ob hujusmodi accusationem, quam tuentur testes duo ab accusatore pecuniâ conflati, postulat, num accusationis injustitiam ac falsitatem patefaciens, irregularitatem sit incursurus ex morte Aristidis, qui procul dubio, uti falsus accusator, capite damnabitur?

Respons.

Certum est, Ludovicum, omni cessante irregularitatis metu, accusationis ab Aristide in Barnabam conflatæ falsitatem judici manifestare posse. Ratio est, quia in hoc casu innoxium protegere, ipsumque ab injustâ oppressione vindicare præcipuè intendit; ad quod etiam caritatis præcepto tenetur; non verò mortem afferre falso accusatori, qui respectivè ad Ludovicum, per accidens tantùm punitur. *Clerico testificari non licet in causâ sanguinis*, inquit peritus Canonista (*b*) .... *sanè potest testificari ad innocentis oppressi liberationem .... quamvis exinde præter ipsius testis intentionem sequatur, ut Calumniator ultimo puniatur supplicio: id enim contingit per accidens. Talis enim, qui abditam veritatem manifestavit, solam intendit innocentis rei liberationem; non verò, ut supponimus, accusatoris pœnam .... atque ita nulla inde nascitur irregularitas.* Hic author pro suâ sententiâ laudat Ugolinum, Avilam, Sairum, Suarem & quosdam alios casuistas.

(b) Joan. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 20.

CASUS LXIX.

Domicius per quatuor annos stipendia in bello meritus est; qui toto tempore pro comperto habet, se neminem occidisse vel mutilasse, quòd nulli unquam obsidioni aut pugnæ adfuerit. Tùm arma deposuit, & Episcopo suo non manifestans, se arma tulisse, ab eo subdiaconatûs ordine initiatus est. An idipsum potuit sine peccato, & nunquid erat irregularis?

Respons.

Contendunt authores quidam, in casu proposito irregularitatem reperiri; quod probant ex communi praxi Papalem requirendi dispensationem, quando quis militavit, licet neminem occiderit vel mutilaverit. At cùm jure merito inficiari quis non possit, usum hunc ob avaritiam Campsorum Officialiumque Curiæ Romanæ fuisse inductum, cùm nullo fulciatur Canone. Existimamus, Domicium in casu proposito non esse censendum irregularem, ac proinde ipsum sine peccato subdiaconatum suscipere potuisse, non declarando Episcopo suo, se arma tulisse.

Ratio est, quia, cùm irregularitas sit res odiosa, ad nullum unquam casum extendi debet nisi in jure sit expressus. Atqui jus non modò exprimit, eam incurri præcisè ex eo quòd quis arma tulerit, nemine etiam occidendo vel mutilando; contrarium potiùs in eo sat manifestè fuisse definitum videtur. Nam Honorius III. à Sacerdote quodam Pelagio dicto consultatus, qui inclusus in castello quodam à Sarracenis obsesso unà cùm aliis eos repulerat non sine magnâ eorum clade, respondet hoc modo (*c*): *Mandamus, quatenùs si de interfectione cujusdam in illo conflictu tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineat reverenter, cùm sit consultiùs in hujusmodi dubio abstinêre, quàm temerè celebrare.* Dubium illud, de quo loquitur hic summus Pontifex, non in armorum gestionem cadere poterat; cùm ea se tulisse & etiam in pugnâ adhibuisse declarasset hic Sacerdos: *Cùm pro eo quod aliquot percussisti, irregularitatem metuas incurrisse*, ait ipsi Honorius. Cadebat igitur dubium illud in mortem duntaxat aut mutilationem alicujus, quam attulisse poterat: & summus hic Pontifex non ipsi declarat, eum ab altari abesse debere, nisi legitimum sit ipsius dubium, *de interfectione tua conscientia te remordet*; non verò quòd solùm in hos infideles simul cum reliquis Castelli præsidiariis militibus pugnaverit. Unde sequitur evidenter, irregularitatem non eo præcisè induci, quòd quis arma tulerit, cum persuasum habet, se quempiam non occidisse vel mutilasse (*d*).

(c) Honor. III. in c. Petitio. 14. de homic. volunt. vel casuali.

Existimamus tamen, ad Domicii prudentiam pertinere, ut dispensationem obtineat duabus de causis. 1. ut futuros conscientiæ suæ remorsus devitet, tùm ob usum petendi dispensationem in simili casu; tùm ob opinionem quorumdam Casuistarum Ultramontanorum, qui eam putant esse necessariam. 2. ac præcipuè, quia, si de quodam posteà beneficio provideretur, ipsum in foro externo interturbare posset aliquis competitor, quòd dispensationem suam non obtinuisset *super portu armorum*, ac difficillimè probare posset, se bellica per quatuor annos stipendia meruisse, neminem occidendo aut mutilando.

(d) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 7. sect. 2.

CASUS LXX.

Annibal, per triennium Dymacharum ductor, neminem occidit vel mutilavit: At milites ipsius quosdam sæpè occiderunt hostes, quibus justum à Principe bellum fuerat illatum. Posteà ductor ille armis depositis militiam Clericalem professus est, non obtentâ Papali dispensatione neque *à sævit*, neque *à portu armorum*. Sacris initiatus curatum obtinuit Beneficium, cujus functiones omnes ferè per biennium absque ullo conscientiæ scrupulo exercuit. Non ita pridem verò dictum est ipsi, eum esse irregularem, nec proinde potuisse clericali ordini adscribi aut de Curâ, quam possidet, Canonicè provideri, non priùs obtentâ Papali dispensatione. An illud verum est?

Respons.

Ductor ille non erat irregularis, neque adeò Pontificiâ dispensatione indigebat: nam primò irregularis non erat, quòd nudè arma tulisset, cùm neminem interfecisset aut mutilasset. Romanâ igitur dispensatione ei non opus erat *super portu armorum*, cum hæc dispensatio sit tantùm necessaria in casu illatæ mortis aut mutilationis, ut in superiori decisione ostendimus.

Neque etiam irregularis factus fuerat Annibal, quia

quis hostes quosdam interfecerant ipsius milites; quia, cùm bellum est justum, fitque in regione hostili, ab iis tantùm incurritur irregularitas, qui occidunt aut mutilant, ut manifestum fit ex allatâ superiùs Honorii III. (a) constitutione. Ita communiter sentiunt Doctores, ut videre est apud Navarrum (b).

At si bellum foret injustum, aut non in hostili regione versaretur exercitus, neque milites neque dux ipse, qui ipsis præest quempiam occidere, vel mutilare, aut etiam ad mortem vel mutilationem conferre possent: absque incursu irregularitatis, super qua proinde dispensationem obtinere ipsis necesse esset, ad suscipiendum Clericatum; uti docent idem Navarrus, Sylvester, Avila, Suarez, Sylvius & alii (c); quicquid in contrarium sentiant Authores nonnulli. En verba Navarri: *Imò & quicquid dicat Speculator (d) & nonnulli alii. Nos opinionem, Innocentii, Panormitani & communem in cap. penultimo homicidio, certam putamus scilicet; quòd qui in prælio, vel aliâ quâcumque rixâ intersunt illis, ex quorum parte sunt injusta, auxiliando vel favendo, sunt irregulares; si aliquis in eis deformetur, sive intersint armati, sive inermes; sive deforment, sive non, sive ob id timor nimiùs augeatùr, sive non.*

(a) Honor. III. in c. Petitio. 24. de homicid. &c.
(b) Navar. Manual. c. 27. n. 115. & 2. 14. & lib. 5. consil. de homicid. 4. 5. 6. & 10.
(c) Navar. c. n. 224. & l. 5. consil. 14. Fr. Sylvius resolut. var. v. Irregularitas. 3. Sylv. de Prierio. v. Bellum. 3. q. 3. Suarez & alii.
(d) Dorandus de dispensat. §. Juxta. n. 56.

CASUS LXXI.

FELICIANUS, Sacerdos, Eleemosynarii munere in exercitu Belgico fungens, accinctos ad pugnam milites hortatus est ad strenuè decertandum; atque ipsis etiam arma, pulverem pyrium glandesque plumbeas cum aliis distribuit tùm utrinque pugnatum est acriter, atque in loco certaminis plura etiam, quàm quatuor cæsorum Hostium millia jacuere. An ideò factus est irregularis?

RESPONS.

Non putamus, quòd si bellum sit legitimum, irregularis factus sit Felicianus, quòd generatim milites ad strenuè decertandum pro bono Regni, vel Religionis hortatus sit. Ratio est quia non censetur præcisè mortem hostium postulare, sed justam tantùm in eos Victoriam, quæ absque Sanguinis effusione, aut saltem cujusquam morte aut mutilatione, absolutè loquendo, obtineri potest; quamquam verum sit, id rarò contingere.

Confirmari potest nostra hæc sententia 1. Ex decretali Honorii III. (e), quam sæpè jam in responsionibus ad alias difficultates laudavimus: nam in ea is tantùm irregularis ab hoc summo Pontifice declaratur, qui manu propriâ occidit vel mutilavit, ut ostendimus in septima decisione, Unde sequitur, in simili casu Eleemosynarium, qui milites hortatur ad certandum fortiter, aliosque, qui neminem occidunt vel mutilant, quales sunt vulgò Imperatores, Tubicines, & Tympanistribæ, nullam incurrere irregularitatem. 2. Ex aliâ Decretali Alexandri III. Ad Episcopum Lucensem (f); cujus argumentum his verbis expressum (g) referre sat esse ducimus: *Non punitur Clericus ut homicidi, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium: Licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.*

Si tamen arma, pulverem aut plumbum præcisè subministrasset Felicianus, ad occidendum quosdam privatos, irregularitatis laqueo fuisset involutus, quod ad mortem inde secutam efficaciter contulisset.

Neque arbitraria est, sed Legitimis fulta rationibus allata differentia inter eos qui pugnant, aut ad pugnam excitant in bello justo, & inter eos, qui in bello injusto ita se gerunt. Nam prioris rei justæ ac licitæ dant operam; alii verò qui norunt bellum esse injustum, rei de se illicitæ ac malæ, committendo videlicet, aut alios adhortando ad patrandum homicidia vel mutilationes criminosas. Quare postulat æquitas, ut priores nullam incurrant irregularitatem; posteriores verò incurrant in odium actionis suæ illicitæ.

(e) Honor. III. in cit. c. Petitio. de homicid. &c.
(f) Alex. III. in c. Præsentium. 3. de Clerico percussore l. 5. tit. 25.
(g) Argument. dicti capit.

Decisionem istam his verbis adstruit Sylvius (h): *Communis autem Doctorum sententia est*, inquit, *eos qui militant in bello injusto..... omnes contrahere irregularitatem, si aliqui in isto bello occidantur: etiam ex qui propriis manibus neque occiderunt quemquam, neque mutilaverunt..... Communis quoque est sententia Doctorum, eos qui in bello justo militant, non fieri irregulares, si ipsi nullum per se occiderint vel mutilaverint, quamvis aliqui fuerint ibi ab aliis occisi vel mutilati.* Laudat hic Author pro suâ sententiâ Sylvestrum, Navarrum, Avilam, Suarem, aliosque nonnullos (i), quibus addi poterat Sanctus Antoninus (k), qui eandem post alios multos, quos refert, Canonum interpretes (l) tuetur Doctrinam, quam probat ex Epistola Papæ Leonis IV. ad exercitum Gallorum an. 849. scripta, quæ decreto Gratiani inserta reperitur (m).

Denique allatis hactenùs probationibus addi potest Glossæ sententia (n), quæ eandem etiam probat veritatem ex tribus Canonibus in Decreto Gratiani allatis (o), quibus constat, ipsis Pontifices summos Leonem IV. Adrianum II. Et Sanctum Gregorium Magnum ad bellum justum & ad pugnam sine difficultate excitasse quamvis enim dici queat, irregularitati non subjici summos Pontifices, ex eorum tamen exemplo authoritatem sumere possunt bellici Eleemosynarii ad hortandum similiter milites, qui ad pugnam in bello justo sunt parati.

Existimarunt quidem Canonistæ nonnulli, ut Hostiensis eos, qui milites hortantur ad pugnam *Instante ipso conflictu*, fieri irregulares. at contrarium non sine ratione docent Covarruvias, Toletus, & alii. Nam hæc distinctio nullâ fulcitur legitimâ ratione cùm pro re istâ nullius sit momenti temporis circumstantia.

(h) Fr. Sylvius resolut. var. v. Irregularitas. 3.
(i) Sylvest. de Prierio v. Bellum. 3. q. 3. Nav. Manual. c. 27. n. 2. 15. & 224. Avila part. 7. disput. 6. sect. 3. dub. 2. Suarez. tom. 3. disput. 47. sect. 5. n. 1.
(k) S. Anton. 3. part. tit. 28. c. 2. §. fin. init.
(l) Hostiensis, Archidiaconus, Innocentius. Joan. Calderinus & Joan. de Legnano.
(m) Leo IV. in can. Omni. 9. 23. q. 8.
(n) Glossa in c. quod in dubiis. 5 de pœnis v. Incisat. l. 5. tit. 17.
(o) Can. Igitur. 7. can. Hortari. 10. & can. Ut pridem. 17. 23. q. 8.

CASUS LXXII.

DIDYMUS, in Parlamento Rhedonensi consiliarius Clericus, cùm relationi processûs Capitalis Maglorii interfuisset, è curia tantùm recessit, quando mox proferendum erat mortis Arrestum; atque ultimo flagitiosi hujusce hominis supplicio præsens esse voluit. An ideò incurrit irregularitatem?

RESPONS.

Consiliarius iste irregularitatem non incurrit, quòd processûs Criminalis Maglorii, relationi, & publicè lati in ipsum Aresti executioni interfuerit. Nam 1. nullo Canone irregulares declarantur Clerici, quòd processûs Criminalis relationi adfuerint, sed solùm quod sententiam protulerint *in causa sanguinis*, hoc est, mortis aut mutilationis. 2. Quamvis prohibuerit Secundum Concilium Matisconense, habitum an. 585. Sub Pontificatu Pelagii II. & cui adfuere præsentes sexaginta duo Episcopi, præter multos aliorum legatos, ne Clerici causis criminalibus se immiscerent, aut ultimæ reorum adessent supplicio; *Definientes ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque intersit. Atrio Sancto, ubi pro reatûs sui qualitate quispiam interficiendus est*, inquiunt Patres hujusce Concilii (p), & quamvis Decretum illud à quarto Lateranensi Concilio, an 1215. sub Innocentio III. habito fuerit confirmatum (q), in quo sic habetur: *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferet; sed nec sanguinis vindictam exerceat aut ubi exerceatur intersit:* Certum est tamen, Clericum ex eo non fieri irregularem, quòd interfuit ultimo rei alicujus Supplicio, aut mutilationi, licet in Ecclesiæ prohibitionem delinquat. Ita sentit Glossa his verbis (r): *Sed si interest tantùm, nunquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc deponatur*

(p) Conc. Matiscon. 2. can. 10.
(q) Conc. Lateranens. gener. 4. in c. Sententiam. 9. ne Clerici vel Monachi secular. negotiis se immisceant. l. 3. tit. 50.
(r) Glossa in d. c. Sententiam. v. Sanguinis.

deponatur

deponatur? Non videtur, quod debeat deponi, sed aliàs debet puniri; quia interfuit contra præceptum hujus Canonis.

Advertendum tamen, hactenùs dicta intelligends esse de nudâ præsentiâ. Nam si quis hujusmodi publico supplicio interesset, illud authoritate suâ confirmans, aut aliqoo mudo opem præbens, fieret irregularis; ut docet Innocentius IV. in suo in Decretales commentario (a), exponens vocem, *interfit*, Concilii Lateranensis; *hoc non irregularem*, inquit hic Papa, *nisi interfit, autoritatem præstans, vel auxilium.* Unde colligunt Authores quidam, Clericum, qui habens temporalem jurisdictionem, rei alicujus ultimo adest supplicio, quem capite damnavit ipsius Baillivus, ex hoc fieri irregularem: quia censetur, joquiunt, cuoperari morti hujusce hominis, ipsius sententiæ executionem præsentiâ suâ asserendo.

(a) Innoc.IV. in d.c. *Sentam*.

CASUS LXXIII.

Acharius, sancti Altini Parochus, detinuit se judicis potestati permisit Paulinum, qoi modò hominem interfecerat ex insidiis; isque vicissim ob crimen illud oltimu affectus est supplicio. An Acharios irregularis est, ex *defectu lenitatis*, quòd ad mostem flagitiosi hujusce homiois cuntulerit?

Rnspons.

Certum quidem est, ex opinione Doctorum umniom Transmuotanorum, Acharium in irregularitatem iocidisse: at verò contrariam Theologi atque Canonistæ Galliæ tenent opinionem, quæ consentanes est jurisprudentiæ, quæ universim in omnibus hujosce Regni Parlamentis teuetur: eorumqoe hæc est potissimùm ratio, qois, ut jam slibi diximus, ii tantùm in hac ditione irregulares habentur, qoi extra casum inevitabilis oecessitatis propriam defendendi vitam, fuere causa proxima mortis rei; quales sunt Actoe criminalis, qui in Galliâ solus est Regius Procurator, judex, qui tulit sententiam, & Carnifex, qui eam executus est. Atqui Acharius non fuit caosa proxima mortis Paulini, quòd ipsum detentum judicis potestati sobjecerit; sed causa solùm remota, quales sunt actor civilis, testes, Advocatus qui dicit aut scribit in accusatum, & ii, qui indicia judici præbent, aut monita, ot reus damnetur (b).

(b) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 20. 16. & 68.

CASUS LXXIV.

Balthazar, cùm cognovisset in viciná suis ædibus domo adesse furem, cunsilium dedit, aut imputavit, ut is detineretur. At fur aggressoribus suis resistens occisus est. An ex nece hujusce hominis irregularitatem, incurrit Balthazar?

Respons.

Certum est, quòd Balthazar ex nece hujusce hominis nun factus est, irregularis, nam umni irregularitatis metu cessante, suaderi aot etiam imperari potest res licita, quæ ex se & secundùm verisimilitudinem neque homicidium, neque mutilationem parere debet, qoamvis per accidens contingat, ut quis occidatur aot mutiletur: atqui Balthazar non nisi licitom quid suasit aue imperavit: neqoe ipsi adscribi potest negligentia ad pruvidendum eventum foturum; atque adeò neque homicidii particeps fuit, neque irregularis. Qoæ omnia sunt consentanea principio sancti Thomæ (c), ut videre est in decisione 47. hinc qoæstionem istam sic definivit Innucentius IV. (d), in soo commentario in quinque libros Decretalium, in quo sic loquitur: *Sed si insisteret consilio liciti operis; ut quod caperetur maleficus, vel alter consimilis; tunc non fit irregularis consiliarius, etiamsi capiens maleficum eum occidat: quia hoc non consuluit.* Idem ergo tunc dicendum, ac de patre, qui uni è suis famulis sapienti ac discreto imperasset, ut moderatè unum è suis filiis castigaret: nam si filium castigando, eum infeliciter servus occideret; non idcirco pater esset irregularis, cùm licitom quid tantùm imperasset, sumptâ omni necessariâ cautione, ne qoid tale contingeret. Idem etiam dicendum de Balthazare in casu proposito (e).

(c) S. Th. in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. quæst. 2. ad 3. vel 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.

(d) Innoc. IV. in c. *Audientiam*, 12. de homicidio. &c. n. 1.

(e) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 6. tract. 6. c. 3. quæst. 11.

CASUS LXXV.

Dracontius, Medicus, sacros ordines suscipere constituit; at timet, ne irregularitate sit ligatus, quòd ægrotanti remedium nondum experientiæ subjectum porrexerit, ignorans, an ipsi utile foret, an verò noxium, mortuoque paulò post ejus sumptionem ægrotante Dracontius, ab eo tempore continoo conscientia eâ de re remorso angitur. Nunquid in hoc casu ordines potest suscipere absque præviâ dispensatione?

Respons.

Medicus iste tutâ conscientiâ sacros nequit ordines suscipere absqoe dispensatiune. Ratio est, quia, cùm profiteretur Medicam artem; se gerere tenebatur prudenter se juxta artis regulas: at prudeotia exigebat, ne ægro huic remedium daret; ignorans, an ipsi foret utile, ac prohibebat, ne vitam hominis committeret fortunæ remedii, cujus nec vim nec effectum noverat. Cum igitur ex pravo hujus remedii effectu obierit homo iste, factus est coràm Deo reus homicidii, atqoe adeò irregularis. Idqoe eò certius est, quod Medicos scire tenetur omnis medicaments, ut ait Lex, esse venena (f): *Qui venenum dicit, adjicere debet, utrùm malum, an bonum. Nam & medicamenta venena sunt*: atque adeò iis nunquam ipsum uti debere, qoin ei sit moraliter comperta, vis eorum, & qois futurus sit eorum effectus.

(f) Leg. *Qui venenum*. 2. 6. ff. de verborum signific. l. 1. tit. 14.

Insoper ex conscientiæ suæ stimulis sat manifestè nosse poterat Dracootius, se esse irregularem, atque exteriùs se pro tali gerere debere; ut in simili casu expressè definivit Clemens III. (g) in Decretali scriptâ ad Canonicom, qui erat Medicus, & cui incertus erat remediorum, quæ ægris suis dederat, eventus. En factum, de quo interrogatus fuerat hic summus Pontifex: *Ad aures nostras, te significante, pervenit, quòd cum in arte Physicæ eruditus sis, juxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia medecinam, licèt pluries in contrarium successerit; & quibus putabas adhibere medelam, medicinæ præceptis, mortis periculum incurrerunt. Verùm quia ad sacros Ordines desideras promoveri, super eos nos consulere voluisti.* En verò definitio hujusce Papæ: *Tibi breviter respondemus, quòd si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores Ordines de nostro consilio non ascendas*, Ad qood ducit Glossa (h): *Hoc est consilium reverentiæ cui obediendum est... secùs in consilio perfectionis.* Atqui constat, Canooicum hunc non videri procul dubio esse reum: neque etiam legitimo ipsius dubium niti videtur fundamento, cùm ægris suis juxta artis ac prudentiæ regulas remedia semper porrexerat. *Non videtur imputandum, si adhibuit diligentiam, quam potuit*, ait iterum Glossa eadem (i): Ipsi tamen declarat hic Pontifex, ob solum conscieotiæ suæ remorsum eum Ordines suscipere non debere. Ecootra Dracontius, de quo fit mentio in casu proposito, procul dubio reus est, neque de gravi peccato excusari potest, cùm in omnes sibi præscriptas arte medicâ, prudentiâ & Caritate regulas, dubium expertus sit, vel potiùs noxium remediom cum detrimento vitæ ægroti sui: atque adeo potiori jure censendus est irregularis, quam Medicus Canonicus, de quo loquitur Decretalis Clementis III. Ita quoque docent (k) Navarrus, Toletus, Cabassutius aliique post duos celeberrimos, Canonistas Hostiensem scilicet & Panormitanum, qui in hoc Innocentii IV. sententiam tantùm secuti sunt (l).

(g) Clemens III. in c. *Ad aures*. 7. de ætate, qualitate & Ordine proficiendorum. l. 1. tit. 14.

(h) Gloss. in cit. c. v. *Consilio*.

(i) Gloss. ibid. v. *Cum diligentia*.

(k) Navarr. Manual. c. 27. n. 218. Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 1. c. 81. n. 7. J. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 21. & c. 10. n. 15. & alii communiter post Hostiens. & Panormit. in c. *Tua nos*. de homicidio &c.

(l) Innoc. IV. sup. citat. c. *Tua nos*.

CASUS

CASUS LXXVI.

Raymundus, Acolythar Prior Sancti Genesii, chirorgiam, quom opprimè didicit in viciniâ Prioratûs sui exercuit pro multis, ac pro uno præsertim homine, cui tibiam abscidit, & qui paulò post istam cuiotoinem mortuus est. Nunqnid dicendum, Raymundum incutrisse in irregularitarem, saltem *ex defectu Lenitatis*, *out ex delicto homicidii casualis*, quòd rei illicitæ operom dederit?

R e s p o n s.

Si Acolythus iste, chirurgiæ peritissimur, in cusationibut suis omnes hac arte præscriptas regulas observàrit, non factus est irregularis; licèt quorumdam mors ægrotorum subsecuta sit. Ratio est, quia Innocentiur III. Ex Constitutione suâ in Concilio Lateranensi œcumenico quarto emisâ (a) Subdiaconos tantùm, Diaconos & Sacerdotes prolubet exercere Chirurgiam: *Nec ullam Chirurgiæ artem*, inquit, *Subdiaconus*, *Diaconus vel Sacerdas exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit.* Unde sequitur, simplices Clericos, eosque, qui nondum Sacris initiaotur Ordinibus, quomvis Beneficium obtineant, non fieri irregulares ex uso Chirurgiæ sùm membrum aliquod corporis amputare, out aduxere tenentur, quamvis oliquoties mors ægrototum subsequatur, modò sine suâ contigerit culpâ, omnesque artis suæ regulas observarint. Ita docet inclytus Theologus his verbis (b): *Clericus qui secundum artem abscidit vel adussit, & mors quidem est secuta, at non ex adustione vel abscisioue, sed ex gravitate morbi, juxta Avilam & Banacinam qui Sarrum, Molinam & alios citant, non est irregularis: quia mors non videtur imputanda abscindenti vel adurenti, sed gravitati morbi.* Tùm subdit hic Author: *Si tamen dubium esset unde mors secuta sit, Clericus pro irregulari esses habendus.* Quod probat ex Decretali Clementis III. quam ottulimus in decisione proximâ.

(a) Innoc. III. inc. *Sententiam*, 9. ne Clerici vel Monachi secular. negotiir se immisceant.

(b) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Chirurgus*. quæsito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXVII.

Maximinus, Sacerdos, Julittæ sorori suæ vomicâ laboranti in mommis emplastrum, ut sibi dictum fuerat, mollificativum hujusmodi obscessus dedit, quo usa est Julitta, & post opertam vomicam copiosumque puris profluvium extincta est. Nunqnid in hoc casu irregularis est Maximinus? an esset pariter, si abscessum sanare per incisionem suasisset, unde mors esset subsecuta?

R e s p o n s.

Res odiosæ, qnales sunt censuræ & irregularitas; strictè ac rigororè sunt exponendæ; nec extendendæ ultrà id quod in jure exprimitur, ex hac Bonifacii VIII. (c) regulâ: *Odia restringi..... convenit.* At jure inter irregulares tantùm recensentur Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi, qui Chirurgiam exercent *per incisionem aut adustianem.* Ex quo iosurendum, cùm Maximinus in proposito casu nullum amputaverit membrum, aut inciderit, vel adusserit, eum non esse irregularem, quòd emplastrum ad sanationem vulneris dederit. *Sacerdos*, inquit Sylvius (d), *qui Secundùm regulam artis applicat emplastrum mollificativum, quo apostema sese aperit, & mors inde sequitur sine ejus culpâ non est irregularis, quia non exercet Chirurgiam, scindendo vel urendo.* Ita sentit Doctus iste Theologus de primâ quæstione propositâ.

(c) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(d) Fr. Sylv. resolut. var. v. *Chirurgus*. quæsito 2. conclus. 5.

Quod ad Secundam pertinet, idem dicendum est ac de priore, ut docet idem Author, qui sohdit: *Idemque judicium est, si, Secundùm peritiam artis jubet, vel consulit incisionem vel adustionem*; Dictique soi eandem jam à nobis Superius allatam rationem profert: *Quia Clericis inhibetur ipsa incisio & adustio: non autem mandatum vel consilium de incidendo & adurendo. Censura verò vel pœnâ lata contra facientes, non ligat mandantes & consulentes, nisi exprimatur*: Suamque probat sententiam authoritate Novarri (e), qui ejus rei plenam, ut potè Pœnitentiarius Romanus notitiam habebat, & qui loquens de excommunicatione contendit, & multis contextibus probat, eum solum istâ ligari censurâ, qui actionem protulit, cui annexa est; non verò is, qui eam consuluit aut mandavit; nisi Canone, quo statuitur excommunicatio, consulentes aut mandantes, verbis expressis contineantur; quod pariter de iis dici debet, qui consulunt aut mandant actionem fieri, cui annexa est irregularitas.

(e) Navarr. Manual. c. 27. n. 51.

Idem post Sylvium docet Cabassutius (f): *Potest etiam Sacerdos*, inquit, *consulere secundùm regulas Medecinæ, vel exhortari, ut membrum amputetur Sphacelismo affectum, dum caveat, ne abscisionem per se exequatur. Id enim..... Canones ei prohibent*: Quod verum esse asserit; quamvis ex abscisione membri æger moriatur. *Neque peccato aut irregularitati subditur Sacerdos, qui juxta Medicinæ præcepta jusserit vel consuluerit membri amputationem, aut venæ Sectianem, tametsi fortuitò & ex accidenti mors inde secuta fuerit.*

(f) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 22.

CASUS LXXVIII.

Cygiranus, Chirurgus laïcus, statum Clericalem amplexus; post susceptum etiam Subdiaconatum, sorori suæ Paulinæ Thoracis distillatione laboranti venam aperuit; ac post venæ sectionem morbus Paulinæ adeò increvit, ut postridie obierit. An irregularis est Cygiranus?

R e s p o n s.

Qui Sacris initiati sunt Ordinibus fiunt irregulares ex exercitio Chirurgiæ *per incisionem*, vel *per adustionem*, uti probavimus ex quarto Lateranensi Concilio œcumenico, cujus decretum retulimus in Septuagesima sexta decisione, quod innovatum est à pluribus aliis Conciliis ac præsertim Budensi an. 1279. (g), à Nemausensi an. 1284. (h). & à Synodo Bajocensi an. 1300. (i), quæ omnia Concilio Lateranensi fulciuntur.

Quod cùm ita se habeat ac venæ apertio sit vera incisio, dubio esse nequit Cygirani irregularitas, ut sentit Sylvius (k): *Quia qui venam aperit*, inquit, *propriè dicitur incidere, & huic sententiæ* (affirmativæ) *libenter subscribo.*

(g) Conc. Budens. can. 9.

(h) Conc. Nemau. can. 7.

(i) Synod. Bajocens. c. 35. apud Labbe Tom. 11. Conc. p. 1455.

(k) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Chirurgus*. quæsito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXIX.

Ennodius, Religiosus Sacerdos, artis Chirurgicæ peritissimus, Titiæ vomicam aperuit, ac necessaria ei adhibuit remedia ex solo caritatis motivo, & absque ullâ propriè lucri intentione. Tùm citiùs Titia liberum spirans aërem, ac etiam fatigata labore contra expressam Ennodii defensionem, inde mortem præmaturam sibi ascivit. Nunqnid Ennodius in hoc casu irregularitatem incurrit?

R e s p o n s.

Priùs jam dicta non iterabimus hic de prohibitione Ecclesiæ factâ Clericis sæcularibus & regularibus, qui Sacris initiati sunt ordinibus, ne sub irregularitatis pœnâ Chirurgiam exerceant. Sed ad propositæ difficultatis solutionem referimus tantùm Decretalem Innocentii III. ad Episcopum Placentinum (l), & qui de simili difficultate fuerat interrogatus, in quâ declarat hic summus Pontifex, Sacerdotem Religiosum, qui mulieri tumorem aperuerat, quæ paulò post obierat, quòd præter prohibitionem ipsi factam, liberiorem spirasset aërem, graviter peccasse artem exercendo statûs sui Sanctitati haud congruam; *Licet ipse Monachus multum deliquerit, officium alienum usurpando, quod sibi minimè congruebat*: Et dignum esse, si in hoc proprii lucri cupiditate egisset, qui juxta rigorem Canonum à functionibus suis interdiceretur: *Alioqui interdicenda est ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore.*

(l) Innoc. III. in c. *Tuæ nos.* 19. de homicid. &c.

Ex hac Decretali satis manifestè constat, Subdiaconum, Diaconum, aut Sacerdotem, seu sæcularem seu regularem, *ipso facto* eò præcisè non fieri irregularem, quòd artem Chirurgicam exercuerit; sed solùm 1. cùm peritiæ defectu morti aut mutilationi ansam præbuit. 2. Cùm artis suæ peritus debitam non adhibuit diligentiam, sed alterutrum ob ejus negligentiam contigit. 3. Cùm artem exercet absque Papali dispensatione & contra vetitum Canonum; quamvis aliunde necessariâ sit peritiâ, & omnes requisitas adhibeat cautiones: Nam in hoc casu irregularitatem incurreret, si mors aut mutilatio sequeretur, quòd rem fecisset sibi ab Ecclesia prohibitam. *Danti operam Officio, vel rei illicitæ*, ait Panormitanus [a], *imputatur eventus mortis, quantumcumque processerit sine culpa ejus*; uti eam quoque incurreret, quamvis rei licitæ operam daret, si ob notabilem ejus negligentiam mors aut mutilatio contingeret, ut expresè definivit Alexander III. [b], ac docet Hostiensis his verbis [c]: *Si ante factum, vel in facto, vel ex post facto reperiretur de morte culpabilis, irregularis esset*; & cum eo Panormitanus.

Unde colligendum est, ad respondendum propositæ difficultati, quòd, licèt Ennodius artis Chirurgicæ esset peritus, habendus est tamen irregularis, quòd usus illius ex Canonum præscripto ipsi sit interdictus. Quod quidem evidens est non solùm ex Decretali Alexandri III. modò citatâ, sed etiam Innocentii III. qui loquens de Sacerdote Religioso, qui hanc exercuerat curationem, vult tantùm rationem haberi ipsius peritiæ, diligentiæ quam adhibuerat, & charitatis, quâ remotâ omnis lucri spe egerat, & ob eas causas consentit, ut necessaria ipsi concedatur dispensatio. *Si tamen* inquit hic Papa, *causâ pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio Chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere; non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeò reprobandus, quod non post satisfactionem condignam, cum eo misericorditer agi possit, ut Divina valeat celebrare* [d].

(a) Panormit. in cit. ca. *Tua nos.*

(b) Alex. III. in c. *Continebatur* 8. eod. tit.

(c) Hostiens. in cit. c. *Tua nos.* Item Panorm. ibid.

(d) Item Alex. de novo in addit. ad Panorm. in c. *Exhibita* 22. eod. tit.

CASUS LXXX.

Gatianus, Sacerdos, videns Chirurgum accinctum ad amputandam Guiberto tibiam, ipsum in hac curatione juvare voluit, necessaria ipsi in manibus præbendo instrumenta & etiam tenendo ægrotum per amputationis tempus. Sed quia paulo post perfectam abscissionem mortuus est Guibertus, timet ne irregularis factus sit, quòd ejus mortis fuerit particeps. An legitimus est ipsius timor?

Respons.

Sacerdos iste in casu proposito non factus est irregularis. Ratio est, quia de iis tantùm jus loquitur, qui membrum aliquod amputant aut adurunt; non verò de iis, qui opem tantùm præstant, non adhibito ferro vel igne. At, ubi agitur de irregularitate aut censuris, non extendi debent Legis verba, ultrà proprium eorum sensum, quia res est odiosa, quam proinde restringi & juxta strictum verborum Legis sensum exponi necesse est, ut alibi jam probavimus ex hac juris regulâ [e]: *Odia restringi.... convenit*; quæ ex hoc alio Juris Romani effato confirmari potest [f]: *expressa nocent, non expressa non nocent.*

Ita sentit Navarrus [g]; suamque probat sententiam, 1. ex hoc Sancti Gregorii dicto [h]: *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit*: Cui rationem istam addit inclytus iste Canonum interpres: *Quia nullo jure cavetur, quod juvans Chirurgum incurrat irregularitatem absque sua culpa propter mortem vel mutilationem.*

Quamvis idem non sit dicendum de eo, qui efficaciter cum Judice ad mortem vel mutilationem rei alicujus confert; quia jure expresè declaratur irregularis [i]: cùm è contra nullibi Canones de eo loquantur, qui Chirurgum curantem adjuvat.

(e) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(f) Reg. 155. ff. de diversis regulis juris antiqui l. 50. tit. 17.

(g) Navarr. Manual. c. 27. n. 217.

(h) S. Greg. in c. *Cognoscentes.* 2. de constitution. l. 1. tit. 4.

Prima ratio, quæ afferri potest hujusce discriminis [k] est, quia licèt non sit crudelis homini nefario vitam auferendo, is tamen Judicem ut talem habet. *Non est crudelis, qui crudeles jugulat*, inquit Sanctus Hieronymus [l], *sed crudelis ideò vocatur, quòd crudelis patientibus esse videtur. Nam & latro suspensus patibulo crudelem Judicem putat.* Atque ob eam causam Ecclesia, quæ cupit, Ministros suos in omnibus actionibus suis pietate ac misericordia prælucere, & eos Christi Domini sui ac prototypi exemplum imitari, eos etiam arcet ab officio Ecclesiastico in quibus non elucet illa mansuetudo. Sed è contra, quia Chirurgus ægro membrum amputans, ipsi nullatenùs crudelis videtur, & ægro potiùs est persuasum, non sibi membrum abscindi, nisi ad vitæ custodiam; eadem Ecclesia nihil idcirco in eos constituit, qui Chirurgo amputanti suam præstant opem. *Chirurgus autem*, addit Navarrus, *& qui juvant illum, misericordia & pietate moti, nec sunt crudeles, nec similes crudelibus: & ita longè diversa ratio induxit Ecclesiam ad constituendum Judicem, etiam justè judicantem & juvantem eum, irregulares, quàm Chirurgum & eum juvantem.*

Altera ratio est, quia totius Ministerii Evangelici finis est Eucharistia, quæ est Sacramentum unionis ac vitæ, in eo quod insolubilem Christi & Ecclesiæ conjunctionem significet, ac dignè suscipientes vivificet. Unde sequitur, eos, qui vitam adimunt, aut in sceleris vindictam membrum aliquod è corpore avellunt, non esse habiles, ut inter Ecclesiæ Ministros recenseantur, non magis quàm eos, qui in his cruentis actionibus illos adjuvant: At è contra eò tendit officium ac intentio Chirurgi, ut corporis vita servetur, nullumque abscindatur membrum nisi ad bonum salutemque ipsius corporis; Unde, qui eum in curationibus suis adjuvant, Ecclesiastico Ministerio non sunt indigni. Idem communiter cum Navarro docent Præpositus, Avila, Sylvius aliique permulti tum Theologi, tum Canonistæ [m].

(i) Innoc. III, in c. *Sententiam* 9 ne Clerici vel Monachi sæcular. negot. se immisceant.

(k) Alex. Halens. 3. part. q 34. memb. 1. art. 3.

(l) S. Hieron can. *Non est.* 28. 23. q. 5.

(m) Joan. Ant. à sancto Georgio Cardinalis vulgò Præpositus. Fr. Sylvius resolut. var. v. *Chirurgus.* Avila part. 6. disp. 6. sect. 3. & alii communiter.

CASUS LXXXI.

Hierotimus, ense eum Benedicto dimicans, ipsi dimidium pollicis aut indicis abscidit, aut ictum in vultu ipsum occæcavit, atque adeò irregularem effecit. An ideò Hierotimus irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum quidem est, parem esse homicidii ac mutilationis effectum quoad irregularitatem, ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Salernitanum [n]: Attamen Hierotimus non censendus est irregularis, quòd Benedicto dimidium pollicis aut indicis absciderit: ne in eam quidem irregularitatem incurrisset, quando alterutrum ex his digitis amputasset: Ratio est, quia non inducitur irregularitas, nisi ex mutilatione membri: Atqui digitus non censetur esse membrum, sed solùm pars membri, ut ait Lex [o], & probat Navarrus [p], qui post Panormitanum dicit [q]: *Illa pars hominis dicitur membrum, quæ officium per se distinctum habet, ut manus, pes, auris, argum. Can.* singula. *Dist.* 89. *quare digitus non est membrum, sed pars membri juxta Bartholum in Leg. 2. ff. de pub. judic. quem firmiter sequimur contra Cajetanum 2. 2. q. 95. licèt eum sequatur Sotus l. 2. q. 5. art. 1. de just. & jure.* Atque ad refellendam Cajetani opinionem addit hic Canonista; *falsum est id quod Cajetanus pro se adducit, scilicet quod, ut sit membrum, non est necesse ut habeat officium distinctum ab aliis membris, & satis est, quod sit socius & adjutor in illo officio faciendo: quia etiam*

(n) Alex. III. in cap. *Porrò* de Clericis pugnant. in duello l. 5. tit. 14.

(o) Leg. *Idem Ofilius.* 10. ff. de ædil. edict. &c. l. 21. tit. 1.

(p) Navar. Ma. cap. 27. n. 206. & 207.

(q) Panorm. in cap. *Cùm illorum* 32. de sent. excom. &c. n. 8.

pars

pars digiti manum in suo officio juvat. Attamen non est membrum, ut ipsemet fatetur.

Sententiam suam probat doctus iste Canonista ex hac aliâ ratione in Cajetanum. Clericus non fit irregularis ex avulsione digiti, sine quo facilè celebrari potest, ut ipse Cajetanus fatetur. Igitur digitus non est membrum, cùm juxta unanimem Doctorum sententiam amputatio membri pro certo hominem efficit irregularem.

Idem cum Navarro probat Gregorius Saïrus ex Glossa (*a*) quæ istam expressè tenet sententiam, uti Panormitanus, Covarruvias, Felinus, Michael Salonius (*b*), aliique plurimi authores gravissimi.

Hierotimus etiam irregularitatem non incurrit, quòd Benedicto eâ ratione cæcitatem attulerit, quâ in proposito casu refertur. Nam, quamvis ex ictu accepto in vultu occæcatus fuerit, verè semper dici potest, ipsum ab Hierotimo non fuisse mutilatum, quamvis in utroque casu graviter peccaverit, ac Benedictum irregularem reddiderit.

(*a*) Gloss. in c. *Is qui.* 3. de homicid. &c. in 6. init.

(*b*) Panorm. in cap. *De Diacono.* n. 10. qui Clerici vel voventes &c. Didac. Covarruv. in Clement. *Si furiosus.* de homicid. part. 13. cit. n. 8. Felinus in cap. *Ego* de jurejur. col. 2. & in cap. *Cùm illorum,* sup. cit. Michael Salon. in 2. 2. q. 52. art. 1. controvers. 4. & septem alii.

CASUS LXXXII.

RANULPHUS, Cum Alexandro rixatus, cùm ad pugnam res excessisset, tantâ vi Alexandri manum baculo percussit, ut ictu illo prorsùs manu debilitata uti jam non possit. An irregularis est Ranulphus?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis sufficere posset responsio facta ad proximam. Nam, uti non inducitur irregularitas ex abscisione partis alicujus membri, quamvis is, cui pars illa abscissa est, factus sit irregularis; ita non inducitur, quòd adeò debilitatum fuerit membrum aliquod, ut fiat inutile, & ex debilitate illius læsus fiat irregularis. Ita sentit Navarrus, (*c*) qui eà de re eo magis fide dignus est, celeberrimos sequatur Canonistas, quos laudat ad majorem sententiæ suæ confirmationem. *Quamvis paria sint quò ad hoc,* ait, *interficere & membrum abscindere......non tamen sunt paria, abscindere illud & debilitare, etiam adeo ut nihil eo facere possit.* Et paulò post (*d*), *Non est irregularis qui non secidit vel mutilat: licet debilitet membrum, adeò ut nequeat celebrare.* Cujus rei hanc affert rationem, quia talis ictus nullam ei affert deformitatem qui hoc modo læditur, *quia saltem excusat à deformitate.* Additque neminem hoc modo fieri irregularem nisi in casibus jure expressis, ut asserit Bonifacii VIII. Constitutio his verbis (*e*): *Irregularitatis tamen, cùm id non sit expressum in jure, laqueum non incurrit.* Atqui jure exprimitur tantùm casus homicidii & mutilationis; neque in eo ulla fit mentio de membri debilitatione; ea igitur non parit irregularitatem. Ita cum Navarro sentiunt alii multi authores Hispani ut Dominicus Sotus, Covarruvias, Alphonsus Tostatus, Suarez, & alii permulti Doctores inclyti, quorum sententiam amplectitur Sylvius in responsione suâ Duaci 17. Martii an. 1635. facta ad hanc difficultatem (*f*). Denique sic docet Fumus in summâ suâ inscriptâ, *Aurea* armilla (*g*) qui pro se Panormitanum laudat, licet fateatur, hunc Canonistam alibi non sibi constare (*h*).

(*c*) Navarr. Manual. c. 27. n. 206 & 207 & apud eum Cardinalis. Præpositus & Calderinus in cap 1. *Qui Clerici vel voventes &c.*

(*d*) Idem ibid. n. 224.

(*e*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui.* 18 de sent. excom. in 6. lib. 5. tit. 11.

(*f*) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas.* 1.

(*g*) Barthol. Fumus *in aurea armilla.* v. *Irregularitas,* n. 64. & apud eum Panormit. in cap. 1. *Qui Clerici.* vel voventes, &c.

(*h*) Idem Panormit. in c. *Cum illorum.* de sent.

CASUS LXXXIII.

EUSTADIUS, subdiaconus Diœcesis Valentinæ in Delphinatu Nemausum se contulit ad suscipiendum diaconatum ex litteris dimissoriis Episcopi sui, verùm in examine recusatus, post reditum suum finxit, se hoc ordine fuisse initiatum, ejusque etiam functiones exercuit in Missâ solemni, quam celebrabat Parochus, in eâ Evangelium decantando. Nonne ob eam causam factus est irregularis?

RESPONS.

Subdiaconus ille incidit in irregularitatem. Ita communiter sentiunt Theologi & Canonistæ (*i*), nixi decretali Hormisdæ Papæ: in quâ summus hic Pontifex, qui circa an. 520. vivebat, his verbis loquitur (*k*): *Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum Officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesiâ, & nunquam ordinetur.*

Confirmari potest hæc sententia aliâ decretali Urbani III. scribentis ad Episcopum Londirensem de diacono, qui Missam celebrare ausus fuerat. *Diaconus,* inquit, *Cùm non imposuisset ei manum, Missarum celebrationem usurpare præsumpsit..... ad Sacerdotis Officium poterit promoveri;* & summus hic Pontifex addit etiam suspensionis pœnam pro diaconatu: *A Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tuâ maneat provisione suspensus.*

His denique additur authoritas Clementis VIII. qui expressè rem eandem definivit ex octogesimâ primâ Bullâ suâ lata 5. decembris an. 1605. (*l*), & cujus verba posteà referemus, in casu *Landericus.*

(*i*) Fr. Tolet. instr. Sacerd. l. 1 c. 72. n. 1. Sylvest. v. *Irregularitas.* q. 14. Joan. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 14.

(*k*) Hormisd. in cap. *Si quis.* 1. de Clerico non ordinato ministrante. lib. 5. tit. 28.

(*l*) Clemens VIII. in Bullâ *Etsi aliàs.* §. 2. Bullar. mag. tom. 3. pag. 125.

CASUS LXXXIV.

SEVERINUS, subdiaconus, excommunicatione majori ligatus ob crimen occultum, quod commisit, in Missa solemni ministravit, non sumpto tamen manipulo, Sacerdoti vinum & aquam porrigendo, manus aquâ aspergendo, atque factâ communione Calicem detergendo. An irregularitatem incurrit istis exercens functiones, quamvis censurâ ligatus?

CASUS V.

Cùm functiones istæ subdiacono solo non conveniant, alio quocumque excluso, cùmque exerceri queant ab Eleemosynario, aut à quocumque alio Clerico, qui non est *in sacris,* quamvis nudo superpelliceo sit tantùm indutus, non irregularis censendus est Severinus, quòd eas censurâ suâ ligatus obierit. Ratio est, quia Ecclesia subdiaconum irregularem, non judicat, nisi cùm aliqua innodatus censurâ, ordinis sui functiones solemniter exerceret: at Severinus in casu proposito ordinem subdiaconi solemniter non exercuit, cùm manipulum non haberet, sine quo subdiaconus non censetur, uti talis, suas obire functiones, ut docet sanctus Antoninus (*m*), qui post Paludanum dicit: *solemni apparatus subdiaconi videtur esse manipulus ..... quem nullus infertur subdiacono portare debet.*

Ob eandem rationem Sacerdos suspensus *ab ordine,* qui in casu necessitatis & absque solemnitate baptismum administraret, non fieret irregularis, cùm in simili casu baptizare posset vel ipse laïcus. Ita etiam Episcopus suspensus *à Pontificalibus,* qui Missam minorem celebraret *sine apparatu Pontificali.* eo modò, quo eam celebraret simplex Sacerdos, irregularitatem quoque non incurreret (*n*).

(*m*) S. Anton. 3. art. sum. theol. tit. 28. c. 1. §. 1. & apud eum Petrus Paludan. in 4.

(*n*) Navarr. Manual. c. 24. n. 24. De sainte Beuve tom. 2. cas. 18. & tom. 3. cas. 107.

CASUS LXXXV.

EMPORIUS, Diaconus, cùm ante Missam Parochialem Parochus ægrum audire sine mora in Confessione vellet, ab ipso rogatus est, ut aquam & salem benediceret, quò redus factâ istâ cæremoniâ populum aspergere posset; quod Emporius perfecit. Quâ de re quæritur 1. nùm Emporius irregularis factus sit ex hac benedictione, quam, ut Diaconus, facere nequit? 2. à quo, si factus sit irregularis, in integrum restitui potest? 3. utrùm peccaverit Parochus, hanc ipsi benedictionem mandans?

RESPONS.

Diaconus ille in irregularitatem incidit constitutam Decretali in alis Decisione citatâ, quâ fertur, ut Clericus, qui Ordinis nondum suscepti Officium exercet *abjiciatur de Ecclesia & nunquam ordinetur* (a). Atqui benedictio salis & aquæ est functio merè Sacerdotalis. Quare si publicè & in conspectu totius populi benedictionem hanc fecerit Emporius, ad Papam debet recurrere, ut rehabilitetur. At si eam non publicè fecerit, uti v. g. in Sacrario & submissâ voce, eum in integrum restituere potest Episcopus, quòd factum sit occultum, ut statuit Concilium Tridentinum (b). Denique Parochus, qui Diacono huic functionem hanc mandavit, graviter in hoc peccavit, cùm efficaciter ad ipsius peccatum & sequentem ex eo irregularitatem incurrerit. Ita sentiunt Sylvester, Navarrus & alii (c).

(a) Cap. *Si quis.* 1 de Clerico non ordinato ministrante.

(b) Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.

(c) Sylvest. v. *Irregularitas.* q. 21. Navarr. n. 244. suprà cit. De Sainte Beuve tom. 3. cas. 107.

CASUS LXXXVI.

APOLLODORUS, Laïcus, aut Acolythus, rure commorans aliquandiu, cùm ad ministrandum in Missâ solemni Parocho sese obtulisset; Epistolam in ea decantavit, inductus Albâ & dalmaticâ. Nunquid ex hoc irregularis factus est, quòd Subdiaconatûs functionem exercuerit, quo nondum erat initiatus?

RESPONS.

Non censetur quis solemniter & ex officio Subdiaconi functionem exercere, nisi manipulum habeat. Atqui Apollodorus Albâ tantùm & dalmaticâ erat indutus sine manipulo. Igitur functio, quam obivit, non censeri potest ut propria Subdiaconi, atque adeò in casu proposito irregularitatem non incurrit; cùm à multis sæculis iis in Ecclesiam usus inductus fuerit, ut Laïci ipsi loco Acolythorum & Subdiaconorum, ipsorum ministerium obire possint, cum hoc tamen discrimine, quòd manipulum non sumant, qui proprius est Subdiaconorum ornatus & tessera. *Laïcus verò*, inquit Cabassutius (d), *cantans in Missâ Epistolam, etiam tum dalmaticâ, sed sine manipulo, non contrahit irregularitatem.* Covarruvias (e), Angelus de Clavasio (f), Baptista Truvamala (g), Tabiena (h), Gregorius Saïrus (i) & alii multi idem nobiscum sentiunt.

(d) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 4.

(e) Covar. in Clement. *Si furiosus.* de homicidio, &c. in 6. part. 3. §. 1. n. 1.

(f) Angelus v. *Irregularitas.* n. 8.

(g) Rosella v. *Irregularitas.* 2. mir.

(h) Tabiena v. *Irregularitas.* 4. n. 2.

(i) Sairus thesaur. Casuum consc. l. 7. c. 10. n. 6.

CASUS LXXXVII.

LANDARICUS, Diaconus, scire cupiens mulieris peccata, cujus mores sibi erant suspecti, ad vesperam pro pœnitentiæ tribunali sedit, simulans se esse Confessarium, qui ibi audire confessiones solebat, & cui peccata sua confiteri mulierem hanc solitam esse noverat; quam reipsa, cùm se obtulisset ad confitendum audivit: quo facto ipsi per modum satisfactionis pœnas quasdam injunxit, eamque remisit, cùm eam absolvere simulasset. Quâ de re quæritur, utrùm irregularitas, aut alia quædam pœna sceleri, quod facto isto commisit, sit annexa?

RESPONS.

Cùm Clericus quilibet, quocumque sit Ordine initiatus, qui Superioris ei, quem habet, Ordinis functiones omnes exercet, fiat non solùm suspensus *ab Ordine* suscepto, sed etiam irregularis quoad Ordines suscipiendos; ut concludunt omnes Canonistæ ex duabus Decretalibus, quæ titulum componunt *De Clerico non ordinato ministrante* (k), dicendum est, Landericum easdem incurrisse pœnas, quamvis eò audaciæ non pervenerit, ut mulierem, cujus confessionem audivit in tribunali pœnitentiæ, Sacramentaliter non absolverit, quia aliunde censetur Sacerdotis functionem sufficienter exercuisse, superpelliceum induens; pro tribunali confessionis sedens, ac mulierem hanc confitentem audiens. Id quidem sat manifestè probatur ex Bullâ Clementis VIII. jam citatâ in octogesimâ tertiâ Decisione (l), sed cujus verba ipsa hic referre convenit. *Nos igitur*, ait hic Papa, *animadvertentes, hujusmodi perditos & nefarios homines ad sacrum Presbyteratûs Ordinem non promotos, Missarum celebrationem usurpare præsumentes..... Confessiones autem audientes, non solùm Sacramenti Pœnitentiæ dignitatem contemnere, verùm etiam Christi fideles decipere, dum scilicet iniquè sibi assumunt gradum Sacerdotalem & authoritatem absolvendi à peccatis, magno cum periculo & scandalo plurimorum..... hâc perpetuò valiturâ constitutione decernimus atque statuimus, ut quicumque non promotus ad sacrum Presbyteratûs Ordinem repertus fuerit Missarum celebrationem usurpasse, aut Sacramentalem Confessionem audivisse.... à foro Ecclesiastico abjiciatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerit, ritè degradatus, statim Curiæ sæculari tradatur, per Judices sæculares debitis pœnis plectendus.* Quâ de re observat Barbosa (m), conscium hujusce criminis ab Episcopo eximi posse à suspensione & irregularitate; modò factum sit occultum, cùm de iis absolvere atque dispensare non sibi reservârit Papa in hoc casu. At si crimen foret publicum, necesse esset omninò ad Curiam Romanam recurrere ad obtinendam absolutionem ac restitutionem in integrum.

(k) Lib. 5. Decret. tit. 28.

(l) Clemens VIII. in cit. Bulla *Etsi aliàs.* 81. §. 2. & 3.

(m) Alex. Barbosa in cap. 1. de Clerico non ordinat. ministrante. tom. 3. in Decretales.

CASUS LXXXVIII.

SYMMACHUS, Sacerdos, excommunicatus, aut suspensus, in hoc statu celebravit, ignorans se alterutrâ censura esse ligatum. An tamen factus est irregularis?

RESPONS.

Si ignorantia Symmachi non sit crassa aut culpabilis, in hoc casu irregularitatem non incurrit, quia ob ignorantiam suam excusatur, ut apertè probat Decretalis Gregorii IX. ad Canonicos duos Ecclesiæ Pragensis, qui in eodem erant casu, ac Symmachus ipse. En ipsius verba (n): *Verùm quia tempore suspensionis ignari celebrastis Divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos.*

Diximus: *Si ignorantia Symmachi non sit culpabilis.* Nam si crassa esset & culpabilis, ab irregularitate non eximeretur, uti nec à peccato, ut patet ex his verbis, quæ addit hic Summus Pontifex: *Ceterùm si fortè ignorantia crassa & supina, aut erronea fuerit, propterea quòd dispensationis gratiâ egeatis, eam vobis de benignitate Apostolicâ indulgemus.*

Idem ex Navarro (o) dicendum de eo, cui legitima esset ratio, quâ celebrans eximeretur à peccato, qualis esset v. g. necessitas indispensabilis perficiendi Missam Sacerdotis, qui post verba consecrationis prolata moreretur.

(n) Greg. IX. in cap. Apostolicæ 9. de Clerico excommunicato, suspens. vel interdict. ministrante. l. 5. tit. 27.

(o) Navarr. Manual. c. 27. n. 244.

CASUS LXXXIX.

SALLUSTIUS, Sacerdos, citatur in judicium coram Judice Ecclesiæ, neglecto vadimonio sibi dicto, propter contumaciam suam declaratus est suspensus. Elapsis diebus octo, Superioris sui mandato obtemperavit: quo facto non requisitâ absolutione, celebravit. Nunquid in irregularitatem non incidit?

RESPONS.

Sacerdos ille non factus est irregularis in hoc casu: Nam certum est, finito suspensionis tempore posse celebrari ut ante, absque auxilio novæ absolutionis. Ita docent Innocentius IV. in suo Commentario in Decretales (p) & Glossa (q) in constitutionem Clementis V. Atqui suspensio lata propter contumaciam non

(p) Innoc. IV. super cap. *Ex litteris.* 11. de constitution. n. 2. & ad cap. *Sicut.* 4. de cohabit. Cleric. & mulier. n. 2.

(q) Glossa in Clem. *Religiosi.* 1. de decimis primit. & oblat. v. *Donec.* lib. 3. tit. 8.

non subsistit, nisi quandiu permsnet contumacia, atque desinit, uhi sospensus superiori obtemperat. *Ubi propter contamaciam tantùm amoveretar, qua ... pœnam perpetuam non meretur, sed quò ad usque pœniteat vel satisfaciat; tunc .... privatio ejat temporalis intelligitur; id est, quò usque satisfaciat.* Its loquitur summus ille Pontifex in primam Decretalium, quas ad marginem indicamus. Unde sequitur absque irregularitatis incursu Sallustium celebrare potuisse, ubi primùm contumax esse desiit, obtemperans judici Ecclesiastico, qui ipsi diem coram se indixerat. Quâ in re differt hujusmodi suspensio ab excommunicatione, quæ nunquam tolli potest, nisi per expressam & formalem absolutionem, ut observat Glossa eadem.

Difficultatem istam sic solvit Pelinus Sandeus in commentario suo in Decretalem Innocentii III. ad Parisienses Doctores scriptam (a); atque hæc decisio istâ ejusdem summi Pontificis regulâ innititur: *Cùm tam juris Canonici, quàm nostri moris existat, ut is qui propter contumaciam communione privatur, cùm satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat.*

(a) Felinus in c. *Ex litteris.* 11. de constitutionibus.

CASUS XC.

Marsilius, Sancti Galli Parochus à promotore de crimine à se commisso accusatus, & deinde Decretâ ejus comprehensione, ex sententia officialis contradictoriè latà declaratus est suspensus ab omnibus functionibus suis Curialibus & Sacerdotalibus, donec in seminarium Diœcesanum recesserit, ibique sex menses integros permanserit.

Hoc facto Marsilius, superiorem Seminarii, qui ipsum admittere recusavit, juridicè appellavit, ut ad illud admitteretur; at videns in suâ superiorem perseverare repulsà, per sex quidem menses ab exercitio alicujus Ecclesiasticæ functionis abstinuit; at elapso illo tempore, post obtentum à Parlamento arrestum absolutorium de accusatione sibi illatâ, Missam celebravit, hoc sibi putans esse licitum; eum sententiam, quantùm in se erat, fuisset executus, & aliunde de accusatione liber esset. An id ipsum potuit absque reatu irregularitatis, præsertim si in alienâ tantùm Diœcesi celebraverit?

Reapona.

Parochus iste in huc statu celebrare non potuit, & irregularitatem contraxit, censuram violando, quâ ex sententiâ juridicâ & contradictoriâ erat ligatus, & quâ solvi non potuit ex simplici appellatione superioris Episcupalis Seminarii, aut ex Arresto absolutorio de accusatione sibi illatâ; cùm certum sit, eum de suspensione in se canonicè latâ absolvi non potuisse nisi a superiore suo legitimo, ex hac juris regolâ; *Ejus est solvere, cujus est ligare* (b), quæ his sancti Ambrosii verbis fulcitur (c), *Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit.*

Marsilius itaque ad Episcopum suum recurrere debebat ut ipsius authoritate admissionem suam in Seminarium obtineret, aut aliud sibi designaret, ubi sententiam Officialis posset explere, vel, si recusasset Episcopus: ad Metropolitanum appellare, si legitima sibi suppeteret ratio, quò infirmaretur judicium illud, quò fuerat condemnatus.

Quod pertinet ad Arrestum, quod ad sui defensionem jactat ille Parochus, illud nullius est omnino usûs, cùm sæcularibus judicibus nulla competat Potestas Clericum legitimè condemnatum à censurâ solvendi; & ipse aliunde jus condemnationis suæ agnovisset, acceptâ ingressûs in seminarium conditione, ut sententiæ summam exequeretur, & factâ superiori denuntiatione, ut ad Seminarium admitteretur

(b) Gloss. in can. *Inferior.* 4. dist. 21, v. *Inferior.* & in can. *Ejectionem.* fin. dist. 79. & in c. *Cùm inferior.* 16. v. *Ligare.* de majorit. & obed. lib. 1. tit. 33.

(c) S. Ambros. in can. *Verbum.* 51. de pœnit. dist. 1. §. 1.

Denique Parochus ille, licèt in alienâ tantùm Diœcesi celebraverit, ipsum subsequente ubique sententiæ effectu, & quocumque se recipiat, irregularem efficiente, est irregularis.

CASUS XCI.

Landulphus, Sacerdos è Diœcesi Vivariensi, Ligonensis Diœcesis Ecclesiæ Collegiatæ mansionarius, cùm esset pravis moribus, ab Episcopo, dùm Ecclesiam hanc visitaret, privatus est facultate sibi tradita celebrandi & Confessiones audiendi in ipsius Diœcesi, ex Ordinatione latâ ad inquisitionem Promotoria 1. Janu. an. 1700. & quæ his erat verbis enuntiata: *D. Landulpho revocamus omnem licentiam sacro sanctam Missam celebrandi, & sacramenta administrandi in nostrâ Diœcesi.*

Posteà Landulphus in Diœcesim suam se recepit: at post trimastre spatium Regio indulto de Canonicatu ejusdem Ecclesiæ provisus, nec ad ejus possessionem acquirendam *visa* indigens, capitulo se stitit præsentem ut ad eum admitteretur; quòd ipsi à capitulo concessum est, eâ tamen conditione, ut sine consensu Episcopi Missam in dictâ Ecclesiâ celebrare non posset, atque conclusionis hujus scriptum maneret instrumentum Capituli sigillo munitum.

Landulphus negat, sibi traditum fuisse illud instrumentum, nec de eo fit mentio, in actu immissionis suæ in possessionem dicti Canonicatûs. Attamen, vivente Episcopo ab auditione Confessionum ac Missarum celebratione abstinuit.

Cùm verò rem omnem à Capituli deputatis expresè cognovisset Episcopus, retulerunt idem deputati, ab Episcopo vetitum esse, ne tabulæ chori inscriberetur Landulphus, aut ad Capitulum tanquam Canonicus admitteretur: quæ relato edixit Capitulum, ut à Secretario suo hæc prohibitio Landulpho significaretur; & ad Missarum Chori atque anniversariorum celebrationem Sacerdotem in ejus locum suffecit.

Biennio pòst Episcopus iterùm Ecclesiam hanc visitans, ordinationem suam an. 1700. confirmavit, & paucis pòst diebus è vivis excessit. Landulphus verò, ubi primùm Præsulis hujus mortem audivit, Missam celebravit, nullatenùs recurrens ad Vicarios generales, quos Capitulum sede vacante ad regimen spirituale Diœcesis nominaverat.

Quâ de re quæritur, utrùm Landolphus non verè esset interdictus, & proinde in irregularitatem non incideret, quia celebravit hac censurâ ligatus.

Ad defensionem suam adducit Landulphus, ordinationem Episcopi in se latam haberi non posse sententiam suspensionis vel interdicti, sed moram esse revocationem sibi concessæ potestatis, ac proinde se potuisse celebrare, etiam sine ullo peccato, post obitum hujus Præsulis, & absque ullo irregularitatis incursu duo addit, primò, se non esse Lingonensem Diœcesanum; atque adeò ordinationem hanc nullius esse effectûs, cùm domum suam recesserit; 2. Se in Diœcesim redeuntem provisum fuisse de Canonicatu, atque à reditu suo nullam fuisse ordinationem vel sententiam in se juridicè latam, quæ sibi denuntiata fuerit.

Respondetur autem, primam ordinationem non fuisse extinctam, cùm abrogationem ejus obtinere non potuerit; ipsumque ab Episcopo, uti interdictum semper habitum fuisse, cùm permittere noluerit, ut celebraret, ejus-ve nomen tabulis chori inscriberetur. Nam interdictum, ut dicitur, nihil aliud est, quàm *censura Ecclesiastica prohibens quibusdam personis aut locis celebrationem quorumdam sacramentorum & divinorum officiorum.* Atqui Landulpho, ex quo tempore Canonicatum adivit, Episcopus verbo prohibuit, ne celebraret, aut capitulo adesset. En igitur *Ecclesiastica censura, qua privat eum usu ordinis & beneficii*: Quandoquidem, ut

Sacerdos celebrare non poterat, atque ut Canonicus Tabulæ Chori inscribi & Capitulo adesse.

Dedique ipsi objicitur, se-ipsum pœnis ejusmodi subjecisse, cùm ad mortem usque Lingonensis Episcopi ordinationi obtemperaverit.

Cùm verò objicit Landulphus, nullum sibi denuntiatum fuisse instrumentum publicum, ipsi respondetur cum Doctore Sorbonico (a), quòd *suspensio non desinit esse valida, quamvis scripto non fuerit mandata: quia scriptura. Non ad illam requiritur tanquàm essentialis formalitas, sed solùm ut formalitas accidentalis.* Concludi itaque potest, ut videtur, Landulphum in irregularitatem incidisse, qualcumque in sui defensionem rationes afferat.

(a) Jacob. du Mets. tract. de censuris. sect. 3. art. 2. p. 409.

R e s p o n s.

Existimamus, in casu proposito Landulphum non factum fuisse irregularem, ob triplicem rationem diversam.

1. Quia, ut docet Graffius (b), simplex revocatio facultas celebrandi aut Confessiones audiendi, facta ab Episcopo, non est verum interdictum; nam interdictum est pœna Ecclesiastica. Atqui simplex revocatio hujusmodi, non est pœna, propriè loquendo, sed solùm denegatio gratiæ, quam Episcopo liberum est omnino concedere, vel non concedere, aut concessam revocare; quin is, in quem cadit ejusmodi repulsa, legitimè queri valeat, præsertim cùm ex alienâ Diœcesi est oriundus.

(b) Jacob. de Graffiis. decision. aurearum. l. 4. c. 47. n. 12. & apud eum Navar.

2. Quia Landulphus post revocationem sibi concessæ facultatis haberi debet eodem modo, ac priùs, quàm eam obtinuisset. Atqui certum est, quòd, si Missam celebrasset Landulphus ante obtentam ab Episcopo licentiam, suspensione vel interdicto non fuisset ligatus, nisi statuto vel ordinatione in hoc casu hæc pœna constitueretur, atque adeo irregularitatem consequenter non incurrisset. Igitur nec interdicto nec irregularitate ligatus est, quòd post factæ sibi potestatis revocationem celebraverit.

3. Denique, quia revocatio, de quâ agitur, dici potest res odiosa; quòd sit aliquatenùs noxia & molesta ei, pro quo fit: atqui ex regulâ juris *odia restringi & favores convenit ampliari* (c): Igitur revocatio illa dici non debet, nisi impropriè interdictum, cujus proinde violatio non parit irregularitatem.

(c) Reg. 15. de reg. juris in 6.

Cæterùm cùm Landulphus ipse dicitur agnovisse revocationem istam esse verum interdictum, cùm superstite Episcopo nunquam celebrare ausus fuerit; dici potest, eum à celebratione abstinuisse; 1. Quia existimavit, sibi obtemperandum esse Præsuli huic, quamvis non sibi foret persuasum, se verâ esse censurâ ligatum. 2. Aut si id sibi fortè persuasum esset, existimavit, quamvis absque ratione, cùm censura esset tantùm *ab homine*, ea obitu Episcopi eam desinere, seque ad pristinum suum statum restitui. Ita sentit Author Colloquiorum Diœcesis Andegavensis (d).

(d) Colloq. Andegav. mensis Aug. 1711. q. 2. pag 258.

C A S U S X C I I.

Richardus, Acolytus, licèt Officialis sententiâ nominatim excommunicatus, eò tamen Audaciæ prorupit, ut Ordinis sui functionem in remotâ quâdam Parœciâ exerceret. An dici potest ea hoc incurrisse irregularitatem?

R e s p o n s.

Quamvis ille, qui excommunicatione majori ligatus aut aliâ censurâ sacros Ordines solemniter exercet, fiat irregularis, ut consentiunt omnes Authores, & constat ex Canone Concilii Antiocheni an. 341. habiti, & in Decreto Gratiani relati (e); non idem tamen dicendum est de Ordinibus non sacris licèt enim contendunt nonnulli, iique inclyti Canonistæ irregularitatem incurri ex eorum exercitio; (f) contra tamen sentiunt alii permulti, qui volunt eos exerceri posse absque incursu irregularitatis.

(e) Conc. Antioc. in can *Si quis.* 7. 11. q. 3.

(f) Hostiensis in c. *Cùm medicinalis.* de sent. excom. in 6. & Panorm. in c. 1. de Clerico excommunic. &c. ministrante. n. 10.

Ratio eorum est, quia, ut observat S. Thomas (g), functiones minorum illorum ordinum, nunc à simpliribus Clericis tonsuratis, & etiam à Laïcis, etiam solemniter in Ecclesia exercentur: quòd hac in re usus generalis antiquo derogârit juri quod nullum excipiebat ordinem. Ita quoque sentit sanctus Antoninus (h): *Dicit tamen Guillelmus*, hæc sunt ejus verba, *quòd in minoribus Ordinibus constitutus ministrando, seu exercendo Officium suum & cum solemnitate, cùm est excommunicatus, non efficitur irregularis quia illa duo capita*, si quis Episcopus 1. & 2. 11. q. 3. *non loquuntur de eis, & pœnæ sunt restringendæ.* Ita quoque censet Navarrus (i).

(g) S. Th. in 4. dist. 24. q. 2. art. 2. ad 9.

(h) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 28. c. 1. §. 1.

(i) Navar. Manual. c. 27. n. 244.

Putamus igitur secundam hanc opinionem amplectentes, Richardum in proposito casu irregularitatem non incurrisse, quàmvis graviter peccaverit, quod temerè Acolythatûs sui Ordinem exercere præsumpserit, non sine contemptu excommunicationis, quâ perculsus fuerat.

Ob eandem rationem Diaconus, ab exercitio Ordinum suorum suspensus, qui Acolyti functiones peragit, irregularitatem quoque non incurrit: cùm minorum Ordinum functiones ab iis exerceri queant, qui eos non susceperunt. Quocircà Canones, quibus statuitur irregularitas in eos, qui aliquâ ligati censurâ, Ordinum suorum functionem aliquam conficiunt, intelligendi sunt tantùm de functionibus Ordinum sacrorum, non verò de functionibus minorum Ordinum.

C A S U S X C I I I.

Achilles, excommunicatus, vel suspensus, aut interdictus, Ordines tamen suscepit: An factus est irregularis?

R e s p o n s.

Si Achilles sit excommunicatus; distinctione opus est: nam excommunicatio, quâ ligatur, vel est major, vel minor: si sit tantùm minor, atque is adeò activâ tantùm sacramentorum participatione privetur; certum est, ipsum irregularitatem non incurrisse in casu proposito, hoc est, Ordines suscipiendo; quandoquidem ne eam etiam incurrisset, eos exercendo, ut constat ex Decretali Gregorii IX. (k), in corpore juris relatâ. At si excommunicatio, quâ ligatus est Achilles, sit major; dicendum, quòd probabile est, hanc ipsum incurrisse, ut communiter docent permulti Doctores, (quorum nonnulli, ne quidem minorum Ordinum susceptionem excipiunt) (l). Sententiam suam confirmant ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Lingonensem (m), in quâ summus hic Pontifex, loquens de Subdiacono, qui contra factum, sibi interdictum sub pœna excommunicationis, *furtivè*: hoc est, absque dimissoriis litteris, aut non vocatus vel admissus ab Episcopo, aut alio sibi supposito in examine Diaconatum suscepisset, declarat, eum in hoc casu *in suscepto Ordine* esse permansurum; quin hujus functiones exercere, aut superiorem possit Ordinem adipisci absque dispensatione: quod ex his Doctoribus formalem designat irregularitatem. Aliam quoque Innocentii III. ad Angliæ Episcopum scribentis Decretalem allegant (n).

(k) Greg. IX. in c. *Si celebrat.* fin. de Clerico excom. suspens. vel interd. ministrante.

(l) Sylvest. de Prierio. v. *Irregularitas.* q. 15. & apud eum Durandus. Navar. Man. c. 27. n. 241. Fr. Tolet. instr. Sacerd. l. 1. c. 71. Du Casse prax. jurisdict. Eccles. volunt. c. 12. n. 4.

(m) Alex. III. in c. *Veniens.* 1. de eo, qui ordinem furtivè suscepit. l. 5. tit. 30.

(n) Innoc. III. in c. *Cùm illorum.* 12. de sent. excommun. &c.

Existimant tamen alii Authores nullam ab eo incurri irregularitatem, qui majori excommunicatione ligatus sacros Ordines suscipit: ratio ipsorum est, quia id non satis expressè jure declaratur, & quia sermone Decretalium Alexandri III. & Innocentii III. optimè possunt intelligi de suspensione

solâ,

solà, quæ secundùm vocem etiam expressè nominatur in Decretali Innocentii III. cujus hæc verba: *Primos*, hoc est, qui Ordines in hoc statu scienter susceperunt, *si fuerint sæculares Clerici, à susceptis Ordinibus censemus in perpetuum deponendos.... si autem hos*, hoc est, Clericos, regulares, *ad Ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerunt ordinari, ab executione suscepti Ordinis & officii decernimus manere suspensos.* Quæ verba, ex his Doctoribus, unicè de suspensione, non verò de irregularitate debent intelligi.

Quod spectat ad suspensionem *ab Ordine*, vel interdictum eâ quoque de re dissentiunt Authores. Sunt qui velint suspensum aut interdictum, qui Ordines suscipit, fieri irregularem (*a*); quia, inquiunt, Ordo suscipi nequit, nisi ejus functiones exercendo, & quas exercendo in censuræ reatu, incurritur irregularitas.

(*a*) Syvester. v. *Irregularitas*. n. 4.

Alii econtrà volunt, Clericum interdictum, aut *ab Ordine* suspensum nullam incurrere irregularitatem, Ordines suscipiendo; quia jus, à quo constituta est irregularitas, de iis tantùm loquitur, qui susceptos ordines exercent, non verò de iis, qui eòs eosdem suscipiunt: & juxta illorum Authorum sententiam falsò dicitur, quòd *Ordinis susceptio*, sit, propriè, loquendo *Ordinis actus*, ut volunt alii, cùm manifestè oppositum constet ex terminis, quibus utitur jus in omnibus textibus, in quibus de utroque loquitur.

At in omnibus rebus odiosis, qualis est irregularitatis materie, ex hac Bonifacii VIII. regulâ jam sæpè laudatâ (*b*), *Odia restringi & favores convenit ampliari*. Et ex hac aliâ ejusdem summi Pontificis: *In obscuris minimum est sequendum*.

(*b*) Bonif. VIII. in reg. 15. & 20. de reg. Juris in 6.

Postremam istam sententiam defendit Author colloquiorum Condomensium (*c*), qui eam probat ex priori regulâ juris modò citatâ, & qui addit, susceptionem sacramentorum non esse functionem Ecclesiasticam, cùm æquè Laïcis communis sit ac Clericis; hinc etiam constat, ab Ecclesia olim concessam fuisse communionem Eucharistiæ depositis ab Officio & degradatis, ut patet ex tertio Aurelianensi Concilio habito an. 538. Regnante Childeberto, ac Sylverio summo Pontifice; & ex quinto Concilio Cognomine, habito an. 549. sub Pontificatu Vigilii (*d*).

(*c*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 5. sect. 1.

(*d*) Conc. Aurelian. 3. can. 7. Conc. Aurelian. 5. can. 4.

Ex dictis hactenùs colligimus, in hac opinionum varietate, eam posse teneri, quæ magis favet Achilli, dicendo ipsum in casu proposito irregularitatem non incurrisse; quamvis contrariam opinionem habeamus ut tutiorem ad conscientiam; quam proinde sequi eum, suadendum est, cùm aliunde constet, istam defendi à multis Doctoribus.

CASUS XCIV.

Hector, Sacerdos, excommunicatione minori ligatus, quòd absque justâ necessitate cum homine publicè excommunicato & nominatim denuntiato communicaverit, in hoc statu celebravit. An idipsum potuit absque irregularitatis incursu?

Respons.

Certum est, Hectorem, excommunicatione tantùm minori ligatum irregularitatem non incurrisse quamvis graviter peccaverit in hoc statu celebrans. *Minor* (excommunicatio) *quamvis sufficiat ad peccandum, non tamen sufficit ad irregularitatem incurrendam*, inquit Navarrus (*e*). Ita definivit Greg. IX. (*f*): *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licèt graviter peccet, nullus tamen notam irregularitatis incurrit*, inquit hic summus Pontifex. Idem dicendum de Sacerdote, qui in hoc eodem statu Ordinum suorum reliquas functiones exercet; quamvis de peccato excusari nequeat.

(*e*) Navarr. Man. c. 27. n. 241.

(*f*) Greg. IX. in c. *Si celebrat*. s. de Clerico excom. sup. vel interdict. ministrante. & ibid. Gloss. v. *Irregularitas*.

CASUS XCV.

Florentius ab Episcopo Diœcesano suspensus *à beneficio* declaratus est. Tùm in hoc statu Missam celebravit. An incidit in irregularitatem?

Respons.

Certum quidem est, irregularitatem incurri à quolibet Clerico, qui suspensus *ab Ordine sacro*, hujus functiones exercet, uti probant Theologi omnes & Canonistæ. 1. Ex Decretali ab Innocentio IV. in primo Concilio œcumenico Lugdunensi anno 1245. habito (*g*), emissâ, in quâ loquens summus hic Pontifex de eo, qui est suspensus *ab Officio*, dicit: *Sciturus, quod si, suspensione durante, damnabiliter se ingesserit divinis, irregularitatis laqueo se involvet secundùm Canonicas sanctiones.* 2. Ex alia Decretali ejusdem Papæ (*h*); quâ idem verbis expressis statuitur: *Si contingeret, eos sic suspensos divina officia exequi sicut priùs, irregularitatem non effugient, juxtà Canonicas sanctiones.* Quod verum est; sive suspensio sit *à jure*, seu *ab homine*; sive sit perpetua, seu ad tempus limitatum.

(*g*) Innoc. IV. in c. *Cum æterni*. 1. de sent. & re judic. in 6. l. 2. tit. 14.

(*h*) Idem in c. *Cùm medicinalis*. de sent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 11.

At non idem dicendum est de suspensione tantùm *à Beneficio*: nam irregularitatem non inducit ratio est, quia suspensus *à Beneficio*, non idcircò est suspensus *ab Officio*; ac perceptio fructuum Beneficii, non est exercitium functionum Ordinis; cùm eos percipere queat simplex Clericus tonsurâ tantum, non verò alio quolibet Ordine majori vel minori initiatos. Ob eandem causam suspensus *ab ingressu Ecclesiæ*, qui ipsam ingreditur, divinumve audit Officium, non ideo fit irregularis, licèt mortaliter peccet, nisi aliquam majorum Ordinum suorum functionem exerceat contra defensionem suspensione suâ latam, ut declarat Bonifacius VIII. (*i*).

(*i*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. 20. de sent. excom. &c. in 6.

CASUS XCVI.

Eulogius, sancti Paciani Parochus, cùm esset irregularis *ex delicto*, publicè sacro-Sanctam Missam die Dominicâ in Ecclesiâ suâ Parochiali audacter celebravit. An alteram ex hoc facto irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum est, Parochum hunc in casu proposito; alteram non incurrisse irregularitatem, quamvis graviter deliquerit, cùm irregularitas irregularitatem non pariat: cujus rei hæc afferri potest ratio, quia irregularitas non est censura, quia censura quælibet necessariò peccatum aliquod supponit, & econtrà irregularitas contrahi possit & sæpè sæpiùr ipsâ sine peccato contrahatur, & etiam ob defectum aliquem merè naturalem; qualis est defectus cœcitatis, legitimorum natalium. Unde propriè loquendo non est pœna, quam ren infligat Ecclesia, nec est censura, neque inter censuras Ecclesiasticas recensetur in Decretali Innocentii III. (*k*), in quâ interrogatus hic Papa de significatione verbi, *censura*, respondet, hac voce intelligenda esse tantùm interdictum, suspensionem, & excommunicationem: *Quærenti, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi... respondemus, quod per eam, non solùm interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valeat intelligi*; ut loquitur hic summus Pontifex.

(*k*) Innoc. III. in c. *Querenti*, 20. de verbor. significatione. l. 5. tit. 40.

Addi potest hæc alia quoque ratio, irregularitatem videlicet nunquam posse incurri, nisi in solis casibus jure expressis, quia res est odiosa: at qui jure non exprimitur casus de quo agitur in specie

ſpecie propoſitâ, atque adeò dici nequit eſſe alteram irregolaritatem. Ita raiiocinatur Navarrus (a).

(a) Navar. Manual.c.27. n. 294.

Attamen, licèt Eulogius non novam irregularitatem incurrerit præcisè ob priorem jam incurſam; fieri poſſet, ut ob aliam rationem eam incurriſſet, ut v. g. ſi Sacerdoiio initiatus vigeſimo ætatis ſuæ anno, poſtaà celebraſſet, in ſecundam incidiſſet in hoc caſu irregularitatem; nam primò irregularis eſſet non ſolùm quia ante præſcriptam Canonibus ætatem ad Sacerdotium fuiſſet promotus; ſed etiam eſſet ſuſpenſus *ipſa jure*, ob eundem ætatis defectum es Conſtiutione Pii II. (b), quæ ſeptima eſt lata ab hoc Pontifice 17. Novemb. an. 1461. se proinde novam irregularitatem *ex delicto* contraxiſſet, non quidem ob priorem, quam jam contraxerat, ſed quia celebrando, ſuſpenſionem, quâ jam erat ligatus, violaſſet, ut manifeſtum eſt ex aliâ Conſtitutione Boniſacii VIII. in ſexto relatâ (c). Animadverſionem autem iſtam faciendam eſſe opportunæ duximus, quamvis præcisè ad difficultatem propoſitam non ſpectet.

(b) Pius II. in Bullâ *Cùm ex ſacrorum*. Bullar. mag. tom. 1. p. 389.

(c) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 20. &c. ſenr. escom. &c. in 6.

CASUS XCVII.

Cajetanus Præſul, aut Clericus in dignitate conſtitutus, cùm ob interdicti infractionem irregularis factus eſſet, quoſdam voluntariæ, quam ratione dignitatis ſuæ obtinet, juriſdictionis actus exercuit, An id ipſum potuit validè?

Respons.

Non potuit. Nam qui interdictum legitimè prolatum infringunt, ipſo facto fiunt ſuſpenſi non ſolùm ab Officiis ſuis ac Beneficiis; ſed etiam privantur omni actu juriſdictionis; qualia ſunt jura præſentationis, collationis, institutionis, destitutionis, electionis, prolationis cenſurarum, & alia hujuſmodi.

Id expreſsè definivit Gregorius IX. in Decretali ſoâ ſcriptâ ad Archiepiſcopum Pragenſem de Epiſcopo Conimbricenſi, qui fracto interdicto hujuſmodi exercuerat actus, quos irritos declarat Papa, quaſi ab eo factos, cui eos exercendi non competebat poteſtas. *Autheritate Dei omnipotentis*, inquit hic Papa (d), *omnem institutionem, destitutionem, collationem Præbendarum, Beneficiorum ac Dignitatum præſumptas per eundem Epiſcopum, & excommunicationis, ſeu interdicti ſententias in quoſcumque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas & inanes.... mandamus, quatenùs.... tam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas authoritate Apoſtolicâ ab Officio & Beneficio.* Ad quod Gloſſa dicit (e): *Nota, quod qui non ſervat ſententiam interdicti, Beneficia vel Dignitates conferre non poteſt..... nec talis poteſt aliquem excommunicare; cùm quantùm ad Sacramenta Eccleſia excommunicatur reputetur: quia ex eo quod dicit:* Irritas; *patet quod institutiones & excommunicationis ſententia nulla fuerunt, quia, cùm ipſe ſit officio privatus, alium privare non poteſt.... ita negligere, nec eligi, nec etiam poſtulari poſſunt.* Author hujuſce Gloſſæ id ipſum probat ex multis Canonibus & Decretalibus, quæ hic referre non eſt neceſſe.

(d) Greg IX. in c. *Tantâ*. 18. de exceſſib. Prælat. lib. 5. tit. 31.

(e) Gloſſa ibid. v. *Irritas*.

CASUS XCVIII.

Banignus, Sancti Tarini Parochus, ex Officialis ſententiâ ſuſpenſus, in hoc tamen ſtatu celebravit, atque adeò factus eſt irregularis. Quâ de re quæritur, utrùm *ipſa facto* ob hanc irregularitatem de Beneficio ſuo factus fuerit privatus?

Respons.

Reſpondemus, Benignum *ipſo facto* in propoſitâ ſpecie Beneficio ſuo non fuiſſe privatum. Nam ubi agitur de materiâ odiosâ, quales ſunt cenſuræ irregularitas, & privatio Beneficiorum, ea non magis debet oſtendi, quàm jure ſtatuitur ex hac multoties jam allegatâ Bonifacii VIII. (f) regulâ: *Odia reſtringi.... convenit.* Atque ut probari poteſt ex præſcripto Conſtitutionis ejuſdem Papæ (g), in quâ declaratur, non induci irregularitatem, niſi in caſibus jure expreſſis: *Irregularitatis tamen (tùm id non ſit expreſſum in jure) laqueum non incurrit.* At verò conſtat nullibi in jure exprimi. Beneficiarium quemlibet, generaliter loquendo, *ipſo facto*, beneficio ſuo privari ob irregularitatem ſuam. Igitur Benignus ſemper verus remanet, eâ non obſtante Beneficii ſui Titularis.

(f) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(g) Bonifac. VIII. in c. *Is qui* 18. de ſenr. excom. & in 6. lib. 5. tit. 21.

Et verò eâ de re jus tantùm loquitur tempore futuro, aſſerendo, tales irregulares Beneficiis ſuis eſſe ſpoliandos. Ita ſcribit Innocentius III. ad Archiepiſcopum Veſuntinum (h): *Presbyteres autem*, inquit, *& alias Clericos, qui pro ſuis exceſſibus à te nexibus anathematis canonicè innodati, præſumpſerunt, vel præſumunt Officia celebrare divina; rationabiliter poteris omnibus Beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare.* Ex quibus verbis liquidò conſtat, ab hoc Summo Pontifice non aſſeri, illos irregulares Beneficiis ſuis *ipſo facto* ſpoliari, at eos Epiſcopum ex juridicâ ſententiâ ſpoliare poſſe. Id etiam probari poteſt ex alia ejuſdem Papæ Decretali, in quâ is loquens de Epiſcopo quodam, qui latæ in latronem capitalis ſententiæ aliquatenùs particeps fuerat, vult, ut Epiſcopatum ſuum abdicet, quod ſi facere recuſet, in ejus locum alter ſufficiatur (i).

(h) Innoc. III in c. *Fraternitati*. 6. de Clerico excommun. depoſito vel interdict. miniſtr. l. 5. tit. 27.

(i) Idem in c. *Ex litteris*. 18. de exceſſib. Prælat. &c. §. *Quæſivistis*.

Hactenùs dictis addi poteſt, quòd ſi quilibet irregularis fieret *ipſo jure* Beneficio ſuo privatus, præcisè ob irregularitatem ſuam; ſæpe contingeret, ut præter omne fas & æquum Beneficiarius immeritò ex hac privatione puniretur contrà iſtam juris regulam (k): *Sine culpâ niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.* Ratio eſt, quia uti in deciſione 75. diximus, multæ ſunt irregularitates, quæ ſine peccati alicujus reatu contrahi poſſunt: hinc multi ſunt caſus, in quibus ſtatuitur, ut, nedum Beneficiarius irregularis ſuo ſpolietur Beneficio, hoc ipſi totum & integrum ex Canonibus ſervetur: cujus rei exemplum ſuppeditat Decretalis ejuſdem Papæ Innocentii III. ad Archiepiſcopum Arelatenſem (l), in quâ prohibet, ne deponatur Epiſcopus quidam, qui contractâ infirmitate functiones ſuas à quadriennio obire non poterat. Idem conſtituitur à Lucio III. (m), pro Parochis, qui facti fuerant leproſi, & ab Honorio III. (n) pro Archidiacono paralytico. Unde colligimus, Beneficiarium irregularem ſeu *ex delicto*, ſeu *ex defectu*, poſſe ut plurimùm 1. Beneficium ſuum reſignare *in favorem*. 2. Ipſum debere Beneficium ſuum relinquere, aut ſuper irregularitate ſuâ diſpenſationem obtinere.

(k) Reg. 23. reg. juris in 6.

(l) Innoc. III. in c. *Ex parte*. de Clerico ægrot. vel debilitato lib. 3. tit. 6.

(m) Lucius III. in c. *De rectoribus*. 3. eod. tit.

(n) Honor. III. in c. *Conſultationibus*. 6. eod. tit.

In hac deciſione per illuſtrium Canoniſtarum ſententiam ampleclimur. *Excommunicatio, aliave cenſura atque irregularitas*, inquit Caballutius (o), ... *collato jam Beneficio ſuperveniens, non inducit Beneficii vacationem.* Quod probat hic Author 1. ex deciſione Rotæ (p). 2. Authoritate Didaci Covarruviæ (q) & Gomeſii, aliorumque multorum. 3. Ex Decretali Innocentii III. (r), qui loquens de celebrantibus in loco interdicto, ſuam declarat mentem, eâdem, quâ jam ſuperiùs diximus, ratione, dicendo: *Clerici qui talia præſumpſerunt, ſunt Eccleſiaſticis Beneficiis ſpoliandi.* Ex quibus verbis ſic infert Caballutius:

(o) J. Caballut. juris can. theor. & prax. lib. 5. c. 7. n. 8.

(p) Deciſ. Rotæ 195. in novis.

(q) Didac. Covarruv. in c. *Alma mater*. 1. part. §. 6. n. 4. not. 11. Gomeſius tract. de expectativis n. 60. & alii.

(r) Innoc. III. in cap. *Poſtulaſtis*. 7. de Clerico excom. depoſ. vel interdict. miniſt.

bassutius: *Multò minùs igitur*, addit, *privatur beneficio is, qui citra culpam, sed ex solo defectu, qualis est corporis ægritudo, contraxerit irregularitatem.* Quod consentaneum est tribus Decretalibus supra relatis.

Antequam autem decisioni huic finis imponatur, juvat observare, quòd, cum diximus, nullibi in jure exprimi, Beneficiarium quemlibet irregularem, *ipso facto* Beneficio suo spoliari, hæc addimus verba, *generaliter loquendo*; nam excipiendus est casus homicidii voluntarii, seu Beneficiarius vel per se, vel per alios committat. Ita statuitur ex Constitutione Innocentii III. (*a*), cùm an. 1245. Lugdunensi primo œcumenico Concilio præesset: hæc sunt autem ipsius constitutionis verba: *Sacri approbatione Concilii statuimus, utquicumque Princeps, Prælatus, aut quævis alia Ecclesiastica secularis ve persona, quempiam Christianorum per prædictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur ... excommunicationis & depositionis à dignitate, honore, ordine, officio & beneficio incurrat sententias ipso facto: & illa liberè, aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur.* Quâ in decisione apprimè consentit hic summus Pontifex cum decisione Innocentii III. in quarto œcumenico Lateranensi Concilio an. 1215. his verbis prolatâ (*b*): *Beneficiati Beneficium amittant*: Quod sane verbum Beneficii privationem *ipso jure & ipso facto* sat manifestè indicat. His addamus istud ultimi œcumenici Concilii Decretum (*c*): *Cùm etiam qui per industriam occiderit proximum suum & per insidias ... nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit ... nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferre liceat: sed omni ordine ac beneficio & officio Ecclesiastico perpetuo careat.* Attamen dici potest, quòd in casu homicidii voluntarii, qui illud committit, is non sit privatus *ipso facto*, Beneficio suo, præcisè ob irregularitatem, quam incurrit, sed potiùs ob crimen ipsum, quod admisit, cujus hæc privatio est effectus.

Hic duos alios casus omittimus, de quibus in jure fit mentio (*d*), in quibus irregularis fit *ipso facto* privatus Beneficio suo; scilicet cùm tantùm Cardinalem aut Episcopum verberavit, quia hujusmodi crimina per quàm rarò usuvenire possunt.

(*a*) Innoc. II. in c. *Pro humani*. 1. §. 2. de homic. &c. in 6. lib. 5. tit. 4.

(*b*) Innoc. III. in c. *In quibusdam*. 12. de pœnis lib. 5. tit. 37.

(*c*) Conc. Trid. sess. 14. Decreto de reform. c. 7.

(*d*) Bonifac. VIII. in c. *Felicis*. de pœnis in 6. lib. 5. tit. 9. & Clemens V. in Clement. *Si quis*. 1. eod. tit. l. 5. tit. 8.

CASUS XCIX.

Cyriacus, Diaconus, Sacerdotii Ordinem suscipere; constituit sed quia deest sibi in dexterâ manu digitus, timet, ne sit irregularis. An legitimus est timor illius?

Respons.

1. Si digitus, qui Cyriaco deest, sit pollex aut index; certum est, ipsum esse irregularem, ac proinde Sacerdotio initiari non posse; seu mutilationi huic suâ culpâ ansam præbuerit; aut ad eam non contulerit. Ratio est quia duo illi digiti in utrâque manu sunt necessarii ad fractionem sacro-Sanctæ Hostiæ, & ad Celebrationem sacro-Sancti Sacrificii cum decentiâ requisitâ. Id quidem probatur ex Decretali Honorii III. (*e*) scribentis ad Engolismensem Episcopum, in quâ Religioso cuidam, qui casu, cui locum non dederat, pollicis unguem amiserat, non permittit hic Papa, ut se ad Sacerdotium promoveri requirat, nisi in hoc digito sat virium supersit, ut Hostiam frangere possit: sic autem loquitur: *Mandamus, quatenùs si ad frangendam Eucharistiam, sit in pollice ipso potens ... propter difformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.* Ex quibus verbis constat Religioso huic non faciendam fuisse, quam postulabat veniam, si pollex ei fuisset omnino abscissus, cùm illam non concedit ei nisi sub hac conditione; quamvis tamen integrum fermè adhuc haberet digitum, cui unguis tantùm deerat. *Si enim*, inquit Glossa (*f*), *magna esset deformitas, ut totum digitum vel pollicem perdidisset, non promoveretur.* Hinc ad Sacerdotium jam promotus celebrare non potest, cùm ei unus ex digitis suis abscissus est, quamvis id vi ei contigerit, ut videre est in Decretali Eugenii Papæ (*g*).

(*e*) Honor. III. in cap. *Thomas*. 7. de corpore vitiatis ordinandis vel non. l. 1. tit. 20.

(*f*) Glossa in d. c. *Thomas*. v. *Deformitatem*.

(*g*) Eugenius in c. *Presbyterum*. 2. de presbytero ægrotante vel debilitato. l. 3. tit. 6.

2. Quod spectat ad quemlibet ex aliis digitis, si eo penitùs sit orbus Cyriacus, aut ejus tantùm parte notabili, sibique eum voluntariè, ex impatientia, aut aliter ex culpâ suâ absciderit, est etiam irregularis, non tam ex defectu corporis, quàm ex defectu lenitatis & ex delicto, ut probari potest ex antiquo Canone, quem sancto Gregorio adscribit Gratianus (*h*), sed qui, ut observant Romani Correctores (*i*), est Gennadii; quo prohibetur ordinare *eum*, *qui semet-ipsum quolibet corporis sui membro, indignatione aliquâ, vel justo vel injusto timore superatus, truncaverit.* Hæc sunt verba hujusce Canonis, in quo voce ista, *membro*, non intelligendum est duntaxat membrum propriè dictum, sed etiam pars quæpiam corporis aut membri, qualis est digitus. Certius etiam hujus veritatis nobis præbetur argumentum in alio Canone, quem refert Gratianus (*k*), in quo Innocentius primus dicit: *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt.*

(*h*) Can. *Maritum*. 2. dist. 3.

(*i*) Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus. c. 72.

(*k*) Innoc. I. in can. *Qui partem*. 6. dist. 55.

3. At si Cyriaci digitus omnino aut partim ab alio abscissus fuerit, non debet censeri irregularis, quamvis abscissioni huic culpâ locum dederit: 1. Quia juxta definitionem Bonifacii VIII. (*l*), irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, nec in eo casus iste manifestè designatur. 2. Quia ex defectu unius digiti, etiam integri, quis non fit ad Sacerdotium ineptus, modò digitus ille nec sit pollex, nec index. 3. Quia difformitas, quæ inde oritur non talis est, ut irregularitatem pariat: & ob eam partim rationem ait Author Glossæ (*m*), *quòd Clericus mutilando digitum, non efficitur irregularis quia digitus*, inquit, *non est membrum; sed officium membri*; quam rationem his quoque verbis adducit Navarrus (*n*): *illa sola pars hominis dicitur membrum, quæ officium per se distinctum habet, ut manus, pes &c.* Quod probat ex antiquo Canone (*o*), & authoritate Bartholi (*p*).

Idem docet Covarruvias (*q*): *Doctores*, inquit, *propriè dici membra censent, quibus diverso & proprio officio corpus movetur, aut juvatur; aut oculo ad visum, pedibus ad progressum; auribus ad auditum; manibus ad palpatum; naribus ad odoratum; linguâ ad sermonem*: quod probat ex Aristotele (*r*), ex Baldo & aliis jurisperitis (*s*): quo dicto ex Bartholo subjungit: *Sic ex eodem Barthols* (*t*) .... *apparet, in humano corpore quasdam partes esse, quæ propriè membra non sunt; membris tamen opem ferunt, ut digitis manui; dens, lingua & gutturi ... quidam tamen indistincta membra appellant.*

Contrariam tamen nostræ opinionem tenent authores nonnulli, eamque probare nituntur ex Decretali Alexandri III. (*u*), in quâ interrogatus hic Papa, nùm Sacerdos, qui duello certans partem digiti amiserat, censendus esset irregularis; respondet, Sacerdotem hunc post peractam pœnitentiam ad suas functiones admitti posse; modò absque scandalo celebrare possit. Verùm ex hac respon-

(*l*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 20. de sent. excom. &c in 6.

(*m*) Glossa in Clement. *Si furiosus*. un. de homicid. volunt. vel casuali.

(*n*) Navar. Manual. c. 27. n. 205.

(*o*) Can. *Singula*. 1. dist. 8.

(*p*) Barthol. in L. 2. ff. de publicis judiciis. l. 48. tit. 1.

(*q*) Didacus Covarr. 2. part. relectionis Clementinæ *Si furiosus*. de homic. &c. n. 8. & 9.

(*r*) Aristotel. l. 1. de partibus animal. n. 50. l. 4. meteor. c. fin.

(*s*) Baldus & alii Doctores in L. *Idem*. ff. de ædilit. edicto, & in L. *Non sunt*. ff. de statu hom.

(*t*) Barthol. in L. *Publicorum*. n. 12. ff. de publicis judiciis.

(*u*) Alex III. in c. *Presbyter*. 1. de corpore vitiatis ordinandis vel non.

responsione non satis apertè declaratur incursa irregularitas : & quamvis eam sufficienter exprimerent verba hujusce Summi Pontificis ; dici potest habendum esse irregularem non præcisè ob amputationem partis digiti, sed ob notorietatem duelli, quo fuerat infamatus, apud populum, ut videntur designare ista textûs verba : *Satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere & permittere ipsum in suo ordine ministrare ; licèt ejus excessus gravis admodum extitisset* (a).

(a) Navar. loco cit. Sylvester de Prierio v. *Corpore vitiasi.* Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 1. c. 73. & alii plures.

CASUS C.

Æmilianus, ad Sacerdotium irregularis, quòd ipsi pollex abscissus fuerit, an censendus est etiam irregularis ad Subdiaconatum, ad cujus functiones non est inhabilis ?

Respons.

Qui ad Sacerdotium irregularis est, censendus est talis pro omnibus aliis inferioribus Ordinibus. Ratio est, quia cæteri omnes inferiores Ordines necessariò referuntur ad Sacerdotium, atque ut ait Sanctus Thomas, ad *conficiendam Eucharistiam*, ad quam functionem inhabilis est, qui ad Sacerdotium irregularis est. Quare Æmilianus, amisso manûs pollice irregularis est, non solùm ad Sacerdotium, sed etiam ad cæteros Ordines inferiores, licèt eorum possit obire functiones.

Ita docent plures eruditi Authores, laudati à Cabassutio (b), cujus hæc sunt verba : *Habens corporis defectum, impedientem susceptionem Ordinis Sacerdotalis, censendus est irregularis ad reliquos Ordines inferiores & Sacros, ex communiori sententia Angeli, Ugolini, Navarræ, Avila, Bonacina &c.* Fatetur tamen hic Canonista, contra sentire Paludanum, Sairum & alios quosdam.

(b) J. Cabassut jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19 n. 15.

Observandum est, non idem ferendum esse judicium, cùm suscepto Ordini supervenit irregularitas ; quia, ut ait Gratianus (c), *Non omnia qua ordinandum impediunt, ordinatum rejiciunt.* Sic Presbyter, cui duo abscissi essent digiti cum medietate palmæ non esset irregularis ad confessiones audiendas, quamvis esset ad celebrandum ; ut expressè definivit Summus Pontifex his verbis (d): *Presbyterum cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos significasti, Missam non permittimus celebrare.... ipsum autem cæteris Officiis Sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.* Id ipsum quoque verbis superiùs citatis addit Cabassutius. *Sed is qui post susceptum Sacerdotium evasit irregularis quò ad Missæ celebrationem, ut si amisit pollicem aut indicem, aut oculos, poterit adhuc reliqua munia celebrare, ad qua superest ei habilitas, ut est Confessionum auditio.*

(c) Gratianus §. *Sicut ergo.* ult. 25. q. 1.

(d) Eugenius in c. *Presbyterum.* de Clerico ægrot. vel debilitato.

CASUS CI.

Anastasio, rixæ contra voluntatem suam implicito, nasus fermè totus abscissus est ictu ensis, quo se defendens perculsus est. An ex hoc casu factus est irregularis ?

Respons.

Ex hoc casu procul dubio Anastasius factus est irregularis : Constat enim ex quolibet defectu, quo notabilis inducitur deformitas, aut Ordinum exercitium impeditur, hominem fieri irregularem ut docet S. Thomas his verbis (e) : *Aliquis efficitur ineptus ad susceptionem Ordinis, vel propter impedimentum actûs, vel propter impedimentum claritatis personæ. Et ideò patientes defectum in membris impediuntur à susceptione Ordinis ; si sit talis defectus, qui maculam notabilem inferat, per quem obscuretur personæ claritas, ut abscissio nasi, vel periculum in executione facere possit. Aliàs non impediuntur.*

(e) S. Thom in 4 dist. 25. q. 2. art. 1. quæstiunc. 4. in corp.

Decisionem istam Angelici Doctoris adstruit quartum Concilium Toletanum (f), an. 633, à sexaginta duobus tùm Hispaniæ, tùm Galliarum Episcopis, septemque aliis sub Honorio legatis habitum, quod inter varias irregularitatum species, quas recenset, eam exprimit, de quâ in casu proposito agitur, inter irregulares eum numerando *qui.... naturali defectu membrorum, aut decisione aliquid minùs habere noscuntur.*

(f) Conc Tolet. IV. in can. *Qui in aliquo.* 5. dist. 51.

CASUS CII.

Daniel, amisso per juveniles annos, oculo, qui ipsi improviso casu, cui nullum dedit locum, avulsus est, Ordines suscipere peroptaret. Numquid ex hoc irregularitatem contraxit, ex quâ ad eos fiat ineptus ?

Respons.

Respondemus, Danielem factum esse irregularem ex amissione oculi, qui ipsi avulsus est eumque proinde ad Ordines admitti non posse, licèt facilè altero oculo legere possit. Ratio est, quia induci potest irregularitas ex simplici defectu corporeo, seu ex hoc defectu persona omninò fiat inepta ad obeundas Ordinum functiones, qualis est cœcitas, surditas, privatio loquelæ (g), seu defectus ille notabilem afferat deformitatem ; qualis est privatio oculi.

(g) Can. 77. Apostol.

Decisionem istam affert Gelasius Papa, scribens ad Episcopum : En verba ipsius (h) : *Illi cui erutus est oculus, non possunt secundùm Canones, Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum invitus amisit ; cùm nec volens quisquam oculum amisisse credendus est ; nec Sacratissimos Canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus ; sed hoc tantummodo ad probibitionem sufficisse videmus Patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii Officium adipisci non possit.*

(h) Gelasius in can. *Si Evangelica.* 3. dist. 55.

Manifestè patet de eo hunc loqui Canonem, cui avulsus est oculus, ut supponitur Danieli. Quare in hoc casu nulla debet admitti exceptio ; nam ut ait Glossa (i) : *Ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus.*

(i) Glossa in cit. can. v. *Excepisse.*

CASUS CIII.

Joannes Baptista, Sacerdos, in sinistro oculo visum penitùs amisit ; at hinc non fit, ut dextro legere non possit è medio Altari Canonem, etiam absque indecentia. An ex hoc defectu irregularis est ?

Respons.

Communis sententia est, in hoc casu Sacerdotem non esse irregularem : Idque probari potest ex Decretali Eugenii Papæ (k), qui Presbyterum declarans irregularem, cui duo digiti cum medietate palmæ in eâdem manu fuerant abscissi, hanc affert rationem : *Missam non permittimus celebrare*, inquit, *quia nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri posse confidimus.* Nullus autem ex his defectibus in proposito casu reperitur : Nam sinistri oculi debilitas omnino dextri acumine reparatur, quo facilè Canonem & decenter legere potest Joannes Baptista, Missale tantisper approximando ; quod ipsi factu est facillimum ; aut parumper ab Altari recedendo.

(k) Eugenius in c. *Presbyterum.* 2. de Clerico ægrotante &c.

Addi potest etiam alia probatio magis expressa, deprompta ex Decretali Alexandri III. in quâ declarat hic Summus Pontifex (l), eum, qui in oculo maculam habet, nullâ illius defectûs habitâ ratione, ad Episcopatum promoveri posse. *Tibi quod in oculo maculam habeas, ... est objectum. Unde Cantuariensi Archiepiscopo dedimus in mandatis.... ut cum consilio suffraganeorum suorum, quod exinde sibi visum fuerit, exequatur.* Unde sequitur à fortiori, eum qui nullum alium habet defectum, quàm visûs in oculo sinistro, absque prævia dispensatione ad Sacerdotium promoveri posse, cum difformitate careat : aut si qua appareat,

(l) Alex. III. in c. *Cùm de ind.* 2. de corpore vitiatis &c. l. 1. tit. 20.

pareat, multò minùs sit notabilis, quàm macula in oculo.

Qui contrariam tenent opinionem, perperàm omnino Gelasii Papæ (a) authoritatem proferunt; cum de eo tantùm loquatur, *cui erutus est oculus*. Quo in casu fatemur, irregularitatem reperiri. *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura concedi.* Hæc sunt verba ipsa hujusce Pontificis, quæ nullatenùs ad casum de Joanne Baptista propositum spectant. Ita Navarrus, Avila, Sylvius, aliique permulti Theologi & Canonistæ (b).

(a) Gelasius in can. Si *Evangelica*. 13. dist. 55.

(b) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Irregularitas*. & apud eum Navarr. Manual. c. 27. n. 159.
Avila part. 7. disp. 3. dub. 1.
Soarez. disp. 51. & alii.
Item de Ste. Beuve tom. 2. cas. 5.

CASUS CIV.

IRENÆUS deformitate est corporeâ, quæ valdè insignis quibusdam videtur, aliis verò levissima. An tenetur, se ut irregularem habere, atque indiget dispensatione ad suscipiendos ordines sacros?

RESPONS.

Existimamus, quòd in hoc casu non tenetur Irenæus, se habere ut irregularem, sed ipsum suum Episcopum adire, ut de ejusmodi deformitate judicat, ac ipsius stare judicio. Nam Episcopi est de hoc dubio decidere, ut declarat Alexander III. in Decretali ad Episcopum Chichestriensem in Angliâ, quem remittit ad Archiepiscopum Cantuariensem, ut ab eo discat, an ex maculâ oculi irregularis esset (c).

(c) Alex. III. in supra cit. c. *Cùm de tud.* 2. de corpore vitiatis.

Attamen si deformitas consisteret in ademptione alicujus membri, ipsi necessaria foret Papalis dispensatio 1. Quia talis est consuetudo universim recepta. 2. Quia species illa irregularitatis constituta est Canonibus Conciliorum œcumenicorum, de quibus Papa solus dispensare potest.

CASUS CV.

GUILLEBALDUS, qui Eunuchus est, est-ne irregularis, ita ut Ordines sacros recipere nequeat, aut susceptos tutâ conscientiâ exercere?

RESPONS.

Iste non est irregularis 1. Si consilio atque mandato Medicorum aut Chirurgorum exsectus sit in aliquâ ægritudine, ut contingere potest, cùm necessaria judicatur ad vulnus sanandum talis curatio.

2. Idem dicendum, si vi Barbarorum aut hostium Eunuchus factus sit Guillebaldus. Quare si aliunde morum probitate ac Doctrinæ laude ad Sacerdotii gradum promoveri mereatur, in utroque casu ex hoc defectu, ab eo non debet removeri.

3. At non idem dicendum, si proprio motu seipsum castraverit, eo etiam intuitu, ut accuratius castitatem observaret. In hoc quippe casu verè irregularis esset, neque adeò ordines suscipere, aut jam susceptos posset exercere.

Ducitur ista decisio ex Canone antiqui Concilii, quem in Decreto suo his verbis refert Gratianus (d): *Si quis pro ægritudine natalia à medicis secta habuerit: similiter & qui à Barbaris, aut Dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi; hos Canon admittit ad Clericatûs Officium promoveri. Si aliquis autem Sanus, non per Disciplinam Religionis & abstinentia, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis, existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castraverit se; non eum admitti decernimus ad aliquod Clericatûs officium. Quòd si jam ante promotus fuerit ad Clerum; prohibitus à suo officio deponatur.* Ejusque rei hanc rationem affert alter Canon, in quo sic habetur (e): si quis abscidit semet ipsum, id est, si quis amputavit sibi virilia; non fiat Clericus: quia sui est homicida, & Dei conditionis inimicus.

(d) Can. Si quis. 3. dist. 55.

(e) Can. Si quis abscidit. 4. ead. dist.

Eadem constitutio jam fuerat emissa in primo generali Nicæno Concilio an. 325. his verbis (f): *Si quis à medicis propter languorem desectus est, aut à Barbaris excisus, hic in Clero permaneat. Si quis autem se-ipsum Sanus abscidit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri.* Cui Concilii Canoni perfectè assentitur Clemens III. scribens ad Archiepiscopum Ravennatem (g), & Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Parisiensem (h).

(f) Conc. Nicæn. 1. in can. *Si quis*. 7. ead. dist.

(g) Clem III. in c. *Significavit*. 4. de corpore vitiatis ordinandis vel non.

(h) Innoc III. in c. *Ex parte* 5 eod tit.

Hactenùs dicta omnia confirmari possunt authoritate Clementis III. ad Episcopum Vaniensem in Hungariâ hoc modo scribentis (i): *Ex parte Bartholomæi Monachi petitorium fuit nostro Apostolatui præsentatum, quòd, cùm ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regulâ & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatûs Ordinem est promotus... sanè, cùm secundum statuta Nicana Synodi, illi ad Clericatus Ordinem prohibeantur accedere, &, si etiam in Clero fuerint, cessare debeant, qui se ipsos sani absciderint, vel affectaverint, ut ab aliis abscindantur; non credimus ei impedimentum afferre, quominus possit provehi, qui in cunabulis sectus fuerit: quia non videtur, hoc eo tempore affectasse, quo judicium animi non habebat.* Quod Apostolicorum Canonum authoritate probat hic summus Pontifex addens: *Præsertim cùm in Canonibus Apostolorum (k) sit manifestè sancitum, quòd eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & sit dignus; possit in Episcopum promoveri.* Canon autem ille Apostolorum sic habet: *Eunuchus, si per insidias (id est in insultu & injuria) hominum factus est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia: vel si ita natus est, & est dignus, fiat Episcopus.*

(i) Clemens. III. in c. *Ex parte Bartholomæi*. 3. eod. tit.

(k) Can. Apost. 21. in can. *Eunuchus*. 8. dist. 55.

CASUS CVI.

HERMANUS, duodecim annos natus, eunuchum se fieri consensit, vel ut amœnam sibi vocem servaret, quò inter musicos Principi esse posset; aut quia eum morbus vexabat, unicâ illâ curatione sanabilis ad Chirurgi mentem. An irregularis est?

RESPONS.

Certum est, Hermanum in primo casu esse irregularem, non autem in secundo; in primo irregularis est, ut patet ex Canonibus in proximâ decisione relatis (l): in altero vero non est irregularis, ut manifestè constat, ex terminis primi Concilii œcumenici Nicæni, aliisque argumentis in eâdem decisione allatis.

(l) Cit. Can. *Si quis abscidit*.
Item Conc. Arelat. 2. an. 452.

CASUS CVII.

JUSTUS, cùm Petrum in flagranti adulterio cum uxore suâ deprehendisset, irâ subitò exardescens, in eum insurrexit, ac ipsi virilia amputavit. Fit-ne Petrus hinc irregularis, licèt per vim abscissus fuerit?

RESPONS.

Petrum ex hac mutilatione irregularitatem contraxisse certum est, ut docet Joannes Cabassutius (m) his verbis: *Is qui suâ culpâ gravi, quamvis invitus, aliquo membro mutilatus fuit, etiamsi ea membri privatio aliòqui non causasset irregularitatem, quia vel occulta est, vel deformitatem gravem non causat, nec actum Ordinis impedit, est nihilominùs irregularis .... cujusmodi ille censendus est, cui in adulterio deprehenso, virilia in pœnam, vel ultionem, excisa fuerint.* Quod quidem is author probat exemplo illius, cui per vim & injuriam erutus est alter oculus, quique hinc fit irregularis juxta Canonem *si Evangelica*. fin. dist. 55. Ubi Gelasius summus Pontifex à Ruffino Episcopo consultus, an is Presbyter, cui vi & injuria erutus fuerat oculus, posset

(m) J. Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 14.

posset in ministerio Ecclesiastico permanere, respondit his verbis: *In loco autem illius alios alium te necesse est ordinare Presbyterum. Nam illi cui eratus est oculus, non possunt secundùm Canones Sacerdotii jura concedi: nec ei prodest quod oculum invitus amisit. Nam nec volens quisquam oculum amisisse credendus est, nec sacratissimos Canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus: sed hoc tantummodo ad prohibitionem sufficisse videmus patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii officium adipisci non possit.* Ex quibus verbis apertè colligitur, Petrum etsi per vim exsectum, eò justiùs censendum esse irregularem, quò criminosiùs hanc ipse sibi conscivit injuriam. Porrò huic Cabassutii sententiæ Ugolinus, Navarrus, Avila & alii Doctores permulti suffragantur. *Defectus cujuslibet membri principalis*, inquit Navarrus (*a*), *contingens ob culpam, inducit secundæ speciei irregularitatem ... quamvis membrum sit occultum, eaque facultatem utendi Ordine impediat, ut sunt pudenda... quamvis quis sibi non abscindat: sed alius suâ culpâ: quia jussit aut rogavit; aut quia rei illicitæ dans operam, id casu perdidit ... aut in pœnam alicujus delicti ab inimicis fuit illi abscissum.* Hostiensis (*b*) eamdem tuetur sententiam, eamque sequitur Joannes Andræas (*c*) & alii communiter.

(*a*) Navarr. Manual. c. 27. n. 198.

(*b*) Hostiensis in sum. de corpore vitiatis. §. *Et quæ* & in c. *Ex parte*. eod. tit.

(*c*) Joan. Andræas. ibid.

CASUS CVIII.

Helvidius, ortu Occitanus, in hæresi natus, in quâ ad vigesimum ætatis annum vixit, fidem Catholicam amplexus est, & ab Episcopo suo Diœcesano, tùm de hæresi suâ, tùm de peccatis suis absolutus est. Aliquantò post Clericatum amplecti simul & Sacerdotium constituit. Est-ne etiam post conversionem suam irregularis, & si fortè sit, an necesse est, ut ad sui restitutionem in integrum ad Papam recurrat?

Respons.

Juvat observare, antequam ad propositum casum respondeatur, hæreticos occultos, hoc est, qui nulla exteriùs hæresis suæ præbuêre indicia, non esse irregulares; quia legibus Ecclesiasticis puniri nequeunt actus purè interni, juxta illud Tridentini Concilii (*d*); *Ecclesia de occultis non judicat.* De iis ergo tantùm agitur, qui exteriùs hæresim suam manifestârunt, & qui ab eo tempore fidem amplexi sunt. Hoc præsupposito dicimus 1. Ex Angelo de Clavasio, Sylvestro, Navarro & aliis multis, hæreticum, qui de hæresi suâ fuit absolutus, manere irregularem, atque adeò Papali eum indigere dispensatione ad suscipiendos ordines. Probatur ista eorum sententia 1. ex sancto Leone in suâ ad Januarium Aquileïensem Episcopum Epistolâ, à quo consultus fuerat, nùm hæretici conversi, ad Ordines, quos requirebant, essent admittendi, aut saltem ad Ordinum jam susceptorum exercitium: nam declarat hic summus Pontifex, eos esse irregulares, atque, ut tales, ad Ordines promoveri non posse; promotis ad Ordines ante hæresim suam id tantùm concedens, ut eosdem conversi ab hæresi exercere possent (*e*): *Circa quos*, inquit, *etiam illam Canonum constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si ademptâ omni spe promotionis, in quo inveniuntur ordine, stabilitate perpetuâ maneant*; eâ etiam additâ conditione, *si tamen iteratâ tinctione* (hoc est bis accepto baptismo) *non fuerint maculati.* 2. Ex Alexandro IV. qui pariter hæreticos eorumque fautores declarat irregulares (*f*).

Philiarchus tamen (*g*) aliique Authores (*h*) aliter sentiunt; isque contendit, ex crimine hæreseos præcisè irregularitatem non induci, licèt quis ipsius occasione irregularis fieri possit in triplici casu. 1. Cùm ex hæresi fit quispiam infamis in eâ regione, quam habitat. 2. Cùm aliquis declaratur hæreticus, & ut talis juridicâ sententiâ condemnatur. 3. Quando hæreticus, cùm sit Clericus, in exercitio Ordinum suorum perseverat, quamvis excommunicatione ligatus ob hæresim, quam profitetur. Adduntque illi Authores, quòd, licèt concederetur, irregulares esse hæreticos præcisè ob hæresim suam, irregularitas eorum ex conversione desineret pro susceptione Ordinum ex hac regulâ: *Sublatâ causâ, tollitur effectus.*

(*d*) Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 1.

(*e*) S. Leo. in can. *Saluberrimum*. 11. 1. q. 7.

(*f*) Alex. IV. in c. *Quicumque*. 2. §. 2. de hæreticis in 6. l. 5 tit. 2.

(*g*) Cosm. Philiarches. l. 4 c. 15.

(*h*) Greg. Sairus. l. 7. de censuris. c. 11. n. 16.

Neutra autem ex his opinionibus in Gallia tenetur. Ibi namque hæretici non habentur irregulares, neque præcisè ob hæresim suam, neque ob consequentiam ad hæresim. 1. Quia nullus ibi agnoscitur Canon expressus, quo tales declarentur. 2. Quia juridicè non citantur, neque, ut tales, ibi damnantur. 3. Quia non habentur ut infames (hîc autem loquimur de Calvinianis, ac tempore, quod Edicti Nannetensis abrogationem antecessit); & quamvis ex abrogatione illius Edicti Religionis prætensæ reformatæ sectatoribus adempta fuerit licentia Religionem suam publicè profitendi; qui permanent in hæresi, eam occultè tantùm profitentur, quia omnes ad Ecclesiæ sinum, saltem apparenter confugere, neque de hæresi in hoc Regno capitaliter accusantur per vitam suam, neque tandem ut infames habentur illi, qui in errore suo perseverant. Ex his Colligimus, Helvidium ab Episcopo suo posse ordinari, non obtentâ priùs in eam rem Apostolicâ dispensatione, si aliundè dignus sit.

Quod pertinet ad textus à Navarro (*i*), aliisque allegatos, quibus suam firmant opinionem; eos non admittit jurisprudentiâ Canonica & Civilis, quæ in Galliâ observatur: præterquàm quòd Decretalis Alexandri IV. quæ priori opinioni favere videtur, non distinguit inter hæreticos pertinaces & non pertinaces, seu qui ad Ecclesiam reversi sunt; quo circa de primis tantùm optimè intelligi potest. Insuper non loquitur de susceptione ordinum, sed de Beneficiis duntaxat & officiis publicis: *Ne ... hæretici ... ad aliquod Ecclesiasticum Beneficium seu Officium publicum admittantur.* Igitur inferri, non potest, hæreticos illos conversos manere irregulares quoad susceptionem Ordinum: quia cùm irregularitas sit res odiosa, nunquam extendi debet ultrà casus jure expressos, ut multoties diximus (*k*), conformiter ad hanc juris regulam (*l*): Expressa nocent, non expressa non nocent.

(*i*) Navar. Manual. c. 27. n. 205.

(*k*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 154.

(*l*) Reg. 154. ff. de divers. regulis juris antiqui. l. 50. tit. 17.

Vide Casum sequentem.

CASUS CIX.

Guillelmo, Diœcesano è monte Albano, cùm se ad susceptionem Ordinum disponeret, dictum est, eum esse irregularem, quia è patre Calviniano natus erat. An reipsâ ob hanc rationem irregularis est?

Respons.

Bonifacius VIII. (*m*), relatis Alexandri IV. (*n*) & Innocentii IV. Decretalibus, quibus pro beneficiis & officiis publicis irregulares declarantur filii ac nepotes hæretici patris, eorum exponit constitutiones, vultque eas duntaxat obtinere 1. Pro filiis matris hæreticæ, & filiis ac nepotibus patris. *Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam verò ad primum duntaxat volumus extendi.* 2. *Hoc sanè de filiis & nepotibus hæreticorum*; pergit, *qui tales esse tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpâ hujusmodi & mandatum Ecclesiæ pœniten-*

(*m*) Bonifac. VIII. in cap. *Statutum*. 15. de hæreticis. in 6.

(*n*) Alex. IV. in c. *Quicumque*. 2. §. 2. eod. tit.

pœnitentiam recepisse. Atque secundum hunc sensum ex Bonifacio VIII. intelligendæ sunt Constitutiones duorum prædecessorum suorum de irregularitate filiorum, qui ex parentibus hæreticis orti sunt, quoad Beneficia: Cui addi potest, valde probabiliter eas esse intelligendas de Beneficiis tantùm, quæ obtinuêre illi filii à lapsu parentum suorum in hæresim, non verò de iis, de quibus antè provisi sunt.

Refert quidem Fagnanus, quòd an. 1598. declaravit summus Pontifex, ex Bullis Bonifacii VIII. Nicolai III Alexandri IV. hæreticorum filios excidisse à Beneficiis ipsis, de quibus ante Patrum suorum aut avorum lapsum fuerant provisi: atque contendit hic Canonista, eos à solo Papâ in integrum posse restitui: at verò irregularitas illa, ut jam diximus in proximâ decisione loquendo de hæreticis conversis, non debet extendi *ad* susceptionem ordinum, neque ad eorum usum, cùm de eâ non loquatur Bonifacius VIII. uti nec duo summi Pontifices, quos iste laudat; neque in re odiosâ lex ultra sensum propriorum suorum terminorum extendi debeat. Aliter quidem censet Navarrus, & opinionis suæ hanc affert rationem, quia infamia, quæ ex ipso ab hæresi sejungi nequit, in filios hæreticorum patrum redundat: ast econtrà dicit Saïrus (a), quòd *Nemo dicendus est irregularis, nisi in jure sit expressum non est autem in jure expressum hujusmodi filios esse irregulares; & hujus sententiæ est Toletus libro 1. c.* 25. hisque addit ad refellendam Navarri rationem: *Quod si dicas, esse infames, & eo ipso esse irregulares, hoc non valet; quia licet reputentur infames ad Officia publica non tamen inde sequitur esse inhabiles ad ordines: quia infames, qui ob infamiam irregulares habentur, sunt illi, qui ex proprio delicto in jure dicuntur infames vel jure vel facto.* Hujusce authoris sententia consentit cum disciplinâ seu Canonicâ, seu Civili, quæ in Gallis tenetur, ubi per tolerantiam Calvinismi, is non erat causa infamiæ, neque pro patribus, neque pro filiis.

(a) Greg. Sairus.

Ad solutionem itaque præcisam difficultatis propositæ concludimus, Guillelmum non adeò esse irregularem quòd ex patre Calvinistâ natus sit, ac proinde sacros eum posse ordines suscipere absque prævià dispensatione: cùm Alexandri IV. & Bonifacii VIII. decretales in Gallia non admittantur, ut observat doctus Theologus (b), cujus decisiones post ipsius mortem 3. voluminibus in 4. in lucem prodière.

(b) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 154.

CASUS CX.

VALERIUS, Joannæ maritus, cùm in remotam profectus esset regionem, ibi alteri uxori Joannâ superstite, nupsit 1. an. factus est irregularis ex suppositis illis secundis nuptiis. 2. si, mortuâ uxore suâ, alterum contraxisset invalidum matrimonium, an esset quoque irregularis?

RESPONS.

Valerius factus est in primo casu irregularis; & esset quoque in secundo, si consummato cum Joannâ uxore suâ legitimâ matrimonio, secundum quoque invalidum matrimonium *affectu maritali* consummasset. Ita definitum est ab Innocentio III. qui de hac loquens bigamiæ specie, quæ interpretativa vocatur, dicit (c): *De hujusmodi Clericis, qui quantùm in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari: licèt in veritate bigami non existant; non propter defectum sacramenti, sed propter affectum intentionis cum opere subsecutæ.* Quibus verbis ostendit hic Papa, se in hoc potiorem intentionis, quàm facti ipsius rationem habere & irregularitatem ab actione præcipuè non induci nisi, quia fit *animo conjugali.* Ad quod Glossa (d): *Hic loqui videtur*, ait, *de eo, qui primò in Laïcali habitu contraxit, & posteà factus Sacerdos iterùm contraxit. Unde bigamus reputatur quantùm ad affectum; licet in veritate non sit; & sic punitur propter affectum tantùm cum opere subsecuto; & non propter defectum sacramenti.* Quod apprimè consentit cum proposito casu, quamvis Valerius sit Laïcus. Idem constat ex decretali ejusdem Papæ ad Archiepiscopum Lugdunensem (e), in quâ nullam bigamiæ speciem contrahi cum multis rem habendo concubinis declarat.

(c) Innoc. III. in c. *Nuper.* 4. de bigamis non ordinandis l. 1. tit. 21.

(d) Glossa in cit. cap. v. *Dispensari.*

(e) Idem in c. *Quia circa.* 6. eod. tit.

CASUS CXI.

PRIERIUS duabus successivè nupsit mulieribus at cum alterâ matrimonium tantùm consummavit, priori ipso nuptiarum die mortuâ. An bigamus est; atque adeò irregularis?

RESPONS.

Cum matrimonium Christianum unionem Christi cum Ecclesia repræsentet, ut perfecta sit illa sacramenti significatio, necesse est, ut uni tantùm uxori vir nupserit, uti Christus unicam sibi Ecclesiam sponsam elegit, & uxor uni tantùm viro. *Sacramentum autem matrimonii*, inquit sanctus Thomas (f), *significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ est unius ad unam: & ideò requiritur ad perfectam significationem sacramenti, ut vir sit, tantùm unius vir, & uxor, tantùm unius uxor. Et ideò bigamia, quæ hoc tollit, irregularitatem inducit.*

(f) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. in corp. Item dist. 41. q. 3. art. 1. ad 4. & 2. 2. q. 88. art. 4. ad 2.

At cùm matrimonium non sit perfectum unionis Christi & Ecclesiæ Symbolum, nisi quando fuit consummatum; ita ejus non desinit esse Symbolum, nisi quando cum multis fuit consummatum, hoc est, nisi quando vir aut uxor multa consummarunt matrimonia. *Bigamia causat irregularitatem*, inquit Doctor Angelicus (g), *in quantùm tollit perfectam significationem matrimonii, quæ quidem consistit in conjunctione animorum, quæ fit per consensum, & in conjunctione corporum. Et ideò ratione utriusque oportet simul esse bigamiam, quæ irregularitatem faciat. Unde per decretalem Innocentii abrogatur id, quod Magister* (sententiarum) *in littera dicit, quod solus consensus per verba de præsenti sufficit ad irregularitatem inducendam.*

(g) Idem cit. quæstiunc. 2.

Ob eandem rationem vir, qui secundas contraxit nuptias, quas non consummavit, non censetur bigamus, nec adeò irregularis, cum ex ratiocinio sancti Thomæ non inducitur irregularitas, nisi ex duobus matrimoniis consummatis, ut observat sanctus Raymundus, (h), & patet ex antiquo Canone decreti Gratiani (i), & ex decretali Innocentii III. scribentis ad Episcopum Metensem, (k), in quâ dicit hic Papa: *Profectò ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti;* hoc est, non matrimonium Christianum excidit prærogativâ signi matrimonii mystici, quod inter Christum ejusque Ecclesiam intercedit; nisi ex alterius consummatione: & propter hunc defectum, qui dicitur *defectus sacramenti*, Ecclesia irregularitatem constituit. His additur pro secundâ ratione timor Ecclesiæ, ne Ministri sui, qui unicâ non fuissent muliere contenti, non sat efficaciter Fideles ad Continentiam hortarentur. Nam, ut ait sanctus Augustinus in Canone laudatus (l): *Quomodo ..... potest esse hortator viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit?* aut ne ipsi forent incontinentes, cùm tales ex bigamiâ præsumantur, ut ait Innocentius I. scribens ad Exuperium Episcopum Tolosanum (m).

(h) S. Raymund. in sum. l. 3. tit. 4 de bigamis §. 5. p. 263. edit. Rom.

(i) Pelagius in can. *Valentino.* fin dist. 34.

(k) Innoc. III. in c. *Debitum.* 5. de bigamis non ordinandis.

(l) S. Aug. in can. *Una.* dist. 27.

(m) Innoc. I. in can. *Proposuisti.* 2. dist. 82.

Ex his manifestè patet, Prierium, de quo fit mentio in narratione casûs non esse bigamum, nec proinde irregularem, cùm unicum duntaxat consum-

mărit matrimonium, ut docet S. Thomas in simili omninò difficultate his verbis (a): *In tali casu non reputatur bigamus: quia primum matrimonium non habuit perfectam suam significationem.* Post certos adeò textus, ne lectori tædio simus, alia multa omittimus testimonia, quæ possent duci è Theologis & Canonistis, qui eâ de re egêrunt.

(a) S. Thom. in 4. cit. dist. 27. q. 3. art. 3. quæsti. 2. d. 3.

CASUS CXII.

Arnaldus, dum esset ethnicus, Sophiæ nupserat, post cujus obitum Christianam & Catholicam fidem amplexus, cum Magdalenâ contraxit. An bigamus est, ac proinde irregularis? Ratio dubitandi est, quia bigamiæ effectus tollitur ex susceptione Baptismi à primo suo matrimonio?

RESPONS.

Ex secundo suo matrimonio Arnaldus fit bigamus, ac proinde irregularis. Ratio est, quia Baptisma non fuit institutum, nisi ad remissionem peccatorum & pœnæ ipsis debitæ: quare bigamia, cùm non sit peccatum, neque pœna peccati, per Baptismum tolli nequit. *Baptismus solvit culpas & non solvit conjugia*, inquit Angelus Doctor (b); *unde cùm ex ipso conjugio sequatur irregularitas, per Baptismum solvi non potest.*

(b) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. art. 2. in corp.

Certum quidem est, quòd, si teneretur sententia sancti Hieronymi ad Oceanum scribentis de antiquo Hispaniæ Episcopo, Carterii nomine, qui ante Baptismum suum mulieri nupserat (c), foret dicendum, Arnaldum in specie propositâ irregularitatem non incurrisse. Nam Doctor ille Ecclesiæ, qui in hoc Græcæ Ecclesiæ usum secutus est, existimavit, Baptismum, delendo peccata, prioris etiam matrimonii delêre memoriam, & irregularitatem purgare, quæ ex secundo posset oriri conjugio. At contra Ecclesia Latina eos omnes irregulares judicavit, qui fuêre bis matrimonio conjuncti, nullâ adhibitâ distinctione inter tempus antecedens & subsequens Baptismum, ut videre est ex quarto Concilio Toletano (d) habito sub Pontificatu Honorii Papæ an. 633. in quo sexaginta duo Episcopi, seu Hispani seu Galli, qui huic adfuere, cùm varias irregularitatum species referunt, præsentem inter eas recensent, nullâ factâ temporum distinctione: *Qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt.*

(c) S. Hieron. ep. ad Ocean. in can. *Unus*. 1. dist. 26.

(d) Conc. Tolet. 4. c. 19.

Antiquæ etiam hujusce disciplinæ testis est nobis locuples in Romanâ Ecclesiâ sanctus Gregorius magnus (e) cujus hæc sunt verba: *similiter verò de quodam bigamo requisiti, an ad Sacrum Ordinem potuisset accedere juxta Canonicam regulam, omninò vetuimus: Absit enim, ne nostris temporibus ..... aliquid contra Ecclesiasticum institutum fieri permittatis.* Et alibi (f): *Præcipimus autem, ne unquam illicitas ordinationes facias, nec bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem ad sacros ordines permittas accedere.*

(e) S. Greg. l. 21. Epist. 8.

(f) Idem lib. 2. indict. 10. ep. 25. in can. *Præcipimus*. m. dist. 34.

Innocentius III. (g) in decretali ad Episcopum Metensem, & in aliis multis expressè designat speciem hanc irregularitatis, quâ absolutè quis à statu Clericali excluditur, conformiter ad decreta secundi Concilii Lugdunensis, habiti à sexaginta & etiam pluribus Archiepiscopis, & quingentis Episcopis, ut narrat Baudran (h) an. 1274. & Concilii Tridentini (i).

(g) Innoc. III. in c. *Debitum*. 5. de bigamis non ordinandis, & ibi Glossa.

(h) Michael Antoninus Baudran. Diction. Geog. v. *Lugdunum*.

(i) Conc. Lugdun. Gener. 2. tit. de bigamis Conc. Trid. sess. 23. c. 17.

At alia etiam hujusce disciplinæ omnibus hactenùs allatis antiquior extat probatio apud sanctum Augustinum, qui idem docet, eandemque rationem affert, quam in præcedenti decisione notavimus. *Acutiùs intelligunt* inquit hic Doctor Ecclesiæ (k), *qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt, quia de sacramento agitur, non de peccato ..... non absurdè visum est, bigamum non peccasse; sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.*

(k) S. Aug. In can. *Acutius*. 2. dist. 26.

Denique Sanctus Innocentius I. (l) & sanctus Ambrosius (m) non minùs expressè istam solvunt quæstionem, quàm sanctus Augustinus. Qui fusiora rei hujusce requirent argumenta, consulant loca ad marginem indicata (n).

(l) Innoc. I. in can. *Una deinde*. 3. ead. dist.

(m) S. Ambr. in can. *Una*. 4. & in can. *Qui sine*. fin. ead. dist.

(n) Can. 17. Apostol. Conc. Valent. in Gallia can. 1. an. 374. Conc. Arausic. 1. an. 441. can. 25. Conc. Agath. can. 1. Conc. Andegavens. can. 11. Conc. Hispalens. 2. can. 4. Conc. Arelat. 4. can. 3.

CASUS CXIII.

Simeon puellæ nupsit, quæ jam fornicata fuerat, aut viduæ, quam puellam & virginem putabat, & cui non nupsisset, si cognovisset eam fuisse corruptam, vel conjunctam matrimonio. An factus est irregularis ex hac bigamiæ specie, non obstante ignorantiâ suâ, vel errore?

RESPONS.

Simeonem ex hoc matrimonio irregularem evasisse constat: cùm semper verè dici queat, esse in eo *defectum sacramenti*, neque perfectum illud esse signum unionis, quæ reperitur inter Christum & Ecclesiam: nec juvat ipsius causari ignorantiam; quia non agitur hic de peccato vel pœnâ, sed de defectu, qui semper defectus est, licet ejus particeps non fuerit voluntas. *Irregularitas non est pœna inflicta, sed defectus quidam sacramenti*, inquit sanctus Thomas (o). *Et ideò non oportet quòd semper sit voluntaria bigamia, ad hoc quod irregularitatem causet. Et ideò ille, qui uxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis est; tam cognoscens.* Alibi etiam sic loquitur sanctus Doctor (p): *In conjunctione Christi & Ecclesiæ*, inquit, *unitas ex utraque parte invenitur: & ideò sive divisio Carnis inveniatur ex parte viri, sive ex parte uxoris, est defectus sacramenti.* Inter mulierem tamen & virum pro re istâ aliquod intercedit discrimen: Nam Canones, ex quibus constituta est realis bigamia pro viro, qui corruptæ nubit, nullam statuerunt ratione fornicationis, quam vir commisit, modò virgini nubat: *Sed tamen diversimodè*, pergit idem: *quia ex parte viri requiritur, quod aliam non duxerit in uxorem, non quod (ipse) sit virgo. Sed ex parte uxoris requiritur etiam; quod sit virgo.* Ejusque rei solidam hanc subjicit rationem. *Cujus ratio ..... est quod defectus in ipso sacramento causat irregularitatem. Corruptio autem carnis extra matrimonium contingens quæ præcessit matrimonium, nullum defectum facit in sacramento ex parte illius in quo est corruptio, sed facit defectum ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit suprà se ipsum, sed suprà alterum, & ideò ex termino specificatur, qui etiam est respectu illius actus, quasi materia sacramenti.* Consentit hæc decisio cum duobus Canonibus à Gratiano celatis (q), & ad marginem indicatis.

(o) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. quæstiunc. 5. ad 3.

(p) Idem cit. quæstiunc. 3. in corp.

(q) Can. *Si quis*. 13. Can. *Si quis*. 15. & passim. dist. 45.

CASUS CXIV.

Amphilochius Monegondæ nupsit, quam alter cognoverat carnaliter per vim, cui resistere ipsa omninò non potuerat. Est-ne tamen irregularis, licet crimini nullum Monegondes præbuerit consensum?

RESPONS.

Ex Principio Angelici Doctoris, multoties jam in superioribus decisionibus relato constat, Amphilochium in casu proposito irregularitatem contraxisse, quæ interpretativa dicitur, quæque eundem parit effectum, ac si viduæ nupsisset. Nam in hoc peculiari casu irregularitatem reperiri docet sanctus Doctor: ubi enim præmisit, non merito atque Gloriâ virginitatis suæ excidere puellam, quæ vi stuprum passa est, addit, eum tamen, qui cum ea contrahit, fieri irregularem ex bigamia interpretativâ, in quam incurrit ob defectum significationis sacramenti. En ipsius verba (r): *Quia tamen in significationibus sacramentorum magis attenditur, quod exteriùs geritur, quàm quod interiùs fit irregularitas, quæ ex defectu significationis in sacramento causatur, nihilominus inducetur in illum, qui virginem defloratam violenter duceret in uxorem:*

(r) S. Thom. in 4. dist. 33. q. 3. art. 1. ad 7.

&

& præcipuè cum propter delectationem nimiam ratio in actu illo suffocetur, difficillimum est tali delectatione dissentire in statu illo: & ideò præsumptio videtur esse, quod consenserit. In hoc Angelicus Doctor sequitur Doctrinam Sancti Augustini, quem in superiori decisione laudavimus (a); neque ullam unquam Concilia, Canones aut Patres Ecclesiæ attulere distinctionem quoad irregularitatem inter eam, quæ deliberatâ voluntate fornicationem commisit, & eam, cui violenter stuprum illatum est; at omnes generatim & absque ullâ exceptione loquuntur, ut superius dictum est, & alibi etiam videri potest (b). Cæterùm ita communiter sentiunt Theologi & Canonistæ (c).

(a) S. Aug. in cit. can. *Accusius*, 2. dist. 26.

(b) Synod. Rom. in can. *Curandum*, 9. dist. 14. Conc. Tolet. 4. in can. *Qui in aliquo*, 5. dist. 51.

(c) J. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 4.

CASUS CXV.

Rogerius, noto sibi apprimè Gervasiæ mulieris suæ adulterio, ipsi tamen benigniùs ignoscere voluit, atque ab eâ ut antè conjugale debitum deinceps exegit. An factus est ex hoc irregularis, ita ut si præmoriatur uxor, ipse Sacros nequeat ordines suscipere?

Respons.

Rogerius in casu proposito factus est irregularis. Ita sentit Sanctus Thomas, cujus decisionis hæc sunt verba (d): *Si mulier fornicetur post contractum matrimonium, non efficitur ex hoc vir irregularis, nisi post corruptionem adulterinam eam iteratò cognoscat: quia aliàs corruptio uxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali viri; sed si etiam per jus ei debitum compellatur reddere, vel ex conscientiâ propriâ, illâ petente debitum, ante condemnationem adulterii, irregularis efficitur, quamvis de hoc sint opiniones: sed hoc quod dictum est, est probabilius; quia hic non quæritur, quid sit peccatum, sed significatio tantùm.*

(d) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. quæstiunc. 3. ad 4.

Consentit hæc Sancti Doctoris sententia cum Neocæsariensi Concilio an. 314. cujus decretum his verbis refert Gratianus (e): *Si cujus uxorem adulterium commisisse, cùm esset Laicus, evidenter fuerit comprobatum, hic ad ministerium Ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in Clericatu jam eo constituto adulteravit, dato repudio dimittere eam debet. Si verò retinere ejus consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.*

(e) Conc. Neocesar. in can. *Si cujus*. 11. dist. 34.

Idem quoque reperitur in ejusdem Canonis interpretatione factâ à Martino Bracarensi Episcopo an. 572, his verbis (f): *Si alicujus Laici uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium Ecclesiasticarum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationem alicujus Clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem voluerit cum ipsa permanere, à ministerio alienus sit.*

(f) Can. *Si Laici*, 10. ead. dist. ex can. 28. Martini Bracarens. apud Labbe tom. 5. Concil. general. col. 909.

CASUS CXVI.

Petrus filiæ nupsit, quacum antè fornicationis peccatum commiserat. An ex hoc factus est bigamus, & proinde irregularis?

Respons.

Similem hanc sibi Doctor Angelicus quæstionem proponit (g), & dicit, quod *In tali casu diversæ sunt opiniones, tamen probabilius est, quòd non sit irregularis*, neque ex antecedenti bigamus, *quia carnem suam non divisit*, inquit, *in plures*, quippe qui eandem Carnaliter cognoverit.

(g) S. Thom. in 4. cit. dist. 27. q. 3. art. 1. quæstiunc. 3. ad 2.

Idem docet Cabassutius verbis expressis (h): Sic autem loquitur: *Si vir conjugatus adulteretur, non ideò fit irregularis, sicut neque qui eam duxerit, quam anteà defloraverat.* Cujus rei hanc rationem affert, quia *Bigami non tam propter incontinentiam arcentur ab Ordinibus, quàm ob disparitatem quam habent cum mysticis Christi & Ecclesiæ nuptiis, quarum imaginem nuptiæ Christianorum referunt*. Ephes. 5. *per bigamiam enim tollitur illa conformitas, quatenùs Ecclesia est una & perpetua & incorrupta sponsa Jesu Christi.* Unde infertur, Petrum dici non posse irregularem, quòd ante nuptias carnaliter peccaverit cum puellâ, quæ ut supponitur alium neminem cognoverat.

(h) J. Cabassut. juris can. Theor. & Prax. lib 5. c. 19 n. 4.

CASUS CXVII.

Cassius, post susceptum Sacerdotium, aut emissam solemnem Religionis professionem, publicè cum puellâ virgine in provinciâ remotâ matrimonium contraxit. An ex hoc suo facto irregularitatem contraxit, quæ similitudinaria vocatur?

Respons.

Existimamus, Cassium, propriè loquendo, veram non incurrisse irregularitatem, quia suppositum ipsius matrimonium reipsâ fuit irritum propter impedimentum dirimens ordinis sui, aut Religiosæ professionis. Qui tamen facinus illud admittunt, ut irregulares habentur *irregularitate similitudinariâ*. Hinc dicit Sanctus Antoninus (i), post Paludanum quòd *Est etiam talis irregularitas secundùm Petrum de Palude in 4. dist.* 37. Ratio est, quia Sacerdos vel Religiosus speciem quandam spiritualis matrimonii cum Deo contraxerunt, ut probari potest ex Canone deprompto ex Concilio Ancyrano an. 314. (k), in quo puellæ, quæ virginitatis suæ votum fregerunt, inter bigamos recensentur. *Inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.* Idem asseritur ab Innocentio III. de Clericis, qui antè ordinationem suam matrimonio juncti, alteram posteà, quamvis invalidè temerè contrahere præsumunt (l). *Respondemus, quod cum hujusmodi Clericis, qui quantùm in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari; licet in veritate bigami non existant, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuta.* Ita sentit Sanctus Antoninus, Angelus de Clavasio (m), Sylvester & Navarrus (n).

(i) S. Anton. 3. part. tit. 21. c. 8.

(k) Conc. Ancyr. in can. *Quotquot*. 24. 27. q. 1.

(l) Innoc. III. in c. *Nuper*. 4. de bigamis non ordinandis. l. 1. tit. 21.

(m) Angelus. v. *Irregularitas*. n. 28.

(n) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 21. c. 1. Angelus v. *Bigamia*. init. Nav. Manual. c. 27. n. 195.

CASUS CXVIII.

Vitalis, Vivariensis Diœcesanus, cùm Fulviæ nupsisset, filiæ civis Cameracensis, ipso nuptiarum die eam dimisit ob sparsos de moribus ejus præteritis parùm pudicis rumores; cùmque in Diœcesim suam se recepisset, Clericali militiæ nomine dato omnibus posteà initiatus est ordinibus. Sed elapsis mensibus ad Fulviam rediens cum eâ matrimonium consummavit, quæ ei filium, Alexandrum nomine peperit. Cùm filius iste ad vigesimum secundum ætatis suæ annum pervenisset, Sacerdotium suscipere constituit: at Religiosus quidam ex ejus amicis, cui noti sunt pravi mores patris ipsius, ipsi dixit, eum Ordines suscipere non posse, quia illegitimus erat, ac proinde irregularis. Alexander tamen ultrà progressus, subdiaconatum suscepit, non requisitâ priùs dispensatione vel Apostolica, vel Episcopali. Quâ de re quæritur, An verè esset irregularis, ac ordines absque peccato suscipere potuerit?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis, quatuor præsupponenda sunt principia certa.

Primum est. Matrimonium ratum duntaxat, & nondum consummatum, dissolvi non potest quoad vinculum per Sacrorum Ordinum susceptionem, at solùm per solemnem Religionis professionem.

Alterum; is, qui absque mulieris suæ consensu Sacros Ordines suscepit, ad eam sub conscientiæ reatu tenetur redire, cùm ipsa exigit; seu matrimonium fuerit consummatum ante susceptionem Ordinum, seu non, nisi Religionem ingrediatur, eamque solemniter profiteatur.

Tertium:

Tertium : Nemo censeri debet irregulare, nisi in solis casibus jure expressis ex bac regulâ [a] : *Expressa nocent : non expressa, non nocent*, quia cùm agitur res odiosa, quales sunt censuræ & irregularitas, attendendum est ad solos casus Canonibus expressos; nec debet ea extendi, ut declarat Bonifacius VIII. [b].

(a) Reg. 155. ff. de diversis regul. juris antiqui.

(b) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. de sent. excom. &c. in 6.

Quartùm : Canones expressis terminis non irregulares declarat natalium defectu, nisi solos illegitimos, non eos verò, qui è legitimo matrimonio sunt procreati.

Præsuppositis istis principiis tanquam certis, ad propositam difficultatem respondemus, Alexandrum non esse censendum illegitimum, nec proinde irregularem; 1. Quia ex valido natus est & legitimo thoro; & Vitalis Pater ejus, requirente uxore suâ, etiam per censuras Ecclesiasticas compelli poterat ad consummandum cum eâ matrimonium, nisi solemnem vellet Religionis professionem emittere. 2. Quia nihil in jure exprimitur, quo in hoc casu irregularitas constituatur.

Id unum, illudque validissimum objici potest, Decretalis videlicet Clementis III. [c], in quâ Summus hic Pontifex filium Sacerdotis è legitimo thoro procreatum ordinare permittit, *Intelleximus*, inquit, *quod H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitimâ natus & conceptus, affectavit à pueritiâ ministrare Domino in Officio Clericali. Verùm licèt à filiis paterna concupiscentia modis omnibus repellenda noscatur : Si tamen aliter dignus inventus fuerit; permittimus ipsum Ordinari in Clericum, & ad Ecclesiasticum Beneficium, unde commodè sustentari valeat, promoveri.*

(c) Clemens III. in cap. *Literas*. 14. de filiis Presbyterorum. l. 1. tit. 17.

At respondetur, ex textu hujusce Decretalis non statui, filium hujusce Sacerdotis esse irregularem; & è contra dici potest, à Clemente III. ipsum talem non haberi, quando dicit : *Permittimus ipsum ordinari in Clericum*; sed ipsum proposito tantùm sibi respondere dubio, utrùm scilicet hujusmodi Patris filius ad Ordines posset admitti. Equidem hic Summus Pontifex, alibi loquens de filiis, quos perperêre Episcopi, declarat, eos licitè ad Sacros Ordines promoveri valere, ut constat ex ejus Decretali ad Episcopum Hibernum in quâ sic loquitur [d] : *Sciat fraternitas tua, quòd si ex legitimo sint matrimonio procreati, nec aliud Canonicum obviat, licitè possunt ad Sacros Ordines ascendere.* Ad quod Glossa : *Nota*, inquit, *hanc Decretalem generaliter pro omnibus filiis Clericorum de legitimo matrimonio genitis*, (qualis est Alexander) *quod possunt ad Sacros Ordines promoveri & Ecclesiastica Beneficia habere.*

(d) Idem in c. *Ad hæc*. 12. eod. tit.

Reponi quidem potest, hanc Decretalem intelligendam esse de filiis, quos procrearunt Episcopi de legitimo matrimonio, priusquàm militiæ Clericali nomen dedissent & Episcopatum suscepissent; at non idem esse dicendum de casu proposito, in quo Alexander de Patre natus est, qui etiam ante ejus conceptum Ordines Sacros receperat. Sed respondendum est 1. ex Patris peccato non illegitimum fieri ipsius cum Fulvia matrimonium, eumque non teneri ad vivendum cum eâ maritali affectu, si Religionem solemniter profiteri aut nollet, aut non posset. 2. Æquum non esse, ut filius è legitimo thoro procreatus portet iniquitatem Patris, ut probat Gratianus ex multis Canonibus, quos in suo refert Decreto [e], in quo observat, particulares Canones, quibus illegitimi videntur declarari Sacerdotum filii, de iis duntaxat esse intelligendos, qui Patrum suorum incontinentiam irritantur, *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternæ incontinentia imitatores fuerint*, non verò de illis, quorum vita casta est & integra. *Verùm*, addit, *si morum honestas eos commendabiles fecerit exemplis & authoritatibus, non solùm Sacerdotes, sed etiam Summi Pontifices fieri possunt.*

(e) Gratian. § *Sed hoc*. ad can. *Presbyterorum*. 1. dist. 56.

CASUS CXIX.

Henricus, in Xenodochio puerorum expositiorum nutritus & educatus, inter quos eum recenseri fidem faciunt publica hujusce Xenodochii acta, postulat, num sit illegitimus, atque adeò irregularis ?

Respons.

Duplex est de eâ difficultate opinio. Affirmant alii nullam esse in hoc casu irregularitatem; quorum ratio hæc est, quia nullibi jus loquitur de expositiis, uti illegitimis & irregularibus; unde inferunt, eos, ut tales, non esse habendos. 1. Quia nulla est irregularitas, quæ in jure non exprimatur. 2. Quia & illud certum est; ob egestatem quandoque patrem cogi ad exponendum filium suum legitimum, præsertim in Urbibus, ubi novit esse Xenodochium speciatim ad eorum opem & institutionem destinatum : cujus quidem rei multa Parisiis & alibi fuere exempla an. 1693. & 1709. tempore famis. 3. Istar etiam laudant regulas, *Odia restringi & favores convenit ampliari, & in obscuris minimum est sequendum.* Ex quibus inferri potest, in dubio favorabiliter esse judicandum de statu hujusmodi puerorum, eosque, uti legitimos esse habendos.

Alii è contrario volunt, hujusmodi expositios censendos esse illegitimos; cùm experientiâ constet, non alios vulgò exponi : Unde fit, ut in hoc casu non sit simplex dubium facti; sed moralis potiùs adsit certitudo eorum illegitimitatis.

Existimamus, ultimam hanc sententiam priori esse opinioni anteponendam : Licèt enim verum sit, tempore famis, quandoque cogi parentes ad exponendum suos infantes, ut miseriæ eorum levamen procurent, id tamen tàm rarò fit, ut hinc generaliter in favorem expositiorum concludi non possit, sed è contra omnes ut illegitimi debeant haberi, quod probant etiam, tum ista Juris Romani regula [f] : *In obscuris quod verisimilius est attenditur* : Et hæc alia Juris Canonici [g] : *Inspicimus in obscuro quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.* Ita sentit inclytus Doctor Hispanus, cujus sententiam laudat & sequitur Author Libri inscripti : *Jus Canonicum Galliæ* [h].

(f) Leg. 124. ff. de divers. reg. juris antiqui.

(g) Bonifac. VIII. 10 reg. 45 de reg. juris in 6.

(h) D. Pererius. l. 3. cap. 6. n. 35. Et apud eum Garcias 7. part. de benef. c. 2. de legitimitate. tom. 2. n. 6. & 7. & cap. 3.

CASUS CXX.

Bertrandus est illegitimus, Joannes remis damnatus, Jacobus verò ignominioso cippo, Hagro, aut perpetuo exilio. An tres illi sunt irregulares ?

Respons.

Certum est, Bertrandum, Joannem & Jacobum esse irregulares. Ratio est, quia illi, qui Ordines suscipere volunt, debent esse bonæ famæ in publico, & esse exempti omni notâ infamiæ tàm juris, quàm facti; cùm ex ordinatione suâ ad eum honoris gradum promoveantur, quo inter cæteros fideles emineat. Quare infamati publicè, aut illegitimi, censentur inhabiles ad suscipiendos Ordines. Ita docet Sanctus Thomas, qui ob eam causam inter irregulares eos recenset, qui publicam etiam egêre pœnitentiam. *Ordinati in quadam dignitate præ aliis constituuntur*, inquit hic Sanctus [i], *ideò ex quâdam honestate requiritur, in eis claritas quædam, non de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, ut scilicet sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publicè pœnitentes. Et quia obscuratur hominis claritas ex vitiosâ origine; ideò etiam de illegitimo thoro nati à susceptione Ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur.* Quibus addi potest Sancti Thomæ doctrinam quarto Concilio Toletano an. 633. [k], penitùs esse consentaneam, à quo pariter hujusmodi homines declarantur irregulares. Qui in

(i) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 2. quæst. 3. in

(k) Concil. Toletan. 4. in can. *Si in aliquo* 5. dist. 51.

aliquo

aliquo crimine detecti sunt, qui infamia notâ aspersi sunt: Hæc sunt verba illius Concilii.

Quod spectat ad illegitimos, scire juvat, 1. Nullum, (quod sciamus) reperiri canonem, quo ab ordioibus per octo prima Ecclesiæ sæcula fuerint exclusi. 2. eùm clerus circa medium sæculum nonum & decimum. totum excessibus & immoderationibus fœdaretur, Patres Bituricensis Concilii an. 1031. in eorum remedium statuisse, ut filii illegitimi Sacerdotum, diaconorum & subdiaconorum, deinceps à Clericam exrluderentur, & qui jam essent elerici, ad sacros ordines non admitterentur (a): *Et qui de talibus clerici nunc sunt, sacros ordines non accipiant sed in quacumque gradu nunc sunt, in eo tantùm permaneant & ultrà non promoveantur.* 3. Concilium Pictaviense an. 1078. habitum (b), Bituricensis Coocilii Decretum confirmasse, & ad laicorum illegitimos illud extendisse. *Filii Presbyterorum & cæterorum ex fornicatione nati ad sacros gradus non provebantur; nisi aut monachi fiant, aut in congregatione canonicâ regulariter viventes.* Quod confirmatum est, nullis illegitimis exceptis, ab alio Conciliu Claromentano habito coram Urbano II. an. 1095. 4. Probibitionem hanc pro Laïcorum illegitimis non accuratè in Galliâ, uti nec alibi, fuisse observatam, ubi ista illegitimorum exclusio uti scrupulosior ac sine causâ delicatior habita est, at Ecclesiam firmiter defensionis suæ propositum tenuisse, adeò ut nunc ille disciplinæ articulus adeò manifestè decretalium jure est stabilitus, ut illud in Controversiam vocare, aut de eo dubitare nefas sit, uti videre est in decretalibus ad marginem indicatis (c).

(a) Conc. Bituricens. can. 8.

(b) Conc. Pictav. can. 8. in cap. *Ut filii.* 1. de filiis Presbyterorum. lib. 1. tit. 17.

Observandum autem, infamiam facti, quam ex publica criminum suorum notorietate quis incurrit, per publicam morum suorum emendationem desinere; sed infamiam juris non finiri nisi per dispensationem Papalem, aut canonicam criminum, pro quibus fuerat damnatus, purgationem.

(c) Alex. III. in c. *Consuluit* 5. de servis non ordinandis l. 1. tit. 18. Innoc. III. In c. *Nisi* 10. de renunciat. l. 1. tit. 9. & in cap. *Pervenerabilem.* 13. qui filii sint. legit. l. 4. tit. 17. Greg. IX. in c. *Nimis* fin. cit. tit de filiis Presbyter. Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* 1. eod. tit. in 6.

CASUS CXXI.

Rainerius, vigesimo secundo ætatis suæ anno, jam quinquies aut sexies Epilepsiâ ab octodecim mensibus, correptus est, sed à tribus mensibus eâ non vexatus est, Potest-ne sine peccato ordines postulare?

Respons.

Existimamus, Rainerium. Sine peccato ordines non posse requitere; quia illi omnes, qui comitiali morbo laborant; non minùs sunt Irregulares, quàm lunatici, & arreptitii seu à Dæmone possessi aut obsessi; quod facilè probari potest ex his tribus à Gratiano relatis Canonibus, quorum primus (d), quem inclytus ille Canonom Collector Papæ Pio I. adscribit, inscribitur: *Arreptitii vel epileptici Sacris altaribus non ministrent.* En verba textûs ipsius: *Communiter definimus, ut nullus de iis, qui, aut in terram arrepti à Dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel Sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscussè se ingerent Sacramentis divinis.* Secundus est Niculai I. (e), & Tertius Gelasii I. (f), in quibus omnibus, quamvis verbum, *Epileptici*, non exprimatur, subintelligi tamen debet, ut expressè notat Glossa in primum & tertium ex his Canonibus. Extat etiam decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum Genuensem, & ad Episcopos Placentinum & Bobiensem, quâ constat epilepticum ad dignitatem Ecclesiasticam eligi non posse (g). Ita etiam nobiscum sentit Author colloquiorum Condomensium.

(d) Can. *Communiter.* 3. dist. 35.

(e) Nicolaus I. in can. *Clerici* 4. ibidem.

(f) Gelasius I. in can. *Usque adeo.* 5. ibidem.

(g) Innoc. III. in c. *Cùm inter.* 23. de elect. &c. l. 1. tit. 6.

Observandum tamen, eum recentiore canonista (h), quòd *Consuetudine tamen receptâ*, inquit hic Author, *non solent computari ad Irregularitatem epileptici affectus, qui acciderunt ante completum decimum quartum ætatis annum: neque eorum haberi solet ratio, qui annis infantia contigerunt. Alioquin magna clericorum & Sacerdotum pars esset Irregularis. In teneris enim annis hos affectus permultis contingere, qui deinde provectiores ad Sacros ordines indiscriminatim accedunt, docet experientia.*

(h) Joan. Caballur. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 8.

Canonista autem iste, ne quid proprio se Marte asserere ostendat, dictum suum ex multis Hypocratis Aphorismis confirmat, quorum primus his verbis effertur (i); *Epilepsia ante pubertatem amotionem eccipit; post vigesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem usque.* Alter est hujusmodi; *Plurimi pueriles morbi, alii intra dies quadraginta; nonnulli intrà septem menses; alii ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque feminis, cùm menstrua erumpunt, soluti fuerint, inveterascere consueverunt.* Quod asserit Princeps iste medicorum nostram, de Irregularitate Rainerii in proposito casu sententiam confirmat.

(i) Hypocrat. aphoris. 7. sect. 5. & aphor. 18. sect. 3.

CASUS CXXII.

Sulpitius, epileptico morbo ter vexatus; primâ vice natus duodecim, alterâ viginti duos, tertiâ denique viginti quinque annos natus, subdiaconstus atque diaconatus ordines suscepit, non obstante illâ infirmitate, ex Consilio tamen virorum doctorum. Quâ de re quæritor. 1. utrùm absque peccato duos illos ordines suscipere potuerit 2. utrùm peccatum ipsius sit mortale si fortè irregularis esset 3. utrùm à decennio comitiali illo morbo non correptos) Sacerdotium suscipere queat non obtentâ priùs dispensatione?

Respons.

In responsione ad præcedentem difficultatem advertimus, Epilepsiam, quæ post pubertatis annos contingit, & præsertim post vigesimum quintum ætatis annum, vulgò insanabilem esse, ac proinde Irregularem fieri eum, qui morbo illo corripitur. Unde concluditur, Sulpitium, verè Irregularem fuisse, quando ordines suscepit, cùm ter morbo illo correptus sit, & præsertim duobus ultimis vicibus, cùm viginti duos ac viginti quinque annos natus esset. Imò contendunt Authores nonnulli, ex solâ illius morbi correptione Irregularitatem induci, nullâ adhibitâ ætatis distinctione. Ita sentit Navarrus (k): *Et ideò*, inquit, *est Irregularis, ut semel hoc morbo infectus nunquam ampliùs possit ordinari; quamvis omninò sanus appareat.* Idem quoque affirmat Sylvester (l).

(k) Navar. Manual. c. 27. n. 203.

(l) Sylvest. de Prierio v. *Corpore vitiatu*. q. 8.

Quòd cùm ita sit 1. Dubium non est, quominùs in casu proposito peccaverit Sulpitius, Sed quia ordines tantùm suscepit ex consilio virorum, quos sapientes ac prudentes existimabat, non affirmandum est, illius peccatum fuisse mortale, cùm bonâ fide egerit, & ex prudentiæ regulis, quamvis constet, imprudenter se egisse consultores ipsius. 2. Sacerdotium suscipere nequit, imò etiam susceptos exercere ordines, nisi cum eo priùs fuerit dispensatum in Romanâ Pœnitentiariâ, si causa sit occulta, & in Dataria, si sit publica. 3. Si Sacerdoti fuisset initiatus, in eo, quo supponitur esse, statu, absque difficultate celebrare posset post obtentam priùs dispensationem, cùm morbo illo à decem annis non fuerit corruptus (m) qui morbus ex se non est sanabilis.

(m) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 4.

CASUS CXXIII.

Truphilus Sacerdos, comitiali morbo à quinque sex ve mensibus correptus est. An tutâ conscientiâ hoc ei concedi potest, ut missam celebret?

Respons.

Quamvis Sacerdos, hoc malo vexatus absque magnu irreverentiæ periculo missam celebrare nequeat, posset

posset tamen, si rarò admodum morbis hujusce correptio ipsi contingeret; & si frequenter, hæc ei omnino concedi non posset Licentia, ob indecentiam & periculum. ne tempore sacrificii morbo illo corriperetur. Ita ad hanc difficultatem respondet Alexander II. interrogatus à Gebhare Archiepiscopo Saliburgensi (*a*): *Consulimus itaque*, hæc sunt verba ipsius, *ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur; indecens enim est & periculosum, ut in consecratione Eucharistia morbo victus epileptico cadat.*

(*a*) Alex. II. in cap. *In tuis* 1. 7. q. 2.

Idem docet Sanctus Antoninus (*b*), aliquam tamen addens exceptionem his verbis: *si verò*, ait sanctus Archiepiscopus, *non omnino ex toto sunt liberati* (furiosi, caduci, Lunatici & dæmoniaci) *tunc aut frequenter aliqua dictarum passionum vexat eos, aut raro; & si quidem frequenter, omnino debent cessare ab officio missæ.....si rarò; tunc, aut cum spuma jacratione & vocis confusione, & sic debent abstinere, aut rarò & sine hujusmodi exspumatione & confusione vocis; & tunc non prohibentur ab officio Missæ; dùm tamen habeant juxtà se alium Sacerdotem; ut, si ille cadat, vel deficiat; iste suppleat*: ex decreto scilicet undecimi concilii Toletani, an. 675. quod in suo decreto refert Gratianus (*c*).

(*b*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 28. c. 5. in fin.

Si igitur rarissimè Trophilus morbo illo epileptico cadat, tunc ei concedi potest missæ celebratio. Ast econtra, si frequentes sint casus illius, ipsi absolutè prohiberi debet. Atqui casus illius frequentes existimamus, si semel in mense, non verò si bis ter-ve tantum intrà annum contingerent. (*d*).

(*c*) Conc. Tolet. in can. *Illud.* 14. 7. q. 1.

(*d*) Fr. de Genet Theol. moral. tom. 3. tract 5. cap. 2. quæs. 4.

CASUS CXXIV.

Enguerandus, Sacerdos fermè octogenarius, vertiginibus obnoxius, quibus & mens & memoria ipsi fuere imprimis debilitatæ, die festo Sancti Petri Missam celebravit; posteà exutis in sacrario indumentis Sacerdotalibus, & flexis genibus ad actionem gratiarum, ipse casus iste contigit, & discussa vertigine indumenta resumens alteram Missam celebravit; prioris, quam celebraverat, missæ penitùs oblitus. Nùm ex his vertiginibus, mentisque ac memoriæ alienatione sit irregularis & ad celebrationem Missæ omninò impotens?

Respons.

Enguerandus ob vertigines debilitatemque memoriæ suæ non est censendus irregularis. Ratio est, quia irregularitas est impedimentum & inhabilitas canonibus statuta; at nullus extat in jure canon, quo irregulares declarentur, qui hujusmodi infirmitatibus sunt obnoxii. Certum quidem est, quòd si vertigines, quibus sacerdos iste corripitur, essent hujusmodi, ut ob eas celebrare omninò non posset, tunc eum ab altari abstinere ei necesse esset; at extra periculum istud à celebratione amoveri non debet, modò caveat, quantùm fieri potest, ne sibi casus hujusmodi, aut quid simile contingat hanc decisionem affert sanctus Thomas his verbis (*e*): *Ægritudo, superveniens Ordini Sacerdotali, ordinem non tollit, excutionem tamen Ordinis tollit, quantùm ad consecrationem Eucharistiæ....quandoque autem propter periculum, sicut patet in eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcumque alienationem mentis.* Ita quoque sentit Modernus Theologus (*f*).

(*e*) S. Thom. 3. 3. part. sum. q. 12. art. 10. ad 3.

(*f*) De sainte Beuve. tom. 3. cas. 117.

CASUS CXXV.

Eupolemus, per tres quatuorve annos fuit concubinarius publicus; & insuper crimen pariter commisit omnibus notum, quod adcò grave est, ut in Sacerdote depositionis & degradationis pœnâ plecteretur. In vulgus omne sparsi sunt pravi mores ejus, & omnibus scandalo fuit; posteà sinceram amplexus est pœnitentiam, & elapsis aliquot annis clericali militiæ nomine dato subdiaconatum suscepit. An censeri debet irregularis ex infamiâ, atque ordinem hunc absque ullâ dispensatione potuit suscipere?

Respons.

Difficultatem istam ex variis Authorum sententiis qui eâ de re scripsêrunt, enodare non possumus nam 1. in Gallia nulla dignoscitur irregularitas, ex delicto notorio, nisi ex eorum esset numero, quæ ex canonibus depositionem aut degradationem merentur in sacerdote; aut irregularitas huic esset annexa peccato, conformiter ad decretales in Galliâ receptas. Ex quo sequitur, Ex usu Galliæ Eupolemum non esse censendum irregularem, nisi juridice damnatus sit, uti reus criminis atrocis, quod patrasse supponitur, & quod spectat ad crimina, quæ atrocia seu enormia jure dicuntur, simplicem concubinatum inter ea non contineri; quare, cum vir iste scelus illud exemplari pœnitentiâ expiârit, atque infamiam ex eo sequentem reparârit, non dispensatione indiget, ut ad sacros ordines admittatur, si aliundè dotes habeat requisitas, & ob legitimas causas, si quæ possunt esse ad talem erga eum indulgentiam in simili casu adhibendam, Episcopus, cui nota est ipsius libido, ad eos ipsum admittat. Ita casum hunc olim solvit inclytus Sorbonæ Professor (*g*).

(*g*) De sainte Beuve tom. 3. cas. 115.

CASUS CXXVI.

Robertus, frater conversus Religiosæ domûs, qui ne quidem Latine novit, eâ tamen fuit solertiâ, ut sacros omnes susciperet ordines, quamvis tanta sit ejus imperitia, ut ordinum suorum functiones exercêre non possit. An irregularis est?

Respons.

Certum est, Robertum ex tali ignorantiâ esse irregularem: quare nullam tutâ conscientiâ ordinum suorum exercêre potest functionem, donec in integrum sit restitutus; qui favor ei concedi legitime non posset, nisi post necessarium, si fieri posse comparatam scientiam.

Id quidem probant Navarrus, (*h*), aliique canonistæ ex canone decreti Gratiani, in quo Gelasius Papa sic loquitur. *Illiteratos....nullus præsumat ad Clericatus ordinem promovere: quia Literis carens sacris non potest esse aptus officiis.* Necessitatem quoque scientiæ in Ministris Ecclesiæ fuse probat Gratianus. ex testimoniis sexdecim, è veteri novoque Testamento depromptis ad stabiliendam hanc veritatem, quæ hîc exscribere longius esset, cùmque aliunde res sit certa, lectorem ad Gratianum ipsum remittimus.

(*h*) Navarr. Manual. c. 27. n. 165.

Si ex ignorantiâ suâ non impediretur Robertus ab exercitio ordinum suorum, non esset irregularis; quo circa ad eorum exercitium dispensatione non indigeret; quamvis mortaliter peccaverit ordines suscipiendo absque scientiâ canonibus requisitâ.

CASUS CXXVII.

Bonifacius, Acolythus, ad subdiaconatum admissus, in subdiaconorum ordinem, qui diaconatum erant suscepturi, ingressus, unà cum iis ordinem hunc suscepit. An ex hoc factus est irregularis, nec subdiaconatum in proximâ Ordinatione potest suscipere?

Respons.

Quamvis reus imprimis sit Bonifacius, existimamus tamen eum non esse irregularem in casu proposito; sed suspensionem solam eum incurrisse, ut definit Alexander, II. Scribens ad Rumaldum Constantiæ in Germania Episcopum (*i*) loquens de Clerico, qui omisso subdia-

(*i*) Alex. II. in can. *Sollicitudo.* un. dist. 52.

subdiaconatu diaconatum & Sacerdotium susceperat. *Caritati tuæ mandamus*, inquit hic Papa, *ut ob officio Sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio subdiaconatûs ministerium ibi ritè imponas: & sic deinceps ad majora officia eum redire concedas.* Quæ verba manifestè de sola suspensione; non verò de irregularitate intelligenda esse videntur. Observant Romani Correctores in hunc Canonem, idem responderi ab hoc summo Pontifice ad Gervasium Archiepiscopum Rhemensem, à quo de simili difficultate fuerat interrogatus: quo circa opinionem contrariam non modò veram esse, sed ne quidem probabilem putamus; cùm aliter in jure alibi non sit expressum.

At si Bonifacius, suscepto diaconatu per saltum hujus functiones obiisset, non sublatâ prius ab Episcopo suo suspensione; certum est, eum in hoc casu fore irregularem, quòd censuram hanc violasset. Ita sentiunt Navarrus & Author Colloquiorum Luconensium (*a*).

(*a*) Mart. Navar. Manual. c. 27 n. 242. Colleg. Lucon. tom. 7. colloq. 19. q. 2.

CASUS CXXVIII.

Marinus, Sacerdos, ad decanatum à Rege nominatus, vi indulti Papalis Regi concessi, cùm de eo in curiâ Romanâ provideri non potuisset, supremi Concilii arrestum obtinuit, quo ipsi fit facultas, ut beneficium illud ad jus suum conservandum possit adire, modò tamen intra sex menses provisiones suas obtineat. Ipsum tali arresto munitum ob privatam proprii meriti nataliumque splendoris rationem capitulum ad decanatus aditionem admisit eique permisit, ut omnes dignitatis suæ functiones obiret, atque inter alias ut capitulum haberet, eique præesset. Quâ de re quæritur 1. nùm Marinus non sit in Beneficium illud intrusus, atque adeò irregularis. 2. utrùm, cùm res ita se habeat, non teneatur capitulum ad ipsum a celebratione Missæ capitularis amovendum?

Respons.

Certum est, quod, cùm Marino nulla sit canonica institutio, sed nudum tantùm arrestum, quo ad Regis nominationem fit ei licentia, ut decanatum possit adire nullas tutâ conscientiâ dignitatis hujusce functiones obire potuit. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione Canonicâ obtineri*, inquit Bonifacius VIII. (*b*), & quas proinde obeundo in irregularitatem incidit; cùm ex intrusione suâ factus sit suspensus *ab officio & beneficio*. ex decreto concilii Londinensis an 1268. (*c*) unde sequitur, omnes actus illius manifestæ esse intrusionis; quare eorum exercitium non ei modò concedere potuit Capitulum, sed etiam impedire tenetur, ne chori Missam celebret, neve ullas decani functiones obeat, donec de intrusione suâ, & consequenter ad eam irregularitate fuerit exemptus, institutionemque canonicam à Papâ vel ab Episcopo obtinuerit.

(*b*) Bonifac. VIII. in leg. 1. de reg. juris in 6.

(*c*) Conc. Londinens. can. 10 tom. 11. concil. general p. 877.

CASUS CXXIX.

Bonaventura, excommunicato denuntiato, in Ecclesiâ sancti Lubini sepulto, Bernardus hujus Ecclesiæ vetitum in eâ tamen Missam celebravit, & etiam coràm homine, quem notoriè quoque esse excommunicatum noverat. Nunquid ex duplici illo peccato factus est irregularis?

Respons.

Bernardus in casu proposito non factus est irregularis quamvis gravissimè peccaverit, Ecclesiæ prohibitionem in re maximi momenti infringendo.

Decisionem istam affert Bonifacius VIII. (*d*) his verbis: *Is qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis scienter celebrare præsumit; licet in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen cùm id non sit expressum in jure laqueum non incurrit.* ad quod Glossa. (*e*): *Celebrantes in loco polluto non contrahunt Irregularitatem, nisi fuerit cautum in jure & expressum.* Atque nullibi in jure affirmatur, celebrantem in loco polluto esse irregularem, ut agnoscit Bonifacius Papa, *cùm id non sit expressum in jure;* Sed celebrantem duntaxat in loco interdicto, ut observat eadem Glossa his verbis: *Ponamus, quòd aliqua Ecclesia est supposita interdicto Ecclesiastico. Aliquis in ea celebravit; utrùm efficiatur irregularis? Respondetur, quod sic... & talem celebrantem in loco interdicto solus Papa potest absolvere. Celebrans divina in Ecclesia polluta est puniendus ad arbitrium superioris.*

(*d*) Bonifa. VIII. in c. is qui 18. de sent. excomm. &c. in 6.

(*e*) Glossa in cit. c. Is qui.

Denique advertit eadem Glossa, celebrantem coram excommunicato notoriè, fieri duntaxat suspensum, quâ suspensione durante, jam ei celebrare non est licitum: *Nota, quod celebrans præsente excommunicato non contrahit irregularitatem. sed est proximus irregularitati: quia est suspensus; & durante suspensione, non debet celebrare, & si faceret, est puniendus.* Quamvis autem Bonifacii textus adeò sit apertus, ut expositione non indigeat, huic tamen glossam hanc addendam esse putavimus, ut ostenderetur, ipsum nullam omninò pati interpretationem; hinc etiam ita sentiunt omnes Theologi atque Canonistæ (*f*) quare si Bernardus hac suspensione fuisset ligatus, atque in hoc statu celebrasset, ex hoc irregularis factus esset.

(*f*) Fr. Tolet. instr. Sacerd. l. 1. c. 2. n 2. Greg. Sairus thesaur. casuum conscient. l. 5. c. 16 n. 49. Joan Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20 n. 12. Petr. Paludan dominico soto Navar. & alii.

CASUS CXXX.

Lælius, cùm à quibusdam ortûs sui loci incolis audivisset, sibi dictum eum non fuisse baptizatum, hinc animo tantum cepit scrupulum, ut se iterùm baptizari curaverit, absque diligentiori inquisitione. Nonne irregularis est; & is qui ipsum baptizavit nixus tam infirmo dubio, irregularitatem pariter incurrit?

Respons.

Lælius ut irregularis est censendus, cùm ad simplicem suspicionem, nullis fultam legitimis probationibus baptismo se iterùm tingi curaverit. Id quidem probari potest ex his canonis antiqui verbis (*g*): *Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitêre nisi quod secundùm Canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, quasi iterùm crucifixerunt christum, per septem annos pœniteant.* ad quod dicit Glossa: *scienter rebaptizatus est in perpetuum irregularis: si autem ignoranter, dispensetur cum eo ex causa.* Quod quidem eò æquius videtur, quòd certum sit, Lælium videri criminosiorem, quam is, qui iterùm baptizatus est ignoranter. Igitur, si is ad ordines suscipiendos dispensatione indigeat, quæ non nisi in necessitate & ob justam causam est concedenda, eâ potiori jure indiget Lælius. cùm legitimè excusari nequeat ipsius imprudentia & temeritas: cùmque dispensationis necessitas irregularitatem supponat, fatendum est, ipsum esse irregularem, aut talem esse reputandum; nam *sollicita primùm examinatione & longo tempore*, ut de eâ re loquitur Sanctus Leo (*h*), inquirere debebat, nùm audita ab ipso vera essent, an falsa, ac legitimus esset scrupulus suus tùm prudentium ac sapientium virorum adhibêre consilium, quibus omissis par est, ut negligentiæ suæ pœnam luat.

(*g*) Can. Qui bis. 17. de consecrat. dist. 4.

(*h*) S. Leo in can. Cùm itaque 212. cit. dist. 4.

Idem dicendum de eo, qui Lælium baptizavit;

existimavit, ipsum fuisse baptizatum; aut dubium ejus de suscepto baptismo, vel non esse illegitimum. Ita sentiunt Navarrus (a) Sylvius (b) Sylvester & alii, qui opinionem suam confirmant ex universali usu Ecclesiæ, quæ iterùm baptizantem habet, ut Irregularem.

(a) Navarr. Manual. c. 27. n. 246.
(b) Fr. Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q. 66. art. 9. quæstio 1.

CASUS CXXXI.

Firminus, Parochus, Sancti Amabilis, sæpè sub conditione baptizavit infantes, quos in domo paternâ aquis tinxerat salutaribus obstetrix, cùm iis mortem imminêre cerneret. Parochus autem ita se gessit, quòd femina in his casibus festinanter quandoque agat, atque ex ignorantiâ, vel attentionis defectu, in aliquâ re Sacramento essentiali deficere potest; quod detegi nequit, nisi ipsam interrogando ipso tempore administrationis & coram tum præsentibus; quod non sine aliquo ejus pudore fieri nequit Parocho illi dictum est, ipsum in Irregularitatem incidisse, ex sententia quorumdam Theologorum, & ex doctrinâ catechismi Concilii Tridentini, jussu Sancti Pii V. promulgati. Quæritur itaque 1. Utrùm in hoc peccaverit? 2. Utrùm sit Irregularis?

RESPONS.

Certum quidem est, Concilii Tridentini Catechismum docere, eos qui sub conditione babtizant, infantes, quos in casu urgentis necessitatis ab obstetrice, aut ab alio quopiam fuisse baptizatos norunt, esse Irregulares. En Catechismi verba (c): *Quâ in re tamen à Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus ferè quotidiè, non sine maximâ Sacramenti injuria peccatur. Non enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptisent. Quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is priùs abtutus fuerit; sed statim eis Baptismum tribuunt. Quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse: tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant. Quod quidem sine Sacrilegio facere non possunt, & eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum Scriptores Irregularitatem vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ (d) autoritate in illis tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an Baptismum ritè susceperint.*

(c) Catechism. ad Parochos part. 2. de Baptis. Sacramento. n. 56.
(d) Alex. III. inc. de *Quibus* 2. de Bapt. & ejus effectu. lib. 3. tit. 41.

Opinionem tamen istam non tenendam putamus; & quamvis de peccato excusari nequeat Firminus,, adeò leviter sub conditione baptizans, non priùs inquisitâ, ut ipsi incumbebat, validitate vel invaliditate Baptismi, quem obstetrix administraverat, putamus, istum Parochum in hoc nullam incurrisse Irregularitatem. En autem argumenta nostra.

Jure quidem Irregulares declarantur illi qui bis suscepêre Baptismum, ut videre est ex Decreto quinti Concilii Carthaginensis, quod refert Gratianus his verbis (e): *Neque unquam permittendum est, ut rebaptisati ad Clericatûs gradum promoveantur*; & ex decisione Felicis III. (f): *Qui in qualibet ætate.... rebaptizati sunt ad Ecclesiasticam militiam prorsus non permittantur accedere.* Quod eodem jure extenditur etiam ad Acolythum, qui in alterius Baptismi administrationem ministrat (g), cum factum est publicum & scandalosum *si publicum est quod proponitur.* At nullo Canone, nullâ Decretali Irregularis declaratur is, qui Baptisma sub conditione iterat, seu bonâ fide, aut ignorantiâ, vel mente deliberatâ. Reipsâ dici nequit, eum, qui baptizat sub hac formâ, ab Alexandro III. præscriptâ (h): *Si baptizatus es, non te baptizo; sed si non es baptizatus, ego te baptizo &c.* verè Baptismum iterare cùm econtra primis verbis expressè declarat, se intendere non alterâ vice Baptismum conferre. Unde sequitur. Firminum irregularem non esse habendum, cùm infantes sub istâ conditione baptizans, formaliter intendit, ut semel tantùm baptismum acciperent, declarando, se eos baptizare nolle, si jam verè essent baptizati.

(e) Conc. Carthag. 6. in can. *Confirmandum.* 65. dist. 50.
(f) Felix. III. in can. *Qui in qualibet.* 10. 1. q. 1.
(g) Alex. III. in c. *Ex litterarum.* 2. de Apostatis & reiterantibus Baptisma.
(h) Idem in c. *De quibus.* 2. de Bapt. & ejus effectu.

CASUS CXXXII.

Minutius, bis confirmationis Sacramentum accepit, ac bis etiam diaconatum suscepit. An Irregularis est?

RESPONS.

Nullus extat, in toto juris corpore canon, nullave decretalis, quâ quis Irregularis declaretur, quòd bis confirmationem, aut Sacros ordines susceperit. Quare Minutius in casu proposito non censendus est Irregularis, cum in re odiosâ aut pœnali, non ultra sensum suum literalem extendi debeant Canones ex hac Bonifacii VIII. regulâ: *Odia restringi convenit* [i] & ex hac aliâ juris civilis [k]: *In pœnalibus causis benignius interpretandum est.* Unde dicit Covarruvias (l): *Apertissimi juris est Irregularitatem nullo in casu esse constituendam, nisi in jure Pontificio id fuerit expressum.* Hanc etiam rationem adhibet ipse Bonifacius VIII. [m] ad probandum, nullam esse in proposito sibi casu Irregularitatem. *Licet in hoc temerariè agat; Irregularitatis tamen, cùm,* inquit, *id non sit expressum in jure, laqueum non incurrit.*

Inclytus Sancti Thomæ interpres eodem modo difficultatem istam explicat: Sic autem quæstionem proponit iste Theologus: *Difficultas est, an iteratò confirmationem dans, aut recipiens sit Irregularis, sicut de iterantibus Baptismum diximus.* Sic quæstionem proponit; de quâ duplicem esse opinionem asserit, tùm ob rationem superiùs allatam, negantem amplectitur his verbis: *Sed cùm pœnæ sint restringendæ*; inquit, *nec Irregularitas incurratur, nisi in casibus jure expressis; negantium opinio verior est & secura, quam præter recentiores Theologos tradit Scotus, Petrus de Alliaco, Paludanus, Dominicus Sotus*: quibus Cabassutium addimus dicentem [n]: *Iteratio Confirmationis, vel ordinis, nullam inducit Irregularitatem .... id enim proprium est Solius Baptismi*, cap. 2. de Apostatis.

Nec juvat contrarium velle asserere ex paritate ductâ à Baptismo: *Quia* inquit idem Canonista, *solus Baptismus est Ecclesiæ janua, & ad reliqua Sacramenta introductio. Igitur iteratione Baptismi major injuria Ecclesiæ irrogatur, quàm iteratione cæterorum Sacramentorum. Qui enim baptizatur, ipso actu protestatur, se non fuisse hactenùs Ecclesiæ subditum, aut ejus legibus adstrictum.*

(i) Reg. 15. de reg. juris in 6.
(k) Leg. *Factum.* 197. §. 2. ff. de diversis regulis juris antiqui.
(l) Didac. Covar. à Leyva in Clemens: *Si furiosus.* de homicid. &c. n. 8. & apud eum Sotus in 4. dist. 7. q. 5. Richard. Ibidem. q. penult. Archidiac. in can. 1. dist. 68. Paludanus. Joan. de Turrecremata. S. Antoninus. 3. part. tit. 14. c. 14. §. 4. Alphonsus à Castro & alii.
(m) Fr. Sylvius in 3. part. Sancti Thom. q. 72. art. 15.
(n) J. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 13. Idem Cabassut. ibid.

CASUS CXXXIII.

Chrysostomus publicâ rei ærariæ exactione onustus cujus ultima nondum habuit ratiocinia, ad subdiaconatum suscipiendum se obtulit; non priùs declarans se de reddendâ, rei alienæ ratione esse obstrictum, atque ordinatus est; An potuit absque peccato; & nonne Irregularis erat?

RESPONS.

Qui publicam rem ærariam, aut etiam privati cujusdam gerunt, quique illius rationem non habuere, sunt Irregulares, ac proinde Sacros ordines absque peccato suscipere nequeunt. Unde sequitur, Chrysostomum in casu proposito à peccato immunem esse non posse.

Prima decisionis hujusce ratio ducitur à primo Concilio Carthaginensi habito an. 348. quod refert decretalium liber primus [o]: En ipsius verba *Gratus Episcopus dixit: Si post deposita onera &*

(o) Conc. Carthag. 1. can. 8. in cap. *Magnus.* un. de obligat. ad ratiocinia. ordinandis, vel non. l. 1. tit. 9.

ra & reddita ratiocinia, actue vita ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Universi dixerunt: rectè statuit Sanctitas vestra; adeoque ita est sententia nostra. Iisdem fermè verbis decretum illud refert Gratianus (a).

(a) Can. Magnus. 3. dist. 54.

Alteram ejusdem disciplinæ Ecclesiasticæ rationem Glossa suppeditat (b), depromptam è statutis Canonum (c) qui strictè Clericis omnibus prohibent, ne rei alienæ gestioni se immisceant, ut alibi fusè probamus.

(b) Glossa in cit. cap. *Magnus*. v. ratiocinia.

(c) Argum. can. *Pervenit*. 1 & can. *Credo*. 2. 21 q. 3. & argum. capitis. *Multos*. c. &c. c. *Sacerdotibus*. 2. ne Clerici vel Monachi secular. negotiis se immisceant. l. 5. tit 50.

Diximus: *Qui publicam rem ærariam, aut etiam privati cujusdam gerunt*: Quà de re observandum est, magnum esse inter utrosque discrimen faciendum Nam quod pertinet ad reipublicæ procuratores, nulla est, quæ fieri possit, distinctio; cùm absolutè necesse sit, ut rationes habuerint confectas & consolidatas; aliter ad ordines nequeunt admitti: Quod etiam statuitur expresse ex Legibus Imperatorum Christianorum (d) At verò quod spectat ad eos, qui res privatorum administrant, adhibenda est distinctio: Sic autem de iis Glossa, quæ dicta sua ex legibus & canonibus comprobat, superiùs laudata loquitur; cujus tamen probationes omittemus, ne longiores simus. *Si publica sint ratiocinia, promoveri non debet* (obligatus) *ante redditam rationem ..... Si verò privata, aut in ipsa promotione movetur sibi quæstio, aut non. Si movetur, aut priùs mota est, distinguitur. Aut conveniтur de dolo; vel de culpa, tamen si de dolo vel perfidia, non debet ante finem litis promoveri.... Si de culpa tantùm convenitur, promoveri potest, non obstante reclamatione creditoris, cùm suo marte currere possit, ut priùs,.... Si verò nec lis sibi movetur, nec mota est; non obstante obligatione promovetur, nisi manifestum sit ipsum de dolo teneri. Tunc enim Episcopus ex officio suo repellere potest.*

(d) Leg. Officiales. 4 cod. *De Episcopis & clericis* &c. l. 1. tit. 4.

Advertendum est autem, à regulâ generali excipi Episcoporum administratores, & quos excipit Glossa, & eos, qui bonorum pupilli, aut viduæ aut indefensorum administrationem suscepère, ut expresse declarat Canon Concilii Calcedonensis an. 451. habiti, in quo sic habetur (e): *Decrevit ergo Sancta & magna Synodus neminem horum* (qui in Clero connumerantur) *deinceps, hoc est, Episcopum, sive Clericum aut monachum, conducere possessiones aut misceri secularibus procurationibus; nisi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, vel earum personarum, quæ maxime Ecclesiastica indigent adminiculo, propter timorem Dei.*

(e) Conc. Calced. c. 5. in can. *Pervenit*. 46. dist. 86.

CASUS CXXXIV.

ONESIMUS, qui Irregularis est ob homicidium à se commissum, & aliunde ob defectum Legitimorum natalium Monasterium ingressus est, ibique solemnem emisit Religionis professionem. An ex Religiosâ professione sublata est ejus Irregularitas, ita ut absque dispensatione Sacerdos ordinari queat, & ad aliquam dignitatem seu Prælaturam regularem promoveri?

RESPONSIO.

Magnum intercedit discrimen inter duas Irregularitates quas Onesimus incurrit. Quæ procedit ex illegitimitate tollitur quidem per solemnem professionem factam in Religione approbatâ ab apostolicâ sede, quoàd effectum suscipiendorum ordinum. Quare si ex hoc tantùm defectu Irregularis esset hic homo, post emissam solemniter professionem, ordines Sacros posset suscipere, non requisitâ priùs dispensatione in hanc rem: at Irregularis manêret quoàd dignitates & Prælaturas, ad quas ex dispensatione tantùm Pontificiâ habilis fieri posset. Ita decidit Concilium Pictaviense an. 1078. in Decretalibus (f) his verbis relatum: *Ut filii Presbyterorum & cæteri ex fornicatione ad sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant vel in congregatione canonica regulariter viventes; Prælationem verò nullatenùs obtineant.*

(f) Conc. Pictav. in c. *Ut filii* de filiis Presbyteror. ordinandis vel non l. 1. tit. 17.

At Religiosa professio non eundem parit effectum, quoàd irregularitatem, quæ oritur ex crimine voluntario, ut docet Fagnanus & manifestum fit ex decretali Alexandri III. in jure relatâ (g) & ex Glossâ in hanc eandem decretalem, quæ dixit: *Irregularitas illa, quæ consurgit ex proprio delicto, non tollitur per ingressum Religionis; sed favore Religionis cum ea dispensatur*: Quod Author Glossæ hujus probat etiam ex aliâ decretali ejusdem Papæ ad Episcopum Lingonensem (h) quam excipere possunt duæ sequentes Celestini III. (i), quibus evidens est, Religiosum Irregularem ob crimen, quod ante professionem suam commisit, ad sacros ordines non posse admitti, nisi legitimam obtinuerit dispensationem. Eadem Glossa priùs laudata addit: *Cùm verò non surgit ex delicto proprio., tunc per ingressum Religionis tollitur illa Irregularitas; ita quod sine dispensatione potest ad Ordines promoveri.....sed non ad dignitatem, sine dispensatione. Infrà de pœnis cap.* in quibusdam. *& suprà de filiis Presbyter. cap.* 1.

(g) Alex. III. in c. *Ex literarum*. 2. de apostatis &c. & ibi Glossa. v. *Religionis*.

(h) Alex. III. in c. *Veniens*. 1. de clerico, qui furtivè Ordinem suscepit. l. tit. 30.

(i) Celest. III. in c. *Cùm Lator*. 2. & in cap. *Innotuit*. 3. eod. tit.

Vide:
- ABSOLUTIO.
- BENEFICIARIUS.
- CONFIDENTIA.
- DISPENSATIO *ab Irregularitate cas.* 26. *& quinque sequentibus.*
- EXCOMMUNICATIO. Cas. *Gentianus.*
- ILLEGITIMUS.
- INTERDICTUM.
- OFFICIALIS Casu *Diomedes.*
- PROVISIO.
- SIMONIA.
- SUSPENSIO.

JUBILÆUM.

JUBILÆUM sivè Indulgentia plenaria in forma Jubilæi concessa definitur his terminis: *Jubilæum est Indulgentia plenaria cum privilegiis annexis*: & hæc privilegia sonant idem, ac autoritas à S. Pontifice tradita Confessariis ab Ordinario loci approbatis, in ordine ad absolutionem ab omnibus delictis, & censuris, etiam reservatis, & insuper ad votorum commutationem.

Ut clariùs præfata Definitio innotescat, opus est recolere, quæ supra tradidimus, cum de Verbo Indulgentiæ egimus, initio tituli de eadem materia; à quibus supersedere autumamus, ne actum agere cogamur.

Auctoritas Indulgentias concedendi emanat è potestate Clavium à Christo Domino Apostolis tradita, nec non eorum successoribus in Episcopatu his verbis : *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo* : (a). Quæ potestas competit primariis Pastoribus, videlicet tum Papæ, tum Episcopis, licèt non eodem modo.

(a) Matth. 18. 18.

Indulgentia Jubilæi acquiri nequit, nisi in eo instanti, quo suscipiens existit in statu gratiæ, & post-quam adimpleverit exactè opera omnia in Bulla Pontificis concedentis præscripta.

Longè à veritate aberrant, qui autumant Jubilæum dispensare peccatorem ab agenda pœnitentia juxta gravitatem, & numerum suorum peccatorum, ut infra probabimus.

CASUS PRIMUS.

CALIXTUS Episcopus Pacis Augustæ Bullam pro Jubilæo Universali à Pontifice transmissam accepit, ad finem, & effectum à Deo impetrandi Pacem, & Concordiam generalem inter Principes Christiani nominis, qui tunc temporis mutuis bellis erant impliciti. Hanc sine mora promulgari jussit in urbe Episcopali & duntaxat post intervallum trium mensium in aliis urbibus, & Pagis suæ Diœcesi subjectis ; Quæritur, an publicationem præfatæ Bullæ potuerit differre in tempus adeò prolixum absque culpæ nota ?

RESPONS.

Respondetur Prædictus Episcopus non potuit sine culpa protrahere tamdiù hujusce Bullæ promulgationem, si modò aliqua urgens ratio pro tali procrastinatione non militaverit. Ratio est primò quia ita se gerendo directè contra mentem, & Decretum explicitum Pontificis est operatus, qui virtute Bullarum istius modi vult, & statuit, ut sine mora, atque immediatè earum promulgatio sequatur. Secundò, quia Gratia concessa ab Ecclesiæ capite cum sit universalis, cui communicare jus habent omnes fideles, Episcopus tenetur quamprimùm suis subditis exhibere.

Nihilominus non inficiamur, quod Episcopus aliquando non possit justis de causis ad aliquod tempus prorogare, v. g. Duodecim, vel quindecim dies inter promulgationem respectu urbis, & diœcesis ; & hoc idem est in praxi apud Doctos Prælatos, propter rationes legitimas sibi notas Verumtamen non est facilè credita quòd talis dilatio extendi possit usque ad duos menses dumodo non superveniant motiva maximi momenti, quæ valde rarò contingunt, ut jam recensuimus (b).

(b) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 35.

CASUS II.

APPOLLONIUS Archiepiscopus Leopoldii accepit à S. Pontifice) Bullam Jubilæi Universalis pro omnibus, & singulis fidelibus, hujus publicationem distulit per annum, & ultra in propria, Diœcesi, tum propter negotia, valdè urgentia, quæ ipsum cogebant ad Curiam Poloniæ accedere tunc temporis Varsoviæ existentem, tum sedandi ergo dissensiones, & tumultus in toto Regno grassantes ; primò ; An peccaverit differendo ; 2. An adhuc in Episcopo resideret auctoritas Bullam hanc promulgandi post tantam dilationem & præcipuè si cessassent causæ motivæ Jubilæi.

RESPONS.

Non potest Appollonius à culpa vindicari, quippe quod evidenter egit contra Voluntatem, & Ordinem S. Pontificis. cum Bullæ præfatæ, ut superius diximus, contineant in re mandatum expressum, ut ab omnibus Archiepiscopis & Episcopis immediatè, & statim, ac absque ulla mora publicentur : *Tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus atque mandamus venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ut cùm præsentium Literarum transumpta, aut exempla acceperint ; illa statim, absque ulla mora, retardatione, vel impedimento per suas Ecclesias......publicent, & publicari faciant.* Hæ sunt formulæ ordinariæ omnium Bullarum Jubilæi, præter quamquod urgentiæ tum Ecclesiæ, tum status, propter quæ Pontifex concedit Jubilæum solent esse semper maximi momenti. Ideoque Episcopus indispensabiliter tenetur absque mora promulgationi operam dare ; nam secus operando grave infert detrimentum tum toti Corpori Ecclesiæ in genere, tum etiam membris, videlicet Christi fidelibus in individuo.

Rationes adductæ in propositione Casus nullius sunt roboris. Neque valent eximere Appollonium à culpa. Nam si justis de titulis aberat à propria Diœcesi, dum urgebat tempus talis publicationis hoc totum potuit perficere committendo tale onus Vicario Generali, sicut habetur expressè in eisdem Bullis. Conciliatio dissensionum, cui supponitur eo tempore operam præstasse, tantum abest, ut antistitem à delicto obedientiæ vindicet ; ut potiùs culpam augeat. Etenim eidem compertum esse debebat quòd Preces, & Pœnitentia fidelium sunt media validiora ad hæc incommoda avertenda, quàm totum humanum studium, & ejus curæ particulares ; cùm ferè semper istæ calamitates sint pœnæ delictorum, ex quo sequitur beneficio pœnitentiæ, & bonorum operum exercitio tolli. Hæc est responsio ad primam quæstionem.

Quoad secundum quæsitum, nos stamus pro hac sententia, quòd Appollonius potuit promulgare Jubilæi Bullam, etiam post longinquam temporis dilationem. Ratio assertionis est, quia Bulla ex ejus verbis non spoliat differentes publicationem Jure eam postea promulgandi. 2. quia etiamsi supponantur omnes causas propter quas Papa Jubilæum concessit, hic, & nunc forsitan cessasse, attamen extra dubitationis aleam est quod aliæ plures potuerint animum Pontificis movere, quæ adhuc subsistunt maximè quòd Ecclesiæ necessitates sint perpetuæ, & urgentes. Præsens decisio est antiqui Sorbonnæ Professoris de Theologia optimè meriti, tum pariter de Ecclesiastica disciplina (c).

(c) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 35.

CASUS III.

GASTO Samogitiæ Episcopus, occasione Jubilæi Universalis à Papa concessi, edictum edidit. quo statuebat, ut omnes incolæ Parochiarum rusticarum ad tres usque leucas percircuitum accederent processionaliter ad Cathedralem Ecclesiam visitandam, & ibi stationes lucrandas. Quatuor, aut quinque ex his Parœciis non adimplevere Decretum circa

hoc

hoc punctum, se restringentes ad Visitationem propriæ respectivè Ecclesiæ Parochialis pro ipsis destinatæ, adimplendo tamen cætera opera in Bulla præscripta; quæritur an sint adepti Thesaurum Jubilæi?

Respons.

Asserimus primò, quòd erat consentaneum, & æquum, ut dicti incolæ proprii Episcopi Decreto se conformarent, se processionaliter conferendo ad Cathedralem pro stationibus acquirendis; quippe quod est valde conforme Ecclesiæ menti, quòd Fideles se congregent ad preces fundendas; & est medium indubitanter tutius, ad hoc ut a Deo exaudiantur; quæ ratio coëgit Tertullianum asserere, quòd Deo quodam modo vis infertur infertur, ut gratias largiatur postulantibus & insuper addit, quòd hæc Violentiæ species Deo ipsi arridet: (a) *Coimus ad Deum, ut quasi manu facta precationibus ambiamus: Hæc vis Deo grata est.*

(a) *Tertul. Apolog. c.* 10. *n.* 39.

Attamen Theologus non obscuri nominis, cui aliàs hæc prædicta difficultas fuit proposita opinatur Incolas dictarum quatuor, vel quinque Parochiarum, qui non sunt executi Episcopale mandatum respectu Processionum, non fuisse fraudatos consecutione Indulgentiæ Jubilaris; cujus ratio est, quia omnia in Bulla Pontificia præscripta executioni mandarunt. Accedit, quòd Episcopus caret facultate aggravandi Fideles additione aliorum conditionum in Jubilæi adeptione, præter illas in Pontificis Bulla expressas, & nominatas. Hoc igitur posito, Diplomata Jubilæi numquam imponere solent, quòd Preces stationales in forma Processionis fiant; sed dumtaxat, quòd quilibet fidelis in particulari hoc adimpleat visitando Ecclesias a locorum Ordinariis destinatas. Non est igitur Episcopus prædictus tali Jure, nam Papa est ille unicus, qui gratiam largitur, & consequenter ad ipsum spectat illam concedere sub iis conditionibus quas dignas ea æstimat pro communi Fidelium utilitate. Et de facto, si apud Episcopum resideret facultas addendi talem conditionem necessariam ad Jubilæum lucrandum, citra dubium est, quod plures, & plures licèt aliunde benè dispositi aut omitterent, aut negligerent acquisitionem, partim propter improbitatem laboris Itineris, partim præ remissiore studio pietatis vel incommodi ergo; quibus addi potest; primò, quòd sæpe sæpius prolixæ Processiones pariunt multas evagationes mentis, & non rarò aliquid deterioris consequentiæ. Secundò, si Parochi tenerentur proprias Parœcias deserere propter Processionem trium leucarum spacio prosequendam [illegible] periculo exponerent non præstandi suam assistentiam, & auxilium illis, qui impotentes Processioni interesse, fuissent aliquo morbo correpti, vel omittendi collationem Baptismi, vel alterius sacramenti in urgentibus circumstantiis. Quicquid sit, & omnibus præallatis absurdis non obstantibus, asserere non audemus sententiam hujus Doctoris (b) esse tutam; habito respectu ad axioma communiter à Theologis approbatum circa Bullas, & Rescripta Indulgentiarum: *Tantum valent, quantùm sonant.*

(b) *Idem. ibid.*

CASUS IV.

Paulinus cupiens lucrari Jubilæum elegit propria auctoritate Sacerdotem, juxta suam Voluntatem ad finem confitendi se apud eundem; quæritur, an hanc electionem ad arbitrium potuerit facere, utrum ejus Confessio sit valida, ad finem obtinendi effectus Jubilæi?

Respons.

Pontifices Jubilæum concedentes non censentur velle præjudicium inferre Jurisdictioni, & Auctoritati Ordinariorum locorum, ideòque estò possit Jubilæi tempore eligi quilibet Confessarius ad libitum restrictivè ad approbatos in ea diœcesi in quibus Pænitens reperitur, tamen nullatenus neque validè, neque licitè assumi possunt in Confessarios illi Sacerdotes qui non sunt in numero Approbatorum, neque iis, pro quibus tempus Approbationis expiravit, & realiter omnes Jobilæi Bullæ expressè statuunt, quòd Confessarius eligendus, sit sæcularis, aut regularis, debet esse approbatus ab Episcopo diœcesano. *Licentiam concedimus, & facultatem, ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcumque Presbyterum Confessarium tam sæcularem, quàm cujuscumque Ordinis, & Instituti ex approbatis, ut præmittitur à locorum Ordinariis.* Hæc sunt verba præcisa Bullæ ultimi Jubilæi concessi à SS. Papa Clemente undecimo sub die 2. Decembris 1706. & ejusdem Tenoris sunt aliæ Bullæ cæterorum Pontificum (c).

(c) *Col. Agdens. coll.* 20. *q.* 5.

CASUS V.

Palamedes miles obstrictus peccato reservato cui erat annexa excommunicatio *ipso facto*, subjecit hanc culpam clavibus Sacramentalis Confessionis tempore Jubilæi apud Marcellum simplicem Confessarium Parochiæ, in qua degebat, à quo fuit absolutus tam à peccato, quam à censura illi annexa; omissis omnibus operibus in Bulla præscriptis, quia nullam habebat intentionem lucrandi Jubilæum; quæritur, num sit validè ab excommunicatione absolutus?

Respons.

Idem Judicium ferendum est circa absolutionem à Palamede receptam in proposito quæsito, ac si illam obtinuisset ab eodem Presbytero ante, & extra tempus Jubilæi. Ex quo fit, quòd si dictus Sacerdos carebat facultate absolvendi ante tempus Jubilæi à Delicto reservato, & censura eidem annexa, & quòd non sit impartitus beneficium absolutionis nisi dependenter à potestate sibi tradita, & collata virtute Bullæ Pontificis; absolutio eidem collata est omninò invalida, tàm quo ad peccatum, quàm quo ad Censuram.

Ratio patet. Quia summus Pontifex virtute Bullæ non concedit Confessariis simplicibus potestatem absolvendi à casibus reservatis, & censuris nisi in favorem, & beneficium pænitentium voluntatem habentium sinceram adipiscendi Indulgentiam Bullæ, excludendo, & privando omnes cæteros spernentes, vel non curantes hunc spiritualem Thesaurum. Marcellus igitur nulla pollebat auctoritate absolvendi Palamedem neque tempore Jubilæi: nam intentione carebat illud lucrandi. Et hoc adeo verum est, ut opus sit Palamedi, ad hoc ut tutò consulat animæ suæ saluti iterùm confiteri apud Sacerdotem, qui possideat aliunde facultatem absolvendi à culpa, & censura, quam incurrit in ejusdem culpæ commissione, & ita absolutionem recipere; vel si adhùc superest tempus sufficiens pro Jubilæo acquirendo, adimpleat opera universa in Bulla expressa, & rursus confitestur cum recta Intentione

tione Indulgentism acquirendi. Hæc Resulutiu est Auctotis colloquiotum Andegavi. (a)

(a) Colloq. Andeg. Julii. 1711. pag. 185.

CASUS VI.

Post publicationem Jubilæi factam in Diæcesi Parisiensi, Eustasius incola urbis S. Germani io Laya quæ est membrum ejusdem Diæcesis data opera petsexit pro cunfessione facieoda Pisiacum situm in Diæcesi Carnutensi ubi adhuc non fuetat Jubilæum promulgatum, & tegressus ad D. Germanum ibi visitatiunem, Orationes eleemosynas, & communiunem perfecit; An Jubilæum est adeptus?

Respons.

Eustasius non est Jubilæi effectus consecutus, quia de industria nun potuit Confessionem eliceze in alia Diæcesi. Ratio hujus est, quia, ut jam animadvertimus, Papa Jubilæi concessiune non intendit perturbare, aut cunfundere urdinem Jurisdictionis Episcoporum statutæ à Jure cummuni. Econversu semper decetnit, quod Diæcesani confiteantur apud Confessarios approbatus à propriis Ordinariis; atque in ejus Bulls derugatur solummodò Jurisdictioni Paruchorum, tribuens fidelibus putestatem eligendi ad nutum, & arbitrium ipsurum quemlibet ex confessariis ab Ordinariu apprubatis.

Ista Decisiu cunfirmari potest ex tenure Edictorum ab Episcopis editorum circa Jubilæi Publicatiunem. Nam semper maudant, ut Confessiunes fiant apod Confessarios ab ipsis approbatos. Cùm igitur Eustasiua non aperuerit in Cunfessiune peccata sua apud Sacerdotem approtum à proprio Ordinariu, sed dumtaaat ab Antistite Casunti, cujus pœnitens non est subditus, dici nequit, quòd ita se gerendo Bullæ Pontificiæ fecerit satis, ueqne mandato Episcopi, ideòque Jubilæum non sit cunsecutus.

Auimadvertendum est tamen, quòd si Eustasius non fuerit scienter Pisiacum profectus Confessionis Jubilaris faciendi causa sed buna fide illue se cuntulerit mure peregriuorum, absque ulla intentiune evitandi Jurisdictionem sui Præsulis, Confessio iu hac hyputhesi esset legitima, & non careret prubabilitate, quòd esset sufficiens ad Jubilæi cunsecutionem, cùm sit permissa peregrinis, & itiuerantibus Coufessio extra eorum Diæceses; juata morem generaliter receptum in Ecclesia, quæ supplet in Cunfessariis defectum Jurisdictionis tacito cousensu omnium Episcoporum, & Pastotum,

CASUS VII.

Sanctus Puntifex vigore Bullæ Jubilæi nniversis fidelibus utriusque seaús tam sæcularibus quàm Regularibus largitus est licentiam quemcumque confessarium juata eorum voluutatem eligendi, cùm hac clausula, dummodò sit approbatus à Locorum Ordioariis. Varii Religiosi diversarum Religionum, & monasteriorum urbis Parisiensis confessiunem elicuerunt apud confessarios urdinarios, sed solùm approbatione suorum superiorum Regularium respectu Religiosorum monasterii: utrum hoc non ubstante fruiti sint beneficiu Jubilæi?

Ratiu dubitandi est quia isti Regulares superiores non cadunt sub illis terminis in Bulla contentis, *Lororum Ordinarii*, queia verbis perspicitor Papam sub illis vocibus cumprehendere solos Episcopos, vel eos, qui cum sint independentes à Jutisdictinne Episcuporum, gaudent possessione Jurisdictionis quasi Episcopalis.

Respons.

Equidem fateor Casuistas non paucos, uti Barbosam (b) Lopez, Suarez, & Henriquez, stare pto sententia Ordinariis favorsbili videlicet, qnnd eodem pariter modo, & præcepto tenentur tam sæculares, quàm Regulares peccata confiteri apud confessarium ab Episcopo approbatum & quòd aliter faciendo Regulares essent incapaces Gratiarum virtute Jubilæi collatarum; nam, ut argumentantur allati Doctores, non servarent cunditionem in Bulla expresse notatam.

(b) Aug. Barbosa ad sess. 23. conc. Trid. cap. 15. Lopez part. 1. c. 26. Suarez. tom. 4. in 3. p. S. Thom disp. 28. sect. 6. n. 11. Heriq lib. 6. cap. 6. ad lit. k in comment, & lib. 7 c. a. n. 3.

Alii tamen Doctores eximii uppositam sententiam tueutur; inter quos Sylvius est; iu istorum classe, sicut apparet in una ea suis decisionibus sub 25. Maji 1641. ubi licèt judicet priorem upinionem valdè probabilem, *benè.... probabilis* (c) nihilominus subscribit secundæ, quam appellat probabilissimam; & iu praxi tutam.

(c) Fr. Sylvius resol. v. Jobil 1. & apud cumCoriolanus, Zerola, Diana & alii, Tom. 5.

Prima ratio, quam affert; est quòd Superiores Regulares sunt verè Prælati urdinarii respertu suorum subditorum. *Quia superiores Regulares sunt ordinarii respectu suorum subditorum*, Altera ratio, quia Pontifex non imponit Regularibus onus eligendi Confessarium ab Episcopo Diecœsanu appiubatum ad eaclusionem cujuscumqoe alterius confessarii. Sed tantùm impertitur libertatem unum ea his eligendi, si ipsis libuerit, cùm mens Pontificis non sit eos spoliandi jure, quo gaudent,& pacifica possessione quafruuntur absque ulla Episcoporom cuntradictione. Ite ut hæc Bullæ clausula intelligenda, ac interpretauda est, respectu Religiusurum, tanquam speciale privilegium, & tanquam gratia cuncessa intuitu Julæi, cuncedenis eisdem plenam auctoritatem confitendi apud quemlibet confessarium ab Episcupo apprubatum, quod extra tale tempus vetitum etat. Ista Ratiocinatio est Authuris (d) allegati pet Theologum apprimè ductum, ita loquentem: *Hanc sententiam valde probabilem existimans, censet illa verba, quæ in Balla Jubilai exprimuntur, ut etiam Regulares possint eligere Confessarium ab ordinario approbatum, non intelligenda esse privativè, quasi summus Pentifex velit privare pænitentem jure suo, qus potest confiteri confessario per suum Prælatum apprebato; sed cumulativè, & ampliative in favorem ipsius pænitentis: ità ut non solùm confiteri possit illi, cui ante Jubilaum poterat, verùm etiam aliquem alium eligere possit approbatum ab ordinario; quamvis ante Jubilaum non possit ei confiteri.*

(d) Bonac. disp 5. q. 7. p. 2. n. 25. apud Sylvium cit.

Prædictis additur, quòd si Religiosi absoluiè tenerentur Confessinnem facere apud Sacerdotem apprubatum ab Episcopu, non pauci existerent, veluti inter alios Carthusiani, Camaldulenses, & alii solitariu perpetuam clausuram servantes, quibus hæc lea esset jugum intolerabile; nam uporteret præfatas suas cellas relinquere, ac solitudinem, quærendi gratia confessarium ab Episcopo approbatum, cum apud istus ex eorum familia nullus esset ab Ordinariu Loci approbatus, sicuti verè, & realiter nemo ordinariè reperitur Adde insuper, quòd Religiosi unius Cœnobii sunt magis idunei pro audiendis confessionibus suorum cænobitarum, quàm cæteri omnes sivè sæculares,

sivè

sivè Regulares. Ex quibus videtur inferendum, Religiosos in quæsito citatos verè Jubilæum obtinuisse, quamvis confessi sint apud Religiosos ordinarios suorum monasteriorum approbatos à suis Superioribus. Verumtamen expediret, quòd Papa, vel Episcopi nullum dubitandi locum relinquerent circa hujus articuli expositionem.

CASUS VIII.

Philocratis adimplevit perfectè secunda Jubilæi hebdomadæ opera omnia in Bulla præcepta, præter Confessionem, cujus loco elicuit actum Contritionis, quantum potuit, perfectionis; & post detestationem omnium suorum peccatorum mortalium cum intenso dolore, & efficaci proposito potiùs moriendi, quàm relabendi, accessit ad mensam Eucharisticam, cum voto sincero confitendi quàm primùm. Utrum sit lucratus Jubilæum?

Respons.

Nos censemus Philocratem Jubilæum non percepisse. Ratio est, quia omnes Bullæ Jubilæi exprimunt, quòd à Papa conceditur tantùm illis, qui sunt verè contriti, & confessi; *verè pænitentibus, & confessis*. Hæc sententia est Navarræ [a] eam probantis per Glossam super Constitutionem Bonifacii VIII. [b] quæ declarans hoc verbum, *& confessis*, inquit, *confessis proposito, & facto,* ... Et paulò post [c] eadem Glossa adjungit, *tu dic; confitebuntur proposito, & facto .... hæc enim Indulgentia solis pænitentibus, & confessis conceditur.*

Citatus Canonista ingenuè fatetur, ipsum quoque aliàs aliam amplexum esse opinionem [d] quæ est eadem Paludani [e], & quorundam aliorum; sed inductum ad eam retractandam authoritate Cardinalis Joannis Monachi Auctoris istius Glossæ Doctissimi Canonistæ contemporanei Bonifacii VIII. quem pluries audierat interpretari Constitutionem ab eodem editam in Consistorio, ubi ut Cardinalis interfuit ex assertione ipsius in Decursu Glossæ, nec non authoritate Cardinalis Cajetani, quem Navarrus vocat [f]: *Doctissimus: & acutissimus, & rerum Romanarum ad hoc spectantium peritissimus;* addito insuper, quòd hæc verba: *verè pænitentibus, & confessis*, sunt duo termini adeò inter se connexi, quòd unus ab altero non potest separari, nisi Bullæ sensus destruatur; *Quia quæ dispositio copulata est, utriusque partis veritatem exigit.* Quod item confirmat tribus Legibus Digestorum [g] approbantibus suam propositionem, quos textus referre operæ pretium non ducimus. Sed quotiescumque aliquis ambigendi locus relinqueretur circa verum verborum sensum, semper tamen juxta naturalem sensum, quem præ se ferunt, essent intelligenda, juxta Axioma legale in alia materia [h]. *Non aliter à significatione verborum recedi oportet, quàm ut cùm manifestum est, aliud sensisse Testatorem.*

(a) Navarrus commen. de Jubilæo, & Indulg. notabili, 18. n. 1. & seqq.
(b) Glossa in extravag. antiquorum, 1. de pen. & remiss v. & confessis, lib. 5. extravagant comm.
(c) V. Confitebuntur.
(d) In Clem. 1. de reliq. & vener. Sanctor.
(e) Paludanus in 4. dist. 20.
(f) Cajet. Tract. de Indulg. c. 10.
(g) L. *Si heredi*, 5. ff. de conditionib. Institutionum lib. 28. tit. 7. Leg. *Si ita quis* 63. & Leg. *Si quis ita* 129 ff. de verborum obligat. lib 45. tit. 1.
(h) Leg *Non aliter* 69. Leg. *Si cui* 70. & seqq. ff. de Legatis 3. lib. 32. tit. 1.

Cæterùm in dubium revocari non potest sententiam exigentem necessitatem Confessionis non esse certiorem, & tutiorem pro salute omnium, qui Jubilæum adipisci amant, nam quis est hic, qui possit esse certus se elicuisse actum contritionis perfectæ? Sed adhùc supposita certitudine contritionis, nonne oportet obedientiam præstare tum literæ, tum contentis in Bulla præscribente Confessionem præviam ad Communionem, tanquam conditionem essentialem? Alioquin si populo persuasum foret solam Contritionem sufficere, quot sub prætextu difficultatum apparentium de impotentia Confessionis, sibi suaderent esse perfectè contritos, atque ita Thesauro Jubilæi carerent? Navarrus [i] censet nihilominus, hominem verè contritum, cui defuit copia confitendi, neque in prima, neque in altera hebdomada, vel ob defectum Confessarii, vel ob alias rationabiles causas, non remanere incapacem Jubilæi, dummodo adimpleverit omnia per Bullam imposita; & habuerit voluntatem deliberatam confitendi quamprimùm potuerit; cum piè non sit credendum Summum Pontificem velle suis gratiis privare, & excludere fideles in casu allato, ex suppositione, quod talis pœnitens contritus, & non confessus posuerit omnia opera Bullæ sibi possibilia. Idem sentit hic Canonista de eo, qui post ultimam Confessionem factam ante Jubilæi promulgationem, postea non est relapsus in aliquod mortale.

(i) Navarrus loco cit. n. 13. & 14.

CASUS IX.

Post Jubilæi Universalis promulgationem in omnibus Galliæ Diœcesibus; Abbas quidam regularis auctoritate propria, & sine approbatione Episcopi Diœcesani deputavit duos Religiosos sui Monasterii audiendis Confessionibus, intuitu Jubilæi, non solum suorum Religiosorum, sed etiam Domesticorum Abbatiæ & aliorum sæcularium morantium intra septa Monasterii, qui appellantur *Donati*; quæritur, an Confessiones factæ apud duos istos Religiosos sint validæ, & sufficientes pro Jubilæo.

Ratio dubitandi est, quòd Bulla in terminis expressis mandat, quòd Confessarii debeant esse approbati ab Ordinariis, quorum nomine intelliguntur Episcopi?

Respons.

Ut præsenti difficultati fiat satis, præmittendum est; quòd sub nomine *Ordinarii* non veniunt solummodo Episcopi Diœcesani, sed etiam omnes superiores illi, qui gaudent Jurisdictione quasi Episcopali, & sunt ab Episcopo independentes.

Hoc præsupposito, concludimus, quòd si Abbas Regularis, de quo est quæstio, sit de illorum Classe, supra quos Episcopus nullam Jurisdictionem prætendat, esse verum Ordinarium non solùm respectu suorum Religiosorum, sed etiam Domesticorum sui Monasterii, sicuti pariter sæcularium *Donatorum*, qui morantur inter septa regularia Abbatiæ; & hoc Titulo habet jus confitendi omnes domicilium in Monasterio habentes, nec non approbandi quemcumque suorum Religiosorum quos sibi expedire videbitur ad finem audiendi eorum Confessiones independenter ab Episcopi consensu, quoniam Jurisdictione quasi Episcopali fruitur. Ex quo definimus Confessiones duobus Religiosis antedictis factas, licitas, ac validas esse; & sufficiunt pro illis, qui apud eos sua peccata accusavere, ad hoc ut sint capaces lucrandi Indulgentiam Jubilæi, servatis tamen, & adimpletis cæteris in Bulla contentis.

Non occurrit autem eadem paritas circa alios Superiores, qui non gaudent pacifica exemptione à Jurisdictione Episcopi. Nam isti minimè censentur esse locorum Ordinarii, & consequenter nulla fulgent facultate approbandi Confessarios, neque exercendi alia munera, quæ sunt propria Officii Episcopalis. Ratio hujus est, quia Abbas istius qualitatis cùm carear hac potestate, Confessiones suppositæ essent illicitæ, ac irritæ; & sæculares licèt intra Monasterium degentes, qui apud duos præ-

prædictos Religiosos fuissent confessi, essent incapaces Jubilæi, nisi rursus coram alio Confessore, legitimè, & canonicè approbato Confessionem elicerent. Ita decidit celebris Theologus [a].

(a) De Ste. Beuv. tom. 3. cas. 36.

CASUS X.

Thierius tempore Jubilæi confitetur magnam peccatorum molem, qui à Confessario obstrictus subire onus jejunandi bis in hebdomade per spacium unius anni, & alia opera pœnitentiæ exercere, recusavit acceptare hanc satisfactionem, hac ratione motus, quòd Indulgentia Jubilæi plenaria cum imbibat remissionem omnium pœnarum temporalium, quæ subiri debent pro satisfactione pœnæ patratis culpis debitæ, sibi suadebat esse deobligatum à ponendis aliis operibus satisfactoriis, præscindendo ab illis per Bullam præscriptis; nam aliter non esset necesse Indulgentiam lucrari. Quo posito, 1. Quæritur, an argumentario Thierii sit malè fundata? 2. An Confessarius potuerit infirmitati, & rationibus pœnitentis connivere, imponendo leviorem satisfactionem motivo Jubilæi?

Respons.

Extra dubium est, quòd discursus Thierii sit falsus; & falso supposito nixus: Verum quidem est, quòd intuitu Indulgentiæ plenariæ per Jubilæum acquisitæ, Ecclesia, habito respectu tum ad fervorem pœnitentium, tum ad pia opera præscripta, indulget, & remittit aliquam portionem pœnarum Canonicarum, quas primitiva Ecclesia olim imponebat peccatoribus pœnitentibus, qui fregerant, & violarant promissiones in Baptismate factas, post relapsum in culpam mortalem; verùm Ecclesia non intendit concedere talem Indulgentiam nisi illis, qui omnes conatus adhibent ad exequendam veram pœnitentiam suorum delictorum, quæ non consistit in simplici narratione coram Confessario, sed etiam requiritur, ut omnis labor impendatur, ut expientur, & deleantur per opera satisfactoria, quod est dignos pœnitentiæ fructus facere. Cùm igitur Indulgentia quantumvis plenaria non dispenset ab exercenda pœnitentia, sed suppleat solùm nostram debilitatem, & defectum illius, quam facere tenemur, & quam adimplere non valemus juxta totum rigorem antiquorum Canonum; Ecclesia in hoc Apostolum imitata [b] circa Corinthium incestuosum, quem animadvertens per annum, & ultra severam subjisse pœnitentiam, censuit à longiori, satisfactione dispensare, attenta etiam pro tunc ejus infirmitate; ita ut Jubilæum non debeat inservire pro fomento nostræ accidiæ, quasi nos liberos reddat à satisfaciendo Divinæ Majestati læsæ. Hæc ipsa est doctrina, divi Cypriani dum ait Ecclesiam promittere, quòd Deus ratam habebit Indulgentiam respectu eorum, qui curant agere pœnitentiam, nosque cernimus Pontifices illis duntaxat spondere Jubilæi effectus, & fructus, qui verè sunt pœnitentes, *verè pœnitensibus*, & peccatorum confessioni superaddunt dignos pœnitentiæ fructus. *Dominus .... effundet in nos divitias misericordiæ suæ, si iniquitates nostras, quibus eum offendimus nimis, humili confessione agnoscamus, dignosque pœnitentiæ fructus faciamus.* Hæc sunt ipsissima Verba, quæ adhibet Papa Clem. IX. in Bulla novissimi Jubilæi universalis concessi sub fine anni 1706.

(b) Sufficit illi qui ejus modi est, objurgatio hæc quæ fit à pluribus, ita ut è contrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur. 2. Cor. 2. 7. & 8.

Jam verò Thierius prædictus non potest indicari verè pœnitens, & dispositus, quotiescumque renuit amplecti jejunia, & alia opera pietatis Christianæ, à Confessario imposita. Præterea Theologorum Torrens unanimiter asserit Cootritionem, Confessionem, & satisfactionem esse tres partes Pœnitentiæ Sacramentalis. Si igitur duæ priores sunt necessariæ, & essentiales Sacramento, inferendum est similiter tertiam, nempe satisfactionem esse eodem modo absolutè necessariam, saltem *in voto*, ad Sacramentum perfectè integrandum; ex quibus de ducitur Thierium dignè Sacramentum non posse suscipere, nisi intentionem habeat acceptandi, & adimplendi pœnitentiam congruam, quam Confessarius adjungere intendit.

D. Thomas [c] addit aliam rationem, quæ verisimiliter militat pro Indulgentiis, quòd pœnitentes teneantur acceptare opera pœnitentiæ injuncta, dicens quòd etiamsi essent liberi à subeunda pœna temporali peccatis debita; adhuc tamen debent acceptare laboriosa opera injuncta. nam certum ipsis esse debet se esse Divinæ Justitiæ debitores, valde pluris, quàm existimat; *ut etiam ex his* (operibus pœnitentiæ) *remedium consequantur, quamvis à debito pœnæ essens immunes: & præcipuè, quia quandoque sunt plurium debitores, quam credunt.*

(c) S. Th. in 4. dist. 20. q. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 4.

Idem S. Doctor affert aliam rationem [d] dicens, quòd licèt Indulgentiæ vim maximam possideant ad obtinendam remissionem pœnæ temporalis culpis debitæ, non per hoc esse omittenda opera pœnitentiæ, cùm sint majoris meriti respectu compensationis essentialis: *Quamvis hujusmodi Indulgentiæ multum valeant ad remissionem pœnæ, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu præmii essentialis, quod in infinitum melius est, quam dimissio pœnæ temporalis.* Hæc sunt ipsius verba.

(d) Ibidem quæstiunc. 1. ad 2.

Tandem possumus confirmare nostrum argumentum per aliam Doctrinam Angelici Doctoris [e] satisfactio respicit duos fines. Primus est satisfaciendi Justitiæ divinæ propter deletionem peccati commissi. Alter satisfactionis finis est, præservatio à culpis, in quas in posterùm relati possumus, *Pœna satisfactoria est ad duo, scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando.* Ex quo facilè concludi potest; quòd cùm Indulgentiæ tanta virtus non insit, ut pœnitentem præservet à relapsibus in peccata, necesse est, & maximè interest; ut acceptet pœnitentiæ opera, quæ sint idonea ad illum stabiliendum in proposito non ampliùs recidendi; aliter censeri non potest verè dispositus, neque pœnitens, neque etiam in dispositione prærequisita ad Jubilæi consecutionem. Et hæc est nostra responsio circa primum propositum dubium.

(e) Idem ibid art. 2. q. 1. quæstiunc. 3. in corp.

Quoad alterum quæsitum, clarè patet; quippe quod jam diximus Confessarium Thierii, si muneri suo satisfacere intendat, non posse levem satisfactionem imponere pro magna peccatorum caterva, quibus supponitur fœdatus. Confessarius enim in quacumque temporis differentia obligatur ad se conformandum præcepto Evangelico præcipienti cuilibet peccatori facere dignos pœnitentiæ fructus; & ideò tenetur salutares imponere pœnitentias omnibus ad eum accedentibus;

bus; cùm circumstantia Jubilæi non possit eximere ad eas acceptandas, sicuti probant verba Bullæ: *Injuncta tamen eis ...... pœnitentia salutari, aliisque ejusdem Confessarii arbitrio injungendis.* Jam igitur pœnitentiæ nequeunt esse satisfactoriæ, & medicinales, nisi sint aptæ ad punienda peccata præterita, & impedienda futura; vel non correspondeant qualitati, & numero delictorum, habitâ ratione status, & virium pœnitentis. Nostra sententia nititur Concilio Tridentino (*a*) affirmante esse plusquàm certum, quòd pœnæ magnam virtutem habent retrahendi à peccato eos, quibus injunguntur, & veluti habenæ cohibent, removent, atque obstringunt ad præcavendum majori cura, ac attentione. *Procul dubio enim à peccato revocant, & quasi freno quodam coërcent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt;* præterquàm quòd sunt valdè utiles ad delendas peccatorum reliquias, & ad destruendas pravas consuetudines contractas vitæ perperam ante actæ vitio. *Medentur quoque peccatorum reliquiis*, subjungit idem Concilium, *& vitiosos habitus malè vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt.* Undè sequitur, quòd si Confessarius Thierii non imponeret, falsò Jubilæi prætextu, pœnitentiam salutarem, & consentaneam, sed loco istius injungeret levem pro magno culparum numero, de quibus se accusavit, teneretur Deo rationem reddere suæ culpabilis conniventiæ, & insuper aliquo modo esset in causa, quòd hicce pœnitens relaberetur in posterum in eadem delicta propter nimiam felicitatem prioris absolutionis cum satisfactione levissima.

(*a*) Conc. Trid. sess. 14. c. 8.

CASUS XI.

Clitarchus Sacerdos juridicè damnatus ad jejunium, & recitationem septem Psalmorum pœnitentialium bis in hebdomada per cursum unius anni, lucratus est Jubilæum, & præsumit se liberatum ab hac pœnitentia intuitu plenariæ Indulgentiæ, & effectuum ab ea productorum: An veritas, & ratio stat pro Clitarcho?

Respons.

Perspicuum est Clitarchum decipi, ejusque prætensionem falsam esse & malè fundatam. Ratio est, quia Bulla Jubilæi condonantis pœnas peccatis debitas, ac pœnitentias injunctas, nullo pacto attendit ad pœnas impositas in foro externo Ecclesiæ, sed solùm injunctas in foro interno Sacramentalis pœnitentiæ. *Septimo infertur*, ait Navarrus (*b*) *per Indulgentiam solùm condonari pœnam peccato debitam in foro Dei, vel pœnitentiali, non autem debitam in foro exteriori, ideòque castigari posse per Judicem Secularem, & etiam Ecclesiasticum in foro exteriori eum, qui indulgentiam quamlibet plenissimam est assecutus: quoniam omnis indulgentia respicit pœnitentias injunctas, vel quæ injungi potuerunt, vel deberent à Confessario ..... & ita solùm respicit forum pœnitentiale.* Ita ut qui fuit absolutus in foro pœnitentiæ, per hoc non sequitur, quòd puniri non possit in foro exteriori propter crimen patratum, uti probat idem Canonista. 1. Ex Canone, qui, ex Judicio Pithou, tribuitur Paulino Episcopo urbis Forojulii, quam Veneti appellant *Ciudad di Friuli*, scribendo anno 794. Heistulfo inter-

(*b*) Navarrus Comm. de Jubilæo Notabili 11. n. 20. & 21. eom. 2.

fectori suæ uxoris, & per explicationem ejusdem Canonis factam à Glossa. (*c*) Secundò ex Glossa super Decretalem. Alexandri III. dicentis: *etiam post pœnitentiam potest quis accusari*; & consequenter potest puniri. 3. Per Authorem Glossæ super Decretalem aliam Innocentii III. (*d*) dicentis: *per pœnitentiam tollitur crimen, quod mulier contraxit fornicando quoad Deum: & tamen post quantamcumque pœnitentia potest maritus illam accusare.*

(*c*) Can. Admonere 8. 33. q. 2. juncta Glossa 2.

(*d*) Glossa in c. Gaudemus, & de divortiis. v. poterit objicere.

Quod diximus de Clitarcho, idem sentiendum est de pœna religioso imposita in pleno Capitulo: *Non tamen per eas* (Indulgentias) sequitur Navarrus (*e*) *remittuntur illis imposita in foro Capituli; quia illud .... quasi judiciale, & non pœnitentiale. Propter Indulgentias tamen quærendas observantia regularis non debet dissolvi: quia licet plus valeant quoad remissionem pœnæ, quàm observantia: hæc tamen plus prodest quò ad acquisitionem præmii, quod est melius, quàm illa.*

(*e*) Navarrus ibid. Notabili 31. n. 31.

CASUS XII.

Alanus Confessarius tempore Jubilæi audivit pœnitentes consuetudinem peccati mortalis habentes: An favore Jubilæi potuerit impertiri beneficium absolutionis, quam negare debuisset in alia temporis circumstantia?

Respons.

Hic Confessarius non potuit conferre absolutionem similibus pœnitentibus in casu nuper proposito. Nam nulla major facultas apparet tempore Jubilæi, quàm alio tempore, recedendi à regulis ordinariis, quæ sunt conformes intentioni Ecclesiæ, scilicet procurandi conversionem, & salutem peccatorum. Et ratio est in promptu, nam graviter peccaret, si absolutionem tribueret constitutis actualiter in habitu peccati mortalis; quia illius nimia facilitas esset potiùs in ruinam, quàm in beneficium pœnitentium; experientia teste, qua Confessarii docentur, quòd talis conniventia in impertienda absolutione consuetudinariis subministrat hujus generis peccatoribus majorem ansam relabendi in eadem crimina. *Facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi*; ait S. Ambrosius [*f*]; vel ut ait Concilium Burdigalense apud citatum Patrem: *Cum facilitas ..... veniæ maxima sit peccandi illecebra.* (*g*). Suspendenda est igitur hujuscemodi peccatoribus absolutio, donec appareant indicia veræ conversionis, ut tunc possit applicari gratia Jubilæi cognoscendi fructum conversionem nullum ipsis affert detrimentum, nec impedit nisi ad tempus Jubilæi consecutionem; quoniam obedientia Confessario exhibita est impedimentum non minus legitimum, quàm detentio in carcere, vel absentia itinerantis, quibus etiam Ecclesia favorem Jubilæi concedit, sicut apertè restantur omnes Jubilæi Bullæ. Hæc sanè est Ecclesiæ mens, quæ nihil aliud desiderans, quàm animarum saluti prospicere, non censetur velle punire præfatos privatione Jubilæi, ob dilationem eisdem maximè salutarem, causatam ab humili obtemperantia præstitam Jesu Christi Ministro. Auctor Colloquiorum Agathæ suffragatur huic sententiæ [*h*].

(*f*) S. Ambros. in Psal. 1. 8.

(*g*) Concil. Burdigal. an. 1583. tit. 2. de pœnitentia.

(*h*) Colloq. Agathæ Colloq. 20. dem. 7.

CASUS XIII.

Justinus secundâ Jubilæi hebdomadâ elicit confessionem præmissis omnibus in Bulla Pontificis, & mandato Episcopi præscriptis; Confessarius noscit hunc possideri consuetudine inveteratâ relabendi in plura mortalia, & insuper invenit innodatum casibus reservatis tum Pontifici, tum Episcopo, illum dimittit inabsolutum, & Jubilæum ad mensem prorogat. Duo hic quæruntur, 1. An propriâ auctoritate Justinus possit Jubilæum differre, absque Episcopi licentiâ. 2. An tempore statuto possit pœnitentem revertentem ab omnibus reservatis absolvere?

Respons.

Opinio nostra est, quòd Confessarius prædictus potuit Justino solâ, & propriâ auctoritate Jubilæum differre inscio Episcopo. Quòd suprà diximus in responsione ad priorem difficultatem sufficere posset pro præsentis probatione; sed addimus ultrà, quòd est Summus Pontifex, qui illi hanc impartitur facultatem. Hanc Bulla exprimit, Confessarium posse commutare opera præscripta in alia pietatis opera, respectu detentorum in carcere, infirmorum, & laborantium legitimo impedimento; vel differre in aliud tempus non multùm distans. Juvat hic afferre verba Bullæ Jubilæi novissimè promulgati sub initio anni 1707. audiamus, quomodo se explicet S. Pontifex Clemens XI.

(a) Clem. XI. in Bulla Jubilæi 2. Decembris 1706.

(a) *Nec non aliis quibuscumque tam Laicis, quàm Ecclesiasticis, Secularibus, vel Regularibus, etiam in carcere, aut captivitate existentibus, vel aliquâ corporis infirmitate, seù alio quocumque impedimento detentis, qui supra expressa, vel eorum aliqua præstare nequiverint ut illa Confessarius ..., eis in alia pietatis opera commutare; vel in aliud proximum tempus prorogare possit, eaque injungere, quæ ipsi pœnitentes efficere poterunt, pariter concedimus, & indulgemus.*

Inter alia verò impedimenta, illud, quod respicit animæ dispositionem, est sine dubio magis legitimum. Dum igitur Confessarius Justini non censuit dispositum pro absolutione, & gratiâ Jubilæi; non tantùm potuit prorogare in aliud tempus rationabile, ad hoc ut hujus temporis morâ possit satagere, ut sincerè per conversionem resipiscat, sed etiam ut suo muneri faceret satis; & Justino notum esse debet dilationem à Confessario concessam nihil sibi profuturam, nisi fideliter tempus statutum impendat in exercitia pœnitentiæ, ut dignus reddatur Beneficiis Jubilæi mediante præviâ absolutione à peccatis, quam Confessarius in tali casu poterit elargiri inclusivè cum iisdem reservatis Pontifici, vel Episcopo juxta tenorem Bullæ.

CASUS XIV.

Trussardus multis delictis onustus cupiens Jubilæum lucrifacere incipit ponere jejunium tribus diebus per Bullam requisitis, Visitationes, Orationes, & Eleemosynas; differendo Confessionem, & Communionem in sequentem Dominicam, quas de facto adimplet. Quæritur, an in tali hypothesi Jubilæum sit adeptus? Motivum dubitandi est, quia posuit jejunia, stationes, preces, & eleemosynas, existens in statu peccati lethalis cum actu constitutionis imperfectæ. Quid censendum?

Respons.

1. Juxta D. Thom. S. Antoninum, & Theologorum torrentem, certissimum est volentem Indulgentiam lucrari debere existere in statu gratiæ. *Non valent* (Indulgentiæ) *existentibus in mortali. Et ideò in omnibus Indulgentiis fit mentio de verè contritis, & confessis.* Ista sunt verba D. Thomæ (b). *Secundùm Petrum de Palude non valent Indulgentiæ existentibus in mortali*, inquit D. Antoninus *quia manente offensa, reatus pœna tolli non potest.*

(b) S. Thom. in 4. dist. 20. q. 1. art. 5. quæstiunc. 1. in corp.

2. Laudabile est igitur adimplere in statu gratiæ omnia per Bullam præscripta, ideòque initium à Confessione capere; nam pia opera facta post acceptam absolutionem, & reditum ad gratiam sunt magis Deo grata, & utiliora pœnitenti.

3. Tamen negari non potest cum sanâ Theologiâ opera ista facta antè receptionem gratiæ esse utilia ponenti ea cum voluntate sincerâ conversionis; nam gratia, quam recipit posteà per Sacramentum Pœnitentiæ facit reviviscere opera dicta, & consequenter pœnitenti utilia, & Deo grata. Ex quo concludi potest, Trussardum subjectum istius casus verè esse Indulgentiam lucratum.

Nostra Assertio concordat omninò cùm sententia D. Antonini sic difficultatem proponentis, (c) *Quæritur, utrum qui adimplevit ea, quæ continentur in formâ Indulgentiæ ad hoc, quòd consequatur eam, in peccato mortali etiam per eum cognito, consequatur, effectum Indulgentiæ? v. g. in ejus Indulgentiæ formâ exprimitur, quod eroget certam quantitatem pecuniæ, & quòd jejunet per annum, si potest, unâ die in hebdomadâ, aliàs non habeat eam, vel, si posita sit Indulgentia ad certum locum, putà in visitando aliquas Ecclesias, ut Indulgentia Jubilæi habeatur; in mortali existens sumit iter ad urbem utrùm consequatur Indulgentiam?* Post hæc refert opinionem, quam non sequitur: *Et videtur, quòd non, quia ab omnibus Doctoribus tenetur; quod est necessarium hominem esse extra mortale peccatum, ad hoc quod valeat consequi fructum ejus; sed talis est, in mortali; ergo &c.* En tandem Decisionem istius difficultatis: *Respondendum videtur per distinctionem, quia aliud est dicendum de eo tempore, & loco, quo conceditur Indulgentia; aliud de tempore, quo itur, vel disponitur ad Indulgentiam. Nam de tempore, quo consecutus est Indulgentiam, ubique oportet, quòd sit contritus, & per consequent sine mortali; aliàs non prodesset; videlicèt cum est in articulo mortis, quando fit ejus talis absolutio, vel concessio, seù quòd eo tempore, quo visitat Ecclesiam, vel Ecclesias, ubi posita est Indulgentia, ut Indulgentia Jubilæi. Sed tempore, quo pergit ad urbem, ubi sunt dictæ Ecclesiæ; vel tempore, quo dat eleemosynas, vel facit jejunium ..... non videtur necessarium, quòd illa faciat extra mortale: quamvis utique tutius, & melius foret, & utilius etiam tunc esse sine mortali; sicut etiam dicunt plures Doctores, ut Thomas in 4. quòd eas satisfactiones injunctas à Confessore, quæ post expletionem earum relinquunt effectum in satisfaciente, in mortali peractas non oportet iterare, ut Jejunia, & Eleemosyna, & peregrinationes; quia effectus ille remanens valet reverso ad gratiam.*

(c) Idem ibid. §. 5.

Prolixitas hujus textus forsan non arridebit amantibus breves Decisiones; sed sicuti hic Sanctus Archiepiscopus nihil inquit, quod sciri non mereatur, ut clarè propositæ difficultati possit responderi, & ex alio capite pauci habeant præ manibus summam Theologicam hujus Sancti; operæ pretium duximus hic afferre.

CASUS XV.

Firmilianus cupiens Jubilæum lucrari, positis primo loco confessione, & communione pri-

primâ die inter quindecim assignatas; adjecit deinde stationes, & eleemosynas; sed non complevit tertium jejunium decretum per Bullam nisi post relapsum in mortale, cujus contritionem tantùm imperfectam elicuit. Utrùm adhuc fuerit capax Indulgentiæ Jubilæi?

RESPONS.

Nostra responsio sit Firmilianum, non esse consecutum Jubilæum; quia fieri non potest, ut aliqua Indulgentia obtineatur, quin ultimum saltem opus perficiatur, & fiat in statu gratiæ; cum nequeat remitti pœna peccatis debita, nisi priùs remissâ sit culpa.

(a) S Thom. in 4. dist 20. q. 1. art 5. quæstiunc. 1. in corp.

Hæc est doctrina S. Thom. (a) qui sibi proponens hanc objectionem: *Videtur, quòd Indulgentia valeat existentibus in peccato mortali: quia aliquis potest alteri mereri etiam in peccato mortali gratiam, & multa alia bona. Sed Indulgentiæ habent efficaciam ex hoc, quòd merita Sanctorum applicantur ad istum. Ergo habent effectum in illis, qui sunt in peccato mortali*; respondet his terminis: *Hoc non videtur verum, quia quamvis merita illa, quæ per Indulgentiam communicantur, possint valere ad merendam gratiam, non tamen propter hoc dispensantur: sed determinatè ad remissionem pœnæ. Et ideò non valent existentibus in peccato mortali; & ideò in omnibus Indulgentiis fit mentio de verè contritis, & confessis.*

S. Doctor confirmat hanc veritatem comparatione membri mortui, quod non potest gaudere influxu vitali aliorum membrorum viventium; & subjungit, quod homo in mortali existens cum sit membrum Ecclesiæ mortuum non potest communicare meritis aliorum fidelium, qui sunt membra viventia. (b) *Membrum mortuum non suscipit influentiam ex aliis membris vivis. Sed ille, qui est in peccato mortali est quasi membrum mortuum; ergo per Indulgentias non suscipit influentiam ex meritis vivorum membrorum.*

(b) Idem ibid. in t. arg. sed contra.

Sylvius in hac parte inhæret vestigiis S. Thomæ adamussim (c). Nos supersedemus hic ejus verba subjicere, cum satis sit attulisse illa D. Angelici. Unum tantùm adjicimus, quòd cùm Jubilæum sit gratia extraordinaria ab Ecclesiâ suis filiis concessa, scilicet remissio pœnæ temporalis peccatis debitæ, & per sacros antiquos Canones statutæ; opus est pro talis gratiæ consecutione, & remissionis peccatorum adeptione, ut sint liberi à culpâ mortali, quæ eos reddit obnoxios suppliciis æternis. Quomodo enim fieri potest, ut quis liberetur à pœna temporali peccato annexâ, cum actualiter est debitor pœnæ æternæ propter idem peccatum; & à Deo hanc gratiam obtineat, quando hic, & nunc est ejus inimicus? Igitur statuendum est, quòd licèt satis sit habere sinceram intentionem resipiscendi, adimplendo opera Bullæ; & quòd necesse non sit existere in gratiâ, cum ponuntur; tamen de necessitate est ultimum opus præscriptum in statu gratiæ adimplere.

(c) Fr. Sylvius in suppl. 3. p. S. Thom. qu. 27 art. 1. in fine.

Hac de causâ doctus Maldonatus (d) animadvertit acutè, censendos esse, & habendos tanquam Bullæ corruptores omnes eos, qui promittebant virtute Indulgentiarum remissionem culpæ peccatis debitæ, nam, ut exponit Cardinalis Cusani Legatus Pontificis in Concilio Magdeburgensi anno 1450. nullus Pontifex has Bullas concessit cum tali promissione; quæ non potuit esse adjecta nisi fraudulenter à personis pecuniarum cupidis. *Respondeo illum esse abusum*, inquit hic Author, *& multos esse Theologos bonos, qui affirmant nullum Pontificem dedisse unquam Indulgentiam sub illâ formâ, sed verbum illud, à culpa esse additum ab illis, ad quos pecunia pertinet.* Talis abusus non est commentitius quoniam Tridentinum de eo conqueritur ac damnat (e).

(d) Jo. Maldonat. de pœnit. tom. 2. de Indulg. q. 1.

Et pro rei veritate Clemens V. in quâdam suâ Constitutione insertâ Jure (f) quam idem Pontifex condidit in Generali Concilio Viennæ in Delphinatu habito, declarat, quòd clausula illa, *à pœnâ, & à culpâ*, quæ fortasse posset in aliquâ Bullâ Indulgentiæ reperiri, est abusus redditus, & inventus à Quæstoribus, quàm clausulam inserebant Bullæ ad incautos, decipiendos, & ad majus lucrum capiendum; apertè damnat hanc fraudem veluti aptam reddere contemptibiles claves Ecclesiæ à Christo Domino traditos. Insuper quotiescumque in Bullis Indulgentiarum reperiuntur hæc verba: *Remissio peccatorum*; intelligenda sunt tantummodò de pœnis debitis culpis; sicut animadvertit Cardinalis Bellarminus (g). *Pari ratione*, inquit, *cum dicant Pontifices, se per Indulgentias absolvere pœnitentes à peccatis, vel condonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiam partem peccatorum, semper loquuntur de peccatis quoad pœnam, non quoad culpam, quæ antè Indulgentiam remissa esse creditur.*

(e) Conc. Trid. sess 21. c. 9.

(f) Clementina Abusionibus 2. de pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 9.

(g) Robert. Bellarm. l. 1. de Indulg. c. 7.

Facile conjici potest non esse habendam, tanquam supervacaneam, prolixam citationem Maldonati, & Bellarmini. Cùm enim Indulgentia careat virtute delendi culpam peccati, quæ peccatorem reum constituit æterni supplicii; necessariò fatendum est, ut priusquàm Indulgentiæ beneficio liberetur à pœnâ temporali, antecedentèr, in quam, ab æternâ per Confessarii absolutionem liberatus existat.

CASUS XVI.

PETRUS casu reservato obstrictus, cui adest annexa censura excommunicationis IPSO FACTO, occasione oblatâ Jubilæi cupiens resipiscere, primâ die publicationis confitetur, & absolutionem tam à peccatis, quàm à censura recipit, cum animo sincero, & firmo proposito adimplendi omnia opera Bullæ. Sed post tres, vel quatuor dies elapsos cum reinciderit in novum mortale, pudore suffunditur, & Jubilæum negligit perficere. Hic oritur quæstio, utrum reservatio peccati, & excommunicatio, à quibus fuerat à beneficio Jubilæi absolutus, iterùm reviviscant; ità ut necesse sit ad superiorem accedere pro novâ absolutione, post Jubilæi tempus transactum?

RESPONS.

Absolutio à Petro recepta bonâ fide tempore Jubilæi cum intentione rectâ exequendi omnia per Bullam præscripta ad finem Jubilæi lucrandi, valida est; ideòque non reincidit in reservationem casus, neque in excommunicationem à quibus anteà fuerat absolutus primâ die, & consequenter eximitur ab onere iterùm sistendi se superiori pro secundâ vice.

Ratio, quæ potest adduci, est, intentionem Papæ Jubilæum largientis, conferre Confessariis ab ordinario canonicè approbatis facultatem absolvendi omnes ad Tribunal Pœnitentiæ accedentes cum dispositionibus requisitis pro Indulgentiâ. Jam Petrus erat ità dispositus die suæ confessionis, ut supponitur in casu præsenti. Fuit ergo validè absolutus; cum absolutio ipsi fuerit collata absolutè, & simpliciter, & non sub ullâ conditione, sicuti verè conferri debet.

Ita ratiocinatur Navarrus dicens [a]: *Qui semel confitetur legitimè peccata sua, & absolvitur, non tenetur illa unquam iterùm confiteri jure naturali, nec divino, nec canonico communi; imò nullâ lege humanâ potest constitui, ut quis absque consensu suo obligetur ad confitendum idem peccatum.* Quod peritus Canonista probat auctoritate D. Thomæ qui ait: *Nec potest aliquis alicujus hominis authoritate compelli ad confitendum peccatum, quod alteri confessus est, qui absolvere potuit.* Post hanc primam propositionem, Navarrus sequitur suum argumentum hoc pacto; *Ab iis, de quo quæritur, legitimè fuit semel confessus peccata reservata, & legitimè absolutus; ergo non tenetur iterùm confiteri.*

(a) Navarrus lib. 5. Consil. 19. de pœnit.

CASUS XVII.

MARTINUS primâ hebdomadâ complevit omnia opera per Bullam Jubilæi injuncta, & post absolutionem omnium casuum tam reservatorum, quàm non reservatorum, sacram synaxim sumpsit; post tres dies, relapsus in peccatum reservatum, de eo efficacem dolorem elicuit cum proposito non peccandi de cætero; ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit, & suum peccatum aperit proprio suo Confessario ordinario, ad finem etiam iterùm Jubilæum lucrandi, & quod reiteravit omnia opera pia, sicuti egerat in primâ hebdomadâ; hinc quæritur, 1. num Martinus fuerit validè absolutus secundâ vice, esto ipsius Confessarius extra tempus Jubilæi non gauderet facultate absolvendi à reservatis; 2. Utrum Jubilæi Indulgentiam iterùm sit adeptus?

RESPONS.

Theologus primæ Classis [b] in resolutione hujus difficultatis sub 27. 27. Maji 1641. putat juxta opinionem, quæ ipsi visa fuit probabilior, prædictum pœnitentem non potuisse validè absolvi alterâ vice, nec consequenter recepisse iterùm Jubilæi gratiam.

(b) Fr. Sylvius resol. var. v. Jubilæum 2. & 3.

Ratio ejusdem est, quòd juxta tenorem, & methodum ordinariam à Pontifice adhibitam in Bullis Jubilæi, & per verba, quibus ejus mens exprimitur, apparet ejus voluntatem esse, quòd semel tantummodò acquiratur, aut in primâ, aut in secundâ hebdomadâ, sicuti judicare licèt ex illa particulâ disjunctivâ, quâ re explicat, dicens: *Qui in primâ hebdomadâ post publicationem, vel in sequenti post illam.*

Ad suam roborandam sententiam, allegat Doctorem [c] qui plures annos in almâ urbe fuit Theologiæ Professor, restantem, quòd Clemens VIII. consultus circa hanc difficultatem, respondit juxta opinionem allatam; & quòd sacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini interpres in iis, quæ spectant ad Disciplinam, & mores, idem declaravit mense Maji 1620. [d]

(c) Filiucius tom. 1. tract. 8. n. 278.

(d) Idem Filiuc. ibid. n. 261.

Porrò noster citatus Theologus addit vota quinque Theologorum, qui antè illum defenderunt posse unicâ tantum vice conferri absolutionem à casibus reservatis, tempore Jubilæi durante. Fatetur nihilominus Confessarium adhærentem contrariæ sententiæ non esse redarguendum, si absolverit in secundâ hebdomadâ pœnitentem reservatis irretitum, quem anteà absolvisset à culpis similibus in præcedenti dummodò talis pœnitens in alterâ sequenti hebdomadâ fuisset executus quicquid in Bullâ statuitur; vel intentionem veram haberet exequendi, quod addit, & asserit; post quatuor Authores ibi citatos [e].

(e) Antoninus Diana Clericus Regul. Theat. par. 2. tract. 3. resol. 49. & par. 5. tract. 12. resol. 28. & tres alii.

De facto auctoritas absolvendi à quibuscumque casibus tam reservatis, vel non cadentibus sub reservatione est concessa indistinctè, & absque ullâ restrictione, aut exceptione omnibus & singulis Confessariis ab Ordinario approbatis pro tempore Jubilæi, si pœnitens adimpleat opera omnia per Bullam expressa. Non videtur igitur ratio, cur debeat hæc gratia restringi solis pœnitentibus, qui usque adhuc non sunt Thesaurum Jubilæi consecuti, aut deneganda illis, qui eum primâ hebdomadâ lucranti, se disponunt in ultimâ hebdomadâ ad iterùm absolutionem reportandam de delicto, in quod miserabiliter sunt relapsi.

Nos igitur existimamus 1. Martinum validè fuisse absolutum in casu exposito; cum validitas absolutionis non pendeat absolutè ab Indulgentiâ; quippe quòd validè potest conferri absolutio primâ die inchoationis Jubilæi, priusquam conditiones per Bullam requisitæ fuerint executioni mandatæ, etsi pœnitens posteà voluntatem mutaverit, omittendo opera injuncta.

2. Martinum esse his Jubilæum lucratum. Nam subscribere non possumus opinione eorum, qui reantur semel dumtaxat Jubilæum posse acquiri, quod pluribus rationibus fulcietur.

Prima ratio sit; quia expressio generalis includit, & comprehendit casus omnes, ad quos applicari potest, & extendi intra suum sensum naturalem, & obvium, quod item verificatur in materiâ odiosâ, & lege pœnali. Jam verò verba, quibus utitur Sixtus IV. in Bullâ 29. Augusti 1473. & Gregorius XIII. in alia Bullâ à se editâ 1575. & generaliter in cæteris omnibus, quibus Pontifices Jubilæi Thesaurum aperiunt, continent semper expressionem generalem, indigitantem omnes Jubilæum adipisci volentes, posse confiteri cuilibet Sacerdoti approbato, nullâ factâ mentione pro solâ primâ vice prædictorum ergo Pontificum intentio est indifferenter intelligenda, tam pro primâ, quàm secundâ vice; & si aliqua dubitatio occurreret circa hoc punctum, interpretatio facienda esset in favorem, & beneficium piarum personarum, qui sunt in possessione talis usus, juxta regulam Juris [f] *In re dubia benigniorem Interpretationem sequi, non minùs justius est, quàm tutius.* &c. Cohæret huic sententiæ dogma Innocentii III. [g] *Cum beneficia Principum sint interpretanda largissimè*, quod hic Papa didicit ex Lege digesti, ubi habetur: *Beneficium Imperatoris, quod à divinâ ejus scilicet Indulgentiâ proficiscitur, quàm plenissimè interpretari debemus.* Aphorismus inconcussus in subjectâ materiâ; Jubilæum siquidem est pura, & simplex gratia à Primario Ecclesiæ Principe donata in profectum & utilitatem fidelium, nulli præjudicium afferens, neque Ecclesiæ, neque personis singulariter sumptis.

(f) Leg. *Ea quæ* 152. §. 1. ff. de reg. juris.

(g) Innoc. III. in cap. *Olim* 16. de verb. signific.

Altera sententiæ ratio; quia quotiescumque legitimus superior generali concessione permisit electionem Confessarii ad beneplacitum, vel aliunde jus possidetur per Privilegium, citra dubium est, quòd onus hodie, cras alius eligi potest. *Quicumque potens est sibi eligere* [Confessarium] Paludanus ait [h] *si electo uno, vult eum mutare alium eligere, sivè eo mortuo, sivè non potest; licèt aliter sit in Jure civili .... & sic quemcumque eligit in Confessorem, ille est Confessor ... unde sicut primum*

(h) Paludanus in 4. dist. 17. q. 3. art. 2. v. Item quicumque.

eligens

eligendo non eligit niſi Confeſſorem, ſic nec eligendo ſecundum, tertium, quartum eligit, niſi Confeſſorem. Iſte igitur non operatur niſi juxta Pontificis mentem, & Bullæ ſubſtantiam; cui eſt integrum eligere ad libitum Confeſſarium intra ſphæram eorum, qui ſunt ab Epiſcopo approbati. Cohærenter igitur pronunciandum eſt de cæteris oneribus in Bullâ expreſſis quòd nempe bis poſſunt adimpleri, & bis pariter Jubilæum acquiri.

Tertia; quia fieri poteſt adeptio Indulgentiæ perpetuæ, vel ad tempus definitæ, quolibet anno, quolibet menſe, & quolibet die, quando tempus, aut dies non ſint fixa, & determinata per Breve Pontificium. *In perennibus ergo* (Indulgentiis) ſubjicit Paludanus [a] *non apparet, quòd magis voluerit* (concedens) *de primâ die, quàm de ſecundâ, ſicut nec primo anno; quàm de aliis: quia non minùs voluit viſitari Eccleſiam: cui dedit Indulgentiam perennem, quàm illam, cui dedit temporalem.* Unde ſi ibi lucratur quolibet anno, ita & hìc. Qua ratione autem quolibet anno, eadem ratione, quolibet die, & menſe.

(a) Paludanus in 4. diſt. 20 q. 4. art. 1. conclud. 3.

Ex quo diſcurſu infertur, quoniam tempus determinatum pro Jubilæo lucrando non eſt præcisè fixum, nec annexum uni tantùm hebdomadæ vi Bullæ; ſed conceditur arbitrium deligendi aut primam, aut ultimam, poſſe denuò comparari in alterâ hebdomadâ, quamvis obtentum in primâ. Ita Navarrus [b].

(b) Navarrus tom. 2. comment. de Jubilæo, & Indulg. notabili. 32. n. 6. v. Circa hoc & tom. 1. in Can. placuit de pœnit. diſt. 6. n. 167. & ſeqq.

CASUS XVIII.

Honoratus Civis Ambiani Vir tenui devotione præditus pro jejunando plures dies, & Viſitando Eccleſias diſtinctas, ſicuti decernitur in Bullâ Jubilæi Univerſalis promulgati, & inchoati in Diœceſi, & non ignorans aliunde Jubilæum quòad effectum principalem non differre ab Indulgentiâ plenariâ, Propoſuit viſitare ſemel tantùm die natalis Domini Xenodochium generale Urbis, ibi recitando quinquies Pater, & Ave, & eleemoſynam erogando, quæ ſunt opera per quandam Bullam Papalem deſignata largentem plenariam Indulgentiam omnibus, qui ea præſtabunt, & die præfatâ Noſocomii Eccleſiam viſitabunt. Concludi ne poteſt Honoratum hoc modo lucratum Indulgentiam plenariam, & etiam Jubilæum?

Respons.

Lucidè patet Honoratum ſibi comparaſſe, neque Indulgentiam neque Jubilæum. Ratio eſt, quia durante toto anno Jubilæi Univerſalis, omnes cæteræ Indulgentiæ plenariæ ſuſpenduntur, ita ut nulla poſſit acquiri; ſicuti declaratum eſt in Bulla Xiſti IV. à nobis ſuprà citatâ in antecedenti diſcuſſione, & in aliis pluribus Bullis poſterioribus. Attendamus Pontificis verba: *Nos .... ne propter aliarum Indulgentiarum à nobis ...., vel aliis Prædeceſſoribus noſtris conceſſarum hujuſmodi effuſionem, hoc ſanctum opus, ac remiſſionis, & gratiæ annus Jubilæus intermittatur, aut fideles ipſi à tanto munere reddantur expertes .... omnes, & ſingulas plenarias, etiam ad inſtar Jubilæi, ac .... facultates, conceſſiones; & indulta à nobis, & eâdem ſede (Apoſtolicâ) vel illius authoritate, quibuſcumque Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, & piis locis, tum in perpetuum, quàm ad certum tempus in vitâ, ſeu in mortis articulo, quovis modo, aut quâvis causâ, quomodolibet conceſſas, & conceſſa, & in poſterum forſitan concedendas, vel concedenda, authoritate Apoſtolicâ tenore præſentium, de Apoſtolica authoritatis plenitudine ... ſuſpendimus; illaſque durante beneplacito noſtro, & Sedis prædictæ ſuſpenſas eſſe volumus, nec interim alicui ſuffragari.* Quamobrem Honoratus intendens tempore anni Jubilæi adipiſci Indulgentiam plenariam conceſſam in favorem dicti Hoſpitalis erravit, neque potuit eam lucrari niſi poſt annum Jubilæi elapſum. Accedit etiam, quòd Bullæ omnium Jubilæorum verbis expreſſis declarant ſuſpenſionem generalem omnium aliarum Indulgentiarum [c].

(c) Colloq. Luſſon tom. 7. colloq. 22. q. 1.

[d] Placet hic animadvertere, Navarrum examinare quæſtionem, an Indulgentiæ non plenariæ, ſeu partiales cadant pariter ſub revocatione contentâ in Bulla Xiſti IV. adhuc Jubilæo permanente; & hunc Canoniſtam pendere pro parte negativâ, probantem ſuam opinionem quinque, aut ſex rationibus contra ſex alias, quas ſibi objicit; & refellit iiſdem verbis Bullæ, uti videre eſt apud eundem, D. E.

(d) Navarrus comment. de Jubilæo, & Indulg. notabili 25. n. 1. & ſeqq. & notab 35. n. 1.

CASUS XIX.

Epimachus Religioſus concionem habens in Parœciâ S. Evroldi dies octo ante inchoationem Jubilæi, ſubjungit Indulgentiam eſſe indiſcriminatim conceſſam tam pro defunctis, quàm pro Vivis, & utriſque certò, & infallibiliter prodeſſe; Bullâ plenè in omnibus ejus partibus adimpletâ. Paſtor dictæ Eccleſiæ Dominicâ ſubſequenti Pulpitum conſcendens, acriter probavit dictum Religioſum erraſſe, & Indulgentias Jubilæi non prodeſſe defunctis. Pro quibus iſtorum ſtat Ratio?

Respons.

Ut perfectè evacuetur hæc difficultas, opus eſt diſtinguere duo Indulgentiarum genera. Indulgentiæ primi generis conceduntur *per modum abſolutionis*; aliæ applicantur *per modum ſuffragii*, ut ſcholæ loquuntur. Indulgentiæ *per modum Abſolutionis* dicuntur illæ, beneficio quarum Eccleſia relaxat fidelibus pœnam peccatis alligatam, quorum culpæ Pœnitentiæ Sacramento ſunt remiſſæ; hancque gratiam largitur virtute poteſtatis à Chriſto Domino ſibi communicatæ, quando Apoſtolorum Principi dixit [e]. *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis;* proferendo è ſuo Tribunali hanc Abſolutionem; quæ neceſſariò ſuum ſortitur effectum, *poſitis ponendis.* Ratio à Sylvio adducta eſt, quod iſta verba [f]. *Quodcumque ſolveris*, ſunt generalia atque in ſe ipſis includunt integram, & perfectam poteſtatem ſolvendi ab omnibus vinculis, quæ poſſunt præpedire peccatores à poſſeſſione æternæ beatitudinis. *Cùm enim*, argumentatur hic Theologus, *hæc verba .....* Quodcumque ſolveris ſuper terram, *ſint generalia, complectuntur omnem poteſtatem tollendi quælibet vincula, & obſtacula, quibus homines impediri poſſunt à conſecutione regni cæleſtis, non tantùm quòad culpam, ſed etiam quòad pœnam.* Ex quo hanc deducit conſequentiam [g], *promittitur ergo illis verbis beato Petro ſumma poteſtas non ſolùm abſolvendi à peccatis; ſed etiam à pœnis, cenſuris, votis, juramentis, & aliis, quæ homines quo-*

(e) Matth. 16. 19.

(f) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 25 art. 2. concl. 1.

(g) Idem ibid. quæſito 2. concl. 8.

quo-

quomodo ligatum tenent, retardant ab ingressu cœli.

Indulgentiæ ab Ecclesiâ concessæ *per modum suffragii*, non dispensantur eodem modo; sed solùm per modum supplicationis, liberationis, & redemptionis; quod non impedit, quin suum effectum sortiantur: *Sed etiam valent, ut condonetur pœna verè coram Deo debita, adeòque in futuro sæculo luenda.* Ità Sylvius.

Proponatur exemplum familiare mirabiliter explanans justam differentiam inter utrasque Indulgentias. Lex vult è carceribus emancipare duos subditos detentos, quorum unus in proprio dominio, alter Bizantii. Quomodo primo libertatem donabit? Hoc fiet ejus propriâ, & supremâ auctoritate, pronuncians gratiam *per modum absolutionis*, absque auxilio, & concursu potestatis extraneæ. Sed pari modo nequit alterum liberare, quia non potest suam Jurisdictionem exercere extra limites suæ ditionis absque consensu Principis, sub cujus Imperio, & Dominatu moratur in carcere. Non potest igitur ultimum in libertatem vindicare, *nisi per modum suffragii*, intercedendo pro eo apud Sultanum, cujus est captivus, vel mancipium, & solvendo ejus redemptionem. *In hoc distinguitur Indulgentia* (per modum absolutionis) *à modo juvandi per suffragia, quod hic privatâ auctoritate fieri possit, non illa*, subdit idem Theologus [*a*]. Ita pariter se gerit Ecclesia in largiendis Indulgentiis. Respectu enim vivorum fidelium, qui propriè sunt ejus subditi, his applicat *per modum absolutionis*: & ob hanc rationem Martinus V. concedens Indulgentiam in terminatione Concilii Constantiensis, *dicit se absolutionem concedere*, ut iisdem verbis Sylvii utamur addentis hanc esse locutionem eandem S. Thomæ: *Et Beatus Thomas q. 27. art. 2. docet, quòd Indulgentiam facere, sit remittere pœnam cum potestate Jurisdictionis.* Verùm respectu Defunctorum, qui in Purgatorio detinentur, eos respicit tanquam extra suam jurisdictionem, & potestatem, sicut declarat Gelasius I. in quodam Canone decreti Gratiani [*b*] ob hoc non applicat illis Indulgentias, nisi per modum suffragii, orando Deum, ut dignetur per suam infinitam misericordiam suscipere, & acceptare satisfactiones superaffluentes Jesu Christi, & Sanctorum pro solutione pœnarum, quarum sunt Divinæ justitiæ debitores?

(*a*) Idem cit. dist. 25. art. 2. quæsito 2.

(*b*) Gelasius I. in Can. ligatus 2. 24. q. 2.

Jam verò non potest sub dubium cadere hoc genus Indulgentiarum prodesse mortuis, quorum animæ in Purgatorio existunt. Nam cùm præcepto fidei credendum sit adjuvari, & sublevari posse precibus & suffragiis fidelium juxta Ordinationes misericordiæ, & justitiæ Dei, & juxta mensuram diligentiæ, & devotionis, quibus in hac vitâ degentes, se dignos reddernnt hujus auxilii participatione; à fortiori sunt capaces talis beneficii per applicationem meritorum, & satisfactionum exuberantium salvatoris ab Ecclesiâ factam. Est opinio D. Bonaventuræ, D. Thomæ, & magnæ Theologorum catervæ, quos citat doctus Bellarminus [*c*] dicens Ecclesiæ sensum in subjectâ materiâ fundari super antiquas consuetudines, & observationes plurium sæculorum; cùm Paschalis I. qui obiit anno 824. largitus sit Indulgentias, & alii plures Pontifices ducti ejus exemplo, & hoc ad normam traditionis Apostolicæ, & doctrinæ Sanctorum Patrum [*d*].

(*c*) Robert. Bellarm lib. de Indulg. c. 14.

Hoc toto præsupposito, superest examinanda quæstio proposita, utrum scilicet Indulgentiæ proficiant animabus defunctorum certò, ac infallibiliter. Circa quod Theologi, & Canonistæ discrepant inter se. Etenim Dominicus Soto, & Navarrus pugnant pro affirmativâ sententiâ, sed alii in majori numero stant pro negativâ, videlicet D. Bonaventura, Richardus, Cajetanus, & Durandus asserentes probabilius esse effectum harum Indulgentiarum pendere totaliter *ex liberali Dei acceptantis voluntate*; & istorum opinio concordat cum Ecclesiæ praxi orantis publicè pro animâ defuncti, & itidem pluries offerentis Sanctum Sacrificium pro ejusdem liberatione.

(*d*) Conc. Ancyran. can. 5. Conc. Nic. 1. can. 5. & 11. Conc. Laodic. can. 2. S. Cyprian. tract. de lapsis apud Sylvium.

Ex jam dictis conclusio nostra sit, Epimachum potuisse sine errore propugnare, Ecclesiam concedere Indulgentias tam pro vivis, quàm pro defunctis, licèt diverso modo, ut declaravimus; easque prodesse certò, ac infallibiliter Defunctis juxta aliquorum sententiam, quamvis opposita sit probabilior. Ex quo sequitur propositionem Parochi S. Euroldi rectum sensum pati posse.

Vide { Indulgentia. Confessarius. Confessio, Casus 15. 16. 17. Absolutio. }

JUDEX.

Homo appellatur Judex, quia est constitutus pro reddendâ Justitiâ omnibus Postulantibus. *Judex dictus, quasi Jus dicens populo*, ait D. Isidorus in Canone [*e*] adjiciens Judicem non mereri hunc Titulum, nisi sequatur regulas justitiæ. *Non est etiam Judex, si non est in eo Justitia* [*f*].

Accipe definitionem traditam ab insigni Theologo Belgâ [*g*] *Judex est persona, publicam habens potestatem Jurisdicendi*; scilicet homo publicâ authoritate supremi Principis creatus, ad finem Justitiam faciendi singulis suis subditis juxta regulas Legis, & ordinem ab ipsâ præscriptum [*h*], in quo patet discrimen inter Judicem, & Arbitrum, qui postremus potestatem solùm possidet per conventionem eorum, qui ipsum elegerunt, tenetur absolutè servare formalitates Tribunalis, neque Judicium ferre juxta vigorem nec Legis, sed tantùm *ex æquo & bono*, id est juxta æquitatem.

Item non sufficit, Judicem, ut sit legitimus, esse electum pro tali officio à supremâ Auctoritate, & quòd servet ordinem Justitiæ in suis Judiciis proferendis; sed insuper requiritur, quòd illi, quos judicat, sint subditi illius Jurisdictioni; & causa, supra quam

(*e*) Isidorus in can. jus. tum est 1. 23. q. 2. §. 1. & in cap. Forus est 10. de verbor. signific. lib. 5. tit. 40.

(*f*) Cit. cap. Forus.

(*g*) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 614.

(*h*) Can. In illis 3. dist. 4.

quam fert judicium, fit materia sui Tribunalis; aliter ejus sententia ferret injuriam partibus, injustè enim sibi usurparet potestatem, quam non habet; & consequenter esset invalida juxta Canones Juris: *Ea quæ fiunt à Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt* (a). Verùm est animadvertendum Judicem loci, in quo delictum patratum est, habere Jus cognitionis, licèt reus aliunde non esset subditus ipsius Jurisdictioni, ex Lege statuente: *Ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur* (b).

(a) Reg. 25. de reg. Juris in 6.

(b) Can. *Ibi semper*. 3 q. 3. q. 6. & cap. *Qui crimen*. ñn. ibid.

Judex in materiâ criminali procedere potest per viam informationis factæ ex Officio; contra personam rei, vel per accusationem factam ab aliquo, qui se obligat ad probationem facti, cujus alterum accusat, aut tandem per simplicem denunciationem, quam facit una partium contra compartem absque onere exhibendi probationes necessarias ad convincendum accusatum criminis imputati.

Binas Judicum species distinguere oportet, juxtà duos Ordines Jurisdictionis; Ecclesiasticæ, & sæcularis, & in utrisque Judex, aut est superior aut inferior.

Sicut Judici sæculari non licet sibi usurpare Jurisdictionem Judicis Ecclesiastici, ità Judex Ecclesiasticus non potest agere in præjudicium Judicis sæcularis; cùm uterque teneatur juxta Canones, Leges & statuta se continere intrà limites potestatis sibi traditæ, quod pariter locum habet tam in Judice ordinario, quàm potestatem delegatam habente.

Non est officium Judicis, sed solius Legislatoris, Legem interpretari. Attamen in casibus à Legislatore omissis, Judex semper obligatur, servatâ æquitate, sequi partem miriorem, & benigniorem, & super omnia in causis criminalibus, & quando agitur de pœnâ infligendâ, ad tenorem Regulæ Bonifacii VIII. (c). *In pœnis benignior est interpretatio facienda.*

(c) Bonifac. VIII. in reg. 49. de reg. Juris in 6.

Non est licitum Judici munera accipere à litigantibus, & accepta tenetur restituere.

Qui Judex extitit in aliquâ causâ, coram quo fuit lis inchoata, non potest amplius officium arbitrii suscipere. *Si quis verò Judex sit; arbitrium recipere ejus rei, de quâ Judex est, & in se compromitti jubere prohibetur Lege Juliâ, docet Canon erutus è Digesto, & Codice* (d).

(d) Can. *Infames*. 2. §. 19. q. 7.

Si Judex sit subalternus, parti condemnatæ licet appellare ab ejus sententiâ ad Tribunal superius, pro reformatione sententiæ latæ, sive quòad substantiam, sive quòad modum, & ordinem; sed si pars appellans non protestetur suam appellationem intra tempus statutum; Judex inferior, *seu à quo*, iterùm redit in possessionem suæ Jurisdictionis, ut apparet ex multis Decretalibus Alexandri III. & Clementis III. (e).

(e) Alex. III. in cap. *reprehensibilis* 26. cap. *Ad hæc*. 27. cap. *Ad aures*. 33. & Clemens III. in cap. *Directæ*. 39. de appellatione, recusat. & relationibus. lib. 2. tit. 18.

Porrò Judici vetitum est, regulariter loquendo, pronunciare suas sententias diebus festivis, ut infrà ostendemus.

CASUS PRIMUS.

Seditione generali ortâ in Urbe Hamborgi, minitantibus populis ignem applicare Palatio Urbis, atque interficere omnes Magnates ibi congregatos, nisi Tullius Caput Senatûs, & alii ipsi adhærentes ferant sententiam mortis, aut perpetuæ triremis contra Sempronium, hic Magistratus existimavit prò salute Urbis, & Civium præservatione, nec non sedandi ergo tumultum, qui minabatur certum Urbis exitium, & necem plurium personarum insignium, subscribere in hac extrema circumstantia petitioni populi irritati, & conjurati pronuntians sententiam mortis in Sempronium, estò esset conscius suæ innocentiæ. An potuerit tutâ conscientiâ damnare, ad præservandam unius nece vitam multorum insontium, & evitandam Palatii combustionem?

RESPONSIO.

Tullius, & ipsius adhærentes non potuerunt absque gravi peccato damnare Sempronium in casu proposito. Siquidem numquam permittitur Magistratui damnare innoxium ad pœnam afflictivam, qualis est mors, mutilatio, fustigatio, verberatio, aut triremis. Est germana D. Thomæ Doctrina dicentis (f). *Nunquam secundum humanum judicium aliquis debet puniri sine culpâ, pœnâ flagelli, ut occidatur, vel mutiletur, vel verberetur.* Verùm puniri potest suorum bonorum direptione, licèt culpâ vacet, quando subest aliqua causa sic permittendi, ut in exposito casu. *Pœnâ autem damni punitur aliquis*, sequitur S. Doctor (g), *etiam secundum humanum judicium etiam sine culpâ, sed non sine causâ.* Ratio ab eodem assignata est, quòd, juxta Augustini Doctrinam, Judices in suis sententiis imitari debent illis, quibus Deus manifestè peccatores damnat. *Sicut Augustinus dicit: judicium humanum debet imitari judicium divinum in manifestis Dei judiciis, quibus homines spiritualiter damnat proprio peccato.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2.

(g) Item in 2. sentent. dist. 33. q. 1. art. 2. ad 4. & in 4. dist. 46 q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3.

Sed numquam imitari possunt ordinem Divinæ Providentiæ in suis arcanis judiciis respectu eorum, quos flagellat temporalibus suppliciis, licèt peccata non patraverint; nam judicia ista secreta, sunt incomprehensibilia hominibus, qui prævidere nequeunt, quid cuique sit proficuum, & conveniens. *Occulta verò Dei judicia, quibus temporaliter aliquos punit absque culpâ, non potest humanum judicium imitari: quia homo non potest comprehendere horum judiciorum rationes, ut sciant quid expediat unicuique.* Et in hoc sensu intelligenda est regula ista Bonifacii VIII. (h). *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

(h) Bonifac. VIII. in reg. 23. de reg. Juris in 6.

Juxta idem principium filius rei læsæ Majestatis morte mulctati potest justè privari hæreditate paternâ, licèt non sit conscius criminis. Nam in hoc casu consideratur pœna, non solùm ut remedium delicto præterito, sed

etiam ut præservativum contes piacula futura, vel ut medium ad aliquod bonum procurandum. Ita docet S. Thomas (a). *Alio modo potest considerari pœna, in quantum est medicina non solùm sanativa peccati præteriti; sed etiam præservativa à peccatu futuro; vel etiam promotiva in aliquod bonum, & secundum hoc aliquis interdum punitur sine culpâ, non tamen sine causâ.*

(a) S. Thom. cit. art. 4. in corp.

CASUS II.

Alberto in flagranti crimine furti capto Cyprianus Judex Criminalis, damnationis sententiam in eum tulit inappellabiliter nisus attestatione trium, aut quatuor Testium, qui eum ceperant in criminis actuali patratione, nullo accusatore contra ipsum apparente. An Judex legitimè se gesserit?

Respons.

Dubitari non potest judicem non potuisse legitimè Albertum morti adjudicare, neque aliis pœnis afflictivis, absque ullius accusatoris interventu, & sententiam prolatam contra eundem esse injustam, & irritam. Ratio à S. Thomâ assignata est, quia Judex est interpres Justitiæ (b). Justitia quippe importat necessario relationem unius personæ ad aliam, V. E. Accusatoris ad accusatum. Propter quod Judex non potest Judicium ferre contra eum, qui caret accusationibus; idemque Sanctus probat textu Divinæ scripturæ: Ista sunt ejus verba: *Judex est interpres Justitiæ. Unde sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum homines ad Judicem confugiunt, sicut ad quandam Justitiam animatam. Justitia autem.....non est ad se ipsum, sed ad alterum: & idcircò oportet, quòd inter aliquos duos dijudicet: quod quidem fit, cum unus est Actor, alius est Reus, & ideò in criminibus non potest aliquem judicio condemnare Judex, nisi habeat accusatorem secundum illud.* Act. 25. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem priusquàm is, qui accusatur præsentes habeat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ ei objiciuntur. Hæc unica auctoritas sufficere potest pro Decisione Quæstionis propositæ.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2. Item in 2. sentent. dist. 33. q. 1. art. 2. ad 4. fin. 4. dist. 46. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3.

CASUS III.

Sylvius accusatus coram Theophilo Judice Criminali de homicidio Martialis, suffultis tribus, aut quatuor Testibus, qui deposuerunt se fuisse testes oculares hujus Interfectionis, contra quos non habet, unde legitimè se se Sylvius purget; Theophylus non ignorat depositiones esse falsas, cùm ipsemet Judex viderit Martialem morientem ex lapsu cujusdam culminis; hic omnibus adhibitis conatibus ad infirmandas depositiones falsorum testium absque ullo fructu potest ne tutâ conscientiâ judicare Sylvium *secundùm allegata, & probata*, atque eum tradere morti, quæ infligitur Sicariis, quamvis ei constet accusati Innocentia?

Respons.

Ista celebris Controversia ventilata fuit à pluribus Doctoribus, tam Theologiæ quàm utriusque Juris, Canonici, & civilis, quorum alii pro parte affirmativâ, alii pro negativâ pependerunt.

Prima opinio est asserentium Judicem in hac Hypothesi teneri sententiam ferre contra Innocentem, quotiescumque contra hunc tenet sufficientes probationes, sicut exigunt leges; veluti impræsentiarum, licet aliunde, scilicet privatè sit eidem comperta ejus Innocentia. S. Thomas subscripsit isti sententiæ (c) ita se explicans: *Judex, si scit aliquem Innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentiùs examinare Testes, ut inveniat occasionem liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet eum Superiori relinquere judicandum. Si autem hoc non potest, non peccat secundùm allegata sententiam ferens: quia ipse non occidit Innocentem, sed illi, qui eum asserunt nocentem.*

(c) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. ad 3.

Rationes, quibus nituntur Fautores hujus opinionis sunt, 1. Quod Judex quà Judex reduplicativè consideratus, est persona publica, qui in tali statu tenetur judicare cohærenter ad legis Decreta, & non juxta ejus scientiam, & notitiam privatam. 2. Quòd scriptura apertè suffragatur huic opinioni. Idem Deus ipse testatus est per os Moysis (d) his formalibus verbis, quòd qui fuerit accusatus per duos, aut tres Testes, necessariò est morte mulctandus. *In ore duorum vel trium testium peribit qui interficietur:* Et quòd debet haberi tanquam certum, quod ab his testibus proponitur (e). *In ore duorum, aut trium testium stabit omne verbum;* Documentum confirmatum à Jesu Christo, & Apostolis in pluribus locis novi Testamenti (f) 3. Eorum opinionem fulciunt quibusdam Patrum textibus, & speciatim D. Ambrosii citati in Canone (g) *Bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit, & domestica proposito voluntatis; sed juxta Leges, & Jura pronunciat, scitis Juris obtemperat; non indulget propria voluntati; nihil paratum, & meditatum domo refert; sed sicut audit, ita judicat; & sicut se habet negotii natura, decernit; obsequitur legibus, non adversatur.* Author Glossæ super Decretales (h) amplectitur primam hanc sententiam. *Judex debet judicare secundùm allegata, & secundùm Canones, & Leges, & non secundùm conscientiam.* His verbis ejus mentem aperit.

(d) Deuter. 7. 6.

(e) Deuter. 19 15.

(f) Matth. 18. 16. Joh. 8. 17. 2. Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

(g) S. Ambr. in can. judicet 4. 3. q. 7.

(h) Glossa in cap. perniciosum. 1. de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.

Altera Opinio, quam magis ad veritatem accedere putamus, est eorum, qui docent Judicem numquam in nullo excogitabili casu posse judicare *Secundùm allegata, & probata*; Quando certò sibi notum est probationes accusatoris falsitate laborare; cùm hic modus sit contrarius non solùm omnibus legibus civilibus, sed etiam repugnet Legi naturali, & divinæ ac tandem Doctrinæ Patrum, & Ecclesiæ. Afferamus in medium argumenta præcipua.

1. Lex naturalis vetat occisionem Innocentis; hæc propositio non indiget probatione; sed omnes humanæ Leges non possunt dispensare ab obligatione per Legem naturalem impositâ; quia, ut loquitur D. Thomas (i), *Nec voluntas hominis potest immutare naturam*, Ergo concludendum, juxta principia ejusdem Doctoris; omnes Leges continentes aliquid contrarium Legi naturali, esse injustas, nec esse veras Leges, & consequenter carere vi obligandi ad earum observationem: & ideò nec tales scriptuæ Leges dicuntur; sed potiùs corruptelæ & ideò secundùm eas non esse judicandum.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 1.

Deus ipse fieri voluit judicum Præceptor, docendo, quomodo gerere se debeant in judiciis ferendis (k) *Non suscipies vocem mendacii....nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à verò devies....Insontem, & justum non occides: quia aversor impium.* Verba ista perspicuè declarant judicem non posse absque gravi crimine Innocentem morte damnare, vel aliis pœnis afflictivis, non obstantibus quibus libet probationibus contra accusatum, quando clarè cognoscit esse Innocentem criminis imputati. Hoc enim esset recipere vocem mendacii contra hominem justum, & veritatem deserere optimè perspectam, assentiendi gratia plurimorum opinioni, contra expressam inhibitionem

(k) Exod. 23. 1. 2. & 7.

hibitionem indictam à Lege divinâ, quam bonæ conſcientiæ Judex ſemper ante oculos ferre debet, & executioni mandare; ut inquit Innocentius IV. dum Intereſſet Generali Concilio Lugduni habito 1245. (a). Quando igitur Judex perſpicit non poſſe collidere mendaces teſtes deponentes contra accuſatum, quem ſibi conſtat eſſe innocentem, non poteſt ad ſententiam condemnationis deſcendere, & hujus ratio eſt, quia tenetur omnia media poſſibilia adhibere, ad evitandam ſententiæ prolationem: quod exequi poteſt, ſuſpenſam relinquendo, ne injuſtam, & contra propriæ conſcientiæ dictamen dicere cogatur; nam innocentem damnare vel ejus morti cooperari eſt actio intrinſecè mala, quæ nunquam cohoneſtari poteſt in quocumque caſu; cùm pœna capitis infligi nequeat juſtè, niſi in eum, qui reus eſt. *Omnis autem pœna*, docet D. Auguſtinus (b) *ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.*

(a) In concipiendis ſententiis, & ferendis præ oculis habeant Solum Deum, illius imitantes exemplum, qui querelas populi tabernaculum ingreſſus ad Deum referebat, ut ſecundum ejus imperium judicaret. Innoc. IV. in c. Cum æterne de ſentent. & re judicatâ in 6. l. 2. tit. 14.

(b) S. Aug. l. 3. de lib. arbitr. n. 51.

3. Certiſſimum eſt Leges non obligare Judices ad Judicandum *ſecundùm allegata, & probata*; ne obſequentes præventionibus, inclinationibus; & propriis affectibus à veritatis ſemitâ diſcedant, injuſtum judicium reddendo. Hic eſt finis intentus à Lege. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in Judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.* (c). Si igitur Judex in aliquo particulari caſu perfectam notitiam habens Innocentiæ Accuſati, eum mulctat pœnâ præſcriptâ crimini imputato, non ſe conformat menti, & ſpiritui iſtius Legis, imò violat. quoniam profert ſententiam contra Veritatem, & juſtitiam. *Certum eſt, quòd is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur Voluntatem*; decernit Bonifacius VIII. (d) poſt Imperatorias Leges Theodoſii, ac Juſtiniani; Ratio, cur Judex in caſu propoſito non poteſt, nec debet obtemperare legi præcipienti ſententiam dicere juxtà publicas probationes ſibi oblatas, eſt, quia decideret contra mentem Legiſlatoris, cui quilibet Judex tenetur ſe conformare in Judiciis ferendis; in quo Doctores omnes, & Juriſperiti conveniunt.

(c) Exod. cit. 23. 2.

(d) Bonif VIII. in reg. 88. de reg. Juris in 6.

4. Judex gaudet facultate ſibi à Lege tantùm conceſſâ; verùm Leges humanæ nequeunt conferre auctoritatem tollendi de medio Innocentem; quoniam ſuprema Dei Lex, contra quam omnes humanæ Leges nihil valent, prohibet expreſsè (e) *inſontem, & juſtum non occides*: non poteſt ergo ad ſententiam Damnationis procedere ſine læſione Legis divinæ, & naturalis.

(e) Exod. 23. 7.

5. Omnes Leges, ut juſtæ ſint, & rectæ, debent habere pro objecto bonum publicum; ſed nemo non, videt redundare in bonum commune protectionem, & incolumitatem innocentium; & punitionem duntaxat delinquentium: & dato etiam, quòd commune bonum, & Reipublicæ ſalus exigeret necem inſontis, adhuc foret illicitum, quia Deus Legiſlator ſupremus hoc vetat.

Ex præjactis igitur argumentis reſolvendum, 1. Theophylum præfatum in ferendâ ſententiâ contra Sylvium, ſicuti quemcumque Judicem certâ ſcientiâ perſpectam habentem accuſati innocentiam, reos eſſe mortis ſecutæ, quotieſcumque ſupplicio tradunt, licèt Teſtium depoſitione nitantur. 2. Pro nihilo habendas eſſe opiniones contrarias; cùm nec ſcriptura, nec Patres, neque Leges formaliter in nullo Textu doceant, Judicem poſſe condemnationis cauſam proferre contra Accuſatum, cujus innocentia patet.

Verum equidem eſt, quòd ſacra ſcriptura præcipiat Judici acquieſcere atteſtationi duorum; vel trium teſtium; hoc eſt, ne propriam ſequatur intentionem, quia ſæpe ſæpiùs hallucinari poteſt, ſed probationibus ſibi expoſitis fundetur; verùm hoc militat in ſuppoſitione, quòd evidenter non conſtet de falſitate; nam ſciens prudens de expoſitorum in ſubſiſtentiâ, non eſſet immunis à delicto ſententiam ferens, juxta mandatum Moyſis Judicibus traditum ex præcepto Dei: *Non ſuſcipias vocem mendacii.*

Ambroſii Auctoritas contra noſtram opinionem citata in diverſo ſenſu debet intelligi, ut evidenter colligitur ex iis verbis, quæ immediatè ſequuntur ſuprà citata in gratiam primæ ſententiæ: *Diſcite Judices populi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem*; ſcilicèt: Erudimini Judices terræ, ne nimis ſententias proprias ametis; cùm frequenter poſſint falſo ſuppoſito laborare; neque ſequamini veſtras præventiones, vel cordis propenſiones, quæ nimis facilè ad iniquum Judicium pertrahere poſſunt. Sed caſu, quo non conſtet de falſitate probationum, neque de Innocentia accuſati, morem gerite Legibus Divinæ, & humanæ imperantibus, & ſtatuentibus, ut veſtræ ſententiæ fiant *ſecundùm allegata, & probata*. Hinc vos monitos volo, quænam eſſe debeat veſtræ mentis, & cordis diſpoſitio, quandò judicium pronunciatis, nec non quàm conſummatâ prudentiâ, & recto ordine opus ſit. Hic eſt germanus ſenſus D. Ambroſii; *In judicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntaria.* Quibus ex verbis nihil inferri poteſt pro ſententiâ nobis oppoſitâ.

Porrò Gloſſa nobis objecta alium admittit ſenſum, quemadmodùm videre eſt ex verbis, quibus utitur, docendo Judicem obligari ad ſententiam ferendam. *Secundum allegata, & probata, & non ſecundùm conſcientiam*; ſcilicet non eſſe Judicium fundandum ſuprà propriam privatam notitiam, quia aliquandò poteſt eſſe veritati difformis, ſed probationibus facti exterioribus nitendum, juxta normam ſanctorum Canonum ſic decernentium. Et realiter nullus poteſt aſſignari Canon, qui aſſerat Judicem dependenter à depoſitione aliquorum teſtium mendacium poſſe damnare accuſatum contra evidentiam ipſius innocentiæ. Ex quo colligitur evidenter, talem eſſe unicum, & obvium ſenſum Gloſſæ allegantis pro aſſertione Canonem excerptum ex Libris D. Gregorii (f), ubi hic Pontifex Judicibus inculcat, ne ad ſententiam procedant niſi cum maximâ maturitate, non ex affectu, vel perſonarum acceptione; ſed jubet funditus metiri, & ponderare facta, quæ obſcuritatis ſipario teguntur; nullam mentionem faciendo de caſu, quo Judici nota ſit innocentia accuſati. *Summoperè præcavere debent ... qui judicia publica exercent*, ſunt verba Canonis, *ut in dictandis ſententiis nullatenus levitate, aut furore ducti, ſint præcipites; ſed cauſis priùs diligenter ventilatis, cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, remota perſonarum acceptatione definitiva proferatur ſententia.* Hoc totum veriſſimum eſt, ſed nihil ſubſidii affert primæ opinioni, quam impugnamus; & ipſius Gloſſæ Auctor oſtendit eam nolle fulcire, neque illi patrocinari. Cæteri Canones (g) & Leges Romanæ citatæ minùs Adverſariis adſtipulantur. Præſens Deciſio eſt affinis opinioni Nicolai Lyrani, Cardinalis Oſtienſis, Angeli de Clavaſio, & magnæ catervæ inſignium Auctorum (h).

(f) S. Greg. in can. *Summoperè*. 70. 11. q. 3.

(g) Can. *Judicet.* tit. can. *Si tantùm*. 6. q. 2. &c.

(h) Lyranus in Exod. c. 23. Oſtienſis, & Panormitanus in c. *Paſtoralis*. §. de ff. & poteſt. Jud. delegati. Adrianus quod 6 art. 3. Petrus Navar. c. 3. n. 6. Angelus. v. *Judicare*. n. 7.

CASUS IV.

Justinianus Judex cauſæ Criminalis pendentis inter Petrum, & Paulum, dubius de Veritate; & Juſtitiâ cauſæ Pauli accuſati, quæ tantùm probabilis exiſtit, in conflictu cauſæ Petri probabilioris, inſtituitur quæſtio; 1. Utrum ex dictamine conſcientiæ teneatur decidere in materiâ pœnali, in favorem Petri contra Paulum; 2. An in controverſia Civili in pari cauſâ nuper expoſitâ, opinionem majori probabilitate fulgentem ſequi debeat?

R E S P O N S.

Circa primum dubium pro certo tenendum est Justinianum non obligari in causâ Criminali sententiam pronunciare juxta probabiliorem opinionem; quando controversia versatur in materià odiosâ de pœnis afflictivis infligendis, satis est sequi, & amplecti illam, quæ verà gaudet probabilitate, & consequenter Justinianus non tenetur ex vi conscientiæ in proposito casu judicare pro Petro contra Paulum.

Ratio est, quia in causis Criminalibus Judex debet potiùs pendere in favorem partis accusatæ, quam accusantis, cohærenter ad sex Canones legis, quorum primus est (a). *Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum potiùs, quàm actori.* Secundus (b) *Obscuris minimum est sequendum.* Tertius (c) *In pœnis benignior est Interpretatio facienda.* Quartus (d) *semper in dubiis benigniora præferenda sunt.* Quintus (e) *In re dubiâ benigniorem Interpretationem sequi non minùs justius est, quàm tutius.* Sextus (f) *Favorabiliores rei potiùs, quàm actores habentur.*

(a) Bonif. III. in reg. 11. de reg. jur in 6.
(b) Reg. 30. ibid Item lege semper 9. §. de reg. juris antiqui.
(c) Reg. 49. de reg. jur. in 6.
(d) Leg. semper. 56. §. de diversis reg. jur. ant.
(e) Leg. ea, quæ 192 §. eod. tit.
(f) Leg. favorabiliores, 167. §. eod. tit.

Circa verò alterum quæsitum, aliter respondendum est, nempe Justinianum obligari ad judicandum juxta meritum opinionis majori probabilitate suffultæ, multò magis ubi agitur de aliquo spoliando à possessione boni, cujus actu habet jus in re; quia, ut loquitur Bonifacius. VIII. (g) *In pari causâ potior est conditio possidentis*; quod concordat cum tribus regulis juris Romani, quarum prima ait (h) *Nemo de domo suâ extrahi debet.* Secunda *Cùm de lucro duorum quæratur, melior est causa possidentis.* Tertio (i) *In pari causâ possessor potior haberi debet*: quæ regulæ omnes perfectè cohærent cum sententiâ Alexandri III. (k) *De jure divino, & humano melior est conditio possidentis.*

(g) Reg. 45. de reg. jur. in 6.
(h) Leg. nemo 168. §. 2. ff. eod. tit.
(i) Leg. in pari 170. ff. eod. tit.
(k) Alexander. III. in cap. ad aures 6. de præscriptionibus lib. 2. tit. 26.

C A S U S V.

TRIBUNIANUS Judex tum Civilis, tum criminalis, sibi suadens, non esse semper districtum jure conscientiæ sequi in suis sententiis legem ad literam, sed posse uti libertate, tanquam Judicem, eam interpretandi in iis casibus, in quibus subest justa ratio dubitandi de vero illius sensu. Talis judex sic agendo decipiturne, & utrum peccet.

R E S P O N S.

Judex propositus non errat, si non sequatur juxta apicem literæ terminos legis; Itaque potest, & debet pariter in quibusdam casibus interpretari, applicando eidem sensum favorabilem, quando hoc expedit pro bono Justitiæ; dummodò à materiali literæ discedens, non discedat ab animà, & Intentione legis. Hoc videtur innuere D Gregorius inquiens (l) *non debet Intentio verbis deservire, sed verba Intentioni*; hoc est, quòd verba sunt instituta ad intentionem exprimendam; cui addit alibi (m) quòd *Certis legis nimis scrupulosè adhærendo, plerumque agitur contra intentionem legis plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.*

(l) S. Greg. cùm humanæ ii. 22. q. 5.
(m) Idem in cap. Propterea. 8. de verbor. significat. lib. 5. tit. 40.

Ratio dicti est, quia cùm leges antiquæ à Principibus Gentilibus conditæ contineant plura naturali juri adversantia, ita de illis per Christianos Principes elaboratis, licet Christianæ legi conformius aliquando cadere posset sub dubio, quòd jubeant aut inhibeant aliquid ei repugnans, si cum toto rigore literæ semper servarentur, nam legislatores prævidere non potuerunt omnes casus individuales possibiles, in quorum aliquo sola litera legis esse potest contraria legi naturali; & proinde Judex ut suo Officio satisfaciat, non potest literam sequi. *Neque leges, neque senatus consulta scribi possunt ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendantur* (n) ait lex. Tunc igitur oportet, ut sit Interpres legis secundùm æquitatem; & opinionem suam, quoad ejus fieri potest, cum eâ legislatoris componat. *Non possunt omnes articuli sigillatim, aut legibus, aut senatus consultis comprehendi* testatur alia lex (o) *sed cùm in aliquâ causâ sententia eorum manifesta est, is, qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet.* Hæc sunt argumenta a nobis allata, quorum aliqua exempla practica afferemus in resolutione sequentis dubii.

(n) Leg. neque 10. ff. de legib. 4. lib. 1. tit. 3.
(o) Leg non possunt ff. eod. tit.

Doctrina à nobis tradita, est eadem D. Thomæ (p) dicentis: *sicut leges iniquæ secundùm se contrariantur juri naturali, vel semper, velut in pluribus, ita etiam leges, quæ sunt rectè positæ, in aliquibus casibus deficiunt, in quibus, si servarentur, essent contra jus naturale & ideò in talibus non est secundùm literam legis judicandum; sed recurrendum ad æquitatem, quam intendit legislator.... & in talibus etiam Legislator aliter judicaret; & si considerasset, lege determinasset.*

(p) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 2.

Idem sanctus alibi probat eandem Doctrinam (q) exemplo visibili. Si accidat casus, quo lex evadat, & redundet in detrimentum boni communis non est tunc observanda; exempli causâ, si tempore Urbis obsessæ, adesset lex, ut portæ semper manerent clausæ; non esset audienda, si occasione irruptionis Civium contra hostes, Cives repulsi, & fugati, recurrerent ad urbem, tanquam ad asilum; imò ea justitia essent patefaciendæ ad sartam tectam tuendam vitam illorum à præsenti discrimine, quo laborent; audiamus verba Doctoris: *si emergat casus, in quo observatio talis legis sit damnosa communi saluti, non est observanda. Sicut si in civitate obsessa statuatur lex quòd portæ Civitatis maneant clausæ, hoc est utile, ut in pluribus. Si tamen contingat casus, quòd hostes insequantur aliquos Cives, per quos Civitas conservatur, damnosissimum esset Civitati, nisi eis portæ aperirentur, & ideò in tali casu essent portæ aperiendæ contra verba legis, ut servaretur Utilitas communis, quam legislator intendit.* Et hujusmodi est lex dicens, (r) *Etsi maximè verba legis hunc habeant intellectum; tamen mens legislatoris aliud vult*; & alia (s) *scire leges, non hoc est, verba earum tenere; sed vim, ac potestatem.* Attamen abstrahendo à casu extremæ necessitatis, Judex non debet unquam à verbis legis recedere.

(q) Idem 1. 2. q. 96. art. 6. in corp.
(r) Leg. scire 13. §. 2. ff de excusationib. tutorum lib. 27. tit. 1.
(s) Leg. scire 17. ff. de legib. senatusque consultis &c.

C A S U S VI.

JUDICES Duodecim ejusdem supremæ Curiæ, quibus demandata est principalis authoritas Principis in ferendo Judicio in personam rei, pepercerunt condemnare ad pœnam, quam merebatur, juxta legis decreta. Utrum hoc potuerint exequi solâ pietate commoti?

R E S P O N S.

Non potuere sine labe criminis destinare reum ad dulciorem pœnam, quam quòd merebatur. Constans quippe est, judices non possidere auctoritatem sibi à Principe delegatam, nisi illam exercendo ad conformitatem legis ab ipso latæ; neque posse titulo Clementiæ modificare pœnas ab ipsâ statutas; & hæc propositio tribus argumentis propugnabitur.

Primò; quia judices non sunt Domini legum Principis, & non sunt electi nisi pro illarum executione; unde fit, ut nullum jus habeant pro iis commutandis. *Lex superioris per Inferiorem tolli non potest*, statuit Clemens V. (t). *& hoc maximè, cum ille Inferior ab illo Superiore recipit potestatem.*

(t) Clem. V. in Clement. Romani 2. de elect. &c. Item canon Inferior 4. dist. 21. & Greg. X. in cap. cùm Inferior 16. de majorit. & obedient. lib. 1. tit. 33.

Secundò, quia Communitati expedit, ut Delinquentes pœna afficiantur, ad hoc, ut punitio paucorum inserviat cæteris pro fræno, ne in

talia

talia crimina prolabantur, tum ne mala augmententur; & insuper ut justitia, pax, & bonus reipublicæ ordo subsistat.

Tertiò porrò; quia aliquando cedit in beneficium accusatoris, ut accusatus subeat pœnam debitam propter injuriam, quam passus est, & qui aliquomodo compensatur per punitionem offensoris.

Duo postrema argumenta sunt D. Thomæ (a). *Duplici ergo ratione impeditur Judex, ne reum à pœnâ absolvere possit. 1. Quidem ex parte accusatoris, ad cujus Jus quandoque pertinet, ut reus puniatur; puta propter aliquam injuriam in ipsum commissam, hujus relaxatio non est in arbitrio alicujus Judicis; quia quilibet Judex tenetur Jus suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cujus potestate fungitur, ad cujus bonum pertinet, quòd malefactores puniantur.*

(a) S Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. in corp.

Rationes adductæ sunt tanti momenti, ut Doctor Angelicus concludat solum Principem de plenitudine potestatis reo posse condonare pœnam debitam juxta Legem (satisfacto tamen accusatore,) & cæteros judices omnimodè, & absolutè hac facultate carere. *Judex enim Inferior*, addit Doctor, *non habet potestatem absolvendi reum à pœnâ contra Leges à Superiore sibi impositas; Unde super illud Joannis 19. 11.* Non haberes adversùm me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper, *dicit Augustinus*; talem Deus dederat Pilato potestatem ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omninò liberum esset accusatum absolvere. Quinimò dicti Judices neque gaudent facultate legi derogandi in aliquâ parte, titulo Charitatis, circa mensuram pœnæ à Jure taxatæ contra delinquentem: quod appertè docet D. Thomas (b) nisi respectu delictorum, quorum punitio à Judicis pendet arbitrio. *Misericordia Judicis habet locum in his, quæ arbitrio Judicis relinquuntur; in quibus boni viri est; ut sit diminutivus pœnarum, sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum. In his autem, quæ sunt determinata secundùm Legem Divinam, vel humanam, non est suum, misericordiam facere.* Doctrina Angelici coincidit cum sententiâ Augustini (c). *In istis temporalibus Legibus, quanquam de his homines judicent, cùm eas instituunt; tamen cùm fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit Judici de ipsis judicare.*

(b) Idem ibid. ad 1.

(c) S. Aug. in can. in istis 3. dist. 4.

Confirmari potest eadem decisio alio principio ejusdem Angelici (d) judicare, sic ipse loquitur, nihil aliud importat nisi definire, & determinare quod justum est; inde subdit; aliquid dici, & esse potest justum duobus modis distinctis; vel enim justum est ex naturâ propriâ, (& hoc appellatur *Lex naturalis*) vel est tale ex communi conventione, & hominum consensu, (quod vocatur *Lex positiva*). Jam vero universæ leges scriptæ ad alium finem non tendunt nisi ad elucidanda ista duo genera Legum. Prima quidem Lex continetur in jure scripto, sed ab illo non sortitur ejus vim, & pondus, sed ab ejusdem rei naturâ, & essentiâ. Secunda verò non solùm in jure habetur expressa, sed ab ipso suam efficaciam, & robur accipit, & acquirit. Audiamus D. Thomam loquentem: *Judicium nihil aliud est, quàm definitio, vel determinatio ejus, quod justum est. Fit autem aliquid justum dupliciter; uno modo ex ipsâ naturâ rei, quod dicitur jus naturale, alio modo ex quodam condicto inter homines, quod dicitur jus positivum. Leges autem scribuntur ad utriusque juris declarationem; aliter tamen, & aliter; nam legis scriptura jus quidem naturale continet, sed non instituit; non enim habet robur ex Lege, sed ex naturâ. Jus autem positivum scriptura Legis, & continet, & instituit; dans ei authoritatis robur.* Dependenter à tali principio infert Angelicus non posse judicem dispensari à ferendis judiciis juxta legum constitutiones; aliter non essent conformia juri naturali, vel positivo. *Et ideò necesse est, quòd judicium fiat secundùm Legis scripturam: aliquin judicium deficeret vel à justo naturali, vel à justo positivo.*

(d) S. Thom. ibid. q. 60. art. 54. in corp.

Hoc tamen intelligendum est juxta sensum præcedentis resolutionis, ubi ostendimus fieri posse aliquando, ut Judex possit, & debeat verba Legis interpretari secundùm intentionem, & judicium Legislatoris. Si enim e. g. Lex decernat supplicium triremis contra reum judicandum, & ex alio capite iste sit incapax subeundi hanc pœnam, vel propter ætatem provectam, vel aliùnde non sit ad remum idoneus; in tali hypothesi judici est integrum commutare pœnam à Lege statutam in aliam mitiorem, nam hæc est infallibiliter Legis intentio; eademque exceptio legitur in digesto (e) his verbis: *Nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam judicem perduxerit.* Item resolvendum est pariformiter in casu, quo Lex statuat pœnam pecuniariam taxatam sub tali quantitate in transgressorem, qui non sit solvendo, ob ejus gravem impotentiam, judici permittitur pœnam moderari, absque læsione ipsius Legis. Addi potest prædictis, quòd modus, quo reus transgressus est legem potest suffragari apud judicem, ne cum toto rigore justitiæ condemnetur. Homo siquidem vehementi animi passione ductus malum committens, minùs peccat, & consequenter minori pœna dignus, quàm si peccasset ex purâ maliriâ, & cum totâ advertentiâ. Ob hanc rationem asseri potest, judicem non peccare contra mentem Legis, modificando ex rationabili causâ pœnam in Lege expressam; quod planè convincitur per legem docentem (f) *Planè in levioribus causis proniores ad levitatem judices esse debent: in gravioribus pœnis severitatem Legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.*

(e) Leg. Auxilium. 37. ff. de minorib. 25. annis lib. 4 tit. 4.

(f) Leg. Perspiciendum 11. ff. de pœnis lib 48 tit. 19. Item Leg. Absentem. 5. ff. eod. tit.

CASUS VII.

Manilius, & Leander agitant controversiam super fundi proprietare ascendentis ad pretium 2000. librarum apud Festum judicem, qui tantùm ex imprudentiâ, & absque malitiâ, tulit injustam sententiam contra Leandrum; an hic Judex teneatur resarcire damna Leandro illata?

RESPONS.

Festus tenetur indemnisare Leandrum læsum per iniquam sententiam contra eundem prolatam, estò inconsideratè, & absque malitiâ; nam quando sententiam tulit, aut ignorabat meritum causæ, nec ne; si primùm, est obnoxius culpæ ex defectu valde notabili; utpote assumens onus pronunciandi supra causam non perfectè sibi perspicuam, & consequenter ejus inconsideratio ad reparationem damni secuti condemnat. Si verò sciens prudens hoc judicium protulit, injustè judicavit, quia recusavit opus, & munus suum adimplere, ut certior fieret causæ inter disputantes vertentis, tædii, & temporis ergo evitandi; ita ut non minùs meretur excusationem in primo casu, quàm in secundo. Tenendum igitur est obligari ad integram reparationem damni Leandro secuti propter injustam sententiam contra eundem pronunciatam; dummodò non reddatur Leander indemnis, ab eo qui principaliter tenetur.

Præsens resolutio est juxta doctrinam D. Raymundi de Pennafort (g), qui postquam definivit judicem in sententiâ injustè latâ advertenter, & subdolè, teneri ad omnia damna secuta; subjungit hoc idem procedere in judicis perperam ex imprudentiâ enunciatis; *In secunda casu, scilicet*

(g) S Raym. in Summ l. 2. tit. 5. de Raptorib. §. 55.

licet cùm per imprudentiam, tenetur secundùm leges læso, in quantum bonum, & æquum videbitur religioni judicantis [a]. *In judicio tamen animæ credo idem, quod in primo casu, scilicet, quòd teneatur ad restitutionem: In culpâ enim fuit, cùm scivit, vel scire debuit se insufficientem; & tamen judicare talem causam præsumpsit; & idem si erat sufficiens quoad scientiam; si voluisset libros revolvere, & studere. Sed quia fuit negligens, & noluit studere; quem debuit condemnare, absolvit; & è converso.*

(a) Leg. Ult. ff. de extraordinariis cognit.

CASUS VIII.

In Regione Galliæ conterminâ vigent Leges vel statuentes, vel permittentes actiones injustas, veluti usuras; hic quæritur, an judici liceat in suis sententiis, prædictis Legibus se conformare?

Respons.

Omnes homines simul sumpti non pollent facultate condendi Legem ullam contrariam, aut præjudicialem juri naturali. Ratio propositionis est, quia omnis Lex mandans, aut confirmans aliquid oppositum huic juri, est injusta, & consequenter non obligatoria; ideòque Judex nequit absque culpâ ad illius normam sententias dirigere. *Lex scripta*, est doctrina S. Thomæ [b], *sicut non dat robur juri naturali, ità nec potest ejus robur minuere, vel auferre; quia nec voluntas hominis potest immutare naturam. Et ideò si scriptura Legis contineat aliquid contra jus naturale, injusta est, nec habet vim obligandi. Ibi enim jus positivum locum habet, ubi, quantùm ad Jus naturale nihil differt, utrum sic, vel aliter fiat .... Et ideò nec tales scriptura, Leges dicuntur; sed potiùs Legis corruptiones .... & ideò secundùm eas non est judicandum.* Contractus igitur usurarius adversatur Juri naturali, & Divino, uti suo loco demonstrabimus, consequenter ex dictis patet, judicem etiam in Regionibus, ubi viget consuetudo approbans usuras, non posse suas sententias ad normam istius Legis proferre; nam ut ait S. Doctor [c] *Judicium nihil aliud est, quàm quædam definitio, vel determinatio ejus, quod justum est.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 1.

(c) Idem ibid. in corp.

CASUS IX.

David à Rege electus Judex civilis in Urbe quâdam, librarum bis mille stipendio, negligit munus sibi commissum, incumbendo ad domesticas curas, vel venationes, vel deambulationes, & hujus generis alia, 1. An peccet? 2. An sit obnoxius restitutioni ergà Regem aut communitatem?

Respons.

Catechismus Romanus juxtà Tridentini Concilii decreta editus [d] docet generaliter, quoscumque stipendium, aut mercedem habentes pro exercitio muneris civilis, aut criminalis, publici, aut privati, suum onus non adimplentes, à culpâ injustitiæ non vacare, & etiam delicto furti se obstringere: *Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui tùm ad privatum aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tamen, ac pretio fruuntur.* Ex prædictis facile est concludere, hujusmodi Judices, & Officiales coram Deo obligari; 1. Ad restitutionem stipendiorum, quæ à Principe exegerunt, saltem *pro rata* eorum omissionis, & negligentiæ. 2. Ad omnia detrimenta compensanda, quorum fuêre concausæ ob eorum malitiam, ignorantiam, aut notabilem negligentiam, juxtà doctrinam D. Bernardini Senensis [e], cujus textum alibi perextensum allegamus. Nulla ergo ratio militat pro Davide, quæ illum à culpâ, & restitutione reddat immunem [f].

(d) Catech. Conc. Trid. p. 3. de præcept. n. 17.

(e) S. Bernardin. serm. 34 in Dom. 4. Quadrag.

(f) F. Genetus Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 53.

CASUS X.

Fridulphus in quâdam Provinciæ Urbe Judex tum civilis, tum criminalis, in quâ extant plures pellices mali ominis, & pessimæ vitæ, tempore Paschatis accedit ad Tribunal Confessionis, ubi Parochus acriter arguit, sicut aliàs fecerat de hâc tolerantiâ notabili propter pericula, & maxima scandala, quæ inde oriuntur; Fridulphus humiliter respondet, se tali præcepto non urgeri; an Parochus teneatur denegare beneficium absolutionis, nisi promittat hujus furfuris mulieres se abjecturum?

Respons.

D. Thomas [g] probat tam auctoritate Augustini, quàm Divinæ Providentiæ regulâ, quâ Deus ipse utitur omnipotens, & optimus qualis, & quantus est erga hominum gubernationem, tolerari posse hujus generis fœminas, ad evitanda majora incommoda, quæ probabiliter evenirent ex earum expulsione. S. Doctoris verba digna sunt, ut audiantur. *Humanum regimen derivatur à Divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem, quamvis sit omnipotens, & summè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quæ prohibere posset; ne eis sublatis, majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libris de Ordine* [h]. *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 11. in corp.

(h) S. Aug. lib. 2. de Ordine c. 4.

Traditur eadem doctrina ab antiquo Theologo citante alium textum D. Augustini [i]. *Hoc facit meretrix in mundo; quod sentina in mari, vel Cloaca in Palatio; tolle Cloacam, & replebis fætore Palatium; & similiter de sentinâ. Tolle meretrices de mundo, & replebis ipsum Sodomiâ.*

(i) Apud S. Thom. opusc. 20. de regimine Princip. lib. 4. c. 14.

Ex quibus infertur, si Fridulpho sit persuasum, non posse dictas meretrices expelli ex Urbe, cujus est Gubernator, sine periculo pejoris inconvenientis, non teneri hanc onerosam provinciam suscipere, & consequenter Parochum posse, & debere largiri beneficium Sacramentalis absolutionis, cùm ejus inobedientia sit inculpabilis, quia moraliter impossibilis.

CASUS XI.

Thucydides munus 20. Aureorum obtulit Edmundo Judici in quâdam causâ contra adversarium, ad hoc ut sententiam favorabilem reportaret, dubitans de perfectâ causæ bonitate: Edmundus equidem tulit sententiam in gratiam Thucydidis, motus tamen à rectâ justitiâ, potest-ne sibi retinere summam prædictam tutâ conscientiâ, quoniam justam sententiam pronunciavit?

Respons.

Certo certius est, Edmundum obligari ad restitutionem 20. Aureorum, quæ à Thucydide recepit. Nam juxta D. Thomæ doctrinam [k], ille tenetur ad restitutionem, qui pecuniam accepit ob actionem illicitam, quotiescumque hoc fecit contra intentionem Legis prohibentis; at in casu nostro Edmundus nummos aureos accepit contra mentem Legis, quæ inhibet justitiam vendere pretio; ideoque restituere tenetur acceptum, non quidem Thucydidi, qui tradidit; cùm & ipse peccaverit contra Legem, munera Judici exhibendo, (estò aliqui Doctores [l] sentiant pecuniam reddendam Domino, qui numeravit) sed pauperibus eroganda, vel ad pia opera applicanda erit. *Aliquis dupliciter dat illicitè*, inquit D. Thomas, *uno modo; quia ipsa datio est illicita, &*

(k) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2.

(l) Gabr. Vasquez. de restitut. c. 7. dub. 9.

contra

contra Legem, sicut patet in eo, qui simoniacè aliquid dedit: & talis meretur amittere quod dedit. Unde non debet restitutio ei fieri de hu: & quia ille, qui accepit, non debet sibi retinere, sed debet in pios usus convertere.

Gratis opponitur posse Edmundum sibi retinere summam oblatam, quia justam sententiam protulit. Nam Lex apertè vetat aliquid accipere pro justitiâ reddendâ, cui debetur, & quamvis in Judice sit culpa gravior, & enormior recipiendo munera pro sententiâ injustâ ferendâ; adhuc tamen non vacat à gravi delicto, ea generaliter pro judicando accipiens, quàm pro injustè judicando. *Cùm autem*, scribit Augustinus ad Macedonium (a) *judicia & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur; multò sceleratiùs utique pecunia sumitur: quia sceleratè etiam, quamvis à valentibus datur.* Cui addi possunt verba Prophetæ Michææ (b), à D. Hieronymo allegata (c): *Principes ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede docebant; & Propheta ejus in pecuniâ divinabant.... propter hoc causâ vestri, Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons Templi in excelsa sylvarum.* In hoc speculo Judices videant horrendas Prophetæ minas ex Dei mandato enunciatas contra Judicantes tenacitatis, & avaritiæ labe laborantes.

(a) S. Aug. in can. *Non sanè.* 15. 14. q. 5.

(b) Michææ 3. 11.

(c) S. Hieron. in can. *Judices.* 23. 1. q. 12.

Judex ergo opus est, ut exclamare possit & voce, & corde ad instar Samuelis, qui apud populum sermonem habens pro quo diù Judicis fungebatur officio, dixit (d) *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrùm bovem cujusquam tulerim, aut asinum: Si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de manu cujusquam munus accepi; & contemnam illud hodie, restituamque vobis.*

(d) 1. Reg. 12. 3.

D. Raymundus de Pennafort Canonista maximè doctus idem confirmat Dogma (e), & mordicùs sustinet quemlibet Judicem argenti captum amore pecuniâ sumptâ ab alterutrâ parte ob ferendum justum, aut iniquum Judicium teneri in foro conscientiæ, & coram Deo restituere, nam ex vi officii sibi commissi tenetur gratis justè judicare; cui doctrinæ addit, restitutionem faciendam esse comparti læsæ, in cujus præjudicium pecunia tradita fuit; nisi in foro exteriori aliter sit statutum; ut egregiè notat Sylvester (f); nam in foropoli amplectenda est sententia D. Thomæ à nobis suprà citata. D. Raymundus corroborat Decisionem nostram 1. auctoritate Canonis à Lege Codicis desumpti (g), in quo Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius acriter condemnant Judices venales in ferendâ Justitiâ. 2. Per duas Epistolas Decretales (h), quarum prima edicta ab Alexandro III. altera à Celestino III, & tandem per Augustini auctoritatem suprà à nobis allatam.

(e) S. Raym. in summ. l. 2. tit. 5. de raptorib. §. 36.

(f) Sylv. ver. Judex q 12. §. sextum.

(g) Can. *Jubemus.* 16. 16. 44.

(h) Alex. III. in cap. *Nemo.* 34. de simonia & Celest. III. in cap. *Dilectus.* 28. eod. tit.

Porrò subdit D. Raymondus, quòd si traditor pecuniæ hoc egerit bonâ fide, & cum conscientiâ invincibiliter erroneâ, ad finem tuendi Jus suum, & ne in Judicio vexaretur; restitutionem traditæ pecuniæ tradenti esse faciendam; sed præscindendo à tali casu, erogandam esse in pauperes vel illi, qui passus est injustè detrimentum, si in foro fori fuerit restitutio Decreta. Subdamus ipsissima Canonistæ verba. *Non licet Judici vendere justum judicium. Sed cui restituet? licèt quidam aliter dixerint; dico, quòd illi, qui dedit; si bonâ intentione dedit: scilicet, ut jus, & quietem sibi conservaret.... si dedit, ut animum Judicis sibi sub specie recti inclinaret, ità ut indirectè, ac tacitè intendebat ipsum corrumpere; non illi, sed pauperibus; & illi, in cujus injuriam data fuit; juxta arbitrium Ecclesiæ restituenda pecunia, ut in prællegata c,* Non sanè (14. q. 5.)

Sylvester inhæret vestigiis ejusdem sententiæ his præcisis verbis (i): *Si verò tam* (pecuniam) *accepit* (Judex) *ut bene judicaret.... tenetur restituere ei, qui dedit; quia cum ex suo officio teneatur gratis judicare, & bene; turpiter accepit..... & crimen concussionis commisit.... adverte quod datum Judici ad eum corrumpendum* (hic est noster casus in terminis) *non debetur danti.... datum autem, ut justè judicet, aliàs non judicaturus; vel ut injustè non judicet; debetur danti.* Hic supersedemus ab allegando Grassium, Navarrum (k) & alios non paucos, quorum citationes essent pro præsenti disputatione supervaneæ.

(i) Sylv. cit. §. sextum.

(k) Jacobus de Grassis decision. aurearum. l. 2. c. 123. n. 1. & seqq. Navarr. Manual. c. 17. n. 50.

Occasione hujus difficultatis animadvertendum est, quòd si ille, qui contrariam sententiam reportavit, justitiâ causæ præfulserit, & consequenter damnum sit passus; ipsi restitutionem deberi in priori ad quoslibet; præterquam quòd si summa pecuniæ restitutæ satis non esset pro integrâ damni reparatione; Judex & ille, in cujus favorem sententia lata fuit, in solidum supplere defectui obligarentur.

Pro Corollario observandum est, quod Lex à D. Thomâ citata: ipsa *datio est illicita, & contra Legem*, est Lex; *si ob stuprum* (l) obligans Judicem pecuniam sumentem ob sententiam quocumque modo latam ad restitutionem; quam Legem Justinianus amplificat, mandans, ut Judex hujus tenoris solvat triplum supra id, quod accepit (m), & insuper ad depositionem, & amissionem. *Qui accepit, vel promissionem suscepit, si causa pecuniaria sit, dari triplum, promissi duplum à comite privatarum rerum exigitur, dignitate, seu cingulo amisso. Si verò criminalis causa fuerit, confiscatis omnibus bonis, in exilium mittatur.*

(l) Leg. *Si ob stuprum.* 4. ff. de condict. ob turpem, vel injustam causam 12. tit. 5.

(m) Authent. novo Jure. Cod. de pœnâ judicis §. qui malè judicavit &c. lib 7. tit. 49.

CASUS XII.

Edmundus Judex in controversiâ ortâ inter Julianum & Justinum recusavit, propter Juliani familiaritatem, & affectionem, judicare in favorem Justini, cujus causa certitudine, & justitiâ eminebat, & ob hanc suspensionem Judicis Justinus jus suum amisit, ad quid obligatur Judex ex rigore justitiæ & coram Deo?

Responsio.

Citra dubium est Edmundum tanquam Judicis officio fungentem obligari ad justitiam reddendam omnibus postulantibus, quantum Jurisdictio permittit; & consequenter teneri ratione doli, vel negligentiæ crassæ, totum damnum, quod Justinus passus est, resarcire, quantacumque sit summa. Ita decisum à D. Raymundo (n). *Quod si nullo modo voluit sententiam ferre Judex, & propter hoc pauper aliquis, vel alius amittit jus suum, dico, quòd tenetur Judex, & facit litem suam; id est debet restituere litis æstimationem ei, qui propter ejus negligentiam læsus est.* Quod ab eodem Sancto probatur Jure Canonico, & Romano (o).

(n) S. Raym. In summ. lib. 2. tit. 5. §. 36.

(o) Genet. Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. quæst. 54.

CASUS XIII.

Duobus Adversariis litem promoventibus, quorum causa æquali probabilitate fulgeat; An Judex in dictâ hypothesi possit ab alterutro munera accipere, ut Judicium ferat in favorem donantis?

Responsio.

Decisio undecima satis, superque demonstrativè probat, Judicem non posse in casu citato

neque

neque munera, neque pecuniam recipere ad suam sententiam pronunciandam. Sed quia non defuerunt Casuistæ, qui temerè, & nullo fundamento innixi opinionem oppositam ausi sunt sustinere, nostri muneris esse duximus materiam præsentem jàm retrò discussam iterùm medullitùs enucleare, & Disputationis aleæ submittere.

Nostra igitur assertio sit etiam in subjectâ hypothesi judicem nequire absque notabili culpâ pecuniam, vel alia munera accipere ad decidendum in judicio in favorem munerantis; nam ut docet Bertolus (a) *Qui præmium recipit, ut faciat id quod gratis facere tenetur turpiter accipit.* Hoc idem definitum est ab Alexandro VII. proscribente opinionem illorum qui aliter sentiebant. Subjiciamus terminos propositionis ab hoc Pontifice damnatæ feriâ quintâ die 24. Septembris 1665. Quam vetat defendere, docere, ad praxim reducere sub pœnâ anathematis *ipso facto*, sedi Apostolicæ reservati, præciso mortis articulo: *Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferendâ sententiâ in favorem unius præ alio*; Cujus sensus est, quòd cùm opiniones litigantium æquali pollent probabilitate, Judex pecuniam exigere potest, ut sententiam in gratiam unius præ altero pronunciet. Equidem si talis propositio locum haberet, sequeretur judicem posse justitiam mercatui exponere, atque vendere impunè, quod perinde esset ac omnia jura divina, & humana subvertere. Non est item à periculo alienum, si Judices munera gratis, & titulo donationis oblata recipiant; juxta monitum Ecclesiastici (b) *Dona excæcant oculos Judicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum*; Et alia à Moyse jussu Dei Judicibus tradita (c) *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.* Quibus rationibus permotus Cardinalis Lugonius asseruit Judicem ante causæ Decisionem, *Lite pendente*, teneri restituere Largitiones munerum, & maximè notabilium, ut periculum evitet injustè decidendi; quamvis probabilitate non careat, juxta præfati Purpurati mentem, non teneri post latam sententiam, quia amplius non subest periculo, in quo priùs versabatur.

(a) Argum. legi. Si vestimenta fin. ff. de condict. ob turpem causam vel injustam l. 12. tit. 5.

(b) Eccli. 20. 31.

(c) Exod. 23. 8.

CASUS XIV.

Casimirus Judex in causâ suscitatâ à magnate cujusdam Parochiæ in præjudicium natu minorum sui subditi, titulo charitatis motus flagrat desiderio cooperandi in Beneficium pupillorum omni humano auxilio destitutorum, contra potentem virum, qui motam controversiam urget, ad finem suæ actionis dirigendæ ad normam consilii à sapiente traditi (d) *In judicando esto pupillis misericors, ut Pater.* Utrum hoc liceat Casimiro, in foro Animæ, & an evitet delictum acceptionis personarum?

(d) Eccli. 4. 10.

Respons.

In dubium revocari non potest, quod si Judicium à Casimiro ferendum Justitiæ adversetur, nequit absque gravi culpâ favere pupillis in Præjudicium divitis litem promoventis. Ratio patet, dum Judices tenentur jus reddere indifferenter tum divitibus, tum pauperibus, amotâ quâcumque personarum acceptione, *Homo in Judicio*, tradit D. Thomas, *Debet pauperi subvenire, quantùm fieri potest, tamen sine Læsione justitiæ; alioquin locum habet illud, quod dicitur Exodi 23.* Pauperis quoque non misereberis in Judicio.

Verum equidem est Judici charitatem esse exercendam circa miseros, & egenos; sed hoc locum habet impediendo eorum oppressiones per fraudes, & injustitias, humaniter excipiendo, non acriter expellendo; eorum jus maturè perpendendo ante Judicii prolationem, atque eos expeditè dimittendo, ne à Divitibus vexentur, & nimiis, diuturnisque expensis onerentur. Hic est fidelis sensus, qui applicari debet Sacro Textui in hoc casu citato; sicuti huc reducuntur verba Isaiæ (e) redarguentis Judices, qui pupillos vexatos negligunt tueri: *Pupillo non judicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos*; & illa Jeremiæ (f) *Causam viduæ non judicaverunt; causam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt.*

(e) Isa. 1. 23.

(f) Jer. 5. 28.

Antequam gradum faciamus ad futura Quæsita, operæ pretium est monita D. Isidori in Canone citati in lucem ferre, ubi Scopulos non paucos sub oculos ponit, sub queis Judices naufragium animarum patiuntur; quorum quatuor notabiliores; *Quatuor modis pervertitur humanum Judicium*, monet laudatus Pater, *Timore; dum metu potestatis, alicujus veritatem loqui pertimescimus; Avaritiâ; dum præmio animum alicujus corrumpimus, Odio; dum contra quemlibet adversarium molimur, Amore; dum amico vel propinquo complacere contendimus.* Allatis periculis licet & quintum annectere nimis forsitan commune; nempe ignorantiam, vitium impellens Judicem, etiam contra propriæ voluntatis imperium, ad perperam judicandum. Sub hâc periculorum catervâ plurimi Judices obruuntur; quæ omnia evadere arduum esse neminem latet.

CASUS XV.

Nicostratus Judex Criminalis difficultate pressus extorquendi à fure veritatem delicti, æquivocis & dolosis interrogationibus usus est, quorum Beneficio Reus fassus est delictum, licèt aliunde Judex esset criminis inscius an Nicostratus his cavillationibus delicti veritate compertâ, Reum potuerit matis pœnâ adjudicare, & an peccatum commiserit hoc pacto se gerendo?

Respons.

Ratio nulla affulget excusans Nicostratum à peccato, cum verba ambigua, & captiosa adhibuerit, ut veritatem à Reo extorqueret; Judici enim numquam licet Rete extendere Reo; hoc etenim perinde esset ac gerere vices Partis, & accusatoris, non autem Judicis æqui, & indifferentis, qui tenetur, servatis Justitiæ regulis, accusato favere; cohærenter ad Doctrinam Honorii III. (g) Cardinali Columnæ traditam: *In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas* (æquitate servatâ) *semper in humaniorem partem declinando.*

(g) Honor. III. in cap. Finali de Translat. lib. 1. tit. 36.

CASUS XVI.

Diogenianus Judex in causâ Capitali Homicidam interrogans, contra quem vehementia indicia, & suspiciones dumtaxat militabant, Reo exposuit se esse munitum probationibus omni exceptione majoribus, blandè offerens vitæ conservationem, si spontaneè veritatem aperiret. Reus hoc stratagemate deceptus omnia patefecit; An Judex licitè se gesserit?

Respons.

Non defuere Casuistæ, qui starent pro Judice, propter periculum, ne delicta impunita manerent cum magno Communitatis detrimento, & præcipuè, hoc locum habet, quoties non est sub Judicis potestate reo condonandi pœnam à lege inflic-

inflictam. Bodinus (a) amplectitur hanc opinionem, cui pariter subscribit Gomes (b).

(a) Bodin. l. 4. Dæmonomaniæ c. 2.

(b) Gomes in c. 1 de constitut. in 6. n. 143.

Alii verò cum Lugonio casum limitando, docent (b) Judici quidem non licere falsum pro vero asserere, nec duplicitatibus uti; ad finem indagandi veritatem, & delicta plectendi; verùmtamen adhibere posse æquivoca verba ad confessionem à Reo excerpendam; Ratio est, quia sicuti quæstione uti potest, à fortiori ad dolos potest confugere, quando rectum finem habent pro objecto; quod totum ad praxim valet reduci, absque veritatis positivâ læsione.

(c) Lud. de Lugo de justitia, & jure disp. 37. sect. 15.

Neutra sententiarum nobis arridet. Prior evidenti laborat falsitate; cùm fraus, & dolus, & mendacium sint intrinsecè mala, & idcircò in nullo casu adhibenda.

Altera quoque rejicienda videtur; nam estò Judex jus possideat ad carceres, & quæstionem subeundam reum damnandi, quoties extant semiprobationes, & indicia fortissima; hoc tamen conceditur judici ab ipsâ lege; quæ, sive Ecclesiastica, sive Politica minimè conferunt facultatem reum decipiendi per verba æquivoca, quæ quoad substantiam non differunt à fraude, & mendacio. Bailus nobiscum sentit (d): *Cùm enim ipsi* (Judices) *valdè abhorreant responsa æquivoca in reis, de quorum vitâ agitur... quantò magis in se ipsis debent æquivoca verba circa reos abominari; ne ipsis præbeant exemplum eludendi per æquivocationes eorum interrogata?* Igitur simplicitas, veritas, & sinceritas debent inseparabiliter esse Justitiæ comites, licèt quandoque ex earum observantiâ crimen impunitum remaneat; cùm Judici obligatio insit, puniendi solùm delicta cognita juxtà ordinem Juris excludentis fraudem, & mendacium quodcumque relativè tum ad judicem, tum ad accusatum. *Nec potest judex aliud crimen punire*, prosequitur Doctor laudatus, *quàm quod est notum secundùm juris ordinem, qui ordo mendax esse non debet.*

(d) Bail. p. 3. de exam. pœnit. q. 13. de exam. Judicum p. 577.

CASUS XVII.

Antonio aggresso, contumeliis affecto, & usque ad sanguinis effusionem per Sampsonem vulnerato, plagâ tamen mortem non ministrante; Regius Procurator ex Officio detulit aggressorem apud Magistratum, & capitis judicio est persecutus; aliquo elapso tempore partes iniêre reconciliationem solutione viginti scutorum Antonio ab aggressore factâ; an Judex in casu allato potest, tutâ conscientiâ, suspendere causam; & Judicium contra Sampsonem reum solummodò pœnæ pecuniariæ?

Respons.

Quilibet Judex ex præcepto conscientiæ tenetur se legibus conformare, quarum est executor, maximè quandò agitur de publico commodo. Leges autem, & bonum commune postulant, ut Regius Procurator malefactores puniat; nam licèt partes contendentes inter se convenerint, & cedant juri suo, per hoc non stat, quin bonum, & publica tranquillitas exigant legitimam satisfactionem pro illatâ injuriâ. Undè infertur, in exposito casu à judice pronunciandam sententiam contra Sampsonem delinquentem propter facinus patratum, ut justitiæ legali fiat satis. Ita celebris Theologus (e).

(e) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 107.

CASUS XVIII.

Darius Judex Regius sententiam tulit in Ancelinum reum adulterii, & Usoræ, quorum criminum causâ trecentarum librarum mulctâ damnavit, & insuper ad ignominiosum cippum subeundum; utrùm judici paribus delictis, licèt occultis, reo, competat jus damnandi Ancelinum?

Respons.

Apostolus (f) docet, reum ferentem sententiam in alium reum esse inexcusabilem, imò eodem tempore condemnare seipsum, hoc est tanquàm in speculo suæ damnationis meritum intueri. *Inexcusabilis es homo omnis, qui judicas; in quo enim judicas alterum, te-ipsum condemnas. Eadem enim agis, quæ pateris.* Textus prædictus Glosâ illustratur à D. Thomâ: *Illi, qui sunt in gravibus peccatis non debent judicare eos, qui sunt in iisdem peccatis, vel minoribus, ut Chrisostomus dicit super illud Matthæi 7.* Nolite judicare &c: *& præcipuè hoc est intelligendum, quandò illa peccata sunt publica, quia ex hoc generatur scandalum in cordibus aliorum.* Verùm si judicis delicta sint occulta, uti supponuntur in Dario, & sit adstrictus sententiam dicere, hoc exequi datum est absque culpæ scrupulo, concurrentibus humilitate, & timore ergà Deum. *Si autem non sunt publica* sequitur Thomas nuper laudatus, *& necessitas judicandi immineat propter officium, potest cum humilitate, & timore vel arguere, vel judicare .... nec tamen propter hoc homo sic se-ipsum condemnat: ut novum condemnationis meritum sibi acquirat: sed quia condemnans alium, ostendit se similiter condemnabilem esse propter idem peccatum, vel simile.*

(f) Rom. 2.

Liquidò ergo patet, juxta Doctrinam D. Thomæ allatam, Darium, licèt similibus culpis fœdatum, sed clandestinis, propter quas Ancelinum mulctavit, potuisse sine delicti maculâ damnare accusatum, ut suo muneri faceret satis, & Regis imperium exequeretur.

CASUS XIX.

Præsidialis edixit Ecclesiastici capturam propter crimen suo foro non subjectum; tres judices contra opinionem cæterorum senserunt; sed animadvertentes, Decretum jam vigorem habuisse ex vocum pluralitate; tres prædicti sua suffragia ad normam aliorum adiunxêre contra propriam opinionem; utrùm eorum concursus, licèt inutilis, à culpâ vacat?

Respons.

Tres Judices, de quibus est quæstio, nullâ peccati maculâ se obstrinxerunt, Decretum signando; cùm non solùm potuerint, sed debuerint aliis unanimiter se conformare. Ratio patet ex eo, quia opus est, ut necessariò appareat, judicium esse juridicè pronunciatum; quod verificari nequit, nisi mediante judicum subscriptione. Tum quia etiam adhærentes sententiæ oppositæ debent acquiescere, & ratificare Judicium emanatum; cùm omnium Judicum concordantia, sit simplex argumentum veritatis causæ jam cognitæ, ut talis (g).

(g) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 35.

CASUS XX.

Præsidialis Galliæ, Decreto edicto de Presbytero apprehendendo propter causam maximi ponderis, abnuente se Judicibus sistere, tanquam in tali casu facultate carentibus; unâ cum cæteris palam satellitibus mandavit, ut caperetur; unus Judicum elicit confessionem apud proprium Parochum, de delicto se accusat, cui Parochus onus injungit publicè declarandi usurpasse auctoritatem sibi indebitam, judicem

tenoentem huic mandato obedientiam præstare absque absolutione dimittit; petitur, an ratio militet pro Parocho publicam satisfactionem imponente, ao pro Judice acceptare tenuente.

RESPONS.

Subjecti casus Responsio indiget distinctione; quæ sob sequenti dilemmate in bono lumine collocabitur; Aut enim Sacerdotis crimen erat subjectum Curiæ Præsidialis, vel non? Si primum; Parochus injustè imposuit Judici in Tribunali Confessionis onus palam fatendi, excessisse limites Jurisdictionis, & immeritò absolutionis beneficio defraudavit; talis enim causæ cognitio ab hoc Tribunali legitimè pendebat, ut ex hypothesi satis constat; necnon e a Regiis sanctionibus; verùm si captus ignorabat detentionem aliquo privilegio niti, nec cadere sub laicali Jurisdictione, Parochus optimè se gessit tum obligando Judicem publicæ attestationi, tum absolutionem denegando.

Ratio hujus est, quia Confessarius nullo pacto prædicto Judicio potuit sobscribere, utpote injusto: *Non semper obediendum est Judici*, inquit Glossa (a), *si evidenter iniquum est mandatum ipsius, sive contra Jus*. Idem confirmatur ex Regula Juris (b): *Ea quæ fiunt à Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt*; nec non ex sequenti (c) *quæ contra jus fiunt debent utique pro infectis haberi*; & prædicta Doctrina optimè concordat cum Alexandri III. Decreto (d) *sententia à non suo Judice lata non tenet*. Porrò sciendum Ecclesiasticum, uti personam particularem non posse cedere Juri communi, è quo privilegium sortitur; ut pro legitimo Judicem agnoscat, qui à parte rei non est talis. Doctrina superiùs tradita solcitur Decretali Epistolà Innocentis III. Pictaviensi Episcopo missà, & alterà Gregorii IX. (e).

In allatà resolutione retolimus, *nisi clarè constet hujus casus materiam ad laicum forum spectare*; quippe casu quo non liquidò constaret causam minimè ad dictum Præsidem pertinere cum dubio Jurisdictionis, Confessarius non errasset absolutionem denegando; nam Judicis opinioni nequaquam tenetur subscribere, quoties non constet de justitiæ certitudine, quæ omnem hæsitationem debet excludere; juxta Authorem Glossæ à Gratiano citatum (f) *si dubium est, an sit licitum, parendum est*.

(a) Glossa in cap. *Audientiam*. 3. de consuetudine v. *Judice*. & in cap. *Significasti*. 18. de foro competenti.
(b) Reg. 2. 2. de reg. juris in 6.
(c) Reg 64. in eod. tit.
(d) Alex. III. in c. *Eis* Clerici 4. de Judicis l. 2. tit. 1.
(e) Glossa in cap. *Audientiam* 3. de consuetudine v. *Judice* & in c. *Significasti*. 18 de foro competenti.
(f) Glossa in c. *Qui justus*. 40. 11 q. 3. v. *Æquitatem*.

CASUS XXI.

JUDEX, post Mauritii consummatum examen ad Instantiam Procoratoris Regii, absque interventu Partis Civilis propter injuriam finitimo illatam, 100. librarum pœnâ mulctavit, hasque sibimet applicavit ex mercede Mauritio debitâ, si interfuisset in causâ Pars læsa; an potuerit, totâ conscientiâ summam præfatam applicare; vel aliâ viâ exigere solutionem à Mauricio post sententiam peremptoriam, vel oblationem provisionalem.

Videtur, quòd sic; 1. Quia quà Judex nullâ mercede fruitur; 2. Quia Lex naturæ dictat quemlibet proprio labore sibi consulere, 3. propter consuetudinem, quà Judex hujusmodi Causarum sibi applicare solet mulctam pecuniariam; 4. Quia pecuniam; exegit ad Instantiam ipsiusmet accusati.

Videtur tamen aliunde non potuisse, cùm antiquæ constitutiones Judicibus inhibeant exactionem expensarum propter petitiones ad unius Regii Procuratoris postulationem.

RESPONS.

Nequit Judex in foro conscientiæ nihil sibi appropriare titulo stipendiorum in casu nostro, neque minimam partem mulctæ pecuniariæ, cùm hoc cadat sub prohibitione quæcumque Judicibus in causis, in quibus comparet solus Cognitor Regius. Ita statutum per Regia Edicta, & præcipuè Aurelianense emanatum mense Januarii 1560, & Molinense 11, Decembris 1566. & Blesense Maji 1579. (g). *Inhibemus expressè omnibus Præsidentibus, & Judicibus taxare pretium alicujus Judicii, quando interveniunt soli Procuratores Generales, eorum Vicarii, tanquàm partes*, Ita Henricus III. in novissimo edicto.

Haud dubium est igitur Judicem in subjecto casu nihil exigere potuisse sub aliquo colore, aut prætextu, quocumque modo, propter suum laborem; Vacationes, aut Judicia, ob absentiam partis civilis; cum causa fuerit instituta ad unius Regii cognitoris postulationem.

Rationes in oppositum nullo negotio refelluntur; nam 1. Ante Officii acceptationem non ignorabat se onus suscipere gratis, & absque mercede, ut Edicta loquuntur; idcircò nullum elucet motivum querendi de labore sine præmio, quoniam ab initio ei liberum erat amplecti, nec ne. 2. Ipsius labor satis compensatur per omnia Judicia, ubi partes Civiles intersunt, vel Criminales præter Regium Procuratorem, ex quo evacuatur secunda ratio nobis objecta. Hinc addendum Leges prædictas à Principibus, & supremis Curiis edictas in beneficium commune, quod semper particulari debet præponderare.

Circà consuetudinem, quæ anteà vigebat in tali Jurisdictione roborata per praxim Prædecessorum, dicendam esse abusum dignum qui eliminetur, utpote contrarium edictis, quæ tenent vicem Legum, & debent præferri quibusque usibus; *Usus auctoritati cedat*, ait Canon, *pravum usum Lex, ratio vincat* (h). Hoc idem confirmat Constantinus in Canone à Gratiano relato *Consuetudinis, usùsque longævi non vilis authoritas est, verùm non usque adeò sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem.* Quæ prohibitiones adeò exactè servantur usque in hodiernam diem, ut secùs agentes à Senatu arguerentur, & damnarentur ad restituendum totum id, quod hâc viâ fuit acquisitum, concurrentibus querelis, & probationibus contra Judicem.

(g) Decretum Aurelian. art. 43. Decreta Molin. art. 20. Edictum Blesen. art. 129.
(h) S. Isidor. in can. *Usus*. 1. dist. 11.

CASUS XXII.

EPHEMIANUS Judex in Oppido Provinciæ fuit electus à communitate Collector Vectigalium pro primâ vice post 20. annos, quibus Judicis officio fungitur; omnem lapidem movet, ut ab hoc onere liberetur, cujus rei causâ litem habitantibus movet; quæritur, an causam persequi possit inchoatam, ut ab hoc onere sit liber, utpote aliqualiter incompatibili cum Judicis ministerio.

RESPONS.

Character Judicis non absolvit hâc dignitate fulgentem à tributorum solutione (i), & per consequens neque ab onere Collectoris, dummodò hoc officium aliquo speciali non gaudeat privilegio. Ritus iste servatur communiter in auxiliorum Curiis, fundatus Regio Decreto edito 1600, in materiâ Vectigalium (k): *Nullus ex Contribuentibus Parochia, sive dives sive pauper, & solvendo idoneus audiatur, ad finem se substrahendi ab officio Assessoris Collectoris, sed unusquisque teneatur tale munus exercere per ordinem*; & in articulo 13, habetur: *Nemo poterit dispensari*, nisi

(i) Edict. Lod. XIII an. 1614. art. 4. Edict. 1634. art. 14. 48. & 491. Declaratio Novemb. 1640.
(k) Edict. 1600. art. 21

nisi auditis causis à Sindico Procuratore, & approbatis saltem per tres electos. Euphemianus igitur tenetur subire onus Collectoris, ut potè canonicè electus, & nullâ gaudens prærogativâ, uti Judex nisi aliter privilegium possideat, quod in casu non apparet.

CASUS XXIII.

ULDERICUS Judex Jurisdictionis Pauli, supremus Dynasta, in Parœcia S. Cerati suâ Jurisdictione usus est in Cæmeterio Parochialis Ecclesiæ, qui locus æquè distabat à Parochiæ finibus, ubi plures sententias pronunciavit. Philemon afflictione tactus propter pœnam 20. librarum ab hoc judice sibi taxatam, summam solvere reluctatur, allegans nullitatem sententiæ, quia exercitæ in loco sibi non subdito; an Philemoni suffragatur hæc ratio?

RESPONS.

Ratio Philemoni favet; nam constat, judicem non posse validè exercere suum munus extra Territorium suæ Jurisdictionis. Atqui tùm Cæmeterium, tum Ecclesia non dependet à foro sæculari, nam fundi prædicti Deo unicè sunt dicati, superque Principes, nec Feudatarii aliquid sibi Juris reservarunt, ut optimè notat Terrianus (a). Idem statutum est in Concilio Generali Lugdunensi 1274. sub Gregorio X. tenore sequenti (b). *Cessent in Ecclesiis, earumque cæmeteriis negotiationes ac præcipuè nundinarum, ac fori cujusquam tumultus. Omnis in eis sæcularium Judiciorum strepitus conquiescat ... nulla inibi causa per Laïcos, criminalis maximè, agitetur. Sint loca eadem a Laïcorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hæc faciant observari ... processus judicum sæcularium, ac specialiter sententia prolata in eisdem locis omni careant robore firmitatis.*

(a) Terrian. lib. 5. c. 7.

(b) Conc. Lugd. 2. in cap. *Decet.* 2. de Immunit. Eccles. Cœmer. & aliorum locorum religios. in 6. l. 3. tit. 23.

Attamen hac occasione est animadvertendum aliquos fundos Ecclesiæ dono datos esse titulo simplicis eleemosynæ, de quibus proprietarii adhuc eorum servant Dominium temporale integrum, & perfectum, sicut aliàs, antequam fuisset Ecclesiæ incorporatum, esto jus feudi fuerit solutum à servitute, ut advertit Terrianus; quo casu retinent vel per se, vel per alios supra eorum fundos potestatem.

CASUS XXIV.

MELANIUS Judex in causâ homicidii à Joanne patrati, ut accusatio indicat, datâ operâ; Delatore probationibus carente; tres viri accessêre deponentes contra Joannem, quorum testimonio nixus Judex, non citatâ parte ad se tuendum, morti adjudicavit. Quæritur, an justè?

RESPONS.

Tantum abest ut Judex suo muneri fecerit satis, ut sententiam injustam, ac irritam pronunciaverit. Nam testes nullius sunt roboris, quotiescumque accusatus legitimè citatus non comparuerit ad testium depositionibus respondendum. Ita definitum à D. Gregorio in Decretalibus relato (c) ubi decernit, servandam esse Legem Justinianam (d): *Oportet etiam illum in eâ civitate constitutum, in quâ testationes dantur, admonitum à judice, sive à defensore, præsentem esse, & audire attestationes,* nempe, *sacramentum, quando jurant,* (testes) ... *non tamen responsiones audire* (e) *sed in secreto judicis debent dici, absente adversario, & aliis testibus, ut per Danielem inductum est.* Sic commentatur Glossa (f) ex quâ sic concludit D. Gregorius (g): *Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat; quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod contra Legem (prædictam) actum est, non habeat firmitatem.*

(c) D. Greg. in cap. *In nomine Domini.* 2. de testibus, & attestat. l. 2. tit. 20.

(d) Autent. Id tùm de testibus collat. 7. lib. 2. c. 10.

(e) Leg. *Si quando.* cod. de testibus &c.

(f) Glossa ibid. v. *Præsentem.*

(g) S. Greg. in can. *Inprimis.* 7. 2. q. 1. §. *Quia ergo.*

Idem confirmari potest ex pluribus Canonibus antiquis (h) quòd hic ritus est consentaneus Justitiæ, & menti Ecclesiæ.

Author hujusce decisionis est celebris Abbas (i) Aretinus (k), Felinus (l), Socinus (m), Ruinus (n), Guidonis Papæ (o) atque plurium Canonistarum, & Juris peritorum.

(h) Pelagius in can. *Char.* 14. 19. & pluribus aliis. 3. q. 3.

(i) Abbas in d. c. *In nomine Domini.* n. 4.

(k) Aretin. Init. ibid.

(l) Felinus n. 3. ibid.

(m) Socinus consil. 253. col. 2. init. l. 2.

(n) Ruinus consil. 46. n. 2. c. 4.

(o) Guido Pap. *Decis.* 231.

CASUS XXV.

POLIGONIUS Judex Criminalis post examen Pauli accusati, & convicti notabilis delicti, pro quo Leges pœnam Capitis minimè statuerunt, morti adjudicavit, hâc opinione firmâ ductus, ut cæteris esset exemplo, ne in tale crimen laberentur; juxta aphorismum legalem (p); *multis delinquentibus pœna unius debet esse metus multorum;* An sine culpâ hoc exequi potuerit?

(p) Arg. Leg. *Aut facta.* 16. ff. de pœnis l. 48. tit. 19.

RESPONS.

Judex nullo pacto potuit morte plectere Paulum propositi casus subjectum. Ratio asserti est, quia Judex est Executor duntaxat Legum, neque est Dominus vitæ hominum, nisi in casibus in Lege statutis. Idcircò in Romanis Legibus decernitur (q). *In personis tam plebeiorum quam Decurionum, illud constitutum est, ut qui majori pœna afficitur, quàm legibus statuta est, infamis non fiat.* Æquitas ergo judicis non fert, ut reus morti adjudicetur, nisi hæc pœna a lege Principis infligatur. Ob id olim testes mendaces non tradebantur morti, quia nulla Lex hoc statuerat, nisi post edictum Francisci I. Argentinæ editum 24. Aprilis 1552. igitur procul dubio Poligonius est reus mortis Pauli.

(q) L. *In servor.* 10. § 2. ff. de pœnit. §. *In servorum personâ.*

Allata resolutio est homogenea sententiæ Brunaldi in opere novissimè in lucem edito (r); & roborari potest auctoritate Ambrosii à Gratiano citati (s). *Bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit & Domestica arbitrio voluntatis; Sed juxta leges jura pronunciat, statutis juribus obtemperat; non indulget propriæ voluntati, sed secundùm leges, & jura pronunciat.* Glossa (t) paulò post refert eadem verba Augustino applicata. Igitur Judex mortis sententiæ addicens reum à Lege non damnatum, *ex arbitrio facit,* indulget propriæ voluntati, neque pronunciat *juxta leges, & jura,* uti docet D. Ambrosius, & decernit Justinianus (u) *omnis autem Judex ... custodiat Leges, & secundùm eas proferat sententias.* Fatendum est ergo judicem à justitiâ, & æquitate recedere.

(r) Brunald. observationes, & maxim. in materiis criminalib.

(s) In can. *Judices* 2. 2. q. 7.

(t) Gloss. inextrav. unicâ de dolo & controv. v. *Non obstantib.* §. *Et hoc.*

(u) Authent. de Judicib. collar. 6. tit. 11. c. 13.

His superiùs prædictis addimus judici, quando versatur in materiâ pœnali, amplectendam esse opinionem dulciorem, quando non adest Lex Principis explicita; *In his verò, super quibus jus non invenitur expressum* ait Honorius III, respondens Cardinali Interroganti (x); *Procedas, æquitate servatâ semper in humaniorem partem declinando, secundùm quòd personas & causas, loca, & tempora videris postulare.*

(x) Honor. III. c. *Ex parte.* fin. de transact. l. 1. tit. 36.

CASUS XXVI.

IN Neratium accusatum pessimi Criminis Judex vehementibus nixus indiciis generaliter, tormenti pœnam inflicturum declaravit; utrùm judici liceat hoc supplicio Neratium mulctare, attentâ criminis imputati enormitate?

RESPONS.

Cùm Judex non sit Dñs, sed merè executor Legum, nequit pœnam cujuslibet generis reo infligere, nisi

nisi à Legibus ipsis statutam. Ita docet Augustinus (a), & probat doctus Canonista (b) refellens opinionem asserentium, Judicem posse accusatum inebriare, ut veritatem faciliùs possit extorquere; *Quamvis adsint legitima contra reum judicia, non tamen fiat gravi peccato, uti licet hoc insusitata tormenti genere; sed solita tantùm, & consueta.* quod ratificat Baldi, & plurium Jurisconsultorum authoritate (c).

(a) S. Aug. in can. *In ipsa* 3. dist. 4.
(b) Fagnan. in cap. *Audivimus.* 14 de reliquiis & venerat sancto. n. 46. & seqq.
(c) Idem n. 5.

Hæc est ratio potissima, quare Judex nequit sine gravis criminis incursione morti, vel triremi reum addicere, quando talis pœna per Legem Principis statuta non fuit, quod æquè locum habet in Judicibus Supremis, & Subalternis; cùm ambo teneantur Legibus se conformare. Sententia videtur niti hoc axiomate trito; *Nullus potest supra Jus, quod non condidit, sed conditum præsupponit* (d), & alio D. Ambrosii (e), *Bonus Judex nihil ex arbitrio facit, sed secundùm Leges, & Jura pronunciat.* Quæ omnia sunt intelligenda de pœnis expresè à Lege taxatis.

(d) Gloss. in Octav. rem non novam unica dolo & conirum in communib. 20. Non obstantib.

Cohærenter igitur ad hanc methodum se gerere debet Neratius circa accusatum, & ad amussim Legem Principis exequi, nihil proprio marte agendo, præter id quod à Lege præscribitur.

(e) S. Ambros. in psal. 118. serm. 20. in can. *Judices.* 4. 3. q. 7.

CASUS XXVII.

Guerinus Diaconus, patrato in viâ Regiâ homicidio, fuit definitivè judicatus, & morti damnatus, licèt apud Senatum appellasset. Utrùm Judex legitimè morte mulctaverit?

Responsio.

Judex evidenter contra justitiam peccavit, impediendo appellationem Guerini. Ratio in promptu est; licèt enim crimen sit ultimâ animadversione dignum, Judexque possit sententiam executioni committere, hoc totum verificatur quòad Laicos, non autem quòad Ecclesiasticos; cùm isti privilegio gaudeant non subeundi sententiam capitalem, neque per Præsidiales, nisi appellatione intermediâ. Idem probatur à Cassio (f), ex articulo 13. primi tituli Edicti Criminalis, ubi Ludovicus XIV. Tribunorum Jurisdictione, & potestate fundatâ, declarat per dictum Articulum nolle præjudicium inferre Ecclesiasticorum privilegiis. Idemque confirmatur ab eodem Rege in Edicto Aprilis 1691. expresè declarante, Tribunos Capitales non posse cognoscere Causas Ecclesiasticorum, neque Præsidiales Judices in causis privilegiatis judicare, nisi in casu appellationis. Judex ergo, qui Guerinum morte mandavit, injustè egit, violando tum Principis Legem, tum privilegium Ordini Ecclesiastico concessum.

(f) Cassius tract. de jurisd. Ecclesiast. comment. cap. 11. pag. 315.

CASUS XXVIII.

Harmodanas Judex Præsidialis rogatus ab Antonio, ut Henricum apprehenderet 400. librarum Debitorem, super ipsius juratâ attestatione absque ullâ schedulâ, quas Henricus inficiabatur, sciens aliunde, Debitorem esse perditæ conscientiæ, in aliis experientiis convictum de perjurio; potest-ne sine peccato exigere ab Henrico jusjurandum ad Antonii postulationem, estò prævideat pejeraturum?

Responsio.

S. Thomas tradit (g), Judici licere sine delicto exigere juramentum ab Henrico, quoties Adversarius postulat, licèt certus sit de perjurio faciendo. Quia Judex est persona publica constituta ad unicuique jus reddendum, juxta Edicta Principis, & consuetudines Magistratûs, ita ut non sit in ejus arbitrio secùs facere, dum juramentum non exigitur à Judice, sed ab ipsâ Lege. *Si autem aliquis exigat Juramentum, tanquam persona publica, secundùm quod exigit ordo Juris ad petitionem alterius; non videtur esse in culpâ; si ipse juramentum exigat, sive sciat, eum falsum jurare, sive verum; quia non videtur ille exigere, sed ille ad cujus instantiam exigit.* Ita Doctor laudatus.

(g) S. Th. 2.2. q. 67. art. 4. in corp.

Universa Theologorum, & Canonistarum cohors, Sotus, Angelus, Sylvester, Suarez, Sanchez, Reginaldus & Covarruvias (h) conveniunt in eàdem sententiâ.

(h) Covarruvias in c. *Quamvis pactum.* 2. de pactis in 6. 1. p. 9. 6. n. 2.

CASUS XXIX.

Baldrius à Roscio in Jus vocatus, ut solveret 300. libras sibi mutuas datas absque schedulæ testimonio, irritatus in Roscium propter agendi modum, debitum inficiatur, paratus jurare ad instantiam Postulatoris, & ad Judicis nutum. Judex non ignorans, Baldrium laborare publicâ infamiâ, Roscium verò probatæ bonitatis esse, antequam juramentum præstaret Baldrius; illud exegit à Roscio de veritate pecuniæ mutuæ datæ ad labefactandum tali medio perjurium debitoris, & ut sibi via aperiretur ad ejus condemnationem signandam, cùm Roscius insuper testem haberet omni exceptione majorem de pecuniâ traditâ Baldio.

Judex potuitne hàc viâ procedere, ut benè & justè gereret negotium Roscii?

Responsio.

Judex non potuit sine culpâ juramentum exigere à duabus partibus in materiâ controversâ; nam in hoc casu alterutrum ad perjurium induceret infallibiliter veritatem inficiando; idcircò Patres in Concilio Valentiæ anno 855. sub Leone IV. talem agendi methodum ut detestabilem, impiam, & Religioni contrariam damnarunt (i): *Quia impia, & Deo inimica, & Christianæ Religioni contraria, ex iniquissimâ, ac detestabili constitutione quarumdam secularium Legum consuetudo invaluit, ut in forensi judicio litigantes ex utrâque parte contendentium æqualiter juramentum dare cogantur, ubi sine dubio, duobus contra se jurantibus: unus perjurus efficitur: tanti sceleris immanitatem & animarum perditionem dolentes, statuimus, ut quicumque, uno juramento legitimè dato, quod secundùm Legem divinam humanæ controversiæ finis esse debet; alterum è contrario juramentum opponere præsumpserit, ab ipsis liminibus Ecclesiæ, quæ sua impietate profanavit, exclusus, omnium Christianorum consortio, atque convivio reddatur extraneus; nisi se continuò admonitus, ad agendam pœnitentiam tanti reatûs, humili satisfactione inclinaverit.*

(i) Conc. Valent. 3. can. 11.

Verùm è contra, cùm Judex ab unâ partium duntaxat exigit juramentum, non est reus coram Deo perjurii secuti, etsi certò secuturum prævideret; nam, in rigore loquendo, non est ipse, qui exigit, sed Adversarius, ad cujus instantiam petit tanquam persona publica, & tanquam Legum executor. Ita ratiocinatur D. Thomas, cujus authoritatem retulimus in præcedanti quæsito (k).

(k) S. Thom. 2.2. q. 98. art. 4. in corp.

CASUS XXX.

Guido Præsbyter Diœcesis Lascartæ verbis contumeliosis petitus à Rogerio Diacono, eundem citavit pro famæ reparatione ad comparendum coram Judice; an dictus Rogerius se præsentare tenetur?

Responsio.

Si Rogerius esset Laicus, cum materia hujus

causæ

causæ sit *mixti fori*, procul dubio obligaretur se sistere coram judice Laïco; nam læsus ad aliud Tribunal non potest offensorem citare, nisi illi, cui materia subjecta est; atqui si Rogerius esset expostulans, non posset Guidoni diem dicere, nisi coram Officiali, qui est ejus naturalis judex. Ità expressè Fevretus (*a*).

(*a*) Fevret. tract. de Abusu l. 8. c. 2. n. 7.

Sed quia Rogerius est sacris ordinibus insignitus aliter discurrendum est. Nam post fundationem Religionis Christianæ, Ecclesia fuit semper in possessione Jurisdictionis ordinariæ super omnes Ecclesiasticos, & maximè in materiis merè personalibus, ut noster fert usus, sicut in materiis morum & disciplinæ, in quibus Clerici tenentur habere proprium Episcopum pro judice ordinario, vel ejus vicem gerentem, ideòque sine culpâ non patet ei legitimus recursus ad forum sæculare. Regula tradita habetur in Capitulari Caroli magni sub anno 789. (*b*), optimè concordante cum Ordinationibus Concilii Calcedonensis (*c*) medio sæculo quinto habito: *si quis Clericus habet cum Clerico litem, aut negotium, proprium Episcopum ne relinquat, & ad sæcularia judicia ne excurrat*. Corpus juris Canonici abundat aliis probationibus super hâc materiâ.

(*b*) Capitul. Caroli magni c. 37.
(*c*) Conc. Calced. can. 9.

Prima habetur in Decretali Innocentii III. ad Pisanum Archiepiscopum missâ, (*d*) in quâ vetat omnibus Clericis se submittere sæcularibus Judicibus; *Cùm non sit hoc beneficium personale, cui renuntiari valeat sed potiùs toti Collegio Ecclesiastico publicè sit indultum, cui privatorum pactio derogare non potest*; cujus Papæ declaratio fundatur super Concilium Milevitanum, & Tertium Carthaginense, ubi Gratiani Canones reperiuntur. (*e*)

(*d*) Innoc. III. in cap. *Si diligenti*, 12. de foro compet. l. 2. tit. 2.

Secunda traditur à Gregorio IX. (*f*) ad Abbatem scribente his verbis: *licèt privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit judicem constituere; Clerici tamen in Judicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt*. Super quo ait Glossa (*g*) *hic expressè patet, quòd Clericus in non suum Judicem, etiam Ecclesiasticum, sine consensu expresso sui Episcopi, consentire non potest*; Quod auctor Glossæ confirmat authoritate Canonis collecti ex epistolâ S. Innocentii I. (*h*) ad Victritium Rotbomagensem Episcopum scriptâ, & ex aliis duobus Canonibus à Gratiano relatis. (*i*)

(*e*) Conc. Tolet. 3. c. 13. in can. *Mala*, 42. & Conc. Carthag. 3. in can. *Placuit*, 43. 11. q. 1.
(*f*) Greg. IX. can. *Significasti* 16. de foro compet.
(*g*) Glossa ibid. 2. Clerici tantùm.
(*h*) Innoc. I. ep. 2. c. 3. ad Victriciom in c. *Non liceat*. 14. 5. q. 4.
(*i*) Can. *Nullus*, 1. & can. *Placuit*, 2. 9. q. 2.

Tertia porrò colligitur ex Honorio III. (*k*) statuente, quòd Clericus ad Judicem sæcularem recurrens contrà suum Episcopum, sit anathemate percussus, & beneficiis privatos. Ita disponit jus Canonicum obligans Guidonem ad ejus observantiam sub gravi culpâ, & pœnâ non levi; cùm nostra consuetudo optimè concordet cum jure Canonico in casu exposito.

(*k*) Honor. III. in c. *Gravem*. 15. de excess. Prælat. lib. 5. tit. 31.

Non militat autem eadem ratio quóad cætera delicta; non obstante lege per Decretales statutà, In Galliâ Ecclesiastici habentur tanquam membra statûs, & sub hoc titulu dependent à Principum legibus, & suorum Officialium sententiis in plusibus, & differentibus Casibus. Nametsi juxta Edictum Philippi Pulchri anni 1302. in Formulario Senatûs relatum (*l*) ad Judicem Ecclesiæ spectet examinare actiones merè personales Ecclesiasticorum; *Persona Ecclesiastica non compellantur in foro sæculari super actionibus merè personalibus litigare*; quæ dispositio videtur esse basis ejus competentiæ, ut talis approbata per edictum 1559. (*m*) & aliud Blesense (*n*), & alterum 1667. (*o*), & confirmatum per celebrem sententiam magnæ Cameræ Senatûs Parisiensis 10. Februarii 1699. in gratiam Puellæ Pezè contra Dominum de Irêne Parochum S. Remigii Ambiani, reum publicæ contumeliæ, quâ puellam affecerat. Adsunt tamen casus plurimi, qui Privilegiati vocantur, quos videre licet in Dictionario sententiarum Domini Brillon (*p*) quorum atrocitatis notitia non spectat ad solum Judicem Ecclesiasticum, sed etiam ad Laïcum; in quo casu Ecclesiasticus duobus Judicibus subjicitur; Ecclesiastico, ratione sacrorum Ordinum, & Regio, utpote Regis subditus.

(*l*) Formul. senat. art. 3. tit. 45.
(*m*) Edict. 1559. art. 1. & 6.
(*n*) Edict. Bles. a. 61.
(*o*) Edict. 1667. tit. 17. art. 1.
(*p*) Brillon. Dictionar. sentent. v. *Clerici*, n. 2. & seqq. & v. *Judices* n. 360 & seqq.

Non erit abs re hic advertere, 1. quòd licèt Concilium Tridentinum (*q*) largiatur privilegium Clericale omnibus Clericis gerentibus habitum, & Clericalem Tonsuram etiam uxoratis; attamen in Regno Galliæ conceditur, talis prerogativa solùm Clerici in sacris, seu majoribus Ordinibus constitutis, ut habetur Edictis Russiuonense (*r*), & Molinense (*s*).

(*q*) Conc. Trid. sess. 2. c. 6. de reformat.
(*r*) Edict. Russion art. 21.
(*s*) Edict. Molin. art. 4.

2. Quòd (delicto læsæ Majestatis excepto) permittitur Ecclesiastico sua Remissio ad judicem Ecclesiasticum, sed cum judice Regio unitum in casu privilegiato, ut apparet per sententiam Conventûs Parisiensis mense Aprilis 1374. citatam à de Luca (*t*) in collectione sententiarum, quâ Curia recursum permisit Clerico falsæ monetæ accusato. Idem Curia concessit per decretum 2. Februarii 1586. cuidam Marcello Durando Decano Lavalli de veneficio acusato (*u*) Presbyter (*x*) addit plures alias sententias; estque Consuetudo recepta, & roborata per edictum Melodunense (*y*), per Regis Declarationem Februarii 1678. & Julii 1695. (*z*) circa Ecclesiasticam jurisdictionem omnia supradicta collecta sunt ex consultatione signatâ 24. Maii 1704. per Valentem Causidicum celebrem Curiæ Parisiensis, & Nouet pariter Causidicum in quâdam Consultatione 16. Maii ejusdem ann. allegantes eadem decreta à nobis citata, animadvertentes insuper, Ecclesiasticum volentem se subjicere foro laico, non esse audiendum, ejusque consensus esset inutilis, nec posset suum judicem ordinarium suâ Jurisdictione privare; nam ejus privilegium non est in gratiam personæ particularis, ad totius ordinis Ecclesiastici ex Declaratione Innocentii III. & Gregorii IX. suprà citatâ (*aa*).

(*t*) De luca l. 2. c. 8.
(*u*) Arnas rob. lib. 1. rerum judicatarum.
(*x*) Presbyter. cent. 1. c. 20
(*y*) Edict. melodunense art. 2.
(*z*) Edict. 1695. 138.

3. Notandum in quibusdam Provinciis, ut Normanniæ judices Regios gaudere possessione judicandi actiones simplicium injuriarum contra personas Ecclesiasticas per longam temporis continuationem, quod fuit confirmatum per sententiam Curiæ Rhotomagensis 18. Novembris 1664. relatam a Basnagio in primo Articulo de Consuetudine illius Provinciæ, non obstantibus Regiis declarationibus 1678. 1684. 1695.

(*aa*) Innoc. III. in cit. cap. *Si diligenti*. Greg. IX. in cit. cap. *Significasti*.

Vide { ABSOLUTIO. ACCUSATOR. ACCUSATUS. ADULTER. ARBITER. DOMINICÆ ET FESTA. ECCLESIASTICUS. TESTIS. } CASUS { *Audentius. Marcellinus & Bertrandus. Blasius Hermocrates & Cessellius. Antonius. Heribertus, & Galcherius. Heraclius, & Gilbertus. Marculius*, & seqq. }

JUDÆI.

JUDÆORUM Natio est illa, quæ licèt dispersa inter Fideles, Infideles, & Paganos; adhuc tamen servat Ritum Legis Mosaicæ, respuitque Evangelium, recusans fateri Christum Jesum, ut verum Messiam; & humani Generis Redemptorem. Tituli 9. & 10. Primi libri Codicis Justin'ani Imperatoris circa eos versantur, eademque materia in Titulo libri Quinti Decretalium tractatur. (*a*)

Dagobertus primus ex Galliæ Regibus, Judæos à toto Dominio eliminavit ductus exemplo Sisibuti Visigothorum Regis, qui omnes hujus furfuris ab Iberiæ Regno expulerat, demptis tantummodò iis, qui Christianam fidem fuerant amplexi. Verùm labente cursu temporis adeò numero increbuêre, ut Philippus Augustus rursùm in exilium expulerit anno 1186. sed pauco temporis intervallo, nam Ludovicus Hutinus copia pecuniæ laborans reditum permisit anno 1315. magnâ argenti copiâ numeratâ. Tandem Curia Parisiensis Decreto à Buchelio relato (*b*) statuit, ne quis Christianorum apud Judæos, qui forsan incogniti remanserant, mansionem haberet, tanquam domesticus, & familiaris, & ne quis Judæorum domi retinere posset Christianos. Idem interdixerat Alexander III. in quinque suis Decretalibus (*c*). Bartholomæus Fumus Christianos cohabitantes à peccato non eximit (*d*). *Cohabitare, & servire eis domesticè in quolibet ministerio* (peccata) *videntur mortalia: quia hæc habent periculum perversionis annexum.* Dato tamen, quòd nullum subesset hujusmodi periculum, gravi culpâ non damnat, dummodò eorum ministerium non lœderet fidem Christianam; *sed cessante periculo subversionis, & injuriâ fidei nostræ, & contemptu, non video mortale.*

Interdictum tamen non est mercaturam cum eis exercere. quando necessitas eogit, ut patet ex Decretali Innocentii III. (*e*) in margine citatâ.

Sunt etiam Judæi incapaces magistratûs, dignitatis. & Officii publici, juxta Decretalem ejusdem Papæ in quarto Concilio Oecumenico Lateranensi (*f*) neque Testes esse possunt ex Canonum Ordinatione (*g*).

Alexander III. & Innocentius III. decernunt, ne, ubi sunt tolerati, è domibus egrediantur diebus Parasceve, & Paschatis, clausis domorum januis, & fenestris. (*h*)

Judæis inhibetur acquirere, vel emere quemcumque fundum immobilem in toto Regno, ut advertit Guido Papa, (*r*) Delphinatu excepto.

Judæi cùm jure merito collocentur in numero, & Catalogo Infidelium, applicanda est eis Doctrina tradita in titulo, *Impedimenta differentiæ Religionis*, quò lectorem remittimus.

Ecclesia vetat absolutè celebrare matrimonium cum Judæis, neque familiariter conversari cum eis; & consequenter commessationes tam activas, quàm passivas (*k*); & ob id Panormitanus colligit, mulierem Christianam non posse fine peccato esse nutricem infantis Hebræi (*l*), neque Christianum posse uti operâ Medici Judæi in suis morbis (*m*).

Authoritas Ecclesiæ non se extendit ad cogendos Hebræos, ut Christi fidem amplexentur, cùm non sint ejus Subditi ex defectu Baptismi, ut declarat Clemens III. (*n*).

(*a*) Tit. 6.
(*b*) Buchel. tom. 1. pag. 752.
(*c*) Alex. III. in cap. *Judæis* & in cap. *Ad hæc*, 8. & passim de Judæis &c. lib. 5. tit. 6.
(*d*) v. *Judæus*. n. 3.
(*e*) Innoc. III in cap. *Post miserabilem*. 12. de usuris l. 5. tit. 19.
(*f*) Cap. *cùm sit*. 16. de Judæis &c.
(*g*) Can Alieni 23. 2. q. 7.
(*h*) Alex. III. in c. *Quia super*. 4. Innoc. III. in cap. *In nonullis*. 15. eodem tit.
(*i*) Guido Papa decis. 399.
(*k*) Can. *Judæi* 12. can. *Nullus*. 13. & can. *Omnes*. 14. 28. q. 4.
(*l*) Panormit. in dict. c. *Ad hæc*, cit.
(*m*) Cit. c. *Nullus*.
(*n*) Clemens. III. in c *Sicut*. 9. de Judæis.
(*o*) S. Thom. opusc. 2. cap. 1.
(*p*) S. Thom. cit. opusc. 21.

CASUS PRIMUS.

SUPREMUS Princeps è suo Dominio Judæos expulit, & bonis expoliavit, quæ mediis usuris fuerant adepti, & fisco subiecit; quæritur an licitè, an justè?

RESPONS.

D. Thomas à Du ... à Brabantiæ consultus (*o*) super hâc difficultate sic respondit: *Cùm ea, quæ Judæi per usuras ab aliis extorserunt, non possint* (Principes) *licitè retinere; nisi forsan essent talia, quæ à vobis, vel antecessoribus vestris hactenus extorsissent, consequens est, ut si etiam vos hæc acceperi is ab eis, non possitis licite retinere. Si quæ verò habent, quæ extorserunt ab aliis, hæc ab eis exacta illis debetis restituere, quibus Judæi restituere tenebantur. Unde si inveniantur certæ personæ, à quibus extorserunt usuras.* debent eis restitui. Addit denuò Doctor laudatus, si verus bonorum Dominus inveniri non potest; *Alioquin* debent in pios usus secundùm consilium Diœcesani Episcopi, & aliorum proborum; vel etiam in communem utilitatem terræ, si necessitas immineat, vel exposcat communis Utilitas, erogari. Ecce normam, cui Princeps se conformare tenetur.

CASUS II.

JUDÆO à Magistratu pœna pecuniaria mulctato in beneficium Principis, an Princeps possit summam prædictam sibi applicare, certò sciens, omnia bona Judicati esse usurarum labe infecta?

RESPONS.

Judicis sententia jus nullum Principi conferre potest in allatâ hypotesi; cùm majori facultate non gaudeat, quam simplex particularis; cum nequeat sibi applicare alterius bona, etiam quâcumque accedente sententiâ. Rationem reddit D. Thomas (*p*) *Pecunia autem pœnæ nomine ab usurariis ablata retineri non potest. sed in usus prædictos debet impendi, si nihil aliud habeant, quàm usuras.*

D. Thomas proponit, & solvit objectionem circa jus Principum exigentium bona per usuras acquisita: *si verò dicatur, quòd ex hoc Principes terrarum damnificantur, hoc damnum sibi imputent, utpote ex negligentiâ eorum proveniens, meliùs enim esset, ut Judæos laborare compellerent ad proprium victum lucrandum, sicut in partibus Italiæ faciunt, quam quòd otiosè viventes, solis usuris ditentur: & sic eorum Domini suis reditibus defraudentur.* Additque præterea paritatem; *Ità enim & per suam culpam principes defraudarentur reditibus propriis, si permitterent suos subditos ex solo latrocinio, vel furto lucrari. Tenerentur enim ad restitutionem ejus, quodcumque ab eis exigerent.*

CASUS

CASUS III.

Judæus, cujus bona omnia sunt ab usuris manata, quolibet anno munera offert Domino Regionis, in qua commoratur, captivandi ergo suam protectionem; An liceat citra culpam hoc donum accipere, & acceptum retinere?

RESPONS.

Juxta Doctrinam superiùs traditam in duobus præcedentibus casibus non potest sibi retinere, sed damnum passis, vel istis ignoratis, pii[illegible]sis distribuere; Ita laudatus D. Thomas (*a*), *Licet recipere, sed expedit, quod sic acceptum reddatur, his quibus debetur, vel aliter, ut suprà dictum est expendatur; si nihil habeant, quàm usuras.* Quod tamen intelligendum est casu quo, quo Judæo dicta bona non fuissent dono data à veris Dominis, quibus paratus erat restitutionem facere, ut notat citatus Doctor.

(*a*) S. Thom. ibid.

JURAMENTUM.

UT hujus Tituli materia funditùs elucidetur, à Juramenti definitione capiemus exordium; sic à Theologis definitur: *Juramentum est Divini numinis attestatio*, id est; *Invocatio Divini testimonii ad faciendam fidem, promissionemque firmandam.* Ita ut Jurare nihil aliud sit, quàm Deum vocare tanquam primam, & infallibilem veritatem in testimonium alicujus dicti affirmantis, aut negantis, aut promittentis, exorando, ut veritas elucescat, quando suæ fuerit placitum voluntati. Juramentum itaque, D. Chrysostomo teste (*b*) est assumere, & constituere, seu offerre Deum tanquam sponsorem nostrarum assertionum.: *Vocare testem, & quasi fidejussorem dare dictis.*

(*b*) S. Chrysost. hom. 9. in Acta Apost.

Multipliciter dividitur Juramentum 1. in expressum, scilicet Deum invocando, vel aliquod ejus Attributum. sive vivâ voce, sive scripturis, sive signis, manum elevando, more ordinario Laicorum; vel pectori admovendo, more Ecclesiasticorum, vel tangendo Librum Evangeliorum, ex Decreto Pelagii Papæ, vel Reliquias, vel Crucifixum; quæ omnia præstari possunt tam Judicis publicâ authoritate, quam uniuscujusque particularis arbitrio (*c*).

(*c*) Can. *Horamur.* 20. 3. q. 9.

2. In tacitum, & indirectum, e. g. per Cœlum, per talem Ecclesiam, per Evangelium, & cæteras Creaturas.

Communiter dividitur Juramentum in assertorium, promissorium, & execratorium, quæ omnia fient nota in decisionibus sequentibus.

Certò patet Juramentum esse licitum, cùm sit res intrinsecè bona suâpte naturâ, & pertineat ad Actum Religionis, sicut constat ex Divinis Litteris, tum Veteris, tum Novi Testamenti; & de facto Jusjurandum sæpe necessarium evadit, ad fidem faciendam de re promissâ, vel propositâ.

Juramentum non solùm à Christianis approbatur, & adhibetur, sed etiam fuit in usu apud Judæos, & ante Legem à Moyse promulgatam, Abraham, Isaac, & Jacob legitur per Dei Nomen jurasse. In Lege Evangelicâ legimus D. Paulum nomen Domini invocantem, & pro testimonio assertæ veritatis assumentem: *Ego autem testem Deum invoco in animam meam* (*d*), scribit ad Corinthios, ut se vindicet à cujuslibet levitatis, & inconstantiæ specie, & suspicionis umbram fugaret: *Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi*, inquit ad Philippenses (*e*). *Deus testis est* (*f*) ad Thessalonicenses, ut omnem avaritiæ suspicionem à se removeat. Porrò ejusdem tenoris est Epistola ad Romanos, ut certiores fierent se indesinenter pro eis orare.

(*d*) 2. Cor. 1. 23.
(*e*) Philip. 1. 8.
(*f*) 1. Thessal. 2. 5. Rom. 1. 9.

Nimius tamen, & frequens Juramenti habitus non vacat à periculo; nam D. Augustini testimonio, consuetudo jurandi in perjuria inducit; pariterque jurando culpa committitur, quoties non cohonestatur iis conditionibus, quibus concurrentibus Jusjurandum licitum, & æquum evadit.

Conditiones autem Juramenti comites tres sunt ex Divinâ Scriptura, simpliciter necessariæ ad transmittendam bonitatem in actum Juramenti; ita ut, his deficientibus, lethale, vel veniale delictum non abest.

Prima conditio in Jurejurando requisita est justitia; hoc est, rem affirmatam, aut Juramento promissam justam licitam, ac honestam esse.

Secunda conditio est veritas, nempe affirmatum esse verum, & ut tale à Jurante certò dignosci.

Tertia, & postrema est judicium; scilicet abstinendum esse à Juramento, nisi hoc necessitas, aut prudentia exigat.

Verbis æquivocis, & restrictionibus mentalibus utentes ad declinandam Juramenti obligationem, proximum decipiunt, se obstringunt perjurii crimine coram Deo duplicitatis inimico, qui invocandus est tanquam testis sinceritatis, & veritatis.

Porrò quorumdam Casuistarum opiniones tanquam errore scatentes sunt rejiciendæ; e. g. jurandi sine animo jurandi, vel non se obligandi ex vi juramenti, quasi hæc perjuria non sint, & non inducant debitum executionis.

Sententiæ hujusmodi fuere à Clero Gallicano proscriptæ 1700. ut mox recensebimus cum aliis usque ad 127.

PROPOSI-

PROPOSITIO LX.

Cum causâ licitum est jurare, sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

PROPOSITIO LXI.

Qui jurandi intentionem non habet, licèt falsò juret, non pejerat, & si aliquo crimine tenetur; puta mendacii alicujus.

PROPOSITIO LXII.

Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenti.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt temerariæ, scandalosæ, perniciosæ, bona fidei illudentes, & Decalogo contrariæ.

PROPOSITIO LXIII.

Si quis vel solus, vel coram aliis.... quocumque.... fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverâ fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam, aliam ab eâ, in quâ fecit.... reverâ non mentitur, nec est perjurus.

PROPOSITIO LXIV.

Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas.... ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

CENSURA.

Hæ propositiones temerariæ sunt, scandalosæ, perniciosæ, illusoriæ, erroneæ, mendaciis, fraudibus, & perjuriis viam aperiunt: Sacris Scripturis adversantur.

CASUS PRIMUS.

JOSSIUS sibi videtur constitutus in necessitate jurandi in quibusdam occasionibus; An licitè possit?

RESPONS.

Extra hæsitationis aleam est, Jossium in quibusdam casibus citra culpam juramento uti posse, quoties necessitas confirmandi veritatem alicujus, quæ non sit parvi momenti, id exigit. Nam estò, Salomonis judicio (a), *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga*; Attamen aliquando urget necessitas juramenti, cujus finis est, ex Apostoli Doctrinâ, veritatem difficulter creditam roborare (b) *ad confirmationem est juramentum*; Idemque docetur à D. Thomâ (c): *Nihil enim aliud est jurare, nisi dubium confirmare*; Nam in rebus difficultatem non patientibus, non opus est juramento (d): *Confirmatio autem in scibilibus per rationem fit, quæ procedit ex aliquibus naturaliter notis, quæ sunt infallibiliter vera.* Sed cùm humana facta nequeant hominum auctoritate confirmari, utpote mendacio frequenter laborantium, tum defectu cognitionis, cùm neque arcana cordis, nec futura penetrare valeant, *sed particularia facta contingentia hominum non possunt per rationem necessariam confirmari*; ad Deum recurrere oportet, qui est ipsa veritas, & sapientia, in quem non cadit ignorantia, aut falsitas; & hoc propriè dicitur jurare: *Assumere autem Deum in testem, dicitur jurare; quia quasi pro jure introductum est, & quod sub invocatione Divini testimonii, dicitur, pro vero habeatur.* Semper laudatus Angelicus usque hîc locutus (e).

(a) Eccli. 23. 12.
(b) Heb. 5. 16.
(c) S. Thom. in ep. ad Heb. sec. 4.
(d) Idem in 3. sent. dist. 39. art. 1. in corp. Item 2. 2. q. 89. art. 1. in corp.
(e) Idem ib.

Est igitur juramentum licitum, quod à D. Antonino definitur (f) sic: *Juramentum est affirmatio, aut negatio de aliquo, scilicet facto, vel faciendo, sacræ rei attestatione confirmata*; quod à D. Thomâ dividitur in assertorium, & promissorium (g). *Divinum autem testimonium quandòque inducitur ad asserendum præsentia, vel præterita & hoc dicitur juramentum assertorium: Quandòque autem inducitur ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur juramentum promissorium*; & est pariter spectans ad actum Religionis; *Juramentum* (h), est actus Religionis, sive latriæ; quo medio uti possumus ad humanas controversias absolvendas. Aliter sentire, esset incidere in hæresim Joannis Wiclephi à Generali Concilio Constantiense damnatam 1414. (i), ut jacet in terminis: *Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandos humanos contractus, & commercia civilia.* Hoc esset pariter damnare praxim Sanctorum Patriarcharum Abraham, Isaac, Jacob, Moysis (k), & aliorum, tum Apostoli, qui frequenter non solùm veritatem simpliciter enunciaverunt, sed juramento firmaverunt, adhibitâ Divini nominis invocatione in testimonium veritatis assertæ, quoties necessitas postulabat. *Testis enim mihi est Deus*; ad Romanos (l). *Deus scit, quòd non mentior*, ad Corinthios (m); *Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*; ad Galatas (n), ex quibus manifestè patet juramentum, juxta Augustini interpretationem (o), *Qui dicit: Ecce coram Deo, quia non mentior, jurat utique. & quid sanctius hac juratione?* Additque, nullum sanæ mentis inficiari posse, hunc loquendi modum juramentum non esse (p): *Ridiculum est hoc putare*; ex quo deducit non esse habendum tanquam generale, & absolutum præceptum Domini in Evangelio Jusjurandum inhibentis; sed explicandum, quoties hoc fiat absque necessitate, & prudentiâ, aut ex consuetudine; in tali enim casu nomen Domini despicitur, neque est actus Religionis, quo Deus colitur, sed defectus debitæ reverentiæ. Eadem interpretatio currit in sententiis quorumdam Patrum (q), qui damnare videntur quemcumque jurandi modum, ut Jacobus Apostolus (r) dicit: Ante omnia autem. *Fratres mei, nolite jurare, neque per Cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester; est, est; non, non; ut non sub judicio decidatis*; Cùm liquidò constet tum Patres, tum Apostolum nuper laudatum non tollere de medio juramentum, tanquam rem de suâ naturâ, & intrinsecè malam; sed propter periculum malæ consuetudinis, & praxis. D. Athanasius reipsâ juramento usus est, se defendendo ab apocryphâ accusatione, quasi intentasset prodere Constantium Imperatorem; Deum invocando elevatâ manu Apostoli exemplo: *Manu extensâ, quod didici ab Apostolo, dum in meam ipsius animam testor, & ut scribitur in Libris Regum; jusjurandum concipio: Testis sit Dominus; testis sit Christus ejus.... numquam in malum tui mentionem feci.*

(f) S. Antonin. 2. p. sum. Theol. tit. 10. c. 3.
(g) 2. 2. q. 89. art. 2. in corp.
(h) Idem ib. art. 3. in corp.
(i) Conc. Constan. sess. 8.
(k) Gen. 14. 22. Exod. 2. 21. 3. Reg. 17. 1. & 12. 8.
(l) Rom. 1. 9.
(m) 2. Cor. 11. 31.
(n) Gal. 1. 20.
(o) S. Aug. in ep. ad Gal. n. 9.
(p) Idem l. 1. de serm. Dom. in monte c. 17. seu n. 51.
(q) S. Amb. in psal. 118. serm. 14. n. 14. S. Basil. in psal. 14. S. Chrysost. hom. 17. in Matth. S. Athanas. serm. de pass. & cruc. Dom. sub initium.
(r) Jac. 5. 12.

Ut autem juramentum sit licitum, tribus conditionibus stipari debet, videlicèt veritate, judicio, & justitiâ: *Jurabit, vivit Dominus, in veritate, & in justitiâ, & in judicio*; monet Jeremias (s). *Juramentum secundùm se est licitum, & honestum* ex D. Thomâ (t), *quod patet ex origine, & fine; ex origine quidem, quia homines credunt, Deum habere infallibilem veritatem, & universalem omnium cognitionem, & provisionem: ex fine autem, quia juramentum inducitur, ad justificandum homines, & ad finiendum controversias, ut dicitur ad Hebræos 6.*

(s) Jer. 4. 2.
(t) S. Thom. cit. art. 2. in corp.

Ratio à laudato Doctore assignata circa trium conditionum necessitatem (u), nititur optimo usu, & fine, propter quos adhiberi potest. Ad hoc igitur, ut usus illius sit honestus, non est temerè juramentum usurpandum, sed maturè & discretè: *Juramentum non est bonum, nisi ei, qui benè utitur juramento: ad bonum autem usum juramenti duo requiruntur; 1. quidem, quòd aliquis non leviter, sed ex necessariâ causâ, & discretè juret; & quantum*

(u) Idem ibid. art. 3. in corp.

tum ad hoc requiritur judicium scilicet discretionis ex parte jurantis. Secundò, ut res per juramentum affirmata sit veritate nixa, & justitiâ. 2. *Quantum ad id, quod per juramentum confirmatur, ut neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum: & quantùm ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat quod licitum est.* Si juramentum alicujus prædictarum conditionum defectu laboret, est illicitum; nam si caret judicio, est imprudens, & indiscretum; si veritate, perjurii maliciam non evadit. si justitiâ, illicitum, & injustum redditur. *Judicio autem caret juramentum incautum, veritate autem juramentum mendax: Justitiâ autem juramentum iniquum, seu illicitum.* Has igitur regulas sibi habeat ante oculos propositas Jossius, ut juramenti crimen evitet; & maximè cavere debet, ut circumspectus incedat in necessitate examinandâ, ne ab apparente specie veri decipiatur.

CASUS II.

JUVENALIS habitum contraxit frequenter juramento utendi, sed in rebus sibi certè notis, & veris; An semper lethaliter peccet?

RESPONS.

Non currit eadem ratio juramenti ac perjurii, nam hoc semper Dei contemptum imbibit, quod nunquam à gravi culpâ vacat; verùm primum, licèt careat necessitate, non includit formalem Dei contumeliam; ideoque tale juramentum aliquando nonnisi veniali culpâ notandum; juxta Doctrinam S. Thomæ (a): *Jurare sine causâ, non directè opponitur illi præcepto* (non assumes nomen Domini Dei tui in vanum) *sed indirectè. Directè autem opponitur ei jurare falsum, quia hoc est, quod confirmari non potest. Unde vana est juratio. Unde non oportet, quòd jurare sine causâ semper sit peccatum mortale, sicut jurare falsum.* Non est igitur ratio asserendi, Juvenalem in nostro casu semper peccare lethaliter.

(a) S. Thom. in 3. senten. dist. 39 quæstiunc. 1. col. 3.

CASUS III.

PANSOPHIUS sæpe hac jurandi formulâ utitur; Per Cœlum, verum est, quod dico: An peccet?

RESPONS.

Non cadit sub dubio, quòd Pansophius peccet, cum ejus juramento desint tres præmissæ conditiones requisitæ ad licitum jurandi usum, uti in præcedenti resolutione explanavimus, ad quam Lectorem remittimus. Hoc evidenter constat ex responsione à Christo Domino Pharisæis traditâ (b): *Qui jurat in Cœlo, jurat in Throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Quem textum sic commentatur Augustinus (c), *Cùm juras per Cœlum, aut per terram, non arbitreris, non deberi Domino jusjurandum: quia per eum jurare convinceris, cujus Cœlum Thronus est, & cujus scabellum terra est,*

(b) Matth. 23. 22.

(c) S. Aug. lib. 1. serm. Domin. in mont. secundùm Matth. c. 17. seu n. 52.

CASUS IV.

URSINUS quoties jurat, bis formulis utitur: *Per meam vitam, per meum caput*: An verè jurare dicatur, & an peccet, nullâ cogente necessitate?

RESPONS.

Ex Augustini Doctrinâ (d) colligitur, juramentum execratorium gravius esse præ cæteris; cùm ita jurans non solùm Deum vocat in testem, sed in Judicem, & vindicem, si veritas dictis desit. *Jurare videtur per execrationem, quod est gravissimum jusjurandi genus, cùm homo dicit, si illud feci, illud patiar.* Quando igitur Ursinus jurat per meum caput, per vitam meam, verum profert juramentum, quod resolvitur in hæc verba: Deus mihi vitam eripiat, si mea dicta, vel promissa veritate careant. Jusjurandum Ursini est ergo verum & proprium juramentum, ideòque peccaminosum; quippe quod necessitate destitutum, & pravo habitu contractum. Idem expressè inhibetur à Domino in Evangelio (e) *Ego autem dico vobis non jurare omninò, neque per Cœlum.... neque per terram.... neque per caput tuum juraveris; quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.* Ratio doctrinæ est, quia jurando per cœlum, terram, caput, aut cæteras creaturas, tacitè juratur per Dei nomen, cujus sunt opera, & consequenter hujusmodi juramentum non potest sine culpâ usurpari. D. D. Augustinus, & Thomas sunt in eâdem sententiâ, quia Dei Majestas, & veritas in Creaturis elucet *Secundariò autem assumuntur ad jurandum aliquæ Creaturæ, non secundùm se, sed in quantum in eis Divina veritas manifestatur, sicut juramus per Evangelium, id est per Deum, cujus veritas in Evangelio manifestatur.*

(d) S. Aug. in ps. 7. n. 3.

(e) Matth. 5. 34. & seqq.

CASUS V.

EUDESIUS à Superiore obedientiæ virtute jurare coactus in materiâ sibi jam notâ, sed cujus hìc, & nunc est oblitus, loco petendi tempus, & moram, ut in mentem revocaret, illicò jurat se ignorare. An coram Deo juramenti sit reus?

RESPONS.

Inficiari non possumus, Eudesium hoc pacto jurantem peccasse; cùm tali juramento desit secunda conditio ad licitè jurandum requisita, nempe judicium, & prudentia; nam falsò jurat defectu negligentiæ in veritate examinandâ, estque indiscretione, & temeritate notandus, quod adversatur præcepto allegato: *Jurabis in veritate, & in judicio* (f).

(f) Jer. 42.

Nostra sententia fulcitur authoritate Augustini (g) dum inquit, homines non tantùm falso juramento obstringi, quando decipiunt, sed etiam cum decipiuntur; *Homines enim*; infert Doctor laudatus, falsum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur; aut enim putat homo, verum esse, quod falsum est, & temerè jurat, ex quâ doctrinâ sequitur culpam non deesse, etsi materia juramenti merito veritatis esset suffulta, propter temeritatem, & inconsiderationem, dum se exponeret evidenti periculo vel verum, vel falsum indifferenter asserendi.

(g) S. Aug. serm. 180. aliàs 28. de verbis Apost. Jacobi c. 2.

CASUS VI.

OTHON quandoque venerabile Dei nomen jurat, nullâ habitâ actuali advertentiâ ad malitiam his verbis imbibitam; An, re ita se habente, culpæ reus existat?

RESPONS.

Quidam Theologus (h) perperam hanc propositionem protulit: *Hominem nunquam peccare, nisi actualiter advertat ad moralem malitiam operis, aut omissionis.* Nam citra dubium peccatum committitur, quotiescumque agitur contra Dei præceptum, vel dictamen conscientiæ; cùm ad peccatum incurrendum, sufficiat, quòd ejus malitia sit voluntaria vel in se, vel in causâ. In propositâ hypothesi Othon contra Dei Legem peccat, prohibentis assumere nomen Domini in vanum (i), *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà*; licèt enim careat actuali advertentiâ ad malitiam juramenti prolati, adhuc in causâ peccat, propter contractam jurandi consuetudinem, quam deponere, & extirpare tenetur, omnem moralem diligentiam adhibendo. Tantum enim abest, ut ejus intentio contraria excuset à culpâ, ut potiùs aggravet, cum obligetur animum applicare ad id, quod à Lege imperatur, aut interdicitur. Aliter sequeretur absurdum, videlicet blasphemantem ex habitu contracto culpâ vacare, eò quia nihil actualiter cogitat de malitiâ blasphemiæ à se vomitæ, quod ab omnibus Theologis omninò rejicitur (k).

(h) Laym. l. 1. trac. 3. c. 5. n. 13.

(i) Exod. 20. 7.

(k) De Sainte Beuve, tom. 1. c. 177.

CASUS VII.

Diogenes jurans aliquid à se postulatum facturum, quod absque culpâ præstari poterat, in actu juramenti aliam intentionem habuit diversam ab eo, in cujus gratiam est præstitum Juramentum; an adhùc obligatur adimplere Juramenti promissionem?

Respons.

Ad præsentem difficultatem enodandam, distinctione opus est. Si enim Diogenes in actu jurandi interiùs habuit aliam intentionem, quàm postulans, jam convincitur reus deceptionis; 1. Namque duplici se delicto adstringit, non tantùm propter damnum proximi decepti, sed etiam ratione injuriæ contra Deum commissæ, quem ausus est vocare in testem, & protectorem suæ duplicitatis; cùm juramentum, ut habetur in Lege Codicis (a) sit actus Religionis, quo jurans Deum assumit in testem suæ ingenuitatis, & fidelitatis; aut in Judicem, & Ultorem, si infideliter se gerat. *Jurisjurandi contempta Religio satis Deum Ultorem habet.* 2. Tenetur in foro conscientiæ ad executionem promissi juramento firmati; juxta expressam D. Thomæ doctrinam (b). *Quando non est eadem jurantis intentio, & ejus, cui jurat, si hoc provenit ex dolo jurantis; debet juramentum servari secundùm sanum intellectum ejus, cui juramentum præstatur. Unde Isidorus dicit: quâcumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ità accipit, sicut, cui juratur, intelligit; & quod hoc intelligatur de doloso juramento, patet per id, quod subditur: dupliciter reus fit, qui & nomen Domini in vanum assumit, & proximum dolo capit.*

(a) Leg. Jurisjurandi. 2. cod. de reb. creditis, & jurejurando l. 4. tit. 1.

(b) S. Thom. 2.2. q. 89. art. 7. ad 4.

Verum equidem est, si Diogenes juramentum emisit alio sinu intento à postulante, procul à malitia eum circumveniendi, aut decipiendi, & bonâ fide processit; non teneri promissa adimplere nisi ad mensuram intentionis jurantis: *Si autem jurans*, sequitor D. Thomas, *dolum non adhibeat, obligatur secundùm intentionem jurantis; Unde Gregorius dicit 27. Moralium:* Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris tonant; divina verò Judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntor; & alibi (e). Si autem simpliciter juret absque dolo; tunc in foro conscientiæ non obligatur, nisi secundùm suam intentionem.

(c) Idem in 3. sentent. dis. 19 q un. art. 3. quæstiunc. 3. in corp.

CASUS VIII.

Papirius, à Reinerio interpellatus, an promissioni sibi factæ satisfecerit; asseruit, & assertionem juramenti robore confirmavit, estò Reinerius constanter attestationi simplici fidem plenam adhibuerit, præciso juramento. Petitur, an peccatum incurrerit, propter superadditum juramentum?

Respons.

Jurabis in judicio (d) ecce unam ex conditionibus, sine quibus juramentum vitiosum redditur, & illicitum; hoc est, non esse jurandum, seclusâ necessitate. *Ad bonum autem usum juramenti duo requiruntur*, ait D. Thomas (e), *primò quidem quod aliquis non leviter; sed ex necessariâ causâ, & discretè juret, & quantùm ad hoc requiritur judicium, scilicet discretionis ex parte jurantis.*

(d) Jer. 4. 2.

(e) S. Thom. 2.2. q. 89. art. 51. in corp.

Jam evidenter patet Papirium indiscretè, & nullâ pressum necessitate jurassu; cùm hoc non exigeret Reinerius, imò acquiesceret simplici attestationi Papirii. Juramentum igitur emissum temeritate non caret, & consequenter à culpâ non vacat.

Prædicta conclusio D. Augustini authoritate roboratur, explicantis in quo sensu intelligendum sit præceptum inhibens juramentum; ne scilicet passim adhiberetur, & ne habitu vitioso contracto, via aperiretur perjuriis. Inde concludit, cùm non ignoretur juramento utendum esse, tanquam remedio in casu necessitatis; ab eo esse abstinendum, dummodò aliquod urgens motivum juramenti pondus non exigat. *Ita ergo intelligitur præcepisse Dominum, ne juretur*, (inquit Pater laudatus) (f), *ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur. Quâpropter qui intelligit, non in bonis, sed necessariis jurationem habendam, refrenet se quantùm potest; ut non eâ utatur, nisi necessitate; cùm videt pigros esse homines ad credendum quod eis utile est eredero; nisi juratione firmetur.* Ex præjacto fundamento infert citatus Doctor juramentum veritate carens, perniciosum esse. *Falsa juratio exitiosa est;* juramentum verò veritate conjunctum rarò sinu peccato evenire; *Vera juratio periculosa est;* & tandem juramenti omissionem tutiorem esse (g). Dictis addimus verba Synodi Lingonensis 1404. à Buchelio citata: *Qui enim jurat absque causâ, accipit nomen Dei in vanum; Qui summam veritatem nominat inaniter .... eandem veritatem contemnit.*

(f) S. Aug. l. 1. de serm. Dom. in monte c. 17. seu n. 15.

(g) Idem serm. 180. aliàs 28 de verbis Apost. n. 4.

CASUS IX.

Alcimus, apprimè gnarus, ad juramentum sine culpâ eliciendum tres conditiones in scriptura expressas requiri; videlicet veritatem, justitiam, & judicium, tanquam faculas necessitatem indigitantes; ultrà petit in quibus circumstantiis necessitas jurantem excuset à culpâ.

Respons.

D. Thomas (h) sex casus exponit, in quibus jurandi necessitas habet jurantem à culpâ eximium. Primò, quando materia juramenti est pacis conclusio. 2. Ad sartam tectam tuendam propriam existimationem. 3. Pro securitate fidelitatis. 4. Pro custodiendâ fidelitate Superioti præstandâ. 5. Quandò major cautio requiritur pro re promissâ. 6. Porrò, quandò urget necessitas testificandi veritatem, quæ difficultet creditur. *Causæ autem, in quibus liceat jurare*, ait S. Doctor, *hæ sunt; pro pace firmandâ, sicut Laban juravit Genes. 30. Secundò pro famâ conservandâ. 3. Pro fidelitate tenendâ, sicut feudatarii jurant Dominis. 4. Pro obedientiâ implendâ, si præcipitur à Superiori aliquid honestum. 5. Pro securitate faciendâ. 6. Pro veritate attestandâ; sic juravit Apostolus Rom. 1. Testis est mihi Deus.* Ità Alcimi interrogationi satisfaciendum.

(h) S. Thom. lec. 4. in ep. ad Hebræos 6.

CASUS X.

Severus vir ad solvendum promptus, ac idoneus indigens pro negotiatione 30000. librarum summâ, mutuas à Gabinio petit, cum onere restitutionis trium mensium spatio. Gabinius cæteroquin dives se daturum spondet, sponsione juramento firmatâ: hoc proposito mente retento, petendi dispensationem à juramento exhibito, in ipso actu jurandi. Quæritur impræsentianum, num Gabinius tale potuerit juramentum elicere, & perjurium patraverit?

Respons.

Gabinius absque perjurii labe nequit juramento Severo promittere cum intentione petendi dispensationem, & promissum non adimplendi. Ratio clarè patet, cùm ejus promissio, & jusjurandum habeant pro objecto materiam honestam, ac licitam, cujus executio est in ejus potestate. Rationem

(a) S. Antonin. 2. p. summ. Theol. tit. 10. c. 6. §. 4. nem auctoritate D. Antonini fulcimus (a) *Quandò Juramentum omni ex parte est licitum, tam ex parte jurantis, quàm ex parte recipientis, quàm etiam ex parte materiæ, super quâ præstatur.....tunc absolutio non est impendenda; sed compellendus est jurans ad ejus observationem*; Additque præfatus Archiepiscopus, neque Papam in dicto casu validè dispensare posse. *Quia imò nullâ causâ apparente intrinsecâ etiam Papa à tali juramento absolvere non potest.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 1. Idem expressè traditur à D. Thomâ (b), ubi inquit: *Si juramentum adhibeatur propter reverentiam Divini testimonii, quod invocatur, obligatur homo, ut faciat esse verum id, quod juratur, secundùm suam possibilitatem, nisi in deteriorem exitum vergat.* Quod igitur Severo Gatinius spopondit, est licitum, & insuper ab ejus voluntate executio pendet, & ex alio capite muneri suo non faceret satis; si ab onere contracto dispensationem exigeret, utpote injustam, & simul indebitam. Concludendum est igitur, intentionem præfatam tendentem ad proximi deceptionem à culpâ non vacare; cùm obligatio tali pacto contracta non tantùm relationem habeat ad eum, in cujus favorem fuit exhibita, sed ad Deum ipsum, utpote testem promissionis ingenuæ. Juxta hunc sensum accipienda est D. Augustini Doctrina, dum inquit (c). *Expectationem autem eorum, quibus juratur, quisquis deceperit; non potest esse non perjurus.*

(c) Epist. 12. aliàs 52. n. 19.

Vide: Perjurium: Casus. *Laurentius.*

CASUS XI.

Lucilius promissione Jurejurando affirmatâ Justino spondet aliquid se executurum in gratiam ipsius intra mensem Martii, cujus temporis intervallo impotens fuit ad promissionem adimplendam; quam post tres menses elapsos exequi poterat; An, tempore statuto elapso, adhuc vigeat obligatio juramento contracta?

Respons.

Obligatio Voti, & Juramenti pari incessu gradiuntur, utriusque eadem est ratio; teste divinâ (d) Num. 3. 4. 5. &c. scripturâ utramque veluti identificatam copulante (d). *Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum suum; sed omne, quod promisit implebit.* Ut igitur innotescat obligatio orta ex vi juramenti statuto tempori affixa, quæ non potuit executioni mandari tunc temporis, bene quidem sequenti; examinare opus est consimilem obligationem ratione voti contractam, dum utrobique militat eadem paritas, & ratio.

Hoc præmisso fundamento, nostra opinio fert, ad hoc ut voti obligatio perseveret post tempus à vovente statutum, cujus executio in illâ temporis circumstantiâ erat impossibilis, facta verò posteà possibilis, perpendendum esse, an circumstantia temporis, quo votum fuit elicitum, sed pro executione impossibile, fuerit causa primaria motiva voti eliciti, ità ut hac circumstantiâ deficiente, votum non fuisset emissum; quo casu cessaret totaliter voti obligatio. Doctrinam illustremus exemplo; Joannes votum elicuit ingrediendi Ordinem Theatinorum in Domo Parisiensi, ità dispositus, quòd si menti occurrisset negatio suæ petitionis facienda à Capitulo domûs jam prædictæ, & adhuc urgeri ad alterius Religionis ingressum, tale votum non emisisset; proculdubio in dictâ hypothesi exclusus à profitendo individualiter in eâ Domo, esset liberatus ab onere vi voti contracto; & illius obligatio totaliter extingueretur; nam circumstantia individualis Ordinis Theatinorum fuit motivum primarium eliciti voti, quod numquam elicuisset, si post prævisam exclusionem. in aliâ Religione professionem emittere cogeretur.

Verùm, si circumstantia voto superveniens non fuit causa motiva principalis; ita ut adhuc non obstante tali circumstantiâ prævisâ, votum fuisset elicitum, voti obligatio urget. V. g. Petrus votum emisit ingrediendi Religionem, magis inclinatus ad Carthusianam, quàm ad aliam quamcumque, adeò tamen deliberatus, ut suppositâ exclusione à Carthusianâ, nihilominùs D. Benedicti, vel aliam amplecteretur; talis voti obligatio non extingueretur propter repulsam Carthusianæ Religionis.

Ista Doctrina præallata D. Thomæ debetur (e), cujus textum afferre operæ pretium ducimus: *Si in vovendo priùs cogitavit de Religionem intrando; & postea elegit talem Religionem, vel talem locum; obligatur simpliciter ad Religionem. Unde si non potest in illâ, quam elegit, recipi, debet aliam quærere. Si autem primò, & principaliter cogitavit de tali Religione, vel tali loco; in voto suo intelligitur hæc conditio, si illi volunt eum recipere; aliàs esset indiscretum votum. Si autem dubitet, quomodo se in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere; ne se discrimini committat.*

(e) S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæst. 1 ad 6.

Doctrina voti præmissa pariformiter juramento applicanda est. Si enim tempore promissionis juramento firmatæ aliquo tempore determinato; & tunc promittens erat taliter dispositus, ut adhuc promisisset, etsi prævidisset in temporis circumstantiâ statutâ adimplere non posse, vivit obligatio juramenti pro alio tempore, quo executio possibilis redditur. Fiat hypothesis; Jacobus Paulo promisit jurejurando libras centum Calendis Maii se præbiturum, adeò dispositus, ut datâ impossibilitate pro die fixâ, adhuc pro mense Junii promisisset; licèt Jacobus sit impotens ad promissi executionem pro die assignatâ, tenetur adimplere mense Junii, impossibilitate sublatâ. Aliter dicendum est, si in actu promissionis, ità respectum habuisset ad notatam temporis circumstantiam, ut alio tempore noluisset obligationem contrahere. Quod si incidat dubium de obligatione ut sic generaliter, scilicet non tantùm pro tempore indicto, sed etiam pro alio; tunc in dicto casu tenetur, ut D. Thomas docet de voto, tutiorem partem pro animæ tranquillitate sequi, scilicet exequendo promissum, quandò possibilitas adest.

Facilè applicari potest Doctrina D. Thomæ casui exposito; cum Lucilio incumbat suam conscientiam discutere, quomodo esset dispositus tempore promissionis, se gerendo juxta methodum nuper traditam.

Cæterùm placeat animadvertere, juramenti obligationem cessare ex condonatione illius, in cujus gratiam est emissa; idcircò Lucilio obligationem juramento contractam remittente, cessaret onus executionis respectu Justini.

CASUS XII.

Paschalis Præfectus exercitûs votum elicuit suscipiendi peregrinationem ad D. Balmam in Provinciâ, & votum juramento munivit. Rex factus conscius hujus promissionis interdixit executionem, eò quòd opus haberet personali ejusdem assistentiâ. An Regio jussui obtemperare teneatur absque culpâ perjurii, vel votum exequi, Regis prohibitione non obstante, causâ obedientiam Deo præstandi, qui jubet vota elicita adimpleri?

Respons.

Haud dubium est, votum ad peccatum non obligare ex D. Augustino allegato in Canone: *Juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis.* Cùm igitur adimpletio

tio voti à Paschali eliciti evadat illicita propter Regis interdictum, cui est obooxius Præfectus militaris, asserendum est hic, & nunc noo inducere obligationem tale votum, donec accedat Regia permissio, imò ejus executio non esset vacua à peccato. Resolutio est D. Thomæ (a) *Nisi forsè quod erat ei possibile quandò juravit, reddatur ei impossibile per aliquem eventum....taac enim videtar excusatus esse à faciendo quod juravit* (b).

(a) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 7. in corp.
(b) Colloq. Lucionis 7. q. 5. tom 1. Genet. Theol. mor. tom. 5. trac. 3. c. 2. quæst. 12. &c..

CASUS XIII.

Epimenides Sacerdos pietate, & Doctrinâ præditus, sibi humiliter conscius non esse ad Prælaturam idoneum, neque ad alias Dignitates, votum elicnit nullam acceptandi, & simùl respuendi quameumque à Superioribus oblatam. An votum hujus naturæ sit licitum, & an possit, & debeat adimplere?

Respons.

Ultrò concedimus aliquandò respui posse Prælaturas, & superioritates, qoandò rationabilis causa intercedit; sed imprudenter elicitur juramentum de nullâ unquam acceptandâ, eum tale jusjurandum possit odversari Divinæ Providentiæ Ordini, & sit impeditivum obedientiæ legitimo Superiori debitæ. Undè infertur, dictum Sacerdotem non potuisse tale votum elicere, oeque pertinaciter resistere Superiorum præcepto obligantium Prælaturæ, vel Dignitati se submittere.

Nostra sententia ad amossim cohæret Doctrinæ D. Thomæ nixæ authoritate D. Gregorii, & exemplis Moysis & Jeremiæ (c) *Quamvis prælationem fugere, possit quandoque ex bona procedere, tamen pertinaciter resistere, sempre malum est, sicut in Glosâ Gregorii Hieremiæ, I. qui hoc probat exemplo Hieremiæ, & Moysis, qui cùm primò recusassent prælationis officium, ad ultimum humiliter obedierant. Unde hujusmodi juramentum incautum reputatur; quia quantùm in se est, divinæ providentiæ præjudicat, & obedientiam ad Superiores excludit, quibus in hoc* (inferior) *obedire tenetur.*

(c) S. Thom. in 3. sent. dist. 39. quæstiunc. 1. ad 3. q. un. art. 3.

CASUS XIV.

Maximinus juramento se obstrinxit, se aliquid facturum ex suâ naturâ neque bonum, neque malum; sed indifferens; partim bonum, & partim malum, hoc est, dubiuio; teoetur-ne in foro animæ juramentum adimplere, nec ne?

Respons.

Quemadmodùm juxtà D. Thomam (d) adimplendum est juramentum, quando est de re bonâ, secùs si de malâ; itidem quando materia est partim bona, & partim mala, observandum est quoad eam partem, quæ est honesta solummodò, in supposito quod materia voto subjecta, sit divisibilis. Sed quandò voti materia est dubia, consulendus est superior vel pro dispensatione, vel executione; Hæc Regnla in praxi à Maximino servanda. *Si partim. bonum, partim malum,* ait S. laudatus, *partim est tenendum, partim frangendum. Si verò dubium, neu est authoritate propriâ, sed Superioris interpretatione, frangendum.*

(d) S. Thom. lib. 3. ad Hannibaldum dist. 39. q. 2. art. 2. in corp.

Idem docet alibi Angelicus (e) addens pariter, in casu dubii Episcopum facultate dispensaodi gaudere. *Quandoque verò aliquid sub juramento promittitur; de quo dubium est, utrùm sit licitum, vel illicitum, proficuum, vel notivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu, & hoc potest quilibet Episcopus dispensare.*

(e) Idem 2. 2. q. 89. art. 9 ad. 3.

CASUS XV.

Memnas in Sylvâ à Latronibus oggressus fuit coactus promissione juramento oixâ intra quatuor dierum spatium se triginta aureos laturum spondere, eosque penès arboris foramen assignatum collocaturum; quod Memnas timore correptus fecit, & ad evadendum periculum vitæ. Hîc quæritur, an Memnas in conscientiâ ad Juramenti executionem obligetur?

Respons.

D. Thomas alibi laudatus resolvit difficultatem in terminis (f) *In juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio, una quidem, quâ obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit hoc meretur, ut ei promissam non servetur.* Quòad obligationem relativè ad Deum contractam, equidem valere non dubitamus, sed dispensatione tolli posse propter jusjuraodum annexum. *Alia autem est obligatio,* sequitur laudatus, *quâ quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promisit, & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ: quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

Addidimus clausulam in Responsione, *dummodò legitimam dispensationem non obtineat*; quippe quòd non tantùm potest à legitimo Superiori dispensari, sed in foro Justitiæ potest prætendere restitutionem omnium damnorum, quæ propter fures passus est: *Potest tamen repetere in judicio quod solvit, non obstante quòd contrarium juravit,* addit D. Thomas; *quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: esset enim contra justitiam publicam. Romani autem Pontifices ab hujusmodi juramentis homines absolverunt non quasi decernentes, hujusmodi juramenta non esse obligatoria; sed quasi hujusmodi obligationes ex justâ causâ relaxantes.* Eadem quoque facultas residet in Episcopo.

Confirmatur decisio per Decretalem Epistolam Innocentii III. ad Archiepiscopum Senonensem missâ ab eodem consulti de præsenti materiâ; *Duximus tibi respondendum, quòd non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quòd servatum vergat in interitum salutis æternæ.*

Hinc deducitur, tantum abesse, ut Herodes teneretur servare juramentum præstitum Hærodiadi, ut è cooverso ut nullum & irritum debebat respuere, ut pote quod præstari nequibat sine culpâ assentiendo neci D. Joannis Baptistæ.

Nimis futilis objectio tentans excusare Memnam à repetitâ obligatione, quia Grassatores cogentes Memnam ad muniendam promissionem jurisjurandi vinculo grave delictum contraxêre: nam etiam usurarius in eodem casu renuens pecuniam dare mutuam, nisi interposito juramento solvendi usuras, indubitanter peccat, & hoc noo obstante quòd juramentum, licèt necessitatis vi extortum quod elicuit, servare obligatur; ut patet ex Decisione Alexandri III. (g) rescribentis ad Episcopum Biseliæ in Regno Neapolitano: *Si verò* (Debitores) *de ipsarum* (usurarum) *solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum: & cùm usura soluta fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiasticâ severitate, si necesse fuerit, cogendi.* Idem cohærenter Judicium faciendum in casu Memnæ.

(g) Alex. III. in cap. Debitores 6. de jurejurando.

CASUS XVI.

Mutius Judex Regius obligavit Claudium puerum decennem, vel duodennem, ad præstandum juramentum tanquam Testem in causâ magni momenti; An Judex jus obligandi habuerit, & an pueri juramentum sit validum?

Respons.

Ad hujus quæsiti Resolutionem præmittendum est cum D. Thomâ, juramenti vinculo vocari Deum in Testem veritatis assertæ, & consequenter maximam reverentiam adhibendam: *Et quantùm ad hoc, debetur juramento maxima reverentia.* Atqui

pueri,

pueri qui nondùm annos pubertatis attigêre, non pollent exercitio rationis perfectæ, ad percipiendam obligationem hominum ergà Deum circà venerationem Sacrosancto Dei Nomini præstandam; ideòque nec agendi, nec admittendi ad tale officium; *Et propter hoc*, subdit Angelicus, *à juramento excluduntur pueri ante annos pubertatis, qui non coguntur ad jurandum: quia nondùm habent perfectum usum libertatis, quo possint cum reverentiâ debitâ juramentum præstare.* His ità se habentibus constat evidenter, Mutium nec potuisse, nec debuisse à Claudio jusjurandum exigere, licèt ageretur de re prorsùs maximâ; cùm nequeat sententiam ferendam pueri testimonio fulcire, cùm ejus juramentum sit à parte rei nullius valoris.

CASUS XVII.

Guericus Christianus habitans Petrini Metropolis Imperii Sinensis mutuos dedit centum Scutos Gentili Sinensi, quos progressu temporis est inficiatus. Hinc quæstio instituitur, an citando suum Debitorem coram Judice possit exigere juramentum, sciens prudens juraturum per falsos Deos?

Respons.

Difficultas consimilis fuit à Publicolâ D. Augustino proposita; quo Duce, & Authore facilè nobis occurrit resolutio, asserendo, esse licitum, ac permissum fideli petere, & accipere juramentum ab Idololatrâ. *Alia ergo quæstio est*, sic magnus Doctor Ecclesiæ laudatus [a], *Utrùm non peccet qui per falsos Deos sibi jurare fecit: quia ille, qui ei jurat, Deos falsos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorasti de Laban, & Abimelech; si tamen Abimelech per Deos suos juravit; sicut Laban per Deum Nachor. Hæc, ut dixi, alia quæstio est, quæ me meritò fortassis moveret; nisi illa exempla occurrissent de Isaac, & Jacob, & si qua alia possunt inveniri.*

(a) S. Aug. ep. 47. aliàs 154.

Gratianus [b] allegat textum D. Augustini ferè iisdem verbis, cui annectit exemplum Judæorum, qui fœdus iniêre cum Romanis [c], quod proculdubio fuit stipulatum à Judæis jurantibus per Deum verum, & à Romanis per eorum apocryphos Deos. *Sic etiam*, idem ait, *cùm in libro Machabæorum Romani leguntur pacem firmasse cum Judæis: intelligendi sunt jurasse per falsos Deos, sicut & Judæi juraverunt per Deum verum.*

(b) Gratian. §. sic etiam. 1. 22. q. 1.
(c) L. 1. Machab. c. 8.

Hoc non obstante animadvertendum est Christiano non licere Paganum ad jurandum impellere per falsos Deos; quia interdictum est, aliquem ad peccatum inducere. Verùm si dictus infidelis sese offerat, ad juramentum ponendum, quolibet amoto scrupulo, accipi potest; quoniam & ipse Deus persæpe bonum à malo depromit. *Licet malo uti propter bonum*, ait D. Thomas [d] *sicut & Deus utitur, non tamen licet aliquem ad malum inducere. Unde licet ejus, qui per falsos Deos jurare paratus est, juramentum recipere, non tamen licet eum inducere ad hoc, quòd per falsos Deos juret*; & iterùm alio loco [e] *Ille, qui jurat per Idola, peccat quidem quantùm ad formam juramenti, sed non quantum ad assertionem veri, vel promissionem alicujus, quod redundat in bonum commune; & quantùm ad hoc potest ei consentire sine peccato; sed non quantùm ad primum; & ideò juramento ejus uti possumus aliquandò sine peccato.* D. Antoninus omnimodè assentitur D. Thomæ [f]. Concludimus igitur his rationibus ducti, Guericum non potuisse inducere infidelem debitorem ad juramentum præstandum per sua Idola; verùm in hypothesi, quòd à Christiano de centum nummorum restitutione postulatus, se ultrò judici offerat ad juramentum exhibendum, nulla ratio convincit, assentiri non posse.

(d) D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4.
(e) Idem in 3. sent. dist. 39. q. un. art. fin. ad 3.
(f) S. Antonin. 3. p. sum. Theol. tit. 27. c. 1.

CASUS XVIII.

Hieronymus Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Nolensis, juramenti vinculo se obstrinxit tempore suæ installationis, servare omnes Capitulares Constitutiones. Post aliquod tempus animadvertit, unam ex istis, estò legitimam, practicè minimè servari ab ullo Canonicorum Confratrum, ab integri sæculi spatio. Utrùm à culpâ vacet, aliorum vestigia sequendo?

Respons.

Quæcumque Lex omnibus solemnitatibus munita amittere potest vim obligandi per contrariam consuetudinem, quando fit generalis; quinimò ex Decreto Justiniani Imperatoris in Canone laudati [g] talis consuetudo, dummodò nihil contineat vitiosum, gerit locum verissimæ Legis: *Diuturni mores consensu utentium approbati, Legem imitantur*; quod adæquatè cum jure antiquo concordat [h] *Inveterata consuetudo pro Lege non immeritò custoditur; & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum.* Quæ omnia limitanda sunt circa Legem humanam, cum respectu naturalis, aut divinæ nihil immutari possit, ex doctrinâ Gregorii IX. in ipsius Decretali [i].

(g) Justinian. in l. 1. instit. tit. 2 in can. diuturni 6. dist. 18.
(h) Leg. de quibus 32. §. 1. de legib. senatûsquecons. ultis l. 1. ff. tit. 3.
(i) Greg. IX. in cap. Cùm tanto. fin. de consuetud.

Cùm hæc ita se habeant, à fortiori concedendum est, Legem particularem, aut simplex statutum omni vi obligatoriâ spoliari, quando contra illud militat contraria consuetudo ab immemorabili. Hinc legitimè infertur, Hieronymum nullum delictum incurrere, sectando consuetudinem jam in possessione existentem apud Capitulum non servandi prædictam Constitutionem; neque scrupulo torqueri debet juramentum violandi, quippe quòd istud non censetur elicuisse, nisi dependenter à legitimâ praxi, & observantiâ Legum, quæ hic, & nunc vigent, vel vigere debent in suo robore; non verò quoad illas, quæ jam obsoleverunt per dissuetudinem à sæculo introductam, & possessione firmatam.

JURAMENTI DISPENSATIO.

Vide Perjurium.

JURAMENTUM FIDELITATIS.

(a) YvoCarnot. Ep. 60.

PERGRATUM futurum Lectoribus, existimamus, si cum Yvone Carnotensi (a) observemus: 1. Quantum sit statuendum discriminis inter investituras, quarum jus sibi sumpserunt olim quidam Imperatores, ut Henricus III. atque Henricus IV. tradendo Prælatis annulum ac pedum pastorale, quæ symboli rationem præ se ferunt in Episcopo spiritualis affinitatis, quam cum Ecclesiâ suâ contrahit, quæque plurimis nostris Conciliis tanquàm illicitæ ac simoniacæ reprobatæ fuerunt, ac condemnatæ. 2. Juramentum fidelitatis, quo sese obligat Episcopus ergà Regem Galliæ; non spectare nisi ad temporalem tantummodò Sedis Episcopalis reditum, cujus possessio viris Ecclesiasticis non vindicatur nisi ex humano jure: *Quæ concessio*, ait celeberrimus iste Carnotensis Episcopus, *sive fiat manu, sive nutu, sive linguâ, sive virgâ, quid refert? Cùm Reges nihil spirituale se dare intendant: sed tantùm aut votis potentium annuere, aut villas Ecclesiasticas, & alia bona exteriora, quæ de magnificentiâ Regum obtinent, Ecclesiæ electis concedere.*

Advertendum est, jus ad beneficia, quod obtentum fuit vi juramenti fidelitatis à Prælatis recenter designatis præstiti in Regiis manibus, non ita antiquum esse, quemadmodùm ostendemus posteà, & sicut plurimi primi ordinis authores Gallicani ipsammet prædicti juramenti præstationem impugnaverunt tanquàm à communi jure prorsùs abhorrentem, (b) quo fertur, Ecclesiam esse ipso jure liberam ab omni juramento fidelitatis, etiam juxtà interpretationem Cujacii juris in Scholâ Bituricensi quondàm Professoris.

(b) Cujacius l. 4. de Feudis. tit. 101.

Suam verò fulciunt opinionem authores prædicti eo potissimùm fundamento, quòd scilicet Ecclesia numquàm moriatur, & possessio bonorum ac jurium, quibus gaudet, censeatur nullo temporis momento cessare, ut docet Baldus, (c) adeo ut Ecclesia, quæ semel venit in possessionem rei alicujus, eandem in perpetuum possideat, & cùm Ecclesiastici non sint ejusdem nisi dispensatores, vel administratores, non verò proprietarii, videatur, nihil causæ esse debere, cur iidem ejusmodi juramentis adigerentur, quæ nunquàm, nisi quantùm ad prædia juris Clientelaris, exigi consueverunt. Atque reverà eodem innixi fundamento Prælati quidam, ac inter alios quidam Archiepiscopus Auscitanus, & Episcopus Nannetensis quidam non priùs sese ejusmodi juramento voluerunt obligare, quàm ad illud idem præstandum Arrestis condemnati fuerint, sicut etiam Arrestis fuit damnatus ad illud exhibendum Raouldus Archiepiscopus Remensis, de quo loquitur Yvo Carnotensis in Epistolâ suâ ad Paschalem II. (d)

(c) Bald. in Leg. *Edicto.* fin. cod. de Edicto Divi Hadriani tollendo, &c. l. 6. tit. 33. & in Leg. unic. cod. de caducis tollend. lib. 6. tit. 51.

(d) YvoCarnot. Ep. 187.

En quas eâ de re Bouchelius proponit observationes, (e) à quo refellitur prædictorum Authorum opinio, & ejusdem penitùs evertuntur fundamenta, asserendo 1. Ut Ecclesiastici, non minùs quam Laici, potestati Regiæ subjiciuntur; nec possident Beneficiales reditus nisi ex ipsâ Principis authoritate, æquum esse, ab iisdem ipsi promitti tùm reverentiæ, tùm fidelitatis obsequium, quo ab omnibus suis aliis subditis sine ullâ distinctione colendus est juxtà doctrinam duorum Apostolorum S. Petri atque S. Pauli & quemadmodùm docent unanimiter Patres Ecclesiastici, ac inter alios S. Augustinus, cujus verba alibi referimus, (f) & S. Chrysostomus (g) scribens in Epistolas S. Pauli. 2. Siquidem Ecclesiastici sint illius Reipublicæ membra, ex quâ oriundi sunt, eos esse Legibus supremi Principis sic obnoxios, quantùm ad suos temporales reditus, quemadmodùm Baldus (h) & vulgus omnium Jurisconsultorum fatentur, ut iisdem obsequentes debeant *etiam propter conscientiam* sese exhibere; secundùm S. Paulum; adeoque nequeant easdem sine peccato perfringere; ut alibi demonstramus authoritate S. Thomæ, atque evidenter patet ex Canone quodam, qui secundùm Gratianum, Yvonem Carnotensem, & Burcardum, excerptus est ex scriptis S. Augustini, & cujus verba leguntur in Canone decimo sexto Concilii Toletani, ut observant Romani Correctores, in quo sic fertur: *Si quis Laicus juramentum violando, profanat, quod Regi & Domino suo jurat ..... anathema sit. Episcopus verò, Presbyter & Diaconus, si hoc crimen commiserit, degradetur* (i). Quod quidem antiquum jus licet etiam cernere verbis expressis confirmatum à summis Pontificibus Adriano, & Leone VIII. in gratiam Caroli magni, atque Othonis primi, in duobus Canonibus, quos ibidem ad marginem indicamus (k). Non debent igitur obsistere prædictæ Legi, quæ est Monarchiæ Galliarum coæva, ut deindè inferiùs advertemus.

(e) BouchelBiblioth. can. v. *Fidelitas.*

(f) S. Aug. in can. *Quo jure.* dist. 8.

(g) S. Chrysost. Hom. 23.

(h) Bald. in cap. *Cùm venissent.* de eo qui mittitur in possess. lib. 2. tit. 15.

(i) In can. *Si quis.* 19. 22. q. 5.

(k) Can. *Hadrianus.* 22. & can. *In Synodo.* 23. dist. 63.

Quod

Quod pertinet ad immunitatem, quâ, juxtà quosdam auctores, gaudent Ecclesiastici viri, nullo sese adigendi ergà Principem ejusmodi juramento existimamus, ad verum prorsùs accedere, ab iis indiscriminatim sumi & juramentum fidelitatis ac clientelæ, quod vassallus exhibet Domino suo, & juramentum fidelitatis, de quo hîc loci quæstio est; fatemur enimverò, à subjecto deberi Domino suo directo, sive Regi, sive cuicumque alii fidelitatem ac clientelam propter bona, quæ ab eo possidet, sive prædia, sive jura beneficiaria, Castella, aut privilegia nobilia, qualis est alta, media atque infima justitia, quales sunt immunitates, & cæteræ ejusmodi prærogativæ, quarum descriptum indicem proferre tenetur in manibus Commissarii qui præficitur à Rege, & profiteri, à sese easdem possideri nudè ac simpliciter ex beneficio Regio sub titulo nobilitatis, reservato Regi jure, quandòcumque ipsi libuerit, primariæ ac secundariæ clientelæ nobilitatis ad arma convocandæ. Verùm Episcopus fidelitatis juramentum exhibens Regi, nihil quidquam simile facit neque contrahit, aut suscipit in se ejusmodi obligationes ergà Principem, cui promittit tantummodò, futurum ut ei, quam sicut supremo suo Principi debet, servet fidelitatem nullo nunquàm in casu, nullâque de causâ, violandam. Quid æquitati magis consentaneum est, Quodnam verò Ecclesiæ detrimentum indè potest accedere? Nonne debet Episcopus Principi suo subjici quoad omnia, quæ spectant ad politicum regimen, quanquàm etiam nullis temporalibus bonis impræsentiarum gauderet? uno verbo fidelitas & clientela, quas laïcus aliquis profitetur, solemnem actum important, quo sese sui Domini clientem esse, palàm agnoscit ac confitetur; juramentum autem fidelitatis Episcoporum nihil aliud inducit, quàm simplicem obligationem, Regem tanquàm suum legitimum supremum Principem semper habendi, & meram necessitatem officii, quo teneantur, ad nihil unquàm suscipiendum, quod eidem possit ullo modo nocere, & ad obsequium ipsi præstandum in omnibus, quæ tùm dignitatem, quâ insigniuntur, tùm sacrum ministerium, cui toti devoventur, poterunt decere. Atque reverà hoc ipsissimum est juramentum fidelitatis, quod Hincmarus Episcopus Laudunensis olim præstitit: En ejusdem verba, prout referuntur ab Aimonio in eâ, quam conscripsit, Historiâ: (*a*) *Quia modò*, inquit, *fidelis & obediens ero Domino Carolo Regi, seniori meo, secundum ministerium meum, sicut homo seniori suo. Anno* 870. sed Episcopus omnis profitendæ clientelæ constituitur immunis ex ipsâ prædiorum clientelaris juris extinctione, ac temporalis reditûs, qui Episcopali ejus sedi annexus est, quemadmodùm ait Bouchelius. (*b*)

(*a*) Aimonius. l. 5. c. 24.

(*b*) Bouchel Biblioth. canon v. *Juramentum fidelitatis.*

Ex prædictis satis apertè colligitur, opinionem ergò laudatorum Autorum intelligi non posse, nisi de fide, ac clientelâ, quas perperàm permiscent cum simplici juramento fidelitatis, aut de solo tempore, quo persecutionibus Ecclesia jactabatur, & bonis temporalibus nuda, solâ spirtualis potestatis prærogativâ præstabat, nequaquàm autem de statu, quem deinceps experta est ex illâ divitiarum abundantiâ, quibus tùm liberalitate Principum, tùm Populorum largitionibus, cumulata est; neque etiam de tempore, quo Episcopi facti sunt, ex prodigiosâ nimis tot tantorumque bonorum suæ dignitati accessione, potentiores: atque hinc est, quòd inter rationum momenta, quibus vindicantur immunitates Ecclesiæ Gallicanæ (*c*), Illud potissimùm referatur, quòd nimirùm anno 921. Carolus III. cognomine dictus Simplex, omnibus Episcopis Imperii sui imprimis quàm maximè commendaverit, ut ei religiosissimè servarent, quam ei juramento constrinxerant, fidelitatem: *Debitam, quam nobis polliciti estis, fidelitatem.* Quæ ipsissima sunt ejus verba.

(*c*) Probationes immunitatum Eccles. cap 14. n. 20. pag. 336. Edit. anni 1639. tom. 2.

CASUS PRIMUS.

Duo Juniores advocati in supremâ Palensi Curiâ discesserunt in varias opiniones circà sequentes quinque quæstiones, ad quas decisionem acommodari, petitur, quæ recepto apud Gallicam nostram Gentem usui consentiat.

Prima, scilicet, utrùm Episcopus recenter institutus, qui vi Pontificiarum Bullarum, quibus Romæ donatus est, venit in possessionem suæ sedis Episcopalis, liberè possit Episcopales quascumque functiones suas, omnesque suæ jurisdictionis actus exercere, priùsquàm sese Regi, quantùm ad temporalem Episcopatûs sui reditum, fidelitatis juramento constrinxerit, idemque curaverit in tabulas Curiæ Regiarum rationum referri?

Secunda, utrùm, denegantibus Judicibus præpositis prædictæ Curiæ juramentum istud in tabulas suas referre, jus Regium semper obtinere perseveret?

Tertia: utrùm, Rege à regno suo absente, satis sit, ejusmodi juramentum Majestati Regiæ præstari in manibus illius, quem ipse Rex Generalem sui Regni præfectum, vel procuratorem constituit?

Quarta: utrùm omnes Episcopi Regni, nullo prorsùs excepto, obligentur, ad prædictum juramentum per seipsos exhibendum, ut Regio juri finis imponatur?

Quinta denique: Utrùm, cùm ad sola Capitula præbendarum conferendarum jus devolvitur, jus Regium obtinere debeat, quantùm ad ea, quæ pertinent ad juramentum fidelitatis?

RESPONS,

Circa propositam primo loco quæstionem respondemus, obtinuisse quidem pristinis olim temporibus istam upinionem, nimirùm Episcopo nequaquàm licere functiones suas Episcopales priùs exercere, quàm sese Regi fidelitatis juramento constrinxisset. Atque juxta falsam istam opinionem D. Joannes du Frane primarius Prætor Condomiensis edicto prohibitorio 15. Augusti 1583. jussit illustrissimo Joanni du Chemin Civitatis ejusdem Episcopo, ne functiones ullas Episcopales exercere præsumeret, quòad usque certis indiciis comprobavisset, à sese præstitum fuisse fidelitatis juramentum (a). At falsissima est ac prorsus iniqua ejusmodi opinio; licet namque Episcopo, vi Provisionum, aut Pontificiarum Bullarum, quibus in Romanâ Curiâ donatus fuit, ac possessionis, quam inivit, Episcopales suas quascumque functiones, atque omnes suæ jurisdictionis actus sine controversiâ exercere: Verum est tantummodò, ab hâc regulâ esse excipiendam collationem Beneficiorum, quorum vacatio occurrit currente Regio jure, de quibus nullâ ratione potest disponere, nisi postquàm sese Regi constrinxerit juramento fidelitatis, & curaverit illud in tabulas Curiæ Parisiensis rationum Regiarum referri (b); siquidem huc usque resideat in Episcopo quasi quædam inhabilitas, quæ tamen merè politica est, ad gaudendum suo temporali reditu, & fructibus annexis dignitati Prælati, quâ fulget, in quorum partem collationes venire censentur; sed nequaquàm inhabilitas Canonica, ad functiones ejusdem dignitatis exercendas, neque ad Curas conferendas. Quod observat D. Brillon in suo Dictionario Arrestorum, in quo refert post du Fresne (c) Arrestum quoddam Supremi Senatûs Parisiensis, quo sic constitutum fuit 18. Aprilis 1624. & aliud Consilii de rebus ad Regnum pertinentibus 26. Aprilis 1657. Atque ita placuit Regi, illud sic obtinere, ipsius declaratione 10. Februarii 1673.

(a) Probationes Immunitatum Ecclesiæ Gallic. tom. 2. cap. 16. n. 47. p. 397.

(b) D. Brillon. Dictionar. Arrestorum. v. *Juramentum fidelitatis*. n. 72.

(c) Du Frêne. Ephemerid. Audientiarum. l. 1. cap. 25.

Circa secundam quæstionem asserimus, postquàm Episcopus sese juramento fidelitatis erga Regem obligavit & accessit ad Curiam rationum Regiarum, ut obtineret, illud idem in ejusdem tabulas referri, eo ipso dissolvi penitùs ac cessare jus Regium, licèt Judices prædictæ Curiæ præpositi denegarent, hoc ipsum juramentum in tabulas suas referre; quod reverà æquitati prorsus consentaneum est, quæ non patitur, quemquam jure proprio sine suâ culpâ defraudari: neque culpam ei imputari, qui bonâ fide accessit officio, quod sibi incumbebat, perfuncturus, juxta regulam juris (d). *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum erat faciendum*; adeo ut nullo cum jure possit objici, Episcopum ejusmodi esse *in morâ*: Siquidem, ut supponitur, per eum non steterit, quin satisfecerit formulæ juramentum suum in prædictas tabulas referendi, & eâ de re possit legitimam prætexere excusationem: *Non est in morâ, qui potest exceptione legitimâ se tueri*, fert alia regula Juris (e). Verum est equidem, juxta eum, qui viget apud Gallos, usum Edictis Regiis innixum, necesse esse, ut finis Regio juri imponatur, juramentum fidelitatis referri in prædictas tabulas: Sed quando per Episcopum non stetit, quin prædictis Edictis, quantùm ad eam rem pareret, censendus est iisdem satisfecisse, secundùm istam aliam regulam Bonifacii VIII. (f). *Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quominùs conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset*. Quæ principia confirmantur celeberrimo quodam Arresto Curiæ, quod refertur in secundo tomo probationum Immunitatum Ecclesiæ Gallicanæ (g), & pronunciatum fuit, agentibus, atque ita deliberantibus Regii juris Cognitoribus, 26. Februarii 1493. pro Renato d'Illiers, cui provisum fuerat de Carnotensi Episcopatu, quanquàm nequidem adhuc juramentum fidelitatis Regi præstitisset, qui illud idem admittere denegaverat; obligatione tamen impositâ prædicto Episcopo, sese juramento fidelitatis constringendi, ubi primùm vellet Rex illud recipere.

(d) Reg 41. de reg. juris in 6.

(e) Reg. 60. ibid.

(f) Bonifac. VIII. in Reg 66.

(g) Cap. 16. n. 45. pag. 396 Edict. 1639.

Quòad tertiam quæstionem, dicendum est, istud juramentum ipsimet Regi esse præstandum; si verò Rex à Regno voluntariò absit, non satis esse, illud exhiberi in manibus illius, quem constituisset generalem sui Regni præfectum. Quod probatur excerpto quodam tabularum Supremi Senatûs Parisiensis, cui dies ascribitur 13. Augusti 1493. quodque refertur in eodem Opere, quod citavimus modò (h), ex quo habetur, Magistrum Joannem Oliviarium Advocatum, qui propositionem oppositam asseruerat, eâ de causâ à Curiâ accersitum, ab Illustrissimo Primario Præside objurgatum fuisse. Dicimus, *voluntario absit*: Nam si invitus abesset, putà si captivus ab alio Principe detineretur, quemadmodùm ulim detentus est Rex Joannes in Angliâ, & Franciscus I in Hispaniâ; tunc necessitas Legis vicem suppleret: Atque inde est, quòd S. Ludovicus, cùm sese obligavisset ex necessitate Sacri Belli, ad arma in limites usque terræ Sanctæ inferenda, Reginæ Blanchæ suæ matri potestatem fecerit mense Junii 1248. recipiendi, quandiù abesset, juramentum fidelitatis ab Episcopis, quibus non ita pridem provisum fuisset: ut cernitur in probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ (i), inter quas prædictum factæ potestatis instrumentum describitur; & paulò anteà (k) refertur aliud instrumentum Illustrissimi Maurier Cenomanensis Episcopi, mensis Novembris 1223. in quo leguntur isthæc verba: *Ipse tamen electus* (Episcopus Cænomanensis) *tenebitur bonâ fide adire Dominum Regem, si fuerit in Regno infrà 40. dies post susceptionem Regalium, & eidem Sacramentum fidelitatis præstare: & si infrà 40. dies ad Dominum Regem.... non venerit, Dominus Rex poterit saisire Regalia sua. & eadem tandiù tenere, quò ad usque Domino Regi fidelitatem suam fecerit.*

(h) Cap. 16. n. 46. pag. 397.

(i) Cap. 16. n. 12. pag. 367.

(k) Ibid. pag. 66. n. 7.

Quod pertinet ad quartam quæstionem: dicimus, omnino constare, quòad usque prædictum Sacramentum Regi præstitum fuerit, & relatum in Tabulas Curiæ Rationum Regiarum, jus Regium semper perseverare, exceptis casibus, quos jamjam indigitavimus; adeoque Regem continuare ex prædicto jure Regio conferre Beneficia, quibus cura animarum non annectitur, & quorum intereà vacatio contingit. Quod ita fertur (l) in antiquo quodam Edicto Regio excerpto de Codicibus Curiæ Regiarum rationum; quo dicitur, juri Regio locum esse debere, illudque semper perseverare: *Donec & quòad usque futurus successor Episcopus legitimè intrans, suum debitum fidelitatis juramentum dicto Domino nostro Regi, prout tenetur, fecerit: quodque Litteræ Regiæ attestantes, dictum juramentum sic fuisse factum, præsentatæ, registratæ, & expeditæ fuerint in Camerâ Computorum; & quòd receptor seu commissus ad receptam ipsius Regaliæ receperit mandatum à dictâ Camerâ emanatum, per quod mandetur, ut levet manum Regis; & permittat, dictum Episcopum uti & gaudere, ponenda ipsam temporalitatem ad plenam deliberantiam: nec antè receptionem hujusmodi Mandati à dicto receptore seu Commissa, reputatur dicta Regalia clausa, &c.* Quæ ipsissima sunt verba laudati Edicti, cui nulla dies ascripta reperitur.

(l) Ibid pag. 386. Commentar. Cleri tom. 2. part. 2. n. 5. pag. 112.

Præterea

Prætereà habemus: 1. Quoddam Edictum datum apud S. Germanum in Layâ à Philippo VI. cognomine nuncupato de Valois, cui dies apponitur 20. Septembris 1332. quo confirmatur aliud Edictum Regis Caroli cognomina Pulchri ipsius antecessoris, in quo eadem Jurisprudentia constituitur. (a) 2. Et Regie Diplomata Caroli VIII. concessa 28. Maii 1486. Illustrissimo Claudio de Doyac electo Episcopo Floriopolitano, post præstitum ab eodem sacramentum fidelitatis, ad quod præstandum fuerat à Parlamento condemnatus; adeo ut, cùm Episcopus & Capitulum jure collationis conjunctim gaudent, Regalistæ jus sese extendet ad omnes Præbendas, quæ antà vacare incipiunt, quàm Episcopus præstiterit, & referri curaverit in prædictas tabulas suum fidelitatis juramentum, ut judicatum fuit à supremo Parisiensi Senatu 13. Martii 1686. de Præbendis Capituli Baionensis: (b) verùm istæc intelligenda sunt, cùm Prælatus omninò potest ejusmodi officio satisfacere; si namque obstaret aliquid, quod penes eum non foret superare, æquum non esset, in eum recidere pœnam culpæ, cujus in ejusmodi casu nullâ ratione conscius foret, juxtà Regulam istam juris Canonici: (c) *Nemo potest ad impossibile obligari*, quæ petitur ea Regulis juris Romani: (d) atque deceret ipsam Principis æquitatem, ex ejusmodi impedimento nolle eum summo jure quidquam accipere commodi.

2. Certum quoque est, non sufficere, ut juri Regio finis imponatur, ab Episcopo prædictum juramentum per Procuratorem præstari, siquidem sequens regula juris, (e) *Qui facit per alium, perindè est, ac si faciat per se ipsum*; quantùm ad casum præsentem sese non extendat; quoniam eidem potissimùm adversantur Edicta Regia; sed ipsum obligari, ad juramentum illud per semetipsum præstandum: quemadmodùm statuitur Edicto quodam Regis Caroli VII. dato in Pago vulgò dicto Montis Lez-Tours. 14. Februarii 1451. quo prædictus Princeps declarat, nihil obstante juramento fidelitatis, quod ab Episcopo Cardinali Teruanensi fueret de Regiâ licentiâ per procuratorem præstitum, tamen sese intelligere ac velle, ut beneficiorum, quorum occurreret vacatio, collatio ad sese devolvi continuaretur ex suo jure Regio, quòad usque prædictus Cardinalis Episcopus juramentum ei fidelitatis per semetipsum præstitisset. (f) Quod Edictum in integrùm transcriptum legitur apud eum locum, quem tunc citavimus, in quo etiam occurrit aliud instrumentum 18. Februarii 1440. relatum in tabulas Curiæ, quod inter alia continet intercessionem eo fine factam à D. Cousinot Regio Procuratore Generali, ne Rex admitteret ullum quemquam Episcopum, nisi per semetipsum, nequaquàm verò per Procuratorem fidelitatis Sacramento sese obligaturum. Atque reverà sic constitutum est à supremo Parisiensi Senatu 13. Aprilis 1496.

Ad quintam & ultimam quæstionem Blondaqua respondet, Capitula Cathedralium, quibus ab omni retrò antiquitatis memoriâ possessio vindicatur, omnes omninò conferendi Præbendas, nullatenùs obnoxia esse expectativæ sacramenti fidelitatis, quod Episcopus recenter institutus tenetur Regi præstare, ut pronunciatum est 17. Septembris 1675. pro Ecclesiâ Cathedrali Metensi. Ratio autem Arresti prædicti in eo nititur, quòd diploma sacramenti fidelitatis debitum personale constituat quòad Episcopum, nequaquàm verò quòad Capitulum. Adeoque, qui illud consecutus est, non potest requirere nisi Beneficia, quæ tantummodò pendent ab Episcopo, qui recenter institutus: est in eoque differt fidelitatis sacramentum à jure Regio, quod, ut Molinæus observat: (g) est *jus primitivum Franciæ, & antè omnia Jura Canonica natum*: Eâque de causâ, quandò certissimè constabat, Episcopum olim gavisum fuisse jure conferendi Præbendas, quanquàm subsequentibus temporibus consensisset inter se & Capitulum dividendæ collationi, judicabatur, Regem in antiquum jus Episcopi restituendum esse, cui quidem Episcopo subrogatur ipse Rex, quandiù jus Regium obtinet. Quod ita docetur ab eodem Blondaquâ in Bouchel (h), & in ipsius forensium audientiarum Ephemeride. (i)

(a) Probation. Immun. Ecclesiæ, &c. cap. 16. n. 26. pag. 374. edit. 1639.

(b) Ephemerid. audientiarum forensium, tom. 2. pag. 582.

(c) Reg. 6 de reg. Juris in 6.

(d) Reg. 185. ff. de reg. juris.

(e) Reg. 72. de reg. juris in 6.

(f) Probationes Immunit. Eccles. Gallicanæ tom. 2. cap. 16. n. 42. pag. 392. & 395.

(g) Molinæus in reg. de Infirmis resignantibus.

(h) Blondeau in additamentis ad Biblioth. Bouchel. v. Fidelitas. in fin.

(i) Item Ephemerid. forensium audientiarum part. 4. pag. 115.

CASUS II.

Fullonius Sacerdos, cùm ad Episcopum Grassensem accessisset, ab eo consecuturus ex indultario jure, aut concessione ex sacramento fidelitatis Canonicatum quemdam vacantem; repulsam ab eodem Episcopo passus est, neque potuit provisiones ejusdem consequi, quoniam ipsum Canonicatum Episcopus Paulino jam contulerat: Quod in causâ fuit, cur Fullonius in Paulinum ageret, cujus possessioni jam incœptæ obstitit, Utri amborum cedit legitimum jus ad prædictum Canonicatum?

Respons.

Differunt prorsùs inter se & Indultarius, & ille, qui nonnisi simplici diplomate juramenti fidelitatis donatus est. Indultarius etenim privilegio eodem, quo Graduatus, gaudet, vi cujus non potest præveniri, intrà sex priores menses à vacatione Beneficii, nec ab Ordinario, nec vel etiam ab ipso summo Pontifice, quo differt à Graduato, qui potest a solo duntaxat Papâ præveniri. At verò, qui designatus est à Rege vel ea causâ juramenti fidelitatis, vel ex ratione jucundi adventûs ad Regnum, potest semper ab Ordinario præveniri, quòad usque curaverit, eidem significari ac notificari tùm diploma nominationis, quo donatus fuit, tùm diplomata Regia, quæ consequenter consecutus est; quæ quidem omnia priùs significanda sunt atque notificanda, quàm Beneficium, quod spectatur, vacere incœperit, alioquin planè licet Ordinario, illud idem, cui libuerit, conferre, ac tenent ipsius provisiones: verùm postquam ejusmodi denunciationes habuit apud Episcopum, prima Præbenda, cujus vacatio contingit, ad ipsum pleno jure devolvitur. Nihilominùs, quoniam in diplomate juramenti fidelitatis nullum decretum irritans continetur; si Episcopus ante Beneficium conferat, quàm fuerit ab eo requisitum, qui prædicto Diplomate donatus est, ipsius collatio valet; & amplius Consilium satis habet jubere, futurum ut Episcopus teneatur primam, cujus occurrerit vacatio, Præbendam eidem conferre. Verùm, si conferret Episcopus, postquàm, juxtà formulas in ejusmodi casibus observari consuetas, beneficium fuisset requisitum; obtinet hæc Jurisprudentia apud supremum istud Tribunal, ut jubeatur, futurum ut Episcopus teneatur, ad primam, quæ vacatura est, Præbendam eidem conferendam; & interim solvendam ipsi pensionem annuam ad tempus usque, quo primò vacare incipiat aliquis Canonicatus, ut pronunciatum est Arresto anni 1612. contra Episcopum Andegavensem, quod refertur à Blondaquâ in Bouchel. (k)

Ex quibus inferendum est, si Fullonius sit Indultarius; Canonicatum, quem requisivit, ipsi potiori jure cedere, quàm Paulino, cui à Grassensi Episcopo provisum est; siquidem non potuerit præveniri: et verò, si nullo alio jure fulciatur, quàm diplomate juramenti fidelitatis, aut jucundi adventûs; & Episcopus contulerit Præbendam, antequàm curaverit, suum ei diploma significari, & priusquàm requisiverit Beneficium; jus, cui providit Episcopus, totum Paulino vindicatur.

(k) Claudius Blondeau in additamentis ad Biblioth. Canon. Bouchel. v. Fidelitas. pag. 634.

Operæ pertium est autem observare, jus, quo Rex gaudet, nominandi ad primam Præbendam vacantem; post juramentum fidelitatis ab Episcopo præstitum, esse novum, & nullâ inniti Ecclesiasticâ constitutione, sed tantummodò Regiis Diplomatibus comprobatis autoritate amplioris Consilii 30. Aprilis 1599. ac postmodùm quâdam etiam Regis Declaratione anni 1646. comprobatâ autoritate supremi Parisiensis Senatûs, mense Augusti 1649. (a) quæ recenset in ordinem gratiarum expectativarum, quæ recipiuntur in Regno, gratias expectativas Indultariorum, Graduatorum, Jucundi adventûs ad Regnum, & juramenti fidelitatis. Quod partium nostrarum esse, duximus, addere in eorum gratiam, quibus hoc ipsum posset esse non omninò perspectum atque exploratum.

Vide INDULTARIUS.
SERVUS. *Vide* FAMULUS.

(a) Art. 17.

JURISDICTIO.

JURISDICTIO appellatur legitima Superiorum authoritas circa regimen eorum, qui à suâ potestate dependent; vel eos dirigendo ad normam justitiæ & æquitatis, prout opus, & necessitas postulat; vel Edicta, & Leges sanciendo, quas autumat idoneas ad malum præcavendum, vel ad Violatores puniendos, vel tandem ad subditos in officio, & tranquillitate servandum: *Est legitima potestas gubernandi subditos*, docet Polmanus (b), *jus dicendo, ferendo Leges coërcendo refractarios, & puniendo transgressos.*

Præsciendum, jurisdictionem dividi in binas Classes scilicet in Ecclesiasticam, & Politicam.

Jurisdictio Ecclesiastica, utpote primarius hujus Tituli scopus, aut est Voluntaria, aut Contentiosa. Prima, quæ etiam appellari solet *Gratiosa*, exercetur absque fori strepitu, prætermissis Ritibus, & formalitatibus Judicii, ut Prælato, cujus est judicare, expediens esse videbitur. Secunda exercetur, 1. judiciariè procedendo; 2. observando ad amussim omnes ritus à Lege præscriptos 3. Prætorium habendo destinatum ad justitiam reddendam, statutis diebus, & locis & non aliter; nam, ut tradit Cujacius (c) in jurisdictione contentiosâ disputatur de rebus, quarum plenam, & perfectam notitiam possidere opus est; quod impossibile redderetur, si ad beneplacitum judicis permutari possent dies, horæ, & loca, ubi esset erigendum Tribunal; non obstante constitutione Bonifacii VIII. aliter sanciente; (d) quæ in Galliis locum, nec robur habet, utpote numquam acceptata.

Jurisdictio Contentiosa nec licitè, nec validè exerceri potest extra Limites Territorii à judice dependentis, sivè Ecclesiastico, sivè Sœculari (e).

Jurisdictio autem voluntaria, sivè Gratiosa è contra potest absque contradictione exerceri ab Ecclesiastico superiore ultra terminos territorii, ad quod Contentiosa coarctatur. Et hac regulâ sequitur, Episcopum adhùc non consecratum, etiam extra propriam Diœcœsim, audire posse confessiones sibi subditi; limita tamen, si ordine Præsbyteratûs sit insignitus, & à Papâ confirmatus; hoc est, secundùm nostrum loquendi morem, si mediante Rescripto Regiæ nominationis impetraverit à Romano Pontifice Bullas sui Episcopatûs; tunc enim temporis facultatem jurisdictionis acquirit, licèt Episcopatûs Ordine non sit initiatus, eamque exercere immediatè valet; concurrente tamen præviâ Bullarum notificatione Capitulo Cathedralis ostensâ, ac possessione Episcopatûs acceptâ vel per se, vel medio Procuratore; Juxta Doctrinam Ducassi nixam Constitutione Bonifacii VIII. authoritate Guimerii, Melchioris Pastoris, Solerii, Gonzalez & Riccii (f). Gaudet insuper facultate dispensandi indulgentias, approbandi Sacerdotes ad Confessionem audiendam, Beneficia conferendi, dispensationes largiendi, Censuris ligandi, atque ab eis absolvendi, in Irregularitate dispensandi, in casibus tamen sedi Apostolicæ minimè reservatis; propriæ diœcesis Ecclesias visitandi, & generalitèr exercendi quæcumque non exigunt ullam formalitatem, aut ritum judiciarium (g): demptis tamen iis, quæ à lege vetantur, de quibus sigillatim sermonem habebimus in locis inferiûs citandis.

Animadvertendum est jurisdictionem Pœnitentiæ sacramentum respicientem, esse tantoperè Confessario necessariam, ut câ deficiente nulla possit validè absolutio conferri; mortis periculo excepto: nam hæc facultas jurisdictionis est perfectio, & complementum potestatis per Ordinis Sacramentum collatæ. *Potestas ordinis*, ait Polmanus (h) *est incompleta authoritas remittendi peccata, Sacerdoti in suâ ordinatione collata in actu primo.... impotens exire in actum secundum, nisi compleatur per potestatem jurisdictionis, collatam ab Ecclesiâ.* Quamobrem laudatus Theologus sic tradit Definitionem jurisdictionis: *Potestas, jurisdictionis est authoritas superaddita potestati Ordinis; & completiva illius*; Scilicet, ut idem explicat, *est, authoritas, quâ Sacerdos tanquam judex potest ferre sententiam absolutionis.*

(b) Polman. brev. Theol. p. 1. 2. n. 496.

(c) Cujacius Novellam. 95.

(d) Bonif. VIII. in cap. Cum Episcopus 7. de offic. ordin. in 6. l. 1. tit. 19.

(e) Can. nullus 1. & can. Episcopum 7. 9. q. 2. cap. Novit. de off. Legati leg. omnes de off. Procons. & legati l. 1. tit. 16.

(f) Bonif. 8. in cap. Injunctæ de elect. in 6. l. 1. tit. 4. Guimer. in pragmat. & tit. de elect. §. censuit v. Promotus Pastor. l. 1. tit. 6. Soler. ad cit. tit. Pastoris Gonzalez in reg. Cancellar. Glossa 11. §. 2. n. 87. & seqq. Aloysius Riccius decis. 4/6.

(g) Glossa & DD. in cap. novitius Joan de lylva de benef. 3. 4. qq. 40. & 63. Rebuff. tract. de nominat. q. 14. n. 49. Geminian in c. Generali fin. de elect. in 6. Bengæus tract. de modis acquirendi benef. Zerola praxis Episc. p. 1. v. Jurisdictio. Cassius tract. de jurisd. Eccl. volum. c. 1. q. 4. Guimer. & alii.

(h) Polman. cit. p. 1. n. 317. & 318.

Facultas jurisdictionis aut est ordinaria, aut Delegata, vel subdelegata. Jurisdictio ordinaria, quæ vocari potest *à lege*, possidetur virtute Dignitatis, quâ quis decoratus existit, illique est annexa, veluti est in Episcopo, & Parocho. Jurisdictio delegata ea dicitur, quæ tantùm ex Commissione exercetur, & confertur ab eo jurisdictionem ordinariam habente; veluti ea simplicis Sacerdotis ab Episcopo approbati, & à Parocho admissi ad Confessiones excipiendas in suâ Parochiâ: jurisdictio porrò subdelegata ea est, quæ conceditur ab habente solam Delegatam, sed cum facultate eam subdelegandi. & tertiæ personæ communicandi.

Non solùm Episcopi jurisdictio est ordinaria, sed etiam ejus Judicibus. seu Officialibus competit eodem modo; cùm sit una & eadem, & hoc evidenter constat ex verbis Romanorum diplomatum ad Gallias pertinentium: *Committitur Episcopo N. aut ejus Officiali*; sicut & aliorum spectantium ad Diœceses ultramontanas: *Committatur Episcopo N. aut ejus vicario Generali*; per quæ facilè comprehenditur, non distingui Jurisdictionem Officialium, nec Vicarii Generalis ab Episcopi auctoritate, cujus personæ vices gerunt, & auctoritatis simplices extant depositarii. Aliter fatendum esset, admitti appellationem ab aliquo ex recensitis ad Episcopum; Jam verò hujus generis appellationes reprobantur à Lege tanquam nullæ; & abusum redolentes; sicuti declaratur per binas Constitutiones Innocentii IV. & Bonifacii. VIII. (*a*) in 6. relatis. Horum tamen jurisdictio cessare potest. 1. per Privationem, aut Revocationem facultatis; 2. per Translationem Prælati ex hac in aliam diœcesim 3. per obitum Episçopi. 4. per Renuntiationem Episcopatûs à Romano Pontifice approbatam.

(*a*) Innoc. IV. in Conc. Lugd. in cap. Romana 3. de appell. in 6 l. 2. tit. 15. Bonif. VIII. in cap. non putamus 2. de consuetud. in 6.

Extremam huic materiæ imponemus manum, binis non inutilibus præmissis reflexionibus; Prima sit, notabilem intercedere differentiam inter jurisdictionem Officialium, Vicariorum Generalium, & Delegatorum. Delegati enim, inchoato materiæ examine, cujus decisio fuit ipsis demandata, jus habent prosequendi, & consummandi judicium; etsi delegans, aut Committens morte deficiat, ut ab Urbano III. declaratur in Decretali in corpore juris citatâ. (*b*)

(*b*) Urban. III. in c. Gratum de offi. & potest Judicis delegat.

Verùm eadem dispositio non procedit circa Officiales, & Generales Vicarios cùm horum facultas expiret, Episcopo vitâ functo; præciso singulari casu, videlicet, si contingeret Episcopi mors in longinquis Regionibus, vel in loco, unde non constaret legitimè de ejus obitu, in dictâ enim hypothesi sicuti publicè habetur, & censetur Officialis Episcopi viventis; quod ab eo exercetur censetur Legitimè factum, juxta Regulam juris: *Circa factum error communis facit jus.* (*c*)

Prætereà ex Doctrinâ Loiseau, (*d*) Officialis non censetur dignitate privatus, vel remotus *ipso jure* per Episcopi obitum; ita ut si quædam Capitula Cathedralis Ecclesiæ ex vi privilegii non fruerentur possessione deponendi Officialem, aliumque substituendi; tunc posset Officialis uti jure suo, hoc est suó munere, sicut antea vivente Episcopo. Hæc Doctrina fulcitur celebri Edicto à Curiâ Tholosanâ edito in favorem Bernardi Ducassi contra Capitulum Reitureuse omnem lapidem movens ad eum deponendum, Episcopali sede vacante per Translationem Domini de Valtortâ ad Vannensem Cathedram; cujus Decreti authoritate in dicti Ministerii exercitio permansit (*e*).

(*c*) Glossa in l. Barbarius ff. de off. Prætoris l. 2. tit. 23. v. Reprobari.

(*d*) Loiseau l. 5. c. 6.

(*e*) Cassius Tract. de jurisd. Eccl. content. c. 1. q. 6.

CASUS PRIMUS.

MONASTERIUM S. Deodori olim Episcopo diœcesano subjectum, fruitur jure præscriptionis cum pacificâ possessione spatio annorum supra septuaginta, circa exemptionem ab Episcopali jurisdictione. Præfato tempore diuturno elapso, Prudentius ad Episcopatum promotus junians nataliom nobilitate, & propriæ personæ famâ tentavit se restituere in juris possessionem propter Prædecessorum neglectum amissi; ut opus mente conceptum adpraaim reducat; solemniter se confert ad visitandam hujus Monasterii Ecclesiam; verùm superior omnium Religiosorum assistentiâ monitus validè se opponit. visitationemque satagit impedire; Quæritur impræsentiarom, an superior unâ com Religiosis rationabiliter Episcopo in faciem restiterit, post præscriptionem suffultam diuturni temporii possessione, oumqoam aliàs perturbalam; & an totâ conscientiâ, & absque inobedientiæ notâ possit contra Episcopum se defendere controversiam inchoalam urgentem?

RESPONSA.

Soprrior, ac Religiosi monasterii S. Deodori perperam se gesserunt, visitationem Episcopalem impediendo, nec sine culpâ & Canonicarum Regularum violatione possunt in prædicta oppositione persistere.

Ratio Assertionis est, magnum intercedere discrimen Inter Episcopi, & Exemptorom jurisdictionem, nam cùm in uno Episcopo potestatis Ecclesiasticæ, & spiritualis plenitudo resideat; ipsius jurisdictio est adeò strictè dignitati, & Caracteri Episcopali annexa, ot, non obstante quâcumque præscriptione proliai temporis spatio acquisitâ, amitti non possit, è contra verò exemptorum privilegiom etiam Pontificio Judulto innitum, nec non Episcopi consensu, legitimè ab alio Episcopo successore præscribi potest post possessionem 40. annorum non interpolatam; cùm vehemens præsumptio evincat, Exemptos, qui tali privilegio post diuturnum tempus usi minimè sunt, reverâ renunciasse. Hâc ratione motus Innoc. III. decidit Templarios, qoi virtute privilegii à decimarum solutione erant immones, adhùc nihilominus obligari posse per eos, qui jus habetent exigendi Decimas, etiam elapsâ 40. annorum possessione:

Cùm enim tanto tempore coutra indulta privilegia deeimas solverint; eis renunciasse tacitè præsumuntur (a).

(a) Innoc. III. inc. Accedentib de privilegiis l. 3. tit. 53.

Vesùm exemptio prætexta, quæ nullo legitimo titulo fulcitur, sed solo usu fundatur, censenda est tanquam abusus, qui omninò extirpandus est; quia D. Bernardo teste, continet evidentem injustitiam, dùm ovium portionem Ecclesiæ adimit. (c) Ita queritur S. Laudatus in epistolâ ad Henricum Senonensem Archiepiscopum scriptâ contra oppugnantes Episcoporum authoritatem à Christo Domino eisdem traditam, & è contra à suis subditis austeram exigentes dependentiam; *Miror.* (d) ait S. Pater, *quosdam in nostro ordine Monasteriorum Abbates humilitatis regulam odiosâ contentione infringere, & sub humili, quod pejus est, habitu, tonsurâ tam superbè sapere, ut, cùm ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditas prætergredi patiantur, ipsi propriis contendant obedire Episcopis, spoliant Ecclesias, ut emancipentur, redimunt se, ua obediant.* Tali auctoritate nixus Doctus Talonus causam dicens pro D. Procuratore Generali in celebri controversiâ ab Archiepiscopo Parisiense institutâ contra exemptiones, & privilegia, quibus fruebantur Abbas, Religiosi, ac Monasterium S. Genovefæ, Decretum à magna Camera emanatum 4. Julii 1668. perorando reportavit, quo prædictum Monasterium juribus fuit spoliatum, ut habetur in primo tomo Instructionum Cleri (d).

(b) S. Bern. Ep. 42.

(c) Idem ibid.

(d) Instruct. Cleri tom. 1. p. 1. pag. 3. & seqq.

Silentio prætermittimus tria, aut quatuor incommoda notabilia, ob quæ juxta laudatum Patrem, hæc privilegia illicita evadunt. Petrus Blesensis ad Alexandrum III. scribens, & inaliâ ad Germanum fratrem nuper in Abbatem electum, acriter invehitur contra exemptionum abusum. Unanimiter ergo asserendum est, odiosas ac detestabiles semper esse, sivè personales sint, sivè reales; & quoad ejus fieri potest, restringendas exemptiones. 1. Quia evertunt ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ 2. Quia sæpè Religiosis occasionem suppeditant altercandi contra Episcopos, qui tamen naturaliter, & de jure sunt eorum legitimi superiores, præciso quocumque privilegio. 3. Quia opponuntur juri communi per antiqua nostra Concilia firmato: quale est Concilium nationale Aurelianense habitum 511. (e) Arelatense sub Childelberto 554. Vernonense sub Pipino 755. (f) Moguntinum (g) Parisiense sub Ludovico Pio (h) & Aquisgranense, ex cujus primo canone conditum est Capitulare (i) conceptum iisdem terminis, ac 4. canon Concilii Calcedonensis; & omnia cohærent antiquæ disciplinæ ab Ecclesiâ sancitæ in eodem Generali Concilio Calcedonensi ab universâ Catholicâ Ecclesiâ approbato: virtute cujus subjiciuntur Episcopis omnia Monasteria in eorum respectivè Diœcesibus fundata [k]. Ex quibus eruitur, quòd sicut Dominus Feudi numquam potest amittere jus supra subditum per præscriptionem quamcumque; ità nec Episcopus, circa ea, quæ tanguot suam Jurisdictionem.

(e) Can. 19.
(f) Can. 5.
(g) Can. 20. & 2.
(h) Can. 37.
(i) L. 5. Capitul. c. 26.

(k) Placuit. Monachos per unamquamque civitatem, aut Religionem subditos esse Episcopo. Conc. Calced. can. item can. 7. 23. 34.

Ad dictorum Confirmationem satis est in Diario fori, & Palatii diversa Decreta videre à Curiâ edita juxta Decisiones Regiorum Cognitorum; virtute quorum Curia declaravit abusivas plures exemptiones tùm Monasteriorum, tùm Capitulorum sæcularium, quibus pacificè per plura sæcula fruebantur. Licèt pariter animadvertere Decretum Parlamenti emanatum 5. Februarii 1664. in favorem Domini Francisci Fabri Ambianensis Episcopi contra Abbates, & Religiosos S. Valerii, super reciprocas contestationes propter Visitationem Parochialis Ecclesiæ S. Martini ab Episcopo factam, cui contradixerant superior, & monachi, & ab eâ tanquam abusivâ appellarunt: virtute cujus Decreti jura Episcopalia Episcopo sunt restituta, non obstante immemorabili præscriptione, etiam quatuor Pontificiis Bullis, & aliis Actibus authenticis fundatâ. Hæc sententia exarata est in eodem tomo Instructionem Clerei, (l) ubi refertur per extensum [m] oratio Talonis pro Procuratore Generali perorantis. Accedit tertia sententia in eodem tomo relata (n) pro Domino Fracisco de Faietta Episcopo Lemovicensi contra Dominam Joannam de Verthamoote Abbatissam Nostræ Dominæ de Regula ejusdem urbis, in quo habetur, gratis à Domino Bignone Causidico Generali excitata, quâ probat Episcopalem authoritatem præscriptionem non pati, tam quoad jus visitationis, & cætera à caractere Episcopali inseparabilia. Talis sententia post septem annorum disputationem Episcopum remisit in possessionem suorum jurium 16. Martii 1653.

(l) Pag. 478.
(m) P. 879.
(n) P. 936.

Blondeau Auctor Diarii Parlamenti refert aliud Decretum sub 2. Septembris 1670. in favorem Archiepiscopi Senonensis contra Capitulum suæ Cathedralis, prætendens exemptionem à jurisdictione Episcopi, eamque fulciens tabulâ scriptâ Capitulo concessâ 1550. ab Hugone Archiepiscopo Senonense, nec non Bullâ Clementis VIII. 1390. post plures Transactiones, & statuta per diuturni temporis spacium eoborata; quibus omnibus non obstantibus, Curia declaravit, Bullam & Transactiones abusum redolere; ideòque Archiepiscopi jurisdictioni Capitulum subjiciendum esse.

Citatis Decretis porrò addimus aliud emanatum in favorem sapientis Domini Bossuet Episcopi Meldensis 26. Januarii 1690. contra Dominam Abbatissam de Jouar, quod nos vidimus executioni mandari (o). Hujus beneficio Episcopus, & successores jus regendi dictum Monasterium conservarunt; nec non exercendi Episcopalem jurisdictionem tam supra Abbatissam, & Religiosas, quàm supra clerum, Capitulum, Parochum, Populum, & Parochiam. Privilegium autem, quo Abbatissa fruebatur erat suffultum transactione approbatâ per Cardinalem Romanum Legatum Honorii Papæ; neque manet dubitandi locus, dictam exemptionem antiquissimam fuisse, cùm Innocentius III. qui in Romanâ Cathedrâ sedit à mense Januarii 1198. usque ad 16. Julii 1216. eam confirmans appellat *antiquum* jus, antiquum nempè privilegium à suis Prædecessoribus concessum. In eodem tomo videre licèt alia plura Decreta inserta relatè ad eandem materiam.

(o) Instruct. cler. tom. 1. tit. 2. c. 14.

Vide	Absolutio.	Casus.	*Franciscus.*
	Approbatio.		*Florentius.*
	Confessarius.		*Marcellinus.*
	Confessio.		*Almandus.*
	Capitulum.		*Amabilis.*
	Excommunicatio.		*Amedeus.*
	Episcopus.		*Gabriel, &*
	Judex.		*Colombanus.*
	Religio.		
	Religiosa.		

JUSTA

JUSTA CADUCARIA.

Justa Caducaria, quæ etiam *annus Caducarius*, vel *anni Caducarii proventus* à Chopino vocatur (*a*), est species quædam Annatæ, sive annui reditûs fructuum Parœciæ, qui percipitur ab Episcopo, aut ab Archidiacono, quique ab eo, qui recens illius Parœciæ titulum obtinuit, exigitur.

Jus illud ita odiosum est, ut ipse Molinæus (*b*) id vocet *jus abusivum & prorsus abolendum*. Ac revera, Concilium Basileense illud improbavit, ut in sequentibus dicemus: neque in Galliâ amplius locum habet; nisi in quibusdam Provinciis, in quibus usurpatum est ex nullo alio titulo nisi ex consuetudinis fundamento destituta.

Justæ Caducariæ origo, secundum Molinæi opinionem, ducitur ex eo quòd olim Archidiaconi Ecclesiarum, quæ vacabant intra limites Archidiaconatûs ipsorum, illarum œconomi naturales erant, & curabant, ut fructus illarum futuris Successoribus reservarentur, quandò ejus naturæ erant, ut facile servari possent, & ut impenderentur ad utilitatem Ecclesiæ vacantis illi, qui hâc qualitate non præditi erant. Idque eo magis justum fiebat, quòd illæ Ecclesiæ, cum Pastoribus destitutæ essent, tali protectore vere indigebant. (*c*) *Hæc origo custodiarum*, inquit ille Juris-Consultus, *quas Galli* DEPORTUS *vocant*; Unde accidit, ut in sequenti tempore, sibi attribuerint illius sacri depositi proprietatem, contra expressam decisionem Concilii Cabillonensis, habiti anno 650. (d) quodque nominatim interdicit Episcopo & Archidiacono quominùs quidquam auferant ex illo bonorum genere. *Ut defuncto Presbytero...nihil ab Episcopo auferatur, vel Archidiacono, vel à quocunque de rebus Parochiæ... quod qui fecerit, juxtà statuta Canonum debeat coërceri.* Hæc sunt ipsissima hujus Concilii verba. Concilium Albigense, habitum anno 1254. idem pronunciavit interdictum, his verbis; *Firmiter inhibentes, ne reditus Ecclesiarum vacantium præsumat quisquam, præterquam ipsius Ecclesiæ, quæ vacat, usibus applicare* (*e*). Idem prohibuit Concilium quoddam, Latinè *Coprinjacense* vocatum; de nomine antiquæ Aquitaniæ urbis, quam Cornelius in suo Dictionario Geographico Copriniacum appellat, quæque, secundum quosdam, eadem est cum Conaco, quod Concilium convocatum est anno 1260. à Petro de Roscidavalle, Archiepiscopo Burdigalensi (*f*). Ex quibus auctoritatibus evidenter patet, quòd Justa Caducaria est planè contraria menti Ecclesiæ, & juri communi: & quod per consequens nulla ipsi extensio tribui debet in Provinciis, in quibus toleratur; & quoniam satis difficile esset illum usum planè abolere, saltem operæ pretium est impedire quominùs introducatur in eas, in quibus non locum habet.

Illa tamen justa Caducaria toleratur, durante litigio, donec unus ex competitoribus Sententiam vindiciarum obtinuerit, in quo casu Archidiaconus muneribus Beneficio adhærentibus fungitur, aut, ut ab alio præstentur, curat, & ejus fructus percipit, *pro rata* temporis quo litigium durat.

Fraxinus (*g*) existimat, quòd, cum illud jus in titulo legitimo fundamentum habet, (quod admodum rarò evenit) tunc potest usurpari, sed, quòd cum titulo caret, tunc est merus abusus. Cui tamen adjungendum est, quòd legitima consuetudo tituli defectui supplere potest, secundum definitionem Bonifacii VIII. (*h*).

Verumtamen in omni Normanniâ, Justa Caducaria locum habet, non modo in casu obitûs Titularis, sed etiam in casibus demissionis puræ & simplicis, & resignationis *in favorem*.

Nunquam bis in uno anno Justa Caducaria locum habere potest; Si quidem fructus naturales semel tantùm colliguntur. Atque hâc de ratione, una solummodo annata Romæ solvitur, quum duo Titulares eodem anno vitâ excedunt, & si primæ Bullæ jam expeditæ essent, secundus Titularis immunis esset impensæ, dummodò solveret stipendia Ministrorum Datariæ Romanæ, *ratione laboris*.

Justa Caducaria, quæ consistit in usu fructuum anni integri in Normanniâ, nec in aliis Religionibus locum non habet, nisi quandiu vacat Beneficium, & donec occupetur, aut saltem sententia vindiciarum lata sit.

Justa Caducaria locum habet respectu Parochiarum regularium, non secùs ac secularium, sicut judicatum est Decreto Curiæ Parisiensis 17. Decembris anni 1652. (*i*).

In Diœcesi Parisiensi Justa Caducaria aperta est, vel locum habet à die Cinerum usque ad Sanctam crucem, tunc solummodò cum Titularis in eo temporis intervallo moritur: & in Diœcesi Meldensi locum habet, quandò nullus exstat Titularis die Mercurii ante Pascha. (*k*).

(*a*) Chopin. de Sacra polit. l. 3. tit. 3. n. 5. & 11

(*b*) Molinæus part 7. stili Parlamenti.

(*c*) Car Molinæus in c. *Cum vos* de offic. Jud. ordin. v. *Reservare*.

(*d*) Conc. Cabillonense can. 7. apud Labbæum tom. 6.

(*e*) Conc. Albigense can 5. apud Labbæum tom 11. part. 1. col. 734

(*f*) Conc. Coprinianense, constit. 3. apud Labbæum tom. 11. col. 799. 1. part.

(*g*) Diarium Audientiarum .7.3.c.5.

(*h*) Bonifac. VIII. in c. *Præsenti*. fin. de Offic. ordin. 6.

(*i*) Comment. Cleri, tom. 5 part. 1. pag. 185.

(*k*) Vide c. ultim. de offic. ordin. in 6.

Tandem consuetudo præsumendi jus caducarium, quæ ut toleretur, omnem memoriam superare debet, admodum mutabilis est, pro Diœcesibus in quibus viget. Et Decreta Curiarum Supremarum hâc de ratione ab invicem valde differunt, propter Consuetudines variarum Provinciarum, sive Diœcesium, in quibus justa caducaria instituta fuit.

CASUS PRIMUS.

Cosmus, Archidiaconus cujusdam Ecclesiæ Cathedralis Galliæ, permagnum tedium percipit ex Justa Caducaria Parochiarum, quæ itentidem vacantes fiunt in quibusdam temporibus inter limites Archidiaconatus ejus. De hac re ipsi scrupulus initicitur, 1. Quoniam percipit fructus Beneficiorum, quorum debita munia non præstat. 2. Quoniam illos in proprios usus convertere non potest, quin exinde fidelium saluti officiat; si quidem officium Sacerdotale ut plurimum summa cum incuria præstetur in Parochiis, quamdiu durat jus caducarium, cum Archidiaconus ipse illod officium per se præstare non possit; si quidem ejus dignitas eum adigit ut in choro Ecclesiæ Cathedralis adsit, & cum præterea sæpè plures Parochiæ eodem tempore in statu justæ caducariæ versentur. Qua de re Cosmus rogat, an scrupulus, qui ipsi à quibusdam injectus est fundamento quopiam innitatur?

Respons

Antequam Sententiam nostram hac de quæstione declaremus, observandum est, quòd origo juris caducarii, quod sibi tribuunt Archidiaconi, non benè cognoscitur. Opinio verisimilior est hæc, scilicet quod illud jus in Ecclesiam introductum fuit ad exemplum Annatarum quæ olim præsumebantur ad opem ferendam Christianis qui bellum contra Infideles gerebant; ex quibus tamen Benedictus XI. & Joannes XXII. jus ordinarium sibi fecêre.

Quinimo' origo justæ caducariæ ab alia causa antiquiori duci potest, hac nempe, quòd olim Archidiaconi muniis Vicariorum Generalium & Officialium Episcoporum fungebantur, & quod habebant custodiam & curam Gubernationis Ecclesiarum singularum per tempus quo vacabant; & quod constituebant Presbyteros probatos, qui illarum munia obirent, donec à novis Titularibus obtinerentur. Quibus rebus tribui potest origo usus justæ caducariæ quam sibi in multis Provinciis Archidiaconi arrogant.

Concilium Basileense & Sanctio Pragmatica annatas & justas caducarias aboleverunt: *Etiam prætextu cujusvis consuetudinis, privilegii, vel statuti*, quod compulit Molinæum, ut diceret (a), quod usus justarum Caducariarum merus esset abusus, & propterea abolendus. Concordatum initum inter Leonem X. & Franciscum I. annatas restituit, nulla justæ caducariæ mentione facta: quod in causa fuit, cur Curia Parisiensis illam ut abolitam respiceret, submovendo multos Archidiaconos, aut Archipresbyterus jure, quod in eam sibi vindicabant, Decreto suo 21. Augusti anni 1553. relato in Collectione Presbyteri. Est aliud Decretum à Brodello relatum, 3. Septembris 1605. datum sub forma Præscripti, quod justam Caducariam redigit ad duas quartas partes temporis, per quod munus est vacuum & litigium de eo durat, dummodo qui eam recipiunt, curent ut officium Sacerdotale in Parochiis accuratè fiat. Aliud adhuc recentius Decretum habemus 17. Decembris anni 1652. ex Conclusionibus D. Bignoni, tunc Advocati Generalis Regis, datum: quod retinet in fruitione & possessione justarum Caducariarum Archidiaconos Suessionenses, qui exposuerant Curiæ, se nullo alio reditu gaudere, quàm jure suo caducario, quod consistebat in percipiendis fructibus Parochiarum vacantium, à die quo illæ vocabant usque ad primam Synodum, quæ quotannis circa Pentecosten habebatur. Qui hujus rei majorem elucidationem optabunt, consulere poterunt Renatum Chopinum [b], Molinæum [c], Pinsonum [d], Presbyterum [e], Louetum (f), Fraxinum [g], statuta Aurelianensia, Blesensia, & Meldensia, [h], commentarios Cleri (i) & Constitutionem Joannis XXII. (k) Inspici etiam potest Dictionarium Decretorum D. Brillonii, Curiæ Parlamenti Advocati, in voce *Deportus*, seu justa caducaria; in quo citat magnum numerum Decretorum, quæ lata fuêre in gratiam Archidiaconorum, ac præsertim Archidiaconorum Normanniæ Provinciæ Diæcesium ut & Diæcesium Parisiorum, Aureliæ, Carnuti, Suessionum Turonum & Cenomani.

Hoc supposito, ad difficultatem quæ mota est respondemus, quòd cum Archidiaconi jus habeant inspiciendi & invisendi omnes Parochias, quæ sunt intrà limites Archidiaconatus ipsorum & magis, adhuc peculiariter, eas quarum sedes vacat; est, ut videtur, æquum, ut ex illis partem alimenti sui, quæque eorum curis & laboribus par sit, percipiant. Quapropter damnandum non est jus caducarium, quod illis consuetudine antiqua valde attribuitur. Quod dicimus consentaneum est sententiæ Guimieri (l), Fevreti (m), Fagnani & Cabassutii qui laudat duas Decretales, quæ ad illud jus confirmandum inservire possunt. Sed etiam non possint illud jus præsumere ex Parochiis quarum reditus est satis modicus, quin ejusmodi Beneficiorum bono magnum præjudicium afferant, rationi consentaneum est, inquit vir Theologus (n), cujus decisiones publici juris factæ sunt, ut altera manu sumendo quod percipiendi jus habent ne damnum suis successoribus afferant, & ut possessionem suam tueantur, id ipsum altera manu Parochis remittant exigendo ab illis scriptum quo profiteantur illud gratuitò sibi donatum fuisse. Unde concludimus, quod Cosmus potest, tutâ conscien, frui justis caducariis Parochiarum quæ vacant intra Archidiaconatus sui limites; & quod non ipsemet propterea tenetur ad officium Sacerdotale ibi præstandum, sed quod sufficit ut hoc negotium mandet peragendum, si hoc potest facere, Presbitero ad peragenda munia Curialia idoneo, anteponendo tamen semper Titularem omnibus aliis, eum nempe ea officia præstare capax est.

(a) Molinæus part. 7. stili Parlamenti.

(a) R. Chopin De sacra politiâ l. 1 tit. 8. num 18. & l. 3. tit. 3. num. 5. & 11.
(c) Car. Molin. tom. 2. pag 687.
(d) Pinson. tit. de oneribus Ecclesiarum § 25.
(e) Presbyter. 2. centur. c. 6.
(f) Louet. litt. D. summ. 62.
(g) Fraxinus l. 17. c. 12.
(h) Statut. Aurelianensia art. 15. Statut. Blesensia art. 51. Edictum Meldense art. 37.
(i) Commentar. Cleri tom. 1. part. 1. pag. 185.
(k) Joannes XXII. in Extravagante *Suscepti*, ac sede vacante, &c. l. 3. extrav. tit. 3.
(l) Cosmas Guimier. in Pragmat. sanct. tit de annatis. v. *Consuetudinis*.
(m) Fevret. tract. de abusu. l. 4. c. 3. n. 12. Posper Fagnanus. Joan. Cabassut. jur. can. theor. & prax. lib. 5. c. 4. n. 5. & ibi capur. *Præ enti.* de offi. Judicis ordin. in 6. & caput *Significatum* de Præbendis &c.
(n) San. Bovius tom. 2. cas. 185.

CASUS II.

Gilbertus', cui concessa fuit Parochia sancti Martini, in Diœcesi Ebriocensi, ex resignatione Fratris ipsius, nullum ibi officium Sacerdotale præs-

præstitit per primum annum, in quo justa caducaria locum habet, quoniam omnis illius anni reditus jure pertinet ad Episcopum & ad Archidiaconum, quique, per consequens, tenentur curare ut ibi officium Sacerdotale per quempiem præstetur. Nihilominus cum illis pactus est, mediante summa 400. librarum, quas ipsi solvendas, loco justæ caducariæ, in se suscepit, cumque sic juris Caducarii redemptor factus sit, quod ipsum locavit uni ex incolis Parœciæ pro pretio & summa 600. librarum, quas accepit ex conditionibus stipulatis in conductionis instrumento, & Parœciæ Vicario Ecclesiæ curam & officium demandavit, data ipsi 100. lib. mercede, ita ut postquam solvit Episcopo, Archidiacono & Vicario quæ ipsis debentur, centum libræ in proprium ipsius emolumentum cesserint. Qua in re rogat, an illud emolumentum sit legitimum, & an illud sibi, tutâ conscientiâ, servare possit?

RESPONS.

Certum est, quod Gilbertus, qui cum Episcopo & Archidiacono de reditu Curiali justæ caducariæ pactus est, tenebatur ipsemet Sacerdotale officium præstare in Parochia, quæ ipsi concessa erat; siquidem illius erat tranquillus possessor; nec debebat illius redituum redemptorem se efficere; quod nullo modo Presbyterum decet, & multo minus Parochum in propria ejus Parochia, cum sic immutet qualitatem suam Pastoris in Mercenarii qualitatem. Attamen existimamus, quòd cum bona fide de illius Beneficii fructibus pactus sit, ad nullam tenetur restitutionem pro emolumento quod ipsi cessit, numeratis Episcopo, Archidiacono, & Vicario pecuniæ summis, de quibus cum ipsis convenerat; quod superest non minori jure ad ipsum, quàm ad redemptorem alium pertinet. Ratio, quæ illius rei reddi potest, hæc est, quod nemo tenetur ad restitutionem, nisi quando contra justitiæ leges peccavit; Gilbertus autem in justitiæ leges non peccavit. Nam licet charitas illum obligaret ad officium Sacerdotale ea se præstandum in sua Parochia, per annum justæ caducariæ, siquidem ea solo titulo suo Pater & Medicus spiritualis Parochianorum suorum erat, jure stricto tamen ad hoc non obligabatur, cum non gauderet fructibus destinatis ad Pastoris alimentum; cùmque illi fructus pertinerent ad Episcopum & ad Archidiaconum, cumque tandem illas 100. libras lucratus non sit nisi quatenus erat tantummodò redemptor, sicut quivis alius esse posset.

CASUS III.

PETRUS, Parochus Sancti Eligii, in Diœcesi Sagiensi, obiit mense Februarii anni 1710. Paulo vero concessa est ejus Parochia, cujus justa caducaria, hoc est, usus fructuum primi anni ad Episcopum pertinet pro duabus tertiis partibus, & ad Archidiaconum pro altera tertia parte: verum Paulus ipse fato functus est sub finem mensis Februarii anni 1711. an Parochia Sancti Eligii illius obitu onusta est secundâ justâ caducariâ?

RESPONS.

Antequam illi difficultati respondeamus, observandum est, quòd justa caducaria in ipsius origine & progressu considerata, semper habita est ut abusus, qui ad exemplum annatarum in Ecclesiam irrepsit. Quod idem docetur ab Auctore Glossæ in Pragmaticam Sanctionem (a): Probus (b) etiam affirmat quod ejusmodi jure *apud sapientes asseruntur magni abusus*; Carolus Molinæus pariter affirmat, dum mentionem facit Decreti 108. Joannis Galli, Advocati Generalis in Curia Parisiensi, quòd justa caducaria est *jus abusivum & prorsus abolendum* (c). Et revera, licet præsumptio fructuum anni justæ caducariæ quibusdam Episcopis necessaria sit, ut eorum dignitatem & onera ipsi adjuncta facilius sustinere possint, quia modicus est eorum reditus; & quibusdam Archidiaconis, qui nullum alium reditum habent, attamen negari non potest quin maxima incommoda per se creet: Inde fit ut Carolus Molinæus (d) dicere non dubitaverit, quod illa consuetudo, quæ à quibusdam laudabilis vocatur, magna mala prætexit *Hæc laudabilis consuetudo est velamentum nequitiæ.* Hinc etiam factum, ut Decretum Curiæ Rotomagensis latum 20. Martii 1561. ad ratum faciendum Edictum Aurelianense, expressè declaret, quod præter contentum in secundo illius statuti articulo, quo annatæ supprimuntur, Rex rogabitur, ut tollat & planè aboleat justas caducarias, quæ præsumuntur ex Parochiis Provinciæ Normanniæ (e).

(a) Glossa in Prag. Sanct. tit. de annatis. v. *Consuetudinis*. sub. fin.

(b) Probus in gl. Prag. v. *Depersuum*.

(c) Car. Molin. tom. 2. pag. 687.

(d) Idem ad gl. cap *Suam* 19. de Simonia &c. v. *Non datur actio ad hoc*.

(e) Addit. Claudii Blondelli in Biblioth can. Bouchel. tom. 1. pag. 416.

Hoc primum posito, inde sequitur, quod neque multiplicanda, neque nimis extendenda sit justa caducaria; nam si eadem duabus vicibus continuis admitteretur sub prætextu duplicis mutationis Titularis; Parochi recens ad beneficium possidendum admissi per multos annos privati essent fructibus illius Beneficii, nec per consequens eidem inservire possent, alimenti necessarii defectu: Episcopus & Archidiaconus non possunt igitur, illæsa conscientiæ, exigere duos annos continuos justæ caducariæ, in casu proposito, licet duabus vicibus in eodem anno Titularis immutatus sit. Atque hæc est sententia glossæ in Pragmaticam (f), citatæ à Ludovico Bouchello in ejus Bibliotheca canonica (g): quòd ille Jurisconsultus confirmat exemplo reditûs annui hæreditatum pertinentium ad Dominum Feudi obitu ipsius vassalli, qui eas ab illo obtinebat jure Solario, vel mancipio, qui reditus pluribus vicibus non præsumitur, licet contingant variæ mutationes Feudatarii, seu vassali, in eodem anno, prout sancitum est consuetudine Aurelianensi & variis aliis in Franciæ Regno vigentibus,

(f) Glos. in Prag Sanct. tit. de annatis. §. *Item quod si Ecclesia*.

(g) Lud. Bouchellus. Bibl. canon. tom. 1. pag. 415. col. 2.

LARVA

LARVA.

LARVA juxta sensum hujus tituli accepta illud est quod vultum repræsentat, & quo quis vultum suum in sui dissimulationem obtegit. Larvarum usum jam à longo tempore tanquam pestem moribus perniciosissimam grassari testis est Nonius Marcellus (a), & Assirii omnes nunquam, teste Cæcilio, (b) è domo sine Larvis egrediebantur.

(a) Nonius Marcellus de serm. propriet. v. Larvatus.
(b) Cæcilius l. 25. cap. 18.

Larva etiam appellatur serici panni alterâ parte vicosi particula quæ, ne visus impediatur, perforatur, & quâ Dominæ præsertim rusticantes utuntur, ne delicatulam solis ardor faciem adurat, aut infuscet. Iste larvarum usus à Regina Elizabeth Caroli IX. uxore nunquam fuit approbatus. A larvis ipsa suique Palatii Dominæ abstinuerunt.

Larva etiam in sensu figurato vulgò accipitur pro duplicitate, dissimulatione, aut hypocrisi. Sed hìc juxta priorem significationem usurpatur.

(c) Art. 1.

Franciscus primo suo anni 1539. Edicto (c) eorum corpora pœnis, & bona fisco addicit, qui soli, vel cum comitibus in urbibus, pagis, viis, aut silvis incedent larvati, & cuique licentiam fecit manus injiciendi in eos, qui suo placito refragarentur, & eos in potestatem Judicis tradendi. (d).

(d) Ibid. art. 4.
(e) Art. 198.
(f) Ibid. art. 3.
(g) Ibid. art. 5.

Henricus etiam III. anno 1579. (e) edixit nequis larvis uteretur, & delatoribus dimidiam confiscationum contra eos, qui deinceps uterentur larvis præceptarum partem promisit. (f) & adeò districtum erat istud edictum, ut qui larvatos interficiebant, non indigerent litteris, quibus delicti gratia fieret. (g).

Carolus IX. larvas pariter prohibuit suo anni 1561. Edicto; cui præiverat Parlamenti Parisiensis 25. April. an. 1514. Consultum, quo mercatoribus omnibus larvarum venditio interdicebatur. Jam antè, 28. à scilicet martii die an. 1508. Rothomagense Parlamentum solemni prohibuerat Edicto, ne venderentur, aut emerentur non solùm larvæ, sed etiam Nasi ficti, aut accomodatitiæ barbæ, aliaque similia, quæ ad alienam formam sibi dandam usurpari possunt. Legi potest quod unus ex nostris doctis Jurisconsultis *de larvis & personatis* scripsit. (h).

(h) Greg. Tholosanus lib. 39. cap. 2.

CASUS PRIMUS.

VALERIANUS genio volens indulgere suo & Bachanalia solemnier celebrare adolescentulæ ovium Custodis, & Lydia soror, senis, larvis assumptis, formas mentiti sunt: & hoc modo personati aliquos amicos inviserunt: an dici potest eos graviter peccasse?

RESPONS.

Nemini dubium esse debet, quin Valerianus & Lydia graviter peccaverint in casu proposito. Lex antiqua (i) strictè prohibebat, ne quis vestem indueret, quæ suo non convenit sexui. *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste femineâ.* Et eadem lex antiqua eum qui contrà facit, execratur. *Abominabilis enim est qui facit hæc.* Porrò observandum est, ejusmodi prohibitionem non esse simpliciter legalem, nec consequenter abolitâ per Legem Evangelicam lege antiquâ antiquatam fuisse & sublatam; sedècontrario ejusmodi prohibitio habenda est tanquam præceptum morale negativum, quod non minus Christiani quàm Judæi tenentur observare juxta S. Thomam (k), qui dicit, Deum per jam dictam prohibitionem non solum intendisse populum Judaicum à prophano cultu quem Veneri homines muliebrem formam, & Marti mulieres virilem assumentes exhibebant, revocare, sed etiam avertere à luxuriâ, ad quam larvæ, heu sæpius; viam patefaciunt. *Prohibitum fuit eis*, inquit S. Doctor, *ne mulier indueretur veste virili; aut è converso. Primò quidem ad vitandum idolatriæ cultum, hujusmodi enim variis vestibus ex diversis contextis Gentiles in cultu suorum Deorum utebantur, & etiam in cultu Martis, mulieres utebantur armis virorum; in cultu autem Veneris è converso viri utebantur vestibus mulierum. Alia ratio est ad declinandam luxuriam....quod autem mulier induatur veste virili aut è converso; incentivum est concupiscentiæ, & occasionem libidini præstat.*

(i) Deuteron. 22. 5.
(k) S. Tho. 1. 2. q. 102. art. 6. ad 2.

Idem Sanctus Doctor expressiùs alibi loquitur (l) dicens intrisecè malum esse alienam sibi formam dare. *De se vitiosum est, quòd mulier utatur virili veste, aut è converse.* Et rationem affert, quam jam attulerat: *Et præcipuè quia hoc potest, esse causa lascivia.*

(l) Idem 2. 2. q. 169. art 2. ad 3.

S. Augustinus satis ostendit quantâ execratione crimen istud prosequeretur cum dicit (m) *Credo jure infames, intestabiles que haberi qui muliebri habitu se ostentant; quos nescio utrùm falsas mulieres, an falsos viros melius vocem; veros tamen histriones, verosque infames sine dubitatione possumus vocare; aut si latent; nec infame quidpiam, nisi à turpi famâ nominatur, veros nequam non sine veritate dicimus, ut opinor.*

(m) S. Aug. L. 1. soliloq c. 16. seunn. 30.

Hæc decisio congruit eum doctrinà Apostoli qui præcipit (n) ut quisque, prout sexuum decet diversitatem, sese componat exteriùs, dicitque contrarium facere, esse turpissimum. Addamus ludos prohibitos, tripudia; nocturnas choreas & licentiam ferè semper certò dimanare ex preverso larvarum usu, qui fit inde multò detestabilior.

(n) Ad Cor. 11. 5. & 6.

CASUS II.

CLAUDIUS rustici, & Joanna matronæ nobilis speciem induti, ambo Eduardo famulantes suos amicos, ut Helariorum tempore fieri solet, invisunt. Eduardus non modo non hoc molestè fert, & impedit, quamvis sciat & videat, sed etiam inde sibi sumit oblectamentum. An propter hoc est alicujus peccati reus, quamvis vestibus à suo sexu alienis Claudius & Joanna non usi fuerint.

RESP.

RESPONS.

Eduardus à peccato immunis esse non potest; quamvis enim Claudius & Joanna non aliena à suo sexu vestimenta induerint, aliena tamen à statu induerunt. Cum sint itaque larvati tàm possumus eos vocare *veros .... histriones verosque infames*, quàm, eos qui alienis vestibus utuntur, & de quibus loquitur S. Augustinus, cujus verba in præcedentis casûs decisione citavimus; similes enim vestium mutationes facilè inducunt ad verba, quæ audire aures castæ refugiunt, & ad facta, quibus Christiana læditur honestas; præsertim Bachanalium Diabolicâ adinventione institutorum tempore, quo scilicet malè instituti & educati adolescentes, & præcipuè famuli & famulæ, utpote qui longè minori sæpissimè disciplinâ fuerunt exercitati, liberiori vivendi licentiæ, intemperantiæ, flagitiosisque voluptatibus habenas permittunt. Cùm igitur Eduardus habeat in Claudium & Joannem potestatem, & eorum agendi rationi invigilare, & consulere teneatur, juxta hæc Apostoli (a) verba; *Si quis suorum, & maximè Domesticorum curam non habet, fidem negavit & est infideli deterior.* Dubitari non potest, quin eorum peccati particeps sit, quia cum eorum peccatum facilè impedire possit, non impedit, contra verò significatâ delectatione ipsi patrocinatur, & sic se ad pœnas pro scelere, quod patrant Claudius & Joanna, dandas divinæ justitiæ obligat (b).

(a) 1. Ad Tim. 5. 8.

(b) Sambovius to. 2. cas. 191.

CASUS III.

Ædipus larvis, quas facit similes iis, quæ Genialibus diebus assumuntur, victum quæritat. quamobrem Cæsar Confessarius graviter ipsum objurgavit, ipsumque ad deserendam hujusmodi artem adigere voluit; sed Ædipus obedire recusavit propter tres rationes. 1. Quia ars ista Legibus Civilibus non est prohibita, imò permittitur. 2. Quia nullatenùs intendit assentiri criminì eorum, qui per vias & plateas larvati incedunt, aut choreas frequentant. 3. Quia nullam aliam doctus est artem, nec habet ulla bona, quibus se, uxorem suam & liberos sustentet, sed Confessarius his rationibus nil motus Ædipum denegato absolutionis beneficio dimisit. Nunne Cæsar paulò severior fuit?

RESPONS.

Severior non fuit Cæsar in proposito casu; nulla enim valida ratio prætendi potest, quæ obligationem se ab arte, quæ aut per se mala est, aut plerùmque proximo graviter peccandi ansam præbet, abducendi tollat; atqui negari non potest, artem, quam profitetur Ædipus, non esse per se malam; ergo ut absolutione dignus sit, eam deserere tenetur. Et verò nisi teneretur, dici posset Sculptorem Christianum, qui apud Mogoles, aut apud Sinas viveret, sine peccato idola sculptorum esse aut venditurum. Quod Patres Ecclesiæ unanimi voce damnant, non auditis rationibus, quas qui idola fabricant aut vendunt, allegant, quasque iisdem, quibus suas Ædipus, coloribus obliniunt. *Planè impensiùs*, inquit Tertullianus (c), *respondebimus ad excusationes hujusmodi artificum, quos nunquam in domum Dei admitti oportet. Si quis eam Disciplinam norit.* Nullam aliam profiteor artem, inquit hujuscemodi artifex, quæ ad victum necessaria suppeditet, sed respondet Tertullianus. *Jam illa objici solita ista vox, non habeo quo vivam, districtiùs repercuti potest. Vivere ergo habes. Quid tibi cum Deo est, si tuis legibus?* Instat artifex, nonne dixit Apostolus, unumquemque in statu, ad quem vocatus est, permanere debere? *Quod & de scripturis audent argumentare, dixisse Apostolum, ut quisquis fuerit inventus, ita & perseveret.*

(c) Lib. de idolat. c. 5.

Sed Tertullianus regerit. *Possumus ergo omnes in peccatis perseverare ex ista interpretatione; nec enim quisquam nostrum non peccator inventus est; cum Christus non aliâ ex causâ descenderit; quam peccatorum liberandorum.* Sed, pergit Ædipus, nonne Apostolus verbo probat & exemplo, omnes suis manibus debere operari. *Item eundem* (Apostolum) *præcepisse dicunt, secundum suum exemplum, ut manibus unusquisque operetur ad victum. Si hoc præceptum ab omnibus, manibus defendatur, credo & fures balnearios manibus vivere, & ipsos latrones manibus agere quo vivant. Item falsarios utique non pedibus, sed manibus operari malas litteras, histriones verò non manibus solis sed membris totis victum elaborare.* Ita sanè facilè se excusare poterunt isti omnes Peccatores, & sic omnibus Ecclesiæ Janua pateret, si artium, quas permittit & quas prohibet, nulla est exceptio. *Pateat ergo Ecclesia omnibus qui manibus & suo opere tolerantur, si nulla est exceptio artium, quas Dei Disciplina non recipit.* Quamvis ergo dicat Ædipus, se non intendere consentire peccato eorum, qui Larvis utuntur, excusari nequaquam potest, nam reverâ reus est, & graviùs peccat iis, qui larvis vultum obtegunt; cùm si nulli essent Larvarum opifices aut venditores, non tot Larvati in viis Choreisque viderentur, quot maximo cum virorum proborum scandalo videntur; & si eorum peccato reipsà renunciaret, ipsis peccandi ansam non præberet. Idem igitur de illo dicendum est quod de idolorum fabricatore. Quamvis enim se expressæ idololatriæ non consentire dicat; certum tamen est, eum idololatriæ formaliter consentire, cum idola non sculpat, aut vendat, nisi iis, quos ad cultum idolorum proclives esse scit, cumque iisdem idolis suam industriam immolet, laboresque suos libet. *Quidquid idololatra committit, in artificem quemcumque & cujuscumque idoli, deputetur necesse est*, inquit Tertullianus (d), *quomodo enim renunciavimus Diabolo & Angelis ejus, si eos facimus, quod repudium diximus his; non dico cum quibus, sed de quibus vivimus?* Frustra ergo idolorum fabricatores linguâ negant, quod manu confitentur. *Potes linguâ negasse, quod manu confiteris? Verbo destruere quod facto struis; unum Deum prædicare, qui tantos efficis, unum Deum prædicare qui falsos facis; facio, ait quidam; sed non colo... imò tu colis, qui facis, ut coli possint... illis ingenium tuum immolas; illis sudorem tuum libas.* Hæc sufficiunt ad refutandam secundam rationem, quam affert Ædipus. Primam Ædipi rationem missam facimus, quia eam flocci facimus, nec responsione dignam judicamus. Leges Civiles non prohibent omnia mala, quæ Civium mores corrumpunt, sed multa tolerant prudenter, ne majora consequantur. Ad tertiam igitur Ædipi rationem transeamus. Non possum, inquit, arti meæ valedicere, quia uxorem & liberos habeo, quibus nutriendis omnino impar essem absque meæ artis subsidio. Tertullianus idolorum fabricatorem iisdem verbis se excusantem inducit, cui respondet, 1. ipsum, si fortè evadet pauper, inter eos, quos Christus beatos vocat, ennumeratum iri. 2. Christianum non debere esse de victu, aut vestitu sollicitum, & Deum omnibus

(d) Tertull. loco cit. c. 4.

ea quæ absolutè ad vitam necessaria sunt, providere. *Nunc habes dicta Domini, exempla adimentia tibi omnem causationem. Quid enim dicis? Egebo? Sed felices egenos Dominus appellat. Victum non habeo? Sed nolite, inquit, cogitare de victu; & vestitûs habemus exemplum, lilia... sed filiis & posteritati providendum. Nemo aratro manum imponens & retrò spectans aptus est* (Regno Dei)... *nemo duobus Dominis servire potest. Si vis Domini discipulus esse; crucem tuam tollas & Dominum sequaris necesse est.... parentes conjuges, liberi propter Deum relinquendi erunt...fides famem non timet. Scit etiam famem non minùs sibi contemnendam propter Deum, quàm omne mortis genus. Didicit non respicere vitam, quantò magis victum.*

(a) S. Aug. in Psal. 18. n. 6. Eodem modo loquitur S. Augustinus (a) quo Tertullianus, dicitque, neminem aliter sentire posse; nisi forsitan fures, feneratores, infames homines, qui sua præstant obsequia iis qui Virgines stuprare volunt, maleficos, cæterosque qui pessimas artes profitentur, à peccato excusare velit: nam, ut impunè sibi victum quærant; dicent se, non habere, unde victitent; quasi verò, addit idem S. Doctor, non essent puniendi, quia iniquam, unde viverent, elegerunt artem, quam profiteri non possunt, illæso eo, à quo omnes pascuntur. *Audent etiam feneratores dicere: non habeo aliud unde vivam. Hoc mihi & latro diceret, deprehensus in fauce: hoc & effractor diceret, deprehensus circà parietem alienum. Hoc mihi & Leno diceret, emens puellas ad prostitutionem. Hoc & maleficus incantans mala & vendens nequitiam suam. Quidquid tale prohibere conaremur, responderent omnes, quia non haberent, unde viverent... quasi non hoc ipsum in illis maximè puniendum est, quia artem nequitiæ delegerunt undè vitam transigant; & inde se volunt pascere, unde offendant eum, à quo omnes pascuntur.*

LAUDEMIA & VENDITIONES.

ID quod vocatur, verbis in Foro usitatis, LAUDEMIA ET VENDITIONES, est vestigal Domino Villano debitum si contigerit, ut fundus, qui est in ejus Dominio, vendatur: quod congruit sententiæ Loiseau, qui dicit, vocari hoc jus, perindè ac si diceretur *Laudemia in venditionibus*; quia est laudemium, vel pars, quam Dominus retinet de pretio, quo fundus veniit; quæ causa est, cur quædam Consuetudines, ut Consuetudo Stamparum (b), dicant, laudemia & venditiones unum idemque jus esse. Hoc etiam fatetur Du Moulin, quamvis quoddam discrimen inter utrumque admittat. Et quidem, dantur quædam Consuetudines, quæ in his aliquam distinctionem admittunt, & quæ volunt, ut laudemia à venditore, venditiones verò ab emptore solvantur.

(b) Art. 48.

Quibusdam in Consuetudinibus aliter nominantur *Laudemia & Venditiones.* Consuetudo Pictaviensis (c) illa vocat *Honores*; Consuetudo Bituricensis (d) *Pacta*: & Consuetudo Carnutensis (e): *Manicas & Venditiones.* Chopin idem asserit; quia, inquit, summa Domino solvenda, ubique eadem non est, & quia aliquando hac de re pro sententia peritorum vivorum pacta fiunt.

(c) Art. 21.
(d) Art. 1.
(e) Art. 47. & 50.

Vectigal laudemiorum & venditionum diversè solvitur, pro variis Consuetudinibus. Consuetudo Parisiensis illud coërcuit ad duodecimam partem pretii rei venditæ; hoc est, ad unum denarium è duodecim denariis; & ad viginti denarios vel sexdecim denarios *Parisis* pro singulâ librâ. Vectigalia venditionum, inquit hæc Consuetudo (f), Domino Villano debita, sunt ex duodecim denariis unus denarius, id est pro unâquâque librâ sexdecim denarii *parisis*. Alteræ Consuetudines illud coërcuerunt, aliæ ad sextam, aliæ ad octavam, & aliæ ad vigesimam partem.

(f) Art. 76.

Hoc vectigal quoad summam unicè componendum est ad Pactum & pro ratione pretii rei venditæ: & quemadmodum, secundum Consuetudinem Parisiensem, Domino debetur *vi Consuetudinis*; neque operiri Decreto, neque ejus damno usu capi potest; quamvis illud non poposcerit, & etiamsi de eo in suo censuum Contractu diserta non fiat mentio; quod tamen usu non venit in multis aliis Consuetudinibus, quæ hoc vectigal Domino non tribuunt, nisi Contractus illud disertis verbis exprimat.

Quandoque duplicia laudemia debentur, altera fundi Domino; modò jus & possessionem simul habeat, nec aliter: altera Domino Villano & Directo. Brodeau (g) refert quinque Decreta supremi Senatûs Parisiensis in gratiam ejusmodi fundi Domini reddita: sed cùm hoc vectigal sit extraordinarium, operitur Decreto, cui non obstitit.

(g) Brodeau v. *Laudemia & Venditiones* n. 9.

Laudemia & venditiones occultare non licet, & Pactum venditionis Domino ex formula significandum est intra viginti dies immunes, mulctæ pœnâ: *Propter venditiones occultatas nec Domino Villano significatas intrà viginti dies ab acquisitione, debetur nummus & nummi quadrans mulcta Domino Villano*, ait Consuetudo Parisiensis (h): quod tamen æquum est intelligere de casu, in quo significatio fieri

(h) Art. 77.

fieri potuit Domino, nec obstaculo fuit nimia distantia loci quem incolit, vel in quo ejus prædium juris Clientelaris versatur. Aliæ Consuetudines, ut Consuetudo Durdani (*a*) & Consuetudo Aurelianensis (*b*), pro voce *significare* dicunt *preces adhibere*.

(*a*) Art. 46.
(*b*) Art. 108.

Hæc significatio nullo alio modo fieri potest, quàm per exhibitionem pacti coram Tabellionibus initi: & cùm sit tantùm tempore definito, in pœnam mulctæ incurritur *ipso jure*; hoc est, antequam Judex mulctam commissam declaraverit: quia suspicatur emptorem acquisitionem occulrare & vectigal Domino debitum fraudare voluisse. Attamen si Dominus suum vectigal laudemiorum & venditionum accepisset, nec mulctam sibi debitam irrogasset, vel in apocha data eam sibi reservasset; illam exigere non posset nequidem simulando, se ignorasse viginti dies esse elapsos, quandoquidem id sola pacti lectione scire potuit.

Hæc regula viget etiam adversùs pupillos, salvo actionis subsidiariæ jure contra suos tutores: Sed mulcta simpliciter non committitur eo quòd soluta non fuerit; nam Domini est æris debiti solutionem urgere.

Hæc eadem regula similiter locum habet in casibus permutationis; quia in illis eadem vectigalia, ac in venditionibus, Dominis tribuuntur, secundum Edictum 1673. & Declarationem 1674.

Observandum est, dari quasdam Consuetudines quæ tempus longius, & alias quæ tempus brevius concedunt ad pactum acquisitionis significandum; ideoque hac in materia Regionis Consuetudini hærendum esse.

Cæterùm, cùm mulcta sit individua, committitur etiam parte tantùm acquisitionis occulrata. Unde sequitur, quòd si per conniventiam inter venditorem & emptorem, verum ejus pretium significatum non fuerit, & si Dominus probare possit, hoc pretium minus esse eo, quod pactum exhibet; mulcta tota ipsi debetur, quicquid dicat Brodeau (*c*), in pœnam fraudis ipsi factæ: & quia mulcta hac in materia sancita fuit à Consuetudine, quæ est Jus publicum, non est in potestate Judicis illam moderare, cùm è contra omnes alias mulctas temperare possit: hoc docet D. de Ferriere (*d*) in Articulum 77. Consuetudinis Parisiensis, post Tronçon, Labbé, & Ricard, qui laudant Decretum Supremi Senatûs Parisiensis mensis Aprilis 1606. à quo res sic fuit declarata. Quapropter sententia contraria, quam tuetur Pontanus in Consuetudinem Blesensem (*e*) admitti nequit.

(*c*) Brodeau n. 20.
(*d*) Ferrerius in art. 77. Consuet. Paris. n. 25.
(*e*) Pontan. art. 128.

Brodeau observat (*f*), cùm sint duo vel plures emptores; sufficere pro omnibus, ut unus ex illis pactum pro ipso significaverit, quando rem indivisè possidet; quia hoc in casu unica est acquisitio: quæ causa est, ut si omnes pactum significare prætermitterent: etiam contra illos omnes sola & unica mulcta locum haberet.

(*f*) N. 19.

Emptore mulcta semel commissa & ea non soluta, mortuo, ab ejus hæredibus debetur, & si hic emptor moreretur quindecim diebus post pactum conscriptum, nec illud Domino significasset, ejus hæredibus in Consuetudine Parisiensi quinque dies tantùm superessent ut illud Domino significarent, & sic servata proportione in aliis Consuetudinibus, in quibus datur tempus longius, vel brevius, quo neglecto mulctam committerent, secundùm sententiam D. de Ferriere (*g*); quia, inquit, hæres *fictione juris* unus idemque homo cum defuncto habetur, sicut ferunt Leges (*h*): *Computatur* (hæres) *quasi una persona cum ipso* defuncto, ait Sanctus Thomas (*i*): Et hanc ob causam Lex dicit, vitium possessionis cadere in hæredem ejus, qui illud commisit, *vitia possessionum, à majoribus contracta, perdurant; & successorem authoris sui culpa comitatur* (*k*).

(*g*) Loco cit. n. 27.
(*h*) Leg *Heres*. 22. ff de usurpat. & usucapionib. l. 41. tit. 3.
(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.
(*k*) Leg *Vitia*. 2. cod. de acquirenda & retinend. possess. l. 7. tit. 32.

Non debentur laudemia & venditiones pro fundo adjudicato per licitationem inter hæredes variarum linearum factam: quia talis licitatio hoc in casu inter ipsos partitionis locum tenet; sed si unus ex istis hæredibus de suo jure cessisset alteri, qui non esset hæres, & si res ipsi adjudicaretur per licitationem, laudemia & venditiones solvere teneretur; tunc enim non ampliùs est id quod Jurisconsulti vocant *judicium familiæ erciscundæ, sed communi dividundo*.

Neque etiam debentur pro locatione purè emphyteutica, cùm assumptor nullam impendit pecuniam: sed debentur 1. si posteà vendat fundum qui ipsi sub titulo emphyteosis datus fuerat. 2. Si summam pecuniæ pro hac locatione dederit. 3. Quamvis locatio pro decem annis tantùm fieret; quia, secundùm nostram Jurisprudentiam, omnis locatio, quæ ultrà novem annos progreditur alienationem secum trahere existimatur. 4. Hoc vectigal debetur pro omnibus actibus qui venditioni æquipollent.

Judicium de innumeris difficultatibus quæ ad hanc materiam attinent nobis hic non assumemus. Pertinent enim unicè ad Jurisconsultos, qui fusiùs de iis disseruerunt. Inter alia consuli possunt ea quæ his de rebus scripsit D. de Ferriere in suo Commentario in Articulum 23. Consuetudinis Parisiensis, & in 76. undecimque sequentes, in quo dici potest, ipsius diligentiæ nihil excidisse: Sed ejus simplex analysis, quam proponere possemus, longiùs nos deduceret, nec etiam Lectoribus utilitatem afferret æquè momentosam, ac illam cupere possent, propter magnam varietatem hujusce Regni Consuetudinum, quæ sæpiùs dispositiones contrarias continent.

CASUS PRIMUS.

FORTUNATIANOS, Civis Parisiensis, emit domum per pactum à tribus mensibus factum absque ulla fraude nec simulatione. Daniel qui est ejus Dominus clientelaris, & cui hoc nomine laudemia & venditiones debentur hac de venditione non edoctus, laudemiorum solutionem non exegit,

Fortunatianus tenetur-ne illa sincerè ipsi solvere, antequam Daniel ea ab ipso petierit?

Ad ea solvenda teneri videtur, quandoquidem vectigalia laudemiorum & venditionum Domino debentur à die, qua celebratum fuit Pactum.

E contra dici potest ad ea solvenda non teneri, quia titulum contra seipsum producere non tenetur. Quid juris?

RESPONS.

Jam alibi diximus laudemia & venditiones certò acquisita esse Domino à momento, quo pactum venditionis in formulis præscriptis consummatum fuit; hoc est, statim atque pacto nomen contrahentium & Tabellionum proprià manu adscriptum fuit; Ita ut, quamvis Dominus illa non exigat, siva per negligentiam, sive quia ignorat pactum: Emptor (in Consuetudine Parisiensi, vel Venditor in Consuetudine Normanniæ) ingenuè & jure illa ipsi solvere teneatur: & hanc ob causam multæ Consuetudines ferunt, Clientem tabulas bonorum suorum Domino repræsentare debere. Consuetudo Nurmaniæ, inter omnes alias maximè favorabilis, vult (a), ut Cliens in loco pignerationis Domini compareat, ibique ipse, vel per procuratorem, declaret, an quædam hæredia emerit aut vendiderit; quo pretio: Coram quonam Libellione vel Tabellione pactio facta fuerit, & quocum ita contraxerit: Consuetudo Cenomaniæ (b), severior, Clienti tantùm concedit octo dies dilationis numerando à die in pacto conscripta; & vult, ut mulctetur mulcta arbitraria, quam in articulo sequenti ad tres libras determinat, si annus prætereat antequàm pactum suum Domino ostendat. Consuetudo Borbonii agri præcedentibus adhuc durior est (c); nam fert, quòd, si Cliens pactum suum intra quadraginta dies non denuntiet, licitum esse Domino duplum suorum laudemiorum & venditionum exigere. Sunt etiam Regiones Galliæ confines, in quibus hac de re dantur Leges adhuc magis inexorabiles. In Anglia enim & Scotia, cùm Cliens prædium suum beneficiarium in integrum absque approbatione Domini abalienavit; hoc prædium jure fisco addicitur in commodum Domini: & etiamsi Cliens de eo in gratiam hæredis sui præsumptivi testamento statueret, Dominus illud retrahere potest, si velit. Thomas Crugius hoc notat.

(a) Consuetudo. Nor. art. 185.

(b) Consuet. Cenomaniæ art. 170.

(c) Consuet. Borbonii agri §. 394.

Statuimus igitur, Fortunatianum ingenuè teneri, ad solvendum Danieli vectigal laudemiorum & venditionum quod ipsi debetur, non expectando ut ejus solutio ab ipso petatur. Ratio quæ affertur in ejus gratiam nihil probat: intelligi enim nequit, nisi cùm evenit, ut utrinque detur dubium rectè positum, sed non cùm agitur de vectigali non dubiu & quod debitor in litem vocare non potest: Aliàs ordo justitiæ inverteretur, & plerique eorum, qui bonum alienum detinent, non ampliùs tenerentur ad illud restituendum ad quos pertinet.

CASUS II.

HERMOGENES, cùm prædium Clientelis & ditione illustre à Simone emisset, pro eo ipsi 20000. lib. numeravit: Sed quia timebat, ne Ferdinandus Clientelaris Dominus, illud pro eodem pretio retrahere vellet, aut aliquis è Simonis consanguineis jure redhibitionis gentilitiæ uteretur; communi consensu cum ejus venditore pactum permutationis simulavit, ne in alterutrum horum incommodorum incideret. Tenetur-ne ad quidquam Ferdinando, vel consanguineo, qui jure redhibitionis gentilitiæ uti posset, restituendum?

RESPONS.

Ut ad difficultatem quæ proponitur respondeamus, dicendum respectu juris retrahendi, quod Dominus Clientelaris habet, Hermogenem vel bona, vel mala fide egisse. Si ex æquo & bono egerit, hanc permutationem faciendo, & plenè persuasum habuerit hujuscemodi permutationes licitas esse, ad quidquam restituendum cogi non debet. Si mala fide egerit, & hanc permutationem simulatam illicitam esse noverit: neque etiam ad quidpiam Domino Clientalari restituendum cogi debet. Ratio est, quòd secundùm Jurisprudentiam generatim in Gallia admissam, Dominus Villanus, vel Clientelaris, jure suo retentionis uti nequit, nisi cùm contingit ut eadem gentis stirpe natus suo jure retractionis non utatur; & quod etiam eadem gentis stirpe natos jus habet à Domino, qui suo jure jam usus esset, retrahendi. Unde sequitur, quandoquidem eadem gentis stirpe natus, cùm venditio contigerit, jus suum Domino post habito exercere potest, absolutè dici non posse, quòd, qui simulatas permutationes faciunt, Dominum legitimo jure retentionis fraudent, cujus damnum ipsi compensandum sit; cùm certum non sit illum suo jure uti potuisse, vel voluisse.

Similiter ferè ratiocinari etiam possumus de eadem gentis stirpe natis, qui simulata permutatione suo jure retractionis fraudantur. Constat enim 1. dici non posse, illum qui hanc permutationem fecit damnum compensare debere omnibus; quamvis omnes jus retrahendi habeant. 2. Neque etiam illum debere compensare damnum iis omnibus qui jure suo uti vellent. Nam certum est, unum tantùm, vel ad summum quosdam, inter omnes, secundum varias Consuetudines, si inter ipsos contendatur, ad utendum isto jure aliis posthabitis admitti posse; quandoquidem, secundum quasdam Consuetudines, ut Pictaviensem, proximus eadem gentis stirpe natus aliis præfertur, quamvis non sit celerrimus; & quandoquidem cùm talis proximitas, vel celeritas contingit jure suo æquali portione utuntur; cui non congruit

Consuetu-

Consuetudo Parisiensis, quæ vult, ut qui maxima celeritate in retrahendo usus fuerit aliis præferatur, quamvis consanguineus sit in gradu remotiori quàm alii.

Indè statuendum est, 1. Nullam damni compensationem deberi iis, qui fundum venditum retrahere nolunt. 2. Neque etiam compensationem deberi illis, qui cùm retrahere vellent, jus non haberent, quo aliis anteponerentur. 3. Ergo summo jure deberi tantùm iis, qui suo jure retractionis uti vellent, & ad quos priores partes pertinerent. Valdè dubium est autem, quòd aliquis è genere proposito hoc in casu fuerit, cùm voluntas hominis tantoperè mutationi obnoxia sit. Ergo Hermogenes ad ullam damni compensationem determinatam cogi non debet hac in occasione; cùm revera dubium sit, an ullus ex eadem cum Simone gentis stirpe natis suo jure uti voluerit, & etiam volens jus haberet, qui aliis anteponeretur. Adde, quod jus retractionis odio veniat; & sæpius etiam damnosum sit iis qui eo utuntur. Sat igitur erit hunc virum monere de peccato quod commisit, si contra bonam fidem egerit, eumque adhortari, ut ejus pœnitentiam agat. Hæc decisio doctum Theologum auctorem habet (a).

(a) De Ste-Beuve tom. 2. cas. 152.

CASUS III.

Dynamius prædium quod habebat cum alio, quod ad Henricum pertinebat, permutavit. An laudemia & venditiones hoc in casu Domino debentur?

RESPONS.

Cum duo hæredia ab eodem prædio beneficiario pendebant, laudemia & venditiones Domino olim non debebantur; quia ut ait Bouchel (b), quæ sit ejus permutatio, producit tantùm mutationem imperfectam, quia ista hæredia ab iisdem Clientibus ejusdem Domini semper possidentur. Talis est dispositio multarum consuetudinum Provinciarum Galliæ, quales sunt consuetudines Aurelianensis, Turonensis, Blesensis, Carnuti, Calvomontii, Montargii, Julioduni, aliæque.

(b) Bouchel Bibliotheca Juris Francisci.

Verùm hodiè pacta permutationis obnoxia sunt laudemiis & venditionibus, secundum usum in Regno generatim receptum, constitutum per Declarationem mensis Februarii 1674. in tabulas publicas Rationum Regiarum Curiæ relatam, qua Rex eadem tributa pro permutationibus ac consuetudines pro venditionibus constituerant, sibi tribuit: Talia sunt ejus verba: » Dicimus statuimus & edicto sancimus, volumus & nobis placet, ut eadem Domini vectigalia, quæ constituuntur & præscribuntur à » consuetudinibus locorum pro mutationibus, » quæ fiunt per Pacta venditionis, deinceps pecunia pendantur in omnibus mutationibus » per Pacta permutationis hærediorum, jurium, » aliarumque rerum non moventium, quæ à » nobis, vel Dominis Clientelaribus & Villanis » per totum Regni nostri spatium, habentur, ut » & per omnes Regiones & Ditiones nostri Imperii; sive permutationes fiant hærediorum » cum hærediis, vel hærediorum cum juribus, » annuis vectigalibus, & obligationibus cujuscunque generis esse possint, absque ullo discrimine neglectis omnibus consuetudinibus & » usibus huic contrariis, quibus hoc respectu » expressim derogavimus & derogamus; quæ » vectigalia solventur pro Pactis, in quibus » erunt tantùm annuæ pensiones pecuniariæ, » in permutationem concessæ pro ratione præcipuarum illarum annuarum pensionum: & » quod attinet ad alia Pacta, in quibus utrinque » erunt hæredia, jura, vel obligationes, præscribentur pro ratione æstimationis, quæ de » iis fiet à Judicibus locorum secundum sententiam virorum expertorum, de quibus Partes, » quarum interest, convenient, sin minus qui » ab iis ex præfectura nominabuntur, &c.

Tale est novum jus, cui etiam in foro interiori, nos submittere tenemur; quandoquidem nititur Lege induta omnibus formulis necessariis ad ejus validitatem, nec ulla est Lex Ecclesiastica, quæ illi adversetur.

CASUS IV.

Aristomachus fundum ab Alexandro emere volens, ipsi in permutationem dat annua vectigalia pro ratione ejus fundi, Alexander, qui annuis vectigalibus non eget, sed pecunia numerata, illa tantùm accipit, ut eludat solutionem venditionum & laudemiorum Domino debitorum, sicut ad id tenetur secundum consuetudinem Normanniæ, in quâ habitat & ejus fundus stat; & quia fidum habet hominem, qui ipsi pecuniam præbet pro pretio prædiorum suorum. Qua de causa petitur, an hoc in casu Alexander laudemia & venditiones Domino restituere non teneatur?

RESPONS.

Respondemus, Alexandrum teneri ad restituendum id, quod Domino debetur pro ejus jure laudemiorum & venditionum. Ratio est, quòd Rex, suo Edicto 20. Martii 1673. renovando Edicta mensis Maii 1645. & mensis Julii 1655. præscripserit solvere deinceps laudemia & venditiones, quintos nummos & quintas partes ex fundi beneficiarii venditi pretio, aliaque mutationis vectigalia per Consuetudines constituta, etiam cùm acquisitiones fiunt per commutationes, tam prædiorum clientelis & ditione illustrium, fundorum & domorum, quàm aliorum bonorum non moventium, cum annuis vectigalibus pecuniæ pretio, eodem modo, quo debentur pro venditionibus factis pro præsenti pecunia; & si excipias, cùm permutatio fit hæredii cum hæredio.

CASUS V.

Vilmerus, Argentanum incolens, cùm promisisset dare Valeriæ suæ filiæ decem millia nummorum pro dote; Gilbertus illam uxorem duxit, actu hanc summam non recipiendo, & sat habuit, ut inscriberetur in matrimonii Pacto, ejusque fenus quotannis percipere. Triennio post Vilmerus dat Gilberto prædium æquivalens cum summa præcipua, ut nihil ampliùs ei debeat pro dote, quam ipsi promiserat. Quæ de causa Bernardus Judex Supremus postulat, ut sibi laudemia & venditiones solvantur, propter mutationem Domini. An jus habet illa exigendi?

RESPONS.

Laudemia & venditiones Domino non debentur hoc in casu, aliisque similibus, in quibus ejusmodi Pacta non considerantur ut veræ venditiones, sed solùm ut compositiones & patis conditiones familiæ, in quas ingredi Dominus jus non habet. Hæc est Jurisprudentia Decretorum Supremi Senatûs Normanniæ, ut id testantur Godefroi & Berault in articulum 171. consuetudinis illius Provinciæ, qui quatuor varia Decreta referunt, congruenter reddita à Supremo Senatu Rhotomagensi. Basnage idem docet; & ratio, quam post d'Argentré reddit, est, quod constitutio dotis, à Patre filiæ suæ facta, propriè loquendo, sit tantùm antecessio portionis hæreditariæ, quam sperat ex bonis Patris sui. Undè Author ille concludit, quod, quemadmodum filius Patris sui hæres nulla laudemia nec venditiones Domino debet, quamvis detur mutatio Domini; ipsi etiam non debentur pro dote à Patre constituta. Secundum idem princi-

 pium,

pium, Supremus Senatus Parisieosis, Edicto suo 7. Januarii 1613. judicavit quòd, cùm pater resumit hæredium, quod filiæ suæ pro dote concesserat; & cùm illi suæ dotis pretium dat oumerando pecuniam, nihil pariter Domino debetur propter hanc cessionem. Hæc est etiam sententia D. de Ferriere [a].

(a) D. de Ferriere, Tractatus de Feudis cap. 2. sect. 3. art. 2. n. 47.

Consequenter isti eidem principio, cùm Pater in antecessum successionem suam liberis suis tradit, ea lege ut ejus debita solvant, Dominus laudemia & venditiones exigere noo potest, sicut judicatum fuit Decreto Supremi Senatus Normanuiæ 18. Decemb. 1626. ubi agebatur de Patruo qui facultates suas fratris filio hæredi suo præsumptivo concesserat, ea lege ut ejus debita solveret; & alio Decreto ejusdem Supremi Senatus 8. Januatii 1627. quæ ambo referuntur à Berault & Basnage in articulum 171. Consuetudinis illius Provinciæ.

Pari modo res se habet, cùm pater qui quamdam summam liberis suis debet, ipsis prædium cedit, ut illam solvat, sicut statutum fuit ab eodem Senatu Supremo 8. Julii 1683. Hoc Decretum etiam refertur à Basnage [b].

(b) Basnage in consuetudinem Normanniæ art. 171.

Denique perindè est, etsi successio defuncti inter plures cohæredes dividatur, quamvis uni ex illis quædam pecuniæ summa detur, ut ejus pars aliorum portionem æquiparet. Sic Decretum fuit per articulum 26. Præscriptionis factæ an. 1666. occasione Consuetudinis Normanniæ; & judicatum à Sopremo Senatu Rhotomagensi die 19. Martii 1637. & 29. Januarii 1683.

CASUS VI.

Eulogius & Michaël, Cadomi sedem habeotes, cùm litigarent propter hæredii proprietatem, pactionem fecerunt, quâ unus ex illis hæredii possessionem conservare debet, modò ab alio summa 600. librarum solvatur. Hac de re quæritur, an hoc in casu Dominus laudemia & venditiones, vel decimam tertiam partem hujus summæ, exigere possit?

RESPONS.

Distinguendum est. Nam, aut Eulogius in hæredii potestate non erat, nec in eam venit nisi solvendo illas 600. libras Michaëli, qui illud ut emptor possidebat; aut jam in ejus possessione erat nec Michaëli 600. libras dedit, nisi ut illam conservaret. Si in ejus possessione non fuerit, & ut emptor dederit Michaëli hanc summam, quasi pretii supplementum & ut se à litteris rescissionis à Michaele impetratis tutaretur; decima tertia pars hujus supplementi Domino debetur, sicut Berault id probat in articulum 171. Consuetudinis Normanniæ [c] Decreto Supremi Senatus Rhotomagensis 21. Junii 1579. & multis aliis, quæ refert. Sed si è contra Eulogius jam in possessione hujus hæredii erat, & si in pactione dictum fuerit, ipsum illam possessionem conservaturum dando 600. libras Michaëli: statuendum est, quòd, hæredio Dominum non mutante, Eulogius has 600. libras non dedit ut illud à Michaele emeret; sed tantùm ut se redimeret à lite injusta, quam iste illi intendit; ideòque, quandoquidem nulla fit mutatio, Domious nullum jus habet laudemia & venditiones exigendi, ut id docet Bouvot [d], qui refert Decretum redditum à Supremo Senatu Burguodiæ die 17. Februarii 1605. qui de re sic judicavit. Quod si possessor talis hæredii illud per Contractum in formula pactionis concedat illi, qui de eo cum ipso litigat, modò solvatur pretium de quo consenserunt; tunc statuendum est, hoc Pactum includere veram venditionem quæ Domini mutationem reipsà existentem producit, & quæ ideò jus confert Domino decimam tertiam partem exigendi, nisi clarum sit possessorem illud hæredium usurpasse; ejusque partem adversam ipsi tantùm pecuniam numeravisse, ut bona propria sibi vindicaret, atque ab iniquâ vexatione se redimeret.

(c) Berault in consuetud. Norman. art. 171.

(d) Bouvot, qq. not. tom. 2. v. Laud. & Vend. q. 8.

CASUS VII.

Ursinus, Dominus Judex supremus Paræciæ S. Fidei, fundum suum Martiali locavit ad sex annos. Biennio post Pactum factum suo jure retractionis fiduciariæ usus est erga duos aut tres privatos homines, qui domum & hæredia in Feudi sui spatio inclusa emerant. Villicus contendit, debere sibi reddi rationem laudemiorum & venditionum, quæ debentur propter venditionem factam. Ursinus è contrà contendit quòd, cùm jure suo in Clientes usus fuerit, sicque eos à laudemiis & venditionibus liberaverit, nihil Martiali debetur. Nonne pro Ursino pugnat ratio?

RESPONS.

Dominus hic Villico suo rationem laudemiorum & venditionum, de quibus agitur, reddere tenetur. Ratio est, quòd jura laudemiorum & venditionum sint *in fructu*. Omnes autem fundi locati fructus ad Villicum pertinent; neque iis absque manifestâ injustitiâ fraudari potest. Ursinus igitur Martiali pretium horum laudemiorum & venditionum à pretio ejus locationis deducere debet.

Inutile foret dicere, quòd, cùm Ursinus hæc prædia titulo Clientelari retraxerit, contrahentes nulla ipsi laudemia & venditiones debebant. Nam, ut id alibi probamus, ejusmodi tributa debentur à contrahentibus statim atque ab iis nomen Pacto adscriptum est atque pactio in formulis requisitis facta fuit. Ursinus autem suo jure retractionis uti non potuit antequàm Pacta perfecta fuerint: ideoque, cùm jus laudemiorum & venditionum Martiali acquisitum esset ante retractionem; Ursinus ipsi ingenuè eorum rationem referre, atque eorum pretium ab ejus locationis pretio deducere tenetur. Sic reipsa statutum fuit à Supremo Senatu Rhotomagensi contra Dominum Comitem Toriniaci, ut testatur Basnage in articulum 171. Consuetudinis Normanniæ.

CASUS VIII.

Tremerius, cùm emisset à Gilberto fundum situm in Regione, ubi prædiatorii vectigalis Domini nullum tributum, ex permutationibus percipiunt, & cùm huic emptioni colorem simulatæ permutationis dedisset, ut fraudaret Ferrandum, cui ut Domino, debentur laudemia & venditiones rerum non moventium, quæ præsenti pecuniâ venduntur; obiit vir iste octo pòst diebus, ejusque hæredes quatuor numero, cùm ejus bona partiti essent; Hieronymus, unus ex illis, hunc fundum pro sua hæreditatis parte obtinuit. Ferrandus cùm fraudem Tremerii cognovisset, ejusque Hieronymum convicisset, ab isto petiit restitutionem summæ 500. librarum, ad quam abibat laudemiorum & venditionum vectigal, quod ipsi solvi debuisset. Hieronymus ipsi offert solutionem partis suæ pro ratione partis quam in hæreditate defuncti obtinuit, ipsumque quoad reliquum ad tres suos cohæredes amandat. Cohæredes Ferrando quidquam restituere omninò recusant. Tenetur-ne Hieronymus stricto jure ad illi summam integram 500. l. restituendam, quia hunc fundum possidet?

RESPONS.

Constat Hieronymum ad totam summam 500. l. Ferrando restituendam teneri. Ratio est, quòd obligatio, in qua reperitur emptor laudemia & venditiones Domino solvendi, non solùm sit personalis, sed etiam realis, ex eo

quod

quod fundus ipsi oppigneratus est. Quapropter Hieronymus qui hunc fundum titulo successionis possidet, satis non fecit solvendo Ferrando quartam partem summæ, hoc prætextu quòd tantùm quartam partem hæreditatis à Tremerio derelictæ obtinuerit: sed ad totam summam hypothecariè tenetur, salvo jure actionis subsidiariæ adversùs tres suos cohæredes, quos potest coram Judicibus vocare, ut damnentur singuli ad partem suam summæ debitæ solvendam, modò apud se argumenta sufficientia habeat, ut eos ad id cogat, (a) quòd si non habeat, attamen in foro interiori conscientiæ tenentur ad ipsum indemnem præstandum.

(a) Idem tom. 2. cas. 151 citat.

CASUS IX.

Trebatius, juvenis Advocatus in supremo Senatu Parisiensi, & Ceranus Advocatus in supremo Senatu Rhotomagensi mense præterito litigabant hac de quæstione; nempè cujus esset emptoris, aut venditoris domus vel heredii, laudemia & venditiones Domino solvere. Prior asserebat esse emptoris, & posterior, venditoris. Uter æquum bonumque dicebat?

Respons.

Hujus difficultatis decisio à Consuetudine locorum pendet. Dantur Consuetudines, quales sunt Consuetudo Parisiensis, Antissiodorensis, Durdani, & Melodunensis, secundum quas emptor vectigalia laudemiorum & venditionum Domino solvere debet. Dantur aliæ, ut Consuetudo Normanniæ, ubi venditor illa debet solvere, nisi hoc oneris emptori imposuerit per disertam clausulam Pacti, quemadmodum id probat Terrien (b) per antiquam Consuetudinem illius Provinciæ, quæ ferebat, neminem suum heredium absque consensu Domini vendere aut pignerare posse. Undè concludit, venditorem ergo debere solvere hæc vectigalia, quæ in Normanniâ decima tertia pars vocantur; siquidem hujus permissionis locum tenent, ut statutum fuit Decreto supremi Senatûs Rhotomagensis anni 1526. quod à Berault in suo Commentario in Consuetudinem ejusdem Provinciæ (c), pluribusque aliis, refertur.

(b) Terrien in antiq. consuet. Normanniæ.

(c) Berault. comment. in consf. Normanniæ art. 171.

Dicendum est igitur pro Trebatio rationem pugnare, si quæstionem tantùm intelligat de laudemiis & venditionibus in extensione Consuetudinis Parisiensis debitis, & Ceranum etiam æquum bonumque dicere, si solùm loquatur de decima tertia parte, quæ in Normannia solvitur, & quæ ibi laudemiorum & venditionum locum habet; sed ambos errare, si propositionem suam ut generalem intelligant.

Observandum est, 1. in Consuetudinibus, ubi hæc veccigalia Domino solvuntur à venditore, istum per clausulam expressam sui Pacti hoc oneris emptori imponere posse.

2. Supremum Senatum Normanniæ statuisse duobus Decretis, altero 8. Augusti 1656. & altero 7. Julii 1684. (d), quòd, si emptor, qui sibi decimam tertiam partem solvendam imposuit, deinceps è possessione exturbetur, attamen ad illam solvendam tenetur, quia ejus respectu est debitum personæ affixum; & quia præterea hoc in casu dantur duo Pacta; alterum lubenter inter ipsum & venditorem factum, & alterum coactum & judicio factum, pro quorum singulo tributa Domino debentur, cùm hoc in casu duæ fuerint mutationes: quod locum non habet in casu, quo emptor per retractionem possessione pellitur; quandoquidem unicum tantùm est Pactum, pro quo emptor decimam tertiam partem Domino debet, statim atque Pacto nomen à Partibus adscriptum, vel Pactum in formulis factum fuit, & quandoquidem absque alio Pacto res empta immediatè transit è manu emptoris in manum illius, qui jure suo retractionis utitur.

(d) Basnage, Ibid. art. 171

3. Adhuc observandum est, in quibusdam aliis Consuetudinibus peculiaribus, vel horum tributorum solutionem inter contrahentes dispertiri, ut in Consuetudinibus Meldarum & Silvanecti, vel emptorem & venditorem vectigalia laudemiorum & venditionum unumquemque per dimidiam partem solvere. Uno verbo, his in rebus regula, quam in foro exteriori & in foro conscientiæ sequi fas est, est regula, quam præscribit locorum Consuetudo, quæ instar legis est illis, qui illi subjiciuntur.

Antequam hanc materiam absolvamus, necesse est observare 1. Equites, Commendatores & Præfectos ordinis sancti spiritûs, ab omnibus laudemiis & venditionibus Regi solvendis immunes esse, per articulum 65. statutorum hujus Ordinis. 2. Dominos Curiæ rationum Regiarum pari privilegio frui per Edictum anni 1580. & per Codicillos à Rege Ludovico XIII. impetratos die 29. Julii 1610. 3. Et tandem eamdem gratiam Regis Scribis concessam fuisse à Francisco I. primâ die Decembris 1518. & à Ludovico XIII. 20. Decembris 1635.

LAUS.

Laudare aliquem, est de ipso cum elogio & in ejus commodum loqui: atque hoc sensu Doctus Theologus (e) Laudem definit, cùm dicit, *laus est locutio de aliquo cum approbatione, sive, est excellentia aliena honorifica enuntiatio.* Ad quod redeunt hæc Aristotelis verba: *Est autem laus elucidans magnitudinem virtutis (f).*

Hâc definitione patet, propriè non posse vocari laudem, illam quam aliquis sibi ipsi tribuit: sapiens quoque dicit (g): *laudet te alienus; & non os tuum: extraneus, & non labia tua.* Revera vulgò tantùm homines parùm sapientes laudes sibi tribuunt. *Ne te collaudes, nec te culpaveris ipse: hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis (h):* Undè ortum est hoc verbium, *laus proprio sordescit in ore.*

Dicimus *vulgò*, ut non excludamus duos casus peculiares, in quibus gloriari possumus in Domino, ut id per auctoritatem D. Thomæ in prima decisione probabimus.

Ille solus laudari debet, qui laude dignus est, & cùm certi sumus, neminem laudem ipsi tributam pernegaturum: *sibi laudator securus est, ubi non timet, ut de laudato erubescat*, inquit Divus Augustinus (i). Aliter agere, est indignè adulari hominem, ipsique viliori pretio blandiri, quod invidiæ tantùm magno stat pretio. Congruenter huic sententiæ referente Eusebio, (k), Constantinus valdè excanduit in Præsulem, qui ipsi

(e) Polman. brev theol. part. 2. n. 817.

(f) Arist. l. 1. & 3. Rhethor.

(g) Prov. 17. 2.

(h) Menage

(i) D. Aug. in Psalm 94. n. 1.

(k) Euseb. in vita Constant. lib. 4. c. 48.

ipsi dixerat, illum solum dignum esse, qui Orbi terrarum imperaret, eumque in Cœlo cum filio Dei regnaturum. Sic primus ille Imperator Christianus hanc pulchram Divi Gregorii Papæ sententiam in antecessum comprobavit (a): *Quò plus quisque in bonis operibus attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur.* Et alibi: *sapiens cum in ore laudatur, in aure flagellatur & contristatur in mente.* Indè oritur discrimen quod idem sanctus Papa (b) facit inter effectum, quem laus in justo obtinet, & effectum, quem in peccatore producit, nempè quòd justus indè occasionem sumat sese deprimendi atque ad perfectionem magis accedendi, cùm è contra peccator in ea se delectando majori sit in culpa. *Plerumque fit, ut sicut injustus ex laude sua polluitur: ita vir justus, auditâ suâ laude purgetur* (c). Quod ostendit, sæpè periculosum esse laudare illos, qui etiam digni sunt, qui laudentur, cùm adsunt: nisi enim vera & solida humilitate præditi sint, temerè objiciuntur periculo illam laudem approbandi & in ea sibi assentandi, tantùm abest ut respuant, sicut deberent, blanda elogia, quæ de eorum virtute fiunt, atque ad Deum bonum, quod ejus gratiâ in ipsis reperiri potest, referant.

(a) D. Greg. l. 22. moral. c. 5.

(b) Id. ibid.

(c) Id cit. cap. 5.

CASUS PRIMUS.

SIRICIUS, vir doctus & vitam agens quàm maximè in exemplum constitutam, sibimet laudes, propter præclaras suas facultates, aut sapientem suam agendi rationem, tribuit. An ita aliquandò absque ullo peccato agere potest?

RESPONS.

Unanimiter statuendum est, rarissimè fieri posse, ut aliquis seipsum laudet, quin per ostentationem peccet, adeò magna est hominis infirmitas. Possunt tamen reperiri quædam occasiones, in quibus id fieri potest nullum committendo peccatum; ut, verbi gratiâ, cùm nobis submissè in memoriam revocamus bona opera, quæ cum auxilio gratiæ fecimus, ut in tentatione desperationis non succumbamus, & in fiduciâ Dei corroboremur, sicut Divus Thomas observat (d), vel cum putamus, perutile fore ad salutem proximi, ut virtutem nostram cognoscat & persuasam habeat; vel tandem cum nobis persuasissimum est, de gloria Dei agi. Propter hanc hanc rationem etiam, Sanctus Paulus scribendo ad fideles Ecclesiæ Corinthiacæ suum elogium facere ipsemet non dubitavit, ut ejus persona & doctrina, quam nuntiabat, ab ipsis majori in pretio haberetur, sicque eos ad obedientiam, quam sibi reddere recusabant, denuò adduceret. *Secunda causa est, propter utilitatem,* inquit Doctor Angelicus, *ut scilicet habeatur in majori famâ, & citiùs crederetur doctrinæ suæ & propter hanc causam hic Apostolus laudat se: nam Corinthii præferebant sibi PseudoApostolos, & condemnabant eum: & ideo non sic obediebant sibi. Ut ergo non vilipenderent eum & obedirent sibi, præfert se eis & laudat se & dicit:* sed ad hæc quia tàm idoneus sicut nos, non pseudoApostoli: quia licèt ipsi prædicent, tamen adulterant verbum Dei, quod nos non facimus. *Undè dicit:* non sumus sicut plurimi, *scilicet pseudoApostoli*, adulterantes verbum Dei. Fatendum est igitur, modò Siricius seipsum non laudet, nisi propter similes rationes; & modò ejus intentio pura rectaque sit, hoc est, absque ostentatione & sine ullo malo scopo, ipsum non peccare se laudando: verùm aliter, absque peccato se laudare non posse.

(d) S. Thom. in 2. ad Corinth. 2. lect. 3.

CASUS II.

CONSTANTIA, mulier nobilitate clara & Anlica, sæpè Dominis illustribus laudes in ore tribuit, cùm in earum cœtu versatur. Num sine peccato id facere potest?

RESPONS.

Dici nequit, absolutè loquendo, Constantiam peccati culpam incurrere laudes suis amicis tribendo, quamvis eas in ore laudet. Ratio est, quòd intentio recta, quæ habetur aliquem laudando, laudem quæ ipsi tribuitur bonam efficere possit, alias conditiones necessarias observando. Quapropter, si, exempli gratia, Constantia laudet Fœminam afflictam propter rem laude dignam, consilio ipsi causandi aliquam voluptatem, quæ ad ejus consolationem conferat, & quæ impediat ne fracto ac demisso sit animo, sic agendo præclarum facit facinus, veràque amicâ dignum. Pariter si hanc mulierem laudet consilio ipsi animum addendi ad virtutem, ejusque amorem ipsi conciliandi: non modò non peccat laudem, quâ digna est, illi tribuendo, sed èconetra bonum facit opus. Id docet sanctus Thomas, qui dixit (e) *laudare aliquem contingit & bene & malè, prout scilicet debita circumstantia, vel servantur, vel prætermittuntur. Si enim aliquis aliquem velit delectare laudando, ut ex hoc eum consoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel etiam, ut in bono proficere studeat: aliis circumstantiis servatis, pertinebit hoc ad prædictam virtutem amicitiæ.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 115. art. 1. ad 1.

Econtra, certum est hanc Dominam peccare, si fœminam laudaverit animo adulatorio, eam laudando ob rem, quæ nullo modo digna est quæ laudetur, quia est mala vel incerta, similiter se res habet, si laudando hanc fœminam suspicari possit, eam inani gloria ductum iri: vel si eam laudet, ut indè ipsamet vanam gloriam aucupetur, aut ad quemdam scopum temporalem illicitum. Et multò majorem adhuc culpam committit, si eam laudet de quâdam actione malâ, vel de vitio, cujus crimen diluere velit. Hoc etiam dicit idem Doctor Angelicus, idque probat variis Scripturæ locis. *Pertinet autem ad adulationem,* addit, *si quis velit aliquem laudare, in quibus non est laudandus, quia fortè mala sunt secundum illud* (f) laudatur peccator in desideriis animæ suæ: *vel quia non sunt certa, secundum illud* (g): Ante sermonem non laudes virum. *Et iterùm* (h): Non laudes virum in specie suâ. *Vel etiamsi timere possit, ne humana laude ad inanem gloriam provocetur. Undè dicitur* (i) Ante mortem ne laudes hominem. *Similiter etiam velle placere hominibus propter charitatem nutriendam, ut in eâ homo spiritualiter proficere possit, laudabile est. Quòd autem aliquis velit placere hominibus propter inanem gloriam; vel propter lucrum;* * *vel etiam* (k) *in malo; hoc esset peccatum, secundum illud* Deus dissipabit, ossa eorum, qui hominibus placent, *& Apostolus dicit....* (l): si adhuc hominibus placerem; Christi servus non essem.

(f) Psalm. 9. 3.

(g) Eccli. 21. 8.

(h) Eccli. 11. 2.

(i) Eccli. 12. 30.

* Hic, ni fallor, intelligendum est turpe.

(k) Psalm. 52. 7.

(l) Epist. ad Galat. 1. 10.

LEGA-

LEGATUM.

VOcatur LEGATUM, donum quod homo cuidam alteri homini per suum testamentum facit. *Legatum est donatio, testamento relicta*, inquit Lex (*a*), *legatum est donatio quædam, à defuncto relicta, ab hærede præstanda*, ait etiam Imperator Justinianus (*b*).

Leges Romanæ hoc discrimen inter legata & fideicommissa faciebant, quòd legata verbis absolutis quæque (perscripta esse deberent;) mandatum notarent, cùm è contra fideicommissa in formulâ deprecationis fierent. Exempli gratia: Do, vel volo, ut hæres meus det centum nummos Titio. Ecce legatum. Centum nummos derelinquo Titio, quem deprecor ut illos Mævio det. Ecce fideicommissum peculiare. Pro nostro usu, ad legati validitatem, quibusnam verbis perscribatur, non refert.

Nemo legatum legitimum facere potest, 1. si jus non habeat testamentum faciendi. Sic impubes, demens, homo surdus & mutus, Religiosus professus, reus civiliter demortuus, vel homo judicio interdictus, legata facere non possunt; quia testamenti factionem non habent: & quoad testamentum quod impubes faceret, semper irritum manet, etiam postquam pubertatis ætatem attigit, secundùm Juris regulam quæ dicit: *Quod initio vitiosum est, tractu temporis non potest convalescere* (*c*). Sed hominis insani testamentum, ante ejus dementiam factum, legitimum foret. 2. Si ille, cui legatum donatur, habilis non sit ad eo utendum, quales sunt extraneus, Religiosus professus, aliique similes. 3. Si res legatæ ejus non sint naturæ ut testamento relinqui possint; hoc est, si in commercium non veniant inter homines (*d*), sive sint res moventes vel non moventes: sic legari nequit res publica, nec res sacra, qualis est Ædes Sacra, vel Cœmeterium (*e*). Legari tamen posset domus, in qua daretur Ædicula Sacra domestica, quia talis Ædicula Sacra consideratur tantùm, ut quid ad domum accedens, sicut jus patronatûs habetur accessio fundi legati aut venditi: Nam vocatur accessio rei legatæ, id quod cum ea quamdam connexionem quasi naturalem habet, quæ causa est cur ab eâ divelli non debeat; quamvis rei ipsius pars non sit; qualia sunt capistrum, frenum, & soleæ ferreæ respectu equi, qui legatus, vel venditus fuisset (*f*).

Una eademque res, ut domus, fundus, aut annuum vectigal pluribus personis differentibus, legari potest: Tuncque si partes distinctæ non sint, inter se rem legatam, vel æquum ejus pretium in æquales partes distribuunt. *In legato pluribus relicto*, ait Lex, *si partes adjectæ non sunt, æquæ servantur* (*g*).

Legatarius, cui testator plura fecit legata, ea quæ vult accipere, aliaque repudiare potest. *Duobus legatis relictis, unum quidem repudiare, alterum verò amplecti posse respondetur*, fert alia Lex (*h*). Verùm id intelligi non debet, nisi cùm legatum quod repudiaret ipsum ad quædam munera obeunda non cogeret: Aliàs enim legatum muneribus inmune accipere non posset, quin simul ad alterius legati munera obeunda teneretur: sic fertur eadem Lege quæ dicit: *Duobus legatis relictis unum quidem repudiare; sed si unum ex legatis onus habet, & hoc repellatur, non idem dicendum est* (*i*).

Nullum legatum, nisi postquàm omne æs alienum testatoris dissolutum fuerit, distribui debet: Sic res se habet in omni aliâ donatione causâ mortis. *Sicuti legata non debentur, nisi, deducto ære alieno, aliquid supersit: nec causâ mortis donationes debebuntur: sed infirmantur per æs alienum.* Hæc sunt verba alius Legis, quæ addit, quod ideò, si testator plus æris alieni quàm opum reliquerit, legata infirmantur: *Quare si immodicum æs alienum interveniat ex re, causâ mortis sibi donata, nihil aliquis consequitur* (*k*).

Omnes causæ quæ hominem hæredis qualitate indignum reddere possunt, legatarium pariter legati ipsi facti haud capacem efficiunt: Multæ autem sunt ejusmodi causæ quas, loquendo de voce *Testamentum*, explanabimus. Datur etiam casus peculiaris, quo legatarius suum legatum amitteret, quamvis illud jam accepisset. Nempè cùm hic legatarius, post perceptum suum legatum, testamentum falsi argueret, hæredemque institutum illud fabricasse criminaretur: si criminatione suâ caderet, jure legato suo orbaretur, in pœnam injuriæ in hæredem immissæ (*l*).

Incapacitas, vel inhabilitas ad legatum recipiendum, de legato alimentario intelligi non debet. Cùm enim alimenta ad vitam hominis absolutè necessaria sint: æquitas vult, ut tale legatum omnigenis hominibus qui eo egent fieri possit. Sic legatum illud homini civiliter demortuo, ut alii, donari potest. Hæc à regula generali exceptio, in Lege quam in margine indicamus reperitur (*m*).

Testator legatum homini, etiam ipsi ignoto, derelinquere potest, modò quadam circumstantia peculiari ejus consilium, & legati quod facit ratio, innotescere possint; exempli gratia, testator per formulam legati summam centum nummorum dare potest illi, qui hæredem suum adjuvabit, in expediendis negotiis impeditis ac confusis, ad hæreditatem, quam ipsi linquit, pertinentibus; quamvis ignoret quis sit ille, quo ejus hæres utetur. Talis est Legum dispositio (*n*).

(*a*) Leg. *Legatum*. 36. ff. de legatis. 2. l. 31. tit. 1.
(*b*) §. 1. Institut. de legatis.
(*c*) Leg. *Quod initio*. 4 ff. de reg. juris.
(*d*) Si talis sit res cujus commercium non sit, vel adipisci non potest: nec æstimatio ejus debetur. § 4 Institut. de legat.
(*e*) Leg. *Cùm servus*. 9. §. 7. & seq. ff. de legat. 1.
(*f*) Leg *Depositum*. 1. §. 5. ff. deposit.
(*g*) Leg. *Legata*. 19. § fin. ff. de legatis 1. l. 30 tit 1.
(*h*) Leg. *Si duobus*. 5 ff de legatis 2.
(*i*) Leg. sc. cit.
(*k*) Leg. *Circa*. 66. §. 1. ff. ad leg. falcidiam.
(*l*) Leg. *Post legatum*. 5. §. 1. ff. de his, quæ ut indignis auferentur l. 34. tit. 9.
(*m*) Leg. *Si in metallum*. 3. ff. de his, quæ pro non scriptis habentur l. 34. tit. 8
(*n*) Leg. *Paulus*. 5. ff. de rebus dub. leg. 34. tit. 5.

Legatum Urbi, vel vitæ & victus Communitati Ecclesiasticæ aut Laïcæ legitimè constitutæ, sicut privato homini, fieri potest (*a*).

Si testastor legaret rem quæ ad legatarium pertineret; legatum irritum foret: 1. Enim hic Legatarius novum jus in hanc rem, cujus jam Dominus erat, acquirere nequit: 2. Quia jure existimandum est; quòd si testator rem istam ad legatarium pertinere novisset, illam ipsi non legasset. Undè colligendum est, etiam æstimationem rei ipsi debitam non esse (*b*).

Cùm testator rem legat, quam pro pignore tradere coactus fuerat; ejus hæres summam, pro qua pignori data fuerat, creditori solvere tenetur, & deinceps legatum legatario addicere; vel, si res pro pignore tradita vendita fuerit, ejus æstimationem ipsi solvere (*c*): nisi clarè pateat, testatoris animum fuisse, ut Legatarius eam propriis suis impensis redimeret. *Nisi contraria defuncti voluntas ab hærede ostendatur*, fert eadem Lex (*d*).

Legari potest res, quæ nondum existit. Exempli causâ, fructus, quos arbores horti aut septi producent; vel frumentum, quod è terrâ recens satâ orietur: *Etiam quæ futura sunt, legari possunt* (*e*). Sed si testator singulatim designasset talem frumenti aut vini quantitatem, in tali fundo sumendam, minorque in eo reperiretur; legatarius reliquum ab hærede exigendi jus non haberet (*f*).

Quando testator certissimè rem, quasi ad se pertinentem, ut talem equum, tale horologium, legat; eoque mortuo hæc res inter hæreditatis bona non reperitur, vel quia illam alienavit, vel amisit post suum testamentum confectum, legatum infirmatur, ejusque pretium legatarius exigere non potest. *Species nominatim legata, si non reperiantur, nec dolo hæredis deesse probentur; peti ex eodem testamento non possunt.* Talis est decisio Legis (*g*). Sed planè aliter res se se haberet, si rem singulatim, quasi sibi propriam, non designasset; & verbis generalibus tantùm equum, aut horologium legasset; tunc enim legatum obtineret.

Quamvis jam aliquid, quasi per transennam, de accessiune legati dixerimus; inutile non erit addere, 1. dari accessiones, quæ rem legatam adeò naturaliter sequuntur, ut jure ab illa divelli nequeant, Talis est, respectu horologii manualis, pyxis, quæ illud includit, quamvis gemmis ornata, majorisque pretii esset, quàm horologium ipsum (*h*). Tales sunt etiam, respectu fundi, arbores in eo positæ. Talis est ornatus & instructus equorum ad rhedam jungendorum, ut deinceps explicabimus; pluresque aliæ res similes, quæ secundum usum vulgarem & sententiam generalem, accessiones habentur. Attamen, cùm res principalis pessùm it, legatarius in accessiones nullum jus habet: Exempli gratiâ, si bijuges morbo pereant, ornatus & loramenta non ampliùs ad eum, cui bijuges legati fuerant, pertinent. *Quæ accessionum locum obtinent extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint* (*i*).

2. Alia esse genera accessionum, quæ naturaliter rem non sequuntur, & quæ illi naturâ suâ alligandas esse vulgò non existimantur. Tales sunt res moventes domûs legatæ, quæ domûs accessio non reputantur, & quas consequenter legatarius ambire nequit, nisi testator illas verbis disertis in dispositione suâ testamentariâ includerit: sed claves domûs, arca, hortus adjacens, si detur, cæteræque ejus appendices, sunt accessio & quasi naturalis sequela domûs; ideòque ad legatarium pertinere debent; quamvis testator in articulo, qui domûs legatum continet, nullam de iis mentionem fecerit.

3. Additamenta à testatore facta in fundo, quem legavit, sive in ædibus, in plantariis, in majori extensione novi terreni, quod ad amplificandum hortum, aut septum, emerit, in legatarii commodum venire, quasi vera accessio esset, quando testator primam suam dispositionem nullatenùs commutavit.

Prætermittere non debemus hìc loqui de legatis, quæ *pia* vocantur. Sunt legata, quæ ad aliquod pietatis & charitatis opus destinantur, sive spectent ad spirituale, vel corporale, aut ad utrumque simul: verbi grati, alimonia pauperum, ædificatio, aut restaurationes Ædis sacræ, vel Ptochodochii, aut quodcumque aliud bonum opus, cujus ratio ad bonum Religionis aut Ecclesiæ spectat, non attendendo ad reverentiam, quam legatarii per se mereri possent.

Si testator nullum hujusmodi legatorum executorem nominaverit: neque Parochi, nec ipse Episcopus, summas legatas exigendi jus ullum habent; sed solùm invigilare possunt eorum executioni, quam Administratores Ptochodochii, cujus interesset, vel Æditui sacræ Ædis, cui legatum factum fuisset, coram Judicibus postulare debent, hærede eam denegante: & si fortè legatum tantùm consistat in certâ summâ quâdam die, vel quodam in loco, pauperibus distribuendâ; Justitiæ ministrorum est huic rei providere Regis Procuratore diligenter persequente. Sic res usu venit in Gallia secundum Regni Leges (*k*), neglecto Decreto Concilii Tridentini, quod soli Episcopo hanc auctoritatem tribuit.

Quando testator summam legavit, ad ædificandum Ptochodochium, vel Ædem sacram Parochialem, & post ejus testamentum confectum tertia quædam persona alterutrum executa

(*a*) L. *Si quid.* 177. ff. de legatis 1.

(*b*) § 10 Inst. tit. de legatis & Leg. *Propriam.* 13. Cod. eod. tit. l. 6. tit. 37.

(*c*) L. *Prædia.* 6. Cod. de fideicommissis l. 6. tit. 42.

(*d*) Ead. L. cit.

(*e*) L. *Etiam.* 17. ff. de legatis 3. l. 32. tit. 1. & Leg. *Quod in rerum natura.* 24. ff de legatis 1.

(*f*) L. *Cùm certus.* 1. ff. de tritico, vino vel oleo legato l. 33. tit 6.

(*g*) Leg. *Si quis.* 8. § 1. ff. de legatis 2.

(*h*) L. *Omnia* 32. § 6. ff. de legatis 2. L. *Heres.* 58. ff. de evictionibus l. 21. tit. 2. & Leg. *Qui concubinam.* 29 ff. de legatis 3.

(*h*) L. *Justissimè.* 44. ff. de ædilitio edicto l. 22. tit. 2.

(*i*) Leg. *At si.* & Leg. *Servo* 1. ff. de peculio legato l. 33. tit. 8.

(*k*) Edict. an. 1561. Decret. Molinense art. 73. Decret Blesense. art. 65. & 66. Edict. Melodunense art. 10.

cuta est; vel quando contingit ædificium non existimari necessarium vel utile; legatum tamen locum habet, & summa in aliis piis operibus in gratiam hujus Prochodochii, vel hujus Ædis Sacræ, ut deinceps ostendemus, impendi debet. Si enim hæc regula locum habeat secundum Leges humanas (*a*) respectu legati in cujusdam Urbis gratiam facti; potiori ratione, cùm de executione pii legati agitur, admitti debet, quemadmodum doctus Jurisconsultus id observat (*b*).

Cùm testator duas res habet ejusdem nominis, diversique pretii, ut horologium manuale aureum, aliudque argenteum, & unum ex illis legat non distinguendo utrum legare voluit; optio pertinet ad hæredem, qui consequenter legatum solvere potest horologium argenteum tradendo, aureumque servando: æquum est enim suspicari, testatoris animum fuisse hæredi suo magis quàm legatario favendi (*c*). Et hæc regula in omnibus aliis casibus, ad quos accommodari potest, & in quibus non reperiuntur circumstantiæ, quæ efficiant ut legatario magis quàm hæredi favendum sit, locum habere debet. Attamen si de multis rebus ejusdem naturæ ageretur; ut de pluribus equis diversi pretii, hæres quidem optimum servare posset: verùm æquum foret, ut non pessimum omnium, sed unum ex illis, qui mediocri pretiò venderentur, legatario traderet; hac in re attendendum est, non solùm ad nomina testatoris & legatarii, bonaque hæreditatis, verùm etiam ad alias circumstantias, quibus istud temperamentum, congruenter ad æquitatem, componi posset. Talis est dispositiò Legum (*d*) quæ etiam volunt, ut etsi testator hæredi suo in legato indefinito potestatem dederit quamlibet è rebus legatis legatario traderet, attamen ipsi pessimam omnium dare non posset quin æquitatem naturalem læderet (*e*).

Si testator alterum è suis duobus equis legasset Joanni, cui eorum optionem reliquisset, hæresque Joannem interpellasset ut eligeret utrumvis vellet, si Joannes ejus optionem facere remoratus esset, & equus hoc tempore interjecto absque hæredis culpâ morbo assumeretur, ejus jactura in legatarium caderet in pœnam sui remoramenti; etiamque ad æquam damni compensationem hæredi debitam condemnari posset (*f*).

Idem dicendum est respectu hæredis, si testator ipsi optionem detulisset, interpellatusque à Legatario ut eligeret, electionem respuisset aut neglexisset; vel si aliundè dolus ab ejus parte daretur, sive testamentum occultando, ut legatum solvere vitaret, aut alio modo.

Quando ambæ res, quarum altera Joanni legata erat, pessùm eunt post mortem testatoris & antequam optio fiat; pro legatario, sicut pro hærede pereunt, sive electio priori; aut posteriori delata fuerit, cùm earum jactura neutri imputanda est. Sed si altera tantùm è duabus pessùm ivisset, altera in commodum legatarii veniret, congruenter ad consilium testatoris, quod erat, ut legatarius alteram è duabus haberet: quod verum est, etiamsi optio hæredi data fuisset.

Statim atque res electa fuit, sive pro legatario, sive pro hærede; pertinet ad eum qui illam elegit; ideoque, si pereat, ejus jactura in eum recidit, nec ullo modo aliam, quæ superest, ambire potest (*g*).

Electione semel mutuo consensu factâ, sive coram Judicibus, sive à legatario, aut ab hærede; neutri ampliùs à sententiâ discedere licet: quia jus eligendi à testatore concessum tunc planè consummatum est, ut patet ex tribus Legibus quas in margine laudamus (*h*).

Legatarius legitimè electionem facère nequit, antequam hæres declaraverit se hæreditatem accipere. *Optione legatâ, placet non posse ante aditam hæreditatem optari: & nihil agi si optaretur.* Sic Lex rem statuit (*i*).

Cum testator, inter multas res, quasdam ex iis uni ex suis legatariis, (reliquasque alteri,) eligendas tradidit, si prior legatum abnuat, in alterius commodum venit. Verbi gratia, Caius viginti Bibliothecæ suæ volumina eligenda Titio dat, & reliqua Mævio; ex Titii recusatione iste fructum percipit. *Cùm optio duorum servorum Titio data sit; reliqui Mævio dati sunt; cessante primo in electione, reliquorum appellatione omnes ad Mævium pertinent.* Sic fert Lex Digesti (*k*). Sed si Titius moriatur ante electionem factam, ipsius jus per obitum illius hæredi transmittitur, ut dicit alia Lex (*l*).

Dantur quædam legata, quæ aliquando usuras & fructus producunt, quæ eorum sunt accessio. Usuræ ejusmodi legatorum nihil aliud sunt quàm damni compensatio legatario debitâ ab hærede, qui ipsi quamdam pecuniæ summam, vel quidquam aliud æstimationi obnoxium, quod ipsi fuit legatum, debet (*m*): & quam summam hæres iste post denuntiationem factam ipsi non solvit (*n*); nunquam enim, nisi à die postulationis debentur.

Fructus fundi legati, qui radicibus pendent; hoc est, qui fundo adherent, cùm legatum solvitur, ad legatarium, quasi ejus legati accessio, pertinent; sed fructus qui ab

(*a*) Leg. *Legatum*. 16. de usu & ususfr. & reditu &c. l. 33. tit. 2.

(*b*) Domat. Leges Civiles, &c. part. 2. l. 4. tit. 2. sect. 6. n. 7. p. § 475. Edit. in fol.

(*c*) Leg. *Cùm servus*. 30. §. 6. ff. de legatis 1. Leg. *Qui filiabus*. 17. §. 1. & Leg. *Quis* 32. § 1. Leg. *Legato*. 37. §. 1.

(*d*) Cit. Leg. *Legato*.

(*e*) Leg. *Si mihi*. 103. ff. eod. tit.

(*f*) Leg. *Mancipiorum*. 6 & Leg. *Si tibi*. ff. de optione vel electione legata lib. 33. tit. 5.

(*g*) Leg *Hujusmodi*. 84. §. 9. ff. de legatis 1.

(*h*) Leg *Servi*. 5. & cit. Leg. *Hujusmodi*. 84. §. 9. ff. de legatis 1.

(*i*) Leg *Statu liberum* 2. in fine ff. de legat. 2. Leg. *Apud*. 20. ff. de optione vel electione legatâ.

(*i*) Leg. *Optione*. 16. ff. eod. tit.

(*k*) Leg. *Cùm optio*. 17. ff. eod. tit.

(*l*) Leg. *Illud*. 19. ff. eod. tit.

(*m*) Leg *Stipulationes*. 7. de verb. obligat. lib. 45. tit. 1.

(*n*) Leg. *Legatorum*. 1. cod. de usuris & fructibus legatorum l. 6. tit. 47.

eo disjuncti fuerunt ab hærede antequam legatum solvi deberet ; hoc est, quorum solutio antè mortem testatoris cecidit, ad hæredem solum pertinent.

Hi fructus legatario non debentur, secundum Leges Romanas, nisi à quo altercatio de quâ agitur inter hæredem & legatarium orta est. *In legatis..... fructus post litis contestationem, non ex die mortis, consequuntur* (*a*). Verùm secundùm nostram Jurisprudentiam, debentur à die denuntiationis aut postulationis, quæ altercationis, de qua litigatur, locum tenet : Attamen si hæres malæ fidei esset ; quia exempli causa, testamentum, quo legatum continebatur, occultavit ; fructus, à die quo testator obiit, deberentur ; quia res legata, à momento ipsius obitûs, ad legatarium pertinet ; ideoque fructus quos producit ad eum pariter pertinent. Sed, quemadmodum fieri potest, ut legatarius sit ignotus, aut degat in Regione remota, aut etiam legatum recipiendi capax non sit, aut illi nuntium mittat, aut denique illud postulare negligat ; & cùm aliunde pacis familiarum intersit, ut his in occasionibus hæres, qui bonâ fide bona à defuncto derelicta possidet, ad fructus indiscriminatim restituendos non cogatur ; potest, si bona fide sit, ut id supponimus, iis frui, usquequò eorum petitio ab ipso fiat. Hanc autem bonam fidem jure in ipso suspicari possumus, cùm defuncti testamentum palàm innotuit coram Judicibus, aut apud Tabellionem in loco domicilii testatoris depositum fuit, & cùm hæres semper paratus est ad legatum solvendum illi, cui legitimè debitum esse reperietur, & cùm ab ipso petetur. Hoc in sensu, hisque in circumstantiis tantùm admitti debet regula constituta à Lege quam modò retulimus.

Fructus & usuræ non solùm debentur legatario in casu quem jamjam notavimus, sed dantur etiam quidam alii casus, in quibus fructus ipsi debentur ; quamvis hæres in remoramento non sit. Lex quædam Digesti in exemplum præbet pullos equinos armenti equarum legati ; quia hi pulli istius armenti pars fiunt. *Equitio autem legato, etiamsi mora* (hæredis) *non intercedat, incremento gregis fœtus accedunt* (*b*).

Legatum verbis absolutis & absque conditione scriptum legatario à momento obitûs testatoris acquiritur. *Si purum legatum est, ex die mortis dies ejus cedit*, ait Lex (*c*) : Sed cum legato conditio apposita est, ipsi non nisi conditionis eventu acquiritur. *Si sub conditione sit legatum relictum*, inquit alia Lex (*d*), *non prius dies legati cedit, quàm conditio fuerit impleta.*

Operæ pretium est hic observasse 1. legatum non semper conditionale existimari debere, quando testator voce *conditionis* usus est ; hæc vox enim pro onere legatario imposito sæpè usurpatur : sed. propriè dicta, vocatur conditio, in cujus complemento aut eventu, testator legati, quod facit, validitatem constituit. Quasi diceret, verbi gratia, lego pratum meum Paulo, eâ lege ut Petrus per illud transitum habeat ad vineam suam adjacentem colendam. Ecce simplex onus, aut servitutem Paulo impositam. Si è contra diceret, lego domum meam Paulo, si contigerit ut die mei obitûs uxorem duxerit, tunc foret conditio propriè dicta. Unde sequitur in priori casu, legatarium cui legatum acquiritur, morte sua illud hæredi suo transmittere ; sed in posteriori casu, legatum ad ipsum non pertinere, si tempore quo testator obiit, nondum uxorem duxerit.

2. Quòd si testator quamdam conditionem injustam, impossibilem, aut adversus bonos mores pugnantem apposuisset, à qua legati validitatem pendere voluisset ; nulla ejus ratio haberetur, legatumque purum ac simplex existimaretur ; cùm talis conditio legatarium ad quidquam cogere nequeat.

Cùm ille, cui legatum fit à testatore, jam fato functus est, vel cùm priusquàm testator supremum diem obit, ejus hæres nullum ad id jus habet, cujuscumque naturæ sit illud legatum : *Ad hæredem ejus legatum non transit, quia non cessit dies vivo eo.* Hæc est Legis definitio (*e*).

Quando ex natura legati, aut ex verbis testamenti apparet, testatoris consilium fuisse tantùm, illud soli personæ legatarii destinandi ac alligandi, si post obitum testatoris fortè moriatur, illud hæredi suo non transmittit, sed ejus morte extinguitur. Talia sunt legata ususfructus, & legata pensionis alimentariæ, aut per vitæ tempus, quæ nunquam ad hæredem legatarii transmittuntur, nisi contrarium appareat ex vocibus quibus testator tale legatum exprimendo usus est. *Quoties cohæret personæ id quod legatur, veluti personalis servitus, ad hæredem ejus non transit*, sicut Lex loquitur (*f*).

Cùm testator legat summam, verbi gratia, centum nummorum, quotannis quandiu legatarius vivet solvendam, sive instar pensionis, pro alimentis, aut aliter ; hoc legatum considerandum est sicut tot legata peculiaria, quot vitæ legatarii anni erunt. *Cùm in annos singulos legatur non unum legatum esse, sed plura constat*, inquit Lex (*g*). Et ex quo singulus annus incepit, legatum ipsi acquisitum est (*h*) : Itaque si ab initio moriatur, antequam centum illos nummos acceperit, eorum Dominium hæredi suo transcribit, ad quem etiam cæteræ omnes usuræ adhuc solvendæ pertinerent.

Hæres qui fruitur re legata, ejus conservationi accuratè invigilare debet ; ita ut si fortè

(*a*) Leg. *In legatis* fin. cod. de usuris & fructibus legatis &c. Leg. *L gaorum*. 1 cod. eod. tit.

(*b*) Leg. *Equitio* 39. ff. de usuris l. 22. tit. 1.

(*c*) Leg. *Si post diem* 5. ff. quando dies legatorum, vel fideicom. cedat. l. 36. tit. 2.

(*d*) Leg. 5. cit. §. 2 & Leg. *Ex nomen*. unicâ §. 7 cod. de caducis tollendis. l. 9. tit. 51.

(*e*) Leg. *Legatis*, 1. §. 2. ff. de conditionibus & demonstrat. l. 35. tit. 1. Item Leg. *Si post diem*. 5. ff. quando dies legatorum, vel fideicom. cedat. l. 36. tit.

(*f*) Leg. *Non solùm* 8 §. 3. in fin. ff. de liberatione legata lib. 34. tit. 3. Leg. *Pater*. 6 ff. de servitute legata. l. 33. tit. 3.

Leg. *Cùm servus*. 29. §. 4. ff. de legat. 1.

(*g*) Leg. *Cùm in annos* 10 ff. quando dies legatorum cedat.

(*h*) Leg. *Nec semel* 1. ff. eod. tit.

fortè pereat, aut amittatur ejus culpâ, vel negligentiâ, eam legatario solvere tenetur. *Si culpa hæredis res perit, statim damnandus est, culpa autem qualiter sit æstimanda videamus. An non solum ea, quæ dolo proxima sit, verùm etiam, quæ levis est: an numquid & diligentia exigenda est ab hærede? quod verius est* (a).

Verùm si hæres rem nondum possideret, eam præstare non teneretur. Sic, verbi gratia, si talis equus, Basilio legatus, evadat & aufugiat, antequam testator supremum diem obierit; solius Basilii est, non verò hæredis, sumptus necessarios impendere ad illum recuperandum, si è legato suo quamdam utilitatem percipere velit (b).

Ad legati cautionem hæres non obstringitur, cum eo legatarius judicio dejectus fuit: exempli causa, Julius legat Jacobo Sylvam cæduam, quam ad se pertinere credit. Jacobus postquam in illius possessionem venit admissusque fuit, eâ ab Antonio judicio dejicitur. Julii hæres non tenetur dare Jacobo aliam Sylvam, nec æstimationem illius quæ ipsi legara fuerat; judicandum est enim, quòd Julius hanc Sylvam non legasset, si eam ad se non pertinere scivisset. *Forsitan enim, si scivisset alienam rem esse, non legasset*, inquit Imperator Justinianus (c). Attamen planè contrarium dicendum foret, si Julius, bonis suis inter liberos suos distributis, uni ex illis hanc Sylvam cæduam dedisset; ille enim qui eâ deinceps judicio dejiceretur, propter cautionem erga alios actionis subsidiariæ jus salvum haberet: cùm certum sit, Julii consilium fuisse faciendo talem distributionem, ut ille suam hæreditatis partem, sicut alii, haberet (d).

Alia adhuc observatio facienda est; nempè, quòd, si evictionis sententia ferret, ut pretium quod jam solutum fuerat redderetur, sicut fieri potest in casu venditionis factæ cum facultate redimendi, aut fundi qui à dominio Regis pendet; pretium quod restitueretur, ad legatarium, non verò ad hæredem, pertineret (e).

Legatum conditionale, aut solvendum tempore quod nondum exiit, ab hærede testatoris solvi potest; ipsi enim liberum est legatarium à conditione ejusque effectu, eximere; modò id in damnum tertii cujusdam hominis non vertatur, ut fieri potest respectu personæ substitutæ (f).

Legatum infirmatur 1. morte legatarii, sive antecedat, sive sequatur diem in testamento adscriptam, & ante mortem testatoris (g).

Attamen si legatum morte legatarii infirmatum, quoddam onus contineret, ut talem summam, vel talem rem tali homini tradendi; legatum respectu illius oneris subsisteret, quia illud onus tanquam aliud legatum diversum considerandum venit (h): & quamvis Leges Romanæ non loquantur nisi de solo casu, quo mors legatarii accidit à legato facto & antè mortem testatoris; æquitas vult, ut eadem sit ratio respectu oneris impositi legatario, quem testator viventem existimabat, & qui mortuus erat; datur enim ratio æqualis hoc in casu, sicut in altero, hoc onus, ut secundum legatum respiciendi, secundùm prudentem observationem Domati (i).

2. Omne legatum adhuc infirmatur, cùm testator illud expressim revocavit, & revocatio etiam tacita illud irritum reddit. Id patet per unam è Legibus Codicis Justiniani, quæ ejus rei hoc affert exemplum. *Filia legatorum non habet actionem, si ea quæ in testamento reliquit vivus pater, postea in dotem dederit* (k).

3. Per repudiationem legati à legatario factam, & quando rei legatæ natura commutata fuit; quale foret legatum jugeri terræ, quod deinceps in Cœmeterium commutatum fuisset.

4. Solutio summæ legatæ extinguit legatum. Sic Claudio mille libras ab ipso mihi debitas lego, legatum infirmatur statim atque in posterùm ejus solutionem accepi. *Si exactum est, evanescit legatum* (l).

5. Perindè est, si testator rem cuidam personæ legatam abalienaverit, sive per venditionem, sive per donationem. *Testator supervivens, si eam rem quam reliquerat, vendiderit, extinguitur fidei commissum*, ait Jurisconsultus Paulus (m). Talis est noster usus, qui admittit tantùm quasdam exceptiones, quas quædam Leges Romanæ continent. Sed si res ista tantùm sit pignerata, legatum permanet, sicut etiam permanet respectu partis quæ superest, cum totum non fuit alienatum (n).

6. Infirmatur adhuc legatum, quando res legata formam aut statum mutat: quamvis materia semper eadem remaneat. Ita cum Hieronymus Marcello tale panni volumen legavit, & postea ex eo vestes sibi confici jussit; Marcellus illud legatum non ampliùs ambire potest, ut in sequentibus fusiùs explicabimus. Hæc regula cum usu quem observamus congruit, non obstante conditione lata à quadam Lege (o) quæ vult infirmationem legati pendere à defectu consilii testatoris. Alia Lex hoc exemplum præbet; *Lana legata, vestem, quæ ex ea facta sit, deberi non placet.* En adhuc aliud exemplum ligni legati, quod testator postea adhibuit ad domum suam reparandam, aut ad navem construendam: *Sed & materiâ legatâ, navis, armarium-ve ex eâ factum, non vindicatur* (p).

(a) Leg. *Cùm res.* 47 §. 4. & 5. ff. de legat. 1.

(b) Leg. *Si servus* 108. ff. de legat. 1. & Leg. *si quis.* 8. ff. de legatis 2.

(c) § 4. Instit. de legatis.

(d) Leg. *Cum pater.* 77. §. 8. ff de legat. 2.

(e) Leg. *Qui solidum* 78 §. 1. ff. de legat. 2.

(f) Leg. *Post mortem.* 12. cod de fidei comm. l. 6. t. 42. & Leg. *Uxorem.* 41. §. 12. de legat. 3.

(g) Leg. *Si eo tempore.* 4. ff de his, quæ pro non scriptis habentur. l. 34 tit. 8. Leg. *Ex nomen.* unicâ §. 2. cod de cad. ets tollendis lib. 6. tit 51.

(h) Leg. *Unicâ.* § 4 cod. eod tit.

(i) Domat. loco cit. pag. 457.

(k) Leg. *Filia.* 2. cod. de legatis l. 2. tit. 37.

(l) Leg. *Non solùm.* 7. § 4. ff. de liberatione legata. l. 34. tit. 3.

(m) Paulus l. 4. sent. tit. 1. §. 9. Item Leg. *Cùm servus.* 5. ff. de adimendis vel transferendis legatis l. 34 tit. 4.

(n) Leg. *Qui post.* 3. cod. de legatis §. 12. Initit. de legatis. Leg. *Si legatarius.* 8. Leg. *Creditori.* 24. § 3. ff. de legatis. 1.

(o) Leg. *Si pluribus.* 44. §. 2. ff. de legat 2.

(p) Leg. *Lana.* 88. §. 1. ff. de legatis 3.

7. Hac eadem ratione, si testator, postquam fundum legaverit, ejus partem rescecet ad augendum suum septum, suum hortum; aut suas ædes: legatum tali mutatione judicatur imminutum, quoad hanc detractionem (a): etiamque si totus fundus legatus ad eumdem usum adhibitus fuisset; ejus, quod factum fuisset, legatum, quoad totum, infirmaretur.

8. Denique cùm testator qui rem alicui legavit, per secundam dispositionem hanc eamdem rem alteri legat; legatum omninò infirmatur respectu primi legatarii: ita ut etiamsi secundus ante testatorem supremum diem obiret, primus illud nequaquam ambire posset (b).

Homo qui se purum ac simplicem hæredem professus est, omnia legata, quamvis hæreditatis pretium excedant, solvere tenetur.

Legata detractiones ferre possunt, quandò hæreditates non sufficiunt ad æs alienum solvendum, legitimisque hæredum juribus satisfaciendum. Verùm hæ detractiones simili modo ubique non fiunt. Etenim in Provinciis, in quibus Jus scriptum usitatum est, hæres quartam hæreditatis partem habere debet, quod *Falcidia* vocatur, à nomine Falcidii ejus Inventoris: ita ut hæc Falcidia legata ad tres quadrantes bonorum hæreditatis redigat, altero quadrante ad hæredem pertinente. *Dum ita detur legatum, ne minus quam partem quartam hæreditatis eo testamento hæredes capiant.* Hæc sunt legis verba (c).

Hæc Facidia ex omnibus defuncti bonis desumitur, postquam hæreditatis æs alienum solutum fuerit, nequidem excepto ære alieno, quod ad hæredem spectat, nec aliter. *In imponendâ ratione Legis Falcidiæ*, inquit Lex, *omne æs alienum deducitur, etiam quod ipsi hæredi mortis tempore debitum fuerit: quamvis aditione hæreditatis confusæ sint actiones* (d). Præter & quidem ante æs alienum sumptus funerarii etiam deducendi sunt. *Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur*, inquit alia Lex, *quæ etiam omne creditum solet præcedere, cùm bona solvendo non sint* (e).

Nullus hæres sive legitimus, sive testamentarius, falcidiam suam exigere potest, nisi postquam se hæredem per beneficium inventarii professus fuerit, ostenderitque per inventarium fidum & in formulis factum, hæreditatis bona non sufficere; *Si verò non fecerit inventarium*, inquit aliaLex, *non retinebit falcidiam, sed complebit legatarios & fideicommissarios, licèt puræ substantiæ morientis transcendat mensuram legatorum datio* (f).

Hæres beneficiarius qui fundum avertit, aut qui legatum abscondit, jure suo falcidiæ in hunc fundum, vel in suum legatum, cadit (g).

Jus falcidiæ desumi debet pro ratione bonorum actu existentium tempore mortis testatoris definito, iis non addendo fructus adhuc pendentes, & quos tempore eorum maturitatis percipiendi solus hæres jus habebit. Attamen si isti fructus jamjam colligendi essent, fundi majori pretio æstimari deberent, sive æstimatio fiat mutuo consensu inter hæredem beneficiarium & creditores, sive fiat coram Judicibus (h): cùm æstimatio, quam hæres testamento suo, aut alio modo, facere potuisset, eos, quorum interest, cogere non possit, ut ipsam ratam habeant (i).

Quoad usufructum, pensionem per vitæ tempus, aut alimentariam, Leges quæ eorum falcidiam determinare voluerunt, in præsenti nullius sunt usûs; & præterea magnis incommodis quæ indè sequuntur, non medentur. Quapropter ut duratio talium legatorum admodùm incerta est, quandoquidem à duratione vitæ aut mortis legatariorum pendet; absolutè necesse est ad eorum æstimationem, quæ fiat respectu habito ad hoc incertum, venire,

Bona quæ pendent ab eventu litis, aut à conditione, quâ incertum est, an quædam bona ad hæreditatem pertinerent vel non pertinerent, ad æstimationem accedere non debent: & falcidia, nisi ex solis bonis præsentibus & certis, statui non debet, sed hæres, Creditores & legatarii, cùm eorum res communis agatur, inter se convenire debent de prudentibus & consultis agendi rationibus adhibendis, si fortè contingat, ut hæc bona aut incertæ res istæ deinceps pars hæreditatis fierent (k).

Si post falcidiam ablatam, & legatorum detractionem factam, nova bona ad hæreditatem pertinentia delegerentur, ut, verbi gratiâ, si hæreditas testatori antè ejus mortem obtigisset, & tamen ignorasset; tunc hæres legatariis pro detractione ipsis facta, ejus hæreditatis rationem reddere teneretur.

Doctus Auctor, qui Leges Civiles ad ordinem eorum naturalem adduxit (l), dissertationem conscripsit, ut noscatur, an sit regula certa, legata pia falcidiæ non esse obnoxia, & ostendit, Imperatorem Justinianum in novellâ suâ centesimâ trigesimâ primâ (m) hoc caput clarè non statuisse; quæ causa fuit, cur intepretes in varias partes abiverint: satque habet colligere, quòd optandum foret, ut hanc in rem quoddam Statutum positivum daretur.

Si contingeret, ut legati effectus præpediretur à conditione, sub quâ factum fuisset, & quæ nondum evenisset tempore, quo de falcidiâ statuendâ agitur; æquum non foret, ut cætera legata, quæ pura sunt ac simplicia, etiam præpedirentur. Quapropter oportet hoc in casu, ut hæres hæc legata solveret, & ut legatarii illa recipiendo se obligarent,

(a) Leg. Creditori. 14. §. 3. ff. de legat. 1.

(b) Leg. Et ideo. 8. ff. de adimendis vel transfer. legatis.

(c) Leg. Lex Falcidia. ff. ad leg. Falcidiam. lib. 35. tit. 2.

(d) Leg. In imponenda. 6. cod. ad leg. Falcidiam. l. 6. tit. 50. Item leg. Subsignatum. 39. §. 1. de verb. signif. & leg. Pater. 54. & leg. Circa. 63. §. 1. ff. ad leg. Falcidiam.

(e) Leg. Impensa. penult. ff. de religiosis & sumptibus funerum l. 2. tit. 3.

(f) Novell. 1. 6. 2. §. 2.

(g) Leg. 59. ff. ad leg. Falcid.

(h) Leg. In Falcidiâ. 9. ff. eod. tit.

(i) Cit. leg. Quod bonis. 15. §. fin.

(k) Leg. In quantitate. 73. §. 1. ff. eod. tit.

(l) Domat. loco cit. pag. 493. & seqq.

(m) Novell. 131. c. 12.

obligarent, (& quidem ſi opus eſſet ſub cautione ſufficienti), non modò erga hæredem, ſed etiam erga hunc legatarium, ad illud quod hoc legatum à ſuis detrahere deberet, reddendum, cùm effectum ſuum obtinuiſſet (*a*).

Quemadmodum Falcidiæ jus ad ſolos hæredes pertinet: legatarius, cui teſtator mandaſſet quamdam ſummam tertio homini ſolvere, aut aliquid aliud quod, inſigniter imminueretur, aut etiam quod legatum ſuum prorsùs annihilaret, hoc jure uti non poſſet, & abſolutè teneretur teſtatoris diſpoſitionem adimplere, legatumque ſuum repudiare. *Nunquam legatarius, vel fidei commiſſarius ... utitur Legis Falcidiæ beneficio.* Talis eſt deciſio Legis (*b*) ſed Tertius iſte homo teneretur attamen, *ſervata proportione*, ferre partem detractionis quam hæres, qui falcidiam exerceret, à toto legati faceret. Sic Jus Romanum id conſtituit. Quod tamen locum habere non debet reſpectu alimentorum, quæ iſte legatarius, congruenter ſuo legato, tertio homini præbere teneretur. Nam, ſi poſt falcidiam à ſuo legato detractam, ipſi ſatis ſupereſſet undè hæc alimenta præberet, ad ea præbenda teneretur (*c*).

(*a*) Leg. *Lex Falcidia.* 1. §. 12. & Leg. *In qui.* 31 Leg. *Si propter.* & L. *In quantitate.* 73. ff. ad Leg. *Falcidiam.* Leg *In Lege* 45. ibid.
(*b*) L. *Lex Falcidia.* 47. § 1. ff. ad L. *Falcidiam.*
(*c*) L. *Liberto.* 21. §. 3 ff. de annuis legat. lib. 33. tit. 1. & Leg. *Cùm Pater.* 77. § 1. ff. de legat. 2.

Equidem, ſecundum leges, legata in teſtamento miltari facta, falcidiæ obnoxia non ſunt: *In teſtamento militis jus legis Falcidiæ ceſſat* (*d*). Attamen quemadmodum certum videtur, belli Præfectum, aut militem teſtatorem conſilium habere hæredi ſuo magis quàm extraneis ſavendi, nec eum tota ſua hæreditate expoliandi; ſi hæc legata totam vel ferè totam hæreditatem exhaurirent, æquum foret, ut Judex tali incommodo mederetur.

(*d*) L. *In teſtamento* 7. cod. ad Leg. Falcid. Leg. *In teſtamenti.* 12. & Leg. *Ne quidam.* 1. & Leg. *Omnis.* final. l. 6. tit. 21.

Hæc materia amplioris eſt extenſionis, quàm cogitari poſſet, innumeraſque difficultates includit. Præcipuas enodare conati ſumus, utendo cognitionibus Docti Juriſconſulti Galli, quem laudavimus. Plures aliæ difficultates enodatæ reperientur in ſeptuaginta quatuor deciſionibus ſequentibus. Quapropter plura de iis dicenda eſſe non putamus.

CASUS PRIMUS.

THSODECHILDA, nobilis mulier locuples plùs quàm 30000. libris annui reditûs, periculosè ægrotans, octo diabos anta ſuam mortem ſuum fecit Teſtamentum, quo multa legata ſat notanda fecit; interque alia, unum 1000. librarum Hieronymo, qui confeſſiones ſuas audit; unom 6000. librarum Hermogeniano Advocato ſuo; unum 3000. librarum Fulconio Procuratori ſuo; & unum 4000. librarum Soſano Medico vel Pharmacopolæ ſuo.

Paulus, filius unicus hæres hujus Dominæ, his quatuor legatariis lagatorum ſuorum ſolutionem denegavit; & eſiſtimat, illa irrita facere, utpote ſuggeſta à perſonis, de quibus Leges judicaut eas non capaces eſſa, quæ illis utantur, propter nimiam poteſtatem quam iu animum teſtatorum habent; & præcipuè cùm agitur de mulieribus, quæ ægrotant. Nonne injuſta eſt Pauli recuſatio.

RESPONS.

Juriſprudentia Decretorum tam pàtùm conſtans atque uniſormis eſt in articulis, de quibus in re expoſita agitur, ut auſilium quod inde elicere poſſumus ad conſcientiam dirigendam exigui admodùm ſit momenti: Attamen animus eſt, reſpectu uniuſcujuſqua horum articulorum in peculiari, ad examen revocare agendi rationem quæ in Foro adhibita fuit, quam plerique teſtatorum hæredes ad rem ſuam ſemper valdè attentis, pro unica regula ſuæ conſcientiæ ſumpſerunt.

Ab iis qui confeſſiones audiunt incipiamus. Reperiuntur Decreta pro & contra. Albertus (*e*) unum refert anno 1633. redditum: quod abrogavit legatum 300. lib. factum in gratiam cujuſdam Confeſſoris nomine Cadarict. Aliud etiam datum fuit 8. Menſis Maii 1656. quo ſupremus Senatus Toloſanus nullum declaravit legatum, quo nobilis femina Du Puy villam Domino Coſtes Directori ſuo legaverat quamvis legatum jam in doobus aliis Teſtamentis anterioribus reperiretur.

(*e*) Albertus v. *Teſtament.* art. 35.

Econtra multa alia Decreta pari in caſu Confeſſoribus faventia reperiuntur: Baſſet (*f*) unum refert ſupremi Senatûs Gratianopolitani, qui Decreto ſuo 9. Februarii 1635. articulum Teſtamenti in commodum Confeſſoris Teſtatoria facti confirmavit. D. Brillon (*g*) aliud citat, quod eſt diei 5. Junii 1620. Ricard (*h*) in Tractatu ſuo de Donationibus hanc quæſtionem agitat; & dicit quòd in hac Decretorum varietate, lubenter ſequeretur ſententiam eorum, qui hujuſmodi legata nulla declarant; *præcipuè*, inquit, *cùm legatum eſt notandum, & cùm ſit à perſonâ debili & cujus animus facilè affici poteſt.*

(*f*) Baſſet. tom. 1 l. 5. tit. 5. cap. 12.
(*g*) D. Brillon. Diction. Decret. v. *Legat.* n. 196.
(*h*) Ricard. Tractat. de Donationibus.

Putamus quod addere debuiſſet, 1. quòd probandum eſſat, Confeſſorem ſuggeſtione & ſollicitatione uſum fuiſſe, ut legatum ſibi procuraret; 2. Quod clariùs mentem ſuam aperire debuiſſet circa momentum ſummæ legatæ; quandoquidem ſumma quædam notanda exiſtimari vel non exiſtimari poteſt variis rationibus, & reſpectu habito ad bona nomenque Teſtatoris.

Præſes Faber, Juriſconſultus perſpicaciſſimus (*i*), putat, non ſolùm quòd legatum Directori ſuo fieri poteſt: ſed etiam quod tale legatum privilegium habere debet. Et revera ſi hoc legatum abſque hæredum ſuorum incommodo ipſi fieri potuit; ſine dubio coram omnis generis Tribunalibus confirmandum eſt, neglectis querimoniis iniquis hæredum avidorum, qui plerique nunquam contenti ſunt locupletibus hæreditatibus, quæ in eorum commodum cedunt; & qui ſæpè etiam improbis ſuis tricis forenſibus, auctoritate ſua fultis, miſeros & antiquos Domeſticos adigunt, ut contenti ſint tertia, aut ad ſummam, dimidia parte ejus quod ipſis gram animo vel benignè legatum fuit, ut ſibi ad victum neceſſaria ſuppeditare poſſint, cùm ad famulandum non ampliùs comparati ſunt. Equidem, ſi Confeſſor officii ſui ita oblitus fuiſſet, ut Teſtatorem ad ſibi legatum relinquendum induxiſſet, atque ſi prævaricationis adeo indignæ convinci poſſet; procul dubio dignus eſſet, qui privatione ſui legati plecteretur, quiqua ut ignavus mercenarius tractaretur: verùm, cùm ipſi nec ſuggeſtio, nec inductio, nec fraus exprobari poteſt; in Judicis poteſtate non eſt ipſi auferra id

(*i*) Anton. Faber. definit. 28. cod. de Sacro-ſanctis Eccleſ.

quod

quod ei liberaliter datum fuit; cùm nulla sit Principis Lex quæ testatoribus interdicat, ne tale donum faciant, nec quæ Confessorem ad illud recipiendum inhabilem reddat.

Quoad legata Medico aut Pharmacopolæ facta, Supremi Senatus ea nulla declararunt, sic ea de re judicavit Supremus Senatus Britanniæ minoris suo Placito 15. Julii 1632. à Frain relato (a). Boniface aliud etiam Supremi Senatûs Aquitani refert redditum 22. die Decembris 1674. (b). Illud adhuc exactiùs probibitum fuit, cùm legatum durante morbo, quo Testator mortuus est, factum fuit; ut id decrevit supremus Senatus Parisiensis Placito 22. Februarii 1617. in primario Senatûs Tribunali reddito contra nominatim Gamort, Pharmacopolam (c), & rursus secundo Placito primæ diei Martii 1664. quod nullum declarat legatum à muliere suo Pharmacopolæ factum (d), congruenter ad Codicis Justiniani Legem hanc in rem latam ab Imperatoribus Valentiniano & Valente (e), quæ Medicis interdicit, ne quidquam ab ægrotis, nisi postquam planè sanati fuerint, accipiant. *Quos etiam ea patimur accipere quæ sani offerunt pro obsequiis: non ea quæ periclitantes pro salute promittunt.*

Sat innotescunt rationes, quæ Judices induxerunt ut se severos & exactos præberent in re quæ est tantæ prudentiæ & consilii. Leges Romanæ sapienter providerant incommodis, quæ ex infidelitate & avaritia improbi Medici, oriri poterant. Ejus exemplum videri potest in eo quod præcavet Lex, quam in margine laudamus (f). Silentio prætermittimus multa alia similia Decreta antiquiora à Supremo Senatu Burgundiæ reddita, de quibus Bouvot in suis Collectaneis loquitur (g). De Cambolas (h) unum etiam refert diei 21. Junii 1594. quod magis est singulare quàm omnia præcedentia: nullam enim declarat donationem ab homine, cancro laborante, factam fœminæ nobili quæ illum tantùm mero charitatis animo curaverat.

Verum est tamen, Decreta tutata esse legata Medicis aut Pharmacopolis facta, duobus in casibus. Primò, quando Legatarius Testatoris cognatus erat. Sic referentibus Soëfve & de la Guessiere, Decretum fuit in supremo Senatu Parisiensi in gratiam Medici, cui Patruus ejus ægrotans legatum fecerat. Decretum est diei 25. Januarii 1662. (i). Secundò, quando Medicus ægroti, qui ipsi legatum fecit, non est Medicus Ordinarius, sed tantummodò ejus amicus. Quod ita Decretum fuit ab eodem Senatu Supremo die 13. Aprilis 1658. (k).

Quod Decretorum Jurisprudentia his in duobus casibus approbat, non minùs æquum nobis videtur in omni alio casu, ubi neque fraus, neque inductio à parte Medici, vel Pharmacopolæ, reperitur; & cùm persona quæ legatum fecit, merâ generositate aut justâ grati animi significatione, ad illud faciendum inducta fuit.

Ratio quâ nitimur eadem est quam celeber Dominus Talon attulit in conclusionibus quas in gratiam Chirurgi legatarii dedit, quasque Curia in Decreto quod in ejus gratiam pronunciavit die 31. Augustini 1665. secuta est (l). Nempè quòd Medici, Pharmacopolæ & Chirurgi nunquam à Decretis declarati fuerint inhabiles qui legata reciperent, cùm aliæ occurrerunt causæ, præter rationem solius suæ artis, propter quas legata promeriti fuerant: quales sunt, non solùm consanguinitas vel affinitas, verùm etiam amicitia, fiducia, gratus animus, aliaque similia incentiva. Ac revera, neque Decretum an. 1539. (m) nec Declaratio quam Henricus II. ad illud explanandum postea dedit: nec denique articulus 276. Consuetudinis Parisiensis ullo modo loquuntur de Medicis & Pharmacopolis tanquam de personis inhabilibus quæ à parte suorum ægrotorum legata accipiant, sed tantummodò de Tutoribus, Curatoribus Pædagogis, Tutoribus dativis (n) & Administratoribus: quia propter nimiam auctoritatem quâ pollent, qui sunt in tutelâ, pupilli, aliique qui ipsis submittuntur, jure cum plena perfectaque libertate, agere non existimantur. Itaque de iis judicandum ferè ut de captivo, qui Custodi carceris in quo detinetur, vel iis qui curant ut includatur, donationem facit. Quemadmodum enim talis donatio voluntaria, (non reputaretur) vel lubenter facta; pariter pupillus existimandus est non agere, nisi timore vel nimiâ veneratione, quâ Tutorem suum prosequitur: & ecce rationem propter quam Lex clara est, omnesque donationes, quas facere potuisset, irritas facit. Verum nihil simile reperitur in legatis quæ ægrotus liberè & absque inductione suo Medico aut Pharmacopolæ facit; quandoquidem à neutro pendet, & è contra in ipsius potestate est eorum operâ non uti si velit.

Tandem, respectu legatorum, Testatorum Advocatis aut Procuratoribus, factorum; minor est difficultas: quia Decreta ipsis multò magis, quàm aliis faverunt; at imprimis Advocatis propter dignitatem & excellentiam suæ artis; quippe qui omnibus temporibus, & apud Ethnicos, sicut apud Christianos, maximi facti sunt; Quapropter Supremi Senatus non putarunt, eos tractandos esse tanquam homines suspectos capacesque aliquid contra conditionis suæ honorem faciendi, hoc est, Clientes suos inducendi ad ipsis partem bonorum suorum relinquendam sub prætextu quòd isti ministerio consiliisque illorum egerent. Hanc ob causam Curiæ Supremæ in eorum gratiam plura Decreta reddiderunt, quæ illis jus conservant quemdam fructum è legatis ipsis factis, etiam ab iis qui actu consiliis suis utuntur, percipiendi. Tale est Decretum quod reddidit supremus Senatus Parisiensis in gratiam Philippi de Gorillon Advocati, cui unus ex ejus Clientibus dereliquerat legatum 24000. librarum, & smaragdum pretio centum duplonum ejus uxori, non complectendo in omne id quod ipsi debebatur pro honorario ejus quod fecerat pro Testatore in lite quam habebat. Hoc Decretum est diei 8. Martii 1652. atque in Diario Forensium Prætoriorum reperitur (o). Damus adhuc recentius Decretum, redditum die 29. Maii 1663. post conclusiones Domini Talon, Advocati Generalis, quod legatum 1000. librarum Edmo Didier, Parisiensi Advocato ab uno ex ejus Clientibus factum, confirmat. Soefve duo alia etiam refert (p) primum ab eodem supremo Senatu an. 1673. redditum in gratiam Jacobi Abraham, quem Antonius Pillot ejus Cliens etiam Legatarium suum universalem fecerat; & secundum 2. die Aprilis 1675. pronunciatum. Denique in Diario Fori aliud Decretum habemus, in Foro primæ Inquisitorum Curiæ an. 1684. pronunciatum, post conclusiones Domini De Harlay, tunc temporis supremi Senatûs Procuratoris Generalis, in gratiam Heliæ Soulet, Religionis, ut vocant, Reformatæ Advocati Consilii Privati Regis; qui hoc Decreto confirmatus fuit in jure fructum percipiendi è legato decem mille nummorum, quod Domina de Mandegris, cujus Advocatus erat, ipsi ejusque filiabus fecerat.

Fatendum tamen, hac in arte, sicut in omni alia, reperiri posse personas quæ rei suæ magis quàm suo honori studentes, ab officio suo discedunt. Datur etiam Lex clara quæ id supponit. Probibet enim Advocatis, ne sibi bonum Clientium suorum ullo pacto peculiari, eorum lite durante cum eis, facto alliciant. *Nullum cum eo litigatore contractum, quem in propriam recepit fidem, ineat Advocatus* (q).

Hunc

(a) Frain. Plaidoye 123. pag. 743.
(b) Boniface l. 2. tit. 2. ch. 9.
(c) Ricard. Tractat de Donationibus part. 1. c. 3. sect 9. n. 498.
(d) Du Frêne l. 4. c. 33 & Dolive l. 5 c. 15.
(e) L. *Archiatri* 9. cod. de prof. &. & Medicis l. 10. tit. 52.
(f) L. *Si Medicus* 3 ff de variis & extraor. cognit. &c. l. 50. tit. 13.
(g) Bouvot. tom 2 v. *Testament.* q 2 & 31.
(h) De Cambolas l. 2. c. 3.
(i) Soëfve tom. 2. cent. 2. c. 54. De la Guessiere. tom. 2. l. 4. c. 41.
(k) De la Guessiere. tom. 2. l. 1. c. 41.
(l) Idem l. 7. c. 31.
(m) Decret. an. 1539. art. 31.
(n) Gallicè *Baillistres*, quia Judex illos dat Pupillis.
(o) Du Frene l. 2. tit. 7. c. 5.
(p) Soëfve. tom 2 cent. 4. c. 89.
(q) L. *Quisquis*. Juris 6. cod. de postulando l. 2. tit. 6.

Hunc in textum Interpretatio hanc ejus rationem reddit, (a) *quia omnia deret propter timorem litis sicut infirmus propter timorem mortis, pendente lite, antè verò & post*, &c. Ita ut si id contingeret, Curia, non magis Advocato, quàm omni alii personæ parceret.

(a) *Glossa in d. leg. v.* Contractum.

Respectu Procuratorum, reperiuntur multa Decreta, quæ ipsis non minùs, quàm ea quæ laudavimus Advocatis, favent.

Primum quod reperimus in Decretographis, est supremi Senatus Tolosani, prima die Aprilis 1642. redditum (b). Secundum est supremi Senatus Parisiensis prima die Martis 1646. redditum, quod confirmat legatum 600. librarum factum in commodum Magistri Nicolai Du Bois, à muliere pro quâ operam impendebat in lite, quam coram supremo Senatu habebat. Tertium est supremi Senatus Gratianopolitani primæ diei Julii 1652. à Basset relatum (c). Quartum est supremi Senatus Parisiensis anno 1674. pronuntiatum, quod confirmat institutionem universalem, factam in commodum Procuratoris Floriopolis, à Domina quæ ejus Cliens erat. Quintum, quod maximè honorificum est Procuratoribus, est etiam supremi Senatus Parisiensis, die 22. Junii 1700. redditum, quod confirmavit Francisco Pilon, Procuratori in Castelleto, legatum universale (quod existimabatur esse 150000 librarum) quod ipsi fecerat Domina Du Buat per Testamentum olographum tribus ante suam mortem annis, & cujus ipse depositarius erat: quamvis inter litigandum probatum fuisset, quod Pilon actu pro ista Domina cum nomen Testamento adscriptum fuit, operam suam impendebat, & quod ab ea die semper in posterùm continuaverat, & quod etiam illam consiliis suis adjuvabat in litibus quas coram supremo Senatu habebat: & quod singulare est, Dominus primus Præses, post decretum pronuntiatum, nomine Curiæ declaravit, ejus animum non esse auctoritate sua firmare donationes factas in commudum eorum qui negotia aliena administrant; & decisiones ejusmodi Causarum à circumstantiis factorum & personarum pendere; seque jamjam legatum, de quo litigatum fuerat, Francisco Pilon non adjudicasse, nisi quia ejus probitas privatæque utilitatis neglectus ab omnibus agnita erant. Si idem de omnibus aliis dici posset, non amplius quereretur, sicut fit aliquando, de tot fallaciis atque suggestionibus indignis, quas per Decreta reprimere necesse est.

(b) Albert. v. *Legat.* art. 4.

(c) Basset. tom. 1. l. 5. tit. 11. cap. 25.

Colligimus ex iis omnibus quæ jamjam diximus, quatuor legata à Thendechilda facta legatariis solvi debere, Paulumque iis absque injustitia eorum solutionem recusare non posse, nisi adsint argumenta clara & certa, ab ipsorum parte dolum, aut terrorem, aut suggestionem adhibita fuisse, quæ libertatem, quâ Testator frui debet, magnoperè imminuere potuerint. Adde quod quatuor illa legata non nisi ad summam 14000. librarum, semel solutam, assurgant; quæ summa tanquam liberalitas modum excedens spectari nequit, respectu personæ nobilis quæ fruitur plus quàm triginta millibus librarum annui reditus; & quæ consequenter adhuc plus quàm viginti novem millia librarum Paulo hæredi suo derelinquit.

CASUS II.

CHERO, valdè ægrotans, summam 3000. librarum Leodegundæ fratris sui filiæ legavit, si modo vitam religiosam & solitariam eligat. Hæc filia religiosum institutum sequuta est mense uno post mortem Cheronis; sed postquam per quinque aut sex menses institutum illud observasset, illi nuntium misit, & deinceps exegit legati sui solutionem, quam hæres defuncti ipsi denegavit, hoc prætexto quòd conditionem sub quâ Chero illud legatum ipsi fecerat, non adimpleverit. Hæres iste potest-ne ingenuè in sua recusatione perseverare?

RESPONS.

Fagnan (d) dicit, hanc difficultatem, quam Bartolus sibi format eam non solvendo, reperiri diremptam ab Angelo de Perusio (e), qui ad eam respondet cum distinctione, quæ nobis admodùm sapiens videtur, dicendo quòd, si ejusmodi filia bona fide vitam religiosam & solitariam elegisset, atque eam profitendi consilium habuisset, neque culpa sua illi vitæ nuntium misisset; ut, si rejecta fuisset propter ejus corporis constitutionem nimis infirmam, vel propter quoddam aliud vitium corporeum, quale foret comitialis morbus; legatum tali sub conditione factum ipsi acquisitum esset; nec hæres ipsi absque injustitia ejus solutionem denegare posset, quandoquidem conditionem sibi impositam pro viribus suis adimplevisset: quod Fagnan confirmat per unam è legibus Codicis Justiniani (f). Verùm quòd, si è contra hæc filia vitam religiosam & solitariam non elegisset, nisi consilio solutionem legati sui adipiscendi, nec in ea vita permanendi; & revera illi vitæ nuntium misisset sua culpa, nec dimissa fuisset, legatum ipsi non deberetur; Existimaretur enim eam non adimplevisse conditionem, sub quâ legatum ipsi factum fuerat. Quod idem Fagnan confirmat comparationibus, petitis à duabus Legibus Digesti (g), quas referre necesse esse non putamus.

(d) *Fagn. in c.* Porrectum. *de regularibus. n.* 57.

(e) *Angelus de Perusio. consilio* 159. *n.* 4.

(f) *Leg.* si quis. 7. *cod. de instit. & substitut.* l. 6. *tit.* 25.

Existimamus ergo, congruenter huic decisioni, quod, si Leodegunda vitam religiosam & solitariam bona fide non elegerit, sed solummodo consilio tres mille libras quas Chero ipsi legavit, sibi accersendi; hæres Cheronis ingenuè non tenetur ad ipsi legatum suum solvendum postquam vitæ religiosæ nuntium misit; quandoquidem directè egit contra consilium testatoris, qui hoc in casu tale legatum ipsi non fecisset: Verùm quòd si ejus consilium in Monasterium intrando sincerum fuerit, nec ex eo culpa sua exierit, illud legatum ipsi legitimè debetur: cùm suspicandum non sit Cheronem, qui illud ipsi fecit, contrarium in animo habuisse, nec ejus fuisse consilium cogendi hanc filiam ad rem, quam adimplere in ejus potestate non erat, ad litteram exequendam.

(g) *Leg.* Inter. 44. ff. *de receptis qui arbitrium receperint lib.* 4. *tit.* 8. *& Leg.* Qui fit. *ff. de solut.* l. 46. *tit.* 3.

CASUS III.

HERVÆUS, habitans in jurisdictione Fori Tribuni Capitulis Parisiensis, per testamentum suum, Dionysio, uni ex ejus hæredibus, legat quatuor boves & gregem ovium, eum anteponendo aliis, quibus cum attamen vult ut reliquum hæreditatis æqualibus portionibus dividat. Dionysius legatum accipit, posteaque ad reliquum hæreditatis Hervæi cum suis cohæredibus dividendum, se accingit: sed omnes isti huic partitioni se opponunt, & affirmant ejus legatum ipsi partis loco esse debere, quamvis quisq; eorum partem multo magis notandam haberet, si omne id quod superest ad eos pertineret? An eorum oppositio justa est?

RESPONS.

Dionysii Cohæredum æqua est oppositio; Consuetudo enim Parisiensis cui omnes subjiciuntur, fert verbis disertis, *Neminem simul esse posse hæredem & legatarium defuncti* (h). Quapropter, quandoquidem Dionysius legatum sibi ab Hervæo factum accepit, oportet ut abstineat à parte hæreditatis quæ sibi reditura erat, & quam pro jure suo sumere non potuit, nisi postquam legato suo renuntiaverit; sicut fert eadem Consuetudo quæ dicit (i): *Attamen, si ille, cui datum fuerit, donationi suæ hærere vellet, ejus in potestate stat, ab hæreditate abstinendo (legitima hæreditatis portione aliis liberis reservata.)*

(h) Consuetud. Parisiensis. art. 300.

(i) Ibid. art. 307.

Hæc optio quam Consuetudo Parisiensis hæredi legatario concedit, legatum sibi factum accipiendi, hæreditati nuntium remittendo; aut sese hæredem profitendi, legatum sibi factum repudiando, jam concessa fuerat per Decretum supremi Senatus Parisiensis, die 29. Augusti 1571. redditum; atque hoc

fuit Decretum quod locum dedit Consuetudinis Emendatoribus hunc artic lum an. 1550 addendi (a).

(a) Art 507.

Jus nostrum moribus Constitutum hac in re differt à Jure Rom ino, quo prælegata hæredibus testamentariis ac legitimis, facere licebat : istaque legata quæ Leges vocant *Legata per præceptionem*, erant quasi præcipuum, quod hæres legatarius ab hæreditate defuncti desumebat, ejus integram in hæreditate partem non imminuendo (b).

(b) §. Sed olim. 2. *instit. de legatis. Leg.* 1. §. Qui verò *ff. quod legat. Leg.* Qui filiabus. 17. *ff. legat.* 1. *l.* 30. tit. 1. *Leg.* 22. *ff. de adimendis legat. Leg.* Hoc interdictum 1. §. Qui verò 6. *ff. quod legatorum &c. lib.* 43 *tit.* 3. *novella* 18. *&c.*

Quando dicimus, *Jus nostrum moribus constitutum*, non nisi de Consuetudine Parisiensi quam laudavimus, aliisque ipsi consentaneis, loqui volumus. Dantur enim Consuetudines quæ hac in re Legum Romanarum dispositionem sequuntur, prælegata admittendo. Talis est Consuetudo Remensis (c).

(c) Consuet. Remensis art. 233. 287. & 288.

Observare necessum est, 1°. dari quasdam Consuetudines, ut Consuetudines Normaniæ, (d) Andegavensis, Turonansis, Juliodunensis, & Cenomaniæ, quæ liberis, commodis sibi factis adhærendi, libertatem non linquunt, quamvis hæreditati nuntium mittant, sed quæ eos ad ea referenda cogunt; ut sic patri & matri locus adimatur per prædilectionem comparendi quibusdam ex eorum liberis commoda adeò magna, ut alii liberi ad solam hæreditatis partem legitimam redacti reperiantur; dum eorum fretres aut sorores maximam bonorum defuncti partem auferrent.

(d) Consuet. Normaniæ art. 434.

2°. Omnes Consuetudines, quæ verbis genaralibus & absque distinctione ferunt, neminem simul hæredem & legatarium esse posse, intelligendas esse, non solum de linea recta ascendenti & descendenti, verum etiam de linea collaterali; Quandoquidem enim hæ Consuetudines, quæ Legis locum habent, oun distiuguunt, neque etiam distinguendum est inter hæc duo, pro hac Juris sententia, *Ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*; (e). Quod reipsa pronuntiatum fuit Decreto supremi Senatus Parisiensis, reddito in Tribunali primarii senatûs prima die Aprilis 1661. quo Curia pronuntiavit articulum 72. Consuetudinis Senonensis qui verbis generalibus fert, *neminem per testamentum aliquid præcipui dare posse nai ex ejus hæredibus, aut eorum liberis, iis antelegaedo, aut alio modo*, de linea collaterali, æquè ac de linea recta, intelligendum esse. Quod Carondas affirmat pariter etiam decretum fuisse in Consuetudinib⁹ Silvanectensi & Claromontana, quæ cum Consuetudine Parisiensi congruunt.

(e) *Arg. Legis* De pretio. *ff. de publicianâ in rem actione l.* 6. *tit.* 2.

3°. Idem dicendum esse de hærede beneficiario, secundum Decretum 15. Martii 1564. quod Carundas refert, & secundum duo alio Decreta a Louet laudata, (f) alterum diei 3. Augusti 1577. & alterum 20. Augusti 1609. Brodeau idem dicit.

(f) Louët *lit.* H. n. 4.

4°. In Consuetudine Parisiensi, aliisque ipsi congruentibus in articulo, de quo agitur, testatoré unius ex ejus hęredibus partem alteri subrogare non posse, si contingat, ut ille qui subrogatus fuit nullos habeat liberos : quia talis substitutio, si res eveniret, legati locum haberet, & quia ille in cujus commodum hæc substitutio cederet, simul hæres & legatarius reperiretur; contra Consuetudinis verba Ricard hanc quartam observationem facit & dicit (g), illud pronuntiatum fuisse quatuor Decretis differentibus supremi Senatus Parisiensis. Primum est 2. Julii 1639. infirmans Sententiam Castelleti diei 28 April. 1638. Secundum, redditum in Tribunali Curiæ Edicti 7. Augusti 1647. Tertium, sicut primum, pronuntiatum in primarii Senatus Tribunali 2. Martii 1654. Quartum, pronuntiatum super provocatione de sententia redditâ in Tribunali Libellorum Supplicum, 31. Martii 1654.; & quò in Foro Ricard causam dicebat.

(g) Ricard. Tractat. de substitutionibus cap. 4. n. 175. & seqq.

5°. Quòd, si ille qui hæres est in Consuetudine Parisiensi, legatarius sit fundi siti in alia Consuetudine differenti, ubi hæres non sit, legatum suum exigere potest, hæredis qualitatem suam, quam in Consuetudine Parisiensi habet, non amittendo. Talis est sententia Tournet, Joli, L'Abbe & Tronçon.

6°. Dari quasdam Consuetudines quæ permittunt esse hæredem & legatarium in linea collaterali, quamvis id prohibeant in linea rectâ. Uno verbo, his in materiis sola Consuetudo ac Decreta in ejus explanationem reddita, sunt regula sequenda in decisione difficultatum quæ formari possunt.

7°. Denique, quòd secundum articulum 301. Consuetudinis Parisiensis, idem homo donatarius inter viventes & hæres in lineâ collatarali esse possit: Consuetudines Aurelianensis, Montargiensis, & Caletensu idem ferunt : quod congruit cum Jure Romano, (h) & adversatur quibusdam aliis Consuetudinibus, ut Consuetudinibus Blesensis (i) & Rupellensis (k).

(h) *Leg.* In successione 1. *cod. de legit. heredib. l.* 6. *tit.* 58. *& ibid.*

(i) Consuet. Bles. art. 167.

(k) Consuet. Rupell. art. 41.

CASUS IV.

ADOLPHUS Gustavo fecit legatum his verbis conscriptum. Rogo Titium, hæredem meum, ut Gustavo 1000. libras dare velit. Titius tenetur ne hoc legatum dare legatario, quamvis Adolphus illud ipsi expresse non imperaverit, sed eum hac de re rogare sat habuerit ?

RESPONS.

Procul dubio Titius ad 1000. libras Gustavo solvendas absolutè tenetur. Quoquo modo enim Testator voluntatem suam exprimat, hæres eam adimplere tenetur, æquè ac si Testator illud ipsi verbis disertis mandasset. *Omne verbum*, inquit Lex (l), significans testatoris legitimum sensum, legare vel fideicommittere volentis, utile atque validum est, siva directis verbis, quale est : JUBEO : forte, sive precariis utatur testator : quale est : ROGO, VOLO, MANDO, FIDEI COMMITTO. Quapropter expressio in formula rogationis, qua usus ast Adolphus, consideranda non est, nisi sicut urbanitas & comitas qua hæredem suum cohonestare voluit : quod impedire nequit, quominus ejus voluntas perficiatur eadem cum cure, ac si alio mudo se se explicavisset. En ejus rationem quam reddit Imperator Justinianus hac in Lege, *Nos enim non verbis; sed ipsius rebus legem imponimus.*

(l) *Leg.* Omne verbum 2. *Cod. communia de legat. &c. l.* 6. *tit.* 43.

CASUS V.

AUGUSTINUS, 20. annos natus, mortaliter ægrotans, fecit suum testamentum, quo Paulino suo tutori, summam 1000. Nummorum legat, in grati animi signum, pro curis quas erga suam personam & in bonis suis administrandis adhibuit. Eo defuncto, ejus fratres hoc legatum tutori suo facere non potuisse contendunt; quia suspicandum est hunc illud legatum sibi conciliavisse per nomen suum tutoris, & propter auctoritatem qua hoc nomine erga Pupillum suum pollebat. Hanc in rem quæritur, an Augustini fratres absque injustitia Paulino hujus summæ solutionem recusare possint ?

RESPONS.

Secundum legem Regni Galliarum, dispositiones testamentariæ factæ à Pupillo in gratiam sui Tutoris, Curetoris Custodis, vel alius Administratoris, per tempus eorum administrationis, irritæ sunt. Id fert Decretum Francisci primi pronuntiatum mense Augusto 1539. (m) cujus hæc sunt verba : „ Declaramus omnes dispositiones inter vivos, aut testamentarios, deinceps faciendas à donatoribus „ aut testatoribus, in commodum & utilitatem suorum tutorum, curetorum, custodum, tutorum dativorum, aliorumque suorum administratorum, „ irritos, nulliusque effectus ac pretii esse „. Quod confirmatum fuit ab Henrico II. per ejus Declarationem mensis Febr. 1549. (n) quæ addit, tales dispositiones factas per personas interpositas à dictis tutoribus per tempus suæ administrationis, pariter irritas esse, sive inter vivos, sive causa mortis, factæ sint.

(m) Decret. an. 1539. art. 131.

(n) Joh. Nav. Consiliar. in supr. Sen. v. *Donationes.*

Undè

Undè sequitur, fratres hæredes Augustini, sine injustitia posse denegare Paulino sulutionem 1000. librarum, à Pupillo suo ipsi legatorum, cum solum tutoris nomen eum reddat inhabilem, qui tale legatum percipiat.

Hæc decisio confirmari potest hac sententia generali, per cunscientiam tenemur nos ad Leges Principis & ad varias Consuetudines receptas conformare. Itaque cum Princeps declaravent tutores & curatores ulla legata ab iis qui sunt in tutela, aut à pupillis accipere non posse, ei quod Princeps statuit hærendum est, & de iis eodem modo ratiocinandum est, ac de notris, de extraneis, & de personis capite damnatis. quos omnes Princeps declaravit inhabiles qui parentum & cognatorum hæreditatem cernerent, sive ab intestato, sive alio modo.

CASUS VI.

PETRUS testamento suo 1000. libras legavit, ut ab Isaaco, hæredi suo, ad certum usum determinatum impenderentur. Sed Isaaco placet illam summam ad alium usum certissimè utiliorem majorisque momenti impendere. Nonne sine peccato hanc destinationem immutare potest?

RESPONS.

Isaacus auctoritate sua propria hanc destinationem mutare nequit. Ratio est, quòd hæres nullum jus ad hæreditatem buoorum defuncti habeat, nisi ea lege ut ultimam ejus voluntatem exequatur, muneraque ipsi imposita adimpleat. Attamen, quemadmodum aliquandò justæ dari possunt causæ cur hæc mutatio fiat, Judex civilis hærede postulante hanc mutationem respectu legatorum profanorum, (& potest,) jubere Præfectus Ecclesiasticus respectu legatorum piorum, (:), sicut declarat Gregorius IX. in una ex suis Decretalibus (a) quam è scriptis S. Gregorii Magni desumpsit, quamque confirmat Lege Imperatoris Justiniani (b), aliaque Lege Digesti (c) quamvis nominatim hos Leges non designet. Iste Papa alibi adhuc (d) hanc eamdem Jurisprudentiam statuit, in Epistola Decretali, quam ad Episcopum Noviodunensem scribit. Quemadmodum illæ duæ Decretales ferè integræ hic transcribendæ essent, ut Decisio hujus Papæ respectu legatorum piorum inotesceret, eas tantùm illis qui eorum verba legere volent indicabimus. Hæc Decisio cum sententia Auctoris Colloquiorum Condomensium (e). Cæterùm si lis oriatur Judex Civilis etiam de legatis piis pro usu nostro cognoscit.

(a) *Greg. IX. in cap.* Nos quidem 3. *de testam. & ultimu volunt. l. 3. tit. 26.*
(b) *Leg.* Sancimus 45. *C. de Episc. & Clericus* l. 1. tit. 3.
(c) *Leg.* Hereditas *ff. de heredit. petitione l. 5. tit. 3.*
(d) *Gregor. IX. in c.* Tua nobis. 17. *de Test. &c.*
(e) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 13. sect. 2.

CASUS. VII.

AUMUNDUS per suum Testamentum Legavit Summam 5000. librarum, ut impederetur in construenda Aula, quam Ædibus Ptochodochii Urbis, cujus erat incola, addi volebat, & postea evenit ut hæc Aula munificentia alius personæ benignæ constructa fuerit, vel ut administratores hanc Aulam Ptochodochio inutilem esse declareverint. Gervasius hæres Aumundi hoc legatum servare & in commodum suum vertere voluit, cùm effectum suum obtinere non posset: Verùm isti Administratores ejus consilio obstiterunt, contenduntque summam legatam solvendam esse, ut ad alias necessitates pauperum, quos curant impendatur. Possunt ne justè ad illam summam solvendam cogere?

RESPONS.

Hujus Ptochodochii Administratores procul dubio Gervasium ad sibi solvendas 5000. libres ab Aumundo legatas, jure cogere possunt. Constat enim testatoris consiliem certum fuisse banc summam à bonis quæ Gervasio hæredi suo derelinquebat detrahendi, eamque in solatium pauperum consecrendi; & jure suspicandum est, quod si prævidisset fore ut alius Aulam de qua agitur ædificaret, vel ut Administratores eam necessariam non judicarent, certissimè eamdem summam destinasset, ut pauperibus hujus Ptochodochii alio modo utiliori succurreretur. Adamussim autem sequenda est testatorum voluntas, quando sat innotescit, ut voluntas Aumundi nota est, *semper* vestigia voluntatis sequimur testatorum, ait Lex (f). Ergo Gervasius hoc legatum in commodum suum vartere nequit. Uno verbo, cùm hæc summa Deo, in persona pauperum consecrata fuerit, hæres illam servare non potest, quin quodammodo sacrilegii reus sit. Quapropter impendi debet in aliis ausiliis huic Ptochodochio procurandis, prout iis qui illi gubernando præpositi sunt, visum fuerit. Hæc decisio congruit cum Dispusitione Legis Digesti quam in margine indicamus (g).

(f) *Leg.* Quidam 5. Cod. de necessariis servis hæred. instiruẽdis vel sub l. 6. tit. 27.
(g) *Leg.* Legatum. 16. *ff. de usu & usufruc. &c. l. 33. tit. 2.*

CASUS. VIII.

PHILOLOOUS suo testamento 10000 libras societati Religiosæ legavit ad cubiculum dormitorium ædificandum; declaravitque suam voluntatem esse ut hæc summa ab hærede suo non solvatur, si fortè contigerit ut in hunc usum non adhibearur.

Hæc societas illud legatum recipere nequit, quia cum auctoritate Principis constituta non fuit. Hæres potest ne illæsa conscientia 10000. illas libras in commodum suum servare?

RESPONS.

Philologi hæres hanc summam servare non potest ut eam sibi asseret: Ratio est, quod legata pia hoc propitium habeant, ut si ad usum, cui à testatore destinata fuerant, applicari nequeant; Præfectus Ecclesiasticus, ut voluntatis testatorum defunctorum Interpres, illa ad quidquam aliud destinandi jus habeat, quamcunque clausulam contrariam testamentum complectatur; cùm talis clausula Juri Ecclesiastico adversetur, ut patet his verbis Decretalis Gregorii IX. (h) *Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant: licet etiam à testatoribus id contingeret interdici; mandamus, &c.*

(h) *Greg. IX. in cap.* Tua nobis. 17. *de Testamentis &c.*

Diximus, *Ut Interpres voluntatis testatorum defunctorum*, Qualitas est enim quæ jure ad Episcopos pertinet, prout declarat idem Summus Pontifex; non solùm in Decretali quam mox laudavimus; verùm etiam in pluribus aliis (i), cui congruunt hæc Concilii Tridentini verba (k); *Episcopi . . . in casibus à Jure concessis omnium piarum dispositionum, tã in ultima voluntate, quàm inter vivos, sint executores.*

Opere pretium est tamen observare, quòd, cùm dicimus, solum Episcopum ultimæ defunctorum voluntatis Interpretem esse, id intelligendum sit de casibus, in quibus de re ipsa nulla lis orta est. Cùm enim litigatur, secundum Galliæ Jurisprudentiam, Judicis Regii est ea de re judicare, neglecto eo quod hanc in rem statuit Concilium Tridentinum, cujus Decretum hoc in Regno circa istam materiam, receptum non est.

(i) *Idem in c.* Nos quidem 3. *& in cap.* Joannes 19. *Item Conc. Mogunt. in c.* si hæredes 6 *eod. tit.*
(k) *Conc. Trid. sess.* 22. *cap.* 8.

CASUS. IX.

GENTIANUS testamento suo 50. libras annui reditus Ptochodochio sancti Jossæi dereliquit, ut pauperes liberi artem quamdam edocerentur, ea lege ut è familia sua oriundi, si quidam darentur, aliis anteponerentur; Antonia, mulier inops, testatori genere proxima, beneficii causa ab administratore Ptochodochii obtinuit usum alius reditus annui per tempus vitæ suæ, etiam instigantibus ac consentientibus aliis cognatis; & hoc auxilio per multos annos vixit; ac deinceps illum reditum annuum eidem Ptochodochio permisit, quia feliciter parva hæreditas ipsi obvenit.

Hác de re quæritur 1°. An Administrator usum hujus annui reditus Antoniæ propter magnam ejus inopiam, ingenuè concedere potuerit, damno pauperum liberorum in quorum gratiam Legatum factum fuerat, & contra Concilium Gentiani. 2°. An, suppuonendo quod id facere non potuerit absque peccato, teneatur ad id omne

omne restituendum quod Antonia ex eo reditu annuo percepit, à tempore quo eo usa est, si evenerit ut hæc mulier hanc restitutionem non faciat, sicut ad eam faciendam prima tenetur. 3°. Num Antoniæ, cùm ad eam restitutionem teneatur nec ampliùs eam facere possit, propter donationem maximæ partis hæreditatis quæ ipsi obvenit hæredibus suis præsumptivis factam, hanc donationem infirmare debeat, si possit, ut ad eam restitutionem faciendam se accingat. 4°. Denique, posito se hanc donationem infirmare non posse, ad quid teneatur, ut ejus conscientia in tuto sit?

RESPONS.

Doctus Theologus (a) à quo de quæstione æquè difficili consilium petitum fuerat, ad eam respondit 2. Junii 1672. dicendo, Ptochodochii administratorem, illæsa conscientia & absque aperta injustitia, usum 50. libr. annui reditus Antoniæ, etiam inopi & testatoris agnatæ, concedare non potuisse; cùm ipsi non liceret auctoritate sua privata hujus legati destinationem immutare, quin testatoris voluntatem fraudaret, manifestamque pauperibus liberis, ad quos legatum pertinebat, injuriam inferret.

(a) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 158.

Auctoritates quas in decisionibus præcedentibus retulimus, veritatem ejus quod ille Doctor profert, clare probant; cùm solus superior legitimus talem commutationem faciendi jus habeat, quantùmvis æquæ sint rationes eam faciendi. Itaque dicendum est, 1°. Antoniam primam teneri ad ea omnia quæ ex annuo reditu percepit restituenda, eaque impendenda, congruentes consilio Gentiani, ut pauperes liberi defuncto genere proximi, si dentur, vel si desint, alii, artem edoceantur. Ideòque uti debera omnibus modis adhibendis ac legitimis ad hoc munus adimplendum, sive donationem à se hæredibus suis præsumptivis factam, si adhuc penes eam sit, revocando; sive iisdem hæredibus repræsentando se illis hoc bonum ingenuè derelinquere non potuisse, eosque adhortando ut illud prout debent, restituant; aut denique, si fortè id recusant, pro viribus parcè vivendo, ut saltem partim, si in integrum nequeat fieri, bonum illud restituat. 2°. Si Antonia restituere non possit, aut cùm posset, si restituere nolit, nec etiam ejus hæredes præsumptivi; Ptochodochii administrator eorum loco ad eam restitutionem certissimè tenetur; cùm præcipua sit causa injuriæ egenis liberis illatæ, in quorum commodum tantum 50. libræ annui reditûs cedere debebant.

CASUS X.

TERTULLUS Manfredo summam 2000 librarum legavit his verbis „Do Manfredo 2000. libras, „ quia magnas curas adhibuit in persequenda capitis lite quam Johannes mihi intendit, & quia anno „ præterito me salvum & incolumem servavit, me „ tuendo contra latrones, qui mihi vitam adimere „ volebant „. Manfredus post obitum Tertulli obtulit se hæredi, ab eoque sui legati solutionem petiit. Verum hæres in manu habens argumenta certa hunc legatarium nullo modo Tertulli liti capitali sese immiscuisse, neque cum Tertullo fuisse quo tempore à Latronibus appetitus fuit, ejus solutionem ipsi denegat. Nonne ingenuè denegare potest, cum ambo legati incentiva in testamento Tertulli prolata, falsa sint?

RESPONS.

Legatum 2000. librarum Manfredo legitimè debetur, nec Tertulli hæres ab eo solvendo justè abstinere potest. Cùm enim testator clarè loquutus est respectu legati quod alicui facit, ejus dispositio testamentaria semper subsistit, quamvis addat quædam incentiva pro quibus eam fecisse videtur, & licet ea incentiva veritati contrarie reperiantur. Ratio est, quod sola testatoris voluntas sufficiat, nulla cujusvis incentivi [quod habita,] ratione, ut dispositioni majus pretium addatur, exprimi solet [:]; & quòd incentivum quod illi apponere voluit, notet solummodò, vel testatorem errasse illud apponendo, vel honore afficere voluisse legatarium, suamque dispositionem æquiorem & faciliorem reddere. *Falsam causam legato non obesse verius est*, inquit Lex (b), *quia ratio legandi legato non hæret.* En adhuc ut loquitur alia Lex quæ est Imperatoris Justiniani. *Longè magis legata falsa causa adjecta non nocet. Veluti si quis ita dixerit*, Titio, quia me absente negotia mea curavit, stichum Do, lego; *vel ita*: Titio, quia patrocinio ejus capitali crimine liberatus sum, stichum do, lego. *Licet enim neque negotia testatoris unquam gesserit Titius, neque patrocinio ejus liberatus sit; legatum tamen valet* (c).

(b) *Leg.* Cùm [illegible] m 72. §. 6. ff. *de conditionib. & demonstrat.* &c. *Item Leg.* Demonstratio. 17. §. 2. *eod. tit.* 35. *tit.* 1.

(c) §. Longè. 31. *instit. de legat.* l. 2. tit. eo.

Verùm plane aliter res se se haberet, si testator ita incentivum suum enuntiasset, ut clarè significasset, se hoc incentivo conditionem apponere, à qua effectum suæ dispositionis pendere volebat. Verbi gratia, si dixisset; Do 2000. libras Manfredo, si aveneerit ut in persequenda lite quam Johannes mihi intendit, me adjuvaverit. Tunc enim non ampliùs foret simplex incentivum; sed conditio quæ effectum suæ dispositionis ad tempus præcluderet, usquedum veritas manifesta fieret: & propterea etiam prima Lex quam laudavimus addit: *Sed plerumque doli exceptio locum habebit: si probetur aliàs legaturus non fuisse.* Imperator Justinianus addit etiam hanc exceptionem post verba quæ retulimus; *Sed si conditionaliter enuntiata fuerit causa*, inquit, *aliud juris est, veluti hoc modo*: Titio, si negotia mea curaverit; fundum meum do, lego (d).

(d) *Cit.* §. 31. *in fine. Item cit. leg.* Demonstratio.

CASUS XI.

PAMELIUS cùm oppignerasset domum quam per Testamentum suum Cajo legaverat, ut haberet locum hypothecæ summæ 7000. librarum, quam in urgenti necessitate ad quam redactus fuerat à Thierrico mutuo sumpsaret; & cùm etiam stipulatus esset quòd hæc domus ad Thierricum pertineret, si forte hanc summam intra biennii spatium ipsi non redderet; supremum diem obiit anno post mutuationem factam. Cajus solutionem hujus legati petiit ab hærede defuncti, qui eam ipsi denegavit, affirmando oppignerationem & stipulationem evidens esse argumentum infirmationis hujus legati; cùm voluntatis testatoris mutatio adeò manifeste set dilucide significet, ejus consilium fuisse, si necessitate rerum suarum premeretur, illud revocandi.

Nonne pro hærede Pamelii stat ratio? & nonne ingenuè à domo Cajo liberanda abstinere potest, cum ejus dominus non sit, oppigneretaque sit Thierrico, ad quem si forté non solvatur, hæc domus pertinebit?

RESPONS.

Pro Pamelii hærede ratio non pugnat; teneturque ad legatum Cajo solvendum, & ad eum in domus possessionem mittendum, quamvis testator illam Thierrico oppignereverit, ut 7000. libræ quas ab eo mutuo sumpsit in tuto ponerentur, cùm talis oppigneratio post testamentum facta, non sufficiat ad legatum revocandum. Ratio est, quòd, quamvis homo testamentum suum fecerit, attamen semper in ejus potestate sit bonis, de quibus statuit, utendi; & eorum usus non delet dispositiones suas testamentarias, quæ pro statu suorum bonorum tempore sui obitus effectum suum habere, vel non habere possunt. Itaut si res oppignerata ad eum adhuc pertineat antequam moriatur, legatarius ejus fiat dominus. Domus autem, de qua agitur, ad Pamelium adhuc pertinebat cùm supremum diem obiit. Ad Cajum ergo, cui eam legaverat, transire debet: quod verum est, quamvis alienatio oppignerationem sequi possit. Cùm enim alienatio nondum evenerit, dominiumque ejus domus testatori usque ad ejus obitus

tus momentum permaoserit; ejus hæres qui hæreditatem recipere ooo potuit, quio simul debitorum anoexotum onus sibi imposuerit; ad domum redimendam & eam liberam omnique noxa solutam Cajo legatario addiceodam, tenetur. Ita Jus de re judicavit (a); *Qui post testamentum factum*, inquit Lex, *prædia quæ legavit, pignori vel hypothecæ dedit, mutasse voluntatem circa legatariorum personam non videtur: & ideo etiamsi in personam actio electa est: rectè placuit ab hærede prædia liberari.* Quod deiodè ab Imperatore Justioiano approbatum ac confirmatum fuit (b); Verùm hoc intelligendum est, posito hæredem sibi aliunde per hæreditatem alia bona accersivisse, quæ ad 7000. libras Thierrico debitas solvandas sufficerent.

(a) Leg. Qui post. 3. cod. de legatis l. 6. tit. 37

(b) Institut. l. 2. tit. 20. de legat. § 22.

Equidem Jus Romanum (c) distinguit inter testatorem, qui sciebat rem quam legabat uppigneratam esse, & testatorem qui id ignorebat. Sed quemad modum omnis testator semper existimatur perfectam notitiam ejus quod facit habuisse. Usus noster nullas ejusmodi Juris subtilitates admittit. Quapropter iis quæ diximus hæreodum est, oampè hæredem ad rem legaram redimendam teneri; & egatarium ad id cogi non posse, nisi testator hoc oneris ei imposuerit.

(c) Leg. Prædia. 6. Cod. de fidei-commissis l. 6 tit. 41. & Leg. Si res. § 7. init. ff. de legat. & fidei-com. 1. l. 30. tit. 1.

CASUS XII.

Carpophorus periculosè ægrotans, testamentum suum fecit, quo domum suam Theotimo legat. Cùm ax morbo convaluisset, ejus partem diruendam reficiendamque curat; Sex mensibus pòst idem facit respectu alterius partis, ita ut intra biennium domus integra iteràtis vicibus & per partes de novo restaurata reperiatur. Deinceps supramum obir diem absque quo quidquam in testamento suo commutaverit. Theotimus legati sui solutionem ab ajus hærede petit: hæres affimat legatum iofirmatum fuisse par magnas mutationes domui à defuncto factas; & cùm ista domus, cùm eam legavit, adeò antiqua esset, ut eam reædificara coactus fuerit, æquum non asse ut domum novam habeat: cùm suspicandum non sit, eum qui domum tuinosam legavit, consilium habuisse novam domum legatario suo dandi. Num hæres in sua recusatione æquo rectoque nititur?

Respons.

Respondemus Carpophori hæredem æquis rationibus non niti, dum racusat Theotimum in domus ipsi legatæ possessionem immittere. Ratio est quòd mutatio partium, quæ totom componunt, non impediat quin hoc totum sicut unum ac idam considerandum sit; ideoque quominus hæc domus, identidem & per partes prorsus restaurata, eadem domus existimetur.

Talis est decisio Legis quæ dicit (d); *Si domus fuerit legata, licet particulatim ita refecta sit, ut nihil ex pristinâ materiâ supersit; tamen dicemus utile manere legatum.* Atque da hac domo idem dici potest, ac de ovium grege, qui à tempora quo legatus fuit, ita renovatus est, ut quo tempore obiit testator, nulla ovis, ax illis quæ gregem componebant, supersit. Quamadmodum enim grex iste, quamvis omninò & ex toto per vices mutatus, semper idem esse existimatur, & ad lagatarium, cui ante hanc mutationem legatus fuisset, pertinerat: pariter domus de quâ agitur, certissimè pertioet ad Theotimum, cui Carpophorus eam ante mutationes factas legaverat, quandoquidem sicut aadem ac antaa aret considerande est: Quemadmodum Legio vel Cohors militum, eadem Legio val Cobors est, licet progressu temporis, ne unus quidem miles, ex iis qui hoc Agmen componebant, supersit.

(d) Leg. Si ita. 15. § fin. ff. de legatis 1

Hanc decisionem adhuc firmare possumus exemplo Navis, quæ, cum legata fuerit, ad legatarium pertinebit, & si a legato facto, de novo reædificata fuisset, prout declarat alia Lex bis verbis (e); *Si navem legavero & specialiter meam adscripsero, eamq; per partes totam refecero, Carina eadem manente; nihilominùs rectè à legataria vindicaretur.* Dicendum, quod, quandoquidem Carpophorus nihil immutavit in suo testamanto, à tempore quo domum suam restauravit eo modu quo fert narratio, ejus coosilium fuit de ea Theotimum gratificandi, & quod consequenter ajus hæras ad legaratium in ejus domus possessionem immittendum, tenetur.

(e) Leg. Quod in rerum natura. 24. § fin. ff. eod tit.

CASUS XIII.

Aristobulus cùm testamentum suum ante obitum fecisset, legatum 4000. librarum Sancti Antonii Ædi sacræ legavit, ea lege ut Pastor & Æditui illud legatum collocarant in acquirendo Contractu 200. librerum annui reditus, ad solvendum honorarium sacrificii sine cantu, quod in perpetuùm hac in Æde sacra ad animæ suæ raquiem quotidie celebrabitur. Conradus testamenti curator defunctique hæres, hanc summam iis ea conditione oumerare pollicetur. Verum Pastor & Æditui hoc legatum racusant. An Cooradus post eorum recusationem has 4000. libras illæsâ conscientiâ sibi vindicare potest?

Respons.

Si Aristobulus in testamento suo singulatim non designaverit, aut saltem viva voce declaraverit, Conradum illas 4000. libras sibi vindicare posse, si fortè Pastor & Æditui hoc legatum accipera recusarent, certum est per conscientiam teneri ad hanc summam ad alia pia opera adhibendam, 1°. Quia fieri potest ut defuoctus præceperit, ut hæc summa ad illud bonum opus impenderetur, ad quasdam restitutiones incertas exsolvendas, quibus hoc modo satisfacere se teneri existimabat, quo caso hæres qui una eademqua persona cum defuncto existimatur, in ao quod ad ejus obligationes spectat, æquè ac ipse ad eas exsolvendas teneretur. 2°. Quia Conradus persuasum habere debet, quòd, quamvis Aristobulus ad oullam restitutionem tenaretur, ejus consilium præsumptivum fuerit, ut hæc summa hoc in casu ad quoddam aliud pium opus in animæ suæ solatium, impenderatur. Hic hæres igitur sine paccato contra justitiam, & absque ingrati animi vitio erga defunctum, in commodum suum accersera non potest id quod defunctus detraxeret da bono quod ipsi relinquebat, quodqua Deo ac Ecclesiæ consecraverat (f).

(f) De Gener. Theol. mor. tom. 5 tract. cap. 5. dem. 1.

Promtè etiam hoc officio fungi debet; siquidem secundum Sanctum Antoninum (g), illi qui pia legata solvera differunt quoddam sacrilegium committunt, sic sentienta Divo Hieronymo (h), *Qui detinent legata facta Ecclesiis, vel aliis piis locis, & non solvunt, sacrilegium committunt, largè tamen sumendo*; ait sanctus ille Archi-Episcopus: *Undè Hieronymus*, „ Amico aliquid subtrahera furtum est; „ Ecclesiam varò defraudare, sacrilegium est„. Ejus ratio quam sanctus illa reddit, ast, quòd etsi hæc dilatio animæ testatoris nocere oequeat, quoad meritum gloriæ quam acquisivit statim atque hoc pium legatum præcepit, illi tamen multùm noceat quoad expiationem pœnarum ad quas teneri potest erga Justitiam divinaoi. *Et tales, multùm differenda*, addit idem Sanctus, *utique peccant, quamvis enim non noceat hoc animabus defunctorum, qui illa legaverunt, quantùm ad meritum dignum præmio gloriæ, quia ex ipsa ordinatione Ecclesiæ faciendâ consecuti sunt meritum: nocet tamen, quantùm ad expiationem pœnarum, quibus est debitor: quia non ita citò evadet vel sublevabitur, undè dicuntur tortores animarum.*

(g) S. Antonin. 2 part. Sum. Theol. tit. 21. § 3.

(h) S. Hieron. in Can. Gloria. 71. 12. q. 2.

Hæc decisio confirmari potest quarto Concilio Carthaginensi, anno 398. (i) habito, in Gratiani Decreto relato, quod vult, ut qui differunt fungi officio adeò inevitabili excommunicentur. *Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut difficulter*

(i) Conc. Carthag. 4 in cit. Can. Qui oblationes. 0. 13. q. 2.

reddunt, tanquam egentium necatoresq; excommunicentur. Aliud Concilium in Gallis habitum an 442. (a) non minus fortiter de eo loquitur, vult enim ut sicut infideles ac homicidæ habeantur illi qui hoc in casu reperiuntur; En a us verba: *Qui oblationes defunctorum retinent & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles sunt ab Ecclesia abjiciendi: quia usque ad inanitionem fidei pervenire certum est hanc pietatis divinæ exacerbationem; quia & fideles de corpore recedentes votorum suorum plenitudine & pauperes consulatn alimonia & necessariâ substentatione fraudantur. Hi enim tales quasi egentium necatores, nec credentes judicium Dei habendi sunt.*

(a) *Conc. Vasens.* 1. *Can.* 4. *in Can.* Qui oblationes 10. ead. caus. & 9.

CASUS XIV.

ERADIUS testamentum suum fecit coram Parœciæ suæ Pastore præsentibus tantum duobus testibus, & trecentas libras pauperibus legavit: ejus hæres hoc legatum solvere recusat, affirmans testamentum irritum esse, quandoquidem secundum Constitutiones testamentum à Pastore testatoris receptum, validum non est, nisi cùm quatuor adsunt testes. Nonne pro hærede pugnat ratio?

RESPONS.

Pro Eradii hærede pugnaret ratio respectu omnis alius legati, quod pro causa pia factum non esset. Verùm cùm hoc legatum pro tali causa factum fuerit, hoc est, in gratiam pauperum; ad illud solvendum in foro conscientiæ tenetur; quod hoc ratiocinio probari potest. In regione Juris scripti, ubi Leges Romanæ observantur, equidem testamentum non valet, nisi cum fit coram septem testibus, hanc in rem vocatis, & qui sint mares, puberes, conditionisque liberæ; sicut patet ex Lege quam in margine laudamus (b): Attamen miles testari potest secundum alias Leges (c), tam Digesti quam Codicis, quin ad formulas à Jure requisitas observandas teneatur. Legatum autem pro causa pia factum per testamentum à Pastore coram duobus testibus receptum, non minus favens existimandum est, quàm illud quod per testamentum hominis militaris factum fuit. Ergo legatum ab Eradio in gratiam pauperum factum, dignum est quod à Lege generali excipiatur, ac validum existimandum est propter causam pro qua factum est; ideoque hæres ad illud solvendum tenetur.

Hæc sententia congruit cum eo quod Alexander III. declarat in una ex suis Epistolis Decretalibus quam ad Ubaldum Episcopum Ostiensem scripsit (d) qui cum hunc Papam consuluisset de more in sua Diœcesi observata, irrita faciendi omnigena testamenta, quibus septem vel ad minimum quinque testes non adfuerant, congruenter Legibus Civilibus, hocce responsum ab eo accepit: *Qui verò à divina Lege & Sanctorum Patrum institutis & à generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cùm scriptum sit quod in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, præscriptam consuetudinem improbamus, & testamenta, quæ Parochiani coram Presbitero suo & tribus vel duobus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus remanere sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.*

(b) *Leg.* Hac consultissima. 2. *cod. de testamentis &c. l.* 6. *tit.* 23.
(c) *Leg.* Divus. 24. & *Leg.* Miles. 35. *ff. de testam. militis lib.* 29. *tit.* 2. *Leg.* si à Fratre. 14. & *Leg.* Milites. 15. *Cod. eod. tit. l.* 6. *tit.* 28.
(d) *Alex. III. in c.* Cùm esset. 10. *de testa. & ult. voluntatib.*

Idem Papa scribens ad Judices qui irrita faciebant talia testamenta, licet in gratiam Ecclesiæ facta, eorum agendi rationem vituperat, eisque prohibet ne sic in posterùm agant, ipsis præcipiendo ut pro validis agnoscant dispositiones testamentarias, & si duo aut tres testes tantùm illis adfuerint. *Mandamus* sit illis, (e), *quatenus cùm aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam . . . secundum Decretorum statuta tractetis, tribus aut duobus testibus requisitis.* Qua de rej observandum est, 1°. Hanc secundam Decretalem de proprio Pastore non loqui. 2°. Etsi Glossa dicat (f), id tantum locum habere in locis quæ à sancta sede pendent, celebrem Jurisconsultum Gallum (g) olim supremæ Curiæ Gratianopolitanæ senatorem, testari attamen hanc Jurisprudentiam alibi observari. *Credo tamen ipsum* [testamentum] *habere locum in aliis terris*: & quidem in Galliis respectu piorum legatorum, quemadmodum id testatur Auctor Gallus (h), à quo Cabassutius hanc consequentiam elicit, (i); *Itaque legata pia valent & ab hærede solvenda sunt; etiamsi relicta fuerint in testamento aliàs nullo & invalido, in quo non alii, quàm duo testes, intervenerunt*; hoc est secundum hunc Juris Canonici peritum, etsi testamentum à proprio Pastore receptum non fuerit; quod probat suffragio Covarruviæ & doctissimorum nostrorum Jurisconsultorum, quales sunt Carondas, Papon, Menard & Mornac.

(e) *Idem in c.* Relatum 2. *eod. tit.*
(f) *Glossa in cit. c.* Cùm esset
(g) *Guido Pap. q.* 543. *num.* 2.
(h) *Andreas Tiraq. tract. de privileg. causæ piæ, privileg.* 80. *num.* 1.
(i) *Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. lib.* 6. *c.* 20. *num.* 5. *Et apud eum Tiraq. cit. Cov. in cit. c.* Relatum *de testam. &c. n.* 2. & 3. *Julius Clarus §.* Testamentum *q.* 6. *n.* 9. *Carundas le Caron. l.* 10. *Responsorum tit.* 6. *c.* 90. *Manard. l.* 5. *c.* 13. & 21. *Papo l.* 20. *Placitorum. tit.* 6. *art.* 1. 2. & 7. *Mornacius ad Leg.* 1. *ff. de legat. præstand. contra tabulas.*

Duas observationes, quæ sunt ejusdem Cabassutii, addidisse inutile non erit 1°. Legata pia falcidiæ, nec trebellianicæ obnoxia esse non debere, sicut fertur ab authentica quam in Codice habemus (k). 2°. Etsi secundum Jus Romanum legata solvenda non sint, nisi postquam hæres se talem professus fuerit; (l) attamen pia legata solvenda esse, *etiam non adita hereditate*, sicut docent Bartole, Balda, Gui. Papa, Ferrerius ejus Commentator (m) aliique Jurisconsulti.

(k) *Authen.* similiter. *Cod. de Leg. Falcidiâ.*
(l) *Leg.* Quanquá *Cod de fidei commissis.*
(m) *Bartol. in Leg.* 1. *Cod. de Sacro Sanct. Eccl. Baldus in Leg.* Qui filio. *ff. de hered. instituendis. Guido Papa Decis.* 604. & *ibi Ferrerius.*

CASUS XV.

CÆCILIUS per suum testamentum legatum facit his verbis scriptum: *Ecclesiæ & pauperibus summam 6000. librarum per dimidiam partem dividendam do, lego*; Loci Pastor contendit hæc verba unice de Ecclesia & pauperibus suæ Parœciæ intelligenda esse; E contra Cæcilii hæres affirmat sibi licitum esse debere hoc legatum tali Ecclesiæ & talibus pauperibus quos eligere voluerit applicare. An hæc optio ad hæredem pertinet.

RESPONS.

Cæcilii hæres, auctoritatem, talem Ecclesiam, talesque pauperes, quos voluerit eligendi, sibi arrogare non potest. Jure enim existimandum est, consilium testatoris fuisse ut Ecclesia sui domicilii locique pauperes, legato quod fecit uterentur: Addi etiam potest, quod, etsi Cæcilius consilium generale ac dubium solummodò habuisset, Ecclesia & pauperes suæ Parœciæ omnibus aliis anteponi deberent. Ergo æquum est quod Pastor intendit, nec hæres ei obstare debet. Imperator Justinianus sic judicavit de simili difficultate in gratiam Ecclesiæ Parochialis testatoris; En ejus verba (n): *Si quis in nomine magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi hæreditatem, aut legatum reliquerit; jubemus Ecclesiam loci illius in quo testator domicilium habuerit, accipere quod dimissum est.* Hanc in rem observare juvat, quòd, quandoquidem legatum Deo & in nomine Jesu Christi factum, Ecclesiæ parochiali testatoris applicandum est, potiori ratione dicendum sit, legatum in gratiam Ecclesiæ pauperumque certissimè factum, ad Ecclesiam & pauperes loci, in quo testator domicilium suum habet, pertinere. Hæc Decisio est Docti D. Domat, Regii Advocati in Curia Præsidiali Claromontana, in suo magni laboris opere de Legibus Civilibus in ordine suo naturali (o).

(n) *Novella* de regulis. 131. c. 9.
(o) *Domat.* 1. *part. l.* 4. *tit.* 8. *sect.* 6. *n* 4.

CASUS XVI.

PROBUS testamento suo 100. nummos Thomæ legavit; & Thomas Probo superstes fuit solummodò per horæ quadrantem ad summum; An ejus hæredes jus habent 100. nummus ipsi legatos exigendi?

RES-

Respons.

Constat statim atque legatum acquisitum est legatario, eum illud hæredibus suis transmittere, sicut fertur è Lege, quæ dicit (a), *si post diem legati cedentem legatarius decesserit; ad hæredem suum transfert legatum.* Legatum autem 100. nummorum à momento quo Probus mortuus est Thomæ acquisitum erat; nisi ipsi factum fuerit sub quadam conditione quæ nondum adimpleta esset, cùm supremum diem obiit: tunc enim, legatum morte Probi ipsi acquisitum non foret, nisi ea lege esset ut liberos susciperet. Nam, ut alibi dicemus, si moriendo post testatorem, uxorem suam gravidam derelinqueret, 100. nummi reipsà sibi acquisiti forent, eorumque dominium puero nascituro transmitteret. *Is, cui ita legatum, quandoque liberos habuerit,* ait Lex (b), *si prægnante uxore relicta decesserit, intelligitur expleta conditione decessisse, & legatum valere; si tamen posthumus natus fuerit.* Concludimus ergo, quòd, cùm Thomas Probo superstes fuerit, licet, per brevissimum tempus, legatum à Probo ipsi factum, in commodum ejus hæredum, qui ipsum exhibent, cedere debet; cum hoc legatum sub hac conditione tantùm ei factum fuerit.

(a) *Leg.* Cùm servus. 39. *ff. quando dies legatorum vel fideicom. cedat. l.* 36. *tit.* 2.

(b) *Leg.* Is cui. 18. *ff. eod. tit.*

CASUS XVII.

FORTUNATUS summam 1000. librarum Sebastiano legavit; & cùm Sebastianus semihora tantùm antè Fortunatum ex vita discesserit; hujus legatarii hæres contendit, Fortunati hæredem sibi hanc summam solvere debere. An ipsi reverà debetur?

Respons.

Hæc summa Sebastiani hæredi non debetur. Legatum enim legatario non acquiritor nisi à momento quo testator ex vita discessit; Testator autem, ut hic supponitur, post obitum legatarii tantùm è vita migravit. Ergo hic legatarius in summam sibi legatam nullum jus habuit, nec ideò ejùs dominium hæredi suo transmittere potuit. Talis est decisio Imperatoris Justiniani in Lege quâ declarat, cùm legatarius antè testatorem supremum diem obit, ejus legatum infirmari & quasi nunquam factum fuisset, haberi (c). Cui congruit alia Lex Digesti, quæ dicit (d); *si eò tempore, quo alicui legatum adscribebatur, in rebus humanis non erat, pro non scripto hoc habebitur.*

(c) *Leg.* Et nomen. *unic.* §. pro. 2. *Cod. de caducis tollendis l.* 6. *tit.* 51.

(d) *Leg.* Si eo. 4. *ff. de his, quæ pro non scriptis habentur. l.* 34. *tit.* 8.

CASUS XVIII.

MACEUS domum suam, generatimque quicquid in ea tempore suæ mortis reperiretur, nulla re excepta, Michaeli legavit; In ea reperti sunt duo sacci, quorum unusquisque 1000. libris, numerata pecunia, constabat, & Contractus 300. librarum annui reditus à Basilica Parisiensi repetendi, cum quadam alia pecunia sibi debita. Michael hæc omnia ad se pertinere contendit. E contrà Macei hæres affirmat, pecuniam numeratam, Contractum & nomina pecuniæ Maceo debitæ ad eum non pertinere. A cujus parte stat æquum?

Respons.

Reverà hoc legatum comprehendit omnes res mobiles quæ in domo tempore obitûs testatoris reperiuntur, nequidem exceptis duobus saccis, quorum quisque 1000. libris constat (e): Verùm Contractus 300. librarum annui reditus, nec etiam nomina pecuniæ Maceo debitæ, cæteraque jura, in eo comprehendi non existimamus. Ratio est, quòd jura & pecunia Maceo debita proprie non consistent in chartis quæ eorum nomina continent, & quòd dici nequeat eo in quodam loco determinato sita vel

(e) *Leg.* Generali. 32. §. 2. *ff. de usu & usufructu &c. l.* 33. *tit.*

comprehensa esse, sicut res corporeæ, quemadmodum videri potest in Jure, quod hac de re sic loquitur (f): „ Gaius Seius, pronepos meus hæres mihi „ esto ex semisse bonorum meorum, exceptâ domo „ meâ & paternâ, in quibus habito, cùm omnibus „ quæ ibi sunt. Quæ omnia scias ad portionem hæ„ reditatis, quam tibi dedi non pertinere „ *Quæro cùm sit in his domibus argentum, nomina debitorum, supellex, mancipia: an hæc omnia quæ illic inveniuntur ad alios hæredes institutos debeant pertinere? Paulus respondit, nomina debitorum non contineri, sed omnium esse communia; in cæteris verò nullum pronepoti locum esse.* Hæc est ratio qua D Domat (g), de legatis loquendo, hanc quæstionem decidit, in suo Tractatu de Legib. Civilibus in ordine suo naturali.

(f) *Leg.* Caius. 86. *ff. de legatis.* 2. *l.* 31. *tit.* 1.

(g) *D. Domat* 2. *part. l.* 4. *tit.* 2. *sect.* 4. *n.* 15.

CASUS XIX.

ATTICUS domum suam Parisiis sitam, cum tota supellectili in ea reperienda, Leonardo legavit; & cùm in ea reperta fuissent aulæa Flandrica homines pictos habentia, quæ testator in loco, ubi supellectiles asservantur, incluserat, consilio ea vendendi, vel iis Villam suam instruendi; quod ante mortem suam exequi non potuit: Leonardus in hujus domus omniumque supellectilium possessionem venit, exceptis aulæis quæ Attici hæres sibi vendicavit, per speciem quòd partem supellectilium domus efficere non existimarentur. Potest ne tutâ conscientia iis Leonardum orbare, eaque in commodum suum vertere?

Respons.

Attici hæres illæsa conscientia ista aulæa servare potest; quia cùm è testatore seposita fuerint ut venderentur; aut cùm pro alia domo destinata fuerint; constat ejus consilium non fuisse ea inter supellectiles domus legatæ comprehendendi; quandoquidem domum suam non legavit cum iis omnibus quæ in ea generatim ac indefinitè reperirentur; sed tantùm de supellectili verba fecit. Quapropter ut voluntas Testatoris lex est quam hac in re sequi oportet; Leonardus jure contendere nequit hæc aulæa legati sui partem efficere.

Sententia nostra probari potest per Legem Digesti quæ dicit (h), *si fundus legatus sit cum his quæ ibi erant; quæ ad tempus ibi sunt, non videntur legata.* Sed è contra, si aulæa, quibus hæc domus vulgò instruebatur, tempore obitus testatoris non adessent, quia illa resarcienda dederat, vel cuidam amico mutuò dederat, legatario deberentur, tanquam legati sui partem efficientia: *Labeonis distinctionem valdè probo,* inquit Lex (i), *qui scripsit, ne quod casu abesset, minùs esse legatum, nec quod casu ibi sit, magis esse legatum.*

(h) *Leg.* Si fundus. 44. *ff. de legatis & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

(i) *Leg.* Si ita. 26. *ff. eod. tit.*

CASUS XX.

SIGISMUNDUS domum suam supellectilibus instructam Bernardo legavit, hisque verbis usus est, *Domum meam cum supellectilibus Bernardo do, lego.* Item *Do ac lego eidem Bernardo aulæa Flandrica quæ sunt in aula mea & quæ Acta Apostolorum exhibent.* Quâ de re quæritur, an duo alia aulæa quæ in hujus domus cubiculis reperiuntur, cum supellectilibus legatis comprehendenda sint, quemadmodum Bernardus contendit adversus hæredis testatoris sententiam?

Respons.

Quamvis constet, quòd si testator, postquam legavisset domum suam cum omnibus ejus supellectilibus, adderet per articulum peculiarem, se etiam eidem personæ legare aulæa, legatum generale indè non imminueretur, sicut habet Lex (k); *Si quis fundum ita, ut instructus est, legaverit; & adjecerit, cum supellectili, vel mancipiis, vel una*

(k) *Leg.* Quæsitum. 12. §. 46. *ff. de instructo vel instrum. legato l.* 33. *tit.* 7.

vel una aliqua re, quæ nominatim expressa non erat, utrùm minuit legatum, adjiciendo speciem; an verò non quæritur. & Papinianus respondit non videri minutum, sed potiùs ex abundanti adjectum. Attamen si hoc articulo talia, vel talia aulæa designaret, sive exprimendo rem quam exhibent, vel locum ubi adsunt; hæc expressio ac designatio omnia alia aulæa excluderet, signumque ac argumentum foret testatoris consilium non fuisse hæc aulæa in numerum cæterarum supellectilium reponendi, ipsumque sola aulæa à se designata dare voluisse, secundùm hanc Juris regulam à Bonifacio VIII. adoptatam quæ fert, id quod exprimitur in peculiari, derogare expressioni generali quæ omnia complectitur (a); *In toto jure generi per speciem derogatur; & illud potissimum habetur quod ad speciem directum est.* Unde sequitur in specie proposita, existimandum non esse Sigismundi consilium fuisse duo alia aulæa Bernardo legandi, ideòque ea in hæredis testatoris commodum venire debere.

(a) *Leg.* In toto. 80. *ff. de diversis reg. juris antiqui l.* 50. *tit.*17.

Hæc decisio diserta est in alia Lege, his verbis annuntiatâ, (b) *Legatâ supellectili tùm species ex abundanti per imperitiam enumerentur, generali legato non derogatur. Si tamen species certi numeri demonstrata fuerint; modus generi datus in his speciebus intelligitur.* Hæc argumenta electa fuerunt à D. Domat, quem jam, ut Jurisconsultum perspicacissimum, laudavimus.

(b) *Leg.* Legata 9. *ff. de supellect. legatâ l.* 33. *tit.*10. *Item Leg.* Cùm de lanionis 28. *ff. de instructo, vel instrum. legato. eod. lib. tit.*7.

CASUS XXI.

FLAVIUS, domus cujusdam dominus, empto horto vicino propter utilitatem ac commoditatem hujus domus, supremum diem obit postquam domum suam Valerio legavit, nullam de horto mentionem faciendo. Valerius ab hærede petit ut eum in horti, æquè ac domus, possessionem mittat. Hæres id ipsi recusat propterea quod de eo in testamento nulla fiat mentio; ejusque animus est hunc hortum alii ad se pertinenti addere. Potest ne illæsa conscientia & absque injustitia?

RESPONS.

Existimamus hæredem Flavii hunc hortum servare non posse. Cùm enim Flavius illum non emerit ut alii domui adjungeret, vel ut eo alium in finem uteretur; sed eum tantùm acquisiverit ob utilitatem ac commoditatem domus quam Valerio legavit, [quod evidenter agnoscitur ex janua condita ut à domo in hortum iretur], Patet eum domum & hortum tanquam solam ac unicam hæreditatem considerasse, nempè domum, ut sortem, & hortum, ut accessionem atque appendicem domus; utroque sub nomine domus legatæ comprehenso.

Ratio quæ afferri potest, est, quòd non magis necessarium erat hortum designare, quàm aream, aliasque appendices ac commoditates, domui junctas. Constat autem nullo modo necesse esse aream, aliasque appendices designare. Ergo neque necessarium erat de horto verba facere; cùm hæc omnia, ut diximus, sint tantùm domus accessiones, cujus eamdem destinationem per consequens sequi debent, secundùm hanc Bonifacii VIII. regulam (c), *Accessionem naturam sequi congruit principalis.*

(c) *Reg.* 41. *de reg. juris in* 6.

Legem habemus quæ sic hanc quæstionem dirimit; En ejus verba (d); *Qui domum possidebat, hortum vicinum ædibus comparavit, ac postea domum legavit. Si hortum domûs causâ comparavit, ut amœniorem domum ac salubriorem possideret, aditumque in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit; domus legato continebitur.*

(d) *Leg.* Prædiis. 91. *§.* 5. *ff. de legatis* &c.

Idem etiam probari potest ex alia Lege, quæ dicit, eum qui testamento suo fundum legavit, & qui illi in posterùm aliquod additamentum fecit; hoc novum additamentum existimandum esse partem hujus fundi, atque ad legatarium pertinere, æquè ac fundum principalem (e). *Cùm fundus nominatim legatus sit: si quid et post testamentum factum adjectum est, id quoque legato cedit; etiamsi illa verba adjecta non sint: qui meus erit, si modò testator eam partem non separatim possedit, sed universitati prioris fundi adjunxit.* En hujus legis verba, quæ præcisè includunt speciem ad quam respondemus. Flavius enim hortum de quo agitur separatim à domo non possedit, sed conjunctim & tanquam rem quæ ejus erat pars atque appendix. Per consequens existimandus est eum cum domo legasse Valerio, cui hæres de eo absque injustitia contendere nequit.

(e) *Leg.* Cùm fundus. 10. *ff. de legatis & fideicommiss.* 2.

CASUS XXII.

ROMANUS magnum aromatum commercium Burdigalæ ac Rhotomagi faciens & habens pecuniam coactam & coacervatam, nominatim pro commercio harum duarum urbium destinatam & addictam, testamentum suum fecit durante morbo quo mortuus est, bonaque sua Johanni & Jacobo duobus fratris filiis legavit. Johanni pecuniam coacervatam Commercii Rhotomagi & Jacobo coactam pecuniam Commercii Burdigalæ dedit.

Cum uterque in rem præsentem venisset, ut unusquisque in possessionem partis hæreditatis Patrui sui veniret; Johannes agnovit per Librum diarium defuncti & per epistolas negotiorum suorum Præfecti aut mutui Procuratoris Burdigalensis, Patruum suum mense antè ejus mortem misisse 12000. libras præsenti pecunia, vel quas ab alio mensario numerare jussit, ad solvandas merces quas hac in urbe emere jusserat pro Commercio suo Rhotomagensi, quò mitti ac vendi debebant. Quæ re nota ad Jacobum scripsit, & ei significavit ut hujus summæ rationes secum putaret. Jacobus ad ipsum rescripsit quòd, cùm merces emptæ nondum solutæ nec traditæ essent; & cùm 12000. libræ actu Burdigalæ repertæ fuissent tempore quo Patruus eorum supremum diem obiit, hæc bona tanquam pars, pecuniæ ad commercium suum coacervatæ, respicienda erant, non verò tanquam pars pecuniæ ad commercium Rhotomagense coactæ. Nonne pro Jacobo pugnat ratio, & nonne 12000. librarum rationes conferre cum Johanne, recusare potest?

RESPONS.

Dubium esse non videtur, quin Jacobus ingenuè teneatur ad conferendas cum Johanne rationes mercium Burdigale existentium, quasque Patruus ejus pro commercio suo Rhotomagensi destinaverat: Et si merces istæ nondum Burdigalæ emptæ fuissent, Jacobus ad 12000. libras ad Johannem remittendas teneretur, cùm constat, hanc summam esse partem pecuniæ coacervatæ pro commercio quod defunctus Rhotomagi faciebat, eumque illam summam non addixisse commerciu Burdigalensi, quod Jacobo legatum fuit.

Lex, fida æquitatis naturalis interpres, parem quæstionem diremit in specie ferè simili ei quam ad examen revocamus; & quia maximè expressa nobis videtur ad hanc quæstionem dirimendam, eam integram ac totam referemus, in gratiam eorum qui in ea legenda elaborare volent. En ejus verba (f) *Ex facto proponebatur quidam (g) duos heredes scripsisse; unum, rerum Provincialium; alterum, rerum Italicarum; & cùm merces in Italiam devehere soleret pecuniam misisse in Provinciam ad merces comparandas, quæ comparatæ sunt, vel vivo eo, vel post mortem; nondum tamen in Italiam devectæ.* En factum; & ecce quæstio: *Quærebatur, utrùm merces ad eum pertineant, qui rerum Italicarum heres scriptus erat, an verò ad eum, qui Provincialium....* Ecce decisio: *Rerum*

(f) *Leg.* Ex facto. 35. *init. ff. de heredibus instituendis l.* 20. *tit.*5.

(g) *Scilicet* testator *Glossa* 2. Quidam.

rum autem Italicarum vel Provincialium, significatione quæ res accipienda sint, videndum est, & facit quidem totum voluntas defuncti; nam quid senserit spectandum est. Verum tamen hoc intelligendum erit rerum Italicarum significatione, eas contineri, quas perpetuò quis ibi habuerit, atque ita disposuit, ut perpetuò haberet. Cæteroquin si tempore, in quo transtulit in alium locum, non ut ibi haberet; sed ut denuò ad pristinum locum revocaret; neque augebit quò transtulit, neque minuet undè transtulit.... Quæ res in proposito quoque suggerit, ut Italicarum rerum esse credantur hæ res, quas in Italia esse testator voluit (a). Proindè & si pecuniam misit in Provinciam ad merces comparandas; & nec dum comparatæ sint; dico: pecuniam, quæ idcircò missa est, ut per eam merces in Italiam adveherentur in Italico patrimonio adjungendam. Nam etsi dedisset in Provincia de pecuniis, quas in Italia exercebat, ituras & redituras; dicendum est, hanc quoque Italici patrimonii esse rationem (b). Igitur efficere dici, ut merces quoque istæ, quæ comparatæ sunt, ut Romam veherentur, sive profectæ sunt eo vivo, sive nondum, & sive scit, sive ignoravit, ad eam hæredem pertinere cui Italicæ res sunt adscriptæ (c).

(a) *Cit. Leg.* §. 3.

(b) Ibid. §. 4.

(c) Ibid. §. 5.

Nobis tantùm superest hanc consequentiam elicere, nempè, cum Romanus Burdigalæ merces solummodò comparare jussesit, ut commercio suo Rhotomagensi addicerentur, eas existimandas esse tanquam partem pecuniæ pro illo commercio coacervatæ, & ad Johannem, cui soli hæc pecunia legata fuit, pertinere.

Facile est eodem principio plures alias quæstiones similes, quæ fieri possunt, dirimere; judicando de mente testatoris ex argumentis, præsumtionibus ac circumstantiis privatis, quæ illam manifestare possunt: non anteponendo præsumtionibus æquis mentis testatoris, sensum contrarium, simulatione scrupulosius adhærendi sensui litterali locutionis cujusdam, quam circumstantiæ verbaque ipsa testamenti alio modo intelligere adigerent, ut illi menti conveniret (d); quia constat primam regulam sequendam in interpretatione ambiguitatum, aut aliarum difficultatum quæ in testamento reperiri possunt, esse testatoris voluntatem (e), cujus cognitio non tantùm pendet à verbis disertis quibus usus est, verum etiam à consequentiis certis quæ indè elici possunt, vel etiam à conjecturis probè institutis quæ fieri possunt.

(d) *Leg.* Non aliter. 69. *ff. de legatis &c.* 3. *l.*32. *tit.*1.

(e) *Leg.* Cùm quidam. 5. *Cod. de necessariis servis hæredib. instituendis vel substit. l.* 6. *tit.*27.

CASUS XXIII.

HIDULPHUS testamento suo Gabrieli legavit usufructum domus suæ, omniumque rerum in ea obitus sui die reperiendarum, excepta pecunia præsenti. Mortuo Hidulpho in ea repertæ sunt merces pretio 2000. librarum, quas commercio addicebat. Gabriel ab hærede defuncti petit, ut eum in domus, supellectilium, ac mercium in ea repertarum, possessionem mittat. Hæres ipsi mercium præstationem denegat, contendens eas tanquam legati partem existimandas non esse. Potest-ne absque injustitia in sua recusatione permanere?

RESPONS.

Hæres sine injuria recusare potest Gabrielem mittere in possessionem mercium, in domo ab Hidulpho ipsi legata, repertarum. Ratio est, quòd testator has merces tantùm in domo sua collocabat, ut eas in commercio suo adhiberet ac occasione data venderet: Itaque existimandus est Gabrieli solummodò legavisse usufructum rerum addictarum ad instruendam vel exornandam domum, vel quæ in perpetuum in ea remanere debebant. Hæc est decisio Legis Digesti his verbis, (f); *Uxori usumfructum domuum & omnium rerum, quæ in his domibus erant, excepto argento, legaverat... Quæsitum est an lanæ cujusque coloris, mercis causâ paratæ; item purpuræ, quæ in domibus erant, usumfructum ei deberetur? Respondit, excepto argento, & his, quæ mercis causâ comparata sunt: cæterorum omnium usumfructum legatarium habere.* Quod nititur regula de qua verba fecimus ad quæstionem præcedentem respondendo secundum quam semper præcipuè respiciendum est ad mentem quam habuit testator, quæ procul dubio in specie proposita non fuit merces suas cum supellectilibus domus suæ complecti.

(f) *Leg.* Generali. 32. §. 2. *ff. de usu & usufructu &c. l.* 33. *tit.* 2.

CASUS XXIV.

MARCELLINUS duas domos sibi invicem adhærentes possidens, unam Raimundo & alteram Mederico legavit, qui post obitum testatoris in earum possessionem missi sunt: Anno post Raimundus domum suam attollere voluit, quod facere non poterat, quin luminibus domus Mederici multùm obstrueret, qui ideò hujus ædificii in altitudinem exstructioni obstitit. Num jure potest? Præterea, Raimundus cùm agnovisset necesse esse, ut murus quò duæ domus innituntur denuò ædificaretur, contendit Medericum ad dimidium impensæ partem ferendam cogere, cui Medericus consentire non vult. Potest-ne adhuc absque injustitia Medericum adigere ut de suo ad hanc impensam conferat?

RESPONS.

Ad priorem quæstionem, dicimus Raimundum domum suam extollere non posse ita ut, per hanc in altitudinem exstructionem, domus Mederici luminibus necessariis obstruat; Absolutè enim judicandum est testatorem noluisse ut domum quam alteri legatario legavit, inutilem vel maximis incommodis obnoxiam redderet. Testatoris autem voluntas clara, aut quæ justè suspicari potest, instar legis est respectu eorum quos suos Legatarios fecit. Hanc decisionem aliasque ejusmodi probare pergimus per auctoritatem Legum, quæ id quod æquum erat his in casibus privatis statuerunt. En quod dicit una ex illis Legibus de priori quæstione quæ proponitur. (g) *Binas ædes habeo; alteras tibi lego: hæres alteras altiùs extollit & luminibus tuis officit. Quid cum illo agere potest?... Qui binas ædes habebat, si alteras legavit, non dubium est, quin hæres alias possit altiùs tollendo obscurare lumina legatarum ædium.... Sed ita officere luminibus & obscurare legatas ædes conceditur, ut non penitùs lumen recludatur; sed tantùm relinquatur, quantùm sufficit habitantibus in usus diurni moderatione.*

(g) *Leg.* Gaurus. in *in fin. ff. de servitut. urbanorum prædiorum l.* 8. *tit.*2.

Quoad posteriorem quæstionem, dicendum est Raimundum jure Medericum cogere posse ad dimidiam partem impensæ ferendam, quæ necessaria est ad muri de quo agitur reædificationem. Hic enim murus, qui ante legatum ad unicum dominum, nempè Marcellinum, pertinebat, communis factus est duobus legatariis propter dispositionem testamentariam à testatore factam. Undè sequitur eos teneri, unumquemque per dimidiam partem, ferre impensas necessarias ad murum rursus ædificandum. *Si is qui duas ædes habebat*, inquit Lex, (h) *unas mihi, alteras tibi legavit; & medius paries, qui utrasque ædes distinguat, intervenit, eo jure, eum communem nobis esse existimo.*

(h) *Leg.* Si is. 4. *Cod. de servitute legatâ. l.* 33. *tit.*3.

CASUS XXV.

HIPPARCHUS Clementi legavit tertiam partem annui reditus cujusdam domus, pretio 1500. librarum elocatæ, jam à decennio & ampliùs. Itaque hæc portio 500. libras singulis annis Clementi afferre debet: Hipparcho fato functo, ejus hæres hanc domum pretio 42000. librarum vendit. Clemens contendit, hunc hæredem sibi solvere debere suam tertiam partem pro ratione annui re-

ditus quem hæc summa producere debet, hoc est, 700. libras, loco 500. An hæres ad id tenetur conscientiâ?

R e s p o n s.

Hipparchi hæres quotannis Clamanti 700. libras solvere non tenetur, & si domum pretio 42000. librarum vendiderit; sed tenetur solummodò ad 500. libras illi solvendas. Ratio est, quod legatum in quemdam fundum assignatum constituendum non sit nisi habito respectu ad pretium annui reditus hujus fundi; non verò ad reditum quem pretium ejusdem fundi vendiri producere potest: quia testator aliud consilium non habuit nisi legandi id quod hæc portio singulis annis afferre posset. Hujus decisionis probatio reperitur in una ex Legibus Digesti, ubi dicitur (a): *Liberto suo ita legavit*: „ Præstari „ volo Philoni, usque dum vivet, quinquagesimam „ omnis reditûs, quæ prædiis à Colonis, vel empto„ ribus, * fructus ex consuetudine domûs præstan„ tur. *Hæredes prædia vendiderunt, ex quorum reditu quinquagesima relicta est. Quæsitum est, an pretii usuræ, quæ ex consuetudine in Provinciâ præstarentur, quinquagesima debeatur? Respondit: Reditûs duntaxat quinquagesimas legatas; licet prædia vendita sint.*

(a) *Leg.* Liberto. 22 *ff. de annuis legatis & fidei-com. l.* 33 *tit.* 1.

* *Emptores fructuum hoc loco accipiendi sunt pro conductoribus.* Gloss. in D. Leg.

CASUS XXVI.

NICANDER facit suum testamentum geminum; alterum ex autographis apud Tabellionem deposuit, alterum que servavit, quemadmodum aliquando ad praxim revocatur, sicut dicit Lex, (b) autoque absque ullo vitio erant, scripta à testatore qui iis nomen suum apposuerat: Repertum est, quod per unum Renato 100. numos, per alterum verò 200. numos legabat. Renatus 200. numos ab hærede Nicandri petit; hæres e contra intendit ipsi 100. numos tantum dare: A cujus parte stat æquum? & quid ab hærede faciendum, ut conscientiæ satisfaciat?

(b) *Testamentum pluribus exemplis consignare quis potest; idque interdum necessarium est.*

R e s p o n s.

Hæres Nicandri conscientiâ non tenetur ad solvendum Renato 200. numos sed solummodò 100. numos. Quæ ejus afferri potest ratio est, quod hac in specie omninò impossibile sit perfectè testatoris voluntatem cognoscere, quia modo adeò diverso scripsit, ut dijudicari non possit, quamnam ex duabus summis legatarius jus habeat petendi. Quam ob rem, quemadmodum nihil ad ipsi optionem præbendam determinat, & ut conditio hæredis naturaliter faventior est quam conditio legatarii, dicendum est hæredem nisi ad minorem summam dandam non teneri (c): *In obscuris minimum est sequendum*, inquit Bonifacius VIII. Itaque videtur dici posse, hæredem, qui est debitor, hac in occasione agere posse, sicut ipsi licitum forat agere, in casu quo propositio legatum exprimens verbis alternis scripta esset; hoc est, quasi testator dixisset hæres meus 100. vel 200. numos Renato dabit; quo casu certissimè hæres eligere posset quamnam ex duabus summis ipsi dare vellet, secundum istam aliam Juris regulam, (d) *In alternativis, debitoris est electio; & sufficit alterum adimpleri.*

(c) *Bonif. VIII. in reg* 30. *de reg. juris in* 6.

(d) *Reg.* 70 *ibidem.*

Hæc quæstio sic dirempta reperitur in una ex Legibus Digesti; En ejus verba (e): *Sempronius Proculus nepoti suo salutem. Binæ tabulæ testamenti eodem tempore exemplari causa scriptæ, ut vulgò fieri solet, ejusdem patrisfamilias proferuntur. In alteris centum, in alteris quinquaginta aurei legati sunt Titio. Quæris utrùm & quinquaginta aureos, aut centum, duntaxat habiturus sit? Proculus respondit: in hoc casu magis hæredi parcendum est. Ideòque utrumque legatum nullo modo debetur; sed tantummodò quinquaginta aurei.*

(e) *Leg.* Sempronius. 47. *ff. de legatis & fidei-com.* 2.

CASUS XXVII.

FERDINANDUS 150. librarum pensionem per vitæ tempus Rodolpho [qui] legavit ad remum in perpetuum datus fuerat [:]; Hæres Ferdinandi contendit hoc legatum irritum esse, propterea quod Rodolphus civiliter mortuus est, illudque solvere recusat. Nonne contra æquum egit in recusatione sua permanendo?

R e s p o n s.

Ferdinandi hæres absque injustitia recusare nequit legatum Rodolpho factum exequi. Ratio est, quòd inhabilitas succedendi aut donum recipiendi per dispositionem causæ mortis, ad legatum pensionis alimentariæ non extendatur, quia alimenta ad vitam hominis absolutè necessaria sunt, & quia per charitatem christianam non licet ea cuivis denegare, & multò minus homini ad mortem aut ad remum, aut ad exilium perpetuum damnato; quandoquidem illi qui ad hunc statum redacti sunt, opibus, & sæpè auxiliis carent, ideòque commiseratione digniores sunt quam alii. Leges Civiles, hac æquitate naturali innisæ, huic humanæ sententiæ favent (f): *Si in metallum damnata*, inquit una ex his Legibus, *quid extra causam alimentorum relictum fuerit, pro non scripto est; nec ad fiscum pertinet. Nam pœna servus est, non Cæsaris.* Atque hanc ob causam homo, qui postquam tali pœna mulctatus fuit, recepit legatum alimentarium sibi derelictum, potest etiam, postquam veniam suam à Principe impetravit, ejus solutionem in posterum exigere, sicut ab alia Lege fertur his verbis (g): *Is, cui annua alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus indulgentia Principis restitutus est. Respondi, eum & præcedentium rectè cepisse alimenta & sequentium deberi ei.* Quod dicimus in gratiam hominis damnati ad pœnam quæ secum mortem civilem trahit, pariter intelligi debet de alienigena cui pensio alimentaria legata fuisset: cùm pro uno potior ratio quàm pro altero non detur.

(f) *Leg.* Si in metallum. 3. *ff. de his quæ pro non scriptis habentur. l.* 34. *tit.* 8.

(g) *Leg.* Is cui. 2. *ff. de alimentis vel cibariis legatis l.* 34. *tit.* 1.

CASUS XXVIII.

FALCIDIUS Cosmo legavit 200. libras pensionis per vitæ tempus ac alimentariæ, ejus solutione prima die April. 1705. incipienda: Cosmoque mortuo prima die Maji 1707 postquam solutionem duorum annorum præcedentium percepisset; Sempronius ejus hæres, cogere vult Mævium, testatoris hæredem, ad sibi 200 libras pro tertio anno solvendas; quia, inquit, pensio in antecessum solvenda est; ideòque cùm tertius annus inceperit; [ille cùm in commodum suum vertendus sit] jura defuncti nomine ejus hæredis assecutus est [:] E contra Mævius contendit, quòd cùm hæc pensio Cosmo legata fuerit tantùmmodo ut ipsi ad vitam necessaria suppeditarentur, post ejus mortem non ampliùs locum habere debeat: Quanam à parte stat æquum?

R e s p o n s.

Regula generalis est, legatum pensionis alimentariæ annuæ legataria acquisitum esse statim atque annus incepit; ideòque summam legatam totam deberi, à quo annus initium habuit. *Si competenti Judici annua legata, vel fideicommissa tibi relicta probaveris; ab initio cujusque anni exigendi ea habebis facultatem*, ait Lex Codicis Justiniani (h). Quæ ejus reddi potest ratio est, naturale esse, ut legatum quod fundi locum habet pro alimentis necessariis, in antecessum legatario acquiratur; ut indè in posterum sibi ad vitam necessaria suppeditet.

(h) *Leg.* Si competenti. 1. *Cod. quando dies legati vel fidei-com. cedat. l.* 6. *tit.* 53.

Attamen si testator mentem contrariam aperuisset, & si, ut ejus hæredi levius onus imponeretur, ipsi tantummodò mandasset solvere pensionem legatario in antecessum singulis tribus mensibus usque ad diem sui obitus. Sempronius Cosmi hæres, in casu proposito jus tantùm haberet petendi pensionem trimestrem currentem, si ejus legatum sit verbis

bis conſcriptum foret. Verùm ſi è contra legatum 200.librarum penſionis annuæ Coſmo factum fuerit, nec Ferdinandus hac cautione uſus ſit in gratiam ſui hæredis, & ſolummodò verbis generalibus ſignificaverit, ſe velle ut Mævius ejus hæres, quotannis det Coſmo 200.libras, undè ſibi ad vitam neceſſaria ſuppeditet. Coſmi hæres jus habet totam ſummam exigendi, quamvis Coſmus ab initio anni mortuus fuerit; cùm Coſmus in hanc ſummam jus acquiſitum haberet à prima die quâ annus incepit, hoc eſt à prima die menſis Aprilis antecedentis. Diſtinctio, quam attulimus, cum legibus vulgò receptis congruit: *Si quotannis ſit legatum; mihi videtur etiam in h c initium cujuſque anni ſpectandum; niſi fortè evidens ſit voluntas teſtatoris in annuas penſiones ideò dividentis; quoniam non legatario conſultum, ſed hæredi proſp: ctum voluit, ne urgeretur ad ſolutionem;* Sic loquitur una ex his Legibus (*a*).

(*a*) *Leg.* Nec ſemel. 12. *§.* 4. *ff. quando dies legatorum &c. l.* 36. *tit.* 2.

CASUS XXIX.

THIEBALDUS Roberto legavit ſummam annuam 300. librarum per ſpeciem penſionis alimentariæ; Aliquantò poſt Robertus alimenta, generatimque omnia ſibi ad victum neceſſaria obtinuit per munificentiam Patrui ſui; ita ut à multis annis nullâ re defecerit, etiamque certus ſit in futurum de penſione 500. librarum per vitæ tempus, quam idem Patruus ipſi fecit: Quæ cauſa fuit cur Thiebaldi hæres ipſi ſolutionem 300.libr. non continuaverit, hoc prætextu defunctum ei hanc penſionem annuam tantùm legaviſſe, ut eum ex ſumma rerum inopia qua premebatur extraheret. Attamen Robertus contendit hunc hæredem teneri conſcientiâ ad ejus uſuras ſibi ſolvendas. An hæres ad illud præſtandum in foro conſcientiæ tenetur?

RESPONS.

Dubitandum non eſt, quin Thiebaldi hæres ad omnes uſuras penſionis alimentariæ Roberto debitas ipſi ſolvendas teneatur, quamvis conſtet Patruum legatarii omnia ad vitam neceſſaria, tam pro præſenti tempore, quàm in futurum, ipſi ſuppeditaſſe. Ratio eſt, quòd etſi primum teſtatoris incentivum fuerit Robertum è gravi inopia extrahendi, ipſique præbendi undè victum ſibi compararet; attamen ſit onus, quod hæredi ſuo, bona ſua ei derelinquendo, impoſuit, à quo ſe liberare in ejus poteſtate non eſt; cùm bonis defuncti ſuccedere non potuerit, quin ad onera impoſita teneretur. *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere . . placuit*, inquit Lex, (*b*) & cùm præteres injuſtum foret ut uteretur beneficio, quod defunctus Roberto gratificari voluerat.

(*b*) *Leg.* Pro hæreditariis. 2. *Cod. de hæreditariis actionib. l.* 4. *tit.* 16.

Nobis opus non eſt quærere alias hujus Deciſionis probationes, quàm æquitatem naturalem, quæ non ſinit ut quiſquam in commodum ſuum vertat bonum alteri datum, & in quod nullum jus habet. Leges etiam Romanæ, hac eadem æquitate nixæ, congruunt ſententiæ quam aſſerimus, quandoquidem dicunt indiſcriminatim & ſine ulla exceptione, ſolvenda eſſe vetera nomina alimentorum debitorum, *Præteriti quoque temporis alimenta reddenda ſunt* (*c*).

(*c*) *Leg.* Cùm unus. 10. *§.* 1. *ff. de alimentis vel cibariis legatis.* *Item Leg.* Libertis. 18 *§.* 1. *l.* 34. *tit.* 2.

CASUS XXX.

PAPINIANUS Sulpicio, famulo ſuo, ſex menſes alimentorum, victûs & habitationis legavit; Sulpicius alimenta, habitationem & victum apud Patrem ſuum per hos ſex menſes habuit; deinceps ab hærede Papiniani petiit, ut ſibi alimentorum, reliquorumque æquum pretium ſolveret. An hæres ad illud pretium ſolvendum in foro conſcientiæ tenetur?

RESPONS.

Exiſtimamus hæredem Papiniani ingenuè teneri ad ſolvendum Sulpicio æquum pretium ejus quod à

Domino ipſi legatum fuit, licet aliundè alimentum, victum & habitationem [perceperit.] & quidem gratis. [:]

Opus non eſt, ut hanc deciſionem confirmemus, aliis argumentis præter illa quæ in deciſione præcedenti attulimus; Ac revera, æquum eſt ut hæres iſte legem qua Papiniani hæreditatem accepit, adimpleat; nec ullum commodum capere poſſit ex beneficio quod Sulpicius à Patre ſuo accepit: ſicut etiam commodum percipere non poſſet ex induſtria quam hic famulus adhibuiſſet ut ſibi ad victum neceſſaria compararet. Mens enim teſtatoris fuit tale donum faciendi legatario, qui per conſequens illud in commodum ſuum vertere debet, omni alio excluſo. Quod patet ex Legibus quas jam laudavimus (*d*).

(*d*) *Leg.* Cum unus. *& leg.* Libertis. *ſupra citat.*

CASUS XXXI.

THEOTIMUS, homo locuples, qui ſolitus erat ſingulis annis 300. libras dare Barnabæ, conſobrino ſuo, egeno diſcipulo, Remis ſtudiis vacanti, graviter ægrotans, fecit ſuum teſtamentum quo in ejus gratiam penſionem per vitæ tempus conſtituit; ſed, per oblivionem, aut aliter, non deſignavit ad quamnam ſummam hæc penſio aſſurgere deberet, cùm tantummodò dixerit, *Barnabæ penſionem per vitæ tempus do.* Quâ de re quæritur an Theotimi hæres conſcientiâ teneatur ad 300. libras penſionis alimentariæ Barnabæ ſolvendas? aut, an ab eo non pendeat minorem penſionem dare, & quidem talem qualem volet?

RESPONS.

Cùm elocutio de qua agitur in teſtamento vitioſa eſt propter quamdam obſcuritatem quæ nulla alia elucidari poteſt, cujuſque cognitio à ſola teſtatoris mente pendet; hoc in caſu neceſſe eſt recurrere ad alias probationes, vel ſaltem ad præſumtiones, quæ ejus voluntati detegendæ inſervire poſſent. Undè ſequitur, quòd, cùm in ſpecie propoſita, Theotimus ſolitus eſſet ſingulis annis 300.libras Barnabæ dare, ad ejus ſtudia promovenda; ſuſpicandum eſt, quòd ſi adhuc in vivis eſſet, ejus conſilium non foret ipſi penſionem minoris ſummæ derelinquendi, præcipuè ſi attendatur quòd ille dives, Barnabas verò egenus ac ejus conſanguineus erat: ideòque defuncti hæredem Barnabæ 300. libras annuas ab eo petitus, denegare non debere.

Hæc deciſio æquitati naturali maximè congrua nobis videtur; Quapropter etiam Leges judicarunt ſic agendum eſſe in pari caſu. *Si cui annuum fuerit relictum ſine adjectione ſummæ*, ait una ex his Legibus, (*e*) *nihil videri huic adſcriptum, Mela ait, ſed eſt verior Nervæ ſententia quod teſtator præſtare ſolitus fuerat, id videri relictum: ſi minùs; ex dignitate perſonæ ſtatui oportebit.*

(*e*) *Leg.* Si cui. 14. *ff. de annuis legatis & fideicom. l.* 33. *tit.* 1.

CASUS XXXII.

YVES Civis Antipolitanus, per teſtamentum hæredem inſtituit Mævium, filium ſuum primogenitum, nullam de Caſſio ſecundo ſuo filio mentionem faciendo, quia graviſſimè malam ejus agendi rationem ferebat: Attamen verbo Mævio præcepit ut illi ſummam notatu dignam; quod Mævius facere promittit. Biennio poſt Caſſius moritur obrutus ære alieno, quod omne ferè coëgit, ut ſolitis ſuis pravis libidinibus ſuppeditaret. Mævius qui eò uſque minimam partem tantùm ſummæ, quam Yves Pater ejus ipſi crediderat, Caſſio dederat, petit, 1°. An ſummo jure teneatur ad ſolvendum hoc legatum voce prolatum, de quo in teſtamento nulla mentio fit? 2°. An hoc in caſu teneatur ad æs alienum à Caſſio fratre ſuo coactum ſolvendum, reliquum ſummæ quam in manibus habebat hunc in finem impendendo?

RESPONS.

Mævius tenebatur conſcientiâ ad ultimam Yvis voluntatem exactè adimplendam, ſicut ipſi promiſerat, Caſſio fratri ſuo dando ſummam à patre conſtitutam, eo modo quem præſcripſerat. Verùm ut Yves hoc legatum Caſſio tantummodò fecerat, ut illi ad victum neceſſaria ſuppeditaret, illudque legatum duobus modis facere potuit, hoc eſt, præcipiendo Mævio ut ipſi ſtatim totam ſummam numeraret, ejuſque liberam diſpoſitionem relinqueret; vel eam per partes tantùm numerando, & quantùm e geret ut ſibi victum compararet: conſtat in primo caſu, quod, cùm Mævius totam ſummam Caſſio legatam antè ejus mortem non ſolverit, tenetur ad reliquum ſummæ impendendum in ſolvendo ære alieno coacto, cùm ejus creditores in ejus jura venerint; quod facile eſt probatu multis legibus quas jam laudavimus in duabus deciſionibus præcedentibus (a), quaſque hic non repetemus. Sed in ſecundo caſu eadem non eſt ejus obligatio; hoc eſt, ſi Yves ejus Pater præceperit ut Caſſio hanc ſummam tantùm daret per partes, & ut neceſſitati ad quam eum redactum videret, ſubveniret: Hoc enim in caſu ejus creditores nullum jus haberent in reliquum ſummæ, quod in ſuis manibus remanſiſſet. Talis eſt ſententia Docti Theologi, ſicut videri poteſt in tertio Tomo ſuarum Deciſionum (b).

(a) *Leg.* Cùm unus. *Leg.* Libertis. *& Leg.* Is cui. *ſuprà citat.*

(b) De ſainte Beuve tom. 3. caſ. 206.

CASUS XXXIII.

AURELIUS domum Proſpero legavit, ea lege ut Philemoni ſummam 500. librarum per ſpeciem legati daret, priuſquam in ejus poſſeſſionem mitteretur: Philemone verò die ante Aurelium mortuo, Proſperus contendit teſtatoris hæredem eum in plenam domus poſſeſſionem mittere debere, nemini quidquam è 500. libris ſolvendo. An animo cogitatum jus æquum eſt?

RESPONS.

Proſperi jus animo cogitatum æquum eſt; quia cùm lex, qua Aurelius ipſi domum ſuam legavit, naturaliter impoſſibilis reddita fuerit, nec adimpleri poſſit propter eventum mortis Philemonis; Proſperus illi legi non ampliùs obnoxius eſt, domumque habere debet, quin ad ſolvendas 500. libras teneatur: quandoquidem legatum extinguitur morte legatarii, quæ mortem teſtatoris præceſſit; & cùm extinctio poſterioris legati nullum damnum priori inferre poſſit. Quibus addimus eodem modo rem ſe habituram, ſi Philemo, vita fruens poſt mortem teſtatoris, 500. libras ſibi legatas ac à Proſpero oblatas, accipere recuſaret; hoc enim in caſu, quemadmodum in priori, in Proſperi commodum cederet ſumma quam Philemoni tradere tenebatur, ſicut fert iſta Lex (c); *Si ita hæres inſtitutus ſim; ſi decem dedero, & accipere nolit, cùm dare juſſus ſum, pro impletâ conditione habetur.*

Hæc deciſio nititur ratione Juris quæ alia in lege refertur, & quæ vult ut, cùm ille cujus intereſt conditionem adimplere, eam exequi recuſat, & ſi poſſit, conditio adimpleta exiſtimetur, *Jure Civili receptum eſt*, ait hæc Lex (d); *quoties per eum, cujus intereſt conditionem impleri, fit quo minus impleatur, ut perindè habeatur, ac ſi impleta conditio fuiſſet.* Quod locum habet in ſpecie ad quam reſpondemus, ut oſtendunt hæc verba quæ ſequuntur ea quæ mox retulimus; *quod plerique & ad legata & ad hæredum inſtitutiones perduxerunt, cùm per promiſſionem factum eſſet, quominus ſtipulator conditioni pareret.*

(c) *Leg.* Si ita. 1. *ff. de conditionibus inſtitut. lib.* 28. *tit.* 7.

(d) *Leg.* Jure. 24. *ff. de conditionibus & demonſtrat. l.* 31. *tit.* 1.

Cæterùm, cùm Canones his de caſibus privatis verba non faciant, ſolæque Leges ſingula expenderint ac deciderint; mirandum non eſt ſi alias auctoritates non laudemus; cùm cæteroquin hæ leges magni ſint ponderis in omnibus materiis de quibus Eccleſia nihil contrarium decidit; quia pleræq; nituntur decretis generalibus Legis Naturalis, cujus ſunt tantùm accomodationes ad circũſtantias peculiares.

CASUS XXXIV.

SATYRUS mox moriturus, Barbæ luſtrali adoptione filiæ 200. libras dedit, ut in aliqua arte erudiretur, aut ut eam ad matrimonium ineundum adjuvaret, hancque ſummam inter manus Catharinæ hujus filiæ matris depoſuit. Duobus poſt diebus Satyrus ſupremum diem obit, & Barba bimenſi pòſt: Qua de re quæritur, an legatum ad Catharinam velut filiæ ſuæ hæredem pertineat, aut an teneatur ad 200. libras Satyri hæredibus reſtituendas?

RESPONS.

Hæc quæſtio dirimi nequit niſi per Conſuetudinem regionis quam Catharina incolit. Etenim 200. libræ de quibus agitur pertinent ad perſonam, quæ hoc in caſu rerum moventium hæres eſt ſecundum morum & inſtitutorum civilium Codicem. Ergo ſi Catharina Conſuetudini Pariſienſi ſubjecta ſit, hæc ſumma ad eam legitimè pertinet. Nam hæc Conſuetudo fert (e), *parentes ſuccedere liberis ſuis, in fideli matrimonio ſuſceptis, ſi à vita ad mortem tranſmigrent, abſque hæredibus ex ipſis ortis; rebus moventibus, & non moventibus partis & acquiſitis*: idque excluſivè omnibus aliis conſanguineis, ſive ſint in gradu aſcendenti, ut avus & avia, ſive in tranſverſo gradu, ut fratres, & ſorores, aliique. Hic articulus etiam ſerpſit ad regiones Juris ſcripti quæ comprehenduntur in ſpatio ſupremi Senatus Pariſienſis, ſicut dijudicatum fuit Decreto diei 15. Febr. 1610. referente D. Ribier in quinta Inquiſitorum Curia inter Claudiam Nugon, & Antoniam Labron; alioque Decreto reddito in Foro Prætorio 20. die Jul. 1620 inter Antoniam Rènel & Mariam Leſcard, quo ſtatutum fuit, ut ejus lectio aut promulgatio fieret in Tribunali Curiæ Præſidialis Aureliacenſis, ut in poſterùm inſtar Legis eſſet. Hæc Decreta laudantur à D. de Ferriere in ſuo Commentario in Conſuetudinem Pariſienſem (f), ubi adhuc tertium refert, quod eſt 1. Febr. 1600. referente D. de Fortia in eadem quinta Inquiſitorum Curia, redditum. Denique Chopin aliud Decretum antiquius præcedentibus laudat, quod eſt 14. Auguſti 1575. (g). Ferè omnes aliæ Regni Conſuetudines cum Pariſienſi hoc de articulo congruunt, ac præſertim Conſuetudines Meldenſis, Melodunenſis, Senonenſis, Antiſſiodorenſis, Cabilonenſis, Montfortii, Meduntæ, Silvanectenſis, Laudunenſis, Noviodunenſis, Sancti Quintini, Ambianenſis, Atrebatenſis, Nivernenſis, Turonenſis, Bleſenſis, Burdigalenſis, Pictavienſis, Britanniæ Minoris, Bituricenſis, Andegavenſis, Cenomaniæ, Engoliſmenſis, Santonenſis, Normanniæ, Burgundiæ, multæque aliæ quæ conſuli poſſunt in eodem Commentario quem mox laudavimus. Quæ omnes Conſuetudines confirmatæ reperiuntur Edicto Caroli IX. dato S. Mauri fano menſe Majo 1567.

(e) Conſuet. Pariſ. art. 311.

(f) D. de Ferriere. Comment. in Conſuet. Pariſ. tom. 3. p. 526.

(g) Renat. Chopin in eamdem Conſuetu. tit. de ſucceſſionibus in linea recta & coll. cap. 3. n. 3.

Verùm ſi Catharina ſubjecta eſſet alii Regioni, cujus Conſuetudo privata contraria foret, conſcientiâ teneretur ad illi ſe conformandam, 200. libras, iis, qui ſecundum hanc Conſuetudinem Barbæ res moventes hæreditate acciperent, reſtituendo.

CASUS XXXV.

NEPOTIANUS teſtamento ſuo Felici hæredi ſuo hoc oneris impoſuit, ut Lamberto famulo ſuo daret undè in quadam arte erudiretur. Nonne in Felicis poteſtate eſt talem artem, qualis ipſi videbitur, eligendi, cujuſq; tirocinium minimo pretio conſtabit?

RESPONS.

Quemadmodum autumandum non eſt Nepotiani conſilium fuiſſe ut Lambertus artem addiſceret, cujus tirocinium nimio pretio veniret, reſpectu habito ad ejus conditionem & ad bona quæ teſtator hæredi ſuo derelinquit: pariter exiſtimandum eſt,

ejus

ejus mentem non fuiſſe, ut Felix, rabus ſuis parcendo, Lambertum cogeret ad addiſcendam artem quæ ipſi non congrueret, & ad quam propenſus aut aptus non foret; ſed ut ad hujus ſemuli ætetem, propenſionem, aptitudinem qualitateſque attenderet; quamvis eum artifici minori pretio in arte ſua erudiendum tradere poſſet.

Id cum æquitate naturali ita congruit, ut argumentis ad ea quæ dicimus probanda upus eſſe non videatur: Attaman Legem afferemus, quæ hanc in rem diſertiſſima videtur, & quæ vult, ut, ſi hæres & legatarius de genere artis inter ſe convenire nequeunt, res amicè ab arbitro, vel ſtricto jure à Judice, ſtatuatur. En quomodo Lex ſtatim ſuppunit verba quibus teſtator uti poteſt tale legatum faciendo (a); „ Stichus liber eſto; & ut eum hæres artificium do- „ ceat, undè ſe tueri poſſit, peto.„ Ecca deciſionam: *Pegaſus inutile fideicommiſſum eſſe ait: quia genus artificii adjectum non eſſet: ſed prætor aut arbiter, ex voluntate defuncti & ætate & conditione, & natura, ingenioq; ejus, cui relictum erit, ſtatuet. quod potiſſimum artificium hæres docere eum ſumptibus ſuis debeat.*

(a) *Leg.* Stichus. 12. *ff. de legatis & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

CASUS XXXVI.

Meletius Suſannæ pronepti ſuæ ſummam 400 librarum legavit, his verbis, 400. *librat Suſannæ pronepti meæ, donec in matrimonium collocetur, do & lego.* Suſanna contendit hanc ſum̃am ſibi quotannis ab hærede proavunculi ſui ſolvendam eſſe, uſquedum alicui nubere velit. E contra hæres contendit hoc legatum conſtare tantùm debere hac ſumma ſemel ſuluta, quandoquidem Meletius non deſignavit penſionem annuam eſſe debera. An ſecundum juſtitiæ regulas tenetur ad hanc ſummam iſti filiæ ſingulis annis ſolvendam, donec vir nupſerit, ita ut hæc penſio per totam ejus vitam debeatur, poſito quod in matrimonium ſa collocare nolit?

Respons.

Hæc quæſtio dirimitur à Legibus, vel potiùs ab ipſa naturali æquitata, quæ vult ut varba, quibus ſcriptum eſt hoc legatum, intelligantur de penſione 400. librerum quotannis Suſannæ ſolvenda, par omne tampus quo virgo remanſerit, niſi darentur quædam circumſtantiæ peculiares, quibus manifeſtò innoteſceret teſtatoris conſilium fuiſſe contrarium.

Ratio, quam afferre poſſumus, eſt, quod ſuſpicandum ſit teſtatorem pronepti ſuæ dare voluiſſe pecuniam idoneam ad ipſi ad vitam neceſſarie comparanda donec in matrimonium conveniens collocata fuiſſet: vel, ſi ſat opum haberet ad ſibi victum ſuppeditandum, per hanc penſionem ipſi modum præbere voluiſſe parcimoniam adhibendi, propriamque pecuniam augendi, ut meliorem conditionem reperire poſſit. Sic rem decidit Lex, quæ dicit (b); *Legatum ita eſt;* „ Attiæ donec nubat quinquaginta do- „ mnas eſto hæres meus dare„ *neque adſcriptum eſt,* „ in annos ſingulos„. *Labeo & Trebatius præſens legatum deberi putant. Sed rectiùs dicetur, id legatum in annos ſingulos deberi.*

(b) *Leg.* Legatum. 17. *ff. de annuis legatis &c. l.* 33. *tit.* 2.

CASUS XXXVII.

Agnesia teſtamento ſuo ſummam 200. librarum penſionis annuæ Mariæ legavit, ea lege ut cum Martha filia ſua habitaret: Et cum Maria ad illam ſe contuliſſet ut cum ea commoraretur, Marthe triduò poſt ſupremum diem obiit. Agneſiæ hæres 50. libras Mariæ ſolvit pro tribus menſibus per quos cum Martha habitavit, & contendit ſa nihil ampliùs in poſterùm illi ſolvere debere. E contrario Maria affirmat ſuam penſionem per vitæ tempus deſinere non debere per mortem Marthæ. An æquum eſt quod animo cogitavit?

Respons.

Cùm Agneſia teſtamento ſuo non deſignaverit ejus conſilium eſſe, ut penſio à ſe Mariæ legata per mortem filiæ ſuæ, ſi fortè antè moreretur, extingueretur, & cùm per hunc teſtamenti articulum modo abſoluto & abſque ulla conditione ſe ſe enuntiaverit; putamus Mariam jure contendere, ut penſio annua ab hærede Agneſiæ ſibi ſolvatur, quandiu vivet. Vulgò enim beneficium ejuſmodi legati intelligitur de omni tempore vitæ perſonæ cui conceſſum fuit. Talis aſt ſententia Legis quæ dicit (c); *Annua his verbis legavit;* „ Si moretentur cum matre mea, „ quam hæredem ex parte inſtitui.„ *Quæſitum eſt, an, mortua matre, conditio appoſita defeciſſe videatur, ac per hoc neque cibaria, neque veſtiaria his debeantur? Reſpondit ſecundum ea quæ proponereatur deberi.*

(c) *Leg.* Annua. 20. *ff. de annuis legatis & fidei-com. l.* 33 *tit.* 1.

Hæc Deciſio planè cum æquitate congruere videtur, quæ vult ut legatum quodam ſub conditione factum, plenè adimpleatur, ſtatim atque perſona cui factum fuit, conditionem adimplevit. Maria autem à parte ſua adimplevit legem quà legatum ipſi ab Agneſia factum eſt, quandoquidem apud Martham ſtatim poſt teſtatricis obitum ſe contulit, ut cum ea commoraretur: & ſuſpicandum eſt mentem Agneſiæ revera fuiſſe, ut hæc penſio illi per totam vitam ſolveretur, modò cum Martha filia ſua, uſque ad ejus obitum, habitaret; quod Maria reipſa fecit.

Ergo concludendum eſt, hæredem Agneſiæ abſque injuſtitia Mariæ recuſare non poſſe perſeverantiam in hac penſione ſolvanda quandiu vivet. Quod etiam clarè admodùm patet ex his verbis alterius Legis (d). *Imperator Antoninus plus libertis Sextiæ Baſiliæ, quamvis verba teſtamenti ita ſe habeant* „ ut „ quoad cum Claudio Juſto moreti eſſetis, alimenta „ & veſtiarium legata ſint.„ *Tamen hanc fuiſſe defunctæ cogitationem interpretor; ut poſt mortem Juſti eadem vobis præſtari volueris; Reſpondit ejuſmodi ſcripturam ita accipi, ut neceſſitas alimentis præſtandis perpetuò maneat.*

(d) *Leg.* Gajo. 11. §. 1. *ff de alimentis vel cibariis legatis. l.* 34. *tit.* 1 *Item Leg.* 14 *ff. eod. tit. & Leg.* 2. *Cod. de legat.*

CASUS XXXVIII.

Aristippus habens duo vinearum jugera, vulgò vocata *Plantam*, & cùm deinceps ſex alia jugera plantaſſet, quibus etiam idem nomen dabatur, fecit teſtamentum, quo declarat, ſe dare ac legare Julio vineam ſuam, vocatam *Plantam*, non diſtinguendo inter priſcam & novam. Eo mortuo, Julius animo cogitat recentiorem Plantam ſibi vindicare, quia ſex jugera continet, & præterea multò magis in rem ſuam conducit, quàm priſca duorum jugerum. Ex adverſo Ariſtippi hæres contendit, optionem ad ſe pertinere poſthabito legatario, cui priſcam plantam ſolummodò dare vult. Nonne tuta conſcientia pergere poteſt in recuſatione novam ipſi tradendi?

Respons.

Pro hærede pugnat ratio cùm eligere vult, atque Julio novam plantam tradere recuſat. Cùm enim quæſtio à nulla alia conſideratione pendeat, niſi ab iſta, nempè utri, hoc in caſu, magis favendum ſit, aut hæredi, aut legatario? proculdubio in gratiam hæredis, non verò legatarii, dirimenda eſt: cùm æquiſſimum ſit ſuſpicare teſtatoris mantem fuiſſa priorem poſteriori anteponendi. Sic atiam decidunt Leges de ſimili quæſtione; En ſicut prima loquitur, (e) *Si de certa fundo ſenſit teſtator, nec appareat de quo cogitavit; electio hæredis erit, quem velit dare.* Secunda verbis adhuc clarioribus ſe ſe enuntiat (f); *Scia ex facto tractatum,* inquit, *Cùm quidam duas fundos ejuſdem nominis habens, legaſſet fundum Cornelianum, & eſſet alter, pretii majoris; alter, minoris; & hæres diceret minorem legatum; legatarius, majorem vulgò ferebatur utique minarem eum legaſſe; ſi majorem docere non potuerit legatarius.* Tertia adhuc idem probat, cum dicit, quòd, ſi teſtator qui plures pelves argenteas habet, unam ex illis pelvibus legaverit, non deſignando quam-

(e) *Leg.* Legato. 37. §. 1. *ff. de legat. & fidei-com.* 1. *l.* 30. *tit.* 1.

(f) *Leg.* Cùm ſervus. 39. *ff.* 6. *ff. eod. tit.*

(a) *Leg.* Legato. *supra cit.* §. *in fine.*

nam, hæres minimam legetario dare potest (a); *Sed & si lancem legaverit, nec appareat quam; æquè electio est hæredis, quam velit dare.*

Notavimus ita dirimendam esse hanc quæstionem, posito eam à nulla alia consideratione pendere, nisi ab ista, nempè uter urri quoad optionem anteponendus sit. Si enim aliæ darentur rationes, quæ locum præberent credendi, testatnrem legatario optionem dare voluisse; & si verisimile non foret libi enimum suisse legendi rem quam hæres tradere vellet; tunc dicendum foret optionem esse legatarii; (b) exempli causa si testator unum è suis equis Julio legasset, bæres eum cogere non posset ad equum enhelum accipiendum, cùm nullo modo verosimile sit Aristippum illi ejusmodi legatum facere voluisse, nec ejus consilium fuisse tantoperè dilatandi jus eligendi, quod eriam diserte hæredi suo reliquisset. Quapropter quemedmodum hæres non teneretur ad optimum equum stabuli defuncti, legaterio tradendum, pariter etiam equum adeò vitiosum ipsi dare non posset; itaque hoc in casu æquum medium servandum esset; attendendu, non tantum ad conditionem testatoris, bonaque ab eo derelicta; verùm etiam ad elias circumstanties, na hæredis commodum læderetur, neque reverentia quà testator legatarium prosequutus esset; quod clare patet ex eedem Lege quam jam laudavimus (c); *Legato generaliter relicto, veluti hominis, Cajus Cassius scribit. id esse observandum, ne optimus, vel pessimus accipiatur: quæ sententia rescripto Imperatoris nostri & divi Severi juvatur, qui rescripserunt, homine legato, actorem non posse eligi.*

(b) *Leg.* Si hæres. 110. *ff. eod. tit.*

(c) *Cit. Leg.* Legato. 37. *init.*

CASUS XXXIX.

NICOLAUS testamenti sui curatori horologium manuele aureum & adamantem legat, hocque legatum his verbis exprimit; *Maglorio, testamenti mei curatori, meum horologium manuale aureum, meumque adamantem, lego.* Aliquantò post permutas suum burologium manuale cum horologio oscillatorio, ejusque adamas surripitur: postea supremum obit diem in suo testamento nihil immutando. Nonne hæres ingenuè tenetur ad æquum hujus legati pretium Maglorio solvendum?

RESPONS.

Nicolai hæres ad quidquam erga Maglorium non tenetur: Ratio est, quòd, cum testator designat res quas leget, quesi ad se pertinentes; legatum effectum suum non habeat, nisi cùm res ipsæ reperiuntur inter bæreditatis bona quæ bæredi suo relinquit. Verba autem quibus Nicolaus usus est in exprimendo legato quod sui testamenti curatori fecit, clarissimè denotant se eas tanquam res tunc ad se pertinentes legare. Cùm igitur tempore obitus sui non amplius dominus esset harum rerum, & cùm inter bona hæreditatis suæ non reperiantur; Maglorius non potest eas ab hærede petere, neque earum pretium exigere. *Species nominatim legatæ*, ioquit Lex (d); *Si non omnia reperiantur, nec dolo hæredis deesse probentur; peti ex eodem testamento non possunt.*

(d) *Leg.* Omnia. 32. §. 5. *ff. de legatis & fidei-commissis* 2.

Verùm si Nicolaus tale horologium vel talem adamantem non designavisset, hisque verbis indefinitis se se enuntiasset, dicendo; *horologium manuale aureum & adamantem Maglorio lego*; hoc legatum legatario debererur: ita temen ut si plura horologia aurea & plures adamantes inter bona hæreditatis reperirentur, legatarius id quod maximi esset pretii eligere non posset, nisi testator hanc ipsi potestatem dedisset; nec hæres ei vilissimum tradere posset: sed legatum moderandum secundum æquitatem, ratione allata à Lege (e) quam in præcedenti decisione retulimus, & quemedmodum etiam dicit hæc alia Lex (f); *Illud verum est, hæredem in hoc teneri, ut non pessimum det.*

(e) *Cit. Leg.* Legato.

(f) *Leg.* Si hæres. 110. *ff. de legat. & fidei-com.* 1.

CASUS XL.

FABRICIUS 250. libras Philberto mutuò dedit, à quo chirographum acceperat: deindè fecit suum testamentum, quo hanc sumam ipsi legevit, præcipiendo ut ejus chirographum ipsi redderetur. Verùm aliquantò post cùm æris egeret, ab eo solutionem petiit. eique chirographum suum reddidit: deindè hoc ipso anno de vita emigravit, in testamento suo nullam immutetionem faciendo. An ejus hæres tenetur ad 250. libras Philbarto tradendas?

RESPONS.

Fabricii hæres ad illas 250. libras Philberto tradendas non tenetur. Ratio est, quòd testator legatum revocare possit, non modò expressim, hoc est per secundum testamentum vel per codicillos; sed etiam tacite & absque ulla dispositione expressa quę contraria sit, ut cum aliter disponit de re quam legaveret, sicut supponitur evenisse in specie de quà agitur, ubi Fabricius solutionem 250. librerum sibi à Philberto debirarum, & à se illi legatarum, exigendo, existimatur voluntatem comutasse, hocque legatum revocasse, quod, propriè loquendo, erat tantum epocha, non verò suma recipienda; & quod consequenter solutione racepta irritum fit. *Liberatio autem, debitori legata*, inquit Lex, (g) *ita demum effectum habet, si non fuerit exactum id à debitore dum vivat testator.*

(g) *Leg.* Non solùm. 7. §. 4. *ff. de liberat. legatâ. l.* 34. *tit.* 3.

Idem dicendum est si testator id quod legaverat vendiderit aut alter alienaverit. Cùm enim eo seipsum spoliet, potiori retione legatarium orbat jure quod ipsi morte sus acquisitum fuisset. Quod probatur per Legem à Paulo Jurisconsulto allatam (h) his verbis; *Testator supervivens si eam rem, quam reliquerat, vendiderit; extinguitur fidei-commissum.*

(h) *Paulus l.* 4. *sentent. tit.* 1. §. 9.

Denique pari modo ratiocinandum est, si testator post rem legatam, eam alii quàm legatario daret. Argumentum enim esset certum eum voluntatem immutavisse, donatariumque legatario anteponere voluisse. *Rem legatam si testator vivus alii donaverit, omnimodo extinguitur legatum* (i).

(i) *Leg.* Rem legatam. 18. *ff. de adimendis vel transferendis legatis &c. l.* 34. *Item Leg.* Legatum. 24. §. 1. *ibid.*

CASUS XLI.

GABRIEL postquam Rollando legasset domum cum quatuor terræ arabilis jugeribus, juxta viridarium domus in qua habitat, anno post hæc quatuor jugera viridario suo adjecit ut illud augeret, & ea etiam muro claudere jussit. Mense post cum è vita migrasset, Rollandus in possessionem domus sibi legatæ venit, & ulteriùs contendit quatuor terræ jugera sibi tradenda esse, congruenter testamenti verbis. Hæres ea tradere recusat. Num injusta est ejus recusatio?

RESPONS.

Recusatio quam facit Gabrielis hæres Rollando tradendi quatuor terræ jugera à defuncto ipsi legata, justa est. Ratio est, quòd cùm testator, fundum quem legavit non alienando, quamdam ejus partem resecat, alterique fundo addit, sive ad illum augendum, sive ornandum, hæc resectio legatum tantò imminuit: quia portio resecata fit pars alterius fundi, ad quem legatarius nullum jus habet: cùm testator clarè sic ostendat, se voluntatem mutavisse, ejusque mentem fuisse legatum imminuendi. Ecce sicut de ea re Lex loquitur (k); *Quod si post testamentum factum ex fundo Titiano aliquid detraxit, & alii fundo adjecit; videndum est, utrùm ne eam quoque partem legatarius petiturus sit; an hoc minùs, quasi fundi Titiani esse desierit: cùm nostrâ destinatione fundorum nomina & domus, non natura constituerentur, & magis est, ut, quod alii destinatum est, ademptum esse videatur.* Qua de re Glossa dicit (l): nota quod detractio est ademptionis loco.

(k) *Leg.* Quod in rerum. 24. §. 3 *ff. de legatis & fidei-com.* 1. *l.* 30. *tit.* 1.

(l) *Glossa in cit. leg.* v. Et Domus.

CASUS XLII.

APRONIUS cùm Titio unam è suis villis cum

cum cleustro decem jugerum vinearum legavisset, anno post testamentum suum scriptum hanc domum diruere jussit, eo consilio ut pulchriorem ac commodiorem domum exstrueret. Supremumque obiit diem eo tempore quo eam denuò ædificere incipiebat. Titius nonne jus habet ab hærede pretium domus petendi; cùm Apronii mens fuerit eam ipsi tradendi, & quidem domum multò pretiosiorem relinquendi?

Respons.

Respondemus hæredem Apronii ed nullam rem erge Titium teneri, nisi ad materiam domus quæ præsens reperietur, & cleustrum decem jugerum vineatum ipsi tradendum. Quemadmodum enim incrementa & perfectiones quas testator domui legatæ edjecisset, non causa fuissent cur legatum factum revocaretur, atque in commodum Titii legatarii cessissent: æquum est etiam ut imminutionem à testatore factam, ferat. Sic ratiocinatur una ex Legib' Digesti (a) quæ dicit; *Si ex toto fendo legato testator partem alienasset, reliqeam duntaxat partem deberi placet: quia etiamsi adjecisset aliquid ei fundo, augmentum legataria cederet.* Quibus addi potest, jure suspicandum esse, testatoris mentem non fuisse, ut ejus hæres ad talem damni compensationem erga legatarium teneretur, cùm id non declaraverit, neq; in suo testamento, neque etiam, ut supponimus, vive voce.

(a) *Leg.* Si ex toto. 8. *de legatis & fidei-com.* 1.

CASUS XLIII.

BERNARDUS cùm Josephum, consobrinum suum, gratificari vellet, ei quinque prati jugera legavit. Sex mensibus pòst voluntatem immutavit, & per codicillos expressim factos, eadem quinque jugere Ambrosio fratris filio legavit, nulla de priori legato quod Josepho fecerat, verba faciendo. Paulò post Ambrosius è vita migravit antè testatorem, qui peritet supremum diem obiit mense post hunc secundum legatarium. Quâ de re quæritur an primum legatum in gratiam Josephi factum, effectum suum habere debeat: vel an infirmatum fuerit, ita ut io commodum hæredis Bernatdi cedere debeat?

Respons.

Ut ed quæstionem propositam respondeamus, dicendum est, quòd, cùm testator secundum testementum eut Codicillos facit, quibus secundo legeterio transfert eamdem rem quam alii legaverat, legetum quod primo fecerat ebsolutè revocatur & in perpetuum extinguitur respectu primi legatarii: ita ut, licet secundus moriatur antè testatorem, primus ad illud legatum nullum jus ampliùs habeat. Undè concludimus quòd, cùm Ambrosius antè Bernardum testatorem è vita migraverit, quinque prati jugere ad defuncti hæredem redeant, & quòd Josephus ea nequaquàm ambire potest; *Si vivo testatore, mortuus fuerit is, in qeem translatum legatem fuerit.* inquit Lex (b); nihilò magis ad eum, à quo translatum fuerit, pertinebit.

(b) *Leg.* Et ideò. 8. *ff. de adimendis vel transfer. legatis vel fidei-com.*

CASUS XLIV.

GILLIUS, vestium interpolator, graviter ægrotans, Gotofredo, amico suo, quatuor panni volumina, quæ in apotheca sua habebat, legevit. Cùm ex morbo convaluisset, hunc pannum omnem in vestibus faciendis impendit. Tandem cum mense post denuò ægrotaret & supremum diem obiisset, Gotofredus ab ejus hærede legati sui solutionem petiit. Hæres ipsi respondit res fuisse immutatas; quia defunctus è quetuor panni voluminibus vestes texere jusserat eo fine ut eas in officine sua venderet; quod erat argumentum clarum mutatæ suæ voluntatis; ideòque, cùm legatum hec ratione funditùs extinctum fuerit, ad illud ipsi solvendum non teneri. Gotofredus responsum dedit, quòd, cum pannus ex quo vestes textæ fuerunt adhuc in neturâ sit, quamvis ad vestes texendas adhibitus fuerit, saltem hæ vestes ad ipsum pertinere deberent, usque ed æquum panni pretium. Pro quonem stet ratio?

Respons.

Pro Gillii hærede stat ratio, nec ad quicquam erga Gotofredum tenetur. Cùm enim mutationes rei legatæ efficiunt ut alterius sit naturæ, talique in statu, ut legati materia non ampliùs comprehendatur sub expressione aut voce quæ vulgò ipsi tribuitur, legatum tanquam revocatum et deletum ista immutatione considerandum est. Mutatio eutem quetuor panni voluminum quam Gallius fecit, ea in vestibus texendis adhibenda, certissimè eorum naturam, statum atque nomen commutavit; ita ut dici nequeat, hæc panni volumina, hasque vestes, moraliter unum idemque esse. Revera inter utrumque tantum discrimen intercedit, quantum inter leneæ sarcinulas colligatae, & pannum ex ea textum, daretur. Legatum autem harum sarcinularum colligararum, proculdubio funditùs extingueretur, statim atque testator ex iis pannum teeere curasset, quemadmodum decernitur hac Lege, (c); *Lanâ legatâ, vestem, quæ ex ea facta sit, deberi non placet.* Equidem alia Lex (d) hoc in casu petit ut probetur testatoris voluntatem immutatam fuisse. Verùm praxis nostra contraria est, & eò meliori fundamento nititur, quod mutatio quam testator in re legata facit, satis voluntatis suæ immutationem probet. Periter igitur dicendum est, legatum quatuor panni voluminum infirmetum ac deletum fuisse, statim eque ex iis testator vestes texere jussit.

(c) *Leg.* Lana. 88. *ff. de legat. & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

(d) *Leg.* Pluribus. 44. §. 1. *ff. de legat. vel fidei-com.* e.

Hic etiam addi potest, de quæstione proposita æquè ratiocinandum esse ac de quæstione, quâ supponeretur legetum fectum plurium erborum, quarum ligno testator deinceps ad construendam navem aut ad domum ædificandam usus fuisset. Quemedmodum enim hoc in casu legatum irritum fieret (e) non minùs irritum fieri debet in specie quam ad examen revocamus.

Omnia quæ diximus eò minus in contentionem venire debent, quòd mutatio voluntatis testatoris clarè pateat, ex eo quòd has vestes texendas curaverit solummodò, ut eas elienaret, hoc est, in officina sua venderet mercatoribus, qui ad ees comparandas se se offerrent.

(e) *Sed & materia legata, navis, armarium. ve ex ea fatum non vindicetur.* Leg. Lane. cit.

CASUS XLV.

FABIUS Sempronio legevit domum, quæ eb igne cœlesti pridie mortis testatoris penitùs consumpte fuit. Sempronius contendit aream, hortum edjacentem, solumque illius domus, tanquem legati sui accessionem ad se pertinere, atque à defuncti hærede petit ut in eorum possessionem mittatur. Num ejus animo cogitatum æquum est?

Responx.

Ad hanc quæstionem dirimendem, sciendum est quid sit accessio. Dominus Domat Regis Advocatus in Curie Præsidiali Claromontii in Arvernis, Auctor operis quod inscribitur, *Leget Civiles ie ordine sua naturali &c.* hanc ejus definitionem dat (f), *congruenter ad unam è Legibus Digesti* (g); *vocatur,* inquit, *accessio rei legatæ id quod cùm ejusdem rei non sit, quamdam cum ea babet affinitatem, quæ facit, ut ab ea divellendum non sit, atque eam sequi debeat.*

His ita positis, dicimus quòd, quemadmodum, secundum hunc euctorem, eccessio naturam principalis semper sequi debet, juxta hanc Juris regulam (h), *Accessorium nateram sequi congruit principalis;* constet uon deberi, nisi cum res principalis, cujus est accessio, debetur. Domus autem à Fabio Sempronio legata ab hærede Sempronio non debetur. Ergo area, hortus & solum ubi constructa eret hæc domus,

(f) Domat. Leges Civil. in ordine suo naturali l. 4 de g s. tit. e. sect. 4. n. r.

(g) *Leg.* 1. §. 5. *ff. depositi.*

(h) *Reg.* 42 *de reg. juris in* 6.

domus, & quæ, secundum eundem Jurisconsultum, ejus sunt accessio, ipsi etiam non debentur. *Nam quæ accessionum locum obtinent extinguuntur, cùm principales res peremptæ fuerint*, inquit Lex (a). Igitur Fabii hæres ad Sempronium in hujus accessionis possessionem mittendum non tenetur.

(a) *Leg.* Nam quæ. 2. *ff. de peculio legato. l.* 33. *tit.* 8.

Objici potest, hanc accessionem multò majori pretio quàm domum venire posse, quia fieri potest ut hortus, vel claustrum immensæ sit amplitudinis, partimque altis arboribus, instar sylvæ, refertum sit, adeoque hac ratione desinat esse accessio, & tanquam res principalis consideranda sit.

Verùm, ut optimè dicit idem Auctor (b) „accessiones, quæ rem legatam sequi debent, tales „non judicantur, nisi per usum qui iis tribuitur, non „verò per earum pretium; ita ut, addit, accessio „sæpè multò majoris pretii sit quàm res ipsa. Sic, „verbi gratia, lapides pretiosi pyxide horologii ma„nualis inclusi, ejus tantùm ornamentum & acces„sio sunt; verùm horologii legatum sequuntur.

(b) *Idem ibid. n.* 16.

Facile est huic exemplo multa alia similia addere, ut exemplum picturarum udi tectorii, quæ, licet simplex accessio domus sint, ejus pretium summoperè superare possunt: & exemplum mancipii, cujus peculium facilè ad pretium decuplò majus pretio ipsius mancipii assurgere potest. Quod clarè ostendit hanc objectionem nullius esse momenti, pessimoque fundamento niti.

En sententiam Domati, & Leges quas laudat. Attamen dantur Doctores qui existimant solum, quo domus superædificata est, reputandum esse rem principalem, ædes verò tanquam accessionem; adduntque, cùm mens præsumptiva testatoris fuerit, ut solum, area & hortus adjacentia ad legatarium pertinerent, æquum esse ut in ejus commodum cedant, quamvis domus ante mortem testatoris pessùm eat; Quod cum æquitate satis congruere nobis videtur.

CASUS XLVI.

ATTALUS Symphoriano duos solos vini semi-modios, qui in cella sua die sui obitus erant, legavit; ejus hæres neglexit adhibere curam necessariam ad vinum illud conservandum, Symphoriano absente; circulisque doliorum propter nimium cellæ humorem putrefactis, vinum planè periit ante legatarii reditum. In quemnam jactura recidere debet?

RESPONS.

Vini jactura in Attali hæredem venire debet. Ratio est, quòd, dum res legata in hæredis potestate remanet, teneatur ad ejus conservationi, etiam magna cum cura, invigilandum, donec eam legatario tradiderit; ita ut si fortè pereat, aut ejus culpa vel negligentia rei detrimentum afferatur, ejus fidejussor erga legatarium remaneat. *Si res aliena, vel hæreditaria sine culpa hæredis perierit, vel non compareat*, inquit Lex (c). *Nihil ampliùs quàm cavere eum oportebit; sed si culpâ hæredis res perierit; statim damnandus est. Culpa autem qualiter sit æstimanda videamus. An non solam ea quæ dolo proxima sit; verùm etiam quæ levis est? An numquid & diligentia quoque exigenda est ab hærede? quod verius est.*

(c) *Leg.* Cùm res. 47. §. 4. & 5 *ff. de legat. & fideicommissis* 1.

Videmus autem in specie proposita hæredem nullam curam adhibuisse in conservando Symphoriani legato: & è contrariò neglexisse ejus conservationi invigilare. Æquum est igitur, ut, quandoquidem ejus culpa & negligentia periit, illius jacturam ferat: quemadmodum eam ferre deberet, si cunctando solvere legatum, fortè periret, quoquo modo id fierat. *Ipsius quoque rei interitum post moram debet, sicut in stipulatione, si post moram res interierit, æstimatio ejus præstatur* (d).

Quod jam diximus solummodò intelligendum est, si contigerit ut vinum à morte testatoris perierit. Nam si ante ejus obitum periisset, hæres ad damnum resarciendum non teneretur; nec etiam si post ejus mortem periisset, quin ipsius culpa esset, sicut probari potest per hanc Legem (e); *Si quidem, viva testatore, fugerit*, [Servus Legatus] *expensis legatarii reducitur. Si post mortem, sumptibus hæredis.* Et per hanc aliam (f); *Si certum corpus hæres dare damnatus sit, nec fecerit, quominùs ibi, ubi id esset, traderetur; si id postea sine dolo & culpâ hæredis perierit, deterior fit legatarii conditio.*

(d) *Leg.* Cùm servus. 39. §. 1 *ff. eod. tit.*

(e) *Leg.* Si quis. 8. *ff. de legat. & fidei-com.* 2.

(f) *Leg.* Non amplius. 26. §. 1. *ff. de legat. &c.* 1.

CASUS XLVII.

SAMUEL Michaeli duos vini modios, qui in cella sua erant, legavit; hoc vinum planè coacuit antequam testatoris hæres illud in manus Michaelis tradiderit: Quisnam ejus jacturam ferre debet? nonne legatarius?

RESPONS.

Si Michael legati sui solutionem petierit, hæresque Samuelis recusaverit aut neglexerit eam concedere, atque hoc temporis intervallo vinum vitiatum fuerit; hæredis solius est ejus damnum sufferre, juxta hanc Juris regulam, (g) *Mora sua cuilibet est nociva*: nisi æquæ ipsi fuerint rationes ejus solutionem procrastinandi; tunc enim mora reus non existimaretur, juxta hanc aliam regulam (h), *Non est in morâ qui potest exceptione legitimâ se tueri.* Hæc decisio congruit cum Lege, quæ dicit (i), *Ipsius quoque rei interitum post moram debet* [heres], *sicut in stipulatione; si post moram res interierit, æstimatio ejus præstatur.* Ratio quæ inservire potest ad confirmanda ea quæ dicimus, est, quòd, si hæres legati solutionem fecisset, cùm eam facere debebat ac poterat; legatarius ejus jacturam prævertere potuisset, sive vinum vendendo, sive illud absumendo antequam vitiaretur; sive ejus vitiationem impediendo per quoddam remedium quod apponere potuisset.

(g) *Reg.* 25. *de reg. juris in* 6.

(h) *Reg.* 60 *ibid.*

(i) *Leg.* Cùm servus. 39. §. 1 *ff. de legatis & fidei-com.* 1.

Verùm si hæres Michaeli legati solutionem obtulerit, atque legatarius eam accipere recusaverit aut neglexerit, solus ille vini jacturam ferre debet, non verò hæres à quo non stetit quin legatarius in legati sui possessionem mitteretur. Quod congruit cum ista alia regula Juris Canonici (k), *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Id etiam congruit cum alia Lege Digesti (l), quam retulimus, respondendo ad quæstionem antecedentem, quæ vult ut jactura vel detrimentum rei legatæ hoc in casu recidat in legatarium, non verò in hæredem, qui ad damna resarcienda casuum fortuitorum quibus legatum perire posset, etiam non tenetur cum nulla culpa ipsi adscribi potest.

(k) *Reg.* 41. *de reg. juris in* 6.

(l) *Cit. Leg.* Non amplius. 16. §. 1. *ff. de legat. & fidei-com.* 1.

CASUS XLVIII.

GENEBALDO mortuo, ejusque testamento patefacto, repertum est, è duobus equis ephippio instructis ad se pertinentibus, se unum Ludovico legare, non notando quemnam legaret, ejusque optionem hæredi suo relinquendo. Verùm unus ex his equis paucis horis extinctus est violentis torminibus. Ludovicus alterum equum ab hærede petit, qui eum dare recusat, affertque hanc rationem, se jus habere per testamentum Genebaldi quemnam è duobus voluisset retinendi; & æquum esse, cùm unus tantum supersit, ut eum habeat legatario postposito. Quâ de re quæritur, an hæres equum superstitem retinere non possit, quin Ludovico injuria fiat?

RESPONS.

Genebaldi hæres equum superstitem [:] Ludovici detinere non potest, [ingenuè damno,] posito equum, ante optionem a Genebaldi hærede factam, non periisse. Constat enim, testatoris mentem fuisse, ut legatarius alterum è duobus equis haberet; ideò-

que

que, cùm hæredi eligendi locus ampliùs non fit, quod ipsi per defuncti testamentum licitum erat; æquum superstitem pertinere debere ad legatarium, non vero ad hæredem, qui cum alterius equi dominus existimetur, ejus jacturam ferre debet, juxta hanc Juris sententiam (a), *Res perit domino rei.*

(a) *Arg. Legis* Pignus 9. *Cod. de pignoratitia actione l. 4. tit. 24.*

Diximus, *posita equum periisse ante optionem à Genebaldi hærede factam*: Etenim si hæres optionem suam fecisset ac declarasset, & equus quem legatario destinasset deinceps sua culpa periisset; ejus jactura unicè in legatarium recideret, ut è contrà ad jacturam equi demortui resarciendam teneretur, si illum antea elegisset; quandoquidem hac optione expressim ejus dominus evasisset, eodemque tempore legatarius pariter alterius dominus factus fuisset (b).

(b) *Leg.* Apud. 20. *ff. de optione vel electione legata l. 33. tit. 5.*

Hoc clarissimè probatur per istam Legem (c) *Stichum aut Pamphilum, utrum hæres meus volet, Titio data, si dixerit hæres, Stichum se velle dare; Sticho mortuo liberabitur.*

(c) *Leg.* Hujusmodi. 84. §. 9. *ff. de legatis & fidei-com. 1. l. 30. tit. 1.*

Quod ista Lex dicit de casu, quo hæres optionem habet, potiori ratione æquum est de casu quo legatarius ipse optionem fecisset: quod eò verius est, quò ab optione facta, cui illam faciendi jus erat, conventis stare debat, sicut declarat eadem Lex (d) *Cùm autem semel dixerit hæres, utram dare velit, mutare sententiam non poterit.* Cui congruit hæc alia Lex (e); *Electione legatâ semel dumtaxat optare possumus.*

(d) *Cit. Leg.* Hujusmodi.
(e) *Leg.* Servi 5. *ff. eod. tit. Item Leg.* Statu liberum, 2. §. 1. *ff. de legatis & fidei-com. 2. & Leg.* Apud 20. *ff. de optione vel electione legatâ.*

CASUS. XLIX.

PROTOGENES habens duos patrueles fratres, quibus ambobus *Titii* nomen erat, suo testamento legatum fecit, his verbis enuntiatum, *Do ac lego Titio meo fratri patrueli domum quam incolo.* Testatore defuncto, unusquisq; è patruelibus fratribus legatum ad se pertinere contendit. E contrariò defuncti hæres affirmat, cum impossibile sit dignoscere quænam testatoris voluntas fuerit, hanc domum in suum commodum cadere debere. Qua de re quæritur, *Quid juris.*

RESPONS.

Tale legatum, secundum Leges, respectu amborum legatariorum irritum remanere debet, nisi egnosci possit per aliquod aliud pactum aut per quamdam circumstantiam, cuinam e duobus illud faciendi defuncti mens fuerit. Ratio est, quod certissimè hæres unicum legatum debeat, unique e duobus tantum solvendum sit. Neuter autem probare posset se verè esse legatarium; magisque cum æquitate congruere videtur tale legatum, adeò vitiose enuntiatum, irritum remanere, quàm hæredem cogere ad illud solvendum alterutri, qui forsan is non esset, quem gratificandi defuncto animus non fuisset. *Si duobus Titiis separatim legaverit*, inquit Lex, *& uni ademerit, nec appareat cui ademptum sit; utrique legatum debetur; quemadmodum & in dando, si non appareat cui datum sit, dicemus neutri legatum* (f). Hac eadem Lege patet, quod si è contra testator fecisset duo legata diversa duabus personis, quibus idem nomen esset, ac deinceps unum revocasset, nec dignosci posset quodnam è duobus revocandi consilium ejus fuerit, ambo legata starent; cum æquius sit, revocationem prave enuntiatam ac explicatam irritam fieri, quam illi tribuere effectum ambo legata delendi; Cum clarè constet saltem alterutrum stare debere.

(f) *Leg.* Si quis 3. §. 7. *ff. de adimendis vel transferenda legata &c. l. 34. tit. 4.*

Hæc decisio confirmari potest, ratiocinando de duobus hæredibus, tanquam de duobus legatariis ejusdem nominis. Nam, si in regione Juris scripti, Protogenes duos patrueles fratres haberet, quibus ambobus *Titii* nomen esset; atque in testamento suo dixisset; *Titium meum patruelem fratrem, bonorum meorum hæredem designo.* Constat neutrum ad hæreditatem jus habiturum; cum certùm sit mentem testatoris fuisse tantùm sibi unicum hæredem non verò duos hæredes constituendi; atque ut supponimus, neuter probare posset testatorem ipsum designasse altero excluso (g). *Quoties non apparet, quis hæres institutus sit*, dicit Lex, *institutio nihil valet. Quippe evenire potest, si testator complures amicos eodem nomine habeat; & ad designationem nominis singulari nomine utatur: nisi ex aliis apertissimis probationibus fuerit revelatum pro quâ personâ testator senserit.* Ne quidem hi duo patrueles fratres inter se convenire possent de hæreditate dividenda, damno ejus qui hæres *ab intestato* reperiatur, cum alteruter dimidiam partem, contra testatoris voluntatem, in commodum suum verteret. Hæc est sententia D. Domat. (h) qui eodem modo ratiocinatur respectu duorum legatariorum, de quibus in specie proposita, agitur.

(g) *Leg.* In tempus, 62. §. 1. *ff. de hæredib. instituendis l. 28. tit. 5.*

(h) Domat. Leges civiles l. 3. sect. 2. n. 26.

CASUS L.

NEPOTIANO mortuo, inter ejus scripta repertum est testamentum, quo Gaspardo legabat gregem 200. ovium, qui à defuncti hærede ipsi traditus est, sex mensibus post, amicus defuncti è longinquo itinere quod susceperat redux, alterum testamentum, cujus depositarius erat, produxit, quod primum revocabat, nominatimque legatum Gaspardo factum. Hæres hoc testamento potitus, à Gaspardo restitutionem 200. ovium aut æquum earum pretium, petiit: Verum Gaspardus illi respondit, omnes punctione, vel quodam alio simili morbo contagioso, qui aliquando his animalibus contingit, extinctas fuisse, atque se verum dicere, indubitanter probavit. Ideò hæres ab eo petiit ut ergo sibi earum pretium solveret pro æstimatione petitorum. Gaspardus adhuc recusavit. Quam in rem hæres petit num illæsa conscientia hunc legatarium cogere possit ad sibi saltem ovium pretium reddendum, cùm eas reipsâ reddere nequeat?

RESPONS.

Gaspardus ad pretium ovium morbo extinctarum a quo sibi traditæ fuerant, hæredi reddendum non tenetur. Ratio est, quod, cùm res, quæ ad alium pertinet, detrimentum patitur aut perit, in manibus ejus qui eam possidebat bona fide, & tanquam rem quam legitimè ad se putabat, possessor ad ejus pretium resarciendum non tenetur, justa doctrinam S. Thomæ (i): nisi res ab eo petita fuerit, dum adhuc eo temporis articulo in ejus potestate esset; atque in ea reddenda illi ad quem pertinebat, cunctatus fuerit. Ejus conditio enim eadem existimari debet, ac si verus rei dominus fuisset, justa hanc Juris Romani regulam (k); *Bona fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas, quoties Lex impedimento non est.* Ergo cum Nepotiani hæres ovium gregem à Gaspardo non petierit, nisi postquam morbo contagioso qui irrepsit, extinctus fuit; & cùm Gaspardus eum bona fide possideret, ad quidquam erga hæredem non tenetur. Verum si hæres gregis restitutionem petiisset, antequam extinctus fuisset morbo, & Gaspardus eum reddere denegasset aut neglexisset: tunc Gaspardus ad ejus pretium hæredi restituendum teneretur; quamvis absque sua culpa grex periisset, sicut multæ Leges statuunt (l).

(i) *S. Thomas 1. 2. q. 100. art. 6. ad 3.*

(k) *Leg.* Bona fides. 78. *ff. de diversis reg. juris antiqui. l. 50. tit. 17.*

(l) *Leg.* non solum. 13. *& leg.* Item 15. *ff. fin. ff. de rei vindicat. l. 6. tit. 1.*

CASUS. LI.

VALENTINIANUS gregem ovium Chrysologo legavit; & cum Valentiniani hæres eum in ipsius manus tradidisset, Chrysologus bona fide eum octiduo post vilissimo pretio vendidit; quia æris egebat. Altero octiduo post, hæres repertis codicillis defuncti, quibus hoc legatum revocabat, Chrysologum appellavit de ovibus sibi reddendis, vel æquo earum pretio. An Chrysologus ad id tenetur?

RESPONS.

Chrysologus simpliciter tenetur ad pretiū quod ex ovibus venditis percepit hæredi reddendum, quamvis eas vilissimo vendiderit pretio. Id clarè patet ex hac Lege Digesti (m); *Dedi ... hominem indebitum; & hunc sine fraude modico distraxisti. Nempè hoc solum refundere debes, quod ex pretio habes*, sed planè contrarium dicendum esset, si Chrysologus quamdam revocationis sui legati notitiam habuisset. Tunc enim illud mala fide accepisset, certo-

(m) *Leg.* Si non sortem 26. §. 12. *ff. de condictione indebiti l. 12. tit. 6.*

que teneretur ad æquum gregis pretiū hæredi Valentiniani restituendum, nullo habito respectu ad modicum pretium quod ex ovibus venditis percipere potuisset; cùm hoc in casu verum furtum commisisset, de bono quod ad se non pertinebat fraudulenter disponendo.

CASUS. LII.

Hyacintus quinque habens equos, nempè duos carruccarios, duos ephippiatos & unum ad utrumque usum adoptatum, Johanni suos equos carruccarios,& Francisco suos equos ephippiatos, legat absque ulla alia designatione. Post ejus obitum unusquisque è legatariis petit equum ad utrumque usum adoptatum, cum aliis quos habere debet. Ad quemquam pertinere debet?

Respons.

Equus ad utrumque usum adoptatus, hoc est, qui aliquando rhedæ vehendæ inservit, & qui etiam aliquando conscenditur, ad duos legatarios conjunctim pertinere debet. Ratio est, quòd cùm testator legavit uni rem cujusdam speciei, alteri verò rem alius speciei, ut equos carrucarios & equos ephippiatos; & cùm contingit ut res quædam sit duarum specierum, itaque comprehendatur sub duabus enuntiationibus, ut nihil rem ad alterutram applicare aut determinare possit, res quæ est tantùm unius harum specierum pertinet ad legatarium hujus speciei designatæ;& res quæ duabus speciebus communis reperitur, ad ambos legatarios pertinere debet. Hæc est decisio Legis quæ dicit (a); *si in genere aut specie utrique sint; plerùmque communicabuntur.* Quod adhuc definitum reperitur ab alia Lege, quam in margine indicamus (b).

(a) *Leg.* servis. 99. *ff. de legatis & fideicom.* 3.
(b) *Leg.* Titiæ. 36. *ff. de legatis & fideicom.* 2.

CASUS LIII.

Evander Balduino & Maximo domum legavit: & cùm Balduinus hoc legatum accipere recusasset, vel etiam cùm, eo tempore quo testator supremum diem obiit, inhabilis esset, qui illud incommodum suum verteret, quia ad mortem vel ad remos perpetuos damnatus erat: Evandri hæres, & Maximus secundus legatarius, inter se litigant, in cujus commodum cedere debeat pars quam Balduinus habere debebat: cùm uterque eam jure accretionis ambiat, sicut inter cohæredes usu venit. In cujus commodum res cedere debet?

Respons.

Magnum discrimen reponendum est inter cohæredes & legatarios, ait D. Domat, "cùm enim de "hæreditate agitur, qui ad eam conjunctim vel sepa-"ratim vocantur, sive eorum partes designatæ sint "sive non; semper inter ipsos jus accretionis datur; "quia jus ad hæreditatem est jus universale, quod "omnia bona & onera complectitur, & quia hoc "jus dividi nequit, ita ut quis hæres sit tantùm u-"nius partis hæreditatis;alteraque pars vacet & abs-"que hærede sit. Undè sequitur portiones eorum qui hæreditatem accipere nolunt aut non possunt, jure acquisitas esse aliis cohæredibus, qui in ejus partem vocantur, pro ratione partis quam in hæreditate habent, sicut à multis Legibus fertur (c).

(c) *Leg.* si quis. 35. & *Leg.* Qui ex duabus. 53. *§.1. ff. de acquirenda vel omittenda hæred. l.* 29. *tit.* 2. *Leg.* Testamento. 6. *Cod. de impuberum & aliis substitut. l.* 6. *tit.* 26. *Leg.* Pater. 2. *Cod. de hæredibus instituendis l.* 6. *tit.* 14. & *Leg.* 19. *§.* 3. *ff. eod. tit.*

Sed res sic se non habet inter legatarios. Etenim cùm hæc legata ad res legatas restringantur; ac dividi possint, saltem ratione æstimationis, necesse non est, ut semper inter eos jus accretionis, detur. Attamen cùm hoc jus constitutum reperitur enuntiatione ipsa, qua testator usus est, perindè est ac de cohæredibus.

In specie autem proposita hoc accretionis jus inter Balduinum & Maximum constitutum reperitur enuntiatione Evandri, qui ipsis domus suæ legatum fecit; quia fecit ambobus conjunctim, nec portionem quæ utrique competere debebat designando: ita ut solus eorum concursus hoc legatum dividere & cuique partem suam tribuere possit. Undè sequitur, cùm conjuncti sint per rem legatam, vel potiùs per enuntiationem & naturam verborum, quibus testator hoc legatum iis faciendo usus est; dicendum esse inter eos jus accretionis dari, eadem ratione ac si testator expressim declaravisset domum integram remansuram alterutro, qui solus eam in commodum suum vertere posset. Undè concludimus, cùm Balduinus legatum accipere recuset, aut cùm inhabilis sit ad illud recipiendum, integrum ad Maximum pertinere. *Conjunctim hæredes institui, aut conjunctim legari, hoc est, totam hæreditatem & tota legata singulis data esse; partes autem concursu fieri,* ait Lex (d); *sententiæ* [Neratii] *congruit ratio Celsi dicentis, toties jus accrescendi esse, quoties in duobus, qui in solidum habuerunt, concursu divisus est,* inquit etiam alia Lex (e) de usufructûs accretione verba faciendo. Dantur adhuc multæ aliæ Leges (f) quæ idem expresè decernunt.

(d) *Leg.* Conjunctim. 80. ff. de legatis & fidei-com. 3.
(e) *Leg.* Idem. 3. *ff. de usufructu accrescendo l.* 7. *tit.* 3.
(f) *Leg.* Si duobus. 16. *§.* 2. *ff. de legatis & fidei-com.* 1. *Leg.* Et nomen. *unicâ §.* 4. *Cod. de Caducis tollendis l.* 6. *tit.* 5.

CASUS LIV.

Archambaldus testamento suo Marino & Benedicto sex vinearum jugera legavit, & designavit tria jugera quæ unusquisque habere debebat, Marino ad exilium perpetuum damnato, inhabilis factus est qui legatum in commodum suum verteret. Ideò Archambaldi hæres contendit tria jugera, quæ iste legatarius habere debebat, jure accretionis ad se pertinere debere. E contrà Benedictus secundus legatarius contendit ea in suum commodum cedere debere. A quanam parte stat æquum?

Respons.

Animo cogitatum Benedicti æquo non nititur fundamento. Etenim cùm res duabus, aut pluribus personis, legatur, ita ut testator eam inter eos partiatur, unicuique partem suam assignando; nullum accretionis jus inter legatarios datur; quia dividuntur per sua nomina, quorum ope unusquisque jus suum à jure aliorum separatum habet, & ad portionem suam restringitur, nec quidquam de parte aliorum ambire potest: quæ causa est cur, cùm quædam ex aliis partibus vacat, nullum ad eam legitimum jus habeat; hæredique testatoris acquiratur, si hoc oneris hæredi impositum sit; aut legatario cui à legato ipsi facto hujus secundi legati onus impositum fuisset.

In specie autem proposita, Archambaldus testator id omne Benedicto non legavit, hoc oneris ipsi imponendo ut dimidiam partem Marino daret; sed unicuique horum legatariorum portionem suam assignavit. Ergo Marini portio vacans ad Benedictum jure accretionis non pertinet; Verùm ad hæredem testatoris.

Id facile probatur ex Lege (g) quæ dicit, quod, si testator rem quamdam ut fundum, aut domum legatario legaverit, hocque oneris ipsi imposuerit ut ejus usufructum aliis daret; usufructuarii jus accretionis habere debent; Verùm quod ad eos non pertinet, si testator ipsis separatim ac distinctim cuique portionem suam assignaverit. *Quoties ususfructus legatus est,* habet hæc Lex, *ita inter fructuarios est jus accrescendi, si conjunctim sit ususfructus relictus. Cæterum si separatim unicuique partis rei ususfructus sit relictus; sine dubio jus accrescendi cessat.*

(g) *Leg.* Quoties. 1. *ff. de usufructu accrescendo l.* 7. *tit.* 2.

CASUS. LV.

Abel lethaliter ægrotans, fecit suum testamentum, quo Gualterio & Gabrieli duobus fratris filiis legatum fecit, his verbis; *Lego Gualterio & Gabrieli fratris mei filiis summam* 3000. *librarum semel solutam.* Gualterius supremum diem obiit aliquot diebus ante Abelem, Gabriel contendit Abelis hæredem legatum integrum sibi solvere debere; Verùm hæres affirmat è contra dimidiam partem tantùm ipsi solvere debere, quia cùm Gualterius ante testatorem è vita migraverit, legatum ejus respectu infirmatum fuit, quemadmodum respectu amborum infirmaretur, si antè Abelem supremum diem obiissent. An pro hærede pugnat ratio?

Res-

Respons.

Quòd animo cogitavit hæres Abelis pessimo nititur fundamento, & Gabrielis animo cogitatum solum congruit cum justitia constituta pet Leges & Jurisprudentiam nostram, juxta quas constat, 1°. Jus accretionis cùm de legeto agitur, pandere à ratione, quà testator mentam suam declaravit, & à coñexione quam ejus anuntiatio inter legatarios producit.

2°. Duos aut plures legaterios conjunctim nominari posse tribus modis diversis; 1. cum nominantur solummodò pat rem sibi lagatam, & per enuntiatiões distinctas & separatas;ut cùm testator Johañi ram legat, & deincaps alio articulo sui testamenti rē eamdem Jacobo leget. 2. cùm testator duos legatarios una jungit, non solùm respectu habito ad rem legatam, verum etiam per anuntiationam ut in specie proposita, ubi Abel una eademque expressione Gualterium & Gabrielem conjunctim legatarios summæ 3000. librarum, facit. 3. deniqua cum testator per verba tantum lagatarios jungit, ac partes quas unusquisqua habere debet, distinguit; Johanni & Jacobo summam 3000. librarum æquis partibus Lego. Hæc omnia disertis verbis à multis Legibus Romanis feruntur, atqua inter alias ab ista (a); *Triplici modo conjunctio intelligitur. Aut enim re per se* [hoc est, *tantùm* secundum Accursium] *Conjunctio contingit, aut re & verbis; aut verbis tantum*; atque ab ista alia (b); *Re conjuncti videntur; non etiam verbis, cùm duobus separatim eadem res legatur. Item verbis, non etiam re.* „ *Titio & „ Seio fundum æquis partibus, de, lego.*

(a) *Leg.* Triplic. 141. *ff. de verb. signific. l.* 50. *tit.* 16.
(b) *Leg.* Re conjuncti. 89. *ff. de legatis & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

3°. Cùm testator duos legatarios conjungit, non solùm *re*; id est, re ipsis legata; verùm etiam *verbis*, hoc est, vocibus quibus utitur; ut, si diceret, *Johanni & Jacobo domum meam do, lego*; de partibus quas unusquisque habere debat verba non faciendo, tunc eltero moriente, etiam ante testatorem, alter dominus fit totius domus jure accretionis, æquè ac sibi soli legeta fuisset: ita ut legatum inter se, solo eorum concursu, dividi possit; hoc est, cùm ambo vita fruuntur ac reipsa ejus domini fiût. *Conjunctim legari; hoc est .... tota legata singulis data esse; partes autem concursu fieri*, inquit Lex (c) à Justiniano confirmata (d).

(c) *Leg.* 80. *ff. eod. tit.*
(d) *Leg.* Et nomen. *tit.* §. 3. 4. & 2. *Cod. de caducis tollendis. l.* 6. *tit.* 51.

Ergo concludendum est ex his sententiis, in Gabrielis commodum cedere debera summam integram 3000. librarum, conjunctim ipsi *re & verbis* cum Gualtario ab Abale legatam; cum enuntiatio Testatoris eos conjunxerit non modò eadem summa legata, verùm etiam verbis non distinctis quibus usus est, eos legatarios suos designando.

Verùm si Abel notasset, 3000. libr. inter ipsos inæqualibus aut æqualibus partibus partitum iri; proculdubio, hoc in casu Gabrial nullum accretiôis jus haberat, nac quidquam præter suñam 1500. libr. exigare posset ab hærede, cui altera dimidia pars acquisita foret, juxta hanc aliam Digesti Legem (e); *Quoties ususfructus legatus est, ita inter fructuarios est jus accrescendi, si conjunctim sit ususfructus relictus. Cæterum si separatim unicuique partis rei ususfructus sit relictus, sine dubio jus accrescendi cessat.*

(e) *Leg.* Quoties. 1. *ff. de usufructu accrescendo l.* 3. *tit.* 2.

Omnes nostri Jurisconsulti de his placitis conveniunt, ac inter alios Johannes Maria Ricard, in suo tractatu de Donationibus; La Peirere, Soësve anno 1695. defunctus, Decanus supremi Senatûs Advocatorum, in quorum numerum anno 1636. recensitus fuerat. Henrys, de la Guessire & Domat (f), qui laudant Dacreta congruanter reddita, quorum unum est an. 1608. alterum an. 1647. & aliud 27. Augusti 1666. redditum in casu, quo legatarii *re & verbis* conjuncti, etiam spurii erant. Cæterùm à regulis quas constituimus legata alimentaria excipienda sunt; cùm constet, juxta Leges (g) legatarios hoc respectu nullum jus accretionis habere, quoquo modo eorum legatum enuntiatum sit.

(f) Ricard. Tractatus de Donationibus p. 3. c. 4. sect. 3. & 7. n. 555. La Peirere, lit. A. n. 55. Soësve, to. 1. cent. 2. cap. 31. Henrys. to. 1. l. 5. cap. 58. De la Guessiere tom. 2. l. 8. cap. 19. Domat. l. 3. tit. 1. sect. 9. n. 5.
(g) *Leg.* Do-minus. 57. §. 1. *ff. de usufructu & quemadm. quis utatur, fruatur. l.* 7. *tit.* 1.

Casus LVI.

Octavius cùm hoc oneris testamento suo Cæcilio hæredi suo imposuisset, ut D. Augustini Opera 8. voluminibus *in folio*, Titio cui ea legavit, traderet, Titiusque plus quam 100 leucis à loco ubi Octavius supremum obiit diem distaret, Tenetur ne conscientiâ Cæcilius ad hos libros sumptibus suis transferendos in locum quem Titius incolit? Vel nonne satis est, ut eos legatario offerat, eosque solummodò in loco ubi Octevius fato functus est, tradat?

Respons.

Si testator expressim hoc oneris hæredi suo non imposuerit, ut hos libros Titio legatos, in locum ipsius assiduæ commorationis, sumptibus suis transferri curarat; tenatur solummodò ad eos, in loco ubi testator è vita demigravit, tradendos. Etenim æquum non est ut Cæcilius, hac parte hæreditatis defuncti orbatus, teneatur adhuc ad sumptum, quem testator ipsi non imposuit. *Cùm res legata est*, inquit Lex (h), si quidem proptia fuit testatoris & copiam ejus haber hæres, moram facere non debet: sed eam præstare absqua mora .... Sed si res alibi sit, quam ubi petitur: primùm quidem constat, ibi esse præstandam ubi relicta est, nisi alibi testator voluit. Nam, si alibi voluit, ibi præstanda est, ubi testator voluit, vel ubi verisimile est, eum voluisse.

(h) *Leg.* Cùm res. 47. *ff. de legatis & fidei-com.* 1. *Item Leg.* Quod legatur. 38. *ff. de judiciis &c. l.* 5. *tit.* 1. *Ex Leg.* Fidei-comissum. *unicâ Cod. ubi fidei-commissum peti oporteat. l.* 3. *tit.* 17.

Casus LVII.

Nicomedes habens 30. volumina variorum Librorum Theologicorum, facit suum testamentum quo decem volumina Bonaventuro legat, cum potestate eo quæ vellet eligendi, reliqua verò Bertino dedit. Nicomede mortuo, Bonaventurus hoc legatum repudievit. Quà de causa, hæres contendit, jus Bonaventuri sibi translatum esse, atque eligere & in commodum suum servare posse 10 volumina, quæ iste legatarius accipere recusavit. E contrà Bertinus contendit 20. illa volumina legitimè ad se pertinere. A qua parte stat æquum?

Respons.

Ex specie proposita evidentar patet, mantem Nicomedis fuisse, hæredem suum 30. voluminibus à se legatis, orbandi, atqua de iis Bonaventurum & Bertinum gratificandi. Quapropter Bonaventurus de jure suo desistens, & legatum 10. voluminum recusans, totum hoc jure accretionis in Bertini commodum cedere debet; quia testator præcipiendo eum habiturum quod Bonaventurus recusabit, ipsi omnia [derelinquere post partem Bonaventuri recusationē] voluisse existimatur, [:] partem sibi destinatam accipiendi. Quod (i) D. Domat probat per hanc Legem (k): *Cùm optio duorum servorum Titio data sit: reliqui Mævio legati sint, cessante prima in electione, reliquorum appellatione, omnes ad Mævium pertinent.* Quemadmodum Canones hanc materiam non agitarunt pergimus in adhibenda auctoritate Legum, quæ suis sapientibus ac æquis decisionibus, dignæ sunt quæ summoperè venerentur, prout dicit Nicolaus I. (l)

(i) D. Domat. Leges Civiles &c. l. 4. tit. 2. sect. 7. n. 14.
(k) *Leg.* Cùm optio 17. *ff. de optione vel elect. legata. l.* 33. *tit.* 5.
(l) Venerandæ Romanæ Leges *Nicolaï I. in. Can.* Ita c. 30. q. 3.

Casus LVIII.

Bonaventurus, cui Nicomedes 10. volumine librorum Theologicorum è 30. voluminibus quæ habebat, eligando; cœteraque 20. reliqua Bertino, lagavarat, cùm è vite migrasset antequam jure suo usus fuisset; Ejus hæres contendit se ipsi hoc in jure succedere debere. E contrario Nicomedis hæres contandit hoc jus sibi acquisitum esse per mortem legatarii, qui eo jure non usus est. Pro quonam pugnat ratio?

Respons.

Quod animo cogerit hæres Nicomedis luculenter injustum est. Quamvis enim Bonaventurus supremum diem obierit, antequam usus sit jure quod habebat 10. volumina sibi legata eligendi;

attamem jus istud ipsi planè acquisitum erat, ad electionem non attendendo, ab eo momentu quo testator è vita migravit. *Si purum legatum, ex die mortis dies ejus cedit*, inquit Lex (a); *Legatum ita dominium res legatarii facit*, inquit alia Lex quam in margine laudamus, *ut hæreditas hæredis res singulas quod eo pertinet; ut si purè res relicta sit & legatarius non repudiavit defuncti voluntatem. Rectâ via dominium, quod hæreditatis fuit ad legatarium transeat, nunquam factum hæredis.* Quapropter hic legatarius sua morte jus suum hæredi transfert, sicut cœtera omnia jora & bona quæ ante obitum habebat. Undè sequitur hæredem Bonaventuri legitimè uti posse jure 10. volumina quæ voluarit, inter triginta, eligendi

(a) *Leg.* Si post diem. 5. §. 1. *ff. quando dies legatorum vel fidei-com. cedit. l. 36. tit. 2.* *Item Leg.* Legatum 80. *ff. de legatis & fidei-com. 2.*

Id etiam clarè probari potest per duas alias Digesti Leges, quarum prima sic habet, (b) *Illud aut illud utrùm elegerit legatarius, nullo à legatario electo, decedente post diem legati cedentem, ad hæredem transmitti placuit.* En ut loquitur secuoda quam jam laudavimus, (c) *Si post diem legati cedentem legatarius decesserit; ad hæredem suum transfert legatum* (d).

(b) *Leg.* Illud. 59. *ff. de optione, vel elect. legata.*
(c) *Cit. Leg.* Si post diem.
(d) *Domat. loco supra cit. n. 15.*

CASUS LIX.

JOSEPHUS cùm Jacobum fratris filium, matrimonio conjunxisset, & cum annis valdè provectus esset, gravissimèque ægrotaret, facit suum testamentum, ipsique legat summam 3000. librarum, si contigerit ut ex uxore sua puerum suscipiat. Jacobus etiam è vita migrat anno post, nec ullum habuit filium: Verum uxorem suam tribus mensibus gravidam relinquit, quæ filium parit sex mensibus post mariti sui obitum, curatque ut ejus pupillaris cultos denuntietur. Hoc nomine petit 3000. libras à Josepho Jacobo marito suo legatas, cùm conditio in legatu apposita per ortum filii posthumi adimpleta sit. E contra Josephi hæres affirmat, se ad hoc legatum solvandum non teneri; quia legatum conditinoale, quale est legatum de quo agitur, legatario solummodò acquiritur, cùm conditio eeipsa adimpleta est dum viveret: Ideoque Jacobo mortua ante conditionem adimpletam, hoc est, antequam dici possit eum habuisse filium, legatum ipsi acquisitum non fuisse, illudque consequenter filio suo posthumo transferre non potuisse. Nonne rationes hujus hæredis æquæ sunt, & nonne ingenoè hoc legatum, quasi infirmatum, in commodum suum vertere potest?

RESPONS.

Hæc quæstio dirimi potest per regulam generalem, quæ vult, ot in ejusmodi dubiis, voluntatem expressam aut tacitam testatoris, quantùm fieri potest, sequamur. *Semper vestigia voluntatis sequimur testatorum* (e) Ratio est, quòd voluntas testatoris loco Legis sit, respectu aorum qui ipsi succedunt, juxta hæc Imperatoris Justiniani verba (f). *Disponat itaque unusquisque super sua, ut dignum est, & sit lex ejus voluntas.*

(e) *Leg.* Quidam. 5. *Cod. de necessariis servis hæredibus instituendis vel substit. l. 6. tit. 27.*
(f) *Novella* Plurimæ. 2. *c.* 2.

Evidentissimum est autem, in specie proposita Josephi non aliud consilium fuisse, quam fratris filio 3000. libras relinquendi, si contigerit ut filius è matrimonio suo nasceretur. Neque omnino cogitasse de tempore quo puer nasceretur; hoc est, ejus voluntatem fuisse, ut legatum quod faciebat effectum suum haberet; modo puer ex hoc matrimonio oriretur, sive dum pater viveret, sive post ejus obitum. Undè concludendum rationes, quas Josephi hæres affert, ut se à 3000. libris, Jacobo legatis, solvendis eximat, admittendas non esse. Constat enim hoc legatum esse conditionale, & ejusmodi legatum non deberi, nisi post conditionem adimpletam: Verùm conditio, quâ Josephus hanc summam fratris filio legaverat, eeipsa adimpleta fuit; cùm fratris filius ante obitum suum filium reliquerit, qui, licet nondum natus, non minùs filius & fructus matrimonii Jacobi erat.

His addamus semper sequendam esse sententiam maximè faventem in quæstionem quarum decisio aliquantò difficilior est, juxta hoc Juris placitum (g), *In ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet.* Hanc etiam partem eeipsà sequutæ sunt Leges respectu quæstionis propositæ, de qua judicarunt adversus testatoris hæredem, & in gratiam filii posthumi. *Is cui legatum est.* " Quando libros habueris ,, sit una ex his legibus (h); *Si prægnante uxore relictâ decesserit; intelligitur expleta conditione decessisse, & legatum valere; si tamen posthumus natus fuerit.* En adhuc sicut de eo loquitur alia Lex (i); *Si ad tempus liberorum fuerit legatum relictum, si uxore prægnante decesserit; ad hæredem suum transfert legatum.*

(g) *Leg.* Si fuerit. 1. §. 1. *ff. de rebus dubiis.*
(h) *Leg.* In cui. 18. *quando dies legatorum vel, fideicom. cedat.*
(i) *Leg.* Sed etsi 20. *ff. ad senatusconsult. Trebellianum. l. 36. tit. 1.*

CASUS LX.

EUSTOCHIUS viduus, plùs quàm 60. annos natus, liberis orbatus, testamento suo Ildephonsum legatarium suum universalem fecit, ea lege ut quædam legata à se tribus aliis personis facta, solveret. Anno post secundis nuptiis solvi nam uxorem duxit, ac ex ea filium suscepit; deinde è vita migrat, testamentum suum non revocando, nec immutando. Num Ildephunsus ejus legatarius universalis, aliique tres legatarii peculiares, ad ejus hæreditatem, ex toto, aut ex parte, jus quoddam legitimum habent?

RESPONS.

Ildephonsus nullum jùs, ad legatum universale ab Eustochio sibi factum, habet. Ratio est, quod omne testamentum, licet juxta rectam formulam factum, quoad institutionem hæredis aut legatarii universalis, irritum fiat per nativitatem filii. *Testamentum.... rumpitur*, inquit Lex Digesti, *ex quo hæres existere poteris .... agnatione sui hæredis* (k). Altera Lex hanc ejus reddit rationem, Quod hæreditas liberis legitimis deleatur non solùm per Legis dispositionem, verùm etiam per jus naturale, nisi digni sint qui ea orbentur (l). *Cùm ratio naturalis quasi Lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem addiceret, velut ad debitam successionem eos vocando: propter quod & in Jure Civili suorum hæredum nomen eis indictum est: ac ne judicio quidem parentis, nisi meritis de causis, summoveri, ab ea successione possunt, æquissimum existimatum est, &c.* Hæc sunt Legis verba. Undè necessariò colligendum est, cùm Eustochius nullam justam causam habeat filium suum recèns natum ex hæredandi existimandum esse, quod testamentum suum non revocavarit, nisi quia improvisò à morte oppressus est, vel quia de eo non cogitavit.

(k) *Leg.* Testamentum. 1. *ff. de injusto, rupto & irrito facto testam. l. 28. tit. 3.* *Item Leg.* Adire. 1. *Cod. de ordine judiciorum l. 3. tit. 8.*
(l) *Leg.* Cùm Ratio 7. *ff. de bonis damnatorum l. 48. tit. 20.*

Juxta Leges Romanas, hoc jos pueri Eustochio nati, extendendum est ad omnem alium hæredem necessarium, hoc est; non modò ad filium, aut nepotem, simul naturalem & legitimum; sed etiam ad eum qui solummodo legitimus esset, qualis foret ille, qui, ex auctoritate Principis vel Magistratus, pro filio adoptatus fuisset, hoc enim in caso testamentum irritum & absque effectu ullo fit. *Rumpitur autem testamentum*, dicit Imperator Justinianus, (m) *cùm, in eodem statu manente testatore, ipsius testamenti jus vitiatur. Si quis enim post factum testamentum adoptaverit sibi filium per Imperatorem eum, qui est sui juris, aut per Prætorem secundam nostram constitutionem, eum qui in potestate parentis fuerit, testamentum ejus rumpitur: quasi agnatione sui hæredis.*

(m) *Lib. 2. Instit. tit. 17. quibus modis testamenta infirmentur §. Rumpitur t.*

Cœterùm, decisio, quam in quæstionem propositam attulimus, vera non est, nisi filius, testatori natus, vivus supponatur, cùm ejus pater supremum diem obiit. Nam si fato functus fuisset antè patrem suum, testamentum in gratiam legatarii univer-

universalis factum, locum haberet; quia causa, quæ ejus effectum impedivisset, desiisset antè obitum testatoris, qui jure existimaretur, in prima sua voluntate perstitisse, cùm eam antè mortem filii sui non revocaverit. *Posthumus præteritus, vivo testatore natus decessit*, inquit Lex (a) *licet Juris scrupulositate, nimiâque subtilitate testamentum ruptum videatur; attamen si signatum fuerit testamentum, bonorum possessionem secundum tabulas accipere hæres scriptus potest, remque obtinebit, ut & divus Hadrianus & Imperator noster rescripserunt, idcircoque legatarii fidei-commissarii habebunt ea, quæ sibi relicta sint, securi.*

(a) *Leg.* Posthumus, 12. *ff. de irrito, rupto, & irrito facto testamento.*

CASUS LXI.

FULGOSIUS Læliæ, sororis filiæ, 2000. nummos legavit, ut ipsi à Caïo, hærede suo, solvantur, qua die viro nupserit, ipsique loco dotis sit. Lælia matrimonio nuntium mittens, vitam religiosam & solitariam elegit; & cùm tirocinii sui finis proximus esset, moxque ad vitam religiosam profitendam admitti deberet, à Caïo legati sui solutionem petit. Cajus ipsi recusat, affirmans se ad id non teneri, cùm legatum ipsi à Fulgosio factum solummodò fuerit, si contigerit ut viro nuberet, dotisque loco ipsi esset. Nonne pro eo pugnat ratio?

RESPONS.

Pro Caïo ratio non stat, nec absque injustitia Læliæ recusare potest solutionem 2000. nummorum sibi ab avunculo suo legatorum. Quæ ejus reddi potest ratio est, quod legatum filiæ factum, hac lege *si nupserit*, considerandum sit, non ut conditionale, sed ut absolutè factum; cùm hoc in casu conditio sicut non apposita existimetur, cùm hæc filiæ amplectitur statum vitæ religiosæ, qui status perfectior est matrimonii statu. Id declarat Imperator Justinianus (b); Et ratio hujus dispositionis Juris est, quòd cùm testator legatum in gratiam matrimonii contrahendi reliquerit; jure suspicandum sit, quod libentiùs adhuc illud in gratiam vitæ religiosæ fecisset, si autumasset filiam, cui legatum faciebat, eam vitam, matrimonio posthabito, eligere voluisse. Quibus addere possumus, quod etsi supponeretur testatorem hanc voluntatem præsumptivam non habuisse, Legislator per suam Legem huic vitio supplevisset. En verba Legis Justiniani, *si fortè quis*, ait ille Princeps, *sub conditione nuptiarum, sive liberorum, sive dotis causâ, . . . donaverit, sive reliquerit suis liberis, sive alii cuicumque personæ hæreditatem, sive legatum, . . . sancimus, si personæ talibus conditionibus subjectæ, sive masculi, sive fœminæ, monasteria ingrediantur . . . . Tales conditiones invalidas & pro non scriptis esse, . . . In personis enim quæ in monasterium, vel ascetcrium ingrediuntur, ... Ubi à principio ingrediuntur, res sub tali conditione donatas, aut relictas cum aliâ eorum substantiá competere volumus.*

(b) *Novellæ 123. de Sanctis Episcopis Collat. 9. tit. 6. c. 37.*

Hæc est decisio Sylvii (c) olim Duaci Professoris, qui eam de simili quæstione dedit 7. Julii 1628. sicut etiam Sylvestri (d) Mozolin, Barbosæ, Pontii, Zerolæ, & Sanchez (e), qui sententiam suam probat suffragio multorum Auctorum celebrium, nominatimque Felini Sandei, Covar. & Lopez.

(c) *Fr. Sylvius resolu. variar. v.* Promissio dotis, &c.
(d) *Sylvest. de Prierio v.* Hæreditas. 4. *sub fin.*
(e) *Aug. Barbosæ allegat. 83. n. 27. Basilius Pontius l. 3. de matrim. c. 8. n. 7. & 9. Zerola v.* Legatum. *resp. ad 4. Thom. Sanchez. l. 1. de matrim. disp. 33. n. 29. Et apud eum Felinus in c.* Ecclesia *n. 79. Didac. Covarr. 1. p. var. resolut. c. 19. n. 10. Ludovic. Lopez. 2. part. instruct. de matrim. c. 56. fol. 1070. & duodecim alii.*

CASUS LXII.

EUSTATIUS Damiano legavit rem, cujus hic legatarius dominium acquisiverat antequam sibi legaretur. Num Damianus ab Eustatii hærede legati pretium exigere potest?

RESPONS.

Hæres Eustatii non tenetur ad Damiano tradendum pretium rei ipsi legatæ si Damianus ejus dominium nomine lucrativo acquisiverit, quale est nomen puræ ac simplicis donationis; quia eadem persona ad rem eamdem duobus nominibus lucrativis jus habere non potest. *Omnes debitores*, inquit Lex (f) *qui speciem ex causa lucrativa debent, liberantur, cum ea species ex causâ lucrativâ ad creditores pervenisset.* Quod tamen accideret, si hic legatarius re per donationem acquisita, denuò ejus pretium æquipollens reciperet. Verùm si Damianus rem acquisivisset nomine oneroso, quale est nomen emptionis, ubi pretium rei datur ad ejus dominium acquirendum; tunc hæres tenetur ad pretium rei ab Eustatio legatæ tradendum, sicut fertur à Jure quod dicit (g); *si res aliena legata fuerit; & ejus rei, vivo testatore, legatarius dominus factus fuerit; si quidem ex causa emptionis, ex testamenti actione pretium consequi potest. Si verò ex causa lucrativa, veluti ex donatione, vel ex alia simili causa, agere non potest. Nam traditum est, duas lucrativas causas in eumdem hominem & eamdem rem concurrere non posse.* En exemplum quod huic decisioni elucidandæ inserviet: Eustatius legat Damiano horologium oscillatorium pretio 20. Ludovicorum aureorum, quod pertinet ad Johannem, qui illud vendendum exposuit; & hoc oneris hæredi suo imponit ut horologium oscillatorium Damiano tradat, ejusque pretium Johanni solvat. Damianus, qui hoc legatum ignorat, horologium oscillatorium ante vel post, Eustatii obitum emit. Sed cùm legatum sibi innotuisset, ejus solutionem ab hærede petit; hoc est, viginti Ludovicos aureos, qui ejus sunt pretium. Constat, hæredem eos ipsi solvere debere, quia legatarius horologium oscillatorium nonnisi nomine oneroso emit; & quia testatoris mens fuit illud ipsi gratis procurandi: Verùm si Damianus horologii oscillatorii dominium nomine gratuito acquisivisset; verbi gratia, si Johannes illud ipsi dedisset, aut si quidam aliud illud ipsi munere dedisset, postquam à Johanne emisset; tunc temporis ejus pretium exigendi jus non haberet, & legatum infirmaretur, atque in hæredis commodum veniret.

(f) *Leg.* Omnes. 17. *ff. de obligat. & actionibus. Item Leg.* Ex promissione. 10. ff. eod. tit. l. 44. tit. 7.
(g) *Lib. Institut. §. 6. de legatis.*

CASUS LXIII.

JOHANNES, Paulus ac Petrus, Jacobi hæredes, statim post ejus obitum, in ejus bonorum moventium & non moventium possessionem missi sunt. Quatuor legatarii, quibus Jacobus fecit legata, pro quorum solutione omnia defuncti bona non sufficiunt, tribus hæredibus se se obtulerunt, legatorumque suorum solutionem ob iis petierunt. Num hæredes conscientiâ tenentur, ad supplendum ex propriis opibus id quod bonis testatoris defuerit ad hæc legata in integrum solvenda: Et nonne liberantur hæreditatem Jacobi quatuor legatariis relinquendo?

RESPONS.

Si Johannes, Paulus & Petrus, defuncti hæreditatem accipiendo, præcoverint ut describeretur index bonorum, quibus hæc hæreditas componebatur, tempore requisito & juxta formulam à Legibus aut Consuetudine locorum præscriptam, non tenentur ex propriis opibus quidquam conferre ad perfectam legatorum à defuncto datorum solutionem: quia hac cautione adhibita, hæredes sunt tantùm beneficio inventarii; hocque nomine ad solvenda legata non tenentur, nisi prout pretium bonorum à defuncto derelictorum, & pars quæ jure ad eos per Legem aut Consuetudinem pertinet, sic agendi iis potestatem confert. *Sin autem dubius est* [hæres] *utrumne admittenda sit, nec ne defuncti hæreditas*, ait Lex, (h), *non putet sibi esse necessariam deliberationem; sed adeat hæreditatem . . . Omni tamen modo inventarium ab ipso conficiatur . . . . Exordium capiat inventarium super his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat . . . . Et si præfatam observationem inventarii faciendi solidaverint; hæreditatem sine periculo habeant; & Legis Falcidiæ adversus legatarios utantur beneficio, ut in tantum*

(h) *Leg.* Scimus. *fin. Cod. de jure deliberandi l. 6. tit. 30.*

Falcidiæ adversus legatarios utantur benef.io, ut in tantum hæreditatis creditoribus teneantur, in quantùm res substantia ad eos devaluta valeant .... Et nihil ex sua substantia penitus hæredes amittant; ne dum lucrum facere sp rant, in damnum incidant.

At si hæredes indicem bonorum testatoris describere neglexarint, atqua sine ulla alia formula in eorum possessionam venerint; in negligentiæ suæ pœnam ad solvenda omnia legata à testamento lata tanentur, non modò in foro exteriori, verùm etiam in foro conscientiæ, postquam saltem à Judice ad illud damnati fuerint. *Sin verò*, addit eadem Lex, quam modò laudavimus, *postquam adierint, vel se se immiscuerint .... Inventarium facere distulerint .... Tunc ex eo ipso quod inventarium secundùm formam præsentis constitutionis non fecerint; hæredes esse omnino intelliguntur, & debitis hæreditariis in solidum teneantur nec legis nostræ beneficio perfruantur, quam contemnendam esse censuerunt.*

Ex hac Lege patet, perindè asse respectu omnium aliorum debitorum à testatore relictorum, hoc cum discrimine tamen, quod hæres pro se nullam hæreditatis partem retinere possit nec etiam legararii legatorum suorum solutionem ambira, nisi postquam hæc debita planè soluta fuerint. Ratio est, quod creditoras habeant hypothacam & jus acquisitum in bona dabitoris sui defuncti, quod antiquius est jure hæredum, quibus consequenter anteponendi sunt, juxta Juris regulam quæ dicit, *Qui prior est tempore, potior est jure* (a)! Ac revara, cùm, dicit Lex (b) hæredes solam ac eamdem cum defuncto personam sistant, hoc nomine ad easdem obligationes eademqua onera teneri debent, ad quæ tenebatur defunctus, cujus hæreditatem accipiunt (c).

(a) *Reg. 54. de reg. juris in 6.*
(b) *Leg.* Hæres *ff. de usucapionibus &c.*
(c) Colloq. Condomens. tom. 1. coll. 13. sect. 2.

CASUS. LXIV.

DEMETRIUS 1000. nummos Publio, totidemque Mævio legavit: Sempronius ejus hæres, eorum legata in solidum solvere recusat, dimidiamque partem tantùm offert; quia bona hæreditatis omni æri alieno solvendo vix sufficare possunt; An stricto jure tenetur ad iis totum solvandum, quin cum iis pacisci possit?

RESPONS.

Si Sempronius se hæredem non nominavarit nisi per beneficium inventarii, nec hæreditatis bona ad ejus omnia onera solvenda sufficiant, jus habet cum his duobus legatariis paciscendi, iisque recusantibus, coram Judicibus admittendus est ut aorum legara imminuere curet. Hoc privilegium hæredibus benaficiariis à Lega ac morum & civilium institutorum Codice conceditur, *Fiat igitur inventarium ab hærede*, inquit novum Jus Romanum (d), *metuente, ne fortè non habeat, post debita & legata Falcidiam .... (e) Si verò non fecerit inventarium .... non retinebit falcidiam, sed complebit legatarios .... licet pura substantia morientis transcendat mensuram legatarum datio.*

At si Sempronius sa purum ac simplicem hæredem declaraverit, constat eum tenari ad unicuiqua duorum legatariorum 1000. nummos in solidum solvendos, sibi enim culpam tribuere debat, quod usus non fuerit beneficio à Lege sibi concesso, ut in tuto esset. Quod clarè patet ex verbis Legis quam modò laudavimus.

(d) *Novel. 1. c. 2. §. 1.*
(e) Falcidia est 4a. pars hæreditatis debitis solutis.

CASUS LXV.

LIEBALDUS cùm testamanto suo legasset Hieronimo quatuor vini modios desumendos ex uvis in vineis suis proximè colligendis; contigit ut duo tantùm modii collecti fuerint proptar grandinam quæ maximam racemorum partem delevit. An Liebaldi hæres ingenuè tenetur ad alios duos modios aliunde supplendos, quatuorque Hieronymo solvendos?

RESPONS.

Liebaldi hæres ad tradendos quatuor vini modios, à testatore Hieronimo legatos, non tenetur; & legatum ad duos modios sulummodò redigi ac determinari debet. Ratio est, quod legatum intelligendum sit sub conditione tacita, ejus vineam quatuor modios producturam. Quamobrem cùm duos tantùm produxerit, legatarius plures ambira nequit. Id luculentissimè patet ex hac Lega Digesti (f); *Si quis legaverit ex illo dolio amphoras decem; & si non decem, sed pauciores inveniri possint; non extinguitur legatum. Sed hoc tantummodo accipit, quod invenitur.*

Sed res ita se non haberet, si testator purè ac simpliciter quatuor vini modios Hieronimo legasset, non designando quod ex uvis talis vineæ desumi deberent; tunc enim hæres ad quatuor modios tradendos teneretur, etsi ne unum quidem collegisset. *Si cui vinum sit legatum centum amphorarum, cùm nullum vinum reliquisset; vinum hæredem empturum & præstiturum*, Sic loquitur alia Lex Digesti (g).

(f) *Leg.* Si quis. 8. *§. 2. ff. de legatis & fidei-com. 2. l. 31. tit. 1.*

(g) *Leg.* Si cui 3. *ff. de tritico, vino, vel oleo legato l. 33. tit. 6.*
Item Leg. Legatum. 17. *ff. de annuis legatis & fidei-com. l. 33. tit. 1.*

CASUS. LXVI.

AMABLUS usufructum duorum jugerum præstantium vinearum Conrado legavit, cum hoc onere ut singulis annis modium vini indè oriundi Cornelio daret: Et Conradus cum hoc lagatum accipera recusaret, Amabli hæres in vineæ possessionem venit: & contendit se non teneri ad præbendum Cornelio modium vini quod Conradus ipsi debuisset, si legatum accepisset. Recusationis ratio quam affert, est, quod soli legatario hoc oneris impositum esset; & quòd cùm legatum infirmatum sit repudiatione à Conrado facta, lex qua Amablus lagatum fecerat, etiam cum legato extincta existimanda sit. Num hæres absque injustitia, in recusatione hunc vini modium Cornelio præbendi, perstare potest?

RESPONS.

Ratio quam Amabli hæres affert, ut se à vini modio quotannis Cornelio solvendo eximat, legitima non est. Quamvis enim legatum principale per racusationam legatarii infirmatum sit, id non impedit quominus Lex qua factum fuit, subsistat; & quominus Cornelius jus acquisitum babeat in fructus bujus vineæ, usque ad quantitatem vini sibi à testatore datam: Quapropter cum testator bujus secundi legati onus primo imposuerit, ejus hæres illæsa consciantia abstinere non potest, quin illi satisfaciat; quandoquidem bonis & juribus defuncti succedera nequit, quin simul succedat dabitis ab eo contractis, & oneribus quæ per suum testamentum aut aliter in bona sua imposuit. Sic decrevit Lex quæ dicit (h) *si ab ea, cui legatus esset usufructus, ad legatarium non pervenerit; hæres tamen, penes quem ususfructus remanet, fidei-commissum præstat.* Quibus addenda est hæc observatio; Quod si per quemdam casum duo vineæ jugera per annum nihil producerent, attamen vini modius Cornelio legatus ab hærede ipsi deberetur; dummodò fructus qui per alios annos percipiuntur sufficere possent, & testator nihil quidquam adversum præcepisset. „ Vini solerni, *inquit alia Lex*, (i) quod domi nas„ ceretur, quotannis, in annos singulos binos culeos hæres meus Attio dato *etiam pro eo anno, quo nihil vini natum esset, deberi duos culeos; sin modo ex vindemia cæterorum annorum dari potest.* Quod atiam approbat alia Lex quam in margine laudamus. (k)

(h) *Leg.* Si ab eo. 20. 9. *ff. de usu & usufructu &c. l. 33. tit. 1.*

(i) *Leg.* Legatum. 17. *§. 1. ff. de annuis legatis & fidei-commissis.*
(k) *Leg.* Ex eo. 13. *ff. de tritico, vino vel oleo legato.*

CASUS. LXVII.

RIQUIERUS domum Lamberto legavit, ea lage ut 500. libras Romano det. Hoc legato per mortem Lamberti, quæ ante testatoris obitum evenit, infirmato; num Romanus jus habat 500. libras

defuncti axigendi? & num hæres in foro conscientiæ ad illas ipsi solvendas tenetur?

RESPONS.

Legatum domûs infirmetum, per mortem Lamberti, quæ contigit ante obitum Riquieri, in commodum hæredis tastatoris cedere debet; quia domus ad Riquierum per mortem legetarii anteà defuncti redierat: sed onus e testatore impositum per mortem hujus legatarii deletum non fuit: hoc onus enim nihil aliud est quàm secundum legatum quod, ad principale legatum non attendendo, subsistare debet. Quamobrem hæres 500. libres Romano sulvere debet: ac perindè esset de omni elio cui domus remanere posset, ut si secundus legatarius Lamberto substitutus fuisset; val si jure accretionis in commodum altarius legatarii cum eo conjuncti veniret; cùm Jus Romauum à momento quo testator supremum diem obiit ipsi acquisitum sit; licèt ille cui domus legata erat anteà e vita migrasset.

Sic casus iste à Jura constitutus est (a) *Pro secunda verò ardine*, inquit Imperator Justinianus, *in quo ea vertuntur, quæ in causa caduci fieri contingebant, vetus jus corrigentes, sancimus, ea qua ita evenerint, simili quidem modo manere apud eos, a quibus sunt relicta, baredes fortè, vel legatarias, vel alios, qui fideicommissa gravari possunt; nisi in hunc casum vel substitutus, vel conjunctus eas antecedat. Sed omnes personas quibus lucrum per hunc ardinem defertur, eas etiam gravamen, quad ab initia fuerat complexum, sive in quibusdam faciendis, vel in moda, vel canditionis explendæ gratia, vel aliâ quacunque viâ excogitatem: Neque enim ferendus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.*

(a) *Leg.* Et nomen, *unicâ* §. 4. *Cod. de caducis tollendis l.* 5. *tit.* 5.

Æquum esse videtur, ut idem ad prexim revocetur, si contigisset legatarium supremum diem obiisse, etiam antequam testator, qui rem ignorabat, testamentum suum fecisset. Ita ut si testator hoc oneris legatario, qui tempora sui testamenti jam fuisset fato functus, imposuisset, ut ex suo legato summam quamdam tertiæ personæ daret: hæres, aut ille in cujus commodum res legata cedere debet, ad huic oneri satisfaciendum teneatur, quippa quod testator facere voluit locum habet, cujusque validitas à legati principalis validitate non pendet: Et licet Jurisprudentia Romana quodammodo adversaretur, quia vulgò hoc in casu legatum *pro non scripta* considerebat, hoc ast, quasi nunquam factum fuisset: attamen illud admittebat quibusdam in casibus privatis, in Legibus dasignatis, quæ statuunt ut ejusmodi onera subsistant (b).

(b) *Cit. Leg.* Et nomen, §. 3.

CASUS LXVIII.

ARISTANDER Cæsari 10000. libras legavit, eà lege ut emerit domum 7. aut 800. librarum pretio in pago suo, ut unus ex ejus consanguineis in ea habitaret. Cæsar verò hanc domum emere non potuit, quia nullem domum venalem reperit. vel quia duplò majori æquo ejus pretio domus venalis erat; Ideò hæres Aristandri ipsi 10000. libras solvare recusat, sub prætextu quòd legem, qua testator hanc summam ipsi legaverat, non edimplavit. Cæsar contendit hoc legatum sibi deberi, quamvis conditionem non adimpleverit; quia ejus culpa id non accidit, cùm in pago nullam domum venalem invenire potuerit, vel saltem nullam acquirete potuerit, nisi pretium immodicum ac injustum solvendo. Qua de re quæritur, an hæres testatoris ad ipsi 10000. libras solvendas, teneatur.

Leg. Cùm quidam, 27. *ff. de Lege Cornelià, de falsis, l.* 48. *tit.* 10.

Leg. Quod quis, *fin. ff. de his, quæ pro non scripto habentur l.* 34. *tit.* 8.

RESPONS.

Judicandum non est; in casu proposito, mentem Aristandri, hoc legatum Cæsari lege dicta faciendo, fuisse ut eum adigeret ad rem impossibilem, vel quam exequi non posset, nisi pretium immodicum ac injustum solvendo. Quapropter dicendnm est, hæredem testatoris ad 10000. libras legatariu solvendas teneri, ea lega tamen ut legatarius consanguinao Aristandri daret summam quæ domui ipsi convenienti æquipolleret, hoc ast, 7. aut 800. libras, quæ sunt pretium à testatore ipso determinatum. Hæc est decisio Legis; quæ de specie ferè simili dicit (c), *Si cui legatum relictum est, ut alienam rem redimat, vel præstet, si redimere non possit, quod dominus non vendat, vel immodica pretio vendat, justam æstimationem inferat.*

(c) *Leg.* Non dubium, 14 §. 2. *ff. de legatu &c.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

Revara, cùm per Cæsarem non steterit, quin legem à testature sibi impusitam adimpleret, sive quia in loco designato nullam domum venalem invenerit, sive quia pretio tantùm immodico venalem repeterit; æquum non est, ut ejus pœnam pendat; cum cæteroquin nulla detur ratio, quæ eum efficiat inhabilem, qui legatum sibi factum in commodum suum vertat. Id dicit Lex (d); *Non videtur enim defectus canditione, si parere canditioni non possit. Implenda est voluntas si potest.*

(d) *Leg.* Quæ sub conditione 8. §. 7. *ff. de conditionibus institutionum.*

Dicimus, *cùm nulla cæteroquin detur ratio, quæ efficiat ut inhabilis sit qui legatum in commodum suum vertat.* Etenim semper non sufficit, ut hæres, vel legatarius, quod in ejus potestate est, faciat ad implendam legem, quæ partim ab eo & partim à quodam alio, pendet. Dantur enim quædam ejusmodi conditiones, quæ si reipsa non adimpleantur, legatum absolutè infirmatur. Verbi gratia, si Cæsar, cui Aristander 10000. libras legavit, alienigena esset, & si tastator hanc summem ipsi legasset, ea lege tantùm ut diploma, quo jus regni incolarum sibi concederetur, obtineret; satis non esset ad hoc legatum exigandum, ut totis viribus illi diplomati obtinendo incubuisset, cum alioquin inhabilis sit ad legatum recipiendum, quandiu, alienigena remanet (e).

(e) *Leg.* In tempus 62. *ff. de hæred. instit. l.* 28. *tit.* 5.

CASUS LXIX.

EPIPHANES cùm testamentum holographum fecisset, unicum legatum his verbis scriptum, in eo repertum est; *Germano 500 libres*: quin testator priùs apposuerit, *Do & Lega*. Epiphanis hæres contendit hoc legatum esse irritum. E contra, Germanus legitimum essa affirmat, quia his solis verbis facile est cognitu, mentem testatoris fuissa ipsi hanc summam dandi. Num hæres ad eam solvendam teuetur?

RESPONS.

Putamus hæc verba, *Germano 500. libras*, verum legatum complecti, ideoque Epiphanis hæredem ad eas Germano solvendas teneri: Cùm enim per oblivionem, aut per imprudantiam testatoris, qui suum tastamentum scripsit, vel ejus qui eo jubente illud exaravit, desunt verba necessaria ut enuntiatio intelligatur, ita ut intelligi nequeat, si ea verba non eddantur; & ea eddendo, enuntiatio sensum clarum & naturalem habeat, subintelligi debent. Si autem in spacie proposita hæc verba suppleantur, *Do & Lego*, hisque addantur, *Germano 500. libras*, enuntiatio clara ac naturalis est, præsertim in dispositione testamentaria, in qua testator amicois suis legata facere solet, & in qua suspicari non potest, eum quidquam ab aliquo petera voluisse. Quibus addi potest, id quod testamentum sequitur aut præcedit, eliquando ad ostendendum talem fuisse testatoris voluntatem inservire posse.

Quod dicimus à variis, tam antiqui, quàm novi Juris Romani, Legibus constitutum reperitur: Ea Legem Digesti (f): *Si omissa fidei commissi verba sint; & cætera quæ sequuntur cum his, quæ scribi debeerant, congruant; rectè datum, & minùs scriptum exemplo institutionis, legatorumque intelligitur, quam sententiam optimus quoque Imperator noster Severus secutus est.* Ecce adhuc aliam Legem Codicis Justiniani (g), quæ pro hujus quæstionis decisione disertissima est; *Verbum, volo, licet desit*; tamen quia additum perfectum sensum facit, pro adjecto habendum est.

(f) *Leg.* Unum, 67. §. 9. *ff. de legat. & fidei-com.* 1.

(g) *Leg.* Verbum 10. *Cod. de fidei-com. l.* 6. *tit.* 42.

Hanc

Hanc ob eamdem rationem Jur Romanum vult, ut si testator verbum, *hæredem*, in suo testamento omisisset, dicendo solummodò, *talem instituo*, testamentum validum esse non desinit. *Errore scribentis testamentum*, ait alia Lex Codicis (a), *juris solemnitas mutilari nequaquam potest, quando minùs scriptum, plus nuncupatum videtur. Et ideò rectè testamento condito, quanquam desit*: hæres esto (b); *Consequens est existente hærede, legata, seu fidei-commissa, juxta voluntatem testatoris, oportere dari.*

(a) *Leg.* Errore. 7. *Cod. de testam. &c. l.* 6. *tit.* 22.

(b) *Scilicet alterutrum non utrumque* v. g. Titius hæres, *vel* Titius esto, *secundùm Gloss.* v. Hæres.

CASUS LXX.

JULIUS legatum 4000. librarum Hildeverto fecit; ejus hæres qui non autumavit se ab eo solvendo eximere posse, & qui præterea ostentabat honorem facere memoriæ defuncti, cujus bonis succedebat, ad illud solvendum pacto conscripto se adstrinxit; Verùm uno die duo post agnovit Julii dispositionem testamentariam, in gratiam Hildeverti factam, Consuetudini adversari; & dimidio plus legasse quam ipsi per Consuetudinem licitum erat. Quamobrem rescindere vult pactum, cui nomen propria manu adscripsit, tanquam per errorem factum. E contrario Hildevertus affirmat, Julii hæredem sibi 4000. libras solvere debere, cum ad eos solvendas scripto se se adstrinxerit, nec ulla fraus, aut vis intervenerit. Qua de re quæritur an hoc pactum sit irritum, & an hæres à summa in solidum Hildeverto solvenda, se eximere possit?

RESPONS.

Ignorantia, vel error hæredis Julii, est error Juris; hoc est, ejus quod Lex, seu Consuetudo præcipit, permittit, aut defendit. Constat autem quod si error iste unica causa sit pacti, quo aliquis ad rem non debitam se adstringit; & obligatio quæ contrahitur nulla alia re niti possit, pactum est nullum ac irritum, quia causa est falsa. Exampli causâ, emo fundum qui nullum vectigal debet Domino, cui tamen convenio solvere vectigal clientelaris præstationis fructuum, quod autumo ipsi deberi propterea quod hunc fundum emi: pactum hoc nullum est, nec me ad quidquam adstringit, quia error meus pacti unica causa est. *Omnibus* [personis] *juris error, in damnis amittendæ rei suæ non nocet*, (c) inquit Lex: Verum cùm error non fuit unica causa pacti confecti, & cum ille, qui pactum faciendo se ipsum læsit, quoddam aliud incentivum habere potuit, pactum tanquam nullum ac irritum, per solum errorem, considerandum non est. Unde inferri potest, Julii hæredem, qui cum Hildeverto legatario convenit ipsi summam integram 4000. librarum solvere, ab ea solvenda se excusare non posse, sub prætextu, quod cum jus suum ignoraret, pactum sit irritum. Hoc in casu enim ejus error pacti sui unica causa existimandus non est; cum constet, eum aliam rationem paciscendi habere potuisse, ut voluisse legatum generose in solidum solvere ut perfecte ultimam testatoris, cujus hæres est, voluntatem adimpleret, atque Hildevertus illud jure ita suspicere potest. *Is autem*, inquit Lex (d) *qui sciens se posse retinere, universum restituit, conditionem non habet. Quin etiam, si jus ignoraverit, cessat repetitio.* En adhuc aliam Legem cum præcedenti congruentem (e); *Si quis jus ignorans Lege Falcidiâ usus non sit; nocere ei dicit Epistola Divi Pii.* Quod jam jam diximus, nobis adhuc magis constare videtur, cùm talis legatarius sententiam condemnationis adversus defuncti hæredem obtinuit.

(c) *Leg.* Error, 8. *ff. de jur. & facti ignorantia, l.* 2. *tit.* 6.

(d) *Leg.* Error 9. *Cod. ad Legem Falcidiam l.* 6. *tit.* 50.

(e) *Leg.* Regula, *fin.* §. 5. *ff. de jur. & facti ignorantia.*

Eadem ratione dicendum est, quod si hæres donatoris, qui approbasset, aut executus fuisset donationem, quam irritam esse per defectum insinuationis ignorabat, ex errore suo commodum comparare non posset, quia non suspiceretur ejus ignorantiam fuisse unicam causam cur illam executus esset. Hac de re sic equidem decerneret Judex æquus in fundo exteriori; atque ad hanc regulam in foro conscientiæ se conformare oportet.

CASUS LXXI.

ELEONORA, vidua nobilis, Beatrici, sororis filiæ, legavit monile gemmatum, quod pigneraverat pro centum nummis, quos Mævius ipsi mutuo dederat: ejus hæres contendit Beatricem illod repignerare debere, id quod Mævio debetur sulvendo. E contrariò Beatrix affirmat materteræ suæ hæredem monile gemmatum liberum omnique nomine solutum sibi tradere, centumque nummos è bonis hæreditatis Mævio solvere, debere. Nonne pro ea pugnat ratio?

RESPONS.

Constat pro Beatrice rationem pugnare. Cùm enim testator rem creditori pigneratam legat, legatarium expressim non obligendo ad solvendam summam pro qua pignerata est; hæres eam solvere debet, remque legatario absque ullo onere tradere tenetur. Eleonoræ hæres igitur in specie proposita tenetur ad solvendos centum nummos à defuncto Mævio debitos, & ad monile gemmatum liberum omnique nomine solutum Beatrici tradendum & quidem, si contigisset, ut Mævius monile vendendum præbuisset, ut solutionem suam reciperat, idem hæres ad ejus pretium legatariæ sulvendum teneretur. Quod probari potest per Legem quæ dicit (f), *Prædia obligata, per legatum aut fidei-commissum relicta, hæres luere debet; maximè cum testator conditionem eorum non ignoravit; aut si scisset, legaturus tibi aliud, quod non minus esset, fuisset. Si verò à creditore distracta sunt, pretium hæres exsolvere cogitur; nisi contraria defuncti voluntas ab hærede ostendatur.*

(f) *Leg.* Prædia. 6. *Cod. de fidei-commissis.*

Equidem Lex ista indicare videtur, hæredem ad rem legatam redimendam non teneri, nisi cum testator sciret rem pigneratam esse, & Imperator Justinianus illud alibi verbis disertis dicit (g); Verum hæc conditio hac in specie inutilis videtur, cum sola mens sane velit, ut judicetur, omnem hominem ratione præditum cognoscare ea quæ ad rem suam pertinent, & debitorem quid creditori suo debeat ignorare non posse. Sic revera hac de re judicandum est secundum nostram Jurisprudentiam, quæ hæredem non admittit ad probandam cognitionem quam testator de pigneratione rei à se legatæ habere poterat. Quamobrem, excepto casu voluntatis expressæ testatoris, quæ legatarium ad rem legatam repignerandam adstringeret, semper in solum hæredem hoc onus incidit.

(g) §. *Sed & si rem. c. Inst. de legatis.*

CASUS LXXII.

ELEAZAR qui cum Georgio litigabat, duo legata Gastoni fecit; Primum est horologium manuale aureum, quod ipsi purè ac simpliciter his verbis legavit, *Do & lego horologium meum aureum Gastoni, propter arctam amicitiam quâ illum prosequor.* Secundum est legatum 500. librarum, ea lege ut litem quam adversus Georgium habet dijudicandam curet. Gasto hæredi Eleazaris declaravit se primum legatum accipere, secundum verò legatum accipere nolle, propter labores & incommoda quæ hujus litis persecutio ipsi causaret. Quâ de re hæres quærit num ad primum legatum ipsi tradendum teneatur, quamvis secundum cum onere imposito accipere recuset?

RESPONS.

Eleazaris hæres ad duo legata, Gastoni à defuncto facta, dividenda non tenetur. Licet enim legatarius cui varia legata facta sunt, ea quæ vult accipere atque ea quæ sibi grata non sunt repudiare possit, cum ipsi absque ullo onere fiant; perinde non est, cum aliquod legatum datur, quod onus quoddam complectitur. Hoc enim in casu, accipiendo legatum pure ac simpliciter factum, ad

alta-

alterius onera ferretur. *Duobus legatis relictis*, inquit Lex (a), *unum quidem repudiare alterum verò amplecti posse respondetur. Sed si unum è legatis onus habet, & hoc repellatur; non idem dicendum est.*

(a) Leg. Sed duobus.5. ff. de legatis & fidei-comm.2. l.31. tit.1.

Hæc decisio omninò congruere videtur cum æquitate, quæ vult, ut ille cui quoddam fit beneficium, eo se indignum non reddat, erga benefactorem suum ingrati animi vitio; & recusando bonæ voluntati, qua eum prosequutus est, respondere. Præterquàm quòd jure suspicari possit, quòd testator ipsi primum legatum, omni onere immune, non fecisset; si prænoscere potuisset, eum recusaturum conditionem, qua secundum legatum ipsi faciebat, adimplere.

CASUS LXXIII.

Uladislaus & Honorina cùm antè biennium matrimonio se conjunxissent, consobrina Honorinæ, cujus hæc uxor unica hæres erat, moriendo ipsi dereliquit omnia sua bona, quæ maxima ex parte erant solummodò res moventes, ut præsens pecunia, vasa argentea, gemmæ, tapetes, lintea, chirographa, ea exhibenti solvenda, aliaque similia. Uladislaus cùm harum rerum, tanquam societatis dominus, potius fuisset, de iis per testamentum suum disposuit, variaque earum legata propriis suis consanguineis fecit, nolente Honorinâ, quæ volebat ut saltem agnati sui earum etiam participes fierent. Nonne injusta sunt hæc legata?

Respons.

Legata contenta in testamento, quod Uladislaus fecit, injusta sunt. Nam disponere non potuit de dominio rerum moventium, quæ ipsi advenerant, [*constante matrimonio*,] à parte uxoris suæ, quæ assensum suum non dedit, ut de iis, agnatis suis posthabitis, eo modo disponeret, & quæ volebat, ut saltem eas inter utriusque consanguineos partiretur.

Hæc est decisio Sylvii qui sic ad similem quæstionem, Duaci anno 1617. ipsi propositam, respondit (b); Ratio ejus quam reddit, est, quod maritus dominus non sit bonorum, quæ uxori suæ per hæreditatem adveniunt, & quòd ea simpliciter administrare possit: ideòque de iis disponere nequeat, nisi modo justo ac legitimo, ita ut exindè nullum damnum uxori suæ exoriatur. *Nec maritus*, inquit, *in illis* [bonis] *habet ampliùs quàm jus administrandi... Ita verò jus illud habet; ut non possit quocunque modo & in quacumq; quantitate illa alienare, sed in suum & uxoris commodum, atque secundum dictamen rectæ rationis, ex causa scilicet rationabili, & in ea quantitate, quæ non præsumatur esse in fraudem uxoris. Alioquin non esset administratio, sed dissipatio, quæ non debet nocere sociæ, sed soli autori.* Ita ut, si ejus bona alienat imprudenter per donationem vel alio modo, ad talem injustitiam reparandam conscientiâ teneatur, de proprio suo bono uxori, vel ea deficiente, ejus hæredibus restituendo, pro ratione injuriæ ipsis illatæ; Et si supremum diem obeat antequam id fecerit, ejus obligatio ad eos qui eum exhibent ejusq; bona hæreditate accipiunt, transfertur. *Undè si maritus facit largas, seu notabiles donationes; absque consensu uxoris, facit ei injuriam; partem ipsius sine ejus consensu profundens; & tenetur uxori, vel ejus hæredibus restituere, computando illo, sic donata, in suam partem, quando fiet bonorum repartitio.* Ea addit idem Theologus post plures alios auctores quos laudat (c).

(b) Fr. Sylvius resolut. var. v. Maritus.

Confirmari potest hæc decisio per auctoritatem Honorii III., qui; in Epistola Decretali quam ad Præfectum Civesque Rupellæ scribit (d); condemnat, tanquam abusivam & injustam, consuetudinem in regione sua vulgò receptam, secundum quam maritus de bonis, tam moventibus quam non moventibus uxoris suæ, absque ejus consensu, pro libitu suo disponere poterat. Glossa (e) idem probat per multas Leges Romanas, quas hic retulisse necesse esse non autumamus.

(c) Lopez p. 2. c. 24. Navarr. Man. c. 17. n.155. & alii apud Sylvium cit.

(d) Honor. III. in cap. Ex parte 10 de consuetud. l.1. tit.4

(e) Glossa in cit. cap. v. Alienat.

CASUS LXXIV.

Aristarchus testamento suo unam è suis domibus Pascasio legavit, hoc oneris ipsi imponendo, ut loci Ptochodochio centum nummos daret; Et cùm Pascasius huic Ptochodochio jam parem summam dedisset meræ liberalitatis incentivo & quin ullam notitiam legati ab Aristarcho sibi facti haberet; deinceps obitum ac verba testamenti Aristarchi audit, à cujus hærede legati sui solutionem petit, ostendendo se jam in antecessum huic Ptochodochio centum numos dedisse ideòq; oneri à testatore sibi imposito satisfecisse. Sed hæres eum ad alios 100. nummos eidem Ptochodochio denuò dandos adstringere vult; quod si non fecerit ipsi legati sui solutionem recusat. Num Pascasius ad 100. nummos solvendos tenetur?

Respons.

Existimamus pro Aristarchi hærede rationem pugnare, Pascasiumque ad 100. numos Ptochodochio loci, quem testator incolebat, denuò dandos teneri. Ratio est, quòd 100 numi, quos proprio motu huic Ptochodochio dedit, considerandi sint tanquam mera eleemosyna quam illi largiri voluit, non verò tanquam effectus voluntatis testatoris, quandoquidem tunc temporis eam non noverat. Quapropter dici nequit eum sic adimplevisse legem quam Aristarchus ipsi imposuit, unam ex suis domibus ei legando: Quod eò verius videtur, quòd conditio à legato lata evidenter notet, eum voluisse ut hoc donum à beneficio suo ortum duceret: Ita ut eleemosyna, à Paschasio isti Ptochodochio facta, tanquam res merè fortuita consideranda sit, respectu habito ad Aristarchi mentem; & tanquam merus casus qui cum ea nullam connexionem habet. Id expressim patet ex una è Legibus Digesti, quæ his verbis scripta est (f); *Ut paruisse quis conditioni videatur, etiam scire debet hanc conditionem insertam. Nam si fato fecerit, non videbitur obtemperasse voluntati.*

(f) Leg. Conditionum.2. in fine ff. de condit. & demonstrat. l. 35. tit.1.

Vide { Donatio. Hæres. Testamentum. }

LEGITIMUS.

Vide { Illegitimus & Adulterium. *Casus* Leander. Matrimonium 30. *Casus* { Eunomius & Farultus. } }

LEPORARIUM.

ID quod vocatur *Leporarium*, est quidam locus ericis refertus, vel sylvula cuniculis frequens.

Ad solos locorum Dominos jus leporarii pertinet; etiamque oportet, 1°. ut, secundum antiqua Decreta, à Rege jus leporaria constituendi impetraverint, vel saltem ut locorum incolæ eorum constitutionem approbaverint, sicut pronuntiatum fuit per Decretum Supremi Senatus Parisiensis die 14. Aprilis 1339. redditum. 2°. ut resarciant damnum quod exindè rusticis in fundis suis leporario proximis contingere potest, cùm notabile est, de quo pronuntiare ad Judicem pertinet. De ea re sic judicavit idem Supremus Senatus die 16. Januarii 1586. adversus Dominum de Benoit, Curiæ Consiliarium, quem Supremus Senatus, in damni compensatione n, ad solvendos 18. frumenti, tresque secalis, sextarios, damnavit (a), propter vastationem quam cuniculi Leporarii sui in fundis conterminis fecerant.

Dicimus, *cùm notabile est damnum*, quia, juxta Leges (b), *pro modicâ re actio denegatur*. 3°. ut Leporarium à quodam loco in alium locum transferre, minùsque adhuc novum constituere, non suscipiant.

(a) La Roche Flavin Tract. de Jur Dom. c. 27. art. 5.

(b) *Leg.* Si quis. 9. *ff. de dolo malo §. fin. lib. 4. tit.* 3.

CASUS PRIMUS.

BERYLLUS, Dominus Parœciæ Sanctæ Irenæ ad quem vitæ ec necis potestas pertinebat, cùm nullum in prædio suo clientelis ec dirione illustri Leporarium haberet, unum constituere voluit. Sed duodecim è præcipuis incolis quin constitueretur obstarunt. Num ipsis invitis Beryllus leporarium constituere potest?

Videtur illud constituere posse, 1°. quia ad eum potestas vitæ & necis pertinet, & quemadmodum hoc uno nomine jus Columbarium habendi ipsi acquisitum est, pariter de jure Leporarium habendi cum eo disceptandum non est. 2° quia illi qui eum præcesserunt olim leporarium habuerunt, ideòque illud restituere ipsi licitum sit.

E contra videtur pro duodecim Incolis rationem pugnare, quia tota Sanctæ Irenæ Parœcia est regio vitifera, cui cuniculi Leporarii vastationem valde damnosam inferrent. *Quid juris?*

RESPONS.

Nomen supremi vitæ & necis Domini Beryllo non sufficit, ut auctor sit qui Leporarium constituendum suscipiet. Incolæ enim, præsertim regionis vitiferæ, intercedendi jus habent, sicut docet Mornac in Notis suis ad Legem Digesti (c); Prohibitum etiam erat à Statutis, multisque Decretis adhuc antiquioribus, omnibus Feudorum Dominis ulla Leporaria constituendi absque expressâ Regis permissione, in acta publica Fisci Curiæ legitime relatâ; sicut alibi probavimus. Ergo si Beryllus leporarium constituendum suscipiat sola sua auctoritate & absque Regis permissione, vel saltem sine Incolarum Parœciæ, cujus est Dominus, consensu, contra æquum peccat, & Incolæ jus habent obstandi quominus constituatur, ut & curandi ut leporarium propriis ejus sumptibus destruendum præcipiatur.

(c) *Mornac. in leg. 65 ff. de ususfructu & quemadmodum &c.*

Collatio quæ juris Columberii cum jure Leporarii fit, falsa est. Nam, sicut Papon observat (d), optime novum Columbarium fundari potest, non verò Leporarium nec Cuniculorum latibulum: Ratio est, quòd Leporarium Feudi accessio non sit, quandoquidem, ut jamjam diximus, nullus Dominus, & si ad eum vitæ & necis potestas pertineret, olim Leporarium absque expressa Regis permissione, habere posset.

(d) Papon l. 13. tit. 2. n. 32.

Alia ratio, quam Beryllus affert, ipsi inutilis est: Quamvis enim illi qui eum præcesserunt, Parœciæ Sanctæ Irenæ Domini, olim Leporarium habuerint, semper verum est dicere, leporarium, quod hodiè constituere ambit, novum esse, solaque sua auctoritate illud constituere non posse, quin justitiæ, quam subditis suis, qui constituendæ obstarunt, debet, vim inferat. Adde quòd, in propria sua causa Judex esse non debeat, juxta hanc sententiam (e); *Nec in suâ causâ potest quis esse judex.*

(e) *Gloss. in can.* de occidendis. 8. *v.* pro se. 23 q. 5.

CASUS II.

EMILIUS, Parœciæ Sancti Dunstani Dominus, in ea Leporarium, propriis suis fundis undique circumdatum, habet. Sed quia locus ubi situm est nimis paludosus est, & quia multùm deperit, Bernardus ejus amicus, ipsi consilium dedit, illud transferendi in parvum montem per leucæ quadrantem longiùs dissitum, qui revera ad eum pertinet, sed cujus omnes fundi confines ad Incolas Parœciæ subditos suos pertinent. Emilius hoc consilium obsequutus est, & postquam illud exsecutioni mandasset, hoc novum leporarium Bertrando pretio 150. librarum quotannis elocavit. Fundorum quibus leporarium circumdatur Domini, conquesti sunt de magno damno quod cuniculi ejus segetes suas comedentes messi suæ inferebant, Emilius ad eos respondit, quod, cùm jus leporarii haberet tanquam loci Dominus, tenerentur ad vastationem e cuniculis sibi causatam perpetiendam, nec etiam ullam damni compensationem exigere possent.

Quâ de re quæritur, 1°. An Emilius jus leporarii habens, quò voluerit leporarium transferre possit, modò in proprium suum fundum transferat, &, hoc posito, an ad quemdam damni compensationem erga eos qui exinde læduntur, non teneatur? 2°. An Bernardus qui leporarium transferendi ipsi consilium dedit, tale consilium dare potuerit, nec ad quidquam etiam teneatur. 3°. An Bertrandus qui leporarii conductor est, & qui statim illud bona fide conduxit, inscitiæ causam prætexere possit respectu conquestionum dominorum fundorum leporario proximorum, atque conductionem suam inceptam absolvere; vel an ad quidquam aliud teneatur?

RESPONS.

Quamvis Parœciæ Dominus jus leporarii habeat; in ejus potestate non est leporarium transferendi è loco, ubi situm est, in alium locum, alterius damno. Quemadmodum igitur Emilius, leporarium suum, propriis suis fundis circumdatum, transferendo in locum, cujus fundi adjacentes ad varios incolas pertinent, ipsis notabile damnum creat, magna, quam in iis cuniculi faciunt, vastatione; hanc permutationem absque injustitia facere non potest, & quin ad resarcienda omnia damna, quæ sic subditis

tis suis creat, teneatur. Hanc etiam ob rationem Constitutio Regis Johannis mensis Decembris an. 1355. (a) Dominus vetat ne nova leporaria constituant, quia terris arandis obstant. *Concedimus*, inquit ille Princeps, *ut omnes accretiones antiquorum leporariorum, omniaque nova leporaria, & quidem nobilia, quæ nostro tempore facta & acquisita sunt, penitùs deleantur; hisque præsentibus ea tollimus, rescindimus ac prorsùs evertimus. Vetitam ac licentiam damus, ut unusquisque in iis venari, ac absque ulla mulcta percipere possit.*

(a) Constitut. an. 1355. art. 4. D. De la Mare, Tract. de Civili Discipl. tom. 2. l. 5. tit. 23. § 2. pag. 1411.

Dominus De la Mare, è quo hanc probationem mutuamur, duo adhuc Decreta, antiquæ isti Constitutioni anteriora, & quæ ad rem nostram faciunt, refert. Primum est anni 1256. quo pronuntiatum fuit, ut leporarium, quod Comes Bononiæ, Regis Avunculus, constituendum curaverat, deleretur; quia novum erat. Secundum est diei 14. Aprilis 1339. quod vetat, ne ullum novum leporarium absque Regis expressa permissione, constituatur. Ultimum hoc Decretum ad acta publica Fisci Curiæ refertum reperitur, testante Chopin (b): Henricus II. Constitutionem Regis Johannis confirmavit, prohibendo ne nova leporaria fierent, aut antiqua augerentur; ea tamen quæ ante 40. annos facta repararentur, eorum possessoribus conservendo. Ludovicus XIV. Constitutione sua Mensis Augusti 1669. (c), pariter vetat ne nova leporaria constituerentur, sub pœna mulctæ 500. librarum, & deletionis, eorum, qui illa constituerint, sumptibus.

(b) *Renatus Chopin. de Domanio. lib. 3. tit. 22. n. 4.*

(c) Constit. an. 1669. art. 19.

Conclus ergò Emilium leporarium suum eodem in loco, ubi prius erat, denuò collocare debere, vel emere fundos continens ab incolis, æquo eorum pretio numerato, si eos ipsi lubenter vendere voluerint, vel ad minimùm æquam damni perpessi compensationem ipsis quotannis dare; interimque damnum jam ipsis illatum resarcire.

Quoad Bernardum ad restitutionem erga eosdem incolas teneretur, si leporarium transferendi, nec damnum subditis suis resarciendi, consilium dedisset. Verùm, ut quæstio proposita simpliciter habet, cum verbis generalibus consilium dedisse, existimandus est illud solummodò dedisse, *positis ponendis*; hoc est, ea lege ut Emilius hanc translationem tantùm faceret, Justitiæ regulas observando.

Denique, leporarii Custos, qui leporarium bona fide conduxit, ad nullam damni compensationem tenetur. Verùm, si de damno incolis, dominis fundorum, in quorum medio situm est leporarium, illato convictus sit; Emilium solummodò rogare debet, ut conductioni suæ rescindendæ consentiet; vel rusticis, quorum interest, per reliquum tempus quo conductione sua fruitus est, damnum resarcire valit: Et si contigerit ut recuset, (d) Theologus recentior existimat, eum leporarium pro viribus vastare debere, ut dominis fundorum confinium minus damnum inferatur: & conductione sua absolute, secundam pacisci non debere, ut nullo modo particeps sit injuriæ, de qua rustici conqueruntur. Agendi rationi quam Doctor iste proponit assentiendum esse non autumamus; quia prædii Conductor, absque Domini sui consensu, auctoritate sua privata, fundum quem conduxit deteriorem efficere non potest.

(d) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 153.

CASUS III.

Orosius, Parœciæ Sancti Jocundi Dominus, cum permissionem leporarium constituendi à Rege impetrasset, illud constituit in loco circumdato arationibus ac vineis ad ejus Clientes pertinentibus, qui per vastationem quam in iis cuniculi faciunt, notabile damnum perperiuntur.

Quæritur num Incolæ, absque peccato, possint in propriis suis terris pedicas, vel retia ponere, ad cuniculos capiendos, & ad damnum, quod ipsis infertur, eo modo minuendum?

Respons.

Clientes Orosii nullum jus habent quovis artificio cuniculos leporarii capiendi, sub prætextu injuriæ segetibus aut vineis suis illatæ; quia, *nec in sua causa potest quis esse judex*, sicut loquitur Glossa (e); Quod igitur in eorum potestate est, ad hoc redit, ut æquam damni sibi illati æstimationem pronuntiandam, Orosiumque ad damnum, si notabile sit, resarciendum, condemnandum curent. Sic, ut jam diximus, dijudicatum fuit à Decreto Supremi Senatus Parisiensis die 16. Januarii 1586. adversus Dominum de Benoit, Curiæ Consiliarium, qui damnatus fuit ad octodecim frumenti, tresque secalis sextarios solvendos, in compensationem damni, quod leporarii sui cuniculi in fundis adjacentibus fecerant, D. Brillon (f) hoc Decretum laudat, quod à la Rochaflavio desumpsit (g).

(e) *Gloss. in can.* de occidendis 8. v. pro se 23. q. 5.

(f) D. de Brillon. v. Leporaria. n. 8.

(g) La Rocheflavin Tractat. de Juribus Dominorū c. 27. art. 5.

Diximus, *si notabile fuerit damnum*; Etenim si leve tantùm foret, in eum actionem habere non possent, juxta dispositionem Legis quam in margine laudamus (h); quia sententia est Juris à Sancto Thoma approbata, nullum respectum habendum esse ad rem ex se levem parvique momenti. *Parum pro nihilo reputatur*; vel, sicut S. Antoninus loquitur, (i) *quod parum est, nihil deesse videtur.*

(h) *Leg.* Si quis. 9. § 6. *ff. de dolo malo. l. 4. tit.* 3.

(i) *S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. § 4.*

L E X.

Omnia Regna Imperiaque Mundi Legibus gubernantur; nec mirandum est; quemadmodum enim sæpè magno alienigenarum numero immiscentur, oportet ut sint Leges ad eos omnes in concordia, consimilique agendi ratione conservandos; & ut etiam aliæ Leges dentur, quibus vitæ ac conservationi hominum & Imperiorum saluti consulatur. Hæ Leges ex auctoritate suprema Principis immediatè ortum ducunt; aliæ verò, ex potestate quâ Princeps Magistratus ac Judices induit. Utræque venerabiles sunt, non modò ad Legislatorem respectu habito, verùm etiam ad earum objectum ac finem: Et unusquisque eorum qui regnum componunt, iis cum reverentia, quandiu vigent, obedire debet; hoc est, dum per desuetudinem abolitæ, aut à Principe revocatæ non sunt.

Lex omnis æqua in seipsa, & illis, pro quibus facta est, utilis esse debet. Hanc

ob rationem Sanctus Augustinus dicit, quòd antiquæ Romanorum Reipublicæ constitutio ac magnitudo nullum firmius principium, quàm Legum suarum justitiam, habebant: & fatetur, quod probitas & æquitas naturalis multorum è suis Civibus, longè plures hostes ipsis subjecerant, quàm fortitudo Ducum suorum, animusque suorum militum; & tandem quòd cùm vitæ æternæ mercedem, quia Ethnici erant, mereri non possent, Deus eos hoc in mundo remunerare voluit, iis florentissimum ac vastissimum totius Terræ Imperium dando, quia virtute prædití erant; *perceperunt mercedem suam*, inquit Sanctus Augustinus *(a)*.

(a) S. Aug. l. 5. de Civit. Dei c. 15.

Moses primus omnium antiquorum Legislatorum fuit, & Leges perfectissimas condidit; quia Deus ipse illas ei dictabat. Deinceps Solon Atheniensium fuit Legislator; Licurgus verò Lacedemoniorum; Romulus & Numa fuere Legislatores Romanorum, qui ab Atheniensibus mutuarunt Solonis leges, quas meliores reddere conati sunt, ut ait Sanctus Augustinus (b); Denique Justinianus & Theodosius Imperatores Christiani composuerunt unusquisque Codicem suum è plerisque antiquis Legibus Romanis, quarum multæ adeò sapientes ac æquæ visæ sunt, ut plures Pontifices eas in Epistolis suis Decretalibus adoptaverint, quemadmodum id in hujus Operis Præfatione per auctoritates summè venerandas ostendimus.

(b) Idem l. 2. de Civit. c. 16. & l. 3. c. 17.

Nihil magis Legum observationi adversatur quàm avaritia & cupiditas, *omnia obediunt pecuniæ*. Facilè negliguntur, cùm de auro & argento agitur; quod non modò dicimus respectu habito ad privatos quibus hoc oneris impositum est ut eas observari curent; verùm etiam respectu habito ad Imperia integra, sive Regna, seu Respublicas. Id discimus à Plutarcho in historia vitæ Licurgi, ubi observat, quòd Sparta, olim adeò florens ac celebris propter diligentiam quâ cum secundum primi sui Legislatoris leges se se gerebat, statim atque divitiarum amori immodico se se dedit, ita Leges neglexit, ut mox à primo suo splendore dejecta, ac deinceps penitùs deleta, fuerit.

Leges auctoritate pollere nequeunt, nisi cùm sunt communes, omnesque subditos adstringunt. *Lex est commune præceptum*, inquit prima Digesti Lex *(c)*; id est, *communi utilitate statutum*, addit Glossa, *vel communiter toti universitati factum. Jura*, ait alia Lex *(d)*, *non in singulas personas; sed generaliter constituuntur.* Quatuor diversa objecta habent, dicit adhuc alia Lex (e): nempè præcipere, prohibere, permittere & plectere; *Legis virtus hæc est; imperare, vetere, permittere, punire:* hoc est, præcipere res necessarias & justas; eas prohibere quæ juri & æquitati adversantur; id quod per se malum non est permittere, & quædam mala tolerare, quando nullum iis remedium afferre possunt.

(c) L. 1. ff. de Legibus l. 1. tit. 3.
(d) Leg. Jura. 8. ibid.
(e) Leg. Virtus. 7. ibid.

Omnes Principum Leges respiciunt personas, aut res, aut actiones, ait *(f)* Jurisconsultus Gajus in Lege. Leges æquæ à Deo, qui est Pater luminum, procedunt; quapropter ab obscuritate & confusione abhorrent. Perspicuitatem tantùm, tanquam qualitatem naturæ suæ convenientissimam adsciscunt. Attamen constans est sententia, cùm varii sensus in cujusdam Legis verba cadere possunt, sensum minùs severum semper eligendum esse *(g) Benigniùs leges interpretandæ sunt. In ambigua voce latiùs ea potiùs accipienda est significatio, quæ vitio caret.* Quocum Jus Canonicum planè congruit.

(f) Leg. Omne 1. de statu hominum l. 1. tit. 5.
(g) Leg. Benignius in ambigua 18. & leg.

Innumeri casus dantur quibus Leges consulere non potuerunt; quia Legislatores de iis non cogitarunt, ut dicit Jurisconsultus Julianus in alia Lege *(h)*.

(h) Leg. Neque 10. eod. tit. & Leg. Non possunt. 12. ibid.

Verùm fortassis diutiùs immoramur in loquendo de Legibus generatim. Singula igitur quæ hac de materia scienda sunt expendamus, & loquamur de definitione ejus quod *Lex* vocatur, ac de variis Legum speciebus.

Varia distinguuntur genera Legum, quæ singulæ propriam suam definitionem habent; nempè Lex æterna; Lex naturalis; & Lex positiva, quæ est vel divina vel humana, ecclesiastica aut civilis: Rursùs dividi potest Lex, in Legem Mosis, vel antiquam; & in Legem Evangelicam, seu novam.

Lex sensu generali considerata, est actionum humanarum regula ac mensura, quæ ad rem faciendam, vel non faciendam impellit. *Lex*, inquit Sanctus Thomas *(i) quædam regula est & mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.*

(i) S. Thom. in 2. q. 90. art. 1. in corp.

Lex æterna, ait Sanctus Augustinus, *(k)* est suprema ratio, juxta quam Deus omnes res creatas gubernat, & cui omnes homines subjici debent, tanquam Legi, quam considerare non possunt, nisi sicut immutabilem ac æternam. *Lex quæ summa ratio nominatur, cui semper obtemperandum est & per quam mali, miseram; boni, beatam vitam merentur: . . . potest-ne cuipiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri? . . . . eâ est quâ justum est, ut omnia sint ordinatissima.* Lex illa, per divinæ Sapientiæ lucisque æternæ emanationem, omnibus hominibus lumen præbet, *illuminat omnem hominem (l)*, cognitionem hujus divinæ Legis eorum animis imprimendo; omnesque alias res creatas ratione orbatas, modo ipsis convenienti, gubernabat; hoc est, observatione mandatorum suorum, & propensione ipsis indita ad mirandum hunc ordinem à Deo in universo Orbe constitutum necessariò conspirandi,

(k) S. Aug. l. 1. de libero arbit. c. 6. sen n. 15.
(l) Joan. 1: 9.

spirandi, juxta hoc Prophetæ-Regis dictum, *Ordinatione tuâ perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi (a)*; istaque alia verba, *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus (b).*

(a) Pf.118: 91.

(b) Pf.148: 8.

Equidem improbi sæpè ea faciunt quæ hujus Legis præceptis adversantur; verum tamen etiam ipsis invitis Legi illi subjiciuntur; & si justitiæ amore ei se non submittant, attamen ipsi subjiciuntur, debitam inobedientiæ suæ pœnam subeundo. *Aut enim reddit* [debitum] *benè utendo quod accepit; aut reddit, amittendo quo benè uti noluit. Itaque si non reddit faciendo justitiam; reddet patiendo miseriam: quia in utroque verbum illud debiti sonat, . . . si non reddit, faciendo quod debet; reddet, patiendo quod debet.* Hæc sunt Sancti Augustini verba (c); Quæ causa est cur Sanctus Gregorius Magnus dicat (d): *Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiritur. Nam sæpè indè perficitur, undè repelli putabatur.*

(c) S. Aug. lib. 3. de libero arbitrio c. 15. seu n. 44.

(d) S. Greg. lib. 6. moral. c. 12. in fine.

Lex naturalis ea est, quæ, licet scripta non sit, nobiscum nascitur, & quam Deus omnibus hominibus inspiravit, eam in uniuscujusque anima imprimendo, ipsamque iis manifestando per emanationem primi fontis omnis veritatis, nempè Dei ipsius. *Lex naturalis, quam Deus creator infudit singulorum pectoribus . . . . quæ non scribitur, sed innascitur; nec aliqua præscribitur lectione, sed profluo quodam naturæ fonte in singulis exprimitur.* Hæc sunt Sancti Ambrosii verba (e); Hac de Lege, loquitur Apostolus, cùm dicit (f) *Cùm enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientiâ ipsorum.*

(e) S. Ambr. l. 9. epist. 71.

(f) Rom. 2: 14. & 15.

Præcipua hujus Legis præcepta hisce verbis Domini Nostri comprehenduntur, (g) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tuâ: hoc est maximum & primum mandatum: secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ:* Ad quæ ultima verba, hæc alia ejusdem Servatoris verba, referuntur. *Prout vultis, ut faciant vobis homines; & vos facite illis similiter (h)*; Quibus cum congruunt hæc altera Sancti viri Tobiæ verba, *quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias (i).*

(g) Matth. 22: 37. & seqq.

(h) Luc 6: 31.

(i) Tobiæ 4: 16.

Lex ista cunctos homines adstringit, statim atque ratio sufficiens eam ipsis manifestat; hoc est, statim atque bonum à malo secernere possunt, satisque luminis habent, ut optare possint bonum facere, & peccatum vitare. *Tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala*, inquit Sanctus Hieronymus (k). Ita ut nemo ea Lege solvi possit, à quavis Potestate, & quovis sub prætextu, quis afferri queat. Ratio est quòd nullum Legis laxamentum legitimum esse possit, nisi justa causa nitatur. Nullum autem supponi potest quod sufficiat, ut eximamur à sequendis luminibus quæ Deus ipse intimis omnium hominum cordibus insculpsit. Natura ipsa igitur destruenda esset, quod fieri nequit.

(k) S. Hieron. Epist. ad Algasiam q. 5.

Lex positiva Divina ea est quam Deus hominibus in tempore dedit, discriminatim à Lege naturali quæ nobiscum nascitur, nec scripta, aut viva voce pronuntiata fuit. Talis est Lex quam Deus Mosi dedit, quæ, quoad præcepta ritualia, ad solum populum Judaïcum spectabat; & Lex quam Jesus Christus nobis dedit, quæ omnes Christianos adstringit ad agendum in omnibus suis actionibus, eo consilio ut ultimum suum finem attingant.

Hoc est discrimen quod inter duas has Legum species reponi potest, 1°. Quod prior Lex esset tantùm principium & quasi forma rudis ac adumbratio posterioris, quâ Deus sustulit velum mysticum, figurarum, ceremoniarum, & prophetiarum quæ Domini adventum significabant; hasque umbras lumine suo dispellendo, omnes quas abdebant veritates adimplevit (l).

(l) Ad Galat. 3: 24. & 4: 3.

2°. Quòd Lex Mosaïca, intimos animi & cordis motus æquè clarè & peculiariter, ac Lex nova, non dirigeret.

3°. Quod Lex Judæis data Lex timoris, at Lex Evangelii Lex gratiæ & amoris, esset. *Utriusque Testamenti Autorem Deum veneratus qui est veteri homini fugienti tanquam Dominus apposuit quod timeret, & novo redeunti tanquam pater apposuit quod amaret*, dicit Sanctus Augustinus (m); id est, quòd sub antiqua Lege Judæi timoris incentivo obedirent, & sub nova Christiani charitatis motu obedirent.

(m) S. Aug. lib. contra Adimantum c. 16. n. 3.

Nova Lex ad tria præceptorum genera adimplenda nos adstringit. Primum est omnia mysteria fideique puncta quæ Deus Ecclesiæ suæ revelavit, credere.

Secundum respicit Sacramenta omnia, reverentiam quâ ea prosequi debemus, dispositiones quibus cum ea recipere debemus, & tempus quo ad ea accipienda tenemur.

3°. Denique continet præcepta moralia quibus obtemporare debemus, & quæ eadem sunt ac ea quæ Lex Mosis complectebatur, sed quæ Jesus Christus ipse clariùs nobis explicare voluit, quemadmodum ea exposuit in Contione quam in Monte habuit (n).

(n) Matth. 5: 3. & seqq.

Lex Positiva humana, vel Ecclesiastica, vel Civilis est. Lex Ecclesiastica à Lancelot his verbis definitur: *Est . . . jus Canonicum, quod Civium actiones ad finem æternæ beati-*

(a) *Instit. juris can. l. 1. tit. 2. part. 2.*

beatitudinis dirigit (a) : Jus quod Christianorum actiones ad felicitatem æternam, tanquam ad eorum scopum, dirigit.

Tria includit hoc jus ; nempe fidem, mores & Disciplinam. Quod ad fidem & mores attinet immutari nequit : Nullaque in terris datur Potestas quæ iis quidquam immutare possit ; quia Ecclesia ista tantùm proponit, tanquam imperata à Jure naturali, seu Jure positivo divino, cujus obligationem fidelibus solummodò declarat.

Quoad Leges Ecclesiasticas quæ ad disciplinam tantùm spectant ; proculdubio possunt, atque etiam aliquando debent immutari, cùm id Ecclesiæ commodum postulat ; atque etiam usu contrario legitimè præscripto abrogari possunt.

(b) *Matth. 18: 27.*

(c) *Can. violatores. 5. & Can.* Hac consona 13. 25. *q. 1. & Can.* Si quis. 18. 25. *q. 2.*

Leges istæ fideles omnes per conscientiam adstringunt, juxta boc Servatoris verbum, (b) *Si autem Ecclesiam non audierit ; sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* Quod perfectissimè probatum reperitur à tribus Canonibus quos in margine indicamus (c).

Lex positiva humana, quæ Civilis vocatur, ea est quæ à Principe sancitur ; Sed ut valida sit atque adstringere possit, oportet 1°. ut cum Lege naturali congruat, nihilque manifestò injustum contineat. 2°. ut commune commodum sit ejus objectum : 3°. & ut legitimè promulgata fuerit. Tunc ad illi obtemperandum conscientiâ tenemur, ut deinceps probabimus.

Hæ Principum Leges plane necessariæ sunt ad sapienter gubernandas & conservandas suas Ditiones, quæ alioquin continuò in perturbatione, in tumultuatione & confusione reperirentur, adeò magna est hominum malignitas & inconstantia.

De Legibus Romanis privatim verba non faciemus, quia in Gallia auctoritate non pollent, nisi quatenus congruunt cum æquitate naturali, & Edictis, Declarationibus ac Constitutionibus nostrorum Regum, quæ nobis sunt instar Legum, sicut Consuetudines nostræ in regionibus ubi morum & civilium institutorum Codex viget.

Nullus Legislator majorem auctoritatem Legibus suis conciliare potest, quàm cùm exemplum Populis suis præbet iis se se conformando ; quandoquidem ut ait Sanctus Gregorius Magnus, bona exempla multò meliùs quàm verba suadent : hanc etiam agendi rationem sequuti sunt, Licurgus, Zeleucus, Agesilaüs, Theopompus, Themistocles, Alexander, Augustus, multique alii supremi Principes.

CASUS PRIMUS.

CLERICI multi, agitata quæstione, num quædam Legis antiquæ præcepta dentur, quæ Christiani possint, aut etiam debeant obser vare ? Alii affirmarunt, alii verò negarunt ; omnesque Sancti Thomæ auctoritate nitebantur. Quænam est vera hujus Sancti hac de re doctrina ?

RESPONS.

Tria præceptorum antiquæ Legis genera cum Sancto Thoma distinguenda sunt, nempè moralia, ceremonialia & judicialia. Præcepta moralia, id est, secundum Sanctum Thomam, præcepta quæ jure naturali nituntur, æquè sub nova Lege, ac sub antiqua, adstringunt, nec absque peccato observari non possunt. Verùm eadem non est ratio respectu præceptorum ceremonialium, omnia enim Judæorum præcepta totidem publica erant testimonia fidei, quam habebant in Messia quem expectabant, & qui ex Virgine nasciturus erat. Quamobrem ut Christiani credunt hunc divinum Messiam in mundum venisse, & in omnibus Incarnationis suæ mysterium adimplevisse ; nullum præceptum ceremoniale Legis antiquæ observari posset, quin fidei Christianæ damnum inferretur, ideoque absque crimine. *Sicut igitur*, inquit Sanctus Thomas, (d) *peccaret mortaliter, qui nunc suam fidem protestando diceret, Christum nasciturum, quod antiqui piè & veraciter dicebant ; ita etiam peccaret mortaliter, si quis nunc ceremonias observaret, quas antiqui piè & fideliter observabant.*

(d) *S. Thom. 1. 2. q. 10. art. 4. in corp. ex S. Aug. l. 19. contra Faustum c. 16. post med.*

Ad præcepta judicialia quod attinet, constat, eorum obligationem perpetuam non fuisse, ac per Messiæ adventum desiisse. Verùm quemadmodum ad significandum Messiam venturum præcipuè constituta non erant, ejus adventu ita deleta non sunt, ut etiamnum absque peccato observari non possent, si quidam Princeps iis vim Legis daret, modò eo consilio non præciperentur, ut efficaciam suam ab antiquæ Legis institutione desumerent. Tale enim consilium peccatum mortale foret, non modò respectu Principis qui ea præcepisset ; verùm etiam respectu eorum qui illa hoc animo observarent. Talis est de quæstione proposita Sancti Thomæ doctrina (e) ; *Judicialia præcepta non habuerunt perpetuam obligationem*, inquit Sanctus ille, *sed sunt evacuata per adventum Christi ; aliter tamen, quàm ceremonialia ; nam ceremonialia adeò sunt evacuata, ut non solùm sint mortua, sed etiam mortifera observantibus post Christum, maximè post Evangelium divulgatum : præcepta judicialia sunt quidem mortua, quia non habent vim obligandi ; non tamen sunt mortifera, quia si quis Princeps ordinaret in regno suo, illa judicialia observari, non peccaret ; nisi forte hoc modo observarentur, vel observari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris Legis institutione ; talis enim intentio observandi esset mortifera.*

(e) *Idem 1. 2. q. 102. art. 3. in corp.*

CASUS II.

PONTIFEX Summus Legem sancivit per Constitutionem Romæ publicatam & affixam, quæ punctum disciplinæ præfinit respectu omnigenorum Canonicorum, qui in plerisque è præcipuis Europæ Ditionibus reperiuntur. Canonici Burdigalenses, quibus Constitutionis illius exemplar Romà missum est, illi se subjicere recusant ; Num peccant ?

RESPONS.

Equidem publicatio Legis est conditio ejus naturæ ita propria, ut absque ea eos, pro quibus facta est, obligandi vim non habeat. *Injustis temporalibus*

Legi-

(a) S. Aug. in Can. in e-stis. 3 dist. 4.

(b) S. Greg. in cap. cognoscentes 2 de constitutionibus l. 1. tit. 1. Innoc. III. in cap. Ad hæc 1. de postulatione Prælatorum l. 1. tit. 5.

Legibus, inquit Sanctus Augustinus (a), *quanquam de his homines judicent, cùm eas instituunt; tamen leges instituuntur, cùm promulgantur.* Quod cum Pontificum Decretalibus (b) congruit, & eo nitatur quod Lex pro quodam privato sancita non sit, sed pro vulgo, qui ideò eam cognoscere debet. Sed satis non est ut Lex quæ Ecclesiam in genere respicit, Romæ tantummodò promulgetur; quidquid ea de re dicant Doctores Ultramontani, in Gallia viget usus contrarius, nempè ut nulla similis Constitutio pro Lege obligatoria agnoscatur, quamvis promulgata fuerit Romæ pro more consueto, ac cum omnibus formulis requisitis, nisi per totum Regnum ex auctoritate Regia recipiatur ac promulgetur.

Usus iste nititur rectâ ratione, quæ vult, ut cùm Ecclesia per tam magnum numerum Ditionum, Provinciarum & Nationum Christianarum, à Roma longissimè dissitarum, extendatur; ejus Legum promulgatio in unaquaque harum variarum Regionum fiat, congruenter cum usu qui in ea viget: cùm promulgationis formula ex usu ordinanda sit, quandoquidem à Jure non determinatur. Ac revera, sæpè contingere potest, ut talis Lex non conveniat cuidam Ecclesiæ peculiari, aut cuidam Regno quod consuetudines, jura & privilegia contraria habebit; & hoc in casu mens Pontificis non sit abrogandi has consuetudines atque illos usus, cum bonis moribus non adversantur; Quod eò magis rationi congruum est, quòd constet Summos Pontifices sat amplam cognitionem habere non posse, ut ad singula hæc omnia se se extendere possit.

(c) Bonif. VIII. in cap. licet 1. de constitut. in 6

Hac in re nihil dicimus quod cum decisione ipsa Bonifacii VIII. non quadret (c): Hic enim Pontifex declarat Constitutiones canonicas nullomodo derogare locorum consuetudinibus ac statutis, cum æqua sunt, neque etiam juribus privatis personarum: En ejus verba; *Quia tamen locorum specialium & personarum singularium, consuetudines & statuta, [cùm sint facti & in facto consistant] potest* [Romanus Pontifex] *probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem à se noviter editam [nisi expressè caveatur in ipsâ] non intelligitur in aliquo derogare.*

Indè sequitur, quòd, cùm Bulla, aut Constitutio, de qua in quæstione proposita mentio fit, in Gallia auctoritate Regia recepta & promulgata non fuerit; Canonicos Burdigalenses sub pœna peccati non adstringat, ideoque in antiquo suo usu perstare posse, dummodò nec justitiæ, nec bonis moribus adversetur.

CASUS III.

Cum Rex tulisset legem æquam à populo perfectè notam, Hubertus pergit facere ea quæ adversantur ejus præceptis, aut prohibitionibus sub severissimis pœnis latis; & contendit se nullomodo ad Legi obtemperandum per conscientiam teneri, usquedum in formulis consuetis promulgata fuerit, Nonne errat?

Respons.

Hubertus hac in re non errat: Nulla Lex enim per conscientiam adstringere potest, si iis, pro quibus lata fuit, non innotescat, sicut ex his verbis Legis patet (d); *Leges sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent: ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur.* Lex autem sat nota non existimatur, nisi per ejus promulgationem. Ergo nemo ad ejus præceptis aut prohibitionibus obtemperandum tenetur, nisi postquam secundum formulam solitam publicata fuerit: Hæc est Sancti Thomæ doctrina (e); En sicut loquitur; *Lex imponitur aliis per modum regulæ & mensuræ. Regula autem & mensura imponitur per hoc quo applicatur his, quæ regulantur & mensurantur. Undè ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, [quod est proprium Legis] oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur, ex ipsâ promulgatione. Undè promulgatio ipsa necessaria est ad hoc quod Lex habeat suam virtutem.*

(d) Leg. Leges. 9. Cod. de legibus & constitut. Principum & Edictis. l. 1. tit. 14.

(e) S. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. in corp.

Sed observandum est, quòd ut Lex obligare possit, necesse non sit ut omnes privati homines ejus promulgationem propriis auribus accipiant, cùm satis sit ut eam noverint ope eorum qui illius promulgationis testes fuere, aut qui eam promulgatam ab aliis audiverunt, sicut idem Doctor Angelicus habet his verbis (f); *Illi coram quibus Lex non promulgatur, obligantur ad Legem observandam in quantùm in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest promulgatione facta.*

(f) Idem ibid. ad 2.

Rursùs observandum est, nequidem sufficere ut Lex humana promulgata fuerit; sed prætarea necesse esse, ut recepta fuerit ab iis quibus data est; hoc est, ut tota Societas, vel saltem maxima pars, atque qui saniorem mentem habent, eam acceperint. Talis est sententia Cardinalis Tutet. Ratio est, quod suspicandum sit, Legislatoris mentem non fuisse ullam Legem sanciendi, nisi publici commodi causa. Cum autem tota quædam Societas, vel saltem maxima aut sanior pars Legi se se opponit; indè judicandum est, hanc Legem publico commodo adversari, ac ideò illam per conscientiam non adstringere. Theologi & Philosophi hanc sententiam admittunt, & illud eò verius est, quòd contingere possit ut Lex quædam Legislatori æqua videatur, quæ tamen populo nocebit, aut cujus praxis impossibilis erit; ut facillimè ex innumeris Legibus agnosci potest, quos Legislatores utilissimas judicaverant, & quas eorum successores attamen ut subditis suis noxias, abrogarunt; sicut observat Sanctus Thomas (g); Quæ causa est cur Gratianus dicat (h); *Leges instituuntur, dum promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ Leges hodiè abrogatæ sunt; ita moribus utentium ipsæ Leges confirmantur.*

(g) Idem 1. 2. q. 97. art. 1. in corp.

(h) Gratian. §. Leges. dist. 4.

Ut hanc materiam magis adhuc elucidemus, addemus respectu promulgationis Legis cujusdam; quòd, cùm Lex spectat ad Regnum longè latèque expansum, non sufficiat ut in urbe, quæ ejus caput est, promulgetur; sed præterea necesse sit, ut in omnibus Provinciis ab ea remotis etiam promulgetur. Id etiam in Gallia ad praxim accuratè revocatur, ubi Lex non adstringit nisi eos qui jus petunt à Supremis Senatibus in quibus promulgata & comprobata fuit. Talis est etiam usus aliarum Ditionum Civilium; quod adhuc verius videtur respectu Legum Ecclesiasticarum, quæ universum orbem Christianum adstringunt: Licet enim Romæ promulgatæ fuerint, vel in urbe ubi Concilium œcumenicum habitum est; id non sufficit, ut veniant ad notitiam omnium fidelium qui in variis Mundi Regnis reperiuntur; Atque juxta hanc sententiam, quemadmodum jam indicavimus in decisione præcedenti, in Gallia non obtemperatur Constitutionibus Romæ latis, nisi postquam secundum formulas hoc in Regno consuetas, promulgatæ fuerunt (i).

(i) Joan. Cabassut notis conc. theor. & prax. l. 1. c. 9. n. 6.

CASUS IV.

Victor, Supremus Princeps, edoctus est innumera mala & flagitia in Ditione sua regnare.

An conſcientiâ tenetur ad ſanciendas Leges, quæ ea omnia prohibeant, & quæ reis debitas pœnas infligaut?

RESPONS

Princeps ille ad tales Leges ſanciendas in foro conſcientiæ non tenetur, quia earum praxis impoſſibilis foret. Ejus ratio quam reddit Sanctus Thomas (a), eſt, quod Leges accommodandæ ſint non modò uſibus ac moribus populorum, in quorum generatim conſideratorum commodom, Legiſlator eas ſancire debet; verum etiam conditioni, viribus & infirmitati eorum pro quibus ſancitæ ſunt. Omnia autem male quadam in Ditione inhiberi nequeunt, cum malitia & infirmitas hominum id non ſinat. Sat igitur ad Principi ut adhibeat Leges ad inhibenda flagitia maxima & ſocietati civili ſummoperè noxia, & ea quibus major pars hominum abſtinere poſſunt, qualia ſunt cædes, furta, ſacrilegia, aliaque ſimilia. *Lege humana non prohibeatur omnia vitia, à quibus virtuoſi abſtineat*, ait Doctor Angelicus, *ſed ſolùm graviara, à quibus poſſibile eſt majorem partem multitudinis; & præcipuè, quanda ſunt in nocumentum aliorum, ſine quorum prohibitione ſocietas humana conſervari non poſſet, ſicut prabibentur Lege humana, homicidia & furta & hujuſmadi.*

(a) S. Thom. 1. 2. qu. 96. art. 2. in corp.

Hæc ſententia adhuc confirmari poteſt alio ratiocinio Sancti Thomæ (b) qui de infidelitate loquendo, dicit hominum gubernationem imitari debera Dei regimen, à quo originem ſuam ducit, juxta hoc Sapientis verbum (c); *Per me Reges regnant & Legum conditores juſta decernunt.* Deus autem, licet Omnipotens ac Summè Bonus, permittit tamen ut maxima mala in mundo fiant, quæ impedira poſſet, ſi abſolutè vellet, & attamen non impedit, ne alia majora eveniant; vel ne ea mala impediendo, id majoribus bonis impedimento eſſet. *Humanum regimen* [ait Sanctus ille Doctor] *derivatur à Divino regimine; & ipſum debet imitari. Deus autem quamvis ſit omnipotens & optimus, permittit tamen aliqua mala fieri in univerſo, qua prohibere poſſet; ne eis ſublatis, majora bona tollerentur; vel etiam pejora mala ſequerentur.* Undè cum illo Sancto colligendum eſt, inter homines, aos, qui ad Leges ſanciendas conſtituti ſunt, juſtam habere rationem, quædam mala tolerandi, ne atrociora eveniant, aut ne quibuſdam bonis impedimentum afferant: quod congruit cum doctrina magni Sancti Auguſtini, cujus auctoritate S. Thomas nititur: *Sic erga*, Hæc eſt ejus concluſio, *& in regimine humano illi qui præſunt rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, ſicut Auguſtinus dicit in L. de ordine*: „ Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus.

(b) Idem 2. 2. q. 10. art. 11. in corp.
(c) Proverb. 8.

CASUS V.

NARCISSUS ſæpè Principis Legem quandam, quæ tantummodò pœnalis eſt, violavit. Num hac in re mortaliter peccavit, ſi ex ejus verbis appareat Legiſlatoris mentem fuiſſe ſubditos ſuos ad eam obſervandam, ſub pœna peccati mortalis, obligandi?

RESPONS.

Ad hanc quæſtionem dirimendam, ſciendum eſt, mentem Legiſlatoris, quantumvis ſupreme ſit ejus poteſtas, conſulendam non eſſe, ut cognoſcatur num Lex ſub pœna gravis, vel levis peccati, adſtringat. Cùm enim Lex plurimùm ad bonum publicum confert, ſemper ſub pœna peccati mortalis obligat, licet etiam mens Legiſlatoris non eſſet, ut ita obligaret: Et è contra ſi Lex ejus non ſit momenti, obligat ſolummodò ſub pœna levis peccati; quamvis Legiſlatoris conſilium fuiſſet, ut ſub pœna mortalis peccati obligaret. Ratio eſt, quòd omnis Lex, ut reverâ ut Lex, æqua eſſe debeat. Æqua autem non eſſet, ſi, cum minimi eſt momenti, ſub pœna peccati mortalis adſtringeret; vel ſi, cùm maximi momenti eſſet, aliquid tantùmmodò ſub pœna peccati veniâ digni, præciperet aut prohiberet. Igitur nec ex mente ejus qui Legem ſancivit, nec ex verbis quibus eam ſanciendo uſus eſt, verùm ex majori ſeu minori Legis ipſius momento, judicandum eſt de qualitate peccati quod committitur, eam tranſgrediendo. Cæterum hanc in rem operæ pretium eſt obſervare, cavendum eſſe ne temerè judicetur de Legiſlatore, quando qualitatem peccati contra ſuam legem commiſſi exprimit. Quapropter ſi Lex quam Narciſſus violavit, parùm ad bonum publicum conferat, quibuſcunque verbis ſcripta ſit, ejus peccatum tanquam venia dignum ſolummodò conſiderandum eſt.

Cæterùm, quemadmodum in ſpecie propoſita de Lege pœnali mentio fit, ut hæc materia planè dilucidetur, addere debemus, cùm Lex aliquid ſub pœna mulctæ prohibet, eam tranſgrediendo peccatum non vitari, quamvis ad eam ſolvendam parati ſimus. Niſi Lex iſta pœnalis ſit, *mixtè disjunctivè*, ut ſi ferret, talem rem faciendam eſſe, ſin minùs mulctam eſſe ſolvendam. Cùm enim pœnalis eſt ſolummodo *mixtè disjunctivè*, ut ſi haberet, tale quid ſub pœna talis mulctæ faciendum eſſe; eam violare non licet, ſimulando ſe mulctam ſolvere velle. Etenim ad illi obtemperandum tenemur; ita ut eam violando peccemus; præterquam quod ad mulctam ſolvendam nos exponimus. Sic Doctus ætatis noſtræ Theologus de eâ re judicavit. (d)

(d) De Sainte Beuve tom. 1. caſ. 105.

CASUS VI.

AMEDEUS, ſupremus Princeps, Legem in Ditionis ſuæ bonum publicum ſancivit. Num ipſe Legi ſuæ ſubjicitur?

RESPONS.

Ut hæc quæſtio decidatur, neceſſariò diſtinguendum eſt: Etenim Legi cuidam duobus modis diverſis ſubjici poſſumus. Primò, in eo quod ſpectat ad vim adſtringendi quam Lex habet, hocque ſenſu Amedeus, nec ullus alius Princeps illi ſubjicitur. 1°. quia dici nequit, eum ſeipſum adſtringere poſſe; quod tamen eſſet, ſi hoc modo Legi ſuæ ſubjiceretur; cùm omnis Lex efficaciam ſuam ex altero principio, niſi ex ipſius Principis, qui eam ſancivit, auctoritate, non ducat. 2°. quia cùm ſupremus Princeps nullum ſuperiorem habeat ad Legem obſervandam cogi nequit. *Princeps dicitur eſſe ſolutus à Lege, quantùm ad vim coactivam*, ait Sanctus Thomas (e), *nullus enim propriè cogitur à ſe ipſo: Lex autem non habet vim coactivam, niſi ex Principis poteſtate. Sic igitur Princeps dicitur eſſe ſolutus à Lege; quia nullus in ipſum poteſt judicium condemnationis ferre ſi contra Legem agat.* Atque hoc ſenſu intelligenda eſt Lex quæ dicit (f), *Princeps Legibus ſolutus eſt.*

(e) S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3.
(f) Leg. Princeps. 31. ff. de Legibus Senatuſque Conſultis. l. 1. tit. 3.

Secundus modus quo Legi cuidam ſubjici poſſumus, directè Legis objectum reſpicit; hoc eſt, bonum quod imperat, vel malum quod vetat: Hocque ſenſu dicendum eſt, Amedeum, omnemque alium Principem in foro interiori Legi ſuæ propria ſua voluntate ſubjici. .... *Sed quantùm ad vim directivam Legis*, addit Doctor Angelicus, *Princeps ſubditur legi propria voluntate, ſecundum quod dicitur, extrà, de conſtitutionibus. Cap.* „ Cum „ omnes (g) quod quiſque juris in alterum ſtatuit, „ ipſe eodem jure uti debet, *& Sapiens (h) dicit*

(g) Innoc. III. in d. cap. Cùm omnes. 6. de conſtitut.
(h) Scilicet Cato in diſt. moral. ut vocat Contius.

auctio.

autorisos ; „ Patere Legem quam ipse tuleris. *Undè quantum ad Dei judicium Princeps non est solutus à Lege, quantùm ad vim directivam ejus ; sed debet voluntarius, non coactus Legem implere.* Hoc secundo sensu solummodò intelligendum est quod dicit Innocentius III. in Epistola Decretali, quam Sanctus Thomas laudat ; atque hæc Canonis verba, (a) *Justum est, Principem Legibus obtemperare suis. Tunc enim jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipsis reverentiam præbet. . . . . Justa est enim vocis eorum* [Principum] *autoritas, si quod populis probibent, sibi licere non patiantur.* Denique hoc eodem sensu etiam intelligenda sunt hæc Legis verba (b) ; *Dignа vox majestate regnantis est, Legibus alligatum se Principem profiteri.*

(a) *Isidor. in can.* Justum. 2. *dist.* 9.

(b) *Leg.* Digna. 4. *Cod. de legibus &c.*

Quamobrem cùm dicitur Principem esse Lege superiorem, hoc intelligendum non est, nisi de potestate quam habet eà solvendi, vel eam immutandi, quando illud ad bonum & commodum publicum conferre judicat. *Est etiam Princeps supra legem*, inquit Sanctus Thomas, *in quantùm, si expediens fuerit, potest legem mutare & in ea dispensare pro loco & tempore.*

CASUS VII.

Juvenalis, videns quòd Lex æqua, quam ejus Princeps sancivit, & quam, ut observaretur, per totam Ditionem suam promulgandam curavit, à maxima ejus subditorum parte non observatur ; contendit per conscientiam se non teneri ad illam obsequendam, eamque absque peccato violare posse. Quæritur an non erret, hancque Legem transgrediendo, peccet ?

Respons.

Ut ad hanc objectionem respondeamus, dicendum est, 1°. Legem usu contrario abrogatam, non ampliùs obligare ; *Rectissimè etiam illud receptum est*, ait Lex (c) ; *ut Leges non solùm suffragio Legislatoris ; sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur.* Multæ aliæ Leges idem dicunt (d). 2°. Licet ille qui legem sancivit jus habeat obligandi eos qui sibi subjiciuntur ad eam observandam, cùm tamen potestate sua non utitur ut ejus observationem curet, & cùm maxima ac sanior subditorum suorum pars eam non servat ; locum esse suspicandi, hujus Legislatoris, cujus præcipuus scopus esse debet tranquillitas & bonum publicum subditorum suorum, mentem non fuisse, eos ad hanc legem observandam, obligandi. Unde colligimus Juvenalem in sententia sua non errare, eumque posse, quin Deum offendat, Legi, de qua in specie proposita mentio fit, se non subjicere : cum maxima pars eorum, pro quibus lata est, eam non obsequatur ; & cùm ferè omnes in usu antea solito perseverent, nec Legislator ad illum usum impediendum auctoritate sua utatur.

(c) *Leg.* De quibus. 32. *in fin. ff. de legibus, &c.*

(d) *Leg.* Præter. 20. *ff. de novi operis nuntiat.* Cœlesta *in Leg.* 2. *de officio Præsidis. & in Leg.* 1. *Cod. de alea lus. &c. Lib.* 1. *instit. de Jure naturali gentium & civili.* §. 2.

Quæ dicimus confirmari possunt exemplo innomerarum Legum, quas ipsa Ecclesia sæculis præteritis sancivit, & quæ in posterum obligare desierunt, cùm usus contrarius vicerit (e).

(e) *Can.* Pronuntiandum 1. *Can.* Regiones 2. & *passim de consecrat. dist.* 3.

CASUS VIII.

Chaumundus parricidium occultum commisit. Lex datur in regione quam incolit, quæ fert, eos, qui tale crimen patraverunt, ipso facto omnibus suis bonis in commodum hæredum defuncti orbandos esse. Chaumundus potest-ne illæsa conscientia bona sua servare, iisque sicut antea frui, posthabita Lege quæ contrarium imperat ?

Respons.

Regulariter loquendo, leges pœnales ejusmodi pœnas reis solummodò minitantur ; ideòque ad eas subeundas per conscientiam non tenentur, antequam ad eas solvendas ex Judicis sententia damnati fuerint (f). Unde colligendum videtur, in specie de qua agitur, Chaumundum ad Legem in seipsum adimplendam non teneri, sibi pœnam latam applicando, antequam Judex ea de re pronuntiaverit, nisi Lex illa verbis disertis ac claris contrarium exprimat. Tunc enim dubium non est, quin ad pœnas luendas teneretur, quemadmodum evinci potest exemplo Legis Ecclesiasticæ, de qua alibi verba fecimus, quæ adstringit omnes Beneficiarios, qui Preces divinas non recitant, ad Beneficiorum suorum fructus restituendos, quin opus sit ut ulla sententia feratur, quæ eos ad hanc restitutionem condemnet.

(f) *Leg.* 42 *ff. de pænis l.* 48. *tit.* 19.

LIBER AMATORIUS.

Vide Libri Prohibiti.

LIBRI PROHIBITI.

Vox *Liber* etymologiam suam ducit à voce Latina, quæ significat philyram seu secundam ulmi vel alius arboris pelliculam, quæ antiqui utebantur ad scribendum, antequam charta inventa fuisset. *Liber est interior tunica corticis*, ait celebris Auctor ; *undè est scriptores à libris arborum Librarios vocaverunt.* Et rursùs, *Liber corticis pars interior, dictus à Librato cortice ; id est ablato. Est autem medium quiddam inter corticem & lignum (g).*

Liber vocatur, volumen compositum è pluribus foliis, variisque partibus, quas ii qui libros compingunt vocant nervos, dorsum, exteriorem suturam, frontem, caudam, foliorum secturam, & tegmen. Libri dantur qui vocantur, *in folio*, nempè maximi : alii, qui sensim imminuuntur, vocantur, *in quarto, in octavo, in duodecimo, in decimo sexto, in decimo octavo, in vigesimo quarto, & in trigesimo secundo.*

(g) *S. Isidorus l.* 6. *etymolog. c.* 13. *& l.* 17. *c.* 7.

Innumeri Libri diversi in mundo reperiuntur ; nec mirandum est. Nam semper scripti sunt libri, & semper scribentur, juxta hoc Sapientis dictum (h), *Faciendi plures libros nullus est finis.*

(h) Ecclef. 12.

Sat laudari nequeunt Auctores qui bonos Libros conscripserunt : Brevi enim tempore docent ea quæ alioquin non nisi laboriosis studiis, longaque experientia addisci possunt.

Primus, præstantissimus ac sanctissimus omnium librorum, ille est qui vocatur *Biblia*, & qui Sacras Scripturas à Deo inspiratas continet. Imperator Theodosius, & Alphonsus, Arragoniæ Rex, nullum alium librum volebant. Ac reveta, hoc in libro sancto reperiuntur historia procreationis Mundi, fons veritatis primigeniæ, sapientia Antiquorum & scientia Prophetarum ; & in eo edocemur omnes veritates, quarum cognitio necessaria est ut ad vitam æternam perveniamus.

Innumeri alii libri præstantes dantur, qui complectuntur ea quæ Sancti Patres, aliique Auctores Ecclesiastici de Religione docuerunt, tam quoad fidem, quàm quoad mores ; & ea quæ Concilia decreverunt congruenter veritatibus fidei, in Verbo Dei scripto, aut in Traditione, quæ est verbum Dei non scriptum reperiendis. Verùm, quemadmodum homo naturâ semper proclivior est ad malum quàm ad bonum, multò plures libri mali, aut inutiles dantur, quàm boni.

His de libris malis agitur in hoc Titulo, ubi ostendimus auctoritatibus maximè reverendis, qua cum cura verus Christianus eorum lectionem vitare debeat, propter exitiosos effectus quos producunt in animo & corde eorum qui eos legunt, cum voluptate, aut curiositate, aut absque æqua necessitate quæ nitatur consilio ex iis quæ bona sunt fructum præcipiendi, ea verò quæ in illis mala reperiuntur, confutandi, aut rejiciendi.

Hanc æquam necessitatem supponendo, per tria vel quatuor priora Ecclesiæ sæcula nullos Canones reperimus, qui prohibuerint lectionem librorum Ethnicorum ac Hæreticorum, quos legere etiam necesse erat ad perniciosam doctrinam quam continebant destruendam. Plerique etiam Patres ejusmodi libros attentè legerant, cùm eos alioquin confutare non potuissent.

Prima libros Gentilium legendi prohibitio facta fuit an. 400. in Concilio Carthaginensi. Quod ad libros Hæreticorum attinet, Ecclesia eorum lectionem non prohibuit ; verùm quisquis eos legere, aut iis abstinere poterat, prout prudentia christiana ipsi dictabat.

Octavo sæculo Summi Pontifices decreverunt, ut omnes libri hæretici comburerentur. In posterùm etiam editus est Catalogus omnium librorum ab Inquisitione Hispaniæ prohibitorum an. 1558. Exemplum quod secutus est an. 1559. Cœtus Inquisitionis Romanæ expresso Pauli IV. mandato, cui ejus Successores multùm adjecerunt, in numerum librorum prohibitorum referendo omnes eos quorum doctrina non modò fidei & bonis moribus adversabatur ; sed etiam eos qui aliquid Ultramontanorum juribus animo præceptis, circa puncta meræ disciplinæ, contrarium complectebantur. Hujuscemodi Catalogum Romæ an. 1683. jubente Innocentio XI. editum habemus, qui continet *Appendicem* usque ad an. *1696.*, volumen est in duodecimo *393.* paginarum, quarum multæ plus quàm 40. genera Operum à Tribunali Inquisitionis damnatorum continent ; quo in volumine plurimi præstantes libri in prohibitione generali implicantur. Tales sunt Liber *de Schismate* Cardinalis Zabarellæ, qui in eo æquos Pontificis potestati fines constituit. Opera D. De Launoi ; plura volumina Historiæ Patris Maimbourg ; Institutio ad Jus Ecclesiasticum à D. Abbate Fleury : pluresque etiam Theses à Procuratore Facultatis Theologiæ Parisiensis approbatæ, ac in Sorbona nemine se interponente propugnatæ. Verùm hi omnes Catalogi [in Gallia] nullum locum habent [:], ubi quicquid Româ proficiscitur, absque Codicillis à Rege impetratis, in acta publica supremorum Regni Senatuum relatis, non accipitur.

Hoc in titulo de tribus librorum prohibitorum generibus solummodò verba facere animus est, nempè 1°. de iis qui ad Hæreticos pertinent. 2°. de iis qui tractant de arte divinandi, variisque agendi rationibus superstitiosis, quibus harioli utuntur. 3°. denique de iis qui ad cor, moresque puros corrumpendos spectant, quales sunt libri fabularum obscœnatum, cantilenarum inhonestarum ac indecorarum ; Narrationes fabulosæ & amoris artes, Comediæ, aliique ejus naturæ libri, quorum summa illis, qui in iis legendis delectantur, non nisi summoperè noxia esse potest ; ideòque quorum lectio absolutè interdicenda est fidelibus, utpotè illecebræ impudicitiæ, quæ ipsis non minùs periculosæ sunt, quàm imagines, & picturæ inhonestæ.

CASUS PRIMUS.

THOMAS, eruditus Doctor, & Parochus urbis Alesiæ, ubi sunt adhuc multi Calvinistæ, quibuscum, de iis quæ ad Religionem spectant, sæpe colloqui tenetur, jam à longo tempore legit libros Calvini multorumque Religionis, quæ se Reformatam dicit, Ministrorum, eo consilio ut de eorum opinione penitùs erudiatur, eorumque conversioni consulat. An eos libros legere potest, quin à Summo Pontifice, vel à suo Episcopo licentiam eos legendi obtinuerit?

RESPONS.

R E S P O N S.

Credimus Parochum, qualis est ille de quo in specia propusita mantio fit, qui necessitate cogitur ad probè cognoscendam falsam doctrinam quæ in hæreticotum libris continatur ut eam meliùs impugnara possit, absque peccato hujuscamodi libros legere possa, sola auctoritata quam accepit cùm creatus fuit Doctor, & sua Pastoris dignitata; cum fieri nequeat ut errores ignoti confutentur; nec ut cognoscantur, quin libri qui eos docent legantur. Hæc est sentantia *Alphonsi à Castro*, Religiosi Hispani (*a*), quam sequitur Auctor Collocutionum Andegavi (*b*).

(*a*) *Alphonsus à Castro. l. 2. de justa hæresis. punis. c. 17.*

(*b*) Colloc. Andegav. Mensis Maji 1713. p. 128.

CASUS II.

FIRMINUS, simplex Sacerdos, quadam in Ecclesia Parochiali sedes habens, consilio controversiam addiscendi, multos libros hæreticos, quos habet, legit, quamvis eos legendi veniam à Summo Pontifice non obtinuerit, & solummodò cum Episcopi sui licentia. An hoc respectu tuta est ejus conscientia?

R E S P O N S.

Galliæ Episcopi permanserunt in possessiona in qua semper fuerunt, iis quibus placet concedendi veniam legendorum librorum hæreticorum. Quam ob rem existimamus Firmini conscientiam tutam essa, bono consilio libros hæraticos legendo cum licentia quam ejus Episcopus ei dedit, & neutiquam necessa esse ut Summi Pontificis veniam impetret. Talis est decisio Docti Theologi, olim Sorbonæ Professoris (*c*), quem Auctor Collocutionum Andegavi laudat & sequitur (*d*).

(*c*) De Sainte Beuve Tom. 3. cas. 95.

(*d*) Colloc. Andegav. Mensis Maji 1713. p. 128.

CASUS III.

CAROLUS quosdam Chiromantiæ & Pyromantiæ libros habet, quos absque ullo iis utendi consilio servat, sed solummodo ex desiderio ea quæ continent cognoscendi, vel ob merem curiositatem, quia ejusmodi Libri rarissimi sunt. Num eos illæsâ conscientiâ servare potest, cùm firmum sit ejus propositum iis non abutendi?

R E S P O N S.

Respondemus, Carolum hujuscemodi Libros ob rationes quas affert, tutâ conscientiâ servare non possa. Curiositas enim ac desiderium ea quæ continent ediscendi, à peccato eximi nequaunt; quamvis ajus animus non sit eos ad ullum malum usum adhibendi, cùm ajusmodi lectionas non modò vanæ, verùm atiam periculosæ sint, præcipuè juvenibus aciis qui religione & piatate non abundant.

Scriptura nobis præbet egregium axemplum necessitatis quæ cogit ad tales libros comburendos. Hoc exemplum reperitur in Actis Apostolorum (*e*) ubi dicitur, quòd, postquam Sanctus Paulus concionem habuisset, multaqua miracula fecisset in urbe Ephesi, cujus incolæ, testanta Sancto Hieronymo (*f*), magicis artibus, omnigenisqua superstitionibus prorsùs dediti erant, quam plurimi homines Evangelio fidem habuerunt, peccata sua palam confessi sunt, totque malos libros attulerunt ac in ignem apertè projecerunt, ut aorum pretium ad 50000. denarios ascenderet, hoc ast, fare ad 20000. libres pecuniæ nostræ. *Multi autem ex his, qui fuerunt curiosa sectati, contulerunt libros & combusserunt coram omnibus*, ait Auctor sacer, *& computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium*. Novi isti fideles ergo non autumarunt, sat esse ad consciantiam suam in tuto reponendam, iis libris uti nolle, & firmo consilio stare eos non ampliùs ad ullum malum usum adhibendi; sed eos spectabant tanquam offensionis lapidem & periculosum occasionem, quæ

(*e*) *Act.* 19: 19.

(*f*) *S. Hieron. Præfat. in Epist. ad Ephesios.*

causa esse potuissent eue ad priore sua crimina redirent; hancque ob causam absque ullo respectu ad vanam curiositatem, qua induci potuissent ad eos libros servandos, eos omnes Deo obtulerunt, perfectumque ex iis holocaustum fecerunt.

Ac revera sic solummodò his perniciosis libris utendum est, sicut præcipit Concilium Provinciale Turonibus habitum an. 1583. (*g*) quod dicit; *Probibet hæc Synodus ne libri magicæ artis. . . . Incantationes & curiosas artes docentes. . . . legantur aut retineantur. . . . . Jubetque sicubi reperti fuerint, comburantur, sub ejusdem anathematis pæna, quam ipso facto incurrent qui minimè paruerint.*

(*g*) *Conc. Turonens. in fidei professionis formula.*

Concilium Burdigalanse, eodem anno habitum (*h*), idem interdicit, & imperat iis, in quorum manus hæc tenebrarum opera venient, ut ea in ignem conjiciant, ad exemplum primorum fidelium Ephesi, de quibus S. Lucas loquitur, *eosque* [libros], *ut olim tempore Apostolorum factum legimus, comburant.*

(*h*) *Conc. Burdigal. tit. 7. de magicis artibus &c.*

Concilium Avenionanse, an. 1594. habitum, sub Clementis VIII. Pontificatu, hanc in rem non minus accuratum ac saverum est. (*i*) En ejus Decretum: *Libros præterea de Astrologiâ Judiciariâ tractantes . . . . omninò rejici & extingui mandamus. Libros similiter Geomantiæ, Hydromantiæ & similes, qui divinationes, sortilegia, superstitionesque continent, funditùs deleri comburique præcipimus, pœnis propositis, quas Jura & Apostolicæ Constitutiones infligi debere decernunt.*

(*i*) *Concil. Avenien. tit. 7. in fine.*

Attamen dici potest, quòd, in casu peculiari de quo in specia proposita agitur, si Carolus ejus esset characteris, ingenii ac professionis, ut occasione datâ induceretur ad ea, quæ in illis malis libris continentur, confutanda, concione aut in Tribunali Confessionis, seu alio modo; vel si desiderium quo ardet ea quæ libri illi complectuntur addiscendi, nullum alium scopum habeat, quàm Religionis contemptores & osores, ac impios, falsitatum, quæ in iis reperiuntur, convincendi; ipsi licitum foret hoc in casu eos servare ac legere solummodò per tempus quod consilio suo necessarium esset, nec aliter.

CASUS IV.

CASTORIUS, Bibliopola, à multis annis vendit & legendos præbet populo varios libros, quorum summa consistit in Fabulis, Narrationibus fabulosis, & Comediis, plenis historiis amatoriis, locutionibus æquivocis, & occultis amoris artibus, quæ juvanes, omnesque eos qui mediocri tantum virtute præditi sunt, ad impudicitiam impellere possunt. Vir illa, cùm rem religioni habuisset, de eâ Confessori suo verba fecit, qui ad hos omnes libros comburendos eum adstringere voluit. Sed, quemadmodum persuasum non habet, in hoc commercio exercendo mortale peccatum dari; quærit, num illud commercium persequi non possit, ob quatuor rationes sequentes.

Primò, quia totam horum Librorum editionem, vel eos qui sibi supersunt, terere aut comburere non potest, quin maximum damnum sibi inferat, ratione habita ad exigua bona quæ possidet, & ad necessitatem sibi comparendi undè se ipsum, uxorem, liberos ac domesticos sustentet, cùm ipsi nulla alia via sit, res ad victum necessarias suppeditandi.

Secundò, quia præcedentes ejus Confessores, qui perspicacissimi habebantur, nullam ipsi hac de re difficultatem objecerunt, quamvis optimè rem novissent; cùm hujuscemodi libros tantummodò respexerint, tanquam vanæ ac inanis occupationis argumentum, quod peccato mortali arguendum esse non autumarunt.

Tertiò, quia omnes hi Libri à Censore Regio approbati fuerunt, ac confirmati privilegio Principis, qui per totam Ditionis suæ amplitudinem eos Libros edendos ac vendendos permittit.

Quartò denique, quia multi alii Bibliopolæ idem commercium apertè exercent, nec Magistratus, aut quivis alius, quidquam in eo reprehendat; & quia si illud commercium exercere desineret, ejus frequentatores statim eum derelinquerent, aliosque adirent, ad emendos etiam omnes alios libros, qui ipsis necessarii forent; quod eum brevi tempore pessum daret.

En præcipua argumenta quibus Castorius nititur, ut commercium suum à culpa eximat, respectu librorum, de quibus in specie proposita agitur. Num coram Deo legitima sunt?

Respons.

Constat Castorium libros, de quibus agitur in proposita specie; nec vendere nec populo legendos præbere posse, quin in culpa sit omnium peccatorum quæ eorum lectio creat; ideoque teneri ad eos comburendos aut destruendos, ita ut nunquam in cujusquam manus venire possint. Quod facilè probari potest, ex eo quod Ecclesia semper hosce libros severè fidelibus interdixerit, ut ostendere animus est.

Cùm Sanctum Concilium Tridentinum quosdam è Patribus, qui illud componebant, delegasset, ut ad examen revocarent ac pronuntiarent quinam erant Libri quorum lectio damnanda esset; varias hanc in rem statuerunt regulas, quibus attendendum erat, ut rectè de re judicaretur. Ecce verba septimæ regulæ (a); *Libri, qui res lascivas seu obscœnas ex professo tractant, narrant, aut docent, cùm non solum fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione corrumpi solent; ratio habenda sit; omninò prohibentur: & qui eos habuerint severè ab Episcopis puniantur.* Quæ regula, cum reliquis novem quæ eam præcedunt, aut sequuntur, approbata & confirmata fuit per Bullam expressam Pii IV. diei 24. Martii 1564. (b), qui declarat eos, qui statuto adeò sancto non obtemperant, peccatum mortale committere.

(a) *Ad calcem Concilii Trident. de Libris prohibitis. reg.* 7.

(b) *Pius IV in Bulla* Dominici *apud Philipp. Labb. tom.* 14. *Concil. Gener. col.* 950.

Innumera alia Concilia quæ Concilium Tridentinum sequuta sunt, eamdem interdictionem iterarunt. Sanctus Carolus Borromæus, qui unus è primis ac fervidissimis Prælatis in hujus Sancti Concilii Decretis ad praxim revocandis, fuit; in Concilio, quod anno 1576. (c) Mediolanum convocavit, præcipit, ut Parochi accuratissimè inquirant de iis qui hujusmodi Libros habent & legunt: *Indicem manu suâ confectum det . . . . . Libros de rebus obscœnis, parùmque honestis conscriptos . . . . . habentium.* eosque ad Diœcesis Episcopum deferant; ut huic dissolutæ morum licentiæ remedium afferat, eosque qui in culpa erunt, puniat.

(c) *Concil. Mediol.* 4. *Constit. part.* 2. *tit. de visitatione.*

Concilium Provinciale Burdigalense anno 1583. à Gregorio XIII. approbatum, vult etiam ut Parochi & Confessores horum periculosorum librorum lectionem, tanquam lethale venenum, omnigenis personis indiscriminatim interdicant. *Moneantur etiam sæpissimè fideles Christiani à suis Parochis & Confessariis*, inquit illud Concilium (d), *ut fugiant tanquam virus mortiferum lectionem librorum quorumcumque, qui vel ad artes magicas pertinent, vel obscœnas & impias narrationes continent; eosque, ut olim tempore Apostolorum factum legimus, comburant.*

(d) *Concil. Burdigal. an.* 1583. *c.* 7. *de magicis artibus & aliis Religioni Christianæ contrariis.*

Concilium Turonense eodem anno habitum (e), dicit etiam, *Probibet hæc Sancta Synodus, ne Libri magicæ artis, Hæreticorum, schismaticorum, aut sortilegia, incantationes & curiosas artes docentes, vel ad lasciviam & luxum provocantes; imprimantur, vendantur, legantur, aut retineantur omnino. . . . . Jubetque sicubi reperti fuerint, comburantur sub ejusdem anathematis pœna, quam ipso facto incurrent, qui minimè paruerint.*

(e) *Conc. Turon. in fidei professionis formula.*

Concilium Provinciæ Mexicanæ in America (f), congregatum an. 1585. sub Pontificatu Sixti V., à Sancta Sede 21. Octobris 1589. approbatum, pariter prohibet ne hi mali libri retineantur, nec eorum lectio permittatur iis in quos quædam auctoritas habetur. En ejus verba; *Hæc Sancta Synodus exhortatur, ne quisquam Libros similes apud se retineat, aut ab his legi permittat, qui suæ curæ subsunt.* Ejus quam reddit ratio est, quod talis lectio origo sit morum corruptionis: *Experientiâ compertum est, ex lectione Librorum, quibus turpia & obscœna continentur, morum corruptelam oriri.*

(f) *Conc. Mexican. Lib.* 1. *tit.* 5. *§.* 3.

Narbonense Concilium anno 1609. habitum (g), sicut Concilium Turonense, decernit Excommunicationem *ipso facto*, adversus eos qui tales Libros retinent aut legunt. *Libros . . . . ex professo de hæresi & rebus obscœnis tractantes, aut legi, aut domi retineri probibemus sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda & aliis pœnis à Summis Pontificibus & œcumenicis Conciliis ordinatis.*

(g) *Conc. Narbon. cap.* 3. *de Libris vetitis.*

Omnia hæc sapientia Decreta perfectè congruunt responso quod Nicolaus I. fecit ad quæstiones quas Bulgari ipsi proposuerant (h), quibus declarat, malos eorum libros esse comburendos: *Utpote noxii & blasphemi, igni tradendi:* quia nonnihil bonis moribus corrumpendis idonei sunt. *Corrumpunt enim, sicut scriptum est (i), mores bonos colloquia mala.*

(h) *Nicol. I. Respons. ad Consulta Bulgarorum Resp.* 102. *apud Labb. tom.* 8. *Conc. General. col.* 547.

(i) 1. *Cor.* 15: 33.

Ac revera, horum Librorum lectio ferè semper est castitatis funestus scopulus, præsertim juvenibus, quorum affectus excitat ac inflammat, eosque semper ad malum sollicitat, quibus sollicitationibus facile succumbunt, propter lene venenum quod eorum cordibus instillat. Ita ut, post Patres congregatos in secundo Concilio Nicæno, sub Adriano I. anno 787. habito, (k) dici possit, idem judicium de Libris obscœnis, ac de picturis inhonestis, ferendum esse; & quemadmodum picturæ, quarum repræsentationes pudori adversantur, facillimè producunt ideas, quæ statim imaginationem polluunt, & cor eorum, qui iis considerandis incumbunt, corrumpunt; pariter Libros perniciosos, qui vulgò narrationes æquè ingeniosas, ac puritati contrarias, continent, eosdem effectus ferè certissimè producere. *Picturæ autem arte*, dicunt hujus Concilii Patres, *si in aspectum turpitudinis quispiam usus fuerit; execrabilis est & damnosa: veluti si effigies meretricias & spectacula; item molles saltantis flexus . . . , aut si quid his simile fuerit, pingat; sanè opus illud, turpe & noxium censebitur . . . . . de Libris similiter judicandum est. Nam, si quispiam turpes historias, aut gesta referat; turpis quoque & abjiciendus, & Christianis auribus indignus censebitur. . . . . Intentio enim est modus, quorsum scilicet artis opus tendat, inspiciendus; & si quidem ad pietatem vergat, admittendum erit; si verò ad turpitudinem aliquam, execrandum & rejiciendum.*

(k) *Conc. Nicæn.* 2. *Act.* 6. *apud Labb. tom.* 7. *Concil. general. col.* 827.

Finis dicendi non esset, si omnia alia argumenta colligere vellemus, quæ referri possent, ad eos, qui sat religionis ac pietatis non habent, ut ab his libris peste infectis vendendis aut legendis abstineant, de peccati quod patrant atrocitate, convincendos. Hoc est solum discrimen quod inter utrosque reponi potest, nempè eos qui hos libros legunt propriorum suorum peccatorum tantummodò reus esse, cùm ii qui illos vendunt, coram Tribunali Justitiæ Divinæ, omnium peccatorum ab aliis horum librorum lectione patratorum, rationem reddere debeant: cùm constet eos illorum peccatorum causam sufficientem esse.

Igitur nobis tantummodò superest, ut ad examen revocemus rationes quas Bibliopola prætexit, de quibus in specie proposita mentio fit, & quibus, hoc malorum librorum de quibus agitur com-

commercium exercendo, à culpa se eximere contendit.

Prima est, quòd cum exigua bona habeat, & ad victum necessaria familiæ suæ suppeditare debeat, editionem integram horum librorum, aut partem quæ ipsi superest, comburere aut aliter destruere non possit, quin sibi inferat maximum damnum, quod eum ad inopiam adigere posset: cùm ipsi nulla alia via sit quâ se sustentare, ac ad victum necessaria uxori liberisque suppeditare, possit. Quibus reponimus, quod si hæc ratio valeret, utilitas temporariæ semper plus valeret quàm commodum conscientiæ & salutis, culpamque ob innumeris aliis commerciis adhuc magis damnandis & majoris scandali quàm commercium Castorii, prorsus amoveret. Primò enim homo habens domum male adoptatam, & sitam in urbis regione injucunda, vel incommoda, cùm eam personis honestis locare non possit, pretio quod ex ea percipere deberet, ut sibi familiæque ad victum necessaria comparet; sub hoc specioso prætextu eam mulieribus impudicis locare poterit, ut in ea infame suum commercium exerceant; vel iis qui in ea ludos aleatorios & forum ludorum à Legibus prohibitorum publice habere volent. 2°. Vir fenori deditus, cujus omnes opes in Contractibus, obligationibus, chirographis, & in pecunia mutua cum fenore; eadem ratione se se excusabit ab his nominibus vitiosis emendandis, à lucris feneratoriis [restituendis,] quæ percepit [:], & à nuntiô commercio suo quantumvis injusto, mittendô. 3°. Vir qui vulgò falso pondere aut falso modulo vendit, se è peccato eximere autumabit, etiamsi commercio suo fraudulento, & populum impunè decipiendo, Justitiæ vim inferre non desinat. 4°. Qui vendunt Libros de Magicis artibus tractantes, dicent solummodò, se ad eos comburendos non teneri; quia eos comburere non possunt, quin exinde iis maximum afferatur damnum, quod impediet quominus ad vitam necessaria sibi comparare possint. 5°. Pictor, cujus præcipuæ opes in picturis maximè lascivis consistunt, similem excusationem poterit afferre, ac dicere, quòd cùm has infames picturas comburere aut discindere non possit, quin ad inopiam adigatur, ad id non teneatur. Uno verbo, ad Religionis & salutis commodum non ampliùs attendetur, solaque utilitas temporaria ubique vincet, si prima hæc, quam Castorius affert, ratio valeat.

Secunda ratio minùs adhuc digna est cui respondeatur. Nam 1°. si tot pravi Morales Theologi adeò apertè Simoniæ, fenori, vindictæ, plurimisque aliis flagitiis, faveront, an quadam cum specie veritatis affirmari potest, omnia hæc crimine toleranda esse. Nimiò plus notum est quot dentur ignari, qui animabus dirigendis se se immiscent; verùm nullum dubium est, quin totidem sint cæci, qui alios cæcos in barathri puteum secum præcipites agunt. *Cæci sunt, & duces cæcorum, Cæcus autem si cæca ducatum præstet; ambo in foveam cadunt*; sicut Dominus

(a) Matth. 15: 14.

noster loquitur (a): Ipsimet, juxta Prophetæ

(b) Ezech. 13: 18.

locutionem, (b) damno suo, molliculos pulvinos supponunt cubito & capiti fidelium, quos malitia, aut ignorantia sua, decipiunt. *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas.* 2°. Si isti Rectores parum perspicaces sæpè absolvant eos qui etiamnùm in proxima peccati occasione reperiuntur, aut jàm à longo tempore in criminibus consuetis perseverant; num propterea dicetur, alios Rectores eorum agendi rationem imitari, perniciosumque eorum exemplum sequi posse? Num hi peccatores vana salutis spe indormiendi erunt, dum satis habebunt facere vaga & generalia promissa pœnitentiam agendi, nec volent vitare occasiones, quæ per se ipsas eos ad mortaliter peccandum inducere possunt; nec etiam ullo modo enitentur ad vincendas sollicitationes ad malum quibus exponuntur, aut ad solvenda vincula criminosarum suarum consuetudinum? Et nonne Theologiæ Moralis evidentissima dogmata delerentur, solidissimaque fundamenta everterentur.

Tertia ratio quam iste Bibliopola affert, nullius est momenti. Privilegium enim quod Princeps Auctori cuidam vel Bibliopolæ concedit, unicè tantùm forum exterius respicit, nullumque alium in alterutrius gratiam effectum producit, nisi impediendi ne aliæ personæ idem opus imprimant, damno ejus, cui concessum est. Censor, cujus testimonio scripto Privilegium obtinetur, in judicio quod fert, errare potest; cum Ecclesia hisce de rebus infallibiliter judicandi potestatem habeat. Videmus etiam multos Libros variis in Regionibus typis impressos cum privilegio Principis, qui multa bonis moribus contraria complectuntur. Episcoporum est hisce operibus invigilare, eorumque lectionem impedire auctoritate sua; de qua potestas temporariæ agnoscit sibi non licere de iis quæ ad fidem moresque spectant, judicare.

Hanc ob rationem, quamvis Comœdi privilegium Regium prætexent, Ecclesia tamen, in magno Conciliorum numero, eos infames ac excommunicatos declarat. Ex privilegio igitur de Libri cujusdem bonitate judicandum non est; sed ex ejus congruentia cum Sententiis Evangelii, Conciliorum Decretis, traditione & Sanctorum Patrum doctrina.

Quarta ratio tandem, qua Castorius à culpa se eximere conatur, redit ad primam, cui ampiè respondimus. Solummodò addimus, inutile esse huic Bibliopolæ suorum sodalium exemplum afferre, cùm exemplum, quando damnandum est, nullà auctoritate polleat; & istud certissimè damnandum sit, quemadmodum ex iis omnibus quæ hucusque diximus, evidenter patet.

Concludimus ergo, Castorium, qui Libros, de quibus in specie proposite mentio fit, vendit, aut legendos præbet, de salute sua certum esse non posse, nisi eos comburat aut alio modo destruet; ejusque Confessorem ipsum absolvere, nec ipsi alia sacramenta administrare posse, si eos comburere vel destruere recuset, nisi ejus inobedientia arcana esset, eoque publicè rogaret; quo casu semper coram Deo culpandus est, & alia sacramenta quæ recipit profanat. Sed difficile est creditu, peccatum talis hominis arcanum unquam existimari posse; cùm ejus commercium iniquum publicè fiat, nec ignorari possit ab ullo eorum qui quamdam cum eo consuetudinem jungunt; aut qui ejus nomen initio malorum librorum quos vendit, inscriptum vident, aut etiam libellis quos publicè affigit, ut Libri illi omnibus innotescant. Quem ob rem, credimus, quòd, ut de sinceritate pœnitentiæ ac promissorum Castorii certiores fierent, ejus Parochus, aut Confessor, optime agerent, si ab eo exigerent, ut commercio adeò damnando palam nuntium mitteret; hoc est, ut coram multis personis fide dignis, se illud facturum declararet: quemadmodum notum est id ad praxim revocatum fuisse ab uno è præcipuis Parisiorum Parochis, respectu quorumdam Comœdorum Parœciæ suæ, qui cùm in lecto lethaliter jacerent, rogebant ut ad Sacramentorum participationem admitterentur.

CASUS V.

IPHIGENIA sæpè delectatur in legendis fabulosis Narrationibus, in quibus amoris artes admodùm ingeniosæ ac jucundæ describuntur; sed in quibus etiam dantur locutiones quæ modestiam offendunt ac pudorem lædunt. Attamen, quemadmodum ca-

sta est, hæ lectiones ejus cor non afficiunt, sed solummodò ejus animo placent. Ejue Confessor qui ipsi saverior videtur, vult ut his lectionibus abstineat, etiamque hos Libros comburat, quamvis ferè ad viginti nummorum pretium assurgant. Rem à se removat, ex eo quod istæ lectiones eam ad nullam contra castimoniam effreoationem hucusque induxerint. Num tamen sub pœna peccati ed Confessori suo hac in ra obediandum absolutè tenetur?

R e s p o n s.

Cùm omnes Libri profani, qui ejusmodi artes continent ec docent, virtuti continentiæ Christianæ prorsùs adversentur, Iphigenia ad eos libros, da quibus in specie proposita agitur, dilacerandos vel comburendos tenatur. Ratio quam affert, dicendo ejusmodi lectiones cor suum nullo modo afficere, merus est error, quo sanè cupiditati suæ servira vult. Nam statim atque iis lectionibus delectatur, argumentum est certum, ejus cor voluptatem, quam in iis reperit, degustare, & licet ajus consilium non sit, ea committendi quæ hi perniciosi Libri eos legentes docent, semper verè dici potest, ejus cor purum asse non posse, cùm delectatur in colloquendo de rebus pudori adversantibus. Præterea núm spondere potest, se semper recessuram ab actionibus quæ castimoniam lædunt, [posito quòd casta sit], dum ad animum iis replendum lubenter se se exponit?

Hujusmodi lectiones longè perniciosiores sunt, quàm lectiones fabularum à Poetis axcogitatarum, quæ tamen Christiano prohibentur, quia voluptas quæ in iis legendis percipitur, vehemeoter cupiditatem excitat. *Ideò prohibetur Christianus figmenta legere Poëtarum .. quia per oblectamentum inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum* (a); Hæc sunt antiqui Canonis varba Iphigenia igitur timera debet, ne gratia, quæ in puris animabus solummodo habitat, prorsùs ab ea recedat; & ne propriæ suæ fragilitati derelicta, tandem peccato succumbat.

(a) Can. Ideò. 15. dist. 37.

Quibus addimus, eam sibi nimiùm fidere, quæ autumat cor castum habere, dum animus castus non est; cùm constet, nos non minùs ad animi quàm cordis castimoniam teneri.

Sed Iphigenia nullone loco habet tempus quod his pravis lectionibus terit? Num precibus aliisque piis exercitationibus incumbere potest, dum ejus imaginatio ideis inhonestis replete est? Hanc ob causam S. Carolus (b) in primo suo Concilio Provinciali, anno 1565. habito, ejusmodi lectiones, tanquam bonis moribus contrarias, damnavit: *Qui verò litteras docebunt*, inquit Sanctus ille Cardinalis, *non solùm libros indice. Sanctissimi Domini nostri Pii IV. auctoritate edito, nominatim vetitos, pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur: sed neque etiam alios, quibus obscœna, vel turpia contineantur.* Eas lectiones etiam adeò perniciosas axistimavit celebris Gerso (c), ut non autumet personas iis deditas è peccato mortali facile eximi posse. Unde colligit Confessorem eos, qui tales Libros habent, ad illos comburendos, aut lacerandos, edstringere debere. En ejus verba. *Difficile est legere libros, moventes ad luxuriam, quin sit peccatum mortale: & hi, qui eos retinent, deberent compelli per eorum Confessores ad comburendos eos, aut lacerandos; ne ipsi, vel alii ampliùs peccarent.* Magni hujus Doctoris sententia confirmatur exemplo quod nobis præbet Scriptura, ubi dicitur, Apostolos eos, qui malos Libros habebant, ad illos comburendos adegisse, licet eorum pretium ad magnam pecuniæ summam assurgeret (d). *Multi autem ex eis, qui fuerunt curiosa sectati contulerunt libros & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium* (e).

(b) Constitut. Eccles. Mediol. par. 1. tit. de Ludimagistr.

(c) Joan. Gerson serm. 3. de Adventu.

(d) Act. 19.

(e) Colloc. Petrocor. tom. 5. colloc. 5. q. 1. Colloc. Senon. colloc. 2. q. 2.

L I S.

Lis est dissidium duotum vel trium quod judiciotum formulis dirimitur.

Lites quædam in Auditorio judicantur; aliæ dicuntur lites de scripto; hoc est, lis pronuntiata & tradita Consiliario, qui instruit in provocationem de sententiâ.

Lites nonnullæ dicuntur ordinariæ & civiles; & aliæ dicuntur extraordinariæ & capitis, quæ instuuntur in reum criminis de querelâ.

Lis verbalis est vox usûs forensis: estque instrumentum habens narrationem rei gestæ in quodam negotio, quæ consignatur ab Actore in Jure, ac alio qui juravit coram Judice. Verbalis nomen servavit, quia olim vivâ voce fiebat.

Veris Christianis lis quævis est summo vitanda studio. Cicero (f), ut ut Ethnicus, hanc firmar veritatem, dicens: *Nihil bono viro ac quieto magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis.* Et quidem aviditatem facultatis alienæ, quæ cavillationi præire solet, ac quæ sæpissimè comitem habet litem, odium, simultatem, vindictam, falsum, fraudem, injustitiam, & mendacium, sequitur pœnitentia, paupertas, pudor aut infamia. Summo igitur jure à Deo expetit Ecclesia, in precibus suis, concordiam & litium extinctionem: *Extingue flammas litium* (g), & Apostolus primis dicebat Christianis, ferendam ipsis patienter injuriam & injustitiam, quàm litem inferendam in proximum (h): *Quare non magis injuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini*? Vetus Ecclesia eam ita probavit doctrinam Apostolicam & celestem ut litigantibus factam negatet Eucharistiam, quæ in se habet pacis Auctorem; neque ad ipsas admitteret preces communes, ut his patet antiqui Concilii verbis (i): *Ut oblationes diffidentium fratrum neque in Sacrario, neque in Gazophylacio recipiantur.*

(f) Cicero ad Atticum.

(g) Hymn. ad Sextum.

(h) 1. Cor. VI. 7.

(i) Conc. Carth. IV. can. 93. in can. oblationes 2. dist. 90.

Et quidem quandoque litem gerere pernecesse est ut facultas aut fama defendatur; sed in eam est eundum legitima & urgenti necessitate premente, & servandis cum parte adversâ omnibus charitatis Christianæ regulis.

De judiciorum formulis & ratione inquirendi hìc differendi non est animus: Cognitorum est scientia. At certissimè sunt tot adeoque ab invicem ut vix eas calleat Cognitor peritus decennio exercitii expleto; præterea nova instituta, à Principe & Parla-

Parlamentis identidem lata, quibus malitiam Pragmaticorum improborum & litigiosorum ardorem comprimerent, imponunt necessitatem novæ incumbendi Jurisprudentiæ & formulas, quas inducit, sequendi. Hanc in rem videre est Edicta 1667. *(a)* & 1669. 1670. & 1673. & usus forenses civiles & capitis.

(a) Tit. 3. & 11.

CASUS PRIMUS.

TOXOTIUS, cum Bertino Parocho confabulans, non ita pridem defendebat à litem habente facilè abesse peccatum. Bertinus dicebat contrà nunquam ex more ebesse à litigante detrimentum charitatis eut saltem magnam depravationem. Utri jus?

RESPONS.

Meritò asserere licet lites universim esse mala, à fonte corrupto & venenato ortum ducentia, id est, à cupiditate. *Unde bella & lites in vobis*, ait Apostolus Jecobus *(b)*? *Nonne hinc, ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* Sanctus quoque Paulus *(c)* dicit vero Christiano omnes contantiones esse fugiandas, quia sunt omnium origo litium. Et quidem redundant omnia Tribunalia per multis litibus, quarum causa est sæpè verbum contumeliosum, honoris error, aut modicum commodum, quod remittere onn est animus, & quod gerere summo est exitio.

(b) Jacob. IV. 1.

(c) 2. Tim. II. 23. & 24

Reipsà lites æquo & bono nituntur: sed ubinam geruntur absque detrimento aut depravatione charitatis, & sine vocibus calumniosis & injuriosis in eos quicum lis est. Quot viis iniquis vincitur causa? Quot artes, doli & cavillationes edhibentus? Nonnulli Judicis fidem attentant sollicitationibus potentibus, largitionibus quibus afficiunt ejus consuetudine familieriter ntentes, aut ipsos Judices? Sed qua falsâ insitâ jem ante menti opinione tractantur pessimæ lites? Litigiosi est in litem ivisse quamcomque, à qua desistere non est enimus; & victus tandem Cognitorem infidelitatis, & Judicem integerrimum injustitiæ poscit: Hinc Auctor Glossæ, de litigiosis tractans, mirè eos pingit sic: *Consueverunt tales distemperati esse in moribus; solent enim esse adulatores, proditores & detractores, maledici, ievidi, scurriles, ad ulciscendum injurias suas prompti* *(d)*. Nam extra ordinem & perrarò fateretur litigator sibi jus fuisse dictum: neminem unquam fuisse confessum audivimus. Ea igitur manifestissimè comprobant Parochi, cujus meminit quæsitum, sententiam, & quàm falsa sit Toxotii propositio ostendit. Verum est, nec negamus Christianos veros, in actione litium, summo studio, nihil dicere, nihil facere aut scribere quod charitatem lædat: sed heu! quàm rari hujusmodi litigetores! quum unus sic litigens præponderetur mille & mille aliis, qui jam depictos referunt.

(d) Gloss. in §. sequitur 2. cod. dist. 46.

Ut quantum sit exitium litem habere; dictis apponere non est necesse labores, quibus corpus & mens exaduntur; jacturam pacis interioris, quæ dicitur Paradisus animæ his in terris; jacturam temporis pretiosi, cujus usus foret utilissimus; dilepidationem pecuniæ ed explendum affectum effusæ, & non amantibus traditæ, dum tentam pauperibus erogâsse ægrè foret. Tandem vitium frequentissimum, cujus ne cogitatio quidem insurgit est boc, Litigatores, qui, renitentes conscientiæ lumini, lites susceperunt iniquas, ne cogitant quidem de resarciendo damno, in proximum cavillationibus suis illato, & graviter læsos se habent quum eos summæ cuidem addixit Judex ob impendia, quamvis omnibus Partis adversæ sumptibus non æquivaleant.

CASUS II.

CÆSARIUS, vir genere clarus, & amicis præpotens, sæpè Judices sollicitat in eorum gratiam, quorum commendatio ipsi fuit concredita, cùm in rebus capitis, cùm in negotiis forensibus. Peccat-ne?

RESPONS.

Licet quendoque Judices sollicitare in gratiam rerum, modò sollicitationes menti Legis non repugnent, nec parti noceant quæ reum urget ad impendia & accessiones *(e)*: At non perinde est de litibus civilibus: Nam nisi certius sit jus ejus in cujus gratiam sollicitatur, lubens adit periculum injuriâ afficiendi partem adversam; quum Judex id buic eddicat quod illi eufert. Atqui à peccato liber non est qui proximo injustitiam infert. Cæsarius igitur peccat quoties se dicit sollicitationibus protectorem partis, cujus jus non est pernotum: quod tamen non accommodamus sollicitetionibus verbis generalibus conceptis, & quibus Judex compelletur ut diligenter perpendat causam, de qua agitur, & jus dicat ad quem pertinere arbitrabitur. Nam æquum est Judici commendare ut jus dicere operam det, quum munus imponat. Sed hodie perrerò hisce sollicitationibus figitur finis: plerique, qui Judices sollicitant, nihil non faciunt ut iis persuadeant jus stare ab iis quos protegunt, quamvis de eo nullo convincantur modo.

(e) Alphonsus de Castro.

LOCATIO.

DEFINITUR Locatio, *Contractus, quo res, vel persona ad usum vel fructum, pretio conceditur* *(f)*; hoc est, Pactum, quo, ad certum quodam tempus cujusdam rei fructus, aut usus, alicui conceditur, pro quadam pecuniæ summa, vel pro quodam alio commodo quod exindè percipitur.

(f) Polman part. 2. a. n. 621.

1°. Dicimus, *ad certum quoddam tempus*; quia hoc Pactum perenne esse non debet; alioquin à venditionis Pacto non differret.

2°. Addimus, *aut usus*, ad notandum etiam, differre à venditione, qua dominium cum usu conceditur, quemadmodum fit *in mutuo*.

3°. Subjungimus adhuc, *aut alicujus alius rei*; nam præter bona, tam moventia quàm non moventia, quæ conduci possunt; possumus etiam conducere equum, boves, & quidem personam, ut ab iis operam necessariam percipiamus, numerata quadam pecuniæ summa, de qua cum conductore convenimus.

4°. Denique dicimus, *aut pro quodam alio commodo*; quô designatur discrimen quod inter venditionem & locationem datur: cùm venditio pecunia solummodò fiat; & locatio, non modò pecunia, verùm etiam pretio omnis alius rei æquipollentis, quemadmodum observatur à Legibus quas in margine indicamus *(g)*.

(g) Leg. Si olei 2. & Leg. Si quis 55. § 6. Cod. de locate l. 4. tit. 65.

Hoc

Hoc Pactum, ad instar venditionis pacti, solo consensu adimpletur : *Locatio & conductio .... consensu contrahitur, sicut emptio & venditio* (a).

Id solummodò potest conduci, quod Conductor locatori reddere potest. Sic conduci nequit, quod usu absumitur. *Non potest commodari id quod usu consumitur* (b).

Licet locare quicquid licitum est vendere, exceptis iis quæ Leges Canonicæ aut Civiles locare vetant. Verbi gratia, non licet domum suam elocare, feneratori publico, nec iis quorum vitæ genus est puellarum pudicitiam prostituendi (c) : nec servitutem cuidam agro impositam, quale est jus per fundum vicini sui transeundi, ut ad proprium fundum eatur.

Conditiones quinque necessariæ sunt, ut locatio, à parte locatoris, legitima & æqua reddatur.

Prima : ut locator periculum rei quam locat, ut ejus dominus, in se trahat ; *periculum rei locatæ remanet apud locantem*, ait Priscus Doctor (d) si casum excipias, quo res conductoris culpa periret, aut quando locator cum conductore convenisset rei periculum suscipere (e).

Secunda : ut locator ad rem locatam resarciendam, fartam tectamque curandam, teneatur ; nisi conductor convenerit cum locatore, quod iste ab ea cura eximetur (f).

Tertia : ut locator moneat conductorem de vitiis noxiis quæ in re locata reperiri possunt ; quale est vitium equi suspiciosi, vel claudi (g), aliàs teneretur ad resarciendum damnum hôc vitiô conductori illatum, sive illud vitium noverit, sive illud cognoscere neglexerit ; quemadmodum enim dicit S. Antoninus (h), *In hoc etiam contractu venit culpa levis, cùm gratiâ utriusque celebretur.* Et dantur etiam quidam casus, ubi hic contractus causam levissimam admittit (i).

Quarta : ut locator curet, ut conductor re locata per omne tempus de quo convenerunt, fruatur (k).

Hæc ultima regula tamen quatuor casuum exceptionem admittit (l).

Primus : quando conductor pretium, quo se adstrinxit, pro usu rei quam conduxit, (m) locatori non solvit : quâ in re attamen Consuetudo locorum observanda est.

Secundus : quando res locata necessaria fit locatori (n), cujus, verbi gratia, domus corruit, & cui opus est domo quam elocavit ut in ea habitet, quo in casu, ut in sequenti, ad conductoris damnum resarciendum tenetur, nisi contrarium expressim in quadam locationis clausula scriptum sit.

Tertius : quando res locata, exempli gratia, domus, quæ ab eo tempore quo conducta fuit, ruinam minatur, urgensque opus habet quæ reædificetur aut resarcietur.

Quartus : quando conductor re, quam conduxit, malè utitur, quemadmodum si ea uteretur ut meretrices in ea hospitio exciperet ; vel propter alias causas à Legibus reprobatas (o).

Quinta denique conditio, à parte locatoris requisita, ut locationis Contractus æquus reddatur, est, ut totum pretium, vel partem pretii locationis suæ, certis in casibus, de quibus deinceps mentio fiet, conductori concedat : Quibus addi potest, quòd si domus elocata modo notatu digno incommoda fieret ; verbi gratia, quia vicinus quidam ejus prospectum obscuravit, aut ejus luminibus obstruxit per muri cujusdam in altitudinem exstructionem ; locator ad conductoris damna & detrimenta resarcienda tenetur (p).

Conductor etiam ad varia erga locatorem tenetur.

Primò, ipsi non licet uti re quam conduxit, nisi ad usum, de quo cum locatore convenit. Ratio est, quòd rei quam conduxit dominus non sit ; & quòd injustum sit, eam ad usum voluntati ejus ad quem pertinet contrarium adhibere. Aliter agendo, furtum quodammodo committitur ; ut loquitur Imperator Justinianus, *furtum committit* (q) : & conductor ad omne damnum, quod indè exurgere posset, resarciendum tenetur.

Secundò, ut rem conductitiam, domum verbi gratia, elapso tempore præscripto solummodò dimittat, nisi causa quadam justa & urgenti ad eam dimittendam adigatur ; quo casu etiam locatorem, si possit, monere debet.

Tertiò, ut tanquam bonus Paterfamilias re utatur ; hoc est, ut eam conservet & resarciat modo per locationem vel Consuetudinem præscripto (r) ; & ut eam integram, nec ejus culpa corruptam aut vitiatam, locatori reddat (s).

Quartò denique, ut pretium locationis, accuratè & tempore præstituto, locatori solvat (t). Hæc omnia cum doctrina S. Antonini, quem jam sæpiùs laudavimus, congruunt.

Conductor non modò de propriis factis, verùm etiam de factis personarum, quas præstare debet, tenetur ; quales sunt ejus ablocatores & ejus famuli : Hæc est sententia docti Jurisconsulti (u), qui eam probat quatuor Legibus quas hic citamus, & quæ verbis disertis idem ferunt (x).

(a) *Leg.* Locatio. 1. *ff. locati conducti l.*19.*tit.*2.
(b) *Leg.* Sed mihi. 3. *§.* fin *ff. commodati l.* 13. *tit.*6.
(c) *Authent. l. e l. cumib.* 1. *§.* Præcomsaverit.
(d) *Apud S. Thom. opusc.* 73. *c.*8.
(e) *Leg.* Si quis. 9. *ff. locati.*
(f) *Leg.* Ex conducto 15. *§.*1. & 8 & *Leg.* Si merces. 25. *§*2. *ff. locati.*
(g) *Leg.* Tres fratres 35. *ff. de pactis l.*2 *tit.* 14 *Leg.* Habeo 21. & *Leg.* Cùm in Lege 33. *ff. de contrahenda emtion. l.*18. *tit.*
(h) *S. Anton. part.*2. *tit.*1. *c.*15. *§.*6.
(i) *S. Anton. loco cit.*
(k) *Cit. Leg.* Si merces. 25. *ff. locati §.*7.
(l) *S. Anton. loco cit. Leg.* Ex conducto 15 *§* 1 *ff. locati.* & *Leg.* Si merces 21. *§.* 2. *ff. eod. tit.*
(m) *Leg.* Æde 3. *Cod. de locato & conducto.*
(n) *Leg.* Æde *cit.* & *Leg.* Colonus 61 *ff. locati conducti*
(o) *Leg.* Æde 3. *Cod. de locato.*
(p) *Leg.* Æde *cit. Leg.* Habitatores 17. *Leg.* Si fundus 33. & *Leg.* Et hæc 35. *ff. locati conducti.*
(o) *Cit. Leg.* Æde.
(p) *Leg. cit.* Si merces 25. *§.* 2. *ff. locati.*

Quando

(q) *§.* Furtum & *seqq. institut. ac obligat.* (r) *Leg.* Si in Lege 24. *§.*3. *ff. locati.* (s) *Leg.* In judicio 28. *Cod. de locato* & *Leg.* Si quis 9. *ff. eod. tit.* & *Leg.* Si ut certè 5. *§.*2. *ff. commodati.* (t) *Leg.* Præses 17 *Cod. de locato.* (u) Domat. Leges Civiles &c. l.1. tit.4 de locatione sect.2. n.5. (x) *Leg.* Videamus 2. *ff. locati. Leg.* Si dominus 17. *§* 9. *ad Legem Aquiliam* l.9. tit. 2. *Cit. Leg.* Si merces 25. *§.*7. & *Leg.* Cùm in plures 60. *§.*7. *ff. locati.*

Quando res quædam ſeparatim ac duobus diverſis temporibus duabus perſonis locata fuit ; perſona quæ prior in rei poſſeſſionem miſſa fuerit, anteponenda eſt alteri, quæ ſolummodo ad locatorem recutrer, ut ſibi damna & detrimenta præſtet.

Rem locare poſſumus, quamvis ejus domini non ſimus, quemadmodum ex his verbis Legis parer (*a*) ; *Nemo prohibetur, rem, quam conduxit, alii locare.* Rario eſt, quòd conductor jus non acquirat in rem ipſam, ſed ſolummodò in rei uſum, cujus auctorem habet locatorem, in quem actionem habere poteſt ; ſicut etiam in ipſum prerio non ſoluto vel ob alias rationes locator actionem habere poteſt. Quapropter domum, mihi locatam tertiæ perſonæ elocare poſſum ; modò ejus locatio non fiat ad longius tempus, eo quod mea locatione præſtituitur. Atque hoc in caſu primus conductor, erga locatorem, rei dominum, ſemper obligatur : Pariter fundum locare poſſum, licet eum ſolummodò *uſusfructus* nomine poſſideam (*b*).

Qui conducirur ad quoddam opus, aut ad aliquod incœptum, illud præſtare deber, uſquedùm obligationi ſuæ ſatisfecerit, ſi excipias caſus merè fortuiros ; qualis foret rerræ motus, ignis cœleſtis, & ſimilia accidentia.

Cùm conductor locarionem ſuam perfecir, & re fruitur tacitâ reconductione ; conſuetudo Caſtelleti Pariſienſis eſt, ut locator & conductor ſe invicem dimirtere non poſſint, quiri dimiſſionem ſibi in formulis ſignificaverint, aur quin de ea aliquantò priùs inter ſe convenerinr ; hoc eſt, ſex hebdomadis, ſi agatur de ædium porte infra pretium 200. librarum Pariſiis ; & tribus menſibus domo integra ; ac denique intrà annum pro villa : Conceduntur etiam octo dies inſuper conductori, ur tempus habeat res ſuas movenres extrahendi, quando conductio ad 200.libras non aſſurgit ; & quindecim dies ſi ad 200. libras, aur ampliùs, aſſurgat.

Locatio ſtat poſt locatoris, ut & conductoris, obitum ; eorumque hæredes ad locationem ſervandam renentur (*c*).

Quamvis plurimæ è regulis, de quibus jam verba fecimus, ad fundorum locationes aut agrorum conductiones, applicari poſſint ; opere pretium eſt paulò fuſiùs de iis diſſerere.

Propriè loquendo, quod gallicè vocatur, *Bail à ferme*, eſt locatio fundi, qui natura ſua, eum colendo, fructus producit ; ut terra arabilis, aur vinetum : vel eum non colendo, ur ſylva cœdua, pratum, paſcuum, ſtagnum, & lapicidina : qua in re ejuſmodi fundi differunr à domibus, aliiſque rebus quæ elocantur, & quæ nullos ſimiles fructus producunt (*d*).

Fundi locario & domus locatio ab invicem differunt, in eo quod conductor neſciar quodnam erir pretium fructuum quos colliget, nec quænam erir eorum quantitas ; quia in incerto verſatur reſpectu minoris aur majoris quantitatis, ut & caſuum ſortuitorum qui accidere, & fructuum quantitatem, qualitarem ac prerium imminuere, poſſunt : Cùm in domûs locatione conductor perfectè noſcat rem quam conducir, & utilitatem quam ex ea percipere poreſt. Indè fit, ut in fundorum locationibus ſolummodò attendatur ad ſpem abundantis fructuum perceptionis quam habet, & ad periculum quod incurrir modicos tantùm fructus percipiendi : Er hanc ob cauſam locator ſtipulari poteſt cum conductore, quod iſte nullam imminutionem ab alrero petere poterit, ſi contingat ut pauciſſimi fructus percipiantur. Sic ea de re Leges ſtaruunt (*e*).

Locator renetur, quemadmodum in alia locatione, ad liberam rei poſſeſſionem conductori curandam, ſub pœna ei ſolvendi ea de quibus convenerit ſeu judicetur ad ejus damna ac detrimenta reſarcienda (*f*) ; quemadmodum ſub eadem pœna tenetur, ſi contingerit ut conductor poſſeſſione evincarur.

Locari poſſunt res quæ è fundo non prodeunt, ur jus venandi, piſcandi, vectigalia ex ponte aur ex cymba exigendi (*g*).

Si locator fundum locarum vendar, locatio venditione perficitur, proprer domini commutationem ; & ſi emptor expellat conductorem, iſte ad locatorem recurrere deber, ut eum ad damna & detrimenta ſua reſarcienda adigar (*h*) : ſimili modo res ſe haber, ſi contigerir ut legatarius in hujus ſundi, ſeu domus, poſſeſſionem veniar (*i*). Verùm in utroque caſu conductor expulſus hyporhecam ſuam in fundum ſibi locatum ſervat, ſalvo actionis ſubſidiariæ jure quod empror in venditorem, aut legatarius in defuncti hæredem, habet.

Quando fundi, ſeu domus, locator è vita migrat ; qui ipſi nomine hæredis univerſalis ſuccedit, conductorem expellere nequir ; quia talis hæres defuncti bona in commodum ſuum vertere non poteſt, quin omnia onera hæreditati impoſita & à defuncto contracta, ſubear. Unum autem ex his oneribus erat, ut rei poſſeſſionem conductori per totum locarionis ſuæ tempus, pretium præſtitutum ſolvendo, curarer.

Cùm tempus locationis fundi elapſum eſt, & conductor, locatoris conſenſu fundum ſervat, locatio renovata exiſtimatur, ſaltem ad certum tempus : idque tacita

(*a*) *Leg.* Nemo. 6. *Cod. de loca-to. Cit. Leg.* Cùm in plures. 60. *ff. locati.*

(*b*) *Leg.* Si quis. 9. §. 1. *ff. locati.*

(*c*) *Loiſel. inſtit. Conſuet. l. 3 tit. 6*

(*d*) *Leg.* Item 9. *ff. de uſufructibus Leg.* Frugem. 77. *ff. de verb. ſignific. & Leg.* Qui fundum. 40. §. 4. *ff. de contrahenda empt.*

(*e*) *Cit. Leg.* Si quis 9. §. 2. *ff. locati. Leg.* Licet 8 *Cod. de locato & conducto.*

(*f*) *Cit. Leg.* Ex conducto. 15. §. 1. & *Cit. Leg.* Si merces. 25. §. 2. *ff. locati.*

(*g*) *Leg.* Item. 9. §. 5 *ff. de uſufructu, l. 7. tit. 1 & Leg.* Penes. 4. *Cod. de vectigal. & commiſſ. l. 4. tit. 6.*

(*h*) *Cit. Leg.* Si merces. 25. §. 1. *ff. locati. Et Leg.* Emptorem 9 *cod. de locato & conducto.*

(*i*) *Leg.* Si fundum. 32 *ff. locati.*

reconductio vocatur. *Qui expleto tempore conductionis, remansit in conductione . . . . . reconduxisse videbitur*, inquit Lex (*a*); Et hæc reconductio perstare debet per annum ad minimùm, vel ampliùs, pro contrahentium lubitu, ac usu vulgò recepto (*b*). Atque hoc in casu omnibus conductionis clausulis se se conformare & eos ad litteram observare oportet. Verùm tamen si conductor locatori prædem dederit, ut in tuto sit pretium præstitutum; præs renovari non censetur, nec etiam hypotheca domini in conductoris bona: sed utrumque cessat, statim atque tempus, à conductione præfinitum, elapsum est: ita ut, congruenter reconductioni, locatori solummodò supersit hypotheca naturalis quam in fructus è fundo suo prodeuntes habet: nisi reconductio coram Tabellione fiat, quo casu etiam hypotheca locum non habet, nisi à die reconductioni adscripta, quemadmodum Domat observat (*c*).

Fundi Conductor etiam ad varia erga dominum, seu locatorem, tenetur.

Primò, ut tanquam bonus paterfamilias fundo quem conduxit fruatur, eum nullo modo deteriorem reddendo; & ut omnes conductionis suæ clausulas observet. Ita, si agatur de terris arabilibus, terris, quæ in vervacto permanere debent, semen mandare nequit; nec in agris frumentum seminare, cùm, pro usu, in iis minuta grana solummodò seminanda sunt. *Conductor omnia secundum legem conductionis facere debet*, inquit Lex (*d*).

Quando fundi conductio, in multos annos facta, fert, quòd dominus quamdam fructuum partem, loco pecuniæ, pro locationis suæ pretio, habebit; conductor ex parte sua seminum & culturæ sumptus præbere debet: & quemadmodum ejusmodi conductio quoddam est genus societatis, in qua utrinque fortunæ aliquid committitur; conductor casus fortuitos hoc respectu ferre debet, nec à domino exigere ut ullo modo damnum resarciat; licet etiam fundus nullos fructus produxisset. *Partiarius Colonus, quasi societatis jure, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur*, ait Lex (*e*). Verùm cùm fundi conductio ad annum pecuniæ pretio facta est, conductor à pretio præstituto solvendo eximitur, cùm nullos fructus percipit casu quodam fortuito, ut gelu, grandinis, inundationis, aut militum irruptionis: nisi fundi conductor, per conductionem suam, ad hosce casus ferendos se se adstrinxisset (*f*).

Cùm fundi conductor, cujus conductio in annum solummodò est, leves tantùm jacturas perpetitur, sive parva quantitate, sive mala qualitate fructuum; nullam pretii, quod domino solvere se se obstrinxit, imminutionem exigere potest. Ratio est, quòd, quemadmodum commodum, quantumvis magnum, percipere debebat, æquum sit, ut ejusmodi jacturas ferat. Sic decretum fuit à tribus Legibus quas in margine designamus (*g*). Attamen si damnum notabile foret, æquum esset ut dominus partem damni ferret, fundi conductori concedendo quamdam imminutionem, de qua inter se convenire possunt, vel quæ à judice [statuenda est] (*h*); aut æquo arbitro [:] : Licet etiam conductio plurium annorum esset, si jactura fieret de omnibus fructibus, vel maxima fructuum parte, fundi conductor posset adhuc petere quamdam imminutionem, quæ à judice arbitrari aut statui deberet pro ratione variarum circumstantiarum, & respectu habito ad alios annos qui abundantes fuissent, ut & ad locorum Consuetudinem (*i*).

Conductor culturam fundi conducti deserere nequit; alioquin dominus eum prosequendi jus habet, ut damna & detrimenta resarciat. *Potest Dominus, si deseruerit habitationem vel fundi culturam Colonus, vel Inquilinus, cum eo statim agere.* Hæc sunt unius è Legibus Digesti verba (*k*).

Qui fundum locat, omnia, quæ in locatione scripta sunt, conductori præbere debet; aliàs conductor ipsi actionem intendere potest, ut ad ea præbenda eum adigat, ex judicis sententia. *Utiliter ex conducto agit is*, ait Lex, *cui secundum conventionem non præstantur quæ convenerant* (*l*).

Dominus ad conductori præstandum quod factum est impensæ in fundo conducto meliori reddendo, tenetur; cùm fundum meliorem facit, licet ad illud per conductionem suam non obligaretur; verbi gratia, si plantaverit sylvam cœduam, aut vineam in loco quodam sterili: vel si ædificaverit, horreum aut stabulum, quæ necessaria erant, exstruxerit; vel si quædam alia, quæ fundi reditum augeant, fecerit (*m*).

Hic etiam quædam alia placita de locatione pretio constituto, & de aliis laboris aut industriæ locationibus, addi possent: verùm in decisionibus sequentibus, & in quibusdam aliis ad nomen *Restitutionis*, reperientur.

(*a*) *Leg.* Item 13. §. 2. *ff. locati.*

(*b*) *Cit. Leg.* Item 13. §. 2. & *fin.* Et *Leg.* Qui ad certum. 14. *ibid.*

(*c*) Domat. Leges Civiles 1. par. 4. sect. 4. n. 9 pag. 78. col. 2.

(*d*) *Cit. Leg.* Si merces. 25. §. 3. *ff. locati.*

(*e*) *Cit. Leg.* Si merces 25. §. 6. *ff. locati.* Et *cit. Leg.* Ex conducto. 15. §. 2. & 7

(*f*) *Leg.* Ex conducto 15. §. 2. *ff. locati.*

(*g*) *Cit. Leg.* Ex conducto. 15. §. 2. & 3 *ff. locati. Leg.* Si merces 25. §. 6. *ff. eod. tit. Leg.* Fistulas. 78. *in fin. ff. de contrah. empt.*

(*h*) *Cit. Leg.* Si merces 25. §. 6.

(*i*) *Leg.* Ex conducto. 25. §. 4. *ff. locati. Leg.* Licet 8. & *Leg.* Excepto 18. *Cod. de locato.*

(*k*) *Leg.* Si in lege. 24. §. 2. & 3. *ff. locati.*

(*l*) *Leg.* Si in lege. 24. §. 4.

(*m*) *Leg.* Dominus. 55. §. 1. *ff. locati. Leg.* Super. 16. *Cod. de evictionib.*

CASUS

CASUS PRIMUS.

LAURENTIUS viginti jugera terrarum arabilium in quinquennium Januario locavit : tertio anno hæ terræ prorsus vastantur inundatione extraordinaria, vel grandine quæ segetes delevit ; aut denique magna sterilitate inutiles evadunt. Num Laurentius ad hoc damnum perferendum tenetur ? num potius illud in Januarium rejicere potest ?

RESPONS.

Existimamus Laurentium conscientiâ teneri ad perferendum hoc damnum, quod contigit casu mere fortuito, & absque ulla Januarii fundi sui conductoris culpa ; nisi Januarius jam in antecessum compensatus fuerit per magnam duorum annorum antecedentium fertilitatem ; vel per abundantiam duorum annorum sequentium compensari possit : Hæc est decisio Gregorii IX. qui dicit (a) ; *Propter sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitiò rei, sine culpa coloni, seu casu fortuita contingentem : colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda ; nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari.* Universa hujus Regni Jurisprudentia cum hac Decretali congruit ; & magno quidem jure ; fors enim miseri fundi conductoris satis deploranda est, cum sata sua & laborum suorum fructum amittit, quin adhuc teneatur ad solvendum locatori suo pretium fructuum quos non percepit ; & quorum perceptione tamen hoc pretium nititur. Congruimus tamen cum Papon (b), quòd vulgò fundi conductori imminutio non conceditur, cum ejus conductio ad tres annos extenditur ; & multò magis cùm ad quinquannium, vel longius tempus progreditur ; quia ex æquo & bono supponitur, annum, qui ipsi fecundus non fuit, antecedentium & sequentium annorum abundantia fat compensari : sed aliter de re judicandum est, cùm fundi conductio non ultra annum, vel quandoque etiam biennium extenditur. Jus Civile hac in re cum Jure Canonico congruit, quemadmodum patet ex pluribus Digesti Legibus, quas in margine indicamus (c) : Auctor Theologiæ Moralis qui supremum diem obiit dum esset Episcopus Vasionis, in Comitatu Avanionis, ut & Auctor Collocutionum Condomensium, hanc sententiam sequuntur (d).

(a) Greg. IX. in c. Propter 3. de locato & conducto. l. 3 tit. 18.

(b) Papon. tom. 1. l. 2. de locatione & conductione.

(c) Leg. Ex conducto 10. § Si vis 2. Leg. Si merces 25. §. Vis major 6. ff. locati conducti l. 19. tit. 2.

(d) Fr. de Gener. Theol. Mor. tom. 1. tract. 5. c. 3. interrog. 5. Colloc. Condom. tom. 1. colloc. 9. sect. a

Attamen observandum est, 1°. quòd si locator & conductor de contrario inter se convenissent ; aut si fundi conductio inter se facta fuisset ad multos annos, quorum unius abundantia sterilitatem alterius, ut jam diximus, compensare posset ; aut denique fundi conducti sterilitati obnoxii essent, quales sunt fundi fluvio affines, qui ab eo sæpè inundantur ; conductor imminutionem pretii conductionis suæ à locatore petendi, jus non haberet : quia solitam talis fundi sterilitatem prævidere potuit ac debuit ; ideoque ejus periculum incurrere voluisse existimatur : & quia hac ratione suspicandum est, quòd in tali circumstantia fundos minori pretio conduxerit, quàm eos conduxisset, si ab hujus casus periculo immunes fuissent. 2°. Observandum est etiam, ea quæ mox diximus de locatione pretio pecuniæ facta solummodò intelligenda esse. Nam si locator & conductor inter se convenissent, quòd fructus partirentur, & damnum aut commodum participarent ; hoc in casu fundi conductor quamdam à locatore indemnitatem petendi nullum jus haberet. Quod sapientissime observavit Lex, quæ postquam dixit, (e) *Vis major . . . . non debet conductori damnosa esse, si plusquàm tolerabile est, læsi fuerint fructus alioquin modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non auferetur* : addit immediatè pòst ; *Apparet autem, de eo nos Colono dicere, qui ad pecuniam numeratam conduxit. Alioquin partiarius Colonus, quasi societatis jure, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur.*

(e) Leg. Si merces 5. § 6. ff. locati conducti.

CASUS II.

EUSTASIUS prædium Bernardo in sexennium locavit ; & cum eo convenit per conductionem scriptam, quod summa in integrum solveretur, nonobstantibus casibus fortuitis qui per sexennii intervallum contingere possent. Quatuor post annis, indictum fuit bellum, cùm minime de eo cogitabatur ; Exercitus in terris hujus prædii castra metati sunt, omnesque segetes & alios fructus intra biduum consumpserunt : Quam ob causam Bernardus ab anno Eustasio solvendo se eximere autumat ; E contrà Eustasius affirmat se ejus solutionem percipere debere, cùm in conductione scriptum sit, quòd casus fortuiti in Bernardum incident ; sin minus quòd ipsi longè cariùs locasset prædium suum, ex quo notabile commodum per tres primos annos percepit. An æquum est conductoris animo cogitatum ? Et an Eustasius ad jacturam, hoc casu fortuito causatam, contra locationis suæ verba, ferendam, conscientiâ tenetur?

RESPONS.

Antequam ad hanc quæstionem, de qua jam aliquid diximus in decisione antecedenti, respondeamus ; ponenda est sententia generalis, quæ in omnigenis pactis tanquam norma & regula adhibenda est, nempè, quòd clausulæ iis appositæ sensum suum respectu rei de qua agitur limitatum habere, [debeant] nec unquam extendi [:], ad ea quæ in contrahentium mentem non venerunt, nec verisimiliter venire debebant. *Iniquum est*, ait Lex (f), *perimi pacto id de quo cogitatum non docetur.* Æquitas enim naturalis vult, ut nemo se adstringat, vel alium ab obligatione sua eximat, nisi ejus voluntas clare enuntiata videatur. *Transactio enim, quæcumque sit*, addit eadem Lex (g), *de his tantùm de quibus inter convenientes placuit, interposita creditur.*

(f) Leg. Qui cum tutoribus 9 in fine ff. de transactionibus l. 2. tit. 15.

(g) Ibid. §. 1.

Casus autem fortuiti, de quibus mentio fit, in fundi locatione ab Eustasio Bernardo facta, naturaliter intelligendi non sunt, nisi de iis quæ contingunt temporum injuria, & quæ expectari possunt, qualia sunt grando, procellæ, gelu, pluvia continua, inundationes, nimia siccitas, aliaque ejusmodi accidentia ; non verò de iis quæ evenire possunt actibus aut malitia hominum, ut bello, aut vi illata ; de quibus contrahentes cogitasse, aut quæ expectavisse, autumandum non est ; *de quo cogitatum non docetur.* Pro Bernardo igitur stat ratio, cum à jactura, casu fortuito, de quo in specie proposita agitur, causata, se eximere vult : cùm nullo modo suspicandum sit, ejus mentem fuisse, ad talem eventum præstandum se se adstringere, da quo, contrahendo, nequidem cogitabat ; nec Eustasium hunc casum fortuitum, qui naturaliter non venit in mentem eorum qui fundos elocant, aut alia pacta faciunt, complecti voluisse : Idemque dicendum est, damnum quod Bernardus hoc casu improviso perpessus est, omnicè in Eustasium recidere debere. Hæc decisio congruit cum sententia eruditissimi Jurisconsulti, olim Advocati Regii in Curia Præsidiali Claromontii in Arvernis (h), qui eam probat ex Lege quam laudavimus, & ex duabus aliis Digesti Legibus (i) ; D de Ferriere etiam eamdem sententiam propugnat (k) eamque probat per Decretum quod de ea re tunc judicavit & quod à Manard refertur.

(h) Domat Leges Civiles in ordine suo nat. l. 1. tit. 4. n. 6.

(i) Leg. Cum Aquiliana 5. de transactionibus. Leg. Age 3. Cod. eod. tit. l. 1. tit. 4.

(k) D. de Ferriere Tractatus de scientia Tabellionum tit. de locatione n. 23.

CASUS III.

Vandelbertus Prædium in quinquennium Aquidanu locavit. Post messem ab Aquidano factam, & postquam frumenta in horreum deducta fuere, Igne cœlesti absumpta sunt. Aquidanus imminutionem dimidii pretii annui conductionis suæ à Vandelberto petit. Num Vandelbartus ad hoc damnum pro dimidia, vel minori parte participandum, conscientiâ tenetur?

Respons.

Juris sententia generalis est, rem quamdam illi soli ad quem pertinet perire; *res perit domino.* Constat autem dum segetes adhuc stant & terræ adhærent, fundi dominum partem damni, quod iis accidit, perferre debere; quie tum quodammodo pers fundi existimantur; & quia Conductor obligationem pretii constituti domino solvendi non contrahit, nisi congruenter perceptioni fructuum. Sed cùm messis facta est, & cùm frumenta ablata sunt, conductor solus eorum sit dominus sub conditione ea quæ promisit fundi domino solvendi. Unde sequitur, jacturam frumentorum à conductore collectorum, quæ casu merè fortuito contigit, in ipsum unicè, non verò in fundi dominum recidere debere ideòque Aquidanus hanc jacturam summo jure perferre debet, quin Vandelbertus ad dimidiam, vel minorem damni partem solvendam, teneatur. Hæc est sententia Bartola, Gomez & aliorum Auctorum laudatorum è Bonacina (a), qui idem sentit.

Diximus, *summo jure*; Nam æquitas & charitas volunt, ut Vandelbertus participet jacturam quam Aquidanus omnium suorum frumentorum combustione perpessus est; cùm tale incendium ipsum omnibus suis bonis evertere possit.

Observasse magni interest, Legem & Consuetudinem fundi Conductori non concedere jus aut privilegium imminutionem exigendi, si casue merè forruiti contigerint, nisi respectu fructuum qui ab industria pendent, hoc est, qui culture, curis ac laboribus hominum solummodò producuntur. Sed planè aliter se res habet respectu fructuum naturalium, id est, fructuum quos terra naturaliter producit, quin opus sit ut seratur & colatur, qualia sunt fena & ligna. Si igitur hujusmodi fructus, inundatione, hostium regni incursione, aut aliter, pereant; solus Conductor integram eorum jacturam perferre, & ad fundi domini charitatem ac liberalitatem solummodò recurrera, debet.

(a) *Bonacina de contract. disput.* 3 *q.* 7. *n.* 15.

CASUS IV.

Odo cùm prædium locasset Landrico, ut eo per quinquennium frueretur, summâ 400. librarum singulis ennis numeratâ. Landricus in hujus prædii possessione turbatur à Gothofredo, qui per vim ajus possessionem impedit. Num hic Conductor actionis subsidiariæ jus salvum habet in Odonem, non modò ut conductionis pretio eximatur, verum etiam ut sibi damna ac detrimenta resarciantur?

Respons.

Distinguendum est; Nam, aut Odo hanc interpellationem & violentiam impedire potest, vel non potast. Si impedire possit, nec impediat damnum pratii conductionis in ipsum recidera debet, & insuper tenetur ad omnia damna & detrimenta Landrico fundi sui Conductori rasarcienda, & ad præstandum omne lucrum quod vir ille facere potuisset per quinquennium quo ejus conductio stare debebat, vel per tempus quo illo prædio adhuc fruiturus erat. *Colonus, si ei frui non liceat*, inquit Digesti Lex (b), *totius quinquennii nomine statim recte aget ..... & quantum per singulos annos compendii facturas erat, consequetur.* Alia Lex de eadem re adhuc disertiùs decidit his verbis; *Si Colonus tuus fundo frui à te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne id faciat, possis; tantùm ei præstabis, quanti ejus interfuerit frui; in quo etiam lucrum ejus continebitur* (c).

(b) *Leg.* Si in lege 24. *§.4. ff. locati conducti.*

Verum, si in Odonis, locatoris, potestate non sit, hanc interpellationem ac violentiam impediendi, nec eam præstare debeat, rei fecit satis, Landrico, fundi sui conductori, pretium conductionis restituendo, pro ratione temporis quo prædio non fruitus est: nec ad lucrum quod fruendo percipere potuisset, præstandum tenetur. *Sin verò ab eo interpellabitur*, addit eadem Lex, *quem tu prohibere, propter vim majorem aut potentiam ejus, non poteris; nihil ampliùs ei, quàm mercedem remittere, aut*, [si forte in antecessum percepisset] *reddere debebis* (d).

(c) *Leg.* Si fundus 23. *in fine ff. eod. tit.*

(d) *Idem.* Domat *ibidem sect.* 6. *n.* 6.

CASUS V.

Patroclus domum suam locavit Sylvano. Cùm isti litigium fuisset cum vicino, & cum eo manum conseruisset; iste vicinus, ut vindictam sumeret, nocte sequenti ignem injecit horreo domus quam Sylvenue conduxerat, quod flamis, cum omni frumento quo replebatur, absumptum est. Patroclus Sylvanum ad horreum suum readificandum adstringere vult. Sylvanus rem a se removet, ax eo quòd sit casus fortuirus, cujua nullomodo particeps esse deber, etiamque contendit se ad frumenti demnum resarciendum non teneti. Uter demnum perferre debet?

Respons.

Similes casus decisionam reperimus in Lege (e), quæ, loquendo de arboribus a conductoris inimico cæsis, dicit, hunc conductorem damnum domino præstere debere. *Culpa autem ipsius & illud adnumeratur, si propter inimicitias ejus vicinus arbores exciderit.* Hoc tamen intelligendum est, si contigerit, ut conductor culpe sua hoc demnum, à parte sui hostis, sibi accersiverit; quemadmodum Sylvanus demnum, de quo in specie proposita egitur, sibi accersivit: quia si culpa sua damno locum non dederit, æquum non est ut damnum domino præstet; quemadmodum probari potest ex alia Lege (f), quæ jubet, ut jactura bonorum dotalium *Liciniæ*, uxoris *Gracchi*, in bona mariti sui recidat; quie per seditionem quem moverat, damnum contigerat. *In his rebus*, inquit ista Lex, *quos præter numeratam pecuniam, doti vir habet, dolum malum & culpam eum præstare oportere Servius ait; ea sententia Publii Nutii est. Nam is in Licinia Gracchi uxore statuit, quod res dotales in eâ seditione, quâ Gracchus occisus erat, periissent, ait: [quia Gracchi culpa ea seditio facta esset] Liciniæ præstari oportere.*

(e) *Leg.* Si merces 25. *§.4. ff. locati conducti.*

(f) *Leg.* In his 66. *ff. soluto matrim. l.* 24. *tit.* 3.

Undè colligendum est, ut ad speciem propositam veniamus, quòd, si Sylvanus culpa sua vicini vindictam sibi eccersiverit; sive quia prior ipsum insultavit & male accepir; sive quia ipsi notabile quoddam damnum creavit; horrei incendium respiciendum non sit, ut casus merè fortuitus, sed tanquam accidens quod sibi malitiâ aut imprudentiâ suâ accersivit, & quod consequenter præstate debet, juxta hanc Gregorii IX. sententiam (g); *Qui occasionem damni dat, damnum videtur dedisse*; & juxta hanc Juris Romani regulam (h); *Qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur.* At si è contra vicinus iniquus aggressor fuerit, nec ulla Sylveno culpa imputari queat; injustum foret, eum adstringere velle ad præstandos effectus vindictæ, cui culpa sua locum non dedisset. Exempli causa, si in capitis lita ab alia persona in hunc vici-

(g) *Greg. IX. in c.* Si culpa. *fin. de injuriis & damno dato.*

(h) *Leg.* Qui occidit 30. *§.* 3. *ff. ad Leg. Aquiliam l.* 9. *tit.* 2.

vicinum illata, Sylvanus ad veritatem contra ipsum dicendam coactus fuisset; atque si ad vindictam sumendam Sylvanum insultasset, ejusque horreum incendisset; hic casus tanquam mere furtuitus considerandus esset, ideoque eum præstare non deberet; sed damnum ædium horrei unicè in Patroclum locatorem suum recideret. *Vide* Casum 19.

CASUS VI.

PROSPER cùm 24. terræ jugera Benigno in novem annos locasset, eà lege ut Benignus 120. frumenti, totidemque minutorum granorum modios sibi solveret; ultimo anno sterilitas adeò invaluit, ut Benignus ferè nihil collegerit; quamobrem damni compensationem, tam pro semente, quàm pro aratione, à Prospero petit; quam compensationem Prosper ipsi denegat. Pro utro pugnat ratio?

RESPONS.

Dici posse videtur, Prosperum ad ullam damni compensationem Benigno, fundi sui conductori, concedendam non teneri; quia cùm fundi conductio in tempus adeò longum protenditur, non numerata pecunia, sed quadam fructuum perceptione; & cum in quibusdam ex illis annis contingunt notabilia damna, creata casibus fortuitis non extraordinariis; hæc damna in fundi conductorem, non verò in locatorem recidere debent. Ratio est, quòd ejusmodi locationes sint quædam societatis species, inter locatorem, qui fundum suum dat, & conductorem qui fundo semen suum & culturam apponit; qua societate unusquisque partem fructuum quos congruenter pacto suo reciproco sperat, in periculum offerre censetur. Adde quod fundi conductor, commodo, quod per quinque annos antecedentes ex his terris percepit, sat remuneratus existimetur. Quod, ex Lege quam in decisione præcedenti jam laudavimus, probari potest; quippe quæ dicit (a); *Vis major, quam Græci* Theu bian * *appellant, non debet conductori damnosa esse . . . . apparet autem de eo nos colono dicere, qui ad pecuniam numeratam conduxit. Alioquin partiarius colonus, quasi societatis jure, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur.*

(a) *Leg.* Si merces 25. *§.6.ff.locati conducti. l.* 19. *tit.* 2.
* (Id est) Vim divinam.

Dicimus, *casibus fortuitis non extraordinariis*, hoc est, casibus qui naturaliter contingunt; quales sunt casus gelu, inundationis, sterilitatis, aliique similes; idque, congruenter alteri Legi quæ fert, (b) *Si verò nihil extra consuetudinem acciderit, damnum coloni esse.* Undè colligimus Benignum admittendum non esse ad ullam damni compensationem petendam; etiamque ad frumentorum quantitatem locatione sua stipulatam Prospero solvendam, teneri.

(b) *Leg.* Ex conducto 15. *§. 2. ff. eod. tit.*

CASUS VII.

GOTHOFREDUS in septenium 45. terrarum arabilium jugera Vincentio locavit; & cùm hic Conductor quotannis his in terris frumentum seminare vellet, Gothofredus ei obstat, & contendit quòd in tertia harum terrarum parte solummodò frumentum, in alia parte tertia avenam seminare debet, & id quod superest in vervacto relinquere, nihil in eo seminando. Num absque injustitia hanc interpellationem Conductori suo movere potest?

RESPONS.

Regula generalis ad quam se se comparare oportet in specie proposita, est, pacta locationis, seu id quod usu generali Regionis constituitur, observare. Quamobrem fundi Conductor jus non habet semen committendi terris, quæ in vervacto permanere debent; nec in iis triticum seminandi, cùm in iis minuta tantum frumenta serere debet: & si fortè contra locationis suæ verba, vel contra usum receptum fecerit, locator ei obstare ac impedimentum afferre potest. Ratio est, quòd fundi Conductor non modò teneatur ad terras conductas colendas, verùm etiam ad eas, tanquam bonus Paterfamilias, [conservandas,] eodemque modo ac conservaret proprias suas terras [:]; idque non faceret singulis annis triticum in iis seminando; quia hac ratione hæ terræ pejori in statu forent extremo locationis, quàm initio fuerant; ideòque fundi dominus inde damnum perciperet. *Conductor omnia secundum Legem conductionis facere debet*, inquit Lex (c), *& ante omnia colonus curare debet, ut opera rustica suo quoque tempore faciat; ne intempestivâ cultura deteriorem fundum faceret.*

(c) *Leg.* Si merces ... *§.3.ff.l.*...ti *&c.*

Diximus, *contra usum receptum*, deficientibus enim locationis pactis, fundi conductor ad usum, tanquam ad Legem observandam, se se comparare debet. *Ex non scripto jus venit quod usus approbavit*, inquit Imperator Justinianus (d), *nam diuturni mores consensu utentium comprobati, Legem imitantur.*

(d) *Lib.* 1. *Instit. tit.* 2. *§.* Ex non scripto 9. *de jure nat. gentium & civili.*

CASUS VIII.

GRATIANUS in quinquennium Bertino prædium locavit pretio 600 librarum singulis annis. Bertinus proprio motu & absque Gratiani mandato prædium illud multò melius fecit, vineam & viridarium in locis anteà inutilibus ac incultis plantando. Locationis tempore prætérlapso, nec Gratiano eam ipsi continuare volente, ab ipso impensarum adhibitarum solutionem petiit. Gratianus respondit, eum inutilum hæc incrementa fecisse, ideoque se eas impensas in rationes suas inducere nulle. Num hic fundi dominus in recusatione sua æquo nititur?

RESPONS.

Si Bertinus, fundi conductor, ad hæc incrementa facienda conductione sua teneretur, constat Gratianum in recusatione sua æquo niti, nec ad ullam solutionem ipsi præstandam teneri. Verùm si conductione sua ad hæc incrementa facienda se se non adstrinxerit, & hac ratione prædii reditum auxerit, Gratianus ad eum indemnem præstandum tenetur. Ita de re judicavit Lex (e), quæ dicit; *In conducto fundo si conductor suâ operâ aliquid necessariò, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, vel instituerit cùm id non convenisset, ad recipienda ea, quæ expendit, ex conducto cum domini fundo experiri potest.* En etiam sicut alia Lex de eadem re loquitur (f); *Colonus, cùm lege locationis non esset comprehensum, ut vineas poneret; nihilominus in fundum vineas instituit, & propter earum fructum denis ampliùs aureis annuis ager locari cœperat. Quæsitum est, si dominus istum Colonum fundi ejectum, pensionum debitarum nomine, conveniat an sumptus utiliter factos, in vineis instituendis reputare possit, opposita doli mali exceptione? Respondit, vel expensas consecuturum, vel nihil ampliùs præstaturum.* Ecce tandem tertia Lex, quæ non minùs diserta est quam duæ antecedentes ad hanc quæstionem dirimendam (g): *Impensas, quas ad meliorandam rem vos erogasse constiterit, habita fructuum ratione, restitui vobis jubebit*, [Præses Provinciæ]. Hæc verba, *habitâ fructuum ratione*, designant, ea quæ diximus intelligenda esse tanquam in æstimatione impensarum quas acquisitor, hæreditate evictus, ad cam meliorem reddendam fecisset, & quæ ejus reditum annuum auxissent. Ita ut si horum fructuum perceptiones subhærerent ad solvendum sortem ac usuras legitimas impensarum ad fundum meliorem reddendum adhibitarum; nulla earum impensarum

(e) *Leg.* Dominus 55. *§.* 1. *ff. locati, &c.*

(f) *Leg.* Colonus. 61. *ff. eod. tit.*

(g) *Leg.* Super 16. *Cod. de evictionib. l.* 8. *tit.* 45.

solutio deberetur ; cùm hoc in casu emptor nihil amittat : Verùm si è contra hæ perceptiones viliores essent, ejus qood superest solutio legitimè ipsi acqoisita foret, quia nihil amittere debet : Ac deniqua si perceptiones impensarum sortem ac usuras excederent, amptor qui incrementum facit, id quod superest in commodum suum verteret. Eodem modo ratiocinandum ast respectu quæstionis de qua in specie proposita agitur. Hæc omnia expressim feruntur à multis alus Legibus quas referre longius foret, & quas solummodò in margine indicamus (a). D. Domat de quæstione proposita hac ratione judicat (b).

(a) *Leg.* Sumptus 48. *ff. de rei vindicat. l.6 tit.1. Leg.* Emptor 65. *ibid. & cit. Leg.* Super.

(b) Domat Leges Civiles &c. l. 1. tit. 2. sect. 10. n. 17. & tit. 4. sect. 6. n. 5.

CASUS IX.

CELESTINUS domum suam Martino in quioquennium locavit, pretio 1000 librarum singulis annis : & Martinus eam Johanni 1200. libris sublocavit : anno pôst Celestinus eam reficere ac amplificare vult, petitque à Martino ut eam vacuam sibi reddat. Martinus denegar, nisi damnum quod indè perciperet, resarciat ; & è contra Celestinus contendit, sa propterea nullam ipsi damni compensationem debere. A quanam parte stat æquum ?

RESPONS.

Ad hanc quæstionem dijudicandam distinguendum est. Nam vel datur urgens necessitas domum reficiendi, aut reædificandi ; vel non datur. Si revera necesse sit eam reficere, ut si proximam ruinam minatur ; respicienda est hæc necessiras, tanquam casus fortuitus, quam conductor subire debet, quin ullam damni compensationem deposcere possit à Celestino, qui solummodò tenetur ad conductorem eximendum à pretio locationis, quod ipsi solvere convenerat. Sic Leges rem statuerunt. *Si aversione insulam locatam dominus reficienda, ne eâ conductor frui possit, effecerit*, ait una ex his Legibus, (c) *animadvertatur necessariò, nec ne id opus demolitus est. Quid enim interest utrùm locator insulæ propter vetustatem cogatur eam reficere ; an locator fundi cogatur ferre injuriam ejus, quem prohibere non possit* : En adhuc quomodo alia Lex loquitur (d) ; *Similiter igitur & circa conductionem servandum puta, ut mercedem, quam præstiterim* [in antecessum] *ejus scilicet majoris, qua fruitus non fuerim ; nec ultra actione ex conducto præstare cogeris.*

(c) *Leg.* Et hæc 35. *ff. locati conducti l. 19. tit. 2*

(d) *Leg.* Si fundus 33. *ff. eod. tit.*

At si è contrà nulla datur necessitas Celestini domum reficiendi, conductorem cogere non potest ut domo migret, sub prætextu illius reficiendæ, quin teneatur ad damna & detrimenda resarcienda, quæ locationis interruptio ipsi creare potest. Quapropter, quandoquidem in specie quam ad examen revocamus, Martinus domum Johanni 1200. libris sublocavit, Celestinus hoc in casu ad omne lucrum, quod Martinus indè percipiebat, præstandum tenetur, atque etiam ad curandum propriis sumptibus ne interpelletur à Johanne, propter interruptionem locationis quam Martinus ipsi fecit. *Tantùm ei præstabis*, ait Lex quam jamjam laudavimus (e), *quanti ejus interfueris frui, in qua etiam lucrum ejus continebitur.*

(e) Cit. *Leg.* Si fundus.

Idem etiam disertè fertur ab alia Lege, circa ejusmodi quæstionem. En ejus verba (f) : *Qui insulam triginta conduxerat singula cœnacula ita conduxit, ut quadraginta ex omnibus colligerentur. Dominus insulæ, quia ædificia vitium facere diceret, si is qui totum conduxerat ex conducto ageret ? Respondit : si vitiatum ædificium necessariò demolitus esset, pro portione quanti Dominus prædiorum locasset quod ejus temporis habitatores habitare non potuissent, rationem duci, & tanti litem æstimari.*

(f) *Leg.* Qui insulam 30. *ff. eod. tit.*

Sin autem non fuerit necesse demoliri, [Ecce noster casus] *sed quia meliùs ædificare vellet, id fecisset ; quanti conductoris interesset, habitatores ne migrarent, tanti condemnari oportere.*

Attamen constat, quòd si in casu necessitatis, reparatio brevi tempore fieri possit, & cum levi conductoris incommodo, nec domo migrare cogatur ; æquum sit ut hoc incommodum perferat, nullam ejus compensationem poscendo, sicut ab hac alia Lege fertur (g) ; *Ea enim conditione habitatorem esse, ut si quid transversarium (h) incidisset, quamobrem dominum aliquid demoliri oporteret, aliquam partem parvulam incommodi sustineret.*

(g) *Leg.* Habitatores 27. *ff. eod. tit.*

(h) Transversarium *id est*, casum fortuitum vel aliud novum emergens. *Glossa in d. leg.*

CASUS X.

ARISTOMENES domum suam Basili in quinquennium locavit : paucis pôst mensibus vicinus quidam quàm proximè altum murum ædificandum curavit, qui ejus fenestras valdè obscurat, ejusque luminibus planè obstruit. Quamobrem Basiles conductionis suæ resolutionem, aut damni compensationem incommodo quod percipit convenientem ab Aristomene petit. Locator ipsi utrumque danegat, hancque affert rationem, nempe esse casum fortuitum qui ab ipso non pendet, & cujus damnum per consequens resarcire non debet. Uter æquum dicit ?

RESPONS.

Pro domûs conductore pugnat ratio. Aristomenes enim absque injustitia æquam damni compensationem ipsi denegare nequit, nec etiam conductionis resolutionem, si eam petierit. Ratio est, quòd, etsi mutatio de qoâ in specie proposita agitur, opera locatoris non acciderit, & tanquam casus fortuitus considerare possit, attamen constat locatorem eam præstare debere ; quandoquidem Basiles domum in usum suum solummodò conduxit, atque Aristomenes in eumdem finem eam ipsi locavit : & consequenter statim atque usus cessat, nec amplius idem est ac erat in principio ; hæc mutatio in solum rei dominum recidere debet. Ita fertur à Jure. *Si vicino ædificante obscurentur lumina cœnaculi*, ait Digesti Lex (i), *teneri locatorem inquilino. Certè quin liceat Colono, vel inquilino relinquere conductionem, nulla dubitatio est. De mercedibus quoque si cum eo agatur, reputationis ratio habenda est.* Hæc est decisio D. Domat, de cujus præclara eruditione & doctrina justè dubitari nequit (k).

(i) *Leg. cit.* Si merces 25. §. 2. *ff. locati conducti.*

(k) Domat Leges Civiles &c. l. 1. tit. 4. sect. 3. n. 6.

CASUS XI.

CHRISTOPHORUS ad sex annos domum suam Jacobo locavit. Post annum præterlapsum, consilium inivit domum suam ipsamet habitandi, & hanc ob causam à Jacobo petiit resolutionem locationis quam ipsi fecerat. Jacobus cui res est angusta domi, ipsi resistere ausus non est, quia potens ac dives est, eumque ad litem sibi movendam ut domo expelleretur, paratum videbat. Ergo de conductione sua destitit, & domum Christophoro restituit. Nonne injusta est domini agendi ratio ? & nonne ad quamdam damni compensationem erga conductorem tenetur ?

RESPONS.

Si Christophorus bona fide domum suam habitare vellet, in ipsius potestate erat Jacobum ex auctoritate Judicis ad eam sibi restituendam adigere, modò, per locationem domus isti viro factam, juri suo expressim nuntium non miserit. Ratio est, quòd dominus domum suam locare non existimetur, nisi quia ea pro seipso non eget, & sub conditione tacita, quòd si fortè contigerit ut ea egeat, conductor ad eam sibi restituendam tenebitur.

Æde

Æde quam te conductam habere dicis, ait Lex quædam Codicis Justiniani (*a*), *si pensionem domino in solidum solvisti, invitum te expelli non oportet, nisi propriis usibus dominus eam necessariam esse probaverit.*

(*a*) *Leg.* Æde 3. *Cod. de locato & conducto l.* 4. *tit.* 65.

Dicimus, *modò Christophorus juri sua expressim nuntium non miserit*, in domus suæ possessionem redeundi. Etenim si juri illi nuntium misisset Jacobus ejus conductor ad eam ipsi restituendam non teneretur: cùm ab unoquoque stet juri suo nuntium remittendi, sicut fert alia Codicis Lex (*b*), *omnes licentiam habent, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare*: & quemadmodum etiam dicit Summus Pontifex Innocentius III. in una ex suis Decretalibus (*c*), *Cùm quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*: & cùm ille qui juri suo nuntium misit, non ampliùs illud resumere possit absque injustitia, per omne tempus quo ei nuntium remisit.

(*b*) *Leg.* Si quis *Cod. de pactis l.* 3 *tit.* 3. *Item Leg.* Si Judex 41. *ff. de minoribus* 25. *annis l.* 4. *tit.* 4.

(*c*) *Innoc. III. in c.* Ex conscientia 9. *de crimine falsi. l.* 5. *tit.* 20.

CASUS XII.

ROCHUS cùm domum suam ad octo annos Paschali locasset, eam triennio post locationem inceptam Juliano vendidit. Num Julianus conscientia tenetur ad curandum ut locatio absolvatur? vel num absque injustitia in ejus possessionem venire, & conductorem aà expellere potest?

RESPONS.

Locatio non modò cessat, tempore constituto elapso, qui casus vulgò in Jure notatur (*d*); verùm etiam mutatione domini, hoc est, cum fundus elocatus dominum mutat. Etenim ille qui, emptione quam fecit, ejus fit novus dominus, ad pactum, inter venditorem & conductorem factum servandum non tenetur, quemadmodum Lex rem decidit his verbis (*e*) *Emptorem quidem fundi necesse non est stare colono, cui prior dominus locavit; nisi ea lege emit.* Ne quidem privatus locatoris hæres ad id tenetur; quia defuncti personam non sistit, sicut hæres universalis eam repræsentat. Atque ob hanc eamdem rationem, ille qui alteri succedit in beneficio, per mortem, aut demissionem, vacanti, ad locationem fructuum beneficii ab antecessore suo factam, conductori continuandam non tenetur.

(*d*) *Leg.* Invitos 2 *Cod. de locato & conducto.*

(*e*) *Leg.* Emptorem 9. *Cod. eod. tit.*

Juvat addere, inquilinum aut conductorem, ab emptore expulsum, pro damnis, quæ locationis suæ interruptio ipsi creare potest, in locatorem actionis subsidiariæ jus salvum habere; sicut ab alia Lege his verbis fertur (*f*); *Qui fundum fruendum, vel habitationem alicui locavit; si aliquâ ex causâ fundum, vel ædes vendat; curare debet, ut apud emptorem quoque eadem pactione & colono frui, & inquilino habitare liceat: Alioquin prohibitus is aget cum eo ex conducto.*

(*f*) *Cit. Leg.* Si merces 25. §. 1. *ff. locati conducti l.* 19. *tit.* 2.

CASUS XIII.

ENNIUS cùm domum in sexennium locasset, numerata pecunia 200. librarum singulis annis, mense post locationem initam supremum diem obiit. Num ejus hæres, citrà injustitiam peccatum, conductorem ad domum derelinquendam cogere potest? Vel an conductor ad conductionem suam continuandam tenetur?

RESPONS.

Ad hanc quæstionem dirimendam, præsupponendum est principium certum, nempe hæredem cum defuncto unam eamdemque personam constituere (*g*), & quemadmodum dicit Lex (*h*), hæredem ejus qui locavit aut conduxit, omnibus obligationibus, ut & omnibus juribus defuncti succedere. *Viam veritatis ignoras, in conductionibus non succedere hæredes conductoris existimans; cùm sive perpetua conductio est, etiam ad hæredes transmittatur; sive temporalis, intra tempora locationis hæredi quoque onus contractûs incumbat.* Hæc sunt propria Legis verba, quibus cum hæc alia congruunt (*i*); *Ex conducto actionem etiam ad hæredem transire palam est.*

(*g*) *Leg.* Hæres 22. *ff. de usurpat. & usucapionib. l.* 41. *tit.* 3.

(*h*) *Leg.* Viam 10. *Cod. de locato & conducto.*

(*i*) *Leg* Sed addes 19. § 8. *ff. locati conducti.* *Item Leg.* Cum conductorem 29. *Cod. de locato & conducto.*

Quæ cùm ita sint, dicendum, Ennii hæredem de facto defuncti teneri, ideoque solvere debere obligationes quas contraxit cum eo cui domum suam locavit, qui hinc ob rationem jus habet conductione sua fruendi usquedum totum sexennium elapsum fuerit, summam in eò constitutam locatori solvendo: nec etiam Conductor domum à se, etsi vellet, derelinquere potest; cùm nulla Lex detur, quæ in simili casu conductores à pacto conductionis quod fecerunt observando, eximat. Hoc docet Auctor Theologiæ Moralis Gratianopolis (*k*).

(*k*) De Genet. tom. 1. tractat. 5. cap. 6. quæst. 3. & 5.

CASUS XIV.

PHILEMO domum suam Enguerrando in quinquennium, pretio 500 librarum, singulis annis, locavit, cùm eam facile 800 libris locare potuisset: verùm ea lege ut si domus ventis furentibus diruta fuerit, vel quodam alio casu fortuito perierit, Enguerrandus ad eam reædificandam tenebitur. Num Philemo illæsa conscientia, huic pacto congruenter, Enguerrandum adigere potest, ad partem domus suæ reædificandam, quæ tertio conductionis suæ anno elapso per accidens ruit?

RESPONS.

Primò constat in eum qui domum, vel quidquam aliud, locat, periculum rei locatæ venire, quia eam locando ejus dominium conductori non transfert, semperque ejus dominus remanet. *Cujus* [rei locatæ] *proprietas simpliciter manet apud locantem, & id eò periculum etiam ipsius remanet apud locantem*, ait Auctor opusculi quod S. Thomæ tribuitur (*l*). Undè sequitur, quòd cùm locatio nihil aliud sit quàm pactum, quo fructus, aut usum rei, vel personæ cujus domini sumus, ad quoddam tempus solummodò concedimus, numerato pretio de quo convenimus, sive præsenti pecunia, sive alia re quæ æstimari possit, & quæ est conductionis pretium, quod in numero pondere aut mensura consistere debet: cùm res casu quodam merè fortuito & absque conductoris culpa perit, locatori non verò conductori perit, juxta hanc Juris Sententiam (*m*); *Res perit domino rei.* En regula generalis quæ in locatione observanda est, nisi pacto contrario directo de ea derogatum fuerit.

(*l*) *Apud S. Thom. opusc.* 73. *c.* 8.

(*m*) *Arg. Legis* Pignus. 9. *Cod. de pignoratitia actione l.* 4. *tit.* 24.

Contrahentes autem, de quibus in specie, ad quam respondemus, mentio fit, ab ea regula expressim derogarunt, cùm Philemo domum suam pretio admodùm modico Enguerrando solummodò locaverit, ea lege ut si casu quodam fortuito rueret, ad eam reædificandam teneretur. Ergò cùm hujus domus pars per conductionis suæ tempus tali casu diruta fuerit, Philemo ad totum damnum quod in ea contigit resarciendum eum adigendi jus habet.

Ratio quæ ad ea quæ dicimus probanda adhuc afferri potest, hæc est, quòd cùm tale pactum naturæ Contractûs locationis non adversetur, nec ideò ejus essentiam destruat; observandum sit ab Enguerrando, cui de Lege communi derogare placuit, pacto consensum suum præbendo propter vile pretium quo Philemo ipsi locavit.

Quæ dicimus Jure nituntur, quemadmodum ex hac Lege patet (*n*) *Julianus . . . . dicit; si quis*

(*n*) *Leg.* Si quis 9. §. 2. *ff. locati conducti.*

quis fundum locaverit [ea Lege] *ut etiam si quid vi majore accidisset, hoc ei præstaretur; pacto standum esse.* Quod Glossæ auctor multis adhuc aliis Legibus probat (*a*); quod hac Lege nititur, quæ vult ut omnia pacta bona fide facta serventur, cùm à Jure non prohibentur (*b*). *Prætor ait pacta conventa, quæ neque dolo malo, neque adversus Leges, Plebiscita, Senatusconsulta, edicta decreta Principum, neque quò fraus cui eorum fiat; facta erunt, servabo.* Addamus, quòd juxta hoc idem principium, etsi locator ad crassiores domus, quam locat, reparationes teneatur naturaliter, hoc tamen oneris simili pacto conductori imponere possit.

(*a*) *Leg.* Item 13. §. 6. *ff.cod.tit.*
(*b*) Negotium. 22. *Cod.de negotiis gestis l.2. tit.*18.

CASUS XV.

FRANCISCUS domum in quodam Parisiorum tractu minimè frequenti possidet. Jam plus quàm octodecim effluxerunt menses à quibus neminem reperit cui eam locaret, quamvis nullum alium reditum habeat undè res ad vitam necessarias sibi comparet. Lucina, quam meretricem esse novit, & quæ hoc nomine omnibus innotescit, domum ab eo conducendam petit, ipsique etiam pretium opportunum pro ea præbet. Num illæsa conscientia domum ei locare potest, eam solummodò locando ut conductionis pretium recipiat, ad res ad vitam necessarias sibi comparandas?

RESPONS.

Vir iste domum suam absque gravi peccato locare nequit Lucinæ, nec cuivis alii personæ quæ eam tantùm locaret ut ad usus noxios adhiberet. Hoc enim de casu ratiocinandum est, tan quam de casu in quo reperiretur vir qui gladium venalem haberet. Quemadmodum autem dicit S. Raimundus Pœnitentiarius Romanus sub Gregorio IX. (*c*), Homo qui venderet aut mutuò daret gladium illi quem scit, aut etiam probabiliter credit eo usurum, ut ad singulare certamen cum aliquo descendat, licet eum vendendo, nullum aliud consilium habeat quàm indè recipiendi ex quo victum sibi comparet, lethaliter peccaret. Idem igitur de Francisco in specie proposita dicendum est. En Sancti Raimundi verba: *Illi, qui faciunt, vel vendunt gladios; . si ex qualitate personæ vel temporis cognosceret, vel probabiliter dictaret sibi conscientia, quod ille non quærit rem, nisi ad malum perpetrandum: tunc enim non deberet ei vendere contra talem conscientiam.* Undè colligendum, quod cum eadem ratione Franciscus sciat, vel probabiliter credat, Lucinam domum suam conducere, ut ea utatur ad infame suum commercium exercendum, absque crimine eam ipsi sub quovis prætextu locare nequit.

(*c*) *S. Raimund. in sum. l.2. tit. de negotiis secular.* §.6.

Hæc decisio confirmari potest auctoritate Legum Romanarum, quæ non modò ad mulctam 10. librarum aurearum condemnat eos, qui in domo sua tolerant personam quæ puellarum pudicitiam prostituant; verùm etiam eos ad domus ipsius jacturam damnant: (*d*) *Præconisamus itaque*, inquit Imperator Justinianus, id est juxta Glossam „Præconia, & alta & publica voce præcipimus „ *quia si quis de cætero præsumpserit in vitam puellam assumere, & habere ad necessitatem nutritam & fornicationis sibi deferentem quæstum, hunc necesse esse à spectabilibus prætoribus populi hujus felicissimæ civitatis comprehensum, omnia novissima sustinere supplicia. . . . . Si quis autem patiatur in sua domo quemdam lenonem & hujusmodi præpositum operationis habere, & hæc denuntiata cognoscens, non ex domo sua expulerit; sciat se & decem librarum auri sustinere pœnam; & citra ipsam, perditurum habitationem.* His addamus Legem quam Imperator Antoninus ad quamdam mulierem nomine *Callimorphoniam* (*e*) dirigit, qua locatori licitum est domo sua expellere conductorem, cum ea improbè utitur.

(*d*) *Novel.* 14.*de lenonibus* §. Præconisamus. *authentic. collat.* 3. *tit.* 1.

(*e*) *Leg.* Æde.3.*Cod. de locato & conducto l.4. tit.*65.

Veritas quam jamjam assencimus, auctoritate Sancti Caroli Borromæi, Archiepiscopi Mediolanensis, adhuc confirmari potest: (*f*) Nam Sanctus ille Cardinalis non vult ut Confessor absolvat eos qui habent domus pro aliis paratas, ut foliis lusoriis, aut tesseris ludant, nisi antea pravo isti usui nuntium remiserint. *Nec ii possunt absolvi*, inquit, *qui sincera resolutione peccata mortalia & eorum occasiones fugiendi non statuerunt. . . . . Occasiones porrò illæ, quæ ex natura sua ad peccatum inducunt, sunt; si qui aleæ & ejusmodi lusibus indulgent, qui domum in hunc finem præparatam aperiunt.* Sic fert Instrumentum archetypum; *Il far professione de givoco di carte, o dadi, overo tener casa apparechiata a questo effeto per altri.* Peccatum autem eorum qui forum aleatorium habent, æquè odiosum & infame non est, ac peccatum mulieris quæ lupanar publicum habet. Si ergo Sanctus iste Archiepiscopus peccati mortalis arguat eos qui hujusmodi forum aleatorium habent, & si Confessoribus præcipiat ne eos absolvat, quantò potiori ratione idem dicendum erit de eo qui domum suam locat mulieri, quam novit ea usuram ut commercium adeò detestandum exerceat? Sanctus ille etiam ad exemplum hujusmodi personas addit, *aut qui domi retinent, aut suo nomine, aut quovis alio modo, mulierem, cum qua peccatur.*

(*f*) *Act. Eccles. Mediol. part.* 4. *tit. instruct. pro Confessoribus. tom.*1. *pag.*653.

Ex iis omnibus quæ diximus colligamus ergo, Franciscum domum suam vacuam potiùs derelinquere debere, quàm eam Lucinæ locare; & in penuriâ, in qua supponitur, hanc fiduciam habere debere, quòd Divina Providentia eum non deseret, & infinitò longius præstare quoddam temporale commodum amittere, quàm in periculum bona æterna in sempiternùm amittendi venire. *Meliùs est*, ait Sanctus Hieronymus, *ut emolumentis carnalibus careas, quàm, dum vis lucrifacere, causam habeas minorum* (*g*).

(*g*) *Hieron. l.* 3. *in Matth.*

Verùm dices, nonne liceret Lucinæ res quibus vescitur, vendere, ac pro ipsa laborare, vestem ipsi faciendo, modo illud bono fiat consilio? Cur igitur, concludes, eam hospitio excipere non licebit, cùm res ad victum necessariæ & vestes, ipsi non minùs necessariæ sint ad peccandum, quàm ædes?

Hanc objectionem evertere facilè est, dicendo, quod maximum intercedat discrimen inter rerum ad vitam necessariarum venditionem, & domus locationem. Domus enim occasio est proximior ad hoc infame commercium faciendum; & præterea ejusmodi personæ hospitio excipi non possunt, quin contra honestatem Christianam peccetur, & quin verum scandalum hujus domus affinibus, omnibusque iis qui rem norunt, detur. Quod eò verius est, quò moraliter loquendo fieri nequit, ut honestæ personæ non reperiantur, quibus domus locari possit, præsertim eam vili pretio locando. Sylvius hujus quæstionis occasione data, quamdam exceptionem apponit, nempè, quòd si Princeps, aut Magistratus meretricibus concederent, ut in quemdam urbis tractum se se reciperent, atque in eo habitare præciperent; ut revera concessit Carolus VI. Edicto suo diei 14. Septembris 1420., qui in eo septem vicos his miseris mulieribus ut in iis habitarent, designavit, nempè vicum *Chapon*, & *Pavèe*, *de l'Abbreuvoir Macon*, *de Glotigni*, *de Firon*, *de Baillehoë*, & *la Cour Robert* Urbis Parisiorum;

Parisiorum ; harum domuum Domini, qui hoc in casu eas aliis personis locare non possent, eas ipsis absqoe crimine locare possent, ut pretio conductionis quod indè perciperent, necessitatibus suis consulerent ; modò sincerè improbam harum perditarum mulierum vitam detestarentur. Id docet doctus S. Thomæ Commentator (a) : *Petes an etiam excusandi sint qui domos elocant meretricibus ?* Sic sibi quæstionem proponit, ad quam bis verbis respondet. *Respondeo, posse excusari si hæc omnia concurrant ; quod & mulieres illæ sint ad meretricandum prorsùs resolutæ, & à Republica tolerentur in ea Civitatis parte, in qua ipsis elocatur domus, & peccatum displiceat elocatoribus. His enim positis, justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum ; neqae tenentur elocatores illud impedire.*

(a) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 4. quæsito 1. conclus. 5.

Vide Casum sequentem.

CASUS XVI.

CLEMENS, domús quam habitat Dominus, ædium suarum partem locavit mulieri, quam sapientem agendi rationem sequi existimabat ; sed quam postea meretricem esse agnovit. Num conscientia tenetur, ad eam domo expellendam, quamvis ejus flagitiosæ ac perditæ libidines occultæ sint, nec ullum scandalum creent ?

RESPONS.

Existimamus, Clementem conscientiâ teneri, ad hanc mulierem dimittendam ; variaque hanc in rem argumenta afferre possumus.

Primum elicitur ex Lege Justiniani, quam in decisione præcedenti retulimus (b), quâ Imperator iste non modò omnigenis personis prohibet, ne domos suas ullis mulieribus aut puellis improbæ vitæ locent, aut illas in eis excipiant : Verùm etiam vult per sextum articulum, ut si fortè in eis exceptæ fuerint bona fide ac errore, ejus Lex locum habeat, statim atque improbum earum commercium detectum fuerit, atque Domini, vel ædium conductores hac de re moniti fuerint, si eas quàm citissimè non expulerint. Et septimus articulus addit, quòd si aliquis spoponderit aut se prædem dederit erga hos Dominos aut præcipuos conductores, se curaturum ut hæ mulieres aut puellæ libidinosæ ædibus excipiantur ; ejusmodi cautiones rescindantur & irritæ fiant ; sponsoresque, si comprehendi possint, corporaliter puniantur, vel alioquin Urbe in exilium mittantur : *Si quis autem conscriptionem de cætere in talibus præsumpserit, aut fidejussorem acceperit ; sciat nullam quidem se utilitatem hujusmodi fidejussionis, aut conscriptionis habere. Etenim fidejussor quidem obligatus non erit ; & ipse in corpore supplicium sustinebit, & à magnâ hac longissimè Civitate expelletur.* Sic Imperator Justinianus loquitur.

(b) Cit. Novellâ 14. de lenonibus. §. 6.

Secundum argumentum elicitur ex Constitutione Caroli Magni, anno 800. facta (c), quæ fert, ædium Dominum apud quem meretrix reperietur, ad eam usque ad locum fori publici collo suo inferendam adactum iri ; quòd si fortè obedire recuset, ipse in forum deducetur, simulque cum eâ virgis cædetur.

(c) Capitul. Regum Franciæ apud Steph. Baluz tom. 1. col. 344.

Carolus VI. Edictum pronuntiavit die 14. Septembris 1420. quod planè congruit cum Edicto Justiniani, quemadmodum etiam cum eo congruit Edictum Sancti Ludovici an. 1254. quod in sua Edictorum Collectione à Fontanon refertur (d). Silentio prætermittimus innumera alia similia argumenta, quæ ab Auctore Tractatûs de Disciplina politica referuntur (e) : Qui auctor curiosis suis disquisitionibus hanc materiam exhausit.

(d) Fontanon. tom. 1. l. 3. tit. 73. art. 1. pag. 672.

(e) D. De la Mare tractat. de Discipl. politica l. 3. tit. 5. cap. 4.

Sed quid opus est recurrere ad Leges, vel Edicta Principum, ad veritatem per seipsam adeò claram confirmandam ? Nonne vitio favetur, cùm illi, quos vitam libidinosam agere notum est, hospitio excipiuntur ? Et an verus Christianus, quin rubore suffundatur, sub quovis prætextu affirmare auderet, se posse tueri personas, quarum vita adeò fœda, infamis ac criminosa est ?

CASUS XVII.

HILARIUS, qui domûs usufructum solummodò habet, eam Juliano locavit, qui in ea reparanda, vel augenda, notabiles sumptus fecit.

Hilario fato functo ante conductionem expletam, num Julianus ab harum ædium Domino sumptus adhibitos repetendi, jus habet ?

RESPONS.

Constat domûs locatæ Dominum, ad impensas necessarias à conductore adhibitas, ut eam restitueret, resarciendas teneri, juxta hanc Juris regulam (f) : *Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contrà :* Hoc est, quòd cùm locator commodum suum reperiat in impensis à Conductore domui suæ adhibitis, ejusqoe domûs sic melior evaserit, æquum est, ut impensarum adhibitarum rationem cum eo conferat ; nisi Conductor eas impensas ad proprium suum commodum fecisset, & per tempus tantùm, quo conductio permaneret : Aliàs Dominus Conductoris sumptibus ditior fieret, adversùs hanc aliam Bonifacii VIII. regulam (g) : *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura :* Quod etiam ipsi Juri naturali adversaretur, quemadmodum dicit alia Juris Romani regula (h) : *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & injuriâ fieri locupletiorem.* Pari modo ratiocinandum est de hæredibus Domini, cùm supremum diem obit, cùm in ejus jura veniant, & ex ejus oneribus teneantur.

(f) Reg 55. de regulis juris in 6.

(g) Reg. 48. ibid.

(h) Leg. Jure. 206. ff de diversis regali. juris antiqui l. 50. tit. 17.

Verùm res aliter sese habet, cùm locator solummodò usufructuarius est domûs, quam elocat. Si enim supremum diem obierit, antequam damni compensationem Conductori dederit, iste pretium reparationum, quas ædibus fecit, repetere nequit ; quia autumare debebat, quòd usufructuarius suus locator ante conductionis suæ terminum, supremum diem obire posset ; atque isto obitu jus suum repetitionis cessaret. Quamobrem, quandoquidem periculum hujus damni subire voluit, jus non habet qui de eo conqueratur. Id expressim deciditur in Jure, ubi dicitur (i) : *Si fructuarius locaverit fundum in quinquennium, & decesserit ; hæredem ejus non teneri, ut frui præstet.* Id etiam docet Auctor Collocutionum Condomensium (k) ; & eruditus Jurisconsultus D. Domat, in suo magni laboris Opere cui titulus est, *Leges Civiles in ordine suo naturali* (l).

(i) Leg. Si quis. 9. §. 1. ff locati conducti.

(k) Collocut. Condom tom. 1. Colloq. 9. sect. 1.

(l) Domat. Leges Civiles &c. l. 1. tit. 2. sect. 3. n. 9.

CASUS XVIII.

DAMASIUS, Dominus ædium in quodam Parisiorum Suburbio sitarum, eas Balduino in annum locavit, numeratis 300. libris. Balduinus timens, ne morbus contagiosus, qui in quadam Urbis parte viget, serperet ad Suburbium, ubi ædes istæ sitæ sunt, eas deseruit sex mensibus post conductionem initam, librasque 150. ad Damasium misit, cum de fugâ suâ non monendo. Damasius de Balduino conqueritur, & contendit ab eo 300. libras in solidum sibi solvendas esse, quia cùm ipsum non monuerit, quòd domum suam

deserebat,

deserebat, causa fuit cur eam alteri non elocaverit. Num Balduinus ad cæteras 150. libras Damasio adhuc solvendas, conscientiâ tenetur?

Respons.

Una ex Conductorum obligationibus hæc est, ut rem locatam non deserant, nisi fine præstituti temporis, sicut apparet ex dispositione cujusdam è Legibus Codicis (*a*), nisi Conductor eam deserendi, à parte rei ipsius quam conduxit, legitimam causam habeat: & si fortè quamdam ejusmodi causam habeat, ad locatorem monendum, si fieri possit, tenetur, ut ipsi alium Conductorem reperiendi ratio non auferatur. Juxta hoc principium, cùm Balduinus facilè Damasium monere potuerit, de consilio domus ejus deserendæ, ut se reciperet in alium locum, ubi vita sua à periculo morbi contagiosi tutior esset; constat, quòd si Damasius, postquam Balduini egressus ipsi innotuit, domum suam elocare non potuerit, Balduinus ad damnum ipsi resarciendum tenetur, cùm hoc in casu, damni quod perpetitur vera causa sit.

(*a*) Leg. *Invitos*. 11. cod. de locato & conducto. l. 4. tit. 65.

Hæc decisio, quæ æquitate naturali nititur Legibus Civilibus congruit, tres solummodò referemus. Prima sic sonat (*b*): *Exercitu veniente, migravit Conductor. Deinde hospitio milites fenestras & cætera sustulerunt. Si Domino non denunciavit, & migravit; ex locato tenebitur. Labeo autem, si resistere potuit, & non restitit, teneri ait: quæ sententia vera est. Sed & si denuntiare non potuit, non puto, eum teneri.* Secunda, quæ disertior adhuc videtur ad quæstionem nostram enodandam, dicit: *Qui contra Legem conductionis fundum antè tempus sine justa ac probabili causa deseruerit; ad solvendas totius temporis pensiones ex conducto conveniri potest, quatenus locatori in id, quod ejus interest, indemnitas servetur.* En denique quomodo tertia loquitur (*c*): *In judicio tam locati, quam conducti dolum & custodiam non etiam casum, cui resisti non potest, venire constat.*

(*b*) Leg. *Item*. 13. §. 7. ff. locati conducti

(*c*) Leg. *In judicio*. 18. cod. de locato & conducto.

Ex his omnibus Legibus patet, Balduinum præstare debere damnum, quod culpa sua Damasio creavit. Sed ad illud præstandum non teneretur, si in ejus potestate non fuisset de migratione sua eum monere: quemadmodùm fieri posset subita incursione militum adversariorum, quorum violentiæ resistere non posset. Quod ista altera Lege fertur (*d*), *Iterum interrogatus est, si quis timoris causa emigrasset* (è domo conducta) *deberet mercedem, necne? Respondit; si causa fuisset, cur periculum timeret; quamvis periculum verè non fuisset; tamen non deberet mercedem. Sed si causa timoris justa non fuisset, nihilominùs debere.*

(*d*) Leg. *Habitatores*. §. iterùm. ff. locati conducti

CASUS XIX.

Ciprianus cùm domum suam Gilberto locasset, ignis eam incendit, magnamque ejus partem combussit. In utrum damnum hoc incendio creatum recidere debet?

Respons.

Si domus incensa fuerit culpa Gilberti, Conductoris sui, vel eorum pro quibus spondere debebat, totum damnum in ipsum decidere debet; Verùm si incendium absque ulla ejus culpa contigerit, ut verbi gratia, igne Cœlesti, hostium occupatione per belli tempus, aut malitia cujusdam incendiarii privati; Ciprianus solus, qui ejus est Dominus, damnum integrum perpeti debet, juxta hanc communem Juris sententiam, *Res perit Domino rei* (*e*).

(*e*) Arg. Legis *Pignus*. 9. cod. de pignoratitia actione l. 4. tit. 24.

Pariter ratiocinandum est de omnibus aliis rebus, quæ locari possunt, exceptis illis quæ, tempore quo locata fuerant, æstimatæ sunt; quemadmodum, si equum conduxissem, cum locatore convenerim, ut illi equo pretium 20. duplionum imponeretur. Hoc enim in casu, si casu etiam fortuito perierit, ad ejus pretium solvendum teneor, quemadmodum statuitur à Lege quæ dicit (*f*). *Si æstimata res data sit; omne periculum præstandum ab eo, qui æstimationem in se præstaturum recepit.* Ratio est, quod æstimatio æquipolleat venditioni, ejusque locum habeat juxta hæc Legis verba (*g*), *Cùm fundus locetur & æstimatum instrumentum colonus accipiat, Proculus ait, id agi, ut instrumentum emptum habeat colonus; sicuti fieret, cùm quid æstimatum in dotem daretur.*

(*f*) Leg. *Sicut certo*. 5. §. 3. ff. commodati.

(*g*) Leg. *Cùm fundus*. 3. ff. locati conducti.

Diximus, *si domus incensa fuerit culpa Gilberti, aut eorum pro quibus spondere debebat*, Conductor enim non modò ex facto suo, verùm etiam ex facto personarum, quas præstare debet, tenetur; sicut fertur à Lege, quæ dicit (*h*), *Id periculum præstat; si quâ ipsius, eorumque quorum opera uteretur, culpâ acciderit*: Et ab aliâ Lege quæ vult ut Dominus damnum quod alteri per negligentiam mulionis famuli sui contigit, præstet; *Quod si sine definitione personæ Mulionem à me conduxisti, & ego eum tibi dedissem, cujus negligentia jumentum perierit; illam quoque culpam me tibi præstaturum animo, quod eum elegissem, qui ejusmodi damno te afficeret.* Hæc sunt Legis verba (*i*). Unde sequitur, quòd si incendium culpa unius è famulis Gilberti contigerit, totum damnum in ipsum decidat: quia Dominus ex facto famuli sui tenetur.

(*h*) Leg. *Si merces*. 25. §. 7. ff. eod. tit.

(*i*) Leg. *Cùm in plures*. 60. §. 7. cit. ff. eod. tit.

Idem etiam dicendum est, si Gilbertus totam domum alteri Conductori sublocavisset, qui eam incendisset, salvo suo in Subconductorem actionis subsidiariæ jure. *Videamus*, ait alia Lex (*k*); *an & servorum culpam & quoscunque induxerit, præstare Conductor debeat, & quatenùs præstet? utrùm ut servos noxæ dedat; an verò suo nomine teneatur, adversus eos quos induxerit; utrum præstabit tantùm actiones: an quasi ob proprium culpam tenebitur. Mihi ita placet, ut culpam etiam eorum, quos induxit, præstet suo nomine; & si nihil convenit; si tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit vel suos, vel hospites.*

(*k*) Leg. *Videamus*. 11. ff. eod. tit.

CASUS XX.

Altinus, Architectus, cùm se Demetrio locasset, ad ipsi domum ædificandam, opus incepit, domusque fundamenta jam jecit; posteaque supremum diem obit. Demetrius Altini hæredes ad pactionem à defuncto secum factam servandam adigere vult; quod denegant. Num tutâ conscientiâ eos adigere potest?

Respons.

Hunc casum à Jure Romano in gratiam Demetrii claré dijudicatum reperimus. Dicitur enim in Lege Codicis Justiniani (*l*): Omnia promissa facta aliquid dandi, aut exequendi, vel simul dandi ac faciendi, ad hæredes transire, quin necesse fit, ut id expressim stipulatum fuerit. *Generaliter sancimus*, ait ille Imperator, *omnem stipulationem sive in dando, sive in faciendo: sive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad hæredes & contra hæredes transmitti; sive specialis hæredum fiat mentio, sive non.* Demetrius ergo absque injustitia Altini hæredes cogere potest ad pactionem à defuncto secum factam servandam: quemadmodum è contrà si Demetrius ipse supremum diem obiisset, antequam Altinus domum perfecisset, iste in Demetrii hæredes actionem haberet, paríterque eos ad pactionem initam servandam adigere posset (*m*).

(*l*) Leg. *Veteris*. 13. cod. de contrahenda & commit. stipulat. l. 8 tit. 38.

(*m*) Fr. de Genet. Theol mor. tom. 1. tract. 5. cap. 6. quæst. 4.

CASUS

CASUS XXI.

Aristæus Petro se locavit ad secanda duo cum tria jugera sylvæ cædua, pretio tantùm 18. librarum, quia hoc opus intra 24. dies perficere posse autumabat: quod ipsi 15. asses singulis diebus producuisset, quæ merces vulgò omnibus lignatoribus datur. Verùm quia hæc Sylva cædua densissima & arboribus maximè referta erat, illam secare non potuit, quin 12. insuper dies adhiberet. Num Petrus in foro conscientiæ tenetur ad Aristæo solvendum lucrum, quod fecisset alibi operam suam consumendo, si in pactione sua non errasset?

Respons.

De pacto locationis, sicut de pacto emptionis & venditionis ratiocineri possumus, quemadmodùm dicit Imperator Justinianus in quâdam è suis Legibus, quam alibi laudamus, constans est autem sententia, nunquam licitum esse rem minori quàm valet pretio emere, licet venditor erraverit, vel æquum ejus pretium ignoraverit. Neque etiam igitur abuti possumus errore, aut ignorantiâ operarii, quem conducimus, atque ad pretium operis ejus, pro ratione temporis quod in eo insuper collocavit, augendum tenemur. Quod probari potest per Legem quæ dicit (a), quòd cùm operarius pretio quodam determinato opus aliquod susceperit, & pactionem suam faciendo erraverit, jus habet damni compensationem petendi ab eo cui fidem dedit, licèt uterque erroris culpandus non sit. En hujus Legis verba: *Si quis.... per dolum obligatus est; competit ei exceptio.... Etsi nullus dolus intercessit stipulantis; sed ipsa res in se dolum habet.* Constat autem in specie quæ proponitur, Petrum minus pretium Aristæo, quàm ex æquo ad ipsum pertinet, solvere velle. Ergo ad supplementum, quod rogat ipsi concedendum, tenetur, quamvis error sola sua ignorantia contigerit.

(a) Leg. Si quis. 46. ff. de verbor. obligat. l. 45. tit. 1.

Attamen observandum est, 1. quòd si Petrus pactionem suam cum Aristæo concludendo, ad majorem sumptum, quàm cum lignatore convenerat, faciendum absolutè dispositus non esset; & si alioquin opus faciendum certissimè non curasset; stricto jure ad supplementum solvendum non teneretur. Exemplum afferamus; Petrus vult domum condere ad cujus constructionem 10000. libras solummodò impendendas habet, & quam ædificandam non curaret, si redemtor ipsum certiorem non fecisset se hoc pretio domum illam ipsi ædificaturum: Post domum conditam non tenetur ad illi 1000. libras tradendas, quas ab eo in supplementum petit, sub prætextu quòd in pactione sua erraverit.

Secundò, observandum est, quòd si operarius casu quodam fortuito, verbi gratiâ, mala tempestate coactus fuerit, ad plures dies quàm autumaverat, ad opus suum perficiendum, impendendos: Ille qui eum ad hoc opus conduxit; non tenetur etiam ad ullam pretii constituti accretionem; quia si operarius propter tempestatem secundam longè pauciores dies impendisset, ad quidquam de pretio sibi promisso imminuendum non obligaretur. Hæc est sententia Auctoris Collocutionum Condomensium (b).

(b) Colloc. Condom. tom. 1. Colloq. 9. sect. 1.

CASUS XXII.

Fullonius, decem homines operarios per hebdomadam conduxit, duodecim assibus unicuique quotidiè numeratis, consilio eos ad messem faciendam adhibendi: Sed cùm quodam negotio improviso coactus fuisset è domo discedere ad iter faciendum, mandata sua his operariis non relinquendo; primum diem nihil faciendo insumpserunt, quia semper eum expectabant. Cùm Fullonius rediisset, eos sequentibus diebus occupavit, verùm hebdomada elapsa, nihil ipsis pro primo die solvere voluit, sub prætextu quòd hac die non laboraverant, vel saltem ipsis solummodò sex asser, loco duodecim assium, pro primâ illâ die dedit. Num quamdam hac in re ipsis injuriam fecit?

Respons.

Verbis disertis in Jure notatur, quòd cùm vir quidam operam suam locat, nec penes eum est quin operetur, verùm penes Conductorem licèt id casu fortuito contingat; ipsi pretium stipulatum solvendum est, perindè ac si reipsa operatus esset. *Qui operas suas locavit* (c), inquit Lex, *totius temporis mercedem accipere debet; si per eum non stetit, quominus operas præstaret.* Juxta idem principium Lex ista dicit adhuc, Patronum qui in antecessum pro causa dicenda mercedem accepit, ad pecuniam acceptam reddendam non teneri, quamvis causam non dixerit, cùm per ipsum non stetit, quin eam diceret. *Advocati quoque si per eos non steterit quominùs causam agant, honoraria reddere non debent.* Plures aliæ Leges, illis quas jamjam attulimus, addi possunt, quæ clarè eamdem sententiam statuunt. Verùm longiùs ut etiam ionti'le foret earum verba hic laudare (d).

(c) Leg. Qui operas. 38. ff. locati conducti l. 19. tit. 2.

Verùm si talis operarius alteri personæ operam navasset, eâ die, quâ primus Conductor eum non occupavit; iste ad illi mercedem pro hac die tradendam non teneretur; siquidem hoc in casu nullum damnum perpessus fuisset; sicut à primâ Lege, quam jamjam in margine indicavimus, fertur.

(d) Leg. Si addes. 9. §. 8. & Leg. Colonus. 61. §. 1. ff. eod. Leg. Diem functo. 4. ff. de officio assessorum l. 1. tit. 21.

Ergo dicendum est, ut ad quæstionem propositam respondeatur, Fullonium per conscientiam teneri, ad diurnam mercedem quam detraxerat, his decem operariis præstandam, unicuique 12. asses numerando, quod pretium præstitutum fuerat, nihil ab eo ipsis imminuendo sub prætextu quòd operati non sint; quandoquidem per eos non stetit, ipseque solus causa fuit cur non laboraverint, quia absens fuit, nec ipsis, antequam proficisceretur, mandata sua significavit.

Observandum respectu hujus quæstionis, quòd si decem isti operarii mercedem in antecessum accepissent, nec operari voluissent; ad pecuniam acceptam Conductori restituendam tenerentur, ut & ed damnum, quod ipsi inferre potuissent, resarciendum. Quòd si casu quodam inevitabili eb operando deturbati fuissent, ad ullam damni compensationem erga Conductorem non tenerentur; sed solummodò ad mercedem in antecessum perceptam, pro tempora, quo operati non essent, restituendam.

CASUS XXIII.

Matthæus postam Octavianum Pictorem in annum conduxisset, numerata 200. librarum pecunia, cum alimentis & habitatione, ea lege ut certum tabularum numerum ipsi faceret; pictoræ satietas eum cepit sex mensibus elapsis, Octavianumque dimisit, ipsi solummodò 100. libras pro sex mensibus tradendo; quamvis nihil in operibus, nec in personâ hujus Pictoris reprehendendum sit, peteretque ut sibi liceret tempus conductionis suæ præstitutum adimplere, vel saltem ut sibi summa integra 200. librarum solveretur. Nonne Matthæus ad pactum servandum, vel ad minimùm ad 200. libras Octaviano solvendas, tenetur?

RESPONS.

Si Octavianus per reliquos sex menses otiosus fuerit, propterea quod Matthæo se locaverat; existimamus Matthæum ipsi 200. libras solvere debere, cùm ipsum absque ulla causa legitima, à parte hujus Pictoris deducta, dimiserit, nec quidquam in ejus persona moribus aut opera, reprehendendum habuerit. Ratio est, quòd in locationis pacto, contrahentes conscientiâ teneantur ad pacta conventa fideliter observanda, quin neutri ea violare licitum sit. Id expressè dijudicatum videmus à prima Lege cujus verba in responsione ad antecedentem quæstionem retulimus (a): Eo verba secundæ Legis, quam etiam laudavimus (b): *Cùm per te non stetisse proponas, quominus locatas operas Antonio Aquilæ solveres, si eodem anno mercedes ab alio non accepisti; fidem contractûs impleri æquum est.* Juxta idem principium Glossa dicit (c); quòd si cujus, qui se locavit, culpa contigerit, ut operam stipulatam non reddiderit, ex damno, quod conductor percepit, tenetur. Hæc omnia justitiæ ita congruentia videntur, ut alias auctoritates ad ea probanda afferre necesse non sit; cùm pacta conventa respectu contrahentium legis locum habeant, juxta hanc juris Canonici regulam (d): *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*: cui congruit jus Romanum, quod etiam in quadam è suis legibus dicit (e): *Contractus enim legem ex conventione accipiunt.* Auctores Theologiæ moralis Gratianopolis, & Collocutionum Condomensium, eamdem sententiam tuentur (f).

(a) Cit. leg. *Qui operas.* 38. ff. locati.
(b) Cit. leg. *Si adles.* 19. §. 8. ff. eod. tit.
(c) Glossa in leg. *Ex conducto.* §. 4 ff. eod. tit.
(d) Reg. 85. de reg. juris in 6.
(e) Leg. *Depositum.* 1. §. 6. ff. depositi vel contrà. l. 16. tit. 3.
(f) De Genet. theol. mor. tom. 1. tract. 5. cap. 6. quæst. 7. Colloc. Condom. tom. 1. Colloc. 9. sect. 2.

CASUS XXIV.

FARO, qui navibus vecturam facit, cùm hoc oneris sibi imposuisset, Rhotomago quatuor columnas marmoreas Parisios transvehendi, numeratis 50. libris, quas Hieronymus, ad quem pertinebant, ipsi solvere debebat, unam ex his columnis, eas in portu exonerando, fregit: num ejus jacturam ferre debet?

RESPONS.

Si columna, Faronis, aut eorum, quibus ad eam deponendam usus est, culpâ fracta fuerit, ejus jacturam præstare debet. Verùm, si è contrà ipse, aliique omnem curam, quæ à personis prudentissimis ac peritissimis espectari potest, adhibuerint; damnum in ipsum venire non debet. Id exigit justitia & decidit Lex, quæ dicit, (g) *Qui columnam transportandam conduxit, si ea, dum tollitur, aut portatur, aut reponitur, fracta sit ita id periculum præstat, si quâ ipsius, eorumque, quorum opera uteretur, culpâ acciderit. Culpa autem abest, si omnia facta sunt quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset.*

(g) Leg. *Si merces.* 25. §. 7. ff. locati. &c.

CASUS XXV.

MICHAEL hoc oneris sibi imposuit equum ad Claudium pertinentem servandi, ea lege ut Claudius ipsi quatuor libras ad eum curandum singulis mensibus solveret. Aliquantò post, cùm equus in prædio satis remoto pasceret, à quibusdam erronibus abreptus est. Num ad equi pretium Claudio solvendum tenetur?

RESPONS.

Quin Michaël ex jacturâ equi teneatur, dubitari nequit. Ille enim qui hoc oneris sibi imposuit rem sibi traditam servandi, & qui propterea mercedem percipit, ad eam omni cum cura, cujus personæ vigilantissimæ capaces sunt, conservandam tenetur, atque si, deficiente tali curâ, res perierit casu etiam fortuito, quem vitare potuisset, eam Domino præstare debet. *Qui mercedem accipit pro custodia alicujus rei*, inquit Lex (h), *hujus periculum custodiæ præstat.* Constat autem Michaelem omnem curam, quam vigilantissimi adhibere possunt, non attulisse; quandoquidem equum illum in pascuo remoto collocavit, nec quisquam illum custodiebat. Quædam igitur hac in re ipsius culpa datur. Culpæ enim prorsùs immunes non sumus, nisi cùm fecimus quicquid persona prudentissima & accuratissima facere poterat, juxta hanc juris sententiam, (i) *Culpa autem abest, si omnia facta sunt, quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset;* ideòque equi jacturam Claudio ejus Domino, & qui curas suas ad eum conservandum conduxerat, præstare debet.

(h) Leg. *Qui mercedem.* 40. ff. locati &c.
(i) Leg. *Si merces.* 5. §. 7. ff. locati conducti.

CASUS XXVI.

SABINIANUS, puer inops, cùm res ad vitam necessarias sibi comparare non posset, Gualterio sese offert, ipsumque enixè rogat, ut eum domi tanquam famulum recipere velit, promittendo se, decem nummorum, quibus, contentus erit, pretio, ipsi æque magno usui futurum, ac eos quibus viginti nummos distribuit. An Gualterius absque injustitia Sabinianum decem nummorum mercede conducere potest, quin dici possit, eum alterius inopia uti; ut eum viliori pretio conducat?

RESPONS.

Ut hæc quæstio clariùs dirimatur, præsupponendum est, quemadmodùm ait Imperator Justinianus (k), magnam dari connexionem inter pactum emptionis & venditionis, ac locationis pactum, atque easdem juris regulas in utroque observari. *Locatio & conductio proxima est emptioni & venditioni, iisdemque juris regulis consistit.* Alia Lex idem etiam his verbis dicit (l), *adeò autem familiaritatem aliquam habere videntur emptio & venditio, item locatio & conductio; ut in quibusdam quæri soleat, utrùm emptio & venditio sit; an locatio & conductio.* De utroque igitur ferè eodem modo ratiocinandum est.

Constat autem, in emptionis & venditionis pacto, rem minori quàm valet pretio absque injustitia emi non posse, quemadmodum etiam ultrà æquum ejus pretium vendi nequit. Hoc est Ethices principium constitutum à S. Thomâ; qui dicit (m): *si pretium, vel excedat quantitatem valoris rei, vel è converso res excedat pretium; tolletur justitiæ æqualitas: & ideò chariùs vendere, vel viliùs emere rem, quàm valeat; est secundum se injustum & illicitum.*

(k) Lib. 3. Instit. tit. 2. init.
(l) Leg. *Locatio.* 2. §. 1. ff. locati &c.
(m) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. in corp.

Ex hoc principio igitur colligi potest, quòd si Gualterius egeat famulo, à quo operam æqualem operæ, quam alius famulus, quem viginti nummorum mercede conduxit, ipsi facit, exigat; illæsâ conscientiâ minorem Sabiniano mercedem dare non possit, quandoquidem, ut supponitur, viginti nummos æquè, ac alius famulus, meretur. Aliàs uteretur inopia quæ eum, ad se viliori pretio locandum, adigit; nec excusatione dignior foret, quàm ille qui rem quamdam dimidio, minùs quàm æquo ejus pretio, emeret; quia venditor eam solummodò venderet, propter urgentem necessitatem, quâ premeretur præsentem pecuniam promtè inveniendi.

Attamen si Gualterius Sabinianum solummodò conduceret, ut ipsi gratum faceret, & cùm eo facilè carere posset; & si decem nummos quos ipsi daret cum ejus alimento æquè æstimaret, ac operam, quam ab eo expectaret, hoc in casu ad majorem

majorem mercedem ipsi tradendam non teneretur. Ratio est, quòd æquum mercedis famulo debitæ pretium, non præcisè computari debeat ex operæ ipsius naturâ, sed ex utilitate quæ exinde Conductori redit. Ita ut si Gualterius æquè egeat operâ Sabiniani, ac operâ aliorum famulorum, quibus viginti nummos dat, istiusque opera aliorum operæ æquipolleat, ipsi mercedem æqualem debeat, nec aliter. Eo modo Theologiæ moralis, cui Gratianopolis nomen tribuitur, Author ratiocinatur (a).

(a) De Gener. Theol. mor. tom. 1. tract. 5 cap. 6. quæst. 6.

CASUS XXVII.

Saturninus cùm indigeret duobus equis, ut Carrum mercibus onustum Parisiis Burdigalam deducendum adjuvarent, Landricum equorum mercatorem & locatorem adit. Sed ut eos viliori pretio conducat, iis pro se & famulo indigere simulat, ut minoribus itineribus Lugdunum petant, ubi dicit se per octiduum commoraturum; indèque Tolosam petant, quò rursus per aliquot hebdomadas se commoraturum supponit, & posteà iterùm Lutetiam rediturum, ipsique conductionem duorum equorum pro ratione 3. librarum singulis diebus pro ambobus soluturum. Landricus rei assentitur, & equos suos tradit Saturnino, qui eos in usum, quem animo agitaverat, adhibet. Qua de re quæritur, 1. An vir ille absque peccato adhibere potuit hos duos equos ad carrum onustum trahendum, quin rei assensum expressim dederit Landricus, qui re notâ, forsitan eos pluris locare voluisset: 2. An, posito id ipsi licitum non esse, ad quidquam Landrico restituendum teneatur?

Respons.

Generalis est regula, eum qui rem in quemdam usum conducit, eam in alium usum illæsâ conscientiâ adhibere non posse, quin locator rei assentiatur, aut quin conductor legitimam rationem habeat autumandi, quòd locator ultrò assentiretur, ut eam in hunc diversum usum adhiberet, si illud ab ipso peteret. Aliàs re, quæ ad ipsum non pertinet, contra ejus domini voluntatem, utendo, manifestæ infidelitatis ac injustitiæ reus est. Quamobrem Justinianus dicere non dubitat, illum furtum committere, qui re conductâ in alium usum, quàm in quem eam conduxit, utitur; præsertim si locum habeat autumandi, quòd rei Dominus assensum suum non præberet, si nosset. *Sive creditor pignore .... utatur ....* ait ille Imperator (b): *sive is, qui rem utendam accepit, in alium usum eam transfert, quàm cujus gratia, ei data est, furtum committit.* Et in exemplum affert eum, qui cùm equum conduxisset ut locum quemdam determinatum peteret, eo uteretur, ut longiùs progrederetur. *Veluti .... si quis equum, gestandi causa commodatum sibi, longiùs aliquò duxerit.* Idem adhuc deinceps his verbis repetit (c), *Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quàm utendas acceperint, ita furtum committere; si se intelligant id, invito Domino, facere; eumque si intellexisset, non permissurum. At si permissurum credant, extra trimen videri, optimâ sanè distinctione, quia furtum sine affectu furandi non committitur.*

(b) Institut. lib 4. tit. 1. de obligat. §. 6.

(c) Ibid. §. 7.

Indè igitur colligendum est; quòd, cùm Saturninus usus fuerit equis Landrici in usum planè diversum ab eo, quem huic locatori declaraverat; & cùm ipse etiam judicaret, quòd si bona fide usum quem animo agitaverat, declarasset, ejus assensum non obtinuisset, saltem quin conductionis pretium notabiliter adauctum fuisset, contra justitiam ac fidelitatem, quam in pacto observare debebat, procul dubio peccaverit, & quòd ideò ad legitimam damni compensationem erga Landricum teneatur, juxta sententiam quam personæ prudentes, ac integræ hac de re ferrent, quæ assurgere debere videtur ad supplementum summæ, quam Landricus ex equo exigere potuisset, si verum usum, ad quem Saturninus equos suos adhibuit, novisset. Quod eò clarius est, quòd procul dubio illi equi longè magis defatigati & attriti fuerint carrum onustum usque ad Burdigalam trahendo, quam fatigati ac detriti fuissent hominem Tolosam usque vehendo, nec etiam totam viam absque intermissione faciendo; sed per octiduum Lugduni commorando, & per aliquot hebdomadas Tolosæ quiescendo, quemadmodùm hic conductor Landrico imponebat (d).

(d) De Gener. Theol. mor. tom. 1. tractat. 5. quæst. 1.

CASUS XXVIII.

Leovigildus ad quindecim dies equum à Narcisso conduxit, ut è Parisiis Aureliam peteret. Cùm huic equo soleæ in via excidissent, Leovigildus, re notâ, illi soleas induere neglexit, undè factum est ut ejus pes planè vitiatus fuerit. Narcissus contendit Leovigildum ex damno hoc casu creato teneri. Nùm reipsa per conscientiam ex eo tenetur?

Respons.

Nullum est dubium quin Leovigildus ad hoc damnum Narcisso resarciendum teneatur. Ratio est, quòd una è præcipuis Conductoris obligationibus sit, ut re conducta tanquam bonus paterfamilias utatur, ut eam conservet, ac integram reddat; aut alioquin, ut locatori præstet damnum, quod sive malignè, sive negligenter, sive culpa notabili, ipsi creavit. *Prospicere debet Conductor*, ait Lex (e), *ne aliquo vel jus rei, vel corpus deterius faciat, vel fieri patiatur.* Negari autem non potest, quin Leovigildus notabilioris negligentiæ culpandus sit, quia ignorare non potuit, equum discalceatum per viam stratam, qualis est via Parisiorum ad Aureliam, diu incedere non posse, quin pedem vitiet. Quamobrem ab omni damno, quod Narcissus indè percepit, resarciendo immunis esse nequit. *Si Conductor malè tractavit rem sibi locatam*, ait S. Antoninus (f), *sic plùs vel minùs peccavit, secundum læsionem; & præcipuè quando ex malitiâ, vel ex crassâ negligentiâ hoc egit; & tenetur ad satisfactionem.* Quod huic Juris Romani regulæ congruit (g), *Dolum & culpam .... locatum recipit*, cujus ratio est, quòd locationis pactum, ad commune locatoris & conductoris commodum spectet, quemadmodùm hæc alia Lex fert (h), *Ubi utriusque utilitas vertitur, ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore; ut in societate & dolus & culpa præstatur.*

(e) Leg. *Videamus.* 11. §. 2. ff. locati &c.

(f) S. Anton. 2. part summæ Theol. tit. 1. c. 15. § 6.

(g) Leg. *Contractus.* 23. ff. de diversis reg. Juris antiq.

(h) Leg *Si ut certo.* §. §. 2. ff. commodati, vel contrà. Item Leg. *Depositum.* 1. §. 10. ff. depositi, vel contrà.

CASUS XXIX.

Fulicus Baldrico locavit equum, quem 40. assibus singulis diebus locare solet, Vigintique assibus contentus fuit, eâ lege, ut si equus dum in Baldrici potestate esset, periret, quocunque modo id accideret, ejus pretium in solidum, vel saltem dimidiam ejus partem, solveret. Nùm quædam hoc in pacto injustitia datur?

Respons.

Iniquum est hoc pactum. Ratio est, quòd Fulicus, equum suum locando; semper ejus sit Dominus. *Non solet locatio dominium mutare* (i), ait Lex; cùm autem res perit naturaliter, soli Domino perit, *Res perit Domino rei* (k); Hæc est Juris sententia. Ergo, si equus naturaliter & absque Baldrici culpâ periret, Fulicus

(i) Leg. *Non solet.* 39. ff. locati &c. l. 19. tit. 2.

(k) Arg. Legis, *Pignus.* 9. cod. de pignorat. actione.

ſolus ejus damnum ferre deberet. Attamen ſi equus iſte caſu quodam fortuito, quem Baldricus in ſe ſuſcipere voluiſſet, periiſſet; & quem, abſolute loquendo, vitare potuiſſet, ejus jactura in ipſum veniret, juxta Leges, quas in decima quarta deciſione retulimus.

CASUS XXX.

Aristotimus duos boves in menſem locavit Marcello qui eis indigebat ad terras ſuas arandas, 25. aſſibus quotidiè numeratis; verùm eâ lege, ut ſi Marcellus eos prima poſt menſem elapſum die ipſi non redderet, ad eos ſervandos, eorumque pretium pro ratione 90. librarum ſolvendum, teneretur. Marcellus eos triduò poſt tempus præſtitutum elapſum Ariſtotimo ſolummodò remiſit. Iſte eos recipere recuſavit, vultque ut Marcellus ſibi 90. libras ſolvat, boveſque ſervet. Quâ de re quæritur: An Ariſtotimus illæſa conſcientia & ſtricto jure Marcellum ad hoc pactum adimplendum, præſertim ſi boves ſuos ab ipſo non repetierit, adigere poſſit?

Respons.

Quamvis Ariſtotimus de ſuis bovibus tempore præſtituto elapſo ſibi reddendis Marcellum non monuerit, id non impedit quominus eum adigere poſſit ad eos ſervandos, eorumque pretium ſibi ſolvendum juxta æſtimationem pacto ſuo deſignatam. Hæc eſt ratio quæ eius reddi poteſt, nempè, quandò debitor tempore à pacto præſcripto non ſolvit, aut conditionem in eo ſtipulatam non adimplet; attamen obnoxius eſt pœnæ cujus in eo mentio ſit, licet creditor de re præſtanda eum non monuerit. *Cùm ea quæ promiſit ipſe in memoria ſua ſervare, non ab aliis ſibi manifeſtari debeat poſcere*, ait Lex (a): Ejus ratio quam Gregorius IX. in quadam è ſuis Decretalibus affert, hæc eſt (b), quod dies in pacto præſtituta debitorem ſat monere ac interpellare exiſtimetur, quin creditor ad eum monendum teneatur. *Cùm in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet*. Id docet Author, Collocutionum Condomenſium (c).

(a) Leg. Magnam. 12. cod. de contrahendâ & committendâ ſtipulat. l. 8. tit. 38.

(b) Greg. IX. in cap Potuit. fin. de conducto & locato. l. 3. tit. 18.

(c) Colloc. Condom. tom. 1. colloc. 16. ſect. 2.

CASUS XXXI.

Remigius in quadriennium Benedicto ſex boves elocat, unumquemque 40. libris æſtimatum, & decem vaccas, unamquamque 25. libris æſtimatam, ut iis utatur ad terras ſuas arandas, colendas & ſtercorandas, his legibus, 1. Ut Benedictus ſibi quotannis ſolvat modium frumenti pretio 50. vel 60. aſſium pro ſingulâ vaccâ, & duos modios pro unoquoque bove. 2. Ut fructus quos vaccæ reddent, inter ſe æqualibus partibus dividantur. 3. Ut unuſquiſque eorum dimidiam partem pecudum jacturæ, tam naturalis, quàm fortuitæ, quæ contingere poterit, ferat; ſine qua conditione Remigius longè majorem frumenti quantitatem ex hac locatione abſque injuſtitia percipere poſſet, ſi Benedictus, æquè ac Remigius, ſibi jacturæ onus non imponeret: tam quia Benedictus hoc in pacto commodum valdè notabile reperit; quam quia bruta, quæ Remigius ipſi locat, opera & ſenectute notabiliter deteriora fiunt & atterantur. Nonne æquum eſt hoc pactum?

Respons.

Hoc pactum, quod Gallicè vocatur *Gaſaille*, ſeu locatio pecudum arationi aptarum, iniquum eſt. Ratio eſt, quòd tertia conditio naturam contractûs locationis & ſocietatis deleat; quibus in pactis locator ſemper remanet dominus pecudum, quas locationis, aut ſocietatis nomine concedit, juxta hæc Legis verba (d), *Non ſolet locatio Dominium mutare*: ideòque ſolus tenetur ad eorum jacturam ferendam, cùm pereunt abſque culpa conductoris, qui ſolummodo ex jactura pecudum, quæ malitia, aut negligentia ſua pereunt, tenetur. Undè ſequitur Remigium ſine injuſtitia hoc oneris imponere non poſſe Benedicto, ut præſtet dimidiam partem jacturæ boum aut vaccarum, quæ morte ſua naturali morerentur, aut alio modo, abſque ulla ejus culpa, perirent. Equidem igitur majorem frumenti quantitatem è pecudum ſuarum locatione percipere poteſt, ſi mos in regione generatim receptus, ſit majus commodum indè percipiendi: verùm per ſpeciem, quòd exindè vilius commodum percipiat, Benedictum ad rem injuſtam, & quæ pacti cum eo initi naturam deſtruit, adigere non poteſt.

(d) Sup. tit. Leg. Non ſolet. 39. ff. locati &c.

Iis quæ jam jam diximus addere poſſumus, vel æſtimationem ſexdecim pecudum venditionem præſtare, vel eam non præſtare. Si eam præſtet, juxta Legem, quæ dicit (e); *Æſtimatio venditio eſt*; hoc in pacto injuſtitia datur, in eo quod Benedictus; poſt dimidiam partem ſortis ſolutam, non majus commodum quàm Remigius perciperet; licet majus percipere deberet, quia pecudes curavit, hoſpitio excepit & nutrivit. Si è contra contendatur æſtimationem venditionem non præſtare, in pacto datur adhuc injuſtitia, cùm hoc in caſu pecudes, Remigio earum domino in ſolidum non perirent; & cùm dimidia pars earum jacturæ veniret in Benedictum, ad quem, hac in hypotheſi, non-pertinent (f).

(e) Leg. Plerumque. 10. §. 5. ff. de jure dotium. l. 23. tit. 3. Item Leg. Cùm fundus. 3. ff locati conducti. l. 19. tit. 2.

(f) De Ste. Beuve tom. 2. caſ. 138.

Vide { Compensatio. / Mercedes aut Salaria. / Domini Paroeciarum. } Caſ. Hugo.

LOTERIA.

Loteria quædam eſt ſpecies Ludi, à decimo quinto ſæculo in pleriſque Regnis & Ditionibus Europæ uſu recepti: Id patet ex Epiſtola Chriſtophori Longolii (g), qui cùm in urbe Machliniæ an. 1488. natus eſſet, ſupremum diem obiit an. 1522. trigeſimum quartum annum agens, & qui dicit, Loterias, ſeu ludicras ſchedularum ſortitiones, ætate ſua excogitatas fuiſſe. Attamen, teſtante Suetonio, ab Imperatoribus Romanis jam uſu receptæ fuerant, quemadmodùm deinceps videbimus.

(g) Chriſtoph. Longolius lib. 3. epiſt. 33.

Ludus iſte conſiſtit in quibuſdam ſchedulis numeris Arithmeticis notatis, quibus inſcribitur ſententia, vel quædam verba pro lubitu, & quæ, poſtquam omnes unà collocatæ & commixtæ fuerunt, ſorte extrahuntur in commodum ejus, cujus ſententia aut numerus, ipſis inſcripta reperiuntur.

Ex deciſione primi Caſûs innoteſcet, quibus conſtet corpus Loteriæ; quot ſint ejus ſpecies; & quænam ſint conditiones neceſſariæ, ad eam juſtam & licitam efficiendam.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Polycratas & Gabinius, quisque commiserunt duplionem Loteriæ. quàm Caïus fecit, & in eâ maximam partem, pretio 10000. librarum adepti sunt. 1. nonne Caïus hanc Loteriam faciendo peccavit? 2. An ii, qui maximum præmium, & alii qui cætera præmia adepti sunt, ea præmia quæ abstulerunt, legitimè sibi compararunt?

Responsio.

Antequam ad quæstionem propositam respondeamus, operæ pretium est scire 1. Undè oriantur Loteriæ? 2. Quid sint? 3. Quot sint ejus species? 4. Quænam earum condiriones esse debeant?

Usus Loteriarum oriundus est Italiâ, ubi Ludus iste vocatur *Gi voco di bianca*, sub intelligendo *Charta*, quia multò plures schedulæ albæ quàm nigræ in eo dantur (*a*): & quia Loteriam sortiendo, Itali consenta voce prununtiant verbum *bianca* (*b*); undè factum est ut statim in Gallia huic Ludo datum fuerit nomen *Blanque*.

(*a*) Diction. Etymologic. de Mesnage

(*b*) Bouchel Biblioth. juris Gallici tom. 1. pag. 369.

Usus iste, testante Suetonio, antiquissimus est (*c*): Imperatores Romani qui omnibus suis subditis gratificari, atque omnes suos milites remunerare non poterant, Loterias faciebant, quæ *Congiaria* vocabantur; quarum adhuc in Pinacothecis Numismata, *Congiaria* dicta, reperiuntur. Fiebant per schedulas, quæ sorti committebantur, aut fortuitò primis occupantibus projiciebantur; & præmia constabant pecuniâ, gemmis, frumentis, prædiis, rebusque moventibus, ut tabulis, vestibus, equis, aliisque similibus. Nero intér ludos solemnes in gratiam populi similes Loterias fecit: similiter egit Domitianus schedulasque quinquaginta pro unoquoque Senatorum & Equitum, qui amphitheatro aderant, ordine adjunxit.

(*c*) Sueton. in vita Domit. c. 4. & in Neron. c. 1.

Duæ sunt species Loteriarum, aliæ constant præsenti pecuniâ, aliæ verò constant mercibus, rebus moventibus, ornamentis mulicbribus, aliisque similibus. Distingui adhuc possunt Loteriæ hodiernæ, in Loterias politicas seu ad Regnum aut Statum spectantes; in Loterias charitatis, in Loterias Commercii; & in Loterias ludi: Istæ ultimæ vulgò certis cibis tantùm constant, qui ad epulas inter amicos faciendas apponuntur.

Quæ pecunia præsenti constant Loteriæ duo pacta complectuntur; Primum, ut Loteria, omnibus legitimis sumptibus deductis, quædam summa determinata constet, quæ præbebitur ab iis qui sortitione aliquid in ea adipisci autumant. Secundum, ut hæc summa unicum præmium componat, aut in plura præmia dividatur, quæ ad eos, qui bonas schedulas habuerint, pertinebunt: & ut ii, quibus schedulæ albæ contigerint, pecuniam sorti commissam amittant.

Loteriæ rebus moventibus, ornamentis muliebribus, aliisque similibus constantes, duo etiam pacta comprehendunt; Primum est pactum venditionis & emptionis, quod tacitè contrahitur inter eum qui ejusmodi Loteriam facit, qui est venditor; & eos qui pecuniam suam Loteriæ committunt, qui sunt emptores. Secundum est pactum sortis, quod tacitè fit inter eos qui pecuniam suam concredunt, quo paciscuntur, quòd Loteriæ pecunia pertinebit ad eos quibus schedularum nigrarum sortitione continget; & quòd ii qui schedulas albas habuerint, ne hilum quidem ex ea percipient.

Priores Loteriæ, quæ præsenti pecunia constant, injustæ sunt: 1. si plus pecuniæ detineatur, quàm requiritur ad sumptus necessarios faciendos: 2. si fraude nostra bonæ schedulæ expressim obtigerint personis quibus gratificari volumus: aut cùm fideliter omnes schedulæ sorte non ducuntur.

Posteriores Loteriæ, quæ rebus moventibus, ornamentis mulicbribus, aliisque similibus constant, injustæ etiam esse possunt; 1. Eadem ratione quâ priores injustas esse posse, notavimus. 2. si ille qui Loteriam facit ex æquo res quibus constat non æstimet, ut, verbi gratia, si adamantem pretio 300. librarum æstimet, etiamsi adamas ille pluris quàm 20. duplionum pretio non veniat.

His tanquam scitu necessariis præsuppositis; existimamus Loterias, quæ in Gallia ab annis 125. aut circiter, receptæ sunt, quemadmodùm id nos docet auctor, qui ante annos propè modum 100. scribebat, (*d*) malas esse posse, non modò fraude & injustitia quæ in iis committuntur, verùm etiam quia evenit aliquando, ut quidam iis pecuniam ad victum sibi necessariam committant, magna in iis lucri faciendi aviditate; & ut alii pecuniam ad se non pertinentem iis concredant; ut cùm uxor inscio ac invito marito suo Loteriæ apponit, aut cùm filiifamilias vel domestici, parentibus aut Dominis suis surripiunt undè habeant, ut Loteriæ committant. Omnia tamen hæc incommoda Loterias per se ipsas malas non efficiunt, sed solummodò causa sunt, cur per accidens, id est, earum abusu, malæ fieri possint.

(*d*) Est in usu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant Loteriam. *Delrio*. l. 5. *Disquisit. Magicar.* c. 4. q. 2.

Verùm, modò nulla in Loteriis injustitia, vel fraus, à parte eorum, qui eas faciunt, committatur, eas tanquam illicitas & malas condemnandas esse non autumamus. Hanc in re sequimur sententiam Clarissimi Joannis Briäert, Doctoris & Cancellarii Universitatis Lovaniensis, *Bailleul* propè urbem *Ath* in Hannonia oriundi, & cujus opera edita fuerunt Parisiis anno 1527. sexcennio post ejus obitum ad calcem quæstionum quodlibetariarum Papæ Adriani VI. Delrio & Sylvius idem docuerunt. En sicut Sylvius loquitur (*e*); *Responsio tamen verior est, istum ludum esse licitum, si debitæ circumstantiæ, observentur; quemadmodum olim Lovanii docuit J. Briäert, quodlibeto 5. ac post eum Delrio, disquisitionum magicarum part. 2. lib. 4. c. 4.* En conditiones quibus doctus ille Theologus Loterias licitas existimat. Primò, ut nulla injustitia vel fraus admittatur à parte eorum, qui eas faciunt, aut illorum qui iis operam impendunt. *Ut absit omnis fraus, tam ex parte eorum, qui sortes conferunt, quàm ex parte illorum, qui præmia proponunt, eorumque ministrorum: Et ideò non permutentur vel imminuantur præmia, non alterentur schedæ, per quas fit sortitio; non exponantur oculis, tanquam præmia, quæ nec præmia sunt nec possunt per ullam sortem auferri.* Secundò, ne unusquisque privata sua auctoritate Loteriis faciendis sese immisceat; verùm ut solummodò fiant auctoritate Superioris legitimi; & ut Superior ille eas faciendi licentiam, ob justam quamdam causam, tantùm concedat. *Caterùm quando expediat illum* (ludum) *permittere; ex necessitatibus aliisque causis urgentibus judicandum est.*

(*e*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 95. art. 8. sub finem. Et apud eum Joan. Briaert. & Martinus Delrio.

Diximus Loterias per se ipsas malas non esse, id est, pro ratione conventûs seu pacti sortis, quæ in illis usu venit, & quæ à Theologis *sors divisoria* vocatur, quæ Sortis species nullo modò damnanda est: Quemadmodùm enim ait Sanctus Augustinus (*f*): *sors.... non aliquid mali est, sed res est in dubitatione humana divinam indicans voluntatem, nam & sortes miserunt Apostoli.* Quamobrem sanctus Thomas dicit (*g*), eas variis in occasionibus adhiberi posse, ut 1. in bonorum partitione, cùm illud necessarium est ad dirimendas controversias quæ

(*f*) S. Aug. in Psalm. 30. enarr. 3. n. 13. in can. sors. 1. 26. q. 1.

(*g*) S. Thom. opusc. 25. c. 5.

quæ inter eos, quorum interest, oriri possunt. *Potest etiam hujusmodi necessitas ad sortem pertinere divisoriam*, ait sanctus ille, *quando scilicet contradictiones hominum super rerum divisione aliter sopiri non possunt, nisi per sortes divino Judicio committantur, secundum illud Proverb.* 18. „ Contradictiones comprimit sors: & inter potentes „ quoque dijudicat „. 2. In munerum partitione. *Nec solùm in rerum divisione necessitas divisoria sortis potest provenire; sed etiam in divisione eorum, quæ sunt à diversis agenda*, addit Doctor Angelicus, quod auctoritate sancti Augustini confirmat, hie verbis, unde Augustinus dicit in Epistolà ad Honoratum (a), „ si inter Dei Ministros sit disceptatio, qui eorum, persecutionis tempore maneant, ne fuga omnium *, & qui eorum fugient; ne morte omnium deseratur Ecclesia; si hæc disceptatio aliter non poterit terminari; quantùm mihi videtur, quæ maneant & qui fugiant, sorte eligendi sunt „. 3. Quando de re quadam suis euidam danda agitur; pluresque alii sunt quibus eam dare æquè justum est. *Similiter etiam sortis necessitas imminet*, hæc sunt etiam sancti Thomæ verba, *si aliquid dandum occurrat pluribus, quod nonnisi uni eorum dari possit. Unde Augustinus dicit in primo de doctrina Christiana*; „ si tibi abundaret aliquid, quod uporteret dari ei, qui non haberet, nec duobus dari potuisset; si tibi duo occurrerent, quorum neuter alium, vel indigentia, vel egestate aliqua, vel necessitate superaret; nihil justius faceres, quàm ut sorte legeres. cui dandum esset, quod dari utrique non posset „. Et ecce causam ob quem sortie via inter plures hæredes quotidiè adhuc usu recipitur, eùm non eonveniunt de partitione factâ bonorum hæredii quod ipsis contigit.

(a) S. Aug. Epist. 228. aliàs 180. n. 12.

* Obscurus S. Aug. locus.

Equidem sanctus Thomas dicit, 1. Dari peccatum in hac sortie specie adhibenda, si absque ulla necessitate adhibeatur. *Sciendum tamen*, inquit, *quatuor modis in hujusmodi sortibus peccatum posse contingere. Uno modo, si absque ulla necessitate putet aliquis, ad sortes esse recurrendum. Hoc enim videtur esse tentare Deum, si quis habens quod faciat ex humana industria; eo prætermisso, putet esse requirendum divinum judicium. Dicitur enim in* 2. *Paralip.* 2. „ Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos dirigamus ad te „. 2. Doctor ille Angelicus addit, quòd, quando etiam necesse est sortis viam adhibere, nonnisi cum veneratione Divinæ Providentiæ debitâ adhiberi posfit. 3. *Si absque debita reverentia & devotione etiam in necessitate sortibus requirat divinum judicium: unde Beda* (b) *dicit super actus Apostolorum*; si qui „ necessitate aliqua compulsi, putant sortibus „ exemplo Apostolorum esse consulendum: videant hoc ipsos Apostolos collecto fratrum coetu & precibus ad Deum fusis egisse.

(b) Venerab. Beda in can. Non exemplo. 4. 16. q. 1.

Hæc omnia vera sunt respectu sortis quæ *Consultoria* vocatur; verùm respectu necessitatis quæ reperiri puteft sortem adhibendi in Loteriis, jure prout videtur, eequiescere possumus judicio quod hac de re fert sapiens Magistratus, qui Loterias permittit, quin omnes privati, qui pecuniam suam illis committunt, ad examen revocare adstringantur, su Loteriæ illæ necessitate sufficienti nitantur. Præterea, quemadmodùm venerabilis Beda, ideoque sanctus Thomas qui eum laudat, solummodò loquuntur de via sortis, quâ uti vellemus sine justa necessitate, in simili occasione ac Apostoli usi sunt in sancti Mathiæ electione. Illud nullam connexionem habet cum sorte, quâ in Loteriis utuntur. Quam ob rem si sorte uti possimus in tribus diversis occasionibus, quae post sanctum Thomam retulimus; cur vetitum esset uti eâ in Loteriie, præcipuè cùm ea auctoritate Principis vel ejus Magistratuum, permittuntur; & cùm earum permissio, sicut supponendum est, quâdam legitimâ necessitate nititur.

Doctus quidam Episcopus qui anno 1565. vivebat, Loterias, etiam privatas, licitas esse affirmat, in opere scilicet cui titulus est *Dies Caniculares* (c), Loteria, inquit, species est quædam pacti, in Europa frequenti admodùm usu recepti. Publicè, aut privatim usu venire potest. In primo casu, Principis assensus necessarius est; In secundo, penes unumquemque est, nec usu venit nisi Inter quemdam amicorum & personarum cognitarum numerum. Vir quidam, verbi gratiâ, possidet equum, quem 50. nummis aureis æstimat, eum sorti committere proponit. Ut scopum suum attingat, hanc summam in varias partes dividit; paremque facit numerum notarum arithmeticarum, vulgò *Numero* dictarum, aut Schedularum, quas vendit iis qui eas pretio à se illis indicto accipere volunt; & quæ omnes simul equi pretium componunt. Hæ Schedulæ deinceps commiscentur & sortes ducuntur. Equi præmium in quemdam è contrahentibus recidit, & cæteri nihil habent. Perindè est, eddit Auctor iste, de gemmis, libris, aliisque rebus, quae hac sortitionis ratione removere volumus. *Est in usu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant Loteriam. Ille vel privatim, vel publicè. Privatim pro arbitrio cujusque, quando aliquis simile, statuto pretio, v. g. pro 50. aureis exponit sortiendum cui obtingat; & deinde in hanc summam plures symbolam quisque, conferunt & aleam jaciunt, quis equum sit habiturus: vel etiam privatim plures annuli, libri, specula, vel alia supellex proponitur inter familiares eodem modo, collatis symbolis, quæ vocantur Lota sortienda. Publicè verò tùm instituitur, opus est Principis vel Reipublica consensu.* Quibus Præsul eddit, multas cautiones in Loteriis adhibendas esse, ut æquum conservetur, impedianturque abusus, qui in illis admitti possent, sive Loteriæ illæ publicæ, sive privatæ sint: Atque hoc est Magistratuum officium ut his invigilent. *Suntque in hoc contractu, sive publicè, sive privatim, multa consideranda, ut justitia contractus & perfectis illibata permaneat. Sed hæc Magistratûs judicio relinquo.*

(c) Simon Majolus Episc. Alfensis dierum Canicul. part. 2. colloq. 2.

Multo jure dicit Majulus, Loteriarum usum frequentissimum esse in Europâ. Nam ut non conquiramus, quæ circa rem istam in Italia, in Anglia, in Hollandia & in variis aliis Ditionibus, aguntur; innumera Loteriarum exempla in Gallia habemus, à quâ earum usus introductus fuit.

Primum Loteriarum exemplum quod habemus, est ab initio ultimi sæculi, quo tempore cùm quidam privati Regi Francisco I. proposuissent, ut Loteriam in Galliâ institueret, per speciem cujusdam vectigalis quod indè percipere posset in urgentibus necessitatibus, ad quas diuturna bella, quæ gerenda habuerat, eum redegerant; Princeps iste hanc propositionem gustavit, & Edictum ad Loterias instituendas mense Maii an. 1539. Castru *Regnard* promulgavit, quo earum usum in omnibus Regni Urbibus permittit, simulque omnia statuta in iis observande significavit, concedendo Viro, cui nomen erat Joannes Laurentius, cæteris omnibus exclusis, privilegium tot, quot vellet, Loteriae Parisiorum instituendi, modò quoteonis suæ Majes-

Majestati summam 2000, librarum turonicarum solveret.

Ad confirmandum usum Loteriarum exemplis, & approbatione Principis ejusque Magistratuum nobis opus non erit ea quærendi alio tempore quam Ludovico magno Regnante, cùm ejus Regni administratio innumera earum exempla nobis præbeat.

Prima loteria, quam Princeps iste permisit Administrationis suæ initio, ea fuit quam Italus quidam, nomine *Tonti*, suæ Majestati proposuit, ad pontem sacrum, inter Luparæ Porticus & sancti Germani Suburbium, construendum. Codicillis à Principe impetratis, qui hujus Loteriæ institutionem ferunt, dies adscripta fuit mense Decembris 1656. & rati facti comprobatique fuerunt in supremo Senatu 30. die ejusdem mensis, & in acta publica Castelleti relati sunt 10. die Januarii 1657. Constare debebat 50000. Schedulis, & unaquæque schedula pretio duorum Ludovicorum aureorum, harumque schedularum 1215. bonæ esse debebant, & reliquæ 45785. albæ. Ideò ejus Loteriæ summa ad undecim centena millia librarum assurgere debebat, verùm nec adimpleta, nec sorte ducta fuit.

Secundæ, quam Rex permisit, Loteriæ sortes publicè ductæ fuerunt coram Prætore Urbano & Disciplinæ politicæ Ministris; hanc que Loteriam sua Majestas quibusdam privatis concesserat anno 1660. occasione data pacis inter Galliam & Hispaniam initæ, & ovantis ingressus quem suæ Majestates hoc ipso anno Lutetiam fecerunt.

Idem Princeps innumeras alias Loterias deinceps instituit, unam nempè Senatus Edicto diei 11. Maii 1700. quæ 400000. schedulis, unaquaque duorum Ludovicorum aureorum pretio, constabat, quarum 475. bonæ erant, & quarum fundus erat 500000. librarum annuorum vectigalium per vitæ tempus, usuris decantibus; Edicto ejusdem mensis, constitutis. Alia Loteria anno 1704. altero Edicto, in supremo Senatu comprobato, instituta fuit: ejusque summas ad 200000. libras annuarum redituum assurgebat; quorum redituum dimidia pars erant reditus perpetui usuris quincuncibus, altera verò dimidia pars annui tantùm per vitæ tempus reditùs erant. Alia instituta fuit mense Decembris 1705. cujus summa ad decies centena millia librarum assurgebat, in 800. præmia distributa, quorum præmiorum 430. præsenti pecunia soluta fuerunt, reliquæ verò Contractibus annuorum per vitæ tempus redituum, Denique sua Majestas multas alias Loterias instituendi veniam dedit Parœciis & Communitatibus; tresque speciatim in gratiam Ptochodochii Generalis Parisiensis, quarum ultimæ sortes anno 1702. ductæ fuerunt, septem in gratiam Ptochodochiorum Remorum, Turonum, Rhotomagi, Bellovaci, Andegavi, Aureliæ, & Massiliæ. Duas in gratiam Ptochodochii Generalis Lugdunensis, Duas ad ædificandas sanctas ædes Parœciæ sancti Ludovici Parisiensis, & unam ad construendas sacras Aedes Parœciæ vocatæ *Saint Roch*, mense Novembris 1705. Duas ad adjuvandam restaurationem sacrarum Aedium Virginum Religiosarum Pisciaci, annis 1704. & 1705. Unam ad ædificandas Aedes sanctas sancti Petri *de Carville* in Pago dicto *Ernetal*, propè Rhotomagum, Duas ad perficiendas sacras Aedes Parœciæ S. Nicolai *du Chardonet* Parisiensis, quarum prior adaperta fuit anno 1705. Duas hoc eodem anno in gratiam Pauperum Versaliarum & Lemovicarum. Quarum omnium Loteriarum sortes ductæ fuerunt in Foris, & coram Archiepiscopis & Episcopis, vel iis absentibus, coram eorum Vicariis Generalibus, ut & coram primis urbium Magistratibus. Silentio prætermittimus innumeras alias Loterias publicas; quæ institutæ fuerunt ad juvandos pauperes ægrotos Ptochodochii Parisiensis an. 1709. & an. 1711. in gratiam virginum Religiosarum Anglicarum Parisiensis, & earum quæ in Flandria, alibique, domicilium suum posuerunt, pro Monasteriis Portûs Regii & Præsentationis ejusdem istius urbis: Pro Abbatia quæ *Hiers* vocatur pro virginibus Religiosis ordinis sancti Benedicti Magdalenæ *de Trenel* & pro multis aliis. Tacendo Loterias quas plerique Parochi Parisienses, & alios inter, Parochi sancti Sulpicii, sancti Eustachii, sancti Pauli, sancti Severini, sancti Mederici, sancti Jacobi *Laniena*, sancti Benedicti & sancti Jacobi *du Haut Pas* certatim instituerunt durante frumentorum penuria anno 1709. ad Parœciarum suarum pauperes sublevandos. Sic Princeps, Magistratus, ac deinceps Præsules & Pastores Parœciarum, omnes adeò unanimiter ad Loterias instituendas & justificandas concurrerunt, ut videatur, eas absque manifesta temeritate hodiè improbari non posse, præsertim post exemplum, quod præbuit summus Pontifex Clemens XI, per Loteriam 100000. Nummorum, ejus mandato Romæ instituram die 11. Martii 1715. in gratiam Ptochodochii sancti Hieronymi Charitatis.

Ad confirmandam adhuc sententiam quam tuemur, addi potest, Loteriam peccati argui non posse, quia, nec juri naturali, nec juri divino, nec juri humano, Ecclesiastico aut Civili, adversatur.

Juri naturali non adversatur, nihil enim huic juri magis congruit, quàm de rebus suis juxta voluntatem suam disponere posse, nec quidquam justiùs acquiritur, quàm illud quod possidemus unanimi consensu eorum omnium, qui illud ambiendi jus habent.

Nec etiam adversatur juri divino, cui etiam congruit, quemadmodum probari potest ex Scriptura, quæ nos docet, 1. Terram promissam sortitione divisam fuisse inter Tribus & Familias Israelitarum, expresso mandato, quod Deus Mosi dedit, & quod Josue ejus successor obsecutus est (a); & unumquemque cum veneratione & gaudio, id quod sibi contigerat, tanquam munus quod è manu Dei proficiscebatur, accepisse 2. Quod hircus, Deo immolandus, sorte solummodò distinguebatur ab hirco emissario, quem Sacerdos, peccatis Populi onustum, in desertum dimittebat (b) 3. Saulem sorte Regem electum fuisse (c) 4. Sorte etiam Jonatanem, ejus filium, reum violatæ Legis Saülis, Patris sui, repertum fuisse (d) 5. Sacerdotes etiam sorte electos fuisse à Davide inter duas Aaronis familias (e) 6. Eos qui laudes Domini celebrare debebant electos fuisse sortitione usque ad viginti quatuor vices iterata (f) 7. Eadem ratione etiam Templi janitores electos esse (g) 8. Et denique sanctum Mathiam sorte pariter electum fuisse Apostolum (h) Hæc omnia exempla totidem sunt argumenta minimè dubia, sortem juri Divino non adversari, cum è contra jus divinum sortem auctoritate sua confirmet ideòque sortem, quæ in Loteria admittitur, eam criminosam efficere non posse.

Denique, Loteria juri humano, sive Canonicu, sive Civili, non adversatur; cùm nullæ Leges Ecclesiæ aut Principum Civilium reperiantur, quæ hujusce modi ludum interdicant, modò cum requisitis conditionibus fiat, nec in eo agatur de dignitatibus, aut beneficiis Ecclesiasticis, (i) ad quæ, nemo sortem adhibendo, eligi potest.

(a) Num. 26. 53. & seqq. & cap. 33. 54.

(b) Levit. 16. 8. & seqq.

(c) 1. Reg. 10. 20. & seqq.

(d) Ibid. 14. 41. & 42.

(e) 1. Paral. 24. 5. & seqq.

(f) Ibid. 25. 8. & seqq.

(g) Ibid. 26. 13. & seqq.

(h) Act. 1. 26.

(i) Honor. III. in c. Ecclesia 3. de sortilegiis l. 5. tit. 18.

Equidem dantur Leget, quæ ludos aleaturios condemnaut, in quorum oumerum Loteriæ ludus recenseri posse videtur. Verùm ludi aleatorii præcipuè interdicuntur, propter malas circumstautias, quæ ferè nunquam ab iis sejuogi possunt, ut cùm aleatores periculo, omnes suas opes, vel notabilem earum partem, amittendi sese objiciunt, undè sequuntur juramenta, blasphemiæ, impotentes animi motus, desparatio, magna temporis jactura, scandalum, & innumera alia mala similia quæ non contingunt in Loteriis, quæ ideò cum ludis aleatoriis comparandæ non sunt. *Quod dicitur ille ludus esse camparandus cum ludo alearum negandum est*, ait Sylvius (a), *ludus enim alearum per leges probibetur, idque nun quia innititur fartunâ: sed qaia frequentes uriti solent ex eo ludo rixæ, lites & blaphemiæ: & insaper quia tota ludeutium substantia facile per hujusmodi ludos exhauritur. Hac autem regulariter non contingunt in ludo olla qui magis accedit ad forsem divisoriam.*

(a) Fr. Sylvius loco supra cit.

Præterea personæ de Religioue tantisper edoctæ, cùm pecuniam suam Loteriis cummittunt, nihil à mero casu, verùm omnia à divina Providentia expectant, qoemadmodum olim Israëlitæ in partitione terræ, quam Deus ipsis promiserat, omnia expectabant. Neque etiam mero casu legitimè possidetur lucrum quod in Loteriis fit, sed etiam jure pacti aut conventûs inter eos omnes, qui pecuniam suam apposuerunt; quod evidenter patet ex consensu generali eorum omnium, qui in iis non lucrantur, qui nunquam cogitant de iis, qui bonas habuerunt schedulas, ex injustitia arguendis. Nihil hac de re asserimus quam id qood dicunt Auctores quos laudavimus. Ab eorum verbis referendis abstinemus, ut hanc decisionem, quæ jam longior est, contrahamus. Attamen autumamus, ab ipsismet Sylvii verbis laudandis abstinere non posse, qui ita loquitur, *Iste ludus non est ex se illicitus: neque per legem aliquam probibetur. Ergo licet ea uti; & quod per eum acquiritur, retinere. Antecedens probatur; quia neque injustitiam continet: neque adversatur charitati. Continet enim pactum mutuum, idque omninò spontaneum, scienti autem & volenti non fit injuria. Sed neque fit aliquid contra charitatem, quandoquidem nemo cogatur pecuniam conferre, & siquis ad peccatum induci contingat, ut avaritia, cupiditatis, & similia, hoc fit per accidens, neque oporteat aliquod opus, publicum, sive communem utilitatem afferens prætermittere; quia quidem ex ea sumunt occasionem peccandi.* Aliquid ampliùs dicamus, quamvis alea Loteriis immisceatur, id non impedit, quominùs licitæ sint, & quin lucrum, quod in illis fit, legitimè acquiratur. Hoc ipsum idem Theologus asserit. *Non quicquid innititur fortunâ est illicitum*, ejus sunt verba *docet enim beatus Thomas. . . . quod si fortialium actuum eventus expectetur à fortuna, non videtur habere, nisi forte vitium vanitatis, si ergo sit causa rationabilis. propter quam vitium vanitatis tollatur; sine vitio licebit eventum fortuitò expectare.*

Prætermittere non debemus, scopum quem sibi proponunt ii, qui Loterias instituunt, ad eos justificandos inservire. Loteriæ enim quæ publicæ & cum Principis auctoritate fiunt, evidenter tendunt vel ad Regni commodum, vel ad pauperes sublevandos, ad ædificandas aut restaurandas sacras Ædes, vel ad aliquod aliud simile commodum, num aliquid magis cum justitia, charitate & ratione congruit? His addamus, quòd viderimus, in una è Loteriis quas Rex anno 1704 instituit, & cujus singula schedula ad 100. libras assurgebat, neminem quidpiam amisisse, cùm sua Majestas omnium summarum illi commissarum reditum usuris quincuncibus concederet, quæ usuræ etiam exactè in Basilica Parisiensi solutæ sunt; præterquam quòd omnes illi qui pecuniam suam conferebant, si quoddam è majoribus præmiis ipsis contingeret, ditescere sperabant.

Verùm, dicet aliquis, pecunia Loteriis non confertur, nisi ut lucrum fiat, & avaritià incitante; quam ob rationem Alexander *de Hels vel de Hales*, eas condemnat. Vulgò illud verum est. Verùm si tale consilium damnetur, eâdem ratione omnigenum commercium damnandum erit. Ubinam est enim negotiator, in Regionibus alienis mercaturam faciens, vel aliter negotians, qui spe lucri commercium suum non faciat? Omnes à Providentia lucrum expectant, tam in commercio quàm in Loteriis. Quare spes ista, in loteria potiùs quàm in commercio, damnabitur.

Instant, & dicunt, ad Injustitiæ culpam quæ in loteriis admittitur sæpè conferri potest; idque ad eas illicitas reddendas sufficere debet; cùm nunquam liceat ad alterius injustitiam operam conferre. Verùm respondemus hunc timorem imaginarium esse respectu Loteriarum publicarum, de quibus hîc loquimur: cùm sortes ducantur sub oculis Præsulum, Magistratuum, pluriumque aliarum spectatæ integritatis personarum.

En argumenta plus nimiò, sicut nobis videtur, ad colligendum, Cajum, qui fecit Loteriam, de qua in specie proposita agitur, eam instituendo non peccasse, modò justitiam ac bonam fidem in ea necessariam servaverit & Polycratem ac Gabinium, aliosque qui pecuniam suam illi contulerunt, præmia, quæ sibi contigerunt, legitimè acquisivisse.

CASUS II.

Theophanes cùm Loteriam instituisset, cujus fundus variis panni voluminibus constabat, Matthæus, ejus vicinus, præmium quoddam habuit: pro cujus solutione acriter cùm Theophane disceptavit, coactusque fuit ad eum coram Urbis Agoranomo in jus vocandum, ut eorum lis judicio componeretur. Judex ille, nonnè, juxta muneris sui debitum, sententiam suam in gratiam Matthæi, ferre debet, si Theophanem in culpa esse reperiat?

Respons.

Inter omnes Loterias tres earum species distinguendæ sunt. Quædam prohibentur, Aliæ permittuntur à Principe, aut Magistratu, quemadmodùm permissæ fuerunt, eæ omnes, de quibus in decisione præcedenti verba fecimus, aliæ denique solummodò tolerantur.

Respectu Loteriarum prohibitarum, tantùm abest ut privati, quorum res in illis Loterii agitur, quamdam actionem adversus eum qui Loteriam instituit, habeant, ut è contra Judex eos in suis petitionibus auscultare denegare debeat, juxta hæc Legis verba, (b) *Ubi autem & dantis & accipientis turpitudo versatur, non posse repeti dicimus.* Et hoc etiam in casu, si argumentum satis validum bujus Loteriæ institutionis habeat, eum qui contra interdictum illam instituit plectere debet, sive mulcta pecuniaria, sive etiam eos qoi pecuniam suam contulerunt, denariorum collatorum fisco addictione, multando.

(b) Leg. *Ubi autem* 3. ff. de condict. ob turpem vel injustam causam l. 12. tit. 5.

Quod attinet ad Loterias, quæ instituuntur consequenter veniæ, quæ à Principe, aut Magistratu Civili conceditur; illi qoibus schedulæ nigræ contigerunt, actionem habent ad solutionem summæ

in

mæ in iis determinatæ exigendam; Et Judex in eorum gratiam sententiam suam ferre debet, atque præcipere, ut pretium stipulatum à Loteriæ Domino ipsis solvatur. Quod probari potest, 1. ea Legibus, quæ in quarto titulo duodecimi Digestorum libri referuntur (a), & ex his Jurisconsulti Pauli verbis (b), *ob rem igitur honestam datum ita repeti potest, si res propter quam datum est, secuta non est*. 2. Quia Princeps, vel Magistratus, qui loteriam confirmavit, existimandus est eodem tempore potestatem dedisse actionem circa difficultates exindè oriundas, intendendi, quemadmodum lex quædam nova naturaliter jus actionem intendendi confert. *Si obligatio lege nova introducta sit; nec tantùm eadem lege, quo genere actionis experiamur, eâ Lege agendum ait* Jurisconsultus Paulus in Lege quam in margine laudamus (c).

(a) Tit. de condict. causa data, causa non secuta.

(b) In leg. Omne 1 § 1 ff de condict. ob turpem vel injustam causam.

Denique respectu Loteriarum, quæ neque expressim licitæ, neque reipsa prohibitæ sunt, sed quæ solummodò tolerantur; recidunt etiam in casum ludorum aleatoriorum generatim prohibitorum. Quamobrem privatus quidam nullam coram Judice actionem habet, ut præmii sui solutionem exigat, ab eo qui Loteriam instituit: quòd si in eum actionem intendat, periculum incurrit, ne præmium suum fisco addicatur; & loteriæ Conditor seu dominus, pecuniæ, aut aliarum rerum collatarum & intra manus suas depositarum, fisco addicendarum, vel ad minimum multæ arbitrariæ, periculum subit.

(c) Leg. unic. ff de condict. ex lege l. 13. tit. 2.

LUCRUM ULTRA SORTEM.

ID quod *Lucrum ultra Sortem*, gallicè *Interêt* vocatur, propriè loquendo, æstimatio est commodi legitimi quod pecunia, illi cui debetur, producere potuisset, si sibi tempore præstituto soluta fuisset. Licèt enim pecunia natura sua sterilis sit, nec ullum fenus præcisè propter mutuam pecuniam exigi possit; attamen, qui pecuniæ fit usus utilis, sive in commercio, sive in emptione alicujus fundi fructificantis, sive denique in fenerando, legitimum lucrum producit. Undè sequitur, illi, qui hoc emolumento orbatur, acceptum detrimentum, lucro damno accomodato, resarciendum esse.

Hujusce autem emolumenti cessatio duabus è causis oriri potest, nempè ex lucro cessante, vel damno nascente; Ita ut vera definitio vocis gallicæ *Interêt*, pendeat à cognitione lucri cessantis & damni nascentis. Lucrum cessans his verbis definitur (d), *Lucrum cessans est carentia acquisitionis pecuniæ, rei-ve pecunia æstimabilis, aliâs indebita*. & damnum nascens, *damnum emergens est rei propria*, id est, *possessa, vel stricto jure debita, detrimentum*. Id igitur quod gallicè *Interêt*, latinè verò *lucrum ultra sortem*, vocatur, propriè loquendo, nihil aliud est; quàm *lucrum cessans, damnum-ve emergens*, ut Theologi loquuntur.

(d) Polin. part. 2. 2. n. 599 & duobus seq.

Quam in rem observandum est, dari quamdam speciem damni quod creari potest, absque culpa ejus qui illud creat. *Damnum sine injuria facientis datum:* Tale est damnum à pecude creatum, & quod in Lege duodecim tabularum vocatur *Pauperies*.

Antequam materiam lucri ultra sortem aggrediamur, quasdam observationes hic faciemus, quas depromsimus ex opere quod Clarissimus D. Bretonier, antiquus in supremo Senatu Parisiensi Advocatus nuper in lucem edidit (e).

Prima observatio est, quòd congruenter Decreto Aurelianensi (f), fenus summæ mutuo datæ, debeatur propter solutionis moram, numerando à die, quâ vadimonii denuntiatio debitori in Castelleto Parisiensi significata fuit; Petitor necessariò solutionem sortis & lucri ultra sortem inferre debet, aliàs si unum vel alterum solummodò inferret, nullum ultra sortem lucrum obtineret sententiâ Judicis, ex quâ tantùm jus illud percipiendi habet. Econtrà in Provincia Arverniæ, satis est solutionem sortis inferre, ut lucrum ultra sortem obtineatur: In Provincia Lugdunensi sat est fenus petiisse; & in supremo Senatu Burdigalensi simplex solvendi mandatum debitori injunctum, sufficit, quin ulla petitione judiciali opus sit, verùm Creditor hoc mandatum à triennio in triennium renòvare debet.

(e) D. Bartholomæus Josephus Bretonius. Collect. in Alphabet. præcipuarum quæst. juris.

(f) Decret. Aurelian. art. 60.

Secunda, Æstimationem lucri ultra sortem pro variâ supremorum Senatuum Jurisprudentiâ differre. Supremus Senatus Parisiensis illud lucrum usuris quincuncibus præfinivit; In supremis Senatibus Burdigalæ, Tolosæ, Divionis, Rhedonum, Metarum, & Pali præfinitur lucrum ilud usuris quincuncibus & semi, & in Delphinatu usuris semissibus.

Tertia: Ex omnibus supremis Senatibus, unicum ferè Parisiensem supremum Senatum sese accommodasse Juri Canonico, quod vetat ne pecuniæ mutuò datæ fenus exigatur, atque etiam quædam exceptiones dantur: 1. In gratiam urbis Lugduni: 2. in gratiam pecuniæ pupillaris, quæ mutuò dari possunt, de fenore stipulando usuris quincuncibus, juxtà Decreta à Le Prêtre & Louët laudata (g); hoc respectu etiam stipulatio ista locum habet in supremis Senatibus Normanniæ & Britanniæ minoris, ut & in Regionibus Bressiæ & *Bugey*, in quibus lucrum ultra sortem locum habet, etiam absque stipulatione ac denuntiatione.

(g) Le Prêtre. cent. 2. cap. 27. Louët. Lit. l. cap. 8. n. 7.

Quarta quosdam supremos Senatus, quemadmodùm supremum Senatum Normanniæ, in cujus acta publica decretum Aurelianense relatum non fuit, & supremum Senatum Burdigalensem, lucri ultra sortem stipulationem non concedere. Nec quidem supremus Normanniæ Senatus lucrum illud post petitionem judicialem adjudicat; At è contra in supremi Senatus Burdigalensis Jurisdictione fenus à die denuntiationis fluit, vel etiam à die simplicis solvendi mandati absque ulla judiciali petitione. Denique ista lucri ultra sortem stipulatio licita est in supremis Senatibus Aquarumsextiarum, Gratianopolis, Metarum, Pali & Vesuntionis: quemadmodum etiam in Alsatia, in Bressia & Regionibus *Bugey*, Gessæ, & *Valromey*.

Quinta: Secundùm Jus Romanum lucrum nunquam sortem duplò superare posse (*a*). Sed planè contrarium observatur in supremis Senatibus Parisiensi & Rhedonensi, in quibus lucrum, quoquo modo debeantur, sortem excedere potest.

Sexta: Juxta Leges Romanas, solutiones à debitore factas statim lucro ultra sortem compensari, omnesque supremos Senatus Juris scripti huic Jurisprudentiæ se accommodasse. Supremus Parisiensis Senatus duas fenoris species distinguit. Alterum quod *ex natura rei*, aut *à lege*, debetur; quale est fenus, quod oritur è pretio fundi, è dote constituta, aut ex hæreditatis portione legitimâ; vel *ex officio judicis* debetur. Cùm de priori fenore agitur, solutiones statim lucro compensantur, antequam sors attingatur: & vice versa; cùm fenus nonnisi *ex officio judicis* debetur, sorte primùm, ac deinceps lucro ultra sortem hæc compensatio fit.

Septima & ultima observatio est, Leges Romanas priores hypothecæ partes creditori anteriori concedere non modò, quoad sortem, sed etiam quoad lucrum ultra sortem debitum supremus Parisiensis Senatus in omnibus suæ Jurisdictionis regionibus hanc Jurisprudentiam sequitur, si excipias Provinciam Arverniæ, ubi hypotheca lucri ultra sortem locum non habet, nisi post omnes creditorum sortes. (*b*) Denique Supremi Senatus Gratianopolis & Rhedonum, absque ulla exceptione Juris Romani dispositionem hoc respectu sequuntur: At supremus Tolosæ Senatus lucrum ultra sortem nonnisi post sortes adjudicat (*c*). quod etiam usu venit in amplitudine supremi Senatûs Normanniæ congruenter Constitutionis Decreto diei 6. Aprilis 1666. (*d*).

(*a*) Novell. 138. unicâ cod. de usuria supra duplum. non computandis auth. collat. 9. tit. 21. & leg. *De usuris* 27. cod. de usuris l. 4. tit. 32.

(*b*) Louet. & Brodeau litt. D. Summario 42.

(*c*) D'Olive l. 4. cap. 21. Catelan. tom. 2. cap. 42.

(*d*) Art. 150.

Omnia quæ jam jam diximus unicè ad Jurisprudentiam Civilem pertinent; nec autumamus, ea regulæ instar adhibenda esse in omnibus quantùm ad conscientiam attinet, nisi ea ratione, qua rem in sequentibus decisionibus explicabimus.

CASUS PRIMUS.

TAURINUS & Barnabas lite instante circa plura societatis capita, de quibus inter se controversantur, consilio & opera amici cujusdam communis transigunt; qua transactione Taurinus à jure animo præcepto partim desistit, ea lege, ut Barnabas 2000. nummos sibi solvat, nempè 1000. nummos intra octo menses ad summum, & reliquos 1000. nummos intra annum, intereaque lucrum ultra sortem solvat, donec sortem in solidum solverit. An Taurinus illæsa conscientia, & absque usura, hoc lucrum ultra sortem percipere potest?

RESPONS.

Constat, Taurinum hoc lucrum ultra sortem, quin usuræ culpandus sit, percipere posse. Ratio est, quòd hujus lucri ultra sortem stipulatio, pretii sibi debiti pars sit, atque conditio transactionis inter ipsum & Barnabam factæ, sive ad compensandum illud quod aliundè Barnabæ concedere potest, sive propter quasdam alias causas legitimas. Quibus addimus talem transactionem considerari posse, tanquam locum condemnationis, secundum juris formulam factæ, habentem: cùm transactiones rerum judicatarum vim ac autoritatem habeant, juxta hæc legis verba (e), *non minorem auctoritatem transactionum, quàm rerum judicatarum esse, recto ratione placuit*. Qua de re observandum est, quòd, postquam Barnabas dimidiam sortis partem solverit, Taurinus lucrum alterius sortis solvendæ partis exigere poterit.

(e) Leg. *Non minorem*. 20. cod. de transact. lib. 2. tit. 4.

CASUS II.

ARISTIDES unam è suis domibus Lampridio vendidit pretio 10000. librarum post sexennium absolutum, (solvendarum,) nec antea, cum expressa stipulatione, Lampridium, cui ejus possessionem concessit, interea lucrum ultra sortem, juxta constitutionem, sibi soluturum. Num Aristides illud absque usura facere potuit, præsertim si Lampridius eam elocando 400. libras solummodo percipere potuit; aut etiam si illam elocare non possit?

RESPONS.

Hæc stipulatio nullo modò feneratoria est, quemadmodum ex hujus tituli observatione sexta patet; quia domus ab Aristide vendita, est fundus, qui ipsi reditum annuum afferet, quo venditione orbatur; & æquum est, ut compensationem huic reditui accommodatam percipiat. Id probari potest 1. Glossa in Decretalem Alexandri III. ubi dicitur (*f*) *usuræ possunt peti etiam secundum Canones: ut cùm vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec solvis mihi pretium ad terminum .... quia hujusmodi usuræ non quasi usuræ, sed quasi interesse petuntur. Argum*. 14. q. 4. (*can.*) Quoniam multi ...*damna verò & interesse secundum Canones peti possunt*: 15. q. 2. (*can.*) Si quis Clericus, 2, Legibus Civilibus, hacque peculiariter (*g*), *ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, quæ ei ab emptore præstari oportet. Veniunt autem in hoc judicio infra scripta; imprimis pretium, quanti res venit: item usuræ pretii post diem traditionis. Nam cùm re emptor fruatur, æquissimum est eum usuras pre-*

(*f*) Glossa in cap. *Conquestus*. 8. de usuris v. *de feudo*.

(*g*) Leg. *Julianus*. 13. §. 19. & 20. ff. de actionibus empti & venditi. lib. 19. tit. 1.

pretii pendere. Multæ adhuc aliæ dantur leges quæ eamdem decisionem ferunt (*a*).

(a) Leg. Curabit. 5. & leg. *Fructus* 13. cod. eod. tit. lib. 4. tit. 9.

3. Jorisprudentia supremarum hujosce Regni Coriarum, quemadmodum observant Louet (*b*), La Rocheflavin, qui laudat Decretum supremi Senatus Parisiensis 8. octobris 1597. (*c*); aliique.

(b) Louet. v. *Interest.* 8.

(c) La Rocheflavin. l. 5. tit. 5. *Decret.* 2.

4. Denique Navarrus qui laudat multos Theologos & Juris Canooici peritos, qui idem doceot. inter qoos reperitur doctus Covarruvias Segoviæ Episcopus, cujus verba in quarta decisione referemus.

Concludimus ergo; quòd, cùm domus ab Aristide Lampridio vendita, sit fundus fructificans, quo se orbat domum ipsi vendendo, æquum non sit ut ot Lampridius ea otatur antequam ejus pretium solverit, & quod ideò ejus usuras Aristidi venditori solvere debeat.

Ioutile est dicere, Lampridium 400. libras è domus suæ locatione solummodò percipere, quod pretium viliusest pretio lucri ultra sortem, qood solvere debet, aut etiam neminem invenire potoisse cui eam elocaret. Semper enim hoc lucrum ultra sortem debet, pro jure ea fruendi ac utendi, atque si eam viliori pretio elocet, quàm osurarum quas pendit pretium; vel etiamsi eam elocare oon possit, damnum est quod taoquam rei dominus, ferre debet: Cùm cæteroquin hoc damnum, ejus respectu, considerandum sit, tanquam casus fortoitus, qoem solus, suo Domini nomine præstare debet qoemadmodùm endem nomine locationis accretio in commodum suum verteretur, si eam longè majori pretio elocaret, quàm usuræ à se solvendæ surgant: Unde etiam æquum est ut imminutio seu damoum in ipsum recidat. Attamen si contrahentes aliomodo pretii osuras constituissent, eorum pactum legis locum haberet, modò nihil contineret, quod justitiæ (adversaretor) vel bonis moribus: *Contractus enim legem ex conventione accipiunt*, sicut lex loquitur (*d*).

(d) Leg. *Depositum* 1. §. 1. ff. depositi vel contrà. lib. 16. tit. 3.

CASUS III.

Gulielmus, domum ædificandam curans, opus babet 10000. libris ad eam perficiendam. Eas à Josepbo fœnore motuò sumpsit. Pactom fert quòd Gulielmus intra sex meoses Josepho usûs apocham dabit, summamque acceptam chirographo fatebitur; & quod interea Tabellio totius summæ depositarior remanebit; eamque solummodò de manibus deponet ad Architectum vel operarios solvendos, quorum apochæ ferent denarios perceptos oriri è summa, quam Josephus Gulielmo mutuò dedit.

Sex mensibus elapsis, cùm Gulielmus omnes suos operarios solvisset, numerata summa 8000. librarom, Josepbo reliquas 2000. libras solvere offert, quia ipsi totius sommæ usûs apocham præbere non potest. Josephus, acceptâ Golielmi conditiooe, 200. libras percipit pro semestri lucro ultra surtem 8000. librarum impensarum, cum 2000. libris quas Gulielmos ipsi rependit: atque iosuper exigit solutionem 50. librarum pro semestri lucro ultra sortem earomdem 2000. librarum, quibus attamen Gulielmus non usus est, qoandoquidem Tabellio semper eorom depositarius remansit. Num, quin turpis usuræ culpandus sit, has 50. libras percipere potoit?

Respons.

Josephus absque turpi fœnore, 50. libras, accipere potuit, pro semestri lucro ultra sortem 2000. librarum, licet hæc summa per totum boc tempotis spatium apud Tabellionem deposita fuerit, nec Gulielmus ea usus sit. Prima ratio est, quòd Josepbus reipsâ & de facto totam summam 10000. librarum in Gullelmi commodum alienaverit, conditionibus à specie proposita latis. Secunda, quia causa non est cur Gulielmus ea summa usus oon fuerit, & qoia ab ipso peodebat, solummodò 8000. libras, loco 10000. librarum, mutuò sumere. Tertia, quia conditiones in pacto stipulatæ, nulla ratione alienationi adversantur, ac unicè ad id spectant, ot Josephus in tuto sit, & ut ad boonm usum, ad quem Gulielmus sese adstrinxerat, adbiberetur: Quod cum justitia congroit (*e*).

(e) De Sainte Beuve, tom. 2. c. 180.

CASUS IV.

Cum Gilbertus de munere Quæstoris Galliæ cum Antonio tractasset 8000. libras fenore à Joanne mutoò sumit, expressim stipulando, quòd eas in hoc munere emendo impendet, & quòd munus illud pignori opponetur usquedum hæc summa rependatur. Paulò post Gilbertus animum mutat, & munor istud non suscipiendo, illud munus emptum vendit Ludovico, qui pactu sese adstringit ad pretii partem solvendam Antonio primo venditori, cui Gilbertus totam summam non solvit; & ad solvendam alteram partem Joanni 8000. librarum Creditori. Joannes obstat quominùs Ludovicur munus suscipiat, & unà cum Antonio supplicem suum libellum dat, quo uterqoe petit, ut ea quæ sibi debeotur, solvantor, ac de pretio muneris, de quo Ludovicur cum Gilberto convenit, detrahantor.

Quæ intervenit sententia 5000. libras Antonio, & 3000. Joanni adjudicat, eas omnes de pretio muneris desumendas; & Joannes, pro cæteris 5000. libris sibi adhuc solvendis, dimittitur ad alia bona Gilberti, qui præsenti pecunias eas ipsi solvit: & quod ad ejus intercessionem attinet, ne Ludovicus munus susciperet, iste ipsi chirographum tradit, quo erga Joannem sese adstringit, 1. Ad ipsi solvendam intra sex menses supradictam 3000. librarum summam, ipsi judicis sententia adjudicatam. 2. ad lucrum ultra sortem per illud tempus ipsi solvendum. Num Joannes absque turpi fenore hoc lucrum à Ludovico exigere potest?

Respons.

Joannes absque turpi fœnore, lucrom ultra sortem summæ 3000. librarum sibi insuper debitæ, percipere potest: cùm constet, quòd alias damnum notabile exindè perferret, & quòd officium quod in Gilbertum contulit, ipsi noxium esse non debeat. Ratio est quòd hæc summa sit pars pretii moneris; & quòd æquum non sit, ut Ludovicus qui illud munus emit, emolomentis ac juribus muneri annexis fruatur, aoteqoam ejus pretium solverit: & quòd, pretio non soluto, Joannem orbet lucro partis pretii ad ipsum pertinentis ratione hypothecæ & prærogativæ, quas in illud pretium habet; Quod facilè probari potest ex Glossa (*f*), cujus verba retulimus ad secundam quæstionem respondendo, & quæ non repetemus. Hoc etiam docet doctus Segoviæ Episcopus, Didacus Covarrovias, qui hanc illius rationem reddit (*g*), *ne sequatur inæqualitas inter commutantes proprias res. Nam, si emptor percipit fructus rei emptæ, nondum soluto pretio, justum est, et pretii usuras usque ad fructuum quantitatem solvat venditori: qui ei rem tradidit liberè, cùm eam tradere, pretio non soluto, minimè teneretur.* Quibus Doctus ille Juris Canonici peritus addit, hoc lucrum ultra sortem considerandum non esse, taoquam *usuras lucratorias*, quæ à Jure tanquam non legitimæ damnantur, sed tanquam *usuras recompensatorias*, quas nemo condemnat: *quibus accedit, usuras lucratorias omni jure reprobas esse; usuras autem recompensatorias omni jure admitti: quia*

(f) Glossa in cap. *Conquestus* de usuris.

(g) Didacus Covarruvias à Levva. var. resolut. l. 3. c. 4. n. 5.

dantur in compensationem ejus, quod justè competebat; & debitum erat eas recipienti, quodque ipse justissimè habiturus esset. Leges quas in prima decisione laudavimus, & Jurisprudentia, quæ in omnibus Galliæ supremis Senatibus observatur, cum iis quæ diximus congruunt, & evidenter æquitatem hujusmodi lucri ultra sortem probant.

CASUS V.

Hermannus & Justinus, fratres, patris sui obitu duas domos hæreditate acceperunt, quarum altera 20000. libris, altera verò 15000. libris, æstimatur. In hæreditatis partitione quam fecerunt, Hermannus accepit domum 20000. librarum, & domus 15000. librarum remansit Justino, cui Hermannus se se ad 5000. libras solvendas, ut eum sibi æquaret, adstrinxit

Num Justinus absque turpi fœnore lucrum ultra sortem 5000. librarum exigere potest, donec ejus frater hanc summam ipsi solverit?

Respons.

Justinus lucrum ultra 5000. librarum sortem, à fratre suo sibi debitam, quin turpis fœnoris reus sit, exigere potest. Cùm enim de fundo fructificante agitur, qui inter duos hæredes æqualiter dividendus est; æquum non est, ut alter majorem ejus, quàm alter, portionem habeat, quin ejus damnum resarciat. Id probatur ex autore Glossæ cujus textum in secunda decisione retulimus; qui Auctor eo nititur quod hujusmodi lucrum ultra sortem, locum æquæ compensationis habeat (a). *Quia hujusmodi usura, non quasi usura; sed quasi interesse petuntur.* Quod etiam asserunt Covarruvias, in decisione præcedenti laudatus, Navarrus, aliique, congruenter tribus Legibus quas in secundo casu laudavimus, ubi de venditione agitur. cujus pretium ab emptore solutum non est. (b)

(a) Gloss. in eit. cap. *Conquestus*. 8. de usuris v. de feudo.

(b) De Sainte-Beuve tom. 2. cas. 158.

CASUS VI.

Bertulsus, cùm Berenicem filiam suam Diodoto uxorem dedisset; eam 10000 librarum dote nec hanc summam præsenti pecunia ipsi solvere potuisset, Diodorus, qui eam summam solummodò accepit triennio post diem suo matrimonii Contractui adscriptam, ejus lucrum, ultra sortem justa usuras à Constitutione concessas, exegit. Num illud absque turpi fœnore exigere potuit?

Respons.

Diodorus nullam turpem usuram admittendo, à Bertulfo, socero suo, lucrum ultra 10000. librarum sortem, pro dote Berenicè uxori suæ promissam, exigere potuit. Quod evidenter congruere videtur Juri Canonico per dispositionem cujusdam Decretalis Innocentii III. (c), in qua Papa ille his verbis loquitur; *Sanè generum ad fructus possessionem, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in sortem non credimus compellendum, cùm frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.* Quandoquidem enim. juxta istum Pontificem summum, fructus fundi, quem socer genero suo pignori dedit, ut dos ipsi promissa in tuto esset, ante sortem principalem prænumerari non debent, quia gener tenetur ad sustinenda onera matrimonii, quæ sæpè fructus fundi pignori dati longissimè superant; Inde sequitur, quòd, cùm socer nullum fundum fructificantem ipsi pignoravit, certissimè ad lucrum ultra dotem ipsi solvendum teneatur, donec præsenti pecuniâ eam ipsi solverit.

(c) Innoc. III. in cap. *Salubriter*. 16. de usuris l. 5. tit. 19.

Hæc decisio planè congruit nostræ Jurisprudentiæ, atque etiam Juri Romano, *Sin autem aliæ res præter immobiles*, ait una è Legibus Codicis Justiniani (d), *vel aurum, fuerint in dotem data, sive in argento, sive in muliebribus ornamentis, sive in veste, sive in aliis quibuscumque, siquidem æstimata fuerint; simili modo post biennium & earum usuras ex tertia parte centesima currere.*

(d) Leg. *Cum quidam* fin. §. 2. cod. de jure dotium l. 5. tit. 13.

Operæ pretium est in hæc verba, *post biennium*, observare, jus Romanum biennium dilationis pro usuris concessisse; verùm hâc in re Jus Gallicum Juri Romano non congruit. In Judicum enim potestate est, secundùm circumstantias oblatas, dilationem arbitrandi pro rerum in dotem promissarum solutione, & lucrum ultra sortem adjudicandi, cùm id æquum existimant.

CASUS VII.

Scipio, cùm paratus esset ad 2000. libras in ærarium Regium ferendas ut sibi contractum 100. librarum annui reditûs in Basilicam Parisiensem procuraret. Cajus ejus amicus, eum rogavit ut illi summæ 1000. libras adderet, ea lege, ut earum lucrum ultra sortem, pro ratione constitutionis aut Edicti creationis, solveret. Scipio rei assensum suum dedit, & accepto contractu 150. librarum annui reditûs, quotannis Cajo summam 50. librarum solvit. An Cajus absque usurâ hoc lucrum percipere potest?

Respons.

Distinguendum est. Datur enim chirographum inter Cajum & Scipionem, vel non datur. Si chirographum detur, vel hoc chirographum de alienatione 1000. librarum à Cajo factam loquitur, vel in eâ solummodò mentio fit cujusdam pecuniæ ad certum tempus vel ad lubitum mutuò datæ. Si chirographum de alienatione loquatur, verbi gratia, si his verbis scriptum, sit, Scipionis nomine, „ Agnosco Cajum summam 1000. librarum „ mihi mutuò dedisse, qua de summa spondeo fenoris pactionem cum eo coram Tabellionibus facere quoties ipsi libebit; ac interdùm ejus lucrum „ juxta usuras à Constitutione concessas solvere. Constat hoc in casu Cajum quotannis 50. libras percipere posse, quin ullam usuram admittat; cùm 1000. libris alienatis, eas à Scipione repetere non possit, qui ad ejus usuras ipsi solummodò solvendas tenetur. Verùm si chirographum de pecunia simpliciter omninò data mentionem faciat, Cajus nullum lucrum ultra hujus summæ sortem exigere aut percipere potest, nisi damni emergentis aut lucri cessantis nomine. *Cùm omnis usura & superabundantia prohibeatur in Lege*, quemàdmodùm loquitur Urbanus III. (e) post sanctum Ambrosium, sanctum Hieronymum, sanctum Augustinum, aliosque Ecclesiæ Patres.

(e) Urban. III. in cap. *Consuluit*. 10. de usuris.

Si nullum chirographum inter has duas personas detur, Cajus quotannis à Scipione 50. illas libras percipere potest, 1. modò 1000. suas libras Scipioni mutuò dando, sincera ipsi fuerit mens eas alienandi; & 2. modò nec ipse, nec ejus hæredes, hanc summam à Scipione repetere possint. Alias enim merum esset mutuum feneratitium, ex quo nullum lucrum, quantumvis modicum percipere posset.

Diximus, *modò Cajus sinceram mentem habuerit 1000. suas libras alienandi, eas Scipioni mutò dando.* Solum enim consilium percipiendi usuras pecuniæ suæ, eam etiam non alienando, eum criminosum ac turpis fœnoris reum coram Deo redderet: quia *sola spes usurarii usuram inducere videtur*, sicut loquitur Glossa (f), post sanctum Augustinum, qui dicit (g); *si feneraveris homini, id est mutuam tuam pecuniam dederis. . . . à quo aliquid plus quam dedisti expectes accipere*

(f) Glossa in c. *Mandato* fin. de simonia v. affectu animi.

(g) S August. in Psal. 36. 10 cap. *Si feneraveris*. 2. 34. q. 3.

pere , feneratar est. Quod etiam Urbanus III. hisce Domini nostri verbis probat; *mutuum date, nihil indè sperantes* (a).

(a) Urban. III. in cap. *Consuluit.* 10. de usuris.

Cœterùm, cùm sit chirographum verbis, quæ notavimus, scriptum, sat est pro conscientia ut propria manu nomen privatim subscribatur: & omne, quod inter hoc chirographum & Contractum in formulis scriptum, discrimen intercedit, est.quòd debitoris bona non pignerentur, in gratiam ejus qui pecuniam suam mutuò dat.

*CASUS VIII.

Aristeus Chrysostomum filium suum eum uxore matrimonio conjungendo, ipsi 40000. libras promisit: Sed dimidiam tantùm hujus summæ partem ipsi præsenti pecunia solvit, & pro cæteris 20000. libris Chrysostomo sese obligavit. Nunne Chrysostomus jus habet lucrum ultra summæ debitæ sortem exigendi, donec pater ejus illam ipsi solverit, quemadmodùm gener usuras partis dotis uxoris suæ à socero suo sibi debitæ, exigere potest?

Respons.

Chrysostomus illæsa conscientia usuras 20000. librarum, quarum ejus pater se debitorem erga ipsum reddidit, exigere non potest, nisi postquam patrem suum sententia juridica, bona fide & absque collusione lata, condemnandum curaverit, *in pœnam dilatæ solutionis*: licet enim gener lucrum ultra dotis uxori suæ promissæ sortem exigere possit, aut etiam frui reditu fundi à socero suo sibi pignerati, ut dos ista in tuto esset, quin ad fructus è sorte principali prænumerandos teneatur, quemadmodum Innocentius III. declarat (b), eadem non est ratio respectu summæ quam pater filio suo, cum eum uxore matrimonio jungendo, promisit; cùm nullus Canon, nec ulla Decretalis dctor, quæ declaret filium hoc in casu usuras exigere posse.

(b) Innoc. III. in cap. *Salubriter*. 16. de usuris.

Revera objici potest, has usuras ipsi solvendas esse, cùm ad onera matrimonii ferenda teneatur, quæ ratio est quam Innocentius III. affert in gratiam generi adversus socerum suum. Sed respondendum est, non licere hanc rationem ex privata auctoritate ad alios casus extendere, de quibus Jus non loquitur; & præterea Jus hanc gratiam peculiarem genero non concedere, nisi quia tenetus ad alendam & sustentandam uxorem absque dote sufficienti, aut absque usuris dotis, si eam non acceperit.

CASUS IX.

Geraldus, tutor Alexis, in manibus habet 10000. libras pecunia præsenti, ad pupillum suum pertinentes, quibus per Provintiæ consuetudinem quæstum facere tenetur, nisi ipse earum usuras solvere velit. Quærit occasiones commodas, ut ex hac summa lucrum percipiat, nec ullam occasionem tutam reperit. Nonne illæsa conscientia, summam illam mensario, vel cuidam alii personæ, quæ sit solvendo, mutuò dare potest, ejusque lucrum ultra sortem, juxta usuras Constitutione concessas, percipere, ex sententia quam obtinebit, ut cum popillo ejus rationes conferat?

Respons.

Tutor iste absque turpi fænore hâc viâ uti nequit, ad lucrum è pecunia pupilli sui percipiendum. Nullo enim in casu licitum est quamcunque pecuniam apud aliquem fœnore occupare, eam mutuò dando; cùm illud interdictum sit à Jure naturali, Divino & Ecclesiastico, quemadmodum alibi, de usura tractando, invictè probamus: & cùm casus propositus, qui maximè favens videtur, à nulla Lege divina, vel humana, nec ab ullo Ecclesiæ Patre, (exceptus fuerit (aut Scriptore probo, nec ulla exceptio aut distinctio facienda sit, ubi Jus nullam exceptionem aut distinctionem facit, juxta hoc placitum, (c) *Ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, dicendum est, tutorem non majori privilegio, quàm alia persona, quoad usuram, gaudere, & quemadmodum nunquam licitum est mendacium proferre, quacumque de re spirituali aut temporali agatur; neque etiam licitum esse ullum lucrum feneratitium exigere cùm turpe fenus, non majorem immunitatem quàm mendacium, admittat, quemadmodùm dicit Alexander III. in una è suis Decretalibus, quam ad Archiepiscopum Panormitanum his verbis scribit (d); *Cùm usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur: super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cùm scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis, prohibendus est quis, ne, etiam pro redimenda vita captivi usurarum crimine involvatur.*

(c) Arg. Legis *De pretio* ff. de publicaria in rem act. l. 6. tit. 2.

(d) Alex. III. in cap. *Super eo*. 4. de usuris.

Oportet igitur ut Geraldus alio modo lucrum percipiat è 10000. libris ad Alexim pertinentibus, sive emendo prædium, aut annuas pensiones, sive societatem ineundo cum quodam negotiatore, qui sit solvendo. Et si Geraldus tutelam suscipiendo; hanc summam in manibus cujusdam debitoris reperisset facilè vitare posset ne ipsemet damnaretur ad ejus usuras solvendas, petitionem suam coram Judicibus contrà debitorem faciendo, sincero consilio eam summam ad legitimum usum adhibendi, si debitor eam solveret: si & fortè ad eam solvendam ipsum adigere non potuisset, sententiam contra ipsum obtinendo, quæ eum ad usuras solvendas adigeret, hoc enim in casu lucri cessantis nomen pro se haberet, ex quo hujus summæ usuras percipiendi jus haberet, ut deinceps cum pupillo suo earum rationes conferret. Sed quemadmodum hic supponitur, Geraldum actu 10000. libras in manibus habere, iis quæ diximus hærendum est.

Quod spectat ad difficultates, quas tutor supponit in bonis usibus reperiendis, ut in tuto 10000. illæ libræ collocarentur, dicendum est magnas has difficultates sæpè reperiri tantùm in imaginatione eorum, qui pecuniam, commodè apud aliquem occupandam quærunt, ope mutui, quæ via brevissima & facillima ipsis videtur. verùm etiamsi hæ difficultates veræ essent, & si tutor vereretur, ne pecuniam adhiberet in quemdam malum usum, quem deinceps erga pupillum suum præstare deberet, facillimum est huic periculo remedium. Nam curare solummodò debet, ut res confirmetur Judicum auctoritate, & consilio consangoineorum in formulis requisito, pecuniæ usus præcipiatur: cùm constet, eum hac ratione vitare periculum quod timet, omnesque disquisitiones vel lites quas pupillus ipsi quondam suscitare posset. Hæc cautio congruit Constitutioni Aurelianensi, mensis Januarii anni 1560. En enim quemadmodum Rex Carolus IX. in ea loquitur (e) „ Tutores & Curatores pupillorum, statim atque index bonorum ad pupillos suos pertinentium descriptus erit, ad res moventes caducas ex auctoritate judicis vendendas, tenebuntur, ut & ad pecuniam exindè oriundam, cum cæterâ pecuniâ præsenti repertâ in prædiis, aut annuis pensionibus ex amicorum & consanguineorum consilio collocandam, usurarum illius pecuniæ propriis suis nominibus solvendarum pœna.

(e) Constitut. Aurelian. art. 101.

Hæc constitutio duo fert. 1. pecuniam pupilli collocandam esse, non per simplex mutuum ad certum quoddam tempus, cujus usuræ percipi possint, verùm prædia, vel annuas pensiones, emendo; quòd facillimè exequi possunt tutores. 2.

pecu-

pecuniam sic collocando, tutores ex auctoritate, consilio & consensu pupilli amicorum & consanguineorum agere debere, quibus adhibitis se sartum & tectum conservat à malo eastu, quem pecunia hæc cum cautione collocata, habere posset.

Jurisprudentia, quæ observatur in supremo Senatu Parisiensi, cum iis quæ jam jam diximus congruit, ut patet ex Decreto an. 1559. quod à Laurentio Boochel in sua Juris Gallici Bibliotheca refertur (a); & ex celebri consultatione, mandato Domini Episcopi Lucionæ, factâ, (b) cui octo clarissimi hujusce supremi Senatus Advocati nomen suum propria mano adscripserunt die 23. Martii 1679. nempè Domini Abraham, Billard, Issaly, Pinson, Ravierre, Nouet, Choppe, & de l'Hommeau. En eorum ad quæstiones sibi factas responsum. „ Consilium infrà scriptum, quod monitum scripto editum „ suppra collocatum vidit, circa primum articu„ sentit, supremum Senatum Parisiensem aucto„ ritate sua non firmare pecuniæ mutuum quod „ à Tutoribus fœnori datur, si pecunia ad pu„ pillos suos pertineat, cùm per obligationem, „ seu promissum, mutuò dator, quia supremi „ Senatus sententia est, usuræ stipulationem fœ„ neratitiam esse, cum de simplici mutuo agitur, „ idque licitum non esse, nisi cùm alienatio „ datur per pactum annuæ pensionis, seu per „ pactum æquipollens.

(a) Laurentius Bouchel. v. *Usura*. pag. 944.

(b) Colloc. Lucion. tom. 4. Colloc. 35. q. 3.

„ Quod ad secundum casum attinet, ejus mens „ est, equidem Tutores ad lucrum pæcuniæ otiosæ „ quam in manibus habent solvendum, damnandos „ esse; verùm propterea Tutores nulla auctoritate „ firmantur, ad pecuniam per obligationem seu chi„ rographi cautionem cum fœnoris stipulatione, „ mutuò dandam. Ad tertium casum quod spectat, „ si tutor diligentias, & argumenta, proponeret, „ quibus demonstraret, in ipsius potestate non „ fuisse pecuniam de qua agitur in tuto collo„ care, re cognita, à lucro ultra sortem immunis „ esse posset. Deliberatum Parisiis die 23. Martii 1679.

Cùm clarissimi illi Advocati dicunt, supremum Senatum Parisiensem auctoritate sua non firmare collationem pecuniæ à Tutoribus cum fœnore mutuò datæ, quæ ad pupillos suos pertinet, nihil afferunt quod non congruat cum Decreto sat recenti primi hujus supremi Senatus Regni, qui 7. die Maii 1714. pronuntiavit, hujusmodi usuras, absque sortis alienatione fœneratitias esse. Quod Decretum lectum & pronuntiatum fuit in Castelleto, ubi sententia contraria lata fuerat.

Hæc decisio confirmari potest 1. Ex auctoritate Concilii Provincialis Mechliniæ (c), annos 570. habiti, declarantis quòd cùm usura prohibita sit sub pœna peccati mortalis, à Jure Divino, & Canonibus, nullus Tutor, nec Curator, absque crimine, pupilli pecuniam fœnore apud quemquam occupare possit. Ecce hujus Concilii Decretum. *Quoniam usura Jure divino & Canonico omnibus Christianis sub pœna peccati mortalis interdicitur, neque facienda sunt mala, ut eveniant bona: Synodus statuit, & ordinat ne quis Tutor, aut Curator, sub prætextu augmentandi patrimonii pupillorum, aut sub eorum Curatela existentium, pecuniæ illorum sub certo lucro, singulis annis ultra sortem recipiendo, mutuo det, retenta facultate repetendæ sortis, ... declarando hujusmodi omnes contractus usurarios, & contrà, ut præmittitur, mutuantes, tanquam contra usurarios ad pœnam juris procedendum.*

(c) Conc. Mechliniens. tit. de usuris.

2. Ex primo Concilio Provinciali Mediolanensi sub Sancto Carolo habito, quinquennio antè Consilium Machliniense, hoc est, anno 1565. (d), ubi eadem doctrina statuitur respectu pecuniæ orphanorum & viduarum atque etiam pecuniæ locorum piorum. *Ex mutuo, vel depositis, etiam apud Judæum factis, nihil præter sortem à quovis homine percipi ex conventa vel principaliter sperari possit, tametsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum.* Hujus Concilii verba sunt.

(d) Conc. Mediol. 1. 2. part. tit. 68. de usuris.

3. Ex perillustri Clerici Gallici Ordinis Conventu, Meloduni habito anno 1579. *usuram*, ajunt Præsules qui huic Cœtui aderant, (e) *lienis adinstar inflari, & totum corpus macidum efficientis, omnem rempublicam enervare, omnibus notam, & compertum est. Quàpropter, ut tanto accurratur malo, curandum, ut quid ex mutuo, vel depositis apud Judæum factis aliquid præter sortem à quovis homine percipi ex conventu, vel principaliter sperari possit: tametsi pecuniæ sint pupillarum, aut viduarum.*

(e) Convent. Melodun. tit. de usuris.

Duo adversus hanc decisionem objici possunt, 1. Reperiri quædam Decreta, à Louët Commentatore relata, quæ permittunt ut lucrum ultra pecuniæ pupillaris à Tutore mutuò datæ, sortem percipiatur. 2. Quod si Tutor hanc pecuniam apud aliquem fœnore non occupet, olim ad usuras proprio ac privato suo nomine solvendas condemnabitur; ideoque habeat titulum damni emergentis, ex quo ipsi licitum est lucrum ultra sortem percipere.

Verùm ad primam objectionem respondendum est, 1. Decreta, quæ afferuntur, antiquissima esse, 2. Jurisprudentiam universalem hodiernam illis Decretis planè adversari. 3. Decretum etiam diei 11. Junii 1559. quod laudavimus, redditum inter *Monsire d'Orleans*, quemadmodum Bouchel loquitur, & Curatorem Annæ *Du Vivier*, qui pupillæ suæ pecuniam, ratione septimæ partis ex centesimâ, supradicto *Monsire* fœnori mutuò dederat declarasse, usuras receptas usurarias, & fisco in Regis commodum addictas; mulctam Partibus litigantibus in dixisse; & vadimonii per se obeundi denuntiationem decrevisse contra Prætorem Generalem Aurelianensem, quia hunc pecuniæ usum auctoritate sua firmaverat. Quod ostendit nostram hac de re Jurisprudentiam jam tunc temporia magna cum cura observatam fuisse. Et 4. Denique conscientiam similibus Decretis se se accommodare non posse, cùm sanctis Canonibus, atque etiam Constitutioni adversentur.

Ad secundam objectionem respondendum est, Rationem quæ affertur, meram esse æquivocationem, quæ facillimè destrui potest. Ut enim damnum emergens, æquum sit nomen lucrum ultra sortem percipiendi, oportet, ut præcisè ex mutuo oriatur. In specie autem proposita, damnum emergens, quod affertur, ut Geraldus à culpa eximatur, ex mutuo præcipuè ac præcisè non oritur, verùm ex tutela ipsi imposita, & quæ vera est origo hujus damni, quod certissimè ferret, etiamsi hanc pecuniam mutuo non daret. Quamobrem damnum illud emergens, quod vocant, nomen non est, quod eum ab usura eximere possit. Adde quod penes ipsum sit damnum illud antevertere, ea quæ à Constitutione præscribuntur, sequendo.

CASUS X.

Clemens 600. libras Jacobo mutuo dedit pro commerciis sui negotiis sub Stephani cautione. Verùm quia Jacobus non multùm est solvendo, Stephanus ab eo petit, ut pro cautionis suæ vectigali, ipsi lucrum ultra 600. librarum sortem usuris quincuncibus solvat, donec eas Clementi reddiderit. Num illud lucrum absque usura percipere potest?

RESPONSIO.

Stephanus absque injustitia exigere nequit lucrum ultra sortem summæ, cujus pro Jacobo erga

erga Clementem sponsor est. Ratio est, quòd illud lucrum non magis parcipere possit, quam Clemens ipse qui Creditor est. Quemadmodum igitur ille qui mutuò dat, commodum ex mutuo dato percipere nequit, nec etiam ille qui se prædem offert personæ quæ mutuo sumit, commodum percipere potest: egestas enim illius cujus est sponsor, nullum jus ipsi tribuit, pro ratione suæ cautionis lucrum ultra sortem percipiendi: Aliàs enim dici posset quòd, quò magis egenus foret ille qui mutuatur, eò majus lucrum ab eo exigi posset: quod non modò omnibus charitatis Christianæ regulis adversatur, verùm etiam justitiæ oppositum est. Undè colligendum, quòd, quemadmodum unicuique planè liberum est mutuò dare (si quosdam casus peculiares excipias) pariter se se prædem offerre liberum est: Verùm sive aliquis mutuo det, sive se prædem offerat, nunquam illud facere debet, nisi justitiæ & charitatis regulas sedulò observando (a).

(a) De Sainte Beuve, tom. 2. Cas. 57.

CASUS XI.

DAVID cùm 3000. libras Gratiano mutuo dedisset, nec deinceps earum solutionem percipere posset, eum in jus vocat, ut condemnetur ad hanc summam sibi solvendam. Judex, sententia quam fert, biennium ad sortem solvendam Gratiano concedit, eumque condemnat ad lucrum ultra sortem Davidi per hoc tempus solvendum. Cùm biennium elapsum esset, & David lucrum constitutum percepisset; Gratianus adhuc annum præterlabi sinit, 3000. libras non solvendo; postea illas Davidi reddit, qui simul 150. libras ampliùs, pro lucro ultra sortem illius tertii anni, percipit. Num illæ 150. libræ lucri ultra sortem ipsi legitimè acquisitæ sunt?

RESPONS.

Illæ 150. libræ lucri ultra sortem, quas David pro tertio anno accepit, ipsi legitimè acquisitæ non sunt. Cùm enim novam sententiam non obtinuerit, quæ Debitorem suum condemnet ad lucrum ultra sortem tertii istius anni sibi solvendum, illud exigere non potuit nisi manifestam usuram admittendo, cùm nullum nomen legitimum haberet, quo illud acquirere posset. Si enim illud ex mutuo percipere non potuit, nec etiam potuit ex sententiâ quam obtinuit; cùm sententia lucrum illud pro biennio elapso ipsi solummodò adjudicaret. Quamobrem nulla alia ratio ipsi supererat, illius lucri exactionem licitam reddendi, nisi ut rursùs bona fide Gratianum, Debitorem suum, curaret condemnandum, ad lucrum illud sibi solvendum; usque ad perfectam summæ illi mutuo datæ solutionem: quo casu absque usurâ percipere potuisset lucrum ultra sortem, quod hac secundâ sententiâ ipsi adjudicatum fuisset, à die quâ illud petiisset, numerando.

Attamen observandum est hanc decisionem, intelligendam esse respectu eorum, qui sunt ex Jurisdictione Supremi Senatûs Parisiensis, aut aliarum Curiarum Supremarum, in quibus Constitutio Aurelianensis usu recepta est: Non verò aliarum Curiarum, in quibus hæc Constitutio non fuit recepta, & in quibus alia Jurisprudentia observatur; ut in Supremis Senatibus Burdigalæ & Tolosæ, in quorum priori, lucrum ultrà sortem, à die meræ interpellationis, debetur; in posterioris verò Jurisdictione, à die temporis præstituti elapsi, quin etiam Creditor Debitorem suum ad summam sibi debitam solvendam interpellaverit, sicut alibi dicimus ad tertium Casum respondendo (b).

(b) Idem tom. 2. Cas. 61.

CASUS XXII.

MAGLORIUS, Civis Parisiensis, cùm gratis 700. libras Bernardo in annum mutuo dedisset, & Bernardus eas tempore præstituto reddere differret, eum per apparitorem interpellavit ut eas sibi solveret, atque etiam in jus vocavit, ut ad eas solvendas à Judice condemnaretur, vel saltem ad lucrum ultra pecuniæ suæ sortem, juxta usuras à Constitutione determinatas, sibi solvendum.

Bernardus, qui probè noverat se hanc condemnationem vitare non posse; ei hanc obtulit conditionem, nempè quòd ipsi deinceps lucrum ultra sortem solveret, quin cogeretur ad obtinendam vel describendam sententiam; quæ ipsi incassum sumptui esset: vel quòd etiam sententiam mutuo consensu in Tabulario forensi scriberent, inconsulto Judice, quemadmodum sæpè aliis in rebus usu venit; Maglorius hanc conditionem accepit, & à duobus vel tribus annis lucrum ultra summæ suæ sortem percepit. Num illud, quin ullam turpem usuram admitteret, percipere potuit?

RESPONS.

Existimamus in specie propositâ, Maglorium, quin usuræ culpandus sit, lucrum ultra 700. librarum, quas Bernardo mutuo dedit, sortem, percipere non potuisse, nisi illud nomine damni emergentis, vel lucri cessantis, perceperit. Ratio est, quòd simplex coram Judice petitio, nullum legitimum jus conferat, quo usuræ pecuniæ mutuo datæ exigi aut percipi possint; & quòd Judex solus sententiâ juridicâ Creditorem ad usuras percipiendas auctoritate suâ confirmare possit. Hac ratione ad istam quæstionem respondet Bouchel (c). „Verùm, hoc in casu, *ait*, non sufficit, ut „interpellatio aut in jus vocatio detur ad usuras „producendas: Occasio enim esset ad Leges usurarias fraudandas; sed persecutio continuanda „est, atque contumaciæ & malæ voluntatis Debitor convincendus est; post concertationem „aut contumaciam defensoris judicio definitivo, „aut re judicio æquipollenti; tanquam transactione, absque ulla fraude, post causam dictam.

(c) Laur. Bouchel. Biblioth. Juris Gallici v. *Usura*. tom. 3. pag. 944. col. 4.

Revera Constitutio Aurelianensis mensis Januarii 1560. (d) expressim prohibet, ne ullæ usuræ percipiantur ante condemnationem juridicam, contrà Debitorem latam. En ejus verba: „Adversus damnatos ad solvendam quandam pecuniæ summam, ex Chirographo, aut obligatione debitam, adjudicabuntur damna & detrimenta petita propter solutionis commorationem, à „die, qua ipsis vadimonii denuntiatio facta fuerit. Et licèt hæc Constitutio rata facta & comprobata non fuerit in Supremo Senatu Parisiensi, attamen in eo usu recepta est; quia Constitutio Ruscinonensis agri mensis Januarii 1563. „facta, quemadmodùm antecedens, à Carolo „IX. cujus articulus 36. præcipit ut Constitutio „Aurelianensis observatur, in Supremo Senatu „Parisiensi rata facta & comprobata fuit.

(d) Constitut. Aurelian. art. 60.

Usus forensis, cujus in specie propositâ mentio fit, Tabulariorum, qui inconsulto Judice sententias scribunt, abusu nititur: Ideoque ad Maglorii justificationem inutilis est. Verùm ut huic materiæ major lux afferatur, & ut hæc decisio firmiùs stabiliatur, operæ pretium est duas objectiones quæ fieri possunt, hìc afferre.

Primò igitur objiciunt, contingere posse, ut Creditor reipsâ quoddam damnum perpetiatur, antequam lata sit sententia, quæ ad usuras solvendas condemnet, aut etiam antequam petitio juridicialis fiat: quod damnum creatur à Debitore, qui solvendo efficere potuisset, ut damnum illud cessasset. Tenetur ergo, inquiunt, ad damnum Creditori resarciendum, non expectando, ut ad illud à Judice condemnetur, qui præterea ad usuras, à die petitionis numerando, solvendas condemnando, quicquam aliud facere non existimatur, quàm

declarare Officium, ex quo debitor jam tenebatur, antequam eum ad usuras Creditori solvendas condemnaret. Undè colligi posse videtur, Creditorem, qui lucrum ultra summæ mutuo datæ sortem percipit, nullam injuriam committere, præsertim, cùm debitor ad illud ipsi solvendum ultrò sese offert.

Ad hanc ratiocinationem respondendum est, quòd, si Creditor aliquod damnum ex solutionis retardatione perpetiatur, ejus causam sibi soli non verò debitori, imputare debeat, cùm de eo conqueri nolit & penes ipsum sit ut eum condemnandum curet ad solutionem sortis, & lucri ultra sortem, usque dum solutio perficiatur. Ita ut debitor nullam ipsi damni compensationem usquetam debeat, verùm solummodò à die, qua ostendit quod hoc damnum diutiùs perpeti non vult, curando ut Judicio condemnetur ad sibi sortem solvendam, vel saltem ad damnum resarciendum lucri ultra sortem solutione.

Secundò objicitur, quòd adstringendo Creditorem ad summarum sibi debitarum solutionem judicio persequendam, & ad debitoris sui bona, ut ab eo solvatur, in custodiam tradenda, janua aperiatur innumeris litibus, quæ sæpissimè æquè noxiæ sunt Creditoribus ipsis ac eorum debitoribus, qui præterea vulgò magnum commodum reperiunt in usuris legitimis solvendis, cùm è contra totalis exitii periculum subirent, si eorum Creditores curassent, ut omnia eorum bona venderentur, ad sortem sibi debitam percipiendam.

Ad hanc objectionem respondetur, id supponi, quod supponere necesse non est; Etenim ut in Jurisdictione supremi Senatûs Parisiensis usuræ illæsa conscientia percipi possint, nullatenùs opus est longas ac diuturnas lites debitoribus intentare, nec eorum bona vendenda curare. Sat est enim adversus eos obtinuisse sententiam, quæ illos ad usuras solvendas condemnet; quod facillimum est, atque brevissimum tempus & paucissimos sumptus exigit.

Operæ pretium est Docto cum Theologo observare (a), sententiam condemnationis ad lucrum ultra sortem solvendum, collusione inter creditorem & debitorem latam, conscientiam creditoris qui hoc lucrum percipit in tuto non ponere, meramque usuram turpem obtectam esse, cùm creditori consilium non est, summam, quam mutuo dedit, percipiendi, tempore in chirographo debitoris præstituto; sed solummodò lucrum ultra sortem percipiendi sub hujuscemodi sententiæ prætextu. Hac de veritate omnes Theologi ac juris Canonici periti, consentiunt (b).

(a) De Sainte Beuve. tom. 2. cas. 142.

(b) Idem tom. 1. cas. 91. tom. 2. cas. 118. tom. 3. cas. 348. Collocut. Lucion tom. 1. colloq. 38. 9. 3. &c.

CASUS XIII.

Leodebertus, qui Burdigalam, aut Tolosam incolit, cùm 1000. libras Gilberto, ad sex mensium tempus præfinitum, mutuo dedisset, ejusque summæ solutionem, post pecuniæ diem exitam, ab eo instanter petiisset, quia ea ad commercium suum fulciendum magnoperè indigebat, quin eam obtinere potuerit: & cùm Gilbertus eam ipsi solvere recusaret, simulatione quòd exindè magnum incommodum perciperet; eum in formulis usitatis interpellavit, ut summam sibi debitam solveret. Gilbertus eum rogavit ut adhuc per annum vel biennium expectaret, hanc conditionem offerendo, nempè quòd illius summæ usuras ipsi solveret, quam conditionem Leodebertus accepit. Quâ de re quæritur, num iste creditor, quin turpem usuram admittat, hocce lucrum ultra sortem percipere possit, licet nullam obtinuerit sententiam quæ Gilbertum, debitorem suum, ad illas usuras solvendas condemnet, quem solummodò interpellavit, etiam solutionis petitionem coram Judicibus non instituendo?

RESPONSIO.

Antiquus Sorbonæ Doctor (c), cui similis quæstio proposita fuit anno 1670., respondet, hunc Creditorem, absque turpi usura, lucrum summæ mutuo datæ post simplicem interpellationem percipere posse. In Jurisdictione enim supremi Senatûs Burdigalensis, lucrum ultra sortem, à die & ex mandato solvendi facto, creditori debetur, etiamsi nulla condemnationis sententia, nec etiam ulla lucri ultra sortem coram Judicibus facta, detur. Etsi partes litigantes in Jurisdictione supremi Tolosæ Senatûs versentur, lucrum ultra sortem à die temporis præfiniti elapsi debetur; licet nulla præcurrens sortis solvendæ in jus vocatio intervenerit.

(c) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 118.

Igitur Leodebertus, si Burdigalam incolat, lucrum ultra 1000. librarum Gilberto mutuo datarum percipere potest, ex mandato solvendi, à die, interpellationis, quia ex hujus supremi Senatûs usu recepto, ipsi legitimè debetur: quemadmodum patet ex actis notioæ pervulgatæ Santoni Mediolani Curiæ Præsidialis, quæ ab hujus supremi Senatûs Jurisdictione pendet, quæ conscripta fuerunt mense Januarii 1639. & à Juliano Brodeau referuntur, quæ ferunt, non modò in illa sede, verùm etiam in tota hujus supremi Senatûs amplitudine, usum receptum esse, *ut pecuniarum summa chirographis & obligationibus debitæ, lucrum ultra sortem à die qua solvendi mandatum significatum fuit, producant, quod mandatum debitorem commorationis arguit, quin opus sit usurarum petitione juridiciali.* Ipsissima sunt horum actorum verba.

Si Leodebertus Tolosam incolat, lucrum etiam ultra summæ suæ sortem percipere potest, ad tempus quod diem pecuniæ de qua inter Gilbertum & ipsum convenit, sequitur; etiamsi nulla interpellatio, petitio juridicialis, aut condemnationis sententiæ præcedat, quia usus est in tota hujus supremi Senatûs amplitudine receptus, quemadmodum patet ex aliis actis notitiæ pervulgatæ, in Senescalli, & Præsidiali hujusce urbis Curia, quibus dies prima Augusti 1626. adscripta est, confectorum.

Usus isti, cùm confirmentur auctoritate supremarum Curiarum, in quibus Constitutio Aurelianensis, nec rata facta & comprobata nec usu recepta fuit, existimandi sunt tanquam Constitutionis locum habentes, & tacitam ad usuras solvendas condemnationem includunt cùm solvendi mandatum Burdigalæ ejusdem sit roboris, ac Parisiis condemnationis sententia, & cùm pecuniæ dies Tolosæ etiam similem effectum sortiatur, quia *dies interpellat pro homine.*

CASUS XIV.

Abundius, Vir dives, 1000. libras Briando in triennium mutuo dedit, quo tempore elapso, Briandum ad hanc summam sibi solvendam condemnandum curavit vel ad ejus usuras à Constitutione determinatas solvendas, numerando à die petitionis coram Judicibus factæ. Briandus cùm ipsi 1000. libras commodè reddere non posset, per biennium solutionem procrastinavit, cùm 100. libras pro biennii usuris solvere mallet. Num Abundius tutâ conscientiâ & absque turpi usura, hocce lucrum, ultra 1000. librarum sortem, percipere potest, præsertim cùm notum sit, nemini religioni esse hujusmodi lucrum percipere, cùm Judex ad illud solvendum debitores condemnavit?

Rr 2.

RESPONS.

Doctores circa hanc quæstionem in varias abeunt partes: Quidam (a) affirmant, illæsa conscientia lucrum ultra sortem, à sententia sine collusione lata, adjudicatum indiscriminatim percipi posse.

Alii (b) contendunt illud lucrum percipi non posse nisi ex damno emergente, aut lucro cessante, in sensu Divi Thomæ intellecto.

(a) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 110. & 145. & tom. 3. cas. 18. & 144.

(b) Fr. De Genet Theol. mor. tom. 1. tract. 4. cap. 8. quæst. 2. & 6.

Utrique his Constitutionis Aurelianensis verbis nituntur. *Adjudicabuntur damna & detrimenta petita pro solutionis retardatione, à die in jus vocationis numeranda.* Quæ verba singuli sensu opinioni suæ faventi explicant.

Priores dicunt, creditorem lucrum ultra summæ mutuo datæ sortem percipere posse, licèt nullum damnum è solutionis retardatione perpetiatur; quia Judex qui debitorem ad lucrum illud solvendum condemnat, non unicè spectat ad damnum, quod Creditor perpeti potest, sed etiam ad culpam in qua debitor est, id quod debet tempore de quo convenit non reddendo; & quia eum ad lucrum ultra sortem solvendum condemnat, tanquam ad pœnam quam ipsi infligit, aut tanquam ad mulctæ speciem quam subire meretur in odium contumaciæ suæ, & ex eo quod non obstante interpellatione sibi facta, tempore præfinito non solvat. Ideòque hunc Creditorem istud lucrum ultra sortem licitè percipere posse, non *vi mutui, nec etiam ratione damni emergentis, aut lucri cessantis: Sed in pœnam dilatæ solutionis:* quam pœnam Judex illi, qui eam meritus est, infligendi jus habet: *Usuras enim,* ait Lex (c), *non propter lucrum petentium, sed propter moram solventium infliguntur.*

(c) Leg. Cùm quidam 17. §. 3. ff. de usuris & lib. 22. tit. 1.

Iidem Auctores opinionem suam confirmant ex ratione, qua Lites his in occasionibus promoveri solent, & ecce quomodo ratiocinantur. Creditori adjudicari nequit lucrum ultra sortem, nisi in pœnam contumaciæ debitoris aut in creditoris damni compensationem. 1. Quia Judex nullo modo inquirit, an creditor ille damnum perpessus fuerit, vel non. Ergo cùm sententiam suam pronuntiat, respicere nequit ad creditoris damnum; sed solummodò ad pœnam debitoris contumaciæ debitam. 2. Quia Judex omnibus Creditoribus æquales usuras præscribit, sive majus, vel minus damnum perpessi fuerint; qua in re contra Justitiam peccaret, si ad damnum ipsis debitum respiceret. Ergo, concludunt hi Doctores, Judex lucrum istud ultra sortem solummodò præscribit in solutionis retardationis pœnam, non verò ad damni, quod creditores perpeti potuerint, compensationem.

Ex hac sententia sequitur 1. Creditorem tuta conscientia debitorem suum adstringere non posse ad usuras sibi adjudicatas solvendas, cum debitor absque sua culpa solvere non potest. 2. Solum nomen ex quo lucrum ultra sortem percipere possit, esse damnum emergens, aut commodum cessans, cùm debitor dilatæ solutionis culpandus non est.

Alii è contra affirmant, Constitutionis verba de damni compensatione creditoribus debita solummodò intelligenda esse; ideoque si ille, cui usuræ ex sententia condemnationis adjudicantur, pro suo nomine non habeat damnum emergens, aut lucrum cessans, secundùm conditiones à Theologis requisitas intellectum, lucrum ultra sortem percipere non posse quin usuræ culpandus sit.

Eorum ratio est, quòd Judex tales condemnationes solummodò pronuntiet, quia autumandum est, eum, qui pecuniæ mutuò datæ restitutionem repetit, ea egere, & aliquod damnum ejus privatione perpeti, aut quoddam lucrum legitimum facere negligere, quod certissimè faceret si pecuniam suam haberet. Quod illi Auctores ex duobus rationibus quæ plausibiles videntur, probant.

Primò, quià Judex nunquam debitorem ad lucrum ultra sortem solvendum, nisi à die petitionis, condemnat: Ita ut si Joannes 10000. libras à viginti annis Jacobo debeat, & Jacobus summam suam ab octiduo tantummodò à Joanne judicio petierit, Judex eum non condemnabit ad solvendum lucrum ultra sortem Jacobo à viginti annis, quia supponit eum nullum damnum propter pecuniam mutuo datam per illud tempus perpessum fuisse: cùm Jacobus conquestus non fuerit, nec judicio petierit; at Joannes ad solvendum condemnaretur. Verùm eum solummodò ad usuras solvendas, ab octiduo numerandas, condemnabit; hoc est, à die qua Jacobus petitionem suam coram Judice fecit; quia Judex ille autumat, Jacobum ab illa die solummodò incepisse, aliquod damnum perpeti ex suarum 10000. librarum privatione, aut aliquod lucrum percipere, quod tunc legitimè percipere potuisset, si eas habuisset.

Secunda ratio elicitur ex incentivo, quo motus est Rex, cùm voluit ut Judices debitores ad usuras, Constitutione sua præscriptas, solvendas condemnarent. Etenim ante hanc Constitutionem Judices solummodò condemnabant debitores ad damnum, creditoribus sua solutione dilata creatum, resarciendum. At quia longioris & difficilioris disquisitionis erat, ex æquo statuere ad quam summam damnum assurgebat, & quia creditores etiam falsa damna facilè supponere poterant, sicque debitores suos bonis exuere: *Rex Carolus* IX. Post querimonias à tribus Regni Ordinibus, Aureliæ anno 1560. Congregatis, hac de re factas, præcepit, ut in posterum damna & interesse à die petitionis juridicialis solummodò adjudicarentur; eaque modo firmo præscripsit, ut omnem forensium tricarum, malæ fidei & injustitiæ occasionem adimeret. En ipsissima clarissimæ hujus Constitutionis verba (d), „ Adversus eos qui condemnantur ad solvendas „ quasdam pecuniæ summas ex chirographo aut „ obligatione debitas, adjudicabuntur damna & „ interesse, propter solutionem dilatam petita, à die „ in jus vocationis ipsis factæ numerando; idque „ pro ratione, nempè inter Mercatores usurarum „ bessium; atque inter alias personas, usurarum „ semissium, exceptis attamen aratoribus, vinitoribus, & mercenariis, quos erga debitores dupli „ damnabuntur, cujus summæ debitores erunt; „ quin nostri Judices hanc summam moderari possint „. Quibus ex verbis colligendum esse videtur, Regem hac Constitutione solummodò velle, ut creditoribus lucrum ultra sortem adjudicetur, quia autumandum est, eos aliquod damnum en solutione dilata percipere; Quod eò clariùs patet, quòd illius Principis voluntas sit, ut majores usuræ Negotiatoribus quàm aliis adjudicentur: quia vulgo Mercatores majus damnum quàm alii è pecuniæ suæ privatione percipiunt; Atque hanc eandem ob rationem Constitutio multò majores usuras præscribit Agricolis, Vinitoribus, & mercenariis: cùm ejusmodi homines longè plus damni, quàm omnes alii percipiant, quandò ipsis debitum non redditur.

(d) Constitut. Aurelian. art. 60.

Denique iidem Auctores addunt, in responsum ad ratiocinationem eorum, qui priorem opinionem tuentur, ineptum, atque etiam Publico noxium futurum esse, si Judex damnum quod omnes creditores perpeti potuissent inquireret, respectu habito ad parvum eorum numerum qui exindè nullum damnum percipiunt; Ideoque ad bonum publicum multùm referre, ut omnibus æqualis damni compensatio præscribatur, quemadmodùm Constitutio, quæ hodiè nobis est instar regulæ,

præscripsit, eodem modo quo certum quoddam lucrum pro omnibus fundis qui venduntur, determinatur, & quotum pretium ab emptore solutum non est, licet dubitari non possit, quin fundi quidam dentur, qui longè plus reddant quàm alii, Ecce secundam opinionem, quam plures Docti Auctores amplexi sunt, interque alios Cabassutius qui his verbis se se effert (a). *Si per sententiam Judex usuras istas adjudicet, spectandum erit, an fuerit mora ista culpabilis, eò quòd reus, cùm solvere debuisset, vel neglexerit, vel sua culpa, quæ obligatione posterior sit; putà lusibus aut superfluis expensis sibi ademerit solvendi facultatem. Si ita res sit, poterit usura adjudicata exigi, tùm in pœnam culpabilis moræ, per sententiam, eamque justam imposita . . . . , sed si neque mora debitoris culpabilis ulla fuerit, aut justum lucri, vel damni interesse non intervenerit, non potest creditor in foro conscientia hujusmodi usures, etiam per sententiam adjudicatas exigere; debetque contentus esse recuperatione rei petita & indemnitate expensarum litis. Si verò sit ex mora culpabili, sive ex alia quavis culpa debitoris creditor verum damnum sustineat, tenebitur in conscientia mutuatarius illud reparare, quamvis nihil expressè convenisset, nec Judex quicquam decerneret.*

(a) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax. l. 6. c. 7 n. 7.

Secunda hæc opinio procul dubio magis congruit, quàm primu, cum æquitate ac mente Constitutionis, ideòque pro conscientiu tutior est. Verùmtamen quia solummodò agitur de interpretatione legis humanæ, cujus incentivum non clarè patet: & quia unaquæque harum ambarum opinionum argumentis satnotandis nititur; prior sententia absolutè condemnanda non est, modò ita dispositi simus, ut sortis solutionem, usurarum receptioni anteponamus, vel ne dilata solutio aliquod damnum nobis creet.

Dicimus ergo, ut precisè ad speciem propositam respondeamus, quòd si Abundius pro conscientia tutissimum sequi velit, usuras sibi adjudicatas percipere non debeat, si pro se nomen non habeat lucri cessantis, in sensu quo à Theologis sumitur intellecti, & de quo deinceps verba faciemus de Usura tractando: vel nomen damni emergentis: vel saltem Briandus ejus debitor dilatæ solutionis culpandus sit; Verùmtamen quòd absolutè condemnari non possit, tanquam usuræ, aut injustitiæ reus, si priorem opinionem sequendo, & ad duas modificationes, de quibus jam jam locuti sumus, se se accommodando detineat centum libras usurarum sibi adjudicatarum à sententia condemnationis, quam adversus debitorem suum obtinuit, eas considerando tanquam mulctam, vel ut meliùs dicamus, tanquam pœnam ipsi in contumaciæ suæ odium æquè à Judice inflictam.

CASUS XV.

Aristæus gratis mille nummos Fluvio mutuos dat, nullasque usuras ab eo petit, sed hoc mutuum ipsi dando, consilium ejus est ipsum paulò post in jus vocandi sententiamque obtinendi, quu ad lucrum ultra sortem, juxta usuras à Constitutione præscriptas, sibi solvendum condemnetur. Nùm ita agere potest, quin usuræ turpis culpandus sit.

Respons.

Constat mutuum meram gratiam, non verò commercium esse debere; atque si Beneficium tanquam ejus principium non respiciatur, verùm ab avaritia ortum ducat, usurarium fieri. Ita ut ille qui mutuo dat solummodò benè agat, cùm ejus mens est de proximo suu benè merendi, eum in inopia sublevandu: ejusque actio vitiosa sit, cùm ad res suas solummodò spectat, & ope mutuo dati lucrari vult. Quamobrem Aristæus in specie proposita ab usura eximi nequit. Licet enim ejus usura dissimulata sit atque operta velo Justitiæ, quæ mutui usuras ipsi udjudicat, id non impedit quominùs revera & coram Deo, maximè realis sit usura & quominùs vir ille peccet, non modò contra præceptum divinum quod omnigenam usuram prohibet, verùm etiam contra Justitiam ipsam, cujus auctoritate niti autumat, & quâ abutitur. Quemadmodum enim ait Bonifacius VIII, (b). Ille in legem peccat, qui in legis animum ac mentem peccat, licet ejus litteram observet, & exteriùs ad verborum sensum se se accomodet. *Certum est*, inquit summus ille Pontifex, *quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Quod supremus ille Pontifex solummodò profert post hanc Codicis Justiniani legem (c), *Non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, nec pœnas legibus incertas evitabit, qui se contra juris sententiam sæva prærogativa verborum fraudulenter excusat.* Aristæus autem manifestò peccat in mentem Legis; ex qua Judex ipsi lucrum, ultrà mille nummorum Fluvio mutuo datorum sortem, concedit, quia juxta Legis mentem, lucrum ultra sortem adjudicandum non est, nisi in Casu damni emergentis, aut lucri cessantis aut in casu veræ contumaciæ: quibus in Casibus cùm Aristæus non reperiatus, nec ullum aliud consilium habeat quàm commodum ex pecunia sua mutuo data percipiendi, tuta conscientia uti nequit hujusmodi sententia, quam tantummodò à Judice exegit, ut manifestò Legi ac Justitiæ illuderet, ut ergo vir ille usuras sibi adjudicatas licitè percipere posset, oporteret ut mille suos nummos bona fide & absque ullo consilio ex pecunia mutuo data commodum percipiendi, mutuo dedisset: & aliquod damnum è mutuo creatum sustineret, aut eadem ratione aliquod lucrum legitimum facere prætermitteret; vel ut ad minimùm Flavius ejus debitor contumaciæ realis culpandus esset, hacque de causa ad usuras istas solvendas condemnaretur.

(b) Reg. fin. de regulis juris in 6.

(c) Leg. Non dubium. 5. Cod de legibus &c. l. 1. tit. 14.

Vide { Damna & Interesse. Mutuum. Restitutio. Usura. }

LUCRUM LUCRI ULTRA SORTEM.

INNOTUIT ex iis quæ diximus, in fronte Tituli præcedentis, quid intelligendum esset per vocem Gallicam *Interest*, quæ Latinè redditur *Lucrum ultra sortem*. Hic disquirendum est, nùm secundum lucrum ex legitimo ultra sortem lucro à debitore non soluto, percipi possit; hoc est, an lucrum ultra sortem debitum sorti addendo, ex iis componi queat summa, quæ majores usuras producat.

Lucrum lucri ultra sortem semper spectatum fuit tanquam usura odiosa, à Constitutionibus prohibita, & ad debitores opprimendos apta. Dantur tamen quidam Casus in quibus istæ secundæ usuræ locum habere possunt.

Primus Casus est respectu Tutoris qui quamdam summam congessit è bonorum pupilli sui parcimoniis quas fecit, per lucrum ultra sortem, aut pensionum annuarum usuras receptas: Hoc enim in casu earum usurarum lucrum pupillo suo debet, cùm eas, quemadmodùm tenebatur, apud aliquem non occupavit.

Secundus Casus respicit debitorem præcipuum summæ, cujus fidejussor pro eo creditori lucrum ultra sortem solvit: quemadmodum enim hoc lucrum sponsori sortis loco venit, præcipuus debitor ex usuris quas sors illa ipsi producere potuisset, tenetur. Eodem modo ratiocinandum est de cohærede qui ad usuras hæreditatis Creditori solvendas coactus fuit; cùm istæ usuræ solutæ ipsi etiam sortis loco sint.

CASUS PRIMUS.

VALDRADUS cùm Balduino 10000. libras mutuo dedisset, per schedulam annuam pensionem referentem, cui nomen manu adscripsit; & cùm Balduinus quadriennio post 2000, librarum lucri ultra sortem debitor esset, Valdradum rogat, ut hanc summam 2000. librarum 10000. libris sortis ipsi debitæ, addere velit, ad duodecim mille librarum summam efficiendam, cujus novum Chirographum in fœnore, sicut prius, positum ipsi offert. Valdradus conditionem accepit, sicque sibi sexcentas libras annui reditûs, loco quingentarum librarum ex prima schedula percipiendarum, constituit. Nonnè hoc pactum conventum illicitum ac damnandum est?

RESPONSA.

Hoc pactum certissimè illicitum est, ac à Jure prohibitum, quemadmodum ex hisce unius è Legibus Codicis verbis probari potest (*a*); *Ut nulla moda usuræ usurarum à debitoribus exigantur; & veteribus quidem Legibus constitutum fuerat; sed non perfectissimè cautum; si enim usuras in sortem redigere fuerat concessum, & totius summa usuras stipulari; quæ differentia erat debitoribus, à quibus revera usurarum usura exigebantur? Hoc certè erat, non rebus, sed verbis tantummodò legem ponere. Quapropter hac apertissima lege definimus, nulla modo licere cuiquam usuras præteriti temporis, vel futuri in sortem redigere, & earùm iterùm usuras stipulari.*

(*a*) L. *Ut nullo modo*. 28. cod. de usuris lib. 4. tit. 32.

Idem etiam expressim prohibetur à Constitutione Philippi Pulchri latâ mense Julii an. 1312. (*b*): *Præterea prohibemus*, ait ille Princeps, *ne quis creditor litteras obligatorias mutui, vel alterius crediti, ut lucrum ex tempore convertatur in sortem, faciat renovari, vel alias usuras, vel interesse quomodolibet in sortem convertat. Quod si quis contra fecerit, dictam pœnam (corporis, & bonorum *,) ipso facto incurrat.* Idem etiam interdictum fuit à Ludovico Magno per Edictum suum respectu Negotiatorum Commercii datum (*c*).

(*b*) Fontanon tom. 1. p. 675.

* Prohibet anatocismum sub pœna corporis & bonorum. Carol. Molinæus.

(*c*) Tit. 6. art. 1. & 2.

Curiæ Supremæ omnibus in temporibus sapientibus his Constitutionibus sese conformarunt, quemadmodum ex innumeris Decretis patet; Georgius Louët (*d*) multa refert, interque alia Decretum 26. Martii 1602. & alterum 28. Maii 1605. in primâ Inquisitorum Curiâ referente Domino de Grieu, pronuntiatum, *Lucrum lucri ultra sortem percipere*, inquit ille Jurisconsultus, ... *prohibetur ac interdicitur quovis in casu; cùm pecunia naturâ suâ sterilis, cujusque usus fructus civiles modo ficta tantùm producit, secundò gignere non possit.* Quod probat 1. ex multis Legibus quas in margine indicamus (*e*), & quarum singuli textus diserti sunt.

(*d*) G. Louët litt. R. n. 55.

(*e*) L. *Ut nullo modo*, cit. L. *Præses* 27. Cod. de re judicata. L. *Improbum* 20. Cod. ex quibus causis infam. irrog. L. fin. Cod. de usuris. L. *Si non sortem*. 26. §. 1. ff. de condictione indebiti. Leg. 2. § 3. ff. de administrat. rerum ad civitatem pertinentium.

2. Ex auctoritate sancti Athanasii & sancti Ambrosii (*f*), 3. Ex Constitutione Philippi Pulchi, quam laudavimus, & quæ reperitur in stylo Supremi Senatus (*g*) & in Fontanon. Dominus Brillon qui magnum suum Decretorum Dictionarium in lucem edidit tribus voluminibus *in folio*, multa alia Decreta etiam laudat, præcedentibus congruentia, à variis Supremis Senatibus pronuntiata (*h*) quorum duo Decreta sunt Supremi Senatûs Parisiensis 9. Junii & 3. Augusti 1611. & tertium est Supremi Senatûs Divionensis 20. Januarii 1572.

Ipse etiam Carolus Du Moulin, licet usurarum fautor, hanc usuræ speciem damnat, quæ *Anatocismus* vocatur (*i*) & quæ manifestò ad totale exitium eorum qui usuras annuarum pensionum constitutarum ut lucrum ultra sortem debent, tendit: quia eas usuras solvere negligunt, ea spe adducti quòd eorum Creditores usuras sorti adjungere, novumque pactum accipere volent; sicque ad pacta super pactis contrahenda inducuntur.

(*f*) S. Athanas in Psalm. 14. S. Amb. l. 1. de Tobia c. 7. 12. & 13.

(*g*) 3. Part. Styl. Parlamenti tit. 40. de Judæis & usuris §. 3. n. 7.

(*h*) D. Brillon. v *Interest* n. 194. & 196.

(*i*) Car. Molinæus tract. de contract. usur. & redit. §. 44.

Hæc est etiam præcipua ratio, quæ sanctos Ecclesiæ Patres movit, ad acriter in hanc damnosam praxim declamandam, atque inter cæteros sanctum Basilium (*k*) & sanctum Ambrosium (*l*), *Crevit centesima*, inquit sanctus ille Mediolanensis Episcopus, *petitur, nec solvitur; adplicatur ad sortem; fit maledictum Propheticum, dolus in dolo: usura improbi fœnoris fœtura deterior. Itaque non jam centesima incipit esse; sed summa; hoc est non fœnoris centesima, sed fœnus centesimæ.*

(*k*) S. Basil. in Ps. 14.

(*l*) S. Amb. cit. l. de Tobia c. 11. seu n. 42.

Hæc est hujus decisionis, quæ afferri potest, ratio, nempè quòd usuræ annuarum pensionum pecuniæ pretio constitutarum, non sint natu-

oaturales fundi fructus, quemadmodum merces quæ è domiu locatione percipitur. vel preiium conductionis; cùm earum fors non fit fundus fructificans, fed folummodò pecuniæ fumma fit ejus fors præcipua, & acquifitionis pretiom. Unde fequitur ufur.s annui reditûs nunquam fecundas ufuras producere poffe, nec cum forte coacervari, ut exindè major exurgat fumma, ad cujus novas ufuras folvendas debitor teneatur.

Quod dicimus de ufuris annui reditûs, longè potiori ratione intelligendum eft de ufuris mutui à fententia juridiciali conftitutis. Ejufmodi enim ufuræ non funt reditus naturalis, *ufura non natura pervenit*, inquit Lex (*a*); *Ufura pecuniæ, quam percipimus, in fructu non eft*, dicit adbuc alia Lex (*b*), *quia non ex ipfo corpore, fed ex alia caufa eft; id eft, nova obligatione.* A debitoris parte folummodò funt pœna, qua Lex ejus negligentiam, (plectit.) aut moram in folvendo, & à parte creditoris mera damni compenfatio, quod hac mora perpetitur.

(*a*) L. Si navis. 62. ff. de rei vindicat. l. 6. tit. 1.
(*b*) L. Ufura. 121. ff. de verborum fignificatione.

Equidem Doctus Theologus, cujus Decifiones in lucem prolatæ funt diebus noftris, (*c*) affirmat, quòd fi Creditor folutionem plurium ufurarum annui reditûs fibi comparare non poffit. quin debitorem fuum peffumdet, bona ejus judicio venalia declarando, vel quodam alio modo, & debitor ifte novum pactum ineundum ipfi offerat, quod has ufuras, tanquam fortis partem, complectatur; hânc conditionem illæfa confcientia accipere poffit.

(*c*) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 244.

Ejus quam affert ratio eft, quòd. fecundùm multos Juris Canonici peritos, ut Navarrum & Azor, prohibitio hac via lucrum lucri ultra fortem percipiendi, non fit Juris naturalis, fed tantùm juris humani pofitivi æquo innixi. Mens autem Legis, quæ hunc Anatocifmum prohibet, hæc eft, nempè ut. Creditor debitorem fuum hac ratione non opprimat. Cùm igitur, tantùm abeft, ut eum opprimat, officium in ipfum conferat ipfique tempus concedat malum rerum fuarum ftatum novis opibus renovandi, hoc in cafu contra Legiflatoris confilium, & contra Legis mentem non peccat, præcipuæ forti addendo ufuras, priori nomine legitimè fibi debitas; atque de utroque de novo pacifcendo: cùm conftet has ufuras, feu lucrum ultra fortem, non minùs verè, quàm fortem ipfam, quæ eas ufuras produxit, ad ipfum pertinere.

Verùm licèt Creditor, in fpecie propofita, hoc modo agere poffet in foro confcientiæ, attamen condemnaretur in foro exteriori Juftitiæ, fi talis compofitio coram Judicibus declararetur ac probaretur; quia nunquam tolerant Judices, ut lucrum ultra fortem aliud lucrum producat, propter rationes à nobis allatas. Quapropter hoc confilium nemini dandum eft, cùm peffimo fit exemplo, indèque graviffima oriri poffint mala: Adde quod tale pactum abfque mendacio fieri non poffet, quia in eo fors præfenti pecunia numerata falsò fupponeretur, cùm folummodò lucro ultra fortem debito, componeretur.

CASUS II.

Mamartus à Luciano mutuo fumpfit mille librarum fummam, cujus lucrum ultra fortem à fexcennio ufuris quincuncibus debet; Nicolaüs ejus confangoineus hanc fummam pro ipfo folvere voluit; ut eum liberaret fumptibus oriundis è bonorum fuorum in cuftodiam traditione, quam facere Lucianus in procinctu erat. Anno poft Nicolaüs folutionem trecentarum librarum quas pro ipfo dederat, ab eo petiit; & cùm eam obtinere non potuiffet, curavit, ut damnaretur ad ejus fummæ ufuras fibi folvendas, ufque ad perfectam fortis præcipuæ folutionem. Num eas illæfa confcientia exigere poteft, licèt fint lucrum lucri ultra fortem Luciano debiti?

Respons.

Nicolaus tutâ confcientiâ à Mamerto exigere poteft lucrum lucri ultra fortem Luciano foluti. Ratio eft, quòd interdictio lucrum lucri ultra fortem percipiendi, folummodò refpiciat creditorem, qui lucrum lucri ultra fortem à debitore fuo fibi debiti exigere vellet: quod evidenter patet ex verbis primæ Legis, quam in decifione præcedenti laudavimus. Verùm interdictio illa non intelligitur de tertia perfona, quæ ut officium in debitorem conferat, pro illo lucrum ultra fortem creditori debitum folvit. Hæc eft ratio quæ ejus reddi poteft, nempè pecuniam, quam tertia hæc perfona folvit, fuo refpectu effe fortem, quam mutuo dat debitori, cujus lucrum ultra fortem, judicio petere ipfi licitum eft, præfertim fi pro fe habeat nomen damni emergentis aut lucri ceffantis, fi debitor hanc fummam ipfi non reddat. Id obfervat D. Brillon in fuo Decretorum Dictionario (*d*), poft D. Du Perrier (*e*), & Auctorem novi Dictionarii Civilis & Canonici (*f*). Sic etiam hac de re dijudicatum fuit Decreto Supremi Senatûs Provinciæ 30. Junii 1666. à Bonifacio relam (*g*).

(*d*) D Brillon Diction. Decretor. V. *Intereft*. n. 191. & 267.
(*e*) D. Du Perrier l. 1. q. 23.
(*f*) Jean Thaumas. Diction. p. 294.
(*g*) Bonifac. tom. 2. l. 4. tit. 4. c. 7.

CASUS III.

Maurus, poftquam omnia fua bona Claudio oppigneraffet pro trium mille librarum fumma, quam ab eo mutuo fumpferat, eadem bona denuò pignori oppofuit pro octo mille libris, quas Samfo ipfi mutuo dedit. Quinquennio poft, cùm negotia Mauri, qui nullum adhuc folverat lucrum ultra fortem duobus fuis Creditoribus, qui eum, ad hoc lucrum folvendum, damnandum egerant, peffimo in ftatu verfarentur: & cùm Samfo hypothecam fuam firmare vellet, curavit ut in Claudii jura fubrogaretur, ipfi 3750. libras folvendo, nempè 3000. libras pro forte Mauro mutuo data, & 750. libras pro quinquennio ufurarum à Mauro Claudio debitarum: & cùm hac ratione primus debitor hypothecarius factus fuiffet, hodiè Maurum perfequitur per realem unius ex ejus domibus in cuftodiam regiam traditionem, ut fibi folvantur, non modò creditum octo mille librarum, & lucrum ultra fortem à quinquennio debitum, verum etiam 3750. libræ pro eo Claudio folutæ, 750. libris lucri ultra fortem additis. Qua de re quæritur, num Samfo jure nitatur, in confilio, quod inivit lucrum ultra fortem totius fummæ 3750. librarum exigendi, licèt fors tantùm tribus mille libris conftet, & quod fupereft ex iftius fummæ ufuris oriatur?

Respons.

Samfo primò percipere poteft quinquennii lucrum ultra fortem, feu ufuras fibi debitas pro octo mille libris Mauro mutuo datis, ut & ufuras trium mille librarum pro quibus in Claudii jura fubrogatus eft. At ufuras 750. librarum, quas Claudio folvit exigere nequit; non quia hæc fumma è lucro ultra fortem oritur, nam fola hæc ratio eum ufuras exigendi jure non fpoliaret, cùm Claudius, non verò ipfe, creditor effet fortis quæ ufuras produxit: fed quia eas Claudio non folvit pro negotiis ipfius & commodo Mauri, verùm pro fua propria utilitate, & ut hypotheca, quam in hujus debitoria bona jam habebat, tutior ac cautior evaderet. Id evidenter patet ex Lege quæ dicit (*h*), *ufurarum, quas creditori primò folvit* (fecundus credi-

(*h*) L. Creditor. 12. §. 6. ff. qui potiores in pignore vel hypoth. habeantur. l. 20. tit. 4.

creditor) *usuras non consequitur. Non enim negotium alterius gessit, sed magis suum.*

CASUS IV.

Germanus, Clementis tutor, per tutelæ suæ tempus sexcentis libris lucri ultra summarum pupillo suo debitarum sortem, percepit; atque ipsemet similem summam ipsi debebat pro biennio lucri ultra sortem sex mille librarum, quarum debitor erat erga hunc pupillum, qui cùm ad tutelæ suæ annos pervenisset, curavit, ut Germanus, ad harum duarum summarum usuras sibi solvendas, condemnaretur. Num usuras illas tutâ conscientiâ percipere potest, licet lucrum lucri ultra sortem exigat?

Respons.

Clemens, illæsâ conscientiâ, à Germano Tutore suo duarum summarum, de quibus mentio fit in specie propositâ, usuras percipere potest. Pupillus enim à tutore suo jus habet exigendi, non modò lucrum ultra sortem summarum ortarum ex usuris, quas hujus pupilli debitores tutori suo solverunt; verùm etiam lucrum lucri ultra sortem, quod hic tutor proprio suo nomine debere possit.

Ratio est quòd omnes hæ usuræ considerandæ sunt in manibus Tutorum, tanquam sors, ad quam in pupillorum suorum commodum occupandam ex Legibus, & conscientiâ tenentur, post æquam, ut semestrem judicio consessum, dilationem; idque, sub pœna usurarum illius sortis proprio ac privato suo nomine solvendarum; ut hæ usuræ pupillis sint instar commodi ex illis producti, si in fundo, aut annua pensione collocatæ fuissent. Tutor enim qui ipsemet pupilli sui debitor reperitur, ad complectendas in fundo è reditu orto, usuras summæ proprio suo nomine debitæ, tenetur: qui eas usuras solvere debuit; & quia suo respectu perindè est ac si eas ab alio debitore percepisset. *A semetipso exigere eum oportuit*, ait Lex (a).

Hæc decisio ex ista alia Lege confirmari potest (b); *Ex duobus tutoribus pupilli, altero defuncto, adhuc impubere pupillo; qui superat, ex persona pupilli sui, judice accepto; consecutus est cùm usuris, quantùm ex tutela ad tutorem defunctum pervenerat. Quæsitum est judicio tutelæ, quo experitur pubes factus, utrùm ejus tantùm portionis, quæ ab initio ex tutelæ ratione pervenerat ad defunctum contutorem usuræ veniant: an etiam ejus summæ quæ ex sortis usuris pupillo aucta, post mortem ejus ad superstitem, æquè cum forte transfta fit. aut transferri debuit? Respondit: si eam pecuniam in se vertisset; omnium pecuniarum usuras præstandas. Quod si pecunia mansisset in rationibus pupilli, præstandum, quod bona fide percepisset, aut percipere potuisset, si fœnori dare, cum potuisset, negligisset; cùm id quod ab alio debitore, nomine usurarum cum sorte datur, ei qui accipit, totum sortis, vice fungitur, vel fungi debet.* Ex quibus ultimis verbis, Glossa hanc consequentiam elicit. *Ergo, & in nostro casu usura est facta sors: & sic præstabit tutor usuram.. scilicet cùm vertit in rem suam, vel quandò non fœneravit, cùm potuit.*

(a) L. Qui fine 38. ff. de negotiis gestis. l. 3. tit. 5.

(b) L. Quinquaginta 58. § 1. ff. de administrat. & periculo tutorum & curat. l. 26. tit. 7.

LUCTUS.

Vide { Ecclesiasticus. } Casus IX.
{ Missa. } Casus Dorothææ XLVI.

LUDUS.

Vox Ludus, Gallicè *Jeu*, sumitur, 1. Ad significandam exercitationem in qua oblectatur; 2. Aliquando sumitur pro loco ipso ubi luditur, ut cùm dicitur, est ludus pilæ ludus globulorum, ludus mallei. 3. Pro pecunia, quæ ludo exponitur, quemadmodum dicitur, *il joüe gros jeu*, id est, magnam pecuniam in ludum effundit. 4. Pro re ipsa, quæ in ludo adhibetur, ut cùm vocatur, ludus foliorum lusoriorum, *jeu de cartes*, certus numerus foliorum quibuscum luditur. 5. In pilæ ludo, dicitur, *gagner un jeu*, id est, unam lusionem vincere, quandò percipitur commodum, quod constat quatuor jactibus, quorum unusquisque quindecim puncta valet. 6 Vox ista sæpè etiam Gallicè in sensu figurato sumitur, ut cùm dicitur, *faire bonne mine à mauvais jeu*, hoc est, speciem vultu simulare; *donner beau jeu à son ennemi*, id est, amplam vincendi ansam hosti suo præbere. Verùm de hâc voce, diversis istis omnibus sensibus acceptâ, hîc non loquimur.

Ludus, sensu quo hoc in titulo sumitur, definitur pactum conventum inter plures personas, quæ oblectationis causâ, consentiunt ut quod apponunt, ad victorem pertineat. *Ludus est pactum oblectantium animum, & in commune deponentium aliquid, cessurum victori* (c).

Ludi tres diversæ species distinguuntur. Primus est ludus, ad quem solum ingenium, aut solertia, præcipuam curam & operam conferunt, quales sunt ludi latrunculorum, scruporum, pilæ, follis, globulorum, ludus in quo globuli eburnei clavis agitantur, discus, metularum ludus, cursus, aliique ludi similes.

(c) Polm. Brev. Theol. p. t. 2. c. n. 648.

Secundus unicè in alea consistit, quales sunt ludi tesserarum, d'*hoca*, *du lansquenet*, *du Pharaon*, *de l'oye*, & ludicra sortitio.

Tertius vocatur mixtus, hoc est, qui partim ab industria, & partim ab alea pendet, ut, *le Piquet*, *la Triomphe*, *l'Ombre*, fritillus, seu *le trictrac*, pluresque alii ejusdem naturæ.

Ludus,

Ludus, qui in mera industria consistit, licitus est, modò ex quadam circumstantia peculiari damnandus non sit; verbi gratia, si ludus causa esset, cur non haberet undè nomina dissolveret; aut si nimio studio longius tempus in ludendo consumeret; aut si ludere non posset quin proximo suo offendiculo esset; aut si ludus causa foret, cur conditionis suæ officia prætermitteret; aut si in sacris Ædibus, (luderet) vel in quodam alio loco sacro, aut denique si quodam avaritiæ incentivo ludo incumberet.

Ludus qui vocatur *alea*, absolutè interdicitur, non modò Clericis, ab innumeris Conciliis, & præsertim à Concilio Tridentino (*a*), verùm etiam Laicis, quemadmodum deinceps ostendemus; ac præcipuè cùm alea ludunt contra Legem Principis, qui aleam interdicit. Dantur etiam ludi industriæ qui Clericis interdicuntur, quia eorum vitæ instituto non conveniunt, quales sunt ludi pilæ & follis.

(*a*) Conc. Trid. sess. 22. n. 1. 2.

Omnigeni ludi, etiam qui mixti vocantur, Clericis non conveniunt, eosque ludos absque peccato quodam ludere nequeunt; quia industria nullum in iis locum habet, nisi quatenùs alea unicè nituntur. Atque etiam hanc ob rationem multi sacri Scriptores affirmant ejusmodi ludos ab alea distinguendos non esse.

Ac revera quantumvis peritus sit ille qui ludum *du piquet* vocatum ludit, nunquam prospere ludet, dum sibi tantùm vilia folia lusoria contingent, vel folia, quæ, licèt in seipsis bona sint, omnino inordinata erunt; & dum ille qui secum ludit folia equidem minùs bona, at meliùs ordinata, & idonea ad vincendum. Uno verbo inutiliter non expendendo partem quam alea in omnibus aliis ludis, qui *Mixti* vocantur, habet, negari non potest, quin exitus exindè pendeat, saltem æquè ac ab ejus qui ludit industria, qui, quantumvis peritus sit, nunquam vincere potest, nisi alea ipsi faveat; atque en causam ob quam Clerici sapientes, & qui aliis bono exemplo esse volunt, nunquam ejusmodi ludis incumbere debent. 1. Quia rarissimum est, ut ludum cupiditas non comitetur, & quia paucissimi dantur, qui cum vero privatæ utilitatis neglectu ludant, & qui minùs lucro quàm voluptate alliciantur. 2. Quia turpissimum est ut Clericus ludo incumbat, dum Ethnici, quales sunt Japonii, ludum tanquam crimen capitale respiciunt, referente de Rochefort (*b*). 3. Denique quia Ludus sæpiùs pessimos exitus habet, quemadmodùm Horatius hoc in versu dixit.

(*b*) De Rochefort. Diction. General. v. Jeu.

Nam ludus genuit strepitum, certamen, & iram.

Auctores inter se non consentiunt, num illi qui aliquid in Ludis aleatoriis lucrantur, ad illud restituendum teneantur. Fusiùs hanc quæstionem tractabimus, ad casum, *Lubinus*, hujusce tituli quintum, respondendo.

Nulla actio in Judicium conceditur illi qui ludo vicit, contra eum qui victus est; quemadmodùm observat Chorier in Guy Papam, qui in argumentum profert Decretum à Supremo Senatu Gratianopolitano pronuntiatum die 20. Februarii 1685. Adversus nominatum Arnaud de Vers, Appellante à sententia Judicis *de Guillestre*, qui eum condemnaverat ad 39. librarum summam solvendam N. Robert qui globulorum ludo hanc summam lucratus erat. Aliud Decretum Supremi Senatûs Divionensis Mensis Novembris 1608. litem composuit inter petitorem summæ quam foliis lusoriis lucratus erat, & defensorem, hanc summam pauperibus adjudicando. Mornac refert aliud simile Decretum Mensis Julii 1611. respectu ludi aleatorii (*c*) D. Brillon multa alia Decreta indicat, quæ in suo Dictionario consuli possunt (*d*); & ad Ludos aleatorios quod attinet, tanto odio erant Romanis, ut observante Sylvestro (*e*), post Balde & Barthole, si vir quidam domum haberet qua exciperet eos qui hos ludos ludere vellent, fortè verberaretur, malè mulctaretur, aut ipsi bona eriperentur abiis qui ludunt, aut ab aliis; eos, qui ipsi plagas congesserant, aut bona surripuerant, in jus vocare non posset (*f*).

(*c*) Mornac. l. 2. §. 1. ff. de aleatoribus. l. 7. tit. 5.
(*d*) Jeu. n. 14. & seqq.
(*e*) Sylvestre v. *Ludus*. q. 9.
(*f*) L. *Prætor*. 1 §. & 2. ff. de aleatoribus.

CASUS PRIMUS.

CASSANDER, vir ludo admodùm deditus, sæpè totos dies in ludendo consumit. An circumstantia temporis notabilis, quod in ludendo transmittit, ejus peccatum aliquando mortale efficere potest, cùm præterea ludus, quem ludit, in se licitus est?

RESPONS.

Negari non potest, quin homini licitum sit modo quodam honesto sese oblectari ad animum relaxandum, quemadmodum S. Thomas id fusiùs probat (*g*); sed cavendum, ait sanctus Ambrosius, ne hâc libertate innocuâ abutamur (*h*) & sub specie animi relaxandi, œconomiam & concentum bonorum operum deleamus. *Caveamus itaque*, ait Pater ille, *ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quemdam bonorum operum.* Illud enim vulgò accidit ludi immoderatione, quæ effrenatio adeò manifesta est, ut ipsi Ethnici ab ea condemnanda abstinere non potuerint. Hanc ob causam Aristoteles dicit, quòd si homines felicem vitam agere velint, incumbere debent actis laude dignis, non verò ludo & sanæ menti adversari; homines hoc in mundo non degere, solummodò ut se se oblectent, nosse debent. Addit, ludum similem esse quieti, ideoque ludo utendum non esse, nisi cùm opus est, & tanquam remedio adversus virium exhaustionem, ac tædium, diuturno labore, (creata). Aut etiam nimia animi attentio.

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 168. art. 2.
(*h*) S. Ambr. l. 1. de offic. c. 20.

(a) Arist. l. 1. Ethic. ad Nicocl. c. 6.
(b) Plato de Repub. l. 8. c. 3.
(c) Cicero l. 1. de officiis.

tentione (a); idem sentit Plato, cùm dicit (b); ludo solummodò utendum esse tanquam potio medica accipitur, hoc est, rarò & tantùm cùm necessitas id requirit. Denique Cicero inter monita quæ filio suo dat (c), validissimis verbis sese enuntiat, ut ipsi suadeat hominem rebus seriis incumbere debere, nec natum esse, ut vitam suam agat in ludis, quorum studium eum sæpè eò usque excæcat, ut ipsum præcipitem det in extrema indigna fine propter quem in mundo collocatus fuit. Hoc modo non tantùm Sancti, verùm etiam Ethnici, de ludo in genere loquendo, mentem suam aperiunt.

Sciendum est autem duabus rationibus diversis modum in ludo excedi posse. Primò, in re ipsa quæ ludi est materia; ut cùm dantur verba aut actiones quæ Religioni, (adversantur vel bonis moribus), aut quæ notabiliter proximo nocent; tuncque temporis ejusmodi effrænatio, natura sua est peccatum mortale. *Superfluum in ludo accipitur*, inquit S. Thomas (d), *quod excedit regulam rationis: quod quidem potest esse dupliciter. Uno modo ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum... quando scilicet utitur aliquis, causa ludi, turpibus verbis vel factis; vel etiam his, quæ vergunt in proximi nocumentum; quæ de se sunt peccata mortalia. Et sic patet quod excessus in ludo est peccatum mortale.*

(d) S. Th. 2. cit. q. 168. art. 3. in corp.

Secundus modus quo excedi potest in ludo, est per malas ludi circumstantias, sive spectent ad tempus, locum, aut personas ipsas quæ ludunt; ut, verbi gratia, cùm die Festo ludunt per nimium tempus in loco sancto (e), aut in platea cum multorum offensione; aut cùm ii qui ludunt per vitæ suæ institutum ludo incumbere nequeunt, quales esse possunt Episcopi, Sacerdotes, Religiosi & Magistratus; tunc enim ludus his circumstantiis illicitus evadit; & aliquando etiam peccatum est mortale, ut quando cum immoderato studio luditur, aut ludi oblectamentum anteponitur amori, qui Deo vel Ecclesiæ mandato debetur. *Alio autem modo*, addit S. Thomas, *potest esse excessus in ludo secundùm defectum debitarum circumstantiarum; putà cum aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis; aut etiam præter convenientiam negotii, vel personæ; & hoc quidem quandoque potest esse peccatum mortale propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum vel Ecclesiæ talibus ludis uti non refugiat:* Atque de his qui studiosè ludunt, intelligenda sunt hæc S. Antonini verba (f), *verè vituperabilis est lusor, cùm vilissimè servituti se subjicit, dum taxillum, quasi Deum suum constituit; & ad hoc astringens se, ut faciat quod ille jusserit... lusor largitur ad præceptum taxilli quod non largiretur ad præceptum Dei.*

(e) Conc. Senonens. an. 1485. Constitut. Provincial. Dublini. an. 1518. Constitut. Synod. Lingon. art. 7.

(f) S. Anton. 2. part. Sum. Th. tit. 1. c. 23. §. 6.

Verùm aliquando etiam peccatum veniale in ludo tantùmmodò dari potest, ut cùm ille qui ludit, semper paratus remanet ad voluptatem quam in ludo percipit ita moderandam, ut nulla ratione quoddam præceptum violare vellet. *Quandoque autem*, D. Thomas adhuc loquitur, *est peccatum veniale, putà si aliquis non tantùm afficitur ad ludum: quod propter hoc velit aliquid contra Deum committere.*

Ut ergo dijudicetur de qualitate peccati quod Cassander committit in casu quem ad examen revocamus; sciendum est 1. quodnam sit ejus vitæ institutum; si enim esset Religiosus, Sacerdos, aut si beneficium Ecclesiasticum possideret, ejus peccatum procul dubio majus, quàm Laïci peccatum, foret. 2. Considerandum est tempus quod in ludo terit; nam si per totos dies ac integras noctes luderet, aut maximam Dierum Dominicorum & Festorum in ludendo partem consumeret, hæc circumstantia etiam ejus peccatum longè gravius efficeret, etiamsi Laïcus esset; quandoquidem juxta principium à Doctore Angelico constitutum, ludi scopus, ut licitus sit, iste esse debet, nempè, ut solummodò animus relaxetur, & homo modo æquo & rationi congruo oblectetur; non verò ut ludus præcipua sit ejus occupatio; cùm soli insani respicere possint vitam tanquam tempus quod nobis ad ludendum solummodò concessum fuit. *Æstimaverunt lusum esse vitam nostram & conversationem vitæ compositam ad lucrum*, ait Sapiens (g). 3. Non minùs operæ pretium est ad examen revocare alias circumstantias quæ vulgò à ludo separari nequeunt, & quæ sæpè causa sunt, cur ludus occasio sit peccati mortalis illis qui ei incumbunt. Hisce ex regulis dijudicandum est, an ludi immoderatio cui Cassander sese dat, peccatum sit mortale aut solummodò veniale.

(g) Sapient. 15. 12.

CASUS II.

Chrisogonus, Sacerdos, sæpè ludit varios ludos foliis lusoriis cum amicis quibusdam quos invisit. Ejus Confessarius ipsum acriter hâc de re objurgavit, eique minitatus est se ipsi absolutionem denegaturum, si in ludis illis ludendis pergeret. Num per conscientiam ad Confessarii sui sententiæ hac de re sese conformandum tenetur?

Respons.

Ut ad hanc quæstionem respondeamus, necesse est observare, varias species ludorum foliorum lusoriorum dari. Quidam enim ludi merè aleatorii sunt, atque in illis industria locum non habet, qualis est Ludus *lansquenet* dictus; dantur alii ludi qui sunt mixti, hoc est, in quibus alea sola non decidit; at in quibus industria cum aleâ juncta reperitur; quales sunt ludi qui vocantur, *le piquet, la triomphe & l'ombre.*

Foliorum lusoriorum ludi qui merè aleatorii sunt, omnibus Clericis absolutè interdicuntur. Quamobrem non potest non laudari animi firmitas Confessarii Chrisogoni, si Sacerdos ille hujusce modi ludis incumbat; quia tolerare non debet, ut Clericus, mera etiam oblectatione hos ludos ludat, contra interdictionem Sanctorum Canonum; qui Ecclesiæ Leges sunt.

Quod spectat ad alios foliorum lusoriorum ludos, in quibus industria locum aliquem habet, licet doctus Archiepiscopus Panormitanus eos in numerum verorum ludorum aleatoriorum, recenseat (h), *Isti duo* (ludi) *parificantur.* Attamen non credimus Clericos, qui eos ludunt, semper peccare mortaliter, ut contendit Celeberrimus Episcopus Abulensis (i); qui nequidem excipit casum quo paucam pecuniam ludo apponunt. At persuasissimum habemus, Clericos eos ludos ludere non posse absque quodam peccato, darique periculum etiam ne Deum mortaliter offendant, cùm pecuniam notabilem ludo apponunt; aut cùm his ludis assuefacti, tempus maximè notandum in iis consumunt: Atque hoc probè disquirere debet Chrisogoni Confessarius, antequam eum peccati mortalis culpet. En hujus decisionis argumenta.

(h) Panormitanus in cap. *Clerici.* de vita & honest. Clericorum n. 13.
(i) Alphons. Tostatus, Episcop. Abulensis in c. 6. Matth. q. 55.

1. Canones qui vocantur Apostoli (k) omnigenos ludos aleatorios Clericis interdicunt, ne quidem inter ludos in quibus industria quemdam locum habet, & cæteros, distinguendo; & refractariis minatur pœnam depositionis ac privationis corporis Christi sumptionis, quæ pœna certissimè infligi nequit nisi ob peccatum gravissimum, quale foret horum ludorum habitus, obstinatio quâ ad bonam frugem se recipere nolunt, & scandalum quod hac agendi ratione daretur. Ac revera, verissimum est dicere, aleam semper esse præcipuum fundamentum ludorum, in quibus quædam industria adjuncta reperitur, omnemque solertiam prorsùs inutilem fieri, cùm verbi gratiâ, alea solummodò vilia

(k) Can. 41. & 42. ex Canonibus Apost.

folia luſoria præbet illi qui ludit ludum vocatum *le piquet*, aut quemdam alium ludum ſimilem: Ecce verba duorum Canonum quos jamjam laudavimus: *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel deſinito, vel deponitor; Subdiaconus, aut Cantor, aut Lector, qui conſimilia facit; vel deſinito, vel à Communione ſegregator.* Gratianus eorum Canonum etiam ſenſum refert, ac ferè ipſiſſima verba (*a*); Qua de cauſa S. Antoninus dicit, ſibi videri omnes ludos foliorum luſoriorum in numerum ludorum aleatoriorum recenſendos eſſe, cùm alea nitantur (*b*). *Circa hoc Capitulum*, ait ſanctus ille Archiepiſcopus, *notandum primò, quòd ludus aleæ ſecundum Guillelmum intelligitur omnis ludus, qui innititur fortunæ: ut ludus taxillorum; & idem videtur de chartis, quamvis ſit ibi aliquid induſtriæ; principaliter tamen eſt fortunæ.*

(*a*) Can. *Epiſcopus*. 1. Diſt. 35.

(*b*) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 23. §. 2.

2. Concilium generale Lateranenſe ſub Innocentio III. Menſe Novembris an. 1215. Congregatum, idem interdicit Clericis (*c*); nec ſolummodò iis veniam dat ut adſint ſocietatibus in quibus hujuſmodi ludi luduntur. *Clerici .... ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.*

(*c*) Conc. Lateran. 4. can. 16. in c. *Clerici*. 11. de vita & honeſt. Clericorum. l. 1. tit. 1.

3. Concilium Tridentinum (*d*) renovat antiquas interdictiones, quas Eccleſia hanc in rem fecit; & præcipit, ut adhuc ſeveriùs puniantur, ſi neceſſe fuerit, illi qui reperientur his interdictionibus non paruiſſe. *Statuit ſancta Synodus*, dicunt ſancti hujus Concilii Patres, *ut quæ aliàs à Summis Pontificibus, & à ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate ... aleis, luſibus ... copiosè ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterùm, iiſdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur.*

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. de reform. c. 1.

4. Concilium Provinciale Burdigalæ anno 1583. habitum (*e*), planè congruit cum Conciliis Generalibus, atque etiam nominatim deſignat ludum foliorum luſoriorum quem omnibus Clericis, ſive palàm, ſive clàm, interdicit. *Ab alea, teſſeris, chartis, & quovis alio vetito & indecoro ludo, cùm privatim, tùm publicè penitùs abſtineant.* Hæc duo ultima verba clarè demonſtrant falſitatem Doctrinæ quorumdam Auctorum recentium, qui affirmare non dubitarunt, neglectis Eccleſiæ tam diſertis interdictionibus, Clericos non peccare, cùm per oblectationem foliis luſoriis ludunt: eorum enim ſententia manifeſtè tendit ad deſtructionem Legum Eccleſiæ, & ad rebellationem in ejus Statuta.

(*e*) Conc. Burdigal. tit. 21. de vita & moribus Cleric.

5. Concilium Senonenſe anni 1528. (*f*), idem adhuc probibet, & ad exemplum interdictionis Concilii Lateranenſis, nec etiam vult ut Clerici his ludis interſint. En ejus verba; *A ludo alearum, aliiſque qui à ſorte pendent, abſtineant: neque ludentium fautores, ſpectatores, aut teſtes exiſtant.*

(*f*) Conc. Senonens. an. 1528. can. 25.

6. Denique ſanctus Carolus Borromæus idem dicit in primo ſuo Concilio Provinciali anno 1565. habito (*g*). *Nec ſolùm ludere vetamus*, inquit ſanctus ille Cardinalis, *ſed eos ludorum ſpectatores eſſe nolumus, aut quemquam ludentem in ædibus ſuis permittere.*

(*g*) Conc. Mediolan. 1. Conſtit. part. 2. tit. de armis, ludis... à Clericis vitandis.

Ratio ſapientis hujus interdictionis eſt, quòd vitia & peccata, quæ reſpectu Laïcorum levia tantùm videntur, graviſſima ſint in Clerici perſona, cujus morum ſanctitas, dignitati, quæ ipſum ſupra populum extollit, reſpondere debet. *Levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem*, ait Concilium Tridentinum (*h*); Atque hanc ob cauſam Concilia interdicunt Clericis, ne palàm, nec etiam clàm ludant cum Laïcis, ludos in quibus mera etiam datur induſtria, quales ſunt ludi pilæ, follis, metularum, globulorum, diſci, aliique ſimiles (*i*), quia, ſicut dicit Concilium Mexicanum anno 1585. habitum, illi ludi non congruunt his in circumſtantiis cum gravitate & modeſtia veri Clerici, qui omnibus in occaſionibus tenetur ad vitam agendam quæ Dei Miniſtrum deceat, juxta hæc Apoſtoli verba (*k*): *In omnibus exhibeamus nosmetipſos, ſicut Dei Miniſtros.*

(*h*) Conc. Trident. loco cit.

(*i*) Conc. Mexican. l. 3. tit. 5. de ludis Clericis prohibitis §. 1. & 2.

Concil. Mediolan. 1. tit. de ludis, à Clericis vitandis.

(*k*) 2. Corint. 6. 4.

Iidem ludi metularum, diſci, globulorum, ludus in quo globuli eburnei clavis agitantur, ludus tabularum, ſeu ſcruporum, jam prohibiti fuerant paulò poſt annum 1319. à Conſtitutione Caroli IV. Pulchri cognominati, quam D. de la Mare refert in primo volumine præſtantis ſui operis, cui titulus eſt, Tractatus de Diſciplina politica & civili (*l*), ubi rurſùs laudat aliam Caroli V. 3. Aprilis an. 1369. Conſtitutionem, præcedenti ſimilem.

(*l*) M. de la Mare Trait. de la Police tom. 1. p. 456.

Tandem iſtæ Leges Eccleſiæ, adeò ſanctæ ac æquæ Imperatoribus Chriſtianis viſæ ſunt, ut eas adoptaverint & Conſtitutionibus ſuis confirmaverint, quemadmodùm nominatim patet ex iſta celebri Lege Juſtiniani (*m*); *Interdicimus ſanctiſſimis Epiſcopis & Presbyteris, Diaconis & Lectoribus & omnibus aliis cujuſlibet Ordinis venerabilis Collegii... ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes eſſe, aut inſpectores fieri... ſi quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus hunc tribus annis à venerabili Miniſterio prohiberi, & in Monaſterium redigi.* Quam in rem Gloſſa obſervat, id intelligendum eſſe, cùm etiam ex oblectamento tantùm luditur, *etiam gratis.*

(*m*) Authent. *Interdicimus*. Cod. de Epiſcop. & Clericis. & ibi Gloſſa.

Vide Caſum quartum.

CASUS III.

Lysimacus, miles, ad Sacerdotem deferens confeſſionem cujuſdam circumſtantiæ, in qua peccaſſe autumabat, ludendo teſſeris, aut cuidam alio ludo aleatorio; Confeſſarius ipſi ſuadere voluit, quòd ejuſmodi ludis abſque peccato mortali ludere non poſſet, ipſumque adſtringere voluit, ut ſibi promitteret quòd nunquam his ludis luderet. Lyſimachus contendit, hujus Confeſſarii ſententiam ſeveriorem eſſe, & petit, num verum ſit, quòd his ludis ludendo, mortaliter peccet.

Responsio.

Conſtat ludos merè aleatorios, per ſe ipſos malos ac damnandos eſſe. Quamobrem prohibentur etiam Laïcis à Quadrageſimo ſecundo, eorum qui Apoſtolis tribuntur, Canone; quem Gratianus in Decreto, cui ejus nomen adſcriptum eſt, refert (*n*), qui, non modò Clericis, qui hos ludos ludunt, verùm etiam Laïcis, minitatur, quòd à Communione arcebuntur, *ſimiliter & Laïci.* Quæ nota eſt certa, peccati, quod in quibuſdam circumſtantiis mortale eſſe poteſt; cùm Eccleſiæ nunquam pœnam adeò ſeveram, pro peccatis merè venialibus infligat; quemadmodum obſervat S. Raimundus (*o*), cujus ſententia tamen explicanda eſt ſenſu quo ſanctus Antoninus eam intelligit (*p*), cùm dicit ludos aleatorios Laïcis peccatum mortale non eſſe; 1. Cùm hi ludi luduntur tantùm per oblectationem, & ſine ſtudio. 2. Cùm pecunia quæ apponitur notabilis non eſt, reſpectu habito ad eorum qui ludunt facultates. *Nam ludere quid modicum, ut pueri faciunt*, ait Sanctus ille, *vel ob recreationem & moderatè, non videtur mortale; & quamvis Guillelmus dicat, tunc eſſe mortale, quando ducitur in Conſuetudinem, iſtud de ſe non videtur verum, quia conſuetudo, etſi aggravat peccatum, non tamen mutat ſpeciem peccati vel genus, ut de veniali fiat mortale ſecundùm beatum Thomam.* 3. Quando circumſtantiæ quæ incentivo fuerunt, cur ludi illi damnarentur, non adſunt: quarum prima eſt, tempus valdè notandum, quod vulgò conſumunt illi, qui ſtudiosè ludunt, & qui ſæpè poſt meridianum tempus, maximamque noctis partem hac in occupatione abſumunt; quæ occupatio per ſe ipſam adeò vituperanda eſt, & quæ hâc circumſtantiâ longè magis damnanda evadit, quæ circumſ-

(*n*) Can. *Epiſcopus*. 1. diſt. 35.

(*o*) S. Raimundus l. 2. de negotiis ſecular. §. 11. in fine.

(*p*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 23. §. 2. cir.

constantia causa est cur dies Dominicos & Festos, ut alios hebdomadæ dies, transmittunt quin ulla Religionis aut pietatis acta faciant; quod, juxta S. Antonini sententiam (a), eos coram Deo longè magis reos efficit, quàm si sacrum hoc tempus in terris arandis absumerent: *Quàm malè poterunt reddere rationem Deo de tempore*, ait Sanctus ille, *qui tota die, & aliquando etiam noctem adjungunt, circa ludum immorantur.... & ex hoc dimittuntur divina & alia spiritualia opera...lusores propter hoc, ut habeant magis tempus ad ludendum, negligunt divina, & Missas & vesperas, orationes Prædicationes; negligunt Festa servare, quia in illis permaximè ludunt, & plura peccata & graviora committunt, quàm si terram colerent, quod est festa violare.* Secunda circumstantia, in qua, hujusmodi ludos ludendo mortaliter peccari potest, & quæ incentivo fuit Legibus Canonicis & Civilibus ad eos condemnandos, sunt animi impotentis effrenationes, jusjuranda & blasphemiæ, quibus indulgent ii qui pecuniam suam ludendo amittunt. *In nullo exercitio ita frequenter blasphematur, Deus, & tota Curia celestis*, ait adhuc idem S. Antoninus. Atque hæc est etiam ratio propter quam Imperator Justinianus hos ludos lege diserta interdixit (b) his verbis, *Quidam* (in aleatum ludo)..... *proprias substantias perdiderunt, die nocteque ludendo, argento, apparatu, lapidibus & auro consequenter autem ex hac inordinatione blasphemare: id est, Deum maledicere conantur* &c. quod suorum peccatorum etiam consciosreddit eos, qui secum ludunt; cùm neglectis blasphemiis quas audiunt, ludere non desinunt, sicque ipsis peccandi occasionem præbent. Tertia denique circumstantia est, cùm luditur immoderato multùm lucrandi studio. *Ludus alea est peccatum mortale secundum Raymundum*, ait adhuc S. Antoninus, (c)... *quod Credo verum quando ex cupiditate quis ludit, scilicet principaliter motus; non ob recreationem, sed ad acquirendum quid notabile per ludum.* Quod congruit doctrinæ S. Thomæ (d), quem jam laudavimus in responsione ad primam quæstionem; qui de ludis etiam licitis loquendo, dicit; *Alio autem modo potest esse excessus in ludo, secundùm defectum debitarum circumstantiarum, purà, cùm aliqui utuntur ludo; vel temporibus, vel locis indebitis ..... & hoc quandoque potest esse peccatum mortale propter vehementiam affectûs ad ludum cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum Dei, vel Ecclesiæ, talibus ludis uti non refugiat.*

(a) Idem ibid. § 6.

(b) Leg. *Alearum* fin cod. de Religiosis & sumptibus funerum.

(c) S. Anton. cit. § 2.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 178. art. 3. in corp.

Regum nostrorum Constitutiones, quæ veræ leges nostræ sunt, congruunt iis quæ de ludis aleatoriis diximus; eos enim indiscriminatim prohibent omnigenis personis quemadmodum patet ex Constitutione Henrici III. anni 1577. & ex altera Constitutione Ludovici XIII. 30. Maii an. 1611. quæ sic sonat. „ Prohibemus omnibus per„ sonis, cujuscunque qualitatis & conditionis sint, „ aleatorium forum, in quavis Regni nostri urbe, „ habere, neque cœtus facere, ut chartis vel tesseris „ ludatur. Irritaque declaramus omnia debita, „ pro ludo contracta; omnesque obligationes & „ promissiones pro ludo factas irritas facimus, „ quantumvis larvatæ sint; easque omni obligatio„ ne civili & naturali immunes pronuntiamus. „

Idem Princeps aliam rursùs Constitutionem dedit, cui dies 15. Januarii anni 1629. adscripta est, quæ verborum fulminibus ludos aleatorios non minus impetit. Nam articulo 137. strictè prohibet omnes ludi cœtus, infames declarat eos omnes qui domus suas ad ludendum commodant, ideòque ad quodvis munus Regium exercendum non idoneos, vultque etiam ut urbibus expellantor, eorumque domus fisco addicantur. Articulo 138. omnia debita ludi, ut & promissa & obligationes in ludendo factae, irritas declarat. Articulo 139. præcipit ut ii qui ludendo pignora dederint, ea amittant, illaque pignora ab iis, qui ea lucrati erunt, recipiantur, & in commodum pauperum fisco addicantur. Articulo 140. licentiam dat patribus, matribus, avis & tutoribus, ea, quæ sui liberi aut pupilli amiserint, repetendi; quemadmodum jam latum fuerat per articulum 59. Constitutionis Caroli IX. mensis Decembris 1566. Articulo 141. Princeps ille præcipit adhoc, ut omnes res non moventes, ludo perditæ, licèt ludus falsæ venditionis velo obtectus fuerit, uxoribus & creditoribus pignori oppositæ remaneant. Quibus addi possunt sex celebria supremi Senatûs Parisiensis Decreta, quæ ludos chartarum, aliosque ludos aleatorios, prohibent: quorum primum est diei 22. Augusti 1659. secundum diei 16. Septembris 1680. tertium 23. Novembris ejusdem anni, quartum, quod, ut sequentia, designat ludos tesserarum, *du hoca, de la bassette, du Pharaon, & du lansquenet*, est diei 18. Julii 1687. quintum 2. Februarii 1708. sextum 22. ejusdem mensis 1710. quæ omnia Decreta in eorum violatores 1000. librarum pœnam decernunt. Quod argumentum invictum est, Leges nostras Civiles adhuc etiam vigere, tantùm abest ut abrogatæ sint. Silentio prætermittimus innumera alia argumenta similia, quæ à D. de la Mare in primo tractatûs sui, de disciplina politi. ac civili, volumine, referuntur, (e). Solummodò addemus factum notatu dignum, à sancto Francisco de Sales relatum (f), qui dicit, quòd cùm S. Ludovicus novisset, quòd Comes Andegavensis, ejus frater, & Goalterius, Nemorosii Comes, tesseris ludebant in navi quam, in primo suo bello pro Religione suscepto, conscenderat; è lecto, in quo ægrotabat, surrexit, & postquam ejus indignatio in ipsos erupisset, mensam & pecuniæ eorum partem cum tesseris in mare projecit, ipsisque exprobavit, quòd hunc ludum ludendo, leges Dei & Regni violarent.

(e) M. de la Mare Trait. de la Police l. 3. tit. 4. c. 2. & suiv.

(f) S. Franc. de Sales Introd. à la vie devote 3. part. c. 32.

CASUS IV.

Macedonius, Presbyter, equidem cum suis amicis aliquando alea ludit, verùm nonnisi per oblectamentum ludit, levemque tantùm pecuniam in ludo effundit. Num peccat.

RESPONS.

Macedonius ab omni peccato eximi nequit, quemadmodum facile est probatu ex innumeris auctoritatibus, quas in responsione ad secundam quæstionem, retulimus, & quas repetere tædiosum ac inutile foret; quibus evidentissimum est Presbyterum, aut alium Clericum, nullo in casu, nec quovis sub prætextu, ullum ludum aleatorium ludere posse, etiamsi per meram tantùm oblectationem luderet; cùm Ecclesia nullam distinctionem nec exceptionem adhibuerit, in stricta & Generali interdictione, quam hac de re omnibus Clericis significavit. Hic solummodò argumentis à nobis laudatis, addemus auctoritates multorum Conciliorum, de quibus verba non fecimus, in quibus eadem fit interdictio omnibus Clericis, æquè ac omnibus aliis. Qualia sunt, Concilium Albigæ anno 1254. habitum: Concilium Biterense anno sequenti congregatum, Concilium Salisburgi anni 1420. Concilium Toletanum anni 1420. Concilium Senonense anni 1485. Concilium Narbonense anno 1609. habitum, multaque alia, quæ hoc de articulo nihil statuerunt, quod ab ultimo Concilio Generali confirmatum vel comprobatum non fuerit (g).

Ergo Macedonii excusatio legitima non est, cùm dicit, se ludos aleatorios nonnisi per oblectamentum ludere levemque pecuniam in iis effundere; semper enim constat eum violare interdictionem generalem Ecclesiæ, quæ nullam admittit exceptionem; ac revera, cùm juxta quartum Concilium Generale Lateranense, & juxta Leges etiam Romanas,

(g) Conc. Trid. cit. sess. 22. de reformat. c. 1.

licitum oon sit Clericis remanere in cœtu laïcorum, qui hujusmodi ludos ludunt, quomodo ipsis licitum foret, ut ipsimet hos ludos luderent, *etiam gratis*, ut loquitur Glossa quam in secunda decisione laudavimos? Præterea dantur alii ludi innocui, quibus absque ullo peccato sese oblectare possunt; quod eos inexcusabiliores reddit, cùm oblectari volunt ludis, quos Ecclesia condemnat & ipsis interdicit.

CASUS V.

Lubinus, cum Marino tesseris lodendo, decem nummos lucratus est. Et ad Sacerdotem Confessionem peccatorum deferens, fassus est, se hunc ludum aleatorium lusisse, tempusque notabile in ludendo consumpsisse, cjus Confessarius ipsi præcepit, hanc ut summam restitueret, cùm hic ludus prohibeatur à Canonibus, à Legibus Civilibus, & à Regum nostrorum Constitutionibus, fulcis & observatis à multis supremi Senatûs Decretis, quæ hunc ludum, Laïcis etiam, illicitum declarant. Verùm alter Confessarius, qui vir doctus babetur, ei dixit, ipsum per conscientiam non teneri, *ad* hanc restitutionem faciendam. Quid agere debeat, quærit?

Respons.

Sanctus Bonaventura (*a*) affirmat in genere eum qui aliquod lucrum fecit in ludo aleatorio, puro vel mixto, ad illud lucrum pauperibus restituendum, teneri; quia inquit, hic ludos ratio legitima non est id acquirendi, quod ludo offertur. En ejus verba: *Si verò quæritur de aleatore, dicendum est generaliter, quòd malæ fidei possessor est & injusto possidet titulo: & ideò nullo modo potest nec debet sibi retinere quod lucratus est: cùm talis ludus sit turpis & reprobatus & contra Deum, & contra omnia jura.*

(*a*) S. Bonav. in 4. dist. 15. art. 2. q. 1.

Attamen alii docti Auctores contrarium sentiunt, & affirmant, quæstum in ludo aleatorio factum, legitimè acquisitum esse. En qua ratione id probat Alexander *de Hels*, qui summam suam Theologicam mandato summi Pontificis Innocentii IV. in lucem edidit, (*b*). *Pactum enim intervenit inter partes, quod utrique parti placet, & obligatio condicti. Undè secundùm pactum illud & obligationem condicti, nec ille qui amisit, de jure potest repetere; nec ille qui lucratus est, tenetur restituere: & quod antiqua jura jubent illud restitui: & concedunt actionem repetendi, nobis videtur magis esse quasi civilis satisfactio pro peccato, quàm obligatio ad restitutionem. Non est enim honestum hujusmodi lucrum, nec honesta occupatio in talibus; imò sæpè damnosa efficitur reipublicæ; cùm occasione ludi distrahuntur possessiones & exhæredentur successores & posteri. Undè Justinianus dicit, quod alearum ludus prodit in lacrymas. Undè ad cohibitionem mali subsequentis data est ista lex de aleatoribus: sicut & in foro pœnitentiali injungitur sæpè satisfactio pecuniaria non solùm eis qui lucrantur, sed etiam qui amiserunt, ut reprimatur inhonesta occupatio & malum subsequens.* En totum ratiocinium hujus antiqui & docti Theologi, qui dignus fuit, cui nomen *Irrefragabilis* daretur.

(*b*) Alexand. Halensis part. 4. q. 24. memb. 5. art. 3. §. 6.

Sylvius (*c*) idem docet ac nititur obligatione naturali quam lusores contrahunt per pactum conventum, & quod exequi tenentur, si excipias Regiones, sicut Castiliæ Regnum, in quibus Lex contraria & generatim observata datur, quæ à tali obligatione eximit; Ita loquitur hic Theologus. *Verum est, qui ludendo perdidit, in conscientiâ obligari ad solvendum, sive præsenti pecunia luserit, absenti, sed promissa: Promissio namque hoc ipso, quod vera promissio est, ex jure naturali habet vim obligandi .... & nullum est jus commune, quod promissionem, de qua loquimur, reddat, irritam. Ergo stando in jure communi, obligat. Jure autem particulari contingit, ejusmodi promissionem non obligare, ubi nimirum est Lex, eaque usu recepta, per quam tales promissiones irritantur; sicut apud Hispanos, in Regno Castellæ.* Sylvius quatuor alios auctores in sententiæ suæ gratiam laudat (*d*).

(*c*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 168. art. 3. conclus. 3.

(*d*) Valentia. Bannes. Salonius. Azorius.

Addi potest cum alio Doctore (*e*), totiùs esse solvere id quod amissum est in ludo, absque inductione, dolo vel fraude, propter pactum quod inter partes conventum fuit, congruenter huic Juris sententiæ (*f*), *Nihil enim tam conveniens est naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi*: quam opinionem etiam amplectitur S. Antoninus, multique alii celebres auctores quos laudat (*g*). *Quamvis prima opinio sit securior*, ait Sanctus ille, *& ideò potiùs consulenda; non tamen videtur de necessitate imponenda: ut propter hoc denegetur absolutio nolenti hoc facere, quia non credit sibi necessarium ad salutem.*

(*e*) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 173.

(*f*) Lib. 2. Institut. de rerum divisione tit. 1. §. 10.

(*g*) S. Anton. 2. part. sum. Th. tit. 1. c. 20. §. 4.

Denique dantur alii Theologi, ut Gabriel Biel, (*h*) qui existimant, utramque opinionem probabilem esse. His omnibus præsuppositis, singula quæ ad hanc materiam spectant, fusiùs expendemus.

(*h*) Gab. Biel. in 4. dist. 15. q 15. art. 7. ad 2.

1. Dicimus cùm S. Thomâ (*i*), eos qui in ludo lucrum fecerunt, ad illud restituendum per conscientiam teneri: 1. iis omnibus in quorum potestate non est bona sua alienare, quales sunt pupilli ac insani. 2. iis quos deceperunt ludendo: 3. iis quos ad ludendum adegerunt, sive per vim, sive solummodò per nimiam importunitatem: 4. cùm abusi sunt simplicitate ac minori solertia ejus, quem ad ludendum concitarunt. Quibus omnibus in casibus personis ipsis quarum pecuniam lucrati sunt restitutio facienda est. *Circa illa verò quæ per aleas acquiruntur*, ait Doctor Angelicus, *videtur aliquid esse illicitum ex divino jure, scilicet quod aliquis lucretur ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt minores & furiosi, & hujusmodi: & quòd aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum: & quod fraudulenter ab eo lucretur, & in his casibus tenetur ad restitutionem: & sic de eo non potest eleemosynam facere.* Sanctus Antoninus (*k*) observat, eos tamen non teneri ad restituendum lucrum quod perceperunt à pupillo, aut ab uxore quæ sub mariti potestate est, aut ab aliis similibus personis, cùm lucrum adeò minimi momenti est, ut æquè æstimari possit, eorum patres, tutores aut maritos, non improbaturos jacturam ab iis factam, si eam nossent, & facilè assensum suum præbituros, ut talem summam fortunæ committerent ludendo pro sua oblectatione. *Qui ergo acquirit ab his per ludum*, ait ille Sanctus, *tenetur restituere tutoribus, vel curatoribus, vel prælatis, aut Dominis eorum: nisi fortè sit quid modicum, de quo præsumi posset, quòd eorum superiores, ut patres, tutores, & hujusmodi non curarent.* Operæ pretium est attamen hanc exceptionem longiùs non extendere, ne lucri cupiditate sibi adulandi detur locus.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2.

(*k*) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. 23. §. 3.

2. Quod ad alios casus spectat, idem sanctus Thomas (*l*), & multi juris Canonici Peritissimi, existimant in locis, in quibus ludi aleatorii à Legibus Civilibus prohibiti sunt, & in quibus hæ Leges actu vigent, eos qui lucrum fecerunt, pariter ad illud restituendum teneri, non equidem iis, à

(*l*) Idem ibid.

quibos

quibus lucrati sunt, cùm hæ restitutione indignos sese præstiterint, interdictionem ab his Legibus latam violando: At pauperibus, aut etiam ad eam pecuniam in aliis piis operibus collocandam. *Aliquid autem videtur esse ulteriùs illicitum, ex jure positivo civili, quod prohibet universaliter tale lucrum*, addit Sanctus ille Doctor, ... *ideò apud illos, qui sunt hujusmodi Legibus obstricti, tenentur universaliter ad restitutionem qui lucrantur.*

Juxta hoc principium, pupillus ad illud quod in ludo amisit, solvendum non tenetur. Constitutio enim Molinensis mensis Decembris 1566. eum ab ea solutione eximit (a). Sic in ea loquitur Carolus IX. „Et quia audivimus, multos, è nostris subditis, pupillos & impuberes, per inductionem ad ludos aleatorios allectos esse, in „ quibus substantiam ac juventutem suam amiserunt & consumpserunt: Præcepimus pecuniam „ & bona talibus in ludis amissa, repeti posse ab „ iisdem pupillis, eorum Patribus, Matribus, Tutoribus & Curatoribus aut Consanguineis: & „ volumus, ut illa bona ipsis reddantur, ut in commodum dictorum pupillorum adhibeantur.

(a) Constitut. Malin. art. 59.

Verùm quia Jus ubique non obligat, & quia Consuetudo contraria de eo derogare potuisset: Sanctus Thomas, postquam dixit eos, qui subjiciuntur Legibus ludum prohibentibus, teneri ad lucrum quod fecerunt restituendum, hanc modificationem addit: *Nisi fortè contraria Consuetudo prævaleat; aut nisi aliquis lucratus sit ab eo, qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere; quia ille qui amisit non est dignus recipere: nec potest licitè retinere tali jure positivo durante. Undè debet de hoc eleemosynam facere in hoc casu.*

Alexander Halensis (b), eadem cum firmitate profert obligationem restituendi pauperibus, aut in aliis piis operibus collocandi, omne lucrum in alea perceptum ab iis de quibus jamjam loquuti sumus: & asserit restitutionem fieri debere personis ipsis, quæ amiserunt, si ad ludendum coactæ fuerint. *Potest aliter dici, & juxta insipientiam meam meliùs, salvo tamen meliori judicio*, inquit, *quòd illi qui ludit voluntarius, motu cupiditatis, vel libidine lasciviendi, si amittit aliquid; non competit repetitio* (in foro Dei, dico), *& de sic acquisito potest fieri eleemosyna. Si autem ille qui ludit coactus, utpotè inductus à majore, quem timet sive reveretur, vel inductus precum importunitate, si aliquid amittit: Illi competit repetitio, nec alius potest de sic acquisitis facere eleemosynam. Imo nihil sibi acquiritur hoc ludo. Si autem quis compulsus aliquid lucratur; non tenetur ad restitutionem. Imo potest de illo facere eleemosynam & debet illud dare pauperibus.* Existimavimus hunc locum fusiùs referre debere, quia ea omnia quæ circa hanc quæstionem scienda sunt, complectitur.

(b) Alexand. Halensis 4. part. q. 33. memb. 2. art. 5. ad. 4.

Denique auctoritatem Sancti Raimundi de Pennaforti omittere non possumus: En ejus verba (c) in quæstionem. utrum illæsâ conscientiâ lucrum in ludo aleatorio factum, in commodum suum verti possit? *Dicunt quidam, quod non, sed pauperibus eroganda talis pecunia, ... alii dicunt & ferè omnes Doctores, quod potest recipi. Mihi videtur salvo meliori judicio, distinguendum, utrùm aliquis voluntarius & ex cupiditate lusit: & tunc, si amisit; non potest repetere. Si lucratus est, tenetur restituere saltem in judicio animæ. An invitus est attractus vel parum, vel per nimiam alterius importunitatem, & si tunc amisit, potest repetere, si lucratus est, non tenetur restituere, sed potest & debet pauperibus erogare.*

(c) S. Raimund. de Pennaforti. lib. 2. summæ tit. 8. de negotiis sæcular. §. 12.

Cæterùm cùm incertum esse posset, an Leges ludos aleatorios prohibentes adhuc vigeant, aut si satis superque à Consuetudine contraria abrogatæ fuerint; sapiens Confessarius saltem præcipere potest restitutionem per formulam pœnitentiæ, sive in integrum, sive partim, juxtà vires actu existentes ejus, qui peccata luget & plangit, ut eum adigat hac severitate salutari ad nuntium ludi consuetudini in sempiternum mittendum; & ille qui peccata sua luget ac plangit qoi pertinacia sua pœnam adeò salutarem accipere recusarit, clarè ostenderet, quod peccati sui fructu uti volens, ad peccatum illud derelinquendum sat dispositus non foret.

CASUS VI.

LEONUR, cùm duos dupliones lucratus esset ludendo cum Æmilio, quem ad ludendum induxerat & allexerat, edoctus fuit juxta S. Thomæ sententiam ejusmodi lucra restituenda esse. *Quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum* (d). Qua de re quærit quo sensu hæc verba intelligenda sint, & an reperiatur in casu, quo S. Thomas vult, ut restitutio fiat?

(d) S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 6. ad. 1.

RESPONS.

Sanctus Antoninus (e), dicit intelligendum esse Sanctum Thomam, non de eo qui alium simpliciter invitavit ad ludendum, sed de eo qui illum coëgit ad ludum per vim, aut etiam per nimiam importunitatem, sive sic egerit initio, vel continuatione ludi, quem alius deseruisset absque ista vi aut importunitate. Hoc sensu tantùm Sanctus ille Archiepiscopus S. Thomam laudat. *Cùm quis*, ait, *aliquem attraxit ad ludum per vim, vel nimiam importunitatem, sive in principio ludi, sive in medio, cùm alius vellet dimittere & non sinit; tunc etiam tenetur restituere secundum Thomam & Raimundum.*

(e) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. c. 23. §. 2.

Hoc eodem sensu Cardinalis Cajetanus in Commentario suo in S. Thomam, Sanctum hunc Doctorem intelligit (f) cùm dicit eum loqui, *De quocumque tractatu, modò censetur involuntarium mixtum, ita quod ex hoc ille venit ad ludum, ductus precibus, insultatione, exprobratione, & hujusmodi, licèt voluntariè ludat.* Quod probat per comparationem quam proponit, ejus qui lucrum ultra, pecuniæ mutuo sumptæ sortem, usurario solvit, cui illud voluntariè non solvit, nisi quia ab eo solvendo abstinere nequit. *Sicut etiam voluntariè aliquis solvit usuram. Hujusmodi tamen voluntarium*, addit Doctus ille Cardinalis, *non transfert à se dominium: quia mixtum est & non omnino liberum; consentaneum autem rationi est, ut hujusmodi commutationes, quæ fiunt in ludo, quia sunt ex natura sua turpes, nisi causa recreationis fiant, ad hoc ut efficaces sint, liberam omninò voluntatem exigant.* Sylvester Mozolin, Dominicus, Soto, Bannés, pluresque alii, eamdem interpretationem sequuntur.

(f) Cajetan. in S. Thom. cit.

Ergo dicendum est de specie proposita, quòd si Leonor simpliciter Æmilium invitaverit ad ludum, nullam ipsi vim inferendo, nec eum nimiâ importunitate urgendo; non reperiatur in casu restitutionis, de quo Doctor Angelicus loquitur; Verùm si ipsi vim quamdam intulerit, vel talem molestiam ipsi exhibuerit, ut ludo assensum non dederit, nisi ut vi aut nimiæ importunitati cederet, ad duos dupliones, quos ab Æmilio lucratus est, ipsi restituendos tenetur. Hæc est sententia non modò S. Thomæ, S. Antonini, aliorumque Auctorum quos jamjam laudavimus; Verùm hæc est etiam sententia vulgaris eorum, qui hac de ma-

 teria

(a) Di Cova[r]ruvias... dacus ... ruvias ... eyva re... in reg. ... eccatum. de reg. juris in 6.part.2. §.4. n. 7.

teria scripserunt, sicut testatur Covarruvias (a), qui dicit: *Datur praterea obligatio restituendi in anima judicia ludo quasita, quoties quis alterum ad ludum cupiditate lucri involuntarium attraxit, secundùm Thomam 2. 2. q. 32. a. 7. quem cateri communiter sequuntur; modò hac attractio levis non sit; sed tanta, qua involuntarium alterum efficiat: nempè convitia, opprobria, preces adeò vehementes, quòd his ausus non sit aliter contradicere.*

CASUS VII.

Melchior, & Cornelius, alter Diaconus, alter verò Presbyter sæpè unà ludunt latrunculis, scrupis, globulis, aliisque ludis, in quibus victoria præsertim ab industria pendet. Num absque peccato sic agere possunt?

Respons.

Auctores dantur qui acriter in latrunculorum ludum invecti sunt, propter magnam animi attentionem, quam exigit, & propter mentis aberrationem quam Clericis creat, quibus magnum est impedimentum, ne precibus, aliisque officiis suis operam dent, & occasio multum tempus consumendi; cùm unica lusoria concertatio latrunculorum per totum tempus postmeridianum durare possit; respectu eorum, qui hunc ludum perfectè norunt, & quorum vires fermè æquales sunt. Has ob rationes Auctores illi, referente Tostato (b), peccati mortalis arguunt eos qui ludo illi incumbunt, & S. Ludovicus Constitutione sua anni 1254. (c), in Concilio Biterrensi publicata (d). anno sequenti habito, ludum hunc, æquè ac ludos aleatorios prohibet. *Inhibemus districtè*, ait Rex ille, *ut nullus omnino ad taxillos ludat, sive ad aleas & scachos.*

(b) Alph. Tostatus in cap.6. Matth. q. 54.
(c) Fontanon tom. 1. l. 3. tit. 73. art. 1. p. 672.
(d) Conc. Biterrens. c. 24.

Beatus Cardinalis Petrus Damiani, maximè omnium in latrunculorum ludum verborum fulminibus invectus est (e), nempè vocat eum ludum indecorum, absurdum & infamem; *Quàm inhonestum, quàm absurdum, quàm denique fœdum sit hoc in Sacerdote ludibrium!* Atque eò usque procedit, ut eum vocet ludum sacrilegum, loquendo de severa objurgatione quam fecit Episcopo Florentino, quocum iter faciebat, & cui pœnam indixit, nempè ut ter Psalterium recitaret, & lavaret pedes duodecim pauperum, unicuique nummum impertiendo, quia latrunculis post cœnam luderat. En ipsissima ejus verba, quæ sequuntur verba supra laudata. *Rectè-ne, tuique erat officii*, dixit illi Episcopo, *vespere in scacchorum vanitate colludere, & manum Dominici Corporis oblatricem, linguam inter Deum & populum mediatricem, sacrilegi ludibrii contaminatione, fœdare.*

(e) S. Petrus Damiani l. 1. Epist. 10.

Non existimamus tamen sententiam magni hujus Cardinalis esse sequendam: quia, licèt Clericorum præcipuum oblectamentum consistere deberet in legendis libris Sacris, & in exercitiis vitæ sanctæ, ad quam Deus eos vocavit, non verò in oblectationibus mundanis; attamen peccati arguendi, non sunt illi qui hunc ludum, aut alios, de quibus in specie propositâ mentio fit, ludunt; modò non ludant ex cupiditate lucri, quod incentivum semper damnandum est, juxta S. Thomam (f), præsertim in Clericis; quandoquidem secundum doctrinam ejusdem Sancti (g), aliquando necessarium est ludere ad animum recreandum ejusque vires reficiendas, ut nos accingamus ad officia nostra meliùs adimplenda. *Ideò necesse est talibus* (ludis) *interdum uti, quasi ad quandam animæ quietem.*

(f) S. Thom. 2.2. q.32. art. 7. ad 2.
(g) Idem ibid. q. 168. art.2. in corp.

Hæc decisio confirmari potest, 1. ex auctoritate Concilii Provincialis Mexicani anno 1585. habiti, quod in responsione ad secundum Casum laudavimus (h), quod Clericis licentiam dat latrunculis ludendi, modò illi ludo non assuefiant; atque ludatur absque offensione, & cum personis vitæ inculpatæ. *Dummodò id rarò, sine scandalo & cum personis honestis fiat.* Quibus conditionibus addit, ut radicitùs lucri cupiditatem rescindat, quod in commodum suum vertere non poterunt, quod lucrati erunt, si duas libras excedit, volens ut ad id, quod superexit, restituendum per conscientiam teneantur. 2. Ex sententia multorum celeberrimorum Auctorum, qui affirmant, hunc ludum Clericis licitum esse, modò conditiones requisitas observent. Hæc est sententia S. Antonini, & Tostati, cujus tumulo hoc Epitaphium inscriptum fuit: *Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne.* Hæc est etiam sententia Panormitani, Cardinalis Ostiensis, aliorumque Juris Canonici Peritorum Clarissimorum, qui his verbis Glossæ Authenticæ 123. nituntur (i): *Quid de scachis? Respondeo: Possunt: cùm non fortuna viribus, sed naturali ingenio consistat ille ludus?* 3. Quibus addi potest, quòd inter omnes ludos, quos Canones prohibent, latrunculorum ludus non nominetur; procul dubio quia, cùm in eo fortunæ locus non detur, & prorsùs ab industria pendeat, Canones eum tanquam indecorum & Clericis illicitum non consideraront. Ac revera ludus ille non magis mentem avocat, aut spiritus dissipat, quam alii ludi honestissimi; modò illi moderatè incumbant lusores, tempus notabile non amittant, nec ludant nisi propter recreationem æquam & necessariam, quâ Clerici justè privari nequeunt, cùm fieri non possit, ut continuò ac indesinenter orationi, studio, aliisque vocationum suarum officiis, vacent. Videmus etiam hunc ludum licitum esse ex quibusdam Regum nostrorum Constitutionibus, sicut Constitutione Caroli VIII. mensis Octobris 1495. (k). Cæterùm ea quæ de latrunculis diximus, intelligenda sunt de scrupis, disco, globulis aliisque ludis, qui in solertia vel industria consistunt. Ita ut, in specie proposita Melchior & Cornelius peccati arguendi non sint, hos ludos in se ipsis præcisè, & circumstantiis, quæ illos illicitos efficere possent, exutos, considerando.

(h) Conc. Mexican. cit. l. 3. tit. 5.
(i) Authent. 123. tit. 6. col. 9. t. 10.
(k) Fontanon tom. 1. pag. 228.

CASUS VIII.

Ægidius, mercimoniorum minutorum Mercator, folia lusoria & tesseras vendit. Ejus Confessarius hac de re eum acriter objurgavit, ipsique absolutionis denegationem minitatur, si ea vendere perseveret. Se accusat 1. ex eo quòd quibusdam foliorum lusoriorum ac tesserarum ludis absque peccato ludi possit: 2. Ex eo quòd omnes qui similem professionem sequuntur, talia, æque ac ipse vendant, nec ea vendere desinere possit, quin notabile damnum exinde percipiat. Num, neglectis his rationibus, ab iis vendendis abstinere debet?

Respons.

Non existimamus Ægidium absolutè condemnandum esse, nec ideò ejus Confessarium ipsi absolutionem denegare debere, quia folia lusoria & tesseras vendit. 1. Quia illa adhiberi possunt in ludis, qui non sunt merè aleatorii; sic foliis lusoriis utuntur, *au piquet, au triomphe, & à l'ombre*, tesseris verò in alveo lusorio, seu scruporum ludo, qui ludi mixti sunt; id est, partim in alea, partim in lusorum industria consistunt. 2. Quia dantur ludi merè aleatorii, quos Laïci absque peccato ludere possunt, saltem absque peccato mortali, cùm eos simpliciter ludunt per recreationem, & sine avaritiæ animo, sine studio, sine aliorum offensio-

offensione, sine notabili temporis jactura, & tandem sine talibus aliis malis circumstantiis: Hocque sensu intelligendi sunt S. Thomas, S. Raimundus, S. Antoninus (a), aliique Theologi & Juris Canonici periti, qui hujusce modi ludos condemnant in illis qui eos ludunt cupiditatis animo, aut qui ex iis ordinariam ac præcipuam suam occupationem faciunt, vel denique qui in iis quâdam aliâ ratione, modum excedunt, à Legibus Ecclesiasticis vel Civilibus damnata: Hæc est decisio Auctoris (b), qui certissimè non postulabitur ex eo quod remissiorum morum scientiam doceat, cùm se hujusce remissiorum morum scientiæ flagellum ac hostem declaraverit.

(a) S. Thom. loco supra cit. S. Raim. in sum. l. 2. tit. de negotiis sæcular. §. 11. S. Ant. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. 23. §. 13.

(b) De Genet. Theol. moral. tom. 1. tract. 4. cap. 8. q. 5.

CASUS IX.

JORDANUS forum aleatorium habet, id est, domum dedita opera adaptatam ad eos excipiendos qui foliis lusoriis & tesseris volunt ludere, numerata quadam pecunia, quam ab uno quoque lusore percipit. Ejus Confessarius ipsi absolutionem denegare vult, nisi hoc commercium deserat. Se se excusat ex eo quòd nullam aliam rationem habeat, quâ se sustentet, & numerosæ suæ familiæ res ad vitam necessarias comparet, nec quemquam reperiat cui domum suam elocare possit, quippe quæ sita in loco qui ad Urbis extremum vergit, & quæ præterea multis incommodis varias ob causas est obnoxia. Num Confessarius nihilominùs in suâ sententiâ perstare debet, & exequi minas Jordano factas ipsi absolutionem denegandi, si fortè hoc commercium persequatur?

RESPONS.

Proculdubio Jordani Confessarius per absolutionis denegationem eum cogere debet ad abrumpendum commercium adeò indignum, & ab omnigenis Legibus prohibitum. Nam 1. Edicta Prætoris Romani, quæ complectebantur omnem Disciplinam civilem Romanorum ante Augusti administrationem, talem professionem interdicebant (c). Quamobrem ii qui domos suas præbebant, ut in illis ludi aleatorii luderentur, quoddam commodum indè percipiendo, ita exosi erant, ut si fortè acerbiùs ac duriùs tractarentur, eorum bona abriperentur, aut quadam alia injuria vel damno afficerentur, ludi tempore vel occasione, in jus vocare non possent, ut pro illis sibi fieret satis. *Prætor ait*, dicit Lex, *si quis eum apud quem aleâ lusum esse dicetur, verberaverit, damnumve ei dederit, sive quid eo tempore dolo ejus substractum fuerit, judicium non daba.*

(c) Leg. *Prætor.* 6. ff. de aleatoribus. lib. 11. tit. 5.

Imperator Justinianus, qui in medio VI. Sæculi regnabat, severè hujuscemodi ludos condemnavit, sicut alibi ostendimus, & sicut luculentissimè patet ex una è suis Legibus, quam nondum laudavimus, & quæ fert, ut ille qui his in ludis lucrum fecisset, nullam actionem haberet, ut judicio solutionem suam expeteret; & ut è contra ille qui amisisset, actionem haberet ad repetendum quod voluntariè solvisset; & ut etiam ejus hæredes similem actionem haberent in hæredes illius qui lucratus esset, quin triginta annorum præscriptio ipsis impedimento esset: & ut denique, si fortè hæredes ejus, qui amisisset, hanc repetitionem neglexissent, quævis alia persona ad pecuniam amissam repetendam admitteretur; aut eorum defectu, Urbis, in qua ludo effusa fuerit pecunia, Magistratus; hocque in casu pecunia ad opera publica impenderetur. En Legis verba (d): *Victum in aleæ lusu non posse conveniri, & si solverit, habere repetitionem, tum ipsum, quàm hæredes ejus adversus victorem & ejus hæredes; idque perpetuò, & etiam post triginta annos*, &c. Alia Lex (e) præcedentem confirmat, atque etiam prohibet ne frequententur Cœtus in quibus hujusmodi ludi luduntur. Quomodo igitur hæ Leges, eos, qui publicè fora aleatoria habebant, à quibus foris abhorrebant, non condemnassent?

(d) Leg. *Victum.* 1. cod. 1. de aleatorib. & alearum lusu. lib. 3. tit. 43.

(e) Leg. *Alearum.* fin. cod. de religiosis & sumptibus funerum & aleatorib. &c. lib. 3. tit. 44.

2. Christianissimi nostri Reges Jurisprudentiam & Disciplinam Civilem Romanorum hac in re sequuti sunt. Sanctus Ludovicus interdicit tesserarum fora aleatoria, quemadmodùm legitur apud Fontanon (f). Constitutio anni 1577. (g), expressim prohibet Cauponibus, ne habeant, vel tolerent in suis domibus ulla fora aleatoria, vel tesserarum vel foliorum lusoriorum. Ludovicus XIII. in sua Declaratione diei 30. Maii 1611. ea omnia quæ Reges ejus Antecessores hac de re statuerant, amplificat, iisque adjicit: En ejus verba. „Ex „sententiâ & prudenti Consilio Reginæ Procu„ratricis Regni, nostræ honoratissimæ Dominæ „ac Matris, Principum Consanguineorum nos„trorum, aliorumque Principum & Ministro„rum Imperii nostri, aliorumque Consilii nostri „Dominorum, nobis adstantium, hisce Præsen„tibus, quibus propria manu nomen adscripsi„mus, omnibus personis, cujuscunque dignita„tis ac conditionis sint, expressissimè inhibui„mus ac inhibemus, ne in ullis Urbibus aut lo„cis Regni nostri fora aleatoria habeant, nec „Cœtus faciant, ut tesseris aut chartis ludatur; etiam „Dominis, Possessoribus & Conductoribus do„muum, ne in illis excipiant fororum aleatorio„rum Magistros, aut Aleatores; sub pœna mul„ctæ arbitrariæ, & alterius animadversionis, si „contigerit, atque proprio ac privato suo nomi„ne præstandi pecuniam amissam, eamque resti„tuendi: Hunc in finem præcipimus Judicibus „ordinariis uniuscujusque nostrarum Urbium, „ut se se transferant domos & loca in quibus „talia fora aleatoria aut tales Cœtus dari, mo„nebuntur; eos qui ibi reperientur apprehen„dant, simulque corripiant pecuniam, orna„menta mulicbria, aliaque ludo apposita. Curent „ut eorum pecuniæ pauperibus Ptochodochio„rum distribuantur, quibus Ptochodochiis has „pecunias, nunc, & in posterùm, addiximus & „adjudicavimus, sicut addicimus & adjudicamus „Atque insuper actionem instruant ac perficiant, „tam in Aleatores, quàm in Dominos & Con„ductores, qui eos excipient, tanquam in Le„gum & Constitutionum nostrarum violatores, „qui earum severitatem subierint „. Primus Supremus Senatus Galliæ multa Decreta promulgavit adversus eos, qui hæc fora aleatoria habent, quos non modò ad mulctas pecuniarias, verùm etiam ad pœnam corporalem, condemnant. Talia sunt Decreta diei 22. Decembris 1541, diei 27. Martii 1547. & diei 12. Decembris 1551. ut taceamus plura alia Decreta similia recentiora (h), quæ in tertia decisione jam laudavimus: Quam in rem consuli potest magnum opus à D. de la Mare circa Disciplinam Civilem compositum (i), in quo dignus ille Auctor amplam & accuratam Collectionem facit, & sex capitibus consequentibus refert quicquid pulcherrimum hac de materia in antiquitate reperitur, & aliam adhuc ejusdem Regis Ludovici XIII. Constitutionem an. Decembris 1629. (k), quæ insuper addit, ut domus in quibus Cœtus lusorii habiti fuerint, fisco addicantur; eosque qui hæc fora aleatoria erexerint, & exercitio adeò pernicioso se se prostituerint, infames declarat inhabiles qui testamentum faciant, aut quædam Munera Regia possideant: ac denique vult ut in sempiternùm ejiciantur locis, in quibus hanc Constitutionem violaverint. Ludovicus Magnus confirmavit omnes præcedentes Constitutiones per suum Edictum Mensis Decembris 1666, quod 15. die ejusdem mensis in supremo Senatu ratum factum atque comprobatum fuit.

(f) Fontanon tom. 1. l. 3. tit. 73. art. 1.

(g) Idem ib. p. 758.

(h) Fontanon tom. 1. pag. 70. Ordonn. des Rois de France 2. part. fol. 13.

(i) M. de la Mare Traité de la Police tom. 1. liv. 3. tit. 4. ch. 4. & suiv.

(k) Ordonn. de 1629. art. 137.

Licet

Licet argumenta, quæ jam jam attulimus, solummodo eliciantur è Legibus Imperatorum ac Regum, sufficere tamen debent ad quæstionem propositam decidendam: cùm Principum Leges, quæ æquè justæ sunt, ac istæ, & quæ solummodò spectant ad bonum & quietem Reipublicæ & privatorum, sanctè observandæ sint, *irrefragabiliter*, sicut loquitur Leo IV. ad Imperatorem Anastasium scribens (*a*), & cùm, juxta S. Augustinum, illi qui his Legibus non obtemperant, non possunt quin in maxima culpa sint. *Quicumque ergo Legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium* (*b*). Attamen, ut omnis culpa ab agendi ratione Confessarii Jordani meliùs dimovetur, operæ pretium est ostendere has Leges perfectè congruere cum sententia Sanctorum, quorum duo loca solummodò laudabimus.

(*a*) Leo IV. in Can. *De capitulis* 9. dist. 10.

(*b*) S. Aug. in can. *Imperatores* 1. ead. dist. 3. 1.

Primus locus est S. Caroli Borromæi (*c*), qui, in instructionibus quas Confessariis dat, & quas Clerus Gallicanus adoptavit per earum interpretationem ejus mandato factam, sic loquitur: *Nec ii possunt absolvi, qui sincera resolutione peccata mortalia & eorum occasiones fugiendi non statuerunt occasiones porrò illæ, quæ ex natura sua ad peccatum inducunt, sunt; si qui alea & ejusmodi lusibus indulgent; qui domum in hunc finem præparatam, aperiunt.... pœnitentem ergo in aliqua ex his occasionibus versantem, aut similibus, si urgens sit illa occasio.... non debet sine dubio Confessor absolvere, nisi hanc occasionem antea sustulerit; pro aliis verò occasionibus. quales sunt alea vacatio, aspectus minùs pudici, & nisi eas dimittere pœnitens polliceatur. Quod si jam aliàs pollicitus sit, nec emendatus fuerit, absolutio tamdiu differatur, donec emendationem agnoverit.*

(*c*) S. Carol. Acta Eccles. Mediolanens. instruct. Confess. tom. 1. pag. 653.

Secundus locus est S. Bernardini Senensis, qui postquam loquutus fuisset de tribus generibus personarum, quæ participes sunt peccatorum, quæ in ludis prohibitis committuntur; addit quartum etiam earum genus dari, nempè earum quæ domus suas aleatoribus elocant vel mutuo dant. En ejus verba (*d*); *Quarti verò omnes malignitates ludi participantes. sunt, domos atque loca ad ludendum accommodantes, qui omnium malignitatem quæ ibi fiunt, causa efficacissima dici possunt.* Quod Sanctus ille probat, ut probavimus, ex Legibus quas Imperatores fecerunt ad has personas plectendas. Posteaque exclamat. *O igitur fons tot iniquitatum, perjuriorum & blasphemiarum maledictus ludus! O domus profana & omni scelere plena! O summi impietatis & consummatæ iniquitatis! quæ ex tua locutione procedunt, quæ horrenda judicia præsentia & futura tuis locatoribus præparentur!*

(*d*) S. Bernardin. Sen. serm. 42. de Pass. in Quadragesima, art. 3. c. 1. tom. 1. pag. 257. col. 1.

CASUS X.

Jovinianus S. Gordiani Parochus, solet sæpè interesse cœtui hominum prufanorum, qui varios ludos aleatorios ludunt, atque sat notandum tempus consumit eos ludentes conspiciendo, ut se oblectet. Num hac in re peccat, & an ejus peccatum grave, atque etiam mortale est?

Respons.

Dubitandum non est, quin Jovinianus peccet in specie proposita, & quin ejus peccatum grave sit. Quænam enim ratio afferri potest; ad peccato eximendum Presbyterum & Parochum, qui tam malè collocat tempus, quod cultui Dei, Ecclesiæ & proximi consecrare tenetur? Non negatur quin Clericus quandoque aliquod tempus absumere possit in recreatione; cùm ea eget, ad animum relaxandum, post nimiam aut diuturniorem animi attentionem, dummodò honesta sit, & *congruat personæ, tempori & loco, & secundùm alias circumstantias debitè ordinetur*, quemadmodum loquitur S. Thomas. (*e*) Sed oblectatio quæ percipitur in ludis aleatoriis sive ludendo, sive in aleatorum cœtu adstando, Clericis interdicitur innumeris Legibus Ecclesiasticis, ut & Legibus Imperatorum & Regum, sicut in secunda decisione ostendimus; quia illud oblectamentum, nec personæ suæ dignitati, nec instituti vitæ suæ Sanctitati, nec bono exemplo quod omnibus præbere debent, convenit. Quamobrem quærere debent oblectationem innocuam, & honestam, & quæ eos ad mentis avocationem non impellat, qualis est mentis aberratio, quam hujusmodi ludi creant: præterquam quod nimis usitatum sit lusoribus multa damnanda faciendi aut dicendi, quæ Presbyter nunquam, absque peccato, approbare potest, etiam tacitè, silentio quod observaret vecordi indulgentia, quam pro hujusmodi personis haberet.

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 168. art. 2. in corp.

Attamen determinare non possumus, an Joviniani peccatum solummodò veniale sit, vel an mortale existimandum sit. Quamvis enim, generatim loquendo, peccati mortalis arguendus non sit Presbyter, qui Laïcos ludentes conspicit; fieri tamen posset, ut hoc peccatum mortale evaderet in quibusdam circumstantiis admodùm notandis, quales eas procul dubio supponit S. Bernardinus (*f*), cùm invehitur in Clericos ludos conspicientes, utendo comparatione quam referre hic nolumus, & sententiam suam confirmando per Leges quas Imperatores Christiani hac in rem tulerunt. *Argumentum autem ad hoc quod ludi inspectores mortaliter peccent. habetur in* Authentica *de Sanctissimis Episcopis §.* interdicimus, *ubi ponitur quòd Clerici inspectores ipsius ludi tribus annis à ministerio arceri debent.* En ipsissima verba Authenticæ ab isto Sancto laudatæ (*g*): *Interdicimus Sanctissimis Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis & Subdiaconis & Lectoribus; & omnibus aliis cujuslibet Ordinis venerabilis Collegii, aut schemat is constitutis: ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus, participes esse, aut inspectores fieri....si quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus, hunc tribus annis à venerabili ministerio prohiberi & in Monasterium redigi.*

(*f*) S. Bernardin. Senen. serm. in Dom. Passion. art. 3. c. 3. tom. 1.

(*g*) Authentica de Sanctissimis Episc. §. *Interdicimus.* l. 1. eod. tit. 3. post leg. 17.

Angelus de Clavasio (*h*), distinguit inter ludorum inspectores: & affirmat, quòd cùm ii qui ludunt, absque peccato mortali ludere non possunt, quod aliquando plurimis modis fit, juxta Sanctum Thomam (*i*), & cùm inspectores eos ad ludum incitant, vel præsentia sua approbant, tunc isti mortaliter peccent; verùm aliàs peccati mortalis arguendi non sunt. *Sive sint Clerici, sive Laïci inspectores*, ait Auctor ille, *Quod aut ex aspectu eorum inducantur efficaciter aliqui ad ludendum; & sic, si ludentes peccant mortaliter, sic inspectores. Si verò eos non inducunt ad ludendum ex eorum aspectu, nec ad continuandum ipsum: sic. aliud mali non admiscetur, non peccant mortaliter eos videntes & aspicientes: nisi essent tales. qui corrigendo possent eos facere desistere à tali ludo, qui est peccatum mortale in ludente*, Auctor ille addit, quòd tamen periculosum sit semper eos, qui ludos prohibitos ludunt, inspicere, quia facile fieri potest, ut in iis oblectentur. *Periculosum tamen est, tales aspicere ludentes in ludo prohibito, quia faciliter posset eis placere talis ludus deliberatè: quod esset mortale, ut notant Theologi, in 2. sentent. dist. 24.*

(*h*) Angelus de Clavasio, v. *Ludus* §. 6.

(*i*) Ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum..... quando scilicet utitur aliquis causa ludi turpibus verbis, vel factis, vel his quæ vergant in proximi nocumentum quæ de se sunt peccata mortalia...cùm aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis. vel etiam..... propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, vel Ecclesiæ, talibus ludis uti non refugiat. S. Thom. 2. 2. q. 168 art. 3. in corp.

Sylvester, Fumus in sua summa *armilla*, & Navarrus eandem sententiam tuentur (*k*).

(*k*) Sylvester de Prierio v. *Ludus* q. 9. Barthol. Fumus eod. v. n. 11. Navarrus in manuali c. 21. n. 14

Indè sequitur, quòd si lusores, de quibus mentio fit in specie ad quam respondemus, Sanctum Dei nomen, ludi occasione, blasphemarent: aut per impietatem in ædibus sacris luderent: & si Jovinianus in eorum cœtu tranquillè interesset, quin eos objurgaret, nec eorum impietati obstaret, à peccato mortali eximi non posset, non magis quàm Paterfamilias, qui respiceret liberos aut famulos suos blasphemantes, aut alia crimina patrantes ludendo & ludi occasione, nec se se accingeret ad impediendum, quominùs sic agerent.

MALE,

MALEDICTIO.

MALEDICTIO est actus voluntatis quo quis alteri, vel sibi, vel alicui rei, ut Communitati vel Civitati malum aliquod desiderat & imprecatur. *Maledictio*, inquit Polmanus (*a*), *est mali imprecatio.*

(*a*) Polman. part. 2. 2. n. 1248.

Quamvis, juxta Sanctum Thomam, maledictio Creaturas tantùm rationales, propriè loquendo, spectet, habet tamen aliquando alias Creaturas pro objecto principali, ut cùm aliquis malam tempestatem, viam asperrimam, equum, prædium, aut quamlibet aliam rem execratur, & diris devovet, quo in casu maledictio indirectè ipsum impetit Creatorem, cujus providentiæ resistitur, vel proximum, cujus malum desideratur, cum maledictio rebus quæ ad ipsum petrinent, vel ipsi sunt utiles, datur: Undè ejusmodi maledictiones nunquam sunt sine peccato. Non ergò mirum est, cùm ipsi Pagani (*b*) maledictiones detestati sint, quòd Sanctus Augustinus (*c*), tam vehementer in eos, qui maledicunt, invectus fuerit.

(*b*) Plato de Leg. Dial. 2.
(*c*) S. Aug. l. 2. contra litteras Petiliani c. 14. seu n. 31.

Maledictionis effectus semper timendos esse, quamvìs non sine crimine maledictio proferatur, testis est S. Augustinus (*d*), qui refert Matrem, quæ erat ex Urbe Cæsarea Cappadociæ, non frustra septem filiis & tribus filiabus suis mala fuisse imprecatum. Ista enim Mater æstuans irâ quòd primogenito filio, qui ipsam percusserat, cæteri non obstitissent liberi, ad Ecclesiam ivit supra cujus Baptismales fontes tam malè & horribiliter natis suis imprecata est, ut omnes postea omnibus artubus contremiscerent: hinc factum est, ut oculos suorum Civium non ferentes, & publico se subtrahere opprobrio volentes, qua quâ versìm ire, & toto penè vagari Orbe Romano coacti sint. *Tali pœnâ sunt divinitùs coërciti, ut horribiliter quaterentur omnes terrore membrorum: in qua fœdissima specie oculos suorum Civium non ferentes; quaquà versùm cuique ire visum est; toto penè vagabantur Orbe Romano.* Addit idem Sanctus Doctor, duos ex decem liberis, Paulum scilicet & Palladiam cùm Sancti Stephani Reliquiæ transferrentur, mirabiliter fuisse sanatos, longè feliciores infelici matre, quæ, id quod fuerat imprecata, contigisse videns laqueo se suspendit (*e*).

(*d*) S. Aug. l. 22 de Civit. Dei c. 8. n. 22. item serm. 322.
(*e*) Idem cit. serm. 322.

Pasquierius in suis inquisitiunibus (*f*) exemplum alterius terribilis maledictionis refert. Narrat scilicet Mathildem Regis Scotiæ Edgari sororem, cùm ex Monasterio in quo vitam Religiosam professa fuerat, invita avulsa fuisset, ut uxor Henrico primo Angliæ Regi traderetur, fuisse imprecatam, ut omnes liberi, quos ex suo matrimonio haberet, perpetuis inter se discordiis odiisque dissiderent: quod contigit, narrant enim Historici Mathildis maledictionem ultra quartam generationem transiisse.

(*f*) Pasquierius l. 6. c. 24.

Sunt tamen quidam casus, in quibus Sancti divinitùs afflati quibusdam peccatoribus maledixerunt. S. Petrus (*g*) Simoni Mago maledixit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem;* Et S. Paulus maledicit omnibus, qui Jesum Christum non amant. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema* (*h*). Sunt talia similia in Scripturis exempla, quæ probant, Deum ipsum aliquando præcepisse, ut maledictiones proferrentur adversùs eos quibus iratus erat, ut patet ex sequentibus textibus: *Maledic populo huic* (*i*): *Veni, & maledic ei* (*k*): *Veni, inquit, & maledic* (*l*): *Inde maledicito ei* (*m*): *Stabunt ad maledicendum* (*n*): *Maledicite habitatoribus ejus. Maledicite terra Meroz* (*o*).

(*g*) Actuum 8. 20.
(*h*) 1. Corinth. 16. 22.
(*i*) Num. 22. 6.
(*k*) Ibid. v. 2.
(*l*) Num. 23. 7.
(*m*) Ibid. v. 13.
(*n*) Deut. 27. 13.
(*o*) Judic. 5. 23.

Sed quia solus Deus, qui utpotè infinitè justus est, suis Creaturis maledicere potest, allata exempla, non excusant eos, qui proximo suo vel rebus ad ipsum pertinentibus maledicunt. E contrà præcipit Dominus, ut maledicentibus benedicamus: *Benedicite maledicentibus vos* (*p*): *Benedicite, & nolite maledicere* (*q*): Præcepto Domini obtemperabant Apostoli, ut patet ex S. Pauli sequentibus verbis: *Maledicimur, & Benedicimus* (*r*). Faciebant isti Sancti quod fecerat Christus, qui, ut ait S. Petrus (*s*): *Cùm malediceretur, non maledicebat.* Quapropter idem Apostolus omnem prohibet maledictionem (*t*): *Nec maledictum pro maledicto.* Uno verbo, Peccatorum tantummodò os maledictiones profert. *Venenum aspidum sub labiis eorum, quorum os maledictione, & amaritudine plenum est* (*u*).

(*p*) Luc. 6. 28.
(*q*) Rom. 12. 14.
(*r*) 1. Cor. 4. 12.
(*s*) Petr. 2. 23.
(*t*) Ibid c. 3. 9.
(*u*) Psalm. 13. 3. & Rom. 13. 14.

CASUS PRIMUS.

ORONTIUS aliquando maledicit. An toties, quoties maledicit, peccare mortaliter censendus est?

RESPONS.

Orontius difficilimé à peccato mortali excusari potest; nam maledictio est juxta Sanctum Thomam, peccatum ex naturà suà mortale. *Maledictio... est per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundùm se repugnat charitati, quâ diligimus proximum, volentes bonum ipsius; & ita secundùm suum genus est peccatum mortale* (*x*). Fieri tamen potest, ut maledictio sit peccatum duntaxat veniale; sive quia malum quod imprecamur proximo, leve est; sive quia malum, quamvis sit grave, *ex levi motu, vel ex ludo, aut ex surreptione* imprecamur. *Contingit tamen*, addit Doctor Angelicus, *verbum maledictionis prolatum, esse peccatum veniale*, vel

(*x*) S. Thom. 2. 2. q. 76. art. 3. in corp.

vel propter parvitatem mali quod quis, alteri maledicendo, imprecatur; vel etiam propter affectum ejus, qui profert maledictionis verba; dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex surreptione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.

Ut igitur de qualitate peccati judicetur quod committit Orontius, cùm verba maledictionis profert, habenda est ratio qualitatis mali quod proximo imprecatur, & intentionis quam habet, cùm imprecatur. Nam si malum notabile est, & istud malum re ipsâ proximo desiderat, proculdubio peccat mortaliter, quoties malum aliquod imprecatur. Sed si malum notabile non est, aut malum, quamvis notabile sit, ore tantùm non corde jocosè non seriò desiderat, peccat tantummodò venialiter?

CASUS II.

Ranulfus aliquando verba maledictionis profert contra creaturas irrationales. An in hoc peccat mortaliter, quando malum notabile imprecatur & cum plena advertentia imprecatur.

Respons.

(a) S. Thomas cit. q. 76. art. 1. in corp.

S. Thomas (a), priusquam huic quæstioni quam sibi proponit respondeat, statuit tanquam certum, maledictionem & benedictionem ad Creaturas rationales propriè pertinere; quia iis solis malum & bonum contingere potest, sed tamen dici posse aliquod bonum vel malum creaturis irrationalibus posse contingere *in ordine ad Creaturam rationalem propter quam sunt*. Referuntur verba S. Doctoris. *Benedictio, vel maledictio propriè ad illam rem pertinens, cui potest aliquid benè, vel malè contingere; scilicet rationali Creaturæ. Creaturis autem irrationalibus bonum vel malum dicitur contingere in ordine ad Creaturam rationalem propter quam sunt.*

Hoc posito Sancti Thomæ principio, dicendum est. Peccatum esse mortale maledicere agro, equo, aut alicuilibet Creaturæ necessariæ proximo in quem aliquatenùs redundant verba maledictionis prolata contra istas Creaturas, quibus malum quod desideratur contingere non potest, quin is, ad quem pertinent, inde damnum notabile patiatur.

Si ergo Ranulfus malum, quòd imprecatur istis creaturis irrationalibus verè desiderat, certum est eum mortaliter peccare, cùm malum notabile, & in proximum redundans desideret. Addendum est, eum posse lethaliter peccare, si cùm creaturæ irrationali maledicit, eam præcisè quatenùs Creaturam Dei considerat: tunc enim maledictio blasphemia est. Sed peccatum potest esse duntaxat veniale, si Creatura non consideratur præcisè quatenus Creatura Dei, & si ex malo, quod isti Creaturæ desideratur, nullum damnum proximus patitur. Hoc docet S. Thomas, qui addit: maledicere autem rebus irrationalibus, in quantum sunt Creaturæ Dei, est peccatum blasphemiæ: *Maledicere autem eis secundùm se consideratis, est otiosum & vanum, & per consequens illicitum (b). Hoc & docent Card. Cajetanus, Navarrus, Card. Toletanus, & alii.*

(b) Cajet. in sum. v. *Maledictio.* Navar. Man. c. 23. n. 17. Tolet. instr. n. 2.

MALUS.

PEr verbum, Malus, non intelligimus hominem alicujus particularis criminis reum, sed intelligimus hominem qui est in habitu criminis, & qui est ex numero eorum qui *lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis*; & quem Lipsius vocat: *Cognatum imò innatum omni sceleri* (c) de malis hominibus loquitur S. Paulus (d) cùm ait: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, nequitiâ, plenos invidiâ, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum.... sine misericordiâ.* Cum malis igitur Christianus nullam inire debet societatem, nisi cum fundamento speret, istius modi societatem eorum saluti non parùm esse profuturam. Tunc enim malos frequentare licet, modò tamen absit perversionis periculum: Sed quemadmodùm certum est, neminem ita esse bonum, ut semper benè agat, ita constat, neminem esse adeò malum, ut semper malè agat. *Non potest malus in omnibus, malus esse, sed habet aliqua bona*, inquit S. Chrisostomus (e), *neque bonus in omnibus esse bonus; sed habet aliqua peccata.* Qua propter, si quis in quibusdam duntaxat malus est, & si nòndùm *in reprobum sensum* traditus est, potest sine crimine cum ipso haberi societas, modò absit perversionis periculum, nullumque proximo scandalum timeatur. E contra erga ipsum charitas ostendi debet, ut ad meliorem frugem reducatur, quando charitatis officiis reduci eum posse, apparet; nullus siquidem est juxtà Horatium adeo malus, ut semper viri sapientis monita audire refugiat.

Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo cultura patientem commodat aurem (f).

(c) Lipsius 2. de constant.
(d) Rom. 1. 28. & seqq.
(e) S. Chrisost. in can. *Quid ergo* 48. de pœnit. dist. 3.
(f) Horat. lib. 1. Epist. 1.

CASUS PRIMUS.

AN homo habendus est ut malus propter plurima crimina quæ sæpissimè committit?

Juxta regulam Juris his conceptam verbis: *Semel malus, semper præsumitur esse malus* (g), videtur talem hominem ut malum haberi posse.

(g) Reg. 8. de reg. juris in 6.

Videtur etiam non ideo habendum esse ut malum, quia malus fuit: fieri etenim potest, ut se converterit.

Respons.

Certum est hominem, quantacumque sit ipsius perversitas, quolibet temporis momento posse adjuvante Dei gratiâ, quæ nunquam nisi malè petentibus denegatur, ad meliorem frugem se recipere. Magnum tamen discrimen ponendum est inter eos, qui ex certâ malitiâ & quasi ex industriâ peccant, & eos, qui ex infirmitate, aut ex passione peccant. *Peccatum, quod est ex certâ malitiâ, est gravius peccatum, quàm quod est ex passione*, inquit S. Thomas (h), 1. quia peccatum, quod ex habitu & ex malitiâ committitur, longè magis voluntarium est, quam peccatum, quod committitur ex passione. *Cùm autem ex certâ malitiâ peccatur*, addit S. Doctor, *motus peccati est*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

magis proprius voluntati, quæ ex se ipsâ ad malum movetur: quàm quando ex passione peccatur, quasi ex intrinseco impulsa ad peccandum.

2. Quia passio est motus citò transiens, & post quem peccator ad se redit, peccatum suum agnoscit & de eo dolet; econtra verò habitus ad peccatum est qualitas permanens, quâ fit ut peccator diutiùs in peccato perseveret. Comparare igitur possumus eum qui ex habitu peccat cum infirmo continuè febricitante, & eum qui ex passione peccat cum infirmo interpolatè febricitante. Hanc post Aristotelem S. Thomas instituit Comparationem. *Quia passio, quæ inclinat voluntatem ad peccandum, citò transit; & sic homo citò redit ad bonum propositum, pœnitens de peccato: sed habitus, quo homo ex malitiâ peccat, est qualitas permanens; & ideo qui ex malitiâ peccat, diuturniùs peccat. Unde philosophus comparat intemperatum qui peccat ex malitiâ, infirmo qui continuè laborat: incontinentem autem, qui peccat ex passione, ei qui laborat interpolatè.* Ii porro qui peccânt ex habitu & ex malitiâ specialiori modo mali dicendi sunt. His positis respondemus,

1. Generaliter loquendo hominem non ideo dicendum esse malum, quia antea fuit in habitu criminis; fortassè enim ad se rediit & resipuit, fortasse tùm Deo est acceptior cùm malus creditur, quàm is à quo malus creditur.

2. Multò minùs eum dicendum esse malum qui passione veluti subitò abstractus & illectus in crimen aliquod delapsus est; faciliùs enim suum peccatum agnoscere potuit, & de eo dolere; aliunde charitas quam erga proximum Christianus præ se ferre debet, nos cogit benignè de proximo judicare, nisi fortè validæ rationes de eo perperàm nos judicare cogant.

3. Bonifacii VIII. regulam quæ objicitur non probare hominem semel malum semper habendum esse ut malum, sed semper præsumi malum in foro exteriori, cujus præsumptiones utpote sæpè falsissimæ certam probationem non suppeditant. Hanc ob causam author Glossæ in supra citatam regulam ait: *procedit hæc præsumptio ex naturâ præsumentis corruptâ.* (a)

(a) Gloss. ibid. v. *Semel Malus.*

CASUS II.

Valerius duos homines nequam frequentat, quorum unus potator est & impudicus, alter ex habitu jurat & blasphemat, Valerius in animo habet cum duobus istis hominibus malis habitaturus ire, an quod in animo habet, exequi potest?

RESPONS.

Juxta S. Thomam (b) *peccatoribus perseverantibus, & pœnitere nolentibus non oportet communicare. De illis verò, de quibus speratur, distinguendum est ex parte illius qui habitat: quia aut est firmus aut infirmus. Si infirmus; habitare cum eis non debet. Si firmus; Competens est, ut cum eis habitet, ut eos ad Deum convertat.* Ex his Sancti Thomæ verbis Concludendum est Valerium posse societatem habere, & habitare cum duobus, de quibus agitur, malis hominibus, Si firmus sit, & veluti in virtute radicatus, & si ex frequentatione & cohabitatione sperare possit, eos a se ad viam virtutis esse reducendos. Sed si infirmus sit adsitque perversionis periculum, non potest sine peccato cum eis societatem habere & habitare; præsertim si eos in malo pertinaciter perseverare & salutaria monita petulanter detrectare cognoscat. Cæterùm in dubio Valerius suum Pastorem, aut peritum Confessarium consulere debet.

(b) S Thom. in cap. 9. Matth. ante med.

Vide { CHARITAS. ODIUM. }

MANCIPIUM.

MANCIPIUM, vel *Servus*, ille est qui *non est sui juris*; hoc est, qui propriâ suâ peculiari libertate non gaudet (c), quæ in eô constitit, ut vivat & agat prout ipsi libet: *libertas est, ut libet vivendi potestas* (d); cùm servitutis status personam Dominio alieno, & possessioni alienæ subjectam reddat: *Conditio servilis est status personæ quæ non est sui juris, sed est sub potestate Domini, tanquam possessio ejus* (e). Definitio illa nititur servitutis definitione, quæ his verbis traditur: *servitus est juris Gentium constitutio, quâ quis alieno Dominio subjicitur contra naturalem humanæ naturæ conditionem.* (f)

(c) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 514.
(d) Ibid. n. 513.
(e) Ibid. n. 511.
(f) Id n. 2.

Servitutis usus jamdudum in Galliâ ac cæteris omnibus Europæ Christianis Regnis obsolevit; quapropter supervacaneum esset fusè de hoc Titulô disserere.

Satis erit igitur observare, 1. Ea omnia, quæ Leges Civiles in permultis titulis circà Mancipia statuerunt, hodie nullius nobis esse usûs; & in eô tantùm utilia esse posse, ut inde quasdam eliciamus comparationes circà Monachos & Religiosos, qui respectu effectuum Societatis Civilis comparari possunt cum Mancipiis. 2. Quosdam ex hisce titulis adaptari posse domesticis & famulis. Verùm non hîc locus de iis dicendi.

Cæterùm, in Galliâ quidem reperiri possunt Mancipia aliquot Nigritæ ex Africâ vel aliunde oriunda, quæ licet sint extrà servitutis Regionem, censentur tamen *in rebus Domini*; & Regis Edictum habemus anno 1685 promulgatum, quod declarat Mancipia esse ex naturâ Bonorum mobilium, nisi cuidam terræ alligata sint (g).

(g) Lessius, tract. de Commun. l. 1. c. 5. n. 12.

CASUS PRIMUS.

ARMENTARIUS, Servus, cùm uxorem duxisset Fabiolam, conditione liberam, ex eâ duos suscepit liberos. An liberi illi Mancipia censeri debent?

RESPONS.

Sententia est Juris Romani, liberos nasci in eâdem conditione libertatis vel servitutis, in quâ degit mater, eorum nativitatis tempore. *Secundùm Leges Civiles*, ait S. Thomas (b), *partus sequitur ventrem, id est, Matrem, quantum ad conditionem servitutis*

(b) S. Thomas in 4. dist. 36.

servitutis vel libertatis. Idem dicit S. Antoninus (a), & iisdem utitur verbis quibus S. Thomas: idque jure merito, ait idem Sanctus, quia proles efformatur ex propriâ Matris substantiâ, in uterô cujus omne incrementum habet; & quoniam conditio servilis qualitas est meré corporea: *Et hoc rationabiliter quia proles habet à Patre complementum formale, sed à Matre substantiam corporis. Servieus autem corporalis, corporalis conditio est, cùm servus sit quasi instrumentum Domini in operando: Et ideo Proles in libertate & servitute sequitur Matrem.* Idque cum hisce S. Gregorii verbis consentaneum est (b), *indecens esse credimus, ut progeniti ex Libertâ sive Liberâ filii ad servitium retrahantur.* Idque etiam affirmant S. Isidorus (c), *Filii ex Libera & Ancillâ servilis conditionis sunt, semper enim qui nascitur deteriorem partem sumit;* vel, prout Isidori textus originalis habet, *deteriorem Parentis statum sumit.* S. Thomas ait, hanc esse Juris Romani sententiam, *Secundum Leges civiles;* Non enim perinde est in Regionibus ubi Leges illæ non observantur: *In quibusdam tamen Terris, quæ Jure civili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem, ut, si pater sit servus, quamvis Mater sit libera, erunt filii servi, non tamen, si post peractum matrimonium pater se in servum dedit, nolente uxore: Et similiter sic fit è converso* (d).

(a) S. Anton. 3. part. tom. 3. c. 6. §. 6. Sylvest. v. *Servitus*, q. 4.

(b) S. Greg. l. 1. Ep. 53. in c. *Indecens* unic de natis ex libero ventre. l. 4. tit. 10.

(c) S. Isidorus Etymol. l. 9. c. 5. in can. *Liberi.* sn. 32. q. 4.

(d) Leg. *Partum.* 7. cod. de rei vindicat. l. 3. tit. 32.

Inde igitur concludi debet, quòd si duo filii nati sint in Regione, in quâ Leges civiles observentur in iis quæ servitutem spectant, censendi sunt nati liberi: At si contrà nati sint in Regione in quà non vigeant Leges Romanæ, censentur Mancipia, quandoquidem Armentarius eorum Pater, qui est nobilissimum principium unde originem suam trahant, Mancipium est.

Observandum tamen est, ea quæ diximus de Conditione servili filiorum ex Muliere servâ prognatorum, nullum habere locum in iis quæ ad Honores, Nobilitatem ad Dignitates attinent, cùm Pater liber est. In illis enim casibus filii Patris conditionem sequuntur, secundùm S. Thomam, S. Antoninum, Sylvestrum, aliosque, & prout id ex multis Codicis Justinianei (e) Legibus comprobat Glossa (f).

(e) Leg. *Eos.* Leg. *Exemplo.* & Leg. *Nullus.* cod. de decurion.

(f) Glossa in Can. *Dicat.* 9. 32. quæst. 4. v. *Non sanguinis.*

CASUS II,

Hassan, Turca, duos habet apud se servos Christianos, quos emit; illos vetat Religionem suam exercere, ac præsertim Confessionis & Eucharistiæ liberum usum illis adimit; Et cùm aliquis eorum in hoc ipsi non obtemperasset, eò progressus est; ut eos ictibus & plagis pessimè acceperit. Antonius unus ex illis male sic habitis, petit, annon censeri debeat solutus ob obligatione Confessionis annuæ ac Communionis Paschalis; vel annon possit eo casu Domini sui domum defugere?

Respons.

Sanctus Antoninus (g) Domini & servi obligationem mutuam expendens, docet, juxtà scripturam Sacram (h) & Sacros Canones (i), Mancipia teneri Dominis suis in omnibus obedire, iis exceptis, quæ à Dei Lege, vel ab Ecclesiæ, cui addicta sunt, Legibus prohibentur. *Sed in rebus illicitis nullo modo obedire debet* (servus) *nec etiam minis vel verberibus coactus;* quod S. Hieronymi auctoritate comprobat, quæ in Canone Decreti Gratiani allata legitur (k), *Debent autem servare Dei mandata & Ecclesiæ, sicut & cæteri*, addit Sanctus ille, *si salvari desiderant, unde Confessionem facere, ac Communionem sumere tempore debito.*

(g) S. Ant. tit. 3. c. 6. §. 7.

(h) 1. Tim 6.

(i) Can. *Si quis.* 17. q. 2.

(k) S. Hieron. in Can. *Exiftimant.* 24. 11. q. 3.

Antonius igitur non solutus est ab obligatione Confessionis annuæ, & Communionis Paschalis, teneturque his officiis fungi, si possit, licet plagis malè acceptus fuerit, & minis adhuc terreatur. Ac reverà, quemadmodum Dominus qui libet citrà inhumanitatem impedire non potest, quominùs Mancipia sua comedant, bibant ac dormiant, quantum exigit vitæ necessitas; quomodo posset absque impietate impedire, quominus Religionis Christianæ actiones peragat Antonius, cùm æternæ ipsius salutis intersit? Unde concludendum est, quòd si Antonius Religionis suæ officiis fungi nullatenus possit, dum Hassanis servus permanserit, potest, absque reatu & peccato libertatem suam fugâ quærere.

CASUS III.

Pontius, equitum Centurio in Imperatoris exercitu, dum esset Temiswari, à Flavio duo emit Mancipia, Judæum alterum, alterum Turcam, Post mensem elapsum, ambo Mancipia Religionem Christianam amplexa sunt. An inde libertatem suam amplexa sunt?

Respons.

Ea est S. Antonini sententia, hujusmodi Mancipia Religionis Christianæ possessione à servitute non liberari (l): *Si autem Christianus emerit Judæum vel Paganum, si velit effici Christianus, non propterea efficitur liber. Unde & vendi potest sicut priùs.* Sic loquitur Sanctus ille Archiepiscopus, qui addit, id tamen emptoris caritate dignum fore, si eo casu in libertatem hoc Mancipium vindicet, præsertim postquàm ab eo per aliquod tempus æquum servitium acceperit, licèt ad id summo jure non teneatur. *Quamvis pium esset, liberum facere præcipuè post certum tempus servitii.* Unde concludimus, ex caritate ad id Pontium impelli debere, ut ambos suos servos in libertatem vindicet, quandoquidem ad fidem Christianam conversi sunt. Ad id tamen ex jure eum non teneri.

(l) S. Anton. 3. part. tit. 3. c. 6. §. 5.

Hic Sanctus circà illud observat, quòd si qui hujusmodi Mancipia emit, ignoraverit quænam fuerit eorum Religio: ac deinceps agnoverit servos illos jam Christianos fuisse, cùm illos emit, tenebitur ex Religione eos in plenam libertatem vindicare, absque Redemptionis pretio, salvo ipsius jure ad venditorem recurrendi, ut ab eo pretium quod pependit repetat. Ratio est, quòd ipsi licitum non fuerit Christianum emere, ejusque venditor nullum jus habuerit ipsum vendendi. *Sed si emit eum, qui à principio suæ venditionis primò erat Christianus, quamvis ignoraverit emptor, reputans fuisse Saracenum & hujusmodi, cùm non potuerit vendi, nec iste potuit etiam emere: & ideò sine pretio debet eum liberum dimittere, & pretium à venditore repetere, si potest.*

CASUS IV.

Cælius servus, pertinens ad Societatem negotiatorum in Africa mercaturam facientium, & ibi Mancipia ementium, ut ea in Peruviâ vendant; Cælius, inquam, cùm esset Parisiis, apud Gabinium virum auctoritate pollentem se recipit, ejusque protectionem rogat, ut à servitute, quæ in Galliâ in usu non est, se liberet. An Gabinius sine injustitiâ protectionem suam illi concedere potest, eum clam mittens in prædium quod in Provinciâ habet, aut quamdam aliam adhibens viam, quâ illum Dominis suis subducat? Si Cœlius in bello ab Infidelibus in servitutem datus fuerit, an Gabinius Cœlii fugæ favere posset, si his locis præsens adesset, & id exequi valeret?

Res,

RESPONS:

Gabinius non potest sine labe conscientiæ protectionem suam Cælio concedere cum damno Negotiatorum qui illum in Africâ emerunt. 1. Si ipse libertatem suam vendiderit. 2. Si natus sit ex Matre servâ in Regione ubi servitus in usu est. 3. Vel si sit servus, quoniam hâc pœnâ jure damnatus fuit, ob crimen admissum. Quod secundum casum spectat, sunt quidam Autores, veluti Sylvester de Prierio & Navarrus; qui existimant eos, qui in servitutem dati sunt in bello justo, non posse fugâ libertatem suam quærere. Huic opinioni favebant Leges Romanæ. *Servum fugitivum sui furtum facere, & ideò non habere locum, nec usu-capionem, nec longi temporis præscriptionem, manifestum est, ne servorum fuga Dominis suis ex quacumque causa fiat damnosa.* Sic loquitur Lex quædam Codicis Justinianei (*a*). Alia Lex quæ est Imperatoris Constantini (*b*) dicit præterea: *Si fugitivi servi deprehendantur apud Barbaros transeuntes, aut pede amputato debilitentur, aut metallô damnentur, aut quâlibet aliâ pœnâ afficiantur.*

(*a*) L. *Servum.* 1. Cod. de servis fugitiv. l. 6. tit. 1.
(*b*) L. *Si fugitivi.* 3. Cod. eod. tit.

Autores, quos mox laudavimus, addunt sententiam suam consentaneam esse Doctrinæ Concilii Gangrensis, in Decretô Gratiani prolatæ (*c*): hujus hæc sunt verba. *Si quis servum alienum occasione Religionis docet Dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere: ac non potiùs docuerit eum suo Domino bonâ fide & cum omni honorificentiâ deservire, anathema sit.* Cui consentaneus est alius Canon excerptus ex quôdam Concilio sub sæculi sexti finem habitô (*d*), qui Canon his verbis enuntiatur: *Si quis servum alienum causâ Religionis doceat contemnere Dominum suum, & recedere à servitiô ejus, durissimè in omnibus arguatur.*

(*c*) Conc. Gangrens. in can. *Si quis.* 37. 17. q. 4.
(*d*) Can. *Si quis.* 38. ibid.

Sententiæ illi adversantur tamen Autores alii, cùm Theologi, tùm Juris Canonici periti, nempe Dominicus Soto, Bannès, & Diego Covarruvias à Leyva, qui contendunt servos, bello quantumvis justo captos, libertatem suam fugâ quærere posse, eo consilio ut in Patriam revertantur, modò id possint nullâ adhibitâ vi in Dominos, ac ideo quemlibet posse illos protegere, & illorum fugæ favere. Illa sententia nititur, 1. His Justiniani verbis (*e*): *Ea quæ ex hostibus capimus Jure Gentium statim nostra fiunt; ut & liberi homines in servitutem nostram deducantur, qui tamen si evaserint nostram potestatem, & ad suos reversi fuerint, pristinum statum recipiunt.* 2. Nititur Lege quæ dicit (*f*): *Postliminium est jus amissæ rei recipiendæ ab extraneo, & in statum pristinum restituendæ inter nos ac liberos populos Regesque, moribus ac legibus constitutum; nam quod bello amisimus, aut etiam citrà bellum, hoc si rursùs recipiamus, dicimur postliminio recipere; idque naturali æquitate introductum est, ut qui per injuriam ab extraneis detinebatur, is ubi in fines suos rediisset, pristinum jus suum reciperet.*

(*e*) §. *Item ea.* 17. Instit. de rerum divisione l. 2. tit. 1.
(*f*) L. *Postliminium.* 19. ff. de captiv. & de postliminio &c. l. 49. tit. 15.

Ultima hæc sententia æquitati naturali magis consentanea videtur quàm adversa sententia: si enim verum sit, servitutem, bello justo ortam, ex Jure Gentium constitutam fuisse, illud ipsum Jus permittit libertatem amissam recipere in Patriam redeundo; Et dici potest Leges, quibus Sylvester ac Navarrus nituntur, optimè explicari posse de Mancipiis, quæ aufugiunt eo consilio ut aliis Dominis se dent vel vendant, cum detrimento eorum ad quos legitimè pertinent, non verò de Mancipiis, quæ aufugiunt solummodò, ut libertatem perditam recipiant, & domum revertantur. Fatendum igitur est, eo casu, Gabinium posse absque peccato Cælii fugæ Favere, si bello captivus factus fuerit.

Cæterùm, cùm dicimus, in aliis casibus, de quibus locuti sumus, Mancipiorum fugæ neminem legitimè favere posse, mens nostra non est in hâc regulâ generali servos Christianos complecti, qui in potestate Ethnicorum, Infidelium aut Hæreticorum versantes, ad fidem suam abnegandam, aut aliquod crimen admittendum sollicitarentur. Cùm enim salus cæteris omnibus anteponenda sit, non solùm licet, sed etiam ex præcepto caritatis tenemur proximum in eo juvare, ut è periculo, in quo hôc respectu degit emergat, ideoque protegere tenemur servum, qui est in hujusmodi periculo.

MARTYRIUM.

MARTYRIUM his verbis definitur (*g*): *Martyrium est actus fortitudinis & testimonium* (externum) veritatis fidei, *alteriusve veræ virtutis per tolerantiam mortis.*

(*g*) Polman. part. 2. n. 1064.

Hæc verba: *alterius-ve veræ virtutis*, denotant, quempiam Martyrii coronam promereri posse, non solùm si moriatur, ut alicujus fidei articuli veritatem defendat; sed etiam si vitam amittat, ut se castum vel cuipiam alteri virtuti addictum se conservet; modo virtutem illam excitet caritas, sine quâ virtutis illius nomen non mereretur.

Præter Martyrium perfectum & consummatum morte illius, qui illud patitur, hoc nomen etiam tribuitur Martyrio quod vocatur *incompletum* & *inchoatum*; hoc est, quin mors consequatur; sive illam impediat Deus miraculo summæ suæ potentiæ, sive non satis sævi sint cruciatus ut eos perpetienti mortem afferant.

Quod infantes & ab ortu dementes spectat, satis est ut veri sint Martyres, si mors ipsis infligatur præ odio Religionis Christianæ: In hoc ab adultis & ratione utentibus differunt, qui Martyrum nomen mereri non possunt, nisi sponte & non repugnanter adeant mortem, quæ ipsis in odium Christi, vel ejus Doctrinæ infligitur; & nisi sint in statu gratiæ ipso mortis momento, habeantque fidem & caritatem, juxtà hæc Apostoli verba (*h*): *Sine fide impossibile est placere Deo:* juxtaque alia ista: *si tradidero corpus meum, ita ut ardeam; caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest* (*i*).

Martyrium aliquando potest esse ex præcepto, prout docet S. Thomas (*k*). Veluti cùm necesse est illud perpeti, ad fidem defendendam, aut ad peccatum mortale vitandum.

(*h*) Hebr. 11. 6.
(*i*) 1. Cor. 15. 3.
(*k*) S. Thom. quodlibet 4. q. 10. art. 20.

CASUS PRIMUS.

QUÆSTIO proposita est in cœtu quodam, ubi quidam pertenderunt, nullum esse casum quo Martyrium necessarium sit necessitate salutis. Cæcilius, qui præsens aderat, defendit contrà, multos ejusmodi extare casus. Hac de re petitur, num rectè sentiat Cæcilius?

Respons.

Rectè sentit procul dubio. Nullum enim est dubium, quin sint casus quidam peculiares, in quibus Christianus sub pœnâ peccati mortalis tenetur Martyrium perpeti: Veluti, cùm versatur inter Infideles, aut in regione hæreticâ, & ex judiciorum formulis interrogatur de Religione quam profitetur. Tunc enim tenetur sub pœnâ damnationis, veram fidem apertè profiteri, licèt pro certò habeat se fidem profiteri non posse, quin vitam perdat. Idem etiam dicendum est de occasione in quâ quis necessariò induceretur ad peccatum mortale admittendum, vel mortem patiendam: Ea est S. Thomæ Doctrina (a): *Aliquid cadit sub præcepto dupliciter* inqoit, *uno modo absoluté; alio modo secundùm animi præparationem ... & per hunc* (secundum) *modum sustinere Martyrium propter Christum, cadit sub præcepto: quia scilicet homo debet habere animum paratum, ut priùs permitteret se occidi, quàm Christum negaret, vel mortaliter peccaret.* Et iterùm alibi (b): *Sustinere mortem propter Christum, quantùm est de se, est opus supererogationis. Non enim quilibet tenetur, fidem suam coram persecutore profiteri, sed in casu est de necessitate salutis, quando scilicet aliquis, à persecutore deprehensus, de fide suâ requiritur, quam confiteri tenetur.*

(a) S. Thom. quodl. 4 art. 20. i corp. Item. 2. q. 124 art. 1. ad 3. & art. 3. ad 1.

(b) Idem in 4. dist. 29. q. 5. art. 3. quæstiuncul. 2. ad 2.

CASUS II.

MAXIMUS, Presbyter Evangelii præco in Regnum Tunkin missus, cùm Martyrii desiderio flagraret, in animo habet fidei hostes ad id incitare ut propter Christum mortem ipsi infligant. An id potest salvâ conscientiâ?

Respons.

S. Thomæ sententia est (c), id ipsi non licere: quia sic Ethnicos ad crimen patrandum incitaret; quod nemini unquam licet. Hæc sunt Sancti illius Doctoris hâc de quæstione verba: *Non autem debet homo occasionem dare alteri injustè agendi: sed si alius injustè egerit; ipse moderatè tolerare debet* (Martyrium).

(c) S. Tho. 2. 2. q. 124 art. 1. ad 3. cir.

CASUS III.

MARCOLFIUS, Presbyter Evangelii præco in Regnum Siam missus, eâ est mente, ut si intra Carnificum Ethnicorum manus versaretur, instante momento quô Martyrium passurus est, mortem suam approperet, se ipsum projiciens in ignem sibi ad supplicium præparatum, vel se præcipitem det, quod quidam Sancti Martyres fecerunt; ad longiores cruciatus vitandos. An id posset agere sine peccato?

Respons.

Verum quidem est Historiam Ecclesiasticam nobis quædam suppeditare exempla Sanctorum zelus eò progressus est, ut hi Carnificum rabiem anteverterent, Ecclesiamque illos tanquam veros Martyres agnoscere. In ô præ manibus habemus Epistolam, quam S. Ignatius Episcopus Antiochenus (d) scripsit ad fideles Romanos, paulò antequàm Martyrium pateretur, in quâ eos his verbis alloquitur: *Utinam fruar bestiis, quæ mihi sunt præparatæ; & oro mihi veloces esse ad interitum, & allici ad comedendum me... quod si venire noluerint, ego vim faciam, ego me urgebo, ut devorer.*

(d) S. Ignat. Epist. ad Rom.

Dicendum tamen est cum S. Augustino (e) à S. Thoma laudato, nemini licere mortem sibi consciscere; ac ideò Sanctos, quorum exempla afferuntur, à spiritu Sancto impulsos fuisse, ut Carnifices suos anteverterent, cùm ad veri Dei gloriam, tum ut fideles, ipsorum Martyrii testes, in fide Christiana magis confirmarent. *Secundum Augustinum in 1. de Civitate Dei*, ait Doctor Angelicus, *nulli licitum est, sibi manus injicere, quâcumque ex causâ; nisi fortè ex divino instinctu fiat ad exemplum fortitudinis ostendendum, ut mors contemnatur. Illi autem de quibus est objectum, divino instinctu mortem sibi intulisse creduntur; & propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat.* Unde concludendum est Marcolfium, de quo agitur in casu superiùs allato, non posse sine peccato sibi mortem sibi accelerare, eo casu de quo agitur, nisi ad id certissimè impulsus esset ab ipsô spiritu Sancto, quod facilè conjici non debet.

(e) S. Aug. l. 5. de civit. Dei. S. Tho. in 4. dist. 49. q. 5. art. 3. quæstiunc. 2. ad 6.

MATRIMONIUM I°. (*sub Conditione*).

DEUS ab initio mundi Matrimonii Author esse voluit, cùm illud inter primum hominem ac primam mulierem, Adamum & Evam, constituerit; veluti amoris & societatis vinculum, ut humani Generis multiplicatione inserviret generationis ope; & ut esset post peccatum, remedium salutiferum carnis concupiscentiæ, quæ hoc auxilio intra justos limites coercetur.

Non hoc tamen fuit unicum Dei consilium. Aliud ab omni æternitate iniverat longè nobilius, ac momentosius, scilicet de Communione ac fœdere quod tempore ab ipsius infinitâ sapientiâ definito pacturus erat, inter Christum Filium suum & Ecclesiam; voluitque illud primo illo matrimonio corporeo repræsentare & adumbrare.

Utrumque illud matrimonium non alium quidem finem habebat præter filiorum generationem: sed cum hoc discrimine, scilicet Adami & Evæ matrimonium, qui hoc post peccatum solummodo usi sunt filios tantum libidinosos procreaturum erat; at filii qui ex Christi & Ecclesiæ Mystico Matrimonio nascendi erunt, spirituales futuri erant, filii gratiæ, filii adoptionis, & filii Dei ope Baptismi. Hanc in rem S Augustinus ait (f), *duo Parentes nos genuerunt ad mortem; duo Parentes nos genuerunt ad vitam.* Adamus & Eva nos genuerunt ad mortem; Jesus-Christus & Eclesia nos genuerunt ad vitam. En illud sanctum fœdus quod Deus ex misericordiâ suâ ante mundum conditum pangere decreverat, prout loquitur sanctus Paulus (g).

(f) S. Aug. serm. 209. c. 10.

(g) Ephes. 1. 4. & tit. 1. 2.

Christianorum Matrimonium hoc habet commune cum Judæorum ac Gentilium Matrimonio, quòd ab utrisque pariter consideretur tanquam fœdus & conjunctio & legitima hominis & mulieris, quæ non tam consistit in corporum copulatione, quàm in animorum, cordis & voluntatis concordia.

Matri-

Matrimonii finis est procreare liberos, & mutuam fovere amicitiam ac concordiam, affinitate quæ contrahitur cum variis familiis, quæ antea tanquam extraneæ, vel saltem indifferentes spectabantur. Vel solum lumen naturale ita notam fecit veritatem illam Gentibus infidelibus, ut semper Matrimonium sub ideâ rei Sanctæ ac utilis spectaverint; & semper Legum suarum severitate Matrimonii violatores punixerint.

Conjunctionem conjugalem longe majori veneratione prosequebantur Judæi quàm Gentiles, duas ob rationes. Prima: quia noverant, Messiam nasciturum ex posteritate Patriarchæ Ahrabami, cujus erant posteri. Secunda: quia eorum unusquisque sperabat, posse fieri, fore ut ex ipsius familia nasceretur Messias. Idcircò non solùm libenter matrimonio sibi conjungebant fœminam, sed etiam multas ducebant uxores præ desiderio majorem liberorum numerum procreandi. Quapropter S. Augustinus dixit (*a*), quòd sic agebant Judæi, *non victi libidine, sed ducti pietate.* (*a*) S. Aug. de bono conjugali c. 13.

Matrimonium Christianum longè Sanctius & excellentius est quàm cætera omnia. 1. Quia Polygamiam in quolibet casu nunquam patitur, cùm Jesus Christus illam prohibuerit, & conjunctionem conjugalem ad primæ institutionis formam revocaverit, quæ hæc est, *erunt duo in carne unâ.* 2. Quia verum est novæ Legis Sacramentum, & eò respectu fons est gratiarum abundantium iis omnibus, quos ad id vocat Deus, cùm ad id non accedunt, nisi sanctis imbuti animi affectionibus, ipsis necessariis ut mereantur Deum gratias illas ipsis concedere. 3. Denique quia ejus vinculum consummatione ita indissolubile fit, ut nunquam dissolvi possit, nisi morte Conjugis qui primus obierit: Divortium enim alterutrius partis adulterii causâ, vel ob quamlibet aliam rationem vinculum tam Sanctum ac inviolatum disrumpere non valet.

Non immorabimur in probandâ Sacramenti illius veritate, quia innumeri celeberrimi Theologi jam hoc in dogmaticis suis operibus ratione ita solida perfecerunt, ut argumentum istud pleniùs ac copiosissimè tractaverint. Aliquid tamen de Matrimonii Christiani Sanctitate & excellentia dicere prætermittere non debemus.

Viri cum uxore conjunctio, quæ exteriore indigitatur actione, qua sibi invicem manum tradunt; mutua insuper donatio suæ personæ, quam postea sibi invicem largiuntur, cùm solemni promisso fidem intemeratam sibi invicem servandi per totam vitam, postulant præterea ut Deus eorum concordiam sanctificet, ipsis gratiam suam impertiendo; conjunctionem illam ratam faciat, & illi benedicat, quod Sacerdotis Ministerio exequitur Deus: Ex eo enim solò fit ut Conjugum conjunctio Sancta evadat, ac, sicuti modò dicebamus, Matrimonium post consummationem ita indissolubile evadat, ut nullâ omninò causâ disrumpi possit. Id dicit Jesus Christus ipse in Evangelio S. Matthæi (*b*), alloquens Pharisæos ipsum interrogantes eo consilio ut eum deprehenderet in responso quod ab eo expectabant: *Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit, propter hoc, dimittet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne unâ: Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quæ verba pariter probant firmitatem semper stantem & indissolubilem conjunctionis Conjugalis, ut & gratiam quæ conjunctionem illam comitatur, significant quoque hæc verba. Deum Matrimonii autorem esse, ut & cœterorum omnium Ecclesiæ Sacramentorum. (*b*) Matth. 19. 4. 5. & 6.

Illo etiam respectu Matrimonium spectarunt prisci omnes Justi sub Lege naturæ, & sub Lege Judaïcâ, ut evidenter patet ex eorum agendi ratione in omnibus suis Matrimoniis, ac præsertim ex Abrahami agendi ratione circà Isaaci, filii sui, Matrimonium (*c*); ut & Tobiæ (*d*), ac ex verbis Salomonis (*e*), & Authoris Libri Ecclesiastici (*f*).

Sed ut ea quæ mox diximus confirmemus, attendamus summmodò ad modum quo S. Paulus mentem suam explicat cùm ad Ephesios scribit (*g*): En præceptum quod Conjugibus tradit: *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras: sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea: ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit Sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: Sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus Corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne unâ. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Quamvis locus iste sit longior, credidimus tamen hunc totum nos laudare debuisse, 1. Quia veritates & officia continet, quæ omnes tenere debent, præsertim verò Conjuges, aut qui Matrimonio jungi consilium inierunt, ut persuasam habeant Sacramenti illius excellentiam & Sanctitatem. 2. Quia paucis complectitur quod jam de Matrimonio diximus maximè momentosum.

(*c*) Genes. 24.
(*d*) Tob. c. 7. 8. 5. & 9.
(*e*) Prov. c. 19.
(*f*) Ecclesi. 26.
(*g*) Ephes. 5.

I. Matri-

1. Matrimonium considerari potest solummodo tanquam merus Contractus civilis, quale est Matrimonium Infidelium & Ethnicorum. En definitio quæ ipsi competit, si sub hâc notione consideretur: *Matrimonium est Contractus, quo legitimæ personæ corporum suorum Dominium mutuò tradunt & accipiunt* (a). Duæ istæ voces: *legitimæ personæ*, denotant illos solos, qui habiles sunt ad contrahendum, posse sibi mutuò dare corporum suorum Dominium *ad usum conjugalem*, de quo agitur in hâc definitione. Sic pater & ejus filia, frater & ejus Soror nunquam possunt hoc Dominium sibi dare.

(a) Polman. part.3.n.474.

2. Matrimonium tanquam Sacramentum considerari potest, & quoad vinculum, vel obligationem, quæ ex contractu oritur, quale est Matrimonium Christianum, quod, quoniam est Symbolum conjunctionis hypostaticæ Naturæ divinæ cum Naturâ humanâ in Personâ Jesu-Christi, & conjunctionis ejusdem Salvatoris cum Ecclesia, est indissolubile. En quomodo Theologi illud definiunt respectu secundæ istius notionis. *Matrimonium est legitima Maris & Fæminæ conjunctio, individuam vitæ societatem retinens* (b). Vel magis propriè: *est nova Legis sacramentum, quo vir & mulier baptizati, corporum suorum Dominium mutuò tradunt & accipiunt*: quod intelligi debet, *secundùm præscriptum Legum Divinarum & humanarum*, & *quoad usum conjugalem.*

(b) Polman. ibid.

Matrimonium dividitur in *ratum*, ut vocant; hoc est, quod legitimè à partibus contractum fuit, & ab Ecclesiâ ratum factum est; & in *consummatum*, quod scilicet ultimam suam perfectionem habuit, cum illo usi sunt Conjuges.

Prioris vinculum dissolvi nequit nisi in unicô casu, nimirum professionis solemnis Religionis, ad differentiam posterioris quod, ut ostendimus, nullum dissolutionis casum admittit.

CASUS PRIMUS.

THARRASIUS & Mævia Matrimonium pacti sunt sub conditione. An legitimum est hoc Matrimonium à Concilio Tridentino?

RESPONS.

Antequàm quæstioni propositæ respondeam, distinguendæ sunt cum S. Thoma (c) variæ conditiones sub quibus Matrimonium assensu suo comprobare aliquis potest. Id enim fieri potest sub conditione licitâ & honestâ, hac verbi gratiâ: *Si Patri meo gratum & acceptum sit, si autem fiat dicta promissio sub conditione*; inquit Doctor Angelicus, de sponsalibus loquens. *Distinguendum est, quia aut est honesta, ut cùm dicitur accipiam te; si parentibus placet.* Possunt etiam contrahere sub conditione illicitâ bonisque moribus contraria, & quidem duobus modis. 1. Cùm conditio illa tendit ad destruendam Matrimonii substantiam; hoc est, unum ex tribus bonis Matrimonio essentialibus, quæ sunt nimirum *proles, fides*, & *sacramentum*, quod Matrimonium indissolubile facit. 2. Cùm Conditio contraria non est tribus hisce bonorum generibus, sed si aliâ de causâ sit illicita. *Aut est inhonesta*; addit S. Thomas, *& hoc dupliciter quia, aut est contraria bonis Matrimonii; ut si dicam, accipiam te, si venena sterilitatis procures... aut non est contraria bonis Matrimonii; ut si dicam: accipiam te, si furtis meis consentias.*

(c) S. Th. in 4. dist. 27. q 2. art. 1. in corp.

Hoc jam supposito, dicimus, 1. quòd si conditio sit res honesta & licita, Contractûs effectum cohibet vel suspendit, cùm ab utrâque parte coram Presbytero ac testibus enunciata est, & antequàm adimpleta fuerit illâ non destiterint, prout patet ex Alexandri III. Decretali ad Archiepiscopum Panormitanum datâ (d), & ex aliâ quæ est Urbani III. (e). Dicimus, *& quâ non destiterunt*; liberum enim est ambobus paciscentibus conditioni appositæ renuntiare.

(d) Alex. III. in tit. *De illis* 8. de condit. appositis in Desponsationibus. l. 4. tit. 5.

(e) Urban. III. in c. *Super eo*. 5. eod. tit.

2. Dicimus Matrimonium quod pactum est sub conditione esse irritum, si conditio tendat ad destruendam Matrimonii substantiam; hoc est unum ex tribus bonis Matrimonio essentialibus. Eo enim casu, non iis est illud consilium quod necessarium est ut validum sit Sacramentum. *In sacramentis potest esse duplex intentio*, ait S. Thomas (f), *prima est intentio constituendi sacramentum. Secunda est intentio sacramenta utendi. Prima intentio est de necessitate sacramenti. Unde per ejus defectum sacramentum impeditur ... secunda vera intentio consequitur sacramentum: Unde defectus ejus sacramentum non tollit .... Turpitudo ergo causæ, si contrarietur essentiæ Matrimonii, Matrimonium tollit. quia removet primam intentionem.*

(f) S. Th. in 4. ad Hannibaldum. dist. 29. q. un. art. 3. in cor.

Sed si conditio, sub quâ paciscuntur, tribus bonis Matrimonio essentialibus contraria non sit, Contractum irritum non reddit, licet, cùm aliâ de causâ sit illicita, sine crimine adimpleri non possit. *Et tunc stat promissio; sed tollenda est conditio*, ait adhuc idem Doctor Angelicus (g). Ita ut ejusmodi conditio spectanda sit, quasi enunciata non fuisset, ut spectantur conditiones de re impossibili. *Licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem ejus pro non adjectis haberi*, inquit Gregorius IX. (h): Quod nititur ejusdem Papæ effato (i): *Pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis, de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.*

(g) Idem in 4. cit. q 27. q. 2. art. 5. in corp.

(h) Greg. IX. in c. *Si conditiones*. fin. de condit. appositis, &c.

(i) Idem in c. *Pactiones*. fin. de pactis. l. 1. tit. 35.

Ex iis quæ jam diximus sequitur, 1. Quòd si Tharrasius & Mævia Matrimonium pacti sint, *per verba de præsenti*, sub conditione honestâ & licitâ; mutuum eorum promissum eos invicem obligaverit, & Matrimonium eorum integrum habuerit effectum statim atque conditio adimpleta fuit. 2. Si verò conditio illa cuipiam ex tribus bonis Matrimonio essentialibus contraria fuerit, eorum matrimonium irritum est. 3. Denique si conditio sub quâ pacti sunt sit contra bonos mores, quin tamen ad Matrimonii substantiam destruendam tendat legitimus est Contractus; modò insuper scriptus fuerit juxta formulas ab Ecclesiâ præscriptas, licet graviter peccaverint sub tali conditione paciscendo.

CASUS II.

ANATOLIANUS Mariam duxit uxorem eâ conditione: *Te uxorem duco, si pater meus assentiatur.* Pater huic Matrimonio postea intercessit: sed postquam supra sex menses in illâ intercessione perstiterit, tandem filii sui precibus adductus assensum suum dedit. An legitimum est eo casu Matrimonium?

RESP.

RESPONS.

Videtur dubitandum non esse, quin Matrimonium illud sit legitimum; modò tempore quô Anatoliani Pater intercessit, Maria consensum suum non revocaverit, & perstiterit, ut & Anatolianus. Hæc est Navarri (*a*) & quamplurium aliorum celebrium Autorum sententia. *Simul atque consenserit Pater, Matrimonium esse incipit*, inquit doctus ille Pœnitentiarius Romanus, *si contrahentes ad ejus usque consensum in illâ voluntate permaneant; magnæ tamen quæstionis est, an confirmetur per consensum ejus, quando semel contradixerit, præstitum, verius tamen videtur, confirmari, si quòusque ille consentiat, contrahentium consensus duret: aliàs, non, juxta Cardinalem in dicto Cap.* super eo *& Sylvestrum. v.* Matrimonium 3. *q.* 4.

(*a*) Navarrus man. c. 22. n. 63.

Quicquid tamen dixerint quidam summistæ, necessarium videtur, eô casu, perfectionem conditionis illius fieri coram sacerdote ac testibus, ut Matrimonii veritatem perfectè noscant. Ratio est, quoniam juxtà Concilium Tridentinum, est de Matrimonii essentiâ ut adsit sacerdos cum duobus tribusve testibus: Ecclesia nimirùm hâc viâ impedire voluit ne publicé secundum Matrimonium contraheretur damno prioris quòd clandestinum erat. Concilium autem proposito decidisset si Sacerdoti ac testibus nota non esset conditionis perfectio; quandoquidem testari non possent Matrimonium ratum esse; nec impedire quominus Anatolianus aliam ducat uxorem Mariæ uxoris suæ legitimæ damno. Necessarium est igitur, aut eos præsentes esse, quando pater assentitur; aut saltem hoc aliunde certissimè noverint.

CASUS III.

Si in casu præcedente Anatoliani pater sileat nec intercedat, neque etiam consentiat; An ratum est Matrimonium.

RESPONS.

Existimamus Matrimonium esse validum, si ex silentio patris rectè ac meritò inferri possit, cum non intercedere: quia, ut ait Bonifacius VIII. in unâ ex suis Juris regulis (*b*) silentium habetur consensus, cùm illius qui silet interest loqui, sicut in casu proposito, *qui tacet consentire videtur*: idque cognosci potest, scilicet si pater indifferens videatur circà Matrimonium quod pactus est ejus filius, & de ejus agendi ratione non queratur. Sed si contrarium pateat, ansa est existimandi, Patrem tacere solummodò quia Matrimonio non assentitur, juxta istam aliam ejusdem Papæ regulam: *Is qui tacet, non fatetur; sed nec utique negare videtur.* Unde concludendum est, tale Matrimonium conditionale semper remanere, donec Pater voluntatem suam notam fecerit. In eâ sunt sententiâ & Navarrus (*c*) & Sylvester de Prierio quem laudat. Illorum Autorum prior sic loquitur: *Nobis placet opinio Sylvestri quatenus ait confirmari* (Matrimonium) *si per signa colligitur, eum tacere, eò quòd ei placeat; & infirmari, si colligitur, tacere eò quòd displiceat: non autem quatenus ait censendum ideò in dubio tacere, quòd placeat quia id videtur esse contra regulam;* Is qui tacet non fatetur, &c.

(*b*) Reg. 46. de reg. juris in 6.

(*c*) Navarrus man. cit c. 22. n. 64. Et apud eum Silvester v. Matrimonium. 3. q. 4.

CASUS IV.

Si Mævius Matrimonium contrahat eâ conditione ut assentiatur ejus Pater; an ratum est Matrimonium, si tunc noverit Patrem suum mortuum esse?

RESPONS.

Si dum eâ conditione paciscebatur Mævius, interiùs & modô absolutô Matrimonio assensus fuerit, non dubium est quin Matrimonium ratum sit; & Contractûs effectus tali conditione nullatenus suspendatur. Ratio est, quòd referenda sit in numerum conditionum impossibilium; quandoquidem mortuus Matrimonio cuipiam assentiri non potest. Conditioni autem impossibili nullus respectus haberi debet, quæ ideò considerari debet tanquam non apposita in Contractu, ut asserit Gregorius IX. in unâ ex suis Decretalibus, quam in primâ decisione jam attulimus (*d*): In istâ decisione sententiam sequimur Cardinalis Toleti, Navarri, & Sylvestri Mozolini (*e*), qui laudat Joannem Andræam, celebrem Jurisperitum, & Canonistam Bononiensem: *Joannes Andræas distinguit*, ait Sylvester, *quia si ipse sciebat Patrem suum esse mortuum; ista conditio habetur pro impossibili & non adjectâ: Unde tenet Matrimonium*: Quod probat ex eâdem Decretali Gregorii IX. ac postea addit Autor ille, quòd si qui in casu Mævii versatur ignoraverit Patrem suum mortuum esse; & in mente non habuerit reverà pacisci, *de præsenti*; sed Matrimonio solummodò assentiri eô casu, si Pater ipsius assensum dederit, Matrimonium irritum est. *Si verò hoc ignorabat*, addit, *cum animus suus non esset, contrahere de præsenti; sed suum arbitrium conferre in alienum; non est Matrimonium.* Hisce Autoribus addere etiam possumus Baptistam Trovamalam, Autorem summæ cui titulus est, *Rosella* (*f*).

(*d*) Greg. IX. in c. *si conditiones de condit appositis*, &c.

(*e*) Fl. Tolet Instruct. Sacerd. l. 7. c. 17. Marinus ab Azuilcueta Doctor Navarr. man. c. 22. 64. cit. Silvester de Prierio. v. Matrimonium 3. q. 4. cit.

(*f*) Rosella v. Matrimonium 1. 8.

CASUS V.

Cùm Balduinus Ceciliam duxit, ipsi denunciavit illa, se Matrimonium inire cum illô eâ tantùm conditione, & quidem expressâ, ut ipsa per totam vitam virginitatem servaret; & quoniam Balduinus spopondit, se huic conditioni assentiri; ipsaque assensum hâc solummodo conditione dedit: „ Balduine, Matrimonium „ tecum pacisci assentior, verbo de præsenti, & „ formulâ ab Ecclesiâ præscriptâ, eâ conditio„ ne ut mecum vivas, tanquam cum sorore „ tuâ, prout mihi spopondisti; si verò hanc vo„ luntatem sincerè non habeas, nullatenus ani„ mo intendo tecum contrahere, licet ore di„ cam me contrahere. „ 1. An illud Matrimonium, hâc conditione contractum, ratum est. 2. An ratum esset si istâ aliâ conditione contraheretur: „ Tibi nubo, eâ conditione ut votô „ te adstringas ad solennia Religionis vota „ Deo quamprimùm nuncupanda: vel eâ condi„ tione ut Matrimonii consummationem nun„ quam peragas, ut mihi spopondisti?

RESPONS.

Sunt Autores qui affirment, Matrimonium duabus prioris conditionibus contractum legitimum esse, quoniam, inquiunt, dominium mutuum, quod Conjuges in corpus alterius invicem habent, ab usu separari potest, & licet ejusmodi conditio contraria sit primo Matrimonii bono, nempe generationi prolis, Matrimonium tamen irritum non reddit, quia illi contraria non est modô injustô & illicitô. Illi ipsi Autores asserunt contra, conditionem tertiam Matrimonio contrariam esse modô illicitô; sola enim solemnis votorum Religionis nuncupatio; aut votum nuncupatum cum assensu illius cui nubit Conjugem vel sponsam liberare potest ab obligatione consummandi Matrimonii.

Credimus tamen validioribus niti rationibus eorum sententiam qui existimant, Matrimonium illud irritum esse, si aliquâ ex tribus illis conditionibus contractum fuerit, conditio enim utut honesta sit, quæ contraria est iis quæ Matrimonio essentialia sunt, illud irritum reddit, ut facilè probari potest ex Gregoriô IX. (*a*) qui asserit indiscriminatim, quaslibet conditiones, quæ Matrimonii substantiam destruunt, illud irritum reddere. ***Si conditiones contra substantiam Matrimonii inserantur ,.... Matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu.*** Hæc sunt Papæ illius verba. Ratio quæ reddi potest, hæc est, ut jam diximus, quoniam Matrimonium ratum esse non potest, sine tribus bonis, quæ S. Augustinus vocat, ***Proles, Fides, Sacramentum***, saltem ***quoad propositum***, ut loquitur Glossa in Decretalem jamjam laudatam, quæ id probat ex autoritate S. Augustini laudati in Canone Decreti Gratiani (*b*) Conditiones autem in specie propositâ expressæ, licèt honestæ, æquè contrariæ sunt his quæ Matrimonio essentialia sunt ac conditiones quæ bonis moribus contrariæ sunt, & illicitæ, ac ideo nullum discrimen admitti potest eô respectu inter utrasque.

Ea est sententia S. Thomæ (*c*) qui cùm hanc quæstionem sibi proposuisset, nimirum an legitimum sit Matrimonium, cùm contrahitur à muliere, quę viro cui nubit diceret ***Consentio in te sub conditione, quòd non cognoscas me***, respondet his verbis. ***Illa conditio explicita, non solùm actui, sed potestati contrariatur carnalis copula; & ideò est contraria Matrimonio.*** Quia verò objici potest sanctam Virginem nupsisse. S. Josepho solummodò sub simili tacitâ conditione, sanctus ille Doctor huic objectioni duobus modis respondet, (*d*) dicendo, 1. Existimandum esse, Beatam Virginem votum virginitatis absolutum nuncupasse tantùm post Matrimonium contractum, licèt virginitatis desiderium antea conceperit, & votum illud nuncupasse unà cum Josepho postquam ipsi nupsisset. ***Mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Joseph, absolutè Virginitatem vovisse: sed licet eam in desideriô habuerit; super hoc tamen voluntatem suam divino commisit arbitrio. Postmodùm verò accepto sponso, secundum quod mores illius temporis exigebant, simul cum eô votum virginitatis emisit.*** 2. Vel si antea votum illud nuncupaverit, dominium in suum corpus ipsi dedisse certissimè noscens eôdem tempore revelatione divinâ, fore ut mandatô Dei apertô Josephus dominiô illô non uteretur: Eumque idem inivisse consilium, ac ipsam, Virginitatem servandi: sicque illam amittendi periculum non adivisse Josepho nubendo: Ita ut Matrimonio assentiens non cogitaverit de illo contrahendo conditione quę illud irritum reddidisset. En S. Thomę verba (*e*) ***In simili propositô erat: & ideò non se commisit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperiit: quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum: talis enim conditio cùm sit contra Matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, Matrimonium tolleret.*** Et paulò post: (*f*) ***Copula carnalis cecidit implicitè sub consensu Beatæ virginis, sicut actus implicitè continetur in potentiâ .... Potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati: nec diminuit aliquid de puritate ipsius, nisi ratione actûs, qui quidem nunquam fuit in proposito Beatæ Virginis: sed erat jam certificata, quòd actus nunquam sequi deberet.*** Ecce secunda sancti illius Doctoris responsio. Prioris verba non proferimus, quia illam mutuatus est à S. Augustinô, cujus hæc sunt verba (*g*) ***Beata Maria.... subiecit se divinæ dispositioni, dum proposuit se perseveraturam Virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitatem suam divinæ dispositioni consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinæ inspirationi in utroque obediendo. Postea verò Filium genuit; & quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in Virginitate permansit. Consensus ergo cohabitandi & individuam vitæ consuetudinem retinendi interveniens, eos Conjuges fecit.*** Hugo de sancto Victore, Albertus Magnus, & multi alii Theologi in eâdem sunt sententiâ cum Joanne Damasceno, Andræâ Cretensi, Metaphrasto & Cedrenô. (*b*)

Operę pretium est addere ad pleniorem explanationem, immerito dici istiusmodi conditiones matrimonium iritum non facere, quoniam usus separari potest à dominiô quod Conjuges in sui invicem corpus habent. Illa enim ratio locum non habet nisi respectu voti simplicis castitatis, quo invito matrimonium legitimè contrahi potest, ut hanc quæstionem decidit Alexander III. in illâ suarum Decretalium, quam ad Episcopum Exoniensem (*i*), juxta Canonem quem mox laudavimus: At eodem modo ratiocinari non debemus de effectu istiusmodi conditionis: votum enim non destruit obligationem quâ contrahentes se adstringunt ad Matrimonium consummandum, licet eos liberet ab exequendâ illa obligatione: sed ejusmodi conditio omninò contraria est illi ipsi obligationi, quæ Matrimonio essentialis est, non autem executio. Ea est etiam decisio Bonaventuræ, Panormitani, Adriani, Sylvestri Mozolini, Dominici Soto, Richardi de Mediavilla, Covarruvię, Navarri, & innumerorum aliorum (*k*)

(*a*) Greg. IX. in c. Si conditiones fin. De condit. appositis.

(*b*) S. Aug. l. 1. de nup. & concupis. in Can. Omne 10. 27. q. 2.

(*c*) Sanct. Thom. in 4. dist. 28. q. un art. 4. ad 3.

(*d*) Idem 3 part. summæ q. 28. art. 4.

(*e*) Idem in 4. dist. 30. q. 2. art. 1. quæst. 2. ad 2.

(*f*) Ibid. ad 3.

(*g*) cit. Aug. in Can. Beata. 2. 27. § 2.

(*b*) Joan. Damas, l. 4. de fid. ort. c. 15. Andr. Cretens. Orat. de Dormit. virg. Simeon Metaphrastus. Orat de ortu virginis. Cedrenus in Compendio historiæ.

(*i*) Alex. III. in c. Commissum. 16. de sponsal. & matrimon. l. 4. tit. 1.

(*k*) S. Bonavent in 4. dist. 28. q. 6. Panormit. in citat. c. Commissum. Adrian q. 9. Richardus de Mediavilla in 4. dist. 28 art. 2. q 4. Didactus Covar à Leiva, 2. part. de matrim. c. 3. §. 8. n. 5. Domin. Sotus. Navarrus & alii.

CASUS VI.

Tristanus Henricam quarto gradu cognatam suam duxit, eâ conditione. ***Si Papa nobis immunitates necessarias concesserit circa impedimentum dirimens quod intercedit inter nos:*** An Matrimonium legitimum factum est post datas immunitates?

Respons.

Quidam Autores, scilicet Pyrrhus Corradus, Boërius & Sanchez (*l*) affirmantium opinionem tuentur. Existimamus tamen ejusmodi Matrimonium ratum non fieri solummodo ob impetratas immunitates; sed necessarium esse Tristanum & Henricam iterùm assensum suum dent post impetratas immunitates. Ratio est, quia primus eorum consensus legitimus non fuit, nec ideò fuit sufficiens, quandoquidem ad contrahendum inhabiles tunc erant. Ea est sententia Sylvestri Mozolini (*m*), qui opinionem contrariam, ab aliquot Autoribus defensam, refutat. ***Sed hæc non concludunt propositum, inquit, ... Unde contrarium scilicet quod non valeat sine novo consensu, tenet .... Innocentius & quidam alii; quia primus consensus erat omninò à jure reprobatus.*** Quod multis Legibus & Autoritate quamplurium aliorum Canonistarum comprobat.

(*l*) Pyrrhus Corrad. prax. dispens. Apostolic. l. 8. c. 5. n. 38. Th. Sanchez de matrim. disput. 5. n. 12. Boerius Decis. 463. n. 27.

(*m*) Sylvester de Prierio & Matrimonium. 3. q. 9. Et apud eum Card. Panormit. Innocentius in c. super eo. de condit. appositis. & alii. Leg inter stipulantem §. sactam ff. de verbor obligationi. Leg. continuus §. cum quis ff. eod. tit. Leg. apud ff. de Legatis 5.

CASUS VII.

Artemius Matrimonium contrahens cum Juliana, assensum suum dedit solummodò eâ conditione distinctâ ***si te virginem invenero.*** An Matrimonium illud ratum est?

Respons.

Cùm conditio illa sit anceps, & duobus sensibus differentibus intelligi possit, distinguendum est: Nam si per hæc verba Artemius

mius significare voluerit, se solummodo ea conditione pacisci illam quam ducturus erat virgo deprehenderetur inspectione quarumdam honestarum mulierum, Matrimonium rarum factum est conditione adimplerâ & perfectâ; hoc est postquam Juliana Virgo agnita est ab illis mulieribus. Ratio, est, quia conditio non est de re illicita: Et quia Artemius in mente habere potuit vitare Bigamiam in quam delaberetur si eam duceret quam sciret virginem non esse; vel vitare dedecus quo afficeretur, si veritas deinceps nota foret. Sed contrà; si Artemius per hanc conditionem intellexerit, velle se ipsum Julianam probare *per copulam carnalem*, antequam illam uxorem suam agnoscat; ratum est Matrimonium etiamsi adhibita fuerit illa conditio, quia bonis adversatur moribus, ac ideò nulla censeri debeat, & Matrimonium considerari debet tanquam sine conditione contractum, juxtà Gregorii IX. decisionem (*a*) Quod dicimus consentaneum est sententiæ Sylvestri, & aliorum Canonistarum quos laudat. En ipsius verba (*b*) *Cardinalis in dicto cap.* Per tuas * *dicit, quòd si ista conditio*: Si te invenero virginem, *non referatur ad coitum, sed ad aspectum Matronarum non est turpis, sed honesta & suspendit actum. Si verò referatur ad coitum; est conditio turpis: quia supponere rem cum futurâ uxore priùs quàm esset uxor: & sic tanquam turpis rejicitur; & matrimonium tenet, etsi non sit Virgo*. Addit ille Autor, eô sensu & cum hac distinctione intelligendam esse Glossam in Decretalem (*c*), quam Innocentius III. scribit ad Episcopum Marsicensem. Navarrus in eâdem est sententiâ cum Sylvestro (*d*)

Cæterùm, observandum est, ex quô Matrimonia clandestina à Conciliô Tridentinô abrogata sunt, raro admodum contrahi Matrimonia sub conditione, quoniam usus ille Ecclesiæ praxi contrarius est. Quo circà hanc in rem plura non dicemus.

(*a*) Greg. IX. in cit. cap. *Si conditiones*. fin. de condit. appositis &c.

(*b*) Sylvester de Prierio v. Matrimonium. 3. q. 8.

* Tit. de condit. appositis, &c.

(*c*) Glossa in c. *Per tuas* 6. de condit. appositis, &c. v. Præsumendum.

(*d*) Navarrus man 2 as C. n. 66.

MATRIMONIUM II.

IN priori duorum istorum Titulorum ætatem expendimus, dotes ac animi affectiones proprias eorum qui Matrimnniô se jungunt. In posteriori & sequenti Titulô duas excutimus summas difficultates, quas multi celeberrimi Doctores varié admodum decidunt.

Prima est scilicet, In quo consistat forma essentialis Matrimonii, & quis sit ejus Minister. Secunda: num Matrimonium initum à minoribus, sine Parentum vel Tutorum consensu valeat in foro conscientiæ, & quo modo Parentes punire possint liberos, qui sic Matrimonium pacti sunt.

Expendimus præterea quasdam alias quæstiones, quæ spectant 1. necessitatem consensûs amborum contrahentium; & an quædam signa exteriora, aut etiam silentium reverens assensûs locum tenere possint quibusdam in casibus. 2. Ad quid teneantur ii qui simularunt se assentiri Matrimonio quod exteriùs pacti sunt. 3. An, cùm agitur de Matrimonii promissione, stipulari possint multam pecuniariam adversùs alterum contrahentium qui promisso stare nollet. 4. Num Matrimonium contractum ab homine morte damnatô sit ratum. 5. Denique an Matrimonium legitimé per Procutatorem contrahi possit; & an, eô casu, sit verum sacramentum.

CASUS PRIMUS

SIRANUS, qui nondum quatuordecim annos perfectos natus est, & Gabriella, quæ nondum ad duodecimum annum pervenit, matrimoniô juncti sunt, instigantibus alterutrius Parentibus. Circà hoc quæritur, 1. An Matrimonium eorum valeat. 2. An contrahentes mortaliter peccent, quòd matrimonium inierint antequàm ætatem à Canonibus requisitam attigissent.

RESPONS.

Primæ quæstioni respondemus, ætatem requisitam ut Matrimonium legitimé contrahi possit, esse, juxtà Jus Canonicum, ætatem quatuordecim annorum perfectorum, respectu marium, & duodecim annorum perfectorum respectu fœminarum prout denuntiarunt multi Papæ, præsertim verò Alexander III. rescribens Episcopo Norvicensi, qui ipsum de hoc argumento consuluerat (*e*), & Urbanus III. scribens ad Episcopum Cenomanensem, & in aliâ Decretali quàm Pisarum Archiepiscopo inscribi, (*f*) Leges Romanæ in hôc consentiunt cum Jure Canonico, ut patet ex hisce Justiniani Imperatoris verbis (*g*) *Nostrâ sanctâ Constitutione promulgatâ pubereatem in masculis post quartumdecimum annum completum illicò initium accipere disposuimus; antiquitatis normam, in feminis bené positam, in suo ordine relinquentes, ut post duodecimum annum completum viri potentes esse credantur*. Hæc est etiam vulgaris Theologorum sententia, privatimque S. Thomæ (*h*), qui dicit: *Hoc autem tempus ut in pluribus, est in masculis in quarto-decimo anno; in feminâ autem, in duodecimo*. Ratio quam reddit est (*i*), quòd non satis sit ad autoritatem Matrimonii, ut contrahentes perfectum rationis usum habeant; sed præterea necesse sit ut eâ sint ætate quâ prolem procreare valeant: quod vulgò evenire nequit nisi ætate jamjam denotatâ. *Tempore contractûs matrimonii*, inquit sanctus ille Doctor, *non solùm requiritur dispositio ex parte usûs rationis; sed etiam ex parte corporis; ut sit tempus aptum generationi*.

Hanc in rem duo observanda sunt; primum, quandocunque evenire posse, ut masculus, vel femina ad generationem sint apti ante ætatem ordinariam, ob validius temperamentum, & corporis constitutionem magis robustam. Genebrardus exemplum affert extraordinarium (*k*) virginis novem annos natæ, quæ gravida facta est ex puero ejusdem ætatis. Anno 1562. *puella novem tantùm annorum peperit filium* in

(*e*) Alex. III. in c. *Continebatur*. 6. de desp. impuber.

(*f*) Urban. III. in c.

Attestationes 10 & in *Ex litteris* 11. eod. tit.

(*g*) Institut. l. 1. tit. 22. §. *Quibus modis tutela finitur*. Idem Leg. fin. Cod. quando tutores vel curat. esse desinant.

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 36. q. un art. 5. in corp.

(*i*) Idem ibid dist. 27. q. 2. art. 2. ad 3.

(*k*) Genebrard. l. 4. ad an. 1342.

in quâdam regione prope Mosellam. Hæc sunt Autoris illius verba, Unde concludi debet, Matrimonium à puerô initum ante annum decimum-quartum, & à puellâ ante annum duodecimum fore ratum & indissolubile ex jure naturali, si valerent liberos procreate, ut docet idem Doctor Angelicus (*a*), qui addit: *Quia tamen præcepta juris positivi sequuntur id quod est in pluribus; si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat; ita, quod vigor naturæ & rationis defectum naturæ suppleat, matrimonium non dissolvitur: & ideò, si contrahentes ante tempus pubertatis, carnaliter ante tempus prædictum fuerint copulati; nihilominus matrimonium stat.* Illius sancti sententia consentit cum Canone (*b*) dicente: *Certum est autem eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit & generare jam potest; & puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.* Alexander III. idem etiam dicit in quâdam ex suis Decretalibus (*c*), ubi his verbis loquitur: *si ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulá carnali conjungi; minoris ætatis intuitu separari non debent Cùm in eis ætatem supplevisse malitia videtur.* Innocentius III. & Urbanus III. idem etiam declarant (*d*).

(*a*) S. Thom. in 4. tit. dist. 36. q. un. art. 5. in corp.

(*b*) Isidor. in cap Puberes. 3 de desp. impuber Item cap A nobis 8. ibid.

(*c*) Alex. III. in cap. De illis 9. eod tit.

(*d*) Innoc. III. in cap. Tuæ nobis 14. & Urban III. in cap. Ex literis. 12. eod. tit.

Hoc secundum observandum est, scilicet, si contra masculus quatuordecim annos natus, aut puella duodecim annos adimpletos nondum valerent matrimonium consummare ob corporis habitum nimis debilem; certum est matrimonium ab alterutro contractum, iritum esse ex jure naturali; licet in forô exteriori legitimum censendum foret, Ideoque necessatium esset, ejusmodi matrimonium post perfectam pubertatem denuò celebrare, formulam ab Ecclesia præscriptam observando. Dicimus *post perfectam pubertatem*: quandoquidem, ut mox videbamus, & ut Glossa (*e*) probat, pubertatem respectu matrimonii ex annorum numero non ita metiri possumus ac ex corporis habitu, ac ex procreandæ sobolis facultate. Et hæc dicenda habebamus circa primam quæstionem in specie propositâ de matrimoniô Sirani & Gabrielæ de cujus auctoritate vel vitiô facilé judicari potest ex distinctione à nobis allatâ.

(*e*) Glossa in cit. cap. De illis & in d. cap. Tuæ nobis.

Circà secundam difficultatem, scilicet an Siranus & Gabriela lethaliter peccaverint, ante ætatem à Canonibus præscriptam contrahendo, existimamus eos lethalitér peccasse, si cum cognitione sufficienti contraxerint. Ratio est, quòd fecerint, quod ab Ecclesia hâc de re interdictum fuit, & quidem justissimé, & in argumentô momentosissimô (*f*); quando quidem cùm nondum apti essent ad procreandos liberos, ut supponimus, seipsos in periculum certum injecerunt multa peccata committendi adversùs castitatem simulatione atque nomine matrimonii. Ea est sententia Archiepiscopi Panormitani (*g*), Paludani, Sylvestri & multorum aliorum, quibus addi potest, quòd si non possint excusari *à totô*, excusari tamen possunt *à tantô*, ob ignorantiam Legum Ecclesię prohibentis, sed idem dici non potest de iis qui nuptias illas consecerunt, & quibus demandata erat cura & gubernatio eorum, qui illud Matrimonium pacti sunt, & quorum est præstare eorum facta, ac stictiùs tenentur cognoscere & observare Ecclesię interdicta, quàm juvenes, qui vulgò ignorant quid sit prohibitum.

(*f*) Nicol. 1. cap. Ubi 2. de despon sat. Impuberum.

(*g*) Panormit. in cap. 1. de despon sat. Impuberum.

CASUS II.

Gerasimus, duodecim tantùm annis natus, Joannam annis quindecim natam duxit, propter magnam dotem quam ipsi afferebat, Sed Joanna quæ paulò post ab illo fastidio abalienata est, petit, an teneatur apud Deum expectare donec Gerasimus ad quatuordecim annos perfectos pervenerit; & an per hoc intervallum alteri nubere non possit?

Respons.

Statim observandum est, ut jam diximus in præcedénti decisione, ejusmodi Matrimonia iniri non posse absque gravissimô peccatô, nisi contrahentes ab Episcopo permissionem impetraverint: Episcopus autem id permittere non potest nisi ob momentossimas & prægnantissimas causas, prout declarat Nicolaus I. his verbis (*h*) *Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter, ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam, non pervenerit, conjungantur; nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente; ut potè, bono pacis, talis conjunctio toleretur.*

(*h*) Nicol. I. in cap Ubi 2. de desponsat. Puberum.

Illâ præmissâ observatione, ad difficultatem propositam respondemus, Joannam teneri apud Deum expectare, donec Gerasimus decimum quartum annum perfecerit, nisi quamdam aliam justam causam habuerit, quæ illam solvat fide ultrò datâ. Ratio est, quia de Contractu, quem simul pacti sunt idem dici potest, quod diceretur de solemni Religionis votô, quod irritum esset ætatis defectu. Sicuti enim, votum illud solemne, licet irritum, vim haberet simplicis voti Castitatis, & obligaret eum, qui votum illud nuncupavit ad virtutem illam observandam; sic Matrimonium, licèt irritum ex vitiô pubertatis in Gerasimô, vim tamen habet & effectum sponsalium; obligatque ideò Joannam ad expectandum, donec Gerasimus ad perfectam pubertatem perveniret. Ea est Navarri sententia.

CASUS III.

Barnabas, trigenta annis natus, factus est demens ab anno ætatis decimô: singulis tamen mensibus: dilucidis gaudet intervallis, per duas vel tres dies continuas; durante quodam ex istis intervallis denunciat, se velle ducere Angelam, quæ assentitur, & se unà cùm illô Sacerdoti se sistit, rogans ut eorum celebret Matrimonium; an illos conjungere debet sacerdos.

Respons.

Constat, virum dementem vel furiosum non posse legitimé Matrimonium contrahere, quia dum in eô est statu non aptus est ad verum assensum dandum, sine quô nunquam potest esse legitimum Matrimonium, ut denunciat Innocentius III. scribens ad Episcopum Vercellensem his verbis (*i*): *Cùm autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus; mandamus, quatenus si rem noveris ita esse, præfatas personas cores ab invicem separari.* Cùm tamen demens ille dilucidis fruitur intervallis per tempus notabile, tunc legitimé pacisci potest, quamvis licité non possit. Quapropter Barnabæ Presbyter eum admittere non debet ad contrahendum matrimonium cum Angela, per totum tempus quo morbo eum vexante laborabit.

(*i*) Innocent. III. in cap. *Dilectus* 24. despontal. & matrum.

Ratio quæ décisionis istius reddi potest, hæc est nimirum, quòd præcipuus Matrimonii finis sit, non solùm procreare liberos, sed etiam illos Christiano ritu educare, Homo autem tali morbo laborans plané idoneus non est ad liberos educandos modo, quo Deus & natura ipsa requirunt, quandoquidem illi integrum non est agere *humano more.*

Ea est S. Thomæ decisio, dicentis (*k*) *si autem* (furia matrimonium) *præcedit aut furiosus habet lu-*

(*k*) S. Tom in 4. dist 34. q. un. art. 4. in corp.

lucida intervalla aut non habet. Si habet, tunc quamvis dum est in intervallo, non sit tutum, quod matrimonium contrahat; quia nescit prolem educare, tamen, si contrahit, matrimonium est. Si autem non habet, vel si quando non habet, contrahit; tunc quia non potest esse consensus ubi deest rationis usus, non erit verum Matrimonium.

CASUS IV.

GABINIUS, ab ortu surdus & mutus, Presbytero suo ex signis intelligendum dat, eum velle Barbaram uxorem ducere, quæ ipsi etiam declarat se assentiri. Circà quòd tria petuntur. 1. An Gabinii Pater huic Matrimonio assentiri debeat? 2. An Presbyter illos Matrimonio jungere possit? 3. An etiam id posset Presbyter, si præterea cæcus esset Gabinius?

RESPONS.

Circà primam difficultatem existimamus, Gabinii Patrem filii sui Matrimonio intercedere non debere, quamvis ab ortu surdus sit & mutus; nisi aliæ sint rationes, ob quas assensum suum ipsi denegat.

Circà secundam quæstionem existimamus: Presbyterum posse Gabinium & Barbaram admittere ad Matrimonium celebrandum, cùm duplex infirmitas, quâ Gabinius laborat, eum ad Matrimonium non aptum non reddat, ut patet ex Innocentii III Decretali, quam ad Episcopum Arelatensem inscribit, qui ipsum de hâc difficultate consuluerat (a) *sanè consului nos, inquit ille Papa, utrùm surdus & mutus alicui possit matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quòd cùm prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad Matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur. Videtur, quòd, si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari; cùm quod verbis non potest; signis valeat declarare.*

(a) Innocent. III. in cap. *Cum apud* 23. de sponsal. & matrim.

Inutile foret velle distinguere inter surdum & mutum ab ortu, & eum qui talis factus ab aliquo tempore; cùm prior illa circumstantia quæstionis statum non mutet; quoniam qui ab ortu surdus est & mutus non minus aptus est ad signis declarandum suum Matrimonio assensum, quàm qui aliquo casu postea interveniente surdus & mutus factus est; quod sufficit, ut Matrimonium ratum sit. *Nam & surdi & muti possunt contrahere Matrimonium per consensum mutuum sine verbis,* inquit idem Papa, in aliâ Decretali. (b)

(b) Idem in cap. *Tua fraternitati,* eod. tit.

Quod ad tertiam quæstionem propositam spectat, dicimus quòd si Gabinius, surdus, mutus & cæcus esset, sacerdos illum ad Matrimonium contrahendum admittere non debet. Non enim videmus quomodo homo ille extrinsecùs manifestum facere posset consensum suum interiorem. Sic dici potest, illum à naturâ inhabilem esse ad contrahendum Matrimonium, cùm assensus apertus absolutè necessarius sit, ut Sacramentum illud ratum sit, prout docet S. Thomas. (c)

(c) S. Thom. in 4. dist. 28. q. un art. 3. in corp.

CASUS V.

PHILOSTRATUS novit, se in excommunicationem majorem *à jure, vel ab homine* incurrisse. Potest ne absque mortali peccatô in eô statu Matrimonium contrahere.

RESPONS.

Certum est Philostratum eô casu Matrimonium contrahere non posse, quin peccati mortalis reus evadat. Ratio est, quia sacramenti gratiam accipere non potest, dum in peccato mortali versatur, quocirca in excommunicationem incurrit, & peccato liberari non potest, nisi postquam censurâ solutus fuerit. *Quicunque ab unitate fidei, vel societatis Petri & Pauli quolibet modo se ipsos segregant,* inquit venerabilis Beda, (d) *tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec jannam possunt Regni cœlestis ingredi.* His adde, eum, qui excommunicationis vinculis ligatus degit, ab Ecclesiæ corpore, & à fidelium Communione planè resecatum esse, ac ideò eum non posse sine novo crimine ullius sacramenti participem esse.

(d) Beda in Can *Quicunque* 27. 24. q. 2.

Operæ pretium est addere, Phylostratum, licet excommunicationem tantùm minorem incurrisset, neque etiam legitimè contrahere posse Matrimonium; quia excommunicatio illa spoliat eâ ligatum jure ullius sacramenti participem esse, donec solutus fuerit, prout declarat Gregorius IX. (e)

(e) Greg. IX. in cap. *si celebrat.* 10. de Clerico excommunicat. deposito, vel interd. ministrante l. 5. tit. 27.

CASUS VI.

Exorta est controversia inter duodecim quindecimve Presbyteros campestres, in colloquium congregatos, circà quæstionem ibi agitatam: An scilicet in casu urgente & magni momenti, quis absque peccatô Matrimonium contrahere possit, cùm actu in peccato mortali versetur, & sit ei consilium in eô peccatô perseverandi. Severinus inter hos sacerdotes affirmantem opinionem tuetur. Nonne errat?

RESPONS.

Nentiquam dubitandum est, quin Severinus erret, quia ejus opinio falsa est, ac planè damnanda; cùm nullus sit casus, in quô quis Matrimonium contrahere possit, quando in peccatô mortali degit, ac in eô perseverare vult. Ratio est, quoniam Matrimonium verum est Sacramentum, prout declarat Lucius III. in quâdam ex suis Decretalibus (f), ac prout definivit sacrum Concilium Tridentinum, (g) post Concilium Lateranense, sub Innocentiô III. habitum, anno 1215. Ideoque sacramentum illud accipi non potest in statu peccati mortalis absque reatu profanationis sacrilegæ. Quapropter Concilii Tridentini Patres jubent (h) contrahentes peccata sua Pœnitentiæ sacramento expiare; & volunt eos posteà ad Sacræ Eucharistiæ sacramentum accedere, ut ad Matrimonium se præparent.

(f) Lucii III. in cap. *Ad abolendam* 9 de hæreticis, &c. l. 5. tit. 7.

(g) Conc. Trid. sess. 7. Can. 1.

(h) Idem sess. 24. de de reformat. matrim. c. 1.

CASUS VII.

BARBARA novit, Laurentium ipsi desponsatum esse in peccatô mortali, & eum nolle Confessionis sacramento animum suum perpurgare; An potest illi nubere, quin operam conferat ad sacrilegium, quod Laurentius paratus est patrare Matrimonium in eô statu ineundo?

RESPONS:

Existimamus, Barbaram in casu proposito sacrilegii participem non esse, in cujus reatum incidit Laurentius dum in peccatô mortali illam uxorem ducit: Eamque non magis sontem esse, sicuti neque sons est ille, qui in justâ necessitate, acciperet sacramenta à suô Presbyterô, quem sciret hôc ipsô tempore aliquô crimine implicatum. In eâ enim est necessitate Barbara, cùm velit nubere Laurentio, ut ejus Ministeriô Matrimonii sacramentum accipiat; quandoquidem, juxtà quamplurimorum Theologorum sententiam, contrahentes ipsi sint Ministri mutui sacramenti illius (i) Ergo opportunè admodum hanc in rem dici potest cum S. Augustinô *Communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat; portat malus causam suam & personam suam, nec præjudicat alteri: quem in consensione mali operis socium non habet criminis.* Ea est decisio Cardinalis de Lugo (k)

(i) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 14. n. 1. & 2. Et apud eum Magister. sent. S. Thom. & Scotus

(k) Cardin. de Lugo de pœnit. disput. 14. sect. 8. §. 2.

CASUS VIII.

LOMBARDUS, Juvenis nobilis, tringintaannos natus, & fortunæ bonis orbatus, uxorem duxit Dianam, viduam plebeiam, suprà sexaginta annos natam, ipsius unicus, scopus fuit ducentis

nummorum millibus potiri, pecuniâ præsenti, quam ipsi Tabulis conjugalibus dedit. An lethaliter peccavit, illam unicô istô incitamentô ducens? Nonne etiam dici potest, Dianam lethaliter peccavisse, nubendo ætate tam provectâ, quâ liberos procreare non ampliùs poterat?

RESPONS.

Similis difficultas olim proposita fuit celeberrimo cuidam Professori Sorboniensi, qui 10 Septembris 1666. respondit (m) dicens, virum illum non potuisse, quin peccati mortalis reus evaderet, uxorem ducere unicô hôc consiliô utilitaris temporariæ, quia Matrimonii sacramentô abusus est, eò utens præcipuè ut finem merè humanum assequeretur. Reipsa, eadem est viri illius ratio, ac illius qui vel baptisma, vel aliud sacramentum acciperet, ut pecuniæ summam lucraretur, ea conditione promissam, nullumque aliud haberet consilium. Uterque enim profanat sacramentum quod eô solò consiliò accipit.

(m) A S. Beuve, tom. 3. cas. 165.

Quod ad Dianam spectat, idem de eâ judicium ferri, non debet. Licet enim præ ætate provectâ nullomodo idonea sit ad procreandos liberos, qui est præcipuus Matrimonii finis; sufficit illam assensum suum dedisse, *in remedium suæ libidinis;* quia secundus ille finis legitimus est ac sufficit, ut ejus conscientiam à peccato mortali tutam reddat, ut alibi fusiùs dicimus.

CASUS IX.

CASSIANUS & Paula sacerdoti se sistunt ut Matrimoniô junganrur tempore quo Ecclesia sacrorum interdictione multata est, vi Interdicti generalis; petit sacerdos ille; an ipsi liceat illos ibi Matrimoniò jungere?

RESPONS.

Credimus Sacerdoti licere Cassianum & Paulam ad Matrimonii celebrationem admittere, imò tempore Interdicti generalis, & licet de Matrimaniô non loquatur Bonifacii VIII. Constitutio (a) quæ præscribit quid hoc tempore sit licitum. Ea est quamplurimorum celebrium Theologorum ac Doctissimorum Canonistarum decisio.

Paludanus ait (b) *Tempore generalis interdicti Matrimonium conceditur; sed non benedictio nuptialis, imò negatur.* Idem dicit S. Antoninus (c), cum decem duodecimve aliis à Sanchez laudatis. (d)

Inter Canonistas, qui eandem docent opinionem, est Papa Innocentius IV. in Commentario suo in Decretales, qui ait (e) *Credimus Matrimonium posse fieri apud interdictos;* Ut & Joannes Andræas, (f) Jurisconsultus Bononiensis Joannes Calderinus (g), Hostiensis (h), Petrus de Ancharano (i) Angelus de Clavasio, Sylvester de Prierio, Bartholomæus Fumus, Baptista Trovamala, Alexander de Nevo, Covarruvias, Navarrus, multique alii (k), cum Autore Glossæ. En tot Autores eruditione celebres, ut non credamus decisionem illam jure meritò in controversiam vocari posse, saltem quod ad Matrimonii auctoritatem spectat.

CASUS X.

FULDRAOUS, S. Gualterii Parochus, solemniter benedixit Matrimonio Juvenis cujusdam cum vidua. Circa hoc aliquis ipsi scrupulum injicere voluit. Petit an in hôc peccaverit.

RESPONS.

Non potuit Parochus ille sine gravi peccato, Matrimonio illi benedicere; quia in hoc Ecclesiæ vetitum certum. Hoc probatur 1. ex Decretali Alexandri III. qui de simili difficultate consultus, his verbis respondet (m) *Capellanum, quem benedictionem tum secundo constiterit celebrasse, ab officio beneficioque suspensum cum litterarum tuarum testimonio ad sedem Apostolicam nullatenus destinare postponas.* 2. Ex alia Decretali (n), quæ dicit: *Vir autem & mulier, ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cum aliâ benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.*

(a) Bonif. VIII. in Cap. *Alma* de sent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 10

(b) Paludanus in 4. dist. 18. q 8. art 2. principali conclus. 4.

(c) S. Ant. 3. part. summ. tit. 16. c. 4. init.

(d) Th. Sanchez de Matrim. l. 7. discus. 5. n. 2. Et apud eum Ludov. Lopez de Iis & del Ledesmo Bartholom. de Ledresma, &c.

(e) Innocent. IV. in cap *non est* 11. de sponsal & Matrim.

(f) Joan. Andreas in cit. cap. *Non est* n. 5.

(g) Joan. Calderinus, de interdicto, membro 6. § viso.

(h) Hostiensis ibid.

(i) Petrus Ancharanus, in cit. c. *Alma.* n. 30.

(k) Angel. de Clavasio v *Interdictum.* 6. n. 30,

(m) Alex. III. d. in cap. *Capellanum* 1. de secundis nuptiis l. 4. tit. 21.

(n) Cap. *Vir autem* 3. eod. tit.

Ratio illius Ecclesiæ vetiti claré explanatur ab Autore supplementi S. Thomæ (o) cujus en verba: *Quamvis in se consideratum sit perfectum sacramentum; tamen consideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu sacramenti; quia non habet plenam significationem; cùm non sit una unius, sicut est in Matrimonio Christi & Ecclesiæ, & ratione hujus defectûs benedictio à secundis nuptiis substrahitur. Sed hoc est intelligendum, quando nuptiæ sunt secundæ & ex parte viri, & ex parte mulieris; vel ex parte mulieris tantum. Si enim Virgo contrahat cum viro, qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur: Salvatur enim aliquo modo significatio, etiam in ordine ad primas: quia Christus, etsi unam Ecclesiam sponsam habeat; habet tamen plures personas desponsatas in unâ Ecclesiâ. Sed anima non potest esse sponsa alterius quàm Christi, qui aliàs cum Dæmone fornicatur, nec est ibi Matrimonium spirituale; & propter hoc, quando mulier secundò nubit, nuptiæ non benedicuntur propter defectum sacramenti.* Sylvius (p) idem docet, ut & Navarrus (q), qui fusé de hôc argumento agit.

(o) Supplement. 3. part. summ. S. Thom. q. 63. art 2. ad. 2.

(p) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. loco cit.

(q) Navarrus Man. c. 22. n. 83. §. de benedict nuptiarum.

CASUS XI.

AGILBERTUS mox ducturus est uxorem Luciam, decrevitque ei non significare se ære alienô premi; quia persuasum habet, ipsam ejusque consanguineos Matrimonio assensum denegaturos, si id ipsis notum foret. An tenetur ex conscientiâ id significare; & an Confessarius quem adibit Agilbertus, potest illum de peccatis absolvere, si in tali consiliô permanet.

RESPONS.

Existimamus quòd si Agilbertus, à Luciâ vel ab ejus consanguineis interrogatus fuerit de opibus ejus ac de ære alienô, & falsé affirmaverit, se non esse in ære alienô; aut [quod magis damnandum est] si supposuerit se possidere opes quas non habet, & sine quibus illius matrimonio cum Lucia assensum denegarent; existimamus, inquam; Confessarium necessariò debere illum cogere veritatem denunciare, antequàm ipsum à peccatis absolvat; si verò, neque Lucia neque ejus consanguinei sciscitati fuerint, non credimus Confessarium debere ipsi absolutionem denegare; modò tamen opes possideat sufficientes ut cautior sit dos quam ipsi allatura est ejus sponsa. Ea est decisio Doctoris cujusdam, quem olim Ecclesiæ Parisiensis Vice-pœnitentiarius vidimus (r) *Doctor quidam à me consultus ea de re* (inquit ille) *tenet non adstringi* (mox nupturum) *ad omnia debita manifestanda, si ea de re non interrogetur. Et certé quemadmodum Mercatores non semper obligantur ad detegenda omnia vitia rei venditæ; sic nupturi ad aperienda omnia sua dedecora, quæ inquirere aliorum est, & ut potest ordinari qui habet titulum; etiamsi aliqua debeat: sic videri posset idem asserendum de nupturo. Quid quòd sponsa futura non tenetur aperire omnes fornicationes præteritas: Cur igitur vir debita omnia? Dicendum videtur in hâc difficultate absolvi posse, si non affirmavit positivè, se nulla habere debita, cùm aliunde bona sufficientia possideret pro dote puellæ, cujus ambit nuptias. Sed si de debitis interrogatus, negavit se habere, aut majores divitias, vel supposititias ostentavit, non videtur posse absolvi nisi velit desistere à nuptiis, aut veritatem aperire,*

(r) Ludov. Bail. 3. part. triplic. exam. pœnitentium q. 4. pag. 497.

MATRI-

MATRIMONIUM III°.

CASUS PRIMUS.

MACLOVIUS, sancti Fusciani Parœciæ Pastor interfuit Matrimonio Pauli cum Ludovica, ex ipsius Parœcia, nec tamen hæc verba ordinaria pronunciavit. *Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris & Filii & spiritûs sancti.* An ratum est matrimonium illud?

RESPONS.

Hæc est una ex summis difficultatibus quæ ad argumentum de matrimonio spectant: quapropter conabimur illud quantâ poterimus diligentiâ tractare. De hâc celebri quæstione duæ sunt differentes sententiæ.

Prima est quorumdam Theologorum (a), qui affirmant, hæc verba: *Ego conjungo vos*, &c. esse formam sacramenti Matrimonii, ac id eò ei esse essentialia. Hoc præcipuo nituntur fundamentò scilicet quòd Concilium Tridentinum (b) præscribat ipsum contrahentium sacerdotem, qui matrimonio adest, pronuntiare hæc verba. Unde Autores illi concludunt, sacerdotem illos igitur conjungere, & sacramentum efficere, quando quidem hæc verba aliàs falsa essent in ore ejus.

(a) Guill. Estius in 4. sent. dist. 26. §. 10. & 12. Fr. Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q. 42. art. 1. Melchior Canus lib. 8. de Locis The.

(b) Conc. Trid. sess. 24. de reformat. matr. c. 1.

Consentanea est opinio illa cum multis Manualibus, in quibus Parœciæ Pastor vocatur sacramenti minister, & inter alia, 1. Promptuarium Iprense anni 1576. quod habet: *Dicat sacerdos*; Et ego, tanquam Ecclesiæ Minister, vos in Matrimonium conjungo, &c. & cum Promptuariô Atrebatensi typis mandatô anno 1600. quod idem supponit. 2. cum Promptuariis Mechliniensibus, anni 1589. & anni 1607. *stante viro ad dexteram*, inquit hoc ultimum, *muliere verò ad sinistram, sacerdos hujus sacramenti Minister.... data sibi utrinque fide dicat*: Et ego tanquam Dei Minister, vos in matrimonium conjungo. 3. Cum sacerdotali Romano, anni 1494. quod habet (c): *Et ego autoritate, quâ fungor, conjungo vos in Matrimonium*, &c 4. Cum sacerdotali Toletano (d) in quô dicitur; *Efficiens causa Matrimonii sunt ipsi contrahentes, in quantùm est contractus quidam: at verò, ut sacramentum, Deus est causa principalis, Minister est causa instrumentalis sicut in aliis sacramentis.* 5. Cum Sinodo Cameracensi, habitâ anno 1567. (e) quæ aït: *Cùm constet in Matrimoniô* habendam esse rationem, non solùm divinæ institutionis, sed etiam sacramenti & gratiæ, quam in illo consequuntur fideles admonendos esse dicimus parochos, hujus Ministros, &c.

(c) Sacerd. Rom. collectum per Albertum Castellanum an. 1494.

(d) Sacerdot. Toletan l. 7. c. 2.

(e) Synod. Camerac. c. 3. de matrim.

Unde Theologi qui hanc primam defendunt opinionem, concludunt Matrimonia clandestina, quæ ante Concilium Tridentinum absque sacerdotis Ministeriô celebrabantur, vera esse Matrimonia, quod ad Contractum spectata; sed non esse vera sacramenta.

Recentiores Theologi, qui hanc amplexi sunt sententiam, ad eam eò libentius impulsi sunt, quòd eam existiment magis consentaneam cum Traditione, & eam credant aptiorem esse ad hæreticos convincendos illius sacramenti veritatis.

Ut probent suam sententiam Traditioni magis consentaneam esse quàm opinio contraria, afferunt 1. sancti Ignatii Martiris autoritatem, qui cùm ad Polycarpum scriberet, dicit (f): *Decet autem ducentes & ductas cum sententia Episcopi unionem facere: ut sit secundùm Dominum, & non secundùm concupiscentiam. Omnia in honorem Dei fiant.* 2. Autoritatem Tertulliani dicentis (g); *Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Ecclesia conciliat & confirmat oblatio.* Et alibi idem Autor ait (h): *Penes nos occultæ quoque conjunctiones; id est non priùs apud Ecclesiam professæ juxtà mœchiam & fornicationem judicari periclitantur* 3. Nituntur quoque antiquo Gratiani Canone qui habet (i): *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ..... sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur.* 4. Nituntur alio Canone, scilicet Hormisdæ, qui ineunte sexto seculo florebat, cujus Decretum his verbis enunciatur (k): *Nullus fidelis, cujuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat, sed benedictione acceptâ à sacerdote publicè nubat in Domino.* 5. Nituntur Autoritate Nicolai 1. in responso quod Bulgaris dedit anno 886. circà quæstiones ab ipsis propositas (l). *Ambo ad nuptialia fœdera perducantur*, inquit, *& primum quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus quas offerre debent, per sacerdotis manum statuantur sicque demùm benedictionem & velamen cœleste suscipiant.* 6. Canone decimo tertio quarti Concilii Carthagine habiti annô 398. (m) *Sponsus & sponsa cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis vel à paranymphis offerantur: qui cùm acceperint benedictionem, eâdem nocte pro reverentiâ ipsius benedictionis in virginitate permaneant.* 7. His verbis S. Ambrosii scribentis ad Virgilium Episcopum Tridentinum (n). *Cùm ipsum conjugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat.*

(f) S. Ignatius epist. 2. ad Polycarpum.

(g) Tertull. lib. 2. ad uxorem n. 8.

(h) Idem de pudicitia n. 4.

(i) Can. Aliter 1. 30. q. 5.

(k) Hormisd. in Can. Nullus 2. ead. causâ & q.

(l) Nicol. I. in Can. Nostrat 3. ibid.

(m) Conc. Carthagin. IV. in Can. Sponsus 5. ibid.

(n) St. Amb. epist. 19. n. 7.

En omnia quæ Doctores illi, qui defendunt primam illam opinionem, afferunt gravissima.

Secunda opinio est S. Thomæ & innumerorum Theologorum & Canonistarum, docentium, 1. Matrimonii materiam proximam esse ambarum partium manifestum assensum; hoc est; contractum cùm interiorem tum exteriorem, quô contrahentes ad matrimonii officia & onera mutuò se astringunt. Id docet S. Thomas (o), qui ait; *sacramentum matrimonii perficitur per actum ejus, qui sacramentô illô utitur, sicut pœnitentia: & ideò sicut pœnitentia non habet materiam aliam, nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimoniô.* 2. Verba, quibus, contrahentes assensum suum mutuum exprimunt, esse formam sacramenti. *Verba quibus consensus matrimonialis exprimitur*, ait idem S. Thomas (p) *sunt forma hujus sacramenti, non autem benedictio sacerdotis; quæ est quoddam sacramentale.* Et alibi (q): *Consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum, Matrimonium facit: quia hæc duo sunt de essentia sacramenti; alia autem omnia sunt de solemnitate sacramenti; quia ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientiùs fiat. Unde si omittantur verum matrimonium est; quamvis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam causam excusentur.* Ita ut, juxtà sancti illius Doctrinam, verba aut signa, quæ contrahentium assensum mutuum exprimunt, si considerentur tanquam expressio voluntatis mutuæ, quâ personæ liberæ & aptæ ad hoc sacramentum contrahere volunt & sibi invicem corporis sui dominium dare, sacramenti materiam efficiunt, & eadem verba, si considerentur tanquam acceptio mutua ac necessaria, quâ alter alterius voluntatem accipit, sacramenti constituunt formam; quia voluntas illa atque donatio, quâ contrahentes corpus suum sibi donant, imperfecta est, inutilis atque sine effectu, donec ad eam descenderint, & perfectam reddiderint constitutô efficaci quod acceptio illa producit, & hâc ratione sacramenti illius formæ locum tenet.

(o) S. Thom. in 4. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 2.

(p) Idem ibid. ad 1.

(q) Idem in 4. dist. 28. q. un. art. 3. in corp.

Ea sententia nobis etiam videtur cum veritate magis congruens: si enim verba ista: *Ego conjungo vos in matrimonium*, &c. huic sacramento essentialia forent; inde necessariò sequeretur, Sacerdotem illius esse Ministrum, quod tamen non credimus probari posse testimoniis satis evidentibus Scripturæ, Conciliorum vel Traditionis

&

& idcircò clandestina Matrimonia, quibus non ad fuit sacerdos rata & indissolubilia erant ante Concilium Tridentinum, licèt illicita essent, ut patet ex istis verbis (a) *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu ea irrita Ecclesia non fecit · & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos sancta synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant.....Nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Matrimonia autem illa indissolubilia esse non poterant, nisi quoniam vera erant sacramenta. Unde sequitur, sacerdotem igitur matrimonii Ministrum non esse, licet à Concilio omninò necessaria sit ejus præsentia ut sacramentum ratum sit, ut contrahentium assensum accipiat, illumque confirmet benedictione quá ipsis benedicit, utque sic clandestina matrimonia vitentur.

(a) Concil. Trid. suprà cit loco.

Dicimus 1. Clandestina matrimonia ante Concilium Tridentinum indissolubilia fuisse, quod est sine ullâ controversiâ. 2. Juxta plurimorum Theologorum sententiam indissolubilia fuisse matrimonia, solum modo quia vera erant sacramenta: quod etiam certum nobis videtur: 1. Quoniam in Matrimonio Christiano, qualitas Contractùs, qualitasque sacramenti ab eo separari non possunt. 2. Quia Concilium ea vocat *vera ac rata ..... matrimonia*; hanc autem qualitatem Matrimonium Christianum habere non potest, nisi quatenùs est sacramentum, illamque capit à virtute Baptismatis, quô contrahentes tincti sunt, cujusque caracter est indelibilis ac perpetuus, & reddit Matrimonii vinculum indissolubile ac perpetuum; prout dicit Innocentius III. in unâ ex suis Decretalibus, quam scripsit ad Episcopum Ferrariensem, cujus hæc sunt verba: (b) *Nam etsi matrimonium verum inter Infideles existat non tamen est ratum. Inter Fideles autem verum & ratum existis: quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur; sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in Conjugibus, illô durante perduret.* His addamus, ante Concilium Tridentinum causas Matrimoniales fuisse Jurisdictionis fori Ecclesiastici, ut patet ex innumeris Decretalibus: quod evidenti ratione probat, Matrimonium tunc spectatum non fuisse tanquam Contractum merè civilem, sed tanquam verum sacramentum.

(b) Innoc. III. in cap. Quanto. 7. de divortiis. l. 4. tit. 19.

Cæterùm, non videmus argumenta, quibus utuntur opinionis contrariæ defensores, S. Thomæ doctrinam vincere posse. Nam ex omnibus priscis Canonibus, qui jubent Matrimonia benedictione sanciri, ne unicum quidem est, quod dicat sacerdotem sacramenti esse Ministrum, neque Matrimonium, absque illâ benedictione contractum, esse irritum; nec denique ista verba: *Ego conjungo vos in Matrimonium* &c. ejus esse formam; in quô tamen consistit tota difficultas, de quâ agitur in quæstione quam expendimus. Neque id probari potest ex scripturâ, nec ex ullô Conciliô, ut jam diximus. Aliæ quæ objiciuntur Autoritates non magis sunt expressæ ac claræ; cùm Autores ex quibus eruuntur indicent tantùm morem, tunc vigentem, quique semper viguit in Ecclesiâ, benedicendi fidelium Matrimoniis, nihilque insuper dicunt.

Quod spectat ad libros rituales quos laudat Sylvius, responderi potest, 1. Ritualem librum Iprensem solum modò dicere: Sacerdotem esse *Ecclesiæ Ministrum*, quod non est controversum: sed non dicit sacerdotem esse sacramenti illius Ministrum. Alii quidem id affirmant, quia eorum Autores opinionem primam sententiæ S. Thomæ prætulerunt, cujus tamen Doctrina maximis cum elogiis sacræ sedi in genere probata fuit, ut videre est ex Bullâ ejus adscriptionis in numerum sanctorum, Julii 18., annô 1323. (c) in quâ Joannes XXII. hæc scripturæ sacræ verba ipsi accomodat: *In medô Ecclesiæ aperuit os ejus, & implevit eum spiritu sapientiæ & intellectûs.* Legi etiam potest quod de de eô dicit S. Pius V. in Bullâ suâ Aprilis 11. anno 1567. (d)

(c) Jean. XXII. in Bullâ Redemptionem 11.

(d) S. Pius V. in Bullâ Mirabilis 36.

Concludimus igitur, ad difficultatem propositam respondentes, Pauli cum Ludovicâ matrimonium, cui Maclovius eorum Parœciæ Pastor adfuit, ratum esse; licet hæc verba non pronuntiaverit: *Ego conjungo vos in Matrimonium in nomine Patris* &c (e) sacerdos ille graviter tamen peccavit, quod verba illa non pronuntiaverit cùm ab omnibus libris Ritualibus sint præscripta; Præter quàm quòd, cùm de sacramentis agitur, quando Doctrinæ caput quoddam apud Theologos est controversum, sententia tutior semper sequenda sit.

(e) Scotus in 4. dist. 26. q. un. §. sed hic est Joan. Cabassut juris can. theor & prax. l. 3. c. 18. n. 1. & 2. & alii communiter.

CASUS II.

Ludovicus, Sancti Nectarii Presbyter, Matrimonio junxit Nicolam, quæ salutavit solummodò, nec quidquam respondit, cùm ab eâ petiit sacerdos, an Joannem maritum ac legitimum suum sponsum acciperet: Cùm verò sacramentum ratum esse non possit sine materiâ & formâ, timet ne sacramentum illud verum sacramentum non sit. An ratione nititur ejus scrupulus?

Respons.

Respondebimus, juxtà S. Thomæ doctrinam, contrahentium assensum, accuraré loquendo, verbis exprimi debere, prout jubet Ecclesia. *Necessaria sunt quantùm ad Ecclesiam verba, consensum exprimentia de præsenti.* Hæc sunt Innocentii III. verba (f) signa tamen tantumdem valentia sufficiunt ut ratum sit Matrimonium. Id docet Sylvius post S. Thomam (g): *Articulo secundo probat,* (beatus Thomas] inquit doctus ille Theologus, *consensum debere verbis, aut signis æquivalentibus exprimi Diximus*: aut verbis æquivalentibus: *Quia licèt ex præcepto Ecclesiæ verbis utendum sit, quando potest fieri commodè: ex matrimoniô tamen, per litteras, vel per Procuratores, aut inter mutos initô, constat verba contrahentium suppleri per signa.* Unde concludit, quòd si Virgo à sacerdote interrogata nihil respondeat, ac ejus consanguinei pro eâ respondeant, matrimonium ratum est; modo nullum prodat indicium se improbare ea quæ ipsius consanguinei ejus nomine respondent: eô enim casu ejus silentium tantumdem valet quantum assensus clarus, juxtà Juris regulam, quæ vult; illum qui tacet in re quæ ipsius interest, ac ideò cùm loqui debet, assentiri censeatur (h) *Qui tacet consentire videtur.* sic etiam loquitur Sylvius: *Unde Beatus Thomas hîc ad 3.* addit ille, *affirmat fore matrimonium: si puella præsens taceat, parentibus viro tradentibus & pro eâ loquentibus: quia silentium contradicentis, quando esset contradicendum, est signum consensûs; nisi scilicet ex aliis circumstantiis colligeretur tacere: quia dissentit; & non audet ob metum Patris contradicere.*

(f) Innoc. III. in cap. Tuæ fraternitati. 25 de sponsal. matr.

(g) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. S. Tom. q. 45. art. 2.

(h) Bonif. VIII. in reg. 43. de reg. Juris. in. 6.

Hæc est reipsâ S. Thomæ doctrina [i], post Hugonem Victorinum (k) quem laudat. *Dicendum, quod sicut dixit Hugo à sancto Victore, eos qui conjunguntur, sic oportet consentire, ut se sponteneè recipiant: quod judicatur fieri, si in desponsatione non contradicunt. Unde verba Parentum computantur in casu illô, ac si essent puellæ. Sunt enim sufficiens signum quod sunt ejus, ex quô non contradicit.* Sic loquitur Doctor Angelicus.

(i) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæst. 2. ad. 3.

(k) Hugo Victorinus. l. 2. de sacram. part. 11. c. 4.

Inde sequitur, Ludovici scrupulum ratione non niti, Nicolæque matrimonium ratum esse ac legitimum, cùm ejus salutatio signum sit exterius & evidens assensus interioris, quem matrimonio ab ipsâ contracto concedebat. Imò cùm sola ipsius præsentia, addita responsô Patris vel Tutoris ejus, quin ullô indiciô voluntatem contrariam significasset, sufficeret juxtà sententiam Autorum jamjam laudatorum.

Ad

Ad hanc decisionem confirmandam addi possent innumera alia argumenta, quæ hanc in rem affert Fagnanus (*a*) ea præsertim quæ ducit ex multis Decretalibus, & ex S. Ambrosio (*b*) Cardinalis Ostiensis, Glossa & omnes celeberrimi Canonistæ idem unô consensu docent (*c*) Cæterùm, animus nobis non est Nicolæ sacerdotem excusare; existimamus contrà, eum officio suo defuisse, quòd illam interogatam loqui & ipsi respondere non coëgerit.

(*a*) Prosper Fag. in cit. cap. *Tuæ fraternitati*

(*b*) S. Ambr. in Can. *Honnorantur* 13. 32. q. 2.

(*c*) Ostiensis in cit. cap. *Tuæ fraternitati*. Glossa in cap. *si inter* c. 21 de sponsal. & matrimon. & alii.

CASUS III.

Cum in conspectum sacerdotis à Patre adducta fuisset Lucia, ut Matrimoniô jungeretur, Patri suo non contradixit, Matrimonio ejus nomine assensum danti, & pro eâ respondenti, non solùm tacuit, sed nec intùs quidem Matrimonio assensa est. An Patris assensus suppler eô casu assensui Luciæ, cùm non refragata sit, ut debuisset, cùm fidem dare nollet?

Respons.

Licèt suspicandum sit puellam, quæ præsente tacet, Patre, pro eâ respondente, intùs assentiri; & licet eô casu Matrimonium quod contrahit sit ratum; ut claré in decisione præcedenti probavimus; certum tamen est omninò irritum esse ejus Matrimonium, si intus non assentiatur; quandoquidem inter duos contractus esse non posit, absque eorum assensu mutuò; contractus enim nihil aliud est, nisi *duorum, pluriumve in idem placitum consensus*, sicuti Lex loquitur (*d*) Id docet S. Thomas dum dicit (*e*) *Quantùm ad forum conscientiæ, si interiùs dissentiat* (puella) *quamvis exteriùs non reclamet; non est Matrimonium*. Idcircò Ritualis liber Romanus multique alii jubent, sacerdotem semper curare contrahentes assensum suum verbis prolatis exprimere; aut, si alteruter mutus sit, signô quôdam exteriori assensum suum significare. Id ita verum est, ut licèt quis verba assensum suum exprimentia pronuntiaret, irritum tamen foret Matrimonium, si interiùs non assentiretur. *Expressio verborum sine interiori consensu Matrimonium non facit*. Sic etiam loquitur S. Thomas, qui addit: (*f*) *Si desit consensus mentalis ex parte unius, ex neutrâ parte est Matrimonium: quia Matrimonium consistit in mutuâ conjunctione*. Certum est igitur Matrimonium Luciæ, de quâ in specie propositâ agitur, cùm interiùs assensa non sit, Matrimonium inquam ejus esse irritum coram Deô, licèt in forô exteriori conjiciendum sit ratum: Ibi enim de veritate ex eô solummodò dijudicatur quod exteriùs apparet.

(*d*) Leg. *Pactus* 1. §. 2. ff. de pactis.

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 29. in exposit. textus.

(*f*) Idem in 4. dist. 17. q. 1. art. 2. quæst. 4. in corp. & d. art. 2. ad.

CASUS IV.

Philemon simulavit se assentiri. Matrimonio à se contracto cum Honorinâ conditione sibi æquali: quod tamen fecit tantummodo ut maximum vitaret damnum quod ne ipsi afferretur periculum erat, si consensum denegasset. An postea aliud Matrimonium contrahere ipsi ex conscientiâ licet, aut saltem an potest aliud ratum contrahere Matrimonium?

Respons.

Qui uxorem duxit cum simulato consensu, tenetur, accurate loquendo, illam semper habere tanquam sponsam suam legitimam, & Matrimonio sinceré assentiri. *In tali casu*, inquit S. Thomas (*g*) *sponsus antequàm aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis*. Ratio est, quòd peccaverit non solùm contrà fidem bonam, sed & adversùs justitiam, accipiendo jus & dominium quod Matrimonium in corpus uxoris dat, quin tamen consensu sincerò dominium simile in corpus suum ipsi daret: Constat enim Matrimonium hunc includere Contractum, quem vocant *do ut des*. Cùm igitur alter dominium in corpus suum alteri dedit, alter tenetur dominium simile in corpus suum alteri vicissim dare. Hæc est docti S. Thomæ Interpretis ratiocinatio, ait enim (*h*) *Respondeo quòd, regulariter & per se loquendo, teneatur eam ducere; primò, quia utrimque est contractus*, do ut des. *Mulier autem implevit quod ex parte suâ requiritur, tradendo potestatem sui corporis. Ergo etiam alter tenetur quod est ex parte suâ implere. 2. Talis simulator peccavit contra justitiam, nec regulariter potest satisfacere, nisi simulationem vertat in veritatem. Ergo ad hoc tenetur.*

(*g*) S. Thom. in 4. dist. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

(*h*) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45. art. 4. quæsito 2.

Ex duabus istis rationibus patet, Philemonem teneri ex strictô jure Honorinæ concedere potestatem similem potestati ab ipsâ acceptæ, ac eò major est obligatio illa, quod simulatio illa huic mulieri detrimentum magnum afferret, non solùm quod ad ejus bona, ejusque famam spectat, sed etiam quod ad ejus libertatem attinet. Quandoquidem enim fraudem probare possibile ipsi non esset, nec illius viri simulationem, neque etiam se nuptui collocare alterò Matrimoniô posset; ac etiamsi posset, cum commodô nubere non posset; quoniam divortium quod cum eô faceret non esset ab omni suspicione vacuum incontinentiæ utriusque. Non æquum est igitur Philemonem aliam ducere uxorem postquàm cum Honorinâ subdolé egit: fraus dolusve non debet esse in beneficium fraudulenti, juxtà hoc Innocenti III. effatum (*i*) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(*i*) Innoc. III. in cap. *officii* 14. de testam. & ult. voluntatibus l. 3. tit. 16.

Ea ratiocinatione sententiam suam confirmat Sylvius *Decepto, vel deceptæ sequitur grave damnum*, inquit prætereà Theologus ille, *cùm enim non possit probare factionem alterius, non permittitur inire aliud Matrimonium: & quamvis permitteretur; tamen ob famam tali divortio graviter læsam, non facilé inveniet conjugem se dignum*. Addit denique auctoritatem S. Thomæ, qui nititur Juris regulâ quam mox laudavimus. *Et ita sentire videtur beatus Thomas, dum ait* (*k*), *quòd dolus verborum isti simulatori, nec in forò conscientiæ, nec in forò Ecclesiæ patrocinetur. Hac enim ideo est, quia in utrôque forò obligatur eam ducere, quam decepit.*

(*k*) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 1. art. 1. quæstio 4. ad 1.

Cum Sylvio diximus, illum, qui cum assensu simulato uxorem duxit, teneri illam uxorem suam legitimam servare, *regulariter & per se loquendo*: sunt enim quidam casus, in quibus se liberare posset, ut deinceps videbimus.

Ea est etiam Joannis Duns Scoti sententia, ut & Joannis Majoris, Scoti quoque, Dominici Soti, Navarri & multorum aliorum. (*l*)

Concedendum tamen est, quòd si Philemon Matrimonium ab ipsô simulaté contractum, *animo conjugali*, non consummaverit, cum aliâ rité contrahere potest, etsi contrahere non possit quin graviter peccet, & quin teneatur resarcire, *judicio viri prudentis*, omne damnum quod Honorinæ attulit, illam decipiens *Quo tamen casu*, inquit Sylvius, (*m*) *tenetur priori ad compensationem prudentis arbitrio faciendam.*

(*l*) Scotus in 4. dist. 30. q. 1. Joan. Major. ibid. dist. q. 1. art. 3. Domin. Sotus ibid. q. 1. art. 3. Navarr. Man. c. 22. n. 76.

(*m*) Fr. Sylvius loco cit.

CASUS V.

Benignus, ingentis Parœciæ Dominus, cùm Elizabetham,

Elizabetham, filiam rustici cujusdam ex suis clientibus decipere vellet, illam uxorem duxit juxtà formulas ab Ecclesiâ præscriptas, quin tamen matrimonio intus assensus fuerit. Et postquàm aliquot diebus cum eâ vixisset, tanquam ejus maritus, sacerdoti declaravit nullatenùs sibi in animô fuisse, illam uxorem ducere, quod ipsi probavit testificatione ab ipsô factâ, cum chirographo apposito, pridie quàm matrimonium celebraretur, quâque in manus sacerdotis sigillo obsignatam reposuerat. Atque adeo hôc jure denegat illam tanquam uxorem habere, assensum suum renovando: affirmatque se ad id non teneri propter ingentem inæqualitatem quæ intercedit inter genus suum nobile, & ignobile filiæ illius genus. Quid eo casu sacerdoti faciendum est, si Benignus pœnitentiæ Tribunali se sistit?

RESPONS.

Licet Benignus gravissimé peccaverit coram Deô, quòd Elizabetham deceperit, & sacrilegium commiserit; inter Theologos tamen hoc convenit eô casu, virum generis tam inæqualis & ortûs tam excelsi suprà puellæ ortum, cogi non debere ad reparandam injuriam quâ ipsam affecit, dum illam uxorem ducere simulavit; ad id inquam cogi non debere assensûs renovatione. Nam juxtà S. Thomam (a) ad id tenetur tantùm, *si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis*.

(a) S. Thom. in 4. dist. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

Ratio quæ hujus decisionis reddi potest, hæc est scilicet, quòd dici non possit, eô casu fraudem veram & sufficientem fuisse sed contrà cum ratione conjiciendum esse, puellam, cui viri illius genus notum erat, se ipsam decipere voluisse: *Quia præsumi probabiliter potest quòd sponsa non fuerit decepta; sed decipi finxerit*, addit Doctor Angelicus. Sylvius sancti illius Doctoris sententiam sequitur. *Si decipiens*, inquit (b), *sit conditionis longè majoris; vel evidentia signa prabuit ficti consensûs tunc præsumi potest, & quòd mulier non fuerit vere decepta, & quòd verbis viri non crediderit; sed se credere simulaverit.*

(b) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom q. 45. art. 4. quæsito. 1.

His addi potest, quòd si prorsùs cogeretur vir ille mulierem illam uxorem habere, metuendum foret ne pergeret vivere cum illâ eodem animô quô illam ducere simulavit: aut ne post renovatum consensum, ita inæquale matrimonium pessimos habiturum sit exitus. *Cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere* ut loquitur Lucius III. Papa. (c) Quod igitur Benigni Presbyter ab ipsô exigere potest, in specie propositâ, hoc est nimirùm, 1. severis pœnis expiet fraudem suam, sacramenti Elizabethæque simplicitatis abusum, ac peccata quæ cum illâ per speciem matrimonii commisit 2. Curet Ecclesiæ judicem matrimonium irritum pronuntiare. Curet etiam pecuniæ summâ puellæ data illam æqué utiliter & æqué honorificé collocari, ac antea collocata fuisset. (d)

(c) Lucius III. in c. Requisivit. 17. de sponsal. & matrim.

(d) Colloq. Lucion tom. 9. colloq. 6. p. 1.

CASUS VI.

ALCUINUS simulavit Amaliam uxorem ducere cùm autem nullum interiorem assensum matrimonio dederit, cum illâ habitare deinceps recusavit, ut & matrimonium consummare, ex morsu scilicet conscientiæ, quoniam novit se matrimonium consummare non posse absque peccatô mortali. Imò secundum matrimonium contraxit, cui verum assensum dedit. Illum Amalia vocavit apud Ecclesiæ Judicem, qui ipsum damnavit sub pœnâ excommunicationis majoris, *ipsô factô*, ad habitandum cum eâ. An sententiæ pronunciatæ obedire potest, ut censuram illam vitet?

RESPONS.

Licèt eô casu injustum judicium non pronuntiaverit Judex Ecclesiasticus; quia judicare nec potuit nec debuit, nisi ex probationibus & factis extrinsecùs apparentibus, Alcuinus tamen illi obedire non potest, quin peccati reum se reddat tenetutque excommunicationem submissé ferre potiùs quàm judicio illi se submittere; aut debet in remotam regionem se recipere, si possit, ubi sine scandalô cum uxore suâ legitimâ vivere possit. *In tali casu*, inquit S. Thomas (e) *Ecclesia compellit eum ad standum cum primâ uxore; quia judicat secundùm ea, quæ foris apparent: nec decipitur in justitiâ, quamvis decipiatur in factô. Sed ille debet potiùs excommunicationem sustinere, quàm ad primam uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas fugere.* Hujus decisionis rationē alibi reddit sanctus ille Doctor, (f) dicens; *Judicium Ecclesiæ circà ea quæ ad matrimonium pertinent, si veritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit jam contractum.*

(e) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 1. art. 1. quæsito 4. ad 4.

(f) Idem quod lib. 5. art. 15. ad 2.

Id etiam docet S. Bonaventura, cùm dicit: *si sit consensus exterior, sine interiori, non est matrimonium secundùm veritatem: nec secundùm divinum judicium, nec secundùm conscientiæ forum; quamvis esse videatur & judicetur secundùm forum Ecclesiasticum.* Ratio quam affert hæc est scilicet, in omnibus sacramentis ut sint rata, necessarium esse ut adsit spontaneum consilium id faciendi quod facit Ecclesia: illud verò non reperitur in specie proposita, in quâ Alcuino nullus plané fuit animus cum Amaliâ contrahendi; ac ideò sacramentum non accepit Alcuinus, nec cum eâ legitimé contraxit *& cùm hujus sit multiplex ratio, hæc tamen est præcipua: quia in omnibus sacramentis requiritur intentio voluntaria faciendi quod facit Ecclesia. Quia ergo talis secundùm veritatem non intendebat contrahere matrimonium, non fuit, nec est sacramentum.*

(g) S. Bonavent. in 4. dist. 27. q. 2. in conclus.

Duorum illorum sanctorum Doctrina confirmari potest ex Decretali, in quâ Innocentius III. consultus, num scilicet ratum esset matrimonium contractum à quôdam, qui, ut puellam seduceret, simulavit illam uxorem ducere, fingens se vocari Joannem, quamvis ipsi aliud esset nomen, quoniam persuasum habuit suppositionem illam matrimonium irritum reddere, Papa ille respondet (h), si præter suppositionem expressé pateat hominem illum assensum non fuisse, matrimonium illud irritum esse: quoniam Contractûs conjugalis substantia, forma quoque necessaria ut ratum sit matrimonium desunt in hôc casu, cùm fraudulenter tantùm egerit homo ille, nullumque dederit verum consensum, sine quo matrimonium legitimum nunquam esse potest. En Decretalis illius verba. *Finxit se vocari Joannem, non credens esse conjugium, eò quòd ipse non vocaretur hoc nomine; nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantùm exequendi carnalem; utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cùm mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit & dissentiat.* Ea est quæstio: En vero Papæ illius decisionem: *Respondemus quòd cùm præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propriâ personâ & sub nomine alienô, quô vocari tunc se finxit; videtur forté pro conjugio præsumendum; nisi tu nobis expressé scripsisses, quòd ille non proposuit nec consensit illam ducere uxorem .... nos autem quid juris sit rescribentes, dicimus; quòd, si res ita se habet, videlicet quòd ille eam non proposuit ducere in uxorem, nec unquam consensit in prædictam personam; non debet ex illô factô conjugium judicari; cùm in eô nec substantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri, quoniam ex alterâ parte dolus solummodò adfuit & defuit omninò consensus, sine quô cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.* Auctoritates illæ omnes probant, in specie propositâ, dictum

(h) Innoc. III. in cap. Tua nos 26. de sponsal. & matrim.

Alcui

Alcuini cum Amaliâ matrimonium irritum eſſe, deficiente conſenſu;ac ideò Alcuinum cum Amaliâ rem babere nunquam poſſe, tanquam maritum, quovis prætextu, & quælibet pronuncietur condemnationis ſententia;

CASUS VII.

Paternus, cùm Catharinam uxorem duxiſſet ſimulaté & quin intùs matrimonio aſſentiretur, cum illâ deinde rem habuit, *affectu fornicario*, & quin illam tanquam uxorem ſuam ſpectaret. Poſtquàm deinceps illam deſeruiſſet, peccatum ſuum ſacerdoti confeſſus eſt. Confeſſarius illum cogere vult ad eam in uxorem retinendam, conſenſum renovando, ut reparet injuriam quâ Catharinam affecit, ſimulque detrimentum quod Catharinæ afferretur, ſi illam delereret Paternus. Id facere recuſavit, quoniam illam uxorem ducere ſic finxit tantùm, quia aſſeveraverat ſe eſſe virginem, deinde verò certiſſimé ipſi notum fuit, illam ante ſex menſes à quodam juvene ipſius vicinô vitiatam fuiſſe. An tamen Confeſſarius ille eum cogere debet, ipſi abſolutionem denegando, ut iterùm matrimonio aſſentiatur, & ad eam revertat, invitis rationibus ab ipſò allatis?

Respons.

Si verum ſit Catharinam Paterno aſſeveraſſe ſe eſſe virginem, & eam talem tunc habitam fuiſſe, & illum alioquin eam uxorem ducturum non fuiſſe; videtur non debere Confeſſarium illum cogere abſolutionis denegatione ad aſſenſum ſuum ſinceré renovandum, & eam in uxorem habendam. Ratio eſt, 1. quòd æquum ſit, puellæ illius fraudem compenſari quâ decepta eſt: *Cùm paria crimina compenſatione mutuâ deleantur*, ut loquitur Innocentius III. in Decretali quam ad Epiſcopum Ambianenſem inſcripſit (a). 2. Quia cùm ipſa ſit cauſa detrimenti & injuriæ ipſi allatæ jus non habet querendi, neque in Paternum referendi, juxtà hanc juris Romani regulam (b): *Quod quis ex cauſa ſuâ damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.*

(a) Innoc III. in cap. Tua fraternitas fin. de adulteriis & ſtupro. & in cap. Intelleximus, 6. eod. tit.

(b) Leg. 203. ff. de diverſis reg. juris antiqui l. 50. tit. 17.

Ea eſt Sylvii deciſio. *Si mulier quæ decepta videtur*, inquit Autor ille excipiens tamen caſum regulæ generalis quam conſtituerat, *in ipſò contractu ſe virginem ſimulaverit, cùm non eſſet, aut ut talis paſſim babebatur, etiam à contrahente, nunquam alioquin contracturo. Per banc enim deceptionem ſatis videtur ſatis factum in uriæ.*

Operæ pretium tamen eſt obſervare, in ejuſmodi caſibus (quod ſemel & in perpetuum dicamus, repetitionesque vitemus) ſcandalum ſemper vitandum eſſe, quantum fieri poteſt; idcircò neceſſarium eſt ad Judicem Eccleſiaſticum recurrere, ut ab eò ſeparationis ſententia impetretur: aliàs enim ſi res nota foret, qui ad ſecundum matrimonium autoritate ſuâ privatâ convolarunt, tanquam in adulteriò viventes cenſerentur, vel ſi in divortiô viverent tanquam ſcandalum & offenſionem creantes haberentur. Quapropter etiamſi ſimulata matrimonia coram Deô irrita ſint, neceſſarium tamen eſt, ut vitetur ſcandalum, Eccleſiam irrita illa declarare, antequam ſecundum matrimonium ſine peccatô contrahi poſſit: Hanc cautionem adhiberi volunt Theologi, quando Matrimonium primum pervulgatum eſt ac ratum *Poterit inire ſecundum matrimonium & eò liberé uti* inquit Sylvius (c), *modò tamen conſentiat judicis Eccleſiaſtici ſententia ſi prius matrimonium fuerit manifeſtum & pro validô paſſim reputatum.*

(c) Idem Ibid. quæſt 4. conc. 3.

Inutile quoque non erit, antequàm huic argumento finem imponamus, obſervare 2. nimis leviter adhibendam non eſſe fidem, iis quæ dicit quiſpiam circà ſimulationem quâ ſe uſum fuiſſe pertendit, cùm matrimonium contraxit. Qui enim confitetur, ſe eâ fuiſſe impudentiâ, ut Eccleſiæ palàm mentiretur, non dignus eſt cujus verbis fides adhibeatur, niſi probationes ſufficientes addat eorum quæ in medium affert. Ea eſt Bonacinæ ſententia, quam ſequitur Sylvius. (d) *Regulariter non tenetur credere*, inquit Theologus ille, *quamvis hoc aſſerat cum juramento; eò quòd veriſimilius ſit, ipſum modò mentiri, quàm mentitus fuerit in contractu.* Id quoque denunciat Innocentius III. ſcribens ad epiſcopum Tiburtinum [e], his verbis: *Cùm nimis indigens ſit juxtà legitimas ſanctiones, ut quod ſua quiſque voce proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare.* Debemus contra judicare in gratiam ratæ auctoritatis matrimonii, & virum illum matrimonio veré aſſenſum fuiſſe, ſi nullas afferat rationes quâ pertendit ſe uſum fuiſſe *Præſumendum verum niſi probetur contrarium.* Hoc effatum duabus ejuſdem Papæ nititur Decretalibus (f) Jam autem juxtà Sylvium (g) quinque ſunt rationes, quæ nos impellunt ad credendum verum eſſe quod vir ille dicit. En rationes illas. *Primum argumentum*, inquit Doctus ille Duacenſis Profeſſor, *ſi ita ſtatim à contractu reclamet, ut videatur protuliſſe verba per inadvertentiam. Secundum, ſi poſtea & neget ſe conſenſiſſe, & de factô contrahat cum alterâ; vel recipiat ſacros ordines, aut profiteatur Religionem. Tertium, ſi juramentô confirmet ſe non conſenſiſſe, & eſt talis, de quô præſumi non poſſit, quod pejeret. Quartum, ſi tanta ſit disparitas, ut veriſimile ſit, non voluiſſe contrahere cum tali. Quintum, ſi probet metum Patris ille qui neget ſe conſenſiſſe.*

(d) Idem ibid. concl. 2, 2.

(e) Innoc. III in cap. Per tuas 10. de probationibus l. 2 tit 19.

(f) Idem in cap. Poſt ceſſionem 1. & in cap. Quotiam 1. eod tit.

(g) Sylvius ex. conclut. 3.

CASUS VIII.

Gosselinus ac Joanna ſibi invicem promiſerunt, fore ut poſt tres menſes matrimoniò ſe jungerent, eâ propoſitâ pœnâ ut, qui promiſſò ſtare recuſaret, quingentas libras alteri ſolveret. Paulò pòſt Goſſelinus ſententiam mutavit. Illum Joanna apud Eccleſiæ Judicem compellavit, ut ad pecuniam illam ſolvendam damnaretur. An in forò conſcientiæ tenetur illam ſolvere, præſertim, ſi ad ſolvendum condemnet eum Judex?

Respons.

Volebat olim antiqua Eccleſiaſtica Juris prudentia, cogi, imô cenſuris, illos qui matrimonii promiſſa à ſe data exequi recuſant. Id patet ex Decretali Alexandri III. (h) in quâ ad Epiſcopum Pictavienſem ſcribit & jubet, ut in ſimili caſu ſeveré agat. *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eum moneas, & ſi non acquieverit monitis, Eccleſiaſticis cenſuris compelles, ut ipſam, niſi rationabilis cauſa obſtiterit, in uxorem recipiat* Id reipſâ ab Officialibus in praxim revocatum eſt; illorumque judiciis auctoritatem adjunxerunt Curiæ ſupremæ.

(h) Alex III. in cap Ex litteris 10. de ſponſ & matrim.

Sed omninò obſolevit uſus ille, quoniam experientia comprobavit matrimonia per vim aliquam celebrata utplurimum peſſimos habere exitus: & antepoſita eſt Lucii III. ſententia. Hic conſultus ab Epiſcopô Rapollenſi in Apuliâ, circà puellam, quæ abſque vel minimâ ratione, recuſabat exequi promiſſum, ab ipſa datum, fore ut nuberet; petit, inquam Epiſcopus ille, num debeat illam cogere? Præſuli reſpondet Lucius III. congruentius fore adhortationis, potiùs quàm vis, viam adhibere: quoniam matrimonia, citrà plenam libertatem contracta, ſæpé peſſimos habent exitus. (i) *Cùm libera debeant eſſe matrimonia*, inquit ille Papa, *monenda eſt potiùs, quàm cogenda; cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.*

(i) Lucius III. in c. Requiſivit. 17 de ſponſal. & matrim.

Ipſe Alexander III. difficilium illorum exituum periculum agnoverat; quandoquidem jubens cenſuras Eccleſiaſticas adhiberi adverſùs eos qui promiſſis ſuis ſtare recuſant, exceptionem addit à nobis jamjam indicatam; *niſi rationabilis*

causa obstiterit. Dici autem potest, justam semper adesse causam, quæ impedire debeat, quo minus vis eô casu adhiberi debeat, sed potiùs censuris Ecclesiasticis vel pœnâ pecuniariâ puniatur. Impossibile enim est, quantum humanô sensu conjicere possumus, eos contrà quos agitur summô & acerbô jure, inter se vivere in pace, voluntatum consensione, & amore, quæ matrimoniorum Christianorum felicitatem constituunt; fieri quoque nequit quin ex istiusmodi affinitatis conjunctionibus animi fiant alieni, exprobationes, odia, & scandala inter conjuges oriantur, ut & inter eorum affines.

Ob hanc rationem existimamus, etsi Gosselinus teneatur in forô conscientiæ stare promisso à se Joannæ dato, se ipsam uxorem ducturum, datô nullam ipsi justam esse causam, quæ promissum dissolvat, & ab eô immunem illum faciat, existimamus inquam Judicis sapientiam & prudentiam postulare, ut ad hoc illum non cogat sententiâ, quæ illum condemnet ad solvendas quingentas libras, quas stipulatus est, tanquam pœnam; ne illum sic cogens promisso suo erga Joannem satisfacere, summô hoc jure majori malo locum det. Quibus addi potest; Gosselinum non cogendo, nullum detrimentum afferri Joannæ; cùm ipsius intersit, si & spiritualia & temporalia spectentur, non nubere viro illam contemnenti, & apertè declaranti se nolle eam uxorem ducere; quod manifestum est indicium, illum nec existimatione nec amore duci ergà eam.

Judex prætereà nullum pœnæ pecuniariæ respectum habere debet, quam inter se stipulati sunt, quia ejusmodi pœnæ in Matrimonii promissionibus à Jure sunt reprobatæ, tanquam quidpiam bonos mores lædens, nec non libertatem, quæ in Matrimoniis integra & perfecta esse debet. Id pronuntiat Gregorius IX. in quâdam ex suis Decretalibus. (a) *Cùm itaque libera matrimonia esse debeant,* inquit ille Papa, *& ideò talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda; mandamus, quatenus si ita est, eandem &c. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiasticâ censurâ compellas.*

(a) Greg. IX. in cap. Gemma 24. eod. tit.

Hanc in rem Leges civiles cum Legibus Ecclesiasticis sunt consentaneæ, ut patet ex Lege, quæ dicit: (b) *Libera matrimonia esse, antiquitùs placuit: Ideòque pacta ne liceret divertere, non valere; & stipulationes, quibus pœnæ irrogarentur ei qui, quæve divortium fecisset, ratas non haberi constat.* Alia quoque Lex ejusmodi pœnas reprobat, tanquam bonis moribus contrarias. En ejus verba: *Respondemus, ex stipulatione quæ proponeretur, cùm non secundùm bonos mores interposita sit, agenti exceptionem doli mali obstaturam: quia inhonestum visum est, vinculô pœnæ matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* Cui consentaneum est Supremi Senatûs Parisiensis Decretum, datum 16. Maii 1639. quodque refert Horrius. Unde concludimus Gosselinum in forô interiori non teneri pecuniam quam cum Joannâ stipulatus est solvere, licèt ad id in forô exteriori damnaretur, juxta Juris prudentiam cùm Canonicam tum Civilem, passim vigentem.

(b) Leg. libera 2. cod. de inutilibus stipulat. l. 2. ff. 39.

Objici quidem potest, illum qui Matrimonii fidem datam frangit, dignum esse qui ob perfidiam puniatur. Sed his respondetur 1. Non esse Judicis Ecclesiastici illum condemnare ad damna resarcienda illius cui promissum dedit: Sed Laici Judicis ad quem eum amandare debet, ut apud eum damnetur; quoniam ibi pœna, quam stipulati sunt, à parte conquerente repeti potest, non tanquam pœna, sed nomine damni; eaque pecunia ipsi adjudicari debet, juxtà Curiarum Civilium Jurisprudentiam (c) En primum responsum. Secundum hoc est, scilicet, ubi quispiam fidem frangit, gemmas ac ornamenta muliebria quæ desponsatæ suæ dederat amittit. Denique addi potest, Officialem, cùm sententiam pronuntiat adversùs eum qui sine causâ fidem frangit, non solùm impensis illum damnare, sed etiam pecuniæ quâdam summâ, eleemosynæ nomine, Nosocomio addicendâ, vel quibusdam aliis operibus piis, huicque condemnationi auctoritatem attulit supremus Parisiensis Senatus, ut testatur Fraxineus (d). Consentanea est illa decisio cum Cujacii sententiâ (e), ut & Doctoris cujusdam recentioris, qui fuit Carcassonensis, deinde Condomensis magnus Vicarius & Officialis (f).

(c) Bardet. Collect. Decretor. l. 8. c. 15.

(d) Fori. Ephemeris l. 1. cap. 10.

(e) Cujacius in leg. 19. ff. de verborum significatione.

(f) Du Casse, Prax. Jurid. Eccles. cont. cap. 2. §. 14 n. 4.

CASUS IX.

Timantes ambit nuptias Julianæ ipsi æqualis & genere & bonis, cujusque mores sunt Sanctissimi ac probatissimi. Timantis mater Paulina à sex mensibus assensum suum denegat, quoniam ab illâ puellâ odiô naturali refugit, quin ei ulla alia sit ratio cur huic matrimonio obstet. Imò severé & arcté vetuit Timantem Julianam invisere, & de eâ ducendâ cogitare. Timantes tamen clàm Julianam frequenter invisit, colloquia illa facilia reddente Laurentiâ, puellæ Matre; spes enim illam tenebat Matrimonium felicem exitum habiturum. Id cùm novit Paulina, iracundiâ exarsit, non solùm in filium suum, sed & in Laurentiam ejusque filiam Julianam, illasque verbis admodum contumeliosis lacessivit. Hæc omnia edoctus Sacerdos valdè contendit à Paulinâ, ut Matrimonio assentiatur; & à Laurentiâ ut non ampliùs permittat filiam suam à Timante frequentari. Sed utraque plané recusavit ipsius consilio obtemperare. Circa hæc petitur. 1. Num Sacerdos ille Paulinam possit absolutione solvere, licèt pertinaciter in recusatione suâ perstet. 2. Num Timantes qui persuasum habet puellæ illius nuptias aptissimé ipsi convenire, pergere possit illam frequentare, invitâ Matris suæ prohibitione, & num eô casu Sacerdos debeat ipsi absolutionem denegare, ipsius recusationis causâ. 3. Num Laurentiam cogere debeat, absolutionem ei denegando, ut non ampliùs faveat consuetudini Timantis cum filiâ suâ contra Paulinæ voluntatem & apertam prohibitionem?

Respons.

Ut primæ difficultati propositæ respondeatur, distinguendum est. Vel enim Timantes triginta annos natus est, vel non. Si eâ sit ætate, constat illum jus habere uxorem sibi matrimoniô adjungendi, licèt intercedat Mater ejus. Lex Regni eô casu dominum illum facit personæ suæ & voluntatis suæ, in iis quæ ad Matrimonium spectant. Ita ut, neque ejus Mater, nec ipse ejus Pater, si adhuc vivat, ullum jus habeat impediendi quominùs hôc matrimoniô se jungat. Hoc solummodò præcavere debet, ut scriptô à Matre sua postulet consensum, ut palam faciat se ipsi reverentiam debitam præstitisse, eodemque tempore impediat ne ipsum exhæredet, ut eum exhærandi jus haberet juxtà Decretum. Si verò Timantes nondum triginta annos natus sit, Julianam uxorem ducere non potest sine Matris suæ approbatione, quam ipsi denegare potest, cùm conjiciendum sit, eam apud se æquas habere rationes; & eô casu prudens non esset Sacerdos si absolutionis denegatione cogere illam vellet Matrimonio assensum suum dare. 1. Quoniam dissidium, quod jam intercedit inter Paulinam & Laurentiam, exinde multum augeri posset, nedum extingueretur. 2. Quoniam filiorum familias Matrimonia, adversùs Parentum voluntatem contracta, exitus feré semper infelices habent, quia ut plurimùm illis non benedicit Deus. 3. Quoniam Paulinæ justissima potest esse ratio, cur non permittat filium suum Julianam uxorem ducere, sive cogatur illam aperire, sive caritatis præceptum illâ impedi-

at

at quominùs ſacerdoti illam notam faciat. 4. Quia ex Decretis quæ ipſi filium ſubjiciunt, ad annum uſque trigeſimum, nullum Patentes quôvis Caſu aſtringit liberorum ſuorum Matrimonio aſſenſum dare ante tempus illud.

Circà ſecundam quæſtionem exiſtimamus, Timantem triginta annis minorem, pergere non poſſe Julianam inviſere, eô prætextu quod ejus mores probatiſſimos credat, & quòd ipſi æqualis ſit & genere & bonis.

1. Quia rationes illæ non ſufficiunt ut liberetur ab obedientiâ & reverentiâ quâ ergà Matrem ſuam tenetur, ex jure naturali, divinô ac humanô; eamque irritavit agens huc uſque adverſùs ea quæ ipſum vetuerat Mater, illamque deinceps multò magis irritaret, cùm cognoſceret illum ipſius voluntatibus pervicaciter refragari; his denique Dei maledictionem in ſe concitare poſſet, quam maledictionem ore ſapientis pronuntiat Dei ſpiritus, dum dicit: *Maledictus eſt à Deô qui exaſperat matrem.* (a)

(a) Eccli 3. 9.

2. Quia Mater ejus, quæ ab initiô odiô tantùm naturali Julianam refugiebat, odio capitali ac vocibus contumelioſis ſe tradidit in Julianam ejuſque Matrem, cum magnâ offenſione eorum quibus hæc nota fuerunt; certumque videtur; ſi Timantes pergat puellam illam inviſere, acerbiorem fore Paulinæ iram, diſſidiumque inter duas illas familias magis apertum fore. Non poteſt igitur non obedire matri ſuæ, nec interceſſionem ejus huic Matrimonio non ſpectare tanquam Providentiæ divinæ effectum, quæ hoc obſtaculum exoriri facit: ita ut ſi obedire recuſet, ipſi etiam abſolutionem denegare debeat ſacerdos.

Denique circà tertiam quæſtionem credimus, ſacerdotem eodem modô cum Laurentiâ agere debere; cùm pateat, eam ſolam in cauſâ eſſe cur Timantes non obediat, & cur ſit diſcordia inter ipſam atque Paulinam. Tenetur itaque Laurentia remedium afferre, quod in ejus manu repoſitum eſt, vetando filiam ſuam quovis tempore Timantem excipere, ac deinceps nullatenus ſavendo illis colloquiis. Idque ipſi eò magis rationi conſentaneum ac juſtum videri debet, quòd certum ſit, eam non paſſuram. Paulinam favere Timantis colloquiis cum filiâ ſuâ, contra ipſius voluntatem & prohibitionem, ideoque eam teneri eodem modô ſe gerere Paulinæ ejuſque filii reſpectu, in caſu propoſitô.

CASUS X.

EUNOMIUS adoleſcens, viginti duobus annis natus, Matrimonium pactus eſt cum Olympiade, nobili genere natâ viginti annis, eorum tamen neuter Parentum ſuorum conſenſum neq obtinuit, imò nec petit. Circà hoc petitur, 1. An eorum Matrimonium ratum ſit? 2. An mortale peccatum commiſerint, ſic contrahentes?

RESPONS.

Prima quæſtio in hac ſpecie propoſita difficillima eſt ſolutu: qua propter antequàm ad hanc reſpondeamus, operæ pretium eſt expendere, quænam fuerit Eccleſiæ ac Principum civilium ſententia; & quænam Juris prudentia huc uſque obſervata fuerit cùm in Oriente, tum in Occidente, circà hoc momentoſum Diſciplinæ argumentum.

Dicimus igitur primò, juxtà Leges Imperiales, Matrimonium liberorum pupillorum irritum fuiſſe, cùm illud paciſcebantur ſine conſenſu, ſaltem tacitô Parentum vel ſi deſint, ſine conſenſu eorum, in quorum ſunt poteſtate. *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt*, inquit Lex (b), *niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coeunt, quorumque in poteſtate ſunt.* Legeſque illæ nullos ab illô officiô ſolvebant, niſi filios familias emancipatos (c) ſpectabant enim filium emancipatum, quaſi non ampliùs eſſet ex numerô, quibus familia paterna conſtabat (d) Excipiebant tamen etiam Caſus illos, in quibus Pater à tribus annis captivus detinebatur, vel ab eodem tempore abſens erat, nec cognoſci poterat ubinam eſſet, aut an in vivis adhuc eſſet (e) aut denique cùm demens erat (f) Jam diximus, *ſine conſenſu, ſaltem tacitô Parentum*: Cùm enim noverat Pater filii ſui Matrimonium, nec interceſſerat, cenſebatur aſſenſum dediſſe (g).

(b) Leg. nuptiæ 2. ff. De ritu nuptiarum. Lib. 23 tit, 2.

(c) Leg. Filius 25. ff. eod. tit.

(d) Leg. Quin etiam 31. Ibid.

(e) Leg. ſi in 10. Leg. ſi Filius. 11. Leg. ſi nepos 9 § 1. ff. eod. tit.

(f) Leg. Si nepos cit. & Leg. ſi furioſi 15. Cod. de nuptiis lib. 5. tit. 4.

(g) Legi ſi ut proponis. Cod. de nuptiis.

Juſtinianus (h), aliique Imperatores Chriſtiani, qui eum ſecuti ſunt, Juriſprudentiam illam non immutarunt; illam contrà confirmaverunt, immò circa Matrimonia Chriſtiana, licèt illa ſpectare non poſſent tanquam Contractus mere Civiles, atque ex Religione illâ ea agnoſcerent eſſe vera ſacramenta. Cæteri Imperatores Conſtantinopolitani eandem ſecuti ſunt Juris prudentiam, præter hoc ſcilicet, quòd permiſerint filiis viginti annos natis, pro arbitrio Matrimonio ſe jungere, cùm eorum Patres aſſenſum ſuum denegabant.

(h) Lib. 10. Inſtitut. tit. 2. inſt. g.

Orientales Eccleſiæ ſemper juſſerunt Fideles Diſciplinam illam obſervare, ut patet ex iis quæ S. Baſilius Epiſcopus Cæſarienſis ſcripſit ad Amphilochum Epiſcopum Iconienſem, quippe *fornicationes* appellat Matrimonia à filiis-familias contracta ſine eorum conſenſu, in quorum poteſtate erant. *Quæ ſine his, qui habent poteſtatem, ſiunt Matrimonia, ſunt fornicationes,* inquit Pater ille, (i), *Nec ergo vivente Patre, ei, qui conveniunt, ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio annuerit: tunc enim accipit firmitatem conjugium.* Multi Autores Græci, qui à nonô ſæculô uſque ad decimum quartum incluſivé ſcripſerunt, teſtantur ejuſmodi Matrimonia à viginti quinque annis minoribus, contracta irrita fuiſſe; nec legimus Patres Florentini Concilii, habiti anno 1438. quidquam hanc in rem Græcis exprobraſſe.

(i) S. Baſil. Epiſt. 346. ad Amphiloch. Can. 42.

Dicimus ſecundò, Eccleſiam Latinam, cùm plané libera facta fuerit ſub Imperatoribus Chriſtianis, eorum adoptaſſe Leges, quæ ejuſmodi Matrimonia irrita pronuntiabant, ſicut illas jam probaverat, juxtà teſtimonium Tertulliani, (k), qui florebat & Romæ degebat imperante Severô, Imperatore factô circa annum 193. Dicit Tertullianus, filios Matrimonium contrahendi jus non habere, niſi obſervent regulas ordinarias, quæ ipſos vetant, Matrimonium abſque Parentum conſenſu contrahere. *Nec in terris filii ſine conſenſu Parentum rité & jure nubent.* Quæ in medium proferimus his argumentis nituntur.

(k) Tertull. 2. ad uxorem.

Primum elicitur ex quartô Concilio Carthaginenſi habito anno 398. adſtantibus uno & viginti Epiſcopis ſub Anaſtaſiô 1. Papâ, & à Leone III. (l) comprobatô, ubi dictum eſt, eos qui Matrimonium contracturi ſunt, ſacerdoti ſiſtendos eſſe à Parentibus, vel à Paranymphis *ſponſus & ſponſa, cùm benedicendi ſunt à ſacerdote, à Parentibus ſuis, vel à Paranymphis offerantur.*

(l) Conc. Carthag. 4. c. 13. in Can. ſponſus. 5. 30 g. 5. Item in Can. ſponſus 33. diſt. 23.

Argumentum ſecundum elicitur ex quartô Conciliô Aurelianenſi, habitô annô 541 regnante Childebertô. En hujus verba (m) *Ut nullus per Imperium poteſtatis filiam competere audeat alienam; ne conjugium, quod contra Parentum voluntatem impié copulatur, velut captivitas judicetur. ſed, ſicut eſt prohibitum, non admittatur; in his qui perpetraverint, excommunicationis ſeveritas pro modo piaculi imponatur.*

(m) Concil. Aurelian. 4 Can. 22.

Argumentum tertium eſt ex tertiô Conciliô Pariſienſi, habitô annò 557. Pontifice Joanne III. (n) quod excommunicationis pœnâ vetat, non ſolùm virginem viduamve rapere, ſed etiam illam uxorem ducere, obtentu permiſſionis Principis, ſine Parentum conſenſu. *Nullis viduam, neque filiam alterius extra voluntatem Parentum, aut*

(n) Concil. Paris 3. Can. 6.

rapere præsumat, aut Regis beneficio ast met posta laudam. Quod si fecerit, similiter ab Ecclesia communione semotus, anathematis damnatione plecta tur. Ea sunt Concilii verba.

Quartum argumentum ducitur ex Conciliô secundô Turonensi, habitô annô 567. tegnante Charibertô (*a*) quod idem vetat ac præcedentia, & nititur Childeberti, Clotarii & Chariberti Dectetis. sic loquuntur Concilii illius Patres. *Cùm non solùm Domini, gloriosa memoria, Childebertus & Clotarius, Reges constitutionem Legum de hâc re castodierint & servaverint, quam nunc Dominus Charibertus, Rex successor eorum, preceptô sub roboravit, ut nullus allam puellam absque Parentum voluntate, trahere, aut accipere præsumat.*

(*a*) Conc. Turon. 2. Can. 10.

Quintum argumentum elicitur ex tertiò Conciliò Toletano, habitô annô 589. Pontifice Pelagiô II. (*b*) adstantibus 64 Episcopis Gallis & Hispanis, vetatque filias contra Parentum voluntatem nubere. *Ne citrà voluntatem Parentum, vel suam, cogantur maritos accipere.*

(*b*) Concil. Tolet. 3. Can. 10.

Auctoritas sexta præcedentibus est magis distinctè enunciata, probatque Occidentalem Ecclesiam, ubi primùm se plané liberam vidit, statim ad Imperatorum Regumque Leges se conformavisse, circà vitium Matrimoniorum à filiisfamilias contractorum, cirrà Parentum voluntatem. Ea autem est multorum summorum Pontificum actoritas, & inter alios Celestini 1. (*c*) qui Bonifacio I. anno 423. successit, quique non solùm ejusmodi Matrimonia reprobat ac vetat, sed præteteà illa irrita pronuntiat. *Si non interfuerunt* (Parentes, & eorum defectu proximiores) *& consensum non adhibuerint; secundum Leges nullum fiat Matrimonium.* Eadem verba leguntur etiam in Dectetali in Corpore Juris laudatâ. (*d*)

(*c*) Celestin 1. in Can. *videtur.* 2. 35. q. 6.

(*d*) Idem in cap *videtur* 3 qui matrimon. accusare possunt lib. 4. tit 18

Pelagius 1. (*e*) vult quoque, filiam, cujus Pater mancipium factus est, non posse nubere ni assentiente avô maternô, juxtà Legem jam laudatam (*f*) Pariter Nicolaus 1. Bulgaribus respondens, dicit, (*g*) necessarium esse Parentum assensum, sicut & contrahentium, ut legitimum fiat Matrimonium. *Fædera quoque* (nuptiarum) *consensu eorum, qui hac contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur.* Denique legitur præterea Canon quidam antiquus in Gratiani Decreto insertus, nomine Evaristi; licèt Papam illum Autorem non habeat, juxtà vulgarem Criticorum omnium Doctorum sententiam, ex cujus verbis patet, Jus Canonicum consentaneum fuisse cum Imperatorum Occidentis Constitutionibus. *Aliter legitimum non fit conjugium*, inquit Canon ille (*h*) *nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur: & à quibus custoditur uxor, petatur, & à Parentibus, & propinquioribus sponsetur. Ita peracta legitima scitote esse connubia; aliter verò præsumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes, potiùs quàm legitima conjugia, esse non dubitate; nisi voluntas propria suffragaverit & vota succurrerint legitima.*

(*e*) Pelag. 1. in Can. *Patrem un.* 32 q. 3.

(*f*) Cit. Ley *si nepos* Cod de nup:

(*g*) Nicol. 1 in Can. *nostrates* 2. 30 q. 5.

(*h*) Can. *Aliter* 1. 30. q. 5.

Verum quidem est Patrem Sirmondum (*i*), post Cardinalem Bellarminum, (*k*), & innumeros alios celebres Theologos fusiùs probare, Canonem illum intelligi non debere nisi respectu fori exterioris, ubi ejusmodi Matrimonia irrita existimantur, licèt in foro conscientiæ legitissima esse possint. Legimus tamen Imperatorem Carolum-Magnum Canonem illum adoptasse in quodam ex suis Capitularibus (*l*) sic enim mentem suam explicat. *Decretum est, ut uxor legitimé viro conjungatur; aliter enim legitimum, ut à Patribus accepimus & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus, non fit conjugium, nisi ob his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus uxor custoditur, petatur; & à Parentibus propinquioribus sponsetur .... Taliter enim & Domino placebunt* (Conjuges) *& filios non spurios sed legitimos atque hæreditabiles generabunt.* Princeps ille sic imitatus est quod Rex Dagobertus (*m*) septimô sæculò præceperat, secundo suo Capitulari, quod mandat, illum qui puellæ absque Patris ejus consensu nupsit, debere illam in manus Patris reddere, imô ipsi dotem congruentem assignare, ut alteri nubat: *Si quis filiam alterius, non desponsatam, sibi a ceperit uxorem; si pater ejus eam requirit, reddat eam; & cum quadragiata solidis eam componat.* Quod manifestum indicium est ejusmodi Matrimonium illicitum & irritum tunc agnitum fuisse.

(*i*) Jacob. Sirmond. Concil Gall tom 1. col. 536.

(*k*) Robert. Bellarm. l. c. 22.

(*l*) L. 7. Capitul. Caroli magni cap. 463.

(*m*) Dagobert. Capitul. 2 c. 54. art. 54. n. 1.

Denique Jurisprudentiæ illi auctoritatem tribuunt quædam facta illustria, quæ suppeditat Historia, & quæ à doctô pioque Editore Colloquiorum Parisiensium de Matrimonio narrantur. (*n*)

(*n*) 2. P. Semelier, Colloq. de Matrim l. 5. Colloq. 1. p. 293.

Primum est de Juditha, Ethelulfi ac Etelredi Regis Angliæ viduá, filiâ Caroli II. cognomine *Calvi*, Regis Galliæ, ultimique liberorum Ludovici Mansueti, cui successit anno 840. & qui Imperator factus est annô 875. Princeps illa cùm Balduino Flandriæ Comiti secundis nuptiis nupsisset, quin Caroli Patris sui consensum habuisset, solemni Episcoporum judiciô rogante Carolo congregatorum, à Balduinô separata est Juditha, & excommunicatus est Balduinus, qui Romam ipse se contulit, ac querelas suas ad Papam detulit: Sed hôc acerbo dolore enustus est quòd Episcoporum Flandriæ sententiam à Nicolaô 1. confirmatam viderit. Ita ut Princeps ille, qui cum Carolô in gratiam rediit, opera ejusdem Papæ, qui Regi in ejus gratiam scripserat, (*o*) coactus fuerit ab eôdem Rege consensum petere, Judithamque palàm in Ecclesia iterùm ducere. Hanc historiam narrat Flodoardus. (*p*)

(*o*) Nicol. 1 ad Carolum Calvum Ep. 9 & 23. apud Sirmond. tom. 3. Conc. Galliæ. p. 193. & 212.

(*p*) Flodoard. l. 3. Hist. Eccles. Rhemensis.

Aliud factum elicitur ex Reginone. Autor ille narrat, in Chronicis suis, quæ sunt à Christô natô ad annum 908, Ludovicum II, cognomine *Balbum*, filium successoremque Caroli Calvi, cùm anno 882. clàm uxorem duxisset Ansgardam, Comitis Harduini filiam, sine permissu Imperatoris Patris sui, cum illâ divortium facere coactum fuisse, licèt ex eâ liberos jam suscepisset, ac postea ducere uxorem Aliviam sive Adelaïdam Anglam, sororem Vilfridi, Abbatis Flaviniaci in Burgundiâ, ex quâ suscepit Carolum cognomine *simplicem*, qui habitus est in Galliâ Ludovici filius & successor coronatus ab Archiepiscopo Fuiquiô, annô 893. die Januarii 28. cùm quatuordecim annis quatuorque mensibus natus esset. Quibus addi potest Papam Nicolaum 1. Joannemque VIII secundum illud matrimonium probasse, saltem tacité, cùm hoc altô silentiô præterierint. Ea tunc erat Ecclesiæ Occidentalis Disciplna. Videamus nunc quinam fuerint ejus effectus.

Dicimus igitur 3. laudandam illam Disciplinam ab undecimô sæculô mutatam fuisse, cum ob summam ignorantiam feré universalem, quæ exeunte seculô nonô irrepsit, per totum decimum ulteriùsque permansit, tum quia inter Papas & Imperatores feré continuæ intercesserunt controversiæ, quarum occasione Infideles ac Hæretici Italiam Hispaniamque vestarunt: quod in causa fuit cur Europæ pleraque Regna ac Respublicæ Leges Romanas neglexerint, sibique Leges peculiares, præcedentibus derogantes, constituerint.

Illa mutatio manifesté patet ex Decretalibus, quas Papæ Romanam sedem tunc occupantes, sanciveront. Ex iis enim videre est, eos contentos fuisse contrahentium liberum consensum exigere, ut ratum esset Matrimonium. *Matrimonium autem solo consensu contrahitur*, inquit Alexander III, (*q*) *Matrimonium in veritate contrahitur per legi-*

(*q*) Alex. III. cap. *cum locum* 14. de sponsal & Matrim. lib. 4. tit 1.

legitimum viri & mulieris consensum, inquit etiam Innocentius III. (*a*) qui in aliâ Decretali, ad Archiepiscopum Arelatensem inscriptam, hisce verbis magis distinctis magisque decretariis loquitur (*b*) *sufficit ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quorumque conjunctionibus agitur.* Bernardus de Botono, exinde etiam occasionem sumit mutationem illam altiùs repetendi; huic denique magnum pondus addidit S. Thomas, cùm amplexus est sententiam quæ asserit plenam libertatem tribuendam esse liberis, aut matrimoniô se jungendi, aut alium vitæ statum eligendi, ad quem se â Deô vocari credunt, licèt eorum officium sit Parentes consulere, & reverenter assentiri salutaribus consiliis, quibus eos juvare possunt, circa delectum adhibendum. *Puella*, inquit sanctus ille Doctor (*c*), *non est in potestate Patris, quasi ancilla ut sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia, ad educandum. Et idcò secundùm hoc, quod libera est, potest se in potestatem alterius absque consensu Patris dare; sicut etiam potest aliqua intrare Religionem, absque consensu Parentum cùm sit ipsa libera.* Et iterùm alibi (*d*). *Ex quô homo venit ad annos pubertatis, non est sub potestate alterius, si sit liberæ conditionis, quantum ad ea quæ personam suam spectant. Et ideò, sicut talis, invitis parentibus potest matrimonium contrahere; ita*, &c.

(*a*) Innocent III. in cap. *Tua* 25. eod. tit.

(*b*) Bernard. de Botono in cit. cap. Cùm apud.

(*c*) S. Thom. in 4. dist. 28. art 3. ad 1. Et ad Hannibal dum dist. 30. art. 1. ad 4.

(*d*) Idem ibid. dist. 38. q. 1. art. 1. quæst. 3. ad 2.

Nova illa Disciplina visa quidem est omninò favere plenæ illi libertati, quâ Gregorius IX. ait matrimonia esse contrahenda (*e*). Creavit tamen ingentia incommoda, veraque mala: Occasionem enim præbuit filiis familias Parentibus morem non gerendi, eorumque consilia despiciendi matrimonia contrahendo ortu suo indigna, familiæque suæ honori ac utilitati nocentia: dum alter Patris sui ancillam uxorem duceret, alter verò clam vel aperté matrimoniô se jungeret cum scorto vel cum puellâ aliâ ignominiâ notata. Ille, licèt solus Patris sui hæres legitimus, uxorem sibi asciscit omnibus bonis spoliatam; hic etsi nobili genere ortus, plebeiam uxorem ducit; alius supponit se in socerdotis extranei paræciâ habitare, illumque testibus appositis fallit; aliusque puellam honestam seducens, pœnæ periculo se offert, & in causâ est cur infamia in Parentes suos recidat. His addamus, horum malorum exitum feré inevitabilem, esse odium, sæpé implacabile, inter Patrem ejusque liberos; & inter ambas contrahentium familias.

(*e*) Greg. IX. in cap. *Gemmæ*. 29 eod. tit.

Omnia illa incommoda non tamen impediverunt, quominùs mutatio de quâ jamjam locuti sumus locum habuerit. Frustrà Præsules Coloniæ annô 1536. congregati, (*f*) mala illa omnia defleverunt ac optarunt EcclesiamConcilio generali repræsentatam, priscam suscitare Diciplinam circà hoc argumentum olim in Occidente ut & in Oriente observatam. Frustrà istiusmodi anathematis pœnâ prohibuerunt, expectantes donec Ecclesia Universalis illa irrita pronuntiet. *Interea verò*, inquiunt, *donec de hoc prospiciat.* (Ecclesia) *si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est, excomunicationi contrahentes, & qui bis ope aut consilio adfuerint, sub aceant.* Frustra Henricus II., anni 1556. Decretô suô, matrimonia illa prohibuit. Frustrà Carolus IX secundus ejus filius & successor post Franciscum II. ore Cardinalis Lotharingi Episcoporum Galliæ, & Legatorum suorum petiit à Patribus Tridentinis, matrimonia illa irrita declarari: Concilium ne videretur favere Doctrinæ Lutheri, Calvini, & eorum qui ab illorum partibus stabant, qui temerarié palàm asserebant matrimonium à filiis familias contractum, contrà Parentum voluntatem jure naturali & divinô irritum esse, & à Patribus ac matribus pendere illud comprobare vel infirmare pro lubitu, Concilium Tridentinum inquam appositum existimavit in diciplinâ à multis seculis ab Ecclesiâ Latinâ tunc observatâ nihil immutare: contentumque fuit simplici prohibitione, nec tamen quidquam dixit de jure Principum civilium qui deinceps Patrum, matrum, Tutorum vel Curatorum assensum exigerent, & sine illô irritum pronuntiarent matrimonium En verba Decreti Concilii. (*g*) *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; & proinde jure damnandi sint illi, ut eos sancta synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falsé affirmant, matrimonia à filiis familias sine consensu Parentum contracta irrita esse: & Parentes ea rata vel irrita facere posse; nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit.* Circa hoc Decretum multa mandata vel Decreta edenda esse existimarunt Reges nostri, quæ in medium proferre necesse est ut eorum indoles & vis clariùs cognoscantur.

(*f*) Conc. Colon. 1. part. 7. c. 43.

(*g*) Conc. Trident. sess. 24 c. 1. de reform. matrim.

Primum Decretum est Henrici II. mense Februario anni 1556. jam à nobis laudatum, in quô mentem suam sic exprimit Princeps ille (*h*) „ Quantum in nobis est, voluntatem & mandatum Dei exequentes dicimus, statuimus & „ mandamus Lege, statutô, & Decretô perpetuis „ & irrevocabilibus, filios-familias, qui jam contraxerint, & deinceps contracturi sint matrimonia clandestina, contra voluntatem ac consensum Parentum, vel ipsis insciis, adversus Legem „ mandatumque Dei, & cum offensâ juris honestatisque publicæ, quæ ab utilitate sejungi non „ potest, eos à Parentibus exhæredari, & ab ipsorum hæreditate excludi, quin spes ipsis remaneat expostulandi de exheredatione sic facta. „ Illud ipsum Decretum decernit etiam eô casu Parentes rescindere posse quaslibet donationes in liberorum suorum gratiam ab ipsis factas antequam ejusmodi matrimonia contraxissent, ac denique, ea omnia, quæ illi ipsi filii Tabulis conjugalibus stipulati essent, irrita fieri.

(*h*) Edictum Februarii 1556. Martii sequentis 1. comprobatum.

Decretum secundum est Henrici III. vocaturque Blesarum Decretum, datum mense Maio anni 1579, quodque simillimum est Henrici II. Decreto, si excipias secundum istud Decretum addere, si mortui sint Parentes, liberos qui sunt in tutelâ teneri, iisdem pœnis, Tutorum vel Curatorum suorum assensum obtinere. Volumus, inquit Rex in illô Decreto præcedentia Decreta ad versus filios, matrimonium contrahentes absque Patrum, matrum, Tutorum & Curatorum consensu, observari; imò Decretum quod eô casu exhæredationes permittit.

(*i*) Blesar. Decretum art. 41.

Tertium Decretum duobus præcedentibus feré simile, est Edictum datum die 26. novembris anni 1639, (*i*) quam Legem Regni senatus supremi hodie sequuntur, in iis quæ ad Pupillorum matrimonium spectant, & quam Ludovicus XIII. Edicta præcedentia confirmat, addens tamen quod literis Italicis hic indicamus. sic igitur loquitur Princeps ille „ *Expressé derogantes moribus qui per-* „ *mittunt liberos matrimoniô se jungere, post annum* „ *vicesimum, absque Parētum cōsensu*, declaravimus, „ & declaramus, *viduas* filios & filias viginti quinque annis minores, qui matrimonium contraxerint contra supradictorum Decretorum verba, orbatos & dejectos *ipso facto*, simul & liberos ex hôc matrimoniô nasciturос inhabiles & indignos in perpetuum hæreditatibus „ Parentum, avorum, & quorumvis aliorum directis vel jure cognationis; ut & omni jure & „ commodo ipsis acquisito Tabulis Conjugalibus „ & Testamentis, vel Regni nostri moribus ac „ Legibus; *imò jure legitimo.* Declaramus insuper „ donationes impediendas adversus istud Edictum, sive in gratiam Conjugum, aut ab illis „ in gratiam Liberorum ex istis matrimoniis „ procreatorum, irritas esse & nullius pretii: „ Volu-

(*m*) Edictum anni 1639. art. 18.

„ Volumus res sic donatas, legatas vel quovi- „ obtentu transcriptas, eô casu modo irrevoca- „ bili acquisitas remanere fisco nostro, Nosoco- „ miis, vel cæteris piis operibus.

Verum tamen est Ludovicum XIII. Blesarum Edictum confirmantem, hæc verba inseruisse, *non legitimé contracta*, in Decreto decem annis antea ab ipso dato, in idem argumentum (*a*) & quandam fuisse causam conjiciendi verba illa referri, non solùm ad duos istos casus Matrimonii clandestini vel raptûs, sed etiam cùm defuerit Parentum, Tutorum vel Curatorum consensus; sicque Decretum illud spectasse non solùm ad effectus civiles Tabularum Conjugalium, sed & ad essentiam Sacramenti, saltem indirecté & consequenter. Id Ecclesiam Gallicanam impulit, cujus partes agebant Præsules juxtà formulas ordinarias tunc congregati ad Regi supplicandum ut mentem suam exprimeret, circà sensum quem his vocibus intendebat, & an animus ipsi esset Sacramento ut & Contractui civili obtrectare? En ipsissima suasionis verba, quæ excerpsimus ex quintô tomô Commentariorum Cleri, scriptorum & in ordinem digestorum à Domino JoanneLeGentil, annô 1675. pag. 671. „ Regi humillimé sup- „ plicant ut istius capitis momentum perpendat, „ Explicatione opus habere videtur ob duas diffi- „ cultates, quæ ibi occurrunt. Prima scilicet: cùm „ explicabitur vox *legitimé*, vel *non legitimé con-* „ *tractum*, quæ vox inserta est articulo Decreti „ Blesarum, referturque ad Matrimonii Contrac- „ tum civilem, non verò ad Sacramenti Contrac- „ tum spiritualem. Secunda hæc est: cùm non co- „ gentur Judices Ecclesiastici ad hoc ut Matrimo- „ nia juxtà Edicta, & juxta hunc Articulum, ju- „ dicent, sed juxtà sacra Ecclesiæ Decreta & Cons- „ titutiones, unicam judiciorum suorum nor- „ mam. Civilis enim Jurisdictio Judicibus Ecclesi- „ asticis legem imponere non potest, in rebus „ spiritualibus. Eôque nomine necessarium est ex „ hoc Articulo istud delere: *Ac tenebuntur Judi-* „ *ces Ecclesiastici dictorum Matrimoniorum causas* „ *judicare juxtà hunc Articulum.* Hæc sunt verba suasionis, quam Domini Episcopi Sagiensis, Rhedonensis, Carnotensis & Bellovacensis Regi Ludovico XIII. obtulerunt. nomine totius Cœtus, quamque in manus Sigillorum Regiorum Custodis tradiderunt. Quocirca Rex Recuperatores, sive Commissarios ut vocant, nuncupavit, qui postquàm Cleri petitionem expendissent, scriptis, ex mandatô & nomine Principis illius, responsum suum his verbis tradiderunt. „ Cleri suasio de- „ finita est explicatione vocis *legitimé* vel *non legitimé contractum*, quæ vox intelligi non potest, à Judicibus civilibus, nisi relaté ad Contractum civilem. Quod ad ultimam significationem spectat recta visa est.

(*a*) Decretum Januar. 1629. art. 39.

Docti duo Jurisconsulti, Galli, Louëtius, de quô mox loquemur, & Theveneau in Commentariô suô in articulum 40. Decreti Blesarum (*b*), aiunt, Parentes, Tutores, & Curatores non jus habere petendi Pupillorum suorum Matrimonium rescindi, tanquam irritum, *ob id solum quòd desit eorum consensus*. Hujus rationem istam reddit Autor ille posterior; scilicet, Constitutiones Canonicas noluisse hâc in re ad Jus civile, antiquum & recens Digestorum, Novellâ 152. Justiniani se conformare. Doctus quidam Episcopus (*c*) Vabtensis, in opere quod datâ operâ conscripsit ut Ludovici XIII. Decretum defenderet, affirmat nullam esse repugnantiam Legum Ecclesiæ cum Regum nostrorum Decretis. *Non multum laborandum est*, inquit, *de conciliandis Regiis Edictis cum Ecclesia sententia: Nullô siquidem unquam Edicta matrimonia filiorum familias invalida ac nulla esse absque consensu Parentum, Tutorumve constitutum est, etsi hic error multis imposuerit. Prohibita quidem sunt, sed invalida & nulla esse haud quaquam definitum. Unde etiam Decessorum suorum vestigiis insistens Rex Christianissimus, Ludovicus, ea iteràm prohibuit ac austerius interdixit, invalida tamen ac nulla esse, contra Tridentina Synodi Decretum ac Theologorum unanimem, etiam in regnô suô, sententiam minimé sanxit.* Celebrem illam difficultatem in apertam lucem deducere, pergamus multas enarrando objectiones, necnon responsa illis adhibita.

(*b*) Theven. Comment in Edict. Blesar. art. 40. Lib. 7. tit. 2 pag. 440.

(*c*) Du Ffalier. l. de Justi contub. Edicti.

Objectio prima ex istô S. Thomæ effatô elicitur; (*d*) Scilicet, Matrimonium tribus Legum generibus obnoxium esse: Legi nempe naturali si consideretur tanquam Naturæ officium; Legi divinæ, quatenus est sacramentum, & Legi civili, cùm constitutum sit ad commune Reipublicæ bonum Unde concluditur, ex quâdam ex istis Legibus aliquem inhabilem reddi posse Matrimonio contrahendo, ac ideò inhabilem quoque reddi posse ex Lege civili, ut & ex aliis. En S. Thomæ textum. *Persona illegitima ad Matrimonium contrahendum dicuntur ex eô, quòd sunt contra Legem, quâ Matrimonium constituitur. Matrimonium autem, in quantum est in officium natura, statuitur Lege natura. In quantum est sacramentum, statuitur jure divinô. In quantum est in officium Communitatis, statuitur jure civili; & ideò ex qualibet dictarum Legum potest aliqua persona effici ad Matrimanium illegitima.*

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 34. q. un. art. 1. ad 4.

Ut evertatur consequentia quæ ex istis S. Thomæ verbis elicitur, respondetur, satis esse illa sensu suo naturali explicare; & juxtà sanctum illum Doctorem, verum quidem esse Matrimonium, generaliter loquendo, tribus illis Legum generibus subjectum esse; & illarum unam quamque, in iis quæ ad illam attinent, reddere posse quasdam personas privatas, *aliqua persona*, inhabiles Matrimonio legitime contrahendo: hoc est, 1. Legem naturalem, cunctis hominibus communem, cuique Matrimonium est subjectum, si spectetur tanquam officium naturæ, dirimentia afferre posse impedimenta Matrimonio eorum omnium, qui juxta Legem illam inhabiles sunt ad illud legitimé contrahendum; ac ejusmodi est impedimentum impotentiæ naturalis: ejusmodi quoque est inhabilitas impuberum, sic consideratorum. 2. Legem civilem, quæ Matrimonium spectat tanquam constitutum ad publicam utilitatem, afferre posse impedimenta, quæ Matrimonium non quidem irritum, sed solummodò illicitum reddant: hoc est, adversùs Legis prohibitionem contractum; etiamsi ratum tamen sit. *Quod enim fit contra Leges*, inquit Sylvius, (*e*) *rectè negatur esse legitimum; etiamsi subsistat, quomodo filii extrà Matrimonium nati vocantur illegitimi; etiamsi verè sint filii.* Ac ejusmodi impedimentum dirimens esse potest etiam respectu Matrimonii Judæorum, Muhammedanorum, cæterorumque Infidelium vel Ethnicorum, qui Principis, Christiani sunt subditi: quoniam hoc Matrimonium nihil aliud est præter Contractum merè civilem, qui subsistere nequit contra jus Legis à Principe constitutæ illorum respectu. 3. Cùm Matrimonium Christianum non sit contractus merè civilis, sed præterea verum Sacramentum ex jure divino, Legem civilem non valere ullum impedimentum ipsi afferre, quod illud irritum reddat; Ecclesiæ enim reservata est illa autoritas. *Probibitio Legis humana*, inquit S. Thomas, (*f*) hoc est, *laïca*, addit Sylvius, *non sufficeret ad impedimentum Matrimonii nisi interveniret autoritas Ecclesia*: Etiamsi Lex illa possit tamen statuere respectu contractûs civilis, declarando, verbi gratia, filios qui sunt in potestate non indignos esse qui Legis effectibus propitiis fruantur, cùm Matrimonium contrahunt absque consensu Parentum, vel eorum, sub quorum tutelâ vel administratione sunt.

(*e*) Fr. Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 45. art. 5. ad 4.

(*f*) S. Tom. in 4. dist. 42. q. 2. art 2. ad 4. Item in supplem. q. 47. art 2. ad. 4. & ibi Sylvius q. 50. art. 5. quæsito 5. Conclus. 4.

Objectio secunda hac ratiocinatione nititur;

Blesarum

Blesarum Edictum, & quædam alia, volunt puniri Sacerdotes, *tanquam raptûs fautores* si Matrimonium celebrent filiorum-familias absque Parentum consensu. Ergo Edicta illa matrimonia sic contracta tanquam raptum spectant. Certum est autem, addunt, raptum irritum reddere matrimonium. Ergo id solum, quòd consensus Parentum Tutorum, Curatorumve desit, irritum matrimonium reddit, ut & raptus.

Breviter respondent cum eodem Theveneau, quem jamjam laudavimus, Decreta illa sic loqui solummodo, supponendo raptus crimen reipsâ reperiri in istius modi Matrimoniis, non secus: quandoquidem, cùm nec est raptus violentus nec raptus corruptelæ, absque absurditate dici non potest, sacerdotem, vel quemlibet alium, ejus esse fautorem, & eam ob rem eum justè puniri posse. His addunt, quoniam matrimonia illa sæpè ope corruptelæ contrahuntur; in forò exteriori vulgò existimari, eos seduxisse, qui corruptelam non adhibuerunt, præsertim quando inter partes insignis est inæqualitas, respectu ætatis, generis, vel bonorum. Et eam ob causam ut sacerdotes magis attenti evadant ad officium suum circà Pupillorum Matrimonium, Decretum illis pœnas minitatur tanquam raptûs fautoribus, quorum pœna est capitalis.

Objectio tertia, hâc aliâ ratiocinatione nititur Juxtà Juris prudentiam in Galliâ vigentem, senatus supremi, in innumeris Edictis quæ supersunt, pronunriant non solùm, ejusmodi Matrimonia *non fuisse legitimè contracta*, sed addunt prætерea prohibitionem distinctam, quâ veritum est, ejusmodi Conjuges inter se consuetudinem colere, neque mariti vel uxoris nomen sibi tribuere; licèt nulla sint argumenta raptûs nec Matrimonii Clandestini. Unde concludunt, Curias supremas interpretari igitur verba Decreti, de sacramento ipso, ut & de contractu civili ejusque effectibus.

Ad hoc respondetur, verum quidem esse senatus supremos, qui juxtà Regum nostrorum Edicta sententias suas pronuntiant, hæc Edicta exequentes solummodò; jure Decretis suis declarare Matrimonia illa esse irrita, quod spectat ad effectus civiles, imò indirectè ad vinculum conjugale, quando, præterquàm quòd deest consensus Parentum, Tutorum vel Curatorum, adest etiam raptus vel Matrimonium clandestinum: quia hæc duo sunt impedimenta, quæ tanquam dirimentia agnoscunt pariter & Ecclesia & Respublica, & quia his casibus, senatus supremi curant tantùm omnes Principis Edicta exequi: Cùm autem Princeps sit ipsemet Protector Ecclesiæ & Constitutionum Canonicarum, quæ in utroque casu Matrimonium irritum declarant, vult illas in suô Regnô accuratè observari, statuitque ipse pœnam mortis in eos qui raptùs sunt rei, sive per vim, sive per corruptelam; quin ipsis *spes veniæ* remaneat, prout loquitur Henricus III. in Blesarum Decreto. (a) Nec minus verum est, quando nullus est raptus, nec clandestinum Matrimonium, illa Decreta, quæ objiciuntur, intelligi tantùm debere juxtà Decreti mentem, & juxtà interpretationem ab ipsô Principe datam. Reverà ferè semper existimatur in istiusmodi Matrimoniis esse raptum corruptelæ; Causidici saltem qui Parentum vel Tutorum causam agunt eâ ratione ferè semper utuntur, ut Matrimonii abrogationem obtineant; omnemque movent lapidem, ut vel minimis conjecturis verosimilem raptum reddant: sed denique quando deest tantùm Parentum, Tutorum vel Curatorum consensus, Edictorum illorum verba enunciata spectant tantùm ad Contractûs effectus civiles; hoc est, dotem, usum-fructum superstiti uxori à maritô concessum, præcipuum, donationes *causâ Matrimonii*, aliaque pacta, ut & jus hereditaris &c. nec sacramentum attingunt.

(a) Blesarum Edict. art. 62.

Id probari potest interpretatione Edictorum illorum à Loüetio datâ, in quem, cùm Inquisitionum Curiæ Consiliarius fuerit, deinde in Primariò Centumviralis senatûs Tribunali, in Curiâ supremâ Parisiensi, in quem, inquam, suspicio non cadit mentem & verum sensum Edictorum & Decretorum hac de re sancitorum ignorasse (b) En autem quomodo mentem suam circà hæc aperit. „Certissimum est inquit, cùm Judices Regii „& civiles, aut curiæ supremæ, ad quas pertinet „Decretum exequi, Matrimonium quoddam *non* „*legitimè contractum* pronunriant, eos non cognoscere de Matrimonio, spectatô ut sacramentô; „sed ut de Contractu civili, Rerum publicarum „seminariò, societatis civilis fonte & origine, fun„damentôque familiarum Rempublicam confi„cientium, & sunt quasi principium unde Ædili„tias suas Editiones efformant. Ita ut executio „sententiarum & Decretorum quæ de Matrimo„niô pronuntiantur, spectet tantùm effectus civi„les, & more vigentes, affinitatem scilicet, uxo„ris ac Liberorum statum, bonorum communio„nem, usum fructum superstiti uxori à marito „concessum, hereditates & alia similia: Circa quæ „actu Diciplinæ civilis, quæ attinet ad societatem „civilem, familiarum tranquillitatem, Regisque „subditorum commodum, Judices & Curiæ su„premæ pronuntiant Matrimonia illa, non qui„dem *irrita*, sed *non legitimè contracta*, quin attin„gant sacramentum, & solummodò quoniam „sunt contraria Legibus civilibus Reipublicæ, & „Regni Decretis. Reipsa, addit Magistratus ille, „nullum est incommodum in foro interiore con„scientiæ verum sit Matrimonium; nullum verò „sit respectu Legum, quod attinet ad actus & ef„fectus civiles & more receptos, quia in Matri„monio contractus civiles & sacramentum sunt „Jurisdictionis duarum differentium Potestatum „quarum altera ab aliâ in his rebus non pendet. Quod Autor ille hic addit exceptum est ex octavo libro quos numero viginti in lucem edidit Terentius Clemens. Lex illa agit de Matrimonio viri, qui cum Libertâ suâ, cui infamiæ nota inusta est, Matrimonium contraxit atque sic habet. (c) *si ignominiosam libertam suam Patronus duxerit; placet, quia contra legem maritus sit, non habere eum hoc legis beneficium*; hoc est *in actu*, ait Baldus, juxtà multas alias Leges ejusdem tituli.

(b) Georg. Louet. Litter M. n. 6.

(c) Le g. filio 48. ff. de ritu nupt. §. 1. lib. 23. tit. 2.

Argumentum secundum, quod à Loüetio dictis autoritatem tribuit, ducitur ex sententiâ cujusdam ex doctissimis & perspicacissimis Magistratibus quibus ortum dederit Gallia; celebrem dico Bignonum, qui agens de milite pupillo, qui sine matris consensu uxorem duxerat, ait in conclusionibus suis, Matrimonium illud in foro conscientiæ ratum esse posse, quamvis *irritum* esset quod spectabat ad effectus civiles; Curiaque suprema illud in utroque foro reipsa ratum judicavit. Decretum datum est die 26. Martii anni 1654. (d)

Objectio quarta hæc est, scilicet fatentur Edicta & Decreta Matrimonium directè & præcisè non attingere, cùm consideratur tanquàm sacramentum. Sed satis est ut sacramentum nullum sit, si nulla adsit materia. Nulla autem addunt, Matrimonii est materia, in casu de quo agitur: quia Matrimonii Christiani materia nihil aliud est præter Contractum civilem, contrahentium legitimô consensu nitentem: & quia pupilli contrahentes adversus voluntatem Parentum, Tutorum vel curatorum, ab Edictis ac Decretis ad hunc Contractum paciscendum inhabiles declarantur. Quando igitur, aiunt, Decreta & Edicta irritum pronunriant Contractum civilem, indirectè & per consectarium necessarium declarant, nullum esse sacramentum in ejusmodi Matrimoniis.

(d) Boive Tom. 1. Cent. 4. cap. 64.

Respondetur, tria effata prius supponenda esse Primum; duas esse in mundo Potestates distinctas & differentes, Potestatem scilicet Ecclesiæ &

Potestatem Principum civilium. *Duo sunt*, inquit Gelasius Papa, *quibus principaliter hic mundus regitur: autoritas sacra Pontificum & Potestas regia.* Idem dicit, post illum Papam, Concilium quoddam habitum Fismis in Ædibus sanctæ Macta Martyris, in Diæcesi Remensi, anno 801. regnantibus Regibus Ludovico & Carlomano (*a*). Secundum effatum hoc est; utramque Potestatem à Deo esse: *non est enim Potestas nisi à Deô*, inquit Apostolus, (*b*) Eumque resistere ordini à Deo constituto, qui Principum ut & Eccesiæ Potestati resistit, in rebus justis quas præcipiunt, & quæ sunt Jurisdictionis eorum, juxtà hæc ejusdem Apostoli verba: *Qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit*, hoc est *iis in rebus, in quibus Potestas sublimior & superior est; habetque us & Jurisdictionem*; ut explicat Cornelius à *Lapide*; (*c*) idque juxtà Decretum istud Concilii habiti in Andibus anno. 843. *si quis Potestati regia, quæ non est, juxta Apostolum, nisi à Deo, contumaci ac inflato spiritu contra autoritatem & rationem pertinaciter contradicere præsumpserit; & ejus justis & rationabilibus imperiis secundùm Deum & autoritatem Ecclesiasticam ac jus civile obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematisetur.* (*d*) Tertium effatum hoc est, harum Potestatum alteram usurpare non debere quod est alterius, ut docet S. Ambrosius in Epistola quam ad sororem suam Marcellinam scribit (*e*) his Evangelii verbis nitens; (*f*) *Quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.*

(*a*) Concil. apud S. Macram. c. 2

(*b*) Rom. 13. v. 2.

(*c*) Cornel. à Lapide in Epist. ad Rom. 13.

(*d*) Conc. apud Lauriacum in pago Adegavensi c. 3. apud Jac. Sirmondum, tom. 3. Conc. Galliæ p. 2.

(*e*) S. Ambros Epist. 33. in Can. Convenior 21. 23. q. 8.

(*f*) Math. 22. 21.

Suppositis iis effatis, ad objectionem respondent, & dicunt, si Potestas Ecclesiastica Potestasque Civilis consentirent inter se circa Disciplinam quæ spectat filios in potestate alterius constitutos & qui Matrimonio se jungunt insciis Parentibus aliisve quibus sunt subjecti, ut consentiunt circa impedimentum raptûs & clandestini Matrimonii, libenter conveniret inter eas de iis omnibus quæ in objectione dicuntur. Constat autem, addunt, ex Decreto Concilii Tridentini, (*g*) & ex innumeris aliis Autoritatibus, inter duas illas Potestates hâc de re non convenire: Ecclesia enim ejusmodi Matrimonia tanquam rata tolerat & agnoscit; licèt ea ut legitima non probet; Et anni 1629. Decretum vult contrà, ea a Judicibus declarari *non legitimè contracta*; hoc est irrita, juxtà eorum interpretationem, qui id objiciunt cui nunc respondetur. Objectio illa, inquiunt, nec rectè concludit neque est admittenda: Princeps enim Ecclesiæ auferre non potest jus statuendi de sacramentô, veluti Ecclesia quoque non potest Principi auferre autoritatem statuendi de Contractu civili, conjunctô cum Matrimonii sacramento. Idcircò, addunt etiam, Ludovicus XIII. interpretans Decretum suum Galliæ Episcopis datum, Commissariis suis declaravit sibi animum non esse quicquam statuendi de Matrimoniis, nisi respectu effectuum civilium & usu receptorum, ut dictum est, quin ipsi mens fuerit sacramentum attingere: noverat enim Princeps ille religiosus non ulteriùs extendi potestatem ejus: si verò quispiam contrarium aggredi ipsi suasisset, Regni præsules jus habuissent ipsi dicendi, quod S. Ambrosius (*h*) potentissimo respondit Imperatori: *Noli te gravare, Imperator, ut putes, te in ea, quæ divina sunt, Imperiale aliquod jus habere, . . ., scriptum est: quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari.*

(*g*) Conc. Trid sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.

(*h*) S. Ambros loco cit.

Duabus rationibus confirmatur hoc responsum. Prima hæc est: scilicet sacramentum & contractus civilis non sunt duo inseparabilia in Matrimonio Christiano, cùm certum sit alterum subsistere posse sine alterô. Contractus enim civilis subsistere potest, ac sæpé subsistit sine sacramento, quando verbi gratia Matrimonium irritum est, propter quoddam impedimentum occultum dirimens: sacramentum quoque sine Contractu subsistere potest, cùm quidam civiliter mortuus Matrimonio se jungit: certissimé enim Matrimonium est legitimum ac verum sacramentum, licèt irritum sit quod ad contractum civilem omnesque ejus effectus spectat. Pariter, quando fuit raptus, & deinceps raptor in libertatem vindicat eam quam rapuerat, & ambo liberé assentiuntur Matrimonio, juxtà formulas omnes ab Ecclesiæ & Reipublicæ legibus requisitas, negari non potest, quin istiusmodi Matrimonium sit ratum & Sacramentum; Decretum tamen anni 1639. (*i*) contractum civilem nullomodò admittit: Ecce enim quomodo in eô loquitur Ludovicus XIII. „ si tamen prætextu ætatis quâ „ in tutelam suam venit, novum det consen„ sum; postquam in libertatem est vindicata, „ ut raptori nubat; eam declaramus, ut & libe„ ros qui ex hoc Matrimonio nasciturí sunt, non „ idoneos & indignos omni hereditate legitimâ „ directâ vel ex jure affinitatis, quæ ipsis quo„ vis jure obtingere poterit. Nonne sic, inquiunt, in istiusmodi Matrimonio sacramenti dignitas agnoscitur; & eodem tempore declaratur nullius effectûs, quod ad civilia spectat? Quare igitur dici non poterit; Matrimonium à Pupillo contractum contra Parentum, Tutorum, vel Curatorum voluntatem, valere quod attinet ad sacramentum, quamvis non valeat quod attinet ad civilia; quandoquidem duo sunt omninò diversa, & quæ à se invicem separari possunt? Inde concluditur, Contractum civilem non esse, ut objiciunt, Sacramenti fundamentum, sed niti contractu spirituali, quô contrahentes mutuò se adstringunt ad id ut in perpetuum unà vivant tanquam maritus & uxor, & sibi invicem inviolatam fidem servent.

(*i*) Edictum 1639. art. 3.

Secunda ratio hæc est, scilicet senatus supremi sententias suas modo semper simili non pronuntiarunt; si enim sæpé juxtà Edictorum literam judicaverint, declarando Matrimonia illa *non validé contracta* ac illegitimos esse liberos qui ex illis procreabantur; aliquando etiam à priori institutione desciverunt, & Legis severitatem moderati sunt in casibus, in quibus nec raptum nec clandestinum Matrimonium fuisse existimarunt. Parentibus relinquentes jus liberos suos exheredatione puniendi, quin tamen illegitimos declarare vellent eos, qui jam nati vel nascituri erant ex ejusmodi Matrimoniis. Dominus Brillon (*k*), in suo Decretorum Dictionario, multa refert, quorum pleraque data sunt à supremis Senatibus Parisiensi, Rotomagensi & Tolosano, à primo Ludovici XIII. Edicto, quæ excerpsit ex Soësvio, Bardeto, Rocheflavino, Banagio, aliisque qui Edictorum Collectanea conscripserunt.

(*k*) Brillon. v. Matrimon. n. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 230. 236. 240. 245. 242. 252. & 28.

Primum Decretum datum est à supremo senatu Parisiensi, die 7. Septembris anno 1632. hoc est, tribus annis post Edictum de quo jamjam loquebamur, quô Margarita Girarda pupilla, quæ cùm vidua evasisset dum esset in tutela, invito Patre nupserat D. Imberto Sevino; & quæ solummodo condemnata est veniam petere ab Alexandrô Girardô, Patre suô, (*l*) eumque orare ut secundo ejus matrimonio assentiretur; quin ea tamen ullam infamiæ notam subiret; Imbertusque Sevinus, ejus maritus, condemnatus est à dictô veniam petere, & octingentarum librarum eleemosynam largiri.

(*l*) Diarium Forense Tom. 1. l. 2. c. 116.

Decretum secundum pronuntiatum est die. 30 Junii 1633. circa factum feré simile; utrique parti dicta est dies, ut disceptaretur, num hoc Matrimonium legitimé fuerit contractum; & Dominus Talon contentus est concludere, Provocatos veniam petere debere à Patre viduæ, quæ erat in tutelâ & eô invitô ad secundas nuptias convolaverat. (*m*)

(*m*) Bardet. tom. 2. c. 47.

Ter-

Tertium Decretum datum est nonâ die Martii, annô 1634, quô matrimonium filii-familias viginti quinque annis nati declaratum est legitimum, invitô efflagitatu Patris ut irritum pronuntiaretur: ipsique permissum est solummodo, filium suum, juxtà Edicti ipsa verba punire. (*a*)

(*a*) Bardet. t. 2. l. 3. cap. 12.

Quartum datum est 6. martii. 1636. quo Curia confirmavit matrimonium alius filii-familias, qui cùm nondum viginti annos attigisset matrimonium contraxerat, absque consensu Patris; quoniam scilicet declaraverat filius ille, se perstare in consiliô eam retinendi uxorem quam duxerat. (*b*)

(*b*) Brillon. Bn. 227. ex Bardet. t. 1. l. 5. cap. 11.

Quintum datum est à supremô senatu Rotomagensi, die 31. Julii, ejusdem anni, quod hereditate paternâ spoliavit tantùm filiam, quæ bis nupserat absque Patris consensu, nec tamen declaravit matrimonium *non legitimé contractum*. (*c*)

(*c*) Beraltus Norm. usus tom. 2. p. 50.

Sextum est die undecimâ Augusti datum, annô 1642. statuitque, filium, cui Pater quidpiam donaverat ac permiserat matrimonio se jungere, posse pergere & perficere celebrationem matrimonii sui, non obstante intercessione Patris, qui voluntatem mutaverat & intercessionem suam filio suo significaverat. (*d*)

(*d*) Bardet. tit. 2. l. 8. c. 32.

Decretum septimum datum est 9. Julii, anno 1647. & pronuntiavit legitimum matrimonium filii viginti quinque annis nati, quoniam Pater qui id noverat, in quinque annos distulerat intercedere. (*e*)

(*e*) Soefvius t. 1. Censur. 2. cap. 29.

Octavum datum 26. Martii 1654., dequô jam locuti sumus, ratum pronuntiavit matrimonium militis cujusdam, non sui juris, qui absque Patris consensu uxorem duxerat. Causam dixerat celeberrimus Bignonus, cujus nomen veneratione semper prosequuntur omnes juris periti, omnesque viri literati; quippe confessus est ejusmodi matrimonium posse ratum esse in forô interiori, non obstante Lege *filius familias* 35. ff De ritu nuptiarum. (*f*)

(*f*) Soefvius t. 1. centur. 4. cap. 6.

Nonum Decretum est à curiâ supremâ Tolosanâ datum, in cujus Jurisdictione usu non viget Ludovici XIII. Edictum, quod irrita declarat matrimonia filiorum qui sunt in tutelâ ac matrimonium contrahunt absque voluntate matrum, cùm post mariti sui mortem malé se gerebant, quamvis eorum Pater heredes eos non instituisset, nisi eâ conditione, ut matrimonio se non jungerent, nisi ex matris voluntate. (*g*)

(*g*) Roche flavin. l. 2. pit. M. tit. 4. Edicto 36.

Decretum decimum datum est à supremô senatu Parisiensi, die 16. Julii, annô 1655. Ex hôc Decretô miles in tutelâ, qui sine Parentum consensu uxorem duxerat, cujus genus inferius erat orbatus est tantùm beneficiô effectuum civilium nullamque mentionem injecit suprema illa Curia an ratum vel irritum esset matrimonium illud. (*h*)

(*h*) Soefvius t. 1. Cent. 2. cap. 96.

Undecimum Decretum datum die 27. Julii 1657, feré simile est septimo, quod in medium protulimus. (*i*)

(*i*) Ipem tom. 2. Cent. 1. cap. 65.

Duodecimum datum est die 16. Martii 1683. à senatu supremo Normanniæ, quo matrimonium cujusdam juvenis, viginti duobus annis nati, cum puellâ quam antea corruperat, confirmatum est, licèt Juvenis illius mater intercederet. (*k*)

(*k*) Banagius in art. 369. Moris Normanniæ.

Decimum tertium datum est, die 28. novembris 1690 à Curiâ supremâ Parisiensi, in gratiam Matrimonii quod filius, nobili genere ortus, viginti quinque annis natus, contraxerat non requisito Parentum consensu. (*l*) Multa alia similia Decreta prætermittimus, quæ videre est in Dictionariô D. Brillon, & in Autoribus ab eô laudatis, ex quibus patet, senatus supremos ipsos non intepretatos fuisse anni 1629. Edictum, de matrimonio irrito, si tanquàm sacramentum spectetur, & respectu fori interioris; sed eos hæc verba, *non legitimé contracta*, intellexisse tantùm respectu effectuum civilium solummodò.

(*l*) Diarium Forense tom. 1. lib. 5. c. 25.

Cabassutius, qui per transennam illam Edictorum varietatem attingit, hanc observationem proponit: si Matrimonia quæ senatus supremi quidam irrita faciunt, non essent sacramenta; si verò Matrimonia, ab aliis senatibus probata ac tolerata, essent sacramenta; inde sequeretur Deum, semper sibi similem ac constantem in actione Gratiæ suæ, esse in quâdam necessitate ad Magistratuum voluntatem inconstantem mutabilem se accommodandi, quando sacramenti gratiam istiusmodi matrimonia contrahentibus concedere vellet, quod affirmari non potest absque maxima absurditate, *Itaque*, inquit doctus ille Canonista (*m*), *intolerabilis circa sacramentum fingend. esset iaordinatio; si ad Curiarum beneplacitum, nunc rigidius ad Edicti amussim judicantium, nunc ex æquo & bono mitiùs pro illustrium familiarum, præsidiô & puellarum honestè natarum præcavenda ignominia, Deus, cujus est uniformis & perpetuò constans operatio, nullam sibi certam in sacramento imprimendo præfigeret regulam; sed ad arbitrium & inconstantiam humanorum judiciorum suum suspenderet actum; & pro eorum, etiam in paribus juris circumstantiis varietate nunc, sacramenti sui sigillum imprimeret, nunc verò sacramenti gratiam cohiberet; secundùm humanorum judiciorum inæquales, nec sibi constantes successus.*

(*m*) Joann. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 3. c. 16. n. 5.

Hoc cùm ita sit, dicimus 1. Quòd, quamvis innumeri Autores, cùm antiqui tum recentes, cùm Theologi tum Jutisperiti nequaquam dubitaverint scribere & docere, istiusmodi matrimonia rata esse in forò interiori, & verum esse sacramentum, non dici tamé potest, eorum decisionem circà momentosam hanc controversiam esse omninò indubitatam propter differentiam quæ intercedit inter eos innumerosque alios autores doctos, qui hanc difficultatem moverunt, ac propter vim argumentorum & ratiocinationum eorum. Dicimus 2. nos non culpare eos qui crediderunt se debere quæstionem plané persolvere, nobisque satis fuisse quòd accuraté protulerimus argumenta quibus nituntur, simulque argumenta Autorum qui ab ipsis differunt cum objectionibus & responsis ab utraque parte allatis, Lectori permittentes judicare quamnam debeat amplecti sententiam. Addimus 3. summoperé optandum fore summos Magistratus, aliosque Primates, quibus aditus ad Regem patet, & ejus consiliorum sunt participes, dignarentur Regi humillimé supplicare ut distinctiùs & clariùs voluntatem suam aperiat & explicet hanc in rem novò Edicto, ac jubeat unam eamdem Jurisprudentiam hâc de re deinde observari per totum suum Regnum, concordi consensu Cleri Regni sui: certissima enim esset via ad eandem sententiam adducendi omnes Doctores; Magistratus obstringendi ad unam eandemque rationem observandam in suis judiciis; & medelam afferendi gravissimis malis quæ ita frequenter evenire videntur ex Matrimoniis quæ temeré contrahunt ii qui sunt sub potestate, invitis iis à quibus pendent, & contra Legis Principis verba ac tenorem.

Superest tantùm ut respondeamus ad secundam difficultatem speciei propositæ; scilicet an peccatum mortale commiserint Eunomius & Olympia Matrimonium contrahentes adversus voluntatem Parentum, sub quorum petestate erant Circà quod dicimus, accuraté loquendo, filios familias qui quatenus minores, sunt actu sub potestate Parentum, Tutorum vel Curatorum, non posse absque peccatô mortali Matrimonio se jungere contra eorum voluntatem, nisi ipsis sit causa justa & momentosa, quæ eos excuset.

Ut id probetur, in memoriam revocandum est solummodo severas pœnas, indictas non solùm à Canonibus, sed etiam ab Edictis & Decretis Regum nostrorum, quorum verba tenoremque protulimus, & quibus simile est Melodunense Edictum, anno 1580. datum (*n*) Pœnæ enim, illæ inflic-

(*n*) Edict. Melodun. art. 25.

tæ filiis qui cùm sint sub potestate Parentum, temerè Matrimonium contrahunt absque eorum consensu, vel si desint absque approbatione Tutorum vel Curatorum suorum, satis indicant Principes, qui Legem illam tulerunt earum violationem spectasse tantùm quasi peccatum insigne. Idcircò Theologi illud spectant tanquam peccatum mortale, accuratè loquendo. *Inire Matrimonium, parentibus vel inconsultis, vel rationabiliter invitis, est regulariter peccatum mortale.* Hæc sunt Sylvii verba (a) qui hanc rationem addit, quòd cùm Parentum sit providere collocationi ac necessitatibus & opportunitatibus liberorum suorum, constat liberos illos moliri non posse Matrimonio se jungere illis vel invitis vel insciis, quin eos gravi injuriâ afficiant. *Cùm enim Parentes*, addit Theologus ille, *obligentur in omnibus, & præcipuè in deligendo statu, & in iis quæ ad onera Matrimonii sustentanda sunt necessaria prospicere, filiis magna est injuria, sine ipsorum consilio, vel contra voluntatem eorum rationabilem hoc aggredi.* Hoc impulit S. Basilium ut diceret, ea Matrimonia spectari tanquam quædam concubinatus: Hinc fit etiam ut quartum Concilium Aurelianense affirmet eorundem liberorum peccatum accedere ad impietatem. (b) *Ne conjugium quod contra Parentum voluntatem impiè copulatur, &c.*

(a) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 47 art. 6. concl 4.

(b) Concil. Aurel. 4. cit. Can. 22.

Diximus veluti temperamentum responsi generalis; nisi ipsis sit causa justa & momentosa, quæ eos excuset: fieri enim potest filios familias nullum patrent peccatum eô respectu illorum imperium detrectantes. Verbi gratia, si Pater, cujus filius ad ætatem legitimam rei suæ gerendæ pervenerit, pertinaciter & absque ratione recusaret Matrimonio congruenti ac utili, quo sibi consulebat hic filius, assentiri: Aut si Pater ille filio suo proponeret puellam bonis orbatam aut moribus non honestis, aut quæ non benè audiebat; vel denique cujus Religio esset heterodoxa vel suspecta; certum est, iis casibus filium nullatenus teneri ad Patris voluntatem se conformare, quia esset injusta ac ipsius commodo contraria. Ratio hæc est, Patris potestatem quam à naturâ habet in filium, æquitate niti, & ad rationis normam exigi debere. Unde fit ut eo casu non posset ex æquitate erga ipsum exhæredationis pœnam adhibere. Eam ob rem Parisiensis supremus Senatus, Edictô die 5. Septembris datô, annô 1684. (c), Actione submovit Nobilem Pictonicum, qui pertendebat impedire ne filius suus Matrimonium contraheret ipsi utile. Dicamus insuper; liberi qui ad eam ætatem pervenerunt, quâ sunt sui juris Matrimonii respectu; quæ ætas est triginta annorum masculis, & viginti quinque annorum puellis, sine ullô peccatô possunt Matrimoniô se jungere cum personis congruentibus, etiam contra voluntatem Parentum, dummodo formulas ab Edictis in Galliâ vigentibus præscriptas observent, scilicet ut priùs Parentum consensum scriptô postulent.

(c) Diarium Forense tom. 4. l. 8. c. 35.

Secunda hæc decisio consentanea est cum sententia Paludani, Dominici Soti, Navarræ, Bellarmini, Sylvii, Gamachei, aliorumque Theologorum ac Canonistarum, quorum sententiam secutus est Autor colloquiorum Lucionensium. (d).

(d) Colloq. Lucion. tom. 9. colloq. 5. q. 1.

CASUS XI.

Macedonius viginti duobus annis tantùm natus, & qui ideo etiamnum est sub potestate Patris sui, dum in exterâ regione degeret, ipsi oblata est Virgo in Matrimonium cum amplissimâ dote. At cùm non poterat id Patri suo notum facere, absque summô incommodo, cùm ob locorum distantiam, tum quòd desint publici cursores: timens præterea ne Matrimonium illud non assequatur, si diutiùs differat, autoritate sua peculiari illud contraxit. Circa quod petitur, an id legitimè & sine peccato mortali facere potuerit?

RESPONS.

Respondemus, quòd si Macedonius Matrimonium illud non contraxerit contra distinctam Patris prohibitionem ne Matrimonio se jungeret; si contra existimet Patrem libenter daturum assensum, si id ipsi notum foret, peccati mortalis reus censeri non debet; quandoquidem, juxtà suppositionem, nulla est ab ipso imperii detrectatio, nec contemptus, in casu de quô agitur: aliàs dicendum foret, Tobiam adolescentem, qui uxorem duxit inscio Patre (e); peccatum mortale commisisse: quod affirmari nequit absque summâ temeritate; quandoquidem constitutum est ejus Matrimonium mandato Dei ipsius, per Angelum Raphaelem. Existimamus igitur Macedonium non peccasse uxorem ducendo in circumstantiis commemoratis in specie propositâ: modo insuper Virgini quam uxorem duxit nulla infamiæ nota inusta fuerit. Hæc est sententia Autoris Theologiæ Gratianopolitanæ. (f)

(e) Tob. 11. & seqq. & cap. 8. 1. & seqq.

(f) De Genes. Theol. moral. tom. 4. part. 2. cap. 7. q. 2.

CASUS XII.

Hermelandus, viginti & octo annis natus, militiæ nomen dedit Colmariæ, tanquam miles sub Ductore Equitum Draconum, ut vocant; post sex menses, missione non obtenta à castris discessit, & se recepit in pagum quemdam decem leucis distantem, ibi Radegundam corrupit filiam rustici cujusdam illius pagi, ipsi cum jure jurando promittens fore ut illam uxorem duceret. Se tutum non credidit in loco illo, procul magis recessit, per devia iter semper agens, ne comprehenderetur, & tanquàm desertor puniretur, filiamque illam secum abduxit. Discessûs sui ab exercitu crimen in omnem locum ipsum insequebatur, continuaque Sollicitudine afficiebatur, Sequanorum tractum adivit, denique se recepit in quemdam pagum Diœcesis Matisconensis cum puella illa, quæ eum quoquoversus secuta est; per tres annos ac insuper. Tandem Sacerdoti cum peccata suæ patefecisset, illum oravit, ut eorum Matrimonium benedictione celebraret; At Sacerdos ei respondit, se id facere non posse, absque consensu Patris puellæ, quæ sub potestate erat, & quin impetrasset immunitates requisitas nuptiarum promulgationis, & quòd domicilium constans ipsi non esset, Hic Sacerdotem oravit ut ad Episcopi Vicarium primarium scriberet immunitates illas deposcens, & ad puellæ Patrem, ut ab eo assensum peteret. Vicarius primarius ad eum immunitates misit, quibus illi licebat ubivis Matrimoniô se jungere. Verum consensu Patris statim non recepto, & in locô illô non amplius reperirent unde viverent, illinc discesserunt, & in urbem Montargium se receperunt, in Diœcesim Senonum, ubi etiam num ab uno mense degunt, eô consilio ibidem remanendi, labore vitam quæritantes. Ibi Hermelandus Mœvium etiam Sacerdotem adit, ut ei peccata sua patefaciat, & Matrimonii sui celebrationem petat: At idem ei respondit ac alter Sacerdos, ad quem scripsit, ut ab eo audiret an non consensum à Patre puellæ petitum accepisset. Responsum fuit ab eo, ipsum consensum in formulâ editum accepisse, eumque ad ipsum misit. Circa hæc Mævius petit, an post impetratas ab Episcopo Matisconensi immunitates circa nuptiarum promulgationem ac domicilium, & post impetratum Patris consensum, possit legitimè Matrimonium illud celebrare, anve quasdam alias cautiones adhibere debeat.

RESPONS.

1. Statim supponendum est, filium non posse

posse Matrimonio se jungere absque Patris sui consensu, priùs quàm tringinta annis perfectis natus fuerit, neque puellam uubere posse priusquàm viginti quinque annis perfectis nata sit.

2. Filios-familias, qui in hoc Edicta perfringunt, posse exheredari à Parentibus, imò orbari donationibus aliisque bon s quæ in ipsos antea conferre potuissent. Id distinctis verbis declaratur ab Edicto Henrici II. dati 3. die Februarii, anni 1556. quodque septem annis prius est Decreto Concilii Tridentini circa Matrimonium.

2. Edicto Aurelianensi, dato à Carolo IX. mense Februario anni 1560. ut præcedens confirmaret.

3. Edicto Blesarum, dato anno 1579. ab Henrico III. (*a*) qui insuper declarat (*b*), filios-familias, imò viduas quæ nondum attigerunt ætatem suprà memoratam, *legitimé* contrahere non posse (*c*), absque consensu Parentum, Tutorum vel Curatorum & sine nuptiarum futurarum promulgatione repetita tribus diebus Dominicis vel diebus festis differentibus, cum intervallo, cujus immunitatem impetrare non poterunt, nisi postquàm nuptiæ prima vice promulgatæ fuerint: Quibus Rex mortis pænam addit, sine veniæ spe. (*d*) in eos qui filios filiasve subornaverint nondum viginti quinque annis natos, obtentu Matrimonii, sine consensu distincto Parentum, Tutorum vel Curatorum.

(*a*) Edict. Bles. art. 41.
(*b*) Art. 41.
(*c*) Art. 40.
(*d*) Art. 42.

4. Edicto anni 1606 (*e*) Blesarum Edicti articulum. 40. confirmante.

(*e*) Art. 12.

5. Edicto anni 1629. (*f*) quò Ludovicus XIII. confirmat quoque Blesarum Edictum, & illegitimos declarat, indignosque qui hæredes sint sive in lineâ directâ sive jure consanguinitatis, eos liberos qui ex ejusmodi Matrimoniis nascituri sunt.

(*f*) Art. 39.

6. Edicto dato die 26. Novembris 1639. cujus auctoritas comprobata est in supremo senatu, die 16. Decembris sequentis quo idem Princeps jubet, Edictum anni 1556. & quæ continentur articulis 41. 42. 43. & 44. Edicti Blesarum, observentur; vultque filios ipsos triginta annis perfectis filiasque viginti quinque annis natas scripto requirant sententiam & consensum Parentum, priusquàm Matrimonium contrahant, sub pœnâ exheredationis, juxtà Edictum anni 1556.

7. Denique Edicto anni 1697. quo Ludovicus Magnus confirmat reintegratque præcipuos omnes articulos præcedentium Edictorum, additque novas multas gravissimas pœnas in eos qui leges illas perfregerint.

3. Conjiciendum quoque est, probatam & observatam regulam hanc esse, sacerdotem loci, ubi sunt errabundi homines & absque domicilio, non posse absque peccato adesse Matrimonio istiusmodi hominum, sine distincta Episcopi permissione, prout præscribit Concilium Tridentinum (*g*) *nisi re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Licèt summo jure Matrimonium ratum esset, quamvis à sacerdote irritum foret.

(*g*) Conc. Trid. sess. 4. c. 7. de Reformat. matrim.

4. Etsi contrahentes domicilium æqué diuturnum non habeant ac exigunt Diœcesis cujusdam statuta, ratum tamen contrahere possunt Matrimonium, licèt illegitimum, modo bonâ fide, non fraude, illud constituerint.

Effatis illis omnibus suppositis, ad casum peculiarem de quò agitur respondemus.

1. Hermelandum & Radegundam spectaris posse, quasi nullum domicilium sufficiens huc usque habuerint, quandoquidem à tribus annis à quibus miles ille à castris discessit, oppidatim & pagatim errabundus semper fuit, ut pœnæ desertoribus debitæ se subduceret, illumque quoquoversus secuta est Radegunda.

2. Eos contra spectari posse quasi domicilium firmum & statutum nunc habentes, & bonâ fide incolentes urbem ubi etiamnum degunt, & ubi miles ille, illaque mulier pedem figere constituerunt, ut ubi labore suo vitam quæritent.

3. Si verò spectentur quasi nullum habentes domicilium, ut reipsâ nullum habent errabundi omnes, qui vulgò nullibi commorentur, nisi ut requiescant, aut pernoctent, Parœciæ illius sacerdos, ubi etiamnum sunt, censetur eorum sacerdos, ipsorumque Matrimonio adesse potest, prout sacram Eucharistiam Paschalem, aliaque sacramenta ipsis necessaria administrare potest, servando tamen respectu Matrimonii regulas hanc in rem præscriptas ab Edictis & Decretis Regiis, statutis synodalibus, Libro rituali Diœcesis, aut ab Episcopi mandatis, à quo promissionem distinctam impetrare debet hoc Matrimonium celebrandi, sicuti Tridentinum Concilium jubet, & sicuti Libri rituales Diœceseos statuunt, quamvis summo jure Matrimonium absque permissione celebratum cæterùm ratum sit, licèt illegitimum sit à sacerdote, ut jam observavimus.

4. Si verò spectentur quatenus bonâ fide sedem defixerunt in loco ubi sunt, licèt à paucis diebus, & quamvis fortisan eorum consilium non sit illic semper habitandi, eô casu Matrimonio eorum adesse potest sacerdos, quandoquidem eò respectu eorum Pastor satis censetur: sed id legitimé facere nequit, absque Episcopi consensu & licentiam, & postquàm ab eò necessarias impetraverit immunitates cùm quòd domicilii tempus requisitum elapsum non sit, tum ob defectum nuptiarum promulgationis, & nisi observet accuraté quod ab Edictis præcipitur.

Quod nos hac in sententia confirmat hoc est scilicet, adolescens sui juris est cùm triginta annos perfectos attigit potestque legitimé Matrimonium contrahere, licèt ejus Parentes adhuc in vivis essent & huic Matrimonio intercederent; Eorum consensum requirere, si juxtá formulas præscriptas desponsatur, eò casu necesse est tantùm in foro exteriore, ut caveat ne exheredetur; hanc enim pœnam minitantur Edicta annorum 1556. 1579. 1613. 1629. 1639. &c. jam à nobis laudata. Hermelandus verò jam annis triginta & uno perfectis natus est. Potest igitur ratum Matrimonium contrahere, si periculum adire velit pænæ illius, si pænam petere velit Pater. Nulla est difficultas respectu Radegundæ; supponitur enim eam à Patre consensum obtinuisse, eamque præ manibus instrumentum habere juxtà formulas præscriptas exaratum.

CASUS XIII.

Metrodorus filius-familias, octodecim vel novemdecim annis natus, potest-ne sine peccatô Matrimonium contrahere, quin consensum à Patre à quo emancipatus est vel requirat vel expectet?

Respons.

Jus Romanum filiis emancipatis permittit Matrimonium contrahere auctoritate suâ privata, præcipitur Lege istâ: (*h*) *Filius emancipatus, etiam sine consensu Patris uxorem ducere potest, & susceptus filius ei heres erit.* Sed cùm Jus illud hôc respectu in Gallia non vigeat, constat Metrodorum graviter peccare si sic Matrimonium contrahat. Nam ex Edictô Blesarum, ac ex aliis à nobis jam laudatis in decimâ decisione, severé prohibetur, filios-familias Matrimonium contrahere, absque Patrum suorum consensu. Emancipatio autem ipsis ad id tantùm prodesse potest, ut eos liberet quibusdam obligationibus, quibus Leges civiles eos subjiciunt, non verò ad id ut eos liberet obligationibus ipsis à Lege Dei, vel ab ipsa naturâ impositis.

(*h*) Leg. Filius 25. ff de ritu nuptiarum.

Hanc in rem observandum est, cùm Pater filii sui,

Novadam sui juris, Matrimonio assentitur, intercedit autem mater: vel contrà; quando mater assentitur, intercedit verò Pater, Patris voluntatem semper matris voluntatem vincere debere. (a)

(a) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 13. sectet. 1.

CASUS XIV.

FARULFUS, viginti quatuor annis natus, sex annos, sine matris consensu, uxorem duxit virginem tunc vicesimum sextum annum agentem; ex eâque quatuor suscepit liberos. Cùm gravissimô morbo correptus fuisset, Mater ejus comparavit se ad impetrandum ejus Matrimonium, si moriatur, irritum fieri, ejusque liberos illegitimos declarari. Convaluit ex morbo Farulfus, matrisque Consilium edoctus est, ac petit quid ipsi nunc faciendum sit, ut Matris malevolentiam antevertat.

RESPONS.

Celeberrimus Theologus olim Sorbonicæ Professor, (b) cui similis proposita est quæstio, ad eam die 25. Decembris 1672. respondit, dicens eô casû virum illum supplicis libellô officialem rogare debere, ut ab eô permissionem impetret curandi ut ipsius Matrimonium iterùm celebretur, Matre scripto priùs rogatâ ipsi assentiri. Ratio quæ eum ad hoc impellere debet, hæc est, scilicet curando Matrimonium suum comprobari juxta formulas ab Ecclesia Edictisque Regiis præscriptas, præripiet exitus litis quam ejus uxori ac ideò filiis suis intendere in animo habet mater, si forte ipsi superstes sit: Exitusque illi acerbissimi esse possent, filiis præsertim, quandoquidem juxtà Edictum anni 1629. Farulfi mater ejus uxori actionem intendere posset raptu illam accusans, quòd cùm non esset sub potestate subornaverit filium ejus, qui sui juris non erat: Cum autem raptûs criminis non sit præscriptio nisi post viginti annos elapsos, & à Matrimonio contracto sex tantùm elapsi sint anni, maximi est momenti, ut liberorum ejus statui præcaveatur, habilesque evadant hereditatis suæ adeundæ post ipsius obitum, hanc cautionem adhiberi, ejus Matrimonium modo jamjam indicato comprobari.

(b) De S. Petuve, tom 1. Cas 107.

CASUS XV.

MEDARDUS, triginta annos & suptà natus, Batildaque viginti quinque annis perfectis nata, adversùs Parentum consensum Matrimonio se junxerunt. An Parentes in foro conscientiæ tenentur illis dotem donare, parem doti cæteris liberis datæ?

(c) Decretum 1639. art. 2.

RESPONS.

1. Respondemus, Medardum atque Batildam, cùm sint sui juris, contrahere posse, etiam contra voluntatem Parentum, quia ipsis licet per Edictum. 2. Eos teneri ex Decreto anni 1639. (c) priùs scripto requirere sententiam & consensum Parentum, eâ pœnâ ut ab iis exheredentur juxtà Blesarum Edictum (d) quod eô respectu Edictum anni 1556. reintegrat, & confirmatur Decreto Henrici IV. anni 1606. ac Edicto Ludovici XIII, anni 1629. (e) quæ Edicta nituntur multorum Provincialium Conciliorum Decretis, præsertim Rhemensi, Aquisextano, Rhotomagensi, Mediolanensi & Mexicano, (f) quæ omnia vetant filios absque Parentum consensu Matrimonium contrahere 3. Respondemus, cùm conjuges illi huic Decreti articulo satisfecerint, jure à Parentibus petere possunt parem dotem, quæ cæteris liberis data est; At verò si huic Articulo non satisfecerint, hoc ab ipsis legitimè petere non possunt. 4. Respondemus, Eorum Parentes teneri ipsis dotem donare similem doti cæteris ab ipsis concessæ; modo eam dare in ipsorum sit potestate & modò illi Edicti verbis & tenori satisfecerint, non verò, secùs.

(d) Edict. Blesar. art. 41.

(e) Decret. 1629. art. 39. & 1639. art. 1.

(f) Conc. Rhemens. an. 1583. tit. de matrim. n. 6. Conc. Aquis. an. 1585. eod. tit. Conc. Rhotom. an. 1581. Concil. Mediol. 3. an. 1573. n. 17. Conc. Mediol. 4. an. 1576. part. 3. n. 9. Concil Mediol 6. an. 1582. n. 27. Concil Mexican. an 1585. lib. 4. tit. 2. §. 8.

CASUS XVI.

CUM Guericus morte damnatus fuisset, ob homicidium ab ipso perpetratum; cùmque è carcere evasisset & in aliam Provinciam ad extremum Regnum se recepisset, ubi aliquandiu post uxorem duxit: An ejus Matrimonium ratum est? Ratio dubitandi hæc est nempe homo ille civiliter mortuus est, cùm non ampliùs habeat potestatem corporis voluntatisque suæ; & corpus ejus sententiâ in eum pronuntiatâ sit mulctatum & in publicum addictum; ipseque sit inhabilis ad omnem contractum civilem, ac ideò ad contractum Matrimonii?

RESPONS.

Verum quidem est, eos qui damnantur pœnâ quâdam, quæ mortem civilem infert, sicut pœna capitis, ad remos, aut exilii perpetui, carcerisve perpetui, non amplius potestatem habere de corpore sive de voluntate suâ statuendi: id verò intelligi tantùm debet respectu effectuum civilium. Quapropter eorum Matrimonium ratum tamen est, in iis quæ Sacramentum & vinculum conjugale spectant. Nunquam Ecclesia, Legesve Principum istiusmodi homines declararunt inhabiles ad Matrimonium contrahendum: Nemoque ad hoc inhabilis censeri debet, nisi sit in eorum casu, quos Lex vetat contrahere, ut ait Innocentius III. scribens ad Archiepiscopum Arelatensem (g), *Quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur.*

(g) Innoc. III. in c. Cùm apud. 23. de sponsal. & matrim.

Ac sanè, dici non potest ejusmodi Matrimonium irritum esse, nisi tale evaderet errore personæ vel conditionis servilis. Horum autem errorum neuter reperitur in Matrimonio de quo agitur. 1. Enim, Guericus, cùm Matrimonio se junxit, non finxit se esse Titium, vel quempiam alium 2. Nec est *servus conditionis*, ut vocant; sed tantùm *servus pœnæ*: quod non impedit quin uxori, quam duxit, potestatem tribuat sufficientem in corpus suum, cùm istiusmodi potestas unicum objectum habeat, officium scilicet conjugale, quod ei præstare tenetur, cùm desiderat. In eâ igitur hypothesi est solummodo error personæ Guerici. Inter Theologos autem omnes, & inter omnes Canonistas convenit, istiusmodi errorem nunquam Matrimonium irritum reddere posse, prout fusiùs probat Gratianus (h).

(h) Grat. §. Quod autem 29. q. 1.

Præterea, Guerici Matrimonium ratum esse probari potest, comparatione factâ cum Matrimonio quod contrahit homo, cujus excommunicatio publicè denunciata est: Licèt enim homo ille sit orbatus omni commercio, etiam civili, cum fidelibus, & sit seclusus *à gremio S. Matris Ecclesiæ & à cõsortio totius Christianitatis*, prout loquitur Concilium quoddam Arausionense, à Gratiano laudatum (i); ita ut ne illum quidem alloqui liceat, illumque salutare, nisi violetur prohibitio sacrorum Canonum: (k) quamvis denique *stare in judicio* non possit, ad quemlibet actum exercendum, donec saltem *ad cautelam* absolutus fuerit; ratum tamen Matrimonium contrahere potest: ut observat Brillonus in suo Edictorum Dictionario (l); licèt legitimè contrahere non possit. Quare igitur privilegium idem denegari posset illi, adversùs quem mortis sententia lata est, ob crimen cujus fortè pœnitentiam ut par est egit.

(i) Can. Canonica 107. 11. q. 3.

(k) Callix. in Can. *Excommunicato* 17. & 44 seqq. eâdem causâ & quæst.

(l) Brillon. Edictorum Diction. v. Excommunicat. n. 63.

Porrò, idem dici potest de muliere, ob adulterium ex juris formulis damnatâ, in aliquo loco per totam reliquam vitam includi. Nam si inde egressa fuerit, post mariti mortem nubat; ejus Matrimonium ratum est in forô conscientiæ, quamvis in foro exteriori irritum declaretur, juxtà Regni istius jurisprudentiam, dummodo tamen cæterum contractum fuerit contractum juxta omnes formulas, ab Ecclesiâ præscriptas (m).

(m) Colloq. Condom. cit.

Observandum est, ea quæ jamjam dicebamus de raro Guerici Matrimonio, intelligi tantùm debere, *quoad fœdus Matrimonii*, non verò *quoad actus & effectus civiles*. Quapropter filii ex tali Matrimonio procreati inhabiles sunt ad hæreditatem adeundam Patris, post ejus obitum prout

à

à multis Edictis judicatum est. Auzanetus, Bartusque (a) Edictum proferunt datum 15. Junii 1618. Joannes à Fraxino aliud in medium profert, datum die 13. Februarii, 1625. (b) Louëtius (c) aliud profert, datum 14. die Augusti, 1585, quod declarat filios Renatæ Charbonnière-le-Masson, filiæ Regii Palatii Magistri primi, inhabiles ad hereditatem adeundam Matris suæ; quoniam igne comburi damnata fuerat, quòd maritum suum venenô necasset, licèt illius pœna in perpetuum carcerem commutata fuerit; & quamvis liberi illi procreati fuerint ex Matrimonio quod contraxerat, post sententiam in ipsam pronuntiatam die 14. Januarii 1561. Brodeau in Loüetium (d) aliud quoque refert Edictum, latum die 15. Junii 1618, à Primario Præside senatus Veroduni adversus liberos procreatos ex Matrimonio quod Antonius Tillon, Dominus in Sasse, anno 1606. contraxerat cum Joanna Mainard, postquàm exilio perpetuô damnatus fuisset, Decreto, senatûs supremi Rhotomagensis dato anno 1599. Denique idem Louetii Commentator profert etiam latum die 13. Februarii, anni 1625. in gratiam liberorum procreatorum ex primo conjugio viri vocati Rocheboisseau, qui postquam capite damnatus fuisset per desertum vadimonii diem, in primâ actione, a Castrensium Præfectorum capitali Tribuno Andegavensi, anno 1599. & à Curiâ supremâ Parisiensi, annô sequente, quòd uxorem suam trucidasset, ad alias nuptias convolaverat anno 1604. liberosque ex secunda conjuge susceperat, qui inhabiles ad hereditatem paternam adeundam declarati fuere.

(a) Auzanet. in Mor. Parif. art. 183. Bardet t. 1. l. 2. c. 29.

(b) Joan. à Fraxino, Diarium Forense l 1. c. 29

(c) Georg. Louet. littera & Epit. 8.

(d) Julian. Brodeau, in Louet ibid.

Ex omnibus Autoribus, quos hanc in difficultatem legimus, nullum reperi nus decisioni nostræ contrarium, excepto Abelio, qui dubitare videtur; cùm enim loquitur de impedimento conditionis servilis, ait, idem forsitan dici posse, de iis qui pænis, quarum mentionem nunc faciebamus, damnati sunt. *Nisi forte respectu eorum qui sententiâ Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati sunt, aut carceri perpetuo mancipati; tales enim cùm sint servi pœna ... servilis conditionis Leges subire debent.* Hæc sunt Autoris illius verba. (e)

(e) Ludov. Abeli. in Medulla. Theol. c. 8. de Matrim. sect. 5. n. 3.

CASUS XVII.

PAULA, viginti tribus annis perfectis nata, nupsit Patris consensu non requisitô. De hoc quæritur, num Pater possit salvâ conscientiâ, non solùm dotem ipsi denegare, sed & illam hereditate orbare.

RESPONS.

Cardinalis Ostiensis, & Archiepiscopus Panormitanus (f) Covarruviasque, & multi alii Canonistæ affirmant, eo casu Patrem non posse, salvâ conscientiâ, filium exheredare quoniam, aiunt illi, exheredationis metus censetur gravis metus, matrimonii libertati contrarius: Glossæ tamen Autor ait (g) Patrem posse exheredare filiam suam, quæ nundum viginti annis nata, contra voluntatem ejus nupsit viro, hàc consanguinitate indiguo, sive ob ignobile genus, sive ob pravos mores, sive ob aliam infamiæ notam: *Pater tamen benè potest eam exheredare ... Nisi major esset 25. annis, Tunc enim, si Pater distulit eam copulare, si alicui adhæserit, remanebit cum illô, etiam invitô Patre; nec exheredabitur ... dummodo dignum eligat, Pater tenetur eam dotare.* Ea sunt verba Glossæ, sententiam suam multis Legibus comprobantis. (h)

(f) Hostiensis & Panorm. in cap. 1. de despons. impuberum.

(g) Glossa in Can. *Raptoribus* 3. v. *Excusata*, 36. q. 1.

(h) Leg. *si filiam*. Cod. de inoffic. testam. Lege *Qui liberos* ff. de ritu nupt.

Jurisprudentia, quam in Gallia observant, consentanea est cum Glossæ sententia. Regum enim nostrorum Edicta, in decimâ Decisione a nobis laudata, Parentibus permittunt punire exheredatione liberos suos, qui contra voluntatem eorum matrimonio se jungunt Masculos scilicet ante trigesimum annum perfectum, fœminasque ante vicesimum quintum, ita ut possint, salvâ etiam conscientiâ, illâ viâ uti, ut eorum inobedientiam puniant. Paulæ igitur Pater potest, non solùm dotem illi denegare, sed etiam exheredatione illam punire.

CASUS XVIII.

ALEXANDRO, Nobili non diviti, sunt quinque filiæ cum uno filio. Filius post Patris obitum omnia bona paterna hereditate accipiet, quippe quæ unicò constant Nobili prædio, quod juxta morem in Regione receptum ad familiæ filium natu maximum pertinet. Jam nubiles sunt quinque filiæ: Eas verò Pater Nobilibus collocare non potest, quia ipsi non est unde illas dotet. Duarum natu maximarum connubium petunt duo plebeji satis divites. Alexander verò perpendens, illos suos esse subditos, id sibi dedecori futurum, si huic Matrimonio assentiatur, consensum planè denegat; satius sibi esse ducit duas illas filias in Americæ Insulas mittere cum multis aliis, quæ illuc se conferunt ut nubant, quoniam facillimè ibi nuberent, licèt bonis sint orbatæ. At filiæ illæ longinquo huic itineri assentiri nolunt. An Alexander potest, salvâ conscientiâ, illas invitas mittere?

RESPONS.

Patris potestas in liberos suos non eò extenditur ut jus ei tribuat eos in longinquas regiones transferendi, contra eorum consensum, eô prætextu fore ut ibi facilem nubendi occasionem inveniant; sic violaretur jus omnium maximè naturale, libertatem dico, quam Deus ipse totam homini relinquit, quôvis modô eâ utatur. Si igitur Alexandro tales non sint opes, ut filiabus suis congruentem dotem det, si quoque matrimonio se jungendi consilium ineuntes, plebeis nubere velint; quoniam nullus Nobilis sine dote eas uxores ducere vult, Pater impedire non debet quin plebejis nubāt, ne jure ab eô repetatur ratio, apud Deum, peccatorum in quæ forsan prolaberentur præ fragilitate hominibus, præsertim verò sexui, fœminino naturali. Hæc est sententia cujusdam docti Theologi nostri ævi. (i)

(i) De sainte Beuve. tom 3. cas. 1024

CASUS XIX.

VIGILIUS Semproniam uxorem ducit per Procuratorem, dùm in Provinciâ remota versaretur. 1. An matrimonium illud est legitimum? 2. An est Sacramentum?

RESPONS.

Cùm nihil in matrimonii Sacramento immutaverit Concilium Tridentinum, eique nihil addiderit præter Sacerdotis & Testium præsentiam; dici debet, quòd quandoquidem Matrimonium per Procuratorem, ratum erat anteà, ut videre est ex multis Decretalibus (k); etiam num hodie ratum est. Enim si spectetur tanquam contractus civilis, negari non potest illud ratum esse; cùm non sit de essentiâ Contractûs, eos qui illum paciscūtur præsentes esse; sufficiatque ad eum ratum efficiendum, ut ei assensum suum dent, sive per se ipsos sive per Procuratorem. Eam rationem affert Glossa (l) quæ postqoàm petiisset; *An per Procuratorem contrahi possit matrimonium?* Respondet id à nemine in controversiam verti. *De hoc non dubitatur .... omnes enim contractus, qui consensu contrahuntur, inter absentes contrahuntur.* (m) Id reipsâ facile est probatu cæterorum omnium contractuum exemplo, veluti venditionis, emptionis, conductionis, mutui & similium, qui omnes per Procuratorem contrahi possunt. Sicque Isaacus Rebeccam uxorem duxit (n), cùm illam Eliezeris ministerio duxerit. Hicque usus etiamnum hodie viget respectu Principum, qui ferè semper per procuratorem Matrimonium contrahunt, nec quidquam contradicit Ecclesia. Reipsâ, quilibet, præsertim cùm de contractu agitur, censetur verè per se ipsum facere, quod per aliū facit: juxtà istā Juris Canonici regulā (o) Qui facit per aliū, est perinde ac si faciat per se ipsum. Hæc circa primā quæstionē dicenda habebamus.

(k) Innoc. III. in c. *Ex parte* 14. De conversione conjugar. & ibid. Glossa v. *Internum* Bonifac. VIII in cap. *Procurator.* fin. de Procuratoribus in 6 & ibi Glossa v *Idoneus.* Et in Can. *Ne illud* 8. v. *Uxor* 30. q. 5.

(l) Glossa citat. cap. *Procurator.* v. *Idoneus*

(m) Leg. 1. §. *Est autem* ff. de contrahenda empt.

(n) Genes. 24. 4. & seqq.

(o) Bonifac. VIII in reg. 72. de reg. Juris in 6.

Quod

Quod ad secundam quæstionem attinet, nimirum an hocce Matrimonium sit sacramentum ab ipso momento quo contractum est: Negar quidem potest, negationemque ipsi olim defendimus in Thesibus publicis, juxtà sententiam Adriani, Melchioris Cani, Cajetani, (*a*) Durandi, Sylvii, de Victoria, & quorumdam aliorum Theologorum. Sententia tamen contraria defenditur à celeberrimis Autoribus, nimirum à Paludano, Catharino, Petro Soto, Dominico Soto, Bellarmino, Navarro, Estio, Isamberto, Covarruvia (*b*) multisque aliis, quorum sententia eò magis vera videtur, quòd juxtà eos ipsos, qui contrarium tuentur, Matrimonium per Procuratorem contractum ratum sit Matrimonium. Juxtà autem Eugenii IV. Decretum sancitum in Concilio Florentino, & juxtà Concilium Tridentinum (*c*) Christianorum Matrimonium, legitimè contractum, provectum est à Jesu-Christo ad virtutem & dignitatem sacramenti, absque ulla distinctione. Unde sequitur, quandoquidem Matrimonium per Procuratorem contractum, est legitimus contractus, eodem tempore illud esse sacramentum. Quibus addi potest, conditiones omnes essentialiter requisitas in verô sacramento, in ejusmodi Matrimoniô reperiri: Materiam scilicet, quæ est Contractus inter personas baptisatas; & formam, sive spectetur à sacerdote præsenti & qui juxtà multos Theologos Matrimonii est Minister: sive à contrahentibus, qui licèt absentes sint, mutuum suum consensum exteriorem & interiorem dant; Nimirùm præsens per se ipsum; absens verò per Procuratorem, aut per instrumentum quod ipsi potestatem concedit suo nomine assentiendi.

(*a*) Adrian. tractat. de Bapt. q. 2. ad 1. Thom de Vio Card. Cajet. tom. 1. Opuscul. 12. q. 1. de Contractu Matrimonii. Melchior. Canus de Locis Theol. l. 8. c. 5. Sylvius in supplem S. Thom. q 42. art 1. quæsito 3. & alii

(*b*) Petr. Paludanus in 4. dist. 27. q. 2. n. 17. Domin. Sotus ibid. q. 1. art 3. §. *At vero* Petr. Soto lect 3. de Matrim. §. *Requiritur.* Amb. Catharin. l. 1. Robert. Bellarm. l. 1. de Matrim. c. 5. Guillelm. Estius in 4. dist. 29 §. 5. Ysambert. Disput 3. art 4. de Sacram. Matrim. Navarru & alii.

Auctores qui negantem opinionem tuentur, objiciunt, si ejusmodi Matrimonium sacramentum foret, inde sequi Matrimonium contrahentem per Procuratorem gratiam sanctificantem accipere posse tempore quô dormit; quandoquidem fieri potest, Procuratorem mandatum exequi dum dormiret qui mandaverat; quod absurdum Doctoribus videtur. At iis responderi potest absurdum non esse, Baptisma effectum suum producere in infantem qui nequaquã cognoscit quod fit ineô dum baptisatur. Nonne etiã absolvi potest moribundus, quamvis nullo fruatur usu rationis, loquelæ, nec sensuum? Nonne in eo statu sacro oleo perungi potest? Quare igitur absurdum erit, quempiam gratiam sanctificantem accipere posse, dum dormit; modò mortali peccato obstaculum non attulerit?

(*c*) Conc. Trident. sess. 24. de sacram. Matrim, Can. 1.

Ne tamen quidquam omittamus eorum quæ necesse est scire & observare in Matrimoniis per Procuratorem contractis, observabimus 1. cùm Ysamberto conditiones quinque requiri.

Prima hæc est: Procurator habeat scripto attributam auctoritatem specialem contrahendi Matrimonii nomine illius qui id ipsi demandavit, ut decidit Bonifacius VIII. (*d*) his verbis: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale.*

(*d*) Bonifac. VIII. in cap *Procurator* fin de Procurator. in 6.

Secunda Conditio hæc est: Cui demandata est Procuratio ipse exequatur illam, eamque alteri non demandet, nisi hanc potestatem distinctis verbis ipsi tribuat Procuratio, ut jubet illius Papæ Constitutio, dicentis: *Et quamvis aliàs is qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium; nisi hoc eidem specialiter sit commissum.*

Tertia conditio ea est; Requiritur ut qui Procurationem dedit, illam non revocaverit priusquàm Procurator eam executus fuerit; si enim priùs eam revocasset, planè inutilia forent ea omnia quæ Procurator ageret, etiamsi potestatis sibi concessæ abrogationem ignoraret; quoniam maximi est momenti matrimonia ab utraque parte cum summa & perfecta libertate fieri *sanè si Procurator, antequàm contraxerit, à Domino fuerit revocatus*, ait quoque Bonifacius VIII. *contractum postmodùm Matrimonium ab eodem (licèt tam ipse, quam ea, cum quâ contraxit, revocationem hujusmodi penitùs ignorarent) nullius momenti ex istis, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.* Quod his verbis jam docuerat. S. Thomas (*e*) *si antequàm pœniteat* (mandans) *quàm ille* (mandatarius) *consentiat, non est Matrimonium; nec in rei veritate, nec secundùm judicium Ecclesiæ; si aliquibus signis appareat eum pænituisse. Sed ex quo consensus per internuncios factus est* Matrimonium tenet, ac si ipse fecisset. Tres priores illæ conditiones sunt omninò necessariæ, ut Matrimonium per Procuratorem contractum ratum sit.

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 29. in exposit. textus.

Quarta hæc est: Procuratio distinctè exprimat ac transferat potestatem illam nominatim ducendi. (*f*)

(*f*) Abbas in cap. *In causis.* de electione.

Quinta denique hæc est: Procurator conditiones omnes in Procuratione appositas ad verbum observet; & in nullâ re potestatem ipsi concessam transgrediatur: quoniam quod præterea faceret, præter Legem esset, quæ dicit (*g*). *Diligenter igitur fines mandati custodiendi sunt. Nam qui excessit, aliud quid facere videtur.*

(*g*) Leg. *diligenter* 5. ff. mandati vel contra.

Secundam addimus observationem; Nempe, juxtà Sylvium, jam à nobis laudatum, 1. Virum, cui animus est Virginem per Procuratorem uxorem ducere, summo jure posse Mulieri Procurationem suam demandare, licèt longè magis appositum foret, si contrahentium unusquisque eâ occasione Procuratorem eligat personam ejusdem sexûs. 2. Ut ratum reddatur Matrimonium, planè necessarium non esse, Procurationem scriptis tradi, sed sufficere si coram & verbis tradatur, modò sit constans, nec revocetur ante executionem. 3. Ob rationes enunciatas in Decretalibus in medium prolatis, Matrimonium contrahi posse per Epistolas, inter absentes, modò legantur; & contrahentes Epistolis illis declarent, se invicem in maritum & uxorem accipere; denique lectio illa fiat coram testibus ac sacerdote proprio alterius contrahentium, & coram illo vel illâ quocum absens contrahit, vel coram ejus Procuratore, Et ille illave aut ejus Procurator Matrimonio sincerè assentiantur. 4. Istius modi Matrimonia non solùm iterari posse, cùm præsentes sunt partes contrahentes; sed etiam maximè appositum esse si id fiat; quoniam Doctores utrique opinioni faventes, illa iterari suadent: Hancque reddunt rationem, dubium esse num hocce Matrimonium verè sit Sacramentum: Præterea fieri posse contrahentium alterutrum consensum suum revocasse, antequàm per Procuratorem contractum fuerit Matrimonium; quô casu constat matrimonium esse irritum: Huic autem incommodo medentur partes contrahentes cùm Matrimonium iterant præsentes.

CASUS XX.

Paulus, postquàm procurationem suam Petro demandasset, ut Magdalenam duceret uxorem, ipsâ sequente die in dementiam prolapsus est. Hunc casum ignorans Petrus negotium sibi demandatum executus est, Magdalenam nomine Pauli ducens. An ratum est illud Matrimonium? Quod nodum facit hoc est scilicet, certum esse Paulum ipsum tunc non habuisse potestatem legitimè Matrimonium contrahendi. Ergo neque etiam contrahere poterat Petrus ejus procurator.

 Res-

RESPONS.

Matrimonium contractum à Petro, tanquam Pauli procuratore, ratum est in casu proposito, quamvis Paulus hôc temporis articulo fuerit in dementiâ, cùm Petrus mandatum ejus executus est. Ratio est, quoniam necesse non est, illum qui ejusmodi Procurationem dedit rationis usum habere eo ipso momento quo mandatarius exequitur: sed sufficit si mentis compos fuerit, cùm Procurationem dedit, & Procurator mentis etiam compos fuerit quãdo mandatum executus est. *Non enim requiritur*, inquit doctus quidam Canonista, (a) *ut qui mandavit ratione utatur, dum Procurator mandatum exequitur.* Hancque hujus rationem reddit: *Nam alioqui, si tunc temporis dormiret, aut ebrius esset, dicendum quoque esset, irritum esse id omne quod à Procuratore geritur, quatenùs qui mandaverat, jam usu rationis caret; sufficit enim ut rationis compos mandaverit; & Procurator ipse dum, exequitur, ratione utatur.*

(a) Joan. Cabassutius Juris Can. Theor. & Prax. l. 3. c. 19. n. fin

Quod ad allatam tacitam objectionem spectar, scilicet Paulum ipsum tunc non potuisse legitimè contrahere; ac ideò idem dici debere de Petro ejus Procuratore: respondendum est, comparationem non parem esse; quandoquidem rationis compos egit Procurator ille, ac ideò legitimè egit, dum sibi demandatum executus est. *Magna tamen in utroque casu intervenit differentia*; sic loquitur adhuc idem Autor, *quia Procurator validè agit; quia ratione utitur, ad consensum & contractum indispensabiliter & ipso facto necessariâ. At verò dum quis ebrius vel amens est, incapax est & Contractûs & consensûs omnis per se ipsum.* Autores multos alios laudat Doctor ille (b) eandem sententiam tuentes.

(b) Henriquez l. 11. de Matrim. c. 4. n. 4. Thom. Sanchez l. 2. de Matrim. disput. 11. n. 12.

MATRIMONIUM IV°.

IN toto hoc Titulo agitur tantùm de modo vario, quo irritum matrimonium in integrum restitui potest; hoc est quandonam & quo casu contrahi debeat iterùm coram Sacerdote Parocho & testibus; quandonam verò satis sit mutuum consensum interiorem iterare. Reliqua videri possunt in titulis, in quibus de Matrimonii impedimentis egimus. Ut verò penitùs perspectas habeamus Leges & formulas, quæ circà Matrimonia in Galliâ observantur, legi debent Edicta à Regibus nostris hanc in rem sancita, quorum primum est Henrici II. mense Februario anni 1556. secundum est Aurelianense anno 1560. (c) à Carolo IX. latum. Tertium est Blesaium, anno 1579. (d) ab Henrico III. datum. Quartum est Edictum Melodunense ab eodem Principe, anno 1580 (e) sancitum. Quintum est Henrici IV. anno 1606. (f) Sextum est Ludovici XIII. anno 1629 (g) Septimum ac celeberrimum latum est ab eodem Rege anno 1639. quæ omnia in variis hujus Operis locis laudamus; ibique quatuor alia prætermittimus, sancita in gratiam Reformatorum, ut existimari volunt, quæ Edicta locum habere desierunt ab Abrogatione Edicti Nannetum.

(c) Art. 12.
(d) Art. 40. 41. 42. 43. 44. & 181.
(e) Art. 25.
(f) Art. 12.
(g) Art. 19.

CASUS PIMUS.

ANSELMUS cùm Antoniam coram proprio sacerdote ac testibus uxorē duxisset, ex merâ simulatione, quin ullum consensum interiorem Matrimonio dederit, eâdem affectione motus Matrimonium perfecit, quâ illud contraxerat: sed aliquandiu pòst eum criminis sui pœnituit, vultque hodie culpam suam sarcire, Antoniamque in uxorem habere. Petit, an ut Matrimonium illud in integrum restituat, necesse sit eum iterùm contrahere; aut an sufficiat ipsum solummodò intùs assentiri, absque ullâ aliâ formulâ?

RESPONS.

Quando contractum est Matrimonium observando formulam ab Ecclesiâ præscriptam, & irritum est solummodò quia deest consensus, vel ob gravem metum, quem sacerdos testesque non noverunt; necesse non est, ut ratum reddatur, formulas jam adhibitas iterare: sed sufficit si id quod irritum est, corrigatur ab eô qui verè non assensus est, interiorem consensum iterando, modò alter consensum suum non revocaverit. Hæc est S. Thomæ sententia, cujus hæc sunt verba (h) *Ex consensu liberò illius qui priùs coactus est, non fit Matrimonium, nisi in quantùm consensus præcedens in alterò adhuc manet in suò vigore.* Si ille, ait S. Bonaventura, (i) qui statim consensum solummodò irritum dederat, deinceps ratum det consensum; hinc alter evadit obligatus consensu, quem reipsâ jam dederat, & qui semper stat, per vim & consectarium acceptionis illius qui consensum suum iterat. *Ad illud quod objicitur*: si illa consentiat, hæc sunt *Doctoris seraphici verba; dicendum quod tunc* (alius) *incipit obligari; & non ratione consensûs alieni tantùm; sed ratione sui, qui præcesserat in actu, & erat in habitu, qui etsi non illigaret, quia non erat qui acciperet, ideò alieno consensu adveniente, ille consensus habet vim obligandi; quamvis priùs non haberet.* Denique S. Antonius idem etiam distinctis verbis docet, (k) dum dicit; *si postea tacitè consentiat; & liberè personâ ligatâ in consensu pristinò persistente; verum efficitur Matrimonium; & tunc uterque ligatus est; quia quamvis tacitus consensus per se non sufficeret; tamen sufficeret; cum expressione exteriori, quæ præcessit.* Certum est igitur, non necesse esse Anselmum cum Antonia iterùm contrahere, formulas exteriores, quæ præcesserunt, iterando; sed sufficere eum Matrimonio intùs assentiri, cui priùs simulatè tantùm & in speciem assensus fuerat; modo tamen consensum suum non revocaverit Antonia.

(h) S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art 3. quæstiuncul. 2. ad 2.

(i) S. Bonavent. in d. dist. 20. q. 2. n. 3.

(k) S. Anton 3. part. summæ Theol. tit. 1. n. 7.

CASUS II.

AUGUSTUS & Joanna Petri vidua, Matrimonium contraxerunt irritum impedimento criminis. Deinde à Papa immunitatem impetraverunt circà hoc impedimentum. An sufficit ut inter se consensum suum mutuum clàm tenovent, ad Matrimonium suum in integrum restituendum, postquàm immunitas concessa fuerit & approbata: vel anne tenentur iterùm contrahere coram Sacerdote & testibus?

RESPONS.

Duo certissima priùs supponenda sunt, antequàm huic difficultati respondeamus 1. Impedimentum à crimine ortum ad contrahendum Matrimonium inhabiles reddere eos, qui crimen illud patraverunt, eo consilio ut Matrimonio se jungerent; Et eos idoneos fieri

non posse ad consensum legi.. .ium Matrimonio dandum, nisi post legitimam immunitatem. 2. Ejusmodi Matrimonium rarum factum non censeri vi solius immunitatis concessa; cum præterea necesse sit, contrahentes consensum suum rursus exprimere, sive verbis, sive signis tantumdem valentibus. Ratio est, quoniam immunitatis vis ea solummodò est, ut ad contrahendum habiles reddat eos, qui antea inhabiles erant. Quapropter, quoniam primus eorum consensus plane illicitus fuit, quippe qui datus fuerat ab iis, quos Ecclesiæ Lex ad assensum dandum inhabiles reddit; omninò necessarium est, ut mutuus consensus distinctus immunitatem sequatur. Hæ sunt Scoti, Navarri, & Sylvii observationes, quas ex S. Thomæ supplemento eduxit Sylvius (a)

(a) Supplem. S. Thom. quæst. 54. art 4. ad 6. Fr. Sylvius in d. supplem. q. 45. art 1. quæsito 2. Conclus, 2. & Resolut. var. v. Matrim. 13. Conclus. 1. Scot. in 4. dist. 35. Navarr. Manual. 6. 23. n. 97. & 80.

Quo supposito, ad difficultatem præsentem respondemus, distinguendo. Nam, vel impedimentum apertum vel occultum erat. Si apertum fuerit: necesse est post impetratam immunitatem, Partes coram sacerdote & Testibus iterùm contrahere, ut Concilii Tridentini voluntati fiat satis, occurratur scilicet scandalis; aliisque malis, quæ clandestina Matrimonia afferunt, medela afferatur. Si occultum fuerit impedimentum, at in foro exteriori probari non possit, distinguendum etiam est. Vel enim ambabus Partibus notum erat, vel alterutri tantùm. Si ambabus Partibus notum fuerit, satis est, si post immunitatem impetratam, uterque contrahens consensum suum iteret verbis, sive signo quodam exteriore, quin tamen necessaria sit sacerdotis, Testiumque præsentia. Ejus probatio satis patet, ex ratione quæ Concilium impulit ad statuendum Matrimonia coram sacerdote & Testibus celebrari debere, quæ ratio in casu proposito nullatenus locum habet, quandoquidem Matrimonium jam ratum censetur in foro exteriori. Decretum enim illud sanciendi nulla alia fuit Concilio ratio, nisi ut peccata anteverteret, quæ à clandestinis Matrimoniis oriuntur, præsertimque multorum damnationem, qui cùm uxorem clàm duxissent, eam postea deserebant, quasi concubina fuisset, aliamque palam ducebant, sicque in perpetuo adulterio vivebant; effrenatæ licentiæ medelam afferre non poterat Ecclesia, quia maritos cogere non poterat ad id ut ad uxores suas legitimas reverterentur, cùm nullis rationibus probari posset eas legitimas esse uxores. *Cùm sancta synodus*, inquiunt sancti illius Concilii Patres (b) *animadvertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse: & gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent; præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum quâ clam contraxerant, relictâ cum alia palàm contrahunt & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui malo, cùm ab Ecclesiâ, qua de occultis non judicat, succurri non possit; nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco*, &c. Ea fuit Concilii mens, quæ, ut jam diximus, nullius est usus in casu quem expendimus, in quo supponimus occultum impedimentum ambobus contrahentibus notum esse.

(b) Conc. Trident. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.

Si verò crimen ab ambobus conspirante consensu perpetratum non fuisset, sicque impedimentum contrahentium alterutri notum non fuerit, oportet non solùm, eum qui noverit consensum suum iterare; sed etiam ab altero qui id ignorat consensum callidè eliciat, si id facere possit, quin ipsi scandalum afferat. Cùm enim utriusque consensus planè illicitus & irritus fuerit, eo tempore quo contraxerunt, omninò necesse est illud vitium essentiale iteratô consensu resarciri, quoniam error contrarius est consensus auctoritati, juxtà hæc Legis verba (c) *Cùm nullus sit errantis consensus*; & ut evidenter probat Gratianus (d)

(c) Leg. non idcirco 9. Cod. de juris & facti ignorantia.

(d) Gratian. §. Hinc ita 29. q. 4.

Dicimus, illum, cui notum est impedimentum, callidè consensum elicere debere ab ignorante; hoc est, quin ipsi Matrimonii nullam esse autoritatem apertè declaret; sed utendo quibusdam verbis tantumdem valentibus, & ita ab eo responsum habeat æquum, unde pateat respondentem æquè liberè & æquè libenter assentiri, ac assensa est, cùm primò celebratum est eorum Matrimonium: Et hoc facilè exequi posse videtur eam his ferè verbis alloquens. *Nunc pari amore & existimatione te prosequor ac prosequebar cùm te duxi, licet etiam legitimè celebratum non fuisset Matrimonium nostrum, pari gaudio te ducerem hodie ac olim, & libentissimè itero consensum, quo Matrimonio nostro, assensus sum. Nonne hæ sunt tua in me affectiones! nonne eadem est tua erga me voluntas?* Si altera idem respondeat, aut si verbis non respondens, consensus sui indicia det, sive *per copulam, affectu conjugali habitam*, vel alio modo; exinde statim ratum sit Matrimonium; qui enim impedimentum ignorat, non solùm in animo habet in Matrimonio, modô quô contractum est, perstare; sed etiam illud iterùm contrahere censetur, etiam supposito nullam fuisse prioris Matrimonii auctoritatem. Sic Sylvius ratiocinatur circà hanc difficultatem (e), in Commentario suo in S. Thomæ supplementum. Ejus hæc sunt verba. *Quædam sunt observanda, Primum, non esse necesse, ut causa Nullitatis Matrimonii exprimatur ei qui nihil scit de impedimento. Secundum, sufficere ut persona, quæ est impedimenti conscia, dicat alteri, se in prius Matrimonium non consensisse, defectu bonæ instructionis; & propterea petere, ut consensum suum ambo renovent. Cùm enim consensus fuerit invalidus, apparet posse appellari non consensum. Tertium, sufficere si novus consensus procedat ex cognitione, non quidem expressâ, nullitatis matrimonii; sed æquivalenti; veluti si conscius impedimenti sollicitet alium in sui amorem & dicat: Ita tibi afficior, ut si non esset inter nos Matrimonium, nihilominus te acciperem, & jam de facto ita te accipio. Numquid tu similiter? Si respondeat, quod sic, vel eo affectu se cognoscant, Matrimonium convalescit: quia ignarus impedimenti non solum intendit permanere in Matrimonio priùs contracto, sed etiam inire novum, si prius non fuerit validum.* Doctus ille Theologus verbis distinctis deinceps declarat, (f) eo casu nullam esse necessitatem coram Sacerdote & Testibus rursùs contrahendi. *Habita dispensatione*, addit, *non debent fieri novæ denunciationes. nec requiritur præsentia Parochi & testium; sed sufficit, conjuges nullitatis, ut dictum est, conscios, inter se solos renovare consensus*; Sententiamque suam niti affirmat auctoritate Sancti Papæ Pii V., à Navarro laudati. (g) *Ita Navarrus*, inquit, *qui & affirmat Pium V. ita declarasse.* Præter Navarrum, Barbosam quoque, & quatuor aut quinque alios Auctores laudat. (h).

(e) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45. art. 1. Conclus. 3.

(f) Idem Ibid. Conclus. 4.

(g) Navarr. Manuale c. 22. n. 70. & l. 4. Consiliorum Consil. 4. tit. de sponsal. & Matrim.

Verùm, si ille qui novit impedimentum, ab alio consensum elicere nequeat, sine scandalo, aut quin periculum adeat separationis, quam occasionem alius forsan arriperet, si cognosceret se eâ uti posse; difficultas ex hâc circumstantia longè magis intricata exoritur, quæ Auctores in varias dividit partes. Alii enim, veluti Scotus, Richardus, & Gabriel, affirmant eô casu necesse esse verbis saltem generalibus, & quin designetur impedimenti qualitas, Matrimonii nullitatem ignoranti declarari, ut & libertatem quâ gaudet se sejungendi, nisi verbis prolatis consensum suum iterare velit, vel signo quodam exteriore. Deinde, si ille qui nullitatem ignorabat, rursùs assentiatur, ratum sit Matrimonium, vi immunitatis, quæ eos ad legitimè contrahendum habiles reddit.

(h) August. Barbosa in sess. 24. Concilii Trident. c. 1. num. 158. 160. Sanchez, Zerola. & alii apud Sylvium loco cit.

Auctorum illorum ratio hæc est, scilicet si Matrimonii irrita autoritas non declaretur parti ignoranti

ignoranti, dici non potest eam novum consensum dare illi qui impedimentum novit; censetur tantùm in primo consensu permanere, qui porro nullus fuit: quod non sufficit ut ratum reddatur Matrimonium, quod nullum erat quoniam deerat consensus legitimus. Hæc est Doctoris subtilis ratiocinatio, quam probat autotitate Glossæ in Alexandri III. Decretalem, (a) idem docentem. Sententiam suam probat præterea idem Auctor exemplo mancipii, quod mulier duxit, illud liberum esse credens. Si enim, inquit mancipium illud libertatem suam obtineat, insciâ ejus uxore, verum cum ea Matrimonium rursùs contrahere nou potest, donec illa noverit primum irritum fuisse, novumque dederit consensum, quo in mente habeat prioris defectum resarcire. En verba celebris illius Doctoris. (b) *Primus consensus non fuit Matrimonialis; & ideò ad hoc quòd sint conjuges, requiritur novus consensus. Et tunc dico; quòd si impedimentum non exprimatur persona insciæ; ipsa in copulâ carnali sequenti non consentit novo consensu; sed solùm reddit in virtute primi consensûs, qui nullus fuit: Et ideò licèt persona sciens de novo consentiat, non tamen sufficit. Hoc expressè dicit Glossa... in primo consensu, qui nullus fuit, intelligitur perdurare: sicut probatur de servo, qui creditur liber, cum quo contrahitur, si postea manumittitur, uxore ignorante, non contrahitur matrimonium: quia post manumissionem factam nomento cum eu semper intelligitur approbare consensum primum qui fuit erroneus, & non Matrimonium.* Jure meritò igitur, ut in re tam momentosâ tamque difficili omne dubium tollatur, Tribunal Pœnitentiarum Romanum in immunitatibus quas concedit semper inserit, immunitatem executioni mandari non debere, nisi postquàm ille, in cujus gratiam concessa est, alteri manifestè aperuerit prioris consensûs nullitatem, iis tamen verbis quæ non patefaciant crimen illius cui concessa est immunitas, ipsi veritatem aperiendo, verbi gratia, his verbis: Cùm te uxorem duxi, consensum sufficientem non habui, quod Confessarius meus notum mihi fecit: Nonne vis igitur ut unà consensum iteremus? Hæc est tuta via satisfaciendi ordinariæ clausulæ rescriptorum, quæ primarius Pœnitentiarius Romanus concedit per formulam Commissorii: *Cum ipso latore dispensa, muliere de nullitate prioris consensûs certiocatâ, Sed ita cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur.*

(a) Alex. III in cap. *Propositum* 1. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. & ibi Glossa in v. *Insciam*.

(b) Scotus in 4. dist. 35. q. 1.

Malo illi curando majorem adhibent facilitatem quidam alii auctores; affirmantque: (c) sufficere si qui Matrimonii nullitatem novit, intùs iterùm assentiatur; tuncque ratum fieri matrimonium, *per solam copulam animo conjugali habitam*, quin necessesit nullitatem declarare illi cui ignota est, hanc rationem reddunt, scilicet, circà hoc Matrimonium ratiocinandum esse, tanquam circa sacramentum Pœnitentiæ, quod ratum est, licèt peccata Confessione patefacta fuerint certo quodam tempore, & aliò tantùm tempore absolutio concessa fuerit. Sed ad hanc opinionem descendere non possumus. Quamvis enim rationi planè consentaneum nobis videatur, illos cogi non debere coram sacerdote & testibus denuò contrahere, quandoquidem juxtà Navarri testimonium sanctus Pius v. declaravit, id necesse non esse, cùm ceremonia illa jam observata est; existimamus tamen cum eòdem Auctore (d) qui Innocentii IV. auctoritate nititur, non satis esse, ut ratum Matrimonium fiat, si ille qui solus illius nullitatem novit, consensum suum intùs reintegret, post impetratam immunitatem, sed omninò necessarium esse, ut jam diximus, alterum consensum etiam suum reintegrare, postquàm sufficienter audiverit assensum primum nullum fuisse.

(c) Cajetan. Opusc. 23 q. 2. Dom Sotus in 4. dist. 18 q. 2. art. 4.

(d) Navarr. cit. c. 22. n. 47. & 86. Et apud eum Innoc. in fine cap. 1. de eo qui duxit in Matrim. &c.

Quod attinet ad Exemplum allatum Confessionis peccatorum patefactæ certo quodam tempore, & absolutionis alio tempore impetratæ, dicendû est, comparationem adhibitam cum Matrimonio irrito, in casu de quo agitur, non esse æquam, & nullam relationem habere cum difficultate quam expendimus. Ratio hæc scilicet Confessio & Absolutio illa sacramentum perfectum conficiunt, tantùm quoniam confessio quæ præcessit, & quæ facta est, *in ordine ad absolutionem obtinendam*, valida est; cùm consensus, qui revocationem præcessit, planè nullus sit, & cùm ille, qui consensus nullitatem non novit, non possit ratum illud reddere eum reintegrando, ut jam ostendimus. Ita ut planè necessarium sit, criminis impedimento legitimâ immunitate sublatô, ambo contrahentes denuô assentiantur modo distinctô, nullo habitô respectu ignorantiæ illius, cui ignota est nullitas.

CASUS III.

Eursmundus & Bertha, quartô gradu consanguinei, Matrimonium fide improbâ, & absque immunitate, coram sacerdote, duobusque testibus Matrimonium contraxerunt. Testes illi æqué probé noverant ac Côtrahentes irritum esse illud Matrimonium. Ut illud in integrum restituatur an necesse est Evremundum Berthamque denuò contrahere coram sacerdote ac testibus, postquàm immunitatem impetraverint circà impedimentum: Aut sufficit ne contrahentes unanimi animo consensum suum clàm renovare?

Respons.

Non sufficit ut Matrimonium illud validum reddatur, eos denuò clam contrahere absque Sacerdotis & Testium præsentia; sed necesse est Evremundum Berthamque consensum suum renovare juxtà formulam ordinariam à Concilio Tridentinô præscriptam. Ratio est evidens: Testium enim præsentia tum tantùm valere potest, cùm testimonium suum dixerunt in gratiam Matrimonii, Ecclesiam certiorem facientes illud ratum esse. In casu autem propositô Testes illi testimonium perhibere non possunt, Matrimonium legitimum & ratum esse, cùm contrarium noverint. Quapropter Contrahentes huic quod intendit Concilium satisfacere non possunt, nisi consensum suum reintegrando coram sacerdote ac Testibus. Idem dicendum est in eô casu, quo alter Testium solus novit Matrimonium cui adest, irritum esse. Ea est Sylvii decisio (e) ut & auctoris Theologiæ Ethicæ Gratianopolis.

(e) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45 art. 2. quæsito 2. conclus. 4. & q. 45 art. 3. quæst. 2.

CASUS IV.

Sacerdos sive Testes ignorarunt quidem impedimentum dirimens, quod intercedebat inter Balduinum & Ceciliam, eo ipso tempore quo Matrimonium contraxerunt: sed id ipsis aliquandiu post celebrationem innotuit. Nonne eô casu necesse est eos, post immunitatem, coram sacerdote illisque testibus denuò contrahere; cùm dici non possit partes contrahentes nec Ecclesiæ præcepto, neque menti Decreti Concilii Tridentini satisfecisse, quoniam testes illi testimonium vetum perhibere non possunt, se Matrimonio legitimo adfuisse, cum illius nullitas certissimè nota sit?

Respons.

Ad difficultatem propositam respondemus; si impedimentum, quod Matrimonium irritum reddit, in foro exteriori probari possit, tanquam

 occul-

occultum spectari non debere; Eoque casu necesse esse Balduinum & Ceciliam denuò coram sacerdote & duobus testibus contrahere (*a*) sed si ita secretum sit impedimentum illud, ut in foro exteriore probari non possit, sufficit partes contrahentes inter se clàm mutuum suum consensum reintegrare, quin necessaria sit sacerdotis & testium præsentia, quia hoc respectu Ecclesiæ præcepto satisfecerunt, neque contrarii convinci possunt juxtà id quod statuimus, impedimentum esse & permansurum omninò occultum. Hæc est cujusdam docti Theologi sententia (*b*) qui in suô Commentario in S. Thomam ait: *Si verò tunc ignorabant, & postea sciant* (impedimentum) *sed taliter, quod non possit probari in foro externo; non oportet* (coram Parocho & testibus consensum renovari) *quia fuerunt testes Contractûs, quando satis fiebat Decreto Tridentino; & in Ecclesia notum non est impedimentum.*

(a) Colloq. 2 Lucion. Colloq. 7. q. 2.

(b) Fr. Sylvius in supplem S. Thom. q. 45. art. 2. quæsito 2. Conclus. 4.

Sic teste Navarro, hanc quæstionem fusè tractante, (*c*) Cardinalium sacra Congregatio à Pio IV. secundâ die Augusti 1564. instituta, & à Pio V. Sixtoque V. confirmata, similem diremit quæstionem, declarans hisce in casibus Concilii mentem non fuisse, cogere contrahentes partes ad denuò contrahendum coram sacerdote ac Testibus, propter scandalum & incommoda quæ inde exoriri poterant. Sic loquitur celeber ille Romanus Pænitentiarius. *Ita illustrissimus Card u dis Alciatus, Propænitentiarius, retulit in signaturâ placuisse sanctissimo* (Papæ) *ut in hujusmodi impedimentis occultis, quando Matrimonium est renovandum, possit hoc fieri inter Conjuges secretè; & quòd non sit necessaria præsentia Parochi, vel testium: & ita exprimenda est clausula: & secretè inter se contrahere.*

(c) Navarrus lib. 4. Consil. tit. de sponsal & matrim. Consilio 24. n. 15.

Observandum tamen, ut vitetur offensio, quâ sacerdos Testesve inde lædi possent, necesse esse ipsis notum facere impedimentum cessasse immunitate impetratâ, & consensu mutuo renovato. *Quamvis, ut tollatur scandalum* inquit Sylvius (*d*) *sive Parochus, sive testis, qui conscius est impedimenti; debeat illi impetratio dispensationis significari.*

(d) Fr. Sylvius loco citat.

CASUS V.

Cùm Hilarion bonâ fide & coram sacerdote multisque testibus uxorem duxisset Victoriam, cujus est affinis; *ex concubitu fornicario*, quia ante Matrimonium clàm peccavit cum puellæ illius amita, & impedimenti illius dirimentis immunitas ipsi impetrata est. An eo casu necesse est, ut Matrimonium illud in integrum restituatur, contrahentes denuò coram sacerdote ac testibus contrahant, si istam clausulam præcipiat eorum immunitas: *Eâ conditione ut supplices rursùs contrahant, juxtà formulam à Conciliô Tridentino præscriptam.*

Respons.

Ex iis quæ in Decisione præcedente diximus evidenter patet, quando occultum est impedimentum, ac Matrimonium ab initio contractum & juxtà formulas ab Ecclesiâ præscriptas, necesse non esse post impetratam immunitatem coram sacerdote ac testibus denuò contrahere; & ad validum reddendum Matrimonium satis esse, si contrahentes consensum suum inter se renovent. *Sed* (*quod valdè notandum est* inquit Navarrus (*e*) *felicis recordationis Pius V. declaravit, non illos,* (sc. Parochum & testes) *esse necessarios in contrahendo Matrimonio ab iis, qui illud publicè cum denunciatione sufficiente contraxerunt; sed propter aliquod impedimentum occultum est nullum, quo sublato oportet, ut denuò contrahatur, quod fieri posset sine ullâ Parochi, aut testium præsentiâ, antequàm ad urbem veniremus, respondimus. Quâ declaratione sacrum pænitentiaræ prætorium frequenter utitur.* Unde sequitur quòd, quandoquidem impedimentum, de quô in exposito agitur, est occultum, satis esse si Hilarion ac Victoria clam inter se consensum suum mutuum renovent. Quod verum est etiamsi immunitatis ipsis concessæ rescriptum clausulam contineat memoratam in specie propositâ ut ait idem Canonista, sub finem loci à nobis laudati, dum ad Casum præcedentem respondebamus, & ut docet Sylvius (*f*) qui dicit: *Quid: si dispensetur super impedimento occulto; sedeâ conditione, ut contrahant servatâ formâ Concilii Tridentini? Resp. etiam tunc illos posse consensum renovare absque parocho & testibus; si priùs contraxerant coram illis. neque enim attentaverunt contrahere aliter quàm coram Parocho & testibus.* Auctores alios non laudabimus; sufficiant duo illi: quorum prior Romæ Pænitentiarius fuit Pontifice Gregoriô XIII. ac ideò materias illas perfectè noverat, ut & Pænitentiarii Tribunalis praxim; Secundus verò habetur sine controversiâ Theologus doctissimus, & in eâ est existimatione ut non censeatur docere circà mores Diciplinam remissiorem.

(e) Navarr Manuale c. 22. n. 70.

(f) Fr. Sylvius in supplem S. Thom. q. 45. art. 2. quæsito 2. concl. 4.

CASUS VI.

Agustinus & Julita Matrimonium contraxerunt. At Julita consensum suum dedit tantùm præ gravi metu. Ut in integrum restituatur Matrimonium illud an sufficit eam clam assentiri, quin denuò coram Sacerdote & testibus contrahat; imo quin quidquam Augustino significet.

Respons.

Cùm Matrimonii nullitas, quæ à metûs gravis impedimento oritur, autex eô quòd desit consensus, ab alterô tantùm contrahentium nascitur; satis est si novô consensu interiore corrigat quod vitiosum fuit. Ratio hæc est, scilicet nihil aliud deerat nisi ejus consensus liber & sincerus, ut ratum & legitimum esset Matrimonium. Ideòque, si corrigatur vitium illud verô consensu, essentiale nihil amplius deest, ut validum fiat; modò alter consensum suum non revocaverit; imò necessarium non est novum illum consensum ullo signo exteriore manifestum fieri; quando quidem signum illud in matrimonii celebratione præcessit, nihilque tunc præter consensum interiorem deerat. Hoc consentaneum est cum sententia S. Antonini, qui dicit (*g*) *Si postea tacitè consentiat & liberè, personâ ligatâ in pristinô consensu persistente, verum efficitur matrimonium. Et tunc uterque ligatus est: quia quamvis talibus consensus per se non sufficeret; tamen sufficeret cum expressione exteriori, quæ præcessit .... si autem utraque persona fuit coacta, tunc ad hoc quod sit verum Matrimonium requiritur novus consensus ex utraque parte, sed non nova exterior expressio.* In hoc sanctus ille Archiepiscopus S. Thomæ amplectitur sententiam; quippe ait iste (*h*) *Ex consensu libero illius, qui priùs coactus est: non fit Matrimonium, nisi in quantum consensus, præcedens in altero adhuc manet in suo vigore. Unde, si dissentiret, non fieret Matrimonium.* Cardinalis Hostiensis, Cardinalis Toletus, Novarrus, Sylvius, aliique multi (*i*) idem dicunt ac sanctus Antoninus.

(g) S. Anton. part. summ. Theol. tit. 1. c. 7.

(h) S. Thom. in. 4. dist. 29. q. un. art. 2. quæstiuncul. 2. ad. 2.

(i) Hostiensis in cap. diternus, despontal & matrimon Fr. Tolet. Instr. sacerd l. 7. c. 22. Navarr. manuale c. 22. n. 80 Fr. Sylvius in supplem. 3. part. summ. S. Thom q. 47. art. 3. quæstio 2.

Decisio illa nititur, 1. Decretali illa Alexandri III. (*k*), in quâ Papa declarat, quòd si vir quidam qui servam uxorem duxerat, quam liberam credebat, consensum suum dederit, Matrimonii jure utens, postquàm novisset illam servam esse, Matrimonium fieri validum; ideòque eum teneri illam tanquàm legitimam suam sponsâ servare. *si confiteritur quòd idem vir præfatam mulierem*

(k) Alex. III in cap. Proposuit 2. de conjugio servorum l. 4. tit. 9.

postquàm

postquàm audivit istam esse ancillam, carnaliter cognovit; ipsum monitione præmissâ compellas ut eam, sicut uxorem maritali affectione pertractet. (a) 2. Nititur aliâ Decretali, (b) in quâ Innocentius III. declarat, eô casu virumqui postMatrimonium contractum, servam esse agnovit uxorem suam, ab eâ se sejungere non posse, nisi isto casu scil. si consensum suum præcedentem non renovaverit. *Ita quòd postquàm intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem.*

(a) Vid Martim. 3. cas. 8.

(b) Innoc. III. in cap. Ad nostram. fin. eod. tit.

Ratio quam Decisionis illius afferunt Cardinalis Hostiensis, Joannes Andræas, Navarrus, Sylvius, Major, (c) aliique, hæc est, scilicet necesse non esse ut matrimonium ratum fiat, amborum contrahentium consensum intervenire eodem tempore, eodemque loco: sed satis esse si alter qui consensum suum certo quodam tempore, & certo quodam loco dedit, quem consensum non revocavit, alter alio tempore, alioque loco consensum etiam suum det. Ac reipsâ id optimé Sacramenti Pœnitentiæ Exemplo probatur. Non est enim de illius Sacramenti essentiâ, Sacerdotis absolutionem immediatè sequi peccatorum Confessionem. Contrà multi sunt Casus, quibus post Confessionem Absolutio in aliud tempus differri debet, quin teneatur Pœnitens peccata eadem secundâ vice declarare, cùm eorum absolutionem ipsi dare vult Sacerdos. Idem igitur dicendum est de Matrimonii Sacramento: Licet enim contrahentium alter ei consensum suum det certo quodam tempore, alter verò alio tempore; remanet tamen Matrimonio quod ei essentiale est eô respectu. Præterea duo illi consensus, licet variis temporibus dati, semper censentur unà simulque dati, quoniam prioris consensus præsens semper censetur, dum non revocatur ab eo qui in eum consensum descendit.

(c) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæsito 5. Joan. Major. in 4. dist. 27 q. 1. & alii.

Ex iis quæ jam diximus patet, eô ipsô momentô quô Julita intùs denuò assensa fuerit Matrimonio, quod cum Augustino præ gravi metu contraxit, fore ut eorum Matrimonium validum & indissolubile fiat, quin opus sit illud renovari coram Sacerdote ac Testibus, scilicet propter rationes à nobis allatas in secundâ & quartâ decisione, quas hîc non repetemus.

CASUS VII.

Hieronymus solus novit Matrimonii sui nullitatem; consensum suum uno animo cum uxore suo renovare vult, sed nedum conjugalis consensûs indicium aliquod ipsi det, è contra oppositionem distinctam ipsi testatur, propter offensionem quamdam ac molestiam, qua affecta est ob ejus agendi rationem. Eo casu quid ipsi faciendum est?

Respons.

Vir ille abstinere debet à petendo officio conjugali ab uxore suâ, quæ dum eâ est affectione, officium, illud, ut verisimile est, ipsi præstaret tantùm, quia falsò credet se ad id teneri, Matrimoniique nullitatem ignoraret. Sed officium illud uxori suæ præstare potest vir ille *affectu conjugali*, si id desideret: quia cùm id ab eô petit, censetur etiam id à marito, petere, *animo conjugali*; ac ideò primum suum consensum renovare, prout desiderabat Hieronymus. (d) Tutius tamen foret conscientiæ viri illius, si antequam officium illud uxori suæ præstaret, dextré illam alloqueretur verbis amicitiam sinceram significantibus, quibus illam impellat ad ipsi respondendû modo indigitante eam officium illud ab eo tanquàm à marito suo legitimó petere.

(d) A sancta Beuve tom. 3. cas. 161.

Vide. OPPOSITIONEM MATRIMONIO.

MEDICUS.

Medicus vocatur ille qui Medicinam exercet, & callet artem ægrotis prosperam valetudinem restituendi, aut in malis suis illos juvandi, medicamentia quæ ipsis præscribit. imò bonam valetudinem conservandi iis qui non ægrotant victûs rationem ipsis salubrem præscribendo.

Scriptura sacra de Medicis honorificé loquitur. *Honora Medicum propter necessitatem*, inquit Sapiens, honorem tribue Medico, & da ipsi mercedem quam meretur, propter opem. A Deo enim est qualis est, Deusque Auctor est omnium medicaminum *Etenim illum creavit Altissimus, à Deo est enim omnis medela.* (e) *Altissimus creavit de terrâ medicamenta: ... Etenim illum Dominus creavit: & non discedat à te quia operæ ejus sunt necessaria.* Ex arte sua locum obtinet ipsi honorificum, imò Magnatum existimationem summam ipsi conciliat. *Disciplina Medici exaltabit caput illius; & in conspectu Magnatorum collaudabitur* (f) Denique Scriptura Sacra nos docet Lucam fuisse Medicum, & divo Paulo carissimum: *Lucas Medicus carissimus.* (g)

(e) Eccli 38. 1. 2. 4. & 12.

(f) Ibid v 3

(g) Coloss. 4. 14.

Leges Romanæ, licèt hoc respectu usui & consuetudini nostræ contrariæ, Medicis privilegia & immunitates insignes concedebant: eorum tamen numerum in utraque urbe definiverant; quoniam eorum artem Respublica spectabat, tanquam omnibus utilissimam, sicque eos impellere volebat ad Officii sui partes libentiùs & accuratius implendas. *Exceptis qui liberalium studiorum antistites sunt*, ait Lex. *& qui medendi curâ funguntur, Decurionum decreto immunitas nemini tribui potest* (h): *Medicos & maximè Archiatros*, inquit alia Lex, *unà cum Uxoribus & filiis, nec non rebus, quas in civitatibus possident, ab omni functione & ab omnibus muneribus, vel civilibus vel publicis, immunes esse præcipimus ..... ut si quis eos vexaverit, pœnâ, arbitrio judicis plectatur.* (i)

(h) Lege Excepto 1. Cod. de Decreti Decur. super immunitate quibusd concedendâ lib. 10. tit. 46 Item Leg. Nec immunes 5. Cod. de Professorib & Medicis lib. 10. tit. 12.

(i) Leg. Medicos, 6. Cod. de Professorib. & Medicis.

Lector dubio procul, satis dijudicat, ea quæ mox de Medicis in genere dicebamus, de ignaris, & nomine illo indignis intelligi non debere: Nemo enim ignorat innumeros esse Medicinæ aliarumque Facultatum Doctores, qui nomine tantum sunt Doctores. Illa etiam intelligi non debent de Medicis Mercenariis & circumforaneis, qui populo inserviunt solummodò quantum ipsorum interest, populumve decipiunt.

Medicis operæ suæ, ut & medicaminum quæ in curando morbo suppeditarunt, justa merces persolvi debet, cæteris omnibus Creditoribus postbabitis, funerum tamen

 impensâ

impensâ persoluta. *Impensa facta in infirmum præfertur, cuicumque Creditori; post tamen funeris impensam.* Hæc sunt duorum celeberrimorum Jurisperitorum verba, *Baldi* scilicet & *Pauli à Castro* (*a*) Et Jurisprudentia illa consentanea est cum jure quod observamus (*b*) Quod tamen intelligi debet tantum de morbo quo mortuus est ægrotus. non verò de mercede debitâ ob præcedentes morbos, quibus constantibus defuncto curam suam adhibuerit Medicus quorumque causâ mercedem suam exigere potuit, Si ipsi visum est.

(a) Baldus & Paulus in Leg. *hæreditas* 3. Cod. de petit. hæreditatis, lib. 3. tit 31.

Medici non sunt idonei ad accipienda legata quæ demortuus ipsis legasset, juxtà Jurisprudentiam Edictorum promulgatorum ut interpretaretur Articulus 151. Decreti à Francisco I. dato, annô 1539. ut observat Ricardus. (*c*)

(b) Louët. & Brod. Litter. N. n. 89.

Nullus Medicus, absque gravi peccatô, experimenta facere potest, quorum exitus periculosus sit ægrotis quibus remedia præbet; semperque se gerere debet juxtà antiquas artis suæ regulas.

(c) Ricard. part. 1. cap. 3. sect. 9.

Antiquas dicimus *regulas*: ut eorum nova experimenta excludamus, sanguinis transfusionem verbi gratia, quâ uti illos vetuit supremi senatûs Parisiensis Decretum, secunda die Januarii 1670. (*d*) satis enim est, si in forô exteriore ab iis non repetatur ratio ignorantiæ suæ, ut apud Romanos ab iis repetebatur, quin etiam vitam nostram exponamus periculo novorum periculosorumque experimentorum, quibus incerta remedia experiri vellent.

(d) Diarium Forense tom 3. c. 15

Nullus Clericus vel Religiosus Medicinam exercere potest, nisi à Caritate impulsus, sine spe lucri, accuratè tamen observando omnia artis illius præcepta.

Neque etiam absque crimine Medicus negligere potest monere ægrotos, eos in periculo mortis esse, ut se præparent ad accipienda Sacramenta. Si verò quædam prudentiæ ratio non sinit eum id ægroto ipsi declarare, debet saltem id monere Propinquos vel Pastores, vel Confessarios, ut deinceps videbimus, tuncque loquemur etiam de officio, quô Medici ex Caritate tenentur, Pauperibus gratuitò adesse, præsertim cùm in urbe mercede conducuntur ut populum adjuvent, ut id incepit fieri in gratiam Galieni jussu Imperatoris Commodi, cujus celeber ille Medicus coævus erat, ut & Constantini, Honorii ac Theodosii.

Indignum est Medico, cum ægroto pacisci, fore ut ipsi pecuniæ summam quamdam persolvat, modò eum ad prosperam valetudinem reducat; jure meritô Leges Romanæ Medicis turpia illa pacta prohibebant (*e*)

(e) Leg. *Archiatri* 9. Cod. de Professoribus & Medicis.

CASUS PRIMUS

Allealmus cui res est angusta domi, aliquando invitatur ad juvandos Pauperes in morbis eorum, sed eos invisere sæpè denegat; quoniam novit ob suum officiosum aditum mercedem se non acceptur um; An in hôc peccat?

RESPONS.

S. Antoninus ait, Medicum teneri ex præcepto caritatis Pauperes in morbis urgentibus juvare; eumque reum futurum quodammodo homicidii, si Pauper mortem obiret, quia noluit Medicus illum adire, curasque suas in morbo ipsi denegavit. *Pauperibus non valentibus solvere; gratis mederi debet*, inquit Sanctus ille (*f*), *& non se ab eorum curâ abstrahere, quia hoc esset indirectè occidere. Mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cùm potest, non excludit.* Quod Sanctus ille Archiepiscopus dicit post Ennodium, cujus verba Gratianus refert in Decreto suo, (*g*) licèt immeritò Papæ Symmacho verba illa tribuat. Ac reipsâ Medicus Christianus animo semper præsens habere debet illud Ambrosii appositè dictum: (*h*) *Vilis pecunia, sed pretiosa est misericordia*: Debet quoque nosse proximi vitam pretiosiorem ipsi esse debere; quàm exiguam pecuniæ summam, quam lucraretur, divitem adeundo: *Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum: quia plus debet valere apud eum vita illius, quam propria pecunia*, inquit Glossa. (*i*)

(f) S. Anton. 3. part. tit 7. c. 1. § 1. init.

(g) Dist 83. § Providendum.

(h) S. Ambros in Can. *Medicina* 76. de pænit. dist. 1.

(i) Glossa in Can. *si quis* 1 dist 83. v. *Inferat*.

Verum quidem est, ipsi licere mercedem percipere, ex curâ quam adhibet in gratiam ægrotorum, sed quanti facere debet pecuniam, præ misericordiâ, quam exercendi occasionem habet erga miserum ægrotum ab aliis desertum? Nonne in eâ hypothesi eodem modo ratiocinandum est de Medico, ac de Divite, qui Pauperibus quos gravis inopia premit eleemosynam denegat & nonne dicendum est, quòd quemadmodum eô casu dives ille purgari non potest de gravi peccatô; Medicus pariter excusari non potest, qui Pauperibus operam suam denegat, eo obtentu quòd non habeant unde ipsi mercedem persolvant? En igitur quid de Allealmo cogitandum sit, qui eo prætextu quòd ipsi sit res angusta domi, ex quadam inhumanitate Pauperibus denegat opem, quam ipsis ferre posset, absque ullâ impensâ: Attamen eô potiori jure ad eos operâ suâ juvandos tenetur, quòd non valeat eleemosynis juvare, debet saltem erga illos opus illud misericordiæ exercere, ut peccata sua redimat: quandoquidem juxtà S. Ambrosium, *Medicina misericordiæ tollit peccata magna*. (*k*) S. Antoninus quoque alibi datâ operâ eandem agitat quæstionem, dicitque; *infirmis autem non valentibus solvere, tenetur* (Medicus) *gratis mederi: quin imò & medicinas pro eis solvere, si valeat & ipsi infirmi facultatem non habent.* Sapientem hanc considerationem addit tamen sanctus ille: *Non autem tenetur Medicus omnibus infirmis Pauperibus simpliciter & indistinctè providere, sed pro loco & tempore sibi occurrentibus ... pro ut dicitur (l) de aliis operibus misericordiæ*; hoc est huncce Medicum non teneri absolutè & indistinctè opus illud Caritatis erga omnes Pauperes exercere: sed solummodò respectu habitô variarum circumstantiarum loci & temporis: Veluti, verbi gratia, si Pauper infirmus ab aliis juvari non possit; vel si ejus Morbus ita sit urgens, ut tempus non supersit alios vocandi, quin mortis periculum adeat.

(k) S. Ambros. in Can. *Medicina* 66. ut.

(l) Idem 2. part. tit. 7. cap. 4. § 5.

CASUS II.

Dorylaus, solus in exiguâ Urbe Medicinæ Doctor, ubi sunt Pauperes ægroti, quos visitare curat, imò quibus medicamenta gratis suppeditat, cum variis temporibus ab aliquot annis vocatus fuerit ab Alexandro Divite, periculosè ægrotante, illum visitare denegavit, quia nullam mercedem ab eô accipit; imò postulatio mercedis debitæ Divitem illum læsit. An sine peccatô in recusatione suâ permanere potest?

RESPONS.

Respons.

Primâ fronte dici poſſe videtur, in caſu propoſitô Dorylæum non peccare. Quandoquidem enim multùm inſudavit & multùm impendir ur ſtudiis operam daret, & Doctoris gradu dignus evaderet, ad quem pervenit, æquum eſt ipſum mercedem conſentaneam accipere, præſertim ab ægrotis qui valent ipſius labores & curas perſolvere, ur ad eas perſolvendas teneatur, juxtà S. Auguſtini Macedonio ſcribentis Doctrinam, quam Gratianus in Decreto ſuo referr. (a) Ea eſt Gloſſæ ſententia (b) poſtquam probaſſet, Medicum teneri viſitare & curare gratis Pauperes, qui ipſum advocant, addit: *ſed quid, ſi infirmus dives ei nihil vult dare Medico, numquid gratis tenetur eum curare? Videtur quòd non; cùm nemo de ſuo cogatur facere beneficium.* Gloſſæ illius Auctor hoc habet ab antiquo quodam Concilio, de cujus nomine inter Burcardum, Yvonem Carnutenſem & Gratianum non convenit, quod Concilium hanc ipſam rationem his verbis affert (c) *Cùm ratio & uſus obtineat, neminem cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi de proprio facere beneficium.*

(a) S. Aug in Can. *Non ſane* 15. 14. q. 5.
(b) Gloſſ in Can. *ſi quis* 1. diſt. 83. v. *Inferas*.
(c) Conc Mediomatricus in Can. *precatio* 4. 10. q. 2.

Evidens tamen videtur, non poſſe ſine peccatô, adverſùs Caritatis præceptum, conſilium à ſe in caſu propoſitô initum exequi, Dùm enim exiguæ illius Urbis ſolus ſit Medicus, Diviti illi miniſterium ſuum denegare non poteſt, & ſinere eum ſine auxilio mori. Sed præter Caritaris Chriſtianæ rationem, quæ illum adſtringit ad opem ferendam huic ægroto in tam urgente neceſſitare; alia eſt quæ impedir quominùs hâc excuſatione utatur, quoniam ſcilicet ægrotus ille ipſum perſolvere recuſat: nimirùm actionem haber contra eum, & ejus heredes, ſi moriatur: & abſque vel minimâ difficultare imperrabit illum, vel ejus heredes damnari ad æquam mercedem perſolvendam, ipſi debitam quòd utiliter in ejus gratiam operam ſuam impenderit, in occaſione momentoſiſſimâ, in qua de ejus ſalute agebatur: nec minùs dignus ſit cui merces tribuatur curæ adhibitæ; licet mortem obierit ægrotus; juxtà iſtud Innocentii III. effatum (d): *Licèt non ſemper ſequatur laborem effectus: nihilominus tamen ipſe labor eſt meritorius.* Ea eſt Auctoris Gloſſæ Deciſio (e), cujus hæc ſunt verba: *Dico quòd tenetur eum curare ſuis impenſis.* (f) *Et ſi non convaluerit, repetat expenſas: quia utiliter geſſit negotium ejus .... etiamſi moriatur æger, poteſt petere impenſas: quia ſufficit, ſi utiliter cœpit gerere licèt eventus non ſit ſecutus.* Hoc autem probar Auctor ille ex Legis quam ad marginem laudamus auctoritate. (g)

(d) Innoc III. in C. Niſi 10. de Renuntiatione. §. *Quippe* l. 1. c. 9.
(e) Loco cit.
(f) Leg. *non tantùm*. ff. de appellat. & L. *At ſi quis*. ff de relig. & ſum pt. fun. § Labeo. l. 11. tit. 7.
(g) L. *Uſitiras* §. *ſienti*. de negotiis geſtis. Leg *ſol an. ultrò* ff. de officio Præſidis.

CASUS III.

Philogonus, Medicus, poſtquàm Medicinam per quindecim annos exercuit, conſilium init ſacerdotio initiari. An id poreſt abſque immunitate?

Respons.

Ut ſacros Ordines accipiat Medicus nequaquam indiget immunitate, tanrummodò propter artem ſuam, cùm illam juxtà regulas exercuit Id alibi probamus, cùm de Irregularitate loquimur; illudque evidens eſt ex quadam Decretali, quam Clemens III. (h) inſcribir cuidam Canonico Colonienſi, qui Papam illum conſuluerat, ut edoceretur num poſtquàm variis cum ſucceſſibus Medicinam exercuiſſet, ſacros Ordines exercere poſſet; Et hoc vetum eſt, quamvis ejus remedia exitum ſelicem non ſemper habuerint, multique ex infirmis quos curabat mortui ſint: Medicus enim non gaudet dono ſanandi omnes quos curat, ſed quoſdam ſolummodo, aliorum vitam protrahendi, aut ſolummodò, illos in malis ſuis ſublevandi. *Non eſt in Medico ſemper relevetur ut æger.* (i) ſatis eſt igitur, ſi Doctrinâ polleat ſufficiente, ſi remedia adhibeat congruentia, omnibuſque utatur curis & cautionibus ut proſperum habeat exitum.

(h) Clemens. III in C. *ad aures*. 7. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.
(i) Gloſſa in C. ad aures v. *cum diligentia*.

Si in eô ſit caſu Philogonus, ſacros Ordines ſine ullâ immunitate accipere poteſt, ſed ſi certò noverit, præ malitiâ vel ignorantia ſe cauſam fuiſſe mortis alicujus ex ægrotis quos curabat, irregularis eſt, ſacroſque Ordines accipere non poteſt, abſque peccato mortali, niſi immunitate legitimâ in integrum reſtituatur.

Dicimus inſuper, quod ſi Philogonus circà hæc Conſcientiæ morſus experiatur, dubitetque æquâ ratione nixus, annon præ ignoranriâ, negligentia, aliave culpâ ad mortem alicujus ex infirmis quos curabat contulerit in foro conſcientiæ tanquam irregularem ſe ſpectare debet; & dum dubium ejus permanet, ad ſacros Ordines perendos ſe ſiſtere non poteſt, ut idem ſummus Pontifex Canonico ad quem ſcribir declarat. *Tibi breviter reſpondemus*, inquit, *quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad majores Ordines de noſtrô conſiliô non aſcendas* In hæc ultima verba Gloſſa ait: (k) *Hoc eſt conſilium cum reverentia, cui obediendum eſt .... ſecus in conſilio perfectionis.* Quam diſtinctionem multis Canonibus probat, ſicut & multis aliis textibus, quos in medium proferre ſupervacaneum ducimus, Deciſionis illius ambo capira probat.

(k) Gloſſa ibid. v. *conſilio*.

CASUS IV.

Pomponius, Medicus, cùm accerſitus fuiſſet ut mulierem à tribus annis peripneumonicam curaret; A primavilitatione illam in coſtatu vidit, ut vix quatuor diebus vitam ducere poſſet, ipſi tamen multa remedia præcepit, quæ certò noverat ægrotanti illi inutilia eſſe ut ei ſanitatem reſtituerent, mortua eſt poſt quatuor dies, ut prævidetar Medicus. Defunctæ heredes ipſi decem libras pependerunt, ob curam quam adhibuit. An ſummam illam pecuniæ legitimé acquiſivit?

Respons.

Reſpondemus, pecuniæ ſummam illam Pomponio legitimé partam eſſe. Ratio eſt, quoniam Medicorum miniſterium non ad hoc unicé tendit ut à morte ægrotos ſervet. Cùm Deus ſolus ſit vitæ hominum & ejus durationis ſummus Dominus: *Vita & mors à Domino Deo eſt*, ait Sapiens (l) Quibus S. Auguſtinus addir (m) *Vita ſcilicet à donante, mors à vindicante.*

(l) Eccli 11. 14.
(m) S. Aug. l. 1. retract. c. 21. n. 2.

Satis eſt igitur, ſi Medicus curam adhibeat, ad ſublevandum ægrotum quem curar, ut mercedem ipſi datam mereatur, cùm præterea non minor ejus ſit labor in ſublevando illo, cujus valetudo in deſperatis habetur, ac in curando alio, qui in eo ſtatu non verſatur. Quapropter jure meritò S. Antoninus (n) cum quodam priſco Auctore air: *Medici non illicité recipiunt ſalarium ſeu ſtipendium, pro infirmitate, quam ſciunt eſſe incurabilem: Et ratio eſt ſecundum Auguſtinum de Anconâ ubi ſuprà; (o) quia Medicus inventus eſt ad inſtrumentum naturæ. Tamdiu inſtrumentum medicinæ non eſt ex toto ſubſtrahendum infirmo, quamdiu natura non ſuccumbit. Ideo non peccat Medicus, accipiendo ſtipendium de curâ ægritudinis, quam per principia artis Medicinæ credit eſſe incurabilem, niſi forté malitioſé, non indicando illis, qui illius curam habent, vel ſuperfluos ſumptus faciendo, vel eum curare omninò prætermittendo; ſed indicata veritate, quam novit de ægritudinis curâ, tamdiu juſté poteſt accipere ſtipendium ſuum, quamdiu exhibet in curâ ſui fidele miniſterium.*

(n) S. Anton. 3. part. t. 7. c. 2 §. 6.
(o) Auguſt. de Anconâ l. de poteſtate Eccleſiaſticâ.

CASUS.

Noadum sui juris, Matrimonio assentitur, interce dit autem mater: vel contrà; quando mater assentitur, intercedit verò Pater, Patris voluntatem semper matris voluntatem vincere debere. (a)

(a) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 13. lector. 1.

CASUS XIV.

FARULPUS, viginti quatuor annis natus, sex annos, sine matris consensu, uxorem duxit virginem tunc vicesimum sextum annum agentem; ex eâque quatuor suscepit liberos. Cùm gravissimô morbo correptus fuisset, Mater ejus comparavit se ad impetrandum ejus Matrimonium, si moriatur, irritum fieri, ejusque liberos illegitimos declarari. Convaluit ex morbo Farulfus, matrisque Consilium edoctus est, ac petit quid ipsi nunc faciendum sit, ut Matris malevolentiam antevertat.

RESPONS.

Celeberrimus Theologus olim Sorbonicæ Professor, (b) cui similis proposita est quæstio, ad eam die 25. Decembris 1672. respondit, dicens eô casu virum illum supplicis libellô officialem rogare debere, ut ab eô permissionem impetret curandi ut ipsius Matrimonium iterùm celebretur, Matre scripto priùs rogatâ ipsi assentiri. Ratio quæ eum ad hoc impellere debet, hæc est, scilicet curando Matrimonium suum comprobari juxta formulas ab Ecclesiâ Edictisque Regiis præscriptas, præripiet exitus litis quam ejus uxori ac ideò filiis suis intendere in animo habet mater, si forte ipsi superstes sit: Exitusque illi acerbissimi esse possent, filiis præsertim, quandoquidem juxtà Edictum anni 1629. Farulfi mater ejus uxori actionem intendere posset raptu illam accusans, quòd cùm non esset sub potestate subornaverit filium ejus, qui sui juris non erat: Cùm autem raptus criminis non sit præscriptio nisi post viginti annos elapsos, & à Matrimonio contracto sex tantùm elapsi sint anni, maximi est momenti, ut liberorum ejus statui præcaveatur, habilesque evadant hereditatis suæ adeundæ post ipsius obitum, hanc cautionem adhiberi, ejus Matrimonium modo jamjam indicato comprobari.

(b) De S. Peuve, tom. 2. Cas 207.

CASUS XV.

MEDARDUS, triginta annos & suprà natus, Batildaque viginti quinque annis perfectis nata, adversùs Parentum consensum Matrimonio se junxerunt. An Parentes in foro conscientiæ tenentur illis dotem donare, parem doti cæteris liberis datæ?

RESPONS.

1. Respondemus, Medardum atque Batildam, cùm sint sui juris, contrahere posse, etiam contra voluntatem Parentum, quia ipsis licet per Edictum. 2. Eos teneri ex Decreto anni 1639. (c) priùs scripto requirere sententiam & consensum Parentum, eâ pœnâ ut ab iis exheredentur juxtà Blesarum Edictum (d) quod eô respectu Edictum anni 1556. reintegrat, & confirmatur Decreto Henrici IV. anni 1606. ac Edicto Ludovici XIII. anni 1629. (e) quæ Edicta nituntur multorum Provincialium Conciliorum Decretis, præsertim Rhemensi, Aquisextano, Rhotomagensi, Mediolanensi & Mexicano, (f) quæ omnia vetant filios absque Parentum consensu Matrimonium contrahere 3. Respondemus, cùm conjuges illi huic Decreti articulo satisfecerint, jure à Parentibus petere possunt parem dotem, quæ cæteris liberis data est; At verò si huic Articulo non satisfecerint, hoc ab ipsis legitimè petere non possunt. 4. Respondemus, Eorum Parentes teneri ipsis dotem donare similem doti cæteris ab ipsis concessæ; modò eam dare in ipsorum sit potestate & modò isti Edicti verbis & tenori satisfecerint, non verò, secùs.

(c) Decretum 1639. art. 2.

(d) Edict. Blesar. art. 41.

(e) Decret. 16.9. art 39. & 1639. art. 1.

(f) Conc. Rhemens. an. 1583. tit. de matrim. n. 6. Conc. Aquis. an. 1585. eod. tit. Conc. Rhotom. an. 1581. Concil. Mediol. 3. an. 1573. n. 17. Conc. Mediol. 4. an. 1576. part. 3. n. 9. Concil Mediol. 6. an. 1582. n. 27. Concil Mexicam. an 1585. lib. 4. tit. 2. §. 8.

CASUS XVI.

CUM Guericus morte damnatus fuisset, ob homicidium ab ipso perpetratum; cùmque è carcere evasisset & in aliam Provinciam ad extremum Regnum se recepisset, ubi aliquandiu post uxorem duxit: An ejus Matrimonium ratum est? Ratio dubitandi hæc est nempe homo ille civiliter mortuus est, cùm non ampliùs habeat potestatem corporis voluntatisque suæ; & corpus ejus sententiâ in eum pronuntiatâ sit mulctatum & in publicum addictum, ipseque sit inhabilis ad omnem contractum civilem, ac ideò ad contractum Matrimonii?

RESPONS.

Verum quidem est, eos qui damnantur pœnâ quâdam, quæ mortem civilem infert, sicut pœna capitis, ad remos, aut exilii perpetui, carcerisve perpetui, non amplius potestatem habere de corpore sive de voluntate suâ statuendi: id verò intelligi tantùm debet respectu effectuum civilium. Quapropter eorum Matrimonium ratum tamen est, in iis quæ Sacramentum & vinculum conjugale spectant. Nunquam Ecclesia, Legesve Principum istiusmodi homines declaratunt inhabiles ad Matrimonium contrahendum: Nemoque ad hoc inhabilis censeri debet, nisi sit in eorum casu, quos Lex vetat contrahere, ut ait Innocentius III. scribens ad Archiepiscopum Arelatensem (g), *Quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur.*

(g) Innoc. III. in c. Cùm apud. 23. de sponsal. & matrim.

Ac sanè, dici non potest ejusmodi Matrimonium irritum esse, nisi tale evaderet errore personæ vel conditionis servilis. Horum autem errorum neuter reperitur in Matrimonio de quo agitur. 1. Enim, Guericus, cùm Matrimoniô se junxit, non finxit se esse Titium, vel quempiam alium 2. Nec est *servus conditionis*, ut vocant; sed tantùm *servus pœnæ*: quod non impedit quin uxori, quam duxit, potestatem tribuat sufficientem in corpus suum, cùm istiusmodi potestas unicum objectum habeat, officium scilicet conjugale, quod ei præstare tenetur, cùm desiderat. In eâ igitur hypothesi est solummodo error personæ Guerici. Inter Theologos autem omnes, & inter omnes Canonistas convenit, istiusmodi errorem nunquam Matrimonium irritum reddere posse, prout fusiùs probat Gratianus (h).

(h) Grat. § Quod autem 29. q. 1.

Præterea, Guerici Matrimonium ratum esse probari potest, comparatione factâ cum Matrimonio quod contrahit homo, cujus excommunicatio publicè denunciata est: Licèt enim homo ille sit orbatus omni commercio, etiam civili, cum fidelibus, & sit seclusus à *gremio S. Matris Ecclesiæ & à cõsortio totius Christianitatis*, prout loquitur Concilium quoddam Arausionense, à Gratiano laudatum (i); ita ut ne illum quidem alloqui liceat, illumque salutare, nisi violetur prohibitio sacrorum Canonum: (k) quamvis denique *stare in judicio* non possit, ad quemlibet actum exerendum, donec saltem *ad cautelam* absolutus fuerit; ratum tamen Matrimonium contrahere potest: ut observat Brillonus in suo Edictorum Dictionario (l); licèt legitimè contrahere non possit. Quare igitur privilegium idem denegari posset illi, adversùs quem mortis sententia lata est, ob crimen cujus fortè pœnitentiam ut par est egit.

(i) Can. Canonica 107. 11. q. 3.

(k) Callix. in Can. *Excommunicato* 17. & 44 seqq. eâdem causâ & quæst.

(l) Brillon. Edictorum Dictiun. v. Excommunicat. n. 63.

Porrô, idem dici potest de muliere, ob adulterium ex juris formulis damnatâ, in aliquo loco per totam reliquam vitam includi. Nam si inde egressa fuerit, post mariti mortem nubat; ejus Matrimonium ratum est in forô conscientiæ, quamvis in foro exteriori irritum declaretur, juxtà Regni istius jurisprudentiam, dummodo tamen cæterum contractum fuerit contractum juxta omnes formulas, ab Ecclesiâ præscriptas (m).

(m) Colloq. Condom. cit.

Observandum est, ea quæ jamjam dicebamus de rato Guerici Matrimonio, intelligi tantùm debere, *quoad fœdus Matrimonii*, non verò *quoad actus & effectus civiles*. Quapropter filii ex tali Matrimonio procreati inhabiles sunt ad hæreditatem adeundam Patris, post ejus obitum prout

à

à multis Edictis judicatum est. Auzanetus, Bartusque (a) Edictum proferunt datum 15. Junii 1618. Joannes à Fraxino aliud in medium profert, datum die 13. Februarii, 1625. (b) Louëtius (c) aliud profert, datum 14. die Augusti, 1585, quod declarat filios Renatæ Charbonnière-le-Masson, filiæ Regii Palatii Magistri primi, inhabiles ad hereditatem adeundam Matris suæ; quoniam igne comburi damnata fuerat, quòd maritum suum venenô necasset, licèt illius pœna in perpetuum carcerem commutata fuerit; & quamvis liberi illi procreati fuerint ex Matrimonio quod contraxerat, post sententiam in ipsam pronuntiatam die 14. Januarii 1561. Brodeau in Loüetium (d) aliud quoque refert Edictum, latum die 15. Junii 1618, à Primario Præside senatus Veroduni adversus liberos procreatos ex Matrimonio quod Antonius Tillon, Dominus in Sasse, anno 1606. contraxerat cum Joanna Mainard, postquàm exilio perpetuò damnatus fuisset, Decreto, senatûs supremi Rhotomagensis dato anno 1599. Denique idem Louetii Commentator profert etiam latum die 13. Februarii, anni 1625. in gratiam liberorum procreatorum ex primo conjugio viri vocati Rocheboisseau, qui postquam capite damnatus fuisset per desertum vadimonii diem, in primâ actione, a Castrensium Præfectorum capitali Tribuno Andegavensi, anno 1599. & à Curiâ supremâ Parisiensi, annô sequente, quòd uxorem suam trucidasset, ad alias nuptias convolaverat annô 1604. liberosque ex secunda conjuge susceperat, qui inhabiles ad hereditatem paternam adeundam declarati fuere.

(a) Auzanet. in Mor. Paris. art. 183. Bardet t. 1. l. 1. c. 29.

(b) Joan. à Fraxino, Diarium Forense l 1. c. 29

(c) Georg. Loüet. littera & Epit. 8.

(d) Julian. Brodeau, in Louet Ibid.

Ex omnibus Autoribus, quos hanc in difficultatem legimus, nullum reperi nus decisioni nostræ contrarium, excepto Abelio, qui dubitare videtur; cùm enim loquitur de impedimento conditionis servilis, ait, idem forsitan dici posse, de iis qui pænis, quarum mentionem nunc faciebamus, damnati sunt. *Nisi forte respectu eorum qui sententiâ Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati sunt, aut carceri perpetuo mancipati; tales enim cùm sint servi pœnæ ... servilis conditionis Leges subire debent.* Hæc sunt Autoris illius verba. (e)

(e) Ludov. Abeli in Medulla. Theol. c. 8. de Matrim. sect. 5. n. 3.

CASUS XVII.

Paula, viginti tribus annis perfectis nata, nupsit Patris consensu non requisitô. De hoc quæritur, num Pater possit salvâ conscientiâ, non solùm dotem ipsi denegare, sed & illam hereditate orbare.

Respons.

Cardinalis Ostiensis, & Archiepiscopus Panormitanus (f) Covarruviasque, & multi alii Canonistæ affirmant, eo casu Patrem non posse, salvâ conscientiâ, filium exheredare quoniam, aiunt illi, exheredationis metus censetur gravis metus, matrimonii libertati contrarius: Glossæ tamen Autor ait (g) Patrem posse exheredare filiam suam, quæ nundum viginti annis nata, contra voluntatem ejus nupsit viro, hàc consanguinitate indiguo, sive ob ignobile genus, sive ob pravos mores, sive ob aliam infamiæ notam: *Pater tamen benè potest eam exheredare ... Nisi major esset 25. annis, Tunc enim, si Pater distulit eam copulare, si alicui adhæserit, remanebit cum illô, etiam invitô Patre; nec exheredabitur: ... dummodo dignum eligat, Pater tenetur eam dotare.* Ea sunt verba Glossæ, sententiam suam multis Legibus comprobantis. (h)

(f) Hostiensis et Panorm in cap. 1. de despons. impuberum.

(g) Glossa in Can. *Raptoribus* 3. v. *Excusata*, 36. q. 1.

Jurisprudentia, quam in Gallia observant, consentanea est cum Glossæ sententia. Regum enim nostrorum Edicta, in decimâ Decisione à nobis laudata, Parentibus permittunt punire exheredatione liberos suos, qui contra voluntatem eorum matrimoniò se jungunt Masculos scilicet ante trigesimum annum perfectum, fœminasque ante vicesimum quintum, ita ut possint, salvâ etiam conscientiâ, illâ viâ uti, ut eorum inobedientiam puniant. Paulæ igitur Pater potest, non solùm dotem illi denegare, sed etiam exheredatione illam punire.

(h) Leg. *Si filiam*. Cod de inoffic testam. Lege *Qui liberos* ff. de ritu nupt.

CASUS XVIII.

Alexandro, Nobili non diviti, sunt quinque filiæ cum uno filio. Filius post Patris obitum omnia bona paterna hereditate accipiet, quippe quæ unico constant Nobili prædio, quod juxta morem in Regione receptum ad familiæ filium natu maximum pertinet. Jam nubiles sunt quinque filiæ: Eas verò Pater Nobilibus collocare non potest, quia ipsi non est unde illas dotet. Duarum natu maximarum connubium petunt duo plebeji satis divites. Alexander verò perpendens, illos suos esse subditos, id sibi dedecori futurum, si huic Matrimonio assentiatur, consensum planè denegat; satius sibi esse ducit duas illas filias in Americæ Insulas mittere cum multis aliis, quæ illuc se conferunt ut nubant, quoniam facillimè ibi nuberent, licèt bonis sint orbatæ. At filiæ illæ longinquo huic itineri assentiri nolunt. An Alexander potest, salvâ conscientiâ, illas invitas mittere?

Respons.

Patris potestas in liberos suos non eò extenditur ut jus ei tribuat eos in longinquas regiones transferendi, contra eorum consensum, eô prætextu fore ut ibi facilem nubendi occasionem inveniant; sic violaretur jus omnium maximé naturale, libertatem dico, quam Deus ipse totam homini relinquit, quôvis modô eâ utatur. Si igitur Alexandro tales non sint opes, ut filiabus suis congruentem dotem det, si quoque matrimonio se jungendi consilium ineuntes, plebeis nubere velint; quoniam nullus Nobilis sine dote eas uxores ducere vult, Pater impedire non debet quin plebejis nubât, ne jurè ab eô repetatur ratio, apud Deum, peccatorum in quæ forsan prolaberentur præ fragilitate hominibus, præsertim verò sexui, fœminino naturali. Hæc est sententia cujusdam docti Theologi nostri ævi. (i)

(i) De sainte Beuve. tom 3. cas. 1024

CASUS XIX.

Vigilius Semproniam uxorem ducit per Procuratorem, dùm in Provinciâ remota versaretur. 1. An matrimonium illud est legitimum? 2. An est Sacramentum?

Respons.

Cùm nihil in matrimonii Sacramento immutaverit Concilium Tridentinum, eique nihil addiderit præter Sacerdotis & Testium præsentiam; dici debet, quòd quandoquidem Matrimonium per Procuratorem, ratum erat anteà, ut videre est ex multis Decretalibus (k); etiam num hodie ratum est 1. Enim si spectetur tanquam contractus civilis, negari non potest illud ratum esse; cùm non sit de essentiâ Contractûs, eos qui illum paciscũtur præsentes esse; sufficiatque ad eum ratum efficiendum, ut ei assensum suum dent, sive per se ipsos sive per Procuratorem. Eam rationem affert Glossa (l) quæ postquàm petiisset; *An per Procuratorem contrahi possit matrimonium*: Respondet id à nemine in controversiam verti. *De hoc non dubitatur .... omnes enim contractus, qui consensu contrahuntur, inter absentes contrahuntur.* (m) Id reipsâ facile est probatu cæterorum omnium contractuum exemplo, veluti venditionis, emptionis, conductionis, mutui & similium, qui omnes per Procuratorem contrahi possunt. Sicque Isaacus Rebeccam uxorem duxit (n), cùm illam Eliezeris ministerio duxerit. Hicque usus etiamnum hodie viget respectu Principum, qui ferè semper per procuratorem Matrimonium contrahunt, nec quidquam contradicit Ecclesia. Reipsa, quilibet, præsertim cùm de contractu agitur, censetur verè per se ipsum facere, quod per aliũ facit: juxtà istã Juris Canonici regulã (o) Qui facit per aliũ est perinde ac si faciat per se ipsum. Hæc circa primã quæstioné dicenda habebamus.

(k) Innoc. III in c. *Ex parte* 14. De conversione conjugat. & ibid. Glossa v. *Internum* Bonifac VIII. in cap. *Procurator.* fin. de Procuratoribus in 6 & ibi Glossa v *Idoneus*. Et in Can. *Ne illud* 8. v. *Uxor* 30. q. 5.

(l) Glossa citat, cap. *Procurator.* v. *Idoneus*

(m) Leg. 1. 5. *Est autem* ff. de contrahenda empt.

(n) Genes 24 4. & seqq.

(o) Bonifac. VIII in reg 72. de reg Juris in 6.

Quod

Quod ad secundam quæstionem attinet, nimirum an hocce Matrimonium sit sacramentum ab ipso momento quo contractum est: Negar quidem potest, negationemque ipsi olim defendimus in Thesibus publicis, juxtà sententiam Adriani, Melchioris Cani, Cajetani, (a) Durandi, Sylvii, de Victoria, & quorumdam aliorum Theologorum. Sententia tamen contraria defenditur à celeberrimis Autoribus, nimirum à Paludano, Catharino, Petro Soto, Dominico Soto, Bellarmino, Navarto, Estio, Isamberto, Covartuvia (b) multisque aliis, quorum sententia eò magis vera videtur, quòd juxtà eos ipsos, qui contrarium tuentur, Matrimonium per Procuratorem contractum ratum sit Matrimonium. Juxtà autem Eugenii IV. Decretum sancitum in Concilio Florentino, & juxtà Concilium Tridentinum (c) Christianorum Matrimonium, legitimè contractum, provectum est à Jesu-Christo ad virtutem & dignitatem sacramenti, absque ulla distinctione. Unde sequitur, quandoquidem Matrimonium per Procuratorem contractum, est legitimus contractus, eodem tempore illud esse sacramentum. Quibus addi potest, conditiones omnes essentialiter requisitas in verô sacramento, in ejusmodi Matrimoniu reperiri: Materiam scilicet, quæ est Contractus inter personas baptisatas; & formam, sive spectetur à sacerdote præsenti & qui juxtà multos Theologos Matrimonii est Minister: sive à contrahentibus, qui licèt absentes sint, mutuum suum consensum exteriorem & interiorem dant; Nimirùm præsens per se ipsum; absens verò per Procuratorem, aut per instrumentum quod ipsi potestatem concedit suo nomine assentiendi.

(a) Adrian. Tractat. de Bapt. q. 2. ad 5. Thom. de Vio Card. Cajet tom. 2 Opuscul. 12. q. 1. de Contractu Matrimonii. Melchior. Canus de Locis Theol. l. 8. c. 5. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 42. art 1. quæsito 3. & alii

(b) Petr. Paludanus in 4 dist. 27. q. 2. n. 17. Domin. Sotus ibid. q. 1 art 3 §. *At vero* Petr. Soto lect. 3. de Matrim. §. *Requiritur*. Amb. Catharin. l. 4. Robert Bellarm. l. 1. de Matrim. c. 5. Guillelm. Estius in 4. dist. 29 §. 5. Ysambert. Disput. 3. art 4. de Sacram Matrim Navarru & alii.

Auctores qui negantem opinionem tuentur, objiciunt, si ejusmodi Matrimonium sacramentum foret, inde sequi Matrimonium contrahentem per Procuratorem gratiam sanctificantem accipere posse tempore quò dormit; quandoquidem fieri potest, Procuratorem mandatum exequi dum dormiret qui mandaverat; quod absurdum Doctoribus videtur. At iis responderi potest absurdum non esse, Baptisma effectum suum producere in infantem qui nequaquā cognoscit quod fit in eô dum baptisatur. Nonne etiā absolvi potest moribundus, quamvis nullo fruatur usu rationis, loquelæ, nec sensuum? Nonne in eo statu sacro oleo perungi potest? Quare igitur absurdum erit, quempiam gratiam sanctificantem accipere posse, dum dormit; modò mortali peccato obstaculum non attulerit?

(c) Conc. Trident. sess. 21. de sacram. Matrim. Can 1

Ne tamen quidquam omittamus eorum quæ necesse est scire & observare in Matrimoniis per Procuratorem contractis, observabimus 1. cùm Ysamberto conditiones quinque requiri.

Prima hæc est: Procurator habeat scripto attributam auctoritatem specialem contrahendi Matrimonii nomine illius qui id ipsi demandavit, ut decidit Bonifacius VIII. (d) his verbis: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale.*

(d) Bonifac. VIII. in cap *Procurator* fin de Procurator. in 6.

Secunda Conditio hæc est: Cui demandata est Procuratio ipse exequatur illam, eamque alteri non demandet, nisi hanc potestatem distinctis verbis ipsi tribuat Procuratio, ut jubet illius Papæ Constitutio, dicentis: *Et quamvis aliàs is qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium; nisi hoc eidem specialiter sit commissum.*

Tertia conditio ea est; Requiritur ut qui Procurationem dedit, illam non revocaverit priusquàm Procurator eam executus fuerit; si enim priùs eam revocasset, planè inutilia forent ea omnia quæ Procurator ageret, etiamsi potestatis sibi concessæ abrogationem ignoraret; quoniam maximi est momenti matrimonia ab utraque parte cum summa & perfecta libertate fieri *sanè si Procurator, antequàm contraxerit, à Domino fuerit revocatus*, ait quoque Bonifacius VIII. *contractum postmodùm Matrimonium ab eodem (licèt tam ipse, quam ea, cum quâ contraxit, revocationem hujusmodi penitùs ignorarent) nullius momenti existis, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.* Quod his verbis jam docuerat. S. Thomas (e) *si antequàm pœniteat* (mandans) *quàm ille* (mandatarius) *consentiat, non est Matrimonium; nec in rei veritate, nec secundùm judicium Ecclesiæ; si aliquibus signis appareat eum pœnituisse. Sed ex quo consensus per internuncios factus est* Matrimonium tenet, ac si ipse fecisset. Tres priores illæ conditiones sunt omninò necessariæ, ut Matrimonium per Procuratorem contractum ratum sit.

(e) S. Thom. in 4. dist. 29. in exposit. textûs.

Quarta hæc est: Procuratio distinctè exprimat ac transferat potestatem illam nominatim ducendi. (f)

(f) Abbas in cap. *In causis.* de electione.

Quinta denique hæc est: Procurator conditiones omnes in Procuratione appositas ad verbum observet; & in nullâ re potestatem ipsi concessam transgrediatur: quoniam quod præterea faceret, præter Legem esset, quæ dicit (g). *Diligenter igitur fines mandati custodiendi sunt. Nam qui excessit, aliud quid facere videtur.*

(g Leg. diligenter 5. ff. mandati vel contra.

Secundam addimus observationem; Nempe, juxtà Sylvium, jam à nobis laudatum, 1. Virum, cui animus est Virginem per Procuratorem uxorem ducere, summo jure posse Mulieri Procurationem suam demandare, licèt longé magis appositum foret, si contrahentium unusquisque eâ occasione Procuratorem eligat personam ejusdem sexus. 2. Ut ratum reddatur Matrimonium, plané necessarium non esse, Procurationem scriptis tradi, sed sufficere si coram & verbis tradatur, modò sit constans, nec revocetur ante executionem. 3. Ob rationes enunciatas in Decretalibus in medium prolatis, Matrimonium contrahi posse per Epistolas, inter absentes, modò legantur; & contrahentes Epistolis illis declarent, se invicem in maritum & uxorem accipere; denique lectio illa fiat coram testibus ac sacerdote proprio alterius contrahentium, & coram illo vel illâ quocum absens contrahit, vel coram ejus Procuratore, Et ille illave aut ejus Procurator Matrimonio sinceré assentiantur. 4. Istius modi Matrimonia non solùm iterari posse, cùm præsentes sunt partes contrahentes; sed etiam maximè appositum esse si id fiat; quoniam Doctores utrique opinioni faventes, illa iterari suadent: Hancque reddunt rationem, dubium esse num hocce Matrimonium verè sit Sacramentum: Præterea fieri posse contrahentium alterutrum consensum suum revocasse, antequàm per Procuratorem contractum fuerit Matrimonium; quô casu constat matrimonium esse irritum: Huic autem incommodo medentur partes contrahentes cùm Matrimonium iterant præsentes.

CASUS XX.

PAULUS, postquàm procurationem suam Petro demandasset, ut Magdalenam duceret uxorem, ipsâ sequente die in dementiam prolapsus est. Hunc casum ignorans Petrus negotium sibi demandatum executus est, Magdalenam nomine Pauli ducens. An ratum est illud Matrimonium? Quod nodum facit hoc est scilicet, certum esse Paulum ipsum tunc non habuisse potestatem legitimè Mattrimonium contrahendi. Ergo neque etiam contrahere poterat Petrus ejus procurator.

RESPONS.

Matrimonium contractum à Petro, tanquam Pauli procuratore, ratum est in casu propositô, quamvis Paulus hôc temporis articulo fuerit in dementiâ, cùm Petrus mandatum ejus executus est. Ratio est, quoniam necesse non est, illum qui ejusmodi Procurationem dedit rationis usum habere eo ipso momento quo mandatarius exequitur: sed sufficit si mentis compos fuerit, cùm Procurationem dedit, & Procurator mentis etiam compos fuerit quãdo mandatum executus est. *Non enim requiritur*, inquit doctus quidam Canonistâ, (*a*) *ut qui mandavit ratione utatur, dum Procurator mandatum exequitur*. Hancque hujus rationem reddit: *Nam alioqui, si tunc temporis dormiret, aut ebrius esset, dicendum quoque esset, irritum esse id omne quod à Procuratore geritur, quatenùs qui mandaverat, jam usu rationis caret; sufficit enim ut rationis compos mandaverit; & Procurator ipse dum, exequitur, ratione utatur.*

(*a*) Joan. Cabassutius Joris Can. Theor. & Prax. l. 3. c. 19. n. fin

Quod ad allatam tacitam objectionem spectat, scilicet Paulum ipsum tunc non potuisse legitimè contrahere; ac ideò idem dici debere de Petro ejus Procuratore: respondendum est, comparationem non parem esse; quandoquidem rationis compos egit Procurator ille, ac ideò legitimè egit, dum sibi demandatum executus est. *Magna tamen in utroque casu intervenit differentia*; sic loquitur adhuc idem Autor, *quia Procurator validè agit, quia ratione utitur, ad consensum & contractum indispensabiliter & ipso facto necessariâ. At verò dum quis ebrius vel amens est, incapax est & Contractûs & consensûs omnis per se ipsum.* Autores multos alios laudat Doctor ille (*b*) eandem sententiam tuentes.

(*b*) Henriquez l. 11. de Matrim. c. 4. n. 4. Thom. Sanchez l. 2. de Matrim. disput. 11. n. 12.

MATRIMONIUM IV°.

IN toto hoc Titulo agitur tantùm de modo vario, quo irritum matrimonium in integrum restitui potest; hoc est quandonam & quo casu contrahi debeat iterùm coram Sacerdote Parocho & testibus; quandonam verò satis sit mutuum consensum interiorem iterare. Reliqua videri possunt in titulis, in quibus de Matrimonii impedimentis egimus. Ut verò penitùs perspectas habeamus Leges & formulas, quæ circà Matrimonia in Galliâ observantur, legi debent Edicta à Regibus nostris hanc in rem sancita, quorum primum est Henrici II. mense Februario anni 1556. secundum est Aurelianense anno 1560. (*c*) à Carolo IX. latum. Tertium est Blesaium, anno 1579. (*d*) ab Henrico III. datum. Quartum est Edictum Melodunense ab eodem Principe, anno 1580 (*e*) sanctum. Quintum est Henrici IV. anno 1606. (*f*) Sextum est Ludovici XIII. anno 1629 (*g*) Septimum ac celeberrimum latum est ab eodem Rege anno 1639. quæ omnia in variis hujus Operis locis laudamus; ibique quatuor alia prætermittimus, sancita in gratiam Reformatorum, ut existimari volunt, quæ Edicta locum habere desierunt ab Abrogatione Edicti Nannetum.

(*c*) Art. 11.
(*d*) Art. 40. 41. 42. 43. 44. & 181.
(*e*) Art. 25.
(*f*) Art. 12.
(*g*) Art. 29.

CASUS PIMUS.

ANSELMUS cùm Antoniam coram proprio sacerdote ac testibus uxorē duxisset, ex merâ simulatione, quin ullum consensum interiorem Matrimonio dederit, eâdem affectione motus Matrimonium perfecit, quâ illud contraxerat: sed aliquandiu pòst eum criminis sui pœnituit, vultque hodie culpam suam sarcire, Antoniamque in uxorem habere. Petit, an ut Matrimonium illud in integrum restituat, necesse sit eum iterùm contrahere; aut an sufficiat ipsum solummodò intùs assentiri, absque ullâ aliâ formulâ?

RESPONS.

Quando contractum est Matrimonium observando formulam ab Ecclesiâ præscriptam, & irritum est solummodò quia deest consensus, vel ob gravem metum, quem sacerdos testesque non noverunt; necesse non est, ut ratum reddatur, formulas jam adhibitas iterare: sed sufficit si id quod irritum est, corrigatur ab eô qui verè non assensus est, interiorem consensum iterando, modò alter consensum suum non revocaverit. Hæc est S. Thomæ sententia, cujus hæc sunt verba (*h*) *Ex consensu liberô illius qui priùs coactus est, non fit Matrimonium, nisi in quantùm consensus præcedens in alterô adhuc manet in suô vigore.* Si ille, ait S. Bonaventura, (*i*) qui statim consensum solummodò irritum dederat, deinceps ratum det consensum; hinc alter evadit obligatus consensu, quem reipsâ jam dederat, & qui semper stat, per vim & consectarium acceptionis illius qui consensum suum iterat. *Ad illud quod objicitur*: si illa consentiat, hæc sunt *Doctoris seraphici verba; dicendum quod tunc* (alius) *incipit obligari; & non ratione consensûs alieni tantùm; sed ratione sui, qui præcesserat in actu, & erat in habitu, qui etsi non illigaret, quia non erat qui acciperet, ideò alieno consensu adveniente, ille consensus habet vim obligandi; quamvis priùs non haberet.* Denique S. Antonius idem etiam distinctis verbis docet, (*k*) dum dicit; *si postea tacitè consentiat; & liberè personâ ligatâ in consensu pristinò persistente; verum efficitur Matrimonium; & tunc uterque ligatus est; quia quamvis tacitus consensus per se non sufficeret; tamen sufficeret; cum expressione exteriori, quæ præcessit.* Certum est igitur, non necesse esse Anselmum cum Antonia iterùm contrahere, formulas exteriores, quæ præcesserunt, iterando; sed sufficere eum Matrimonio intùs assentiri, cui priùs simulatè tantùm & in speciem assensus fuerat; modo tamen consensum suum non revocaverit Antonia.

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art 3. quæstiuncul. 2. ad 2.

(*i*) S. Bonavent. in 4. dist. 20. q. 2. n. 3.

(*k*) S. Anton. 3. part. summ. Theol. tit. 1. n. 7.

CASUS II.

AUGUSTUS & Joanna Petri vidua, Matrimonium contraxerunt irritum impedimento criminis. Deinde à Papa immunitatem impetraverunt circà hoc impedimentum. An sufficit ut inter se consensum suum mutuum clàm renovent, ad Matrimonium suum in integrum restituendum, postquàm immunitas concessa fuerit & approbata: vel anne tenentur iterùm contrahere coram Sacerdote & testibus?

RESPONS.

Duo certissima priùs supponenda sunt, antequàm huic difficultati respondeamus 1. Impedimentum à crimine ortum ad contrahendum Matrimonium inhabiles reddere eos, qui crimen illud patraverunt, eo consilio ut Matrimonio se jungerent: Et eos idoneos fieri

non posse ad consensum legitimum Matrimonio dandum, nisi post legitimam immunitatem. 2. Ejusmodi Matrimonium ratum factum non censeri vi solius immunitatis concessæ; cùm præterea necessesit, contrahentes consensum suum rursus exprimere, sive verbis, sive signis tantumdem valentibus. Ratio est, quoniam immunitatis vis ea solummodò est, ut ad contrahendum habiles reddat eos, qui antea inhabiles erant. Quapropter, quoniam primus eorum consensus planè illicitus fuit, quippe qui datus fuerat ab iis, quos Ecclesiæ Lex ad assensum dandum inhabiles reddit; omninò necessarium est, ut mutuus consensus distinctus immunitatem sequatur. Hæc sunt Scoti, Navarri, & Sylvii observationes, quas ex S. Thomæ supplemento eduxit Sylvius (a)

(a) supplem. S. Thom. quæst. 54. art. 4. ad 6. Fr. Sylvius in d. supplem. q. 45. art. 1. quæsito 2. Conclus. 1. & Resolut. var. v. *Matrim.* 13. Conclus. 1. Scot. in 4. dist. 35. Navarr. Manual. 6. 23. n. 47. & 80.

Quo supposito, ad difficultatem præsentem respondemus, distinguendo. Nam, vel impedimentum apertum vel occultum erat. Si apertum fuerit: necesse est post impetratam immunitatem, Partes coram sacerdote & Testibus iterùm contrahere, ut Concilii Tridentini voluntati fiat satis, occurratur scilicet scandalis; aliisque malis, quæ clandestina Matrimonia afferunt, medela afferatur, Si occultum fuerit impedimentum, at in foro exteriori probari non possit, distinguendum etiam est. Vel enim ambabus Partibus notum erat, vel alterutri tantùm. Si ambabus Partibus notum fuerit, satis est, si post immunitatem impetratam, uterque contrahens consensum suum iteret verbis, sive signo quodam exteriore, quin tamen necessaria sit sacerdotis, Testiumque præsentia. Ejus probatio satis patet, ex ratione quæ Concilium impulit ad statuendum Matrimonia coram sacerdote & Testibus celebrari debere, quæ ratio in casu proposito nullatenus locum habet, quandoquidem Matrimonium jam ratum censetur in foro exteriori. Decretum enim illud sanciendi nulla alia fuit Concilio ratio, nisi ut peccata anteverteret, quæ à clandestinis Matrimoniis oriuntur, præsertimque multorum damnationem, qui cùm uxorem clàm duxissent, eam postea deserebant, quasi concubina fuisset, aliamque palam ducebant, sicque in perpetuo adulterio vivebant; effrenatæ licentiæ medelam afferre non poterat Ecclesia, quia maritos cogere non poterat ad id ut ad uxores suas legitimas reverterentur, cùm nullis rationibus probari posset eas legitimas esse uxores. *Cùm sancta synodus*, inquiunt sancti illius Concilii Patres (b) *animadvertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse: & gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent; præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum quâ clam contraxerant, relictâ cum alia palàm contrahunt & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui malo, cùm ab Ecclesiâ, quæ de occultis non judicat, succurri non possit; nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco*, &c. Ea fuit Concilii mens, quæ, ut jam diximus, nullius est usûs in casu quem expendimus, in quo supponimus occultum impedimentum ambobus contrahentibus notum esse.

(b) Conc. Trident. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.

Si verò crimen ab ambobus conspirante consensu perpetratum non fuisset, sicque impedimentum contrahentium alterutri notum non fuerit, oportet non solùm, eum qui noverit consensum suum iterare; sed etiam ab altero qui id ignorat consensum callidè eliciat, si id facere possit, quin ipsi scandalum offerat. Cùm enim utriusque consensus planè illicitus & irritus fuerit, eò tempore quô contraxerunt, omninò necesse est illud vitium essentiale iteratô consensu resarciri, quoniam error contrarius est consensus auctoritati, juxtà hæc Legis verba (c) *Cùm nullus sit errantis consensus*; & ut evidenter probat Gratianus (d)

(c) Leg. non id circo 9. Cod. de juris & facti ignorantia.

(d) Gratian. §. *Hic ita* 29. q. 4.

Dicimus, illum, cui notum est impedimentum, callidè consensum elicere debere ab ignorante; hoc est, quin ipsi Matrimonii nullam esse autoritatem apertè declaret; sed utendo quibusdam verbis tantumdem valentibus, & ita ab eo responsum habeat æquum, unde pateat respondentem æquè liberè & æquè libenter assentiri, ac assensa est, cùm primò celebratum est totum Matrimonium: Et hoc facilè exequi posse videtur eam his ferè verbis alloquens. *Nunc pari amore & existimatione te prosequor ac prosequebar cùm te duxi, licet etiam legitimè celebratum non fuisset Matrimonium nostrum, pari gaudio te ducerem hodie ac olim, & libentissimè itero consensum, quo Matrimonio nostro, assensus sum. Nonne hæ sunt tuæ in me affectiones! nonne eadem est tua erga me voluntas?* Si altera idem respondeat, aut si verbis non respondens, consensus sui indicia det, sive *per copulam, affectu conjugali habitam*, vel alio modo; exinde statim ratum fit Matrimonium; qui enim impedimentum ignorat, non solùm in animo habet in Matrimonio, modô quô contractum est, perstare; sed etiam illud iterùm contrahere censetur, etiam supposito nullam fuisse prioris Matrimonii auctoritatem. Sic Sylvius ratiocinatur circà hanc difficultatem (e), in Commentario suo in S. Thomæ supplementum. Ejus hæc sunt verba. *Quædam sunt observanda, Primum, non esse necesse, ut causa Nullitatis Matrimonii exprimatur ei qui nihil scit de impedimento. Secundum, sufficere ut persona, quæ est impedimenti conscia, dicat alteri, se in prius Matrimonium non consensisse, defectu bonæ instructionis; & propterea petere, ut consensum suum ambo renovent. Cùm enim consensus fuerit invalidus, apparet posse appellari non consensum. Tertium, sufficere si novus consensus procedat ex cognitione, non quidem expressâ, nullitatis matrimonii; sed æquivalenti; veluti si conscius impedimenti sollicitet alium in sui amorem & dicat: Ita tibi afficior, ut si non esset inter nos Matrimonium, nihilominus te acciperem, & jam de facto ita te accipio. Numquid tu similiter? Si respondeat, quod sic, vel eo affectu se cognoscant, Matrimonium convalescit: quia ignarus impedimenti non solum intendit permanere in Matrimonio priùs contracto, sed etiam inire novum, si prius non fuerit validum.* Doctus ille Theologus verbis distinctis deinceps declarat, (f) eo casu nullam esse necessitatem coram Sacerdote & Testibus rursùs contrahendi. *Habita dispensatione*, addit, *non debent fieri novæ denunciationes: nec requiritur præsentia Parochi & testium; sed sufficit, conjuges nullitatis, ut dictum est, conscios, inter se solos renovare consensus*; Sententiamque suam niti affirmat auctoritate Sancti Papæ Pii V., à Navarro laudati. (g) *Ita Navarrus*, inquit, *qui & affirmat Pium V. ita declarasse*. Præter Navarrum, Barbosam quoque, & quatuor aut quinque alios Auctores laudat. (h).

(e) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45. art. 1. Conclus. 3.

(f) Idem Ibid. Conclus. 4.

(g) Navarr. Manuale c. 22. n. 70. & l. 4. Consiliorum Consil. 4. tit. de sponsal. & Matrim.

Verùm, si ille qui novit impedimentum, ab alio consensum elicere nequeat, sine scandalo, aut quin periculum adeat separationis, quam occasionem alius forsan arriperet, si cognosceret se eâ uti posse; difficultas ex hâc circumstantia longè magis intricata exoritur, quæ Auctores in varias dividit partes. Alii enim, veluti Scotus, Richardus, & Gabriel, affirmant eô casu necesse esse verbis saltem generalibus, & quin designetur impedimenti qualitas, Matrimonii nullitatem ignoranti declarari, ut & libertatem quâ gaudet se sejungendi, nisi verbis prolatis consensum suum iterare velit, vel signo quodam exteriore. Deinde, si ille qui nullitatem ignorabat, rursùs assentiatur, ratum fit Matrimonium, vi immunitatis, quæ eos ad legitimé contrahendum habiles reddit.

(h) August. Barbosa in sess. 24. Concilii Trident. c. 1. num. 158. 160. Sanchez, Zerola. & alii apud Sylvium loco cit.

Auctorum illorum ratio hæc est, scilicet si Matrimonii irrita autoritas non declaretur parti ignoranti

ignoranti, dici non potest eam novum consensum dare illi qui impedimentum novit; censetur tantùm in primo consensu permanere, qui porro nullus fuit: quod non sufficit ut ratum reddatur Matrimoninm, quod nullum erat quoniam deerat consensus legitimus. Hæc est Doctoris subtilis ratiocinatio, quam probat autoritate Glossæ in Alexandri III. Decretalem, (*a*) idem docentem. Sententiam suam probat præterea idem Auctor exemplo mancipii, quod mulier duxit, illud liberum esse credens. Si enim, inquit mancipium illud libertatem suam obtineat, insciâ ejus uxore, verum cum ea Matrimonium rursùs contrahere non potest, donec illa noverit primum irritum fuisse, novumque dederit consensum, quo in mente habeat prioris defectum resarcire. En verba celebris illius Doctoris. (*b*) *Primus consensus non fuit Matrimonialis; & ideò ad hoc quòd sint conjuges, requiritur novus consensus. Et tunc dico; quòd si impedimentum non exprimatur persona insciæ; ipsa in copulâ carnali sequenti non consentit novo consensu; sed solùm reddit in virtute primi consensûs, qui nullus fuit: Et ideò licèt persona sciens de novo consentiat, non tamen sufficit. Hoc expressè dicit Glossa... in primo consensu, qui nullus fuit, intelligitur perdurare: sicut probatur de servo, qui creditur liber, cum quo contrahitur, si postea manumittitur, uxore ignorante, non contrahitur matrimonium: quia post manumissionem factam manendo cum eo semper intelligitur approbare consensum primum qui fuit erroneus, & non Matrimonium.* Jure meritò igitur, ut in re tam momentosâ tamque difficili omne dubium tollatur, Tribunal Pœnitentiariarum Romanum in immunitatibus quas concedit semper inserit, immunitatem executioni mandari non debere, nisi postquàm ille, in cujus gratiam concessa est, alteri manifestè aperuerit prioris consensûs nullitatem, iis tamen verbis quæ non patefaciant crimen illius cui concessa est immunitas, ipsi veritatem aperiendo, verbi gratia, his verbis: Cùm te uxorem duxi, consensum sufficientem non habui, quod Confessarius meus notum mihi fecit: Nonne vis igitur ut unà consensum iteremus? Hæc est tuta via satisfaciendi ordinariæ clausulæ rescriptorum, quæ primarius Pœnitentiarius Romanus concedit per formulam Commissorii: *Cum ipso latore dispensa, muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, Sed ita cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur.*

(*a*) Alex. III incap. *Propositum* 1. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. & ibi Glossa in v. *Insciam*.

(*b*) Scotus in 4. dist. 35. q. 5.

Malo illi curando majorem adhibent facilitatem quidam alii auctores; affirmantque: (c) sufficere si qui Matrimonii nullitatem novit, intùs iterùm assentiatur; tuncque ratum fieri matrimonium, *per solam copulam animo conjugali habitam*, quin necesse sit nullitatem declarare illi cui ignota est, hanc rationem reddunt, scilicet, circà hoc Matrimonium ratiocinandum esse, tanquam circa sacramentum Pœnitentiæ, quod ratum est, licèt peccata Confessione patefacta fuerint certo quodam tempore, & aliò tantùm tempore absolutio concessa fuerit. Sed ad hanc opinionem descendere non possumus. Quamvis enim rationi planè consentaneum nobis videatur, illos cogi non debere coram sacerdote & testibus denuò contrahere, quandoquidem juxtà Navarri testimonium sanctus Pius v. declaravit, id necesse non esse, cùm ceremonia illa jam observata est; existimamus tamen cum eòdem Auctore (*d*) qui Innocentii IV. auctoritate nititur, non satis esse, ut ratum Matrimonium fiat, si ille qui solus illius nullitatem novit, consensum suum intùs reintegret, post impetratam immunitatem, sed omninò necessarium esse, ut jam diximus, alterum consensum etiam suum reintegrare, postquàm sufficienter audiverit assensum primum nullum fuisse.

(c) Cajetan. Opusc. 23 q. 1. Dom. Sotus in 4. dist. 18 q. 2. art. 4.

(*d*) Navarr. cit. c. 22. n. 47. & 86. Et apud eum Innoc. in fine cap. 1. de eo qui duxit in Matrim. &c.

Quod attinet ad Exemplum allatum Confessionis peccatorum patefactæ certo quodam tempore, & absolutionis alio tempore impetratæ, dicendú est, comparationem adhibitam cum Matrimonio irrito, in casu de quo agitur, non esse æquam, & nullam relationem habere cum difficultate quam expendimus. Ratio hæc scilicet Confessio & Absolutio illa sacramentum perfectum conficiunt, tantùm quoniam confessio quæ præcessit, & quæ facta est, *in ordine ad absolutionem obtinendam*, valida est; cùm consensus, qui revocationem præcessit, planè nullus sit, & cùm ille, qui consensus nullitatem non novit, non possit ratum illud reddere eum reintegrando, ut jam ostendimus. Ita ut planè necessarium sit, criminis impedimento legitimâ immunitate sublatò, ambo contrahentes denuò assentiantur modo distinctô, nullo habitô respectu ignorantiæ illius, cui ignota est nullitas.

CASUS III.

Euramundus & Bertha, quartô gradu consanguinei, Matrimonium fide improbâ, & absque immunitate, coram sacerdote, duobusque testibus Matrimonium contraxerunt. Testes illi æquè probè noverant ac Côtrahentes irritum esse illud Matrimonium. Ut illud in integrum restituatur an necesse est Evremundum Berthamque denuò contrahere coram sacerdote ac testibus, postquàm immunitatem impetraverint circà impedimentum: Aut sufficit ne contrahentes unanimi animo consensum suum clàm renovare?

Respons.

Non sufficit ut Matrimonium illud validum reddatur, eos denuò clam contrahere absque Sacerdotis & Testium præsentia; sed necessa est Evremundum Berthamque consensum suum renovare juxtà formulam ordinariam à Concilio Tridentinô præscriptam. Ratio est evidens: Testium enim præsentia tum tantùm valere potest, cùm testimonium suum dixerunt in gratiam Matrimonii, Ecclesiam certiorem facientes illud ratum esse. In casu autem propositô Testes illi testimonium perhibere non possunt, Matrimonium legitimum & ratum esse, cùm contrarium noverint. Quapropter Contrahentes huic quod intendit Concilium satisfacere non possunt, nisi consensum suum reintegrando coram sacerdote ac Testibus. Idem dicendum est in eô casu, quo alter Testium solus novit Matrimonium cui adest, irritum esse. Ea est Sylvii decisio (*e*) ut & auctoris Theologiæ Ethicæ Gratianopolis.

(*e*) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45 art. 4. quæsito 1. conclus. 4. & q. 47 art. 3. quæst. 2. &c.

CASUS IV.

Sacerdos sive Testes ignorarunt quidem impedimentum dirimens, quod intercedebat inter Balduinum & Ceciliam, eo ipso tempore quo Matrimonium contraxerunt: sed id ipsis aliquandiu post celebrationem innotuit. Nonne eô casu necesse est eos, post immunitatem, coram sacerdote illisque testibus denuò contrahere; cùm dici non possit partes contrahentes nec Ecclesiæ præcepto, neque menti Decreti Concilii Tridentini satisfecisse, quoniam testes illi testimonium verum perhibere non possunt, se Matrimonio legitimo adfuisse, cum illius nullitas certissimè nota sit?

Respons.

Ad difficultatem propositam respondemus; si impedimentum, quod Matrimonium irritum reddit, in foro exteriori probari possit, tanquam

occultum ſpectari non debere; Eoque caſu neceſſe eſſe Balduinum & Ceciliam denuò coram ſacerdote & duobus teſtibus contrahere (*a*) ſed ſi ita ſecretum ſit impedimentum illud, ut in foro exteriore probari non poſſit, ſufficit partes contrahentes inter ſe clàm mutuum ſuum conſenſum reintegrare, quin neceſſaria ſit ſacerdotis & teſtium præſentia, quia hoc reſpectu Eccleſiæ præcepto ſatisfecerunt, neque contrarii convinci poſſunt juxtà id quod ſtatuimus, impedimentum eſſe & permanſurum omninò occultum. Hæc eſt cujuſdam docti Theologi ſententia (*b*) qui in ſuô Commentatio in S. Thomam ait: *Si verò tunc ignorabant, & poſtea ſciant* (impedimentum) *ſed taliter, quod non poſſit probari in foro externo; non oportet* (coram Parocho & teſtibus conſenſum renovari) *quia fuerant teſtes Contractûs, quando ſatis fiebat Decreto Tridentino; & in Eccleſia notum non eſt impedimentum.*

(a) Colloq. 2 Lucion. 10m. 9. ec. loq. 7. q. 2.

(b) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæſito 2. Conclus. 4.

Sic teſte Navarro, hanc quæſtionem fuſè tractante, (*c*) Cardinalium ſacra Congregatio à Pio IV. ſecundâ die Auguſti 1564. inſtituta, & à Pio V. Sixtoque V. confirmata, ſimilem diremit quæſtionem, declarans hiſce in caſibus Concilii mentem non fuiſſe, cogere contrahentes partes ad denuò contrahendum coram ſacerdote ac Teſtibus, propter ſcandalum & incommoda quæ inde exoriri poterant. Sic loquitur celeber ille Romanus Pænitentiarius. *Ita illuſtriſſimus Cardinalis Alciatus, Propænitentiarius, retulit in ſignaturâ placuiſſe ſanctiſſimo* (Papæ) *ut in hujuſmodi impedimentis occultis, quando Matrimonium eſt renovandum, poſſit hoc fieri inter Conjuges ſecretè; & quòd non ſit neceſſaria præſentia Parochi, vel teſtium: & ita exprimenda eſt clauſula: & ſecretè inter ſe contrahere.*

(c) Navarrus lib. 4. Conſil. tit. de ſponſal. & matrim. Conſilio 14. n. 51.

Obſervandum tamen, ut vitetur offenſio, quâ ſacerdos Teſteſve inde lædi poſſent, neceſſe eſſe ipſis notum facere impedimentum ceſſaſſe immunitate impetratâ, & conſenſu mutuo renovato. *Quamvis, ut tollatur ſcandalum* inquit Sylvius (*d*) *ſive Parochus, ſive teſtis, qui conſcius eſt impedimenti; debeat illi impetratio diſpenſationis ſignificari.*

(d) Fr. Sylvius loco citat.

CASUS V.

Cùm Hilarion bonâ fide & coram ſacerdote multiſque teſtibus uxorem duxiſſet Victoriam, cujus eſt affinis; *ex concubitu fornicario*, quia ante Matrimonium clàm peccavit cum puellæ illius amita, & impedimenti illius dirimentis immunitas ipſi impetrata eſt, An eo caſu neceſſe eſt, ut Matrimonium illud in integrum reſtituatur, contrahentes denuò coram ſacerdote ac teſtibus contrahant, ſi iſtam clauſulam præcipiat eorum immunitas: *Eâ conditione ut ſupplices rurſùs contrahant, juxtà formulam à Conciliô Tridentino præſcriptam.*

Respons.

Ex iis quæ in Deciſione præcedente diximus evidenter patet, quando occultum eſt impedimentum, ac Matrimonium ab initio contractum & juxtà formulas ab Eccleſiâ præſcriptas, neceſſe non eſſe poſt impetratam immunitatem coram ſacerdote ac teſtibus denuò contrahere; & ad validum reddendum Matrimonium ſatis eſſe, ſi contrahentes conſenſum ſuum inter ſe renovent. *Sed* (*quod valdè notandum eſt* inquit Navarrus (*e*) *felicis recordationis Pius V. declaravit, non illos*, (ſc. Parochum & teſtes) *eſſe neceſſarios in contrahendo Matrimonio ab iis, qui illud publicè cum denunciatione ſufficienti contraxerunt; ſed propter aliquod impedimentum occultum eſt nullum, quo ſublato oportet, ut denuò contrahatur, quod fieri poſſet ſine ullâ Parochi, aut teſtium præſentiâ, antequàm ad urbem veniremus, reſpondimus. Quâ declaratione ſacrum pænitentiariæ prætorium frequenter utitur.* Unde ſequitur quòd, quandoquidem impedimentum, de quô in expoſito agitur, eſt occultum, ſatis eſſe ſi Hilarion ac Victoria clam inter ſe conſenſum ſuum mutuum renovent. Quod verum eſt etiamſi immunitatis ipſis conceſſæ reſcriptum clauſulam contineat memoratam in ſpecie propoſitâ ut ait idem Canoniſta, ſub finem loci à nobis laudati, dum ad Caſum præcedentem reſpondebamus, & ut docet Sylvius (*f*) qui dicit: *Quid: ſi diſpenſetur ſuper impedimento occulto; ſed tâ conditione, ut contrahant ſervatâ formâ Concilii Tridentini? Reſp. etiam tunc illos poſſe conſenſum renovare abſque parocho & teſtibus; ſi priùs contraxerant coram illis. neque enim attentaverunt contrahere aliter quàm coram Parocho & teſtibus.* Auctores alios non laudabimus; ſufficiant duo illi; quorum prior Romæ Pænitentiarius fuit Pontifice Gregoriô XIII. ac ideò materias illas perfectè noverat, ut & Pænitentiarii Tribunalis præſes; Secundus verò habetur ſine controverſiâ Theologus doctiſſimus, & in eâ eſt exiſtimatione ut non cenſeatur docere circà mores Diciplinam remiſſiorem.

(e) Navarr. Manuale c. 22. n. 70.

(f) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæſito 2. concl. 4.

CASUS VI.

Augustinus & Julita Matrimonium contraxerunt. At Julita conſenſum ſuum dedit tantùm præ gravi metu. Ut in integrum reſtituatur Matrimonium illud an ſufficit eam clàm aſſentiri, quin denuò coram Sacerdote & teſtibus contrahat; imo quin quidquam Auguſtino ſignificet.

Respons.

Cùm Matrimonii nullitas, quæ à metûs gravis impedimento oritur, ex eô quòd deſit conſenſus, ab alterô tantùm contrahentium naſcitur; ſatis eſt ſi novô conſenſu interiore corrigat quod vitioſum fuit. Ratio hæc eſt, ſcilicet nihil aliud deerat niſi ejus conſenſus liber & ſincerus, ut ratum & legitimum eſſet Matrimonium. Ideòque, ſi corrigatur vitium illud verô conſenſu, eſſentiale nihil amplius deeſt, ut validum fiat; modò alter conſenſum ſuum non revocaverit; imò neceſſarium non eſt novum illum conſenſum ullo ſigno exteriore manifeſtum fieri; quando quidem ſignum illud in matrimonii celebratione præceſſit, nihilque tunc præter conſenſum interiorem deerat. Hoc conſentaneum eſt cum ſententia S. Antonini, qui dicit (*g*) *Si poſtea tacitè conſentiat & liberè, perſonâ ligatâ in priſtinô conſenſu perſiſtente, verum efficitur matrimonium. Et tunc uterque ligatus eſt: quia quamvis talibus conſenſus per ſe non ſufficeret; tamen ſufficeret cum expreſſione exteriori, quæ præceſſit .... ſi autem utraque perſona fuit coacta, tunc ad hoc quod ſit verum Matrimonium requiritur novus conſenſus ex utraque parte, ſed non nova exterior expreſſio.* In hoc ſanctus ille Archiepiſcopus S. Thomæ amplectitur ſententiam; quippe ait iſte (*h*) *Ex conſenſu libero illius, qui priùs coactus eſt: non fit Matrimonium, niſi in quantum conſenſus, præcedens in altero adhuc manet in ſuo vigore. Unde, ſi diſſentiret, non fieret Matrimonium.* Cardinalis Hoſtienſis, Cardinalis Toletus, Novarrus, Sylvius, aliique multi (*i*) idem dicunt ac ſanctus Antoninus.

(g) S. Anton. part. ſumm. Theol. tit. 1. c. 7.

(h) S. Thom. in. 4. diſt. 29. q. un. art. 2. quæſtiuncul. 2. ad. 2.

(i) Hoſtienſis in cap. *Ilлorius*, de ſponſal. & matrimon. Fr. Tolet. Inſtr. ſacerd. l. 7. c. 12. Navarr. manuale c. 22. n. 80. Fr. Sylvius in ſupplem. 3. part. ſumm. S. Thom. q. 47. art. 3. quæſtio 2.

Deciſio illa nititur, 1. Decretali illa Alexandri III. (*k*), in quâ Papa declarat, quòd ſi vir quidam qui ſervam uxorem duxerat, quam liberam credebat, conſenſum ſuum dederit, Matrimonii jure utens, poſtquàm noviſſet illam ſervam eſſe, Matrimonium fieri validum; ideòque eum teneri illam tanquàm legitimam ſuam ſponsâ ſervare. *ſi conſtiterit quòd idem vir præfatam mulierem*

(k) Alex. III in cap. *Propoſuit* 2. de conjugio ſervorum l. 4. tit. 9.

poſtquàm

postquàm audivit istam esse ancillam, carnaliter cognovit; ipsum monitione præmissâ compellas ut eam, sicut uxorem maritali affectione pertractet. (a) 2. Nititur aliâ Decretali, (b) in quâ Innocentius III. declarat. eô casu virumqui postMatrimonium contractum, servam esse agnovit uxorem suam, ab eâ se sejungere non posse, nisi isto casu scil. si consensum suum præcedentem non renovaverit. *Ita quod postquàm intellexis conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem.*

(a) Vid Matrim. 3. cas. 8.

(b) Innoc. III. in cap. *Ad nostram.* fin. eod. tit.

Ratio quam Decisionis illius afferunt Cardinalis Hostiensis, Joannes Andræas, Navarrus, Sylvius, Major, (c) aliique, hæc est, scilicet necesse non esse ut matrimonium ratum fiat, amborum contrahentium consensum intervenire eodem tempore, eodemque loco: sed satis esse si alter qui consensum suum certo quodam tempore, & certo quodam loco dedit, quem consensum non revocavit, alter alio tempore, alioque loco consensum etiam suum det. Ac reipsâ id optimé Sacramenti Pœnitentiæ Exemplo probatur. Non est enim de illius Sacramenti essentiâ, Sacerdotis absolutionem immediatè sequi peccatorum Confessionem. Contrà multi sunt Casus, quibus post Confessionem Absolutio in aliud tempus differri debet, quin teneatur Pœnitens peccata eadem secundâ vice declarare, cùm eorum absolutionem ipsi dare vult Sacerdos. Idem igitur dicendum est de Matrimonii Sacramento: Licet enim contrahentium alter ei consensum suum det certo quodam tempore, alter verò alio tempore; remanet tamen Matrimonio quod ei essentiale est eô respectu. Præterea duo illi consensus, licet variis temporibus dari, semper censentur unà simulque dati, quoniam prioris consensus præsens semper censetur, dum non revocatur ab eo qui in eum consensum descendit.

(c) Fr. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæsito 3. Joan. Major. in 4. dist. 27 q. 1. & alii.

Ex iis quæ jam diximus patet, eô ipsô momentô quô Julita intùs denuò assensa fuerit Matrimonio, quod cum Augustino præ gravi metu contraxit, fore ut eorum Matrimonium validum & indissolubile fiat, quin opus sit illud renovari coram Sacerdote ac Testibus, scilicet propter rationes à nobis allatas in secundâ & quartâ decisione, quas hic non repetemus.

CASUS VII.

HIERONYMUS solus novit Matrimonii sui nullitatem; consensum suum uno animo cum uxore suo renovare vult, sed nedum conjugalis consensûs indicium aliquod ipsi det, é contra oppositionem distinctam ipsi testatur, propter offensionem quamdam ac molestiam, quâ affecta est ob jus agendi rationem. Eo casu quid ipsi faciendum est?

RESPONS.

Vir ille abstinere debet à petendo officio conjugali ab uxore suâ, quæ dum eâ est affectione, officium, illud, ut verisimile est, ipsi præstaret tantùm, quia falso credet se ad id teneri, Matrimoniique nullitatem ignoraret. Sed officium illud uxori suæ præstare potest vir ille *affectu conjugali*, si id desideret: quia cùm id ab eô petit, censetur etiam id à marito, petere, *animo conjugali*; ac idcò primùm suum consensum renovare, prout desiderabat Hieronymus. (d) Tutius tamen foret conscientiæ viri illius, si antequam officium illud uxori suæ præstaret, dextrè illam alloqueretur verbis amicitiam sinceram significantibus, quibus illam impellat ad ipsi respondendû modo indigitante eam officium illud ab eo tanquàm à marito suo legitimô petere.

(d) A sancta Beuve tom. 3. cas. 161.

Vide. OPPOSITIONEM MATRIMONIO.

MEDICUS.

MEDICUS vocatur ille qui Medicinam exercet, & callet artem ægrotis prosperam valetudinem restituendi, aut in malis suis illos juvandi, medicamentis quæ ipsis præscribit. imò bonam valetudinem conservandi iis qui non ægrotant victûs rationem ipsis salubrem præscribendo.

Scriptura sacra de Medicis honorificé loquitur. *Honora Medicum propter necessitatem*, inquit Sapiens, honorem tribue Medico, & da ipsi mercedem quam meretur, propter opem. A Deo enim est qualis est, Deusque Auctor est omnium medicaminum *Etenim illum creavit Altissimus, à Deo est enim omnis medela.* (e) *Altissimus creavit de terrâ medicamenta: ... Etenim illum Dominus creavit: & non discedat à te quia opera ejus sunt necessaria.* Ex arte sua locum obtinet ipsi honorificum, imò Magnatum existimationem summam ipsi conciliat. *Disciplina Medici exaltabit caput illius; & in conspectu Magnatorum collaudabitur* (f) Denique Scriptura Sacra nos docet Lucam fuisse Medicum, & divo Paulo carissimum: *Lucas Medicus carissimus.* (g)

(e) Eccli 38. 1. 2. 4 & 12.

(f) Ibid v 3

(g) Coloss. 4. 14.

Leges Romanæ, licèt hoc respectu usui & consuetudini nostræ contrariæ, Medicis privilegia & immunitates insignes concedebant: eorum tamen numerum in utraque urbe definiverant; quoniam eorum artem Respublica spectabat, tanquam omnibus utilissimam, sicque eos impellere volebat ad Officii sui partes libentiùs & accuratiùs implendas. *Exceptis qui liberalium studiorum antistites sunt*, ait Lex. *& qui medendi curâ funguntur, Decurionum decreto immunitas nemini tribui potest* (h): *Medicos & maximè Archiatros*, inquit alia Lex, *unà cum Uxoribus & filiis, nec non rebus, quas in civitatibus possident, ab omni functione & ab omnibus muneribus, vel civilibus vel publicis, immunes esse præcipimus ..... ut si quis eos vexaverit, pœnâ, arbitrio judicis plectatur.* (i)

(h) Lege *Exceptis* 1. Cod. de Decreti Decur super immunitate quibusd concedendâ lib. 10. tit. 46 Item Leg. *Nec in*. ira 5. Cod. de Professorib & Medicis lib. 10. tit. 12.

Lector dubio procul, satis dijudicat, ea quæ mox de Medicis in genere dicebamus, de ignaris, & nomine illo indignis intelligi non debere: Nemo enim ignorat innumeros esse Medicinæ aliarumque Facultatum Doctores, qui nomine tantum sunt Doctores. Illa etiam intelligi non debent de Medicis Mercenariis & circumforaneis, qui populo inserviunt solummodò quantum ipsorum interest, populumve decipiunt.

(i) Leg. *Medicos*, 6. Cod. de Professorib. & Medicis.

Medicis operæ suæ, ut & medicaminum quæ in curando morbo suppeditarunt, justa merces persolvi debet, cæteris omnibus Creditoribus postabitis, funerum tamen

 impensâ

impensâ persoluta. *Impensa facta in infirmum præfertur, cuicumque Creditori; post tamen funeris impensam.* Hæc sunt duorum celeberrimorum Jurisperitorum verba, *Baldi* scilicet & *Pauli à Castro* (*a*) Et Jurisprudentia illa consentanea est cum jure quod observamus (*b*) Quod tamen intelligi debet tantum de morbo quo mortuus est ægrotus. non verò de mercede debitâ ob præcedentes morbos, quibus constantibus defuncto curam suam adhibuerit Medicus quorumque causâ mercedem suam exigere potuit, Si ipsi visum est.

(a) Baldus & Paulus in Leg. *hæredi*. 1 tit. 3 Cod. de petit. hæreditatis, lib. 3. tit 31.

Medici non sunt idonei ad accipienda legata quæ demortuus ipsis legasset, juxtà Jurisprudentiam Edictorum promulgatorum ut interpretaretur Articulus 151. Decreti à Francisco I. dato, annò 1539. ut observat Ricardus. (*c*)

(b) Louet. & Brod. Litter. N. n. 19.

Nullus Medicus, absque gravi peccatô, experimenta facere potest, quorum exitus periculosus sit ægrotis quibus remedia præbet; semperque se gerere debet juxtà antiquas artis suæ regulas.

(c) Ricard. part. 1. cap. 3. sect. 9.

Antiquas dicimus *regulas*: ut eorum nova experimenta excludamus, sanguinis transfusionem verbi gratia, quâ uti illos vetuit supremi senatûs Parisiensis Decretum, secunda die Januarii 1670. (*d*) satis enim est, si in forô exteriore ab iis non repetatur ratio ignorantiæ suæ, ut apud Romanos ab iis repetebatur, quin etiam vitam nostram exponamus periculo novorum periculosorumque experimentorum, quibus incerta remedia experiri vellent.

(d) Diarium Forense tom 3. c. 15

Nullus Clericus vel Religiosus Medicinam exercere potest, nisi à Caritate impulsus, sine spe lucri, accuratè tamen observando omnia artis illius præcepta.

Neque etiam absque crimine Medicus negligere potest monere ægrotos, eos in periculo mortis esse, ut se præparent ad accipienda Sacramenta. Si verò quædam prudentiæ ratio non sinit eum id ægroto ipsi declarare, debet saltem id monere Propinquos vel Pastores, vel Confessarios, ut deinceps videbimus, tuncque loquemur etiam de officio, quô Medici ex Caritate tenentur, Pauperibus gratuitò adesse, præsertim cùm in urbe mercede conducuntur ut populum adjuvent, ut id incepit fieri in gratiam Galieni jussu Imperatoris Commodi, cujus celeber ille Medicus coævus erat, ut & Constantini, Honorii ac Theodosii.

Indignum est Medico, cum ægroto pacisci, fore ut ipsi pecuniæ summam quamdam persolvat. modô eum ad prosperam valetudinem reducat; jure meritô Leges Romanæ Medicis turpia illa pacta prohibebant (*e*)

(e) Leg. *Archiatri* 9. Cod. de Professoribus & Medicis.

CASUS PRIMUS

ALLEALMUS cui res est angusta domi, aliquando invitatur ad juvandos Pauperes in morbis eorum, sed eos invisere sæpè denegat; quoniam novit ob suum officiosum aditum mercedem se non acceptorum; An in hôc peccat?

RESPONS.

S. Antoninus ait, Medicum teneri ex præcepto caritatis Pauperes in morbis urgentibus juvare; eumque reum futurum quodammodo homicidii, si Pauper mortem obiret, quia noluit Medicus illum adire, curasque suas in morbo ipsi denegavit. *Pauperibus non valentibus solvere; gratis mederi debet*, inquit Sanctus ille (*f*), *& non se ab eorum curâ abstrahere, quia hoc esset indirectè occidere. Mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cùm potest, non excludit.* Quod Sanctus illa Archiepiscopus dicit post Ennodium, cujus verba Gratianus refert in Decreto suo, (*g*) licèt immeritò Papæ Symmacho verba illa tribuat. Ac reipsâ Medicus Christianus animo semper præsens habere debet illud Ambrosii appositè dictum: (*h*) *Vilis pecunia, sed pretiosa est misericordia*: Debet quoque nosse proximi vitam pretiosiorem ipsi esse debere; quàm exiguam pecuniæ summam, quam lucraretur, divitem adeundo: *Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum: quia plus debet valere apud eum vita illius, quam propria pecunia*, inquit Glossa. (*i*)

(f) S. Anton. 3. part. tit 7. c. 1. § 1. init.

(g) Dist 83. c Providendum.

(h) S. Ambros in Can. *Medicina* 76. de pœnit. dist. 1.

(i) Glossa in Can *si quis* 1 dist 83. v. *Infirmus*.

Verum quidem est, ipsi licere mercedem percipere, ex curâ quam adhibet in gratiam ægrotorum, sed quanti facere debet pecuniam, præ misericordiâ, quam exercendi occasionem habet erga miserum ægrotum ab aliis desertum? Nonne in eâ hypothesi eodem modo ratiocinandum est de Medico, ac de Divite, qui Pauperibus quos gravis inopia premit eleemosynam denegat & nonne dicendum est, quòd quemadmodum eô casu dives ille purgari non potest de gravi peccatô; Medicus pariter excusari non potest, qui Pauperibus operam suam denegat, eo obtentu quòd non habeant unde ipsi mercedem persolvant? En igitur quid de Allealmo cogitandum sit, qui eo prætextu quòd ipsi sit res angusta domi, ex quâdam inhumanitate Pauperibus denegat opem, quam ipsis ferre posset, absque ullâ impensâ: Attamen eô potiori jure ad eos operâ suâ juvandos tenetur, quòd non valeat eleemosynis juvare, debet saltem erga illos opus illud misericordiæ exercere, ut peccata sua redimat: quandoquidem juxtà S. Ambrosium, *Medicina misericordiæ tollit peccata magna.* (*k*) S. Antoninus quoque alibi datâ operâ eandem agitat quæstionem, dicitque; *infirmis autem non valentibus solvere, tenetur* (Medicus) *gratis mederi: quin imò & medicinas pro eis solvere, si valeat & ipsi infirmi facultatem non habent.* Sapientem hanc considerationem addit tamen sanctus ille: *Non autem tenetur Medicus omnibus infirmis Pauperibus simpliciter & indistinctè providere, sed pro loco & tempore sibi occurrentibus ... prout dicitur* (*l*) *de aliis operibus misericordiæ*; hoc est huncce Medicum non teneri absolutè & indistinctè opus illud Caritatis erga omnes Pauperes exercere: sed solummodò respectu habitô variarum circumstantiarum loci & temporis: Veluti, verbi gratia, si Pauper infirmus ab aliis juvari non possit; vel si ejus Morbus ita sit urgens, ut tempus non supersit alios vocandi, quin mortis periculum adeat.

(k) S. Ambros. in Can. *Medicina* 66. ut.

(l) Idem 2. part. tit 7. cap. 4. §. 5.

CASUS II.

DORYLAUS, solus in exiguâ Urbe Medicinæ Doctor, ubi sunt Pauperes ægroti, quos visitare curat, imò quibus medicamenta gratis suppeditat, cum variis temporibus ab aliquot annis vocatus fuerit ab Alexandro Divite, periculosè ægrotante, illum visitare denegavit, quia nullam mercedem ab eô accipit; imò postulatio mercedis debitæ Divitem illum læsit. An sine peccatô in recusatione suâ permanere potest?

RESPONS.

RESPONS.

Primâ fronte dici posse videtur, in casu propositô Dorylæum non peccare. Quandoquidem enim multùm insudavit & multùm impendit ut studiis operam daret, & Doctoris gradu dignus evaderet, ad quem pervenit, æquum est ipsum mercedem consentaneam accipere, præsertim ab ægrotis qui valent ipsius labores & curas persolvere, ut ad eas persolvendas tenentur, juxtà S. Augustini Macedonio scribentis Doctrinam, quam Gratianus in Decreto suo refert. (a) Ea est Glossæ sententia (b) postquam probasset, Medicum teneri visitare & curare gratis Pauperes, qui ipsum advocant, addit: *sed quid, si infirmus dives est nihil vult dare Medico, numquid gratis tenetur eum curare? Videtur quòd non; cùm nemo de suo cogatur facere beneficium.* Glossæ illius Auctor hoc habet ab antiquo quodam Concilio, de cujus nomine inter Burcardum, Yvonem Carnutensem & Gratianum non convenit, quod Concilium hanc ipsam rationem his verbis affert (c) *Cùm ratio & usus obtineat, neminem cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi de proprio facere beneficium.*

(a) S. Aug. in Can. *Non sane* 15. 14. q. 5.
(b) Gloss. in Can. *si quis* 1. dist. 83. v. *Inferat*.
(c) Conc. Mediomatricus in Can. *precatio* 4. 10. q. 1.

Evidens tamen videtur, non posse sine peccatô, adversùs Caritatis præceptum, consilium à se in casu propositô initum exequi, Dùm enim exiguæ illius Urbis solus sit Medicus, Diviti illi ministerium suum denegare non potest, & sinere eum sine auxilio mori. Sed præter Caritatis Christianæ rationem, quæ illum adstringit ad opem ferendam huic ægroto in tam urgente necessitate; alia est quæ impedit quominùs hâc excusatione utatur, quoniam scilicet ægrotus ille ipsum persolvere recusat: nimirùm actionem habet contra eum, & ejus heredes, si moriatur: & absque vel minimâ difficultate impetrabit illum, vel ejus heredes damnari ad æquam mercedem persolvendam, ipsi debitam quòd utiliter in ejus gratiam operam suam impenderit, in occasione momentosissimâ, in qua de ejus salute agebatur: nec minùs dignus sit cui merces tribuatur curæ adhibitæ; licet mortem obierit ægrotus; juxtà istud Innocentii III. effatum (d): *Licèt non semper sequatur laborem effectus: nihilominus tamen ipse labor est meritorius.* Ea est Auctoris Glossæ Decisio (e), cujus hæc sunt verba: *Dico quòd tenetur eum curare suis impensis.* (f) *Et si non convaluerit, repetat expensas: quia utiliter gessit negotium ejus .... etiamsi moriatur æger, potest petere impensas: quia sufficit, si utiliter cœpit gerere licèt eventus non sit secutus.* Hoc autem probat Auctor ille ex Legis quam ad marginem laudamus auctoritate. (g)

(d) Innoc. III. in C. Nisi 10. de Renuntiatione. §. *Quippe* l. 1. c. 9.
(e) Loco cit.
(f) Leg. *non tantùm*. ff. de appellat. & l. *At si quis*. ff. de relig. & sum pt. fun. § Labeo. l. 11. tit. 7.
(g) L. *Illitiæ* §. *si cui*. de negotiis gestis. Leg *sol an. ultrò* ff. de officio Præsidis.

CASUS III.

PHILOGONUS, Medicus, postquàm Medicinam per quindecim annos exercuit, consilium init sacerdotio initiari. An id potest absque immunitate?

RESPONS.

Ut sacros Ordines accipiat Medicus nequaquam indiget immunitate, tantummodò propter artem suam, cùm illam juxtà regulas exercuit Id alibi probamus, cùm de Irregularitate loquimut; illudque evidens est ex quadam Decretali. quam Clemens III. (h) inscribit cuidam Canonico Coloniensi, qui Papam illum consuluerat, ut edoceretur num postquam variis cum successibus Medicinam exercuisset, sacros Ordines exercere posset; Et hoc verum est, quamvis ejus remedia exitum felicem non semper habuerint, multique ex infirmis quos curabat mortui sint: Medicus enim non gaudet dono sanandi omnes quos curat, sed quosdam solummodo, aliorum vitam protrahendi, aut solummodò, illos in malis suis sublevandi. *Non est in Medico semper relevetur ut æger.* (i) satis est igitur, si Doctrinâ polleat sufficiente, si remedia adhibeat congruentia, omnibusque utatur curis & cautionibus ut prosperum habeat exitum.

(h) Clemens. III in C. *ad aures*. 7. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.
(i) Glossa in C. ad aures v. *omni diligentia*.

Si in eô sit casu Philogonus, sacros Ordines sine ullâ immunitate accipere potest, sed si certò noverit, prâ malitiâ vel ignorantia se causam fuisse mortis alicujus ex ægrotis quos curabat, irregularis est, sacrosque Ordines accipere non potest, absque peccatô mortali, nisi immunitate legitimâ in integrum restituatur.

Dicimus insuper, quod si Philogonus circà hæc Conscientiæ morsus experiatur, dubitetque æquâ ratione nixus, annon prae ignorantiâ, negligentiâ, aliave culpâ ad mortem alicujus ex infirmis quos curabat contulerit in foro conscientiæ tanquam irregularem se spectare debet; & dum dubium ejus permanet, ad sacros Ordines petendos se sistere non potest, ut idem summus Pontifex Canonico ad quem scribit declatat. *Tibi breviter respondemus*, inquit, *quòd si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores Ordines de nostrô consiliô non ascendas* In hæc ultima verba Glossa ait: (k) *Hoc est consilium reverentiæ, cui obediendum est .... secus in consilio perfectionis.* Quam distinctionem multis Canonibus probat, sicut & multis aliis textibus, quos in medium proferre supervacaneum ducimus, Decisionis illius ambo capita probat.

(k) Glossa ibid. v. *Consilio*.

CASUS IV.

POMPONIUS, Medicus, cùm accersitus fuisset ut mulierem à tribus annis peripneumonicam curaret; A primâ visitatione illam in eo statu vidit, ut vix quatuor diebus vitam ducere posset, ipsi tamen multa remedia præcepit, quæ certò noverat ægrotanti illi inutilia esse ut ei sanitatem restituerent, mortua est post quatuor dies, ut præviderat Medicus. Defunctæ heredes ipsi decem libras pependerunt, ob curam quam adhibuit. An summam illam pecuniæ legitimé acquisivit?

RESPONS.

Respondemus, pecuniæ summam illam Pomponio legitimé partam esse. Ratio est, quoniam Medicorum ministerium non ad hoc unicé tendit ut à morte ægrotos servet. Cùm Deus solus sit vitæ hominum & ejus durationis summus Dominus: *Vita & mors à Domino Deo est*, ait Sapiens (l) Quibus S. Augustinus addit (m) *Vita scilicet à donante, mors à vindicante.*

(l) Eccli 11 14.
(m) S. Aug. l. 1. retract. c. 21. o. 2.

Satis est igitur, si Medicus curam adhibeat, ad sublevandum ægrotum quem curat, ut mercedem ipsi datam mereatur, cùm prætereà non minor ejus sit labor in sublevando illo, cujus valetudo in desperatis habetur, ac in curando alio, qui in eo statu non versatur. Quapropter jure meritò S. Antoninus (n) cum quodam prisco Auctore ait: *Medici non illicitè recipiunt salarium seu stipendium, pro infirmitate, quam sciunt esse incurabilem: Et ratio est secundum Augustinum de Anconâ ubi suprà; (o) quia Medicus inventus est ad instrumentum naturæ. Tamdiu instrumentum medicinæ non est ex toto substrahendum infirmo, quamdiu natura non succumbit. Ideo non peccat Medicus, accipiendo stipendium de curâ ægritudinis, quem per principia artis Medicinæ credit esse incurabilem, nisi forté malitiosé, non indicando illis, qui illius curam habent, vel superfluos sumptus faciendo, vel cum curare omninò prætermittendo; sed indicata veritate, quam novit de ægritudinis curâ, tamdiu justé potest accipere stipendium suum, quamdiu exhibet in curâ sui fidele ministerium.*

(n) S. Anton. 3. part. t. 7. c. 2 §. 6.
(o) August. de Anconâ l. de potestate Ecclesiasticâ.

CASUS.

CASUS V.

Agobertus, Medicus, Anselmum ægrotantem mortis periculum adeuntem curans, noncredit se teneri satagere rerum quæ ad animam pertinent; & ad præscribenda medicamenta, quæ ægroto necessaria credit, unicé se applicat: cæterorum curam permittens Anselmi Confessario & consanguineis. An reus est, apud Deum si infirmus ille absque Confessione moriatur?

Responsio.

Medicus ille proculdubio graviter peccavit negligentia sua in monendo Anselmo, vel eum curantibus, de periculo in quo versatur, & de necessitate prægnante ipsi administrari sacramenta, imprimis pœnitentiæ sacramentum. Id facillimum est probatu Constitutione quam de industriâ edidit Innocentius III. hanc in rem quâ postquàm dixerit, morbos peccati effectum & pœnam aliquando esse, & sublatâ causâ, facilius esse effectum tollere, jubet omnes Medicos qui ad ægrotos sublevandos vocantur, eos accuraté admonere, ut ad Medicum spiritualem confugiant & conscientiæ suæ consulant. sic loquitur Summus ille Pontifex. (a) *Cùm infirmitas corporalis non nunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem curaverat:* Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat; *præsenti Decreto statuimus & districté præcipimus Medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigegerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum; ut, postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cùm causâ cessante cesset effectus.* Postea rationem reddit Papa ille præcipui incentivi quod illum impulit ad statuendam illam Constitutionem. nimirùm, quoniam, quando seriùs monetur infirmus ut de iis quæ ad conscientiam ejus pertinent cogitet, in animi perturbationem, & abjectionem incidit, quæ mortem ejus sæpènumero approperent. *Hoc quidem inter alia huic causam dedit Edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis à medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde faciliùs mortis periculum incurrunt.* Denique præcipit, Medicum, qui huic Caritatis officio defuerit, ab aditu in Ecclesiam excludi, donec pænitentiam consentaneam egerit. *Si quis autem Medicorum hujus nostræ Constitutionis, postquàm per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tandiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur; donec pro transgressione hujus modi satisfecerit competenter.*

(a) Innoc. III. in C. *Cùm infirmitas* 13. de pœnitentiis & remiss. l. 5. tit. 38.

Idem iterùm præcepit S. Pius V. tertia suâ Bullâ, data die 8. Martii 1566, (b) qua reintegrat & confirmat his verbis Innocentii III. Doctrinam *Hâc nostrâ in perpetuum valiturâ Constitutione statuimus & decernimus, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipsos ante omnia moneant, ut idoneo Confessori omnia peccata sua .... confiteantur: neque tertio die ulteriùs eos visitent, nisi longius tempus infirmo Confessor ob aliquam rationabilem causam ... concesserit .... Quòd si qui Medicorum præmissa non observaverint, ultrà pœnas in dictâ Constitutione (Innocentii III.) contentas, quas incurrere declaramus, perpetuò sint infames & gradu medicinæ, quo insigniti erant, omninò priventur; & à Collegio, seu Universitate Medicorum ejiciantur.*

(b) S. Pius V. in Bulla *Supergregem* §. 3. & 5.

Constitutionem illam confirmavit quoque Gregorius IX. (b) Bulla sua 68. a, die 30. Martii data, anno 1581, in qua ob hanc rationem vetat Fideles Judæos Medicos unquam adhibere. S. Antoninus difficultatem eandem fusé ventilat, affirmatque omnem Medicum strictè teneri obedire Decretis, quæ hanc in rem Ecclesia sancivit, eumque mortale peccatum commissurum, si negligat monere ægrotum ut conscientiæ consulat, cùm novit illum conscientiæ nondum consuluisse; vel si tantùm dubitet, ac percipit infirmum illum in urgente mortis periculo versari. *In tali casu tenetur manifestare per se, vel per alium infirmo ex præcepto caritatis; & non faciendo peccat mortaliter.* Denique Eminentissimus Cardinalis Noaillensis, Parisiensis Archiepiscopus, Mandato suo die nona Martii 1707. dato, enixé commendat Diœceseos suæ Medicis, ut in hoc officio suò accuratè fungantur. En ipsius verba. *Sed imprimis mandamus Medicis, qui ex arte quam profitentur maximè tenentur ad hoc, ut ægrotorum statui invigilent, in bonum animæ eorum, tanquam in corporis sanationem, ut sat citò eos consiliis quibus indigent juvent, ad maturè conscientiæ consulendum. neque eos diutiùs deserant in falsâ illâ fiducia. quæ tot homines morte improvisâ in flammas æternas præcipites dat. In dubium revocari nequit*, addit magnus ille Præsul, *quin Medici, qui ad hoc silentio suo conferunt, rei sint apud Deum; quin etiam olim ab iis sanguinem repetat animarum, quæ ipsorum culpâ perierint. Hæc verò est summa ægrotantium & Medicorum infelicitas.*

(c) Greg. XIII. in Bulla *Antiqua*.

Eminentissimus Cardinalis, ut ignaris omnem de tam justo ac momentoso Decreto conquerendi prætextum tolleret, ejus Decreti rationem hanc palàm reddit, in medium proferens argumenta ducta à Constitutione, quam in quarto Concilio Lateranensi Innocentius III. sancivit, cujus verba jamjam protulimus; & ex Concilio Parisiensi habito anno 1429, (d) in quo accepta est Constitutio illa, quodque his verbis loquitur. *Medicinalis artis Magistri, licèt juxta Canonum statuta non debeant infirmis corporalem Medicinam exhibere, nisi priùs, exhortatione facta per eos, quòd sua peccata confiteantur; nihilominùs iidem Magistri tam sanctum & salutare statutum servare contemnunt, in magnum præjudicium animarum, cùm frequenter eveniat, quòd infirmitatibus crescentibus, & quàm repente invalescentibus, plures sine confessione moriantur; nos ideò supradictis Episcopis injungimus, quatenùs Decretalem circà hoc editam, quæ incipit:* Cùm infirmitas, *de pœnit. & remiss. faciant inviolabiter custodire.*

(d) Conc. Paris. ann. 1429. Can. 29.

MENDACIUM

MENDACIUM.

MENDACIUM, inquit Augustinus, (a) *est falsa significatio cum voluntate fallendi.* Juxtà hunc Patrem igitur, *Omnis autem qui mentitur, contra id quod animo sentit loquitur, voluntate fallendi* (b) Unde sequitur mendacem aliquid contra id quod animo sentit affirmare, sive verbis, sive scripto, sive signo quodam exteriore; Eumque id affirmare solummodò ut persuadeat tanquàm verum. quod falsum esse credit, sive fallendi consilium ejus sit distinctum, vel tantummodò tacitum. Inde sequitur, mentiri & falsum dicere, esse duo admodum discrepantia: Mentiri enim aliquis non potest, quin falsum dicat, vel falsum id credat; cum falsum dici possit sine mendacio, quando id verum esse creditur. Exempli gratia, non mentior, cum dico Oppidum sancti Clodoaldi ab Urbe Parisiis tribus leucis distare, licet duabus tantùm leucis distet quando persuasum habeo tribus leucis distare, quoniam vir fide dignus id mihi asseruit. Hæc est S. Raimundi (c) Doctrina, ut & S. Augustini laudati in Canone (d) ubi dicit: *Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum; quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacii, sed aliquando temeritatis, arguendus est qui falsa incautus credit & pro veris habet.*

(a) S. August. l. contra mendacium c. 12. seu n. 26.

(b) Idem, Enchiridion de fide, spe & Caritate. c. 22, seu n. 7.

(c) S. Raimund. in summ. l. 1. tit. de mendacio & adulatione §. 21.

(d) Can. Is autem. 4. 22. q. 2.

Quamvis S. Augustinus (e) octo mendaciorum genera distinguat; possunt tamen ad tres species redigi, mendacium scilicet jocosum, mendacium officiosum, & mendacium perniciosum. Mentiens autem, inquit S. Bonaventura (f) *aut intendit prodesse, aut delectare, aut lædere. Secundum quod intendit prodesse, est mendacium officiosum. Secundùm quod intendit delectare, est mendacium jocosum. Secundum quod intendit lædere est mendacium perniciosum.* Duo priora mendaciorum genera sunt tantùm ut plurimum peccata venialia: sed tertium naturâ suâ est mortale.

(e) S. Aug l. de mendacio c. 4. in Canone Primum 8 22. q. 2.

(f) S. Bonavent. in 3. sent. dist 38. art. 1 q. 5. in corp.

Non inutile erit addere ipsas definitiones quas Polmanus trium istorum mendacii generum tradit: Hæ sunt.

I. *Mendacium jocosum est locutio contra mentem, causâ voluptatis propria vel aliena.*

II. *Mendacium officiosum est locutio contrà mentem, causâ utilitatis propria, vel aliena* Duæ illæ priores definitiones intelligi debent, *secluso injusto nocumento spirituali aut temporali.*

III. *Mendacium perniciosum est locutio contra mentem, cum proximi nocumento injusto* (g).

(g) Polmann. citato loco. n. 1037 1038. 1039.

Constat, neminem unquam quovis casu, & quamlibet ob rationem mentiri posse, imò utendo vocibus ambiguis, quin Deum offendat: quoniam omne mendacium naturâ suâ est peccatum: Id deinceps evidentissimè probabitur S. Augustini auctoritate.

CASUS PIMUS.

PALAMEDES dixit, se vidisse Alexandrum per vicum transgredientem, cùm transgrederetur Paulus; an sic aliquod commisit peccatum, si verum dicere credidit, & si quod dixit, nemini nocere possit?

RESPONS.

Certum est Palamedis Mendacium, cùm materiale tantùm sit, & nullatenus in animo habuerit contra veritatem loqui, peccatum non esse, quandoquidem rem narravit prout ipsi nota erat. Ea est S. Augustini Doctrina (h) dicentis: *Quisquis autem hoc enuntiat, quod vel creditum animo, vel opinatum tenet, etiamsi falsum sit, non mentitur. Hoc enim debet enuntiationis suæ fidei, ut illud per eam proferat quod animo tenet, & sic habet ut profert.*

(h) S. Aug. l. de mendacio. c. 3. seu n. 3.

CASUS II.

CUM Polydius aliquid facere promiserit, an reus evadit Mendacii, cùm non stat promisso?

RESPONS.

Qui aliquid promittit eâ mente ut promissum exequatur, mendacii reus non est, licèt postea illud non exequatur; quandoquidem dum promittit, contra mentem non loquitur. *Ille, qui aliquid promittit,* inquit S. Thomas, (i) *si habet animum faciendi quod promittit non mentitur: quia non loquitur contra id quod gerit in mente.* Peccat tamen adversùs fidem quam promisso dederat, si promissis non stet. *Si verò non faciat quod promisit, tunc videtur infideliter agere per hoc, quod animum mutat,* ait etiam Sanctus idem, qui in hoc consentit cùm S. Augustino, dicente (k) *Omnis autem fidei violator iniquus est.* Fieri tamen potest hominem illum nec adversùs veritatem, nec adversùs fidem peccare, veluti quando evenit quædam circumstantia quæ cum culpâ liberat quamvis promisso non stet, prout S. Paulo evenit, qui procul dubio non peccavit, quòd Corinthum non adivisset, Ut illius Urbis Fidelibus promiserat, scilicet propter obstacula quæ occurrerunt, ac impediverunt quominus illuc iret. *Potest tamen excusari ex duobus,* addit S. Thomas: *uno modo, si promisit id quod manifestè est illicitum quia promittendo peccavit; mutando autem propositum benè facit. Alio modo; si sunt mutata conditiones personarum & negotiorum. Ut enim Seneca dicit in lib. de beneficiis,* Ad hoc quod homo teneatur facere quod promisit, requiritur, quod omnia immutata permaneant. *Alioquin nec fuit mendax in promittendo, quia promisit quod habebat in mente subintellectis debitis conditionibus: nec etiam est infidelis: non implendo quod promisit: quia eadem conditiones non extant. Unde & Apostolus non est mentitus qui non ivit Corinthum, ut dicitur 2. ad Corinth. 1. & hoc propter impedimenta quæ supervenerant.*

(i) S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5.

(k) S. Aug. l. 1. de Doctrinâ Christ. c. 36. seu n. 40.

At quando aliquis quidpiam promittit, quod exequi in animo non habet, à culpâ mendacii liberari non potest, cùm promittens contra mentem suam loquatur. Inde sequitur quòd si Polybius, de quo agitur in specie propositâ, dum promittebat, in mente habuerit promissum exequi, dici non posse eum mentitum fuisse, quamvis

vis postea mutata sit ejus volontas. Ratio hæc est, scilicet quoniam juxta mentem suam loquebatur, & ei consilium non erat illum cui promittebat fallere. Sed culpâ infidelitatis liberari non potest, si promisso non steterit, nisi ab hoc se eximendi justam habuerit causam.

CASUS III.

Gaius petit, an mendacii reus sit, quando nihil falsum dicit; at quando tacens, quodam signo vel quadam actione quod falsum esse novit, significat eô consiliô ut id verum esse persuadeat.

Raspons.

Gaïo respondere facile est ipsis S. Augustini verbis. (a) *Ille mentitur, qui aliud habet in animo & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntias: unde duplex cor dicitur esse mentientis;* rursus: *Nemo autem dubitat, mentiri eum, qui volens falsum enuntiat causâ fallendi, quapropter enuntiationem falsam, cum voluntate ad fallendum prolatam, manifestum est esse mendacium.* Verba illa Gaium mendacii reum esse manifestò declarant; quandoquidem signum vel actio quam adhibuit, ut falsum persuaderet, eum effectum produxit quem ipsissima ejus verba produxissent. Ideò ex S. Augustini Doctrinâ concludit S. Thomas (b) illum mendacii reum fieri quovis signo, cùm eô utitur ad mentiendum; quandoquidem, juxtà Patrem illum, sicuti vox præcipuum est ex signis, alia signa sunt etiam loco vocis. *Sicuti Augustinus dicit in 2. de Doctrinâ Christiana* ait Doctor Angelicus, *Voces præcipuum locum tenent inter alia signa; & ideò, cùm dicitur, quòd mendatium est falsa vocis significatio, nomine vocis intelligitur omne signum. Unde ille, qui aliquod falsum nutibus significare intenderet, non esset à mendacio immunis.*

(a) S. Aug lib de Mend. c. 3. & 4.

(b) S Thom 2.2. q. 110. art. 1. ad 2.

Doctrinam eandem alibi fusiùs etiam docet idem Sanctus (c), cùm dicit, ut quis sit verax, illum debere extrinsecùs signis exterioribus talem se præbere, qualis est intùs: Et quandoquidem actiones non sunt minus signa exteriora quàm voces, dicit quoque quempiam agere posse contra veritatem illis ut & istis, quando iis utitur ut significet contrarium ejus quod habet in animo; Denique, in hoc propriè loquendo consistit quod vocatur simulatio, quæ cùm sit verum mendacium, verum itaque est peccatum. Addàmus hic totum S. Thomæ locum. *Ad virtutem veritatis pertinet*, inquit, *ut quis talem se exhibeat exteriùs per signa exteriora, qualis est. Signa autem exteriora non solùm sunt verba, sed etiam facta. Sicut ergo veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud significet, quàm habet apud se, quod ad mendacium pertinet; ita etiam opponitur veritati, quòd aliquis per aliqua signa factorum vel rerum aliquid significet contrarium ejus quod in eo est, quod propriè* simulatio *dicitur. Unde simulatio propriè est mendacium quoddam in exteriorum signis factorum consistens. Non refert autem, utrùm aliquis mentiatur verbo, vel quocunque alio facto - - - - Unde cùm omne mendacium sit peccatum - - - - Consequens est etiam, quòd omnis simulatio est peccatum.*

(c) Idem ibid q. III. art. 1. in Corp.

Auditis tam apertis auctoritatibus, nullus dubitandi locus est, quin Gaius mendacii reus sit, quandò signo quodam vel quadam actione persuadere vult, id quod falsum est, verum esse; vel contra, quod verum est esse falsum.

CASUS IV.

Sebastianus dicit falsum jocando; quin tamen animus ipsi sit id persuadere tanquàm verum iis quos alloquitur. Persuasum habet insuper illos id verum esse credere non posse. Exempli gratia, inter jocandum ait, se quatuor mundi partes jam peragrasse. imò se multis annis apud Indos cùm Orientales tum Occidentales habitasse, quamvis ii quos alloquitur eum semper ab infantia viderint in loco ubi natus est; & quamvis duodecim tantùm vel quindecim annos natus sit. An in hoc mendacii peccati reus est?

Raspons.

Quidam Auctores existimant (d), in casu proposito esse mendacium; affirmantque quòd juxta S. Augustinum (e), absolutè necessarium non est, illum qui mentitur, explicitum & apertum habere consilium illos fallendi quos alloquitur; sed satis esse, si in animo habeat quidpiam diversum ab eo quod ejus verba significant, ut evenit in facto jamjam prolato.

(d) Colloq. Lucien & Theol. ethica Genet.

(e) S Aug. l de mend. c. 3.

Opinionis suæ rationem habent S. Thomæ auctoritatem, juxta quem consilium fallendi non est de essentia mendacii, sed tantùm confert ad illud magis apertum reddendum (f) *Quòd autem aliquis intendat* inquit sanctus ille, *falsitatem in opinione alterius constituere, fallendo ipsum non pertinet ad speciem mendacii; sed ad quandam perfectionem ipsius.* Quod paulò post repetit etiam, cùm dicit; (g) *Cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacii; non autem ad speciem ipsius, sicut nec aliquis effectus pertinet ad speciem causæ suæ.*

(f) S Thom. 2.2. q. 110. art. 1. in Corp.

(g) Id. ibid. art. 3.

Juxta opinionem illam, mendacii tamen reus est Sebastianus, licèt consilium ipsi non sit fallendi illos quos alloquitur; & persuasum habeat ipsos nihil posse credere eorum quæ ipsis dicit.

Non credimus tamen nos descendere debere in opinionem illam. Omne enim mendacium intendit proximum fallere; hoc est, aliquid falsum tanquàm verum ipsi persuadere, ut patet ex ipsa definitione, quam S. Augustinus mandacii tradit, quibusdam in locis operum suorum (h) *Mendacium*, inquit, *est quippe falsa significatio cum voluntate fallendi.*

(h) S Aug. l contra mendac. c. 12. seu n. 20.

Quapropter Pater ille alibi dicit (i) *Culpa verò mentientis est in enuntiando animo suo fallendi cupiditas; sive fallat, cùm ei creditur falsum enuntianti; sive non fallat, vel cum ei non creditur, vel cùm verum enuntiat voluntate fallendi quod non putat verum.*

(i) Id. et l. de mendac. c 3.

Unde concludi posse videtur, propriè loquendo, Sebastianum mendacium non commisisse in circumstantiis in specie propositâ enuntiatis. Quod etiam confirmari potest auctoritate ejusdem Patris, qui dum hæc Patriarchæ Josephi verba explicat, (k) *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia.* (l) ait ejusmodi phrases non esse mendacia: quia iis non utuntur modo serio; sed tantùm quodam joco. *Mendacia enim à mendacibus seriò aguntur,* non joco. *Cùm autem quæ non sunt, tanquàm joco dicuntur, non deputantur mendacia.* Id alibi etiam confirmat sanctus ille Doctor, his verbis (m) *Nunquam* (joci) *sunt putata mendacia: habent enim evidentissimam ex pronuntiatione atque ipso jocantis affectu, significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enuntiantis* . . . . . (n) *ex animi enim sui sententia; non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate mentiens aut non mentiens judicandus est:* En argumenta potentissima quæ mendacii culpâ Sebastianum liberant, licèt non sufficiant ut eximatur à culpâ quam forte præterea commisit præ vanitate, seu præ summâ levitate, vel aliter.

(k) Idem l. qq. in Genesin. q. 145.

(l) Genes. 44. 15.

(m) S Aug. l. de mend. c. 2.

(n) Ibid. c. 3.

CASUS V.

Landrius Martiali mille nummos quos ipsi debebat, pependit, quorum apocham accepit: At cùm illam post aliquos menses amisisset, defuncti heredes ab illo pecuniæ illius solutionem petierunt, quoniam putabant ipsum pecuniam illam adhuc debere. Landrius ut vitaret litem quam ipsi minitabantur, si illam solvere recusaret, Martialis chirographum tam accuratè imitatus est, ut ipse novam apocham conscripserit, ac defuncti heredes crediderint illam esse veram, & destiterint à consilio ipsi litem inferendi. De hoc quæritur, an alicujus peccati reus sit Landrius, cùm in eâ occasione nihil

hil adverſus juſtitiam patraverit; Et annon ſaltem ſcripto mendacium commiſerit, Martialis heredibus offerens illam apocham, quaſi defuncti chirographum eſſet.

RESPONS.

Effatum eſt conſtans, & à S. Auguſtino manifeſtè confirmatum, ut & ab omnibus Theologis, omne mendacium & omne falſum naturâ ſuâ peccatum eſſe, quod ideò nullo caſu licitum evadere poteſt. Ex hôc principiô concludere igitur debemus periculum in quo verſabatur Landrius, mille illos nummosquos jam ſolverat ſecunda vice ſolvendi, aut implicari lite quam Martialis heredes ipſi minitabantur, non fuiſſe rationem legitimam, quæ ipſi auctoritatem tribueret falſam apocham ſcribendi, quam obtulit defuncti ſui Creditoris heredibus quamque voluit illos accipere; quandoquidem juxta S. Auguſtinum, (a) nemo poſſit, quin Deum offendat, ullum mendacium, vel quidquam falſum dicere, imò ut ſuam vitam ſervet. *Nec immeritò - - - ſcriptum eſt*, (b) os quod mentitur, occidit animam; *ne quis arbitretur perfectum & ſpiritualem hominem pro iſtâ temporali vitâ, in cujus morte non occiditur anima, ſive ſuâ, ſive alterius; debere mentiri.* Alibi etiam ait Pater ille, (c) imò non licere proximi ſaluti æternæ conſulere ope mendacii. *Ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio.*

(a) S. Aug. in 1 Pſalm. 5. n. 7.

(b) Sapient. 1. 11.

(c) Idem, l. de mend. c. 20. ſeu n. 42.

Hujus hanc reddit rationem, ſcilicet non licere adhibere malum, quale eſt mendacium, ad bonum quodpiam efficiendum, quod ait ſolum modò poſt Apoſtolum S. Paulum. (d)

(d) Rom. 3. 8.

Hæc eſt deciſio ſacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis, ut patet ex celebri Cenſurâ, quam pronuntiavit 3. die Februarii 1665. in propoſitionem illam eductam ex falſè ſic nominato Amadæo Guimenio (e). *Falſare non eſt; nec peccatum mortale, amiſſa ſcriptura de hereditate, aut nobilitate, etiam ſimilem efficere: Nulli enim fit injuria. Nota modo (f), quòd ſi quis privatam aliquam ſcripturam, aut ſyngrapham, aut apocham, quâ conſtaret, ſe certa quantitati pecuniæ, mutuo acceptæ, ſatisfeciſſe, falſificaret; quia aliam legitimam à Creditore confectam, amiſiſſet; nec alio modo probare poſſet ſolutionem; non damnarem peccati mortalis; quia falſificationes hæ, privatarum videlicet ſcripturarum, non ſunt ita Reipublicæ perniciosæ.* En ipſa Guimenei verba; en verò verba Cenſuræ in Sorbonnâ pronuntiatæ: *Hæc Doctrina falſa eſt, ſcandaloſa & Reipublicæ perniciosa.* Qui penitiùs noſſe cupient, quomodo reſpondendum ſit iis omnibus quæ objici poſſunt contra veritatem quam jamjam ſtatuimus, legant amplas & Achilleas ſolutiones à S. Gregorio, S. Thoma, & S. Bonaventura datis, in locis operum eorum quos hìc laudamus. (g)

(e) Amadæus Guimen. pag. III. n. 1.

(f) Idem ibid. pag. 112. n. 3.

(g) S. Aug. l. contra mendacium c. 15. S. Greg. l. 18. Moral. c. 4. S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2. ad 3. S. Bonav. in 3. ſent diſt. 38. art. 1. q. 2. ad 2.

CASUS VI.

VALIERIO, cujuſdam Nobilis janitori, perpetua eſt conſuetudo reſpondendi iis qui dominum ejus adire volunt, eo tempore quô à nemine viſitari vult, eum domi non eſſe, licèt adſit: vel reſpondet verbis ambiguis, eum exiiſſe, eô obtentu quòd maturinô tempore exierit, 1. An homo ille quoties ſic reſpondet, toties mendacia enuntiat. 2. An ejus Dominus, cui jus eſt hâc libertate utendi & cui etiam neceſſarium eſt ut negotiis urgentibus operam det, an inquam peccat, quôd janitori præcipiat ſic reſpondere? Rationes quæ Valierium culpâ liberare videntur hæ ſunt; ſcilicet cùm ejus Dominus hoc ipſi demandet, non poteſt mandatum non exequi, quin Domino iraſcendi anſam præbeat, imò eum janitorem dimittendi. Aliquando præterea, inter eos, qui Dominum ejus expoſcunt, quidam eâ ſunt dignitate, ut iis ſine gravi offenſione dici non poſſit, eum eſſe domi, ſed à nemine viſitari velle; quod in cauſâ eſt ut credat, ſe poſſe abſque peccatô dicere, eum eſſe in Urbe, quod verum eſt reipſa, cùm ſit domi ſuæ; aut aliquam aliam phraſim ambiguam adhibere?

RESPONS.

Illa omnia incommoda, ut ut gravia videantur non impediunt quominùs Valierii verba ambigua, reticentiæ, & ſubaudita quædam, ſint vera mendacia, ac ideò quominùs Lege divinâ ſint prohibita: Cùm omne mendacium naturâ ſuâ ſit peccatum, ut in Deciſione præcedenti probavimus, argumentis quæ reſponſum non admittunt.

Verum quidem eſt Auctores quoſdam (h) affirmaſſe, quemlibet verba ambigua adhibere poſſe quin mendacii reus evadat. 1. Quando ipſi eſt juſta cauſa id faciendi. 2. Quando non tenetur veritatem manifeſtè reſpondere interrogantibus 3. Denique cùm nulla eſt mentiendi voluntas. At licèt eorum opinio in tribus illis circumſtantiis defendi poſſit; ſemper verè dicitur verba ambigua, quibus utitur Valierius, non eſſe licita, nec mendacii culpâ vacare: Cauſa enim, ut ut juſta videatur, non poteſt efficere, rem falſam veram eſſe Præterea, cùm non ſit juſta cauſa Domino Janitori præcipiendi ipſum domo exiiſſe, vel eſſe in Urbe; eo prætextu quòd matutinis horis exiverit, aut quòd ejus domus ſit in Urbe; neque etiam juſta eſt Janitori cauſa dicendi, ſe id tantùm facere ut Domino ſuo obediat, quandoquidem ſic loquitur ſolummodò, ut fallat eos qui ipſum interrogant, & eô cõſiliô, ut iis perſuadeat Dominum ſuum non eſſe domi, quod veritati adverſatur; ac ideò eſt mendacii peccatum, cujus particeps eſt Dominus: Quandoquidem, ſi quibuſdam urgentibus detineatur negotiis aut præ infirmâ valetudine non poſſit viſitantes admittere, nullum eſt incommodum ſi id dicatur ipſum petentibus, & quoniam ſunt æqui id audient ſine offenſione; ſi verò Domino illi nulla ſit juſta cauſa, cur ipſum viſitantes non excipiat, licèt forſan ipſi grati non ſint, debet illos excipere potiùs cum tædio & incommodo quodam, quàm jubere cum mendacio dimitti eos omnes, qui ipſum viſitare cupiunt. Vel ipſa comitatis ratio eum adſtringit ad veritatem declarandam; & ad præcipiendum eam declarari: *Ex honeſtate unus homo alteri debet veritatis manifeſtationem*, ait S. Thomas. (i) Hujus argumentum hoc profert ſanctus ille Doctor, ſcilicet cùm homo à naturâ ſit ſocietatis amans, cùm præterea ſocietas abſque veritate ſubſiſtere nequeat, tenemur eam declarare. *Quia homo eſt animal ſociale, naturaliter unus homo debet alteri id, ſine quo ſocietas humana ſervari non poſſit. Non autem homines poſſent ad invicem convivere, niſi ſibi invicem crederent tanquam ſibi invicem veritatem manifeſtantibus; & ideò virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.* Quòd ſimulatio omninò adverſetur præcipuis ſocietatis legibus, quæ inter homines ſubſiſtere nequit, niſi mutuâ obligatione ſe ad id obſtringant, ut ſe invicem in errorem non inducant, ſed loquantur & agant juxtà id quod in animo habent, quod cùm ab aliis cognoſci non poſſit, debet ipſis aperiri aut verbis aut ſignis ſinceris, niſi aliorum fiduciam fallere, eâque ſe indignos præſtare velint.

(h) S. Antonin. 2. part. tit. 10. c. 1. §. 1. S. Raimund. in ſum. tit. de mendacio. Sylveſter v. mendacium q. 6. & v. Juramentum 4. q. 7. Bannes in 2. 2. q. 69. 2. 2. 3. part. Commentarii dub. 5. & alii recentiores.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 109. art. 3. in Corp.

Confirmari poteſt deciſio illa exemplô à S. Auguſtinô allatô, (k) in quô neceſſitas videtur fuiſſe prægnans verbis ambiguis reſpondêdi. Sanctus ille ſupponit Patrem, qui mortifero morbo urgetur, quique de valetudine filii ſui inquirit,

(k) S. Aug. l. contra mend. c. 18. ſeu n. 35.

cujus mortem ignorat ; illi responderi non potest, nisi tribus hisce modis : aut *Mortuus est aut vivit : aut nescio* : additque sanctus ille, unum primum responsum verum esse, duo vero alia esse mendacia, quæ licita esse nunquam possunt, quidquid eventurum sit. *Ex illis autem tribus duo falsa sunt, vivit & nescio ; nec abs te dici possunt, nisi mentiendo.* Ex hôc exemplô apertè patet, sanctum illum Ecclesiæ Doctorem longissimè abhorrere ab admittendis verbis ambiguis, & reticentiis, modô quô morales Theologi, vel Casuistæ ut vocantur, volunt ea admitti; contrà verò Patrem illum ea recensere inter mandacia vera, licèt qui illa adhibent justas credant habere causas illis utendi.

Decisionis illius aliud argumentum addere possumus Decretum nempe Innocentii XI. quô, 2. die Martii 1679. damnavit quinque & sexaginta Propositiones Ethicæ, ex quibus vicesima sexta & vicesima septima verborum ambiguorum licentiam confirmant. Hæc habet vicesima-sexta Propositio. *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, quocunque aliô fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab eâ, in quâ fecit; vel quodvis aliud additum verum; reverà non mentitur, nec est perjurus,*

En verba vicesimæ septimæ Propositionis damnatæ: *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum; ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.*

En denique quomodo sancta sedes explicet mentem suam, duas illas Propositiones cum cæteris aliis sexaginta tribus damnando. *Quicumque autem, cujusvis conditionis, statûs & Dignitatis, illas vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputaverit, publicè aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando; ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à quâ non possit (præterquam in articulô mortis) ab aliô, quâcunque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.*

Post argumenta, quorum tanta est auctoritas, non existimamus nobis opus esse alia congerere, ad probandum amphibologias, quales sunt eæ quarum in specie propositâ mentio fit, mendacia esse aperta, ac ideò neminem illis absque Dei offensione uti posse.

CASUS VII.

THEODULPHUS, Religiosus cujusdam Ordinis Reformati, ut vocant, multa mendacia enuntiavit officiosa, vel jocosa, coram multis Laicis, qui noverant ipsum mentiri, quique hæc cum summâ offensione audiverunt, An mortale peccatum commisit, si noverit illa mendacia ipsis offensioni fuisse?

RESPONS.

Dicere possumus, quòd quamvis istiusmodi mendacia naturâ suâ sint tantummodò venialia; ea tamen per accidens mortalia aliquando evadere posse; hoc est, propter offensionem insignem quæ exinde oritur, vel propter ingens damnum quod proximo creare possunt. Ea est S. Tomæ doctrina. (*a*) *Per accidens autem* (Mendacium jocosum, aut officiosum) *potest contrariari caritati ratione scandali, vel cujuscumque damni consequentis: & sic erit etiam peccatum mortale, dum scilicet aliquis non veretur propter scandalum publicè mentiri.*

(*a*) S. Thom. 2. 2 q. 110. art. 4.

Ergo dici posse videtur, mortale peccatum commisisse Theodulphum in specie propositâ, si cùm noverit se mendaciis suis scandali ingentis causam esse, ab iis non abstinuit; & in iis permansit, non curans perniciosum effectum quem producebant.

CASUS VIII.

BRIANDUS credit se posse bonâ fide dissimulare, ut liberaret quemdam ex suis amicis ab ingenti malo, quod ipsi impendebat. An dissimulatio spectari debet tanquam mendacium, ac ideò tanquam peccatum?

RESPONS.

S. Thomas, postquàm probaverit nunquam licere illum mendacium, vel levissimum enuntiare, & quovis prætextu, addit: (*b*) *Licèt tamen veritatem occultare prudenter sub aliquâ dissimulatione, ut Augustinus dicit in libro contra Mendacium.* Unde concludi debet, in specie propositâ, Briandum mendacii damnari non debere, tantummodò quòd dissimulaverit; modò nihil contra veritatem dixerit aut fecerit. At verò si dissimulans, quibusdam usus sit verbis aut signis eâ mente ut persuaderet id quod veritati adversatur, mendacii culpâ liberari non potest, juxtà hanc S. Augustini sententiam. (*c*) *Mentiri, nunquam licèt, Ergo nec occultare mentiendo.*

(*b*) S Thoma 2. 2. q 110. art. 3. ad 4.

(*c*) S. Aug. l. de mend. c. 17.

CASUS IX.

BERTINUS, subdiaconus, puellam ad peccatum sollicitans, ipsi affirmavit ut peccato faciliùs illa assentiretur, ipsi nondum ordines sacros administratos fuisse; ipsique licere illam ducere uxorem, si gravida fieret crimine quod reipsa cum illâ patravit. Peccatum suum deinde confessus est, nec tamen mendacii se accusavit, spectabat enim illud tanquàm naturâ suâ veniale. An ejus confessio est integra; & an verum est hocce mendacium veniale tantùm esse?

RESPONS.

Omne mendacium quod proximo fit perniciosum, certissimè mortale est, juxtà Doctrinam S. Augustini, qui dum explicaret octo varios modos, quibus mendacium committi potest, dicit quòd, si excipias mendacium quod committitur in iis quæ spectant ad fidem ac Religionem, maximum illud est, quod patratur ut injustum damnum proximo afferatur, quin tamen exinde ullum exsurgat commodum mentienti. *Secundum autem* (capitale Mendacium) inquit sanctus ille (*d*) *ut aliquem lædat injustè, quod & tale est, ut nulli prosit & obsit alicui.* Illudque mendacii genus Glossæ Auctor (*e*) alibi vocat peccatum malignitatis & mortale. *Triplex est genus mendacii, malignitatis, quod fit causâ decipiendi: & illud omnibus est mortale peccatum.* Negari autem non potest quin Bertini Mendacium teterrimam malignitatem complectatur scopo nocente quem intendit Mendacium illud pronuntiando; simulque quin ideò sit peccatum mortale. Ejus igitur Confessio integra non fuit, cùm Mendacium tam perniciosum tacuerit. Ita ut omninò necessarium sit, ipsum ultimam suam Confessionem veluti sacrilegam denuò incipere, quoniam mendacii illius se non accusavit, quod tamen tanquam veniale tantùm spectare non debuit, quandoquidem omnis peccator pœnitens sacerdoti omnia peccata mortalia declarare tenetur, quorum reum se percipit, *omnia & singula peccata mortalia*, ut loquitur Concilium Tridentinum. (*f*)

(*d*) S. Aug. l. de mend. c. 14. in Can. *primum* 8. 22. q. 2.

(*e*) In Can. *ne quis* 13. ead. c. & q. 5. v. *non credentur*.

(*f*) Conc. Trid sess. 14. can. 7. & cap. 5. de sacram. pœnit.

CASUS

CASUS X.

ADRIANUS olim à Josepho contumeliis laceratus, à multis mensibus odium capitale in eum fovet; circa hoc quæritur, annon peccati mendacii reus evadat, quoties Orationem Dominicam recitans, ait; *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*?

RESPONS.

Dici potest propriè loquendo, si vox mendacium sensu stricto sumatur, Adrianum mendacii reum non evadere, dum hanc orationem recitat. Hæc est S. Thomæ sententia (*a*), qui huncce hominem mendacii culpâ eximit; quia, inquit, Oratio illa recitatur tantùm totius Ecclesiæ nomine. Quapropter etiamsi quod ille dicit verum non sit respectu ipsius; verum tamen est respectu Ecclesiæ, cujus nomine ista verba recitat ille: *Oratio Dominica*, ait sanctus ille, *profertur ex personâ communi totius Ecclesiæ: & ideò si aliquis nolens dimittere debita proximo, dicat Orationem Dominicam, non mentitur; quamvis hoc quod dicit non sit verum, quantum ad suam personam Ecclesiæ, extra* * *quam est merito: & ideò fructu orationis caret.* Idem quoque docet Doctor ille Angelicus in multis aliis suorum operum locis (*b*) ac inter alios in septimo ejus Opusculo, ubi dicit, quod qui in casu versatur, de quô agitur, *non mentitur, quia non orat in personâ suâ, sed Ecclesiæ, quâ non decipitur: & ideò ponitur ipsa petitio in plurali.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 16. ad 3.

* In Edit. Venet anni 1593 male legitur. *Ex qua est meritum.*

(*b*) Id. in 3. sent. dist. 30. in expos. textûs & Opusc. 7. de 5. petitione Orationis Dominicæ in fine

Attamen operæ pretium est observasse, quempiam, Adrianum verbi gratia, qui hanc Orationem nuncupat ita pravè affectus, summâ in Deum irreverentia reum evadere, eumque tentare modo saltem implicito, quòd confidenter credet, se in eo esse statu, quô dignus sit qui exaudiatur: Illud autem tentationis genus, quamdam impietatem complectitur. *Ille*, inquit S. Thomas (*c*), *qui ante orationem animam suam non præparat, dimittendo, si quid adversùs aliquem habet, ... non facit quod in se est ut exaudiatur à Deo; & ideò quasi interpretativè tentat Deum: & quamvis hujusmodi interpretativa tentatio videatur, ex præsumptione, seu indiscretione provenire, tamen hoc ipsum ad irreverentiam Dei pertinet. ---- Unde hujusmodi tentatio irreligiositatis species est.* Attamen peccatum, quod ille committit, mendacium vocari non potest, accuratè loquendo, quoniam etiamsi crimine sit infecta tentatio illa, ob irreverentiam in Deum, dum sic pravè affectus illum orat; veritati tamen directè non adversatur cùm illi nec voluntas nec potestas sit Deum fallere, quem nihil latet. *In comparatione ad Deum, qui novit cordis abscondita*, ea sunt S. Thomæ verba, respondentis ad objectionem a se ipsô propositam, *non dicitur aliquis dolosè postulare, sed per respectum ad homines --- & propter hoc non oportet quòd tentatio Dei directè opponatur veritati.* (*d*)

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. ad 2

(*d*) Id. ibid. ad 3.

Attamen S. Augustinus nequaquam rationem habet ideæ quam sibi effingit S. Thomas: Etiamsi enim concedi possit, Christianum quempiam, Orationem Dominicam recitantem, Ecclesiæ nomine loqui; constat tamen illum suo etiam nomine loqui, tanquam illius ejusdem Ecclesiæ membrum. Idcircò priscus ille Pater huncce hominem mendaciô damnat. En ipsius verba. (*e*) *Scitis ----- quid priùs Deo dicturi sumus*: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Agite, ne dimittatis, agite. Venietis enim ad verba ista orationis. Quomodo ea dicitis? quomodo non dicitis? Postremò interrogo: dicitis, an non dicitis? odisti, & dicis ----. ergo, si dicis; mentiris: si non dicis; nihil mereris.*

(*e*) S. Aug. Serm. 49 novæ Edit. aliàs 137 de temp. num. 8.

Vide { ABSOLUTIO Cas. 9. & ACCUSATUS Cas. 1. 2. 3. & 6. }

MENDICATIO.

Vide RELIGIOSI Casus XXXIV.

MERCES.

MERCES. salarium, pretium ob officium præstitum, sunt voces synonimæ, quibus difinitio illa competere potest: *Merces est quid proportionatum & ex justitia repensum operi meritorio.* (*f*) sic famulus qui Hero suo famulatus est per aliquod tempus, aut operarius qui opus aliquod perfecit. jus habet à Domino, cui famulatus est, vel cujus gratia operatus est, mercedem exigendi æquam, & ministerio vel labori congruentem, Licèt nullum de pretio inter eos intercessisset pactum. Gravissimum enim est peccatum, & cujus clamor ad cœlum usque evehitur, si Mercenarius mercede, quam meritus est, defraudetur, juxtà hæc S. Jacobi verba, (*g*): *Ecce merces Operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.*

(*f*) Polmann. Brev. Theol. part. 2. 22. n. 704.

(*g*) Jacobi 5. 4.

Quædam tamen difficultates exoriri possunt, circà opus quoddam, quod operarius tempore, de quo inter eos convenit, non perfecit. De his titulo de *Locatione* locuti fumus; Vel circà famulum, qui postquàm famulatum suum in aliquos annos Domino suo locasset, à se ipso famulatum ejus deserit, vel ab eô dimittitur, antequàm tempus exierit: Hoc in secundâ Decisione hic expendimus.

CASUS PRIMUS.

LENTULUS famulatum suum locavit Ferdinando, viro in Dignitate constituto, ut sit eju pedissequus. Nihil inter se de pretio pacti sunt, sperabat quippe Lentulus, fore ut Ferdinandus æquam mercedem rependeret. Quatuor annos apud ipsum egit, sed quoniam liberiùs justo viveret, & vino deditus esset, Ferdinandus illum dimisit absque ullâ mercede. De hoc conqueritur Lentulus. Causatur Ferdinandus, quòd cùm eum famulum accepit, nihil ipsi promisit, nec quidquam ab eó petiit Lentulus; quibus addit, se expertum esse illum improbum famulum. Circà hoc quæritur, an ex æquitate teneatur Ferdinandus illi mercedem quamdam rependere, & quamnam?

RESPONS.

Existimamus Ferdinandum recusare non posse Lentulo æquam mercedem solvere, quam ministerio præstito meritus est. Ratio hæc est, scilicet, quilibet qui operatur mercede dignus est, juxtà
(a) Luc. 10 7. hæc Domini nostri verba; & jure naturali nititur: (a) *Dignus est enim operarius mercede suâ.* Postulat igitur justitia Lentulum mercedem accipere ipsi debitam, ob quatuor annis præstitum Domino famulatum eaque ratione uti non potest Ferdinandus, quòd Lentulus nihil ab ipso petierit, & ipse nihil ei promiserit, cùm eum famulum accepit. 1. Quoniam merces illa est debita jure naturali, quin opus sit de illa inter eos convenisse, nisi distinctè cõtrarium pacti sint. 2. Quoniam famulus, qui præ timiditate, reverentiâ, vel aliâ de causâ, Hero suo non proponit mercedem quam expectat determinari, nunquam credi debet in animo habuisse illi gratis famulari cùm universus usus sit contrarius, & quia idcircò tantùm famulatur, quia aliunde non habet unde vivat.

Verum quidem est, æquam illam mercedem limites suos habere debere, eosque circumscribendos esse ex æquitate; eamdemque ejus esse rationem ac pretii æqui rerum venalium, Præfinietur autem merces, regionis morem vulgarem observando, qui Lex esse potest ad id determinandũ & præfiniendum quod legitimé famulis debetur. Si igitur mos sit ut quinquaginta Libræ singulis annis pedissequo rependantur, in foro conscientiæ tenetur Ferdinandus ducentas Libras Lentulo dare, quòd quatuor annis ipsi famulatus sit.

Frustrà Dominus ille causabitur, Lentulum improbé famulatum fuisse, cùm enim quatuor annis eum apud se servaverit, conjiciendum est eum ipsius famulatu satis contentum fuisse, invitis vitiis quæ in ipso agnoscebat: Creditu enim facile non est, Herum quemvis tamdiu famulum apud se servaturum, à quo ministerium necessarium non haberet. Frustrà etiam causatur Ferdinandus, Lentulum nihil ab ipso petiisse, cùm famulatum hunc suscepit. Ut enim jam diximus, existimandum est, Lentulum mercedem quam sperabat silentio prætermisisse tantummodò præ reverentiâ, quâ Ferdinandum prosequebatur, & prosequi debebat. Licét itaque nihil ab illo petierit, nequaquam in animo habuit ei sine mercede famulari, ut etiam supponitur in specie ipsà quam expendimus. Ea est Sylvestri Prierii Decisio, & quamplurium aliorum doctorum Auctorum, Federici, verbi gratia, Angeli de Clavasio, Navarri, quos laudat Merbesius (b), dicens: *si porrò mercenarium, vel quemlibet alium famulum, suas operas locare solitum nullo pretio convento suscepit, tenetur ei solvere tanti, quanti alium similem conduceret. Si verò pretium statuendum est, heri arbitrio, vel boni viri arbitrio taxandum erit.*

(b) Sylvester de Prierio. v. famulus q. 4. apud eum Federicus &c.

CASUS II.

SI Ferdinandus Lentulum in sex annos locaverit & promittens quinquaginta libras singulis annis, & eum postquartum annum dimittat, an tenebitur sex annis integros ei solvere: Si contra Lentulus Ferdinandi famulatum deserat, post elapsos duos vel tres priores annos, an Ferdinandus tenebitur illi mercedem solvere pretio congruenti cum tempore, hoc est centum libras in duos annos, & centum ac quinquaginta libras in tres annos?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, quòd Ferdinandus Lentulum dimittens post quatuor priores annos, tenebitur ei mercedem dare sex annorum integrorum, Qui enim locat, tenetur pretium, de quo inter eos convenit, solvere, quamvis re locatâ non utatur. sic habet Lex, quæ dicit (c) *Qui operas suas locavit, totius temporis Mercedem accipere debet, si per eum non stetit quominùs operas præstaret.* Quod tamen intelligendum est, 1. Cùm famulus dimissus inde detrimentum patitur, quando, verbi gratia, alium reperire non potest cui famuletur. 2. Quando Herus justam non habet causam cur eum dimittat: Si enim justa ei esset causa, sive ob famuli sui dissolutam vitam vel infidelitatem, satis erit si ei mercedem solvat modô congruenti cum tempore, quô ejus ministerio usus est.

(c) Leg. qui operas 38 ff. locati conducti Lib. 19. tit. 2.

Quod ad secundam quæstionem spectat, videtur quòd quamvis Lentulus sponte suâ, ante tempus de quô inter eos convenit Ferdinandi famulatum desereret, liberari non posset Ferdinandus, quominus Lentulo Mercedem solvere modo congruenti cum tempore, quô servus ille ipsi famulatus est; modô quoque congruenti cum circunstantiâ temporis, quæ plus minusve intererat Heri. (d) Hujus hæc est ratio, nimirùm, ut jam diximus jure naturali Merces est debita Mercenario & famulo, qui Domino suo operam suam locavit.

(d) Sylvester Prierius & apud eum Berthol. in Leg. Divortio §. quod in anno ff. soluto matrim.

Duo tamen sunt excipienda. 1. modò Lentulus pactus non sit, cùm in sex annos operam suam locavit, se omni mercede privatum iri, si culpâ suâ ante tempus præfinitum dimitteretur. 2. modò Ferdinandus nullum patiatur detrimentum, ex eô quòd citiùs dimittendus fuerit famulus ille. Si enim inde detrimentum patiatur, æquum est hoc damnum à Lentulô resarciri.

Vide { LOCATIO / COMPENSATIO / RESTITUTIO }

MERITUM.

MEritum, (generaliter acceptum) *est opus præmio supplicio ve dignum*, inquit Polmannus (*a*)

(*a*) Polmann. part. 1.2. n. 697.

Antequam afferatur hujus vocis definitio, propriâ suâ significatione acceptæ, de quâ agitur in hôc titulo, duo Meritorum genera distinguenda sunt.

Primum Theologi vocant: *meritum de congruo*. Secundum *meritum de Condigno*.

Meritum quod vocatur *de congruo*, his verbis definitur *Meritum de congruo est opus bonum, retributione divinâ dignum ex decentia & gratuita liberalitate*: hoc est, ut id idem Theologus explicat, *non ex obligatione justitia*.

Dicitur: *retributione divinâ dignum*, ut à simplici Oratione vel petitione, quam effectus sequitur, distinguatur: sed quæ à Deo impetratur solummodò *per modum meræ impetrationis*, non verò *per modum retributionis, compensationis, aut præmii liberalis: uti fit in merito de congruo; quo inter cætera peccator pænitens potest primam gratiam sanctificantem & peccatorum remissionem mereri sibi & justus, alteri*.

Denique ultima hæc verba, *& gratuitâ liberalitate*, ostendunt quomodo meritum illud differat à merito *de condigno*, quod his verbis definitur. *Meritum de condigno est opus bonum, cui ex suâ operantisque dignitate merces debetur ex justitiâ*: Quibus Polmannus, ut clarius definitionem illam explicet, addit, quòd quamvis merces illa sit debita ex justitiâ, non tamen debetur si vox illa Justitia sumatur sensu accurato & stricto, quia meritum à gratia habituali & actuali originem imprimis ducit. *Non tamen ex illius rigore* perfecto, *Nam origo meriti provenit à gratia habituali* & actuali. Hôc merito, inquit, justus vitâ æternâ dignum se præstat: *Ejusmodi merito justus meretur vitam æternam*.

Meritum *de condigno* quinque exigit conditiones, quæ in Responso ad primum Casum reperientur, ac ideò de illis hîc loci non loquemur.

CASUS PRIMUS.

PASCHALIS, & Paulus, qui Theologiæ studio operam dant, inter se disceptatunt de merito Eleemosynæ, quam prior Pauperi jamjam erogaverat. Paulus affirmavit non opus esse, ut quis mereatur, eum esse in gratia; sed satis esse si quis bonum opus faciat caritatis imperfectæ incentivo. Paschalis contrà defendit, nullum inde meritum spirituale educi posse, nisi ab eo qui ab omni peccato mortali immunis esset. An rectè sentit hic ultimus?

RESPONS.

Quinque sunt conditiones requisitæ, ut quis mereri possit bono opere præstito.

Prima hæc est: opus illud sit liberum; constat enim omnem actionem peractam per vim, vel invito agente nihil quidquam mereri. Id probatione non eget.

Secunda conditio hæc est; bonum illud opus peragatur ob eo quem Theologi *viatorem* nuncupant, hoc est ab homine hisce in terris vivente: *Nullus enim meretur, nisi in corpore, & hîc omne meritum comparatur*, prout Glossæ Auctor loquitur (*b*) qui id probat ex S. Augustino, in Canone (*c*) laudato: quoniam *post hanc vitam* non est ampliùs *status merendi*, inquit S. Thomas (*d*) quod Sylvius (*e*) probat, Domini nostri verbis, a S. Joanne laudatis (*f*): *Omnis meriti tempus*, inquit Theologus ille, *finitur morte, juxtà illud Christi*: venit nox, quando nemo potest operari, *meritoriè scilicet aut demeritoriè*.

Tertia conditio: Bonum hoc opus gratiam habeat principium.

Quarta: ut sit meritum *ex condigno*, ut in schola loquuntur, sit in statu gratiæ qui illud peragit. *Quantumcunque enim sit in homine gratia*, inquit S. Booaventura (*g*) *nisi sit voluntas gratia consentanea, nunquam eliciet opera meritoria*.

Ultima denique conditio, quam exigunt S. Thomas & S. Bonaventura (*h*) hæc est, bonum opus peragatur saltem virtualiter, ex caritatis incentivo. *Pondus enim amoris*, ait Doctor seraphicus (*i*) *est quod dat valorem operibus meritoriis*.

His suppositis, ad difficultatem, quæ Paschalis & Pauli sententias distraxit, dicimus, Paulum non rectè sensisse, Paschalem verò rectè, supponendo tamen cæteras conditiones merito requisitas excludere noluisse, conditiones dico, quas mox recensebamus.

(*b*) Glossa in Can. *Nec quemquam* 227. de Consecr. dist. 4. v. *Septimo*.

(*c*) S. Aug. in Can. *Tempus* 23. 13. q. 2.

(*d*) S. Thom. q. 7. de malo art. 11. in Corp.

(*e*) Fr. Sylv. in suppl. S. Thom. q. 100 (à Collectore supplementi omissâ & à D. D. duacensibus adornatr. Editioni an 1624 additâ) art. 6. vers. *Sciendum*.

(*f*) Joan. 9.

(*g*) Bonav. in 2. sent. dist. 29 art. 3. q. 2 in resp. ad argum.

(*h*) Id in 4. dist. 33. art. 2. q. 3. resp. ad arg.

(*i*) Id in 2. sent. dist. 29. art 8. q. 2. in Corp.

CASUS II.

JACOBUS, vir Caritate incensus, consuevit quotidie pomeridianum tempus insumere in docendis & curandis pauperibus ægrotis: sæpé verò opera illa peragit, quin cogitet de illis ad Deum referendis. Petit, an tamen omnia sint apud Deum meritoria?

Gregorius, sacerdos, toto matutino tempore detinetur, diebus Dominicis & Festis, in audiendis Confessionibus. Sed animi contentio, quæ ipsi adhibenda est, ut audiat & doceat pænitentes, eum sæpissimé impedit, quominus Deo offerat ministerii sui munera. An tunc operum suorum meritum amittit?

RESPONS.

Ut claré huic difficultati respondeatur, distinguendæ sunt duæ consiliorum species, unde opera nostra meritum suum ducere possunt. Prima species, est consilium actuale, quo opus à nobis peractum ad Deum referimus, tempore ipso quo agimus. Secunda species ea est, quæ vocatur consilium virtuale, quod nihil aliud est præter accessionis, sive dependentiæ relationem, quæ interest inter effectum & consilium actuale, quod antecessit, cujus vi agimus, licèt in se ipso non amplius existat.

Duabus illis consiliorum speciebus suppositis, facile est difficultatem de quâ agitur decidere. Si enim Jacobus Deo offert institutiones quibus pauperes ægrotantes edocet, & officia quæ horis pomeridianis quotidie ipsis præstat, in omnibus variis institutionibus illis meretur, ut & in variis officiis, quæ illis præstat, variis istis pomeridianis horis, modò in eô adsint etiam conditiones aliæ requisitæ ad meritum, quia omnes illæ institutiones & omnia illa officia præstantur vi primi consilii actualis, quod fuit apud ipsum, omnia illa opera peragendi præ amore Dei, & Dei causâ: Licèt sæpè eveniat, mentis aberrationibus, quæ ipsum incogitantem abducunt, eum opera illa peragere, quin primum suum consilium renovet. Eadem est Gregorii ratio.

Decisionis illius ratio hæc est; nimirùm juxtà S. Bonaventuram (a), necessarium non esse, ut opus quoddam sit meritorium, illud semper actu ad Deum referri; sufficit enim, ait sanctus ille, si opus illud habitualiter ad Deum referatur; hoc est adsit consilium virtuale opus illud ad Deum referendi: quod fit, cùm opus illud, vel simile aliud, quod cum illo convenientiam quamdam habet, ejusque est effectus, inchoando, opus illud actu ad Deum relatum est. *Notandum est tamen*, hæc sunt Doctoris Seraphici verba, *quòd ad hoc quòd aliqua actio sit meritoria, non oportet quòd semper quis eam referat actualiter in Deum; sed sufficit relatio habitualis. Habitualem autem relationem voco, non quia habeat caritatem, per quam sit habilis ad referendum; sed quia in primordio operationis illius, vel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam.* sic, addit sanctus ille Cardinalis, si quis consilium habeat centum nummos argenteos in eleemosynam erogandi, Dei gratiâ, & incipiens eleemosynam illius primam partem distribuere, actu illam ad Deum referat; sed reliquum pergat distribuere, quin de Deo cogitet, meretur tamen variis eleemosynæ suæ distributionibus. *Unde si aliquis intendit dare pro Deo centum marchas, & incipit dare & cogitat de Deo in prima marcha, & in aliis non cogitat; nihilominus omnes dationes illæ sunt ei meritoria & fructuosa.* Quibus sanctus ille Doctor addit, quòd si qui eleemosynam illam erogat, illam intermittit, cuidam alteri operi naturæ differentis incumbens, tunc necesse foret ut primum consilium renovaret, ut opus illud meritorium esset. *Si autem opus alterius generis inciperet, oporteret, quòd intentio renovaretur ac hoc, ut opus esset meritorium.* Denique S. Bonaventura ostendit, quòd si consilium virtuale nuncupet habituale, non intelligit consilium quod propiè & sensu stricto habituale vocatur, quale esset, juxtà eumdem sanctum, consilium quo quispiam ad Deum referret in genere omnia opera quæ die sequente vel post annum peracturus est: sed solummodo consilium quo ad Deum refertur opus aliquod peculiare, cum quo sequentia opera convenientiam habent, & cujus sunt effectus, ut patet exemplo centum numerorum argenteorum eidem homini variis temporibus distributorum, vel multis aliis, in quo exemplo omnes distributiones priori posteriores ad primam referuntur, & ejus sunt consequentia. *Relationem autem habitualem voco, non quâ quis in generali refert ad Deum opera omnia diei, vel anni; sed quâ quis refert aliquod opus ad Deum, ita quòd opus sequens directam habet ad opus primum ordinationem & consequentiam, sicut est in illo qui dat centum marchas, ... In aliis autem non habet locum.*

(a) S. Bonavent. in 2. sent. dist. 41. art 1. q. 3. ad 6.

CASUS III.

PROSPER Antoniusque dant unusquisque scilicet nummum pauperibus duobus. Prior dat animo munifico; posterior repugnanter. An meritum quod Prosper ex suâ Eleemosynâ ducit majus est Antonii merito? Vel an ambo pariter merentur, quoniam agunt animo caritate incenso?

RESPONS.

Ut quis in errorem non delabatur, in sententia quam amplexurus est, circà æqualitatem vel inæqualitatem meriti Prosperi ac Antonii, necesse est scire. 1. an dum invitus eleemosynam illam erogabat Antonius, id oriebatur ex pravâ propensione ad nimium diligenda terrestia bona 2. si inde oriatur, expendendum est, an aversus ille animus quodammodo voluntarius sit, ex eô quòd non satis enitatur huic resistere huncque delere; vel an eo invito id eveniat, imò cùm repugnantiam vincere nititur. Si illam destruere annitatur, eleemosynam erogando ut certiùs repugnantiam vincat dici posse videtur, Antonium majus meritum elicere ex Eleemosynâ quam erogat, invita repugnantiâ naturali quam experitur, quàm Prosperum qui illam erogat cum delectatione, Hujus ratio hæc est, scilicet præ se fert, & reipsa habere videtur majorem in Deum amorem, vincendo animum aversum à naturâ, quem experitur, dum pecuniam suam largitur, quàm Prosperus qui largitur ex liberalitate & sine repugnantia. *Quantitas meriti*, ait S Thomas, (b) *attenditur secundum radicem caritatis.* Et virtus, qua repugnantiam vincit, supponit ejus actionem magis esse spontaneam, ac ideò magis meritoriam: juxta istud ejusdem sancti Doctoris effatum (c): *Quantò magis quis voluntariè facit, tantò magis meretur.* At contrà si ejus aversus animus sit ipsius cupiditatis effectus, & nullum adhibeat conatum ad eum vincendum, eô casu sine controversiâ Prosper magis merebitur: aut ut rectiùs loquar, ipse Antonius ex eleemosyna sua nullum ducet meritum, quoniam illam absque Dei vero amore erogat ut ex S. Thoma probari potest, qui dicit, omnia virtute imbuta opera, ne quidem Martyrio excepto, meritoria esse non posse, nisi cùm peragantur ex amore Dei. *Quòd autem sit meritorium* (Martyrium) *hoc habet ex caritate, sicut quilibet virtutis actus; & ideò sine caritate non valet.*

(b) S. Thom. in 3. dist 24. a 1. quæstiuncul. 3. in Corp.

(c) S. Thom. ibid.

MISSA

MISSA originem ducit juxtà multos antiquos Auctores, videlicet S. Bonaventuram (d) ac S. Thomam (e), ex voce *Missio*; quoniam, inquiunt, respectu Fidelium sacerdos ipsorum Legati apud Deum tenet locum, & Deo pro iis sacrificium offert; aut quia *Missio* dimissionem etiam significat, ac verbis illis, *ite Missa est*, sacerdos vel Diaconus Catechumenis declarabat, antequàm Mysteria sacra celebrati inciperent, Missæ primam partem, quæ eorum nomine vocabatur *Missa Cathecumenorum*: quia ei adesse ipsis permittebatur, finem habuisse, & ipsis Ecclesia exeundum esse. S. Augustinus ipse videtur huic cogitationi auctoritatem dare, dum dicit (f) *post sermonem Missa fit Cathecumenis; manebunt fideles.*

(d) S. Bonav. Opuscul de exposit. Missæ.

(e) S. Thom. 3. pa t. q 83. a 4, ad 9.

(f) S. Aug. 237. de temp c. 9 seu n. 8.

Verùm Etymologia illa é longinquo nimis accersita & parùm congruens nobis videtur; quando quidem singulis diebus feriæ, in Missis votivis in quibus *Gloria in excelsis* non recitatur, & in omnibus Missis quæ vocantur, *de requiem*, nunquam dicitur in fine *ite Missa est*; sicque non his verbis monetur Populus Missæ finem factum esse.

Alii existimarunt se rectiùs cogitare, si *Missa* etymologiam à voce græcâ Μύησις ducerent, quæ *operationem Mysticam* significat, unde derivatur Μυστήριον *Mysterium*, quâ voce utitur Ecclesiasticæ Hierarchiæ Auctor.

Juxtà

Juxta nostram sententiam, *Missa* est vox merè hebraïca idque facile est probatu. Notum est, nomina rerum esse Symbola & imagines, & earum naturam explicare debere; quantum fieri potest. Idcircò nullum Deo nomen tribui potest quod ei aptum sit, & quod solum ei sufficienter conveniat, quoniam ipse est ineffabilis, nullumque nomen ejus naturam infinitam exprimere potest. Dicendum est igitur, vocem adhibitam, ad significandam Altarium nostrorum Sacrificium Sanctum, debere illius naturam & essentiam exprimere. Eam autem perfectè exprimit vox hebraïca מסה Missah, quæ legitur versu decimo Capitis decimi sexti Deuteronomii, & quæ, fatentibus ipsis Calvinistis in suis Bibliorum Interpretationibus, in una & viginti variis Editionibus, quas ipsi vidimus, quarum prima est Basileensis anno 1531. & vicesima prima Parisiensis anno 1647. significat *oblationem*, vel *sacrificium*; ibi anni tria præcipua Judæorum Festa præcipiuntur, nempe Azyma vel panes sine fermento; Festum (*a*) Hebdomadum, sive Pentecoste Judaïca. & Festum Tabernaculorum; in quibus solemnibus omnis mas tenebatur summæ Dei Majestati ex bonis suis oblationem offerre. Hæc habet textus originalis. (*a*) Cit. v. 10.

ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך

Jadca Nidebath Missath Elocca, Ladonaï Schabuhoth Hhag Vehascirha,

Tua manus spontaneam oblationem, Tuo Deo Domino Hebdomadarum, Festum facies Et

Juxtaque versionem nostram Vulgatam; *& celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo oblationem spontaneam, manus tuæ, quam offeres* &c. Circa quod observandum est, in gratiam eorum qui Linguam hebraïcam non callent, eos reprehendere non debere, si in eo textu legatur מסת *Missath*, non verò מסה *Missah*: Nam juxtà regulas Grammatices hebraïcæ, quando in constructione vox quadam terminatur per (ה) *he*; litera illa vulgò mutatur in (ת) *thau*, quod est nostrum *th*; aliquando in (ה) *hhiric magnum*, quod est I. longum, vel denique rescinditur, idque juxtà regulam, quæ dicit, (ה) *hè quiescens in fine non movetur*, hoc est; *non fit consonantis. in medio.* In isto autem textu מסת *Missath* construitur cum voce sequenti נדבת *Nidebath*. Quapropter (ה) *hè* quod est ultima litera vocis præcedentis mutari debet in (ת) *thau*. Hujus exempla multa videri possunt in locis quos ad marginem indicamus, & alibi (*b*); hujusque regulæ paucissimæ occurrunt exceptiones in toto textu hebraïco. Verum quidem est Versiones Syriacam, Arabicam, Samaritanam & septuaginta Interpretum non habere expressè *oblationem spontaneam*; quoniam Interpretes crediderunt, vocem *Missah* deduci à quibusdam a iis verbis hebraïcis: Evidenter tamen patet, Versiones illas omnes ad eundem sensum redire, ut fusiùs illud probavimus in Dissertatione, quam olim hanc in rem de industria scripsimus. (*b*) Ruth. 4. 2. Prove b. 1. 7. Olée 1. 14. &c.

Credimus igitur nos concludere debere, quòd sicut Galli efformarunt vocem *péché*, ex פשע *pescha*, *peccatum*; vocem *Chair* de שאר *scheer*, *caro*; vocem *mesure*, *mensura*, ex משורה *meçoura* (*c*). eandem esse ratione vocis *Messe*, *Missa*. (*c*) Levit. 35.

Quicquid sit de Etymologia vocis *Missa*, certum est, eam à multis Sæculis usu receptam fuisse; cùm S. Ambrosius in sua ad Marcellinam sororem suam Epistola eam adhibeat dicens: *Missam facere cœpi.* (*d*). Et alibi (*e*). *qui juxta Ecclesiam est, & sine gravi impedimento potest, quotidie audiat Missam.* Ea pariter utitur S. Augustinus. Uterque autem vocem illam adhibet, tanquam priscam, vulgarem & à tota Ecclesiâ cognitam. Sed omittamus nunc vocem, & ad rem deveniamus. (*d*) S. Ambr. Ep. 33. ad Marcellinam. (*e*) Id. serm. 34.

His verbis Missam Theologi definiunt: *Missa est sacrificium incruentum corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini.*

Ut definitionis illius verus sensus rectiùs intelligatur, operæ pretium est nosse, quid intelligi debeat voce sacrificii. En quomodo definitur: *Sacrificium est oblatio externa rei sensibilis, per realem mutationem, à legitimo Ministro facta Deo, in testimonium supremi dominii ipsius & nostræ subjectionis.* (*f*) (*f*) Polman. part. 3. n. 144. & seqq. vid. 2. 2. q. 85.

His verbis: *Oblatio externa rei sensibilis*, intelligi debet juxta Polmani explicationem, *in actu signato, oblatio panis & vini, tanquam materia transeuntis, præsupposita actioni sacrificali: In actu exercito. oblatio corporis & sanguinis Christi, tanquam hostia.... contenta in consecratione, cui ex instituto Christi annexa est oblatio.*

Istis aliis verbis: *per realem mutationem*, intelligi debet mutatio, quæ fit substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Jesu Christi, qui iterùm producitur in Altari consecrationis vocibus quas nomine Jesu-Christi pronuntiat Sacerdos, qui solus legitimus est Minister sacrificii, quod est verus Latriæ cultus, qui supremæ Dei Majestati tantùm debet & potest tribui (*g*); est quippe primum nostrum principium, ultimusque noster finis: quod in causa est, ut dicat S. Augustinus (*h*): *Non aliud visibile sacrificium offerendum esse noverimus, quàm illi, cujus in cordibus nostris invisibile sacrificium ipsi esse debemus.* (*g*) Preterquàm Domino soli. Exod. 22. 20. (*h*) S. Aug l. 10. de civitate Dei c. 19.

Fidei igitur est hæc veritas, verum Sacrificium in Missâ Deo offerri, prout Ecclesiæ Patres docuerunt, & prout Ecclesia ipsa decidit (a).

(a) Conc. Trid. sess. 22. can. 1.

Ab Adami peccato necessarium semper fuit, hominem, in peccatum delapsum, Sacrificium aliquod Deo offerre, hoc est oblationem aliquam rei cujusdam exterioris cum immolatione victimæ: nimirum tres ob rationes pariter momentosas. Prima est; ut ejus omnipotentiam ejusque summum Dominium in omnes homines & omnes alias res creatas agnoscamus. Secunda est, ut Religionis cultus solemnis constituatur. Tertia denique, ad variis modis præsignificandos effectus varios Sacrificii illius, quod Patri suo oblaturus erat Jesus-Christus, quâ Mediator inter Deum & homines, ad reconciliationem Generis humani; utque Sacrificium illud sit figura Sacrificii, quod oblaturus erat, ut & acerbissimorum ejus cruciatuum, ac præcipuarum circumstantiarum, quæ mortem & cruciatus ejus comitaturæ erant.

Verùm prisca illa omnia Sacrificia abolita & consummata fuêre Crucis Sacrificio, quod in Ecclesia in perpetuum perpetuatur Sacrificio incruento, quod Sacerdotes in sacra Missa offerunt, estque tanquam Memoriale & repræsentatio continua, & cujus virtus applicatur Fidelibus viventibus, & mortuis in gratia, & qui nondum expiarunt pœnas Justitiæ divinæ debitas, ob peccata quæ per vitam suam commiserunt.

Præcipua differentia, quæ inter duo illa Sacrificia intercedit, in eo consistit, quòd Servator noster sanguinem suum solus effuderit, solusque reipsa mortuus sit in Arbore Crucis; cùm in adorando Missæ sacrificio, Jesus-Christus, qui simul est Pontifex & victima, se offerat cum Ecclesiæ suæ Fidelibus omnibus, qui ejus sunt membra, & qui cum illo offeruntur Sacerdotum ministerio.

Sacrificium illud Sanctum offertur super sanctorum Martyrum tumulis, ad gratias Deo agendas, prout ait Sanctus Augustinus, ob victorias, quas ejus auxilio illi reportarunt, & ad impetranda eorum intercessione, auxilia necessaria ut eorum virtutum exemplum sequamur, & in pietate Christiana progressus faciamus. At Sacrilegium foret sanctis ipsis Sacrificium illud offerre, quod soli Dei Majestati offerri debet, ut etiam dicit idem S. Augustinus: Et idcircò vocatur *Latreuticum*.

Sacrificium illud exterius & visibile à Theologis præterea vocatur *Propitiatorium*, *Eucharisticum*; & *impetratorium*, ut significetur Fideles, qui huic intersunt, addere debere Sacrificium interius animi & cordis caritate incensi, cordis contriti & submissi; cordis inflammati amore & grato animo erga summam bonitatem Dei, qui solus omnis gratiæ principium est & fons; cordis denique incensi sincero desiderio evadendi purioris, sanctioris, amore Mundi magis vacui & soluti, ut & vitæ rerumque creatarum, magisque Deo dediti.

Absque crimine mutari non possunt, nec omitti ceremoniæ ab Ecclesia institutæ; neque quis illis novas addere potest privatâ suâ auctoritate. Neque etiam Sacerdotibus licet hanc libertatem sibi tribuere, ut orationes privatas addant, sicuti olim temerè fiebat, obtentu pietatis malè compositæ, prout observat Maldonâtus (b), qui loquens de Sacramentis in Disputationibus suis de Ceremoniis, ait, ante mille & ducentos annos abusum illum viguisse, quamvis à multis Africæ Conciliis damnatus fuisset, quæ laudat doctus ille Jesuita; *Tempore Caroli Magni*, inquit Auctor ille, *hujusmodi abusus ita increverat, ut Missalia essent istis orationibus privatis referta. Itaque Legem tulit ille Rex pius, quâ jubet, ut diligenter videantur Missalia Gallica; ut quæ minùs benè posita sunt orationes, & ab Ecclesiâ non approbata, resecarentur, quod utinam nunc fiat*, addit ille, *& ita credo ex Missali, quod Summus Pontifex curat excudendum & edendum.*

(b) Maldonat. tract. de Ceremon. in gener. part. 2.

Nullus præterea absque gravi crimine potest, Missam sacram celebrare, nisi jejunus, exceptis quibusdam casibus, de quibus deinceps loquemur.

Neque etiam celebrari potest nisi semel in die, accuratè loquendo.

Qui in peccato mortali Missam celebrat, sacrilegus fit.

Sacerdotes tenentur Missam celebrare in gratiam habitantium in suâ Parœcia, diebus Dominicis & diebus Festis, juxta Ecclesiæ definitionem (c).

(c) Concil. Trid. sess. 23. c. 1. de reformat.

Missam celebrare non debet Sacerdos, nisi in loco consecrato, & hora congruente, ipsique adsit unus saltem respondens, sitque indutus ornamentis ad hunc usum destinatis, & quibus benedixerit Episcopus vel Sacerdos, ab Episcopo ad hoc præpositus.

Nunquam licèt in quolibet casu in Missa uti alio pane, nisi ex tritico conflato, nec uti alio vino nisi à vite edito.

Fideles omnes tenentur sub pœnâ peccati mortalis corpore & animo sacræ Missæ adesse singulis diebus Dominicis & Festis; nisi justa quædam causa hoc officio illos liberet (d). Imò adesse debent Missæ quæ vocatur Parœcialis, non solùm diebus Dominicis, sed etiam præcipuis anni diebus Festis.

(d) S. Anton. 2. tit. p. c. 10. §. 1.

Verum

Verum quidem est, primis sæculis Ecclesiam ad sacrorum Mysteriorum communicnem illos non admisisse, imò iis interesse, dum celebrabantur, non permisisse illis qui gravium quorumdam peccatorum rei erant. Severa illa Disciplina mutata est, Ecclesiaque animo indulgenti ac benigno ergà peccatores semper concitata, ipsis permittit, imò præcipit Mysteriis sacris adesse diebus obligationis, ut vocant, modò 1. ab illis censurâ quâdam distinctè non excludantur. 2. modò illis intersint cum anima pœnitente, ac sincero desiderio ex iis fructum percipiendi.

Addimus, imò Fideles teneri Missis solemnibus adesse in suis Parœciis diebus Dominicis, & præcipuis anni diebus festis, non solùm ut adsint Sacrificio sancto quod ipsorum Sacerdote Deo offeruntpro eorum necessitatibus spiritualibus; sed etiam ut audiant instiutiones hortationesque quibus Sacerdotes diebus illis eos imbuere debent; & ut doceantur quod ipsis sciendum est circà Festa ac jejunia ab Ecclesia præcepta, Ecclesiasticas comminationes, solemnes promulgationes, aliaque quæ publicè denuntiant Sacerdotes. Ad hoc autem cogi etiam possunt Censuris aliisque pœnis Ecclesiasticis.

Sacerdos qui celebrat, juxtà alicujus mentem, potest absque peccato honorarium ipsi oblatum accipere, modò id fiat sine ullo pacto antecedenti & absque importuna exactione; idque accipiat non tanquam pretium vel mercedem Missæ; sed tanquam eleemosynam, quæ ipsum juvet nun habentem, unde vivat.

Primis Ecclesiæ temporibus celebrabatur Missa idiomate ab omnibus intellecto: Omninò tamen necessarium non est eam ubique vulgari idiomate celebrari: At uniuscujusque Ecclesiæ ritus observandus est. Si verò populus non intelligat, Pastores & Sacerdotes huic defectui supplere debent, illum docendo, quid in Missa dicatur.

Denique cùm dicimus, fideles teneri Missam audire diebus ab Ecclesia præceptis, id de Missa integrâ ejusdem Sacerdotis intelligi debet. Ille enim Missam non audit, qui adest multis per partes Missis, quas multi Sacerdotes eodem tempore celebrant; ille, exempli causâ, illam inchoat, alius verò mediam celebrat. Id affirmare voluerunt quidam Morales Theologi, qui etiam varias alias propositiones falsas & scandalosas asseruerunt hanc in rem, ut jamjam videbitur in earum Censurâ solemni, quam pronunciavit. Cleri Sacer Ordo Galliæ, in cœtu habito Sangermani in Laya anno 1700.

En propositiones illæ, scilicet 73. 77. 78. & 79. cum earum Censura, ex 127. Propositionibus, quas celeber ille Cœtus, cui præerat Eminentissimus Cardinalis Noaillius, Archiepiscopus Parisiensis, damnavit tanquam perniciosas, temerarias & Sacris Canonibus contrarias.

PROPOSITIO LXXIII.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro qui duas ejus partes, imò quatuor simul, à diversis celebrantibus audit.

CENSURA.

Hæc propositio absurda est, scandalosa, illusoria, communique Christianorum sensui repugnat.

PROPOSITIO LXXVII.

Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam confessionem, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, Divinam legem, fidei rudimenta, quæ ibi in Catechesibus annuntiantur & docentur.

PROPOSITIO LXXVIII.

Talem legem in hac materia, nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum, nec Nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis aut Ecclesiasticis Censuris mulctare possunt.

PROPOSITIO LXXIX.

Plebs virtute Concilii Tridentini cogi non potest censuris & pœnis Ecclesiasticis, ut eat ad suam Parochiam diebus Dominicis, ad audiendam Missam (Parochialem scilicet.)

CENSURA.

Harum propositionum doctrina falsa est, temeraria, scandalosa, jam à Clero Gallicano graviter condemnata, sacris Canonibus, Concilio Tridentino & Apostolicæ traditioni contraria, dicente Apostolo: Non deserentes collectionem nostram sicut consuetudinis est quibusdam. (Hebr. 10. 13.)

CASUS PRIMUS.

Didierus Sacerdos, Missam sacram aliquando celebravit, postquam hausisset guttas tantùm duas liquoris corroborantis, propter stomachi ejus summam debilitatem; aliàs post. quam forte fortuna hausisset aliquot aquæ guttas, os dentesque colluens, vel quasdam exiguas reliquias panis vel cibi, quæ inter ejus dentes remanserant à cœna præcedenti. An mortale commisit peccatum quod in eo statu Missam celebraverit?

RESPONS.

1. Respondemus Didierum in primo casu peccatum mortale commisisse; hoc est, quòd Missam celebraverit, hausto liquore illo corroborante, tanquam medicamento. Ratio est, quòd sic violaverit præceptum momentosum, strictè & universè ab Ecclesiâ observatum, ut ait Concilium Constantiense (a), quodque præceptum traditionis est Apostolicæ. Licèt enim minima sit liquoris illius quantitas, ille tamen discedit à reverentiâ, quâ prosequi debet Corpus Jesu Christi, quod antequam accipiatur, nihil ora descendere debet in Corpus Christiani, ut ait S. Augustinus (b), scribens ad Januarium. *Placuit Spiritui Sancto*, ait Paterille, *ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per universum Orbem mos iste servatur.*

(a) Concil. Constant. sess. 3.

(b) S. Aug. Ep. 55. Alias 119. t. 6. seu n. 8. in can. *Liquidò.* 54 de consecrat. dist. 1.

Idem reperitur præceptum fuisse à multis Conciliis, præsertim à tertio Carthaginensi, habito Pontifice Papa Siricio; ab alio Concilio habito in Africa, & laudato in Gratiani Decreto (c). A Concilio Antissiodorense, habito anno 578. A secundo Matisconensi anno 585.* A septimo Toletano habito anno 946. ab eodem Gratiano laudato (d), cujus Decretum hæc habet verba. *Ne tamen quod naturæ, languoris causâ, consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur; nullus, post cibum potumque quemlibet minimum sumptum, Missas facere.... præsumat.... Si quis hæc temerare præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.* Hæc verba evidenter denotant quam grave peccatum committant illi, qui tam sanctum præceptum perfringunt, cùm ejus reis, pœnam interminentur maximè terrendam, quam adhibere possit Ecclesia morem non gerentibus.

(c) Conc. African. can. 8. in can. *Sacramenta.* 49. de consecrat. dist. 1.

* Can. 8.

(d) Conc. Tolet. 7. c. 1. in can. Nihil. 16. 7. q. 1.

Sancti Thomæ Doctrina (e) consentanea est cum sacris Canonibus. Dicit enim perfringi illud præceptum, licèt quod haustum est ante Communionem sit quoddam medicamentum, & vel minima quantitate, ac licèt sit res quæ nullam habeat virtutem nutrientem. *Neque post assumptionem aquæ vel potûs, vel etiam medicinæ, in quantumcumque parva quantitate, licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujusmodi nutriat, vel non nutriat, aut per se aut cum aliis.* Veritatem eamdem confirmat S. Antoninus (f).

(e) S. Thom. 3. part. in summ. q. 80. art. 8. ad 4. Item in 4. dist. 8. q. 1. art 4. quæstiunc. 2. ad 2.

(f) S. Anton. 3. part. c. 13. t. 6. § 8.

2. Non eadem est ratio quarumdam aquæ guttarum, quæ absorbentur non attendendo, dum os colluitur; ut & minutarum reliquiarum panis vel cibi, quæ inter dentes remanserunt à cœnâ præcedenti, & quæ crastinâ die mane hauriuntur cum salivâ, non attendendo: Quoniam jejunium sic abrumpi non censetur, juxta ejusdem Doctoris Angelici sententiam. *Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore*, addit, *si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem hujus Sacramenti.* Hancque profert rationem, nimirùm ea deglutiuntur solummodò tanquam saliva, non verò tanquam alimentum vel medicamentum. *Quia non trajiciuntur per modum cibi; sed per modum salivæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquæ, vel vini, quibus os abluitur; dummodo non trajiciantur in magnâ quantitate; sed permistæ salivæ: quod vitari non potest.* Unde concludimus in secundo casu proposito, Didierum absque peccato celebrare potuisse: Hæc etiam est Sancti Antonini decisio (g).

(g) S. Anton 4. part. sum Theol. tit. 13. c. 6. § 8.

CASUS II.

Justinus, Sanctæ Gudulæ Sacerdos, cùm non crediderit fore ut cogeretur Missam celebrare, aquæ haustum solummodò deglutiit, posteà ipsi nuntiatum est quemdam ex ejus Parœciâ animam agere, eumque ardenti studio Corpus Christi in Viaticum petere. An Sacerdos ille, qui nullas habebat Hostias consecratas, potuit, absque peccato, in tam urgente & tam momentosâ necessitate Missam celebrare, ut huic morienti Hostiam consecraret?

RESPONS.

Certum est Justinum in casu proposito consecrare non potuisse absque gravi peccato; quandoquidem jejunus non erat, sicuti jam probavimus: Ita enim expressè enunciata, ita antiqua, ita universalis est Ecclesiæ prohibitio, circa hoc argumentum, ut nulla sensûs circumscriptio, nullaque exceptio afferri debeat, cùm nulla reperiatur in Canonibus, si unus vel alter casus, de quo deinceps loquemur, excipiatur.

Juxtà immutabilem illam Ecclesiæ Legem, doctos quidam Theologus (h), respondet ad difficultatem de quâ agitur, & quam sibi ipsi proposuerat, huncce Sacerdotem nequaquam celebrare posse, cùm jejunus non sit; hancque reddit rationem: *Eò quòd receptio hujus Sacramenti minoris est necessitatis & majoris reverentiæ, propter quam Ecclesia non dispensat super jejunio in ejusmodi casu.* Eandem sententiam jure meritò defendit Cabassutius (i). Præceptum Apostolicum debet igitur præferre Justinus, scilicet jejunus Sanctissimæ Eucharistiæ mysteria percipere, præcepto quod obligat, eum, qui est ex ejus Parœciâ, sanctum Viaticum accipere; quod præceptum ad Sacram Eucharistiam percipiendam eum obligare desinit, in casu proposito; Propterea tamen negligentiæ culpâ Sacerdotem illum liberare non pertendimus, qui non curavit Hostias consecratas servare, ut ægrotos, cùm opus esset, Sanctissimo Jesu Christi Corpore pasceret (k).

(h) Fr. Sylvius in 3. part. summ. S. Thom. q. 83. art. 3.

(i) Joan. Cabassut. Juris can. theor. & prax. l. 3. c. 5. n. 11.

(k) Colloq. Locion. tom. 5. Colloq. 16. q. 3. A Sainte Beuve tom. 2. cas. 87. & tom. 3. art. 9.

CASUS III.

Clarius, Sancti Taurini Presbyter, incautus ablutionem absorpsit, dum Christi Domini natali die Missam mediæ noctis celebraret. Si duas alias, præsertimque tertiam non celebret, ingentis scandali causa erit, quoniam longè maxima pars ipsius Parochianorum Missâ privabuntur, quia alium Sacerdotem reperire non potest, qui ipsius munus expleat. Nonne, eo casu, tertiam saltem Missam celebrare potest, ut vitetur scandalum?

RESPONS.

Sunt Auctores qui existiment, in pari casu, Sacerdotem celebrare posse, ut vitetur scandalum. Eorum opinio nititur S. Thoma dicente (l), quòd si Sacerdos, postquàm Missam inchoaverit, meminerit se jejunum non esse, eum ab Altari recedere debere; idque tutius fore ipsius conscientiæ, nisi recedere non possit absque ingenti scandalo. *Ubi difficultas occurrit*, inquit Sanctus ille, *semper accipiendum est illud, quod habet minus de periculo: maximè autem periculosum circa hoc Sacramentum, quod est contra perfectionem hujus Sacramenti; quia hoc est immane sacrilegium: minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo si Sacerdos post consecrationem inceptam recordetur, se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium & sumere Sacramentum.... si verò ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor; tutius reputarem, maximè in casu manducationis.... quòd Missam inceptam desereret; nisi grave scandalum timeretur.* Ex ultimis hisce verbis Auctores illi concludunt, quòd si Sacerdos ille Missam inchoatam persequi possit, ut ingens scandalum vitetur, eadem ratione illam inchoare potest, licèt jejunus non sit, quando aliter vitare non potest scandalum, quod necessariò eveniet, si Missam non celebret.

(l) S. Thom. 3. part. summ. q. 83. art. 6. ad 2.

Regula tamen Ecclesiæ, quæ vetat Sacerdotes non jejunos celebrare, generalis est, neque exceptionem

ceptionem distinctionem-ve admittit. Regula illa reperitur in Decretali Innocentii III.(a) in quâ Papa ille, postquàm declaravit, Sacerdotem in ablutione vino uti debere, illudque absorbere, exceptionem hanc addit; nisi teneatur Missam aliam celebrare: quo casu, si ablutionem absorpsisset, non amplius die illâ celebrare posset: *Semper Sacerdos vino* (manus) *perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum, nisi cùm eadem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

(a) Innoc. III. in c. *Ex parte.* de celebrat. Missarum.

Quando Summus ille Pontifex vult, Sacerdotem celebrare non posse, nisi jejunus sit, nihil nisi antiquo Ecclesiæ præcepto consentaneum præcipit, nihil nisi constitutum à Conciliis, quæ illum præcesserunt, præsertim à Conciliis, quorum Decreta refert Gratianus (b).

S. Augustinus (c), scribens ad Januarium, de hoc loquitur tanquam de more ab ipso divo Paulo constituto, & universè in totâ Ecclesiâ observato: En ipsius verba. *Liquidò apparet, quando primùm acceperunt Discipuli Corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quòd à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per universum orbem mos iste servatur.* Et laudatis his Apostoli verbis (d): *Cætera, cùm venero, disponam*, hinc consequentiam istam ducit: *Unde intelligi datur, (quia multum erat, ut in Epistolâ totum illum agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia) ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diversitate variatur.*

(b) Conc. Afric. in can. *Sacramenta.* de Consecratio. dist. 1. Conc. Cabilon. in can. *Solent* ad dist. Conc. Tolet. in can. *Nihil.* ib. 7. q. 1.
(c) S. Aug. l. 1. seu Epist. 54. n. 7. & 8. apud Gratian. in can. *Liquido.* de consecrat. dist. 2.
(d) 1. Cor. 13.

Celeberrimi Theologi, inter quos extat Sylvius, duas istas solummodo exceptiones admittunt, quæ eadem ratione nituntur, nimirùm necessitate impediendi, ne sacrificium imperfectum remaneat. *Quando id necessarium est ad perficiendum, vel consummandum sacrificium; ut, si Sacerdos, subitâ ægritudine correptus, non potest inchoatam Missam perficere; nec reperitur alius jejunus, potest non jejunus illud absolvere & communicare; vel si una species erat per alterum consecrata.* Ipsa sunt Sylvii verba (e), deinde disertè affirmantis (f), casum de quo agitur in specie propositâ, excipi non debere à regulâ generali. *Modò tamen ablutio non esset sumpta in priori Sacrificio*: hæc sunt etiam ejus verba: *alioquin nec in Natali Domini, nec in aliis casibus secunda Missa potest fieri*: Quod Innocentii III. auctoritate jam à nobis laudatâ probar.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Thomæ, q. 80. art. 8. sub fin.
(f) Id. ibid. q. 83. art. 2. quæsito 4.

Cùm urgetur scandalum ingens quod fieret, si Sacerdos ille tertiam Missam solemnem Natali die Domini non celebraret, respondendum est, rationem illam neque sufficientem neque legitimam videri. Quando enim Parœciæ incolæ noverint, Clerium ipsorum Sacerdotem, ablutionem imprudenter sumpsisse in Missâ mediæ noctis; eumque Missas alias non celebrare, quia jejunus non est; quænam ipsis erit scandali causa; quandoquidem eorum Sacerdos non peccavit, propter oblivionem & imprudentiam, in quâ erat; & quandoquidem à secundâ & tertia Missâ celebrandâ abstinet tantùm, ne Ecclesiæ Legem celebrare illi prohibentem violet? Nonne ejusmodi oblivio in sanctissimum hominem cadere potest? Eo igitur casu incolæ illi spectare se debent, quasi nullum haberent Sacerdotem, à quo Missam audire possint: Debent tamen conari, ut Parœciam vicinam adeant, ut ibi Missam audiant, si fieri possit.

Vide Decisiones 18. 19. & 22.

CASUS IV.

Medericus Sacerdos, postquàm in Missâ ablutiones, sumpserit, illico animadvertit, dum adhuc Altari adstat, vel cùm jam in Sacrarium reversus est, sacræ Hostiæ aliquam particulam super Patena remansisse; an absque ullo peccato potest illam consumere; licèt non ampliùs jejunus?

Respons.

Existimamus, Medericum post ablutionem consumere posse quæ supersunt super Patena, vel super Corporali, dum adhuc adstat Altari. Hæc est vulgaris sententia Auctorum probatissimorum. Hujus hanc reddunt rationem, illarum particularum consumptionem pertinere & referri ad idem sacrificium quod mox obtulit celebrans, quodque planè perfectum non censetur, donec ab Altari recesserit Sacerdos. Cùm verò ejus Ministerium perfectè adempletum est, cùm ab Altari secessit, & in Sacrarium iterùm ingreditur, non credimus ipsi licere illas ibi consumere; nisi illas servare non posset absque alicujus irreverentiæ manifesto periculo.

Ea est Navarri decisio, qui explicans Paludani opinionem, ut & Auctoris Summæ, cui titulus est *Rosella* (g), ait (h); *Peccat mortaliter qui reliquias Sacramenti, quæ in calice aut in Patenâ remanent, quaslibet exiguas post ablutionem sumit juxtà mentem Paludani ... & Rosellæ ... quòd verum est, si ex intervallo id faciat: secùs, si incontinenti ut nervosè probat Cajetanus (i): quia quæ incontinenti fiunt inesse videntur, leg. Lecta, digestis, De rebus creditis. Quare quas ex intervallo invenerit, custodire debet in alterum diem sumendas; aut certè ministrare eas alicui ad communicandum disposito juxtà eosdem.*

Diu ante Navarrum idem docuerat Sylvester Prierius (k).

(g) Petr. Palud. in 4. dist. 9. q. 1. Baptista Trovamala in *Rosella.* v. *Eucharistia.* 3. §. 13.
(h) Navar. Manual. c. 25. n. 89.
(i) Cajetan. tom. 3. de celebrat. Miss. q. 1.
(k) Sylvester Prierius v. *Eucharistia.* 3. q. 8.

CASUS V.

Balduins Sacerdos, postquàm ablutionem primam sumpsisset, animadvertit quasdam vini guttas, quas in Calicem infuderat ut consecraret, Pateræ oræ adhæsisse. An illas tanquam consecratas spectare debet, ac ideò illas consumere; aut anne satis est, si illas purificatorio abstergat?

Respons.

Si illæ vini guttæ foris Pateræ Calicis adhæserint, Balduinus eas tanquam non consecratas spectare debet, & satis est eum purificatorio illas abstergere; sed si sint intra Pateram, res difficultate non caret. Opinio tamen maximè vulgaris, & quæ verissima nobis videtur hæc est, si Sacerdoti illi singulariter animus non fuerit illas consecrare, non consecratæ censeri debent: quoniam Ecclesiæ vulgaris ac ordinaria mens, quam unusquisque Sacerdos habere censetur, dum Calicem consecrat, ea est scilicet, vinum consecrare quod in Calice est, quasi totum quod continetur, *per modum unius.* Guttæ autem, quæ remanserunt adhærentes in summâ & interiore parte Pateræ, totius illius pars non sunt; quandoquidem ab eo separatæ existunt, ac earum unaquæque aliud totum componunt. Quapropter, licèt longè magis congruum, magisque tutum sit eum ablutione illas consumere, attamen in casu proposito tanquam peccati reus damnari non debet Balduinus, si contentus sit purificatorio illas abstergere, non credens se malè agere. Semper tamen Sacerdos in casu proposito debet guttas illas consumere, primam vel saltem secundam ablutionem sumens.

CASUS VI.

Andreas Sacerdos, tabacum naribus aliquando baurit, vel mandit, antequam celebret. Nonne edversus jejunii naturalis præceptum peceat?

Respons.

Nunquem dirimitur jejunium naturale, nisi cùm aliquid in stomacbum ore descendit, per modum alimenti, vel medieamenti, nt ait Sylvius (a).

(a) Fr. Sylvius in 3. part. S. Th. q. 89. art. 8.

Constat eniem, sabacum in pulverem redactum naribus haustum, in stomachum non descendere, Affirmari igitur nequit, Andream jejunii naturalis præceptum violasse, quamvis antequàm eelebraret tabacum sic sumpserit.

Ex eodem principio dici debet, tabaci folia quæ manduntur nec etiam jejunium naturale perfringere. Nam foliorum illorum succus non absorbetur, nec ebsorbentur aquæ, quas eruunt tabaci folia. Contrà id præcavemr, propter plantæ illius ingratum & acrem sporem; verùm, quamvis fieret ut aliquantulom imprudenter ebsorberetur, & incautè, hoc semper salivæ ope fieret, cui immisceretur tabacum, & eodem modo ae quædam aquæ guttæ absorbentur cùm os abluitur, prout dicit Auctor quidam, quem mox laudabimus. Fatemur tamen, Sacerdotem, qui sic tabacum sumeret, eo fine ut cerebrum suum aquas evacuando purgaret, valdè damnandum esse, hocque indecorum potius eondonandum esse militi, quàm Ecclesiastico, qui Corpus & Sanguinem Jesu-Christi, mox est sumpturus.

Propter ingens illud in decorum, & suasionem Deeani ac Canonicorum Consessûs Hispaliensis, Urbanus VIII. Bullà suà 65, data die 30, Januarii enno 1641, omnibus vetuit, ne tabacum in Ecclesiis sumerent; ac præsertim illius Diœceseos Sacerdotibus, dùm sacrum Sacrificium celebrarent, ut temerariò f.ctitabant quidam: *Et ipso facto* excommunicatos declaravit eos, qui tam justo vetito non obtemperarent. *Ne de cætero*, hæc sunt Papæ illius verba, *in quibusvis Civitatis & Diœcesis prædictarum Ecclesiis earumque atriis & ambitu tabacum, sive solidum, sive in frusta toncisum, aut in pulverem redactum, ere vel naribus, aut fumo per tubules, aut alias quomodolibet sumere audeaut vel præsumant, sub excommunicationis latæ sententiæ, eo ipso absque alia declaratione incurrendæ pœnâ, autoritate Apostolica, tenore præsentium interdicimus & prohibemus.* Habemus præterea Mandatum D. Ludovici Annæ Auberti à Villeserino Episeopi Senitiensis, quod tabaeum fumo sumptum Diœcesis suæ Ecclesiasticis prohibet, sub pœna interdicti, *ipso facto* (b).

(b) Mandat. Episc Seniat. 2. Nov. 1677.

Prohibitio illa nititur, ut observavimus, eo quòd indecorum & summa irreverentia sit in loco sacro tabaeo sic palàm uti, non verò eo quòd illi insit facultas nutritiva, prout doctè probat Paulus Zacchias (c) in opere cujus Editionem sextam Lugduni anno 1661. in lucem editam Papæ Alexandro VII. dicavit. En Auctoris illius verba. *Verior tamen Dianæ opinio* (d), *quam ille tam multis Canonistis, quorum auctoritates ibi adducit, jure tuetur, qui omnes in hoc conveniunt, neque si per fumum, vel pulverem, vel folium tabacus assumatur, jejunium frangi; & rectè; quia neque habet unquam, neque habere unquam potest rationem cibi, vel rei alimentalis.* Quibus jure meritò addit, illos qui tabaci folia mandunt jejunium naturale juxtà Canonistas quosdam perfringere. *Si aliqua folii particula per eos ad stomachum trajiciatur*, quo casu fatetur, Sacerdotem sacram Eucharistiam sumere non posse *Tunc ea tabaci particula impediret Eucharistiæ assumptionem; quemadmodum impedire dicunt Canonistæ aqua communis stillam, quæ neque cibi, neque rei alimentalis rationem babet.* Cæterùm observare necesse est, quòd cùm per tubulum tabaeeus sumitur, & forte fortuna fumus absorbetur, jejunium naturale perfringitur, & Saeerdotem celebrare non posse, neque quemvis Laïcum die illa sacra Eucharistiâ pasci posse.

(c) Paul. Zacchias tom. 2. qq. Medico legalium. l. 9. tit. 7. q. un. fol. 83.

(d) Anton. Diana Clericus Reg Theatin. variarum resolut. Moral. part. 8. tract. 7. ref. 3.

CASUS VII.

Sallustius, Presbyter Parœciæ rusticæ, versatur in obligatione celebrandi: 1, Quia dies est Festus & sacrificio eum cantu adesse non potuit, quod celebravit ejus Vicarius, ac ideò Missâ illâ die privaretur. 2. Quia tunc eudit quemdam ex suis Parochianis, mortis periculum edeuntem, Viaticum petere, quod ipsi dare non potest, nisi consecrando Hostiem; consecrare verò non potest nisi celebrando: Nam quæ supererant Hostiæ conseeratæ consumptæ fuerunt eb iis qui in Missâ cum cantu ad sacram Eucharistiam eccesserunt. Æditiuus verò qui autumavit, Saeerdotem rure esse, omnes casulas in arca inclusit, ejusque clavem ebstulit, eum clave secreti loci in Secrario, ubi arca illa reposita est, & ivit rus negotiorum suorum causâ. ignoraturque quònam iverit. Circà hoc petitur, an Sallustius eo casu possit absque peccato celebrare sine Casula scilicet ob duplicem necessitatem urgentem eelebrandi, in quâ versatur.

Respons.

Sacerdos ille nequaquam eelebrare potest sine Casulâ, in specie proposita. Hæc est Docti cujusdam Theologi sententia, dicentis (e): *Absque sacris hisce vestibus celebrare grave admodum foret peccatum mortale: partim propter præcepti Ecclesiastici transgressionem in re notabili; partim propter magnam irreverentiam, quæ contra tantum Sacramentum committeretur. Unde ne quidem ut populus die Festo Missam audiat; vel ut infirmus, alioquin sine Viatico moriturus, communicetur, liceret sine illis vestibus celebrare; quoniam id fieri non posset sine magnâ irreverentiâ, & vix sine gravi scandalo.* Quibus addit, duas rationes à se allatas, eo casu Saeerdotem excusare non posse: quoniam, inquit, præceptum Missam die Festo audiendi, & in morbo periculoso Viaticum eccipiendi non obligat, cùm adimpleri non potest, quin Ecclesiæ Leges & irreverentia sacris Mysteriis debita violentur. *Præceptum autem divinum de sumendo Viatico solùm obligat infirmum pro illo tempore, quo ipse potest sine indecentia, vel irreverentia illud habere. Ecclesiasticum quoque de Missâ audiendâ tunc duntaxat fideles obligat, quando possunt, eam audire celebrari secundùm Ecclesiæ constitutionem.*

(e) Fr. Sylvius in 3. part. q. 83. art. 6. quæsito 3. §. Sextum.

Theologi illius decisio consentit cum iis quæ determinavit sacrum Concilium Tridentinum, quod vetat, quidquam planè innovari in Ecclesiasticis ceremoniis, & in celebratione sacrorum Mysteriorum. *Caveant* (Episcopi) *ne Sacerdotes... Ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti & laudabili usu receptæ fuerint.* Sic loquuntur Concilii illius Patres (f), ac reverà in Sancto Missæ Sacrificio considerandą sunt non tantùm ea quæ repræsentant quæ facta sunt in Passione Salvatoris: sed ea etiam quæ attinent ed summam reverentiam, quæ in in Magni illius Mysterii eelebratione observanda sunt, prout observat S. Thomas (g), qui addit, idcircò instrumenta & ornamenta quibus utitur Sacerdos, consecrari. Unde sequitur, eum in Summam reverentiam tam Augusto Mysterio debitam peccaturum, si ita temerarius esset, ut celebraret omnibus ornamentis non indutus, omnibusque vestibus sacris, quas Ecclesie ad hunc usum destinavit. Eadem est S. Antonini sententia, ut & Paludani quem laudat (h).

(f) Conc. Trid. sess. 22. Decreto de observandis & vitandis in celebrar. Missæ.

(g) S. Tho. 3. part. Som. q. 83. art. 3. in corp.

(h) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

CASUS

CASUS VIII.

Lantulus Sacerdos, cùm aliquando die festo teneretur Missam celebrare in gratiam multorum, qui aliâs Missæ non adfuissent, eam sine Cereis accensis, & sine igne in Altari celebravit: quia in Sacello celebrabat in media Sylva procul à Vicis; præterea instabat meridies. An id sine peccato facere potuit?

RESPONS.

Non dubitandum est quin Sacerdos ille in hoc gravissimum commiserit peccatum. Concilii Tridentini Decretum, quod in præcedenti decisione protulimus, sufficit ut hoc persuadeat. Id præterea probare possumus Honorii III. (a) Decretali, qui respondens Episcopo Bresciensi, ab eo petenti, quomodo se gerere deberet erga Sacerdotem qui parem quam Lentulus culpam admiserat, ipsi præcipit, ut eum de Sacerdotio dimoveat, eumque, in perpetuum spoliet munere Sacerdotali, functionibusve Sacerdotalibus, ac ejus Beneficio sive id fecerit præ malitia, aut præ nimia simplicitate. En Papæ illius verba: *Inquisitionis officium iterans, ex ejus Confessionibus invenisti, quòd idem* (Presbyter) *sine igne sacrificabat & aquâ. Cùm igitur vel ex apertâ malitiâ, vel nimiâ desipientiâ peccasse probetur; mandamus, quatenus officio & beneficia perpetuò ipsum prives.* Hoc argumento utitur Sylvius, & eum ad dicendum impellit, peccatum esse mortale sine lumine celebrare. (b) *Debet in altari esse lumen*, inquit Theologus ille, *ita ut, qui sine lumine sacrificaret, mortaliter peccaret.*

(a) Honor. III. in cap. *Literas*. 12. de celebrat. Missar. lib. 3. tit. 41

(b) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 6 quæst. 3.

Hanc reverà cæremoniam Ecclesia semper in praxim revocavit, ut probat 71. Canon eorum, quos Apostolicos vocant, & qui certissimè antiquissimi sunt, ibi dicitur excommunicandum esse Clericum vel Laïcum, qui Ecclesiæ oleum vel ceram subripuerit. *Si quis Clericus, aut laïcus ceram vel oleum ex sanctâ subripiat Ecclesiâ, segregetur.* Hæc sunt Canonis illius verba.

S. Athanasius (c) conquerens de vi, quam Ariani in Ecclesiam suam intulerunt, ait, quòd illuc ingressi, eos comitante magnâ militum catervâ, quorum alii Judæi, alii verò Ethnici erant, illam diripuerunt, vinum ebiberunt, candelabra, quæ ibi reperta sunt abstulerunt, & ad tantam impietatem devenerunt, ut Ecclesiæ cereos accenderint coram ipsorum Idolis. *Magnam vini copiam, illic repertam aut ebiberent, aut effunderent, aut asportarent, oleum reconditum auferrent .... candelabra ad parietem statim reponerent; Ecclesiæ cereos Idolis accenderent.*

(c) S. Athanas. Ep. ad orthod. tom. 1. part.

Concilium quartum Carthaginense, cui adfuit S. Augustinus anno 398. Pontifice Anastasio I. quodque probavit Leo III. (d) nobis etiam antiqui illius moris argumentum suppeditat, dum declarat, Acolyti officium esse Ecclesiæ cereos accendere, vinumque offerre, quo utendum est ad offerendum Sacrificium. *Ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat, se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.*

(d) Conc. Carth. 4. n. 6.

Constat igitur, Lentulum absque crimine morem ita laudandum, ita sanctum, ita antiquum violare non potuisse; imò juxtà Sylvium, peccatum esset mortale non uti cereis ex cerâ factis, nisi id fieret ex summâ necessitate. *Unde qui citrà necessitatem celebraret cum alio lumine, non effugeret peccatum mortale*, inquit Theologus ille. (e) *Ubi tamen haberi non posset lumen ex cerâ & scandalum abesset, probabile est, quod sufficeret lampas, aut lucerna ex oleo: non Similiter candela sebacea; nisi fortè magna esset celebrandi necessitas, nec haberi posset lumen ex cera, vel oleo.* Ergo potiori jure Sacerdos mortale peccatum committit, & gravius, qui sine ullo lumine celebrare ausus fuerit. (f).

(e) Fr. Sylvius loc. cit.

(f) Colloq. Lucion tom. 5. colloq. 16. q. 1.

CASUS IX.

Sidonius, Sancti Albini presbyter, monitus est à muliere, aliquem ex suis Parochianis ægrotantem mortis periculum adire, eumque ardenter Viaticum petere: Cùm autem Sacerdos ille nullam haberet Hostiam consecratam, nemoque ipsi esset qui posset ei adesse & in Missa respondere, eam tamen celebravit absque Ministro, ut Hostiam consecraret, ac eam postea ad ægrotum deportaret. An in eò peccavit?

RESPONS.

Constat, accuratè loquendo, Sacerdotem non posse Missam sacram celebrare, quin unum saltem respondentem habeat. *Non enim solus Presbyter Missarum solemnia .... potest sine Ministri suffragio celebrare*, ait Alexander III. scribens ad quemdam Episcopum Anglum (g). Idem mandatum reperitur etiam in Concilio Moguntino habito anno 813, quod ait (h): *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare valet recté. Quomodo enim dicet*, Dominus vobiscum; *vel* sursum corda *admonebit habere, & alia multa his similia, cùm alius nemo cum eo sit?* Theodulphus Episcopus Aurelianensis idem præcepit anno 797. Capitulari suo septimo (i). *Esse enim debent qui ei* (Celebranti) *circumstent, quos ille salutet, à quibus ei respondeatur*; hæc sunt prisci illius Episcopi verba. Idem etiam mandatum dedit Herardus in suâ Synodo habitâ anno 858. (k) *Ne Presbyter solus Missam canat, non enim potest dicere: Dominus vobiscum, sursum corda. &c.* Hæc sunt ejus verba.

(g) Alex. III. in cap. *Proposuit. é.* de filiis Presbyterorum &c. lib. 1. tit. 17.

(h) Conc. Mogunt. can. 43. apud Sirmund. in Concil. Galliæ tom. 2. pag. 284.

(i) Theodulph. Aurel. capit. 7 apud Labbe Conc. Gener. tom. 7. col. 1138.

(k) Synodus Herardi cap. 28. apud Sirmund. tom. 3. Conc. Galliæ. pag. 112.

Imo prisci Canones præcipiunt, Celebrantem duos habere Ministros, qui in Missa ipsi ministrent, ut videre est in Canone, quem Gratianus, Burcardus ac Yvo Carnutensis falso Sotero (l) Papæ tribuunt; ubi dicitur. *Hoc quoque statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solemnia celebrare præsumat nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus, ipso tertius habeatur.*

(l) Can. *Hoc quoque*. 61. de Consecrat. dist. 1.

Decretorum illorum rationes duæ addi possunt: Prima est; quia Presbyter constituitur Mediator inter Deum & homines: oportet igitur, ut aliquis præsens adsit Sacrificio oblato, & pro populo respondeat. Secunda ratio est: quia fieri potest, Sacerdotem, dùm celebrat, in aliquem morbi casum decidere; & ut eo casu sit aliquis qui ipsi opem ferre possit, aliumque Sacerdotem monere, qui ejus munus expleat, sacrificium perficiendo, in casibus in quibus necessarium est & quos alibi designabimus. Tertia ratio addi potest, quam profert Concilium Moguntinum jamjam à nobis laudatum.

Existimamus tamen, Canones illos intelligi tantùm debere *seclusâ gravi necessitate*. Ac ideò, cùm Sidonius solus celebraverit tantummodò in casu necessitatis justissimæ ac urgentissimæ, peccati damnari non debet; cùm ingens sit Theologorum ac Canonistarum numerus, qui affirment, Sacerdotem solum celebrare posse, multis in casibus, qui longè minùs momentosæ sunt necessitatis, quàm necessitas de quâ agitur in specie propositâ. Nam exempli gratiâ, Alexander Halensis, sub quo studiis operam navarunt S. Bonaventura, & S. Thomas (m) ait quòd *Reclusus solus sine assistente potest celebrare.* Hoc etiam dicit Glossa in Canonem mox à nobis laudatum (n): *Imò, ait, & Inclusus Missam solus cantare potest .... ubi Cleri copia non suffragatur.* Dominicus Sotus eruditus Dominicanus (o), idem ait de Presbytero, qui Missam audire non posset nec aliter celebrare die Festo. *Quare, ait, si urgens esset necessitas, ut in Festo, quando Sacerdos Missam audire nequit, nisi ipse solus celebret, nullatenus licet. At quia hæc sunt de jure positivo,* citrà

(m) Alexand. Halensis part. 4. quæst. 36. memb. 7.

(n) Glossa in Can. *Hoc quoque*. cit. v. *Ipso tertius*.

(o) Dom. Sotus in 4. dist. 13. q. 2. art. 4.

citrà dubium posset Eremita celebrare solus cum dispensatione.

Quando igitur Concilium Generale Basileense congregatum die 19. Julii anno 1431. Pontifice Eugenio IV. (a), & Concilium Moguntinum habitum anno 1549. (b) & alia, vetant Missam celebrari sine Ministro, qui Presbytero respondeat, juxta antiquam traditionem, hoc intelligi debet extrà casum summæ necessitatis, ut jam diximus. Ita ut, cùm ejusmodi necessitas occurrit, ut in casu de quo agitur, Sacerdos qui solus celebrat, peccati damnari non debeat, neque etiam, quando, si non adest Presbyter nec Clericus, qui eum juvet, dum Extremam Unctionem ægroto administrat, solus Sacramentum illud administrat; ut declarat Alexander III. in quâdam ex suis Decretalibus (c). *Solus potest infirmum ungere*, hoc est, *si necesse fuerit*, ut explicat Glossa.

(a) Conc. Basil. sess. 21. tit. de his qui in Missam &c.
(b) Conc. Mogunt. tit. *Quæ ad tremendo Missæ sacrificia*. &c.
(c) Alex. III. in cap. *Quæsitum*. 14. De verborum significatione. & ibi Glossa lib. 5. tit. 40.

Navarrus, Azorius, multique alii difficultatem illam sic decidunt, & post illos recens quidam Theologus doctissimus ac peritissimus (d).

(d) A Sainte Beuve tom. 3. cas. 8.

CASUS X.

HUBERTUS Sacerdos, consecravit Calicem, in quem tertiam vel dimidiam partem aquæ cum vino infuderat. An id potuit facere sine gravi peccato?

RESPONSIO.

Sacerdos ille non potuit, quin grave patraret peccatum, dimidiam aquæ partem cum alterâ dimidiâ vini parte infundere. Ecclesiæ enim mos universus est immiscere aquam, minori quantitate, cum vino consecrando. Et consuetudini illi auctoritas affertur ex Decretali Honorii III. scribentis ad Archiepiscopum Upsaliensem, in Sueciâ (e); damnat abusum qui inter quosdam Sacerdotes irrepserat, scilicet plus aquæ quàm vini in Calicem infundebant: aitque. *Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet quòd in majori quantitate de aquâ ponitur in sacrificio, quàm de vino; cùm secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino, quàm de aquâ ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus quatenus id non facias nec in tuâ Provinciâ fieri patiaris.* Quapropter Hubertus non potuit, quin gravis peccati reus evaderet, ita sanctam consuetudinem transgredi, aquam minore quantitate quàm vinum in Calicem non infundendo.

(e) Honor. III. in cap. *Perniciosus*. 13 de celebrat. Missarum. lib. 3. tit. 41.

Sed si tertiam tantùm partem aquæ, cum vini bis tertia parte immiscuerit, non ita grave peccatum commisit. Nam in summo jure & ad consecrationis validitatem sufficit, ut sit in Calice bis tertia pars vini cum aquæ tertia parte, juxtà determinationem antiqui cujusdam Concilii anno 895. habiti, Pontifice Formoso (f), ubi dicitur: *Ne ullus sine commixtione vini & aquæ Mysteria Sacra conficiat: sed, ut duæ partes sint vini: quia major est Majestas Sanguinis Christi, quàm fragilitas populi; tertia, aqua per quam intelligatur infirmitas humanæ naturæ.*

(f) Conc. Triburiens. can. 19.

Imò usus ille adhuc observatur in Ecclesiâ Orientali, ut narrat D. De Moleon in opere cui titulus est, Galliæ itinera Liturgica, juxtà testimonium D. Philippi Guailan, Presbyteri Syrii, Religiosi Sancti Basilii, & Archidiaconi Antiocheni (g).

(g) Pag. 447.

Ratio mystica quam afferunt Patres illius Concilii ducitur ex S. Cypriano (h), & ex antiquo quodam Canone (i), qui habet: *Videmus, in aquâ Populum intelligi; in vino verò ostendi Sanguinem Christi. Ergò cùm in Calice vino aqua miscetur, Christo Populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur.*

(h) S. Cyprianus l. 2. Epist. 3. in can. *Sic in sanctificando*. 2. de consecrat. dist. 2.
(i) Can. Cùm omne. 71. ibid.

Diximus, Sacerdotem illum non ita gravem culpam commisisse, si tertiam tantùm aquæ partem immiscuerit; Attamen ad denotandum eum adversùs Ecclesiæ usum universum peccasse, qui usus vult, exiguam tantùm aquæ quantitatem immisceri vino. Ratio quæ reddi potest, ducitur à S. Thomâ (k), qui dicit, probabile magis esse aquam in vinum mutari ante consecrationem, quando exigua tantùm aquæ pars immiscetur; ac ideò longè tutius esse, si parum aquæ tantùm immisceatur, præsertim cùm debile est vinum; quoniam vini substantia destrui posset nimiâ aquæ quantitate; sicque desineret esse sacrificii materia sufficiens. *Aliorum opinio probabilior est*, inquit Doctor ille Sanctus, *qui dicunt, aquam converti in vinum; & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aquâ, quod converteretur in vinum: Et ideo semper tutius est, parum de aquâ apponere; & præcipuè si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, ut solveretur species vini, non posset perfici Sacramentum.* Et alibi (l): *Aqua apposita vino, in vinum convertitur; & sic totum convertitur in sanguinem. Unde non tantum de aquâ debet apponi, quòd vinum in aquam convertatur vel in aliquod medium per mixtionem: Et ideo semper tutius est, apponere parum; quia quantumcumque apponatur parum, significatio servatur.*

(k) S. Thom. 3. part. sum. q. 74. art. 8. in corp.
(l) Id. in 4. dist. 11. q. 2. art. 4. quæstiuncula 4. in corp.

Idem docent Theologi omnes, ac inter alios celeberrimus Sylvius (m), qui mentem suam his verbis aperit. *Cui* (vino) *aqua modicissima misceri debet.*

(m) Fr. Sylvius in 3. part. summ. S. Thom. loco cit.

Gamachæus dicit quoque (n), se existimare, quòd cùm Concilium Florentinum vult (o), *modicissimam aquam* vino immisceri, id de unâ vel alterâ tantùm guttâ intelligi debere. *Tutius tamen in praxi*, inquit Doctor ille, *ut sit valdè exigua aquæ quantitas; & sufficiat una, aut altera gutta, sicut apertè colligitur ex divo Thomâ, hîc, articulo 8. tum quia Concilium Florentinum id innuit in Decreto unionis Armenorum, dum ait miscendam aquam modicissimam; & infra subjungit, Armenos quoque debere Latinorum exemplo infundere paululum aquæ: tum quia quo minor fuerit, eò faciliùs & citiùs convertitur in vinum ante consecrationem.* Quod spectat ad Decretum Concilii Triburtini, dici potest, quòd cùm celebratum fuerit prope Rhenum, ubi vinum est valdè generosum, nequaquam pertendit quidquam statuere nisi respectu habito ad regionis illius vini qualitatem, &, ad impediendum, ne vino major aquæ quantitas adderetur, prout vidimus id à multis Sacerdotibus in praxim revocari in Upsaliensi Provinciâ ex magno abusu.

(n) Gamachæus in eamd. 3 part. q. 74. quæstio 2.
(o) Conc. Florent. In Decreto unionis Armenorum.

CASUS XI.

SI TITIUS Missam celebrans meminerit, se in Calicem aquam non infudisse, quid ipsi faciendum est?

RESPONSIO.

Respondendum est distinguendo. Vel enim Titius oblivionem suam percipit ante consecrationem, vel post consecrationem. Si ante Calicis consecrationem meminerit, licèt post Hostiæ consecrationem, illicò debet aquam vino addere, antequàm illud consecret; aliàs graviter peccaret, licèt legitima esset vini solius consecratio. Id apertè patet ex hisce S. Cypriani verbis, à Gratiano laudatis (p). *Si quis de Antecessoribus nostris vel ignoranter, vel simpliciter non hoc servavit & tenuit, quod nos Dominus facere & exemplo & Magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: Nobis verò non poterit ignosci, qui nunc à Domino admoniti & instructi sumus, ut Calicem Domini cum vino mistum, secundùm quod Dominus obtulit, offeramus.*

(p) S. Cyprian. in can. *Scriptura*. 2. de consecrat. dist. 2.

Idem docet S. Thomas (q), cùm dicit: *Vinum sine aquâ potest consecrari; sed consecrans peccat graviter, si scienter omittat.* Ratio hæc est, quia negligi non potest, parum aquæ cum vino immiscere, quin in re tam momentosa perfringatur præceptum Ecclesiæ, quæ illam mixtionem præcepit, ut patet ex antiquâ Traditione, cujus specimina innumera

(q) S. Thom. in 4. ad Hannibaldum dist. 11. art. 4. in corp.

in numera afferri possunt, satis nobis erit præcipua in margine indicasse, ut prolixiores non simus. (a)

Si omissionem illam perceperit Titius solummodò post utriusque speciei consecrationem, Sacrificium pergere est & perficere debet, quin aquam immisceat, quia aquæ immixtio Sacrificio essentialis non est; & quia Ecclesia jussit solummodo aquam vino addere, non verò Sanguini Jesu Christi, qui tunc est in Calice.

(a) Alex. in can. *In Sacramentorum*, 1. de consecrat. dist. 2. Conc. Martini Brachar. c. 55. in can. *Non oportet*, Ibid. Conc. Carthagin. 3. in. can. *In Sacramento* 5. ibid. S. Iren. lib. 5. adversus hæresēs c. 2. S. Cyprian. in in can. *Sic in sanctificando* 2. de consecrat. dist. 2. cir. S. Ambr. lib. 5. de sacram. c. 1. in can. *In Calicem* 83. ibid. Honorius III. in cap. *Perniciosus* 13. supra citat. S Bernard. Epist. 69 n. 2. Conc. Trident. sess. 22. can. 7. & can. 9. &c.

Sic difficultatem illam dirimit S. Thomas. Si Sacerdos *ante consecrationem sanguinis*, inquit, *& post consecrationem Corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in Calice; debet statim apponere & consecrare. Si verò post Consecrationis verba perceperit; quòd aqua desit debet nihilominus procedere; quia impositio aquæ.... non est de necessitate Sacramenti...., nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri; quia sequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte.* (b) Cum Doctore Angelico consentit S. Antoninus, ut & Missalis Rubricæ. (c)

CASUS XII.

Delphius, Sacerdos, dum tertiam Missam Natali die Domini celebraret, observavit post consecrationem, se vinum non infudisse, sed solummodò aquam, in Calicem. Eâ occasione quid ipsi faciendum est?

Respons.

Distinguendum est; nam, vel Delphius omissionem illam animadvertit, antequàm Corpus Domini acceperit, vel postea. Si antea id animadverterit, debuit, aqua è Calice ablata, vinum & parumper aquæ infundere, verbaque consecrationis Calicis repetere: *Si verò*, inquit S. Thomas, [d] *percipiat post verba Consecrationis, quod vinum non fuerit positum in Calicem; si quidem hoc percipiat ante sumptionem corporis; debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere à verbis Consecrationis sanguinis.* Verùm si id observaverit solummodo post consumptam Hostiam, denuò panem sumere debuit, & vino aquaque in Calicem depositis, consecrare debuit, & utrumque sumere. *Si verò hoc perceperit post sumptionem Corporis, aliam Hostiam apponere debet iterùm consecrandam simul cum sanguine.*

(b) S. Thom. 3. part. summ. q. 83. art. 6. ad 4.
(c) S. Anton. 3. part. summ. Theolog. tit. 13. c. 6. § 1.
(d) S. Thom. 3. part. cit. art. 6. ad 4.

Sanctus ille Doctor sententiam suam probat auctoritate septimi Concilii Toletani; additque, quòd licèt Sacerdos imprudenter sumpsisset aquam, quam in Calicem infuderat; id eum liberare non posset à faciendis illis, quæ mox indicata sunt; quia præceptum, quod ad Sacrificii perfectionem spectat, est Juris divini ac ideò magis momentosum quàm præceptum quo tenetur Sacerdos esse jejunus. *Et debet in fine iterùm sumere Hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam priùs quàm sumpserit aquam, quæ erat in Calice; quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis; quam præceptum quod hoc Sacramentum à jejuno sumatur.* Sic loquitur Doctor Angelicus, cum quo planè consentit S. Antoninus [e].

Missalis Romani Rubricæ, quas in Decisione præcedente laudavimus idem etiam distinctè affirmant. En illarum verba. [f] *Si hoc* [scilicet vinum non fuisse positum, sed aquam] *advertat post sumptionem Corporis, vel hujusmodi aquæ; apponat aliam Hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua ponat in Calice; offerat utrumque & consecret, & sumat, quamvis non sit jejunus.* Missalis Parisiensis Rubricæ [g] idem affirmant, & ferè iisdem verbis; his nempè: *Si hoc advertat post sumptionem Corporis, vel hujusmodi aquæ, apponat aliam Hostiam iterùm consecrandam, & vinum cum aqua in Calice; offerat utrumque & consecret & sumat, quamvis non sit jejunus.*

(e) S. Anton. 3. part. summ. Theolog. tit. 13. c. 6. §. 1.
(f) Rubric. Missalis Rom. part. 4. c. 4. n. 5.
(g) Rubric. missalis Paris. art. 4. de defectibus in celebr. missarum occurrentib. 9. n. 5.

Attamen operæ pretium est observare, utramque illam Rubricam scandali casum excipere; quod eveniret, si Sacerdos palàm & coram ingenti hominum numero celebrans, necessariò cogeretur jubere sibi afferri novum panem, ut eum consecraret: quo casu Rubricæ illæ permittunt consecrari solummodò vinum aqua mistum, & novæ Hostiæ consecrationem omitti. *Vel si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint*, inquit Missalis Romani Rubrica, *ad evitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua; & facta oblatione, ut suprà, consecrare, ac statim sumere.*

CASUS XIII.

Gasparuus Missam celebrans animadvertit, araneam vel muscam esse in Calice, quid eo casu facere debet?

Respons.

Si Sacerdos ille ante consecrationem animadvertat in Calice esse araneam vel Muscam, aliud vinum sumere debet, ut illud consecret, eo sublato in quo est aranea, & absterso Calice. *Si musca, vel aranea*, inquit S. Thomas. (h) *in Calicem ante consecrationem ceciderit; aut etiam venenum deprehenderit esse immissum; debet effundi; & abluto Calice, denuò aliud vinum poni consecrandum.* Si Gaspardus id animadvertat tantùm post consecrationem; animal è Calice, in quo est, extrahere debet, illud lavare, ac cremare, & in *sacrario* reponere ablutionem & Cineres. Id etiam ait Doctor Angelicus. *Si verò aliquid horum post consecrationem acciderit; debet animal cautè capi & diligenter lavari & comburi, & ablutio cum cineribus in Sacrarium mitti*: Si verò aranea mortua in Calice, in speciem consecratam venenum suum immiserit, vel aliunde constaret aliquod aliud venenum esse in Calice, sanguinem consecratum sumere non teneretur Gaspardus; sed eo casu oporteret, ut illum in vas nitidum infunderet, illumque in loco sancto asservaret, donec vini species immutata planè fuerit; & ut Sacrificium imperfectum non remaneret, necessarium foret, ut aliud vinum assumeret, illudque consecraret, formulam Consecrationis Calicis repetens. *Si verò venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare; ne Calix vitæ vertatur in mortem*; hæc sunt S. Thomæ verba, *sed debet diligenter in aliquo vasculo, ad hoc apto, cum reliquiis conservari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem; & denuò resumere à Consecratione sanguinis & Sacrificium perficere.* Si tamen sub panis specie jam sanctissimo Domini Corpore pastus fuerit, idem sanctus Doctor existimat, tunc necessarium fore, eum Hostiam novam denuò consecrare, quod tamen intelligi debet, si id possit facere, quin inde scandalum eveniat, ut in præcedente Decisione diximus. In omnibus illis circumstantiis S. Antoninus in Doctoris Angelici sententiam descendit. (i)

(h) S. Thom. 3. part. summ. q. 83. art. 6. ad 3.
(i) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 3. in med.

CASUS XIV.

Carolus, quoniam diu detinetur in Confitentibus audiendis, ægrotis visitandis, & alibi, assuevit Missam sacram ante diluculum celebrare, quod nisi faceret, horâ tantùm meridianâ cum quadrante celebrare posset. An culpandus est, & an peccat alterutrâ horâ celebrans?

Respons.

Accuratè loquendo, ante diluculum nec post meri-

meridiem celebrari non debet, nisi in casu à Canonibus permisso. *Missæ nec ante auroram nec post meridiem, nisi ex causâ jure permissâ celebrentur*, inquit S. Carolus Borromæus, in suo primo Concilio Mediolanensi, habito anno 1565. (a) Canones autem id tantùm permittunt in solemnibus Natalis diei Domini nostri. (b)

Missalis Romani Rubrica habet, celebrari posse ab aurorâ usque ad Meridiem (c) S. Thomas ait quoque (d). *Quando incipit apparere aurora*, tempore scilicet quo sol lucem afferre incipit; *dies autem judicatur non solùm ab ortu solis; sed ex quò incipiunt oriturì solis signa manifestari, per aliquam aeris illustrationem*, inquit idem sanctus (e).

Hujus rationem hanc afferunt Doctores post S. Thomam; quia scilicet Jesus Christus, qui in Missâ in Sacrificium offertur, in Scriptura vocatur, *Candor lucis æternæ. Lumen de Lumine. Lux vera, quæ illuminat omnem hominem*; Et quoniam Sacrificium illud Legis gratiæ est Sacrificium, in qua Fides aliaque dona, quæ sunt suprà naturam, elucent longè majori splendore, quam sub Lege Mosis. Hujus rationem eamdem reddit S. Antoninus his verbis: *Quia hoc sacramentum ad tempus Gratiæ pertinet, quod per diem designatur.* (f) Quibus addi potest, tanquam ratio moralis, noctem nec ita aptam esse, nec ita opportunam ac diem, cùm Sacerdotibus celebrantibus, tum Populo, qui Sacrificio sancto adest.

(a) Conc. Mediolan. 1. tit. *Quæ pertinent ad celebrat.* Missar.
(b) Can. *Nocte* 48. de Consecrat. dist. 1.
(c) Rubr. rit. de *Horâ celebrandæ Missæ*.
(d) S. Thom. cit. 3. part. q. 83. art. 2. ad 4.
(e) Id in 4. dist. 13. q. 1. art. 2 quæstiunc. 4. in Corp.
(f) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 4.

Navarrus (g) tamen existimat meritò, non culpandam esse consuetudinem, quæ in quibusdam urbibus irrepsit Galliæ, Belgii & Germaniæ superioris, ubi celebrant tribus vel quatuor horis ante solis ortum; hoc est unâ vel alterâ horâ ante auroram; quoniam id fit in gratiam pietatis multorum varii generis, veluti famulorum, opificum & operariorum, qui alio tempore Missæ adesse non possent. *Quæ tamen, ut audio, usu recepta est* (consuetudo) *defendi posse videtur ob Episcopi prærogativas*, inquit Canonista ille. .... *Et quia etiam, ut nos videmus Tholosæ ab hinc 60. circiter annos, in Gallia Aquitanica, ubi omnes, ferè quotidie audiebant Missam, quò operarii & filii & famuli eam audirent, longè ante lucem incipiebant fieri missæ: quod ipsum & in Galliâ Belgicâ etiam nunc fieri audio. Quem usum difficile puto relictum iri etiam post receptum Concilium Tridentinum jubens, horis tantùm debitis celebrari.* Reipsà ob hanc rationem consuetudo illa in usu est Parisiis, & in multis aliis urbibus, ubi Missa celebratur à quartâ horâ matutinâ; hieme ut & æstate, ac ideò duabus horis & semi, & suprà ante auroram hiemalem, quod omnibus locorum illorum Ordinariis notum est, quin ullus id reprehendat; ideòque satis legitimè invaluit consuetudo illa, ut illam sine peccato quilibet observare possit, Idem dicimus de casibus extraordinariis in quibus Episcopo videretur aliquem à regulâ generali hanc in rem immunem facere.

(g) Navarr. Manuel. c. 25. n. 85.

Notandum est quoque, quòd quamvis Missam celebrare usque post meridiem differri non possit, pari tempore ac matutinis horis anticipari potest, licet tamen Missam inchoare postquàm audita est hora meridiana, cùm aliqua est causa legitima, veluti 1. quando necesse est Hostias consecrare, ut ægrotis Sanctissimæ Eucharistiæ Mysteria administrentur; illi autem in periculo versarentur obeundi, quin sacrum Viaticum ipsis administraretur 2. In cæremonia exequiarum, quæ citiùs celebrari non potuerunt. 3. Quando die quodam solemni sermo habetur, qui meridie tantùm, vel post meridiem finem habuit. 4. Quando notum est quosdam Missam audire non potuisse; huicque congruens est S. Leonis consilium (h) 5. Quando Presbyter, qui die festo iter habet, citiùs celebrare non potuit, sicuti Navarrus ait, id ab ipso frequenter factitatum (i) *Frequenter id feci; præsertim diebus festis, ut ego & mei, iter facientes & post meridiem pervenientes ad locum intentum satisfaceremus præcepto.* Existimamus in casibus illis aliisque similibus, Missam sine peccato celebrari posse, non solùm horæ quadrante, sed etiam paulò seriùs post meridiem; quia Canones & Missalis Rubrica mathematicè & strictè intelligi non debent, sed sensu morali. Eò potiori jure in eam sententiam descendimus quòd olim, imò tempore S. Thomæ, ut testatur Sylvius ejus Interpres (k), licuerit differre Missæ celebrationem usque ad horam tertiam pomeridianam. *Etiam temporibus S. Thomæ solemniter celebrabatur ab hora tertia usque ad nonam; sive ab eâ, quæ nobis est nona ante meridiem usque ad tertiam pomeridianam*, quâ horâ Christus sacrificium suum cruentum Patri Æterno obtulit; hanc rationem protulit Concilium Cabillonense, in Gratiani Decreto laudatum (l).

(h) S. Leo Ep. 79. Aliàs 81. in Can. *Necesse* 51. de Consecrat. dist. 1.
(i) Navarr. loco cit.
(k) Fr. Sylv. in 3. part. q. 83. art. 2. quæsito 4.

Ex iis, quæ huc usque diximus, patet, Carolum, de quo agitur in specie propositâ, peccati damnari non posse, quòd hisce horis celebraverit, præsertim cùm id tantùm fecerit ob rationes legitimas.

(l) Conc. Cabillon. 10 can. *Solem.* 50. de consecrat. dist. 2.

Cæterùm, mens nobis non est hîc complecti casus quosdam extraordinarios, in quibus Missa celebrari non potest, nisi diu post meridiem, propter longam cæremoniam præcedentem, & quæ tardissimè tantùm ad finem perducetur: tunc enim sine ullo peccato celebrari potest. Duos istos casus exempli causâ afferimus. Primus hic est. Quando in calamitate publicâ corpus sanctæ Genovefæ ab Ecclesiâ Abbatiali illius nominis longo agmine & ordine deportatur in Ecclesiam Nostræ Dominæ Parisiensis. Quandoquidem enim agmen longo ordine procedens horâ tantùm tertia pomeridiana vel circiter finem habebit, Missa solemnia ante tempus illud inchoari non potest. Secundus casus est Agminis supplicantium longo ordine procedentis Rhotomagi, in quo S. Romani Archiepiscopi urbis illius, corpus deportatur, cui agmini adest homicida, cui gratia concessa est, postquàm ter Reliquiarum illarum sacrarum Capsam extulerit, qui supplicantium instructus ordo tantummodò finem habet ut plurimum post sextam horam pomeridianam, ac ante illud tempus Missa celebrari non potest.

CASUS XV.

Gervasius, sancti Hilarii Presbyter, Missam celebrans, immediatè post sacram Eucharistiam monitus est, & antequàm ablutionem sumpserit, aliquem ex suis Parochianis animam agere, & ardenter Sanctum Viaticum petere. An sine peccato potest secundam Missam celebrare, ut Hostiam consecrare possit, quâ illi ægroto sacram Eucharistiam administrare possit, quando nullam habet Hostiam consecratam? An id posset facere, si ejus Episcopus, aut aliquis Princeps vel Magnas ab ipso peteret Missam audire die Festo, postquàm jam celebrasset, ut existimat Panormitanus (m) vel si cogeretur eâdem die celebrare in requiem animæ alicujus defuncti, ut id permittit Canon, qui est Alexandri II. (n) vel denique si aliter Missis fundationis, quæ ipsi impositæ sunt, satisfacere non possit?

(m) Panormit. in cap. *Consuluisti*; de celebrat. Missarum.
(n) Alex. II. in can. *Sufficit* 3. de Consecrat. dist. 1.

RESPONS.

Antequàm hisce difficultatibus respondeamus, operæ pretium est hanc in rem quædam observare.

Primò, nullum præceptum divinum prohibet Sacerdoti multas Missas eadem die celebrare: Ideò Ecclesia permisit, imò quibusdam casibus jussit, Sacerdotem multas celebrare. Hac de re Prisci istud nos docuerunt, ut doctus quidam Theologus observavit. (o)

(S. Leo (p) ad Dioscorum Patriarcham Alexandrinum scribens jubet, Sacerdotem duas Missas celebrare, diebus festis solemnibus, cùm Ecclesia contine-

(o) A S. Beuve tom. 2. cas. 83.
(p) S. Leo Ep. 79. aliàs 81.

ca non

re non poteſt omnes Fideles, qui veniunt ut Sacrificio ſancto adſint. *Ut autem in omnibus obſervantia noſtra concordet*, inquit Papa ille, *illud quoque volumus cuſtodiri; ut, cùm ſolemnior feſtivitas conventum populi numeroſimis indiuerit, & ad eam tanta fidelium multitudo convenerit, quam recipere Baſilica ſimul non poſſit; Sacrificii oblatio indubitanter iteretur.*

S. Auguſtinus (a) obſervat, in Africâ ſacerdotem die Jovis ſancto celebraſſe, mane Miſſam in gratiam eorum, qui jejonare non poterant, propter neceſſitatem in qua verſabantor balneo nti, alteram Miſſam ad veſperam ejuſdem diei, in gratiam eorum, qui jejonabant. *Quia nonnulli etiam jejunium non cuſtodiunt, mane offertur propter prandentes; quia jejunia ſimul & lavacra tolerare nonpoſſunt ad veſperam verò propter jejunantes.* Hæc ſunt Patris illius verba: nequidem tone neceſſariom erat Sacerdotem ſemper jejunum celebrare Miſſam illam ſecundam, ut patet ex tertio Concilio Carthaginenſi habito anno 397. (b) in quo dicitor: *Ut Sacramenta Altaris nonniſi à jejunis hominibus celebrentur: excepto uno die anniverſario, quo Cœna Domini celebratur.* Illud ipſum Concilium ſatis aperte præterea innuit, Sacerdotem poſſe ad veſperam ſecondâm Miſſam celebrare, defuncti alicujus exeqoias celebrando (c), nam id prohibet Sacerdotibus non jejunis. Unde conclodi poteſt, conſuetudinem igitur tone vigoiſſe id facere; modò Sacerdos jejunos eſſet. *Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum ſive Epiſcoporum, ſive Clericorum ſive cæterorum commendatio facienda eſt; ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt jam pranſi inveniantur.*

(a) S. Aug. Epiſt. 54. aliàs 118. ad Januarium c. 9.

(b) Conc. Carthag. 3. Can. 29.

(c) Idem ibid.

S. Proſper (d) teſtatur Sacerdotem Miſſas duas celebraſſe eadem die, ut Deo gratias ageret, quòd mulier quædam à 82. diebus Energomena, à Dæmone liberata fuiſſet ſacrâ Eochariſtiâ, quam in prima Miſſa ſumpſerat.

(d) S. Proſper de prædict. dimidii temporis. v. 6.

S. Gregorius Magnus, (e) teſtis eſt antiquæ conſuetudinis, quæ tunc in uſu erat, & quæ hodie etiam obſervatur, Miſſas tres celebrare die Natali Domini noſtri. *Largiente Domino, Miſſarum ſolemnia*, inqoit, *ter hodie celebraturi ſumus*; quam conſuetodinem Walaſridus Strabo (f) Papæ Teleſphoro tribuit. *Si quidem Teleſphorus, nonus in ordine Romanæ ſedis Epiſcopus, in Natali Domini noctu tres Miſſas celebrare conſtituit.*

(e) S. Greg. Hom. 8. in Ev.

(f) Walaſridus Strabo. l. de rebus Eccleſiaſt. c. 21.

Leo III. Papa electus die 26. Decembris anni 795. imò ſepties & novies ſæpè celebrabat eodem die, ut idem Walaſridus teſtatur (g) *Fidelium relatione virorum*, inquit Auctor ille, *in noſtram uſque pervenit notitiam Leonem* (tertium) *Papam, ſicut ipſe fatebatur, unâ die ſeptem, vel novem Miſſarum ſolemnia ſæpiùs celebraſſe.* Et ut oſtenderet, id tunc liberom fuiſſe addit S Bonifacium martyrem Archiepiſcopom Moguntinum ſemel tantùm in die celebrare voluiſſe. *Bonifacium verè; Archiepiſcopum & Martyrem, ſemel tantùm per diem Miſſas feciſſe.*

(g) Idem ibid.

Varia illa conſuetudo variis opinionibus ortum dedit: Aliis multas Miſſas unâ die celebrandas eſſe affirmantibus; aliis verò opinionem contrariam amplectentibos, ut obſervat idem Auctor, qui in priorum ſententiam deſcendit.

Amalarius Fortunatus, qui anno 820. florebat; & qoi erat Diaconus Eccleſiæ Metenſis (h) dicit morem fuiſſe, Miſſam celebrare nocte quæ præcedebat Feſtum S. Joannis Baptiſtæ, duaſque alias ipſo die feſto. *Quapropter in exordio lucis diei, quaſi in exordio nativitatis Sacrificium Deo offertur in honore ejus, ad laudem Creatoris, qui illum dignatus eſt honorare ex utero Matris. Ideò autem tres Miſſæ celebrantur in feſtivitate beati Joannis: quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit.*

(h) Amalarius l. 3. de Eccleſiaſt. officiis c. 38.

Udalricus Epiſcopus Auguſtanus decimô ſæculo, tres etiam Miſſas pari die celebrabat, ut ejus vitæ Auctor obſervat. (i)

(i) Surius tom. 4. ad 4. Julii.

Conſuetudo illa, quæ originem ducebat à vera Eccleſiaſticorum & Fidelium pietate, cæpit tandem in abuſum degenerare Sacerdotum cupiditate; quod impulit Alexandrum II. Papam undecimo ſæculô, huic malo medelam afferre, prohibitione generali quam his verbis enunciavit (k) *Sufficit Sacerdoti unam Miſſam in die uno celebrare*, hancque rationem reddit: *quia Chriſtus ſemel paſſus eſt & totum mundum redemit;* Poſtea addit: *Non modica res eſt unam Miſſam facere, & valde felix eſt, qui unam dignè celebrare poteſt.* Sommus ille Pontifex excepit tamen defuncti Exequiarom caſum, cùm ſecundâ vice celebrare neceſſe erat. *Quidam tamen pro defunctis unam faciunt; & alteram de die.* Sed declarat, id ſine crimine fieri non poſſe, ſi præ cupiditate id fiat, aut ad blandiendum vanitati Laïcorum. *Qui verò pro pecuniis, aut adulationibus ſecularium unâ die præſumunt plures facere Miſſas non æſtimo evadere damnationem.*

(k) Alex. II. in Can. *Sufficit* 53. de conſecrat. diſt. 1.

Innocentius III. in Decretali quam inſcripſit ad Epiſcopum Worceſtrienſem, ſimile Decretum dedit, quo ſolum diem Natalem Chriſti excepit & aliqoem caſum orgentis neceſſitatis, quæ occurrere poſſet (l) *Reſpondemus*, inquit, *quòd excepto die nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti, ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare.* Odo, Epiſcopus Pariſienſis, caſum quoque momentoſæ neceſſitatis excipit, in prohibitione quam prænuntiavit in Synodo ſuâ anni 1175. (m) *Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare.... niſi in magnâ neceſſitate.*

(l) Innoc. III. 10 cap. *Conſuluiſti.* 3. de celebrat. Miſſarum.

(m) Statuta Synodal Odonis Epiſc. Paris. c. 5. de ſacram. Altaris art. 9.

Tunc celeberrimus Petrus, Eccleſiæ Pariſienſis Chori Præfectus (n) incepit declamitare verbis aſperioribus adverſus multitudinem Miſſarum à Sacerdote eâdem die celebratarum ſic loquitur, *Si Chriſtus, ſemel oblatus, ſufficiens fuit Hoſtia & Redemptio Generis humani, ſufficit unice ſacerdoti ſemel paſſum ſemel in die repræſentare immolatum. Quod amplius eſt, à malo eſt* (o) *Item bis in die conficientes rurſum ſunt crucifigentes ſibimet ipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* (p).

(n) Petrus Cantor. in verbo abbreviato c. 28.

(o) Ex Matth. 5.

(p) Ex Epiſt. ad Ephes. 6.

Honorius III. ſcribens ad Archiepiſcopom Sipontinum, hodie Manfredoniæ, in Regno Neapolitano, circa annum 1220. prohibitionem ab ipſius Anteceſſoribus promulgatam confirmavit. (q) *Cùm cuilibet Sacerdoti*, inquit, *quâcumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Miſſam ſufficiat. Nam & valdè eſt felix qui celebrat dignè unam.*

(q) Honor. III. in Cap. *Te referente* 12. de celebrat. Miſſar.

Conſuetudo tamen illa nondum omninò obſolevit, tuncque adhoc bis in die celebrari poterat, quando requirebat neceſſitas, ſicuti permiſerat Innocentius III. Id diſcimus à Concilio Londini habito anno 1200. (r); dicente: *Non liceat Presbytero bis in die celebrare, niſi neceſſitate urgente.* Idem nos docet Guillelmos Pariſienſis (s), qoi ait in ſuâ Synodò; *Preſbyteri uno die Miſſas duas non celebrent, niſi in neceſſitate:* Idem docet Aleſander Halenſis (t), qui pariter neceſſitatis caſum excipit. *Si tamen imminet neceſſitas & deeſt pluralitas Sacerdotum*, inquit Auctor ille, *poteſt unam facere de die, & alteram pro defunctis, ſi neceſſe ſit.* Durandus (u) Auctor ſæculi decimi quarti, eumdem quoque neceſſitatis caſum excipit. *Conceſſum fuit tantùm ſemel in die Miſſam celebrare, niſi caſus neceſſitatis aliud ſuadeat.* Ea ſunt ejus verba.

(r) Conc. Londin. Can. 2.

(s) Guillelm Paris in ſynod.

(t) Alex Halenſis part. 2. q. 187 Memb. 4. art. 1.

(u) Durand. in 4. diſt. 18. q. 13. n. 13.

Dominicus Sotus, qui inchoato Concilio Tridentino adfuit, quà Theologus Hiſpanæ Eccleſiæ, neceſſitatis cauſas ad unicam redigit, ſcilicet cùm Sacerdos duas habet Parœcias quarum ſit Paſtor. (x) *Attamen*, inquit, *ex his omnibus antiquis caſibus, qui, dum Eccleſia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus poſſet plures celebrare Miſſas, non eſt jam in uſu, præter diem Nativitatis niſi ille, dum quis propter Parœciarum paupertatem, duarum Curam habet.*

(x) Dom. Sotus in 4. diſt 13. q. 2. art. 2.

nem Domini nostri Jesu Christi in Altario immolat, toties perceptione Corporis & sanguinis Domini nostri Jesu-Christi participem se prabeat. Ex Concilii illius verbis evidentes patet, Patres quibus constabat, intellexisse Communionem sub specie panis, ac & Communionem quæ sub specie vini recipitur.

Responsum illud confirmari potest ratione de quâ inter omnes Theologos convenit, scilicet Communionem celebrantis Sacrificii partem esse saltem integrantem, *Sumptio quæ fit à celebrante*, inquit Sylvius, (a) *est Sacrificiô pars integralis principalis.* Quapropter semper statuit Ecclesia, juxta hæc Domini nostri verba: *Manducate ex hoc omnes; Bibite ex eo omnes*, ut Sacerdos Communicet in Sacrificio quod offert; si autem casu quodam improviso, id facere ipsi impossibile foret, alius Presbyter ejus munus adimpleat, quamvis jejunus non esset. *Ideo enim Ecclesia curavit*, addit Auctor idem, *ut utraque species sumatur à celebrante; vel quo caso id fieri non possit, ad alio Sacerdote, etiam non jejuno; ne Sacrificium maneat imperfectum.* Quod probat Canone à nobis laudato, ac alio septimi Concilii Toletani habiti anno 646. (b)

(a) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 1. quæsito 2.

Denique S. Thomas (c) idem docet, idque multis Auctoritatibus probat, præsertimque hisce Apostoli verbis, quæ laudat duodecimum Concilium Toletanum. *Nonne qui edunt Hostias*, &c. Unde conclusionem hanc educit: *Ideo necesse est, quòd Sacerdos quotiescumque consecrat, sumat integrè hoc Sacramentum.*

(b) Conc. Toler. 7. in Can. *Nihil* 16. 7. q. 1.

(c) S. Thom. 3. part. q. 82. art. 4. in corp.

CASUS XVIII.

Auxilius Missam sæpè celebrat, ut habeat unde vivat, ope honorarii, quod ipsi debetur. An in hôc peccat?

Respons.

Constat, quòd si Sacerdos ille Missam celebret eâ mente ut pecuniam inde percipiat, in hoc peccati mortali reus evadit, ut docet S. Thomas (d) dicens; *Non potest Sacerdos illâ intentione celebrare, vel officiare, ut ex hoc pecuniam consequatur: quia peccaret mortaliter.* Hæc sunt sancti Doctoris illius, verba vel saltem Auctoris operis cujusdam quod S. Thomæ tribuitur, & addit, pecuniam quam Sacerdos accipit in Missæ ab ipso celebratæ honorarium, non igitur esse debere finem præcipuum, propter quem Sacrificium offert, quamvis possit esse finis minus præcipuus, & occasio quæ ad id eum impellit. *Pecunia ergo non debet esse causa celebrandi: sed occasio excitans & inducens: Causa enim debet esse id ad quod talia sunt inducta.* Quapropter Sacerdos absque peccato accipere potest honorarium ipsi datum, imò consilium habere illud accipiendi, non tanquam Missæ pretium, sed tanquam honorarium sicut dicit S. Thomas in Commentario suo in sententiarum Magistrum (e) *Facere pactionem de Missâ celebrandâ, est simoniacum semper*, hæc sunt ejus verba; *si tamen non habet alios sumptus, & non teneatur ex officio Missam cantare; potest accipere denarios, sicut conducti Sacerdotes faciunt; non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.* Et alibi (f) .... *Non tanquam pretium mercedis; sed tanquam stipendium necessitatis.* Doctrina illa planè congruit cum Conciliis; unde concludimus, Auxilium, de quo mentio fit in exemplo propositô, non peccare, honorarium Missarum quas celebrat accipiendo; modò, sicuti diximus, non habeat finem præcipuum pecuniam quam accipit ad victum; & imprimis mens ipsi sit Deum colere Sacrificio sancto quod ei offert. licèt ejus consilium minùs præcipuum sit habere unde vivat, hâc viâ.

(d) Apud S. Thom opusc. 65. de officio Sacerdotis art. un.

(e) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. ad 4.

(f) Id 22. q. 100 art. 2. in corp.

CASUS XIX.

Vincentius Missam celebrans, Apoplexia perculsus est, ac illicò mortuus est, vel ipsi non fuit integrum Missam perficere. Sed alius Sacerdos in ejus locum suffectus est, & Missam perfecit; licèt jejunus non esset. An iste hoc facere potuit vel debuit.

Respons.

Si casus ille mortis vel morbi ante consecrationem evenit, Sacerdos secundus nec debuit nec potuit Missam perficere, quam Vincentius inchoaverat. At si post consecrationem corporis Domini nostri, & ante consecrationem sanguinis vel post utramque evenit casus ille, Sacrificium perficere potuit, inchoando ab his quibus Vincentius desiit. Eô enim casu necessarium est alium Sacerdotem, sive sit jejunus, vel non, sufficiatur in locum illius, cui hic casus evenit, ne imperfectum remaneat Sacrificium. Hæc est S. Thomæ decisio (g), cùm dicit: *Si Sacerdos morte, aut infirmitate gravi occupetur ante consecrationem Corporis & sanguinis Domini; non oportet ut per alium suppleatur. Si verò inceptâ consecratione hoc acciderit, putâ, consecratô corpore, ante consecrationem sanguinis, vel etiam consecratô utrôque, debet Missæ celebritas per alium expleri.* Quod sanctus ille Doctor probat Conciliô septimô Toletanô, à Gratianô laudatô (h) cujus hoc est Decretum: *Censuimus ergo convenire, ut cùm à Sacerdotibus Missarum tempore sancta Mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet eventus, quô captum nequeat consecrationis expleri Mysterium; sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri, consecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis Mysteriis competit, quàm aut incipientis, aut subsequentis benedictio Sacerdotis quia nec perfecta videri possunt; nisi perfectionis ordine compleantur.* Hæc decisio congruens est quoque Doctrinæ S. Antonini (i) & omnium Theologorum, ut congruens est Missalis Romani & aliorum Rubricæ.

(g) S. Thom. 3. part. summ. q. 83. art. 6. ad 1.

(h) Con Toler. 7. in Can. *Nihil* 16. 7. q. 1.

Ratio quæ afferri potest necessitatis, alium Sacerdotem munus explere Sacerdotis mortui post consecrationem, hæc est scilicet, quia juxtà sententiam quam plurium Doctorum Theologorum est de essentiâ Sacrificii, Hostiam consecratam Communione Sacerdotis consumi, cui opinioni auctoritatem afferunt ista duodecimi Concilii Toletani verba, (k) in decisione decimâ sextâ laudata. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse dignoscitur?*

(i) S. Anton. 3. part. summ. Theolog. tit. 13. c. 6. §. 3. Rubric. Missal. Rom. tit. de defect. Missæ §. 5.

(k) Conc. Tolet 12. in can. *Regularum*. 11. de consecrat. dist. 2.

CASUS XX.

Lucianus, qui solus respondebat in Missâ, quam Vincentius celebrabat, ita avocatô erat animô, ut affirmare non potuerit an mortis casus evenerit Celebranti ante vel post consecrationem. An eô casu oportet alium Sacerdotem in mortui locum sufficî, & quomodo sufficî debet?

Respons.

S. Thomas difficultatem illam sibi effingit, (l) & ad eam respondet dicens, In tali dubiô alium Sacerdotem defuncti munus explere debere, Missam inchoando, & totam illam celebrando cum hostiâ novâ celebrare debere, seponendo illam, quæ est in Altari, & quæ forsan consecrata est. *Alius Sacerdos*, ait Doctor Angelicus, *debet explere quod ille inchoavit, ita quod incipiat sequens Sacerdos ubi prior dimisit, si sciatur. Si autem nesciatur, debet à capite incipere. Non enim dicitur iteratum, quod nescitur esse factum. Nec aliquid per hoc derogatur*

(l) S Thom. in 4. dist. 8. q. 2. art. 4. quæst. 2. in corp.

veritati Sacramenti : quia omnes unum sumus in Christo, propter fidei unitatem. Secundùm tamen Innocentium consultius est, ut, illa Hostia jam consecratâ seorsum positâ, super aliam deinceps totum officium iteretur. In S. Thomæ sententiam descendit S. Antoninus (a). Quibus addendum est, Sacerdotem, qui defuncti munus explet, Hostiam primam consumere debere, post Communionem sanguinis.

(a) S. Thom. 3. part. tit. 13. c. 6. § 3. cit.

CASUS XXI.

Orosius, Presbyter & Pastor, qui peccati mortalis reus est, & cui non est Confessarius, an in eo statu Missam celebrare potest, quin novum crimen committat, cùm populus congregatur, ut Missæ intersit, ut evenire potest die Dominico vel festo Presbytero rusticano, cui non est Vicarius vel alius Sacerdos, qui munus ejus explere possit: Aut an excusationem quamdam, quæ legitima videatur, fingere debet, ut Missam non celebret?

Responsio.

Sacerdos ille non potest, quin Sacrilegii reus evadat, Missam celebrare in iis circumstantiis, quæ in exemplo allato indigitantur: Postquam tamen contritionis perfectæ actum ediderit, & sincerum consilium inierit peccata sua confitendi, ubi occasio data fuerit. Duæ rationes ipsum ad id impellere possunt. Prima scilicet hæc est, ut populus non privetur Missa, die quâ eam audire tenetur. Secunda ratio & præcipua hæc est: ut vitetur scandalum, quod certissimè eveniret, nisi celebraret. Ea est S. Thomæ sententia (b), dicentis: *Si sine scandalo potest vitare Communionem commodè, vel Viaticum poenda, vel aliter, ita quòd debitis officiis populus non frustretur; vitare debet. Alioquin cum simili proposito celebrare potest,* hoc est, *cum proposito postea, quando occurreret opportunitas, confitendi*, ut loquitur idem Sanctus (c). Idem docent S. Antoninus (d), & innumeri alii Auctores, cùm Theologi tum Canonistæ quorum Doctrina in hoc argumentum congruit cum Concilio Tridentino (e), quod postquàm dixerit, quemlibet Sacerdotem ad sacram Communionem accedere non debere, quin peccata sua confessus fuerit, cùm peccati mortalis reum se novit, & commodè Confessarium reperire potest, *quantumvis sibi contritus videatur*, addit postea, quòd si versetur in urgente necessitate celebrandi, tenetur Confessionis Sacramento animum perpurgare quamprimum poterit. *Quod si necessitate urgente, Sacerdos absque praviâ confessione celebraverit, quam-primum confiteatur.* Verba illa verum præceptum complectuntur, non verò tantùm consilium, ut Auctores quidam recentes pertenderunt, quorum Doctrina hoc in capite, ut & in multis aliis, ab Alexandro VII. damnata est, Decreto dato die 8. Martii 1666. Gratum forsan erit hîc legere Propositionem damnatam, quæ Doctrinam illam complectebatur; En eam: 38. est earum quas fulmine suo percussit Papa ille. *Mandatum Concilii Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccata mortali, confitendi quam primùm, est consilium, non præceptum.* Tricesima nona Propositio dicit quoque: *Illa particula, quam primùm, intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur*; quas Propositiones Papa ille damnat, saltem tanquam scandalosas, ac vetat illas docere, aut eas ad praxim revocare, sub pœnâ Excommunicationis, *ipso facto*, cujus absolutionem sacræ sedi reservat, præterquàm in articulo mortis. *Ipso facto in idæ in excommunicationem, à qua non possit, præterquàm in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.*

(b) S. Thom. ad Hannibal. in 4. dist. 9. art. 3. ad 5.

(c) Id. ibid. ad 4.

(d) S. Ant. 3. part. summ Theol. tit. 13. c. 6. § 7.

(e) Conc. Trid. sess. 13. c. 7.

CASUS XXII.

Valentinus, postquàm Missam inchoavit, recordatur, se esse in peccato mortali, vel in excommunicationem incidisse; aut jejunum non esse. Quid ipsi faciendum est, ut salva sit ejus conscientia? An debet ab Altari recedere, saltem in duobus ultimis casibus?

Responsio.

Ut solidè huic difficultati respondeamus, supponendum est cum S. Thoma (f) principium certum, nempè in omnibus quæstionibus vel dubiis similibus, in quibus pendet animus, semper amplectendam esse sententiam, quæ minori premitur periculo, & ex duobus malis inevitabilibus minus eligendum esse. In casu autem proposito, Sacrificii imperfectio longè majus malum existimanda est, quàm vitium affectionis animi Sacerdotis Sacramentum sumentis. *Ubi difficultas occurrit semper accipiendum est illud, quod habet minus de periculo. Maximè autem periculosum circa hoc Sacramentum est, quod est contra perfectionem hujus Sacramenti: quia hoc est immane Sacrilegium; minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis.* Hæc sunt Doctoris Angelici verba, unde concludendum est cum eo, quòd si Sacerdos ille recordetur tantùm post consecrationem, se jejunum non esse; Sacrificium perficere debet, & sacram Eucharistiam sumere, ut Sacrificium imperfectum non remaneat. *Et ideo si Sacerdos post consecrationem inceptam recordetur, se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium & sumere Sacramentum.*

(f) S. Thom. 3. part. art. 6. ad 2.

Sanctus ille Doctor addit, idem dicendum esse, si sacerdos ille meminerit, *se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi; & sic non indignè, sed fructuosè sumet Sacramentum. Et eadem ratio est si meminerit, se excommunicationi cuicumque subjacere, debet enim assumere cum proposito humiliter absolutionem petendi; & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur: quantùm ad hunc effectum, quod pergat divina Mysteria.*

En igitur quomodo Valentinus se gerere debeat in casibus quorum mentio fit in specie proposita; si status sui meminerit tantùm post consecrationem. Sed si ejus meminerit ante consecrationem, tutius ipsi erit ab Altari recedere, præsertim si non sit jejunus, aut si sit in censuris; modò tamen id facere possit sine gravi scandalo. Id dicit quoque idem Sanctus Doctor, cùm addit. *Si verò ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor; tutius reputarem, maximè in casu manducationis & excommunicationis, quòd Missam inceptam desereret, nisi grave scandalum timeretur.* Sic juxtà sententiam S. Thomæ, Sacerdos qui Missam celebraret, cùm unicus respondens amicus suus adesset, non deberet illam pergere, si nondum consecraverit. Attamen, quandoquidem peccatum mortale profectò est omnium malorum maximum, & cùm juxtà ejus opinionem sufficiat si Sacerdos, qui illius reus est, contritionis actum edat, cum sincero proposito quamprimùm confitendi; cùm possit quoque celebrare in casu necessitatis, licèt meminerit ante inchoatam Missam, dici posse videtur, idem remedium in aliis casibus sufficere debere, in quibus recordatur ante consecrationem se jejunum non esse, aut se in excommunicationem incidisse. Reipsâ, S. Thomas non planè decidit, in utroque casu celebrantem ab Altari recedere debere: Sed ait tantùm se existimare tutius esse sic agere, *tutiùs reputarem*, ac solummodò si grave scandalum non timeatur si recedat, quod tamen rarissimum & difficilimum est eum vitare posse, cùm saltem sic sibi

bi ipsi scandalo esset coram respondente, ad quod illum cogere durum videtur. Quapropter credimus in tribus illis casibus propositis, Valentinum posse absque novo crimine, Missam perficere, licèt, nondùm consecraverit, ac licèt unicus sit in Ecclesiâ respondens: Modò, ut jam dictum est, ardenter ad contritionem perfectam se impellat, & sincerum ineat consilium absolutionem consequendi peccatorum quorum, reum se novit, & censuræ sub qua jacebat.

CASUS XXIII.

Tossanus, cùm Missam celebraret, ac mox consecraturus esset monitus est, hostes hæreticos instare & jam cerni magno numero, & nisi au fugiat, ipsum trucidatum iri. An eo casu ab Altari recedere potest, ut aufugiat, licèt Canonem inceperit; & an etiam id facere posset, si consecrationem incepisset?

RESPONS.

Respondemus, quòd eo casu Tossanus, qui videt evidens mortis periculum ipsi imminere, absque peccato potest ab Altari recedere & aufugere, si consecrationem nondum inceperit; imò post consecrationem panis & vini illicò sacram Eucharistiam sumens & omnes preces ac ceremonias superstites omittens.

Presbyter celebrans eo modo se gerere debet, si Basilica ruinosa sit, quo casu oportet, si ipsi possibile esset, Hostiam sacram ac Calicem ad aliud Altare deferre, ut Missam adimpleat, si aliud sit Altare, ubi similis ruina metuenda non sit.

Ea est Sylvii (*a*), & Cabassutii decisio (*b*): *Si timeatur incursus hostilis, vel alluvionis, vel ruina loci, ubi celebratur*, inquit prior Auctorum illorum; *tunc, si est ante consecrationem, dimittenda est Missa. Si autem post consecrationem; accelerare potest sumptionem Sacramenti, omnibus aliis prætermissis; & ita abire; Quod si non potest, poterit Sacramentum cum corporali plicato secum deferre.* Quibus Theologus ille addit, hanc esse Cardinalis (*c*) Toleti sententiam, quòd si Sacerdos nihil possit exequi eorum quæ jamjam notavimus, potest aufugere, ut vitam suam servet, & Sacrificium imperfectum relinquere: quam opinionem probabilem existimat. *Si ne hoc quidem potest; Toletus....probabiliter pueat, quod non teneatur subire mortem; sed quòd possit discedere: quia si permaneat, occidetur, & Sacrificium manebit imperfectum. Meliùs est ergo quòd solum Sacrificium maneat imperfectum.* Hanc tamen addit exceptionem: *Si tamen in fidei contemptum vellet quis eum occidere, nisi à sacro desisteret, teneretur continuare & mortem subire.* (*d*)

(*a*) Fr. Sylvius in 3. part. sum. Thom. q. 83. art. 6. quæsit. (*b*) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax. l. 3. 35. n. fin.

(*c*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerdot. l. 2. c. 9.

(*d*) Colloq. Lucion. tom. 5. Colloq. 16. q. 3. A sancta Beuve tom. 2. cas. 87.

CASUS XXIV.

Marsilius, Presbyter Sancti Eligii, cùm die Festo Missam jam inchoasset, ac Epistolam recitaturus esset, ad ipsum deveniunt qui eum orent à Federico, Parœciæ Domino, ut eam non pergat, sed expectet, donec ad Basilicam devenerit, ne Missæ adesse non possit. Marsilius recusare non audet, & ferè duabus horis expectat; cùm deinde Federicus advenerit, Marsilius pergit Missam cantare, vel etiam illam ab initio resumit. Circà hoc quæritur, an Sacerdos ille sine peccato potuerit eâ occasione Sacrificium interrumpere?

RESPONS.

Nostra sententia hæc est, Marsilium tam diuturnam intermissionem admittere non potuisse; absque gravi peccato. Nam, si excipias casum urgentis necessitatis, Missa absque intermissione semper celebrari debet, prout à septimo Concilio Toletano, habito anno 646. (*e*), mandatur. Si verò longa sit intermissio, sicuti longa est procul dubio, in specie propositâ, peccatum grave est. *Si fuerit notabilis interruptio, grave erit peccatum*, inquit Sylvius (*f*); *veluti si quis; post-quàm inchoavit Missam, vel vestes Sacras exuat, & ita recedat, veniatque postea prosequuturus; vel sacris vestibus indutus ad horas ibi expectet quempiam venientem; & cùm venerit, perficiat.* Quibus doctus ille Theologus addit, juxtà sententiam Possevini (*g*), & Azorii, Sacerdotem ejusmodi intermissione mortale peccatum commissurum. Hujus rationem istam reddit prior, nempe, Missæ celebrationem sacram esse actionem, quæ continua ac integra esse debet, non verò divisa notabili intermissione. *Quia missa est una totalis & integra actio Sacra. Ergo sic debet successivè dici & sine interruptione, seu discontinuatione celebrari ut possit dici una.*

(*e*) Concil. Tolet. 7. in can. Nihil. 16. 7. q. 1.

(*f*) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 6. quæsito 3.

(*g*) Possevin. c. 2. de Sacrificio n. 13.

Attamen Auctor ille dicit, 1. Circa quæstionem, de quâ agitur in specie propositâ, non certum esse, celebrantem Sacrificium intermittere non posse, expectando per tempus notabile, præsertim cùm nondum Evangelium recitavit. *Utrùm verò*, inquit, *sit causa sufficiens interrumpendi Missam, eamque ab introitu iterandi. seu resumendi si Episcopus, vel eo major, aut Princeps aliquis superveniat, qui Missam die festo non poterunt audire, nisi is, qui eam inchoavit, reincipiat, non liquet.* 2. Pro sententia affirmante (*si solum dicta sit Epistolâ*) laudat Azorium, Gavantum, Navarrum, multosque alios (*h*): Deinde suam sententiam enuntiat, dicens, eo casu intermitti posse Sacrificium, modò nullum exinde oriatur scandalum. *Propter eorum auctoritatem credo fieri posse, sicut & factum esse aiunt Navarrus & Henriquez, ubi nullum inde scandalum videretur nasciturum.* Addit tamen, ejusmodi intermissiones contrarias esse usui universo in Ecclesia observato, ac nolle se eas Sacerdoti suadere. *Quia tamen hujusmodi usus non est in Ecclesia, dicam cum Ledesma, c. 24. de Eucharistia*; Haud facilè in praxim redigendum ulli Sacerdoti consuluerim; *præsertim cùm illi excusari possint à transgressione præcepti. qui Missam audiunt ab initio Evangelii, imò & à fine, si per eos non stet, quominus unam aliam audiant.* Satis apertè intelligitur, Theologum illum tantis per vacillare, circa hoc argumentum; ac si videatur multum concedere sententiæ Auctorum quos laudat, id fit tantùm eò casu si Cardinalis, Archiepiscopus, aut Episcopus, aut Princeps hancce intermissionem à celebrante peterent; quod in exemplum duci non debet in gratiam Domini tantummodò Parœciæ, qui loci incolis exemplo esse debet, diligentia sua ut Missæ & aliis cultûs divini solemnibus adsit horis statutis. His adde, ferè impossibile esse multos ex præsentibus eâ occasione non conqueri, imò eos quibus sunt negotia urgentia, ut illis operam dent, ex Ecclesia non egredi, & à Missa absint. Præterea si Sacerdotibus hoc esset institutum & vitæ ratio, ut illud obsequium Parœciarum suarum Dominis tribuerent, multi ex illis Dominis hoc obsequio procul dubio abuterentur, cum detrimento publico, id autem impedire multum interest.

(*h*) Joan. Azor Instit. Moral. lib. 10. c. 32. q. 3. Barthol. Gavantus. part. 3. §. 10. Navarr. c. 10. decorat. n. 55.

CASUS XXV.

Eustratus; Sancti Maurini Sacerdos, dum Missam celebraret, & Canonem inchoaturus esset monitus est infantem in Ecclesiam allatum esse baptizandum, cui præsens mortis periculum imminet. An sine ullo peccato ab Altari potest recedere, ire infantem baptizatum, deinde Missam perficere?

RESPONS.

Missam interrumpere proculdubio potest Sacerdos ille, in eo casu, quem Ecclesia à regula ordinaria excipere velle censetur, in necessitate tam æqua & tam momentosa, cùm agitur de salutè vel exitio infantis. Hoc docet Sylvius non dubitans (*i*). *Ex causa verò legitima*, inquit, *potest Missa interrumpi; seu discontinuari, etiam notabiliter; veluti ad baptizandum infantem moribun-*

(*i*) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 6. quæsito 3.

bundum. Alibi quoque idem repetit (*a*), poſt Navarrum, Poſſevinum, multoſque alios quos laudat. Doctus ille Auctor addit, idem dicendum eſſe, ſi à celebrante requireretur moribundum confitentem audire, *Vel ad excipiendam Confeſſionem infirmi: quorum ille, alioquin ſine baptiſmo, iſte, ſine Sacramento Pœnitentiæ eſſet moriturus.* Denique Theologus ille exiſtimat, Miſſam etiam interrumpi poſſe, ut Extrema-Unctio moribundo adminiſtretur, qui Confeſſionis Sacramento animum non poſſet purgare. *Idem judicium eſt, ſi foret Extrema-Unctio adminiſtranda infirmo, qui aliud Sacramentum non poteſt recipere.*

(*a*) Idem Reſolut. var. v. *Miſſa interruptio*, & apud eum Navarrus de orat. c. 16. & manual. c. 27. n. 33. Poſſevinus c. 2. de Sacrificio, & alii plures.

Deciſio illa confirmari poteſt verbis ipſis, quibus Canones utuntur, qui vetant interrumpi ſacrificium, ſi ſemel inchoatum fuerit. Id enim intelligunt tantùm de iis qui id temerè ac ſine ratione factitant. En quomodo de iis loquatur ſeptimum Concilium Toletanum. (*b*) *Nullus abſque proventu patentis moleſtiæ Miniſter, vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omninò relinquere. Si quis.... hac temerare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.* Circa quæ idem noſter Auctor dicit, (*c*) obſervandum eſſe, verba illa; *abſque proventu patentis moleſtiæ præſumat*, & hæc alia: *Si quis... hac temerare præſumpſerit*, neceſſariò confidentiam ac temeritatem ſupponere in illo cui Concilium hoc prohibet: ac ideo animum ipſi non eſſe illum damnare, cui juſta eſt ratio aliquam intermiſſionem adhibendi ſaltem ad breve tempus. *Per illa enim, ait non obſcurè ſignificatur, quòd cùm eſt proventus patentis moleſtiæ, cùmque abeſt præſumptio temeraria, non ſit illicitum cœpta officia relinquere præſertim ſi ad breve tempus relinquantur, mox perficienda.* Quibus aliam addimus conſiderationem, nempe illa laudati Concilii verba, *omninò relinquere*, apertè præterea denotare, illud anathemate percutere illos tantùm præcipuè, qui omnino ſacra Myſteria intermittunt, quin curent illa perficere poſt intermiſſionem. Cæterùm in deciſione iſtâ agitur tantùm de caſu, quo Sacerdos nondum conſecravit, prout habet exemplum allatum. Nam poſt conſecrationem; Sacrificium ſacrum interrumpere non poteſt, nequidem per breve tempus, quovis obtentu, Cum quilibet Sacerdos teneatur Sacrificium perſequi & conſummare.

(*b*) Concil. Tolet 7. in Citat. can Nihil, 16 7. q. 1.

(*c*) Fr. Sylvius Reſolut. var. v. *Miſſa interruptio.*

CASUS XXVI.

MARTINUS, ſancti Juſti Presbyter, habet qui ipſi inſtent Miſſæ finem facere, eum celebrantem monentes, aliquem ex ejus Parochianis mortis periculum adire. Ipſe autem Canonis preces quaſdam omiſit quæ de eſſentia ſacrificii non erant, ut ei citiùs finem imponeret ac deinde ægrotantem juvaret. An id ſine peccato facere potuit, propter urgentem neceſſitatem, in quâ verſatur, Parochiano ſuo auxilium præbendi?

RESPONS.

Nequaquam dubitandum eſt, quin Martinus graviter peccaverit, in caſu propoſito. Id docet S. Thomas (*d*), qui poſtquàm dixerit, quòd quædam ſunt Sancto ſacrificio eſſentialia nempè; *Materia panis & vini, forma verborum, ordo Miniſtri & intentio*; alia verò accidentalia tantùm eſſe, addit, omiſſionem eorum, quæ eſſentialia ſunt, Sacrificium irritum reddere; illud autem ſubſiſtere, licet ommittantur ea quæ accidentalia tantùm ſunt; Ea tamen omitti non poſſe, ſine gravi peccato. *Si aliquid de ſubſtantialibus omittatur*, inquit ſanctus ille, *Sacramentum non conficitur. Si verò aliquid de accidentalibus ſolùm, conficitur. Sed graviter peccat, qui ſcienter omittit: quia facit contra præceptum Eccleſiæ.* Quod intelligendum eſt de celebratione ordinariâ, ac extrà caſus quoſdam neceſſitatis extraordinariæ, de quibus in Deciſione viceſimâ tertiâ locuti ſumus.

(*d*) S. Thom. in 4. ad Hannibald. diſt. 13. art. 2. in corp.

CASUS XXVII.

AURELIUS, Sacerdos, degit in Regione ubi rariſſimum eſt vinum; & magno conſtat, ſæpè dum Miſſam celebrat ambas ablutiones poſt communionem facit aqua ſolâ. An in hoc peccati mortalis damnari poteſt?

RESPONS.

Non credimus Aurelium peccato mortali immunem declarandum eſſe. Ratio hæc eſt, quoniam Concilium Tridentinum (*e*) omnino vetat quidquam immutari in Miſſæ cæremoniis. *Ne ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſiâ probatæ, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint*, aiunt ſancti illius Concilii Patres. Conſuetudo autem universè in tota Eccleſia obſervata, hæc eſt ſcilicet, ut prima ablutio vino ſolo fiat, ſecunda verò vino aquæ immiſto. Aqua igitur ſola adhiberi non poteſt, ut fiat ablutio prima, quin conſuetudo illa perfringatur, ac ideò quin grave peccatum committatur. Sed præterea dicimus, eam non ſolùm eſſe Eccleſiæ conſuetudinem; ſed præceptum eſſe diſertum, ut patet ex Innocentii III. (*f*) Decretali, quæ ſic habet: *Semper Sacerdos vino perfundere debet, poſtquàm totam acceperit Eucharistiæ Sacramentum*; Eadem Decretali utitur S. Thomas, ut probet eam neceſſitatem eſſe præcepti.

(*e*) Concil. Trid. ſeſſ. 22. decreto de obſervandis & evit. in celebrat. miſſæ.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ex parte* celebrat. miſſarum,

Quod ad ſecundam ablutionem ſpectat, conſtat Sacerdotes teneri illam quoque facere cum vino, cui tamen immiſcetur aqua. Hæc eſt pariter Eccleſiæ conſuetudo univerſa, adversùs quam nulli Sacerdoti licet quidquam facere; hæc enim conſuetudo omnibus fidelibus veneranda eſſe debet: *Cùm conſuetudinis uſûſque longævi non ſit vilis autoritas*, ut loquitur Papa Honorius III. de alio argumento ſcribens ad Collegium Canonicorum Eccleſiæ Pariſienſis. (*g*)

(*g*) Honor. III. in cap. *Cùm conſuetudinis*. de conſuetudine.

Addi poteſt, tanquam argumentum, eadem Innocentii III. Decretalis, quam modò protulimus. Papa enim ille loquitur de ablutione in genere. Quapropter de ſecundâ, ut de primâ intelligi debet. Ea eſt reverà Gloſſæ ſententia, (*h*) quæ obſervat Papam quatuor ſolvere difficultates, quarum prima hæc eſt: *An Sacerdos poſt Sacramentu ſumpta perfundere debeat manus?* Secunda verò: *Cum quo liquore?* Idem docet Cardinalis Oſtienſis. Quamvis autem S. Thomas videatur Decretalem illam explicare ſolummodò de primâ ablutione, apertè tamen dicit, quod ſi conſuetudo in Eccleſia obſervata aqua & vino utendi in ſecunda ablutione, non distinctè nitatur illa Decretali, nititur tamen iſta ratione: *Quòd vinum ratione ſuæ humiditatis ſit ablutivum; & ideò ſumitur poſt ſuſceptionem Sacramenti ad abluendum os.* Unde Sanctus ille concludit, idcirco in uſu eſſe, illo quoque uti in ſecundâ ablutione. *Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Chriſti tetigerat.* Doctus Dominicanus Hiſpanus (*i*), eſt quoque in eadem ſententia, & ait, Eccleſiam voluiſſe vinum potiùs adhiberi, quàm aquam in ablutionibus; quia, *vinum eſt magis abſterſivum quàm aqua.*

(*h*) Gloſſa in citat. cap. *Ex parte.*

(*i*) Dom. Sotus in 4. diſt. 13. q. 2. art. 5.

Concludimus igitur Sacerdotes ſtrictè teneri, non ſolum uſu univerſo, ſed etiam Eccleſiæ præcepto, uti vino in primâ ablutione ſi autem non ſit præceptum clarum ac diſtinctum illo uti in ſecundâ, ad

id

id saltem tenentur consuetudine universa, quæ Legis vim habet, præsertim ab eo tempore quo Concilium Tridentinum prohibuit, ne quidquam fiat contrarium cæremoniis ac ritibus laudabili consuetudine constitutis in celebratione Sancti Missæ Sacrificii. Ita ut quilibet Sacerdos semper teneatur primam ablutionem facere vino solo; secundam vino aquæ immisto; & aliter agere nequeat quin gravier peccet.

CASUS XXVIII.

Consuetudo omni memoriâ antiquior, quæ in praxim revocatur in Ecclesiâ Cathedrali Segorbæ, in quâ usus Romanus observatur, hic est scilicet. Qui celebrat Missam Canonicam, in fine populo non benedicit, Christi sacro corpore figuram crucis effingens, contra id quod alibi universè factitant. Decanus Canonicorum Consessûs, quem sustinent & defendunt octo Canonici auctoritasque Episcopi, usum illum abrogare suscipere volunt, tanquam contrarium usui in omnibus aliis Ecclesiis observato. Sed duo & quadraginta Canonici intercedunt; & animo intendunt antiquum morem tueri. Petitur, an hi ultimi in sua intercessione permanere possint salvâ eorum conscientiâ?

Ratio dubitandi nititur quatuor validis argumentis. Primum est scilicet, Concilium Agathense, habitum anno 506. (a) laudatum in Gratiani Decreto, jubere Populum, qui Missæ interest, ex Ecclesia non egredi nisi post benedictionem à Celebrante precatam. *Missas Die Domino secularibus totas audire speciali ordine præcipimus*, inquiunt Patres Concilii illius antiqui, *ita ut ante benedictionem Sacerdotis Populus egredi non præsumat. Qui, si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.* Sanctus quoque Cesarius Archiepiscopus Arelatensis, qui Concilio illi præfuit, idem ferè dicit his verbis (b): *Qui vult Missam ad integrum cum lucro animæ suæ celebrare, id est audire, usque quo Oratio Dominica dicatur & benedictio populo detur, humiliato corpore & compuncto corde debet se in Ecclesiâ continere.*

Secundum argumentum ducitur ex primo Concilio Aurelianensi habito anno 511. (c), ubi idem Mandatum legitur his verbis. *Cum ad celebrandas Missas in Dei nomine convenitur, populus non ante discedat, quàm Missæ solemnitas compleatur, & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.* Unde patet, consuetudinem illam tunc jam constitutam fuisse, & antiquissimam; ac ideò Segorbienses Canonicos ad eam se conformare debere; cùm constet eos nullâ ratione alicujus ponderis usum contrarium, quem observant, nullove Canone, probare posse; cum contrà abundanter condemnetur Ecclesiæ usu universo, juxtà quem omnes Sacerdotes, in fine Missæ, si excipias defunctorum Missam, populo qui adest benè precantur, eo sollummodo consilio, ut ei benedictionem Dei concilient, juxta divinum ejus promissum. *Deus benedictioni Sacerdotum tanquam Ministrorum suorum, promisit suæ benedictionis suffragia*, inquit Doctus Estius (d); *Ita enim mox subjungitur: Invocabuntque nomen meum super filios Israel; & ego benedicam eis* (e). *Hoc si promittebat Sacerdotibus Veteris Testamenti*, addit Auctor ille, *multò magis Novi.*

Tertia ratio quæ afferri potest hæc est, quandoquidem scilicet usus Romanus in Ecclesia Segorbiensi observetur, non fuit in Canonicorum potestate illum immutare in re tam momentosâ.

Quarta ratio denique hæc est, consuetudinem quantumlibet antiquam abrogari debere, cùm neque auctoritate Scripturæ, neque Canonibus Conciliorum, neque usu universè in Ecclesiâ observato nititur. Id ait S. Augustinus (f). *Omnia itaque talia quæ, neque sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec consuetudine Universæ Ecclesiæ roborata sunt; sed pro diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur; itaque ut vix, aut omninò nunquam inveniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ullâ dubitatione resecanda existimo.* Sic loquitur Pater ille. Fatetur reverà, conservari posse consuetudinem quæ neque Fidei, neque bonis moribus adversatur. *Ut quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, non solùm non improbemus; sed etiam laudando & imitando sectemur* (g). Sed nihil videtur inde concludi posse in gratiam consuetudinis quæ observatur in Ecclesiâ Segorbiensi, cùm nihil quidquam conferat ad promovendam pietatem: hæc est autem conditio sub quâ consuetudinem aliquam non improbat S. Augustinus.

RESPONS

Hæc difficultas olim proposita est quibusdam Doctoribus Sorbonæ, qui die 17. Augusti 1670. huic responderunt (h), ut videre est in Explanationibus, quas unus ex iis in lucem edidit. En eorum responsum, & argumenta quibus illud probarunt.

1. Benedictio, de quâ agitur, non est admodum antiqua, cùm in nullo antiquo Missali manuscripto reperitur, ut fatetur P. Menardus in suis observationibus in S. Gregorii Sacramentarium (i).

2. Reperimus in decimo Tomo Bibliothecæ Patrum, Tractatum cui titulus est, *Expositio Missæ*, quo patet, Populum ex Ecclesiâ exivisse statim atque Celebrans illum dimiserat hisce verbis: *Ite Missa est*, & Sacerdotem nihil hisce addidisse; quod consentit cum hisce Radulphi Tongrensis verbis (k): *Finitis omnibus osculatur Altare, dicens.* Placeat tibi sancta Trinitas &c. Per Christum Dominum nostrum. *Exuens se vestibus sacris, cantat hymnum.* Ergo Ecclesia Segorbiensis nihil in hoc singulare in praxim revocat: sed tantùm antiquum suum usum servare voluit, ipsique non visum est illum immutare, cùm cæpit introduci consuetudo benedictionem illam in fine Missæ addendi; quod etiam aliæ quædam Ecclesiæ fecerunt.

3. Reipsâ, si benedictio illa Missæ pars esset, dimittendi essent Fideles verbis. *Ite Missa est*, postquàm benedictio pronuntiata est; non verò antea, ut fit.

Unde jure merito concludi potest juxta sententiam Doctorum Theologorum, ex quorum scientia fructum percipimus, duos & quadraginta Canonicos, qui intercedunt abrogationi usûs omni memoriâ antiquioris, qui viget in Ecclesiâ Segorbiensi, ut omittat benedictionem: quæ nunc pronuntiatur, postquàm Diaconus cecinit *Ite Missa est*, ex conscientia non teneri à sua intercessione desistere.

Sed ut nulla hac in re difficultas supersit, necesse est verum sensum explicare Decretorum Conciliorum Agathensis & Aurelianensis: ad hoc autem satis est si legantur antiqui Auctores, qui illa interpretati sunt, & qui benedictione, de qua loquuntur, non intelligunt, benedictionem, de quâ agitur in specie proposita, sed tantùm eam quam Populo Celebrans pronuntiat immediatè post Communionem, oratione quam recitat & quam *Postcommunionem* vocamus.

Horum Auctorum primus est Walafridus Strabo, qui mortuus est circa medium sæculum nonum (l); Sicque loquitur. *Statutum est autem Aurelianensi Concilio, ut Populus ante benedictionem Sacerdotis non egrediatur de Missa: quæ benedictio intelligitur illa ultima Sacerdotis Oratio.*

Secundus est Rabanus Maurus, Alcuini Discipulus (m), qui dicit: *Post Communionem ergo, & post ejusdem nominis Canticum, data benedictione à Sacerdote ad plebem, Diaconus prædicat Missæ officium esse peractum: dans licentiam abeundi.*

Tertius est Amalarius (n), qui eodem sensu loquitur,

(a) Conc. Agathense c. 47. in can. Missas. 64. de Consecrat. dist. 1.

(b) S. Cesarius hom. 12.

(c) Conc. Aurelian. 1. c. 28.

(d) Guill. Estius in cap. 6. Numerorum.

(e) Num. 6. 24. 27.

(f) S. Aug. Ep. 51. aliàs 119. n. 35.

(g) Id. ibid. n. 34.

(h) A sancta Beuve tom. 2. cas. 86.

(i) P. Menard. p. 29.

(k) Radulph. Tongr. de Canon. observat. prop. 23.

(l) Walafrid. Strabo l. 3. de rebus Ecclesiastic. c. 22.

(m) Raban. Maurus l. 1. de Instit. Cleric. c. 33.

(n) Amalarius l. 3. de Ecclesiast. officiis c. 36.

tur, dicens, benedictionem, quam pronuntiat Celebrans, consistere prece, quæ præcedit, *Ite Missa est*; En ipsius verba. *Hunc morem tenet Sacerdos, ut post omnia Sacramenta consummata benedicat Populo atque salutet. Deinde convertitur ad Orientem, ut se commendet Domini ascensioni; diciitque Diaconus*: Ite Missa est. Explicans deinde quibus vocibus finis imponatur, addit *Nobis videtur Missa vocari ab eo loco, quo incipit Sacerdos, Sacrificium offerre Deo, usque ad ultimam benedictionem. id est, ab offerenda, usque ad* Ite Missa est. Denique quod probat sine controversia Auctorem illum benedictione intelligere Postcommunionem, hoc est scilicet quòd Capiti sequenti titulum nuncupat: *De ulteriore ultimâ benedictione*; id est, de Oratione quæ vocatur, *super Populum*, quam dicere solent tempore quadragesimali post *Postcommunionem. est ultima benedictio, de quâ nunc agimus*, inquit, *quam potissimùm frequentamus tempore quadragesimali; hoc est post illam ultimam continuatam, in quâ spiritalis refectio commendatur* (a). Post ea, quæ tres illi antiqui Auctores aiunt, aliasque rationes prolatas, inutile est immorari in respondendo rationibus, quæ objiciuntur in casu proposito; quandoquidem à se ipsis evanescunt.

(a) Idem ibid. c. 37.

CASUS XXIX.

Fabianus à variis duodecim libras accepit, ut Missas viginti quatuor in eorum gratiam celebret. Sed quia juxta consuetudinem, imò juxtà Mandatum Episcopi; quod unius cujusque Missæ honorarium quindecim assibus definivit, octodecim libræ ipsi dari deberent, sexdecim tantùm Missas celebrat, non existimans, se quidquam injusti facere, se conformans ad ea, quæ à consuetudine & Episcopi auctoritate instituta sunt. An sine peccato potest hisce stare, quin plures Missas celebrare teneatur?

Respons.

Constat Fabianum teneri, *ex debito justitia*, omnes illas Viginti quatuor Missas celebrare, quandoquidem duodecim libras honorarii accepit, ea conditione ut staret promisso. Ratio hujus hæc est, omninò observandas esse pactiones de quibus convenit. juxtà istam Juris regulam (b). *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*. Eadem enim est ratio Sacerdotis, qui in eo casu versatur, ac illius qui accipit Beneficium, quod non sufficit ad ejus victum: Quemadmodum enim Beneficiarius ille hocce Beneficium accipere non potuit, quin in eam conditionem descenderet, scilicet ut fungeretur omnibus Beneficii illius muneribus, ac iis satisfaceret; debet vel se Beneficio abdicare, ut pronuntiat Alexander III. in Decretali, quam ad Episcopum Lingonensem inscripsit, ita ubi Sacerdos suscepit quemdam Missarum numerum celebrandum ob honorarium constitutum, quantumlibet modicum, omninò tenetur apud Deum omnes Missas celebrare, vel pecuniam restituere iis omnibus, à quibus illam accepit.

(b) Reg. 58. de Regulis Juris in 6.

Ea est decisio S. Antonini; Barbosæ, Navarri, Toleti, Bellarmini, Mirandæ, Suarez, Dianæ, Sylvii, qui illos laudat hancque reddit rationem (c): *Quia fructus Sacrificii respondent oblationi Sacerdotis, ut particulariter offerentis pro illo qui se commendavit, quippe propterea stipendium obtulit, ita & finitus, ut quò dividitur in plures, eò minùs singuli participent*. Unde doctus ille Theologus hisce verbis concludit: *Ac proinde justâ suâ petitione fraudarentur illi, qui Missam unam petiverint singuli; si Sacerdos tantùm unam celebraret pro eis pluribus, pro quibus plures est celebrare rogatus.*

(c) Fr. Sylvius Resolut. variar. v. *Missa* 2. & apud eum August. Barbosa allegar. 24 n. 5. Navarr. Manual. c. 25. n. 92. & l. 3. Consilior. de celebrat. Missæ consil. 8 S. Anton. Toletus, Bellarminus. Suarez, Miranda, Diana, & alii (d) Fagnanus in cap. *Fraternitatem* de sepulturis.

Fagnanus, (d) olim Secretarius sacræ Congregationis, idem docet, & affirmat, difficultatem illam diremptam fuisse ab eadem Congregatione, cui proposita fuerat: En ejus verba: *Sacerdos qui unicam Missam dicit pro pluribus, à quibus plura stipendia accepit, peccat contra justitiam, nec liberationem consequitur, quia minus solvit*. Quod multis legibus probat (e), & Scoti auctoritate (f); *Nam ut formaliter arguit Scotus, qui tenetur ad majus, non satisfacit solvendo minus bonum, Sed duæ Missæ sunt majus bonum, quàm una. Una etiam Missa est majus bonum sibi; si dicatur pro illo, quàm si dicatur simul pro illo & pro alio. Ergo &c.* Celeberrimus ille Canonista innumera alia argumenta addit invicta, quæ longum nimis esset referre. Antonius Diana testatur quoque (g), Sacram Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Congregationem eam quæstionem sic diremisse, Pontifice Urbano VIII. his verbis. *Ad quartum respondetur, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ. Legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint; non posse eâdem Missâ utrique obligationi satisfacere*. Vide Casum sequentem.

(e) Leg. *Si stipulatus*. §. *Qui decem*, de solut. Leg. 2. §. 1. & Leg. in *Executione*. §. *Pro parte* ff. de verbor. obligatione.

(f) Scotus quodl. 20. init.

(g) Anton. Diana Resolut. 80.

CASUS XXX.

Albertus Sacerdos, cùm sex honoraria admodum modica accepisset, quæ Bertrandus ipsi dedit, ut celebraret sex Missas, ad conversionem cujusdam peccatoris, unicam celebravit, quoniam persuasum habebat. strictò jure se non teneri illas omnes celebrare, quia sacrificium est pretii infiniti, juxtà omnium Theologorum sententiam, ac ideò unica Missa eundem effectum, ac plures, operari potest. An mortale peccatum commisit adversus justitiam vel caritatem, & an planè tenetur quinque alias celebrare?

Respons.

Quamvis ea quæ diximus, dum præcedenti difficultati respondebamus, sufficere possint, ut ista dirimatur, cum quâ magnam habet affinitatem, ad eam tamen peculiariter respondebimus. Dicimus igitur, constare Albertum peccatum mortale commisisse, cùm unicam Missam celebrare voluit, cùm sex celebrare debuisset, quas susceperat. eumque apud Deum teneri quinque alias celebrare; quia, ut ait S. Thomas (h): *Quamvis virtus Christi, qua continetur sub Sacramento Eucharistiæ, sit infinita; tamen determinatus est effectus, ad quem illud Sacramentum ordinatur.*

(h) S. Thom. in 4. dist. 45. q. 2. art. 4. quæst. 3. ad 2.

Difficultas illa reperitur sic definita Decreto Sacræ Congregationis, (i), quod mandat Sacerdotibus, qui multa honoraria acceperint ad multas Missas celebrandas, ut totidem Missas celebrent quot eleemosynas hunc in finem acceperint, quantumlibet modicas. En illius Decreti verba. *Deinde ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis, celebrandis plura stipendia quantumcumque incongrua & exigua, sive ab unâ. sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in futurum Sacerdotibus; Ecclesiis, &c.....Sacra Congregatio sub obtestatione divini judicii, mandat ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet. suæ obligationi non satisfaciant, quin imò graviter peccent & ad restitutionem teneantur.* Albertus igitur mortale peccatum commisit adversus justitiam in casu proposito, & tenetur quinque illas Missas celebrare, quas nondum celebravit pro debito, vel tenetur restituere honoraria iis, à quibus ea accepit.

(i) Urban. VIII. in Bulla *Cùm sæpe*; §. 2. Magnar. Bullar. tom. 4 p. 88.

Aliud addi potest Decretum, datum die 24. Septembris, anno 1665. quo Alexander VII. viginti octo Propositiones Morales condemnat. tanquam falsas & Scandalosas, cum prohibitione sub pœna Excommunicationis, *ipso facto*, illas docendi aut defendendi, Inter quas decima his verbis exprimitur. „ Non est contra justitiam, pro pluribus Sa„ crificiis stipendium accipere & Sacrificium

„ unum

„ unum offerre; neque etiam contra fidelitatem; „ etiamsi promittam, promissione etiam juramento „ firmatâ, danti stipendium, quòd pro nullo alio „ offeram„. En quomodo perniciosam illam Propositionem fulmine percutiat Papa ille. *Re maturè considerata, statuit & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum; ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, sicut eas damnat ac prohibet; ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à quâ non possit, præterquàm in articulo mortis ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.*

Ad majorem explanationem dicere debemus, rationem, quâ nititur Albertus, culpâ illum non liberare. Verum enim quidem est, facti Sacrificii pretium esse infinitum, si spectetur quod ad Victimæ oblatæ dignitatem attinet, & ad effectum quem habere potest. *Si per valorem intelligatur dignitas & æstimatio illa Moralis, aut ea vis, sive impetrandi, sive satisfaciendi; quam ex re oblatâ, vel principali offerente habet, est infinitus: quia tam principalis offerens, quàm id quod offertur, infinita est dignitatis & virtutis.* Sic loquitur celeber Theologus (u), qui addit Sacrificii illius effectum non esse infinitum intensivè, prout loquuntur in Scholâ, hoc est, si intelligatur de utilitate ipsa quæ ducitur ea ipsius effectibus. *Si autem per valorem intelligatur vis & efficacia, quam respectu sui effectûs ex institutione habet, quatenus per Ecclesiæ Ministros offertur, sic valor est simpliciter finitus.* Ratio quam Auctor ille reddit, hæc est, scilicet oblationem à Sacerdote factam, non esse actionem infinitam, nec meritum Sacerdotis qui illam exequitur; & pretium Sacrificii respectu illorum in gratiam quorum offertur, non debere duci ea dignitate victimæ, sed ab institutione Jesu-Christi, & à naturâ actionis ipsius, quatenus fit ab ejus Ministro. *Quia oblatio, quæ fit à Sacerdote finita est, ipseque Sacerdos finitus. Neque hic valor est æstimandus ex infinitate rei oblatæ; sed ex Christi institutione, & operis, quatenus à Ministris procedit, naturâ.* Quapropter Dominus noster voluit, divinum illud Sacrificium sæpè iterari.

(u) Fr Sylvius in 3. part. sum. S. Tho q. 83. art. 2. quæsito 15.

Adversus hanc Doctrinam objici potest, ac dici, quòd cùm Crucis Sacrificium sit pretii infiniti, Sacrificium verò à Sacerdote oblatum cùm idem sit, debet quoque esse pretii infiniti. Hisce idem noster Theologus respondet, effectus Crucis Sacrificii pretii infiniti esse tantùm respectu sufficientiæ, non verò quoad applicationem, ac ideo idem dici debere de Missæ pretio. *Quia nequidem Sacrificium Crucis dedit valorem, aut effectum infinitum, quoad efficaciam; sed solùm quoad sufficientiam.* Unde sequitur, Sacrificium pro multis oblatum non tantæ esse utilitatis cuivis privatim, quasi offerretur tantùm in gratiam unius. Hanc reddit rationem Sylvius (b). *Quod enim est finitum, quando dividitur in plures non pertinet ad quemlibet ex eâ parte, quâ pertinuisset, si vel divideretur inter paucos, vel uni solùm applicaretur.* Ac ideò Sacerdos satisfacere non potest obligationi in quâ versatur, cùm multa honoraria accepit à multis, unicâ Missâ quam in eorum gratiam celebraret, ut pertendebat Wiclefus, in quadragesimo quinto articulo, ex iis quos Concilium Æcumenicum Constantiense condemnavit (c), ac sicuti quidam Casuistæ vel Morales Theologi remissiores ausi sunt affirmare ab illo tempore; peccaretque graviter, non solùm adversùs justitiam & fidelitatem, sed etiam contra caritatem, dum orbaret illum vel illos à quibus accepit illa honoraria, gratiis quas à Deo impetrare potuissent. Missis quas ipsis animus erat, eum in eorum gratiam celebrare; peccaret denique contra Religionem adhibendo in suas cupiditates sanctissimum omnium nostrorum Mysteriorum (d).

(b) Idem ibid. quæsito 16. Conclus. 6.

(c) Conc. Constantiense sess. 8.

(d) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax l. 6. c. 14. n. 18.

Verùm quidem est, quosdam Theologos aliter cogitasse ac Sylvium, & pertendisse sacrum Missæ Sacrificium, pro multis nominatim oblatum, æque utile esse unicuique ac si pro unico nominatim offerretur. Sed videre est quibus argumentis prægnantissimis Doctus Ysambertus falsam illam opinionem refutet (e); disertè contrariam definitioni antiqui Concilii habiti Lambethi a Joanne Peckham ejusque Suffraganeis, anno 1281. cujus Decretum hisce verbis exprimitur: *Nec credat celebrans, se dicendo Missam unam, posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter & in solidum celebrare... Absit enim, ne à quoquam Catholico credatur, tantùm intentione prodesse Missam unam devotè celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantùm si mille Missæ pro eâ devotione simili canerentur. Licèt ipsum Sacrificium... sit infinitæ virtutis: non tamen in Sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur* (Christus;) *alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret, nisi unam Missam dicere.*

(e) Nicol. Ysambert. in 1. part. S. Th. q. 83. disput. 7. art. 10.

CASUS XXXI.

VICTORIUS, qui à duobus duo honoraria accepit pro duabus Missis, nonne potest illas solvere unica Missa earum alteri applicans specialem fructum quem percipere potest ex Sacrificio, quatenus Celebrans.

RESPONS.

Hoc est novum commentum, nova ars, ut fidelium pietas defraudetur, & ut satisfiat cupiditati, quam quidam Theologi Morales conati sunt in Ecclesiam introducere. His verò intercessit Ecclesia, ut mox videbimus. Minimè sic se gerere licet Victorio, quin infidelitatis ac injustitiæ apertæ reus evadat: Praxis enim illa Decreto sacræ Congregationis prohibita est, cujus Congregationis tunc Secretarius erat Fagnanus: illudque Decretum probavit Urbanus VIII. (f) die 21. Junii anno 1625. Ibique præcipitur Sacerdotibus tot Missas celebrare, quot ab ipsis petitæ sunt; licèt uniuscujusque honorarium sit modicum, imò minus quàm ab Episcopo constitutum est, ibi quoque dicitur, eos qui contrarium agunt, gravissimi peccati reos evadere & teneri restituere; cùm justitiæ adversetur eleemosynam sibi tribuere, quæ sub conditione tantùm data fuit, si eidem conditioni non fiat satis. Decreti illius verba in decisione præcedenti protulimus. Alexander VII. præterea opinionem contrariam damnavit Decreto suo dato die Jovis 24. Septembris anno 1665. falsas & scandalosas declarans octo & viginti Propositiones Ethicæ, quarum prima his verbis habetur: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missâ licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.*

(f) Urban. VIII. in cit. Bulla. *Cùm sæpè contingeret.* Bullar. Magno tom. 4. p. 88. columna 2.

Hujus decisionis ratio est, ut jam ostendimus in responso ad præcedentem difficultatem, ratiocinatione Sylvii, scilicet quia Missa pro multis celebrata eorum unicuique tantumdem non prodest, ac si pro unico illam adaptasset Sacerdos. Hoc docet etiam S Thomas (g), qui id probat Ecclesiæ agendi ratione, quæ vult Sacerdotem, qui honorarium accipit, offerre Sacrificium nominatim ac specialiter in gratiam ejus, qui hoc stipendium pependit. Ecclesia verò hoc non præscriberet, si verum esset, Sacrificium pro multis oblatum, eorum unicuique privatim æque utile fore, ac si pro unico offerretur; quandoquidem majus est bonum, omnia Ecclesiæ membra Sacrificio juvare, quàm sublevare unicum privatum. *Melius est,* inquit, *plures particulares juvare, quàm unum. Si ergo suffragium pro multis factum tantum valeret singulis, ac si pro uno tantùm fieret; videtur, quòd Ecclesia non debuit instituisse,*

(g) S. Tho. in 4. dist. 45. q. 2. in argumento. *Sed contra.*

ut pro aliquo singulariter Missa, vel Oratio fieret; sed quod semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis; quod patet esse falsum.

CASUS XXXII.

Demophilus nummum argenteum accepit, ut quatuor Missas celebraret, Curavit illas cantari à Sacerdote rusticano; cui duas libras tantùm dedit; qui supersunt viginti asses an ad ipsum legitimè pertinent?

Respons.

Quandoquidem lucrum illud manifestò indecorum est, turpe ac injustum, peccati excusari non potest Demophilus, neque ii omnes qui sic negotiantur, id enim avaritiam omninò redolet. Quapropter Alexander VII. Decreto suo dato die 24. Septembris anno 1665. adversus octo & viginti Propositiones Ethicæ remissioris, eorum opinionem damnavit, qui huic praxi favere studuerunt. En verba Propositionis damnatæ, nonæ scilicet ex illis viginti & octo. *Post Decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.* Quam Propositionem summus ille Pontifex falsam & scandalosam declaravit, ut & viginti septem alias, vetuitque, illam docere sub pœna excommunicationis, *ipso facto*, reservatæ Sedi Sanctæ, nisi in articulo mortis.

Papa ille sic confirmavit tantùm Urbani Decretum, quod in eâdem Bulla reperitur, quam jam in præcedentibus Decisionibus laudavimus (a). Ibique declaratur, non licere Sacerdoti, qui Eleemosynam quamdam accepit, ut Missam celebret, curare eam ab altero celebrari, ei partem tantùm illius Eleemosynæ tradendo. Et responso ad septimum dubium, in hanc rem propositum, mandatur illos, qui curant Missas in Ecclesiis celebrari, stipendii partem nullam sibi servaturos, imò obtentu pro sumptibus panis, vini, luminis & ornamentorum; nisi Ecclesiæ illæ aliunde non habeant reditum sufficientem, ut sumptus illi sustineantur, quo casu etiam de quolibet honorario tantumdem solummodo retinebitur, quantum precisè necesse erit ad suppeditandum huic sumptui. En Decreti illius verba. *Sacra Congregatio omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certâ Eleemosynâ, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retentâ, celebrandam committat &c.*

(a) Urban. VIII. in cit. Bulla *Cùm sæpè* §. 4.

Addere possumus, ut Decisionem illam confirmemus, celeberrimorum Theologorum ac Casuistarum suffragium, veluti Majoris, (b) Antonii Cordubæ, Sylvii & Navarri.

(b) Joan Major. in 4. dist. 45. q. 3. Anton. Cordula l. 1. q. 4. dub. 5.
Navarr. Manuale c. 25. n. 91.
Apud Sylvium in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 1. quæsito 17.

CASUS XXXIII.

Servius, Sacerdos Sancti Leufridi habet supra centum Missas privatas, antiquæ fundationis, quolibet anno celebrandas, quarum honorarium est solummodo quinque assium pro unaquaque. Sacerdos ille nullum alium Presbyterum reperire potest qui illas persolvat, nisi decem asses in honorarium solvat, quia hodie difficilius comparatur victus decem assibus, quàm quinque assibus comparabatur tempore, quo fundatæ sunt Missæ illæ. Credidit igitur, se nullam commissurum injustitiam, si quinquaginta tantùm Missas persolvi curet, pro centum illis, quæ Ecclesiæ ejus impositæ sunt. An id ex conscientia facere potest?

Respons.

Constat Servium non posse salvâ conscientiâ quinquaginta Missas tantùm celebrari curare, pro centum, quas celebrare tenetur, etiamsi modicum sit stipendium fundationis Tabulis promissum. Hujus hæc est ratio, scilicet non est penes Sacerdotem hanc imminutionem facere, Episcopus solus illam faciendi auctoritate pollet, quippe solus est hoc respectu Interpres voluntatis Fundatorum defunctorum, ac piarum illorum voluntatum Curator, quod probant ista Gregorii IX. verba, scribentis ad Episcopum Noviodunensem (c). *Cùm igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Ordinarios providendum, ut secundùm defuncti voluntatem universa procedant; licèt etiam à Testatoribus id contingeret interdici, &c.* Ista quoque alia Imperatoris Justiniani (d). *In omnibus talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum Episcopos volumus providere; ut secundùm defuncti voluntatem universa procedant, licèt præcipuè à Testatoribus aut donataribus interdictum sit eis habere ad hoc aliquod participium.* Hoc Concilium Tridentinum confirmat (e), dum dicit, jus curandi, defunctorum ultimam voluntatem observari, ad Episcopos pertinere. *Episcopi.....in casibus à jure concessis omnium piarum dispositionum, tam in ultimo voluntate, quàm inter vivos, sint Executores*; imò ipsis jus esse immutationes faciendi, quæ ipsis videntur justitiæ consentientes (f). *In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ nonnisi ex justâ & necessariâ causâ fieri debent. Episcopi...summariè & extra judicialiter cognoscant.* Quod intelligi debet de casibus in quibus nulla est lis illata circa vitium vel auctoritatem Testamenti vel fundationis: Tunc enim apud nos usus est, Judicem Regium de eâ controversiâ cognoscere. Debuit igitur Servius adire Episcopum, rem qualis est ipsi explicare, & ab illo petere centum Missarum imminutionem ad quinquaginta Missarum numerum, denique ad Episcopi sententiam se conformare.

(c) Greg. IX. in cap. Tua nobis 17. de Testam. & ultimis volunt. l. 3. tit. 26.
(d) Authenticâ 131. c. 11. Collat. 9.
(e) Conc. Trident. sess. 22. de Reform. c. 8.
(f) Idem ibid c. 6.

CASUS XXXIV.

Teophilus Sacellum Sancti Gullelmi possidet, cujus fundationis Tabulæ habent simpliciter, Titularem celebrare teneri Missam, diebus Dominicis & festis, sextâ horâ matutinâ, quin denotetur quo consilio; ut loci illius incolæ Sacro Sacrificio adesse possint, quando Missæ parochiali commodè adesse non possunt. Theophilus Missas illas accuratè semper persolvit: Cùm autem censeat, se non teneri ex verbis fundationis fundatori illas accommodare; sibi ipsi illas accommodat, aliquando aliis, qui ipsi stipendium solvunt. An id salva conscientia facere potest?

Videtur eum non posse; existimare enim debet, Fundatoris voluntatem fuisse, Theophilum celebrare in ejus gratiam, & ad requiem animæ suæ. Ex alterâ parte videtur, Theophilum posse, cùm jus ipsi sit interpretandi secundùm ejus commodum fundationis verba obscura, quando Fundator & potuit & debuit clariùs mentem suam aperire, juxtà hanc Bonifacii VIII. regulam (g). *Contra eum, qui Legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda.*

(g) Reg. 57. de Reg. juris in 6.

Respons.

Existimamus, Theophilum ex conscientiâ teneri omnes Missas sacelli sui fundatione indicatas accommodare ad mentem solorum Fundatorum. Nam, etiamsi fundationis ejus verba satis clara non videantur, nec satis distincta, ad id tamen tenetur. Ratio hæc est, quòd præsertim in re hujus generis, respectus haberi debet ad id quod ut plurimùm in praxim revocatur, & ad id, quod veri similius videtur, & magis consentaneum justitiæ & caritati, juxtà istam Juris regulam. (h) *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius.* Constat autem, 1. Longè verisimilius esse, Fundatoris, de quo agitur, eam fuisse mentem, Missas, quas fundavit, ipsi adaptandas esse, cùm credibile non sit, eum dum Ecclesiæ pecuniam suam largitus est, noluisse inde utilitatem spiritualem elicere. 2. Nonminùs constat, universam consuetudinem eorum, qui ejusmodi fundationes constituunt, hanc esse, ut titularibus obligationem imponant precandi & Sacrum Sacrificium pro illis celebrandi, ut hâc viâ faciliùs spiritualia & æterna bona impetrent.

(h) Reg. 4. Ibid.

Imò

Imò supponamus, dubium, quod anxium habet Theophilum, aliquo niti fundamento; an ipsi liceret in sui gratiam decidere, cùm id facere non possit, quin periculum adeat peccandi contra caritatem simul & contra justitiam? Rationi igitur magis consentaneum est, dicere, eo casu eum teneri viam tutiorem sequi, secundùm eximium illud Eugenii Papæ effarum (a): *In his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*; ac juxta aliud istud Innocentii III. (b) effarum: *In dubiis via eligenda est tutior* (c).

(a) Eugenius in cap. *Juvenis*. 111. de sponsalibus & matrim. lib. 4. tit. 1.

(b) Innoc. III. in cap *Illud*. 5. de Clerico excom. deposito, vel interd. Item Clem. III. in cap *Ad audientiam*. 12. de homicidio volunt. vel casuali.

(c) Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 7. sect. 1.

CASUS XXXV.

Est Decretum quoddam peculiare, in quodam Religioso Ordine, quo mandatur, quotidie Missam Virginis privatam celebrandam esse in unoquoque Monasterio. Marculfo Religioso Sacerdoti demandatum est ab ipsius Superiore, ab aliquot annis, Missam illam celebrare in Monasterio ubi degit. Cùm autem illud mentionem non faciat accommodationis illius Sacrificii, illud aliquando sibi ipsi applicat, sæpè etiam aliis quibusdam, qui id ipsum rogant. An id salvâ conscientiâ facere potest?

Videtur ei id licere, quandoquidem Decretum illud ad id solummodò illum devinciat, ut Missam celebret, quin ejus accommodatio denoretur, quoniam ex aliâ parte Decreti ingenio abundanter satisfacit, ut nimirùm sic colatur Beata Virgo in omnibus Ordinis Ædibus.

Ab altera parte tamen videtur Marculfo id non licere, quia ansa est existimandi, Ordinis Fundatorem, aut eos, qui Decretum illud statuerunt in animo habuisse Missam illam applicatam iri bono communi uniuscujusque Monasterii.

RESPONS.

Similis difficultas olim proposita fuit celebri Theologo Belgæ (d), qui die 30. anno 1643. eam decidit, dicens, huic Religioso non licere Missam illam applicare nec sibi ipsi, nec iis, qui id ab ipso petunt: Sed eum teneri eam in bonum Ordinis in genere applicare, & præsertim in bonum sui Monasterii. *Respondetur*, inquit ille Doctor, *Sacerdotes, qui Missas illas de Beatâ Mariâ celebrant, non tantùm obligari ad Missam; sed etiam ad aliquam applicationem; nec eos posse cui voluerint applicare; etiamsi in statutis nulla fiat mentio applicationis*. Hujus autem hanc reddit rationem, existimandum esse eos, qui hoc Decretum statuerunt, in animo habuisse, non solùm, *ut in qualibet domo Ordinis quotidie celebretur Missa de Beata Maria, præsupponi debet factum esse* (ejusmodi statutum), *non tantùm ut Beata Maria quotidie honoretur, in unaquaque Domo Ordinis; sed insuper, ut cuique Domui Ordinis velit esse patrocinio & auxilio, tanquam pia Mater & efficax Advocata; præsupponique propterea debet, intentionem Patrum, qui tale statutum condiderunt, fuisse, ut illa Missa celebretur pro quacumque Domo Ordinis, seu pro ejus bono, tum spirituali, tum temporali, per Beatissimæ Virginis intercessionem impetrando: Nequaquam verò, ut Missæ valorem, cui voluerint, applicent Sacerdotes qui eam celebrant.* Hoc cùm ita sit, Marculfus injustitiæ & peccati excusari non potest in casu proposito.

(d) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Religiosus*. 17.

Observandum est per transennam, quòd si ejusmodi statutum verbis generalibus & absolutis exprimeretur, ad id se conformare nullus posset, ita ut Missam votivam Beatæ Virginis celebraret singulis anni diebus, nullo excepto; quoniam aliàs sequeretur, eam celebrandam esse ipso Paschatis die. Ergo intelligi & observari debet tantùm modo consentaneo, Ecclesiæ ingenio & Regulis.

CASUS XXXVI.

Adelaïda, Religiosa Cœnobii cujusdam, penès quod non sunt eæ opes quibus celebrari curent Missam quotidiè, & cujus ideò Congregatio diebus tantùm Dominicis ac festis Missæ adesse potest. Cum illa audiverit, Patrem suum, ætate valde provectum, consilium inivisse Missam quotidianam in perpetuum fundandi; ipsum præcata est, ut Testamento statuat, Missam illam fundari in ejus Monasterio, quod ei concessit. Patre ejus defuncto, repertum est, ejus Testamentum habere, ipsum velle, filiæ suæ causâ, in Ecclesiâ Cœnobii ubi illa degebat, fundari Missam privatam, singulis anni diebus in perpetuum, in cujus stipendium trecentas libras legabat, vectigal annuum; si autem ejus hæredes hoc vectigal redimerent, vult Congregationem teneri pecuniam illam adhibere ad simile vectigal emendum, ut Missarum illarum celebrationi satisfiat; quibus addebat, se præterea duos obitus solemnes fundare, in requiem animæ suæ, & animarum defunctorum cognatorum.

Circà hoc quæritur, an illæ Religiosæ teneantur, ex conscientia, curare illas Missas quotidianas Fundatori applicari, vel an possint curare illas applicari alicui alteri.

Videtur sufficere, si Religiosæ Missas illas applicari curent cuilibet consilio quod ipsis videbitur. 1. Quia Fundator non expressit, debere illam Missam quotidianam applicari ad requiem animæ suæ, ut distinctè denotavit respectu duorum obituum, quod indicare videtur, eum Missarum illarum applicationem liberam relinquere voluisse Congregationi Religiosarum, ut eis utilior esset fundatio. 2. Quia fundationem illam instituit tantùm, ut filiæ suæ precibus ac consilio satisfaceret. Illius autem Virginis non aliud fuit consilium, quàm ut Congregationis consolationi consuleret, ut quotidie Missam Sacram audire posset, nullo habito respectu applicationis, quam celebrans facere posset.

Contrà dici potest, existimandum esse, Fundatoris illius eam fuisse mentem, Missas illas applicatum iri ad requiem animæ suæ. Quid igitur Religiosæ circà hoc facere debent?

RESPONS.

Satis patet ex iis, quæ jam diximus, dum difficultati præcedenti respondebamus, veritati & justitiæ magis consentaneum esse, si dicatur, Fundatoris eam mentem fuisse, quantum conjici potest, Missas ab eo fundatas in illo Cœnobio celebrari & applicari ad requiem animæ suæ.

1. Quia jure merito conjiciendum est, ejus consilium non fuisse differens à consilio ordinario eorum omnium, qui ejusmodi fundationes instituunt. Nemo autem ignorat Fundatores omnes Missarum & Obituum consilium habuisse distinctum, Missas illas, illosque Obitus applicatum iri ad bonum & solatium animarum suarum. Non aliter igitur judicari debet de mente Fundatoris, de quo agitur.

2. Quia si aliter de iis judicaretur, pertendendo, eum censeri assensisse, ut Religiosis relinquatur libertas applicationis Missæ illius quotidianæ, inde sequeretur, eum assensisse illam applicatum iri hominibus ipsi planè incognitis, quod est extra omnem verisimilitudinem.

3. Verum quidem est, eum disertis verbis non significasse, Missas illas ipsi applicandas fore, sicuti significavit respectu duorum Obituum: At neque etiam declaravit, earum applicationem fore liberam. Æquitati igitur, caritati & grato animo magis consentaneum est, in dubiò illo mentem ejus interpretari, modo ipsi favorabili; cùm præterea ejusmodi interpretatio omninò consentiat cum eo animo, quo vulgò fiunt ejusmodi fundationes.

4. Quod rationem præcedentem confirmare potest, hoc est scilicet, Fundatorem paratum fuisse ad illas Missas in aliâ Ecclesiâ fundandas, eumque tantùm assensisse illas fundare in hoc Cœnobio, ut filiæ suæ gratificaret, ut quoque Congregatio majori studio & observantia illam prosequeretur. Est autem extra omne dubium, quòd si in qualibet alia Ecclesia hanc fundationem instituisset, nemo unquam pertendisset, licere Missas applicare in gratiam alterius, quàm Fundatoris. Neque etiam igitur dubitari nequit eamdem mentem ipsi fuisse in casu proposito.

5. Denique ea tantùm fuit Adelaïdæ mens, Congregationi viam suppeditare, quâ quotidie sacro Missæ Sacrificio adessent, quin cogitaret de applicatione, quæ Missæ fieri posset. Huic igitur filiæ suæ menti perfectè satisfecit Pater, quandoquidem fundatione suâ hoc commodum in Congregationem contulit; quamvis tacitè Missæ illius applicationem sibi reservaverit, quod neutiquam adversatur gratiæ, quam ab ipso petierat ejus filia.

Hæc est docti cujusdam Theologi decisio, quam tradidit in similem difficultatem, die decima Novembris 1648. (a) Ejus verba non proferemos, ne Lectoribus tædiosi simus.

(a) Fr. Sylvius resolut var. v. *Missa*. 8.

CASUS XXXVII.

Arcudius in se suscepit, singulis diebus lunæ uniuscujusque mensis celebrare Missam ad *requiem*, fundationis vel pietatis. Cùm verò aliquando hac die celebretur dies festus duplex, vel semiduplex diei illius Missam celebrat in gratiam defunctorum. An id sine ullo peccato facere potest, & Missam ad *requiem* non celebrare, quamvis peculiariter instituta fuerit in solatium defunctorum, & licet Orationes, quæ tunc recitantur videantur, illis magis prodesse debere, quàm preces, quæ recitantur in Missis diei illius?

Respons.

Verum quidem est, Missam, quæ vocatur ad *requiem*, specialiter institutam fuisse in solatium animarum defunctorum, ut probat Fagnanus (b) decimo tertio Concilio Toletano, habito anno 683. laudato à Gratiano. (c) Certissimum tamen est, Sacrificium semper pariter utile esse defuncto, sive canatur Missa ad *requiem*, sive Missa diei cujus Officium celebratur, ut docet idem Canonista (d). Quod attinet ad orationes quæ recitantur in Missis ad *requiem*, fateri possumus cum illo auctore (e); eas posse magis prodesse defunctis, quàm cæteras, sed inæqualitas illa abundanter resarciri potest, non solùm pietate peculiari Celebrantis, & pietate illius qui curat Sacrificium offerri; sed etiam meritis ac intercessione sancti, cujus Officium die illâ celebratur. Id docet S. Thomas (f), cùm dicit: *In officio Missæ non solùm est Sacrificium, sed etiam sunt ibi orationes: & ideo Missæ Sacrificium continet duo horum, quæ hic Augustinus numerat scilicet, orationes & Sacrificium. Ex parte igitur sacrificii oblati, Missa æqualiter prodest, de quocumque dicatur: & hoc est principium, quod fit in Missa: sed ex parte orationum, magis prodest illa, in quâ sunt orationes ad hoc determinatæ. Sed tamen iste defectus recompensari potest per majorem devotionem, vel ejus qui facit dici, vel iterum per intercessionem sancti, cujus suffragium in Missâ imploratur.*

(b) Prosper Fagnan super cap. *Quidam*. de celebrat. Missar. n. 10.
(c) Conc. Toler. XIII. in can. *Quicumque*. 13. §. t. 26. q. 5.
(d) Id Fagnan. ibid. n. 21.
(e) Id ibid. n. 21.
(f) S. Thom. in 4. dist. 45. q. 2. art. 3. quæst. 3. ad 5.

Arcudius potest igitur sine ullo peccato Missam diei celebrare pro Missa ad *requiem*: Quibus addere possumus; quòd cùm magis consentaneum sit Ecclesiæ praxi, celebrare Missam Sancti, cujus officium recitari jubet, prout decidit antiquum quoddam Concilium, laudatum in Corpore Decretalium, (g) jure merito existimandum est, Fideles, qui Missam ad *requiem* expetunt, vel qui illam fundarunt, id tantùm fecerunt, quatenus congruit cum officio illa die celebrato. Ea est S. Antonini, Navarri, & Fagnani (h) sententia.

(g) Conc. Tolet. cit. in in D. cap. *Quadam*.

Concedimus tamen, quòd cùm Festum, quod evenit die, est tantùm simplex, vel semiduplex, Arcudius absque peccato Missam ad *Requiem* celebrare potest, juxtà fundationem aut pietatem illorum qui Missam illam expetiverunt: si verò Festum sit duplex, Missam diei hujus Festi celebrare debet, imò ipsi non licet celebrare Missam privatam votivam, nec potiori jure Missam defunctorum.

(h) S. Anton. 3. part. summ. theol. tit. 10. c. 3. §.
Navarr. de Pœnit. & remiss. consilio 37. n. 2.
Prosp. Fagnan. loco. cit. n. 9.

CASUS XXXVIII.

Basilius in se suscepit celebrare singulis diebus Mercurii Missam ad *Requiem*, ad altare cui privilegium annexum est. An potest Missam ad *requiem* non celebrare, cantare verò Missam Sancti, cujus officium die illâ celebrat, quin detrimentum aliquod patiatur effectus indulgentiæ?

Respons.

Nullâ refert, quamnam Missam Basilius celebret, si privilegio à Papâ concesso dicatur solummodò, eum indulgentiam concedere in gratiam defuncti cujus causâ celebrabitur Missa, & cui indulgentia applicabitur; quia defunctis applicari potest diei Missa, ut & Missa ad *requiem*. Si verò verba Diplomatis summi Pontificis Indulgentiarum habent, Papam illud privilegium concedere in gratiam defuncti, cujus causa Missa ad *requiem* celebrabitur; eo casu omninò necessarium est, ut indulgentia defuncto illi applicetur, Missam ejus causa celebratam esse Missam ad *requiem*: Nam juxtà Glossæ axioma (i), Indulgentiæ *tantùm prosunt; prout verba sonant*; vel sicuti loquitur. S. Thomas (k), *tantum valent, quantum prædicantur.* Sic doctus ille Canonista Fagnanus (l) respondet ad difficultatem illam; & post illum auctor colloquiorum Condomensium (m). Sed id intelligi debet tantùm de diebus, quibus Missam mortuorum celebrare licet: Nam observanda est Disciplina præscripta in Ecclesia ubi unusquisque degit.

(i) Gloss. in c. *Quod autem. v. Prosint.* de pœnit. & remiss.
(k) S. Thom. in 4. dist. 20. q. un. art. 3. quæst. 2. in corp.
(l) Prosp. Fagnan. ad cap. *Quidam*. 2. de celebr. Missar. n. 14.
(m) Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 6. sect. 3

CASUS XXXIX.

Isidorus, Sancti Elpidi Presbyter, animadvertens, incolas vici pendentis ex ipsius Parœcia, omninò negligere se conferre ad Ecclesiam Parochialem, ut adessent Missæ cum cantu, & institutionibus, quas singulis diebus Dominicis docebat. Id factitabant præsertim tempore eluvionum, quæ viam inexplicabilem reddebant, contentique erant audire Missam sine cantu, quæ celebrabatur die Dominicâ in sacello illius vici. Isidorus decrevit, consentiente illo, qui Fundatoris personam gerit, curare Missam illam celebrari die Mercurii, ut eos sic cogat se conferre ad Parœciam. Circa quod quæritur, an Sacerdos ille mutationem illam facere potuerit ea auctoritate sua, & an Fundatoris successor in id consentire potuerit salva conscientiâ?

Respons.

Sacerdos ille hanc mutationem auctoritate suâ privatâ facere non potuit, quamvis assensum dederit ille, qui Fundatoris personam gerit. Non enim jus habet Sacerdos transferendi in aliam diem celebrationem Missæ, quæ fundata est, ut die Dominicâ celebretur. Debebat igitur satis esse Isidoro significare vici Incolis, quòd cùm Missa illa fundata fuerit tantùm ob solam eorum necessitatem, & ne Missâ privarentur, si quodam tempore propter eluvionem ipsis impossibile foret ad Ecclesiam Parochialem se conferre; Eos verò non posse sine peccato se liberare ab hoc officio, scilicet ut Ecclesiam Parochialem frequentent, cùm ipsis possibile erat, ut adessent Missæ cum cantu, ac institutionibus Sacerdotis. Si autem consilium illud neglexissent, Sacerdotis erat ad Episcopum confugere, ut ad obedientiam adigantur, & ejus mandata observent.

Decisionis illius ratio hæc est, ut jam alibi diximus, & ut probat Sylvius (a), scilicet non esse penes Sacerdotem Fundatorum voluntati detogare; imò jus illud non esse penes illos, qui Fundatorum personam gerunt; contrà eos teneri curare Auctorum suorum voluntatem perfici in omnibus circumstantiis, & viis legitimis intercedere iis, quæ contra voluntatem illam fieri possent, donec aliud mandaverit Ecclesia ad majorem Dei gloriam, & Fidelium salotem (b).

(a) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Missa*.

(b) A Sanctr Beuve tom. 3. cas. 11.

CASUS XL.

CELESTINUS, Sacerdos, cui mandatum est fundatione, Missas tres celebrare singulis hebdomadibus, potest-ne ex conscientia illarum celebrationem anticipare, vel differre, cùm prævidet fore ut per aliquot hebdomadas illas celebrare non possit.

RESPONS.

Sacerdos ille à peccato liberari non potest, si colpâ suâ differat Missas illas celebrare, & sine ollâ causâ legitimâ; quia illas differens, detrimentum insigne vivis ac mortuis affert, in quorum gratiam sacrificium offerre tenetor. Contra verò vituperandus non est, dum illas accelurat, si prævideat fore ut illas celebrare non possit, tempore à fundatione definito: Modò tamen Fundationis illius Tabulæ non babeant clausulam huic anticipationi contrariam. Dici enim potest, quòd quemadmodum qui solvit debita ante tempus definitum, laude dignus est; pariter Celestinus dignus est qui laudetur ob suam providentiam, quâ præexequitur ea ad quæ tenetur ex fundatione. Decisiu illa est Auctoris Colloquiurum Diœceseos Condomensis (c).

(c) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 6 sect. 3.

CASUS XLI.

APONIUS, Sacerdos, à Paulo accepit honorarium trium Missarum, quæ ipsi à Paulo demandatæ sunt; ut à Deo impetret gratiar & cogoitiones necessarias in judicio litis momentosæ, quæ post quinque vel sex dies dijodicanda erat. Postea novit, litem dijudicatam fuisse Pauli detrimento; aut litem compositam fuisse compositione inter partes constitutâ. An Aponius tenetur Paulo restituere tria stipendia, quæ ab ipso accepit, & propter quæ ipsi celebranda erat Missa tempore necessario, cui obligationi defuit?

RESPONS.

Quandoquidem Aponius præ negligentiâ non satisfecit voluntati peculiari Pauli, qui ei tria honoraria dederat; ac quandoquidem Paolum injustè orbavit fructu; quem inde sperabat; non videtur restitutione liberandus. Ea est Cabassutii sententia (d), dicentis: *Restituere tenetur Sacerdos Missarum stipendia, quibus non satisfecit, aut quarum celebrationem nimiùm distulit, adeò ut verisimiliter non profuerit secundùm specialem intentionem ejus qui stipem dedit.* Hujus decisionis exemplum istud affert, quod idem est ac exemplum speciei propositæ. *Ut si ad obtinendum aliquem successum petita Missa, fuerit eò usque dilata, ut occasiu præterierit unæ celebrationem. Sic enim frustratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non potest retinere stipendium oblatum, quin violetur commutativa justitia.*

(d) Joan Caballat. Juris can. prax. & theor. l. 6. c. 14. n. 18.

CASUS XLII.

ÆMILIA, femina Turcica, cùm Religionem Christianam amplexa fuerit, ac videat Hassanum maritum suum in Religione Muhammedana obstinatum remanere, orat Landrium Sacerdotem, ut ipsius causâ Sacrum Missæ Sacrificium offerat. An id facere potest sine peccato; si antem Hassanus Ethnicus esset ac Idololatra, an etiam id facere posset?

RESPONS.

Landrius offerre potest sine ullo peccato Missæ Sacrum Sacrificium, ut Hassani conversionem à Deo petat, quamvis sit Muhammedanus, idemque facere posset, quamvis Hassanus Ethnicus esset & Idololatra. Id Divi Pauli auctoritate probari potest (e), qui præcipit, preces nuncupari non solùm pro Regibus & Principibus, qui ipsius ævo omnes certissimè erant Ethnici; imò etiam pro cunctis hominibus. *Obsecro igitur*, inquit Apostolus ille, *primùm fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.*

(e) 1. Ad Tim. 2. 1. & seqq.

Illâ Apostoli auctoritate S. Chrysostomus probat (f), orandum esse non solùm pro fidelibus, sed etiam pro infidelibus. En quomodo mentem suam exprimat: *Sed fortè quis dixerit, pro omnibus quod ait, tantùm fideles intelligi voluisse.* At, id verum non esse, quæ sequuntur, ostendunt, denique ait: Pro Regibus, *neque enim tunc Reges Deum colebant; verùm multis postea temporibus in infidelitate, quam per seriem successionis acceperant, perstiterunt.* Et Pater ille, ut impediret, ne Fideles existimarent eum ipsis præcipere orationes pro Regibus & pro in Dignitate constitutis, tantùm ut ab eis impetraret favere Religioni Christianæ, cujus sectatores pro iis orabant, addit, eos orare debere, ut à Deo impetrent gratiam vitam quietam & tranquillam in omni pietate agendi, eos denique certiores facit; ipsos sic rem Deo gratam acturos, desiderat enim Deus omnes homines salvos fieri; *Quoniam verò consequens esse censebat, ut Christiani animus ad istas torpesceret, neque hujusmodi admitteret monita, siquidem pro gentili Sacramentarum tempore preces oporteret offerri; vide, quid secutus adjunxit; ut ex consideratione lucri admonitionem faciliùs libentiùsque susciperent; ut quietam, inquit, & tranquillam degamus vitam; ac si dicat, in illorum salute securitas nostra consistit.*

(f) S. Chrysost. hom 6. in 1. ad Tim. 2. de Adam & Eva.

Omnia quæ ex S. Chrysostomo nunc retulimus, apertè probant Sacrificium Sacrum pro Infidelibus & Ethnicis offerri posse; cùm eo sensu explicet Apostoli verba, quæ eodem modo S. Augustinus (g) interpretatur, cùm scribit ad Paulinum; qui eorum explicationem rogaverat, & cui his verbis respondet. *Eligo in his verbis* (Apostoli) *hoc intelligere quod omnis, vel penè omnis frequentat Ecclesia, ut* precationes *accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud quod est in Domini mensâ, incipiat benedici,* orationes *cùm benedicitur & sanctificatur & ad distribuendum comminuitur; quam totam petitionem ferè omnis Ecclesia Dominicâ oratione concludit.* Eamdem Doctrinam Magnus ille Sanctus docet in Epistolâ; quam scribit ad Vitalem (h), qui nolebat orari pro Infidelibus ac Ethnicis: Illi autem probat, non satis esse illos instituere; sed præterea pro iis orationes fundendas esse in celebratione Mysteriorum Sacrorum, cùm ea sit Ecclesiæ praxis. *Numquid & orare prohibebis Ecclesiam pro infidelibus, ut fiant fideles? pro his qui nolunt credere, ut velint credere?.... Numquid ibi audieris Sacerdotem Dei ad ejus Altare Populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clarâ voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem suam venire compellat, non respondebis, Amen?.... Numquid postremò Apostolum Paulum pro Judæis infidelibus habentem talia vota culpabis?* Quibus addit, quòd si Vitalis contrarium docere pergat, ab Ecclesiæ corpore resecabitur.

(g) S. Aug. Epist. 149. aliàs 59. n. 16.

(h) Id. Epist. 217. aliàs 97. n. 26. & 27.

Illis omnibus addi possunt Papæ Celestini auctoritates in suâ Epistolâ ad Episcopos Galliæ (i), in quâ idem his verbis docet: *Cùm enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione funguntur, apud divinam Clementiam humani Gene-*

(i) Celestinus Epist. ad Episcopos Galliæ c. 8. apud Sirmundum tom. 1. Conc. Gall. pag 63.

ris

rit agunt causam ; & tota secum congemiscente Ecclesiâ postulant & precantur , ut Infidelibus donetur fides ; ut Idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus ; ut Judæis ; ablato cordis velamine , lux veritatis appareat.

(a) S. Greg. l. 23. Moral. c. 1.

S. Gregorius magnus (a), in eâdem pariter est sententia, cùm, postquam Ecclesiam cum Jobo, hæreticos cum Eliu comparasset, dicit Deo grata non esse Sacrificia ab hæreticis oblata, eaque ipsis utilia esse nunquam posse, nisi cùm ab Ecclesia Deo offeruntur in ejus conversionem ; & ad id significandum Deum Jobo præcepisse Sacrificium offerre in gratiam infidi illius amici, & duorum aliorum. *Pro quibus tamen* (tribus amicis) *Job exorare præcipitur : quia hæreticorum Sacrificia accepta Deo esse non possunt, nisi pro eis universalis Ecclesiæ manibus offerantur : ut ejus meritis remedium salutis inveniant , quam verborum suorum jaculis impugnando feriebant.*

(b Guillel. Estius in 4. dist. 12. §. 15. Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 1. quæstio 8. Rob. Bellarminus l. 2. de Missa c. 6.

Theologi ad literam sanctorum Patrum doctrinam hac de re secuti sunt. Estius, Sylvius, Bellarminus (b) & ingens aliorum numerus uno animo docent, Missæ Sacrificium sacrum offerri posse pro Ethnicis, Idololatris, Infidelibus ac Excommunicatis; modò tamen eorum nomina ad Altare non exprimantur. *Existimo id licere*, inquit Cardinalis Bellarminus, *modò nihil addatur ad Missam sed solùm per intentionem Sacerdotis applicetur Sacrificium conversioni Infidelium, sive hæreticorum. Id enim multi faciunt viri pii & docti, quos reprehendere non possumus; atque extat expressa Ecclesiæ prohibitio.*

Ratio quæ veritatis , quam jamjam confirmavimus, reddi potest, hæc est, scilicet ut ii quorum gratia offertur sacrum Sacrificium, ex eo fructum percipiant, non omninò necessarium est, eos in se habere animi affectiones quæ ipsis necessariæ essent, ut ipsis prodesset Sacramentum quod acciperent. Quamvis enim Sacrificium sacrum effectum suum producat, ex *opere operato*, ut Theologi loquuntur ; hoc est, propriâ ejus efficaciâ, non attendendo ad bonitatem vel sanctitatem offerentis, cum tamen effectum eodem modo non producit ac sacramenta, quæ sunt instrumenta, quibus Deus utitur ut gratiam suam certissimè producat in iis, qui huic obstaculum non apponunt. At Sacrificium præcipuum suum effectum operatur ad modum impetrationis ; hoc est misericordiam divinam flectendo, & ab ejus Bonitate infinitâ impetrando ut eos convertat. Et idcircò offerri potest in gratiam eorum, in quibus nulla est sancta affectio. *Ex his intelligi potest*, inquit Sylvius, (c) *quæ dispositio requiratur pro quo offertur Sacrificium. Nam ad auxilium gratiæ prævenientis ad donum pœnitentiæ & conversionis impetrandum, nulla dispositio est necessaria. Offertur enim etiam pro illis, qui toti sunt aversi à Deo, ut convertantur.* Observandum tamen est, respectu privatorum, qui excommunicati sunt, Celebrantem nunquam recitare debere eorum nomina in actione Sacrificii, ut jam dictum est, sicuti nec etiam nominandi sunt in precibus publicis, quas Ecclesia fundit pro fidelibus, qui ejus corpus componunt : cùm ab eâ excommunicatione se sejunxerint, ac ejus vera membra non sint amplius. Contentus igitur esse debet Sacerdos, si sacrum Sacrificium Deo offerat, ut ab eo in eorum gratiam petat pœnitentiæ & sinceræ conversionis donum.

(c) Fr. Sylvius loc. cit. quæstio 14. conclus. 4.

CASUS XLIII.

Euprepius, Sacerdos, nihil habet præter Missæ suæ stipendia, unde victum quærat : animadvertens autem quòd nullum erit ipsi stipendium per hebdomadam, per quam cogetur rusticari ; singulis tamen hebdomadæ illius diebus celebrat, & Sacrificium applicat iis qui post ejus reditum ab ipso Missas petent. Circà hoc quærit, si quispiam deinceps ei septem libras cum decem assibus tradat ob decem Missas, quas ab eô petit, an ejus intentioni satisfacere possit, pro eô bis tantùm celebrans, & ei applicans octo illas Missas, quas per anticipationem rure celebravit ?

Respons.

Praxis illa certò est damnanda, quandoquidem Sacerdos ille, Missam sic præcelebrans, eam applicare non potuit juxtà intentionem illius, qui ab eo decem petiit post ejus reditum. Ille enim nullam tunc intentionem habebat definitam, tempore quo per anticipationem celebrabat Euprepius & forsan tunc non cogitabat de curando Sacrificium pro se offerri. Quippe voluntas illa & intentio illa oritur tantùm ut plurimum ex eô quòd actu quispiam indiget quibusdam gratiis eô solùm tempore quo adit Sacerdotem, qui offerat sacrum Sacrificium cujus ope gratias illas à Deo impetret.

Quapropter praxis illa, quæ tantoperè avaritiam sordidam redolet, sapienter admodum damnata est à sacrâ Cardinalium Congregatione coram Paulo V. ipso, & cum ejus approbatione, die quintâ Novembris 1605, ut testatur Gavantus. (d) *Citiùs quoque celebrando peccatur*, inquit auctor ille, *anticipatâ scilicet applicatione Sacrificii, nempe incertâ, pro eo; qui postea eleemosynam dederit, cum suspensione effectûs Sacrificii : quæ anticipata applicatio prohibita fuit à Paulo V. velut avaritiæ fomes, die 5. Novembris 1605.*

(d) Bartholom. Gavantus Manual. Episcoporum v. *Missa*. n. 33. Et comment. in Rubricas Missalis part. 3. tit. 12. n. 16.

Ea est Sylvii decisio (e), qui fusè & doctè probat, ejusmodi praxim esse abusum, immeritò introductum à quibusdam Casuistis, quos laudat; ac universo Ecclesiæ usui contrarium : quod probat Clementis VIII. Decreto, à Barbosa (f) laudato, & quod ipse totum refert, quo Papa ille praxim illam damnat, mandatque Episcopis, & Ordinum Disciplinæ observantissimorum Generalibus Præfectis, ut excommunicationem adhibeant ad praxim illam abolendam. Videre est apud illum auctorem quibus solidis argumentis refutet rationes, quibus nituntur illi, qui opinionem contrariam defendere conati sunt.

(e) Sylvius orat. 12. tom. 5. pag. 776. edit. Antuerp. (f) Aug. Barbosa Alleg. 24.

CASUS XLIV.

Ptochodochium Oppidi sancti Juliani fundatum est, ut exciperentur pauperes loci illius, ea conditione distinctâ, ut ibi singulis diebus Missa privata celebraretur : Postea evenit, proventus sufficere non potuisse, ut ambabus illis obligationibus satisfieret, propter pauperum nimium numerum qui ei sunt novo oneri. Ab aliquot annis eò res redierunt, ut Missa ibi celebrata fuerit solummodò diebus Dominicis & festis. Circà hoc quæritur, an Superiores & administratores illius Ptochodochii salvâ conscientiâ potuerint sic se gerere ; & quid teneantur facere supponendo, eos non potuisse aliter agere ?

Respons.

Ptochodochii illius Administratores salva conscientiâ non potuerunt Missarum numerum à fundatione definitarum subtrahere : sed debuerunt ut satisfacerent legi ipsis voluntate Fundatoris impositæ, curare, Missam quotidie in eorum gratiam celebrari, & quod supererat bonorum debuerunt adhibere in pauperum solatium ; quoniam penes ipsos non est, quidquam immutare in fundatione, eo obtentu ut in Xenodochium illud exciperent majorem pauperum numerum, quàm ipsis permittere potest proventus, qui superest, Missis omnibus celebratis. Id probat Sylvius (g), auctoritate Concilii Tridentini. *Si Hospitale*, inquit, *sit æquè fundatum cum onere Missæ quotidianæ, atque sub onere excipiendi pauperes ; omnes istæ Missæ sic persolvi debent ex bonis Hospitalis, ut quod, præter ea quæ pro Missarum celebratione sunt necessaria, superfuerit, in pauperum exceptionem expendatur, juxta Decretum Concilii Tridentini.* (h)

(g) Fr. Sylvius Resolut. var. v. *Missa*. 3. Resp. ad 2. quæst.

(h) Conc. Trid. sess. 25. de reformat. c. 8.

Administratores non fuêre fideles Curatores,

cùm

cùm sibimet ipsis contra justitiam tribnerint potestatem quâ nnn gaudebant, & quæ erat contraria Fundatorum voluntati ac dispositioni. Quapropter tot Missas celebrari curare debent, quot omissæ fuet, si ea bonis Xenodochii prnventus ad id sufficientes supersint. *Si neglectis, seu prætermissis Missis in fundatione præscriptis*, addit doctus ille Theologus, *bona sint iu pauperum exceptionem expensa. & bona Hospitalis superabundent, ex eis debent suppleri Missæ prætermissæ.* Si verò nnllæ iis supersint npes, nnn tenentur ad hoc supplementum de præterito. *Si non superabundent, nulla restat obligatio pro præterito.*

Cæterùm, supposim quamdam immutationem fuisse faciendam, ut executioni mandetur fundatio de quâ agitur, ejus cognitio ad Episcopum Diœcesanum solum pertinebat. Quem ideo Xenodochii illius Administratores consulere debebant, & ad ejus mandata se conformare, ut jam sæpè diximus.

CASUS XLV.

Lampadius, miles, à multis annis in continuâ peccati mortalis consuetudine vivit, eique semper fuit voluntas in illa perstandi. In eo deflendo statu Missam Sacram diebus Dominicis & Festis audivit. An peccavit, dum Missæ adfuit; & si peccavit, nonne potius abesse debuisset, ut sic novum peccatum non committeret?

Respons.

Nollum est dubium, quin Lampadius peccaverit, dum Sacro Missæ Sacrificio adfuit in misero illo statu, & in eâ voluntate in illo permanendi; & quin debuerit, non quidem vacare quandoquidem ad hoc tenebatur sub pœnâ peccati mortalis Missæ adesse, sed adesse debebat animâ pœnitente, peccato & pravæ ejus agendi rationi nuntium mittens.

Veritatem illam persuadere non est difficile iis, quibus superest quidam sensus fidei & Religionis, & quibus est sana mens. Meritò enim Lampadius comparari potest cum filio ingrati animi reo & inhumano, qui postquàm Patrem suum convitiis lacessiverit, ad ejus pedes provolvit, & pœnitentiam suam extrinsecùs denotat; dum in intimo corde semper paratus est eum iisdem convitiis lacessere, ei eumdem ingratum animum testari. Hic animi sensus ita culpandus est & contumeliosus, ut si notus foret Patri, necessariò ejus indignationem concitaret in eum. Filius quoque ille magis reus semper evaderet, Patris bonitati iterùm atque iterùm insultans fraude & fallaciâ tam culpandâ. Idem planè facit ille, qui cùm in animo habeat pergere in peccato vivere, coram Deo genua flectit, & Sacro Missæ Sacrificio adest sine ullo pœnitentiæ sensu. Nemo enim dubitare debet, quin Deus, cui perfectè nota est illius animi affectio omninò deflenda; magis etiam quàm antea ejus hypocrisim indignetur.

Reipsâ homini illi eæ sunt animi affectiones, quæ planè sunt contrariæ iis, quibus affici debet, dum Sacrificio Divino interest, cùm augustum illud mysterium, in quo Jesus Christus Patri Æterno offertur, signum sit exterius perfecti obsequii, summæ observantiæ, quam Deo debemus, & clientelæ, quam apud eum profiteri debemus: Mysterio autem illi augusto dignè adesse non possumus, nisi afficiamur animo pœnitente, & sincero grato animo ob omnia beneficia, quæ ab ejus bonitate infinitâ accepimus. Quænam verò est animi affectio illius, qui vitam dissolutiorem agere pergit, quin velit ab eâ se revocare, & qui eo nomine quòd velit Ecclesiæ præcepto obedire, maximo & formidando admodum Religionis Mysterio interest? Hæc est scilicet, Deo se subjicere recusat, Leges ejus contemnit, eique dedecori est criminibus suis, ingrato est erga eum animo, ejus misericordiam despicit, justitiæque ejus insultat. Hisce positis an ejusmodi homo novi peccati excusari posset, cùm Missæ adest, eum consilio in peccato mortali permanendi? Quis pertendat, eum impunè tegere posse iniquitatem suam, velo actionis religiosæ merè exterioris. Longè magis accuratius est, procul dubio, illum comparare cum Juda, qui ausus est Sacrâ Eucharistiâ pasci cum nefando consilio Jesum Christum prodendi, & qui perfidiam suam texit osculo, quod est signum exterius, & sensibile pacis & amicitiæ; vel cum reo læsæ Majestatis, qui postquàm sæpissimè in Principem suum rebellavit, proditionum suarum veniam ab ipso petit, dum novas meditatur, & tunc etiamnum ejus hostibus conjunctissimus est.

Existimamus igitur, Lampadium, ut Sacro Missæ Sacrificio intersit, quin novi peccati reus evadat, sensu pœnitentiæ sinceræ affici debere, vel saltem ipsi sinceram esse debere mentem gratiam conversionis suæ à Deo petendi, cum spe illam à misericordiâ divinâ impetrandi, & cum voluntate ad eam ipse conferendi, quantum poterit. Si Missæ eo animo adsit, non solùm non peccat, licèt deinceps in peccatum iterùm delabatur, vehemente cupiditate victus, sed sperare debet, fore ut si pergat Sacris Mysteriis adesse cum bonis istis animi affectionibus, impetret tandem merito & efficaciâ Sacrificii adorandi Corporis & Sanguinis Salvatoris, gratiam veræ & perfectæ conversionis. Si contrà Missæ adsit tantùm ea consuetudine vel præ reverentiâ humanâ, ut non habeatur homo impius, si adsit cum consilio distincto perstandi in pravis suis consuetudinibus; non solum ei inutile est divinum Sacrificium, sed etiam graviter peccat, quòd abutatur Sanctissimo Mysteriorum nostrorum, Sanctissimam oblationem profanet, & impietate suâ coram Deo abominandum se præbeat.

Novimus quidem, proh dolor! hancce agendi rationem nunquam ferè haberi culpandam apud homines carnales & profanos, quia planè vulgaris est. *Peccata quamvis magna & horrenda*, inquit Augustinus (a), *cùm in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse creduntur.* At periculosissimum est stare hominum judicio, cùm de peccatorum naturâ judicandum est, & Dei judicio solummodò standum est: *Quæ sint autem levia, quæ gravia peccata, non humano, sed divino pensanda sunt judicio*, inquit idem Pater.

(a) S. Aug. Enchiridion n. 21.

Non inde tamen sequitur, quòd Ecclesia dum omnibus Fidelibus præcipit, ut Missæ adsint diebus Dominicis & Festis, peccati periculo exponat eos, qui nolunt pœnitentiam agere; cùm id ipsis præceperit tantùm, ut faciliorem illis indicet viam peccatorum suorum veniam, & conversionis suæ gratiam impetrandi. Quapropter qui ita sunt scelesti, ut viâ tam facili tamque utili abutantur, de semetipsis conqueri solummodò debent, non verò de Lege Ecclesiæ, quæ eo tantùm tendit, ut fideles impellat ad Deum colendum prout debent, & saluti suæ operam navent modo magis efficaci. Decisio illa consentanea est cum sententiâ Auctoris Colloquiorum Rupellensium (b).

(b) Colloq. Rupell. de Sacrificio q. 57. 58. & 59.

CASUS XLVI.

Dorothea, Magnatis cujusdam vidua, per viginti dies à mariti sui obitu in ædibus suis remansit, nec egressa est; juxtà morem feminarum sui generis, observatum in regione ubi degit, & per totum tempus illud Missæ non interfuit. An mos ille peccati mortalis illam excusat?

Respons.

Quidam Auctores hanc Matronam peccati mortalis culpâ liberant in regionibus ubi mos ille in usu est, & cùm Episcopi huic consuetudini non intercedunt Mandatis contrariis. Ea est S. Antonini sententia (c). *Quod viduæ*, inquit, *aliquibus diebus vel hebdomadis, in morte virorum maneant*

(c) S. Anton. 2. part. summ. Theol. tit. 9. §. 2.

domi in signum tristitiæ, unde & Missam non audiant, videtur tolerandum, si est de more patriæ: sed quòd maneant per integrum annum, vel per sex menses, excusari non possunt, quia abusio est. Cardinalis Cajetanus viduis quoque mensem concedit (*a*). *Excusantur mulieres per mensem luctûs*, inquit, *juxta patriæ consuetudinem à Missâ.* Sylvester Prierius (*b*) ait quoque; *Ab hoc præcepto audiendi Missam .... excusantur ... viduæ, post mortem mariti brevi aliquo tempore; putà hebdomadæ vel mensis ex consuetudine.* S. Carolus Borromæus videtur etiam consuetudinem illam tolerasse: hisce enim verbis loquitur in primo suo Concilio Provinciali, habito Mediolani anno 1565. *Viduæ ob maritorum mortem ad summum ne mense ampliùs sint sine Missæ auditione. Quâ in re nulla valeat excusatio cujusvis consuetudinis, quam irritam decernimus. Eas item Episcopi etiam censuris Ecclesiasticis id facere cogant.* Denique Navarrus (*c*), qui postea scripsit, morem illum pariter tolerat: Quod indicium est, eum vulgò in Italia usu viguisse, ut viget etiamnum hodie in Lusitaniâ, ubi Matronæ nobili genere natæ in ædibus suis manent seclusæ per quadraginta dies, à die maritorum suorum mortis.

(*a*) Thomas de Vio Card. Cajet. v. *Festum.* 3.
(*b*) Sylvester v. *Missa.* n. 2.
(*c*) Navarr. Manual. c. 21. n. 4.

Ad confirmandam primam illam opinionem, in medium afferri videtur posse usus in Orientali Ecclesia observatus, nempe femina quæ filium peperit, à partu suo tantùm post quadraginta dies in Ecclesiam ingreditur, vel post octoginta dies si filiam enixa sit (*d*).

(*d*) Galliæ Itinera Liturgica. pag. 464.

Non existimamus tamen, hanc consuetudinem præcepto generali Ecclesiæ derogare posse, quod sæpissimè iteravit, quo unusquisque tenetur adesse diebus Dominicis & Festis sacro Missæ sacrificio. Nam sicut ait Innocentius III. (*e*) scribens ad Episcopum Pictaviensem. *Consuetudo quæ Canonicis obviat institutis, nullius esse debet momenti*: Atque idcircò abolenda est, prout dicit idem Papa in alia Decretali, quam inscripsit ad Decanum Collegii Canonicorum Ecclesiæ Cenômanensis (*f*).

(*e*) Innoc. III. in cap. *Ad nostram.* 3. de consuetudine l. 1. tit. 4.
(*f*) Idem in cap. *Cùm inter.* eod. tit.

Ejusmodi autem consuetudo omninò contraria est iis, quæ sacri Canones hac de re omnibus fidelibus præceperunt, & apertè tendunt ad evertendam eorum auctoritatem: tanquam abusiva spectari igitur debet. Ac reverà quonam fundamento nititur, nisi Magnatum vanitate? Nonne Religio quam profitentur eos docet, ut & cæteros fideles, illas luctûs demonstrationes, & lachrymas planè inutiles esse ad solatium animarum eorum, quorum lugent mortem; & orationem solam, aliaque pietatis opera, ipsis utilia esse posse, ut docet (*g*) S. Augustinus.

(*g*) Pompæ funeris, agmina exequiarum sumptuosæ diligentiæ sepulturæ monumentorum opulenta constructio, vivorum sunt qualiacumque solatia, non adjumenta mortuorum Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ & Sacrificio salutari & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum, mortuos adjuvari, ut cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. S Aug. serm. 172. n. 2. nov. edit.

Verùm nonne dici potest, consuetudinem ita contrariam Ecclesiæ ingenio, Ethnicam potiùs quàm Christianam Religionem redolere? Idcircò Episcopi Americani, in Concilium congregati, in urbe Lima, postea in urbe Mexica, anno 1585. usum illum damnarunt, tanquam Ecclesiæ Regulis contrarium.

Unde concludimus, quòd quamvis ejusmodi consuetudo vigeat in quâdam regione, ad eam nemo se conformare potest absque peccato: quia præcepti Ecclesiæ veritas hunc usum vincere debet. Id probari potest eximiis hisce S. Cypriani verbis in Canone laudatis: (*h*) *Consuetudo, quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet quominus veritas prævaleat & vincat. Nam Consuetudo sine veritate vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem.* Verba illa, quæ Sylvester Mozolinus laudat, & quibus nititur, ut probet viduæ non licere per sex menses post mariti sui mortem abesse à Missa, probant pariter adversus ejus opinionem, illi quoque non licere omittere præceptum, quod ad id eam devincit per unicum mensem, cùm præceptum illud sit universale, receptumque ac in praxim revocatum ab omnibus fidelibus, neminemque excipiat eorum, qui ipsi obtemperare possunt.

(*h*) S. Cyprian. in can. *Consuetudo.* 8. dist. 8.

Auctores qui pravæ illius consuetudinis tolerantiam comprobant, nullam afferunt rationem legitimam. Id modò vidimus Sylvestri respectu. Ratio, quàm affert S. Antoninus, majoris non est ponderis: non enim probat usum illum tolerandum esse per hebdomadam, vel mensem, potiùs quam per multos menses. Et ratio, quâ nituntur pariter probat, non licere abesse ab Ecclesiâ, & se immunem præstare ab audienda Missâ vel etiam semel. Quando enim, ut ostendat hunc esse abusum, per sex menses Missæ non adesse, exemplum affert Magdalenæ ac Marthæ, quæ domi remanserant, ut exciperent ipsas visitantes dolorem ipsis significandi gratia, ob mortem Lazari fratris ipsarum: Illæ autem è domo egressæ sunt, ubi audiverunt Jesum-Christum accedere, Ideòque potiori jure debemus domum luctûs deserere, ut ad Ecclesiam nos conferamus, & divinum illum Servatorem adeamus, qui ibi Patri suo in Sacrificium offertur ad remissionem peccatorum nostrorum. Ratio illa, proculdubio, non minùs valida est, ad probandum Salvatorem adeundum esse, à primâ hebdomadâ, diebus obligationis.

Quod attinet ad id quod habet Concilium Mediolanense, satis dignoscitur, vanam perniciosamque consuetudinem, quæ tunc vigebat inter viduas Provinciæ Mediolanensis, abesse ab Ecclesiâ per longum tempus, damnari à S. Carolo Borromæo, tanquam ingentem abusum; Et Episcopos, qui cum ipso Concilium illud componebant, intelligentes facile non futurum illicò consuetudinem illam abolere, credidisse statim se contentos esse debere, si *ad summum ne mense ampliùs*, duraret licentia illa, quam sibi viduæ permittebant, eam consuetudinem ad longius tempus extendendi: Timebant autem Episcopi, ne prisca consuetudo illorum prohibitionem vinceret, quocircà mandarunt illas excommunicatione coactum iri. Id etiam post viginti annos præcipit Concilium Mexicanum (*i*), à Sixto V. approbatum. Hæc sunt, ut videtur, quæ ab illius Concilii verbis inferri possunt, & quæ de difficultate propositâ dicere possumus.

(*i*) Conc. Mexican. an. 1585. l. 2. tit. de Feriis §. 6.

Addemus tantùm argumentum allatum, ductum ab usu Ecclesiæ Orientalis, non esse regulam in Ecclesiâ Occidentali observandam; His adde, quòd juxta illum ipsum usum, in Ecclesiâ illâ licet puerperis in vicos egredi, ubi per earum valetudinem viresque licet, sive ut amicos visitent, sive ut negotiis suis operam dent: quod difficile est conciliare cum prohibitione Ecclesiam non frequentandi, ubi ipsis possibile est, ut Deo gratiarum actiones debitas persolvant, cæteris omnibus negotiis posthabitis.

CASUS XLVII.

Hercules, neglexit sat citò ad Ecclesiam se conferre, ut Missam factam die Dominicâ audiat, eò advenit tantùm Missæ tertiâ parte jam celebratâ. An præcepto satisfecit, quia cæteras Missæ partes audivit: vel anne peccatum mortale patravit?

Respons.

S. Antoninus, Archiepiscopus Florentinus (*k*), sibi objicit verba ista antiqui cujusdam Canonis, deprompti à Concilio Agathensi, habito anno 506 (*l*) *Missas die Dominico secularibus totas audire, speciali ordine præcipimus*: Illis autem respondet dicens, rem minimam posse censeri nullam omninò; & Canonem illum tam strictu jure explicandum non

(*k*) S. Anton. 2. part. somm. theol. tit. 9. c. 10. §. 2.
(*l*) Conc. Agathens. in can. *Missas.* 64. de consecrat. dist. 1.

non esse, ut credatur illum, qui Missæ Introitum non audivisset, non satisfecisse præcepto, quod vult illam totam audiri. Illi tamen non satisfaciet, si partem notabilem omittat, veluti mediam vel tertiam partem. Hanc sibi effingit objectionem. *Dubium est de eo qui dimittit aliquam partem Missæ; putà Introitum, videtur quòd non satisfaciat: quia Canon Missas dicit Totas, id est integras.* Eo ipsius responsum & sententiam. *Respondeo quòd modicum pro nihilo reputatur* (*de consecrat. dist.* 2. *can.* Reverà) *nec verba Legis ita amarè interpretanda sunt. Ideò dicendum est, quòd talis judicandus est servator præcepti. Sed, si dimitteret notabilem partem, putà mediam, vel tertiam partem; secùs.*

Inde sequitur, juxtà Sancti illius sententiam Herculum Ecclesiæ præcepto non satisfecisse, in specie propositâ, ac ideò eum negligentiâ suâ mortale peccatum patrasse.

(*a*) Joan. Cabassut. Juris. can. Theor. & Prax. l. 2. c. 32. n. 7.

Difficultatem illam expendit Cabass. (*a*), ac postquàm observavit inter Summistas omnes non convenire de hoc argumento, addit opinionem vulgatissimam esse, omissionem eorum omnium, quæ Epistolam præcedunt, non censenda esse satis notabilia, ut qui illa non audiverit habeatur peccati mortalis reus, sed eum reum evasurum, si Missæ adesset tantùm post Epistolam, nisi aliqua causa legitima eum impediret; hancque esse opinionem Tabienæ, Navarri, Suarez, Henriquez, Toleti (*b*), Bonacinæ, & multorum aliorum Auctorum ab his ultimis laudatorum. *Quamvis diversi diversa sentiant*, inquit Canonista ille, *communior tamen & probabilior sententia est docentium, omissionem auditionis à principio usque ad Epistolam exclusivè, non esse partem notabilem; sed si ipsa quoque omittatur Epistola, neque ulla excuset necessitas, materiam esse mortalis delicti.* Non improbat tamen quorumdam Auctorum opinionem, existimantium sufficere, ut peccatum mortale vitetur, à principio Evangelii Missæ adesse. Reipsa, in multis Missis sunt Epistolæ admodum breves, & quarum lectio duobus vel tribus minutis perficitur. Hanc ultimam sententiam amplectitur Sylvius, imò credit quòd strictò jure loquendo, præcepto satisfaceret ille, qui Missæ adesse inciperet tantùm in fine Evangelii, si tamen illi esset quædam excusatio legitima (*c*) *Cùm illi excusari possint à transgressione præcepti, qui Missam audiunt ab initio Evangelii, imò & a fine, si per eos non stet, quominùs quamaliam audiant.* Hæc sunt docti illius Theologi verba. Cùm tamen certæ non sint opiniones illæ, semper enitendum est Missæ ab initio adesse, ut circa hoc nihil sibimet exprobrandum quispiam habeat.

(*b*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 6. c. 7. n. 4.

(*c*) Fr. Sylvius in 3. part. summ. S. Thom. q. 83. art. 6. quæsito 3.

CASUS XLVIII.

GERMANUS, cùm velit confessione peccatorum suorum animum perpurgare die Lunæ Paschalis, confessionem suam incepit eo momento, quo Sacerdos Missam incipiebat; hancque solam die illa audire poterat: cùmque illam perficere non potuisset nisi paulò ante præfationem, cæteris Missæ partibus adfuit. An Ecclesiæ præcepto satisfecit de obligatione Sancto Sacrificio adesse diebus Dominicis & Festis?

RESPONS.

Existimamus, Germanum in specie propositâ Ecclesiæ præcepto non satisfecisse. Ratio est, quia attentio peculiaris, quâ unusquisque curare debet confessione animum suum perpurgare, est planè differens ab attentione requisitâ, ut Sacro Missæ Sacrificio adsit. Nam attentio requisita ad Missam audiendam, est ad modum Orationis: cùm attentio requisita in Confessione, in eo consistat, ut numerus, species, aliæque circumstantiæ peccatorum admissorum declarentur: ut unusquisque attendat illa cognoscenda dare Sacerdoti, ipsi respondere ad ea, quæ petere ipsi videtur; ex illius consiliis & adhortationibus usum capere; denique pœnitentiam, quam injungit, audire ac memoriæ mandare: quod differt admodum ab Orationis animo, quo quisque Missæ adesse debet. Sic ratiocinatur Cabassutius, (*d*) qui sententiam suam multorum aliorum Auctorum auctoritate fulcit. *Ratio est*, inquit, *quia quamvis Confessio Sacramentalis sit actus religiosus; tamen talis actus cum colloquiis, quæ fiunt inter Sacerdotem & pœnitentem ad explorandas peccatorum circumstantias aliam exigit attentionem, quàm quæ in Missâ requiritur. Attentio enim, quam Missa requirit, debet esse per modum Orationis, qualis non adest in perscrutandis culparum momentis & circumstantiis, & in dialogismis intervenientibus inter Pœnitentem & Confessarium.*

(*d*) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & Prax. l. 2. c. 32. n. 4.

CASUS XLIX.

HÆLENÆ maritus ita graviter ægrotat, ut jure meritò timeat, ne si illum derelinquat, ut die Paschatis Missæ intersit, quidam molestus casus adveniat: Videt enim, illi instare aliquem phrenitidis paroxismum. An ob rationem illam potest salvâ conscientiâ die illa Missæ non adesse, cùm nullum habeat, qui Marito suo adstare possit, & qui illâ absente eum juvare valeat. An eadem esset ratio, si ipsi essent duo infantuli, eosque solos derelinquere non posset, quin eos insigni periculo exponat.

RESPONS.

Leges ut plurimùm sunt perscriptæ verbis generalibus, nullam includunt exceptionem. Fieri enim non potest, ut Legislator casus omnes, qui in praxi evenire possunt, prævideat. Ergo æquum est & necessarium, illas interpretari ex æquitate in ejusmodi casibus: tuncque aliquando existimandum est, hanc vel illam Legem non obligare, in ejusmodi occasione, quia existimandum est, quòd si illam prævidisset Legislator, illam excepisset.

Ex illo principio concludimus, in specie propositâ, Helenam sine ullo peccato posse abesse à Missâ propter necessitatem in quâ versatur maritum juvandi, & erga eum caritatem ipsi debitam exercendi; præsertim in occasione ita momentosa ac occasio, de qua agitur, cùm causa sit existimandi, Ecclesiæ mentem non fuisse illam cogere ad hoc, ut in hâc circumstantia Missæ adesset. His addi potest, quòd cùm quis versatur in casu, in quo duæ variæ Leges eodem tempore obligant, semper obedire tenetur Legi magis momentosæ, Lex autem caritatis, quâ devincimur erga proximum, quem morbus mortiferus urget, procul dubio magis momentosa est, quàm Lex, quâ tenemur Missam audire, diebus Dominicis & Festis. Nam obligatio priori Legi obtemperandi juris est naturalis ac divini; obligatio verò posteriori Legi obediendi est tantùm juris Ecclesiastici. Ea est S. Antonini sententia (*e*), dicentis; *Excusantur autem à præcepto audiendi Missam....servitores infirmorum, qui non possunt dimittere infirmos propter periculum.* Idem dicit respectu Matris, *quæ parvulos dimittere non potest sine periculo.* Quibus Sanctus ille addit, eamdem esse rationem cæterorum omnium, qui impedimentis legitimis detinentur, aut negotiis, quæ derelinquere non possunt sine insigni scandalo ac detrimento: *Et alii qui impedimenta legitima habent, vel ardua negotia, quæ non possunt dimittere, sine magno detrimento, scandalo, vel periculo,*

(*e*) S. Anton. 2. part. summ. Theol. tit. 9. c. 10. §. 2.

CASUS L.

VAUBERTUS & Gervasius, adolescentes Theologi, hanc quæstionem moverunt, an satius

fit Sacerdotem frequenter, quàm carò celebrare? Prior sententiam affirmantem defendit, adversus Gervasii opinionem. Quisnam eorum rectè sentit?

R e s p o n s i o.

Existimamus, Sacerdotem Vauberti sententiam in praxi sequi debere, modò non sit legitimum impedimentum propter quod à celebrandâ Missâ abstinere debeat, modò nullo studio afficiatur erga peccatum veniale; & Missam celebret præ ardenti in Deum amore. S. Antoninus (a) multas varias rationes refert, quæ ad hoc impellere possunt.

(a) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 15.

Prima ratio ducitur ab excellentiâ & dignitate Sacri Sacrificii, *nobilitas Sacramenti*, cujus qualitates, effectus generales, & miros fructus his verbis describit: *Sacrum enim Corpus Christi, Corpus est, Redemptoris nostri & Redemptionis nostræ, futuræ jucunditatis amabile præludium; arrha sponsæ, jocale divinum Cælitus ei donatum; Ecclesiæ militantis cum triumphante suave glutinum & unio fraternalis dulcedinis, dum eandem dulcedinem quâ ille fruitur sine velamento, iste habet sub mirabili Sacramento.*

Secunda ratio est suavis & grata utilitas peculiaris, quam inde Sacerdos percipit. *Suavitas & utilitas. Quanta enim jocunditatis & dulcedinis est, tantæ rei Sacramentum, verbo conficere, habere præ oculis, contrectare manibus; ore sumere, & aliis ministrare..... hoc est quod solet accendere desiderium; humilitatem ingerere; compunctionem inducere; præ aliis fiduciam & spem erigere; ad amorem inflammare; infundere gaudium, ad reverentiam excitare; totam mentem liquefacere & oblectare: propter hæc enim excitanda in nobis tanti boni præsentia indulta est.*

Tertia ratio est amor & zelus fervens quem Sacerdos celebrans sibi conciliat à Jesu Christo & ab Ecclesiâ ejus sponsâ, tanquam Mediator inter utrumque. *Benevolentia quam celebrans non indignè à sponso suo Christo, & sponsâ Ecclesiâ reportat. Est enim paranymphus amoris, & Mediator inter sponsum & sponsam.... quomodo autem potest non amare tam utilem sibi Ministrum, quin eum sponsa cordialiter recommendet; aut quomodo sponsus non diliget eum in tam grato officio occupatum?*

Quarta ratio ducitur ex variis fructibus, quos fideles percipiunt ex divino illo Sacrificio, cùm ei adsunt: *Quartum allectivum, est multiplex fructuositas in assistentibus celebrationi. Dat enim celebrans occasionem devotis affectibus, suspiriis & compunctionibus; servit fidelibus ad multas oblectationes spirituales quas habent, Missæ astando, Corpus Christi videndo, reverenter adorando, & memoriam agendo suæ Sacratissimæ Passionis.*

Quinta est necessitas imposita Sacerdotibus, fideliter satisfaciendi obligationibus, quas contraxerunt, cùm Sacerdotium acceperunt, ut sint Mediatores inter Deum & homines, & orent pro vivis & mortuis. *Quintum inductivum, quod est quasi cogens officii commissi fidelis executio. Est enim commissum tanti mysterii officium, ut offerat pro vivis & mortuis, & in memoriam Dominicæ Passionis. Si igitur officium hujus necessarium est, vel utile Sanctæ Matri Ecclesiæ; cur volunt Matri hoc subtrahere, vel negligere? Si autem non reputant necessarium vel utile, cur illud assumere voluerunt?*

Sexta denique ratio est, periculum quod adeunt Sacerdotes impedimenta contrahendi, vel in quædam vitia delabendi, quæ illos omninò indignos reddant, & inhabiles, ut tam justo officio fungantur, cùm diutius morantur quin ad Sacrum Altare accedant. *Periculum moræ: quia de facili irregularitas, vel infirmitas, vel alius defectus, aut impedimentum poterit occurrere; ita quòd diu, aut fortè unquam celebrare continget.* Unde Sanctus ille concludit, quòd quandoquidem Christiano semper vivendum sit modo, quo dignus sit qui participet adorando illi Sacramento, Sacerdos potiori jure debet semper flagrare sincero desiderio ad Sacrum altare accedendi, cùm potest, & cùm credit, se in eo statu esse quo accedere possit, in quo multi hallucinantur, quibusdam tantùm anni vel hebdomadæ diebus celebrare volentes; sicque sæpè inutiles reddunt afflatus interiores & gratias, quibus frui possent, si sæpiùs Sacrum Sacrificium offerrent. *Cùm autem Christianum sic vivere deceat, ut semper mereatur accipere; nunquam debet esse sine desiderio tunc & totiens sumendi quando & quotiens convenienter poterit & crediderit expedire. Hoc est ponere obicem gratiæ & ammonitioni Dei; & quasi tempus miserationum Dei in suâ potestate constituere.* Idem ille Sanctus antevertit objectionem, quam quidam Sacerdotes effingere possunt, nimirùm eos in se non percipere pietatem, quam sibi credunt necessariam: Probatque, aliquando id esse vanam fraudem, quâ illos seducit Dæmon, ut illos à Sacris Altaribus amoveat, sub falsâ humilitatis specie, ipsis suggerens, eos ab hoc officio abstinere debere, statim atque percipiunt pietate insigni se spoliatos esse quâ moveri vellent, cùm contra persuasum habere debuissent sinceram pietatem non consistere in contritione aut pietate sensibili, quæ sæpè naturæ effectus esse potest. *Si quis autem*, pergit Sanctus noster, *illam dispositionem in se judicare voluerit, ex sensibili cordis compunctione, profusione lacrymarum, fervore mentis & similibus sentimentis, ita quòd tunc credat se dispositum, quando tale quid sentit, & quando non percipit, indispositum: incautè valdè ambulat & sæpissimè decipitur. Multotiens qui nil talium habent, sunt in magno statu gratiæ; & qui habent sunt omninò extrà gratiam gratum facientem: Sæpè enim contingit, hominem ab hujusmodi fervoris affectibus impediri, sine omni culpâ suâ, imò cum magno merito.* Ac reipsâ innumeri sont Sancti Sacerdotes qui non fruuntur fervore illo sensibili, senes videlicet, valetudinarii, & ii qui distinentur muneribus valdè laboriosis, veluti in concionando, confessionibus audiendis, aliisve similibus pietatis operibus, in quibus tamen est pietas solida, ac ideò sunt in eo statu, quo quotidie dignè celebrare possint, ac cum pietate necessariâ. *Non enim possunt homines communiter, confecti senio, languentes corpore, gravati magnis curis & laboribus, prædicando, confessiones audiendo, curam infirmorum, aut alia necessaria gerendo, magnas in oratione percipere, vel expectare dulcedines: & sic impium esse hominem pro his operibus removere à Sacramento pietatis.*

Imò fit aliquando, ut propter multas rationes peculiares à S. Antonino allatas, Deus fervorem sensibilem subtrahat, ad bonum & commodum quorumdam, quos vult probare, aut quos ad majorem fidei & perfectionis gradum perducere vult. *Valet ad multa substractio hujus gratiæ & suavitatis.* Sanctus ille Archiepiscopus octo varias rationes affert. 1. *Ut tentatione vel tribulatione gaudium temperemus, & mens hominis ne lasciviâ temperetur. Valet 2. Ut timor homini incutiatur, ne tam delectabili bono hîc & in futuro privetur, ac eò ardentiùs tendat ad vitam æternam, ubi semper adhærendum est. Valet 3. Ut per fidem ambulantes ampliùs mereamur.... Valet 4. Ut tam desiderabile bonum ferventiùs desideremus, acceptemus gratantiùs, & cautiùs custodiamus. Valet 5. Ut discamus grati esse gratiæ Dei, non nostris viribus adscribere, quoties nos promptos in*

Dei

Dei servitio reperimus. Valet 6. ut per hoc timeamus alios judicare ex apparenti eorum segnitie; sed magis compatiamur eis, utpote à gratiâ Dei desertis. Valet 7. Quia providet in hujusmodi Divina Miseratio indiscretioni nostræ, ne videlicet illam dulcedinem sentientes, sectantes vires nostras ultra modum, irrationabiliter consumamur. Valet 8. ad conservandam humilitatem & excutiendam vanam gloriam. Ex talibus enim gratiis magna. Sæpè sumitur Oratio, adeò quòd qui tali semper consolatione gauderent, difficillimè possunt à vanitate spiritus & inani gloriâ præservari, nisi refrænarentur per tentationem, ut Paulus stimulo, vel per tentationes exteriores.

S. Antoninus observat præterea, gaudium & suavitatem interiorem non semper esse gratiæ effectus, quandoquidem Judæi, imò Ethnici experiuntur gaudium & fervorem in cultu, quem priores Deo reddunt, alii verò Idolis suis: quod iis sæpè evenit Dæmonis malitiâ & fraude. *Hujusmodi effectus, seu dulcedines spirituales in Sacramentis perceptis, vel in aliis operibus de genere bonorum aliquando veniunt præter gratiam. Nam & Judæi & Gentiles in ritibus suis & Sacrificiis lacrymas fundunt ex affectione ad illa, quandoque in hoc cooperante Diabolo.* Unde conclusionem hanc elicit: *Unde ex defectu hujusmodi consolationum non debet dimitti Communio, vel celebratio; etiamsi quis sciret, vel crederet hujusmodi consolationem sibi substractam, ex peccatis diu præteritis; quod tamen non potest scire, vel debet credere, nisi aliqualiter evidenti ratione; sed si crederet verisimiliter propter peccata recentia, vel præterita, sed non emendata hoc pati, tum abstinendum esset.* Hic addit, consuetudinem quam quis suscepit, bonum opus faciendi, si sola sit, non esse incentivum sufficiens, ut quis credat, se esse in statu celebrandi. Oportet enim præterea, ut expendat, an ad celebrandum sufficienter sit dispositus; an in pietate progressus faciat, vel an minùs fervens evadat; an ipsi sit causa legitima ab Altari abesse, vel an nulla sit. *Cavendum est ne quis ex solâ consuetudine exterioris operis moveatur ad celebrandum, non advertendo an dispositus vel minùs dispositus sit: an ex celebratione proficiat, vel tepescat; sive an habeat causam rationabilem abstinendi vel non.*

Contrà, si Sacerdos (Idem autem dicimus de cæteris qui sacra Eucharistia pascuntur) versaretur, vel crederet se versari in peccato mortali, ipsi non liceret hoc in statu celebrare, & necessariò teneretur abstinere, sinceram pœnitentiam agere, & confessione se purgare antequàm ad Altare accedat.

Denique sanctus ille Archiepiscopus ex totâ illâ ratiocinatione concludit, quòd cùm causa, quæ Sacerdotem impedit ne celebret, oritur ex ipsius malitiâ vel negligentiâ, caret excusatione, nisi det operam, ut dignum se præstet qui celebret: adhibendo remedia, quæ Deus ac ejus Ecclesia ipsi suppeditant, veluti Sacramentum pœnitentiæ, preces, bonorumque operum praxim.

Cæterùm, non pertendimus affirmare Sacerdotem non posse aliquando abstinere à celebratione, mero humilitatis incentivo, & ut accuratiùs se præparet ad accedendum ad sanctum Altare. Zachæus non minùs colebat Jesum-Christum, dum indignum se agnoscebat, qui illum in domum suam exciperet, quàm Centurio qui illum invitabat ut apud ipsum veniret. *Ambo honorificantes Salvatorem diverso & quasi contrario modo ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti.* Hæc sunt Canonis cujusdam verba (a) partim deprompti ex S. Augustini (b) scriptis, partim verò ex Auctore *de Ecclesiasticis dogmatibus*, quem S. Thomas (c) multique alii credunt esse Gennadium Massiliensem Presbyterum.

(a) In can. *Quotidie*. 13. de consecrat. dist. 2.
(b) S. Aug. Ep. 54. alias 118. c. 3.
(c) S. Thom. quodl. 12. art. 10.

CASUS LI.

Alexis Sacerdos, à tribus vel quatuor annis omnino abstinet à celebratione, mero humilitatis incentivo. An in eo peccat, & annon tenetur sub pœnâ peccati, celebrare saltem die Paschatis, & diebus festis annuis?

Respons.

S. Thomæ sententia est (d), quòd quamvis Sacerdos non teneatur ex obedientiâ Missam celebrare, & cura animarum non sit ipsi demandata, reum tamen se præstat negligentiæ, nisi potestatem exerceat, quæ Ordinatione ipsi data est, cùm ut Deo reverentiam ipsi debitam præstet, tum propter ejus ipsius salutem & fidelium viventium, & eorum qui mortui sunt in eo statu ut sacrum Sacrificium ipsis prodesse possit. Sanctus ille sententiam suam probat auctoritate Principis Apostolorum (e), qui vult fidelem dispensatorem adhibere in salutem proximi donum à Deo acceptum. *Unusquisque sicut accepit gratiam, illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*: id docet pariter Divus Paulus, cùm loquitur de fine Sacerdotii (f), dicit *omnis namque Pontifex, ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis.* Unde sequitur, Alexim & quemlibet alium Sacerdotem, cùm eligatur à Deo, ut offerat Sacrificia, peccare adversus obligationem in quam descendit vocatione suâ, quando humilitatis obtentu, in perpetuum abstinet ab offerendo Sacrificio propitiationis ad salutem suam & fidelium.

Sed referamus ipsissima S. Thomæ verba. En ea. *Quia secundùm Gregorium, cùm crescunt dona, rationes crescunt donorum, cùm Sacerdoti data sit potestas nobilissima; reus negligentiæ erit; nisi illâ utatur ad honorem Dei, & salutem suam, & aliorum, vivorum & mortuorum secundùm illud*: Unusquisque, &c. Sanctus ille Doctor excipit tamen ab illâ obligatione, eos qui à celebratione abstinerent afflatu spiritûs Sancti. *Nisi forte aliquis ex familiari Spiritûs Sancti instinctu dimittat* (celebrare) *sicut legitur de quodam Sancto Patre in vitis Patrum, qui ordinatus nunquam posteà celebravit.* En Sancti illius sententia quam alibi quoque confirmat (g), ubi dicit, Sacerdotem teneri, præsertim respectu cultûs Deo debiti, celebrare saltem præcipuis anni diebus festis, imprimis cùm fidelibus mos est sacrâ Eucharistiâ pasci. *Unusquisque tenetur uti gratiâ sibi datâ cùm fuerit opportunum, secundùm illud* (h), exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. *Opportunitas autem Sacrificium offerendi, non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari; sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus Sacramenti Sacrificium offertur: Unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione cessare: sed saltem videtur, quòd celebrare teneatur in præcipuis Festis, & maximè in illis diebus, in quibus Fideles Communicare consueverunt.* Idcircò sacrum Concilium Tridentinum præcipit Episcopis, ut curent Sacerdotes celebrare Missam saltem diebus Dominicis & festis solemnibus; & eos quibus animarum cura demandata est, illo officio fungantur æque frequenter ac requirit eorum obligatio. *Curet Episcopus, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis & festis solemnibus; si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.*

Denique S. Carolus Borromæus qui semper sibi Legem dixit sanctam, curandi, illius Concilii Decreta observari, præcipit omnibus Sacerdotibus cujuscumque fuerint conditionis, ne omittant celebrare singulis diebus Dominicis & festis, sine ullâ distinc-

(d) S. Th. in 4. dist. 13. q. 1. art. 2. quæst. 1. in corp.
(e) 1. Pet. 4. 10.
(f) Hebr. 5. 1.
(g) S. Tho. 3. part. summæ q. 82. art. 10. in corp.
(h) 2. Cor. 6.

distinctione (a). En ipsius verba: *Tridentini etiam Concilii Auctoritatem secuti, præcipimus Sacerdotibus, cujuscumque gradûs, conditionis & dignitatis illi sint, ut Dominicis & reliquis Festis diebus Missam celebrare non omittant.*

(a) Act. Eccles. Mediol. part. 2. de frequenti divini sacrif. oblat.

Concilium Provinciale Tolosanum habitum anno 1590. (b) dicit quoque: *Sacerdotes itaque omnes, quocumque honore insigniti, aut quacumque in dignitate constituti tandem sint, Dominicis festisque diebus, nisi justo aliquo præpedimento avocati fuerint. Missæ Sacrificium celebrent.*

(b) Conc. Tolosan. de Presbyt. & Cleric. c. 4. n. 1.

Quæ huc usque diximus consentanea sunt cum iis, quæ dicit Innocentius III. (c), qui verba faciens de quibusdam Sacerdotibus, qui vix quater singulis annis divinum Sacrificium celebrabant, ipsis præcipit, sub pœnâ suspensionis, ut vitium illud corrigant. *Sunt & alii*, inquit Papa ille, *qui Missarum solemnia vix celebrant quater in anno... hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitùs inhibemus.*

(c) Innocent. III. in c. *Dolentes*. de celebrat. Missar.

Denique S. Antoninus omnino consentit iis omnibus, quæ jamjam diximus; Ita ut non credamus necessarium ejus verba referre, nec verba S. Ambrosii, Paludani, & Alberti Magni quem leodas (d).

(d) S. Anton. 3. part. sum. theol. tit. 13. c. 6. §. 12.

Post tot auctoritates ita validas ac distinctas, Sacerdos de quo agitur in specie propositâ excusari non potest gravis peccati, dum nunquam Missam celebrat. *Qui nunquam celebrat graviter peccat*, inquit Gavantus (e); *& in anno saltem ter aut quater quilibet celebrare tenetur.*

(e) Barthol. Gavantus Comment. in Rubricas Missalis & Breviarii Romani, part. 3. tit. 11. n. 6.

CASUS LII.

Peccantne mortaliter fideles, fornicatorii Presbyteri Missæ scienter contra Ecclesiæ prohibitionem assistentes?

Respons.

Tales Fideles mortaliter peccare juxtà mentem S. Thomæ certum est; si Presbyter ille sit fornicator publicus, non item, si tantùm occultus. Angelicus enim Doctor (f), postquàm docuit, illos secundùm jus positivum mortalis delicti reos esse, qui Sacerdotis fornicarii Missam audiunt, subjungit: *Attendendum tamen est, quod hoc non intelligitur de quolibet Sacerdote fornicario; sed de publicis fornicariis, qui propriè dicuntur publici, quando judicio & sententiâ Ecclesiæ vocantur publici. Unde quicumque à tali fornicario publico audit Missam, peccat mortaliter.* Quod quidem verum esse asserit; etiamsi à Prælato per negligentiam, vel timorem, aliâve simili de causâ, in Ministerio toleraretur. Et hoc quidem sensu intelligendi sunt Nicolaus II. & Alexander II. (g), qui indistinctè vetant, ne quis Missam audiat Sacerdotis, concubinam habentis, ut alibi (h) observet idem Angelicus Doctor his verbis: *Sed hoc intelligendum de notorio* (concubinario) *vel per sententiam, quæ fertur in convictum, vel per confessionem in jure factam.* Hoc eodem quoque sensu accipienda sunt hæc verba Concilii Londinensis an. 1138. *Presbyteros... concubinarios Ecclesiasticis officiis & Beneficiis privamus; ac ne quis eorum Missam audire præsumat, Apostolicâ auctoritate prohibemus* (i).

(f) S. Thom. quodl. 11. art. 8. in corp.

(g) Nicol. II. in can. *Nullus*. 5. & Alex. II. in can. *Præter* 6. dist. 32.

(h) S. Tho. 3. part sum. q. 82. art. 9. ad 3.

(i) Conc. Londin. an. 1138. apud Labbe tom. 10. Con. General. p. 996.

CASUS LIII.

Flavianus, habitens in Parœciâ Sancti Eugenii, in magna Urbe, pietate peculiari motus ferè semper vadit auditum Missam, diebus Dominicis & Festis, in Cænobium Religiosorum, domi suæ vicinum. Ejus Confessarius vult illum cogere ad id, ut Missæ Parochiali cum cantu adsit, saltem diebus Dominicis & Festis solemnibus. Ea verò excusatione utitur, quòd ipsi dictum sit, eum ad hoc non teneri sub pœnâ peccati. An rectè sentit?

Respons.

Pietas benè ordinata fideles impellere debet ad id, ut Missæ Parochiali adsint diebus Dominicis & Festis saltem præcipuis, si commodè potuerint. Id facilè probari potest innumeris argumentis, quæ controversiam non admittunt.

Primum ducitur ex Concilio Eliberitano, habito anno 305. (k) quod ait: *Si quis in Civitate positus, per tres dies Dominicas Ecclesiam non accesserit; pauco tempore abstineat, ut correptus esse videatur.* Circa quod Eveillon in eximio suo Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis (l), observat vocem *abstineat*, in antiquis Conciliis, & à S. Cypriano sumi pro *excommunicetur*, ut videre licet in quodam Canone Concilii primi Toletani, habiti anno 400. allati in Decreto Gratiani (m): Quibus Auctor (n) ille addit, reverà vocem illam, cæterasque omnes, quibus utuntur antiqua Concilia, denotare tantùm excommunicationem continentem comminationem, non verò excommunicationem in quam incurritur *ipso facto*.

(k) Conc. Eliberit. can. 21.

(l) Jac. Eveillon. tract. de Excom.

(m) Conc. Tolet. 1. in can. *Si quis Laicus*. 26. 11. q. 3.

(n) Eveillon. c. 53. citat. art. 3.

Secundum argumentum est ex Concilio celeberrimo Sardicensi habito anno 347. in quo 300. Episcopi, & suprà congregati erant, Pontifice Julio I. & in quo Osius, qui præerat nomine Papæ, loquens de iis, quæ mandata fuerant à Concilio Niceno, cujus illud erat sequela, ait (o): *Memini autem superiore Concilio fratres nostros constituisse, ut, si quis Laicus in eâ, in quâ commoratus, civitate, tres Dominicos dies, id est, per tres septimanas, non celebrasset Conventum, communione privarentur.* Ἀκοινώνητοι τῆς κοινωνίας. Concilium illud, Decretum istud Concilii Niceni affert & confirmat. Concilium quoque œcumenicum habitum Constantinopoli anno 683. Pontifice Agathone (p), idem Decretum affert & confirmat his verbis: *Si quis Laïcus nullam graviorem habet necessitatem, vel negotium difficile, à suâ Ecclesiâ absit diutissimè: sed in civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus septimanis, una non conveniat... segregetur.*

(o) Conc. Sardic. can. 14.

(p) Conc. Constantinopol. can. 84.

Tertium argumentum est Concilii Nantenensis (q), allati in corpore Decretalium, cujus hæc sunt verba: *Ut Dominicis vel Festivis diebus Presbyteri antequàm Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesiâ sit, qui proprio contempto Parocho, ibi velit Missam audire; quem si invenerint, statim ab Ecclesiâ abjiciant.*

(q) Conc. Nantenens. in cap. *Ut Dominicis*. 2. de Parochiis l. 3. tit. 29.

Quarta auctoritas ducitur ex undecimo statuto Synodali cujusdam Archiepiscopi Rotomagensis (r), Legati Apostolici, qui medio sæculo decimo tertio florebat: En ejus verba. *Parochianus existens in Parochiâ, si tribus diebus Dominicis continuis ad Missam non venerit, excommunicetur, & hoc frequenter in Ecclesiis publicetur.*

(r) Petrus de Colle Medio stat. Synod. 11. apud Eveillon, c. 13. citat.

Quintum argumentum est Concilii Ravennensis, habiti anno 1311. Pontifice Clemente V. (s) in quo dicitur: *Monemus insuper omnes & singulos Parochianos cujuscumque Parochialis Ecclesiæ, quòd saltem in diebus Dominicis audiant Missam integram in suâ Parochiali Ecclesiâ & quicumque contra fecerit, tertiò admonitus excommunicationis sententiâ percellatur.* Concilium Senonense anni 1528. idem etiam dicit (t).

(s) Conc. Ravenn. Rubricâ 9.

(t) Conc. Senonn. in Decretis Morum c. 12.

Sextum est primi Concilii Mediolanensis, habiti anno 1565. (u) & Concilii Aquileïensis habiti anno 1596. (x) cujus Decretum his verbis exprimitur: *Populum verò monendum & frequentiùs incitandum edicimus, ut Dominicis saltem ac Festis diebus ad Parochialem suam (Ecclesiam) accedat, & ibi Missæ sacrum & Concionem audiat.*

(u) Concil. Mediol. 1. Constitut. part. 2. tit. Quæ pertinent ad celebrat. Missæ.

(x) Conc. Aquileiense 1. tit. 14. de festorum dierum Sanctificat.

Septi-

(a) Concil. Trid. sess. 22 Decreto de observandis & evitandis in celebrat. Missæ.
(b) Idem sess. 24. de Reform. c. 4.

Septimum est Concilii Tridentini (a), quod habet: *Ordinarii locorum... moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant.* Et alibi (b): *Moneatque Episcopus populum diligenter; teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.*

Octava auctoritas nititur Constitutione, quam jam hâc de re mandaverat Sixtus IV, circà annum 1478. ubi Papa ille prohibet Religiosis Mendicantibus, sub pœnâ excommunicationis, ne concionentur adversùs obligationem, quâ Fideles tenentur Missæ adesse in suis Parochiis diebus Dominicis & Festis: *Cùm jure sit cautum*, inquit, *diebus illis Parochianos teneri audire Missam in eorum Parochiali Ecclesiâ, nisi forsan ex causâ honestâ ab ipsâ Ecclesiâ se absentarent.*

(c) Conc. Turon. tit. de Christi fidelibus Laicis

Nonum argumentum ducitur è Concilio Turonensi, anni 1583. (c) cujus hoc est Decretum: *Sanctorum Patrum Decreta renovantes, omnibus & singulis Christi fidelibus suis Missis Parochialibus... singulis diebus Dominicis & Festivis interesse districtè præcipimus: à quibus si per tres Dominicos, continuè sequentes, illos abesse contingat; nisi legitimo impedimento detineantur, pœnas à sacris Canonibus indictas incurrere declaramus.* Quod consentaneum est antiquo statuto ejusdem Diœceseos Turonensis allato ab Eveillon (d) his verbis: *Moneantque Presbyteri Parochiales Parochianos suos, in Concilio Ecclesiæ alias fuisse definitum, eos, qui per tres dies Dominicas Missæ suæ Parochiali non interfuissent, tanquam Anathema vitandos: ut per hoc cognoscant criminis gravitatem, cui tanta pœna olim inflicta est.*

(d) Jacob. Eveillon c. 13. citat.

(e) Conc. Burdigal. c. 5.

Decimum ducitur à Concilio Burdigalensi, habito eodem anno 1583. & approbato cum elogiis à Gregorio XIII. (e). *Vetus etiam Decretum denuntient* (Parochi) inquiunt Concilii illius Patres, *quo, propositâ Excommunicationis pœnâ, præcipitur, ne quis tribus continuis Dominicis à Parochialis Missæ celebratione absit.* Aliud ejusdem Provinciæ Concilium, habitum anno 1624. (f) Decretum illud confirmat; mandatque publicari, ne populus ignorantiam causetur. *Decernimus, vetus illud Decretum... singulis quibuscumque Dominicis denuntiari populo & publicari.* Quibus addit prohibitionem sub pœna suspensionis *ipso facto*, omnibus Concionatoribus ac Confessariis, ne concionentur, doceant, vel quidquam suadeant contrarium huic ipsi Decreto, sive publicè sive privatim.

(f) Conc. Burdigal. an. 1624. de divinis officiis art. 3.

(g) Act. 2.

Denique addere possumus Cœtum Generalem Clericorum Galliæ, habitum anno 1625. (g) omnino se conformesse omnibus illis antiquis Decretis, quæ non impediverunt, quominùs quæstio proposita cùm magno ardore olim *ab utrâque parte* disputata fuerit. Nun ita pridem etiam iterum agitata fuit in Belgio Catholico, ex occasione explicationis quam Professor quidam Lovaniensis (h) tradidit 45. Propositionum Ethicæ damnetarum anno 1665. ab Alexandro VII. in quâ affirmabat, Concilii Tridentini verba intelligi non debere de obligatione strictâ & conscientiæ, sed solummodo de obligatione condecentiæ: opinionem hanc Universitatis illius Rector condemnavit: ac curavit, scriptum, in quo eam docebat Professor, supprimi: Professor verò ad Pontificem appellavit.

(h) Dominus Dubois.

De eadem illa quæstione recens sermo institutus est à Presbytero quodam, duobusque Religiosis ejusdem illius Regionis (i). Cùm Religiosorum illorum prius nullum dedisset responsum ad ultimum scriptum, quod Presbyter ille in lucem ediderat, ut defenderet obligationem strictam frequentandi Missam Parochialem, posterius ad scriptum illud respondit. Epistolâ quam in lucem edidit, quâ contrarium defendit, ac nititur primo decisione quarumdam Facultatum Theologiæ. Secundò Declaratione Leonis X. date die 13. Novembris 1517. (k) qui statim Bullæ suæ scopum his verbis proponit: *Intelleximus, quosdam in dubium revocare, & perinde timoratis conscientiis scrupulum injicere, si Christi fideles, qui Dominicis & Festis diebus extra Ecclesias suas Parochiales Missas audiunt in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium, Ecclesiæ præcepto de Missâ audienda satisfaciant.* Postea decisionem suam his verbis (l) tradit Papa ille: *Nos igitur ambiguitatem hujusmodi tollere volentes, ut cum sinceriori conscientiâ fideles quique Deo creatori suo serviant, autoritate Apostolicâ, tenore præsentium, notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexûs, qui non contemptu proprio Sacerdote Parochiali, in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis & Festis diebus Missas audiunt satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missâ audiendâ, nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnam-ve incurrere in contrarium facientibus, nonobstantibus quibuscumque.*

(i) Dominus Colin Sacerdos B. Virginis Namurciæ. P. Henraltua, & P. Chameux.

(k) Leo X. in Bullâ. *Intelleximus*. 25.

(l) Ibid. §. 1. & 2.

Tertiò, Religiosus ille citatur Bullâ 41. S. Pii V. (m), datâ die 16. Maii, anno 1567. in quâ summus ille Pontifex octavam refert vexationem, de quâ Religiosi Mendicantes querebantur apud Episcopos & Sacerdotes. *Aliqui verò*, inquit, *in suos Parochianos ad sonum campanæ excommunicationem promulgant, ut non possint interesse Missis, Concionibus, & divinis officiis, nisi in propriâ Parochiâ.* En causa expostulationis, circà quam S. ille Papa decidit, Concilii Tridentini Decretum explicans his verbis: *Et insuper sessionis 22. Decretum, quod populum sæpè ad suas Ecclesias, saltem Dominicis & majoribus Festivis diebus convenire debere monet, in sequendo, volumus quòd Fratribus Mendicantibus hujusmodi non solùm prohiberi non possit, ne Missas & alia divina officia faciant in eorum Ecclesiis, &c. Quicumque utriusque sexûs Christi fideles totius anni tempore illas & illa* (Missas & divina Officia) *in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint. Ipsi Christi fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum... non valeant, seu debeant. Sed præfati Christi fideles audiendo Missas & alia divina Officia in Ecclesiâ Fratrum hujusmodi, diebus Dominicis aut Festivis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur.*

(m) S. Pius V. in Bulla. *Etsi Mendicantium*. 4. §. 1. n 8.

Patet inde, Papas illos distinctè declarare, Fideles omnes utriusque sexûs, qui in animo non habentes Pastores suos contemnere, audiunt Missam diebus Dominicis ac Festis in Religiosorum Mendicantium Ecclesiis, satisfacere Ecclesiæ præcepto, quo jubet adesse diebus illis sacro Sacrificio, eosque sic in nullam peccati mortalis labem incurrere, nec in ullam pœnam Ecclesiasticam.

Sacerdos, de quo mox locuti sumus, iis opponit Bullam Sixti IV. anni 1478. qui, licèt fuerit Religiosus Ordinis S. Francisci, antequàm ad summum Pontificatum pervenisset, vetuit tamen Religiosis Ordinum Mendicantium in Concionibus docere, Fideles Missæ Parochiali adesse non teneri: Nititurque eo quòd Concilium Tridentinum vult Episcopum monere sæpè Fideles unumquemque eorum teneri verbum Dei audire in ejus Parochiâ, nisi aliquâ justâ causâ præpediatur. En Bullæ illius, cujus mentionem jam injecimus, verba: *Quòd Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis, diebus Festivis & Dominicis; cùm jure sit cautum, illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum Parochiali Ecclesiâ, nisi forsan ex honestâ causâ ab ipsâ Ecclesiâ se absentarent.*

Tota igitur difficultas consistit in hisce duobus. 1. Quinam sit verus sensus vocis *teneri*, quâ utitur Concilium Tridentinum; id est, an vox illa includat strictam obligationem,

nem, prout vult Sacerdos ille, qui id probat ex multis Conciliis Provincialibus, & ex sententiâ Cœtûs Generalis Cleri orum Galliæ, habiti anno 1700. in Fano S. Germani in Laïa: vel an vox illa exprimat tantùm obligationem convenientiæ ac condecentiæ, ut volunt ambo Religiosi, qui adversùs illum scripserunt; quique id probant non solùm suffragiis quorumdam Præsulum, sed & innumerorum Doctorum, qui omnes innixi Bullis Leonis X. & sancti Pii V. Regularibus hâc in re favent. Secundò operæ pretium est cognoscere, quænam sint causæ justæ, quæ (supposità obligatione strictâ) excusare possunt quempiam, quòd non adfuerit Missæ Parochiali: Et an pietas, quæ movet ad audiendam Missam in aliâ Ecclesiâ, sit causa legitima; vel an consuetudo contraria universè recepta à peccato liberare possit illum, qui ad eam consuetudinem se conformat.

S. Antoninus existimat obligationem à Concilio Nannetensi denotatam, quam sibi objicit, quamque superiùs attulimus, intelligi tantùm debere de casu, quo fideles à suâ Ecclesiâ absunt, solummodò præ contemptu Pastorum suorum. Sic loquitur sanctus ille Archiepiscopus: (a) *Ad quod dici potest dupliciter; uno modo quòd Ecclesia intendat per hanc Constitutionem removere contemptum, id est, rebellionem & despectum, subditorum erga Prælatos suos, qui sunt Sacerdotes Parochiales; & sic mandat, quòd qui ex contemptu sui Sacerdotis accedit ad audiendum divina in aliâ Ecclesiâ, quàm propria, expellatur de aliâ Ecclesiâ, ut de contemptu resipiscat.* Hanc interpretationem probat auctoritate Innocentii IV. *Ad hoc facit quòd Innocentius, Pater juris, super dicto capite videlicet, quòd Parochianus si non facit ex contemptu, sed ob aliam justam causam, non est ejiciendus de Ecclesiâ, ergo non peccat.* Ac reipsâ Papa ille dicit in Commentario suo in Decretalem depromptam ex Concilio Nannetensi (b): *si autem non contemneret; sed ex justâ causâ ad aliam Parochiam transiret, vel in transitu peregrinationis, non expelleretur*: quod fulcit auctoritate multorum Gratiani Decretorum. S. Antoninus addit, pietatem peculiarem, quâ quis movetur, ut eat in aliam Ecclesiam Missam auditum, causam esse sufficientem ut eum peccati excuset. *Satis justa causa est, si ob majorem sui devotionem hoc faciat.* Hoc est primum ejus responsum ad Decretum Concilii Nannetensis, ac ideò ad multa alia similia.

(a) S. Anton. 2. part. summ. theol. tit. 9. §. 2.

(b) Innoc. V. in cit. cap. Ut Dominicis

Secundum quod addit sanctus ille, hoc est scilicet, in Regionibus ubi usus contrarius vicit, ejusmodi Decreta non amplius obligare. *Alio modò*, inquit, *potest dici, quòd si contemptus sumatur largè; scilicet solùm pro eo, quod non audit Missam ejus & Officium, non tamen contemnendo sacramenta, vel ipsum* (Parochum) *tunc quia consuetudo, quæ in hoc videtur præscripta, & rationabilis, cùm scilicet ob majorem devotionem fit, tollat legem.* Quod probat Decretali in jure allata (c), ubi Gregorius IX. declarat consuetudinem æquam & legitimè præscriptam, vim habere Juri positivo derogandi. *Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel jure positivo debeat præjudicium generare; nisi fuerit rationabilis & legitimè sit præscripta.* Hæc sunt Papæ illius verba. Quod S. Antoninus affirmat evenire posse respectu præcepti, quo fideles tenentur Missam audire in sua Parœcia. *Ubi est consuetudo audiendi indifferenter in quibuscumque locis; quod quasi ubique est, non peccat qui audit Missam extrà propriam Parochiam.*

(c) Greg. IX. in cap. Cùm tanto fin. de Consuetudine l. 1. tit. 4.

Doctus ille auctor excipit tamen casum, quo Episcopus Diœcesanus aliud præcepisset, quamvis sentiat Episcopum id mandare debere contra consuetudinem universè receptam, propter incommoda & scandalum, quæ inde exoriri possent. *Si tamen Diœcesanus hoc præciperet, scilicet audiri in propriâ Parochiâ: obediendum esset. Malè tamen faciunt Episcopi in tollendo pias consuetudines cum scandalo populorum.* Quod S. Gregorii Magni exemplo probat. Ille ut scandalum vitaret, simplicibus Sardiniæ Presbyteris permisit, ut recens baptizatis unctionem conferrent, propter consuetudinem apud eos receptam illam administrandi.

Ex iis omnibus, quæ nunc diximus, concludendum est, Flaviani Confessarium hunc virum docere debere obligationem, quâ tenetur adesse Missæ Parochiali loci ubi degit, diebus Dominicis & Festis, saltem solemnibus, quantum fieri potest. Non tamen credimus, Confessarium ad id Flavianum cogere debere ipsi absolutionem denegando, si non absit contemptu distinctò Ecclesiæ vel sui Pastoris, vel sine causis legitimis.

CASUS LIV.

Artus, Miles, Missæ adest diebus Dominicis & Festis, sed ferè semper stat, si excipias per cælestis Hostiæ elevationem & Calicis, & quin ullas fundat preces, per maximam Missæ partem occupatur tantùm in huc & illuc circumspectando, & in observandis iis omnibus, qui oculis ejus sese offerunt, imò nec occasione datâ garrit aliquando. An dici potest, quòd quamvis in hoc peccet, strictè tamen satisfacit præcepto, quo tenentur Fideles Missam diebus illis audire?

Responsio.

Ut ad hanc quæstionem respondeatur, in animum solummodò revocandæ sunt tres istæ considerationes, quæ clarè demonstrant summam reverentiam, quâ Christianus edoctus Religionem suam sacrum Missæ Sacrificium prosequi debet, & quibus animi affectionibus adesse debeat.

Prima consideratio hæc est, scilicet Jesum Christum, hominum Servatorem, reverà præsentem esse in Altari, consecratione à Sacerdote factâ panis & vini, & transubstantiatione quæ fit in Corpus & Sanguinem illius ejusdem Salvatoris. Ibi adesse solummodò Jesum-Christum, ut Patri suo sese offerat, & ibi criminum nostrorum expiationem continuet, Patri quotidie offerendo mortem, quam pro nobis passus est in Cruce, & ut meritis sanguinis, quem effudit, nobis impetret misericordiæ divinæ effectus, ac gratias nobis omninò necessarias, ut bona opera, quæ ejus gratiâ exequimur, cum ejus operibus jungere possimus, ut eàdem oblatione Patri Æterno offerantur. Hæc vel unica cogitatio sufficere debet viro aliquo Religionis sensu ducto, ut summâ reverentiâ afficiatur, dùm Mysterio illi tremendo adest: Illique excusari non possunt impietatis, qui Missæ adsunt cum animo variis cogitationibus agitato, quibus proculdubio non distraherentur durante quodam spectaculo, vel quâdam cæremoniâ profanâ.

Secunda consideratio, quæ nos docet sanctas animi affectiones, quibus affici debemus, dùm Missam audimus, duci potest ex statu exinanitionis, quo Jesus Christus Patri suo sese offert. Cùm enim sit super sacris nostris Altaribus sine motu, sine actione vel minimo Majestatis suæ infinitæ & summæ suæ potentiæ indicio, cùm huic Mysterio adsumus, maximo eorum quæ ab Ecclesiâ celebrantur, agnoscere debemus debilitatis nostræ fundum inexhaustum, ut & miseriarum nostrarum, nec non necessitatis perpetuæ, quâ opus habemus, ut ejus gratiæ auxilium nos sustineat & tueatur, quod auxilium ut plurimum iis tantùm concedit, qui illo dignos se præstant orationis fervore. Quando quidem Divinus ille Servator est super Altari sine indicio

indicio vitæ & in statu mortis, consecratione quæ separatim fit Corporis & Sanguinis ejus, inde ædificera debemus obligationem, à qua eximi non possumus, huic augusto Sacrificio nunquam adesse, nisi cum desiderio sincerò peccatis, cupiditatibus ac pravis affectibus nostris moriendi, animi & cordis nostri cohibitione & contritione, ut non amplius vivamus nisi in illo, per illum, & illi soli.

Tertia consideratio est cogitatio quæ observari debet de loci sanctitate, scilicet est domus Dei, ubi, juxta verba Auctoris colloquiorum Vesuntinorum (a), summus Orbis Dominus subditorum suorum clientelam sive hommagium excipit, ibi illos audit, & gratias suas ipsis concedit (b). Ac reverà si olim Jacob de loco Bethel loquens dixerit, hunc locum dignum esse summâ reverentiâ, domum Dei, & portam Cœli. (c) *Terribilis est locus iste. Verè non est hîc aliud, nisi domus Dei & porta Cœli.* Quam ideam nobis efformare debemus sanctitatis Templi peculiariter consecrati Majestati omnipotenti Dei, & quâ reverentiâ, quâ pietate ibi nos gerere debemus?

(a) *Colloq. Vesuntina, tom. 1. Colloq 6. art. 1.*
(b) *Luc 19: 46.*
(c) *Genes. 28: 16.*

Quod jam diximus evidenter probat, non igitur satis esse adesse sacro Missæ sacrificio, cùm quis corpore tantùm præsens est, sed eum necessariò teneri adesse animo Deo addicto, & se cum Sacerdote conjungere ut cum eo adorandæ Majestati divinæ victimam offerat propitiationis quæ jacet super Altari, & ut Deo se ipsum cum Jesu Christo in sacrificium offerat. Nam illud est verè Ecclesiæ ingenium, cùm Fidelibus præcipit ut diebus Dominicis & Festis Missæ adsint.

His positis, quis audeat dicere, in circumstantiis in specie propositâ denotatis, Artum Ecclesiæ præcepto satisfecisse? Profectò contrà asseri debet, Militem illum Judæis admodum similem esse, qui genua coram Domino flectebant, ut ei insultarent, & illum deriderent. *Genu flexo ante eum illudebant ei;* (d) ac militibus qui reverà aderant Sacrificio cruento, quod Jesus-Christus Patri suo obtulit, in salutem omnium hominum: sed qui aderant tantùm quia id ipsis mandatum fuerat, & qui nullatenùs cogitabant de fructu percipiendo ex effusò sanguine, & ex morte Salvatoris, in quem non sperabant. In iis illos perfectè imitatur Artus. Corpore Missæ adest, ei non adesset nisi id ipsi præciperet Ecclesia. Sed adest tantùm tanquam spectator, sine fide, sine pietate, sine Religione. Conspicit quæ fiunt ad Altare tanquam meram exteriorem cæremoniam, quam in Ecclesia exequuntur fideles quin persuasum habeat Sacrificium illud incruentum idem esse ac Calvarii sacrificium cruentum. Dum fit Sacræ Hostiæ Elevatio genua flectit, sed nonne ex aliis circumstantiis denotatis judicare est, ipsum genua flectere, non ut Jesu-Christi misericordiam flagitet, sed ut quodammodo ipsi insultet? Denique, quòd careat fide, hoc est deflendum principium irreverentiæ quâ se gerit in Ecclesiâ, & eum impedit quominus Legis Ecclesiæ ingenio satisfaciat.

(d) *Matth. 27: 29.*

Vide { CALIX. CONSECRARE. CORPORALE. ORNAMENTA ECCLESIÆ. }

MONASTERIUM.

MONASTERIUM, vel Cœnobium, est locus ubi sunt congregatæ personæ Religiosæ, quæ vitam agunt sub eadem regulâ ab Ecclesiâ vel à Papa approbata.

Hæc Monasteria constitui inceperunt in Occidente, statim atque S. Athanasius Romæ in lucem edidisset historiam vitæ S. Antonii, quam scripserat. Ferè totidem fuerunt Regulæ quot Monasteria; adeò ut Ludovicus Mansuetus curaverit mandari à Concilio habito Aquisgrani nullam aliam admissum iri per totum ejus Imperium, præter regulam S. Benedicti, quæ statim ferè universè accepta fuerat, & quæ sic diu sola remansit; donec postea tot novæ institutæ fuerint, ut Innocentius III. qui quarto Concilio Lateranensi aderat, coactus fuerit prohibere ne novæ instituerentur.

Nulla ejusmodi Congregationum, cujuscumque Ordinis, antiqui vel recentis, in Galliâ sedem figere potest, quin priùs permissionem impetraverit à Rege, diplomate Regio, cujus auctoritatem comprobaverit Supremus Senatus, juxtà Edictum datum die 21. Novembris 1629. (e) Et quandoquidem multa horum Monasteriorum Reipublicæ sunt oneri, hodie difficillimum est novas similes Constitutiones impetrare. Circa quæ legere est Edictum mensis Decembris 1666. cujus auctoritatem comprobavit Supremus Senatus die 31. Martii 1667.; ut & præscripta mensis Junii 1671.

(e) *Filleau 1. part. tit. 1. c. 72.*

Nullum est in Galliâ Monasterium, quod Ordinis sui Congregationem agnoscere non teneatur „ Quælibet Monasteria, inquit Henricus III. in Edicto Blesarum „ (f), quæ conventibus generalibus non subjiciuntur, & quæ pertendunt se esse „ subdita immediatè Sedi Apostolicæ, tenebuntur in annô se adjungere cuidam „ Congregationi sui Ordinis in hoc Regno; in eaque Congregatione statuta instituantur & præficiantur Visitatores, ut curent executioni mandari, & observari „ quod decretum fuerit ad Disciplinam regularem. Si quis his obtemperare denegaverit, vel procrastinaverit, providebit Episcopus.

(f) *Art. 27.*

Ejusdem Edicti Articulus sequens hæc habet. „ Illi vel illa quæ solemnia vota „ Deo nuncupare voluerint, de bonis suis, directè neque indirectè statuere non „ potuerunt in gratiam ullius Monasterii; hoc est, in gratiam ullius Monasterii Ordinis, cui se addicere volent; imò sicut affirmat Ricardus (g), ullius Monasterii alterius Ordinis, ne varii Ordines de compacto rem gerant, ut ejusmodi donationes sibi invicem concilient: imò cùm locorum consuetudo id permitteret, ut judicatum est Mandato Supremi Senatûs Parisiensis, dato die 27. Julii 1626., allatoque à Fraxineô (h).

(g) *Ricard, Tract.* de Donationibus, *part. 1. c. 3. sect. 9.*
(h) *Fraxineus Diarium Fori l. 1. cap. 120.*

Idem ipse Articulus habet præterea, Episcopos teneri accuratè instaurare claustra in omnibus Virginum sacrarum Monasteriis, ubi non observabantur : Et si forsan abnuerint Religiosæ, ad hoc eas cogant Episcopi censuris, aliisque juris rationibus ; Mandatque Judicibus, ut, si necesse fuerit, auxiliarem manum ipsis præbeant ; „ Vetatque ullam Religiosam quovis obtentu è Monasteriô egredi ; nisi ob causam „ legitimam, ab Episcopo vel Superiore approbatam ; nonobstantibus immunitati- „ bus vel privilegiis quibuscumque hisce contrariis. „ Hæc sunt Edicti illius ipsissima verba.

Consuetudo periculosa ac scandalosa olim introducta, instituendi Monasteria duplicia, id est, contigua, in quibus erant utriusque sexûs personæ, contra prohibitionem distinctam, à Novella 123. anni 546. (a), latam, & adversus Novellam Concilii Agathensis, habiti anno 506. (b) abolita est Canone 20. Concilii secundi Niceni, Occumenici octavi, habiti sub Adriano I. anno 787. in quô dicitur : *Ex hôc definimus, minimè fieri Monasterium, quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliquid cum cognatis abrenunciare & vitam Monasticam sectari voluerint, debent quidem viri virorum adire Cænobium ; feminæ verò mulierum ingredi Monasterium.*

(a) *Justinianus Novell.* 123. c. 35 C. 36. in Can In Nullo 22. 18. q. 2.

(b) *in Can.* Monasteria 23. 18. q. 2.

CASUS PRIMUS.

MULTI Seculares Ecclesiastici & Laici, habitantes in Chorte Monasterii cujusdam Religiosorum, immunis ab Episcopali Jurisdictione, pertendunt se contineri in immunitate Monasterii illius, recusantque Pastorem suum agnoscere Sacerdotem Parœciæ in qua situm est Monasterium illud ; Circa hoc illos tuetur Superior regularis ; recusatque Sacerdoti permittere ipsis quodvis Sacramentum administrare, eô obtentu quòd cum sint Religiosorum domestici, & ab iis mercedem accipiant, immunes esse debent ut & ipsi. Penes quos Justitia stat ?

RESPONS.

Quod intendit Sacerdos ille justum est & consentaneum cum jure communi. Omnes enim Seculares, cum Ecclesiastici, tum Laici, qui habitant in Monasterii illius ædibus exterioribus, verè sunt ejus Parochiani.

Prima ratio quæ hujus reddi potest, hæc est scilicet, omnes alios Sacerdotes frui hôc jure, istiusmodi personis Sacramenta administrandi. Secunda ratio hæc est, hujus Monasterii Confessarios nullam habere auctoritatem Confessionem Secularium audiendi, absque Episcopi permissione distinctâ ; & etiamsi hanc impetrassent, id non impedire quominus Seculares illi semper Parochiani censeantur Sacerdotis loci illius, in cæteris omnibus. Ita ut ad illum solum pertineat, exempli gratia, eorum qui contrahere vellent matrimonium celebrare, sive ille adsit ipse, sive constituat Sacerdotem qui ipsius nomine intersit ; idque juxtà Concilium Tridentinum (c). Ad ipsum etiam pertinet Sacrum Viaticum, Extremæque Unctionis Sacramentum illis administrare, si in morbum delabantur ; id enim præstare nullus Religiosus potest, quin in excommunicationem, *ipso facto*, incurrat, juxtà illa Clementis V. verba, in Concilio Generali Viennensi in Delphinatu : (d) *Religiosi qui Clericis aut Laicis Sacramentum Unctionis extremæ, vel Eucharistiæ ministrare, Matrimoniave solemnisare, non habitâ super hôc Parœcialis Presbyteri licentiâ speciali . . . excommunicationis incurrant sententiam* ipso facto, *per Sedem Apostolicam duntaxat absolvendi . . . . . nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio privilegio suffragante.*

Hæc decisio confirmari potest Decreto Concilii Tridentini (e), quod dicit : *Nullum etiam regularem posse confessiones Secularium, etiam Sacerdotum, audire ; nec ad id idoneum reputari ; nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut aliàs idoneus judicetur & approbationem . . . , obtineat : privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, nonobstantibus.* Illud Decretum acceptum est & confirmatum Declaratione mensis Aprilis 1696. eam confirmante Edicto anni 1656. de Jurisdictione Ecclesiastica (f). Si vero Monasterii cujusdam Confessarii, quà tales, ne habeant quidem potestatem Confessionem audiendi secularium quorumlibet, nisi Diœcesanus Episcopus licentiam concesserit ; potiori jure nullum aliud Parochi munus eorum respectu exercere possunt ; cùm hoc jure gaudeant tantum respectu secularium, qui habitant *terra septa Monasterii* ; id est, in interioribus ædibus ipsorum locorum regularium, qui sunt ex eorum familiâ, & qui sub eorum obedientia vivunt. Ea est Sylvii sententia. (g).

Senatuum Supremorum Jurisprudentia consentanea est huic Disciplinæ, ut patet ex Edictô datô die 5. Maji 1689. à Supremô Senatu Parisiensi, in gratiam D. Antonii Cellot, Presbyteri S. Dionysii, Sezanensis in Bria, adversus Abbatissam, & Religiosas Monasterii B. Virginis *Du Bricol*, quod in urbem illam translatum est, occasione cujusdam nomine Marthæ, Virginis *Janitricis ejusdem Monasterii ; quô mandatum est, ut futurum Janitricem, aliosque domesticos, qui in interioribus Abbatiæ ædibus non includuntur, si moriantur, sepeliendos esse in Ecclesiâ Parochiali, ibique per vitam suam tenebuntur satisfacere Parœciæ officio, sicut & cæteri Parochiani.* Edictum illud confirmatum fuit die 8. Junii sequentis secundô Edictô, quod dictam Abbatissam Religiosasque dejecit ab intercessione quam injecerant, circà executionem Edicti primi, easque sumptibus damnavit. Edictum illud consentaneum est duobus alteris quorum in isto fit mentio ; Alterum datum est in gratiam Presbyteri S. Pauli, Urbis Parisiorum, adversùs Minimos fori Regii, circà funales cereos in funeribus secularium quæ celebrentur in eorum Ecclesiâ. Alterum Edictum datum est adversùs Decanum, Collegium & Canonicos Ecclesiæ Collegialis Nostræ Dominæ Vallis Urbis Provini, in gratiam Sacerdotis Sanctæ Crucis ejusdem Urbis, circà Sacramentorum administrationem. Denique idem Parisiensis Senatus Supremus simile quoque dedit Edictum die 7. Julii 1682. ; quod nitens eôdem principio, tuetur Sacerdotes in omnibus eorum muneribus Parochialibus, suprà omnes Beneficio Ecclesiastico præditos, munus aliquod gerentes è Collegiis & Ecclesiis Collegialibus, qui in amplitudine ipsorum Parœciarum habitant, quod tamen locum non habet respectu præditorum Beneficiô dependenti à Collegiô Nostræ Dominæ Parisiensis, ut alibi dicimus.

(c) *Conc. Trid. sess.* 24. *de Reform. c.* 1.

(d) *Clem. V. in Clementina* Religiosi 1. *de privilegiis & excess. privilegiatorum. Lib.* 5. *tit.* 7.

(e) *Conc. Trid. sess.* 23. *de reform. c.* 15.

(f) *Declarat. anni* 1696. *art.* 10. & 11.

(g) *Fr. Sylvius Resolut. var. v.* Exemptio.

CASUS II.

CASUS II.

Monasterium Ordinis Sanctæ Cordulæ, cùm Episcopi Diœcesani Jurisdictioni se subducere vellet, alterius Ordinis Congregationi socium se adjunxit. Nonne sic Episcopus excidit Jurisdictione, quam in hoc Monasterium habebant ejus antecessores: Et nonne orbatus est jure ullam Jurisdictionem ibi exercendi?

Respons.

Circà illud Disciplinæ caput, respondemus Sanctæ Cordulæ Monasterium non potuisse se socium adjungere, sive in Congregationem se cooptare inscio & non permittente Episcopo Diœcesano, quandoquidem sub ejus Jurisdictione fuerit, & alteri Monasterio socium se adjunxerit eo tantùm consilio, ut ab Episcopi Jurisdictione se subduceret. Id multis rationibus demonstrari potest.

Prima hæc est: quia Monasteriis immunibus solummodò liberum est in Congregationem se redigere, ut distinctè pronuntiatum est à Concilio Tridentino, (a) his verbis: *Monasteria omnia, quæ Generalibus Capitulis, aut Episcopis non subsunt, nec suos habent Ordinarios Regulares, sed sub immediatâ Sedis Apostolicæ protectione ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum à fine præsentis Concilii . . . . . se se in Congregatione redigere.* Illud Decretum acceptum est & comprobatum auctoritate Edicti Blesarum (b), dicentis: "Quælibet Monasteria quæ "non subsunt Capitulis Generalibus, ac pertendunt se immediatè Sedi Apostolicæ subjici, teneri infra annum, se in Congregatione aliqua sui "Ordinis redigere, in hoc Regno.

(a) Concil. Trid. sess. 25. de Regularibus c. 8.

(b) Edict. Bles. art. 27.

Secunda ratio est: quia non satis est, Monasterium esse ex numero immunium, ut in Congregatione redigere se possit; oportet enim ut ejusdem Ordinis Monasterio se cooptet. Quapropter Monasterium de quo in specie proposita agitur, alteri Ordinis differentis se adjungere non potuit. Id probatur Dispositione Capitis duodecimi quarti Concilii Generalis Lateranensis habiti anno 1215. Pontifice Innocentio III. (c) qui vult aggregationes fieri solummodò inter Monasteria ejusdem Ordinis. *In quo diligens habeatur Tractatus de Reformatione Ordinis.* Probatur quoque ex Conciliô Tridentinô, quod, sicut Concilium Lateranense, mandavit Monasteriorum immunium & immediatè à Sancta Sede Apostolicâ pendentium aggregationes, fieri tantùm juxtà formulam à præcedente Concilio præscriptam. (d) *Juxtà formam Constitutionis Innocentii III. in Concilio Generali:* hæc sunt illius verba.

(c) Innoc. III. in Cap. In singulis 7. de statut. Monacorum l. 3. tit. 35.

(d) Conc. Trid. loco cit.

Tertia ratio hæc est: licèt supponeretur Sanctæ Cordulæ Monasterium reverà Papæ Jurisdictioni immediatæ subjici; atque ejusdem ordinis esse ac Ordo cui socium se adjunxit, hoc tamen non sufficeret ut aggregationem legitimam redderet. Necesse quoque foret ut tempore à Concilio Tridentino præscripto facta fuisset, id est intra annum qui immediatè sequutus est sacri illius Concilii finem. *Teneantur infra annum à fine præsentis Concilii;* vel potiùs ut loquar juxtà nostram Jurisprudentiam, intra annum postquàm celebrata sunt Comitia Blesarum, ubi Decretum illud acceptum & promulgatum est in Galliâ, quorum Edictum habet: *Si verò abnuerint vel procrastinent, Episcopus providebit.*

Hóc autem fundamentó nitens Ecclesia Gallicana, repræsentata Legatis omnium Regni Provinciarum Ecclesiasticarum, hanc præscriptionem sancivit, in Comitiis Generalibus Cleri Sacri Ordinis, habitis Parisiis mense Aprili 1625. (e) "Quælibet Monasteria, quæ sunt sub pro- "tectione immediatâ Sanctæ Sedis, & quæ tem- "pore Concilii Tridentini ac Comitiorum Blesa- "rum, in Congregationem Reformatam se se "non adjunxerint, à Papâ approbatam, promul- "gatam & in Acta publicam Senatuum Supremo- "rum relatam, Episcopi Diœcesani Jurisdictioni "erunt subdita.

(e) Comit. General. Cleri ann. 1625 statut. de Regularibus art. 25.

Quibus addi potest, imò necessarium esse, aggregationem anno præscripto sancitam, eôdem annô executioni omninò mandatam fuisse; aliàs enim Episcopi juri detrimentum afferre non posset; quia censeretur fallax, ac contraria Concilii ac Edicti Blesarum animo, volunt quippe aggregationes illas reipsâ fieri, & in bonum optimæ Disciplinæ Monasteriorum.

Unde concludimus, Sanctæ Cordulæ Monasterium, quod ex immunium numerô non est, neque Sanctæ Sedis Apostolicæ Jurisdictioni immediatè est subjectum, quodque Ordine differenti socium sese adjunxit, imò suprà 25. annos postquàm Edictum Blesarum promulgatum est, & in Acta publica relatum, sancitum annô 1579. Concludimus, inquam, aggregationem illam nullius esse ponderis, & nullomodo Episcopi Diœcesani juri detrimentum afferre posse. Atque Episcopus propter illa omnia vitia in Monasterium illud totam auctoritatem conservat, quæ jure communi ipsi competit (f). Cùm certum sit, post tempus ab Edicto Blesarum præfixum, non amplius penes Monasterium quodlibet esse Jurisdictioni Episcopali se subducere, sub obtentu ejusmodi aggregationis, licèt facta fuisset cum Congregatione ejusdem Ordinis, nisi distinctè assensus fuerit Episcopus Diœcesanus, ut probat Blondeau (g), 1°. Exemplo immunitatis Abbatiæ S. Dionysii in Galliâ, ut & Religiosorum S. Basilei, quæ concedi non potuit nisi ex consensu distinctô Episcopi Diœcesani. 2°. Auctoritate celeberrimi Yvonis Carnutensis (h), qui loquens de immunitate Ecclesiæ Sancti Quintini; eam tanquam legitimam comprobat tantùm quia concessa fuerat Episcopi consensu; quæ est conditio omninò necessaria, quam exigit quoque Dominus de Marca (i); *Justum enim non est*, inquit Magistratus quidam insignis (k), *Episcopum pati jurisdictionem suam divelli, quin distinctè assensus fuerit.* Imò consensus ille non sufficit, ut legitima reddatur immunitas ejusmodi aggregatione, vel aliter. Oportet enim prætereà ut Sacræ Sedis ac Regis auctoritas accedat, prout iidem tres Auctores quos jamjam laudavimus docent.

(f) A Sanctâ Beuve tom. 3. cas. 132.

(g) Claud. Blondeau in Bouchel to. 1 pag. 420. Biblioth. Can.

(h) Yvo Carnut. Epist. 193.

(i) De Marca, Concordia Sacerdotii & Imperii l. 3. c. 16.

(k) Causa dictio D. Talon, Advocati Gener. tom. 2. Diarii Fori l. 6. c. 8.

CASUS III.

Sanctæ Gudulæ Monasterium Bullam habet, datam anno 1562. quâ Pontifex declarat, se illud Sancti Petri, & Sancti Pauli præsidio & tutelæ credere. Nonne illud sufficit ut statuatur immunitas à Jurisdictione Episcopali, & ut Monasterium illud sit sub immediata Sacræ Sedis protectione.

Respons.

Certum est ejusmodi Bullam non sufficere ad statuendam Monasterii illius immunitatem, illudque Jurisdictioni Episcopi Diœcesani subducendum. Id evidenter patet ex Constitutione Bonifacii VIII. (l) cujus hæc sunt verba. *Si Papa in aliquo privilegio, vel scripturâ, non factâ principaliter super donatione, vel sententiâ exemptionis; seu etiam libertatis aliquam Ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret; non propterea illius*

(l) Bonifac. VIII. in Cap. Si Papa. 10. de privilegiis in 6. l. 5. tit. 7

Ecclesiæ exemptio est probata : nisi de libertate aliter doceatur . . . . . similiter si aliqui recipiantur in proprios & speciales subjectos ; censentur exempti : noe sit , si in proprios & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint recepti ; tales quippe exempti propterea non existunt.

Decisio illa evidentior etiam & magis supra omne dubium videtur ex Gregorii IX. (a) Decretali, declarentis ipsissimis verbis, illos eb Episcopali Jurisdictione immunes non esse, licèt Sacræ Sedis Protectioni se submiserint, ipsique censum ennuum pendant in gratum enimum gratiæ ipsis concessæ. En Pepæ illius verba. *Non omnes censuales* [Ecclesiæ Romenæ] *ab Episcoporum subjectione babentur immunes. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia , & ipsorum tenor est diligentiùs attendendus , ut si fuerit deprebensum , quod Ecclesia , quæ censum solvit , specialiter Beati Petri juris existat , & ad judicium perceptæ libertatis census annuus conferatur , non immeritò poterit speciali prærogativâ gaudere. Si verò ad judicium perceptæ protectionis census persolvitur ; noe ex boe juri Diœcesani Episcopi aliquid videtur esse subtractum.* Etiamsi igitur Sanctæ Gudulæ Monasterium non solum existeret sub simplici Papæ protectione ; sed etiam obligationem censûs annui Papæ persolveret , in gratum enimum gratiæ illius ; semper tamen remaneret Episcopo Diœcesano subjectum. Ratio est, quòd non minùs alterius inferioe , quàm sui ipsius inferioe immediatus protegi debeat , ac possit.

(a) *Greg. IX. in Cap.* Recepimus 8. *de privileg. & excess. privilegiat.*

CASUS VI.

OCTAVIANUS , Archiepiscopus Lisboniensis, cum audivisset claustra Monesterii Religiosarum Sanctæ Godebertæ non esse juxta Disciplinam , illuc euctoritate suâ ingressus est , ut illa inspiceret ; quamvis illum monuerint Religiosæ , eum in ipserum Monasterium nullà gaudere Jurisdictione , quippe ab alio Superiore Regulari vel seculari pendet Monasterium ; cum eò autem Supeeiore de Jurisdictione non contendit Archiepiscopus ille ; ab eo tamen nec impetravit , nec requisivit consensum ut illuc ingrederetur. De his quæritue , an Præsul ille non incurrerit in excommunicationem à Concilio Tridentino (b) pronuntiatam in eos qui sic in Virginum Monasterie ingressi fuerint,

(b) *Conc. Trid. sess. 25. c. 5. de regular. & Monialibus.*

RESPONS.

In casu proposito in excommunicationem non incurrit Præsul ille. Episcopus enim in eam non incurrit, cùm ex jure in Virginum Monasterium ingreditur , licèt omninò ab ejus Jurisdictione immune sit, licètque sola suâ euctoritate illuc ingressus fuerit , & sine permissione Superioris. Octavianus autem jure in Monesterium ingressne est , cùm ingressus fuerit ut claustra inspiceret. Sic igitur in nullam incurrit censuram.

Dicimus eò casu Episcopum illum jure in Monasterium ingressum fuisse. Eo enim respectu , Episcopus , juxtè jus vulgare , est Superior naturalis cunctorum Cœnobiorum Regularium & Secularium , quæ in totâ ejus Diœcesi sita sunt, quibusvis gaudeant immunitatis privilegiis. Ergo cùm jure illuc ingreditur , ingreditur qustenus est naturalis Superior , quò casu nulla censura locum habet , præsertim quoniam , cùm de censuris agitur , nunquam Episcopi censentur illis complecti , nisi distincte nuncupentur , sicuti pronuntiavit Innocentius IV. cùm adesset primo Lugdunensi Conciliò , habitò ennò 1245. his verbis : (c) *Quia periculosum est Episcopis & eorum Superioribus propter executionem Pontificalis officii , quod frequenter incumbit , ut in aliquo casu ieterdicti vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto ; nos deliberatione providâ duximus statuendum ut Episcopi & alii Superiores Prælati , nullius Constitutionis occasione , sententia , sive Mandati prædictam incurrent Sententiam ullatenus ipso jure ; nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.*

(c) *Innoc. IV. in Cap.* Quia periculosum 4. *de sent. excommunic. &c. in 6. l. 5. tit. 11.*

Concilium autem Tridontinum hanc in rem distinctem Episcoporum mentionem non facit. Ergo Octavianus nullam incurrit censuram , ob factum , de quo egitur in hoc casu proposito.

Operæ pretium est hano in rem observare , quòd cùm non egitur de rebus quæ etrinent ad Jurisdictionem Episcopalem in ejusmodi Monasteriis ; veluti , verbi gratiâ , si Religiosa quædam Episcopum posceret qui Confessionem ipsius audiet ; id non caret omni difficultate. Navarrus enim, multique Auctores affirmant, Episcopum in Monasterii illius immunis interioree ædes sub eò prætextu ingredi non posse , ebsque Superioris immediati consenso ; quandoquidem eliis tradere non possint permissionem illuc ingrediendi. Multi elii tamen contrarium asserunt , voluntque Episcopum potestatem habere , aliis tradendi ingressùs permissionem : quoniam Concilium Tridentinum , à quò manat illa prohibitio , distinctè dicit : *Sine Episcopi , vel Superioris licentiâ.* Unde concludunt particulam disjunctivam *vel* , satis apertè indicare , permissionem ab Episcopò datam sufficientem esse. Doctus Theologus quidam , è quò difficultas proposita enodata est (d), eit illarum opinionum utramque defendi posse , quia unicuique eerum sua est probabilitas : sed si quis secundam amplectatur opinionem , supponendum est justam esse causam in Monasterium ingrediendi : eliàs enim quoddam esset peccatum, quamvis nullam incurreret censuram. Gregorii XIII. Bulla 28ª. quæ est *motu proprio* , data 23. Decembris 1691. (e) secundùm quam Episcopi qui sine causa legitime in Monasteria ingrediuntur , eb ingressu in Ecclesiam , primè vice , removentur ; secundà vice ab omnibus functionibus Pontificalibus , ut & eb iis omnibus quæ divinæ vocantur ; ac denique *ipso facto* excommunicantue , tertiâ vice ; illa inquam Bulle nunquam promulgata est , nec recepta in Galliâ ; ideòque ibi nullum locum habet.

(d) *A Sancta Beuve tom. 3. cas.* 42.

(e) *Greg. XIII. in Bulla* In dubiis. *Bullar. Magnar. tom. 2. p.* 398

CASUS V.

CAJETANUS , Episcopus Segesteronensis , pertendit se jus habere in Monasterium Religiosarum Sanctæ Cunegundæ , licet immune sit ab Episcopali Jurisdictione , ac sit sub immediata Summi Pontificis protectione. Voluit eutem jus illud exercere , 1°. Inspectione Sancti Sacramenti , ac oleorum sacrorum , sacrarum reliquierum quæ in Monasterii illius Ecclesiâ asserventur , claustrorumque locorum Regularium. 2°. Scrutinio in Electionem. 3°. Superiori prohibendo ne in posterum Virginem ullem admittat ad solennia Religionis vota Deo nuncupenda , nec ad vestem Ordinis assumendam quin priùs illam examinaverit. 4°. Declerando denique se contendere inspectionem habere in Convictrices dum excipiebantur , ingrediebantur ac exibant ; ut & in Seculares qui in interiores Cœnobii ædes ingrediebantur. Abbatissa vel Superior vi immunitatis suæ distinctè intercedit iis omnibus quæ præsumit Episcopus. An salvâ conscientiâ intercedere potest ? Vel an Episcopus nullum jus istiusmodi exercere potest ?

RESPONS.

Licèt Sanctæ Cunegundæ Monasterium immune sit ab Ordinarii Jurisdictione ; si tamen Congrega-

gregationi cuipiam Socium se non adjunxerit, Episcopo Segesteronensi jus est integrum & Universum in illud Monasterium, ut & in quodvis aliud Monasterium non immune Diœceseos suæ. Concilium enim Tridentinum (a) vult : *Monasteria Sanctimonialium Sanctæ Sedi Apostolicæ immediatè subjecta, etiam sub nomine Capitulorum Sancti Petri, vel Sancti Joannis, vel aliàs quomodocumque nuncupentur, ab Episcopis, tanquam dictæ Sedis delegatis, gubernentur, nonobstantibus quibuscumque.* Hæc sunt ipsissima Concilii verba, accepti, ac eo respectu comprobati Lege Regni (b), quæ præcipit „ omnia Monasteria, quæ non sunt „ Capituli Generales, & quæ contendunt se esse „ Sanctæ Sedi immediatè subjecta, teneri intra „ annum cuipiam Ordinis sui Congregationi in „ hoc Regno socium se adjungere, in qua sancientur Statuta, & constituentur Inspectores, qui „ curent executioni mandari, & observari ea quæ „ ad Disciplinam Regularem statuta fuerint : Si „ autem abnuerint, vel moram injecerint quipiam, iis ab Episcopo providebitur. Sic loquitur Edictum Blesarum. Ex quibus patet. 1°. Ejusmodi Monasteriorum aggregationem fieri debere cum ejusdem Ordinis Cœnobio, & juxta formulam præscriptam à Concilio Generali Lateranensi, habitô Pontifice Innocentiô III. ut jam diximus, dum alteri difficultati superiùs respondebamus. 2°. Si verò aggregatio facta non fuerit tempore à Concilio Tridentino præfixo : *Infrà annum à fine præsentis Concilii*, & Edicto Blesarum quod Decretum illud confirmavit ; si autem facta fuerit tantùm post annum elapsum à promulgatô & in Acta publica relatô illô Edictô die 25. Januarii 1580. Nulla est, & irrita : ullamve illius rationem habere neutiquam tenetur Episcopus.

(a) Concil. Trid. sess. 25. c. 9.

(b) Edictum Blesar. art. 27.

Sed non planè eadem est ratio Monasteriorum Virginum, quæ sunt in Congregatione : In illa potestatem integram ac universam non habet Episcopus : Sed tantùm in quibusdam casibus, quorum primus est, quòd jus habeat illas cogendi censuris & interdictis ab ipsô pronuntiatis se subjicere, ut idem Concilium habet, dum ait (c) : *Censuræ & interdicta, nedum à Sede Apostolicâ emanata, sed etiam ab ordinariis promulgata, mandante Episcopô, à regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque serventur.*

(c) Conc. Trid. sess. 25. cit. c. 12.

Secundus casus est, quòd illas cogat Festa Diœceseos observare. *Dies autem Festi, quos in Diœcesi suâ servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, serventur*, addit illud ipsum Concilium.

Tertius est, ut illos illasve puniat, qui scandalum creant, si eorum Superiores eos punire negligant, ut prætereà mandatur illius Concilii Decretô (d), his verbis : *Regularis non subditus Episcopo, qui intra Claustra Monasterii degit & extrà ea, ita notoriè deliquerit, ut populo scandalo sit : Episcopô instante, à suô Superiore, intrà tempus ab Episcopô præfigendum, severè puniatur ; ac de punitione Episcopum certiorem faciat : sin minùs à suô Superiore officiô privetur, & delinquens ab Episcopô puniri possit.*

(d) Idem ibid. c. 14.

Quartus casus est, ut punire possit eos easve, qui cùm sunt extrà sua Monasteria, alibi habitant, quin obedientiam juxtà formulas impetraverint, & scriptô, à suis Superioribus. *Nec liceat Regularibus à suis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab iisdem missi, aut vocati fuerint. Qui verò sine prædictô mandatô, in scriptis obtentô, inventus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquam desertor sui instituti puniatur.* Sic etiam loquuntur Concilii Tridentini Patres (e).

(e) Ibid. c. 4.

Quintus casus est, ut Religiosis Virginibus etiam immunibus Confessarios extraordinarios tradant, bis vel ter in annô, ut præcipit Concilium illud. (f) *Præter Ordinarium autem Confessorem, alius extraordinarius ab Episcopô & aliis Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium Confessiones audire debeat.*

(f) Ibid. c. 10.

Sextus casus est, cùm aliquis votis suis reclamat, quasi illa nuncupaverit ante ætatem requisitam, vel ex violentiâ, aut præ metu, ac contendit ob rationes allatas, vel alias similes, irrita esse vota illa : Episcopo jus est judicandi cum Superiore Regulari an sint rata vel irrita. Id quoque probatur ex Decisione illius ejusdem Concilii. (g) *Quicumque Regularis prætendat se per vim & metum ingressum esse Religionem ; aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile ; velitque habitum dimittere, quacumque de causâ, aut etiam cum habitu discedere sine licentiâ Superiorum, non audiatur ; nisi intrà quinquennium tantùm à die professionis ; & tunc non aliter, nisi causas quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo & Ordinario.*

(g) Ibid. c. 19.

Septimus casus spectat Concionatores qui in Monasteriis illis immunibus, Regularibus subditis concionantur. En Decreti verba : (h) *Nullus autem Secularis, sive Regularis, etiam in Ecclesiâ suorum Ordinum, contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Quod intelligitur de Regularibus immunibus ut & de aliis, qui etiam in propriis suis Ecclesiis concionari non possunt, quin coram Episcopo se stiterint, & ab ipsô benedictionem petiverint, ut expresse pronuntiatur Decretô sessionis V^æ. illius Concilii.

(h) Ibid. sess. 24. de Reform. c. 4. Item sess. 5. de Reform. c. 2.

Octavus casus spectat Seculares, qui in Monasteriis illis degunt, eô tantum modô quem præscribit Concilium, cujus ecce Decretum : (i) *In Monasteriis, seu domibus Virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium præter eas quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familiâ, personæ tam regulares, quàm seculares, hujusmodi curam exercentes, subsint immediatè in iis, quæ ad dictam curam & Sacramentorum administrationem pertinent, Jurisdictioni, visitationi & correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sunt sita : nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de ejusdem consensu, ac prævio examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo.* His tamen tres immunitates apponit. Primam, in gratiam Monasterii Cluniaci. Secundum in gratiam Monasteriorum in quibus Abbates vel Generales sedem suam fixerunt, & in quibus Ordinis conventus aguntur. Tertiam in gratiam Monasteriorum, quæ Jurisdictionem Episcopalem & temporalem exercent in eos quorum curam gerunt animarum.

(i) Idem sess. 25. c. 12.

Nonus casus denique, de quo agitur in specie propositâ, est ut Episcopo liceat ingredi in loca regularia, ut eorum claustra inspiciant, ut necessariò concluditur ex ejusdem Concilii verbis istis, (k) quibus Bonifacii VIII. Constitutionem, *Periculoso*, renovat : *Sancta Synodus universis Episcopis sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis verò, Sedis Apostolicæ auctoritate clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui : & ubi inviolata est, conservari, maximè procurent : Inobedientes atque contradictores per censuras Ecclesiasticas aliasque pœnas, quâcumque appellatione postpositâ, compescentes.* Quibus consentaneum est Blesarum (l) Edictum, quod necessariò supponit Episcopo jus esse ingrediendi in interiores Monasterii ædes, etiamsi immune sit ab Episcopi Jurisdictione, cùm de Claustris agitur ; quando quidem aliàs illa inspicere non possit nisi ingrediatur in loca regularia ut illorum expendat locum ad loquendum cum externis destinatum,

(k) Idem sess. 25. c. 5.

(l) Edictum Blesar. art. 31.

tum, Clathros, versatilia tympana, Confessariorum sedes, horsos, claustrorum muros, & ædificia ex quibus aspectus est in exteriore loca. *Hoc autem non potest . benè procurare*, inquit Sylvius (*a*), *nisi certam habeat clausuræ violatæ, aut inviolatæ notitiam : Eam verò notitiam habere nequit, nisi per visitationem : præsertim cùm in rebus tanti momenti non sit rumoribus fides adhibenda ; sed certiori viâ quærenda sit veritas.* Quibus addi debet, Episcopo jus etiam esse illuc ingrediendi ut scrutinium excipiat, & hanc in rem Superiorem & Religiosas examinet, ac eas puniat qui scrutinium violassent. Denique potest etiam potiori jure inspicere Sanctum Sacramentum, Olea sancta, sacras Reliquias, Imagines, Ornamenta, & baptisteria, ut fertur præscripto Cleri Gallicani, & prout permittit Jurisprudentia Consilii Regii.

(*a*) *Fr. Sylvius Resol. variar. v.* Visitatio.

Quod attinet ad examen ut admittantur Virgines ad vestes Religiosarum assumendas, & ad solemnia Religionis vota Deo nuncupanda, constat Abbatissam vel Superiorem cum Episcopo de hoc jure contendere non posse ; quandoquidem à Concilio Tridentino ipsi distinctè concessum est (*b*), in gratiam Virginum, quarum obligationes & vota cum plena ac perfectâ libertate fieri magni est momenti. Sic mentem suam aperit Concilium. *Libertati professionis Virginum Deo dicandarum prospiciens Sancta Synodus statuit atque decernit, ut si puella, quæ habitum regularem suscipere voluerit, major 12. annis sit, non ante eum suscipiat, nec postea ipsa, vel alia professionem emittat, quàm exploraverit Episcopus, vel eò absente, vel impeditò, ejus Vicarius, aut aliquis, eorum sumptibus ab eis deputatus, Virginis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat. . . . . Cujus professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur Præfecta Monasterio eum ante mensem certiorem facere.* Quibus Concilio addit pœnam ut Officio Superioris privetur, in quam pœnam incurrit Superior, si Episcopum certiorem non fecerit. *Quòd si Præfecta certiorem Episcopum non fecerit, quandiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.*

(*b*) *Concil. Trid. sess. 25. c. 17.*

Verum tamen est Decretum illud universè non observari in omnibus Regni Diœcesibus ; ac in iis ipsis ubi observetur, modum illud observandi ubique non esse similem. Multæ enim sunt ubi stant Edicto Blesarum (*c*), in quò Rex Henricus III. his verbis loquitur. " Volumus " Abbatissas aut Præfectas, antequam Virginibus " vestes solemnibus vitæ religiosæ votis adstric- " tarum concedant, ut eas ad professionem ad- " mittent, teneri ante mensem certiorem facere " Episcopum, ejus Vicarium, aut Ordinis Su- " periorem, ut illi inquirant Virginum illarum " voluntatem ; an fuerit vis ac persuasio ; & il- " lis significent ad quodnam votum se adstrin- " gunt ". Ex quibus patet 1°. Edictum illud non exigere Præfectam certiorem facere Episcopum, cùm agitur de examine Religiosi habitûs assumendi ; sed solummodò quando agitur de examine votorum nuncupandorum 2°. Edictum illud Præfectæ libertatem concedere adeundi Episcopum vel Ordinis Superiorem ; in hòc autem Edictum illud à Concilii Decreto differt : ita ut in Diœcesibus ubi Concilii Decretum illud non est acceptum, sequendus sit usus, sive jubeat Episcopum semper, vel Ordinis Superiorem semper adire ; sive usus ille jubeat modò hunc modò illum adire. At in Diœcesibus, ubi Decretum illud est acceptum, veluti in Provinciâ Burdigalensi (*d*), Abbatissa vel Præfecta tenetur Concilii Mandato obedire, ac ideò solum Episcopum Diœcesanum semper adire, cùm ad examen habitûs religiosi assumendi, tum ad examen votorum vitæ Religiosæ Deo nuncupandorum. Si Decretum illud in praxim hodie non revocetur in quibusdam Diœcesibus, & desuetudine obsoleverit, optandum saltem esset, ut ibi Edictum Blesarum se conformarent.

(*c*) *Edict. Blesar. art. 27.*

(*d*) *Conc. Burdigal. an. 1583. c. 25. de Monasteriis à Greg. XIII. approb.*

Denique, ut longo isti responso finem imponamus, dicimus, 1°. Quod attinet ad ingressum, receptionem, vel egressum Convictricium, in Monasterio immuni, & regulari Superiori subdito, Episcopum jus solummodò habere inspectionis, si fuerit abusus. 2°. Quod spectat ad mulieres conjugatas vel alias agnatas, quæ in Monasteria immunia ingredi vellent, Episcopo jus esse illis ingressum absque sua permissione prohibendi, vel sine regularis Superioris permissione, ille enim ingressus claustra perfringit. Imò si ingressum illum absque justa necessitate concederet Superior ille, Episcopus illius effectum jure impediret, & jure illi prohiberet in posterum similes permissiones concedere : Idque juxtà Decretum Concilii (*e*) & juxta Blesatum Edictum. Sic difficultatibus hisce respondet doctus quidam Theologus (*f*). Undè facile est intelligere, ad quænam extendatur Episcopi potestas, de qua agitur in specie propositâ circà Sanctæ Cunegundæ Monasterium.

(*e*) *Conc. Trid sess. 25. c. 5.*

(*f*) *A Sancta Beuve tom. 3. cas. 132.*

CASUS VI.

Sancti Gaciani Religiosis necesse est Ecclesiam suam & Cœnobium ruinosum iterum ædificare, à mense quindecim vel viginti structorum vel aliorum operariorum operâ usæ sunt : ita ut cùm in muro insignis sit ruina & aditus, multi seculares in dormitorium aliaque loca regularia ingressi fuerint, imò consentiente Monasterii Præfectâ, quæ nititur consuetudine, quæ vulgò legitima habetur, & juxtà quam cùm est ruina, saltem insignis, in muro ædium religiosarum, claustrorum obligatio, ac prohibitio seculares vetans illuc ingredi, cessant donec reparata fuerit ruina. Circà hæc petitur an in illâ consuetudine non sit abusus, ac ideò an seculares qui in Monasterii Sancti Gaciani ædes interiores ingressi fuerunt, & an Præfecta quæ id permisit non peccaverint ?

Respons.

Consuetudo illa est manifestus abusus, quia plane contraria est Constitutionibus Canonicis, & Ecclesiæ Regulis, quapropter Monasteriorum Superiores huic auctoritatem tribuere non possunt. *Consuetudo, quæ Canonicis obvias institutis, nullius esse debet momenti*, inquit Innocentius III. (*g*). Contra abrogari debet, quippe quæ apertè tendit ad destructionem Disciplinæ regularis, juxta ejusdem Papæ effatum in Decretali (*h*) quam inscribit Decano ac Collegio Canonicorum Ecclesiæ Cenomanensis.

Decisio illa nititur Constitutione Bonifacii VIII. in sexto (*i*) prolata, quæ strictè vetat omnigenas Religiosas, cujuscumque Ordinis, non solùm exire Claustro ; sed etiam illuc quempiam secularem introducere, cujuscumque generis ac probitatis. *Præsenti Constitutione perpetuò irrefragabiliter valiturâ sancimus*, inquit Papa ille, *universas & singulas moniales præsentes atque futuras, cujuscumque Religionis sive vel Ordinis, in quibuslibet Mundi partibus existentes, sub perpetuâ in suis Monasteriis de cetera manere clausura. Ita quod nulli earum . . . . sit vel esse valeat . . . . . Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas, nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ [nisi rationabilis & ma-*

(*g*) *Innoc. III. in Cap.* Ad nostram 3. *de Consuetud. l. 1. tit. 4.*

(*h*) *Idem in Cap.* Cùm inter 5. *eod. tit.*

(*i*) *Bonifac. VIII. in cap.* Periculoso 2. *de statu Monachorum in 6. l. 3. tit. 16.*

& manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit speciali licentiâ] ingressus, vel accessus pateat ad easdem. Ex ipsis Constitutionis illius verbis videre est, Papam illum nullam exceptionem admittere regulæ quam instituit, nisi solam necessitatem evidentem, cui adnexa est permissio Superioris ad quem pertinet judicare an ingressûs causa proposita sit legitima vel non.

Unde concludimus, Seculares qui in Monasterii Sancti Gaciani ædes interiores ingressi sunt, ingredi non potuisse quin Religiosarum clausuram violaverint, strictè præceptam à Canonibus Constitutionibusque Apostolicis; cùm illuc ingressi fuerint sine ullà causà legitimà, & quin permissionem impetraverint illius cujus est illam dare; ipsa quoque permissio illos non excusaret peccati, in casu propositò; quoniam nullà necessitate, nullàque æquà ratione niteretur.

Concilium Tridentinum iis quæ dicimus consentaneum est. En verba Decreti quod hanc in rem constituit: (a) *Ingredi autem intra Septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexûs, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentiâ . . . . sub excommunicationis pœnâ, ipso facto incurrendâ. Dare autem tantùm Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis; neque aliàs ullo modo possit.* Quibus verbis patet evidenter 1°. Casum de quo agitur in specie proposita à regulà generali exceptum non esse: cùm exceptio locum solummodò habeat in casu solo necessitatis. 2°. Dissimulationem vel permissionem imò distinctam Præfectæ omninò inutilem esse ut peccati Seculares excuset cùm in loca regularia per ruinam muri ingredi ausi sunt, cùm Episcopus solus, solusve Superior legitimus jus habeat hancce permissionem concedendi, & tantummodo cùm causa propter quam ab eo petitur permissio, justa est & necessaria, qualis est respectu structorum qui operam dat refectiuni vel ædificationi Ecclesiæ vel Cœnobii, quoniam quin ingrediantur operarii non possunt. Quod tamen non intelligimus de illis qui Ecclesiæ prohibitionem ignorantes bonà fide illuc ingrederentur, non reputantes se quidquam mali perpetrare. Eo enim casu in censuram à Concilio Tridentino pronuntiatam non delaberentur; imò rei non evaderent, si eà essent animi affectione, ut illuc ingredi nolint, si persuasum habuissent in eo esse peccatum.

(a) *Conc. Trid. sess. 25. c. 5. de regularibus & Monialibus. c. 5.*

Necessarium non credimus diutiùs immorari in Decisione nostrà probandà. Qui fusiora voluerint argumenta Sylvium consulant, qui multas alias profert nitentes ratiocinatione ac auctoritate Doctorum quos laudat, in responso à se dato, die 11. Aprilis 1640. de quæstione fere simili.

CASUS VII.

ATHENODORUS, Vir Nobilis, Presbyter & Doctor Doctrina & virtute præclarus, rogatus est à Præfectà Cœnobii cujusdam, in quò ipsi erat amitta Religiosa votis adstricta, ut in interiores Monasterii ædes ingrederetur, ad Religiosam illam juvandam, apoplexia perculsam, eique Sacramenta administraret, si ipsi videretur in eo statu ut digne illa ei administrari possint. Illuc ingressus est Athenodorus duabus diebus, horis matutinis & pomeridianis, tuncque diu satis ibi permansit, partim ægrotanti adstitit, partim quasdam Religiosas amicas invisit. An eà occasione peccavit; Et an quoque dici potest ream esse Præfectam, quod illum rogaverit in valetudinarium ingredi?

RESPONS.

Etiamsi, qui nec Superior, nec Confessarius est Monasterii intra Religiosarum claustra ingredi non possit, absque ipsa Episcopi Diœcesani permissione, vel Superioris legitimi, ut alibi probamus, dici tamen potest in casu proposito, Athenodorum sine peccato illuc ingredi potuisse, postulante Superiore, non quòd sit vir Nobilis, vel Dignitatibus ornatus, vel Religiosæ ægrotantis sororis filius; [illæ enim omnes rationes nullius sunt momenti, ut legitimus evadat illius ingressus in loca ædium illarum regularia.] sed quoniam ejus amitta mortifero morbo urgebatur, maximique erat momenti spiritualem opem ipsi ferre, qua egebat. Ratio hæc est, quoniam caritatis præceptum, juris divini, in tam urgente necessitate vincere debet præceptum Clausuræ Monasteriorum, quod juris Ecclesiastici est solummodo.

Decisio illa intelligi tamen debet tantùm eò casu, quò nec Superior nec Confessarius ordinarius vel extraordinarius tunc adesset, qui ægrotantem juveret. Si enim illorum quispiam adesse potuisset, graviter peccasset Præfecta, quòd Athenodorum in interiores ædes admiserit; ipsique Athenodoro illuc ingredi non licuisset, quandoquidem nulla illius respectu erat necessitas. Quibus addendum est, illum absque peccato non potuisse ibi diutiùs quàm requirebat necessitas remanere; ac ideò occasione illà uti non potuit, ut Religiosas amicas inviseret. Ea est sententia (b) doctissimi recentis Theologi.

(b) *A Sancta Beuve* to. 2. cas. 17.

CASUS VIII.

SANCTÆ Euphemiæ Monasterium ab Episcopi Jurisdictione immune est, & sub Sacræ Sedis immediatà protectione. Amadeus ejus Inspector pleno jure, & absque Episcopi Diœcesani approbatione Confessionem audivit Religiosarum, & ibi Missam sacram celebravit, quin ab ipsò permissionem petiverit, Episcopus contendit id ipsi non licuisse, & vetuit illum pergere, pœnam ipsi minitans. Quis eorum rectè sentit?

RESPONS.

Rectè Amadeus se gessit. Verum enim quidem est, Religiosarum, imò immunium Confessarios debere necessariò ab Episcopo Diœcesano comprobari, juxtà decimam octavam Gregorii XV. Bullam, datam die 5. Februarii 1622. (c) Cujus hæc sunt verba: *Confessores verò, sive seculares, sive regulares, quomodocumque exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii ad Confessiones Monialium, etiam regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputari valeant; nisi priùs ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur & approbationem . . . . obtineant.* Verùm Constitutio illa in Galliâ accepta non fuit. Quapropter, quemadmodum Religiosarum exemptarum Inspectores, ante Bullam illam Religiosarum illarum Confessionem audire poterant, absque Episcopi approbatione, id quoque possunt in Regnò isto, cùm ibi nec promulgata nec accepta fuerit (d). Quod ad Missam spectat, Religiosarum illarum Inspector illam quoque celebrare potest in Ecclesià vel sacellis Monasterii tantùm, absque Episcopi permissione.

(c) Greg. XV. in Bulla Inscrutabili, *Bullar. Magn. tom.* 3. *pag.* 421.

(d) *A Sancta Beuve. tom.* 3. *cas.* 132.

CASUS IX.

DIDACIUS, Religiosarum Monasterii Sanctæ Donatillæ Confessor, petit quomodo se gerere debeat respectu claustrorum, quæ in illa Domò accuratè satis asservari ipsi visa non sunt; ibi enim consuetudo viget:

1°. Admittendi infantes utriusque sexûs, natos à tertio anno ad septimum usque, qui quarumdam Monia-

Monialium sunt cognati, quæ illis blandiuntur, illosque osculantur, quin id Religioni habeant.

2°. Admittendi quoque infantes pauperes, cùm pueros tum puellas, ut ex ipsis vestes probant quas confecerunt Moniales, quasque præ caritate, ineunte quolibet anno, ipsis largiuntur.

3°. Pauperes ægrotantes vel vulneratos, cùm homines tum mulieres, ut gratis eorum vulnere curantur, ac iis remedia præbeantur à duabus tribusve Monialibus, quæ callent venam aperire, pharmaciæque sunt peritissimæ, quas præposuit Præfecta ut caritatem exerceant erga pauperes, qui alias auxiliò carerent, propter summam eorum miseriam.

4°. Cognatos utriusque sexûs, qui illuc ingrediuntur, ut invisant Matres suas, sorores, sororumque filias, aliasve cognatas non Moniales, quæ in Monasterium se receperunt, mortiferoque premuntur morbo, & quæ antequam moriantur hac consolatione frui cupiunt eas alloqui.

5°. Famulos extraneos, qui illuc quoque ingrediuntur invisendi causâ cognatas suas Religiosas vel seculares, cùm paritar mortifero urgentur morbo.

6° Mos est quoque, eos qui in loca claustris septa ingrediuntur ex necessitate, vel superioris legitimi permissione, hinc non egredi statim atque res necessarias, propter quas ingressi fuerant, perfecerunt; sed præterea quoddam tempus terere in colloquiis cum Monialibus.

Circà hæc quæritur, an in omnibus his casibus sit excommunicatio, & an Didacius ex conscientiâ teneatur Præfectæ absolutionem denegare, quòd consuetudinem illam comprobet, ut & Monialibus, quæ sunt consuetudinis illius participes; si officii sui monitæ, hunc morem corrigere & abrogare recusant?

Respons.

1°. Respondemus, absque peccato, & quovis prætextu, intromitti non posse infantes, quales sunt ii quorum mentio fit in specie propositâ, in loca regularia Monasteriorum Virginum, absque Superioris permissione distinctâ, præsertim cùm avenit blanditias, quibus illis blandiuntur Moniales, ipsis tentationis alicujus occasiones esse posse, vel immoderati cujusdam affectûs, contra castitatis votum, propter summam sexûs earum debilitatem. Imò quidam Theologi affirmant, ingressus illos vetitos esse; licèt pravos illos effectus non producant; oirentes denunciationa Sacræ Congregationis habitæ die 5. Februarii 1585. existimant Moniales, quæ illos in loca regularia introducunt, excommunicationem incurrere: idque omninò consentaneum videtur Decreto in sextâ Decisione à nobis allato.

2°. Potiori jure vetitum est infantes natu majores illuc intromittere, sub prætextu illis probandi vestes, quas Moniales confecerunt, quasque in eleamosynam ipsis largiuntur; cùm facillimum sit curare vestes illas probari à Monasterii famulis: Cum autem Auctores quidam affirment id Monialibus vetitum esse sub excommunicationis pœnâ, ipsarum conscientiæ tutius erit id non facere, quamvis contrarium sentiant quidam Casuistæ.

3°. Longe potiori jure dicendum est, non licere intromittere in Monasterii ædes interiores pauperes seu homines, seu feminas, prætextu illis remedia præbendi, vel eorum vulnera curandi, quantumvis ab omnibus officiis destituti supponantur. 1°. Quoniam Caritas, quæ erga eos exerceri potest ac debet, nunquam vincere debet Ecclesiæ Constitutiones, circa Religionis bonum commune, clausuram verbi gratiâ, nec ei detrimentum afferre debet. 2°. Quoniam pauperibus illis opem ferre possunt exteriores Monasterii famuli, quos ad hoc informare possunt; vel pauperibus illis opem ferre possunt alii Christianâ caritate incensi, quin necessarium sit clausuram perstringere.

4°. Idem dici debet de cognatis, qui matres, sorores, aliasve agnatas, mortifero morbo ægrotantes invisere cupiunt. Ut enim alibi jam probavimus Concilii Tridentini Decreto (a), in Galliâ hôc respectu accepto, ipse Superior ingressum permittere non potest in loca claustris septa, nisi in casu justæ necessitatis. Consolatio autem utrorumque in casuum necessariorum numerum recenseri non potest. Idem de exterioribus domesticis dici debet, qui simili consolatione frui, aut illam cognatis moribundis procreare vellent.

(a) Conc. Trid. sess. 25. de Regul. & Monial. c. 5. cit.

5°. Quod spectat ad eos qui cum Superioris permissione, causâ necessariâ innixi ingrediuntur, eamque occasionem arripiunt Moniales amicas invitendi, cum illis ambulandi, vel colloquia ineundi per tempus satis longum; existimamus eos quidem excommunicationem non incurrere libertate quam sibi tribuunt, quamvis non desint Auctores contrariæ sententiæ, sed tamen eos graviter peccare, abutentes permissione ipsis concessâ tantummodò ob res necessarias, non verò ob superfluas, visitationes verbi gratiâ, & inutilia colloquia.

6°. Denique, ex iis quæ jam diximus, concludendum est, Didacium, Monasterii Sanctæ Donatillæ Monialium Confessarium, ex conscientiâ teneri illis omnibus pravis consuetudinibus intercedere, monendo Præfectam & Moniales, apud quas hæc consuetudo viget, eas teneri illam abrogare; si verò renuant, absolutionem suspendere, & intereà Superiorem movere ut provideat. Si autem non provideat, nec ex monitionibus ejus fructum capiant Moniales, munere suô se abdicare debet, ac domô illa recedere. Hæc est docti cujusdam Theologi sententia (b), cum quô consentiunt Concilia nostræ Provincialia & Consilii Regii Jurisprudentia, ut videre est ex Decretô datô die 18. Decembris 1696. insertô perscriptis Actis Cœtûs Generalis Cleri Gallicani, habiti annô 1700. (c) quod abrogat Decretum Supremi Senatûs Britanniæ Armoricæ, quod permittebat ingressum in Cœnobia Virginum, absque Ordinarii permissione.

(b) A sancta Beuve tom. 3. cas. 131.

(c) Acta Cœtûs Cleri ann. 1700. pag. 735.

CASUS X.

In quâdam Galliæ urbe, sunt duo Monialium Cœnobia, variorum Ordinum, ædificata aliud prope aliud, ita ut illius Moniales facilè colloquia inire possint cum alterius Monialibus. Cùm Superior alterius Monasterii audivisset, quasdam sic inter se colloquia inivisse, jussit inædificari fenestras, quæ sunt à regione alterius Cœnobii: cui tota Communitas variis prætextibus intercessit. De his quæritur 1°. An Moniales, quæ cum Monialibus alterius Cœnobii colloquia occtunt, peccent? 2°. An Superior ex conscientiâ teneatur jubere fenestras illas inædificari, nonobstante Monialium intercessione.

Respons.

Constat Monialibus illis non licere sic colloquia inter se inire. 1°. Quia id ipsis vetitum est ferè omnibus Constitutionibus Ordinum Religiosorum alloqui exteros nisi in versatili tympano, vel ad Clathros loci ad loquendum cum externis destinati. Idem vetuerunt multa Concilia Provincialia, verbi gratia Concilium Bituricum habitum anno 1584. (d) quod ait: *Cum Monialibus nemo colloquatur, nisi per clathros, & rotam, sive turnum; idque præsente Monasterii Præfectâ, aut duabus Sororibus.* Idem vetat Concilium Tolosanum (e), habitum anno 1590. his verbis: *Moniales cum nemine externo colloquentur, nisi per Cancellos ferreos, & rotam sive turnum, præsente etiam præfectâ, aut duabus sororibus.* 2°. Quoniam ejusmodi colloquia modestiæ Religiosæ omninò repugnant, inire enim

(d) Conc. Bituric. tit. 37. de Monasteriis & domibus Religiosis. Can. 24.

(e) Conc. Tolos. part. 1. c. 3. de Monial. §. 6.

ri enim non possunt, quin vox extollatur supra sonum qui deceat Virgines in Cœnobio habitantes. 3°. Quis hæc libertas in perniciosos abusus degenerare possat, quos hìc exprimere necessarium non est, sed qui facile animo concipi possunt. 4°. Quoniam denique vicini & transgredientes hæc colloquia audire non possent quin offenderentur.

Concilium primum Provinciale Mediolanense, habitum sub Sancto Carolo Borromæo, anno 1565. (a) hanc decisiunem confirmat. Nam in eò mandatur, quòd quando fuerit necessitas januam aliquam Claustrorum Cœnobii aperiendi, ad eam accedere non licebit Monialibus, ut vicina loca conspiciant, vel quempiam axternum alloquantur cujuscumque sexùs; si verò non obtemperent, pœnas ab iis exiget Superior; easque quamdiu ipsi videbitur includet. *Cùm autem januæ aliquâ necessariâ causâ aperiuntur*, inquit Concilium illud, *Moniales non audeant eò accedere, ut externum quidquam adspiciant; vel cum nullo omninò aut mare, aut feminâ calloquantur. Quæ id ausa fuerit, includatur in cellam, ubi tamdiu sit, quamdiu Superiori videbitur*, &c.

(a) *Concil. Mediol. l. 3. part. tit. 4. de præfectis & aliis Ministris Monia-*

Patet autem, Moniales quæ alatâ voce inter se colloquuntur ex fenestris variorum Cœnobiorum, longè magis culpandas esse, illis quæ cùm essent intra septa sua, accederent ad januam apertam, ut domos vicinas tantum aspicerent, vel aditum, & externa loca sui Cœnobii; ac ideò illas non minus quam has mereri, quæ à Superiore puniantur.

Jura maritò igitur dicimus, Superiorem Cœnobii, de quò agitur in specie proposita, debere animum obfirmare ut Moniales privet illâ communicatione, quippe contrariâ optimæ Disciplinæ, per quam non licet, in Monasteriis conspici possa ax domibus vicinis, ut quæ exigit ut hisce provideant Superiores: *Curent Episcopi & alii Superiores*, inquit S. Carolus, (b) *ne è vicinorum ædibus, quicumque illi sint, Monasteria inspiciantur*. Ideòque Superior de quo agitur, tenetur jubere fenestras illas inædificari, vel extolli muros claustrorum ad eam altitudinem, quæ omnem communicationem cum vicinò Cœnobio præcludat. *Quò casu parietes altiùs tolli & novos ædificari jubeant eorum sumptibus, quorum Episcopi, & ii qui Monasteriorum curatores sint interesse judicaverint, quâcumque appellatione remotâ.*

(b) *Conc. Mediol. I. cit. tit. 9. de Clausurâ &c. §.* Curent.

CASUS XI.

MONIALIUM Monasterii Sanctæ Irenææ ab aliquot annis Disciplina longè remissior est, nullamque ferè severam observant Disciplinam. 1°. In eò quòd Abbatissa solà suà auctoritate statuat de iis, quæ ad Virginum cooptationem attinent, cùm respectu tirocinii temporis, tum respectu votorum nuncupandorum. 2°. Ad vota Deo nuncupanda Virgines admittuntur tantùm, si dos & merces ingens ob convictum pendatur, quamvis certum sit illis non egere Monasterium, cui sunt ingentia bona. 3°. Monialium unaquæque privatim vivit: quod multum illas avocat, occupantur enim curà se sustentandi, & ad hoc Præfecta pauca ipsis tradit. De his quæritur.

1°. An multæ ex iis Monialibus quæ sincerè exoptant Disciplinæ regularis restitutionem, & illorum abusuum reformationem, ex conscientià Præfectam sollicitare teneantur, vel eà absente, eos quibus jus est illis remedium afferendi, ut reformationem impetrent: aut an ipsis liceat silere, & contentas esse paratas esse Reformationem amplecti, cum restituetur; ne aliter agendo, peccent adversùs obedientiam ab iis debitam Præfectæ intercedenti, & quæ vetat eas se hisce interponere.

2°. An cùm Moniales illæ benè animatæ, dum Conventui intersunt, noverunt ac vident proponi quasdam Virgines ad vota nuncupanda admittendas, postquàm cum illis, vel illarum cognatis pactionas aut conventiones simoniacæ factæ sunt; an inquam tenentur apud Deum, sincerè mentem suam aperire, quamvis usu vigeat, harum nullam rationem habere Abbatissam, & in Conventu proponere admittendas, tantum ut formulæ satisfaciat; & quamvis præterea certò noverint, quòd si libere adversùs abusus loquantur, in eas indignabunda erit Præfecta, quæ illas pejus habebit. Nonne igitur illis satis esse dabet, si gemant tacentes, cùm longâ experientiâ edocta fuerint, ipsis inutile planè esse si loquantur.

3°. Quando aliæ Moniales epistolas ad Nobiles scribunt, ut gratias agant ob quasdam res, quas istæ sciunt optimæ Disciplinæ noxias esse; vel quando illæ ipsæ Moniales, ad suum Superiorem scribunt, ut ab eò Confessores petant, quos istæ noverunt ad hoc tantum idoneos ut remissiorem foveant Disciplinam; vel denique quando Epistolas assentatorias scribunt ad absentem Præfectam, quibus ejus administrationam & gubernationem plausibus prosequuutur; benè animatæ illæ Moniales, an ad hæc ut & aliæ descendere debent, quoniam si recusaverint certissimè persecutionem in se concitabunt à Sororibus Disciplinam remissiorem sectantibus, & cum sint magno numero, epistolis illis nomen suum attamen subscribent, easque ad eam mittent cui inscriptæ sunt.

4°. An Moniales illæ, quæ Disciplinam illam molliorem lugent, teneantur, ex conscientiâ Confessorum suorum sententiæ & consiliis se submittere, quamvis noverint Confessarios illos à Præfectâ vel Abbatissâ accersitos fuisse, & quôdammodò ab eâ pendere; ac facilè in ejus sententias & consilia descendere, ut ipsi arrideant. Si verò Confessarii illi eis dicant eas cæcò animò obedire teneri Præfectæ suæ, quin expendant an ea quæ præcipit vel agit, bona sint vel prava; consentanea vel contraria Legi divinæ, an in his ejus sententiam amplecti tenentur?

5°. Ordinis statuta severissimis pœnis vetant, externis aperire, ea quæ intra Monasterium fiunt, benè animatæ illæ Moniales petunt præterea, an peccarent contrà votum suum obedientiæ, ac contrà arcani obligationem, quibusdam externis amicis suis aperiendo aliarum remissiores mores; sive ut eorum consilium audiant, sive ut eos hortentur ad remedia afferenda, quod efficere valerent, præsertim Superiores ad hoc impellendo ut hisce provideant.

6°. Cùm in Monasteriò illò consuetudo valeat, ut quæ nominatæ sunt ad quoddam officium exercandum, aliquod donum Abbatissæ offerant, sive salgama, vel quidpiam aliud insignis pretii; illæ ipsæ Virgines benè animatæ petunt denique, an ipsæ designatæ ad quoddam officium, sine peccatò possint hanc consuetudinem observare, similia duna Superiori suæ offerendo, in grati animi & officii signum; certissimè enim noverunt, quòd si huic officio defuerint, ipsi omninò injucundæ evadent, hoc enim illi videbitur contemptus, muneraque aliis concedentur, ad hæc inhabilibus, & quæ illis abutentur?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, Moniales quæ Disciplinæ optimæ restitutionem exoptant & reformationem, ex conscientia teneri Abbatissam sollicitare, si verò absit, Superiores legitimos, ut hisce provideant. Quapropter ut in tutò sit earum conscientia, non satis est si sileant, & eà sint animi affectione, ut bono illi consentiant, quando Superiores huic operam navare voluerint.

luerint. Ergo ipsæ agere tenentur, quantum ex ratione possunt; nec timeant sic se peccare adversùs obedientiam Superiori suæ debitam; ratio est quòd ei obedire teneantur tantum secundùm Deum, & in rebus æquis, non verò in iis quæ voluntati divinæ sunt contrariæ, vel sororum suarum bono spirituali, Monasterii commodo, & propriæ suæ saluti.

Quod ad secundam difficultatem attinet, extrà dubium est, Moniales illas teneri apud Deum sincerè mentem suam aperire in Conventu, cum agitur de aliquâ re contraria Regulis Canonicis, vel quæ remissionbus moribus favet; licèt persuasum habeant fore ut nulla habeatur ratio ipsarum sententiæ; imò libertatem reverentem, qua utuntur inter loquendum, effecturam ut malè habeantur. Conscientiam enim suam, atque veritatem nullam ob rationem prodere debent: si verò ob id patiantur, feliciores se existimare debent, patientur enim propter justitiam. Proderent autem conscientiam suam & veritatem, non solùm si ore vel signis comprobarent id quod culpandum esse noverunt; sed etiam si silerent, quandoquidem cùm adest obligatio loquendi, ut ad id tenentur in casu proposito, tacere nemo potest, quin tacitè aliorum sententiam comprobet, juxtà illam Juris regulam (a): *Qui tacet consentire videtur.* Porrò si verum non esset quod dicimus, sequeretur Judicem, qui Collegis suus videret adversus justitiam suffragium suum ferre, excusandum fore si taceat, & iniquitati liberè non intercedat: quod tamen defendi non potest: Cum quilibet Judex apud Deum teneatur & coram hominibus, justitiæ partas tueri, & injustitiæ intercedere, juxta Sapientis effatum istud: *Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatem.*

(a) *Reg. 43 de regulis Juris in 6.*

Inde sequitur easdem illas Moniales, ex conscientiâ non posse nomen suum subscribere in Epistolis, quarum mentio fit in tertia quæstione: cum id facere non possint quin veritatem prodant, & scripto mentiantur, quod Monasterii bono damnosum est.

Quod ad quartam quæstionem attinet, de Confessariis quas Præfecta Monialibus præbet, Moniales quæ Monasterii remissiorem Disciplinam improbant, non semper omninò tenentur in illorum sententiam descendere, præsertim in circumstantiis quas profert species proposita. Imò diffidere possunt effatis quæ in medium proferunt, quin offendant obedientiam vel humilitatem, & quin illa falsa credant: Ejusmodi est effatum illud, quod contra veritatem supponit, Moniales semper teneri Superioribus suis obedire, quin curent an ea quæ ab ipsis præcipiuntur Legi divinæ sint consentanea vel contraria.

Possunt quoque, quin obedientiæ votum violent, quosdam externos consulere, qui valeant ipsis consilia impertiri; postquam tamen inutiliter Superiores adiverint. Ratio est, quoniam statutum, quod ipsis prohibet extraneis Monasterii remissiorem Disciplinam aperire, intelligi non debet de casu, in quo propria salus agitur illius quæ consulere cupit, ac salus cæterarum Monialium, ut & bonum universum Monasterii ipsius; alias enim injustum foret statutum illud. Istiusmodi statutum sancitum est solummodò adversus illas, quæ sine necessitate Cœnobii arcana revelant, & quæ illius remissiorem Disciplinam aperiunt iis quos latere debuissent.

Denique consuetudo, de quâ agitur in sextâ quæstione est abusiva, & contraria ingenio paupertatis, cujus votum nuncupavit Superior, ut & cæteræ omnes Moniales. Quapropter illæ de quibus agitur, ex conscientiâ non possunt se conformare ad consuetudinem, quæ in Monasterium irrepsit, nempè Superiori dona offerendi, in gratum animum ob munera quæ contulit. Incommodum denotatum scilicet Superiorem alteris indignis munera illa tradituram, & spectaturam tanquam ingratum animum, vel sui contemptum, quod dona ipsi non offerantur, illud inquam incommodum illas apud Deum excusare non valet, & attinet ad Præfectam solam, quæ gravis peccati rea evadet, si personas nominet parum idoneas ut munera illa exerceant; si quoque tanquam ingratum animum vel sui contemptum spectet quod dona ipsi non offerantur; dona enim illa non sunt illi debita, illaque accipere nequit, quin suum paupertatis votum perstringat. Ea est decisio docti cujusdam Theologi, olim Sorbonæ Professoris, qui sic ferè respondit ad similes difficultates, die 7. Novembris 1671. (b).

(b) *A Sancta beuve tom. 3. cas. 133.*

Vide { RELIGIOSUS, RELIGIOSÆ. }

MONETA.

MONETA vocatur nummus aureus, argenteus, vel alterius Metalli, eâ formâ, pondere, ac pretiò quæ ordinavit Princeps, ut omnium rerum, quæ sunt in commerciò, pretium definiatur, inquit Domatus (c). *Electa materia est, cujus publica ac perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret*, inquit Lex (d).

Olim antiqua erat Moneta, quæ latinè vocabatur *sextans*, qui paulò minùs teruncio monetæ nostræ valebat.

Alia quæ valebat quatuor denariis, & paulò plus, quæque vocabatur *as*:

Alia quæ valebat 110. assibus, quæ vocabatur *centussis*.

Alia valebat 7. denariis turonensibus, latinè *obolus*.

Alia valebat tribus assibus, sexque denariis, latinè *dragma*.

Alia septem assibus, latinè *didragma*.

Alia quæ apud Hebræos valebat quatuor dragmis, latinè *siclus*.

Alia valebat 14. denariis turonensibus, latinè *stater*.

Alia valebat 10. denariis turonensibus, latinè *nummus*.

Alia denique valebat decem nummis argenteis, latinè *mina*.

Vox Moneta his verbis definitur: *Pecunia est Metallum in monetam cusum* (e).

Dicitur *Metallum*, sive aurum, sive argentum, sive æs, quibus Moneta cuditur,

(c) *Domat. Leges Civiles. Præfat. rerum, tit. 2. sect. 2. num. 6. pag. 18.*

(d) *Leg. Origo 1. ff. de contrah. Empt. lib. 18 tit. 1.*

(e) *Polit. part. 2. 2. n. 608.*

tur, quæ evadit pretium rerum omnium, quæ vendi vel emi possunt : hoc est quæ earum pretium definit : cùm pretium nihil aliud sit nisi *pecunia. valori rei commensa.* (a)

Solus Supremus Princeps jus habet curandi Monetam cudi, & cuilibet ex subditis Monetam cudere vetitum est, pœnâ capitis. (b)

Hoc est summæ Potestatis signum ita antiquum, & cujus Principes, qui Regnum regunt, ita sunt retinentes, ut nunquam passi fuerint hoc jus impunè violari. Id patet ex iis quæ narrat Herodotus, qui ait, Darium jussisse capite plecti Ægypti Gubernatorem quemdam, quòd ita temerarius fuisset, ut imaginem suam insculpi curaverit in Moneta, quam cudi jusserat.

Leges Romanæ pœnâ capitis plectebant eos, qui adulterinos nummos cudebant; hæcque pœna maximè erat terrenda, ut deinceps videbimus. Codex Justiniani & Codex Theodosii multos complectuntur Titulos, circà ea quæ ad Monetas attinent. (c) Sic in Galliâ, qui Monetam vitiat & alterat, vel aliam introducit præter Regis Munetam, sive sint probi nummi sive adulterini, capite plectitur tanquam falsarius.

Nummi adulterini crimen patrari potest quatuor variis modis. (d)

1°. Cùm privatus quidam Monetam cudit, utens falsâ materiâ, cuprô inauratô videlicet, plumbô albo argentatô locô veri auri, vel veri argenti; quamque tradit tanquam esset aurum vel argentum : Eô enim casu reus evadit criminis læsæ Majestatis, licèt Princeps potestatem ipsi concessisset Monetam fabricandi.

2°. Cùm quidam Monetam cudit, auctoritate suâ privatâ, & quin à summô Principe permissionem impetraverit : quod verum est, quamvis ejus moneta pondus legitimum haberet, & probi essent nummi.

3°. Quando Moneta, & si boni sint nummi, pondus non habet legitimum, aut quamvis pondus habeat Edicto consentaneum, est nummus adulterinus.

4°. Quando quispiam sciens Monetam falsam spargit, loco probæ, etsi illam non conflaverit.

Regis solius est Monetarum pretium definire, illudque minuere vel augere, vel denique, illisque interdicere in commercio. (e)

Supremus est Senatus constitutus ab Edictô mense Aprili datô, annô 1551. ut judicentur illi qui adulterinos nummos cudunt, ut & de omnibus facinoribus quæ ad Monetam spectant, opera aurea, vel argentea, vel ex aliô Metallô. Constat Senatus ille Primariô Præside, & octo aliis, triginta sex Senatoribus, Procuratore Generali, duobus Patronis Generalibus, ac Primariô Scribâ. Primarius Præses, Procurator Generalis, & Primarius Scriba totô annô Magistratum suum exercent; Omnes verò alii semestri tantùm tempore.

In Edictis à Fontanone prolatis videre est immunitates, libertates, & privilegia concessa Tribuno Capitali, Regiis administris, sive iis qui vocantur *Monetales Triumviri*, vel iis qui vocantur *Octoviri Monetales*, vel Operariis Monetarum, qui subsunt juri-jurando Galliæ. (f)

Quando Ecclesiasticus quidam adulterini nummi crimen patrat; sacræ tonsuræ privilegiô cadit, & apud Judicem secularem tantùm judicari debet, juxtà Francisci I. Edictum datum anno 1540. (g) & Edictum Henrici II. datum annô 1549. (h) Edicta illa confirmata sunt Edicto Senatûs Regii, datô hanc in rem die 20. Septembris annô 1675. in gratiam Procuratoris Generalis Curiæ Monetarum adversùs Officialem Parisiensem, de lite illatâ duabus Monialibus Professis Ordinis S. Augustini, adulterini nummi accusatis.

(a) Id. ibid. n. 609.

(b) Franc. Marc. tom. 2. q. 206.

(c) Cod. lib. 9. tit. 24. lib. 10. tit. 70. & 71. & lib. 11 tit. 7. Cod. Theodos. lib. 9. tit. 21. 22. & 23 & lib. 22. tit. 7.

(d) Bouchel Biblioth. Juris Gallic. v. Faulsetez & Faux Monnoieurs.

(e) Fr. Marc. cit. q. 648.

(f) Fontanon. tom 2. lib. 3. tit. 24. pag. 1159.

(g) Art. 38

(h) Art. 28.

CASUS PRIMUS.

GUSTAVUS Princeps Supremus, existimat Monetam, quæ in Regno suo admittitur, cariori pretiò præfinitam esse; ipsi visum est jubere ejus decessionem promulgari; imò quosdam nummos abrogare, & jubere illos non ampliùs ad mitti in commerciò, quoniam resecati sunt. Hanc in rem multorum Oppidorum Incolæ in Provinciâ remotâ, inter se decreverunt pergere in commerciò & in aliis necessitatibus admittere omnes nummos aureos & argenteos juxtà antiquum pretium, nullâ habitâ ratione decessionis vel abrogationis à Principe præscriptarum. An id ex conscientia præstare possunt?

Videtur eos id posse. Lex enim obligare non potest, nisi postquàm promulgata est, & a Populo accepta, juxtà hæc Gratiani verba. (i) *Leges instituuntur, cùm promulgantur. Firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ Leges hodie abrogatæ sunt; ita moribus utentium ipsæ Leges confirmantur.*

Contrà videtur, eos id facere non posse. Nemo enim sine peccatô Principi inobsequens esse debet, in rebus justis quas præcipit, præsertim cum attinent ad bonum publicum.

RESPONS.

Oppidorum illorum incolæ non possunt pergere in commerciò vel aliter, uti antiquis nummis abrogatis, vel cujus pretium imminutum est Principis auctoritate; sed tenentur ad summi Principis Legem se conformare, sive respectu abrogationis sive respectu decessionis, quem in bonum publicum præscripsit.

Ut probetur decisio illa, supponendum est tanquam effatum quod controverti nequit, Principum Leges subditos eorum obligare, sub pœna peccati; prout Ecclesiæ Leges Ecclesiasticos aliosque fideles

(i) Gratianus §. Leges dist. 4.

les

les obligant, in iis quæ ad Religinnem attinent. Quamvis certa sit veritas illa, ejus tamen præcipua argumenta proferemus, ut ii convincantur, qui in dubium illam revocara possent.

(a) Rom. 13. 1.2.4.5. & 7.

Primum argumentum ducitur ex verbis Epistolæ ad Romanos (a): *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deô: quæ autem sunt, à Deô ordinatæ sunt.* Quibus varbis Apostolus significat obligationem, cui subjacent omnes homines, Principum suorum Legibus obtemperandi: quandoquidem à Deô oritur potestas, quâ gaudent, illas sanciendi: Deus autem Dominus est Principum omnium, omniumque Orbis hominum. Quapropter immediatè subjungit, 1°. Neminem posse Potestatum secularium imparium detrectare, in eorum justis Edictis, quin Ordinem, à Deô inter homines constitutum, violet; & quin apud Justitiæ illius Tribunal reus evadat: *Itaque qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt.* 2°. Addit cum Princeps quilibet sit Potentiæ ac justitiæ divinæ Ministee, qui illi non obtemperat expectandam habet pœnam justam, quam meretur ejus inobediantia: *Non enim sine causâ gladium portat; Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* 3°. Quod dicit Apostolus, intelligendum esse non tantùm de foro exteriori, sed etiam da foro consciantiæ. *Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram; sed etiam propter conscientiam.* Unde deoique Apostolus ille hanc elicit conclusionem: *Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* His adjungi possunt ea quæ idem Apostolus ait, cùm ad Titum Discipulum suum scribit (b), & quæ dicit S. Petrus in priori suâ Epistolâ (c).

(b) Epist. ad Tit. 3. 1.
(c) 1. Petri 2. 13.
(d) S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. in Corp.

Effati, quod protulimus, secundum argumentum nititur S. Thomæ (d) Doctrinâ, dicentis quòd, *Leges positæ humanitus . . . . si quidem justa sint, habent vim obligandi in forô conscientiæ, à lege æternâ, à quâ derivantur, secundùm illud Proverbiorum* 8. Per me Rages regnant, & Legum conditores justa decernunt. Quod S Augustinus, in Dialogô cum Evodiô (e), diu anta Doctorem Angelicum docuerat, his verbis: *Te videre arbitror in illâ temporali* [Lege] *nihil esse justum atque legitimum, quod non ex hac æternâ* [Lege] *sibi homines derivarint.* Ita ut nemo contra Principis Legem agere possit, quin agat contrà Legem æternam, ac ideò quin peccat: cum peccatum nihil aliud sit, juxtà Patrem illum, prætae quod fit, dicitur vel desideratur illi ipsi Legi æternæ contrarium: *Peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam Legem.*

(e) S. Aug. lib. 1. De libero arbitrio c. 6. seu n. 15.

Tertium denique argumentum hoc est, Principes supremos non minorem habere potestatem respectu subditorum suorum, quam Patres in liberos suos; cum Principibus sit jus in eorum libertatem imò & vitam, cùm aliquô crimine digni sunt qui alterutrâ priventur. Constat autem Patres liberis suis obligationem imponere posse, sub pœnâ peccati mortalis, aliquid faciendi val non faciandi. Et idcircò S. Paulus (f), criminibus multis enumeratis; quæ tunc universum orbem inundabant, & inter quæ annumerat filiorum inobedientiam erga Patres, *Parentibus non obedientes*, concluditque ejus criminis reos morte æternâ dignos esse: *Qui talia agunt, digni sunt morte; & non solùm qui ea faciunt: sed etiam qui consentiunt facientibus.* Negari igitur nequit illa consequentia; Principes parem quoque imponere posse obligationem subditis suis, in re momentosâ & justâ. Hæc est Sylvii (g) ratiocinatio, in decisione quam circà difficultatam illam tradidit Duaci, die 26. Februarii anno 1633.

(f) Rom. I. 30. & 32.

(g) Fr. Sylvius Resolut. var. v. Moneta 1.

Suppositô momentosô illô effatô, tanquàm certô, ad speciem peculiarem, de quâ agitur, respondemus, dicentes. 1°. Leges quæ ad Monetam attinent justas esse, Principique soli jus esse illas sanciendi, & pretium cujusvis monetæ definiendi, cujuslibet naturæ sit, ut illam æquet cum justo pretio rerum quæ sunt in vitæ commercio, cum respectu boni publici, tum respectu utilitatis privatorum: *Reges & Principes possunt determinare justas rerum venalium mensuras*, inquit Sylvius, *& Leges, quibus hoc determinant, justæ sunt, ita ut eas præterire non liceat . . . . Ergo similiter possunt justum valorem monetarum & Leges, quibus eum determinant, justæ sunt. Moneta enim, teste Philosophô, 5. Ethicor. c. 5. ad hoc inventa est, ut sit mensura rerum venalium: & alioqnin nulla ratio est, ob quam secularis potestas possit justas rerum mensuras statuere, ac ut serventur præcipere; non possit autem justum monetæ valorem decernere & jubere, ut observetur.* Idem ipse Theologus addit, quòd cùm Princeps jus integrum habeat rerum venalium pretium statuandi, neque etiam negari potest quin Monetæ valorem, quæ in Commercio adhibetur, statuere possit. *Imò cùm non tantùm mensurat rerum extrinsecas, sed etiam ipsarum venalium pretia taxare possit; quare non pariter possit taxare justum monetæ pretium?*

Dicimus 2°., quòd quandoquidem istiusmodi Leges justæ sunt & necessariæ, cùm respectu boni publici, tum utilitatis privatorum, omnes Principis subditi ex conscientiâ tenentur eas observare, & nequeunt, accuratè loquendo, absque gravi peccato illa violare. *Consequenter dicimus*, sic etiam loquitur Sylvius, *Leges super re monetaria publicatas, vel similiter publicandas in foro conscientiæ & coram Deo obligare; idque sub gravis, hoc est, sub mortalis peccati reatu. Sunt Leges justæ; eæque de gravi, seu notabili materia præcipientes scilicet justum monetarum pretium observari.*

Concludendum est igitur, Incolas urbium, de quibus agitur in specie propositâ, ex conscientiâ non posse pergere monetam abrogatam, & Lege Principis extra commercium positam, admittere; neque etiam antiquum pretium tribuere monetæ, cujus decessio promulgata est, nisi Princeps Supremus certior factus, distinctè assentiatur, vel tacitè.

Superest tantùm ut verbum dicamus circà objectionem, quæ ducitur ex Gratiani verbis, ex quibus contendunt concludi posse, Incolas illos, cùm Legem, de quâ agitur, non acceperint, non teneri illi se submittera. Cui respondemus cum eodem nostru Theologo, effatum quod supponit, Leges civiles obligare tantùm postquam eas accepit Populus, falsum essa respectu Legum justarum, & quæ ad bonum publicum attinent. Licèt enim verum sit, quòd cùm nondum Populus Legem accepit, & cum Lex illa pergit non essa in usu, conscio & dissimulante Principe, qui vident illam vulgò non observari, nec ipsi illam observant, neque peccant; quoniam Legislatoris tolerantia & consensus tacitus, quo abrogata Lex censetur, vel saltem cujus effectus est suspensus illorum respectu, illos peccati excusat, licèt inobedientiæ primi Auctores verè paccaverint, illam accipare recusantes, aut illam acceptam perfringentes. Extrà dubium tamen est: Principem jus habere subditos suos ad Legum suarum observationem obligandi, etiam repugnante eorum voluntate, ubi Leges promulgatæ sunt, illudque jus nihil aliud est, præter potestatem eos ad illas accipiendas cogendi, illasque perfringentes puniandi. *Reges namque & Principes ex hoc, quòd potestatem habent Leges ferendi, habent potestatem obligandi subditos, ut eas acceptent. Possunt enim eos cogere ad obediendum, statim atque fuerint sufficienter promulgata, vel mox à lapsu temporis, quod præfigitur. Sic autem cogere ad obediendum, est cogere ad acceptandum.* Sic loquitur Sylvius, additque hunc usum vulgò ab omnibus Principibus observari, quos nullus injustitiæ circà hoc accusat, cùm eorum Leges sunt justæ. Ac proculdubio si aliter res se haberent, inde sequeretur Legislatoris potestatem imaginariam tantùm esse,

quan-

quandoquidem longà magis penes Populum quàm penes ipsum Principem esset, eumque nullam Legem ferre posse, quantumvis justam & necessariam, si subditis illam accipere non videretur, quod planè absurdum est, contrariumque ordini, quem Deus inter Principes eorumque subditos, inter Superiores & Inferiores constituit. Gratiani verò verba quæ objiciuntur, nullatenus iis quæ dicimus advarsantur. Celeber enim ille Excerptionum Scriptor non dicit, Leges vim habere tantùm postquàm acceptæ sunt; sad solùm eas magis sacras avadere ac firmiores, cùm Populus usu illas admittit. *Firmantur, cùm moribus utentium approbantur.* Quamvis veræ sint Leges, à consensu non pendentes, nec à Populi acceptione, ubi legitimè promulgatæ sunt. *Leges instituuntur cùm promulgantur.*

CASUS II.

JOANNES BAPTISTA, Vir Nobilis, cui ingens est liberorum numerus, & ad summas angustias redactus, rationem adinvenit nummos cudendi, probos tamen, atque ax illis nullum aliud lucrum percipit, præter lucrum quod perciperet Princeps, ac ideò nullum cuivis detrimentum affert. An sic mortale peccatum patrat?

RESPONS.

Quamvis moneta, quam vir illa cudit, sit proba, & ejus conflatura sit legitima, juxtà Edictum; sic tamen peccati mortalis reus evadit. Prima ratio quæ decisionis hujus reddi potest, hæc est, quoniam Lex, quæ vetat privatos monetam cudere, justa est pariter ac antiqua, & magni est momenti quod ad Principis ac Reipublicæ commoda spectat. Quapropter nullum est dubium quin quilibet teneatur illi obtemperare sub pœnâ peccati mortalis. Secunda ratio est, quoniam nullus debet voluntariè capitis periculum adire. Privatus aotem qui monetam cudit, periculum illud necessariò adit, quamvis moneta sit proba, & legitimæ conflaturæ. Id enim vetat Principis lex, sub pœnâ capitis, & ubique viget Lax illa, juxtà Leges Romanas, (a) quæ igne etiam puniebant eos qui adulterinos nummos cudebant; & capite plectebant eos qui custodes præpositi, illorum fugæ favebant. Joannas Baptista reus est igitur peccati mortalis, imò in circumstantiis in specie proposita memoratis.

(a) Leg. Quoniam 1. Cod. de falsâ monetâ, lib. 9. tit. 24. Leg. Si quis 2. eod. tit.

Reipsâ, crimen illud Imperatores Romani inter ea quæ *Læsæ Majestatis* vocantur recensuerunt, & criminis illius reos plectebant, val exiliô, ut Constantinus jussit, vel capite, ut alii statuerunt (b), imò & igne; prout modò diximus, sicuti Constantius jussit; quod observat Glossa in Decretalem, in Corpure juris prolatam, his verbis (c): *Qui enim falsat Manetam Principis exuritur.* Priucipes alii jusserunt, criminis illius reis manum amputatum iri. Id videra est in Edictô sextô Regis Athelstani, vel Adelstani, prolato in Concilio Angliæ anno 928. (d) *si Monetarius reus fuerit; amputetur ei manus.*

(b) Leg. Baphii [id est tinctores pannorum] 2. Cod. de murilegis.

(c) Glossa in Cap. Quarto 18 de jurejurando. v. Defraudata lib. 2. tit. 23.

(d) Apud Labbe tom. 9 Concil. Gener. p. 584.

Advarsùs inceptum ita injustum exsurrexit etiam Ecclesia. Concilium Generale Lateranense, habitum Pontifice Calixtô II. annô 1123. (e) declaravit adulterinos nummos cudentes quietis publicæ perturbatores, maledictos & excommunicatos, his verbis: *Quicumque monetam falsam scienter fecerit, aut studiosè expenderit, tanquàm maledictus . . . . & Civitatis turbator, à fidelium consortiâ separetur.* Postquàm tria adulterinos nummos cudentium genera distinxisset Joannes XXII. (f) *ipsô factô* excommunicatos illos declarat, Constitutione ad hoc datâ: Et Sanctæ Sedi illos absólvendi potestatem reservat, nisi in articulô mortis. Quod ostendit, crimen de quô agitur, profectò essa mortala, cùm Ecclesia nunquam excommunicationis pœnam adhibeat, ut plectat illos qui minoris paccati sunt rei, ut habatur in quôdam priscô Galliæ Conciliô, habito Meldarum, anno 845. (g) ubi dicitur: *Anathema est aternæ mortis damnatio; & nonnisi pro mortali debet imponi crimine.*

(e) Conc. Lateran. an. 1123. Can. 15.

(f) Joan. XXII. In Extravag. Prodiens unic. de crim. falsi. tit. 10.

(g) Conc. Meldense in Cap. Nemo 41. 11. q. 3.

MONITORIUM.

MONITORIUM vocant Monitoriales Litteras ab Ecclesiæ Judice traditas, quod enuntiatô factô, circà quod pars conquerens jus postulat, præcipit fidelibus omnibus, qui factum verè & certè noverunt, ut illud denuncient, sub pœna excommunicationis, sive enuntietur Monitoriô ipsô, in eum qui non obtemperaverit, sive excommunicatio à Monitoriô sit sejuncta.

Monitorium promulgari deber tribus variis diebus Dominicis continuis, debet quoque tempus præstituere post tertiam monitionem, quô elapsô, qui non obtemperaverint, statim in excommunicationem incurrunt, cùm sic Monitoriô ipsô denuntiatur, ut olim denuntiabatur; vel Judex pronuntiar sententiam, eamque promulgari curat, quâ Excommunicatio enuntiatur, juxtà formulam à Cardinali Zabarella (h) prolatam, quam videre est apud Eveillon, in ejus Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis, pag. 293., quod eriamnum hodie in multis Diœcesibus in praxim revocatur, veluti in Diœcesi Parisiensi, Lugdunensi, Turonensi, Andegavensi, Burdigalensi, Bituricensi, Aurelianensi, Antissiodorensi, Gratianopolitanâ, Coloniensi, & ipsâ Romanâ, quod vocant *Edictum peremptorium*, quoniam *perimit causam & tollit spem dilationis.* Præ caritate & moderatione ultimæ monitioni additur quartum tempus præstitutum superfluens, sex, octo, duodecim, vel quindecim dierum, ut reo supersit adhuc tempus illud, ut ipsum pœniteat, & excommunicationis cujus effectus suspensus est per tempus ab illâ ultimâ dilatione præstitutum, mala vitet.

(h) Zabarella in Clementina Dispendiosam. de Judiciis lib. 2. tit. 1.

Concilium Tridentinum (i) agnoscit, quòd nisi sobriè & consideratè excommunicatione utantur Episcopi, non solùm contemnenda, sed & fidelium saluti noxia evadit. Quapropter Concilii illius Parres volunt, 1°. adversùs nullum peccatorem immitti excommunicationem, nisi postquàm monitionibus Canonicis compellatus est.

(i) Conc. Trid. sess. 25 c. 3. de refor.

2°. Nullum Monitorium decerni, nisi post maturam deliberationem, & ob causam magni momenti, & adsit judicii detractio.

3°. Judices Ecclesiastici sua Mandata perfici non jubeant, nisi rationibus ordinariis, quæ scilicet sunt solummodo viæ cogendi Jurisdictione civili in bona vel personas ipsas, quæ condemnatæ sunt auctoritate & auxiliô Magistratuum civilium, non verò sententiâ ipsâ excommunicationis.

In casibus in quibus agitur de pronuntiandâ excommunicatione, requiritur non solummodò, ut qui illam pronuntiat gaudeat Jurisdictione, apud quam controvertere liceat ; sed etiam illam canonice pronunciare non potest, nisi tres præcesserint monitiones. Quod locum non habet respectu excommunicationis à Jure decreta : Canon enim ille, qui eam decernit, est loco monitionum, eaque censura incurritur eô ipsô momentô quô patratur crimen, quod sub hâc pœnâ prohiberi notum erat.

Cognati, vel affines non tenentur testimonium dicere propter Monitorium, quod attinet ad eos quibus cum tam arctô vinculô conjuncti sunt. Idem dici debet de eô, qui in consilium adhibitus, bonô juvit consiliô. Nam *nullus ex consiliô dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.* Eôque sensu interpretari debemus Monitorii verba, quæ inter res implicare videntur illos, qui consiliis suis eos juvant : cùm eos solummodò intelligat Judex, qui pravis suis consiliis criminis conscii evaserunt. Multi alii sunt casus, in quibus nemo tenetur retegere : At in multis hujus Tituli decisionibus explicati reperientur : Quapropter de iis hîc loci non loquemur.

Monitorium quodlibet statim enuntiare debet nomen & genus illius, qui Monitorium illud decrevit, ut cognoscatur potestas & Jurisdictio, sive ordinaria, sive delegata, qua pollet hanc in rem.

Vulgò Monitorium ab Officiali ad Presbyteros inscribitur ; quia oportet illud promulgari tempore, quô inter Missæ Parochialis solennia fidei Christianæ explicantur capita, quam Missam celebrare Sacerdotis solius est. Ita ut, quando Monitoriales Litteræ sacerdote inscriptæ sunt, *seu aliis Presbyteris*, additio illa intelligi tantùm debet, supponendo Sacerdotis recusationem, ad quem solum jure communi pertinet Populum publicè monere & hortari in Ecclesiâ suâ : sententiasque denuntiare excommunicationis, quas decrevit Episcopus, vel Officialis quis Jurisdictionem ejus litigiosam exercet. Si verò recuset, Judicis est Ecclesiastici providere, in ejus locum alium Sacerdotem sufficiendo, observatis formulis Canonicis & à Jure præscriptis.

CASUS PRIMUS.

PATERNUS, Civis Parisiensis, Monitorium impetravit, quod perfici curavit, ob negotium in quô unice agebatur de retegendo ac puniendo crimine, quod Pii V. Bulla prohibitum est, jubetque ut adhibeatur tantùm propter res civiles ; quod etiam habet Concilium Mediolanense. An in hôc peccavit Paternus : Et an Superior Ecclesiasticus Monitorium concedere potuit contra Papæ illius Prohibitionem ?

RESPONS.

Superior Ecclesiasticus potuit ex conscientiâ Monitorium in casu propositô concedere, Paternus quoque illô potuit uti sine peccatô. Ratio est, quoniam S Pii V. Bulla in Galliâ neque accepta, neque promulgata fuit, ac ideò ibi Legis vim habere nequit. Huic adversatur usus contrarius universè observatus, illumque auctoritate suâ comprobavit Jus antiquum, ut patet Alexandri III. Decretali (*a*), & aliâ Clementis III. scribantis ad Episcopum Segoviensem (*b*). Ibi duo illi Papæ volunt, eos qui renuunt testimonium perhibere, in rebus capitalibus, ad id cogi Ecclesiæ censuris : *Ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.* Aliud habemus argumentum in Constitutione Joannis XXII. (*c*) qui excommunicationem pronuntiat adversùs tres homines Burdigalenses, propter furtum quoddam. Id Jure novô confirmatum est, à Concilio Tridentino (*d*) constituto ; ejus hæc sunt verba : *In causis criminalibus, ubi executio realis, vel personalis . . . . . fieri poterit erit à censuris abstinendum. Sed, si dicta executioni facilè locus esse non posset, licebit Judici, hoc speciali gladiô in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, præcedente binâ saltem monitione, etiam per edictum, id postulet.* Reverà nihil justitiæ magis consentaneum est ; quoniam nisi liceret severitatem illam adhibere, gravissima crimina, læsæ Majestatis, verbi gratiâ, rebellionis, sacrilegii, vel homicidii sæpe inulta remanerent, deficientibus argumentis sufficientibus quibus rei convincerentur : quod bono publico noxium esset, imò & Ecclesiæ, ejusque Ministris, qui opprimi possent, & adversùs quos vis omnis adhiberi posset impunè, ut ait Bonifacius VIII. (*e*) Idcircò eô oitens fundamentô, Edictum datum anno 1670. de rebus capitalibus, habet *patefactiones à Sacerdotibus auditas, vel à Vicariis ab ipsis obsignatas mittendas esse ad forum Jurisdictionis, apud quam lis dijudicanda est.* (*f*) Ea est decisio Cardinalis Ostiensis, Navarri & Eveillon, qui eum laudat, ut & Auctoris Colloquiorum Condomensium.

(*a*) *Alex. III. in Cap.* Pervenit 4. *de testib. cogendis vel non l.2. tit.2*

(*b*) *Clement III. in Cap.* Pervenit 5. *eod. tit.*

(*c*) *Joan. XXII. in Extravag.* Infidelis. *unic. de furtis lib.5.*

(*d*) *Conc. Trid sess.25. de Reform. c.3.*

(*e*) *Bonif. VIII. in cap.* Prælatis 2. *de homicidio in 6. lib. 5. tit.4.*

(*f*) *Eveillon. Tract. de Excommunicat. & Monitoriis, c.19 art. 8.*

CASUS II.

DAMIANUS, Archiepiscopus Diœceseos cujusdam in Germaniâ, Monitorium, de re maximi momenti concessit Bartolfo, hæretico, An id sine peccatô concedere potuit ?

RESPONS.

Archiepiscopus ille graviter peccavit, leges Ecclesiæ perfringens, dum Monitorium hæretico concessit : Ipsæ enim Leges civiles vetant gratias concedere Religionem Catholicam non profitentibus. *Privilegia,* inquit quædam illarum Legum (*g*), *quæ contemplatione Religionis indulta sunt, Catholicæ tantùm Legis observatoribus prodesse oportet. Hæreticos non solùm ab his privilegiis alienos esse volumus ; sed adversis muneribus constringi & subjici.*

Ecclesia Gallicana, quæ tantisper in suâ Disciplinâ passa est, infelicibus illis temporibus, quibus hæresis in Regnô illô tolerabatur, in hôc tamen capita, quantum potuit, se sustentavit ; quandoqui-

(*g*) *Leg.* Privilegia *Cod. de Hæreticis & Manichæis l.2. tit.5.*

doquidem nullum unquam Monitorium concessit, in gratiam Calvinistarum, nisi sub numine Procuratoris Regni, cui soli potestas erat pro iis requirendi, juxtà Decretum Curiæ Edicti in Normanniâ, die 28. Maji annô 1603.

Cæterùm, quod hic de hæreticis dicimus, de iis pariter dici debet, qui nominatim & publicè excommunicati denuntiantur; quandoquidem à corpore Ecclesiæ exsecati, indigni sunt qui ullam ab eâ gratiam accipiant, dum in illô statu damnandô degunt.

Ea quoque est Auctorum eorumdem, quos jam laudavimus, decisio. (*a*)

(*a*) *Eveillon cap.19. art.1. Colloq. Condomense.*

CASUS III.

ÆCOLAMPADIO, hæretico, filia erat undecim annis nata, cui Religionem Catholicam amplecti animus erat. Cùm id audivisset homo ille, eam pessimè habuit, in odium consilii ab illâ initi; illamque domô expulit, horâ undecimâ, noctu. Filia illa confugit apud Thomassam, viduam, Catholicam, quæ insciô patre abditam illam habuit. Aliquandiu posteà apud Judicem conquestus est ille sibi ereptam fuisse filiam suam, ac subornatam, Monitoriumque impetravit, decretum ex postulatione Procuratoris Regii, quô præcipitur iis omnibus qui norunt ubinam sit puella illa, id declarare. Cùm id audivisset Thomassa, illam misit rus, apud amicam, ut curaret illam doceri veritates Catholicas. An tenetur ex conscientiâ, ut Ecclesiæ obediat, & excommunicationem vitet, quam ipsi minitatur Monitorium, illam tradere in manus Patris sui, vel denunciare locum ubi est?

RESPONS.

Ad neutrum tenetur Thomassa, nec mulier apud quam misit puellam illam. Mens enim Judicis est tantùm adstringere ad denunciationem eos, qui illam eripuerunt, vel subornarunt, eamque injustè detinent, adversùs Patris voluntatem. Thomassa autem neque rapuit, neque subornavit puellam. Contrà, summâ usa est caritate, dum illam apud se excepit, mediâ nocte derelictam, ei viam suppeditans, quâ in manus Patris injusti & inhumani iterùm non deveniat. Mulier illa, ad quam Thomassa puellam misit rus, ejusdem operis caritatis particeps fuit, & neutiquam rea est raptûs, nec subornationis; neque Thomassa, nec ideò tenetur ire denunciatum. Attamen ob Patris conquestionem, & ejus in Judicio actiones, quæ tristem exitum forsan haberent in duas illas mulieres, prudentia requirit, ut puellæ illius curam in aliam transferant; via autem quæ rationi magis consentanea ac sequenda his in circumstantiis videtur, hæc est nimirùm, puella se sistat apud Judicem Catholicum, ipsique significet, se neque raptam neque subornatam fuisse à quôquam, sed propriô motu & optione, decrevisse Religionem Catholicam amplecti, ac propterea se ejus protectionem postulare, quam Judex ille ipsi denegare non potest, juxtà Edicta & Decreta. Ea est ejusdem Theologi, superiùs à nobis laudati decisio (*b*).

(*b*) *A Sancta Beuve to.1. cas.109*

CASUS IV.

CALLINICUS noctu furatus est Publio vasa argentea quæ valent mille libris. Hic Monitorium impetravit, ac curavit promulgari, ut furti auctor retegeretur. An apud Deum tenetur Callinicus, & sub pœna excommunicationis se furatum esse denunciare.

RESPONS.

„ Qui reus est facinoris, propter quod est Monitorium, inquit Eveillon (*c*), non tenetur se ipsum „ retegere, ac crimen manifestum facere: sed tenetur restituere, & damnum resarcire offensis, si occasio detur „. Hæc sunt ipsissima Auctoris illius verba. In hoc autem sequitur tantùm Navarri sententiam, qui ait: (*d*) *Auctor verò incendii, aut alterius delicti manifesti occultus non potest pœnâ excommunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendam.* Idem Auctor, ut suam sententiam fulciat, laudat quoque Cardinalem Toletum (*e*), Antonium Genuensem, & Avilam, addentem, reum non teneri se manifestare, licèt circà hoc factum infamiæ suspicionem haberet, & rumor esset vulgaris eum facinoris illius reum esse. Reverà, id denunciare non posset, quin se infamiâ omninò aspergat, & quin simul periculum adeat præsens pœnæ à Principis Lege eô casu latæ: Quod 1°. est contrà jus naturale, quô quis sui ipsius conservationis, honoris, & vitæ curam gerere debet, & quod liberat quidquam denunciare, ob Monitorium, quod nocere posset consanguineis, veluti Patri Matri, fratri, sorori, fratris vel sororis filio vel filiæ, marito, uxori, &c. 2o. Adversus ipsam Superioris mentem, Monitorium decernentis, quamobrem sæpè illam addit exceptionem: *Exceptâ parte & ejus consiliô*, ut idem Eveillon observat. Sicque juxtà Bouchel judicatum est Decretô datô die 10. Octobris 1550. Extraordinariis Judiciis Molini. Idem Auctor laudat quoque simile Decretum, datum occasione raptûs, die 6. Junii 1556. Eadem est ratio conscii criminis: sed uterque in solidum tenetur, sub pœnâ censuræ excommunicationis, resarcire omne damnum ab iis illatum, sive ipsi resarciant, sive à quôdam alio resarciri curent. Credimus, ea quæ nunc diximus de Monitoriis decretis circà res capitales, locum pariter habere, cùm agitur de rebus merè civilibus; & ad vitandam excommunicationem sufficere, si ille, contrà quem Monitorium promulgatur, parti conquerenti jus debitum planè tribuat, antequam pronunciata fuerit censura, si jus tribuere sit penes ipsum.

(*c*) *Eveillon Tract. de* Excommunicat. & Monitoriis *c.23 art.2. §.2.*

(*d*) *Navar. Manual. c. 27. n.100.*

(*e*) *Fr. Toletus instruct. sacerd. l.5.c. 27.*
Ant. Genuens. Prax. Archiep. c.2.
Avila de censuris.

CASUS V.

EVODIUS, Sancti Basilii Sacerdos, Monitorium promulgavit, de furto apud Balduinum commisso. Macolda, vidua, criminis illius rea, venit ad Evodium, animumque Confessione perpurgavit, eumque rogavit, ut nomine suo Balduino offerret pretium furti, cum toto damno & expensis, Balduino legitimè debitis, & interea oravit illum duabus aliis promulgationibus supersedere. Nonne Evodii caritas eum impellere debet ad illam promulgationem differendam?

RESPONS.

Quandoquidem justitia Evodii caritatem vincere debet, ex conscientia tenetur duas alias promulgationes pergere, donec Macolda totum damnum Balduino illatum plane & actu resarciverit, nonobstante mulieris illius Confessione & promissô; neutrum enim solum differre potest effectum in judicio agendi formulas ordinarias. Id probari potest ex dispositione Decretalis, quam Sanctus Raimundus, qui Decretales collegit, Papæ Eugenio tribuit; sed quæ, ut observat Pithæus, verè est Alexandri III. (*f*) ubi observatur; confessionem impedire non debere, quominus, qui illam audivit, inquirat in reum qui peccatum suum ipsi confessus est, imò illum admoneat, arguat re, & pœnas quas in exteriore Ecclesiæ foro promeruit ipsi infligat, modò id fiat vocibus generalibus, illum non nominando: *Si ille, cui damnum illatum est petierit justitiam*; inquit Papa ille, *potest excommunicare auctorem damni; licèt etiam ei confessus sit: sed tamen non nominatim potest eum removere à Communione, licèt sciat eum esse reum: quia non ut Judex scit; sed ut Deus.* Circà

(*f*) *Alex. III. in C. Si sacerdos 2. de offi. jo Judicis ordinarii lib.1. tit. 31.*

(a) Glossa in d.C. Si sacerdos v. Nominatim. Circà quæ Glossa ait : (a) *Propriò nomine expressò non debet eum arguere, vel excommunicare : sed in genere sic dicendo ; quicumque fecit tale furtum sit excommunicatus : & perinde habetur, ac si, propriò nomine expressò, esset excommunicatus, quantùm ad Deum.*

Evodius igitur non potest Monitorii promulgationem non pergere, in specie propositâ. Sic quoque judicavit Supremus Parisiensis Senatus, Decretò datò die 9. Julii 1630. allatò in tomò primò Diarii Fori (b), cujus incentivum fuit, quòd non liceat Sacerdoti, obtentu Confessionis auditæ, criminis probationem supprimere quæ fit juxtà normam juris ; aliàs enim scelestissima crimina, imò illa quæ ad Rempublicam directè attinent, sæpè inulta remanerent, speciosâ causâ caritatis malè intellectæ, & justitiæ contrariæ.

(b) Fraxineus Diarium Fori tom. 1. l. 2. c. 64. Edict. 1651.

Addamus 1°. Quòd si Presbyter ille duas illas monitiones publicas non promulgaret : Macolda posset non stare promissis, & negare ea, quorum probationes sufficientes Balduino non ampliùs suppeterent, quia vel subornasset eos, qui probationes suppeditare potuissent, vel timorem illis injecisset, qui ab illò locò recederent, aut morerentur. Eam ob rem Burgundiæ Senatus Supremus jam Decretum dederat, die 27. Novembris annò 1608., ferè simile Decreto Senatûs Supremi Parisiensis, teste Bouvotiò, illud afferente (c). 2°. Quòd nunquam est penes Sacerdotes Monitoriorum promulgationem differre ; si verò sive Episcopi vel Officialis mandatò expresŝò differrent, vel saltem sine consensu illius, cujus interest, periculum adirent ad id cogi cùm ejus bona pignorarentur, ut expressè habet Edictum anni 1670. (d) quod in hisce Concilii Tridentini Disciplinam non observavit (e). Periculum quoque adirent Presbyteri illi ob suam inobedientiam ab Episcopò puniri, Episcopus enim illis muneris sui administrationem interdiceret, prout fertur quibusdam statutis Diœcesanis, vel aliter illos plecteret.

(c) Bouvot. 2. v. Monitiones. q. 23

(d) Edictum ann. 1670. tit. 7. art. 5. & 6.

(e) Conc. Trid. sess. 25. de reformat.

CASUS VI.

Hervæus reus est insignis furti Simoni facti. Hic curat Monitorium promulgari, ut furti habeat argumenta. An Vincentius furti testis, & qui Hervæum convincere potest tenetur ex conscientiâ, antequam ex Monitorio eat denuntiatum furem, Hervæum clam monere, ut eum ad restitutionem impellat?

Respons.

Si ita occultum sit furtum, ut ejus suspicionem non habeat Hervæus, Vincentius ex Lege Caritatis tenetur eò casu admonitionis fraternæ præceptum observare, in Evangelio præscriptum, (f) reum clam monendo, eumque hortando ad restitutionem debitam, antequàm adversùs illum testimonium dicat. Ratio est, quoniam Dominus noster hoc præceptum instituit, ut proximi famam servaret, quæ curæ nobis esse debet ut & nostra, quandoquidem illum diligere debemus, quàm nosmet ipsos, juxtà illa Jesu-Christi verba (g) : *Diliges proximum tuum, sicut te-ipsum.* Vincentius igitur contra momentosum illud præceptum peccaret, si, dum persuasum haberet se posse Hervæi famam tueri, illum clam & fraternè monendo, illum statim denunciaret. Si verò omnibus notum sit furtum, & jam reus censeatur Hervæus, sive ex semi-argumento, sive ex validis conjecturis, Vincentius potest statim ire denunciatum, absque ullâ prævià admonitione, quandoquidem reus existimatione jam erat damnatus apud omnes. Sic difficultatem illam enodat Auctor colloquiorum Condomensium (h). Qui in lucem edidit Colloquia Andegavensia (i), observationem addit, dignam quæ hic locum habeat ; nempe illum, qui eò consiliò ut rei famam tueatur, vult illum clam monere, summopere cavere debere, ne ipsius admonitio in conquerentis detrimentum vertat, neve reus, cùm debuisset ex eâ admonitione fructum capere, illâ abutatur, ut evertat, vel amoveat argumenta, quæ adversùs eum probarent ; vel denique ut prospiciat, modò qui noceat illi cui Monitorium concessum est : Eò enim casu, teneretur ire statim denunciatum, absque prævià admonitione.

(f) Matth. 18. 15.

(g) Matth. 15. 44. & c. 19.

(h) Colloq. Condom. to. 1 Colloq. 4. sect. 3.

(i) Colloq. Andeg. Novembr. 1711 q. 1. pag. 480

CASUS VII.

Pomponius centum nummos accepit, ut non eat denunciatum furtum, cujus præterea conscius est. An potest absque peccatò sibi asservare quod ipsi datum est ; Aut an tenetur pecuniam illam restituere, & denunciare quod novit circa furtum : Denique si veritatem denunciare recusasset, per annum integrum, an semper ei esset eadem obligatio?

Respons.

Homo ille non potest salvâ conscientiâ sibi asservare centum nummos ipsi datos, ut veritatem non denunciet, ex Monitoriò ab Ecclesiasticò Judice decretò, & juxtà formulas promulgatò ; præterea restituere tenetur. Non tamen tenetur, cùm furti sit conscius, seipsum denunciare ; quandoquidem non tantùm agitur de ipsius famâ, sed etiam de vitâ : sed tenetur furtum restituere, si illius præcipuus auctor non restituat, qui ad id primus tenetur. Si verò conscius non esset Pomponius, & per annum verbi gratiâ, distulisset, vel neglexisset denunciare, à contortò excommunicationis fulmine ; dici potest, eum neque teneri denunciare, quoniam ignominiæ periculum adiret, quòd non denunciasset, tempore quò denunciare tenebatur. Tenetur tamen ex conscientiâ omnes adhibere rationes, quas Christiana prudentia ipsi suppeditat, ut impellat furem ad restituendum ; vel, ut jam diximus, ipse tenetur restituere, si fur non restituat. Ea est docti cujusdam Theologi decisio, cujus sententia nobis, hàc in re, amplectenda videtur (k).

(k) A Sanctâ Beuve tom. 3. Cas. 96.

CASUS VIII.

Joachimus necessariò cogitur de bonis suis omnibus decedere, propter tristem negotiorum suorum statum, cujus in causâ est, non ejus culpa, sed temporum infortunium ; id cum amicò suò Corneliò communicavit, sub fide arcani, vel cum suò Advocato, vel cum suò Tabellione, ut ab iis consilium audiar, quomodo se gerere debeat. Monitorium deinceps promulgatum est adversùs illum, & adversùs eos, quibus ejus negotia nota sunt. An Cornelius, Patronus, & Tabellio, salvâ conscientiâ, possunt non denunciare, quæ ipsis nota sunt?

Respons.

Constat Cornelium, Patronum, Tabellionemque non teneri retegere ea quæ sub fide arcani ipsis aperuit Joachimus. Ea est S. Thomæ doctrina ; (l) hancque reddit rationem nempè, obligationem arcanum servandi esse juris naturalis, ac ideò leges omnes humanas vincere, cùm agitur de re, quæ directè non est contra bonum publicum, ita ut nullus Judex nec Superior cogere possint ea ipsis denunciari, quæ hàc tantùm viâ nota sunt : En Doctoris Angelici verba. *Quandoque verò sunt talia, quæ quis prodere non tenetur : Unde potest obligari ex hôc quòd sibi sub secretò committuntur : Et tunc nullô modò tenetur ea prodere, etiam ex præceptò Superioris : quia servare fidem, est de jure naturali : Nihil autem potest præcipi homini contra id, quod est de jure naturali.*

(l) S. Thom. art. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

Decisio

Decisio illa confirmari potest ratiocinatione qoâ oititur S. Thomæ argumentum. Quilibet ax Mooitoriò tanetur tantum denunciare, ut Ecclesiæ satisfaciat, superiorisque voluntati, imperentis ea danuntiari, quæ note sunt circa contenta in Monitoriò, à superiore decretò. Certum autem est Ecclesiæ val superiori animum non esse obligare ad danuntietionem eos, qui in consilium edhibiti, consilium dant petentibus. Ergo Cornalius, cùm à Joachimo in consilium edhibitus fuerit tantùm, ut ipsi consilium daret circa negotia operosa quibus implicabatur, oon tenetur retegere ea quæ Joachimus ercanò ipsi concredidit.

Idem dicendum est, non solùm de Doctoribus, Patronis, Tebellionibus, val eliis qui in consilium adhibiti sunt; sed & de Medicis, Chirurgis, Pharmecopolis & obstetricibus, quorum opera edhibeoda fuit in quibusdam corporis infirmitatibus, & quibus nemo censetur confisus, nisi conditione tacitâ, eos secretum servaturos, cujus obligatio neturalis omnes devincit homines, est quippe ratio necessaria societatem civilem conservandi & fovendi; quod Sylvestrum Mozolinum, doctum Dominicanum impulit ed dicendum, (a) hisce in casibus Deum liberare homines ab obligatione superioribus obediendi: *In quibus quis per summum Prælatum, id est, Deum, est liber ub inferioris imperiô, non subintelligitur excepta superioris autoritas, quia eô casu nulla est.*

(a) *Sylvester Prierias* v. Testis q. 8. §. secundum. *Colloq. Andeg. Novemb.* 1711. *pag.* 471. *& seqq.*

Undè sequitur, superiorem igitur non posse jnbere, sub pœna excommunicationis ea retegera, quæ dicta sunt, val expresſè concredita vel tacitè, sub fide arcaoi: Ac ideò Inferiorem non taoeri id denuntiare: Illi enim justa est existimandi ratio, superiori enimum non esse eum ed id obligare. Ea est Navarri (b), Azorii, (c) & Sairi (d) ratiocinatio.

(b) *Navar. in Can.* Inter verba 55. 11. *q.* 3. *Conclus.* 6. *n.* 401.

(c) *Joan. Azor.* 3. *part. Instit. Moral. l.* 13. *c.* 28.

(d) *Greg. Sayrus, Clavis Regia sacerdotum l.* 12. *c.* 20. *n.* 14.

Duo tamen casus excipiendi sunt à regulâ jamjam institutâ, ut elibi observemus. Primus est, cùm agitur de crimine animô agitatô, nondum perfectô, quod vergit ad exitium val detrimentum spirituale vel temporale Reipublicæ, aut etiem privati cujusdam. Tunc enim retegere tenetus quod oovit, ut exitus antevertantur, ut Navarrus, (e) Gregotius Valentia (f) eliique multi docent. Secundus casus est, cùm agitur de retegendo impedimentô matrimoninm dirimente, ut observat Eveillon. (g)

(e) *Navar. supra cit. locu n.* 222.

(f) *Greg. de Valentia tom.* 3. *in summ. S. Thom. disputat.* 1. *q.* 10. *Puncto* 5.

(g) *Jac. Eveillon Tract. de Excomunicationib. & Monit. c.* 23. *art.* 2. §. 1.

CASUS. IX.

BERARDUS, coactus est argentaria præ inopià dissolvere, omoieque ejus bona à Creditoribus ejus occupata sunt. Sa abdidit in domô Alexandri prisci sui amici, qui generosè eum apud se recepit: quod duubus vicinis notum fuit, De hoc Monitorium promulgatus, quo præcipitur iis omnibus quibus negotium illud quodammodo notum est, ire denunciatum. An ex conscientiâ tenetur Alexander retegera, se omicum recepisse; si verò non denunciet, an ajus ambo vicini eàdem obligatione tenentur?

RESPONS.

Doctus Theologus, cui similis quæstio proposita fuerat, (h) ad eam respondet distinguando, ac dicendo, quod si dum amicus apud se aum recepit, id sit detrimento Creditoribus; quia oovit, verbi gratia, illum freudulenter pecunias subduxisse, ut Creditores defraudet; tunc tenetur amicus ire denuntiatum: At si nullatenùs ooverit, id Creditoribus detrimento aise, quod illnm apud se receperit, non tenetur id retegere, neque eô casu ad id tenentur ambo vicini. Hanc autem rationem reddit Doctor ille, scilicet, juris est naturalis miseris succurrere, & infelicibus edesse: Neque Ecclatiæ vel superiori Ecclesiastico enimus est, dum monitorium concedunt, quempiam obligare ad Caritatis præceptum ita necessarium per fringendum, cum proximo oullum inde affertur damnum. Si igitur in eô casu versetur Berardus, & denuntiatio Creditoribus nequaquam profuture sit ut debitam pecuniam recipiant, Alexander amboque ajus vicini silere debent. Si verò Berardus detrimentum insigne creditoribus suis attulisset, pecunias suas sobducendo, si id Alexander novisset, veritatem retegere teneretur; & daficienteajus testimonio, ambo ejus vicini eàdem obligatione tenerentur, Officialem vel ab ipso præpositum adeundo.

(h) *A Sancta Beuve tom.* 2. *cas.* 136.

CASUS. X.

GUERINO impendet necessitas de bonis suis omnibus decedendi. Renato quadringentas libres, ipsi debitas, tredit: paremque pecuniam in marus ipsi dat, Jacobo tradendam, ipsi quoque debitam, estque ejus pecunia oumerata. Renatus eâ ipsâ die Jacobo dictam pecuniam tradidit, ipsique nunciat, Guerioum bonis suis omnibus mox decessurum. Cessione peracta, Guarini creditores curant Monitorium promulgari, quo mandatur iis omnibus qui noverant, qnid in Cessione peractum sit, sub pœnâ excommunicationis id rategere. An Renatus Jacobusque, Guerini familiatissimi, quibus debitum solutum est, aliorum creditorum detrimento, tenentur ire denunciatum ipsis persolutum fnisse debitum, ao ipso tempore quo Guerinus erat in procinctu de bonis suis omnibus decedere?

RESPONS.

Renatus & Jacobus ex conscientia non tenentur ire denuntiatum vi Monitorii promulgeti requirantibus Guerini Creditoribus. Ratio est, illos declarare non posse, sibi solutam esse pecuniam immediatè ante cessionem, ipsis notam, quin indè injustè damnum patiantur iosigne. Certum enim est in foro exteriori, aliquem existimeturum ab ipsis fraudem fuisse; hancque ob rationem fore ut cogantur pecunias acceptas referre ad congeriem bonorum de quibus decessit Guerinus. Ad id tamen oullatenùs tanentur in foro conscientiæ, quandoquidem legitimè ipsis arant debitæ pacuniæ illæ ab eo qui foro cessit, & qui aes persolvit, oon ex ære eliano, sed suâ pecuniâ, quæ sub manum Magistratûs tradita non erat à Creditoribus aliis.

Decisionis illius ratio est, quooiam, ut jam alibi diximus, Ecclesiæ animus oon est ed denuncietionem cogere eos, qui denuntiare nequeunt nisi suo damoo, & quin insigne damnum inde patiantur, quod necessario paterentur Renarus & Jacobus, si retegerent Guerinum ipsis debitum persolvisse in circumstantiâ, cujus mantio fit in specie propositâ.

Diximus; *pecuniam quæ non tradita est in manum Magistratûs*; Nam respectu bonorum in costodiam regiam Auctoritate Judicis traditorum, Craditor, cui persoluta est peconia, ad congeriam communem, qood accepit, referre debet, ut distinctè fertur Lege, quæ dicit (i): *Sciendum, Julianum scribere, eòque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequàm bona debitoris possideuntur, quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat; non timere hoc edictum: sibi enim vigilavit: qui verò post bona possessa debitum suum recepit, hunc in portionem vocandum, exæquandumqoe cæteris Creditoribus: neque enim debuit præcipere cæteris post bona possessa: Cùm jam par conditio omnium creditorum facta esset.* (k)

(i) *Lege* Qui autem 6. §. 7. *ff. quæ in fraudem Creditorum facta sunt, ut restituantur. l.* 42. *tit.* 9.

(k) *A Sancta Beuve tom.* 3. *Cas.* 136.

CASUS XI.

GALLERIUS est in procinctu foro cedere, Firminum edit emicum; & consilium ipsi oon aper

riens, illum orat, ut sibi permittat nomine ejus quesdam pecunies servare, sub speciosè quàdam causà quam fingit. Firminus consentit, ut ipsi arrideat, & quin ipsi sit animus cuipiem demnum afferre. Post octo dies Firminus illius arcani participem facit Dionysium; scilicet, se nomen suum Gellerio sic commodasse, qui jamjam fraudulenter foro cesserat, prout meditabatur. Dia dominicá, requirentibus illius Creditoribus promulgatur Monitorium, ut veritas peractorum patefiat. An Firminus, vel eô absente, en Dionisius ex conscientiâ tenetur ire denunciatum?

R e s p o n s.

Extra dubium est, in casu propositô, Firminum teneri veritatem aperire peractorum inter ipsum & Gallerium; quandoquidem huic viro nomen suum commodans, Crediroribus demnum attulit; etque adeô tenetur illis suppaditare vias fraudem in ipsos edbibitam retegendi, iisque restituere ipse teneretur, nisi denunciaret, ob damnum ipsis eb eô ellatum, quòd sic Gellerio nomen suum commodasset; quamvis bonâ fide egerit, ebsque consiliô cuipiam nocendi. Si varò veritatem retegere nolit firminus, eô deficiente ed id tenetur Dionysius; licèt persuesum habeat Firminum bonâ fide Gellerio nomen suum commodasse. Retio est, quoniam egitur de alterius damnô insigni, hoc est de damno Creditorum, qui injuste bonis suis defreudarentur, si suppositio illa non retegeretur. Diximus, *ille deficiente*; si enim persuasum haberet Dionysius Firmioum denunciasse, denunciare non teneretur, illius enim testimonium inutile foret. Ea est ajusdem Theologi sententis, à nobis laudati, in responso ad difficultatem præcedentam. (a)

(a) *Idem ibid.*

C A S U S XII.

F L A M I N I U S Lambertum occidit, cujus uxor & liberi impetrarunt Monitorium circa hoc homicidium; jamque tribus diebus Dominicis promulgari curaverunt; ite ot quinque tantùm dies supersint temporis præscripti, quibus elapsis, illi qui criminis cartiores facti, illud non denunciaverint, actu erunt excommunicati. Flaminii fratris filius novit evunculum suum crimen illud patrasse: Attamen sinit tempus præscriptum elabi, quin denunciet quidquam, ne causa sit exitii avunculi sui. An ast excommunicatus?

R e s p o n s.

Constat, Flaminii fratris filium in excommunicationem non incurrisse, cujus fulmen contorsum est in casu proposito: Cùm consanguinei val affines non teneantur tastimonium perhibere edversus illos quibus cum vinculis tam erctis conjuncti sunt. Prima ratio quæ reddi potast, hæc est scilicet, neminem unquem ad rem inutilem teneri. Illorum autem denunciatio inutibis censeretur. Nam si juxtà Decretum enni 1667. tit. 22. art. 11. *Partium cogeati & affines, usque ad fratrum patruelium filios inclusos* [hæc sunt Decreti illius ipsissima verba] *in rebus civilibus testes esse non possint, ut in eorum gratiam vel contra eos testimonium perhibeant*, potiori jure in rebus capitalibus testes essa non possunt, cùm de vita agitur, ut in specie propositâ, exceptô tamen læsæ Majestatis crimine, ut & hæresi eos, cùm clàm disseminatur. Hos binos casus tantummodo excipit Cardinalis LeCamus, in suis mandatis Synodalibus. Secunda ratio, quæ liberat à testimonió perhibendo in hàc occasione, ea est nimirùm, quia indè nascerentur innumeræ dissensiones & odia in familiis. Tertis ratio hæc est, cognati sui commodum tanquam suum spectare debet, propter vinculum naturale quod illos conjungit. Non autem teneretur se ipsum reum declarare: Et satis esset, si pro viribus malum è se patratum repararet. Ergo neque tenetur cognati sui crimen retegere, evunculi sui, verbi gratiâ. Querta denique ratio & prægnentissima hæc est, quòd scilicet Ecclesiæ enimus non sit, eô casù, ed denunciationem cogere.

Decisio illa confirmari potest Canone ex Legibus Romanis ductô (b) ubi observatur; ne *Liberti adversus Patronos sponte prodire non audeant: sed ne vocati quidem in judicium venire cogantur.* Filius autem fratris, vel quilibet elius consanguineus, cum avunculo suo conjunctus est vinculo longe arctiori, quàm libertus cum Patronô suô; quandoquidem libertus conjunctus est solummodô gratô enimô, filius verò fratris val quilibet alius cognatus, conjunctus est netura ipsâ. Eam ob rationem Canon illa (c), non solùm non vult Petres, Matres & liberos admitti tanquàm testes, alii edversus elios, etiamsi sponte se offerrent. *Parentes & liberi adversùs se nec voleetes ad testimonium admittendi sunt.* Sed excipit præterea alios consanguineos & affines. *Lege Juliâ Publicorum judiciorum cavetur, ne invitô denuntietur, ut testimonium dicat adversùs socerum, Generum, Vitricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrinòve natum, eosve qui priori gradu sint.* Eveillon qui tractavit de Excommunicationibus & Monitoriis magis dilucidè quam ullus alius idem docet (d), & ut senteotiam suam auctoritate comprobet, Angelum de Clavasio, Navarrum, Suarez, Avilam & Barbosam laudat (e).

(b) *Can. Si* testes. 3. 4. q. 2.

(c) *Ibid.* §. 34.

C A S U S XIII.

B E R T I L L A, Luciani ancilla, novit Dominum suum reum esse quòd fraudulenter foro cesserit, & ob hanc causam ejus Creditores curant Monitorium promulgari. An salvâ conscientiâ, & quin excommunicationem subsequentem incurrat, potest se liberare, quin denunciet?

R e s p o n s.

Inter Auctores non convenit de hàc difficultete. Ille qui in ordinem digessit, & in lucem edidit Colloquia Condomensia, & doctus quidam Theologus, cujus decisiones in lucem editæ sunt (f), & cujus sententiem emplectitur qui colloquia Andegevensia in lucem edidit, existimant (g) famulos non teneri eà occasione retegere ea quæ norunt adversus suos Dominos. 1o. Quia, inquiunt, Judices ad eorum testimonium non attendunt, ac ideò eorum denunciatio conquerentibus inutilis evadit. 2°. Quoniam raro admodùm denunciare possunt, quin inde insigne damnum patiantur. 3o. Quia arcani Legem observare tenentur, circà ea omnia quæ in Dominorum suorum ædibus fiunt: Quibus addunt Auctores illi, Ecclesiæ animum non esse, famulos cogi ed testimonium perhibendum adversùs Dominos suos, suasve Dominas. Eæ sunt rationes, quibus utuntur ii qui primam illem opinionem defendunt, quam amplexus est dominus Cardinalis Le Camus, Episcopus Gratianopolitanus, qui hoc respectu famulos recenset inter Confessarios, Advocatos, Medicos, Chirurgos, obstetrices (h). Verùm opinionem illam impugnat Eveillon, (i) qui ait, „ famulos non comprehendi in „ privilegio & immunitate cognatorum, nisi sit „ cognatio intra quartum gradum; ac ideò tenentur retegere, ut & cæteri, vi Monitorii, nisi ad„ sit ratio peculiaris, quæ eliâ viâ illos liberet: „ verbi gratiâ, si periculum esset ne retegendo insigne malum paterentur. „ Hæc sunt Auctoris illius verba, cujus sententia conscientiæ tutior est, nobisque veriteti ac justitiæ magis consentanea videtur. Rationes eb aliis allatæ satis prægnantes nobis non videntur, ut in eorum descendamus sententiam. Nam 1o. Licèt constaret famulum non admitti apud Judices ed cujuslibet criminis Dominum suum accu-

(d) *Jac. Eveillon. Tract.* de Excomun. & Monit. c. 23. *art.* 2. §. 3. *Et apud eum Angelus de Clavasio* v. Denuntiatio. *Navarrus in Can.* Inter verba, *supra cit. Consilis.* 6. *n.* 412. & *seqq.* Ec *Manual. c.* 25. *c.* 46. *Suarez de Censuris disput.* 20. *sect.* 3. *n.* 10. *Avila, Barbosa &c.*

(e) *Colloq. Condom. to.* 1. *Colloq.* 4. *sect.* 3. *Catec. Monspel.* §. 41. *A sancta Beuve tom.* 2. *Cas.* 63.

(f) *Colloq. Condom. to.* 1. *Colloq.* 4. *sect.* 3. *A sancta Beuve tom.* 2. *Cas.* 63.

(g) *Colloq. Andegav.* 1711. *pag.* 467.

(h) *D. Le Camus Mandat. Synod. tit.* 2. *art.* 2.

(i) *Jac. Eveillon, loco suprà cit.*

accusandum, quod universè verū non est, Judex tamen utiliter uteretur indiciis à famulo allatis. Exempli causâ, si Bertilla, de qua loquitur species proposita, declareret Dominum suum in aliquem locū seposuisse bonorum suorum maximam partem, Judex certissime uteretur illâ declaratione in gratiam Luciani Creditorum 2°. Contrà credimus, rarò admodùm evenire posse damnum insigne, famulo denuncianti, ob Monitorium decretum, adversùs Dominum suum, præsertim in casu quem expendimus. Damnum enim insigne censeri non debet, si Dominus hunc famulum dimittat. His adde, hominem qui fraudulenter foro cedit, non sicut antea in ædibus suis habitare, sed se abdere, & aliò confugere, ne in carcerem conjiciatur, requirentibus iis quorum bona abstulit. 3°. Verum quidem est, famulum teneri arcani legem servare; hoc est, accuratè loquendo, illum domini sui arcana retegere non debere iis quorum non interest, sed id intelligi debet de casibus, in quibus alter nullum patitur damnum. Hic verò Bertillæ silentium valde noxium est Domini sui Creditoribus, qui pecunias recuperare possent quas ipsi prædatur, si Bertilla veritatem sibi notam declararet, ut ei præcipit Judex Monitoriò quod decrevit. Cùm enim Auctores illi addunt, Ecclesiæ animum non esse cogere famulos ut adversùs Dominos suos denuncient, id sine ullâ probatione proferunt; cùm nulla reperiatur Lex, nullus Canon, nullum mandatum Ecclesiasticum, quos ipsos denunciatione liberet, ut leguntur Mandata quæ cognatos liberent. Undè concludimus Bertillam ex conscientiâ teneri ea declarare, quæ ipsi nota sunt, circà Luciani fraudulentam decessionem. Si verò non declaret, excommunicationem Monitoriò latam incurrit.

CASUS. XIV.

RADULPHUS, Civis Parisiensis, è Sancti Eustachii paræciâ, cùm Versalias ivisset Pentecostes dies festos exactum, ibi audivit Monitorium promulgari, de facto momentosô, perfectè sibi noto, quod Monitorium in ipsius Paræciâ promulgatum non est. An tenetur ex conscientiâ ea quæ novit hanc in rem retegere?

RESPONS.

Verum quidem est, juxtà doctum quemdam Theologum, (a) Radulphum strictô jure non teneri denunciare, circà factum de quo agitur, vi Monitorii Versaliis promulgati, non verò in S. Eustachii Ædibus: Quoniam, inquit, promulgatio illa spectat tantùm Incolas Paræciæ in qua promulgatur: sed tamen ad id tenetur. 1o. Præ reverentiâ & obedientiâ quâ Superioris Mandatum sufficienter notum prosequi debet. 2o. Certò quodam casu ex naturâ facinoris, cujus occasione Monitorium promulgatum est, ut alibi fatetur idem ille Doctor (b). Id ex S. Thomæ doctrinâ probari potest (c) qui postquàm dixerit, unumquemque teneri testimonium perhibere in rebus quæ ad Justitiam pertinent, cùm id postulatur auctoritate superioris legitimi; addit, quemlibet ad id cogi posse aliâ viâ, quamvis superioris auctoritas non interveniat. Verbi gratiâ cùm agitur de liberando quôpiam à morte injustâ, vel quâdam aliâ pœnâ non promeritâ, infamiâ, verbi gratiâ, vel insigni damnô. *Si verò requiratur ejus testimonium*, ait Sanctus ille, *non autoritate superioris, cui obedire tenetur, tunc distinguendum est: quia si testimonium requiritur ad liberandum hominem, vel ab injustâ morte, seu pœnâ quacumque, vel à falsâ infamiâ, vel etiam ab aliquo damno; tunc tenetur homo ad testificandum: Et si ejus testimonium non requiratur, tenetur facere quod in se est, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc possit prodesse. Dicitur enim in Psalmo* 81. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. *Et Romanorum* 1. Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. *Ubi dicit Glossa*; Consentire, est tacere, cum possis redarguere. Sed S. Doctor ille addit, neminem ad hoc teneri, nisi superioris auctoritate cogatur, cùm de justa condemnatione agitur. *Super his verò, quæ pertinent ad condemnationem alicujus, non tenetur aliquis ferre testimonium, nisi cùm à superiore compellitur secundùm ordinem juris.*

(a) *A Sancta Beuve tom. 2. cas. 173.*

(b) *Idem tom. 3. Cas. 33.*

(c) *S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 1. in Corp.*

Hanc rationem reddit; eum eô casu nullum proximo damnum peculiare afferre, & illum curare non debere, an accusator id quod in medium adversùs accusatum protulit probare non possit; cum imprudenter voluerit adire periculum causâ cadendi in accusatione quam immeritò attulit. *Quia si circà hoc veritas occultetur; nulli ex hoc speciale damnum nascitur, vel si immineat periculum accusatori, non est curandum: quia ipse in hoc periculum sponte se ingessit. Alia autem ratio de reo, cui periculum imminet, eo nolente.* Undè sequitur, quòd quamvis Radulphus salvâ conscientiâ possit non ire denuntiatum, juxtà speciem propositam, respectu naturæ facinoris tantùm, eô sensu quem indicat S. Thomas, ad id tamen tenetur respectu reverentiæ, quâ tenetur prosequi Ecclesiam; & respectu obedientiæ, quâ tenetur prosequi ejus mandata, si sufficienter ipsi nota sint; teneturque sub pœnâ excommunicationis, cujus mentio fit in Monitoriô. Ac reverà non verum est, solos Paræciæ incolas, ubi promulgatur Monitorium, Episcopi sui mandato obtemperare teneri; quandoquidem Monitorium exprimitur verbis generalibus, quæ cæteros omnes Diœcesanos complectuntur, quæ ideò eos omnes obligant, ex quâcumque sint Paræcia, ad obtemperandum Mandato in Monitoriô prolatô, quod Ordinarii solâ Auctoritate decretum est, non verò auctoritate Sacerdotis promulgantis.

CASUS XV.

RENATUS perfectè notum habet negotiū momentosum, circa quod audivit Monitorium promulgari; at non credidit se teneri ire denunciatum, nisi pòst tertiam promulgationem, quamvis denunciare potuisset à primâ promulgatione. An sic peccavit?

RESPONS.

Error est vulgaris, nunquam satis damnandus, neminem teneri retegere, nisi post tertiam Monitorii promulgationem. Certum enim est quemlibet ad id teneri statim post primam promulgationem. Hæc autem reddi potest ratio, scilicet quemadmodum dici non potest filium Patri suo obedire, prout debet, cùm Patris mandata exequitur tantùm cum ter iterata sunt: Ita fideles, qui Ecclesiæ, Matri suæ, ubi primum aliquid ipsis præcipit, peccati excusari nequeunt, cùm nulla est causa legitima cur ejus mandatis non obtemperent. Secunda ratio addi potest, nempe sæpè interesse illius qui Monitorium impetravit, ut illicò retegatur quod notum est circa detrimentum ipsi allatum: si autem per multas hebdomadas differatur id retegere, aliquando ipsi præripitur ratio reum cogendi damnum resarcire prout debet: Ipsi nimirum tempus suppeditatur avertendi vel abscondendi furtum, vel testes corrumpendi aut amovendi; aut denique quoniam reus intereà evadet forsitan, vel solvendo non amplius erit. Præterquàm quod partim in causa ille est cur magnos sumptus fecerit in judiciô agendi formulis. Constat igitur ex omnibus istis rationibus, Renatum salvâ conscientiâ differre non potuisse denunciationem suam post tertiam promulgationem Monitorii. Cum nulla fu-

eit causa cur illam distulerit usque ad diem illam (a): Constat quoque, quòd ab eó apud Daum rapetetur ratio damni, quod conquerens passus est vel forsan patietur.

(a) *Colloq. Condom. to. 1 Colloq. 4 sect. 2. Eveillon de Excommun. & Monit. Cap. 23. art. 3.*

CASUS XVI.

CUM Nocere Episcopus jussisset promulgari Monitorium, de furtó quódam admisso, tribus continuis diebus Dominicis facta est promulgatio, mandans iis quibus notum erat furtum, ut ipsis cognita declararent, sub pœná excommunicationis, *ipsó factó*, nisi intra sex dies sequentes denuntiassent. Duobus diebus post ultimam promulgationem mortuus est Episcopus ille. An ejus mors impedit quominùs Joannes, qui novit quisnam furtum illud commiserit, & qui eum nondum denuntiavit, in excommunicationem, post elapsam sextam diem, incurrat?

RESPONS.

Episcopus illius mors, quæ evenit antequàm Joannes excommunicationem incurrerit, illius effectum impedit; ita ut, quandoquidem obiit ante sex illas moræ dies, Joannes, eó casu, excommunicationem non incurrat, etiamsi denunciatum non eat. Ratio est, quoniam episcopus, vel ejus Officialis, Monitorium non decernit quà Legislator, sed tantùm quà Judex peculiaris. Judicis autem Jurisdictio morte ejus finem habet. Ac ideò ejusmodi Monitorium non amplius obligat, ab illó tempore quó moritur vel abrogatur ille, cujus auctoritate decretum ac promulgatum fuit. Et huic obediendi obligatio iterum vim habere nequit, nisi successoris, vel canonicorum Collegii auctoritate, ad quod Jurisdictio Episcopalis vacante sede pertinet. *Mortuó vel remotó ab Officio Prælató*, inquit Cabassutius (b), *qui, non ut Legislator, sed tanquam Judex censuram inflixit, non cessat quidem censura in eo, qui illam anteà contraxerat; nam opus habet absolvi: sed tamen ita cessat, ut nemo illam posthac contrahere possit, nisi per successorem renovetur .... ejusmodi est Monitorium revelandi aliquid sub excommunicationis pœná. Hac namque neminem ligat, si intermoriatur prælatus, nisi vel à successore, vel à Capituló, sede vacante renovetur.*

(b) *Joan. Cabassut. Juris Canon. Theor. & prax. lib. 5. c. 15. n. fin.*

Idem ait Graffius, in opere Ethicea, quod edidit annó 1593. (c) Cùm enim asseraisset cum Panormitanó, cæterisque omnibus Canonistis, eum qui in excommunicationem incurrit ante Episcopi obitum, censurá illá veré ligatum remanere, licet postea moriatur Præsul ille. Addit non eandem esse rationem illius adversùs quem Mandatum excommunicationis, *ipsó factó*, decernebatur, cum Episcopus a quó datum fuerat moritur, antequàm perfectum habuerit effectum; hoc est, antequam homo ille actu excommunicationem incurrerit, quam ipsi minitabatur Mandatum. En illius Auctoris verba. *Duo reciderant in Excommunicationem, latam ab Episcopó per modum sententia contra extrahentes libros prohibitos. Unus incidit tempore, quo Episcopus in ultimo mortis articulo constitutus erat: Alter mortuo jam Episcopo. Tunc nulli dubium est, hunc secundum solutum esse ab excommunicatione: Primum verò nequaquàm: quia primus, vivente adhuc Episcopo, in excommunicationem incidit. Unde per ejus mortem non est absolutus: quia semel excommunicatione ligatus opus habet absolutione. Secundus verò ideò solutus dicitur: quia sententia excommunicationis non injecit vinculum tempore proferentis. ... Pariter idem dicendum de sententiis latis sub conditione: quia si conditio existit post extinctam jurisdictionem, non ligant.* At Doctor ille prudenter observat, non eandem esse rationem Excommunicationis statutó latæ; hancque rationem reddit, scilicet; *sententiam* [Excommunicationis] *debet præcedere mera culpa, vel offensa: quod non est in statuto, cujus est proprium, ligare futura & dare formam futuris, & non præteritis.* Quod consentaneum est Glossæ à Daoyz indicatæ, in Indice suo Juris Canonici (d).

(c) *Jacob. de Graffiis decis. aurear. l. 4. c. 2. n. 26 & seqq.*

Denique, Sylvester (e) docet eandem Doctrinam, his verbis: *sed si, pendente conditione, excommunicator moriatur, vel amoveatur, non est excommunicatus postea, qui facit contra illam sententiam: quia expirat & non ligat.* Panormitani (f) auctoritate, ut & Paludani, qui idem affirmant nititur Auctor ille.

(d) *Glossa in Cap.* Ut animarum *de Constitut. v.* Commiserint: *Et in cap.* A nobis *de sent. Excommun. v. Nominsi. Apud Steph. Daoyz. v.* Excommunicatio n. 2.

(e) *Sylvester v.* Excommunicatio 2. n. 1. 5. Decimusquintus.

(f) *Panorm. in cap.* Cum ad hoc *de Clericis non residentib.*

Et Paludanus apud Sylvest. loco cit.

CASUS XVII.

GUILLELMUS certò novit Oliviero, qui curavit Monitorium promulgari, ut furti apud se patrati Auctorem detegat; argumenta suppetere extra omne dubium posita, & numeró suprà quod necesse est, adversùs furem. An his nonobstantibus, tenetur denunciationem suam dare circà ea quæ novit?

RESPONS.

Tres præsertim rationes nobis persuadent Guillelmum teneri ex Monitorió illó, in circumstantiis specia propositá denotatis, denunciare. Prima hæc est, quia Ecclesia, quæ jubet post Monitorium declarare, censeri nequit casum excipere, quó denunciatio conquerentis comodum promovit. Secunda ratio est, quia privati non est expendere & dijudicare, an conquerentis argumenta sint sufficientia vel non: sed simpliciter ipsi obediendum est iis quæ Ecclesia præcipit. Tertia ratio est, quòd quamvis Oliviero suppetant argumenta prægnantia, adversus furti auctorem, argumenta quæ Guilhelmus ipsi præterea suppeditare potest, denunciatione sua, ipsi valdè necessaria esse possunt; nescit enim an accusatus argumenta prima irrita reddendi rationem non habeat, vel rejectione vel aliá via; cùm nimis constet artes subdolas sæpissimè probationes vincere posse, quæ videntur justissimæ, & supra omne dubium positæ: His adde, quod Guillelmi denunciatio alias saltem confirmabit, certiori auctoritate comprobatas reddet, ac difficilius evertentur. (g)

CASUS. XVIII.

CORIOLANUS Doctrinam hæreticam clàm disseminavit, duosque vel tres homines pervertit. Officialis Monitorium decrevit, quó audiret quisnam esset illius Auctor, illudque jam tribus continuis diebus Dominicis promulgari jussit, postquàm inter sacra fidei Christianæ explicata sunt capita. Certissime novit Paulus Coriolanum pravæ illius Doctrinæ auctorem esse: sed etiam novit eum ab aliquot diebus pœnituisse, imò eum actu operam dare ut errore eorum animum liberaret quos perverterat. De hóc quæritur an teneatur Paulus in eá circumstantiá adversus Coriolanum denunciare, sub pœná excommunicationis, *ipso facto*, cujus fulmen contorquetur die Dominicá sequenti?

(g) *Colloq. Condom. to. 1 Colloq. 4. sect. 3 Colloq. Andeg. Novemb. 1711. pag. 476.*

RESPONS.

Ut enodetur illa quæstio, satis est nosse, Ecclesiæ animum præsertim esse, in excommunicationis comminationibus quas significat vel exequitur, non alium esse, nisi ut peccatores ad pœnitentiam impellantur & ut ad officium revertantur. Hac veritate tanquam indubitatá positá, inde concludere facile est, quod cum Paulus certò noverit Coriolanum pœnituisse sincerè, imò eum actu eniti malum à se allatum reparare, eosque ad veram fidem reducere, quos seduxit; neque debet, neque etiam potest, quin adversus Caritatem Christianam peccet, Judici ullive alteri declarare crimen Coriolani, qui in rectam viá redux, jam perfacit, quod ab ipso petebat Ecclesia. Hanc rem igitur altó silentió premere debet Paulus: cùm certum sit excomunicationem contorquendam nec in Coriolanum nec in ipsum delapsuram. Hæc est Navarri, Sayri, Petri Navarræ, Cardinalis Toleti, Eveillonis, multorumque aliorum; (h) supersedemus autem ab eorum verbis laudandis, quæ in illis Auctoribus videre est. Credimus tamen quòd si illius viri crimen pervul-

(h) *Navarrus Manual. c. 17. n. 134. & 25. n. 46. Et in c.* Inter Verba *55. 11. q. 3. conclus. 6. n. 377. Greg. Sayrus Thesaur. l. 1. c. 9. Petrus Navarro lib. 1. de restitut. c. 4. n. 236. Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. lib. 5. c. 17. Eveillon Tract. de Excommunicat. & Monit. c. 23. art. 2. §. 6.*

gatum

gatum esset ; vel si Monitorium decretum fuisset requirente parte publicâ, hoc est, Procuratore Regiô, tunc teneretur retegere ; qooniam in casibus illis rei conversio non est solum Judicis incentivum ; sed præterea objectum habet criminis pœnam, & scandali satisfactionem.

CASUS XIX.

Alexis Antonium clàm trucidavit; Petrus homicidii fuit quidem testis oculatus, sed novit nullam aliam superfuturam probationem, imò nec suspicionem adversùs criminis illius Auctorem, ac ideò sui solius testimonium non satis fore ut condemnetur reus. Petit Alexis an eô casu possit, ex quæ vidit non revelare, ex Monitoriô promulgatô, requirente Regiô Procuratore, ut facti argumenta habeantur ?

Respons.

Nunquam Judex accusatum condemnare potest ex unius testis testimoniô, quia alias habeat probationes. Unde sequitur Petri testimonium, quod nullô aliô argumentô confirmatur, nullum alium effectum in speciè proposita procreaturum, nisi fore ut inutiliter Alexim infamiæ notâ inurat. Quapropter dici potest simili casu, Petrum non teneri quæ vidit revelare. Ea est Navarri sententia, ut videre est in locis operum ejus in margine laudatis (a). Idem docent Ludovicus de Beia, Bartholomæus Fumus, Antonius Genuensis, & Jacobus Eveillon, qui illos laudat.

Tribus præcipuis auctoritatibus nituntur Doctores illi. Prima ducitur ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Varcellensem inscriptâ (b), ubi Papa illa loquens de jurejurando quô testes se ad veritatem enunciandam astringunt, illam adhibet exceptionem : *Exceptis occultis criminibus ;* quia, ut ait Glossa (c), *super his inquisitio fieri non debet ; sed super illis tantùm, de quibus infamia præcessit.* Quôcum consentiunt Innocentius IV. Panormitanus, aliique Canonistæ in suis Commentariis in Decretalem illam.

Secunda auctoritas ducitur ex aliâ ejusdem Papæ Decretali, scribentis ad Episcopum Genevensem, (d) ubi ait : *Respondemus nullum esse pro crimine, super quô aliquâ non laborat infamiâ, seu clamosa insinuatio non præcesserit, propter dicta hujusmodi ;* [id est, testimonia eorum quibus videntibus commissum est crimen] *puniendum. Quin imò super hoc dispositiones contra eum recipi non debere; cùm inquisitio fieri debeat solummodò super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt.*

Tertia denique auctoritas est S. Augustini, à Gratianô laudati, (e) qui ait : *Plerumque boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent : quia sæpè destituuntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt judicibus probare non possunt.*

Ea omnia satis apertè ostendunt, Petrum, de quô loquitur species proposita, non teneri homicidium revelare, quod vidit Alexim patrantem ; contrà verò ipsum altum silentium observare debere, quin timeat incurrere excommunicationem quam minitantur Monitorium, promulgatum requirente Procuratore Regiô ; modò tamen certum sit eum solum, ut supponitur, adversùs reum testimonium prohibere posse. Decisio illa hôc juris effatô confirmari potest : *Unus testis, nullus testis ;* quod hisce Scripturæ Sacræ verbis nititur : *Non stabit unus testis contra aliquem ; quicquid illud peccati facinoris fuerit* (f). *sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Ea sunt, ut opinor, quæ prægnantiora & magis convincentia dici possunt, ut responsum illud extra controversiam ponatur.

CASUS XX.

Lysander, adolescens, duodecim vel tredecim annos natus, Virginis Nobilis raptum committi vidit. Ut raptûs illius suppetant argumenta, Monitorium promulgetur. Petit è suô Confessariô

(a) Navar. Man. c. 17. n. 134. in fin. & in C. Inter verba, supra citat. Conclus. 6. n. 379. Lud. de Beia Respon. part. 1. Cas. 2. Barthol. Fumus, in Armil. v. Excommunicatio: n. 31. Anto. Genuensis Praxis Archiep. c. 2 n. 2.

(b) Innoc. III. in Cap. Qualiter 17. de accusat. inquisit. & denunciat lib. 5. tit. 1.

(c) Glossa in D. Cap. Qualiter v. Exceptis.

(d) Innoc. III in Cap. Inquisitionis 21. de accusationib. &c.

(e) S. Aug. in Can. Plerumque 27 2. q. 7.

(f) Deuter. 19. 15.

an teneatur denunciare ; quoniam homo quidam qui cum ipso tunc aderat jam denunciavit. Quid respondere debet Confessarius ille?

Respons

Ecclesia videtur olim non adstrinxisse illius ætatis adolescentes ad revelandum, quandoquidem juxtà septimum Concilium Carthaginense, quod vulgò Concilium Africanum nuncupatur, habitum anno 419. ad testimonium perhibendum non admittebantur (a) ; *Ad testimonium autem infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur testes.* Unde concludi potest, quòd si eorum testimonium inutile censeretur apud Judices conquerenti; eorum denunciatio propter Monitorium inutilis quoque foret : Quod consentaneum est Legi cuidam in Canone Decreti Gratiani allatæ (b), quæ impuberes ineptos declarat ad testimonium in Judiciô perhibendum.

Jurisprudentia tamen quæ in hôc Regnô observatur, huic antiquæ Disciplinæ advertitur. Decretum enim anni 1670, (c) quod usu viget, & quæ nobis regula esse debet, decernit *utriusque sexûs adolescentes, licèt sint infrà pubertatis ætatem, admitti posse ad declarandum.* Ac revera negari nequit, quin eorum denunciatio conquerenti commodum afferat, propter lucem quam hinc educere possunt, quin ideo teneatur veritatem ipsi notam declarare. Lysandri Confessarius ipsi igitur dicere debet eum teneri ita denunciatum, ac declarare se vidisse raptum, de quô agitur in specie propositâ, committi.

CASUS XXI.

Cum Ithacius videret nomen suum apud Judices delatum, de mille nummis quos furatus est ; fugâ saluti suæ consuluit, ne puniretur. Deinceps capite damnatus est per defectum vadimonii diem ; ejus bona in publicum sunt addicta ; ter mille libris priùs sepositis ut restituantur illi cui erepta fuerant. Ab incunte lite, Publius Ithacii famulus, intelligens sibi impossibile fore, ut ipsi ducentæ libræ persolverentur, ab Ithacio ipsi debitæ in duorum annorum stipendia, occasionem nactus est, similem pecuniæ summam arripiendi, quam ipsius herus in Cubilis culcita straminea abscondebat. Ac promulgatum est Monitorium, excommunicationem *ipso facto*, minitans iis omnibus, quibus in manibus est pecunia, vel aliud quidpiam ad Ithacium pertinens. Publius petit an teneatur ex conscientia ita denunciatum, & declaratum se auctoritate suâ pecuniam illam arripuisse, ut hâc viâ stipendia persoluta haberet : Petit quoque an non declarando excommunicationem incurrat ?

Respons.

Respondemus Publium non teneri declarare se pecuniam illam, ducentas scilicet libras arripuisse : Ut enim in Decisionibus præcedentibus diximus, constat Ecclesiæ, dum Monitoria decernit, mentem esse tantum, adstringere fideles ad restituendum conquerentibus quod ad ipsos justè pertinet ; & unicuique reddetur quod ipsi legitimè est debitum. Publius autem non injustè apud se servat ducentas illas libras, quas Ithacio hero suo arripuit ; quandoquidem juxta suppositum, pecunia illa ipsi erat debita in stipendia duorum annorum ; & quia justè illam prehendere potuit, auctoritate suâ privatâ, cùm ipsi impossibile esset aliàs solutionem percipere ; quandoquidem præterea clàm id egerit quin inde scandalum ullum ortum sit. Id docet Eveillon in doctô suô Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis, (d) post innumeros alios quos laudat, quorum celeberrimi sunt Angelus de Clavasio, Bartholomæus Fumus, Dominicus Sotus, Navarrus, Covarruvias, Cardinalis Toletus, Medina, Petrus Navarra, Ludovicus Lopez, Suarez Jacobus de Graffiis, Comitolus, Sayrus, Avila & Barbosa (e), qui omnes unô consensu ajunt, eô casu, nullam esse revelandi obligationem ob Monitorium ejusmodi, quamvis Superior Ecclesiasticus enunciasset & expressus fuisset eos qui rem aliquam invasissent ratione justæ compensationis ; quandoquidem aliena bona non sunt retinenda, sed etiam

(a) Concil. Carthag VII in Can. Testes.

(b) Can. si Testes 3. cad 4. & q. §. 3.

(c) Decretũ 1670. tit. 6. art. 2.

(d) Eveillon c. 23. art. 1.

(e) Angelus v. Furtum n. 41. Barth. Fumus in Armilla v. Furtum n. 16. Dom. Sotus in 4. dist. 22 art. 2. Cas. 3 & de Justo & jure l. 5. q. 3. art. 3. Navarr. Manu. c. 17 n. 114. & Cons. 35. de sent. Excom. Didacus Covar. relect regula possessor malæ fidei p. 3. §. 2. n. 4. Fran. Toletus instr. Sacer. l. 5 c. 27. Medina de rebus restit. 51. Petrus Navar. de restit. l. 3. c. 1. n. 402. Ludov. Lopez Instruct. Consc. part. 2 2. c. 9. q. 2. Suarez de Censuris disp. 20. sect. 2. n. 1. & sect. 3. n. 12. Jac. Graffius decis. Aurea rum part. 1. l. 4. c. 8. n. 12 Paulus Comitolus Respons. Moral l. 3. q. 39. Avila de censur. part. 2. disp. 5. dub. 1. Gr. Sayrus, Thesaur. l. 1. c. 9. n. 12. Aug. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. allrg 96. n. 49.

quia Monitorium quod ejusmodi mandatum præciperet, injustum esset eo respectu, & adversaretur iis quæ ex jure naturali licent. Unde sequitur consequentiâ necessariâ, quòd si quidam noverint Publicum ducentas illas libras cepisse tantùm in compensationem legitimam, neque ipsi tenerentur quidquam hâc de re revelare.

CASUS XXII.

Narses, Parœciæ S. Harminii Dominus, & qui solus gaudet jure Columbarium habendi, novit quemdam rusticum ex suis Clientibus, qui Domini columbas sæpe occidit, præsertim eô tempore quô solent semina terræ mandari, nomine Procuratoris sui Fiscalis impetravit, & promulgari curavit Monitorium, ut argumenta ipsi suppetant adversus illum rusticum, & curet illum puniri. Judas, Simonque rustici illius vicini, illum sæpè id agentem deprehenderunt? An ex conscientiâ tenentur veritatem denunciare : si verò non denuncierent, an incurrerent excommunicationem post tres monitiones ordinarias latam?

Videtur illos in illam censuram non delapsuros : cùm Ecclesiæ animus non sit Fideles excommunicare, nisi quando scelerum insignium sunt rei, inter quæ recensere æquum non esset Rustici illius facinus, cùm non desint Casuistæ, qui existiment licere columbas occidere, quæ miseri Rustici frumentum satum comedunt. Ex alterâ parte, superior Ecclesiasticus aliter dijudicasse videtur, quandoquidem Monitorium hâc de re concessit, ac pronunciavit, ut supponitur, excommunicationis sententiam. *Quid juris? quid facto opus?*

Respons.

Dubitari nequit, quin graviter peccet rusticus ille, cùm Edicta vetent sub gravissimis pœnis, ne occidantur Columbæ eorum qui Columbarii jure gaudent; Variæque ex nostris consuetudinibus fures pronunciant eos, qui occidunt Columbas. Reverà evidenter furantur, ut ait Beraltus in Normanniæ consuetudinem (a) : cum Columbæ non minus pertineant dominiô ad loci Dominum; quam Gallinæ, Galli gallinacei, Capones, Galli Indici, Anates, Anseres, & cæteræ omnes aves domesticæ, ut & Cuniculi ipsius Leporarii ; ideòque, qui columbas illas occidunt, detrimentum insignè ipsi efferunt, ac consequenter digni sunt pœnis à Legibus Principis vel à Provinciæ consuetudine latis. (b) Idemque necessariò censent Præsules, aliàs enim Censuris facinus illud non plecterent, cùm penes eos sit Litteras suas Monitoriales denegare, quoties existimant leviores ob causas illas postulari. Unde sequitur, illos, qui sicut & Judas & Simon, istiusmodi factum noverunt, Ecclesiæ obedire teneri, veritatem ipsis certò notam declarando. Justitia Narsæ debita, reorum castigatio, justæ pœnæ quas promeruerunt; Disciplinæ civilis & boni ordinis conservatio, obedientiaque Ecclesiæ debita adstringunt igitur ad revelandum quod hâc de re notum est : illumque scopum legitimum semper habere debent qui revelant; ut nihil agant quod sit contra Caritatis præceptum, ut S. Thomas docet (c), qui ait, peccantis pœnam justam esse & licitam hisce in circumstantiis : *Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per pœnam peccantis, puta ad emendationem peccantis; vel saltem ad cohibitionem ejus & quietem aliorum & ad justitiæ conservationem & Dei honorem, potest esse vindicatio licita, aliis debitis circumstantiis servatis.*

(a) *Beraltus in Normã. Consuet. art. 137.*
(b) *Beralt. loc. citat.*
(c) *S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. in Corp.*

Verùm quidem est Casuistas quosdam, & inter alios Cardinalem Toletum, existimere, occidi posse columbas, quæ devastant terras recens satas; ac ideò ejusmodi excommunicationes injustas esse. Sed responderi debet, 1°. Non privatorum esse dijudicare de justitiâ Legum & Consuetudinum, quæ jus publicum complectuntur; nec de Potestate Ecclesiasticâ ipsis præcipiente veritatem declarare. 2o. Casuistæ illi sunt Extranei, loquentes juxta usus suos, nostris contrarios. Toletus, verbi gratiâ, erat Hispanus, qui in Italiâ scripsit, & cui non satis nota erat jus nostrum Gallicum, nostrorumque Regum Decreta, quæ Columbarii jus tribuunt Dominis quibus competit potestas vitæ & necis, ut sit ipsis quodammodo compensatio damni exurgentis ex oneribus quibus premuntur : verbi gratiâ, quod teneantur suis sumptibus curare litem inferri maleficiis ex suis subditis; suppeditare ea quæ sunt necessaria ad sustentandos infantes in ditione suâ expositos; ut & Dominis fiduciatiis, propterea quod tenentur militare sub Rege, cùm primariæ & secundariæ clientelæ Nobilitas ad bellum evocatur; & habere Judices ut Clientibus suis jus dicatur. Ita ut jus illud quod Princeps, vel Provinciarum consuetudines ipsis concedunt, sit quædam servitus conversa in prædia publica. Unde sequitur, eos qui cum Reginaldô, pertendunt Dominos, quibus sunt Columbaria, teneri omni tempore columbas suas alere, hallucinari; sic enim Dominis non majora essent privilegia quàm Plebeiis. Oporteret præterea, ut columbæ inclusæ semper detinerentur; hoc autem nec fieri potest, nec æquum est.

Cæterùm, facile est intellectu, Decisionem illam niti effatô certô, quamvis à Gersone controversô (d), nempe Ecclesiæ jus esse excommunicationem adhibere, ut qui damnum aliquod temporale intulerunt, illud resarcire cogantur. Hæc est universæ Ecclesiæ praxis, à tempore S. Basilii (e), & S. Augustini (f) instituta, quam comprobavit Alexander III. in quâdam ex suis Decretalibus, inscriptâ ad Archiepiscupum Rotomagensem, & ad Episcopos ejus suffraganeos (g), ut & Innocentius III. (h) scribens, ad Archiepiscopum Pisarum, in Thusciâ, Clemens III. (i) Johannes XXII. (k) S. Thomas (l), ac denique Concilium Tridentinum. (m)

CASUS XXIII.

Alphaida, Mulier Summoperè pia, audivit Monitorium promulgari, quô præcipitur iis omnibus, qui norunt, quia ipsi viderunt, vel audiverunt, quisnam homicidii, patrati in Sylvâ juxtè Pagum ubi habitat, Auctor esset, sollicita petit à suô Sacerdote, an tenentur declarare, se à multis ejusdem loci incolis audivisse, Fulbertum homicidii illius Auctorem esse. Quid ipsi suadere debet Sacerdos?

Respons.

Verùm quidem est, quòd quando quis certissimè novit factum aliquod, de quo Monitorium promulgatur, novit inquam, sive quòd ipse viderit, sive id audiverit ab Auctore ipsô, aut aliundè certior factus sit, *Si testis.... fuit; aut vidit, aut conscius fuit, id est, aliquô modô cognovit*, ut ait S. Augustinus, (n) necessariò tenetur veritatem retegere, quam sic cognovit : si autem absque justâ ratione non retegat, excommunicationem incurrit contortam post tres Monitiones, sed non eadem est ratio, cùm factum notum est tantùm modô ambiguô, obscurô & incertô. Quamvis enim quilibet teneatur declarare quod audivit à viris fide dignis, cùm ipsi id non denunciarunt; ad id nemo tenetur, quando id tantùm audivit modô vagô, ab hominibus id narrantibus tantùm ex rumoribus vulgaribus & incertis; istius enim generis rumores non merentur fidem ipsis adhiberi, ut ait Auctor Glossæ (o): Quod impulit Celestinum III. (p) ut diceret, verba faciens de Divortiô, quòd *rumor.... vicinia non adeo est judicandus validus,.... nisi rationabiles & fide digna probationes accedant.*

Eadem est ratio, si auditum est illud tantùm ab hominibus præ levitate & inconsideratiâ loquentibus

(d) *Gerson Tractat. de potest. Eccle. Consid. 4. spirit. lect. 4. Coroll. 7.*
(e) *S. Basil. Epist. 244. & seqq.*
(f) *S. Aug. Epist. 153. ad Macedonium, alias 54. n. 6.*
(g) *Alex. III. in Cap.* Ad nostra *7. de jurejur. lib. 2. tit. 24.*
(h) *Innoc. III. in Cap.* Ad nostrâ *20. eod. tit.*
(i) *Clem. III. in Cap.* Conquesti *22. de sent.* Excomun.
(k) *Joan. XXII. In extravag.* Infidelis. *Unic. de furtu extrava. Comm. lib. 5. tit. 5.*
(l) *S. Thom. 3. part. q. 21. art. 3.*
(m) *Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 3.*
(n) *S. Aug. in Can.* Hoc videtur *8. 22. q. 5.*
(o) *Glossa in Can.* Quoniam *21. 16. q. 7. v.* Ut rumore.
(p) *Celest. III. in C.* Super *5. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ, &c.*

tibus, aut qui cognoſcuntur apertè mendaces & obtractatores ; aut etiam auditum aſt à probis viris, & fide dignis, ſed ignotis, aut quorum nominis nulla eſt mamoria ; quoſqua ideò indicare non poſſibile aſt. His enim in caſibus, denunciationibus iſtius modi nullam fidem adhibere poſſet Judax ; & omninò inutiles evaderent, ut crimen retagaretur Si igitur Alphardæ non aliunde nutum ſit facinus, da quo agitur, Sacerdos ajus ipſi dicere debet, eam oon teneri ira denunciatum : ſi tamen juſta aliqua ſit cauſa dubitandi de inutilitate val utilitate ipſius denunciationis, denunciara debet : Judiciſque erit denunciatione illa uti, pruut ipſi videbitur. Ratio eſt, quòd quandoquidem Lex, quæ dannnciationem præcipit, certa aſt ac evidans ; ab obedientia oemo ſe liberere poteſt, cum cauſa, quæ ab obſequio liberare poſſet, æquè certa ac æquè evidens non aſt : fieri enim poteſt, illius denunciationem, aliis conjecturis prægnantibus additam, Judici utilam avadera poſſe, juxta effatum iſtud : *quæ non proſunt ſingula, multa juvant.* (a)

Ea eſt deciſio Auctoris Colloquiorum Andegavenſium (b), quæ ſapientiſſima exiſtimamus.

(a) *Gloſſa* in C. Illum 1. *de præſumpt. v.* fama loci. *l. 2. tit.* 23.

(b) *Colloq. Andeg. Novemb.* 1711. *q.* 1. *pag.* 458.

CASUS. XXIV.

PARRHASIUS Jordano litem intulit, de re marè civili ; Monitoriumque impetravit, ut argumenta, quibus ipſi opus eſt, & quæ aliâ via habere nequit, ipſi ſuppetant. An Judex laicus potuit permittare, Monitorium illud concedi ; & ao Judax Eccleſiaſticus potuit illud concedere, quin peccet contra Eccleſiæ mantem, & contra Edicta Regia?

RESPONS.

Verùm quidem eſt, Juriſperitos quoſdam Gallos contendiſſa, Monitorium uſum locum habere tantùm in cauſis criminalibus, non verò in cauſis merè civilibus. Sed Auctores illi hallucinantur, ut Fevretus (c) fatetur. „ In omnibus ferè inquit, „ Regni ſupremis Senatibus obſervatur, in cauſis „ civilibus, circa quas quis litem inſart & per„ ſequitur, Monitorium peti poſſe in probationem „ diſtractionum & ſpoliationum, ut afferunt, boo„ rum hæreditariorum, mobilium, Tabularum, „ & chartarum hereditatis val ſocietatis litigioſæ. Quod Auctor ille comprobat, 1º. Decretô ſupremi Senatûs Pariſienſis, datô in gratiam Franciſci Drovot, die 15. Martii annô 1600. quod dejecit Didierum Milleton à Selougey ab appellatione in abuſu dicendi juris ad ſuperiorem judicem, quam provocaverat, ob ejuſmodi Monitorium, eumque injuriarum damnavit, & mulcam impoſuit. 2º. Decretô Senatûs Divionenſis datô 5. Octobris 1600. 3o. Aliô Dacretô Senatûs Supremi Pariſienſis, datô die 7. Maii 1604. in gratiam Patri Yvonis, contra Præfectos & Scabinos urbis Caſtillionis : Quæ omnia Edicta auctoritate ſua comprobant Monitoria in cauſis merè civilibus. Bacquetus (d), laudamus ab eôdem Fevreto (e), profert quoque ſimile Edictum Senatûs Supremi Pariſienſis, datum 9. Julii 1592. confirmans ſententiam Tribuni Capitalis Pariſienſis, quod auctoritate ſua comprobat conceſſionem Litteralium Monitorialium, in caſu da quo agitur ; Et denique Bonvotus (f) aliud ſimile laudat quoque, datum à Supremo Senatu Divionenſi, die 28. Novembris, 1611.

(c) *Fevretus Tract. de Abuſib. l.* 7. *c.* 2. *n.* 30.

(d) *Bacquet. Tract. de jur. Juſt. cap.* 7. *n.* 31.

(e) *Fevret. cit. ibid. n.* 32.

(f) *Bonvot. tom.* 2. *v.* Monitiones *q.* 1.

Nullatenus tamen Eccleſiæ animus eſt ejuſmodi Monitoria concedere, niſi ob res magni momenti & extraordinarias, *non aliàs quàm ex re non vulgari*, ut Concilium Tridentinum loquitur (g). Idcircò Romæ Papæ Vicarius nunquam ejuſmodi Monitoria concedit, niſi jactura, val detrimentum, da quô eſt querela, ſit ſaltem pretii centum & quinquaginta librarum, ut Fevretus obſarvat, (h) *dummodo petentis uſque ad ducatos* 50. *interſit.* Si igitur aliquis ſuſciperet alicujus excommunicationem perſequi ob ram levis momenti ; cum Gerſone loquente in Conciliô Rhamenſi annô 1508. quis poſſet hanc comparare cum eô, qui *ut muſcam abigeret à fronte proximi, ictu securis exerebravit eum.* Ideòque Fevretus in medium profert Decretum Senatûs Supremi Pariſienſis, datum 24. Julii 1601. quod pronunciavit abuſu irritum Monitorium à Michaële Laudineô impetratum, in cauſa, in qua agebatur tantùm de triginta & trium librarum ſummâ.

(g) *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 3. *de refor.*

(h) *Fevret. loc. cit. n.* 26. *in fin. &* 35.

Ergo officium & proba conſcientia Judicum ſecularium, qui conquarenti permittunt Monitoria iſtius generis impetrare, & Judicum Eccleſiaſticorum qui illa concedunt, ut accurate expendant an detrimentum da quo agitur, magni momenti cenſeri dabeat ; & id facile ſatis aſt cognitu, ex circumſtantiis generis & bonorum eorum qui Monitorium petunt : quæ niſi obſervent, graviſſimum peccatum committerent. Ergo juxta principium illud uterque Judex ſe gerere debet, circà Monitorium à Parchaſio petitum.

CASUS. XXV.

GEMINIUS, Sanctæ Odillæ Presbiter, pridie diei Dominicæ Paſſionis, ab Officiali accepit Monitorium, quod minitatur excommunicationem *ipsô factô*, iis omnibus, qui diebus ſex proximis poſt tertiam promulgationem, non denunciaverint quod ipſis notum eſt, circa facinora in Monitorio contenta. Geminius illud primâ vice promulgavit, & die Dominicâ palmarum ſecundâ vice : ſed dubitat an teneatur id ultimò promulgare die Paſchatis. Quid ipſi ſuadendum eſt hac de re?

RESPONS.

Verum quidem eſt, Sacerdotem non poſſe ſine imperii detrectatione, recuſare promulgationem Monitorii, quod ad eum miſſum aſt ab Epiſcopô val ab Officiali, vel ejus promulgationem intermittere, prima promulgatione facta, niſi ex mandatô diſtinctô alterutrius ; aut niſi id ab ipſo petierit ille qui Monitorium impetravit ; vel deniqua niſi eum impediat interceſſio legitimè ipſi denunciata : ſed tamen Eccleſiæ ingenium & animus non eſt, ejuſmodi promulgationem fieri die Paſchatis vel Pentecoſtes, nec die Natali Domini noſtri, cum Feſtum illud eſt die Dominica, præſertim cùm tertia illa promulgatio denunciat excommunicationem, *ipsô factô*.

Quapropter credimus Sacerdotem exiſtimare debere, ſuperioris mentem eſſe, ut dies illæ ſanctæ excipiantur, niſi ſpecialiter id præcipiat ſuperioris Mandatum.

Ratio eſt, non decere diebus illis, quibus Eccleſia occupatur gaudio ſpirituali, quod ipſi affert complementum maximorum Religionis myſteriorum, immiſceri dolorem, afflictionemque acerbiſſimam imminutione, corporis ſui, & membrorum ſuorũ condemnatione quorũ ſalus ita ipſi cordi aſt. Id quoque in Provincia Eccleſiaſtica Mediolanenſi obſarvatur, ubi nunquam promulgatur Monitorium, ſine Epiſcopi diſtinctô mandato, diebus Paſchatis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Feſti Corporis Chriſti, & aliorum Feſtorum ſolemnium & anniverſariorum ; ut patet ex quarto Concilio, quod ibi habuit Sanctus Carolus anno 1576. *Cùm verò*, inquiunt Concilii illius Patres, (i) *pro ratione præſcriptâ aliquando concedentur* [excommunicationum litteræ ;] *ne tamen in ſanctiſſimis his diebus, in Nativitate ſcilicet Domini, Paſcha reſurrectionis, Aſcenſione, Pentecoſte, in celebritate ſacri Corporis Domini, & aliis anniverſariis ſolemnioribus diebus, ullomodo promulgentur ; niſi Epiſcopus aliter cenſuerit.* Illud Decretum quædam aliæ Eccleſiæ adoptarunt ; præſertimque Eccleſia Andegavenſis (k), ubi conſuetudo eſt promulgationem illam in diem ſequentem differre, ut & fidei Chriſtianæ Capitum explanatio differtur.

(i) *Conc. Mediolan.* 4. *part.* 3. *tit.* 8. *de foro Epiſcopali.*

(k) *Statuta Synodalia Andeg. ann.* 1655. *art.* 6.

CA-

CASUS. XXVI.

LAZARUS litem habet cum Gualterio, eumque accusat ipsi præripuisse sex millia librarum, schedulis. Habet quidem argumenta sufficientia ut eum convincat: sed ut ad Ecclesiâ plectatur, ut & à Judici seculari, hàc de re Monitorium ab Episcopo petit. An id ipsi concedere debet Episcopus?

RESPONS.

Si certò noverit Episcopus, Lazarum facilè & absque Monitorii ope Gualterium furti convincere posse, Monitorium petitum concedere non debet. Ratio est, quia Ecclesia Monitoria concedit tantùm ut probationes suppetant, hoc est, ut testium denunciatione ad veritatis cognitionem perveniatur, circa factum de quô conqueritur ille, qui Monitorium petiit. Ita ut, cùm in casu proposito Lazarus Ecclesiam in errorem velit deducere, ipsius auctoritatem absque necessitate adhibendo; adversus Ecclesiæ mentem & ingenium peccaret Episcopus, si auxilium illud extraordinarium ipsi concedaret, cum ipsi aliæ sint viæ sufficientes, ut impetret Gualterium condemnari ad resarciendum damnum, quod furtô suô Lazaro intulit.

Decisio illa planè consentanea est edicto dato circà Jurisdictionem Ecclesiasticam, mense Aprili 1695. (a) Hujus hæc sunt verba: „Archiepiscopi, „Episcopi, eorumque Officiales, Monitoria decernere non poterunt, nisi ob crimina gravia, & „scandala publica. Nostrique Judices Monitoriorum promulgationem non mandabunt, nisi „in iisdem casibus, & cùm probatio aliter suppetere non posset.

(a) *Edictum ann. 1695. art. 26.*

Senatus Supremus Parisiensis, diu jam ante Edictum illud, duobus Decretis pronuntiaverat, die 14. Decembris 1532. & die 15. Aprilis annô 1567, à Papone allatis (b), Monitoria nulla complecti debere facta, quorum veritas tabulis probari possit, quæ si desint, testes suffici possunt. Undè sequitur Decisionem nostram consentaneam pariter esse regulis Canonicis, Decretis & Jurisprudentiæ Edictorum.

(b) *Papon. l. 18. tit. 7. ar. 12.*

Vide Casum sequentem.

CASUS XXVII.

ODILLONI quispiam viginti nummos aureos furatus est. Ille Monitorium impetravit in eos omnes, quibus notum est facinus, cujus ibi fit mentio, vel qui illud ab aliis audiverunt. Johannes à Petro audivit Paulum nummos illos furatum esse eo præsente, an tenetur ex conscientiâ, & sub pœna excommunicationis, ire denunciatum, quamvis probè noverit Petrum denunciasse?

RESPONS.

Eo casu Joannes non tenetur retegere quod à Petro audivit. Ratio est, quia ejusmodi denuntiatio omnino inutilis esset, ut furtum retegeretur, & quoniam inde magis explorata notitia Judici non afferretur: *Cùm jam revelavit is, à quô didicisti; non teneris amplius revelare*, inquit Bailus, (c) *non Judex ex eô testimoniô certior fieri potest.* Indè fit ut Ecclesiæ nullatenus sit mens, eo casu adstringere ad revelandum, quandoquidem factum certius inde non evadit.

(c) *Bail. de examine pœnitentium part. 2. q. 68. p. 476.*

Ea decisio, ut observat Eveillon, in tractatu suo de excommunicationibus & Monitoriis, nititur hoc principio; Nimirùm, Monitorium nunquam concedi, vel promulgari debere, nisi *in subsidium*, hoc est, tanquam auxilium necessarium ad veritatem retegendam, & cum alia argumenta desunt. Ita ut, cùm veritas cognosci potest, & damnum illatum resarciri potest viis ordinariis Juris, aut aliis legitimis rationibus, Monitoria adhibere non liceat, nec excommunicationem subsequentem: Aliàs enim Ecclesiæ auctoritate abuterentur, illâq; profanarent cùm eam contra ejus mentem, & absq; necessitate adhiberent. Ea est Dominici Soti sententia, ait quippe (d): *Excommunicatio non habet locum, nisi ubi alia non est via possibilis; putà quando furtum ab occulto fure factum est. Quando verò vel in foro civili, vel aliâ seculari viâ res potest transigi; certè fas non est per potestatem spiritualem, quâ homo privatur, suffragiis spiritualibus procedere.* Hoc autem Conciliô Tridentinô nititur. (e)

(d) *Dominicus Sota in 4. dist. 22. q. 1. art. 3. conclus. 4. §.* Inter hæc.

(e) *Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reform.*

Evidenter autem patet, quòd, sicuti diximus, Odillun conquerens, & cui concessum est Monitorium, nullum commodum ex Joannis denunciatione ducere potest; quandoquidem, ut supponitur, Petrus jam denunciavit quod ab eo Joannes audivit; ac ideò Joannes nequaquam tenetur, in specie propositâ, revelare.

Vide Casum præcedentem.

CASUS XXVIII.

PELAGIUS, excommunicatus, nominatim denuntiatus, lethaliter vulneratus est in Sylvâ à Latronibus, ad Judicem Regium confugit, rogans inquiri de facinore, & ipsi liceat Monitorium in Latrones impetrare. An id ipsi permittere potest Judex; si verò mandet Monitorium promulgari, an Ecclesiæ Judex potest, vel debet id illi concedere?

RESPONS.

Qui in Ecclesiam publicè rebellis est, & maluit ab ipsius corpore, tanquam membrum putridum exsecari, quam ei obedire, ejus protectionem vel auxilium nequaquam meretur, ut observari potest ex Decretali, quam Gregorius IX. inscribit ad Archiepiscopos Toletanum & Compostellanum (f), & ex istô alterius Papæ eximiô effatô: *Indignum est eis ab Ecclesiâ subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.* (g) Et ex isto alio Clementis III. (h) effato: *Cùm frustrà Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam.* Undè concludi debet, quòd quamvis Judex civilis, præ errore vel dolô, Pelagio permisisset curare. Monitorium promulgari, Episcopus, vel Judex Ecclesiasticus nequaquam potest Pelagii supplicem libellum excipere, & Monitorium concedere cùm eum spectare debeat solummodo tanquam Ethnicum, juxta hæc servatoris verba (i): *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Etnicus & Publicanus,* non verò sicut subditus, qui ullo Ecclesiæ auxiliô dignus sit.

(f) *Greg. IX. in C.* Immunitatem, *fin. de immunitate Ecclesiar. l. 3. tit. 49.*

(g) *Hugin. I. in C.* Sacerdotibus. *2. nec Clerici vel Monachi lib. 3. tit. 50.*

(h) *Clem. III. in C.* In Audientia *25. de sent. Excomm.*

(i) *Matth. 18. 17.*

Decisio illa consentanea est cum Decreto quod S. Carolus condidit in quarto suo Concilio Provinciali, habito Mediolani annô 1576. (k) quo vetat hancce gratiam ulli excommunicato concedere. *Excommunicationum litteræ non concedantur .... cuiquam excommunicato, aut manifestè, aut notoriè criminoso.* Id vetant quoque Consilii Tolosani Patres, habiti annô 1590. (l) *Nullæ, in excommunicati aut perditi, scelestique hominis gratiam .... excommunicationes decernantur.* Ex quibus verbis videre est, Concilium illud jure meritô accensere peccatores publicos inter excommunicatos, hoc respectu. Quandoquidem utrique Monitorium petere non possunt, juxtà ingenium Christianæ Religionis, nisi ut impellant, censurarum ope, reos ad jus tribuendum proximo debitum, & ut eorum conversionem promoveant. Quomodo autem istius generis homines animo tam æquo ducerentur, dum ipsi salutem suam nequaquam curant, & vitam agunt in statu ita deflendo? Hæc est observatio Auctoris Glossæ in Decretalem, quam Innocentius III. (m) inscribit ad Præsules Galliæ. *Qualiter enim moveretur homo ad correctionem alterius, qui nondum est correctus?* Id Auctor illa mutuatus est à libro decimo quarto

(k) *Conc. Mediolan. 4. tit. de foro Episcopali.*

(l) *Conc. Tolos. part. 4. c. 1. n. 6.*

(m) *Glossa in Cap.* Novit. *13. de Judiciis v. ejus Exceptio.*

(a) S. Greg. in can. *Qui sint.* 3. 3. q. 7.

quarto Ethices S. Gregorii (a), dicentis, *Quid est quòd in ultionem sceleris inflammatur, & tamen priùs ipse prosternitur? nisi priùs ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.* Propter hoc effatum Celestinus III. ait (b): *Testes publico jure possunt propter infamiam à perhibendo testimonio removeri.*

(b) Celestin. III. in cap. *Præterea* 7. de testibus cogendis l. 2. tit. 2.

CASUS XXIX.

Polgus, Civis Lingonensis, Dolam se recepit, audivitque Lingonis, promulgatum fuisse Monitorium circa crimen, de cujus circumstantiis multa dicere potest momentosa. An tenetur, etiam absens, quod novit retegere?

Responsio.

Species sic exposita multa complectitur ambigua, quæ elucidare necesse est, ut tota sit decisio.

1. Cognoscendum est, an Polgus Dolam se receperit, ut ibi habitet, & an in perpetuum sedem ibi fixerit; anve illuc se contulerit ob quædam negotia & ad quoddam tempus solummodo.

2. Supposito, eum ibi sedem fixisse, an jam ibi habitet; vel an etiamnum in Diœcesi Lingonensi degat.

3. An die, quâ Lingonis exivit, ut Dolam se conferret, ibi habitaturus, Monitorii promulgatio jam inchoata fuerit, vel an prima promulgatio inchoata fuerit tantùm post ejus exitum è Diœcesi.

4. An criminis illius sit insons, circà quod promulgatum est Monitorium; vel an ejus sit conscius.

His suppositis, Respondemus 1. Quòd si Polgus Dolam se receperit, tantùm ob quædam negotia, & ad quoddam tempus, semper subditus censetur Jurisdictioni Episcopi Lingonensis, si antequàm è Diœcesi exiverit, prima monitio incboata fuerit: idebque tenetur eo casu ire revelatum. Si verò post ejus exitum è Diœcesi Lingonensi inchoata fuerit Monitorii promulgatio; omnesque in judicio formulæ & actiones habitæ fuerint, dum à Diœcesi aberat, revelare non teneretur, & non incurreret excommunicationem post tres monitiones contorquendam. Ratio est, quoniam Monitorii promulgatio est actus Jurisdictionis, qui obligare potest eos solummodò, qui in territorio degunt hoc est, in Diœcesi, extrà quam nulla est Episcopo potestas, ut alibi probamus ex isto juris effato, quod comprobavit Bonifacius VIII. *Jus extrà territorium dicenti non paretur impunè.* (c) Et Innocentius IV. (d) Unde sequitur Parisiis domicilium habentem: qui Rotomagum se conferens, Meduntæ duabus vel tribus diebus commoratur, ibique audit Monitorium ab Episcopo Carnutensi decretum promulgari, de facto, cujus nullatenus est particeps, non teneri quidquam retegere eorum, quæ novit circa hoc factum; quandoquidem subditus non est Episcopi Carnutensis Jurisdictioni; cùm in ejus Diœcesi nullum acquisiverit domicilium, cùmque innocens sit, prout supponitur, facti de quo agitur.

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Ut animarum* 2. de Constit. in 6. l. 1. tit. 2.

(d) Innoc. IV. in c. *Romana* 5. de sentent. Excomm in 6.

2. Si tamen ille Lingonas reversus fuisset, ante elapsum tempus præfixum tertiâ Monitorii promulgatione, teneretur Monitorio obtemperare, si rei actæ certior esset factus.

3. Si prima monitio promulgata fuerit, antequam Lingonis exiverit, ac deinde sedem Dolæ in perpetuum fixerit, eo etiam casu teneretur denunciare, circà facta in litteris Monitorialibus contenta, etiamsi tunc in aliâ Diœcesi domicilium haberet. Ratio est, quoniam satis est, eum subditum fuisse Episcopi Lingonensis Jurisdictioni, cùm prima monitio promulgata est. Jus enim cùm civile tum Canonicum requirit, causam quamlibet dirimi in loco ubi inchoata est *Si quis posteà quam in jus vocatus est miles, vel alterius fori esse cœperit, in eâ causâ jus revocandi forum non habebit*; inquit Ulpianus in quâdam Lege Digestorum (e): de quo Glossa ait (f) *sufficit ergo tempore citationis vocatum esse de foro vocantis: id est de foro ejus, ad quem vocatur,* Marcellus alius Celeberrimus Jurisconsultus Romanus, dicit etiam in aliâ Lege (g), *ubi acceptum est semel judicium, ibi & finem accipere debet.* Cujas idem Jurisprudentiæ caput probat aliâ Lege; (h) Et jus Canonicum circà hoc caput consentit cum jure Romano *Proposuisti nobis*, inquit Gregorius IX. (i) *quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui, à te legitimè citatus ad causam; quia postmodum Jurisdictionis alterius esse cœpit; tuum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quòd is in prædictâ causâ jus revocandi forum non habet, quasi ab altero jam præventus.* Circà quæ Glossa ait; (k) *Sic ergo patet, quòd per solam citationem perpetuatur Jurisdictio tam ordinarii, quàm delegati.* Id Glossæ illius Auctor probat duabus Legibus, quas jamjam laudavimus, & quinque aliis Paparum Decretalibus.

(e) Leg. *Si quis* 7. ff de Judiciis 5. tit. 1.

(f) Glossa in dicta lege v. *Non habebit.*

(g) Leg. *Ubi* 30. eod. tit.

(h) Cujas in l. *Datio* 3. ff. de actionibus empti & vendio §. fin. lib 19 tit 1.

(i) Greg. IX. in c. *Proposuisti* 19. de foro compet. l. 2. tit. 2.

(k) Glossa in can. *Proposuisti* v. *Citatus.*

Juxtà autem hypothesim illam, Polgus Episcopi Lingonensis Jurisdictioni subditus foret, primâ monitione canonicè omnibus urbis Incolis promulgatâ: quæ monitio reipsâ est vera in jus vocatio eorum omnium, quibus notum est factum, cujus in Monitorio mentio fit, causamque eorum respectu Episcopi Tribunali alligat. Eo casu igitur necessariò teneretur huic obedire, quamvis aliò in perpetuum se receperit; quandoquidem solâ primâ monitione unusquisque ex conscientiâ tenetur Ecclesiæ mandatis satisfacere, quin secundâ tertiâve monitione opus sit.

4. Si Polgus Auctor sit, vel conscius criminis illius, quod ut puniatur, promulgatum est Monitorium tenetur huic obtemperare; quamvis impetratum & promulgatum fuerit, post ejus exitum è Diœcesi, ubi illud patraverat, & ubi domicilium habebat; si ad tempus tantùm quoddam absens fuerit, quin sedem fixisset in aliâ Diœcesi, ubi nunc degit: Si verò Monitorio non obtemperet, ubi primum ipsi notum est, excommunicationem ab Episcopi auctoritate contortam incurrit. Hoc enim si ita non foret, quilibet facinorosus excommunicationes justissimas facilè subterfugere posset, in aliam Diœcesim consultò se recipiens, quandoquidem ibi plecti non posset, ob crimen quod in eâ Diœcesi non patrasset, ibi enim domicilium non habebat. Eo igitur sensu hæc juris sententia locum habet; *ubi delictum, ibi forum.* quam sententiam auctoritate suâ comprobant Decreta Ruscinonense, (l) & Molinense (m). Ideòque hicce reus ab Episcopo loci, ubi patratum est crimen, plecti potest, ut alibi probamus.

(l) Decret. Ruscinon. art. 19.

(m) Decret. Molin. art. 35.

Cæterùm, In iis omnibus, quæ diximus, supponimus, Polgum Christianum esse: Si enim Christianus non foret, planè aliter ratiocinandum esset: cùm constet, eos omnes, qui Christiani non sunt, non teneri vi Monitorii ea, quæ circà factum quodpiam norunt, revelare, quantilibet sint momenti; ad id tamen aliunde teneri possunt aliquando, ex jure naturali.

Vide EXCOMMUNICATIONEM.

MONOPOLIUM.

Reperiuntur, tam in Digesto, quam in Codice & in Institutis Justiniani tres Tituli, qui de MONOPOLIIS variisque eorum speciebus agunt, quique ea severè condemnant (a).

Vox, *Monopolium*, in sua origine odiosa non erat, & nihil aliud denotabat quam consilium, quod unus homo aut plures simul capiebant de emendâ aut vendendâ, privatim, quâdam mercis specie pro pretio, quod revera tunc obtinebat. Eumdem sensum ei voci assignat Polmanus in definitione sua (b); *Monopolium est machinatio unius, pluriumve Mercatorum in unum conspirans, ut ipsi soli vendant, emantve pretio licito.*

Verum illa vox sensu odioso hodie usurpatur; hoc est ad significandam conventionem factiosam & illicitam, quæ à pluribus Mercatoribus unanimiter fit, sive consilium, quod ab uno viro initur, de mercibus non emendis, nisi certo pretio, ut vendi queant pretio multò majori, in magnum detrimentum populi, ac præsertim pauperum, qui ad eos confugere coguntur, ut eas emant in inopia, quâ laborant. Hæc est ejus descriptio qualis à Martinio traditur, in suo Lexico Philologico (c): *Monopolium dicitur, cum unus solus aliquod genus mercaturæ universum emit; ut solus vendat, pretiumque suo modo statuat, vel plures simul idem fecère, quò cariùs vendant.*

Monopolium quoque vocatur conventio qua, exempli gratia, Opifices vel Artifices cujusdam Urbis, simul assignant modo fixo mercedem eorum labori & operæ, pro lubitu suo, & minorem mercedem recusant; aut inter se constituunt, quòd nullus eorum operam ab alio inchoatam perficiet. Hæc Monopolii species prohibita fuit sub poena exilii perpetui, & bonorum confiscationis Præscripto Francisci I. dato Villeriæ ad Cotiam mense Augusti anni 1539. Qua in re Princeps ille se omnino conformavit Legibus ab Imperatoribus Romanis latis, quæ iisdem poenis afficiebant eos, qui simile peccatum admittebant. *Si quis autem Monopolium ausus fuerit exercere*, inquit una ex Legibus illis, *bonis propriis spoliatus, perpetuitate damnetur exilii* (d).

Quibus addi potest alia Monopolii species, quam admittunt Mercatores, quum fraude impediunt, quominùs certæ quædam merces, aut cibaria aliunde adveniant, eum in finem, ut cariùs vendant, ea quæ ipsi habent, quod Leges Romanæ etiam prohibent sub magnæ mulctæ poenâ (e).

Monopolium etiam exerceri potest, alia ratione arcana; quum nempe quæpiam res Judicum Decreto venditur, si tunc ille, qui eam habere cupit, pecuniæ summam alii tradat, ut eum cohibeat quominùs contra se licitetur. Sicuti id observat Carondas, qui Curiæ Decretum refert, à quo illa praxis injusta, ut Monopolium damnatur, quodque latum est 26. Novembris 1559. (f).

Verumtamen, Monopolium licitum est quibusdam privatis, quibus Princeps licentiam concedit, ut soli, exclusisque omnibus aliis, vendant quasdam merces, quas è Regionibus longinquis advehi curaverunt, aut alias res, quas invenerunt in publicam necessitatem, vel utilitatem; ut scilicet privilegium, quod ipsis à Principe conceditur, sit ipsis loco mercedis, quam promeriti sunt ingenio aut industria sua, & impensarum sumptuumque, quos in antecessum fecerunt.

Monopolium injustum, quod à privatis exercetur absque Principis auctoritate, & ut opes comparentur populi damno, ac præsertim pauperum detrimento, est crimen valde invidiosum, & detestandum. Quapropter illi qui tale peccatum admittunt à S. Raimundo *Belluæ nefandæ* vocantur, eosque detestandos esse idem affirmat. *Illos... credo tanquam nefandas belluas, detestandos, qui ea intentione emunt res venales & præcipuè victualia, ut de talibus caristiam inducant* (g).

(a) ff lib. 48. tit. 12. cod lib. 4. tit. 59. Instit. lib 4. §. fin.

(b) Polm. part. 2. n. 616.

(c) Martinius Lexicon Philolog. pag. 35 edit. Amstelodam. an. 1701.

(d) Leg. *Jubemus*. unic. cod. de Monopoliis. & c. lib. 4. tit. 59.

(e) Leg. *Lege Julia* 1. ff de Leg Julia de ann: na lib 48. tit. 12.

(f) Carondas lib. 4. Responsi. 1.

(g) S Raim. lib. 2. tit. 7. de usuris & pignoribus. §. 9.

CASUS PRIMUS.

CLEONICUS & VINCENTIUS, divites Mercatores, simul coëmerunt mense Novembri omne ferè frumentum loci in quo degunt, & locorum vicinorum, eum in finem, ut postea adigerent privatos, qui illud rerum angustia vendidêre, ad illud denuo à se emendum, præsertim per tres, aut quatuor menses, qui messem antecedunt, in quo tempore frumentum vulgò carius venit. Attamen illud ipsis non vendunt, supra pretium justum, quod Theologi summum vocant, neque consilium communicant cum ullo alio Mercatore, ut carius vendatur. An ea in re peccant, & an ad aliquam restitutionem tenentur?

RESPONS.

Antequam difficultati propositæ respondeamus, tenendum est, quòd illud, quod Monopolium vocatur, est tantummodò consensio, sive conspiratio plurium cujusdam Urbis aut Pagi Mercatorum, qui inter se paciscuntur de non ab aliis emendis mercibus, nisi certo pretio, quod ipsimet præfiniunt, aut de non iis vendendis, nisi pretio, quod justum earum valorem superat, imo & de iis alterandis & de iis tradendis emptoribus, non ita bonis, ut sunt naturâ suâ. *Primò*, inquit Sylvius (h), *quando Mercatores conspirant, ut nullus eorum emat supra certum pretium, quod ipsimet statuunt; neque ullus vendat infra pretium, de quo etiam* summum

(h) Fr. Sylvius in 2.2.q. 77. art. 1. quæsit. 2.

ipsi inter se conveniunt : quod pretium , si sit ultra summum vulgare pro venditoribus , aut infra infimum pro emptoribus ; non solum peccant contra caritatem , sed etiam contra justitiam , tenenturque ad restitutionem : imprimis quidem ille , qui sic emit , vel vendidit ; eo autem deficiente , omnes conspiratores in solidum , si æqualiter fuerint cooperati in monopolium.

Hoc ita primùm posito, affirmamus, quòd Cleobulus & Vincentius committunt verum monopolium, non modò charitati, sed etiam justitiæ contrarium ; & quòd per consequens tenentur ad reparanda omnia damna, quæ creaverunt illis qui coacti fuêre ad emendum ab ipsis frumentum pretio majore eo, quo emissent absque eorum monopolio. Nam licèt supponatur illud frumentum ab ipsis non vendi supra summum pretium, quod tunc vulgare est, attamen constat illud carius ab ipsis vendi quam venditum fuisset, si communi consilio, & eum præcisè in finem ut carius venderetur, ab ipsis coacervatum non fuisset. Ratio quæ hujus decisionis tradi potest, hæc juris regula à Gregorio IX. usurpata innititur (a) ; *Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur* & hoc etiam generali Sancti Thomæ axiomate : *Dare alicui occasionem periculi, vel damni, semper est illicitum.... & tenetur venditor ad damni recompensationem.* Negari autem non potest, quin Cleobulus & Vincentius, dum præsumunt & auferunt omne ferè tractûs sui frumentum eum in finem ut illud carius iterum vendant, & illo monopolio penuriam in regionem inducunt, auctores sint damni, quod privati patiuntur ; siquidem, ut superius diximus, certum est quod si per ipsos non fuisset, frumentum viliori pretio venditum esset. Igitur coram Deo tenentur ad restitutionem totius damni, quod emptoribus creaverunt. Atque ad hanc injuriam reprimendam Leges absolutè prohibuerunt omnia monopoliorum genera, & ad perpetuum exilium cum bonorum amissione seu, confiscatione, conjunctum omnes qui illud crimen patrabant, damnavêre (b) : *Jubemus.....* inquit Zeno Imperator, *ne quis illicitis habitis conventionibus conjuret, aut pacifcatur, ut species diversorum corporum negotiationis, ne minoris, quàm inter se statuerunt, venumdentur.... Si quis autem monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii.* Hæc sunt verba, quibus utitur Imperator Romanos in quadam ex Legibus Codicis Justiniani, quam jam in discursu præliminari retulimus, cum quibus consentiunt omnium ferè Principum Præscripta.

(a) Gregor. IX. in cap. *Si culpa.* fin. de injuriis & damno dato, lib. 5. tit. 36.

(b) Leg. *Jubemus.* unica cod. de monopoliis &c. lib. 4. tit. 59.

CASUS II.

Operarii conductitii cæmentariorum qui hoc ipso temporis spatio in Urbe Turonum adsunt, in unum coiverunt, & inter se convenerunt, 1. Quòd nullus ex illis in futurum pro Magistris opus faceret, nisi vice 25. assium, quos singuli unoquoque die mereri solebant, sibi in posterum 30. dentur. 2. Quòd nemo eorum opus ab alio inceptum absolvet. Operæ conductitiæ sartorum, & ligni Fabrorum Minutariorum idem consilium cepêre. An illa praxis monopolium redolet, & ut peccatum damnanda est ?

RESPONS.

Illud hominum genus verum monopolium committit, & pacto suo illi injuria afficiunt operum Magistros, & consequenter eos qui ipsis opus perficiendum dant, in eo quòd illi coguntur majus pretium operum ab illis exigere, quoniam illi operarii conductitii inter se machinati sunt de exigenda quarta parte mercedis supra eam, quam antea lucrari solebant. Unde sequitur, quòd tenentur ad reparationem damni, quod creaverunt, prout docet Sylvius dum de eo monopolii genere verbà facit (c) *Ad monopolii peccatum*, inquit ille, *etiam spectat, quod Opifices conspirant, ne opus ab uno inchoatum alter perficiat.* Quapropter ejusmodi coitiones, conventiones & conspirationes Opificum justa de causa damnatæ sunt Præscripto Francisci I. Villeriæ ad Cotiam lato mense Augusti 1539. (d). *Interdicimus*, inquit ille Princeps, *omnibus supradictis operum Magistris, & simul sociis conductitiis, & famulis omnigenarum artium ; quominùs ullas faciant congregationes, aut coitiones sive parvo, sive magno numero, quacunque causa seu occasio ipsis detur, & quominùs ulla exerceant monopolia, aut ullam habeant aut accipiant inter se consiliorum communicationem in factis ad ipsorum artem pertinentibus, sub pœnâ confiscationis corporis & bonorum.* Quod cum Jure civili Romanorum planè consentit, à quo nempe ad eamdem pœnam damnantur illi, qui quodvis monopolii genus exercent (e) : *Ædificiorum quoque artifices, vel ergolabi* (id est, *Redemptores operum*, inquit Glossa,) *aliorumque diversorum operum professores, & balneatores penitùs arceantur pacta inter se componere, ut ne quis, quod alteri commissum sit opus impleat, aut adjunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat : data licentia unicuique ab altero inchoatum & derelictum opus per alterum, sine aliquo timere dispendii implere.... Si quis autem &c.* Hujus Legis reliquum in fine præcedentis decisionis occurrit.

(c) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 77. art. 1. quæsito 2. in fine.

(d) Præscript. Villeriæ ad Cotiam art. 191.

(e) Leg. *Jubemus.* supra cit.

MOS VESTIUM.

Mos est vox, quæ vulgò usurpatur ad designandam celebritatem sive communem usum, quem consensus ferè generalis alicujus gentis, aut Regionis, conciliat quibusdam rebus, quæ ad modum vestitûs aut ornatûs pertinent. Eo in sensu dicitur, ex more, vel ad morem vestire se, capitis tegmen disponere : Atque eodem planè in sensu, vox *Mos* à nobis hic usurpatur.

Cæsar à Rupeforti rem actu tetigit, cum dixit, quod mos nulla alia ratione innititur, nisi ea, quâ Rex in Edictis suis utitur ; *Sic volumus, tale est beneplacitum nostrum* : Siquidem mos nullum aliud habet fundamentum nisi voluntatem eorum, qui ipsi obsequuntur.

Varii vestium modi non nunc primùm in Orbem intromissi sunt. In Athenæo legere est, quòd ejus viri ævo Romani vestium modum mutavêre : Et Suetonius in vita Cæsaris Augusti testatur, quòd ille Imperator mandavit, ut ad assentandum Legatis, quos Græci ad se miserant, Romani pallia Græcum in morem facta gestarent. Aristoxenus asserit quoque, quòd Persæ præmia dabant illis, quibus melius succedebat in inveniendis novis se vestiendi & ornandi modis.

Licet fieri non possit, ut videamus omnes vanos hominum hujus seculi, ac præsertim mulierum & puellarum ornatus, quin hunc abusum coram Deo defleamus; attamen privatus absque temeritate illum reformare non aggrederetur, quoniam certissimum est omnem ejus operam perditum iri. Imò Sapientes usui vulgò recepto obsequi tenentur. Ante sexaginta annos, ille risum movisset qui, sicut Hispanus, petasum cujus forma demissa & plana fuisset, gestare auderet, & nunc è contra ille homo malè sanæ mentis haberetur, qui petasum in acumen desinens gereret, prout tunc Parisiis, nobis testibus, omnes talem gestabant. Quod induxit Poëtam nuperi seculi, ut diceret (a). *Mores sunt quidam usûs, quibus Stulti & interdum Sapientes obsequuntur.* Sed mori recens invento nonnisi gradatim, & serò admodum morigerari debemus. Verum tamen à more, planè recedere nequit ullus homo, quin singularem animi dispositionem ostendat, quam qui sequitur, omnibus ridendum se præbet. Testis sit Horatius in hisce versibus (b).

(a) De la Suse.

(b) Horat. Sat. lib. 1. sat. 1.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Nihil hic addemus de regulis, quæ circa mores observandæ sunt; quoniam sub titulo *Ornamentum*, explicabimus, quod hac de re scire operæ pretium est, secundum doctrinam Tertulliani, Sancti Cypriani, Sancti Augustini & Sancti Thomæ, ex qua ostendemus, quandonam & quibusnam in casibus peccent, qui ejusmodi mores inveniunt aut iis obsequuntur.

Vide { MISSA, *Cas.* DOROTHEA. / ORNAMENTUM. / SINUS. }

MULCTA.

Vox mulcta duplici sensu usurpari potest. Primo sensu illa designat pœnam capitalem seu afflictivam, quæque consistit in publica reparatione, quæ Gallicè *amande honorable*, Latinè verò *ignominiosa traductio* vocatur, quâ à Judice damnatur Reus, qui eam peragit nudo capite, collo laqueo constricto, simplici indusio vestitus, facem ardentem in manu gestans, à carnifice seu tortore deductus, quique in locis sibi præscriptis veniam petit criminis ab ipso patrati à Deo, à Rege, à Judicibus, & ab universo populo, ut & à Parte à se læsa, coram Ministris Justitiæ ad hoc præpositis. Hæc pœna natura suâ infamiæ notam inurit. Hoc in loco de ea mulctæ specie non agimus.

Juxta secundum illius vocis sensum, mulcta vulgô significat pœnam pecuniariam, qua à Judice damnatur ille, qui hanc meritus est aliqua culpa sive delicto, quod commisit, quod etiam à Latinis *mulcta* vel *multa* olim vocabatur.

Hæc secunda mulctæ species, quæ hujus tituli argumentum suppeditabit, à primis temporibus in usu erat apud Græcos & Romanos. In Corpore Juris Civilis extant tituli, qui à summo ad extremum continent Leges, quæ ab Imperatoribus Gratiano, Valentiniano & Theodosio latæ sunt ad præscribendas pœnas, quæ infligi debent illis, qui temere lites intentant, quique pertinaciter & sine causa illas sustinent. Reges quoque Franciæ ab omni tempore Statuta & Decreta hac eadem de re promulgavêre. Recentiora sunt Edicta mense Augusti 1669. & mense Februarii 1691. lata, quæque præscribunt mulctas certis in casibus solvendas; sicut Curiarum Supremarum Decreta eas aliis in casibus præscripsêre. Sed singulatim hæc omnia, quæ ad Forum solummodo pertinent, enarrare non adgrediemur.

Ergo hanc in rem hæc tantum observanda esse existimamus.

Primò, quòd cum crimen secum infert mortem civilem, tunc uxor rei non tenetur contribuere ad solvendam mulctam in maritum reum edictam. Cum extra casum mortis civilis mulcta assumatur ex bonis communionis.

Secundò, quòd nulla mulcta in gratiam partis civilis adjudicatur, prout id olim fiebat, teste Imberto (c), sed solummodo civilia impendia vel interesse ipsi attribuuntur, quorum solutio debetur posthabita mulcta, quæ Regi adjudicatur, secundum Decretum editum 10. Martii 1660. (d).

(c) Imbert. l. 3. c. 1. n. 10.

(d) Diarium Audientiarum tom. 2. l. 1. cap. 16.

Tertiò, quòd cum Ecclesia fisco careat, Judices Ecclesiastici non possunt cuiquam mulctam imponere, sed solummodò eleemosynam in quoddam pium opus impendendam.

Quartò, quòd in negotio civili, quandò plures mulctæ damnantur, singuli tantummodò pro parte sua teneantur, cum è contra in rebus capitalibus omnes rei in solidum teneantur.

Quinto;

Quintò, quod mulctæ irrogatio fecum infert coactionem per corpus, exceptis 1. Illis quæ enuntiantur propter defectum Solutionis censûs, quoniam hæc mulctæ species non censetur pœnalis, sed solummodò dominialis, siquidem est emolumentum, quod à Consuetudinibus Dominis adjudicatur. 2. Exceptis illis, quæ promulgatæ sunt in eos, qui testimonium dicere recusaverunt, quoniam ut plurimum illa recusatio, quando cum pertinacia conjuncta est, comitem habet coactionem per corpus, quæ à Judice decernitur.

Sextò, quod cum semel mulcta edita est, qui ejus damnatur absolutè tenetur ad eam solvendam, & ne quidem incarcerationem vitare potest, sub prætextu Beneficii cessionis bonorum.

CAUS PRIMUS.

ARNALDUS, cum actio contrà ipsum eoram Judicibus intenta sit, propter crimen ab ipso admissum, condemnatus est à Judice inferiori mulctâ pecuniaria, & aliquot impendiis civilibus, sententiâ de qua ille provocationem ad Curiam Parlamenti interjecit, quo facto supremum diem obiit, antequam sententia illa Decreto confirmata esset. An illa mulcta in conscientiæ foro debetur ab ejus Hæredibus?

RESPONS.

Arnaldi Hæredes tenerentur equidem ad illam mulctam solvendam, si ipse fato functus esset, antequam provocavisset: Sed cum in specie proposita Arnaldus ante obitum suum de sententia Judicis inferioris provocationem interjecerit, ad hoc non tenentur. Nam, provocatio sententiæ effectum suspendit, etiamsi petitio mulctæ pecuniariæ jam facta fuisset in jure, contra reum. Ratio est, quod omnis actio criminalis rei morte penitùs cessat. *Non autem omnes actiones*, inquit Justinianus Imperator (a), *quæ in aliquem, aut ipso jure competunt, aut à Pratore dantur, & in haredem æquè competunt aut dari solent. Est enim certissima juris regula, ex maleficiis pænales actiones in haredem non competere, veluti furti, vi bonorum raptorum, injuriarum &c.* Excepta tamen criminibus læsæ Majestatis Divinæ vel humanæ, duelli, sui ipsius homicidii, & Rebellionis contra Judices vi aperta, quandò reus ibi interfectus est (b).

(a) Lib. 4. Institut. tit. 12. de perpetuis & temporalibus actlon. &c. §. Non autem.

(b) Decret. Mensis August. 1670. tit. 22. art. 1.

Sed non idem dici potest respectu impendiorum civilium & reparationis damni aliquo crimine seu delicto creati, quæque adjudicatur Parti læsæ sententia Judicis, quantumvis inferioris; *Furti quoque manifesti actio*, ait Justitianus Imperator (c), *quamvis ex ipsius Pratoris jurisdictione proficiscatur, tamen perpetuo datur. Absurdum enim esse existimavit, anno eam terminari.* Nam hæredes illius qui hoc damnum alteri intulit, de illo tenentur sine ulla exceptione, cujuscunque naturæ sit crimen, seu delictum; sive petitio de ea re in Judicio facta fuerit in reum, etiam ante ipsius obitum, aut post tantummodò, in ejus hæredes; etiamsi nullum emolumentum aut commodum ex eo delicto percepissent. Quoniam hæres in defuncti bona succedere non potest, quin simul se obliget ad omnia onera illius hæreditatis ferenda, secundum hæc verba Legis (d): *Haredes onera hareditaria agnoscere etiam in fisci rationibus, placuit.* Si quidem hæres ille unus idemque cum defuncto esse censetur (e), nec bona defuncti in ejus manus transire queunt nisi sub hac conditione: quod verum est, licet nulla fuerit actio intentata, aut petitio facta in Judicio contra eum, ante rei obitum; nec minus justum sit, ut onera hæreditaria, quorum tituli expressi contra defunctum non dantur, solvuntur, dum ratione juridica probari queant, quam ea onera, quorum tituli extabant in ipsius obitûs tempore: Cum præsertim homo non minus ex suis factis, quam ex suis verbis aut scriptis obligetur; cumque strictiùs adhuc erga quemquiam obligetur actione quâdam, quæ illi damnum infert, quam simplici suo promisso, aut scripto in aliis gratiam cui ejusdem obligatio commoda foret.

(c) Institut. loco citat. §. Hoc.

(d) Leg. Pro hareditariis 2. cod. de hæreditariis action. lib. 4. tit. 16.

(e) L. Hæres. ff. de usurpationis & usucapionibus l. 41.

Expressè diximus; *Etiamsi ille hæres nullum emolumentum aut commodum ex defuncti delicto perceperit.* 1. Quoniam defunctus exinde emolumentum percipere potuit; si sit furtum, aut falsi crimen, aut aliud simile delictum, ex quo non sine ratione præsumi queat, auctam fuisse hæreditatem. 2. Quoniam si defunctus damnum quod intulerat ante obitum reparavisset, prout ad hoc tenebatur, hæres eo minus onus subiisset hæreditatem accipiendo; itaque haberi debet commodum, quod exinde ducit quasi lucrum ipsius respectu. 3. Quoniam si defunctus nullum exinde emolumentum percepisset, non minus tamen ad reparationem tenebatur; ac proinde bona, quæ moriendo reliquit, præstare debent damnum erga eum, qui illud passus est, in quascumque manus deveniant.

Adjunximus, *Licet nulla fuerit actio intentata, aut petitio facta in Judicio.* 1. Quoniam contingere potest, ut neutrum factum sit, quia sat cito agnosci non potuit, quòd defunctus verus erat Auctor delicti & damni, quod ex eo ortum duxit. 2. Aut, si utcumque factum sit, suppeditari non potuerint probationes necessariæ ad eum convincendum, sicque actio juridica contra eum ante ejus obitum institui non potuerit. Atque hac eadem de causa Gregorius IX. in quadam ex Decretalibus suis (f), adigit hæredes cujusdam defuncti ad reparanda damna, quæ ante obitum suum creaverat. *Parochiano tuo*, inquit ille Papa, *qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione, vel incestu, fuit, dum ageret in extremis per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cœmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censura sunt Ecclesiastica compellendi.* Quod etiam Alexander III. (g) in casu fere simili decreverat, in causa scilicet hominis qui Ecclesiam incenderat, quique aliquod post tempus mortuus erat, damno, quod hoc crimine fecerat, non reparato, de quo ille Papa declaravit, quod ipsius hæredes ad integram restitutionem compellendi erant: *Hæredes ejus moneas & compellas*, inquit ille, *ut his quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condignè satisfaciant, & sic à peccato valeat liberari.*

(f) Greg. IX. in cap. fin. de sepulturis.

(g) Alexand. III. in cap. *In literis.* 5. de raptoribus & incendiariis &c. l. 5. tit. 17.

CASUS II.

EVERULLUS intulit damnum centum sestatorum argenteorum Gildardo, vastatione quam fecerunt ejus pecudes in illius hominis mes-

se. Gildardus actionem in eum coram Judicibus intentavit, & ita fecit ut damnaretur ad illam pecuniæ summam sibi solvendam, sed præterea quinquaginta libras pro mulcta. An Everullus tenetur in foro conscientiæ ad solvendas illas quinquaginta libras præter 100. scutatos argenteos, quos jam solvit, quibusque plenè & summo jure satisfecit omni damno à suis pecudibus illato. Gildardus pertendit, quòd hanc mulctam sibi arrogare potest, quoniam ipsi adjudicata est sententiâ contradictoriâ, de qua Everullus provocationem ad alios Judices non instituit. Everullus è contra contendit, quòd non potest, illæsa justitia, accipere pretium majus illo, quod revera obtinet damnum ipsi illatum. *Quid juris?*

RESPONS.

Gildardus potest, illæsa justitia, recipere mulctam quinquaginta librarum, quæ à Judice decreta est in ipsius emolumentum. Nam secundùm S. Thomam (a), præter damnum illatum, culpa etiam illius, qui hoc intulit, consideranda venit; cumque hæc culpa pœnam mereatur, Judex jure potest pronuntiare pœnam in eum qui eam admisit, & in gratiam illius, contra quem admissa est. *Sed quantum ad culpam*, inquit Angelicus Doctor, *adhibetur remedium per pœnam, cujus inflictio pertinet ad Judicem. Et ideo antequam sit condemnatus per Judicem, non tenetur restituere plus quam accepit, sed postquam condemnatus est, tenetur pœnam solvere.* Quamvis igitur verum sit, quòd Everullus non reneretur in foro conscientiæ quinquaginta libras mulctæ Gildardo solvere, si à Judice ad hoc damnatus non esset, attamen ad hoc tenetur postquam sententia hac de re lata est; & Gildardus rectè potest illam mulctam in proprium commodum convertere, licet damnum ipsi illatum eâdem sententiâ jam planè reparatum sit.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 3 in corp.

MULIER CONJUGATA.

HOc in loco sex tantùm quæstiones peculiares tractabimus.

Prima erit, de potestate, quâ gaudet Mulier conjugata disponendi de propriis bonis, quæ Parapherna vocantur, tam ex Jure Civili Romanorum, quam ex nostris consuetudinibus.

Secunda, de vinculo, quo se obstringit, dum se obligat una cum marito ad quæpiam debita solvenda.

Tertia, de necessitate in qua versatur, in quibusdam casibus, sequendi suum maritum, qui emigrat, ut in regione extera figat domicilium, & de rationibus, quæ eam hujus migrationis immunem præstare possunt.

Quarta, quomodo & quo in casu uxor potest plus Marito tribuere quam cæteris, aut maritus uxori; & an maritus semper ex conscientiæ legibus teneatur rationem reddere hæredibus uxoris suæ bonorum, quæ ipsi in dotem attulit, aut eorum, quæ ipsi obtigerunt ex donatione, successione, aut aliis modis.

Quinta, quænam sit mariti potestas, ex Consuetudine Normanniæ, respectu dispositionis bonorum mobilium uxoris suæ, & ad quid eo in casu tenetur.

Sexta tandem, an uxor quæ publicum mercium negotium exercet, se obligare possit erga alios Mercatores, sine viri sui auctoritate.

Videbuntur, in decisionibus quas de illis controversiis dabimus, principia & regulæ, quibus has decisiones fulcimus. Quapropter ejus rei mentionem hìc facere plane inutile esset, nisi bis idem dicere velimus. Præterea legi possunt, quæ attulimus, dùm de *Communitate bonorum*, quæ inter maritum & uxorem intercest, agebamus.

CASUS PRIMUS.

MANLIA, quæ Arnaldo nupsit, illi attulit in dotem omnia bona, quæ ipsa possidebat; nempe domum unam, viginti jugera terræ aratro inversæ, sex vinearum jugera, & duos Contractus quorum utriusque annua pensio est ducentarum librarum. Post matrimonium contractum, avunculus ejus eidem testamento legavit summam mille librarum, & præterea obitu unius ex ejus fratribus instituta est hæres annuæ pensionis trecentarum librarum. Potest-ne salva conscientia, privata auctoritate, & inscio marito, disponere de illis bonis, quæ illi data sunt, matrimonio jam peracto, sive per donationem inter-vivos, sive ex mortis causa, aut aliter, ita ut hæc bona non censeantur dotis argumentum?

RESPONS.

Illi difficultati respondere non possumus, nisi distinctione priùs adhibita: Nam mulier conjugata varia bonorum genera possidere potest; hoc est, bona dotalia, & ea, quæ parapherna vocantur. Bona dotalia sunt ea quæ secum attulit marito suo, ut illum adjuvaret ad onera, quæ maritis incumbunt sustinenda, quibusque per consequens ex suo jure ille gaudet ad hunc effectum durante matrimonio, secundùm hanc Legem (b). *Dotis fructum ad maritum pertinere debere æquitas suggerit. Cum enim ipse onera matrimonii subeat, æquum est eum etiam fructus percipere.* Bona quæ Græci *παράφερνα* dicunt, sicut Lex (c) loquitur, hoc est, *præter dotem*, sunt ea quæ uxor non affert in dotem marito cui nubit, (res) *quas extra dotem habet* (d), sive expressè indicet ea tantummodo, quæ dare vult, sive declaret ea, quæ sibi reservat, cætera omnia parapherna censentur (e).

(b) Leg. Dotis.7.ff. de jure dot. lib. 23. tit. 3.
(c) Leg. Si ergo. §. 3. ff. eod. tit.
(d) Leg. Hac lege. 8. cod. de pactis conventis &c. lib. 5. tit. 14.
(e) Cit. Leg. Si ergo. §. 2. & 3.

Hac

Hac bonorum distinctione primùm posita, difficultati de quâ nunc agitur respondamus, dicendo quòd Leges Romanæ mulieri conjugatæ concedunt potestatem disponendi, pro lubitu, de bonis suis paraphernis, ex propriâ ejus auctoritate, & sine consensu mariti, licèt ipse ea bona in manu sua haberet. Unde sequitur quod si Manlia Arnaldi uxor degat in Regione in qua jus scriptum vigeat, aut in aliâ Regione, in quâ consuetudo hac in re juri scripto consentanea sit, tunc potest salvâ conscientiâ disponere, prout ipsi lubebit, de mille libris sibi ab avunculo suo legatis, ut & de trecentis libris annuæ pensionis, quas hæreditate fratris sui adepta est. *Hac lege decernimus*, inquit Lex (a), *ut vir in his rebus, quas extra dotem mulier habet, quas Græci παράφερνα dicunt, nullam, uxore prohibente, habeat communionem, nec aliquam ei necessitatem imponat. Quamvis enim bonum erat mulierem, quæ se ipsam marito committit, res etiam ejusdem pari arbitrio gubernari: Attamen, quoniam conditores Legum æquitatis convenit esse fautores, nullo modo, ut dictum est, muliere prohibente, virum in paraphernis volumus se immiscere.*

(a) Cit. Leg. *Hac Lege.*

Idem dici non posset, si Manlia, non expressè declaratis in matrimonii instrumento iis bonis quæ marito afferebat, illi in dotem dedisset omnia bona sua præsentia & futura; nam eo in casu nullum bonum paraphernum sibi habere posset; & non modo omnia ea bona, quæ ipsi matrimonium ineundo attulisset, sed etiam quicquid illi contingeret ex successione, donatione, aut aliter dotale censeretur, de quo disponere non posset, ne quidem in Regione ubi jus scriptum vigeret, sine auctoritate & expresso mariti sui consensu, ut jam superius diximus, dum de dote verba faciebamus.

Sed si Manlia non ea degat in Regione, in quâ Leges Romanorum observentur, oportet necessariò, ut se conformèt Juri à consuetudine instituto, quod vice Legis ibi fungitur.

CASUS II.

EMEBERTUS, Mercator & Civis Parisiensis anno 1696. Beltradam uxorem duxit. Conditiones in contractu nuptiali contentæ hæ sunt, 1. Quod Beltrada ipsi attulit dotem 6000. lib. nempe Contractum Basilicæ Civitatis Parisiensis, cujus annua pensio est trecentarum librarum, octodecimâ usurâ, sors verò 5400. lib. & 600. libras præsenti pecunia. 2. Quod tertia pars in communionem veniet. 3. Quod Beltrada habebit 200. libras annuæ pensionis, quæ ipsi cedent in usumfructum ex bonis mariti defuncti. 4. Quod superstes sive ultimus moriens 1000. libras præcipui obtinebit.

Emebertus à Rege accepit illius Contractûs solutionem anno 1699. Sequenti verò constituit sub proprio nomine, in eadem Civitatis Parisiensis Basilica, summam 12000. librarum in duobus Contractibus æqualibus vigesimâ usurâ, nec declaravit quod 5400. libræ ad Beltradam pertinentes partem illius summæ efficiebant; & præterea tribus diversis Contractibus plures alias annuas pensiones sibi comparavit.

Omnes illi Contractus in sequenti tempore à Rege redacti sunt ad usuram vigesimam quintam, vel denarium vigesimum quintum; adeo ut loco 700. lib. annui reditûs quas antea percipiebat; habeat tantummodò 456. libras annui reditûs, ex sorte 11400. lib. Postea Beltrada matris suæ obitu hæreditatem 20000. libras adivit. Cùm autem liberis careat, & hodie infirma valetudine fruatur, ac persuasa sit, quod citò è vita excedet, exoptaret, illæsa conscientia, beneficium quoddam marito suo conferre. 1. Quoniam innumeros labores & curas toleravit, tum ad ejus valetudinem tuendam, tum ad ejus bona conservanda, pro quibus longas lites suscepit cum magno sumptu & magnis impensis. 2. Quoniam, cùm sit prole destituta, timet ne suus frater, qui est simul suus unicus hæres, quique multas obtinet divitias, adigat maritum suum ad solvendum præsenti pecunia illas sex mille libras, quas ipsi in dotem attulit, licèt ejus Contractus 300. lib. annui reditûs, primùm octodecimam usuram aut octodecimum denarium tantùm afferret, & deinceps à Rege redactus sit simul cum aliis omnibus Contractibus ad denarium vigesimum quintum.

Hac de re rogat, 1. quibusnam agendi rationibus & cautionibus uti possit ad consilium suum exequendum. 2. An frater ejus uterinus poterit, absque injuriâ, repetere ab Emeberto, sex mille libras dotis suæ in integrum, licèt suus maritus magnam jacturam fecerit in Contractibus, quos ipsi in dotem attulit, & in aliis quos sibi comparavit, ex redactione eorum, quæ Regia auctoritate facta est.

RESPONS.

Ad primum postulatum respondemus, 1. Quod sicut observat D. Ferterius in Consuetudinem Parisiensem (b), articulus 282. illius Consuetudinis prohibet marito & uxori, quominùs sibi invicem bona largiantur, præter id quod Lege statutum est directè vel indirectè per donationes inter vivos, aut mortis causâ. 2. Quod solus & unicus modus benefaciendi Emeberto suo marito Beltradæ superest, si nempe sibi invicem mutuum donum faciant uno eodem, æque instrumento, & illud insinuari curent in Castelleto Parisiensi in tempore præscripto. Nam hoc modo si Beltrada prima supremum diem obeat, maritus ejus, tranquillè fruetur, quandiu vivet, bonis mobilibus & conquisitis immobilibus factis durante eorum matrimonio, & inter eos communibus in die obitûs illius qui primus è vita decedet, saltem dummodo det pignus sufficiens fratri suo uterino quo in tuto collocetur summa, quæ in suis manibus remanebit.

(b) D. Ferterius in Consuet. Parisiensem art. 280. Glossâ 2. & 3.

Quam in rem observandum est, 1. quod mutuum donum necessariò peragi debet extra morbi tempus; hoc est, requirit ut uterque conjugum prospera fruatur valetudine; nam si ille qui ægrotaret, casu fortuito, morbo quo laboraret, è vitâ excederet, donum mutuum nullum esset, sicut judicatum est duabus sententiis Curiæ Parisiensis, quarum altera 10. Februarii 1582. altera verò 15. Martii 1586. lata est, quæque à Charonda & à Turneto referuntur.

2. Ut donum sit æquale, hoc est, tribuat utrique commodum æquale propter spem, quâ unus conjugum gaudet alteri superesse. Imo quædam Consuetudines extant, sicut ea quæ in Nivernensi tractu viget (c), quæ jubent, ut conjuges sint æquales ætate, aut saltem, ne unus altero plusquam decennio senior sit, *Sint ætate pares, saltem ne unus altero plus decem annis major sit.* Hæc sunt illius verba. Consuetudo Altissiodorensis illam æqualitatem usque ad decimum quintum annum promovet. Quæ viget Silvanecti (d) hanc ætatis æqualitatem verbis generalibus postulat: Sed illa non sensu litterali intelliguntur, sicut observat Ricardus (e), qui refert tria Decreta Curiæ Parisiensis, alterum 16. Martii 1616. alterum 19. Februarii 1647. tertium denique 14. Augusti

(c) Consuetudo Nivernensis. art. 27.

(d) Consuetudo Silvanectensi. de Senlis, art. 144.

(e) Ricard. Tractat. de dono mutuo n. 149.

Augusti 1649. latum, quorum primum nullum respectum habuit ad ætatem sex aut septem annis imparem; Secundum ad inæqualitem quindecim annis constantem: Tertium verò duorum mutuum validum declaravit, licet inter maritum & uxorem inæqualitas plusquam viginti annorum inesset. Sed cum Emebertus & Beltrada Consuetudini Parisiensi subjecti sint, quæ de ea æqualitatis specie nullam injicit mentionem, nullius est momenti, quod attinet ad ipsorum doni mutui validitatem, ut sint ætate pares aut impares, sicut docent Charondas, Auzanetus & alii ejus Consuetudinis Commentatores.

3. Ut non modò nullos habeant liberos communes, sed etiam ut neuter conjugum prolem habeat ex præcedenti matrimonio susceptam, quo die primus ex illis vita fungetur. Posito tamen, quod illi liberi viventes civili morte non affecti essent; hoc est, ad mortem damnati, aut ad perpetuas triremes, aut in æternum exilium, aut denique solemnibus Religionis votis devincti non essent: nam illis in casibus conjuges nullos liberos habere censerentur, sicut D. Ferrerius id existimat (a).

(a) D. Ferrerius in Consuet. Parisiensem, art. 280. gloss. 7. 10. 11.

Supposito igitur quod neque Emebertus neque Beltrada ullos liberos habeant seu ex eorum matrimonio seu ex alio præcedenti; Beltrada amplam mercedem marito concedet tum ejus laborum, tum curarum quas illum suscepisse existimat, tum omnium impensarum quas fecit, quasque tantum fecit impendio bonorum, quæ inter eos communia erant. Cui adjunges debes, quod ille summam 1000. lib. propriam habebit pro præcipuo suo, sicut in eorum nuptiali contractu expressè dicitur.

De secundo postulato, dicimus, quod Emebertus tenetur rationem reddere Beltradæ Hæredi sex mille librarum quas dotales accepit quoniam non ea cautione usus est, ut declararet, sicut jure obligabatur, quod ex 12000. libris quas in Basilicâ Civitatis Parisiensis constituit, 5400. in illis inerant quæ ex pecunia dotali uxoris suæ ortum ducebant. Imo frustra causaretur, quod proprii sui reditûs redactione à Rege factâ multum imminuti sunt; siquidem nemo tenetur vadem se præstare factorum Principis, nisi hae de re inter partes conventum sit expressâ stipulatione, quo in casu hæc Bonifacii VIII. (b) regula locum haberet, *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.* Cùm itaque annui reditus imminutio facta fuerit in illum, à quo tempore Dominus erat communionis, non vero in hæredem; hic non tenetur de ea spondere, & solus Emebertus obligatur ad damnum illud ferendum, cum præsertim de bonis dotalibus uxoris suæ tanquam de propriis disposuerit?

(b) Bonif. VIII. in reg. 85. de reg. jur. in 6.

CASUS III.

Lucentius, qui natus est Bajocis & ibidem sedem fixit, duxit Magdalenam, cui pater & mater ejus in dotem domum dederunt, cujus pretium est decem mille librarum. Magdalena vero pro peculio habebat 1000. lib. sibi ab avunculo in mortis lecto jacente de manu in manum donatas: quod nemini declaraverat. Rogatur, an postquam Lucentio nupsit, potestatem habeat hanc summam in largitionibus insumendi, aut eam pauperibus dandi; aut denique eam impendendi in restitutione quâdam, ad quam faciendam tenetur, prout ipsi dixit suus Confessor?

Respons.

Ad illam difficultatem decidendam, duæ regulæ primùm ponendæ sunt. Prima est, quòd cum vir uxorem ducit, 1 Dominus fit administrationis omnium ejus bonorum, secundum Consuetudinem Normanniæ, cujus articulus 389. his verbis concipitur (c). *Persona matrimonio conjugata communionem non habent in bonis, sive sint mobilia; aut conquisita immobilia.* Mulieres itaque nullam eorum, nisi post viri sui obitum, partem habent, Qua de causa ex articulo 417. Uxor nullam haber testandi potestatem, ne quidem de causa pia, nisi maritus huic rei assensum suum præbeat, aut nisi illa in Contractu nuptiali hoc sibi jus reservaverit.

(c) Consuetudo Normanniæ, art. 389.

Secunda est, quòd Maritus etiam obnoxius fit debitis, quæ ejus uxor contraxit. Quod cum ita sit asserimus, 1. Quòd Magdalena non potest impendere illas 1000. lib. quas secreto servavit, neque in largitionibus, neque in eleemosynis, absque Lucentii consensu, nisi illam potestatem sibi reservavisset expressò contractûs nuptialis articulo; quod tamen non fecit; siquidem illam rem nemini declaravit.

2. Quòd cum maritus, simul ac fit Dominus absolutus omnium bonorum mobilium uxoris suæ, fiat pariter ejus debitis obnoxius; cumque per consequens ipse teneatur solvere has 1000. lib. illis, quibus ab uxore sua debentur, Magdalena potest eas solvere ejus nomine illi, cui hæc summa debetur, si eum agnoscat; omnes præterea cautiones adhibendo quæ necessariæ erunt ad impediendum, quominus Lucentius eidem debito secunda vice satisfacere cogatur posito, quod creditor instructus esset titulo, ex cujus vi id debitum à se exigere posset; & quod Magdalena illum titulum arripere aut solvendo annihilare nequiret; Aut, si creditor sit ipsi ignotus, Magdalena potest eas 1000. lib. pauperibus solvere; siquidem distributio illius pecuniæ, quæ ab ea in illo casu fieret, non esset, propriè loquendo, eleemosyna, sed potius actus justitiæ commutativæ, ad quem ipsa proprio nomine, maritus verò uxoris nomine obligatur.

CASUS IV.

Christiana, Lintearia Mercatrix, uxor Landulfi, Magistri Ædium sive Atriensis cujusdam viri Magnatis, fecit in gratiam Dionysii Schedulam 1000. lib. solvendarum illi, cui hoc instrumentum cedet, pro telis Hollandiæ, quas à Dionysio emit, non impetrata & ne rogata quidem à marito illius rei agendæ licentia. Deinceps vero cum Landulfus audierit, quod Dionysius qui in tempore determinato summam in Schedula contentam recipere non potuerat, Christinam in jus vocaverat coram Consulibus, ipse intervenit, ut se opponeret solutioni 1000. lib. pertendens, quod, cum sine sua auctoritate ejus uxor ad hanc se obligasset, schedula nulla erat, secundum Consuetudinem Parisiensem (d), quæ dum mulieris conjugatæ mentionem facit, his utitur verbis; *Et si ullum Contractum peragat absque auctoritate & consensu supradicti mariti, talis Contractus est nullus, tam respectu illius, quam supradicti mariti, & de eo postulari nequit, neque ejus hæredes post viri sui obitum.* Quibus adjungit, quod, id quod à Consuetudine dicitur in hoc articulo respectu venditionis aut alienationis, quam mulier conjugata propria sua auctoritate facere vellet, locum habet respectu obligationum ex vi articuli 234. (e). Nonne igitur Landulfus optimis de rationibus opponit se solutioni, quæ à Dionysio postulatur.

(d) Consuetudo Parisiensis art. 223.

(e) Ibidem art. 234.

Respons.

Verum quidem est, 1. Quod propriè loquendo mulier conjugata nullam haber potestatem alienandi hæreditates suas aut bona immobilia sine mariti sui consensu, ut habetur in primo duorum

arti u-

articulorum Consuetudinis, quos mox citavimus, nam mulier matrimonio sit subjecta marito respectu personæ & respectu bonorum, quod intelligi debet de bonis hæreditate comparatis, quas mulier in dotem attulit, & de iis quæ ipsi contigerunt, à matrimonio inito, per successionem directam vel collateralem, & de iis, quæ ab ejus majoribus ipsi donata sunt.

Ratio illius rei plausibilis est, quoniam tali alienatione virum suum privaret usufructu bonorum suorum, quæ ad ipsum pertinent titulo onerario, hoc est, ad sustinenda matrimonii onera (a), *eum enim ipse onera matrimonii subeat: æquum est, eum etiam fructus percipere*, inquit Ulpianus (b). Ita ut alienatio omnis quæ ab uxore fieri posset jure nulla sit, nisi illi maritus consensum suum præbuerit, hoc est, nisi auctoritate sua illam expresse instruxerit ad hanc peragendam; siquidem simplex consensus verbalis ad hoc non sufficit, sicut observat D. Ferrerius in Consuetudinem Parisiensem (c), post Tronçonem (d) & Chassanæum (e) quos Auctores laudat.

Verumtamen quod mox diximus nullo modo Landulfo favet in specie proposita; quoniam duo casus excipiendi sunt, in quibus uxor sine mariti consensu se obligare potest. Primus, de quo hic non agitur, est quando uxor ex vi contractus nuptialis bona sua sejuncta à mariti bonis obtinet, & eorum administrationem sibi ipsi reservavit, aut quando separata est à marito de corpore & de bonis, vel de bonis tantùm sententia ex juris præscripto & formulis requisitis lata, hoc est, ex consequenti Informationis sive Inquisitionis præcedentis; aut tandem quando pleno jure hoc adepta est, ut si maritus ad mortem damnatus sit, aut in æternum exilium, aut ad triremes perpetuas. Nam eo in casu illa modo valido obligare se potest ad id quod necessarium est ad ipsius subsistentiam & alios vitæ usus, absque mariti sui auctoritate: Attamen eo ipso in casu potestatem non habet vendendi, alienandi, oppignerandi hæreditates, sive immobilia bona, ex propria sua auctoritate. Atque hæc est sententia Carondæ in eundem articulum 223. & sequentes, quæ innititur Decreto Curiæ Parisiensis 12. Septembris anni 1579. Tronço qui idem Decretum laudat (f) in eadem est sententia, non secus ac Auxanetus. Idem Tronço refert duo alia Decreta, quæ præcedenti consentanea sunt: Primum, in Consuetudine Parisiensi, latum 25. Martii 1593. Secundum vero, in Consuetudine Meduanensi, latum in Primario centumviralis Senatûs Tribunali 27. Februarii 1602. Brodellus in Loüetum duo quoque Decreta laudat: quorum unum an. 1602. & alterum an. 1608. data sunt. Et ipse Loüetus (g) duo alia similia profert; quorum alterum 24. Aprilis 1586. Alterum vero 5. Julii 1605. promulgata sunt.

Silentio prætermittimus plura alia Decreta relata à D. Ferrerio in articulum 224. (h). ex quibus omnibus Decretis apparet, quod mulier, licèt à marito separata sit, non potest tamen alienare fundos suos immobiles, quin prius muniatur auctoritate mariti sui, aut, si ille recuset, à Judicibus illud jus obtineat. Quin imo exstat Decretum Primarii Curiæ Parisiensis Tribunalis 22. Februarii 1611. editum, à quo obligatio 1200. lib. facta à muliere quadam absque mariti auctoritate, nulla declaratur: quoniam talis obligatio includit in se immobilium alienationem in eo quod hypothecam in ejusmodi bona producit, & quod illa hypotheca est alienationis species.

Secundus casus, in quo mulier conjugata potest se obligare absque mariti auctoritate, est quum

[(a) Innoc. III. in c. *Per vestras*. 7. de donationibus inter virum & uxorem &c. l. 4 tit. 20.
(b) L. *Dotis*. 7. ff. de jure dotium 23. tit. 3.
Leg. *Rem in præsenti*. unic. cod. de rei uxoriæ act. l. 5. tit. 13
(b) Ulpiano d. lege *Dotis*
(c) D. Ferrerius. in Consuet. Parisiensem. art. 223.
(d) Tronçon. v. *Consensus*.
(e) Chassanæus in Consuet. Burgundiæ.
(f) Tronçon. ibid. v. *Si non separata sit*.
(g) Louet. litt. S. n. 30.
(h) D. Ferrerius ibid. pag. 588. in art. 234.]

publicè privatam negotiationem exercet, sive illa sejuncta sit & diversa à mariti negotiatione, sive maritus nullam talem per se exerceat; de quo casu præcisè agitur in specie, quam ad examen revocamus. Nam certum est, quod tunc temporis mulier se potest obligare in eo quod ad negotiationem suam pertinet, non vero in aliis rebus, sicut observatur in Consuetudine Aurelianensi (i). Atque hæc est exceptio, quæ disertis verbis declaratur in Consuetudine Parisiensi (k) art. 234. *Mulier conjugata non potest se obligare absque consensu mariti sui, nisi revera ab ipso separata sit, aut Mercatrix publica; quo in casu, cum nempe est Mercatrix publica* (l) se se ipsam obligat, ut & maritum suum, de facto & dependentia supradicta Mercimonii publici. Sed oportet, ut maritus sciat quod illa commercium exercet, & ut illi se non opponat, *cum exercet mercimonium publicum vidente & conscio marito*, inquit Consuetudo Veromanduorum (m). Ille consensus expressus, aut solummodo tacitus in causa est, cur maritus censeatur auctoritatem suam uxori concedere, quod hoc respectu satis sit; sicut inquit Loisellus (n): Et ex consequentia tantum unius ipsius consensus, mulier se obligare potest: Commercii favor & fides publica præterea requirunt, ut illi, qui commercium exercent, se obligent quando illud necessarium est.

Affirmamus, quod *consensus expressus, aut solummodò tacitus*, requiritur. Nam satis est si maritus huic rei apertè non contradicat, vel adversetur. Ratio ejus rei est, quod cum ipsi lucrum exinde obvenire possit, pariter æquum est ut etiam teneatur de obligationibus quæ ab uxore sua contrahuntur. *Æquum Prætori visum est*, inquit Ulpianus in Lege; (o) *sicut commoda sentimus ex actu institorum; ita etiam obligari nos ex contractibus ipsorum & conveniri*. Quod consentit cum Juris regula, (p) cujus hæc sunt verba; *Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.*

Sed si è contra maritus publicè adversatus esset commercio ab uxore, se invito, incepto, tunc non teneretur de ære alieno ab ipsa contracto, & ipsamet in foro exteriori non obligaretur; sicut habetur in Consuetudine Remensi (q) relata à D. Ferrerio in articulum 234. Consuetudinis Parisiensis (r). Verùm cum huic negotio non intercesserit sicut hoc agendi potestatem habebat, ipsemet obligatur de ære alieno ab uxore sua contracto commercii sui causa; sicut docet Molinæus in eundem articulum 234. & D. Ferrerius qui ipsum laudat (s). Quod attinet ad mulierem Mercatricem publicam, corporis nexu adigi potest ad solvenda debita, quæ mercimonii sui causa contraxit, secundum Statutum mensis Aprilis 1667. (t). Quod etiam locum habet respectu earum, quæ sunt minorennes: prout Carondas (u) id probat Decreto à se laudato. Brodellus (x) in Loüetum, & Turnetus aliud Decretum referunt 5. Decembris 1606. Tronço quoque aliud affert 1. Martii anni 1580. latum & Chopinus (y) eadem habet in supradictum articulum 234. Ex his omnibus probatur, quod si Landulfus non in formulis requisitis intercesserit commercio à Christiana suscepto, tunc tenetur de ære alieno ab ipsa hac de causa contracto, ac per consequens nullo fundamento innititur in oppositione, quam formavit, ne solverentur Dionysio mille libræ ipsi ab uxore debitæ.

[(i) Consuet. Aurelian. art. 196. & 197
(k) Consuet. Parisiens. art. 234.
(l) Statutum mens. April. 1667. tit. gall. *De la decharge des contraintes par corps*. art. 8.
(m) Consuet. Veromand. art. 19.
(n) Loisel. Institut. ex Consuetud. tit. *De personis*. art. 38.
(o) Ulpian. leg. *Æquum*. ff. de institoria actione lib. 14. tit. 3.
(p) Reg. 191. ff. de regulis juris.
(q) Consuet. Remens. art. 13.
(r) D. Ferrerius tom. 2. pag. 589.
(s) D. Ferrerius ibid. pag. 590.
(t) Statut. an. 1667. tit. de immunitate nexus corporis. *Gall. decharge des contraintes par corps*. art. 8.
(u) Carondas in suis Pandectis. l. 4. cap. 9.
(x) Brodellus in Louetum. litt. F. n. 11.
(y) Chopin. n. 9.]

CASUS V.

BARBARA oxor Alexis, cum seipsam obligasset in solidum cum marito suo ad solvendum sub anni finem centum scutatos argenteos Bernardo, qui eos ipsi mutuò dederat; eos ipsa reddidit ex propria sua pecunia post Alexis obitum.

 Mmmm

tum. Sed cùm aliquantò post didicisset, quod, secundum Leges sive consuetudinem Provinciæ, in qua ipsa degit, obligatio quam antea contraxerat nulla erat, & quòd per consequens Bernardus jus non habebat hanc summam coram Judicibus ab ipsa repetendi; illum invisit, & illi notificavit, quod cùm ea Jure Consuetudine statuto mulier nequeat se obligare modo valido ad solvenda mariti sui debita, licèt ejusdem auctoritate ad rem hanc muniatur, Bernardus tenetur ad restituendos ipsi centum scutatos argenteos. Potest-ne in foro conscientiæ, & absque injuria illos nummos repetere, sive, an ipso hos restituere recusante, jus habet illum coram Judicibus compellandi, ut ad hoc condemnetur?

R E S P O N S.

Ut quæstionis propositæ clariorem ideam tradamus, 1. observandum est, quod secundum Senatûs-consultum Velleianum nulla mulier se solido modo obligare poterat, ne quidem pro proprio marito suo. 2. Quod Justinianus postea jussit, ut obligatio à muliere contracta valida esset, modo eam biennio post semel confirmaret (a). 3. Quod ille Imperator excipit eam obligationem quæ à muliere in gratiam mariti sui contracta est: quamvis eam sæpissimè post biennium confirmaverit (b). 4. Quod Henricus IV. Edicto mense Augusti 1606. lato, jussit ut in posterum mulieres se valido modo per totum Regnum obligare possent, nec tamen tenerentur, sicut antea tenebantur ex Decreto Curiæ Parisiensis, dato sub forma statuti, 29. Julii 1595. renuntiare expressis verbis Senatus-consulto Velleiano, ut & Authenticæ, *Si qua mulier*. Sed quoniam illud Edictum Consuetudinibus non derogabat, sed tantummodo Juri Civili Romanorum, Consuetudines Pictonica (c), scilicet, Arverniæ (d), & Marchiæ (e), licèt illæ Provinciæ subsint Jurisdictioni Curiæ Parisiensis, in quâ Edictum illud verificatum est, pervexerunt in usu solito, quo, ut nullas rejiciebant omnes obligationes à mulieribus in gratiam maritorum factas. Curia Burgundiæ in cujus Commentarios illud Edictum relatum fuit 7. Augusti 1609. se conformavit Curiæ Parisiensi, ubi idem Edictum est in usu. 5. Quod Senatus-consultum Velleianum de quo mox, etiamnum hodie observatur in aliis Curiis seu Parlamentis, in quibus Jus scriptum pro regula habetur, licèt modo, ab eo quem supra retulimus, parumper diverso. In Curia Tolosana, mulier illi renuntiandi potestatem non habet (f); & quando illa se obligavit procurare potest, ut in integrum restituatur obtinendo litteras rescisionis intra decem annos, numerando à die quo Contractus scriptus est (g). In Curia Burdigalensi decem annorum illorum initium sumitur à die, quo matrimonium dissolutum est. Quod etiam locum habet in Senatu Camberiaci, prout id testatur Faber (h): Sed in Provinciis jurisdictioni Curiæ Grationopolitanæ subjectis, mulier nullatenùs opus habet litteris rescisionis, ut in integrum restituatur, respectu obligationis quam contraxit (i).

Illis in antecessum observatis, asserimus quod ut illi difficultati responsum detur, tenendum est, quod illi quos natura non effecit inhabiles ad contrahendum, quique à sola Lege hoc vitium ducunt, se tamen obstringunt ad naturalem obligationem, quoties contrahunt, & quod etiamsi condemnari nequeant in foro exteriori & adigi ad promissa exequenda, illa tamen obligatio suum sortitur effectum in quibusdam circumstantiis, ut v.g. in specie proposita, in quâ Barbara satisfecit obligationi qua tenebatur, dum centum illos scutatos argenteos Bernardo solvit. *Naturales obligationes*, inquit Lex (k), *non eo solo æstimantur, si actio aliqua earum nomine competit; verùm etiam eò, si soluta pecunia repeti non possit.* Alia Lex (l), quæ iisdem verbis concipitur, ejus rei hanc rationem reddit. *Nam licet minus propriè debere dicantur naturales Debitores, per abusionem intelligi possunt Debitores.* Undè hæc concludit; *Et qui ab his pecuniam recipiunt, debitum sibi recepisse.*

(a) Leg. *Si mulier*. 11. cod. ad Senatus-consult. Velleianum l. 4. tit. 29.
(b) Novel. 134. c. 8. & authent. *Si qua mulier*. cod. tit. cit.
(c) Art. 387
(d) Cap. 18. art. 1.
(e) Cap. 14. art. 97.
(f) Catelan. tom. 2. lib. 4. cap. 1.
(g) Id. ibid. l. 5. c. 17.
(h) Faber cod. de præscript. 10. vel 40. ann. def. 8.
(i) Chorier. in Guidonem Papam p. 333.
(k) Leg. *Naturalis*. 10. ff. de obligat. & action. lib. 44. tit. 7.
(l) Leg. *Fidejussor*. 16. §. 4. ff. de fidejussorib. & mandator. l. 46. tit. 1.

In aliâ Lege, eadem obligatio expressis verbis etiam indicatur (m), quæ sic habet; *Id quod naturâ hæreditati debetur, & peti quidem non potest, solutum vero non repetitur.* Undè sequitur, quod licèt Barbara à Judicibus antea veniam impetrasset petendi, ut obligatione sua solveretur, non amplius tamen ad petitionem hanc admitti potest, ex quo solvit: *Peti quidem non poterat, ex solutione autem petitionem non præstat*, inquit Lex (n). *Is naturâ debet*, insit alia Lex (o), *quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.* Ratio est, quòd cùm hæc mulier illud argentum solvit, Lege naturali ad hoc tenebatur: *Quanquam autem solvendo non repetant, quia obligatio naturalis manet* (p).

Cùm autem omnes illæ Leges, æquitati naturali consentaneæ sint, & nullas alias ipsis contrarias Ecclesia tulerit, adhærendum est ad id quod ipsæ jubent respectu difficultatis, ad quam respondemus, & exinde concludendum, quod in foro conscientiæ Barbara nullum jus habet repetendi centum scutatos argenteos quos propria pecunia, post mariti obitum, Bernardo solvit, imò quod neque à Judicibus admitti potest, ad hanc petitionem faciendam.

(m) Leg. Leg. *Falcidia*. 1. §. 17. ff. ad leg. falcid. l. 35. tit. 2.
(n) Leg. *Si non. qui*. 94. §. 3. ff. de solut. & liber. lib. 46. tit. 3.
(o) Leg. *Amplius*. 84. §. 1. ff de diversis regul. juris ant. lib. 50. tit. 17.
(p) Leg. *Sed si*. 9. in fine. & Leg. *Quia*. 10. ff. de Senat. Maced. lib. 14. tit. 6.

CASUS VI.

Aurelianus, cùm uxorem dereliquisset, ut aliâ in Regione sedem figeret, & ibi negotium exerceret, hæc illum sequi recusavit, licèt omnes ad ejus animum flectendum preces adhibuerit. Potest-ne absque peccato mortali, in recusatione suâ permanere?

R E S P O N S.

Navarrus (q) existimat, quod illa mulier tenetur ad sequendum eo in casu maritum suum, & quòd ab illo officio, propriè loquendo, se eximere nequit, quin in culpæ mortalis reatum incurrat. *Peccat uxor*, inquit ille Canonici Juris Peritus, *quæ non vult sequi maritum aliò migrantem: etenim sub reatu culpæ mortalis, eum tenetur comitari.* Quod probat auctoritate Sancti Augustini à Gratiano laudati (r), cujus hæc sunt verba: *Unaquæque uxor sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte.* Ratio est, quod mulier tenetur ad officium à se debitum, marito suo præstandum, in quocunque loco versetur, quando id ab ipsa pendet, sicut probari potest Glossâ, in unam ex Decretalibus, quam Innocentius III. inscribit Juris Doctoribus Universitatis Bononiensis, & in aliam quæ ab Alexandro III. ad Episcopum Parisiensem scribitur (s). Hæc obligatio quæ reciproca est inter conjuges, jure divino innititur, & necessariò præstanda est ab omnibus illis qui justâ de causâ hujus non sunt immunes. Eadem Glossa alibi quoque dicit (t): *Mulier semper tenetur sequi virum ex quacumque causâ.* Et denique alio in loco (u): *Recedentem tenetur sequi ex honestâ causâ.*

Omnia illa argumenta confirmari possunt Decretali quæ ab Alexandro III. ad Archiepiscopum Cantuariensem inscribitur (x), in quâ ille Papa ipsi declarat, quòd cùm alter conjugum lepra laborat, vehementer adhortari debet eum qui prospera valetudine fruitur ad sequendum alium, & ad omnia debita officia ipsi præstanda. *Quoniam igitur*, inquit ille, *cùm vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius;*

mandamus

(q) Navarr. Manual. c. 14. n. 20.
(r) S. Aug. in Canon. *Unaquæque*. 3. 13. q. 2.
(s) Gloss. in in cap. *Inter*. 31. de sent. excom. &c. v. *Tenentur*. & in cap. *Relatum*. 1. qui matrim. accusare possunt.
(t) Gloss. in cap. *Pervenit*. 1. de conjugio leprosorum v. *Sequantur*.
(u) Gloss. in canon. *Si quis* 4. 34. q. 1. v. *Eum sequi*.
(x) Alex. III. in cit. cap. *Pervenit*. de conjug. leprosor. lib. 4. tit. 8.

mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores viros. & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, sollicitis exhortationibus inducere non postponas.

Attamen Auctor Glossæ, quam mox citavimus, (a), immunem declarat uxorem officii, quo maritum sequi tenetur in duobus casibus. Primus est, si uxor sciret, quod à marito abduceretur, ut se deinceps perverteret, *nisi ipsam trahere vellet ad infidelitatem*: nam tunc temporis marito non potest obsequi, salutem suam periculo exponendo. Secundus, si maritus esset vagabundus, mulier quæ in nuptiarum tempore ipsius vitium non agnovisset, illum deinceps sequi non teneretur, sicut de hoc consentit Glossa, quam supra citavimus (b) quæ hanc exceptionem apponit. *Nisi efficiatur vagabundus.* Navarrus quoque eumdem casum excipit.

(a) Gloss. in citat. cap. *Pervenit.*

(b) Gloss. in citat. cap. *Pervenit.* & in can. *Unaquaque.* 3. 13. q. 2. v. *Sequatur.*

Uxor etiam immunis esset obligationis sequendi maritum suum in specie proposita, si ipsi nuberet ea tantùm conditione expressa, ut manere posset in loco certo, aut in regione constituta & determinata, licèt, ut verum profiteamur, talis conventio ejus respectu inutilis & sine effectu evaderet, si ipsius maritus locum & sedem mutaret justâ & necessariâ causâ impulsus, ut, exempli causa, ad vitandam mortem, quam ejus inimici ipsi intentarent, ad vitandam contagionem, aut alia simili de ratione, prout id observatur in eadem Glossa (c).

Ex omnibus suprадictis, non existimamus nos, quod Aureliani uxor possit, sine gravi peccato, se eximere ab officio, quo tenetur maritum sequi, si rationes, quibus motus est ad commigrandum in aliam regionem, valido fundamento innitantur, seu commodum certum percepturus sit ex commercio, quod ibi exercere in animo habet; & si ipsa justas non habeat causas quæ ipsam cohibeant, ut, verbi gratia, si plane infirma valetudine frueretur, à qua inhabilis fieret ad longum & laboriosum iter conficiendum, aut aliam excusationem afferre posset, quæ à viro sapienti & prudenti legitima existimaretur.

(c) Gloss. in cap. *Relatum.* 1. qui matrim accusare possunt.

Vide { ELEEMOSYNA. / COMMUNIO BONORUM. / FURARI. Casus 3. / DONATIO. / DOS. / ORNARE SE. / SINUS. }

MUTUUM.

PRIMA Præstationis species latinè *mutuum* vocatur, quasi diceres, *ex meo tuum*, prout sentit Imperator Justinianus (d): quoniam ille, cui rem aliquam mutuò do, illius rei acquirit proprietatem, qua me spolio hanc illi mutuò dando. *Mutuum*, inquit Justinianus, *appellatum est; quia ita à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat.*

(d) Lib. 3. Instit. tit. 15.

Mutuum hoc sensu intellectum definitur, contractus, quo aliquis alicui mutuò dat gratuito rem quampiam, quæ usu consumitur; qualis est pecunia, aut frumentum, vinum, aut alia similia, eum in finem ut illi, quibus hæc mutuò dantur, eorum proprietatem acquirant, ea lege ut pretium eorum in rebus ejusdem qualitatis, & ejusdem naturæ reddant. Hæc definitio ex ipsis illius Imperatoris verbis desumitur: *Mutui autem datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, mensura-ve constant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata .... quas res in hoc damus, ut accipientium fiant; & quoniam nobis non eadem res, sed alia ejusdem natura & qualitatis reddantur.*

Exinde videre est discrimen, quod intercedit inter illud mutuum & illud quod *commodatum*, sive mutuum ad usum, vocatur, quo non transfertur Dominium rei illi qui mutuò hanc accipit, quique proinde tenetur rem ipsam, quam ab alio accepit, reddere.

Operæ autem pretium est observare quod in definitione nostra expressè diximus, contractus, quo aliquis alteri mutuò dat gratuito rem quampiam. Nam licèt Justiniani verba mutui gratuitatem non exprimant, illa tamen necessariò subaudiri debet, siquidem est conditio omnino essentialis illi contractui, ut ex eo omnem usuram excludat. Atque hæc est ratio, cur Theologi illam vocem non omittant in definitione mutui, quam tradunt: *Mutuum est gratuita traditio rei, pondere, numero, vel mensura constantis, reddenda similis specie & bonitate.* Hæc sunt ipsa Polmani verba (e).

(e) Polm. part. 2. 2. n. 575.

Mutuum datur aut in tempus determinatum, aut in omne illud temporis spatium, quod ab illo qui mutuò dat conceditur.

Quamvis autem mutuum natura sua gratuitum esse debeat, nihilominus ille qui mutuum exercet, exindè aliquod emolumentum facere potest in quibusdam casibus, in quibus quoddam damnum patitur ex mutuo, quod exercet: quod multis explicabimus, quando de usura agemus.

Tandem addendum existimamus in illorum, qui mutuò dant, documentum, certum esse, quod hoc semper agere debent ducti charitate erga proximum, & eo animo ut illi in inopia versanti succurrant, Quod induxit Davidem Prophetam & Regem ut diceret (f) *Beatus vir qui commodat.*

(f) Ps. CXI. v. 1. & 5.

Nec minus certum est, ut & innumeris exemplis docetur, quod prudentia utendum est in mutuo dando, non vero illud omnigenis hominibus concedendum. Nam sæpè, ut ait Aggæus Prophera (g): Qui ingrati animi viro mutuò dat pecucuniam suam, *mittit eam in sacculum pertusum.* Seneca quoque affirmat, quod illius, cui parvam pecuniæ summam mutuo damus, amicitiam conservamus, & quod illius, cui magnam pecuniæ vim

(g) Agg. c. 1. v. 6.

credimus facilè odium excitamus, *leve as alienum debitorem facit grave inimicum* Coëffetavus illius rei memorabile refert exemplum, Imperatoris scil. Vitellii, qui cum ad Imperium pervenisset, interfecit omnes illos, qui cum in præcedenti tempore magnas argenti & auri summas mutuo dedissent, deinceps coacti fuerant cum illo jure agere, ut mutuum suum reciperent, aliis verò creditoribus vitam largitus est quasi eorum, quæ ipsis debebat, solutionem (*a*). Sed illud exemplum quod unicum in historia occurrit, & quod diximus de necessitare prudentiæ servandæ in mutuis quæ fiunt, non debent impedire, quominus mutuum ut officium debitum in quibusdam casibus consideremus: siquidem Lex Divina etiam adigit Christianos ad gratuito dandum ut proximus adjuvetur in quibusdam circumstantiis, hoc est in ejus inopia, sive sit extrema, sive sit tantummodò gravis.

(a) Coeffetau Hist. rom. lib. 6. in vita Vitellii.

CASUS PRIMUS.

SAMSON mutuo dedit 2000. libras post annum elapsum solvendas Landulfo, qui ære alieno obrutus est, sed simul vigesimam usuram, seu fœnus pro ratione vigesimi denarii exegit; Primò quoniam justis de causis timet, ne hæc summa sibi à Landulfo non reddatur, nisi difficulter admodum, & diu post tempus de quo conventum est. Secundo, quoniam est admodum verisimile, quòd Landulphus maximum lucrum capiet ex pecunia, quam illi mutuò dedit, quod hac deficiente facere nulla ratione posset. An Samson potest absque usuræ peccato hoc fœnus accipere?

RESPONS.

Certum est, quòd Samson nequit absque usuræ peccato fœnus illud exigere, & recipere. Ad illud probandum, primum ponenda est regula indubitata, de qua omnes Theologi consentiunt, scilicet, quum quæpiam actio naturâ suâ mala est, & jure naturali prohibita, ut & omnibus Legibus Divinis & humanis, tunc nulla est circumstantia, nulla conditio quæ peccati immunem facere queat eum, qui hanc committit, nisi actionis natura per hanc circumstantiam immutetur, hoc est nisi ex mala & illicita qualis in se erat, bona & licita per hanc fiat. *Sciendum igitur inprimis*, inquit Auctor opusculi quod inter sancti Thomæ opera invenitur (*b*), *quod regula est generalis apud omnes Doctores & firma esse debet, quod nulla conditio, sive circumstantia potest excusare aliquem actum vitiosum, sive habitum, nisi secundum quod potest tollere rationem vitiositatis ab eo.* Dubium vero & periculum in quo versatur summam principalem sive sortem non recipiendi, non possunt immutare naturam actionis, qua fœnus usuratium exigitur, eamque ex mala, sicut est in se, bonam & licitam facere. Ratio est, quia id quod mutuum usurarium & injustum reddit, est spes quæ habetur recipiendi aliquid præter sortem. Periculum autem sive timor ne sors non reddatur, illam spem non destruit, & non impedit, quominus fœnus lucrosum & usurarium præter sortem principalem revera accipiatur. Cum ergo actio illius qui hoc fœnus accipit semper eadem sit & maneat, hoc est natura sua mala, periculum & timor, ne mutuum quod datur non solvatur, nunquam possunt immunem peccati usuræ facere eum, qui hac ipsa de causa tale fœnus exigit. *Si igitur dubium vel periculum excusare valeant*, ut etiam habet idem auctor, *hoc non erit nisi habeat virtutem tollendi rationem usuræ verè dictæ. Et quia in mutuis vitium usuræ annexum est ex eo, quod fiant spe lucri, quod est contra naturam mutui. Ideo quia dubium & periculum de sua natura non tollunt hanc vitiositatem à mutuo, quando fit spe lucri, nec dubium nec periculum excusare possunt vitium usuræ.*

(b) Apud S. Thom. opusc. 73. de usuris. c. 6.

Ac revera, si licitum esset accipere usuras ex mutuo sub prætextu dubii aut periculi in quod incurritur, ne summa, quæ mutuò datur nobis non solvatur, exinde sequeretur, quòd quò majus esset periculum, eò majus esset jus exigendi aliquid ultra sortem principalem, & quòd cum multo majus sit periculum in mutuo, quod datur pauperibus, aut illis qui solvendo non sunt, etiam fortiori de ratione tale fœnus ab illis exigi posset, quàm ab hominibus divitibus & iis qui solvendo essent: In quo tamen consistit usura magis detestanda & ab omnibus Legibus Divinis & humanis severius prohibita. Affirmamus igitur è contra, quod ex mutuo necessariò sequitur, ut exponatur aliquo modò periculo pecunia, quæ mutuo traditur: cum spes quæ habetur recipiendi mutuum, tantùm innitatur in bonam fidem & in potestatem solvendi, qua fruitur debitor, in quo, aliquando accidere potest, ut neutra ex illis qualitatibus reperiatur. Unde sequitur, quòd cum illud periculum, in quod incurritur, inseparabile sit à mutuo, debet quoque gratuitum esse, sicut mutuum est gratuitum.

Eodem fere modo ratiocinandum est respectu magni lucri, quod à Landulfo, aut ab omni alio debitore fieri posse, aut revera fieri, supponitur. Nam constat quod exinde nullum aliud emolumentum creditor captare potest, quam illud ut tutius & certius summa ab ipso credita, reddatur; & quod illud magnum debitoris lucrum ejus creditori nullum jus attribuit aliquid ex eo ultra principalem sortem exigendi. Ratio est, quòd cum periculum quod subit dum mutuo dat, non immutet naturam actûs mali, quem committit ex usura quam exercet, & cum perconsequens ille actus semper idem maneat, hoc est, malus, illicitus, jure naturali ut & Legibus Divinis Ecclesiasticisque interdictus; pariter illud magnum lucrum, quod debitor recipit ex pecunia quam mutuo accepit, nullatenus immutat actum, quo creditor se ipsum reum facit peccati usuræ fœnore, quod exigit vi mutui quod dedit. Siquidem quodcunque lucrum ab illo debitore fiat, semper vere affirmare possumus quod creditor ipsi mutuum gratuitum non facit, sicuti ad hoc tenetur si modo mutuum exercere velit.

Quinimo ex illius veritatis consequentia, ut nos affirmamus, sanctus Carolus (*c*) in primo suo Concilio Provinciali Mediolani habito anno 1565. prohibet, quominus eo in casu exigatur aut speretur ullum fœnus, ne quidem à Judæis, licet constet, illos pecuniam mutuo non sumere, nisi ut ex ea magnum lucrum percipiant. *Ex mutuo, vel ex depositis apud Judæum factis, nihil præter sortem à quovis homine percipi ex conventu, vel principaliter sperari possit.* Hæc sunt ipsa illius Concili verba.

(c) Conc. Mediol. 1. 2. part. tit. de usuris.

Tandem, ut omnem hominem ratione præditum convincamus, magnum lucrum quod à debitore fit, mediante pecunia, quam mutuo sumpsit, legitimum titulum esse non posse, quo creditor utatur ad aliquam usuram ex mutuo recipiendam, superius dictis adjungemus, quòd ille qui pecuniæ summam mutuatus est, verè illius sit Dominus, adeo ut si illa pecunia quodam casu pereat, solus ille ipsius jacturam ferat. Unde sequitur, quod cum verum illius habeat dominium, omne lucrum quod exinde colligere potest ad ipsum exclusis omnibus aliis, legitimè pertinet, secundum hanc juris regulam; (*d*), *Is qui in jus succedit alterius, eo jure, quo*

(d) Reg. 46. de reg. juris. in 6.

quo ille, uti debebit : & quod cum omnis jactura quæ contingere posset ex ea, ipsi soli incumbat, pariter æquum est secundum omnes Leges, ut exinde omnem fructum capiat, secundum aliam hanc Canonici Juris regulam, quæ cum æquitate naturali consentit, (*a. Qui sentit onus, sentire debet commodum.* (*b*).

(*a*) Reg. 55. ibid.
(*b*) Collati. Luçon. tom. 2. conf. 38. q. 2.

CASUS II.

JOANNES offert mutuum summæ 1000. lib. Jacobo, qui pessimè rem gessit, & illi optionem tribuit, an velit ipsi prædem dare, an vero malit sibi solvere fœnus quinque pro centum, omisso præde, quem considerat sicut commodum argento contra æstimandum, quo se ipsum sponte privabit, dummodo Jacobus damnum sarciat hoc moderatum fœnus solvendo. Jacobus qui neminem invenire potest qui pro se spondere velit, consentit de solvendo Joanni fœnore, ex ratione quinque pro centum. Nonne Joannes potest percipere illud modicum commodum sicuti damni reparationem vel compensationem.

RESPONS.

Huic difficultati respondemus, Joannem non posse absque usura exigere, aut accipere à Jacobo fœnus quinque pro centum, sub prætextu illum immunem præstandi cautionis vel fidejussoris summæ, quam ipsi mutuo dare offert; Nam beneficium quod in illum confert, dum nullam ab ipso cautionem exigit, non impedit, quominus ille homo ipsi debeat 1000. lib. ex consequentia mutui, quod erga eum exercuit. Verum quidem est quòd Joannes majus periculum subit dum nullus præs ipsi conceditur, sed periculum ne Jacobus solvendo non sit, ut ut magnum sit, non potest unquam, esse titulus, ex cujus vi quæpiam usura exigi possit. *Quia in mutuis vitium usuræ annexum est ex eo quod fiant spe lucri, quod est contra naturam mutui*, inquit priscus Doctor [*c*], *ideo quia dubium & periculum de sua naturâ non tollunt hanc vitiositatem à mutuo, quando spe lucri nec dubium nec periculum excusare possunt vitium usuræ.* Alioquin exinde sequeretur, prout jam observavimus in responsione nostra ad præcedentem difficultatem, quòd, sub hoc prætextu, usuræ exigi possint ex mutuis, quæ pauperibus darentur, quoniam qui illis mutuum dant sæpe periculum amittendæ sortis subeunt. Quod tamem Scriptura Sacra, Concilia & Patres, ut magnum crimen condemnant [*d*].

(*c*) Ap. S. Thom. opusc. 73. de usuris c. 6.
(*d*) Fr. de Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 6. c. 1. post. 4.

CASUS III.

SATURNINUS, pauper rusticus, in manu sua habebat dotem Hunegondæ uxoris suæ, quæ mille scutatis argenteis constabat. Cum vero illius mulieris consanguinei, non absque ratione, timerent, ne illam summam brevi concoqueret, eum adegerunt ad illam deponendam apud quempiam Mercatorem; ut exinde fructum acciperet, quò facilius onera matrimonii tolerare posset. De hac re scrupulus in eorum mentem injectus est; sed deinde sibi persuaserunt, se nihil nisi justum hac in re egisse; siquidem Papa Innocentius III. in quadam ex suis Decretalibus, quam ad Archiepiscopum & Archidiaconum Genuenses inscribit [*e*], mandavit, ut talis cautio in simili casu adhiberetur. An hac ratione salvam conscientiam habent?

(*e*) Innoc. III. in cap. *Per vestras*, 7. de donat. inter virum & uxor. l. 4. tit. 20.

RESPONS.

Hunegondæ consanguinei non possunt tuta conscientia, & sine usura recipere ullum fructum ex illis 1000. scutatis argenteis ex vi mutui illius summæ, quam Mercatori crediderunt; & unica via Societatis cum illo Mercatore legitimè initæ ipsis suppetit, qua aliquem fructum ex illa summa percipere queant.

Decretalis Innocentii, quæ in casus illius expositione citatur, nostræ sententiæ nullo modo contradicit. Nam intentio illius Papæ in casu ibidem memorato in ea erat, ut dos in manus Mercatoris traderetur eum in finem ut absque ullo periculo, fructum proferret, sed ut illa deposita in societate cum illo Mercatore inita, mulier, ad quam pertinebat, subiret solitum periculum, cui obnoxii sunt omnes illi, qui societates ineunt, & ut ea ratione collocata in minori periculo versaretur, quàm illud quod subiisset si mansisset inter manus mariti pauperis, qui eam verisimiliter brevi concoxisset. Atque hac de ratione jubet ille Papa, ut dos Mercatori tradatur, ut exinde lucrum *honestum* recipiatur, quo verbo usus non esset, si non societatem legitimam denotare voluisset, in qua sors principalis semper aliquod periculum subit, cum præsertim idem ille Papa alibi lucrum usurarium damnaverit, ut lucrum pudendum prohibitum Lege Divina & Sanctis Canonibus.

Ac revera, si maritus mulieris, de qua in illa Decretali mentio fit, dives fuisset, Innocentius III. non jussisset, ut ea dos ex ejus manibus auferretur; ac proinde hoc tantum præscribit eum in finem, ut sit æquè tuto in manibus Mercatoris, ac in manibus mariti divitis esset. Dici autem non potest, quod, si illa dos esset in manu mariti opulenti, omnis periculi & omnis casus fortuiti absolute immunis foret. Ergo mens illius Papæ non est, ut illorum casuum sit immunis, dum Mercatori creditur.

Atque juxta hanc explicationem à nobis traditam Author Glossæ in eam Decretalem asserit [*f*], quod ex uxoris dote fructum percipere non debet ratione usuraria; sed quod illam collocare debet in societare legitima, aut in aliquo commercio licito, ut exinde lucretur quod oneribus matrimonii ferendis inserviat. *Non tenetur* (maritus) *fænerari dotem, & de usuris alere uxorem..... sed convertat eam in societatem honestam, vel aliquod commercium, ut ex lucro honesto eam alat* [*g*].

(*f*) Glossa in cit. cap. *Per vestras*, v. *Honesti lucri.*
(*g*) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 4. cap. 14. q. e.

CASUS IV.

CECILIUS habet centum scutatos argenteos, quorum uniuscujusque pretium est trium librarum cum decem assibus usque ad mensis currentis finem, post quod tempus unusquisque scutatus argenteus quinque assibus imminuetur, decessione de ejusdem pretio, quæ à Rege in illud tempus promulgata fuit. Sempronius ut hi scutati argentei sibi mutuò dentur in duos menses postulat, ut Cecilius eos ipsi mutuo cedit expresso de pacto, ut non obstante imminutione pretii eorum mox futura, hos sibi reddat in centum nummis paribus & præterea viginti quinque libras in supplementum eius, quod ex eorum pretio decedet. An illud pactum, quod à Cecilio fit, est usurarium?

RESPONS.

Illud pactum non est usurarium. Nam Cecilius, qui suos centum scutatos argenteos sub ea conditione mutuò dat, non habet intentionem lucrifaciendi ratione mutui Sempronio dati sed solummodo vitandi jacturam, quam pateretur, si argentum suum servaret: quod non est prohibitum, & quod alio modo vitare posset. Ratio ejus rei evidens videtur: nam Sempronius, qui mutuo sumit, nullum exinde patitur damnum; siquidem nemo sanæ mentis mutuo sumit pecuniam, ut illam sibi reservet usque ad tempus imminutionis ipsius pretii mox futuræ; sed ut eam impendat ante illud tempus, ac proinde pro pretio eodem, quod obtinet in ipso tempore, quo eam mutuatur.

Hæc decisio est Authoris Opusculi, quod mox citavimus, quodque sancto Thomæ tribuitur, atque hæc sunt ejus verba: *Aliud est vitare damnum; & aliud sperere lucrum. Quicunque enim ex mutuo sperat lucrum, peccat usura vitio... Sed non sic, qui ex mutuo vitat damnum.... Nec in hoc damnificatur, qui mutuum accipit, quia non ad hoc accipit, ut ipsum usque ad tempus illud conservet, in quo verisimiliter minus valitura esset* (pecunia;) *sed ut ipsa uteretur pro tempore illo, pro quo valorem suum reservaret quem habebat, cum eam in mutuo acceperat.* Attamen hæc decisio locum tantùm habere debet in casu hoc, si nempe Sempronius nolit mutuum reddere Cecilio ante tempus, de quo inter ipsos convenit. Nam si ille debitor Cecilio offerret ipsi reddere eosdem centum scutaros argenteos, antequam dies imminutionis valoris venisset, hic non posset salva conscientia recusare eos accipere.

CASUS V.

Heavsus mutuatus est à Bernardo quinquaginta dupliones Hispanicos sive Pistolas, ut debitum solveret, ad quod corporis vinculo seu metu, ne in vincula conjiceretur, tenebatur: Sed cum ex Bernardi domo exiret, hanc pecuniam secum auferens, hæc ipsi surrepta fuit, quo facto in Bernardi domum regressus est, ipsi declaravit furtum sibi mox factum, & illi dixit, æquum non esse, ut hoc damnum in se caderet, siquidem nondum erat usus hoc argento, imo ne quidem illud domum detulerat; & præterea hoc esse casum mere fortuitum, de quo spondere non tenebatur. Qua de re rogatur onm justa sit Hervei causa, & num Bernardus hanc jacturam tolerare teneatur?

Respons.

Bernardus non tenetur tolerare quinquaginta duplionum Hispanicorum jacturam, sed hæc tota in Herveum recidere debet; licèt hæc pecunia casu merè fortuito, & antequam ea uti posset, perierit. Ratio hæc est, quod à temporis momento, quo mutuum factum est, ille cui hoc mutuum datur, evadit in eodem momento dominus & proprietarius rei ipsi mutuo datæ; ac per consequens si forte fortuna pereat illa, sicut accidit in specie proposita, jactura incumbit illi, qui hanc mutuatus est, secundum vulgarem regulam: *Res perit domino rei* [a]. Idem deciditur in Lege, cujus hæc sunt verba [b]: *Is quidem, qui mutuum accepit, si quodlibet fortuito casu amiserit quod accepit, veluti incendio, ruina, naufragio, aut latronum hostiumve incursu, nihilominus obligatus remanet.*

(a) Arg. Leg. *Pignus.* cod. de pignoratitia actione lib. 4 tit. 24.
(b) Lib. 3. Instit. tit. 5. *Quibus modis contrahitur obligatio.* § 2.
(c) S. Thom. 2.2. q 62. art. 6. in corp.

Hæc decisio consentanea est doctrinæ Sancti Thomæ, & principiis quæ hoc de argumento statuit [c], atque hoc est ejus ratiocinium, *Circa illum qui rem alienam accepit duo sunt consideranda, scilicet res accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei, tenetur eam restituere, quamdiu eam apud se habet; quia quod habet ultra id quod suum est, debet ei substrahi & dari ei cui deest, secundum formam commutativæ justitiæ. Sed ipsa acceptio rei alienæ potest tripliciter se habere. Quandoque enim ... aliquis accepit rem alterius in utilitatem suam absque injuria, cum voluntate scilicet ejus, cujus est res. Sicut patet in mutuis: & sic ille, qui accipit, tenetur ad restitutionem ejus, quod accepit, non solùm ratione rei; sed etiam ratione acceptionis; etiamsi rem amiserit. Tenetur enim recompensare ei, qui gratiam fecit: quod non fieret, si per hoc damnum incurrat.* &c. Hæc est præcisè difficultas de qua hic agitur. Herveus enim à Bernardo non accepit quinquaginta dupliones Hispanicos, nisi in propriam suam utilitatem, & illorum debitorem se constituit, dum eos mutuatus est. Ergo tenetur ad eos illi restituendos, etiamsi ipsi surrepti fuerint, statim ac eos à Bernardo accepit.

CASUS VI.

Philemon cum mutuo dedisset mense Novembri Guiberto vini modium, ea lege ut hunc sibi redderet prima die Junii anni sequentis; cumque Guibertus in tempore, de quo convenerant, hunc ipsi non restituisset, ipsi diem dixit coram Judice, ut ab illo damnaretur ad ejus modii pretium sibi solvendum. Guibertus ipsi ejus valorem solvere obtulit pro ratione pretii, quod illud vinum obtinebat in tempore, quo illud mutuò accepit, hoc est sexaginta libras. Philemon è contra pertendit, hoc vinum sibi solvi debere pro ratione pretii currentis, centum scilicet & quinquaginta libras sibi tradendas esse, quoniam, cum vites gelu tactæ fuerint, vini pretium duplex factum est. A quânam parte stat jus?

Respons.

Respondemus 1. quod ille qui alias res, non vero pecuniam, mutuatus est, quique eas quales esse debent non reddit, aut eas non reddit in tempore, de quo convenit, earumdem æstimationem solvere tenetur: *Si merx aliqua*, inquit Lex [d], *quæ certo die dari debebat, petita sit; veluti vinum, oleum, frumentum; tanti litem æstimandam, Cassius ait, quanti fuisset eo die, quo debuit, si de die nihil convenit.* 2. Quod si vini modius à Guiberto sumptus fuerit, juxta æstimationem meram & simplicem, quæ de eo facta fuerit, quando Philemon hunc ipsi tradidit; eo in casu Philemon nihil, salva conscientia, amplius petere potest, licet vinum in sequenti tempore longe carius factum sit. Ratio est, quòd æstimatio alicujus rei illius venditionem præstat eo in casu, sicur hoc in multis Legibus annotatur [e]. 3. Quod si æstimatio in ipso mutui tempore facta non fuerit, tunc debet fieri pro ratione pretii quod obtinet res in tempore, quo reddi debet, & in loco quo restituenda est: quoniam in illo tempore & in illo loco debetur. Et si neque de tempore, neque de loco, conventum esset, tunc deberet æstimatio fieri ex pretio, quod res obtineret in tempore & in loco, in quibus petitur. *Vinum, quod mutuum datum erat, per Judicem petitum est*, inquit alia Lex [f], *quæsitum est, cujus temporis æstimatio fieret, utrum cum datum esset, an cum litem contestatus fuisset, an cum res judicaretur? Sabinus respondit: Si dictum esset, quo tempore redderetur; quanti tunc fuisset. Si non, quanti tunc, cum petitum esset. Interrogavi, cujus loci pretium sequi oporteat? Respondit: si convenisset, ut certo loco redderetur; quanti eo loco esset. Si dictum non esset, quanti ubi esset petitum pretium.* Atque hæ sunt regulæ quas constituunt Leges, quasque sequi possumus in foro interiori, non secus ac in foro exteriori; siquidem Ecclesia nihil hisce contrarium statuit.

(d) Leg. *Si merx.* fin. ff. de conditione triticaria, lib. 13. tit. 3.
(e) Leg. *Æstimata res.* 51. ff. soluto matrimon. dos quemadmodum petatur. lib. 24. tit. 3.
(f) Leg *Vinum.* 22. ff. de rebus creditis si certum petetur. lib. 12. tit. 1.

NAUCLE-

NAUCLERUS.

NAUCLERUS seu Prædator Navium Hostilium ille vocatur, qui imperat uni aut pluribus Navibus bellico apparatu instructis ad irruendum in hostium Naves, & ad illas capiendas & diripiendas. Talis definitio à Daneto in suo Lexico Gallico traditur.

Nulli licitum est navem bellico apparatu instruere ad incurrendum in hostes sine auctoritate & licentia Supremi Domini, & in bello justo; in quibus circumstantiis id quod Nauclerus hostibus abripit, ad ipsum legitimè pertinet, modo observet id quod in Principis statutis jubetur, & præterea Principi & generali ejus Navium Præfecto solvat ea quæ jure ad eos pertinent. Verùm si Nauclerus propria sua auctoritate navem armare aggrediatur, tunc Pirata seu Latro aut Prædo maritimus vulgò sic dictus censetur; nec per consequens sibi arrogare potest & in proprium usum convertere id quod hostibus abstulit: si quidem nullus privatus bellum cuiquam inferendi jure gaudet, secundum doctrinam Sancti Thomæ, & communem omnium Theologorum & Canonici Juris Peritorum sententiam; Idque in sequentibus clarius probabitur, in decisione scilicet, quæ à voce, *Theognostus*, incipit.

Sex tantummodò in hunc titulum decisiones trademus, quoniam ejus argumentum per se sterile satis est, existimamus tamen, quod moralis Doctrinæ respectu sic sufficienter à nobis elucidatum erit. Qui vero magis in illam rem penetrare satagent, legere poterunt Decretum ad rem Nauticam pertinens, datum Fontis Bliaudi mense Augusti anni 1681. & præsertim articulos, quos in hoc titulo citamus.

CASUS PRIMUS.

THEOGNOTUS videns, quod bellum indictum erat inter Gallos & Batavos, propriis sumptibus & propria sua auctoritate duas piraticas naves armavit, ut cum illis in hostes incurreret, & mercede conduxit quinqoaginta milites ad onamquamque ex illis navibus complendam, præter Nautas; tribusque aut quatuor hostilibus navibus prehensis, brevi dives evasit. An bona, quæ hac ratione lucratus est, ad ipsum legitimè pertinent, siquidem neque armavit neque hostiles naves occupavit, nisi post belli denuntiationem, quæ publicè promulgata est, & qua licentia concedebatur omnibus Gallis in hostes, incurrendi, cum tamen Provincia à generali Navium Galliæ Præfecto ipsi demandata non fuerit,

RESPONS.

Non existimamus nos, quod bona quæ Theognostus illa ratione comparavit, ad ipsum legitimè pertineant, licèt ille persuasus sit in propria mente de belli istius justitia. Cujus decisionis fundamentum habemus in Doctrina Sancti Thomæ, quam laudamus in responsione nostra ad Casum *Valerianus* (a). Nam ille Sanctus Doctor docet, quod privatus jus non habet bellum cuiquam inferendi propria sua auctoritate, nec milites eo animo conducendi. Quod idem à Chassanæo docetur, cujus hæc sunt verba: *Alteri cuicumque* (b), *prater Regem in suo Regno, non licet vacare subditis pro defensione in militia; sed soli Regi nostro Franciæ competit tale jus ... quoniam notorium est in Gallia, quod omnibus, etiam Principibus inferioribus, armorum usus est probibitus & congregatio militum, nisi de licentia Regis nostri; illud est ita clarum, quod non potest tergiversari, nec celari.* Quod idem Jurisconsultus confirmat Authentica Justiniani Imperatoris (c), quæ expressè inhibetur, sub gravissimis pœnis, omnibus subditis armare, aut ullos milites conscribere propria auctoritate. Quod scribit Chassanæus, id expressè declaratum est Decreto Henrici III. facto mense Junii anni 1581. quo ille Princeps prohibuit, ne ulli milites conscriberentur, sine ejus procurationibus ritè concessis, sub pœna capitis & bonorum confiscationis (d). Eadem necessitas procurationem obtinendi, etiam expressè injungitur Decreto, dato Fontis Bliaudi mense Augusti anni 1681. (e). *Nulli liceat navem armare ad bellum gerendum sine procuratione à generali navium Galliæ Præfecto concessa.* Hæc sunt ipsissima illius Decreti verba: quæ procuratio referri debet in acta publica, quæ servantur in Tabulario ubi res nauticæ tractantur, ut eodem Decreto mandatur (f).

(a) Cas. 5. v. *Nauclerus.*

(b) Chassanæus consil. 66.

(c) Authenticorum collat. 8. tit. 17. novella. *Ut neque miles.* 116.

(d) Fontanon. tom 4 p 718.

(e) Constitut. maritimæ, l. 3. tit. 9. art. 1.

(f) Ibid. art. 2.

Quin imo eodem Decreto prohibetur (g), sub pœna confiscationis, ne ullæ naves onerariæ ab ullo portu exeant sine licentia expressa Domini generalis Navium Præfecti, quæ conscribatur in eodem Tabulario, sicut in illo procurationes conscribi debent. Cum autem Theognostus instruxerit & armaverit suas duas naves prædatorias propriâ sua autoritate, & sine Regis procuratione, bona quæ comparavit, diripiendo naves hostiles, eodem in loco haberi debent ac bona, quæ Pirata aut Prædo maritimus comparavisset: nam quod attinet ad licentiam generalem, quæ in publica belli denuntiatione continetur, non debet intelligi nisi sub clausula *Servatis Servandis*, hoc est observando ordinem & rationem, quam præscribunt Decreta, quibus illâ publicâ belli denuntiatione Rex derogare non vult.

(g) Constitut. an. 1681. tit. 10. art. 1.

CASUS II.

NEMESIUS, Nauclerus natione Gallus recepit ab Anglis, cum quibus Gallia bellum gerebat, navem onerariam Tabaco onustam, quam hostes die præcedenti Mercatori Gallo abstulerant; nonne illa navis capta restitui debet Mercatori, ad quem pertinet?

RESPONS.

Distinguendum est; nam, si illa navis oneraria per viginti quatuor integras horas in Anglorum potestate mansit, tunc censetur ad illos legitimè pertinere, secundum Leges belli; & in illo casu ea navis rectè prehendi potest; nec Nemesius tenetur ad illam restituendam Mercatori Gallo, qui ejus erat proprietarius. Sed, si Nemesius illam navem occupavit & recepit antequam viginti quatuor horæ penitùs elapsæ essent, tunc restitui debet Mercatori, modò solvat impensas recuperationis, secundum Edicti.

Idque expressè continetur in Decreto Regio de rebus Nauticis, dato mense Augusti anni 1681. in quo hæc Ludovici Magni verba exstant (h). *Si quæpiam navis ad subditos nostros pertinens ab hostibus nostris recipiatur, postquam in illorum manibus per viginti quatuor horas manserit, tunc illius captura bona erit, si verò contingat illa captura ante viginti qua-*

(h) Constitut. Maritimæ l. 3. tit. 9. art. 8.

quatuor horas, restituetur navis ejus proprietario, cum omnibus, quæ in ea inerant, tertia parte excepta, quæ cedet navi à qua recuperata est.

Quæ de re observandum est 1. quòd, si navis ab hostibus capta, ab iis deserta esset, antequam illam deduxissent in quempiam ex eorum portibus, & vi tempestatis, aut alia ratione ab ipsis separata, ac deinde in quempiam hujus Regni portum subiisset, etiam post viginti quatuor horas elapsas, in illo casu plane restitui debet ejus proprietario, quinimo ipsi conceditur annus integer cum uno die ad illam sibi vindicandam secundum idem Decretum (a).

(a) Ibid. art. 9.

2. Observandum quod eadem vindicatio locum quoque habet per idem temporis spatium scil. numerando à die in quo primùm vindicatio illius facta est in Tabulario ubi res nauticæ tractantur; & sub eadem conditione, quando quæpiam navis recepta est à Piratis aut Prædonibus maritimis, secundum articulum decimum ejusdem Decreti (b).

(b) Ibid. art. 10.

CASUS III.

Cum bellum justa de causa à Gallis in Batavos denuntiatum & illatum esset; Ferrandus, Nauclerus Gallus, impugnavit & occupavit navem Anglorum quadringinta dolia continentem quæ nolebat pati, ut à se visitaretur, & in quam multi Mercatores Batavi congesserant magnam quantitatem pannorum, telarum subtilium, Sacchari & aliarum mercium, eum in finem ut Signo Anglorum protectum, à Prædatoribus maritimis Gallorum ea navis non caperetur. An illa captura legitima est, & nonne Ferrandus ea in re in regulas justitiæ peccavit?

RESPONS.

Illa navis bonæ capturæ fuit, & Ferrandus potuit sine ulla injuria eam occupare. Nam omnis navis, omnes merces, aut res pertinentes ad inimicos Status, secundum Leges belli rite abripi possunt; non secus ac illa navis quæ ad fraudem faciendam illis onusta deprehensa est. Idque expressè habetur in Decreto anni 1681. de rebus Nauticis lato (c), cujus hæc sunt verba: *Omnes naves quæ deprehenduntur onustæ rebus ad inimicos nostros pertinentibus & merces Subditorum aut Sociorum nostrorum, quæ in navi hostili deprehenduntur, bonæ pariter capturæ erunt.* Ac revera, de illo casu judicandum est idem, ac de eo, in quo Regis Officiarii reteguissent in quapiam apotheca, aut secreto repositorio merces, aut alias res, quæ ad hostes pertinerent. Negari autem non potest, quin in eo casu Princeps jus haberet ea omnia proprio fisco addicendi. Eodem igitur modo ratiocinandum est in specie, de qua agitur, & dicendum, quòd si Ferrandus habebat procurationem sibi à generali Navium Galliæ Præfecto concessam, quæque rite in Tabulario in quo res Nauticæ tractantur, in publica acta relata esset, tunc potuit sine injuria illam navem & merces, quæ in ea inerant, capere.

(c) Constitut. Maritimæ l. 3. tit. 9. art. 7.

CASUS IV.

MEMMO, Nauclerus Gallus, instructus procuratione sibi à Rege concessa cùm in mari offendisset navem onerariam Gallorum; ipsi signum dedit, ut vela sua dimitteret, ut visitari posset, & ut illi ostenderet procurationem suam, aut navigandi licentiam; cùmque illa navis onerata hoc agere recusaret, tunc illam aperto Marte ad hoc adegit, imo & illam occupavit propter ejus adversos conatus; & quia Magister seu Patronus illius navis nullam habebat Chartam-partitam, hoc est Instrumentum nauli scripto consignatum, continens conventionem de mercede conductionis illius navis: An illa captura est legitima?

RESPONS.

Captura, quæ ab illo Nauclero facta est, bona est & legitima duabus de rationibus. Prima, quoniam Magister illius navis tenebatur illam admovere & in Naucleri navem ipse conscendere, & pati, ut sua navis visitaretur sub pœna jacturæ illius navis (d). *Omnis navis quæ recusabit vela sua demittere postquam de hoc monita fuerit à nostris navibus, aut subditorum nostrorum ad bellum armatis, poterit ad hoc adigi tormentis bellicis aut alio modo; si vero resistat, & ad prælium deveniatur, tunc bona erit captura.* His utitur verbis Rex noster in suo Decreto mensis Augusti anni 1681.

(d) Constitut. mensis Augusti 1681. lib. 3. tit. 9. art. 12. Ibid. lib. 3. tit. 1. art. 1. & 3.

Secunda vero, quoniam secundum idem Decretum, interesse debet Charta-partita, hoc est, conventio scripto consignata inter Mercatores & Magistrum sive Proprietarium navis: & secundum ejusdem articulum tertium, illud Instrumentum continere debet, 1. nomen & capacitatem navis; 2. Nomen Magistri aut Patroni & nomen illius, qui naulum solvit hoc est, illam mercede conduxit. 3. Locum & tempus in quibus aut onusta aut exonerata fuit & erit; 3. Pretium conductionis vel nauli: hoc est, pecuniæ promissæ pro mercede illius navis, cum fœnore debito propter moras & mansiones in quibusdam locis; quibus adjungere possunt partes alias conditiones, de quibus inter se conventum erit. Articulus ille his verbis enuntiatur: *Magister tenebitur habere in navi sua durante itinere, Chartam partitam & alia instrumenta, quibus constet de mercibus, quibus onusta est ejus navis & si nulla talis Charta-partita in navi inveniatur, tunc bona captura haberi debet.* Atque hæc est Lex eodem Decreto sancita cujus hæc sunt verba (e): *Bonæ præterea capturæ erunt naves, cum mercibus quibus implebuntur illæ in quibus nulla invenietur Charta-partita, neque indicatio, aut declaratio speciei & pretii mercium.*

(e) Ibid. lib. 3. tit. 9. art. 6.

CASUS V.

VALERIANUS, Patronus navis prædatoriæ, quam ipse ædificandam curavit, consilium cepit illam bellico apparatu instruere, ad incurrendum in Turcas sub Vexillo & cum procuratione Magni Magistri Equitum Melitæ, rogat itaque amicos, ut ipsum adjuvent quibusdam pecuniæ summis, quas ut sibi mutuò dent ab ipsis, petit ut, se accingat ad illud cæptum exequendum. An ejus amici possunt salva conscientia illi mutuo dare, quod ab ipsis petit, aut eundem in finem alia ipsi auxilia præbere?

RESPONS.

Valeriani amici possunt sine ullo peccato favere consilio quod cepit arma inferendi in infideles, & illi mutuo dare pecuniæ summas, quibus ad illud exequendum opus habet, aut alia ratione eum in hoc cæpto perficiendo adjuvare. Ratio illius rei est; quòd Equites Melitæ indixerunt bellum justum & perpetuum Turcis & aliis Infidelibus tanquam hostibus nominis Christiani & Ecclesiæ, quam certo destruerent, si illius rei peragendæ potestatem haberent. Cum igitur hoc bellum non modo justum sit, sed etiam necessarium, unusquisque potest salva conscientia illi contribuere, imo & ad illud gerendum arma sumere.

Illa decisio fundamentum habere potest Sancti Thomæ auctoritatem (f), qui asserit, bellum esse justum quoties tres res concurrunt. Prima, auctoritas Principis, a quo illud declaratur; siquidem nullus privatus, qualicunque potestate gaudeat, jus habet bellum cuiquam inferendi. *Ad hoc quod aliquod bellum sit justum tria requiruntur*, inquit ille Sanctus Vir, *primò quidem auctoritas Principis, cujus mandato bellum est gerendum. Non enim pertinet ad personam privatam bellum movere: quia potest jus suum in Judicio Superioris prosequi: similiter etiam convocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam personam.*

(f) S. Th. 2. 2. q. 8. art. 1. in corp.

Secunda: ut causa belli sit justa, adeo ut illi, cum quibus bellum geritur, mereantur mala sibi à bello illata.

illata. *Secundò requiritur causa justa; ut scilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur.* Quod ille Sanctus Doctor auctoritate sancti Augustini probat, cujus hæc verba refert. *Unde Augustinus in libro 83. quæstionum.* „ justa bella solent definiri, quæ ulciscuntur injurias; Si gens, vel civitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per injuriam ablatum est.

Tandem, tertia conditio necessaria, ut bellum justam efficiatur, est ut illi qui id gerunt habeant intentionem quæ recta sit, quæque ad procurandum bonum aut ad impediendum malum tendat. *Tertio denique requiritur* addit Sanctus, Thomas, *ut sit intentio bellantium recta, qua scilicet intenditur, vel ut bonum promoveatur, vel ut malum vitetur:* quod iterum confirmat Sancti Augustini testimonio (*a*), qui asserit, quòd Christiani sibi mutuo bellum inferre possunt de utraque ex illis causis. *Unde Augustinus in libro de verbis Domini:* „ Apud veros Dei cultores etiam „ illa bella peccata non sunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur; ut mali coërceantur & boni subleventur.

(*a*) S. Aug. in can. *Apud.* 23. q. 1.

Concludendum est igitur tum ex illa Sancti Thomæ doctrina, tum ex auctoritate Sancti Augustini, qua illam confirmat, quòd Valerianus potest absque peccato navem armare ad incurrendum in Infideles sub vexillo & cum procuratione Religionis Melitensis, & quòd ejus amici possunt ad hoc salva conscientia contribuere 1. Quoniam illa Religio titulo supremæ Potestatis gaudet, qui agnoscitur ab omnibus pariter Europæ Principibus, ac proinde bellum gerendi jus habet. 2. Quoniam justam habet causam bello lacessendi Turcas, qui aboliverunt, saltem quantum in ipsis fuit, nomen Christianum; non modo in terris ipsorum Imperio subjectis, sed etiam in omnibus regionibus, in quas arma sua intulerunt, & quoniam per consequens digni sont, qui plectantur flagello belli, quòd perpetuum sit sicut perpetuom est eorum in Christianos odium. 3. Quoniam illius intentio rectissima est, si quidem unice tendit ad impediendam Christianismi excisionem, & ad protegendam Ecclesiam cum Christianis.

Hac de re observandum est, quòd si Valerianus natione Gallus esset, & quod omnia ad armandam navem in Regno pararet, tunc neque in gratiam Religiosos Melitensis neque in gratiam ullius alius Principis extranei armare posset, sine expressa Regis licentia. *Interdicimus omnibus subditis nostris*, inquit Decretum Fontis Bliaudi datum mense Augusto anni 1681. (*b*); *quoniam procurationes accipiant ab aliis Regibus, Principibus, aut Statibus extraneis, ad armandas naves ad belligerandum, & maria percurrant sub eorum Vexillo, nisi hoc fiat cum licentia nostra, nisi in eamdem ac Pirata pœnam incurrere velint.*

(*b*) Constitut. Maritimæ an. 1681. tit. De Capturis. 9. art. 3.

CASUS VI.

Victorius, Nauclerus Macloviensis plusquam 10000. scutatos argenteos nummos lucratus est durante bello, quod Gallia cum Anglis gerebat, capturis & spoliis quæ de illis reportavit cum navi, quam propriis impensis armaverat ad incurrendum in illos, ex procuratione, quam obtinuerat à generali & supremo Naviom Galliæ Præfecto. An illud bonum legitimè ad ipsum pertinet?

Respons.

De illo Nauclero ratiocinandum est sicut de Officiariis & Militibus, qui sub Principe stipendia merentur. Illi autem, qui sui Principis militiæ nomen dedêre in bello justo legitimè possunt in proprium commodum convertere id quod hostibus Statûs eripiunt. Nauclerus privatus potest igitur etiam in proprium usum convertere in illo casu capturas, quas de illis reportavit, dummodo tamen observet statutá & Præscripta hac de re facta. Ratio est. quòd Nauclerus bellum furtivom gerit, tantummodo ex vi procurationis expressæ Principis sui, & prælia maritima miscet solummodo ex supremi Domini sui auctoritate. Unde sequitur, quòd modò Victorius privata auctoritate sua capturas. quibus ditatus est, non fecerit, & non pugnaverit nisi sub Vexillo & auctoritate Regis, & denique non fraudaverit jura debita Regiæ Majestati & ejus supremo Navium Præfecto, ex navibus Anglorum, quas ipse occupavit, tunc 10000. scutati argentei nummi, quos lucratus est ad ipsum legitimè pertinent. Hæc decisio evidens est ex doctrina sancti Augustini & Sancti Thomæ, quam mox in responsione ad præcedentem difficultatem retulimus.

NAUFRAGIUM.

Naufragium vocatur Navis, aut cujuslibet alius navigii maria emetientis jactura, sive in rupes illidat, sive aquis absorbeatur, cum nautis ac mercibus omnibus, aut illarum parte.

Naufragium semper inter magna infortunia numeratum est; unde antiquus Poeta, *demite naufragium, mors mihi munus erit* (*c*).

Præcipuas normas, quas in Gallia circa illud observare tenentur, in quatuor istius Tituli decisionibus explicare conati sumus; solummodo illis addemus.

1. Quòd, secundum Mornacium, quando instantis naufragii timore, merces in mare projicere vel illarum partem Nautæ coguntur, tunc illarum domini periculo elapso per duos menses earum mercium recuperationi vacare possint, quo tempore præterito, urinatoribus, tertia pars rerum, quas a mari extrahunt; cedit, alia tertia pars Fisco pertinet, alia denique Galliarum maris Præfecto datur. (*d*)

2. Quòd, præter Leges de Naufragiis annis 1543. 1573. & 1584. promulgatas, præcipue consulenda est illa, quæ anno 1681. (*e*) in publicum emissa est, si quis perfectam nostræ agendi rationis hoc respectu notitiam acquirere velit.

3. Quòd consulere unusquisque, cui lubebit, poterit, in Juris civilis corpore Titulos, quos ad marginem indicamus, ubi Naufragiorum fit mentio (*f*).

(*c*) Ovid. lib. 1. Tristi. Eleg. 2.

(*d*) Mornacius lib. 1. r. §. *Res jacta* ff. ad Leg. Rhodiam fol. 571.

(*e*) Lib. 4. Tit 19.

(*f*) De incendio, ruina naufragio. &c. ff lib. 47. tit. 9. De naufragi s. codicis lib. II. tit. 5. cod. Theodos. Lib. 13. tit. 9. Novella 64.

CASUS PRIMUS.

TRophimus & Germanus Mercatores cum octodecim aliis, in communi habent corpus Navis quæ ab India mercibus onusta redit, horrenda tempestas oritur, imminentis naufragii evidenti periculo, magnam mercium partem in mare projicere coguntur, quæ Trophimo & Germano peculiariter pertinere deprehenduntur. Deinde vero feliciter navis ad portum appellitur cum omnibus mercibus, quæ ad alios octodecim pertinent. Trophimus & Germanus pertenderunt istos teneri, unumquemque pro parte sua, de damno, in quod per suarum mercium amissionem, incurrerant, in communi tolerando. Alii octodecim è contra contendunt, quòd, cum nullo modo consrii sint illius eventûs, qui casu merè fortuito accidit de illo reparando non tenentur, quia nullus de casu fortuito tenetur, præter eum in quem damnum ab eo casu emergens incidit. Ab utra parte stat jus?

RESPONS.

A parte Trophimi & Germani jus stat; Quando enim in naufragii periculo, coguntur nautæ partem eorum, quibus navis est onusta, in mare projicere, ad cætera omnia servanda, illi quorum merces servatæ fuerunt, de toleranda jacturæ parte eorum, quæ pro communi omnium utilitate in mare projecta sont, quisque pro parte sua, tenentur. *Lege Rhodia* ut habet Lex (*a*) *cavetur, ut si levandæ navis gratia, jactus mercium factus est, omnium contributione, sarciatur quod pro omnibus datum est.* Id ipsamet æquitas à natura omnibus concessa exigit, ut in sequenti Lege habetur, (*b*) *Æquissimum est, commune detrimentum fieri eorum, qui propter amissas res aliorum, consecuti sunt, ut merces suas salvas haberent.* Ita ut ii quorum res in mare projectæ fuerunt, jus habeant impediendi, etiam manus injectione, quominus aliorum merces in terram educantur. ut cogant alios, quæ sibi debentur, reddere. *Servius quidem respondit, ex locato agere cum Magistro navis debere*, inquit eadem Lex, *ut cæterorum vectorum merces retineat, donec portionem damni præstent.*

(*a*) Leg. *Lege* 1. ff De Leg. Rhodia, De Jactu Lib. 14. tit. 2.

(*b*) Leg *Si laborante*, 2. ff. eod. tit.

Sed difficultas in eo consistit, ut sciamus qua proportione servata fieri debeat contributio ad sarciendum damnum eorum, quorum merces in mare conjectæ fuêre. Lex exstat quæ jubet, ut quod attinet ad res quæ à naufragio servatæ sunt earum æstimatio fiat, non pro pretio quo emptæ fuêre, sed pro eo quo vendi possunt, sed quod attinet ad eas quæ in mare projectæ sunt, earum æstimatio non fiat, pro pretio quo vendi potuissent. *Portio autem*, inquit ea Lex quam secundam citavimus (*c*) *pro æstimatione rerum, quæ salvæ sunt, & earum quæ amissæ sunt, præstari solet. Nec ad rem pertinet, si hæ, quæ amissæ sunt, pluris venire poterant, quoniam detrimenti, non lucri fit præstatio: sed in bis rebus, quarum nomine conferendum est, æstimatio debeat baberi, non quanti emptæ sint sed quanti venire possunt.*

(*c*) Cit. Leg *Si laborante* §. 47.

Nihilominus, si secundum hanc Legem, æquum est, ut rerum servatarum æstimatio fiat pro pretio, quo vænire possent; quia revera est ille valor, qui à periculo liberatus fuit, pariter æquum videtur esse, ut eæ res quæ in mare conjectæ fuêre, eum tantum in finem, ut cæteræ servarentur, eadem ratione æstimentur, & ut sors eorum qui merces amisêre, ut Trophimo & Germano contigit, non deterior sit conditione aliorum, quorum merces servatæ fuêre: quoniam illæ eum tantum in finem projectæ sunt in mare, ut istæ servarentur; & quia nulla erat causa quæ alias potiùs quam alias in aquas projicere compelleret. Quibus addere possumus, quòd, sicut contributio fieri non debet nisi postquam Navis salva in portum appulit, pariter æquum est, ut omnium mercium æstimatio fiat, hoc est tam earum, quæ à naufragio servatæ sunt, quam earum quæ projectæ fuêre pro ratione pretii quod obtinebant, quo tempore è navi eductæ sunt, deductis omnibus legitimis sumptibus. Ideo Edicta fuêre promulgata quibus hoc ita statutum est (*d*) ut illud peritos Jurisconsultus nostri æri observat. Sed illa æstimatio fieri debet *Judicio viri prudentis*, non vero absolutè, & præcise, pro ratione pretii quo merces salvæ, vendentur, si quidem moraliter fieri nequit, ut præcise cognoscatur quanti venum dabuntur ab omnibus illis ad quos pertinent, cum sæpissimè accidat, ut non semper vendantur in portu, ad quem appulerunt. & ut in alia loca transferantur sive terrâ, sive mari cum novis sumptibus, & aliquando cum novis periculis: aut ut non æquali pretio omnes vendantur, sed plus aut minus prout plus aut minus illis indigent incolæ locorum, in quibus væneunt. Itaque juxta has regulas jus debet præstari Trophimo & Germano ab aliis octodecim Mercatoribus qui in communi cum illis possident corpus navis, in qua inerant eorum merces.

(*d*) *Judicia Oleron.* art. 8. & *Edicta Wisbui* art. 20. & 39. laudata à D. Domat, in Tractatu Leg. Civilium l. 2. or. 9. sect. 2. n. 6.

Ut illud argumentum omnino elucidetur, 1. Observandum est, quòd omnia quæ à naufragio servantur, dum exoneratur navis, debent ad contributionem conferre, quæque pro pretio suo, & sine respectu aut ad gravitatem aut ad majus vel minus spatium, quod occupant, sive sint lapides pretiosi aut metalla. Nam ad pretium quod in pereundi, periculo fuit & quod servatum fuit omnino attendendum est. *Cum in eadem nave varia mercium genera complures mercatores coegissent*, ut habetur in unâ ex Legibus quam supra laudavimus, (*e*) *præterea que multi vectores, servi, liberique in ea navigarent, tempestate gravi ortâ necessario jactura facta erat: quæsita deinde sunt hæc: an omnes jacturam præstare oporteat; & si qui tales merces imposuissent, quibus navis non oneraretur, veluti, Gemmas, Margaritas; & quæ portio præstanda est; & an etiam pro liberis capitibus dari oporteat; & qua actione ea res expediri possit; Placuit omnes, quorum interfuisset jacturam fieri, conferre oportere, quia id tributum conservata res deberent. Itaque dominum etiam navis pro portione obligatum esse.*

(*e*) Citata Leg. *Si laborante* §. 2.

2. Adhuc observandum est, quòd victus & cibaria, quæ eum tantum in finem in navem congesta fuêre, ut nempe per navigationis spatium absumerentur, non debent ad contributionem conferre, ut id Indicat eadem Lex quam mox laudavimus. (*f*).

(*f*) Cit. §. 2. in fine.

3. Quòd Dominus navis, quæ sæviente tempestate malum aut anchoras aut alias ejusdem naturæ partes navis amisit, nullum habet jus postulandi, ut illa jactura sarciatur ab illis, quibus pertinent merces quæ sunt in nave. *Si conservatis mercibus deterior facta sit navis*, est in eadem Lege de qua suprà (*g*) *aut si quid exarmaverit; nulla facienda est collatio; quia dissimilis earum rerum causa sit, quæ navis gratia parantur; & earum, pro quibus mercedem aliquis acceperit.*

(*g*) Cit. Leg. *Si laborante* §. 1.

Ratio illius rei est, quòd Dominus navis teneatur præbere navem suam omni supellectile instructam & merces quæ in ea collocantur convehendi idoneam, siquidem pro eo stipendium accepit, non secus ac opifex artis suæ instrumenta comparare, & eorum jacturam solus ferre tenetur. *Nam etsi faber malleum aut incudem fregerit*, inquit eadem Lex, *non imputaretur ei qui locaverit opus.*

Attamen si ad vitandum naufragium, quod Navi imminet, utile duxissent vectores, quasdam Navis partes in mare projicere, tunc communis esset earum partium jactura, quoniam non eam tempestas effecisset, sed ea jactura à timore

pericu-

periculi communis ortum duceret. *Cum arbor, aut aliud navis instrumentum, removendi communis periculi causa dejectum est, contributio debetur*, ut in alia Lege dicitur (*a*).

(*a*) Leg. Cum arbor 3. ff. eod tit.

Tandem observandum est, quòd si merces unius eorum, qui in communem contulerunt, corrumpantur, postquam aliæ in mare projectæ sunt, sive per fluctus qui navem & eas subiêre, sive alio casu; tunc damnum illud tolerari debet ab iis, qui contribuunt, ut precedentis jacturæ sequela; *Cum autem jactus de nave factus, & alicujus res, qua in nave remanserunt, deteriores facta sunt, videndum an conferre cogendus sit, quia non debet duplici damno onerari, & collationis, & quod res deteriores facta sunt? Sed defendendum est hunc conferre debere.* Talis est alius Legis sententia (*b*), sed ille cui illæ merces corruptæ pertinent, non tenetur pro parte sua conferre ad farciendam jacturam earum quæ in mare projectæ sunt, nisi pro ratione pretii præsentis propriarum suarum mercium; si quidem verum est, illum nihil aliud, quam illud pretium conservare. *Sed hic videamus*, inquit illa Lex de quo mox, *num & ipsi conferri oporteat; quod enim interest, jactatas res meas amiserim, an nudatus deteriores habere caperim? Nam sicut ei, qui perdiderit, subvenitur; ita & ei subveniri oportet, qui deteriores propter jactum res habere caperit. Hac ita Papyrius Fronto respondit.*

(*b*) Leg. Navis, 4. §. 2. ff. de Leg. Rhodia, de jactu.

Licèt autem hæ observationes non præcisè pertineant ad difficultatem, de qua agitur in specie proposita, attamen necessarium duximus eas hic adjungere ad majorem circa illud argumentum elucidationem, & quia inservire possunt ad decidendas aliis controversias, quæ in eo tractantur, de quibus alii Casuistæ nullam mentionem faciunt.

CASUS II.

NAVIS onusta mercibus pretiosis, quæ pertinent Nicolao, Josepho, & decem aliis Mercatoribus; qui omnes simul communi sumptu corpus illius navis emerunt & eam omni victu & suppellectili instruxerunt, capta fuit à Pirata, nec ab eo liberata nisi postquam decem mille argenti libras, quæ illi præsenti pecunia numeretæ sunt, accepit, vel ille Pirata à nave abstulit per vim omnes merces, quæ Josepho & Nicoleo propriæ erant aliis omnibus relictis. Qua in re quærunt, an in primo casu proposito, decem alii propria conscientia jubente teneantur tolerare damnum illud, quisque pro parte sua, & in secundo casu rogatur, nùm omnes teneantur pecuniam conferre ad Nicolai & Josephi jacturam reparandam.

RESPONSIO.

Illa species duas diversas difficultates includit, Prima pertinet ad Navem à quodam Pirata captam, & ab eodem redemptam decem mille libris argenti, quæ ipsi præsenti pecunie solutæ sunt. Secunda respicit merces, quæ privatim Nicolao & Josepho pertinebant, quæque solæ à Pirata per vim ablatæ sunt. De prima dicimus, quòd constat, Nicolaum, Josephum & decem alios, qui cum illis societatem inierant in coëmende & in instruende nave omni suppellectili necessaria, pariter teneri naturali sponsione, quam inter se inierunt, ac proinde quòd omnes conferre debent ad farciendam jacturam 10000. Lib. pro ratione rerum, quas servaverunt. Sed non eodem modo de secunda difficultate differendum est. Nam jactura mercium à Pirata per vim ablatarum, unicè afficere debet Nicolaum & Josephum, cui illæ pertinent, nec alii decem Mercatores, qui privatim possident merces in nave relictas, tenentur illius damni partem tolerare. *Si navis à Piratis redempta sit*, inquit Lex (*c*) *Servius, Ofilius & Labeo omnes conferre debere aiunt. Quod verò prædones abstulerint, eum perdere, cujus fuerit, nec conferendum ei, qui suas merces redemerit.*

(*c*) Leg. Si laborante c. 1. §. 2. ff. De Leg. Rhodia de Jactu.

Illa decisio, quæ duas diversas regulas includit, eodem juris principio fundatur, nempe jacturam cujuslibet rei incidere debere in eum, cui illa res propria est. *Res perit Domino rei* (*d*). Itaque amissio 10000. Lib. quæ datæ fuêre Piratæ ad redimendam navem, communis est omnibus illis ad quos Navis jactura pertinebat, hoc est, omnibus illis duodecim viris, qui illam communi sumptu coëmarunt & omnibus rebus necessariis instruxerunt; amissio verò Mercium per vim abreptarum solummodo afficit illos, quibus illæ merces pertinebant, Nicolaum nempe & Josephum.

(*d*) Argum. Legis *Si pignus* 9. cod. de pignorat. Actione lib. 4. tit. 24.

CASUS III.

NAVIS oneraria, quæ ad Mercatores extraneos pertinet in Galliæ littoribus naufragium patitur, in reditu suo ex India, & omnes vectores pereunt; Isidorus verò peritus urinator extraxit è mari quasdam res ad illam navem pertinentes, & inter illas parvam arcam, in qua inerant Adamantes & alii lapides pretiosi, quorum valor erat 10000. nummorum argenteorum scutatorum. Illæ res nonne ad eum pertinent, præsertim si nullus eas repetat?

RESPONSIO.

Antequam difficultati propositæ respondeamus, tenendum est, quòd, secundùm Leges super naturalem æquitatem fundatas, illud quod naufragio perit, pertinere non cessat illi, qui ejus rei Dominus antea erat; sed quòd tantummodo censetur ejus respectu amissum. *Si naufragio quid amissum sit, non statim nostrum esse desinere*, inquit Lex quæ in Digesto legitur (*e*). *Quod ex naufragio expulsum est non est in derelicto, sed in deperdito*, ut in alia Lege habetur (*f*). Et eodem modo judicandum est de rebus quæ in naufragii periculo, in mare conjiciuntur (*g*). Doctus quidam Theologus idem docet (*h*), & post eum Sylvius (*i*), verba faciens de mercibus, quæ tempestas sæviens coëgit in mare projicere; & ipsamet Ecclesia eas Leges ut legitimas agnoscit, ut probari facile potest, 1. per vicesimam Bullam Julii II. quæ data est 24. Februarii, ann. 1509. (*k*) in que illa Papa istis utitur verbis; *Nos considerantes, tam civili, quàm Canonica lege licere unicuique naufragium suum impune colligere, ac jacta in mari, alleviandi oneris causa, recuperare; illaque diripientes furtum committere, ac graviter delinquere; ac Christianos naufragium patientes rebus suis spoliantes diversis pœnis puniri; & propterea consuetudinem prædictam tanquam contra regulam fidei, qua unus alteri, auxilio esse tenetur, meritò corruptelam appellari, neminique suffragari debere, cujuscumque temporis cursu munitam .... Consuetudinem capiendi & retinendi bona per naufragium, vel jactum; levanda navis gratiâ, aut alia urgente necessitate factum nulli in judicio, vel extra illud suffragari debere, auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus & declaramus.* Ille supremus Pontifex adjungit illi Decreto pœnam confiscationis omnium bonorum illorum, qui hoc violabunt; cum pœna excommunicationis *ipso facto*, contra Dominos locorum & eorum Officiarios. Quod Paulus III. confirmat suâ quadragesimâ secundâ Bullâ (*l*), datâ 15. Martii mensis an. 1545. quæ in re illi duo Papæ tantummodo renovant Decretum Concilii, quod Romæ habitum est à Gregorio VII. (*m*) & Constitutionem factam in tertio Concilio generali Lateranensi ab Alexandro III.

(*e*) Leg. Pomponius 44. ff. De acquirendo rerum dominio, lib. 14. tit. 1.

(*f*) Leg. *Interdum* 21. §. 1. ff. De acquir. vel amittenda possess. cit. lib. 4. tit. 2.

(*g*) Ibid §. 2.

(*h*) Joan. Major. in 4 dist. 15. q. 22.

(*i*) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 66. art. 5. conclus 8.

(*k*) Julius II. in Bulla *Romanus Pontifex*. §. 2. & 3.

(*l*) Paulus III. in Bulla *Accepimus*.

(*m*) Con. Rom. sub. Gregorio VII. apud Ant. Augustinum lib. 39. tit. 10.

quæ in Juris corpore refertur (a). Secundo justitia Legum, quas mox laudavimus, adhuc probatur per Concilium Turonense an. 1583. celebratum [b] in quo hocce Decretum reperitur; *Si ventorum vi, vel tempestate agitata navis variis onusta mercibus scopulis illisa, naufragio, frangatur, in Concilio Nannetis; pridem sedem Honorio II. habito, reliquias neminem, sive nobilem sive alium. . . præter naufragium tuta conscientia sibi arrogare posse declaramus. Adversatur enim, non modo Christianæ pietati, sed etiam legi naturæ & civili, cum aliena jactura locupletari.*

(a) Alex. III. in cap. Excommunicationi 2. de raptoribus, &c. lib. 5. tit. 17.
(b) Conc. Turon. tit de Christi fidelibus Laicis.

Præterea, scire adhuc operæ pretium est, quo Jure utantur in Gallia respectu rerum naufragio amissarum. Decreta publica tantummodo anni spatium Dominis earum rerum concedunt, per quod tempus eas repetendi & sibi ut suas vindicandi potestas ipsis conceditur, ut declaratur in Edicto mensis Martii an. 1584. Parisiis dato ab Henrico III. In quo continentur statuta Jurisdictionis consilii Præfectorum Navium Galliæ, quorum vigesimus articulus his verbis profertur; *Ab omni re, generaliter quæ à mari in terram extrahetur, sive sint res.*

Fragmenta & quæcunque à fluctu in terram protruduntur, tertia pars eorum pertinebit ad illum aut ad illos, qui ea extraxerint & in tuto posuerint, tertia pars supradicto Generali Navium Præfecto dabitur & alia tertia pars pertinebit ad nos, aut ad Dominos locorum, quibus concessimus tam tertiam partem, quæ jure nostra erat, in terris ipsis subjectis, si modo Mercator non repetit mercem suam intra annum & diem unum à tempore quo amissa est. Nam si illam sibi vindicat intra annum & diem quibus supradicta jactura acciderit, tunc illam recuperabit, dummodo solvat sumptus in ea servanda factos, illis qui tam curam in se susceperint (c).

Illa Jurisprudentia fundamentum habere potest in quadam Lege Romana, quam citare non inutile erit, licet annus, de quo mentionem facit, non respiciat casum de quo hic agitur. Hæc sunt illius Legis verba (d), *Si quis navicularius naufragium se sustinuisse adfirmet, Provinciæ judicem ejus videlicet, in qua res agitur adire festinet, ac probet apud eum testibus eventum, relatioque etiam ad sublimissimam referatur præfecturam; ita ut intra anni spatium, veritate revelata, competens dispositio procedat. Quod si per negligentiam præfinitum anni spatium fortasse claudatur; supervacuas serasque interpellationes emenso anno placuit non admitti.*

(c) Fontanon tom. 4. pag. 1221.
(d) Leg. Si quis 2. cod. de naufragiis, lib. 11. tit. 5.

Hoc primùm posito dicimus 1. Quod Isidorus vel quilibet alius non potest sibi vindicare res, quas è mari extraxit, nisi post annum integrum, numerando à tempore, quo naufragium accidit. 2. Quòd anno finito, si nullus repetitum venerit quod è mari extraxit, tunc tertia ejus pars solummodo ei pertinet, alia tertia pars Regi; alia denique tertia pars supremo Navium Præfecto, ut habetur in Edicto, quod mox citavimus, quodque conforme est alii Decreto dato Fontis Bliaudi à Francisco I. mense Februarii an. 1543. (e) articulo undecimo, & verificato in suprema Curia 10. mensis Martii ejusdem anni. (f) Vide casum sequentem.

(e) Fontanon tom. 3. pag. 20.
(f) Domat tract. de Jure Gallico pag. 61.

CASUS IV.

Cymba mercibus onusta, quæque ad Hubertum pertinet, naufragio perit versus oras Provinciæ, cujus Consuetudo tribuit Dominis locorum omnes navium reliquias & navium fragmenta, quæ mare in littus ejicit, Ferdinandus Pagi sanctæ Annæ Dominus manus injecit in varios fasces ligni Indici tincturæ apti, & in septem aut octo vini Hispanici dolia. An hæc omnia legitime ad Ferdinandum pertinent, licet Hubertus hæc intra annum & diem unum, ut sua, repetat.

Respons.

Illius naufragii reliquiæ ad Ferdinandum non pertinent, licèt consuetudo has illi attribuat, & Huberto soli & vero earum Domino restitui debent. Ratio ejus rei hæc est, quod talis Consuetudo vim legis obtinere non potest, quoniam omnino injusta est, & contraria juri naturali, quo exigitur ut, quantum fieri potest, res inventæ reddantur illis qui earum sunt domini, & qui non sponte sua illarum Dominium deseruêre; ut illud constat ex principiis quæ sanctus Thomas statuit (g). Cùm Sylvio itaque (h) de consuetudine super quam Ferdinandus jus suum stabilit, dicere non dubitabimus: *Non leges, sed rapinæ sunt in aliquibus locis, ubi statuitur, quod bona naufragantium . . . pertineant ad Dominum, ut communiter Doctores sentiunt.* Quod omnino consentit cum doctrina doctissimorum Canonistarum (i), & peculiariter Covarruviæ sententiæ, cujus hæc sunt verba: *Apud Gallos Dominus Provinciæ & territorii ea bona* (eorum qui naufragium patiuntur) *uti oberrantia & Dominum incertum habentia, occupat & sibi acquirit. . . . verum quoad hanc consuetudinem attinet, ego ingenuè fateor, me prorsus juxta æquitatis & justitiæ rectitudinem non percipere, qua ratione possit ea consuetudo defendi. Nam iniquam esse non dubito; nec video, qua ex causa dubitari possit. Quid enim naufragus miser fecit, ut dignus sit amissione rerum, quæ ad ipsum lege naturæ pertinent? Quid item Regem Christianissimum movere potest, ita ut tam impiam & crudelem consuetudinem probaverit, aut eam à judiciis servari permiserit.* Post quæ verba Rebuffum laudat, qui apertè sententiam fert in tam perniciosam Consuetudinem, *Unde Petrus Rebuffus in Proœmio ad Leges Regias, Glossa 5. num 74. scribit, non esse in conscientiæ foro tutos Dominos hæc bona occupantes.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 6. art. 2. 2. 5. & 6.
(h) Fran Sylvius Resol. var. v. *Ligna* &c.
(i) Navarr. Manual. c. 17. n. 170. & 176. Didacus Covarruvias in regulam, *Peccatum* tom. 1. part. 3 Relectionis §. 1. Astensis. Lib. 1 v. 32. de 5. præcepto, & alii.

Tandem illis auctoritatibus adjungi potest Concilii Turonensis Decretum, quod retulimus in decisione tertii casus, quodque expressis verbis mentem suam hoc de argumento profert.

Cæterum, quod diximus de mercibus, quæ naufragio periêre, pariter intelligi debet de iis, quas in mare conjicere coëgit tempestas; quoniam, ut supra declaratum est, illi, quibus hæ pertinent, semper illarum domini censentur, licèt eorum respectu amissæ videantur. Illud expressè declaratur Bulla Julii II. de qua in tertia decisione, & Bulla Pauli III. quam ibidem laudavimus. Hæc etiam fuit omnium fere Theologorum sententia. Quæ de eo Sylvius habet, hæc sunt (k) *Quæ in tempestate projiciuntur, levandæ navis causa manent dominorum; quia palam est, non eo animo ejici, quod quis nolit illa habere; sed ut ipse cum navi, fiat salvus.* Doctus ille Theologus dictum probat auctoritate Imperatoris Justiniani, qui hanc in rem Legem expressam tulit, quæ his verbis continetur. (l) *Alia sane causa est aliarum rerum, quæ in tempestate levandæ navis causa ejiciuntur. Hæ enim dominorum permanent: quia palam est, eas non eo animo ejici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa navi maris periculum effugiat. Qua de causa si quis eas fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari lucrandi animo abstulerit, furtum committit.* (m)

(k) F. Sylv. in 2. 2. q. 66. art. 5. Conclus. 8.
(l) Lib. 2. Institut. tit. 1. De rerum divisione §. fin.
(m) Conf. de *Luçon* tom. 1. Conf. 43. q. 2.

Vide Casum præcedentem.

NOSOCOMIUM.

NOSOCOMIUM est domus in qua pauperes excipiuntur; varia sunt Nosocomiorum genera: Alia excipiendis etiam sanis destinata sunt, alia vero solos ægrotos admittunt. Quædam viris solis reservantur, quædam mulieribus solis, quædam tandem ad excipiendos utriusque sexûs homines instituta sunt, in quibus tum quæ ad eorum victum & amictum, tum quæ ad ipsorum salutem pertinent. iis suppeditantur.

Eorum Nosocomiorum sex genera distingui possunt; nam 1. Nosocomii vocabulum intelligi potest de loco peregrinis excipiendis & adjuvandis destinato, quique latinè *Xenodochium* vocatur. 2. De loco, in quo excipiuntur & curantur ægroti, quique propriè *Nosocomium* dicitur. 3. De eo, in quo aluntur infantes orphani, cujus nomen *Orphanotrophium*. 4. De eo in quo egenis cibi subministrantur, cui nomen erit *Ptochotrophium*, 5. De eo, in quo admittuntur & curantur senes, qui non amplius victum labore quærere valent, quique *Gerontocomium* appellatur. 6. Tandem de eo, in quo infantes & imbecilles aluntur, cui nomen *Brephotrophium* inditur.

Nomina propria variorum illorum Nosocomiorum generum sic indigitantur in Lege ab Imperatore Justiniano lata, & in Glossa ipsi adjuncta (a). Operæ pretium est etiam legere, quæ de iis habentur in Canone in Decreto Gratiani incluso, in quo de illis mentio fit (b).

(a) Justin. in L. *Illud*. 19. cod. de Sacrosanctis Eccl. Et ibi Gloss. lib. 1. tit. 2.

(b) Can. [illegible] *quis*. 2. r. q. 7. §. *Tarasius*

Ex illis omnibus Nosocomiis alia reputantur loci quæ in Jure *Religiosi* dicuntur, alia profana sunt. Primi generis sunt ea, quæ sub auctoritate & cum interventu Episcopi instituta fuêre, antecedente Regio Diplomate quo eorum constructio permittitur. Secundi generis sunt ea, quæ à quibusdam Communitatibus aut privatis sponte sua & sine ulla alia auctoritate erecta fuêre.

CASUS PRIMUS.

ERNESTUS Marchio & Princeps Sancti Imperii, olim ante obitum legavit testamento Capitulo Ecclesiæ Collegialis nostræ Dominæ fundum, cujus annuus reditus est 2000. lib. arg, ea conditione, ut illa pecunia in excipiendis & alendis Peregrinis atque aliis viatoribus egenis, qui pii ejus instituti tempore satis magno erant numero, impenderetur. Sed quoniam hodie neque Peregrini neque pauperes illac transeunt, illud Capitulum rectè se agere existimavit, si illum reditum in solvenda mercede Ministrorum & Cantorum Ecclesiæ ad ipsos pertinentis, insumeret: quod revera ad praxim revocavit ab anno integro, unanimi statuto, cui omnes Canonici illius conventûs nomina sua apposuêre, quòd persuasi essent, se ita, quod in mente habuerat legator, perfectè adimplere. Siquidem illi Cantores rectè ut pauperes haberi possunt. Qua de re rogatur, an ille conventus res ita immutare potuerit, salva Justitia & salvis regulis Canonicis?

RESPONS.

Ædificium, in quo fundi Dator jussit, ut Hospitalitas exerceretur, in pauperum & extraneorum viatorum solatium, locus religiosus haberi debet, in quem pius Dator aut ille à quo repræsentatur jus inspiciendi habet & cogere potest Donatarios ad conservanda bona legata, & ad ea pro mente legatoris impendenda. *Loca ipsa studeant*... *salubriter reformare, & occupata, deperdita & alienata indebitè in statum reduci debitum faciant, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem & sustentationem juxta facultates & proventus locorum ipsorum rectores prædictos compellere, non omittant.* Quæ verba sunt Constitutionis Clementis V. (c) ab illo Papa factæ in Concilio Generali Viennæ habito cum illius sacri Concilii approbatu. *Hoc sacro approbante Concilio sancimus*, quâque additur; quod si desint Donatores aut Fundatores, tunc Episcopus Diœceseos ei rei providere debet, etiam censuræ via, à qua nullus sit immunis, Canonici autem Ecclesiæ Collegialis nostræ Dominæ de administrandis illius fundi reditibus tenentur ratione consentanea menti Ernesti, qui hanc administrationem illis non dedit, ut illos reditus sibi arrogarent, nec ut illos impenderent in propriæ Ecclesiæ usus, siquidem non majori jure illos tenent quam illo, quo Tutores aut Curatores in Pupillorum aut Minorum ætate bona gaudent, *quibus dictorum locorum gubernatio seu administratio committitur ad instar Tutorum & Curatorum*, inquit idem Papa; quibus significatur, quòd capitulum illud in administrandis bonis de quibus agitur, non aliter se gerere debet, quam Tutor respectu Pupilli bonorum aut Curator respectu eorum, quæ ad ætate Minorem pertinent, de quibus curandis & conservandis non secus ac si propria essent, tenetur. Ac proinde cum neque Tutor neque Curator jus ullum habeant ea in proprios usus convertendi aut sibi arrogandi, pariter illud Capitulum, non potest sine manifesta prævaricatione ea tribuere Ecclesiæ suæ Cantoribus, dum illa in mercede Cantoribus à se assignata solvenda impendit, cum præterea Canonici in foro conscientiæ teneantur cantare proprio ore officium canonicum, neque possint instituere musicen, posito quòd quæpiam in illa Ecclesia fiat, cum non habeant reditus sibi proprios, sufficientes ad exolvendas illius musices impensas, intactis reditibus illius fundi, quem Ernestus non dedit Capitullo illi nisi sub conditione expressa & planè contraria, quam tamen Canonicorum conventus accepit.

(c) Clement. V. in Clement. *Quia contingit*. 2. de religiosis domibus. Lib. 3. tit. 11.

Concilium Tridentinum (d) renovavit & confirmavit eamdem Clementis V. Constitutionem & eamdem disciplinam. Nam postquam commendavit omnibus generaliter Beneficiariis, pro uniuscujusque facultate, Hospitalitatis exercitium, addit, quòd illi qui possident bona à legatoribus ipsis ad hunc sanctum usum destinata, ad hanc virtutem exercendam strictiùs obligantur. *Iis verò, qui Hospitalia, seu alia pia loca ad peregrinorum infirmorum, senum pauperumve usum præcipuè instituta in commendam, administrationem aut quemcumque titulum, aut etiam Ecclesiis suis unita obtinent .... præcipit omnibus* (Sancta Synodus) *ut impositum illis onus officiumve administrent atque Hospitalitatem, quam debent ex fructibus ad id deputatis, actu exerceant juxta Constitutionem Concilii Vien-*

(d) Conc. Trid. sess. 22. cap. 8. de reformat.

nensis, alias in hac eadem Synodo sub felicis recordationis Paulo III. innovatam, quæ incipit: QUIA CONTINGIT: Hæc sunt verba expressa & clara adeo quibus utuntur illius sancti Concilii Patres, in casu omnino simili illi, qui proponitur in specie, de qua responsum nostrum rogatur.

Verum omnium mox dictorum fundamentum hoc est, quòd suprema Testatoris voluntas ut lex sacra, quæque violari non debet, respici debet, ut id affirmat Imperator Justinianus (*a*): *hæc nobis lex posita sit*: Præcipuè quando illa ad institutionem, aut praxim alicujus boni operis refertur. Id quoque evidens est ex verbis S. Gregorii Magni, quorum sensus à Gratiano refertur, ut & ipsa illius verba à Correctoribus ipsius Decreti (*b*), quod compulit Innocentium III. ut in scribendo ad Archiepiscopum Lugdunensem, expresè diceret, quòd voluntas Testatoris constans & immota manere debet, *novissimum enim hominis testamentum immobile perseveret*. Nulli itaque privati jus habent illud testamentum immutandi, soli vero Episcopo, secundùm Concilium, aut Judici à Rege instituto, secundùm Jurisprudentiam nostram Gallicam illud interpretandi potestas conceditur, neque tamen in eo quidquam immutare potest, nisi in quibusdam casibus peculiaribus, in quibus illa mutatio evidenter necessaria videtur. Canonici itaque Nostræ Dominæ non potuerunt, illæsâ justitiâ, & absque usurpatione auctoritatis, quæ ad ipsos non pertinet, immutare destinationem eleemosynæ tam rectè institutæ tamque necessariæ ad sustentandos veros pauperes, in quorum numerum ipsorum Cantores referri non possunt, quibusque, si eorum ministerio uti velint, mercedem ex propria pecunia solvere debent, ut jam diximus, aut ex ea, quam ex eorum Ecclesiæ reditibus colligunt.

(*a*) Authen. de nuptiis. c. 2. §*Secundum*.

(*b*) S. Gregor. in can. *Ultima* 4. 13. q. 2. & ibi correctores Romani.

Sed posito non concesso, quòd illorum bonorum destinatio immutari potuerit, attamen constat, quòd illud fieri non potuit ex sola illius Capituli auctoritate, quòdque omnino necessarium fuit, ut Episcopum auctorem haberet, qui formas requisitas observando talem immutationem facere potuisset, ut habetur in Decretali Gregorii IX. scribentis ad Episcopum Noviodonensem (*c*) de legatis piis. Ratio hujus rei est, quòd Episcopus, & in Gallia Judex à Rege institutus, peculiarem potestatem habet interpretandi legatoris mentem. Non autem patet, quòd Episcopi Diœceseos, aut alicujus alius Judicis auctoritas intervenerit in mutatione ab illo Canonicorum consessu facta, qui cum se ipsum Judicem in propria sua causa constituerit, contra regulam juris: *Nemo Judex in propria causa*, nullam potestatem habuit assignandi illa bona ad novum usum contra ipsissima donationis verba & conditionem, ex qua donata fuerunt. Neque etiam apparet, quòd Capitulum advocaverit Donatoris successores, nec per consequens, quòd eorum consensum requisiverit: quod tamen necessariò facere debuisset, ut mutationi tam momentosæ saltem quamdam juris speciem conciliaret.

(*c*) S. Greg. IX. in c. *Tua nobis* 17. de testam. lib. 3. tit. 26.

Sed, inquiunt illi Canonici, à longo tempore Hospitalitatis exercitium in eo loco absoleverat quia nullus eleemosynæ accipiendæ causa, eo se conferebat. Justum itaque erat, ut destinatio illorum bonorum à Legatore facta immutaretur; cui objectioni facilè respondebimus.

1. Quòd forsan Hospitalitas desiit exerceri culpa eorum, qui de ea exercenda tenebantur, quod, si verum sit, Capituli causam omnino invisam & jure destitutam reddit.

2. Supponamus non eo modo rem se habuisse, saltem ille Canonicorum Consessus dicere non potest, quòd nulli hodie exstent pauperes auxilio egentes, siquidem in omni tempore & in omni regione non desunt egeni; secundum hæc Domini nostri verba, *pauperes semper habebitis*; in quorum proinde commodum hæc bona, in integrum, conferri debent, non vero in præstanda mercede Cantoribus, qui ab illis, quibus serviunt solis sustentari debent, hoc est mercedem ab illis Canonicis accipere, qui eos accersiverunt, ut ipsis in celebrando Officio divino adjutores essent; cui addendum est, quòd illi Cantores veri pauperes haberi non debent; nam si sint Presbyteri, Missæ ab ipsis celebratæ accipiunt honorarium, præ omnibus aliis Presbyteris exteris, & quodpiam Beneficium obtinere possunt; si non sint Presbyteri, Deus vocis facultatem ipsis concessit, quâ uti possunt in quavis alia Ecclesia ubi Officium Divinum cantatur, & ex ea vitæ necessaria sibi sufficienter comparare, ut exemplis, quæ passim occurrunt, ostendere facile est: cum præterea illi, qui in aliquem sacrum ordinem adscripti sunt ordinationem non accipiant nisi cum aliquo titulo Ecclesiastico, quo ipsorum subsistentiæ tantummodo providetur, quoque à vera & extrema, quam vocant, paupertate liberantur.

3. Quòd, ut jam observatum est, jus de illa re cognoscendi Episcopo, aut secundùm consuetudinem nostram, Judici Regio competit: *Episcopo subsunt omnia loca pia & ad ejus sollicitudinem ordinari debent* (*d*); Non verò Capitulo, cujus palam intererat veterem usum aboleri & novum planè contrarium intentioni Donatoris aut Fundatoris introduci; Imo Diœceseos Episcopus tenetur illos cogere ad obsequium præstandum & ad exequendum quod pro regulis justitiæ hac de re statuet, si recusent aut id facere negligant, ut docet Auctor Glossæ, in unam ex Decretalibus Epistolis Gregorii IX. *Relicta ad pias causas per Diœcesanum Episcopum debent executioni, mandari* (*e*): quod etiam ab eodem Papa expressis verbis affirmatur.

(*d*) Arg. cap. de Xenodochiis 3. de religiosis domibus. lib. 3. tit. 36.

(*e*) Glossa in c. *Tua nobis* 17. de testam. v. *Piis voluntatibus*.

Vide BENEFICIARIUS, LEGATUM, MISSA.

CASUS II.

THERAPIUS Dominus Parœciæ S. Juniani instituit propriâ auctoritate, & donatione fundi, cujus magnus est reditus, Nosocomium in loco Castello suo proximo, & illius administrationem commisit Parocho & Æditui Ecclesiæ Curialis. Biennio elapso post illud institutum, Episcopus Diœcesim invisens ad suum officium pertinere duxit illius administrationis notitiam sibi vindicare, secundùm Decretum de Nosocomiis in Concilio Tridentino factum. Therapius ei rei consentire recusavit, nec ut illud ab Episcopo fieret, passus est. An ab illius parte stat jus, potest-ne sine peccato, diutius Episcopi sententiæ obsistere.

RESPONS.

Ut difficultati, quæ prolata est in quæstione mox proposita, respondeamus, dicimus, quòd ex summo jure Episcopus potestatem non habet inspiciendi in administrationem temporalem illius Nosocomii, quod vir iste propria auctoritate & propriis bonis dotavit, licèt ea inspectionis potestate rerum spiritualium respectu gaudeat. Verum equidem est, quòd aliorum Nosocomiorum respectu, Episcopus ea inspiciendi jus habet, secundùm Concilium Tridentinum (*f*) saltem in locis, in quibus illius Concilii auctoritas agnoscitur, quod congruit cum Decretali Eugenii Papæ in corpore juris relatæ (*g*) cum ea, quæ ab Urbano III. Scripta est (*h*), & cum Constitutione Clementis V. quam ad marginem citamus (*i*); Sed non idem statui potest de Xenodochiis, quæ à privatis hominibus sine consilio & accessione Episcopi fundata fuêre; nam hoc in casu Episcopus non habet jus inspiciendi in administrationem illorum locorum, quæ est in manu Donatorum aut illorum, ad quos illam curam demandavê-

(*f*) Conc. Trid. ses. 7. cap. 15. & ses. 22. c. 8.

(*g*) Eugen. in c. *de Xenodochiis*. 3. de religiosis domibus. &c. l. 3. tit. 36.

(*h*) Urban. III. in c. *Ad hæc* 4. ibid.

(*i*) Clem. V. *Quia contingit*. 2. religiosis domibus l. 3. tit. 11.

davêre. Domus illæ licèt piæ sint non tamen censentur religiosæ aut Ecclesiasticæ, nec immunitatibus & prærogativis, quæ ad Ecclesiam pertinent, fruuntur, ut probare facile est, modo quo una ex Decretalibus Innocentii III. digesta est (a).

Sic decisum est à Fagnano (b) qui testes laudat Innocentium IV. in suo Commentario in eamdem Decretalem, Panormitanum & Abbatem (c); Fagnanus tamen de hoc convenit (d), quod Episcopus jus invisendi & inspiciendi in quodam casu habet, cum scilicet illius Xenodochii Fundator vita excessit. Nam licet ille locus Religiosus aut Ecclesiasticus non sit, attamen est locus pius; & officio suo ut & charitate tenetur Episcopos curare res quæ ad pauperes pertinent, & quantum potest efficere, ut intentio Fundatoris effectum suum exactè sortiatur. *Tunc enim*, inquit Fagnanus (e), *etiamsi locus non sit religiosus; tamen spectat ad curam & sollicitudinem Episcopi, ut pia voluntas defuncti executioni demandetur....quamobrem. etsi Hospitale hujusmodi non teneatur Episcopo Diæcesano in Episcopalibus respondere; tamen Episcopus habere debet curam ipsius, cùm locus sit pius* (f), Abbas, Ægidius Romanus, Paulus de Castro, & duo alii Auctores, quos laudat Fagnanus, idem cum eo sentiunt.

(a) Innoc. III. in c. *Inter dilectos*. §. de donat. l. 3. tit. 24.

(b) Fagnan. in cap. *De Xenochiis* cit. n. 10. & 11.

(c) Panormit. ibid n. 3. vers. *Numquid autem*. id. Fagn. in c. ad hæc. de religiosis domibus n. 5.

(d) Id. Fagn. n. 55. & seq.

(e) Id. in cap. *De Xenodochiis*. n. 22.

(f) Abbas in eod. c. *De Xenodochiis*. n. 3. v. quod verum puto. Ægidius Roman. cons. 477. n. 2. Paulus de Castro. Consil. 167. num 4. & alii.

CASUS III.

Nosocomium quoddam olim fundatum fuit & donatum annuo reditu 3000. lib. cum in finem non modo, ut ibi exciperentur alerentur & curarentur lepra infecti, sed etiam ut in eo diverterent & nutrirentur advenæ pauperes, qui rogarent beneficium ibi per unam noctem cubandi; Accidit, in sequentibus temporibus, quòd non tantùm nulli ibi visi sunt leprosi, quoniam ille morbus jam à multo tempore sævire penitùs desiit, sed etiam quòd nulli viatores illuc se conferunt qui indigeant ope, cujus in fundationis instrumento fit mentio. Quod cum ita sit Præfectus Ecclesiasticus, Parochus scilicet illius loci, & quatuor Administratores Laïci, qui res temporales illius Nosocomii curant, existimarunt rectum fore, si reditum illius impenderent in variis operibus piis, ut verbi gratia in eleemosynis, quæ Parochiæ illius egenis distriboerentur, aut in Missis, quas quotidie celebrari curant, ut defunctorum animæ in pace requiescant; aut in dotandis quibusdam pauperibus virginibus, quæ maritis nubant aut denique in quibusdam aliis piis usibus. Nonne immunes sunt ab omni peccato respectu modi, quo illis bonis utuntur?

RESPONS.

Certum mihi est, quòd Præfectus & Administratores Nosocomii, de quo mox mentio facta est, ab omni culpa immunes non sunt, cum propria & privata auctoritate reditus illi attributos eo modo impendunt. Nam in eorum potestate non est eos reditus addicendi ad usum ullum, qui ipsissimis fundationis verbis contrarius sit, sine consensu expresso Episcopi Diæcesani, cui illud jus competit, ut disertis verbis habetur in Decreto Concilii Tridentini (g), quo jubetur ut in tali casu, Ordinarius locorum, de quibus nunc Episcopus illius reditus addicat ad usus qui proximè accedant ad eum ad quem prima vice destinati fuerant. Hæc sunt illius verba: *Quod si Hospitalia hac ad certum, peregrinorum aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco ubi sunt dicta Hospitalia similes personæ, aut perpaucæ reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum qui eorum institutioni proximior sit, ut pro loco & tempore utilitior, convertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit.* Quo Decreto apparet, quòd Præfectus & quatuor Administratores Nosocomii, de quo nunc agitur, auctoritatem Epicopalem usurpavêre, dum sibi arrogant jus eos reditus impendendi in exsolvendis Missis, quas celebrari curant, aut in constituendis dotibus pauperibus virginibus, cum præsertim illi usus sint admodum remoti ab illo, quem fundatores in mente habuerunt, cùmque præterea illis non liceat eos reditus distribuere pauperibus sine consensu & auctoritate Episcopi Diæcesani, cui soli jus de iis disponendi competit pro modo, qui à Concilio Tridentino præscribitur. Attamen observandum est, quòd si Episcopus eam rem procurare negligeret tunc Judex Regius, audita petitione Procuratoris, Regis illius notitiam sibi arrogandi jus haberet, imo in Gallia illud jus soli Judici Regio pertinet.

(g) Conc. Trid sess. 25. de reform. c. 8.

CASUS IV.

Octavianus reliquerat olim reditum 2000. lib. ut Nosocomium fundaretur in loco ubi natus est: Qui autem illius administratores sunt quotannis impendunt tantummodo 1500. lib. propter parvum pauperum numerum, qui illuc adeunt, & 500. lib. quæ singulis annis supersunt, insumunt in mercede solvenda Concionatoribus, qui ibi Quadragesimæ tempore & præcipuis anni Festis diebus conciones sacras habent, ut & in mercede danda quibusdam Ecclesiasticis, qui ibi Diaconi & Subdiaconi officium præstant in Missis alta voce cantatis, quas ibi celebrari curant, vice Missarum, quæ secundum institutionem summissa voce recitari debebant. Nonne salva conscientia in illis bonis operibus insumere possunt has 500. libras, quæ supersunt?

RESPONS.

Administratores illius Nosocomii non possunt & non debent ea ratione impendere 500. libras, quæ supersunt ex reditibus pauperibus destinatis, licèt non sufficiens sit egenorum numerus, ut omnis reditus consumatur. Ratio ejus rei est, quòd non ad ipsos pertinet jus impendendi pro lubitu id quod superest ex reditibus illi Nosocomio legatis, sine auctoritate & consensu expresso Episcopi Diæcesani, cui Concilium Tridentinum tribuit illud jus, ex Decreto, quod in decisione præcedenti retulimus, in quod Decretum innititur Sylvius (h), in solvenda illa quæstione in die Martii 29. an. 1616. modo consentaneo ad id quod mox diximus. Attamen ex Jure nostro potestas cognoscendi & dijudicandi de ejusmodi rebus Judici Regio tribuitur, ut jam supra observavimus.

(h) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Hospital.* 2. v. *Missa.* ad 4. quæst.

NOTARIUS.

NOTARIUS.

NOTARII dignitas commendabilis & insignis admodum evasit Arcadio Imperante, tam in Principum Aula, quam in Ecclesia, ut illarum rerum curiosi videre poterunt ex Glossario à Cangio composito (*a*).

In Gallia prima eorum institutio cæpit haberi Philippo Pulchro regnante, qui Decreto mense Martio anni 1301. daro, sibi & successoribus suis, Galliæ Regibus reservavit jus Notarios Publicos creandi, relinquendo tamen Dominis locorum potestatem eligendi Notarios Dominicos, ut illam more antiquo jam obtinebant.

Notarii tunc distincti erant ab illis Ministris, qui Tabelliones appellabantur, ad quos primam Actorum perscriptionem deferre tenebantur, & qui soli authentica exempla tradebant. Sed tandem Tabellionum munus abrogarum est Decreto ab Henrico IV. mense Majo anni 1597. lato, & eorum officia Notariis, concessa; licèt nonnullis in Provinciis etiamnum bodie Tabellionum nomen Notariis indatur.

Notarius, pro sensu, quem vocabulum illud hodie obtinet, est Minister publicus qui scribit & excipit conventiones eorum, qui aliquid inter se paciscuntur, aut Testamenta, aut alia Acta publica, quorum omnium primam perscriptionem, hoc est Autographum sibimet servant.

Officia Notariorum hæreditaria sunt secundùm Edictum mensis Martii anni 1671. & idem jus hæreditarium ipsis confirmatum est aliis Edictis posterioribus.

Sunt quidam Ministri publici, qui Notarii à Secretis Regis, vel Amanuenses Regii vocantur, de quibus Jollius egit, dum Galliæ munera recenset (*b*): sunt etiam alii, qui quaternarium numerum non excedunt, qui dicuntur quatuor Notarii, quatuor Curiæ Amanuenses, aut quatuor viri à Secretis Curiæ, de quibus Lucas mentionem facit (*c*).

Prisci Notarii eruditi erant nec alio idiomate, quàm Latino, instrumenta publica perscribebant: unde fiebat, ut falsa raro admodum in scriptis eorum reperirentur, nec tam frequentes litibus occasiones præberentur, cum hodie partes vel personæ, quæ inter se contrahunt, sæpe in dictandis Notariis clausulis quibusdam se ingerant, unde lites, quæ nullum finem habent, oriuntur. Scaliger ait, (*d*) quòd Notarii officii exercitio nobilitatem olim acquirebant, ut idem refertur à Cæsare de Rupe Forti in suo Lexico generali & curioso (*e*).

Notarius strictè obligatur erga partes ad secretum servandum in omnibus rebus, quæ arcanum postulant; sive agatur de Acto, quod perscripsit, sive de consilio ab ipso rogato & concesso. Ex hac eorum obligatione ad secretum fideliter servandum, sequitur. 1. Quòd Notarii non possunt communicare eorum codices, libros aut Formulas nec tradere ullas authenticas tabulas Actorum, quæ perscripserunt nisi partibus, quæ inter se contrabunt, aut earum hæredibus aut aliis, ad quos ex omnium notitia illud jus pertinet; nisi hoc ipsi à Judicibus mandatum sit secundùm Decretum anni 1536. (*f*) Falius (*g*), refert, quòd judicatum est, rem sic se habere debere Decreto Curiæ Britanniæ lato octavo die Martii anni 1557. Bouchellus aliud Decretum de eâdem re à Curia Parisiensi datum anno 1548. refert.

2. Ex consequentia illius obligationis ad secretum servandum, qua erga Partes tenentur, exempti sunt à testimonio coram Judicibus dicendo in omnibus, quæ ad eorum munus pertinent, ut judicatum est duabus sententiis Luteriæ in Castelleto latis, alia 21. Octobris an. 1609. alia vero 8. Januarii an. 1647. ut & duobus Curiæ Parisiensis Decretis, quorum primum 7. Martii 1644. aliud verò 20. Augusti 1650. prolatum est (*h*).

Notario nunquam licitum fuit excipere aut transigere ullum Actum Religioni vel bonis moribus contrarium, aut à Legibus prohibitum; & Imperatores Romani exilio perpetuo mulctabant eos, qui in tale crimen incidebant. Bouchellus refert Decretum à Curia Gratianopolitana larum anno 1460. quo eadem pœnâ illis denunciatur (*i*). *His Tabellionibus*, inquit Lex, *qui hujusmodi contractuum vetitorum ausi fuerint instrumenta conscribere, irrevocabilis exilii animadversione plectendis* (*k*). Decretum Ludovici XII. Lugduni promulgatum anno 1510. (*l*), infert omni Notario, qui perscribet contractus, quibus usura debetur creditoribus, depulsionem privationemque muneris, & prætereaa mulctam pro arbitrio judicis solvendam.

(*a*) Cangius vid. Notar. vol. 2. col. 75. & seq.

(*b*) Jollii, l. 2 tit. 5.

(*c*) Du Luc. l. 4. tit. 10.

(*d*) Scaliger vid. *Britannus.*

(*e*) De Rupe forti dict. V. *Notarius.*

(*f*) Art. 177.

(*g*) Falius l. 1. cap. 42. Bouchel. cit. loc.

(*h*) D. Brillon. vid. *Notarii.* n. 245.

(*i*) Bouchel. Bibliotheca can. v. *Notarii.*

(*k*) Lege Jubemus. 13. §. 3. cod. de Sacro Sanctis Ecclesiis lib. 1. tit. 2.

(*l*) Art. 64.

Nota-

Notarius natus sit 24. annos, cum officium exercere incipit, secundum Edictum Aurelianense (*a*), & si sit minor annis, major equidem censetur ad proprias res gerendas, sed non talis habetur respectu negotiorum alienorum, & quando agitur de re, quæ tertiam personam interest. Qua de re consuli potest Brodellus in Louetum (*b*).

Omnis contractus scriptus & dispositus, absente Notario, nullus habetur, licet illi nomen suum apposuerit. Carondas (*c*) refert Edictum 2. Decembris anni 1599. latum, quo ita Sancitum est. Oportet igitur, ut ipse contractuum instrumenta perscribat, præsentibus Partibus quæ paciscuntur & testibus quos adhibeat, & ut ea coram illis perlegat antequam nomina sua eis apponant. Paponus hanc in rem memorat Edictum Curiæ Parisiensis 4. Septembris anni 1423. Decretum, quo ut ita se res habeat, jubetur (*d*).

Notarii tenentur Decreto anni 1539. (*e*), & Sanctione Blesensi (*f*), expressis verbis memorare in instrumentis quæ perscribunt, domum in qua tale instrumentum scriptum est, Partium qualitatem, earum Parœciam, imo & notare, an Contractus ante vel post horam meridianam factus sit.

Edicto Curiæ Parisiensis 5. Septembris anni 1680. Notariis interdicitur sub pœna privationis muneris, quominus in posterum ullum transigant Actum, quo Viri & mulieres declarent, quod sese mutuò in conjuges assumant (*g*).

Notarius, qui in re, quæ ad ipsius officium pertinet, falsum Actum perscribit, capite damnatur, secundùm jus in hoc Regno usurpatum (*h*).

Talis Minister publicus qui in acto à se transacto, declarat bona, quæ pignori opponuntur, ut in tuto collocetur id quod tertiæ personæ debetur, si eadem bona ipsi etiam pignori opposita vel oppignerata fuêre, tunc hypothecam amittit, ut pote quæ ab ipso declarata non est, ut judicatum est Edicto lato 21. Martii anni 1581. quodque memoratur à Montholone (*i*), à Brodello (*k*), & à Vesto (*l*); & alio Edicto anno 1598. promulgato (*m*), quo eadem pœna reis indicitur.

Notarii Castelleti soli in Urbe & Suburbiis Parisiorum gaudent jure inventoria describendi, quo tunc privantur Quæsitores rerum Civilium & scribæ publici (*n*).

Secundùm Ricardi sententiam (*o*) Notarii non possunt excipere Testamenta in quibus Legatarii nominantur. Illud jus in Edictis observatur, licet secundùm consuetudinem Parisiensem (*p*) Testes soli legata accipere non possint, licet etiam Decreta Aurelianensia (*q*), & Blesensia (*r*) nullam Notariorum mentionem faciant.

Nulli Notario fas est tradere Partibus primas perscriptiones Procurationum ***ad resignandum***; nec Mensariis licet illas in Curiam Romanam mittere, sub pœna mulctæ 500. librarum, secundum Edictum Curiæ Parisiensis 20. Martii anni 1663. (*s*).

Neque etiam Notarius tradere potest secundum exemplum primæ perscriptionis, ne quidem Partibus, quarum interest, nisi hoc expressè mandetur à Judicibus, Partibus auditis, ut docet Mornacius (*t*), prout habetur in Articulo 178. Edicti anni 1539.

Omnis Contractus imperfectus & nullus habetur, imo nullam hypothecam includit, quando Notarius illi nomen suum non apposuit, licèt Partes & Testes illi nomina sua subscripserint, ut judicatum est à Curia Parisiensi mense Februarii anni 1597. Edicto quod à Presbytero refertur (*u*); & à Curia Divionensi alio Edicto 10. Decembris anni 1610. cujus mentionem facit Bouvotus (*x*).

Quicquid Notarii in margine addunt, Paraphâ notari debet à Partibus, quæ pactionem faciunt, & à Testibus qui nomina subscribere norunt, quibus Paraphis deficientibus, quicquid adjunctum nullum habetur, secundum Decreta Aurelianensia (*y*), & Blesensia (*z*), & ut judicatum est à Curia Parisiensi Edicto 11. Maii anni 1604. (*aa*).

Vetitum est Edicto Curiæ Parisiensis dato sub forma statuti 21. Martii 1659. omnibus Notariis, ne ulla Acta subsignent, nisi postquam Partes eis nomina sua apposuêre.

Partitiones voluntariæ coram Notariis peraguntur, sed partitiones contradictoriæ in executionem Sententiæ à Præposito Urbano Parisiorum latæ, fieri debent à Quæsitoribus Castelleti, secundum Edicta Curiæ Parisiensis 3. Decembris 1569. & 4. Aprilis 1573. (*bb*).

Notarii Parisienses jus habent instrumenta contractuum per omne Galliæ Regnum scribendi, prout illud observat Mornacius (*cc*), & ut expressè habetur in Decreto Ludovici XII. mensis Aprilis anni 1510. Notarii Aurelianenses & ex Monte Pessulo eadem prærogativa gaudent ac Notarii Lutetiæ, in qua tamen Urbe nullum Actum, quod validum sit, transigere possunt (*dd*).

(*a*) Art. 18.
(*b*) Brodellus litt. G. n. 9.
(*c*) Carondas respons. l. 10. respons. 66. fol. vers. 404.
(*d*) Papon. l. 4. tit. 14 n. 11. Bouchell. Biblioth. Juris Gallic. v. Notarii.
(*e*) Art. 67.
(*f*) Art. 167.
(*g*) Guesserius vol. 4. l. 1. c. 22. pag. 153.
(*h*) Edictum. 8. Martii 1581. & 7. Martii 1684.
(*i*) Montholon. Edictum 2. fol. 5.
(*k*) Brodellus in Louet, litt. 9. num. 6. fol. 100. col. 2. fol. 101. col. 1.
(*l*) Edictum 168. fol 801.
(*m*) Papon. l. 11. tit. 3 num. 19.
(*n*) Bacquetus tract. de Juribus Justitiæ cap. 25. num. 41.
(*o*) Ricard. Tractat. de Donationibus inter Vivos. 1 part. c. 3 sect. 10. 339. Idem. Edictum Curiæ Provinciæ 14. Januarii 1647. relatum à Bonifacio vol. 2. l. 2. tit. 5. c. 8.
(*p*) Art. 289.
(*q*) Art. 27.
(*r*) Art. 63.
(*s*) De Maisons. litt. 11. n. 6. p. 411.
(*t*) Mornacius ad L. 6. § fin. ff. de edendo.
(*u*) Centur. 2. c 45. pag. 486.
(*x*) Tom. 2. Notarii q. 8.
(*y*) Art 84.
(*z*) Art. 165.
(*aa*) Papon. l. 9. tit. 8 n. 10.
(*bb*) Bacquetus, de Juribus Justitiæ c. 25. n. 41. p. 375. Brodellus in Louet. litt. n. num 10. pag. 108. col. 1.
(*cc*) Mornacius in L. final ff. de jurisdict. p. 83. & sequ.
(*dd*) Nero in suis Decretis p. 546.

Notarius qui Contractum, aut aliud Actum transigit, non potest esse Pars, quæ cum aliis contrahat; & abusus ille nusquam nisi in solo Delphinatu toleratur (*a*).

(*a*) Guido Papa. q. 318.

Notarii inferiores non possunt instrumenta scribere, nisi pro partibus, quæ in eorum Jurisdictione includuntur, sub pœna nullitatis, imo & spondendi de damnis & impendiis Partium, sicut judicatum est à Curia Parisiensi Edicto 10. Julii 1660. (*b*).

(*b*) Guesserius vol 2. l. 2 cap. 26. pag. 149. & l. 3. cap. 19. pag. 285.

Quando Pars, quæ contrahit, Chirographum suum apponere nescit, tunc Notarii tenentur, sub pœna nullitatis Acti ab ipsis scripti, illius rei expressam mentionem facere, illiusque causam declarare secundum Decretum Aurelianense (*c*), & Edictum Curiæ Parisiensis 28. Januarii 1579. à Papone relatum (*d*).

(*c*) Art. 165. Louet. litt c. n 3. pag. 376.
(*d*) Papon. l. 4. tit. 14. num. 12.

Nullis Notariis, qui Contractus & alia instrumenta scribant aut Testamenta excipiant, licitum est adhibere Testes minores natu 20. annis adimpletis, ne quidem ipsorum Clericos, sub pœna falsi & nullitatis, ut Sancitum est à Curia Parisiensi 2. Julii 1708. (*e*).

(*e*) D Brillon. v. Notarii. n. 55.

In locis ubi consuetudo viget Tabellionis munus certa pecunia locandi, illi, quibus illius exercitium à proprietario conceditur, tenentur, antequam possint instrumenta scribere, jurejurando coram Judicibus se obligare ad fideliter ministerium suum exercendum; secundùm priscum Edictum Curiæ Parisiensis 14. Octobris 1593. datum (*f*).

(*f*) Louet. litt. T n. 11. pag. 449.

Notarius, quando solus est, nullum contractum transigere potest, nisi præsentes sint duo Testes, qui cum ipso illi subscribant (*g*). Sed in Parisiis secundus Notarius Testium defectui supplet: Quod idem locum habet respectu Testamentorum, quæ excipiunt.

(*g*) Collat. Edictorum, l 4. §. 2. fol. 617.

Secundùm Decretum anni 1539. (*h*), Notarii potestatem non habent excipiendi donationem inter vivos, quæ in gratiam absentis hominis facta est, licet ut Publici Ministri fruantur authoritate excipiendi donationem, quæ fit contractu matrimoniali in gratiam liberorum, qui ex eo nascentur matrimonio (*i*).

(*h*) Art. 133.
(*i*) Ricard. Tractatus de Donationibus inter vivos. 1. part. cap. 4. sect. 1. 888.

Notarii tenentur de omnibus Actis, quæ transigunt loco interdictorum, secundùm Decretum Curiæ Parisiensis 17. Januarii 1662. (*k*). Utque illi incommodo præcaveret eadem Curia jussit Decreto 18. Martii anni 1614. lato, & à Mornacio (*l*) memorato, ut nomina & agnomina Notariorum interdictorum scriberentur in Catalogo, qui in omnium aliorum Tabulario appenderetur.

(*k*) Guesserius, tom. 2. l. 4. cap. 42.
(*l*) Mornacius. in lege 11 ff de institoria act.

Notarii Apostolici quorum Officia non conjuncta sunt cum illis, quæ à Notariis Regis exercentur, nullam habent potestatem instrumenta scribendi in omni eo quod recta ad negotia privatorum & Laïcorum pertinet, ut sunt venditionis contractus, testamenta & alia ejusmodi acta; nec peragere possunt nisi ea quæ respiciunt Acta in Romana Curia expedita. Quod nullo modo probare necessarium est, cum omnes Jurisperiti hac de re consentiant.

Legendus est de Notariis decimus Codicis liber, titulo de *Tabulariis*, *Scribis*, *Logographis*, & (*m*) 44. 47. & 73. Novella Imperatoris Justiniani, quibus adjungendus quartus liber Codicis tit. 21 *de fide instrumentorum*. Sed imprimis Mornacius (*n*), Bacquetus (*o*), & alii Jurisconsulti Galli præsertim consulendi sunt.

(*m*) Tit. 23. de Tabellionibus.
(*n*) Mornac. in Lege Extra. fin ff. de jurisdict. pag. 83.
(*o*) Bacquet. loco citato.

CASUS PRIMUS.

MENANDER Notarius transegit obligationem aut contractum inter Fulbertum & Anthimum, quem rectè noverat usuram includere respectu Fulberti. An ea in re peccatum mortale admisit?

RESPONS.

Nullatenus dubitandum est, quin ille Notarius in casu proposito mortale peccatum commiserit, 1. Quia ille fuit præcipuus Minister injuriæ, qua Fulbertus Anthimum affecit. 2. Quia violavit jusjurandum, quo se obstrinxerat, quum in Notarii munus cooptatus est, de nullo Contractu usurario transigendo. 3. Quia dum tale transegit actum legem Principis violavit: Edictum Ludovici XII. Lugduni datum mense Januarii 1510. (*p*) omnibus Notariis interdicit excipere ullos contractus usurarios sub pœna mulctæ & privationis eorum officii, *Interdiximus & prohibuimus*, inquit ille Princeps, *denuo interdicimus & probibemus omnibus Notariis, ne ullos excipiant contractus usurarios, sub pœna privationis eorum munerum & mulctæ pro arbitrio nostro solvendæ.* Jus Romanum majorem adhuc severitatem minatur, nam jubet, ut perpetuo puniantur exilio qui contractus illicitos transegerunt, ut illud extat in Lege Codicis Justiniani (*q*), cujus hæc sunt verba: *His Tabellionibus, qui hujusmodi contractuum vetitorum ausi fuerint instrumenta conscribere, irrevocabilis exilii animadversione plectendis.*

(*p*) Edictum anni 1510. art. 65.
(*q*) Leg. Jubemus. 13. §. 3. cod. de Sacrosanctis Ecclesiis &c. lib. 1. tit. 2.

Objici potest, quòd, cùm secundùm sanctum Thomam (*r*) liceat fœnore pecuniam sumere à fœneratore, quando hoc jubet necessitas, pariter Notario licitum esse debet conscribere obligationis

(*r*) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

aut

aut contractûs usurarii instrumentum. Sed ille objectio facilè solvi potest. Nam nunquam fieri potest, ut Notario liceat Actum transigere, quod natura sua bonis moribus contrarium sit, quod de hoc contractu affirmari potest. Alioquin abuteretur officio suo & potestate sua, infringendo leges, quæ hoc ei nulla distinctione & nulla exceptione adhibita prohibent : ut supra probavimus verbis Edicti Ludovici XII. quod plane consentaneum est Ecclesiæ Sanctionibus, & primo quidem Decreto primi Concilii Mediolanensis, habito sub sancto Carolo Borromæo anno 1565. (a) quo obnoxii fiunt pœnis delatis à Canonibus & legibus contra fœneratores, illi omnes qui sont ejus culpæ mediatores & præsertim Notarii. *Contrahentes verò Tabelliones, qui instrumenta confecerint, proxeneta usurarum, aut lucri participes, Ministrique omnes horum scelerum & pœnis jure statutis, & Ecclesiasticis censuris puniantur.* Hæc sunt Concilii illius verba.

(a) Conc. Mediol. 1. constit. part. 2. tit. de usuris.

2. Celebris conventus, Cleri Ordinis Galliæ, qui habitus est Meloduni anno 1579 mentem suam hac de re non minus clarè aperit; nam Præsules qui hic simul convenerunt, designantes expressè variis casibus in quibus ut plurimum usuræ crimen committitur, declarant quod non solum contrahentes & eorum ministri, sed etiam Notarii qui horum contractuum instrumenta scribunt pœna severa digni sunt(b). *Si qui autem in aliquo ex his aut aliis casibus, usuram redolentibus contraxerint*, inquiunt illi Antistites, *in foro conscientiæ contractus irritos esse noverint; & contrahentes & contractus recipientes, proxeneta usurarum, aut lucri earumdem participes, aut ministri, sciant, se gravissima dignos ultione.*

(b) Convent. Melodun. tit. de usuris.

3. Habemus Concilium Rhemense, habitum anno 1583. à Ludovico Cardinali à Guisio, & à Papa Gregorio XIII. approbato, quod tale Decretum continet, his verbis (c) : *Actuarii, seu Notarii usurarum proxeneta, omnesque qui contractibus usurariis aliquam operam vel consensum præbent, ejusdem criminis censeantur esse participes.*

(c) Conc. Rhemens. an. 1583. tit. de fœnore, § 4.

Concilium Burdigalense eodem anno celebratum (d) simile tulit Decretum, in quo Notarii, qui contractus usurarios transigunt, *nec non Tabelliones* includuntur in numero eorum, qui criminis usuræ rei sunt. Concilium Tolosanum habitum anno 1590 à Francisco Cardinali à Joioso (e), talia etiam habet; *Notarii qui illicitos, usurarios-ve contractus confecerint, pœnis à jure statutis severè plectantur.* Maxime autem pœnarum de quibus illud Concilium mentionem facit, est pœna excommunicationis *ipso facto*, denuntiata à Constitutione quadam à Clemente V. facta, cum approbatu Concilii Generalis Viennensis anno 1311. (f).

(d) Conc. Burdigal. an. 1583. tit. de usuris, & illicitis contract. c. 29.

(e) Conc. Tolosan. an. 1590. part. 4. c. 14. §. 3.

(f) Clementina *Ex gravi*. un. de usuris. l. 5. tit. 5.

Cum quonam igitur rationis specimine quis posset, contra tot auctoritates adeo claras, liberare à peccato mortali Notarium, qui usuræ favet modo tam efficaci, scilicet transigendo Actum, quo jus datur fœneratori fœnus exigendi, contra Ecclesiæ interdicta, & contra præscripta Principis, cujus est subditus? Necessitas igitur illius, qui pecuniam fœnore accipit, nulla ratione insontem facere potest talem Ministrum; Cum nullibi deprehendatur talem exceptionem in ejus gratiam facere; cumque non ad illum pertineat ad examen revocare, an ille qui mutuam pecuniam sumit fœnore, ad tantam redactus sit necessitatem, ut id sine peccato facere possit, an verò ad eam nondum compulsus sit (g). Cumque regula generalis sit respectu omnium Notariorum, nullus ex iis exceptionem ei facere potest, nec ullo se tueri prætextu ad eludendas Leges Canonicas & Civiles, quin simul & perjurus & infamis evadat : *Perjuri . . . & sic per consequens sunt infames*; ut loquuntur sanctus Antoninus & Cardinalis Ostiensis (h).

(g) Collat. Lucon. vol. 1. collat. 36. q. 2.

(h) S. Anton. 2. part. sum. tit. 1. cap. 9. §. 6. & apud eundem Hostiensis.

CASUS II.

LYSIMACHUS qui in regione, quam incolit, pro publico fœneratore habetur, & eo respectu jure condemnatus fuit, adit Danielem ejusdem loci Notarium; ut obligationem mille librarum, quæ in proprium ejus emolumentum cedit, ejus ministerio transigat; quam pecuniæ summam se Renaldo, qui cum illo venit, ut illi obligationi nomen suum subscribat, mutuam dedisse affirmet. Qua in re rogatur, an Daniel, qui persuasum habet; quòd Lysimachus illam summam sine ulla mercede Renaldo mutuam non dedit, siquidem fœneratoris famam habet, possit sine ullo peccato illam obligationem transigere.

RESPONSIO.

Nec Daniel, nec quivis alius Notarius, tenetur denegare Ministerium suum illis, qui eum adeunt ad aliquod actum excipiendum, modò illud actum nihil vitiosi in se contineat, è contra cum sit publicus Minister & eo respectu obligatus ad Ministerium suum præbendum illis omnibus, qui hoc ab eo requirunt, illud semper commodare debet in omnibus rebus, quæ ipsi justæ videntur. Undè sequitur quod, si Daniel nihil quod usuram redoleat in obligatione cujus transactionem Lysimachus ab eo postulat, deprehendat, tunc nullatenus de ea transigenda dubitare debet, licet ille ob usuras malâ famâ laboret. Nam, quamvis in foro exteriori, talis homo possit existimari fœnerator, propter usuras, quas jam exercuit, secundum hanc juris regulam (i) : *Semel malus semper præsumitur esse malus.* Non ad quempiam privatum pertinet tale judicium contra eum ferre, cum nullam probationem habet, quæ ipsi suadeat, actionem illius hominis damnandam & criminalem esse. Econtra charitas postulat, ut in re dubia & incerta honorificum de proximo feratur judicium. Ac revera nonne Lysimachus potuit se in melius immutare, ex quo ut fœnerator publico judicio damnatus est? Et licèt non immutatus esset, nonne quampiam peculiarem amicitiam cum Renaldo contrahere potuit, quæ obstet, quominùs ab illo mercedes usurarias exigat? Nonne fieri potest, ut quopiam beneficio ab illo accepto devinctus sit, quodque illum incitet ad mutuo ipsi dandas has mille libras absque ullo fœnore, & mero animi grati impulsu? Tandem nonne fieri potest, ut versetur in casu damni emergentis aut lucri cessantis, in sensu Theologico intellectis? Omnes illæ rationes debent cohibere judicium, quod ille Notarius in Lysimachi dedecus formare posset, cujus per consequens actum transigere potest, cui Renaldus sponte sua subscribit, sine ulla peccati labe. Atque hæc est sententia docti cujusdam Theologi, (k) cujus decisiones publicæ factæ sunt.

(i) Reg. 8. de regulis juris in 6.

(k) Sancti Bovii, vol. 3. cas. 144.

CASUS III.

NAZARIUS, Notarius, damnatus ut falsarius sententia à Supremæ Curiæ lata, venditionis instrumentum inter Joannem & Jacobum peractæ scripsit. An ille Contractus est validus?

RESPONSIO.

Respondemus cum Panormitano & Innocentio IV. distinctionem adhibendam. Nam si ille Notarius tale Actum transegit, antequam damnatus esset ut falsarius, licet de illo crimine jam

accusaretur; illud Actum est validum (a), siquidem tunc temporis adhuc habetur Notarius publicus, cum neque officio privatus, neque ministerio suo interdictus fuerit. Quod idem docet Sylvester post illos duos celebres Auctores (b). Sed si illud Actum à Notario illo transactum sit jam lata sententia, qua damnatus est, & non obstante illa, tunc illud omnino nullum est: Posito tamen quod ejus condemnatio pronuntiata fuerit in illum eo quod admiserit falsi crimen in re, quæ ad ejus officium pertinet, non verò alia de causa, ut id explicat Bartolus (c) juxta Codicis Legem (d) cujus hæc sunt verba: *Si aliquid à Susceptore vel à Tabulario fraudis admissum esse possessor deprehendat, nemo eorum, semel de interversione convictus, id rursus officium gerat in quo ante decoxit.* Sed cum Sylvester clare admodum illam difficultatem explicet, speramus non improbatum iri; si ipsius verba referamus, resecando tamen Legum & Jurisconsultorum, quos laudat loca, ab ipso citata, ut in compendium redigatur longa pagina, quam referimus. Hocce igitur modo hanc difficultatem proponit.

Quæritur utrum instrumenta facta per Notarium falsum sint nulla? Hæc vero ejus responsio est.

Dico, distinguendum esse, inquit ille Canonici Juris peritus (e); *nam aut loquimur de instrumentis confectis ante falsitatem, vel etiam post, eo tamen nondum damnato, sed tolerato in officio; & sic valent prætextu officii, licet postea damnetur ... aut loquimur de confectis post damnationem Notarii, & sic non valent (f). Bartolus tamen ... limitat verum, quamdiu Notarius fuit damnatus propter falsitatem commissam in officio Tabellionatûs & sic loquitur (g) dicta Lex*, Si aliquid. *Secus si alias fuisset damnatus de falso, commissa extra illud officium, vel si sit infamis ex alia causa ... & hoc verum; modo illud officium non habeat in se dignitatem, ut quia est Notarius Principis ... vel Salarium de publico ... quia tunc non valerent, alias sic .. si verò*, Inquit idem Auctor, *est officium publicum sine dignitate, & quod exercetur inter consentientes, ut est. esse simplicem Notarium*, (hoc est eum qui stipendium à Principe aut ab Urbe quadam non accipiat,) *& qui conficit instrumentum inter partes, ipsum rogantes, valida sunt instrumenta quæ facit ante condemnationem hominis ac Legis post crimen, & quæ secuta condemnatione venit infamandus & privandus officio, etiamsi delinquit in officio, ut quia fecit instrumentum falsum ... & sunt valida etiamsi crimen illud erat notorium ... si autem lata erat sententia officii privationis ... indistinctè non valent instrumenta postea confecta, secundum Baldum ... si autem sententia lata fuit super crimen, & non privationis officii, ex qua incurrit infamiam; tunc locum habet quod dicit Bartolus ... & Baldus ... qui simpliciter dicunt, ipsum non prohiberi alia instrumenta conficere propter hæc.*

(a) Panormit. inc. *Fraternitatis*, de Hæreticis & Inno.cent. 4. ibid.
(b) Sylvester. v. *Falsarius*. n. 5.
(c) Bartolus in L. *Lex Julia*. 1. ff. ad L. *Juliam repetundarum*. l. 28. tit. 11.
(d) L. *Si aliquid* 11. Cod. de susceptoribus præpositis & arcariis. l. 10 tit. 70.
(e) Sylvester v. *Falsarius*. q. 4.
(f) L. *Si aliquid*. Cod. de suscept. præp. & arcariis.
(g) Bartol. d. L. *Si aliquid*.

CASUS IV.

Hildegardus, Diœceseos Vapincensis Diaconus cum emisset & exercuisset ab anno integro Officium Notarii, Confessor ejus ea de re illi scrupulum injecit, & illum vult cogere, etiam denegando illi absolutionem, illud officium deponere; pertendens, quòd sic dedecore afficit statum Ecclesiasticum, quem amplexus est. An ea in re Hildegardus Confessori suo obtemperare tenetur?

Responsio.

Confessor Hildegardi rectè agit, dum vult illum cogere ad deponendum Notarii Officium, quia nullo modo convenit illud homini, qui in statu Ecclesiastico constitutus est, Hac de re habemus Decretalem Innocentii III. quæ eam distinctè decidit, qua ille Papa mandat Episcopo cogere omnes Clericos, qui cum sint *in Sacris*, Tabellionatum exercent; illi renuntiare, & privare eorum Beneficiis eos qui parere recusabunt. *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus Clericis in Sacris Ordinibus constitutis, Tabellionatûs Officium per Beneficiorum subtractionem, appellatione postposita, interdicas.* Hæc sunt ipsissima verba illius Supremi Pontificis (h). Cardinalis Hostiensis (i), Joannes Andræas, Antonius de Butrio, Zabarella, Ancharanus, Abbas, Oldradus, Calderinus, Angelus de Perusio & complures alii consentiunt cum interdicto ab illa Decretali lato. Inter quos Cardinalis Hostiensis plures ejus decisionis rationes affert.

Prima est: quod timendum foret ne tales Notarii de instrumentis scribendis se immiscerent in rebus, in quibus ageretur de morte aut de mutilatione, in quibus casibus tale officium exerceri non posset, ne quidem à simplicibus Clericis tonsura affectis, qui in sacros Ordines recipi vellent.

Secunda est: quod Tabellionatûs officium est species quædam commercii, quod nullatenus Ecclesiasticos decet.

Tertia: quod cum Notarius jurejurando teneatur ad arcanum in multis rebus servandum, timendum esset, ne in perjurium incideret.

Quarta: quoniam ille qui se in æternum Jesu-Christo & ejus Ecclesiæ consecravit, non debet amplecti statum, qui illum seculo denuo addicat. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*, inquit Apostolus (k), Qua de re Nicolaus I. ait (l): *Quod si seculi milites seculari militia student; quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationibus.*

Quinta: quod non convenit dignitati ejus, ut exerceat Officium quod eum in contemptionem adducit & dedecore afficit; siquidem, ut inquit Glossa (m), Notarii sunt servi publici; *Publici dicuntur servi*: & sic revera vocantur in quadam ex Legibus Digesti (n), & in compluribus aliis quas citat Glossæ Auctor; quia officio suo tenentur ad Publicum serviendum. Nonne autem omnino Ecclesiastico indignum esset, ævum transigere in conficiendis instrumentis Obligatoriis, Contractibus, Apochis, Transactionibus, Protestationibus, Bonorum Divisionibus, aut in conscribendis Catalogis & descriptionibus bonorum mobilium & immobilium, & innumeris similibus Instrumentis: cùm è contra statu suo teneatur ad orationem & ad Jesum Christum unicè colendum.

Atque hæ sunt rationes, quibus compulsi Canonici Jurisperiti, quos modo laudavimus omnes unanimi consensu docent, quod Notarii Officium ab Ecclesiastico exerceri non potest. *Hoc officium*, inquit Fagnanus (a), *est publicum seculare, vile & sapit negotiationem ... ergo censeri debet interdictum omnibus Clericis indistinctè.*

Concludimus igitur, quod Hildegardus non potest salva conscientia pergere in exercendo Notarii officio respectu rerum secularium; & quod ne quidem toleraretur, ut alii Ecclesiastici, qui neque *in Sacris* essent, neque Beneficiarii tali munere fungerentur, dum Tonsuram & habitum Ecclesiasticum gererent.

Vide { Dominicæ et Festa, Restitutio Casus. Damianus Marcullus et Arteminorus. }

(h) Innocent. III. in c. *Sicut* 8. ne Clerici vel Monachi &c. l. 3 t. 50.
(i) Hostiensis in c. *Sicut*. citat. n. 1. Joan. Andr. n. 7. Ant. de Butrio n. 6. v. *Rationem autem*. ibid. Zabarella n. 1. ibid. Ancharanus in cit. c. *Sicut*. n. 1. v. *Quarat Glossa*. Abbas ibid. n. 5. Oldradus Consil. 75. n. 2. Calderinus consil. 2. v. *Sed his non obstantibus*. Angelus de Perusio consil. 284. & alii.
(k) 2. Timot. 2.
(l) Nicol. I. in can. *Reprehensibile*. 19. 23. 7. 9.
(m) Gloss. in l. universos. 15. *De Decurionibus*. v. *Temerare*. l. 10 tit. 31
(n) L. *In ordinem*. 1. 9. 15. ff. de Magistratibus conveniendis. l. 27 tit. 8. ibi Glossa v. *Servus*.
(a) Fagnan. in D. c. *Sicut*. n. 18.

NOTHUS

NOTHUS.

Vide { BENEFICIUM. / HÆRES. / ILLEGITIMUS. }

NOVITIUS.

NOVITIUS vocatur ille vel illa, qui statum Religiosum amplexi sunt, quique inchoaverunt annum probationis, quam Ecclesia præscripsit peragendam, antequam facere queant solemnem Religionis professionem. *Novitii*, inquit Cangius in suo Glossario, *qui in Monasterio Religiosæ vitæ experimenta subeunt, & probationis elapso tempore, si idonei fuerint inventi, ad professionem admittuntur.*

Annus Novitiatûs, debet numerari à die, quo habitus Religiosus induitur, & omnino impletus esse, sine ulla interruptione, nisi ob aliquam gravem causam, quæque à Superiori approbata fuerit.

Novitius natus sit sexdecim annos integros, secundùm Constitutionem Blesensem (*a*), antequam ad solemnem professionem admitti possit.

In casu translationis Religiosi, qui jam perfecit in alio Conventu annum Novitiatûs, usus poscit, ut admittatur Breve Papæ, seu Immunitas à Papâ concessa, quo redigitur ejus secundus Novitiatus ad sex menses, ut ita judicavit Magnus Consessus, & postea Curia, Decreto lato anno 1698. litis statum referente, Domino Bochardo à Sarrone (*b*), in gratiam Domini Melchioris Limonis, Religiosi Ordinis Sancti Benedicti, respectu Prioratûs regularis Cellensis in Diœcesi Aquisextana in Provinciâ.

Omnis professio tacita, quæ consistit in gerendo habitu Novitii diu post Novitiatum absolutum, est omnimodo nulla, secundùm nostram Jurisprudentiam, quæ eâ in re contraria est Juri à Decretalibus constituto, & nullam aliam professionem, ut validam agnoscimus, quàm eam, quæ est expressa.

Novitius, potest equidem de bonis suis disponere, antequam professionem faciat; hoc est, ab anno ætatis decimo sexto adimpleto, (nisi Consuetudo exigat ætatem provectiorem, ad obtinendam facultatem de iis disponendi,) secundùm Decreta Curiæ Parisiensis 20. Februarii anni 1603. & 3. Augusti anni 1627. relata à Caronda & à Ricardo (*c*); Sed hoc facere nequit in gratiam Monasterii in quo degit, ut variis Decretis judicatum est, & inter alia Decreto Curiæ Parisiensis 12. Julii an. 1658 (*d*).

Novitii non possunt sibi reservare ullam pensionem, ad vitæ tempus, in propria bona, siquidem talis reservatio contraria esset voto paupertatis, quòd sibi faciendum proponunt; Idque ita judicatum est à Curiâ Tolosanâ, respectu Novitii cujusdam tertii Ordinis Sancti Francisci 24. Maii anni 1672. (*e*). Bouvotus refert aliud simile Decretum Curiæ Divionensis anni 1582. (*f*).

Novitius non obligatur sub ullo peccato, aut pœnâ canonicâ, ad servandas Regulas aut statuta Ordinis, in quem ingressus est, sed tantummodò ad obediendum illi, qui est ejus Superior, & ad observandum quicquid regula præscribit respectu Novitiorum (*g*).

Instrumenta Novitiatuum & Professionum, continenti scriptione exatari debent, sine ullo intervallo, subscribi à Superiore, sive viro, sive fœmina, Monasterii, & ab illo qui habitum acceperit, aut Professionem fecerit, & à duobus ejus consanguineis aut amicis, qui cœremoniæ adfuerint: & Diarium in quo ejusmodi instrumenta scripta sunt, debet paraphâ notari in principio & fine ab Episcopo Diœcesano, & à suptadictis Superioribus sive viris sive fœminis, ut fert Edictum mensis Augusti an. 1667. (*h*).

(*a*) Art 282.

(*b*) D. Brillon. v. *Novitii.* n. 4.

(*c*) Caronda l. 13 respons. 61. Ricard. 1. part. c. 3. sect. 3. num. 86. & sequ.

(*d*) Des Maisons litt. T. num. 2.

(*e*) Diarium Palatii part. 2. fol. 145.

(*f*) Bouvot. vol. 1. v. *Monasterium.* q. 12.

(*g*) Gemini anus in c. *Non solùm.* de regularibus 2. in 6. lib. 3. tit. 14.

(*h*) Art. 16.

CASUS PRIMUS.

SEDE Abbatiali Monasterii S. Gertrudis vacante, & Maria se offerente ad sumendum habitum Novitiæ, Episcopus Diœcesanus, sub cujus jurisdictione immediatâ erat illa Abbatia, hunc illi solâ suâ auctoritate concessit. An hoc faciendi potestatem habebat?

RESPONS.

Illa quæstio olim proposita fuit quibusdam Sorbonæ Doctoribus, quorum unus præcipuas decisiones suas publici juris fecit (*i*): & secundùm eorum sententiam, Episcopus Diœcesanus, licèt Superior esset immediatus Monasterii Sanctæ Gertrudis, habitum Religiosum Mariæ concedere non potuit,

(*i*) Sancti Bovii vol. 2. cas. 179.

potuit. Ratio ejus rei est, quod nullam filiam ad sumendum habitum admittere potest, nisi postquam ad hoc admissa fuit à Communitate. Communitas autem jus non habet admittendi filias ad sumendum habitum, cùm Sedes Abbatialis vacat, ut in casu proposito vacare supponitur. Quapropter Episcopus expectare debuit, donec nova eligeretur Abbatissa, quæ Abbatiæ possessionem secundùm formulas ordinarias suscepisset.

CASUS II.

FLORIANUS, qui à decem mensibus in Conventu S. Francisci Novitius est, proprio impulsus animo ad excedendum ex illo propter labores, qui ipsi tolerandi incumbebant, corporis vexationes, & alias exercitationes mandatas ab Ordinis Constitutionibus, ex Cœnobio aufugit, & apud quempiam ex amicis divertit, animo deponendi habitum suum Religiosum, statim atque sæcularem alium habere poterit, quem eodem illo die se habiturum sperat. Eo in temporis intervallo, Superior Cœnobii, qui illum quærebat, eo invento in illius amici ædibus, tribus aut quatuor horis elapsis, post ejus exitum è Monasterio, illum adhortatus est, & clementer ipsi persuasit, ut iterum in Cœnobium ingrederetur, quod libenter admodum fecit, sincerâ pœnitentiâ ductus, quòd tentationi priùs succubuisset. An necessarium est, ut iterum inchoet decem menses Novitiatûs, quos jam absolverat; an verò satis est, si conficiat duos menses, qui ipsi peragendi supererant, ad implendum tempus probationis ipsi impositæ, & ad faciendam modo valido professionem?

RESPONS.

Licèt, secundùm quosdam Auctores, tempus adeo breve non sufficiat, ad interrumpendum annum Novitiatûs, quum Novitius nullatenus habitum Religiosum deposuit; tutius attamen & certius dicas, quòd Florianus illâ fugâ probationis annum interrupit, & finem imposuit Novitiatui, quem inchoaverat; Siquidem & animo & facto illi renuntiavit, se proripiendo ex Cœnobio sine venia Superioris sui & cum animo spoliandi se habitu suo Religioso, statim atque alium sæcularem habere posset.

Atque hæc est sententia Sylvii (a), in quâdam ex ejus decisionibus 10. Septembris anni 1636. in quâ asserit, quòd annus Novitiatûs finem habet, statim atque Novitius se proripit ex Monasterio sine Superioris licentiâ, licèt per breve admodum tempus ab illo absens sit: *Ad hoc, ut Novitiatus interrumpatur*, inquit celebris ille Theologus, *sufficit egressio è Monasterio sine licentiâ Superioris, cum animo non redeundi ad Monasterium; sive egressio illa perseveret longo tempore, sive brevi. Per talem quippe egressionem, isto animo factam, annus Novitiatûs desiuit esse continuus; ipse Novitius interrumpit, imo excutit jugum obedientiæ, non tantùm mente, sed etiam ipso opere.*

(a) Fr. Sylvius Resolut. var. v. *Novitius*. 3. & apud eum Sanchez lib. 5. in Decalog. c. 4. n. 31. & Lapus.

Qui verò contrariam tuentur opinionem pertendunt, quòd intervallum temporis adeo modicum pro nihilo haberi debet, secundùm illud axioma Sancti Antonini (b): *Parum pro nihilo reputatur*, aut ut loquitur S. Thomas (c), *quod modicum est ratio apprehendit quasi nihil*. Sed illud axioma non est generaliter verum, præsertim in rebus à jure determinatis. Nam, exempli causâ, argumento, quod præ manibus est adhærendo, certum est, quòd annus probationis ita adimpletus esse debet, ut Novitius validam Professionem facere non possit, licèt ab illo tantummodò quidam dies, aut etiam aliquot horæ deessent. Pariter etiam solemnis Religionis professio valida esse non potest, si ille qui eam facit non perfectè adimplevit annum ætatis decimum sextum à Canonibus præscriptum, ex quo tempore nihil omninò deficiat. Tandem Ecclesiasticus, qui Sacros Ordines excipere vult, pariter debet priùs ita adimplere tempus ætatem à Canonibus, ut ne una quidem hora ab illo desit, secundùm observationem sapientem ejusdem Theologi, qui illis rationibus planè evertit debile fundamentum eorum, qui contrariam opinionem tuentur.

(b) S. Anton. 2. part. sum. Theolog. tit. 9. c. 10. §. 1.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

Quibus addi potest, quòd illud axioma, *parum pro nihilo reputatur*, tolerari posset eo in casu; si nempe Novitius nullum actum contrarium continuæ seriei Novitiatûs ejus fecisset. Sed actio quam fecit, ei planè contraria est; siquidem aufugiendo à suo Monasterio, illius continuationi renuntiavit, & vitam sub potestate Superioris degere recusavit. Axioma quod affertur est igitur inutile ad eum excusandum; nec verum est, nisi respectu rerum, de quibus Jus nihil statuit. Barbosa (d) consentit cum Sylvio, non secùs ac complures alii.

(d) Aug. Barbosa ad cap. 15. sess. 25. Conc. Trid. Et de jure Ecclesiast. c. 42. n. 124. & 128. & alii plures.

CASUS III.

ROMUALDUS, cùm novem menses Novitiatûs confecisset in Monasterio Sancti Taurini, ibique parum gratam sibi vitam degeret, ivit spontaneo animi motu, in locum, sex leucis à suo dissitum, in quampiam domum ejusdem Ordinis, servato habitu Religioso, & sine ulla interruptione, quinque aut sex horis exceptis, cùmque ibi per tres alios menses manserit, ad professionem solemnem ibidem admissus est; quoniam Superior illius secundi Monasterii æquum esse judicavit, adjungere novem priores menses tribus ultimis, ut sic simul efficerent tempus probationi ejus necessarium. An professio ejus valida est?

RESPONS.

Professio Romualdi, nulla est propter defectum temporis requisiti ad ejus Novitiatum. Ratio ejus rei est, quòd secundùm Concilium Tridentinum (e), annus Novitiatûs perfectè integer & expletus esse debet. *In quâcumque Religione, tam virorum, quàm mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum completum; nec qui minore tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur: Professio autem antea facta, sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut ad alios effectus.* Hæc sunt ipsa Decreti Concilii verba.

(e) Concil. Trident. sess. 25. de regularibus & Mon. c. 5.

Quin etiam necessarium est, secundùm communem Theologorum & Canonistarum sententiam, ut tempus illud sit continuum, & sine nullâ interruptione (f). Novitiatus autem Romualdi non fuit continuus, nec unius anni integri in Monasterio, in quod primum sub qualitate Novitii ingressus est; siquidem sponte ex eo egressus est, & sine licentiâ Superioris, à cujus obedientiâ, se propriâ suâ auctoritate substraxit, ut se alii Superiori dirigendum præberet, quod efficere non potuit, nisi deserendo Monasterium, ut reverà fecit, & valedicendo obedientiæ, quàm legitimo suo Superiori præstare debebat. Cùm igitur Novitiatus ejus esset imperfectus, per consequens validam professionem facere non potuit.

(f) Fr. Sylv. Resolut. var. v. *Novitius*. 6. & apud eum Barbosa allegat. 101. c. 23.

Illa sententia confirmari potest auctoritate Innocentii III. qui cùm ad Archiepiscopum Pisanum scriberet (g), affirmat, quòd tempus probationis constitutum fuit ab Ecclesiâ, non modo in Novitii gratiam, ut nempè probet statum, quem sibi amplectendum proponit; sed etiam in gratiam Monasterii, ut scilicet ad examen revocet, & cognoscat, animum, mores & agendi rationem Novitii. *Non solùm in gratiam conversi, sed etiam Monasterii,*

(g) Innocent. III. in cap. *Ad Apostolicam*. 13. de regular. & transeuntibus ad Religionem, lib. 3. tit. 31.

Monasterii, ut & ille asperitate istius, & illud mores illius valeat experiri. Tres autem menses non satis fuerunt Superiori secundi Monasterii, ut certus fieri posset de bonis moribus & bonis Romualdi affectibus, qui à parte suà non etiam cognoscere potuit tam brevi tempore, an se accommodare posset regulis ultimi Monasterii in quod se recepit. Præterea Concilium exigit, ut Novitius per omne tempus præscriptum sub ejusdem Superioris obedientià vivat. Unde sequitur, quòd postremus Superior modo valido admittere non potuit illum Novitium ad solemnem professionem, siquidem tantummodò per tres menses eum sub suo ductu habuit.

Illa decisio pluribus aliis similibus, quas Navarrus protulit, consentanea est. Unam ex illis tantummodò afferemus. Atque isto modo hæc difficultas ipsi proponebatur (*a*). *N ingressus quoddam Monasterium, post decem menses, sine licentià illud egressus est, & se ad aliud ejusdem Ordinis contulit, in quo receptus de consensu fratrum, post duos menses emisit professionem; & multos annos postea perseveravit. Quæritur, an hujusmodi professio N. valeat?* Ecce responsum illius doctissimi Juris Canonici Periti. *Professio D. consulentis non valuit; quia fuit ante unum annum continuum completum; & post Concilium Tridentinum, professio facta ante finem anni Novitiatûs est ipso jure nulla, quoad omnes effectus. Nec obstat, quòd novem vel decem menses mansit in uno Monasterio; & reliquum tempus adimplevit in alio, & consenserunt Monachi, ut haberetur annus pro completo; tum quia annus debet esse continuus, ut probat Lapus Abbas, & probat textus in capite primo ibi,* (scilicet de regulis Juris) *per totum annum.... tum quia sic vidimus in Sacro Pænitentiaria prætoria judicari.... quare arbitror, hunc D. consulentem non esse Religiosum verè professum alicujus Ordinis.* Ecce speciem quæ hìc respectu Romualdi proponitur, tam clarè decisam, ut aliquid supradictis adjungere, omnino inutile fore existimamus.

(*a*) Navar. lib. 3. Consiliorum. cons. 17. item cons. 59. & 29. idem docet.

CASUS IV.

GENUCIUS desiderans fieri Religiosus in Sancti Justi Monasterio, in illud ingressus 1. Januarii, & in eo exercuit omnes functiones & usus Novitiis proprios per sex menses integros, gerendo nihilominus per illud tempus habitum suum sæcularem & ordinarium, quem non deposuit ad sumendum habitum Religiosum, nisi prima Julii die, quem deinceps per reliquum annum gestavit. 1. An censeri debet confecisse annum integrum Novitiatûs, ut illud requirit Concilium Tridentinum, ita ut professionem validam facere possit? 2. An etiam censeretur eum confecisse, si postquam gestavisset habitum Religiosum per sex menses, & egressus deinde esset è Monasterio, tresque menses in seculo transegisset, in idem Monasterium ingrederetur iterùm & ibi per sex alios menses Novitii habitum gereret?

RESPONS.

Ut primæ quæstioni respondeamus, dicimus, quòd Genucius non censetur confecisse, nisi sex menses probationis, & quòd per consequens validam professionem facere non potest; Siquidem sex priores menses quos, transegit in Monasterio, veste sua sæculari indutus, non possunt numerari, ut pars temporis requisiti ad Novitiatum, licèt illius regulas & functiones omnes observaverit. Ratio ejus rei est, quòd Concilium Tridentinum (*b*) jubet, ut nullus admittatur ad professionem, nisi transegerit ad minus annum integrum in Novitiatu, postquam habitum Religiosum sumpserit. *Nec qui minori tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione ad professionem admittatur.* Hæc sunt ipsissima Concilii verba; & illud Decretum in Regno Gallico admissum est, & novà auctoritate donatum à Constitutione Blesensi (*c*). Genucius autem tantummodò per sex menses, Novitii habitum gestavit, à quo tempore eum suscepit. Non potest igitur modo valido ad professionem admitti, nisi postquam per sex alios menses continuos illum gestaverit.

(*b*) Concil. Trident. sess. 25. de regul. & Monac. 15. cit.

(*c*) Constitut. Blesenses art. 28.

Secundæ quæstionis respectu, affirmamus etiam, quòd si Genucius interrupisset per tres menses tempus Novitiatûs ab ipso inceptum, non posset etiam professionem validam facere; licèt in incepto per sex alios menses peregisset. Ad illud probandum alia ratione non indigemus, quam ea, quæ profertur ab Innocentio III. in Decretali, quam citavimus in responsione ad præcedentem difficultatem, in quà ille Papa asserit, quòd tempus Novitiatus ab Ecclesia constitutum & determinatum fuit, non tantùm in gratiam Novitii; ut se ipsum probet priusquam voto solemni ad professionem Religiosam se addicat, & ad probè noscendum, an idoneus erit ad omnia ejus officia adimplenda, & ad omnes ejus austeritates tolerandas; sed etiam in gratiam Monasterii, quod sibi proponit illum recipere, & illi concedere possessionem omnium prærogativarum & privilegiorum, quæ illi adhærent. *Ut & ille asperitates istius,* (Monasterii). *& illud mores illius valeat experiri* (*d*). Quando verò magnum interponitur intervallum temporis inter initium & finem Novitiatûs, quale est trium mensium spatium, tunc probatio non sortitur effectum quem sibi Ecclesia proposuit, neque respectu Novitii, neque respectu Monasterii: Quandoquidem longè facilius est tolerare Religionis jugum per sex menses, & illud excussum per tres menses iterum excipere, quàm illud per duodecim menses continuos ferre; Monasterium quoque longè melius de bonis qualitatibus & de verà vocatione Novitii cujusdam dijudicare potest, quum ille per annum integrum manet sub oculis Superiorum & aliorum Religiosorum, qui illum ad professionem admittere, aut ab illa excludere debent, quàm quum ibidem manet per idem tempus, sed aliquoties interruptum (*e*).

(*d*) Innoc. III. in cap. *Ad Apostolicam.* cit. De regul. & transf. ad Religionem.

(*e*) Cassius prax. Jurisdict. Eccles. & contentiosæ. cap. 6. §. 2. n. 2.

CASUS V.

SPIRIDION ingressus est in quoddam Monasterium, & ibi habitum Novitii suscepit. Sed quoniam, ut quidem ipse sentit, Magister Novitiorum illum habet nimis severè in Confessione; libenter vellet eligere in Confessorem, alium Patrem ejusdem Monasterii, qui etiam ab Episcopo approbatur. Nonne illud salvà conscientià facere potest?

RESPONS.

VIR celebris Religiosus Minimus, natione Italus, illam quæstionem decidit, dicendo, quòd talis licentia Novitiis non permittitur: *Novitii,* inquit ille, *non possunt confiteri, nisi Confessario, sibi à Superiore assignato* (*f*): *etiamsi alter, cui confiteri vellent esset approbatus ab Ordinario.* Estque id ipsum, quod reverà expressè continetur in Bullà Clementis VIII. quæ invenitur in tertio volumine magni Bullarii (*g*), quæque ne Superiori quidem concedit licentiam audiendi confessionem Novitiorum, nec illis concedendi alium Confessarium, nisi semel aut bis tantùm in anno. Hæc sunt illius verba: *Ipsi autem Magistro soli Novitiorum confessiones audiendi cura committatur.... liceat tamen Superiori, etiam locali, si ita expedire judicaverit, vel per se ipsum, vel per alium ab eo deputandum semel aut bis in anno eorumdem Novitiorum confessiones audire.*

(*f*) Laurent. de Peyrinis de offic. Prælati regularis q. 3. c. 1. n. 102.

(*g*) Clem. VIII. in Bulla regularis 84. §. 28. in Bullar. tom. 3. p. 128. edit. Lugdun. an. 1692.

CASUS

CASUS VI.

Eugenia postquam incepit Novitiatum suum in Monasterio Sancto Paulino dicato, coacta fuit exinde egredi, post sex menses cum quibusdam aliis Religiosis, quæ ex illo loco se recipiebant, propter adventum exercitûs hostilis, qui ad obsidionem urbis vicinæ se conferebat; quod tamen illa Novitia non fecit sine consensu Superioris, imo & Episcopi, sub cujus jurisdictione illud Monasterium est; & manendo tamen semper sub obedientia ejusdem illius Superioris. Sed quoniam bellum per annum integrum in eadem illa Regione grassatum est, & quod per consequens illa Filia non potuit per omne illud temporis spatium tutò regredi in Monasterium, ad ibi absolvendum suum Noviciatum; Rogatur an post annum omnino elapsum illa admitti possit ad posessionem, quin obligetur iterum inchoare alium Novitiatum, aut saltem perficere sex alios menses, qui ipsi absolvendi supererant ex Novitiatu, quem inceperat.

Respons.

Ea filia admitti potest ad professionem solemnem in ea hypothesi, si modo nulla alia subsit causa, quæ illam ea indignam faciat. Nam, licet Concilium Tridentinum exigat, ut Novitius non censeatur confecisse Novitiatum suum, nisi postquam annum integrum probationis confecit, non tamen absolutè necessarium est, ut illud omne tempus transigat in Monasterio ipso in quo profiteri debet: sed satis est si ferat semper & continuo habitum Novitii, si vivat & maneat sub obedientia sui Superioris, & à Monasterio non egrediatur nisi justa de causa, & cum consensu ejusdem illius Superioris. Atque eodem plane modo Navarrus respondit olim ad difficultatem omnino similem cujus decisio ipsi permissa fuerat à Sacra Congregatione Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, respectu cujusdam Novitii Pompeiopolitani, qui post sex priores Novitiatûs ejus menses, missus fuerat à suis Superioribus in alium locum, ut ibi curaret rem momentosam, quam ibi gerendam habebant; & in quo manserat sex alios menses cum suo habitu Novitii, & sub obedientia eorumdem Superiorum. *Tenenda est pars affirmativa* inquit ille doctus Canonici Juris Peritos (*a*), *tum quia prædictus Novitius detulit habitum susceptum per totum unum annum, partim intra Monasterium, partim extra illud, manens semper sub obedientia sui Superioris, & cum ejus licentia, justa de causa data, & faciens ejus præcepta & mandata: quod videtur sufficere ad implendum annum suæ probationis Novitiatûs.*

(*a*) Navarr. l. 4. consiliorum cons. 32. n. 2.

Auctor ille suam sententiam confirmat, 1. Isto argumento negativo. *Nullo jure cavetur, quòd Novitius debeat manere semper & continuè totum annum intrà Monasterium.* 2. Auctoritate Panormitani (*b*), & Sylvestris de Prierio qui eandem cum ipso sententiam tuentur. Cui potest adjungi, quod dispositio novius Decretalis, quam Innocentius III. scribit ad Episcopos Ulyssiponia & Conimbricæ (*c*), Doctrinæ illorum Canonistarum omnino favet. Casus autem in quo Eugenia versari supponitur, est ejusdem naturæ ac ille in quo versabatur Novitius, de quo Navarrus consultus erat. Nam habitum Novitiatûs suscepit in Monasterio Sancti Paulini, in eo mansit per sex menses; & exinde non egressa est nisi cum bona venia, quam ipsi ejus Legitimi Superiores justa de causa concessêre; perrexit in gerendo eodem habitu extra Monasterium, & semper mansit in obedientia suæ Superiori debita. Non igitur privari debet Beneficio professionis; si quidem, ut inquit iterum in alio loco idem Canonista (*d*), Novitius censetur gessisse habitum Religiosum in Monasterio, licèt illum gestaverit in alio loco ex mandato, & cum consensu sui Superioris. *Videtur autem gestare in Monasterio* (habitum) *qui gestat eum in loco, ubi de Superioris mandato manet.*

(*b*) Panormit. in cap. *Ex rescripto.* De jurejurum. 5. Sylvester de Prierio. v. *Religio* 3. q. 19. §. 5.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Insinuante* 7. qui Clerici, vel, &c. lib. 4. tit. 6.

(*d*) Navarr. Commentar. 4. de regularibus n. 76.

Sylvius idem cum Navarro affirmat (*e*); *Requiritur quidem quod annus probationis sit continuus; sed non est putandum, quòd discontinuetur per absentiam à Monasterio, quando Novitius, seu Novitia, retinet habitum, & non abest, nisi cum licentia Superioris; manetque semper sub ejus obedientia.* Hæc sunt illius Theologi verba, qui hac in re sequitur tantum variorum aliorum Auctorum celeberrimorum communem sententiam.

(*e*) Fr. Sylv. Resolut. var. v. *Novitius.* 1. & apud eum Suarez tom. 3. de relig. l. 5. c. 14. August. Barbosa Allegat 10. num. 18. Jacobus de Grassiis lib. 3. c. 5. n. 8. Joan. Azor. tom. 1. Institut. Moralium. l. 3. ca. c. 2. q. 8. Antonius Diana part. 3. Tract. 2. de dubiis regul. Resolut. 84. Ludovicus Miranda & alii.

CASUS VII.

Eutalia ingressa est in Religionem & ad faciendum Novitiatum suum à decem vel undecim mensibus admissa est. Sed postquam velum sumpsit, adeo invalida evasit, ut nullatenus verisimile sit, quod illa unquam fiat idonea ad observandas omnes regulas Religionis in quam ingressa est. Illa tamen enixè rogat, ut ad professionem admittatur, & offert majorem dotem ea quam statim promiserat, eo nempe animo, ut non sit oneri domui Religiosæ in qua manet. An Superior & aliæ Moniales ex quibus capitulum constat, possunt salva conscientia admittere illam filiam ad vota facienda; licet ejus infirmitas corporea illam efficiat incapacem observandi Religionis regulas; & accipere id quod offert sive in fundo sive in pensione ad augendam dotem suam?

Respons.

Doctus quidam Theologus, cui similis quæstio olim proposita est, illi respondit dicendo, quod si talis Novitia aliunde haberet magnas animi dotes, quæ essent capaces compensandi ejus corporis infirmitates, & quod præterea vitam Sanctam & quæ aliis exemplo esset, degeret; tunc Superior posset illam ad professionem admittere, licèt certum videretur, quòd ejus infirmitates curari non possent: nam licèt tales forent, illud non impediret eam quominus fidelis esset in observando eo in quo voti essentia consistit & ad quod persona Religiosa præcipuè obligatur; Quin etiam observare valeret partem saltem regularum; licèt non foret habilis ad eas omnes ad rigorem observandas.

Oblatio, quam facit Euthalia, dotis augmenti, non eum in finem ut ea ratione ad professionem admittatur, sed tantum ea mente, ut non sit oneri Monasterio, non est vitiosa neque damnanda, si illud Monasterium in tali statu versetur, ut eo auxilio carere non possit. Nam æquum est, ut filia quæ infirma est, & quæ talis semper in posterum futura videtur, suppleat doti suæ pro ratione impensæ, quam majorem facere in ejus gratiam domus Religiosa cogitur propter ejus infirmitates, quod non faceret si bona & integra valetudine frueretur (*f*)

(*f*) De Sancto Bovio tom. 1. cas. 50.

Vide { Abbas. Casus 4. & 5. / Abbatissa. Casus 1. & 2. / Approbatio Casus 85. }

NUMMULARIUS.

NUMMULARII vocem non eo ſenſu ſumimus nos, quo à Romanis intelligebatur; qui nempe illud nomen indebant, iis qui argentum ſuum publicè fœnori commodabant, quique hac de cauſa *Argentarii* appellabantur. Sed illi, qui apud nos Nummularii vocantur, ſunt homines,à quibus rogatur, ut certam pecuniæ quantitatem in Regione extera cuipiam numerandam curent, aut ab Urbe quadam in alia, per medium procuratorum, quos in illis locis habent; aut ut recipiant eam pecuniam, quæ illis exinde mittitur; quod geritur per rationem litterarum cambii ſive permutationis, quarum ſolutio Nummulario injungitur verbi gratia, à Lutetia Lugduni, vel à Lugduno Lutetiæ; pro quo commodo juſtum eſt, ut Nummularius quampiam modicam mercedem recipiat; tam pro cura, quæ ipſi ad illas res gerendas incumbit & pro periculis amittendæ pecuniæ, quæ ſubit, quàm ut compenſet ſumptus, quos facere tenetur, dum ſic publicæ utilitati inſervit.

Statutum generale quod de Nummulariis factum eſt, reperitur in Decreto anni 1673. à quo inter alia, 1. Reputantur majorennes (*a*) illi ipſi nummularii qui minores annis eſſent, quique per conſequens nunquam poſſunt obtinere Litteras reſtitutionis ad annihilandum aut ad ſuſpendendum effectum obligationum, quas contraxerunt antequam majorennes eſſent.

(*a*) Decret. an.1673.tit.1. art. 6.

2. Quo injungitur omni Nummulario (*b*), ut habeat Codicem fidum, conſignatum, notatum & Paraphatum à capite & à fine à Conſule, aut à Mercatore cui Conſul curam illius negotii committit, quique contineat ejus negotiationem, ejus Litteras cambii, ejus debita tam activa, quàm paſſiva, & pecuniæ ſummas, quas in proprios uſus impendit.

(*b*) Ibid tit.3. art. 1. 2. & 3.

3. Quod non poterit Litteras prorogationis diei pecuniæ ſolvendæ obtinere (*c*), aut interdicta generalia quominus ad pecuniam debitam ſolvendam cogatur, niſi prius depoſuerit in Tabulario Juriſdictionis Conſulum, in Urbibus in quibus ſunt Conſules; aut in Tabulario Curiæ Urbanæ, ſtatum omnium ejus bonorum, rerum ad ipſum pertinentium, & pecuniæ ab ipſo debitæ, cui nomen ſuum apponet, & verum eſſe teſtabitur; & niſi palam oſtenderit ſuos libros & codices creditoribus ejus, ſi hoc ab ipſo exigant.

(*c*) Repi) diei ſolvendæ pecuniæ prorogario à principe conceſſa.

4. Tandem, quod ſi in fraude deprehendatur (*d*), excidat ex beneficio omnium litterarum Interdictorum quas antea obtinuiſſet, & ab omni ſpe alias in poſterum obtinendi, aut admitti ad beneficium ceſſionis.

(*d*) Ibid. tit 9 art. 1. & 2.

Vide Vocem CAMPSOR.

Exſtat ſecunda Nummulariorum ſpecies, qui eo nomine in Curia Romana indigitantur, ſuntque illi, quibus ſolis conceditur poteſtas requirendi, obtinendi, & expediendi per ſuos Procuratores Romæ manentes Bullas, Proviſiones, Signaturas, Reſcriptas Diſpenſas, & alia inſtrumenta ſimilia, quibus opus eſt.

Rex eos creavit Edicto menſis Martii anni 1673. ſub titulo officii hæreditarii in omnibus Galliæ Urbibus, in quibus Curia aut Præſidialis conſeſſus exſtant. Illis interdicitur ſententia lata à Magno Conſilio anni 1655. requirere ullas Beneficiorum proviſiones, etiam jure devoluto, ſibi ipſis, aut liberis ſuis, ſive Romæ, ſive Avenione.

CASUS PRIMUS.

GALERIUS, Nummularius exercet commercium Cambii, quod fit per litteras, quodque illud eſt in quo datur pecunia in quodam loco ut tradatur in alio: utque, exempli cauſa, acceperit Lutetiæ 1000. libras à Balthaſaro, ut illas curet numerari Genevæ, quoddam emolumentum ex illa re capit, licet nihil aliud agat, niſi quod ſcribit ad amicum quempiam, aut Mercatorem illius Urbis, qui ejus mandato accepto tradit 1000. illas libras Balthazaro, aut alii, quem Balthazarus indicat; ſive quia ille procurator debet parem pecuniæ ſummam Galerio, ſive quia Galerius paratus eſt eamdem ſummam viciſſim ſolvere accepto ejuſdem procuratoris mandato. An illud emolumentum eſt legitimum, & quomodo legitimum eſſe poteſt?

RESPONS.

Illud emolumentum eſt juſtum & legitimum, modò non ſit immoderatum; ſicut definitum eſt in 118. Bulla Sancti Pii V. data 28. Januarii anni 1571. (*e*) in qua ratio illius rei deſumitur ex neceſſitate & utilitate publica. *Cum itaque ad aures noſtras pervenerit legitimum cambiorum uſum, quem neceſſitas publicaque utilitas induxit*, &c. Cui aliæ duæ rationes adjungi poſſunt.

(*e*) S. Pius V. in Bulla. In eam. §. 1.

Prima eſt, quòd ille, qui accipit pecuniæ ſummam in quodam loco, ut eam ſolvendam curet in alio, in periculo verſatur reſpectu ſummæ à ſe acceptæ, adeo ut, ſi forte pereat illa, aut non tranſmittatur in locum, de quo conventum eſt, ſive propter infidelitatem ejus procuratoris, ſive quia ſolvendo non eſt, ſive quia foro ceſſit, aut alia de cauſa, tunc tenetur de illa reſpondere, & illius jacturam ferre.

Secunda ratio eſt, quò illi labor incumbit & impenſæ ſunt faciendæ illi, qui tenetur transferre pecuniam in quempiam locum. Unde ſequitur, quòd emolumentum à Nummulario comparatum, non illi cedit præcisè propter pecuniam ipſam, quam in alio loco tradi curat, ſiquidem pecunia ſterilis eſt natura ſua, & nihil per conſequens producere poteſt, ſed propter periculum in quod incurrit, labores quos fert, & impenſas, quas facere tenetur, ad exercendum officium ſuum & ad publicæ utilitati inſerviendum; qualea ſunt alioum merces, alimentum & ſtipendia Miniſtrorum ſuorum & Domeſticorum, quas ex propria pecunia facere non obligatur; & denique propter induſtriam ejus, qua ſola meretur mercedem ipſi conſentaneam.

Hæc deciſio conformis eſt genio Auctoris Opuſculi 73. quod inter ea, quæ ſunt à S. Thomâ edita, reperi-

(a) Apud. S Thom. opusc. 73. de usuris. c. 13.

reperitur, (a) in quo sic loquitur; *Ars campsoria de se est justa... & est ratio, quia illud plus, quod accipitur à campsoribus in tali permutatione monetæ, non accipitur ratione pecuniæ, quæ de se est invendibilis; sed ratione periculi, vel interesse ut subveniatur Salariis pensionum, domorum, Ministrorumque, & laboribus & expensis in arte necessariâ & licitâ; ne frustra ponant operam & sudorem suum pro re licita ad utilitatem aliorum.* Sanctus Antoninus (b) idem docet, & iisdem rationibus sententiam suam probat. Adeo ut asseri possit, quòd, sicut ille qui revera transferret illam pecuniam è Lutetia Genevam, & qui se sponsorem præberet periculorum, in quæ illa incurrere posset, proculdubio mercedem proportionatam mereretur; pariter ille Nummularius talem meretur; siquidem sponsor est respectu summæ, quam accepit, & respectu infidelitatis aut cessionum è foro, quæ ab ejus procuratoribus fieri possunt.

(b) S. Antonin. 2. part. summæ theolog. tit. 1. c. 7. §. 48.

Quod attinet ad rationem, quæ in specie proposita affertur, quòd scilicet Galerius nullum laborem patitur, & nullas impensas facit ut illas 1000. libras Genevæ numerari curet; quoniam est illi in hac Urbe amicus, aut Mercator, qui simplici ejus litterà acceptà illam summam tradet, non est sufficiens, ut damnetur quasi usurarius aut injustus, quando eo non obstante, modicum emolumentum à Balthazaro accipit, 1. Quoniam, ut jam diximus, in periculum incurrit respectu procuratoris sui. 2. Quoniam facilitas, qua sine impensis 1000. libras illas Genevam transfert, non oritur à natura ipsa contractûs campsorii, aut à conditione personali Balthazari, sed tantummodo à conditione & industria Galerii, qui præterea forsan obligabitur in alia occasione ad solvendam Lutetiæ similem summam pro illo Mercatore Genevensi. Et hoc est præcisè quod discrimen constituit inter Nummularium, qui tradit litteras cambii ab una urbe in alia solvendas, & hominem quemdam qui pecuniam mutuo dat cuipiam Mercatori, ut ex illa commercium exerceat; nam lucrum, quod ille homo facit negotiando, non oritur ex conditione pecuniæ quam mutuò dedit, siquidem pecunia naturâ suâ sterilis est; sed ex conditione, hoc est, ex industria illius ipsius hominis, qui commercium exercet; quapropter qui pecuniam mutuò dat nihil sibi arrogare potest ex eo lucro, siquidem industria illius negotiatoris ad ipsum non pertinet: Sed è contra, facilitas, qua ille Nummularius has 1000. libras Genevæ solvendas curat, simplicem litteram scribendo ad Mercatorem quemdam ex illa Urbe, præcisè oritur ex ejus conditione, Nummularii scilicet, & ab ejus propria industria, qua reperit amicos, aut procuratores in aliis Urbibus, aut in aliis Regionibus; quapropter id quod hac ratione lucratur, ad ipsum legitimè pertinet.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1. in corp.

Ex illo eodem principio sequitur, quòd, licèt secundum sanctum Thomam (c) in venditionis instrumento vendi, non possit utilitas quam emptor recipit ex re quam emit, quando illa utilitas tantummodò provenit ex sola emptoris conditione, vendi tamen utilitas illa potest, quando ex propria vendentis conditione personali oritur. *Si verò aliquis multum juvetur ex re alterius, quam accepit, ille verò qui vendit non damnificatur, carendo illa re, non debet eam supervendere: quia utilitas, quæ alteri accrescit, non est ex venditione, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non est suum, licèt possit ei vendere damnum quod patitur.* Idem dici potest in casu proposito. Nam facilitas, quà Galerius Nummularios solvi curat Genevæ 1000. libras, quas à Balthazaro Lutetiæ accepit, ita ut non cogatur illoc hanc summam transferri curare, nullo modo oritur ex natura contractûs campsorii, ex qua oporteret, ut pecunia illuc transferretur, & multò minùs ex conditione Balthazari, cui traditur illa littera campsoria, sed oritur præcisè & unicè ex conditione personali & ex industria Galerii.

Ut plane elucidetur illa decisio, addendum est, quòd duæ res necessariæ sunt, ut Galerii emolumentum legitimum fiat. Prima est, quòd ea causa retardationis solutionis, quæ posset contingere ex parte Balthazari, non majus accipiat lucrum; nam illo in casu usura esset, siquidem retardatio solutionis est mutuum implicitum, secundum sanctum Thomam (d): *Expectatio pretii solvendi habet rationem mutui. Unde quicquid ultra justum pretium exigitur, est quasi pretium mutui, quod pertinet ad rationem usuræ.* Ex quo fit, ut nihil ab eo exigi, aut expectari possit, quin usuræ peccatum committatur. Secunda est, quòd Galerius non se obliget ad solvendum Balthazaro interesse 1000. librarum, quarum loco dedit ipsi litteram cambii, in casu quòd ejus procurator Genevensis illas non solvat in tempore designato, nam tunc usura etiam inesset in ea re. Saltem Sanctus Papa Pius V. (e) vult, ut illæ duæ conditiones omni modo observentur, ut auferatur Nummulariis & aliis omnis ratio obtegendi usuram sub specioso prætextu permutationis pecuniæ, quæ fit per literas (f).

(d) Idem. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 7.

(e) S. Pius V. in Bulla *In eam* c. 1. §. 2. in mag. Bullario tom. 2. pag. 325.

(f) Franc. à Genet. theol. mor. tom. 2. tract. 5. c. 1. interrog. 10. 11. & 13.

CASUS II.

Guerinus, cùm opus haberet 100. ducatis, illos petiit à Clemente Nummulario Florentino, sub conditione, ut eos redderet decem post diebus, eodem pretio quo tunc Venetiis venirent, & ut, si Guerinus eos diutius servaret, Clemens prorogaret tempus solutionis ex mense in alium mensem, tradendo illi novam litteram cambii, eodem pretio & iisdem de conditionibus. Accidit autem, quòd elapso tempore, de quo conventum erat, illi 100 ducati sex pluris valerent Venetiis, quàm Florentiæ valebant. An lucrum illud, quod fecit Clemens, legitimum est? Ille equidem legitimum esse contendit, propter incertum justi valoris illius pecuniæ, quia accidit aliquando, licèt rarò, ut ducati Florentini non plus valeant in quibusdam temporibus Venetiis, quàm Florentiæ, & ut aliquando etiam minus valeant, & ut per consequens nihil omnino lucretur, imo ut in damnum quodpiam incurrat; quoniam cambium ipsi damnosum est jactura, quam in eo facit. An rectè ratiocinatur?

Responsio.

Sanctus Antoninus eamdem difficultatem sibi solvendam proponit, & ei respondet, dicendo, quòd illud commercium vulgo usurarium censetur. Ratio est, quòd ille Nummularius pecuniam solummodo mutuo dat, & quod hoc non facit nisi sub spe, quam habet exindè lucrifaciendi, quod ab omni usura immune præstari non potest. *Illud communiter censetur usurarium*, inquit ille Sanctus (g), *quia ibi est mutuum & spes lucri in campsore: ex quibus duobus perficitur usura* 14. q. 3. Can. *Si fœneraveris.. nec excusat periculum, vel dubium amittendi; id est, quia minus possunt valere illa centum tempore redditionis; tum quia in mutuo aliquid sperare non licet, argum. De usuris, cap.* Naviganti; *tum quia rarò contingit, quòd perdat.* Hæc sunt adhuc illius sancti Archiepiscopi verba, quibus alibi (h) utitur, dum, celebris auctoris alius vestigiis insistendo, cujus propria verba refert, eamdem quæstionem tractat: *Respondetur, quòd illas decem libras grossorum sperat campsor recipere in majori valore, quàm dederit: alias non mutuaret, licèt quandoque illum non recipiat. Et sic est ibi usura; tùm interveniat mutuum tum intentione lucri.* Quod ille Auctor probat eodem Canone, qui à sancto Antonino citatur, qui educitur ex Commentario sancti Augustini in Psalmum trigesimum sextum.

(g) S. Anton. 2. part. sum. theolog. tit. 8. c. 3. ante med.

(h) Idem part. 2. tit. 1. c. 7. § 48.

CASUS

CASUS III.

Berardus, Nummularius, exercet cambium, quod vocatur temporis præfiniti aut solutionis, quale exercetur à Mercatore, exempli causa, in foro Lutetiæ aut Lugduni, dum tradit 1000. libras post tres menses solvendas cum duabus aut tribus in centum, quas exinde lucratur; & sic dum pergit à tribus mensibus in alios tres menses. An illud cambium licitum est: & Berardus qui illud exercet à multis annis, an conscientiam culpa immunem habere potest?

Respons.

Illa species cambii natura sua veram usuram includit, siquidem illi, à quibus exercetur, illud lucrum non accipiunt, nisi propter dilationem solutionis, ac per consequens, propter mutuum. Quapropter si Berardus mutuo dat pecuniam tempore præfinito solvendam cum ea intentione, certò usuræ reus est. Attamen excusari potest ex ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, quod potest pati, si sit Negotiator. Sed ut en in casu interesse quod accipit ex ratione unius aut alterius ex illis titulis, non sit usurarium, oportet 1. Ut sic tradendo pecuniam suam tempore præfinito reddendam, non habeat præcipuam intentionem magis lucrifacere illo commercio, siquidem natura sua iniquum est; sed è contra ut præcipua ejus intentio sit bene facere illis, quibus eâ ratione mutuum dat. Sine illa conditione usura semper inest in illo commercio: nam aliter, sicut ait sanctus Antoninus (a): *Campsor principaliter intendit exercere tale mutuum, quod cambium vocat, non.... ut serviat, sed ut magis lucretur; quia magis per viam illam lucratur, quàm per viam negotiationis, & intentio lucri ex mutuo implicito aut explicito facit usurarium.* 2. Oportet, ut respectu lucri cessantis, ille qui mutuò dat, mutuò det pecuniam, quam in animo habet commercio exponere, & ut nullam aliam habeat quam mutuo dare possit, quin commercio suo detrimentum afferat; nam aliter non verè dicere posset, quòd lucrum ejus cessat propter mutuum quod dat. 3. Ut lucrum quod facere posset commercium exercendo, non sit tantum possibile & remotum; sed ut sit lucrum probabile, & ut occasio illud faciendi sit moraliter præsens. Unde facile animadverti potest, quòd, si Theologi exacti verbis uti velimus, nullum est lucrum verè cessans sine damno probabili; hoc est: quin probabile sit, quòd ille qui mutuo dat aliquod damnum patietur propter mutuum ab ipso datum, licet illud non semper contingat. 4. Oportet ut respectu damni emergentis, illud sit reale & à mutuo effectum; adeo ut, si damnum non contingat, ille qui mutuo dat nihil accipiat pro damno, quod pati existimabat, quando nullum revera passus est. 5. Ut damni reparatio damno quod accidit sit æqualis. 6. Ut creditor moneat illum cui mutuò dat de damno quod patietur illi mutuò suam pecuniam dando; ut scil. liberè possit mutuò pecuniam accipere ea sub conditione, ut damnum reparet, aut ab illa re abstinere.

(a) Idem cit. part. tit. 8. c. 3.

Omnes illæ conditiones sunt absolutè necessariæ, & cùm omnino constet, quòd rarò admodum reperiuntur omnes in cambio temporis præfiniti, quod in foro exercetur, concludendum est, quòd pariter raro admodum contingit, ut illud commercium sit criminis usuræ immune (b).

(b) Genet. Theol Mor. tom. 1. Tract. 58. c. 1. interrog. 14.

CASUS IV.

Lombardus, dives Nummularius, cum in se susceperit prægrandes summas Status in antecessum repræsentare, & cum præterea teneatur ad varia alia momentosa negotia gerenda in mensæ suæ argentariæ utilitatem, hæc omnia præstare non potest, nisi etiam prægrandes pecuniæ summas à variis privatis mutuo sumat, à quibus pecuniam accipit, datis tantummodò schedulis suis simplicibus, quibus se obligat ad solvendam summam in iis contentam post certum tempus ibidem definitum, & interea ad solvendum eis interesse pro ratione à Constitutionibus Regiis definitâ, cum tamen Rex ei solvat interesse summarum, quas in antecessum repræsentat ex ratione decem pro centum, quod authoritatem habet expressâ Regis Declaratione, Edictis Consilii ejus confirmatâ, & à Supremo Tribunali Curiæ res ad fiscum pertinentes gerentis, quæ ipsi tribuit supradictum interesse.

Confessor ejus ipsi dixit, quòd hoc facere non poterat, quin usuræ reus esset & ad restitutionem obligaretur, & quòd, si aliter mensam argentariam sustinere non posset, illam deserere tenebatur sub pœna damnationis. Lombardus illi respondit, quòd de bono Status & de publica utilitate ea in re agebatur; quod mensa sua argentaria commercium sustentabat, aut saltem ut facilius in Regno exerceretur, efficiebat: quòd magna pericula adibat, non secus ac illi, qui pecuniam ipsi mutuò dabant; & quòd denique hæc omnia communi consensu & sine ulla vis specie agebantur. Quibus adjunxit, quòd & ipse & omnes illi, qui ipsi commodabant, utilitatem mutuam exinde percipiebant, & quòd, cum ipse ut plurimum septem aut octo pro centum acciperet ex pecunia, quæ ipsi commodatur, pariter æquum est, ut illi qui ipsi pecuniam mutuò dant, ex ea etiam aliquod emolumentum percipiant, dum participes fiunt lucri, quod ipse facit. An illæ rationes sunt legitimæ, & an sufficiunt, ut Lombardum peccati & restitutionis immunem præstent?

Respons.

In specie proposita duæ exstant difficultates ad examen revocandæ. Prima consistit in eo, ut certò sciamus, an Lombardus queat salva conscientia pecuniam mutuari cum interesse solvendam, ut mensam argentariam sustineat, & ut summas, quas numerandas in se suscepit, in antecessum repræsentet, secunda, an illi liceat earumdem summarum, quas in antecessum repræsentat interesse accipere.

Circa primam difficultatem respondemus, quòd Lombardus non potest salva conscientia mutuari pecuniam cum fœnore reddendam, sub prætextu necessitatis in qua versatur mensam argentariam sustinendi. Ratio est quòd, secundum sanctum Thomam (c) non potest sine peccato pecunia mutuo sumi cum fœnore ex simplici schedula, & in tempus definitum, nisi quando justa necessitas ad hoc agendum adigit: *Nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris*, inquit ille sanctus Vir, *licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere & usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis vel alterius.* Dici autem nequit, quòd Lombardus has pecuniæ summas mutuetur justa necessitate ductus; cùm è contra evidens sit, quòd illas mutuatur eum tantum in finem ut majus lucrum faciat ex pecunia, quam repræsentat, ex qua nempe majus interesse ipse accipit, quàm illud, quod privatis illis tradit.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

Circa secundam difficultatem existimamus, quòd ille Nummularius omnino tenetur sese gerere ex sententia Confessoris sui. Siquidem illa omnis pecunia, quam mutuatur, & illud omne fœnus, quod solvit, aut quod accipit, sunt manifestò res usurariæ, quæque adversantur Legi naturali, Legi Divinæ, Constitutioni-

reperitur, (a) in quo sic loquitur; *Ars campsoria de se est justa... & est ratio, quia illud plus, quod accipitur à campsoribus in tali permutatione monetæ, non accipitur ratione pecuniæ, quæ de se est invendibilis; sed ratione periculi, vel interesse ut subveniatur Salariis pensionum, domorum, Ministrorumque, & laboribus & expensis in arte necessariâ & licitâ; ne frustra ponant operam & sudorem suum pro re licita ad utilitatem aliorum.* Sanctus Antoninus (b) idem docet, & iisdem rationibus sententiam suam probat. Adeo ut asseri possit, quòd, sicut ille qui revera transferret illam pecuniam è Lutetia Genevam, & qui se sponsorem præberet periculorum, in quæ illa incurrere posset, procul dubio mercedem proportionatam mereretur; pariter ille Nummolarius talem meretur; siquidem sponsor est respectu summæ, quam accepit, & respectu infidelitatis aut cessionum è foro, quæ ab ejus procuratoribus fieri possunt.

(a) Apud S. Thom. opusc. 73. de usuris. c. 13.

(b) S. Anton. 2. part. summæ theolog. tit. 1. c. 7. §. 48.

Quod attinet ad rationem, quæ in specie proposita affertur, quòd scilicet Galerius nullum laborem patitur, & nullas impensas facit ut illas 1000. libras Genevæ numerari curet; quoniam est illi in hac Urbe amicus, aut Mercator, qui simplici ejus litterâ acceptâ illam summam tradet, non est sufficiens, ut damnetur quasi usurarius aut injustus, quando eo non obstante, modicum emolumentum à Balthazaro accipit, 1. Quoniam, ut jam diximus, in periculum incurrit respectu procuratoris sui. 2. Quoniam facilitas, qua sine impensis 1000. libras illas Genevam transfert, non oritur à natura ipsa contractûs campsorii, aut à conditione personali Balthazari, sed tantummodo à conditione & industria Galerii, qui præterea forsan obligabitur in alia occasione ad solvendam Lutetiæ similem summam pro illo Mercatore Genevensi. Et hoc est precisè quod discrimen constituit inter Nummularium, qui tradit litteras cambii ab una urbe in alia solvendas, & hominem quemdam qui pecuniam mutuo dat cuipiam Mercatori, ut ex illa commercium exerceat; nam lucrum, quod ille homo facit negotiando, non oritur ex conditione pecuniæ quam mutuò dedit, siquidem pecunia naturâ suâ sterilis est; sed ex conditione, hoc est, ex industria illius ipsius hominis, qui commercium exercet; quapropter qui pecuniam mutuò dat nihil sibi arrogare potest ex eo lucro, siquidem industria illius negotiatoris ad ipsum non pertinet: Sed è contra, facilitas, qua ille Nummularius has 1000. libras Genevæ solvendas curat, simplicem literam scribendo ad Mercatorem quemdam ex illa Urbe, præcisè oritur ex ejus conditione, Nummularii scilicet, & ab ejus propria industria, qua reperit amicos, aut procuratores in aliis Urbibus, aut in aliis Regionibus; quapropter id quod hac ratione lucratur, ad ipsum legitimè pertinet.

Ex illo eodem principio sequitur, quòd, licèt secundum sanctum Thomam (c) in venditionis instrumento vendi, non possit utilitas quam emptor recipit ex re quam emit, quando illa utilitas tantummodò provenit ex sola emptoris conditione, vendi tamen utilitas illa potest, quando ex propria vendentis conditione personali oritur. *Si verò aliquis multum juvetur ex re alterius, quam accepit, ille verò qui vendit non damnificatur, carendo illa re, non debet eam supervendere: quia utilitas, quæ alteri accrescit, non est ex venditione, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non est suum, licèt possit ei vendere damnum quod patitur.* Idem dici potest in casu proposito. Nam facilitas, quâ Galerius Nummularius solvi curat Genevæ 1000. libras, quas à Balthazaro Lutetiæ accepit, ita ut non cogatur illuc hanc summam transferri curare, nullo modo oritur ex natura contractûs campsorii, ex qua oporteret, ut pecunia illuc transferretur, & multò minùs ex conditione Balthazari, cui traditur illa litera campsoris, sed oritur præcisè & unicè ex conditione personali & ex industria Galerii.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1. in corp.

Ut plane elucidetur illa decisio, addendum est, quòd duæ res necessariæ sunt, ut Galerii emolumentum legitimum fiat. Prima est, quòd ex causa retardationis solutionis, quæ posset contingere ex parte Balthazari, non majus accipiat lucrum; nam illo in casu usura esset, siquidem retardatio solutionis est mutuum implicitum, secundum sanctum Thomam (d): *Expectatio pretii solvendi habet rationem mutui. Unde quicquid ultra justum pretium exigitur, est quasi pretium mutui, quod pertinet ad rationem usuræ.* Ex quo fit, ut nihil ab eo exigi, aut expectari possit, quin usuræ peccatum committatur. Secunda est, quòd Galerius non se obliget ad solvendum Balthazaro interesse 1000. librarum, quarum loco dedit ipsi litteram cambii, in casu quòd ejus procurator Genevensis illas non solvat in tempore designato, nam tunc usura etiam inesset in ea re. Saltem Sanctus Papa Pius V. (e) vult, ut illæ duæ conditiones omnimodo observentur, ut auferatur Nummulariis & aliis omnis ratio obtegendi usuram sub specioso prætextu permutationis pecuniæ, quæ fit per literas (f).

(d) Idem. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 7.

(e) S. Pius V. in Bul. *In eam* c. 1. §. 2. in mag. Bullariorom. 2. pag. 325.

(f) Franc. à Genet. theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 1. interrog. 10. 11. & 13.

CASUS II.

Guerinus, cùm opus haberet 100. ducatis, illos petiit à Clemente Nummulario Florentino, sub conditione, ut eos redderet decem post diebus, eodem pretio quo tunc Venetiis venirent, & ut, si Guerinus eos diutius servaret, Clemens prorogaret tempus solutionis ex mense in alium mensem, tradendo illi novam literam cambii, eodem pretio & iisdem de conditionibus. Accidit autem, quòd elapso tempore, de quo conventum erat, illi 100 ducati ses pluris valerent Venetiis, quàm Florentiæ valebant. An lucrum illud, quod fecit Clemens, legitimum est? Ille equidem legitimum esse contendit, propter incertum justi valoris illius pecuniæ, quia accidit aliquando, licèt raiò, ut ducati Florentini non plus valeant in quibusdam temporibus Venetiis, quàm Florentiæ, & ut aliquando etiam minus valeant, & ut per consequens nihil omnino lucretur, imo ut in damnum quodpiam incurrat; quoniam cambium ipsi damnosum est jacturæ, quam in eo facit. An rectè ratiocinatur?

Respons.

Sanctus Antoninus eamdem difficultatem sibi solvendam proponit, & ei respondet, dicendo, quòd illud commercium vulgo usurarium censetur. Ratio est, quòd ille Nummularius pecuniam solummodo mutuo dat, & quod hoc non facit nisi sub spe, quam habet exindè lucrifaciendi, quod ab omni usura immune præstari non potest. *Illud communiter censetur usurarium*, inquit ille Sanctus (g), *quia ibi est mutuum & spes lucri in campsore: ex quibus duabus perficitur usura* 14. q. 3. Can. *Si fœneraveris... nec excusat periculum, vel dubium amittendi; id est, quia minus possunt valere illa centum tempore redditionis; tum quia in mutuo aliquid sperare non licet, argum. De usuris, cap.* Naviganti; *tum quia raro contingit, quòd perdat.* Hæc sunt adhuc illius sancti Archiepiscopi verba, quibus alibi (h) utitur, dum, celebris auctoris alius vestigiis insistendo, cujus propria verba refert, eamdem quæstionem tractat: *Respondetur, quòd illas decem libras grossorum sperat campsor recipere in majori valore, quàm dederit: alias non mutuaret, licèt quandoque illum non recipiat. Et sic est ibi usura; cùm interveniat mutuum cum intentione lucri.* Quod ille Auctor probat eodem Canone, qui à sancto Antonino citatur, qui educitur ex Commentario sancti Augustini in Psalmum trigesimum sextum.

(g) S. Anton. 2. part. sum. theolog. tit. 8. c. 3. ante med.

(h) Idem part. 2. tit. 1. c. 7. § 48.

CASUS

CASUS III.

Berardus, Nummularius, exercet cambium, quod vocatur temporis præfiniti aut solutionis, quale exercetur à Mercatore, exempli causa, in foro Lutetiæ aut Lugduni, dum tradit 1000. libras post tres menses solvendas cum duabus aut tribus in centum, quas exinde lucratur; & sic dum pergit à tribus mensibus in alios tres menses. An illud cambium licitum est: & Berardus qui illud exercet à multis annis, an conscientiam culpa immunem habere potest?

Respons.

Illa species cambii natura sua veram usuram includit, siquidem illi, à quibus exercetur, illud lucrum non accipiunt, nisi propter dilationem solutionis, ac per consequens, propter mutuum. Quapropter si Berardus mutuo dat pecuniam tempore præfinito solvendam cum ea intentione, certò usuræ reus est. Attamen excusari potest ex ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, quod potest pati, si fit Negotiator. Sed ut eo in casu interesse quod accipit ex ratione unius aut alterius ex illis titulis, non sit usurarium, oportet 1. Ut sic tradendo pecuniam suam tempore præfinito reddendam, non habeat præcipuam intentionem magis lucrifacere illo commercio, siquidem natura sua iniquum est; sed è contra ut præcipua ejus intentio sit bene facere illis, quibus eâ ratione mutuum dat. Sine illa conditione usura semper inest in illo commercio: nam aliter, sicut ait sanctus Antoninus (a): *Campsor principaliter intendit exercere tale mutuum, quod cambium vocat, non .... ut serviat, sed ut magis lucretur; quia magis per viam illam lucratur, quàm per viam negotiationis, & intentio lucri ex mutuo implicito aut explicito facit usurarium.* 2. Oportet, ut respectu lucri cessantis, ille qui mutuò dat, mutuò det pecuniam, quam in animo habet commercio exponere, & ut nullam aliam habeat quam mutuo dare possit, quin commercio suo detrimentum afferat; nam aliter non verè dicere posset, quòd lucrum ejus cessat propter mutuum quod dat. 3. Ut lucrum quod facere posset commercium exercendo, non sit tantum possibile & re motum; sed ut sit lucrum probabile, & ut occasio illud faciendi sit moraliter præsens. Unde facile animadverti potest, quòd, si Theologi exactì verbis uti velimus, nullum est lucrum verè cessans sine damno probabili; hoc est: quin probabile sit, quòd ille qui mutuo dat aliquod damnum patietur propter mutuum ab ipso datum, licet illud non semper contingat. 4. Oportet ut respectu damni emergentis, illud sit reale & à mutuo effectum; adeo ut, si damnum non contingat, ille qui mutuo dat nihil accipiat pro damno, quod pati existimabat, quando nullum revera passus est. 5. Ut damni reparatio damno quod accidit sit æqualis. 6. Ut creditor moneat illum cui mutuò dat de damno quod patietur illi mutuò suam pecuniam dando; ut scil. liberè possit mutuò pecuniam accipere ea sub conditione, ut damnum reparet, aut ab illa re abstineat.

Omnes illæ conditiones sunt absolutè necessariæ, & cùm omnino constet, quòd rarò admodum reperiuntur omnes in cambio temporis præfiniti, quod in foro exercetur, concludendum est, quòd pariter raro admodum contingit, ut illud commercium sit criminis usuræ immune (b).

(a) Idem eit. part. tit. 8. c. 3.

(b) Genet. Theol. Mor. tom. 1. Tract. 18. c. 1. interrog. 14.

CASUS IV.

Lombardus, dives Nummularius, cum in se susceperit prægrandes summas Statui in antecessum repræsentare, & cum præterea teneatur ad varia alia momentosa negotia gerenda in mensæ suæ argentariæ utilitatem, hæc omnia præstare non potest, nisi etiam prægrandes pecuniæ summas à variis privatis mutuo sumat, à quibus pecuniam accipit, datis tantummodò schedulis suis simplicibus, quibus se obligat ad solvendam summam in iis contentam post certum tempus ibidem definitum, & interea ad solvendum eis interesse pro ratione à Constitutionibus Regiis definitâ, cum tamen Rex ei solvat interesse summarum, quas in antecessum repræsentat ex ratione decem pro centum, quod authoritatem habet expressâ Regis Declaratione, Edictis Consilii ejus confirmatâ, & à Supremo Tribunali Curiæ res ad fiscum pertinentes gerentis, quæ ipsi tribuit supradictum interesse.

Confessor ejus ipsi dixit, quòd hoc facere non poterat, quin usuræ reus esset & ad restitutionem obligaretur, & quòd, si aliter mensam argentariam sustinere non posset, illam deserere tenebatur sub pœna damnationis. Lombardus illi respondit, quòd de bono Status & de publica utilitate ea in re agebatur; quod mensa sua argentaria commercium sustentabat, aut saltem ut facilius in Regno exerceretur, efficiebat: quòd magna pericula adibat, non secus ac illi, qui pecuniam ipsi mutuò dabant; & quòd denique hæc omnia communi consensu & sine ulla vis specie agebantur. Quibus adjunxit, quòd & ipse & omnes illi, qui ipsi commodabant, utilitatem mutuam exinde percipiebant, & quòd, cum ipse ut plurimum septem aut octo pro centum acciperet ex pecunia, quæ ipsi commodatur, pariter æquum est, ut illi qui ipsi pecuniam mutuò dant, ex ea etiam aliquod emolumentum percipiant, dum participes fiunt lucri, quod ipse facit. An illæ rationes sunt legitimæ, & an sufficiunt, ut Lombardum peccati & restitutionis immunem præstent?

Respons.

In specie proposita duæ exstant difficultates ad examen revocandæ. Prima consistit in eo, ut certò sciamus, an Lombardus queat salva conscientia pecuniam mutuati cum interesse solvendam, ut mensam argentariam sustineat, & ut summas, quas numerandas in se suscepit, in antecessum repræsentet, secunda, an illi liceat earumdem summarum, quas in antecessum repræsentat interesse accipere.

Circa primam difficultatem respondemus, quòd Lombardus non potest salva conscientia mutuari pecuniam cum fœnore reddendam, sub prætextu necessitatis in qua versatur mensam argentariam sustinendi. Ratio est quòd, secundum sanctum Thomam (c) non potest sine peccato pecunia mutuo sumi cum fœnore ex simplici schedula, & in tempus definitum, nisi quando justa necessitas ad hoc agendum adigit: *Nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris*, inquit ille sanctus Vir, *licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere & usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis vel alterius.* Dici autem nequit, quòd Lombardus has pecuniæ summas mutuetur justa necessitate ductus; cùm è contra evidens sit, quòd illas mutuatur eum tantum in finem ut majus lucrum faciat ex pecunia, quam repræsentat, ex qua oempe majus interesse ipse accipit, quàm illud, quod privatis illis tradit.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

Circa secundam difficultatem existimamus, quòd ille Nummularius omnino tenetur sese gerere ex sententia Confessoris sui. Siquidem illa omnis pecunia, quam mutuatur, & illud omne fœnus, quod solvit, aut quod accipit, sunt manifestò res usurariæ, quæque adversantur Legi naturali, Legi Divinæ, Constitu-

tinribus Canonicis, imò & Regum nostrurum Decretis: Nullum enim mutuum, cum fœnore sine fundi alienatione ab usurâ immune unquam præstari potest, quicunque prætextus adhibeatur, nisi prupier lucrum cessans, aut damnum emergens intellecta eu sensu quem ipsis tribuimus in responsione nustra ad præcedentem difficultatem. Unde sequitur, quod si Lombardus alia ratiuoe mensam suam argentariam sustioere nequit; tenetur, sub pœna peccati murtalis, illam deserere illique in perpetuum valedicere, quud si non præstet, neque usus, neque commodum publicum, neque privata utilitas, neque consensus eorum, qui usuram solvunt aut accipiunt, nec denique ulla alia ratio illum eutam Deu excusare poterunt.

Quod attinet ad periculum, quo Lumbardus usuram suam excusare cunatur, respondemus quòd frustra ab ipsu allegatur; quuniam illud periculum intrinsecum est mutuu quod dat, aut quod accipit: & magis adhuc intrinsecùs conjonctum est, cùm mutuu quod datur pauperibus & egentibus; Quapropter si illud periculum aliqua attentione dignum esset, inde sequeretur quòd quæpiam usura accipi posset ex mutuo, quod daretur illis qui inopia laborant, quæ tamen usura præ umnibus aliis maximè vituperabilis & detestanda est.

Tandem, quod attinet ad lucrum, quud Lombardus facit ex pecuniâ, quæ ipsi mutuo datur, affirmamus, quòd, si illud lucrum sit usuratium, illud debet restituere in integrum illis, à quibus id percepit, & quòd si sit legitimum, illi quoque in integrum pertinet, ut ortum ducens ex propriis ipsius denariis, aut ex ejus industria nec ullum jus id sibi arrogandi illis, qui ei mutuo pecuniam dederunt, competit. Sicut evidenter patet ex istis Sancti Thumæ verbis (a): *Ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat. Unde ille, cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenet eam; & tenetur eam restituere integrè. Undè non debet ampliùs exigere, ille qui mutuavit.*

(a) Idem cit. q. 78. art. 2. ad 5.

Vide { Campsor. Usura. Restitutio. }

OBEDIENTIA.

(b) Polm. part 2.2.num 1017.

OBEDIENTIA, inquit Polmanus (b), *est virtus, inclinans ad executionem præcepti Superioris.*

Duæ distinguuntur obedientiæ species, prior vocatur à Theologis, obedientia materialis, & posterior, obedientia formalis.

Obedientia marerialis definitur: *Virtus, inclinans ad executionem operis præcepti, non quà præcepti*; quæ ultima verba sic explicat Polmanus: *Non quà præcepti, sed quà habentis intrinsecam honestatem, aut relationem in Deum, aut motivum virtutis distincta ab obedientiâ*: Ad quod addit, istam obedientiam non esse virtutem specialem, sed extendi ad omnes virtutes, quæ inclinant ad actionem, quæ præcipi potest.

Obedientia formalis definitur ab eodem: *Virtus inclinans ad executionem præcepti Superioris, quà præceptum est.* Quamvis obedientia formalis possit ad omnes virtutes extendi, nihilominùs est virtus specialis propriè dicta; quia specialiter tendit ad obligandos inferiores Legibus Superioris qui, quatenùs Superior est, aliquid præcipit, & significat, se intendere ad præcepti executionem obligare. Inferiores necessariò tenentur non tantùm Ecclesiasticorum, sed etiam Laïcorum Superiorum Legibus obtemperare, nisi fortè justitia læderetur aut æquitas, quia, ut ait S. Paulus, *non est.... potestas nisi à Deo* (c). Et quia homines Superioribus debent, non solùm timore pœnæ, sed etiam amore justitiæ parere. *Omnis anima*, inquit Apostolus (d), *potestatibus sublimioribus subdita sit, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* (e). S. Petrus idem cunctis fidelibus præcipit: *Subjecti igitur estote omni humana Creatura propter Deum sive Regi, tanquam præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis.* Quapropter Christianus non solùm debet obedire, in omnibus, quæ ad salutem animæ, & Regulas Religionis conscientiæque pertinent, mandatis Confessarii, Parochi aut Episcopi, cui omnis Ecclesiasticus inferior pariter sincerè & perfectè debet obsequi, quemadmodum Religiosi suis Superioribus debent in omnibus ad observantiam regularem pertinentibus obedire, quemadmodùm filii parentibus, servique Dominis; sed etiam Principis Legibus obtemperare & Magistratuum, cæterorumque Politicorum, Civilium, militariumque Ministrorum mandata adimplere debet. Quisquis enim obedit legitimis Superioribus, ipsimet obedit Deo, à quo Principes, Principumque Ministri suam habent potestatem.

(c) Rom. 13. 1.
(d) Ibid v. 5.
(e) 1. Petr. 2. 13. & 14.

Jesus Christus ipse non tantùm Patri suo, sed & Moisi & Cæsari paruit; Christianus exemplum debet imitari Christi; *exemplum dedi vobis, ut quemadmodùm ego feci, ita & vos faciatis*. Christi, inquam, ex cujus obedientiâ satis superque obedientiæ colligitur encomium.

Explicabitur in primâ decisione, quænam circumstantiæ possint juxta doctrinam S. Thomæ (f), ab obedientiâ Superioribus exibendâ dispensare.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 2. ad 3.

CASUS PRIMUS.

PAROCHUS, cùm in collatiune publicâ proposuisset quæstionem, an inferior semper sub pœnâ peccati in omnibus suo legitimo Superiori obedire teneatur, aliqui ex adstantibus sententiam affirmativam, nullâ factâ distinctione, propugnarunt, alii negativam; an negativa validioribus rationum momentis innititur, an affirmativa?

RESP.

RESPONS.

Litem componere debet doctrina Sancti Thomæ, qui accuratissimè compositam quæstionem tractat (a), duobus in casibus, juxta S. Doctorem, inferior non tenetur in omnibus suo Superiori obedire.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corp.

1. Quando Superior major contrarium præcipit. *Ex duobus*, inquit, *potest contingere, quòd subditus suo Superiori non teneatur in omnibus: incommodo propter præceptum majoris potestatis. Ut enim dicitur ad Rom. 13. super* illud: QUI POTESTATI RESISTUNT SIBI IPSI DAMNATIONEM ACQUIRUNT, *dicit Glossa*, SI QUID JUSSERIT CURATOR; NUMQUID TIBI EST FACIENDUM, SI CONTRA PROCONSULEM JUBEAT? RURSUM, SI QUID PROCONSUL JUBEAT, ET ALIUD IMPERATOR; NUMQUID DUBITATUR, ILLO CONTEMPTO ISTI ESSE SERVIENDUM? ERGO SI ALIUD IMPERATOR, ALIUD DEUS JUBEAT; CONTEMPTO ILLO, OBTEMPERANDUM EST DEO. Unde sequitur, Vicarium sui Parochi mandatis etiam justis non teneri obedire, si Episcopus, oc res à Parocho præcepti fiat, vetet. imò tenetur in conscientiâ obedire Episcopo. Item Religiosus suo Priori non tenetur obedire, aut suo Provinciali, sed suo Magistro Generali, si Magister Generalis contrarium præcipiat. 2. *Non tenetur inferior*, pergit S. Thomas, *suo Superiori obedire; si ei aliquid præcipiat in quo ei non subdatur.... & ideo in his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solùm Deo.* Hinc apparet meum Superiorem non posse prohibere, ne de re, quæ mala non est, cogitem. Si sim filius familias, Pater meus non potest nisi propter aliquas particulares & justas rationes mihi matrimonium interdicere, multò minus impedire me ab ingressu Religionis, aut ab Ordinum susceptione, aut a voto perpetuæ continentiæ in sæculo servandæ. Denique si multum fatigatus requiescere rogas, non potest mihi requiem prohibere. *Tenetur.... homo homini obedire, in his, quæ exterius per corpus sunt agenda*, inquit S. Doctor, *in quibus tamen secundùm ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur; sed solùm Deo; quia omnes homines naturâ sunt pares, putà in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem, & prolis generationem. Unde non tenentur, nec servi Dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servandâ, aut aliquo alio hujusmodi.* Sed inferior tenetur obedire Superiori *in his, quæ pertinent ad dispositionem actuum, & rerum humanarum*, ut loquitur idem S. Thomas. Itaque *miles, duci exercitûs*, pergit Doctor Angelicus, *in his quæ pertinent ad bellum; servus, Domino, in his quæ pertinent ad servilia opera exequenda; filius patri, in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ, & curam domesticam: & sic de aliis.*

Sed ut inferior obedire teneatur, necesse est 1. ut Superior sit Superior legitimus, & juxta Regulas institutus. 2. Ut nihil contra præcepta Divina aut Ecclesiastica præcipiat. 3. Ut nihil, nisi quod ratione suæ Superioritatis imperare potest, imperet. Undè sequitur, Inferiorem non teneri obedire Superiori intruso, aut contra Leges instituto, non teneri obedire Superiori mala præcipienti, aut etiam bona, ad quæ non habet auctoritatem. Id omne est ratiocinium S. Thomæ, cujus verba, brevitatis causâ, mittimus (b). Ista Doctrina S. Doctoris quæstionem propositam satis superque solvit.

(b) Idem in 2. sent. dist. 44. q. 2. art. 3. in corp. & ad 1. 2. 3. 4. & 5. Idem quodlib. 2. quæst. 5. art. 9. in corp.

CASUS II.

EMILIANUS Superior Ecclesiasticus Petri, illi præcepit rem, quam prohibuit Superior Laïcus. Utri Petrus tenetur obedire?

RESPONS.

Cùm utraque potestas Ecclesiastica & Sæcularis sit à Deo, certum est, Superiores Laïcos Ecclesiasticis Superioribus non subjici, nisi in quantùm Deus Ecclesiasticæ potestati Sæcularem subjecit; porro Deus Sæcularem potestatem non subjecit Ecclesiasticæ, nisi in rebus ad salutem pertinentibus. Quapropter Petrus, aut quilibet alius inferior non tenetur præceptum Ecclesiastici Superioris præcepto Sæcularis præponere, nisi in rebus ad salutem pertinentibus. Tenetur enim posthabito Ecclesiastico Superiore, Laïco obedire in iis quæ ad Civile bonum pertinent. Hoc docet S. Thomas, qui sic loquitur (c), *Potestas spiritualis & Sæcularis utraque deducitur à potestate divinâ. Et ideò in tantum Sæcularis potestas est sub spirituali, in quantum est ei à Deo supposita, scilicet in his, quæ ad salutem animæ pertinent. Et ideò in his magis obediendum potestati spirituali, quam Sæculari. In his autem, quæ ad bonum civile pertinent, est magis obediendum potestati Sæculari quàm spirituali. secundùm illud Matth. 22.* REDDITE QUÆ SUNT CÆSARIS, CÆSARI *&c.* Ad quod addit S. Doctor hanc exceptionem, *nisi fortè potestati spirituali Sæcularis potestas conjungatur.* Tunc enim nulla est distinctio inter utramque potestatem facienda.

(c) S. Th. in 2. sent. cit. dist. 44. q. 2. art. 4. ad 4.

CASUS III.

LEONCIUS, Religiosus, propter emissum obedientiæ votum teneturne obedire suo Superiori, qui aliquid Ordinis Constitutionibus contrarium, aut aliquid arctius & difficilius, ad quod regula non obligat, præcipit?

RESPONS.

Leoncius in casu proposito non tenetur obedire. Sic sentit S. Thomas (d), qui dicit, Religiosum non teneri obtemperare Superiori aliquid contra Deum, aut Ordinis regulam præcipienti. *Quòd enim Religiosus*, inquit, *non teneatur Prælato obedire in his, quæ sunt contra Deum, vel contra regulam vel quantùm ad ea, in quibus Prælatis dispensatio non committitur, omnes communiter dicunt.* Quò ad ea, quæ sunt arctiora, & ad quæ regula non astringit, non tenetur etiam obedire Superiori. Itaque quando regula præcipit tantùm, ut Religiosi bis singulis hebdomadis jejunent; quater jejunare non tenentur, neque etiam duo singularum hebdomadarum jejunia in pane & aquâ servare, etiamsi præciperet Superior. *Quòd etiam in his, quæ sunt arctiora, quam regula, obedire non teneatur*, addit S. Thomas, *sed sic obedire, sit obedientiæ perfectæ, ab omnibus dicitur.* Denique Angelicus Doctor declarat, se idem sentire quò ad ea, quæ sunt indifferentia, neque ad regulam referuntur.... *Si tamen aliqua sunt, quæ nullatenus ad regulam reducuntur, videtur esse verior opinio, quòd obedire in hujusmodi non sit de necessitate obedientiæ: sed de perfectione; ut Bernardus manifestè dicit in libro de præceptis, & dispensatione: & hoc ideò, quia obedientia non se extendit ultra potestatem vel jus prælationis, quæ quidem secundùm regulam limitatur.* Et alibi (e). *Religiosi obedientiam profitentur, quantùm ad regularem conversationem, secundùm quam suis prælatis subduntur. Et ideò, quantùm ad illa sola obedire tenentur, quæ possunt ad regularem conversationem pertinere.* Undè cum eodem Sancto concludendum est, Religiosum non peccaturum esse contra obedientiam, qui prohibente Superiore, barbam confricaret, vel festucam de terrâ levaret. *Votum obedientiæ*, inquit alibi (f), *habet quamdam universitatem; licèt non se extendat ad omnes particulares actus. quorum quidam ad Religionem non pertinent; quia non sunt de rebus pertinentibus ad dilectio-*

(d) S. Thom. quodl. 10. art. 10. in corp. Item in 2. sent. dist. 44. q. 2. art. 3. ad 3.

(e) Idem 2. 2. q. 104. art. 5. ad 3.

(f) Idem ibid. q. 186. art. 5. ad 4.

dilectionem Dei & proximi, ficut Confricatio barba, vel levatio festuca de terrâ, & similia, qua non cadunt fub voto, nec fub obedientiâ.

CASUS IV.

BASILIUS, Superior Monasterii, Benigno fuo Religiofo rem præcepit, quam dubitat Benignus an facere teneatur. Quomodo in tali dubio fe gerere debet?

RESPONS.

Parem fibi Cabaffutius proponit difficultatem, folvitque diftinguendo (a) nam, inquit, dubium iftius Religiofi eft circa ipfam perfonam Superioris, qui rem præcepit, vel circà rem ipfam præceptam. Si dubium fit circa perfonam Superioris, id eft, fi dubitet, an Superior vere & legitimè Monafterio regendo præfectus fuerit; debet, ad deponendum dubium, fequi communiorem aliorum regularium opinionem; ita ut fi à majori parte Superior verus & legitimus credatur, quamvis aliqui diffentiant, obtemperare debeat. *In primo Casu de dubio circa perfonam præcipientis*, inquit Doctus ifte Profeffor, *vel favet ei communis regularium opinio; quamvis pauci aliqui diffentiant, credentes non effe legitimum Superiorem, & tunc debet inferior, fic dubitans, adhærere communi judicio, & fic obtemperare.* Quod probat ex Lege (b) juxta quam, inquit, *Communis opinio facit jus*, fi res aliter fe habeat, id eft, *fi... non faveat communis religioforum opinio; non tenetur dubitans ei obedire; in dubio enim melior eft conditio fuam libertatem poffidentis* (c).

(a) Joan. Cabaff. Juris can. Theo. & prax. l. 1. c. 2. nu. 17.

(b) L. Barbarius ff. de off. Prætor.

(c) Ex regul. 656. de reg. Juris in 6.

Sed fi dubium fit circa rem ipfam præceptam; ifte Religiofus non debet obedire, fi dubitet, an res fit licita, nec dubium deponere poffit. Ratio eft, quia tunc fe exponeret peccandi periculo; quod nunquam licitum effe poteft. *De materiâ verò præcepti fi inferior dubitat, num licita fit*, addit citatus Autor, *non ei licet in eâ re obedire, quamdiu perdurat dubium: fic enim peccaret, dum fe peccati periculo exponit.* Diximus, *nec dubium deponere poffit*, ut intelligatur, iftum religiofum debere omnem diligentiam adhibere ad deponendum dubium neceffariam; *Cùm enim in re dubiâ homo fe frequenter determinet per alterius fuafionem & confilium, cui tamen non habet obtemperandi obligationem, multò major ratio eft fubmittendi fe in re dubiâ illius arbitrio, cui debet ex officio fubjici: non enim juftum eft, ut ex inferiorum ambiguitatibus dependeat Superiorum jus, & authoritas præceptiva, aut prohibitiva*; ita Cabaffutius loco cit. poft S. Thomam (d) & poft S. Bonaventuram (e).

(d) S. Th. 1. 2. q. 96. art. 6. in corp. & ad 2.

(e) S. Bonavent. in 2. fent. dift. 39. art. 1. q. 3.

CASUS V.

CHRYSOLOGUS regularis Abbas Monasterii quædam fuis præcepit Religiofis, quæ prohibuit proprius loci Epifcopus. Utri Religiofi tenentur obedire? An Abbati, qui eft eorum Superior immediatus, & cui obedientiam voverunt, an Epifcopo?

RESPONS.

Circa propofitam difficultatem dicendum eft, Religiofos teneri fub pœnâ peccati fuo Abbati obedire, fi quæ præcepta funt, ad difciplinam Monafticam pertinent; fed, fi ad Difciplinam Ecclefiafticam pertinent, tenentur obedire proprio loci Epifcopo, ad quem jure pertinet Difciplinam Ecclefiafticam tueri, & efficere, ut ab omnibus intra Diœcefis limites habitantibus diligenter obfervetur, nequidem exceptis Regularibus, ut clarè patet ex Decretis Concilii Tridentini (f).

(f) Conc. Trid. feff. 25. de regular. & mon. c. 11. 12. 13. 14. & 22.

Accedit & authoritas S. Thomæ (g) qui duas diftinguit rerum fpecies, quæ à Superioribus præcipi vel prohiberi poffunt. Quædam fcilicet ad Monafticam Difciplinam, & ad regularum ftatutorumque obfervationem pertinent, in quibus dicit, Religiofos magis Abbati debere, quàm Epifcopo obedire; quædam verò pertinent ad Difciplinam Ecclefiafticam, in quibus obediendum eft Epifcopo, non Abbati. Verba Doctoris Angelici refero. *Monachus magis tenetur obedire Abbati, quàm Epifcopo in illis, qua ad ftatuta regula pertinent.* Tenetur enim Religiofus propter folemne votum ad obedientiam. Ut alibi (h) animadvertit S. Doctor. Unde in re magni momenti, qualis eft obedientia, quam vovit Religiofus; Epifcopus non poteft difpenfare, & peccaret, fi quid permitteret contrarium regulæ, feu Monafticæ Difciplinæ, quam ipfe tutari, & à lenitatibus vindicare debet juxta Concilium Tridentinum (i). *In his autem*, addit S. Thomas, *qua ad Difciplinam Ecclefiafticam pertinent, magis tenetur Epifcopo: quia in his Abbas eft Epifcopo fuppofitus.* Verbi gratiâ, fi Epifcopus feftum aliquod præciperet obfervandum in Diœcefi, Religiofi tenerentur Feftum obfervare quidquid in contrarium obgarriret Abbas, vel præciperet. Et fic in omnibus quæ ad Difciplinam merè Ecclefiafticam pertinent.

(g) S. Th. in 2. fent. cit. dift. 44. q. 2. art. 3. ad 3.

(h) Idem in 4. fent. ad Hanibald. Cardinalem dift. 44. q. 2. art. 2. ad 3.

(i) Conc. Trid. feff. 25. c. 1.

Non aliter olim 5. fcilicet Maii 1618. præfentem difficultatem folvit Sylvius S. Thomæ jam cit. pluriumque veterum Theologorum, ut Angeli de Clavafio, Sylveftri de Prierio, & Sanchefii authoritatibus fretus (k).

(k) Franc. Sylv. Refol. var. v. *Abbas*. 3. & apud eum Angelus v. *Obedientia*. Sylvefter v. eod. q. 8. Sanchez lib. 6. in Decalog. c. 3. n. 11. & 12.

CASUS VI.

HIDULPHUS, Ordinis reformati Religiofus, vult identidem fcribere ad Epifcopum Diœcefanum, fub cujus juridictione eft Monafterium in quo degit: fed Abbas, feu Superior prohibet, ne Hidulphus fcribat, nifi priùs ipfi litteras oftendat, quas ad Epifcopum mittat, & nifi ipfi, quas ab Epifcopo accipit, legendas exhibeat. An Religiofus ifte obtemperare tenetur Abbati, feù Superiori?

RESPONS.

Poteft juxta fententiam docti Theologi (l) abfque peccato ifte Religiofus fuo Abbati feu Superiori non obedire in cafu propofito. Ratio eft, quia quemadmodum Religiofi non tenentur, litteras, quas ad Abbatem abfentem fcribunt, vel ab ipfo recipiunt, fuo Priori regulari oftendere; ita nec Abbati fuo feù Superiori litteras, quas ad Epifcopum fcribunt, vel ab eo recipiunt, oftendere tenentur. Epifcopus enim ex hypothefi eft Superior Monafterii & Superioris, quemadmodùm Abbas, licet abfens eft Superior Prioris Regularis. Ita ratiocinatur citatus Scriptor, & rationem addit; *Sicut non oportet*, inquit, *Priorem effe confcium omnium eorum, qua Abbas cum fuis Religiofis tractat, aut qua Religiofi cum eo; ita non oportet, Abbatem omnia fcire, qua fuus Epifcopus cum fuis Religiofis communicat vel contra.*

(l) Fr. Sylv. Refol. var. v. *Abbas*. 1. & apud eum Navar.

Eo æquior eft ifta fententia, quòd contingere poteft, Religiofum ab Abbate fuo injuftè vexari; quo in cafu debet habere liberam fe à vexatione injuftâ redimendi poteftatem, five per appellationem, five per querelam & confequenter ad Epifcopum fcribendi, & ab eo litteras recipiendi. *Accedit, quòd fi contingat, Religiofos injuftè per Abbatem vexari & gravari; licitum eft eis, five per appellationem, five per querelam fua vexationi tollenda confulere, & interdum Epifcopum monere; imò & interdum adire fine licentia Abbatis.... quantò igitur magis licet ad eum fcribere, & ab eo litteras accipere, etiam ab Abbate non vifas.*

Indè

Indè concludimus, Hidulphum non teneri in conscientia litteras, quas ad Episcopum Monasterii Superiorem majorem scribit, aut ab eo recipit, suo Abbati seu Superiori ostendere; non tenetur enim obedire suo Superiori, si, quod præcipit, aut prohibet, justitiam, & æquitatem lædat; & salvum debet semper esse jus Superioris majoris.

CASUS VII.

Josephus Religiosus, Procurator Monasterii, apud Hieronymum peccata deponens accusavit se suum paupertatis votum fregisse, appropriando sibi notabilem pecuniæ summam, quam sibi secretò & furtivè reservaverat. Abbas Regularis, qui rem subodorabatur, Hieronymo præcepit, ut, si quid sciret, ipsi declararet. Noluit obedire Hieronymus cui tamen Josephus potestatem declarandi fecerat, si vellet. Quæritur, utrùm in virtute obedientiæ Abbati debitæ Hieronymus veritatem declarare teneatur, cùm præsertim, ut supponitur, facultatem declarandi ipsi fecerit Josephus.

Responsio.

Hieronymus non tenetur vi factæ facultatis Josephi peccatum Abbati manifestare; præsertim quandò peccatum ex sola Confessione cognovit; nec peccat contrà obedientiam, quamvis obedire renuat. Ita sentit S. Antoninus, qui dicit: (a) *Si præciperet Prælatus alicui Confessori, quòd diceret sibi peccatum alicujus quod est omnino occultum, etiamsi Confessus dedisset licentiam illi, quòd diceret; non tenetur dicere, neque obedire, ut revelet illud: quia Prælatus non est judex occultorum.* Addit S. Archiepiscopus, *imò etiamsi Confessus esset diffamatus de illo peccato, & per infamiam perveniret illud ad cognitionem Judicis; quamvis ipse Confessus interrogatus à Judice, sive Prælato, tenetur se manifestare; tamen Confessor ejus, etiam habitâ licentiâ ab eo dicendi, non tenetur dicere Judici sibi præcipienti ut dicat, etiamsi scit, non tenetur dicere, nec debet dicere.* Ratio, quam affert, est, quia quod fit in pœnitentiæ foro, nullatenus ad forum exterius pertinet. *Quia fori non sunt commiscendi, scilicet pœnitentialis; & contentiosus.* Quod pariter dicit Paludanus (b).

(a) S. Antonin. summulæ Confessionalis 3. part. tract. de bonit. Confessoris c. 27.

Diximus, *quando peccatum ex sola Confessione cognovit.* Si enim aliter cognovisset peccatum Hieronymus, ut si peccati ipse testis fuisset oculatus, vel illud à viris cognitæ probitatis audivisset, posset revelare. *Sed si Confessor*, inquit idem ibidem, *Scit peccatum alicujus, non solùm per Confessionem, sed etiam per alium modum; putà quia vidit, vel audivit per talem & talem modum; potest dicere, quòd illud vidit, vel audivit*: Cum hâc tamen restrictione: *dummodò non dicat, se scire per Confessionem; nec refert utrùm priùs per Confessionem audiverit, & posteà per alium modum sciverit, & è converso.* Ferè idem aliis terminis dicit Paludanus, (c) adhuc tamen est addenda hæc exceptio: dummodò peccatum declarare possit absque scandalo.

(b) Palud. in 4. dist. 21 q. 3. Concl. 1. in fine.

(c) Idem ibid. art. 3.

CASUS VIII.

Athanasius, Superior Monasterii, cùm aliquo fundamento suspicans, unum ex Religiosis suis graviter contra paupertatis votum peccasse, Theophilum Novitiorum magistrum, qui peccatum istius Religiosi non ignorat, vult cogere ad revelationem. An Theophilus suo Superiori sub pœnâ peccati tenetur obedire?

Responsio.

Distinguendum est. Nam vel peccatum istius Religiosi ita occultum est, ut ab aliis cognosci non possit, vel non est ita occultum, quin saltem per conjecturas & suscipiones, ex quibus magnum sequitur scandalum, in plurium notitiam veniat: ita ut in priori casu peccatum illi soli, qui illud commisit, noceat; & in posteriori non tantùm reo noceat, sed etiam aliis, qui illud cognoscunt, vel qui cum fundamento illud commissum fuisse suspicantur, & ex suspicione scandalum patiuntur. Ista distinctio est S. Thomæ (d) qui, eâ præsuppositâ, dicit, Superiorem non posse præcipere, ut Religiosus Confratris sui peccatum, quod cognoscit, manifestet, si peccatum ita occultum est ut à nemine cognosci possit, quia præciperet contra præceptum Domini nostri (e), qui fraternæ Correctionis ordinem præscribens præcipit, ut frater cujus peccatum occultum est occultè corripiatur, priùsquàm ad Ecclesiam, id est, ad Superiores deferatur, peccatum, quod juxta J. Christi præceptum deferri non debet, nisi post, non dico unam, sed secundam monitionem coram adhibitis testibus factam, eamque contemptam: *Contra quem ordinem si Prælatus præcipiat, ut peccatum fratris occultum ei dicatur, non est obediendum, & ipse peccat, præcipiendo: quia oportet Deo magis, quàm hominibus, obedire.* Verba sunt Angelici Doctoris, qui addit: *Si autem peccatum fratris non sit adeo occultum, quin per aliquas suspiciones (aliquod fundamentum habentes) in multitudinis notitiam veniat, unde multorum scandalum, oriatur, jam peccatum non solùm nocet illi, sed multis: & quia bonum multitudinis præfertur bono unius; ideo Prælatus debet disquirere veritatem de facto; ut scandalum multitudinis cesset, vel per pœnam peccantis, vel per ejus excusationem. Et ideo in tali casu potest præcipere scienti crimen fratris, quòd manifestet. & ille cui, præcipitur, tenetur Prælato obedire.* Et iterum alibi (f) *Prælato non est obediendum contra præceptum Domini secundùm illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Et ideo quando Prælatus præcipit, ut sibi dicatur, quod quis sciverit corrigendum, intelligendum est præceptum sanè salvo ordine fraternæ correctionis, sive præceptum fiat communiter ad omnes, sive ad aliquem specialiter. Sed si Prælatus expressè præciperet contra hunc ordinem à Domino institutum, & ipse peccaret præcipiens, & et obediens quasi contra præceptum agens. Unde non esset ei obediendum: quia Prælatus non est judex judiciorum occultorum, sed Deus. Unde non habet potestatem præcipiendi aliquid super occultis; nisi in quantùm per aliqua indicia manifestentur; putà per infamiam, vel per aliquas suspiciones, in quibus potest Prælatus præcipere.* Ex hâc S. Thomæ doctrina evidenter patet, Theophilum non teneri obedire Superioris mandato, si peccatum Religiosi, de quo agitur, omnino occultum est, nec in ullius suspicionem venit; si autem peccatum, Religiosi cognoscitur à pluribus, aut per graves suspiciones, ex quibus ortum est scandalum, aliquatenùs notum est, Theophilus debet obtemperare. Addendum est, aliter rem se esse habituram, juxta S. Doctorem, si ageretur de peccato, quod esset in nocumentum Communitatis v. g. de furto, hæresi, & aliis similibus; tunc enim Theophilus talia peccata certò cognoscens teneretur ea Superiori declarare, etiam absque ullâ secretò præmissâ correctione fraternâ, nisi fortè persuasum haberet, reum secretò monitum in rectam semitam rediturum esse. Ecce verba S. Thomæ (g) *quædam enim peccata occulta sunt, quæ sunt in nocumentum proximorum, vel corporale vel spirituale ... & quia ille, qui sic occultè peccat, non solùm*

(d) S. Thom. quodlib. 4. q. 8. art 12. item quodl. 1. art. 16. in corp.

(e) Matth. 18.

(f) Idem. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5.

(g) Idem cit. art. 7. in corp.

in

in se peccat, sed etiam in alios; oportet statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur, nisi fortè aliquis firmiter æstimaret, quòd statim post secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire.

CASUS IX.

Florantinus, Religiosus, cum alium Religiosum in Capitulo gravi peccato contra unum ex votis commisso accusasset; Superior præcipit, ut omnes, quibus notum est, peccatum patefaciant. An potest hoc præcipere? An Religiosi præcepto tenentur obedire.

Respons.

Superior potest in hoc casu Religiosos, qui cognoscunt peccatum, quo accusatur Florentinus, ad revelationem obligare, & Religiosi tenentur obedire. Ita sentit S. Thomas, qui dicit (a): *Si ergo appareat accusator in capitulo, qui se obliget ad talionem; potest Prælatus præcepto veritatis Confessionem exigere; sicut & judex Ecclesiasticus juramentum: & similiter si præcedat infamia; potest Prælatus præcepto veritatem exquirere, & subditi tenentur obedire.*

(a) S. Th. quodl. 1. art. 26. in corp.

Est & alius casus in quo superior suos subditos potest ad declarandam ipsi veritatem obligare: quando scilicet aliquis ex Communitare aliquod crimen, quod nondum patravit, meditatur, & attentat; tunc enim si ex peccato, quod attentatur, nasciturum esse pluribus detrimentum prævideatur, sive quòad spiritualia, sive quòad temporalia bona, statim admonendus est Superior, cui etiam non roganti peccatum attentatum alii inferiores detegere debent. De ejusmodi peccato attentato scilicet & nondum patrato intelligit S. Thomas hæc Sancti Hyeronimi verba, quæ sibi objecerat: *Non debet occultari culpa unius in præjudicium multorum.* Et dicit (b): *tunc enim non oportet admonitionem secretam expectare: sed statim periculo occurrere. Unde & Dominus non dicit:* Si peccare intendat, *in futuro;* Sed, si peccaverit, *in præterito.*

(b) Idem ibid ad 1.

CASUS X.

Mauritius, Visitator Monasterii Monialium, cum fundamento suspicans, unam ex Monialibus graviter contra unum ex suis votis peccasse, eam secreto interrogat, imperatque, ut ipsi veritatem fateatur. An Monialis imperanti debet morem gerere?

Respons.

Ista Monialis non tenetur in casu proposito peccatum suum Mauritio patefacere. Ratio est, quia non absolutam & cœcam obedientiam, sed justam & rationabilem vovit, de quâ loquitur Apostolus (c), cum dicit *rationabile obsequium vestrum.* Id est obedientiam, quæ fit ad regulam & statuta Ordinis, in quo professa est, relativa. Porro non est æquum, ut Visitator cogat Monialem ad declarandum extra pœnitentiæ tribunal peccatum occultum, quod commisit, & ab eâ exigeretur obedientia, quam in solo pœnitentiæ Tribunali debet. Dicendum igitur eâ de re est cum S. Gregorio Magno, inferiores, quamvis Superioribus obedire teneantur, non teneri tamen in omnibus, indiscrimatim, & sine ullis terminis obedire: E contra obedientiam denegare debent, quando adsunt legitimæ causæ (d). *Admonendi sunt subditi, ne, plus quàm expedit, sint subjecti.*

(c) Rom. 12. 1.

(d) S. Greg. in can. *Admonendi*, 57. 2. q. 7.

CASUS XI.

Vinoonius, Parochus S. Pauli, cùm Joannem Parœciæ Dominum, qui ab aliqoot annis concubinatûs publici reus erat, fraternâ charitate corripuisset, ipsumque hoc modo ad bonam frugem revocasset; postea Episcopus, ad cujus aures peccatum Joanois pervenit; Vindonium accersit, ut ab ipso veritatem discat. Vindonius Joannem diffamare nolens, rogat Episcopum, ut ipsum excusatum habeat, nec cogat ad loqueodum, sed Episcopus præcipit, ut loquatur, & ut veritatem ingenuè fateatur. An Episcopo obedire tenetur?

Respons.

Doctus Gersonius ad similem quæstionem respondens, putat, istum Parochum propter obedientiam debitam Episcopo posse crimen, in quod Joannes non amplius labitur, declarare (e). *Peccatum*, inquit iste scriptor, *de quo frater peccans fuit secretè correptus, seu admonitus, & de quo se emendavit, potest dici Prælato præcipienti per obedientiam.* Sed Parochus has prudentiæ charitatisque regulas debet observare. 1. Non debet crimen Joannis Episcopo declarare coram iis, qui illud ignorarent: 2. Non debet declarare, si Episcopus non intendens bonum spirituale Joannis, sed ex merâ curiositate, crimen sibi declarari jubet. Nam, cùm talis curiositas non sit absque peccato, non tenetur obedire Vindonius; nemo enim tenetur obedire nisi mandato justo, juxta hæc Apostoli (f) verba: *Rationabile obsequium vestrum*; nec inferior superiori tenetur obtemperare, nisi superior præcipiat; ut præciperet Deus; atqui Deus non præciperet, ut Joannis crimen declararetur isti Episcopo curiosiori, nullatenus Joannis saluti consulere intendenti; ejusmodi enim curiositas grata esse Deo non potest; ergo &c.

(e) Joan. Gerson. de correct. proximi.

(f) Rom. 12. 15.

CASUS XII.

Robertus, Sacerdos, filius Leonardi, potest-ne sine peccato non obedire patri suo, qui, priùs quàm iter suscipiat, præcipit, ut Missam celebret ad felicem peregrinationem à Deo obtinendam; nonne Robertus potest abstinere à celebratione Missæ, quàmvis nihil obstet, quominùs celebret?

Respons.

Quamvis fieri posset, ut Robertus peccet contra charitatem, si verum est, eum nullam ob causam abstinere à celebratione Missæ, dici tameo potest, eum non peccare contra obedientiam patri debitam. Constat enim, Sacerdotes non teneri obedire patribus aut matribus in rebus ad Sacras functiones aut alias statûs Ecclesiastici obligationes; quàmvis eos honorare, eisque in cæteris obedire teneantur. Quod probari potest allato exemplo ipsius-met Christi, qui adhuc puer se à S. Mariâ Virgine, & Sancto Josepho suffuratus est, ut his, quæ patris sui erant, vacaret; & cum Sanctissima Mater ipsum in templo Doctores interrogantem & docentem invenit per tres dies incredibili sollicitudine quæsitum, & conquesta fuit, quòd se ab eâ occultè separasset, respondit his verbis (g), *Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?*

(g) Luc. 2. 49.

Cavere ergo debent Ecclesiastici, ne naturali erga parentes amore plùs quam par est, ducantur, quando de implendo suo ministerio agitur; sed potiùs salutare Christi exemplum debent imitari, cum Matri, quæ ipsi sponsorum Cana necessitatem exponebat, respondit (h), *Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea.* Ad quod addi potest, quod respondit ei, qui venit ipsi annuntiaturus eum à paren-

(h) Joan. 2. 4.

à Parentibus desiderari. *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extendens manum in discipulos suos dixit; Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est* (a).

(a) Matth. 12. 47. & seqq.

Hinc evidenter patet, Ecclesiasticos, qui sunt ministri Christi, & qui multò magis quàm cæteri fideles ipsius vestigiis debent insistere, non debere nimiùm naturali erga Parentes amori tribuere, nec carni & sanguini nimium acquiescere, cum de rebus divinis agitur; sed ad instar Moysis Levitas laudantis eò quòd parentes suos nescirent, debent dicere (b) *Qui dicit patri suo & matri suæ: nescio vos: & fratribus suis: ignoro vos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum & pactum tuum: servaverunt judicia tua, ô Jacob, & legem tuam, ô Israël.* Robertus igitur in casu proposito non naturali amore sed interiori gratiæ motu duci debet, quando omnium mysteriorum mysterium Sanctissimum celebrandum est; & quamvis non se credat esse reum peccati mortalis, quod præcipuè Sacerdotem à sacris altaribus debet amovere, contingere tamen potest, ut sive propter languentem charitatem & indevotionem, sive propter aliquos, quibus exercuciatur, scrupulos, abstinere possit à celebratione Missæ.

(b) Deut. 13. 9. & 10.

CASUS XIII.

Egbertus, Vir nobilis, pessimam habet consuetudinem cum Juliâ quam sæpissimè adit famulum suum secum ducens Onesiphorum sine cujus comitatu Juliam non adiret. Onesiphorus, qui istam consuetudinem illicitam non ignorat, eamque in corde detestatur, postulat an ita dispositus, nihilque aliud intendens, quam conditionis sibi utilissimæ conservationem possit sine peccato obedire Egberto præcipienti ut ipsum, cum Juliam adit, comitetur, vel potiùs à servitio abire teneatur, quàm tali præcepto obtemperet?

Respons.

Putamus, Onesiphorum teneri à servitio Egberti recedere, si ipsi Juliam adeunti comes non ire non potest. Ratio est, quia quodam modo Domini sui peccato patrocinatur; cum, ut supponitur, Egbertus absque famulo suo comite Juliam non adiret. Præterea Onesiphorus dominum suum intereà, dùm peccat cum Juliâ, in domo, sive ad fores expectans se exponit periculo Deum mortaliter offendendi, pessimis scilicet cogitationibus & desideriis; porro peccat qui se voluntariè periculo peccandi exponit, & ut intelligeremus quantòpere occasionem peccati fugere debeamus, Christus in Evangelio dicit, (c) *Si oculus tuus dexter scandalizat te; erue eum & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mitti in gehennam.* Non alium istis Christi verbis sensum tribuunt Patres, & præsertim Sanctus Hilarius & Sanctus Augustinus (d).

(c) Matth. 5. 29.

(d) S. Hilar. conc. 3. in Matth. S. Aug. l. 1. de Serm. Domini in monte c. 13.

Nostræ solutioni favet Censura quâ Namurcensis Episcopus in suâ an. 1659. Synodo notavit 17. propositiones Morales, quarum una his erat concepta verbis: *Famuli comitantes Dominum noctu, vel die ad domum concubinæ, qui sine societate eò non iret, vel ferunt internuntia, vel litteras, vel referunt hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias, vel custodiam, dùm simul cum concubinâ, vel altera committit peccatum, absolvi non possunt, si consentiant in peccatum Dominorum, secùs si id fieret propter commoditatem temporalem.* Ista propositio & aliæ 16, à Synodo dicuntur novæ, periculosæ, & salutis animarum destructivæ, prohibeturque, ne ullus Confessarius sive in consulendo, sive in judicando & absolvendo ejusmodi sequatur opiniones. *imprimis monetur seriò omnis Confessarius, ut in consulendo, judicando & absolvendo abstineat ab opinionibus novis, periculosis & salutis animarum destructivis* (e).

(e) Collat. Diœc. Lucionensis tom. 1. collat. 18. q. 2.

CASUS XIV.

Alphonsus, 16. annos natus, postulat à Patre suo Religionem ingrediendi licentiam; sed Pater non tantùm licentiam filio negavit, sed insuper prohibuit, ne ante 18. annos Religionem ingrederetur. An tenetur Alphonsus patri obedire?

Respons.

Si Alphonsum Deus verè ad Religionem vocat, patri obedire non tenetur, debet enim ante omnia Deum diligere, eique magis quàm Patri obedire. Quod probari potest ex Scriptura Levitas laudante eò quòd naturali erga parentes amori amorem erga Deum anteponerent (f). *Qui dixit patri suo & matri suæ: nescio vos, & fratribus suis: ignoro vos ....hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt.* Ad quæ verba reducuntur hæc Christi: (g) *Si quis venit ad me; & non odit patrem suum, & matrem....non potest meus esse discipulus; id est,* ut alibi dicit idem Christus (h), *qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.*

(f) Deuteron. 3. 9.

(g) Luc. 14. 26.

(h) Matth. 10. 37.

Unde sequitur patrem, qui scit filium tot annos natum, quot natus est Alphonsus, à Deo ad Religionem vocari, non posse sine crimine prohibere, ne Religionem ingrediatur; filiumque patri prohibenti non teneri obtemperare. Deo enim oportet magis obedire quam patri. Quod dicimus validissimè probat S. Augustinus (i) scribens ad adolescentem quemdam cujus nomen erat *Lætus*, ut ipsi terrenis bonis, fallacibusque mundi illecebris valedicere, & Deo specialiter se consecrare contra Matris voluntatem intendenti animum adderet. S. Doctor ut istum adolescentem efficaciùs ad sequendum quod illi dat consilium excitet, ponit ob oculos exemplum ipsius Christi, qui olim ad Virginem matrem, aut ad parentes suos non respexit, id est naturali amori non succubuit, in iis quæ patris sui erant. *Ita-ne matrem terrenam habebat imperator tuus,* inquit, *qui tamen, cum ei nuntiaretur agenti Cælestia, respondit* (k) *quæ mihi mater, aut qui fratres? & extendens manum in discipulos suos dixit, non pertinere ad cognitionem suam, nisi qui facerent voluntatem patris ejus.* Denique S. Augustinus nihil prætermittit, sed efficacibus verbis, & validis perspicuisque argumentis utitur, ut probet Lætum, nullâ carnis aut sanguinis habitâ ratione, debere salutaribus gratiæ ad sanctiorem vivendi normam vocantis motibus obsequi.

(i) S. Aug. Epist. 243. aliàs 38. n. 9.

(k) Matth. 12. 48.

Concludimus igitur, Alphonsum posse, postulatâ priùs humiliter à patre Religionem amplectendi licentiâ, suum exequi propositum, quamvis pater renitatur.

CASUS XV.

Cum Polyxena, Milonis filia, 20. annos nata, suo patri declarasset, se nullatenus ad vitam Religiosam propendere; Milo eam valdè sollicitat ad matrimonium contrahendum cum adolescente, qui eam postulat in uxorem, quique ab eâ plurimi æstimatur. Polyxena consentire non vult dicens, se non minùs à matrimonio, quam à vitâ Religiosâ esse alienam. Sed pater præcipit, ut se ad alterutrum determinet, scilicet vel ad matrimonium, vel ad claustrum. An Polyxena potest absque peccato non obedire?

Respons.

Polyxena non tenetur in proposito casu patri obedire. Cùm enim electio statûs sit maximi momenti ad salutem, nemo ad electionem statûs se determinare debet, nisi juxta Dei vocantis voluntatem. Ita docet Doctor Angelicus (l): *non tenentur,* inquit, *nec servi Dominis: nec filii paren-*

(l) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corp.

parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servandâ. Et verò solus Deus nostræ vocationis auctor est; solus enim Deus potest nobis concedere gratias, quibus indigemus, ut in statu, ad quem nos vocat, nostram salutem possimus operari. Hinc, quàmvis juxta S. Augustinum (*a*) scribentem ad Ecdiciam parentes verè pii filiis suggerere debeant statum, quem meliorem putant esse ad salutem, nunquam tamen illos cogere debent Religiosam vitam, aut matrimonium amplecti; quia, ut ait Apostolus, (*b*) *Unusquisque donum proprium habet ex Deo: alius quidem, sic; alius verò, sic.* Quapropter cùm agitur de electione statûs; solus Deus consulendus est, nec ullo modo carni aut sanguini deferre licitum est.

(*a*) S. Aug Epist. 20. alias 199. n. 98.

(*b*) 1. Cor. 7. 7.

Sed si hoc verum est de statu Conjugali, quantò magis de statu Ecclesiastico, vel Monastico? eâ de re fusiùs hîc non loquemur; Lectorem remittimus ad opera Sanctorum Patrum, qui pro suâ non vulgari sapientiâ, & ardenti zelo præsentem materiam tractarunt. & præcipuè ad S. Hieronymum, S. Augustinum, & S. Bernardum, seu potiùs ad Authorem declamationis S. Bernardo attributæ, ad quos addi possunt Petrus Blesensis, & Concilium Provinciale Burdigalense habitum an. 1624. (*c*)

(*c*) S. Aug. Epist. 243. aliàs 38. ad Lætum. S. Hieron. Ep. 1. ad Heliodorum. & Ep. 4. ad Rusticum. S. Bernard. declamat. in hæc verba; *Ecce nos reliquimus omnia.* Petrus Blef. Ep. 11. ad R. Clericum. Et Conc. Burdig. c. 6. de ordine. n. 2.

CASUS XVI.

Maturinus, Superior, Claudio inferiori præcepit, ut à bono opere incepto desisteret. An Claudius obedire tenetur?

Respons.

Distinctione opus est; nam istud bonum opus ex necessitate faciendum est, vel non. Si prius, non tenetur Claudius suo Superiori obedire, imò peccaret si obediret. *Duplex est bonum,* inquit S. Thomas, (*d*) *quoddam, ad quod faciendum ex necessitate tenetur, sicut amare Deum & aliquid hujusmodi: & tale bonum nullo modo debet propter obedientiam prætermittere.* Si posterius, Claudius aliquandò potest à bono opere incæpto desistere, ne scilicet contra obedientiam Superiori debitam peccet. *Est autem aliud bonum,* addit idem Sanctus Doctor, *ad quod homo non tenetur ex necessitate; & tale bonum debet homo quandoque propter obedientiam prætermittere; ad quam ex necessitate homo tenetur: quia non debet homo aliquod bonum facere culpam incurrendo.* Affatim suppetunt utriusque casûs exempla, quæ referre supervacaneum foret.

(*d*) S. Thom 1. 2. q. 104. art. 3. ad. 3.

OBLATIO.

Oblatio definiri potest, juxta dispositionem Canonis (*e*) *Voluntaria & spontanea præstatio, quam Christiani Sacerdotibus pro peccatis suis offerunt.*

(*e*) S. Hieron. in can. *Quia Sacerdotes.* 13. 10. q. 1.

Oblatio fieri solet post Evangelium Missæ Parochialis, & celebrans patenam ad os offerentis porrigit in signum pacis.

Oblationes præcipuè debentur Parochis, nec imputantur in portiones congruas (*f*) neque in tertiam partem pecuniæ ad reparationes debitæ, juxta Parlamenti Parisiensis consultum, die 13. Julii, an. 1599. (*g*)

(*f*) Declarat. an. 1690.

(*g*) Loüet. lit. O. n. 6.

Antiquitùs fideles singulis Dominicis Sacerdoti panem & vinum offerebant; quorum oblatione partim ad Sacrificium Missæ utebatur. Panis & vini oblationem secundùm Concilium Matisconense à Burcardo citatum, habitum an. 585. expressis verbis præcepit. (*h*) *Decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tàm panis quàm vini; ut per has immolationes & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel, vel cæteris Justis offerentibus; promereantur esse consortes* (*i*): Quod conforme est, 1. His antiquæ Legis verbis Deuteron. cap. 16. & 17. (*k*) *Non apparebis vacuus ante conspectum Domini Dei tui; sed offeret unusquisque secundùm quod habuerit.* Quæ verba juxta S. Thomam (*l*) morale præceptum continent; quia Christiani non minùs tenentur quàm Judæi decorem domûs Dei diligere, & aliquid ad sacrificium contribuere. Illi enim non minùs, quàm hi jure naturali & jure divino tenentur erga Deum se præbere memores.

(*h*) Can. 4.

(*i*) V. Can. Apostol. 3. & 4.

(*k*) Deuteron. c. 16. & 17.

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 86. arti. 1.

2. Consuetudini ab omnibus primis Christianis observatæ, de quâ testimonium reddunt S. Justinus, S. Irenæus, Tertulianus, Origenes, & S. Hieronymus (*m*).

(*m*) S. Just. apol. 2. S. Iren. l. 4. c. 34. Tertull. in Apocal. c. 30. S. Hierony. Epist. ad Heliodorum.

Fideles deferebant ipsi ad altare panem & vinum, quæ offerebant; & aliqua his etiam temporibus istius consuetudinis supersunt vestigia, non solùm in Missa, quæ celebratur, quando Reges unguntur, quando Abbates aut Abbatissæ solemniter benedicuntur, & in Missis, quæ pro defunctis cantantur, sed etiam in Ecclesia Cathedrali Mediolanensi, in quâ mulieres quatuor indutæ nigris albisque vestibus ad Ostium Chori singulis diebus veniunt, & Ecclesiasticis oblationes colligentibus panem & vinum, quæ Sacerdos consecraturus est, præsentant. Et ideo istæ mulieres vocantur Diaconissæ, ut observat Dominus Grancolas (*n*) qui addit, fideles omnes quotidie, aut saltem singulis Dominicis diebus debere aliquam oblationem Sacerdotibus offerre: quod probat allatis sequentibus verbis unius ex Caroli Magni Sanctionis (*o*) *placuit, ut fideles oblationes Sacerdotibus quotidie, si fieri potest, in Ecclesiâ offerant: & si quotidie non potest; saltem Dominicâ die absque ullâ excusatione fiat:* Isti antiquæ panem & vinum, spicas frumenti, racemos, aut alios fructus novos offerendi consuetudini, quæ ferè ubique abiit in dessuetudinem; successit consuetudo offerendi pecuniam, quâ Pastores sibi necessaria emere possent, si paupertatis premerentur angustiis, aut quam ad pauperum miserias sublevandas distribuerent, vel ad aliquod simile bonum opus impenderent, si ipsi ad honestam sustentationem necessaria haberent.

(*n*) Tract. de mis. & offic. divino.

(*o*) Lib. 6. n. 157.

Ex istâ antiquâ & verè laudabili consuetudine factum est, ut Imperatores orientales singulis annis in Libyam, in quâ propter aridæ terræ sterilitatem triticum non crescebat, tum

ad

ad conficiendam Euchariſtiam, tum ad pauperum ſuſtentationem, magnam tritici quantitatem mitterent: Et Diaconus Iſchirio libellum ſupplicem Patribus Concilii Chalcedonenſis (a) obtulit contra Dioſcorum Patriarcham Alexandrinum, in quo ipſum furti accuſabat, quòd in rem ſuam triticum ab Imperatore Marciano in Libyam miſſum avertiſſet.

(a) Seſſ. 3.

Parocho nulla conceditur actio contra eos, qui nihil offerunt. Ita ſolemni edicto, 7. Junii 1632. quod Petrus Bardet, & author diarii audientiarum referunt, Pariſienſe Parlamentum judicavit (b). Attamen non eſt dubitandum, quin Parochiani, Parochi ſui neceſſitatibus per oblationes ſubvenire tenerentur, ſi Parochus ſublato oblationum auxilio non haberet unde ſuſtentaretur; quamvis oblationis quantitas juxta S. Thomam (c) ab offerentis voluntate pendeat; & conſequenter eâ in re unuſquiſque juxta conſcientiam, bonam fidem & facultates ſe gerere debet. Sed illud imprimis eſt maximi momenti, ſcilicet cavere debent fideles, ne oblatio interior ab exteriori ſeparetur, debent enim, cum offerunt, ſe ſuaque Deo interiùs conſecrare.

(b) Bardet tom. 2. l. 1. c. 10. Du Fraine l. 2. c. 110.
(c) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. & 4.

CASUS PRIMUS.

DOMITIUS, S. Joannis Parochus, & Joſſus ejus Vicarius à quinque aut ſex annis notabilem pecuniæ ſummam ex oblationibus fidelium, aut ex adminiſtratione Sacramentorum perceperunt. An ſunt perceptæ pecuniæ domini, ita ut ad nutum eâ uti poſſint, v. g. eâ parentes ſuos aut amicos munerare, vel eâ uti ad oblectamenta licita & honeſta?

RESPONS.

S. Thomas (d) ſatis oſtendit, miniſtros Eccleſiaſticos eſſe œconomos tantùm & diſpenſatores bonorum, de quibus agitur in caſu propoſito, non dominos quibus ad nutum iis uti liceat, nam juxta S. Doctoris ſententiam, *oblationes, quæ à populo Deo offeruntur, ad Sacerdotes pertinent, non ſolùm ut eas in ſuos uſus convertant: verum etiam ut fideliter eas diſpenſent, partim quidem, expendendo eas in his quæ pertinent ad cultum divinum, partim verò in his quæ pertinent ad proprium victum: quia qui altari deſerviunt, cum altari participant, ut dicitur ad Corinthios 9. partim etiam in uſus pauperum, qui ſunt, quantùm fieri poteſt, de rebus Eccleſiæ ſuſtendandi: quia dominus in uſum pauperum loculos habebat, ut Hieronymus dicit ſuper Matthæum.* Iſti tres uſus in quos expendendas eſſe oblationes dicit S. Thomas, ſatis probant, Miniſtros Eccleſiaſticos non eſſe oblationum Dominos, nec poſſe iis ad oblectamentum aut munera abuti; quod de oblationibus diximus, non eſt extendendum ad dona aut munera, quæ Sacerdos accepit à fidelibus qui ea dant, ut aliquorum in ſe collatorum Beneficiorum aut temporalium, aut ſpiritualium gratos ſe præbeant ac memores. Tunc enim præſumendum eſt, fideles voluiſſe ita dare Sacerdoti quod dederunt, ut Sacerdos tanquam Dominus re datâ ad nutum uti poſſet.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 2. in corp.

CASUS II.

POMPEIUS, magnæ Parœciæ Dominus, Caſtellum habet remotiſſimum ab Eccleſiâ Parochiali, ad quam conſequenter ire non poteſt niſi difficillimè, hyemali præſertim tempore. Quapropter Capellam, annuente Epiſcopo Diœceſano, ſub invocatione S. Huberti, in aula ſui Caſtelli conſtruendam curavit, & in eâ Miſſam ſingulis anni diebus, exceptis quatuor feſtis annualibus & primis Menſium Dominicis à Capellano in Caſtello commorante celebrandam inſtituit. Plurimi Ruſtici loci, & aliquarum Parœciarum vicinarum ad iſtam Capellam Religionis cauſâ recurrente die feſto Patroni conveniunt & peracto Miſſæ ſacrificio ſuas offerunt oblationes quas ſuper altare, vel in pelvi ponunt, iſtas oblationes ab annis viginti & ampliùs ſibi tribuit Capellanus, quamobrem Lucianus, recens inſtitutus Parochus, apud Pompeïum Capellanumque conqueſtus eſt, dicens, oblationes iſtas jure ad ſe pertinere. Capellanus regerit in contrarium, Parochum nullum jus ad eas habere, cum Capella non ſit in Eccleſia Parochiali, & pertinaciter renuit illi quidquam cedere. Utri jus patrocinatur?

RESPONS.

Ad Capellanum oblationes, de quibus agitur, pertinere ſentimus. Nam 1. Omnes Ruſtici offerentes nequidem de Parocho cogitant, cum offerunt, & cenſentur id unum intendere, ut oblationes Capellanus Miſſam celebrans ſuas faciat, & conſequenter oblationes ad Capellanum pertinent, pendent enim omnino ab offerentium intentione: *oblationes*, inquit S. Thomas, *de ſui naturâ habent quòd voluntariè offerantur* (e) quod probat his verbis Exodi (f) *ab omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas* (primitias) 2. Quia Sacerdotes, qui Capellis domeſticis deſerviunt, pejoris non ſunt conditionis quam Religioſi, atqui juxta S. Thomam (g) Religioſi ſibi poſſunt, quæ offeruntur, tribuere, non ſolùm quando Parœciam regunt, ſed etiam quando Capellæ deſerviunt: *Monachi ſive alii Religioſi.....ſi ſint miniſtri altaris, tunc poſſunt accipere oblationes ſponte oblatas.* 3. Quia iſte Capellanus viginti ab annis & amplius, abſque ullâ à Parochis Luciani anteceſſoribus mota lite oblationes ſibi tribuit; quod ſufficit juxta ſententiam Joannis de Uſſellis, & aliorum quatuor authorum, quos citat in 17. cap. libri 1. Deciſionum Covarruviæ.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. in corp.
(f) Exod. 25. 2.
(g) S. Thom. ibid art. 2. ad 1.

Verum eſt equidem Bleſenſi (h) & Melodunenſi (i) Edictis oblationes omnes Parochis attribui cum derogatione Aurelianenſis Edicti Caroli IX. quo pars aliqua Parochorum lucris ſubſtrahebatur, inquit Cabaſſutius, (k) ut ad Parochianorum lucra transferretur. Sed 1. duo ſupra dicta Edicta quoad rem de quâ agitur, jam non vigent, *niſi in paucis locis*, inquit Cabaſſutius (l) 2. Quia non ſunt intelligenda, niſi de ſolis oblationibus, quæ in ipſa Eccleſiâ Parochiali offeruntur, non autem de iis, quæ in alia Eccleſia, offeruntur, aut in Capella, cui non deſervit Parochus, nec per ſe, nec per alium, ut dicit Zerola, (m) *Zerola denique....teſtatur oblationes, quæ in parochiali Eccleſia fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò, quæ in aliâ fiunt Eccleſiâ, pertinere ad ejus Eccleſiæ Rectorem, ſeu præpoſitum.*

(h) Edict. Bleſ. art. 51.
(i) Edict. Melod. art. 21.
(k) Cabaſſut. loco ſup. cit.
(l) Cabaſſ. lib 2. c. 29. in fine.
(m) Zerola in prax. part. 2. v. Oblation.

Hanc noſtram deciſionem confirmat, quod obſervat Hevin in nonam ſententiam quam in ſuis exceptionibus refert Frain; obſervat nempe Hevin antiquam juriſprudentiam, juxta quam omnes indiſtinctè oblationes Paro-

cho tribuebantur, in quocumque Parochiæ loco fuissent oblatæ, mutatam esse. *Celles qui tombent*, inquit Gallicè; *dans les Chapelles construites dans l'enclos des maisons, n'apartiennent pour aucune part au Recteur, ou Curé*. Latinè; *nulla pars illarum* (oblationum) *quæ fiunt in Capellis intra domorum septa constructis*, pertinet ad Rectorem, *seu Parochum*. Quod probat tribus sententiis quarum primam, relatam à Frain (*a*), tulit Parlamentum Britanniæ minoris die 5. Maii an. 1610. Secundam die 13. Jan. an. 1654, & tertiam die 10. Nov. an. 1660.

(*a*) Frain cap. 2558.

CASUS III.

In Parochia S. Genesii instituta est celebris Sodalitas. Mævius dictæ Parochiæ Rector, seu præpositus contendit, omnes oblationes, quæ fiunt in Missa, quæ singulis Dominicis diebus ante Missam Parochialem cum cantu celebratur, adse pertinere. Sodales in contrarium dicunt, oblationes pertinere ad Thierrium Sodalitatis Capellanum, vel saltem ad ipsam Sodalitatem, ut iis ad emenda ornamenta, emendos cereos & cætera necessaria uti possit. Quomodo dirimi debet controversia?

RESPONS.

Doctus Theologus (*b*) ad propositam difficultatem respondet oblationes quæ in Ecclesiâ Parochiali fiunt, regulariter loquendo, jure ad Parochum pertinere; nisi fortè per pactum contrarium juri suo renuntiasset, vel nisi longo usu, legitimè præscripto, fuisset introductum, ut quædam oblationes ad Ecclesiæ pauperum-ve utilitatem expenderentur.

(*b*) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 142.

Hoc posito principio dicendum est, Mævium S. Genesii Paræciæ Rectorem in proposito casu oblationes cum fundamento sibi postulare, si juri suo per aliquam conventionem factam cum Sodalitate, de quâ agitur, non renuntiavit, nec illud per usum contrarium amisit. Sed si res aliter se habet, nullo jure sibi potest oblationes, de quibus agitur, vindicare.

Ad majorem rei explicationem non frustra addetur quod à Canonistis circa præsentem materiam dicitur. Sic loquitur Cabassutius post Bochellum: *Consuetudo frequentior, & passim usitatior, testante Bochello*, (ad collationem Regiarum Constitutionum lib. 1. tit. 6.) *hæc est, ut istæ....oblationes Parochi lucro cedant: ex verò, quæ appenduntur, ut dictum est*, (scilicet Parietibus Templi) *vel in Capsas immittuntur, fabricæ & reparationi, & ornatui Ecclesiæ destinentur: neque serventur nisi paucis in locis Edicta Henrici tertii duo, scilicet Blesense, art 51. & Melodunense anni* 1580. *art.* 21. *quibus oblationum integra jura Parochis attribuuntur cum derogatione Aurelianensis Edicti Caroli noni quo pars aliqua Parochorum lucris substrahebatur*. Zerola, (*c*) quem citat Cabassutius, idem docet. *Zerola....testatur, oblationes quæ in Ecclesia Parochiali fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò, quæ in aliâ fiunt Ecclesiâ, pertinere ad ejus Ecclesiæ Rectorem, seu præpositum, sed eas, quæ in parietibus affiguntur, aut suspenduntur, esse ipsius Ecclesiæ*.

(*c*) Zerola in prax part. 2. v. Oblationes.

Henris (tom. 1. lib. 1. cap. 3, q. 30.) refert Edictum quod istius authoris sententiam confirmat, datum scili et die 8. Aug. an. 1643. pro Capellano Capellæ nostræ Dominæ ab eremo dictæ, in Diæcesi Claromontanâ in Arvernis, contra Antonium Dechal Paræciæ de Nigra tabula præpositum, qui oblationes quæ in dictâ Capellâ fiebant, ad se pertinere contendebat.

Est & aliud simile Judicium latum die 5. Maii an. 1610. à Parlamento minoris Britanniæ & judicium istud refertur à Sevino pag. 825.

OBSEQUIUM OPERÆ.

Obsequium Operæ seu operarum præbitio, Gallicè *Corvée*, significat operam corpoream & nihil aliud est quàm servitus, seu præstatio personalis aut realis, quam alicujus loci incolæ Domino illius loci præstare tenentur; talis foret verbi gratiâ servitus propter quam teneretur aliquis Domini fena succidere, asperas explanare vias, aut ruptas reficere; aut alia hujusmodi facere.

Refert Carondas Edictum datum die 28. Jan. an. 1582. (*d*) quo statuitur eos qui dominis debent obsequia operæ plenam habere, vel ea reddendi, vel ea pecuniâ redimendi libertatem.

(*d*) Carondas *Memorat observat* v. obsequium operæ

Obsequia operæ, sive hominum, sive Vehiculorum, sive Jumentorum, sive aliorum pecorum non reliquantur, seu, quod idem est; quandò non fuerunt soluta non retrotrahuntur. Ut pluribus Edictis est declaratum (*e*).

Obsequia operæ sunt vel realia, vel personalia, realia ut potè à fundo debita non possunt extingui; quamvis fundus à viro nobili acquiratur; nam acquisitor, quamvis nobilis ad obsequia operæ tenetur non quidem personaliter, sed tamen ea per alium veluti Vicarium debet præstare. Juxta Edicta Parlamenti Parisiensis data die 23. Julii an. 1546. & 12. Decemb. 1587. ad jus obsequii operæ non tantùm requiritur possessio, sed insuper titulus legitimus adesse debet.

De obsequiis operæ fusiùs locuti sumus, in Verb. *Dominus Paræciæ*.

(*e*) De Rupe flavinâ tract. de jur. dom. c. 6. art. 6. Coquillus in consuetud. Nivernensis Tractûs art. 5. Jovetus. v. *Dominus* n. 65. Bouvotus tom. 1. v. *obsequium operæ*.

OCCASIO PROXIMA PECCATI.

Vide Absolutio Casus 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

OCCIDERE.

OCCIDERE, est vitam alicui adimere. Nemini licet alium, ut ut malum, auctoritate privatâ occidere : nisi se defendendo, & in necessitate propriæ conservandæ vitæ inevitabili : hoc in casu etiam non est licitum directâ mente occidere aggressorem, sed solùm se defendere, ut docet Sanctus Thomas (*a*), cui suffragantur omnes Theologi : imò expers homicidii modum justæ defensionis servet necesse est, id est, 1. Ut nihil non sit moderati in modo se defendendi. 2. Ne primus sit aggressus. 3. Ut nullâ aliâ ratione ex imminenti periculo expedire queat. 4. Et denique non sit certa mens adversarium occidendi, ut jam diximus. Hoc claris amplissimisque exponit verbis Tostatus Abulensis Episcopus, cujus verba recensere tæderet (*b*).

E contra homicidium est licitum committentibus auctoritate publicâ, ut probat Gratianus sententiâ Sanctorum Patrum, pluribus in Canonibus, quos recenser, laudatorum (*c*). Et quidem ea est doctrina Sancti Augustini in suâ ad Publicolam Epistolâ (*d*).

Longè potiori ratione nemini violentas manus sibi inferre licet sine gravi crimine, ut alibi idem docet Augustinus (*e*), his generalibus nixus verbis : *Non occides*. Attamen certum, est nonnullas sacras Mulieres pudicitiæ servandæ, veræque fidei propugnandæ causâ se dejecisse : verùm ea facinora contigerunt inspiratione Divinâ, ut docent Sanctus Hieronymus, Sanctus Augustinus & Sanctus Ambrosius.

Committitur homicidium quatuor modis diversis. Primo, auctoritate publicâ : Secundo, auctoritate privatâ : Tertio, necessitate : & quarto casu. Homicida reputatur quis pluribus modis, sive homicidium per se faciendo, ferro, veneno, aut aliter, sive per alium faciendo, jussu & consilio illud patrandi ; neglectâ lubenter cautione in opere faciendo, è quo sequitur mors proximi, adhibendâ ; imò neglectâ intercessione præsertim quando dignitatis partes postulant.

Homicidium plus minus ve grave ex variis personarum, locorum, temporis, aliorumque hujusmodi circumstantiis.

Morte afficiuntur in Galliâ quicunque fecerunt, aut admitti jusserunt hoc crimen, nisi à Rege impetraverint gratiam, quæ nunquam à damnis & commodis ei, cujus interest, debitis eximit.

Ex dictis concludendum, nemini unquam, quocunque in casu, licere hominem bonorum temporalium servandorum aut defendendorum causâ occidere : Unde ait S. Evodius, comprobante Sancto Augustino (*f*). *Quomodo enim apud eam* (Divinam Providentiam) *sunt isti à peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt ?*

Idem de famâ servandâ dicendum est : nam licèt cæteris bonis temporalibus sit anteponenda, constat tamen apud omnes, sitam esse in solâ hominum æstimatione, quorum judicia sæpius Dei judiciis adversantur ; & præterea bonum esse fluxum, juxta ac reliqua bona temporalia, quæ vitæ proximi nunquam sunt præferenda, quæ procul dubio cætera omnia dignitate superat, invitâ fallaci ideâ ab arrogantibus & superbis conceptâ, contra dictum Christianismi certum, Evangelio innixum, nempe, Christiano colendam & amandam famam, quæ in vitâ Christianâ & injuriarum veniâ est posita, Jesum Christum imitando : quod Apostolus breviter his includit verbis (*g*) : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.*

Clerus Gallicus an. 1700. coactus, damnavit tredecim Ethicæ depravatæ Propositiones, jam à pluribus Pontificibus & Doctoribus Lovaniensibus proscriptas. En memorandas in hoc Titulo.

PROPOSITIO XXX.

Non peccat maritus, occidens propriâ auctoritate uxorem, in adulterio deprehensam.

CENSURA.

Hæc propositio est erronea : crudelitatem privatamque vindictam approbat.

PROPOSITIO XXXII.

Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella, deprehensa gravida, occidatur, aut infametur.

PROPOSITIO XXXIII.

Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere, eamdem habere, cùm paritur ; ac consequenter dicendum, in nullo abortu homicidium committi.

CENSURA.

Hæ Propositiones sunt scandalosæ, erroneæ, infandis homicidiis, & parricidiis procurandis aptæ : Homicidii enim festinatio est, prohibere nasci, nec refert natum quis eripiat animam, an nascentem disturbet (*h*).

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp.

(*b*) Alphons. Tostat. Comment. in Mat. V part 2. art. 2. q. 109

(*c*) Gratian. §. *Hinc apparet.* 23. q. 5.

(*d*) S. Aug. in can. *De occidendis.* 8. 23. q. 5.

(*e*) Idem l. de Civit. Dei c. 17. in can. *Si non licet* 9. ead. c. & q.

(*f*) S. Aug. de libero arbitrio 5. seu n. 13.

(*g*) 1. Cor. 1. 12.

(*h*) Tertull. Apol. c. 9.

PROPOSITIO XXXIV. & XXXV.

Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

Licitum est; tam hæredi, quàm legatario, contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere (scilicet defensione occisivâ) sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

Censura.

Hæ Propositiones legi Dei & Ordini Charitatis divinitùs instituto, contrariæ sunt, perniciosæ & erroneæ (a).

(a) Exod. XXII. 2. 3.

CASUS PRIMUS.

BASILIUM cùm offendisset Ambrosius, jam pridem se eum occisurum jactans, quocunque in loco obvium; & Ambrosium, qui stricto gladio est eum adortus, & occidere nitentem, occidit ipsum Basilius. Num licuit sine ullo peccato?

Respons.

Si Basilius suam servare vitam non valuerit aliter quàm Ambrosium vitâ orbando, credimus ipsi licuisse sine ullo peccato, modò vitâ eum spolianti simplex, & unica se defendendi non verò certa eum occidendi mens fuerit. Ratio est quia, juxta jus naturale, satius erat propriæ vitæ servandæ ac defendendæ consulere quàm vitæ alienæ. *Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur*, habet Lex (b).

Variis in sancti Thomæ operibus veritas defenditur hæc, primò hoc præstruit fundamentum, (c) actionem sequi duo effecta diversa, quorum alterum convenit menti, qua evenire optatur; & alterum, qua evenit, nec optatur, nec intenditur. Unde concludit, actum, quo animus est vitæ conservandæ propriæ non esse illicitum, quia naturâ homo quantum penes eum est, servat quod sit. *Actus ergo, hujusmodi*, ait sanctus Doctor, *ex hoc quod intenditur conservatio propriæ vitæ, non habet rationem illiciti: cùm hoc sit cuilibet naturale, quòd se conservet in esse quantùm potest.* Postea subjungit, optimum tamen animum non sufficere solum ut actus fiat licitus; sed insuper correspondendum esse fini, ne evadat illicitus; ac proinde ei, qui se vitæ servandæ causâ defendit, non licere sine peccato violentiâ uti majore, quàm par est, ut ex voto succedat. *Potest tamen aliquis actus ex bonâ intentione proveniens illicitus reddi, si non sit proportionatus fini: & ideò, si aliquis ad defendendam propriam vitam utatur majori violentiâ, quàm oporteat, erit illicitum: si verò moderatè violentiam repellat, erit licita defensio: nam secundùm jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec est necessarium ad salutem, ut hunc actum moderatæ tutelæ prætermittat ad vitandam occisionem alterius: quia plus tenetur homo vitæ suæ providere, quàm vitæ alienæ.*

(b) Leg. *Ut vim.* 3. ff de justitiâ & jure lib. 1. tit. 1.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp.

Sanctus Doctor adjungit rursùs, vi principii modò constituti, quàm optimus & æquus sit servandæ vitæ animus, nunquam tamen licere privato mentem esse interficiendi aggressoris. *Sed quia occidere hominem non licet, nisi publicâ auctoritate propter bonum commune ... illicitum est, quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite, pugnante contra hostes, & in ministro Judicis pugnante contra latronem, quamvis etiam & isti peccent, si privatâ libidine moveantur.* En differentem Doctorem hunc Angelicum.

Hæc Doctoris Angelici doctrina innititur illustrissimorum Ecclesiæ Patrum doctrinâ, & inprimis sancti Cypriani (d), qui dicit Christiano, perindè ac cæteris omnibus occidere non esse licitum. *Quibus occidere non licet, sed occidi necesse est.* Et iterum (e): *cùm occidere innocentibus nec nocentem liceat.*

(d) S. Cyprian. Epist. 56. juxta edit Pamelii, seu l. 4. epist. 6. juxta Erasmum. seu ep. 58 juxta edit. Anglican. Pearsonii.

(e) Idem epist. 57. secundùm Pamelium, seu lib. 1. epist. 1. secundùm Erasmum. seu epist. 60. juxta eamd. edit. Anglican.

Sanctus Ambrosius mentem aperit certiùs hâc de re, quando dicit Christiano nunquam, esse servandam vitam morte proximi (f). *Non videtur quòd vir Christianus & justus & sapiens, quærere sibi vitam alienâ morte debeat, utpote qui etiamsi in latronem armatum incidat, ferientem referire non possit; ne, dum salutem defendit, pietatem contaminet.* Quod firmat Doctor Ecclesiæ, verbis, quibus Christus allocutus est sanctum Petrum, quum strinxit gladium defensurus eum adversùs eos qui manus in eum injecerunt (g): *Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et deinde hoc eximium agnat secum. *Quis latro detestabilior, quàm persecutor qui venerat, ut Christum occideret; sed noluit se Christus persecutorum defendi vulnere, qui volait suo vulnere sanare.*

(f) S. Amb. l. 3. de Officiis c. 4.

(g) Matth. XXVI. 52.

Defendit apertè sanctus Augustinus (h) eamdem doctrinam, quando, respondens Publicolæ ad plures difficultates, quarum solutionem postulaverat, dicit nemini, exceptis auctoritate publicâ agentibus, occidendum esse, datâ operâ, aggressorem, ne ipse occidatur. *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publicâ functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, acceptâ legitimâ potestate.* Quod comprobat hic Auctor istis Domini nostri verbis (i): *Ego autem dico vobis non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam; præbe illi & alteram.*

(h) S. Aug. epist. 47. aliàs 154. n. 5. io can. *De occidendis* 8. q. 5. item. lib. 1. de libero. arbit. n. 13.

(i) Matth. V. 39.

Ex hâc sententiâ, juxta veterem Ecclesiæ disciplinam, qui in casu, de quo agitur, aggressorem occiderat, suam solummodò defensurus vitam, pœnitentiæ subeat septennali & à communione privabatur primo triennio, si ètsi nullo motus odio occidisset (k). *Si quis quietè gradiens per viam*, inquit Isaac Episcopus Lingonensis, *aut si etiam in domo suâ fuerit, aut in plateâ civitatis, aut in villâ, subitò ab alio sit superventus, aut litis commotione, volens se defendere*, non *habens contra illum ante odium interfecerit hominem; septem annis, secundùm Canonicam institutionem, pœniteat; tres verò à communione privetur.*

(k) Isaac. Lingon. tit. 2. can 13 apud Jac Sirmund. tom. 1. Conc. Gall. 655.

Alphonsus Tostatus (l) vehementer comprobat hujus doctrinæ veritatem, & innixus principio sancti Ambrosii, sancti Augustini & sancti Thomæ, demonstrat, quando agitur non de bono publico, sed solùm de privato; non licere absque peccato, mente clarâ & directâ, occidere hominem, quamvis iniquum aggressorem, quia homicidium, auctoritate privatâ factum, est naturâ malum: sed licet tamen se defendere nece ipsâ aggressoris: quia sui defensio est non modò bona & honesta, sed & naturalis & necessaria. Unde concludit hic doctus Episcopus

(l) Tostat. comment. in Matth. c. V. part. 2. q. 109.

iniquè

inique lacessitum, qui manifestè aggressoria mortem intendit, perimere; etiamsi aliam sibi viam servandæ vitæ superesse persuasum habeat. *Nunc autem non intenditur bonum publicum, sed privatum*, inquit hic auctor, *ideo non licet velle occidere, quia malum est; sed licet velle defendere me: quia hoc bonum est. Ideo si iste voluerit occidere hostem, quia putat non posse se defendere, jam malum vult, & respectu mali finis nullus modus perveniendi est bonus.*

Dicta firmat hic Theologus hoc exemplo sensili: Si quis, inquit, intendit, fornicationem admittere, quævis via illâ gaudendi nunquam bona esse potest; quia quicquid hunc in finem suscipitur, bonum aut malum est tantum, quantum finis ex se est bonus aut malus. *Sicut si quis intendit fornicari; quicquid præmittat ad illud, non potest esse bonum: quia ea quæ sunt ad finem, non habent bonitatem, nec malitiam, nisi secundùm habitudinem ad finem.* Idem dicendum de eo qui, persuasus, se mortem non vitaturum nisi nece aggressoris, intendit eum occidere, eumque re occidit. Nam, quum finis sit ex se malus, actus, quo assequitur, est similiter malus: & (quod attentè perpendendum) facilis est, ut idem subjungit Auctor, homini illi persuasio falsi, quum fortè suam servabit vitam, nec hostem occidet, qui forsan lapsurus erit aut aggredientem reformidaturus, & in quem non permittet fortè Deus ut perniciosum, in eum conceptum, effi iat consilium. *Dato quod aliquis constitutus in necessitate, putet non esse possibile evadere, nisi occidat hostem*: (idem Tostatus pergit) *est tamen possibile hoc: quia fortè hostis cadet, vel timere incipiet, aut Deus impediet eum, & sic poterit evadere, non occidendo hostem. Si tamen intenderet occidere, ut se defenderet, etiamsi postea ista accidant, & non occiso hoste evadat; jam manet ei peccatum, quòd occidere aliquando intendit.* Ex hoc patet maximum esse interponendum discrimen inter velle se defendere, in casu proposito; & intendere distinctè & rectà aggressorem occidere, & maximo jure utrumque non esse confundendum, inferendo, licere velle occidere, quum se defendere liceat. Quando igitur licere dicitur aggredientem occidere *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, sic interpretandum, licere vim repellere, & parare vim, ne malum efficiat consilium; & si, quis contra eum vindicando, sine animo eum occidendi, properet impetu odii ductus, & mortiferum ei impingatur vulnus, aut vitâ privetur; sibi soli hoc esse vitio vertendum. Ea quoque est sententia inclytissimi Paludani. Qui plura volunt, consulant Theologos hoc argumentum agentes, Sylvium, Colloquia Luconentia, D. de Genet, aliosque (a).

Nihilominus non dissimulamus, nonnullos nominis Auctores (b) putasse, sanctum Ambrosium & sanctum Augustinum animo concepisse solùm casum solitum, & sæpè obvium, in quo interfectores aggressorum ferè nunquam moderaminis inculpati modum servant penitùs necessarium, ut coram Deo sui defensionem purget propriæ conservatione vitæ, & quidem fatendum perrarò & difficilimè eum, qui se iniquè lacessitum advertit, strictè ei, quod est omninò necesse, adhærere, ut vim repellat illatam, nec servire affectui sui vindictæ. Hanc quoque ob rem interfectores aggressorum se sontes habeant necesse est. Ex hoc ratiocinio igitur inferunt hi Auctores, licere iniquum aggressorem prævertere, morte ipsius, & datâ operâ, quando alias vitam servare non datur.

Innituntur Constitutioni à Clemente V. latæ in Concilio Viennensi, habito ineunte decimo quarto sæculo (c); en ejus verba. *Si furiosus aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit, & idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem.* Ut ut sit eorum sententia, à nostrâ non arbitramur recedendum esse; quia profectò congruit optimè Christianismi regulis & tutamini conscientiæ: nam interpretationem, quàm affigunt hi Auctores locis Patrum laudatorum, merè fictam ab iis patet, & solido carere fundamento, quum isti Doctores Sancti dixerunt indistinctè, sine exceptione & verbis absolutis; & iniquè verba in sensum peculiarem, quem non expresserunt, redigi. Constitutione Clementis V. fatemur, hunc Pontificem ab irregularitate exsolvere occidentes aut mutilantes sui defensione: sed hæc verba solùm interpretanda sunt de iis qui, servantes moderamen inculpatæ tutelæ, invasores occiderunt sine ulla mente eos orbandi vitâ; quum eos accenseat *infantibus* usu rationis carentibus, & furiosis, aut dormientibus, qui liberè non agunt, & insuper nihil profert, quod supponat homicidium ultrò, aut casu, factum; hoc est, cum & sine animo occidendi, qua in re vertitur difficultatis, de qua agitur, nodus.

(a) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 64. art. 2. quæsito 5.
Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 20. q. 2.
De Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 6. cap. 1. q. 4. & 5.

(b) Navar. Manual. c. 15. n. 2. & alii apud eum.

(c) Clement. si furiosus unicâ de homicidio volunt. & casuali lib. 5. tit. 4.

CASUS II.

Gilbertus iniquè à Gervasio lacessitur, Gervasius, se imparem & minùs dextrum in certamine percipiens, Gilberto offert finem imponere. Gilbertus fortiorem se habens desiderio vindictæ ductus, conditionem ab aggressore oblatam negat; ita ut Gervasius, prævidens periculum mortis suæ imminens, Gilberto lethale vulnus, quo eum humi sternit, impingat. Quâ de re quæritur, num Gervasius, qui, ea hypothesi, Gilbertum occidit, quia aliter vitam servare non valebat suam; teneatur tamen coram Deo hujus hominis nece?

Responsio.

Alphonsus Tostatus, in decisione præcedenti laudatus, ad difficultatem huic persimilem respondens (d), dicit, primam conditionem, qua quis intra moderamen inculpatæ tutelæ se continere censeatur, esse ut nullo modo sit aggressor: nam si primò hostem adortus & debilior ipso, offerat finem imponere certamini; & tandem invitus ad persequendum compellatur, ut se contra lacessitum defendat; reus coram Deo & hominibus tenetur homicidio, quamvis occiderit necessariò propriam servaturus vitam. Ratio, quam hic doctus Præsul apponit, est quia interfectus, licèt occiderit, postquam primo prælio non lacessiverit, est vera & immediata homicidii secuti causa, quod ipse fecit, etiamsi non sit perinde sons ac si in primo stetisset animo. En ipsissima Tostati verba, prout legimus. *Primò quòd ille qui occidit alium, sit propriè defendens se. Nam si aggrediatur, & occidat alium, etiamsi sit mutuò pugna, non est dubium quin teneatur: quia etiam secundùm legem humanam teneretur, etiamsi aggressus est. & alius cæpit pugnare; & aggressor vellet jam cessare, & alius non vult sed pugnat, ut occidat aggressorem, vicissim cupiens; aut nocere, & tunc aggressor, ne non occidatur, defendit se etiamsi cum moderamine inculpatæ tutelæ se defendat, & non potens aliter se defendere, adversarium occidat, adhuc tenetur tanquam reus homicidii, & secundùm leges humanas; quoniam aggressor fuit, & dedit causam immediatam ad homicidium voluntarium, quod postea ipse patravit; licèt quando patravit, jam non intenderet occidere: in judicio enim Dei reus erit homicidii. Sed non ita graviter, sicut si semper habuisset voluntatem occidendi, ut habuit à principio, quando fuit aggressor.*

(d) Alphon. Tostat. loc. supra cit.

Dicendum

Dicendum igitur, Gervasium re teneri morte Gilberti, quamvis occiderit eum, propriam servaturus vitam; quia non contigisset, nisi primò lacessivisset iniquè.

CASUS III.

PALAMEDES, irâ percitus, mulierem percussit prægnantem, quæ infausto hoc ictu est paulò post enixa infantem mortuum, viventem ante hunc casum: is tenetur-ne homicidio?

RESPONS.

Hujus difficultatis decisio pendet à principio, quod statuit Sanctus Thomas (a), qui de homicidio agens casuali, dicit duplici fieri modo. Primo vetitum patrando sensu quem habent Cajetanus & Sylvius in sequenti decisione laudandi. Secundo licita committendo, non adhibitâ cautione necessariâ. *Hoc autem contingit dupliciter*, inquit hic Doctor Angelicus, *uno modo quandò dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit; alio modo: quandò non adhibet debitam sollicitudinem.* Utroque in casu tenetur quis homicidio. *Si verò*, pergit, *det operam rei illicitæ; vel etiam det operam rei licitæ non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opere mors hominis consequatur.* En principium, cui innititur hic Doctor, quæstionem hîc propositam decisurus, ex quo dicit, eum hominem teneri morte infantis: quia percutiens matrem, quæ eum in utero habebat, vetitum sibi perpetravit. *Ille qui percutit mulierem prægnantem*, sunt ejus verba (b), *dat operam rei illicitæ, & ideo si sequatur mors mulieris, vel pueri animati, non effugiet homicidii crimen; præsertim cum ex tali percussione in promptu sit, quòd mors sequatur.* Quia tunc haud dubiè mors sequens est hujus infelicis ictûs effectum. Concludendum igitur, non licere Palamedem ab homicidii crimine purgari, in casu proposito.

(a) S.Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp. Item in 4. dist. 25. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3.

(b) Idem cit. art. 8. ad 2.

CASUS IV.

PORPHYRIUS hominem merâ occidit fortunâ, destitutus occidendi animo. Judicandus-ne est homicida?

RESPONS.

Ut propositæ fiat difficultati satis, dicendum est primò cum sancto Thomâ (c), fortuitum, juxta normam loquendo, non esse peccatum; quia voluntas abest. *Casus* ait hic Sanctus, *est causa agens præter intentionem: & ideo ea quæ casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta neque voluntaria: & quia omne peccatum est voluntarium, secundùm Augustinum, consequens est, quòd casualia, in quantum hujusmodi non sunt peccata.*

(c) S.Thom. supra cit. art. 8. in corp.

Præclarum hujus veritatis exemplum nobis præbet Scriptura sacra, dicens, si duobus simul egressis amicè & cædentibus ligna proximè, securis alterius casu è manu excidat, alterumque occidat (d); hoc casu interfectorem non fieri homicidam, ipsiusque vitam esse servandam. *Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui ... nullum contra eum odium habuisse comprobatur: sed abiisse cum eo simpliciter in Sylvam ad ligna cædenda; & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet & vivet.* Ea Scripturæ verba sunt. Veritas igitur est omnibus perspicua, homicidium simpliciter casuale & involuntarium non esse absolutè peccatum. *Absit*, inquit Sanctus Augustinus (e), *ut ea, quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.* Ratio est quia, ut ait idem Pater in Manichæos dicens (f), voluntas est vera peccati actualis causa. *Non igitur, nisi voluntate peccatur.*

(d) Deut. XIX. 4. & 5.

(e) S. Aug. cit. epist. 47. aliàs 54. n. 5.

(f) Idem l. de duabus naturis c. 10. seu n. 14.

Nihilominùs quod actu & ex se non est voluntarium quandoque fit casu, satis ut quis evadat sons: exempli gratiâ; quum, negligentiâ supinâ & neglectâ cautione adhibendâ, occidit hominem occidere bestiam putans. *Contingit tamen*, ait sanctus Thomas (g), id, *quod non est actu & per se volitum & intentum esse per accidens volitum & intentum, secundùm quod causa per accidens dicitur, removens prohibens; unde ille qui non removet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat removere, erit quodam modo homicidium voluntarium.* Atqui hoc duplici fit modo diverso, ut in decisione præcedenti diximus cum eodem Sancto Doctore. Primo: illicitum & mortale faciendo, id est, *quod naturâ suâ est periculosum, & via quædam ad homicidium*, ut interpretatur Sylvius post Cardinalem Cajetanum (h). Secundo: non adhibendo diligentiam & cautionem quæsitam in faciendo licito; ut probat idem Theologus (i) Decretali Alexandri III. aliâque Clementis III. (k) & ea mente dicunt Theologi mutuam posse indirectè operam conferri ad homicidium; hancque mutuam operam censeri voluntariam, etiamsi ponatur in omissione facti quod agendum aut removendum est, ut facinus Naucleri, qui naufragio perit, neglecto clavo, exemplum ipsum à Sancto Thomâ allatum (l): *Alio modo, indirectè, ex eo ipso, quod non agit; sicut submersio navis dicitur esse à gubernatore, in quantum desistit à gubernando.*

(g) S.Thom. loco cit.

(h) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 8. conclus. 2.

(i) Idem ibid. de conclus. 2.

(k) Alex. III. in c. Presbyterum & Clemens III. in cap. *Ad audientiam* de homicid. volunt. & casuali.

(l) Idem 1. 2. q. 6. art. 3. in corp.

Ex his sancti Thomæ principiis facilis est conclusio, in casu proposito, Porphyrium non teneri homicidio, quia simplici casu hominem occidit, sine directâ nec indirectâ voluntate occidendi: sed teneri, si contigerit, faciens illicitum, ut in casu præcedenti advertimus, aut licito operam dans neglexerit diligentiam & cautionem in facto adhibendam. Nam, eo in casu, non posset dici Innocens: quum, ex ratiocinio Sancti Thomæ cæterorumque Theologorum, saltem foret causa indirecta.

CASUS V.

GALLINICUS, cùm hominem advertisset lapsu contritum, nec ultra semihoram victurum, qui obnixè rogabat eum, ut mortem acceleraret, quâ finirentur dolores gravissimi, quibus laborabat, ei est assensus. Num tenetur homicidio eo in casu?

RESPONS.

Is est casus in secundo Regum libro memoratus (m). Saül pari in casu observabatur ac homo, quem offendit Gallinicus; Amalecitam, quem advertit, ut eum penitùs perderet, rogavit, ad finiendos dolores. Amalecita, percipiens in eo certè nullam vitæ spem esse, obedivit, & Davidi retulit ipse persuasus se Charitate usum & probatum iri. Sed David eum in ipso temporis articulo, morti addixit. *Casu veni in montem Gelboë, & Saül incumbebat super hastam suam ... & conversus post tergum suum, vidensque me advocavit .... dixit mihi ... sta super me, & interfice me ... stansque super eum; occidi illum: sciebam enim, quòd vivere non poterat post ruinam: vocansque David unum de pueris suis ait: accedens irrue in ipsum, qui percussit illum & mortuus est: & ait ad eum David: sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversùm te dicens, interfeci Christum Domini.* En verba Scripturæ sacræ. Et sanctus Thomas (n) hoc exemplo probat nulli unquam privato licere alium perdere quocunque in casu, licèt petatur. Ratio, quam adjungit, est quia vitam alii adimens non solùm afficit injuriâ occisum, sed Deum ipsum illud prohibentem, solumque vitæ hominum arbitrum, & Rempublicam, cujus hic erat membrum.

(m) 2. Reg. I. 6. & seqq.

(n) S.Thom. 3. part. sum. q. 47. art. 6. ad 3.

Ille

Ille qui occidit hominem, inquit hic Doctor Sanctus, *injuriam facit, non solùm homini occiso, sed etiam Deo & Reipublicæ; sicut etiam & ille qui occidit se ipsum. Unde & David damnavit illum ad mortem qui non timuerat mittere manum, ut occideret Christum Domini, quamvis eo petente.* Haud dubiè igitur Gallionicus, in quæsito proposito, purgari ab homicidio nequit: quum nemini unquam liceat, auctoritate privatâ, alium occidere, nisi, necessitate absolutâ pressus, suam teneatur servare vitam, eumque occidat *cum moderamine inculpatæ tutelæ*. Quo in casu non licet quoque directâ mente aggressorem occidere, sed solùm se defendere, ut alibi diximus.

CASUS VI.

Dinamius, in jus vocatus, & morti addictus per detractionem judicii, quia noctu trucidaverat vicinum, evaserat: sed Fulgosius, loci, in quem se receperat homicida, Dominus obvium occidit sclopeto, tanquam proscriptum & damnatum. Num tenetur homicidio & peccato mortali, judicium damnatorium eum in hominem latum ipse exequens?

Respons.

Constat Folgosium teneri homicidio, ac proinde peccato mortali, Dinamium auctoritate privatâ interimentem. Nam ne violetur quintum Decalogi præceptum occidere hominem prohibens, duo sunt absolutè necessaria; videlicet, justitia & auctoritas legitima. Primò justitia est necessaria, hoc est, oportet ut satis sit argumentorum quibus reus probetur crimen, quod Lex morti addicit, admisisse; & in eum sit inquisitum, servatis omnibus justitiæ regulis usitatis & formulis Juris requisitis. Secundò auctoritas legitima est necessaria, id est, auctoritas publica, qua morti reum addicenti, capite damnandi potestas datur, ut & judicium exequenti eum vitâ privandi; ita ut hominem, quantumvis reum & damnatum, occidens, his duobus unà non concurrentibus, violet præceptum homicidium prohibens. Atqui Fulgosio non fuerat delata auctoritas publica, ut liceret Dinamio vitam adimere. Non licuit igitur ipsi occidere sine homicidii crimine.

Hæc decisio apud Sanctum Augustinum à Gratiano laudatum (a), probata legitur, qui dicit, interfectorem latronis, sacrilegi aut cujusvis alius mali hominis, sine munere publico sibi delato, esse judicandum ipsum & plectendum quatenùs homicidam, imò ejus crimen gravius esse eo, quòd temere voluerit in auctoritatem, quam Deus non concesserat, invadere. *Qui verò sine aliquâ publicâ administratione, maleficum, furem sacrilegum & adulterum, perjurum; vel quemlibet criminosum interfecerit.... velut homicida judicabitur, & tantò acriùs, quantò non sibi à Deo concessam potestatem abusivè usurpare non timuit.* Recenset quoque idem Gratianus Canonem è scriptis ejusdem Patris excerptum (b), quo apertè eadem probatur veritas.

(a) S. Aug. in can. Quicumque 33 23. q. 8.

(b) Idem in can. Cum Minister. 14 ead. causa & q.

Sancti Augustini doctrinæ suffragatur Sanctus Thomas (c), quando dicit privato, auctoritate legitimâ non valenti, nec administrandæ rei publicæ præposito nullo in casu licere hominem occidere, nomine boni & salutis omnium quærendæ. *Occidere malefactorem licitum est*, ait hic Doctor Sanctus *in quantum ordinatur ad salutem totius communitatis. Et ideo ad illum solum pertinet, cui committitur cura communitatis conservandæ, sicut ad Medicum pertinet præcidere membrum putridum, quando ei commissa fuerit cura salutis totius corporis. Cura autem communis boni commissa est Principibus, habentibus publicam auctoritatem: & ideò eis solum licet malefactores occidere* (scilicet servatis servandis) *non autem privatis personis.*

(c) S. Thom. 2. 2. 64. art. 3. in corp.

CASUS VII.

Enguerrandus, miles, obvium casu militem hostem, placidè viam abeuntem, occidit. Tenetur-ne homicidio? Deinde alium obvium, cum quo pugnavit, armis exutum & captivum occidit. Num dicendus est, hoc in casu, reus homicidii?

Respons.

Ad priorem respondemus quæstionem, Enguerrando, si non esset in statione, nec jussus, non licuisse sine crimine militem hostem occidere obvium, ut ut justum sit, in quod se se intulit, bellum: tunc enim auctoritate occidisset privatâ: quod nunquam licet, nisi propriæ vitæ servandæ causâ, se defendendo *cum moderamine inculpatæ tutelæ* & sine animo distincto occidendi, ut in primâ diximus decisione. E contra Enguerrando, si esset in statione, aut ab Ordinum Ductoribus jussus ad excursiones faciendas in terram hostilem, aut aliàs licuit eum occidere, sine homicidio, si hic miles hostis noluit fieri captivus bello; non aliter.

Hæc est Sancti Augustini decisio (d), cujus auctoritatem Gratianus in suo Decreto laudat his verbis. *Miles, cum obediens potestati sub qua legitimè constitutus est, hominem occidit, nullâ civitatis suæ Lege reus est homicidii. Imò, nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contempti. Quod si suâ sponte atque auctoritate fecisset; in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque inde punitur, si fecerit injussus, inde punietur, nisi fecerit jussus.*

(d) S. Aug. l. 1. de civit. Dei c. 26. in can. Miles 2. 2. q. 5.

Secundò, dicimus militem, quem Enguerrandus captivum duxit, non licuisse eum occidere, nisi coactus ad suam servandam vitam (e). *Sicut rebellanti & resistenti violentia redditur*, inquit Sanctus Augustinus, *ita victo, vel capto, misericordia jam debetur: maximè in quo pacis perturbatio non timetur.*

(e) Idem ep. 89. aliàs. 205. n. 6.

CASUS VIII.

Eleonora, nobilissimo genere orta, timens ne sibi pudicitiam attentaturus & erepturus esset Hercules, parentis sui domesticus, invito quovis ejus tenisu, copiam fecit eum occidendi, pudicitiæ servandæ causâ, quam suæ semper anteposuit vitæ. 1. Num in hoc peccatum mortale homicidii fecerit? 2. Num licuerit sibi consciscere ipsi mortem, hujus infamiæ vitandæ gratiâ, ut in Historiâ Ecclesiasticâ nonnullæ leguntur Virgines Sanctæ fecisse?

Respons.

Antequam fiat quæsito huic peculiari satis, fatendum est, nonnullos Auctores tueri, honorem esse vitæ anteponendum; & quum liceat contra iniquum invasorem se defendere, eum occidendo quum aliter propriam servare vitam non datur, potiori licere ratione occidere detracturum nobis honorem, quando aliter servare est impossibile.

Verùm tuemur illos Auctores errare, & hoc scitum esse perniciosum & penitùs à Legibus Christianismi alienum. Nam quid est honor, juxta notionem communem & sensum usitatum, nisi donum merè temporale, & in solo positum hominum judicio. Atqui quis ratione præditus & lumine Evangelii illustratus defendat, donum adeo fragile & debile vitæ esse anteponendum? Profectò habentes eum tanto & sublimi pretio ducuntur à superbiâ inimâ & amore sui illicito. Atqui gloriæ mundanæ desiderium vincens timorem & amorem Dei est alienum à vera fide, quæ Christianum semper movet amore. Quapropter Dominus noster hujus falsæ gloriæ amicis dicit (f): Quomodo potestis credere, dum vestram quæritis mutuam gloriam, nec veram quærere studetis? Quod etiam probat Sanctus Augustinus iisdem Jesu Christi verbis (g): *Tam enim est hoc vitium inimicum piæ fidei*, ait hic Pater,

(f) Joan. V. 44.

(g) S. Aug. l. 5. de civit. Dei cap. 14.

si major sit in corde cupiditas gloriæ, quàm Dei timor, vel amor, ut Dominus diceret. Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem exspectantes; & gloriam, quæ à solo Deo est, non quærentes?

Solidus & verus Christiani honor, vitæ anteponendus, ponitur, in imitando Jesu-Christo, & ad ejus exemplum condonandis injuriis gravissimis. Nostra vera Gloria, ait Apostolus (a), noster verus honor est, ut vitam agamus Evangelio sic consentaneam, ut nihil nobis exprobret conscientia nostra: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Uno verbo, vero Christiano gaudendum est, dicente Jesu-Christo in Evangelio, (b) de injuriis sibi illatis & opprobriis iniquè inustis; quia sic perfectiori similitudine accedit ad divinum Dominum, & tutiorem ad gloriam cælestem premit viam. *Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos, mentientes propter me, gaudete & exultate: quia merces vestra copiosa est in cælis.*

(a) 2. Cor. I. 12.

(b) Matth. V. 11.

Sic positâ hac veritate haud dubiâ: dicimus, responsuri ad difficultatem propositam, Eleonoræ non licuisse, sine peccato mortali homicidii, vitam Herculi adimere, virginitatis & pudicitiæ servandæ nomine, quum, amissâ virginitate corporali, servasset coram Deo purum cor & innocentem animam: quia *violentiâ non violatur pudicitia*, ait Sanctus Augustinus (c), *si mente servetur*, & alibi (d): *Violentiâ non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis suâ turpiter carne non utitur, sed sine consensione tolerat quod alius operatur.* Quod satis sit cuivis Christiano, cui floccis facienda sunt cætera omnia, tanquam bonum transitorium & fluxum: idem quoque censuerunt semper Sancti, & sancta Lucia, Tyranno Paschasio respondens, minanti virginitatem vi eripiendam (e). *Nunquam coinquinatur corpus, nisi consensu mentis, si me invitam jusseris violari, castitas duplicabitur mihi ad coronam.*

(c) S. Aug. ep. 228 n. 10.
(d) Idem serm. 218. aliàs 180. n. 7.

(e) Breviar. Paris. in Festo sanctæ Luciæ lect. 5.

Non nostra; Sed sancti Augustini ipsius hæc est decisio (f), qui declarat certissimè, nunquam licere vitam stupratori adimere, ut castitatis decus servetur; & ratio, quam affert, est quia castitas, quatenùs virtus, in anima residet potissimum, ac proinde solo stupro virginitati corporali per vim illato eripi nequit. Quapropter, inquit hic Pater, quamvis Legem, his infamibus stupratoribus vitam spoliare mandantem, non arguam, postquam Judex eos morti addixerit, tamen quomodo interfectores eorum illâ in occasione purgem coram Deo non percipio: *De pudicitiâ verò*, inquit, *quis dubitaverit, quin ea sit in ipso animo constituta; quandoquidem virtus est. Unde à violento stupratore eripi nec ipsa potest .... quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici: sed quo pacto istos defendam, qui interficiunt, non invenio.* Potuerunt-ne Auctores, aliàs perspicacissimi, qui dictis hic à Sancto Augustino contraria dixerunt (g) hunc non legisse locum; aut, eo lecto, ausos suam anteponere sententiæ Augustini; quamvis non ignorarent ejus Doctrinam in Ecclesiâ venerandam?

(f) S. Aug. lib. 1. de libero arbit. c. 5. seu n. 12.

(g) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 7. quæsito 9. conclus. 1. & apud eum Sylvester v. *Homicid.* 1. q. 5. Petrus Navarr. l. 2. c. 3. n. 395. & Salonius.

Cæterum hactenùs dicta de castitatis decore interpretanda sunt de quovis alio honore potiori jure; quum hoc aliis supereminеat. Fatemur tamen verum, quemvis teneri suum honorem præstare sartum tectumque propter charitatem proximi, quem nunquam offendere licet: sed æquè certum est verâ charitate proximi mandato Dei consentaneâ, nunquam licere sanguinem effundere humanum, falso nomine famæ honorisque nostri inter homines servandi.

Hæc Doctrina Evangelio sic concordat, ut plura argumenta, quibus probetur, necessaria non esse arbitremur. Sed, ex quæstione, quam agitamus, hîc juvat recensere censuram, a Pontifice Innocentio XI. habitam Decreto 2. Martii an. 1679. Propositionis huic rei affinis ex sexaginta quinque trigesimæ en verba (h): *Fas est viro honorato, occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum; si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; & post impactum alapam vel ictum fustis fugiat.* Hic summus Pontifex, hanc perniciosam proscribens Doctrinam, quibuscumque interdicit eam docere aut defendere pœnâ excommunicationis *ipso facto*, cujus absolutionem sanctæ servat sedi, excepto mortis articulo.

(h) Trigesima proposit. damnata inter. 65. ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679.

Ad secundam propositam quæstionem, nempe, num Eleonoræ licuisset sine peccato mortali sibi mortem ipsi consciscere, quum aliter virginitatis honorisque jacturam effugere nequiverit; respondemus cum Sancto Thomâ (i), nunquam fas esse sibi mortem inferre. *Seipsum occidere, est omninò illicitum.*

(i) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. in corp.

Prima, Ratio quam hic sanctus offert Doctor, est, quia in naturam ipsam & amorem sui peccaret. *Primò quidem, quia naturaliter quælibet res seipsam amat; & ad hoc pertinet, quòd quælibet naturaliter conservat se in esse & corrumpentibus resistit, quantùm potest; & ideo quòd aliquis se ipsum occidat est contra naturalem inclinationem & contra charitatem, qua quilibet debet seipsum diligere.* Unde infert hic Sanctus nemini licere ullo in casu se interficere sine peccato homicidii mortali: *Et ideo sui-ipsius occisio semper est peccatum mortale.*

Secunda ratio est, quia privatus non sui-ipsius, sed Reipublicæ est, cujus est pars, ac proinde, illæsâ Republicâ, mortem sibi inferre nequit. *Quilibet autem homo est pars Communitatis, & ita id quod est, est communitatis. Unde in hoc quòd seipsum interficit, injuriam Communitati facit.*

Tertia denique est, quia vita est Dei donum, & ab ipso pendet solo. *Tertiò, quia vita est quoddam donum, divinitùs homini attributum, & ejus potestati subjectum, qui occidit, & vivere facit.* Inde infert, neminem habere in suâ potestate vitæ cum morte commutationem sine gravi injuriâ Deo, soli summo vitæ necisque arbitro, illatâ. *Et ideò qui se-ipsum vitâ privat in Deum peccat, sicut qui alienum servum interficit, peccat in dominum, cujus est servus: & sicut peccat ille, qui usurpat sibi judicium de re sibi non commissâ: ad solum enim Deum pertinet judicium mortis & vitæ, secundùm illud Deuteronomii* XXXII. Ego occidam, & ego vivere faciam.

Denique hic Doctor Angelicus quæsitum speciale, de quo agitur, expendens, ait perspicuè (k): *Non licet mulieri se-ipsam occidere, ne ab alio corrumpatur: quia non debet in se committere crimen maximum, quod est sui-ipsius occisio: quia non inquinatur corpus, nisi de consensu mentis.*

(k) Idem ibid. ad 3.

De Sanctis, qui mortem sibi consciverunt, & quorum objicitur exemplum, dicendum 1. Perpaucos esse numero. 2. Se non interfecisse nisi vivido Spiritûs sancti ductu motos, ut idem docet Thomas (l). Dicta hactenùs quæque solidissimis & amplissimis argumentis probat Sanctus Augustinus in Canone, à Gratiano ex ejus Scriptis deprompto (m), in quo hic ait Sanctus: *Hoc dicimus; hoc asserimus; hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere; veluti fugiendo molestias temporales; ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata: ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum.*

(l) Idem ibid ad 4.

(m) S. Aug. lib. 1. de Civit. Dei c. 17. 18. 20. & 26. in c. non licet 9. §. 5. 22. q. 5.

CASUS IX.

Jordanus, deprehenso in flagranti delicto Ludovico, se spoliante noctu quadringentis nummis aureis totâ re suâ familiari, exclamavit eumque sequutus est, ut surreptos deponeret nummos. Sed in Ludovicum ocyùs fugientem emisit casu glandem plumbeam, eum occidere intendens, & re interfecit. Num hoc homicidio peccatum fecit mortale?

Respons.

Vitam hominis bonis temporalibus longè præstantiorem constat, ex regulis veræ charitatis nemini unquam adimi sine gravi crimine, ut hujusmodi bona licèt magna serventur. Nam ut ait Sanctus Augustinus (a), quomodo contaminati effusione sanguinis humani ob res contemnendas possunt esse coram Deo innocentes? *Quomodo apud eam* (providentiam divinam) *sunt isti peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt?*

(a) S. Aug. l. 1 de libero arbit. c. 5. seu n. 13.

Innocentius IV. (b) dilucidè hanc dirimit difficultatem Commentario in quinque Decretalium libros, declarans, de interficiente alium propriæ vitæ servanda causâ, qui excommunicationem, à Canonibus in homicidas latam, non incurrit, non perinde esse ac de occidente alium bonorum servandorum gratiâ: nam tunc incurrit *ipso facto*, quia transgreditur modum servandorum licitum. *Si hic timore* (ne occidatur) *alium occidat*, inquit hic Pontifex, *non incidit in Canonem....sed si pro rebus occideret, secùs: quia tunc excederet modum. Suprà cit.* Intelleximus. *De homicidio*, Atqui, ex Concilio Meldensi (c), ab excommunicatione nunquam abest peccatum mortale. *Anathema est mortis æterna damnatio; & non nisi pro mortali debet imponi crimine.* Unde hujusmodi homicidium nunquam purgatur à peccato mortali, ac proinde eo tenetur Jordanus qui Ludovicum interfecit.

(b) Innoc. IV. super cap. si verò 3. de sent. excommun. &c. lib. 5. tit. 39.

(c) Conc. Meldens. in Can. Nemo 41. 11. q 3.

Addendus est Alexander III. (d) qui jam eâdem ratione definiverat difficultatem agitatam, respondens Abbati Benedictino qui de duobus eum consuluerat Religiosis quorum alter furem nocturnum vestes suas erepturum occiderat. Nam hic Pontifex declarat ambos peccasse & pœnitentiæ agendæ addicendos; hunc quidem, quia in vinciendum furem adjutorium ei fecit; illum verò, quia occidit, absente altero; & subjungit, pallium cum tunicâ deserere satius esse, ut habet Evangelium, quàm hoc admittere crimen ob res adeò spernendas & transitorias. En verba: *Verum quoniam expediebat potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus rebus & transitoriis, tam acriter in alios exardescere; abstineat iste humiliter ab Altaris ministerio; & uterque peccatum suum studeat expiare.* Quam in rem hæc est Glossæ prudens nota, nunquam licere homicidium facere, ut bona serventur temporalia, *pro amissione rerum temporalium nullus debet homicidium incurrere* (e).

(d) Alex. III. in cap. Suscepimus 16. de homicid. volunt. vel casuali l. 5. tit. 12.

(e) Glossa in cit. cap. suscepimus. init.

Postea mirari subit tot Casuistas cæcos sententiam veritati solidè stabilitæ defendere ausos. Meritò igitur Pontifex Innocentius XI. in Decreto die 2. Martii 1679. adversùs sexaginta quinque Propositiones Ethicæ remissioris lato, complexus est tres sequentes, 31. 32. & 33.

„ Tricesima-prima Propositio damnata. Juxta „ normam loquendo, mihi licet furem occidere, „ ut servem unum aureum nummum. *Regulari- „ ter occidere possum furem, pro conservatione unius aurei.*

„ Tricesima-secunda Propositio damnata. Non „ solùm licet defendere defensione funebre quæ „ actu possidemus; sed & res quibus nobis est jus „ inceptum, & quas possessuros esse speramus. „ *Non solùm licitum est defendere defensione occisivâ „ quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.*

„ Tricesima-tertia Propositio damnata. Tum „ hæredi, cùm legatario licet se defendere eodem „ modo (cruento) adversùs inique impedientem, „ ne vel in hæreditatis possessionem veniat, vel solvantur legata: quod etiam ei licet, cui jus est in „ Cathedram aut Præbendam, adversùs iniquè „ impedientem earum possessionem. *Licitum est, „ tam hæredi quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti „ in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem* „.

Ampliora desideranti argumenta consulendus est Fagnanus Commentario in Decretalia (f), in quo hic doctus Canonista alia congerit plura, quorum primum & præcipuum è Scripturâ deducitur (g), quæ interpretante Sancto Augustino, prohibet furem, nostris solùm inhiantem bonis, occidere.

(f) Prosper Fagnan. in cap. Interfecisti 2. de homicid. volunt & casuali.

(g) Exod. XXII. 2. & 3.

CASUS X.

Olivarius, Negotiator Gallus in Oriente negotiaturus, ab Hassan piratâ Tunetensi fuit vi raptus, licèt legitimo instructus esset commeatu, & Gallia pace uteretur plenâ cum isto Regno; & Hassan eum à decennio durâ premit servitute, & crudeliter in eum sævit, ut Religionem ejuret Christianam compulsurus. Qua de re quæritur, num Olivario, cui quandòque est copia Hassan occidendi, liceat eum interficere, ut libertatem recipiat, & è miserâ, qua laborat, sorte exeat?

Respons.

Præter hos duos casus homicidium non est licitum. Primum: quando facienr torturis partes exercet, quum reus legitimè est capite damnatus. Secundum: quando homicidium manifesto committitur Dei præcepto; cujus permulta legimus exempla in Scripturâ; ita ut nullus unquam aliis omnibus in casibus occidi non liceat, sine transgressione præcepti divini crimen homicidii prohibentis. Hinc Olivarius, auctoritate privatâ, Hassan occidere nequit absque gravi crimine.

Ea est Sancti Augustini decisio (h). *Quasdam verò exceptiones eadem ipsa divina fecit auctoritas, ut non liceat hominem occidi. His igitur exceptis, quos vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ, Deus, specialiter occidi jubet; quisquis hominem, vel se-ipsum vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur.* Ea hujusce Patris verba. Tertium tacemus casum, in quo, nempe, injustus occiditur aggressor, quia de eo fusè diximus, ad primam respondentes difficultatem; & insuper non postulat quæsitum hic propositum.

(h) S. Aug. l. 1 de Civit. Dei. cap. 21.

CASUS XI.

In Colloquio Ecclesiastico hæc proposita fuit quæstio, videlicèt, an Magistratui auctoritate publicâ & supremâ valenti, se ipsum liceat interficere, si se habeat morte dignum, sive quia cum hostibus egit adversùs Principis commodum, aut quâvis aliâ hujuscemodi ratione. Defenderunt nonnulli ipsi licere. Econtra alii dixerunt, non licere absque crimine. Penès quos stat veritas?

Respons.

A posterioribus stat veritas: nam constat isti non licere Magistratui se morte ipsum multare sine peccato mortali, quantumvis reus supponatur; Ratio est, quia auctoritate valenti publicâ est jus vitâ privare maleficum, quatenùs ipsius Judici. Atqui nemo sui Judex esse potest. *Generali Lege decernimus neminem sibi esse Judicem*, habet Lex (i), Si quacunque valeat potestate & quodcumque patraverit crimen, sibi mortem inferre non licet. Ea est S. Thomæ Doctrina, dicentis (k): *Ille qui habet publicam potestatem, potest licitè malefactorem occidere per hoc quòd potest de ipso judicare: nullus autem est Judex sui ipsius. Unde non licet habenti publicam* potes-

(i) Leg. Generali unicâ Cod. ne quis in suâ causâ judicet. vel jus sibi dicat. l. 3. tit. 5.

(k) S. Thom. 2. 2. q 64. art. 5. ad 2.

Rrrr 2

potestatem se-ipsum occidere propter quodcunque peccatum. Uno verbo, nemini, quovis nomine, sibi mortem consciscere licet, docente eodem Doctore Angelico: & eam ob causam à peccato liberi censentur Samson, nonnullæque sacræ mulieres, quæ, ingruente persecutione, carnifices anticiparunt, se agentes ipsæ præcipites, aut in flammas sibi destinatas ruentes, quia movebantur ductu spiritûs sancti extraordinario: ut

(a) Idem ibid. ad 4.

probat idem Doctor (a) Sancti auctoritate Augustini, qui hac ratione peccato purgat Samsonem. *Sicut Augustinus dicit in c. 2. de Civitate Dei* (b):

(b) S. Aug. cit. lib. 1. de civit. c. 21.

Nec Samsen aliter excusatur quòd se-ipsum cum hostibus ruinâ domûs appressit; nisi quòd latenter spiritus sanctus hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat: & eandem rationem assignat de quibusdam sanctis fœminis, quæ tempore persecutionis se-ipsas occiderunt.

CASUS XII.

Blasius, Magistratus auctoritate judiciorum supremâ valens, seditionem totius Provinciæ generalem compescere nequit, nisi devovendo seditiosis caput Exactoris, quem perspectum habet non esse causam mali, quod ei imponitur: potest-ne eum capite damnare & multare, conscientiâ; in omnium & Imperii commodum?

Respons.

Constat Blasio, isto in casu & quovis alio, non licere hanc damnare Exactorem; quum perspectam habeat ejus innocentiam: ea est sancti Thomæ Doctrina (c), dicentis: *Nullo modo*

(c) S.Thom. 2. 2 q. 64. art.6. in corp.

licet occidere innocentem. Et alibi, ad 108. quæstiones à Joanne Vercellensi Ordinis sui Generali propositas respondendo. *Quod verò 86. ponitur*, ait hic Sanctus, *innocentem interfici, non est secundùm se malum. Hoc falsum est; si intelligatur interfici ab homine, prout verba sonant.* His subjungit, soli hoc esse jus Deo, quatenùs supremo vitæ necisque omnium hominum arbitro, qui insuper morte digni sunt in pœnam peccati originalis cum quo nascuntur. Hinc concludendum est Judicem, capite damnantem innocentem; licèt innocentiæ conscium, fieri homicidam.

(d) Exod. XXIII. 7.

Hæc decisio verbis nititur Scripturæ (d): *Insontem & justum non occides*: Ratio hujus interdicti est, quia, dicente Sylvio (e), homo interfici

(e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 6. init. & resp. ad arg.

nequit, nisi quia ejus vita societati est damnosa. Atqui vita innocentis non dicitur damno esse sodalitati, quum contra ei prosit. Nunquam igitur vitâ privare licet sine gravi peccato. *Solùm eatenus licet aliquem hominem interficere quatenus ejus vita est bono publico noxia, innocentis autem vita tantùm abest, ut sit noxia, ut potiùs sit conservativa & promotiva boni communis.* Idem Theologus Sancti Thomæ doctrinæ assentiens, subjungit, ex se malum & à jure naturali alienum esse vitâ orbare datâ operâ innocentem perspectum; ac proinde nunquam fieri licitum. *Occidere innocentem, est per se malum, jurique naturali contrarium, si loquamur de occisione innocentis, quæ fiat per se, seu ex intentione, citra peculiarem divinæ voluntatis significationem; & quemadmodum fornicatio, mendacium & similia nunquam possunt esse bona, ita modo jam dicto interficere innocentem, nunquam potest esse bonum.*

CASUS XIII.

Peregrinus, odio vicinum prosequens, animal ei proprium occidit. Peccavit ne in hoc?

Respons.

Non peccavit distinctè Peregrinus, animal vicini proprium occidens. quando enim dixit Deus: *Non occides*, non est exponendum hoc mandatum de bestiis quibuscunque; quia nec ratio, nec societas communes nobis sunt cum illis. *Cùm legimus*, Non occides.... *non accipimus hoc dictum esse de fructetis; quia nullus est in eis sensus, nec de animantibus irrationabilibus, volatilibus, natatilibus, ambulatilibus, reptibilibus, quia nullâ nobis ratione sociantur, quam non eis datum est nobiscum habere communem; unde justissimâ ordinatione Creatoris & vita & mors eorum nostris usibus subditur.* Sic mentem aperit Sanctus Augustinus (f), qui subjungit, hæc

(f) S. Aug. l. 1. de civit. Dei c. 20.

verba dici de solo homicidio: *Restat, ut de homine intelligamus quod dictum est: Non occides.*

Sed peccavit 1. in Charitatem, illud occidens, invidiâ & odio motus in proximum, & vindictâ nunquam Christiano licitâ.

2. Rursus peccavit in justitiam, si hoc animal vicino necessarium aut utile esset, ut jumentum clitellarium, ovis, canis domûs aut gregis custos, aliaque hujusmodi, quo in casu teneretur, Peregrinus, conscientiâ, ad damnum vicino illatum compensandum, aut in posterum ferendum. Hæc veritas adeò perspicua & haud dubia ex se est, ut hanc in rem recensendis probetur auctoritatibus permultis necesse non putemus.

CASUS XIV.

Casuistæ longè dissident circa detruncationem. Hi quidem cuique licere arbitrantur membrum corporis resecare, quam suæ saluti aut commodo grandi consulit; & ex hoc principio inferunt, patri licere citra peccatum filio consentienti genitalia exscindere, ut suavissimâ utatur voce, & intersit simphoniæ Ecclesiæ aut Principis, aut adolescenti licere sibi virilitatem adimere, ut sic à violentis carnis tentationibus sit liber, quibus resistere non est par, & hâc viâ salutem præstet tutam.

Illi verò defendunt, eos errare; hancque detruncationem à quinto prohiberi mandato, homicidium vetante.

Cui standum?

Respons.

Ut ad quæstionem propositam respondeamus, in usum nostrum maximè confert statuere principium, quo nititur Sanctus Thomas (g). En ver-

(g) S. Thom. 2. 2. q 65. art. 1. in 2. q.

ba, & locum, licèt prolixum, non abbreviandum censemus: *Cùm membrum aliquod sit pars totius humani corporis, est propter totum, sicut imperfectum propter perfectum; unde disponendum est de membro humani corporis, secundùm quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per se quidem utile est ad bonum totius corporis; per accidens tamen contingere potest, quòd sit nocivum, putà, cùm membrum putridum est totius corporis corruptivum. Si ergo membrum sanum fuerit, & in suâ naturali dispositione consistens, non potest præscindi absque totius corporis detrimento, sed quia ipse totus homo ordinatur, ut ad finem, ad totam communitatem, cujus est pars...potest contingere, quòd abscissio membri, & si vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis in quantum alicui infertur in pœnam, ad cohibitionem peccatorum; & ideò, sicut per publicam potestatem aliquis licitè privatur totaliter vitâ propter aliquas majores culpas, ita etiam privatur membro propter aliquas culpas minores. Hoc autem non est licitum alicui privatæ personæ, etiam volente illo, cujus est membrum, quia per hoc fit injuria communitati, cujus est ipse homo & omnes partes ejus. Si verò membrum propter putredinem sit totius corporis corruptivum, tunc licitum est de voluntate ejus, cujus est membrum putridum, membrum præscindere propter salutem totius corporis, quia unicuique commissa est cura propriæ salutis: & eadem ratio, si fiat voluntate ejus, ad quem pertinet curare de salute ejus, qui habet membrum corruptivum. Aliter autem aliquem membro mutilare, est omninò illicitum.* Hæc ille.

Ex

Ex his facilè infertur principiis, nemini unquam licere, ut exscindatur, nec patiatur ullum corporis membrum resecari nisi hæc detruncatio sit ad totum corpus servandum absolutè necessaria, ut in casu, in quo membrum esset gangrænâ vitiatum & putridum, ac proinde valens corruptionem reliquis omnibus corporis partibus impertire. Quàvis censurâ dignus ille, qui profert patri licere citra peccatum filio, quocunque ratione consentienti, genitalia exscindere, nominibus in quæsito productis. Nec meliùs defendi potest, homini licere hanc sibi inferre operationem à naturâ & ratione adeo alienam ementito nomine amovendarum violentarum tentationum, quas in castitatem sapit; sicque salutem suam præstare tutam à periculo, quod concupiscentia sibi minatur.

Ratio est 1. Quia nemo is est membrorum corporis dominus ut de iis pro lubitu statuat, & tanquam proprietarius: quum Dei sit sit corpus ut & anima & ipsi soli summum sit dominium in iis.

2. Quia hæc detruncatio falsissimè reputatur remedium concupiscentiæ, quum è contra constat, expertos hanc detruncationem, per se, aut per aliom, sæpiùs, quàm antea, carnis titillationibus conflictari, ut observat Sanctus Basilius in suâ ad Simpliciam Epistola (a), in qua dicit, Eunuchos longè vehementiori ardere amore mulierum præ reliquis hominibus & mulierum amore abripi in eas quasi furore.

(a) S. Basil. ep. 87 ad Simpliciam.

3. Quia primarium & certum incontinentiæ remedium ponitur in auxilio gratiæ, eò majori zelo petendæ, quò malum est violentius. Hoc nos edocet Sapiens (b) dicens: *Ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det....adii Dominum & deprecatus sum illum.* En remedium cujos usus datur, & quo uti debuit Origenes pro detruncatione, quam sibi intulit, malè interpretans hæc Servatoris verba (c): *Sunt Eunuchi qui se-ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum*, quibus sensum spiritualem dederunt omnes Patres. Et quidem accipimus Ecclesiam ubi primum cogi potuit in primo Concilio Generali, Nicææ habito, ineunte quinto sæculo, Legem hanc in rem tulisse, bis conceptam verbis (d): *Si quis à Medicis propter languorem excisus, aut à Barbaris exsectus est, is maneat in Clero; si quis autem sanus se ipsum abscidit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum talium promoveri.* Item vi primæ Legis generalis ab Ecclesiâ universali latæ Leontius, qui, juvantibus Arianis, sedem occupaverat Antiochenam, quique Sacerdos, se castraverat, fuit remotus & ex Ecclesiâ ejectus, referentibus Sancto Athanasio (e), & Theodoreto (f) in Historiâ Ecclesiasticâ.

(b) Sap. VIII. 12.

(c) Matth. XIX. 12.

(d) Conc. Nicæn. I. can. 1.

(e) S. Athanas. ep. ad viros in solitudine degentes.

(f) Theodoret. l. 2. Hist. Eccl. c. 9. alias 14.

Non omittendum quod habent Canones Apostolici, de quorum auctoritate & antiquitate dicimus in Indice Auctorum hoc in Opere laudatorum. En verba vicesimi-primi: *Qui sibi ipsi virilia amputavit Clericus non efficitor: sui enim ipsius homicida est & inimicus creationis Dei.*

Vicesimus-secundus his concipitur verbis: *Si quis, cùm Clericus esset, virilia sibi ipsi amputaverit, deponitor; homicida etenim sui-ipsius est.*

Denique vicesimus-tertius, habet ut Laïcus, hoc peccato admisso, per triennium à Communione amoveatur: *per tres annos à Communione ejicitor.* Hos Canones in Decreto sui nominis recenset Gratianus (g).

Eodem in Decreto legere est Concilium Arelatense II. (h) & Sanctum Innocentium I. ad Felicem, Nuceræ Episcopum, scribentem (i), Concilio Nicæno I. omninò consentanea.

(g) In can. *Si quis* 4. & in can. *Si quis* 7. dist. 55

(h) Conc. Arelat. II. can. 7 in can. Hi qui. ead. dist.

(i) Innoc. I. ep. 4. c. 1. in c. *Qui partem* 6. ead. dist.

CASUS XV.

Doctores duo hanc agitârunt quæstionem, nempe, num Præsuli, simul Principi summo, ut plures in Germaniâ dantur, liceat maleficum vitâ privare, in salutem & conservationem subditorum: hic quidem partem asseverantium defendit; ille verò, huic communi innixus dicto, *Ecclesia nescit sanguinem*, negantium partem asseruit: cui jus?

RESPONS.

Uterque Doctor æquum dicit vario tamen sensu. Nam Præsuli, licèt Principi summo, nunquam ipsi licet dicere judicium, quo maleficus capite damnatur & multatur. Sed exequi licet ministerio constitutorum, ut subditis jus dicatur suo nomine & auctoritate. Sic ad propositam respondet difficultatem Sanctus Thomas (k) *Prælati Ecclesiarum*, inquit, *accipiunt officium Principum terræ; non ut ipsi Judicium sanguinis exerceant per se-ipsos; sed quòd eorum auctoritate per alios exerceatur.* Hoc est, ii Principi Ecclesiastico non licet re imperare & consulere Judici suo, ut reum capite damnet; sed ipsum munere licet verbis generalibus, ut suas exerceat partes, ex Legibus judicans.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 54. art. 4. ad 3.

ODIUM.

Odium, dictum, *odium inimicitiæ*, solum hujus Tituli argumentum, definitur à Theologis, *adversio à personâ, imprecatioque mali, ut ei malè sit* (l); *vel actus voluntatis personam adversantis, malumque optantis, ut ei malè sit.*

(l) Polm. breviar. Theol. part. 1. n. 204. id part. 1. 2. n. 115.

Nullo unquam in casu charitatis præceptum permittit odium in proximum: sed quum in proximo distinguitur ipse à dotibus insitis, optimè non ipse, sed ejus vitia aut peccata sunt odio habenda: & contrà verus proximi amor est peccati, quo contaminatur, & Deo fit exosus, odium. Eâdem de causâ ipsi imprecatur quis malum temporale, dictum *malum pœnæ*, quandò finis est bonum ejus spirituale, aut fuga mali, quod nobis optat & inferre potest.

Odium etiam in gravissimos & infensissimos inimicos non permittitur. *Ego autem dico vobis*, ait Dominus noster (m), *diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*; etiamsi odio nobis sit eorum in nos inimicitia. Id docet Sanctus Thomas (n).

(m) Matth. V. 43.

(n) S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 8. & 9.

Odium ex se est peccatum mortale, sed pluribus in casibus est veniale, sive *ob imperfectionem actûs*, ut dicit Cajetanus (o), *vel quia non est odium deliberatum, vel quia circa minimum bonum.*

(o) Cajet. V. odium n. 2.

Videre est Sanctum Thomam (p) in dictis de charitate in proximum, à qua odium est alienum, & consulere à nobis dicta in titulo *Charitatis.*

(p) S. Thom. 2. 2. totâ q. 25.

CASUS PRIMUS.

Frodulfus, virtute præditus, in Basilium, vitam in liberiori licentiâ & impietate agentem à pluribus annis, grave concepit odium in eum: Ejus odium est-ne noxium?

RESPONS.

Ad hanc difficultatem clarissima est responsio Sancti Thomæ (a), distinguentis in homine quæ Dei, & hominis & Dæmonis sunt. Citra grave peccatum, inquit, non est odio habenda, contrà amanda sunt quæ proximus à Deo accepit, scilicet natura humana & gratia: sed non amanda, contrà odio sunt prosequenda quæ ab homine & Dæmone oriuntur, id est, justitiæ defectus & peccatum, quo polluitur: quod, nedum odium, propriè est amor proximi: *Amor autem debetur proximo secundum id quod à Deo habet; id est, secundùm naturam & gratiam: non autem debetur ei amor secundùm id quod habet à se-ipso & diabolo; id est, secundùm peccatum, & justitiæ defectum. Et ideo licet habere odio peccatum in fratre; & omne illud, quod pertinet ad defectum divinæ justitiæ: sed ipsam naturam & gratiam fratris non potest aliquis habere odio sine peccato. Hoc autem ipsum quod in fratre odimus, culpam & defectum boni pertinet ad fratris amorem: ejusdem enim rationis est, quod velimus bonum alicujus & quod odiamus malum ipsius. Unde, simpliciter accipiendo odium fratris, semper est cum peccato.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 34 art. in corp.

Hæc Sancti Thomæ Doctrina consentit his Sancti Augustini, ad Macedonium scribentis eximiis verbis (b). *Facile enim est & proclive malos odisse, quia mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt, ut in uno simul culpam improbes & naturam approbes: ac propterea culpam justius oderis, quòd eâ fœdatur natura, quam diligis.*

(b) S. Aug. Epist. 153. aliàs 54. n. 3.

Ut igitur propositæ fiat quæstioni satis, dicendum est Frodulfum, non Basilium ipsum sine peccato sed liberiorem vivendi licentiam & impietatem odisse posse imò debere, præcisione concipiendo peccatum ejus, ut palam facit exemplum Jesu-Christi, qui tanto prosecutus est amore peccatores, ut in Evangelio (c) declaret, se carne indutum venisse in mundum, ut eos ab Inferis redimeret. *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.*

(c) Matth. IX. 13.

CASUS II.

ALYPIO est præpotens inimicus, cui sæpè mala imprecatur temporalia, ut morbos, adversos casus in consiliis & fortunâ. Licet-ne sine odio, ac proinde gravi peccato?

RESPONS.

Si Alypio sit animus, ut hæc temporalia mala inimici salutem promoveant, non peccat. *Licitum est impugnare inimicos*, inquit Sanctus Thomas (d), *ut compescantur à peccatis, quod cedit in bonum eorum & aliorum: & sic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur.* Si verò Alypius, vindictâ aut odio ductus, imprecetur inimico aliquod malum temporale, peccat adversùs præceptum charitatis in proximum, ex quo tenetur Christianus, conscientiâ, inimicum diligere ipsum, animo propendere, ut exoptet & conferat bonum, precari pro eo, ei condonare offensas in se illatas, eumque juvare corpore & mente in necessitatibus urgentibus, quibus laborare potest: perinde ac quemvis alium Christianum: quod effici potest gratiâ juvante, quæ omninò à Deo est petenda, qui melior ac majori motus est misericordiâ, quàm ut eam neget petentibus licito modo.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 8. ad 3.

Vide CARITAS.

OFFICIALIS.

OFFICIALIS vocatur, propriè, is qui Jurisdictionem Ecclesiasticam contentiosam exercet, pro Episcopo, ut Ballivius jus exercet seculare pro Domino Judice.

Juxta stilum Officinæ diplomaticæ Romanæ usitatum, & trans Alpes, Vicarii Episcoporum dicuntur *Officiales*; sed, ex nostro usu, alter ab altero longè distat. Nam in Galliâ Vicario solam licet exercere Jurisdictionem voluntariam; & Officiali solam Jurisdictionem contentiosam.

Officialis quivis, in Galliâ, non exceptis iis, qui dicuntur Externi, sit è Galliâ oriundus, Sacerdos & Graduatus, id est, saltem Licentiatus in jure Canonico (e).

Officialis munus vendi nequit.

(e) Conc. Trid. sess. 24. c. de reformat. Edict. Blesen. art. 45.

Edictum Parlamenti Parisiensis nobis est an. 1689. in Diario Palatii recensitum, habens, Religioso Benedictino licere absque abusu Officialis partes exercere. Par quoque legimus Edictum Parlamenti Rotomagensis 12. Martii 1683. à Dionysio Simon allatum (f), qui illud è decimo Diarii Palatii Tomo excerpsit. Excipit tamen Rebuffus (g) ab hac prærogativa Religiosos Mendicantes, ob interdictum generale à Clemente V. in Concilio Viennensi inhibitum, ne ulla exercerent Officia. Qua de re legere juvat dicenda in titulo *Religiosus*.

(f) Simon. Scitum Juris Canon. tom. 1. cap. 12.

(g) Rebuff. in prax. Vicar. Episcop. n. 30. Clement. ut Professores 1. v. *Ad prioratus. de regularib.* &c. lib. Clement. tit. 9.

In quavis Diœcesi unicus solet esse Officialis. Attamen in Diœcesi ampliore duo possunt esse: scilicet Officialis Urbis Episcopalis, cui subest Vices-Gerens, ab Episcopo nominatus, Officiali absente aut ægrotante, partes ejus exerciturus; & alter, in jure dictus *Foraneus* (h), aliâ ejusdem Diœcesis in civitate.

(h) Clement. Esti 2. de rescriptis lib. 1. tit. 2.

Nascitur casus, in quo alterum nominet Episcopus necesse est: quum Diœcesis duorum Parlamentorum jurisdictioni includitur, duas ob rationes. Prima, ut nihil Jurisdictioni detrahatur. Secunda, ne provocationes tanquam ab abusu ad aliud deferantur Parlamentum. Hoc præscribitur ab Edicto Molinensi (i) & à Declaratione 22. Maii 1680.

(i) Art. 76.

Officiali est Jurisdictio ordinaria; estque, propriè, Diœcesis, non verò Episcopi Officialis.

Clerici quilibet, *in sacris* constituti, sunt juris ac potestatis Officialis Diœcesani in actionibus simpliciter personalibus, nempe, pertinentibus ad cultum Divinum & Sacramentorum administrationem, nec cum scandalo conjunctis publico: plures etiam casus, circa matrimonium, in Judicis Laici forum conveniunt.

Dicimus, *simpliciter personales*: nam si vel tantilla sit actio realis, aut solùm mix-

ta

ta ejus notitiâ privatur Judex Ecclesiasticus qui similiter jure cognoscendi res Beneficiales compluresque alias frustratur.

Officiali non licet dicere damnationes, ad multam, aut exilium, nec cognoscere scripti in causâ falsi accusationes; damna aut fœnora; supellectilis in custodiam traditiones; sequestra; decimas infœdatas nec executionem Edictorum & Mandatorum Regis, cujus est Jurisdictio in bona Beneficiorum, pensionibus & portionibus congruis destinata; ut & executionem tributorum à Clericis solvendorum in publici, aut Regni pericula.

Officialis sententia auctoritate valet pigneratitiâ fiduciariæ possessionis concessione; ad 25. Libras usque, & ulteriùs procedere potest, non obstante provocatione à sententiâ ejus ad Superiorem Judicem, quum unicè de correctione morum aut simplicis Disciplinæ facto res est.

Ad quasvis judiciorum formulas, ut legitimæ sint, tria sunt necessaria propria, vadimonii obitus coram Judice, cujus auctoritate quis vocatus est, contentio partium & judicium exinde latum. Duobus primis deficientibus, sententia est iniqua, nec vigere potest. In diebus profestis tantùm apud Judicem Ecclesiasticum appellare possunt quilibet Accensi, aut Appatitores, qui vadimonio libellato citare tenentur, hoc est, summatim dicere petitionem & instrumentorum, quæ ejus fidem faciunt, exemplum, prout in Curiis Laïcis usu recipitur, & denuntiare ipsi aut domui, eo absente: quibus addendum, Judice delegato, describendum esse ab Accenso præfectum Judicem, diemque ac locum, in quo adsit citatus in judicium, dicendum: quia illi Judici, non est auditorium proprium, &, citatus jure dictum sibi negare potest eum esse sibi Judicem.

Quæ ad judiciorum formulas pertinent, de quibus nunc dicimus, fusius explicare hic loci non est. In foris Ecclesiasticis: postulantibus fit plenior earum notitia, juxta ac capitis formularum, quarum primum fundamentum est quæstio prævia à Judice Ecclesiastico instituta, postulante Promotore, cui soli, quatenùs parti publicæ, licet Clericum reum ad supplicium reposcere.

In re capitali non licet Officiali damnare reum ad pœnam capitalem, sed solùm ad pœnas nomine Canonicas; ut ad jejunium certis diebus & per aliquod tempus habendum, aut ad recitationem harum, vel illarum precum.

Decretum Concilii Tridentini, exigens, ut Episcopo liceat administratores Ptochodochiorum abdicare, qui malè munus gesserunt, usu non recipitur in Galliâ, in qua Judex Ecclesiasticus eos urgere nequit ad rationem conferendam: hæc facultas solius est Judicis Laïci.

Ut primum Judex Regius dixit de possessione Beneficii postea provideri non licet petitione coram Officiali.

Officiali contra Partem querentem decernere licet Monitorium, licentiâ Judicis Laïci.

Contra Laïcum nullum quoque decernere licet Decretum, nomine scandali publici in Ecclesiâ facti; hoc competente Judici Civili Laïco.

Nullum actum judiciarium extra Jurisdictionis limites validè exercere potest.

Episcopo rejecto, Officialis censetur quoque rejectus; è contra Officiali rejecto, Episcopus non rejicitur; potestque nominare *ad hoc* alium judicem.

Potestatem Officialis finit mora Auctoris; vel simplex revocatio diplomatis collati muneris.

In decisionibus hunc Titulum facientibus, legentur plura alia Scita ponderis hac in re.

CASUS PRIMUS.

YMELINUS, Ecclesiæ Cathedralis Sancti Petri Canonicus, rerum Ecclesiasticarum & Disciplinæ peritissimus, à decennio fuit Officialis ab Episcopo creatus; licèt Gradibus destitutus, quia Concilium Tridentinum sat habet, Officialem non Doctorem nec Licentiatum, saltem huic parem esse muneri. Licet-ne, non obstante hoc vitio, istud facere Officium? 2. Sententiæ jam ab ipso latæ sunt-ne validæ?

RESPONS.

1. Verum est, Concilium Tridentinum (*a*) postquam requisivisset Officialem esse Doctorem, aut saltem Licentiatum in Jure. *Qui saltem in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus*, adjungere, ad minimum esse parem ac idoneum huic complendæ dignitati: *Vel aliàs, quantum fieri poterit, idoneus*. Sed, in Galliâ, hoc Concilii temperamentum non est in usu; & legitimi Officiales ibi habentur solùm Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico aut in Theologiâ. Duæ Regis Declarationes sic mandàrunt. Prior 26. Januarii 1680. habet, ut Officialis quivis sit saltem Licentiatus in Jure Canonico. Posterior 22. Maii ejusdem anni, in tabulas Parlamenti, publicas 29 die relata habet, ut Licentiatus in Theologiâ sit Officialis constituendus. Jamdiu hæc Jurisprudentia in Regno observabatur: ita ut, si quis se Officialem jactaret, Curia eum haberet tantùm, postquam probâsset, se esse Sacerdotem, & alterutro vestitum gradu, juxtà Edictum Blesense (*b*). Quod patet Edicto Parlamenti Parisiensis 9. Januarii 1603. de privato, qui se Officialem Andegavensem jactitabat, teste Fevreto (*c*). Hæc ad primam quæstionem.

2. Ad secundam, nempe an sententiæ, jam ab Ymelino latæ, sint validæ censendæ; Fevretus (*d*) arbitratur, hujusmodi sententias validas ac legitimas esse censendas; probatque suffragio inclytorum Jurisconsultorum Menochii, Baldi & Cujatii. Ratio, quam Fevretus è Menochio (*e*) depromptam, affert, est, quia *simul ac Jurisdictio Magistratûs facta est publica: tunc pro illâ præsumitur, nec amplius de eâ dubitari potest, postquam manifesta facta est*. Eodem nititur scito Baldus (*f*). Cujacius (*g*) tandem idem censet, & mentem his aperit verbis,

à Fo-

(*a*) Conc. Trid. sess. 24. c. 16. de reform.

(*b*) Edict. Blesen. art. 45

(*c*) Fevret. Tract. de Abusu l. 4. cap. 3. n. 4.

(*d*) Idem ibid.

(*e*) Menochius l. 2. præsumpt. 14.

(*f*) Baldus in Leg. Si quis 22. Cod. de Episcop. & Cleric. lib. 1. tit. 3 & in Leg. 1. Cod. ad Senatusconf. Macedoni.

(*g*) Cujacius ad l. 3. die Offic. Prætor. & lib. 18. observationum c. 33.

à Feveto allatis; *Humanius est, sententiis vel Actibus ejus, rei judicatæ auctoritatem tribuere, propter utilitatem eorum, qui apud eum, tanquam legitimum judicem, bonâ fide egerunt.*

Dicta firmat collatio Judicis, nondum majoris, ac tamen munus palàm obeuntis suum. Nam sicut sententiæ hujus judicis validæ censentur, ex Lege hanc apponente rationem. *Princeps enim, qui ei Magistratum dedit, omnia gerere decrevit* (a). Ita valida sunt habenda judicia ab illo Officiali lata: quum Episcopus, qui eum creavit, ipse tulisse censeatur, utpote omnia gerens auctoritate in eum collatâ.

Addenda est alia collatio, ex aliâ Lege deducta (b), in qua dicuntur judicia, à quodam servo fugace, nomine Barbario, qui Prætoriam dignitatem fuerat dolo assecutus, lata, esse tanquam legitima habenda, propter auctoritatem publicam Senatûs Romani, qui eum ad hanc extulerat dignitatem. Dicendum igitur idem de Clerico, qui, licèt gradu destitutus, Officialis fuit ab Episcopo creatus, & judicia tulit.

(a) Ulpianus in l. Quidam 57. ff. de re judicata & de effectu sententiarum &c. l. 42. tit. 1.

(b) L. Barbarius 3. ff. de Offic. Præt. l. 1. tit. 14.

Et quidem sic judicavit Parlamentum Tolosanum Edicto 15. Maii 1608. pro sententiis per 30. circiter annos latis ab Officiali Carcassonensi, simplici Acolytho. Hoc verò Parlamentum simul eodem mandavit Edicto Episcopis sui juris, ut Mandatum sequerentur Blesense, Officiales, Sacerdotes & Doctores aut Licentiatos creantes pœnâ nullitatis. Hoc edictum recenset Mainard (c). Aliud ejusdem Parlamenti Edictum, 2. Maii 1681. dictum, citant Catelanus (d) & D. Brillon (e), quod sententiam, ab Officiali Castrensi latam, reliquit intactam, quamvis, ex usu abusivo, in quo tunc hæc versabatur Ecclesia, simplex esset Laicus.

(c) Maynard. l. 1. cap. 24.

(d) Catelan. l. 1. cap. 49.

(e) D. Brillon *v. Official.* n. 44.

Hanc quoque sententiam firmat Decretale, ab Alexandro III. ad Episcopum Nordovicensem scriptum (f), quo patet auctoritatem, nullam ob ejus inhabilitatem qui concessit, habitam censeri validam, quum conferendi facultatem possidet, ut ad Beneficium præsentationem, præstitam ab eo qui jure præsentandi utens, Patronus haberi solet; quamvis non sit. Docet etiam aliud simile Decretale Innocentii III. (g) ad Episcopum Veronensem scribentis, collationes à jus conferendi possidente factas, esse similiter validas. Hoc non diffitetur Aufrerius, Officialis Tolosanus (h): & hoc definivit Rota (i) his verbis: *Collatio, sive præsentatio facta per possessionem etiam violentam, de cujus violentiâ, sive malâ fide, non constat, valet & tenet.* Guido Papæ (k) & Bouchel (l), doctis & amplissimis verbis hanc agitans difficultatem pro & contra, ex Aufrerii sententiâ, defendunt meritò longum ex Lege (m) interponendum esse discrimen inter hæc verba: *Proconsulem esse*, hæque *Proconsulatu fungi*: & *Aliud est Prætorem fuisse, & aliud Prætura functum fuisse, ut fatentur Doctores in Legem Barbarius* laudatam. Hanc etiam ob causam, Clerici, veri Officialis dotibus non induti, qui is tamen fuit habitus, quique per longum tempus partes fecerit solitis juris formulis & judicis ab eo dictis, sententiæ non sunt habendæ nullæ: quum differat inter *Officialem esse, & Officialis munere fungi.*

(f) Alex. III. in cap. *Consultationibus.* 19. de jure patrona.

(g) Innoc. III. c. Cum olim 7. de causâ posses. & proprietatis l. 2. tit. 12.

(h) Aufrerius decis. 107. Capellæ Tolosanæ.

(i) Rota decis. 14. aliàs 575. de jure patron. in antiquis & decis. 7. aliàs 263. in novis eod. tit.

(k) Guido Papæ decis. 103. & 163. n. 2.

(l) Bouchel. Biblioth. Can. v. *Acta*, pag. 32. col. 1. & seqq.

(m) L. sivæ 1. ff. de tutorib. & curator. datis &c. lib. 26. tit. 5.

Utilitati & quieti publicæ innititur hæc Jurisprudentia, quibus tenentur suprema Tribunalia servare ac tueri pacem inter homines, & repellere contentiones ac lites, quæ permultæ orirentur certissimè, ni Judiciorum formulæ, Instrumenta & Judicia haberentur valida; & ni tunc æquitas naturalis severitati Juris scripti anteponatur: unde Horatius:

Atque ipsa utilitas justi propè mater & æqui.

Hanc ob causam, etiamsi Declaratio Regia 26. Januarii 1680. habeat, Officiales saltem fore Licentiatos in Jure Canonico, pœnâ nullitatis judiciorum quæ dicent; non est credendum, si Officialis in casu, in quo supponitur Ymelinus, versaretur, Parlamentum suæ Jurisdictionis, rescissurum esse, tanquam nullas, omnes sententias ab ipso latas; quum permultis novis litibus daretur locus, quas his sententiis damnati inferrent partibus adversis: & persuasum habemus, id in eo casu habiturum hanc Edicti clausulam, tanquam comminatoriam, & sat sibi fore interdictum tunc isti Officiali continuum muneris exercitium, pœnâ nullitatis judiciorum aut aliûs pœnæ arbitrariæ. Hæc sententia consentit doctrinæ, Domini ab Hericourt, in Parlamento Advocati, in Opere quod nunc in lucem edidit, cui titulus, *Leges Ecclesiasticæ Galliæ juxta eorum ordinem naturalem* (n), & iisdem nititur agumentis à nobis laudatis, quibus hæc adjungit Gratiani verba (o): *Verumtamen, si servus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit, quamvis postea in servitutem depulsus sit; sententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet.*

(n) D. ab Hericourt leg. Eccles. &c. cap. 2. n. 26. pag. 17.

(o) Gratian. ad Can. infames 2. 3 q. 7.

CASUS II.

DIOMEDES, Sacerdos, homicidii accusatur admissi coram Officiali: sed Officialis sat argumenti, quo eum arguat, habere non valens, quam decernendo Monitorium quo moraliter persuasus est sibi fore, quærit num sibi liceat, illæsâ conscientiâ, & sine irregularitate incurrendâ; certom quum habeat Diomedis convicti punitionem sibi fore committendam Judici Regio, eum damnaturo & ad supplicium dedituro?

RESPONS.

Constitutio sancti Pii V. nobis est, qua hic mandat Pontifex, ut monitoriorum usus non sit alius quam ut resarciendis fœtoribus civilibus (p) Partis querentis serviant. Unde ortus est in Italiâ usus, quo, revelationibus vi Monitorii detectis traditis, interjicitur, pœnâ excommunicationis tis, quorum in manus traduntur, earum usus in re capitali. Sed contrarius usus in Galliâ observatur; & nititur t. Jure communi, quo Censuris Ecclesiasticis compellendi sunt testes, ut pro testimonio dicant ipsis in rebus capitalibus, ut videre est pluribus Decretalibus, & præ cæteris Innocentii III. Decretali (q), in quo hic jubet Pontifex Archiepiscopum Mediolanensem adhibere censuras, quibus cogantur testes ad testimonio dicendum in eum, qui literas corruperat Apostolicas. Idem præscribit Clemens III. (r) circa graves injurias à Laicis in Clericos illatas. Honorius III. (s) ad Abbatem Sancti Eugenii scribens, eadem prematur via vult, qua detegantur indicia conjurationis, quam incolæ Volaterrarum Tusciæ Urbis clandestinò machinati erant in sui perniciem Episcopi. Huic obtemperamus juri in Galliâ, in qua nunquam usu recepta nec promulgata fuit Constitutio contraria sancti Pii V. (t)

2. Rursus nostra nititur Jurisprudentia Edictis nostrorum Regum, & inprimis Aurelianensi (u) mense Januario 1560. à Carolo IX. sancito, & Diplomatibus ejusdem Principis (x) comprobato 6. Aprilis 1571. in Parlamento 7. Septembris proximi rato facto; & Edicto Ludovici Magni (y) mense Aprili 1695. His addendùm Regni & Justitiæ interesse, ut crimina haud inulta ferantur: quod tamen usu sæpè veniret, ni liceret viâ Monitoriorum ea detegere.

Inferimus igitur Officiali, licèt perspiciat certò Diomedem ultimo affectum iri supplicio vi rationum, quibus instruetur Judex Regius ope Monitoriorum; licere tamen eum decernere, illæsâ

(p) Aloysius Riccius decis. 278.

(q) Innoc. III. in cap. *Cùm contra.* 9. de testibus cogendis l. 2. tit. 21.

(r) Clemens III. in cap. *Pervenit.* 5. eod. tit.

(s) Honor. III. in cap. *Dilecto rum.* fin. eod. tit.

(t) Fevillon. tract. de excom. & Monit. cap. 19. art. 1.

(u) Edict. Aurelian art. 18.

(x) Diplom. Caroli IX. art. 18

(y) Edict. 1695. art. 26.

læsâ, conscientiâ, & sine irregularitate incurrendâ; quia, ut incurrat, debet esse mortis rei causa proxima, ut habet Glossa in Alexandri III. Decretale (a), & in quæsito proposito, est causa remota; Reus, Judex morti addicens, & carnifex sunt causa proxima.

(a) Glos. in cap. De cætero 11. de homicidio volunt vel casuali V. Dedisse

Hujus Auctor Glossæ probat discrimen, inter causam proximam & remotam situm Decretali Pontificis Honorii III. (b) declarantis Clericum, mortis consocii causam remotam, à Sacris Ordinibus non esse removendum *Mandamus, quatenùs . . ipsum propter hoc à receptione Sacrorum Ordinum non repellas.* Hæc istius Pontificis verba: cui Glossa annectit hunc Clericum ab irregularitate eximi, *quia causa multùm fuit remota.*

(b) Honor. III in cap. Exhibita 22. de homicidio

Hanc confirmaturi decisionem dicimus de Officiali hac in occasione perinde esse ac de Præsule, qui, Dominus loci civilis, generalibus demandat verbis suo Judici ut suas agat partes in reum, cujus litem instruit. Atqui, docente Bonifacio VIII. (c) Præsul non fit ideo irregularis; quamvis Judex, cui diligentiam in officio faciendo demandavit, reum morti addicat & ad capitale supplicium; quia suo non defuit officio, Judici mandans ut jus dicat, sine animo distincto & claro cooperandi morti rei. *Irregularis censeri non debet*, inquit hic Pontifex, *quamvis ipse Baillivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit.* Similiter Officialis, Monitorium decernens, nullâ ratione mandat ut capite damnetur reus; sed, observante du Casse (d), ipsi satis est minari excommunicationem negaturis testimonium veritatis, quæ ipsis constat.

(c) Bonif. VIII in cap. Episcopus sin ne Clerici vel Monachi secular. negotiis se immisceant, in 6.

(d) Du Casse Tract. de Jurisdict. Eccles. content. p. 253.

Addenda est secunda ratio hæc, qua quum Antistites aut Judices Ecclesiastici Sacerdotem de gradu dejecerunt crimine gravi convictum; & deinde Judicibus eum tradiderunt Regiis, capite damnantibus, numquam reputati sunt irregulares; modò tradentes eum, seriò petierint, ut morte aut detruncatione non afficiant eum hi Judices. Atqui Officialis, Monitorium decernens, non eò usque progreditur, quum puniendum reum non tradit civili Magistratui. Dicendum igitur non est eum Officialem peccare, ullamque incurrere irregularitatem. (e) Nihil quoque præstat præter Innocentii III. præscriptum (f) qui ad Episcopum Parisiensem scribens dicit: *Clericus, per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari datur Curiæ puniendus... degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur.* Idem profert Lucius III. (g) his verbis: *Totius Ordinis Ecclesiastici prærogativâ nudetur: & sit omni Officio & Beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis animadversione debitâ puniendus.*

(e) Du Casse Prax. Jurisd. Eccles. content. cap. 8. §. 2. n. 1.

(f) Innoc. III. in cap. Novimus 27. de verb. signific.

(g) Lucius III. in cap. Ad abolendam 9. de Hæret. §. 2.

CASUS III.

Syrenesius, Sacerdos Diœcesis Turonensis, Parisios petens, & Blesas iter habens, crimen patrat grave, ob quod actus postulante Promotore, postea ab Ordinibus suspensus fuit ab Episcopo Blesensi declaratus. Debet-ne se habere suspensum re, quum non fuerit à primario nec sedis, nec Beneficii Episcopo is declaratus?

Respons.

Hic Sacerdos se suspensum re habere debet: nam Jus Canonicum & Leges Civiles conveniunt de hoc Jurisprudentiæ articulo, quod quis Jurisdictioni Judicis loci, in quo delictum admissum, subjicitur; quamvis locus is non sit peccatoris, per eum iter facientis, Sedes. Hoc docet Sanctus Thomas (h), dicens: *Episcopus, in cujus diœcesi aliquis deliquit, efficitur superior ejus ratione delicti, etiamsi sit exemptus: nisi fortè delinquat in re aliquâ exemptâ, putà in administratione bonorum alicujus Monasterii exempti. Sed, si aliquis exemptus committat furtum, vel homicidium, vel aliquid hujusmodi; potest per ordinarium justè condemnari.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. ad 3.

Ita ferebat Jus vetus ut patet Gratiani Canone Sancto Fabiano adscripto (i), in quo perhibetur: *Ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur.* Regula, cujus praxis sit universalis vult Pontifex Adrianus (k) Parem decisionem suggerit Jus recentius gratiâ Officialis loci, in quo delictum admittitur. Innocentii III. est, ad Episcopum Gallicum scribentis, quem Pithou Senonensem putat, qui hunc consuluerat Pontificem de difficultate huic æquipollente: (l); en verba: *Per Episcopum, in cujus Diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eumdem* (Presbyterum) Decretale, è Concilio Meldensi excerptum (m), & Constitutio Clementis V. (n) eumdem firmant disciplinæ articulum.

(i) Can. ibi 3. q. 6.

(k) Adrianus in can. Qui crimen. ibid. ead. c & q.

(l) Innoc. III. in c. Postulasti 14. de foro competenti lib. 2. tit. 2.

(m) Conc. Meldens. in c. De illis 1. de Raptoribus &c lib. 5. tit. 17.

(n) Clemens V. Pastoralis. 2. de sent. & re judicatâ lib. 2. tit. 11.)

Leges Civiles Ecclesiasticis concordant (o): *Quæstiones eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coercentur, ubi commissa, vel inchoata sunt, vel ubi reperiuntur qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est.* Sic habet Lex Codicis Justinianæi.

(o) Leg. Quæstiones 1. Cod. ubi de criminibus agi oporteat lib. 3. tit. 15.

Huic similiter consentit Jus Gallicum, ut indicat Edictum Ruscinonense, à Carolo IX. mense Januario 1563. edictum (p) *Si delinquens* inquit hic Princeps, *in loco delicti detinetur, ejus lis inferetur & judicabitur in Jurisdictione, in qua delictum fuerit admissum, nec cogetur ut ea judicanda deferatur ad aliam Jurisdictionem, cujus sedem obtendet suam reus captivus. Edictum Molinense* (q), *ab eodem Rege latum mense Februario 1566. habet etiam: Declarantes & adjungentes præmissis Edictis nostris, volumus notitia delictorum sit Judicum locorum, in quibus admissa erunt; non obstante captivo in flagranti delicto non deprehenso,* Cui consentit Edictum Ludovici Magni (r) an. 1670.

(p) Edict. Ruscinon. art. 19

(q) Edict. Molinen. art. 35.

(r) Edict. Lud. XIV. tit. 1. art.

Duabus Jurisprudentia hæc nititur rationibus. Prima: quia Judici loci, in quo delictum fuit admissum, facile est notitiam criminis & peccatoris consortium promptiorem & perfectiorem acquirere, & postea minoribus impendiis quæstionem instituere præ remoto. Secunda: quia scandali à crimine illati præstatio est finis Judicis in ejus punitione. Atqui omnium interest ut scandalum in ipso delicti loco sarciatur; cui addendum est, Judicis finem, in puniendo reo, eò collimare, ut metus paris pœnæ avertat alios ab hujusmodi delictis. (s)

(s) Du Casse Prax. Juris d Eccles. content. cap. 7 n 1 Joan. Cabassut. Juris Can & prax. l. 1. c. 8. n. 3.

CASUS IV.

Blasius, litem habens cum Artemone, viro præpotente, de hæreditate amplâ, certè ipsi propriâ, & de qua contendit tamen malitiâ hic vir, qui donationem extorsit fraudulentam, cujus nullitatem Blasius probare nequit, quatuor testibus veritatis testimonium negantibus, ita obnixè Officialem Diœcesanum instigavit ut Monitorium impetraverit, jam bis evulgatum ut viâ excommunicationis compelleret Artemonem ad æquum sibi faciendũ; & quatuor testes ad veritatem ipsis notam testimonio dicendam. Qua de re provocavit Artemon tanquam ab abusu à Monitorio, & hæc provocatio adhuc sub Judice est. Quæritur 1. Num licuerit Artemoni, conscientiâ, ita provocare, unico animo veritatis notitiam amovendi, & iniquam hujus hæreditatis possessionem salvam præstandi. 2. Num testes interim revelare non teneantur: & num, omissâ revelatione, sint excommunicationem incursuri, quando diris devovebitur eorum caput?

Respons.

Ut supponitur in quæsito proposito, verum est Arte-

Artemonem gravissimè peccare animo Blasium spoliandi prædio, quod legitimé ipsius est jure hæreditario,&viis iniquis sartam tectamque servandi injustam occupationem: sed hoc non est cur,ex Legibus,ipsi provocare non liceat; quum Monitorium impetratum fuerit rogante & simpliciter postulante Blasio.

Ratio est, quia in omnibus actionibus,sive civilibus, sive capitalibus,quæ sub Judice sæculari sunt,Officiali nunquã licèt absque abusu concedere, nec mandare Monitorium evulgandum, nisi Pars efflagitans àJudice obtinueritRegio facultatem impetrandi à Judice Ecclesiastico.Hoc probat Fevretus (*a*) Edicto 28. Maii 1580. lato à Parlamento Burgundiæ instar regulæ generalis, qua quibuslibet Officialibus, in hujus Parlamenti forum convenientibus, tradere aliter Monitoria in causis ad Curias seculares delatis, pœnâ omnium impendiorum, damnorum & fœnorum, &mulctæ arbitrariæ. Affert hic Auctor aliudEdictum ejusdem Parlamenti 14. Julii 1611. gratiâ Joannis de la Faye latum, provocantis, tanquàm ab abusu, ab obtento Monitorio, decreto ab Officiali Augustodunensi, quo Curia huic interdicit Officiali, quibuslibet-ve aliis ejusdem Jurisdictionis *concedere ulla Monitoria absque prævio Judicis Laici Mandato*. Denique laudat Fevretus tertium hujus Parlamenti Edictum, 28. Novembris 1611.latum gratiâ Petri Guillet,qui, tanquam ab abusu, provocaverat de Monitorio ab Officiali Auxoniensi impetrato, sine licentiâ Judicis sæcularis. Artemoni igitur æquum est jus in foro exteriore circa provocationem tanquam ab abusu Unde provocatione indecisâ, quatuor testes vi Monitorii, non tenentur revelare, quod tamen non est cur non teneantur, pœnâ peccati mortalis, veritatem notam testimonio dicere, si Blasius hanc in rem diem dixerit.

(*a*) Fevret. l. 7. cap. 2. n. 7.

CASUS V.

EPIGENES vitâ functo post susceptũ ab Irene, quam ante biennium duxerat uxorem filium; Eduardus, ejus frater, contendit se esse bonorum hæredem, defendens & pollicens se probaturum defunctum cum Irene contraxisse Matrimonium, non obstante impedimento dirimente, cujus immunitatem non obtinuerat; licèt uterque hujus impedimenti esset conscius:ac proinde infantem esse illegitimum declarandum:qua de re quæstionem instituit coram Officiali Diœcesano, quatenùs solo Judice, cui de vinculo Matrimonii, id est,ejus validitate aut nullitate cognoscere liceat?

RESPONS.

Constat Officiali, solo Judici legitimo licere cognoscere de fœdere Matrimonii,,ut de fide, sacramentis,votis Religionis,cultu divino. Cæteris que omnibus simpliciter Ecclesiasticis, ut perhibetur veteri Decreti Gratiani Canone (*b*) Edicto 1539. (*c*) &mensis Aprilis 1695. (*d*)

Verùm hoc interpretandum de conjugio actu subsistente, non verò de eo, cujus vinculum dissolvit mors alterutrius partis, de cujus hæreditate lis est: tunc enim res non est Ecclesiastica, sed adeò secularis ut solus Iudex Laicus cognoscere queat. *Notitia causarum sacramenta spectantium, ait Ludovicus Magnus, in suo Edicto 1695.* (*e*) .... *erit Judicum Ecclesiasticorum.... nisi fuerit provocatio tanquam ab abusu.... aut ageretur de hæreditate, aut aliis effectis civilibus, quorum causa obversaretur status defunctorum aut liberorum.*

Hæc igitur regula est servanda in casu proposito. Unde inferendum est Eduardo non licere coram Officiali quæstionem instituere, & Tutori infantis Epigenis æquum esse jus in judiciorum formulis, quas instituit coram Judice sæculari, cui soli jus est cognoscendi de hac re, excluso quovis Judice Ecclesiastico.

(*b*) Can. Certum dist. 10.

(*c*) Edict. 1539. art. 2. & 4.

(*d*) Edict. 1695. art. 30. & 40.

(*e*) Art. 34.

CASUS VI.

TERIDIO coram Episcopo aut Officiali ex jure accusato, æqua est facultas Episcopum rejiciendi Judicem. Officiali tamen nonne licet forensem persequi usum & judicare? Et Officiali à Teridio rejecto, potest-ne Episcopus de eâdem re cognoscere, dandum alium Officialis rejecti Vicarium?

RESPONS.

Difficultates hoc quæsitum continet duas admodum diversas. Ad priorem dicimus. Episcopo jure rejecto, Generali Vicario & ejus Officiali nullum esse jus rei, de qua agitur, cognoscendæ, ut patet Innocentii III. Decretali (*f*) quâ Cabassutius hanc suam probat propositionem (*g*) *Quoties Episcopus justè recusari, ut suspectus, potest; eo ipso suspectus & recusabilis est ejus generalis Vicarius & Officialis.*

Ad posteriorem difficultatem non idem dicendum. Nam Officiali solo rejecto, Episcopus, rejectus non censetur *Recusato autem Vicario, aut Officiali, non recusatur per hoc Episcopus*, pergit idem Canonista, qui, hujus discriminis rationem adducens, dixit Vicarium Generalem ab Episcopo; Episcopum verò minimè ab iis pendere. *Quia Officiales censentur addictiores Episcopo, à quo dependent sed Episcopus non dependet ab illis in sua dignitate & juribus.* Quod quidem probatur Constitutione Bonifacii VIII. (*h*) cujus hæc verba: *Cùm autem ipse delegatus Episcopi recusatur; recusationis causa coram Episcopo est probanda. Idem est si Officialis recusetur, licet ad ipsum ab eodem Officiali nequeat appellari.* Ita ut, hoc in casu, Episcopo liceat alium dare Officialis Vicarium, ad persequendam causam usque ad litis finem, ut docet Archiepiscopus Panormitanus, Felinus Sandius, Zerola (*i*) aliique Auctores recentiores, Rebuffus & Jason (*k*)

Ratio, quam primus apponit, discriminis, cui hæc innititur decisio, quæque coincidit cum jam allatâ est, quia quum Officialem munere orbare liceat Episcopo ex Declaratione 18. Septembris 1637.probatâ 17. Augusti 1700. ratâ in Parlamento factâ 29. Januarii 1701. metuendum, imò credendum est illum in ejus sententias abiturum; quod de Episcopo dici nequit cum Officiali, à quo minus pendet, ut jam animadversum est. *Quia cùm Episcopus possit eum revocare* (*Clementina* Et si principalis. *De Rescriptis*) *verisimile est, ut non destituatur, posse trahi in Episcopi sententiam. sed Episcopus non potest recusari; quamvis Officialis recusari possit vel ejus Vicarius* (cap. Si contra unum *in fine de Officio delegati.*)

Patet igitur nobis, ad casum peculiarem, in quæsito proposito memoratum, responsuris dicendum esse. à Teridio jure rejecto Episcopo, Officialem in eum agere non valere: sed, Officiali tantùm rejecto, jus remanere Episcopo alium dandi Judicem, in causæ, quæ sub rejecto erat, finem.

(*f*) Innoc III. in cap. Insinuante 25. de Offic. & potestate Judicis deleg. lib. 1. tit. 9.

(*g*) Joan. Cabassut Juris Can. Theor. & prax. l. 1. c. 13.n.13.

(*h*) Bonif. VIII. in cap. Si contra 4. de Offic. & potest. Jud. deleg. in 6. l. 1. tit. 14.

(*i*) Panorm. in cap. super 2. de offic. & potest Jud deleg. 5. Quem verò. Felinus ibid. n. 15. Zerola in praxi.

(*k*) Pet. Rebuff. prax. benefic. 1. part. tit. Forma Vicariatûs Archiepiscoporum & aliorum. Collatorum n. 190. Jason in leg. Apertissimi Cod. de Judic.

CASUS VII.

CHRISTOVALUS, Sancti Oloni Parochus, in Curiâ rerum Ecclesiasticarum Agathensi detentus, declaratus à *Divinis* suspensus ab Officiali, ex clausulis Promotoris qui solus erat pars, & multâ gravatus ut ter in hebdomadâ careret pane & aquâ per trimestre, & per idem tempus in vinculis esset, ab hac Sententiâ provocavit ad Archiepiscopum Narbonensem, Metropolitanum, & sicut trans-

transferretur & perduceretur Narbonam necesse erat cum omnibus judiciorum formulis, tutis ac certis asservatus custodibus Officialis pigneratitiâ auctoritate literas decrevit in eum, quibus ad sumptus transportationis præbendos compelleretur; ad quod fuit coactus detentus; nihilne est alieni à justitiâ hac in agendi ratione?

RESPONS.

Officialis, illæsâ justitiâ Christovalum nequivit cogere pigneratitiâ auctoritate literis ut sumptus traductionis Agathâ Narbonam suppeditaret. Ratio est, quia quum litem capitis intulit ex officio Promotor, debet Episcopus omnes sumptus facere necessarios ad sententiam Metropolitani definitivam usque, cùm ei sit recurrendum ad detentum, si sit solvendo, ut repetat sumptus.

Hunc Jurisprudentiæ articulum probat Fevretus (a) 1. Lege Codicis (b), Joanne Fabro, (c) & Aufretio (d) qui dicit, se Officialis munus gerente Tolosæ, Episcopum Vaurensem voluisse ut eximeretur à sumptibus ad traducendum in Curiam rerum Ecclesiasticarum Metropolitani Clericum damnatum ab ejus Officiali et provocantem à judicio in eum ab Officiali Vaurensi lato, necessariis: se defendisse idem observandum in foro Ecclesiastico ac in seculari, in quo rerum capitalium Judex sumptus præbere tenetur ad transportandum reum damnatum & provocantem: quod sic fuit re definitum à Parlamento Tolosano, Subjungit Fevretus, idem judicium fuisse à Parlamento Burdegalensi latum 28. Augusti 1535. in Episcopum Sarlatensem.

(a) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 34.
(b) Lege eos qui 6. 5. super Cod. de appellat. & consul ar. l. 7. tit. 62.
(c) Joan. Faber in leg. minimè Cod. a
(d) Aufretius q. 11 Capella Tolosa.

Hunc Juris prudentiæ articulum firmat Edictum Parlamenti Parisiensis, à Paponio allatum (e) dictum gratiâ Nicolai Guidolet, detenti, postulante Promotore, in curiâ rerum Ecclesiasticarum Bituricensi: à sententia Officialis provocantis: quod Edictum abusivas dicit pigneratitiâ auctoritate literas, à dicto Officiali decretas, in rem Guliemi Racqueau completum, Apparitoris Regii, qui reum duxerat Biturigam, prohibendo Racqueau, aut impetrantibus, usum, & injungendo accepti restitutionem.

(e) Papon l. 18 tit. 2. Arrest. 28.

CASUS VIII.

THEOFRIDUS, Episcopi Vicarius Generalis & Officialis, cùm capitis quæstionem instituere cœpisset in Parochum; resque esset judicanda, Episcopus fuit à Pontifice aut Concilio Provinciali declaratus excommunicatus. Theofrido nonne licet, non obstante hoc casu, qui incidit, forensem usum persequi in istum Parochum inchoatum, & senteotiam ferre?

RESPONS

Constat Theofrido, qui, quatenus Vicarius Generalis & Officialis, Episcopi partes substinere censetur circa Jurisdictionem ordinariam, simul ac Episcopus excommunicatione, aut aliàs, suo munere privatur, nullum superesse jus eo fungendi officio. Ratio est, quia Jurisdictio Vicarii Generalis & Officialis ortum ducit ab Episcopo, qui est caput. Ita ut, hoc capite extincto, ea consociatio penitùs desinat. Sic ratiocinatur Cabassutius (f) *Excommunicato autem Episcopo*, ait hic Doctor, *Vicarius & Officialis nullam poßunt exercere Jurisdictionem: quia fons exaruit, unde dimanabat omnis eorum Juridictio.* Hanc quoque rationem apponit Innocentius IV. in Constitutione, allata in Decretalium textu (g), in qua dicit, successorem Officialis excommunicati Jurisdictionem, quam ab ipso habebat, gerere non posse, id est, si Officialis hic eum delegavisset de re singulari judicaturum. *Ea tamen quæ ipsi (h) gerendo hujusmodi vices agunt*, eo (Officiali) *taliter excommunicato manente, si Jurisdictionem tantùm recipiant ab eodem, non possunt obtinere vigorem.*

(f) Joan. Cabassut Juris Can Theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 12. & 17.
(g) Innoc. IV. in cap. Romana 1. de Officio Vicarii in 6 lib. 1. tit. 13.
(h) Id est, Vicarii Officialium, inquit Gloss. ibid.

Huic distinctè consentit Glossa in hoc caput (i) *Si verò Episcopus est excommunicatus*, inquit, *nec ipse, nec Officialis, cùm eorum idem sit consistorium, de causis agnoscent.* Ratio adjungenda ex Urbano II. deducitur, ad Episcopum Pistoriæ Etruriæ civitatis scribente, qui hoc statuit scitum commune, nemini licere, quod non habet, dare. *Qui nihil habet nihil dare potuit* (k) Idem docet Rebuffus (l) his verbis: *Quando Prælatus est excommunicatus, vel interdictus suspenditur etiam potestas Vicarii sui* Idem censent Zerola, compluresque alii, quos laudat (m).

Hic apponere juvat Cabassutium observantem (n) Episcopi manifestè suspensi, interdicti, aut excommunicati Jurisdictionem jure delabi ad Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, eadem ratione ac si sedes Episcopalis esset vacua morte donec Præsul à censuris absolutus aut successor substitutus fuerit: cùm sors excommunicati sit in Jurisdictione Ecclesiastica mors civilis.

(i) In cit. cap. Romana v. Ipsius
(k) Urban. II. in can. Daibertum 24. 1. q. 7.
(l) Petr Rebuff prax. Benefic. 1. part. tit. Forma Vicariatus Archiepisc. & a o rum Collat. n. 217
(m) Zerola in prax. 1. part v. Vicarius.
(n) Joan Cabast loco cit. n. 1.

CASUS IX.

Yvo Parœciæ Trecorii Civitatis Parochus, & Episcopi Officialis, sub sigillo conscius est criminis de quo accusatur Parœcianus coram se. Licet ne aut tenetur ne judicium dicere?

RESPONS.

Sicut per Officialem stat judicio causæ absistere, cùm ipsi sit causa æqua, doctus Theologus, olim de eâdem difficultate consultus (o), putat huic Officiali, quatenus Parocho, patri Paræcianorum spirituali, abstinendum esse à sententiâ in eos ferendâ, ne in se eorum odium concitaret quos damnare teneretur: idque eò certius est, quò conscius est criminis, sub sigillo. Unde inferimus, suffragantes hujus Doctoris sententiæ, quamvis juxta rationis normam, Yvo judicium in casu proposito, dicere posset; prudentiæ tamen esse ut hoc judicium ab alio ferendum relinquat utilius Porœciani saluti consulturus, ejusque fiduciam tutiùs conciliaturus.

(o) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 5.

CASUS X.

In Valerium Diaconum Aureliâ oriundum, de gravi crimine convictum, Officialis Diœcesanus tulit sententiam, qua addicitur pœnæ Canonicæ quam incurrit, & secessui intra octiduum è Diæcesi, quam repetere nunquam datur. Diaconus hic tenetur ne, conscientia; huic obtemperare judicio?

RESPONS.

Respondemus Valerium, conscientia, teneri pœnâ Canonicâ subeundâ, à sententiâ Officialis latâ; Sed non tenetur è Diæcesi secedere. Ratio est, quia Judicibus Ecclesiasticis nulla est potestas dicendi pœnam exilii in Clericum, ut ut reum; quicquid nonulli obganniant Autores. Carolus Molinæus (p), peritissimus Jurisconsultus id probat 1. Quia Judicibus Ecclesiasticis non est territorium. 2. Quia exilium est pœna capitalis, quam proinde imponere nequeunt. Ita ut, etiamsi illis liceat Clericum compellere Diœcesanum ad pœnam Canonicam, cui addixerunt, subeundam, tamen exilio damnare illis non liceat. (q)

(p) Joan. Galli l. 82.
(q) D. 'la Patrai Jus Can Galic. l 6 cap 6. n. 35.

CASUS XI.

MAXIMILIANUS, Episcopi Spirensis Officialis, fœneratorem publicum in melius mutari nolentem, excommunicavit ex Officio & omissis Monitionibus Canonicis, Jure requisitis. Nonne peccavit in hoc?

RESPONS.

Haud est dubium quin gravissimè peccaverit Maximilianus, quia ordinem ab Ecclesiâ institutum violavit, quo excommunicationis sententiam quamvis præcedant tres Monitiones Canonicæ, intervallis competentibus iteratæ: quod huic Concilii Generalis Lateranensis IV. interdicto innititur. *Sacro approbante Concilio prohibemus*, inquit Innocentius III. qui ei præerat (*a*), *ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissâ, & personis præsentibus idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quod si contrà præsumpserit; etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia; ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum aliâ nihilominùs pœnâ mulctandus, si visum fuerit expedire.*

(*a*) Innoc. III. in c. Sacro 48. de sent. excom. &c. l. 5. tit. 39.

Item non sat est ut promulgatæ sint hæ tres Monitiones: nam insuper par est ut Officiali videantur effectum, quem sperabat is cujus intererat, non assecutæ, sive ipsi revelatæ non fuerint, sive revelationes frustraneæ sint; quia neglexerunt aut noluerunt ii quorum erat veritatem revelare Ea est decisio Auctoris hac in re versatissimi, (*b*)

(*b*) Du Casse prax. Jurisd. Eccles. cont. tent cap 8. §. 3. n 5.

CASUS XII.

EMEBERTUM, qui fuerat scripto pollicitus sibi Mariam matrimonio conjungere, posteaque sponsionem complere negavit, damnavit Officialis Diœcesanus, ad quem Maria cum vocare jussit, multâ 50. Librarum in Episcopi emolumentum, & multâ 200. Librarum Mariæ addictâ in damna & fœnora, & 4. Librarum Ptochodochio loci addicendâ. Emebertus ab hac sententiâ provocavit tanquam ab abusu. An æquo nititur ejus provocatio?

RESPONS.

Æquo nititur Emeberti provocatio circa multam in eum ab Officiali latam. Ratio est, quia neminem Ecclesia potest damnare multâ pecuniariâ in Episcopi emolumentum; sed solùm eleemosynâ Ptochodochio aut cuidam Ecclesiæ peculiari largiendâ; aliàs provocare datur tanquam ab abusu. Quod probant plura Curiarum Supremarum Edicta; & potissimùm Parlamenti Parisiensis Edictum, 16. Junii 1606. latum, & Parlamenti Gratianopolitani Edictum 13. Martii 1635. ambo à D. Brillon allata (*c*), qui sententiæ omnium nostrorum Juris-consultorum suffragatur, & præsertim Carondæ (*d*) Chopini, Loiseau, Bacquet, De la Roche-Flavin, Imberti, Fevreti, Chenu, Rebuffi in pactum & Bouchel.

Ad 200. Libras Mariæ addictas in ejus damna & fœnora, Emeberti provocatio tanquam ab abusu similiter æquo nititur: nam certum est Officiali non licere partem, quæ est in culpâ, damnare damnis & fœnoribus partis adversæ; solo Judice Regio potestatem habente de hoc pronuntiandi articulo, docentibus Roberto (*e*), Mornacio (*f*), Chenu (*g*), & Filliucio (*h*), à D. Brillon laudatis (*i*), qui complura etiam affert Parlamenti Edicta, hanc in rem lata, de Judicibus Ecclesiæ agens, & in verbo *Officialis*. Recenset quoque Edictum Parlamenti Tolosani, mense Januario 1582. latum, quod in hoc abusivam declaravit sententiam Officialis Cadurcensis; quinque-ve alia Parlamenti Parisiensis: primum 12. Augusti 1536. Secundum 7. Iulii 1580. tertium 6. Januarii 1580. quartum mense Martio 1582. quintum 27. Julii 1584. & sextum 27. Maii 1595. Laudat quoque Parlamenti Burgundiæ Edictum 16. Novembris 1611.

(*c*) D. Brillon Dict. Arrest v. Judex n. 406.

(*d*) Carondas l. 13. respons. 9. Chopin l. 2. de sacra politiâ. Loiseau tract. de domin cap. 15. Bacqu. tract. de jurisb. justit. cap. 7. art 25 De la Roche-Flavin l. 13. de Parlam. cap. 45. art. 39. Imbert. l. 1. cap. 3. Fevret. tract. de abusu l. 5. cap. 5. art. 28. & l. 8. cap. 4. Chenu 1. epitome de regulis tit 1. cap. 1. & 2. epito. tit. 41. cap. 1. pag. 1149. Concord. c. de public. concub. n. 48. 49 & 50. Bouchel. Biblioth. Can. v. Juridict. Eccles.

(*e*) Robert rer. judicat. l. 3. c. 5.

(*f*) Mornac. l. 16. §. ult. ff. de minor. 25. annis art. 61.

(*g*) Chenu centur. 1. q. 8.

(*h*) Filiuc. part. 4. q. 8.

(*i*) D. Brillon ibid. n. 455. & 2. seq. Id. v. Officiali. n. 88. & seqq.

Adest tamen Edictum Parlamenti Parisiensis, mense Februario 1670. latum ex clausulis Causidici Generalis de Lamoignon, qui Officiali patrocinatur ut Clericum damnet multâ, damnis & fœnoribus partis adversæ: quia Clerici qua tales, sunt naturâ juris & potestatis Judicis Ecclesiæ. Hoc videre est Edictum in diario fori. (*k*)

Observare refert, quando Officialis Diœcesanus, Metropoleos & Primatûs similiter dixerunt de eâdem causâ, non superesse locum aliò evocandi tanquam ab abusu, observantibus Chenu (*l*) & Fevreto (*m*), sic judicavit Parlamentum Parisiense Edicto suo 16. Januarii 1610. à le Gentil allato (*n*) in Commentariis Cleri;

(*k*) Diarium fori tom. 5. l. 6. c. 3. v. Official. n. 93. D. Brillon.

(*l*) Chenu Quæst. notab. centur. 2. 10. & 11.

(*m*) Fevret. tract. de abusu l. 9. cap. 3. art. 4.

(*n*) Le Gentil Comment. Cleri tom. 2. art. 3.

CASUS XIII.

PAROCHO & Æditiuis Sanct. Abre Parœciæ, in foro Ecclesiastico litem habentibus de ære votivo; Officialis sententiam clausulis Parochi cōsentaneam dixit; & Æditiuos habens re litigiosos ut sententia effectum sortiretur juxta ejus formulam & ipsissima verba, *non obstante intercessione aut provocatione qualibet*. Nihilo seciùs provocârunt Æditui ad Officialem Metropolitanum. Num illis licuit absque obedientiâ Ecclesiæ negata?

RESPONS.

Æditiuis læsis non modò licuit ad Metropolitanum provocare, verùm etiam tanquam ab abusu ad Parlamentum; cùm constet, Jurisprudentiâ in Galliâ usu receptâ, non esse Judici Ecclesiastico potestatem dicendi ut judicium suum sit effectum sortiturum, non obstante intercessione aut provocatione quavis. Hoc docet Fevretus in Tractatu de abusu (*o*), in quo laudat Edictum Parlamenti Burgundiæ die Jovis 24. Martii 1603. latum in Abbatem Sancti Ramberti, cui, ut & reliquis omnibus Judicibus Ecclesiasticis sui juris ac potestatis, interdicit Curia, ne sic dicant, pœna omnium expensarum, damnorum, & fœnorum, & multæ.

Idem proferunt Blondellus in Bibliothecâ Canonica Bouchel (*p*), & D. Brillon (*q*), & jure: quia hæc dicendi forma Curiis servatur supremis; & Legi innititur (*r*) quæ habet, Imperatori soli, id est, Principi Supremo licere judicium ferre, à quo non detur provocatio. Quapropter in Hispaniâ Rex solus, aut ab ipso præfecti, pronuntiare valet, *summota omni appellatione*, observante Fevreto (*s*), qui subjungit Legatum ipsum *à Latere* sic dicere non valere. Ejusdem Jurisprudentiæ praxis est accurata in Galliâ: unico casu excepto, qui respicit correctionem & disciplinam Ecclesiasticam, ut tumultum, aut scandalum in Ecclesiâ vel Processionis occasione factum. Tunc enim nullus est abusus; & Judici licet dicere, sententiam suam effectum sortituram non obstante provocatione.

(*o*) Fevret. Tract. de abusu l. 7. cap. 3. art. 4. p. 293. Edit. Lugdun. 1667.

(*p*) Blondel. in Bibliot. Can. Bouchel. v. Official. pag. 145. Edit. 1609.

(*q*) D. Brillon. Dict. Arrest. v. Official. n. 210. & 212.

(*r*) L. tractandum 1. ff. à quibus appellari non licet l.b. 49. tit. 2.

(*s*) Fevret. loco cit. n. 6.

CASUS XIV.

VANDRILLO, Diœcesis Tarbensis Sacerdote, Parœciæ ruralis, in Diœcesi viciná sitæ, Vicario, facto perditâ nequitiâ infami; Episcopus Diœcesanus, monitus, mandavit ut Promotor fori Ecclesiastici capite inquireret in cum; Officialis, judiciorum formulis præmissis, exilio extra Diœcesim damnavit. Nihil-ne est culpæ eo in judicio?

RESPONS.

Antequam huic fiat quæstioni satis duo sunt præsupponenda. Primum: ex veteri disciplinâ Canonicâ; Ecclesia Clericos damnabat virgâ aut exilio, secundùm dignitatem personarum & naturam

naturam criminis admissi, ut patet 1. Concilio Bracarensi III. in Decreto Gratiani citato (a) 2. Apud Sanctum Gregorium Pontificem, cujus verba recenset idem Gratianus (b). 3. Decretali ex hujus scriptis Pontificis deducto (c), qui perhibet subdiaconum, nomine Hilarium, famosum calumniatorem, puniri privatione Officii, virgâ & exilio. *Jubemus eumdem Hilarium .... privari officio, & verberibus publicè castigatum in exilium deportari*. 4. Alio Canone Synodi Romanæ, à Pontifice Leone VIII. coactæ (d) 5. Alio Urbani I. (e) 6. Alio ejusdem Gratiani Decreti Canone. (f)

Secundum: Episcopo, quatenùs Episcopo, in Galliâ nullum est territorium, suæ subjacens Jurisdictioni; è quo proinde Clericum ejicere liceat; jus civitate privandi cùm solius sit Regis aut supremæ potestatis; & Episcopo ejusque Officiali sit solum Auditorium; *audientiam habet, non territorium*, sic dicente Blondello in notis ad Bouchel (g): quod fatetur Du Cassé, Officialis Carcassonensis, postea Condomensis (h). Eidem fundamento innixus Blondellus idem putat Officiali non esse facultatem sententiam exilio damnantem Clericum ferendi. Hoc quidem adversatur Jurisprudentiæ in Gallia usu receptæ, cui insistere quivis Judex Ecclesiasticus tenetur, Hæc Jurisprudentia continetur in Decretali Innocentii III. in Corpore Juris Canonici allato (i), ex quo Judices Ecclesiastici quilibet non possunt non observare formulas ab Edictis Principi constitutas, & judicare ex Parlamentorum usu. Hoc quoque docet Imbertus in suo Enchiridio (k): & Chenu in secundâ epitome (l) & in Quæstionibus notabilibus, qui dicit aliàs adesse abusum, quique probat Edicto solemni, à Parlamento Burgundiæ 13. Martii 1635, lato, in caussam Doctoris Theologiæ, nomine Thomæ Beaufils: quod Edictum interseritur recensitis à Basset (m), alioque Parlamenti Gratianopolitani Edicto 30. Julii 1638. Duo alia affert quoque D. Brillon; prius 21. Julii 1636. & posterius 2. Augusti 1656. (n) Adest Aliud Parlamenti Gratianopolitani 13. Maii 1635, quod abusivam dicit sententiam Officialis Diensis, qui Sacerdotem damnaverat in secessum è Diœcesi, qui secessus Curiæ visus est exilio æquipollere. (o) Hi Auctores Baldi, inclyti Bartoli discipuli, sententiæ suffragantur.

Advertuntur hujus Jurisprudentiæ rationes, nonnullis in veteribus Canonibus; quod monstrat antiquam cognovisse Ecclesiam jure exilii gaudere potestatem secularem, Hoc Pontificex significavit Pelagius an. 556. his verbis (p) *Cùm mille aliæ exempla & constitutiones sint quibus evidenter agnoscitur, ut facientes scissuras in sanctâ Ecclesia, non solùm exiliis, sed etiam proscriptione rerum .... per publicas potestates debeant coerceri*. Cognocit etiam Celestinus III. (q) non Ecclesiæ sed Principibus esse potestatem puniendi exilio Clericos inemendabiles & pervicaces, decretis in eos pœnis Canonicis quæ suæ sunt potestatis. *Cùm Ecclesia non habeat ultra quid faciat*, ait hic Pontifex, *ne possit esse, ultra perditio plurimorum per secularem comprimendus est* (talis Clericus) *potestatem*; *ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur*. Ita ut dicendum sit, Canones, nobis adversantes esse interpretandos de terris in quibus Ecclesiæ erat Jurisdictio temporalis simul & spiritualis, ut nunc est Pontifici in statu Ecclesiastico in quo hac de causâ gaudet jure damnandi eos, qui sui sunt juris ac potestatis, exilio: quod eo verosimilius est, quò Concilii Antiocheni, an. 341. habiti ævo Episcopi demandabant Principibus provinciam puniendi exilio Clericos, quando suspensi & excommunicati ad meliorem non redibant frugem (r): *Quod si quis ista omnia contempserit, & Episcopus minimè emendare potuerit; Regis judicio, ad requisitionem Ecclesiæ, exilio damnetur*. Ad quod dicit Glossa, Ecclesiam ad Principes recurrere seculares, quia eam imponendi pœnam jus ipsi non erat, *ubi enim Ecclesia per se perficere non potest, invocandum est auxilium seculare*; quod repetit plures alios Canones & Decretalia, quæ allegat, exponens.

(a) Conc. Bracarens. III. c. 6. in Can Cum beatus 8. dist. 45.

(b) S. Greg. in can. in primis 7. 2. q. 2.

(c) S. Greg. in cap. Cum fortius 1. de calumniatoribus l. 5. tit. 2.

(d) Leo VIII. in Can. in synodo 23. dist. 65.

(e) Urban. I. in can. attendendum 23. 17. q. 2.

(f) Urban. I. in can hi qui 9. 3. q. 4.

(g) Blondel. in Bibliot. Can. Bouchel v. Casus privilegiis donati.

(h) Du Casse tract. Jurisd. Eccles. content. cap. 22. p. 331.

(i) Innoc. III. in c. Venientes 19. de jurejur.

(k) Imbert. enchir. pag. 200.

(l) Chenu. tit. 41. cap. 2. & qq. notab. q. 8.

(m) Basset. tom. 1. l. 2. tit. 1. cap. de Jurisd. Eccles. pag. 68.

(n) D. Brillon dict. Arrest. v. Official n. 197 & seq.

(o) Idem ibid. v. Judex n. 40.

(p) Pelag. in can de Liguribus 43. 23. q. 5.

(q) Celest. III. in c. Cum non ab homine 10. de judiciis l. 2. tit. 1.

(r) Conc. Antioch. in c. Si quis 2. de Clerico excommunic, &c.

Observandum est tamen, Officiali, Sacerdotem ejicere è suâ Diœcesi nequeunti, esse potestatem mandandi Clerico extraneo regressum in suam Diœcesim, pœnâ in eum inquirendi forensi usu, nec potestatis suæ limites in eo prætergredi; quum ex Canonibus & Edictis Aurelianensibus & Blesensibus, Clerici teneantur Ecclesiis famulari in suis Diœcesibus, ni alibi gaudeant beneficio aut negotio præpediantur quodam. Hoc definivit Edictum Parlamenti Parisiensis, 15. Julii 1631. latum ex clausulis inclyti Domini Bignon, tunc Causidici Generalis Regis à du Fresne in Diario Auditoriorum recensitum (s): Quod Edictum comprobat sententiam Officialis Lugdunensis, qui Clericum extraneum, Nanceio oriundum, & Coloniensem Sacerdotem, jusserat suam repetere Diœcesim.

Ex hactenus dictis liquet, Officiali non licere Clericum reum ad remum dare, nec pluribus aliis pœnis infamiam inferentibus, à Canonibus non probatis, vel Edictis Regum, aut Curiarum Ecclesiasticarum usui adversis, afficere, Du Casse fatente.

CASUS XV.

Duo Parochi Diœcesis Gallicæ, cùm litem simul habuissent de re forum Officialis Diœcesani simpliciter sortiente, coram quo jam quæstio erat inchoata; hic Judex istis ex æquo evasit suspectus, quia aliquot à diebus visus est infensissimus. Quapropter recurrentes ad Episcopum, eum rogârunt ut Archidiaconum aut Parlamenti Causidicum sibi liberet dare Judicem. Licetne Episcopo hoc tribuere privilegium ipsis?

Respons.

Episcopó non licet duas ob causas.

Prima: quia per Episcopos, qui omnem Jurisdictionem contentiosam tradiderunt omninò in manus Officialium suorum, non stat ulteriùs delegare, pari in casu, ullum alium Judicem peculiarem; nisi Officialis abesset, aut ægrotaret, aut repelleretur, formulis requisitis, ab alterâ parte; aut denique alia adesset causa legitima & magna: nec ipsis licet Judicis vices gerere: aliàs daretur locus provocandi, tanquam ab abusu, à judicio lato, sic dicente Fevreto (t), quod testatur Du Casse (u), secundùm Bonifacium, excipiens Episcopos Provinciales, qui, inquit sibi servârunt ipsi jus exercendi Jurisdictionem contentiosam, quoties ipsis libet, fatente Ducasse. (x).

Secunda: quia Officialis est Judex proprius & perpetuus Diœcesis, eique est Jurisdictio usitata, & non solùm delegata; ac proinde Judicis dignitate exui nequit eâ insignitus, sic docente Mornacio in Legem Digestorum his verbis (y) *Neque enim Episcopos usque adeo sibi blandiri expedit ut pro animi libidine mutent Judices novosque ad illam vel illam litem sufficiant: siquidem Judex debet esse perpetuus* Officialis, *quem semel elegerunt, ut vice sua judicet; nisi incidat delegandi justa causa ex absentiâ, morbo, vel recusatione* Dicta compobat Edicto Curiæ, quæ dixit Episcopum, qui Judicem alium præter Officialem delegaverat in rem privatam, suâ malè usum Jurisdictione, eumque impensis multavit. Idem docet Blondellus (z) ac Mornacius quem laudat, & Peleus à Fevreto laudatus (aa) Edictum Parlamenti Parisiensi

(s) Du Fresne. diari. Audit. tom. 1. l. 2. cap. 98.

(t) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 11.

(u) Du Casse tract. de Jurisd. Eccles. content. cap. 1. n. 4. p. 14.

(x) Idem ibid.

(y) Mornaci ad leg. 1. §. 1. de eo cui mandata est jurisdictio.

(z) Blondel. in Biblioth. Can Bouchel v. Official. p. 143.

(aa) Peleus l. 1. c. 37. actionum forensium apud Fevret. l. 4. cit. n. 12.

siensis 1602. recenset, latum conformiter in provocationem tanquam ab abusu ad delegationem privatam, pari in casu.

Sed hactenùs dictis certis de delegatione Archidiaconi ab Episcopo suffecti, non est idem de Causidici delegatione, cui ea demandaretur provincia; quum, ex justâ delegandi causâ, ipsi necessariò esset nominandus Clericus, non verò Laicùs; sic firmat Fevretus (a) Edicto Parlamenti Tolosani 20. Martii 1680. quod à la Roche-Flavin excerpsit (b) Ratio, quam affert (c) agens de Officialibus, quodque Laico delegato competere debet, est, quia indecenter daretur vir sæcularis Clericorum Judex: quod re prohibet Decretale ab Eugenio II. omissum in Concilio Rhemis habito an 1148. cujus hæc sunt verba: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant; Sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maximè de illis quæ spiritualia esse noscuntur) Laicorum judicio non disponant* (d)

Eamdem ob causam Innocentius III. Præses Concilii Lateranensis IV. (e) interdicit Clericis ne Laicos præponant arbitros negotiorum simpliciter spiritualium. *Generaliter prohibemus* inquit, *ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut in talibus Laicus arbitretur.* Ad quod dicit Glossa (f): *unde dico, quòd Laicus de rebus spiritualibus nullo modo judicare potest; nec principaliter, nec incidenter; & quod Ecclesiasticis personis tantùm causa spiritualis sit committenda.* Quod probat hujus Glossæ Auctor duobus Decretalibus, hoc quidem Alexandri III. (g) illo verò Innocentii III. (h).

(a) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 18.

(b) La Roche-Flavin l. 6 tit. 56.

(c) Fevret cit. l. 4. cap. 2. n. 3.

(d) Eugen. II. in cap. Decernimus. 2. de judiciis.

(e) Innoc. III. in cap. Contingit 7. de arbitriis. l. 1. tit. fin.

(f) Glossa ibid. v. Spiritualibus.

(g) Alex. III. in c. Cum te 18. de Offic. & potest Jud. delegati l. 1. tit. 29.

(h) Innoc. III in c. super 27. eod. tit.

CASUS XVI.

EUPHEMIANUS & FLORUS, Parœciæ Sancti Dii Comparochi, cùm simul contendissent de instituendâ sodalitate; Euphemianus in jus vocavit Florum coram Officiali: sed quia Floro infensus erat hic Judex, adiit Officialem Metropolitanum, eumque rogavit ut causam evocaret, deque eâ cognosceret. Huic posteriori Officiali licet-ne petenti parere & judicare canonicè, aut saltem validè de eorum lite?

RESPONS.

Officiali Metropolitano nulla est facultas ad se evocandi causam, quæ priùs est sub Officiali suffraganei: quia Metropolitanus jus dicit subditis suffraganeorum ex appellatione legitimâ, dicente Innocentio IV. tribus Constitutionibus in Sexto allatis (i). Sic statuit Parlamentum Parisiense Edicto 18. Aprilis 1578. Idem etiam docent Chopin (k), hoc Edictum laudans, & Blondellus in Additamentis, ad Bibliothecam Bouchel (l), observans dispositionem Edicti 1667. ei concordare. Fevretus in suo Tractatu de Abusu fatetur hunc disciplinæ articulum (m).

(i) Innoc. IV in c. Romana 3. de appellat. §. Cum autem idem in Conc. Lugd. II. an. 1245 & in c. Romana 1 de Offic. Ordinarii in 6. lib. 1. tit. 16. & in c. Romana 1 de foro competent in 6 2 t. 2.

(k) Chopin polit. l. 1. c. 8. n. 21.

(l) Blondel. v. Official p. 143.

(m) Fevret. Tract. de abusu l. 4 cap. 3. n. 14.

CASUS XVII.

ANTHEMIUS, Officialis Diensis, à Joanne & Jacobo electus arbiter litis inter eos ortæ, dixit sententiam arbitralem. Joannes, qui se habuit læsum, ægrè ei acquievit, sed Jacobus eum ad eumdem vocavit Officialem, qui cum cogeret, Joannes respondere & obire vadimonium noluit, & vicissim Jacobum vocavit ad Judicem Regium. Licet-ne ei, absque inobedientiâ Judici Ecclesiastico præstitâ & injustitiâ, urgere Jacobum in foro sæculari?

RESPONS.

Constat licere Joanni, sine ullâ injustitiâ & inobedientiâ Judici Ecclesiastico præstitâ, suam persequi quæstionem in foro sæculari. Nam in casu proposito, Jacobus executionem sententiæ arbitralis petere valet à solo Judice sæculari. Ratio, est quia Princeps arbitriis auctoritatem adjecit, ac proinde à quo adhibita dependet auctoritas.

Docet hoc Fevretus, in Tractatu de Abusu (n), in quo Edictum Parlamenti Parisiensis 11. Julii 1656. recenset, hanc Jurisprudentiam Canoni Concilii Carthaginensis V. in Decreto Gratiani allato, confirmans (o) quod perhibet non esse licitum eum, qui Judex fuit aut de causâ cognovit testem vocare. *Statutum est, ut qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure Apostolico* (id est *Canonico*, habet Glossa) *Ecclesiis imposito agere voluerit & fortasse decisio Clericorum uni parti displicuerit, non liceat Clericum in judicium ad testimonium devocare eum, qui præses vel cognitor fuit.* Unde potiori ratione arbiter partium iis nequit esse Judex. Glossa duas annectit rationes. (p) Prior: is parti, de judicio lato querenti, est suspectus, nec ex æquo ejus judicium subire iterùm tenetur. *Offensus & suspectus est appellanti.*

Nicolaus I. ad Imperatorem scribens, dicit etiam: *Quod suspecti . . . judices esse non debeant et ipsa ratio dictat* (q): quod firmat compluribus auctoritatibus ac exemplis. Eamdem ob rem Alexander III. ad quos Angliæ Episcopos & Abbatem Herudfordiensem scribens, declarat se nolle ut causæ Judex sit Episcopus Londinensis: quia uni parti erat suspectus (r). Vult alibi idem Pontifex ut non deferatur ad Judicem suspectum (s). Lucius III. ad Episcopum Licolnensem literas dans, idem declarat (t). Et denique Sanctus Gregorius Pontifex dicit, Episcopum ipsum esse rejiciendum, quando suspectus est (u). Quod Pontifex firmat idem, in Gratiani Decreto laudatus. (x)

Posterior ratio est, quia in primo permanere vellet judicio: *Semper vellet tueri suam sententiam* (y) ac proinde qui se haberet læsum statuto non staret judicio.

Vide Judex & Promotor.

(n) Fevret. tract. de abusu l. 4. cap. 4. n. 12.

(o) Conc. Carthag. V. c. 1. in can. Statutum est 50. 2. q. 6.

(p) Glossa in D. Can. v. cognitor.

(q) Nicol. I. in can. Quod suspecti 15. 3. q. 5.

(r) Alex. III. in cap. Eorum 17. de Offic. & potest Jud. delegati

(s) Id. in cap. Proposuit 14. de appellationibus.

(t) Luc. III in cap. Postremo 36. eod. tit.

(u) S. Greg. in c. Si quis. 4. de foro compet.

(x) Idem in cap. Inprimis 7. 2. q. 1.

(y) Glossa cit. v. vel cognito.

CASUS XVIII.

LEANDER amplæ Diœcesis Episcopus, cui summa 10000. Librarum ad restaurandum Palatium erat pernecessaria, cujus pars utilior erat ruinosa, vendidit Officialis munus Festo, qui numeravit 8000. Libras præsentes. Nonnulli Capituli Canonici, maximo ardentes studio, eum incusaverunt vendere hoc Officium nequivisse absque simoniâ. Leander quærit an re Simonia insit huic casui, & num, positâ Simoniâ, eum non eximeret ab eâ bona fides?

RESPONS.

Antequam huic fiat difficultati satis, tanquam scitum constans supponendum est, munus Officialis esse re quid spirituale. Nam Officium & potestas Officialis ponitur in gerendâ Jurisdictione Ecclesiasticâ contentiosâ, hoc est, in parte JurisdictionisEpiscopalis, quæ in voluntariam & contentiosam dividitur. Atqui hæc potestas, in judicandis Clericis aut Laicis, de rebus simpliciter spiritualibus, & Ecclesiasticis, in castigando cæsaris, & in ligandis & solvendis animabus sita est profectò quidsimpliciter spirituale.

Hac veritate positâ, liquet sine Simoniâ non valuisse hoc Officialis munus vendere Festo, qui comparavit, eodem pollutus crimine, consecutione necessariâ. Sic animadvertimus Ecclesiam semper summo studio improbavisse hujusmodi commercium, ut clarè monstrabunt rationes sequentes.

Concilium

Concilium Generale Calcedonens. (*a*) Sancto Leone sedente, an 451. habitum, strictè prohibet munere ullo Ecclesiastico pecuniam cogere. *Si aliquis Episcopus*, inquiunt Patres in hoc celebri Concilio sedentes, *per pecunias fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam, quæ non potest vendi.... aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel mansionarium, vel quemquam omnino, qui subjectus est regulæ, pro suo turpissimo lucri commodo, is qui hoc attentâsse probatus fuerit, proprii gradûs periculo subjacebit: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, per negotiationem factâ, proficiat; sed sit alienus à dignitate vel sollicitudine, quam pecuniis acquisivit* Atqui constat munus ejus, qui nunc Officialis dicitur, hoc contineri in Canone, ac proinde Leandrum & Festum ab eo damnari.

(*a*) Conc. Calced. part. 2. actione 15. Can. 2.

Urbanus idem interdicit Canone, in Decreto Gratiani allato (*b*) his verbis: *Quisquis igitur res Ecclesiasticas, (quæ Dei dona sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent propter sua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecuniâ existimat. Ideoque qui easdem res non ad hoc ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere ..... pecuniæ, largitur vel adipiscitur. Simoniacus est.* Et rationis gratiâ allato Decreto Concilii Generali jamjam laudato, subjungit: *Nomine verò procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Ecclesiasticarum rerum Administratorem, ut, verbi gratiâ, Præpositum, Oeconomum, Vicedominum: defensoris nomine, Advocatum, seu Castaldum & Judicem: in subjecto verò regulæ, Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Ecclesiastico mancipatum Officio.* Hac interpretatione nullum superest in mente dubium quin munus Judicis Ecclesiastici, id est, Officialis, accensendum sit rebus Ecclesiasticis, quæ numquam pretio acquiri possunt.

(*b*) Urban. II. in can. Salvator 8. 1. q. 3.

Alexander (*c*) in Concilio Generali Lateranensi III. dicens, clariùs suam aperit mentem hac de re, & semper antiquis adhærens decisionibus, fatur: *Quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certâ pecuniæ quantitate jurisdictionem exercent* (en Officiales) *præsenti Decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, Officio suo privetur; & Episcopus conferendi hoc Officium potestatem amittat.*

(*c*) Alex. III. in cap. Præterea 1. ne Prælati vices suas, vel. Ecclesias sub annuo censu concedant. lib. 5. tit. 4.

Concilium Turonense (*d*) an 1163. collectum, eodem Pontifice Alexandro III. sedente, par jam tulerat Decretum. En verba: *Quoniam in quibusdam partibus Decani quidam, vel Archipresbyteri, ad agendas vices Episcoporum .... & terminandas causas Ecclesiasticas* (en iterum Officiales) *sub annuo pretio statuuntur, quod ad sacerdotum gravamen & subversionem judiciorum non est dubium redundare; id ulteriùs fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit; removeatur à Clero; Episcopus autem qui hoc sustinuerit, & Ecclesiasticam Jurisdictionem suâ patitur dissimulatione perverti, districtione Canonicâ percellatur.*

(*d*) Conc. Turon. an. 1163. c. 11. in cap. Quoniam 2. eod. tit.

Generalis cœtus Cleri Gallici, Meloduni an. 1579. habitus (*e*) acriter invehit in idem Munerum Ecclesiasticorum commercium *Tum hoc nefas putet Episcopus*, inquiunt Antistites hi sapientes, eum habentes, *Si cujusvis Magistratûs in Ecclesiastica Jurisdictionis exercitio venale videri possit commercium; & quod Laicis detestabili vitio datur, in Ecclesiasticâ politiâ non patiatur, ne in suspicionem quidem adduci.* Cui adjungendum est hoc rigidum Concilii Generalis Tolosani Decretum an. 1590. (*f*) *Qui alii licèt Ecclesiastico, suam, aut Ecclesiæ suæ Jurisdictionem, Prælatus, cujuscumque fuerit dignitatis, simoniacâ populi Christiani offensione, vendiderit, commiserit, locaritve, ipso facto excommunicatus existat.* Denique Declaratio 17. Augusti 1700. habet distinctè Officiales quosvis ab Episcopis creatum iri gratis: quod consentit Edicto Aurelianensi, quod perhibet (*g*) *Dominos Judices, tum Ecclesiasticos, cùm sæculares, quicumque fuerint, directè aut indirectè vendituros munera judiciaria, privari jure præsentationis aut nominationis ad dicta Officia.*

(*e*) Conventus Melodun. tit. 31. de his quæ ad forens jurisd. pertinent.

(*f*) Conc. Tolosan. 4. part. c. 2. n. 7.

(*g*) Edict. Aurelian. art. 40.

Postea tempus terere non juvat in apponendâ Theologorum & Canonistarum auctoritate, qui munus Officialis nec vendi, nec emi posse sine simoniâ manifestâ, fatentur omnes. Verùm silentio prætermittenda non putamus eximia ista Petri Blesensis verba, qui de Episcopis, suo ævo munera Officialium vendentibus, aut quæstum cum Officialibus communem habentibus, tractans (quod coincidit) ait: (*h*) *Sic Episcopus quasi longa manu bona aliena diripit: & notam criminis à se removens, suis Officialibus culpæ & infamiæ discrimen impingit.* Et paulò post de officialibus agens, pergit: *Quod enim aggregant per oppressionem pauperum, Episcopis ad delicias cedit; Officialibus ad tormentum.* Eos vocat Episcopi hirudines, & inhiantes tondendis & excoriandis ovibus commissis: *Tota Officialis intentio est, ut ad opus Episcopi suæ Jurisdictioni commissas miserrimas oves, quasi vice illius, tondeat, emungat, excoriet. Isti enim sunt* Episcoporum *sanguisugæ, evomentes aliorum sanguinem, quem biberunt.* Denique munera Officialis nummis quæsita vocat *Ministerium damnatissimum villicationis* Non potest præcisiùs decerni & fulmine concuti hanc in rem.

(*h*) Petr. Blesens. Epist. 25.

CASUS XIX.

Philostorgus, Sancti Rioli Parochus, præ manibus rationes, quibus Gualterius, suus olim Vicarius, extorsione sordidâ exegerat pecuniam ab iis quibus sacramenta & sanctum Viaticum administraverat, offensione plurium Parœcianorum, eum vocavit in jus ad Officialem, querelis de eo iteratis motus. Uterque quæstionem ex formulis ab Edictis requisitis instituit; sed lite ut judicaretur instructâ; Officialis, certior hanc litem intulisse Philostorgum in Gualterium, odio ejus concitatum, distulit tamdiu judicium dicere ut Philostorgus, tandem coactus, eum apellaverit de judicando, instrumento justo, quod ei palam fecit Apparitor tertio & septimo die mensis Martii 1718. Officialis hujus Parochi audaciâ iratus continuò negavit judicare, quo viso Philostorgus provocavit tanquam à negatione judicii; & in Officialem se intendit adversarium, qui postea à Judice provocationis dictus est bene & legitimè denunciatus: quo animadverso, Officialis judicium negotii est pollicitus; sed Philostorgus noluit eum habere Judicem. Huic Parocho licuit ne sic agere cum Officiali; & illæsâ veneratione, nolle eum habere Judicem; & potissimùm Gualterio alium nolente.

Respons.

Constat, in casu proposito, Philostorgum non esse in culpâ; quum nihil fecerit alieni à Juris prudentia Edictis Regiis latâ, quæ nobis sunt Lex; ac proinde licuerit Officiali significare denuntiationes requisitas, illæsâ veneratione debitâ; nec teneatur eum habere Judicem.

1. Quia, ex Edicto mensis Aprilis 1667. (*i*) Judices quivis tenentur judicare de causis, actionibus &

(*i*) Edict. 1667 tit. 25 art. 1.

& litibus, ex quo instruantur ut judicetur de iis, *pœnâ suo præstandi nomine, litis impendiorum & accessionum Partium*, Hæc ipsissima illius Edicti verba.

2. Quia, neglecto aut negato judicio dicendo licet eos appellare de eo ferendo. „ *Si Judices, à quibus datur provocatio*, *habet idem Edictum* (*a*) *negant aut negligunt de causâ, actionibus, aut lite, instructis judicare, appellabuntur de judicio dicendo: & mandamus Apparitoribus & Accensis quibusvis requisitis, ut denuntiationes significent necessarias, pœnâ interdicti muneris sui.*

(a) Ibid. art. 2.

3. Quia Philostorgus notas fecit Officiales duas denuntiationes cum morâ tridui à primâ ad secundam intermedii, quæ sufficiebant solæ, in casu proposito, ex eodem Edicto, quod habet (*b*) *Denuntiationes Judicibus significabuntur domi, aut in Tabulario Jurisdictionis, alloquendo Actuarium, vel Tabulario Præpositos. Duabus denuntiationibus significatis de octiduo in octiduum Judicibus simpliciter Curiarum nostrarum forum petentibus; & de triduo in triduum aliis Tribunalibus, Parti licebit provocare tanquam à negatione judicii, & suo denunciare nomine litis Relatorem; sin autem Præsidem, qui volumus ut proprio damnentur nomine litis impendiis & accessionibus Partium, si licitè denuntiati dicantur.*

(b) Ibid art. 3. & 4.

4. Quia Philostorgo est facultas istum Officialem non habendi Judicem legitimum, licèt velit Gualterius ut is jus sibi dicat, & quidem quicquid contrà fecerit hic Judex sit pleno jure nullum futurum. Hoc apertè perhibet idem Edictum *Judex denuntiatus, inquit Ludovicus* XIV. (*c*) *non poterit esse litis Judex, pœnâ nullitatis, omniumque litis impendiorum & accessionum, nisi dementer denuntiatus fuerit, aut utraque Pars consentiat ut us dicat & judicium ferent alii Judices non suspecti nisi malit altera Pars ut denuntiatio judicetur.*

(c) Ibid. art. 5.

Unde inferendum, de lite, in quæsito proposito, à Philostorgo in Gualterium illatâ judicaturum esse Vices-gerentem fori Ecclesiastici, si adsit; aut alium Officialem, ad hoc specialiter nominatum ab Episcopo: His addimus Officialem denuntiatum esse à Judice provocationis damnandum litis impendiis & accessionibus Philostorgi; pœnas luentem quòd noluerit ipsi jus dicere, denuntiationibus ipsis ex judiciorum formulis ut ad id compelleretur, significatis.

Vide {
Accusatus Casus. V.
Appellatio Casus VII. & VIII.
Dispensatio Matrimonii Casus IV. XXI. XXVI. & XXVII.
Excommunicatio Casus XXXVI. & XLII.

OFFICIUM BREVIARII

Observante Cardinali Bona (*d*) Officium Breviarii olim dicebatur in Occidente, *Cursus divinus*, & in Oriente, *Canon, Synaxis, Collecta*: at, ne divertamus ab argumento, de quo hîc agitur, exponendis variis harum vocum significationibus nobis immorandum non putamus: Dicemus igitur *Breviarium* sensu quo hîc sumitur, esse vocem in Ecclesiâ Catholicâ usitatam, quæ certas denotat preces publicas, aut privatas, quas clerici ordinibus sacris initiati, aut Beneficiarii, aut Religiosi disciplinæ monasticæ adstricti, quotidie tenentur recitare, seu inchoro certis diei noctisque horis, seu privatim; ut Deo cultus exhibeatur debitus, & ab eo petantur, tum sibi ipsi, tum reliquis omnibus fidelibus virtutes, dona, & gratiæ ad obtinendam salutem necessaria.

(d) Card. Bona tr. de divina Psalmodia c. 1.

Homines omnes, qui Deum noverunt, ab Adamo usque, indesinenter laudaverunt & invocaverunt Dominum, quisque privatim, & ab eo deprecati sunt inopiam Enos, Sethi filius, ac proinde Adami nepos, instituit primus usum precum solemnium, & cultum publicum, quem, tanquam indicium ejus à quo pendent animi grati & amoris, præstabant creatori fideles collecti. Nam is est verus horum Genesis verborum sensus (*e*) *Iste* (Enos) *cœpit invocare nomen Domini*. Noachus, Abrahamus, Isaac, Jacobus, Moses; omnesque qui eos imitati sunt, semper servârunt fidi antiquam Patrum traditionem. Supersunt duo celebria Cantica à Mose decantata simul cum omnibus Israelitis, trajecto mari rubro (*f*) Scripturæ divinæ, mentionem Mosis, Davidis, Danielis, Esdræ, Habacuc, totque aliorum injicientes, non excepto JesuChristo ipso, eam apertè probant veritatem (*g*), ac tandem sub Lege novâ Christiani officio Religioni maximè proprio non defuerunt, testantibus vetustissimis Auctoribus, Sancto Justino, Tertulliano & Origene.

(e) Genes. IV. 26.

(f) Exod. XV. Deuter. XXXII.

(g) Isai XII & XXXVIII. 20. & LXII. 10 Psal. CXVIII. Job XVII. 1. Eccli XLVII 6. & 11. 1. Reg II. 1. Habacuc III. 1. Daniel III. 51 & IX 4. & seq Jerem. V. 1 Baruch III. 1. Jon. II. 3. Math. XXVI. 30. Luc. I & II.

Admodum variavit numerus horarum Canonicarum, ex diversis Ecclesiarum Ordinumque Religiosorum usibus. Nunc sunt numero septem, quæ dicuntur Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia, sexta, Nona, Vesperæ & Completæ, in quinque versibus Latinis, in responsione ad Casum *Andreas* hujus Tituli quintum, & varias earum significationes describentibus, comprehensæ.

Non continet hoc Officium aliud nomine, *Officiolum Beatæ Virginis*, in choro decantatum ex antiquâ consuetudine quibusdam in Ecclesiis; non verò impositum dicentibus Breviarium privatim; nec aliud, nomine *Officium Mortuorum*, quod Breviarii loco est 2. Novembris tantùm, quo omnium Fidelium defunctorum memoria celebratur.

Medio quinto sæculo, in ordinem primò redactum fuit Officium Divinum, quod faciebant hymni, Psalmi, & lectiones è sacrâ deductæ Scripturâ, Homeliæ è S. S. Patribus depromptæ Collectæ, aliæque Preces. Musœus, Massiliensis Sacerdos, an. 450. in vivis, & cujus meminit Gennadius (*h*), Salvianus, Ecclesiæ ejusdem sacerdos. Leander, Hispalensis Episcopus, Vigilius Pontifex, sanctus Cesarius, Arelatensis Episcopus, aliique cœpto eidem efficiendo & perficiendo operam navârunt. Verùm, quia regimini & diciplinæ in Diœcesi observandæ moderatur quisque Episcopus, Officium pro lubitu quisque instituit; unde non una eademque ratio in Breviariis; quorum est in Gallia usus, & alibi; &

(h) Gennad. de viris illustribus c. 79.

tot

tot sunt Breviaria diversa quot Religiosi Ordines varii in Ecclesiâ: quum primi eorum Auctores, quisque pro arbitrio, id induxerint. Sed quod certissimum est, 1. Horum singulorum Officiorum diversorum scopus est triplex; quorum primus est laudare Deum. Secundus, ejus verbum edoceri. Tertius, eum precari, ut ex summâ ejus bonitate impetrentur venia peccatorum, gratiæque temporales ac spirituales nobis necessariæ.

2. Ecclesiæ, in instituendo hoc sanctissimo usu, primarius fuit scopus, ut assimilaretur Jerusalem Cœlesti, hoc est, Ecclesiæ Triumphanti, laudes adorandæ Majestatis Dei celebrare non cessanti, nec unquam cessaturæ, ne momento quidem; ut & frequens colatur beneficii nostræ Redemptionis infiniti memoria; perpetuique grati animi testimonium præstetur.

Clericus quilibet, in Ordinibus sacris constitutus, id est, quivis sacerdos Diaconus aut Subdiaconus, necessariò tenetur Officium Breviarii recitare; nisi causa eum eximat legitima qua suo fungi officio ipsi sit impossibile, sive morbo, aut aliàs.

Idem de singulis dicendum, quibus, licèt nullo in Ordine sacro constitutis, defertur aliquod Beneficium, sive Sacerdotale, sive simplex: & posteriores insuper tenentur, conscientiâ, restituere Beneficiorum fructus ad usum perceptum diebus & tempore quibus suâ omiserunt culpâ Officium Divinum: cum bona concesserint Fideles Clericis Beneficiariis ut ipsis forent adjumento precibus, & Ecclesiæ famularentur modo, quem imponunt & dignitas & officium.

CASUS PRIMUS.

Lucanus, Subdiaconus, quater quinquies-ve solùm, quovis anno, omittit Officium divinum Breviarii recitare, sine causâ legitimâ. Peccat-ne mortaliter? Et peccat-ne tot vicibus mortaliter, quot officio deest diebus?

Respons.

Haud dubium est quin mortaliter peccet Lucanus quotiescunque suâ deest culpâ recitando Officio Breviarii divino: nam constat quoscunque, in Ordinibus sacris constitutos, aut, extra eos, Beneficio gaudentes, teneri, pœnâ peccati mortalis, ad recitandum quotidie Officium divinum. Hoc probat 1. Sententia Theologorum unanimis. 2. Declaratio, è Concilio Agathensi, ineunte sæculo sexto, habito, excerpta, quæ recitandi hujus Officii necessitatem, antiquæ consuetudini Ecclesiæ innixam, designat adeò clarè & distinctè, ut nullâ indigeat interpretatione, nec Glossa (a). En verba: *Presbiter manè, matutinali Officio expleto, pensum servitutis suæ videlicet primam, tertiam, sextam, nonam, vesperamque persolvat.... Propterea dicente*: Septies in die laudes dixi tibi: *qui septenarius numerus à nobis impletur, si Matutinis, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ & Completorii tempore, nostra Servitutis officia persolvamus.* 3. Concilium Nannetense, juxta nonnullos, anno circiter 800. habitum, in Decreto Gratiani allatum (b), quod habet ut Agathense. 4. Concilium generale Lateranense, an. 1215. coactum (c), in quo conquerens de Clericorum, piæ recitationi sui Officii divini non incumbentium, vitio Innocentius III. sic fatur, de omnibus indistinctè agens: *Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitùs inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & devote.* Pœna suspensionis, quo vult Concilium hoc afficiantur negligentes istud æquissimum Officium, indicio declarat manifesto eos peccato mortali obnoxios: cùm Ecclesia eâ censurâ corripere peccata levia non soleat 5. Constitutio Clementis V. qui Concilio Generali Viennensi, an. 1311. collecto, interfuit (d), in quo dicit Pontifex: *Sacri approbatione Concilii.... sancimus ut .... convenienter & debitè celebretur divinum diurnum & nocturnum Officium, si Dei & Apostolicæ Sedis indignationem vitare voluerint*: quæ postrema verba clarè monstrant non licere absque gravi peccato huic deesse servituti.

(a) Conc. Agath. in cap. Presbyter 1. De celebrat. Miss. l. 3. tit. 4.

(b) Conc. Nannet. in can. Presbyter 2. dist. 91.

(c) Conc. Lateran. IV. in cap. Dolente 9. De celebrat. Miss.

(d) Clem. V. in Clement. Gravi 1. De celeb. Miss. lib. 3. tit. 14.

Beneficiariorum seorsùm servitutem in recitando Officio divino probat clarè 1. Concilium apud Pennam fidelem (e), à Consalvo tertio Archiepiscopo Toletano habitum an. 1301. quod mandat ut Beneficiarii, qui recitando Breviarii Officio deerunt, privatione proventûs Beneficiorum, ac alii Clerici, Ordinibus in majoribus constituti, suspensione plectatur, En verba Decreti hujus Concilii: *Statuimus & ordinamus ut quilibet Clericus, in sacris Ordinibus constitutus, vel aliàs Beneficium Ecclesiasticum cum curâ obtinens, legitimo impedimento cessante, quotidie boras Canonicas recitet, ut tenetur. Si quis autem in eis negligens inventus fuerit & monitus à suo Prælato canonicè, se non correxerit; per subtractionem fructuum Beneficii ad tempus, prout culpa qualitas exegerit, arceatur. Quod si Beneficio caruerit, in sacris Ordinibus constitutus, per suspensionis sententiam puniatur.* 2. Constitutio Bonifacii VIII. (f) in quo dicit hic Pontifex eos teneri; quia, inquit, beneficia propter Officia conceduntur: *Propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur.* 3. Idem docet Leo X. eamdemque addit rationem in Septimâ Bullâ 5. Maii 1514. datâ (g), & Sanctus Pius V. idem clarè dicit in 135. Bullâ, 21. Septembris 1571. data (h). His addendum est, sicut serviens Altari fit Altaris particeps par est, sic dicente Sancto Paulo (i), & secundùm illum Innocentio III. in Decretali ad Episcopum Zamoræ in Regno Legionensi civitatis scripto (k); ita ex eo confici necessariò, ut Altaris particeps cùm serviat Altari, id est, teneatur primò ad recitandum Officium divinum, ac deinde alia officia quibus Ecclesia indiget, quibusque est par, ei administrare.

(e) Conc. apud Pennam fidelem c. 1. apud Labbe tom. 11. part. 2. p. 1444.

(f) Bonif. VIII. in cap. Quia fin. De rescriptis in 6. lib. 1. tit. 2.

(g) Leo X. in Bullâ Supernæ

(h) S. Pius. V. in Bullâ Ex proximo.

(i) 1. Cor. IX. 13.

(k) Innoc III in cap. Cúm secundum 16 De præbendis & dignit. lib. 3. tit. 5.

Auctor Opusculi 65. Sancti Operibus Thomæ inserti (l) idem docet his verbis: *Ad has septem boras tenentur sacerdo, & alii Clerici, constituti in sacris Ordinibus, sive habeant Beneficium, sive non & omnes illi qui percipiunt* Ecclesiastica *stipendia in quocumque ordine ut ex eis sustententur qui in Ecclesia reddunt Domino divina Officia.* His verbis: *Et alii Clerici constituti in Sacris*, non modò intelligendi sunt Sacerdotes, & Diaconi sed & Subdiaconi, Sancto Thomâ haud ægrè Subdiaconatum accensente Ordinibus Sacris, ob ministerium quod obit Subdiaconus, vasa sacra parans & portans, & propter continentiam perpetuò servandam. Præterea Subdiaconi tenentur perinde ac Sacerdotes & Diaconi, ad recitandum Breviarium, ex consuetudine universim in Ecclesiâ usu receptâ, ac proinde Legis vim habente.

(l) Apud S. Thom. Opusc. 65. c. 2.

Eamdem Doctrinam unanimes docent Canonistæ, inclytus Archiepiscopus Panormitanus, Innocentius IV. Cardinalis Hostiensis, & Joannes Andreas: & Sylvester (*a*) eos compluresque alios laudans, omnibus hisce auctoritatibus annectit consuetudinem totius Ecclesiæ generalem, quæ juxta & universim servata Lex est, ac proinde omnes in quodam ordine sacro constitutos, aut quodam gaudentes Beneficio, tenet.

(*a*) Sylvester de Prierio v. Hora q. 2. & apud eum Panor. Hostiensis, &c.

Per transennam hîc observare juvat Innocentium III. re ipsa meminisse in Decretali à nobis laudatâ (*b*) eorum, quos dicit *Minores Clericos*. Sed eo nomine insignit in Majoribus Ordinibus constitutos propter Præsules immedatè post memoratos, quibus dignitas *Majorum Clericorum* est proprior & specialior.

(*b*) Innoc. III. in cit. cap. Dolentes.

CASUS II.

AUGUSTINUS, suscepto subdiaconatûs ordine intra undecimam & duodecimam horam, tenetur ne, conscientiâ, ad totum Officium diurnum, aut solùm Nonam, Vesperas & Completorium recitandum?

RESPONS.

Quum, ex mente Ecclesiæ & præcepto ab eâ præscripto ad recitandum Officium Breviarii, Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia & Sexta sint horis recitanda antemeridianis; & Augustinus non adstringeretur Breviario ante ordinationem; eum arbitramur solùm teneri ad recitandam partem, horis diurnis, ordinationem ejus secutis, congruentem; scilicet, Nonam, Vesperas, & Completorium. Alioquin dicendum Legis Ecclesiæ vim esse retroactivam, quoad se; quæ nulli tamen potest competere Legi, nisi distinctè indicet; ut liquet ex Lege Codicis Justinianæi (*c*) in margine notatæ. Quapropter Ecclesia, quæ hunc casum peculiarem non indigitavit, censenda est velle ut jam jam ordinatus incipiat recitandum Officium Breviarii à parte hisce horis recitandâ, si antea fuisset ordinatus.

(*c*) Leg. Lege 7 Cod. de Legibus &c. lib. 1. tit. 14.

CASUS III.

Si Augustinus, ordinatus horâ meridianâ subdiaconus, jam in antecessum recitavisset Nonam, Vesperas & Completorium, impedimenta reliqui diei sibi incubitura anteoccupaturus; liberne esset à servitute illius diei; vel teneretur-ne, conscientiâ, ad repetendum hanc partem Officii antecaptam?

RESPONS.

Censemus Augustinum, hoc in casu, teneri ordinatum ad repetendam hanc Officii partem sic anticipatam. Ratio est, quia non fecisset servituti, quam modò ordinatus imposuerat, satis. Nam solvendi necessitatem supponit debiti solutio. Atqui constat, ex hypothesi, de qua agitur, Augustinum non teneri ad recitandam ullam Breviarii; partem, ipsi igitur non licuit hanc præoccupare servitutem, ac proinde repetenda sunt Nona, Vespera & Completorium.

Objiciet forte quis: Nonne potest debiti contrahendi solutio anteverti verbi gratiâ, hodie numerari 100. Libras ut persolvatur par summa, cras contrahenda. Sed satis superque patet hoc ratiocinium verum esse sophisma; nam tradens hodie 100. Libras mutuaturo cras parem summam nullam mutuo accipiens contrahet obligationem, qua sit refusurus mutuaturo; quum, ex hypothesi, jam in antecessum numeravit; ac proinde verus, mutuo simulato, non fit debitor; quum subdiaconus, ordinatus, re & actu teneatur ad recitandum divinum Breviarii Officium. Addamus recitationem Officii esse persolutionem, quam ei adstrictus præstat Deo Ecclesiæ nomine. Unde hæc solutio validè ante ordinationem pendi nequit, quum nondum ordinatus Minister Ecclesiæ publicus huic debito facere nequeat satis ejusdem Ecclesiæ nomine.

CASUS IV.

GERBERTUS, Sacerdos, ex mero neglectu recitare omisit Breviarium per unum diem. Non-ne tot admisit peccata mortalia, quot horæ Canonicæ quibus constat?

RESPONS.

Defendunt nonnulli Auctores, sicut non jejunantem in Quadragesimâ sex diebus, ad quod tenetur, sex admittere peccata mortalia; ita omittentem septem horas Canonicas, quibus tenetur quovis die, facere septem peccata mortalia. Ratio, quam addunt, est quia quævis hora constat precibus inter se distinctis: Ecclesiaque vult ut variis recitentur horis. Unde quum omissio cujusvis horæ Canonicæ sit peccatum mortale admittuntur tot quot præscribuntur in die.

Alii verò arbitrantur contrà omissionem totius Officii esse unum peccatum mortale. *Unum numero peccatum mortale*. Id censet Sylvester Mozolinus (*d*) Ratio, quam affert, est; quia *Totum officium unius diei est unum totum integrale, cadens sub uno præcepto*. Licét plura fortè admittat peccata interna variis actibus iteratis voluntatis, qua huic non fit Officio satis. Ut si Gerberto mens fuisset non recitandi Matutinas, & postea eadem iteraretur mens, aut animus non recitandi reliquum Officium. Nam, eo in casu, plura admitteret peccata mortalia successu temporis. Idem quoque docet Graffius (*e*)

(*d*) Sylvester de Prierio v. Hora q. 12.

(*e*) Jac. de Graffiis Decis. Aurearum l. 2. c. 51. n. 14.

Posterior sententia nobis videtur priore verior & tutior: quia revera dicitur is omittere unum Officium diurnum, id est, unum Officium, cui illo adstringebatur die; unumque violare præceptum, cujus objectum *Unum numero Officium divinum*. Et quidem semel tantùm concepta mens omittendi hodie Officium est profectò unum peccatum. Ergo omissio hujus Officii est etiam unum peccatum.

Sic censet Sanctus Antonius (*f*): *Si quis*, inquit, *dimittat omnes horas unius diei secundùm Guillelmum non propterea committit septem peccata mortalia; sed unum & tantò gravius, quanto plus de ipso dimittit*. En rationem, quam apponit, quamque jam indigitavimus: *Quia totum Officium unius diei cadit sub uno præcepto*. Subjungit tamen hic Sanctus Archiepiscopus, ut jam jam notavimus, omittentem, recitatâ Officii parte, pro arbitrio & absque causâ, aliam partem non mediocrem, ut Primam, Nonam aut Completorium, tria admittere peccata mortalia diversa: *Si autem dimisit aliquas horas, putà Primam, Nonam, Completorium, tria peccata mortalia commisit, & sic de cæteris* quod animadversione nititur jam allatâ, eum in hoc casu, tres diversos concipere actus voluntatis illas omittendi horas. Existimat quoque Navarrus (*g*) in quæsito, unum committi peccatum mortale. Eidem suffragatur sententiæ Cardinalis Bellarminus (*h*) permultique alii.

(*f*) S. Anton. 3. part Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 5.

(*g*) Navarr. in Manuali De Orat. & horis Can. c. 7. §. 6.

(*h*) Robert. Bellarm. l. 2. de bonis operib. c. 18.

De Gerberto, hoc in casu, perinde est ac de eo, qui, die præscripto sacrum non audiens tot non committit peccata mortalia, quot effluunt horæ à tempore matutino ad meridianum usque, sed unum solùm, modò mentem omittendi non repetat multoties.

Col-

Collatio sex dierum Jejunii Quadragesimalis omissorum non convenit: quia sex peccata mortalia admittuntur propter mentem non jejunandi quovis die iterùm conceptam, adversùs Ecclesiæ præceptum, quæ jejunium quolibet die imposuit pœnâ peccati mortalis; sic septies peccaret mortaliter, omittens horam Canonicam, singulis septem diebus, quibus recitandum est Breviarium præcepto Ecclesiæ, quod violaretur septem vicibus distinctis: quia septies adstringit recitando toti Officio hisce septem diebus. At hoc differt à septem horis Canonicis quovis die recitandis. Nam Ecclesia, eâdem pœnâ, ad recitandas septem horis diei diversis non adstringit; cùm, ut à peccato mortali liber sit quis, recitare omnes & continuâ oratione ante mediam noctem sat sit. Præterea preces istarum horarum, licet diversæ, sunt pars unius ejusdemque Officii, recitandi, quod re uno eodemque die recitatur.

Cæterum animadvertendum est Gerberto, se totum Officium omittentem, longè graviùs peccare, quam partem, putâ Matutinas omittentem.

CASUS V.

ANDREAS, Diaconus, licèt ei per tempus licuerit, Nonas recitare omisit Peccavit ne mortaliter hac omissione?

RESPONS.

Andream, in casu proposito, mortaliter peccâsse existimamus. Auctores boni, Navarrus & Paludanus, quem laudat (a) putant peccato mortali omitti partem Officii insignem, putâ dimidiam Horarum breviorum. Sed utut est sententia hæc nobis rigidissima, dicimus, ex sententiâ Doctorum vulgari, nullam horam Canonicam, quamcumque, licere libenter & sine causâ omitti absque peccato mortali. Quodprobat 135 Bulla Pii V. Sancti Pontificis 10. Septembris 1571. qua mandat Summus hic Pontifex ut qui uno die Matutinas recitare neglexit dimidium restituat fructuum illo die percipiendorum à Beneficio quod obtinet, si quotidie distribuantur, & sextam partem, omissâ unicâ Horâ: *statuimus, ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus, intermiserint omnes Beneficii seu Beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur. Qui verò Matutinum tantùm, dimidiam; qui omnes cæteras horas, aliam dimidiam; qui harum singulas sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.* Hæc ipsissima Constitutionis verba. Hinc concludendum eam omissionem ab hoc Pontifice censeri gravem; quum jubeat reum pœnâ insigni & accuratè culpæ commissæ respondente affici.

(a) Navarr. in Man de orat. et horis. Can. c. 7. n. 5. Et apud eum Paludan. in 4. dist. 15. q. 5.

Addenda est secunda ratio hæc. Omissione unius horæ, eluitur significatio Officii divini mystica, qua non modò conditi orbis, septem diebus perfecti beneficium; sed & præcipua Passionis Domini nostri mysteria specialiùs objiciuntur, designando varias Passionis horas, & Clericis aperiendo continuam meditationem Jesu-Christi, cujus sunt Ministri. Hoc observat sanctus Antoninus (b) & Glossa in Decretale è Concilio Agathensi depromptum (c) & quod quinque hisce Versibus Latinis apprime delineatur.

Hæc sunt, septenis propter quæ psallimus horis,
Matutina *ligat Christum, qui crimina solvit.*
Prima *replet Sputis. Causam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *cruci nectit. Latus ejus* Nona *bipertit,*
Vespera *deponit. Tumulo* Completa *reponit,*

Sic decidit Sanctus Antoninus (d) qui fatur his verbis: *Hi qui tenentur ..... si dimittunt aliquam horam ex industriâ, vel negligentiâ suâ mortaliter peccant: quia præceptum transgrediuntur Ecclesiæ.* (e)

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol tit. 13. c. 4. init.

(c) Gloss. in cap. Presbytera de celebrat Mis. v. septenar.ius.

(d) S. Anton. cit. c. 4. §. 5.

(e) Sylvest. de Prierio v. Hora q. 12. Et apud eum Palud Navarr. & Henricus Gandavensis.

CASUS VI.

LÆLIO, Sancti Placidi Parocho, cùm continuis præpedito muniibus non licuisset Officium recitare per totum Paschalis diem; & inchoâsset horâ sesqui-nonâ vespertinâ; vicinus eum monet gravis rixæ inter nonnullos Parochianos ortæ, et periculi manifesti ne tumultus exoriatur ingens, ni domum, in qua versantur, petat, eos conciliaturus. Novit, si abeat, se penitùs omissurum Officium. Quid tunc ipsi agendum? Licèt ne absque peccato Officium omittere, eosque adire ut in pristinam reducat concordiam?

RESPONS.

Parocho isti licet absque peccato omittere, in casu proposito recitationem Officii. Ratio est, quia, duabus functionibus dissimilibus unâ concurrentibus, certè major est alteri anteponenda Atqui Lælius eo versatur in casu: nam Ecclesiæ mandatum recitando Officio eum adstringit, & charitatis præceptum eum simul premit. Ipsius est igitur facere è duobus majori satis, si utrumque conficere nequeat. Atqui præceptum charitatis, quod est juris naturalis & divini, majus est recitatione Breviarii. Illi igitur omittendum est Officium ut Parochianis, actu rixâ præpeditis, reconciliandis operam det, cujus eventus sunt periculosi, & inter eos pacem & concordiam redintegret.

Uno verbo, si munus, quod detinet, protrahi nequeat sine peccato, aut sine offensione, aut sine gravi detrimento, sive proximi, sive sui-ipsius; eximitur per illum diem à recitatione Officii, quando muneri illi obeundo temporis non est satis; exempli gratiâ, Concionator, die postero, Festo solemni, cathedram conscensurus, eòusque non fuit per tempus præstò ut concionem haberet decoram et ædificando populo utilem, imò postero die concionari ipsi erit impossibile, ni totum hodiernum diem studiis, concionique memoriâ mandandæ impendat; eo in casu licet ipsi Officium omittere 1. Quia ab omissione Concionis, à plebe exspectatæ, et huic incumbentis Concionatori, abesse nequiret offensio, imò injuria insignis famæ inferenda. 2. Quia, eo in casu, Ecclesiæ mens non præsumitur ut Clericus recitet Officium.

Observandum est tamen 1. Prævisâ multâ occupatione, teneri, conscientiâ, horas Breviarii anticipare, quantum poterit. 2. Non esse suscipiendas functiones aut occupationes, quas pati nequit recitatio Officii divini, prævisas, nec ex Officio incumbentes; quum aliàs, sine legitimâ necessitate, consentire censeretur omissioni Breviarii. Ea decisio omninò concordat Auctori Colloquiorum Rupellensium. (f)

(f) Colloq. Rupell q. 14. de Offic. divin.

CASUS VII.

ARSACIUS dubitat num Vesperas recitaverit. Tenetur-ne, conscientiâ, eas recitare circa undecimam horam vespertinam, qua eum incessit hoc dubium.

RESPONS.

Si Arsacii dubium ratione verisimillimâ, removeri nequeat, qua dubium convincat præposterum; tenetur hanc Officii partem recitare quam dubius omiserat. Hoc firmat ea Juris regula *Potior est conditio possidentis* (g) nam illo in casu: *possessio stat pro præcepto.* Unde præceptum semper adstringere præsumitur, dubio remanente. Ita ut libens inferret se in periculum totius Officii divini illo die non recitandi; si, dubio permanente Vesperas nõ recitaret, ac proinde peccaret:

(g) Reg 65. de reg. juris in 6.

cùm nunquam liceat in peccati discrimen venire; & quisque teneatur, conscientiâ, pressus dubio facti certi juxtà ac dubio Juris, tutiori semper insistere viæ. *Cùm in dubiis semitam debemus eligere tutiorem*, sic dicente Clemente III. (*a*)

(a) Clem. III in cap. Ad audientiam 12. de homicid. volunt &c. Idem in dubiis via est eligenda tutior Innoc. III. in cap. Illud 5. de Clerico excom. depos. & ministr.

CASUS VIII.

Freculfus cùm in Curiâ Romanâ transtulisset simplicem Sancti Salvatoris Prioratum in Bernardinum, Clericum tonsurâ insignitum; iste collatis muneribus diploma côfici curavit quatuor abhinc mensibus, nec tamen in ejus possessionem venire voluit. Hoc non obstante, tenetur-ne Officium Breviarii recitare à die translationis quam admisit Pontifex; aut saltem à diplomate recepto & jure in hujus Beneficii possessionem veniendi?

Respons.

Beneficiarium teneri ad recitandum Officium divinum statim à collato Beneficio nonnulli arbitrantur Auctores (*b*); quia, inquiunt, per ipsum solum stat quominus percipiat, in possessionem veniens. Interim hæc sententia nobis videtur rigidior, imò à justitiâ aliena. Credimus igitur Bernardinum, in quæsito proposito, teneri, conscientiâ, ad Officium Breviarii recitandum, quum in Prioratus, à Freculfo in se translati, possessionem venerit.

(b) Navarr. in Manua De orat. & horis Can. c. 7. n. 28.

Prima ratio apponenda est, quia munus, Beneficiariis impositum, recitandi Officii divini primarium innititur perceptis Beneficii fructibus. Atqui fructus percipere licet jam gaudentibus Beneficio; quia jus obtinent possessione reali & actuali. Sic censet Cardinalis Cajetanus.

Secunda ratio, cum primâ coincidens, est, quia jura & munia Beneficii facit Beneficiarius, ejus possessionem adeptus. Ergo ut priùs onera sustineat illicitum est, ex Juris regula, quæ habet (*c*): *Qui sentit onus, sentire debet commodum.*

(c) Bonif. VIII in reg. 55. de reg. Juris in 6.

Tertia ratio est, quia, ante possessionem, Beneficiario est jus quadam ratione imperfectum & incertum ad Beneficium, quum eo non potiatur, & pluribus in casibus forè obices nascantur quominùs concedatur possessio & usus.

Comprobat hanc sententiam septima Leonis X. Bulla, qua hic Pontifex fructuum restitutionem imponit iis qui recitationem Officii omiserunt, sex mensibus à possessione elapsis (*d*). Unde inferendum, secundùm illum Pontificem, peccato vacare omissionem ante possessionem, quum pœnam imponat in casu, quo percipiuntur fructus: quod fit post possessionem. Addendum est in eam abire sententiam Sanctum Pium V. Nam in Bullâ 135. jam laudatâ (*e*), meminit omittenti um recitationem Officii Breviarii, obtento Beneficio, cujus percipiunt fructus. Atqui nemo censetur gaudere Beneficio, si non possideat, & obtinet instrumento legitimo possessionis Canonicæ.

(d) Leo X. in Bullâ Supernæ supra cit.

(e) S. Pius V. in Bullâ Ex proximo cit.

Observandum tamen est 1. In nonnullis Beneficiis, amplorum fructuum usum jam inchoari ante possessionem, modò in eam veniat tempore certo præfinito; quo incasu sententiæ Navarri quatenùs tutiori & justitiæ affiniori, insistendum esse putamus. 2. Sic docente Cajetano, differentem suâ culpâ & neglectu, proficisci in possessionem Beneficii re vacui; quod nemo obit, non eximi à recitando Breviario; quia (*f*) *mora sua cuilibet est novica*, Sic dicente Bonifacio VIII. & iniquum est ut ullum hauriat fructum è propriâ culpa, aut ullâ fruatur vacatione ex neglectu; nec Ecclesia privetur commodo, à precibus, quas funderet, & munibus Ecclesiasticis, quæ gereret emanando, si in possessionem, in quam licet, &, si liberet, proficisci penes eum est, venisset.

(f) Reg. 25. de reg. Juris in 6.

CASUS IX.

Chrysogonus, Religiosus professus, Ordinibus sacris & Beneficio destitutus; & Damianus, Novitius in eodem Monasterio, quandoque desunt Officio Breviarii recitando. Peccant-ne mortaliter hac omissione?

Respons.

Longum est interponendum hac in re discrimen inter Chrysogonum & Damianum: prior enim, suum omittens Officium, peccat mortaliter; Novitius verò, Ordine sacro & Beneficio, quo teneatur, destitutus, non peccat. Istius discriminis ratio est, quia quicumque professi sunt solemniter Ordinem Religiosum, in quo divinum recitatur Officium in Choro, juxta ac Beneficiarii, aut in majoribus constituti Ordinibus, tenentur Breviarium recitare; non vi ullius Legis claræ, quam tulerit Ecclesia, (exceptis statutis nonnullorum Ordinum, ad id adstringentibus) sed solùm consuetudine legitime & universim stabilita, quæ ipsis vera est Lex. En sententiam Theologorum & Canonistarum vulgarem, & potissimùm in margine laudatorum (*g*) quibus concordat sanctus Antoninus, dicens (*h*) *Tenentur ad horas Religiosi professi.... ratione suæ professionis: quia non solùm sunt institutæ hujusmodi religiones ad orandum particulariter pro se, sed etiam ad orandum pro universali utilitate fidelium. Ad hujusmodi autem orationem, scilicet, faciendam in personâ totius populi Christiani, pro utilitate omnium sunt institutæ specialiter horæ Canonicæ.* Sanctus hic Archiepiscopus, Ordinis Sancti Dominici Religiosus ipse, subjungit, Religiosos, nomine Fratres famulantes, secundùm nonnullos Auctores, iisdem adstringi solemniter professos. Verùm hæc sententia, quam improbat hic Sanctus, aliis est propria (*i*) nec ei suffragantur communiter Theologi & Canonistæ, qui unanimes docent Fratres famulantes operibus Monasterii servilibus & Religiosorum Professorum ministerio destinatos, non adstringi majori Officio; sed recitandis solùm precibus à regulâ præscriptis. Quod docent Sylvester Mozolinus, Cardinalis Cajetanus, Cardinalis Toletus, Navarrus, aliique (*k*) Istam Navarrus annectit rationem: *Nam licèt sint Religiosi; non tamen profitentur Clericorum munia Chori* Postea subjungit: *Tenentur nihilominus hi recitare Rosarium Beatæ Mariæ, aut alias orationes ab ipsâ regulâ, aut Prælato, præceptas.... quia tenentur adimplere quod eis superior jubet.*

(g) Petr. Palud in 4. dist. 15 q. 5. Sylvest. de Priério v. Hora q. 2. Navarr. in Manua de orat. & horis Can. c. 7. n. 1. & seqq. Cajet. v. Horæ Canonicæ Cardinalis S. Crucis. Cardin S. Sixti, Abulensis Joan. Major. Henric Gandavensis & alii communiter.

(h) S. Anton. 1 part. Sum. Theol. tit. 13 c. 4. §. 2.

(i) Ang. de Ancorâ ut tit. m. de potest. Eccles. & Pand. cit. q. 5.

(k) Sylvest. de Priério v. Hora q. 1 §. Septimum Cajet. v. Horæ Canonicæ n. 3. Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 2. c. 11. n. 7. Navarr in Manu. de orat. & horis Can. c. 7. n. 23.

CASUS X.

Chrysostomus, Religiosus professus, ullum Ordinem sacrum, aut Beneficium nondum adeptus, è Monasterio ejectus est sententiâ canonicè in eum latâ. Tenetur-ne semper recitare Officium Breviarii ut priùs; licèt extra Coenobium vivat; & teneretur-ne si amplecteretur vitam perpetuò vulgari hominum societate agendam immunitate Pontificis?

Respons.

Asseri licèt Chrysostomum, summo jure, non teneri ad recitandum Officium divinum; quia sic è Monasterio ejectus non censetur ejus membrum, nec proinde quatenùs Religiosus, tenetur ad ejus Instituta, aut Consuetudinem, servanda, quæ sunt Lex facientibus sodalitatem Monasterii religiosam.

Id censet magnus Theologus, qui Concilio interfuit Tridentino an. 1645. quà Hispaniæ Ecclesiæ Legatus (*l*) cui suffragatur Cabassutius (*m*) dicens: *Religiosi nullatenus sacri.... ex Monasteriis ejecti ab hoc onere liberantur.* eamdemque, modò allatam, apponit rationem, subjungens: *Cùm enim istud onus Officii ex solâ Monasteriorum consuetudine, aut regula monastica præscripto ortum ducat;* quoties

(l) Domin. Sotus l. 10. de just. & jure q. 5. art. 3.

(m) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 21. in fin.

quoties Religiosi ex Monasteriis & communi regulâ ejiciuntur, tametsi votivâ castitate adhuc adstringantur, non tamen regularibus observantiis: quippe qui translati sunt ex illo statu & conditione, quæ ipsos Officio divino tenebat devinctos & Monasticis, à quibus amoti sunt, institutis.

Licere hanc sententiam asseri dicimus nam non affirmamus tanquam veritatem constantem, sed solùm tanquam sententiam probabilem; cùm boni Auctores contendant contrà istum Religiosum sic ejectum semper teneri ad Officium divinum recitandum; quia, inquiunt, iniquum est ut pretium vitii habeat liberationem à munere, vi Professionis solemnis contracto, recitandi Officii Breviarii; ac insuper, licèt sitè Monasterio ejectus, non desinit esse reipsa Religiosus, potestque hoc vel illo modo denuò ingredi, si lubet, re verà immutatus & dignâ, ductus pœnitentiâ. Navarrus id censet, easque annectit rationes. *Is enim semper remanet Monachus, nec uxorem ducere potest, & ad Ordinem suum ferè semper unâ vel altâ viâ, si volet, redire potest*, Hæc illius Canonistæ verba (*a*). Cæterum costat hanc postremam sententiam, si non verissima, saltem tutiorem esse conscientiæ.

(*a*) Navarr. in Manu. de orat. & hor. Can. 7. n. 20.

Ad secundum casum, videtur rursùs Chrysostomus, è Monasterio egressus, & denuò amplexus vitam perpetuò in communi hominum societate agendam, vi immunitatis legitimæ, non teneri ampliùs ad recitandum Breviarium rationibus iisdem jam allatis, nec repetendis. Nihilominus hanc sententiam admittit Navarrus in casu quo Religiosum eximeret immunitas à votis, non aliàs. *Id ipsum*, inquit, *dicerem de eo qui præviâ justâ dispensatione ad certum tempus, vel in perpetuum egrederetur; dummodo illa non se se extenderet ad vota substantialia ..... quia secùs, si se extenderet ad illa; ut si fieret ei per dispensationem ullam facultas ducendi uxorem; ita ut desineret esse Religiosus, quam fieri posse à Papâ justa de causa tradit Innocentius in cap.* cum ad Monasterium, *De statu Monachorum .... talis Monachus, justè per dispensationem conjugatus, non teneretur ad illas*; (Horas canonicas) *dicendum: quia omnino desinit esse Religiosus*. Verùm Cardinalis Cajetanus (*b*) nobis favet. Nam dicit munus, quo tenentur Religiosi Professi ad recitandas Horas Canonicas, ortum ducere præcisè à Professione eorum solemni; quum primos Religiosos cõstet iis non adstrictos probante eodem docto Cardinale sancti Hieronymi verbis, à Sancto Thomâ allatis (*c*). Hoc igitur munus soli innititur Consuetudini, in Ecclesiam inductæ, quam nullus statuit Canon. *Cùm istud onus officii ex solà Monasteriorum consuetudine, aut regulæ Monasticæ præscripto ortum ducat*, ait Cabassutius (*d*). sententiæ. Innocentii IV. suffragans in Decretale Innocentii III. (*e*) Atqui hæc imponitur consuetudo facientibus reipsa partem Sodalitatis regularis. Ergò egressus dispensatione legitimâ, qui non est ampliùs pars, ei non subjacet, ac proinde eximitur à munere, quo priùs tenebatur, recitandi Officii Breviarii. Ita ut sit dicendum, in utroque casu, de Chrysostomo perinde esse ac de Beneficiario, qui Beneficium suum, à se translatum, aut ex judiciorum formulis spoliatum, non ampliùs obtinens, non tenetur *Titulo Beneficii* ad recitandum Breviarii Officium.

(*b*) Card. Cajet insum v. Horæ Canonicæ n. 3.

(*c*) S. Thom 2. 2. q ult. art. 7. ad 9.

(*d*) Cabassut. Juris Can. theor & prax. l. 1. c. 12.

(*e*) Innoc. IV. ad cap. Cum ad Monasterium 6. de stat Monach. &c. l. 3. tit. 35.

Cæterùm dicta sunt, ut in quæsito proposito, interpretanda de Religioso professo, nondum in Ordinibus majoribus constituto Nam, in iis constitutus nullum est dubium quin continuum ipsi foret onus Breviarii *Titulo Ordinationis*, ipso ejectus è Monasterio.

CASUS XI.

Polydorus, Religiosam professam confitentem in ædibus paternis commorantem rogat num quotidie majus recitaverit Officium; minimè, dicit. quia munus sibi impositum non videtur, ex quo Cœnobium diruerunt milites, qui id diripuerunt & igni subjecerunt, & hoc casu fuit ad patrem petendum compulsa, ut & reliquæ omnes Religiosæ ad affines aut amicos confugerunt. Qua de re quæritur, num ratione sufficienti mota, se ab onere Breviarii exemerit; & num Polydoro liceat absolvere absque recitatione futurâ imponendâ?

Respons.

Ex ratione hujus Religiosæ legitimâ, Polydoro licet eam absolvere absque recitatione majoris Officii in posterum imponenda. Ratio est, quia Religiosæ tamdiu observantiis & regulis religiosis communibus adstringuntur, quamdiu stat earum sodalitas. Atqui Sodalitas, cujus pars hæc Religiosa, non stat; quum, Cœnobio diruto reliquæ omnes Religiosæ se ad affines aut amicos receperint. Illo in casu igitur majori non adstringitur Officio. Sic decidit Cabassutius (*f*) dicens *Moniales, quæ dissipatis, sive ob extremam rerum omnium indigentiam sive ob belli calamitates, Cœnobii privatam ad sortem & societatis Cœnobiticæ expertem redacta sunt, exsolvuntur ad istâ divini Officii privatim recitandi obligatione, quatenus à statu illo removentur in quo vigebat illa obligatio.* His annectit is Auctor se vidisse hanc difficultatem ab Episcopis & Antistitibus regularibus sic solutam: *Ita decerni ac definiri vidimus ab Episcopis & regularium Prælatis.* Si tamen Ordo Religiosus Monialium, eo in casu teneretur ex regulâ peculiari ad recitandum Officium, constat istam Religiosam ad eam observandam teneri.

(*f*) Joan. Caball Juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 21. in fin.

CASUS XII.

Basilicus, Parochus, primò suspensus ab ordinibus declaratus, deinde excommunicatus, imò ob scelera gravia, quibus convictus est, expulsus, se nunc habet simplicem Laicum, nec Officium recitat divinum. Potest ne, excisus è corpore Clericorum, ab eo esse liber?

Respons.

Non licet huic Parocho se conscientiâ, solvere ab Officio Breviarii recitando privatim; etiam si ipsi, quatenus Ministro Ecclesiæ, palàm recitare non liceat. Ratio est quia reum è crimine commodum ullum facere iniquum Quapropter, sicut Ecclesiæ, eum omnibus istis afficientis pœnis horrẽdis, scopus est ut fractâ superbiâ sincera generetur immutatio, non est finis ut eximeretur à munere, quod Ordinario ei imposuit, officii Deo exhibendi quotidie. Contrà igitur miser ejus status majorem induerit zelum in officio faciendo; quum precibus ardentioribus misericordiam Dei erogare plurimi intersit.

Edocet id Sylvester Mozolinus (*g*). En quæstionem ab illo propositam Auctore. *Quæritur utrum excommunicatus teneatur ad horas?* Ad quam respondet his verbis: *Dico quod sic ... si vero* (Clericus) *est excommunicatus majori*, (excommunicatione) *secundùm Hostiensem, tenetur dicere: sed non in Ecclesiâ, vel cum alio, quasi in Officio suo; sed solus, & quasi per modum orationis, scilicet non dicendo:* Dominus vobiscum (*h*), ... *qui per excommunicationem non est liberatus à servitute dicendi eas* (Horas Canonicas). Quod hic sanctus firmat Canone à sancto Augustino allata, & in margine citati (*i*): his subjungit: *Ad hoc tenetur etiam degradatus, si fuit in sacris, quia tenetur ad ea quæ sunt oneris, & non honoris; vel, si non est in sacris; si & quamdiu tenet Beneficium .... & concordant communiter Doctores in hoc.* Navarrus dicit etiam (*k*) *Neque excommunicatò etiam denunciatu, à recitando* (divino

(*g*) Sylvest. v. Hora q. 3.

(*h*) Cas. si quis Episcopus. & can. seqq. n. 11. q. 3.

(*i*) S. Aug. in can. Legi 36. 6 q. 1.

(*k*) Navarr. Manu c. 25. n. 102.

no officio) excusat. Et alibi hanc annectit rationem (a) *Quia nemo ex improbitate suâ debet reportare commodum.* Quam è lege Digestorum (b) & è Glossâ in Canonem Decreti Gratiani (c) deducit, quæ habet: *Nemo ex delicto suo facit conditionem suam meliorem.* Quod firmat pluribus Legibus laudatis. Denique idem docet Cabassutius (d) & ratio, quam affert, est quia Clericus, susceptis Ordinibus sacris, excommunicatus, aut dejectus de gradu, semper servat caracterem inditum, quo contraxit onus horarum Canonicarum recitandarum. *Ratio est, quia vinculo alligantur indelebilis Caracteris.* Eidem suffragatur sententiæ Colloquiorum Andegavensium Auctor (e).

(a) Idem ibid Tra. t. de Orat. & Horis Can. c. 21. n. 37.
(b) Leg. Itaque fullo ff. de furt s.
(c) Gloss. in can. Legi supra cit. v. Deteriores.
(d) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & prax. l. 2 c. 21 num 10.
(e) Colloq. Andegav mens Aprilis 1718. q. 2.

CASUS XIII.

Lazarus, Sacerdos, Matutinas & Laudes à mane recitavit, peculiari in Beatam Virginem, cujus Officium illo celebratur die, cultu motus, & animo concepto bis recitandi, ut faciat oneri, ab Ecclesiâ imposito, satis. Tenetur-ne pœnâ peccati, ad reipsa eas bis recitandas?

RESPONS.

Quum præceptum Ecclesiæ adstringat simpliciter horis semel in die recitandis, præsumendum est fieri ei satis quum eas recitat pietate speciali ductus & sine mente clarâ adimplendi actu præcepti; modo recitentur attentione & pietate requisitis. Lazarus igitur liber est coram Deo à parte Officii recitatâ; licèt distinctè non intendisset suum complere munus.

Ratio afferenda est, quia implendum præceptum absolutè non pendet ab animo illum implendi; sed in faciendâ re præceptâ consistit, quod objectionem ex hoc axiomate Legis formandam eluit (f) *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum.* Nam id interpretandum est de iis quæ unicè ac absolutè pendent à solâ intentione, putà contractibus.

(f) Leg. Non omnis 19 ff. de rebus credi- tis &c. lib. 42 tit. 1.

Dicendum est tunc Lazarum eodem in casu versari, quo eum qui sanctam Missam audit die Dominico manè, secundæ interesse intendens apertè ut impleat præceptum Ecclesiæ. Atque istè absolutè non tenetur ad secundam; quia fideles non adstringit Ecclesia Missæ audiendæ diebus Dominicis & Festis cum animo distincto & claro adimplendi Ecclesiæ præcepti; sed ut piè intersint sat habet.

In hanc decisionem hoc objicitur. Titius debet Mævio centum argêteos nummos; atqui æs alienum non solvit, gratis tradens creditori parem summam; semperque ære alieno exire tenetur. Ergo idem est de eo qui Matutinas & Laudes recitavit gratis, id est, peculiari pietate ductus.

Sed respondemus collationem claudicare. Titius enim debet Mævio centum argenteos nummos *ex justitiâ.* Quapropter suas partes implere nequit dono simpliciter gratuito. Verum Clerici, non Beneficiarii, Horis adstricti Canonicis, non tenentur, *ex justitiâ*, ad eas recitandas. Si reponas, Beneficiarios saltem teneri ex justitiâ; semper verum dicitur, Ecclesiam, eas imponentem, non mandare ut recitentur hoc cum animo distincto; & sat esse ut adimpleant officium, quacunque aliâ mente sint præditi, modò peragant attentione & pietatate requisitis.

Fatemur tamen, licèt septem aut octo Auctores, à Bonacinâ laudati, nostræ faveant sententiæ, alios Navarrum, Medinam & Azorum sententiam defendere contrariam.

CASUS XIV.

Benignus, filius duodecim aut circiter tredecim annos natus, ad Prioratum accipiendum compulsus solo metu parentis, sic volentis, Officium divinum non recitat; quia sibi, Beneficiario invito, non videtur, conscientiâ, hoc lonus imponi. Eam ob rem est-ne causa se eximendi legitima?

RESPONS.

Ad hujus quæstionis decisionem, distinguendus est duplex metus. Hic quidem *metus reverentialis: metus levis.* Ille vero, dictus à Theologis & Jurisconsultis *metus gravis*, id est, par frangendo aut labefactando viro constanti, putà metus mortis, exilii, carceris, aut cujusvis alius mali magni, qui tollit libertatem; si metus, quo Benignus fuit ad acceptandum Beneficium coactus, fuit levis, eum ab onere recitandi Officii divini eximere nequit; quia hujusmodi metus libertatem non tollit in rebus quæ eam pernecessariò requirunt, ut in matrimonio, quod hujusmodi metu contractum, validum est. Benignus igitur cùm verâ uteretur libertate, non obstante hoc metu, in accipiendo aut negando Beneficio; certum est, illo accepto, eum teneri sedulò ad Officium Breviarii recitandum. Si verò metus fuit gravis; non tenetur ad Officium, cujus recitatio Beneficiariis imponitur, donec libero consensu servaverit Beneficium, & sic ratum habuerit quod metus extorsit.

Duo tamen sunt observanda Primum: Benigni, percipientis fructus Beneficii, metus quicumque, quo fuit ad Beneficium accipiendum coactus, non eximit ab onere recitandi Officii 1. Quia hoc in casu, onus ad Officium à Beneficio separari nequit; quum Beneficium detur propter Officium: *Beneficium .... propter Officium datur* (g), sic dicente Bonifacio VIII. 2. Quia æquum est ut onera sustineat qui commodum inde carpit; ex hoc dicto de regulâ Juris Canonici desumpto (h) *Qui sentit commodum par est ut sentiat onus.* Secundum quum per ætatem Beneficium abdicare potest sive translatione, sive aliter, conscientiâ ad id tenetur; alioquin censetur lubens accipere, ac proinde onus.

(g) Bonif. VIII. in cap. fin. de rescriptis in 6. lib. 1. tit. 3.
(h) Ex reg. 55 de reg. juris in 6.

CASUS XV.

Geranus, de simplici Prioratu provisus, cujus proventus est 1200. Libræ, impeditus eo quod Breviarii dicendi sit inscius & rudis, ac in regione, quam incolit neminem queat commodè habere, qui eum edoceat. Censetur-ne hac de causâ exemptus ab onere recitandi Breviarii.

RESPONS.

1. Respondemus ad difficultatem propositam, Geranum, qui suam prævidit impotentiam moralem recitandi Officii majoris, non debuisse, nec potuisse Beneficium accipere sine gravi peccato. Nam astrictus, *ex justitiâ*, ad ejus recitationem, ab hoc onere, quod lubens subivit, exsolvi nequit.

2. Tenetur, conscientiâ, si præsto sit Breviarium, ad recitandum saltem Officium divinum meliori, quo licet, modo, donec facilius suum exequatur munus.

3. Cùm amplus sit Prioratûs fructus, tenetur non modò quærere amicum, sed & mercede conducere aliquem, qui absente amico, edocendæ Officii recitationi sit par; quod perpaucis diebus & tenuibus expensis fieri potest. Ratio, id efflagitans, est; quia, ut in præmissis decisionibus sæpiùs diximus, Beneficium conceditur Beneficiario, hac lege tacitâ, ut recitaturus sit Officium reliquaque munia: *Cùm propter Officium detur Beneficium*; Leone X. in Constitutione jam laudatâ, ad aliam respondendo difficultatem, sic disserente (i) Ergo aliquem, qui eum edoceat, quærere, sumptus facere necessarios tenetur.

(i) Leo X. in Bullâ, Supernæ 538.

4. Denique si Breviarium, quod comparare potest, absit; aut, si adsit, nequeat ipse, ac nullo juvante, recitare; aut tandem verâ recitandi Officii divini impotentiâ præpeditus sit exequendis Beneficii sacris, ejus muneribus obeundis, juribusque tuendis ineptus; aut doctrinæ expers omnium, quibus operam det

utilem

utilem salutiEcclesiæ;tenetur, conscientiâ, Prioratum abdicare.

CASUS XVI.

Bonaventura, Sacerdos luminibus orbus tenetur ne, conscientiâ, alium qu ærere cujus ope suum recitet Officium ?

Respons.

1. Sacerdos, amisso visu,nullâ tenetur ratione ad recitandum Breviarii Officium, cùm nemo ad impossibile teneatur. *Nemo potest ad impossibile obligari*, inquit Bonifacius VIII. (*a*) *Impossibilium de nulla est obligatio*, habet Lex. (*b*)

(a) Reg. 6. de reg. juris in 6.

(b) Leg Impossibilium 145. ff. de diversis reg Juris antiqu lib. 5. tit. 17.

2. Nihilominùs si is sacerdos partem recitare possit memoriter, putà Horas minores, aut Vesperas & Completorium, haud est dubium quin, conscientiâ, ad id teneatur; quicquid contrà dixerint nonnulli Casuistæ recentiores nulli fundamento innixi legitimo, quo oppositum defendere ausi sunt. Nam nonne constat à recitando Breviario exsolvere cæcitatem, quatenùs obstaculum quo legere non datur ea quæ memoriæ non insunt? Si igitur sine lectione pars saltem recitari queat: præceptum Ecclesiæ semper stat; & ei obsequendum quoad poterit.

Hoc firmat exemplum jejunii, nam, adstrictus per ætatem jejunio Quadragesimali, qui quotidie servare non valens facile ter in hebdomade jejunare potest, constanter tenetur tribus hisce diebus jejunare. Item n · unum quidem jejunare valens, saltem à carne abstinere tenentur, quando per vires licèt quia nequiens totum implere præceptum, saltem facere parti satis pro virili tenetur. Hoc quoque efficiendum est exemplo præcepti Ecclesiastici, quo mandatur ut quisque sacroMissæ sacrificio intersit diebusDominicis & Festis; quum ingressus in Ecclesiam, Evangelio lecto, non quò liceat totam audire Missam; certè tenentur adesse parti faciendæ, nisi aliam possit audire Missam. Idem igitur dicendum est de Sacerdote, qui, amisso visu, aut quovis alio legitimo obstaculo nequit totum recitare majus Officium, saltem parti adstringitur recitandæ.

3. Si hic Sacerdos facilè habeat amicum, qui gratuitam conferat operam toti recitando Officio, ei ab ejus ope abstinendum esse non putamus, sed meliori modo implendum hoc religionis& obsequii Ecclesiæ præstandi officium.

4. Si denique hic Sacerdos, Beneficiarius, haberet aliquem,qui ei opem ferre valeret, & fructus Beneficii suppeterent; tenetur hoc adhibere auxilium, & retinere hunc in finem: onere ad Officium, eo in casu, imposito ex justitiâ.

Sic decidit doctus Canonista (*c*) qui hanc in rem sic aperit mentem his verbis: *Excusamus cæcum, aut oculi ita caligentem, ut legere non possit. Ipse autem* (Dominicus Sotus) *excusat illud simpliciter nos verò cum limitatione nisi possit illas* (Horas Canonicas) *cum socio recitare, & esset qui vellet & posset eum juvare gratis; aut pretio, si haberet reditus Ecclesiasticas sufficientes ad se alendum, & illum ad id conducendum. Obligamus enim eum, ad recitandum eam partem, quam memoriter tenet; si earum pars major fuerit, licèt non habeat socium, nec habere teneatur.*

(c) Navarr. in Manual. de orat. & horis Can. c. 25. n. 24.

CASUS XVII.

Aimericus Beneficiarius,tribus abhinc mensibus febri tertianâ laborat, & per illud tempus non dixit Breviarium, se legitimè ab eo liberum esse putans hujusmodi morbo. Amicus ei dixit eum sibi blandiri, & pœnâ peccati mortalis recitandoBreviario adstrictum. Aimericus quærit num huic amico sit jus?

Respons.

Aimericum arbitramur re sibi placuisse, in casu proposito, & Febrim tertianam non sat causæ esse cur eximatur à recitando Breviario. Nam constat, ut quis legitimè eximatur, non sufficere,adstrictum *titulo Ordinationis, aut Beneficii*, laborare febri; quia febres, tertiana aut quartana,intervallum dilucidum interponunt,quo Officii divini onus adimpleri possit, sine gravi incommodo, ac proinde nequeunt esse causa legitima se exsolventibus hujusmodi morbis. Plurimi igitur interest his in occasionibus sibi non blandiri, & seriò consulere conscientiam, ne peccatum experiatur mortale;cùm certum sit eximere ab onere recitandi Officii divini impotentiam physicam vel moralem ejus muneris obeundi, quæ in casu proposito non animadvertitur; quum febris tertiana saltem obstaculum non sit quominus recitetur die interstitii aut accessûs die,quando per totum diem non agit,vel præoccupandæ sunt horæ opportunæ, recitando,verbi gratiâ Matutinas & Laudes à vespere prævio in diem proximum, & sic de cæteris.

Dicta comprobat Concilium Provinciale Mediolanense IV. à Sancto Carolo Boromæo collectum an. 1576. (*d*) in quo hic Sanctus Archiepiscopus dicit Sacerdoti, aut Clerico, Beneficiario vel in Ordinibus sacris constituto, esse memoriâ tenendum, se,licèt febri aut quolibet alio morbo levi laborantem causâ destitui legitimâ corâ Deo,quaOfficium omittat divinum; Si verò prematur morbo, serium examen sibi instituendum esse an morbus ita gravis ut eum eximat; ne omittens peccato mortali sit obnoxius, En verba. *Sacerdos Clericus-ve sacris initiatus, aut Ecclesiasticum Beneficium obtinens. Horarum Canonicarum Officio cùm adstrictus sit meminerit, se febri, morbo ve aliquo, vel adversâ valetudine leviter aliquando laborantem, non justam propterea excusationem habere quamobrem illud intermittat omittat ve Itaque siquando corporis infirmitate affectus est; ipse pro suâ conscientia rectè videat quid præstare possit; as ne, omittendo, graviter peccet, & Beneficii, si quod habet, fructus suos non faciat.*

(d) Conc. Mediol. IV. 3 part. tit. de vitâ & honest. Cleric.

Adjungere juvat Aimericum, ex hypothesi, minores Horas,non verò reliquum Officium recitare valentem die quo accessit febris, certè adstringi Officii parti quam dicere par esset, quamvis residuo non astingeretur. Hoc palam facit censura, ab Innocentio IV. dicta 2. Martii 1679. hujus propositionis, quàm proferre ausi fuerant nonnuli Casuistæ recentiores (*e*) *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur: quia major pars trahit ad se minorem* quam propositionem hic damnavit Pontifex, tanquam scandalosam & perniciosâ praxi,mandavitque ne defenderetur aut ad praxim revocaretur, pœnâ excommunicationis, *ipso facto* Sanctæ sedi servatæ,excepto mortis articulo. (*f*)

(e) 54. Propositio damnata cum aliis

(f) Colloq Rupell. de Officio divino q. 24. De Genet Theol. Moral t. 2. tract. 1. cap. 10. n. 19. & 20.

CASUS XVIII.

Arsenius,Sacerdos, æger, dubitat num morbus sit adeò gravis ut eum ab onere recitandi Officii divini eximat; & Medicus ipse noluit solvere dubium.Peccat-ne, eo in casu,si non recitet?

Resons.

Censemus, hac in hypothesi, Arsenio non licere absque peccato Officium omittere divinum: quia *obligatio stat pro præcepto* donec, ejecto dubio,persuasum habeat intùs sibi esse impotentiam non recitandi moralem. Ratio afferenda est, quia præceptum est Lex rigida, & Ecclesia censetur neminem exsolvere absque causâ legitima, quæ habeatur certa & realis. Atqui,in quæsito proposito, causa nequit esse legitima, si adversa valetudo non sit gravis,nec certa, nec realis habetur, simplici dubio cum innitatur, fortè nato ab amore Arsenii immodico in valetudinem; quod eò citiùs conjiciendum est,quò Medicus, ejus sanitati consulens,noluerit solvere dubium;nam indicium verisimile,ne dicam, certum est mali admodum levis? quum Medici cujus scopus

præ

præcipuus est ægroto sanitatem redintegrare, optimum est judicium. Verùm ulteriùs pergamus, etiamsi consilium Medici eum à recitando Officio eximeret, obtemperandum non esset, inconsultâ conscientiâ, & sine interioee persuasione consilii boni à Medico præscripti. Nam judicium, aut consilium Medici non est norma sempet sequenda, nisi perspectum sit eum esse prudentem peritum, timentemque Deum, quum plurimi Medici faciliùs eximunt præceptis Ecclesiæ non innitentes; ex quo hæc præclara profert veeba Sanctus Ambrosius (*a*) *Comraria .... sunt divinæ cognitioni præcepta Medicinæ .... à jejunio revocant, lucubrare non sinunt; ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se Medicis dederit, se ipsum sibi abnegat.*

(*a*) S. Amb. in can. Contraria 21. de consecrat. dist. 5.

CASUS XIX.

Euprepius, Sacerdos, Vesperas & Completorium matutino recitare soler tempore cæteris Horis prærecitatis, ut à peandio majus sit otium, sive studiis, mutuis salutationibus sive tandem aliis negotiis. Peccat-ne in hoc?

Raspons,

Ante solutionem hujus difficultatis, observandum est, ex usu Ecclesiæ, primariâ regulâ hac in te servandâ, tempus Matutinis in Choro recitandis destinatum, juxta norman præcedere ortum Solis: verùm Sole seeiùs ocyusve, variis in anni tempestatibus, oriente, hoc tempus quintæ horæ matutinæ solet alligari universim. prima à sole orto eecitanda est, juxta hæc Hymni verba: *Jam lucis orto sidere Deum precamur supplices.* Tertia ante, Sexta post Mi lam dicenda est; & denique Nona circa horam secundam recitanda, postea Vesperæ & Completorium.

Hoc posito, dicimus etiamsi recitantes Officium privatim, non teneantur, pœnâ peccati, ad dicendum ipsissimis hoeis, quibus decantaei solet in Choro, saltem ad vespetam usque non protrahendas esse horas, quæ maturino dicuntue tempore, nec manè dicendas eas quæ, ex nsu Ecclesiæ universali, à prandio sunt recitandæ; quia sic nimium abesset à mente Ecclesiæ, quæ institutis septem Horis Canonicis, fuit ut Clerici memoriâ recoletent præcipua Passionis salvatoris Mysteria, & horas, quibus sunt impleta, ut alibi jam observatum. Atqui Vesperarum hora designat tempus, quo corpus Domini nostri à Cruce fuit amotum, ut Completorium sepulturæ tempus, juxta hæc verba: *Vespera deponit, tumulo Completa reponit.*

Inde Euprepius, cujus meminit quæsitum, & quilibet alius, Vesperas & Completorium matutinis recitans horis non sequitur mentem Ecclesiæ, horas Canonicas instituentis, & abolet, quantùm potest, significationem nupticam tantâ anticipatione; quod à peccato abesse nequit, extea tempus Quadragesimale, quod ante prandium Vesperæ recitantur (*b*) & nisi causa adsit legitima: cùm quisque, pro virili, teneatue sequi Regulam ab Ecclesiâ prudentissimè statutam hac in re. Communiter sic sentiunt Doctores celeberrimi, & potissimum Sanctus Thom as (*c*) qui postquam dixisset indicaturo de anticipatione Officii divini, attendêdum esse menti antevertentis tempus usitatum: *Hic consideranda est intentio ejus qui prævenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuscumque Horis Canonicis*, apponit 1. peccaee prævertentem tempus ad libidinem: *Si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet somnolentiæ & voluptati vacet, non est absque peccato* 2. Non peccare antevertentem tempus propter causam legitimam. *Si verò hoc faciat propter necessitatem licitarum & honestarum occupationum ..... licitè potest de sero dicere Matutinas & in aliis Hoeis Canonicis tempus prævenire sicut etiam hoc in solemnibus Ecclesiis sit.* Ratio, quam annectit hic sanctus Doctoe, est quia duo bona opera, quando licèt, quàm unicum præstare ipso tempore, quo aliud effici nequiret, satius est: *Quia melius est utrumque Deo reddere, scilicet & debitas laudes, & alia bona sta officia, quam per unum aliud impediatur.*

(*b*) Nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint quàm Vepertinum celebretur Officium. Can Solent 50. de consecrat. dist. 2

(*c*) S. Thom. quodli. 5. art. 28.

Idem censet Glossa (*d*) dicens, Sacerdoti recitandum esse Officium divinum horis usu præstitutis nisi obstaculo sit causa legitima. *Statutis horis & justa impedimemo cessante ...., verens illam sententiam maledictus, qui negligenter facit opera Dei*: quod comprobat Decretali, è Concilio Agathensi, habito an. 506. deprompto (*e*) cujus hæc verba. *Presbyter manè, Matutinali officio expleto, pensum servitutis suæ, videlicet, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque persolvat; ita tamen ut horis competentibus juxtà possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur*: quod officium reipsa attingit publicum, (*) sed cujus horis conveniendum est privatim quoad ex ratione licebit.

(*d*) Gloss. in cap. Ministerium 2. de offic. Archipresb. v. indeclinabiliter l. 1. tit. 24.

(*e*) Conc. Agath. in cap. Presbyter. 1. de celebrat. Miss. lib. 3. tit. 41

(*) Conc. Nannetens. in can. Presbyteri 2. dist. 91.

Denique Sanctus Antonius (*f*) suffragatur Sancti Tomæ sententiæ, dicitque Officium privatim recitandum anteoc cupare præstat reipsâ quam tardare, quando horâ propriâ dici neqnit, *Officium autem quod dicitur in privato.... si dici non potest propter occupationes horis propriis, melius est prævenire quàm tardare*, cujus hanc affert rationem. *Prævenire.... enim est providentia, tardare verò est negligentia* At quando legitima abest causa antevertendi temporis propeii, aut per longius protrahitur tempus, peccatum est, licèt non mortale. *Non tamen videtur de se esse mortale.*

(*f*) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 4. §. 4.

Ex omnibus igitur hisce auctoeitatibus liquet Euprepium, cui legitima est causa Vespcrarum & Completorii horis matutinis recitandorum, nullo comtaminari peccato; verùm absente causâ legitimâ, grave, licèt non mortale, peccatum admittere. Eidem adhærent doctrinæ Sylvester & Navarrus cum permultis aliis, qui hanc agitârunt quæstionem (*g*)

(*g*) Sylvest. de tierio v. Hora q. 9. Navarr. in Manual. orat. & horis Can. c. 3. n. 45. & seqq.

CASUS XX.

Gerardus, Parochus, Officium horâ octavâ, nonâ-ve vespertinâ recitandum frequentee protrahit; quo tempore à recitandis Matutinis incipit, deinde reliquas omnes horas dicir, hac de causâ, quia tunc tanquilliori est animo quàm per totum diem. Ex hac causâ liberne est à peccato, saltem moetali?

Respons.

Causa quam affert is Parochus, dici nequit sufficiens, qua sit à peccato liber. Attamen peccatum non putamus mortale; licèt legitimâ destituatue causâ Officii ad hoc usque tempus protrahendi. In hoc adhæremus sententiæ magni & Sancti Archiepiscopi, sancti Antonini, dicentis: (*h*) *Non tamen videtur de se esse mortale, quandocunque quis tardè dicat Officium; modò non transeat dies qui quantum ad hoc videtur terminari circa mediam noctem.* En rationem; cui innititur: *Non enim istud præceptum de horis dicendis refertur ad tempus.* Idem censet Sylvester Mozolinus (*i*) *Igitur in privato* (Officio) *non videtur de se mortale secundùm Archidiaconum & communiter alios Doctores, quandòcumque tardetur Officium modò non transeat dies, qui, quantum ad hoc, terminatur in mediâ nocte.* Hæc verba istius docti Summistæ, eamdem à Sancto Antonino allatam, annectentis rationem. Idem profert Navarrus (*k*) cum reliquis omnibus Doctoribus, quorum textus recensere non juvat. Cæterùm negandum non est summâ argui Gerardum negligentia, quum adverse-

(*h*) S. Anton. 2 part. sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 4. Item 2. part. tit. 9. c. 12. §. 4.

(*i*) Sylvest. de Prierio v. Hora q. 9. §. Sextum

(*k*) Navarr. Manual 21. n. 97.

versetur consuetudini universâ in Ecclesiâ servatæ, ejusque menti, quâ hanc statuit consuetudinem, quaque, ut alibi jam observatum, Clericis sunt memoriâ recolenda, recitatione horarum Canonicarum, variis diei horis peracta, diversa Passionis Servatoris mysteria.

CASUS XXI. *

Anistius Sanctam crebrò celebravit Missam, ante recitatas Matutinas & Laudes. An in hoc admisit peccatum, & quod?

Respons.

Duo constant. Primum: Anistius potuit Sacris operari sine ullo peccato, ante recitatam ullam Officii partem, si ipsi fuerit causa legitima, exempli gratiâ, si ex impotentiâ physicâ aut morali prælo non esset Breviarium, quum ipsi necessariò erat Sacris operandum, sive adstringeretur ex justitiâ, seu charitate. Si detineretur auxilio morienti præbendo, aut Sacramento quodam in casu, administrando, qui moram renuit, & quo non superesset sat temporis ut Matutinas recitaret antequam sacris operaretur; & sic de cæteris.

Secundum: is Sacerdos, causâ destitutus legitimâ, Missam ante Matutinas & Laudes celebrare non valuit sine peccato, tres ob rationes. Prima: quia Missalis Rubricæ (a) habent, ut celebretur, hac primâ Officii parte expletâ. Secunda deducitur à consuetudine, jam diu universim in Ecclesiâ servatâ, sacris operandi hac primâ Officii parte recitatâ. Tertia & urgentissima elicitur à Constitutione Innocentii IV. 6. Martii 1254. hujus Pontificis decimâ-quartâ, & in Tomo magni Bullarii primo legendâ (b), qua is Summus Pontifex, dissidia inter Episcopos Latinos & Ritui Græco addictos in Insulâ Cypro orta componens, interdicit omnibus, tum Græcis, cùm Latinis, Sacerdotibus, ne sacris operentur, nondum recitatis Matutinis. *Sacerdotes autem dicant horas Canonicas more suo, sed Missam celebrare, prius quam Officium matutinale compleverint, non præsumant.* Hæc verba Pontificis istius.

Addendum est, Anistium, qui, dubius num celebrare liceret sine peccato, celebravit, *stante dubio*, & nondum eo ejecto, peccatum profectò, & ipsum mortale admisisse, si dubitaverit inesse peccatum mortale in faciendo. Nam ex scito constante quicunque id facit quod verisimiliter dubitat esse peccatum mortale, peccat mortaliter; quia lubens experitur peccatum mortale; qood nunqoam licitum est.

Peccatum non constat esse mortale; licèt censeatur à pluribus Auctoribus, & præsertim à Sancto Antonino (c), qui dicit: *Missa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licèt possit audiri; aliàs, dicendo esset mortale: quia contra consuetudinem generalem Ecclesiæ.* Hic Sanctus Archiepiscopus paulò antea jam dixerat (d): *Qui nondum dictis Matutinis celebrat, taliter peccat, secundùm Guillelmum & Hostiensem; quamvis postea diceret; ex hoc quia facis contra generalem & approbatam consuetudinem Ecclesiæ.* En dicentem hunc Sanctum, cujus auctoritas haud mediocris non est parvi facienda; quamvis paulò rigidior videatur ejus sententia. Nam revera repugnat plurium aliorum sententiæ Auctorum illustrium Dominici Soti, Sylvestri, Cardinalis Toleti, Cardinalis Bellarmini, & Navarri (e), qui tamen hac in re titubare videtur, dicens solummodò in quodam Operum loco verbis generalibus, inesse peccatum, tacendo naturam peccati. *Peccat qui ante recitatas horas Matutinas celebrat*; & alibi dicens peccatum esse mortale (f) quum celebratur absque causâ legitimâ ante Matutinas recitatas. Alii verò, modò laudati, distinctè asserunt peccatum non esse mortale.

Apponendæ sunt quatuor rationes, quibus hæc innititur sententia. Prima: nihil in Jure favet patronis contrariæ sententiæ. Secunda: consuetudinem generalem, cui innituntur, mihi videtur asserere, non esse usu receptam pœnâ gravi & horrendâ peccati mortalis, sic observante Sylvestro (g). Tertia: non præsumendum peccatum mortale esse recitare quatuor minores horas ante Matutinas, quamvis magna relatio & connexio sit inter has duas Officii partes. Cur igitur peccatum mortale foret facere ante Matutinas; quum inter utrumque nullus aut levissimus sit nexus? Quarta denique: Sacerdos, recitato horis matutinis Officio diei toto, non peccat mortaliter, licèt adversetur consuetudini Ecclesiæ generali. Dicendum est etiam non pollui peccato mortali celebrantem ante Matutinas Missam, quamvis repugnet consuetudini in Ecclesiâ servatæ.

Nihilominus hac sententiarum varietate *in re gravi* detinetur Sacerdos ne potestatem sibi det celebrandi, nondum recitatis Matutinis & Laudibus; quum peccaret non solùm in consuetudinem universim in Eccesiâ servatam; sed & in præscriptum à Rubricis Missalis, quas, instar regulæ, sequi tenetur; & temerè experiretur peccatum grave, quod nonnulli Auctores peritissimi mortale putant.

CASUS XXII.

Frobertus, Officium recitans, interpellatur à viro longè superiori, qui eum invisit momento, quo est tertium Matutinarum Nocturnum, aut ultimum Vesperarum Psalmum inchoaturus. Teneturne Horam repetere in cujus recitatione fuit interpellatus, aut sufficit-ne ut, finitâ interpellatione, compleat, resumendo quo steterat?

Respons.

Arbitrantur nonnulli Auctores abrumpentem sponte Breviarii Officium non modò peccare graviter, sed & teneri ad repetendum: quia inquiunt, pars jam recitata censetur spontaneâ interpellatione finita; & pars finita non est censenda cum residuo dicendo & ad aliud tempus revocato conjuncta, ex hoc dicto: *Illa continuari dicuntur, quorum extrema sunt simul.* Adde quod Concilium Toletanum VII. (h) interdicit pœnâ excommunicationis interruptionem Officii divini.

Defendunt alii Auctores (i) nulla teneri ratione ad repetendam Horam abruptam, præsertim quum interpellatio non est spontanea & sine causâ, sicque interpellatus in medio Officio Matutinarum aut Vesperarum, debet continuare dicendum reliqoum momento quo cœpit interpellatio. Istæ sunt illis rationes, 1. Quacunque interveniente interpellatione, præcepto Ecclesiæ fuit factum reipsa satis, in se, quum recitatum est actu tum ante, cùm post interpellationem, quicquid præscribebat Ecclesia; ac proinde solutum fuit onus impositum. 2. Continuatio omnibus precibus non est propria; & eodem gaudent effectu quo cœssio variis repetitis vicibus, variisque temporibus, emissa, cujus ultimæ adjungitur absolutio. Nam licèt oratio interpellatione abrupta censeatur finita, quatenus simplex oratio; tamen non est finis Officii divini, cujus est pars, ut & unaquæque hora integra, etiamsi fit & debeat esse interpellatio & intervallum inter eas. Sic ratiocinantur patroni hujus secundæ sententiæ, respondentes ad objectum, hocPhilosophorum axioma, illa conti-

(a) Rubr. general Missalis Rom de horâ celebrandi Miss. c. 8. n. 2. & tit. Ritus servandus in celebrat. Missæ De præparat. Sacerdotis c. 1. Et de Defectibus circa Missam occurrent. c. 10. De Defect. in Minist. c. 3. art. 4. &c.

(b) Innoc. IV. in Bullâ sub Catholicæ § 3. n. 11.

(c) S. Anton. 3. part Sum. Theol. tit. 13. c. 3 § 4.

(d) Idem. ibid. c. 4. § 4.

(e) Sylvest. de Prieno v. Missâ 1. q. 6. Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 2. c. 1. n. 3. § alterum. Robert. Bellarm. L. 1. de bonis oper c. 18. Navarr. Manual. c. 25. n. 83. & apud eum Soto in 4. dist. 13. q. 2. art. 2.

(f) Idem Navarr. Tract. de orat. & horis Can. c. 21. n. 30.

(g) Sylvester loco cit. § sed quid quid

(h) Conc. Tolet. VII. in can. Nihil. 16 7. q. 1.

(i) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 2. c. 6. 13.

nuari dicuntur &c. respicere unice res physicas, non morales, ut patet exemplo plurium confessionum diversis diebus emissarum, quæ effectum sortiuntur absolutione post ultimam concessa à sacerdote tempore convenienti. Iidem respondentes Auctores ad auctoritatem Concilii Toletani dicunt nihil probare & præposteram esse: quia hoc Concilium meminit unicè interpellationis in celebratione sanctæ Missæ occurrentis, ne verbo quidem, memorans recitationem Officii divini, quod dicitur *Horæ Canonicæ*: sed etiamsi distinctè verba de eo faceret, quod non concedimus, denotaret interpellationem integram consilio non continuandi alio tempore reliqui Officii abrupti, inductam, ut indicat vox, *relinquere*, quo utitur Concilium. En responsa à patronis posterioris sententiæ data ad rationes quibus innituntur priores.

Medium tenendum putamus, dicentes 1. Interpellationem cum circumstantiâ mortali conjunctam, metu aut scandalo, esse peccatum mortale. 2. Extra hunc quidem casum, esse peccatum veniale grave, nisi causa legitima minuat. 3. In hac sententiarum varietate tutius repeti Horam Canonicam, quum interpellatio diuturna fuit & absque legitimâ causâ inducta.

Ex his facilis est difficultatis solutio propositæ, dicendo, Frobertum teneri ad repetendum Officium, cujus recitatio fuit abrupta, 1. Si interpellatio diu per unam vel plures horas duraverit. 2. Teneri ad id interpellatione citiùs cessante, si ablit legitima causa interrumpendi Officii; & persuasum habemus salutationem coram Deo eum non eximere, nisi foret brevissima, aut invisens tantâ valeret auctoritate, ut sibi non foret potestas ei moram indicendi donec complevisset, quo in casu non teneri strictè putamus ad Horam, quam recitabat, repetendam; sicque Frobertus eo in casu positus, juxta circumstantiam in quæsito proposito notatam, non tenetur ad partem Officii jam recitati repetendam: 3. Denique interpellatione per diuturnum tempus & sine causâ legitimâ durante, peccare graviter; ipsiusque peccatum fore mortale, nisi Officium repeteret; id est, Horam, cujus recitationem inchoaverat.

CASUS XXIII.

EUTROPIUS, Beneficiarius, quandoque Tertiam Primæ, aut Completorium Vesperis præmittit, sine causâ legitimâ 1. Peccat-ne 2. Tenetur-ne, conscientiâ, ad Horas repetendas, quas immutato ordine dixit; vel sufficit-ne ut horas recitet præmittendas?

RESPONS.

Non est dubium quin peccaverit Eutropius, horas Officii invertens, causâ legitimâ destitutus, & alienus à mente & consuetudine generali Ecclesiæ. Attamen ad Horam recitatam repetendam non tenetur, & ut à peccato mortali sit liber, sat est ut Primam & Vesperas omissas recitet. *Si quis, prætermissâ unâ horâ*, inquit Sanctus Antoninus (a) *putà post primam dicat Sextam, sufficit secundùm Guillelmum, quod supleat ad tantum quod omisit, putà Tertiam; & pœnitentiam agat de negligentiâ suâ.* Hæcque negligentia est venialis; quia hoc in casu semper impletur præceptum Ecclesiæ in se. A peccato vacaret sic agens ex causâ legitimâ, ut Canonicus, qui serò Ecclesiam petivisset Primam recitaturus, quique introisset Tertiâ inchoatâ: quo in casu potest facilè Tertiæ adesse, & deinde Primam recitare privatim. Sancti Antonii sententiæ suffragatur Sylvester Mozolinus (b) *Si quis* ait hic Doctus Dominicanus *prætermissâ unâ horâ, dicit sequentem.... sufficit cautè supplere quod omissum est et de negligentia pœnitere: quod intelligo, quando ex oblivione factum est. Si autem fiat scienter ex rationabili causa.... nullum est peccatum; sed sufficit supplere. .. quia secundùm Petrum de Palude sufficit semel dixisse, etiam ordine postposito: quia scilicet ordo non est de præcepto.*

(a) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 13. c. 2. §. 4.

(b) Sylvest. de Prierio v. Hora q. 9 §. Quartum.

CASUS XXIV.

ANATOLIUS, Subdiaconus, quatuor minores Horas Officii recitare solet per Missam præscriptam diebus Dominicis & Festis. An votum solvit coram Deô.

RESPONS.

Censemus Anatolio licerè, conscientiâ, hanc Officii partem recitare, dum Missæ interest præscriptæ, prout preces ipsi in pœnitentiam impositas tunc recitare liceret. Ratio est, quia preces Officii Breviarii & præsentia in sacro Missæ sacrificio bene conveniunt; contrà constat ambas ad eundem referre finem, scilicet, ut laudetur Deus, preces ad eum fundantur, & præceptum Ecclesiæ adimpleatur.

Sic definit Cardinalis Toletus (c) qui postquam dixisset neminem obire Officium, qui illud recitans, negotio se exercet, debitam præripiente attentionem, putà lectione aut scriptis, subjungit: *Poterit tamen simul audire Missam & Horas persolvere: quia ista ad unum ordinantur finem; & præceptum audiendi Missam, non est, verbis intendere, sed sacrificio adesse, etiam verbis non auditis. Unde & simul præcepto Missæ satisfieri potest, & præcepto recitandi horas; quamvis quidam contrarium putant, sed sine ratione probabili.* Eidem adhæret sententiæ Sylvius (d) dicens. *Satis facit qui, audiens Missam ex præcepto, legit Horas Canonicas.* Eamdem defendit sententiam alter doctus Auctor (e) contra nonnullorum sententiam aliorum (f) & laudatis 15. Casuistis, quibus suffragatur, scilicet Adriano, Cajetano, Toleto, Medina, Soto, Baptistâ Trovamalâ, Bartholomæo Fumo, Suarez, Navarro, Azorio, Lopez, Jacobo de Graffiis, Henriquez, Bonacina & Fillucio (g) hanc, quam jam indicavimus, rationem annectit. *Quia hic reperitur corporis & animi præsentia; quæ ad Missam exigitur, quoties per devotas preces mens ad Deum erigitur, ut fit in recitatione satisfactoriæ pœnitentiæ, vel divini Officii; cùm ad utramque obligationem una eademque attentio possit sufficere.* Omnibus hisce Auctoribus addendi quoque sunt Comitolus (h) & Andreas Victorellus in Additionibus ad Toletum.

Nec juvat objicere recitationem Officii Canonici peculiarem exigere attentionem. Nam, ut jam dictum, ea attentio convenit cum requisitâ ut Missam audiatur: adde quod preces privatæ, & ex purâ pietate fusæ eam quoque requirunt attentionem. Et nemo non fatetur preces pias recitari per Missam. Cur non recitarentur preces ex præcepto, scilicet, Horæ Canonicæ, per idem Missæ tempus, quum utraque ut & Sanctum Sacrificium ipsum, ad eundem referantur finem. Fatemur tamen expedire ut fiat seorsim satis duobus præceptis nisi præpediant causæ legitimæ, & hic debet esse usus adstrictorum officio divino recitando: eò magis, quò Diaconi & Subdiaconi tenentur ad munia ordinum suorum facienda saltem diebus Dominicis & Festis.

(c) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. 2. c. 13. n. 6.

(d) Fr. Sylvius in supplem. 3 part. S. Thom. q. 15 art 1. quæsito unico conclus. 2.

(e) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 32. n. 3.

(f) Angel. de Clavasio. & Sylvest. de Prierio.

(g) Adrianus Tract. de satisfac. q. 7. Fr. Tolet. loco supra cit. & l. 6. c. 6. n. 2. Cajetan v. Dies Festus Medina, Tract 2. de pœnit. injuncta. Navarr. Manual. c. 21. n. 9. & alibi. Dom. Sotus in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. Azorius & alii apud Cabassut. cit

(h) Paul. Comitolus. respons. Moral. l. 1. q. 65.

CASUS XXV.

SIXTUS, Parochus quandoque negotio exteriori se se exercet, Breviarium recitans, Nonne peccat ac tenetur, conscientiâ, ad iterandum sic dictum, aut ad restitutionem, si non repetat?

RESPONS.

Ut solvatur hæc difficultas, sciendum est dari negotia exteriora, attentioni in preces requisitæ non congruentia, scilicet, legere, scribere, aliaque hujusmodi, attentionem debitam avertentia; & quædam dari alia huic convenientia attentioni, videlicet, ambulare, submittere se, salutando transeuntem.

Hoc posito, dicimus se re citãdo Officium totum, aut partem majorem, exercentes negotiis exterioribus, attentioni in recitandis Horis Canonicis requisitæ nõ cõvenietibus, peccare mortaliter, & si sunt,

sunt Beneficiarii aut conducti, teneri, pœna restitutionis, ad repetendum. Sed perinde non est de exercentibus se negotio attentionem necessariam non avertente.

Primam propositionem comprobat auctoritas Innocentii III. in Concilio generali Lateranensi dicentis (*a*), in tertio Decretalium libro allato, in quo hic præcipit Pontifex, *vi* obedientiæ Ecclesiæ debitæ, ut quilibet, recitando Officio divino adstricti, eo fungantur piè, justa gratiam à Deo concessam. *Districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum Officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & devotè*: Ad quod Glossa habet: *Studiosè, quantum ad Officium oris, id est, sine syncopâ; devotè, quantum ad Officium cordis.* Atqui hoc studium hæcque devotio nunquam occurrunt simul in negotiis exterioribus, sibi naturâ adversis, nec convenientibus. Quapropter de eo judicandum justa ac de mentis avocatione spontaneâ, hoc est, de ea quam deponere non est animus, aut quæ ejici negligitur, quæ precum meritum & fructum penitùs delet, & orantem peccato polluit; comprobat Sanctus Thomas (*b*) auctoritate Sancti Augustini his verbis: *Si quis ex proposito in oratione evagatur; hoc peccatum est & impedit Orationis fructum &c.* Quum igitur vago animo spontè addictus, ut exercens se hujusmodi negotio exteriori peccet nec ullum fructum è precibus habeat. constat eum non explere præceptum Officii divini; & præter peccatum factum, si sit Beneficiarius aut conductus, tenetur ad restitutionem pro ratâ partis Officii sic recitatæ, ut jam dictum.

(*a*) Innoc. III. in cit cap Docentes 9. De celebrat. Miss. &c.

(*b*) S. Thom. 2.2.q.83 art. 3. ad 13.

Sanctus Antoninus (*c*), edocens Confessores modum se gerendi cum Clericis in Tribunali pœnitentiæ, palam facit se in nostram abire sententiam. Nam dicit, secundùm Paludanum (*d*) quem laudat, ab iis primò quærendum esse, num recitantes Horas Canonicas, se exercuerint operis manualibus, putà coquinariâ arte, aut aliis hujusmodi, quo in casu asserit eos peccato mortali obnoxios; quia sic præcepto Ecclesiæ facere nequeunt satis. Secundò, num evagati sint spontè per majorem Officii partem, non attendentes mentis avocationibus, quo in casu dicit rursùs peccatum esse mortale. En verba *Si dicendo boras aliis exercitiis se occupavit manualibus, ut faciendo coquinam & hujusmodi; videtur mortale, quia non satisfacit præcepto Ecclesiæ; &, si mens circa alia vagatur voluntariè non curans; & sic quasi per totum Officium, videtur mortale. Secùs si proponit velle attendere, & distrahitur; scilicet. cùm advertit, displicet ei.*

(*c*) S. Anton. in Sum Confessionali 3 part Interrogatorii c. 11 de Clericis in Com. pag. 319.

(*d*) Petr. Palud. in 4. dist. 15. art. 2. q. 5.

Ratio cur necessaria sit attentio in oratione & ejus dissimilitudo cum hujusmodi negotiis exterioribus, & avocantibus, patet naturâ ipsâ orationis, quæ, ea definitione, quam proponit Sanctus Joannes Damascenus, à Sancto Thomâ laudatus (*e*), nihil aliud est quàm motus mentis & cordis, spectans in Deum colendum, & gratias necessarias ab eo petendas. *Oratio est ascensus mentis in Deum.* Nam quomodo concipiendum est aliquem Deo placere sola vocum pronuntiatione si mens & cor absint? Oratio sic concepta indigna est quæ oratio dicatur; id est potiùs Deo illudere quàm eum orare.

(*e*) S. Thom. cit. q. 83. art. 1. ad 2.

Jure igitur dicimus recitantes sic Officium teneri ad illud iterandum, quacunte mente fuerint, inchoando, complere præceptum Ecclesiæ. Nam hæc dicta mens est vera insania, quum peccatum mortale, quod faciunt, oriatur à violatione præcepti eos adstringentis Officio Breviarii, cûm constet eos facere illi satis cum attentione necessariâ. Unde naturâ sequitur eos, non iterando teneri ad restitutionem, si sint Beneficiarii; quia nullum interponitur discrimen inter omittere Officium divinum illudque recitare sine ullâ attentione sicque non fit præcepto Ecclesiæ satis, quæ præcipit ut preces fundantur non solùm ore, sed & longè potiùs mente & corde, ut dicit Sanctus Hieronymus, in canone citatus (*f*) *Deo non voce, sed corde cantandum.* Quandò igitur Concilium Tridentinum, de Officio Chori tractans, habet (*g*) *Distributiones verò, qui statis horis interfuerint recipiant*, hæc verba non sunt interpretanda de simplici corporis præsentiâ: aliàs sequeretur munia obituro in Choro & distributiones lucraturo simpliciter petendum esse locum & sedendum sine attentione & cantu; quod perabsurdum; sed hæc præsentia in Choro spectat perinde imò potius attentionem mentis quàm præsentiam corporis.

(*f*) S. Hieron. in can. Cantantes 1 dist 92.

(*g*) Conc. Trid. sess. 24. c. 12.

Ex dictis manifestè liquet Sixtum, negotiis exterioribus, quibus se exercet, recitans Officium, congruentibus attentioni requisitæ, non peccare, vel peccatum esse veniale; ac proinde ad nullam teneri restitutionem: sed negotiis attentioni debitæ non convenientibus, obnoxius fit peccato mortali, si se sponte exerceat per longum tempus; & tenetur ad restitutionem fructuum Beneficii *pro ratâ* temporis quo mentis avocatio stat.

CASUS XXVI.

Arnaldus, Diaconus, Breviarium suâ amisit culpâ, iter faciens per regionem in qua obtinere non licet postea. Contaminat-ne eum peccatò mortali omissio Officii?

Respons

Constat Arnaldum, si peccavit in causâ peccâsse quoque in effectu, hoc est, si amisit consultò Breviarium, ut eximeretur ab eo postea recitando, admisisse peccatum mortale procul dubio. At si perdidit simplici oblivione, aut imprudentiâ, & aliud comparare nequeat; nulli obnoxius est peccato, si imprudentia peccato vacet; aut ejus peccatum est veniale, si imprudentia sit venialis, & eum à graviori eximit peccato. Sic censet Sylvester Mozolinus (*h*), qui annectit eum, hoc in casu, teneri, si Beneficiarius sit, ad supplendum Officium aliis precibus, de quibus hic monet Auctor ut nimius non insit scrupulus; quia non adstringitur præcepto Ecclesiæ, sed solùm æquitate. *Modo suppleant per Psalmos, vel Pater noster, & hujusmodi. Sed circa istam suppletionem non oportet multum esse scrupulosum: quia consurgit ex naturali lege, potiùs quàm Ecclesiæ præcepto, ut recompensetur Benefactoribus: quod etiam per minimam Orationem fieri potest; cùm præponderet omnibus thesauris sicut spiritualem temporalibus.*

(*h*) Sylvest. de Prieno v. Hora q. 4.

Solvit difficultatem Cardinalis Toletus (*i*), ut nos. *Aliqua sunt causæ*, inquit, *quæ excusant ab Officio persolvendo .... Tertia causa est, cùm deest Breviarium. Nam si aliquis perdidit Breviarium, & est in loco ubi aliud non potest habere; non tenetur .... quòd si suâ culpâ perdidit à principio; peccavit tunc; sed postea non peccat in non persolvendo. Qui verò projecit Breviarium, ut se impossibilitaret ad recitandum; peccat, quoties non recitaverit; nisi postea pœnituerit.* Hic Cardinalis idem sentit ac Sylvester circa onus supplendi Breviarii omissi aliis precibus: & eam apponit rationem: *Quia non tenetur, nisi ad Officium; cùm ab hoc liberetur; non est ampliùs obligatio.* Quod tamen spectat eum, qui non est Beneficiarius.

(*i*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 2 c. 14. n. 1. & 5.

CASUS XXVII.

Albanus, Sacerdos, Breviarium continuò recitat solus, voce adeò submissâ ut vix se ipse percipiat. Facit-ne suo Officio satis coram Deo sic?

RESPONS.

Si hic Sacerdos attendat dignè suo Officio, & recitet non solùm corde, sed & ore distinctè omnes efferens voces, facit suo muneri satis. Sylvius (*a*). de æquipollente consultus difficultate, quam definivit 12. Maii 1640. Auctores quinque hujus sententiæ patronos laudat, additque Navarrum non dissidere: quia nihil à recitante Horas requirit præter explanatam omnium vocum impressionem. Et quidem mentem aperit hic Canonista his verbis (*b*): *Dico sufficere formare verba intra labia, ita ut illa ipse audire, vel intelligere queat.* Ratio Sylvii est, quia plures Clerici docti & pii sæpe eo recitant modo Officium, sive præsentes in sancto Missæ sacrificio, sive soli, sive recitantes in loco, in quo præsentibus essent molestiæ, altiori recitando voce. *Tum quia id servant doctiores & pientiores*, ait hic Theologus, *qui recitant audiendo Missas, aut manendo in sacellis, aut choris, vel cubiculis, vel proficiendo cum aliis, ubi, si tam altè & clare recitarent ..... alii alios impedirent & aliorum perturbatores censerentur.*

(*a*) Fr. Sylvius Resolut. var. v Horæ Canonicæ 3.

(*b*) Navarr. in Manual. De orat. & horis Can. c. 20. n. 14.

Is inclytus Duacensis Professor quatuor apponit rationes. Prima. quia Breviarium recitetur par est; sed nullibi legitur præceptum quo quis teneatur ad se audiendum recitantem *Ratio autem est, quia nullo jure probatur, recitantem horas teneri ad se audiendum: cum præceptum obliget ad dicendum, non ad audiendum horas.*

Secunda. quia fatendum est orationem vocalem esse veram orationem; quamvis vox non moveat aures orantis. *Tum quia oratio potest ore & voce fieri; etiamsi non audiatur ab ipso recitante; & ex se sit sonus quidam formatus ex allisione aëris ad dentes & labia.*

Tertia quia aliàs dicendum foret auribus parùm audientes teneri ad dicendum voce altissimâ ut se audiant, aut suo non fungi munere; quod asserendum non videtur. *Tam quia sequeretur, surdastros, vel teneri Officium altissimâ voce recitare, vel non posse horarum pensum solvere.*

Quarta: quia acuto prædiri auditu non facerent suo muneri satis, quum recitarent Officium in loco tumultuoso; quod quidem in Ecclesiâ potest fieri, in qua canitur ad harmoniam, aut organum pulsatur pneumaticum, aliavé organa oralia. *Sequeretur præterea. eum, qui se ipsum ex aliquo accidente audire nequit; exempli causâ, propter strepitum qui ab aliis editur, non satisfacere præcepto.*

Omnibus hisce rationibus non obstantibus, fatendum est eum recitandi Officii Breviarii modum nec consulendum, nec efficiendum; & longè affinius menti Ecclesiæ, & utilius oranti dicere eâ voce, qua se audiat, si surdus non sit, quia auditus & visus simul concurrentes multùm conferunt ut meliùs concipiatur sensus verborum ore emissorum.

CASUS XXVIII.

SEBASTIANUS, Parochus quotidie recitat Matutinas & Laudes circa quartam quintamve horam vespertinam in diem sequentem, ut celebrare Missam præsto sit maturè, & postea aliis fungi muneribus majori otio. Nonne peccat, saltem venialiter, hac Officii divini anticipatione?

RESPONS.

In Ecclesiâ Orientali, Matutinas accelerare vesperi in diem crastinum nunquam licet (*c*), sed in Ecclesiâ Latinâ, ex usu generali à Sancto Thomâ, à Sancto Antonino (*d*), aliisque Auctoribus probato satius est et laudabilius clerico anticipare Officium, quàm tardare. Quapropter, etiamsi, juxta normam rationis, non liceret Sebastiano anticipare absque peccato tempus Horarum Canonicarum recitandarum proprium, malo fine illud obeundo, putà ut diutiùs, quàm par est, in lecto jaceat, aut animum relaxet in cassum postero die; tamen peccati expers est, in casu proposito; quia ratio, qua Matutinas accelerat, est legitima *Si dici non potest propter occupationes horis propriis*, inquit Sanctus Antoninus, *melius est prævenire, quàm tardare: prævenire enim, dicit Hugo, est providentia tardare verò est negligentia.*

(*c*) Vide Liturgica pag. 442.

(*d*) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 4.

Sic decidit Sanctus Thomas (*e*) cujus en verba alibi jam recensita. *Hic considerandа est intentio ejus; qui prævenit tempus in Matutinis dicendis ... si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet quietiùs somnolentiæ & voluptati vacet, non est absque peccato; Si verò hoc faciat propter necessitatem & licitarum honestarum occupationum. licitè potest de sero dicere Matutinas.* Duas annectit is sanctus Doctor rationes. Prior quia majori ducitur laudi se exercere bono opere quod alias non liceret. *Quia melius est Deo utrumque reddere scilicet & debitas laudes & alia honesta Officia, quàm quod unum per aliud impediatur.* Posterior: quia Deus longè majori movetur bonitate quàm homines in se invicem. Atqui non improbat creditor debitorem anticipare persolutionem summæ debitæ. Ergo potiori ratione gratam accipit Deus hujusmodi anticipationem quando usus in Ecclesiâ receptus ei consentit. *Deus clementior est quolibet. Sed homo non imputat debitori in culpam, si debitum sibi reddat ante tempus. Ergo multò minùs Deus.* Doctrinæ Sancti Thomæ perfectè concordat Sanctus Antoninus.

(*e*) S. Thom. quodl. 5. art. 28. in corp & in Argum. sed contra.

CASUS XXIX.

QUENTINUS, Sacerdos, Matutinas circa sextam horam vespertinam in diem crastinum recitare solitus, prætermisit omninó, & bihorio post meminit· Hæc omissio ab oblivione orta polluit-ne eum peccato?

RESPONS.

Nullum fecisse peccatum hac omissione Quentinum arbitramur; quia habenda est oblivio ut ignorantia invicta idemque de utraque dicendum, Ex ignorantia invicta ab omni peccato eximente, idem dicendum, de oblivione, modò suâ culpâ in eam non inciderit: hanc annectimus conditionem quia oblivio, aut imprudentia; fortè est nociva, ut in eo, qui prætermissam jam multoties recitationem Matutinarum prævidisset, nec ullam adhibuisset diligentiam corrigendi, sive anticipando tempus solitum & proprium, sive aliquod habendo indicium, quòd Matutinas non dictas in mentem revocaret. Exempli gratiâ, si ante prandium dico Vesperas tempore Quadragesimali, & hæc usûs mutatio sæpius induxit oblivionem recitandi Completorii, & hodie memini Vesperis omissionum præteritarum negligo diligentiam in eamdem relabendi oblivionem, & iterum in eam incidam; omissio non vacabit peccato: quia peccans in causâ; pecco etiam in effectu, qui ut causâ, ita est spontaneus, ut sit peccatum. Ita ut licèt solutus coram Deo *à tanto*, non sum tamen liber *à toto.*

CASUS XXX.

EPIMACHUS, Sacerdos, Officium imprudentiâ, aut datâ operâ, recitavit aliud pro Officio diei: exempli gratiâ, Officium sanctæ Eucharistiæ pro Officio quintæ Feriæ. aut Officium B. Virginis pro Officio Feriæ Sabbatinæ. Peccavit ne& teneturne, conscientiâ, ad repetendum Officium, & recitandum proprium diei, recordatus, aut scrupulo pressus circa horam secundam vespertinam?

RESPONS

Auctores nonnulli nominis defendunt recitare Officium

Officium pro alio esse peccatum veniale, imò arbitrantur nonnulli non esse peccatum mortale, quum causa legitima mover: quia, inquiunt, præceptum completur, de se non verò usitato modo. Sic censet Cajetanus (a): *Non est propterea reus peccati mortalis*, ait hic Cardinalis, *commutans qualitatem horarum: putà solvens de Sanctis, quas deberet solvere de Feriâ.* Dicit etiam Tolerus (b): *Qualitas non obligat sub mortali.* Eidem adhæret sententiæ Bartholomæus Fumus (c), & Sylvester idem docet de Clerico, patrimonii jure creato (d) *Ordinatus ad titulum sui Patrimonii dicere potest Officium quodcumque.* Hæc verba istius Auctoris, qui pauló post, apponit (e), dicta esse vera de quibuscunque Officium sic mutantibus ad suam utilitatem. *Qui ad libitum mutat Officium consuetum, secundùm summam Angelicam, peccat mortaliter, si sit Clericus Præbendatus & Religiosus: non autem si sit ordinatus ad suum Patrimonium. Sed meliùs dico .... quod dicere hoc Officium vel illud, non est in præcepto, cùm diversi diversa dicant .... Imò dicit Arch diaconus, illud præceptum non esse determinatum circa modum innuens non esse mortale dimissâ unâ horâ dicere aliquid æquivalens, Unde, si hoc fiat ex causâ rationabili, ut justo impedimento, vel hujusmodi; non est peccatum. Si verò fiat ex inadvertentiâ, vel ex majori commoditate; ut, quia hoc Officium mente non tenet aliud, est veniale, vel nullum.* Hi Auctores intendunt sanctum Antoninum in suam abire sententiam.

(a) Cajet. in Sum. v. Horæ Canonicæ n. 5.

(b) Fr. Tolet. Instr. Sacerd. l. 2. c. 13. n. 1.

(c) Barthol. Fumus in Armilla v. Hora §. 11.

(d) Sylvest. de Prierio v. Hora q. 1. §. 4.

(e) Idem ibid. q. 12. n. 2.

Attamen huic suffragari sententiæ non valemus quia manifestè delet uniformitatem, quam Ecclesia vult observatam, quoad poterit, in Officio divino, ut in omnibus ceremoniis Ecclesiasticis Quapropter defendimus, quando ea mutatio fit deditâ operâ, sive cōtrahendi causâ, aut aliâ ratione hujusmodi; vel fit negligētiâ supinâ, polluitur peccato gravi; ut fatetur Sanctus Antoninus ipse, qui hac voce solet designare peccatum mortale *Non enim*, inquit (f) *ex hoc videtur evadere grave peccatum, qui ad libitum suum sine causâ rationabili mutat consuetum Officium,*

(f) S. Anton. 2 part. Sum. Theol. tit 13. c. 4. §. 1.

Idem docent Cardinalis Bellarminus (g) & Navarrus (h), & defendunt distinctè peccatum mortale eam mutationem inducere datâ operâ, & teneri ad Officium omissum repetandum. Istorum sententia nobis sententiâ adversâ videtur sine controversiâ tutior; quia præceptum Ecclesiæ, & quidem de se, non completur, dicendo negligentiâ & consultò Officium pro alio. Ratio est, quia Ecclesia, præcipiens Officii divini recitationem, non præcipit in universum cujusqua arbitrio permittens recitationem ejus quod libebit, Officii; Sed præstituens hoc vel illud Officium privatum, quod hoc vel illo die dicatur, ut liquet partitione cujuslibet Officii, in omnibus Breviariis designati, & qua unumquodque Officium cuivis die Festo aut Feriæ alligatur, & ab eo separari nequit. Unde absolute loquendo, fit præcepti naturæ satis, dicendo Officium ad quemvis diem præscriptum, ea ordine universim recepto & servato in Ecclesiâ.

(g) Robert. Bellarm. tom. 3. lib. Controv. 3. c. 18

(h) Navarr. in Manual. de orat & horis Can c. 19. n. 117.

Ac sane si ex hypothesi simplex peccatum esset veniale hunc mutara ordinem, præberetur quibusvis Clericis, tanui pietate & levi scrupulo affectis, occasio recitandi sæpissimè, imò semper, pro lubitu, Officium brevissimum pro alio longe majori, & invertendi perpetuò ordinem Ecclesiæ: quod penitùs à mente & scopo Ecclesiæ alienum est.

Dicimus hanc mutationem arbitrariam fieri solitam esse peccatum mortale: quia asserere, non audemus peccatum mortale esse mutationem rarò servatam. *Recitare interdum ex alio Breviario, vel ex suo de Sancto*, inquit Navarrus (i) *cùm deberet recitari de Feriâ, vel contrà, sponte, sine ullâ causâ est peccatum; sed non mortale; modò citra contemptum legis, & adeo rarò fiat, ut viro prudenti & docto non videatur notabilis audacia .... quia hujusmodi mutatio tam rara non videtur ita notabiliter contraire menti institutoris Breviarii, ut ad culpam mortalem perveniat.* His addimus nobis non videri Officium, dicto alio ex imprudentiâ, strictè esse iterandum; præsertim quum discrimen inter duo Officia non intercedit longum exempli causâ, si hodie Martyris crastino die incurrentis, Officium dixissem pro Confessoris duplicis aut semiduplicis Officio, hodie dicendo; nam, eo in casu, recitatio Confessoris Officii sufficeret cras dicenda Dicimus: *modó longum inter duo Officia non interponatur discrimen*: nam qui die sabbathi recitâsset Officium B. Virginis pro Officio Feriæ præscripto, teneretur, absolutè, ex nostrâ sententia, ad repetendum Feriæ Officium, si sat cito, & ante finem diei recordaretur. Hanc ob causam illa propositio: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto*, damnata fuit ab Alexandro VII. die 18. Martii 1666. tanquam falsa & scandalosa, eisque Pontifex vetuit ne doceretur & usu haberetur poenâ excommunicationis *ipso facto*, Sanctæ Sedi servatâ, excepto mortis articulo (k).

(i) Nav. loco cit.

(k) 34 ex 45 Proposit. damnat. ab Alex VII. die 18. Martii 1666.

CASUS. XXXI.

ARNULPHUS, Sanctæ Auræ, in Diœcesi Lugdunensi, Parochus. semper Officium recitavit ex usu Romano, Scrupulo injecto ipsi fuit dictum, teneri, poenâ peccati, ad recitandum ex usu Diœcesis, in qua est Parochus. Quærit num re ipsâ teneatur?

RESPONS.

Tenetur is Parochus ad Officium Breviarii recitandum ex usu Diœcesis Lugdunensis, in qua est Parochus. Nam ex quo sanctæ Auræ Curam gratam habuit, ejusque in possessionem venit, evasit membrum Diœcesis Lugdunensis.

Hoc comprobat 1. Bulla Sancti Pii V nomine die 7. Julii 1568. (l) quæ a capite Breviarii Romani legitur. 2. Concilium Toletanum XI. an 675. collectum, cujus Decretum recenset Gratianus (m) his verbis. *Placuit huic Sancto Concilio, ut Metropolitana sedis auctoritate coacti uniuscujusque Provinciæ cives Rectoresque Ecclesiarum unum eumdemque in psallendo teneant modum, quem in Metropolitanâ sede noverint institutum; nec aliqua diversitate cujusque Ordinis vel Officii à Metropolitanâ se patiantur sede disjungi.* En rationem hujus prudentis Decreti *Si enim justum, ut inde unusquisque sumat regulas Magisterii, unde honoris consecrationem accipit, ut juxta majorum decreta, sedes, quæ unicuique sacerdotalis dignitatis est mater, sit Ecclesiastica Magistra rationis* 3. Concilium generale Viennense (n), Clemente V. sedente, habitum an. 1311. Nam permittens Clericis & Religiosis, Cardinalium aut Episcoporum familiaribus, idem Officium recitare divinum hisce à Cardinalibus aut Episcopis recitatum, & eos eximans ab alio dicendo; utitur voce *Indulgemus*, indicans gratiam à se concessam; ac proinde, sine hac dispensatione, tenerentur ad recitandum Officium Ecclesiæ suæ, *Clerici, tam Religiosi, quàm alii Cardinalium Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac quorumcumque Pontificum .... Commensales domestici se possint ipsis in divinis Officiis cooptare, ut illud, quod iidem Cardinales seu Pontifices dicent Officium licitè dicere valeant, nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, sacra approbatione Concilii indulgemus.* Hæc verba Clementis V, qui huic præfuit Concilio.

(l) S. Pius V. in Bullâ Quod de vobis.

(m) Conc. Tolet XI. in can. De his 13. dist. 12

(n) In Clementinâ Dignum 1. de celebrat Miss. lib. 3. tit. 14.

Sic definit Cardinalis Bellarminus (o), qui eodem jamjam allato utitur ratiocinio. En ejus mentem: *Concilium Viennense non indulgeret (hoc enim verbo utitur, ut patet in Clementinâ dignum de celebrat Mis) Clericis & Monachis, ut Officium divinum recitare possint juxta formam Officii Episcoporum, vel Cardinalium cum quibus fortè vivunt; nisi aliqui ex præcepto Ecclesiarum suarum, vel Ordinum, formam divini Officii sequi tenerentur.* Et Cardinalis Cajetani, qui scripsit in suâ summâ Clericis & Religiosis licere sine peccato mortali, Officio Diœcesis

(o) Bellarm. l. 1. de bonis oper in particulari, c. 18.

suæ, vel Ordinum, relicto, Romanum conptare fenrentiam impiobar idem Bellarminus; dicens *Non est id usque adeo certum, vel tutum*, nisi hi Sacerdotes aut Religiosi consensum Episcopi Dioecesaui aut Capituli Regu aris obrineant. Navarrus, Toletus, Auctor Colloquiorum Rupellensium (*a*), compluresque alii eadem, quæ Bellarminus, docent.

Observare juvat penes eos, qui Beneficiarii, nec ullius ministerio Ecclesiæ addicti sunt stare, quominùs indistinctè Officium Dioecesis, aut Romanum, eligant, sic fatente eodem Bellarmino, qui dicit, satius esse Romano anteponere Officium Dioecesis, in qua morari solent, quod probat auctoritate Sancti Augustini (*b*): modò usus dicendi Officii vigeat supra 200. annos; Sancto Pio V. cætera omnia Officia & Breviaria ætate minora abrogante Bullâ suâ. Unde licet Romanum dicere ubi 200. annos non attingit usus, vel proprium recitare: Sed consuetudine vetustiori insistandum est.

(*a*) Navarr. de orat. & hora Can. c. 9. n. 211 & seqq. Fr. Tolet Instruct. Sacerd. lib. 2. c. 1. n. 2. Colloq. Rupelens. q. 14. de officio divino q. 17.

(*b*) S. Aug. Epist. 59. aliàs 118. n. 2.

CASUS XXXII.

Eucherius, Sedem Parisiis consuetam habens, Prioratum simplicem, in Dioecesi Blesensi, situm obtinet. Tenetur-ne ad Officium in Dioecesi Beneficii sui usu receptum, dicendum?

Respons.

Non tenetur is Beneficiarius ad recitandum Officium ex usu Blesensi; sed dicendum est ipsi ex usu Dioecesis Parisiensis, in qua domicilium fixit consuetum, juxta hoc vulgare axioma: *Si fueris Romæ, Romano vivito more; Si fueris alibi vivito sicut ibi*: Quod dictum sancti Ambrosii doctrinæ apprimè convenit, quem laudat cuique suffragatur Sanctus Augustinus (*c*), cujus duos locos decretorios recensebimus postea in responsione ad Casum XXXIV. Istud enim axioma Officium divinum spectat juxta ac dies Festos, jejunia, aliaqua observata in qualibet regione. Ratio est, quia Leges, statuta, aut consuetudo Dioecesis sunt servanda, quamdiu ibi moramur reipsa: his statutis, aut his Legibus cùm nulla sit vis *extra limites territorii proprii*. Eucherius igitur usitata in Dioecesi Blesensi servare non tenetur; quum in Parisiensi commorari soleat; sed solùm hujus postremæ Dioecesis Leges & usum; aliàs dicendum esset eum nulli subjectum, quod defendi non licet. Recitandum est ipsi Officium juxta usum & Leges Dioecesis Parisiensis.

(*c*) S. Aug. Epist. 36. aliàs 86. in fin. & Epist. 54. aliàs 118. n. 3.

Hæc decisio non est tamen intelligenda de Beneficiario, in aliâ Dioecesi ad tempus & quasi per transennam commorante; quia, hoc in casu, non habet domicilium sat longum, quo Episcopo illius loci subsit, quem adire non liceret aliquam rogaturus dispensationem, sibi necessariam: quod comprobat Lex (*d*), quæ habet, transeuntem per locum, ibique ad tempus commorantem, non censeri moraliter in eo versari, nec commorari. Ut quis teneatur ad usus & leges regionis, in qua versatur statut erit domicilium fixum oportet ad longum tempus, id est, *pro majori anni parte*, ut Eucherius Parisiis degit.

(*d*) Leg. Quæsitum 78. § fin. ff. de legatis & fidei com. lib. 32. tit. 1.

CASUS XXXIII.

Sigebertus, Dioecesis Augustodunensis sacerdos, in Ecclesiâ Collegiatâ Altissiodorensi, in qua decantantur in Choro Horæ Canonicæ ex usu & statutis Dioecesis, sede positâ, semper recitat privatum Breviarium Dioecesis propriæ, admodum ab Altissiodorensi varium: inde, licèt adstrictus Choro, ad Officium publicum attendere negligit, aut majorem omittit partem sine scrupulo. Peccat ne?

Respons.

Respondemus graviter peccare Sigebertum; hoc in casu: nam constat, Choro in quo cum aliis recitat Officium, Ecclesiæ Altissiodorensis nomine, cujus est pars, ac cui subjacat, gratum quo fungitur munus habens adstricto; non licere, relicto Dioecesis Officio proprio, admittere Augustodunense, nec Romanum; neutro, ad decantandum hac in Ecclesia adoptato. Ita ut Sigebertus contrà faciens, unam eamdemque formam, deleat, quam Ecclesiæ summo servant studio, tum in Officio divino, tum in ritibus & ceremoniis Ecclesiasticis, & quam studiosè commendant Concilia, ut probatur his Concilii Agathensis verbis (*e*): *Convenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri*, & Concilio Toletano X I. cujus verba legenda in responsione ad trigesimam primam difficultatem. Sigebertus igitur, sine peccato gravi, unam eademque formam istam violare nequit, quum propriâ auctoritate violans simul violet Leges, statuta, aut legitimum Ecclesiæ Altissiodorensis usum, in re gravi & magnâ.

(*e*) Conc. Agath. c. 30. in can. Convenit 13. de consecrat. dist. 5.

CASUS XXXIV.

Menander, Dioecesis Atrebatensis Subdiaconus, Parisios profectus studiis Theologicis per triennium operam daturus, posteaque natale solum repetiturus, quærit num sibi liceat interdum recitationem Officii persequi ex usu Atrebatensi aut num Parisiense, vel Romanum, sibi sit admittendum.

Respons.

Responsioni præmittenda est regula, qua probabitur decisio nostra. Eam ponit sanctus Augustinus (*f*) in Epistolâ, in qua modum expendit quo agendum est Christiano sapienti & prudenti in Ecclesiâ, cujus usus non sunt iidem ac in suâ Dioecesi, versanti ad quod dicit regulam rationi affiniorem & tutiorem esse hanc, obtemperandum est Ecclesiæ, in qua degit quis, & faciendum quod in eâ est usitatum. En verba: *Nec disciplina nulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque fortè devenerit*: & hanc annectit rationem subjungens, nec fidem, nec bonos mores spectantia, tanquam indifferentia esse habenda; eaque observanda ut concordia cum iis, inter quos vivimus, colatur. *Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum; & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum est.*

(*f*) S. Aug. ep. Epist. 54. aliàs 118. n. 20

Aliâ in Epistolâ, ad Casulanum scriptâ, testatur hic Pater (*g*). se hanc accepisse regulam à sancto Ambrosio, quem consuluerat an Sanctæ Monicæ, matri, secum commoranti Mediolani, jejunandum esset die sabbathi, ut usus erat in Africâ patriâ, vel an ipsi sequendus esset usus Mediolanensis, quo hic dies non est jejunii dies. Ad quod respondit Sanctus Ambrosius 1. Se consulere quod faciebat ipse, nempe non jejuno die Sabbathi, cùm Mediolani versor: jejuno verò cùm Romæ ago, in qua jejunium servatur illo die. *Quid possum*, *inquit* (Ambrosius) *hinc docere amplius, quàm ipse facio .... quando hic sum, non jejuno Sabbata: quando Romæ sum, jejuno Sabbata.* 2. Servandam esse hanc regulam, quacunque in Ecclesiâ, ut omne vitetur scandalum, *Et ad quamcumque Ecclesiam veneritis*, *inquit*, *ejus morem servate. Si pati scandalum non vultis aut facere*: quam regulam dicit sanctus Augustinus se fuisse secutum. *Hoc responsum .... secuti sumus.*

(*g*) Idem Ep. 96. aliàs 86. n. fin.

Hac

Hac prudenti regulâ positâ ad difficultatem, de qua agitur, respondemus, dicentes; Manandro cuilibet ve alii Clerico, Beneficiatio, vel non, è suâ Diœcesi in aliam proficiscenti, in qua sit per longum tempus, scilicet, plures annos, commoraturus, sequendum esse usum Ecclesiæ, in qua sedem posuit; quum tunc sit è Clero ejusdem Ecclesiæ Menandro igitur recitandum est Officium divinum ex usu Parisiensi; quod rationi eò affinius est, quò teneatur ad dies Festos, jejuniaque usitata servanda, & ad quæ specialiter refertur Officium Breviarii; & non sequens usum recitaret quandoque Officium Feriæ, aut diei Festi simplicis quum celebraretur Patroni dies Festus aut alius solemnis; ad quod diligentiùs attendendum est Sacerdoti: quia adstrictus Missæ Officii Breviarii celebrandæ celebraret Missam Feriæ, quum celebraretur sacrum diei Festi duplicis in eâdem Ecclesiâ, reliquisque omnibus Diœcesis; quod perabsurdum, & ordini universim recepto & usitato adversum (a):

(a) Colloq. Rupell. de Of. div. q. 20.

CASUS XXXV.

MANLIUS, Sacerdos, perrarò Officium dicit adstans ad genua, sed sedens. Non ne peccatum admittit?

RESPONS.

Clerici pii est reipsa recitare Officium divinum genibus flexis: quia is est situs corporis humillimus & convenientissimus venerationi Deo, ad quem funduntur preces, debitæ; videtur tamen non damnandus orans, stans vel sedens, modò in corde sit reverentia & attentio necessaria. Nam, dicente Sancto Augustino, (b) non præscribitur situs corporis, quo offerendæ sunt Deo preces, modò offerenti sincerus sit animus ei placendi; quod comprobat hic Pater exemplo quorumdam sanctorum virorum, & præsertim Prophetæ Eliæ (c) postea subjungit: *Quibus exemplis non esse præscriptum, quemodo corpus constituatur ad orandum, dummodo animus, Deo præsens, peragat intentionem suam; nam & stantes oramus, sicut scriptum est* (d) Publicanus autem de longe stabat; *& fixis genibus, sicut in Actibus Apostolorum* (e) *& sedentes sicut .... David & Elias.* Et quidem hoc triplici orandi modo diverso Ecclesia offert Deo preces & vota in Officiis publicis in Choro decantatis ex vario tempore. Hæc decisio Navarri sententiæ penitùs est consentanea (f).

(b) S. Aug. l. 2. ad Simplicianum q. 4.

(c) 2. Reg. XVIII. 42.

(d) Luc. XVIII. 13.

(e) Act. VII. 59. & c. XX. 36

(f) Navarr in Man. de horis Can. c. 4.

CASUS XXXVI.

Joannes, ab Episcopo provisus de Pioratu, Sanctæ Apollinæ Curâ, & Jacobus, provisus in Curiâ Romanâ, tribus quatuor ve abhinc mensibus litem habent de isto Beneficio, cujus in possessionem uterque venit formulis solitis. Tenetur-ne uterque ad recitandum Breviarium, *titulo Beneficii*, ad litis finem usque?

RESPONS.

Si jus, â Joanne & Jacobo præsumptum ad Beneficium, sit te incertum & dubium utrique, arbitramur neutrum teneri, *titulo Beneficii*, ad recitandem Breviarii Officium; utroque in possessionem profectò: nam ex possessione non est judicandum de jure ad Beneficium: cùm forsan jure vacuus antecoccupet jure gaudentem legitimo; Qua propter in re incertâ, possessio, de qua utraque pars, jus ad idem Beneficium obtendens, vicissim contendit, non sufficit ut teneatur ad recitandas horas Canonicas, quum non sit tranquilla, & constet alterutram fore ei cassam qui causâ cadet. Hinc utrique licet hunc Prioratum. Curam habere tanquam vacuum ad litis usque finem.

Si verò jus alterutrius sit certum & legitimum, & hoc gaudens jute sit de eo, ex more, certior, sive consilio Caulidicorum peritorum, quos consuluit, sive alias; videtur nullum esse dubium quin teneatur ad recitandum Officium divinum, *titulo Beneficii*; licèt lis ab alio in se illata non sit composita.

Observandum tamen est quorumdam Beneficiorum fructus esse Beneficiarii futuri à die quo vacuum est, ac proinde si Prioratus-Cura sit hujusmodi, alterutri contendenti, cui addiceretur judicio, non liceret, conscientiâ, uti fructibus qui ante victam litem exivissent, si hujus Beneficii munibus non fuisset functus, nec Breviarium recitavisset; sed ad Ecclesiæ adminicula aut pauperum levamen eos impendere teneretur.

Idem dicendum est de eo secundùm quem vindiciæ fuerunt dictæ, aut qui aliás fructibus utitur, etiamsi non esset dejure causæ plneè certior. Ratio est, quia in priore casu persuasum habet ex usu se fructibus gavisurum, victâ lite, quum jus liquear; & in posteriore iis jam gaudet; ac proinde adstringitur oneribus quorum præcipuum est recitarè Breviarium, *propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur*, sic dicente Bonifacio VIII. (g)

(g) Bonif. VIII. in c. Quia fin de rescript in 6. lib. 1. tit. 3.

CASUS XXXVII.

LÆVIO, Clerico tonsurâ insignito, est Capella, cujus proventus est 100. librarum, quique promde, non est par ut ipsi victua suppetat competens. Tenetur-ne, conscientiâ, ad recitandum quotidie majus Officium?

RESPONS.

Lævium putamus teneri, conscientiâ, ad recitandum majus Officium, licèt Capella reddat proventum 100. Librarum.

Prima ratio afferenda est, quia Beneficiarius quivis, nullo excepto, ad recitandum Breviarii Officium, tenetur, ut significavit Leo X. septima suâ Bullâ 5. Maii 1514. (h) *Quilibet habens Beneficium cum Curâ, vel sine Cura.* Hæc vox *quilibet*, qua hic utitur Pontifex, est generalis, & nullam, de se admittit exceptionem, nec distinctionem. Auctor Opusculi Sancto Thomæ adscripri sic exponit (i) Mentem jam eâdem ratione aperuerat Sanctus Pius V. ante Leonem X. io 133. Bullâ 20. Septembris 1571. (k) *Quicumque habens Beneficium cum Curâ vel sine Curâ.* Ex quibus verbis concludendum quosvis Beneficiarios sine distinctione ad recitandum Breviarii Officium teneri: quod pressius patet his ejusdem Sancti Pontificis verbis: *Declarantes, prastimoniales portiones & qualiacumque alia Beneficia etiam nullum omninò servitium habentia, cum prædictis pariter convenire* (Scilicet in Decreto Concilii Lateranensis).

Concilium Rhemense, an. 1583. Cardinale Guisio habitum (l) Burdigalense ejusdem anni (m), & Tolosanum an. 1590. collectum (n) nullo distinguunt modo amplis gaudentes Beneficiis ab obtinentibus tenuia & dicunt universim singulos ad Officium Canonicum recitandum ex æquo teneri, pœna restitutionis fructuum Beneficiorum pro ratâ temporis quo suâ desuetunt culpâ.

(h) Leo X. in Bullâ supernæ §. 33.

(i) Apud S. Thom. Opusc. 65. c. 1.

(k) Pius V. in Bullâ Ex proximo.

(m) Conc. Rhem. tit. de Breviario n. 2.

(n) Conc. Burdig. tit. 3 de Ecclesiasticis precationibus.

(f) Conc. Tolosan. part. 1. c. 4. de Presbyt. & Clericis.

Adden-

Addendum est vereres Canones æquipollentibus concipi verbis (*a*). Et re non est distinguendus amplo gaudens ab obtinente modicum Beneficium circa obligationem ad Officium; quum Canones nihil distinguanr; quod dicimus juxta hanc juris regulam; *Ubi jus non distinguit, necnos distinguere debemus* (*b*).

(*a*) Can. Eos qui 18. dist 19. cap. Quia fin. de rescript. in 6.

(*b*) Argum. Legis de Pretio ff de publicana in rem actione lib. 6. tit. 2.

Secunda nostræ decisionis ratio autoritati Sancti Antonini innititur (*c*), qui defendit Beneficiatium, in sacris non constitutum Ordinibus, non valere, conscientiâ, se ab onere tam legitimo tamque prudenter statuto eximere, per speciem modici Beneficii quod ad victum est impar. Ratio, quam affert est: quia Ecclesia ad illud accipiendum non coegit, ac proinde sibi vertendum vitio quod acceperit. *Tenentur secundò ex præcepto* (ad horas Canonicas) *quilibet Clerici Beneficiati, & non existentes in sacris .... nec excusare se possunt ratione exiguitatis Beneficii, si ex eo non percipiant sibi necessaria; sed imputent sibi ex quo se fecerunt ad illud intitulari.* Sic dicit hic sanctus Archiepiscopus, cui concordat Auctor Glossæ (*d*) qui dicit eum Beneficiarium ad Breviarium recitandum teneri, sibique dicendum cum Sancto Paulo Ecclesiæ ministro inopiâ laborans, & copiâ affluens *Sicut vir tenetur ministrare necessaria uxori, quæ tamen est talis quod ei debitum reddere non valet* (*e*) ... *Ita iste*, qui non percipit necessaria ab Ecclesia) *tenetur officiare Ecclesiam, licèt pauper sit, & dicere cum Apostolo*; scio & abundare, & esurire (*f*). Atqui primùm officium Ecclesiæ præstandum ab isto Beneficiario est oratio eo modo fundenda quo Ministris imposuit.

(*c*) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 1.

(*d*) Glossa in can. Clericus 3 dist. 91. v. Vigilis

(*e*) Can. Quod proposuisti 32. q. 7.

(*f*) Epist. ad Philipp. IV. 12.

Eamdem doctrinam docet inclytus Cardinalis Hostiensis (*g*), eamque comprobat secundum Glossam (*h*), collatione viri, qui ita inopem duxit filiam ut dos ipsi ad victum non suppeteret, cum Beneficiario qui modicum accepit Beneficium. Nam inquit, ut is homo uxorem, licèt pauperem tenetur alere & necessaria ad usus vitæ suppeditare, quia ducens eam, non obstante ejus paupertate lubens hoc subivit onus. Ita Beneficiarius, qui Beneficium, ut ut modicum, accepit, ad onera quæ cuivis incumbunt Beneficio, tenetur, ex quibus necessaria est recitatio Officii divini, à qua immunis legitimo modo esse nequit, obtendens sibi ad victum non suppetere ex Beneficio & iniquum videtur Eccesiæ ministrare quum ministrantem non sustentat.

(*g*) Hostien in d. Can. Clericus

(*h*) Glos in can. Clerici fin. cit. dist. 91.

Jam monstrandum est Canonistam istum æquum dicere 1. Quia fructus Benficii non est unica causa oneris ad Officium quod Beneficiarius contrabit; nam Beneficium, cujus fructus est 20: vel. 30. mille librarum, aut plura obtinens, quum ex unico sibi non suppetat ad victum bonum, non tenetur ad Horas Canonicas pluries de die recitandas. Igitur ex fructu amplo aut modico oritur distinctè onus eas recitandi: alioquin sequeretur Beneficio gaudentem ex quo necessaria ad victum sibi suppetunt, ad recitandum Officium divinum non reneri per annum quo fructus non feret Beneficium, quia grandine aut quodam alio casu fuissent consumpti; quod asserere absurdum. Primaria igitur ratio Beneficiarium adstrigens Officio divino est quia Dominum selegit suam partem; & eam lubens subivit sortem qua Deo & Ecclesiæ ministrare tenetur modo à cultu fidelium penitùs discrepante; & in qua Consuetudo, jam à primis sæculis adeò sanctè inducta ab Ecclesia, imponit ei persolutionem hujus tributi diurni Deo faciendam Quando igitur dicit Apostolus, ministrans altari sit altaris particeps, hoc ministerium non est soli alligandum orationi, ad quam tenetur Clericus, quum eum nec per totum diem, nec per majorem ejus partem, non detineat: Apostolus enim in mente habet ministerium continuum, aut magnum, videlicet, concionari, confiteri, celebrare, invisere ægros, iis Sacramenta administrare, aut tandem utilem impendere operam ministerio Ecclesiæ & fidelium saluti.

Denique his omnibus textus ipse Canonis addendus est, cujus Glossam (*i*) jamjam attulimus, qui ex Concilio Cathargìnensi IV. excerpitur, & qui de Clericis, quibus necessaria ad victum desunt, & quorum portiones Canonicæ sunt tenuiores, tractans, dicit illis victum esse quæritandum aliqua honesta arte, aut agriculturâ, non neglecto tamen Officio divino, quod, his non obstantibus, recitare tenetur *Clericus*, habet hic Canon, *victum & vestimentum sibi artificiolo, labore, vel agriculturâ, absque Officii sui duntaxat detrimento, paret.* Atqui Clericus quilibet, illius Concilii tempore, Ecclesiæ alligabatur & portionem è fructibus ejusdem Ecclesiæ trahebat ob suum ministerium, Quomodo igitur in casu memorato in quæsito proposito diceretur Lævius, qui quà simplex Capellanus Ecclesiæ ministrare non tenetur, immunis à recitando Officio; quum is, de quo Canon, tenetur, licèt Ecclesiæ privatæ, cujus erat membrum, ædhæreret, è qua tamen ad victum necessaria non perciperet, & labori adstringeretur quo supplementum ad vitæ usus necessarium pararet.

(*i*) Can. Clericus cit. dist 9.

Cætetum ea est decisio non solùm Sancti Antonini, Cardinalis Hostiensis, Sylvestri Mozolini, Navarri, Cardinalis Toleti, compluriumque aliorum: sed & Doctorum recentiorum, qui de rebus Beneficialibus pleniùs disseruerunt (*k*), quos in margine citamus.

Ex difficultate, ad quam nunc respondimus, observare juvat, iisdem rarionibus, modò allatis, Canonicum, ne unum quidem grossum è præbendâ percipientem primo anno, teneri tamen ad Officium eo ipso quod Beneficium accepit.

(*k*) Hostiens. loco cit. & in. cap presbyter. 1. de celebrat. Miss &. n. 8. & 19. Sylvest. de Prierio v. Hora q. 2. Navarr. in Manu. c. 25. n 102. Fr. Tolet. instr. Sacerd. l. 2. c. 24 n. 4. Cardinalis Imola abbas Famus, Pet. de Ledesma Basi. Trovamulo; Medina, Azorius, De Genet Theol. Mor. to. 2. tract. 1 c. 10. n. 28 Colloq. pe-Crecet. 1: 3. Colloq. 7. q. 4. Colloq. Cond. tom. 2. colloq. 5. lect 1 De sainte Beuve tom. 2. cas. 15

CASUS XXXVIII.

HAROUINO, Sacerdoti, Ecclesiæ in qua Officium Romanum ex omni ætatum memoriâ usu recipitur, Beneficiario, sat est secundo novembris die dicere Octavæ omnium sanctorum Festi Officium, non addito Defunctorum Officio, à Rubricis Breviarii præscripto. Peccat ne mortaliter hac omissione.

Videtur peccare mortaliter, quum præceptum Ecclesiæ violet in re gravi. E contra videtur non peccare, quia Bulla Sancti Pii. V. à capite Breviarii Romani legenda, habet verbis generalibus non esse recitandum, defunctorum Officium, à Rubricis præscriptum.

RESPONS.

Ista solvitur difficultas solâ sancti Thomæ auctoritate (*l*), qui dicit Ecclesiam ex usu generali Officium defunctorum recitare die Ferialium, tanquam partem proprii illius diei Officii *Officium mortuorum*, inquit, *quandoque in Ecclesiâ dicitur, sicut ordinariè pertinens ad Ecelesia Officium, sicut in totâ Ecclesia in die animarum dicitur Officium pro mortuis.* In ejus sententiam abiverunt plures Auctores, & potissimùm Sylvius ejus fidus Interpres (*m*), multique alii, quos laudas. Grassius, Gravantus, Diana, Suarez & Tannetus.

Rario, quam hic doctus Duacensis Professor apponit in Decisione 30. Maii 1640. deducitur ex ipso Breviarii Romani Rubricâ, quæ habet istud Officium, tanquam diei proprium, aut majorem ejus partem, esse dicendum. Unde Ecclesia, tum in Calendario, cùm in Martyrologio, disignat hunc diem, *Commemorationem defunctorum*, voce manifestè admodum ex se significante solemnitatem ejus esse celebrandam, non solùm Mortuorum Officium recitando; sed & Defunctorum Missam dicendo, ut usu universim recipitur

(*l*) S Thom. quod 1. 6. art. 8.

(*m*) Fr. Sylv Resolut. var v. Rogationes 1 Et apud eum Jacob. à Grassis l 2. decis c. 53. n. 24. Barthol. Gravant. sec. 7. c 14 n. 8. Diana part. 4. tract. 4. post resolut. 241. Suarez tom, 2, de Reli, l, 4, c, 25: Tannerus & alii,

Hauc

Hanc quoque ob rem, quando die Dominico incurrit secundus Novembris dies, Rubrica exigit ut Officium transferatur in diem Lunæ proximum: manifesto indicio, quòd Ecclesia non vult ut unquam omittatur. Inde concludimus à peccato mortali non solvi Harduinum, omittentem Defunctorum Officii recitationem die ab Ecclesia destinato celebrandæ memoriæ eorum.

Dicta igitur de Bullâ Sancti Pii V. huic non adversantur decisioni. Is enim Pontifex de solo Defunctorum Officio verba facit, cujus recitationem commendat Rubrica quibusdam diebus, volvente anno; non verò de Officio solemni, die Commemorationis Defunctorum recitando.

Dicta de usu Romano similiter dicenda sunt de usu Diœcesium peculiarium, in quibus proprium hujus diei est Officium Defunctorum, ut in Parisiensi pluribusque aliis, in quibus hoc Officium celebratur solum die illo, quodque proinde Illicti est oneris. Aliis in Diœcesibus, in quibus, præter Defunctorum Officium, dicitur proprium, illud omitti licet, nisi ei adstringat quoddam statutum aut Mandatum Episcopi, aut Consuetudo legitime instituta, quæ Lex fit: Sed sine peccato mortali omitti nequit, si Lex aut Consuetudo teneat.

CASUS XXXIX.

Episcopus Galliæ Officium Breviarii, ex omni ætatum memoriâ usu receptum in suâ Diœcesi, mutavit; ipsi-ne licuit auctoritate privatâ & non nullis Capitulis, quæ ejus Mandato parere noluerunt, quæque tanquam ab abusu provocarunt licet-ne, conscientiâ, provocationem urgere illæsâ obedientiâ et debitâ?

RESPONS.

Juxta Juris prudentiam in Galliâ servatam, Episcopo non licet solâ auctoritate suâ Breviarium mutare: sed insuper par est 1. Ut interveniat consensus Capituli Cathedralis. 2. Ut impetret diplomata Regis. Quopropter Capitulis Diœcesis Episcopi, de quibus in quæsito agitur, licuit eum co agere Mandati nomine, absque inobedientiâ: is Episcopus cùm prætergressus sit limites potestatis, Officium Diœcesis mutans auctoritate privatâ.

Hujus decisionis ratio est apud Mornacium (a) qui Edictum, in Episcopum Andegavensem, nomine Carolum Miron, latum recenset, qui Breviarii Officium, in Ecclesiâ sanctæ Trinitatis ejusdem civitatis, ausus fuerat solâ auctoritate mutare. De quo Parlamentum Parisiensi Edicto 27. Februarii 1603. statuit abusum esse; & hujus Edicti ratio est, quia Regi, Patrono & Vindici Ecclesiarum Regni Episcopalium, jus est impediendi ne ulla oriatur mutatio magna in politiâ Ecclesiæ exteriori, ipso non consentiente. Illud Edictum recensetur totum in Cap. 31. de argumentis Libertatum Gallicæ Ecclesiæ Tom. 2. pag. 1143.

(a) Mornac ad l. 1. de verbis. sign.

Ac sane nova sufficienti auctoritati non innixa, ex se sunt suspecta in Religione, & quandoque gravibus premuntur contradictionibus, docente S. Historiâ (b); quia longè major solet esse reverentia & amor veterum Ecclesiæ usuum quàm novorum. Præterea, simulatione mutationis, fortè minueretur admodum quandoque cultus divinus; quod nunquam licitum est, ac cui obviare licet Principi, quatenus Ecclesiæ Vindici, imo tenetur, si quis id molitetur: inde mutationes in Officio publico inducendæ ejus sunt, nec eatum usus legitimus esse potest, ipso inscio, nec consentiente.

(b) Vide tom 10 Conc. gen. p. 80. & seqq.

Vide { BENEFICIARIUS, CANONICUS, POENITENTIA INJUNCTA, PENSIO. }

OPINIO PROBABILIS

OPINIO, dicit Polman, (c) *est assensus infirmus*; id est, *actus intellectûs adhærentis objecto vero, cum formidine de opposito*.

(c) Polman. Part. 1. n. 695. & seq.

Inter Opiniones, quædam sunt verè probabiles, quia nituntur rationibus quæ optimæ videntur; & quædam quæ sat probabiles non sunt, quia non nituntur rationibus sat firmis.

Probabiles inter opiniones, dantur quædam plus minusve probabiles, prout rationes quibus innituntur, plus minus ve firmæ sunt.

Dantur opiniones quæ, licet minus probabiles, attamen pro conscientia sunt tutiores.

Duplex Probabilitas distinguitur; Prior vocatur *Extrinseca* Posterior *Intrinseca* dicitur. Istarum Probabilitatum explicatio, & discrimen quod inter utramque intercedit, in Responsione ad decisionem sequentem reperientur.

Hic verba non faciemus de cæteris placitis quæ ad Probabilitatem spectant, quæ materia implicationibus ac difficultatibus scatet, propter principia diversa et sæpè contraria, quibus nituntur Auctores qui hac de re scripserunt, quidam nimia cum severitate, alii verò cum remissione quæ ad solidissima Ethicæ principia destruenda, tendit. Quæ causa est cur statuerimus, ad utrumque scopulum vitandum hac in secunda Editione in lucem publicam solummodò emittere, sententias & veritates adeò certas ut nemo perspicax & prudens justè de illis controversiam facere possit.

Istæ sententiæ sunt effata Cœtus generalis Cleri Gallici anno 1700. in Castello sancti Germani in Laya congregati. Clarè dignoscuntur ex nuncupationibus Censuræ, cui Præsules, qui cœtum componebant, subjecerunt undecim Propositiones perniciosas, quas Ethicæ remissioris Fautores in multis è suis operibus protulerant. Celebris hæc Censura reperitur in articulo trigesimo cui titulus est, *De Regula morum & probabilitate*. En Propositiones & Censuræ verba.

PROPOSITIO CXVII.

Puto, omnia esse hodie meliùs examinata, & hanc ob rem in omni materia, & præcipuè Morali, libentiùs juniores quàm antiquiores lego & sequor ..... Doctrina fidei à veteribus; Doctrina morum magis à junioribus petendæ,

CENSURA

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea S. S. Patribus & antiquis Docte-

Doctoribus contumeliosa; spretâ in moribus Christianorum componendis necessariâ Scripturarum ac Traditionis auctoritate & interpretatione, Moralem Theologiam arbitrariam facit viamque parat ad humanas Traditiones & Doctrinas, Christo prohibente, stabiliendas.

PROPOSITIO CXVIII.

Ex autoritate unius tantùm potest quis opinionem in praxi amplecti; licet à principiis extrinsecis, falsam & improbabilem existimet.

PROPOSITIO CXIX.

Hæc positio: sexdecim ad probabilitatem requiruntur, non est probabilis. Si sufficiunt sexdecim, sufficiunt quatuor: si sufficiunt quatuor, sufficit unus ...... ad probabilitatem sufficiunt quatuor; sed quatuor, imò viginti & suprà testatur unum sufficere. Ergo sufficit unus.

CENSURA

Istæ propositiones falsæ sunt, scandalosæ, perniciosæ; spreta veritate, quæstiones morum ad numerum autorum exigunt, & innumeris corruptelis viam aperiunt.

PROPOSITIO CXX.

Si liber sit alicujus junioris ac moderni: debet opinio censeri probabilis; dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica, tanquam improbabilem.

PROPOSITIO CXXI.

Non sunt scandalosæ aut erroneæ opiniones, quas Ecclesia non corrigit.

CENSURA

Istæ propositiones, quatenùs silentium & tolerantiam pro Ecclesiæ, vel sedis Apostolicæ approbatione statuunt, falsæ sunt, scandalosæ, saluti animarum noxiæ, patrocinantur pessimis opinionibus quæ identidem temerè obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam; viam parant.

PROPOSITIO CXXII.

Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

CENSURA

Hæc propositio falsa est temeraria, scandalosa, perniciosa, novam morum regulam novumque prudentiæ genus, nullo scripturarum aut traditionis fundamento, cum magno animarum periculo statuit.

PROPOSITIO CXXIII.

Si quis vult sibi consuli secundum eam opinionem, quæ sit faventissima peccat qui non secundum eam consulit.

CENSURA

Hæc propositio, quæ docet blanda & adulatoria Consilia & contra jus exquirere & contra conscientiam dare, falsa est, temeraria, scandalosa & in praxi perniciosa, viamque deceptionis aperit.

PROPOSITIO CXXIV.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relictâ ratione, nisi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm; utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

PROPOSITIO CXXV.

Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem.

PROPOSITIO CXXVI.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.

PROPOSITIO CXXVII.

In morte mortaliter non peccas, si cùm attritione tantùm sacramentum suscipias; quamvis actum Constitutionis tunc omittas liberè: licet enim unicuique sequi opinionem minùs probabilem, relictâ probabiliori:

CENSURA

Doctrina, his propositionibus contenta, est respectivè falsa, perniciosa, erronea, probabilitatis pessimus fructus. En

En uodecim Propositiones Ethicæ perniciosæ, quam quidam Auctores sequuntur in innumeris operibus Ethicis, quæ jam à sæculo & ampliùs, in lucem emiserunt: & cùm Censura, cui hujusce Regni Episcopi per Mandata publica, & multi summi Pontifices per sua Decreta hæc opera subjecerunt, eorum usum impedire non potuerit, nec Auctores adigere ad Doctrinam suam revocandam; Clerus Gallicus unà congregatus existimavit necessarium esse pro institutione Confessariorum Diœcesium suarum, operæ què pretium pro salute fidelium eorum curis et ductui commissorum, ut antiquæ Censuræ renovarentur, & prava placita his in Propositioonibus contenta in æternum proscriberentur, quibus Propositionibus celebris iste Cœtus nuncupationes promeritas tribuit, id est declarando quasdam temerarias, scandalosas, perniciosas, erroneas, & injuria sanctis Ecclesiæ Patribus & antiquis Doctoribus, quorum Doctrina, doctrinæ plerorumque novorum Theologorum Moralium è diametro adversatur: alias verò falsas, in praxi periculosas, & idoneas ad seducendos Peccatores qui ad Sacramentum Pœnitentiæ confugiunt, ipsis nimium in suis affectibus & in peccatis quæ confitentur, adulando.

Hæc sunt igitur Principia, quibus omnis homo qui sincerè rectam veritatis viam inquirit, quæ sola ad vitam ducit, inviolatè adhærere debet ita ut ab iis non discedat; & & quorum ope quivis Confessarius omnes quæstiones ac difficultates quæ in hac magni momenti materia reperiri possunt, quantumvis spinosa & intricata videatur, facilè dirimere potest. Hanc ob rationem, existimavimus abstinere posse à longiori enarratione innumeratum quæstionum, quæ hanc in rem fieri possunt, & hac in Secunda Editione solummodò proposuimus, in Casu sequenti, tres quæstiones, quæ in praxi, maximi momenti nobis visæ sunt.

CASUS PRIMUS.

SYLVANIUS cùm multos Auctores circa materiam probabilitatis moralis legisset, qui affirmant 1. quod absque ullo peccato semper sequi possumus opinionem probabilem, licet forsitan certa non sit; 2. quod eam opinionem, etiam alia probabiliori posthabita tuta conscientia sequi possumus. 3. quod inter duas opiniones æqualiter probabiles eam eligere ac sequi possumus quæ nobis placuerit: Quærit, num eorum doctrina, circa hoc punctum, ita sana ac integra sit, ut in praxi, absque ullo peccati periculo, illi nos accommodare possimus?

RESPONS.

Antequam ad quæstionem propositam respondeamus, sciendum est 1. Quid intelligendum sit per opinionem probabilem, hæc verba sensu generali sumendo. Aristoteles dicit opinionem probabilem eam esse, quam omnes aut plures sapientes vel saltem quidam ex illis, pro talibus agnitis, approbant. S. Thomas (a) hanc definitionem adoptat, cum dicit *Probabilia autem dicuntur, quæ videntur omnibus, vel pluribus sapientibus aut omnibus, vel præcipuis, & maximè notis.*

(a) S. Thom. Opusc. 39. de Fallacis. c. 2.

2. Theologi accuratiorem afferunt definitionem opinionis probabilis; sensu quo eam hic intelligimus, id est sensu morali, sumptæ; opinio probabilis, inquiunt, est judicium quod de bonitate, aut malitia actionis fertur, quod quidem nititur rationibus, quæ firmæ videntur ac idoneæ ad determinandas personas pias & prudentes, ut illis assensum suum præbeant: verùm tamen quod se se hallucinandi metum non excludit.

Hoc judicium differt à conscientia, quæ recta vocatur; quia conscientia recta veritati congruit, cùm principio certo solummodò innitatur; cùm è contra conscientia probabilis tali principio non nitatur, Sed principio ex quo falsitas, æquè ac veritas colligi potest, quale est hoc principium *mater filium suum diligit*, unde falsa hæc consequentia elici potest, *Ergo Medæa liberos suos dilexit*. Tales sunt etiam hæ Juris Canonici sententiæ 1. *semel malus (b) semper præsumitur esse malus*. 2. *Quod semel placuit (c), ampliùs displicere non potest*. 3. *Qui tacet [d], consentire videtur*; multæque aliæ similes.

(b) Reg. 2. de Reg. Juris in 6.

(c) Reg. 21. eod. tit.

(d) Reg. 43. eod. tit.

Conscientia probabilis etiam differt ab ea quæ erronea vocatur; quia conscientia erronea nititur principio falso, quod Legi non congruit qualia sunt hæc principia 1. omnis ignorantia eximit a peccato: 2. Fide Theologica credenda non sunt nisi ea quæ nobis evidentia videntur.

Probabilis conscientia rursùs differt ab ea quæ dubia dicitur; quia per conscientiam dubiam tantummodò judicatur, peccati periculum adesse, rem faciendo, vel omittendo: non magis in parte affirmantium, quàm negantium propendendo. Sic ille qui nullam habet rationem judicandi, tale Pactum usurarium non esse; aut qui rationes habens judicandi illud pactum usurarium non esse, simul alias habet rationes, quæ sibi firmæ non videntur, autumandi id Pactum fœneratitium esse; Conscientiam habet dubiam circa hujusce Pacti bonitatem vel injustitiam, quæ causa est cur judicium suum cohibeat.

Denique conscientia probabilis differt ab ea quæ scrupulosa vocatur; quia conscientia Scrupulosa non nisi judicium est, quod frivolis rationibus innititur. Quemadmodum, (ut Ysamberti exemplo utamur) si aliquis timeret peccare campanas die Dominica pulsando, quia hoc opus est manuale; aut etiam peccare eas non pulsando, quia Præfectus ipsi præcipit, ut eas, congruenter Consuetudini pulset. Hoc in casu conscientia merè scrupulosa foret.

3. Opinio haberi potest vel propter auctoritates non certas, vel propter rationes ea ipsa natura rei, de qua agitur, desumptas; atque hanc ob causam duplex distinguitur Probabilitas.

Prior extrinseca, quæ nititur auctoritate unius, aut plurium Doctorum gravium, qui sapientes ac exercitati habentur.

Posterior quæ intrinseca vocatur, ratione nititur probabili, qua mens intùs afficitur ac percellitur.

4. Probabilitas extrinseca, à peccato eximere nequit illum qui illi se accommodat, cùm de fide fide vel moribus agitur. Id docet S. Thomas (e), qui postquam dixisset in uniuscujusque potestate esse quam libuerit opinionem sequendi, cùm nec de fide, nec de moribus agitur, hocque sensu intelligenda

(e) S. Thom. Quod l. 9. q. 4. art. 10.

talligenda esse ista Apostoli verba (*a*); *unusquisque in suo sensu abundet* addit pesiode non esse, cùm agitus de materia quæ fidem aut mores spectat: cùm nemo à peccato eximi possit, falsam hoc in genere opininuem sequendo, ex eo quòd à Doctosibus doceatur: quia cæteroquin fatendum esser, Discipulos Arii, Nestorii, aliarumque hæresium Architectorum; a peccato eximendos fuisse, falsam magistrorum suorum doctrinam sequendo. En S. Thomæ verba. *Diversæ opiniones Doctorum sacra Scripturæ, si quidem non pertiucant ad fidem & bonos mores; absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locum quod Apostolus dicit, ad Rom.* 14. Unusquisque in suo sensu abundet. *In his verò quæ pertinent ad fidem & bonos mores nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicu us magistri: in talibus enim ignorantia non excusat. Alioquin immunes a peccato fuissent qui secuti sunt opinionem Arii, Nestorii, & aliorum Hæresiarcharum.* Quibus idem sanctus Doctor addit, discipulorum sinceritatem eos coram Deo à peccato immunes præstare non posse. *Nec potest excusationem habere propter simplicicatem auditorum si in talibus erroneam opinionem sequatur.* Quam obrem, addit rursùs, ea quæ homines docent facilè credenda nno sunt; quòd ex illis sancti Augustini eximiis verbis probat; (*b*) *Consulat* (quis) *regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & Ecclesiæ autoritate percepit.*

(*a*) Rom. 14. 5.

(*b*) S. Aug. l. 3. de Doct. Christ. c. 2.

Si illi qui affirmarunt, probabilitatem extrinsecam sufficere ad tutò agendum, sancti Chrysostomi, S. Augustini, & S. Thomæ doctrinam sequuti essent, errorem, in quem lapsi sunt, vitassent; cùm verò hanc doctrinam sequuti non fuerint, excusari nequeuot. Quemadmodum enim ait antiquus Auctor, cujus opus inter S. Chrysostomi opera reperitur (*c*): *nec potest esse excusatio condemnationis ignorantia veritatis, ubi fuit inveniendi facultas, si fuisset quærendi voluntas.*

(*c*) Apud S. Chrys hom. 44 operis imperf. in Matth.

5. Probabilitas intrinseca à peccato eximere nequit eum qui illi se se accommodat in rebus quæ ad salutem æternam spectant: cùm hoc in casu scriptura probabilitatem intriosecam & extriosecam æqualiter condemnet. Intrinsecam probabilitatem condemnat, dicendo, dari viam, quæ homini recta videtur, cujus finis tamen ad mortem ducit; *est via, quæ videtur homini justa, novissima autem ejus ad mortem deducunt* (*d*): Condemnat etiam probabilitatem extrinsecam, quemadmodom patet ex his Evangelii verbis, ubi Dominus noster, de Phasisæis loquendo, dicit, *Relinquite eos; Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* (*e*).

(*d*) Prov. 14. 12.

(*e*) Matth. 14: 17.

Juxta hæc placita, vitam suam instituere debet Sylvanius, dequo in specie propositâ mentio fit, si periculum aberrandi, Auctores de quibus loquitur legendo, vitare velit.

OPPOSITIO AD MATRIMONIUM.

QUICUNQUE habilis est ad suum assensum rei præbendum, illi se se opponendi jus habet, juxta hæc Legis verba, (*f*) *ejus est nolle, qui potest velle.*

(*f*) Leg. Ejus ff. de Reg. Juris 3. juncta non. Glossa.

Oppositiones, seu intercessiones, innumeris in negotiis formari possunt; verùm hoc in Titulo unicè agitur de oppositione ad Matrimonium, vel ad sponsaliorum publicam denuntiationem, vel ad Impetrationem immunitatum quæ matrimonio præire debent. Quamobrem nobis sat erit, si de ista voce, quoad hanc peculiatem significationem verba faciamus.

Cùm formatur oppositio ad matrimonium, aut ad sponsaliorum promulgationem; & cùm opponens hanc oppositionis causam affert, nempè quod altera è Partibus alteri cuidam personæ desponsata fuerit, Officialis Judex est proprius qui de ea oppositione dijudicare debet; quia tunc temporis propriè agitur *de fœdere matrimonii*: Verùm si agatur de facto quodam, verbi gratia de impedimento quod inter Partes esse affirmatur, ut de violentia, seductione, conditionis inæqualitate, aut de quodam alio facto, quod directè ad matrimonii vinculum non spectet, ejus cognitio ad Judicem Civilem pertinet, juxta multorum supremorum senatuum Jurisprudentiam quemadmodum Févret in suo Tractatu de Abusu docen (*g*) qui laudat D. Bourdin, Procuratorem Generalem Imbert & Anne Robert, qui eandem tuentur sententiam, quam confirmat adhuc Decreto supremi senatus Divionensis, 19. Februarii 1629. Attamen in omnibus ferè Regni Foris Ecclesiasticis, Judex Ecclesiasticus circa omnigenas oppositiones ad hanc distinctionem non attendendo pronuntiat: & D. Brillot (*h*) refert Decretum supremi senatus Rhotomagensis, redditum die 30. Julii anni 1699. quod favet Officialibus & antiquo usui, hoc respectu apud eos recepto. Datur tamen exceptio respectu matrimonii Pupillorum, sive adsit raptus violentiæ, vel tantùm seductionis; sive non adsit: tunc enim, quemadmodum agitur de exequendis Constitutionibus anni 1556. an. 1579. an. 1629. Jan. 1639. an. 1667. & an. 1670. quæ pœnam mortis minitantur iis qui raptus violentiæ rei sunt; aliasque pænas leviores iis qui solummodò rei sunt raptus seductionis, excepto casu seductionis commissæ ab homine infimi generis respectu filiæ nobilis aut à famulo, respectu filiæ Domini sui; de re cognoscere ad solos Judices Regios pertinet quo in negotio non censentur violare Canonem Concilii Tridentini (*i*), quod dicit, *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos; anathema sit.* Nam, sicut observat Bourdin in Constitutionem Francisci I. anni 1539. (*k*), nullus datur locus autumandi, hoc Concilium contendisse, ut ea quæ ad politiam temporalem spectant, à Potestate Ecclesiastica instituerentur, cui relinquitur auctoritas quæ ipsi competit, cùm de rebus merè spiritualibus solummodò agitur. *Ut enim in merè secularibus laicus in Ecclesiasti-*

cam

(*g*) Fevret l. 5. ch. 3. n. 19.

(*h*) D. Brillon v. oppositio n. 78.

(*i*) Conc. Trid. sess. 24 Can. 12.

(*k*) Art. 9.

cam personam ratione rei, aut qualitatis subjectam, jus dicere potest; ita reciproca ratione in merè spiritualibus Judex Ecclesiasticus in laicam personam jus dicit. Atque hæc est ratio propter quam, cùm Pupillus Matrimonium inivit, quin patris & matris, tutoris aut curatoris assensum obtinuerit, lis non promovetur coram Officiali, ut oppositio ad Matrimonium facta dirimatur; sed statim incipitur, à celebratione matrimonii, tanquam ab abusu, ad superiorem Judicem provocando,

Cùm Officialis judicat de oppositione ad Matrimonium facta, ex promisso quod tertia quædam persona sibi factum fuisse contendit, per Constitutionem anni 1639. tenetur ad ejus probationem Scriptis solummodò recipiendam, & cùm constat, omnis ejus auctoritas in eo tantùm consistit, ut meram pœnam Canonicam reo imponat, nec jus habet præcipiendi quòd ad personam desponsandam, etiam ipso invito, tenebitur, licèt anteà flagitiosis ac perditis libidinibus indulsissent; salvo jure quod Pars opponens habet, coram Judice Regio agendi pro damnis suis ac interesse, si quædam exigat.

Dari possunt quædam circumstantiæ, in quibus filius admittitur opponens ad Matrimonium quod ejus mater inire vult. Clarissimum ejus exemplum habemus, recensitum à Basnagio in Articulum 369. Consuetudinis Normanniæ; Agebatur de muliere, vidua defuncti domini de Chantelou, quæ licet quinquaginta annos nata, cuidam è suis famulis vigioti quatuor annos solummodò nato, nubere volebat. Ejus filius, qui senator erat in Curia Præsidiali Constantiensi, ad illud Matrimonium oppositionem indixit, atque obtinuit Decretum à supremo senatu Rhotomagensi mense Junio 1617. quod prohibuit etiam sub mortis pœna matri & famulo, ne matrimonio se se conjungerent; & quia, nonobstante hoc Decreto, Partes nihilo secius matrimonio se se conjunxerant, idem supremus senatus secundum Decretum pronuntiavit mense Julio 1618, quod uxorem spoliabat omnibus commodis quæ ex suo Matrimonii Contractu ambire poterat, eamque insuper ac maritum suum, unumquemque ad mulctam centum & quinquaginta librarum, condemnavit.

In Gallia, cùm de matrimonio agitur, quisque Pupillus habetur, donec trigesimum annum adimpleverit. Quamobrem Pater, Mater, Tutor, Curator, jus habent se se opponendi ad matrimonium quod inire vellet ille qui hanc ætatem non attigisset; excepto quod Judex accuratiùs disquirit rationes eorum oppositionis, easque respicit prout convenit, Quam in rem observandum est oppositiones quæ afferuntur à Tutore, vel à Curatore, niti debere rationibus validioribus ac majori momenti, quàm oppositiones quas Pater afferret.

CASUS PRIMUS

INNOCENTIUS, S. Lubini Parochus, sacras Aedes petens ad celebrandum Matrimonium die hilariorum, domo sua exeundo, recipit oppositionem a parte hominis nihili, qui nullum hoc Matrimonium impediendi jus habet, & qui illi tantum modò se se opponit, ut lucretur triginta asses, quos futuri sponsi hostis ipsi promisit, ut hac ratione, illi, qui uxorem ducere vult, molestiam afferat, curando ut ejus Matrimonium post Pascha usque procrastinetur. Parochus ille qui de hac vindicta certissimus factus fuit, confessione ipsa eorum qui hoc injustum stratagema ludunt, num absolutè tenetur ad Matrimonii celebrationem cohibendam, quodcunque scandalum exindè exurgat, præsertim si hæc esset secunda oppositio, quam hostis iste indicendam curasset?

RESPONS.

Cùm datur oppositio ad Matrimonium in formalis usitatis facta numquam licitum est Parocho ulteriùs ad ejus celebrationem progredi, quin antea Partes hanc oppositionem tollendam curaverint per Officialis sententiam; licet Parochus ille certus sit de oppositionis injustitia, quia de ea dijudicare ad ipsum non pertinet. Quam obrem etiamsi Innocentius certissimus sit oppositionem quæ formatur meram esse vexationem ac vindictam, de qua Auctor ipse gloriatur; Matrimonii celebrationi supersedere debet non modò ad secundam, verùm etiam ad primam oppositionem.

Quod attinet ad scandalum, quod supponitur exurgere posse ex recusatione Parochi illius ad Matrimonii celebrationem pergendi, neglecta injusta oppositione formata; dicendum est hoc scandalum à sua parte merè passivum futurum, nec ejus sequelas, quantumvis molestas, ipsi jure imputari non posse; quia illi qui ejus recusatione offenderentur, absque ulla legitima causa offenderentur. (a)

(a) De sain. te Beuve tom. 2. cas 104.

CASUS II.

POST primam Matrimonii futuri inter Ferdinandum & Eleonoram promulgationem: Josephus, Ferdinandi frater, oppositionem ad hoc Matrimonium Parocho significavit, Dinceps Ferdinandus Josephum in jus vocavit coram Judice Regio, eumque oppositione sua submovere curavit, cum injunctione ad Parochum pergendi ad Matrimonii celebrationem. Num Parochus ex hoc sententia ad matrimonium celebrandum pergere potest.

RESPONS.

Parochus ad hujusce Matrimonii celebrationem, ex sententia à Judice Regio lata, procedere nec debet nec potest Ratio est quod Judex civilis talàinjunctionem ipsi faciendi jus non habeat. At Judex Ecclesiasticus solus est ad quem pertineat de Matrimonii negotio cognoscere, quemadmodum ex multis summorum Pontificum Decretalibus patet (b).

(b) Alexand. III in cap. Ex literis 2. De consang. & affinit. Innoc. III. in cap. Cùm inhibitio. fin de clan. dest despons. & passim toto L. 4 Decretalium.

Hæc Decisio congruit cum supremorum senatuum Galliæ Jurisprudentia & præsertim cum Jurisprudentia Supremi senatus Parisiensis, qui celebre Decretum pronuntiavit die 10. Junii 1692 in gratiam Jurisdictionis Ecclesiæ, occasione pueri qui filiam artificis ea urbe vitriaco Francico ad ne-

neqnitiam abduxit, cum promisso ipsam uxorem ducendi. Cùm enim filia gravida evasisset & adolescentem in jus vocasset coram Tribuno Capitali Vitriaci, ut ad ejus damna & interesse præstanda, vel ad eam uxorem ducendam, damnaretur, & ut, si forè eam uxorem docere vellet Parocho injungeretur ut ad Matrimonium celebrandum procederet, sub pœnis juris, bonorumque ejus sub custodiam traditionis; adolescens ad filiam uxorem ducendam sese obtulit, & Tribunus Capitalis, ex Conclusionibus Procuratoris Regii, præcepit ut Parocbus de Matrimonio celebrando sub poenis Decreti moneretur: quod Decretum cùm parocbo significatum, ac consequenter admonitio ipsi facta, fuisset, ad Matrimonium celebrandum procedere recusavit: Quam ob rem Partes eum in jus vocarunt coram Tribuno Capitali, ut ibi causas suæ recusationis detegeret, atque ad eos Matrimonio conjungendos condemnaretur. Verùm Parocbus juris præscriptionem actores sua petitione depellentem proposuit, & Judicem suum naturalem & competentem appellavit; quorũ cùm secundariæ vicis Prætor nullam rationem habuisset, Parocbum, ex conclusionibus Procuratoris Regii, condemnavit ad Matrimonium celebrandum, omnium damnorum, detrimentorum ac sumptuum poenâ. Tandem cùm Parochus ab his omnibus judicii formulis ad supremum senatum Pasiensem provocasset, Dominus Advocatus Generalis de Lamoignon ostendit 1. ambarum sententiarum latarum contra regulas peccatum & Judicum qui eas tulerant non legitimam potestatem, in casu de quo agebatur. 2. quòd hoc negotium unicè ad Judicem Ecclesiasticum pertinebat; & quòd in Judicum Regiorum potestate non erat talem injunctionem Parocho faciendi; ideòque quòd Partes post Parochi sui denegationem; ad Officialem confugere debuissent, & provocatione ad Metropolitanum se recipere, ac tandem si abusus contigisset, ad supremum senatum confugiendo. 3. Deinceps vituperavit Judices Vitriaci, & animi firmitudinem Parochi laudavit & ex ejus conclusionibus Curia pronuntiavit, modo pravo, irrito, & contra regulas litem promotam, ac decretum, fuisse, à ministris & Judicibus Vitriaci Francici; & præcepit ut Partes apud Parochum suum se reciperent eoque denegante ad Episcopum Catalaunensem confugerent ut ipsis provideretur, atque ad Matrimonium celebrandum, si celebrari deberet, post acceptam salutarem poenitentiam, pergeretur. Denique hoc ipso Decreto præceptum fuit, ut Prætori secundariæ vicis & Procuratori Regi ad vadimonium per se obeundũ dies diceretur, ut responderent ad conclusiones quas Procurator Generalis Regius adversus ipsos formare vellet (a).

(a) Du casse prat. de la Jurisd. Eccles. content. ch. 3. § 2. n. 6.

Vide SOLVERA Cas. I.

ORATIO

ORATIO est *exponere Deo usus vitæ suæ necessarios*, aut proximi, cùm desiderio habendi per Jesum Christum ex bonitate omnipotenti auxilia, ab eo expetita, *Oratio est desiderii coram Deo explicatio practica, ad aliquid impetrandum ab eo* (b).

Dicimus *exponere Deo usus vitæ necessarios*, quia oratione quavis Deus necessario est compellandus, sive rectà, sive ope Justorum, aut Sanctorum. Hanc ob causam dicitur à Sancto Augustino (c) oratio; *Locutio ad Deum*: & alibi (d) *Clamor ad Deum non voce, sed corde.*

Addimus: *cum desiderio* &c. quod continet desiderium efficax, & ad cujus implementum diligenter adhibeantur omnia auxilia necessaria, quibus voti compos quis fiat, Deo aliàs non exaudiente preces nostras.

Aliter orationem sic definit Sanctus Basilius (e) *Oratio est boni cujuspiam petitio quæ ad Deum à piis effunditur*, Vetus Auctor (f) eam definit his verbis: *Oratio est conversio mentis; id est, conversio in Deum per pium & humilem affectum.* Denique Sanctus Joannes Damascenus, in primâ decisione laudandus, innuit orationem esse simul actum intellectûs & voluntatis. *Oratio est petitio bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur.*

Variæ distinguuntur orationes, solo discrepantes, quo funduntur, modo. Sic 1. dantur publicæ, quæ coram omnibus recitantur, & à Ministris, in Ecclesiâ, vel alio in loco, huic usui destinato. 2. Dantur privatæ & peculiares opposité ad factas palam in omnium Fidelium gratiam; & quia fundens preces orat privatim in sui gratiam 3. Oratio est, vel vocalis, vel solùm mentalis. Vocalis nomine veræ orationis digna est, quando cor verbis cohæret prolatis. Mentalis est elatio spiritûs & cordis ad Deum, à quo expetuntur intùs auxilia necessaria.

Oratio quævis, utilis & Deo accepta, 1. Comitem habeat attentionem requisitam, sive actualem, seu virtualem. 2. semper fundatur ad Deum nomine & meritis Jesu Christi. *Non est justa oratio, nisi per Christum*, inquit Sanctus Augustinus (g)

Ut oratio sit utilis & Deo grata, in statu gratiæ sit quis non est absolutè necesse, sed semper effundenda est cum animo pœnitenti: Deo peccatores sincerè peccatis valedicentes exaudiente.

Cæterum nos docet Sanctus Augustinus, preces coram Deo fundi utiles, quocumque in situ constituatut corpus; id est, supinum, adstans in genua, sedens aut stans, ac probat exemplis Davidis (h) Prophetæ Eliæ, Publicani & Sancti Stephani (i).

(b) Polm part. 2. 2. n. 110.

(c) S. Aug. in Psal. 85. n 7.

(d) Idem in Psal. 30. n. 10.

(e) S. Basil. Orat. de S. Julittâ

(f) L. de spiritu & animæ. 50. inter opera S. Augustini.

(g) S. Aug. in Psal. 118. n. 9.

(h) 2. Reg. VII. 18.

(i) 3. Reg. XVIII 42. Psal. VI 7. Luc. VIII. 13. Act. VII. 59 & XX. 36.

CASUS PRIMUS.

MALCHIO, sacerdos missus, qui doceat doctrinam Christi barbaras gentes dans mandata de necessitate orationis, protulit eam esse ex præcepto divino pluribus vicibus Sollicitatus fuit hanc sigillatim expendere necessitatem, Casus designare peculiares, saltem præcipuos: sed noluit 1. Propositio prolata est ne vera? 2. Quo in casu dicitur oratio ejus necessitatis?

RESPONS.

Propositio ab hoc misso, qui doceat Christi doctrinam barbaras gentes, est certissima. Id apprimè comprobant hæc Domini nostri verba (a) *Petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis.* Petite & dabitur vobis: hæc verba non simplex consilium, sed verum continent mandatum, ut interpretatur sanctus Thomas, qui dicit (b) *Petere .... sub præcepto religionis cadit, quod quidem præceptum ponitur* Matth. VII. *ubi dicitur: petite, & accipietis.* Jesu Christo non fuit satis nobis orationem præcipere, sed in animum nostrum inducere voluit orationis necessitatem suo exemplo, cùm sæpius Patrem æternum oràsset pluribus in occasionibus, in Evangelio notatis.

(a) Matth. VII. 7.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 3 ad 2.

Ista innititur necessitas summo, quo egemus, auxilio gratiæ, à Deo solo recipiendæ; quia ex nobis nihil habemus boni ad salutem æternam, neque valemus in bonam venire cogitationem, nisi Deus eam producat ipse in corde nostro, fatente Paulo, dicente: (c) *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.*

(c) 2. Cor. III. 5.

Atqui constat Deum quandoque gratias concedere non petentibus, alias verò permultas solùm petentibus. *Cùm constet, alia Deum*, inquit sanctus Augustinus (d) *danda etiam non orantibus, sicut initium fidei: alia non nisi orantibus præparàsse, sicut usque in finem perseverantiam.* Hoc apertissimè declarat sanctus Jacobus Apostolus (e) quando dicit multas nobis deesse gratias culpâ nostrâ; quia non petimus: *non habetis quòd non postulatis*, aut non petimus legitimo modo (f) *petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.*

(d) S. Aug. l. de dono persever. c. 16 seu numero 39.

(e) Jac. IV. 2.

(f) Ibid. v. 3.

Nullum igitur est dubium quin oratio sit ex præcepto divino, ac proinde permecessesit indesinenter orare ut impetrentur gratiæ ad salutem necessariæ.

Præcipua huic faciendi præcepto satis tempora sunt 1: Tempus morbi, afflictionis, aut persecutionis; quum Deus declaret ipse per Prophetam Davidem, dicens (g) *Invoca me in die tribulationis: eruam te & honorificabis me.*

(g) Psalm. XLIX. 16.

2. Calamitas publica, scilicet, bellum, fames pestis, & alia hujusmodi.

3. Tentatio violenta.

4. Periculum salutis summum, quod incumbere proximo novimus: & tunc exequi tenemur quod commmendat sanctus Jacobus: (h) *Orate pro invicem, ut salvemini.*

(h) Jac. 5. 16.

5. Quando periculum vitæ imminet.

6. Quum consilium ingens, gloriam Dei, Ecclesiæ aut Religionis salutem spectans, est effectui dandum.

7. Quando quis conscius est sui peccati mortalis: Nam, quum obtinenda sit remissio contritione, quæ est donum sancti spiritûs supernaturale, absolutè tenetur eam à Deo petere; ejusque amorem excitare ut obtineatur.

CASUS II.

IODOCO, juniori sacerdoti, Missam celebranti non satis est ejus Canonem recitare; & subinde preces immiscet peculiares ad Deum effusas, edens actus fidei, spei & amoris; propalans actus contritionis & boni consilii, aut ab eo petens gratias & virtutes; sæpè etiam fundit ad B. Virginem & sanctos, postea persequitur Canonem, quem sic identidem abrumpit. Hujusmodi orationes sunt-ne præposteræ, & ejus devotio incomposita ac culpanda?

RESPONS.

Etiamsi constet sacerdotibus celebrandum esse sacrum Missæ sacrificium cum omni pietate, attamen excusari nequit praxis junioris sacerdotis, de quo in quæsito proposito agitur; nam facienti non licèt ullas preces peculiares adjungere contentis in Missæ Canone, nisi tempore *Memento*, in quo, ex novis Rubricis, licèt quasdam emittere in gratiam eorum, quorum nomine Sacrum offertur sacrificium, omnium Fidelium universim, eorumque usuum privatorum. Sed sint brevissimæ & brevissimo circumscribantur tempore, ut clarè habent eædem Rubricæ: *oret al quantulum*, sunt ipsissima verba. Confirmantur dicta pluribus rationibus. Prima: quia, si penes sacerdotem esset eas immiscere preces, longior foret Missæ celebratio; & dum faceret suæ pietati privatæ satis; præsentes tædio afficeret, ac minueret eorum fervorem & pietatem, incommodo à quovis sacerdote prudenti diligenter vitando.

Hanc longitudinem inconsultam culpaturus, Guliel Parisiensis in suo Tractatu de Rhetoricâ divinâ (i), id est, de oratione Christianâ, quam artem & scientiam alloquendi Deum dicit, hujusmodi sacerdotes vocat combustores cerei, qui nedum populo instilleut pietatem, nimiâ longitudine ariditatem & siccitatem in corde præsentium procreant, ac in amarorem & fastidium vertunt cibum spiritualem è sacro sacrificio hauriendum. *Sicut notum est de quibusdam sacerdotibus, cereorum consumptoribus*, ait hic magnus Episcopus, *qui Missas adeo longas faciunt, quod tædio prolixitatis sua corda circumstantium & à gratia devotionis aridfaciunt; et ipsam refectionē spiritualem, quam in Missis percipere debent, in molestiæ amaritudinem eis vertunt. De his igitur potest conqueri populus circumstans, & dicere: dederunt in escam meam fel.* Pietas horum Sacerdotum inconsulta, pergit hic Auctor, à præsentibus in Missis eripit pietatem: ita ut tribus quatuor ve compunctionis lacrymis, si ita loqui liceat, vasa fervore plena invertant, privando præsentes spiritu quo ducebantur. *Stultitia igitur hujusmodi hominum hac est, ut pro pugillo devotionis, ut eis in Missis tribuitur, totum populi devotionem auferunt; & pro tribus vel quatuor, ut ita dicam, lacrymis compunctionis vel devotionis vasa magna; id est, corda devotè & lacrymosè orantium effundunt.* Denique hic addit Episcopus finiens, se plures vidisse ita pressos istis longis Missis, ut mallent eas non audire quàm earum longitudine se sentire obrutos & pertæsos. *Vidi* inquit, *multos prolixitate Missarum adeò obstinatos, ut potiùs eligerent Missas hujusmodi non audire, quàm prolixitatis tantæ molestiam sustinere.*

(i) Guilielm. Paris. Rhetor. c. 44.

Quam ob causam plura Concilia decimi-tertii sæculi mandârunt ut Sacerdos *rotundè & distinctè* proferret continuâ oratione verba Canonis. Londinense, an 1200. in Abbatiâ Westmonasteriensi habitum, Pontifice Innonocentio III. mentem aperit his verbis: præcipimus ut sacerdos quivis rotundè & distinctè emittat Canonis verba, non abrupta nimiâ præcipitatione, nec nimiâ tarditate protracta. Nam diu non est inhærendum Canoni, propter cogitationes orientes, & instat muscarum morientium, odorem unguenti amittentes. (k). *Cùm in divini. Officiis non sine periculo corporum & animarum erretur, salubri provisione concilii prospeximus, ut à quolibet Sacerdote verba Canonis rotundè dicantur & distinctè. nec ex festinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta. Non est enim ibi diu immorandum, propter insurgentes cogitationes, quæ, ut muscæ morientes, perdunt suavitatem unguenti.* Aliud Concilium an 1280. Coloniæ (l) habitum, Sifrido Archiepiscopo hujus Civitatis, similiter jubet ut Sacerdotes pro viribus festinent in celebrandâ Missâ, propter tædium & molestiam præsentium, quibus alias urgentia incumbere possunt negotia. *Et expediant se quantò citius possunt propter tadium astantium, & alia quæ occurrere possent.* Nihilominus hæc Concilia quamvis prohibent præcipitationem, & strictè præcipiunt Sacerdotibus ut omnia proferant distinctè, attentè &

(k) Conc. Londin. c. 8.

(l) Conc. Colon. an. 1280. c. 7.

cum

cum omni reverentiâ tanto Sacrificio debitâ.

Secunda ratio, primâ major est, quia Sacerdos, ut memoratus, in quæsito, persæpè & sine necessitate, contextum Canonis Missæ intermittens, quò se dedat variis pietatis motibus insurgentibus in se, nequit sibi permittere sine avocatâ admodum attentione, sensui verborum, quæ recitat, ut et Sacrificio augusto, quod celebrat, adhibendâ, & sanctis ceremoniis ab Ecclesiâ statutis in ejus celebratione; quæ, mysterio & doctrinâ plenæ, attentionem spiritus & cordis requirunt peculiarem, quæ ab eo, lubenter se exercente aliis admodum dissitis, abest.

Tertia est, quia Jodoci praxis penitùs est ab usu aliena, quam universim servant singuli Ecclesiæ Sacerdotes, Officium suum edocti, & strictam obligationem vitandi singularem ab aliis agendi modum, in primis in celebrãdis divinis Officiis & administrandis Sacramentis, Jodoci igitur pietas est, tanquam inordinata â mente ac usu Ecclesiæ aliena, damnãda; ac sanè si velit amori Dei incumbere aut actus fidei, spei, aliarumque virtutum edere, ut reipsa tenetur, antequam Altare conscendat iis est sibi insistendum & adjungendi sunt precibus, quæ solent præmitti,

Ista decisio consentit doctrinæ Cardinalis Bona, qui dicit, nulli licere Sacerdoti quicquam addere de suo Missæ Canoni, & ipso Sacramenti momento unicè cogitandum esse de faciendo cum attẽtione non obediendo zelo præpostero & obscuro, quod Ecclesia nunquam approbavit. *Hujusmodi interpositiones*, inquit is pius & doctus Cardinalis (a) ... *inconsultâ quorumdam devotione introductas. nunquam approbavit Ecclesia.*

(a) Card. Bona. l. 2. c. 11.

Concludimus igitur cum Auctore Micrologi (b) sæculo duodecimo scribente, temerè addi quid Canoni pro lubitu nostro. Patrum nostrorum terminos non prætergredi satius est, nec nos efficere reos, preces peculiares Canoni inserendo. *Nimis temerarium videtur, ut nos aliqua Canoni ad nostrum libitum adjiciamus .... optimum ergo videtur ut in hac causâ terminos patrum nostrorum non excedamus, ut non....*(nos) *reos efficiamus si ... Canonem nostris interpositionibus augmentare præsumamus.* Hisce verbis is Auctor vetus improbat & damnat ejusmodi praxim, suo ævo adeò usitatam, ut, teste eodẽ Cardinale, plures ejusmodi preces Canoni intermiscere ausi fuissent, quas Pontifices & Præsules suppresserunt, quia, ut ut bonæ & sanctæ in se, Sacrificio non competebant.

(b) Microlog. 12.

CASUS III.

Ferrandus, cui tenuissima res est & qui eam augeri avet ut commodiùs & gratius vivat, sæpè à Deo expetit in precibus ut rem familiarem augeat. Non ne peccat hanc effundens orationem?

Respons.

Ad hujus difficultatis solutionem, primò sciendum est orationem esse *Ascensum intellectûs in Deum*, sic dicente sancto Tomæ (c) id est, actum esse religiosum, quo res creata ratione prædita assurgit, accedit, & ascendit, ut ita dicam, ad Deum, cui subjicit & consecrat intellectum: *Orando tradit homo mentem suam Deo, quam ei per reverentiam subjicit & quodammodo præsentat*, inquit idem Doctor Angelicus (d) & quæ, hac demissione, habet Deum, tanquam Dominum, principium & Auctorem omnium quæ obtinet & quibus eget. *Per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet*, pergit Sanctus Thomas, *in quantum ei se abjicit, & profitetur orando, se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum.* (e)

(c) S. Thom 2. 2. q. 83. art. 17. in corp.

(d) Idem cit. q. 83. art. 3. ad 3.

Hac veritate positâ, dicimus Ferrandum, si finis orationis sit solum temporale commodum & propria oblectatio: peccare eam fundendo orationem ad Deum: quia, eo in casu, dici nequit oratio *Ascensus mentis in Deum*, sic loquente Sancto Joanne Damascano (f) quum nedum ad Deum assurgat, se contrà deprimat, avens et expetens quæ sunt infra Deum, quæ ipsi non sunt habenda tanquam finis primarius, & vera felicitas.

(e) Idem ibid. in corp.

(f) Joan Damascen lib. 3 de fide orthodox. c. 24.

Non licet igitur à Deo bona expetere temporalia oratione suâ nisi propter Deum & tanquam copiam bonorum æternorum parandorum Quapropter Salomon ea expetivit solùm necessaria (g) *Tribue tantùm victui meo necessaria.* Et Sanctus Augustinus (h) damnat clamantes ad Dominum ut gaudeant opibus, serventur à periculis incolumes, obtineant prosperam proximorum valetudinem, familia constituatur, adsit felicitas temporalis, dignitas comparetur sæcularis, aut obtineant corporis sanitatem, nec ea referantur omnia ad Deum ipsum, ut tenentur. *Multi clamant ad Dominum pro divitiis acquirendis, damnisque vitandis, pro suorum salute, pro stabilitate domus suæ, pro felicitate temporali, pro dignitate sæculari, postremò pro ipsa etiam salute corporis .... pro his atque hujusmodi rebus multi clamant ad Dominum, vix quisquam propter ipsum Dominum: facilè quippe homini est, quod libet desiderare à Domino, & ipsum Dominum non desiderare.* Nam quid, ait alibi hic Pater (i) quando petimus à Deo bonum temporale, nisi ut sit nostræ minister cupiditatis. Cur invocas Deum? inquit, hominem alloquens. Respondit homo, ut mihi lucrum concedat. Lucrum igitur, non verò Deum invocas, reponit hic sanctus Doctor, invocas Deum, & simul eum habes Lucri ministrum tui; eumque floccifacis .... Invocas ut tibi præbeat pecuniam; & sic eum habes ut adjutorem cupiditatis tuæ. *Quare tu invocas Deum? Ut det mihi lucrum. Lucrum ergo invocas, & non Deum.... Invocas Deum, ministrum lucri tui facis Deum: viluit tibi Deus.* Et alibi iterum (k) *Deum proptereà invocas, ut veniat ad te pecunia... Deum tibi adjutorem ponis cupiditatum.*

(g) Prov. XXX. 8.

(h) S. Aug. in Psalm. LXXVI. n. 2.

(i) Idem in Psalm. XXX. enarrat 4. n. 4.

(k) Idem in Psalm. LXXXV. n. 8.

Concludamus igitur & dicamus cum Sancto Thoma (l) Fidelibus petendas esse à Deo temporalia tanquam adjumentum, & copiam acquirendorum æternorum. *Temporalia autem licèt desiderare, non quidem principaliter, ut in eis finem constituamus, sed sicut quædam adminicula, quibus adjuvamur ad tendendum in beatitudinem, in quantum per ea vita corporalis sustentatur, & in quantum nobis organicè deserviunt ad actus virtutum.* Orationes eâ mente non conceptæ sunt *non petitiones cordis, sed petitiones carnis*, ut præclarè dicit Sanctus Augustinus (m) quæ sunt illicitæ, ac proinde peccatum, quia dedecore divinam afficiunt Majestatem: hanc quoque ob rem ejusmodi preces non exaudiuntur, aut Deus eas exaudit tanquã indicium certum iræ qua in eos fertur: *Propitius Deus, cum malè amamus, negat quod amamus: Iratus autem dat amanti quod malè amat.* (n)

(l) S. Thom. cit. q. 83. art. 6. in corp.

(m) S. Aug. in Psalm. XXXVI,

(n) Psal. enarrat 2. n. 7.

CASUS IV.

Severinus in peccatum incidit mortale Illico eum pœniret; sed contritione imperfectâ, semper reus est coram Deo. Potest-ne, eo in statu, fundere orationem Deo gratam?

Videtur non posse 1. Quia Scriptura (o) dicit Deum non audire peccatores: *Deus precatores non audit.* 2. Quia oratio pia placet Deo, & hominis, actu in peccato versantis mortali, nequit placere.

(o) Joan. IX. 32.

Aliàs videtur Severino oratio fore utilis hoc in statu. Alioqui dicendum esset in cassum orare quoscunque in peccato versantes mortali; quod sine errore asseri nequit.

Respons.

Verum est Deum non exaudire peccatorem, peccato perstare volentem; sed à purâ misericor-

diâ

diâ exaudire ei nuntium remittentem sincerè, & petentem ab eo reconciliationem; modò oratio has quatuor conditiones habeat comites: *ut scilicet pro se petat necessaria ad salutem, piè & perseveranter*, ut Sanctus fatur Thomas (*a*), & eo sensu docent sancti Patres Deum favere orationi peccatorum. Nam, dicente sancto Augustino (*b*), si Deus non exaudiret peccatores, in cassum Publicanus ab eo petivisset veniam peccatorum: *si enim peccatores Deus non exaudiret; frustrà ille Publicanus oculos in terram demittens & pectus suum percutiens, diceret*; Domine, propitius esto mihi peccatori.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 16. in corp.

(*b*) S. Aug. tract. 44. in Ioan. n. 13.

Inde Severius, licèt peccati mortalis reus, potest orationem Deo acceptam effundere; quum peccati pœniteat, & nitatur in gratiam redire.

Ad objectionem, qua oratio debet esse pia & peccatoris nequit esse pia; dicendum est quodam modo esse piam; quum hujusmodi peccator, orans desiderat veram pietatem, hoc est, remissionem peccatorum & sanctificationem. Ea est sancti Thomæ expositio (*c*): *Dicendum* est, sunt ejus verba, *peccator non potest piè orare quasi ejus oratio ex habitu virtutis informetur. Potest tamen ejus oratio esse pia, quantùm ad hoc quod petit aliquid ad pietatem pertinens .... & quamvis ejus oratio non sit meritoria; potest tamen esse impetrativa, quia meritum innititur justitiæ; sed impetratio innititur gratiæ.*

(*c*) S. Thom. ibid. ad 2.

CASUS V.

Theorianus Minister conversus, videtur quosdam retinuisse reliquias Calvinismi, quem sincere ejuravit. Ratio, qua id conjicitur, est, quia numquam preces effundit ad Beatam Virginem, nec ad Sanctos; sed semper ad Deum per Jesum Christum. Confessario, qui scrupulum injecerat, respondit se arbitrari non necessariò invocandos sanctos, ut obtineat peccatorum remissionem & gratias quibus egebat; sed solum Deum; sed interim si injungeret per pœnitentiam fundere preces ad B. Virginem, aut sanctos, se præstò facturum præscripto satis.

Quæritur de eâ re, num Theorianus non sit in errore & praxi damnandâ; & quid facto opus Confessario?

Respons.

Ad difficultatem, de qua agitur, tutò respondere licet, positis duabus veritatibus confessis ac à Sacrâ Theologiæ Parisiensis Facultate statutis, in primâ parte Articulorum Doctrinæ quos jam in lucem edidit.

En verba prioris (*d*). „ *Bonum est ac utile invocare Matrem Dei & sanctos, in cœlo cum Jesu Christo regnantes, tanquam intercessores apud Deum, meritis Jesu-Christi. Damnari nequit hæc invocatio sine errore: Deiparam & Sanctos in cœlis cum Christo regnantes invocare tanquam intercessores apud Deum per merita Christi, bonum & utile est. Nec ejusmodi invocatio sine errore damnari potest.*

(*d*) Art. 55.

En verba, quibus posterior concipitur (*e*). *Colimus Sanctos, illisque hunc amoris & societatis cultum, quem fratribus nostris, quorum suspicimus sanctitatem, exhibemus. Sed eò majori confugimus pietate ad sanctos quò tutiùs eos adeamus post victorias relatas. Sanctos honoramus & colimus eo cultu dilectionis & societatis, quo in hac vitâ coluntur sancti homines Dei; sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs post certamina superata.*

(*e*) Art. 56.

His duabus veritatibus positis, tanquam indubiis, respondentes ad quæstionem propositam de Theoriano, dicimus, quamvis necessitate salutis non sit necesse invocare Sanctos, attamen bonum esse ac utile eos invocare: nec posse hanc invocationem damnari sine errore, quia, dicente Sancto Thomâ (*f*), *sanctis non servimus, quasi obnoxii eis; sed servitute reverentiæ, quia nostri sunt ductores vel per doctrinam, vel per administrationem vel per intercessionem & exemplum.*

(*f*) S. Th. in 4. dist. 9. q. 2. ad. 7.

Dominus Bossuet, Episcopus Meldensis, in suâ Doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ expositione (*g*) non alia profert. *Ecclesia*, inquit, *nos docens, expedire Sanctos invocare, nos docet eos orare eodem charitatis spiritu, ex hoc societatis fraternæ ordine, quo expetimus opem fratrum nostrorum vivorum in terrâ.*

(*g*) Exposit. Doct. Eccles. cathol. pag. 19. 12. Edit. 1686.

Et quidem Concilium Tridentinum (*h*) dicit solùm sanctos, cum Jesu Christo regnantes offerre Deo suas preces pro hominibus: bonum esse ac utile eos invocare, & confugere ad eos ut à Deo impetrentur beneficia per ejus Filium Jesum Christum, nostrum servatorem & Redemptorem. *Fideles diligenter instruant* (Episcopi) *docentes eos, Sanctos, unà cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum atque utile esse suppliciter eos invocare & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.* Quibus verbis patet invocare sanctos nihil aliud esse quàm illis supplicare ut suas preces nostris addant, ut Deus, ab iis, qui adeò intimè uniuntur cum eo, quibusque suam communem fecit gloriam; sollicitatus, nos exaudire dignetur, nobisque gratias, quas nomine Jesu-Christi expetimus, largiri horum intercessione Sanctorum. Ita quando Deum oramus, fatemur nos ab eo sperare usus vitæ necessarios & salutem nostram dicentes: *Miserere nobis: libera nos à malo:* quum, orantes Sanctos, dicamus: *orate pro nobis: intercedite pro nobis.* Reliqua dirimendarum controversiarum de fide peritis permittimus; & dicimus, Theorianum, si sincere imbuatur sententiâ quam modo exposuimus, nec usum invocandorum sanctorum habeat errorem, ut evincit dispositio, quam præ se fert, ad eos effundendi orationes, quum ei præscribetur, à Confessario suo non esse vexandum hac de re,

(*h*) Conc. Trid. sess. 25. decreto de invocatione Sanctor

ORDINES

Ordo, generatim sumptus, est Sacramentum quod confert Clerico gratiam habitualem & potestatem spiritualem respectu habito ad consecrationem Sanctæ Eucharistiæ, & ad officia quæ eam spectant. *Ordo est Sacramentum*, ait antiquus Pœnitentiarius Cameracensis, *quo gratia spiritualisque potestas, confertur Clerico ad Eucharistiam consecrandam, muniaque ad eam ordinata ritè peragenda.*

Dicitur, *Clerico*; id est, illi qui tonsurâ initiatus fuit; cùm Ordo Clerici dignitatem; ideo-

ideoque Baptiſma, ponat.

Additur, *ad Eucharistiam conſecrandam*; quod ſolummodò intelligendum eſt de illis qui ſacrum ſacerdotis Ordinem acceperunt, ad quem cæteri omnes Ordines neceſſariò referuntur.

Denique adduntur hæc ultima verba, *muniaque ad eam ordinata ritè peragenda*. Quæ intelligenda ſunt, non modò de aliis Miniſtris qui Sacerdotibus inferiores ſunt; verùm etiam de aliis officiis quæ propria ſunt Epiſcopis; qualia ſunt, poteſtas conſecrandi Sacerdotes, alioſque Miniſtros inferiores; conſecratio Aedium ſacrarum, altarium, aliaque ſimilia.

Secundum S. Thomam (*a*), ſeptem Ordines diverſi dantur. Quatuor primi, qui Minores vocantur, ſunt ordines Janitoris, Lectoris, Exorciſtæ & Acolyti (*b*). Tres ultimi, qui majores vel ſacri vocantur, ſunt Ordines Subdiaconatûs, Diaconatûs & Sacerdotii, quemadmodum notat Sanctus Iſidorus, qui addit Epiſcopatum, de quo hîc verba non facimus, quia de eo locuti ſumus in titulo, *Epiſcopus*.

(*a*) S. Tom. in 4. dist. 24 q. 2 art. 1. quæſtiuncul. 2.

(*b*) Iſidor. in Can. *Cleros* 1. diſt. 21.

Hi Ordines vocantur, *ſacri* 1. quia proximè ad ſanctam Euchariſtiam referuntur; 2. quia quidam, ut Subdiaconi, vaſa ſacra, quæ ejus conſecrationi inſerviunt, tangere ac præparare poſſunt; alii verò, ut Diaconi, hoc auguſtum Sacramentum, in caſu neceſſitatis, & Sacerdotibus deficientibus etiam adminiſtrare poſſunt; & alii denique, ut Sacerdotes, divinam Euchariſtiam conſecrare, eamque Fidelibus adminiſtrare poſſunt. 3. quia eos Ordines accipiendo, omnes ſe ſe Deo perpetua continentiâ conſecrant; & quia ad ſacram rem patrandam, preceſque diurnas recitandas, ſe ſe adſtringunt, licet nulla Eccleſiaſtica Beneficia habeant.

Unuſquiſque ex his ſeptem Ordinibus, verum eſt Sacramentum, quemadmodum oſtendemus in Deciſionibus ſequentibus, ubi etiam verba faciemus de materia & forma, quæ unicuique è Majoribus Ordinibus propria ſunt.

Quod ad Ordines Minores ſpectat, Ordo Janitoris pro materia habet, Ædium Sacrarum Claves, quas Epiſcopus ipſi tradit; & pro forma, hæc verba, *ſic agite, quaſi reddituri Deo rationem*, &c.

Materia Ordinis Lectoris eſt Liber Sanctus, quem Epiſcopus ipſi præbet, & forma, hæc ſunt verba, *Accipe & eſto relator Verbi Dei*.

Exorciſmorum liber quem Epiſcopus in ejus, qui ordinatur, manus tradit eſt materia tertii ordinis Minoris & Materia Acolyti ſunt Urceoli vacui deſtinati ut iis infundantur vinum & aqua quæ Sacrificio inſervire debent; Atque hæc verba, *Accipe urceolum, ad ſuggerendum vinum & aquam*, ejus ſunt forma.

Uſitatus Ordinis Miniſter eſt Epiſcopus, ſicut id Concilium Tridentinum decrevit (*c*).

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4. & Can. 7. & de reform. c. 10.

Duo Sacramenti Ordinis effectus diſtinguuntur. Primus ac præcipuus, eſt gratia habitualis. Secundus, eſt character quem imprimit in anima ejus qui recipit hoc Sacramentum, quod neceſſariò & natura ſua Baptiſmatis, & Confirmationis Sacramenta, neceſſitate præcepti, ſupponit. Vide Titulum *Epiſcopus*, ubi videbis quiſnam ſit Epiſcopus qui licitè Ordines conferre poteſt, & ad quem ad eos recipiendos, confugere oportet.

Præcipua Officia, ſubdiaconis propria ſunt 1. Diaconum adjuvare, & infra ipſum in Sacro Miniſterio famulari. 2. ſolemniter Epiſtolam decantare in Sacrificiis cum cantu. 3. Aquam vino affundere in Calice quem Sacerdos in Sacris ſolemnibus conſecrare debet 4. Aperire librum Evangeliorum, quando Diaconus cantat, eumque deinceps Sacerdoti oſculandum præbere. 5. Accipere dona quæ Fideles in Miſſa offerunt: 6. Deficientibus Acolytis Crucem in ſupplicationibus geſtare 7. Curare lintea & vaſa Sacra quæ Sancto Sacrificio inſerviunt; atque purificatoria lintea, corporalia & pallas lavare.

Quod ad Diaconos ſpectat, hæc ſunt eorum officia, 1. ut Sacerdoti, qui ſanctum ſacrificium ſolemniter offert omnia ipſi hoc reſpectu neceſſaria præbeant. 2. Ut Evangelium canent, 3. Ut populum doceant, & defectu Sacerdotis concionentur, cùm Epiſcopus id ipſis concedit. 4. Ut baptiſma, ſolemne etiam, in caſu neceſſitatis, adminiſtrent. 5. ut ex Ædibus ſacris expellant Infideles, Energumenos, ſacrificiis Interdictos delatos, alioſque qui in iis admitti non debent.

Sacerdotum Officia ſunt, 1. Conſecrare Corpus Jeſu Chriſti, ut diximus 2. adminiſtrare omnia alia Sacramenta, ſi excipias Confirmationis & Ordinis Sacramenta quæ ſolus Epiſcopus conferre poteſt. 3. Docere, Concionari, atque fideles in via ſalutis dirigere. 4. conſecrare aquam & ſal, quibus aqua luſtralis conſtat; aquam Fontium Baptiſmi; Cereum Paſchalem, & panem quem Fideles offerunt in Dono Miſſarum ſolemnium, cæteraque omnia, quorum conſecratio Epiſcopo non reſervatur; ac tandem benedicere omnibus perſonis benedictionem capientibus, ſi quaſdam excipias, quarum benedictio ſoli Epiſcopo reſervatur, quales ſunt Abbates & Abbatiſſæ, Reges & Reginæ cùm ſacrantur ac inaugurantur. Conſecratio Ædium Sacrarum, altarium, Sacrorum Oleorum, hoc eſt Oleum Infirmorum; oleum Catechumenorum, quod Baptiſmo inſervit; oleum quod vocatur *Sacrum Chriſma*, quod Confirmationi inſervit, præter quaſdam

alias

alias res quas Episcopi sacerdotibus committere possunt, quales sunt, benedictio Ædicularum Sacrarum privatarum, benedictio Ornamentorum quæ Altari inserviunt; benedictio Cœmeteriorum, Campanarum, Fasciarum & Vexillorum.

Absque Summi Pontificis immunitate, Ordines recipi non possunt nisi quatuor anni tempestatum jejuniis, vel post adeptam ætatem à Sacris Canonibus præscriptam.

Nec etiam satis est ætatem requisitam attigisse; nam præterea necessarium est proba vita ac bonis moribus innotescere, nec ullo impedimento canonico laborare, qualia sunt, iteratum Conjugium, defectus ortus legitimi, muneris administrandi interdictio, aliæque Censuræ.

Ratio est, quod Ordinationi Sacræ solummodò admittendi sint illi qui à Deo vocati & ab Ecclesia electi non modò scientiam sufficientem cum morum probitate conjunctam habere debent; verùm etiam ardens studium adeò purum ac sincerum, ut locus sit autumandi Ecclesiam exinde commodum percepturam esse. Quapropter antiqui Canones ab Ordinatione excludebant Neophytos, eosque omnes qui novissimè ad Deum se se converterant: quia Ecclesia certa esse volebat de eorum perseverantia in fide ac pietate; quod dignoscere non poterat nisi ex pœnitentia & bonis operibus quæ facerent.

Ecclesia semper hanc sapientem cautionem adhibebat, non modò respectu eorum quos pro suis Ministris admittebat; verùm etiam severissimè agebat respectu eorum quos jam admiserat, cùm Sacerdotium quodam crimine dedecorabant: sancti enim Canones in sempiternum ab altarium ministerio excludebant Sacerdotes, qui hoc in casu reperiebantur. Atque ea quæ de Sacerdotibus dicimus pariter locum habebant respectu Subdiaconorum, & Diaconorum, quantùm ad Officia suis Ordinibus annexa attinet. Equidem, hodiè Ecclesia paulò magis indulget, & aliquid ab ista antiqua severitate remittere debere autumavit: verùm persuasum habere debemus, quod, licet ejus disciplina immutata fuerit, ejus animus semper idem sit, qualis olim erat, quia non immutatur; ideòque quòd personæ, illis quæ olim rejiciebantur similes, aut quæ per norandum tempus explorabantur, non minùs dignæ sint quàm illæ quæ eadem ratione tractentur.

Diximus, ad Sacerdotium eos solummodo admittendos esse qui ad illud *vocantur*; Infortunium est enim non satis deflendum, Ordines suscipere consiliis abjectis & demissis, aut incentivis criminosis, quemadmodum faciunt illi qui non alia sibi proponunt incitamenta, quàm ut commodum temporale, huic vitæ instituto annexum percipiant, vel ut majori honore in mundo afficiantur; vel ut Ecclesiastica Beneficia obtineant, vel ut infirmum suum otium obtegant; vel ut minùs à suis Parentibus vel Consanguineis pendeant; vel ut vitent operam corpoream & vilem, cui prænoscunt quòd sua sorte se se addicere cogerentur; aut denique propter quædam alia Consilia similia.

Undè colligendum est, quòd cum sanctum hoc vitæ institutum absque vera vocatione suscipitur, quoddam sacrilegii genus admittatur, usurpando bonum, honorem, dignitatem ac Ministerium, quæ ad Deum, Jesum Christum, ejusque Ecclesiam solummodo pertinent. Deus ipse Ministros suos eligere vult. *Vos*: inquit Dominus noster, Discipulos suos alloquendo. *Vos non elegistis me; sed ego elegi vos* (a), Id etiam eos docere voluit per Parabolam Patris familias, quam ipsis proposuit, & quæ à Sancto Matthæo refertur, ubi dicitur quòd operarios vocavit ut in vinea sua laborarent: *Exiit primo manè conducere operarios in vineam suam ..... ite & vos in vineam meam* (b) Quibus perfectè congruunt hæc sancti Pauli Apostoli verba (c); *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: sic & Christus non semet ipsum clarificavit, ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum; Filius meus es tu, ego hodie genui te* (d) *appellatus à Deo Pontifex juxta Ordinem Melchisedech*, En maximi momenti effatum ad quod probè se se componere debent omnes illi qui vitæ institutum adeò sanctum atque elatum amplecti volunt, ut periculum evidens non incurrant in eo pereundi, delectum voluntati Dei contrarium faciendo.

(a) Joh. 15. 16.
(b) Matth. 20. 1 & seqq.
(c) Ep. ad Hebr. 5. 4. 5. & 10.
(d) Ex Psalm. 109. 4.

Sat vulgò quatuor Minores Ordines eadem die recipiuntur, verùm nunquam duo Ordines Majores licitè recipi possunt, nisi duabus diversis diebus.

Qui recipiunt Sacrum Ordinem ante ætatem à Concilio Tridentino præfinitam, quæ est viginti duorum annorum inceptorum pro subdiaconatu; viginti trium pro Diaconatu; & viginti quinque pro Sacerdotio; non modò mortaliter peccant, verum etiam in muneris exercendi interdictionem incidunt, donec eorum Episcopo placuerit eos ab ista interdictione eximere.

Sacri Ordines absque crimine recipi nequeunt *per saltum*, ut loquuntur; id est, antequam recepti fuerint Ordines, qui inferiores sunt illi qui recipitur.

Denique nemo Ordines recipere potest nisi è manibus proprii sui Episcopi, vel nisi ab eo obtinuerit litteras dimissorias quæ rem permittant.

Cæterùm omnes Ministri, de quibus mox locuti sumus, ii sunt qui *Clerum* componunt quæ vox oritur à voce Græca Κλῆρος quæ significat *sortem*, *portionem*, quia omnes, nequidem exceptis iis qui simpliciter tonsurâ initiati sunt, Jesum Christum pro sua portione eligunt: quæ causa est cur Sanctus Hieronymus dicat hanc Etymologiam explican-

do ; (*a*) *propterea vocan.. Clerici, vel quia de forte sunt Domini ; vel quia Dominus fore id est, pars Clericorum est*, Et alibi (*b*) Κλῆρος *enim Græcè ; Latinè, fors : Undè hujusmodi homines vocantur Clerici, id est, forte electi. Omnes enim Deus in suos elegit.* Undè S. Ambrosius (*c*) colligit, verum Clericum nunquam sollicitum esse debere de omnibus rebus terrenis, cum Deum, qui est summum bonum, pro sua portione habeat. *Cui portio Deus est nihil debet curare, nisi Deum.* Atque hoc figuratum fuerat in Lege Mosis, ubi Deus dicit de Levitis loquendo ; *In terrâ eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos ; ero pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel.*

(a) In Can. Clericus 5. 12. q. 1.

(b) In Can. Duo sunt. 7. ibid.

(c) In Can. Cui portio 6. ead. c. & q.

Operæ pretium est observare, Ecclesiam Græcam dissidere ab Ecclesia Latina, circa numerum Ordinum Minorum, quemadmodum patet ex quarto Concilio Constantinopolitano, quod est Octavum Concilium Generale annis 869. & 870. habitum (*d*) ubi nulla fit mentio Ordinum Janitoris, Exorcistæ & Acolyti : Ita ut Græci pro Sacramento non agnoscant nisi solum Lectoris Ordinem, cui addunt Ordinem Subdiaconi ; & credunt tres alios Ordines Minores, meras esse cæremonias Ecclesiasticas, quorum officia Lectores & Subdiaconi exercent, quemadmodum officia aliorum Ordinum Superiorum à Diaconis & Sacerdotibus exercentur. Hîc usus non est damnandus, quia Ecclesia Romana eum approbavit, declarando unamquamque Ecclesiam sequi posse suam antiquam Disciplinam in omnibus rebus quas ad fidem pertinere non pronuntiavit.

(d) Conc. Constantinopol. Gener. act. 10. Can. 5. apud Labb. tom. 8. col. 1129.

CASUS PRIMUS

Episcopus cujusdam urbis Galliæ ordinibus initiavit Gulliemum, alia Diœcesi natum, nec ejus licentiam ab ortûs Episcopo obtinuit, num id facere potuit quodam in casu absque peccato, nec ullam pœnam canonicam subeundo ?

Respons.

Antequam ad quæstionem propositam respondeamus, cum Patre Thomassin (*e*) observabimus Concilium Sardicense (*f*) prohibuisse Episcopis, ne conferrent Ordines Clericis, illisque qui ex aliorum Episcoporum Diœcesi erant, congruenter interdictioni quam jam significaverat primum Concilium Generale Nicææ congregatum respectu Clericorum, per suam sacram ordinationem alteri Episcopo addictorum ; (*g*) Et quemadmodum Disciplina antiquæ Ecclesiæ hoc in puncto non semper fuit uniformis, fuerunt quædam interdictiones generales quæ Laicorum etiam ordinationem complexæ sunt sicut aliæ fuerunt, quæ solummodò de Clericis extraneis verba fecerunt.

(e) *Discipline de l'Eglise* 1. *part. l.* 2. *ch.* 1. *&* 2. *part. l.* 2. *ch. &* 4. *part. l.* 2. *ch.* 1.

(f) Conc. Sardic. can. 18.

(g) Conc. Nicæn. 1. Can. 16.

Ac revera Origenes cùm adhuc Laicus esset, Palæstinam trajiciens, cùm Achaiam peteret ut ibi ad hæreticorum conversionem procurandam adlaboraret ; Episcopi Cæsareæ & Hierosolymorum ipsum detinuerunt, ac sacerdotem crearunt ; Et Demetrius proprius ejus Episcopus in querimonia quam hac de re apud ipsos habuit, hanc rationem non attulit, quod Origenes è sua Diœcesi esset, sed solummodo quod irregularis foret, quia se ipsum mutilaverat. Quod vitium hi Episcopi excusarunt propter magnam probitatem & eximiam scientiam novi hujusce sacerdotis, qui Ecclesiæ Cæsareensi se se addixit. Habemus adhuc celebre exemplum, quod ostendit Episcopos quandoque potestatem habuisse sacerdotes creandi Laicos aliarum Diœcesium, absque consensu Episcopi suæ Diœcesis. Exemplum nempè S. Hieronymi, qui cùm nec ortum, nec baptismum Antiochiæ accepisset, ibi tamen licet ipso invito, à Paulino illius urbis Episcopo, sacerdos creatus fuit. Pariter etiam S. Augustinus qui ex urbe Tagasta, quam incolebat, oriundus erat cùm aliquando Hipponæ adesset plebs, ipsi vim intulit, volens ut se sacerdotem creare sineret ; atque reipsa sacerdos creatus fuit, licet resisteret, nec ulla Episcopi ortus sui ratione habita. Sic denique S. Martinus, in Pannonia natus & Ambiano baptizatus, Exorcista creatus fuit a S. Hilario, qui ipsi Diacoui ordinem conferre voluit, nullum respectum, ad locum sui ortus, aut sui baptismi, habendo.

Hæc disciplina sat usu venit usque ad decimum sæculum; atdeinceps cœptum est longè majorem rationem Episcopi ortus, quàm anteà, habere ; quemadmodum patet ex Concilio Ravennæ anno 997. habito (*h*) : quod prohibuit ne ullus ex alia Diœcesi Ordinibus initiaretur, nisi litteras dimissorias ab Episcopo suo obtinuisset *sine Canonicis Epistolis.* Concilium Monspessulanense anni 1258. eamdem interdictionem significavit, etiam respectu simplicis Tonsuræ. Idem præceptum videmus à Clemente IV. (*i*), qui prohibet Episcopis Italiæ, ne ordinibus initient ullum Clericum ultramontanum absque licentia Summi Pontificis ; aut sine litteris dimissoriis Episcopi ortus, aut Beneficii ; idque pœnâ interdictionis perpetuæ muneris exercendi pro illis qui aliter ordinibus initiati fuerint : Undè patet hunc summū Pontificem, pro Episcopo proprio, non agnoscere Episcopum baptismi, vel Tonsuræ, sed solummodo Episcopum ortus, & Beneficii : Quam in rem observabimus per transennam cum Cabassutio (*k*), post Zerolam & Barbosam (*l*) secundum jus vulgatum, duplex ortûs domicilium distingui posse nempe locus ubi puer natus est ; & locus ubi pater ipse pueri in lucem editus est & qui juxta Jus Romanum verum est pueri domicilium, secundum hæc Legis verba (*m*), *Patris originem unusquisque sequatur.* verum hæc distinctio in Gallia locum non habet ubi respectu ejus qui ad ordines suscipiendos se se offert non alia origo agnoscitur, præter eam quam è loco proprii sui ortus ducit ; licet adhuc hodie in Italia utramque originem admittere usu receptum sit ; ita ut ille qui natus est Genua, absque litteris dimissoriis ordines suscipere possit Mediolano, si ejus pater hac ultima urbe natus sit.

(h) Conc. Ravenn. Can. 2.

(i) Clem. IV. in cap. *sæpè.* 1. De temp. Ordinat. in 6. lib. 1. tit. 9.

(k) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 3. q. 16. n. 6.

(l) Zerola prax. episc. part. 1. v. *Dimissoria.* Aug. Barbosa de Offic. & potest. Episc. part. 2. allegat. 4. n. 4. & seqq.

(m) Leg. *Exemplo* 36. Cod. de Decurionibus l. 10. tit. 31.

Præter has duas species Episcopi proprii, hoc est, Episcopi ortus, & Episcopi Beneficii, Bonifacius VIII. (*n*) agnoscit adhuc Episcopum domicilii. *Cùm nullus,* inquit, *Clericum Parœciæ alienæ præter superioris ipsius licentiam, debeat ordinare; superior intelligitur in hoc casu Episcopus de cujus Diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum; seu habet (licet alibi*

(n) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus* 3. De temp. ordinat. in 6.

alibi natus fuerit) ***domicilium in eadem.*** Quæ constitutio accepta & confirmata fuit anno 1300. à Concilio Auscitano, & à Concilio Senonensi anno 1520. habito (*a*) quæ pro Episcopis propriis agnoverunt Episcopos, ortus, Beneficii, & domicilii. Sed ut omnis æquivocatio tollatur, omnisque difficultas eximatur respectu domicilii, quartum Concilium Mediolanense, anno 1567. habitum, (*b*) pronunciavit domicilium per decennium permanere debere; quod etiam declaravit Concilium Aquisextanum anno 1585. habitum (*c*) nisi ille qui Ordines suscipere vult, ejusdem esset familiæ ac Episcopus ipse qui eum ordinat: quo casu triennii domicilium sufficit; quod congruit iis quæ Concilium Tridentinum pronuntiavit his verbis (*d*) *Episcopus familiarem suum, non subditum, ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus; & Beneficium quacumque fraude cessante, statim reip â illi conferat* Quod non intelligitur de Episcopis, qui solummodò Titulares sunt, & qui vulgò vocantur *Episcopi in partibus infidelium*, qui absolutè ab hoc jure excluduntur, ab eodem Sancto Concilio, quod dicit (*e*) *Nemo Episcoporum, qui titulares vocantur alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis cum s. ua commensalitatis suæ, ubsque sui proprii Prælati expresso consensu, aut litteris dimissionis ad aliquos sacros aut minores ordines, vel primam tonsuram promovere, seu ordinare valeat.*

(*a*) Conc. Auscitan. can. 32. Conc. Senon. Can. 5.

(*b*) Conc. Mediol. 4. part. 4. tit. Quæ pertinent ad Sacram. Ordinis, anté med.

(*c*) Conc. Aquens. tit. Quæ ad sacramenti Ordinis administrat. pertinent.

(*d*) Conc. Trident. sess. 23. c. 9. De reform.

(*e*) Idem Conc. sess. 24. De reform. c. 2.

Attamen non obstantibus iis omnibus, quæ jamjam retulimus, notandum est in Gallia nullam ferè ampliùs rationem haberi Episcopi domicilii, nec Episcopi Beneficii, à quo Coetus generalis Cleri anno 1665. congregatus (*f*) Respectu enim domicilii, ab uno quoque probandum est consilium quod inivit, regionem, quâ oriundus non est, incolendi; eumque non ampliùs servare voluntatem locum sui ortûs repetendi, ad ibi commorandum; quod congruit Legi quæ dicit (*g*) *Domicilium re & facto transfertur, non nuda contestatione*; vel etiam maxima bonorum suorum pars in illam Regionem transferenda est: in argumentum perpetuæ commorationis, juxta hæc alius Legis verba (*h*); *In eodem loco singulos habere domicilium non ambigitur; ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursùs non sit discessurus, si nihil avocet*; vel tandem ibi aliquod munus suscipiendum est, atque ad minimùm per decem annos continuos commorandum absque ullo discedendi consilio, juxta hanc aliam Legem (i); *nec ipsi qui, studiorum causa aliquo loco morantur, domicilium ibi habere creduntur nisi decem annis transactis eo loco sibi sedes constituerint.* Si enim consilium adesset exindè discedendi, nec decem anni nec etiam viginti sufficerent, ad legitimum domicilium hoc respectu acquirendum quemadmodum contingit Discipulis, de quibus hæc ultima lex verba facit, Provinciarum aut urbium Gubernatoribus, aliisque similibus qui secundum Jus vetu n domicilium non contrahunt, quia jure autumatur eos regionem suam repetendi consilium non deserere. Quamobrem quemadmodum hæc argumenta non sine negotio præberi possunt dici potest, Episcopum domicilii non intelligi, propriè loquendo, nisi respectu illius qui apud hunc Episcopum per triennium absque ulla intermissione commoratus est. Nam sicut jam dictum fuit, hoc in casu Episcopus eum, absque litteris dimissoriis Episcopi sui ortus, ordinare potest: modò simul ipsi Beneficium Ecclesiasticum conferat sicut à concilio Tridentino fertur; vel saltem modò ipsi aliunde res ad vitam necessarias suppeditet.

(*f*) Tom. 1. des Memoires du Clergé pag. 823.

(*g*) Leg. Domicilium 20. ff. Ad municipalem & de incolis lib. in 10. tit. 1.

(*h*) Leg. Cives. 7. De incolis &c. lib. 10. tit. 39.

(i) Leg. Nec ipsi 2 Cod. eod. tit.

Diximus, nullam ferè amplius in Gallia rationem haberi Episcoporum Domicilii & Beneficii Cùm enim Præsules qui componebant celebrem Cœtum anni 1655., observassent, quam arduum erat dignoscere quodnam tempus sufficiebat, ad verum domicilium constituendum; ac respicere Episcopum Beneficii, tanquam proprium Episcopum, cùm nemo amplius sicut in antiqua Ecclesia, cuidam privatæ Ecclesiæ inserviendæ addicatur; & beneficium Ecclesiasticum quod possidetur, absque consilio & assensu Episcopi derelinqui possit, pluraque etiam Beneficia Ecclesiastica variis in Diœcesibus possideri queant; quod magnam difficultatem creare potest in distinguendo proprio Beneficii Episcopo; & cùm denique Constitutio Bonifacii VIII. unanimiter ac universaliter in Gallia recepta non fuisset; ibi Præsules decreverunt Episcopos Regni adhortandos esse, ut Diœcesibus suis oriundos solummodò ordinibus initiarent; atque si se se offerrent personæ, quæ obtinuissent Rescripta à summo Pontifice, licentiam concedentia in aliis Diœcesibus ordines suscipiendi, ne quidem eas ad Tonsuram admitterent; nisi congruenter Concilio Tridentino, instructæ forent litteris sui proprii ortus Episcopi, quæ de earum vita moribus ac capacitate testimonium perhiberent.

Ex iis omnibus quæ huc usque diximus, superest ut colligamus, Episcopum, de quo in specie proposita mentio fit, absque magno peccato, & quin pœnam à Concilio Tridentino, hoc respectu in Gallia recepto, latam subiret, Ordines Gullielmo, alia Diœcesi oriundo, conferre non potuisse, nisi per triennium, subsequens & sine fraude, ejus familiaris fuerit; aut reipsa possideat Beneficium Ecclesiasticum, ubi assiduè, in ejus Diœcesis amplitudine, commoretur: vel tandem nisi in eâ Diœcesi legitimum domicilium acquisiverit, eo sensu quo rem explicuimus: Atque etiam duobus in ultimis casibus necessè foret, ut Episcopus de quo agitur, æquam & urgentem, hoc in puncto ab usu in Regno recepto recedendi, rationem haberet.

CASUS II.

Tiburtius, Diœcesi Nemausi oriundus; & ab uno mense Ecclesiæ Cathedralis MontisPessulani Canonicus, à quadriennio apud Episcopum Carcasonensem, ejus Amanuensis nomine, commoratur. Consilium inivit Ordines, tam Minores, quàm Majores, suscipiendi, posteaque Montempessulanum petendi, ut ibi Canonici munere fungatur. A quonam ex his tribus Episcopis licitè Ordinibus initiari potest.

Respons.

Ex iis quæ diximus, ad quæstionem antecedentem respondendo, patet Tiburtium quem libuerit è tribus Episcopis eligere posse. Quod attinet ad Episcopum Nemausensem, qui est ejus Originis Episcopus, nullum est dubium quin Ordines ab ejus manibus accipere possit, sive in illa Diœcesi ortum suum habuerit, sive in ea solummodò baptizatus fuerit, cùm in alia Diœcesi natus esset: Cùm Episcopus Nemausensis in utroque casu semper ejus Originis Episcopus existimetur: licet magis ad Ecclesiæ mentem accedatur, cùm aliquis confugit ad Episcopum loci, quo natus est, quàm ad Episcopum loci quo baptizatus fuit, confugiendo, cùm ille propriè loquendo, sit Episcopus originis, juxtà hæc Bonifacii VIII. verba, (*k*) *De cujus Diœcesi est is, qui ad Ordines promoveri desiderat, oriun-*

(*k*) Bonifac. VIII. in cit. cap. Cùm nullus 1. de temp. Ordinat. in 6.

 dus;

dus. Quibus congruit Concilium Tridentinum

Quod spectat ad Episcopum Montispessulani in cujus Ecclesia Tiburcius Præbendam possidet constat (*a*) virum illum ab ipso Ordines recipere posse ; (*b*) modò attamen hoc Beneficium fraudulenter atque ut proprii sui Episcopi originis Jurisdictioni se se subtraheret, non obtinuerit: hoc enim in casu ipsi licitum non foret è fraude sua commodum percipere; *Cùm fraus & dolus ei patrocinari non debeant*, quemadmodum circa aliam rem Innocentius III. loquitur. (*c*)

(*a*) *De sainte Beuve tom cas* 115.
(*b*) Cit. c p. *Cùm nullus*

Denique Tiburcius etiam ordinari potest ab Episcopo Carcasonensi , quandoquidem à quadriennio ejus est familiaris. Cùm omnis Episcopus post triennium famulatus familiari Ordines conferendi jus habeat, juxtà dispositionem Concilii Tridentini (*d*) quæ in Gallia usu recepta est (*e*).

(*c*) Innoc. III. in cap. *Cùm dilectus* 8. De religiosis domibus lib. 3. tit. 36.
(*d*) Conc. Tridene. sess. 23 De reform c. 9
(*e*) *De sainte Beuve tom. 1. cas. 12. &* 13.

CASUS III.

Bertrandus, Diœcesi Engolismensi oriundus, cum famulatum apud Episcopum Namurcensem, ejus Amanuensis nomine adiisset; & per quadriennium aut quinquennium in ejus ministerio fuisset, Episcopus ille ipsi Tonsuram & quatuor alios ordines minores cum subdiaconatu, contulit; posteaque ejus successor ipsum Diaconum ac sacerdotem creavit; Eosque omnes ordines suscepit Bertrandus, quin ullas litteras dimissorias ab Episcopo Egolimensi obtinuerit; num omnes istæ ordinationes Canonicæ sunt, & nonne Bertrandus quamdam Censuram Ecclesiasticam subiit.

Respons.

Quandoquidem, ut jam in Decisionibus antecedentibus dictum fuit, Episcopus existimatur esse proprius Episcopus ejus qui apud ipsum per triennium adimpletum servilt (*f*) Bertrandus absque peccato, nec ullam pœnam Canonicam incurrendo, suscipere potuit Tonsuram, ordines minores & subdiaconatum ab Episcopo Namurcensi , cùm à quadriennio ejus familiaris esset. Verùm constat eum canonicè Diaconum & sacerdotem creari non potuisse à successore Episcopi, qui ex Decreto Concilii Tridentini ipsi alios ordines inferiores contulerat.

(*f*) Conc. Trid. sess. 23. De reformat. c. 9.

Ratio est , quòd privilegium Episcopis concessum, ut familiares suos post triennium famulatus ordinare possint , ad eorum successores extendendum non sit , respectu illorum qui ab eorum antecessoribus ordinati fuerunt; quia privilegia sunt materia odiosa, in eo quod, ut inquit Glossa, (*g*) , juri Communi adversentur, idcòque restringi debeant , tantùm abest ut extendantur, juxta hanc Juris sententiam (*h*) , *Odia restringi convenit*. Quamobrem privilegia nullam vim habent præter eorum verba ac sensum proprium, quemadmodum ait Alexander III in Decretali Epistola quam scribit ad Episcopum Ambianeusem (i) atque à multis aliis Decretalibus sertur.

(*g*) Glossa in in cap. *cùm ordinem* de rescriptis & Glossa 1. in cap. 1. eod. tit.
(*h*) Bonifac. VIII. in reg. 15. De Reg. Juris in 6.

Attamen si Bertrandus tunc in Diœcesi Namurcensi assiduè constiterit, sincero consilio ibi semper commorandi, creari potuit Diaconus & sacerdos licèt litteras Dimissorias non obtinuerit à successore Episcopi, qui ipsum primis ordinibus initiaverat.

(*i*) Alexand. in cap. *Porrò* 7. de privilegiis & excessibus privilegiat. lib. 5. tit. 33.

Hoc enim in casu successor ille proprius ejus domicilii Episcopus erat; verùm (*k*) Si Bertrandi consilium sincerum non foret in illa Diœcesi assiduè commorandi, idcòque Diaconatum & sacerdotium suscepisset in fraudem Auctoritatis sui ortûs Episcopi, jure muneris exercendi interdictionem subiisset ; atque si hoc in statu sacra celebrasset, aut quodam alio Ordinum suorum officio functus fuisset, irregularitatem incurrisset ; quia , *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent* ; quemadmodum Innocentius III. loquitur (*l*); Attamen , si res occulta esset , ab ea irregularitate à suo Episcopo eximi posset.

(*k*) *De Sainte Beuve tom. 1. cas. 12.*
(*l*) Innoc. III. in cap. *Officii.* 14 de testam & ultimis volunt. lib 3. tit 26.

Hæc decisio congruit cum sententia Navarræ, (*m*) cui olim hæc quæstio proprosita fuit. *An Hispanus, ortus Compluti, & ibi ordinatus ritè ad minores, qui postea mansit Tiburi tribus annis & servivit Episcopo ejus, possit ordinari ad Ordines Superiores per Episcopum Tiburtinum*. Cui quæstioni his verbis respondit : *Consulens potest ordinari legitimè ab Episcopo Tiburtino , vel ab alio , virtute dimissoriarum ab eo illi concessarum; si mansit Tiburi, vel in ejus Diœcesi annis prædictis tribus . . . . Dummodò manserit in ea cum intentione & voluntate permanendi ibi perpetuò; quia per hujusmodi mansionem videtur quæsivisse domicilium.*

(*m*) Navarr. l. 1: Consil. De tempor. ordinat Consilio 2.

CASUS IV.

Appius, Aurelia natus, accepit omnes ordines manibus Episcopi Cadurcensis, postquam per triennium in ejus ministerio tanquam stipi erogandæ Præfectus fuisset. Num ille Episcopus per conscientiam tenetur ad illi Beneficium Ecclesiasticum conferendum statim post ejus ordinationem, juxta Decretum Concilii Tridentini; quod fert pari in casu, Episcopum ad id teneri. *Beneficium quacunque fraude cessante, statim reipsa illi conferat , consuetudine quacunque, etiam immemorabili in contrarium non obstante*. (*n*)

(*n*) Conc. Trid cit sess. 23. De reform. c. 9.

Respons.

Si Appius non habeat unde res ad vitam necessarias sibi suppeditet, Episcopus qui eum ordinavit per conscientiam tenetur ad ipsi conferendum Beneficium Ecclesiasticum, vel saltem munus sufficiens , expectando ut ipsi Beneficium conferat. Hæc est ejus ratio , nempè quòd mens Concilii sit impedire , ne ille qui hoc modo Ordines suscepit , postea ad tristem mendicandi necessitatem redigatur. *Cùm ideò sit appositum* , ait Cabbassutius (*o*) , *ne ordinatus ob inopiam cogatur victum suum mendicare.*

(*o*) Joan. Cabassut Juris Can. Theor. & prax. l. 1. c. 14. n. 8.

Verùm si Appius sat habeat undè sibi , pro statu suo, victum suppeditet, Episcopus ad hoc non tenetur ; quia Concilii mens irrita non fit. *Hoc verò sciendum de statim conferendo Beneficio*, ait idem Juris Canonici peritus,.... *nullius esse obligationis hanc conditionem; si ordinatus sit provisus sufficienti patrimonio, vel pensione; sic enim sufficiet Episcopo si familiarem triennalem ordinet ad titulum patrimonii, vel pensionis.* Hoc etiam docent Barbosa, Flaminius Parisius, Garias, & Bonacina, qui eos laudat. (*p*)

(*p*) Bonac. Disp. 3. q. 18 punct. 11. n. II.

Diximus, *vel saltem munus sufficiens , expectando ut ipsi Beneficium conferat*; Episcopus enim ipsi conferendo munus, quod idoneum sit ad res ad vitam necessarias ipsi suppeditandas, Concilii mentem satis adimplet. Adde quod, semper in Episcopi potestate non sit , Beneficium illi , quem jam jam ordinavit, illicò conferre , cum fieri possit ut nullum Beneficium vacet; aut si quoddam detur; Appius ad ejus officia adimplenda non sit idoneus. Fieri etiam potest ut ille Episcopus illicò munus quod Appio competat, conferre non possit, vel ut post munus sufficiens collatum paucis post diebus , aut mensibus, supremum diem obeat; & ut novus ille sacerdos, munus suum amittendo ; ad

inopiam

inopiam redigatur, qua de re non poteſt non erubeſcere Eccleſia : quo caſu autumamus æquum fore, ut Præſul ille de rebus ipſi ad vitam neceſſariis ſuppeditandis curaret ſive diſpoſirione teſtamentaria, ſive alio modo, doncc ipſi Beneficium conferretur, aut res ad victum neceſſarias ſibi aliunde compararet.

Nihil hac in deciſione dicimus, quod cum Eccleſiæ Conſtitutionibus non congruat. En enim verba tertii Concilii generalis Lateranenſis (a) *Epiſcopus, ſi aliquem ſine certo titulo de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tam diu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliqua Eccleſia ei convenientia ſtipendia militiæ Clericalis aſſignet: niſi talis ordinatus de ſua, vel paterna hæreditate ſubſidium vitæ poſſit habere.* Innocentius III. ad Epiſcopum Zamoræ ſcribens, idem præcipit. (b) Id etiam docent Panormitanus, Ugolinus, Riccius, Chopin, aliique multi (c) congruenter Conſtitutioni Aurelianenſi. (d)

(a) Conc. Lateran. III. c. 5. in cap. *Epiſcopus* 4. De præbendis & dignit. lib. 3. tit. 5.

(b) Innoc. III in cap. *Cùm Secundum* 16. eod. tit.

(c) Panorm. in cap fin. de temporibus ordinat. & qualit Ordinandorum. Ugolinus de. Officio Epiſc. c. 16. §. 15. Riccius Decis. 212 Chopin. de Politia l.1. tit. 3. & l. 3. tit. 6. n. 13.

(d) *Ordon. D'Orleans art.* 12.

CASUS V.

Honoratus, Diœceſi Andegavenſi oriundus, ea ab anno excedit, & ſedem in Diœceſi Rhedonenſi fixit, ibique domicilium ſuum perpetuum conſtituit; quia omnia patris ſui bona, quæ hæreditate accepit, ibi ſita ſunt. Hodiè vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum amplectendi conſilium init. An legitimè ſuſcipere poteſt ordines ab Epiſcopo Rhedonenſi, abſque litteris dimiſſoriis Epiſcopi Andegavenſis, licèt à brevi tempore ex iſtius ultimi Epiſcopi Diœceſi eacceſſerit.

Respons.

Juxtà Placita, quæ in reſponſione ad primam quæſtionem, & in ſequentibus, ſtatuimus, dicere debemus Honoratum legitimè ordinari poſſe ab Epiſcopo Rhedonenſi, quin ullo modo opus habeat litteris dimiſſoriis Epiſcopi Andegavenſis. Licèt enim, ſecundum Jus antiquum, Epiſcopus originis ſolus proprius Epiſcopus exiſtimaretur; attamen Jus novum etiam pro talibus agnovit Epiſcopos Beneficii & Domicilii; (e) undè ſequitur, quòd, quandoquidem Honoratus bona fide conſtituit & in ſempiternùm fixit domicilium ſuum in Diœceſi Rhedonenſi, nec conſilium inivit fraudulenter Juriſdictioni Epiſcopi ſui ortus ſe ſe ſubducendi; (f) verè exiſtimandus ſit è Diœceſi Rhedonenſi, ideoque licitè accipere poſſit ordines è manibus hujus urbis Epiſcopi, ſine Epiſcopi Andegavenſis conſenſu. Hæc eſt vulgata ſententia Juris Canonici peritorum quos conſequitur Navarra, qui dicit, (g) hominem hoc in caſu verum domicilium acquirere. *Etiamſi parvo tempore manſerit; quia per manſionem talem quæritur domicilium etiam momento temporis.* Celebris Barboſa (h) idem docet, poſt innumeros alios auctotes quos laudat. Ac revera, vulgata notio vocis *Domicilii*, eadem eſt in Jure Civili. Jus autem Civile ad verum domicilium conſtituendum ſolummodò exigit, ut conſilium ineatur, in loco, ubi domicilium conſtitutum eſt commorandi, quemadmodum patet ex Lege (i) quam retulimus ad primam quæſtionem reſpondendo.

(e) Bonif. VIII. in c. cap. *cum nullus* 3 De tempor ordinat. in 6.

(f) Conc. Trident. cit. ſeſſ. 23 De reform. c. 9.

(g) Navarr. l r. cons. De temp. ordinat conſ. 2. & apud eum Philippus Francuſ.

(h) Aug. Barboſa in cit cap. *cum nullus* & l b De Offic & Poteſt. Epiſ. allegat. 7.

(i) Leg *cives.* 7. Cod de incolis &c.

Attamen conſtat, ut jam ſuprà obſervavimus, Epiſcopum originis vulgò in Gallia, pro Epiſcopo proprio ſolummodò agnoſci; at conſtat etiam Epiſcopos Beneficii & domicilii abſolutè non excludi, quemadmodum patet ex multis Conciliis & Synodis in Gallia habitis, quorum quædam præfinierunt numerum annorum neceſſariorum ad domicilium legitimum reddendum, & alia annorum numerum præfinire debere non crediderunt. *Ordinandus*, inquit ſynodus Lingonenſis anno 1404. habita, *ordinari poteſt ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi natus eſt, aut habet Beneficium Eccleſiaſticum; vel habet ibi domicilium; licet non fuerit ibi natus*: Concilium Provinciale Senonenſe anni 1528. (k) eamdem diſciplinam ſupponit, cùm dicit, *Quamvis Epiſcopus originis, Beneficii aut domicilii, non ſolùm ad Ordines promovere; ſed etiam literas dimiſſorias ad ipſos Ordines concedere poſſit, &c.* Concilium Aquiſeatanum anno 1585. habitum, & à Sixto V. approbatum (l), ſupponit adhuc eamdem diſciplinam, cùm ait; eum, qui ad Ordines promoveri vult, probare debere, *ſe, vel origine, vel Beneficio Eccleſiaſtico, quod in Diœceſi ſua obtineat, vel decennali domicilio, vel alia ratione Diœceſanum eſſe, aut familiarem Epiſcopi, qui per triennium cum illo commoratus ſit (m).* Atque etiam videmus Præſules, qui Eccleſiæ Gallicanæ vices geſſerunt in celebri Cœtu anni 1655. & qui judicarunt congruum eſſe ut ſolus Epiſcopus originis pro Epiſcopo proprio agnoſceretur; ſolummodò adhortationis via uſos fuiſſe, duns alios Epiſcopos abſolutè non excludendo.

(k) Conc Senonens. c. 6.

(l) Conc. Aquens tit. Quæ ad ſacram ordinis adminiſt pertinent.

(m) *De ſainte. Beuve tom* 1. *cas* 12 & 13. & *tom.* 2. *cas* 17.

CASUS VI.

Evarardus, Clericus tonſura initiatus, è Diœceſi Bleſenſi, in cujus amplitudine revera commoratur, ſimplicem Ædiculam ſacram centum libris annui reditus, in Diœceſi Pictavienſi poſſidet, Num tuta conſcientia Ordines ſuſcipere poteſt ab Epiſcopo Pictavienſi, tanquam à proprio ſuo Epiſcopo propter Beneficium quod poſſidet?

Respons.

Ut ad hanc quæſtionem reſpondeamus, duæ veritates æqualiter conſtantes, ponendæ ſunt.

Prima: quòd cum prioribus ſæculis Beneficia Eccleſiaſtica conſtituta fuerunt, unicuique Clerico in perpetuum addicendo partem annuorum Eccleſiæ redituum, qui antea communiter adminiſtrabantur; quodcunque Beneficium, parvum aut magnum, ac cujuſcunque generis eſſet, eum, qui illud poſſidebat, ad aſſiduam in eo commorationem adſtringebat. Quod facile eſt probatu innumeris Canonibus. In Decreto Gratiani (n) reperimus Canonem, elicitum è Concilio Antiocheno anno 341: habito, ubi dicitur, omnem Clericum, qui beneficium ſuum deſerit, hoc eſt, Eccleſiam cujus adminiſtrationi addictus erat, ut in alia Eccleſia commorationem ſuam aſſiduam ſtatuat, à munere ſuo depellendum eſſe, abſque ulla ſpe ut in priſtinum ſuum ſtatum reſtitui poſſit; ſi Epiſcopo ſuo, qui eum monuit ut rediret ad Eccleſiæ ſuæ ſerviendum, obtemperare recuſet. *Si quis Presbyter vel Diaconus, vel quilibet Clericus, deſerta ſua Eccleſia, ad aliam tranſeundum eſſe crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migravit, perpetuò manere; ulteriùs miniſtrare non debet; præſertim ſi ab Epiſcopo ſuo ad revertendum fuerit exhortatus. Quod ſi poſt evocationem ſui Epiſcopi non obedierit, ſed inobediens perſeveraverit; omnimodò ab officio ſuo deponi deberet*

(n) Conc. Antioch in Can. *Si quis* 24. 7. q. 1.

debere : nec aliquando spem restitutionis haberè (decernimus.) Hæc sunt hujusce Concilii verba, quibus addemus Decretalem quam Alexander III. ad Archi Episcopum Eboraci scribit (*a*), ubi postquam summus ille Pontifex dixerat, quòd cùm Consilium generale Lateranense sub Pontificatu suo congregatum, præcepisset, ut Beneficia Ecclesiastica solummodò conferrentur iis, qui ad Curionis munere, per se ipsos, fungendum atque in iis assiduè commorandum se se adstringerent; Et quod attamen quidam deinceps promissis suis stare denegarent : Summus Pontifex declarat, has personas nullatenùs admittendas esse, atque etiam Beneficiis suis spoliandas esse, si cùm admissæ fuerint, hoc in puncto inobedientes se se præstant. *Cùm in Lateranensi Concilio statutum sit*, inquit summus ille Pontifex, *ut persona tali Ecclesiæ, vel Beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ resideret in loco & curam ejus per se valeat exercere; nonnulli, ad Ecclesias præsentati, hoc se posse affirmant; sed efficere contradicunt .... Cùm igitur verba accipienda sint cum effectu; tales, si præsentati fuerint, non debeat admitti, & admissi poterunt amoveri*. Idem summus Pontifex ad Episcopum Lingonensem scribens (*b*), huic Præsuli imperat, ut absolutè excludat quemdam Clericum, qui reipsa Ecclesiæ cui addictus erat, non ministrabat, & qui attamen quandam ejus reditus partem singulis annis percipere volebat. *Conquerente nobis R. Presbytero accepimus*, inquit, *quòd G. Clericus ab eo pro Ecclesia sua ..... annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens Beneficium istud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum. Fraternitati tuæ mandamus, quatenùs, si tibi constiterit, quòd dictus G...., eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto Beneficio silentium, sublato impedimento appellationis, imponas.* Ipsissima sunt hujus summi Pontificis verba, quæ clarè probant primam veritatem, quam ponendam esse autumavimus, antequam ad Casum de quo agitur, respondeamus.

(*a*) Alexand. III. in cap. *Relatum* 1. De clericis non resident. in Ecclesia vel præb. lib. 3. tit. 4.

(*b*) Idem in cap. *conquerente* eod. tit.

Secunda est hanc solùmmodò rationem & respectu habito ad hunc antiquum Ecclesiæ usum, summum Pontificem Bonifacium VIII. constituisse, ut Episcopus Beneficii existimaretur proprius Episcopus Beneficiarii; quod eò magis congruebat, quòd Beneficiario in sua Diœcesi commorante, meliùs quàm Episcopus originis nosse posset ejus vitam ac mores, aliasque qualitates huic Beneficiario necessarias ut dignus esset qui sacris ordinibus initiaretur; magisque ejus etiam intererat ea omnia perfectè nosse, quandoquidem in sua Diœcesi commorabatur, atque in ea sub ejus auctoritate Ecclesiæ serviendæ destinatus erat.

His duabus veritatibus positis, respondemus, Evetardum tuta conscientia ordinibus initiari non posse ab Episcopo Pictaviensi, in cujus Diœcesi Beneficium ejus simplex situm est. Ratio est quòd cùm antiqua Disciplina ultimis sæculis immutata fuerit respectu Beneficiorum quia hodiè plura Beneficia dantur, in quibus assiduè commorari necesse non est., & quæ possideri possunt, licet Beneficiarii munere suo non fungantur, quæ propterea Beneficia simplicia vocantur : fundamentum, Legis à Bonifacio VIII. constitutæ, idem ampliùs non est hodie ac tunc temporis erat, ideòque Beneficiarius qui Beneficium simplex tantùm possidet ex Constitutione hujus Summi Pontificis, non potest confugere ad Episcopum, in cujus Diœcesi situm est ejus Beneficium, ut ordines suscipiat : at solummodo ad suum originis Episcopum : quia cùm solis Legis verbis adhæretur, & contra ejusdem Legis mentem agitur, tantùm abest ut Lex adimpleatur, ut è contrà violetur sicut affirmat idem summus Pontifex (*c*) in ultima è suis Regulis Juris. *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem.* Quibus congruit Jus Romanum (*d*), ubi dicitur, in Legem peccari, ea faciendo quæ fieri noluit, licet disertis verbis ea facere non prohibuerit. *Fraus enim legi fit, ubi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit.* Quam ob rem, cùm mens ac consilium Decretalis Bonifacii VIII. non sit, ut nomen Episcopi Beneficii respectu simplicium Beneficiariorum locum habeat; & cùm Pontifex ille hanc constitutionem solummodò fecerit in gratiam Beneficiariorum qui obligabantur ad assiduè commorandum in suis Beneficiis atque ad illis per se ipsos serviendum : illi qui hodiè Beneficia simplicia tantùm possident, ea Decretali uti nequeunt, ut ab Episcopis Diœcesium, in quibus ejusmodi Beneficia sita sunt, ordinibus initientur.

(*c*) Reg. fin. De reg. Juris in 6.

(*d*) Leg. *fraus* 30. ff. De Legibus &c.

Ac revera, ratio quæ inducebat Episcopum ad suæ Diœcesis Beneficiarium ordinandum, non ampliùs subsistit respectu Beneficiarii simplicis : quandoquidem, hoc Beneficiario in sua Diœcesi assiduè non commorante ipsius non interest bonas vel malas ejus qualitates nosse; quia nec ipsius auctoritati nec curis subjicitur, ac unicè pendet à suo Originis, vel domicilii, Episcopo; Qui Episcopi, accuratè loquendo, soli hæc omnia sufficienter nosse possunt, juxta mentem Concilii Tridentini (*e*). Foret ergo abusus manifestus, si ejusmodi Episcopus ordinatet talem Beneficiarium, qui reipsa in Diœcesi qua natus est, assiduè commoratur. Id esset præsentem Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam evertere, perturbationem vice boni ordinis introducere, innumerisque juvenibus Clericis locum præbere, impunè auctoritati sui Episcopi naturalis se se subducendi, eamque contemnendi variis rationibus quas adhiberent ut fraudulenter parva Beneficia sibi conferrentur, eo solùm consilio ut ordinibus initiarentur; ac sæpè cum intentione ea Beneficia, post suam ordinationem, permittendi iis è quibus illa accepissent: Ac proculdubio hæc sunt præsertim incommoda ad quæ spectarunt sapientes Præsules qui Cœtum anni. 1655. componebant & ad quæ Præsules Cœtus an. 1635. & 1636. jam spectaverant (*f*).

(*e*) Conc. Trid sess. 23. De reform. c. 8. 13. & 14.

(*f*) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 4 part 2. tr. 8. c. 3. n. 5.

En quomodo Præsules Cœtus 1655. loquuntur : *Domini Episcopi Catalauni & Engolismæ, & Domini Abbates de Ciron & Nesmond, præfecti ad examinanda quædam puncta à multis Dominis Præsulibus proposita, cella assederunt : & Dominus Episcopus Catalaunensis dixit .... quartum punctum esse, nempe, si satis esset per aliquot menses in quadam Diœcesi commorasse, aut in ea Curionatum, vel etiam quoddam simplex Beneficium, obtinuisse; ut ordines, absque literis Episcopi loci dimissoriis, susciperentur. Qua de re conveniendum erat, semper in Ecclesia observatum fuisse, ut nemo ad Tonsuram, vel ordines, admitteretur, nisi a proprio suo Episcopo, aut ex ejus consensu; sicut statutum fuit ab innumeris Conciliis, à Concilio Nicæno ad Tridentinum usque : quod probabatur ex literis formatis aut dimissoriis quæ etiamnum cernebantur, & quarum formulæ extabant ad calcem secundi Tomi Conciliorum Galliæ, & apud Gratianum. Quòd proprius Episcopus antiquitùs erat Episcopus originis pro illis qui Clerici non erant; & pro Clericis, Episcopus Ecclesiæ cui*

„ cui addicti erant, cùm ordinationes absolutè damnarentur ac reprobarentur. Quòd mens Ecclesiæ semper fuerat hoc nomen proprii Episcopi, ad unum solum, quantùm fieri posset, restringendi, ob multas rationes relatas in Canonibus, qui spectant ad pacem & unitatem, quæ inter Præsules conservanda est: ac submissionem, in qua Clerici eorum respectu vivere debent.

„ Quòd licèt in sexto summus Pontifex Bonifacius tres Episcopos proprios, originis, domicilii & Beneficii, designare videatur: hic attamen usus in Gallia parùm receptus fuerat: & quòd præterea non sine multo negotio dignosci poterat, quænam commoratio sufficiens esset ad domicilium constituendum. nec sine magno incommodo Episcopus Beneficii tanquam Episcopus proprius considerari posset, quia Clericus non ampliùs cujusdam Ecclesiæ servitio addictus, ut olim; quia illud Ministerium inconsulto suo Præsule deserere potest, atque etiam plura Beneficia simplicia variis in Diœcesibus possidere: quod ideò magnam perturbationem afferret, atque Clericorum inobedientiæ apertæ locum præberet. Quod necessarium videbitur huic abusui remedium afferre: & juxta antiquam Ecclesiæ mentem, ac eadem principia semper æqualiter subsistentia, quantùm fieri posset, in quodam solo includere qualitatem Episcopi proprii, sine cujus licentia nemo ordinari posset. Ac cùm omnes istæ considerationes maximi momenti visæ essent, decretum fuit, ut Domini Episcopi adhortarentur, ne Ordines conferrent nisi illis, qui è sua Diœcesi erant, congruenter juri „. Solus iste articulus, quem è Cleri Gallicani monitis scripto editis excerpsimus, & qui complectitur rationes, quibus in nostra decisione nitimur, sufficit ad ostendendum, Everardum Ordines ab Episcopo Pictaviensi absque peccato suscipere non posse, quandoquidem contra unanimem Ecclesiæ Gallicanæ sententiam, atque etiam contra Ecclesiæ universalis mentem ac praxim usitatissimam, manifestò ageret.

Hanc ob rationem Concilium Narbonense anno 1609. habitum (a) sapiens hoc Decretum promulgavit contra Clericos, qui auctoritati proprii sui Episcopi temerè sese subducebant, sub specie quòd parvum Beneficium in alia Diœcesi possiderent: *statuimus, quòd in posterum nulli Episcopi Ordines vel literas conferant dimissorias, nisi his, quos sciverint de sua Diœcesi oriundos, aut in ea per tres annos Beneficium pacificè possederint annui reditûs valoris . . . . . triginta aureorum. Aliàs non obstante possessione minoris valoris ab Ordinum susceptione repellant.*

(a) Conc. Narbon. an. 1609. c. 21.

CASUS VII.

Fastradus Clericus tonsura initiatus, è Burdigala oriundus, & Canonicus Tolosæ: ubi à multis annis assiduè commoratur, Tonsura & Ordinibus minoribus à manibus Archiepiscopi Tolosani acceptis, ad Ordines majores recipiendos sese accingit, consiliumque init hanc ob causam Archiepiscopo Burdigalensi, ut suo originis Præsuli, sese offerendi. Nonne illud facere potest, quin ad literas dimissorias ab Archiepiscopo Tolosano obtinendas, teneatur.

Respons.

Quando Clericus tres habet Episcopos primum originis, secundum Beneficii, & tertium domicilii; equidem è tribus, quem sibi libuerit, ad Ordines recipiendos eligere potest; sed statim atque unum elegit, & ab ipso quemvis Ordinem suscepit, hac ratione ejus Jurisdictioni ita se submisit, ut non ampliùs in ejus potestate sit illi sese subducendi (b) *Qui duos sortitus, pluresve Episcopos, ut originis, domicilii, Beneficii Tonsuram vel Ordinem ab uno horum excepit, non potest ad horum alterum, sine dimissoriis pro reliquis Ordinibus recurrere, ut pote priori jam astrictus.* Hæc est decisio celebris Doctoris Avenionensis qui eam suffragio Joannis de Anania, (c) Augustini Barbosæ, & Molfesii confirmat (d). Indè sequitur, Fastradum, cùm Tonsuram & quatuor Ordines minores à manibus Archiepiscopi Tolosani acceperit, ad Archiepiscopum Burdigalensem, quin ab altero Præsule litteras dimissorias obtinuerit, confugere non posse ad alios Ordines suscipiendos, sub specie quòd Archiepiscopus Burdigalensis proprius ejus Præsul originis sit, quandoquidem auctoritati ac Jurisdictioni Archiepiscopi Tolosani sese submisit, ab ipso Tonsuram & quatuor priores Ordines recipiendo.

Eodem modo ratiocinandum est de illo, qui cùm per triennium apud quemdam Episcopum, familiaris nomine commoratus fuisset, ab ipsius manibus Tonsuram, vel quemdam Ordinem accepit. Posteà enim illi non ampliùs licitum est absque litteris dimissoriis Ordines suscipere ab altero Episcopo, *Idemque statuendum de Episcopo*, addit Cabassutius, *quem quis sortitus est titulo familiæ, per triennium continuata, & secuta ordinatione per eumdem, Beneficiique collatione ad Ordinationis titulum . . . . ab hoc debet dimissorias pro reliquis Ordinibus accipere, etiam ad Episcopos originis & domicilii.*

(b) Joan. Cabassut juris Can. theor. & prax. l. 4. c. 8. n. 4.

(c) Archidiaconus in capite. Nec capienda. De concess. præbendæ &c.

(d) Aug. Barbosa de offic. & Potest. Episc. part. 2. allegat. 4. n. 1. Molfesius sum. theol. mor. tract. 2. c. 2. n. 10.

CASUS VIII.

Firmilianus, Archiepiscopus Neapolitanus, cùm esset in Diœcesi Mopolis, cujus Episcopus est ejus suffraganeus, in ea Diaconum, absque hujus Episcopi consensu, Sacerdotem creavit, Num id sine peccato, nec ullam pœnam Canonicam subeundo, facere potuit?

Respons.

Archiepiscopus ille extra Diœcesis suæ amplitudinem Diacono Sacerdotii Ordinem conferre non potuit; licèt in Diœcesi unius ex suis suffraganeis contulerit, quemadmodum Glossa in Clementis V. Constitutionem observat (e): Et cùm Ordines contulerit absque consensu Episcopi proprii, incurrit pœnam muneris exercendi interdictionis, latam à Concilio Tridentino, quod dicit (f), *Unusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Si secùs fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.* Addi potest auctoritas S. Thomæ (g), qui jam à longo tempore antè Concilium docuerat, secundùm Sanctos Canones, nullum Episcopum exercere posse munera Episcopatûs in Diœcesi alterius Episcopi, absque ejus consensu. *Non licet uni Episcopo in Diœcesi alterius, Episcopale Officium exercere secundùm statuta Canonum.*

(e) Glossa in Clementina. *Archiepiscopo.* 2. de privilegiis & excess. privilegiat. v. *Etiam celebrare.*

(f) Conc. Trid. sess. 23. de reformat. c. 8.

(g) S. Thom. in 4 dist. 17. q. 3. art. 3. quæstiunc. 4. in argum. *Sed contra.* §. 2.

CASUS IX.

Manilius, Clericus Tonsura initiatus, cùm propter suam indignitatem, ab Ordinibus suscipiendis

piendis in perpetuum ab ejus Episcopo rejectus fuisset ac deinceps ab Curiâ Romana obtinuisset Curam S. Portiani in illius Episcopi, qui ipsi *Visa* denegavit, Diœcesi; jure ac legibus egit apud Metropolitanum, qui ea ipsi concessit. Quemadmodum tenetur ad Ordinem Sacerdotii intra annum suscipiendum, ut Curionatum suum conservare possit, num Metropolitanus eum ordinare potest, Episcopo recusante; atque si ipsum ordinasset, nonne Episcopus jus haberet prohibendi S. Portiani Parochianis, ne ipsum pro suo Parocho agnoscerent?

RESPONS.

Metropolitanus ille, in specie proposita, Manilium, absque expressa Episcopi sui licentia, Ordinare nec debet, nec potest. Ratio est, quòd Episcopus nullum Superiorem agnoscat in iis, quæ spectant ad res quæ sunt voluntariæ Jurisdictionis, qualis est potestas Ordines conferendi, aut denegandi. Id evidenter probatur ex Decreto Concilii Tridentini, quod in Decisione præcedenti retulimus, ubi fertur, Episcopum, qui ordinat aliquem è Diœcesi alterius Episcopi, absque ejus consensu, à potestate Ordines conferendi per annum esse suspensum atque sic Ordinatum pariter à susceptorum Ordinum executione suspensum esse, quamdiu proprio suo Episcopo visum fuerit. Eadem muneris exercendi interdictionis, pœna respectu ejus, qui sic Ordinatus est, adhuc fertur in septima Bullâ Sancti summi Pontificis Pii V. (a) quæ est diei 17. Novembris anni 1461. & quâ summus Pontifex ille declarat eum, qui hoc modo Ordinatur Irregularem fieri, si quædam munera Ordinum suorum exerceat dùm remanet in muneris exercendi interdictione, quam per talem Ordinationem incurrit. *A suorum ordinum executione ipso jure pensus suspensi sint; & si, hujusmodi suspensione durante, in iisdem ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Hæc sunt verba illius Constitutionis, quæ per alteram Constitutionem Urbani VIII. diei II. Decembris an. 1624. confirmata fuit (b).

(a) S. Pius V. in Bulla. *Cùm. ex sacrorum.*

(b) Urban. VIII. in Bulla. *Secretis.* 35.

Hæc Ecclesiæ Disciplina, quæ omnibus in sæculis observata fuit, rursùs confirmari potest ex Constitutione Bonifacii VIII. (c) quæ prohibet, ne simplex Tonsura conferatur cuiquam è Diœcesi alterius Episcopi, absque expressa ejus licentia: Quæ interdictio Metropolitanum, æquè ac omnem alium Episcopum extraneum, complectitur; quandoquidem in eâ Constitutione à regula generali non excipitur, imò etiam expressim his verbis, *Quivis alius*, designatur. En igitur sicut summus ille Pontifex loquitur: *Nullus Episcopus, vel quivis alius.....absque sui Superioris licentia, homini Diœcesis alienæ præsumat conferre Tonsuram.....* atque sub qua pœna hæc interdictio promulgata est, *Qui verò contrà fecerit* (*ut in eo, in quo peccaverit, puniatur*) *per unum annum à collatione Clericalis Tonsuræ duntaxat noverit se suspensum.*

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus.* fin. de temp. Ordinat. in 6.

Denique hæc Disciplina confirmari potest exemplo summi Pontificis ipsius, qui, juxta Regni Jurisprudentiam, sibi reservare nequit potestatem Ordinandi eum, cui Beneficium confert, ex ejus collatione quam ipsi concedit, quemadmodum observat Rebuffus qui dicit (d); *In eo tamen, quod contulit Beneficium alicui, vel Episcopatum, non reservat sibi Ordines: saltem de consuetudine Franciæ, quicquid dicant Auctores in dicto capite*, Cùm nullus. Undè colligendum est multò potiori ratione, Metropolitanum nullo modo propria sua auctoritate Ordinare posse quemquam è Diœcesi unius è suis suffraganeis, sub specie quòd ipsi *Visa* concesserit, ut in Beneficii possessionem veniret.

(d) Petr. Rebuffus prax. Benefic. part. 1. de literis dimissoriis, in fine.

Attamen existimamus, quòd si Manilius sic Ornatus fuisset à Metropolitano, ex *Visa*, quod Episcopo recusante ipsi concessisset, Episcopus ille ab eo, pro Parocho, agnoscendo abstinere non posset, ideòque Parochianis S. Portiani prohibere non posset, ne ipsum, ut talem, agnoscerent. Ratio est, quòd pro vero Parocho agnoscendus sit, omnis homo, qui canonicè à summo Pontifice collatus, obtinuit *Visa*, ab eo, qui, Diœcesis Episcopo denegante, jus illud ipsi concedendi habebat; & qui cum formulis præscriptis in sui Curionatûs possessionem missus est. Supponitur autem, Manilium Collationem Romanam Curionatûs S. Portiani cum debita formula habere: Obtinuit etiam *Visa* à Metropolitano, qui constanter jus habet illud concedendi, Episcopo denegante. Tandem cum formulis usitatis in istius Curionatûs possessionem venit. Ergo verè est Parochus (e). Verùm Episcopus potest ac debet 1. illi prohibere, ne ulla suorum Ordinum Officia exerceat, propter muneris exercendi interdictionem, quam incurrit ex eo quòd absque litteris dimissoriis ab alio Episcopo Ordines susceperit: & propter irregularitatem, quam etiam contraxit, si hoc in statu, aliquem è suis sacris Ordinibus exercuit, post Ordinationem suam non legitimam 2. Ejus Parochianis prohibere, ne ad ipsum, ut Sacramenta recipiant, vel pro cæteris Officiis Pastoralibus, confugiant. 3. denique ejus loco Sacerdotem quemdam constituere, ut Curionis Officia exerceat: Et postquam modo debito has interdictiones significaverit, curare debet, ut observentur, nonobstantibus iis omnibus, quæ Metropolitanus in contrarium suscipere posset.

(e) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 39.

Hanc in rem inutile non erit observasse, quòd circa quæstionem sub finem ultimi sæculi propositam; nempè, An Clericus, cui Diœcesis Episcopus ad Beneficium quoddam obtinendum *Visa* denegavit, atque etiam Ordines necessarios ad illud possidendum conferre recusavit; jus habeat per viam Appellationis tanquam ab abusu, ad supremum Senatum confugiendi. Hâc quæstione in Regis Consilio agitatâ, Decreto compositæ fuerunt lites inter nobilem Dominum Henricum de Villars, Viennæ in Delphinatu Archiepiscopum, ex una parte; & Magistrum Petrum Floris Romanet, Clericum Tonsura initiatum, è Diœcesi ejusdem Archiepiscopi, ex altera parte, quo Decreto Rex pronuntiavit, supremum Senatum non esse Judicem competentem; irritaque fecit Decreta supremi Senatûs Gratianopolitani diei 9. Januarii, 13. Septenbris, & 16. Novembris anni 1673.; & Decreta diei 19. Novembris an. 1675. atque diei 5. Februarii an. 1676. quæ similem appellationem, tanquam legitimam admiserant. Celebre hoc Decretum est diei 7. Decembris an. 1677. atque in Diario Forensi inscriptum reperitur. (f)

(f) Journal. du Palais tom 4. pag. 144. Biblioth. Canon. de Bouchel tom. 1. pag. 829.

CASUS X.

AERIUS, Episcopus schismaticus, hæreticus Excommunicatuss, pluribus Clericis Ordines minores & majores contulit. Qua de re quæritur, num isti Clerici legitimè ordinati sint?

RESPONS.

Legitima est horum Clericorum Ordinatio, licèt Episcopus, qui eam fecit, talis sit, qualis hîc supponitur. Id probatur ex primo Concilio OEcumenico, Nicææ habito (g), à quo Novatiani in Ecclesiam recepti fuerunt, ac restituti in dignitatibus & prærogativis Ordinis, quem susceperant, dum in hæresi versarentur nequidem exceptis dignitatibus & prærogativis

(g) Conc. Nicæn. I. can. 8.

vis Episcopatus, cùm illud Catholico urbis Episcopo bonum videbatur; quod intelligendum est excipiendo Jurisdictionem, quæ semper Episcopo Catholico remanebat. En sancti illius Concilii verba: *Hi verò qui ab istis* (Novatianis) *veniunt, si fortè Episcopus fuerit; habeat Sacerdotii dignitatem; nisi fortè placeat Episcopo Catholico concedere ei etiam Episcopalis nominis honorem. Si verò non placuerit; inveniat ei locum, ut sit in Parochia Chor-Episcopus, aut in Clero Presbyter; ut in civitate una non videantur duo Episcopi esse.* Quæ causa fuit cur S. Hieronymus dixerit (a). *Synodus quoque Nicana.... Episcopo Novatianorum, si conversus fuerit, Presbyterii gradum servat.*

(a) S. Hieron. Dialogo contra Luciferianos.

Equidem Patres hujus Concilii eamdem gratiam non concesserunt Pauli Samosatensis Discipulis, hoc est, Paulianistis & Cataphrigianis, quorum Ordinationes irritas declararunt (b). At hæc est ejus ratio, nempè quòd illi Hæretici verum Baptisma non haberent, sine quo nulla Ordinatio legitima dari potest.

(b) Idem Conc. Nicæn. can. 19.

Huic primo argumento secundum addi potest: Elicitur è Concilio generali Ephesino (c), quod in Clero Ecclesiæ Catholicæ recepit Clericos, qui se cùm Ecclesia Catholica reconciliare voluerunt, hæresi suæ nuntium mittendo; licèt ab Episcopis Messalianis aut Enthusiastis Ordinati fuissent. *Etsi quidem anathematizaverint juxta ea, quæ in prædicta Synodo scripto pronuntiata sunt, si Clerici fuerint, maneant Clerici.* Undè colligendum est, quòd cùm Sanctum hoc Concilium in Ecclesiæ sinum admiserit Clericos ad puram Religionem conversos, qui ab Episcopis hæreticis Ordinati fuerant, nec eos ad sacros Ordines rursùs suscipiendos adegerit; dubitari nequit, illos hac ratione eorum Ordinationem legitimam esse agnovisse.

(c) Conc. Ephes. part. 2. act. 7. in fine.

Idem docet Sanctus Optatus (d), ut & S. Augustinus, & S. Gregorius Magnus. Hic ultimus Pater scribens ad Quiricum & Episcopos Iberiæ, Asiæ minoris Provinciæ, quam Georgiam vocamus, ipsis præcepit, ut in sinum Ecclesiæ admitterent omnes Clericos Nestorianos, qui errores suos deponere vellent & ad puram Religionem se convertere, & ut eos in suis Ordinibus conservarent, nullam ipsis molestiam respectu Ordinationis suæ creando. *Absque ulla dubitatione Sanctitas vestra*, ait Sanctus ille Pontifex summus, *servatis eis propriis Ordinibus in suo cœtu recipiat; ut dum & per solicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per veram scientiam recta, quæ tenere debeant, docetis; & per mansuetudinem, nullam eis contrarietatem, vel difficultatem de propriis suis Ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis.*

(d) S. Optat. l. 3. contra Donatistas. c. 19 S. Aug. Epist. 61. aliàs 223. n. 2. & l. 1. de Bapt. contra Donat. c. 1. S. Gregor. l. 9. epist. 61. (secundùm Erasmi editionem).

Hic per transennam observare necesse est, dari auctores, qui reverà huic Decisioni adversari videntur, dicendo, eos qui Ordinati fuerunt ab Episcopis schismaticis, aut excommunicatis, nihil accepisse; quia illi Episcopi ipsi nihil habebant; atque sic sese enuntiat Nicolaüs I. (e), loquendo de Ordinatione non legitima Photii, qui se Patriarcham Constantinopolitanum dicebat, & qui à Gregorio Syracusano ordinatus fuerat. *Gregorius ergò, qui Canonicè ac synodicè depositus & anathematisatus erat, quemadmodum posset quemquam provehere, vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius à Gregorio percepit nisi quantum Gregorius habuit. Nihil autem habuit. Ergo nihil dedit.*

(e) Nicolaüs I. Epist. 9. Ad Michaelem Imperat. longè post medium.

Verùm hæc locutio intelligenda non est, nisi sensu, qui solummodò congruat cum gratia & Jurisdictione, quibus Hæretici Episcopi noti, verè spoliantur; & quas ideò illis, quibus manus imponunt, conferre nequeunt: verùm intelligenda non est hæc locutio sensu severo & absoluto, quemadmodum clarè patet ex iis quæ sequuntur in hac eadem Nicolai I. Epistola: alioquin indè sequeretur, Episcopum schismaticum, hæreticum, aut excommunicatum, characterem suum Episcopalem amisisse, in schisma, hæresim, aut excommunicationem, incidendo; quod absque absurdo & errore dici nequit. Quod ita verum est, ut ipsum Photii exemplum ad illud probandum inserviat; quandoquidem Joannes VIII. Nicolai I successor, (f) agnovit Photium pro vero Episcopo, eosque omnes quos ordinaverat pro legitimè Ordinatis, nec eos, non magis quàm Photium, ad Ordines iterùm suscipiendos, adegit. Ac revera non minùs interdicebatur in Ecclesia, Clericos, qui hæresi nuntium mittebant, reordinare; quàm Laïcos, qui eam publicè repudiaverant, iterùm baptizare. *Sicut redeuntes, qui priusquàm recederent baptizati sunt, non rebaptizantur*, ait Sanctus Augustinus, (g) *ita redeuntes, qui priusquàm recederent Ordinati sunt, non utique rursùs Ordinantur.* Ejus ratio, quam Pater ille alibi reddit, est (h), quòd, cùm Ordo characterem, non minùs quàm Baptisma, imprimat, neutrum horum Sacramentorum unquam iterari queat. *Utrumque enim Sacramentum est*, inquit, *& quadam Consecratione utrumque homini datur; illud, cùm baptizatur; istud, cùm Ordinatur. Ideoque in Catholica* (Ecclesia), *utrumque non licet iterari.* Quamobrem exempla contraria quæ in Historia reperiuntur, solummodò sunt quædam facta quæ Ecclesia nunquam comprobavit, & quæ è contrà semper damnavit, per agendi rationem oppositam, quàm religiosè ac inviolatè observavit.

(f) Epist. 199. init.

(g) S. Aug. cit. l. 1. de Bapt. contra Donat. c. 19.

(h) Idem l. 2 contra epist. Parmeniani c. 13. seu n. 28.

Cæterùm hujusce quæstionis occasione data, observandum est, quòd quemadmodum illi, qui se excommunicatos noscentes, sacrum Ordinem suscipiunt, muneris exercendi interdictionem summo Pontifici reservatam incurrunt, (i) similiter eam incurrunt illi, qui ab Episcopo manifestè excommunicato, suspenso, interdicto, schismatico, aut hæretico denuntiato Ordines suscipiunt; quemadmodum Collocutionum Andegavensium Auctor observat (k).

(i) Innoc. III. In cap. *Cùm illorum*, 32. de sent. excommuni. cat.

(k) Confer. d'Angers du mois de Septembre 1712. q. 2. pag. 297.

CASUS XI.

Emilius, creatus fuit Sacerdos à suo Episcopo, qui ipsi Ordinem conferendo, ei tangendum præbuit Calicem, cui vinum & aquam infundere per imprudentiam omiserunt, quæ causa est, cur timeat, ne sua Ordinatio legitima non sit, ideòque Sanctam Missam celebrare nequeat. Num ejus timor æquo nititur fundamento?

Respons.

Emilii timor æquissimo fundamento nititur. Licet enim quidam dentur Theologi, qui existiment, ad Sacerdotii Ordinem legitimum efficiendum, necesse non esse, ut vinum in Calice, & panis super Patena dentur; idque meram esse cæremoniam, quæ de Sacramenti essentiâ non est; attamen sententia contraria sequenda est. *Materia hujus Sacramenti*, ait Sanctus Thomas (l), *est illud materiale, per cujus traditionem confertur Ordo.... quilibet Ordo traditur per collationem illius rei, quæ præcipuè pertinet ad Ministerium illius Ordinis.* (Quod intelligendum est, addendo formulam

(l) S. Thom. opusc. 5. de Sacramentis Ecclesiæ tom. 17. fol. 62. verso.

formulam, quam Episcopus pronuntiat). Sacerdos autem Ordinem suum celebrando exercere non potest, quin pane & vino utatur. Ergo consecrandi potestas ipsi conferri nequit, nisi utrumque in Calice & Patena ipsi offerendo. Ac revera, Episcopus, hanc potestatem ipsi solummodò declarat, eo momento quo ea tangenda ei præbet, dicendo: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quàm pro defunctis.*

Hoc etiam dicit Sanctus Thomas, vel ejus supplementi auctor (a) cùm affirmat, Sacerdotem Characterem Sacerdotalem solummodò accipere, quo tempore res istæ ab Episcopo ipsi offeruntur. *Quia principalis actus Sacerdotis est, consecrare Corpus & sanguinem Christi, ideò in ipsa datione Calicis sub forma verborum determinata Character Sacerdotalis imprimitur.* Undè Dominicus Sotus colligit, utrumque ad Sacramentum legitimum efficiendum necessariò & ex rei natura requiri (b). *Respondetur*, inquit, *sacramentum perfici in traditione Calicis & Hostiæ; cum forma tradendi potestatem consecrandi: atque adeò & illic Charactere Sacerdotem insigniri & gratia donari.*

(a) Idem supplem. 3. partis q. 37. art. 5.

(b) Dom. Sotus in 4. dist. 24. q. 1. art. 4.

Hæc Doctrina approbata & confirmata reperitur à Concilio Florentino, vel potiùs à Decreto quod Eugenius IV. in eo tulit, (c) cùm hujus Concilii approbatione, sicut Sanctus Antoninus, Sylvius, aliique observant. En ejus verba: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo; sicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino & Patenæ cum pane porrectionem. Forma Sacerdotii talis est*, „ Accipe potestatem Offerendi sacrificium in „ Ecclesia pro vivis & mortuis, In nomine „ Patris, &c. „

(c) Decret. pro Armenis. §. 6. sextum.

Equidem, juxta sententiam multorum Theologorum, absolutè necessarium non est ad Sacerdotii Ordinem legitimum efficiendum, ut vinum & aqua in Calice, & panis in Patena, dentur; sed alterutrum sufficit. Ejus ratio, quam afferunt, est, quòd cùm Sacerdos unicam speciem legitimè consecrare possit, & cùm Jesus-Christus totus, sicut homo Deus, sub sola panis, aut vini specie, quemadmodùm sub utrâque specie, reperiatur; indè sequatur, sufficere ad Sacramenti essentiam, ut ille qui Sacerdos creatur, alterutrum tangat. Attamen, cùm utraque materia in Concilio Florentino designetur, dicendum est, utramque ad Sacerdotii essentiam pertinere: quia Dominus noster, qui generatim tantùm diversas Ordinum materias instituit, potestatem eas determinandi Ecclesiæ suæ reliquit. Hæc est mens docti Cardinalis Bellarmini (d): *Credibile est*, inquit, *Dominum instituisse istas omnes materias Ordinum: non quidem in particulari, sed generatim, monendo Apostolos, ut Ordines conferrent per cæremoniam instrumentorum, quibus significaretur eorum potestas.* Ea omnia, quæ jamjam diximus sat clarè ostendunt, Emilium Episcopum suum adire debere, ut ipsi Ordinationis suæ vitium exponat, eumque supplicem roget, ut iterùm ipsi Ordines conferre velit.

(d) R. Bellarm. De sacram. Ordinis. c. 9.

Id fusiùs docet Fagnan (e), post S. Raimundum, Innocentium IV. Cardinalem Hostiensem, S. Antoninum, & decem alios celebres Juris Canonici peritos; idque confirmat per firma responsa, quæ undecim objectionibus, quas sibi facit, reponit, & quæ apud istum auctorem consuli possunt, si quis eis, quæ diximus, contentus non sit.

(e) Fagnan. in cap. *Cum venisset.* De sacra Unctione l. 1. tit. 13. Et apud eum Joan. Andræas, Hostiensis, Antonius de Butrio, & Cardinalis in d. cap. & alii.

CASUS XII.

Leidradus, Sacerdotii Ordinem suscipiendo, manum solummodò appropinquavit ad instrumenta ab Episcopo sibi oblata, nec ea tetigit. Num legitima est ejus Ordinatio?

Respons.

Ordinatio Leidradi legitima est, juxta Doctrinam celebris auctoris Hispani (f), qui probat, manuum impositionem esse solam materiam, quæ de Sacerdotii essentia sit; quemadmodum patet ex ipsis Sancti Pauli verbis, qui dicit. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.*; Ac rursus (g), *manus citò nemini imposueris.* Atque adhuc alibi (h), *Admoneo te, ut resuscites, gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Quod etiam probatur ex his quarti Concilii Carthaginensis verbis (i); *Presbyter, cùm Ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus ponente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.* Patres, tam Græci quàm Latini, interque alios S. Hieronymus & Theodoretus, Alii antiqui, ut Auctor Constitutionum Apostolicarum, Auctor Hierarchiæ Ecclesiasticæ, Rabanus Maurus, Walafridus Strabo, S. Isidorus Hispalensis, & Alcuinus, eandem Doctrinam tuentur, de manuum impositione, cùm de Sacerdotum Ordinatione loquuntur, solummodò verba faciendo: idque congruenter omnibus antiquis ritualibus, Pontificalibus & Sacramentariis libris, utriusque Ritûs: Adde quòd, Græci, nequidem iis, qui Romam incolunt, exceptis, adhuc hodiè manuum impositione etiamnum Sacerdotium conferendo, solummodò utantur.

(f) Joan. Maldonat. de Sacram. tom. 2. tract. de Ordine q. 3. part. 2. pag. 394.

(g) 1. Ad Timoth. 4. 14.

(h) Ibid c. 5. 22.

(i) Conc. Carthag. IV. Can. 3.

Nihilominùs multi alii celebres Theologi sententiam contrariam tuentur, ac docent, ad essentiam Sacramenti Ordinis pertinere, ut ille, qui ad Ordines suscipiendos sese offert, instrumenta ab Episcopo sibi oblata tangat; & S. Thomas (k) hanc sententiam apertè amplecti videtur, cùm dicit: *Quia enim potestas Ordinis non accipitur à materia, sed à ministro principaliter: ideò porrectio materiæ magis est de essentia Sacramenti, quam tactus: tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, quòd tactus materiæ sit de essentia Sacramenti, quia dicitur, Accipe hoc, vel illud.* Ita ut juxta hanc posteriorem sententiam, Leidradi Ordinatio legitima non sit. Et quia in dubio tutissima sententia semper sequenda est, præsertim cùm de Sacramento legitimo efficiendo agitur, existimamus, Leidradum absolutè teneri, ad confugiendum ad suum Episcopum, ut privatim suppleat, ea quæ omissa sunt, sicut præcipiunt Innocentius III. & Gregorius IX. in duabus Decretalibus, quæ in Jure referuntur (l).

(k) S. Thom. in 4 dist. 24. q. 1. art. 1. quæst. 5. ad 3.

(l) Innoc. III. in cap. *Pastoralis*. 1. de Sacram. non iterandis. l. 1. tit. 16. Gregor. IX. in cap. *Presbyter.* fin. eod. tit.

CASUS XIII.

Eustadius, Sacerdotii Ordinem suscipiendo, solummodò tetigit Calicem & panem, qui super Patena erat; nec ipsam Patenam tetigit, quæ causa, est cur dubitet, an sua Ordinatio legitima sit. Num ejùs dubium æquo fundamento nititur, & nonne necesse est, ut Ordines, saltem conditionaliter, iterùm suscipiat?

Respons.

Dubium Eustadii justo fundamento non nititur, nec ulla datur necessitas ut rursùs Ordines, etiam condi-

conditionaliter suscipiat. Hâc ratione Sylvius similem quæstionem diremit die 17. Aprilis an. 1643. (a). Ratio est, quòd licèt probabilius sit, ad Sacramenti Ordinis essentiam pertinere, ut immediatè tangantur omnia instrumenta, quæ Episcopus offert illi, qui ordinatur; & cùm in dubium vocatur, num Sacramentum sit legitimum, illud, saltem conditionaliter, iterum conferendum esse: attamen dici possit, Eustadium dubitandi locum non habere, quin legitimè ordinatus sit. Quandoquidem enim immediatè tetigit Calicem, in cujus Patena erat panis consecrandus, atque hunc panem etiam tetigit, id sufficit ad ordinationem suam legitimam efficiendam. *Hoc autem*, inquit doctus ille Professor, *est sufficiens ad Sacramenti valorem, etiam ex mente illorum, qui docent, contactum immediatum, esse essentialem*: quia, inquit Calix cum sua Patena & pane insuper posito, existimanda sunt solum ac unicum instrumentum, cujus Patena est pars ignobilior, & sine qua panis consecratio fieri potest. *Quia tunc unum, idque majus instrumentum verè ac realiter tangitur, nimirùm Calix: alterùm autem, scilicet Patena, etiam tangi censetur eo ipso quòd tangitur, cùm Calix cui est superposita tum hostia quæ est super eam; nec verisimile est, alium Patenæ contactum esse de essentia: cùm Patena non sit instrumentum necessarium ad consecrationem Hostiæ, sicut Calix necessarius est ad Consecrationem vini* Sic loquitur ille Theologus, qui pro sua sententia tuenda laudat undecim Auctores, quorum præcipui ac maximè notandi, sunt Dominicus Sotus, Angelus de Clavasio, & Sylvester de Prierio (b).

(a) Fr. Sylvius. Resolut. var. v. *Presbyteratus.*

(b) Dom. Sotus in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. Angelus de Clavasio. v. *Ordo*. Sylvester. de Prierio. v. *Ordo*. q. 5. Joannes Tabiena. Petrus Ledesma, &c.

CASUS XIV.

Raimundus, Diaconatûs Ordinem suscipiendo, res quas Episcopus, offert vel præbet iis quibus hunc Ordinem confert, non tetigit. Num legitimè Ordinatus est?

Respons.

Theologi omnes non consentiunt de iis, quæ ad Diaconatûs materiam & formam spectant. Quidam enim contendunt, solam manuum impositionem esse Diaconatûs materiam, precesque Episcopi ejus esse formam. Alii volunt, impositionem manuum, stolam, & Dalmaticam, cum libri Evangeliorum traditione esse materiam; & formam consistere in verbis, quæ pronuntiat Episcopus sanctum hunc librum tangendum præbendo illi, qui ordinatur.

Qui priorem sententiam tuentur, nituntur 1. Eo quòd respectu materiæ Diaconatûs, constare videatur è sexto capite Actorum Apostolicorum, ubi de Diaconorum Ordinatione mentio fit, solam esse manuum impositionem, cum hoc Caput de sola hâc cœremonia verba faciat; & cùm Apostoli, ordinando S. Stephanum, S. Philippum, aliosque Diaconos nequidem cogitare possent de libro Evangeliorum præbendo, nec de eo tangendo; cùm Evangelium nondum scriptum foret, & longa post tempora solummodò scriptum fuerit. Longè minùs adhuc cogitare poterant de tradenda stola & Dalmatica, cum earum usus in Ecclesia, nonnisi pluribus post Apostolos sæculis, receptus fuerit. 2. Nituntur quarto Concilio Carthaginensi habito sub Pontificatu Anastasii I. Sub finem quarti sæculi, & cui sanctus Augustinus adsuit; quod Concilium de Diaconorum Ordinatione loquendo (c), de sola Episcopi manuum impositione verba facit. *Diaconus, cùm ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat*: ne verbum quidem dicendo de libro Evangeliorum, nec de stola, nec de Dalmatica, licèt è contrà, de Subdiaconi Ordinatione loquendo, ea, quæ in ejus manus tradenda sunt, speciatim designet. Ac revera Lectores, non verò Diaconi, Evangelii legendi officio in Ecclesia fungebantur, sicut discimus à S. Cypriano (d), de Aurelii promotione ad Lectoris Ordinem loquendo; hocque officium non nisi sequentibus temporibus Diaconis impositum fuit, juxta Amalarii testimonium (e), 3. Iidem Auctores adhuc nituntur Euchologiis Græcis, antiquo Gallorum Missali, quod Pater Mabillon in publicam lucem emisit; & libris Ritualibus 800, annis & ampliùs vetustis, qui nullibi notant, quòd in Diaconorum Ordinatione, ipsis Evangeliorum liber tangendus præberetur. Undè colligunt, meram ergo esse cœremoniam ab Ecclesia introductam, & solam Episcopi manuum impositionem esse Diaconatûs materiam; ut verba, quæ pronuntiat, ejus forma sunt (f).

(c) Conc. Carthag. IV. Can. 4.

(d) S. Cyprian. Epist. 33. Edit. Pamelii. seu l. 2. Epist. 15. juxta Erasm. seu Epist. 38. Edit. Dodwel.

(e) Amalarius de offic. Eccles. c. 11. & 12.

Undè sequitur, juxta priorem hanc sententiam, Raimundum, de quo in specie proposita mentio fit, legitimè ordinatum fuisse, licèt nec librum Evangeliorum, nec ullam aliam rem, Diaconatum recipiendo tetigerit. Verùmtamen, quia dantur Theologi, qui sententiam priori adversantem tuentur, & quia præterea Raimundus prorsùs tenetur ad usum in Ecclesia receptum se se accommodare; ad suum Episcopum confugere adstringitur, & facti veritate exposita, eum rogare debet, ut illa quæ omissa sunt, supplere velit, juxta regulam constitutam à Decretalibus Innocentii III. & Grehorii IX. quas in margine laudamus (g) ubi dicitur, quòd, *Cautè supplendum* (est) *quod incautè per errorem fuerat pretermissum.*

(f) Censer. de Lucon. tom. 8. conf. 4. q. 3. & confer. 5. q. 1. du Sacrement. de l'Ordre.

(g) Innoc. III. in cap. *Pastoralis 1.* & Greg. IX. in cap *Presbyter.* fin. de Sacram. non iterandis l. 1. c. 16.

CASUS XV.

Vitalis, Subdiaconatum recipiendo, instrumenta huic Ordini propria, ab Episcopo sibi oblata, tangere prætermisit. Num, his nonobstantibus, legitimè Ordinatus est?

Respons.

Antequam ad hanc quæstionem respondeamus, observandum est, Subdiaconatum, per undecim prima Ecclesiæ sæcula, tanquam Ordinem minorem solummodò consideratum fuisse; quemadmodum notant multi docti Theologi, ac inter cœteros Cardinalis Bona, Pater Morin & Pater Thomassin (h)

Primum, quo utuntur, argumentum est, antiquos Patres loquendo de Sacris Ordinibus, qui Ecclesiæ Hierarchiam constituunt, solummodò de Episcopatu, Sacerdôtio, & Diaconatu verba facere, quemadmodum patet 1. Ex Epistola quam S. Ignatius Martyr, ad fideles Smyrnenses scribit (i). 2. Ex Epistola Synodali secundi Concilii Antiocheni, scripta ad summum Pontificem Dionysium & ad Occidentales, ab Episcopis, Presbyteris & Diaconis, qui hoc Concilium componebant, adversùs Paulum Episcopum Samosatensem, quæ ab Eusebio refertur. 3. Ex Sancto Hieronymo in sua ad Evagrium Epistola, qui tantùm de Episcopis, Sacerdotibus & Diaconis verba facit, nullam de Subdiaconis mentionem faciendo. 4. Ex Sancto Augustino

(h) Card. Bona. de re Liturgic. l. 1. c. 25. Jo. Morinus part. 3. de Sacrament. exercit. 11. & 12. Thomassin. Disciplin. Ecclesiastiq. tom. 1. part. 1. l. 1. c. 26.

(i) S. Ignar. Epist. ad Smyrnenses.

(a) S. Aug. Epist. 21. aliàs 148. o. 1.
(b) Idem Epist. 43. aliàs 162. o. 7.

gustino ad Valerium scribente (a), qui tres priores Ordines sacros solummodò nominat, & qui in alia Epistola (b) Sobdiacones cum aliis Clericis minosihus confundit. *Neque enim, ait, de Presbyteris aut Diaconis, aut inferioris Ordinis Clericis: sed da Callegis* (Episcopis) *agebatur.* Hoe argumentum ut ut negativum, attamen admodùm notatu dignum est.

Secundum horûm Auctorum argumentum est, quòd antiqua Concilia eodem modo hac de re verba faciaot: ac præsertim Concilium Laodicenum, sub Pontifice summo Sylvestro ante Concilium generale Nicœnum habitum (c).

(c) Conc. Laodicen. can. 20. 21. & 22.

Tertium argumentum elicitur, ex eo quod Joaones Diacoous, in vita Sancti Gregorii Magni refert, qoippe qui testatur summum bune Pontificem in Subdiaconum, gravis peccati reum, animadvertisse eadem ratione ac in Laïcum animadvertisset: atqoe de Diaconatu, tanquam de Sacerdotii participatione loquitur, de Subdiaconatu verò, tanquam de officio simplici verba facit.

Qoartum argumentum nititur auctoritate Amalarii (d), qui asserit, Subdiaconatum, aliosque Ordines minores ab Ecclesia constitutos fuisse; & Divum Paulum in suis Epistolis nullam de iis mentionem fecisse.

(d) Amalar. l. 2. de offic. Ecclesiast. c. 6.

Quintum, argumentum est, quòd Subdiaconus per Episcopi maouum impositionem, sicut Diaconus, non ordinetur. Ac reveca id dicit quartum Concilium Carthaginense anno 398. habitum. *Subdiaconus*, inquiunt hujusce Concilii Patres, (e) *cùm ordinatur.....manus impositionem non accipit.*

(e) Conc. Carthag. IV. can. 5.

Sextum desumitur ab Urbano II. qui cùm Concilio Beneventino adesset, auno 1091, habito, verbis disertis declarat, Sacerdotium & Diaconatum, in numerum Ordinum Sacrorum aut majorum solummodò recenseri: quia, inquit, Ecclesia primitiva alioa Ordines non agnovit. Ipse Innocentius III. id ita refert in una è suis Decretalibus, quam ad Episcopum Mutinensem scribit, (f) *Sacros, inquit Ordines,* ait summua ille Pontifea Urbani II. verba ceferens, *Diaconatum dicimus & Presbyteratum: bos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse.* Ita ut jure dici possit, Innocentium III. primom fuisse, qui Subdiaconatum pro Ordine sacro agnoverit: (g) de quo Concilium Tridentinum dixisse sat habuit (h), *Subdiaconatus ad Ordines majares à Patribus & Sacris Conciliis refertur.* Atque si alibi eum vocet (i) *Sacrum Subdiaconatûs Ordinem*, ita non loquitur eum, tanquam fidei articulum, definiendo. Quæ causa etiam fuit, cur Petrua, Ecclesiæ Parisiensis Cantor diaerit hujusce summi Pontificis Coævus, Subdiaconatûs Ordinem ad Sacri Ordinis dignitatem recenter evectum fuisse. *De novo institutum est, Subdiacanatum esse Sacrum Ordinem.* Hæc est observatio Patris Menardi in suis notis ad Sacramentarium sancti Gregorii Magni.

(f) Urban. II. ab Innocentio III. cit. in cap. *A Multis* 9. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum l. 1. tit. 14.
(g) Innoc. III. in cit. cap *à Multis*.
(h) Conc. Trid. sess. 23. c. 2. de Sacram. ordinis.
(i) Idem ibid. c. 13. de reformat.

Auctor Doctarum Collocutionum Lucionensium (k) sapienter observat distingui posse tres gradus; quibus Subdiaconatus ad Ordinis sacri qualitatem evectus est. Primua est, vita cælebs quam illi addixit summus Pontifex S. Gregorius. Secundus, licentia quam Urbanus II. Subdiaconis concessit, ot in casu urgenti Episcopi eligi possent Et tertius est, Declaratio, quam Innocentius III. deinceps promulgavit, eos absque Legis laxamento Episcopos eligi posse. Undè colligi potest 1. Innocentium III. oon autumasse huic Ordini sacri qualitatem tribuendam esse, nisi ob duos priores exaltationis gradus, de quibus jam jam verba fecimus: Quia, qui Diaconi creantur, Deo ac ejus Ecclesiæ modo perfectiori & magis authentico, quàm cœteri Clericia inferiores, consecrantur: & vasa sacra tangere, Altarique & Sacrificio propiùs inservire possunt: ac tandem quia hoc privilegio gaudent, ut absque ullo Legis laxamento, ad Episcopatum evehi possint. 2. Absolutè & strictè condemnari non posse jure Theologos, qui negant, Subdiaconatum esse Sacrameotum; cùm revera per manuum impositionem, sicut tres Ordides Hierarchici, non conferatur; (l) & cùm illum cooferendi privilegium olim meris Sacerdotibus concessum fuerit: quemadmodum ex Epistola sommi Pontificis Gelasii I. ad Episcopos Lucaniæ patet: quod nunquam ipsis respectu trium Ordinum Superiorum concessum fuit, si fortè excipi velit Diaconatus, quem Abbas Cisterciensis conferre posse contendit, ex quodam privilegio, de quo cum ipso litigatur, & quo nunquam, saltem in Gallia, utitur. Ideoque, licet Innocentius III. Sacri Ordinis qualitatem Subdiaconatui tribuat, exindè propterea colligi nequit Subdiaconatum esse Sacramentum: cûm nec summi Pontifices, nec tota Ecclesia congregata Sacramentum instituendi potestatem habeant: Et cùm Jesus Christus solus, signis externis & sub sensus cadentibua, qualia sunt Sacramenta, gratiam suam Fidelibus conferre possit. Sic ratiocinantur Theologi, de quibus mox verba fecimus, quibus attamen prorsùs adversantur multi alii celeberrimi Doctores, ac inter alios Richardus à S. Victore, S. Thomas (m), S. Bonaventura & Scotus, qui affirmant, Subdiaconatum verum esse Sacramentum: Qua de re cùm Ecclesia Universalis nihil adhuc distinctè dijudicaverit, alterutram sententiam absque crimine & errore sequi possumus.

(k) Conf. de Luçon tom. 8. Conf. 4. q. 3. du Sacrement de l'Ordre.
(l) Subdiaconus, cùm ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipit vacuam, & Calicem vacuum; de manu verò Archidiaconi urceolum cum aqua & mantile & manutergium Conc. Carthag. IV. cit. Can. 5.
(m) S. Thom. in 4. dist 24. q. 1. art. 2. quæst. 5. ad 3.

Post longam istam, sed necessariam observationem, ad speciem propositam respondemus, dicendo, affirmari posse, Vitulem verè Subdiaconatum recepisse, licèt instrumenta ab Episcopo sibi oblata, non tetigerit. 1. Quia cum multis magnis Theologis affirmare possomus, Subdiaconatum esse meram cœremoniam ab Ecclesia institutam; huncque Ordinem, cùm verum Sacrameotum non sit, nullam habere materiam, aut formam, quæ sit de ejus essentia. Quòd si è contrà affirmetur, hunc Ordinem verum esse Sacramentum, rursùs dici potest, Subdiaconatum legitimè conferri posse, licèt ille, qui eum recipit, illa instrumenta non tangat: quandoquidem, sicut jam alibi diximus, Ecclesia Græca, qoemadmodum multi Auctores docent, nullam aliam Sacramenti Ordinis materiam, præter solam Episcopi manuum impositionem, agnoscit. Quod etiam docet Auctor Constitutionum Apostolicarum, qui addit, formam esse preces, quibus Episcopus à Deo petit, ut ipsi Sanctum suum Spiritum conferat.

Equidem quintus Canon quarti Concilii Carthaginensis, quem laudavimus, declarat, manus non imponi Subdiaconis, sed materiam Subdiaconatûs esse Calicem & Patenam vacua, quæ Episcopus ipsis tangenda præbet; ut & Urceolos plenos cum manutergio quæ Archidiaconus pariter ipsis tangenda offert, qoibus congruit Pontificalis liber Romanus: Et formam consistere in verbis quæ pronuntiat Episcopus, dum ipsis Calicem & Patenam, tangenda præbet: Verùm ex his diversis usibus colligi posse videtur, hæc omnia solummodò esse Constitutiones Ecclesiasticas; cùm certissimum sit, Ecclesiam potestatem non habere,

in

In Sacramentorum materia & forma quidquam, quod de eorum essentia sit, immutandi.

Quidquid sit, hæc est nostra sententia, nempè, quòd quemadmodum in dubio quod ad Sacramentorum essentiam spectat, ad tutissimam viam sequendam absolutè tenemur: necessarium sit, ut Vitalis adeat Episcopum, qui ipsum Subdiaconum ordinavit, ad id arcanò supplendum, quod in sua Ordinatione prætermissum fuit: idque congruentet iis, quæ de similibus rebus præceperunt Innocentius III. & Gregorius IX. in suis Decretalibus, quas ad decimam quartam quæstionem respondendo, retulimus.

CASUS XVI.

Enguerrandus omnes Sacros Ordines suscepit, licet nondum Baptizatus fuerit. Num eorum muneribus legitimè fungi potest, saltem post quam baptismum acceperit?

Respons.

Constat Enguerrandum, nulla munera Ordinum, qui ipsi collati dicuntur, legitimè exercere posse; quia irrita est ejus Ordinatio: cùm nemo ullum Sacramentum, nequidem Pœnitentiæ, recipere possit, antequam Baptismatis Sacramentum acceperit. *Nihil potest aliquis recipere, cujus receptivam potentiam non habet,* inquit Sanctus Thomas (a); *per characterem autem Baptismalem efficitur homo receptivus aliorum Sacramentorum. Undè qui characterem baptismalem non habet, nullum alterum Sacramentum recipere potest: & sic character Ordinis Baptismalem characterem præsupponit.* Id etiam expressè dijudicatum fuit ab antiquo Galliæ Concilio, cujus Decretum laudatum reperimus in Decretali quæ in Juris Corpore his verbis refertur (b); *Si quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetus, & iterùm Ordinetur.* Quemadmodum hæc decisio nullam patitur difficultatem, ipsi diutius immorari inutile est.

(a) S. Thom in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. quæst. 3. in corp.

(b) Conc. Compendiense. in cap. *Si quis*, de Presbytero non bapt. l. 3. tit. 43.

CASUS XVII.

Patricius absolutè volens, ut Simplicius fratris sui filius, qui est Acolytus, Sacros Ordines suscipiat, ipsi maximas contumelias minitatus est, nisi se se ordinandum curet. Simplicius gravi hoc metu commotus, Subdiaconi Ordinem, invitus suscipit, ac deinceps prima occasione data aufugit, ut ad cæteros Ordines suscipiendos non adstringatur. Num legitima est ejus Ordinatio?

Respons.

Dubitari non potest, quin Simplicii Ordinatio legitima sit. Quod probari potest ex auctoritate Innocentii III. ad Archiepiscopum Arelatensem scribentis (c), qui declarat, metum non impedire quin Baptismus legitimus sit, & ideò quin legitima sint alia Sacramenta quæ characterem imprimunt. *Is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat; Baptismi suscipit Sacramentum: talis.... characterem suscipit Christianitatis impressum.*

Diximus, *Et ideò quin legitima sint alia Sacramenta quæ characterem imprimunt.* Quod solummodò dicimus post Glossam (d), quæ his verbis se se enuntiat. *Coactio conditionalis non impedit Sacramentum Baptismi.... sicut non impedit Sacramentum Ordinis,* quod probat ex antiquo Canone (e) celato in Gratiani Decreto: additque eum qui sic ordinatur, ad continenter vivendum teneri; (f) licèt ad continentiam non teneretur, si per coactionem absolutam, per vim & absque suo assensu ordinaretur. Sed si absoluta coactio, tum nullum reciperet Ordinem (g).

Hæc Decisio congruit cum Doctrina S. Antonini (h) & S. Raimundi, Cardinalis Hostiensis, & Paludani, quem citat.

(c) Innoc. III. in cap. *Majores* 3. de Bapt. & ejus effectu lib. 2. tit. 42.

(d) Glossa in cit. cap. v. *Conditionaliter.*

(e) Simplicius in Can. *Ubi.* 7. dist. 74.

(f) De Genet. Theol. Mor. tom. 1. tract. 2. ch. 4. q. 12.

(g) Glossa in Can. *Ubi.* suprà cit. v. *Honorem.*

(h) S. Anton. 3. part. sum. tit. 14. c. 16. §. 18.

CASUS XVIII.

Albericus omnes Ordines minores & majores suscepit, quin tonsura initiatus fuerit, & re ipsa omnia eorum munera exercet. Qua de re quæritur annon muneris exercendi interdictionem *ipso facto* subierit, quia sic *per saltum*. Ordines suscepit: & an non Ordinum suorum exercitatione irregularitatem incurrerit?

Respons.

Clericus ille nec muneris exercendi interdictionem, nec irregularitatem incurrit, quia verum non est dicere, eum *per saltum* Ordines suscepisse. Ratio est, quòd, quemadmodum docent Sylvester Mozolinus, Tabiena, Soarez (i), multique alii Doctores, *per saltum* ordinari, nihil aliud sit, quàm Ordinem Superiorem suscipere, absque inferioris susceptione: Albericus autem hoc in casu non versatur; quia Tonsura qua initiatus non fuit, Ordo non est, sicut vulgò docent Theologi, & quemadmodum facilè probari potest ex duobus antiquis Canonibus (k), quorum prior à Gratiano tribuitur summo Pontifici Leoni IX. qui sedem Romanam medio undecimi sæculi occupabat: Et posterior elicitur è Concilio in illa urbe habito anno 324 sub Sancto Sylvestro. Prior specialim nominat omnes Ordines minores, & Posterior omnes Ordines tam majores quàm minores, ab ordine Janitoris ad Episcopatum usque, Tonsuram in illis non complectendo: quibus congruit Concilium Tridentinum (l), quod de Tonsura sex in locis diversis loquendo, semper eam expressè distinguit ab Ordinibus, tam majoribus, quàm minoribus, quod rursus patet ex libro Pontificali Romano, cùm dicit, Ordines minores solummodò conferendos esse diebus Dominicis & Festis duplicibus matutino tantùm tempore; Tonsuram verò quacumque die & quavis hora conferri posse.

Ac revera Concilium Florentinum, quod determinat res, quæ præberi debent ut tangantur ab iis, qui Ordines suscipiunt, nullam pro Tonsura designat, sicut observat Sylvius in una è suis decisionibus diei 16. Novembris anni 1637. ubi probat neminem censuram ullam incurrere in specie ad quam respondemus; cùm Tonsura solummodò sit Cæremonia Ecclesiastica. *Illi demùm sunt Ordines,* inquit Doctus ille Theologus (m), *qui pro materia habent rem quampiam, per cujus traditionem ipsi conferuntur, juxtà Synodum Florentinam. Tonsuræ autem nullam assignat materiam; per cujus traditionem ipsa conferatur.* Undè colligimus, Albericum, licet culpandus sit ex eo quòd neglexerit Tonsuram antè Ordines recipere, nullam tamen censuram incurrisse Ordines suscipiendo; ideòque irregularitatem non incurrisse, propterea quòd hoc in stato Ordinum suorum officiis functus fuerit: licèt verum sit, quòd illa munera exercendo, contra consilium ac mentem Ecclesiæ egerit.

(i) Sylvest. v. *Ordo* 5. Joan. Tabiena. v. *Irregularitas.* Suarez tom. 5. in 3. part. S. Thom. disput 31. sect. 1.

(k) Leo. IX. in Can. *Seriatim* 14. dist. 32. Synod. Rom in Can. *A Subdiacono.* 5. dist. 95.

(l) Conc. Trid sess. 23. c. 4. 5. 6. 11. 12. & 13. de Reform.

(m) Fr. Sylv. Resolut. var. v. *Ordo.* 2.

CASUS

CASUS XIX.

Eulogius, antequam confirmaretur, Tonsuram & Ordines minores suscepit: inito tamen consilio Confirmationis Sacramentum prima occasione data, recipiendi: & cùm se confirmatum non fuisse solummodò occultaverit per metum, quo percellebatur, ne Episcopus ipsum ad aliam Ordinationem dimitteret, Num hac in re peccavit?

Respons.

Eulogius à gravi peccato commisso eximi nequit, cùm violaverit Ecclesiæ Legem, quæ prohibet, ne Tonsura recipiatur, quin antea Confirmationis Sacramentum receptum fuerit. *Prima Tonsura non initientur qui Sacramentum Confirmationis non susceperint*, ait Concilium Tridentinum (a). Ratio, quæ Ecclesiam induxit ad hanc interdictionem promulgandam, est quòd illi, qui vitæ institutum Ecclesiasticum eligunt, quo Deo modo prorsùs singulari se se consecrant, perfecti Christiani esse debeant. Tales autem nisi per Confirmationem, fieri nequeunt, sicut in antiquo Canone dicitur (b): *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post Baptismum accipere debent; ut pleni Christiani inveniantur*: Cùm unctio, quæ in Confirmatione accipitur, sit perfectio gratiæ Baptismatis. *Signatur enim baptizatus cum chrismate per Sacerdotem in capitis summitate*, dicit clarissimus Archiepiscopus Moguntinus (c) *Per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione significetur Spiritûs Sancti super ipsum descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritûs Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine Sanctitatis & scientia & virtutis in hominem venire declaretur.*

(a) Conc. Trid. cit. sess. 23. de reform. c. 4.

(b) Can. *Omnes*, 2. de consecrat. dist. 5.

(c) Raban. Maurus. in Can. *Novissimè*. 5. de consecrat. dist. 9.

Nihilominus fatendum est, licet Eulogius in specie proposita contra regulas Ecclesiæ peccaverit, illud non impedire quominùs legitimè Tonsura initiatus ac ordinatus fuerit; cùm Confirmatio primùm solummodò necessaria sit ex convenientia & quia Ecclesia sic jubet, non verò necessaria ex *Sacramenti necessitate*, ut vocant: *De congruentia*, dicit S. Thomas (d), ... *& non de necessitate.*

(d) S. Thom. in 4. dist. 24. q. 1. part. 2. quæstiunc. 4.

CASUS XX.

Theophanes, Archiepiscopus Corinthiacus, Sacerdotem creavit Mancipium, cujus conditionem servilem ignorabat. Num legitima est hæc Ordinatio?

Respons.

Constat, hanc Ordinationem legitimam esse: quia conditio libera necessaria non est *necessitate Sacramenti*, sicut loquuntur Theologi, ut Ordines suscipiantur: Cùm status servitutis equidem Ordinis exercitationem impedire, verùm potentiæ receptioni obstare, non possit. *In susceptione Ordinis mancipatur homo divinis officiis*, inquit Sanctus Thomas (e). *& quia nullus potest alteri dare quod suum non est; ideò servus, qui non habet potestatem sui, non potest ad Ordines promoveri; Si tamen promoveatur, ordinem suscipit; quia libertas non est de necessitate Sacramenti, licèt sit de necessitate præcepti: cùm non impediat potestatem, sed actum tantùm.*

(e) S. Thom in 4. dist. 25. q. 2. art. 2. quæstiunc. 1. in corp.

CASUS XXI.

Mævius, insanus videns Episcopum multis Diaconis Sacerdotii Ordinem conferentem, modum invenit cum iis se se intromittendi, huncque Ordinem cum aliis accepit. Num dici potest, eum revera Sacerdotem creatum fuisse, ita ut, si pristinam suam mentem sanam recuperaret, tanquam Sacerdos considerandus esset?

Respons.

Insani & pueri non habiles sunt ad Ordines suscipiendos: 1. Quia prædíti non sunt sanctis dispositionibus & eximiis qualitatibus quas Canones requirunt in iis, qui ad Ordines suscipiendos se se offerunt. 2. Quia dementia & pueritia in numerum irregularitatum recensentur. Attamen Mævii Ordinatio legitima est, licet non sit licita, ideòque characterem Sacerdotalem accepit.

Primum ejus argumentum quod afferri potest, elicitur è multis Decretalibus recensitis in corpore Juris (f), in quibus summi Pontifices non exigunt, ut iteretur Ordinatio irregularis eorum qui furtim, aut per saltum ordinati sunt; nec etiam Ordinatio pueri tredecim annos nati, Diaconi Ordinati; sed eos solummodò ab Ordinibus suis suspensos declarant.

(f) Innoc. III. in cap. *Tua litera*. un. de Clerico per saltum promoto, lib. 5. tit. 29.
Alex. III. in cap. *Veniens*, 1. de eo qui furtivè Ordinem suscepit.
Celest. III. in cap penult. & ult. eod. tit. l. 5. tit 30.
Honor. III. in cap. *Vel non est*. 14. de temporibus Ordinat. l. 1. tit. 2.

Secundum argumentum petitur à Sancto Thoma (g), qui asserit rationis usum ex necessitate Sacramenti necessarium non esse, ad Ordines suscipiendos. En ejus verba: *Per pueritiam & alios defectus, quibus tollitur usus rationis, præstatur impedimentum actui. Et ideò omnia illa Sacramenta; quæ actum requirunt suscipientis, talibus non competunt, sicut pœnitentia, matrimonium, & hujusmodi: sed quia potestates infusæ sunt priores actibus, sicut naturales, quamvis acquisitæ sint posteriores. Remota autem posteriori, non tollitur prius: ideò omnia Sacramenta, in quibus non requiritur actus suscipientis de necessitate Sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis divinitùs datur, possunt pueri suscipere, & alii qui usu rationis carent .... quidam autem dicunt, quòd ad omnes Ordines requiritur usus rationis; sed eorum dictum ratione, vel autoritate non confirmatur.*

(g) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 1. art. 3. quæst. 2. in corp.

Tertium argumentum deducitur ex Catechismo Concilii Tridentini, (h) qui de pueris, insanis ac furiosis loquendo, dicit; *Pueris autem, furiosis, vel amentibus, quòd usu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non est; quamvis si iis quoque administraretur, Sacramenti Characterem in eorum animam imprimi certò credendum sit.*

(h) Catechism. ad Parochos part. 2. de Sacram. Ordinis n. 57.

Denique hoc docent Juris Canonici peritissimi, ac inter cæteros Fagnanus & Barbosa, cum multis quos laudant (i), quibus Collocutionum Lucionensium Auctor congruit (k).

(i) Prosper Fagnan. in cit. cap. *Vel non est*.
Aug. Barbosa in cit cap. *Tua litera*.
(k) Conf. de Luçon tom. 2. Conf. 10. du Sacrem. de l'Ordre. q. 1.

CASUS XXII.

Maximus, Episcopus *de Portalegre* cùm satis hominum Sacris Ordinibus dignorum absolutè reperire non posset, ut servirent multis Diœcesis suæ Ecclesiis derelictis, num, absque peccato mortali, quosdam Sacerdotio, propter morum suorum depravationem, indignos ordinare potest, expectando, ut alios reperire possit?

Respons.

Constat, Maximum absque peccato mortali hos homines indignos ordinare *non* posse, quia sic inferret damnum maximè notandum Ecclesiæ & maximum detrimentum honori Deo debito, & qui non nisi à dignis Ministris ipsi reddi potest, sicut dicit Sanctus Thomas (l); *Ideò mortale crimen committit, quasi summo Domino infidelis: & præcipuè cùm hoc in detrimentum Ecclesiæ vergat & honoris divini, qui per bonos Ministros promovetur.* Sic loquitur Doctor Angelicus, qui, ut ea quæ protulit, probet, hanc comparationem addit: *Esset enim infidelis Domino terreno qui in ejus officio aliquos inutiles poneret.* S. Antoninus post Albertum Magnum, quem laudat, idem docet, ac ejus rationes easdem affert (m).

(l) S. Thom. in 4. dist. 24. q. 1. art. 3. quæstiunc. 4. in corp.

(m) S. Anton. 3. part. tit. 14 c. 16. §. 11.

Hanc

(a) S. Leo. Epist. 87. ad Episc. Africæ c. 1.

Hanc etiam ob rationem sanctus Leo (a) scribens ad Episcopos Mauritaniæ Cæsarianæ, qui viros indignos ordinabant, eos vituperat, ac fortiter conqueritur de injuria, quam adeo magno Sacramento inferebant. *Quis ergo dissimulare audeat*. ait sanctus ille Pontifex summus, *quæ in tanti sacramenti perpetratur, injuriam.* Rursus hanc eamdem ob rationem Apostolus Discipulo suo Timotheo commendat (b) nemini levius manus imponere, ne fortè particeps sit peccatorum alius. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quibus ex verbis colligendum est, Episcopos ad probè examinandos eos, qui sacris Ordinibus sese offerunt, ut dignoscatur, num manuum impositione digni sint, necessario teneri, atque si personas indignas ordinent maximi peccati reos esse & coram Tribunali Divinæ Justitiæ rationem reddituros esse peccatorum, quæ personæ illæ deinceps committent; quemadmodum docet Sanctus Chrysostomus (c), qui hæc eadem Apostoli verba exponens, *Manus citò nemini imposueris*, sic loquitur. *Quid sibi vult? cito? non ex prima statim probatione, nec secunda. nec tertia; sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio. tum imponito manus. Neque enim ea res periculo caret: eorum enim quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis qui initium dedisti etiam præcedentium delictorum. Qui enim improbe prima remisisti. etiam futuris eris obnoxius, quod ipse quasi auctor extiteris præteritorum.* Denique hanc ipsam ob rationem, Concilium Tridentinum vult, ut ii solummodò ordinentur, qui Ecclesiæ utiles & quidem necessarii arbitrentur; & ut illi qui se se offerunt ut Ordinibus initientur magna cum cura examinentur, & ut publicè Populo denuncietur consilium quod inierunt vitæ Ecclesiasticæ institutum sequendi, ut Episcopus de eorum bona vel mala agendi ratione, ex testimonio ipsis exhibito, perfectè edoceatur. (d) *Hi verò, qui ad singulos majores* (Ordines) *erunt assumendi, per mensem antè ordinationem Episcopum adeant; qui Parocho, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum qui volent promoveri publicè in Ecclesia propositis. de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirat & literas testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsorum Episcopum quàmprimùm transmittat.* Ac rursus (e) *Episcopus autem Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ Legis ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi adscitis. ordinandorum genus, personam, ætatem. institutionem mores doctrinam & fidem diligenter investiget & examinet.* Omnia quæ huc usque diximus, congruunt cum antiquo Concilio Carthaginensi anno 397. habito, sub Pontificatu Summi Pontificis Siricii & à Leone IV. approbato (f), cujus vigesimus secundus articulus his verbis scriptus est, *Ut nullus ordinetur Clericus, nisi probatus, vel Episcoporum examine, vel populi testimonio.*

(b) 1. ad Timoth. 5. 22.

(c) S. Chrysost. in 1. Ep. ad Timoth. hom. 16.

(d) Conc. Trid. cit. sess. 23. de Reformat. c. 5.

(e) Ibid. c. 7.

(f) Leo IV. in Can. De libellis. 1. dist. 20.

Inutile est asserere, Episcopum, de quo agitur, quosdam homines indignos, nonnisi ex urgenti necessitate, ordinasse, quia in ejus potestate non erat totidem personas dignas reperiendi, quot egebat ad serviendum omnibus Ecclesiis, quæ sine Pastore, vel sine auxilio erant. Præstat enim paucos bonos habere, quàm ipsis malos addere; cùm præterea Episcopus teneatur Divinæ Providentiæ confidere, & credere, Deum Ecclesiam suam nunquam derelicturum; & è contra totidem bonos Pastores ac Ministros suscitaturum, quot egebit, ut rectè gubernetur. Hoc est S. Thomæ ratiocinium (g), *Deus nunquam ita deserit suam Ecclesiam*, ait, *quin inveniantur idonei Ministri sufficienter ad necessitatem plebis, si digni promoverentur, & indigni repellerentur: & si non possent tot Ministri inveniri quot modo sunt; melius esset paucos habere Ministros bonos quàm multos malos, ut dicit Beatus Clemens.* Sanctus ille Doctor deinceps ad examen revocans (h) ea quæ à peccato eximere possunt Episcopum, qui aliquem ordinat dicit, propterea oportere, ut nihil in ipso agnoscat, quod adversetur sanctitati vitæ instituti, quod amplectitur & ut de ejus bonis qualitatibus saltem ex aliorum testimonio, certior factus sit. *Ad minùs hoc requiritur, quòd nesciat aliquid contrarium sanctitati in ordinandis esse, sed etiam exigitur ampliùs, ut secundum mensuram Ordinis, vel officii injungendi diligentior cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum, saltem ex testimonio aliorum & hoc est quod Apostolus dicit 1. ad Timoth. 5.* manus citò nemini imposueris. „ Quod his e Concilii verbis congruit (i) *sciant tamen Episcopi non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi; sed dignos duntaxat, & quorum probata vita, senectus sit.*

(g) S. Thom. loc. cit. ad 1.

(h) Idem ibid. ad 3.

(i) Conc. Trid. cit. sess. 23. c. 16.

Licet quæstio proposita sat dilucidè atque solidè decisa nobis videatur, attamen autumamus, quòd propter materiæ momentum, inutile non erit ea addidisse, quæ hac de re dicit quartum Concilium generale Lateranense (k), sub Pontificato Innocentii III. celebratum in quo hæc eadem quæstio proposita videtur, ad quam sic respondet. *Cùm sit ars artium regimen animarum, districtè præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per se ipsos, vel per alios viros idoneos, super divinis officiis & Ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare: quoniam si ignaros & rudes de cætero ordinare præsumpserint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus subjacere ultioni. Satiùs est enim maximè in Ordinatione Sacerdotum paucos bonos, quàm multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.* Ratio, quam Sanctum hoc Concilium his affert, & qua S. Thomas utitur, ut vidimus, eadem est quam affert Canon antiquus, quem Gratianus Sancto Clementi tribuit, qui dicit, (l) *Tales ad ministerium eligantur Clerici, qui dignè possint Dominica Sacramenta tractare; Melius est enim Domini Sacerdoti paucos habere Ministros, qui possint dignè opus Dei exercere quàm multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.* Celebre Concilium Mexicanum, anno 1585. habitum, Romæ, die 27. Octobris 1589. confirmatum, hanc in rem sese enuntiat (m) eodem modo ac S. Thomas, & Concilia generalia, quæ jamjam laudavimus.

(k) Conc. Lateran. IV. c. 27. in cap. Cùm sit 4. de ætate & qualit. præficiendorum.

(l) Can. Tales. 4 dist. 23.

(m) Conc. Mexic. lib. 1. tit. 4. c. 1.

Evidentissimè igitur ex his omnibus auctoritatibus patet, Maximum de quo species proposita loquitur, à peccato mortali nullo modo eximi posse, ex eo quòd Sacerdotes creaverit homines Sacerdotio indignos, sive propter eorum ignorantiam, sive propter morum depravationem, eòque eò magis culpandum esse: quòd eos ordinaret eo consilio, ut Ecclesiarum derelictarum ministerio adhiberentur, hoc est animis regendis. quod ipsi hac ratione etiam multò strictius prohibetur, cùm Jus per trienium à *Beneficio* suspensos declaret eos ipsos qui hominem indignum eligunt, ac promovent ad Beneficium quod animarum curam complectitur, sicut à tertio Concilio generali Lateranensi anno 1179. sub Alexandro III. habito, fertur (n).

(n) Ab Ecclesiasticis Beneficiis triennio noverint se suspensos Dignum est enim ut quos Dei timor à malo non revocat. Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas Disciplinæ. cap. Cùm in cunctis. 7 §. 4. de Electione & Electi potest. l. 1. tit 6.

Per transennam observabimus, quid, post tot auctoritates æquè venerandas, ac eas, quas jam jam retulimus, censendum sit de quibusdam Parochis, aut aliis Superioribus Ecclesiasticis, qui consanguinitatis, obsequentiæ, aut lucri incentivis commoti, adeò irreligiosi sunt, ut audeant Episcopo homines indignos offerre, aut ipsis vitæ ac mo-

rum testimonia tradere, ut facilius ad sacros ordines admittantur. Qui sat abjecto sunt animo ad hoc faciendom, nonne eo consilio ducuntur; ut Jesu Christo & ejus Ecclesiæ pro Ministris tradant eos, quibus sæpè propriorum suorum negotiorum curam concedere nollent. Consanguinei etiam circa hanc eamdem rem frequenter in lugendam cæcitatem incidunt. Etenim si quidam ex eorum liberis parvo sit ingenio, aut vitio quodam corporeo laboret, id sufficit, ut eum ad Sacerdotium suscipiendum inducant; & Esavi exemplo si quædam imperfecta habeant, ea Deo offerunt si natu Maximum quâdam prædilectione prosequantur, eique omnia familiæ bona tradere decreverint: natu minorem, licèt adhuc puerum, vitæ Ecclesiasticæ instituto destinant, curantque, ut Tonsura initietur statim atque ætatem requisitam attigit, & quàm citissime possunt, ipsi Beneficia Ecclesiastica procurant, parùm solliciti, num à Deo vocatus fuerit, vel non. Quamvis hæc digressio præcisè ad quæstionem, de qua in specie proposita agitur, non spectet, attamen eam inutilem, aut Confessariorum attentione indignam, *non* æstimavimus.

CASUS XXIII.

Maximus, de quo in specie antecedenti mentio fit, num saltem in urgenti necessitate Sacerdotes creare potest eos, quos verè ignaros esse novit; sed qui certissimè virtute præditi sunt, & qui vitam inculpatam agunt?

Respons.

Ille Episcopus, tales homines, quantumvis sancta sit eorum vita, sine crimine ordinare *nequit*. Episcopus enim nullo *in* casu personam indignam ordinare potest, quemadmodum evidenter, in responso ad quæstionem antecedentem, probavimus. Cùm autem de Ecclesiæ Ministrorum Ordinatione agitur, non modò indignus dicitur, ille cujus mores sunt corrupti, verùm etiam ille, qui ignarus est; cùm ignorantia in Clerico non minus sit vitium, quàm morum depravatio. Quamobrem sancti Canones, ignaros, tanquam Sacerdotio indignos, semper consideraruut *Nemo*, dicit antiquus Pontifex summus (*a*). *Illiteratos . . . præsumat ad Clericatûs Ordinem promovere: quia litteris carens sacris non potest aptus esse officiis.*

(*a*) Gelasius in can. *Illiterates*. 1. dist. 36.

(*b*) Conc. Tolet. VIII. can. 8.

Octavum Concilium Toletanum, anno 653. habitum (*b*), idem his verbis decrevit: *Nullus igitur ad sacra Mysteria veniat indoctus . . . . aut ignorantiæ tenebris cæcutiens. sed solus is accedat, quem morum innocentia & litterarum splendor reddunt illustrem.* Quibus hujusce Concilii Patres, has terrendas minas addunt, *Aliter ordinaturis & ordinandis imminet in posterùm Dei & Ecclesiæ vindicta.*

(*c*) Conc. Nannetens. an. 658. can. 11.

Consilium Nannetense circa hunc articulum adhuc disertum est (*c*). Concilium generale Lateranense, cujus Decretum in Decisione præcedenti retulimus, confirmat ea omnia, quæ cætera Concilia antecedentia hac de re jam statuerant, æquè ac Concilium Tridentinum, quod dicit (*d*); *Hi sint qui . . . . ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur; atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab eis possint expectari.*

(*d*) Conc. Trid. ses. 23. c. 14. De reform.

Denique Ecclesiæ indignatio ita erupuit *in* eos, qui violant statuta ab ipsa hanc in rem facta, ut suspensos declaret, *non* modò eos qui sic ordinantur (*e*), verùm etiam Episcopum ipsum, qui eos ordinat, aut à quo simpliciter etiam Tonsura initiantur: (*f*) nec mirandum est de firmitudine Ecclesiæ in ignaris à sacro Ministerio arcendis, cùm Deus ipse declaret, se eos ab illo respuere. (*g*) *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

(*e*) Honor. III. in cap. *Quamvis* 15. De ætate & qualit. præficiend.

(*f*) Bonifac. VIII. in cap. *Nullus*. fin. De temp. ordinat. &c. in 6. l. 1. tit. 9.

(*g*) Osée 4. 6.

Constat igitur Maximum, quia sanctissimas Ecclesiæ Leges violaret, *nullum* ignarum Sacerdotem creare potuisse cùm omnes ignari ad Ordines suscipiendos ita inepti sint, ut nullo legis laxamento ad eos suscipiendos habiles reddi possint: cùm ejusmodi inhabilis indoles sit ex Jure *naturali* & divino, sicut declarat summus Pontifex Honorius III. *in* Decretali, quam jam laudavimus, & quam ad Archiepiscopum Mediolanensem scribit: Cùm præterea certum sit, nullum legis laxamentum legitimum esse, si quodam commodo disciplinam Ecclesiæ dirutam non reficiat, quemadmodùm docent (*h*) *Sanctus* Bernardus & S. Thomas.

(*h*) S. Bern. l. 3. De consideratione c. 4. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corp.

Ergò longè magis præstat, ut Episcopus parvo numero Sacerdotum idoneorum contentus sit, quàm si innumeros ignaros haberet, quemadmodum dicit Innocentius III. In Decretali, quam laudavimus ad quæstionem præcedentem respondendo (*i*); quia, sicut ait S. Leo, (*k*) *non est hoc, consulere populis, sed nocere, nec præstare regimen sed augere discrimen* (*l*).

(*i*) Innoc. III. in cit. cap. *Cùm sit*. 14. de æt. & qualit. præficiend.

(*k*) S. Leo Epist. 87. c. 1.

(*l*) 1. Conf. de Sens. q. 4.

CASUS XXIV.

Hilarinus, Diaconus, viginti quinque annos natus, Sancti Fruberti Curionatum jam à decem mensibus, & quod excurrit possidens; & qui ideò tenetur ad Sacerdotium quàm citissimè suscipiendum, palàm cum aliis sese offert, ut ordinetur. Verùm Episcopus novit, eum homicidium arcanum commisisse. Qua de re quæritur, num hic Episcopus tuta conscientia illum hoc nonobstante Sacerdotem creare possit: aut an ipsum rejicere debeat, ut Pastorem adeò indignum Ecclesiæ *non* procuret: cùm Ordinatio sit actus Jurisdictionis suæ voluntariæ, cujus rationem Deo soli reddere debet?

Respons.

De hac quæstione eodem modo ratiocinandum esse videtur, ac de peccatore occulto, qui Sanctam Communionem publicè petit ab eo, qui solus ejus peccatum novit. Ita ut, quemadmodum Parochus, qui scit hunc hominem in peccato mortali re vera versari, ipsi tamen Communionem denegare nequit, cùm eam publice petit; pariter Episcopus, de quo in specie proposita agitur, Sacros Ordines Hilarino denegare nequit, si cæteroquin ad Sacerdotii munus exercendum idoneus sit, licet ejus crimen noverit; cùm eum repellere *non* posset, quin eum infamia aspergeret.

Id probari potest ex auctoritate Alexandri III. à quo, cùm circa quæstionem ferè similem, consilium petitum fuisset, respondit, talem hominem repellendum *non* esse. En ejus verba (*m*); *Ex tenore suarum litterarum accepimus, quod N. . . Clericus adeò deliquit, quòd si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab Ordine, quem suscepit, & ampliùs non posset ad superiores Ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipsum fore occultum dixisti; mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas; & suadeas, ut . . . . ad superiores* (Ordines) *ampliùs non ascendat. Verùmtamen quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Verùm extra similem casum, semper in Episcopi potestate est sacros Ordines homini, quem iis indignum novit, denegare, atque etiam ad eos denegandos strictè tenetur, licèt ille, qui eos ob ipso peteret, infamia adspergeretur: quia famæ suæ jacturam, quæ exindè excidere posset, sibi ipsi imputare deberet, propter temeritatem, quacum ad suscipiendos Ordines sese offerret, quin ab Episcopo vocaretur, & nonostante notitia, quam de ejus indignitate haberet.

(*m*) Alex. III. in cap. *Ex tenore*. 4. De temporibus ordinat. &c. l. 1. cit. 11.

Observandum est attamen 1. Episcopum Hila-

rinum clàm monere debere, si prudenter nec ipsi infamiam inurendo, monere possit: Verùm quemadmodum id arduum ac difficile videtur in specie, de qua agitur, quandoquidem supponitur, hunc Diaconum palàm sese offerre, Episcopus saltem agendi rationibus uti debet, quas prudentia ipsi suggerere potest, ut eum non ordinet, ut, verbi gratia, si suum *admittatur* non haberet, aut si ejus nomen inscriptum non foret Actia publicia seu Catalogo, ubi reperiuntur nomina omnium aliorum, qui ad Sacerdotii Ordinem admittuntur.

CASUS XXV.

Symmachus, cùm in examine ad Sacerdotii Ordinem suscipiendum à suo Episcopo repulsam passus esset, nihilominus irrepsit inter eos, quos ordinare Episcopus ille in procinctu erat. Et cùm Episcopus alta voce promulgâsset; quòd, si aliquis ex illis, qui in examine repulsam passi fuerant, inconsideratè inter alios sese introduxisset, ipsius mens non esset illi Ordinem conferendi, Symmachus attamen in loco suo remansit, & sua vice Sacerdotium accepit, quin Episcopus eum agnoverit; ex quo Sanctam Missam celebravit. Qua de re quæritur, num legitimè ordinatus fuerit, ideòque an legitimè in Missa consecraverit?

Respons.

Existimamus, Symmachi Ordinationem legitimam esse, nonobstante declaratione publica & generali ab Episcopo facta, modò Præsul ille suam declarationem generalem tacitè revocaverit, sicut revocavisse eam existimatur ex sincero consilio, quod habuit, eum Sacerdotem creando.

Hæc sententia confirmari potest hac comparatione. Sex homines ad Tribunal Pœnitentiæ simul adstant. Confessarius, antequam eos audire incipiat, ipsis declarat, sibi mentem non esse eum, inter ipsos, cui nomen est Julianus, absolvendi. Unus ex illis hoc nomine vocatur. Sicut alii, peccata sua confitetur, Confessario non significando, sibi hoc nomen esse atque absolutionem recipit. Constat, eum legitimè absolvi, quia Confessarii mens sincera, diserta & absoluta fuit ipsum absolvendi, *hic & nunc*.

Dicimus, quòd *mens expressa & absoluta* fuit in utroque casu, quia si Episcopi consilium conditionale tantùm fuisset, quemadmodùm si apud seipsum diceret, si te in examine rejecerim, mihi non est consilium te ordinandi: irrita foret Symmachi Ordinatio; quemadmodum respectu Juliani absolutio, irrita foret si Confessarius antequàm illam ipsi concederet, apud se ipsum diceret, mihi non est consilium te absolvendi, si tibi sit nomen Julianus.

Hæc decisio congruit cum iis, quæ docent Cabassutius & Bail, quem Ecclesiæ Parisiensis Pœnitentiarium vidimus (a). Ejus ratio quàm primus ille Auctor affert est, quòd, hic Episcopus cuidam privatim Ordinem conferendo, nonobstante sua contestata denuntiatione generali, sicut jam diximus, existimetur reipsa revocare mentem contrariam, quam publicè declaraverat; cùm autumandum non sit, eum formam Sacramenti materiæ applicare voluisse, absque consilio illud verè conferendi; cùm aliàs Sacrilegii reum se præstaret Sacramenti profanatione. *Ratio est*, inquit ille Juris Canonici peritus, *quia Episcopus ille per proprium sequentis Ordinationis actum, suam illam intentionem revocavit. Non enim censeri potest voluisse Sacrilegium committere & materiam simul applicando cum forma Sacramenti, hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum.*

(a) Joan. Cabass. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 16. n. 15. Ludovicus Bail. In exam. Ordinand.

Ea quæ jamjam diximus confirmari possunt 1. Ex Decretali, quam Innocentius III. ad Episcopum Parisiensem scribit (b) ex qua patet similem contestatam denuntiationem irritam fieri, statim ac ille qui eam fecit, ei per actum contrarium nuntium mittit. 2. Ex Glossa in aliam Decretalem ejusdem summi Pontificis (c), quæ eamdem sententiam statuit. Sic enim loquitur hujusce Glossæ auctor. *Sed pone, quòd aliquis protestetur coram pluribus, quòd omnia quæ dicet, vel faciet, non faciet animo contrahendi matrimonium; & postea publicè dicat. Consentio in te .... in casu isto dico, quòd Ecclesia judicare debet pro matrimonio, quia recurrendum est ad communem verborum intelligentiam ... talia enim verba non possent servire sua intentioni. Præterea, si probet, quòd illa verba protestatus fuit primò, potuit postea recedere ab illa voluntate & consentire in illam & hoc videtur per illud, quod postea publicè facit.* Manifestum est, perindè esse de casu de quo in specie proposita agitur, ac de casu, de quo Glossa hæc loquitur, cui Glossæ planè congruit clarissimus Joannes Andræas. (d) 3. Ex horrendis sequelis, quæ exindè exurgerent, si verum foret, talem Ordinationem irritam esse: quandoquidem, ut observat Cabassutius, si hoc concederetur, simul fatendum esset, quòd Clericus ita ordinatus nunquam verum Sacrificium offerret, cùm ex vitio characteris Sacerdotalis legitimè consecrare non posset: ideoque omnes illi, qui Sacram Communionem in Viatico, aut aliter, assumerent, cum Hostiis quas consecrare voluisset, Corpus Jesu Christi non reciperent, at solummodò merum panem. Adde quòd ob eamdem rationem exindè adhuc sequeretur, omnes absolutiones, quas dare posset irritas fore, ac tandem si Episcopus crearetur, omnes Ordinationes quas facere autumaret, pariter irritas futuras.

(b) Innoc. III. in cap. *Sollicitudinem.* 54 De appellationibus. &c. l. 1. tit. 28.

(c) Gloss. in cap. *Tua nos.* 26. De sponsalib. & matrim. v. *Muliarem.*

(d) Joan. Andræas in cit. cap. *Tua nos.*

CASUS XXVI.

Baldricus, Diœcesis Nicææ Diaconus rationem invenit astutè ab Albæ Episcopo Sacerdotii Ordinem suscipiendi, quin litteras dimissorias à suo Episcopo obtinuerit. An hac agendi ratione in quamdam pœnam Canonicam incurrit?

Responsio.

Hujus quæstionis decisio reperitur in Concilio Tridentino (e), quod vult, ut Episcopus, qui aliquem è Diœcesi alterius Episcopi ordinat sine illius testimonio, quod eum certiorem faciat de ordinandi morum probitate, & quod ferat, se assentiri Ordinationi, quam ab alio Episcopo accipiet, id est, sine litteris dimissoriis, ut vulgò loquuntur, per annum ab Ordinum collatione suspensus sit, & ut ita ordinatus etiam ab exercitatione Ordinum quos suscepit, suspensus sit, quamdiu ejus Episcopo, aut Præsuli proprio placuerit. *Si secùs fiat; ordinans à collatione Ordinum & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur, sit suspensus.*

(e) Conc. Trid. sess. 23. De reform 8.

Innocentius III. (f) jam idem declaraverat, dicendo, quòd, cùm Clericus Græcus, ab Episcopo Latino pendens, ab Episcopo Græco, absque licentia Episcopi Latini ordinatus fuisset, à functione Ordinum quos ita suscepit, suspensus fit. *Cùm Clericus Græcus Episcopo Latino subjectus*, ait summus ille Pontifex, *à Græco Pontifice ordinatur, nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei Ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato.*

(f) Innoc. III. in c. Quod translationem. 11. De temp ordinat. &c.

Videmus etiam hoc disciplinæ punctum in Anglia constitutum fuisse in Concilio Londini habito anno 1138. sub Pontificatu Innocentii II. (g) En ejus verba: *Clericos, à non suis Episcopis absque litteris proprii Episcopi ordinatos, à susceptorum officiis Ordinum inhibemus, sulique Romano Pontifici eorumdem plenaria restitutio reservetur, nisi Religionis habitum susceperint.*

(g) Conc. Londinens. can. 7.

Baldricus igitur muneris exercendi interdictionem incurrit, nec Sacerdotio fungi potest, quin irregularitatem subeat, nisi anteà à censura; qua ligabatur absolutus fuerit. Quam in rem obser-

vandum est, licet absolutio talis interdictionis à Concilio Londinensi, quod jam jam laudavimus, summo Pontifici reservata sit; & juxta quosdam Jurisperitos Gallicos (a), simplex Episcopi absolutio non sufficiat, ac tandem Sixtus V. (b) sibi hanc absolutionem reservaverit Episcopi absolutionem in Gallia sufficere, ubi hac in re sequuntur ea quæ præcepit Concilium Tridentinum, quod aliam absolutionem non exigit. (c) Adde quod Sixti V. Bulla hac de re revocata fuerit ab altera Bulla Clementis VIII. (d) sicut observat Cabassutius. (e) Du Casse eamdem sententiam tuetur (f), æquè ac Collocutionum Lucionensium Auctor (g).

CASUS XXVII.

Ursinus, puer sex annos ad summum natus, non modò à suo Episcopo tonsura initiatus fuit, verùm etiam quatuor Ordines minores suscepit. Num legitimè ordinatus est, & an Episcopus absque peccato ipsi Tonsuram & hos Ordines conferre potuit

Respons.

1. Hic puer legitimè ordinatus fuit quemadmodum clarè patet è tribus Decretalibus quas in vigesima prima decisione laudavimus, quibus addidimus auctoritatem sancti Thomæ, qui hac in re Magistri sententiarum doctrinam sequitur (h). Id etiam docent Sanctus Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Sotus, innumerique alii Theologi ac Juris Canonici periti, quos sequitur Cabassutius, qui dicit (i); *Ordines sacri, ipsumque Sacerdotium validè, sed non licitè conferri possunt infantibus baptizatis.... & Theologi simul cum Canonistis consentiunt, valere Sacerdotium infanti baptizato collatum.*

2. Episcopus absque peccato Tonsuram & Ordines minores Ursino conferre potuit, si æquam sic agendi rationem habuerit. Quemadmodum enim dicit Sanctus Thomas (k), convenit ut prudens ætas adsit, ut habilis sit quispiam, juxta Canones, ad quatuor priores Ordines suscipiendos, sed necessaria non est ex necessitate præcepti. *In minoribus requiritur discretionis tempus de honestate propter dignitatem Sacramenti, sed non de necessitate præcepti, neque de necessitate Sacramenti.* Hæc sunt Sancti illius Doctoris verba, undè hanc consequentiam elicit. *Undè aliqui, si necessitas adsit, & spes profectûs ad minores Ordines, possunt ante annos discretionis promoveri sine peccato, & suscipiunt Ordinem, quia quamvis non sint idonei ad Officia, quæ eis committuntur, tamen per assuetudinem idonei reddentur.* Si igitur iste Episcopus Ursinum non ordinaverit, nisi supposita conditione, quam exigit S. Thomas, *si necessitas adsit & spes profectûs*, cujus judicium ad ipsum pertinet, peccati culpandus non est. Verùm constat, rarissimum esse in praxi, ut duplex ista conditio in tali Ordinatione reperiatur.

Cæterùm, eadem non est ratio sacrorum Ordinum, Ecclesia enim præfinivit ætatem, qua suscipiendi sunt, iisque adnexuit votum continentiæ, cujus capaces non sunt infantes, qui plenum rationis usum non adepti sunt, sicut observat idem Sanctus Doctor, qui addit, *sed ad majores Ordines requiritur usus rationis, & de honestate, & de necessitate præcepti, & propter votum continentiæ, quod habent annexum: & quia eis etiam Sacramenta tractanda committuntur.*

CASUS XXVIII.

Jovius, Diaconus, viginti tribus annis ac viginti diebus solummodò natus, rationem invenit Sacerdotium suscipiendi, exscriptum, quo de ipsius Baptismo constabat, adulterando. Num hac ratione in quamdam pœnam Canonicam incurrit, præter peccatum, quod commisit?

Respons.

Equidem Ecclesiæ Disciplina semper eadem non fuit respectu eorum, qui Ordines sacros suscipiunt. At Constitutio quam hanc in rem fecit Concilium Tridentinum (l), & quæ accepta fuit Edicto Blesensi, est regula quæ hodiè observanda est, & quæ præfinivit ætatem viginti duorum annorum pro Subdiaconatu; viginti trium annorum pro Diaconatu; & viginti quinque annorum pro Sacerdotio. Conventus Blesensis anno 1579. congregatus hanc Concilii Constitutionem admisit; & decrevit (m) ætatem viginti septem annorum in posterum sufficientem esse ad Episcopatum suscipiendum cùm Concilium circa hoc ultimum punctum verbis disertis sese non enuntiasset, satque habuisset præcepisse, ne ullus Episcopus eligeretur, nisi ætatem è sacris Canonibus præscriptam attigisset.

Qui se ordinandum curat, ante ætatem pro unoquoque horum Ordinum requisitam, suspensus est *ipso facto*, à functionibus Ordinis, quem ita suscepit, donec ætatem competentem attigerit, sicut declarat Honorius III. ad Episcopum & Archidiaconum Legionis scribens (n) *Ab executione officii*, dicit summus ille Pontifex.... *usque ad ætatem legitimam in injunctum suspendimus Ordinandis.* Quòd intelligendum est de interdictione Juris, qua sic ordinati reipsâ suspensi sunt, quin necessarium sit ut tales à Judice Ecclesiastico declarentur, *ipso jure suspensi*, sicut loquitur Pius II. in septima sua Constitutione, quæ est diei 17. Novembris anni 1461. (o): qui præterea declarat, quòd si sat temerarii essent, ut Ordinum suorum officiis fungerentur per tempus, quo eorum muneris exercendi interdictio durat, *ipso facto* irregularitatem incurrant: *Hac Constitutione perpetuò valitura*, inquit summus ille Pontifex. *Statuimus & ordinamus, quòd omnes & singuli, qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, sive extra tempora à Jure statuta, sive ante legitimam ætatem, vel absque dimissoriis.... ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoveri, à suorum Ordinum executione ipso Jure suspensi sint, & si hujusmodi suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso Irregularitatem incurrant.* Quibus operæ pretium est addere, juxta hujusce ipsius Constitutionis verba, muneris exercendi interdictionem semper durare, hoc est, etiam postquam ætatem legitimam attigerunt, & donec ab ea interdictione per legitimam dispensationem exempti fuerint. Ejus ratio, quam Juris Canonici periti afferunt, est, quòd hujusce Constitutionis verba generalia & dubia sint: ideòque cùm tempus interdictionis non præfinitur in ea, sicut in Decretali Honorii III. judicandum esse, mentem Pii II. fuisse, ut perpetua foret, hoc est; nunnisi per legitimam dispensationem cessaret. *Undè & Pius II. si voluisset, suspensionem suam durare tantùmmodò usque ad ætatem legitimam; hoc expressisset sicut expressit Honorius III. in hac Decretali.* Ipsissima sunt Fagnani celeberrimi Juris Canonici periti verba. (p)

Undè colligimus, in specie proposita Jovium muneris exercendi interdictionem incurrisse, à qua eximi nequit, etiam postquam 25. annorum ætatem attigerit, nisi per summi Pontificis dispensationem. Hæc est sententia Docti collocutionum Lucionensium Auctoris (q).

Observandum est 1. Eum, qui persuasum habet, se ætatem à Canonibus pro Ordine, quem suscipit, præscriptam attigisse, & qui ignorantiæ seu erroris in quo versatur reus non est; muneris exercendi interdictionem non incurrere, licèt deinceps reperiatur, quòd ætatem legitimam non attigerat. Ratio est, quòd, sicut ait Bonifacius VIII. in una è suis Constitutionibus circa aliam rem pœna pro ratione peccati semper infligenda sit. Æquum est igitur, ut ille qui factum patrat, quo nullum pecca-

(a) Petrus Rebuff in prax. Benef. in. Formula dimissoriarum liter. n. 5.
(b) Sixt. v. in Bulla Sanctum & Salutare.
(c) Cùm promoris persaltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa, possit dispensare. Conc. Trid. sess. 23. c. 14. de reformat.
(d) Clem. VIII. in Bulla Romanum.
(e) Joan. Cabass. Juris can. Theor. & prax. l. 1. c. 14. n. 1.
(f) Du Casse Prat. de la Juris. Eccles. volunt. ch. 6. n. 2.
(g) Conf. de Luçon tom. 8 Conf. 9. du Sacrement de l'Ordre q. 2.
(h) Petr. Lombard. l. 4. dist. 25. n. 17.
(i) Joan. Cabass. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 17.
(k) Supplem. S. Thom. q. 39. art. 2.
(l) Conc. Trid. sess. 23. c. 12. de reformat.
(m) Edit. de Blois art. 6.
(n) Honorius III. in cap. *Vel non est.* 14. De temp. ordinat. & qualit. ordinandorum.
(o) Pius II. in Bulla. *Cùm ex Sacrorum.*
(p) Prosper. Fagnan. in cap. *Vel non est.* cit. n. 13.
(q) Conf. de Lucon. tom. 8. Conf. 10. Du Sacrem. de l'Ordre q. 2.

peccatum committit, nullam etiam pœnam incurrat. Præterea Bulla Pii II. solummodò loquitur de iis, qui sat temerarii sunt, ut suscipiant atque exerceant Ordines ante ætatem requisitam: ideòque non complectitur eos qui in bona fide ac ignorantia non culpanda versantur. 2. Episcopum, qui consultò Ordinationem, ante ætatem à Canonibus præfinitam, conferret, collationis Ordinum interdictionem incurrere, quemadmodum probari potest ex eadem Decretali Honorii III. ubi summus ille Pontifex hanc pœnam decernit contra Episcopum, qui Diaconatum puero tredecim annos nato contulerat. Quæ causa est cur Fagnanus dicat, Juris Canonici peritissimos affirmare, quòd eamdem censuram incurreret Subdiaconatum, ac potiori ratione Sacerdotium, antè ætatem ab Ecclesia præfinitam, conferendo: aut, cùm verbum, *suspendentes*, non satis validum esset moneria exercendi interdictionem *ipsa facta* ad exprimendam, quòd saltem peccatum committeret, quod mereretur ut à potestate Ordines conferendi suspensus declararetur. Atque etiam ex Historia Ecclesiastica discimus, summum Pontificem Simplicium ab Ordinum collatione suspensum declaravisse Episcopum, nomine Gaudentium, anno 475. eumque ad quartam partem fructuum sui Episcopatûs reducisse, propterea quòd Ordinationes contra Ecclesiæ regulas fecerat (a).

(a) Simplicius Epist. ad Florentium, Equitium & Severum Episcopos. Labbe tom. 4. Conciliorum general pag. 1069.

CASUS XXIX.

Cum Constitutiones Canonicæ prohibuerint, (b) ne ullus ordinaretur Episcopus ante annum trigesimum; nec crearentur Sacerdotes ante 25. annos, aut Diaconi ante 23. aut denique Subdiaconi ante 22. Num necesse est ut hi diversi anni adimpleti sint, ut isti Ordines licitè suscipi possint?

(b) Conc. Trid. sess. 23. c. 12. De reformat.

RESPONS.

Omnes Juris Canonici Periti consentiunt, respectu Episcoporum, necesse esse ut trigesimum ætatis annum adimpleverint, sicut constitutum fuit à tertio Concilio Lateranensi (c) anno 1179. habito, congruenter Conciliis Neocæsareæ & Agathæ; & à Bulla Gregorii XIII. I. Junii 1591. (d) qui vult, ut una è qualitatibus illius, qui Episcopus consecrandus est, sit, *trigesimum jam explevisse.* Nihilominùs usus iste in Gallia non observatur, quemadmodum in decisione præcedenti jam observavimus. Ætas enim 27. annorum inceptorum sufficit, quemadmodum patet ex secundo articulo Constitutionis Blesensis, qui nititur Pacto inter Leonem X. & Franciscum I. inito (e).

(c) Synodus Neocæsar. can. 1 Conc. Agathens in can. *Episcopus* dist. 77. Con. Lateran sub Alex. II. in cap. *Cùm in cunctis.* 7. de electi potest. & cap. *Veteri* eod. tit. lib. 1. tit. 6.

(d) Greg. XIII. in Bulla *Onus.*

(e) Concordat. tit. de Regia ad Prælaturas nominatione § In Monasteriis.

Quod attinet ad alios sacros Ordines inferiores Episcopatui, satis est ut anni pro unoquoque præfiniti, solummodò etiam incœpti sint, sicut ab eadem Constitutione Blesensi fertur (f) quæ circa hunc articulum expressim derogavit de Constitutione Aurelianensi, quæ exigebat, ut isti anni prorsùs adimpleti essent. Id congruit cum Jure Romano, quod ut ad munera & dignitates admitterentur, non exigebat ut ultimus ætatis annus à Legibus determinatus adimpletus esset. *Annus autem vicesimus pro pleno habetur*, ait una ex his Legibus, (g) *Hoc enim in Honoribus favoris causa institutum est, ut pro plenis inchoatos accipiamus.*

(f) Ordon de Blois art. 29.

(g) Leg. *Ad Rempublicam*, 8. ff de muneribus & honoribus l. 50. tit. 4.

CASUS XXX.

Gentianus, adhuc Diaconus, licet pro Sacerdote haberetur, modum invenit, quo Episcopus consecraretur, quamvis Sacerdotii Ordinem non suscepisset; atque in posterum multos Sacerdotes ordinavit. 1. num ejus Ordinatio legitima est? 2. Illi, quos Sacerdotes creavit, num legitimè ordinati sunt?

RESPONS.

Constat Gentianum legitimè Episcopum ordinari non potuisse, cùm solummodò Diaconus esset, ideòque eos omnes, quibus Ordines conferre attentavit, legitimè ordinatos non fuisse. Ratio est, quòd Episcopatus in se Sacerdotium complectatur, non modò eminenter, sicut Sacerdotium complectitur alios Ordines inferiores, qui, propriè loquendo, & ut dicit S. Thomas (h), sunt tantùm ejus participatio; verùm etiam formaliter ac essentialiter; quæ causa est cur idem sanctus Doctor dicat (i), potestatem Episcopalem ita à Sacerdotali pendere, ut prior numquam recipi possit, quin prius posterior recipiatur. *Episcopalis potestas dependet à sacerdotali: quia nullus potest recipere Episcopalem, nisi priùs habuerit Sacerdotalem.* Hæc sunt ejus verba; atque hanc ob rationem sancti Patres vocant Episcopum, primum Sacerdotem. *Quid est enim Episcopus, nisi primus Presbyter? hoc est summus Sacerdos* (k): quam qualitatem ipsi etiam tribuit Tertullianus (l) *summus Sacerdos qui est Episcopus, dehinc Presbyteri & Diaconi.* Atque etiam constat, in primis Ecclesiæ sæculis, quòd Episcopi & Sacerdotes ab invicem, quoad nomen, non distinguebantur, sicut observat sanctus Thomas (m): *Quantùm ad nomen . . . . olim non distinguebantur Episcopi & Presbyteri.* Licèt semper distincti fuerint, quantùm ad rem significatam attinet, quemadmodum idem sanctus Doctor id probat, per auctorem operis de Hierarchia Ecclesiastica; *sed secundùm rem, semper inter eos fuit distinctio, etiam tempore Apostolorum, ut patet per Dionysium 5. cap. Ecclesiasticæ Hierarchiæ.* Quod reverà absque hæresi negari nequit, juxta Doctrinam S. Augustini (n), ab eodem Doctore Angelico laudati.

(h) S. Thomas in 4. dist. 4. q. 2. art. 2. quæst 1. ad 2.

(i) Idem ibi. l. 3. art. 2. quæstione 2. in arg. *Sed contra.*

(k) Apud S. Aug. l. qq. Ex utroque Testam. q. 101.

(l) Tertull. l. de Bapt. c. 17.

(m) S. Thom. 2. 2. q. 184. art. 6. ad. 1.

(n) S. Aug. l. de Hæresibus, hæres. 53.

Hæc veritas confirmari potest per hanc rationem, nempe, potestatis, quam Episcopus recipit per suam consecrationem in corpus mysticum Jesu-Christi, fideles scilicet; fundamentum esse potestatem quam habet in Corpus Naturale Divini hujus Servatoris, quod in sacram Aram accersere potest, per potestatem consecrandi Eucharistiam, quam ex Sacerdotii Ordine accepit. Ideòque absque hoc fondamento, nullus verus Episcopatus dari potest (o).

(o) De Genet. Theol [illegible] tom. 4 part. 1. ch. 1. n. 9.

CASUS XXXI.

Felicianus Archiepiscopus Trapezuntinus, propria sua auctoritate Mathurino Diaconatum contulit, Epiphaniæ die, qui erat dies Jovis, 1. num dici potest, quòd hac in re mortaliter peccaverit? 2. num Mathurinus quamdam pœnam incurrit?

RESPONS.

Cùm Præsul iste Ecclesiæ Leges in maximi momenti materia violaverit (p): videtur dubitandum non esse, quin in specie proposita mortaliter peccaverit. Mathurinus etiam incurrit interdictionem *ab executione Ordinis suscepti.* Sic rem definivit, Urbanus III. ad Archiepiscopum Pisanum his verbis scribens (q) *Episcopum, qui die qua non debuit, Ordines celebravit, Canonica disciplina corrigere, & Ordinatos à susceptis Ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos restitutionis gratiam consequantur.* Gregorius IX. in Decretali, quam ad Episcopum Barii in Apulis scribit, idem etiam decernit respectu ejus, qui sic ordinatus fuit (r); sicut Pius II. in septima sua Constitutione diei 17. Novembris anni 1461. (s) Atque etiam olim depositione plectebatur; quemadmodum patet ex Canone, qui è sexto Concilio generali, Constantinopoli anno 692, habito elicitur.

(p) Alexand. III. in cap. *De eo* 3. de temp. ordinationum & qualit. ordinand. Conc Trident. sess. 23. c. 8. de reformat.

(q) Urban. III in cap. *Cum quidam* 8. de temp. ordinat. &c.

(r) Greg IX in cap. *Consultationi.* 16. eod. tit.

(s) Pius II. in Bulla *Cum ex sacrorum.*

Cæterùm per Decretalem Alexandri III. quam in margine laudavimus, videri potest, Episcopos quidam Ordines minores conferre posse Dominicis & Festis diebus, non verò sacros Ordines, quos solummodò quatuor anni tempestatum jejuniis, aut die Sabbati Passionis, seu Sabbati die Sancto (*a*).

(*a*) S. Anton. 3 part. sum. tit. 14. c. 16. §. 16. & S. Raimundus apud eum.

CASUS XXXII.

Hortensius, quatuor Ordines minores in statu peccati mortalis suscepit. 1. Num hac ratione commisit novum peccatum mortale & Sacrilegium, de quo in Confessione sese accusare absolutè teneatur. 2. Num etiam peccatum mortale commisit hoc in statu horum Ordinum officio fungendo?

Resolutio.

Istius quæstionis decisio ab hac quæstione pendet, nempè, an Ordines minores vera sint Sacramenta; nam si sint Sacramenta, Hortensius Ordines illos in statu peccati mortalis suscipere non potuit, quin in sacrilegium mortale inciderit.

Omnes autem Theologi circa hanc quæstionem non consentiunt; Quidam enim, ut Durandus (*b*), contenderunt, solum Sacerdotium esse Sacramentum, verùm hæc peculiaris sententia, ab omnibus aliis, tanquam falsa rejicitur. Alii affirmarunt, quatuor Ordines minores non esse Sacramenta, solosque tres Ordines majores aliis hoc respectu antecellere (*c*) Denique alii contrarium docent post Sanctum Thomam (*d*), qui dicit, Ordines minores vera esse Sacramenta, qui omnes attamen cum tribus majoribus solum ac unicum Ordinis sacramentum efficiunt. *Tota enim plenitudo hujus Sacramenti est in uno Ordine, scilicet Sacerdotio*, ait Sanctus ille, (*e*) *Sed in aliis est quædam participatio Ordinis, & hoc significatum est in hoc quod Dominus dicit Num 11. Moisi.* „ auferam de spiritu tuo, & tradam eis, ut „ sustentent onus populi „. *Et ideò omnes Ordines sunt unum Sacramentum.* Supplementum tertiæ partis summæ Theologicæ Sancti illius Doctoris, juxta hanc sententiam dicit, quòd tanquam certum præsupponit, quatuor Ordines minores, æquè ac très majores, characterem imprimere (*f*): *Omne Sacramentum in quo non imprimitur character, est iterabile. Sed nullus Ordo est iterabilis. Ergo in quolibet Ordine imprimitur character .... alii dixerunt, quòd in Sacris Ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc iterùm nihil est: quia per quemlibet Ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinata ad Sacramentorum dispensationem. Undè cùm character sit signum distinctivum ab aliis, oportet, quòd in omnibus character imprimatur; cujus etiam signum est, quòd perpetuò manent, & nunquam iterantur.*

(*b*) Durand. in 4. dist. 24. q. 2.

(*c*) Navarr. man. c. 22. n. 18.

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 24. q. 2. art. 1. quæstiunc. 3. in corp.

(*e*) Idem ibid. quæst. 1. ad 2.

(*f*) Supplem. S. Thom. q. 37 art. 5. 10 arg. *Sed contra* & in corp.

S. Bonaventura (*g*), & multi alii Theologi celeberrimi tuentur eamdem sententiam, quæ maximè congruere videtur Conciliis, ac præsertim 1. Concilio Florentino, quod postquam in genere dixit, Ordinem esse Sacramentum, immediatè post addit, hujus Sacramenti materiam esse rem, quam Episcopus tangendam præbet illi, qui ordinatur; & ejus formam consistere in verbis quæ pronontiat, quod de Ordinibus minoribus, tanquam de majoribus, dicit (*h*). 2. Concilio Tridentino (*i*), quod post-quam enumerationem septem diversorum Ordinum fecit, declarat absolutè & absque ulla distinctione, Ordinem esse Sacramentum: quod probè ostendit Patres hujus Concilii, Ordines minores, æquè ac majores, sub Sacramenti nomine, comprehendere voluisse.

(*g*) S. Bonav. in 4. ibid.

(*h*) V. Can. *Acolythus* 16. can. *Exorcista* 17. can. *Lector* 18. & can. *Ostiarius* 19. dist. 23.

(*i*) Conc. Trid. sess. 23. c. 3. de reformat.

Quæ cùm ita sint, ut ad quæstionem propositam respondeamus, dicere debemus, 1. Hortensium in statu peccati mortalis quatuor Ordines minores suscipiendo, indignè ad Sacramentum Ordinis accessisse, atque hoc in statu illud recipere non potuisse, quin illud profanaret, ac Sacrilegii reum se præstaret, ideòque in Confessione teneri, ad sese accusandum de alto peccato. Saltem hanc sententiam in praxi tutissimam esse constat.

Quod ad horum Ordinum executionem attinet, distinguendum est; vel Hortensius enim illos exercuit *ex officio*, id est tanquam Ecclesiæ minister, nec aliter; (*k*) vel eos exercuit tanquam merus privatus, sive tonsura sit initiatus, sive solummodò Laïcus sit. Primo in casu, ex Doctrina Sancti Thomæ, Sancti Bonaventuræ, & aliorum, qui eos sequuntur, infertur, quòd cùm Hortensius in peccato mortali versetur, eorum officiis fungi non possit, quin novi peccati mortalis reum se præstet: quod ex isto Doctoris Angelici ratiocinio probari posse videtur. (*l*); *Lex præcipit, ut homo justè ea, quæ justa sunt, exequatur. Et ideò quicunque hoc, quod sibi competit ex Ordine facit indignè, quod justum est indignè exequitur, & contrà præceptum Legis: at per hoc mortaliter peccat.* Quibus sanctus ille Doctor addit, quòd si, vitæ Sanctitate illi, qui Ordinem suscipit, deficiente, mortaliter peccet illum suscipiendo, longè potiori ratione mortaliter peccet hoc in statu illum exercendo. *Sanctitas vitæ requiritur in suscipiente Ordinem, ut sit idoneus ad exequendum; sed peccat mortaliter, qui cum peccato mortali ad Ordines accedit. Ergò multò fortius peccat mortaliter in qualibet executione sui Ordinis.* Presbyter, ait adhuc idem ille Sanctus, qui Ordinis sui officia indignè exercet, similis est deceptori ac blasphematori, mortaliterque peccat, atque eadem est ratio eorum, qui cujusvis alius Ordinis officiis indignè funguntur. *Sacerdos est quasi blasphemus & deceptor: qui indignè suum Ordinem exequitur; & sic mortaliter peccat; & eadem ratione quilibet alius ordinatus.* Hæc verba *quilibet*, & *in qualibet executione sui Ordinis*, clarè probant, hunc Sanctum nullum Ordinem excipere, ac æqualiter complecti eos, qui Ordines minores, ut & majores, suscipiunt, aut exercent. S. Antoninus sententiam S. Thomæ sequitur (*m*).

(*k*) S. Thom. cit. dist. 24. q. 3. art. 2. quæst. 5. ad. 4.

(*l*) Idem ibid. cit. quæstione. v. in corp.

Denique trium horum Sanctorum doctrina confirmari potest, ex auctoritate Gregorii IX. (*n*) qui in una è suis Decretalibus dicit, admonendos esse Sacerdotes, cæterosque omnes Clericos, qui in statu gratiæ non versantur, ut probè caveant, ne hoc in misero statu, Ordinum susceptorum officiis fungantur, ipsisque minitandum esse horrendum Dei judicium. *Quæsitum est de Sacerdotibus, vel aliis Clericis*; inquit summus ille Pontifex, *qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, bonum conscientiæ rectè perdiderunt, ... Respondemus, quòd ... si non pœnituerint, monendi sunt & sub interminatione divini Judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis Ordinibus etiam non ministrent.* Hæc verba *vel aliis Clericis*, atque hæc alia, *in testimonium suæ damnationis*, quæ clara, & diserta sunt, satis ostendunt, Gregorium IX. judicasse, sicut S. Thomas aliique judicaverant, peccatum mortale committi, cujusvis Ordinis, majoris aut minoris, officiis fungendo, cùm id fit *ex officio* in statu peccati mortalis. Dicimus, *ex officio*; Ordines enim aliter exercendo, hoc est, ut merus privatus homo, quemadmodum sæpiùs faciunt juvenes Laici, peccatum mortale committi dicendum non est.

(*m*) S. Anton. 3. part. sum. theolog. tit. 14. c. 16. §. 14.

(*n*) Greg. IX. in cap. fin. de temp. ordinat. &c. lib. 1. tit. 11.

Cæ-

Cæterùm quidam hanc decisionem severiorem forsan reperire poterunt: Verùm autumamus protulisse argumenta idonea ad impediendum, quominùs nos condemnent.

CASUS XXXIII.

CONSTANTINUS, Sancti Floriani Parochus, cum sua Tonsuræ Littera egeret, triginta post suam Ordinationem annis; eamque inter suas Ordinum Literas quæreret, inter eas Diaconatûs litteram non invenit. Totis viribus innititur, ut in memoriam suam revocet, num Diaconus ordinatus fuerit, & à quonam Episcopo, nec ullo modo rei meminit. Maximus hac de re apud ipsum exoritur scrupulus, & viri, qui doctus habetur, consilio. Romam mittit, undè rescriptum accipit, ad Episcopum suæ Diœceseos demandatum: verùm quia hoc rescripto summus Pontifex Episcopo dumtaxat concedit, ut eum sub hac lege absolvat, *dummodò fructus Beneficii non perceperit*; & quia Curionatus sui fructus semper perceperit, Episcopus in rescripto exequendo difficultates sibi fingit. Qua de re quæritur, 1. Num Constantinus autumare debeat, quòd Diaconus non fuerit ordinatus, & an necessarium fuit, ut rescriptum Romanum obtineret? 2. Num posito, quòd certus foret aut dubium æquo fundamento innixum haberet, se Diaconum ordinatum non fuisse, nonnisi à summo Pontifice absolvi atque eximi posset? 3. utrùm hæc clausula, *dummodo fructus Beneficii non perceperit*, Episcopum, hoc in casu, impedire debeat, ne summi Pontificis rescriptum exequatur?

RESPONS.

Ut ad speciem propositam respondeamus, dicendum est 1. Constantini dubium fundamento satis firmo innixum non esse, ut autumare debeat, se Diaconatum non suscepisse, ideòque necesse non fuisse, ut rescriptum Romanum acciperet; cùm talis rescripti necessitas solummodò spectet ad casum ordinationis irregularis, cujus argumenta certa, vel saltem admodùm verosimilia dantur; quemadmodum patet ex Decretali Innocentii III. scribentis ad quemdam Episcopum, qui circa quæstionem huic, quam ad examen revocamus, ferè similem, ipsum consuluecat (a). Cùm igitur nulla probatio detur, Constantinum sacerdotem creatum fuisse, licet Diaconatum non susceperit; autumandum est, eum juxta Ecclesiæ præscriptum ordinatum fuisse.

(a) Innoc. III. in cap. *Tua litteras* 1. De clerico per saltum promoto lib. 5. tit. 29.

Equidem dicitur illum suam litteram Diaconatûs reperire non potuisse; sed eò magis credibile est, illum eam amisisse, quòd si hunc Ordinem non suscepisset, tantum peccatum certissimè non commisisset, quin conscientia longo post tempore illud ipsi exprobasset; ideòque ejus memoriam, etiam ipso invito, conservasset. 2. Verùm posito, quòd certus foret, se Diaconatum non suscepisse, aut quòd de eo dubium probabile sibi esset; equidem jure crederet, vel autumare deberet, se incurrisse pœnas Canonicas, quas Ecclesia simili in casu contra reos decernit: Sed necesse non foret ut Romam confugeret, cùm res occulta sit. Ejus enim Episcopus, ipsum à muneris exercendi interdictione quam incurisset absolvere, atque in eum statum ex quo decidisset per irregularitatem, quam deinceps contraxisset, restituere posset, quemadmodum ex hoc Concilii Tridentini Decreto patet, (b) *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis, deductis ad forum contentiosum) dispensare*. Diximus, *cùm res occulta sit*; Etenim si ageretur de crimine quod palàm innotuisset, Episcopus hanc potestatem non haberet, atque necessariò ad summum Pontificem confugiendum esset. Verùm in utroque casu, Episcopus Diaconatum Constantino conferre deberet, postquam ipsum absolvisset ac restituisset, secundùm in casu Diaconatum conditionaliter ipsi conferendo; quia, sicut dicit Innocentius III. in Decretali, quam laudavimus, *Non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur*.

(b) Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de reformat.

3. Quod attinet ad speciei propositæ ultimum articulum, qui clausulam, *dummodò fructus Beneficii non perceperit*, spectat, dicendum, quòd, cùm hæc sit conditio expressim apposita, novum Romani Pontificis Diploma accersendum sit, quod ferat, *Etiam fructibus perceptis*, posito crimen publicum esse, nisi iste Parochus ea quæ sibi ad victum & vestitum necessaria erant præcisè solummodò perceperit: cùm ea ipsi debita sint, jure etiam naturali, ex eo quòd Curionis munere functus est vel etiam si quædam præterea percepisset, ea Ecclesiæ, vel pauperibus erogasset.

CASUS XXIV.

THEODORICUS, Religiosus incolens monasterium Diœcesis Vivariensis, Nemauso, post litteras dimissorias à Superiore suo acceptas, Subdiaconatûs Ordinem suscepit. Num legitimè ordinatus est?

RESPONS.

Distinguendum est, inter Religiosos, qui stabiles sunt nec Monasterium permutare assueti sunt, & eos qui nulli domui peculiari addicti sunt, quales sunt Mendici. Ad priores quod attinet, necesse est, ut, præter Superioris sui litteras testimoniales, habeant etiam literas dimissorias, quas impetraverint ab Episcopo suæ Diœcesis, vel originis, vel domicilii, cùm ab altero Episcopo Ordines suscipiunt. Quod ad Posteriores spectat, solummodò ordinandi sunt ab Episcopo, in cujus Diœcesi situm est Monasterium quod reipsa incolunt; ac si fortè Episcopus ille absit, aut Ordines non conferat; alius Episcopus eos ordinare potest, postquam legerit Superioris eorum litteras dimissorias, in quibus de Episcopi domicilii absentia mentio fiat, vel quòd non ordinet. Undè sequitur, quòd, si Theodoricus incolat Monasterium ubi stabilitas datur, ab Episcopo Nemausensi legitimè ordinatus non fuerit, nisi præter Superioris sui litteras dimissorias, etiam litteras Episcopi Vivariensis, vel saltem sui Episcopi originis, dimissorias, habuerit. Verùm quòd, si nulli Monasterio addictus sit, & domum incolat, in qua nulla stabilitas datur, legitimè ordinari potuerit ab Episcopo Nemsusensi ex dimissoriis Superioris sui litteris, si fortè Episcopus Vivariensis abfuerit aut ordinationem non conferat. Hæc disciplina ita constituta fuit à decimo sexto articulo Constitutionum Cleri Gallici, sicut testatur Doctus Theologus, qui eadem ratione de quæstione prorsùs simili dijudicavit (c).

(c) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 32.

CASUS XXXV.

EUPHEMIANUS, Religiosus Mendicus, Professus Monasterii Sancti Majoli, cùm à Superiore suo Ordinum Sacrorum suscipiendorum licentiam obtinere non potuisset, propter suam agendi rationem parùm moderatam, ita fecit, ut ab Ordinis Provinciali dimitteretur in Monasterium, cujus Superior ipsi licentiam concessit, se se Ordinibus offerendi, eosque suscipiendi ab Episcopo Diœcesis, in qua situm est hoc secundum Monasterium, ita ut omnes Ordines majores susceperit, Septem vel octo post mensibus cursus

adivit

adivit priùs Monasterium, cujus Superior contendit, quòd eum ab Ordinibus suis exercendis suspendere possit, quia Ordines suscepit ab alterius Diœcesis Episcopo, cui contra veritatem significavit, quòd ejus Diœcesis Religiosus esset. Nonne hic Superior talem pœnam ipsi infligendi jus habet?

R E S P O N S.

Superior Monasterii Sancti Majoli, in quo Euphemianus solemnia Religionis vota nuncupavit, nullam habet potestatem hunc Religiosum à suorum Ordinum executione suspendendi. Ratio est, quòd, cùm in secundo Monasterio reipsa assiduè commoraretur, ex consensu ac licentia Provincialis, cùm Ordines suscepit, tunc temporis revera ex familia & corpore ejusdem istius Monasterii esset, quandoquidem illi, qui legitimus Monasterii Superior erat, subjiciebatur; ideoque quòd ordinari posset ab Episcopo, in cujus Diœcesi hoc Monasterium situm erat. Sic Decretum fuit die 15. Martii anni 1596. sub Clementis VIII. Pontificatu à Cardinalium Congregatione pro negotiis, quæ ad Religiosæ vitæ adstrictos pertinebant, constitutâ; juxta Mirandæ testimonium: (a) Quod pariter etiam docet Juris Canonici Peritissimus Barbosa (b).

Hæc est Decisio Sylvii (c), qui ad similem quæstionem die 5. Octobris anni 1645. his verbis respondit. *Etsi autem iste Religiosus non esset professus secundi Conventûs; superiori tamen illius erat subditus, cùm in eo secunda Conventu habitaret .... de consensu Provincialis: ac proinde cum litteris superioris istius ordinari potuit ab Episcopo illius Diœcesis, in qua iste Conventus est situs. Ideòque, ibi Ordines recipiendo, non peccavit; nec probatur, quòd falsum aliquid imposuerit Episcopo. Erat enim revera de Conventu, ex quo mittebatur ad Ordines, nimirùm quoad habitationem.*

Sapientissimè tamen addit hic Theologus, quòd si Monasterium, in quo solemnia Religionis vota nuncupata sunt, quodam privilegio, aut quadam Constitutione contraria, frueretur; tunc temporis, ejusmodi Religiosus, qui hanc Constitutionem violâsset, ab alterius Diœcesis Episcopo Ordines suscipiendo, à Superiori plectendus esset.

(a) Ludovic. Miranda. tom. 1. q. 38. art. 2.
(b) Aug. Barbosa à Conc. Trid. sess. 24. c. 8
(c) Fr. Sylvius, Resolut var. v. Religiosus.

CASUS XXXVI.

DIANA, virgo viginti annos nata, cùm virilem vestem induisset, ac militiæ nomen dedisset in legione Equitum, quos Dracones vocamus, sub cujus signis per biennium sine interruptione militavit ac stipendia meruit, deinceps in Religiosorum Monasterium se recepit, in quo, sexu suo occultato, ad solemnia Religionis vota nuncupanda admissa fuit, omnesque Sacros Ordines biennio aut triennio post recepit, eorumque officiis per annum & amplius functa est. Postea que cùm supremum diem obiisset, agnitus fuit ejus sexus. Qua de re quæritur, An legitimè ordinari potuerit, atque deinceps Sacerdotii officiis fungi, qualia sunt, Sacra celebrare, confessiones audire, ac absolvere.

R E S P O N S.

Virgo ista legitime ordinari, ideoque ullis ordinum officiis fungi non potuit. Hæc est doctrina omnium Theologorum, qui hac in re doctrinam sequuntur S. Thomæ, qui hanc veritatem probat dicendo, mulieres, cùm naturaliter in subjectionis statu versentur, ordinari non posse, quia Ordinis Sacramentum in illis suam habere nequit significationem, quæ est gradus excellentiæ supra fidelium vulgum positæ. Hoc modo sanctus ille Doctor ratiocinatur. (d) *Etsi mulieri exhibeantur omnia, quæ in Ordinibus fiunt, Ordinem non suscipit, quia, cùm Sacramentum sit signum, in his quæ in sacramento, aguntur, requiritur non solùm res: sed significatio rei, sicut dictum est, quòd in Extrema unctione exigitur, quòd sit infirmus, ut significetur curatione indigens. Cùm ergo in sexu femineo non possit significari aliqua eminentia gradûs, quia mulier statum subjectionis habet; ideò non potest sacramentum Ordinis suscipere.* Deinceps Doctor ille Angelicus sibi hanc objectionem facit. *Quidam autem dixerunt, quod sexus virilis est de necessitate præcepti, sed non de necessitate sacramenti; quia etiam in decretis* (e), *fit mentio de Diaconissa & Presbytera:* Ad quam objectionem Sanctus ille his verbis respondet. *Sed Diaconissa dicitur, quæ in aliquo actu legis homiliam Diaconi participat sicut quæ in Ecclesia.* (f) *Presbytera autem dicitur vidua, quia Presbyter idem est, quod senior.* Quæ explicatio congruit Concilio Laodiceno, à Gratiano in suo Decreto relato (g).

Decisioni adeo firmiter ab Angelo scholæ constitutæ quidquam addere inutile est; atque dicere sufficit nullum Teologum de contrario proferendo cogitasse, quod revera affirmari non potest, quin in hæreticorum errorem delabatur, qui Peposiani & Cataphrygiani vocabantur; de quibus Sanctus Epiphanius loquitur, (h) qui prout observat Glossæ auctor, (i) mulieres, ad Ordines suscipiendos, idoneas esse contendebant. His addamus, Leges etiam Civiles declarasse mulieres ad nullum officium exercendum idoneas esse. *Fæminæ*, ait Lex (k) *ab omnibus officiis civilibus vel publicis, remota sunt. Et ideò nec Judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.* Ergo longè potiori ratione dicendum est, eas ad sacros Ordines suscipiendos ac exercendos, inhabiles esse.

(d) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. in corp.
(e) Can. *Mulieres.* fin. dist. 32.
(f) Glossa in Can. *Diaconissam.* 23. 27 q. 1. v. *Ordinari*
(g) Conc. Laodicen. in cit. Can. *Mulieres.*
(h) S. Epiphan. hæresi 49.
(i) Glossa in can. *Diaconissam* cit v. *Ordinari.*
(k) Leg. ff. de diversis Reg. Juris ant. l. 50. tit. 17.

Vide { EPISCOPUS. LITTERÆ DIMISSORIÆ. INTERDICTIO MUNERIS EXERCENDI. }

ORNAMENTA ECCLESIÆ.

PER vocem ORNAMENTA hìc folummodò intelligimus, veftes Sacerdotales, quibus Sacerdos Sacra celebrando indutus effe debet, Corporale, Altaris mantilia, aliaque Ecclefiarum minifterio unicè deftinata, qualia funt veftes pluviales, Tunicæ, Atarifque ornamenta.

Multa ex eis ornamentis ab Epifcopo neceffariò confecranda funt, qualia funt, Amiculum, & Alba, cum cingulo, cafula ftola, manipulus, mantilia, & corporale: cùm nullus alius, abfque ejus licentia, confecrare poffit, nifi privilegio legitimo nitatur, quali fruuntur Superiores multorum Ordinum Religioforum, ad Monafteriorum & Conventuum; fuorum ufum; aut ex confuetudine adversùs ipfum ufu capta.

In hujus Tituli cafibus ad examen revocabimus, 1. An in cafulis, Tunicis, veftibus pluvialibus, & Altarium ornamentis, Gentilitia infignia textili pictura concinnare liceat. 2. An quodam in cafu hujufcemodi ornamenta adhiberi poffint, ut rebus profanis inferviant. 3. An abfque peccato exindè defumi poffint panni, quos homines profani ad proprium fuum ufum adhibent, qualia effe poffunt rugofa lecti vela, & cyclades Fœminarum illuftrium. 4. Atque utrùm in neceffitate, cùm aliqua è veftibus Sacerdotalibus deficit, Sacra celebrari poffint. Verùm, ut huic materiæ major lux afferatur, neceffariò confulendi funt Tituli, *Confecrare*, *Parochus*, & *Miffa*, & confpiciendum eft Gratiani Decretum dift. 71. & 77.

CASUS PRIMUS.

PAULUS, cùm in Pagi cujufdam Ædibus facris intereffet, atque rem divinam facere expoftulaffet, ipfi oblata funt ornamenta, quorum quædam nondum confecrata fuerant, ac præfertim Alba, qua nemo adhuc ufus fuerat. Quemadmodum Pentecoftes dies erat, nec Miffam audire poterat, quia hora meridiana inftabat, nec ullus aderat Sacerdos, qui Sacrum conficere poffet, autumavit his in circumftantiis, quòd Sacrificium facere, iftaque Alba uti, poffet. Num abfque peccato fic agere potuit?

RESPONS.

Hic Sacerdos, quin fe gravis peccati reum præftaret, cum alba nondum confecrata, rem divinam facere non potuit: Nam ficut antiquus Canon dicit, (a) *Veftimenta Ecclefiaftica, quibus Domino miniftratur, & facrata debent effe & honefta.* Veftium Sacerdotalium benedictio non modò commendatur, tanquam res conveniens, verùm tanquam neceffitas præcepti, ficut docet S. Antoninus (b) poft Paludanum, quem laudat. *Secundùm Petrum de Palude fpecialiter ifta fex requiruntur* (ad Miffam celebrandam,) *fcilicet ftola, manipulus, alba, amictus, cingulum & cafula, id eft, planeta. Ifta enim benedicuntur & facrantur. Undè videntur effe de neceffitate præcepti.* Sylvius idem docet (c), eodemque Canone, quem mox retulimus nititur. Reginaldus etiam dicit (d) *Cùm tali* (veftimento nondum benedicto) *celebrare perindè mortale eft, atque omiffo eodem veftimenti genere: quoniam ex Ecclefiæ inftitutione neceffarium eft, ejus generis veftimenta confecrata effe.* Sylvius eamdem fententiam tuetur (e), nec ullum cafum excipit: nequidem cafum neceffitatis, in quo foret Parochus celebrandi, ut facrum Viaticum ægroto daret, aut ut Populus die obligationis Miffam audiret *Abfque facris his veftibus celebrare, grave admodum foret peccatum mortale, partim propter præcepti Ecclefiaftici tranfgreffionem in re notabili partim propter magnam irreverentiam, quæ contra tantum Sacramentum committeretur. Undè ne quidem, ut populus die fefto Miffam audiat, vel ut infirmus, alioquin fine viatico moriturus, communicetur, liceret fine illis veftibus celebrare.* Hæc funt Docti illius Theologi verba.

(a) Can. *Veftimenta*. 42. de confecrat. dift. 1.

(b) S. Anton. 3. part fum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

(c) Fr. Sylvius. in 3. part. fum. S. Thom. q. 83. art. 6. quæfito 3. §. *Quartum* p. 488. col. 2.

(d) Valerius Reginaldus prax. fori pœnitent. l. 29. c. 9. tom. 2. pag. 584.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. fum. S. Thom. q. 83. art. 6. quæfito 3. §. *Sextum*.

Ifta decifio confirmari poteft hoc ratiocinio, quod Sancti Thomæ doctrina innititur (f). Nihil unquam faciendum eft quòd lædat fummam reverentiam, qua tantum Myfterium profequendum eft. Illud autem celebrando ornamenta profana adhiberi non poffunt, quin violetur reverentia debita Jefu Chrifto, qui in eo manibus Sacerdotis in Sacrificium offertur: Cùm Ecclefia, quæ in omnibus juxta hujufce Servatoris mentem tantùm agit, confecrationem aut benedictionem rerum, quæ huic augufto Myfterio celebrando inferviunt, folummodò inftituerit, ut hæc reverentia meliùs denotetur, ac fimul defignetur effectus gratiæ, quem ex virtute Paffionis Hominis-Dei, producit. *Ea quæ ab Ecclefia ftatuuntur*, ait Sanctus Thomas, *ab ipfo Chrifto ordinantur.... In his quæ circumftant hoc Sacramentum duo confiderantur, quorum ... aliud pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, in quo Chriftus fecundùm veritatem continetur. Undè & confecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in ufum hujus Sacramenti, tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repræfentandum effectum Sacramenti, qui ex Paffione Chrifti provenit.* Quibus Sanctus ille addit, (g) graviter ergò peccari, cùm ea non obfervantur quæ Ecclefia adeò fanctè inftituit: *Peccat..... graviter ritum Ecclefiæ non fervans.*

(f) S. Thom. 3. part. fum. 83. art. 3. in argum. *Sed contra.* & in corp.

(g) Ibid. ad. 8.

Cœterùm, fi abfque peccato, cum alba non confecrata, Miffa celebrari poffet; quare cum cafula aliifque ornamentis profanis non celebraretur? quod non autumamus quemquam afferere audere; cùm hoc effet Leges ac univerfum Ecclefiæ ufum inbvertere. Ergo dicendum eft, vel Paulum peccaffe, ex eo quòd majorem curam in præcavendo non abhibuerit in hypothefi, de qua agitur, vel fi aliter agere non potuerit, quòd præceptum Miffam hac die audiendi aut celebrandi, ejus refpectu ceffaret, quemadmodum affirmat Sylvius.

CASUS II.

Aristobulus, qui duplicem Casulam habebat, cujus pars rubra, altera verò alba erat, eam dissuendam curavit, & cuique parti pannum novum assui voluit, ut utraque diebus, quibus hi colores conveniunt, separatim uteretur; idemque fecit respectu stolæ & manipuli. Num absque peccato in Sacris celebrandis perseverare potest his cum ornamentis, quin ea de novo benedicenda curet?

Respons.

Sacerdos iste absque peccato his ornamentis uti pergere potest, quia, per immutationem ipsis factam, benedictionem suam non amiserunt. Ratio est, quòd, cùm Casula duplex est, ab utraque parte benedicatur: ideòque, cùm una pars ab altera separatur, utraque benedictionem suam semper conservet. Eadem est ratio de stola ac manipulo duplici.

Hæc est decisio S. Antonini (a): *Cùm casula est duplicata*, inquit Sanctus ille Archiepiscopus, *cùm possit esse simpla, super qualibet parte fit benedictio. Undè in celebrando verti potest, ex utraque parte, &, si una pars amoveatur ab alia, remanet benedicta, & potest in ea celebrari; & similiter de dupla stola.* Sylvester de Prierio dicit etiam (b). *Quando autem sunt duplicata tempore benedictionis casula, stola, vel manipulus, si postea dividantur, utraque pars remanet benedicta.* Auctor ille post Paludanum, cujus propriis verbis utitur, solummodò ita loquitur. Idem docet Sylvius (c) cum multis aliis.

(a) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

(b) Sylvest. v. Benedictio. q. 6. & apud eum Petrus Palud. in 4. dist. 24.

(c) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom q. 83. art. 6. quæs. 3. §. Quintum.

CASUS III.

Nicasius, miseræ cujusdam Ecclesiæ paganicæ Parochus, cùm albas & casulas usu valdè attritas solummodò haberet, eas reficiendas curavit. Quærit, an necesse sit, ut eas iterùm benedicendas curet, antequam illis uti possit?

Respons.

Si hæc ornamenta usu ita attrita, ac dilacerata sint: ut, ad decenter celebrandum non ampliùs adhiberi possint, quemadmodum si altera ex albæ manicis ita usu attrita foret, ut alia necessariò apponenda fuerit; certissimè hæc ornamenta benedictionem suam amiserunt. Quamobrem, si Nicasius hoc in casu reperiatur, his ornamentis uti non potest, quin priùs ea iterùm benedicenda curaverit. Verùm si adeò imperfecta non forent, ut verbi gratia, si in illis aliquid tantùm dissutum esset, aut illis panni quædam particula parùm notabilis apponenda esset, post-quam refecta fuissent, benedictionem suam conservarent. *Quando vestimenta reparantur propter paupertatem*, ait Sanctus Antoninus (d) *videtur distinguendum, quia aut tanta pars amota fuit, quòd sine illa non benediceretur, vel celebraretur, ut tota manica, vel pars superior, & tunc desinit esse benedicta .... si autem modica particula, cujus defectus nec benedictionem impediret, nec celebrationem: tunc licet celebrare.* Sylvius (e) hujus Sancti decisionem sequitur. En ejus verba. *Ista vestes tamdiu manent benedicta, quamdiu non ita franguntur, ut desinant esse apta ad usum, ad quem sunt destinata, neque amittant priorem figuram. Undè alba, vel casula non indiget nova benedictione, si ad eas reficiendas addantur aliqua, quorum additione remanet prior figura, etiamsi quæ adduntur non sint benedicta. E converso autem alba desinit esse benedicta si ex eâ præscindatur manica, quamvis illa eipsa post-modum ei assuatur, & eget nova benedictione, quia per manica abscissionem desiit esse ipsa apta usui, ad quem erat destinata, nec priorem figuram retinuit.*

(d) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 13. c. 6. 3. 5. cit.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. cit. q. 83. art. 6. quæsito 3.

CASUS IV.

Bartholomæus, Sancti Benigni Parochus, habens quasdam albas usu adeò attritas, ut non ampliùs in celebrando adhiberi possint, eas discecuit, earumque fragmenta sorori suæ dedit, ut exindè minuta quædam lintea sibi faceret: Num sic agere potuit absque peccato?

Respons.

Parochus ille sine peccato has albas, licet fractas, sorori suæ dare non potuit, ut eas in usum profanum adhiberet. Sancti Canones enim id ipsi interdicunt & præcipiunt, ut vetera ornamenta, quæ Sanctis Mysteriis celebrandis non ampliùs inservire queunt, comburantur, eorumque cineres quodam in Ecclesiæ loco, ubi pedibus calcari nequeant, deponantur: cùm Religio ac pietas velint, ut nunquam ad usus profanos adhibeantur ea, quæ per benedictionem cultui Divino consecrata fuerunt. *Altaris palla* .... dicit antiquus Canon (f), (hoc est, *Altaris vestimenta*, ait Glossa) *si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur; quia non licet ea, quæ in sacrario fuerint, malè tractari, sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in Baptisterium inferantur, ubi nullus transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pavimentorum jactentur; ne introeuntium pedibus inquinentur.* Iis etiam uti non licet ad mortuos sepeliendos, sicut ab alio Canone fertur (g), atque docet Sylvester Mozolinus (h): Ad hanc decisionem confirmandam addi potest, S. Thomam eamdem sententiam tueri (i) eamque probare iisdem verbis Canonis, quem modò retulimus.

(f) Can. Altaris 19. De consecrat. dist. 1.

(g) Can. Nemo. 40. ead. dist. 1.

(h) Sylvester v. Benedictio. q. 8.

(i) S. Thom. 3. part. 83. art. 3. ad 3.

CASUS IV.

Christina, Nobilis fœmina, cùm Theodulo, sancti Fulberti Parocho, rugosa lecti vela, ex panno pretioso confecta, dedisset, ut ea in quibusdam ornamentis ad Ecclesiæ suæ usum adhiberet, ex iis Parochus ille Casulam & vestem pluvialem fecit, quibus à biennio usus est. Num absque peccato facere potuit?

Respons.

Juxta Sanctum Antoninum (k) aliosque auctores quosdam addictos sententiæ Glossæ in Canonem desumptum ex antiquo Concilio an. 535. habito (l), Theodulus hunc pannum profanum ad usum Ecclesiæ adhibere non potuit. Verùm alii ex adverso affirmant, res profanas sanctificari posse, eas ministerio Ecclesiæ consecrando. Angelus de Clavasio, Sylvester de Prierio, Azorius (m), Graffius, multique alii Auctores, qui moralem remissiorem profiteri non existimantur, hanc eamdem sententiam tuentur cum Sylvio (n), qui eam probat, 1. ex usu recepto, *quia consuetudo, quæ est optima legum interpres, sic invaluit.* 2. Exemplo antiqui Tabernaculi, eorumque omnium, quæ ab eo pendebant, quæ confecta fuerant ex variis rebus, quæ ad usum virorum ac mulierum adhibitæ fuerant: *Quia vetus Tabernaculum cum suis utensilibus factum est ex armillis, annulis, dextrariolis, aliisque hujusmodi, quæ viri cum mulieribus præbuerunt.*

Ac revera, si Sacerdotes antiquæ Legis non dubitarunt construere Tabernaculum & utensilia ipsi servientia, ex inauribus, annulis, armillis, gemmis, pannis pretiosis, auro, argento, ære multisque aliis rebus, similibus, quas viri & mulieres ultrò ad hunc usum consecrare voluerunt (o); si primis sæculis, Episcopi Christianorum domos profanas in Ecclesias permutarunt, atque si multa etiam Idolorum Templa Dei viventis cultui consecrata fuerint, quale erat Pantheum, quod Bonifacius IV. anno 607. Deo consecravit, sub omnium Sanctorum nomine & quod hodiè Domina nostra à Rotunda vocatur; quamobrem prohiberetur pannos profanos adhibere ad conficiendas casulas aliaque Ecclesiæ ornamenta *Templa quoque Idolorum*, addit Sylvius, *sæpius in Sanctas Ecclesias conversa fuisse liquet ex historiis, & similiter multas domos profanas.*

(k) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 5.

(l) Glossa in can. *Ad nuptiarum*. 41. *De consecrat. dist.* 1. (*ex Conc. Alvernensi* c. 7.)

(m) Angelus de Clavasio in sum. v. vestis. Sylvester v. eod. Joan. Azor. Instit. mor. l. 10. c. 28. Jacobus de Graff. c. 4.

(n) Fr. Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q. 83. art. 6. quæsito. 3. sub finem. *Exod.* 35.

(o) Viri cum mulieribus præbuerunt armillas & inaures, annulos & dextralia... omnes viri & mulieres devota mente obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moisi. *Exod.* 35. 22. & seqq.

Usus

Usus iste recens non est; Conspicitur enim adhuc hodiè in Monasterio Annuntiadum Bituricæ, cujus Ordo & Regula ab Alexandro VI. anno 1501. approbata, & e Julio II. anno 1506. ac Leone X. anno 1517. confirmata fuêre, splendidissima panni aurei casula confecta ex nuptialibus vestibus Beatæ Joannæ Galliæ Ludovici XI. filiæ, quæ post diruptum suum cum Ludovico XII. tunc temporis Duce Aurelianensi matrimonium, hocce Monasterium instituit ac dotavit.

Ergo dicendum est, Theodulum accipere potuisse rugosa vela, quæ Christina Ecclesiæ suæ Parochialis usui consecrare voluit; atque ex iis conficere casulam & vestem pluvialem, de quibus agitur; iisque uti post hujus casulæ consecrationem.

Quod attinet ad Glossam, quæ sententiam contrariam tuetur, equidem contendit, cùm à Canone laudato interdicatur, ne res sanctæ ad nuptiarum usum profanum adhibeantur; nec etiam res profanas sanctis usibus adhibendas esse. Argum. *Quod ex veste alicujus Dominæ, vel alterius, non debet fieri casula, vel aliquis ornatus Ecclesiæ.* Hæc sunt istius Glossæ verba. Verùm patet hanc consequentiam pessimè elici, ac probare, 1. Summos Pontifices & Episcopos malè egisse, convertendo, sicut fecerunt, domos profanas ac etiam Idolorum Templa in Ecclesias, quod placitum defendi nequit. 2. Res profanas per benedictionem Episcopalem sanctificari non posse; quod adhuc absurdius est. Hoc modo etiam ratiocinatur D. Estius noster Duacensis Professor. *Dum enim sacra ad profanos usus applicantur, polluantur:* inquit; *at profana, quæ in sacrum usum convertuntur, sanctificantur per benedictionem Episcopalem.*

CASUS VI.

Dorotheus, Parochiæ S. Frionis Dominus cùm Casulam, duas Tunicas, atque duas vestes pluviales, ex panno bombyce presso texto, conficiendas curasset, ut eas Ecclesiæ Parochiali dono daret. Felix hujus Parochiæ Curio, iis uti absolutè denegavit, sub specie quòd Dorotheus sua Gentilitia insignia textili pictura, aurea & argentea, bis in Ornamentis concinnare jusserit. Quod Dorotheum ita offendit, ut in procinctu fuerit ille Ornamenta recipiendi atque alteri Ecclesiæ ea donandi. Num Parochus in sua recusatione persistare potest, quicquid exinde exsurgere possit?

Responsa.

Ante quam respondeamus, operæ pretium est nosse, 1. usum, Gentilitia insignia textili pictura Ecclesiæ Ornamentis concinnandi ac apponendi, circa undecimum sæculum incœpisse, ac deinceps ad praxim revocatum fuisse, etiam à multis, vitæ inculpatissimæ, Præsulibus. Qualis fuit nobilis Dominus Gullielmus Chartier, Episcopus Bajocensis, qui anno 1472. Ecclesiæ suæ Cathedrali dedit ornamenta, in quibus gentilitia sua insignia textili pictura concinnata erant, atque hic ornatus adhuc adhibetur in illa Ecclesia quotannis 7. Januarii & die Dominica post Epiphaniam (a). Abbatia S. Stephani Cadomensis etiam habet Ornamentum serici Damasceni, ipsi dono datum anno 1366. à nobili Domino Carolo de Humieres, etiam Bajocensi Episcopo, cui gentilitia sua insignia intexta sunt. Nondum 30. anni effluxêre, à quo nobilis D. Gabriel Philippus de Froulay de Tessai Abrincensis Episcopus, suæ Ecclesiæ Cathedrali obtulit Solem, Calicem, Crucem, atque octo Candelabra argentea, quibus (calice excepto) insignia sua insculpenda curavit.

(a) De la Paluelle en ses Decisions pag. 389.

2. Observandum est etiam, in Traditione nullum textum formalem ac disertum reperiri, qui hunc usum interdicat.

3. Constat, quòd cùm hic usus naturâ suâ malus non sit, malus fieri nequeat, nisi consilio eorum qui insignia sua apponunt solummodo per ostentationem ac inanis gloriæ animum: & quòd è contra condemnari nequeat, cùm ea solummodò apponunt, ut aliis exemplo sint; ac præsertim eorum successoribus in Parochiæ Dominio: & ut eos inducant, ad ædes sacras Parochiales sartas tectasque suis liberalitatibus curandas, atque ad ea, quæ ad earum cultum ac ornatum necessaria sunt, conferenda.

Auctores huic usui oppositi, (b) nituntur quibusdam Locis, quæ ex sancto Clementi Alexandriæ & è secundo Concilio generali Nicæno depromunt. Verùm in referendis textibus, quos citant, non immorabimur, quia positivi ac diserti non sunt: nec etiam de gentilitiis insignibus intelligi possunt, cùm sanctus Clemens Alexandrinus ab initio tertii sæculi viveret, ac secundum Concilium Nicænum sub finem octavi sæculi, hoc est anno. 787. habitum fuerit; Et cùm tamen, sicut nos docet Moreri (c), insignium in Europa usus solummodò incœperit decimo sæculo in Germania, & undecimo in Gallia, atque exindè Galli ea in Neapolis & Siciliæ Regnis, decimo tertio sæculo tantùm introduxerint: tantùm abest, ut insignia gentilitia mundum vetustate sua adæquent; quemadmodum nobis suadere vult Pavin in suo Honoris Theatro, nulla hanc in rem argumenta proferendo.

(b) Traité des oblig. r. des Ecclesiastiques I e R. P. Alex. tom. 1. Theolog. mor. l. 2. de Eucharistia c. 7. n. 8.

(c) Moreri v. Armes ou *Armoiries.*

Ac revere Clemens IV. qui anno 1268. supremum diem obiit, primus est summus Pontifex, qui habeat insignia tumulo suo, qui Viterbio conspicitur, insculpta. Sigilla & monetæ, addit Moreri, rursùs sunt hujusce veritatis argumentum. Nulla enim in illis videntur insignia, nisi ab undecimo sæculo; & Ludovicus Junior, qui circa annum 1150. vivebat, primus est Galliæ Rex qui sigillum sigillo ex adverso appositum Lilium habuerit. Multa alia argumenta quæ invictè, ea quæ profert, probant, apud hunc Auctorem reperiri possunt. Quod antiquissimum est, consistit in meris figuris symbolicis aut metaphoricis præcipuè inventis, ad enitendum in Exercitibus ac Prœliis, aut in ludricis Pugnis equestribus, quin scutorum gentilitiorum scientia tunc temporis nota fuisset, cùm in Anglia initium tantummodò habuerit regnante Gulliemo Gentium victore, sicut fatetur Henricus Spelmannus, Anglus.

Quæ huc usque diximus sat ostendunt, absolutè loquendo, condemnari non posse Dominum qui Ornamentia, quæ Ecclesiæ dat, insignia sua gentilitia textili pictura concinnanda curat: cùm nonnisi malo incentivo, quod eum moveret, damnari possit; Deusque solus ejus Judex esse queat. Econtrà charitas vult, ut semper æqui bonique consulantur actiones proximi, cùm essentialiter ac evidenter malæ non sunt. *Charitas, non cogitat malum* (d). Hanc ob causam licèt quidam auctores Recentiores hunc usum absque ullo discrimine vituperaverint, eorum sententiam veram non autumamus, nisi eo sensu quem notavimus, hoc est, cum id fit ex ostentatione ac inani gloria. Et è contrà, si donantium consilium solummodò fuerit, præbendi pietatis exemplum, ab iis, qui similes liberalitates exercere possunt, imitandum: aut occasionem præbendi Sacerdotibus, cùm his Ornamentis utuntur, ut pro ipsis, eorumque familia Deum orare meminerint, vel tandem, si gentilitia sua insignia his ornamentis tantùm apponant, tanquam notam publicam contestatæ denuntiationis internæ quam fecerunt hæc ornamenta dando, suam nobilitatem, generis claritudinem, atque à vulgo distinctionem, à Deo unicè oriri; Eorum oblatio, præsertim si nihil inde-

(d) I. Cor. 13. 5.

eorum in suis gentilitiis insignibus detur, tanquam Ecclesiâ indigna, respicienda non est.

Attamen existimamus, Dominum, qui Ornamenta Ecclesiæ dono dat, nec iis gentilitia sua insignia apponit, longè digniorem esse laude, quàm eos, qui contrarium faciunt; quia quantumvis bonum eorum consilium statim esse possit, rarissimum est, quin mox inani gloria sollicitentur & labascant, adeò magna est hominis miseria. Quidquid accidat, hæc insignia saltem reponi debent in loco minùs conspicuo, ac sub parva superficie: qua in re admodùm culpandi sunt illi, qui hæc insignia textili pictura amplè concinnari curant in quatuor angulis crucis casulæ, quod nonnisi ex inani ostentatione eos facere haud difficulter autumandum est. Qui abusus adeò erupit, ut multis magnis Præsulibus visum fuerit insignium gentilitiorum in Ecclesiæ Ornamentis usum generatim ac indiscriminatim interdicere.

Colligimus ergo ac dicimus, quòd, si S. Frionis Parochia sita sit in Diœcesi ubi hæc interdictio vigeat, Felix ejus Parochus illi obtemperare debeat, nec Ornamentis Ecclesiæ suæ à Dorotheo datis, uti. Verùm si usus iste à Diœcesis Episcopo interdictus non fuerit, atque si hæc insignia nullas figuras indecoras complectantur, ac denique si in infimâ casulæ parte tantum modò texta ac concinnata sint, pro sua Ecclesia accipere debeat donum Dorothei, & præsertim ut eum recusatione obstinata non irritet: cùm innumeris exemplis constet, gravissima exindè oriri posse mala, cùm iræ sunt inter Parochum & Parochiæ Dominum, quemadmodum alibi dicimus.

CASUS VII.

Pacomus, cùm in cujusdam Pagi Aedibus sacris interesset, ibique sanctam Missam celebrare vellet, nullum albæ cingulum reperit. Num, hoc in casu, stolam pro cingulo, & amplissimum manipulum pro stola adhibere potest, in necessitate, qua premitur sacra celebrandi, quia Festus est dies?

Respons.

Sanctus Antoninus (a) hanc quæstionem agitat, & dicit, talem Sacerdotem absque peccato in necessitate urgenti, hac agendi ratione uti posse; Et ejus quam reddit ratio est, quòd stola, quam adinstar cinguli adhibet, & manipulus, per Episcopi benedictionem consecrentur. En ejus verba: *Videtur: quòd de longo manipulo, liceat facere stolam: & è converso, de brevi stola manipulum vel Cingulum; quia omnia hæc vera benedictione consecrantur.* (b) Sylvius qui sancti hujus Archiepiscopi sententiam refert, laudat etiam tres Auctores qui idem docent, quibus Sylvester de Prierio addendus est (c).

(a) S. Anton. 3. part. sum. Theol tit. 13. c. 6. §. 5.

(b) Fr. Sylv. in 3. part. q. 83. art. 6. quæsito 3.

(c) Sylvest. v. *Benedictio.* q. 6. in fin.

ORNATUS MULIEBRIS.

Ornatus is in eo situs est quòd mulier se comit & instruit omnibus, quæ decent & quæ conveniunt.

Ornatus, eo sensu, mulierum est tantùm, quæ se comere amant, ut venustæ placeant & hominum amorem captent.

Videbimus 1. filiæ & uxori, quibusdam in casibus licere, ut se comat sine peccato coram Deo: inde ornatus non sunt de se mali, quamvis malus finis, quem habet sexus, plerumque efficiat malos, iis utendo, aut se exornando præter sortem suam & modestiam Christianam 2. Sexum muliebrem semper peccare, quum ex corrupto corde & mentis errore se comit. 3. Peccatum ejus non esse semper mortale, sed quandoque veniale: quod in decisionibus sequentibus studio distinguemus. Sed hanc in rem legenda expedit jam dicta in Titulo, qui inscribitur *Fucus*, ornatibus admodum affinis.

CASUS PRIMUS.

Fredegunda, conjux, se comere solet, serviens tempori & consuetudini regionis, ut gratior sit viro, & modestiam suæ competentem sorti servet. Peccat ne hunc in finem agens?

Respons.

Fredegundam peccare in casu proposito non autumamus. Nam peccati damnari licitè nequeunt ornatus muliebres in alterutrum finem adhibiti. Sanctus Thomas (d) apprimè dicit. En verba. *Quia ergo mulieres licitè se possunt ornare; vel ut conservent decentiam sui statûs, vel aliquid etiam superaddere, ut placeant viris; consequens est, quòd artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis; nisi fortè inveniendo aliqua superflua & curiosa.*

A Sancto Thomâ dicta comprobat Doctrina Sancti Augustini (e), qui ad mulierem genere claram nomine Ecdidiam, ægrè *nigellis vestibus* indutam, scribens dicit, vestes conjugis discrepare à vestibus viduæ, *esse quidam pro modulo personæ habitus matronalis, à viduali veste distinctus.* Et Matronæ, quæ teneretur veste indui splendidiori & pro more aliarum sui ordinis uxorum, licere, cor humile servando in splendidâ veste. *Si aliquâ durâ conditione cogereris, posses, habere in superbo cultu cor humile.*

Ratio hujus decisionis est, quia præceptum, quo suis parere viris tenentur uxores, strictiori eas nectit vinculo, quàm cultum prohibens. Sed uxorem, se modo, quo offenderet proximum, comentem, à peccato incolumem non præstaret viri præceptum, scandalo dato à Lege Dei interdicto. Idem de eâ dicendum est, quæ se, ut placeat hominibus, comeret, quia ab hoc incentivo vitium non abest, & proce-

(d) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.

(e) S. Aug. Ep. 262. alias 99. v. 9. & 10.

procedit ab amore proprio & superbiâ: quod etiam actionibus virtutis malo gestis incentivo inest; verbi gratiâ, eleemosynæ, ut laudes, bonamque hominum existimationem captaret, collatæ.

CASUS II.

VALENTINA, cujus connubium petit Alexander, se splendido, quem sors permittit, cultu ornat, ut placeat adolescenti. Arguenda-ne est peccati?

RESPONS.

Ista filia, non animo inducendi in Alexandrum amorem impurum, sed ei placendi se comens, ut se ambiat uxorem, nec in alius occupetur amore, non est peccati arguenda. Sic censet Sanctus Thomas (a), qui, postquam dixisset, mulierem se cultu, sorti suæ & consuetudini regionis generali congruente exornantem non peccare; subjungit, non peccare quoque eam, quæ se comit, ut viro suo, vel futuro marito, placeat. *Similiter*, inquit, *si faciat, ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere debet, & ut ab aliis mulieribus verecundetur* (non peccat).

(a) S. Thom. In cap. III. Isaiæ in fin.

CASUS III.

FLORENTIA, ex Comite mulier, nolens secundo nubere, continuo exornat se comptu æquè nitido ac dum vir in vivis erat. Peccatne, nobilitate eam non excusante?

RESPONS.

Non diffitendum, matronam nitidiori induendam esse comptu, quàm infimæ sortis mulierem, sed Florentiam privatam viro, cui placere ornamentis teneatur, & in matrimonio non appetendo firmam, sive studio, sive pietate, sive ætate provectiore, existimamus, se non comere modo extraordinario sine peccato, imò putamus eam, si intendat placere hominibus & eorum amorem in se concitare, esse peccati mortalis arguendam; si verò se ornet ex levitate, & nimiâ sui indulgentiâ, peccatum ejus non esse semper mortale, sed quandoque veniale. *Illæ autem mulieres*, ait Sanctus Thomas (b), *quæ viros non habent, nec volunt habere, & sunt in statu non habendi, non possunt absque peccato appetere placere virorum aspectibus ad concupiscendum, quia hoc est dare eis incentivum peccandi; & siquidem hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam; mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quamdam; non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Quod Sanctus Doctor auctoritate Sancti Augustini ad Possidonium scribentis, comprobat, cujus hæc recenset verba: *Nolo, ut de ornamentis auri, vel vestis, præproperam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eis, qui neque conjugati sunt, neque conjugari cupientes cogitare debent, quomodo placeant Deo.* Idem Doctor Angelicus, allato hoc Sancti Pauli loco (c): *Similiter & mulieres in habitu ornato cum verecundiâ & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosâ*, eam infert conclusionem: *per quod datur intelligi, quòd sobrius & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus; sed superfluus & inverecundus & impudicus.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. in corp.

(c) 1. ad Tim. II. 9.

Denique idem Sanctus (d) ad objectionem, è priore Sancti Petri Epistolâ desumptam, respondens (e), in qua hic Apostolus, ut & Sanctus Paulus vanos damnat mulierum ornatus, dicit, Apostolorum Principem ibi de mulieribus verba facere, quæ maritos miseriis pressos contemnebant seque ornabant, ut aliorum amorem hominum ad se traherent: *Sicut Glossa .... dicit* (f): *mulieres eorum, qui in tribulatione erant, contemnebant viros; ut & aliis placerent, se pulchrè ornabant: quod fieri Apostolus prohibet.*

(d) S. Thom. cit. art. 2. ad 2.

(e) 1. Petr. III. 3.

(f) Glos. ordin. in princip. ad cap. 1. Petri III.

Diximus, Florentiæ non licere se in casu proposito, exornare *modo extraordinario*. Sed ex scitis à Sancto Thomâ statutis, asserendum est, istam mulierem, nobilitate claram, posse sine peccato continuum habere vestitum & cultum, quo tegebatur ante viri mortem, si in ornatu nihil excedat statum mulieris sui ordinis, nec pudorem & modestiam Christianam lædat, modò non faciat ex vanitate, sed decori inter sui ordinis mulieres usu recepti servandi causâ. *Servatâ rectâ intentione, consuetudine patriæ, & conditione statûs, non est peccatum*, sic dicente Doctore Angelico; contrà si gloriâ ducta gloriâ se ornet, non est à peccato libera (g); &, ut jam diximus, peccatum esset mortale, si amorem impudicum in aliquem inducere niteretur (h).

(g) S. Thom. cit. q. 169. art. 1. in corp.

(h) Idem in cap. III. 1. Epist. ad Tim. lect. 2. sub finem.

CASUS IV.

ATILIUS, Sericarius novam pannorum effinxit texturam, quæ ita mulieribus placuit, ut infimæ sortis cives iis indui velint, quibus splendidiùs exornentur. Peccavit-ne; & num mulieribus licet iis vestiri sine peccato?

RESPONS.

Duæ quæstiones, in quæsito proposito contentæ, dirimendæ sunt sine effingentis texturas & mulierum novis pannis hisce utentium. Nam revera novas fingentes texturas quandoque peccant ob malos eventus insurgentes; præsertim depravatâ fingentes voluntate: inde dicit Cardinalis Cajetanus (i). *Valdè tamen reprehensibilis est novitas propter multas deformitates & graves, quas habet, dum & consuetudo violatur, & occasio damni datur, & inanis gloria ac stultitia non sine scandalo committitur.* Attamen non est de se peccatum pannos effingere divites & sumptuosos, novasque texturas; modò præcipuus finis sit legitimus mulierum ornatus. Ratio est, quia mulieribus se ornare licet juxta suum statum, ac proinde earum cultum rationi consentaneum fingentes non peccant. Id docet Sanctus Thomas (k) dicens: *Quia ergo mulieres licitè se possunt ornare, vel ut conservent decentiam sui statûs, vel etiam aliquid superaddere, ut placeant viris; consequens est, quòd artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis.* Tertullianus ipse, qui adeò acriter mulierum luxum & vanitatem insectatus est, hanc adoptat veritatem dicens (l): *Si quis, vel divitiarum, vel natalium, vel retrò dignitatum ratio compellit ita pompaticas progredi, ut sapientiam non videantur consecutæ, temperare malum hujusmodi curate; ne totis habenis licentiam usurpetis prætextu necessitatis.* Requirit solùm Sanctus Cyprianus, ut mulieres, vestibus sumptuosis, suæ sorti congruentibus, indutæ suam temperent mentem, nec iis malum in finem utantur unquam. *Locupletem te dicis & divitem*, ait is Sanctus Martyr (m), *Sed divitiis tuis Paulus occurit: & ad cultum atque ornatum tuum justo fine moderandum suâ voce præscribit.*

(i) Cajet. in 2. 2. q. 169. art. 2.

(k) S. Thom. cit. q. 169. art. 2. ad 4.

(l) Tertull. lib. de cultu feminarum.

(m) S. Cyprian lib. de disciplinâ & habitu virginum.

Et quidem an æquum prudensque exigeretur strictissimè, ut Principissa, Ducissa aut alia illustris Matrona eodem, quo infimæ sortis civis, indueretur vestitu; vel alia quævis mulier

cultu à consuetudine sedis suæ alieno ornata, quum ab eâ non abesset singularis ab aliis agendi modus, qui prudentimssiis videretur ridiculus? Attendendum igitur est, dicente Sancto Augustino (a), ad loca, tempora & personas, ut sanum feratur judicium de modo, quo vestiendæ sunt mulieres. Virgo, quæ conjugium renuit & sponsum elegit Jesum Christum, non est ornanda, ut conjux, quæ marito placere studet. *Non usus rerum, sed libido utentis in culpa est*, inquit hic Pater . . . *quid igitur locis & temporibus personisve conveniat, attendendum est, ne temerè flagitio reprehendamus.* Et alibi (b), ad Possidium scribens: *Nolo tamen de ornamentis auri vel vestis, præproreram habeas in prohibendo sententiam, nisi in eos, qui neque conjugati, neque conjugari cupientes, cogitare debent quomodo placeant Deo: illi autem cogitant, quæ sunt mundi, quomodo placeant, vel viri uxoribus, vel mulieres maritis.* Doctor is Sanctus ait iterum alibi (c), locum Sancti Pauli, inania prohibentis ornamenta, interpretans, vestem mulieris conjugatæ, aut nubere volentis, distinguendam esse à veste viduæ, de matrimonio non cogitantis, & oportere, ut illa sequatur in vestibus arbitrium mariti, modò nihil ab eâ requirat alieni à Religione Christianâ & probis moribus. *Porrò si de faciendis eleemosynis . . . cum viro suo . . . communicare, debere ejusdem non spernere voluntatem*; inquit alloquens Ediciam conjugem, *quantò magis de habitu atque vestitu nihil tibi præter ejus arbitrium mutandum, vel usurpandum fuit, undè nihil divinitus legimus imperatum? Scriptum est quidem, mulieres esse debere in habitu ornato: aurique compositio & intortio crinium, & cætera hujusmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram formæ adhiberi solent, meritò reprehensa sunt; sed est quidem* (d) *pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis salvâ religionis observantiâ, convenire.*

(a) S. Aug. lib. 3. de doctrinâ Christ. c. 12. seu n. 18.

(b) Idem Epist. 145. aliàs 73. n. 2.

(c) Idem Epist. 262. aliàs 99. n. 9.

(d) Can. Quòd Deo 4. 33. q. 5. §. 2.

Sequitur indè 1. Sic dicente vetere Theologo Anglo decimi tertii seculi (e), mulieres non esse nocentes, se exornantes in casu memorato, modò mens earum sit recta & Christiana, earum cultus modestus, neque nimius sit ad scandalum usque. *Licet, secundùm nobilitatem personæ, secundùm consuetudinem terræ, secundùm dignitatem Officii, ornare se vestibus pretiosis; ita tamen quod absit libido in voluntate; & scandalum in exteriori opere.*

(e) Alex. Halens. sum. Theol. part. 2. q. 134. membro 1.

Diximus, *modò earum mens sit recta & Christiana.* Nam forte istæ mulieres, vestibus & ornatibus suæ sorti congruentibus indutæ, peccarent venialiter, imò mortaliter: venialiter, si se ornarent *ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quamdam*, ut fatur Sanctus Thomas (f): mortaliter, *si hac intentione se ornarent, ut alios provocent ad concupiscentiam*, pergit. Doctor is Sanctus breviter complectitur alio in loco operum suorum modò dicta. In commentario in priorem ad Timotheum (g) Epistolam dicit duo, juxta Sanctum Augustinum, in mulierum cultu esse attendenda. Nam vel est simplex & proprius, vel nimiâ constans arte. Simplex vestium cultus, loquit, & auraturæ, aut alia ornamenta annexa, possunt fieri illicita, ac peccatum, triplici modo. Primo, malâ earum mente, ut consilio hominibus placendi, & illorum ope amorem immodicum inducendi, ut inani gloriâ, qua moventur. Secundo, quando earum ornamenta excedunt limites, quos permittit consuetudo rationi consentanea, usu generali recepta in regione sedis; quia aliàs non possunt eximi à levitate, cujus fons est superbia. Tertio denique, quum id ornamentum eminet supra cultum sorti competentem: quibus is Doctor Sanctus apponit, iis vitiis absentibus, non esse peccati arguendas in cultu vestium nec in cœteris ornatibus. *Secundùm Augustinum duo sunt consideranda in ornatu mulierum; scilicet simplex ornatus & fucatus. Simplex ornatus, putò & in veste, & in auro, & hujusmodi; quod potest fieri cum peccato tribus modis: scilicet ex pravâ intentione, ut si intendunt commotionem concupiscentiæ, ostentationem, vel inanem gloriam. Secundò, si fiat præter consuetudinem patriæ; quod fit diversimodè. 3. Si conditionem sui statûs excedit; sed servatâ rectâ intentione, consuetudine patriæ, & conditione statûs, non est peccatum.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. in corp.

(g) Idem in 1. ad Tim. II. lect. 2.

Secundò sequitur inde, Atilio, ut jam diximus, ac hujusmodi Artificibus licere sine peccato fingere novas texturas, modò mens sit recta, & finis hujusmodi pannorum usus, qui hominibus ex eorum nobilitate aut ætate licitus est (h).

(h) De Sainte Beuve tom. cas. 89.

OSCULUM.

PAUCIS complectimur verbis rem, quam in se habet hic Titulus; nobisque cum Cajetano sat est duplex distinguere Osculum. Hoc quidem amicitiæ, peccati expers cujusvis. Illud verò concupiscentiæ, *Osculum benevolentiæ, osculum libidinis.* (i). Prius est innocens, *bonum ac laudabile est juxta morem patriæ inter quascumque personas sit.* Eo modo & mente Rachelem osculatus est Jacob. (k) Posterius est nocens, *nisi inter conjuges sit, est peccatum mortale.*

Bartholomæus Fumus, doctrinæ Sancti Thomæ (l) & Sancti Antonini (m) innixus, dicit inspiciendum esse diversi sexûs osculum tripliciter. (n) 1. In se solùm; & eo sensu, non est peccatum. *Osculum tripliciter potest considerari, secundùm se solùm & sic non est peccatum; unde invicem osculamur ex amicitia & consuetudine sine peccato.* 2. Secundùm delectationem sensuum, quam sapere est animus, ac quæ ad opus tendit nocivum; & tunc peccatum solet esse mortale. *Potest fieri propter delectationem sensitivam, ordinatam ad aliquem actum peccati mortalis; & tunc est mortale ex intentione osculantis extra matrimonium.* 3. Secùndum delectationem solum, quæ delibatur sine consilio quid nocivi admittendi: & dicendum est peccatum mortale, si voluptas, quam sapit Osculans, sit præcipuus finis. *Potest fieri ex delectatione sensitivâ tantùm, non ultra progrediendo: & sic etiam mortale est; quia actus venereus*

(i) Cajet. in Sum v. osculum.

(k) Genes. XXIX.

(l) S. Thom. 2. 2. q. 154. art 4.

(m) S. Anton. 2 part. tit. 5. c. 1. §. 9

(n) Armillia aurea v. osculum. n. 1.

est

est ex se. Idem censet Cabassutius (*a*), ac probat suffragio Cardinalis Cajetani (*b*), & damnatione, ab Alexandro VII. 18. Martii 1666. latâ, hujus propositionis. *Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale Osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex Osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.*

(*a*) Cabas. juriscan. theor. & prax. l. 3. cap. fin. n. 3. (*b*) Cajet. tom. 1. opusc. de delect. morosâ.

His satis superque convincitur diversus sexus, matrimonio non conjunctus, periculo peccati imminente, cui se objiciunt licentiâ Osculorum, quam sibi permittunt, sine causâ legitimâ.

CASUS PRIMUS.

CALLINICUS Mæviam vicinam suam, sæpiùs deosculatur, cum plenâ quidem deliberatione, ac etiam carnalis delectationis captandæ causâ; at sine ullâ ulteriùs progrediendi intentione, ac citra ullum pollutionis incurrendæ periculum. Peccat-ne mortaliter?

RESPONS.

Lethaliter peccare Callinicum liquet ex his Sancti Thomæ verbis (*c*): *Cùm fornicatio sit peccatum mortale, & multò magis aliæ luxuriæ species; consequens est quòd consensus in delectationem talis peccati sit peccatum mortale; & non solùm consensus in actum: & ideò cùm oscula & amplexus hujusmodi propter delectationem hujusmodi fiant; consequens est, quòd sint peccata mortalia; & sic solùm dicuntur libidinosa; Undè hujusmodi, secundùm quod libidinosa sunt, sunt peccata mortalia.*

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. in corp.

Idem rursùs alibi (*d*) docet Angelicus Doctor, & auctoritate Sancti Augustini (*e*) probat. Quod quidem confirmat ex eo quòd talis delectatio libidinosa inclinat & ex naturâ suâ ad fornicationem tendit, consensus autem in delectationem omninò voluntariam alicujus rei, quæ ex se tendit ad peccatum mortale, à peccato lethali excusari nequit, præsertim in his, quæ ad libidinem pertinent. Hinc propositio huic doctrinæ contraria, qua à quibusdam adstruebatur, probabilem esse opinionem, talia oscula esse tantùm venialia peccata, meritò quidem ab Alexandro VII. damnata fuit die 18. Martii, anno 1666. Hæc autem, quæ inter quadraginta quinque damnatas, quadragesima est, his erat verbis concepta; *Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale, Osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.*

(*d*) 1. 2. q. 74. a. 8. in arg. sed contra & in corp. (*e*) S. Aug. l. 12. de Trinit. n. 18.

CASUS II.

CLAUDIUS uxorem suam ita adamanter singulis propè diebus deosculatur, ut indè carnales motus, & quidem vehementes, in se sentiat frequenter excitari. Peccat-ne mortaliter?

RESPONS.

Mortaliter peccare Claudium certum est, si ex talibus osculis nascatur pollutio, vel in proximum fœdi hujus peccati periculum deveniat; at utroque secluso, lethalis noxæ damnandus non est, cùm & ipse carnalis actus sit inter conjuges non modò licitus, verùm etiam quandoque meritorius. Merbesius (*f*), quem laxioribus opinionibus infensissimum esse nôrunt omnes, sic loquitur. *Oscula, tactus & amplexus inhonesti, inter conjuges accidere soliti, excusantur à peccato mortali; modò sese contineant intra limites affectûs conjugalis, & absit pollutionis periculum.* Et paulò post: *Aspectus, vel osculum conjugum, matrimonii honestate, excusantur.* Non tamen diffitendum est, quin talia, quibus liberiùs ac frequentiùs indulgent conjuges, gravia venialia sint delicta: undè sapientis est Confessarii, ut eos increpet, suadeatque illis, ut mutuum amorem moderentur; & intra honestatis conjugalis limites cum omni curâ satagant sese continere.

(*f*) Morbes. sum. Christi. part. 1. q. 79. post med.

CASUS III.

CLODOBERTUS, Fabiolam, sibi à parentibus desponsatam, singulis fermè diebus invisens, eam citra ullum libidinis animum deosculatur, ut ejus affectum sibi magis ac magis conciliet, suumque ipsi sincerum amorem testetur; quia tamen carnales motus in se excitari identidem sentit; veretur, ne graviter peccet. Quærit igitur, an liciti sibi sint tales amplexus?

RESPONS.

Quamvis oscula libidinosa peccata sint lethalia, ut ex Sancto Thomâ (*g*) supra probatum est, illa tamen, quæ non ex libidine, sed ex aliqua honestâ causâ fiunt, lethifera censenda non sunt: possunt enim hæc absque libidine fieri, inquit Sanctus Thomas, *vel propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem, aut rationabilem causam.* Causa autem, qua movetur Clodobertus, libidinosa non est, sed justa & honesta. *De osculis autem, & amplexibus*, inquit Cajetanus (*h*), *inter eos* (Sponsos) *ad benevolentiæ & familiaritatis signa .... licita procul dubio sunt, excusaturque sponsa, credens sponsum benevolentiæ causâ ea facere; quæ honestas morum admittit fieri pro benevolentiâ.* Et alibi (*i*): *Osculum benevolentiæ bonum ac laudabile est juxta morem patriæ, inter quascumque personas sit; osculum verò libidinis, nisi inter conjuges sit, est peccatum mortale.*

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4. in argum. sed contra & in corp. (*h*) Cajet. ad cit. 154. n. 4. (*i*) Idem in sum. v. osculum.

Angelici Doctoris sententiam pedetentim sequitur Sanctus Antoninus (*k*), ac idem cum iis sentit Cabassutius (*l*), his verbis: *Oscula tamen & amplexus, secluso periculo pollutionis, non prohibentur inter sponsos; sed ubi inest periculum probabile pollutionis, prohibentur ut mortalia, etiam inter conjuges.* His consentiunt Cardinalis Toletus (*m*), & alii communiter; teste eodem Cabassutio citato. Caveat tamen Clodobertus, aliusve quilibet sponsus, necesse est; ne in hujusmodi osculis ullam carnalem delectationem quærat; ac ne quidem in eam, quæ ex ipso solo osculo oritur, consentiat, ne fortè in noxam mortalem impingat: ii quippe carnales motus, quos sentit in se exsurgentes, quantum sibi ab omni carnis oblectamento præcavere debeat jam satis ipsum admonent, propriæque fragilitatis conscium reddunt.

(*k*) S. Anton. 2. part. tit. 5. c. 1. §. 9. (*l*) Cabass. jur. can. theor. & prax. l. 3. c. fin. n. penult. (*m*) Tolet. l. 5. c. 14. n. 1. versic. secundò.

Porrò accuratè studeat; ne clanculum; sed præsentibus solummodò propinquis, aliisve personis honestis, Fabiolam deosculetur. Ne secreta oscula tandem evadant libidinosa, uti facillimè quidem ac sæpissimè contingere experientia docet.

FINIS TOMI SECUNDI.